

Sacrorum conciliorum nova
et amplissima collectio.
Tomus 32 / in qua praeter ea
quae Phil. Labbeus et Gabr.
Cossartius ; [...]

Labbe, Philippe (1607-1667). Auteur du texte. Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio. Tomus 32 / in qua praeter ea quae Phil. Labbeus et Gabr. Cossartius ; et novissime Nicolaus Coleti in lucem edidere, ea omnia insuper suis in locis optime disposita exhibentur, quae Joannes Dominicus Mansi,... ; ed. novissima ab eodem patre Mansi, potissimum favorem etiam et opem praestante emmo cardinali Dominico Passioneo,... aliisque item eruditissimis viris manus auxiliatrices ferentibus, curata... 1901-1927.

1/ Les contenus accessibles sur le site Gallica sont pour la plupart des reproductions numériques d'oeuvres tombées dans le domaine public provenant des collections de la BnF. Leur réutilisation s'inscrit dans le cadre de la loi n°78-753 du 17 juillet 1978 :

- La réutilisation non commerciale de ces contenus ou dans le cadre d'une publication académique ou scientifique est libre et gratuite dans le respect de la législation en vigueur et notamment du maintien de la mention de source des contenus telle que précisée ci-après : « Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France » ou « Source gallica.bnf.fr / BnF ».

- La réutilisation commerciale de ces contenus est payante et fait l'objet d'une licence. Est entendue par réutilisation commerciale la revente de contenus sous forme de produits élaborés ou de fourniture de service ou toute autre réutilisation des contenus générant directement des revenus : publication vendue (à l'exception des ouvrages académiques ou scientifiques), une exposition, une production audiovisuelle, un service ou un produit payant, un support à vocation promotionnelle etc.

[CLIQUER ICI POUR ACCÉDER AUX TARIFS ET À LA LICENCE](#)

2/ Les contenus de Gallica sont la propriété de la BnF au sens de l'article L.2112-1 du code général de la propriété des personnes publiques.

3/ Quelques contenus sont soumis à un régime de réutilisation particulier. Il s'agit :

- des reproductions de documents protégés par un droit d'auteur appartenant à un tiers. Ces documents ne peuvent être réutilisés, sauf dans le cadre de la copie privée, sans l'autorisation préalable du titulaire des droits.

- des reproductions de documents conservés dans les bibliothèques ou autres institutions partenaires. Ceux-ci sont signalés par la mention Source gallica.BnF.fr / Bibliothèque municipale de ... (ou autre partenaire). L'utilisateur est invité à s'informer auprès de ces bibliothèques de leurs conditions de réutilisation.

4/ Gallica constitue une base de données, dont la BnF est le producteur, protégée au sens des articles L341-1 et suivants du code de la propriété intellectuelle.

5/ Les présentes conditions d'utilisation des contenus de Gallica sont régies par la loi française. En cas de réutilisation prévue dans un autre pays, il appartient à chaque utilisateur de vérifier la conformité de son projet avec le droit de ce pays.

6/ L'utilisateur s'engage à respecter les présentes conditions d'utilisation ainsi que la législation en vigueur, notamment en matière de propriété intellectuelle. En cas de non respect de ces dispositions, il est notamment passible d'une amende prévue par la loi du 17 juillet 1978.

7/ Pour obtenir un document de Gallica en haute définition, contacter utilisation.commerciale@bnf.fr.

INC

SACRORUM
CONCILIORUM

NOVA ET AMPLISSIMA COLLECTIO
CUJUS

JOANNES DOMINICUS MANSI

ET POST IPSIUS MORTEM FLORENTINUS ET VENETIANUS EDITORES

AB ANNO 1758 AD ANNUM 1798. PRIORES TRIGINTA UNUM TOMOS EDIDERUNT
NUNC AUTEM CONTINUATA ET, DEO FAVENTE, ABSOLUTA.

TOMUS TRIGESIMUS SECUNDUS.

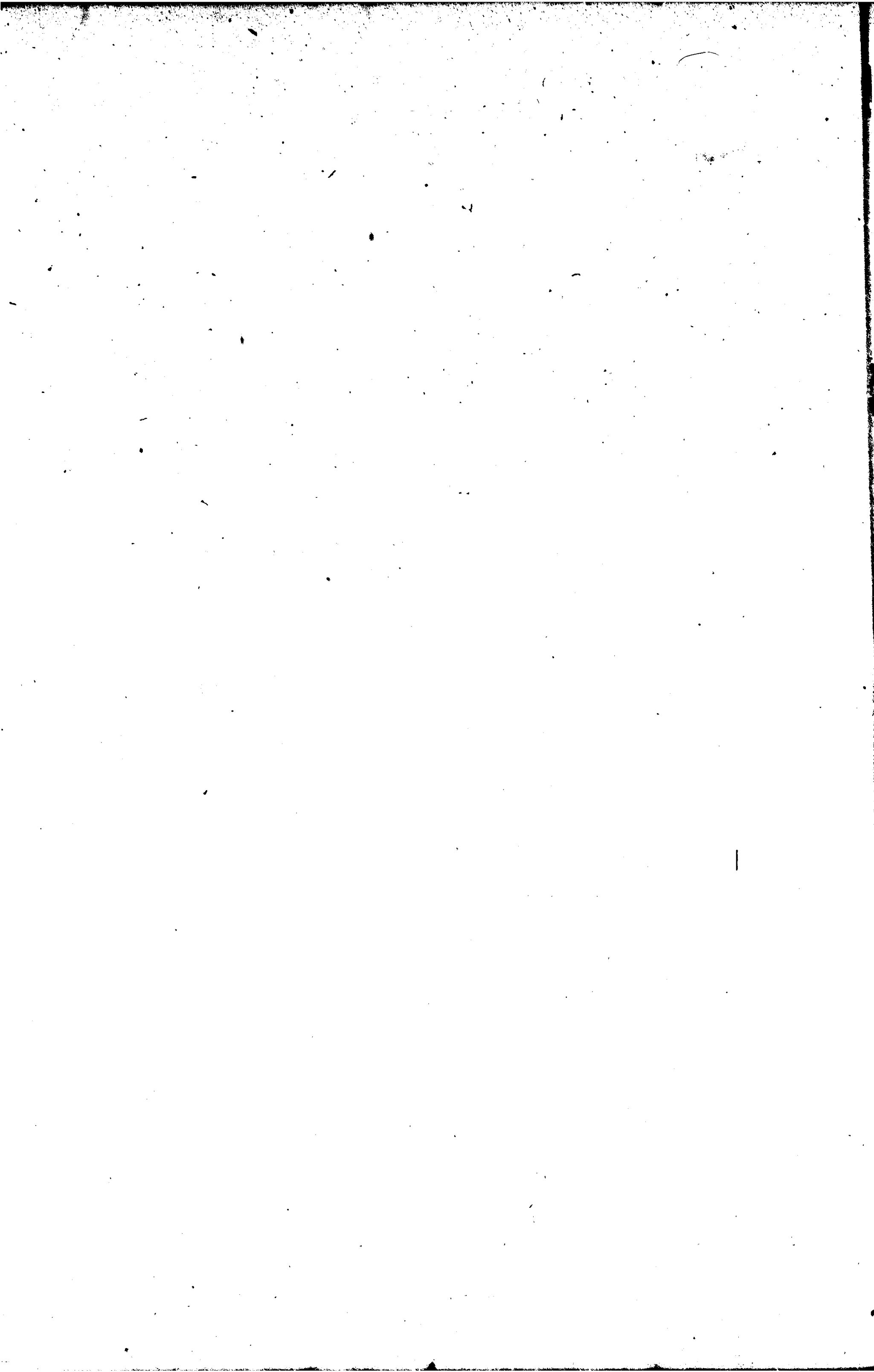
Ab anno MCDXXXVIII. ad annum MDIL.

PARISIIS

MDCCCII

EXPENSIS HUBERTI WELTER, BIBLIOPOLÆ.

SYLLABUS

EORUM QUÆ TOMO XXXII. CONCILIORUM CONTINENTUR.

Quæ asterisco notata sunt, non erant in prioribus aliis editionibus: quibus vero hæc nota & impressa est, eorum quæritus est annus: quibus vero additum signum o huius editioni esse accessere.

ANNO CHRISTI		ANNO CHRISTI	
1438.	EUGENIUS IV. de quo supra. * <i>Nurembergenses duo conventus</i> , de quibus in historia concilii Basileensis & Augustini Patricii in tomo præcedenti pag. 1371. 1372.	1454.	* <i>Thomas Cantuar. archiepiscopi litteræ pro processibus generalibus per unum annum faciendis.</i> 153
1439.	* <i>Moguntinus conventus</i> in citata historia pag. 1375.	1455.	CALLISTI PAPÆ III. VITA. 157 * <i>Ejusdem epistolæ tres ad Carolum VII. Franc. regem.</i> 158 & seq.
1440.	* <i>Cantuariense concilium.</i> 1 <i>Frisingense.</i> <i>ibid.</i> o <i>Afchaffenburgense</i> 21	1455.	* <i>Monitio pro matrimonii & testamenti in provincia Cantuariensi.</i> 161
1441.	* <i>Moguntinus conventus</i> in historia Patricii citata pag. 1409	1456.	o <i>Salisburgense concilium.</i> 163 * <i>Suessionense.</i> 175
1445.	* <i>Rotomagense concilium.</i> 25	1457.	* <i>Avenionense.</i> 183 o <i>Ejusdem capitula XXVIII.</i> <i>ibid.</i>
1446.	* <i>Litteræ Apostolica ad Henricum VI. Angl. regem pro jejuniis quadragesimali.</i> 33 * <i>Clerici Leodienfis reformationes.</i> 35	1458.	PII PAPÆ II. VITA. 191 * <i>Ejusdem epistolæ duæ.</i> 193. 194 * <i>Ejusdem bulla retractationum.</i> 195 * <i>Charta Edwardi IV. Angl. regis, de libertatibus clericorum.</i> 267
1447.	NICOLAI PAPÆ V. VITA. 45 * <i>Ejusdem epistolæ vi.</i> 46 & seq. * <i>Assensum ad dirimendum schisma.</i> 52. 55 * <i>Instrumentum oratorum regis Franciæ, quo promittunt Amadeo tres bullas.</i> 59 * <i>Instrumentum oratorum Delphini Viennensis, ejusdem argumenti.</i> 60	1459.	* <i>Conventus Mantuanus.</i> 203 Ad Mantuanum concilium additio. Mansi t. XXXV. col. 105-134.
1449.	* <i>Laufannensis concilii decreta duo.</i> 60. 62 * <i>Amadei ducis Sabaudie, sive Felici V. bulla.</i> 69 * <i>Ejusdem aliæ litteræ, quibus abrogat conjuras tempore schismatis factas.</i> <i>ibid.</i> * <i>Ejusdem aliæ, quibus a se collata caltura decernit.</i> 70	1459.	* <i>Senonense concilium.</i> 408 Cantuariense concilium. — Mansi t. XXXV. col. 135.
1448.	Ad Laufannense concilium appendix. — Mansi t. XXXV. col. 65-88.	1460.	* <i>Cantuariense concilium.</i> 271 PAULI PAPÆ II. VITA. 273 * <i>Eboracense concilium.</i> 275 * <i>Constitutio Pauli papæ II. de rebus ecclesiæ non alienandis.</i> 287 o <i>Antiqua Statuta Synodalia ecclesiæ Aëduensis.</i> 287
1448.	Turonensis concilii, <i>al.</i> Andegavensis, summa. 75 * <i>Idem concilium integrum.</i> 77 1. * <i>Præfatio.</i> <i>ibid.</i> 2. * <i>Capitula XVII.</i> 78	1460.	o <i>Antiqua Statuta Synodalia ecclesiæ Aëduensis.</i> 287 * <i>Pauli papæ III. epistola ad Lugdunensem archiepisc.</i> 359 * <i>Colonienfis synodus.</i> 361 o <i>Senevantanum concilium.</i> 367
1449.	Lugdunense. 94 o <i>Ejusdem XVIII. articuli.</i> <i>ibid.</i>	1467.	SIXTI PAPÆ IV. VITA. 371 <i>Ejus decreta duo de festo immaculate Conceptionis virginis Mariæ.</i> 373. 374 * <i>De primis archiepisc. Scotiæ.</i> 375 * <i>Bulla Sixti IV. pro libertate clericorum & rerum suarum.</i> 377 o <i>Ejusdem damnatio quorundam propositionum a Petro de Osma, & aliis temere proditarum.</i> 378
1450.	* <i>Sophianum conciliabulum, Gr. & Lat.</i> 99	1470.	o <i>Matritense concilium.</i> 381 Toletanum. <i>ibid.</i> 1. <i>Præfatio.</i> 383 2. <i>Capitula XXIX.</i> 384
1451.	o <i>Moguntinum concilium.</i> 113	1471.	
1451.	Ad Moguntinum concilium emendationes et additio. — Mansi t. XXXV. col. 89.	1473.	
1452.	* <i>Colonienfe concilium.</i> 145		
1453.	Concilium provinciale Cahelense Limerici celebratum. — Mansi t. XXXV. col. 91.		

SYLLABUS

ANNO
CHRISTI

ANNO
CHRISTI

	* Madritense.	403
475.	Londinense concilium. — Mansi t. XXXV. col. 141.	
480.	Londinense concilium. — Mansi t. XXXV. col. 145	
484.	INNOCENTII PAPÆ VIII. VITA.	403.
485.	* Senonense concilium.	407
486.	* Londinense.	405
	* <i>Litteræ Innocentii papæ VIII. Henrico VII. Angl. regi directæ.</i>	<i>ibid.</i>
486.	Londinense concilium. — Mansi t. XXXV. col. 147	
488.	Concilium provinciale Eboracense. — Mansi t. XXXV. col. 151.	
489.	o Magdeburgense concilium.	433
490.	o Salisburgense.	495
491.	Constitutiones editæ per D. Nicolaum Francum, episcopum Tarviliinum et legatum apostolicum. — Mansi t. XXXV. col. 1543.	
492.	ALEXANDRI PAPÆ VI. VITA.	523
494.	* <i>Supplicatio facta Papæ, ut ossa Henrici VI. transferantur ad canobium Westmonasteriense.</i>	525
494.	* <i>Ordo canonizationis Sanctorum.</i>	527
	* <i>Bulla super canonizatione beati Anselmi archiep.</i>	533
501.	o <i>Alexandri papæ VI. Constitutio de baptismo Ruthenorum.</i>	523
503.	PII PAPÆ II. VITA.	535
508.	JULII PAPÆ II. VITA.	535
	* <i>Statuta Vvillielmi Vvarham archiep. Cantuar.</i>	<i>ibid.</i>
	* <i>De rosa aurea benedicta Henrico VIII. per Julium II. missa.</i>	553
509.	o Avenionense concilium.	539
510.	Turonense.	557
	* <i>Additio Ludovici Bail.</i>	<i>ibid.</i>
510.	Concilium Patercawense in Polonia. — Mansi t. XXXV. col. 153.	
511.	Pifanum conciliabulum.	561.
	o Convocatio conciliabuli Pifani nomine Maximiliani Imperatoris & Ludovici Francorum regis.	563
	o <i>Bulla monitum Apostolici contra tres reverendissimos Cardinales, ut redeant ad obedientiam S. D. N. Papæ.</i>	568
	o <i>Bulla ultima convocationis & invitationis Cardinalium absentium &c. cum declaratione nullitatis gestorum per conciliabulum Pifanum.</i>	574
	o Hispalense concilium.	579
511.	Pifanum conciliabulum, dein Lugdunum translatum. — Mansi t. XXXV. col. 155-172.	
512.	LATERANENSE V. OECUMENICUM CONCILIUM.	649
511.	Ad concilium Lateranense V. oecumenicum additio nova. — Mansi t. XXXV. col. 1563.	
512.	Ad concilium Lateranense additio. — Mansi t. XXXV. col. 1539.	
	<i>Bulla Leonis X. de authentica hac actuum editione.</i>	649
	<i>Antonii de Monte card. ad Leonem X. epistola.</i>	651

1513.

Summarium concilii Lateranensis.	653
<i>Acta concilii.</i>	
Apparatus ad concilium.	665
Epistola Sadoleti ad Bembum.	667
Oratio Egidii Viterbiensis.	669
I. Sessio.	676
Nomina presentium.	<i>ibid. & seq.</i>
Bulla indictionis concilii per Julium papam.	681
Bulla prorogationis concilii per eundem.	691
Decretum eundem, de celebratione concilii de ejus officialibus, &c.	693
Thomas Nigri epistola ad M. Marulum.	698
Oratio Bernardi Zam archiep. Spalat.	700
II. Sessio.	707
Nomina presentium.	<i>ibid.</i>
Ferdinandi Aragonie regis mandatum.	711
Bulla qua Pifanum conciliabulum damnatur, & indicitur III. Sessio.	714
Bulla prorogationis sessionis III.	719
Epistola procuratoris ordinis Predicatorum ad Thomam cardin. Strigon.	718
Oratio Thomæ de Vio Cajetani.	719
III. Sessio.	727
Nomina presentium.	<i>ibid.</i>
Maximiliani Imp. mandatum.	731
Schedula qua nomine Imperatoris irrita declarantur acta omnia Pifana.	733
Bulla qua reprobantur omnia per cardinales schismaticos actitata, & indicitur IV. Sessio.	<i>ibid.</i>
Alexii episcopi Melitani epistola ad Julium II.	733
Ejundem oratio.	736
IV. Sessio.	743
Nomina presentium.	<i>ibid.</i>
Mandatum Lauredani ducis Venetiarum.	747
Litteræ Ludovici XI. regis Franc. ad Pium II.	749
Bulla contra pragmaticam, & ejus assertores.	750
Bulla qua revocatur pragmatica, & Sessio V. indicitur.	753
Oratio Christophori Marcelli.	755
V. Sessio.	762
Nomina presentium.	<i>ibid.</i>
Mandatum Lucentium.	766
Bulla confirmationis constitutionis contra simoniacam pravitatem in electione pontificis.	768
Altera qua indicitur Sessio VI.	772
Oratio Joannis Mariae de Monte.	775
LEONIS PAPÆ X. VITA.	1001
Idem Lateranense V. continuatum.	782
<i>& seq.</i>	
Bulla prorogationis sextæ sessionis.	<i>ibid.</i>
VI. Sessio.	784
Nomina presentium.	<i>ibid.</i>
Mandatum Florentinorum.	789
Bulla qua datur talvus conductus venientibus ad concilium, & indicitur septima Sessio.	792
Congregatio prelatorum in Lateranensi palatio, pro rebus concilii.	794
Bulla prorogationis septimæ sessionis.	795
Deputationes prelatorum ad diversa negotia.	796
Oratio Simonis Bengni episc. Modruventis.	798
VII. Sessio.	805
Presentium nomina.	<i>ibid.</i>
Mandatum regis Polonie.	810

TOMI TRIGESIMI SECUNDI.

ANNO CHRISTI		ANNO CHRISTI				
1513.	Mandatum ducis Mediolani.	811	1516.	Litteræ Maximiliani imperatoris ad Leonem papam.	983	
	Mandatum marchionis Mantuar.	812		Bulla, qua honorum ecclesiasticorum decima exigitur ad sacram expeditionem, & concilio finis imponitur.	988	
	Mandatum ducum Mazoviar.	814		Maximi Corvini episcopi Hiermentis oratio.	993	
	Bernardini de Carvaial, & Federici de S. Severino, olim cardinalium, schedula abjuratiōnis schismatis, eorundemque restitutio. <i>ibid.</i>			* <i>Litteræ Maronitarum ad Leonem X.</i>	1003	
	Bulla, qua indicitur VIII. sessio.	815		* Rotomagenſe concilium.	1016	
	Prorogatio ejusdem ſeſſionis	818		* <i>Textus integer concordatorum</i>	<i>ibid.</i>	
	Baltasar del Rio oratio.	819		1517.	Concilium Florentinum provinciale.	---
	VIII. Sessio.	827			Mansi t. XXXV. col. 215.	
	Nomina præſentium.	<i>ibid.</i>		1518.	Constitutiones Eboracensis provinciæ.	---
	Mandatum Ludovici Franc. regis.	832			Mansi t. XXXV. col. 309.	
	Mandatum marchionis Brandenburgensis.	836		1518.	* Concilium Dublinenſe.	1047
	Mandatum marchionis Montisferrati.	837		1519.	* <i>Leontis papæ litteræ ad Vellibuum Cantuar. archiep.</i>	1049
	Supplicatio procuratoris concilii contra regios officiales Provinciæ.	838 & ſeq.		1520.	<i>Bulla Leontis X contra errores Lutheri.</i>	<i>ibid.</i>
	Bulla contra afferentes animam rationalem mortalem eſſe, & in omnibus unicam.	843		1521.	Mandatum cardinalis Wolfſei episcopo Herefordenſi, de exquirendis libris M. Lutheri prohibitis. — Mansi t. XXXV. col. 319.	
	Bulla de componenda pace inter principes Chriſtianos, de reducendis Bohemis, & de IX. ſeſſione.	845		1521.	Concilium provinciale Parifiis celebratum ab archiep. Senonenſi et ſuffraganeis. — Mansi t. XXXV. col. 325.	
	Bulla ſuper reformatione	848		1522.	HADRIANI PAPÆ VI VITA.	1059
	Prorogatio ſeſſionis IX.	849			<i>Ejuſdem breve ad Fredericum Saxonie ducem, adverſus Lutherum</i>	1061
	Congregationes in palatio apoſtolyico.	<i>ibid.</i>			<i>Ejuſdem breve ad inquitorem Comenſem.</i>	1070
	Oratio Joannis Baptiſtæ Garghar.	850			o Rotomagenſe concilium	1071
	1514.	IX. Sessio.		858	1523.	CLEMENTIS PAPÆ VII VITA.
Præſentium nomina.		<i>ibid.</i>	1524.	* <i>Conſtitutio Ratisbonæ edita, ad cleri vitam reformandam, per Laurentium cardinalem Campegium, ad Germaniam legatum.</i>	<i>ibid.</i>	
Mandatum Emmanuelis regis Portugalliæ.		863	1527.	* <i>Ordinationes Vellielmi archiepiſcopi Cantuar. de numero procuratorum curiæ Cantuarienſis.</i>	1093	
Accuſatio contumaciæ prælatorum Gallorum.		864		o Lugdunenſe concilium.	1095	
Execuſatio prælatorum Gallorum. <i>ibid. & ſeq.</i>			1528.	* Bituricenſe concilium.	1141	
Bulla de pace inter Chriſtianos principes componenda, & ſalvo conducto dato omnibus ad concilium venientibus.		869		Parifenſe, <i>alias</i> , Senonenſe.	1149	
Bulla reformationis curiæ.		874		1. Litteræ Antonii archiepiſcopi	<i>ibid.</i>	
Indictio ſeſſionis X.		885		2. Præſatio concilii.	1150	
Oratio Antonii Puci		887		3. Generale decretum	1157	
Prorogatio ſeſſionis X.		898		4. Decreta fidei XVI	1162	
Ejuſdem altera prorogatio.	<i>ibid.</i>		5. Annotationes aliquot errorum, olim damnatorum, tunc repullulantium.	1178		
Litteræ ſalvi conductus pro prælatiſ Galliar.	899		6. Ad principes Chriſtianos exhortatio de hæreticis exterminandis.	1180		
1515.	X. Sessio.	900	7. Decreta morum XL cum præſatione.	1181		
	Nomina præſentium.	901	1529.	Convocatio prælatorum et cleri provinciæ Cantuarienſis. — Mansi t. XXXV. col. 329.		
	Bulla de reformatione Montium pietatis.	905	1530.	Statuta et ordinationes concilii provinc. Cantuarienſis. — Mansi t. XXXV. col. 339.		
	Bulla contra exemptos, & de eccleſiaſtica libertate, ac jurifdiſione epifcopali.	907	1533.	* <i>Breve Clementis VII. ad Franciſcum primum Franc. regem, pro indictione concilii generalis in Italia.</i>	1201	
	Bulla ſuper impreſſione librorum.	912		* <i>Reſponſum Franciſci primi.</i>	1203	
	Bulla de profitentibus pragmaticam, & indictione ſeſſionis XI.	913	1534.	PAULI PAPÆ III. VITA.	1203	
	Schedula oratoris regis Franciæ.	915	1536.	Coloniènſe concilium.	1205	
	Oratio Stephani archiepiſcopi Patracenſis.	916	1538.	Concilium delectorum cardinalium et aliorum prælatorum de emendanda eccleſia, S. D. N. D. Paulo III. ipſo jubente, conſcriptum. — Mansi t. XXXV. col. 345. —		
	Mandatum Caroli ducis Sabaudiæ.	929				
	Congregatio generalis pro diſcuſſione tractandorum in XI. ſeſſione.	935				
1516.	XI. Sessio.	939				
	Nomina præſentium.	<i>ibid.</i>				
	Mandatum patriarchæ Maronitarum.	942				
	Bulla de modo prædicandi.	944				
	Bulla, qua continentur concordata cum Chriſtianiffimo rege.	947				
	Bulla abrogationis pragmaticæ ſanſtionis.	965				
	Bulla de privilegiis religioſorum.	970				
	Indictio ſeſſionis XII.	974				
	Prorogatio ejusdem ſeſſionis	976				
	Congregatio prælatorum in palatio apoſtolyico.	977				
XII. Sessio.	979					
	Nomina præſentium.	980				

SYLLABUS TOMI TRIGESIMI SECUNDI.

ANNO
CHRISTI

1548.

Augustana synodus. 1295

1. Acta primæ diei synodi, quibus continentur
statuta XXXIII. 1296

2. Acta secundæ diei. 1324

3. Acta tertie diei. 1326

4. Martini Olavi oratio. 1327

Trevirensis synodus. 1335

1. Mandatum convocationis. *ibid.*

2. Oratio Pelargi. 1338

3. Edicta x. cum præfatione. 1347

4. Mandatum contra concubinos. 1353

1549.

Coloniense concilium. 1357

1. Litteræ Caroli V. Imp. *ibid.*

2. Litteræ Adolphi archiepiscopi. 1359

ANNO
CHRISTI

1549.

3. Statutorum pars I. de institutione juven-
tutis. 1363

4. Pars II. de examine ordinandorum. 1368

5. Pars III. de perfunctione officiorum. 1372

6. Pars IV. de visitatione. 1377

7. Pars V. de synodorum celebratione. 1380

8. Pars VI. de jurisdictione ecclesiastica. 1381

9. Centura pro emendatione vitiorum. 1383

Moguntinum concilium. 1399 & seq.

1. Præfatio. 1401

2. Capitula XLVII. ad fidem pertinentia. 1404

3. Capitula LVII. ad mores pertinentia. 1417

Trevirensis concilium. 1439

** CONSTITUTIO VEN. PATRIS DOMINI HENRICI CHICHELEY.

Cantuar. archiep. pro augmentatione exilium vicariarum, facta in convocacione
prelatorum & cleri provincie Cantuar. inccepta 1. die mensis Novembris
anno domini MCCCXXIX.

Ex cod. Ms.
In Registro
principalium
chiepiscop.
Cantuar.
(nuncupato
Chicheley vol.
2.) fol. 122.
b.

CUM propter nimiam prorogationem litium, que ex subtili ordinis iudicarii observantia nonnunquam proveniens solet esse litigantibus maxime pauperibus onerosa; jure communi statutum sit, quod in quibusdam casibus simpliciter & de plano, ac sine strepitu & figura judicii procedi valeat: Ac in nostra Cantuariensi provincia multe sint ecclesiarum in fructibus satis abundantium exiles vicariarum, quarum fructus propter tepescerem modo plusquam solito populi devotionem earundem vicariarum, etiam ut tenuem vitam ducant non sufficiunt; contra quos insuper si augmentationem suarum portionum, coram locorum ordinariis agant, per rectores, proprietariosve ecclesiarum hujusmodi, tot difficultates per exceptionum, dilationumque dilpendia opponuntur, quod a prepositis eorum iustis querelis propter inopiam & obtinendum in causa desperationem ab initio penitus desistere compelluntur; presentis concilii provida deliberatione statumimus, quod de cetero causa augmentationis vicariarum exilium que quibusdam casibus predictis non multum absimilis est, similiter & eodem modo, si hoc petat pars actrix, videlicet summario & de plano, ac sine strepitu, & figura judicii procedatur: Adjicientes, quod ordinarii locorum vicarios affirmantes se eisdem proprio juramento, paupertatis onere nimium pregravatos, causam augmentationis hujusmodi vicariarum suarum prosequentes, in forma pauperum admittant, suum officium in

hac parte gratis & liberaliter eis impendentes; necnon ab advocatis, procuratoribus, ceterisque officialibus & actorum scribis curiarum & consistoriorum suorum patrocinia, factaque, gratis impendi faciant & liberaliter impendant: Taleque portiones hujusmodi vicariarum assignate erunt, quales pro fructibus & proventus ecclesiarum rationabiliter suppetere, & ad onera que ad vicarios pertinere debent viderint convenire: Et quod non minor portio assignetur alicui vicario, quam summa duodecim marcarum, si ad tantam summam totius ecclesie ejus est vicaria augmentanda fructus integri se extendant.

Et ne locorum ordinarii pretextu difficultatis citandi proprietarios & rectores hujusmodi, qui nonnunquam moram trahunt extra dioceses, in quibus consistunt vicariarum, de quarum augmentanda portione questio vertatur, sint ab executione suorum officiorum quomodolibet impediti; ejusdem concilii auctoritate statuimus; quod in causis augmentationum predictarum per citationes in ecclesiis, quarum rectores aut proprietarii extra diocesim ordinarii demandantis citationem hujusmodi demorantur, aliquo die dominico vel festivo, cum major in eisdem affuerit populi multitudo publice & solenniter factas; in quibus citationibus ad comparandum ipsis citatis, ad minus dentur triginta dies, predicti rectores & proprietarii perinde ardentur ad comparandum, ac si essent citatione hujusmodi personaliter apprehensi.

CONCILIUM FRISINGENSE

In causa Ecclesiasticarum constitutionum tempore Nicodemi de Scala episcopi
celebratum anno domini MCCCXXI. sub Eugenio papa IV.

TITULI CAPITULORUM.

<p>I. De clericis peregrinis & ignotis.
II. De iudiciis.
III. De foro competenti.
IV. De vita & honestate clericorum.
V. De cohabitatione clericorum & mulierum.
VI. De clericis non residentibus in ecclesiis vel prebendis.
VII. De prebendis & dignitatibus.
VIII. De concessionibus prebenda & ecclesia non vacantis.
IX. De rebus ecclesia non alienandis.
X. De sepulturis.
XI. De decimis.
XII. De regularibus & eorum statu.
XIII. De jure patronatus & advocatis ecclesiarum.
XIV. De censibus & exactionibus.
XV. De benedictione salis & aspersorii diebus dominicis.</p> | <p>XVI. De celebratione missarum.
XVII. De baptismo.
D XVIII. De custodia eucharistia, chrismatis & aliarum sacramentorum.
XIX. De clandestina desponsatione.
XX. De simonia, & ne aliquid pro spiritualibus exigatur vel promittatur.
XXI. De Judaïs.
XXII. De usuris & usurariorum penis & promissionibus.
XXIII. De penis.
XXIV. De penitentis & remissionibus.
XXV. De sententia excommunicationis, interdicti & suspensionis.
XXVI. De publicatione facutorum, & eorum copia habenda.</p> |
|--|--|

Concil. General. Tom. XXXII.

A PRE-

ANNO
CHRISTI
1440.

P R Æ F A T I O.

Ad laudem & gloriam Dei omnipotentis, salutem quoque gregis nobis crediti. Nos Nicodemus ejusdem gratia episcopus Frisingensis, una cum venerabilibus fratribus nostris hincere dilectis, Nicolao præposito, Heurico decano, totoque capitulo ecclesie nostrae Frisingensis, nec non venerabilibus patribus, honorabilibusque nobis Christo dilectis abbatibus, præpositis, archidiaconis, decanis, ac universo clero nostrae diocesis, nobis in hac sacra synodo assistentibus, ad coercionem excessuum, reformationemque morum, diligentem ac naturam deliberationem præhabita, infra scriptas constitutiones & statuta ex causis rationabilibus solenniter & communitè edidimus, & præsentibus promulgamus, sub penis quoque in eis contentis præcipimus inviolabiliter observari; & ut infra continetur, in anno his publicari.

C A P I T U L A.

I.

Quia pastoralis sollicitudini incumbit, subditis providere, ne ab ignotis sedocantur, quos nonnunquam percepimus retroactis temporibus abjectos, & quod detestabilis est, sanguinolentos, inhabiles circa divina, se ingestisse in animarum pericula & scandala plurimorum, districte sub excommunicationis pena præcipimus & mandamus universis nostrae diocesis prælatis, decanis, ecclesiarum rectoribus, plebanis & vice-plebanis, ne de cetero aliquem alienam diocesis, seu ignotum etiam peregrinum se pro presbytero, seu in sacris constituto gerentem, ad ipsorum consortium sacramentorum & sacramentalium administrationem, vel alias ad regimen quoquo modo admittant, nisi desuper litteris nostris aut vicarii nostri patentibus, aut aliis legitimis documentis fuerint certificati.

I.

Ne quisquam laicus vexetur per inanem citationem laboribus & expensis, statuimus, & præcipimus omnibus iudicibus ecclesiasticis nostrae diocesis, ne laicos quoslibet ad audiendum sui citent vel evocent, nisi causam citationis expriment nominatim & expresse, quæ ad forum pertineat ecclesiasticum de jure vel consuetudine, nec citatum super aliis causis quam in citatorio expressis respondere compellant. Quoniam frustra torent iudiciorum strepitus & diffinitiones, si non fierent earundem executiones. Statuimus & sub excommunicationis pena mandamus omnibus & singulis nostris subditis, quod tam nostra quam aliorum nostrorum iudicum iussa, præcepta, mandata, sententias & processus cujuscumque continentiae aut tenoris firmiter sibi destinata devote recipiant, & fideliter exequantur, nuntios eorundem benevole acceptent, ad vindictam vel offensionem nullatenus prodeant, per proprium sigillum, si habuerint, in signum executionis celebratae litteras ipsas una cum subscriptione muniant & consignent. Si quis autem contemptor vel neglector fuerit in aliquo præmissorum, ad præfatam penam, & nihilo minus parti læsæ teneatur ad resarciendum expensas & damna pariter & in-

teresse, præmissa nostra taxatione vel iudicium eorundem, a quibus prædicta emanarunt, & hoc quantum in litem fuerit juratum.

ANNO
CHRISTI
1440.

I I I.

Quia privilegium fori ecclesie est immediate a jure divino, quandoquidem nec consensus, nec tolerantia excusare potest, animarum periculis providere volentes, statuimus, & universis Christi fidelibus nostrae diocesis districte præcipiendo inhibemus, ne quemquam clericum, aut personam ecclesiasticam, capitulum aut collegium quodcumque ad iudicium forense trahant: iudicibus quoque forensibus, ne quemquam eorundem coram se experiri cogant. Alioquin tam actor quam iudex sententiam excommunicationis ipso facto incurrant. In quibus ipsos & ipsorum plebanos, dum in scriptis legitime requisiti fuerint, similiter sub eadem excommunicationis pena volumus illico excommunicatos publice denuntiari, nunquam ad absolutionis beneficium admittendos, donec parti læsæ/supes, injuriis & expensis taliter irrogatis caveant vel satisfaciant competentè secundum æstimationem & declarationem legitimam, coram nobis vel iudice ecclesie nostrae rite faciendam. Salva nihilo minus exactione penarum in constitutionibus aliis super hoc per sedem apostolicam & in concilio provinciali promulgatarum.

Inhibemus, & sub pena excommunicationis interdiciamus omnibus Christi fidelibus, clericis & laicis nostrae diocesis, ut nullus ipsorum contra dictum salvatoris & sacros canones sine jussu nostro aut vicarii nostri speciali, præter iudices capituli nostri archidiaconi in Raetnbuch per archidiaconatum ibidem, de causis matrimonialibus diffiniat aut agnoscere præsumat.

Licet illorum qui occulte Dei iudicio afeunt, lepræ morbo percussi separatio a communione hominum majoribus gradibus ecclesie dumtaxat secundum expertorum medicorum examen sit credita, frequenti tamen querelarum assertionem percepimus, plures innocenter separatos, alios separandos toleratos, præfati statuto sub excommunicationis pena inhibemus, quod nullus deinceps nostrae diocesis clericus vel laicus quocumque modo vel forma quemquam sua temeritate audeat judicare leprosum, vel ab hominum separare communione. Sed universis & singulis sub nostra diocesi degentibus districte præcipimus, quod suborta fama contra quemquam, quod lepræ morbo percussus sit, talem nostrae aut vicarii nostri transmittat audientiae, tamquam ad sacerdotem Leviticum per nos aut vicarium nostrum amplius examini medicorum subjiciendum pro experimento, an rumori veritas suffragetur: hoc tamen, nisi casus adeo sit indubitatus, quod tergiversatione nequeat occultari; puta, cum infirmus aperte profiteretur, quod manus domini tetigerit eum.

I V.

Quia clericorum est, in seipsis implere voluntatem domini, & lucere per honestam conversationem, qualiter alios oportet in domo domini conversari, sacra synodo approbante statuimus, volumus & mandamus, universos clericos nostrae diocesis, præpositum beneficiatos & in

ANNO CHRISTI 1440.

& in sacris constitutos honeste, clericaliter & devote se exhibere, a crapula & ebrietate abstinere, mitras caudatas penitus dimittere, cingulos & monilia auro, argento, vel alio metallo excessive ad modum laicorum splendentia abjicere omnino & vitare, vestes non rubei nec viridis coloris deferre desuper clausas, sic quod superior aliis superemineat, ut inferior nequeat maxime in summitate apparenter videri, birretum capiti superpositum cum caputio humeris imposito portare ipsis in publico deambulanti- bus. Contrafacientes vero, ultra poenam juris communis, per suspensionem a perceptione fructuum beneficiorum fabricarum applicandorum, secundum quod potervia meruit & excessus, arctius debere per nos aut vicarium nostrum puniri.

Item inhibemus omnibus clericis supradictis, ne in publico vel alibi presentibus laicis tabernas intrent, nisi in itinere constituti, vel alia, ex causa rationabili, nec ludos inhonestos, maxime taxillorum exercent nec talibus intersint. Contrafacientes vero poena juris communis & ad arbitrium nostrum aut vicarii nostri puniri volumus & mandamus.

Item statuimus, & in virtute sacre obedientie districte precipiendo mandamus, ut nullus clericorum, maxime beneficiorum caponem vel tabernarium hospitem sibi constituat continuum in domo habitationis sue, aut potum venalem negotiationis causa exponat publice, aut vendat: permittimus tamen domos prelati & monasterii pro hospitalitate rationabiliter introducta, & secundum permillum regule & juris communis. Contrafacientes arbitrio nostro, aut vicarii nostri, arctius puniri volentes.

Ne redemptoris domini nostri Jesu Christi patrimonium inutiliter consumatur, aut in usus temporales exquisitis diabolicis suggestionibus expendatur, de quo potius pauperum necessitatibus est subveniendum: statuimus ne clerici, maxime beneficiarii, quacumque dignitate prefulgeant, mimis, joculatoribus, histionibus, buffonibus, galliardi, seu hominibus artis ludicre, pretextu nuptiarum, militie, vel alterius similis cause, quidquam argantur.

V.

Volumus concubinatum evitari sub penis decreti facti generalis concilii Basileensis, quas penas una cum penis juris communis contra inobedientes exequi precipimus & mandamus. Tenor autem predicti decreti sequitur per omnia in hac verba

Sacrosancta generalis synodus Basileensis in Spiritu sancto legitime congregata universalem ecclesiam representans, ad perpetuam memoriam.

Concil. Basil. Sess. XX.

Quicumque clericus cujuscumque status, conditionis, religionis, dignitatis, etiam si pontificalis vel alterius preminentie existat, qui post publicationem ejusdem in ecclesiis cathedralibus, quam ipsi diocetani omnino tacere teneantur, postquam eadem constitutio ad eorum notitiam pervenerit, fuerit publicus concubinarium, a perceptione fructuum omnium suorum beneficiorum trium mensium spatium sit ipso facto suspensus, quos suus superior in fabricam vel aliam evidentem eccle-

Concil. General. Tom. XXXII.

siarum utilitatem, ex quibus hi fructus percipiuntur, convertet. Nec non & hujusmodi publicum concubinatum, ut primum talem esse innotuerit, mox suus superior admonere teneatur, ut intra brevissimum terminum concubinam dimittat. Quod si non dimiserit, vel dimissam aut aliam publice resumpserit; jubet hanc sancta synodus, ut ipsum omnibus suis beneficiis omnino privet: & nihilo minus, hi publici concubinarium, usquequo cum eis per suos superiores post ipsarum concubinarum dimissionem, manifestamque vitam emendationem, fuerit dispensatum, ad susceptionem quorumque honorum, dignitatum, beneficiorum vel officiorum sint inhabiles. Qui si post dispensationem recidivo vomitu ad hujusmodi concubinatum redierint, sine spe alicujus dispensationis ad predicta prorsus inhabiles existant. Quod si hi ad quos talium coercitio pertinet, eos, ut predictum est, punire neglexerint, eorum superiores tam in ipsos de neglectu, quam in illos pro concubinato modis omnibus digna privatione contemplantur.

In conciliis enim provincialibus & synodalibus adversus tales punire negligentes, vel de hoc crimine diffamatos, etiam per suspensionem a collatione beneficiorum vel alia condigna poena severiter procedant. Et si hi, quorum destitutio spectat ad summum pontificem, per concilia provincialia aut suos superiores propter publicum concubinatum competantur privatione digni, statim cum processu inquisitionis ipsi summo pontifici deferantur. Eadem diligentia & inquisitio in quibuscumque capitulis generalibus & provincialibus quo ad suos severetur penitus alius contra predictos & alios non publicos concubinarium statutis in tuo robore permanentibus. Publici autem intelligendi sunt non solum hi, quorum concubinatus per sententiam aut confessionem in iure factam, seu per rei evidentiam, quae nulla possit reigeneratione celari, notorius existit, sed & qui mulierem de incontinentia suspectam vel infamam tenet, & per suam superiorem admonitus ipsam cum effectu non dimittit.

Quia vero in quibusdam regionibus nonnulli jurisdictionem habentes, pecuniarios questus a concubinarium percipere non erubescunt, pati- endo eos in tali scelerate sordescere, sub poena maledictionis eterne precipit, ne dem- cept sub pacto omnino compositionis aut spe alicujus questus talia quovis modo tolerant aut dissimulent: alioquin ultro pramissam negligentie poenam duplum eius quod propterea acceperint, restituere ad pios usus omnino teneantur & compellantur. Ipsas autem concubinas seu mulieres suspectas prelati modis omnibus curent a suis subditis etiam per brachii secularis auxilium, si opus fuerit, penitus arceri. Qui etiam ex tali concubinato pro- creatos filios apud patres suos cohabitare non permittant. Jubet insuper hanc sancta synodus, ut etiam in predictis synodis & capitulis hanc constitutio publicetur, & quilibet suos subditos ad ipsarum concubinarum dimissionem moneat diligenter. Injungit preterea omnibus secularibus viris, etiam si regali prefulgeant dignitate, ne ullum qualecumque inferant impedimentum quocumque questu colore prelati, qui ratione officii sui adversus suos subditos pro hujusmodi concubinato procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege divina prohibitum sit, & sub peccati mortalis poena

necef-

A 2

ANNO CHRISTI 1440.

ANNO
CHRISTI
1440.

necessario evitandum, necesse omnes laicos tam A
veraciter quam solutos, ut similiter a concubi-
nata abstinent; animis enim reprehensibilis
est, qui uxorem habet, & ad aliam mulie-
rem accedit. Qui vero solutus est, si conti-
nere nolit, iuxta apostoli consilium uxorem
decat. Pro hujus autem divini observatione
concepti, hi ad quos pertinet, tam salutari-
bus monitis, quam aliis tantis remediis curi
studio laborent.

V I.

Periculis animarum, que cunctis operibus
preferuntur, desiderantes occurrere, statuimus,
volumus, & sub pena privationis beneficii B
mandamus, ut omnes habentes ecclesias, qui-
bus animarum cura est annexa, personaliter
in eisdem resideant, aut infra hinc & festum
sancti Michaelis proxime futurum nos aut vi-
carium nostrum legitime doceant, quare in
eisdem personaliter residere non debeant nec
teneantur. Quia beneficium datur propter of-
ficium, statuimus quod quicumque canonicus
ecclesie nostrae cathedralis, vel alterius colle-
giatae nostrae diocesis, per se vel alium offi-
cium suum, quod exhibere debet in ordine
quocumque secundum consuetudinem ecclesiasti-
cam hactenus observatam, per unam septima-
nam continuam neglexerit quacumque de cau-
sa vel occasione, decem libras denariorum C
usualis monetae ad fabricam ejusdem ecclesie
solvere teneatur. Si vero minus quam per unam
septimanam neglexerit, eandem poenam pro-
portionabiliter secundum ratam temporis per-
solvere teneatur. Si quis vero per secundam
septimanam, ut praedicitur, neglexerit, a
perceptione fructuum & reddituum praebende
quam obtinet in ecclesia, penitus sit suspen-
sus, donec poenam solverit integraliter supe-
rius expressam. Qui autem per tertiam negle-
xerit septimanam, ad nullum actum capitula-
rem, nec ad aliquod stipendium praebendale
admittatur, donec de poena satisfecerit me-
morata, nec non ad arbitrium nostrum, licet
alias sibi duxerimus adjungendum, puniatur. D

V I I.

Quia in tantum quorundam processit ambi-
tio, ut non duo vel tria, sed plura perhi-
beantur habere beneficia: de concilio venera-
bilitium fratrum & patrum nostrorum hoc emen-
dari cupientes, statuimus, & sub poena pri-
vationis beneficiorum mandamus, ut omnes &
singuli clerici nostrae diocesis incompatibilia de
jure beneficia retinentes, nobis aut vicario no-
stro infra hinc & festum sancti Michaelis dis-
pensationes super hoc obtentas indicent & osten-
dant. Inhibemus quoque sub eadem poena,
ne quisquam clericorum plures quam unum te-
neat vicarium, nisi evidentis necessitatis cau-
sa aliud sibi a nobis vel vicario nostro fuerit
indultum.

V I I I.

Ne per receptionem canonicorum praebendis
non vacantibus alienae mortis votum suspiter
ingeratur, statuimus, ut de cetero nullus re-
cipiatur in canonicum ecclesie nostrae cathed-
ralis, nec alicujus alterius collegiatae nostrae
diocesis, nisi vacaverit praebenda, que illi qui

assumitur in canonicum, assignetur; alioquin
receptio in contrarium facta nulla sit ipso facto,
nisi facta fuerit de licentia nostra speciali.

ANNO
CHRISTI
1440.

I X.

Quia non omnibus liquet canones contra
alienationes rerum monasteriorum & ecclesia-
rum, jure prohibiciones publicando, omni-
no inhibemus omnibus abbatibus, prioribus,
praepositis & aliis prelatis ac clericis universis,
tam secularibus quam regularibus, sub pena
privationis administrationum ipsorum, ne de
rebus ecclesiarum vel monasteriorum suorum alie-
nationes sine licentia legitima faciant perpetuas
quocumque titulo, gratuito vel oneroso:
nec etiam res temporales insignes aut notabiles
praeter juris formam & licentiam secundum eam-
dem obtentam, quocumque alienare presu-
mant; statuimus, & irrefragabiliter diffinimus,
quod in qualibet parochia plebanus, assumptis
sibi duobus honestioribus subditis suis, quo-
rum quilibet habeat clavem unam, & ipse ter-
tiam, omnia que devotione fidelium ad fabri-
cam ecclesie, luminaria, vel ad alias utilitates
fuerint deputata, diligenter colligat & conser-
vet, & his usus impendat, ad quos sunt de-
putata. Volumus etiam, quod nec tales sibi ad-
juncti, nec alii procuratores ecclesiarum quales-
cumque de rebus ecclesie praeter scitum plebani
quidquam disponant, ut res ipsa suspicione ca-
reat, & non detur occasio subtrahendi res eccle-
siarum. Volumus, & sub excommunicationis
poena praecipimus, quod plebani & assumpti
sibi ad hoc officium seu ministerium exequen-
dum, loci decano semel in anno quolibet ple-
nam teneantur reddere rationem. Quem ratio-
nes hujusmodi sub eadem poena, tam solite
quam attente, sub bonis testimoniis exigere vo-
lumus & recipere, auctoritate nostra sub
memorata poena inhibere plebanis & ecclesiarum
procuratoribus, ne res ecclesiarum nomine Vac-
carum vulgariter *immer Kue*, vel alias quovis
quesito colore sub specie usurae mutuent, aut
quomodolibet locent.

a f. quomo-
documque.

Statuimus, ut nullus ecclesiasticus vel saecula-
ris, cujuscumque status & conditionis fuerit,
ecclesiarum vacantium aut clericorum deceden-
tium bona rapiat, dissipet aut invadat quocum-
que quesito colore. Contrafaciens decedens ec-
clesiastica careat sepultura: vivens autem cum
tota familia sua ab ingressu ecclesie arceatur,
donec ablata restituerit universa.

Item simili poena carentiae sepulturae deceden-
tium & ingressus ecclesie vivorum prohibemus
laicis, ne de sepulturis dandis se intromittant,
nec campanas vel ad divinum cultum deputata
contra voluntatem plebanorum quocumque mo-
do, praesertim ad profana & religioni ecclesia-
sticæ adversa contrectent, aut per mansionarios
ecclesiarum pertractari mandent auctorabiliter
contra sacros canones, nec in ecclesiis & rebus
earundem quidquam statuunt, vel quomodo-
cumque ordinare praesumant.

X.

Insuper praesenti constitutione duximus inhi-
bendum universis clericis nostrae diocesis, ne
suspensos patibulo, decollatos, vel alios qua-
literumque per sententiam morti traditos, in
torneamentis, ludis, publicis spectaculis, aut
alias occisos, vel subito defunctos, qui non eo-
dem

ANNO
CHRISTI
1440.

dem anno confessi, vel alias in mortalibus peccatis morte præventi fuerint, vel non receperint eucharistia sacramentum, nisi de consilio sacerdotis duxerint abstinendum, tradere præsumant ecclesiasticæ sepulture absque licentia nostra aut vicarii nostri super hoc perita diligentius & obtenta, nihilque pro concessione huiusmodi exigatur, neque recipiatur, nisi voluntarie offerant; sed dumtaxat sibi salarium competens solvatur.

X I.

Multi secularium interdum in detestationem cleri temeritate propria decimas quas omnium dominus solvi præcepit, servitio suo mancipatis subtrahere non verentur in animarum suarum grande periculum. Ideoque cunctis prædicatoribus & confessoribus, religiosis & secularibus præcipimus, & in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, quatenus in prædicationibus & confessionibus subditos suos studiosius moneant & inducant, quod memores salutis animarum decimas ipsas omnium terræ nascentium sine diminutione integre; personales vero secundum laudabilem consuetudinem persolvant, si pœnas damnationis æternæ voluerint evitare.

X II.

Quia religiosos, qui per religionem sponte assumptam Deo dicati sunt, purioris decet honestatis & vitæ nitore clarere, ut Deo possint salubrius famulari. Quapropter præsentis constitutione irrefragabiliter duximus statuendum, ut universi abbates, præpositi, priores, decani, ceterique monasteriorum profecti nostræ diocesis, monastica & regulari vigeant disciplina, regulamque eis a sanctis patribus institutam, secundum quod factorum statuta canonum edocent, præsertim tria ordinis substantialia, videlicet abdicatorem proprietatis, obedientiam & continentiam, ceremonialiaque religionis secundum sanctam regulam & diffinitiones sanctorum patrum diligentius studeant in omnibus observare. Si quis autem prædictorum suæ salutis immemor promissorum extiterit violator seu neglector, secundum eandem regulam & diffinitiones patrum pœna condigna puniatur.

Quoniam nedum in viris, sed etiam in mulieribus Deo devotis vigere debet religio sancta & vita monastica secundum regulam suæ professionis & patrum sanctorum diffinitiones, imo tanto cautius tenentur prælati & alii eis præfecti vigilare, quanto fragiliores noscuntur: statuis, volumus & mandamus, quod omnes prælati quorumcumque ordinum mendicantium & non mendicantium, & alii quicumque monachi & non monachi nostræ diocesis, quibus etiam a Deo devotarum mulierum cura est commissa, easdem paterne, pie & solemner secundum suam regulam & patrum diffinitiones ad observantiam regulæ & monasticæ vitæ inducant, informant & compellant juxta officii debitum: diligenter etiam vigilant, ne in receptione alicujus ipsarum quidquam per simulationem exigatur: negligentes vero & non reformantes, cujuscumque religionis fuerint, maxime de ordine sancti francisci, qui triplicem regulam sive modum sancte vivendi declaravit, districta animadversione judicii punire non tar-

Concil. General. Tom. XXXII.

dabimus. Insuper constitutionem Bonifacii papa octavi super clausura monialium editam, quæ incipit, Periculoso, cum effectu executioni demandari volumus & mandamus.

Quia nonnunquam sub specie religionis surgunt sectæ, nec non conventiones pestiferæ juribus inimicæ: præcipimus & mandamus cunctis ecclesiarum rectoribus nostræ diocesis, quod omnes viros & mulieres infra terminos suarum parochiarum degentes, sub specie religionum non approbatarum & communium in vita accepta, in communi vita popularium discrepantes requirant, quod infra mensem a sua requisitione ipsos informant, cujus religionis sint, & suæ vitæ ac status approbationem. Quod si non fecerint, ipsos teneant in omni obedientia parochiali, sicut alios parochianos; & nobis aut vicario nostro eosdem nihilo minus denuntiare non omittant.

X III.

Quamvis patroni & advocati sint in subsidium ecclesiarum admissi, sæpe tamen hoc tendit ad noxam & oppressionem, ut inde sentiant detrimentum, quod a defensione nascitur institutum: & infra constitutione præsentis sancimus & volumus, quod tam patroni quam advocati ecclesiarum, cujuscumque præminentis aut status fuerint, gratia permessa, & antiquis juribus ipsis & eorum progenitoribus in institutione prima, seu cum ipsi ad advocatus a principio per eos ad quos pertinuit, suscipiebantur, deputatis, penitus & omnino stent contenti, & pro posse suo statum, honorem & res ecclesiarum requisiti fideliter tucantur & defendant. Item si patronatus plures filios aut heredes dereliquerit, omnes illi succedant in stirpem & in locum defuncti, ac nihil plus exigant, extorqueant vel recipiant, quam ei debebatur, in cujus locum & jus successerunt. Et nihilo minus sicut defunctus ecclesiam defendere, teneantur. Si quis vero in extortione aut receptione juris advocatiæ modum excesserit memoratum, aut patronatus occasione, jure suo privetur, & nihilo minus sicut raptor & spoliator ecclesiæ puniatur.

X IV.

Quamvis res ecclesiasticæ non ad alium quam pium usum in quem ordinatæ sunt, expendi debeant, salva sedis apostolicæ auctoritate, quidam tamen prælati & alii clerici plus timentes terrenam quam divinam offendere majestatem, non verentur laicis ecclesias quantum in eis est facere tributarias. Et infra: Sub excommunicationis pœna inhibemus universis prælati & clericis nostræ diocesis, ne novam steuram, aut quamvis aliam exactionem, laicis solvere præsumant, non habita super hoc superioris sui licentia speciali & expressa.

Item inhibemus omnibus clericis nostræ diocesis sub pœna jam dicta, ne aliquis eorum decano aut archidiacono sine nostro aut vicarii nostri mandato collectam vel exactionem solve-
re præsumat.

X V.

Cupientes affectum devotionis augmentari, mandamus in virtute sanctæ obedientiæ, & volumus omnes sacerdotes, qui parochiis præ-

A 3

sunt,

ANNO
CHRISTI
1440.

ANNO
CHRISTI
1444.

11

INCIPIT
A. IV.

CONCILIUM FRISINGENSE.

FREDERICUS III.
1222.

12

ANNO
CHRISTI
1444.

Ante, singulis diebus dominicis equam & sal A
benedictorem, ac eisdem una cum toto choro ad
ipsas ecclesias spectantes hanc consuetudinem mis-
saram solemniter processionibus circumire. Ut
autem populus ad huiusmodi processiones invi-
tetur, omnibus vere penitentibus confessis &
contritis ipsam processionem devote sequenti-
bus, ac illis qui huiusmodi processionibus li-
benter interessent, sed quo minus interessent cu-
stodia honorum suorum, infirmitate aut alio
legitimo impedimento detinerentur, sub fiducia
divinae pietatis de thesauro ecclesie quadragin-
ta dies indulgentiarum de iniunctis sibi peni-
tentiis misericorditer relaxamus, & eisdem in-
dulgentias per rectores supradictos volumus ex-
hinc publicari.

XVI.

Volumus, & in virtute sancte obedientie
mandamus, ut nullus divina missarum sole-
nia sine luminibus celebrare presumat, nec ho-
stiam ante consecrationem in alium quocumque
modo elevare, ne adorando hostiam non con-
secratam populum idololatram committere con-
tingat.

Item statutum concilii provincialis Salzbur-
gensis presentibus nostris statutis inserendum
duximus, cuius tenor sequitur in hac verba:
Item statuimus, ut si quis clericus vel laicus
utriusque sexus, cuiuscumque dignitatis, reli-
gionis, vel status existat, ausus sit presumpcio-
ne damnabili publice predicare, aut occulte do-
cere, credere vel tenere, quod sacerdos in mor-
tali peccato existens non possit conferre corpus
Christi, seu sic ligatus non possit absolvi vel
ligare suos subditos a peccatis, pro heretico &
incredulo habeatur. Quem errorem huius sacri
concilii approbatione damnamus, anathematiza-
mus, & penitus reprobamus, cum sacra
scriptura dicat auctoritas, quod siue bonus siue
malus fuerit minister, per utrumque Deus esse-
rum gratia confert, non enim que sancta sunt
coquinari possunt, nec ipsa sacramenta per
hominum malitiam profanari. Unde sacerdos,
quantumcumque pollutus existat, divina non
potest polluere sacramenta, que purgatoria
cunctorum contagiorum existunt. Licite ergo a
quocumque sacerdote ab ecclesia tolerato divi-
na ministeria audiantur, & alia recipiantur
ecclesiastica sacramenta. Damnatione simili re-
probamus quorundam opinionem erroneam, as-
serentem, episcopum, presbyterum, seu sacer-
dotem curatum non posse solvere presbyteros
fornicatos a fornicationis reatu propter votum
castitatis, iulibentes ne quisquam de cetero
predictam opinionem sub prentis predictis do-
cere, tenere, aut dogmatizare quoquo modo
presumat publice vel occulte. Adiciamus quo-
que, ut nullus in diocesi nostra ad predican-
dum live annuntiandum verbum Dei admitta-
tur, nisi missus sit, & de missione sua consti-
terit sufficienter.

Cupientes ac volentes indulgentias de corpo-
re Christi per dominum nostrum sanctissimum,
dominum Eugenium papam quartum concessas
publicari, tenorem earundem presentibus in-
seri mandamus, qui sequitur, & est talis.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, ad
perpetuam rei memoriam.

Excellentissimum corporis & sanguinis domi-
ni nostri Jesu Christi sacramentum, quod
appropinquante passionis eius hora dominus ipse
signo precipui, quo nos dilexit, amoris salu-
briter instituit, eiusdem commemorationem
sanctissimam jugi mentis exultatione contem-
plantes, ad hoc inter singulos huiusmodi mer-
catos sanguinem spiritualia dispensare munera
votis exposcimus, ut illi condignis assurgentes
laudibus, sua frequentia ad ipsius veneratio-
nem sacramenti corda dirigant, & eo quo cor-
poralis habetur presentia saluatoris viatico fru-
ctus vitam complectentes aeternam, caelestia con-
scendant, ipsum qui nobis se in edulium tri-
buit, perpetuo conspecturi. Sane dudum pius
memoria Urbanus papa IV. predecessor noster,
ad orthodoxam corroborationem & exaltationem
fidei digne & laudabiliter statuens, ut de tan-
to sacramento praeter illam que dicitur in ec-
clesia fieret, annuatim memoria solemnior &
specialior haberetur, & ad celebrandum ejus
tam excelsum tamque gloriosum festum quin-
tam post octavas pentecostes feriam designans,
ac Christi fideles quoslibet ad colendum illud
donis spiritualibus animare volens, omnibus
vere penitentibus & confessis, qui matutinali
officio festi eiusdem in ecclesia, in qua etiam
illud celebraretur, interessent, centum; qui
vero missis, totidem; & qui in primis ipsius
festi matutinalibus vespertis, similiter centum;
qui autem in secundis, totidem; illis vero qui
primis, tertiis, sextis, nonis & completorii ho-
rarum officiis, pro qualibet ipsarum quadra-
ginta: illis autem qui per octavas ipsius festi
matutinalibus vespertis, missis ac predictarum
horarum officiis interessent, singulis octavarum
ipsarum diebus similiter centum. Et subse-
quenter felix recordationis Martinus papa V.
etiam predecessor noster, fideles eisdem ad
impertendum pro veneratione sacramenti hu-
iusmodi potiora reverentiae & devotionis exer-
cicia firmare cupiens, singulis ex eis vere peni-
tentibus & confessis, qui & quoties in ipsius
sacramenti profesto jejunium, vel loco ipsius
aliud pium iuxta consilia suorum confessorum
opus fecerint, etiam centum: & qui praemissis
in ecclesiis, in quibus illa celebrari continge-
ret, officiis interessent, nec non episcopis &
aliis praetatis superioribus, qui dictis officiis li-
benter interessent, sed quo minus eis in ipsa
ecclesiis interesse possent, pro conservandis sua-
rum dignitatum juribus, & aliis tunc legitime
impedimentis, pro matutinali ducentos, & pro
missis officiis totidem, ac pro qualibet vesperta-
rum etiam ducentos; reliquarum vero, videli-
cet primis, tertiis, sextis, nonis & completorii
festi octuaginta: rursus autem in quibuslibet
octavarum diebus pro singulis matutinalium mis-
saram & vespertarum, similiter centum; nec non
reliquarum horarum officiorum huiusmodi, qua-
draginta. Illis praeterea, qui processiones in
quibus ipsum vivificum sacramentum dicto festo
iuxta praefatarum ritus ecclesiarum deferretur,
continuo secuti forent, ac quibuslibet in festo
ac octavarum diebus huiusmodi pro pace & tran-
quillitate ecclesie missas devote celebrantibus,
pro singulis ipsarum, nec non aliis in eodem
festo eucharistiam sacramentum devote sumentibus,
etiam centum singulis annis profesto vice qua-

ANNO
CHRISTI
1440.

qualibet eis, qui dum corpus dominicum com-
municandis deferretur infirmis, illud cum in-
cense luminari procedendo vel sequendo vene-
raretur, similiter: & qui tunc illud alias de-
voti secuti forent, etiam quinquaginta dies de
injunctis eis penitentiis misericorditer relaxa-
mus. Ac etiam ipse Martinus prædecessor nos-
ter, quod in festo & diebus octavarum hujus-
modi in terris & locis ecclesiasticis, quavis au-
thoritate suppositis interdicto, pulsatis campa-
nis, januis apertis, & alta voce excommuni-
catis prorsus exclusis, sed interdictis, ut ocius
reconciliari studerent, admissis, & illis qui cau-
sam vel occasionem hujusmodi interdicto de-
didissent, altari tunc nullatenus appropinqua-
tibus, missæ & officia præmissa licite celebrari
possent, auctoritate apostolica duxit conceden-
dum. Nos vero, quos interim ad summi apo-
stolatus apicem divina clementia proxit, et-
iam pro frequentiori hujusmodi veneratione sa-
cramenti summis gestientes affectibus nostri par-
tes ministerii salubriter impertiri, nec non re-
laxationes & concessionem prædictas apostolici
robore muniminis ipsorum notioni fidelium com-
mittentes, præmissis per eundem Martinum
prædecessorem, ut præfertur, relaxatis diebus
alios totidem dies pariformiter ab ipsis fide-
libus consequendos addicimus per præsentem, &
insuper universos patriarchas, archiepiscopos,
episcopos & aliarum ecclesiarum prælatos mone-
mus & hortamur in domino, & eis per aposto-
lica scripta in virtute sanctæ obedientiæ distri-
cte præcipiendo mandamus, & in remissionem
peccaminum injungimus, ut per se vel alios
eorum subditos per singulas suarum civitatum
& diocesis ecclesias in dominicam festam &
festum * pdem proxime præcedente salutaribus
ad venerationem potissime sacramenti hujus mo-
nitis & exhortatione præsentium, quorum etiam
tenor inter matutinales festi, nec non dierum
octavarum hujusmodi lectiones recitentur, lite-
rarum continentiam & effectum publicare & in-
sinuare procurent, ut ejusdem sacramenti suf-
fragante mysterio, subditi & fideles ipsi spiri-
tualium gratiarum uberiori fulciantur augmen-
to, & ab illo qui se pro ipsis immolavit ho-
stiam, post hujus vitæ cursum ad gloriam per-
ducantur æternam. Verum quia difficile foret
hujusmodi literas singulis exhiberi, volumus,
& eadem auctoritate decernimus, quod ipsa-
rum transumpto manu publica & sigillo alicujus
episcopalis vel superioris ecclesiasticæ curiæ
munito, tamquam præfatis, si originaliter exhi-
berent literas, plena fides exhibeatur, & per-
inde stetur, ac si originales literæ forent exhi-
bitæ vel offensæ.

Datæ Romæ apud sanctum Petrum anno in-
carnationis dominicæ millesimo quadringentesi-
mo tricesimotertio, vii. Kalendas Junii, pon-
tificatus nostri anno tertio.

XVII.

Baptismus cum summa reverentia celebretur,
maxime in distinctione & prolatione verborum,
in quibus sacramenti virtus existit, his scilicet
verbis; *Ego baptizo te in nomine Patris & Filii
& Spiritus sancti*. Doceant igitur sacerdotes
tam mares quam feminas, in necessitate debere
parvulos baptizare eadem forma in suo idioma-
te; & quod patres & matres proprios infantes,
si summa necessitas exigit, poterunt baptizare:
& si sacerdotes super hoc diligenter inquirentes

A debitam formam in baptismo invenerint, quod
factum est, approbent, suppletos circa bap-
tizatum, quo ad unctionem olei in pectore & in
scapulis, & chrismatem in vertice, quod a lai-
cis est omisium. Si autem in baptizato debitam
formam non invenerint observatam, non differ-
rant pueros baptizare.

XVIII.

Item præcipiendo mandamus, ut secundum
constitutionem Lateranensis concilli eucharistia,
chrisma & oleum sanctum sub fideli custodia &
reverentia debita clavibus adhibitis conserven-
tur, ne possit ad illa temeraria manus extendi,
ad aliqua horribilia & nefanda exercenda. Si
vero is ad quem spectat custodia, ea incaute
reliquerit, ultra juris communis pœnas in libra
censuræ eidem ecclesiæ solvenda & applicanda pu-
niatur. Et si per ejus pigritiam aliquod nefan-
dum inde contigerit, ejusmodi subiacent ultio-
ri juxta nostram aut vicarii nostri ordinationem
& delicti quantitatem. Sacramentum etiam eu-
charistia singulis mensibus ad minus semel reno-
vari præcipimus, aut pluries secundum locorum
exigentiam & opportunitatem.

In plerisque etiam ecclesiis mappæ, pallæ,
corporalia, & alia vestimenta divino cultui de-
putata tam inculta & immunda relinquunt,
quod interdum quibusdam sunt horrore, contra
statutum concilii generalis, universis custodi-
bus, sacristis, & ecclesiarum rectoribus distri-
cte præcipimus, quatenus omnia vestimenta, orna-
menta ac vasa supra dicta per ipsos munda &
nitida conserventur; corporaliaque pluries infra
annum juxta casus exigentiam per clericos munda-
rentur. Si quis vero in transgressione hujusmo-
di statuti culpabilis fuerit, usque ad condignam
satisfactionem ab officio suspendatur.

XIX.

Statuimus & præcipimus universis Christi fi-
delibus nostræ diocesis, utriusque sexus, ne
quisquam eorum clandestinis desponsationibus
aut occultis matrimoniis intersit. Præcipimus
insuper in virtute sanctæ obedientiæ universis
ecclesiarum plebanis, quod postquam ipsis con-
stitit, pro certo, vel probabili fama, aliquos
clandestine contraxisse, ipsos statim ad publi-
candum in facie ecclesiæ aut jura sua prosequen-
dum coram ecclesiastico iudice per subractionem
sacramentorum, extra tamen necessitatis
articulum cogere non postponant.

XX.

Districte præcipiendo interdicens, ne quis-
quam sacerdotum pro reconciliatione peniten-
tium, aut pro administratione alicujus sacra-
menti, vel aliquorum sacramentalium, paci-
scatur de sibi danda pecunia, nec aliquo alio
æquivalenti pro eodem. Sed volumus dispositis
abique dilatione pro tempore & loco congruis
administrari & exhiberi secundum ritum eccle-
siæ verum, quod rationis & juris explorati ex-
istit, quod loci passionum sint pariter, & lo-
cii consolationum, permittimus ex post exigi et-
iam cum imploratione officii iudicis quantita-
tem in talibus consuetudine debitam, ad quam
laicos hortamur, & quantum de jure est astrin-
gimus & compelli volumus.

Item inhibemus sub pœna privationis officii,

ne

a) Fere, in
Dominicam
festam & fe-
stam prædi-
ctam præxi-
me &c. &c.

ANNO
CHRISTI
1440.

ANNO
CHRISTI
1149.

ne aliquis sacerdotum quemquam notorie delinquentem accepta pecunia vel alio commo-
temporali pena condigna corrigere pretermittat.

Item interdiciamus & districte inhibemus, ne quisquam clericorum, cuiuscumque status fuerit, censum de aliquo beneficio, aut pecuniam vel emolumentum aliud, ex pacto quocumque nomine anticipandæ pensionis, vel alio quocumque quæsto colore, auget, vel quemquam augere compellat. Contra facientes, tam dantes quam recipientes, duplum quam dederint vel receperint nobis remissibiliter solvere teneantur, nihilo minus juxta arbitrium nostrum aut vicarii nostri arctius punientur.

o) Pater. in
remissibiliter
sol. M.

Item volumus statutum concilii generalis Constantiensis & constitutionem de simonia editam publicari, ut in fine: quoniam contra transgressores ejusdem districtius, Deo dante, procedemus. Cujus statuti tenor sequitur per omnia in hæc verba:

Martinus, C.

MULTÆ contra simoniacam pravitatem ab olim factæ sunt constitutiones, quibus morbus ille non potuit extirpari. Nos volentes de cetero, ut possumus, attentius providere, sacro approbante concilio, decernimus quod ordinati simoniace ab executione suorum ordinum sint eo ipso suspensi: electiones autem, postulationes, confirmationes, & quævis provisiones simoniacæ ecclesiarum, monasteriorum, dignitatum, personatum, officiorum & beneficiorum ecclesiasticorum quorumcumque deinceps factæ, nullæ sint ipso jure, nullumque per illos juscuquam acquiratur, nec promoti, confirmati aut provisi faciant fructus suos; sed ad illorum restitutionem, tamquam inique ablatorum percipientes, teneantur. Statuimus insuper quod dantes & recipientes ipso facto sententiam excommunicationis incurant, etiam si pontificali aut cardinalatus præfulgeant dignitate.

XXI.

Quamvis Judæi, qui sanguinis Christi vindictam in se receperunt, ubi servire Christianis, aut se laboribus nutrire parati sunt, benignitate ecclesiæ misericorditer tolerantur; ipsi tamen gratia sancta & tolerantia non contenti, orthodoxorum religionis Christianæ facultates usuris exhauriunt, laqueos offensionis ingerunt, & petram scandali; in qua defensione & adjutorio aliquorum culpabilium laicorum detestabilius foventur.

Hinc statuimus districte præcipiendo, quod Judæi in nostra diocesi non permittantur fœnerari, nec uti famulis Christianis. Nullus quoque Christianus domos ad habitandum eisdem ad exercendum fœnus locet, nec permittatur eis communio maxime ad frequentem visitationem Christianorum, præterquam in casibus præmissis, ne eorumdem peccatis revolvantur. In die pentecostes fenestæ & ostia clausa teneantur toto die. In diebus autem lamentationis & dominicæ passionis in publicum minime prodeant: cum salutaris hostia ad infirmos deportatur, caveant omni diligentia, ne contra Christianam fidem, beatam virginem, vel sanctos alios, contumeliosa verba proferant, nec permittantur cum simplicibus disputare de fide; ne calli-

dis sermonibus corda percutiant simplicium. Nullus cum eis edere presumat, aut balneari, aut medicinas ab eis capere. Si quis vero Judæorum in his culpabilis repertus fuerit, eidem communio Christianorum denegetur. Quod si quis Judæorum mulierem cognoverit Christianam, pro tanto facinoræ viginti libras denariorum usualis monete domini loci, in quo seclus hoc perpetratum fuerit, irremissibiliter solvere teneatur. Ad hoc per captionem rerum & personarum, nec non aliis opportunis remediis compellendus. Idem, si Christianus, quod detestabilius est, propter periculum partus, cognoverit Judæam. Et si Judæus satisfacere pœna pecuniaria nequirit, carcerali custodia mancipetur afficiendus, donec scandalum sopiatur. Christianus quoque ad Judæum accedens ultimam dictam multam, excommunicationis pœnam, absolutionis beneficium a nobis vel vicario nostro meruerit obtinere.

XXII.

Usurarum voraginem detestantes, inhibemus omnibus Christi fidelibus nostræ diocesis, tam clericis quam laicis, ne pecunias ad usuras mutuent, aut in impignorationibus ultra sortem aliquid ex pacto recipiant, nec emptiones detestabiles faciant, aut alios quoslibet actus usurarios exercent. Quod si quis contra fecerit, ultra pœnas juris communis & concilii provincialis Saltzburgensis, subjaceat solutioni decem librarum denariorum usualium irremissibiliter solvendarum ad fabricam ecclesiæ, aut in usus pauperum, juxta nostrum aut judicantis nostri nomine arbitrium, convertendos. Inhibemus insuper sub excommunicationis pœna universis prælatis, decanis, plebanis, & ceteris quibuscumque religiosis & sæcularibus, ne aliquem dictis criminibus manifeste reum, satisfactione non præmissa, ad quam tamen eosdem induci volumus, modis possibilibus ecclesiasticæ tradant sepulturæ.

XXIII.

D Volumus & mandamus statutum divæ memorie Guidonis legati de latere per nostram diocesium promulgari & publicari: quo cavetur, quod quicumque personam ecclesiasticam vulneraverit enormiter, captivaverit vel occiderit, ipso facto ea quæ ab ecclesia, nomine feudi, jure censuali, vel in emphyteusin, aut alias quocumque nomine tenuit, perdat penitus & amittat, in utilitatem ecclesiæ convertenda. Adjicimus quoque, quod in illa parochia, in qua canonicum ecclesiæ cathedralis capi contigerit vel detineri, vel alium in dignitate vel personatu seu clericatu constitutum, donec liberetur & absolvatur, cessetur generaliter a divinis, salva satisfactione eidem debita impendenda.

XXIV.

Quia nonnulli sacerdotes sæculare vel religiosi in pœnitentia frena laxare, & extra terminos sibi politos auctoritatem in casibus superioribus reservatis præsumere ausu temerario referuntur, sub excommunicationis pœna inhibemus, ne quisquam sacerdotum, regularis vel sæcularis, nostræ diocesis quemcumque sibi contentem in casibus sedis apostolicæ de jure vel

ANNO
CHRISTI
1149.

ANNO
CHRISTI
1040.

vel consuetudine reservatis absolvere presumat, A
nisi habito desuper ejusdem sedis indulto &
mandato speciali, nec etiam in casibus simili-
ter de jure aut consuetudine episcopo reservatis
aliquem absolvere attentet, præsertim excom-
municationis majoris vinculo innodatum, hæ-
reticum, Judæum, factorem alterius eorundem,
laicum prædicatorem aut auditorem ejus, spo-
liatorem alicujus dotis ecclesiasticæ, aut sa-
cerdotem, maxime in agone laborantes, aut te-
merariam occupatorem honorum ecclesiæ, de-
populatorem agrorum, vinearum & hortorum,
incestuosum, fornicatorem cum sacra moniali,
homicidam, etiam casualem, publicantem con-
fessionem sibi factam, peccantem contra natu-
ram aut cum brutis, sacrilegum, incantatorem B
seu incantatricem, præcipue cum sacramentis,
sacramentalibus, vel ossibus mortuorum, pro-
lis oppressorem, etiam a casu incendiarium,
commercia habentem cum Judæis, maxime in
usuris, propinantem, ementem aut vendentem
venenum, præsertim in machinationem mortis
proximi, demonem invocantem, eudentem fal-
sam monetam, utentem scienter auro vel ar-
gento falso, cogentem Christianum dare ad
usuram, blasphemum nominis Christi vel san-
ctorum, falsum testem, coeuntem cum Judæa,
obligatum ad vagas restitutiones, nec quem-
quam alium enormibus criminibus irretitum,
non habitum a nobis desuper commissione specia-
li & expressa.

Item volumus, sub eadem pœna, omnes con-
fessores absolvendo uti ad minus istis verbis ?
Ego absolvo te a peccatis tuis, & restituo te
sacramentis ecclesiæ. In nomine Patris & Filii
& Spiritus sancti.

Inhibemus insuper sub excommunicationis
pœna, districte præcipiendo, ne quisquam sa-
cerdotum, religiosus vel sæcularis, nostræ dice-
cesis, non habita desuper sedis apostolicæ aut
nostræ seu vicarii nostri speciali licentia, se in-
tromittat de distributione rerum male acquisita-
rum, incertarum & vagarum.

Quia ex pastoralis sollicitudine incumbit præ-
latis suorum subditorum vultum intrinsecus
agnoscere secundum talentum sibi creditum, D
statuimus propterea, volumus, & in virtu-
te sanctæ obedientiæ mandamus, ut omnes
abbates, præpositi, decani, archidiaconi no-
stræ diocesis, specialiter non exempti, no-
bis aut vicario, omnes vero sacerdotes inferio-
res suis decanis, monachi suis abbatibus vel
præpositis, qui per præpositos soliti sunt gu-
bernari, sua peccata confiteantur, nisi alicui
ipsorum a superiore nostro, aut nobis, seu
vicario nostro, de spiritali indulto aliud sit
concessum.

Abusionibus quæstorum viam præcludere cu-
pientes, statuimus, volumus, & mandamus,
quod hi qui præsunt ecclesiis nullum quatum-
cumque occasione literarum petere vel collige-
re elemosynam permittant, nisi literis eorum-
dem patris diligenter perspectis, & nostris aut
vicarii nostri, quibus appareat quod sue lite-
ræ sint veræ, ac eorundem auctoritas adhuc
duret, seu non expiraverit. Quo comperto,
nulla portione recepta, exacta vel requisita ab
eodem pro elemosyna petenda, admittatur.
Quod si qui contra fecerint, triplum restituere
teneantur ad usus quibus elemosynæ sunt
deputatæ, remissione colligentium minime pro-
futura. Nec tunc, præter id quod in literis
continetur exhibitis, aliquid proponere populo

permittatur. Hortamur præterea universos &
singulos nostræ diocesis laicos, ne quæstores
& collectores hujusmodi in elemosynis colli-
gendis quoquo modo perturbent aut impedire
presumant.

Præcipimus insuper & mandamus omnibus
prælati, rectoribus & vicariis ecclesiarum, sub
excommunicationis pœna, quod omnes falsos
quæstores, qui non exhibebunt per omnia sa-
nas literas, detineant captivos, ipsosque nobis
aut vicario nostro transmittant vel denotent
quantocius poterunt, pro demeritis puniendos,
taliter quod exemplis eorum ceteri similia facere
pertimeant.

XXV.

Præcipimus, & in virtute sanctæ obedientiæ
inhibemus omnibus nostræ diocesis jurisdictioni
præsentibus, ne quemquam clericum vel lai-
cum pro culpa vel contumacia excommuni-
cent, sine scriptis & monitione canonica non
præmissa.

Quoniam juris apices non omnibus inno-
tescunt, ad uberiores sacerdotum instructionem
& salubrem informationem, qualiter sacerdo-
tes interdicti tempore se gerere debeant & ha-
bere, præsentem declaramus statuto, quod in-
terdicti tempore tam ab homine quam a jure
prolati, tam sani quam infirmi sunt ad reme-
dium paterne admittendi, nisi fuerint interdi-
cti vel excommunicati, vel quorum dolo, cul-
pa, consilio, favore aut auxilio latum exitit
interdictum. Quibus tantum viaticum & ba-
ptisma parvulorum conceduntur; nullus inu-
gatur, vel tradatur ecclesiasticæ sepulture;
præter clericos qui servaverunt interdictum;
nisi tales sint qui nominatim excommunicati,
interdicti vel suspensi fuerint. Qui vero clerici
non fuerint hujusmodi sententiis innodati, si-
ne pulsatione campanarum constantibus qui-
buscumque solemnitatibus cum silentio tumu-
lentur. Insuper sacerdotes populum habentes,
sine scrupulo conscientie, semel in hebdomada
viros & mulieres possunt ad ecclesiam convoca-
re, necnon ipsis exponere verbum Dei: Mulie-
res post partum non intronizentur cum solem-
nitate psalmi & orationum: nuptiæ sic non
benedicantur: nec aqua benedicta populum so-
lemniter aspergatur. Singulis diebus missæ in
ecclesiis celebrentur, & alia quævis divina offi-
cia, sicut prius, submissa tamen voce, januis
clausis omnino quibuslibet excommunicatis &
interdictis, ac omnibus aliis, nisi super hoc
privilegium exhibeant speciale, exclusis, mi-
nistriis altaris dumtaxat exceptis, campanæ non
pulsatis, bini vel insimul tres horas canonicas
simul legere possunt, ita quod foris seu extra
ecclesiam nullatenus audiantur. In festivitati-
bus vero natalis domini, paschæ, penteco-
stes, ac assumptionis beate virginis gloriosæ,
a vespere vigiliarum earundem usque ad ves-
peras earundem festivitatum inclusive, campa-
næ pulsentur, januis apertis alta voce divina
officia solemniter celebrentur, excommunicatis
prorsus exclusis; sed interdictis admissis; sic
tamen quod illi, propter quorum excessum in-
terdictum hujusmodi est prolatum, altari nul-
latenus appropinquent, nec in illis festivitati-
bus sepeliantur corpora mortuorum, neque vi-
vis & sanis illis diebus sacramentum eucharistiæ
ministretur. Præterea inhibemus ne in ecclesia
non consecrata, vel a jure vel ab homine in-
ter-

ANNO
CHRISTI
1040.a. P. 104, orf.
sancti. 14.

ANNO
CHRISTI
1440.

tordicta, vel execrata per humanum injuriosum A sanguinem, vel semine humano & uxorio polluta, nullatenus divina celebrentur.

Item decreta sacri generalis concilii Basileensis de excommunicationis certo modo non vitandis, de interdictis non leviter ponendis decretata, & per nationem Germanicam acceptata, per diocesim nostram cupientes publicari, tenores eorumdem presentibus nostris statutis & constitutionibus duximus inserendos, qui sequuntur per omnia in hunc modum:

Ad vitandum scandala ac multa pericula, subveniendumque conscientis timoratis, statuit hæc sancta synodus, quod nemo deinceps a communione alicujus in sacramentorum ministracione vel receptione, aut aliis quibuscumque divinis, vel extra, prætextu cujuscumque sententiam aut censuram ecclesiasticam, seu suspensionis, aut prohibitionis, ab homine vel a jure generaliter promulgatæ, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut interdictum ecclesiasticum observare, nisi sententia, prohibitio, suspensio vel censura hujusmodi fuerit in vel contra personam, collegium, universitatem, ecclesiam, vel locum certum, a iudice publicata vel denunciata specialiter & expresse: aut si aliquem ita notorie sententiam excommunicationis contulerit incidisse, quod nulla possit tergiversacione celari, aut aliquo juris suffragio excusari: nam a communione illius abstinere vult, juxta canonicas sanctiones. Per hoc tamen hujusmodi excommunicatos, suspensos, interdictos, seu prohibitos, non intendit in aliquo relevare, nec eis quomodo libet suffragari. Quoniam ex indiscreta interdictorum promulgacione scandala multa consueverunt evenire, statuit hæc sancta synodus, quod nulla civitas, opidum, castrum, villa aut locus, ecclesiastico supponi possit interdicto, nisi ex causa seu culpa ipsorum locorum aut domini, seu rectoris vel officialium. Propter culpam autem seu causam alterius cujuscumque private personæ hujusmodi loca interdicti nequaquam possunt auctoritate quacumque ordinaria vel delegata, nisi talis persona prius fuerit excommunicata ac denunciata, seu in ecclesia publicata, ac domini seu rectores vel officiales ipsorum, locorum auctoritate iudicis requisiti, hujusmodi personam excommunicatam infra biduum inde cum effectu non egerint, aut ad satisfactionem compulerint: qua etiam post biduum ejecta recedente vel satisfaciente, mox divina resumuntur: quod etiam in pendens locum habeat.

Pridem reverendissimus pater & dominus noster dominus Joannes sanctæ sedis Saltzburger archiepiscopus nobis intimare curavit, quod nuper in dicta Moguntinensi indicta per illustrissimum principem & serenissimum dominum nostrum dominum Albertum, Romanorum, Bohemiarum, Hungariarum, &c. regem, oratores ejusdem domini regis, nec non aliqui sacri imperii principes electores propriis in personis, alii vero ac etiam totius Germanicæ nationis metropolitani per suos oratores convenientes, inter diversos tractatus ibidem præ manibus habitos, decreta edita in sacra Basileensi synodo, cum certis tamen restrictionibus, modificationibusque, temporum qualitatibus, ac dictæ Germanicæ nationi accomodis, concorditer acceptarunt. Quapropter nos hortando requisivit, quatenus dicta decreta per diocesim nostram reverenter publicare, exequi, & observari

mandaremus, sicut præfertur restricta & modificata. Nos vero mandatis superioris obedire,

ANNO
CHRISTI
1440.

veluti tenemur, volentes dicta decreta, sicut & permittitur, acceptata, cum quorundam ex eis qualificationibus & modificationibus, presentibus nostris statutis duximus quoad ipsorum initia adjungenda, mandantes quatenus omnes & singuli utriusque status homines nostræ diocesis, quorum interest, ea fideliter observent sub penis in eisdem contentis. Et primo decretum per sacrum Constantiense concilium factum, & per sacrum Basileense concilium renovatum, de auctoritate & potestate sacrorum generalium conciliorum, temporibus & modis eadem convocandi & celebrandi, quod est primæ sessionis, & incipit: Frequens generalium conciliorum celebratio agri dominici præcipua cultura est, &c. Iterum decretum de electoribus duodecimæ sessionis, quod incipit: Sicut in construenda domo præcipue est architectoris cura. Sed quia lex sic clare non tendi potest, quin aliquam possit recipere dubitationem, petitum est quatenus sacrum concilium declarare dignetur quod electiones pontificum & abbatum fiant servata forma in hoc decreto tradita; quodque in ceteris inferioribus dignitatibus electivis quibuscumque sufficiat modus & forma juramenti in eodem decreto expressi. Ceterum statuere dignetur sacrum concilium, quod promovendus per papam secundum quamdam clausulam hujus decreti, quæ incipit, Nisi ex magna, &c. remittatur consecrandus aut benedicendus ad suum superiorem immediatum; si forsitan talis promovendus fuerit præsens in Romanæ curia: quo tamen nihilo minus remittatur, ut hujusmodi suo immediato superiori præstet debitum juramentum; quodque etiam confirmatio electionum fiat per immediatum superiorem, ad quem spectat jus confirmandi: & si ipse sine causa rationabili confirmare distulerit, seu recusaverit, mediatum superior adiri poterit. Insuper quod etiam contingat provisionem per sacrum concilium domino papæ non fieri, nihilo minus electiones secundum formam hujus decreti & supra declaratam valeant fieri, & robur obtineant, neque, propterea quod sibi per sacrum concilium provisum non fuerit, quovis modo valeant impediri. Item decretum decimæ sessionis, de conciliis synodalibus & provincialibus observandis, quod incipit, Pridem hæc sancta synodus quoddam, &c. Item decretum decimæ nonæ sessionis, de Judæis & neophytis, quod incipit: Salvatoris nostri Jesu Christi sequens vestigia, &c. Item omnia saluberrima decreta vicimæ sessionis, quorum primum disponit de publicis concubinariis, & incipit: Quicumque clericus, cujuscumque, &c. Secundum, de modo communicandi his qui dicuntur excommunicati, suspensi vel interdicti, & incipit: Ad vitandum scandala, &c. Tertium, de modo & forma ponendi interdictum in loco, & divina resumendi, & incipit: Ut lites citius terminentur, &c. Similiter omnia decreta vicimæ primæ sessionis, quorum primum tollit annatas. Circa hoc tamen dignetur sacrum concilium declarare, quod non intendit per hoc decretum prohibere, quando licite exigatur & solvatur, si quid tempore receptionis beneficii solitum sit solvi fabricæ vel pro ornamentis ecclesiæ, vel simili casu, ad usum tamen divini cultus, & non ad privatum com-

ANNO
CHRISTI
1440.

modum personarum convertendum. Secundum A
decretum vicesimæ primæ sessionis disponit de
pacificis possessoribus non molestandis, & in-
cipit: Quicumque non violentus. Tertium
docet quomodo divinum officium sit in eccle-
sia celebrandum, & incipit: Si quis princi-
pem sæculi. Quartum ostendit quo tempore
debet quis esse in choro, & incipit: Qui in
matutinis. Quintum, qualiter extra chorum
horæ canonicæ sunt dicendæ, & incipit:
Quoscumque etiam, &c. Sextum, de his qui
tempore divinarum vagantur per ecclesiam,
& incipit: Quicumque in ecclesia. Septi-
mum, quod tabula pendeat in choro, & in-
cipit: Ut cuncta in domo Dei ordinate, &c.
Octavum, quod in missa Impletur Credo, B
& quod non bassie legatur missa, & incipit:
Abulum aliquarum ecclesiarum. Nonum, de
pignorantibus cultum divinum, & incipit:
Abulum etiam illum cultui divino, &c. Deci-
mum, de capitulis tempore missæ non te-
nendis, & incipit: Prohibet hæc sancta syn-
odus. Undecimum, de spectaculis non fa-
ciendis in ecclesia, & incipit: Turpem et-
iam illum, &c. Similiter decretum de nume-
ro & qualitate cardinalium, de quo in vice-
simatertia sessione, & incipit: Cum summo
pontifici, &c. Item decretum ejusdem vicesi-
matertia sessionis, de electione cassanda,
(ex qua turbati posset ecclesia) & incipit: Li-
cet dudum hæc sancta synodus, &c. Item de-
cretum ejusdem sessionis, per quod reservatio-
nes tolluntur, & incipit: Et quia multiplices.
Circa hæc tamen dignetur sacrum concilium jus
commune renovare, quod propter hujusmodi
beneficia in dicto decreto sibi reservata con-
ferre valeant, quodque provisi a papa intra
quatuor mentes ordinariis suam provisionem,
sub pœna amissionis juris, insinuare debeant.
Item decretum sessionis ejusdem tollens Cle-
mentinam Litteris, de probat & incipit: Licet in
apostolicis, &c. Insuper decreta vicesimæ ses-
sionis de communione sacramenti eucharistiæ, &
incipit, Ut lucidius videatur, &c. Item de-
cretum de collationibus beneficiorum vicesimæ
primæ sessionis, & incipit: Placuit divinæ pie-
tati, &c. cum aliis decretis de qualificationi-
bus in ordine promovendorum loquentibus.
Supplicatur cum sacro concilio ut declarare di-
gnetur, quod vigore horum decretorum non
intendit tollere inferioribus ordinariis tempus
Lateranensis concilii, quodque ante ipsius sa-
psum non habeat locum preventio.

XXVI.

ANNO
CHRISTI
1440.

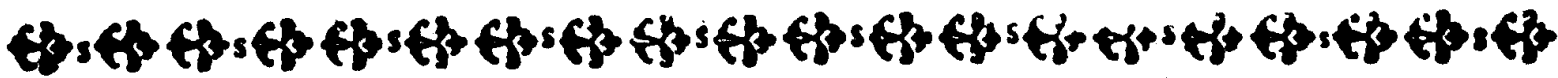
Quo hæc statuta non tradantur oblivioni,
& ne quisquam ignorantiam valeat allegare,
sed ut subditi possint in eis frequentius medi-
tari, sub excommunicationis pœna precipimus
& injungimus omnibus abbatibus, præpositis,
prælati, & decanis, ut transcriptionem præ-
dictorum & copiam totalem ac plenam habe-
ant, & ea his in anno de verbo ad verbum
abbates & præpositi, convocatis omnibus mo-
nachis & canonicis regularibus, & præpositi
seu decani cathedralis & collegiatarum ecclesiarum,
canonicis in unum collectis; decani ve-
ro singuli in conventu, collegio seu capitulo,
suis confratribus omnibus, etiam non curatis,
acceritis publicent, & perlegant, aut publica-
ri & perlegi faciant. In contrarium, contra
hujus statuti neglectores seu contemptores in-
quisitionem habebimus diligentem, pœnas exactis-
sime persecuturi.

a. Forte, pro-
secuturi, M.

Acta conclusa & approbata sunt hæc a sacra
synodo nostra episcopali, in ea nobis tunc per-
sonaliter presidentibus, in aula nostra epis-
copali Fritingeni, die Veneris, secundo mensis
Septembris, anno domini millesimo quadrin-
gesimo quadragesimo. In quorum & rei sic
gestæ robur & testimonium sigillum vicariatus
nostri presentibus est impressum.

Formula juramenti soliti per septem synodalem
præfari.

Ego N. juro, quod amodo & antea quid-
quam novi aut audivi, aut postmodum inqui-
siturus sum, quod contra voluntatem Dei &
totam Christianitatem in ista parochia, vel in
isto meo decanatu, (si decanus jurat) factum
sit aut futurum erit, si in diebus meis even-
erit, cum ad meam cognitionem quocumque
modo perveniat, si scio, aut indicatum mihi
fuerit synodalem esse causam, & ad ministerium
episcopi pertinere, quod ego nec propter amo-
rem, nec propter timorem, nec propter pre-
cium, nec propter parentelam, nullatenus ce-
lem episcopo meo aut ejus missio, cui hoc in-
quirere julerit, quandocumque me ex hoc in-
terrogaverit. Sic me Deus adjuvet, & hæc
sancta Dei evangelia; (si presbyter est.) A-
lias sic: Et illorum sanctorum reliquias.

CONCILIUM ASCHAFFENBURGENSE

A Theodorico Archiepiscopo Moguntino anno 1440. Mense
Augusto celebratum.

Litteræ Archiepiscopi Moguntini, quibus
Concilium indixit.

Sinceram in Domino complacendi volunta-
tem, Reverende Pater, & amice charis-
sime. Notum est, ut ad litteram loquamur,
quanto propoliti nostri tenacitate procellosos
turbines, naviculam Petri principis Apostolorum
sanctissimi, hoc est, Ecclesiam Dei uni-
versalem, per schismatis horrendi ingluviem in

E dies adolescentis, acerrime concutientes, a fa-
cie ejusdem abluere, ac deinceps venerabilem
metropolim nostram in unitatis suavitate con-
tati fuerimus custodire. Cujus etiam rei contem-
platione, quo præfata nostra pacata gauderet
metropolis, ac scissuræ istius, quæ humana
fragilitatis contracta est haud dubium demer-
tis, non attereretur incommodis, anno jam
decurso concilium indiximus provinciale, ubi
inter cætera, quod pepigerunt sacri Imperii
Prin-

Ex Schimdti
differt. de
Concilio
Moguntini.

ANNO
CHRISTI
1646

Principes, Coelectores nostri, fœdus cum protestatione ipsi subnixæ concorditer acceptatum. Sperabatur utique, quod in tanti virtute fœderis natio Germanica in se unita flagella atrocem nostram sanctam Dei ecclesiam insolito more constringentia posset accuratius decurtare. Videmus vero modo, qualiter nec impendit, nec satisficit, nec legibus nostris humanis Majestas Divina, nostris exacerbatâ facinoribus, hætenus implicata, in nostræ matris arietate, nostris auspiciâ ingenii avulserit præoptata. Decreuit nimirum reverentia a minoribus potioribus debita, momentaneis cessat vicibus obedientia, insurgunt propemodum perniciosissimæ lites, accedunt jurgiorum incommoda, pravæ quærentur usurpationes. Nutriuntur schismata, diversa homicidiorum genera prorunt, rarissimus justitiæ vigor, variis ecclesiastica libertas, quam fundamentum esse præcipuum christianæ religionis esse existimamus, læcessit injuriis, Clerus, qui de sorte Christi est, pedetentim humiliatur, & ut plura paucis perstringamus, in hereditate Domini ecclesia sepe contracta, & concisa, noxius dictum horror inhabitare deproperat. Quæ profecto nobis indicium præstant, quantum humanæ concessam sit potestati, divinæ mitigandam fore potestatis ultionem, pacem in Ecclesia servandam, & fidelium Principum opæ & auxilio fluctus schismatum proitus placandos.

Cognoscentes itaque, quodcumque in rebus tam arduis cum vestro & aliorum sanctæ nostræ Moguntinæ sedis affectorum fuerit ordinatum consilio, id ad beatitudinem nostræ metropolitæ accedere, & in ipsius gloriam plurimum redundare; quare generalem nostræ Moguntinæ provinciæ suffraganeorum conventionem in crastinum diem, quæ est dies Martis, post proximum festum assumptionis gloriosæ Virginis Mariæ immediate sequens, in oppidum nostrum Aschaffenburg, deliberatione matuta præcurrente, decrevimus instituendam; ad quam tanto audentius motus nostros contulimus, quanto sincerius serenissimum Principem & Dominum, Dominum Fredericum Romanorum regem, & semper augustum, ad pacem in Ecclesia ponendam novimus inclinatum, quem hoc prætextu in dicta sua Serenitatis auctoritate in civitatem Nuremberg in festo S. Michaelis proxime futuro instituta, cum facti sui Imperii Principibus Electoribus, Optimatibus, & Satrapis novimus conventurum, ut inibi secum existentes dictorum nostrorum suffraganeorum prius facti consiliis suis valeamus Serenitati consilia referre super præmissis, pro dicti Imperii & nostræ provinciæ profectu grata futura.

Veltram itaque amicitiam in D. N. J. C. hortamur, & sincerissime rogamus, quatenus ad hujusmodi congregationem die & loco præfatis institutam, omni cessante impedimento, pro debito, quo nostræ adstringimur Metropoli, vos coneratis propria in persona, aut saltem, evidenti prohibiti necessitate, vestros doctos & constantes viros transmittatis, ad tractandum, consulendum, concurrendum, & concludendum in dextera omnipotentis Dei & nostræ virtute unita, quo pacto præmissis modo occurratur dispendiis, ac etiam, si visum fuerit expedire, ad declarationem subeundam, cui partium sit adherendum, alia quoque, quæ necessaria videbuntur, ne una nobiscum impiorum ac inica-

ti, nobis circa rem familiarem preoccupatis, in tanto divagantes & oberrantes exitio, anfractibus irreparabilibus subjiciamur. Rogamus etiam charitatem vestram, ut nos de intentione vestra certificare nono detrectetis. Datum MCCCCXL.

ANNO
CHRISTI
1646.

Conclusa in Concilio.

Placuit conventioni Aschaffenburgensi protestationem, unionem, & fœdus dominorum Principum Electorum & aliorum conservari, manu teneri & defendi usque ad deliberationem effectivalem.

Receptum est ab omnibus, ut unusquisque suffraganeorum gravamina, impetrationes, & innovationes contra præmissam protestationem, aut alias in præjudicium Ecclesiæ suæ, aut subditorum suorum & quacumque parte contententium, præsertim durante tempore protestationis impetratas seu concessas, impetrata seu concessa, consignari faciat, ut tandem, postquam deliberatum fuerit, cui parti unanimis adhæsiō fieri debeat, præcaveatur indemnitas Ecclesiæ, vel subditorum, in quorum præjudicium præmissa urgere videantur. Et hæc per viam revocationis, restitutionis, vel aliam viam, prout Domino Metropolitano & suffraganeis suis videbitur expedire.

Avistatum est Concilium, ut Domini Suffraganei se vicissim, & una cum Domino Metropolitano constingant de non inclinando seu recipiendo aliquam partem, nisi prius & ante omnia ea, quæ per partes contententes, alium vel alios, quemcumque vel quoscumque, durante dicta protestatione, in præjudicium, læsionem, seu gravamen, directe, vel indirecte, Domini Metropolitani; suorum suffraganeorum, Ecclesiæ, Dominorum, Collegiorum, Prælatorum, personarum, & suorum subditorum quorumcumque, etiam contra fœdus, protestationem, & unionem dudum per sacri Romani imperii Principes electores & alios Metropolitanos initas, vel etiam contra decreta eisdem salvis modificationibus acceptata, in iudicio vel extra, aut alias quomodolibet obtenta, impetrata, vel concessa sunt, obtinebuntur, impetrabuntur, vel concedentur, etiam motu proprio, in genere vel in specie, quocumque nomine censeantur, revocentur, cassentur, & annullentur, & omnia in pristinum statum reformentur, & restituantur, & pro infectis habeantur, ac si hujusmodi impetratio seu concessio, impetrationes seu concessiones, nunquam emanassent, sed omnia & singula, durante dicta protestatione, per Ordinarios etiam quoscumque, vel eorum, aut cujuslibet eorundem acta, facta, & gesta per eisdem tempore protestationis prædictæ bona fide calumnientur, ne etiam, quod provisum est ad Concordiam, in noxam, lites, & jurgia convertatur.

Item si quis, cujuscumque status, conditionis, seu gradus fuerit, obtentis, aut obtinendis, impetratis seu impetrandis, concessis vel concedendis hujusmodi quomodolibet usus fuerit, etiam protestatione, unionem & fœdere dictorum Principum quorumcumque cessantibus, pœnis in dicta protestatione contentis eo ipso subiaceat; quas siquidem pœnas quisque dicecesanorum in contrafacientem, seu contrafacientes strictissime exequatur; severius etiam processu-

ANNO 1445. cessurus, si contemptus qualitas deposcit, seu CHRISTI requirit.

Item teneatur quilibet diocesanorum, Metropolitico juri Ecclesie Moguntinae subiectorum, per totam suam diocesim presbyteris missam celebraturis injungere, ut interponant unam singularem collectam, in qua divinum invocetur auxilium, ut matrem nostram, sanctam Dei ecclesiam universalem, per pacis & tranquillitatis incrementa citius consoletur.

Item teneatur quilibet Dominorum suffraganeorum super praemissis firmiter & fideliter prosequendum Dominum nostrum Metropolitanum

per patentem suam literam seu instrumentum publicum, sigillo cujuslibet munitum, in oppido Franckensurdensi in festo Omnium Sanctorum proximo accedente modis omnibus certificare.

Item ut universi & singuli suffraganeorum subditi praemissis tenacius inhaereant & obediant, postquam per Dominos Suffraganeos acceptata, & gratificata fuerint, ut praefertur placuit, ut omnia & singula praemissa publicentur & praedicentur, ne quis per ignorantiam se audeat a praemissis subtrahere, aut excusare.

ANNO 1445. CHRISTI

** ROTHOMAGENSE CONCILIUM

Provinciale anno mccccxlv. indictione nona celebratum in manerii archiepiscopalis capella die 15. Decembris sub Radulpho Rousselio archiepiscopo.

Ex codice Gotbais characteribus excuso absque loco, & anno impressionis & nomine typographi cui sumus est: Institutorum synodaliurn diocesis Rothomagensis in synodo observandorum opusculum ab insignibus auctoritate viris compluribus ad eorum informationem exaratum.

Radulphus miseratione divina Rothomagensis archiepiscopus, universis & singulis Christi fidelibus per totam nostram provinciam constitutis praesentes inspecturis, visuris, lecturis & audientis, salutem & curam in domino Jesu Christo.

Cum ad laudem & gloriam omnipotentis semperque viventis Dei hoc in tempore in unum pro provinciali synodo celebranda convenissemus, primum ad ea merito conversi sumus quo totius spiritualis nostri aedificii suum fundamentum conspiciunt fidem, sine qua impossibile est placere Deo. Est enim lumen nostrae peregrinationis; quam qui deserunt per tenebras plurimorum errorum vagantur incerti, salutis obliti, & aeternae promissionis immemores, a quibus longe aliena mens omnium Christianorum esse debet, ut intelligat in ea se quisque vivere, qui ad perennem vitam cupit pervenire. Ab hac quoddam invenimus per ignorantiam alienos, alios per diversorum errorum anfractus, plurimos per diversarum superstitionum & apostatarum varia genera, & diabolicas inventiones, plurimos etiam per corruptos mores, & innumera vitia, quibus (proh dolor!) totus sermo mundus implicatur. Quo fit ut religio sancta & immaculata parum sit cultui & honori, ita ut miseri homines deducantur in interitum indeficientibus inferni poenis cruciandi. Hinc est quod nos velut nostri pastoralis officii exigit ratio talibus morbis curam adhibere cupientes, quos decet toto mentis intuitu solutos fore, ne quid in ipsius nostrae fidei vergat detrimentum, conformiter ad patrum nostrorum sacros canones hoc sacro approbante provinciali concilio ordinamus, & praecipimus ab omnibus observari quae sequuntur.

I.

Et primo praecipit & mandat haec sancta synodus quod unusquisque fidelis fidem Comil. General. Tom. XXXII

rectam quam sancta confitetur ecclesia inconcussa teneat

II.

Item damnet omnem sententiam extolentem se adversus simplicitatem & dignitatem fidei, &c.

III.

Praeterea damnat omnes libellos, seu quosdam tractatus artium magicarum & divinatoriarum. Et super hoc deinceps solliciti sint ordinarii per suas dioceses inquirere si qui sint tales libri, & ad se evocare.

IV.

Item statuit quod si quis contra Deum vel aliquem sanctorum suorum, & maxime beatam virginem linguam in blasphemiam abnegando praesumpserit relaxare, per episcopum suum poena mulctetur annotata in capitulo, statuimus. Rubricae de maledicis.

V.

Item prohibet haec sancta synodus, ne quis per corpus, caput, sanguinem, aut membra Christi, seu virtutes aut similia jurare praesumat. Quod si quis in hoc suo creatore fuerit abusus puniatur poena arbitraria secundum qualitatem delicti & a satisfactionem delinquentis.

B

VI.

ANNO
CHRISTI
1443.ANNO
CHRISTI
1443.

VI.

Item quod si qui inventi fuerint invocatores dæmonum, & de hoc legitime convicti, quemadmodum fieri solitum est, publice prædicentur cum mitra in signum perpetuæ infamiae. Qui si abjuraverint huiusmodi errorem, post peractam poenitentiam ad arbitrium diocæsani misericorditer poterunt relaxari. Si vero contumaciter in suo errore perseveraverint: si sint clerici degradati prius perpetuis mancipentur carceribus: Si vero laici, relinquuntur curiæ seculari puniendi. De aliis autem sortilegis, & aliis superstitionis puta carminatoribus, & brevia ad collam hominum, & equorum, seu alibi suspendentibus, ordinat hæc sancta synodus quod poena jejunii & carceris unius mensis puniantur pro prima vice. Si vero perseveraverint, poena graviori ad arbitrium episcopi competantur.

VII.

Item damnat modos illos, qui videntur introduci gratia quæstus denominando imagines, utpote, *Nostra Dame de Recouvrance*, *Nostra Dame de Pitié*, *de Consolation & de Grace*, &c. Nam talia sunt occasio superstitionis in multis, quasi sit plus in una imagine, quam in alia. Abusores poena arbitraria competantur.

VIII.

Item ordinat quod de cetero non admittantur aliqui ad sacros ordines, nisi sint instructi expresse in articulis fidei, præceptis decalogi, sacramentis ecclesiæ, & quod sciant distinguere inter peccata & peccata, & opera misericordie, corporalia & spiritualia, & alia prout convenit tanto ordini, præsertim seculares beneficiorum curatorum capaces.

IX.

Item in grande obsequium fidei præcepit de cetero non admitti ad prædicandum verbum Dei ad populum regulares vel seculares, nisi prius districte examinati, & sufficientes reperti per episcopos, aut eorum vicarios.

X.

Item præcipit ipsa synodus quod unusquisque parochianus habeat semel in anno omnia peccata sua confiteri proprio sacerdoti; & ad minus in pascha eucharistiæ sacramentum reverenter suscipere. Juxta decretum, Omnis utriusque sexus, & sub poenis in ea contentis.

XI.

Item &, ut honeste ac sancte creatori nostro serviat, prohibet hæc sancta synodus ludos, qui fatuorum vulgariter nuncupantur, cum larvatis faciebus, & alias inhoneste fieri in ecclesiis, aut coemeteriis; cum tales ludi honestatem ecclesiasticam deturpent, omnes & singulos qui secus habere præsumerent excommunicationis sententiæ subiciens, ac statuens, quod si dicti præsumptores distributiones aliquas in eisdem ecclesiis percipere sint soliti, illas per tres menses sequentes perdant, quæ inter alios honestos chorales dividantur.

XII.

Item quod pro sacris ordinibus ministrandis, & literis inde conficiendis, pro sacramento confirmationis, & benedictionibus vestimentorum, & vasorum ecclesiasticorum nihil recipiatur. Et pro delatione corporis Christi indigentibus nihil exigat laicus seu minister, sed pia & laudabiles patriæ consuetudines observentur.

XIII.

Item quod collatores scholarum scholas ipsas personis ætate, scientia & moribus probatis committant, & liberaliter ac sine exactione concedantur.

XIV.

Item quod beneficia ecclesiastica personis idoneis, & bene meritis tam ex parte patronorum ecclesiasticorum & laicorum, quam collatorum & ordinariorum liberaliter, & absque ulla illicita pactione conferantur, & ad illa præsententur.

XV.

Item quod promovendi ad sacros ordines ordinario, aut ab eo deputandis examinantibus tali tempore se præsentent, quod ab illis bene & mature possint examinari: nec recipiantur aliqui ad ordines ipsos, nisi per examinationem sufficientem & debite factam reperiantur ætatis, & qualitatum aliarum quas sacri definiunt canones.

XVI.

Item quod ipsi sic promovendi habeant beneficium seu patrimonium, vel titulum verum & non fictum a suis parentibus & propinquis sine fraude: in quo si qui suos datores aut promotores circumvenerint, suorum sint ordinum executione suspensi.

XVII.

ANNO
CHRISTI
1445.

XVII.

Item inhibet ipsa synodus quibuscumque sacerdotibus ne pro missis per eos celebrandis turpes aliquas actiones faciant

XVIII.

Item ordinat ipsa synodus, quod omnes clerici in suis beneficiis juxta eorum fundationem habitibus decentibus resideant. Et precipit ecclesiarum parochialium rectoribus, quod saltem dominicis diebus, & aliis solemnibus parochianos suos in fide & moribus instruant.

XIX.

Item monet eadem synodus archidiaconos suos archidiaconatus personaliter visitare. volentes quod in ecclesiis quas visitabunt presenti tunc populo verbum Dei explicent, saltem in parochiis solemnibus & magis populatis, ac cetera quæ suo incumbunt officio absque dolo & fraude exquantur. Et si forte de licentia sedis apostolicæ per procuratorem visitare possint, pro suis visitationibus faciendis tales deputent personas, quæ in omnibus, & per omnia ipsorum archidiaconorum vices debite suppleant, ut in canon. *Ad hæc*, de officio archidiacon. specialius declaratur.

XX.

Item cum ebrietas sit fomentum multorum malorum & potissime incentivum libidinis, quod omnes, & præsertim ecclesiastici a crapula & ebrietate mutuaque consuetudine bibendi ad potus æquales abstineant sub pœna per suos ordinarios arbitranda, & quod tabernas publicas, & alia loca inhonesta non frequentent, nec in domibus propriis tabernas similes faciant.

XXI.

Item ordinat ipsa synodus quod si quis clericus beneficiatus per mensem post publicationem presentis ordinationis publicus concubiniarius repertus fuerit rigore per suum ordinarium corripatur. etsi post alium terminum, qui sibi pro ea abjicienda statuetur, non repulerit, ipso facto fructus beneficiorum suorum perdat per tres menses, qui ad utilitatem ipsorum beneficiorum applicabuntur. Quam si abunde retinuerit, omnibus suis beneficiis privetur, & alias canonicè puniatur. Ceteri autem tam clerici, quam laici fornicatores, & adulteri moneantur ut deinceps contineant: alioquin contra ipsos procedatur, prout ipsorum exegerit culpa.

Concl. Gener. Tom. XXXII

XXII.

Item inhibet ipsa synodus omnibus in sacris ordinibus constitutis, ne mulieres aliquas, nisi de illa sint in quibus naturale sœdus nihil permittit sevi criminis suspicari, secum teneant. Et quod ipsi suos filios aut filias illegitimos in domo sua non habeant, nec eis per eosdem filios in ecclesia serviantur.

XXIII.

Item statuit eadem synodus quod locorum ordinarii moneant suos officarios ne nimium faciles sint in conveniendis personis super excessibus eis impositis, & ne eis in pecuniarum exactione ultra condignum gravent.

XXIV.

Item quod nullus citetur ex officio, nisi prius aliqualis præcesserit informatio, quæ officiali loci ostensa fuerit, nec excommunicetur aliquis propter contumaciam, nisi in scriptis, aut alias legitime constiterit quod fuerit citatus: Et literæ excommunicatorie rectoribus ecclesiarum infra mensem ad tardius presententur.

XXV.

Item quia sine periculo animæ cum excommunicatis communicari non potest, prohibet ipsa synodus omnibus suis subditis, ne cum excommunicatis quoquo modo participant in cibo, potu, colloquio, aut aliis commerciis. Et in ecclesiis parochialibus rectores in principio missarum injungant publice quod si ibi sint excommunicati recedant.

XXVI.

Item prohibet ipsa synodus quibuscumque personis catholicis ne crimine usurarum sub quacumque palliatione, aut colore sub pœnis in jure contentis exerceant, aut committant. Ac singulis personis ecclesiasticis, etiam religiosis, ne mercantiis aut negotiis sæcularibus se implicant, & ne firmarum aut dominiorum temporalium sint receptores, nisi aliqua justa causa per suos ordinarios cum eis dispensetur. Et ulterius ecclesiarum parochialium rectoribus, qui in suis ecclesiis resideant, ac de earum fructibus sustentari possunt, ne alias ecclesias aut decimas ad firmam recipiant.

XXVII.

Item inhibet omnibus presbyteris & clericis, ne suos contractus in mercato personalibus

B 2

bus

ANNO
CHRISTI
1445.

ANNO
CHRISTI
1145.

bus coram tabellione aut seculari iudice
passent, seu passari procurent: & ne sua
corpora potestati seculari submittant.

XXVIII.

Item statuit synodus quod omnes volun-
tarii homicidæ, mutilatores, latrones, pu-
blici agricolarum & peregrinorum spoliato-
res, varum insidiatores, violatores, & in-
cendiarii ecclesiarum ipso facto excommu-
nicationem incurrant. Qui si absque peni-
tentia & emenda debita, si potuerint, de-
cesserint, ecclesiastica careant sepultura. B
Præcipiens omnibus curatis, & eorum ca-
pellanis quod denuntient in suis ecclesiis hu-
jusmodi decretum prima dominica cujusli-
bet mensis, & aliis diebus solemnibus.

XXIX.

Item cum in ecclesiis cathedralibus &
collegiatis, ac aliis piis locis sæpe & sæ-
pius nonnulli pro suis negotiis, & causis
prophanis tractandis, consulendis & deci-
dendis: & alias otiose, inutiliter & vaga-
bunde conveniant & discurrant propter quod C
servitium divinum, & sermones qui inibi
feri soliti sunt in salutem animarum, ad
detrimentum quam plurimum impediun-
tur; hortatur, monet & præcipit ipsa sy-
nodus omnibus, & singulis quatenus de
cetero a talibus abstineant: alias contra
ipsum procedetur, prout juris fuerit & ra-
tionis.

XXX.

Item cum in sacratissima nocte nativita-
tis domini nostri Jesu Christi, qui pro no-
bis miseris peccatoribus venit in mundum, D
ut nos proprio sanguine redimeret, maxi-
me deceat viros Christianos salutaribus in-
sistere, ac devotos esse, & ab his abstinere
quæ minus abducunt a reverentia creatoris.
Hortatur & monet hæc sancta synodus om-
nes & singulos quatenus ob reverentiam
nostri salvatoris a ludis taxillorum, & aliis
inhonestis abstineant sub poena arbitraria.

XXXI.

Item præcipit ipsa synodus omnibus ec-
clesiarum rectoribus, eorum vicariis & E
aliis quorum interfuerit, quatenus dum
religiosi ad suas ecclesias cum literis ordina-
riorum causa prædicandi accesserint, eos
diebus a jure statutis requirant, ut tam in
suis prædicationibus, quam confessionibus
de licentia prædicta audiendis, exhortentur
populum ad decimas, & alia jura ecclesia-
stica fideliter persolvenda. Et similiter ipsi
religiosis, ut ita faciant sub poenis ab ipso
jure statutis.

XXXII.

Item inhibet ne clerici præsertim in sa-
cris ordinibus constituti longas & amplas
cometas in suis caputis deferant, sed bre-
ves & decentes nec simbrias foderaturæ ha-
beant superius & inferius in suis tunicis,
quæ nimia longitudine aut brevitate notari
possint.

XXXIII.

Item ordinat ipsa synodus quod expleto
servitio divino ponantur reliquæ in locis
honestis, & firmentur ecclesiæ. Insuper
jubetur quod cœmeteria a terra prophana
distinguantur.

XXXIV.

Item in universorum ordinum, quos de-
vota Augustini & Benedicti ac norum
sanctorum adinvenit consideratio, & quos
humane salutis æmulus in plures vulnera-
vit partes, salutaris reparetur institutio,
singulique illorum professores, qui sub pau-
pertatis, castitatis & obedientiæ votis,
aliisque salutaribus institutis se domino fa-
mulaturos perpetuo ultronee devoverunt,
illorum æternorum fructuum, quos jugis
eorum consequetur obedientia, dulcedine
recreantur, ac per devotas ipsorum preces,
quæ profecto plurimum ex auditione non
carent, subveniatur indigentibus. Præci-
pit & ordinat eadem synodus quod in om-
nibus, & singulis hujus provinciæ tam vi-
rorum quam mulierum conventualibus lo-
cis, in aliquo loco ad hoc idoneo sit una
tabula in qua vulgariter, & ad longum
annotetur regula quæ per professores ipso-
rum conventuum profiteri consuevit.

XXXV.

Item ukra capitula quotidiana in ipsis
conventualibus locis fieri & celebrari soli-
ta, singulis diebus Mercurinis quatuor tem-
porum abbates, priores, aut superiores
ipsorum locorum omnes suos fratres absen-
tes in hac tam degentes provincia convocent,
quam & aliis in locis, ipsis tunc præsen-
tibus per aliquem ex prædictioribus illius
legatur dicta regula; & si opus sit decla-
retur & exponatur extensius.

XXXVI.

Item quod abbates & priores, aut alii
superiores hujusmodi omnes suos subditos
& religiosos ad omnia, & singula in sua
regula contenta observanda per bonas, &
sanctas exhortationes inducant, rebelles au-
tem per debitas correctiones emendent.

Item

ANNO
CHRISTI
1145.

ANNO
CHRISTI
1446.

XXXVII.

Item quod ipsi regulares omnia sua concilia & capitula juxta eorum regulam studeant firmiter tenere, celebrare & observare.

XXXVIII.

Item quod visitatores & reformatores locorum prædictorum in suarum visitationum discursu super statu & regimine monasteriorum & locorum quæ visitabunt, ac religiosorum in illis dependentium moribus & vita, suæque regulæ debita observantia curiose, prudenter, & fideliter inquirent, ac illos quos suæ regulæ contemptores esse repererint per ordinatas in eorum statutis penas, aut graviores, si eorum exegerit contumacia, puniant.

XXXIX.

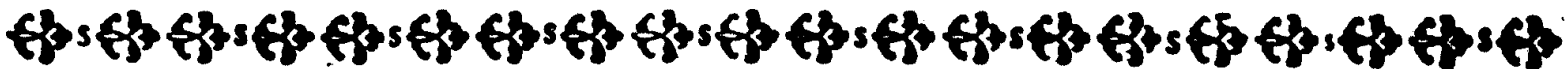
Item quod ubi abbates, priores, superiores, seu reformatores hujusmodi in præmissis forent negligentes, aut a sua regulæ forsitan observantia deviant, statuit, præcipit & ordinat eadem synodus quod per

A locorum ordinariorum providentiam atque sollicitudinem provideatur.

XL.

Postremo cum occasione guerrarum, quæ diutius vigerunt in hac Rothomagensi provincia inter ceteras maxime passa fuerit & attrita, pro quarum sedatione nunc inter principes tractatur sedulius. Hortatur igitur ipsa synodus in domino cunctos Christi fideles, ut pro complemento pacis & fœderis inter reges & principes pacem ipsam tractantes, ac etiam prospero statu universalis ecclesiæ domini nostri regis totiusque populi Christiani, tam per processiones, quam alias juges & devotas apud Deum velint preces effundere.

Actum & datum in sessione publica in capella manerii nostri archiepiscopalis Rothomagensis suffragantibus nostris, & capitulis nostris, & ecclesiarum suarum per procuratores ibidem cum pluribus archidiaconis, abbatibus & prioribus, in magno numero congregatis, anno domini millesimo quadringentesimo quadragesimo quinto, indictione nona mensis vero Decembris die decimaquinta, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Eugenii divina providentia papæ IV. anno decimo quinto.

ANNO
CHRISTI
1446.

L I T E R Æ A P O S T O L I C Æ

ANNO
CHRISTI
1446.

Henrico sexto Anglorum regi missæ, (b) pro jejunio Quadragesimali.

Ex codice
missæ regi-
stro princi-
pali domini
archiepisc.
Gant (coll.
Stafford) fol.
46.
Editio An-
glicana hic
testat modis.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Henrico regi Angliæ illustri salutem & apostolicam benedictionem. Solemnissimarum quæ a Romano pontifice celebrantur cerimoniarum, altiora aliquando sunt rationes, quæque nedum a vulgo, sed nec a peritis passim intelliguntur. Honestaturique atque celsitudinem tuam munere celebri aliqua de illo præfati duximus non indignum. Inter multa quæ jejunii Quadragesimalis temporibus mystice facit ecclesia, lætitiâ a populo Israelitico habitam, quando primum illi potestas facta est a servitute in libertatem, atque in patriam redeundi, & simul fidelibus futuræ beatitudinis annunciationem per contemplationem præsentem aliquantulum ante oculos proponere volens, ea dominica die, quam septimam a Septuagesima numeramus, primum omnia in divinis officiis gaudii & lætitiæ plena ponit, quod faciliter advertere poteris, si verba epistolæ illius diei & sumptum inde missarum introitum *Latere Jerusalem*, & inde *Gaudete in lætitia, qui in tristitia fuistis*, &, *satiemini ab uberibus consolationis vestra*, ne cetera percurramus considerabis. Et quia omnes satis verba orationelque attendunt, ut tam vulgo quam peri-

Concil. General. Tom. XXXII.

ditis, spirituque ad cælos erectis, ea communis gratiorque fieret lætitia, diem ipsam sapientissimi patres prædecessores nostri elegerunt: tum quia is septimus dominicus dies, septimam in qua salus data est significaret ætatem; tum etiam ut fidelis populi Quadragesimalis jejunii asperitas jam ad medium perducta, tempus aliquanti solatio levaretur; quia in die dominica Romanus pontifex celebraturus, ad ecclesiam pergens & rediens ab eadem, auream manu sub aspectu populi defert rosam; eam vero rosam magno inspectantis educentisque populi comitatu atque applausu, in palatium apostolicum relatum, consuevit pontifex principi viro, qui tunc in curia, nobilitate, potentatu & meritis habet digniorem locum, dono dare; qui princeps tanto ornatus munere & magno etiam cardinalium prælatorumque comitatu stipatus, urbis plateas vicisque perlustrat, ne serus, debilitasve, aut alia occupatio prohibere possit quominus ea lætitia omnibus sit communis. Hanc autem lætitiæ, libertatisque recuperatæ significationem palam populo factam, Romanos pontifices ad lætitiæ, libertatis & pacis, aut conservandæ, aut cum ablata esset recuperandæ, dignissimo simul prudentissimoque consilio ulos

B. 3

con-

a Forre, hæc Rothomagensis. H.
c Pro, itaque. H.

b Imo vero pro mittenda Rosa aurea, & decimis exigendis. H.
d Pro, præfati.

e Forre, oculis spirituque, H.

ANNO
CHRISTI
1446.

constat, cum ornatos tanto munere, & tanto cum trophæo principer ad rei ecclesiasticæ aut fidei Christianæ, tutelam, conservationemque aut inaugurationem provocare voluerunt. Hinc nos quatuor nostri temporis, duos Romanorum, & alium Castellæ, quartum Aragonum reges, adversus infideles Christi hostes hortari atque impellere cupientes, eo rosa donavimus munere, ut si eos verba suasionisque nostræ satis non moverent, saltem apostolici muneris quendam quasi religio incitaret. Quæ proximis temporibus considerantes, & tum serenitatis maximam erga nos & Romanam ecclesiam fidem atque devotionem attendentes, non de consuetudine sed debitam existimavimus te eodem munere decorari, quandoquidem anno præterito a nobis requisitus conferre adversus Turcas Christi hostes pecuniarum ex decimis tuis regni præsidia, non solum id promittere facilis fuisti, sed armatorum insuper præsidia es pollicitus, quamquam eas ipsius quam ad te mittimus rosæ, speramus confidimusque partes fore, ut postquam tua sponte proclivis esse consuevisti, ad Romanæ ecclesiæ adversus barbaros, præsidia per eam rosam annueris, traharisque ad talia contra dictos Turcas perficienda quæ perpetuam tibi gloriam comparabunt. Si enim ea, quam Dei nostri dono habes, potentia adversus Romanæ ecclesiæ, & nostros hostes viriliter, animose at-

a) Logo, anal-
metis. H.

A que ardentem insurges, dignus fuisse videberis dono rosæ, cujus significatio alias etiam præter prædictas habet proprietates; quia per colorem caritas ac bona voluntas efficiendi, & per saporis sui expectatæ saticias ab eo qui accipit expectantur. Nec judicet quispiam a nobis ad tuam persuasionem esse confecta, cum in Romanorum pontificum monumentis illud observandum fore tradatur, ut rex Romanorum, a quo Romana ecclesia debitum semper expectat præsidium, nulla alia die quam prædicta dominica; & post datam hujusmodi rosam coronetur, a cujus rosæ proprietatibus, sive illam ipse, sive alius habuerit admoneatur, prædictis rebus ecclesiæ & populi Christiani cum caritate, jocunditate, & plenaria executione præstandi. Cum itaque ad præsens & mittamus ad tuum illud regnum dilectum filium magistrum Lodovicum de Cardona cubicularium & auncium nostrum, ut decimas anno præterito, super prædictorum Turcarum causa impositas exigat, serenitatem tuam in domino exhortamur atque requirimus, ut favores ad id necessarios præstari facias; & tua insuper celsitudo cogitare incipiat alia præsidia, quæ nobis in tanta expeditione disponas ferre, Datæ Romæ apud sanctum Petrum at anno incarnationis 1446. octavo Kalendarum Julii pontificatus nostri anno 16.

ANNO
CHRISTI
1446.b) Pro, præ-
sida. H.

REFORMATIONES CLERI DIOECESIS LEODIENSIS

Anno domini MCCCCXLVI. tempore Eugenii papæ IV. per reverendum patrem dominum Joannem episcopum Leodiensem factæ, & per capitulum majus Leodiense sigillatæ, ac postea per Nicolaum V. approbatæ.

Universis presentia statuta visuris seu audientibus C
Joannes Dei gratia episcopus Leodiensis
salutem in domino jincram.

Q uamvis bonæ memoriæ Adolphus episcopus Leodiensis, prædecessor noster, ad extirpandum officiariorum curiæ nostræ, nec non curialium venerabilium virorum, præpositi, capituli, archiepiscoporum nostrorum Leodionium ipsas curias sequentium, abusus & excessus, quædam utilia statuta condiderit, quædam scilicet anno domini millesimo trecentesimo trigésimo septimo, mensis Septembris, die vigesima octava; quædam autem anno eodem, sed mensis Octobris die septima; alia quædam anno a nativitate ejusdem domini millesimo trecentesimo quadragesimo tertio, mensis Julii die nona; & illa mandaverit sub certis pœnis in eisdem adjectis inviolabiliter observari. Illa tamen usquequaque observata non sunt: unde gravamina sunt addita nostris subditis graviora. Ideo eorundem subditorum incommodis obviam volentes, illa statuta & alia synodalia per prædecessores nostros edita, ac per nos noviter cum aliquibus additionibus innovata, salvis tamen infra scriptis statutis, de dicti nostri capituli consilio & consensu, innovamus, & de novo confirmamus, præcipientes auctoritate nostra districtius, & in virtute sanctæ obediencie, & sub pœnis in illis expressis, diligentius ab omnibus observari; quædam autem consideratione venerabilium majoris & secundariorum ecclesiarum nostrarum Leodiensium, capitulo-

Legendam
archidiaconorum

rum ac cleri nostrarum civitatis & diocesis Leodiensis, de memorati nostri capituli majoris consilio & consensu, statuentes.

In primis siquidem statuimus, quod licentia testandi alicui presbytero seu beneficiato per litteras sub sigillo officialitatis curiæ Leodiensis concessa non expiret per cessum vel decessum illius episcopi, cujus tempore concessa fuit; sed perpetuo sit firma & valida.

Item si contingit sigilliferum vel officialem foraneum apponere manus ad bona mobilia alicujus presbyteri vel alterius beneficiati, ab intestato seu absque licentia testandi defuncti, conficiatur de illis bonis statim & fideliter inventarium, & quod exequiis & debitis solutis supercreverit, cedat dispositioni nostræ convertendum prout nobis visum fuerit expedire.

Item quod de cetero pro absentia infra festum sancti Egidii petenda non recipiatur ultra quam vicésimus denarius valoris annui beneficiorum, deductis realibus oneribus. Et ut de beneficii, de quo absentia petetur, vero valore notitia, rectore petente, certius habeatur, volumus notitiam eandem juramento rectorum & virorum fide dignorum coram illo, a quo petetur absentia, vel certo commissario in loco beneficii ad hoc dando, & nullatenus dari denegando, docere posse & debere. Provisio in hoc, quod dicto semel officiali vel sigillifero Leodiensi modo præmissis, seu archidiacono, suove vicario, non ardeatur talis docens, absque legitima causa, valorem eundem

ANNO
CHRISTI
1446.

dom secundario deducere vel decere. Sed uter-
que prelatorum predictorum sit contentus de-
cumento coram altero ipsorum fideliter facto,
nisi fructus beneficii huiusmodi augmententur
vel diminuantur. Quodque pro placet cuius-
cumque beneficii curati, quantumque valo-
ris, ultra unum scutum veteris; beneficii ve-
ro non curati, ultra quatuor grossos veteres,
quales subscribuntur, de cetero non reci-
pianter quovis modo. Volumus tamen &
mandamus, pro placet ipsorum beneficio-
rum minus recipi, secundum fructuum te-
nuitatem.

Item in absentia pro placet etiam con-
iunctim pro registrationibus tam per sigilliferum
nostrum, quam archidiaconos ecclesiarum nostrarum
Leodienfis non recipiantur amodo ultra quam
duo grossi antiqui, quorum duodecim valebunt
florenum Rhenensem & unum dimidium stufe-
rum bonum. Quales etiam grossos solvi volu-
mus in absentia & registrationibus, & quod
nihil, quoad absentes, capiatur seu recipiatur
abusive.

Item, quia diaconi, seu vicedecani & capi-
tula secundariarum ecclesiarum nostrarum Leo-
diensium, hactenus plus onera, vexationes &
labores nobiscum, & cum venerabili capitulo
nostro Leodiensium, pro libertate ecclesiastica ser-
vanda & pro resistentia injuriarum, oppressio-
num & gravaminum (proh dolor) clero nostro
tam infra civitatem, quam extra, diversimode
& plures retroactis temporibus obvenierunt,
& in dies obveniunt, subire habuerunt & ha-
bent, dum talia vel similia occurrunt: idcirco
ipsis dominis decanis seu vicedecanis & capitu-
lis secundariarum ecclesiarum nostrarum Leo-
diensium preactarum, gratiose indulgentes, or-
dinamus & statuimus, ut inantea nullus sigilli-
fer noster pro tempore, aut aliquis archidiacon-
orum, sive vicarius eorundem, decanus seu
vicedecanus Christianitatum seu conciliorum
quorumcumque, aut alius prelati quicumque
nostrarum civitatis & diocesis Leodiensium, ali-
cui canonico prebendato nostrarum ecclesia-
rum secundarium Leodiensium preactarum,
& residenti in eisdem, seu aliqua ipsarum, &
extra easdem beneficium vel officium, seu be-
neficia vel officia nostrae diocesis, curatum vel
non curatum, aut curata vel non curata ob-
tinenti, licentiam abessendi, fructusque ad nos
vel nostram dispositionem, & ad prelatos predi-
ctos seu aliquem ipsorum ratione absentiae huius-
modi spectantes, levandi & habendi ac faciendi
illis vel illis laudabiliter in divinis deservire de-
neget. Sed concedere debeat unicuique canoni-
co residenti, ut praefertur, petenti & compe-
tentem taxam iuxta articulum sive punctum
preactum, de 30. denario singulis annis infra
& ante festum beati Lamberti martyris offeren-
ti: hortantes omnes & singulos decanos seu vi-
cedecanos, & capitula omnium & singularum
ecclesiarum nostrarum collegiatarum, extra ci-
vitatem Leodiensem & infra diocesim nostram
consistentium, ut ipsi & eorum singuli se favo-
rabiliter in praemissis cum canonicis residentibus
in aliqua secundariarum ecclesiarum nostrarum
preactarum se conforment. Et absentiam nul-
li ipsorum prelatorum & canonicorum residen-
tium illam petenti denegent: scituri, quod si
facere recusaverint, quod absit, non gaude-
bunt neque fruuntur nostris praesentibus ordina-
tionibus sive statutis.

Item inhibemus, ne de cetero fructus bene-

ANNO
CHRISTI
1446.

ficiorum, in quibus rectores eorum personaliter
resident, sub ficto colore, quasi ipsi sint ab-
sentes, aliquatenus arrestentur. Nec etiam eo-
rum rectoribus qui absentes sunt cum licentia
suorum prelatorum, huiusmodi licentiam dare
debent, dum beneficia huiusmodi alias laudabili-
ter officientur, prout debent. Quodque si forsitan
scienter vel ignoranter secus contigerit attenta-
ri, comperta veritate, summarius iudex sine
aliqua difficultate arrestum tollat. Et si forsitan
contra talem rectorem vel eius procuratorem,
aut alium habentem causam ab eo, occasione
huiusmodi arresti quomodolibet fuerit pro con-
tumacia, vel alias processum ad excommuni-
cationem, suspensionem vel interdictum, ab-
solutio sine difficultate impendatur. Et pro
revocatione arresti atque absolute huiusmo-
di, & pro signo sive pro sigillo nihil recipi-
tur. Sed littera super huiusmodi revocatione
seu absolute confecta, gratis per notarios
ad alia deputatos signentur, & per eos ad quos
spectat sigillare, gratis sigillentur. Et in super
si contingat collectorem fructuum vel benefi-
ciorum absentis vel procuratorem negotiorum
curiae propter injustum arrestum vel injustam
censuram huiusmodi condemnari in expensis,
praecipimus illas statim solvi, vel in iudicio de-
poni ad opus illius, cui eadem expensae sic ad-
judicatae fuerint.

Item statuimus, ut nullus collector fructuum
beneficiorum, quorum rectores sine licentia
sunt absentes, admittatur ad exercendum hu-
iusmodi officium in iudicio vel extra, nisi prius
iuraverit quod non procurabit aliquos fructus
aliquorum beneficiorum, in quibus rectores eo-
rum personaliter resident, sub ficto colore pre-
dicto aliquatenus arrestari: nisi prius illo re-
ctore debite in propria persona vel in loco be-
neficii vocato, iudex ad arrestationem huius-
modi ex aliqua rationabili causa, quam in hu-
iusmodi decreto exprimi volumus, judicialiter
decreverit procedendum. Et etiam nisi idem
collector iuraverit, quod beneficiis curatis &
non curatis, quorum fructus colligere sibi com-
missum est, seu committeret, debite & lauda-
biliter faciat deserviri: & quod solvet iura eo-
rum, & onera etiam realia supportabit: &
quod si bona eorundem propter tuum defectum
diminuantur, ipse damnum plenarie resarciat
absque fraude.

Item statuimus, quod si licentia abessendi
praecedat arrestationem antedictam, collector
fructuum predictorum pro arrestatione, seu
pro litteris, nihil percipiet. Si vero licentia
huiusmodi arrestationem subsequatur, tunc per
hoc volumus arrestum esse sublatum. Et col-
lector, si praesens sit, vel subcollector, duos
dumtaxat grossos percipiet: alioquin, si absens
fuerit, ad opus eius, sigillifero vel vicario ar-
chidiaconi, qui arrestum posuit, pro arresta-
tione seu pro litteris nihil percipiet; dummodo
tantumdem exposuerit, & arrestum non fuerit
prematuro positum, in promptu solvi praeci-
piamus. Sed si propter loci distantiam plus mo-
ruerit, hoc sit in arbitrio iudicis.

Item de synodo celebranda, & de excessibus
synodalibus ac examinatione & institutione pro-
curatorum fiscalium, nec non de salario &
scripturis sententiariorum, articulorum, co-
piatorum, notariorum, procuratorum quorum-
cumque, fiscalium & non fiscalium, curias
nostras & aliorum prelatorum frequentantium,
nec non de his qui cedere volunt bonis propter
pau-

ANNO
CHRISTI
1446.

paupertatem, seruetur & fiat, prout in statutis synodalibus, aut curiæ Leodiensis, nec non modificationibus tempore bonæ memoriæ domini Adulphi quondam episcopi Leodiensis factis, atque prout in pace Tongrensi & aliunde ordinatum est & provisum; salvo quod articulator non debeat contra unam personam super diversis excessibus facere diversos sive plures processus, nisi iudex ex speciali causa decreverit hoc esse faciendum. Et sicut contentus pro responsionibus & juramento ad articulos, si in eisdem sit unicus dumtaxat excessus, salario, prout illis provisum est in statutis & aliis prætactis. Et si fuerint plures excessus in eisdem articulis, sit contentus recipere & habere, prout iudex iuxta quantitatem scripturarum, & responsionum ad eisdem decreverit recipiendum vel solvendum.

Item si citatus ex officio ad curiam nostram Leodiensem, vel alicujus archidiaconorum, responsurus super excessu quocumque fuerit propter suam contumaciam excommunicatus, statuimus ut hujusmodi contumax de cetero ultra summam seu valorem sex grossorum Turonensium; si vero presbyter, 12. grossorum, pro sua contumacia non plectetur. Si vero quis ad cuiuscumque instantiam per annum & amplius excommunicationis sententiam animo sustinuerit indurato, arbitrio iudicis plectetur. Et eo mediante, cuilibet tali sua absolutio gratis signetur, & pro duobus grossis, prout de illis provisum est, sigilletur. Et idem volumus observari per quoscumque iudices nostræ diocesis, etiam auctoritate apostolica fungentes.

Item statuimus, quod pro sententia definitiva seu interlocutoria, negotio linem impo-nente, signanda & sigillanda, non recipiatur ultra vigesimum denarium condemnationis vel absolutionis. Pro interlocutoria autem signanda & sigillanda, quæ vim non habet definitiva sententiæ, non recipiantur ultra duo grossi.

Item circa procuratores negotiorum statuimus, quod de cetero non sint in curia nostri officialis nisi quindecim procuratores negotiorum curiæ ejusdem, præter collectores; & quod in qualibet curiarum præpositi & archidiaconorum, non sit nisi unus. Et sint illi probi, discreti & fideles Latinum congrue loqui scientes, non presbyteri, tabelliones publici, notariatus officium in aliqua curiarum prædictarum exercentes, non infames, homicidæ, publici adulteri, manifesti usurarii, vel laici, & collectores fructuum beneficiorum vacantium vel absentium, sint presbyteri, aut bonæ fidei homines.

Item statuimus, quod nullus eorum sit sigillifer, archidiaconus vel notarius illius curiæ, cujus ipse est negotiorum procurator ordinatus, sed sint in singulis curiis singula officia distincta. Et sit unusquisque contentus suo officio.

Item cum in literis absentis ab aliquo beneficio per officialem nostrum & archidiaconos concedendæ exprimitur persona illi deservitura, cum clausula, una cum alio vel aliis beneficiis, nolumus quod talis deservitor pro licentia hujusmodi quidquam solvat, ex quo in hoc casu est ei licentia ad hoc concessa.

Item, statuimus, quod nullus de cetero citetur ad curiam Leodiensem, seu archidiaconorum, super suis excessibus responsurus,

nisi cum citatorio mittantur etiam articuli continentes excessus hujusmodi, vel saltem, nisi in ipso citatorio excessus sint taliter expressi, quod citatus possit plene instrui super quibus ipse in iudicio convenitur.

Item inhibemus, ne citatus aliquis auctoritate ordinaria, vel nostri conservatoris apostolici, ad civitatem Leodiensem pro sua causa agenda, vel defendenda, ac legitime proseguenda veniens, vel inde recedens, aut in ea domicilium fovens, & juri stare paratus, de cetero recipiatur, vel incarceretur, aut in carcere detineatur, nisi crimen in iure confessus, aut in crimine comprehensus fuerit seu de eo convictus. Et si contingat aliquem talem vel quemcumque alium, in crimine non deprehensum, non convictum detineri, illi dentur articuli celeriter & expeditè: quod nisi factum fuerit, volumus & mandamus incontinenti sub cautione, quam iudex decieverit, emitti. Et prohibemus ne aliquis in diocesi Leodiensi beneficiatus, & in suo beneficio residens, pro quocumque crimine sibi imposito capiatur, vel etiam fructus sui beneficii arrestentur, nisi (ut præmittitur) convictus, aut saltem desuper prius debite citatus fuerit, ac comparere & juri stare non curaverit, vel de ejus fuga verisimiliter timeatur, aut crimen hujusmodi executionem in personam requireret.

Item quod de cetero executiones literarum monitoriarum, quæ impetrantur super contumacia iudicato vel recognito, teneantur iudici qui illas concessit modum & formam atque diem & horam suæ executionis, una cum speciali designatione personarum, in quas hujusmodi literas sunt executi, rescribere in fine earundem literarum, vel per transfixam, suamque rescriptionem sigillo proprio & notorio, quo uti consueverunt, communicare.

Item juri communi & prædecessorum nostrorum statutis & ordinationibus innitentes, districte prohibemus, ne pro resignatione beneficiorum admittenda, & pro institutione & admissione ad beneficia, quidquam recipiatur, etiam quocumque colore quæsito. Nihilominus tamen pro scriptura, signo & sigillo trium proclamationum, ante institutionem seu admissionem fieri consuetorum, sex grossi, & pro institutione seu admissione, scriptura, signo & sigillo, duodecim grossi: & pro audientia unus grossus, recipi poterunt, & non ultra: Per quæ tamen non intendimus tollere jus quæsitum per antiquitatem temporis, archidiaconis & prælatis aliis, habentibus compositionem de octava parte fructuum beneficii vel officii, ad quod quis admittitur, secundum tamen verum valorem dicti beneficii vel officii tempore admissionis hujusmodi: neque infringere consuetudinem laudabilem archidiaconorum & prælatorum, minus pro præmissis aut aliquo præmissorum recipere consuetorum. Quam præcipimus in suo statu irrefragabiliter observari.

Item circa visitationes, quas archidiaconi faciunt per se vel per suos vicarios, statuimus quod ipsi visitatores in his taliter se habeant, quod nihil contra canonicas sanctiones, sive synodales constitutiones aliquatenus faciant, seu fieri etiam permittant: sed his dumtaxat quæ eis licita sunt sint contenti: nihil penitus curialitatis, seu procurationis nomine, a provisionibus mensæ sancti Spiritus, aut fabri-

ANNO
CHRISTI
1446.

ANNO
CHRISTI
1446.

bricæ, altacarillicis appendiciis non separatim, seu fiscalibus, ecclesiarum capellis, aut etiam hospitalibus, recipiendo. Et quod ut melius observetur, volumus visitatores apostolica foris auctoritate committendos, ad hoc per eorum adstringi juramenta, in capitulo nostro Leodiensi præstanda. Et si secus in aliquo fieri contigerit, volumus hoc nobis, aut dicto capitulo nostro majori fideliter & quantocius nuntiari, ut quod reparandum fuerit debite reparetur. Et ulterius, quod deinceps visitationes per procuratores nequaquam admittantur, vel fiant etiam auctoritate apostolica, nisi mandata sive literæ apostolicæ debite obtinendæ prius per nos episcopum præfatum, & nostrum venerabile capitulum, aut saltem per ipsum nostrum capitulum, visæ, examinatæ & admittæ fuerint sufficienter & deliberate.

Item si contingat reum de excessu aliquo, propter quem fuerit ex officio vel ad instantiam partis tractus in causam, componere ante litem contestationem, vel postquam aut antequam in causa sit juratum, nullus notarius in causa huiusmodi, sive procurator, aliquid ab eodem reo suoque procuratore exigere præsumat ratione alicujus juramenti, quod nondum in ipsa causa præstitum est, videlicet ut non recipiat notarius aliquid pro juramento calumniæ vel alio juramento, quod non fuit in causa præstitum. Nec super articulatis adversus eum penitentiam recipere vel componere volentem ad jurandum compellat. Si tamen aliqua de articulatis adversus eum penitentiam petens vel compositionem negaverit, intentionis nostræ est, quod respondeat medio juramento calumniæ ante penitentiam injungendam, vel compositionem fiendam.

Item quia nimis indiscrete quamplures literas, quæ dicuntur statutorum, & potissime per quas mandatur cessari a divinis, percepimus a curia nostra Leodiensi emanasse, statui-
mus quod de cetero literæ, quæ dicuntur statutorum, & potissime per quas mandatur cessari a divinis, dicantur per aliquem, seu aliquos nostræ curiæ prædictæ, expertum, seu expertos, practicum, seu practicos, & signeto officialitatis per nostrum officialem, si rationabiles & jure vel statuto bene fundatæ sint, in ipsarum capite muniantur, priusquam sigillentur.

Item statuimus, quod si canonicè intranti & pacificè possidenti per biennium, auctoritate apostolica legati vel ordinaria beneficium ecclesiasticum quodcumque litem in futurum super eodem beneficio moveri contingat, fructus ejusdem beneficii nullatenus ex eo capite, quod beneficium est litigiosum, vel quod occasione beneficii lis moveatur, illi subtrahantur vel arresantur; sed eo casu ipse illos perciperet cum ea integritate, qua eos perciperet, si super huiusmodi beneficio vel ejus occasione lis mota non esset, nisi subtractionem vel arrestationem huiusmodi, mediante judicis competentis judiciali decreto, ex aliqua rationabili causa fieri contingat. Volumus autem quod tali possessori, cui super beneficio lis est mota, non denegetur absentia, si ex legitima causa se voluerit absentare.

Item statuimus, ut nullus de cetero fiat officialis nostri, seu alicujus archidiaconorum prædictorum officialis foraneus, nisi sit presby-

ter vel clericus visæ laudabilis & honestæ conversationis, qui officium huiusmodi exerceat laudabiliter & honeste. Et in quolibet concilio non sit nisi unus officialis foraneus, & unus archidiaconus foraneus, conciliis Geldrensisbus propter sui latitudinem, nec non Tungrensisbus, Trajectensibus, & sancti Trudonis, propter idiomatum diversitatem dumtaxat exceptis.

Item quia cognovimus quosdam clericos, seu officiales foraneos, aliquando super matrimoniis seu sponsalibus contractis partes contra huiusmodi matrimonium seu sponsalia opposites concordasse, & aliquando compositionem cum illis iniisse, & pecunias ea de causa recepisse: ut de cetero periculis animarum obvietur, inhibemus omnibus nostris subditis, ne super oppositionibus factis contra matrimonium seu sponsalia contractum seu contracta, concordiam aliquam faciant seu tractent, componere seu concordari sive tractari procurent: ne etiam aliquis huiusmodi compositionibus, concordatiis, tractatibus interesse præsumat. Sed super huiusmodi matrimoniis, sponsalibus & oppositionibus expectetur sententia judicis competentis.

Item inhibemus, ne licet in aliqua curiarum prædictarum habendam in civitate Leodiensi ad causam ipsam procuratorem legitime constitutum vel substitutum aliquis citare seu citari facere præsumat ad aliquem actum, seu ad aliquos actus dictæ causæ, nisi de speciali & expresse mandato judicis ex aliqua rationabili causa hoc processerit.

Item etiam inhibemus, ne in aliqua causa notarius aliquis responsiones faciendas ad propositiones sive testes producendos audiat, recipiat, vel examinet extra curiam nostram, nisi iudex causæ illi præsentem vel absentem notario hoc expresse commiserit.

Item prohibemus, quod nequaquam uni presbytero committatur deservitura duarum ecclesiarum parochialium non condependentium, absque evidenti necessitate. Et si contingat ex tali necessitate uni presbytero deservituram talium duarum ecclesiarum parochialium committi, nolimus tamen, quod talis presbyter bis celebret in die absque nostra licentia speciali, cum id in jure prohibeatur. Habentes autem plura beneficia, & illis simul deservientes, propterea non vexentur, nec quidquam ab eis exigatur vel recipiatur, dummodo oneri ipsorum possint satisfacere, & satisfaciant cum effectu.

Item quod curato residenti in cura sua, & obtento placet coadjutoris, si medio tempore decesserit, testamento per eum condito de licentia nostra illud non expiret per mortem dicti curati: sed durabit usque ad festum beati Joannis Baptistæ; mortem prædictam immediate subsequens.

Item similiter de curato absente, de nostra & aliorum prælatorum licentia, & testamento per eum de eadem nostra licentia condito, placet pro deservitore suo obtentum, per mortem ejusdem absentis curati non expiret, sed durabit, ut supra.

Item volumus, statuimus & ordinamus, quod nemini petenti licentiam, fructus sui altaris competentes non habenti ponendi & convertendi in augmentum huiusmodi sui beneficii vel altaris, per nostrum officialem & sigilliferum aut archidiaconos seu vicarios suos prædictos denegentur.

Pro-

ANNO
CHRISTI
1446.

ANNO
CHRISTI
1446.ANNO
CHRISTI
1446.

Provisio, quod fructus levans in augmentum A
convertens, ipsi altari faciat debite in divinis
deserviri. Et post lapsum temporis sibi ad hoc
indulti computum inde reddere teneatur. Et
placet deservitoris sibi in hac parte gratis con-
cedatur.

Item si contingat deinceps aliquem presbyte-
rum curatum, vel alium quemcumque benefi-
cium, propter executionem mandatorum ec-
clesiasticorum minas & metum sustinere, propter
quas non audet in beneficio aut loco residere,
volumus & mandamus tali presbytero licentiam
absentendi ab huiusmodi suo beneficio gratis con-
cedi, metu ipso durante. Et nihilo minus
per iudicem, a quo mandata emanaverunt, B
sibi de expensis necessariis, honestate servata, B
pro eodem tempore debite provideri.

Item inhibemus, ne de cetero aliquis sit
iudex & sigillifer noster, seu vicarius & com-
ponens in eadem curia simul & semel. Quod-
que nullus conjugatus sit officialis aut sigilli-
fer noster, vicariusve alicujus archidiacono-
rum, aut iudex alicujus curiarum prædicta-
rum.

Item inhibemus, ne decani Christianitatum
sub colore visitationis ficto, vel illius remissio-
ne, recipiant de suis quartis capellis pecunias
annuas, nisi personaliter visitaverint, & cum
effectu. Et tunc stent contenti quarta parte il-
lius, quod archidiaconis pro integra ecclesie
visitatione debetur. Et idem volumus observa-
ri in solutione obsonii & cathedratici ipsarum
quartarum capellarum dictis decanis facienda.
Et nihilo minus resideant ipsi decani quilibet in
suo concilio, nisi fuerit officialis, sigillifer,
aut protonotarius noster, aut locum tenens al-
terius eorundem. Salvisque privilegiis apostoli-
cis, vel nisi cum eis per nos aut nostros super-
iores fuerit dispensatum.

Item statuimus, ut iidem decani rurales in so-
lutione absentiarum & placet, de suis quartis
capellis, ac etiam in proclamatione & admis-
sione ad eandem, & octava parte fructuum sint
contenti, & illis utantur sicut sigillifer & archi-
diaconi.

Item prohibemus ne sigillifer noster Leodien-
sis, aut aliquis alius, pro deliberatione sacri
chrismatis, olei sacri, aut olei infirmorum, in
civitate nostra Leodiensi decanis Christianita-
tum nostræ diocesis in hebdomada penitentia-
li deliberari solitorum, neque ipsi decani pro
ministracione huiusmodi sacramentorum contra-
tribus suorum conciliorum facienda quidquam
recipiant vel exigant, contra vel præter teno-
rem statutorum synodaliū, sed absque extor-
sione alicujus pecuniæ, sive sub colore expensa-
rum aut alias quomodocumque, illa expedite
deliberent, cum ad hoc ex debito suorum offi-
ciorum obligentur.

Item prohibemus, ne huiusmodi sacramenta
detineantur per nostrum sigilliferum, aut quem-
cumque alium, neque etiam eorum deliberatio
denegetur alicui propter deportationem aut exe-
cutionem quorumcumque mandatorum eccl-
esiasticorum absque decreto nostri officialis spe-
ciali.

Item quamquam archidiaconi & decani Chri-
stianitatum audientiam & cognitionem causa-
rum coram eis intentatarum committere valeant,
tamen ut ipsi superioris jurisdictionem & aucto-
ritatem non defraudent, inhibemus ne decisio-
nem & definitivam sententiam ipsarum commit-
tere præsumant quoquo modo. Et similiter in-

hibemus officiali curiæ nostræ Leodiensis, ne
causas per viam appellationis ad eum devolu-
tas, aliquatenus committere præsumat. Et ne
causas alias per viam simplicis querelæ coram
eo intentatas, ultra semel committere præsu-
mat decidendas.

Item in factis præsentationum ad sacros or-
dines statuimus & ordinamus, quod pro præ-
sentatione ad quemlibet sacrum ordinem non
recipiantur ultra, nisi sex grossi, quales præ-
scribuntur in quarto puncto, sive articulo, ab
initio computando, pro scriptura, signo & si-
gillo in universo.

Item statuimus, quod de cetero curatus res-
cribens suis temporibus decanis, seu vicedeca-
nis alterius conciliorum nostræ diocesis, prout
moris est, debet semel dumtaxat in anno, &
non amplius, rescribere nomina & cognomina
beneficiorum curatorum & non curatorum, ac
officiorum infra parochiam suam consistentium,
una cum annuo valore beneficiorum vel officio-
rum huiusmodi juxta communem estimationem,
vel prout melius sciverit, ac nominibus ac co-
gnominibus rectorum eorundem residentium at-
que absentium ab eisdem, & deservitorum
eorundem, & excommunicatorum per annum
& amplius. Et item sic rescribens, non de-
bet ex officio citari super ulteriori rescriptione
facienda.

Item statuimus & ordinamus, quod nullus
presbyter super incontinentiis citetur, nisi mu-
lier nominata in citatorio, cum qua dicitur in-
contingens, sit primo ad sanctam synodum pro-
vocata. Volumus tamen, quod in eventum,
in quem synodus in loco domicilii ejusdem mu-
lieris non fuerit celebrata, vel talis mulier per
dolum, fraudem, sive timorem scabinorum sy-
nodalium sit neglecta, & in synodo non provo-
cata, & de hoc procurator fiscalis inquirere vo-
luerit, hoc licite facere poterit.

Item quia parum est statuta condere, nisi de-
bitis pœnis vallentur, statuimus & ordinamus,
quod omnes officiales, sigilliferi, notarii, pro-
curatores negotiorum dictarum curiarum & cle-
rici foranei qui nunc sunt vel erunt, hæc sta-
tuta pro posse suo & bona fide, quantum in
eis erit, observent. Si quis autem officialis,
sigillifer, aut notarius, aut clericus foraneus,
officialis nostri vel archidiaconorum prædicto-
rum, aut procurator quicumque scienter di-
cta, statuta, vel eorum aliqua præsumplerit
violare, volumus & ordinamus quod talis sui-
pendatur ab exercitio officii ad sex menses &
ultra, prout suo iudici in ea parte videbitur
expedire; & alias arbitrio iudicis ejusdem pu-
niatur, prout hoc meruerit protervitas delin-
quentis.

Item præcipimus omnibus iudicibus, sigilli-
feris, officialibus, advocatis, procuratoribus
negotiorum dictarum curiarum, clericis foraneis
officialis nostri & archidiaconorum, nec non de-
canis conciliorum prædictorum, aut eorum vi-
cegerentibus sub pœna excommunicationis,
quod quilibet ipsorum, infra mensem post
præsentium publicationem, copiam statutorum
ipsorum valeat allegare. Et quod ipsi decani,
vel eorum vicegerentes rectoribus ecclesiarum sui
concilii ea publicent, & ipsi rectores eorum co-
piam recipiant quantocius poterunt. Et si ali-
quos violatores seu transgressores eorundem sta-
tutorum, vel aliquos falsarios vel abutores li-
terarum apostolicarum vel delegatorum iudicum,
seu

ANNO
CHRISTI
1446.

seu curiæ officialis nostri capituli, vel archidiaconorum prædictorum, vel super hoc diffamatum sciverint, invenerint, vel perceperint, illorum nomina vel excessus officiali nostro, prout statuta synodalia præcipiunt, denuntient, vel rescribant. Verum quoniam omnia præmissa per nos ordinata & statuta sunt dumtaxat propter abusus repellendos, & in melius reformandos, non intendimus per ea jurisdictionibus nostris per nos & per nostros officiales curiæ nostræ juratos, aut archidiaconorum ecclesiæ nostræ Leodiensis & aliorum prælatorum in aliquo derogare, salvis semper ordinationibus & statutis nostris superscriptis, in suo robore permanentibus. In quorum omnium testimo-

nium sigillum nostrum una cum sigillo dicti nostri capituli apposuimus.

Et nos capitulum Leodiense prædictum, in signum consilii & consensus nostri super & in præmissis datorum, & ut statuta & alia præmissa robur obtineant perpetuæ firmitatis, sigillum nostrum, una cum sigillo dicti reverendi patris domini episcopi Leodiensis prædicti, his literis statutis duximus apponendum. Datum anno a nativitate domini 1446. mensis Junii die 4.

Et sunt prædictæ reformationes confirmatæ per S. D. N. Nicolaum papam V. anno incarnationis dominicæ 1451. xvij. Kalendas Novembris, pontificatus sui anno quinto.

ANNO
CHRISTI
1446.

V I T A N I C O L A I P A P Æ V.

Nicolaus
quo tempo-
re pontifex
factus.

NICOLAUS, Thomas antea, Lucas, patre medico natus, pridie Nonas Martii anno 1447. est electus, cum antea cardinales rogasset, ut ecclesiæ Dei maturius consulerent. Nicolai nomen, ad memoriam Nicolai cardinalis Albergati de se optime meriti, sumplit. Eodem anno episcopus, cardinalis, pontifex creatus fuit. Incidit ejus pontificatus in maximos Italix tumultus, gravissimisque casus. Quapropter, Romæ supplicationibus primus decretis, quas & ipse pedes celebravit, in varias provincias legatos misit: quibus diu frustratis, tandem post diuturnas miserimasque clades, pacem ab Alphonso rege, Veneris, Florentinis, Sfortia, aliisque, qui mutuis armis decertabant, consecutus est, exceptis Genuensibus cum Alphonso pugnantibus. Anno 1449. sex cardinales creavit. Frederici imperatoris opera Felicem antipapam ad cedendum induxit; ac post, ut ei gratiam aliquam rependeret, & cardinalem & legatum Germanix designavit. Anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo incidit jubileum, quod prope infinito civium exterorumque conventu est a pontifice summa religione celebratum diligenter curante, ne quid in urbe necessarium desideraretur. Urbem firmissimis munitionibus auxit, quod imperatorem postero anno cum uxore adfuturum intellexerat: qui veniens, accepta impetri corona, rebus pacatis, discessit. Deprehensi sunt conjurati in pontificem, eorum duce Stephano Porcario: lique omnes suspensi. Interim Nicolaus latis elaboraverat, ut Constantinopolitanos a Turcis obsessos liberaret, dum ii ad catholicam fidem, ut polliciti fuerant in concilio Florentino, reverterentur. Verum Turcarum vis atque potentia mira celeritate urbem & imperium omne oppressit, adeo ut omnia pontificis facta quam cogitata antevererit: quæ audita, pontificis animum ita perculerunt, ut ad podagiam, qua assidue cruciabatur, febris quoque accesserit, qua sublatus est, & in Vaticano delatus anno domini 1455. ix. Kalendas Aprilis, cum sedisset annos xlo & dies novemdecim. Vir commendatissimus præcipua

Frederic. III.
imperato-
rem corona-
vit. Constan-
tinopolis a
Turcis occupa-
ta in ipsius
senis pentecostes ann.
Dom. 1453.
prout Nico-
laus auctore
Gennadio
prædicat.

te nimium & subtilius exquisivit, sed beneficiis aliisque muneribus ulro oblatis aluit & provexit, eorumque industria per omnem Europam veterum libros qui jam intercederant, conquisivit: qua inquisitione Quintilianus, M. Cælius Apicius, Porphyrio in Horatium scriptor egregius, qui diu oblitus tenebris delituerant, in lucem prodierunt. Tot præterea basilicas & ædificia, quot superiorum aliquis pontificum, restituit. Ingentem pecuniarum vim pauperum, maximeque nobilium elemosynis, & calamitos virginibus dotandis impendit. Nullum unquam aut curiale officium aut sacerdotium venale habuit: summæ ut liberalitati, ita religioni, justitiæ, clementiæ, paci operam dedit. Ad iracundiam, ut suscipiendam proclivior, ita ad deponendam fuit: nec solum iracundus, sed aliquantulum formidolosus habebatur. At leves hæ maculæ, veluti nævi quidam, decori magis & ornamento ceteris virtutibus interlucebant.

te nimium & subtilius exquisivit, sed beneficiis aliisque muneribus ulro oblatis aluit & provexit, eorumque industria per omnem Europam veterum libros qui jam intercederant, conquisivit: qua inquisitione Quintilianus, M. Cælius Apicius, Porphyrio in Horatium scriptor egregius, qui diu oblitus tenebris delituerant, in lucem prodierunt. Tot præterea basilicas & ædificia, quot superiorum aliquis pontificum, restituit. Ingentem pecuniarum vim pauperum, maximeque nobilium elemosynis, & calamitos virginibus dotandis impendit. Nullum unquam aut curiale officium aut sacerdotium venale habuit: summæ ut liberalitati, ita religioni, justitiæ, clementiæ, paci operam dedit. Ad iracundiam, ut suscipiendam proclivior, ita ad deponendam fuit: nec solum iracundus, sed aliquantulum formidolosus habebatur. At leves hæ maculæ, veluti nævi quidam, decori magis & ornamento ceteris virtutibus interlucebant.

Nicolaus
des.

NICOLAI PAPÆ V. EPISTOLA I. Carolo VII. Francorum regi.

ANNO
CHRISTI
1447.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei carissimo in Christo filio Carolo regi Francia illustri, salutem & apostolicam benedictionem.

die 21. Mar.
Ex autogra-
pho D. d'He-
rouval editis
domini Lu-
cas Bachers
tomo IV. Spi-
ritu. page
& page 4.
Quatuor Re-
gem reddidit
certiore de
sui electione
in summum
pontificem,
rogatque ut
in eius re-
gno ea de
causa sunt
supplicatio-
nes.

Immensa summi Dei bonitas & ineffabilis providentia volens mundum primi parentis prævaricatione damnatum per suam immensam caritatem ab æterna morte redimere, filium suum unigenitum nostræ mortalitatis carnem suscipere voluit, ut per ejus sacratissimam passionem depulsa priorum caligine delictorum, nos ad cælestia regna evocaret. Qui cum esset in terris prædicans regnum Dei, apostolos sibi elegit, ut suorum imitatores operum ecclesiam sanctam suam post ejus ad cælos gloriosissimam ascensionem regerent, & acceptam ab eo gratiam inter homines diffundentes, illam multiplicato fructu redderent ampliore. Inter ipsos autem Petrum apostolorum principem & caput ecclesiæ constituit, data sibi & suis successoribus solvendi & ligandi plenaria potestate. Necessè enim fuit, cum sit unicuique finis hujus vitæ constitutus, ut Petri auctoritas, dignitas & potestas transfunderetur ad ejus in Ro-

mana

ANNO CHRISTI 1447.

mana ecclesia successores, ut esset usque ad consummationem sæculi qui Christum representans esset caput ecclesie sue, & solvendi & ligandi potestatem vicariam obtineret. Cum igitur per hanc ab ipso Petro continuatam Romanorum pontificum successione felicitis recordationis Eugenius papa IV. prædecessor noster, qui summus Romanæ ecclesie pontifex & verus Iesu Christi vicarius in sede Petri hæcenus præfuit, in hac alma urbe diem suum claudens extremum, animam Deo reddiderit: ipsius funeris in basilica principis apostolorum exequiarum celebratione solemniter de more & jure observatam consuetudinem subsecuta; Nos una cum venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesie cardinalibus, de quorum numero tunc eramus, Romæ in conventu beatæ Mariæ de Minerva, loco ad id ex rationabilibus causis per ipsos fratres concorditer electo, modo & tempore congruo conclave ingressi sumus pro futuri pontificis electione; ubi tertia die, quæ fuit sexta præsentis mensis, missam in honorem sancti Spiritus de more celebrata, post diligentem tractatum (proui tantæ rei dignitas postulat) habitum, prædicti fratres ejus qui invocatus fuerat, gratia eorum cordibus infusa, nos tunc tituli sanctæ Susannæ presbyterum cardinalem in summum pontificem elegerunt, grave onus & nostris viribus impar nostris humeris imponendo.

Nos igitur licet humilitatem nostram, & imbecillitatem ad tanti ponderis sarcinam deterrere cognosceremus, tamen consilio quod is, qui elegit humiles ut fortis contunderet, vota nostra adjuvando prosequetur, nec deseret sperantes in se, suscepimus onus impositum nobis, ea etiam spe nos hortante, quod tuæ & aliorum Christi fidelium pro nobis ad altissimum portæ orationes & preces, nobis auxilium ad regendum suam ecclesiam apud salvatorem nostrum uberius impetrabunt, & fortiosem reddent ad tantam regimen infirmitatem nostram. Idcirco exhortamur in domino tuam serenitatem, ut indicere velis, ut solemnes processiones cum celebratione missæ sancti Spiritus fiant in regno tuo, & simul precibus omnium fidelium altissimo supplicetur, ut nobis gratia sua assistat, & dirigat actus nostros, ut possimus condigne regere ecclesiam sanctam suam, & ea agere quæ spectant ad salutem animarum fidelium, extirpationem hæresis, pacem populi Christiani, & infidelium oppressionem. Nos quidem inter cetera intendimus in relevamen ecclesiarum omnium, cum nostræ curæ committæ sint, reducere cameram apostolicam ad antiquos & laudabiles mores: dispositi quoque sumus omnia agere, quantum permittet Deus, quæ spectant ad honorem & statum tuum & regni, & complacentiam votorum tuorum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ millesimo quadringentesimo quadragésimo sexto, duodecimo Kalendas Aprilis pontificatus nostri anno primo.

A. De Magio.

NICOLAI PAPÆ V. EPISTOLA II. Ad omnes fideles.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam.

Quam sit plena periculis & horrenda schismaticorum immanitas, qui vineam domi-

die 12. Dec. 1447. Amedeo omni domino Sabaudie privatum, neque illud ad regem Francie devolutum.

ni sabaoth, & inconfutibilem Christi vestem dividere satagunt & turbare nituntur, animarum illorum perditio docet, qui non veri baptismatis fonte renati, aliaque suscipientes nulliter sacramenta, viam universæ carnis ingressi in tetrum barathrum dilabuntur. Contra quos licet per felicitis recordationis Eugenium papam IV. prædecessorem nostrum, sacrasque & cœcumenicas Ferrariensem, Florentinam, & Lateranensem synodos plurimi processus tam generales quam speciales habiti fuerint, diversas pœnas & sententias continentes, quas in suo robore volumus permanere, & habere presentibus pro expressis: Ex pastoralis tamen sollicitudinis cura, quam habere erga gregem dominicum perurgemus, ad iniquitatis alumnum Amedeum olim Sabaudie ducem, ejusque tantores, adhærentes, complices; & sequaces (ne ipsorum invalescente malitia furor hujus tempestatis invaleat, & ad similia animos aliorum inducat, præsertim in regno Francie, cui vicina Sabaudia est & proxima, & a quo illius regum opera infinita bona catholicæ fidei, omnique Christiano populo, continuatis temporibus provenerunt) oculos congrua animadversione convertimus, ut hujusmodi, pravorum nequitis, quantum cum Deo possumus, opportunis remediis occurramus.

Consideratione igitur præmissorum, diligentibus cum fratribus nostris deliberatione præhabita ad ipsorum Amedei fautorum, adhærentium, complicum, & sequacium proterviam extirpandam, carissimum in Christo filium nostrum Carolum Francorum regem illustrem (quem post progenitores suos Francie reges, qui, ut exacti temporis antiquitas fidelis insinuat, Romanam ecclesiam multipliciter extulerunt, propugnatorum præcipuum, & paratam semper invenit) auctoritate apostolica presentium tenore vocamus, eique ducatum Sabaudie, omnemque ipsius Amedei notorii schismatici hæretici excommunicati & anathematizati terram; ac ejus fautorum, adhærentium, complicum, & sequacium bona diversimode hæcenus confiscata donamus, firma spe fiduciaque tenentes, quod populi ducatus & terræ hujusmodi ad ovile domini ipsius, regis potentia reducentur; & per se vel per dilectum filium Ludovicum delphinum Viennensem primogenitum suum, alumpio crucis signaculo, contra præfatos Amedeum & sequaces viriliter se accinget, & triumphum obtentum de hujusmodi nefandis hostibus reportabit. Et ut tam salubre negotium in manu forti & robusta procedat, omnes Christi fideles ad hoc fidei exercitium salutare, non solum piis exhortationibus, sed etiam superabundantibus gratiis invocamus. Et ut universi & singuli eo libentius & animosius ad id currant, quo spiritualia dona, quæ temporalibus præferuntur, perciperint potiora: Nos de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus auctoritate consiliis, omnibus qui cum rege aut delphino præfato contra Amedeum & sequaces eisdem in propriis personis, propriisque expensis processerint, plenam suorum peccatorum veniam indulgemus, & in retributionem justorum vitæ æternæ pollicemur augmentum: eis autem qui non in propriis personis hoc fecerint, sed eorum expensis alios iuxta facultates & qualitates suas viros idoneos destinaverint, ac his qui alienis expensis, sed in propriis personis accesserint, plenam suorum concedimus veniam peccatorum.

ANNO CHRISTI 1447. Declarat. Deinde fideles adhortatur, ut sumant arma in Amedeum & sequaces.

De

ANNO CHRISTI 1448.

Datum Romæ apud sanctum Petrum anno incarnationis dominicæ millesimo quadringentesimo quadragesimo septimo, pridie Idus Decembris, pontificatus nostri anno primo.

NICOLAI PAPÆ V. EPISTOLA III. ad omnes fideles.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

dec 18. Jan. 1448. Quæ hâc...

Anto nos pacem & tranquillitatem cunctorum fidelium procurare & amplecti convenit, quanto desideramus fructus uberrimos inde sequi. In eo quippe cor nostrum suavissime delectatur, quod diebus nostris sanctam Dei ecclesiam in pacis & unionis pulchritudine, ac debita integritate florentem videre valeamus. Cum itaque superioribus temporibus propter divisiones lubricas inter felicis recordationis Eugenium papam IV. prædecessorem nostrum, & tunc Basileense concilium, plurimum turbata, ac variis modis afflictâ fuerit ecclesia Dei, jam utem divina favente ac dirigente clementia, & tactu oratorum carissimorum in Christo filiorum Francorum, Angliæ, & Renati Siciliæ regum, nec non Delphini Viennensis primogeniti Francorum regis illustris, integræ pacis & unionis consequenda dispositio optima videretur, Amedeo in sua obedientia Felice V. nominato, juri quod in papatu se habere asserit cedere volente, eis qui olim Basilea, nunc autem Lausanz, sub nomine generalis concilii permanserunt & permanent concurrentibus in idipsum, aliasque ad pacem ecclesiæ laborantibus. Cupientes igitur, quantum omnipotens donaverit, id agere, quo universi Christi fideles ipsius pacis jucunditate fruenter, animorum conjunctione tibi invicem cohæreant, & rejectis quæ ex discordia exorta fuerant, status uniuscujusque, honor, fama, & reputatio illæsi, & integri remaneant, literas, processus, mandata & decreta quæcumque; nec non excommunicationum, suspensionum, & interdicti, anathematizationumque; etiam privationum beneficiorum, officiorum ac dignitatum quorumcumque, sive patriarchalium, archiepiscopatum, abbatialium, aut aliarum quarumcumque ecclesiasticarum, vel mundanarum: inhabilitationum quoque, nec non declarationum, innovationum, damnationum, reprobationum, expolitionum personarum, ac bonorum mobilium ac immobilium, juriumque & jurisdictionum, publicationum & confiscationum, privationum feudorum: ac etiam quorumcumque iurium spiritualium vel temporalium, & inhabilitationum ad illa; nec non absolutionum a fidelitatibus, & alias in eisdem literis, processibus, mandatis & decretis, quomodolibet contentas sententias, censuras & pœnas qualcumque & qualitercumque statutas, inflictas, & promulgatas, expressæ, patres vel majores, aut alterius cujuscumque natura forent, per præfatum Eugenium prædecessorem nostrum, & quibuscumque suis literis, quorumcumque tenorem & sub quacumque data existant, etiam cum expressione, approbatione Ferrariensis, seu Florentini; aut alterius concilii generalis, sive per nos, aut per alium, seu alios, ipsius, aut nostra, seu quavis alia auctoritate contra dictum Basileense concilium, & eos qui sub nomine generalis concilii tam in Basileensi quam Lausanenſi civitatibus memo-

ratis fuerunt & perseveraverunt, ut præfertur ac impræsentiarum perseverant: nec non contra præfatum Amedeum, Felicem V. in sua obedientia nuncupatum, ac qualvis personas ecclesiasticas, sæculares vel regulares, ac etiam laicales, eisdem conjunctim, vel divisim adherentes, assistentes, obedientes, obsequentes, credentes, recipientes, ac quovis modo faventes, eosque sequentes, qui sunt & fuerant, cuiuscumque dignitatis, præminentie, status, gradus, seu conditionis existant, etiam pontificali, cardinalatus, regali, aut ducali dignitate præfulgeant. Contra dominia quoque, nec non communitates, universitates, etiam generales studiorum, civitates etiam, præsertim Basiliensem, ac oppida, & alia loca quæcumque præmissorum, occasione emanata, facta, concessa, decreta, promulgata. Simili quoque modo declarationes, & confirmationes, super præmissis, & eorum singulis, nostra, seu dicti prædecessoris auctoritate, quomodolibet factas: nec non processus habitos per easdem, ac quæcumque inde secuta, etiam ad sententiarum censurarum, atque pœnarum declarationem, seu illarum aut alicujus earum publicationem, vel plenariam executionem contra personas, dominia, communitates, universitates, civitates, oppida, & loca suprascripta; communiter, vel divisim quomodolibet sit processum: quorum omnium & singulorum tenores etiam si de illis plena & expressa, ac de verbo ad verbum præsentibus mentio habenda foret, hic pro sufficienter expressis haberi volumus. Motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de sedis apostolicæ potestatis plenitudine, nec non de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium consilio & assensu, decernimus, & declaramus nullum effectum penitus fortiri, sed perinde haberi debere, ac si nullatenus emanassent; eaque omnia & singula, cum inde secutis, in regestis ipsius Eugenii prædecessoris, & nostris, & locis aliis quibuscumque, aboleri & deleri mandantes, omnino tollimus, cassamus, irritamus & annullamus, ac pro infectis haberi volumus. Et nihilominus si, & in quantum oportuerit, ad abundantum cautelam singulas ex personis, dominia, communitates, universitates, civitates, oppida, atque loca suprascripta & suprascripta, ad famam, dignitates, honores, status, & privilegia quatenus illis eadem occasione privatæ, & privata prætendi possent, in statum pristinum & debitum restitimus, reponimus, & reintegramus plenariè per præsentem, motu, scientia & plenitudine potestatis, ac concilio & assensu antedictis. Et quoniam difficile foret præsentem literas ad singula, in quibus eis fides forsitan facienda fuerit, loca deferre, dicta auctoritate decernimus, quod ipsarum transumpto manu publica & sigillo alicujus episcopalis, vel superioris ecclesiasticæ curiæ munito, tamquam præfatis si originales exhiberentur literis plena fides exhibeatur, & stetur perinde ac si dictæ originales literæ forent exhibitæ vel ostensæ: juribus, constitutionibus, & ordinationibus apostolicis, ceterisque contrariis nonobstantibus quibuscumque Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis, declarationis, mandati, cassationis, arctationis, annullationis, voluntatis, restitutionis, repositionis, & reintegrationis, infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum

ANNO CHRISTI 1448.

ANNO
CHRISTI
1448.

torum Petri & Pauli apostolorum ejus se nove-
sit incursum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno
incarnationis dominicæ millesimo quadringente-
simo quadragesimo octavo, quintodecimo Ka-
lendas Februarii, pontificatus nostri anno se-
cundo.

NICOLAI PAPÆ V. EPISTOLA IV.
Carolo VIII. Francorum regi.

Die 9. Aug. *Nicolaus episcopus servus servorum Dei, carissimo
in Christo filio Carolo Francorum regi
illustri, salutem & apostolicam
benedictionem.*

Gratias agit
quod res
maximam
curam im-
pendit, ut
pacem &
unitatem ec-
clesiæ conser-
varet.

Non possumus, Christianissime princeps,
non agere gratias omnipotenti Deo, qui
temporibus nostris serenitatem tuam Christia-
nissimo Francorum regno prælidere concessit; ita
ut pietate & religione, qua maxime polles, te
non tantum Gallis, sed universis reipublicæ
Christianæ divina providentia voluerit profutu-
rum. Non nobis ignotum erat tempore sanctæ
memoriæ prædecessoris nostri Eugenii papæ IV.
quantam operam præbuisse, ut ecclesiæ Dei uni-
tate & pace frueretur: cum nunquam nec ex-
pensis, nec laboribus pepercisses, ut sancto de-
siderio præfatæ unitatis & pacis Christianitas
potiretur. Nobis postea divina providentia præ-
decessore nostro, ut credimus, ad meliora trans-
lato, in ipsius honore & onere succedentibus
divina miseratione concessum est, ut serenitatis
tuæ religiosissimam mentem & verbis experire-
mur & factis. Misit quippe ad nos celsitudo tua
legationem prælatorum ac aliorum insignium &
nobilitum virorum omni ex parte præstantem,
cum adeo insigni & præclaro comitatu, ut qui
sexaginta annorum in Romana curia memoriam
retinebant, nunquam meminerint tam præcla-
ram, tam insignem, tam numerosam legatio-
nem adventasse. Retulerunt oratores tui in to-
tius Romæ curiæ auditorio publico, quæ us-
que in eam diem serenitatis tuæ cura atque o-
pera acitata essent; ex quibus nos totumque
auditorium, celsitudinis tuæ ad pacis & unitatis
ecclesiasticæ ardentissimum desiderium intellexi-
mus, quantoque Christianissima anima tua fla-
graret incendio, quod pax ecclesiæ redderetur:
ex quibus percepimus non tantum nos & præ-
sentem militantem ecclesiam, verum etiam &
usque in finem sæculi successuram, celsitudinibus
& Christianissimæ domui Franciæ debere gra-
tias immortales, quæ nunquam fluctuantem ec-
clesiam & apostolicam sedem deserere consue-
vit.

Audivimus oratores celsitudinis tuæ, non mo-
re communi, sed ut peculiare filios nostros su-
mus cum omni caritate complexi, apertentes eis
arcana cordis nostri, nihil eis occultum esse pa-
tientes, cujus apud te poterunt esse optimi te-
stes. Volumus illorum consilio dungi, non du-
bitantes oratores principes tales esse, qualem
mittentem principem intelligeremus. Itaque pa-
refactis per omnia inferioribus cordis nostri,
nihil illis occultum esse voluimus; diximus quan-
tum cupiamus deformitatem ab ecclesiâ submo-
veri; quantum velimus ecclesiarum gravamina
moderari; quantum crediti nobis populi Chri-
stiani utilitatem magis procurare quam nostram.
Præterea ut serenitas tua, atque universi reges
& principes populi Christiani intelligerent ele-
mentiam & mansuetudinem apostolicæ sedis, ip-

sis aperuimus quantum apud nos serenitatis tuæ
posset auctoritas; tantum namque potest, ut
salvo Dei honore & ecclesiæ suæ, nihil est quod
celsitudini tuæ negare debeamus. Explicabant
omnia serenitati tuæ, quibus clementiam tuam
creditorum minime dubitamus. Et licet non ex-
istimemus oportere addere calcaria sponte cur-
renti, rogamus tamen & obsecramus celsitudi-
nem tuam, ut in sancto desiderio & opere per-
severes, donec videris unitatem Dei ecclesiæ re-
stitutam. Multa super iis cum præfatis oratori-
bus tuis contulimus; sed maxime cum venerabi-
li fratre nostro archiepiscopo Remensi, viro pru-
dentissimo & gravissimo, cui præ ceteris expres-
sius aperuimus mentem nostram, & præcipue in
facto celebrandi concilii generalis, cui & tem-
pus & locum & silentii causas plene aperteque
patefecimus, serenitati tuæ pariter intimandas,
cui velit fidem adhibere plenariam: & apostoli-
cam sedem, quam semper progenitores tui præ ce-
teris principibus venerati atque tutati sunt, un-
deque sibi Christianissimi principis titulum ven-
dicarunt, ipsorum more tueri atque defendere;
tam sancti operis mercedem ab ipso ecclesiæ ca-
pite Jesu Christo domino nostro, & in militan-
te simul & triumphante ecclesiâ suscepturus.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno
incarnationis dominicæ millesimo quadringente-
simo quadragesimo octavo, quinto Idus Augu-
sti, pontificatus nostri anno secundo:

ADVISAMENTA SEU
propositiones.

Ad dirimendam schisma tempore Amedei, Felicis
pape V. nuncupati, exortum, ac pacem
ecclesiæ conciliandam.

Advisamenta pro pace & unione in ecclesiâ
dandis.

Primo, quod dominus Felix det suas literas
in bona & secunda forma, de renuntiando papa-
tui in concilio Basiliensi statim habitis literis
super securitatibus, & aliis infra scriptis.

Secundo, Habeantur literæ domini Nicolai,
per quas omnes privationes, suspensiones, in-
habilitationes, processus, sententiæ, censuræ,
& pœnæ contra præfatum dominum Felicem,
contra Basiliense concilium, seu illos qui sunt
aut fuerunt in Basilea, ac eis adherentes &
obedientes cujuscumque dignitatis, præeminen-
tiæ, aut status, etiam si pontificalis, ducalis,
cardinalatus, aut regalis existant: nec non com-
munitates, civitates & oppida, præsertim Ba-
siliense, occasione hujus divisionis per olim Eu-
genium in suis Ferrarienti ac Florentina, aut
quavis alia, sub nomine generalis concilii,
congregationibus, aut alterius, vel per ipsum
dominum Nicolaum, aut alium, seu alios
iptorum, vel alicujus eorum auctoritate fa-
ctas aut fulminatas, decerneret effectum for-
titi non debere, sed perinde haberi ac si non
emanassent: fiantque absolutiones, dispensa-
tiones, habilitationes, & restitutiones hinc in-
de ac cautelam.

Tertio, Habeantur literæ ipsius domini Ni-
colai in meliori forma, per quas omnes privati
& spoliata suis ecclesiis patriarchalibus, metro-
politans, cathedralibus, dignitatibus, mona-
steriis, prioratibus, beneficiis & officiis eccle-
siasticis; nec non terris, feudis, possessionibus,
& rebus aliis quibuscumque, ratione & ad cau-
sam prædictæ divisionis, in pristinum & in in-
te-

ANNO
CHRISTI
1448.

Circa annu
Christi 1447
in audogio.
pho D &
Hieroual.

ANNO
CHRISTI
1447.

tegrum reducantur, & reponantur; & super hoc habeatur litera in fortiori forma, velintque reges & principes dare favores & operam efficacem, ut hujusmodi litera suum sortiantur effectum.

IV. *Item*, Quod omnes domini cardinales utriusque obedientie cum honoribus, prerogativis, preeminentiis, emolumentis debitis & consuetis remaneant, ut tales habeantur, reputentur, & honorentur. Quod si duo vel plures in eodem titulo concurrerint, provideatur quemadmodum in Constantiensi concilio actum extitit.

V. *Item*, Quod omnes officarii actu in curia dictorum domini Felicis, & Basiliensis concilii residentes, in suis officiis remaneant, & ad eorum exercitium libere, & sine aliqua contradictione, admittantur. Ubi autem duo in eodem officio concurrerint, qui officium non obtinebit, habeatur recommissus.

VI. *Item*, Dabit prefatus dominus Nicolaus literas suas, per quas actualiter & irrevocabiliter ex tunc convocet, quantum in eo est, concilium generale, in aliquo loco nationis Gallicane, prima die septimi mensis, postquam adimplenda per Basiliense concilium & dictum dominum Felicem fuerint executioni demandata & adimpleta, inchoandam: promittetque ipse dominus Nicolaus ipsam convocationem per universas provincias publicare modo consueto, & hoc infra tres menses postquam predicta fuerint adimpleta. Etiam statim post adimplerionem hujusmodi mittendo literas convocatorias cum omnimoda diligentia, ut consuetum est; in bullisque suis apponentur clausulae, & cautelae possibiles, etiam cum juramento, pollicitationem, & voto de non revocando, prorogando, mutando, vel impediendo dictam celebrationem concilii in hujusmodi termino.

VII. *Item*, Dabit literas approbatorias & confirmatorias, provisionum ecclesiarum patriarchalium, metropolitanarum, cathedralium, dispositionum, collationum, monasteriorum dignitatum in metropolitanis & cathedralibus post pontificales majorum, aut in collegiatis principalium, beneficiorum secularium, & regularium, commendarum, administrationum, pensionum, dispensationum, indulgentiarum, privilegiorum, incorporationum, unionum, & aliarum quarumcumque concessionum, gratiam aut justitiam quomodolibet concernentium in locis, personis, & rebus obedientie prefati domini Felicis, vel Basiliensis concilii, per ipsos dominum Felicem & concilium, aut legatos eorundem, & quoscumque alios de ipsorum auctoritate & mandato conjunctum & divisim factarum. Et hoc quoad possessores ecclesiarum, & beneficiorum, commendarum, administrationum, & pensionum predictorum, rejectis, cassatis, & annullatis per literas hujusmodi quibuscumque possessionibus per olim Eugenium, per ipsum dominum Nicolaum, aut quoscumque alios de eorum auctoritate factis; unicuique tamen jure ante hujusmodi quesito, semper salvo: verum si in una obedientia duo vel plures super uno, vel pluribus beneficiis litigarent, conditio possessoris non possidentis nullatenus prejudicet, sed cuilibet suum jus illatum permaneat, per easdem etiam literas aboleantur & cassentur sententiae in curia sui predecessoris & sua, contra obedientem prefato domino Felici & Basiliensi concilio inauditas

Concil. General. Tom. XXXII.

vel indefesos, qualitercumque post hanc divisionem subortam late.

VIII. *Item*, Si aliqui possideant ecclesias aut beneficia, quarum vel quorum caput in una obedientia, & aliqua membra in altera existant, membra reducantur ad caput, sine tamen prejudicio illorum qui in ecclesiis, & beneficiis ante hujusmodi divisionem jus habebant, in quo & possessione sua conserventur.

IX. *Item*, Dabit prefatus dominus Nicolaus literas per quas promittet ratam & gratam provisionem rationabilem, honestam, & contentem pro statu, honore, ac quiete domini Felicis, per Basiliense concilium rationabiliter ac honeste advisandam & concludendam, in alio concilio futuro approbandam & confirmandam. Quibus quidem praemissis literis in extensiori, fortiori, & meliori forma habitis, prefatus dominus Felix decernet omnes suspensiones, privationes, inhabilitationes, processus, fulminationes, sententias, censuras, poenas nomine & auctoritate suis, vel alicujus ab ipso auctoritatem habentis, emanatas occasione hujus divisionis contra quoscumque cujuscumque dignitatis, etiam si papalis, imperialis, regalis, cardinalatus, ducalis, pontificalis, aut alterius existant, effectum sortiri non debere; sed perinde haberi ac si non emanassent: fiantque absolutiones, dispensationes, habilitationes, & restitutiones hinc inde ad cautelam. Quantum autem ad possessores, concessionum & collationum ecclesiarum, patriarchalium, metropolitanarum, cathedralium, dignitatum, beneficiorum, secularium & regularium, commendarum, administrationum, pensionum quarumcumque valide firmarumque maneat, approbentur & ratificentur, &c. Dummodo hujusmodi ecclesias, beneficia & administrationes, pensiones & commendas per privationem occasione istius divisionis subortae, ipsi possessores non acquisiverint. Et super hoc habeantur literae in meliori forma.

X. *Item*, Post predictarum suspensionum, privationum, inhabilitationum, &c. cassationem & annullationem, ad statum ipse dominus Felix, facta prius nominatione loci pro generali concilio in natione Gallicana celebratione, habitis literis supradictis, renunciabit actualiter & effectualiter papae in concilio Basiliensi: quod quidem concilium, postquam ipse dominus Felix renuntiaverit, similiter decernet omnes suspensiones, privationes, inhabilitationes, processus, fulminationes, & censuras, & poenas nomine & auctoritate suis, vel alicujus ab ipso auctoritatem habentis, emanatas occasione hujus divisionis contra quoscumque cujuscumque dignitatis, etiam si papalis, imperialis, regalis, cardinalatus, ducalis, pontificalis aut alterius existant, effectum sortiri non debere, quinimo quod perinde habentur, ac si non emanassent. Quantum autem ad possessores, concessionum & collationum ecclesiarum patriarchalium, metropolitanarum, cathedralium, dignitatum, beneficiorum, secularium & regularium, commendarum, administrationum, pensionum quarumcumque, valide firmarumque maneat, approbentur & ratificentur, &c. Dummodo hujusmodi ecclesias & beneficia, administrationes, pensiones & commendas per privationem occasione istius subortae divisionis ipsi possessores non acquisiverint: & super habeantur literae in meliori forma.

C 2

XI.

ANNO
CHRISTI
1447.

ANNO
CHRISTI
1447

xi. *Item*, Idem concilium Basiliense ordinabit, bonis respectibus & considerationibus latius exprimentis, & præsertim propter pacem & unionem ecclesie, quod præfatus dominus Nicolaus pro summo pontifice habeatur, statuendo & ordinando quod faciat & adimpleat ea, quæ summus pontifex facere tenetur: Mandabitque, eidem tanquam summo pontifici ab omnibus Christi fidelibus obediendum esse.

xii. *Item*, Post hoc, ipsum Basiliense concilium statim se dissolvat modis debitis ac juxta formam decretorum, salvis tamen infra dicendis.

xiii. *Item*, Quod cum literis præfati domini dentur literæ ex parte serenissimorum dominorum regum Francie & Anglie, & aliorum, de beneplacito domini Nicolai; per quas in verbo regio, & quantum in eis est, promittent quod non poterit idem dominus Nicolaus hujusmodi sue promissioni seu convocationi contravenire, revocando hujusmodi convocationem, prorogando, mutando, obmittendo, vel quomodolibet celebrationem concilii impediendo. Nihilominus eo casu mittent suos ad locum hujusmodi, tempore ad hoc præfixo, tamquam ad concilium generale, aliosque suorum dominorum & adherentium venire inducent, adherentibusque illi, & obediunt tanquam vero concilio, dando salvos conductus consuetos, faciendo, jubendoque fieri omnia, & singula quæ pro celebratione & manutentione dicti concilii necessaria videbuntur. Quod si ista vel alia sufficiens securitas haberi non possit, in eo defectu dictum Basiliense concilium non tenebitur ordinare quod prædictus dominus Nicolaus pro summo pontifice habeatur, nec se dissolvere citius quam a prima die celebrationis universali concilio præfati. Ordinabit tamen ipsum concilium statim habitis literis domini Nicolai, quod illa prima die inchoationis futuri concilii adveniente cessabit, & censetur esse ipso facto dissolutum: Mandabitque ipsi domino Nicolao, ab illa prima die præfati concilii, actualiter inchoati tanquam summo pontifici per omnes fore obediendum; Statuendo etiam & ordinando quod ipse dominus Nicolaus facere tenetur: & de hoc habeantur literæ præfati concilii in meliori forma. Si autem dictus Nicolaus directe vel indirecte impediret quominus dictum concilium futurum celebraretur, eo casu renuntiatio & ordinatio supradicta pro infectis habeantur.

die 18 Junii
Com. D. 6
Verouval

PRO PACE ECCLESIE

Propositiones ad cogendum concilium generale.

Advitata in facto pacis ecclesie in quibus reverendissimus in Christo pater, & illustrissimus princeps dominus Jacobus archiepiscopus Treverensis pro se, ac illustrissimos principes dominis T. archiepiscopo Colonensi, L. Comite palatino Rheni duce Bavarie, & Friderico duce Saxonie, suis coelectoribus se conformare voluit serenissimo & Christianissimo domino regi Francorum in modum qui sequitur.

Primo enim desiderant ipsa regia majestas, & præfati domini quatuor electores sui consecrati, quod bona pax & tranquillitas urgeat inter viros ecclesiasticos ubique per orbem, et

qua ceteri status melius disponantur, & magna bona universis Christianitatis proveniant: intenduntque efficaciter laborare, quod divisiones & differentie modernis temporibus existentes in ecclesia Dei primitus sedentur & pacificentur: quod unum concilium generale pro bono ecclesie celebretur, quo magna bona, Deo concedente, procurabuntur; nec non quod conciliorum generalium auctoritas refloreat, & ab omnibus in debita reverentia & observatione habeatur.

Et quoniam hæcenus magnæ & pene inextricabiles altercationes intervenerunt, inter felicis recordationis Eugenium papam IV. & concilium Basiliense, ac eos qui eidem interfuerunt; variique processus, sive censure, privationes & pœnæ, hinc inde occasione præmissorum emanarunt, & adhuc aliqui in Basilea, aliqui in Laterano se concilium habere dicunt, quibus altercationibus finem expedit imponere, ut citius & convenientius pax in Dei ecclesia haberi, & ad pacatam & fructuosam celebrationem unius concilii generalis perveniri possit. Considerantes rex, & præfati principes electores, quod catholica universalis ecclesia diffusa per orbem & communitas fidelium, ut plurimum hujusmodi processus, sententias, censuras, privationes, & pœnæ, &c. hinc inde emanatas non recepit, nec gratas habuit, licet jam ad informationem de iis habendam magnum tempus effluerit; Volentes inniti ipse rex, & prædicti domini principes electores auctoritati, & observationi ipsius universalis ecclesie, & eam insequentibus, atque efficere factagentes, quæ ejusdem ecclesie paci congruant, sicuti pacem ipsam prosequi interest principum, & prælatorum, visum est disponendum & ordinandum, firmiterque observandum, etiam quantum ad dominum ducem Sabaudie, & dominia sua, qui dispositioni & ordinationi regis stare promisit, atque apud omnes, ubi opus erit, prosequendum, quod sicut communior ecclesie observatio hucusque habuit, præfati processus, sententiarum, censurarum, privationes & pœnæ, occasione præmissorum, & omnium ex eis dependentium. Esto etiam quod in hujusmodi censuris, privationibus, &c. alia causa adderentur, hinc inde emanata, & quæcumque mandata, ordinationes seu dicta conscripta, aut quomodolibet acta seu gesta in hujusmodi rerum prosecutione, cujuscumque vel quorumcumque adversus quemcumque vel quoscumque, omniscumque status, gradus, dignitatis vel conditionis, etiam si papalis, cardinalatus, archiepiscopalis, vel episcopalis existerent, seu quocumque nomine etiam papæ vel concilii hæc facta sunt, pro non factis habeantur: quorum omnium tenores hic habeantur pro expressis, etiamsi talia sint de quibus mentio specialis de verbo ad verbum habenda foret. Esto etiam quod talia universalem ecclesiam & auctoritatem conciliorum universalium, aut sedis apostolicæ concernant quovis modo: omnisque dissensio, divisio, & scissura occasione horum proveniens, penitus auferatur & dimittatur, & ac si nunquam prædicta facta fuissent, tractatus pacis, concordia inter præfatum papam Eugenium, & omnes & singulos qui concilio Basiliensi interfuerunt, seu tanquam eidem concilio, aut gestis ejus adherentes, cum eo, seu ipse cum eis, aliquas differentias habuerunt, advitatu

per

ANNO
CHRISTI
1447.

ANNO
CHRISTI
1447.

per ipsum Christianissimum dominum regem A
Francorum continuetur & perficiatur. Respe-
ctu sanctissimi domini nostri Nicolai papa V.
cui per eisdem qui concilio Basileensi, aut ge-
stis ejus quovismodo adhererunt, favorunt,
aut obediverunt, & per quoscumque alios,
qui prout Eugenio aut ipsi sanctissimo do-
mino nostro papa Nicolao contrariati fuerint,
omnis honor, reverentia & obedientia, eisque
per ipsum sanctissimum dominum papam Ni-
colaum omnis amor & paterna dilectio absque
prædictorum recordatione exhibeatur. Quod-
que deinceps ab appellatione concilii genera-
lis, tam in Basilea, quam in Laterano, (quæ
appellatio non unitati ecclesie de cetero profi-
ceret, sed obesset, penitus cesset, ut sic
omni impedimento sublato ad concilium gene-
rale, sicut præmittitur, habendum, quod ab
omnibus Christianis in unanimitate, & concor-
dia reputetur, perveniri possit.

Non tamen intendunt præfati domini, quod
per prædicta, decretis acceptatis cum suis mo-
dificationibus, tam in imperio, quam in re-
gno Franciæ, aliquod intelligatur præjudicium
generari.

Item, quod unicuique volenti habere literas
super prædictis, expediantur in forma meliori
dignum. Insuper arbitrantur regia majestas,
& principes electores præfati, & ad hoc ope-
ram cum effectu impendant, quod patri domi-
ni ducis Sabaudie se prædictis observationi com-
munis universæ ecclesie diffusæ per orbem con-
formanti, & promissionem ejusdem domini ducis
filii sui præfati Christianissimo regi factam,
quæ ipso patre sciente, & non contradicente
nec prohibente in dubio facta præsumitur, am-
plectenti cum effectu; atque pro tanto bono
pacis ecclesie omnino nomen, & titulum pa-
patus dimittenti, honor exhibeatur, ac sta-
tum, honorabilemque provisionem in ecclesia
habeat: nec non etiam quod per eum promoti
ad dignitates & honores ecclesiasticos, qui eos
acceptarunt, & ad beneficia quæcumque, qui
ipsorum beneficiorum possessionem pacificam ha-
bent, in sua obedientia eadem assequantur &
obtineant. Et similiter de iis qui sub nomine
generalis concilii Basileensis promoti sunt in eo-
rum obedientia, officariis quoque suis omnis
consolatio possibilis fiat qui tam in Romana
curia, quam sub administratione domini pa-
tris præfati ducis Sabaudie habebuntur recom-
missi: aliqua tamen super prædictis privatio-
nibus & promotionibus aliquos particulares tan-
gentia, bonum hujus negotii concernentia, in-
tendit rex aperire & moderare in conclusiones
hujus concordie.

Ultra prædicta super loco & tempore futu-
ri concilii videbatur prædictis dominis princi-
pibus electoribus, quod haberet fieri in uno
quinque locorum in Alemania nominatorum,
sed domino regi Franciæ propter rationes
quampures videtur, & ista instare intendit,
quod locus concilii rebus gerendis accommodus
determinetur in suo regno: verumtamen quan-
tum ad tempus advisatum est inter ipsum do-
minum regem Francorum, & principes ele-
ctores præfatos quod videtur omnibus ipsis
procurandum, ut incipiat illud concilium
de Kalendis Septembris proxime futuris ad
annum.

Item instabit dominus rex Francorum, quod
sanctissimus dominus Nicolaus papa V. concilium
Constantiense, decretum sequens, & a-
Concil. General. Tom. XXXII.

ANNO
CHRISTI
1447.

lia ejus decreta sicut cetera concilia, catholi-
cam militantem ecclesiam representantia ipso-
rum potestatem, honorem & eminentiam, sicut
& ceteri antecessores sui, suscipiet, amplectetur
& venerabitur.

Item, Quod dominus rex Francorum, &
quilibet suorum confederatorum habeat bullas
super indictionem futuri concilii, & susceptione
prædicta si obtenta fuerit.

Item, Si dominus Sabaudie vel dominus pa-
ter ejus, seu quicumque eidem adherentes iis
pacis & concordie mediis, de quibus in præ-
senti cedula continetur, repugnaverint, aut
acquiescere noluerint, seu distulerint, quod
non speratur, & deinceps contra eos, aut eo-
rum aliquos per sanctissimum dominum nostrum
Nicolaum papam procedatur, non confidant
quod de cetero in pacificandis, quantum ad
eos negotiis rex, & præfati principes electo-
res, quomodolibet se intromittant, quin imo
intendant omnibus viis & modis justis, &
rationabilibus præbere auxilium & favorem
processibus, censuris & excommunicationibus
contra tales fiendis, maxime postquam con-
tenta in præsentibus advisamentis fuerint per
sanctissimum dominum papam Nicolaum con-
cordata.

Item, supradictis advisamentis supra nomi-
natus reverendissimus in Christo pater, & il-
lustrissimus princeps dominus Jacobus archiepis-
copus Trevirensis pro se, nec non venerabilis
Joannes de Linss utriusque juris doctor, pro
parte reverendissimi in Christo patris, & illu-
strissimi principis domini Theodorici archiepis-
copi Colonienis, & magister Henricus Engel-
lard, pro parte illustrissimi & excelsi principis
Friderici ducis Saxonie, & sacri Romani im-
perii principum electorum missi ambassatores
ad præfatum Christianissimum dominum regem
Francorum, pro prædictis dominis archiepis-
copo Colonienis, & ducis Saxonie, in vim lit-
erarum credentialium per eos nuperrime exhibi-
tarum præfato Christianissimo domino regi
Francorum, se conformant & concurrunt in
modum qui sequitur: Scilicet quod prædicto-
rum advisamentorum prosecutio fiat diligenter
apud dominum patrem domini ducis Sabaudie,
& alios ubi erit opportunum, ex parte præfati
serenissimi, & Christianissimi domini nostri re-
gis Francorum, concurrentibus in hoc secum,
& se eidem conformantibus præfatis domino
archiepiscopo Trevirensi, & ambassatoribus
ipsorum duorum archiepiscopi Colonienis, &
ducis Saxonie, propter multa pericula quæ in-
tervenire possent, si practica & expeditio præ-
missorum protraherentur in longum: dummo-
do tamen præfatis dominis archiepiscopis Tre-
virensi & Colonienis provisiones necessariorum
eorum, & omnium suorum, ut præmittitur,
securitate & indemnitate, & literis desuper
opportune sanctissimi domini nostri papæ Ni-
colai sub motu proprio in forma meliori, se-
cundum appunctuata in prædictis cedulis,
tradantur & deliberentur. Factum Bituricis
vigesimo octavo die Junii, anno domini mil-
lesimo quadringentesimo quadragésimo septimo.

ANNO CHRISTI 1449.

d. 4. Aprilis.

Et integro.

Mirrored.

Promittunt.

Amedeo.

tres bullas.

quos abrogantur omnes lites.

præmissis gradatim afferuntur omnes privati alioquo officio.

de consuetudinibus que ex utraque parte sunt esse.

EPISTOLA ORATORUM

REGIS FRANCIAE.

In causa Nicolai papa V. & Amedei Felicis eidem papa V. nuncupati.

Nos Alphonus Segora, decanus Toletanus sanctissimi in Christo patris, & domini nostri domini Nicolai divina providentia papæ V. orator; Jacobus miseratione divina patriarcha Antiochenus & episcopus Pictavenfis; Helias episcopus Elethenfis; Joannes comes Dunensis, magnus camerarius Franciæ; Jacobus Cordis; Guido Bernardi magister requestarum hospitii; Joannes le Bourfier, miles & cambellanus, & Thomas de Corbellis in sacra pagina professor, consilarii serenissimi & Christianissimi Francorum regis oratores, notum facimus universis: Quod cum nos, & deputati per dominum Amedeum, in sua obedientia Felicem nominatum, varios labores jamdiu, & diebus proximis multos tractatus habuerimus pro danda pace & unione in ecclesia sancta Dei; & tandem certi articuli nobis dati sint pro responsione pro parte domini Amedei, in sua obedientia Felicis nuncupati, ad dandam ipsam pacem & unionem, in quibus inter cetera continetur articulus, quo nos dicti oratores, per literas nostris sigillis sigillatas nos obligamus dare, aut dari & tradi facere infra mensem Julii proxime futurum in sufficienti forma, præfato domino Amedeo, in sua obedientia Felicis nuncupati, in civitate Gebenensi vel Lausanensi, aut in manibus capituli Gebenensis tres bullasplumbatas, & debite expeditas in Romana curia: secundum formam minutarum hinc concordatarum, quarum tenor in obligatione designabitur: unam videlicet super cassatione processuum duplicatam, ut una sit sub data ante diem renunciationis fiendæ per ipsum dominum Amedeum, in sua obedientia Felicem appellatum; alia sub data post dictam renunciationem: aliam super restitutione alias privatorum: & aliam super confirmatione gestorum.

Et quoniam veraciter scimus quod idem sanctissimus dominus noster Nicolaus papa toto cordis affectu præfatam pacem, & unionem ecclesiæ desiderans, hujus intentionis est, quod præmissi tres articuli videlicet de cassatione processuum, confirmatione gestorum, nec non de restitutione privatorum, in omnibus & per omnia suum tollantur effectum, quod nobis declaratum extitit per eisdem expolitam per me præfatum decanum oratorem sua sanctitatis, virtute sui brevis. Attendentes etiam quod ipse sanctissimus dominus noster papa super dictis tribus articulis literas suas super bullatas præfatis fecit, quæ per eisdem deputatos non fuerunt sufficientes reputatæ: Propterea nos oratores præfati volentes, quantum nobis est possibile, pro ipsa pace & unione ecclesiæ laborare, per præfatos allecuramus, affirmamus per juramentum, & promittimus supra mentionatas literas, seu bullas ipsius sanctissimi domini nostri Nicolai papæ V. more Romanæ curiæ bullatas & expeditas in forma bona, & secundum minutas hic concordatas, quæ manibus nostris subscritæ sunt. Quarum prima de cassatione sic incipit: *Tanto nos pacem, &*

A tranquillitatem eunctorum fidelium procurare & ANNO CHRISTI 1449.

compleri convenit, &c. Et sic finit. Ceterisque contrariis non obstantibus quibuscumque. Nulli ergo, &c. Secunda de confirmatione gestorum sic incipit: *Ut pacis, quæ nihil desiderabilius, &c.* Et sic finit. Si secus super his, &c. Nulli, &c. Tertia, de restitutione privatorum, sic incipit: *A pacis auctore & omnium bonorum largitore, &c.* Et sic finit: *Auxilium sui beneficii secularis præbeant, favoresque opportunos exhibeant.* Nulli ergo, &c. Præfato domino Amedeo in sua obedientia, Felicis V. nominato, sive in capitulo Gebenensi, realiter & cum effectu infra dictum tempus datum ut supra, præsentabimus & trademus, aut præsentari & tradi faciemus sine dolo & fraude. Et ad hoc tam conjunctim, quam divisim obligamus. Et ut ista observentur & firma sint, Nos oratores præfati nomina, & sigilla nostra huic literæ securitatis, & affirmationis & promissionis apposuimus.

Datum Lausanæ die quarta Aprilis, anno domini millesimo quadringentesimo quadragésimo nono. Alphonus decanus Toletanus, & domini nostri papæ orator: Jacobus patriarcha Antiochenus, & episcopus Pictavenfis: Helias episcopus Elethenfis: Joannes comes Dunensis, Jacobus Cucur, G. Bernardi, I. le Bourfier, Th. de Courcellis. *Horum signis munita, ac sigillis septem cera rubra obfirmata erant literæ.*

EPISTOLA ORATORUM

Delphini Viennensis in eadem causa.

Nos Alphonus Segora decanus Toletanus sanctissimi in Christo patris & domini nostri Nicolai divina providentia papæ V. Joannes miseratione divina archiepiscopus & princeps Ebredunensis; & Gabriel de Bernes dominus de Targe magister hospitii, illustris principis domini Delphini Viennensis consilarii oratores: Notum facimus universis; quod cum nos una cum ambaxiatoribus domini genitoris nostri, & deputati per dominum Amedeum in sua obedientia Felicem nominatum, varios labores &c. Ut in præfatis literis.

Nos oratores præfati nomina & sigilla nostra huic literæ securitatis, affirmationis, & promissionis apposuimus.

Datum Lausanæ die quarta Aprilis, anno quadringentesimo nono A. decanus Toletanus, & domini nostri papæ orator: I. archiepiscopus & princeps Ebredunensis, Gabriel de Bernesio. *signis ac sigillis duobus rubra cera erant obfirmata.*

DECRETUM SYN. LAUSANENSIS.

Sacrosancta generalis synodus Lausanensis in Spiritu sancto legitime convocata, univ. versalem ecclesiam representans, ad perpetuam memoriam.

Beatæ pacis aperta via domino concedente, qui tandem ecclesiam diris attritam languentibus oculo pietatis respexit, summoque ac diligenti providendum est studio, ne divisionis illum amplius luperit vestigium, nullus mentes humanas ambiguitatis scrupulus inquietet, nullius conscientia laturum & promulgatarum sententiarum ac censurarum formidine tabescat, aut scandalum patiat; sed populum Christianum

3

ANNO
CHRISTI
1449

num, quem secuit divisitque nubilosa discor- dia, relaxata: & reintegret concordie & communionis serenitas. Superiori sane tempore, sancta hæc Lausanensis synodus, dum Basilea in Spiritu sancto legitime congregata perseveraret, ne assentiret tunc Eugenio papæ IV. Ferrariæ congregationem sub nomine concilii generalis erigenti; ac demum postquam erecta extitit, & aliis ab inde subortis differentiis, adversus curiam suam sequentes, omnesque & singulos eisdem adherentes & faventes generaliter promulgavit sententias, censuras & penas. Nunc cum per renunciationem quam sanctissimus dominus Felix papa V. facere voluit de papatu pure, & sincere, medium patatus & apertius ad consecutionem perfectæ & integræ unionis in ecclesia sancta Dei videatur: Cupiens eadem sancta synodus tam excelli necessarii que boni contemptu, cujus gratia cum præfato sanctissimo domino Felice durissimis hætenus non peperit laboribus, tolli de mundi medio quæ unioni, tranquillitati & paci universalis ecclesiæ repugnare aut officere quovismodo possent, omnes & singulas excommunicationis, suspensionis & interdicti, ac privationis beneficiorum, officiorum, dignitatum, etiam cardinalatus, patriarchalium, archiepiscopalium, episcopalium, abbatialium, aut aliarum quarumcumque ecclesiasticarum, vel mundanarum, nec non etiam privationis feudorum, honorum, privilegiorum, ac quorumcumque honorum & jarum spiritualium & temporalium, inhabilitationisque ad illa, seu alias sententias, censuras & penas quascumque & qualescumque ab eadem sancta synodo, seu ejus auctoritate contra quascumque personas ecclesiasticas vel seculares, ac etiam laicales, cujuscumque status, gradus, ordinis, conditionis vel præminentie, etiam cardinalatus, patriarchalis, archiepiscopalis, episcopalis seu abbatialis, aut alterius cujuscumque dignitatis ecclesiasticæ vel mundanæ existant, contra capitula quoque & collegia quarumvis ecclesiarum, & monasteriorum, ac ordinum; nec non dominia, communitates, universitates, civitates, oppida, & alia quæcumque loca præmissarum occasione differentiarum generaliter emanatas, inflictas & promulgatas, cum omnibus inde secutis, etiam ad sententiarum, censurarum, privationum, atque penarum prædictarum declarationem, seu illarum aut alicujus earum publicationem, live plenariam executionem contra personas, capitula, collegia, dominia; communitates, universitates, civitates, ac oppida & loca prædicta, communititer vel divisim quomodolibet processum foret, quorum omnium & singulorum tenores, etiam de illis plena & expressa, ac verbo ad verbum præsentibus mentio habenda esset, vult hic pro expressis haberi, decreti hujus tenore; & certa scientia decernit & declarat effectum sortiri non debere, sed perinde haberi ac si nullatenus emanasset. Et nihilominus ad superabundantiam cautelam a prædictis alicujusque censuris & penis occasione differentiarum prædictarum, 1449. Et etiam absolutio & remissio sanctæ synodice recepta fuerit in aliis suis decretis generaliter promulgatis singulas personas absolvens, omnemque irregularitatis notam ac infamiam maculam, tam juris quam facti, si quam fortassis contraxerint, removendo & penitus abluendo, habilitat, & cum eis quatenus indigent dispensat, ipsaque singulas personas, nec non collegia, dominia, communitates, universitates, oppida quoque & lo-

* f. contem-
platu.

ca hujusmodi ad famam & honorem restituit, reintegrat, plenarieque reponit.

Datum Lausanæ sessione publica hujus sanctæ synodi in majori ecclesia Lausanensi solemniter celebrata decimo sexto Kalendas Maii, anno a nativitate domini, millesimo quadringentesimo quadragésimonono.

V. Languidi.

ANNO
CHRISTI
1449.

ALIUD DECRETUM EJUSDEM
synodi Lausanensis.

Sacrosancta generalis synodus Lausana in Spiritu sancto legitime congregata, universalem ecclesiam representans, ad perpetuam rei memoriam.

Die 16. Aprilis.
Constitutum a
D. & M.
val.
Nota volens
partes que
tempore
schismatis
acta sunt.

Quantum Deo pax placeat, veritas aperit scripturarum testimonium prohibentium; quod salvator noster nascens ex virgine pacis edictum præconiis angelorum proposuit promulgatum, pacem reliquit discipulis mortuus, pacem resurgens a mortuis nuntiavit inter cuncta præcepta salutaria eis specialiter illud commendans, ut sincere inter se pacem observare curarent. Nos igitur pacem universalis ecclesiæ desiderabiliter affectantes, ad id solertius nostra apponimus studia, laborum quoque & expensarum indefessas proinde habuimus & habemus sollicitudines, ut sedatis divationibus, quibus Dei ecclesia impræsentiarum impeditur, ac Petri navicula veluti procellosa concutitur vehementia, negotium Dei & ecclesiæ lux sanctæ ad salutarem exitum per effectum optabilis unionis & integræ pacis perducatur; ipsaque Dei sponsa ecclesia sicut columba pulcherrima soliti retineat sui splendoris candorem, & universi fideles virtuosis actibus dirigantur, paxque & unitas in tota Christianitate refloreat, prout hæc sancta synodus semper desideravit, & summo opere desiderat: ad cujus tam religioni utilem Christianæ, quam etiam necessariam rei consummationem catholici principes, & carissimi ecclesiæ filii, Franciæ, & Angliæ, ac Renatus Siciliæ reges, ac dilectus ecclesiæ filius Ludovicus Delphinus Viennensis ejusdem regis Franciæ primogenitus, illustres, ut fidei mater ecclesia eorum temporibus pacata redderetur, & tranquilla permaneret, sua ad hoc ministrantes præsidia, solemnes pro pace hujusmodi tractanda, & componenda destinaverunt oratores, quibus intervenientibus atque tractantibus in hujusmodi pacis negotio: attenta etiam sanctissimi tunc papæ Felicis V. pridem de papatu pro bono pacis ejusdem liberaliter facta renuntiatione, talis habetur dispositio, quod pacem ipsam Deo auctore speramus de proximo securam.

Ne autem præmissarum occasione divisionum Christi fideles pace & unione hujusmodi frui cupientes licium quomodolibet agitentur dispensis; sed pax sincera & caritas inviolabilis inter eos, nullo scrupulose timorateque illos perurgente conscientie stimulo, perseveret: Omnes & singulas promotiones, electiones, confirmationes, postulationum admissiones, translationes, commendas, administrationes, & provisiones quarumcumque patriarchalium, metropolitanarum, & aliarum cathedralium ecclesiarum, nec non abbatialium dignitates, & monasteriorum regularium quorumcumque exemptorum, & non exemptorum; quascumque collationes, provisiones, & dispositiones quorumcumque beneficiorum ecclesiasticorum regularium vel se-

cu-

a) Fuit. rei-
publica. n.

ANNO
CHRISTI
1449.

cularium, de jure patronatus etiam laicorum, A cum cura vel sine cura, etiam ecclesie parochiales fuerint, aut canonicatus & prebende, dignitates majores post pontificales in cathedralibus, vel principales in collegiatis existant, personatus, perpetue administrationes, vel officia etiam curata vel electiva in quibuscumque ecclesiis: Prioratus etiam conventuales, aut alia beneficia cujuscumque conditionis, qualitatis, vel nature fuerint, etiam alterius generis quam expressa, parvi vel majoris; etiam ex quavis causa tunc dispositioni apostolicæ specialiter vel generaliter reservata fuerint, vel alias affecta; vel ad nos seu ad sedem apostolicam quomodolibet devoluta, in vim seu pretestu quarum habita est possessio, & possidentur de presenti, praterquam de ecclesiis, monasteriis, dignitatibus, beneficiis, & officiis que prefate synodo incorporati ac eidem obediunt, adherentes atque sequentes, possidebant, & durantibus hujusmodi divisionibus, alterius quam ejusdem synodi auctoritate privati seu destituti sunt, vel contra ipsos possessores sententias, que in rem transeverunt judicatas apud nos, dum in Balienensi, aut in hac Lausanensi civitatibus eramus & sumus constituti, hinc in curia sanctissimi domini Felicis, tunc papæ V. partibus defendentibus obtinuerunt, aut surrogati sunt, aliter quam titulo privationis & spoli, seu destitutionis premissorum occasione divisionis factas: admissiones etiam resignationum, quorumcumque beneficiorum, dignitatum ecclesiarum simpliciter vel ex causa permutationis, auctorizationes & institutiones: in vim etiam quarum habita est possessio; pensionum quarumcumque super quorumvis beneficiis ecclesiasticorum fructibus reservationes & assignationes, cum processibus & fulminationibus inde secutis: nec non uniones, annexiones, incorporationes quorumcumque dignitatum, & beneficiorum ecclesiasticorum, secularium & regularium, quibusvis patriarchalibus, archiepiscopalibus, episcopalibus, abbatialibus, vel capitularibus, mensibus, aut monasteriis, conventibus, dignitatibus, canonicatibus, & prebendis, vel beneficiis seu ad invicem sub quibusvis verborum formis: demembrationes ecclesiarum & beneficiorum quorumcumque; ecclesiarum quoque, monasteriorum, studiorumque generalium foundationes, erectiones, suppressiones & subjectiones; & quorumcumque beneficiorum creationes, exemptiones; item revocationes, pallii dationes, consecrationes, benedictiones, personatum de ordine ad ordinem translationes, infeudationes, institutiones, contractuum confirmationes, facultates testandi, concessionis, absolutiones, liberationes, quittantias super quibuscumque debitis ratione decimarum, semidecimarum, indulgentiarum, annatarum, communium & minorum servitorum, vel alias quomodolibet; dispensationes tam super ætatis, quam natalium, & aliarum inhabilitatum defectibus: Super incompatilibus in quocumque numero, etiam si ad curas parochiales, matrimonii, juramento, ordinibus, & voto etiam transmarino, & rebus aliis quibuscumque.

Nec non absolutiones a quibuscumque excommunicationis, anathematizationis, & aliis censuris ecclesiasticis, interdictorum tam generalium quam specialium relaxationes, ac illorum fulminationes, & appositiones juramentorum, etiam fidelitatum relaxationes, rehabilitationes ab omni macula, irregularitate aut a-

lia inhabilitate undecumque processerit: Indulgentiarum ac privilegiorum; & quascumque alias concessionis; ac omnia & singula tam justitiam, quam gratiam concernentia, tam in foro conscientie, quam in contentioso, in personis & locis que tempore concessionum & aliorum premissorum obediverunt prefato Eugenio post ejus suspensionem ab administratione papatus atque depositionem, seu Thomæ Nicolao V. in sua obedientia, Romanis pontificibus nuncupatis, tam per ipsos successive quam alium seu alios, suo, aut alterius illorum mandato, etiam de latere legatos, sive alios quoscumque ab eis vel eorum altero, potestatem habentibus, conjunctim vel divisim qualitercumque facta, gesta, concessa, data, indulta, disposita & ordinata; etiam si majora & graviora aut alterius cujuscumque nature a premissis existant, & specialem requirementia expressione; que volumus & decernimus pro expressis specificè haberi, cum omnibus & singulis inde secutis, ac etiam omnia & singula per ordinarios in dictis locis facta, prater illa & sine eorum prejudicio, que per ipsum Nicolaum, ut premititur, papam quintum in sua obedientia nuncupatum, tam super restitutione nostræ congregationis incorporatorum, & nobis adherentium quam super confirmatione gestorum per nos & ipsum dominum Felicem, nostraque aut illius auctoritate faciendæ, concedendæ, approbandæ & confirmandæ sunt, prout continetur in certis minutis per carissimorum ecclesie filiorum Francie, & Anglie, & Renati Sicilie regum, necnon Delphini Viennensis dicti regis Francie primogeniti, illustrium, solemnes oratores concordatis, & manibus propriis subscriptis, quibus per hanc nostram confirmationem & approbationem nullatenus, derogari aut prejudicari intendimus, nec aliquod detrimentum asserri; quin immo decernimus illas plenam in omnibus ac in qualibet earum parte roboris firmitatem obtinere debere, perinde ac si presentes nostræ literæ minime emanassent, pro bono pacis & unionis ecclesie, ex certa scientia, auctoritate universalis ecclesie presentium serie approbamus, ratificamus & confirmamus, rataque & firma haberi volumus.

Necnon potiori pro cautela, de personis patriarcharum, episcoporum, & abbatum, quibuscumque ecclesiis & monasteriis, quarum & quorum affecti sunt possessionem & possident de presenti: necnon de dignitatibus, prioratibus, personatibus, administrationibus, officiis, canonicatibus, & prebendis, commendis, ac beneficiis quibuscumque etiam dispositioni apostolicæ specialiter vel generaliter reservatis, devolutis, vel quomodolibet affectis eorum possessionibus quibuslibet, de novo providemus; ac ipsorum omnium fructus redditus, & proventus, necnon emolumenta singula, in quibuscumque & ubicumque etiam extra diocesim, in quibus ecclesia, monasterium, prioratus, dignitas, seu beneficium hujusmodi fuerint consistentia, ad eorum possessiones, excepto semper privationis & spoli titulo, spectare & pertinere; & quod ipsi in suarum ecclesiarum, monasteriorum, prioratum, dignitatum & beneficiorum, prout illorum singulos concernit, possessionibus pro hujusmodi bono pacis & unionis pacifici remaneant & quieti, decernimus & etiam declaramus: nomina & cognomina, valoremque ipsorum beneficiorum & dignitatum, ac

ANNO
CHRISTI
1449.

a Prefato
scilicet in
personæ de-
ceto H.

ANNO
CHRISTI
1449.

ac nonobstantias ipsorum possessorum pro expressis habentes; constitutionibus & ordinationibus nostris & apostolicis ceterisque contrariis nonobstantibus quibuscumque.

Fructus etiam illos quos durante huiusmodi divisione ex dictis ecclesiis, dignitatibus, beneficiis, & officiis indebite perceperunt, etiam si nobis & camere nostrae debiti essent, penitus ipsis & eorum cuilibet remittimus munificentia liberali; camerario, thesaurario, clericis camerarum, collectoribus, subcollectoribus nostris quibuscumque inhibendo sub excommunicationis sententia, & aliis censuris ecclesiasticis atque poenas quas remissioni & inhibitioni nostris huiusmodi quomodolibet contravenientes incurrere volumus ipso facto, ne fructus praemissos, occasione praemissa, dicta durante divisione, perceptos ac per nos remissos, ut praefertur, a quoquam quomodolibet exigere seu extorquere praesument; dictorum rursus possessorum singulis adversariis super praefatis ecclesiis, monasteriis, prioratibus, dignitatibus, officiis, & beneficiis perpetuum silentium imponentes; quascumque promotiones, impetrationes, concessionem, provisiones, declarationes & literas desuper pro ipsis adversariis & aliis quibuscumque in praedictum ipsorum possessorum vel derogationem huiusmodi per nos confirmatorum quomodolibet, etiam si ex certa scientia, per nos sive alium quemcumque nostra auctoritate sive alia quacumque factas, datas, concessas, & habitas etiam in vim earum ipsis vel alicui eorum, jus in re, vel ad rem questum foret; nec non definitivas, & alias etiam quae partibus se non defendentibus in rem transverunt iudicatas, super ecclesiis & aliis praemissis apud nos vel alios ubicumque contra dictos possessores promulgatas sententias, & quacumque inde secuta praedictis motu & scientia ac plenitudine potestatis pro bono pacis & unionis praedictorum cassamus, irritamus & annullamus; ac cassa, irrita, infecta, nulla, & inania, ac iuris vacua declaramus & denuntiamus. Illas vero ex sententia quae pro dictis possessoribus super praemissis, ac etiam quacumque alias sententias quae pro quibusvis partibus se defendentibus, illarum omnium nominibus & cognominibus pro expressis habentes & quae in sententiam transverunt iudicatas in curiis praedictorum Eugenii & Nicolai nuncupatorum usque in hodiernum diem prolatae sunt, validas & ratas decernentes. Nec non quacumque lites & causas desuper apud nos vel alibi contra ipsos possessores, super praedictis ecclesiis, dignitatibus, beneficiis, & officiis quomodolibet pendentes: quorum omnium etiam si una, vel duae, seu plures definitivae vel aliae sententiae prolatae sunt, status praesentibus pro expressis habentes, ad nos advocamus & totaliter extinguimus.

Et pro majori omnium & singulorum securitate ac roboris validitate, quibuscumque personis tam ecclesiasticis quam secularibus, cuiuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis, conditionis, vel praesentis existant, etiam si cardinalatus, patriarchali, archiepiscopalis, aut alia quacumque praesulgeant dignitate: Necnon quarumcumque, tam cathedralium, quam collegiarum, & aliarum ecclesiarum ac monasteriorum capitulis, collegiis, & conventibus, ac singularibus personis earumdem: illique vel illis, ad quem seu ad quos dictarum ecclesiarum, beneficiorum & officiorum electio

A collatio, provilio, praesentatio, seu quavis alia dispositio communiter vel divisim pertinet; ac huiusmodi possessorum adversariis, quibus per nos seu auctoritate nostra vel alia quacumque factae sunt concessionem & provisionem, de huiusmodi ecclesiis, beneficiis, & officiis, possessis, omnibusque aliis & singulis quorum interest vel intererit quomodolibet in futurum mandamus expresse inhibentes; videlicet patriarchis archiepiscopis & episcopis, sub suspensionis ab ingressu ecclesiarum; minoribus vero personis singularibus, sub excommunicationis. Necnon dictorum possessorum adversariis sub simili excommunicationis ac privationis omnium & singulorum beneficiorum suorum quae obtinent, & inhabilitationis ad illa, & ad alia impofterum obtinenda perpetuumque infamia; collegiis vero, capitulis, & conventibus sub suspensionis a divinis, poenis, sententiis & censuris, quas contra facientes & rebelles, prout quemlibet ipsorum concernit, ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc incurrere volumus ipso facto, ne ipsi seu ipsorum alter, publice vel occulte, directe vel indirecte, quovis quovis colore vel ingenio contra declarationem, concessionem, approbationem, ratificationem, confirmationem, & alia praedicta, vel eorum aliquod in praedictum, damnum, & gravamen dictorum possessorum, ac derogationem praemissorum per nos confirmatorum aut alicujus eorum facere, dicere & attentare; seu ipsi praenominati, ad quos spectat huiusmodi electio, collatio, provilio, praesentatio, seu quavis alia dispositio, quemquam alium ad ecclesias, dignitates, beneficia, & officia seu alia praemissa hactenus se possessa recipere & admittere; neque possessores huiusmodi super praemissis in aliquo vacante, molestare, perturbare, seu inquietate quomodolibet praesument aut praesumat: sed ea omnia & singula inviolabiliter, & sine contradictione quacumque, quantum in eis est, manteneant & observent dictoque possessores in possessione sua huiusmodi teneant & defendant. Si qua etiam, quod absit, per quempiam quacumque, etiam auctoritate nostra, contra praemissa seu eorum aliqua aut in praedictum praedictorum possessorum, sive alicujus ipsorum novitates factae fuerint, illas ac quacumque inde secuta, ex nunc prout ex tunc habemus, & haberi volumus pro infectis; & nihilominus contravenientes & rebelles huiusmodi, sive fuerint patriarcha, archiepiscopi, aut episcopi ab ingressu ecclesiarum; minores vero personas singulares excommunicatos; nec non dictos adversarios & eis auxilium dantes, ultra excommunicationis poenam, beneficiis & officiis suis privatos inhabiles, & infames: Capitula vero, collegia & conventus a divinis suspensos per quemlibet ordinarium loci, aut alterum in dignitate constitutum, sive canonicum alicujus ecclesiae cathedralis per quemcumque ex huiusmodi possessoribus eligendum & requirendum: seu executores dandos super huiusmodi nostra voluntate in curia romana sive extra, declarari & denunciari volumus & mandamus.

Super quibus, omnibus & singulis ipsis, & eorum cuilibet auctoritate universalis ecclesiae damus & concedimus facultatem, reiectis in praemissis omnibus, & singulis cautelis & appellationibus quibuscumque in praedictum praemissorum, interpositis, seu interponendis, quas tamquam frivolas & inanes cum inde secutis & secuturis ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout

ANNO
CHRISTI
1449.

ANNO
CHRISTI
1449.

prout ex nunc, cassamus, irritamus, annullamus, & pro infectis haberi volumus: vicecancellario & quibusvis aliis officialibus Romanæ curiæ expresse inhibentes, ne ad cuiusvis instantiam super causis præsentiarum appellationum huiusmodi, aut alterius, via simplicis querelæ, seu restitutionis in integrum, aliquam commissionem signare, sive rescriptum etiam extra Romanam curiam concedere. Nec auditores causarum palatii apostolici seu ordinarii loci, aut quicumque alii, commissiones sive rescripta huiusmodi recipere, seu causas desuper & movendas audire præsumant seu attentent. Adicientes quod si ullo unquam tempore appareret de aliqua concessione seu declaratione per nos aut nostra auctoritate quascumque clausulas etiam derogatorias, generales vel speciales, sub quacumque verborum forma in se continente (licet in ipsis dicatur non obstantibus clausulis dicentibus quod illis non derogetur, nisi de illis specialis mentio fiat, quod de verbo ad verbum & cum toto tenore illarum inseri debeat) facta seu fienda, per quam dictos possessores seu eorum aliquem in huiusmodi suorum beneficiorum possessione, seu alterius, turbati, vexati, molestari seu inquietari, aut contra nostras huiusmodi concessiones, provisiones, & alia per nos approbata fieri atque contraveniri posset, etiam ex certa scientia & auctoritate universalis ecclesiæ emanarent, seu emanassent, tales declarationes aut concessiones pro bono pacis & unionis ecclesiæ nullatenus effectum sortiri; sed pro infectis ex nunc prout ex tunc haberi volumus. Verum si in obedientia prædicti nuncupati Nicolai V. duo vel plures super uno vel pluribus beneficiis litigarent, possessor non possidenti non afferat præiudicium: sed cuiuslibet jus suum conservetur, semperque latum etiam unicuique maneat jus quod ante huiusmodi divisionem sibi quæsitum erat: Et si aliqui fuerint ecclesiæ, seu beneficia, quarum seu quorum caput in una obedientia, & membra in altera existunt, membra reducantur ad caput, salvo tamen quod membrum obtinens in illius remaneat possessione, si jus eidem competeat ante huiusmodi divisionem. Ceterum, quia difficile foret præsentibus literas ad singula, in quibus eis fides forsan facienda fuerit, loca deferre, dicta auctoritate universalis ecclesiæ decernimus, quod illarum transumpto manu publica & sigillo alicuius episcopi, aut illius vicarii, seu curiæ aut superioris ecclesiastici signato & munito, perinde ac si originales literæ huiusmodi exhiberentur, fides plenaria adhibeatur, & stet, irritum decernentes & inane, si secus super iis a quoquam quavis auctoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum, &c.

Datum Lausane decimo sexto Kalendas Maii, anno a nativitate domini millesimo quadringentesimo quadragesimonono.

NICOLAI PAPÆ V. EPISTOLA V.

Carolo VII. Francorum regi.

D' 4. Maii.
Ep. ad Greg.
p. D. d. H.
reval.
Gratias agit
regi ad im-
p. in
antip. in
schismate
operam.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Carolo Francorum regi illustrissimo & apostolicam benedictionem.

Magno munere misericordie Dei, Christianissime princeps, apostolicæ sedis & totius ecclesiæ catholicæ multiplicata sunt gau-

dia, cum sancto & glorioso statu tuo perniciosissimum schisma deletum est. Et licet in virtute Spiritus sancti hoc factum esse minime dubitemus, tamen per ministerium serenitatis tuæ, quod etiam prædecessore nostro vivente non defuit, consummatum est. Hæc pietati tuæ, hæc Christianissimis Francorum regibus victoria congruebat, ut qui sæpenumero contra hostes fidei dimicassent, & pro Christo gloriosissime mori elegissent, & a sedis apostolicæ cervicibus imminentem tyrannicam iram sæpius repulissent, etiam pro catholicæ ecclesiæ unitate & pace labores, sudores, expensas, vigiliæque perferrent. Digna profecto Christianissimo principe opera, dignus labor, & quem maxime debeat creatori, a quo suscepit & tenet imperium, & redemptori, qui pro eius salute æterna mori dignatus est. Clara hæc pugna, & insigne certamen, quo cum diabolo pro Christi corpore, quod est ecclesiæ, tua pietas dimicavit, quo nec gloriosior triumphus extitit ille fidelium, qui passi sunt ne idolis immolarent, imo, ut Dionysius Alexandrinus martyr auctor est, majus hoc putandum est esse martyrium, si quis pro ecclesiæ unitate & pace dura pertulerit: Ibi namque unusquisque pro sua tantum anima martyrium sustinet, in hoc vero pro tota ecclesiæ vita profunditur. Ineffabiliter ergo gaudemus in domino, quod labor tuus, & desiderium nostrum ad desideratum pervenit effectum: Unde cum propheta exclamare cogimur: *Adjuvatorum nostrorum in nomine domini, qui fecit calum & terram. Et, Dextera domini fecit virtutem. Et, Dominus fecit hæc omnia.* Turbarat ecclesiasticam pacem tempore progenitorum tuorum pacis inimicus, ac per longa tempora divisam detinebat ecclesiæ. Tandem non defuit misericordia Dei, quæ desideratam unitatem suis fidelibus restituit. Invidit confestim ecclesiæ paci pacis inimicus, & consuetis actibus in ecclesiæ schisma molitus est: Neque enim, ut auctor est Augustinus, ipse accusator fratrum, & qui juxta evangelicum verbum ab initio homicida exiit, tanto altius quicquam machinatur, aut querit, quam ecclesiæ scindere, quod illa divisa astutis suis artibus prævaleant, illa vero in unitate manente dispereant, & velut fumus a facie venti penitus evanescant. Egimus omnipotenti Deo gratias, nec agere delinemus pro tanto munere præstito temporibus nostris, ne ingrati esse videamur. Legimus enim Ezechiam regem Judæ, optimum & religiosissimum principem, in divina scriptura culpatum esse, quod juxta divina beneficia gratias non egisset.

Nos itaque, licet exiguas & impares auctori tanti operis quas possumus gratias ex toto corde nostro persolvimus, orantes misericordiam suam, ut desiderium cordis nostræ suscipere pro gratiarum actione dignetur. Pietati vero tuæ pro tanti temporis laboribus & expensis, quid dignum, quid congruens referemus? Sentit profecto animus noster multo plus se debere quam possit, & hanc grati animi esse potissimam partem, cum se intelligit beneficii magnitudine superari. Hoc profitetur, hoc dicit, celsitudinem tuam in exhibendis sedi apostolicæ beneficiis Christianissimis principibus progenitoribus tuis imparem non fuisse, & propterea se pietati tuæ plurimum debere non dubitat. Suadet ipsa animi tui pietas, atque religiosum propositum, ut cum tanta feceris, ampliora petamus, ut peritorum mare medicorum agrum

ANNO
CHRISTI
1449.

ANNO CHRISTI 1449

corpus ecclesie, nec plene redditum sanitati, A non deferat usque in finem, donec plene integreque sanetur. Et sicut illi depulsa egritudine artibus suis & consiliis sanitatem redditam conservare consueverunt, ita pietas tua assistat & consiliis & auxiliis opportunis, ne recuperata unitas in ecclesia operante pacis inimico possit aliqua ex parte turbari. Deus autem omnipotens, qui celsitudinem tuam in hac tempora reservavit, Te & regno; & toti ecclesie Dei incolumem, felicem, atque gloriosum servare dignetur. Et beatissimi Petrus & Paulus, eorumque sanctissimi successores, qui in conspectu Dei semper assistunt, quique Romanam ecclesiam, & apostolicam sedem tuerentur & servant, pro tua serenitatis incolumitate & incremento jugiter intercedant.

Datum Romae apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominice millesimo quadringentesimo quadragésimo nono, quarto Nonas Maii, pontificatus nostri anno tertio.

Signatum, D. Deluca.

Die 4. Aprilis. Commemoravit D. & Hieronymus. Revocat & abrogat omnes censuras ratione & libere. Insuper.

EPISTOLA I. AMEDEI DUCIS SABAUDIÆ.

Felicis papae V. nuncupati.

Felix episcopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam.

Disponentes renuntiare papatu causa danda pacis in ecclesia sancta Dei, quam castissimorum in Christo filiorum Francorum, Angliæ, & Siciliæ regum, nec non Delphini Viennensis primogeniti Francorum regis solennes oratores apud nos summa diligentia prosequuntur, ex alta nostræ mentis specula cuncta providere necesse est, per quæ semotis cunctumque divisionis fomentis ad salutem animarum, & cujuslibet honoris, famæ, statusque conservationem, desiderata unionis consurgat & vigeat integritas. Omnes igitur & singulos quocumque nomine censeantur, qui ratione obedientiæ, adhesionis seu favoris, tam olim Eugenio IV. quam Nicolao papæ V. in suis obedientiis sic nominatis, quomodolibet prætorum & factorum, ecclesiis forsitan metropolitanis, cathedralibus, monasteriis: dignitatibus etiam majoribus post pontificales in cathedralibus, aut principalibus in collegiatis ecclesiis: nec non monasteriis, prioratibus, præposituris, personatibus, administrationibus, & officiis, necnon canonicalibus, & præbendis, ceterisque quibuslibet beneficiis ecclesiasticis, cum cura vel sine cura, secularibus & regularibus, quibuscumque, &c. Ut in priori decreto Lausana, est aliis verbis.

Datum Lausanae Nonis Aprilis, anno a nativitate domini millesimo quadringentesimo quadragésimo nono, pontificatus nostri anno nono.

EJUSDEM FELICIS V. EPISTOLA II.

Felix episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Um renuntiare papatu de proximo intendimus propter dandam ecclesie pacem, cuius contemplati Petri sedem domino vocante conscendimus, conveniens arbitramur, primum circa serenationem conscientiarum Christi fide-

ANNO CHRISTI 1449

lium oculos dirigere, easque tam salubri pacificare remedio, quod nullis ambiguitatibus involvantur, aut metu censurarum atque penarum occasione diversitatis obedientiarum detineantur illatarum. Omnes igitur literas, processus, & mandata quæcumque, nec non excommunicationis, suspensionis, & interdicti, anathematizationisque; etiam privationis beneficiorum, officiorum, ac dignitarum quorumcumque, sive patriarchalium, archiepiscopali, episcopali, abbatiali, aut aliarum quarumcumque ecclesiasticarum, vel mundanarum; inhabilitationis quoque, nec non declarationis, innovationis, damnationis, reprobationis, expolitionis personarum, ac bonorum mobilium & immobilium, juriumque & jurisdictionum publicationis & confiscationis, privationis quoque feudorum, aut etiam quorumcumque bonorum, & jurium spiritualium vel temporalium, & inhabilitationis ad illa: nec non absolutionis a fidelitatibus; & alias in eisdem literis, processibus & mandatis quomodolibet contentas sententias, censuras, & penas quascumque, & qualitercumque statutas, inflatas & promulgatas: etiamsi expressis pares, vel minores, aut alterius cujuscumque naturæ forent, per nos aut per alium seu alios, nostra seu quavis alia auctoritate contra Gabrielem, Eugenium IV. seu contra Thomam, Nicolaum V. in suis obedientiis nominatos, nec non contra qualvis personas ecclesiasticas sæculares, vel regulares, ac etiam laicales, quæ præfatis Eugenio & Nicolao nominatis conjunctim, vel divisim adherentes, assistentes, obedientes, obsequentes, credentes, recipientes, & quovis modo faventes, eosque sequentes, qui sunt ac fuerunt; cujuscumque dignitatis, &c. Quæ aliis verbis in decreto Lausanaensi legere licet.

Datum Lausanae nonis Aprilis, anno a nativitate domini millesimo quadringentesimo quadragésimo nono, pontificatus nostri anno nono.

EJUSDEM FELICIS V. EPISTOLA III.

Felix episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Ummopere desiderantes, ut pax integra jam tempore multo ab oratoribus solemnibus castissimorum in Christo filiorum Francorum, Angliæ, Siciliæ regum, necnon Delphini Viennensis primogeniti Francorum regis illustrissimi procurata, in universali ecclesia radicetur opportunum judicamus omnis divisionis seminarium & fomentum evellere, ne Christi fideles damnosis litibus, & discordiis in posterum contingat agitari. Omnes & singulas promotiones, electiones, confirmationes, postulationum admissiones, translationes, commendas, administrationes & provisiones quarumcumque patriarchalium, metropolitanarum, & aliarum cathedralium ecclesiarum; nec non abbatialium dignitates, & monasteriorum regimina quorumcumque exemptorum & non exemptorum, quascumque collationes, provisiones & dispositiones quorumcumque beneficiorum ecclesiasticorum, regularium vel secularium, de jure patronatus etiam laicorum, cum cura vel secularium, de jure patronatus etiam laicorum, cum cura vel sine cura, etiamsi ecclesiam parochiales fuerint, aut canonicatus & præbendæ, digni-

Die 4. Aprilis. Commemoravit D. & Hieronymus. Omnes electiones, privilegia, &c. cuncta id genus a se collata valuerunt deinceps.

ANNO
CHRISTI
1449.

1. Form. no.
bis obedi-
tes. 11.

dignitates majores post pontificales in cathedra-
libus, vel principales in collegiatis existant, per-
sonatus, perpetue administrationes, vel offi-
cia etiam curata, vel electiva in quibuscumque
ecclesiis; prioratus etiam conventuales, aut
alia beneficia cujuscumque conditionis, quali-
tatis, vel nature fuerint, etiam alterius ge-
neris quam expressis, parvis vel majoris, etiam
si ex quavis causa tunc dispositioni apostolice
reservata fuerint, vel alias affecta, vel ad nos,
seu ad sedem apostolicam quomodolibet devo-
luta, in vim seu pretestu quarum habita fue-
rit possessio, & possidentur de presenti pre-
terquam de ecclesiis; monasteriis, dignitati-
bus, beneficiis quæ non obediunt, adhe-
rentes, atque sequentes possidebant, & duran-
tibus hujusmodi divisionibus alias quam nostra
auctoritate privati seu destituti sunt, vel con-
tra ipsos possessores sententias, quæ in rem
transierunt judicatas, in Basiliensi, aut in hac
Lausanensi civitatibus, sancta generali synodo
idem permanente, sive in curia nostra parti-
bus se defendentibus obtinuerunt, aut surrogati
sunt, sive alias quam titulo privationis & spo-
lii seu destitutionis premissarum occasione divi-
sionum factas; admissiones etiam resignationum
quorumcumque beneficiorum, dignitatum, ec-
clesiarum simpliciter vel ex causa permutatio-
nis; auctorizationes & institutiones, in vim
etiam quarum habita est possessio; pensionum
quorumcumque super quorumvis beneficiorum
ecclesiasticorum fructibus reservationes & assi-
gnationes, cum processibus & fulminationibus
inde secutis; Nec non uniones, annexiones,
incorporationes quorumcumque dignitatum, &
beneficiorum ecclesiasticorum secularium & re-
gularium quibusvis patriarchalibus, archiepisco-
palibus, abbatibus vel capitularibus men-
tis, & monasteriis, conventibus, dignitati-
bus, canonicatibus & præbendis vel beneficiis,
seu ad vicem sub quibusvis verborum formis,
dimembrationes ecclesiarum & beneficiorum quo-
rumcumque; ecclesiarum quoque, monasterio-
rum, studiorumque generalium foundationes,
erectiones, suppressiones, & subjectiones; &
quorumcumque beneficiorum creationes, exem-
ptiones, item revocationes, pallii dationes,
consecrationes, benedictiones, personarum de
ordine ad ordinem translationes, infeudatio-
nes, institutiones, contractuum confirmatio-
nes, facultates testandi, concessionem, abso-
lutiones, liberationes, quidancias super qui-
buscumque debitis ratione decimarum, semide-
cimarum, indulgentiarum, annatarum, com-
muniis & minorum servitorum, vel alias
quomodolibet: dispensationes tam super eta-
tis, quam natalium & aliarum inhabilitatum
defectibus, super incompatilibus in quocum-
que munere, etiam ad curas parochiales, ma-
trimoniis, juramento, ordinibus, & voto etiam
transmarino, & rebus aliis quibuscumque; necnon
absolutiones a quibuscumque, excommuni-
cationis, anathematizationis, & aliis cen-
suris ecclesiasticis; interdictionum tam genera-
lium, quam specialium relaxationes; rehabili-
tationes ab omni macula irregularitate, aut
alia inhabilitate, undecumque processerit; re-
stitutiones etiam ad famam, & honores; gra-
tiarum, indulgentiarum, & privilegiorum, &
quascumque alias concessionem, ac omnia & singula
tam justitiam quam gratiam concernentia, tam in
foro conscientie, quam in personis & locis que

A tempore concessionum & aliorum premissorum
obediverunt prefato Eugenio post ejus suspen-
sionem ab administratione papatus, atque de-
positionem, seu Thomæ Nicolao V. in sua obe-
dientia Romanis pontificibus sic nuncupatis,
tam per ipsos successive, quam alium, seu
alios, suo, aut alterius eorum mandato, etiam
de latere legatos, delegatos, sive alios quos-
cumque ab eis vel eorum altero potestatem ha-
bentes conjunctim vel divisim qualitercumque
facta, gesta, concessa, data, indulta, dis-
posita, & ordinata, etiam si majora & gravi-
ora, aut alterius cujuscumque a premissis exi-
stant, & specialem requirentia expressionem,
que volumus, & decernimus pro expressis spe-
cifice haberi, cum omnibus & singulis inde
secutis, ac etiam omnia & singula per ordina-
rios in dictis locis facta præter illa, & sine eo-
rum præjudicio que per ipsum Nicolaum, ut
premittitur, papam V. in sua obedientia nun-
cupatum, tam super restitutione prælatæ san-
ctæ synodo nostræ congregationi incorporato-
rum, ac illi & nobis adherentium, quam
super infirmatione gestorum per eandem syno-
dum & nos nostraque aut illius auctoritate fa-
cienda, concedenda, approbanda, & confir-
manda sunt, prout continetur in certis minu-
tis per carissimorum ecclesiarum filiorum Franciæ,
& Angliæ regum, necnon Delphini Viennensis
dicti regis Franciæ primogeniti illustrium to-
lennes oratores concordatis, & manibus pro-
priis subscriptis, quibus per hanc nostram con-
firmationem, & approbationem nullatenus de-
rogari, & præjudicari intendimus; nec ali-
quod detrimentum afferri; quinimmo decerni-
mus illas plenam in omnibus ac in qualibet
earum parte roboris firmitatem obtinere debe-
re, perinde ac si præsentem nostræ literæ mi-
nime emanassent, pro bono pacis & unionis
ecclesiæ motu proprio, ex certa scientia, &
de apostolice potestatis plenitudine, ac con-
silio & assensu venerabilium fratrum nostro-
rum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium,
presentium serie approbamus, ratificamus &
confirmamus, ratæque & firma habere volumus,
Dc. Ut in prefato decreto Lausana.

Datum, ut supra.

NICOLAI PAPÆ V. EPISTOLA VI.
ad omnes Christi fideles.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei, ad
perpetuam rei memoriam.

Tanto nos pacem & tranquillitatem cuncto-
rum fidelium procurare, & amplecti con-
venit, quanto desideramus fructus uberrimos
inde sequi. In eo quippe cor nostrum suavissi-
me delectatur, quod diebus nostris sanctam
Dei ecclesiam in pacis & unionis pulchritudi-
ne, ac debita integritate florentem videre va-
leamus. Cum itaque superioribus temporibus
propter divisiones subortas inter felicis recorda-
tionis Eugenium papam IV. prædecessorem no-
strum, & tunc Basiliense concilium, plurimum
turbata, ac variis modis afflictæ fuerit ecclesia
Dei: jam autem divina favente ac dirigente
clementia, tractatu oratorum carissimorum in
Christo filiorum, Francorum, Angliæ, & Re-
nati Siciliæ, regum, nec non Delphini Vien-
nensis primogeniti Francorum regis illustris, pa-
cem ecclesiæ redditam agnoscimus, dum perci-
pimus venerabilem & carissimum fratrem no-
strum

ANNO
CHRISTI
1449.

b. Adde, na
tura. 11.

ANNO
CHRISTI
1449.

strum Amedeum primum cardinalem episcopum Sabinensem, in nonnullis provinciis apostolicae sedis legatum, vicariumque perpetuum, Felicem papam V. tunc in sua obedientia nominatum, juri, quod in papatu asserbat se habere, ad hujusmodi pacem ecclesiae obtinendam cessisse. Hos vero qui Basileae, postmodum Lausanae, sub nomine generalis concilii haecenus permanserunt, ordinasse ac publicasse nobis tamquam unico & indubitato summo pontifici obediendum esse a cunctis fidelibus, & praefatam Lausanensem dissolvisse congregationem.

Cupientes igitur, quatenus omnipotens donaverit id agere, quo universi Christi fideles ipsius pacis jucunditate fruere, animorum conjunctione sibi invicem cohaerere, & rejectis quae ex discordia orta fuerant, status uniuscujusque honor, fama & reputatio illi & integri remaneant: literas, processus, mandata, & decreta quaecumque; nec non excommunicationum, suspensionum & interdicti, anathematizationisque, etiam privationis beneficiorum, officiorum ac dignitatum quorumcumque, sive patriarchalium, archiepiscopatum, episcopatum, abbatiale, aut aliarum quarumcumque dignitatum ecclesiasticarum, vel mundanarum; inhabilitationum quoque, nec non declarationum, innovationum, damnationum, reprobationum, expositionum personarum, ac bonorum mobilium & immobilium, jurium ac jurisdictionum, publicationum & confiscationum, privationum feudorum, ac etiam quorumcumque jurium spiritualium vel temporalium, & inhabilitationum ad illa: nec non absolutionum a fidelitatibus & alias in eisdem literis, processibus, mandatis & decretis quomodolibet contentas sententias, censuras & penas quascumque & qualitercumque statutas, inflictas, & promulgatas, etiam si expressae, majores vel pares, aut alterius cuiuscumque naturae forent, per praefatum Eugenium praedecessorem nostrum in quibuscumque literis suis quorumcumque tenorem, & sub quacumque data existant, etiam si cum expressione, approbatione Ferrariensis seu Florentini, aut alterius concilii generalis, sive per nos, aut per alium, seu alios, ipsius, aut nostra, seu quavis alia auctoritate contra dictum Basiliense concilium, & eos qui sub nomine generalis concilii tam in Basiliensi, quam in Lausanensi civitatibus memoratis fuerunt, ut praefertur; nec non contra praefatum venerabilem ac carissimum fratrem nostrum Amedeum primum cardinalem episcopum legatum, & vicarium supradictum Felicem V. in sua obedientia nuncupatum: ac qualvis personas ecclesiasticas, saeculares vel regulares, ac etiam laicales, quae eisdem conjunctim vel divisim adherentes, assistentes, obediens, credentes, recipientes, ac quovismodo faventes, eosque sequentes fuerunt, cujuscumque dignitatis, praesentis, status, gradus, seu conditionis existant, etiam si pontificali, cardinalatus, regali, aut ducali dignitate praesuleant. Contra dominia quoque, necnon communitates, universitates etiam generalium studiorum, civitates etiam, praesertim Basiliensem, ac oppida, & alia loca quaecumque praemissorum occasione emanata facta, concessa, decreta, & promulgata. Simili quoque modo declarationes & confirmationes super praemissis, & eorum singulis, nostra, seu dicti praedecessoris auctoritate, quomodolibet factas: Nec non proces-

Concil. General. Tom. XXXII.

A sus habitos per eandem, quaecumque inde sententiae, etiam si ad sententiarum, censurarum, atque poenarum declarationem, seu illarum aut alicujus earum publicationem, seu plenariam executionem, contra personas, dominia, communitates, universitates, civitates, oppida & loca supradicta communiter vel divisim, quomodolibet sit processum; quorum omnium & singulorum tenores, etiam si de illis plena & expressa, ac de verbo ad verbum praesentibus mentio habenda foret, hic pro sufficienter expressis haberi volumus; motu proprio & ex certa scientia nostra, ac de sedis apostolicae potestatis plenitudine, nec non de venerabilium fratrum nostrorum sanctae Romanae ecclesiae cardinalium consilio & assensu decernimus & declaramus nullum effectum penitus sortiri, sed perinde haberi debere, ac si nullatenus emanassent; eaque omnia & singula, cum inde secutis, de registris ipsius Eugenii praedecessoris & nostris, & locis aliis quibuscumque aboleri & deleri mandantes, omnino tollimus, cassamus, irritamus, & annullamus, & pro infectis haberi volumus: Et nihilominus si & in quantum opus esset ad abundantem cautelam, singulas ex personis, dominia, communitates, civitates, oppida ac loca supradicta, & supradicta, ad famam, dignitates, honores, status & privilegia, quatenus illis eadem occasione privatae & privatae praetendi possent, in statum pristinum & debitum restituimus, reponimus, & reintegramus, plenarie per praesentes, motu, scientia & plenitudine potestatis ac consilio & assensu antedictis. Et quoniam difficile foret praesentes literas ad singula, in quibus eis fides forsitan facienda fuerit, loca deferre: dicta auctoritate decernimus, quod ipsarum transumpto manu publica, & sigillo alicujus episcopalis, vel superioris ecclesiasticae curiae munito, tamquam praefatis, si originales exhibeantur, literis plena fides habeatur, & perinde stetur: ac si dictae originales literae forent exhibitae vel ostensae; juribus, constitutionibus, & ordinationibus apostolicis, ceterisque non obstantibus quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum voluntatis, constitutionis, declarationis, mandati, cassationis, irritationis, annulationis, restitutionis, repositionis & reintegrationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Spoleti, anno incarnationis dominicae millesimo quadringentesimo quadragésimo nono: quartodecimo Kalendas Julii, pontificatus nostri anno tercio.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Inter opuscula aurea theologica studio Petri Arevelli Corcyraei collecta ac G. & L. Romae edita in 4. anno 1670 extat Nicolai hujus papae V. epistola ad Constantinum postremum Graecorum imperatorem scripta circa ann. 1450. atque e Latino in Graecum sermonem conversa a Theodoro Gaza Thessalonicensi. Eam si ludeat, consulat lector, non secus atque epistolam Georgii Trapezuntii Cretensis ad fratrem hujus Constantini ac decessorem Joannem Palaeologum scriptam anno circiter 1437. qua eum hortabatur, ut relicta Basileensium vanis sollicitationibus ad synodum oecumenicam in Italia celebrandam proficisceretur. Latine reddidit Jacobus Pontanus Germanus vir doctissimus S. J. ediditque una cum textu Graeco post chronicorum Georgii Phranzae libros tres Ingolstadtii in 4. anno Christi 1604. Appendici nostrum, si sit forte locus, utramque reservamus.

D a CON-

ANNO
CHRISTI
1449.

ANNO CHRISTI 1448. *Ha Romana ecclesia tituli sancta Cecilia cardinalis in Francia legati, quo sententiam excommunicationis eos incurrere decrevit, qui quomodocumque nuntios bajulosque sententiarum aut executorum ecclesiasticorum iudicium hac occasione capere, detinere, occultare, carceri mancipare, aut quod gravius est, interficere consueverint.*

XVI.

Prohibemus ne ignota sanctorum aliquorum reliquia quastus gratia per nostram provinciam deferantur. Contrarium facientes per locorum ordinarios districto compescantur.

XVII.

Statuimus ut amodo indulgentia per sedem apostolicam concessa vel concedenda, per rectorem aut alium providum, honestum & eruditum virum, per loci diocesannum, seu eius vicarium deputandum publicentur, & populo exponantur.

STATUTA CONCILII SIVE PROVIN-
CIAE Turonensis provincialis Andegaven-
sis Die Julii, anno domini 1448.

Integram concilium illud a Binio eiusque breviatoribus Starovolsio, Rivessio, Coriolano, aliisque Turonense vocitatum, representamus ex apographo R. P. Jacobi Sirmondi S. I. illudque concilium cum exemplari altero statutorum ecclesie Turonensis, nobiscum perhumaniter communicato a V. C. Egidio Menagio.

a Leg. panti-
tionum. H.
b Leg. utec-
c Leg. H.

Joannes miseratione divina Turonensis archiepiscopus universis presentibus literas inspecturis salutem in domino sempiternam. Inter curas & sollicitudines, quae nostro pastoralis coherent officio illa praecipue nos afficit visceribus cordis nostri infixis profundius atque solidius radicata nostrum incessanter suarum aculeis punitionum per annum urgens praecipue nos incitat, & ecclesiae, monasteriaque, & pia loca in provincia nostra constituta earumque personarum sollicitae provisionis remedio, prout nobis desuper ministratur, contra malignorum defenduntur incursum, cohibeantur injuriae, & violentiis propulsatis in pacis plenitudine delectentur, ut hostium sublata formidine in tranquillitate serena, & serenitate tranquilla pacis auctori cujus mancipantur obsequio eo devotius & acceptius valeant famulari. Ad ipsius igitur pacis auctoris gloriam, & honorem nostri dicti pastoralis officii executionem juriumque libertatum, privilegiorum & immunitatum ecclesiarum provinciae, cui divina disponente clementia praesidemus, stabilimentum atque tuitionem vocatis per nos legitime omnibus, & singulis venerabilibus fratribus coepiscopis & suffraganeis nostris, ac aliis qui de jure vel consuetudine ad concilia ipsius nostrae provinciae vocari debuerunt, apud civitatem Andegavensem, locum per nos ad praesens concilium provinciale celebrandum electum. Comparentibusque ibidem personaliter in refectorio ecclesiae Andegavensis, venerabilibus fratribus, & coepiscopis nostris Petro Maclovicis, Joanne Cenomanensi, Guillelmo Nannetensi, & Roberto Redonensi. Ceteris venerabilibus fratribus coepiscopis, & suffraganeis nostris legitime excusatis, & per legatos seu procuratores suos sufficienter fundatis, se representantibus, nec

Concil. General. Tom. XXXII.

non ab omnibus capitulorum procuratoribus ac pluribus aliis, qui ad concilium provinciale vocari consueverint. Praefati vero quatuor suffraganei nostri supra nominati ex ordinatione nostra pro hac vice, absque praedictis in futurum prerogativarum sedium, & dignitatum suarum secundum tempus ordinationis seu consecrationis suae in ipso concilio sederunt, & loca habuerunt propter contentionem quamdam inter ipsos Cenomanensem & Redonensem, Redonensemque, & Cenomanensem episcopos respective de prerogativa sedis exortam. Matura deliberatione cum praedictis fratribus nostris, & legatis comparentibus praehabita statuta infra scripta edidimus, nonnulla a praedecessoribus nostris edita innovando, quaedamque in melius reformando, ut sequitur.

I.

De rescriptis.

Dum Bonifacius papa VIII. salubriter statuit, quod quando actor & reus ejusdem civitatis vel diocesis fuerint, quod per literas apostolicas reus infra ipsas conveniatur & non extra, nisi certis casibus in dicta constitutione expressis. Ita tamen quod reus a fine diocesis ultra unam dietam non trahatur. Et quia nonnulli nostrae provinciae constitutione abutuntur reum trahendo ad loca remota ultra unam dietam contra tenorem constitutionis praedictae, & cum laboribus & expensis fatigant, volentes praedictis abusionibus obviare, edicto perpetuo prohibemus ne quaecumque persona ecclesiastica, saecularis, regularis nec alia quacumque praefulgeat dignitate, quando actor & reus ejusdem fuerint civitatis & diocesis, reum extra ipsas audeat trahere, nisi in casibus in ipsa constitutione comprehensis, vel alias sibi competat ex beneficio literarum, & tunc usque ad unam dietam a fine diocesis & non ultra, & etiam in aliis casibus in dicta constitutione comprehensis in quibus permittitur, quod reum trahere valeat extra ipsas. Ita quod reus etiam ad loca non insignia non trahatur. Verum quia nonnulli in nostra provincia dietas diversimode nituntur computare: aliqui decem, alii duodecim leucas: taxamus autem pro dicta XII. leucas pro vulgari vel etiam usuali in diocesis Turonensi & Andegavensi: in Cenomaniae partibus X. leucas. Contrarium vero facientes per eum jurisdictionem sententiam incurrant excommunicationis in concilio Nannetensi per bonae memoriae Philippum praedecessorem nostrum immediatum, ipso facto contra praemissa faciendo latam ex causa tollentem.

D 2 II.

ANNO
CHRISTI
1448.

ANNO
CHRISTI
1448.

II.

De temporibus ordinandorum

Præsenti decreto statuímus quod omnes principales personæ, prælati, & capita ecclesiarum collegiarum, & omnes qui in ecclesiis cathedralibus, collegiatis, & regularibus nostræ provinciæ Turonensis obtinent dignitates, personatus, officia sive decani, præpositi, archidiaconi, archipresbyteri, capicerii, & alii quocumque nomine censeantur, & alii qui in alia beneficia rationem obtinent, quorum de jure statuto vel consuetudine tenentur promoveri in nostrâ provinciâ infra annum a tempore provisionis sibi factæ & possessionis adeptæ pacifice impedimento legitimo cessante saltem ad subdiaconatus ordinem se faciant promoveri; alioquin dignitatibus, personatibus, officiis lapsis anno absque modificatione aliqua sint privati. Item cum secundum apostolum non sit manus alicui cito imponenda, & ex hujus transgressione verbi magnus error hodie reperitur in Dei ecclesia, dum innumerose personæ contemptibiles vel abjectæ, scientia, & moribus insufficientes, ad sacerdotium, & quod longe damnabilius est ad curam, & regimen referuntur animarum: statuímus ut nullus amodo ad sacros ordines, & maxime sacerdotium promoveantur, nisi sine vita & moribus commendabiles ac literaturâ seu scientia sufficientes. Item exhortamur, ut de cetero prælati benedictionibus & gratiis in principio & fine mensæ secundum stilum Romanæ ecclesiæ utantur, & faciant coram se legi sacram bibliam, sive aliquid aliud de sacra scriptura dum fuerint in mensa.

III.

De vita & honestate clericorum

Quia sancta & salubris est cogitatio exorare pro defunctis ut a peccatis solvantur, exhortamur, ut quilibet presbyter nostræ provinciæ singulis diebus non solemnibus dicat officium ad minus cum tribus lectionibus, maxime cum pro ipsis defunctis celebrabit, & tunc priusquam celebret si B commode fieri possit.

IV.

De clericis non residentibus.

Licet distributiones quotidianæ & anniversaria in ecclesiis metropolitanis cathedralibus & collegiatis pro interessentibus personaliter horis ipsis & anniversariis sint laudabiliter ordinata. Ita quod qui non

A laborat non manducet, & nonnulli ecclesiarum prædictarum nostræ provinciæ canonici & alii qui de consuetudine dictas distributiones & anniversaria in ipsis ecclesiis recipiunt, recipiunt & tarde veniunt, & cito postquam intraverunt chorum recedunt sine causa. Ideoque exhortamur, ut prædicti canonici & alii qui prædictas distributiones & anniversaria in prædictis ecclesiis recipiunt, in principio horarum intrent chorum ipsis horis anniversariis & ad missam interfint, videlicet a primo psalmo usque ad finem illius horæ & anniversarii, nec non in introitu missæ a prima collecta usque ad finem totius ipsius missæ continue remansuri, nisi subsit causa legitima. Item statuímus quod nullus canonicus, aut alia quæcumque persona ecclesiastica in diversis ecclesiis pro eadem hora distributiones recipiat.

V.

De silentio in choro.

C Præterea hujus sacri concilii auctoritate statuímus, ut præsentibus horis canonicis silentium teneant in choro, & præsertim lectionibus dum legentur diligenter intendant, & orationes dum dicentur humiliter audiant, & devote nec amodo in choro bini & bini horas dicere præsumant, exceptis ecclesiarum prælatiis.

VI.

De ludis prohibitis

D Cum vero sit asserendum illos esse noxios ludos, quorum experientia perniciose occasio vertitur in ecclesiæ opprobrium, & animarum inducitur periculum, & in quibusdam ecclesiis & locis provinciæ Turonensis audiverimus fuisse hætenus corruptis siquidem & non honestis moribus observatum, quod in crastino paschæ clerici ecclesiarum & alii ad domos adjacentes accedant & alias cameras intrent, jacentes in lectis & nudos penitus ducant per vicus & plateas ad ipsas ecclesias, & non sine magno clamore, & alibi aquam super ipsos projiciant, ex quibus sequitur divini servitii perturbatio, corporum læsio, & membrorum quandoque mutilatio. Insuper quidam tam clerici quam laici in prima die Maii de mane ad domos aliorum accedunt & ipsos capiunt & cogunt per captionem vestium & aliorum bonorum suorum se redimere. Hujus igitur sacri concilii approbantes institutionem statuímus ut omnes de cetero a talibus abstineant, quod si contra fecerint, eosdem per illos ad quos spectant

ANNO
CHRISTI
1448.

ANNO
CHRISTI
1448.Stat animadversione debita puniri præci-
pinus.

VII

De prædicantibus.

Præsentis tenore statuti præcipimus ut illi qui prædicandi licentiam acceperint cuiuscumque status, conditionis vel ordinis existant, in cathedris publicis & aliis locis solitis verbum Dei prædicent; inhibentes districte quibuscumque personis ecclesiasticis & secularibus, ne lignorum structures, vulgariter chaufaria pro ipsis prædicantibus vel prædicare volentibus erigant, & ne ipsi prædicantes aut alii missas in locis non consecratis celebrent, præcipientes ut verbum Dei prædicent cum omni reverentia & humilitate, cessantibus horridis clamoribus, & impetuosus manuum elevationibus, excessivis signis, & gestibus in ecclesiis, nisi subsit causa rationalis arbitrio ordinarii relinquenda.

VIII

De religiosis domibus.

Inrefrenabili statuto prohibemus ne illi qui de consuetudine, de jure vel fundatione in nostra provincia elemosynarias, leprosas, xenodochia vel domos Dei habent, committere quocumque colore sibi quæsito pecuniam, vel quicquam aliud ratione commissionis, sigilli vel literæ recipiant. Quod si quis contrarium fecerit, id quod receptum fuerit teneatur restituere, & ultra pœna triplici puniatur ad utilitatem loci superioris convertenda, super quo conscientia eorum oneratur.

Quia nonnulli abbates, & priores conventuales supra se abbates non habentes nostræ provincie, qui de privilegio, vel consuetudine bona prioratuum vacantium ab eisdem dependentium ad se pertinere asserunt, ipsos prioratus dum cessione aut morte priorum vacant, totaliter utensilibus & bonis aliis omnibus denudant: unde sæpe contingit quod in eisdem succedentibus cum sua familia usque ad novos fructus mendicare cogantur. Cum autem id ex cupiditate, quæ testante apostolo omnium malorum radix est, procedere videatur: ideo ipsorum prioratuum indemnitati providere cupientes, prohibemus ne abbates & priores prædicti hujusmodi prioratum adeo dictis utensilibus, & bonis de cetero denudare præsumat; quin competentia utensilia sufficientemque provisionem ipsis successoribus, & eorum familie pro

Concil. Gener. Tom. XXXII.

alimenti aliisque oneribus eis incumbentibus supportandi usque ad novos fructus in eis dimittant. Contrarium vero facientes ab officio, & beneficio auctoritate hujus sacri concilii suspendimus, & si hujusmodi suspensionis sententiam per mensem sustinuerint, ad alia juris remedia per locorum diocesanos contra eos procedatur.

IX

De censibus.

Quoniam ut intelleximus nonnulli prælati, archidiaconi, archipresbyteri, decani, & aliæ personæ ecclesiasticæ de jure, aut consuetudine visitationis officium in nostra provincia exercentes, plures in die plerumque visitant ecclesias, a qualibet earum absque dispensatione legitima procuratorem integram etiam ultra solitum ab antiquo in pecunia numerata recipiendo, & cum hoc ab ipsarum ecclesiarum procuratoribus, seu thesaurariis pro suis clericis & apparitoribus expensas, & victualia exigunt: sic quod duplicem quodammodo contra juris dispositionem exigunt procuratorem, plerumque etiam non visitatis ipsis ecclesiis dictam procuratorem sibi solvi faciunt.

Et si non contenti ab eisdem procuratoribus sive thesaurariis pro suis clericis, & servitoribus pecunias exigunt, seu per dictos clericos exigi permittunt, personas easdem graviter opprimendo. Cum autem ipsis sufficere debeant, ut temporalia metant a locis personaliter visitatis pro diebus quibus eis spiritualia subministrant, auctoritate præsentis concilii districte prohibemus, ne de cetero dispensatione legitima super hoc cessante archidiaconi, archipresbyteri, decani, aliæque personæ prædictæ ultra unam procuratorem recipere una die sive unum locum visitatum, sive plura etiam loca visitare sufficeret, ad procuratorem integram persolvendam quoquomodo præsumant: nec etiam, si non debite visitabunt, quicquam percipiant. Cum ferendum minime sit, ut temporalia metant, qui spiritualia non seminat, cessetque a modo hujusmodi salubre visitationis officium omnis illicita exactio ac sit quilibet visitans procuratorem ab antiquo solvi solita contentus, ut potius quæ Jesu Christi sunt, quam sua quærere videatur. Si autem prædictorum contra præmissa quicquam agere præsumperit, ecclesie a qua receptum fuerit, infra mensem reddere teneatur. Quod si non fecerit, se noverit jure ab officio & beneficio fore suspensum, quousque de duplo hujusmodi gravatis eccle-

ANNO
CHRISTI
1448.a Forr. &
sic. H.b Forr. ab
hujusmodi
salubri visi-
tationis of-
ficio. H.c Forr. de
aliquo. H.

ANNO
CHRISTI
1448.

clesiis plenariam impenderit satisfactionem, A
in illa & in hac dantium remissione, li-
beralitate, seu gratia valitpra.

Cum juris provisione statutum sit quod
pro rebus propriis ecclesiarum, & perso-
narum quas non causa negotiandi deferunt
aut deferri faciunt, pedagia vel quidagia
nullatenus exigantur & in contrarium
facientes excommunicationis sententia sit
promulgata. Et bonæ memoriz Gaufridus
prædecessor noster in concilio apud ca-
strum Gonterii celebrato salubriter prohi-
buerit, ne a clericis vel personis ecclesia-
sticis pro rebus propriis, vel etiam eccle-
siarum, quas non mercimonii causa per
terram vel aquam, vel per mare ducunt
vel duci faciunt, quicquam vel nomine a-
lieno pedagia, quidagia, custumas, exa-
ctiones nomine quocumque conferentur,
exigeret vel de novo imponeret, contra-
rium facientes excommunicationis senten-
tiam innodando, & res proprias clerico-
rum, ecclesiarum, & ecclesiasticarum per-
sonarum una videlicet, & alia de suis re-
bus hereditariis, & quas in terra sua vel
ecclesie recolligunt, & quæ de rebus reci-
piunt, & quæ collecta recepta, & habita
causa vendendi, vel pecuniam inde habita-
tam in usus proprios convertunt per ter-
ram, vel per aquam ducunt vel duci faci-
unt, intelligi debere declaravit hoc non
fieri causa mercimonii. Neque negotium
esse clericis & personis ecclesiasticis licitum
& honestum atque liberum a pedagis ac
constumis, & exactionibus aliis quibuscum-
que. Nos vero approbante concilio dictas
prohibitiones, declarationes, statuta, &
pœnas in præmissis comprehensas volumus
in suo robore permanere, ita quod qui
a personis ecclesiasticis pro præmissis rebus
quas ducunt vel duci faciunt per terram,
vel per aquam, per se, vel per alium a
ductoribus, vel aliis, qui vehunt vel trans-
ferunt, receperit pedagia, exactiones, vel
constumas, excommunicationis sententiam
incurrant ipso facto, & locus in quo pe-
dagia, constumæ vel exactiones recipiunt,
ipso facto sit suppositus ecclesiastico inter-
dicto

X.

De adulterio

Perpetuo statuto prohibemus ne aliquis
cujuscumque status vel conditionis existat
sive persona ecclesiastica, sæcularisve fue-
rit, in nostra provincia de cetero notorie
teneat concubinam. Contrarium vero fa-
ciens postquam auctoritate sui superioris
canonice monitus fuerit, excommunicetur.

ANNO
CHRISTI
1448.

XL

De sententia excommunicationis

Prohibemus ne quis in nostra provincia
sententiam excommunicationis latam per
quemcumque judicem ordinarium, vel de-
legatum, ad ejus instantiam occultam te-
neat, sed ipsam infra mensem a tempore
quo lata fuerit faciat publicari sub pœna
xx. solidorum in pios usus a connectendo-
rum.

Statuimus etiam ut nullus sive sit ad in-
stantiam officii, sive partis alterius cita-
tus reputetur contumax, nisi die ad quam
citatus est adveniente fuerit specialiter sub
nomine, & cognomine suis alta voce &
judicialiter vocatus. Quod si contrarium fa-
ctum fuerit, & de facto contra eum sen-
tentia excommunicationis feratur, pro in-
justa habeatur, & sine sumptibus quate-
nus de facto processit de facto relaxetur si-
ne difficultate

Item statuimus quod nullus in nostra
provincia præsumat citare ex officio, nisi
per literas judicis sigillatas, exceptis pro-
motore, & apparitoribus, vel nisi in fla-
grantia criminis fuerit deprehensus. Ordina-
rii vero & alii jurisdictionem habentes
studeant contra abutentes citationibus, &
mandatis suis in locis suæ jurisdictionis sub-
ditis diligenter providere.

XII

De matrimoniis

Quia per clandestina matrimonia a san-
ctis patribus non sine causa & merito pro-
hibita frequenter conjunguntur non con-
jungenda, & multa mala inde veniunt,
hoc facto approbante concilio prohibemus,
ne quis presbyter sæcularis, aut regularis
de cetero talia matrimonia celebrare aut
solemnizare præsumat. Contrarium vero fa-
cientes, aliosque scienter in eis existentes,
ac ea fieri procurantes excommunicationis
sententiam ipso facto incurrere decrevimus.
Ecclesie seu capelle in quibus talia fieri
contigerit ecclesiastico sint suppositæ inter-
dicto aliis pœnis juris nihilominus in suo
robore duraturis.

Cum divinis & humanis legibus om-
nibus, & singulis hominibus utriusque se-
xus, voto continentie non incluso, liceat
nuptiis devicta castitate celebratis, in gra-
dibus ab ecclesia concessis, matrimoniali-
ter copulari, conjugaliq; nexu conjugum
alterius dissoluto, superstite liceat etiam ad
secundas vel plures nuptias, toties quoties
sibi

ANNO
CHRISTI
1448.

sibi placuerit, convolare; contrariumque A
sentire sit erroneum, & quo minus hujus
divinæ dispensationis concessio suam ple-
num & liberum effectum sortiri valeat,
quodvis impedimentum apponere, vel effe-
ctu secuto, in secundarum nuptiarum vel
nubentium detestationem, circa domos ip-
sorum & alias, quævis ludibria, irrisio-
nes, vel opprobria factis vel verbis irroga-
re vel impendere, in prædictæ divinæ dis-
pensationis vilipendium vel contemptum
damnabiliter fieri videatur: abusum illum
damnabilem, qui circa hoc quasi in consue-
tudinem deterrimam in quamplurimis civi-
tatibus, & locis provinciæ Turonensis est
deductus, pulsatione patellarum, pelvium
& campanarum, eorum oris & manus si-
billatione, instrumento æruginariorum, si-
ve fabricantium, & aliarum rerum hono-
rosarum, vociferationibus tumultuosis, &
aliis ludibris & irrisionibus, in illo dam-
nabili actu (qui *charivari*, vulgariter
charivari nuncupatur) circa domos nubentium,
& in ipsorum detestationem & opprobrium
post eorum secundas nuptias fieri consue-
tum; unde quamplurima inconve-
nientia & scandala sequi possunt in futu-
rum, & frequenter ex tali prætenso actu
in locis pluribus de die, & sub noctis um-
braculo mutilationes & homicidia sunt se-
cuta, multique a secundis nuptiis propter
verecundiam abstinentes vitam suam in
concubinato illicito potius, quam in ma-
trimonio ducere in suarum animarum pe-
riculum elegerunt, de cetero in nostra
Turonensi provincia, & singulis suffraga-
neorum nostrorum civitatibus & locis, sa-
cro approbante concilio, sub excommuni-
cationis sententia & alia pena arbitraria, D
juxta iudicium ordinariorum exigenda, &
in pios usus convertenda, tam clericis quam
laicis, cujuscumque status, gradus, ordi-
nis & conditionis vel præminentie fuerint
etiam quacumque temporali præfulgeant
auctoritate, talia de cetero fieri prohibe-
mus, decernentes ex nunc, prout ex tunc,
omnes illos & illas, qui ad hujusmodi ef-
fectum, ut prædicitur vulgariter nuncupa-
tum *charivari*, sive ad quemcumque alium
qui in opprobrium, ludibrium, irrisionem
vel detestationem, vel convicium sic se-
cundo nubentium verti possit, opem, vim
consilium, auxilium, consensum vel favo-
rem dederint directe vel indirecte, per se
vel alium, clam vel palam, excommuni-
cationis hujusmodi sententiam incurturos,
penamque arbitratibus per ipsorum locorum
ordinariorum exigendis & in prædictis opera con-
vertendis.

XIII.

De immunitate ecclesiarum.

Sacro approbante concilio excommuni-
camus invalores, raptores, depraudatores,
occupatores suo nomine vel etiam alieno
personarum ecclesiasticarum & rerum sua-
rum, vel ecclesiæ seu locorum religio-
rum, & quoscumque alios qui bona præ-
dicta indebite occupata detruerunt, aut in
religiosorum domibus vel locis ecclesiasticis
posuerunt, comestores, & loca a ibi bo-
na taliter occupata, delata, recepta vel
detenta scienter fuerint, supposita eccle-
siastico interdicto, declaramus bona eccle-
siastica esse intelligenda in hoc casu, prout
in concilio apud castum Gontem, per bo-
næ memorie dominum Petrum prædeces-
sorem nostrum ultimo celebrato non solum
bona clericorum; verum etiam bona com-
modata, & ab eis conductæ seu precario
concessa, & quorum ecclesiasticæ personæ
vel clerici habent possessionem aut detentio-
nem qualemcumque nec non personarum
ecclesiasticarum occasione in ipsorum præ-
judicium vel contemptum etiam homines
familiares, vel consanguinei vel ipsorum
bona, vel qui sub temporali sua juridi-
ctione consistunt, indebite caperentur, vel
invaderentur; hac appellatione volumus
comprehendi. Et quia facientes & consen-
tientes par pena constringit, receptatores,
defensores, invalores raptorum malefacto-
rum hujusmodi de quibus superius sit men-
tio, & qui ad præmissa dederint consilium
auxilium, favorem, publicæ, vel occulte,
eisdem penis quibus & ipsos maleficos, eo
ipso, quo ipsos vel res de quibus superius
sit mentio, scienter receptaverint, vel de-
fenderint, eadem excommunicationis sen-
tentia volumus innodari. Et ubicumque
fuerint raptores, occupatores, invalores,
defensores, receptatores præmissi, cesset
penitus servitium divinum ad minus donec
absolutionem meruerint obtinere. Et post-
quam publice excommunicati fuerint nul-
latenus absolvantur, nisi de præmissis sa-
tisfecerint competentem, & ecclesiæ emen-
dam fecerint competentem, nec tradentur
post mortem ecclesiasticæ sepulturæ, nisi
ipsi vel ipsorum heredes satisfecerint de præ-
missis ut superius est expressum; prædi-
ctum autem concilium dicti domini præ-
dicti, de quo superius sit mentio, innova-
mus, & volumus in suo robore permane-
re. Et quod omnia hic comprehensa fi-
dem faciant, ac si totum originale, &
tenor ipsius esset hic omnino de verbo ad
verbum comprehensis.

Præ-

ANNO
CHRISTI
1448.

ANNO
CHRISTI
1449.

Præterea nonnulli domini temporales, & eorum officarii a viris ecclesiasticis prælati, tam secularibus quam regularibus, & alii qui nec fœda tenent ab eis, nec ut superiores recognoscunt, & insolita nituntur exigere & exigunt jvamenta, dictosque prælatos, & alias personas ecclesiasticas per minas, & terrores personarum, captionem bonorum, & rerum spoliationem, compellunt ad præstanda jvamenta. Ideoque sacro approbante concilio prohibemus, ne quis dominus temporalis, vel ejus officarii per se, vel per alium a personis ecclesiasticis nova exigant jvamenta, nec ad ea præstanda compellant per minas, terrores, captionem corporum, occupationem rerum, & jurisdictionum, perturbationem, spoliationem parentum, & bonorum ecclesiæ, vel bonorum ipsorum mortem vel incarcerationem familiarum vel consanguineorum suorum. Contrarium vero facientes auctoritate præsentis concilii excommunicationis sententia innotamus, & terram eorum supponimus ecclesiastico interdictione. A qua nullatenus absolvantur, nec interdictionem relaxetur, nisi primo de injuriis, damnis, & offensis tam personis quam ecclesiis satisfecerint competenter.

Verum nonnulli domini temporales, bailivi, præpositi, senescalli, capitanei servientes & allocati, procuratores, & alii ad illicita manus laxant, personas ecclesiasticas tam seculares, quam regulares quam plurimam capiendo, sine causa incarcerationis seu inprisonatas detinent, & quoque ipsas restituere contradicunt. Ideoque sacro approbante concilio prohibemus, ne quis dominus temporalis, baillivus, præpositus, senescallus, capitaneus, serviens & allocatus, procurator, vel quicumque alius quocumque nomine censeatur, clericum vel quancumque aliam personam ecclesiasticam, regularem, vel secularem capiant sine causa nec tunc retineant, sed restituant suo judici cum informationibus, & bonis quæcumque reperta fuerint, ad quem spectat cognitio puniendi. Si quis vero secularis cujuscumque status vel conditionis fuerit, clericum, vel personas ecclesiasticas incarcerationis vel inprisonatas detinuerit, & requisitus non restituerit, una cum bonis, & informationibus legitimis, excommunicationis sententiam incurrat ipso facto, & ex tunc in parochia in qua detinebitur dictus clericus, vel persona ecclesiastica, vel etiam transferetur, quamdiu ibi detinebitur, cesset penitus ad minus absque ulla monitione vel præcepto postquam curato constiterit, vel ibi qui

a. l. q. vel
ibi. r.

habet gubernare parochiam, quod clericus

in carceratus fuerit, requisitus, & post requisitionem legitimam infra unum diem naturalem non fuerit restitutus: quod si ille qui clericum vel personam ecclesiasticam detinebit, sive ejus ballivus, senescallus, vel præpositus non possit tute adiri, vel alias nequeat inveniri, moneatur publice in ecclesia parochiali, si ad eam tutus sit accessus, alias in cathedrali ecclesia, quod clericum vel ecclesiasticam personam restituat, una cum bonis suis & informationibus, ut superius est expressum, infra certum tempus superioris arbitrio, in cujus civitate vel diocesi detentus fuerit incarcerationis, moderandum: Quæ monitio arctet monitum, ac si alias esset legitime monitus, & personaliter apprehensus. Quod si infra prædictum tempus persona ecclesiastica, vel clericus captus, vel incarcerationis, restitutus non fuerit, lapso termino auctoritate præsentis concilii pœnis subiaceat supradictis, & cesset ubi detinebitur vel transferetur, ad minus ut superius est expressum. Qui vero contra prædictam constitutionem nostram cessatione durante immiscuerit se divinis in casibus a jure non permissis, & collegium fuerit secularium vel regularium personarum, singulares personæ ipsius, & aliæ personæ singulares rectores ecclesiarum, & quæcumque aliæ etiam si fuerint regulares excommunicationis sententiam incurrant ipso facto; aliis statuto prædecessorum nostrorum contra tales promulgatis in suo robore duraturis. Porro iudices, capitanei, & alii seculares in illusionem nostræ provisionis hujus plerumque clericos, & personas ecclesiasticas in suis carceribus, ut præmittitur, detentas de una diocesi in aliam ac de loco ad locum malitiose transferunt, seu transferri procurant. Quia vero nec sic quorundam malitia contra Dei ecclesiam conquievit adjicimus statuentes, quod dum, & quoties hoc fieri contigerit, episcopus in cujus civitate, aut diocesi fuerit translatus clericus detentus, ad preces, & rogatum alterius juxta formam, & tenorem præinsertæ provisionis, & constitutionis contra hujusmodi detentores procedere teneatur.

E Cum in jure canonico caveatur quod qui de cetero servare fecerint statuta edita, & consuetudines introductas contra ecclesiæ libertatem statutam, & scriptores statutorum ipsorum; nec non potestates, rectores, consules, & consilarii locorum ubi hujusmodi statuta, & constitutiones de cetero edita fuerint, & servata; nec non illi qui secundum illa judicare præsumpserint, vel in formam publicam scribere judicata, excommunicationis sententiæ debeant

ANNO
CHRISTI
1449.

ANNO
CHRISTI
1448.

beant subiacere. Nonnulli suae salutis ob-
liti, & suae verecundiae non parcentes ju-
ris sententia verborum amplexa non sine
fraude circumvenire nituntur, non statu-
ta ut asserunt, banna tamen faciunt pro-
clamari, praeccepta & inhibitiones indu-
cunt, quod non est dubium in libertatis
ecclesiasticae praerudicium redundare. Nos
itaque fraudibus malignorum quas adhibi-
tas fuisse cognovimus obviare volentes sta-
tuimus, ut quicumque suo nominis, vel
etiam alieno, cujuscumque gradus vel
conditionis existat, contra ipsius ecclesiae
libertatem banna, prohibitiones sive pra-
cepta fecerint, aut fieri procuraverint,
seu facientibus consilium dederint, & fa-
vorem, excommunicationis sententia sint
ligati.

In exem-
plari Mem-
oratio hie ha-
betur
Tit. De elem.
iii.

Dolentes * referimus quod in nonnullis
nostrae provinciae partibus clerici saeculares
vel regulares, ac laici clericis, ac reli-
giosis laborantibus in extremis beneficia
possidentibus excubias faciunt, & ante eo-
rum obitum ecclesias, & domos eorum
invadunt, occupant, in eis se introdu-
cunt, & aliquoties eas cum armatis deti-
nent obsessas; unde saepe contingit ipsorum
beneficiatorum sensus perturbatio, & die-
rum abbreviatio: procurantque per se, &
suos complices talia impedimenta, quo mi-
nus expectantes apostolici, & alii forsan
auctoritate ordinaria canonice instituti pos-
sessionem dictorum beneficiorum nancisci
valeant. Et exinde ecclesiae per aliqua tem-
pora divinis frustrantur obsequiis, benefi-
ciatique mortui pietatis officio relegato in-
humaniter absque missa, & aliis divinis
suffragiis, quae cedunt in scandalum plu-
rimorum, & divinae majestatis offensam.
Nos his quantum possumus obviare cupien-
tes, etsi a jure talia sint damnata, quia
tamen multis grassantibus opus est exem-
plo. Sacro approbante concilio prohibe-
mus tales invasiones, intrusiones, occu-
pationes, detentiones armatorum, & alio-
rum quorumcumque congregationes, &
sacrilegia in ecclesiis, & aliis locis sacris &
religiosis, & eorum domibus fieri de ce-
tero. Contrarium vero facientes eisdem
vim, auctoritatem, opem, juxta vim
praebentes, & in praemissis culpabiles,
cujuscumque gradus, conditionis, digni-
tatis, auctoritatis, & praerogativae exi-
stant, majoris excommunicationis senten-
tiam ipso facto incurrere decernimus. Et
si forsan in dicta excommunicationis sen-
tentia obdormierint, * postquam moniti-
onem auctoritate ordinaria eisdem canonice
factam a praemissis non destiterint, terram
eorum, si quam habent, canonico suppo-
nimus interdicto. Si vero plebeja condi-

* Legi. post
que moni-
tionem. H.

ANNO
CHRISTI
1448.

tionis, aut alias terram non possidentes exi-
stant, ultra dictam excommunicationis
sententiam dioecessani arbitrio puniantur;
paenis & censuris contra talia perpetrantes
in jure comprehensis in suo nihilominus ro-
bore duraturis.

Cum olim recolendae memoriae Simon
tituli sanctae Caeciliae, presbyter cardina-
lis, legatus in Francia, in suo generali
concilio tunc Biturige celebrato ad conser-
vationem, & detensionem jurisdictionis
ecclesiasticae proinde duxerit statuendum,
quod si quis cujuscumque dignitatis exi-
stat, nuntios aut executores ecclesiastico-
rum judicium eorum literas, aut acta ju-
dicialia deferentes, hac occasione capere,
detinere, occultare, carceri mancipare,
aut quod gravius est censendum interfice-
re, literas, vel acta judicialia praedictis
personis memoratis auferre, eas rapere,
aut eas detrahere quoquomodo, vel sic
ablata celare praesumerent aut fieri procu-
rarent, excommunicationis sententiam in-
currerent ipso facto. Et postmodum Boni-
facius papa VIII. in quoquomodo jurisdic-
tionem ecclesiasticam impediens excom-
municationis sententiam per suam constitu-
tionem generalem in jure redactam, & in-
sertam ipso facto promulgaverit. Demum
hujus memoriae Gaufridus praedecessor no-
ster in suo provinciali concilio apud Sal-
mum celebrato hujusmodi ecclesiasticae
jurisdictionis perturbatores similem excom-
municationis sententiam incurrere declara-
vit; ac nonnulli comites, barones, mili-
tes, baillivi, judices, procuratores, al-
locati, & saeculares homines jurisdic-
tionem saecularem exercentes, conjurationes,
confederationes, colligationes, seu conspi-
rationes faciunt quae libertatem ecclesia-
sticam, & maxime dictam jurisdictionem
ecclesiasticam restringere, & diminueri ex-
quisitis fraudibus, & maliciarum astutiis
moliuntur, utpote in foro ecclesiastico li-
tigantes, seu litigare volentes super eccle-
siasticis causis, seu quae ad ecclesiasticum
forum de jure, seu de consuetudine per-
tinent ad desistendum compellant, tam
per se quam per personas interpositas, per
minas & terrores ipsorum litigantium, seu
in foro ecclesiastico litigare volentium, vel
parentum, consanguineorum, amicorum,
familiarium, nuntiorum, vel rerum ipso-
rum captionem, detentionem, inhibiti-
ones, applegiamenta, taxas, multas &
emendas eis imponendo, & quousque de-
stiterint a suis causis persequendis ipsorum
procuratores, notarios, & dictarum li-
terarum executores vel eas deferentes arre-
stando, & incarcerando falces suas non
abhorrentes ponere in messes alienas. Qua-
prop-

ANNO
CHRISTI
1448.

propter condolentes referimus plures ad forum suum ecclesiasticum recurrere non audentes suis iustis instantiis prosequendis directe vel indirecte cessantes, & desistere compelluntur. Unde nervus sanctæ matris ecclesiæ damnatione infringitur in ipsorum sic compellentium, & hoc fieri procurantium enormia pericula animarum, populique scandalum, atque compulsorum huiusmodi lesionem, & gravamen jurisdictionem ecclesiasticam in præmissis ausibus nefariis, & damnabilibus incurrendo. Quos siquidem omnes, & singulos ut præmittitur compellentes, & etiam compelli procurantes, & ad ea sic damnabiliter perpetranda auctoritatem, vim, consilium, auxilium vel favorem, clam, vel palam, vel directe vel indirecte, publice vel occulte præstantes, & in præmissis culpabiles, cujuscumque gradus, conditionis, dignitatis, aut præminentie existant, hoc sacro approbante concilio declaramus excommunicationis majoris vinculo innodatos; mandantes nihilominus & præcipientes omnibus, & singulis nostræ provinciæ suffraganeis, quatenus huiusmodi malefactores per civitates, & dioceses diebus dominicis, & festis sic excommunicatos prout sunt auctoribus quibus supra, faciant a suis subditis palam, & publice nominari.

XIV.

De reliquiis.

Quia Christianæ religioni non convenit ut sanctorum corpora, seu reliquiæ causa quæstus per mundum vehantur aut deferantur, nonnullique hæctenus per nostram provinciam plures reliquias etiam ignotas huiusmodi quæstus causa detulerint, ad quas quamplures simplices causa venerationis accedentes variis figmentis, aut falsis documentis decipi potuerunt; sacro approbante concilio prohibemus ne de cetero huiusmodi reliquiæ per nostram deferantur provinciam; contrarium vero facientes per locorum ordinarios districte compescantur.

XV.

De indulgentiis.

Quia plerumque nonnullæ indulgentiæ a sede apostolica certis ecclesiis, & locis propriis ex causa rogati concessæ per ignotas, insufficientes & inhonestas personas prædicantur & populo opponuntur: unde hæctenus plurima in nostra provincia scanda-

a For. capo
veneru. H.

la sunt exorta, præsentis decreto statuimus, ut amodo indulgentiæ per ipsam sedem concessæ vel concedendæ, per rectorem aut alium providum & honestum, ac scientificum virum, per loci diocesanum seu ejus vicarium b publicentur, & populo distincte exponantur.

ANNO
CHRISTI
1448.b For. Arpa
londam. H.

XVI.

De publicatione præsentis concilii.

Præterea ne quis super poenis in præsentis concilio statutis prætextu ignorantie se valeat excusare, statuimus & etiam ordinamus, quod rectores ecclesiarum quarumlibet, ecclesiæ Turonensis, statuta in præsentis concilio ordinata perpetuo anno quolibet prima die dominica in adventu domini; die dominica post festum epiphaniæ domini; prima die dominica in quadragesima; die dominica in passione; die dominica post pentecostem; die dominica post festum assumptionis beatæ Mariæ virginis, per se vel per alios in suis ecclesiis publicent populo congregato, & lingua materna effectualiter exponant, dum divina ibi contigerit officia celebrari. Qui vero in præmissis defecerit arbitrio ordinarii puniatur.

XVII.

De potestate absolvendi.

In omnibus autem casibus in quibus excommunicationum, suspensionum, vel interdictorum sententias duximus in præsentis concilio promulgandas cuilibet episcopo in suis civitate, & diocesi absolvendi huiusmodi excommunicatos & suspensos, & interdictos relaxandi in forma ecclesiæ auctoritate præsentis concilii concedimus potestatem.

Acta, deliberata, lecta, & conclusa fuerunt supradicta statuta Andegavis in refectorio ecclesiæ Andegavis ad prædictum concilium provinciale celebrandum ordinato, anno domini 1448. mense Julii die 16. cum quindecim diebus immediate præcedentibus, indictione 11. pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri D. Nicolai divina providentia papæ V. anno 2. In quorum omnium & singulorum, fidem & testimonium præsentis literas seu præsentis publicum instrumentum per notarios publicos infra scriptos per nos, & dictos suffraganeos nostros ad hoc deputatos subscribi; & publicari, sigillorumque nostri ac suffraganeorum dictorum præsentium fecimus munimine roborari. Præsentibus venerabilibus, & circumspicendis viris dominis Joanne Bouhale scholastico utriusque juris, Joanne Jocale archipresbytero legum, & Joanne Mousdes; utriusque juris,

ANNO
CHRISTI
1449.

93

NICOLAUS
P. V.

CONCILIUM LUGDUNENSIS.

FRIDERICUS III.
IMPERAT.

94

ANNO
CHRISTI
1449.

ris, canonicis ecclesiam Andeg. Petro Hugueti A
utrinque juris; Joanne de la Moulais, le-
gum doctoribus in universitate Andegav. actu
regentibus, nec non magistris Petro Hermi-
ta, beati Martini Turonensis subdecano in
utroque jure; Guidone de Versailles, ec-
clesiam Teron. cancellario & canonico in sacra
pagina, Joane de Laille in utroque jure, Jo-
anne Barberii in legibus licentiate, cum plu-
ribus aliis testibus ad premissa vocatis speciali-
ter & rogatis.

In codice ms. P. C. Agidii Menegii hac subscris-
tionem. Datum pro copia sub sigillo prefati
reverendissimi in Christo patris, & domini D.
archiepiscopi Turonensis, die decima octavo
mensis, anno, indictione, die & pontificatu
predictis. Sic signata hujusmodi copia, Cho-
let predicti concilii scriba, & notarius Gaste
pro copia datum, die decima octava anno pre-
dicto: Touars, dicti domini reverendissimi do-
mini archiepiscopi secretarius sive scriba, ac
presentis concilii cum prescriptis venerabilibus C
notariis notarius.

NOs vicarii generales in spiritualibus eccle-
siis Nannetensis, episcopali sede vacante
sacro-sanctam synodum, die data presentium in
dicta ecclesia ut est moris celebrantes, omnia
& singula statuta synodalia supradicta per pon-
tifices Nannetenses suis temporibus edita que
non fuerunt hactenus revocata, laudamus, ra-
tificamus approbamus, ac etiam innovamus.
Data & acta fuerunt hac in dicta Nannetensi
ecclesia die Jovis proxima post festum sancti
pentecostes domini vicima octava mensis Maii,
anno domini millesimo quadringentesimo octua-
gesimo octavo, indictione quinta pontificatus
sanctissimi in Christo patris, & domini nostri
domini Innocentii papa VIII. anno quarto.
Presentibus ibidem venerabilibus viris magistro
Petro Pasquerelle de Turchis & de Raillé,
Guillelmo Blanchet de Dervalo, Joanne l'Ab-
be de Bassa Gouvena, & Guillelmo de Boite-
lve de Veterinones respectivo rectoribus, cum
pluribus aliis testibus ad premissa vocatis spe-
cialiter atque rogatis. Signatum L Aviz, no-
tarius publicus, atque scriba de premissis ro-
gatus. Verum hac alio pertinent.

ANNO
CHRISTI
1449.

ANNO
CHRISTI
1449.

CONCILIUM LUGDUNENSIS

ANNO
CHRISTI
1449.

Pro schismate inter Nicolaum papam & Felicem antipapam tollendo congre-
gatum anno domini MCCCCXLIX. tempore Nicolai papa V.

DE hac synodo ita Genebrardus libro quar-
to suæ chron. An. 1449. concilium Galli-
canum Lugduni celebratum jussu Caroli regis
ad tollendum schisma inter Nicolaum & Fel-
icem, qui rogatus a concilio & Friderico III.
imperatore, libere cessit pontificatu. Unde vul-
go de eo ferebatur carmen:

Lux fulsit mundo cessit Felix Nicolaus.
Atque hac ex libro Joannis le Maire. Vide
epistola Nicolai Papa V. superius positas.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Hæc Genebrardus atque ex eo Severinus Einius depre-
pta ex mem. libro Gallico. Nos longe plura ad con-
ventum hæc Lugdunensem & synodum, ut vocant,
Lausanensem spectantia exhibuimus supra, cum quibus-
dam epistolis Nicolai V. papa, alique a R. P. Luca
Dacherio editis tom. IV. Spicilegii ex locuplete pena
V. C. D. de Vyon D. d'Herouval, in suprema ratio-
num Parisiensium curia auditoris meritisissimi. Ex his
vero discis, lector, qua ratione pax ecclesiam reddita
sit, Amedeo dicto Felice V. in ordinem redacta.

Ex Martene
Thesaur.
Anecd.
Tom 4-
P. 175.

CONCILIUM LUGDUNENSE

Anno Domini M. cccc. xlix. celebratum.

Ex archivio regio Palensi.

PRO generali utilitate ecclesiam Gallicanæ,
interim dum per concilia provincialia ma-
jor speratur, visum est reverendissimis dominis
patribus archiepiscopis & episcopis Lugduni con-
gregatis sequentes articulos diligenter esse ob-
servandos, nec non in conciliis provincialibus
& synodis episcoporum promulgandos.

gregato infra missarum solemnia prohibi-
tio blasphemiarum renovetur, & publice-
tur cum comminatione, quod si qui cen-
suræ canonicæ contemptores existant, ac-
riori poena, invocato, si opus sit, brachio
seculari, in eos animadvertetur.

I.

II.

Contra blas-
phemias.

Primus articulus. Execrandum blasphe-
morum criminis commune flagitium, ex
quo totiens offensa divina majestas pestilen-
tius, fame & bellis in nos animadvertere
creditur, coercere plurimum necesse est.
Puniantur ergo blasphemi poenis & mul-
ctis in cap. de maledicis contentis, & singu-
lis diebus dominicis populo in ecclesiis con-

Secundus articulus. Ad vitandam effre-
natam multitudinem clericorum, de ceto-
ro prelati ad clericatum & tonsuram non
admittant, nisi quos ratio & jura permit-
tunt.

III.

ANNO
CHRISTI
1449.
De claustra
monasterii.

III.

Tertius articulus. Quatenus ad minores ordines suscipiendos non requiratur tanta sufficientia, quanta in ordinibus sacris; tamen ad eos non admittantur, nisi qui scient debite legere, & ante eorumdem ordinum collationem monentur de his que spectant ad officium, nec simul cum minoribus ordinibus conferatur subdiaconatus eadem die.

IV.

De ordinandorum
examine.

Quartus articulus. Nullus promoveatur ad sacros ordines, nisi legitime etatis, bonorum morum, sufficientis & competentis litteraturæ, & ad præbandum, si tales fuerint ordinandi, committantur viri docti bonæ famæ & conscientie, qui examen incipiant feria quarta, & in principio fiat per aliquem dictorum examinatorum sollemnis exhortatio de officiis ordinandorum, & qualitatibus eorum, & pro ipsis ordinibus nihil recipiant ordinatores, nec episcopi portatiles, & ordinandi per tales portatiles seu episcopos carentes clero & populo examinentur, reperti insufficientes in qualitatibus prædictis sive per episcopos prædictos portatiles, sive in curia Romana ordinati, non admittantur ad executionem sui officii donec fuerint per suos diocesanos approbati. Examinentur etiam illi quibus dantur litteræ dimissoriae ad sacros ordines ante eorundem litterarum dationem, sicut examinantur ante promotionem.

V.

De habitu
clericorum.

Quintus articulus. Sacerdotes & in sacris ordinibus constituti, sive seculares, sive regulares, prout jura volunt, vestes tam exteriores quam interiores & tonsuram statui suo convenientes & honestas deferant, maxime in ecclesiis & capitulis, durante servitio divino. Non autem deferant pileos in capite in ecclesiis tempore divinorum officiorum, & aliis publicis locis, nec calceos revestratos, sed deferant ipsi tunicas talares, non in parte superiori fronsatas, non in parte posteriori scissas. Insuper non administrent sacramenta, nisi cum superpellicis, nec nisi cum illis content officium divinum, aut servitium parochiale, maxime curati & vicarii.

VI.

Sextus articulus. Quantum attinet ad confirmationem electionum servetur decretum concilii Basileensis in titulo *de Electionibus*.

A

VII.

Septimus articulus. Quantum ad publicos concubinaris, & quantum ad divinum officium, serventur canon antiqui & decreta sacrorum conciliorum, maxime concilii Basileensis; que decreta in singulis synodis provincialibus & episcopalibus publicentur, legantur, & in capitulis generalibus ecclesiarum cathedralium.

VIII.

Octavus articulus. Circa clausuram monasterii observetur capitulum *Periculis de sancta regula* in sexto, & Clementina *Attendantur* eo tit.

De clausura
monasterii.

IX.

Nonus articulus. Pro consecratione & benedictione calicum & vasorum sacrorum nec non altarium portatilium, & ornamentorum ecclesiasticorum nihil omnino accipiat.

Pro scribis
benedictionibus
nihil
exigendum.

X.

Decimus articulus. Pro consecratione, benedictione, & reconciliatione ecclesiarum & cimeteriorum, nihil accipiat præter procuracionem de jure consuetam seu debitam.

XI.

Undecimus articulus. Ad reformationem quorumcumque monasteriorum diligenter intendant prælati, ad quos spectat, & regulari vita religiosos vivere agant: ita ut sit numerus competens religiosorum in quolibet monasterio & prioratu conventuali, juxta intencionem fundatorum, habitatione reddituum præsentium.

De reforma-
tione mo-
nasteriorum.

XII.

Duodecimus articulus. Examinent prælati aut eorum commissi diligenter curatos, & vicarios curatorum absentium, antequam illis curam animarum committant: nullumque ad hoc committant, nisi formam & materiam sacramentorum, numerum peccatorum mortalium, species eorundem, aliaque necessario scienda & ad regimen animarum requisita sciant & memoriter teneant.

De examine
curatorum.

XIII.

Decimus tertius articulus. Prælati neminem promoveant ad sacros ordines, nisi quem constabit obtinere beneficium ecclesiasticum, vel actualiter habere patrimonium.

Non ordi-
nandi, nisi
beneficium
aut patrimonium
habentes.

ANNO
CHRISTI
1449.

nium, & eodem beneficio vel patrimonio A
realiter & pacifice gaudere, valoris annui
ad minus viginti librarum Turonensium :
& ad eandem non promoveant habentem
titulum patrimoniale jure donationis vel
cessionis sibi factæ, nisi cum ipso titulo pa-
trimonialis ipse donans cedens vel titulus
aut alia idonea persona se suos & sua or-
dinario & ordinando obliget ad educatio-
nem ipsius talis ordinandi quamdiu vixerit,
vel saltem donec pacifice obtineat benefi-
cium ecclesiasticum, aut alium redditum B
annuum similis valoris viginti librarum.
Exhortantur etiam ipsi prælati adhibere
alias cautelas circa præmissa necessarias.

XIV.

De clande-
stina ma-
trimonia.

Decimus-quartus articulus. Ad evitanda
clandestina matrimonia, prælati in suis dice-
cesibus subditis suis prohibeant, ne contra-
hant matrimonium per verba de præsentibus
nisi intra fores ecclesiæ parochialis matri-
monium contrahere volentium vel ulterius C
ipsorum, quando benedictio nuptialis de-
bet fieri, & quod ille matrimonii contra-
ctus fiat per ministerium curati proprii,
vel ejus vicarii, aut ab eo commissi spon-
salibus, & tribus bannis prius per ipsum
curatum proprium vel ejus vicarium aut
ab eo commissum publice & alias debite
factis; nec faciliter dispensent ipsi præ-
lati super bannis. Si qui autem matrimo-
nium in capellis vel ecclesiis exemptis con-
traxerint, aut contra præmissa in toto D
vel parte attentaverint excommunicentur,
& deinde pro excommunicatis publice nun-
tiantur, vel alias secundum quod facti
qualitas aut statuta diocesum postulave-
rint, puniantur.

XV.

De abusu
indulgentia-
rum.

Decimus-quintus articulus. Cum ex quæ-
storum & indulgentiarum execrandis ab-
usibus incredibilia populo christiano tam
in spiritualibus quam in temporalibus mala
contingant, in grandem totius cleri ignomi-
niam, sacrorumque profanationem, totius
ecclesiasticæ disciplinæ enervationem, & in-
tolerandam ecclesiæ decolorationem. Ad
occurrentum ejusmodi abusibus, nulli de-
inceps permittatur quæstus gratia per pa-
rochias deferre reliquias, neque de gente
in gentem confratrias publicare, neque in-

dulgentias quæstuosis hominibus prædican-
das committere, aut ad firmam dare: ita
quod si quedam & paucissime propter
antiquitatem vel evidentem necessitatem
permittantur publicari, non per destinatos
ab eis, sed per viros probos ab ordinariis
deputandos publicentur. Et si confessori-
bus opus est, tantum doctis & cognitis sa-
cerdotibus secularibus aut religiosis refor-
matis confessiones audiendæ committantur.
Et per deputatos ab eisdem ordinariis ele-
mosynæ colligantur, recipiantur, & fide-
liter his quibus elargitæ fuerint reddan-
tur, expensis moderatis ecclesiarum loco-
rum ad quos elemosynæ hujusmodi spe-
ctabunt.

XVI.

Decimus-sextus articulus. Cum sæcula-
res potestates nituntur sæpissime assumere
prædicatores in ecclesiis, prohibeatur om-
nibus prædicatoribus tam secularibus, quã
religiosis, ne habeant in quacumque dice-
cesi prædicari extra suas ecclesias, nisi li-
centia petita & obtenta ab ordinariis.
Quantum ad mendicantes quibus permis-
sum est audire confessiones, juxta Clemen-
tinam *Dudum de sepultura*, prohibeatur
eis ne habeant confessiones audire, nisi ip-
si realiter fuerint ordinario præsentati, &
ab eo recepti & approbati.

De prædi-
catoribus &
confessori-
bus.

XVII.

Decimus-septimus articulus. Sancti do-
ctores de universitatibus, & alii ad quos
spectat, moneant & cogant suos scholasti-
cos, ut abstineant ab effrenatis & inhone-
stis habitibus eorum, puta barretis rubeis
vestibus fronsatis, & camisiis, nec non ca-
ligis veloto ubicumque circumdatis, ita-
que suas vestes talares portent, & caputia
deferant secundum quod honestius & de-
centius fieri poterit.

De habitu
scholarium.

XVIII.

Decimus-octavus articulus. Observentur
etiam inviolabiliter decreta sacro-sancto-
rum conciliorum Constantiensis & Basi-
leensis, & in ecclesiis & capitulis eccle-
siarum cathedralium & regularium, nec
non in conciliis provincialibus & synodis
episcoporum publicentur.

ANNO CHRISTI 1459.

ANNO CHRISTI 1459.

SOPHIANA PSEUDOSYNODUS CONSTANTINOPOLI

In ecclesia sanctae Sophiae celebrata a schismaticis post mortem Joannis Paleologi Imperatoris, sub fratre eius Constantino Dracose circa annum MCCCCL.

Ex Leone Allatio; in addendis ad caput IV. libri III. de perpetua ecclesia occidentalis & orientalis consensione pag. 1380. edit. Colonienfis.

Hicce fere diebus, amicorum ope, advehitur ex insula Chio exemplum Constantinopolitanae synodi sub Joanne Paleologo; ut tu quoque habeas, titulus ita concipiebatur.

Hinc liber initium sumit postremae Constantinopolitanae synodi, in sancta Sophia templo congregatae, post exactam pseudosynodum Florentinam unius anni & dimidii intervallo, & post obitum Joannis Paleologi, qui cum Latinis sentiebat, ab Italis sub spe auxilii delusus, ante tamen obitum orthodoxo dogmati assensum praeberat, sub Constantino orthodoxo illius filio extracta est ex bibliotheca, propria manu scriptorum Constantini Lascaris, vere doctissimi, qui satis amplam claramque grammaticam edidit jussu sapientissimi Byzantini patriarchae Athanasii, & transcripta a Theodoro Zygomala magno ecclesiae proedico.

A Επιϋθεν τὸ βιβλίον ἀπόκειται πρὸς ἐν Κοσταντινουπόλει ὑστάτης συνόδου ἐν τῇ ἁγίᾳ Σοφίᾳ ἐπιπλεθεισῆς μετὰ τῷ γένησι τῷ ψαδοσυλλόγου Φλωρεντίνου ἐπὶ ἐκείνῳ διαστήματι ἐν ἡμίσυ, ἔμετὰ τῷ πλάτῳ τῷ Λατινόφρονι Ἰωάννῃ τῷ Παλαιολόγῳ, τῷ ἀκατηθέντι ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ἐπὶ βοηθείᾳ, ἔπι πλάτῃς συμφρονησάντος τῷ ὀρθόδοξῳ δόγματι ἐπὶ τῷ ὀρθόδοξῳ ἑὶ αὐτῷ Κωνσταντίνῳ, ἐξ ἐβλήθη ἐκ τῆς βιβλιοθήκης ἰδιοχείρῳ Κωνσταντίνῳ τῷ Λασκάρῳ τῷ ὀπίσσω σοφωτάτῳ, ἡ τῷ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας γραμματικῆς διδάξαντος, ἐπιπλεθεισῆς τῷ σοφωτάτῳ τῷ Βυζαντινῷ πατριάρχῳ Ἀθανασίῳ Κωνσταντουπόλεως, ἡ μετὰ τὴν ἀπό Θεοδώρου τῷ Ζυγομαλά, ἀρχιδιάκονος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

Synodus quatuor congressibus absolvitur.

I.

In primo praesentibus tribus patriarchis, Alexandrino, Antiocheno, & Hierosolymitano, per oeconomum Michaelem, & magnam rhetorem Theodorum accersitus Gregorius patriarcha Constantinopolitanus tertio, (nam bis antea vocatus comparere noluerat) ut synodo intersit, somnum excutiat ferreum, neque ita negligenter se gerat in gregis sibi commissi gubernatione. Oeconomus & magnus Rhetor accedunt, patriarcharum, & reliquorum praesulum nomine rogant, ut ad synodum veniat, de decretis in synodo Florentina sententiam laturus. Respondet patriarcha:

Ego subscriptionibus consensu, existimans illam synodum ab aliis oecumenicis synodis, ante eam celebratis, nihil differre, neque Italos a Graecis, in iis quae substantiam & exquisitam dogmatum veritatem spectant, discrepare. Sunt enim utriusque Christiani orthodoxi: & qui ante me patriarcha erat, nisi intempestive ante subscriptiones diem suum obiisset, subscriptione propria, ut ego mihi autumo, res ibi gestas confirmasset. Licet enim ille in synodo palam sententiam suam non enunciaverat, illius nihilominus archidiaconus referebat mihi, eum opinionem Imperatoris sequi.

C Εγὼ συνουσίᾳ τῶν ἰτογραφεῖς ἡγήθηκα μηδὲν ἐκείνῳ τῇ συνόδῳ τῆς ὀρθοδόξου οἰκουμένης συνόδου διαφέρειν· μετὰ τῶν Ἰταλῶν τῶν Γραικῶν ἰσχυρῶς διακρίθειν κατὰ τὴν δόγματιν ἀκρίβειαν· ἡμετέρας δὲ ὀρθόδοξας εἶναι ἀμφοῦ. εἴμαι δὲ ἡ τῷ ἀπὸ ἐμοῦ πατριάρχῳ γενομένῳ Ἰωάννῳ εἰ μὴ ἀπὸ τῆς ἰτογραφῆς ἐν δυσμαίᾳ εἰς τὴν βίβλιν ὑπογράψῃ· εἰ γὰρ ἡμετέρας ἡμετέρας εἰς τὴν συνόδον προσφώνῃ· ἐξέγινεν, οὐκ ὁ ἀρχιδιάκονος ἐκείνου ἐπέειπεν μοι τῇ δόξῃ τῆς βασιλείας συντρέχειν.

Et cum intulisset Theodorus, ab archidiacono audisse, papale eum dogma approbare, licet esset inciens atque imperitus; respondit Gregorius:

Putate, omnia me, quae Papa dicit dicere, eademque velle studere ac velle, quae & synodus. Vices meas geret frater Leonardus, & respondebit.

D Φαίπει τὸν αὐτὸν ἐμὲ τῷ πέρα τῆς δόξης σκοπὸν διώκειν, ἔμεδὲν ἀπὸ τῆς συνόδου εἰσοεῖν. ἤξει δ' ἀπὸ ἐμοῦ ὁ φράτηρ Λεονάρδος ἀπολογησόμενος.

Simul cum fratre Leonardo Gregorii omnia Missi patriarchis reliquis & synodo retulerunt, Statimque, nullo alio examine, sententia fertur, pellendum solio Gregorium, substituendum Athanasium; qui a tribus praesulibus, Macario Nicomedensi, Neophyto Niceno, & Metrophane Cyziceno, in patriarcham promovetur, & ad synodum deducitur. Tum a fratre Leonardo, & Theodoro,

ANNO CHRISTI 1452

ANNO CHRISTI 1452

tura, ante omnia Christo retribuendam. A Ego enim, ait, sum pax & vita, scandalorum vero causa diabolus est. Debebant siquidem illi prius demere, tum deum discutere, si addendum erat vel non addendum. Non enim opera pretium videbatur, Papam ab interlocutoribus in iudicium vocatum, decernere: namque calculi non ab iis qui iudicant, ferendi sunt. Quod si non potest in iis que fidei sunt falli, quam ratione pro rebus fidei in iudicium vocatur?

ἀφ' ὧν τὸ σκάνδαλον ἤρκεται, πότεν ἰμελλεν ἡ ἀφαιρέσις χορηγήσῃ τῷ κερύλλῳ, διαφύσει τὴν Χρῆσιν ἀποδοξαρίων. ἐγὼ γὰρ φησὶν, ἐμὶ ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ζωὴ, τῷ δὲ σκάνδαλον αἰτίος ἔστιν ὁ διάβολος. ἐχέτω γὰρ καί τις ἀφελῆν ἄφρον, ὡς δὲ ζῆτιν, οἱ καὶ ἀφροδῆται, ἡ ἀφελῆν. καὶ ἐχέτω δὲ τὸ πᾶσαν κεινόμενον ὑπὸ τῷ διαλογισμῷ ἀποφαίνεσθαι. ἢ γὰρ τοῖς δικαιοφύτοις, ἀλλὰ τοῖς διακρίσει αἱ ψαυσι σωτήριον. οἱ δ' ἢ διώκεται καὶ τῷ τίσιν ἀμαρτάνειν, πῶς καὶ τῷ τίσιν κείνεται;

Sequitur postea disputatio inter Ephesium, Gennadium, Gemistum, Amyrutium, & Antonium Heracleensem, de additione & falsatis per Latinos patribus. Tum concluditur de additione contra synodum Florentinam secundus congressus.

III.

In tertio, ab initio usque ad finem; Antonius Heracleensis, Theodorus, magnus ecclesie Rhetor, Amyrutius, Gennadius, Gemistus, Ephesius, Latinorum argumenta de processione Spiritus sancti proponunt, illisque, quantum in eis est, quemadmodum & auctoritatibus patrum, respondere conantur, & difficultates efrugere. Tandem concludunt patriarche, cum nos habeamus ex sanctis patribus & septem œcumenicis conciliis fidem sufficientem, eam immutandam non esse.

Latini agros proprios esse paradysum & infernum existimantes, opinantur, in sua non Dei potestate esse, quem ipsi voluerint, in infernum immittere, rursusque, quem ipsi cupiunt in paradysum. Proptereaque non credentem, Spiritum ex Patre & Filio esse, tamquam ab uno principio & causa, in infernum detrudunt, & credentem in paradysum; non animadvertentes, & Dionysium Areopagitam, & Iustinum, & Gregorium Thaumaturgum, & septem synodos, sufficientem ad salutem fidem edocuisse. Namque ut Nyssenus refert oratione in Thaumaturgum: Beatus ille docebat, unum Spiritum sanctum, ex Deo existentiam habentem, & per Filium apparentem, videlicet hominibus. Nota bene accurateque illud, videlicet.

Οἱ δὲ Λατῖνοι ἀγρὸς ἰδίους εἶναι τὸν παράδεισον καὶ τὸν ἀδύω οἰόμενοι ἠγόωνται ἐπ' αὐτοῖς εἶναι, καὶ μὴ ἐπὶ τῷ Θεῷ ἐπιθῆναι τῷ ἀδῷ, ὃν ἐν βυβλίῳ λέγουσιν, καὶ τάλιν ἐν τῷ παράδεισῳ, ὃν ἐν ἐδέχοιεν. καὶ διὰ τὸ τὸν μὴ πισθόντα τὸ πῶμα ἐν τῷ πατρὶ καὶ υἱῷ εἶναι, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς καὶ αἰτίας, εἰς ἀδύω ἐμβάλλουσι καὶ τὸν πισθόντα εἰς παράδεισον. καὶ σωζόμενος καὶ Διονύσιον Ἀρεοπαγίτην, καὶ Ἰουστίνον, καὶ Γρηγόριον Θαυματουργόν, καὶ πάσας τὰς ἐκ τῆς σωῆδος, ἀρχαῖαι τίσιν ὡς σωτηρίαν διδάσκουσαι. καὶ γὰρ τὸν Νύσσην ἐν τῷ εἰς τὸν Θαυματουργόν λόγῳ, ὁ μακάριος ἐκεῖνος ἰδίωσκεν, ἐν πῶμα ἁγίου ἐν Θεῷ τῷ ἱταξινέχον, ἐν δὲ υἱῷ τριφῶς, δηλαδὴ τοῖς ἀνθρώποις. σκόπη καλῶς καὶ ἀκριβῶς τὸ, δηλαδὴ.

IV.

In quarto congressu iidem disputant de auctoritate Papæ in orientales, & in alias ecclesias universas, quantum ipse caput & primas dicitur, de igne purgatorio, de fruitione sanctorum, de verbis consecrationis; que omnia schismaticorum more examinant. Multa deinde in Latinos, tamquam sanctorum canonum & ecclesiasticorum decretorum pravariatores, congerunt & exagitant. I. Non pingere imagines archetypis similes. II. Sæculares cantus & modulus ecclesiasticis psalmodiis accommodare. III. In ecclesiis masculos & feminas simul confundi oriturque inde plurima scandala. IV. Ecclesiasticis nuptias prohibere. V. Non orare ad orientem. VI. Azymo sacrificium conficere. VII. Quidquid Deo inest, substantiam esse, asseverare, & lumen quod in Thaborio monte apparuit, creaturam esse, suspicari. VIII. Crucem Papam super pedem effigiare, quam Christus super humerum tulit. IX. Cubantem mysteriorum participem fieri, nec debita reverentia circa eam uti. X. Mercedem a meretricibus accipere. XI. Jejunare sabbato, comedereque carnes feria quarta. XII. Contra decreta sextimæ synodi Deum Patrem coloribus exprimere. XIII. Dum se cruce signant, initium facere a patre sinistra. XIV. Papam sæcularem auctoritatem sibi usurpare, cum successione a Christo, nullam ipse habeat. XV. Si exhibeantur pecuniæ, Papam a jejuniis Christianos absolvere. XVI. Contra sacræ scripturæ sancita concedere parentibus, primogenitum tantum hereditatem facere. XVII. Cultum latræ exhibere imagini Christi & cruci, que soli tradi Verbo Deo & homini debetur. XVIII. Sculptilia adorare. XIX. Sacerdoti scortatori permittere ut Missam celebret. XX. Gradus nuptiarum conservare. XXI. Non statim chrismate caput inungere baptizati, ut est divina traditio. XXII. Non orare stantes sabbato & Dominica. XXIII. Comedere suffocata. XXIV. Pœnis temporalibus eos, qui circa fidem delinquant, punire. XXV. Non præcipere iis, qui injuriam fecerunt; veniam potere ab eo qui accepit, sed manere in illis odium perpetuum. Post hæc nascitur decretum patriarcharum:

Minutiora hæc esse Latini existimant: D nihilominus divus Chrysostomus cap. 1.

Τῶντα μικρὰ ἠγόωνται οἱ Λατῖνοι. καὶ ὁμῶς ὁ Θεὸς Χριστός ομοσ κεφ. ε. τῆς πρὸς Γαλάτας

ANNO CHRISTI 1450

ANNO CHRISTI 1450.

ἐπιστολῆς, μήτις ἢ μικρὰ ἐρηχθῆναι παρεῖναι. Α
 τὸ αὐτὸ φησὶ καὶ ὁ Νύσσης ἐν τῷ πρώτῳ καὶ τῷ
 Εὐνομικῶν λόγῳ, καὶ λόγῳ ἰδ. τῆς πρὸς Εφε-
 σίους ἐπιστολῆς, τῆς αἰρετικῆς πειρῆς, ἰσθ, τὸ
 τῶν οὐκ ἐπισημίων χίτας, μὴ ἰθαλῶν ἢ κακῶν.
 ἡμῶν δ' ἢ καταλαδῶντες, ἀταγε, ἀλλὰ διορ-
 θῶν ἐπιθυμῶντες, ταῦτα πάντα τῶν ἀμαρτη-
 μάτων κατεργασάμεθα. καὶ ἔτι ταῦτα ἀδελφι-
 κῶς δεξάμεθα. τί οὐκ ἔσεται, εἰ μὴ τὸν Φλωρεν-
 τίνου σύλλογον ἀτάτῳ ἢ ἐφρακτισμῶν, καὶ
 ἐξέοισι, καὶ βίαισι, καὶ τῆς ἀνωτέρας ἐστρεφείας
 ἀπολειπόμενοι; ὁ μὲν γὰρ προδότος Βησσαρίων,
 ἀλλὰ μὴ καὶ ἄλλοι ἐφροσίν, ἀλλὰ δ' Ἐξαγιέ-
 λων τῷ σώματι, ἐπειθε τὸν πατριάρχην ὡς προτε-
 φελύται τῆς Ἰταλίας πρὸς τὸ ἡμέτερον δόγμα
 διώκεται διὰ τῆς διαλέξεως τῶν δὲ βασιλεία διὰ
 τῆς ἐνώσεως τῶν Ἀγαθῶν πειρηθήσεται. ἐπει-
 θε τῶν π Φερρασίαν, καὶ Φλωρεντίαν ἐπῆλθεν ἢ
 ἀνατολικῆς συνάξεσσι, ἐπηλύτατο τοῖς Λα-
 τίνου, εἰάν αὐτὸν καρδιᾶν καταστήσῃ, πε-
 σαι τῆς Γραϊκῆς τῆ ἐνωτῶν δόξῃ συνθέσθαι. ἢ
 δὲ βασιλεία ἰσχυρῶς τῶν μὲν τῶν Ἰταλῶν ἐνω-
 σιν ὑπὲρ τῆς χερτῆς ἐκτελεσθῆναι, ὅπως τῶν
 σοιοῦ καὶ τῶν Ἀγαθῶν ἀρῆ. ἡπάτων δ' Ἰταλοὶ
 καὶ ὑπερῶντο μικρὰ διωκόμενοι. καὶ τῶν καὶ Ἰτα-
 λοὶ ἐτάπηται, ἐκατήθηται. τῶν γὰρ ἡπῆλθεν
 πε λόγῳ ἐμελλον βίαι κατήθη. ἀλλοὶ αὖ ἐσω-
 σαν καὶ αἱ ὑπογραφαί, καὶ ἡ κακὴ ἐκείνη συν-
 λάτῃ, καὶ τῶν συνόδων ἐσω ἀλλοτερικῶν, ὡς
 βίας καὶ ἀτάτης γέμετα. τῆς μὲν γὰρ οἰκουμενικῆς
 συνόδου ἐπεκέρωσιν οἱ πατριάρχαι καὶ ἡ οἰκουμενικῆ.
 ταῦτῳ δὲ οἱ πατριάρχαι ὡς δευτέρῳ μὲν τῆς
 ἀνατολῆς ἡδέτησαν.

V.

Subnectuntur postea nonnulla, quae Latini in Graecis animadvertunt: pueros nempe baptizari
 aequae immerfos: episcopos & sacerdotes simoniace ordinari; solvere matrimonia, & novas super-
 inducere uxores. Singulis respondent, & factum excusant. Clauduntque statim congressum sub-
 scriptiones patriarcharum & metropolitaram, & aliorum.

Αθανάσιος ἐπίσκοπος Θεῆ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταν-
 τινπόλεως ἕως Ρώμης, καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρ-
 χης, ὑπέγραψα. Φιλόθεος Ἀλεξανδρείας, ὑπέ-
 γραψα. Ἀνανίας πατριάρχης Βιλαδρωτῆ Θεῆ
 Ἀντιοχείας, ὑπέγραψα. Θεοφάνης Θεῆ χορηγῶν-
 τος πατριάρχης Ἱεροσολύμων ὑπέγραψα. Μάρκος
 ὁ Εφεσῆ ὑπέγραψα, καὶ ὁ ἱεραρχὸς τῆς πατριαρ-
 χῶν. ὁ Ηρακλείας Ἀντώνιος ὑπέγραψα, ἔχω
 καὶ τῶν γνώμων τῆ ἀγιωτάτης ἐπιτοκῆς Καίσα-
 ρίας. Κωνσταντῖνος ἐπίσκοπος Ἀβύρας, καὶ ὡς
 ἀπὸ μέρους Κωνσταντῆς ἐπιτοκῆς Κύπρου. Παρ-
 θενῖος Κυζίκου. Νικόλαος ἐπίσκοπος Σαρδίων.
 Σταυράκιος ἐπίσκοπος Νιχίας. Γρηγόριος ἐπί-
 σκοπος Νεοχρηστίας. Θεόδωρος ἐπίσκοπος Σταυ-
 ριπόλεως. Θεοφύλακτος ἐπίσκοπος Λαοδικείας.
 Θεόδωρος ἐπίσκοπος Ἰκονίας. Γεώργιος Σινώδων,
 ἔχω καὶ τῶν γνώμων Μακαρίου ἐπιτοκῆς Ρόδου,
 καὶ Ἀδριανπόλεως, καὶ Μηνῆ Μιτυληνῆς. Ο πα-
 τριάρχης μετροπολίτης Νικομηδείας Μακάριος, ἔ-
 χων καὶ τὸν λόγον τῆς Δαμιανῆς Μολδοβλαχίας.
 ὁ Κάλδιστος Δίφρας. ὁ Γάνης Γρηγόριος. ὁ Με-
 λενίκης Μαλθαῖος. ὁ Ἀρχιᾶν Σωφρόνιος. ὁ με-
 tropol. Gener. Tom. XXXII.

epist. ad Galatas: Parva; dicit, contem-
 penda non sunt. Hoc idem Nyssenus tra-
 dit, prima contra Eunomianos orat. &
 orat. 11. in epist. ad Ephesios, non minus
 esse malum, ait, ecclesiam scindere, quam
 in haeresim incidere. Nos porro, non de-
 trahentes, ablit, sed corrigere exoptantes,
 hos omnes eorumdem erroris recensuimus;
 & utinam haec fraterne acceperint. Non
 aliud ergo inde sequitur, nisi conventum
 Florentinum fraudem esse & deceptionem,
 & universalem & violentam, nulliusque su-
 perioris diligentiae competentem. Namque
 proditor Bellario, alia occultans in ani-
 mo, alia ore enuncians, suadebat patri-
 archis, posse se per disputationes, ad no-
 strum dogma suscipiendum Latinos com-
 pellere; Imperatori, per unionem Agare-
 nos debellare. Cum vero Ferrariam & Flo-
 rentiam orientalis congregatio pervenisset,
 promisit Latinis, si ipsum cardinalem crea-
 sent, persuadere Graecis, eorum opiniones
 sequi, Imperatorem vero cogebat, cum
 Italis unionem amplius ulnis amplecti, ut
 posset de Agarenis victoriam referre. Ve-
 rumtamen Itali fallacias fingebant, & in-
 gentia promittebant, cum parva possent.
 Et hac ratione Itali deceperunt, decepti-
 que sunt. Superati enim sermone, supe-
 riores erant vi evasuri. Istitae itaque sint
 & subscriptiones, & pravus ille congres-
 sus, extraque alias synodos episcipatur, tam-
 quam fraudis & violentiae plenus. Nam
 aetas aecumenicas synodos stabiliebant: pa-
 triarchae, & universus terrarum or-
 bis; hanc vero patriarchae, tamquam
 Deo exofam, cum universo oriente reje-
 cerunt.

D
 Athanasius miseratione divina episcopus
 Constantinopolitanus novae Romae & aecu-
 menicus patriarcha subscripsi. Philotheus
 Alexandrinus subscripsi. Ananias patriar-
 cha benignitate divina Antiochenus sub-
 scripsi. Theophanes, concessionem divina
 patriarcha Hierosolymitanus subscripsi.
 Marcus Ephesius subscripsi, & ut exarchus
 patriarcharum. Heracleensis Antonius sub-
 scripsi, de mente etiam Agapii Caesarien-
 sis episcopi. Constantinus episcopus Ancy-
 ranus, & ex parte Constantini episcopi
 Cypri. Parthenius episcopus Cyzicenus.
 Nicolaus episcopus Sardium. Stauracius e-
 piscopus Nicenus. Gregorius episcopus
 Neocaesariensis. Theodorus episcopus Stau-
 ropolitanus. Theophylactus episcopus Lao-
 dicenus. Theodorus episcopus Iconiensis.
 Georgius Synadorum, & ex mente etiam
 Macarii episcopi Rhodii, Adrianopolita-
 ni, & Menae Mitylenae. Humilis metro-
 polita Nicomedientis Macarius, vices ge-
 rens & Damiani Moldoblachiae. Callistus
 Dithae. Gani Gregorius. Melenici Mat-
 theus. Anchiati Sophronius. Magnus fec-
 E 3 vophy-

ANNO CHRISTI 1430

vophylax Gregorius, Magnus chartophylax A
 Nicolaus, vices gerens & protoprati Chii.
 Magnus ecclesiarcha & dicaphylax Col-
 mas, & omnes alii clerici. Olim hegume-
 nus Periblepti Athanasius. Hegumenus san-
 cti monasterii Pantocratoris Pancratius.
 Magnus logotheta Michael. Magnus rhe-
 thor Theodorus. Omnes una confitemur
 supervacaneam esse additionem in symbo-
 lo: neque enim indiget correctione septem
 synodorum symbolum: nec deficiens esse ad
 salutem; Spiritum procedere ex Patre, &
 non ex Filio, solamque causam esse Pa-
 trem subsistentem Filii & Spiritus: Papam,
 si orthodoxus fuerit, cum aliis quatuor pa-
 triarchis œcumenicam synodum constitue-
 re, & præcedere alios ordine, & non di-
 gnitate, quasi illius legibus illi subjiceren-
 tur: solam autem synodum universalem
 a) *Foris descriptam
 congruam. h.
 ut legem. h.*
 a) conficere, & non Papam veluti monar-
 cham; Sanctos intueri Deum, sed non
 perfecte ante iudicium: liberationem fieri
 in inferno, & non in igne purgatorio ex-
 tra infernum: secundum essentiam transmuta-
 tionem mysteriorum fieri a Triade & Do-
 minicis verbis post preces sacerdotis, con-
 ducentis & illius velut organi ad sa-
 cram actionem. Consentit huic synodo
 & trium patriarcharum congressus, cuius
 illud est principium: Trium œcumenico-
 rum patriarcharum orthodoxorum, Phi-
 lothæi Alexandrini, Joachimi Hierosoly-
 mitani, & Dorothei Antiocheni.

ANNO CHRISTI 1430

γας σκαφύλαξ Γρηγόριος. ὁ μέγας χαρτοφύ-
 λαξ Νικόλαος, ἔχων καὶ τὸν λόγον τῶ πρώ-
 γάτου τῆς Χίου. ὁ μέγας ἐκκλησιάρχης, ἡ δι-
 κασφύλαξ Κοσμάς, ἡ πάντες οἱ λοιποὶ κληρι-
 κοὶ. ὁ τοπὶ ἡγούμενος τῆς περιβλήτης Ἀθανά-
 σιος. ὁ ἡγούμενος τῆς ἀγίας μονῆς τῆ Πατοκρα-
 τος. ὁ μέγας λογοθέτης Μιχαὴλ. ὁ μέγας
 ῥήτωρ Θεόδωρος. Συμβαίνει σιωμολογητῆ πε-
 ρετῆ τῆ τῶ πρόθεσι εἰ τῶ συμβόλω, ἡ-
 τειδὴ ἡ κείνη διορθώτως τὸ τῆ ἐκτὴ σιωδων
 σὺμβολον. ἡ μὴ τῆ ἑλληνικῆς πρὸς σωτηρίαν.
 τὸ πῶμα ἐκτορεθεῖ ἐκ τῶ πατρός ἡ μὴ ἐκ τῶ
 υἱῶ, ἡ ἡτὴ μόνω αἰτία τῶ πατρός τῆς ὑπάρ-
 ξεις ἡ εἰ πῶματος. τὸν πῶμα ὀρθόδοξον ὄντα
 μετὰ τῆ πῶμα πατριαρχῶν σιωμῶν σιωδων
 οἰκουμένη, ἡ ὑπερτερεῖ τῆ ἄλλω τῆ τῆς, ἡ
 μὴ τῶ ἀξιώματι, ὡς ὑποκείμεν τῶς ἐκτὴς
 νόμοις, μόνω δὲ τῶ οἰκουμένη σιωδων κατο-
 ρίζει, ἡ μὴ ὡς μονάρχῃ τῶ πῶμα. τῶς ἀγίας
 ὄντα τῶ Θεῶν, ἀλλὰ μὴ πῶμα πρὸ τῶς κείνης.
 τῶ λῆτρωσιν γίνασθαι εἰ τῶ ἀδῆ, ἡ μὴ εἰ κα-
 θαρτεῖα πῶμα ἡζῶθεν τῶ ἀδῆ. τῶ κατ' ἑσῆαν
 μεταβολῆ τῆ μυστηρίων γίνασθαι ὑπό τῶς τῶς
 ὄντα, ἡ τῆ κλεικῶν λόγον, μετὰ τῶς ἀχῆς
 τῶ ἱερέως, φέροντος κακείνης ὡς ὄντα πρὸς τῶ ἡ-
 ρηγῆ. Συμβαίνει ταῦτα τῆ σιωδων εἰ τῶ τῶν
 πατριαρχῶν σιωμῶν τῶς ἡ ἀρχῆ. τῶ τῶν οἰκου-
 μένῶν πατριαρχῶν ὀρθόδοξων Φιλοθέου Ἀλεξανδρίας,
 Ἰωακίμ Ἱεροσολύμων, ἡ Δωροθεῖς Ἀντιοχείας.

Et hac quidem continentur in hac synodo.

Refutatio illius pseudosynodi, auctore eodem V. C. Leone Allatio.

Cum vero, tamquam aliquod rarum, & monumentum non contemnendum, a nonnullis, qui multum in ea ponerent, transmissa fuisset, ut Latinos inde a Græcis superatos & plene debellatos ostenderent circa fidei dogmata; operæ pretium visum est, rem totam attentius examinare. Et ut quod sentio in medium proferam, edico, hanc synodum, uti modo digeritur, numquam ab his, qui dicuntur in illa interfuisse, celebratam: sed a nebulone quopiam, & utinam non recentissimo, ex variis Amyrutzi, Gemisti, Gennadii, contra Florentinam synodum scriptis concinnatam. Sis mecum paululum, lector. In synodis omnibus ac congressibus ecclesiasticis, dummodo pondus habeant, temper in ipso initio, vel saltem in fine, ponitur tempus, quo talis synodus coacta est. In ista, nulla est temporis notio, nulla mentis memoria, nulla indicationis designatio, & si quæ sunt temporis notæ, adeo sunt confuse, ut nihil inde certi haurias. Dicit, hanc esse celebratam post synodum Florentinam anno uno & dimidio. At hoc non potuit esse, cum ille fuerit annus Christi MCCCCXL. Nam concilium inchoatum fuit Ferrariæ anno MCCCCXXXVII. Decretum unionis editum Florentiæ anno MCCCCXXXIX. Si addas annum & dimidium, sive menies decem & octo, cum dicitur coacta fuisse hæc synodus, erit annus MCCCCXL. Synodus trium patriarcharum Syriæ abioluta fuit anno MCCCCXLIII. Quanam ergo ratione in fine scripturam, synodum trium patriarcharum cum hac Constantinopolitana consentire, quæ nondum facta fuerat, sed post tres annos celebrata? An quis laudare potest, quod nondum est, & rerum naturam prævertere? Titulus ipse, e quo nec tempus ipsum synodi exculpseris. Ita incertum enim delinquit, sub quo Imperatore ea acta sit, sub Joanne, an sub Constantino. Certe in illis verbis Oedipo opus est. Si sub Constantino ejus filio, quomodo post synodum Florentinam anni unius & dimidii intervallo; Si tantum hoc intervallum præcessit, quomodo sub Constantino? Joannes Imperator moritur anno MCCCCXLIX. Intervallum anni unius & dimidii post synodum Florentinam, est annus MCCCCXLI. Concorda tempora, si potes. An dies complurculi sunt? Novem annorum intervallum intercedit. Si dices, illam factam esse sub Joanne, sed sub Constantino extractam exscriptamque; auctor Græcæ locutus est, an barbare? Combina tum verba. Quocumque te veritas, cuncta disturbas & misces. Vocat deinde Constantinum filium Joannis Imperatoris. Quanam hoc historię docent: Plura conatus est in suis transformationibus Ovidius; nescio an ullum filium fecerit qui esset frater. Joannes & Constantinus, fratres, filii fuerunt Manuelis Imperatoris. Joannes sine liberis vitam finit, succedit Constantinus, aliis fratribus civium diligentia & aliorum favore, prælatas. Quis præterea zquo animo feret tam insigne mendacium, Joannem in ipso suo obitu palinodiam cantasse, & de recto catholicoque dogmate, quod professus fuerat in synodo Florentina, subripieratque cum aliis, in opiniones erroneasque Græcorum abiisse? Si ex patriarcharum, quos temper orientales Imperatores sibi in dogmate concordem eligant, fide, de fide etiam imperatorum aliquid conjectandum est; profecto Joannes hic, Manuelis filius, non solum

ANNO
CHRISTI
1450

ANNO
CHRISTI
1450

solum post concilium Florentinum unionem fovit ipse, aliosque compulit ut foverent, patriarcham instituens Metrophanem Cyzicenum, unioni addictissimum, ideoque schismaticis exolum; sed, & antequam ipse vitam obiret, anno MCCCCXLV. Gregorium protolyncellum, virum vere catholicum, & ipsi patrem spiritualem sive a confessionibus, in patriarcham promovit; quo adhuc superstite, ecclesiam gubernante, & unionem machinis omnibus ac viribus prolatante, excessit e vita. Quomodo itaque fateri non erubescunt, Joannem ante obitum, Romanam ecclesiam renunciantem, Græcorum erroribus adhæsisse? Omnium denique irrisione ludendum est, quod in fine tituli appingitur de Constantino Lascari; eum scilicet, jussu Byzantini patriarchæ, Grammaticæ artis præcepta edidisse. Sane omnium infantissimum dictum. Constantinus in Italia ipsa, sed Messanæ præcipue & Mediolani, Grammaticæ institutionem pro Græcis ipsis & Latinis qui ad discendas literas Græcas animum addixerant, compositam publicavit. Ubi sane nulla Byzantini patriarchæ auctoritas poterat intercedere. Sed quis erit iste patriarcha Athanasius, cum nullus hîsce, & quod magis est, subsequens temporibus hoc nomine patriarcha, neque a Græcis, neque a Latinis recensetur, nisi ipse fictitius in hac synodo? Sed cujus hortatu Constantinus opus exegit? Audiatur ipse, si libet, lib. 111.

Τὸ μὴ περὶ ὀνόματος Ἰεζδοτοῦ αὐτῶν Μεδιολάνων Ἀ
ἐν τῇ Φραγκίσκῃ Σφορτίῃ τῆ ἡγυμῶνος, ἀξιώσει
Φιλίππου, ἡ Βαρθολομαίου τῆ Χάλκης, ἡ Βο
νίνου τῆ Μομφρακίου, οἱς χειρογράφα εἰς τὴν κα
τόρας τῆ ρημάτων ἐροτέθηκα τῆ τῆ ὀκτω μέρων
τῆ λόγῳ ἐπιτομῆ, τῆ πολλὰς ἐκτυπώθησι,
οἱ τῆ ὑποδείξι πῦτη ἡρμοζον, ἐπὶ ἀπὸ θεολο
γίας χιλιοτῶ τετρακοσιοτῶ ἑξκοσῶ τρίτω. τὸ
δὲ περὶ ὀνόματος ἐχέδιαδῃ μὴ αἰετῆ, Ἰεζδοτοῦ δὲ
αὐτῶν αὐτῶν Μεδιολάνων τῆ Σικελίας. ἐπὶ τῆ περὶ
συντάξεως τῆ ἡγυμῶνος ἡ Λατίνου, ἡ ἄλλῃ τῆ.

De nomine quidem editum fuit Mediolani, tempestate Francisci Sfortie ducis, rogatu Philippi Ferufini, & Bartholomæi Chalci, & Bonini Mombriicii: quibus gratificatus & regulas verborum addidi, octo partium orationis compendio septennumero impresso, quæ argumento huic congruebant, anno a Dei ortu MCCCCXLIII. De verbo autem congestus quidem ibi, editus autem est hic Messanæ Siciliæ, etiam de constructione verborum secundum Latinos, & nonnulla alia.

Constantinus Lascaris dicit, rogatu Philippi Ferufini, Bartholomæi Chalci, & Bonini Mombriicii grammaticas has institutiones conscripisse; & nebulones isti, synodi collectores, asseverant jussu patriarchæ Byzantini Athanasii eas composuisse. Cui potius credendum est? Constantino ipsi Lascari, an succenturiatis hujusmodi? Jussionem illam dicent, non referri ad grammaticam, sed ad excriptionem synodi, nempe ex autographis Constantini, jussione Athanasii patriarchæ, illam exscriptam fuisse. Non dubium: fateor. At si compositione verba moveas colloquesque ut lubet, quæ nam tum erit certa auctoris sententia? quid non ipsi, dummodo libeat, e quibuslibet verbis estorquebimus? Sane id dictu difficile fuerit, natam vix synodum, eodem tempore, dirigentis synodum jussu descriptam fuisse ex externo autographo. Annon habebat notarios & sua archiva, ex quibus sua excriberet, absque eo quod ad externos recurreret? An suis magis fida Constantini illa Athanasius, rerum auctor, monumenta recognoscere debuit? Sed quis nugas has nugacissimas non rideret?

In primo congressu nuncupatur patriarcha Antiochenus, Dorotheus; in subscriptionibus, Ananias: qui an idem sit cum Dorotheo, vel an mortuo Dorotheo Ananias successerit, quod in continuata synodo tacendum non erat, nullo in loco exprimitur. Et Dorotheum triennium post supervivisse, ex trium patriarchatum synodo, cui interfuit, palam est. Quomodo itaque Dorotheus in Ananiam abierit, dicat, qui nugamenta ista hæc simul concinnavit. Sic ordinantes Athanasium patriarcham, Nicænus episcopus nuncupatur Neophytus, Cyzicenus Metrophanes; in subscriptionibus, hic Parthenius, ille Stauracius vocatur. In tam brevi spatio temporis ex animo eorum, qui tamdiu fuerunt in ludo, plane nomina effluxisse? Tam repente hos quidem demortuos, tum postmodum revivisse, & pristinam dignitatem recuperasse? Sic in secundo congressu, Cizbi metropolitæ Ilidorus Dorotheum induit, & alius alium, ne singulos commemorem. Gregorius patriarcha in eodem congressu deponitur, & eligitur Athanasius. Anno MCCCCXL. quo hæc synodus coacta dicitur, nondum erat patriarcha Gregorius; qui post Metrophanem anno MCCCCXLV. in patriarcham renunciatur. Et hic nihilominus deponitur Gregorius, quinquennio antequam patriarcha renunciaretur. Quis ista tam absurda somniaret, nisi historię universę infans ac impetitus? Et ego credidit, circa ea tempora scriptam esse? An tradi facile poterit, nescisse tunc temporis patriarchas vel universam synodum nomen patriarchæ, qui Constantinopoli præerat; & loco illius alium, post quinquennium futurum, quem ipsi nec divinare poterant, supposuisse? Adde, Gregorium tum depositum asserere, ante eum fuisse patriarcham Josephum: quod aversum esse a vero, ex his quæ diximus, de Bessarione & Metrophane certum est. Et ut magis irrideas infantiam, Athanasius patriarcha, patrum rerum gestarum & sui memor, dicit, ante se Byzantii patriarcham fuisse Josephum.

Ὅπως δ' ἀποθανῶν Ἰωσήφ πατριάρχης, πρὸ
ἐμῆ ἀρχῆς τῆς Βασιλείας, πρὸ τῆς υπογραφῆς
τῶν βίον ἀπέλιτε.

Vere demortuus Josephus patriarcha, qui ante me reginæ urbium præfuit, antequam subscriberet, vitam deposuit.

Annon ante eum, post Josephum fuit Metrophanes Cyzicenus, & Gregorius hic depositus? Dices, eos noluisse honore patriarchatus cohonestare, quod Latinis adhæserint. At hoc etiam de Josepho multo magis asserendum est, & tamen eum inter patriarchas retulit. Alii dicent, verbis illis.

ANNO
CHRISTI
1450

ANNO
CHRISTI
1450

illis, *quod* *ante me*, non notari patriarcham, qui tibi proxime in patriarchatu processit, sed quemcumque ante eum qui processor dicitur. Quare nihil intererit, ut vera ipse lateatur, sive ante eum proximum, sive ante eum aliquando patriarcham: qua ratione patriarcha & Josephus & alii superiores patriarchas ante eum dici possunt. Non negarim. Sed in aliis quoque rebus apertissima hujus scriptoris infantia, & involutus loquendi modus, ut errorem illi obiectam, impellit. Patriarcha item hic Athanasius, recens electus, quisnam homo fuerit, neque synodus dicit, neque ex aliis illius temporis scriptoribus discere possumus. Quem sane, cum alios etiam catholicos diligentissime recensuerint, tantum schismatis & Græcorum sententiarum factorem, innominatum non praterissent. Eum ipse anxius perquisivi; semper tamen inter vivos hominem quaeritavi mortuum. Unum tamen esse se ex iis, qui in synodo Florentina fuerant, ipsemet dicit congressu secundo, & una cum Ephesio & Heracleensi noluisse subscribere. Inter eos, qui Florentina synodo interfuere, nullus occurrit Athanasius, nisi ille qui fuerat hegumenus monasterii Periblepti. Qui cum subscribat etiam in hac pseudosynodo post patriarcham Athanasium & alios, hegumenus Periblepti esse non potuit. Potuit esse alius. Verum cum se equalem faciat Ephesio & Heracleensi metropolitano, omnino, ut verisimile est, nomen illius actus non tenuissent.

Vin plura? Audi. Athanasius hic patriarcha consecratur a Macario Nicomediensi, Neophyto Niceno, & Metrophane Cyziceno. O Græcorum in conservandis suis ritibus fallam jactantiam! O temere interruptam, quam probe sancteque præscripta, sanctionem! Quis nescit ab Heracleensi consecrari Constantinopolitanum antistitem: idque adeo firmum fuisse, ut aliquando de dignitate illius, qui ab Heracleensi non fuerat consecratus, fuerit dubitatum & acriter disceptatum? Et ista mihi synodus suadebit, præsentem Heracleensem Antonio, ab alio quam ab illo Athanasium consecratum? Ante Constantinopolim excisam, & post eam captam a Turca, semper in electione patriarcharum, communis illa æxia inculcatur, ab Heracleensi fuisse consecratum. Et nunc præsentem Heracleensis nullus est? Præterea, Metrophanes iste Cyzicenus ille idem omnino erit, qui ante Gregorium patriarcham administravit, illique postea renunciavit. Quomodo ergo, tum demum Cyzici episcopus factus Athanasium cum aliis ordinarit? Id dicit, qui nescit consuetudines Græcorum. Semel depositus, & potissimum ob hæresim, ut fuerat hic Metrophanes, numquam in posterum se ministeriis ecclesiasticis se immiscet. Metrophanem deposuerunt ante istam synodum patriarchæ Syriæ. Erit hic alius episcopus Cyzicenus eodem nomine Metrophanes, qui functionem perogit. Potuit esse; fatetur. Quare ergo cum aliis hic commemoratis in fine synodi non subscripsit, cum eadem opiniones tutaretur & sectaretur? Si quis præterea enucleate judicium de Gregorio consideraverit, ne ille ridebit patriarcharum judicium, in quo nulli juridici termini, nulla expressa sententia, nulla eligendi iustitia conspiciuntur, sed consula omnia, & nugatorie gesta in re tam gravi. An sufficit dicere in negotio tam arduo;

Ejiciatur: ordinaturi præfules tres sint: A *Εκβαλλέτω οἱ χειροτονήσαντες ἀχίερεις τρεῖς ἐποσκοῦν καθεύλομεν, ἀντιετήγαμεν;*
deposuimus; loco illius alium substitui-
mus?

In congressu tertio dicitur, synodum Florentiæ propter pestem interruptam.

Jure merito itaque & nos rejecimus, tamquam fraudem & vim, Florentinam congregationem, quam una nobiscum Deus per ingentem pestem rejecit, quemadmodum sub Copronymo, & iconomacho Leone.

Εικότως ἄρα ἔμεν ἀπωσάμεθα ὡς ἀτάλῃ καὶ βίαν τὸν ἐν Φλωρεντία σύλλογον, ὃν σωματώτατο ἡμῖν ὁ Θεὸς διὰ τῆς μεγάλης λιμῆς, ὡς καὶ ἐπὶ τῷ Κωνσταντινου, καὶ τῷ ἰκονομάχου Λέοντος.

Hoc vero falsum est: pestis enim Ferraria Florentiam patres & universam synodum compulit, in qua postmodum pestis non fuit.

In congressu quarto tradit, disputatum esse in Florentina de verbis Dominicis: an illis videlicet transmutetur panis & vinum in corpus & sanguinem Christi, an vero necessario requirantur, ut id fiat, & preces patrum lubnetæ.

Patriarcha. Quod vero conclusistis de hora immutationis eucharistiæ? Ephesius. Superati sunt & in hoc, quemadmodum & in aliis, Latini. Namque liturgiæ in precibus post verba Dominica; Fac, inquit, panem hunc corpus Christi, vinum vero sanguinem, immutans Spiritu sancto tuo. Hæc illi hoc modo expoluerunt: μεταβαλὼν, tempore secundi imperfecti, postquam ea immutaveris; fac panem corpus, & vinum sanguinem, ut fiat communicantibus in salutem corporis & animæ.

Πατριάρχαι. τί δὲ σωτηριώτατα περὶ τῆς ὥρας τῆς μεταβολῆς τῆς εὐχαριστίας; Ο Εφῆσος. ἠπρωτῶτα καὶ ἡ τῆτο ὡς καὶ ἡ ἄλλα οἱ Λατῖνοι. αἱ γὰρ λειτουργίαι ἐπὶ τῆς εὐχῆς μετὰ τῆς κυριακῆς λόγου, ποιῆσον (φασὶ) τὸ μῆνῆρον σῶμα Χριστοῦ, τὸν δὲ οἶνον αἷμα μεταβαλὼν τῷ πνεύματι σου τῷ ἁγίῳ. ταῦτα δ' ὡδε ἐκεῖνοι ἐξηγήσαντο μεταβαλὼν ἐν χρόνῳ δαπτῆρα ἀορίστου. ποιῆσον τὸ ἄρτον τὸ σῶμα, ἔν τῷ οἶνῳ τὸ αἷμα, ὡς ἐλέηθη τοῖς μεταλαμβάνουσιν εἰς ἰατρὴν ψυχῆς καὶ σώματος.

Quod etiam falsissimum est: in synodo siquidem Florentina Latina Latini inter alia & hoc quoque quaesiverunt a Græcis; Quare non contenti estis Domini verbis; Accipite & comedite, sed postea dicitis, Et fac panem quidem hunc pretiosum Corpus Christi tui, & transmutans ea Spiritu sancto tuo; Amen, amen, amen?

Subdunt

ANNO CHRISTI 1450.

Subdunt acta, hoc, quemadmodum & alia, canonice legitimeque fuisse dissoluta per Micylenensem. Unde ergo emersit tam proluxa disputatio, quam hic Ephesus profudit? Illud quod contemnendum non est, disputationis modum in hac synodo longe esse diversum ab eo, qui eo tempore erat in ale: immo recentissimum esse evincunt testimonia auctorum ita producta, & doctrina non ex Græcis, sed ex recentioribus hæreticis plane deprompta: & auctores ab iisdem laudati, qui Græcis non sunt ita familiares, cum lingua Latina scripserint; & hic fere afferuntur eorum operibus congesta, quales fuerint Augustinus, Tertullianus, Hieronymus, Cyprianus, Ambrosius, Leo Papa, Anselmus, Petrus Lombardus, Beda, Gratianus, Bernardus, Thomas Aquinas, Scotus, Hilarius; quorum omnia scripta, licet nonnulla, omnia tamen in linguam Græcam versa non sunt. Hinc ipse Marcus Ephesus, ut supra vidimus, dicta occidentalium patrum & doctorum se non cognoscere, ingenue fatetur.

ANNO CHRISTI 1450.

Καὶ γὰρ οὐδὲ μεταβλήθηται ποτὶ εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶτταν.

A Neque enim unquam in hanc nostram linguam versa sunt.

Quanam itaque ratione in hac synodo in tanta copia afferuntur? Si recte consideres, Latinos ipsos ex propriis doctoribus, non Græcos, argumenta & sententias recolligere affirmabis omnino. Sed de hac pseudosynodo, ejusque fraude, hæc nunc satis sint: quam nos, ut ab aliis discernamus, quod in sancta Sophia templo celebrata dicitur, *synodum Sophidnam* nuncupavimus. *Hæc Alatinus.*

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Anno 1451. celebratum fuisse Moguntinum concilium præfide Nicolao de Casa S. R. E. cardinali, & per Alemanniam de latere legato monimus in synopsi. Verum illud tibi nunc representare non potuimus: si tempori ad nos accesserit, illud in appendicem conjiciemus. Interim tibi exhibebimus Colonienſe eodem Cufano card. præfide habuimus comprobante Theodorico archiepiscopo Colonienſi.

ANNO CHRISTI 1451. Ex Lunigli Spicilegio Eccl. Con. an. 11 p. 68.

CONCILIUM MOGUNTINUM

ANNO CHRISTI 1451.

Anno MCCCCLI. celebratum.

R everendissimus in Christo pater & dominus B dominus Theodoricus archiepiscopus Moguntinen. &c. Super propositis pridem & avistis in sacra provinciali synodo ad diem dominicam post festum sancti Martini De anno domini Milleſimo quadringentesimo quinquagesimo primo cum continuatione dierum sequentium per suam paternitatem reverendissimam indicta una cum provincialibus sive suffraganeis & eorundem procuratoribus deliberavit ac in modum infraſcriptum conclusit.

Primo synodus sancta acceptat ordinationem sive decretum sacri basilien. generalis concilii de provincialibus & dyocesanis conciliis celebrandis editum ac dudum per vocationem nostram acceptatum inantea praticari & observari precepit. Voluitque quod quo ad missas letanias & orationes cum ceremoniis per reverendissimum in Christo patrem dominum nicolaum tituli sancti petri ad vincula cardinalem apostolice sedis per alemanniam legatum jam observatum de cetero ipsa provincialia concilia celebrentur & observentur prout & antiquitus fieri solitum est & consuetum fuit, que & in libris statutorum provincialium conscribi vult & registrari.

Tunc vero statuti basilien. concilii de quo supra fit mentio sequitur & est talis.

Sacroſancta generalis synodus basilien. in spiritu sancto legitime congregata universalem ecclesiam representans ad perpetuam rei memoriam. Pridem hæc sancta synodus quod tam saluberrimum promulgavit decretum pro stabilitate & robore generalium conciliorum quorum frequens celebratio precipua est agi dominici cultura. Verum cum ad eandem culturam non dubium sit pertinere episcopales synodos & concilia provincialia prout veteres ca-

nones decreverunt frequentari. Ideo eadem sancta synodus antiquos & laudabiles mores nostris cupiens temporibus observari statuit atque precipit synodum episcopalem in qualibet dyocesi post octavas dominice resurrectionis vel alia die secundum consuetudinem dyocesis ad minus semel in anno ubi vero est consuetudo his annuatim celebrari per dyocesanum propria in persona nisi canonico impedimento fuerit prepeditus tunc per vicarium idoneum que synodus saltem biduo vel triduo duret vel prout necessarium episcopo visum fuerit. Exprimat autem dies conveniens dyocetano & omnibus aliis qui in hujusmodi synodo interesse tenentur infra missarum solennia vel post dyocesanus vel alius ejus nomine verbum dei proponat, exhortando omnes ad bonos mores sectandum Abstinentumque a viciis & ea que pertinent ad ecclesiasticam disciplinam & officia singulorum & presertim ut hi quibus cura animarum commissa est diebus dominicis & aliis solennitatibus plebem subjectam doctrinis ac monitis salutaribus instruant Postea legantur statuta sinodalia & provincialia & inter alia alias compendiosus tractatus docens quomodo sacramenta ministrare debeant & alia utilia pro instructione sacerdotum Deinde ipse episcopus dyocesanus de vita & moribus subditorum solleter inquiret labem symoniace pravitate contractus usurarios concubinatum fornicationem & alia quevis crimina excessus debita correctione cohibeat. Alienationes rerum ecclesiasticarum a jure prohibitas revocet. Abusus clericorum & aliorum subjectorum qui circa divinum officium delatione debiti habitus deleceant in melius reformet & emendet. Et quoniam multa scandala sepe contingunt ex eo quod constitutio bonifacii pape octavi que incipit periculosa edita super claustris monialium non servatur illudcat ipse dyocesanus ut omni-

ANNO
CHRISTI
1451.

no iuxta ipsius constitutionis tenorem executio demandetur necnon ut quicumque religiosi dyoclesano subiecti regulas & constitutiones suarum religionum presertim ut ab eis omnis proprietas abdicetur & inviolabiliter observent nec etiam in receptione ipsorum ad religionem quicquam per simoniacam pravitatem exigatur. Precipua autem in ipsa synodo episcopi cura sit inquirere, ac debitis remediis occurrere ne aliquod dogma hereticum erroneum aut scandalosum aut plarum aurium offensivum sortilegia divinationes incantationes superstitiones & quevis dyabolica fragmenta dyoclesim suam inficiant. Instituantur preterea testes synodales viri graves providi & honesti legis dei zelum habentes juxta dyoclesis latitudinem in numero aut alii eorum potestatem habentes ubi alii non sint ad hec instituti qui si dyoclesano minus idonei videantur eos amovendo alios prout ei videbitur expedire instituat. Hi autem in manibus ipsius dyoclesani seu sui vicarii jurare teneantur ut tradit canon. episcopus in synodo qui per anni circulum lustrantes ipsam dyoclesim que corrigenda vel reformanda viderint his ad quos talia corrigere vel reformare pertinet referant que nisi correcte vel reformata jam fuerint ad synodum subsequentem proferant in qua debitis remediis occurratur sed & preter illa qui a testibus synodalibus vel aliis eorum officium exercentibus dyoclesanus audierit inquirat & ipse diligenter de cunctis suorum subditorum excessibus & taliter in delinquentes insurgat correctionis debite disciplina ut aliis malignari volentibus transeat in exemplum. Celebratur quoque in singulis patrociniis infra biennium a fine concilii generalis & deinde ad minus semel de triennio in triennium provinciale concilium in loco tuto. Quod si episcopus canonico fuerit impedimento detentus procuratorem suum destinet non solum ad excusandum & approbandum absentie causas sed etiam ipsius nomine in concilio interessendum. Alioquin ipse episcopus a perceptione medietatis fructuum unius anni sue ecclesie qui personam in ipso concilio deputandum in ipsius ecclesie sue fabricam effectualiter convertantur eo ipso sit suspensus. Alii vero venire negligentes concilii arbitrio puniantur aliis penis juris in suo robore duratis. Concilio autem generali durante & per sex menses ante hujusmodi provincialia concilia non celebrentur. Porro in hujusmodi inchoatione concilii provincialis ipse metropolitanus vel alius ejus nomine infra missarum solennia vel post exhortatorium sermonem faciat ea que ad ecclesiasticum statum & precipue ad pontificale officium pertinent seriose memorando comminandoque singulis juxta prophete sententiam si eorum culpa cujusvis anima perierit ipsius sanguis de manibus eorum a domino exigetur. Precipue autem tunc fiat monitio exacta ut dignis & benemeritis quorum vita testimonio sufficienti non sit ordines & beneficia sine ulla simoniaca labe conferantur. Et super omnia ut in animarum cura committenda summa diligentia & matura inquisitio adhibeatur. Et ut bona ecclesiastica nullatenus ad usus illicitos quinimo ad honorem dei ecclesiarum conservationem habendo secundum sacros canones precipuam curam pauperum & indigentium laudabiliter convertantur scientes quod de his omnibus apud tribunal eterni judicis usque ad minimum quadrantem rationem reddituri sunt. In quibus quidem conciliis de corrigendis excessibus moribusque

ANNO
CHRISTI
1451.

A subditorum reformandis & precipue qualiter episcopi in conferendis beneficiis confirmandis electionibus ministrandis ordinibus deputando confessoribus predicando ad populum & puniendo excessus subditorum observationem que episcopalia synodorum ceterisque ad officium episcopale ac jurisdictionem eorum in spiritualibus & temporalibus quomodolibet spectantibus se gesserint & presertim an a simoniaca labe manus innoxias servent ut omnes qui in premissis deliquisse comperti fuerint per ipsum concilium corrigantur & puniantur. Simili modo de ipso metropolitanano circa omnia predicta diligenter inquiratur cujus excessus & defectus ipsum concilium eidem specialiter exprimat ipsum admonendo & obsecrando ut cum pater vocetur & esse debeat a talibus omnino desistat, & nihilominus inquisitionem de ipso habitam & in scriptis redactam ad romanum pontificem vel alium ejus superiorem si quem habet sine mora transmittat ut ab ipso punitionem & reformationem suscipiat condecens. Inter cetera si que discordie contentiones inimicitie inter quasque fuerint que quietem & tranquillitatem provincie possunt perturbare curet omni studio sacrum concilium illa sedare & more piorum patrum ad pacem concordiamque filiorum vigilantiter intendat. Et si inter regna provincias seu principatus hujusmodi discordias suscitari contigerit Mox sancti dei antistites concilia provincialium suarum simul congregati procurent & sibi invicem concilium & auxilium impenderent contra discordiarum fomenta amputare studeant neque hoc alicujus amore vel odio pretermittent. Sed ad Deum solum & salutem populi mentis oculos dirigentes ad hoc sanctum pacis opus omni tepiditate semota invigilent Cogitentur insuper in provinciali synodo que immediate Concilium generale subsequens antecedit omnia, que in eodem generali concilio visa fuerint prosequenda ad dei gloriam & provincie commodum salutemque populi christiani ibidem eligantur in numero competenti qui ad proximum generale concilium vite totius provincie debeant proficisci quibus per subsidium vel alias provideatur prout de jure & concilio provincialium visum fuerit expedire. Ita quod illi qui ultra personas ut predictum est deputatas ad ipsum concilium generale accedere voluerint aut eorum clemens nullatenus propterea graventur. Relegantur in unoquoque provinciali concilio que secundum canonicas sanctiones in ejusdem legi precipiuntur ut ea inviolabiliter observentur & transgressoribus pene debite inferantur quod si metropolitanus seu dyoclesani predictis terminis in celebrandis provincialibus & episcopalibus synodis cessante legitimo impedimento negligentes fuerint medietatem omnium fructuum & bonorum obvenientium ratione suarum ecclesiarum ad eos pertinentium fabrica ipsarum ecclesiarum applicandam eo ipso amittant qui si in eadem negligentia per tres proximos menses perseveraverint ab officiis & beneficiis sint ipso facto suspensi quibus transactis temporibus sub antescrisptis penis antiquior in provincia ordine episcopus ipsius metropolitanus episcopi aut major in dignitate post pontificalem in sacris constitutis nisi ad alios forsitan de consuetudine vel privilegio pertineat negligentiam in celebrandis predictis provincialibus & episcopalibus synodis supplere teneantur. Jubet insuper hec sancta synodus omnibus prelati religionum & ordinum quorumcumque

ad

ANNO
CHRISTI
1451.

ad quos celebrare capitula pertinet quod illa A
statutis temporibus supradictis penitus servent &
servari faciant. In quibus secundum canonicas
sanctiones cum omni studio & diligentia ad
veram singularum religionum & ordinum refor-
mationem intendat ita ut deinceps in singulis
monasteriis juxta proprias regulas & constitu-
tiones debite regularis vigeat observantia &
precipue vero tria substantialia professionis vo-
ta omnino observentur per premissa autem hec
sancta synodus non intendit juribus quorum-
cunque quomodolibet derogare. Datum bali-
lee in sessione publica ejusdem sancte synodi in
ecclesia majori basilicensi solenniter celebrata VI.
Kal. decembris Anno a nativitate domini Mil-
lesimo quadringentesimo tricesimo tertio Ord-
navit etiam libellum utilem & instructivum per
sanctum Thomam de articulis fidei & sacra-
mentis editum. In omnibus tam provinciali-
bus quam diocesanis synodis legi & singulis re-
ctoribus parochialium ecclesiarum communicari
Cujus libelli tenor sequitur & est talis.

*Incipit libellus utilis & instructivus de articulis fidei
& ecclesiasticis sacramentis editus per sanctum
thomam qui legi & pronuntiari debet in
singulis synodis ut supra*

Postulavit a me vestra dilectio ut de articu-
lis fidei & ecclesie sacramentis aliqua vobis
compendiose pro memoriali transcriberem cum C
dubitationibus quo contra hec possunt moveri.
Verum cum omne theologorum studium verse-
tur circa dubitationes contingentes articulos fi-
dei & ecclesie sacramenta si ad plenum vestre
petitioni satisfacere vellem oporteret totius theo-
logie summam comprehendere difficiles que-
stiones quod quantum sit operosum vestra uti-
que credit prudentia unde ad presens vobis suf-
ficiat si articulos fidei & ecclesie sacramenta bre-
viter vobis distinguam & qui errores sint contra
quemlibet eorum vitandi.

In primis ergo vos scire oportet quod tota
fides christiana circa divinitatem & humanita-
tem Christi versatur Unde Christus voce homi-
nis loquens dixit Joh. XVII. creditis in deum D
& in me credite. Circa autem utrumque isto-
rum & a quibusdam sex & a quibusdam septem
articuli distinguuntur & sic omnes articuli fi-
dei secundum quosdam quattuordecim esse di-
cuntur. Primo ergo sex articulos circa divini-
tatis fidem sic distinguunt. Sunt enim circa
divinitatem tria consideranda scilicet unitas di-
vine essentie trinitas personarum & effectus di-
vine virtutis.

*Sequitur de unitate divine essentie. Primus
articulus.*

Primus ergo articulus est ut credamus divine
essentie unitatem secundum illud Deuter. VI.
Audi Israel dominus deus tuus unus est Contra
hunc autem articulum plures errores vitandi oc-
currunt Primo quidem gentilium sive pagano-
rum ponentium plures deos Contra quos dicitur
Exo. XX. Non habebis deos alienos cor-
am me. Secundus est error manicheorum qui
ponunt duo principia principaliter esse unum a
quo sunt omnia bona & aliud a quo sunt om-
nia mala. Contra quos dicitur Isa. XIV. Ego
dominus & non est alter deus formans lucem &
creans tenebras & faciens pacem & creans malum
ego dominus faciens omnia hec Dicitur autem

A deus creare malum quia ipse secundum suam ju-
sticiam infligit malum pene & permittit esse in
sua creatura malum culpe. Tertius error antropo-
positarum ponentium quidem unum deum sic di-
centium eum esse corporeum ad modum humani
corporis esse formatum Contra quos dicitur Joh.
VII. Spiritus est deus & Isa. XL. Cui similem
fecistis Deum aut quam ymaginem ponetis ei.
Quartus est error epicureorum dicentium quod
deus non habeat scientiam & providentiam de
rebus humanis Contra quos dicitur prima petri
ultimo Omnem sollicitudinem projicientes in eum
quoniam ipsi cura est de vobis. Quintus est er-
ror quorundam gentilium Philosophorum dicen-
tium deum non esse omnipotentem sed solum
potest ea que naturaliter sunt Contra quos di-
citur in psalmo Omnia quocumque voluit domi-
nus fecit. Omnes igitur hi vel derogant unita-
ti divine essentie vel perfectioni. Unde contra
omnes ponitur in simbolo Credo in unum deum
patrem omnipotentem.

De trinitate personarum in una essen.

Secundus articulus est quod sunt tres persone
divine in una essentia Prima canonica Joannis
ultimo. Tres sunt qui testimonium dant in
celo pater & filius & spiritus sanctus & hi tres
unum sunt. Contra autem hunc articulum sunt
plures errores Primus quidem est Sabellii qui po-
suit unam essentiam sed negat trinitatem perso-
narum dicens quod una persona dicitur pater
quandoque filius quandoque spiritus sanctus.
Secundus est error Arii qui posuit tres perso-
nas sed negavit essentie unitatem Dicens filium
esse alterius substantie a patre & esse creaturam
& minorem patre non coequalem nec coeternum
sed quod incepit esse postquam non fuerat. Et
contra hos duos errores dicit dominus Joh. X.
Ego & pater unum sumus quia ut dicit augu-
sti. Quod dicit unum liberat te ab ario Quod
dicit pluraliter sumus liberat te a sabellio. Ter-
tius error est Eunomii qui posuit filium dissimi-
lem patri Contra quem dicitur Colo. I. Qui
est ymago invisibilis. Quartus est error mace-
donii qui posuit spiritum sanctum creaturam
Contra quem dicitur II. Corinth. III. Domi-
nus autem spiritus est & ubi spiritus domini ibi
libertas. Quintus error grecorum qui dicunt
spiritum sanctum procedere a patre & non a
filio Contra quos dicitur Joannis XVII. Pa-
raclitus autem spiritus sanctus quem mittit
pater in nomine meo quia scilicet eum mittit
pater tanquam spiritum filii & a filio proce-
dentem. Et Joh. VI. dicitur ille me clarifica-
bit quia de meo accipiet Et contra omnes hos
errores dicitur in simbolo Credo in deum pa-
trem & in filium ejus genitum non factum con-
substantialem patri. Et in spiritum sanctum do-
minum & vivificantem Qui ex patre filioque
E procedit.

*De effectibus divine virtutis & primo de creatione
quorum primus pertinet ad creatio-
nem rerum in esse nature videtur
Tertius articulus.*

Alii vero quattuor articuli divinitatis perti-
nent ad effectus divine virtutis Quorum primus
qui est tertius pertinet ad creationem rerum in
esse nature secundum illud Dixit & facta sunt
& mandavit & creata sunt Contra hunc articu-
lum Primo quidem est democritus & epicurus
quod

ANNO
CHRISTI
1451.

ANNO
CHRISTI
1451.

quod neque materia mundi nec ipsa mundi compositio est a deo sed mundus casu est factus per concursum corporum indivisibilium que rerum principia extimabant. Contra quos dicitur in psalm. Verbo domini celi firmati sunt id est secundum rationem eternam non autem a casu. Secundus error est platonis & anaxagore qui posuerunt mundum factum a deo sed ex materia preesenti. Contra quos dicitur in psalm. Mandavit & creata sunt id est ex nihilo facta. Tertius est error aristotelis qui posuit mundum non a deo factum sed ab eterno fuisse. Contra quem dicitur Gen. I. In principio creavit deus celum & terram. Quartus est error manicheorum qui posuerunt deum esse creatorem invisibilem & visibilem a diabolo facta. Contra quos dicitur Hebr. XI. fide intelligimus apta esse secula verbo dei ut ex invisibilibus visibilia fierent. Quintus est error simonis magi & menandri eius discipuli & multorum aliorum hereticorum eos sequentium qui creationem mundi non deo sed angelis eius attribuunt. Contra quos dicit paulus Act. XVII. Deus qui fecit mundum & omnia que in eo sunt hic celi & terre cum sit dominus &c. Sextus est error eorum qui dixerunt deum per semetipsum non gubernare mundum sed per quasdam potestates sibi subjectas. Contra quos dicitur Job. XXXVII. Quem constituit alium super terram aut quem posuit super orbem quem fabricatus est & contra hos errores dicitur in simbolo factorem vel creatorem celi & terre visibilium omnium & invisibilium.

De effectu gratie per quam iustificamur a Deo.

Quartus articulus pertinet ad effectus gratie per quam iustificamur a deo secundum illud Ro. III. Iustificati gratis per gratiam ipsius scilicet Dei. Et sub hoc articulo comprehenduntur omnia sacramenta ecclesie & quecumque pertinent ad ecclesie unitatem & dona spiritus sancti & iustitiam hominum. Et quia de sacramentis ecclesie postea erit agendum interim superseamur & alios errores contra hunc articulum exponamus. Primus quorum est cherinthi & ebeonis & etiam nacareorum qui dixerunt; gratiam christi non sufficere ad salutem nisi aliquis circumcisionem & alia legis mandata custodiat. Contra quod dicitur. Ro. III. Arbitramur iustificari hominem per fidem sine operibus legis. Secundus est error donatistarum qui posuerunt gratiam christi solum in affrica remansisse qui ibi totus alius mundus communicabat celiaciano carthagenensi episcopo quem ipsi damnaverunt & in hoc negabant ecclesie unitatem. Contra quos dicitur Coloss. III. quod in christo iesu non est gentilis & iudeus circumcisio & preputium barbarus & scita servus & liber sed omnia & in omnibus christus. Tertius est error pelagianorum qui primo quidem negaverunt peccatum originale esse in parvulis contra illud quod apostolus dicit Ro. V. Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit. Et in psalm. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum. Secundo dicunt quod principium boni operis & hominum a se ipso sed summatio est a deo. Contra illud quod apostolus dicit Phil. II. Deus est qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate. Tertio dicunt gratiam dei dari hominibus secundum sua merita contra illud quod

A apostolus dicit. Ro. XI. Si autem gratia jam non ex operibus alioquin gratia non est gratia. Quartus est error Origenis qui posuit omnes animas simul creatas cum angelis & pro diversitate eorum qui ibi egerunt quosdam homines vocari a deo per gratiam quosdam in infidelitate relinqui. Contra quod dicit apostolus Ro. IX. Cum nondum nati essent aut aliquid boni aut mali egissent dictum est quod major serviet minori. Quintus est error Catharigarum id est montani prisce & maxille qui dicunt prophetas quasi arrepticios fuisse & quod non prophetaverunt per spiritum sanctum. Contra quos dicitur II. Petri I. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia sed spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti dei homines. Dicunt etiam quod promissio de adventu spiritus sancti non fuit in apostolis completa sed in eis. Contra illud quod dicitur Act. II. Et factus est repente de celo sonus tanquam spiritus vehementis & replevit totam domum. Sextus est error Cerdonis qui primo dixit deum legis & prophetarum non esse patrem christi nec bonum deum esse sed neque iustum. Patrem vero christi bonum quem & manichei secuti sunt legem reprobantes. Contra quos dicitur Ro. VII. Lex quidem sancta & mandatum sanctum & iustum & bonum & Ro. I. Quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis de filio suo. Septimus est error illorum qui dixerunt quedam que ad perfectionem vite pertinent esse de necessitate salutis quorum quidam qui se arrogantissime apostolos procuraverunt nullam spem putant salutis habere eos qui utuntur conjugibus & propria possident alii vero scilicet Laciiani non vescuntur carnibus easque omnino abominantur secundum illud apostoli I. Thim. VII. Docentes abstinere a cibis quos deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus. Iustitiani autem dicunt hominem non posse salvari nisi continuo oret propter illud quod dicit Luce XVIII. Oportet semper orare & non deficere quod sic accipitur secundum Augu. ut nulla dies intermitteretur sine certa orandi opera. Alii vero qui passolorinchite vocantur in tantum silentio student ut naribus & labiis suis digitum apponant Passolos enim grece latine dicitur paulus & rinchos nasus. Quidam etiam dicunt quod homo non potest salvari nisi semper nudis pedibus ambulet. Contra omnes apostolus dicit I. Cor. VI. Omnia mihi licent sed non omnia expediunt ex quo datur intelligi quod licet aliqua a sanctis viris assumantur tanquam expedientia non tamen propter hoc opposita redduntur illicita. Octavus error est eorum qui dicunt e contrario opera virtutum non esse preferenda communi vite fidelium sicut Jovinianus posuit quod virginitas non preferretur conjugio. Contra illud quod dicitur I. Cor. VII. qui matrimonio jungit filiam suam bene facit qui non jungit melius facit & sicut vigilantius qui equavit quasi divitias possidentium statui paupertatis propter christum assumpse. Contra quem dominus dicit Math. XIX. Si vis perfectus esse vade & vende omnia que habes & da pauperibus & veni sequere me. Nonus est error negantium liberum arbitrium sicut negavit Sabellius dicens Animas que sunt male creationis non posse non peccare contra quod dicitur prima canonica Joh. II. Hec scribo vobis ut non peccetis.

ANNO
CHRISTI
1451.

ANNO
CHRISTI
1451.

Decimus error fuit priscillianistarum & etiam mathematicorum dicentium homines esse fatalibus stellis colligatos ita quod eorum opera sint necessitati astrorum subiecta Contra quos dicitur Jerem. X. A signis celi nolite timere que gentes timeant. Undecimus est error dicentium quod homines gratiam dei & caritatem habentes peccare non possunt ita quod asserunt eos qui aliquando peccant nunquam caritatem habuisse. Contra quod, dicitur Apoc. II. Caritatem tuam primam reliquisti memor esto unde excideris. Duodecimus est error eorum qui ea que ab ecclesia dei universaliter statuta sunt dicunt non esse servanda sicut arriani qui dicunt statuta jejunia non esse solemniter celebranda sed cum quis voluerit jejuset ne videatur esse sub lege & sicut tetrachite id est quartadecimani qui dicunt quartadecima luna pasca esse celebrandum quocumque die septimane occurrit & eadem ratio est de quibusdam ab ecclesia institutis Et contra omnes istos errores in simbolo dicitur apostolorum. Sanctam ecclesiam catholicam sanctorum communionem remissionem peccatorum. Et in simbolo patrum dicitur qui locutus est per prophetas & unam sanctam catholicam & apostolicam ecclesiam Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum.

De resurrectione mortuorum.

Quintus articulus est de resurrectione mortuorum de qua dicitur prime Corinth. XV. Omnes quidem resurgemus contra quem sunt plures errores. Quorum primus est error valentini qui carnis resurrectionem negavit quem & plures heretici sunt secuti. Contra quem dicitur 1. Corinth. XV. Si autem christus predicatur quod resurrexit a mortuis quemadmodum quidam dicunt in vobis quoniam resurrectio mortuorum non est. Secundus est error vincentii & filechii Contra quos dicit apostolus quod a veritate exciderunt dicentes resurrectionem iam factam vel quia non credebant resurrectionem nisi spiritualem vel quia non dicebant alios resurrecturos nisi illos qui cum christo resurrexerunt. Tertius est error quorundam modernorum hereticorum qui dicunt resurrectionem futuram non tantum eorumdem corporum sed anime resument quedam corpora celestia Contra quos apostolus dicit 1. Corinth. XV. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem Quartus est error Sittii patriarche constantinopolitani qui posuit quod corpora nostra erunt aeri vel vento similia ut origenes narrat in XVII. moralium Contra quem est quod dominus post resurrectionem suam corpus suum discipulis palpandum exhibuit dicens Lu. ultimo Palpate & videte Cum tamen apostolus dicit Phil. III. quod reformabit corpus humilitatis nostre configuratum corpori claritatis sue. Quintus est error dicentium quod corpora humana in resurrectione vertentur in spiritum. Contra quos luce ultimo. Spiritus carnem & ossa non habet. Sextus error est Cherinthi qui mille annos post resurrectionem in terreno regno christi fabulatur futuros in quibus homines carnales ventris ac libidinis voluptates habebunt contra quem dicitur Matth. XXII. In resurrectione neque nubent neque nubentur. Quidam etiam dixerunt quod post resurrectionem mortuorum in eodem statu in quo nunc est mundus manebit Contra quos dicit Apoc. XXI. Vidi celum novum & terram novam. Et apo-

Concil. General. Tom. XXXII.

ANNO
CHRISTI
1451.

stolus dicit Rom. VIII. quod ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem glorie filiorum dei Et contra hos omnes errores dicitur carnis resurrectionem. Et in alio simbolo expecto resurrectionem mortuorum.

De ultimo effectu divinitatis qui est remuneratio bonorum & punitio malorum.

Sextus articulus pertinet ad ultimum effectum divinitatis qui est remuneratio bonorum & punitio malorum secundum illud psalm. Tu reddis unicuique juxta opera sua. Et contra hunc fuerunt multi errores quorum primus est dicentium quod anima moritur cum corpore sicut arabs asserit vel etiam post modicum intervallum sicut Senon dixit ut recitatur in libro de ecclesiasticis dogmatibus Contra quem est quod dicit apostolus Phil. I. Desiderium habens dissolvi & esse cum christo Apoc. VI. Vidi sub altare dei animas intersectorum propter verbum dei. Secundus est error origenis qui posuit demones & homines damnatos iterum posse purgari & redire in gloriam & angelos sanctos & homines beatos iterum posse ad mala reduci quod est contra auctoritatem domini Matth. XXV. Ibant hi in supplicium eternum. Iusti autem in vitam eternam. Tertius est error dicentium quod omnia premia & omnes pene malorum erunt equales Contra quorum primum dicitur 1. Corinth. XV. Stella enim differt in claritate &c. Contra secundum dicitur Matth. XI. Tyro & Sydoni remissus erit in die judicii quam vobis. Quartus est error dicentium animas malorum non statim post mortem descendere ad infernum nec aliquas sanctorum animas paradysum intrare ante diem judicii contra quos dicitur Lu. XVI. Mortuus est dives & sepultus in inferno 2. Cor. V. Scimus enim si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur domum habemus non manufactam conservatam in celis. Quintus est error dicentium non esse purgatorium animarum post mortem earum scilicet qui in caritate decedentes aliquid purgabile habent. Contra quos dicitur 1. Corinth. III. Si quis edificavit super fundamentum scilicet fidei per dilectionem operantis lignum venum stipulam detrimentum patietur ipse autem salvus erit sic tamen quasi per ignem & contra quorum errores dicitur in simbolo vitam eternam amen vel vitam venturi seculi amen. Alii vero qui septem articulos circa fidem divinitatis assignant eos sic distinguunt ut primus sit de essentie unitate. Secundus de persona patris. Tertius de persona filii. Quartus de persona spiritus sancti. Quintus de effectu creationis. Sextus de effectu justificationis. Septimus de effectu remunerationis in quo comprehendunt resurrectionem & vitam eternam & sic dum predicatorum articulo- rum sex secundum dividunt in tres quintum vero & sextum compingunt in unum sunt secundum eos septem articuli nec refert quantum ad divinitatem fidei vel errorum vitiationi qualiter distinguantur.

F

Sc-

ANNO
CHRISTI
1451.

Sequitur de articulis qui pertinent ad humanitatem christi. Et primo de conceptione & nativitate eius.

Nunc restat considerare articulos qui pertinent ad humanitatem christi Circa quam etiam quidam sex articulos distinguunt. Quorum primus est circa conceptionem & nativitatem christi secundum quod dicitur ysaie. VII. & introducit Matth. I. Ecce virgo concipiet & pariet filium & vocabitur nomen eius immanuel. Et contra hunc multi errores fuerunt. Quorum primus est dicentium christum esse purum hominem & quod non semper fuit sed a maria virgine sumptis exordium seu initium & iste est error Capocratis cherinti embionis & pauli samofetani & sotini Contra quos dicitur Rom. VIII. Ex quibus christus secundum carnem qui est super omnia deus benedictus amen. Secundus est error manicheorum dicentium quod christus non habuit verum corpus sed fantasticum. Contra quod est quod dominus dicit Luce ultimo Reprehendens errorem discipulorum suorum qui perterriti & conturbati extimabant se spiritum videre & matt. XVII. videntes eum discipuli super mare ambulantes turbati sunt dicentes quia fantasma est & pre timore clamaverunt. Quorum opinionem dominus removit dicens Habete fiduciam ego sum nolite timere. Tertius est error valentini qui dixit christum celeste corpus attulisse nichilque de virgine assumpsisse, sed per illam tanquam per vitrum aut fistulam sine ulla de illa assumpta carne transisse. Contra quod dicitur ad gall. VII. Misit deus filium suum factum ex muliere. Quartus est error appollinaris qui dixit aliquid verbi fuisse in carnem conversum aut transmutatum non autem de matie carne sumptum propter illud quod dicitur Joh. I. Verbum caro factum est propter hoc intelligens quod verbum sit in carnem conversum Contra quod statim ibidem subditur & habitavit in nobis. Non autem in nostra natura integre habitasset si fuisset in carne conversum Unde intelligendum est verbum caro factum est. i. e. verbum factum est homo sic enim caro frequenter sumitur in scripturis secundum illud ysaie XL. Videbit omnis caro pariter quod os domini nominavit. Quintus est error arrii qui posuit christum humanam animam non habuisse sed verbum fuisse loco anime Contra quod dicitur Joh. X. Nemo tollit a me animam meam sed ego ponam eam & iterum sumam eam. Sextus est error appollinaris qui cum predicto testimonio & aliis convinceretur humanam animam christum habuisse posuit quod christus non habuit intellectum humanum sed verbum dei fuit ei loco intellectus. Contra quod est quod dominus se hominem esse confitetur dicens Joh. VII. Quid me queritis interficere hominem qui veritatem locutus sum vobis non tamen fuisset homo si anima rationali caruisset. Septimus est error euticii qui posuit in christo unam naturam compositam ex divinitate & humanitate. Contra quod apostolus dicit phil. II. Qui cum in forma dei esset formam servi accepit Manifeste distinguens in eo duas naturas divinam & humanam. Octavus est error Monocelitarum ponentium in christo unam scientiam & voluntatem. Contra quod dicit dominus Matth. XXVI. Non sicut ego volo sed sicut tu. Ubi manifeste ponitur alia voluntas humana alia voluntas divina que est

A communis patri & filio. Novus est error nestorii qui posuit christum deum perfectum & hominem perfectum & tantum aliam dixit personam hominis aliam personam dei. Et quod non est facta unio dei & hominis in una persona christi sed solum secundum gratie inhabitationem. Ita quod negant beatam mariam virginem esse matrem dei sed dicit esse matrem hominis christi. Contra quod dicitur Luce. 1. Quod ex te nascetur sanctum vocabitur filius dei. Decimus est error Carpocratis qui hominem christum de utroque parente natum putasse perhibet. Contra quod dicitur Matth. I. Antequam convenirent inventa est in utero habens. Undecimus est error Elindii dicentis quod postquam beata virgo peperit christum ex ioseph plures filios genuit. Contra quod dicit Ezech. XVII. Porta hec clausa erit & non aperietur & vir non transibit per eam quoniam dominus deus israel ingressus est per eam & contra omnes hos errores in simbolo apostolorum dicitur quod filius dei conceptus est de spiritu sancto natus ex maria virgine Et in simbolo patrum. Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de celis & incarnatus est de spiritu sancto ex maria virgine & homo factus est.

ANNO
CHRISTI
1451.

De passione & morte christi.

Secundus articulus est de passione & morte christi secundum quod dominus ipse predixit dicens Matth. XX. Ecce ascendimus hierosolimam & filius hominis tradetur principibus sacerdotum & condemnabunt eum gentibus ad ludendum & flagellandum & cruciandum Contra hunc articulum plures errores fuerunt. Primus quidem est error manicheorum qui sicut corpus christi fantasticum asserunt ita passionem christi non in veritate sed in fantasia esse arbitrantur. Contra quod dicit ysaia LIII. Vere languores nostros ipse tulit & dolores nostros ipse portavit & tanquam ovis ad occisionem ductus est quod etiam inducit Actuum VIII. Secundus error est Gallani qui in christo unam naturam posuit seu incorruptibilem & immortalem. Contra quod dicitur 1. Petri III. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est iustus pro iniustus ut nos offerret deo. Et contra hos errores ponitur in simbolo. Crucifixus mortuus & sepultus.

De resurrectione christi.

Tertius articulus est de resurrectione christi secundum quod ipse dixit Matth. XX. Et tertia die resurget. Et contra hunc articulum Primo quidem erravit Cerinthus asserens christum non resurrexisse sed resurrecturum esse. Contra quod dicitur 1. Corinth. XV. Resurrexit tertia die secundum scripturas. Secundus error est qui imponitur origeni quod sit iterum pro salute demonum pasturus. Contra quod dicitur Rom. VI. Christus resurgens ex mortuis jam non moritur. Et contra hos errores dicitur in simbolo. Tertia die resurrexit a mortuis.

De descensu ad inferos.

Quartus articulus est de descensu ad inferos corpore jacente in sepulchro Ephes. VII. Descendit primo in inferiores partes terre unde in simbolo dicitur. Descendit ad inferna quod est

con-

ANNO
CHRISTI
1451.

contra quosdam qui poluerunt ipsum christum A
non descendisse per ipsum ad inferos. Cum ta-
men petrus dicit Act. II. quod non est dereli-
ctus in inferno.

De ascensione christi.

Quintus articulus est de ascensione christi in
celum de quo ipse dixit Joan. XX. Ascendo ad
patrem meum & patrem vestrum. Circa quem
errant geluciani qui negant salvatorem in carne
sedere ad dexteram dei patris. Secundus error
est quod hominem exiit & in sole posuit. Con-
tra quod dicitur Matth. ult. Dominus quidem
jesus postquam locutus est eis assumptus est in
celum & sedet ad dexteram dei. Unde in sim-
bolo dicitur Ascendit in celum sedet ad dexte-
ram dei patris omnipotentis.

De adventu christi ad iudicium.

Sextus articulus est de adventu ad iudicium
de quo ipse dominus dicit Matth. XXV. Cum
venerit filius hominis in maiestate sua &c. Tunc
sedebit in sede maiestatis sue & omnes angeli
cum eo. Et petrus dicit Act. X. Hic est qui
constitutus est a deo iudex vivorum & mortuo-
rum id est bonorum & malorum sive eorum qui
jam mortui sunt & eorum qui in adventu christi
vivi invenientur. Et circa hunc articulum
errant illi de quibus dicitur II. Petri III. Ve-
nient in novissimis diebus in deceptionem illu-
sores iuxta proprias concupiscentias ambulantes
& dicentes. Ubi est nunc promissio aut adven-
tus eius. Contra quos dicitur Job. XIX. Fugite
a facie gladii quoniam ultor iniquitatis est
gladius & scitote esse iudicium. Unde in sim-
bolo dicitur. Inde venturus est iudicare vivos
& mortuos. Illi autem qui septem articulos hu-
manitatis ponunt distinguunt primum articu-
lum in duos ponentes scilicet sub uno articu-
lo conceptionem christi & sub alio eius nati-
vitatem.

*De sacramentis ecclesie que omnia comprehenduntur
sub quarto articulo.*

Nunc restat considerare de ecclesie sacramen-
tis que tamen omnia comprehenduntur sub quo-
arto articulo que ad effectum gratie pertinent.
Sed quia specialem de sacramentis fecistis men-
tionem de his seorsum est agendum. Est ergo
primo sciendum quod sicut Aug. dicit X. de civi-
tate dei. Sacramentum est sacrum secretum vel
sacre rei signum. Fuerunt autem in veteri lege
quedam sacramenta id est sacre rei signa sicut
agnus paschalis & alia sacramenta legalia que
quidem solum significabant gratiam christi non
tamen eam causabant. Unde apostolus gall.
VII. vocat ea egena & infirma elementa Ege-
na quidem quia gratiam non continebant. In-
firma quia gratiam conferre non poterant. Sa-
cramenta vero nove legis continent & conferunt
gratiam. In eis enim virtus christi sub regu-
mento rerum visibilium secretius operatur salu-
tem ut dicit august. Et ideo sacramentum nove
legis est invisibilis gratie visibilis forma ita ut
ejus imaginem gerat & causa existat. Sic ab-
lutio que fit in aqua baptismatis representat
interiorem mundationem que fit a peccatis per
virtutem baptismi. Sunt autem sacramenta
nove legis septem baptismus confirmatio eu-
charistia penitentia extrema unctio ordo & ma-
trimonium.

Concil. General. Tom. XXXII.

ANNO
CHRISTI
1451.

rimonium. Quorum prima quinque ordinan-
tur ad perfectionem unius hominis in seipso.
Alia vero duo ordinantur ad perfectionem
multiplicationis totius ecclesie. Vita enim spi-
ritualis conformatur vite corporali. In vita
enim corporali homo perficitur. Primo qui-
dem per generationem qua nascitur in hoc
mundo secundo per augmentum quo producit
quantitatem & virtutem perfectam tertio per
cibum quo sustentatur hominis vita & virtus
& hoc quidem sufficeret si nunquam eum in-
firmari contingeret. Sed quia homo frequen-
ter infirmatur indiget sanatione. Sic etiam in
vita spirituali. Primo quidem indiget homo
regeneratione que fit per baptismum secundum
illud Joh. III. Nisi quis renatus fuerit ex aqua
& spiritu sancto &c. Secundo quod homo ac-
cipiat perfectam virtutem quasi quoddam spi-
rituale augmentum scilicet per sacramentum
confirmationis ad similitudinem apostolorum
quos spiritus sanctus super eos ventus confir-
mavit. Unde dominus eis dixit Luc. VI. Se-
dete hic donec induamini virtute ex alto.
Tertio oportet quod homo spiritualiter nu-
triat per eucharistie sacramentum secundum
illud Johan. VI. Nisi manducaveritis carnem
filii hominis. Quarto oportet quod homo sa-
netur spiritualiter & hoc per sacramentum pe-
nitentie secundum illud psalmiste. Sana ani-
mam meam quia peccavi tibi spiritualiter autem
etiam simul & corporaliter per sacramentum
extreme unctionis secundum illud. Ja. ultimo.
Infirmatur quis in vobis inducat presbyteros ec-
clesie & orent super eum. Ungentes eum oleo
sancto in nomine domini & oratio fidei sana-
bit infirmum & allevabit eum dominus & si in
peccatis fuerit remittentur ei. Quantum autem
ad communem ecclesie utilitatem ordinantur
duo sacramenta scilicet ordo & matrimonium
quia per ordinem ecclesia gubernatur & mul-
tiplicatur spiritualiter per matrimonium autem
multiplicatur corporaliter. Est autem conside-
randum quod predicta septem sacramenta que-
dam habent communia quedam propria. Com-
mune quidem est omnibus sacramentis quod
conferat gratiam sicut dictum est & est omni-
bus commune quod omne sacramentum consi-
stet in verbis & rebus corporalibus sicut in christo
qui est sacramentorum actor est verbum caro
factum sicut caro christi sanctificata est &
virtutem sanctificandi habet per verbum sibi
unitum ita & res sacramentorum sanctificantur
& vim sanctificandi habent per verba que in
eis proferuntur. Unde august. dicit super Jo-
hann. Accedit verbum ad elementum & fit sa-
cramentum. Unde verba quibus sanctificantur
sacramenta dicuntur forme sacramentorum sicut
aqua baptismi est materia & crisma confirma-
tionis. Requiritur autem in quolibet sacramen-
to persona ministri conferentis sacramentum cum
intentione faciendi quod facit ecclesia quorum
trium si aliquid desit i. e. si non sit debita for-
ma verborum si non sit debita materia si mini-
ster sacramenti non intendit conferre sacramen-
tum non perficitur sacramentum. Impeditur et-
iam effectus sacramenti per culpam recipientis
puta si fictus accedit & non corde parato ad
suscipiendum sacramentum. Talis enim licet
sacramentum accipiat effectum tamen sacramen-
ti i. e. gratiam spiritus sancti non recipit quia
ut dicitur Sapient. I. Spiritus sanctus discipline
effugiet fictum. E converso aliqui nondum re-
ceperunt sacramentum qui tamen effectum sa-
cra-

AN NO
CNA ISTI
1451.

cramenti suscipiunt propter devotionem quam A
habent ad sacramentum in voto live desiderio
Sunt autem & quedam propria sacramentis qui-
busdam . Nam quedam horum imprimunt ca-
racterem i. e. spirituale quoddam signum di-
stinctivum a ceteris sicut in sacramento bap-
tismi in sacramento ordinis & in sacramento con-
firmationis & talia sacramenta nunquam reite-
rantur super eandem personam . Nunquam enim
ille qui est baptizatus debet ulterius baptizari
nec confirmatus iterum confirmari nec ordinatus
iterum ordinari . Quia caracter qui in hujus-
modi sacramentis imprimitur indelebilis est . In
aliis vero sacramentis non imprimitur caracter
suscipienti ea & ideo possunt reiterari quantum
ad personam suscipientem . Non tamen quan-
tum ad materiam benedicendam . Potest enim
unus homo eucharistiam pluries sumere penitere
frequenter extremam unctionem suscipere frequen-
ter matrimonium contrahere . Non tamen eadem
hostia debet frequenter consecrari . Nec idem
oleum infirmorum debet frequenter benedici .
Est etiam alia differentia quod quedam sacra-
menta sunt de necessitate salutis sicut baptismus
& penitentia que sunt instituta ad purgandum
peccata quibus non existentibus non potest ho-
mo salvari . Alia vero sacramenta non sunt de
necessitate salutis quia sine eis potest esse salvus
nisi propter contemptum sacramenti . His visis
in communi circa ecclesie sacramenta oportet
quedam in speciali de singulis dicere .

*De septem sacramentis in speciali . Et primo
de baptismo .*

Primo ergo circa baptismum sciendum est
quod materia baptismi est aqua vera & natu-
ralis nec differt utrum sit frigida vel calida
vel calefacta . In aquis autem artificialibus si-
cut est aqua rosacea & aliis hujusmodi bap-
tizari non potest . Forma baptismi est ista ego
te baptizo in nomine patris & filii & spiritus
sancti amen . Minister autem hujus sacramen-
ti primus est sacerdos cui ex officio competit
baptizare . In articulo autem necessitatis non
solum diaconus sed etiam laicus & mulier im-
mo etiam paganus & hereticus potest baptiza-
re dummodo tervet formam ecclesie & intendit
facere quod facit ecclesia . Si vero extra arti-
culum necessitatis aliquis a talibus baptizetur
recipit quidem sacramentum & debet iterum
non baptizari non tamen recipit gratiam sacra-
menti quia ficti reputantur utpote contra sta-
tutum ecclesie sacramentum recipientes . Effe-
ctus autem baptismi est remissio culpe origi-
nalis & actualis & etiam totius culpe & pene
ita quod baptizatis nulla est satisfactio in-
jungenda pro peccatis preteritis sed statim mo-
rientes post baptismum introducuntur ad glo-
riam dei . Unde effectus baptismatis ponitur
apertio janue paradisi . Contra hoc sacramentum
fuerunt aliqui errores stollentianorum . Primus
quidem quod baptismum in aqua non recipi-
unt sed solum baptismum spirituale . Contra
quos dicit dominus johannis III . Nisi quis re-
natus fuerit ex aqua & spiritu sancto . Se-
cundus error fuit donatistarum rebaptizantium
eos qui sunt a catholicis baptizati contra quos
dicitur johannis primo . Super quem videris
spiritum descendentem & manentem super eum .
Hic est qui baptizat i. e. christus . Unde non
nocet homo malus minister nec in hoc nec in
aliis sacramentis quia christus est bonus qui in-

terius perficit sacramentum . Quartus est error
pelagianorum qui dicunt pueros propterea ba-
ptizari ut adoptati per regenerationem admit-
tantur ad regnum de bono in melius translati
non quod ista renovatione ab aliquo malo obli-
gationis veteris absolvantur .

De sacramento confirmationis .

Secundum est sacramentum confirmationis cu-
jus materia est chrisma confectum ex oleo quod
designat nitorem conscientie & balsamo quod
significat odorem bone fame per episcopum be-
nedictum . Forma autem hujus sacramenti est
talit . Consigno te signo crucis & confirmo te
chrismate salutis in nomine patris & filii &
spiritus sancti amen . Minister autem hujus sa-
cramenti est solus episcopus . Non enim licet
sacerdoti confirmandos chrismate fronte inunge-
re . Effectus autem hujus sacramenti est quod
in eo datur spiritus sanctus ad robur sicut da-
tus est apostolis in die pentecostes ut scilicet
christianus audacter confiteatur nomen christi
Nam confirmandus in fronte inungatur in quo
est sedes verecundie ut scilicet nomen christi
confiteri non erubescat & precipue crucem ejus
que est judeis scandalum gentilibus autem stul-
ticia & propter hoc etiam signo crucis confi-
gnantur . Contra autem hoc sacramentum est
error quorundam grecorum dicentium quod sa-
cerdos simplex hoc sacramentum conferre habe-
at . Contra quos dicitur Actuum VIII . quod
apostoli miserunt petrum & johannem apostolos
qui imponebant manus super eos qui baptizati
erant a philippo dyacono & accipiebant spiri-
tum sanctum . Episcopi autem sunt in ecclesia
loco apostolorum & loco illius manus impositio-
nis datur in ecclesia confirmatio .

De sacramento eucharistie .

Terrium sacramentum est eucharistia cujus ma-
teria est panis triticeus & vinum de vite mo-
dica aqua permixtum ita quod aqua transeat in
vinum . Nam aqua significat populum qui in-
corporatur christo de alio autem pane quam
triticeo & de alio vino quam vitis non po-
test confici hoc sacramentum . Forma au-
tem hujus sacramenti sunt verba christi dicen-
tis . Hoc est corpus meum . Et hic est calix
sanguinis mei novi & eterni testamenti qui pro
vobis & pro multis effundetur in remissionem
peccatorum quia sacerdos in persona christi
loquens hoc conficit sacramentum . Minister
autem hujus sacramenti est sacerdos nec ali-
quis alius potest conficere corpus christi . Ef-
fectus autem hujus sacramenti est duplex Quo-
rum primus consistit in ipsa consecratione sa-
cramenti . Nam virtute predictorum verborum
panis convertitur in corpus christi & vinum in
sanguinem . Ita tamen quod totus christus
continetur sub speciebus panis que remanent
sine subjecto & totus christus sub speciebus vi-
ni & sub qualibet parte hostie consecrate vi-
ni consecrati . Ita quod separatione facta
utrobique est totus christus Alius vero effectus
est hujus sacramenti quem facit in anima digne
sumentis facit enim adunationem hominis ad
christum sicut ipse dicit Iohann . VI . Qui man-
ducat carnem meam & bibit sanguinem meum
in me manet & ego in eo & qui manducat me
& ipse vivet propter me . Et quia per gratiam
homo christo incorporatur & membris eis uni-
tur

ANNO
CHRISTI
1451.

ANNO
CHRISTI
1451.

tur Conveniens est quod propter hoc sacramentum in summentibus digne gratia augeatur. Sic ergo in hoc sacramento est aliquid quod est sacramentum tantum scilicet ipsa species panis & vini & aliud quod est res & sacramentum scilicet ipsius corpus christi verum & aliud quod est res tantum scilicet unitas corporis militici & ecclesie quam hoc sacramentum significat & creat. Fuerunt autem & contra hoc sacramentum multi errores. Quorum primus est eorum qui dicunt quod in hoc sacramento non est verum corpus christi sed tantum significative Cujus erroris dicitur fuisse berengarius. Contra quod dicit Iohann. VI. caro mea vere est cibus & sanguis meus vere est potus. Secundus error est aticonitarum qui offerunt in sacramento panem & calcem dicentes a primis hominibus oblationes de fructibus terre & ovium fuisse celebratas. Contra quod est quod dominus hujus sacramenti institutor panem & vinum discipulis suis dedit. Tertius est error Catolicorum & preparatorum qui de infantis sanguine quem de toto ejus corpore minutum punctationibus ex vulva extorquent & inde eucharistiam suam conficere perhibentur miscentes eum farina & panem inde facientes quod magis est sacrificium demonum quam sacrificium christi secundum illud psalm. Effuderunt sanguinem innocentem quem sacrificaverunt sculptilibus chanaan. Quartus est error aquinorum qui aquam solam in sacrificio offerunt cum tamen proverbium IX. dicatur. Ex ore sapientis qui est christus bibite vinum quod miscui vobis. Quintus est error Epitarum qui serpentem esse christum extimantes habent unum colubrum alluctum panes lingua lambere atque ei velut eucharistiam sacrificant. Sextus est error preputianorum qui tantum dant mulieribus principatum ut sacerdotes apud eos honorentur. Septimus est error pauperum de lugdunio qui dicunt iustum hominem conficere hoc sacramentum contra quod est quod dominus apostolis suis potestatem tradidit hoc sacramentum celebrandi. Unde solum illi qui quadam successione ab apostolis ceperunt hanc potestatem possunt hoc sacramentum conficere. Octavus est error quorundam qui dicuntur adamiani quasi imitantes nuditatem ade ita quod mares femineque conveniant nudi lectiones audiunt nudi orant nudi celebrant nudi. Contra quos dicitur I. Corint. XVIII. Omnia honeste & secundum ordinem fiant in vobis.

De sacramento penitentie.

Quartum est sacramentum penitentie Cuius quidem materia sunt actus penitentie qui dicuntur tres penitentie partes. Quartum prima est cordis contritio ad quam pertinet ut homo doleat de peccato commisso & proponat se de cetero non peccaturum. Secunda pars est oris confessio ad quam pertinet, ut peccator omnia peccata quorum memoriam habet integraliter suo sacerdoti confiteatur non dividens ea diversis sacerdotibus. Tertia pars est satisfactio pro peccatis secundum arbitrium sacerdotis que quidem precipue fit per jejunium orationem & elemosinam. Forma autem hujus sacramenti sunt verba absolutionis que sacerdos profert cum dicit Ego te absolvo. Minister hujus sacramenti est sacerdos habens auctoritatem absolvendi vel ordinariam vel ex commissione superioris. Effectus hujus sacra-

Concil. General. Tom. XXXII.

menti est absolutio a peccato est autem contra hoc sacramentum error Manicheorum qui dicunt hominem post baptismum peccantem non posse per penitentiam veniam consequi. Contra quos dicitur Apoc. VI. Memor esto unde excideris & penitentiam age.

De sacramento extreme unctionis.

Quintum sacramentum est extreme unctionis. Cujus materia est oleum olive per episcopum benedictum. Hoc autem sacramentum non debet dari nisi intimo quando timetur de periculo mortis qui debet inungi in locis quinque scilicet videlicet in oculis propter visum in auribus propter auditum in naribus propter odoratum in ore propter gustum vel locutionem in manibus propter tactum in pedibus propter gressum. Quidam autem inunguntur in renibus propter delectationem que in renibus viget. Forma autem hujus sacramenti est ista. Per istam unctionem & dei benedictionem & suam pulcherrimam misericordiam, dulgeat tibi deus quicquid deliquisti per visum. Similiter & de aliis sensibus. Minister autem hujus sacramenti est sacerdos. Effectus autem hujus sacramenti est sanatio mentis & corporis. Contra hoc sacramentum est error Eradonicarum qui feruntur suos morientes novo modo quasi redimere per oleum balsamum & aquam cum invocationibus quas hebraicis verbis dicunt supra capita eorum quod est contra formam apostoli Jacob ut supra dictum est.

De sacramento ordinis.

Sextum est sacramentum ordinis. Sunt autem septem ordines Presbyteratus diaconatus subdiaconatus acolitatus ordo exorciste lectoris & hostiarum. Clericatus autem non est ordo sed quedam professio vite circa divinitatis ministerium episcopatus autem magis est dignitas quam ordo. Materia hujus sacramenti est illud materiale per cuius traditionem fertur ordo. Sicut presbyteratus traditur per calicis collationem. Et quilibet ordo traditur per collationem illius rei que precipue pertinet ad ministerium illius ordinis. Forma autem hujus sacramenti est talis. Accipe potestatem offerendi sacramentum in ecclesia pro vivis & mortuis. Et idem est dicendum in aliis ordinibus. Minister hujus sacramenti est episcopus qui confert ordines. Effectus hujus sacramenti est augmentum gratie ad hoc ut aliquis sit idoneus minister christi. Contra hoc sacramentum fuit error Aitii qui dicebat episcopum a presbyterico non discedi.

De sacramento matrimonii.

Septimum sacramentum est matrimonium quod est signum conjunctionis christi & ecclesie. Causa autem efficiens matrimonii est mutuus consensus per verba de presenti expressus. Est autem duplex bonum matrimonii. Quorum primum est proles suscipienda & educanda ad cultum dei. Secundum est fides quam unus conjugum debet alteri servare. Tertium est sacramentum id est indivisibilitas matrimonii propter hoc quod significat indivisibilem conjunctionem christi & ecclesie. Est autem contra hoc sacramentum multiplex error. Primus quidem est tracta-

F 3

no

ANNO
CHRISTI
1451.

ANNO
CHRISTI
1451.

norum qui nuptias damnant. Contra illud dicitur 1. Cor. VII. Mulier non peccat si nubat. Secundus est error Joviniani qui nuptias equavit virginitati de quo supra dictum est. Tertius est error Nicolaitarum qui indifferenter mutuis uxoribus utuntur. Fuerunt & multi alii heretici turpia quaedam dicentes & exercentes. Contra illos dicitur ad hebreos vlti. Sit honorabile concubium in omnibus & thorus immaculatus.

Conclusio.

• Horum autem virtute sacramentorum homo perducitur ad futuram gloriam que consistit in septem dotibus tribus anime & quatuor corporis. Prima dos anime est vitio dei per essentiam Joh. III. Videmus deum sicuti est. Secunda est comprehensio qua scilicet Deum apprehendimus quasi nostram mercedem 1. Cor. XI. Sic currite ut comprehendatis. Tertia est fructio qua in deo delectabimur secundum illud Job XXII. Tunc super omnipotentem deliquit affluens. Prima autem dos corporis est impassibilitas secundum illud 1. Cor. XV. oportet induere corruptibile hoc incorruptionem. Secunda est claritas secundum illud Matth. XIII. Fulgebunt iusti sicut sol. Tertia est agilitas per quam celeriter ad eum possunt ubi volunt Sap. III. Tanquam scintille discurrent in arundinetis. quarta est subtilitas per quam poterunt quecumque voluerint penetrare secundum illud 1. Cor. XV. Seminatur corpus animale & resurget spirituale que omnia nobis prestare dignetur qui cum patre & spiritu sancto vivit & regnat deus per omnia secula seculorum. Amen.

Innovat preterea omnia statuta provincialia per quondam bone memorie petrum Gerhardum alioque & nunc modernum Theodericum archiepiscopos sedis moguntinenn. in unum volumen redacta & illa publicari atque servari mandat prout in ipsis continetur statutis. Et quia in dictis statutis inter ce era quoddam statutum de judeis & crucis christi inimicis continetur quod incipit. Licet olim in quo mandantur sub cessationis pena divinorum & subtractionis communionis penis quod judei signa deterrere debeant declarando aspicit signum illud esse debere circulum de filis croceis in veste extrinseca ante pectus quoad masculos & due tige blavi coloris in pepis mulierum conformiter ut in urbe romana. Addidit etiam sacrosancta Synodus capitulum. Post miserabilem de usus illi statuto esse annectendum & inferendum & cum eo publicandum.

Cujus capit. tenor sequitur & est talis.

Post miserabilem & contra judeos ad remittendas christianis viuras per principes & potestates compelli precipimus seculares & donec eis remiserint christi fidelibus tam in mercimoniis quam in aliis per excommunicationis sententiam eis jubemus communionem omnimodam denegari.

De vitio concubinarum.

Ceterum sancta synodus statuit quod ante omnia locorum ordinarii detestabile concubinarum vicium a clero extirpent contra notorios concubinos per penas juris & in decretis facti basilien. concilii & statutis provincialibus contentas procedentes quodque nihilominus hujus-

A modi concubinarum publici a perceptione fructuum suorum beneficiorum ipso facto sint suspensi. Quinimo specialiter voluit de prelati capitula live collegia sub pena interdicti eisdem taliter in concubinato perseverantibus aliquos fructus administrarent. Concubine vero ipsorum si infra triduum requisite se non elongaverint & abcesserint excommunicationis sententiam incurrant ipso facto ac nihilominus si in tali peccato perseveranter decesserint ecclesiastica careant sepultura.

Tenor vero statuti sacri basilienfis concilii de quo supra fit mentio sequitur & est talis.

B Sacrosancta synodus generalis basilien. in spiritu sancto legitime celebrata universalem ecclesiam representans ad perpetuam rei memoriam. Quicumque clericus cujuscunque status conditionis religionis dignitatis etiam pontificalis vel alterius preeminentie vultat qui post hujus constitutionis noticiam quam habere presumatur per duos menses post publicationem ejusdem in ecclesiis cathedralibus quam ipsi diocelani omnino facere teneantur postquam eadem constitutio ad eorum noticiam pervenerit fuerit publicus concubinarum a perceptione fructuum omnium beneficiorum suorum trium mensium spacio sit ipso facto suspensus quos suus superior in fabricam vel aliam evidentem ecclesiarum utilitatem ex quibus hi fructus percipiuntur convertat nec non & hujusmodi publicum concubinarum ut primum talem esse innotuerit mox suus superior monere teneatur ut infra brevissimum terminum concubinam dimittat quod si non dimiserit vel dimissam ut aliam publice resumpserit jubet insuper hec sancta synodus ut ipsum suis omnibus beneficiis omnino privet. Et nihilominus hi publici concubinari usque quo cum eis per suos superiores post ipsarum dimissionem manifestamque vite emendationem fuerit dispensatum ad susceptionem quorumcunque honorum dignitatum beneficiorum vel officiorum sint inhabiles. Qui si post dispensationem recidivo vomitu ad hujusmodi publicum concubinarum redierint sine spe alicujus dispensationis ad predicta prorsus inhabiles existant quod si hi ad quos talium correctio pertinet eos ut predictum est punire neglexerint eorum superiores tam in ipsos de neglectu quam illos pro concubinato modis omnibus digna punitione animadvertant. In conciliis etiam provincialibus & synodalibus adversus tales punire negligentes vel de hoc crimine diffamatos etiam per suspensionem a collatione beneficiorum vel alia condigna pena severiter procedatur. Et si hi quorum destitutio ad summum pontificem spectat per concilia provincialia aut superiores suos propter publicum concubinarum reperiantur privatione digni statim cum processu inquisitionis ipsi summo pontifici deferantur eadem diligentia & inquisitio in quibuscunque capitulis generalibus & provincialibus quo ad suos serveret penis aliis contra predictos & alios non publicos concubinos statuti in suo robore permansuris Publici autem intelligendi sunt non solum hi quorum concubinarum per sententiam aut confessionem in jure factam seu per rei evidentiam que nulla possit tergiversatione celari notorius est. Sed qui mulierem de incontinentia suspectam & intamatum tenet & per suum superiorem admonitus ipsam cum effectu non dimittit. Quia vero in quibusdam regionibus nonnulli

ANNO
CHRISTI
1451.

ANNO
CHRISTI
1451.

jurisdictionem ecclesiasticam habentes pecunia- A
rios questus a concubinariis recipere non erube-
scunt patiendo eos in tali feditate sordescere sub
pena maledictionis eterne precepit ne deinceps
sub pacto compositione aut spe alicujus questus
talia quovis modo tolerant aut dissimulent.
Alioquin ultra premissam negligentie penam
duplum ejus quod propterea acceperint restituere
ad pios usus omnino teneantur & compellantur.
Ipsas autem concubinas seu mulieres suspen-
ditas prelati modis omnibus curent a suis subdi-
tis etiam per brachii secularis auxilium si opus
fuerit penitus arcere. Qui etiam ex talis concu-
binatu procreatos filios apud parentes suos co-
habitare permittant. Jubet insuper hec sancta
synodus ut etiam in predictis synodis & ca-
pitulis hec constitutio publicetur & quilibet
suos subditos ad ipsarum concubinarum dimis-
sionem moneat diligenter. Injungit preterea
omnibus secularibus viris etiam si regali presul-
geant dignitate ne ullum qualecumque infe-
rant impedimentum quocumque querito colore
prelatis qui ratione officii sui adversus suos sub-
ditos pro divino concubinato procedant & cum
omne fornicationis crimen lege divina prohibi-
tum sit & sub peccati mortalis pena necessa-
rio evitandum monet omnes laicos tam uxo-
ratos quam solutos ut similiter a concubinato
abstineant. Nimis enim reprehensibilis est qui
uxorem habet & ad aliam mulierem accedit.
Qui vero solutus est qui continere nolit juxta C
apostoli consilium uxorem ducat pro hujus au-
tem divini observatione precepti hi ad quos
pertinet tam salutaribus monitis quam aliis ca-
nonicis remediis omni studio laborent.

De mercatoribus diebus festis.

Circa abulum preceptis divinis contrarium
quorundam laicorum qui christiana religione
neglecta diebus dominicis & festis publice
mercatum exercent & lucris ac cupiditatibus non
verentur insistere providens sancta synodus man-
dat omnibus locorum ordinariis ut sub pena
suspensionis a perceptione sacramentorum etiam
privatione ecclesiastice sepulture per ecclesias D
parochiales suarum dyocesium publice prohibe-
ant. Ne de cetero predictis diebus dominicis
& festis quodcumque publicum mercatum re-
rum vendibilium que ad usum quotidiani vitius
necessarie non sunt quovis modo fiant.

De abusu questionariorum.

Abusus questionariorum qui quotidie exercebit
volentes reprimere mandat sancta synodus ne
admittantur questionarii ipsi aliter quam secun-
dum formam juxta dispositionem juris cum lite-
ris dyocesanorum. Et ut via malicie eis preclu-
datur curent locorum ordinarii in suis literis
non solum formam juris sed etiam indulgentias E
quas publicare valeant exprimere ne quicquam
aliud quam in eisdem literis exprimitur liceat
dictis questionariis populo proponere.

De fraternitatibus novis.

Item sancta synodus prohibet ne de cetero
admittantur quocumque nove fraternitates ex
quibus verisimiliter detrahi posset honori seu
juribus ecclesiarum parochialium quinimo vult
quod jam factis nullus adhibeatur favor nec in-
dulgentie eis concedantur.

De interdictis.

ANNO
CHRISTI
1451.

Sancta etiam synodus acceptat constitutionem
pape bonifacii pape octavi incipientem provide.
Que statutis provincialibus repperit adiuncta una
cum ordinatione in sacro basilien. concilio super
modo ponendi interdicta facta quas quedam con-
stitutiones & ordinationes vult & mandat pu-
blicari ac certa ponenda & tenenda interdicta
omnino observari.

*Tenor vero statuti de quo supra fit mentio
sequitur & est talis.*

B Provide attendentes quod ut frequentius quam-
vis non sine culpa tamen multorum interdicti
sententie proferuntur quodque sunt nonnulli ju-
dices nimis prompti ad proferendas eadem et-
iam in negociis sive causis que plus interdum ex
cupiditate quam caritatis radice perspicuis judi-
ciis procedere arguuntur. Quodque tempore
interdicti divina organa suspenduntur & laudes
nec ecclesiastica sacramenta ut solvent tolluntur
mortuis seu minuuntur suffragia presertim per
oblationem frequentem hostie salutaris adole-
scentes & parvuli percipientes rarius sacramenta
minus inflammantur & solidantur in fide fide-
lium devotio tepescit hereses pullulant & multi-
plicantur pericula animarum presentis constitu-
tionis providemus edicto ut nulla provincia ci-
vitas castrum villa locus territorium vel distri-
ctus auctoritate ordinaria vel delegata supponat
ecclesiastico interdicto pro pecuniario debito
vel pro cujuscumque occasione vel causa seu quovis
querito colore pro eo maxime quod ipsorum do-
mini rectores seu officiales quocumque nomine
censeantur aut incole seu habitatores aut singu-
lares persone ipsorum statutis vel statuendis or-
dinatis vel ordinandis terminis hujusmodi debi-
tum seu quantitatem non solverint hactenus vel
in antea non persolvant. Nos quoque enim
discernimus irritum & inane si secus hactenus
extitit attentatum vel contigerit attentari illud-
que revocamus omnino non obstantibus quibus-
cumque contractibus obligationibus pactis con-
ventionibus compositionibus submissionibus fide-
jussionibus consentibus processibus & sententiis
super hoc habitis vel habendis juramentorum
penalium temporalium vel spiritualium seu mul-
tarum seu quacunque alia firmitate vallatis nisi
talis suppositio interdicti hactenus foret facta
vel in antea fieret de apostolice sedis licentia
speciali & expressa per ipsius sedis patentes liti-
ras apparente.

*De interdictis non leviter ponendis
ex concilio basilien.*

E Quoniam ex interdictorum promulgatione
multa consueverunt scandala evenire. Statuit hec
sancta synodus quod nulla civitas opidum ca-
strum villa aut locus ecclesiastico supponi pos-
sint interdicto nisi ex causa seu culpa ipsorum
locorum aut domini seu rectoris vel officialium
propter culpam aut causam alteriuscujuscumque
private persone hujusmodi loco nequaquam in-
terdicti possint auctoritate quacunque ordinaria
vel delegata nisi talis persona prius fuerit ex-
communicata & denunciata seu in ecclesia pu-
blicata ac domini seu rectores vel officiales ip-
sorum locorum auctoritate judicis requisiti per-
lonam

ANNO
CHRISTI
1451.

sonam excommunicatam infra biduum cum effectu non egerint aut ad satisfaciendum compulerint qua etiam post biduum ejecta recedente vel satisfaciente mox divina resumi possint quod etiam in precedentibus locum habeat.

Sancta etiam synodus recipit laudat & commendat bullam super deliberationibus in capitulo moguntinen. in his presertim que pretenduntur esse gloriosa faciendum a sanctissimo domino nostro domino nicolao papa quinto emanatam. Vultque hec sancta synodus quod in omnibus aliis tam cathedralium quam collegiarum ecclesiarum provincie moguntinen. capitulis & sub penis in eodem contentis fiatque executio contra non observantes per ordinarium loci vel ejus in spiritualibus vicarium aut alium cui duxerit id committendum mandatque hec sancta synodus ut singuli ex observantibus aut observari volentibus oppositores & non observantes sub pena suspensionis a divinis late sententie dyocesano loci denuncient & nihilominus a majori parte concludatur.

*Tenor bulle de qua supra fit mentio sequitur
est talis.*

Nicolaus episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam. in unum nobis desuper quo universis orbis restringimur ecclesiis apostolice servitutis officium sedula nos perurgit instantia illarum jugiter intendere profectibus & ut elisis ab ejus cujusvis note dispendii votive directionis ope fruantur prout expedit conspiciamus salubriter providere. Cum itaque sicut dilectus filius noster Johannes sancti angeli dyaconus cardinalis nuper nobis exposuit in ecclesia moguntinen. quedam detestabilis & insulva si sic dici meretur consuetudo irrepsit & invalescit quod in occurrentibus pro ecclesie ipsius tractatibus & negociis ea que pluribus etiam majori parte agenda & amplectenda videntur. Paucorum etiam duorum vel unius contradictione plerumque non excommunicationis aut juris tramite sed pro nudo lenique voluntatis libito prodeunte conclusionem & executionem habere possunt sicque negocia ipsa que eam propter divina temporalia quibus ecclesia ipsa moguntinen. notabiliter dotata est quam etiam similtas temporum condiciones plus solito quotidie multiplicantur & ingruunt graviora pro eo quod omnium consensus haberi non potest sepius vel plus debito periculo suis retardantur aut penitus remanent impedita. Unde ecclesia in temporalibus & spiritualibus varia passa est & majora non sine scandalorum & disensionum fomento pati potest dispendia & etiam detrimenta. Sunt etiam in dicta ecclesia nonnulli ut tuam presumptionem palliare videantur & in agendis negociis aliorum conclusionem impedire valeant negocia ipsa fore cum tamen non sint pro utu contendunt sicque iterum paucorum aut unius contradictione aliorum vota suspenduntur. Nos igitur attendentes quod premissa canonicis sanctionibus obviant & licet illis sufficienter provisum existat nos etiam prout ex pastoralis nobis incumbit officio animadversione debita providere volentes ut quos dei timor & canonica instituta a talibus presumptionibus retrahere non possunt saltem ecclesiastica disciplina coerceat & compescat. Ex premissis & aliis rationabilibus causis nos non immerito morentibus consuetudinem predictam tanquam sacris canonibus contrariam & inimicam auctoritate apostolica peni-

tus reprobamus viribus & destituimus abolemus districtius inhibentes universis & singulis ipsius ecclesie personis sub excommunicationis pena quam alias ipso facto incurrant ne quisquam ex ipsis preteritu consuetudinis hujusmodi de cetero in capitulo & conventibus suis majori parte quominus juxta juris communis dispositionem in agendis & tractandis concludere & exequi valeant resistere seu opponere vel impedire seu impedientibus assistere & favere quoquo modo audeat seu presumat Volentes insuper & statuentes auctoritate prefata quod si aliquando super negociis de quibus agitur quod sit gratiosa vel non in capitulo predictae ecclesie alteratio oriatur discussioni & determinationi majoris partis in capitulo stetur quodque ea que sic per easdem duas partes definita fuerint determinata & conclusa partis minoris oppositione seu impedimento non obstante exequantur pena sub predicta preterea persistentes ut inhibito voluntas ordinatio & alia premissa firmiter & inviolabiliter observentur venerabili fratri nostro archiepiscopo moguntinen. ac ejus in spiritualibus vicario & officiali generali per hec scripta mandamus quatinus ipsi vel eorum alter per se vel per alium seu alios premissa omnia & singula ubi & quando expedire viderit auctoritate apostolica solemniter publicare ac omnes & singulos quos excommunicationis sententiam hujusmodi propter premissa incurrisse constiterit tamdiu in dicta ecclesia & aliis locis de quibus eis videbitur excommunicatos publice nunciare studeant & procurent faciantque ab aliis nunciari & ut tales ab omnibus artius evitare donec ipsi excommunicati singuli videlicet eorum quod contra prohibitionem nostram hujusmodi & alia premissa deinceps quomodolibet venire vel attentare non debeant singuli corporaliter prestiterint juramenta & absolutionis beneficium a sententia hujusmodi meruerint obtinere. Contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo non obstante felicis recordationis bonifacii pape octavi predecessoris nostri quibus cavetur ut quis extra suam civitatem vel diocesim nisi in certis exceptis casibus & in illis ultra unam diem a fine sue diocesis evocetur seu ne iudices a sede apostolica deputati fuerint contra quoscumque procedere sive alii vel alii vires suas committere presumant ac de duabus dictis in concilio generali & aliis apostolicis constitutionibus. Ne vero predicta & aliis ecclesie predictae statutis & consuetudinibus juramento confirmatione vel quacumque alia firmitate roboratis contrariis quibuscumque aut si aliquibus communiter & divisim a dicta sit sede indultum quod interdici suspendi & excommunicari non possint per literas apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre reprobationis destitutionis abolitionis inhibitionis voluntatis & statuti infringere vel ei ausu temerario contraire si quis autem hoc attentate presumpserit indignationem omnipotentis Dei & beatorum petri & pauli apostolorum ejus se noverit incuturum. Datum rome apud sanctum petrum Anno incarnationis dominice Millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio. Kal. decembr. pontificatus nostri anno quarto.

Bulla pro executione caroline.

Sancta synodus recipit laudat & commendat bullam

ANNO
CHRISTI
1451.

ANNO
CHRISTI
1451.

bullam per sanctissimum dominum nostrum do-
minum nicolaum papam quintum pro executio-
ne caroline & contra dissidatores concessam &
per reverendissimum dominum cardinalem augu-
sten. impetratam. Sub cujus transumpto quibus
in hac provincia transmissa est transmittetur.
Vultque etiam precipit atque mandat hec san-
cta synodus ut statutis provincialibus inseratur
& executio ejusdem juxta ipsius tenorem omni-
no fiat.

*Tenor vero dictæ caroline de qua supra
fit mentio sequitur & est talis.*

Petrus miseratione divina tituli sancti vita-
lis sacrosanctæ romane ecclesiæ presbyter cardi-
nalis & episcopus augustenn. Universis & sin-
gulis ad quos presentes nostre literæ pervene-
rint Salutem in Domino & subscriptorum no-
ticiam indubitatam Universitati vestre notum
facimus quod literas sanctissimi in Christo pa-
tris & domini nostri domini nicolai divina
providentia pape quinti ejus vera bulla blum-
bea in cordula canapi more romane curiæ im-
penden. bullatas salvas sanas & integras ac om-
ni suspicionis nota carentes mature vidimus &
in evidens testimonium existentio & veritatis
earundem hic de verbo ad verbum transumpsi-
mus & transumi & exemplari fecimus Quorum
tenor de verbo ad verbum sequitur & est ta-
lis. Nicolaus servus servorum dei venerabili-
bus fratribus archiepiscopis & dilectis filiis ab-
batibus prepositis prioribus exemptis & non
exemptis ceterisque personis ecclesiasticis qui-
buscunque per alemaniam ubilibet constitutis
Salutem & apostolicam benedictionem. Enor-
mitas nephandi sceleris quod per non nullos
maledictionis filios in partibus alemanie impu-
denter ut intelleximus perpetratur, mentem no-
stram taliter perturbavit quod nisi cum dolore
id vobis significare non possumus. Accepimus
liquidem quod ipsi maledictionis & iniquitatis
alumni prelatos sacerdotes domini & alias ec-
clesiasticas personas dissidare & taliter pertra-
ctare ac eos & illis adherentes invadere truci-
dare capere bonis expilare ac expoliare ac se-
vissimis suppliciis affigere & quod omnis lex
divina & humana detollatur incarcerare non for-
midant & cum premissa perpetrant ac si glorio-
sum & laudabile opus fecissent inde se jactant
& gloriantur Quapropter ad nostrum spectat
officium super his oportune providere. Vobis
universis & singulis in virtute sancte obedi-
entie districte precipiendo mandamus & quemli-
bet vestrum in visceribus domini nostri Jesu
Christi hortamur quatinus contra omnes & sin-
gulos sacrilegos predictos cujuscunque dignita-
tis status ordinis vel condicionis fuerint etiam
si ducali comitali vel quavis alia mundana di-
gnitate prefulgeant juxta constitutionem per se-
licis recordationis martinum papam quintum
predecessorem nostrum dudum editam que carol-
ina vocatur quam vos & quemlibet vestrum
expeditam habere & quater in anno ad minus
vestris in dyoecesibus & in ecclesiis coram ple-
be & populi multitudine in ambonibus publi-
cari volumus & mandamus ne prefati sacrilegi
tyranni ignorantiam pretendere valeant quovis
modo auctoritate nostra procedatis. Non enim
leviter credendum est quavis orthodoxe fidei
cultores precipue eos qui de nobili genere pro-
creati existant in tante desperationis labem pro-
silire ut agnitis tot penarum censuris quibus

hujusmodi sacrilegum genus hominum innoda-
tur atque involvitur aliquo modo talia flagicio-
sa & enormia crimina committere velle. Inhi-
beatis nihilominus eadem auctoritate dilectis fi-
liis nobilibus viris ducibus marchionibus prin-
cipibus comitibus baronibus militibus militari-
bus magistris civium civibus consulibus procon-
sulibus communitatibus & universitatibus civi-
tatum opidorum castrorum & locorum quorum-
cunque sub penis & censuris in eadem constitu-
tione contentis & aliis formidabilibus prout vo-
bis videbitur ne dictos sacrilegos quovis modo
recipiant sive admittant seu eis auxilium vel fa-
vorem prestant aut in civitatibus dominiis ca-
stris terris locis districtibus eorum ditioni sub-
jectis aliquatenus morari permittant recipi sive
hospitari eis salrum conductum aut aliam de-
fensionem sub quacunque forma ullatenus pre-
stando & quia difficile foret hanc nostre ordi-
nationis & intencionis seriem sub bulla ad quam-
libet vestrum destinare volumus & apostolica
auctoritate discernimus quod transumpta bulle
hujus nostre ordinationis & intencionis sigillo
dilecti filii nostri petri tituli sancte romane ec-
clesiæ presbyteri cardinalis augustenn. nuncupati
munto & per duos autenticos notarios sub-
scriptos illis prorsus fides in judicio & extra
adhibeatur sicut si illa sub bulla nostra cujus-
libet vestrum mitteremus interclusam. Sic ergo
venerabiles fratres & dilecti filii pro ecclesiasti-
ca libertate conservanda pugnetis quod beato
thome pluribusque aliis sanctis martiribus qui
pro hujusmodi libertate tantanda mori non ti-
muerunt possitis quo ad hoc non immerito coe-
quari Datum rome apud sanctum petrum Anno
incarnationis dominice Milleesimo quadringen-
tesimo quinquagesimo primo. Idus Februarii
Pontificatus nostri anno quarto. Qua igitur
habita collatione diligenti compertum est pre-
sens nostrum transumptum cum originalibus li-
teris per omnia & in omnibus concordare &
quod nihil depositum appositum seu transum-
ptum fuerit neque est quod sensum earundem
literarum apostolicarum variaret in aliquo seu
mutaret intellectum. Ideo illis auctoritatem
nostram & decretum interposuimus & presenti-
bus interponimus. Volentes & statuentes ut
huic nostro transumpto sicuti literis originali-
bus antedictis in judiciis & extra stetur creda-
tur & adhibeatur in omnibus plena fides. In
quorum omnium & singulorum fidem robor &
testimonium premissorum presentes literas sive
prerens publicum instrumentum hujusmodi no-
stri transumptum & exemptum in se continen-
tes sive continens inde fieri & per notarios pu-
blicos infrascriptos curie nostre juratos subscribi
& publicari mandavimus nostrique sigilli iussu-
mus & fecimus appensione communiti.

Datum & actum auguste Anno a nativitate
domini Milleesimo quadringentesimo quinquage-
simo primo. Indicione quartadecima Pontifi-
catus dicti domini nostri pape anno quinto,
die vero martis tertia decima mensis aprilis,
horavesperarum vel quasi in aula nostra episco-
pali presentibus ibidem venerabili viro magi-
stro leonardo in decretis licentiate canonico
majoris augustenn. & beate marie virginis in
suechtvungen nostre diocesis ecclesiarum prepo-
sito nostro in spiritualibus vicario & officiali ge-
nerali Johanne schott armigero castellano nostro
in faucibus alpium, Johanne vvestersteten ar-
migero nostre dyoecesis & provido viro Johan-
ne laucher cancellario nostro testibus ad pre-
missa

ANNO
CHRISTI
1451.

ANNO
CHRISTI
1451.

missa in testimonium evidens vocatis pariter & A
rogatis .

Et ego nicolaus bermir de torgavv clericus
missinen. dyocel. publicus sacra imperiali aucto-
ritate notarius & curie augusten. scriba jura-
tos quia predictis transumption. collationi &
auctoritatis ac decreti imposition. omnibusque
aliis & singulis dum sic ut premititur agerentur
& fierent una cum notario publico subscrip-
to & testibus suprascriptis presens interfui ea-
que sic fieri vidi & audivi ideoque de mandato
supradicti reverendissimi patris domini cardina-
lis presens transumptum per alium me aliis tunc
preposito negociis fideliter scriptum una cum
notario publico inscripto exinde confeci sub-
scripsi publicavi & in hanc publici instrumenti
formam redegi signoque & nomine meis solitis
& consuetis ac cum appensione sigilli memorati
domini cardinalis signavi & munivi rogatus &
requisitus in fidem & testimonium omnium &
singulorum premissorum .

Et ego wdalricus rulin de navu clericus augu-
sten. dyocesis publicus sacra imperiali aucto-
ritate notarius causarumque curie augusten. scri-
ba juratus quia preinsertarum literarum aposto-
licarum transumptioni collationi auctoritatis
& decreti interpolationi omnibusque aliis & sin-
gulis premissis dum sic ut premititur agerentur
& fierent una cum notario & testibus supra-
scriptis presens interfui eaque sic fieri vidi &
audivi . Ideoque de mandato supradicti reve-
rendissimi patris domini cardinalis presens trans-
umptum per alium me aliis tunc preposito ne-
gociis fideliter scriptum una cum notario publi-
co prescripto exinde confeci subscripsi publica-
vi & in hanc publici instrumenti formam re-
degi signoque & nomine meis solitis & con-
suetis signavi & munivi rogatus & requisitus in
fidem & testimonium omnium & singulorum
premissorum .

De reformatione monasteriorum .

Super vero reformatione monasteriorum &
personarum religiosarum vult omnino sancta
synodus quod ordinarii ipsi diligenter invigi-
lent ac eosdem religiosos ac eorum monasteria
tam virorum quam mulierum ad observantiam
vite regularis & debita clausura & precipue ne
quis ad monasteria monialium extra casus a
jure permisos ingrediatur , ipseque moniales
non egrediantur penis & censuris & remediis
juriscripti & constitution. generalium & provin-
cialium conciliorum ac auctoritate apostoli-
ca specialiter desuper editorum effectualiter con-
stringant & compellant etiam per depositionem
& privationem privilegiorum incorporationum
& unionum & inhabilitationem ad dignitates
& officia .

*De fratribus mendicantibus presen-
tatis .*

Sacra synodus attendens apostolicam sedem
fratribus mendicantibus privilegia & inedifica-
tionem ecclesie concessisse & ob hoc in clemen-
tina dudum fratres presentandos episcopo &
per eum ad auditionem confessionum admit-
tendos vult esse ydoneos & probate vite & quia
illi qui vota solennia non observant non pos-
sunt dici probate vite Unde cum episcopos ad
quos spectat curam gregis sui habere admonitos
esse convenit ne alios admittant quam ut cle-
mentina habet qualificados , ita quod eis con-
stet per facti evidentiam aut testimonio bono-

ANNO
CHRISTI
1451.

rum hominum eos dignos esse quibus sibi credi-
tas animas absolvendas committant hunc ad fi-
nem ut fratres ipsi religionis sue observantiam
citius adaugeant aut acceptent . Mandat syno-
dus quod quisque episcopus fratribus ordinis
mendicantium cum omni caritate regularem ob-
servantiam persuadeat , offerendo ad hoc om-
nem gratiam & benivolentiam cum commina-
tione , quod nisi infra competens tempus eis
per quemlibet episcopum prefigendum , per fa-
cti evidentiam regularem vitam secundum pro-
fessionem suam servare inceperint & continua-
verint , quod tunc post lapsum termini istius
eos tales ydoneos minus probate vite ad au-
diendum confessionem predicationes & petitiones
ac alios actus legitimos non admittant ,
Episcopi etiam non patiantur fratres in termi-
nis longiores moras trahere sed operam dent
ut petitione peracta ad suos conventus redeant
nisi eos in audiendis confessionibus & predica-
tione verbi dei diutius morari in aliquo loco
judicaverint expedire .

De ostensione eucharistie .

Propter reverentiam divinissimo eucharistie
sacramento exhibendam & ne populi fidelis de-
votio ex frequenti ejus visione tepescat , ordi-
nat hec sancta synodus quod deinceps ipsum
sacramentum vilibiliter in monasteriis preter-
quam in festo corporis Christi & per ejus octa-
vas deferri , & tunc non nisi sub divino officio
octave ejusdem ostendi debeat etiam occasione
cujuscunque fraternitatis aut institutionis desu-
per facte mandans ordinariis locorum ut contra
presbyteros qui in premissis excedere per in-
dignitatem gravium penarum procedant .

*De corruptelis & abusibus canoni-
corum .*

Sancta etiam synodus quia informata est in
nonnullis ecclesiis provincie moguntinen. tam
cathedralibus quam collegiatis pessimas & jure
divino & positivo ac rationi contrarias vigere
& ex corruptela introductas esse consuetudines
presertim in nominando personas ante vacatio-
nem beneficii , & sepe puero sine discretionem
ante quartumdecimum annum habendo minime
respectum ad ecclesiam & dei cultum sed potius
ad carnem vel aliud commodum aut spem ex
pacto aliquid etiam in beneficiis pro se vel suis
consequendi & in exactione pecunie antequam
quis ad possessionem prebende admittatur quod
utique spem venditionis ac simoniace pravita-
tis habere dinoscitur Que quidem pecunia quod
pejus est apud quasdam ecclesias non in eccle-
siam sed proprios canonicorum usus convertitur
quod utique a vicio simoniace pravitatis nun-
quam exculari potest in receptione vini plado-
rum vel aliarum rerum in excessivis annis expe-
ctantie in quibus quod horrendum est neque
quotidiane distributiones expectanti tribuntur
in emancipationem quam ita appellare solent
doctorum & notabilium personarum cum recep-
tione multarum pecuniarum in admission. ad ca-
pitula eorum qui latinum congrue fari nesciunt
nec intelligant in eo quod canonici suis deca-
nis in licitis & honestis obedire & ad divina
ministrare contemnant . Si pro vagabunditate
in ecclesia vel ante aut cavillationibus in cho-
ro vel similibus arguantur non attendant ne-
que curent quod ad interessendum divinis offi-
ciis

ANNO
CHRISTI
1451.

citis astringi sub suspension. absentium comprehendi volunt ac quod in certo parvo tempore sub una lectione psalmo epistola evangelio vel alio presentias se deservisse contendunt & statim ad secularia negocia vel lascivias revertantur aut eant quod etiam tempore divinarum vesperorum precipue choreas publicas stibas & alias conventiones laycorum visitent & frequentent illisque ac ludis diversis potationique vinorum apud eandem intersint & immisceant habitum & tonsuram statui suo condecetem non deferant & si quandoque vel parvam coronam deferant per revolutionem crinium de qua potius gloriosi deberent abscondunt longos crines seu comam adeo ut aures videri nequeant nutriant demumque quod dictu audituque mirabile est quod per certa anni tempora circa autumnum precipue cum magis gratiarum actioni dum torcularia vino redundant insistere deberent a divinis cessant & Vacantias faciunt liberique & ab obedientia pro tali tempore absoluti esse volunt quando contra deum & obedientiam prescribere possint. Pluraque alia contra factos canones & provincialia synodaliaque statuta in dei offensam animarum suarum periculum & scandalorum plurimorum agant seque preteritu consuetudinum & observantiarum exculare nitentur cum non attendant corruptelas potius esse & vetustates errorum multa denique juramenta illicita a diversis tam tempore electionis sive collationis beneficiorum prestantur ex quibus hi qui talia recipiunt commoda privata consequi sperant ac etiam via correctionis debite precluditur & impediuntur sepe prelati ne ecclesiarum suarum utilitatem possint procurare. Similiter & a rectoribus ecclesiarum sive vicariis eorundem perpetuis sub solvendis annuis pensionibus hujusmodi juramenta illicita extorquentur quibus obstantibus propter carentiam necessariis victus ecclesie ipse divino defraudantur obsequio. Hec itaque sancta synodus premissa omnia damnat. Mandans omnibus & singulis locorum ordinariis ac etiam prelati inferioribus quibus correctio per statuta provincialia conceditur & injungitur ut non obstant. premissis damnatis consuetudinibus & observantiis ad quorum continuationem neminem quocunque juramento cum vinculum iniquitatis non sic astringi declarat quatenus sub excommunicationis aliisque statutis expressis & comprehensis penis juxta juris & dictorum statutorum formam circa premissa invigilent callent corrigant statuam ordinem & emendent quantoties realiter & cum effectu Volens hec sancta synodus ut ubi infra spacium quinque mensium immediate sequentium dyocelani ac inferiores prelati in & circa premissa negligentes & remissi fuerint superior immediatus aut futura provincialis synodus corrigat statuam ordinet & emendet ac etiam ad declarationem penarum contra & adversus ordinarios locorum & inferiores prelatos procedat.

Petit igitur prefatus reverendissimus in Christo pater & dominus dominus Theodericus archiepiscopus totaque provincialis synodus moguntinen. quatinus vos reverendissime in Christo pater & domine domine nicolae tituli sancti petri ad vincula sacrosancte romann. ecclesie cardinalis & apostolice sedis per alemaniam legate superscriptis deliberatis & conclusis robor confirmationis & approbationis auctoritate legationis vestre in forma meliori adicere dignemini dantes & concedentes etiam speciales fa-

cultates pro executione in defectum potestatis ordinariarum cum penarum additionibus ubi oportunitate judicaverit ut speratus reformationis fructus laudabiliter exinde proveniat.

ANNO
CHRISTI
1451.

*Confirmatio reverendissimi domini
legati.*

Quoniam captas conclusiones per vos reverendissimum in Christo patrem dominum theodericum archiepiscopum moguntinen. consentientibus comprovincialibus vestris legi audivimus & eas reformationi quam querimus judicavimus plurimum profuturas ipsas uti patitur ratas & gratas habentes auctoritate Apostolica nobis tradita in dei nomine confirmamus & per obedientiam & sub penis per vos ad singula statuta ubi visum fuerit adjungendis precipimus illa observari ordinationibus ubilibet per vos factis hac potestate nobis ad visitandum corrigendum & statuendum & aliis in bulla legationis nostre contentis semper salvis quibus per hanc nostram confirmationem nequaquam intendimus derogare super his & earum executione literas decernentes oportunas relevantes sanctissimo domino nostro pape ac nobis legationem duran. potestatem addendi corrigendi interpretandi & declarandi & queque alia faciendi per que sancta reformatio que solum queritur poterit augeri. Jure metropolitano reverendissimi domini moguntinen. & ordinariarum provincie semper salvo. Insuper sub spe quod in dictis quinque mensibus de quinque in fine dictorum conclusorum continetur effectualis executio eorum per reverendissimum dominum Moguntinen. & suffraganeos suos fieri debeat suspendimus & relaxamus omnes & singulas censuras & penas in ordinationibus & statutis nostris ubique locorum provincie moguntinen. emanatis positas & comprehensas quantum ad eos qui illas & illa simpliciter non assumpserint aut uti volunt in & totam provinciam moguntinen. per dictos quinque menses ita tamen quod executio dictorum statutorum provincialium interim fiat juxta earundem formam & tenorem & si illam fieri & observari contingeret. Volumus dictas censuras & penas nostras etiam ex post quamdiu observaverint locum habere non debere. Si vero executio non fuerit dictorum statutorum provincialium ex tunc in his in quibus executio eorundem facta non est. Volumus penas & censuras mandatorum nostrorum in locis in quibus publica sunt sibi locum vendicare Similiter in defectum executionis hujusmodi contra alios quibus hujusmodi mandata nostra insinuata non fuerunt ratione previa processuri.

Post premissam confirmationem reverendissimus dominus legatus publicari fecit literas indulgentiarum quas dedit omnibus sacerdotibus qui infra missarum solennia in principio & in fine in concludendo collectam ultimam addiderint & famulos tuos N. papam & N. episcopi nostros una cum universa ecclesia catholica ab omni adversitate custodi per quadringenta dierum indulgentiarum pro quolibet die dominico.

Item dictus dominus legatus ad instantiam reverendissimi domini moguntinen. & suffraganeorum suorum extendit ordinationem & concordiam factas in synodo bambergen. inter rectores parochialium ecclesiarum & mendicantes ad

ANNO
CHRISTI
1451.

ad totam provinciam moguntinam. & decrevit A
literas cuiuslibet qui illa habere voluerit in spe-
ciali desuper concedendas.

*Sequitur littera de fratribus mendicantibus de qua
supra fit mentio.*

Nicolaus miseratione divina tituli sancti petri ad vincula sacrosancte romane ecclesie presbiter cardinalis apostolice sedis per alemanniam legatus. In dioeclesiana bambergensi synodo presidens universis christi fidelibus eiusdem dyocesis salutem in domino sempiternam. Quoniam ex officio nostro incumbit ut undique ea que pacis sunt diligenti studio promoveamus maxime autem quando ad id apostolice sedis singularis iussu accedit. Sane ad sanctissimum dominum nostrum dominum nicolaum papam quintum delato inter plebanos & mendicantes opidi nurnbergens. dicte dyocesis non parvas fore differentias exortas & nobis per eundem sanctissimum dominum nostrum commissio ut easdem de medio facere curarem atque post intellecto in hac bambergens. dyocesi. in plerisque locis similes querelas esse quodque scandala plurima in populo ex hoc oriantur auditis in hac synodo querelis super hoc & responsionibus per hanc nostram ordinationem de synodali consensu de libertate factam uti sequitur providemus. Et quia jamdudum circa publicationem capituli concilii generalis Omnis utriusque sexus statutum synodale de publicando dictum capitulum omnis utriusque sexus concilii generalis per omnes dominicas quadragesime approbantes auctoritate legationis nostre qua fungimur decernimus quod publicatio illa in dicto opido nurnbergens. per deputatos a domino episcopo Bambergens. simpliciter ut textus jacet tantum fiat Inhibentes super eadem auctoritate ne quisquam cuiuscunque conditionis ecclesiastice vel secularis infra limites dyocesis bambergens. constitutus exemptus vel non exemptus quovis modo directe vel indirecte publice seu occulte quenquam ab observantia iam dicte constitutionis ac quod ille suo sacerdoti a quo sacramentum eucharistie recipere tenetur vel alteri de licentia eiusdem saltem semel in anno non confiteatur aut ab intercedendo divinis saltem diebus dominicis & majoribus festivitibus in sua parrochiali ecclesia aut a solutione iurium parrochialium retrahere presumat. Quin imo volumus quod quisque talia fecerit etiam cuiuscunque ordinis seu religionis exemptus vel non exemptus suspensionis ab ingressu ecclesie & perceptione sacramenti eucharistie sententiam incurrat absolutionem preterquam in mortis articulo apostolice sedi reservantes. Et quia fratres de ordine mendicantium modo quo in clementina dudum ponitur presentati & per episcopum admissi in casibus episcopis per reservationem pape aut episcopi non prohibitis eis consententes veraciter absolvimus. Pari pena inhibemus ne quisquam cuiuscunque conditionis fuerit ecclesiastice vel secularis exemptus aut non exemptus potestatem absolvendi eorundem fratrum sic admissorum detrahare directe vel indirecte publice vel occulte presumat. Quinimo volumus quod quisque talia fecerit suspensionis ab ingressu ecclesie & perceptione sacramenti eucharistie sententiam incurrat absolutionem preterquam in mortis articulo apostolice sedi reservantes & ad finem ut populus sciat qui sint tales admissi & qui casus prohibiti Statuimus & dicta auctoritate ordinamus quod dominus bambergens. episcopus omni anno in prima dominica quadrage-

ANNO
CHRISTI
1451.

sime deinceps per principalia loca totius sue dyocesis hanc nostram ordinationem & fratres per eum admissos eos ad confessionem audientes nominatim ac casus pape atque sibi reservatos & in quibus sibi reservatis auctoritatem dedit absolvendi publicationem populo faciendam disponere teneatur. Prohibemus sub simili suspensionis late sententie pena ne amplius quisquam ex fratribus mendicantibus contra plebanos aut plebanum quicumque contra fratres ipsos predicare presumant Sed qui causam querere habuerit iudicem adeat competentem. Datum Bamberge in synodo dyoclesiana per nos ibidem in ecclesia majori solenniter celebrata. Die lune tertia mai. Anno a nativitate domini Millesimo quadringentesimo quinquagesimo primo. Pontificatus sanctissimi in christo patris & domini nostri domini nicolai divina providentia pape quinti Anno quinto.

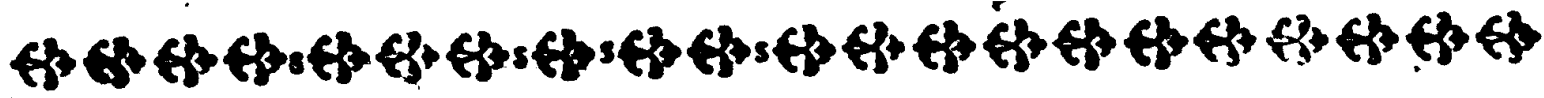
*Statutum de questoribus de novo
adjunctum.*

Cum divinorum officiorum rectores in divinis officiis & parrochialibus iuribus per elemosinarum questores sepius perturbentur Statuimus & ordinamus ut huiusmodi questores vigore litterarum auctoritate nostra ipsis concessarum aut in antea concedendarum. In festivitibus domini nostri iesu christi pasche penthecostes nativitate gloriose virginis marie purificationis annunciationis & assumptionis nec non ecclesiarum parrochialium patrocinis & ipsarum dedicationum anniversariis deinceps ad stationes faciendas aut elemosinas ipsis ecclesiis petendas nequaquam admittantur.

De indulgentiis festi corporis christi.

Indulgentias festi corporis christi a papa urbano martino & eugenio confirmatas mandamus vobis omnibus & singulis plebanis & divinorum rectoribus quatinus indulgentias infra scriptas a tribus romanis pontificibus ad augmentum devotionis christifidelium circa venerationem & reverentiam venerabilissimi sacramenti corporis & sanguinis domini nostri iesu christi per quod salvati & liberati sumus interessentibus missis & horis canonicis in festo ipsius sacramenti & octavas eiusdem de thesauro ipsius ecclesie datas & concessas singulis annis publicare in ecclesiis vestris die penthecostes & in octava eiusdem subditis vestris non dimittetis ne tedium generet prolixitas eas summatim insinuetis Summa in primis vespere a tribus romanis pontificibus preteritis. Quingenti dies indulgentiarum & ad completorium sunt ducenti dies summa in matutinis quingenti dies sunt ipso die summa in missa totidem scilicet quingenti dies summa in secundis vespere quingenti dies summa vero ad horas ipso die corporis christi scilicet primam tertiam sextam nonam & completorium sunt mille dies indulgentiarum. Sed qualibet die per octavas sunt quingenti dies. Quicumque jejunaverit in profesto corporis christi vel qui opus pium aliud de consilio sui sacerdotis fecerit habebit etiam ducentos dies. Existentes in processione ducentos dies. Qui communicant ducentos dies. Quicumque procedit vel sequitur sacramentum quando portatur infirmis cum incenso lumine ducentos dies. Qui vero sine lumine centum dies. Presbyteri celebrantes missam pro pace seu tranquillitate quotiens per

ANNO CHRISTI 1451. per octavas fecerint totiens habebunt ducentos A contritos & confessos in remissionem peccami- ANNO CHRISTI 1451. dies indulgentiarum. Qua propter exhortamur num. Datum anno domini Millefimo quadringentesimo quinquagesimo primo

Per dominum Nicolaum de Cusa cardinalem & legatum de latere per Alamaniam, comprobante archiepiscopo Coloniensi Theoderico.

Receptio & comprobatio statutorum provincia- B lium Nicolai Cusani cardinalis.

Theodericus Dei gratia sancta Coloniensis ecclesia archiepiscopus, sacri Romani imperii per Italiam archicancellarius, Westphalia & Angaria dux, apostolica sedis legatus, &c. Reverendo in Christo patri, domino Joanni episcopo Leodivensi, salutem in domino.

Quia reverendissimus in Christo pater ac do- minus D. Nicolaus tituli S. Petri ad vin- cula sacrosanctae Romanae ecclesiae presbyter cardinalis, ac per Alamaniam apostolicae sedis le- gatus, in provinciali concilio Coloniensi, per suam paternitatem reverendissimam ac nos indi- cto ac convocato, pro reformatione ecclesiastici status, nonnullas ordinationes & statuta condi- derit, statuerit, & ordinaverit, quarum & quo- rum omnium tenores de verbo ad verbum se- quuntur, & sunt tales:

Nicolaus miseratione divina tituli S. Petri ad vincula, sacrosanctae Romanae ecclesiae presbyter cardinalis, per Alamaniam & nonnulla alia re- gna ac provincias apostolicae sedis legatus, ad perpetuam rei memoriam.

Adspirante divinae pietatis influxu, & vigore apostolici spiritus, qui (teste Hieronymo) Pe- tri cathedram non deserit, se nunc ad pascen- dum dominicum gregem diligenter convertente, actum est, quod sanctissimus dominus noster, dominus Nicolaus papa V. oculos ad hanc ma- gnam provinciam Coloniensem attollens, nos, licet omnium sacri collegii cardinalium mini- mum, transmisit, ut videamus, qualiter vos fratres & filii sui dilecti, in via domini profici- atis: Hinc Deo gratias agamus, qui nos ad divina mysteria sollicitanda collegit, ut mutuis consiliis cuncta in melius dirigantur. Et quoniam nunc adestis, vos reverendissime domine Theodorice archiepiscopo Coloniensi, cum ve- nerabili capitulo, ac vestrorum comprovincia- lium vices agentibus, venerabilibusque abbati- bus, praepositis, decanis, canonicis, aliisque re- ligiousis & devotis, doctisque sacerdotibus & magistris numero copioso: tempus adesse cre- didimus, ut nunc deliberationum communium per plures dies digeste factarum, fructuosa definitio subsequatur: Quae ut clarior fiat, praemitten- dum arbitramur, nos non velle, per ea quae statuemus, apostolicis aut legatorum ejus, aut nostris antea factis ordinationibus in aliquo de- trahere, neque etiam comprovincialium aut sy- nodalium diocesium statutis, laudabilibusque consuetudinibus quibuscumque (quae per nostra statim promulganda decreta non corriguntur aut limitantur) derogare, nec etiam auctoritati apo- stolicae sedis, aut ejus legati, nec metropolitani aut suorum coepiscoporum comprovincialium, nec juribus, libertatibus, privilegiis ac exem- ptionibus praedictis fieri quovis modo: sed

Concil. General. Tom. XXXII

potius jus unusquislibet, quale habere digno- scitur, salvum esse volumus. Ad aliqualem au- tem ecclesiastici status reformationem, quous- que Deus majori observantiae commodius tem- pus concesserit, nos Nicolaus cardinalis lega- tus, &c. Supradictus, huic sacro provinciali concilio auctoritate sanctissimi domini nostri Nico- lai papae V. praesidentes, de expresso reverendis- simi in Christo patris ac domini nostri, domini Theodorici archiepiscopi praescripti, nobis con- cedentis, ac sui venerabilis capituli, omnium- que comprovincialium consensu, univertaque sy- nodo concorditer approbante, statuimus, & or- dinamus ut sequitur.

In primis, quod de cetero de triennio in triennium servetur concilium provinciale in san- cta civitate Coloniensi, statim post octavas do- minicae resurrectionis, in forma, & sub poenis juris communis, cum litanis, & solemnitatibus nunc adhibitis, seu alias congruentibus, videli- cet quod dicatur missa, legantur litaniae, & fiat sermo exhortationis.

Item quod singulis annis in diocesis suffra- ganeorum comprovincialium, serventur concilia episcopalia seu synodalia per ipsos suffraganeos, seu illos ad quos de antiqua consuetudine spe- ctat, in quibus corrigenda corrigantur juxta ca- nonum & statutorum continentiam.

Insuper laudamus & legi mandamus in syno- dis diocesanorum libellum S. Thomae de Aquino, de articulis fidei & sacramentis ecclesiae: quodque praecipiatur curatis, ut partem quae est de sacramentis, habeant & studeant diligenter.

Item volumus & mandamus, quod statuta provincialia bonae memoriae Engilberti seu Hen- rici archiepiscoporum Coloniensium, cum addi- tionibus aliorum subsequentium, tam Romano- rum, quam comprovincialium pontificum, circa tuitionem ecclesiasticae libertatis, & non alias, innoventur, publicentur crebrius & districte ser- ventur.

Item quod Judaei intra decem menses; & ab eo tempore inantea per totam provinciam Co- loniensem deferant signum, videlicet circulum de filis croceis, in veste extrinseca ante pecto- ralia: & hoc, quoad masculos: quodque fe- minae deferant duas rigas blavii coloris in pe- plis earumdem ad instar Judaeorum in urbe Ro- mana. Et quod nihilominus servetur decretalis, Post miserabilem, extra de usuris. Ad quae om- nino compellantur, tam per ecclesiasticam, quam secularem potestatem.

Item circa ingressum ad beneficia & ordines, ac permutationem beneficiorum, atque residen- tias curatorum, statuimus jura & statuta pro- vincialia & episcopalia observari, ac in proxima visitatione, quam fieri mandamus, corrigenda, absque dissimulatione corrigi & emendari.

Insuper ad reformationem moris ecclesiastici status, ordinamus & statuimus, quod presbyte- ri, diaconi, subdiaconi, & alii in minoribus

ANNO
CHRISTI
1452.

ordinibus constituti de cetero tonsuram deferant clericalem, atque crines longos, & tamen sic tonsos, quod auribus patentibus incedant: Ita quod status & gradus cujuslibet eorundem, discerni commode possint, & valeant. Et quod velles deferant competenter longas, decentes & honestas, in lateribus clausas, juxta morem & consuetudinem diocesium seu locorum.

Item ut singuli diocesani provideant in suis diocesis, ne de cetero dominicis & festivis diebus ad honorem Dei indictis, mercatus rerum vendibilium, quæ ad utum quotidiani victus necessariz non existant, quomodolibet fiat, nisi in calibus permissis a jure, & præsertim juxta determinationem S. Thomæ de Aquino supra dicti.

Item ab usum quatuoriarum, qui quotidie excrescit, reprimendo, mandamus, & præcipimus, ne de cetero admittantur, nisi juxta formam juris communis, & tenorem statutorum synodaliū diocesium prædictarum.

Item prohibemus, ne de cetero auctoritate quacumque erigantur, admittantur, vel confirmantur aliqua novæ congregationes virorum aut mulierum, etiam in communi vita vivere adspirantium, nisi aliquam regulam per sedem apostolicam approbatam, expresse profiteantur, seu acceptent. Mandamus præterea talibus congregationibus jam forsitan existentibus, nisi sic qualificatis, omnem favorem subtrahi, nec easdem aliquo privilegio vel indulto de cetero communiti debere, offerentes nihilominus congregationibus qualificatis supra tactis favorem & auxilium.

Item statuimus ne de cetero quacumque auctoritate admittantur aliqua novæ fraternitates, ex quibus verisimiliter detrahi possit religioni & juribus ecclesiarum: quodque nullæ indulgentiæ talibus concedantur.

Item statuimus, quod quicumque clericus beneficiatus, vel in sacris ordinibus constitutus, qui post hujusmodi constitutionis notitiam, (quam habere præsumatur post duos menses a tempore publicationis, quæ inferius fieri mandatur) fuerit publicus concubinaris, in crimine hujusmodi perseverando, a perceptione fructuum beneficiorum suorum, trium mensium spatio sit ipso facto suspensus. Quos superior, ad quem id alias immediate spectat, ad fabricam, vel aliam evidentem ecclesiarum utilitatem, ex quibus hi fructus percipiuntur, convertat. Quodque si superior, ad quem id spectat, viderit concubinarium illum metu prædictæ suspensionis fructuum non retrahi, tunc antequam ad ultiores juris pœnas, eidem indigendas, procedatur, eundem tamen publicam concubinarium canonicè moneat, & aviset, quod nisi intra terminum tunc sibi præfigendum cesset, ad dictas pœnas se processurum. Et nihilominus hi publici concubinarij post hujusmodi suspensionem ac monitionem & processum, usquequo cum ipsis per suos superiores post ipsarum concubinarum dimissionem manifestamque vitæ emendationem fuerit dispensatum ad susceptionem novi tituli, quorumcumque beneficiorum aut officiorum, honoris seu dignitatis ecclesiasticorum sint inhabiles. Quod si post dispensationem recidivo vomitu ad hujusmodi concubinarum redierint, sine spe alicujus dispensationis, ad prædicta prorsus inhabiles existant: Quod, si hi, ad quos talium correctio pertinet, ipsos (ut prædictum est) punire neglexerint, eorum superiores tam in ipsos de neglectu, quam in illos pro concu-

binato, modis omnibus digna punitione animadvertant. Publici autem intelligendi sunt non solum hi, quorum concubinatus per sententiam, aut confessionem in jure factam, seu per rei evidentiam quæ nulla posset tergiversatione celari, notorius est: sed qui mulierem de incontinentia suspectam & infamatam tenet, ac per superiorem suum admonitus, ipsam cum effectu non dimittit. Clerici vero in sacris non beneficiati, ubi beneficiati caderent in suspensionem fructuum cadent similiter in suspensionem ab ingressu ecclesiarum: & contra eos procedatur ad graviores pœnas, etiam multas.

Item statuimus, quod nullus officialis iudex in aliquo loco interdictum ecclesiasticum ponat simpliciter vel ad tempus pro pecuniario debito, juxta constitutionem Bonifacii papæ VIII. quæ incipit, Provide, &c. Nisi pro debito ecclesiarum, vel beneficio ecclesiastico, similiter nisi in rescripto apostolico aliud expresse continetur. In quo siquidem interdicto ecclesiastico, & cessu a divinis, volumus jus commune atque statuta tam provincialia quam synodalia servari. Nolumus tamen per hoc secludere, quin si iudices sæculares aut domini temporales in subsidium fuerint requisiti, ad compellendum excommunicatos redire ad gremium sanctæ matris ecclesiarum, & propter eorum inobedientiam fuerint excommunicati, & in ea excommunicationis sententia per annum rebelliter inordinerint, quod tum adversus ipsos iudices seu dominos tales procedi possit ad interdictum ecclesiasticum & cessationem a divinis.

Item pro reformatione monasteriorum & religiosarum personarum, statuimus atque districtius præcipimus, quod desuper ordinarij diligenter invigilent, ipsosque religiosos utriusque sexus, juxta tenorem juris communis & statutorum synodaliū suorum, ad observantiam vitæ regularis constringant.

Item attendentes apostolicam sedem fratribus mendicantibus privilegia in ædificationem ecclesiarum concessisse, & ob hoc in Clement. Dudum, &c. fratres præsentandos episcopo, & per eum ad audientiam confessionis admittendos; vult esse idoneos & probatæ vitæ: & quia episcopi, ad quos voto solemnè spectat curam gregis eorum habere, admonitos esse convenit, ne admittant alios, quam ut Clementina illa habet, qualificatos: ita quod eis constet per facti evidentiam, aut testimonio bonorum hominum, eos dignos esse, quibus sibi creditas animas absolvendi claves committant: Hinc ad finem, ut fratres ipsi religionis suæ observantiam citius adaugeant seu acceptent, intentionis nostræ exitit, quod quisque episcopus suffraganeus fratribus ordinis mendicantium cum omni caritate regularem observantiam persuadeat, offerendo ad hoc omnem gratiam & benevolentiam, cum comminatione, quod nisi intra competens tempus, eis per quemlibet episcopum præfigendum, per facti evidentiam regularem vitam secundum professionem ipsorum servare inceperint, & continuaverint, quod tunc post lapsum terminum eos tales inidoneos, minus probatæ vitæ, ad audientiam confessionum, prædicationes & petitiones, ac alios actus legitimos non admittat. Episcopi etiam non patiantur fratres interminis longiores moras trahere, sed operam dent, ut petitione peracta, ad suos conventus redeant, nisi eos in audiendis confessionibus & prædicatione verbi Dei, diutius morati in aliquo loco debe: e judicaverit.

Item

ANNO
CHRISTI
1452.

ANNO
CHRISTI
1452.

Item statuimus & ordinamus, quod visitationes fiant, prout de jure precipitur: & si ordinarii in visitationibus suarum diocesium vel alias reperiant concursum populi ad aliquas imagines cognoverintque informatione summaria recepta populum amplius ad dispositionem figuram talis imaginis, quam salva fide expediat, inclinari, quod tunc imaginem tollant, & alias omnino provideant, ne idololatriam committant. Similiter si hostia transformetur in cruentam carnem seu in sanguinem apparentem, occultetur penitus & omnino juxta traditionem juris, nec populo quomodolibet publicetur seu ostendatur, ne seducatur & quaestuaris securus populo prohibeatur.

Item ad majorem honorem sanctissimi sacramenti statuimus, quod deinceps ipsum sanctissimum sacramentum, nullatenus visibiliter in quibuscumque monstrantibus ponatur aut deferatur, nisi in sanctissimo festo corporis Christi cum suis octavis semel in anno, in qualibet civitate aut oppido, seu parochia, vel ex singulari indulto ordinarii, aut alias pro pace aut alia necessitate imminente, ex indispositione temp. praegravante: & tunc cum summa reverentia atque devotione, in praemissis tamen laudabilibus consuetudinibus hujus metropoliticae & cathedralium ecclesiarum suffraganeorum ejusdem semper salvis.

Item cum natura quotidie novas deproperat edere formas, & omnia subjacent mutationi, reservamus provinciali synodo proxima & sequenti, liberam & absolutam potestatem superius statuta, ordinata, & per nos praecpta, emendandi, corrigendi, reformandi, & commutandi, prout juxta malitiam atque qualitatem temporis & subditorum, provinciae Coloniae videbitur expedire.

Ceterum expresse permittimus metropolitanis & ordinariis provinciae & diocesium praedictarum, ac unicuique ordinario, beneficium absolutionis a poenis & censuris quibuscumque, tam in praemissis hujus sanctae synodi, quam aliis provincialibus & synodalibus statutis contentis & comprehensis, exceptis apostolicae sedi de jure reservatis.

Item volumus & mandamus, quod per ordinarios locorum intra mensem omnia supra scripta, per dioeceses singulorum publicentur. Statuimusque insuper & declaramus, quod omnia praedicta capitula cum suis poenis, ligent a tempore publicationis comprovincialium, intra duos menses immediate sequentes, atque per eos, ad quos spectat, post publicationem in delinquentes executioni demandari.

Item in robur omnium decernimus super his opportunas literas, quas tam nostro, quam reverendissimi domini archiepiscopi, sigillo volumus communiri.

Aliarum vero literarum, de quibus supra fit mentio, tenores, de verbo ad verbum sequuntur, & sunt tales, videlicet.

Ut monastica persona tam exempta, quam non exempta, regularem vitam juxta regulam ordinis quem professae sunt, vivant: alioqui sine inhabiles, & ineligibiles, &c.

Nicolaus miseratione divina tituli sancti Petri ad vincula, sacrosanctae Romanae ecclesiae presbyter cardinalis per Alemaniam, & nonnulla alia regna, & provincias apostolicas, sedis legatus, reverendissimo ac reverendis in
Concil. general. Tom. XXXII.

ANNO
CHRISTI
1452.

A Christo patribus domialis, Theoderico archiepiscopo Coloniae, ac universis episcopis per provinciam Coloniaensem constitutis, salutem in domino sempiternam. Quoniam sanctissimus dominus noster, dominus Nicolaus divina providentia papa V. curam habens ut universalis ecclesia sibi commissa, in suis membris per orbem diffusis salubriter gubernetur, nos ad hanc Coloniaensem, quemadmodum & ad nonnullas alias Alemanicae nationis provincias, pro communi animarum salute procuranda, transmisit, plurimas ad id opportunas nobis tribuens facultates: Nos considerantes ad honorem Dei, animarum ipsarum salutem, ac populi Christiani gratam consolationem tendere, si omni studio, & diligentia procurabimus, quod personae religiose quaecumque regulam per sedem apostolicam approbatam tacite vel expresse professae, secundum regulam hujusmodi religionis suae vivant, & Deo altissimo reddant vota sua: considerantes etiam, quomodo ob hanc causam eisdem religiosis personis, ut in observantia regulari omnipotenti Deo eo liberius, & quietius servire possint, & debeant, ab apostolica sede plurima privilegia, & indulta multa concessa, pluresque parochiales ecclesiae cum eorum fructibus, redditibus, & proventibus illis unitae & incorporatae existunt: quarum quidem religiosarum personarum nonnullae, tantis ingratis beneficiis, salutem suam miserabiliter negligentes, dictarum religionum suarum regulas, & statuta observare non curant: quoniam temerarie contradicunt, in grave animarum suarum periculum, & scandalum religionum. Quapropter nisi mores illi pravi, & dissolutam vitam abjecerint, ac ad eam redierint, opera priorum patrum, in quorum locum successerant, devote adimplendo, privilegia ac indulta atque ecclesias praedictas juste merentur amittere, quorum si in pertinacia, seu incorrigibiles perseverare praesumpserint, nequaquam poterunt esse digni. Hinc est quod nos auctoritate apostolica, qua in hac parte fungimur, omnibus, & singulis personis religiosae monasteriorum quorumcumque tam virorum quam mulierum, per civitatem, dioecesim, & provinciam Coloniaensem ubilibet constitutis, exemptis, & non exemptis, sub poena amissionis, & revocationis omnium, & singulorum privilegiorum, indultorum & unionum praedictorum, eis & eorum monasteriis quaecumque etiam apostolica auctoritate concessorum & factorum, districte praecipiendo mandamus, quatenus intra unum annum a die datae praesentium computandum, regularem vitam juxta regulas & statuta ordinis, quem (ut praemittitur) professae sunt, effectualiter observare incipiant, & sic inceptam, fideliter continuare studeant, ut teneantur. Eadem auctoritate ordinamus, decernimus, & declaramus, omnes & singulas personas religiosas praedictas, per civitatem, dioecesim, & provinciam Coloniaensem ubilibet constitutas, quae intra dictum annum regularis vitae observantiam animo continuandi effectualiter non inceperint, post lapsum ejusdem anni, in antea, ad quaecumque dignitatem fore inhabiles, ac ineligibiles: quodque post lapsum duorum annorum, a data praesentium numerandum, nulla talium personarum religiosarum, nisi prius saltem per annum integrum immediate praecedentem, regularem tenuerit observantiam, ad quaecumque dignitatem eligibilis existat. Mandantes insuper
G 2 vobis

ANNO
CHRISTI
1452

vobis reverendissimo, ac reverendis patribus dominis archiepiscopo, & episcopis prefatis, ac omnibus aliis & singulis ad quod de jure, consuetudine vel privilegio electionum, & personarum ac monasteriorum prefatorum confirmatio pertinet, ne contra ordinationem, decretum, ac declarationem nostras hujusmodi veniendo, ullam electionem de persona (ut prefertur) inhabili pro tempore factam, quovis modo confirmetis, seu confirmare attentetis, sive presumatis.

Quod si secus feceritis aut fecerint, confirmationes eadem simili auctoritate apostolica ex nunc, prout ex tunc, & ex tunc, prout ex nunc decernimus irritas & inanes, nulliusque existere roboris vel momenti. Et si forsan intra ipsum B primum annum a data presentium computandum, casus vacationis alicujus dignitatis occurrerit ad quam persona eligeretur, que in observantia regulari sui ordinis antea non stetit per annum, aut vitam regularem hujusmodi nondum incepisset servare, circa illam confirmator agere poterit, prout de juris communis dispositione fuerit faciendum.

Ut igitur hęc sancta nostra ordinatio, & caritativa admonitio, ad omnium, quorum interest, interesse, vel in futurum interesse poterit, publicam deducatur notitiam, vobis reverendissimo patri domino archiepiscopo, ac etiam episcopis prefatis, firmiter precipimus & mandamus, quatenus has nostras literas, & in C eis contenta, per vestras provinciam & dioceses, & ubicumque opus esse judicaveritis, intra unius mensis spatium a tempore receptionis presentium, insinuare ac publicare curetis, & ea, quantum ad vos spectat, observetis, ac aliis omnibus, quorum interest, faciatis inviolabiliter observari. Datum Colonia sub nostro sigillo, die tertia mensis Martii, anno a nativitate domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo secundo, pontificatus sanctissimi in Christo patris, & domini nostri D. Nicolai divina providentia papę V. anno 5.

Auctoritate apostolica precipitur, ut per provinciam Coloniensem dominicis diebus, ad finem collectarum missa oratur nominatim pro papa, & antistite loci.

Nicolaus miseratione divina tituli S. Petri ad vincula ecclesie sacrosanctę Romanę, presbyter cardinalis, per Alemaniam, & nonnulla alia regna, ac provincias, apostolicę sedis legatus, universis & singulis, ad quorum notitiam presentes nostrę literę pervenerint, salutem in domino sempiternam. Quoniam dignum esse dignoscitur, ut qui in sanctorum patrum vestigiis, quoad fidem, ambulamus, eorundem etiam, quantum ex alto conceditur, sacras observantias imitemur. Apostolus autem Paulus, sciens subditorum salutem in Deo ac- E cepto presule plurimum conservari, precepit pro rectoribus, & sublimibus indefinenter preces effundi; sic etiam legimus in apostolorum actibus, ecclesiam sine intermissione pro beatissimo apostolorum principe Petro orasse: unde extat constitutum, Romani pontificis nomen inter sacra debere recitari: Hoc enim sancti patres universalis ecclesie unitati perutile arbitrati sunt: verum sicut Romanus pontifex universę ecclesie catholice curam habet, ita in sollicitudinis partem singuli episcopi vocari noscuntur: quare etiam convenit, in singulorum diocesis, pro

A pontificibus singulis orationes effundi: hoc quidem pro unitatis ecclesie universalis, & diocesis cujuscumque conservatione judicamus convenire: idcirco sacro Colonienli provinciali concilio, cui auctoritate sanctissimi domini nostri, domini Nicolai divina providentia papę V. presidemus, concorditer approbante, ordinamus quod ex nunc inantea sacerdos quilibet dictę provincie, singulis diebus dominicis, dum celebraverit, ad finem collectarum, tam in principio, quam in ultimo missę adjicere debeat orationem, que sequitur: Et famulos tuos N. papam, & N. antistitem nostrum, una cum universa ecclesia catholica, ab omni adversitate custodi. Per dominum nostrum, &c.

Et ut in Colonienli diocesi sanctissimus dominus noster, dominus Nicolaus papa V. ac Theodericus nunc antistes, sic & ipsorum successores in prescripta oratione nominandi sunt. Ut autem omnis sacerdos ordinationem hujusmodi observans, spiritualis thesauri se gaudeat munere refectum, cuilibet sacerdoti pro qualibet die dominica qua dictam orationem collectis ipsis adjunxerit, ut prefertur, quinquaginta dies de injunctis sibi penitentiis, auctoritate legationis nostrę, qua fungimur, misericorditer in domino relaxamus. Volumus etiam & precipimus, ordinationem, & concessionem nostras hujusmodi per totam Coloniensem diocesis, tam regularibus, quam secularibus, exemptis, & non exemptis presbyteris, per officialem diocesis ejusdem diligenter publicari. Datum Colonia sub nostro sigillo, die tertia mensis Martii, anno a nativitate domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo secundo, pontificatus sanctissimi in Christo patris, & domini nostri Nicolai divina providentia papę V. anno 5.

Statuta Conradi, & Sifridi archiepiscoporum de regulari observantia, auctoritate apostolica confirmantur, declarantur, & ad exemptos quorumcumque ordinum extenduntur.

Nicolaus miseratione divina tituli sancti Petri ad vincula, sacrosanctę Romanę ecclesie presbyter cardinalis, per Alemaniam, & nonnulla alia regna, & provincias apostolicę sedis legatus. Quoniam religiones multum a viis predecessorum hoc tempore adeo declinaverunt, quod in plerisque monasteriis, non solum monastica vita, sed & regularum scientia periisse dignoscitur: que cum in statutis provincialibus Conradi, & synodalibus Sifridi lummarie annotentur, & precipiantur sub excommunicationis late sententię pena observari, religiosas personas reformari debere per ordinaros secundum juris, & statutorum synodalium formas: Hinc ut in religiosorum notitiam ordinatio conciliorum prefatorum archipresulum deducatur, statuta illa de religiosis, apostolica auctoritate innovamus: quorum tenor ex synodalibus decretis Sifridi cap. VII. sequitur & est talis.

Statuimus ut nullus monachus aut monialis claustrum suum exeat, per civitates, villas, vel oppida discurrendo, aut in villa monasterio adjacente comedendo, nisi ex causa rationabili & urgente: & id tunc fiat cum sui prelati vel prelatę licentia. Quam licentiam volumus ut prelati, vel prelatę non dent, nisi causa examinata, quod sit evidens, & non possit sine scandalo denegari,

Item

ANNO
CHRISTI
1452

ANNO CHRISTI 1452

Item in oratorio, refectorio, & dormitorio per monachos continuum semper silentium observetur. In claustris vero illis horis servant silentium, quibus observantia precipit regularis. In refectorio autem omnes comedant, & non carnes nisi in infirmeria. Una sit omnibus coquina & communis cibus, nisi de licentia abbatis vel prioris, & ex causa. Speciales cameras & comestiones ibidem districtius inhibuimus. Omnes in communi dormitorio dormiant, nisi debiles fuerint vel infirmi. Divinum officium, secundum regulam beati Benedicti vel Augustini, & institutiones sanctorum patrum celebrent. Item sub pena excommunicationis latae sententiae precipimus, ut omnes religiosi & praecipue sanctimoniales, habitum, pepulum, & velum secundum regulam ferant ubicumque fuerint constituti. Cappas, manicas, tunicas, phalas, indumenta, tabbardos, calceos vel caligas non ferant, nisi beati Benedicti, & beati Augustini regulae congruentes. Quod propter abulum qui his temporibus in talibus inolevit, sub pena excommunicationis latae sententiae precipimus ab omnibus tam monachis, quam monialibus firmiter observari, Propria non habeant, nec pecuniam, nisi cui hoc committitur ratione officii, vel administrationis sibi commissae per abbatem.

Item officia, vel administrationes habentes, contractus non ineant, locationes quarumcumque rerum mobilium vel immobilium non faciant: mutuum aliquatenus non recipiant a quocumque praeter scitum abbatis & conventus. Et si contra fecerint, sciant contractum huiusmodi non tenere, & se sententiam excommunicationis in ipsos, in hoc casu a nobis latam in his scriptis, incurrisse. Et haec eadem extendi volumus ad praelatos, & canonicos regulares ac Praemonstratenses, & alios quoslibet religiosos.

Item abbatibus & prioribus districte precipimus, ut omnia & singula quae ad regulam, & ordinem pertinent, faciant omnibus & singulis inviolabiliter observari, cum appositione poenae quae in regula continetur: rebelles vero, & incorrigibiles ad nos deferentes, ut ipsorum per nos rebellio compescatur.

Item statuimus, ut secundum statutum concilii generalis domini Innocentii papae III. per

abbates, priores, praepositos ordinis sancti Benedicti nostrae civitatis & diocesis, de triennio in triennium commune capitulum observetur. Cujus concilii tenorem volumus ut singuli habeant, ut sciant qualiter huiusmodi capitulum servare teneantur. Et quia huiusmodi statutum est negligenter servatum, licet dominus Conradus praedecessor noster antedictus hoc mandaverit, nos poenam adjicimus, & non servantes excommunicamus in his scriptis. Usque huc verba statuti.

Nos autem pro clariori intellectu ejusdem, volumus excommunicationis poenas intelligi, in eas personas religiosas ferri, quae aut communem vitam, aut paupertatem, modo quo supra praecipitur, aut obedientiam, aut stabilitatem in monasterio, nisi licentia interveniat, aut quae habitum religionis non deferunt, aut administrando sua auctoritate contractus faciunt, cujuscumque etiam religionis fuerint. Et quoniam nonnullae reperiuntur religiones, post constitutionem dictam exortae & exemptae, & quae, licet sint de provincia Coloniensi, se comprehendi non putant, & periculosam censuram parvipendunt: Hinc nos apostolica auctoritate decernimus, statutum illud in jam dictis per nos casibus cum sua poena ad omnes, & singulas religiones tam exemptas, quam non exemptas, etiam Cistercienses, ubilibet per provinciam constitutos extendi: ita tamen, quod non nisi anno revoluto poena locum sibi vendicat. Praecipimus igitur, omnibus religiosi personis, exemptis & non exemptis, per provinciam constitutis, ut quanto citius ad reformationem se adaptent, illam recipiant, & continent. Quod si intra annum non accerint, eo ipso in poenam statuti praelibati, & alias juris, & regularum suarum poenas se sciant incidisse, per hanc tamen annalem poenae suspensionem, non credant secum dispensatum, quominus ad votorum suorum observantiam sub poena peccati mortalis, semper sint adstricti. Datum Coloniae sub nostro sigillo die octavo mensis Martii, anno a nativitate domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo secundo, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Nicolai divina providentia papae V. anno quinto.

ANNO CHRISTI 1452

ANNO CHRISTI 1454. Ex codice m. in registro principali domini archiepiscopi Cant. (nuncupato Bourn) fol. 1. r.

STATUTUM ARCHIEPISCOPI CANTUARIENSIS.

Litera pro processibus generalibus per unum annum fiendis.

Thomas permissione divina Cantuariensis archiepiscopus, totius Angliae primas & apostolicae sedis legatus, venerabili confratri nostro Thomae Dei gratia Londonensi episcopo salutem, & fraternae dilectionis continuum incrementum. Cum inter cetera humana praesidia adversus spirituales carnalesque hostes, aliaque humano generi imminencia pericula, nihil in humanis orationis instantia praestantius aut efficacius existat, quae sola Deo nos conjungit, & cum eodem colloquentes efficit, angelorumque choris associat, & ipsi Deo gratuitum sacrificium praestet; Hanc ideo in nostris necessitatibus, periculis, calamitatibus, & ruinis relevandis tamquam nobis utilissimam commo-

ditissimamque in sacrificium Deo jugiter offeramus necesse est, juxta illud paralipomenon, cum ignoramus quid agere debeamus, hoc solum residui habemus, ut mentes, manusque nostras ad te rollamus: Nam hujus felici praesidio populus Israeliticus olim insultantem sibi infestissimum Amalech devicit; Hujus inquam egregio munimine, Judith vidua devotissima, salutisque populi Dei zelantissima frater de Olopherne, ac ejus ingenti pomposoque exercitu gloriose triumphavit. Sic Josaphat rex Jerusalem, congregatam adversus se ingentem hostium suorum multitudinem, precibus & jejniis apud altissimum per eundem & populum suum devotissime per solutus debellavit ac interemit; ita ut nec unus ex eis superstes remansit. Cetera hujus generis exempla, quae nos ad hanc orationis instantiam in nostris necessitatibus, & periculis tanquam

ANNO CHRISTI 1454

ANNO
CHRISTI
1454

turrim quendam fortissimam fiducialius accurre & confugere invitant, tanquam saeculo nostro notissima hic pertransire decrevimus: Verum quia nedum urgente necessitate, sed & favoris prosperitatisque secunda aura reflante, orationum felici praesidio opus esse dignoscitur, cum ei qui sibi stare videtur, tum praesertim maxima cautela opus est, ut apud se praevideat ne labatur aut cadat, cum hinc securius & confidentius ille hostis antiquus humanam imbecillitatem invadat, dum illam nudam & inermem, & de suis periculis minime sollicitam conspicit. Hinc est, quod cum a diu contra & adversus nos Christiani nominis professores & alumnos, persecutor ille saevissimus ferro, & igne crudelissime delavertit, ac magnam heu! hujus Christiani orbis partem suo nefandissimo dominio injuste ac tyrannice subegerit, ac totam ipsius religionem nostram Christianam in exterminium deducere suis pro viribus satagerit; ille tamen qui contritorum gemitus ac suspiria non despicit, qui cum iuste iratus fuerit minime recordatur, & malis cessantibus afflictis consolationem tribuit, sua sola gratia ex suae misericordissimae pietatis immensitate nobis ejusdem Christianitatis professoribus & alumnis, in his nostris calamitatibus opportune, & gratiose jam nuper subvenit, & de magna parte exercitus ipsius nefandissimi Christiani nominis persecutoris sua gratia gloriose triumphare fecit.

Et licet insuper hoc inclitum regnum Angliae, per nonnulla tempora in suo capite scilicet rege nostro Christianissimo, variis corporis sui aegritudinibus pressio, ipsis insuper nostris intrinsecis & intestinis malis, quibus jam a diu salus reipublicae non mediocriter periclitata fuit, graviter ac pene inconsolabiliter moerens elangueret; divina tamen in nos jam nuper relucente respiranteque gratia, ac ipsum regem nostrum ab ipsis quibus sic a diu detinebatur infirmitatibus misericorditer relevante magnifice relevatum recreatumque, Deo gratias immensas & immortales exigit in praesenti. Quas ob res divina gratia per eum modum, ut praemittitur, extenuatas resumat, quod Deus avertat, ne vel ille Christianissimus princeps rex noster in pristinos languores, quod longe procul & immensum ablit a nobis, reincidat, nunc gratiarum actionibus immensis & immortalibus, per nos Deo gratiarum omnium largitori ex intimis persolvendis, nunquam devotissimis orationum instantiis, ne ut praemittitur, quod Deus avertat, in has calamitates praedictas relabamur, aut in illis malis intestinis periculose, prout hactenus, diutius immoremur, tanquam praestantissimis efficacissimisque praesidiis permaximis nobis opus est. Quocirca ut illa nostra adversus illos orthodoxae fidei nostrae persecutores felix jam inchoata expeditio, ac ipsius Christianissimi principis domini nostri regis, reique publicae hujus incliti regni sui salus & status, de die in diem, citius ad perfectum crelescant, prosperentur, & invalescant; ac illa mala intrinseca feliciter ac gratiose, divina mediante inspiranteque gratia, sopiantur, quaedam sollemnes processiones per nostram Cantuariensem provinciam in ecclesiis cathedralibus, regularibus, collegiatis, ac aliis per unum annum fieri ac concelebrari debere decrevimus. Quocirca fra cernitati vestrae, tenore praesentium, committimus & mandamus, quatinus omnibus & singulis nostris contratribus & coepiscopis no-

a) Forte, ob
ipsum H.

strae Cantuariensis ecclesiae suffraganeis, vice & auctoritate nostris, cum omni celeritate qua poteritis, vestris literis harum seriem continentibus injungatis, quod ipsorum singuli in ecclesiis suis cathedralibus, ac aliis ecclesiis conventualibus & collegiatis, tam regularibus quam saecularibus, necnon parochialibus suarum civitatum & dioeceseum, diebus dominicis & festivis, subditos suos clericos & laicos efficaciter moneant & inducant, seu moneri faciant & induci, quod tam ipsis diebus dominicis & festivis, quam singulis quartis ac sextis feriis, omni cordis humilitate, sollemnes processiones, pro illorum nefandissimorum orthodoxae fidei nostrae ac professorum ejusdem adversariorum potentis, longe & procul a finibus nostri orbis Christiani arcendis & removendis; & quod velit altissimus, prorsus extinguendis & exterminandis; necnon pro salubri votivoque statu domini nostri regis, hujusque incliti regni sui Angliae, plenius, maturius, ac feliciter restaurandis & reintegrandis, ac de die in diem ad meliora salubrioraque, favente domino, feliciter promovendis & prosperandis; proque aliis regi nostro nobis regnoque suo hujusmodi imminentibus necessitatibus & periculis, cito, celeriter, & indilate relevandis & gratiose evitandis, aliisque quibus periculose circumdamur, & vallamur ab exteris malis a nobis prorsus avertendis, auferendis, & depellendis, faciant cum omni devotionis affectu solemniter ac devote celebrari, devotasque letanias cum aliis suffragiis congruis & Deo gratis, dici, & decantari, populos sibi insuper subjectos efficaciter adhortentur, quatinus die noctuque pro hujusmodi a nobis totaque Christianitate depellendis, avertendisque malis cum eis congruum ad id tempus vacaverit, cum omni cordis humilitate devotis orationibus jugiter insistant.

Et vos nihilominus, confrater carissime, praemissa in civitate & dioecesi vestris, per vestros, humiliter ac devote, diebus & temporibus ac locis consimilibus fieri faciatis. Et ut ad ea quae praemissa sunt pia devotionis opera frequentius atque sollicitius offerenda propensius excitentur; Nos de Dei omnipotentis immensa misericordia, & beatissimae Mariae virginis matris suae, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, necnon sanctorum Alphegi & Thomae, martyrum patronorum nostrorum, omniumque sanctorum sacris meritis & precibus confidentes, universis & singulis subditis nostris de peccatis suis vere poenitentibus confessis & contritis, qui infra praedictum annum aliquo die Mercurii, seu Veneris in processione hujusmodi de qua praetertur solemniter facienda interfuerint, & praemissis de causis Deum precibus devotis interpellaverint, aut aliquo dictorum dierum, vel aliquo die quocumque infra eundem annum jejunaverint, missam vel septem psalmos cum letania, aut nocturnum psalterii Davidici, vel psalterium vulgari nuncupatum beatae Mariae virginis dixerint, b ad locum aliquem ob reverentiam vel memoriam Dei, vel alicujus sanctorum suorum ex causa peregrinationis visitari solitum adierint, aut aliquid in opus elemosynae erogaverint, aut de peccatis suis ut se ad praemissa sacrificia offerenda acceptiores Deo reddere valeant debite confessi fuerint, totiens quotiens aliquod praemissorum egerint & exercuerint, quadraginta dies indulgentiae gratiose concedimus per praesentes. Et a vobis

ANNO
CHRISTI
1454

b) Forte, aut
locum. H.

ANNO
CHRISTI
1454.

vobis ceterisque confratribus & suffraganeis nostris, vestris ac suis subditis præmissa facientibus, indulgentias a vobis concedi solitas depo-

scimus largiri. Datæ in manerio nostro de Croydon, 19. die mensis Januarii anno domini 1454 & nostræ translationis anno primo.

ANNO
CHRISTI
1454.

ANNO
CHRISTI
1455.

V I T A

C A L L I S T I P A P Æ I I I .

ANNO
CHRISTI
1455.

Callistus III.
quando pontifex factus.

Turcos bello infestavit.

Callistus, Alphonus Borgia antea vocatus, vir & Cæsarei & pontificii juris consultissimus, Alphonso regis consilio & secretis adhibitus. Cum de pace inter Eugenium & Alphonsum regem ageretur, se maxime id curante, purpuræ dignitatem oblatam recusavit, nec prius accepit, quam rem inchoatam ex animi sententia perfecisset. Cardinalis tituli sanctorum quatuor Coronatorum creatus est. Denique anno domini 1455. sexto Idus Aprilis Callistino nomine pontifex renuntiatus, statim Turcis bellum indicens, quod multo antea voverat, viros per universam Europam misit, qui sacra prædicatione animos omnium ad hoc tam præclarum bellum inflammarent. Itaque sedecim triremibus fabricatis, & undique coactis auxiliis, classem duce patriarcha Aquilejensi in maritimas Asiæ oras immisit. Magna contentio Romæ exorta inter Ursinorum factionem & comitem Anguillaræ, cui favebant Columneses, pontificis auctoritate sedata est. Beatum Vincentium Hispanum, Edmundum Anglum, inter sanctos adscripsit. Palumbaram Sabellis restituit, quæ ab eisdem ad ecclesiam desecerat. Cum per aliquot dies formidabilis cometes visus esset, supplicationes decrevit ad iram Dei avertendam, & ut ictu quodam campanæ ad meridiem (qui mos adhuc servatur) fideles ad Deum conversi suos ardentibus precibus juvarent, qui cum Turcis dimicabant. Senesces armis Piccinini pene oppressos sublevavit. Novem cardinales, quorum duos nepotes, & Æneam Piccolomineum, quem deinde successorem habuit, elegit. Mortuo dehinc Alphonso, quia nullus legitimus heres supererat, regnum Neapolitanum ecclesie repetiit: & quidem Ferdinando repugnanti magnas attulisset difficultates, nisi mors intercessisset. Obiit octuagenario major, & sepultus est in sacro basilicæ sancti Petri, anno domini 1457. octavo Idus Augusti, cum sedisset annos duos, menses quatuor. Ita Pius II. in epistola ad Parisiensem academiam. Onuphrius vero scribit illum anno 1458. decessisse, atque adeo tribus annis sedem apostolicam tenuisse. Hic arctissimam societatem inivit cum Persarum, Armenorum, Tartarorum regibus, a quibus & legationes accepit, & eos vicissim in Turcas concitavit. In pauperes liberalissimum, victu continentissimum fuisse tradunt. Facilem cuivis ad se aditum præbebat: eaque integritate, ut neque cardinalis, neque episcopus beneficium ullum in commendationem unquam acceperit, Valentina tantum ecclesia contentus. Ædem sanctæ Priscæ, Urbis mœnia resarcivit; nec variis occupationibus circumventus divinarum & humanarum rerum studia intermisit. Officium celebritatis transfigurationis composuit, & ea ratione qua corporis domini dies celebratur, agi voluit. Alphonsum inimiciorum habuit, quod is episcopatus pro iis petebat, in quibus aliquid ad hujus mu-

neris dignitatem desiderabatur. Non possum præterire eam vocem quam quotidie usurpabat: Nulli dubium est, quin apostolica sedes sit omnium ecclesiarum parens, a cujus nos regulis desistere indecorum est. Hæc ex Massono.

.. CALLISTI PAPÆ III. EPISTOLA I.
Carolo VII. Galliarum regi.

ANNO
CHRISTI
1455.
die 8. Aprilis.

Callistus episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Carolo, Francorum regi illustri, salutem & apostolicam benedictionem.

Immenta summi Dei bonitas, & ineffabilis providentia, volens mundum primi parentis prævaricatione damnatum per suam infinitam caritatem ab æterna morte redimere, filium unigenitum nostræ mortalitatis carnem suscipere voluit, ut per ejus sacratissimam passionem depulsa priorum caligine delictorum, nos ad regna cælestia evocaret, qui cum esset in terris prædicans regnum, apostolos sibi elegit, ut suorum imitatores operum ecclesiam sanctam suam post ad cælos gloriosissimam ascensionem regerent, & acceptam ab eo gratiam inter homines diffundentes illam multiplicato tractu redderent ampliores; inter ipsos autem, Petrum apostolorum principem, & caput ecclesie constituit, data sibi & suis successoribus solvendi, & ligandi plenaria potestate. Necessè enim fuit cum unicuique huic vitæ finis constitutus, ut Petri auctoritas, dignitas, & potestas traderetur ad ejus in Romana ecclesia successores, ut esset usque ad sæculi consummationem, qui Christum representans, caput esset ecclesie sue, & solvendi, & ligandi potestatem vicariam obtineret. Cum igitur per hanc ab ipso Petro continuatam Romanorum pontificum successionem felicitis recordationis Nicolaus papa V. prædecessor noster, qui summus Romanæ ecclesie pontifex, & verus Christi Jesu vicarius in sede Petri hæcenus præfuit in hac alma urbe, suum diem claudens extremum, animam Deo reddiderit, ipsius funeris in basilica principis apostolorum exequiarum celebratione solemniter de more, & juxta observatam consuetudinem subsequuta: Nos una cum venerabilibus fratribus nostris, sanctæ Romanæ ecclesie cardinalibus, de quorum numero tunc eramus, Romæ in palatio apostolico apud basilicam beati Petri apostolorum principis, in quo idem prædecessor dum viveret habitaret, & cursum præsentis vitæ suaverat, convenientes in unum modo & tempore congruis, conclave ingressi sumus pro summi pontificis electione, ubi facta celebratione missæ in honorem sancti Spiritus, & post diligentem tractatum, prout tantæ rei dignitas postulabat, prædicti fratres, ejus qui invocatus fuerat gratia cordibus ipsorum infusa, nos cum tituli sanctorum quatuor Coronatorum presbyterum cardinalem, & epis-

Regem reddidit certior de sua in laudum pontificem electione, ac mentem suam aperit de pellendis Turcis Constantinopoli. Et tunc legi, com. a D. d. li. rouval.

ANNO CHRISTI 1455.

& episcopum Valentinensem, in summum pontificem elegerunt, grave onus, & nostris viribus impar nostris humeris imponendo. Nos igitur licet humilitatem nostram, & imbecillitatem ad tanti ponderis sarcinam sustinendam cognosceremus, tamen confisi, quod is qui elegit humiles ut fortia confunderet, vota nostra adjuvando prosequetur, nec deseret in se sperantes; suscepimus onus impositum nobis, ea etiam spe nos hortante, quod tuæ & aliorum Christi fidelium pro nobis ad altissimum portæ orationes, & preces auxilium ad regendum suam ecclesiam apud salvatorem nostrum uberius impetrabunt, & fortiosem reddent ad tantum regimen infirmitatem nostram. Idcirco hortamur in domino tuam serenitatem ut indicare velis, ut solemnes processiones cum celebratione missæ sancti Spiritus fiant in regnis tuis, & simul precibus omnium fidelium altissimo supplicetur, ut nobis gratia sua assistat, & dirigat actus nostros, ut possimus condigne regere ecclesiam sanctam suam, & ea agere quæ spectant ad salutem animarum fidelium, extirpationem hæresum, & pacem populi Christiani. Inter cetera autem intendimus circa oppressionem Turcorum & aliorum infidelium omnes vires; & conatus nostros adhibere, ut illi immanissimi hostes Christiani nominis, non solum a civitate Constantinopolitana, quam nuperrime occuparunt, sed a finibus Europæ penitus expellantur; dispositi quoque sumus omnia agere quantum cum Deo poterimus, quæ spectent ad honorem & statum tuum. Ceterum bullam plumbeam sine impressione nostri nominis esse presentibus appensam tua sublimitas non miretur, sed potius gratuletur, eo maxime quia ejusdem tuæ sublimitatis desiderio occurrentes, ipsas literas ante accepta coronationis nostræ insignia duximus transmittendas, infra quod tempus perfectæ bullæ usus cum pontificis impressione nominis, de consuetudine non habetur.

Datum Romæ apud sanctum Petrum sexto idus Aprilis, millesimo quadringentesimo quinquagesimo quinto.

CALLISTI PAPÆ III. EPISTOLA II. D

Callistus episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Carolo Francorum regi illustri, salutem & apostolicam benedictionem.

Gratias agit reg. Franco- tum de ip- sius erga se dem aposto- licam cultu singulari. Ex eodem spicil.

ET si satis cognitum haberemus tuam serenitatem hanc sedem apostolicam & sedentes in ea more Christianissimorum progenitorum tuorum summa fide, & sinceritate colere ac venerari, permixtissime tamen lætati sumus, quod præclaram erga nos, & ipsam sedem devotionem tuam per oratores tuæ sublimitatis, tam ample & religiose declaraveris in dando nobis obedientiam, quæ Romanis pontificibus in principio tuæ assumptionis ad apostolatus apicem semper publice consuevit præstari. Nam cum tua celsitudo sit fidei nostræ singulare decus & ornamentum, atque ad eam propagandam plurimum conducat tua auctoritas & potentia, non est repaui momenti apud ceteros principes & populos Christianos, quod ipsam apostolicam sedem devotissime venereris. Quare lætamur quidem merito, & tuam serenitatem omni laude, &

commendatione dignam judicamus, commendantes plurimum sublimitatem tuam, quod tales ad nos oratores destinaveris, qui cum omni gravitate, maturitate & modestia quæ sibi commiseras, non minus eleganter, quam prudenter exposuerunt; nec dicere possemus quam libenter illos audiverimus, cum de rebus tuis apud nos agerent. Nam cum maximo studio, & amore tuam celsitudinem semper prosecuti fuerimus, gratissima nobis fuerunt omnia per illos relata, quibus annuimus, quemadmodum ex aliis literis nostris, & ex relatione dictorum oratorum latius intelliges.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ millesimo quadringentesimo quinquagesimo quinto, tertio Kalend. Martii, pontificatus nostri anno primo.

CALLISTI PAPÆ III. EPISTOLA III. Carolo VII. Regi Francorum.

Carissimo in Christo filio, salutem & apostolicam benedictionem.

Licet jamdiu nec immerito serenitatem tuam omni affectione dilexerimus, tamen receptis nuper humanissimis literis tuis, quibus ipsa serenitas nobis aperte regioque animo, & liberalitate significat se pro sacro-sanctæ catholicæ fidei defensione & exhortatione paratam esse consentire, ut decima super universali ecclesia, & præsertim in tuo regno leveretur? Adeo ex hac tam mirifica, & catholico rege digna liberalitate animus noster gaudet, ut fatendum sit jamdiu nihil nobis accidisse jucundius. Tuæ itaque celsitudini immortales gratias agimus, quæ majorum suorum vestigia sequitur, in quibus semper firmum columen, & præsidium catholicæ fidei constitutum fuit. Nunc, carissime fili, nunc promendæ sunt omnes vires facultatesque; nunc clara voce ipsa Christiana fides auxilium vocat, ut immanissimorum hostium furor sæviens in Christi fideles reprimatur: quod facile erit, si prius quam illorum audacia & rabies invalescant viriliter resistatur. Deus & beatissimi apostolorum principes nobiscum erunt, & sancti Spiritus aura naviculam Petri ad optatum portum, superatis fluctibus, adducet. Nos autem magno animo sumus; & quæ ad obsistendum inimicis Christi necessaria sunt, omni cura & celeritate paramus, hortamurque ac rogamus tuam serenitatem, ut quæ liberaliter obtulit, pro rei magnitudine, & necessitate adimpleat, detque operam ut decima hujusmodi exigatur, ut pecuniæ non desint operi sanctissimo. Et ut efficacius tua celsitudo mentem nostram, & quo in statu res omnis apparatusque noster consistat, intelligere possit, remittimus ad eandem dilectum filium Ludovicum Lescaes, quem virum bonum, Deum timentem cognovimus. Ob idque voluntatem nostram serenitati tuæ per eundem significandam ordinavimus: quam precamur ut ipsi Ludovico in omnibus quæ nostro nomine narraverit, sine aliquo dubio, prout in altis nostris literis scripsimus, plenissimam fidem adhibere velit: orantes Deum pro felici statu tuæ celsitudinis.

Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo piscatoris, die 1. Maii, 1456. pontificatus nostri anno secundo.

ANNO CHRISTI 1455.

ANNO CHRISTI 1456. Die 1. Maii.

Gratias agit quod rex permisit decimam in subsidium exercitus contra Turcos exigi. Ex eodem spicil. a Forc, exaltatione. N.

ANNO
CHRISTI
1455.ANNO
CHRISTI
1455.

** THOMÆ ARCHIEPISCOPI CANTUARIENSIS.

Monitio per edictum publicum ne matrimonia contrahantur, aut testamenta condantur, nisi coram duobus aut tribus testibus.

Ex eod. Ms.
in Registro
principali
archiepis.
Cantuar.
(nuncupato
Burchard)

fol. 5. a.

Thomas permissione divina, &c. Universis & A
singulis rectoribus, vicariis, & curatis,
ac eorum vices gerentibus per nostram civitatem
diocesim & provinciam Cantuariensem constituto-
tis; necnon universis & singulis pabulum verbi
Dei clero & populo ad crucem S. Pauli London,
ministraturis & exposituris salutem, gratiam &
benedictionem. Licet sancta mater ecclesia solum
de manifestis, & notoriis iudicet, non de occultis,
quæ divino iudicio sunt relinquenda, qui
solus scrutator cordium & cogitationum iudex
existit, ac injuriam Deo faciat, qui iudicat de
occultis huiusmodi: quia si singula scilicet no-
toria & occulta hic forent punienda, divina ju-
dicia locum non haberent, quod dicere aut sen-
tire nefas existit. Hinc est quod pie statuit ead-
em sancta mater ecclesia, quod volentes conde-
re sua testamenta sive ultimas voluntates, secum
habeant testes idoneos; videlicet proprios cura-
tos, ac eorum vices gerentes, ac alios per quos
veritas testamentorum sive ultimarum volunta-
tum huiusmodi probari possit, si denegetur: Pa-
ri consideratione statuit eadem sancta mater ec-
clesia, quod contrahentes matrimonium vel si-
dem dantes matrimonio contrahendo, secum pa-
ri modo duos testes aut plures presentes habeant
per quos matrimonium huiusmodi probari possit
si per aliquam partem contingat id deposit de-
negari. Ex querela tamen multorum notorietate
teque facti, ac experientia negotiorum ad no-
strum pluries pervenit auditum, quod in non-
nullis locis & partibus nostræ Cantuariensis pro-
vinciæ antedictæ, & præsertim in illa inclita ci-
vitate London, novus usus, verius novus mor-
bus irrepsit, quod testantes huiusmodi solum
scriptorem aliquem in confessione testamento-
rum suorum sibi advocant, nullis testibus in ea
parte vocatis; qui quidem scriptores copias te-
stamentorum huiusmodi secum ad domos suas
privatas deferentes, in mundum redigunt, com-
plicant & claudunt, ac ad testatores huiusmodi
in articulo mortis positos, sic clausa apportant,
ac in præsentia eorundem testatorum, ac quo-
rundam aliorum ad id vocatorum, quid in eis
contineatur penitus nescientium, ut puta qui nec
factioni, lecturæ, aut recitationi testamentorum
huiusmodi interfuerunt, eadem sigillari faciunt,
quod ad probationem testamentorum huiusmodi
nihil prorsus adminiculatur. Quodque alii non-
nulli usque ad extremum vitæ suæ exitum testa-
ri renunt. Alii insuper residuum bonorum suo-
rum disponere negligunt, ex quo nonnunquam
contingit, quod comparentes contradictores &
huiusmodi testamenta negantes, testamenta hu-
iusmodi ob defectum, ac inopiam probationum
castantur & ad nihilantur; sicque testatores hu-
iusmodi intestati decedunt, ac si nullum testa-
mentum condidissent, residuumque bonorum
suorum huiusmodi perperam & inique in usus
suos prophanos, executores sive bonorum huius-
modi administratores damnabiliter convertunt.
Idem in matrimonio occulte, aut clandestine
contracto pluries contingit, quod etsi ob defe-
ctum & inopiam probationem contra negantem,
in iudicio militantis ecclesiam subsistere nequeat
apud tamen ecclesiam triumphantem, quæ nec

fallit nec fallitur, verum licet occultum matri-
monium nihilominus existit: quæ de re multo-
tiens ac frequenter evenit, quod una pars con-
trahentium, interdum utraque ad secunda con-
volat vota, adulterium committendo, filios spu-
rios & adulterinos generando; sic non suis paren-
tibus in hereditate filii illegitimi succedunt, sic-
que successoria edicta nequissime pervertuntur;
ac etiam plura ac gravia animarum pericula ob
defectum probationum contra negantes in hac
parte necessarium generantur.

Quocirca vobis communiter & divisim com-
mittimus & mandamus, firmiter injungentes,
quatinus omnia & singula in his literis nostris
contenta, in ecclesiis vestris parochialibus & aliis
locis publicis, ac ad crucem S. Pauli London
antedictam publicetis; & nihilominus auctori-
tate nostra moneatis quoscumque infra nostram
Cantuariensem provinciam constitutos, & injun-
gatis eisdem, prout velint & optent huiusmodi
testamenta sua, necnon contractus huiusmodi
matrimoniales firma, rata, & stabilia permane-
re, quatinus testamenta sua huiusmodi in præ-
sentia duorum aut trium testium idoneorum, ut
præmittitur, in sana mente aut conscientia, aut
perlegi & recitari faciant, & nihilominus viri
ac mulieres in senectute saltem constituti, in
sanitate corporali sanaque memoria ac integra
mente sua condant testamenta, in quibus clare
& aperte sua faciant describi legata; necnon cui
aut quibus cuive usus, aut usus residua bono-
rum suorum huiusmodi applicari voluerint. Et
quod in fine testamentorum huiusmodi inserant
nomina duorum aut trium huiusmodi, quorum
unus sit sacerdos parochialis, aut proprius cura-
tus, si commode fieri poterit, qui huiusmodi
testamentorum factioni aut recitationi, aut le-
ctioni in præsentia testatorum huiusmodi sanæ
memoriæ existentium, ac lecturam & recitatio-
nem per alios factas diligenter advertentium,
& intelligentium, aut per se idem facientium
personaliter interfuerint; non autem solum ut
affolet qui in sigillatione testamentorum huius-
modi presentes fuerint, quod ad rem non pertinet,
necquicquam ad ostensionem veritatis testamen-
torum huiusmodi adminiculatur. Injungatis in-
super utriusque sexus viris ac mulieribus, ne
mutuo fidem dent de matrimonio contrahendo,
aut matrimonium quoquo modo contrahant, ni-
si in præsentia duorum aut trium testium ido-
neorum, per quos matrimonium huiusmodi, si
quando, inimico homine procurante, id per
aliquem contrahentium denegari contingat, lu-
culenter probari possit. Præterea moneatis effi-
caciter, & inducat in sermonibus vestris hu-
iusmodi dictos subditos nostros; quod in singu-
lis causis, criminibus, & negotiis fori eccle-
siasticum saltem concernentibus consimiliter duos
aut plures testes idoneos secum adhibeant, prout
voluerint in his victoriam obtinere, & injusti-
tiæ complementum contra & adversus huiusmo-
di negantes ab ecclesia, ecclesiasticoque iudicio
repositare. Datis in manerio nostro de Lamchi-
the vigesimo quinto die mensis Maii, anno do-
mini millesimo quadringentesimo quinquagesi-
mo quinto, & nostræ translationis anno primo.

CON.

ANNO
CHRISTI
1456.ANNO
CHRISTI
1456.

CONCILIUM SALISBURGENSE

A Sigismundo Archiepiscopo anno Christi 1456. celebratum.

Ex Mansueti
Carm. loca
no. 2. p. 491.

*Cum alia concilii presentis acta desiderantur, A
non abs re erit hic afferre conquisitiones va-
rias, populaciones, interrogaciones, informationes
a diocesis Salisburgensis provincia Concilio ex-
hibitas.*

Advisamenta in sacro concilio Provinciali Sal-
zeburgensi portecta de anno a Nativitate Do-
mini 1456. Dominica Jubilate, quæ fuit 18.
Aprilis, recto ordine sublequantur.

Advisamenta Domini episcopi Seccoviensis.

Reverendus in Christo pater & D. D. epif-
copus Seccoviensis sacro concilio exponit
gravi cum querela; quomodo quidam Fratres
Ordinis Minorum B. Francisci de observantia
nuncupati, nuper ad diocesim suam venientes,
quemdam fundum a laicali potestate recipien-
do, quoddam claustrum sui ordinis ibidem de
novo propria temeritate in contemptu sue po-
testatis ordinavit, ipsius consensu ad id non
accedente, ac in gravissimum præjudicium &
jacturam parochialis ecclesiæ, sub cuius limiti-
bus dictus fundus situs est; aliarum quoque ec-
clesiarum parochialium circumjacentium detri-
mentum non modicum, construere nituntur,
velut hodie edificare non cessant, estque locus
ipse in solitudine positus, ubi ipsi fratres neque
officium prædicationis, super quo idem ordo
originaliter institutus est, nec victus necessita-
tem malitia vagationis devitata habere possunt.
Quare petit præfatus reverendus pater humili-
ma cum instantia per sacram synodum sibi &
Clero sue diocesis provideri opportune, ut di-
cti fratres ita coerceantur, quod ab opere hu-
jusmodi structuræ cessantes in antea talia atten-
tare non præsumant; talis quoque relisten-
tia adhibeatur fratribus eisdem, qua ordo
beati Petri in honore & quiete pristina con-
servetur.

Fertur namque dictos Fratres etiam in aliis
locis & civitatibus provincie Salzeburgensis fun-
dos & loca ipsis pro claustris sui ordinis placen-
tia, non requisitis ordinariis locorum eorum-
dem, contra Canonica instituta occupando re-
cepisse. Et si forte præfati fratres quocumque
indulto Apostolico fundos recipiendi & clau-
stra sui ordinis, ut præmissum est, propria
auctoritate ubicumque erigendi se prætenderent
munitos (velut præfatus episcopus ex quadam
missiva superiorum fratrum prædictorum sibi
transmissa ipsos ad ipsum habere accepit;
quamvis suam paratus est sacre synodo ad le-
gendum exhibere) & si sit, quod tunc ipsa
sacra synodus apud apostolicam sedem vel re-
vocationem hujusmodi procuret, aut alio mo-
do provideat, ne ecclesiæ parochiales provin-
cie Salzeburgensis ita enormiter legantur. Ti-
mor namque vehemens est per tolerantiam ta-
lium novarum religionum in longum extinctio-
nem cleri secularis sequi posse.

*Littera parochorum circa Krens' commorantium ad
episcopum Pataviensem.*

Reverendissime pater, & domine gratiosissi-
me, humillimis subjectionibus, ac omni reve-
rentia & obedientia præmissis. Non subse-
quentes plebani Andreas in Leubus, Conradus
in Goblzburg, Servatius in Hadersdorf,
Thomas in Czebzig, Paulus in Schaimberg,
Johannes in Lengenveld, Petrus in Schiltarn,
Gabriel in Stretznig, Thomas in Gerersdorf,
& Johannes plebanus in Gordsorf, ceterique
ecclesiarum provincialium rectores, vicegeren-
tes, & altariste per districtum circumferentiali-
liter circa Krens commorantes, vestre R. P.
notum facimus, quomodo isti Capistranei, si-
licet Fratres Minores de observantia ad no-
stras ecclesias vicini in foro Leubus ligneum
construxerunt oratorium, de facto prædicant,
& ut timetur, confessionibus suis plebanos
nostros a nobis averfuri: quod nostris eccle-
siis, & nobis in maximum cedet præjudici-
um; quoniam nec de grano, neque de gut-
tula vini in decimis gaudemus; sed solum
fructibus cottidianis & culturis, de quibus
quasi quilibet suo collatori censualis existit.
Et unde V. R. P. ac principi jura episcopa-
lia & steras præstare tenemur. Imo fabrica
ecclesiæ Patavienfis, & omnes pauperes &
structuræ notabiliter sentient detrimentum.
Quare omnes prædicti R. P. V. capellani ad
vos tanquam gratiosissimum nostrum &c. rever-
tentes eadem humillime in Domino depre-
cantes, ut istis novis institutionibus maxime
præjudicialibus nostris ecclesiis, & nobis ob-
stare dignentur gratiosissime cum effectu, in
eo salutem populo & provisionem nobis & com-
modum paterne ostendetis &c. harum omnium
nostrorum secutis subimpressis testimonio lit-
terarum. Datum in Leubus septima Maii
1456.

*Advisamenta ex parte reverendissimi in Christo patris
& D. D. Tyboldi episcopi Laventini, totiusque
Cleri sibi commissi.*

Reverendissime Pater. Præpositus S. Andreæ
ecclesiæ Laventini. Archidiaconus nimis gravatum
se fore credit per suum ordinarium, sibi in
latere constitutum, in cura animarum pleba-
nis ac Vicariis compensanda, qui sibi ex jure
Archidiaconatus sui hujusmodi curam anima-
rum dare acribit.

Item declaretur, qui casus sint ipsi Ar-
chidiacono a jure vel consuetudine reservati.

Item quid agendum sit de plebe in Laven-
mund Laventini diocesis, quæ se alias in pro-
xima visitatione Commissariorum D. Episcopi
Laventini reddidit contumacem ad juramenta
præstanda super inquisitionem vitiorum ac alio-
rum extirpandorum.

Item ex parte ecclesiæ parochialis S. Johan-
nis in Gorgig Salzeburgens. diocesis, quæ est
de

ANNO
CHRISTI
1454.ANNO
CHRISTI
1454.

de presentatione V. R. P. & de collatione A
Rev. Patris D. episcopi Laventia. diocel. an
dicta ecclesia S. Johannis in Gorgig subjeat
diocesano, & qui ejusdem ecclesie Vica-
rius habeat dare curam animarum & cognoscere
de causis?

Item quid agendum sit cum plebano in mu-
ta prope Marenberg Laventia. diocel. qui con-
tumaciter se abentare presumpsit? &c.

Item de publicis remittendis quantum quis
pro Archidiacono solvere debeat? & qualiter
immiti debeant ceteris causis? & an ad solum ple-
banum seu ipsius locumtenentem pro injungenda
pecunia sint iterum remittendi?

Item de festo S. Matthiae Apostoli quando in
anno bisextili sit celebrandum?

Item laicalis potestas usurpare conatur juris-
dictionem spiritualem, omnino suppeditan-
dam, contra jus commune, praesertim de de-
cimis, quae debentur de jure communi & di-
vino ecclesie, se intromittunt judicando de
eis: cum tamen incapaces hujusmodi jurisdi-
ctionum existant.

Item causas dotis, donationis propter nu-
ptias, & similes, non permittunt tractari in
foro ecclesiastico, & omnino judicem ecclesia-
sticum excludere conantur: cum tamen in hu-
jusmodi causis locus sit praeventioni; causam
subjungentes, quod majori modo contrahitur
sub specie dotis & donationis propter nuptias
sub obligati-
jurium forensium, vulgariter C
Landgericht, & propter non solutionem in ter-
mino promissa dotis vel donationis propter
nuptias, ut praefertur, praetendant solum sta-
re arbitrio judicium forensium.

Item de peculio Clericorum, & de rebus
relictis per Rectores presbyteros & Clericos
post eorum mortem, Laici se intromittunt,
& de illis disponunt, non obstantibus privi-
legiis & libertatibus ecclesiasticis, & per haec
privilegia & libertates ecclesiasticas suppeditantur.

Item excommunicati & denunciati non ve-
rentur intrare ecclesias, stantes scienter ultra
annum in eorum protervitate, & excommu-
nicatione, tanquam suspecti de haeresi. Et D
postquam ordinarii loci juxta juris exigentiam
contra eosdem processum juris instaurare vo-
lunt, imponunt minas multum formidabiles,
quae in constantem virum metu concurrente
cadere possunt. Per hoc vilipenduntur privi-
legia, & ecclesiasticas libertates, & magna
pericula; & gravamina ecclesiis proveniunt
ex istis.

Item laicalis potestas in civitatibus majori-
bus decernit statuta, quod nullus Clericorum
praedium cujuscumque conditionis onerare, &
in remedium animae suae disponere potest. In-
super & redditus legitime possessos contra ju-
ris dispositionem, quo cavetur, quod nul-
lus Clericorum, cujuscumque conditionis exi-
stat, res ecclesiarum laicali potestate submit-
tere debet sub poenis maximis, & merito
formidabilibus, de quo in capitulo hoc con-
suetissimo: *de rebus ecclesia non alienandis*
lib. 6.

Item manifestos Usurarios absque satisfactio-
ne condigna per ipsos, vel eorum haereditas fa-
cta, Religiosi ordinum mendicantium ecclesia-
sticis sepulturae tradere non verentur. Ex quo
oritur contra Clerum maxima suspicio: quia
laici dicunt: tales religiosi sunt tantae devo-
tionis, & intelligentiae, qui si hujusmodi ulu-

rarii non essent sepeliendi, eos nunquam sepe-
lirent.

Hinc Patres hujus sacri Concilii accusati sunt
de correctione breviarii Salaburgens. & Pata-
viens. ecclesiarum, maxime de Sabbato sancto
Paschae, ubi cavetur, quod pueri post bap-
tismum non lactentur, quousque procurentur in
corpore & sanguine Christi.

Item sunt nonnulli episcopi, Abbates, Prae-
positi, Monasteria, Collegia, Nobiles, &
aliae personae ecclesiasticae & seculares habentes
infra limites parochialium ecclesiarum decimas
unam, duas, vel tertiam partes, vel etiam
omnem decimam eis incorporatam, vel aliis
debitam. Hi postquam novales decimas in eis-
dem ecclesiis de jure Rectoribus ecclesiarum de-
bite fieri contingunt, novales decimas hujus-
modi contra juris dispositionem in animarum
suarum periculum & damnationem contra vo-
luntatem Rectoris violenter rapiunt, & acci-
piunt.

Dignetur igitur haec sacra provincialis syno-
dus super his de opportuno remedio salubriter
providere. Nam plures etiam sententiae defini-
tivarum contra recipientes & rapientes decimas no-
vales hujusmodi in consistorio Salaburgensi fa-
ctae sunt, quibus tamen aliqui Nobiles & Prae-
lati nunquam parere curaverunt, prout non cu-
rant de praesenti &c.

Item sunt nonnulli laici accipientes decimas,
& omnia Novalia etiam appropriantes, & ma-
nu violenta detinentes.

Item accusatur Synodus ex parte quorundam
laicorum, qui absque scitu & consensu suorum
accedunt curiam Romanam, & ibidem a Car-
dinalibus impetrant indulgentias ad filiales ec-
clesias in damnum maximum jurium parochia-
lium, & matricum ecclesiarum: & eadem in-
dulgentias ita exorbitantes sunt, quod non so-
lum concessa sunt in diebus festis, sed etiam in
diebus feriatis. Postquam vero laici praedicti
litteras hujusmodi ad partes illas attulerint, pe-
tunt ab ordinariis eadem confirmari; qui do-
mini ordinarii etiam absque scitu & consensu
plebanorum in gravamen & jacturam ecclesia-
rum parochialium confirmant.

Provideant igitur, quid plebanis in his sit
faciendum, qui quodammodo perplexi sunt in-
ter duo adversa, tum quia tenentur ecclesias
suas indemnes servare, tum etiam quia tenen-
tur ordinariis auctoritati obedire.

Item provideatur, quomodo Mendicantes de-
beant audire confessiones; & an quilibet fidelis
teneatur quolibet anno ad minimum semel con-
fiteri suo plebano juxta tit. *Omnis utriusque*
&c. & plura alia, quae conclusa sunt in sy-
nodo provinciali Moguntin. petuntur hic con-
cludi.

Item plebani gravantur per Mendicantes,
quia sine licentia communicant populum; imo
dicunt, quod non sint oves plebanis commissa,
sed sunt oves episcopi.

Item clerici gravantur, quod violenter tra-
hantur ad forum vetitum; imo prohibentur,
ne aliquem citent ad iudicium spirituale pro re-
bus ecclesiasticis, ut super decimis, testamen-
tis, & in causis rationabilibus; imo aliqui
Clerici sponte se submitunt jurisdictioni sae-
culari absque licentia suorum superiorum.

Item de agris & pratis de novo excultis laici
propriis motibus & violenter privant plebanos
decimis contra jus commune.

Item iudices, & praefecti, pracones, & cae-
teri

ANNO
CHRISTI
1456.ANNO
CHRISTI
1456.

Item laici violententer auferunt bona relicta per A presbyteros & clericos beneficiatos; imo con-
languinei eorum pretendunt & volunt talium
esse heredes, & sic impediunt testamenta, &
ultimam eorum voluntatem, quamvis de ele-
mosyna & beneficiis sint acquisita.

Item quando clericus beneficiatus moritur,
statim laici intromittunt se de possessione bene-
ficii, & bonis per eum relictis, a quibus oportet
postea emere possessionem. Et contingit pluri-
es, quod possessio traditur non habenti iustum
titulum &c.

Item seculares advocati gravant ecclesias au-
gendo advocatias diversis modis, puta venaticis
canibus, vecturis & laboribus variis; &
idem faciunt alii Nobiles & principes, & eorum
locumtenentes.

Item Nobiles compellunt ecclesiarum colonos
ad labores suos vulgariter *Scharwuerbe*, ut in
messe, in forno, & in fossis.

Idem volunt habere a plebanis & eorum
colonis.

Item laici proprio motu se intromittunt de
rebus temporalibus ecclesiarum, facientes de il-
lis rationem; cum sepius non vocantes ad
hoc suum plebanum, vendunt ad placitum
res ecclesiarum, construunt & destruunt ec-
clesias.

Item absque scitu plebani auferunt vitas, ad
quas etiam soli habent claves. Instituunt &
destituunt ad voluntatem suam Campanatores
& Magistros scholarum; placeat vel displiceat
plebanis. Item acceptant anniversariam defun-
ctorum, & soli deputant plebano & suis sacer-
dotibus stipendia, sicut ipsis laicis placet; &
si non vult plebanus consentire, remittunt ad
alias ecclesias puta Monasteria vel hospitalia,
quæ ipsi regunt. Etiam instituunt prædia ecclie-
siarum & destituunt. Et si plebanus aliquem
instituit, ipsi eundem non admittunt nisi pla-
ceat eis.

Item principes gravant Clericos per vena-
tores.

Item Nobiles quoque inhibent plebanis,
ne prædicent nisi ad eorum voluntatem, &
faciunt eos expectare, quousque surgant de
somno.

Item volunt, quod presbyteri eorum tabernas
intrent. Quod si non fecerint, damna & gra-
vamina eis inferunt.

Item de certis prædiis non volunt dare de-
cimam.

Item laici usurpant sibi prædia, super quibus
ecclesie sunt fundatæ.

Item provideatur contra collectores, ne am-
plius admittantur per ordinarios locorum, quia
nimirum gravant plebanum. Et quidam ipso-
rum ascendunt ambonem, & decipiunt populum
in suis prædicationibus & indulgentiis. Etiam
portant secum reliquias, cum quibus stant pu-
blice in ecclesiis, quando populus dicit offer-
torium.

Item fiat executio Carolinæ.

Item provideatur, quod sacramentum eucha-
ristiæ non fiat nimis commune, quia feriis
quintis per certos deferretur publice cum proces-
sione per ecclesias, & circuitus in ecclesiis abs-
que licentia superiorum. Et hoc idem fit a
religiosis feriis quintis, per hoc attrahentes
sibi populum, & impediendo iura paro-
chialia.

Item provideatur de laicis contra Clericos
auctoritate sua arrestandis bona, fructus red-

ditus, & proventus clericorum & clericos, mi-
litantibus vulgariter *Wandelus*.

Item de laicis, qui auctoritate sua ca-
piunt Clericos, & presbytero præsentant E-
piscopo.

Advisamenta Ratisbonensia.

Item provideatur contra laicos diffidentes cle-
ricos, ducentes eosdem in Bohemiam, cremantes
corpora & bona eorum.

Item tales cogunt clericos ad dandum pecu-
niam pro securitate eorum.

Item quomodo cum ditionibus laicis post
reconciliationem ad terram reversis agendum
sit.

Item provideatur specialiter in diocesi Ra-
tisbonensi contra hoc, quod clerici coguntur
ad damnationem pecunie, vulgariter *Abting*,
ad Bohemiam; quod quotidianum est pro-
pter inimicos diffidentes generaliter omnem cle-
ricum.

Item Clerici, qui provocant consanguineos
suos, & alios laicos ad diffidendum clero; &
quomodo agendum sit cum Clericis, qui per
se faciunt tales diffidationes, & intrant Bo-
hemiam, cum fuerint reversi.

Item an concepta in concilio provinciali Mo-
guntino sine acceptanda.

Item de jurisdictione reverendissimi domini
C Salzeburg. quod plures ad eandem curiam, &
etiam Romam trahuntur solum pro hoc, ut
propter distantiam fatigent colligantes ad con-
cordandum cum eisdem: & arrestationibus a
sede Salzeburg. emanantibus.

Item fiat provisio, ut matrimonium possit
licite contrahi & consummari & nuptiæ solem-
niter celebrari temporibus a jure interdictis,
puta in septuagesima &c. ut sit alio tempore
Domini.

Item quidam Religiosi, præsertim Cisterciensis
Ordinis in capellis sibi subjectis extra septa mo-
nasteriorum sitis prædicant, festa indicunt, so-
lemnes benedictiones in mitris faciunt, publi-
cas missas decantant tempore, quo publica mis-
sa diebus Dominicis & festis in ecclesiis paro-
chialibus peragitur. Per hoc parochianos a suo
pastore, & ecclesia matrice retrahendo, præ-
tendendo prædicta sibi vigore exemptionis, con-
suetudinis, & privilegiorum licere, cum tamen
curam animarum minime habeant.

Item mortuos sepeliunt; parochianos alienos
in casibus episcopis reservatis absolvunt, sacra-
mentum eucharistiæ, & alia contra *Clem.* Re-
ligiosi administrant omnia, prætendentes sibi
ex privilegiis licere, quæ tamen ostendere re-
cusant. Novas capellas absque licentia ordina-
riorum erigunt in locis non exemptis. & offer-
toria ibidem observantia usurpant.

Item petitur moderari statutum de tabernariis
E quoad pœnam suspensionis ab officio, cum ex
hoc plures incurrant irregularitatem, tempore
hujus suspensionis se divinis, ut prius, inge-
rentes.

Item petitur declarari quotiens Criminarii de-
beant in anno admitti a plebanis, cum multum
præjudicent curatis & eorum sociis, & cum præ-
tendant se exemptos, qualiter prohiberi debent
ab eorum excessibus, cum nimis difficile foret
semper ad sedem apostolicam recurri.

ANNO
CHRISTI
1186.*Advisamenta qua respiciunt diocesim
Salzburgerensem.*

Sacerdos secularis omnia trina oratione & quindecim gradibus, incipit matutinas, continuando omnes horas canonicas secundum rubricam Salzbergen. paucis mutatis; primo ad summum festum, ad primam, ad Completorium, immediate post symbolum dicatur versus cum collectis ad binas partes usque ibi: *Sacerdotes*. De sanctis trium lectionum oret sine precibus. Capitulum post primam secundum choram, demptis quinque Psalmis, scilicet: *Verba mea* &c. In adventu & quadragesima suffragia de patronis sub una antiphona, scilicet ad Vesperas: *Fulgens iusti*: & ad matutinum: *Corpora Sanctorum*, & una collecta, in quo nominentur patroni, scilicet *Rudbertus*, *Virgilius*, & *Martinus*, una cum aliis suffragiis consuetis. Infra Pascha, & Pentecosten diebus Dominicis in Matutinis ad quemlibet Nocturnum tres Psalmos cum una Antiphona. Ad primam: *Deus in nomine* &c. cum reliquis: quod hoc tempus in omnibus diocesis privilegiatum est præ aliis temporibus.

Quocumque etiam die dicuntur VII. Psalmi ad horas, eodem die dicatur letania, aliis vero diebus neque VII. psalmi, neque letania.

Orare quotidie cursum & vigilias mortuorum stet in arbitrio cuiuslibet volentis orate ex devotione; sed nullus ad huiusmodi sit ex debito adstrictus.

Item semel in septimana, quando commode fieri poterit, horæ de patronis teneantur, ut in aliis diocesis sit.

Item præcipitur in quodam statuto provinciali festa SS. *Rudberti*, *Virgilio* & *Augustini* celebrari. Petitur relaxatio de festo translationis S. *Virgilio*; quod non potest commode celebrari propter occupationes vindemiarum, propter quod plures scandalizantur.

Item fiat provisio de remediis mortuorum, ne plebani nimium graventur.

Advisamenta Cleri Stiria Inferioris.

Primo Serenissimus dominus noster Imperator nos communem Clerum beneficium in suis terris & dominiis constitutum variis & continuis exactionibus suarum Steurarum solet aggravare, conandonos redigere in continuam servitutem contra ecclesiasticam libertatem, quam minime uti valeamus. Petit clerus humillime ut providentur contra futura similia sive per scripta reverendis. D. nostri archiepiscopi, vel alio modo, aut per convocationem Cleri prout proxime factum est. Paratos enim esset idem Clerus potius sustinere spolia, vel alia mala, quam ita redigi in continuam servitutem, atque quod si in Ecclesiis spolia committentur, cessaretur a divinis tam diu, quousque spolia restituerentur, vel alia fierent.

Gravatur etiam clerus curatus in variis & plurimis articulis per Monachos mendicantes, ut sequitur.

Primo solent nobis Ecclesiarum parochialium rectoribus populum nobis commissum abstrahere, præcipue in propitiationibus, recipiendo de eisdem propitiationibus vigiliarum, exequiarum, Missarum, & diversorum officiorum minus quam solito recipi solet in parochiis nostris contra laudabilem ecclesiarum nostrarum

Concil. General. Tom. XXXII

A contuetudinem hactenus observatam: puta viz tertiam partem, & sic populus propter minorem solutionem ad ipsos affluit nobis in grave præjudicium.

Item solent plerique mendicantium, Priores & guardiani in suis claustris benedictiones facere solemnes, videl. in diebus festivis Purificat. gloriosæ Virginis Candelarum; in die Palmarum, ipsarum palmarum; in die Resurrectionis dominicæ, carniem etiam in domibus plebanorum. Item in die S. Stephani protomartyris, salis & aquæ benedictiones celebrare solemnes.

Item in die Parasceves ornare sepulchrum Domini, imponentes ibi Sacramentum Eucaristie, candelis plurimis accensis, canentes quoque Psalterium usque ad diem Paschæ: quæ omnia insignia sunt parochialia, & solummodo ad ecclesias parochiales videntur pertinere.

Item in diebus festivis & dominicis solent de mane hora inconsueta prædicare & alios actus exercere, ita quod populus in diebus dominicis & maximis festivitatibus præcipue sermonem audire, & ad officia, quæ in suis parochiis, frequenter venire negligitur in animarum suarum dispendium, & nobis rectoribus maximum præjudicium.

Item prædicti Monachi gaudent privilegio audiendi confessionem, populum inducunt, ut apud eos Confessores suos eligant, etiam in loco habeantur sufficientes & bene docti presbyteri seculares, ad quos pertinent, imo peritiores, quam sint ipsi Monachi. Et etiam ibi non est multitudo populi, ita quod plebanus cum suis optime sufficiat plebi suæ. Præsumitur enim, ut verum est, quod Monachi in audiendis confessionibus plebem ad se alliciant, & ipsis missas & alia apud eos peragenda in penam injungunt; absolventes etiam quoscumque casualibus publicis & occultis, qui ex hoc in suis sceleribus eo temerarius persistunt in maximam damnationem animarum plebis.

Item sunt certa claustra mendicantium habentia in ecclesiis suis non tantum unam sed duas aut plures campanas, quas quotidie ad officium compellant, sicut in ecclesiis parochialibus fieri solet, nec a talibus volunt abstinere. Dixit enim quidam Prior ordinis Eremitarum S. Augustini in Ragkerspurg: si plebanus in duabus campanis suis displicentiam habet, ipse vellet addere tertiam.

Advisamenta Archidiaconi & Cleri Archidiaconatus Karinthia inferioris Salzburgerensis diocesis.

Primo quidem provideatur per sacrum Concilium, quod Clerus & ecclesiasticæ personæ juxta Lateran. & generales Conciliorum ac imperialium sanctionum statuta ab omni steurarum secularium impositione immunes existant, & debita potiantur libertate. Inhibendum quoque esset ipsis Clericis & ecclesiasticis personis sub pœnas & censuris formidabilibus, ne steuras & exactiones huiusmodi sub cuiuscumque contractus colore sine expresso Romani pontificis assensu potestati temporali largiantur.

Item quod statuta ven. mem. D. Peligrini sub titulo: *ne Clerici in foro vetito conveniantur*, & sel. record. D. Eberhardi sub titulo: *de foro competentis* situata, olim S. Salzber. ecclesie Archiepiscoporum in suis provincialibus Conciliis edita districtius observari mandentur.

H

Item

ANNO
CHRISTI
1186.

ANNO
CHRISTI
1456

Item quod declaratur per sacram Synodum, qua die post festum cathedrae S. Petri festum S. Mathis apostoli anno bissextili sit celebrandum, ne ex diversa eius celebratione, veluti sapius contigit, scandalum generetur in populo.

Item quod unus tantum patrinus juxta canonica instituta ad levandum de sacro fonte puerum admittatur, inhibeatur quoque Archidiaconibus, Decanis, & ceteris presbyteris curatis, ne contra hujusmodi statutum dispensent secundum favorem, & sui libitum voluntatis.

Item quod si, qui ad auctoritatem superiorum mittendi sunt, litteras sui curati presbyteri, qualitates, & circumstantias culpae, propter quam superiorem requirere tenentur, continentem requirant, & Superiori praesentent. Ipse quoque superior litteras absolutionis eidem Curato transmittat; quod & si is, qui superioris auctoritatem adiit, publice delinquendo plebem scandalizavit, superior eundem suo curato remittat publice puniendum, modum poenae sibi injungendae scripto tenus declarando.

Item quod fratres Ordinum Mendicantium in oppidis & civitatibus provinciae Salisburgensis degentes in suis praedicationibus, parochialium Ecclesiarum rectoribus non derogent, aut detrahant; eaque hora, & maxime diebus dominicis & festivis, qua in ecclesiis parochialibus divina peraguntur missarum solemnias, & populo Dei verbum praedicatur, praedicationibus suis & prolongatione officiorum divinarum populum a frequentatione & visitatione suae parochialis ecclesiae non retrahant ac retardent.

Item quod Archidiaconi, Decani, & provincialium Ecclesiarum rectores, ceterique presbyteri Curati ab eis, qui pro delictis suis eorum auctoritatem requirere tenentur, pecunias non exigant; sed beneficium absolutionis pro Deo, cui iustum est, gratis impertiantur, presbyterosque delinquentes condigna poena castigent, cum ex praemissis interdum grandia scandala visa sunt exoriri.

Item quod ab Ecclesiis pro chrismate pecunia non exigatur, sive oblata requiratur.

Item quod de baptismo bastardis & spuris ac aliis illegitime natis conferendo pecunia non exigatur.

Item quod testamenta observentur.

*Arvisamenta de Archi-Diaconatu Stiriae
Marchiae Superioris.*

Exponitur pro parte cleri Archi-Diaconatus Stiriae, Marchiae superioris, qualiter quaedam Monasteria ejusdem Archi-Diaconatus longe post eorum foundationem quaedam Ecclesias tunc relictas per presbyteros seculares, suis monasteriis incorporaverunt, quorum praelati, quanquam de hujusmodi Ecclesiis maximum habeant emolumentum, nolunt tamen obligari ad hujusmodi onera ecclesiarum, nec compati Clero dicti Archi-Diaconatus in stura, & contributionibus ipsi clero impositis, secundum quod Rectores olim earundem ecclesiarum contribuere consueverunt, asserentes se alias contribuere oportere occasione suorum monasteriorum de singulis redditibus eorundem. Supplicat Clerus praedictus, quatenus attentis quod praefati praelati ab hujusmodi Ecclesiis habeant emolumentum, merito subeunt onus, ipsis provideri de

remedio opportuno: quod nisi fiat, continget propter nonnullas ecclesias noviter in nova civitate, & alibi incorporatas, dictum Clerum multipliciter aggravari, & quod tandem decem aut modico plures plebani intolerabilem sturam persolvent, quae in dies & annos non minorantur, imo potius augmentantur,

ANNO
CHRISTI
1456

*Arvisamenta generalia totam provinciam
respicientia.*

Primo a sancto Concilio petitur declarari, de quibus episcopalibus casibus, & quomodo Curatus se debeat intromittere; maxime autem de damnabili divinatione, superstitionis & incantationis usu.

Item provideatur, ut fiat liber agendarum pro administratione sacrorum & omni benedictione in ecclesiis parochialibus fienda; secundum ejus modum & formam, omnes per totam provinciam operari debent.

Item fiat provisio de minutis decimis, de quibus parochiani dumtaxat tertiam partem suis Curatis porrigunt, imo non semper tertiam, sed plerumque eandem dare omnino recusant, contra provincialia alias edita statuta, & juris communis dispositionem.

Item hoc ipsum fiat de decimis novalibus, ut & iste secundum juris communis & statutorum provincialium ordinationem Curatis tribuantur. Habentes enim duas partes decimarum, duas etiam partes novalium in gravamen suarum animarum sibi imburse non verentur.

Item provideatur, ut Curatis de collectis suarum Ecclesiarum tertia pars cedat; hujusmodi namque collectae ut plurimum in detrimentum vergunt Curatis; quia in summis festivitibus ad offerendum obligati, si ad tabulam vitricorum quidquam porrexerint, se aestimant etiam offertorium explevisse.

Item petitur declarari, in quibus Curatus a parochianis suis habeat ex posteris decimam personalem juxta consuetudinem civitatis Salisburgensis.

Item si secundum constitutionem S. Matris Ecclesiae ad festa paschalia rite & legitime confessum & communicatum infra ejusdem anni spatium casu, ruina, vel quovis alio modo, absque tamen finali confessione, & Sacramentorum provisione mori contingat, an tali inrequisito superiore concedenda sit ecclesiastica sepultura? vel an pro ea remittendum sit ad superiorem? Et an talis, vel quis alter, & quo casu dici debeat praeventus.

Item petitur secundum priorum decreta conciliorum provincialium, & episcopalium dari mandata contra debitores Ecclesiarum, ut ipsi earundem debita ab eis mutuata sub alicujus poenae incursum pro certo termino exsolvere compellantur.

Item concedatur mandatum Curatis ad reddendum, alienandum, & tollendum vaccas a fabrica locatas, sive vaccas perpetuas vulgari-ter *yammer Kue*, ut pecuniae exinde collectae usui ecclesiarum applicentur.

Item quid agendum sit in provincia de rectoribus curruum dominicis & aliis festivis diebus, cum veteris suis propria domicilia eorum exeuntibus & molitoribus eisdem diebus molentibus, ceterisque publice laborantibus in illis diebus, de quibus suis plebanis indubitanter constat.

Item

ANNO
CHRISTI
1456.ANNO
CHRISTI
1456.

Item idem petitur quid de infirmitatibus & car-
nificibus, præfatis festivitatum diebus tempo-
re divini cultus sua mercimonia venundantibus
in parochia, cujus plebisani existunt, & ex-
tra tempus nondinarum & dedicationum; quia
secus in his & infirmitatibus advenis foret, qui
forte sumptuum necessitate coguntur.

Item petitur etiam decerni seu declarari, qua
pœna plectendi sunt dominicis diebus & ceteris
festivitatibus ad fores ecclesiarum & in ci-
miteriis tempore sermonum & divinorum cul-
tuum stantes sibi mutuo confabulando, & qui-
bus modis & ordine de hac abusione sint re-
ducendi.

Item dignetur sacra synodus istam mirabi-
lem, imo revera insanam consuetudinem im-
mutare & delere, qua in quibusdam parochiis
die resurrectionis dominicæ mane venerabile Sa-
cramentum manibus presbyteri cunctis, vel
equitantis, adjuncta sibi plebe, sine reveren-
tia, & devotione, modo quodam ridiculo cla-
moribus & cantibus insolitis per circuitum pa-
rochiæ defertur. In quibusdam vero locis hæc
peractio prandio non majori reverentia solita
sunt.

Item hoc ipsum petitur de plerumque mira-
bili consuetudine, qua istud pretiosissimum
Sacramentum singulis dominicis diebus a festo
Ascensionis, seu Pentecostes usque ad festum
S. Laurentii vel Jacobi in cimiteriis ecclesiarum
sepissime modica vel pene nulla devotione cir-
cumducitur, lectis ibidem cum certis collectis,
versus quatuor partes mundi, quatuor initiis
Evangeliorum, non sub una, sed sub diversa
forma.

Cæterum instantius petitur inhiberi istam præ-
ceteris periculosiorem consuetudinem, potius
autem abusione seu corruptelam, per quam
presbyteri quantumcumque ab Ecclesiis longi,
quotiescumque in die vel septimana tonitrua,
fulmina, coruscationes, vel venti insurgunt,
unde tempestatem vel grandinem timent immi-
nere, illud salutare Sacramentum foras ad ci-
miterium irreverenter efferunt; quanquam etiam
vix ædituus vel juvenis campanam bajolans
adest, & vulgus advertere non curans instat
labori. Unde certe pericula gravia sunt exor-
ta. Compertum namque est, quod ex hujus-
modi tempestarum & ventorum invalescentia,
tectis Ecclesiarum & turrium contracta cecide-
runt, & presbyteri calu horum tacti semimor-
tui inventi sunt, venerabili sacramento cum
vase in terram prostrato.

Quibus tempestatibus cautius & melius credi-
tur provideri, si per idem præfatum anni tem-
pus continuum expletis divinorum mysteriis quo-
tidie omnium Ecclesiarum campanæ tangeren-
tur, & unusquisque hominum bonæ rationis,
ubicumque constitutus, iis auditis pro pace &
tranquillitate ac republica secundum sibi da-
tam gratiam oraret; pro quo etiam tempore &
sacerdos loci legeret dicta initia Evangeliorum
quatuor, vel unum cum collectis aptis, secun-

dam decreta & determinationem istius sacrati-
ssimi Concilii.

Ea propter hoc sanctissimum Concilium sta-
tuat & exponat, quibus tempore & casu, ex-
tra tamen casum morte laborantium, istud
venerabilissimum Sacramentum a loco suo sacro
communis ipsius repositionis debeat, & licite
possit amoveri, ut puta in articulo mortis,
inundatione aquarum, guerrarum, ignis pe-
stis contagiosæ, seu alterius mali communis,
vel reipublicæ.

Item deinde hoc sacratissimum Concilium
compescat plurima festa incognitorum Sancto-
rum, ut quintas ferias Paschæ, Pentecostes,
Nativitatis proximas, & sextam feriam imme-
diatam post festum Ascensionis Domini, festa
beatorum Ottonis, Colomanni, & plerum-
que aliorum, quæ quidem festa multi laici &
veteris amplius, quam Dominicas & alios dies
festos ab ecclesia indictos plurimum supersti-
tiose colunt & festivant. Unde Simpliciter fe-
sta S. matris ecclesiæ minus curant festivare.

Item fiat declaratio, quomodo colligentium
ad Ecclesias, capellas, monasteria, & hospi-
talia, indulgentiarum vulgo interpretandæ sint,
& insinuandæ, cum litteris indulgentiarum
communi stylo inseratur: *quicumque causa de-
votionis illuc confluerint, & pias manus porre-
xerint adiutrices &c. indulgentiam & gratiam con-
sequantur.* Certum est autem, quod multi
elemosynam dant, qui ecclesias seu loca illa
nunquam videbunt.

Item tales collectores emunt, & mercantur
collecturas ab ecclesiis, quamque per 10. vel
12. libras denn. & per annum 40. vel 50. ac-
cumulant, dantque 1. libram denn. pro litte-
ra per diocesim exhortatoria; virtute cujus
pro suo commodo multo amplius pecunias re-
colligunt, multaque facinora & scandala com-
mittunt, bibunt, noctuque ludunt, & blas-
phemant, in tabernis per noctes integras vane
& turpiter consumentes, quod ad Dei cultum &
honorem fideles porrexerunt. Ecce qualis fias.

Item compellantur omnes Curati gerere sol-
licitudinem circa plebem suam, examinando
in confessione, & informando diebus festis
dominicalem orationem. Multi enim in hac
oratione errant, imo penitus ignorant.

Item provideat sancta synodus, ut paupe-
res peregrini continue de loco in locum dis-
currentes, & similiter vagi scholares cum reti-
bus, vel sine, discurrentes, & quodammo-
do discredere facientes, multique alii truffato-
res, & terrarum exploratores foras eiciantur,
& in provincia ista nullatenus ita discurrere &
mendicare permittantur.

Item inhibeatur Curatis, ne sanctum oleum
infirmorum, seu catechumenorum extra locum
sacrum in non sacro, ut puta camera vel co-
quina, faciant conservari, neque ipsum pote-
stati tradant laicali ad custodiendum, vel rur-
sus ad ecclesias deferendum, quod tamen in
nonnullis parochiis consuevit observari.

** CONCILIIUM SVESSIONENSE.

Statuta concilii Rhemenſis provinciæ, apud Sveſſionem, die Veneris,
undecima menſis Julii, anno domini 1456. celebrati

Univerſis præſentes literas inſpecturis, Joannes, miſeratione divina archiepiſcopus Rhemenſis, Joannes Sveſſionenſis, Antonius Laudunenſis, Joannes Ambianenſis, & Joannes Sylvaſenſis, epiſcopi ſuffraganei Rhemenſis provinciæ, una cum aliorum ſuffraganeorum ejusdem provinciæ abſentium, & cathedralium eccleſiarum procuratoribus, in concilio provinciali apud Sveſſionem congregati, aliis omnibus, qui potuerunt, & debuerunt intereſſe, debite convocatis in domino ſalutem. Cum per longam celebrationis conciliorum provincialium intermiſſionem, in hac Rhemenſi provinciâ, ſtatus eccleſiaſticus gravem ruinam, & multiplicia incommoda, ac innumera detrimenta patiatur; vepribus & ſpinis vitiorum, per defectum culturæ agri domini undique pullulantibus, ac variis oppreſſionibus, & gravaminibus ultra modum adverſus jura, libertates, & auctoritatem eccleſiæ excreſcentibus, ex quibus divinus cultus minuitur, atque in diverſis partibus prophanatur, & ipſius Chriſti ſponſæ ſplendor, atque dignitas plurimum denigratur, in offenſam omnipotentis Dei, ac perditionem animarum: Nos in hac ſynodo, favente altiſſimi gratia, congregati, ad reſtaurationem domus Dei, & ſalutem gregis dominici, (quantum in nobis eſt) intendere cupientes. Primo ſtatuiſmus, ut in ſingulis eccleſiis cathedralibus, ac collegiatis, atque monaſteriis hujus provinciæ Rhemenſis, divinum ſervitium in cantus prolatione, habitu honeſtate, & aliis ad debitam venerationem divini cultus pertinentibus, decenter & reverenter celebretur: cui omnes de eccleſiâ debite interſint, domino ſervientes conformiter ad intentionem, decreti quod incipit. *Si quis principem ſæculi, &c.* Deliberationem in congregatione Bituricenſi, dudum ſuper acceptatione ejusdem decreti, & aliorum celebrata, ac conſuetudines laudabiles ſingularum eccleſiarum monentes decanos, cantores, & alios ad quos pertinet corrigere defectus chori, ſub obteſtatione divini judicii, ac pœnis per eorum ſuperiores arbitrandis, perturbantes divinum officium, cum tabulationibus, riſibus, aut alias in eo delinquentes, & deficientes diligenter puniant, & corrigant. Præcipimus inſuper & mandamus hoc inviolabiliter obſervari, ut vagantes per eccleſiam deambulando, ſeu etiam ſedentes extra chorum otioſi, adinvicem conſabulando, tempore divinatorum officiorum, præſertim dum matutinarum, miſſæ majoris, & veſperarum officia celebrari contigerit, totius diei emolumentum, tam in pane quam in diſtributionibus amittant: & hoc per illos, ad quos pertinet omnino, executioni demandetur. Advertantque in ſingulis eccleſiis canonici præfati, ut tali hora, ſua capitula tenere incipiant, quod non impediantur ab interreſſendo majori miſſæ, conformiter ad ea, quæ in prædicto decreto ſunt ordinata. Tenor vero decreti (de quo ſupra) ſequitur

sub his verbis. Si quis principem ſæculi rogaturus, habitu honeſto, geſtu decenti, prolatione non præcipiti, ſed diſtincta, attenta quoque mente, ſeipſum ac verba ſtudet componere: quanto diligentius in hoc ſacro loco, omnipotentem oraturus Deum hæc omnia facere curabit? Statuit igitur hæc ſancta ſynodus, ut cunctis cathedralibus, ac collegiatis eccleſiis, horis debitis, non curſum, ac ſeſtinanter, ſed aſtictim & tractim, cum pauſa decenti (præſertim in medio cujuſlibet verſiculi psalmodum) debita, faciendò inter ſolenne & ſeriale officium differentiam, reverenter ab omnibus perſolvantur: horas canonicas dicturi, cum tunica talari, ac ſuperpelliceis mundis, ultra medias tibias longis, vel cappis, juxta temporum vel regionum diverſitatem, eccleſias ingrediantur: Non capucia, ſed almuſcias, vel bireta tenentes in capite: qui cum in choro fuerint, gravitatem ſervent, quam & locus & officium exigunt. Non inſimul cum aliis fabulantes, ſeu colloquentes, aut literas ſeu ſcripturas alias legentes, & cum psallendi gratia ibidem convenient: muta & clauſa labia tenere non debent; ſed omnes, (præſertim qui majori funguntur honore) in psalmis, hymnis, & canticis Deo alacriter modulentur: cum dicitur, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto*, omnes conſurgant: cum nominatur illud glorioliſſimum nomen Jeſus, *in quo omne genua ſectantur, caeleſtium, terreſtrium, & infernorum*, omnes caput inclinent.

Nemo ibidem, dum horæ in communi publice cantantur, legat, vel dicat privatum officium: nam non ſolum obſequium (cui obnoxius eſt) choro ſubtrahit, ſed alios psallentes perturbat. Super his debite obſervandis, aliisque ad divini officii proſecutionem, ac chori diſciplinam ſpectantibus; decanus, vel cui onus incumbit, diligenter invigilet hinc inde, ne quid inordinate fiat circumſpicuens. Horum autem tranſgreſſores, illius horæ, in qua circa prædicta exceſſerint, vel alia majori (pro ut tranſgreſſionis gravitas exigit) plectantur pœna: ſalvis tamen laudabilibus conſuetudinibus & ſtatutis, ac obſervantiis ſpectabilibus eccleſiarum ſingularum regni & Delphinatus. Inſuper mandat, & præcipit hoc ſacrum concilium, ut turpis ille abusus, in alio decreto per dictam congregationem acceptato prohibitus, omnino a ſingulis eccleſiis, a monaſteriis quorumcumque religioſorum, & religioſarum hujus provinciæ extirpetur; quo larvales & theatrales joci, choreæ, mercimonia, negotiationes, & alia, eccleſiam, divinum officium, vel ejus honeſtatem perturbantia, fieri prohibentur. Quodque pœna contra ordinarios decanos, & rectores (qui talia fieri permittunt) in eodem decreto contenta, de ſuſpenſione a perceptione omnium proventuum eccleſiaſticorum per trium menſium ſpatium, etiam in realem executionem demandetur: adjicientes, quod etiam mercimonia, & negotiationes, intra eccle-

ANNO
CHRISTI
1458.

ecclesiam fieri nullatenus de cetero permittantur. Quodque infra septa, seu clausuram monasteriorum, tam virorum, quam mulierum, choreas, & tripudia nullo tempore exerceantur per quoscumque: nec etiam extra ipsa monasteria liceat religiosis personis in quibuscumque locis profatas choreas, & tripudia agere. In contrarium facientes, per superiores eorum debite puniantur. Item ordinarii, & alii iudices, diligenter puniant clericos aleas, & ebrietati servientes, ac tabernas etiam frequentantes, & acrius eos qui tempore jejunii hoc faciunt. Et quoniam domini episcopi, qui ceteris exemplum honestatis esse debent, & ea que in divinis scripturis, & sacris canonibus, ac juribus statuantur in seipsis maxime observare, ipsi habitus honestos, superlunariibus amictos, prout jura volunt, tam in suis diocesis, quam extra deferant, non nimis breves aut viles, sed nec nimis curiosos: modestiam in incessu, & verbis habeant: sintque tales in omni conversatione, quales eos apostolica regula esse jubet, & canonicas sanctiones. Hortamur etiam dominos episcopos predictos, quatenus in ordinibus, etiam prima tonsura, conferendis, ad servitium Dei, & honorem ecclesie vigilanter & discrete intendant: talesque ad ipsos sacros promoveant ordines, quos & vite honestas, & idoneitas personarum, tam in literarum scientia, quam recte commendat: juxta juris dispositionem, abusus omnes circa premissa vitantes: Insuper mandamus, & districte precipimus, decretum, per ecclesiam Gallicanam Bituris acceptatum, intitulatum, *De concubinariis*, per totam Rhemensem provinciam, ab omnibus quibuscumque, etiam si episcopalis dignitatis, aut alterius preeminentie existant, inconcusse, & inviolabiliter observari: cujus quidem decreti tenor sequitur.

Quicumque clericus cujuscumque conditionis, status, religionis, dignitatis, (etiam si pontificalis vel alterius preeminentie existat) qui post hujus constitutionis notitiam (quam habere presumatur, per duos menses post publicationem ejusdem) in ecclesiis cathedralibus, quam ipsi diocelani omnino facere teneantur, postquam eadem constitutio ad eorum notitiam pervenerit, fuerit publicus concubinarium: a perceptione fructuum omnium beneficiorum suorum, trium mensium spatio, sit ipso facto suspensus, quos suus superior, in fabricam, vel aliam evidentem ecclesiarum utilitatem, ex quibus hi fructus percipiuntur, convertat. Nec non & ejusmodi publicum concubinarium, ut primum esse innotuerit, mox suus superior monere teneatur, ut infra brevissimum terminum concubinam dimittat. Quod si non dimiserit, vel dimissam, aut aliam publice relumpserit; jubet hæc sancta synodus, ut ipsum suis beneficiis privet omnino, & nihilominus hi publici concubinarij (usquequo cum eis per suos superiores, post ipsarum concubinarum dimissionem, manifestamque vite emendationem fuerit dispensatum) ad susceptionem quorumcumque bonorum, dignitatum, beneficiorum, vel officiorum sint inhabiles. Qui si post dispensationem, reciduo vomit, ad hujusmodi publicum concubinarium redierint, sine spe alicujus dispensationis ad predicta prorsus inhabiles existant. Quod si hi ad quos talium correctio pertinet, eos, ut præ-

Concil. General. Tom. XXXII.

A dictum est, punire neglexerint; eorum superiores tam in ipsos de neglectu, quam in illos pro concubinato, modis omnibus digna punitione animadvertant. In conciliis etiam provincialibus & synodalibus, adversus tales punire negligentes, vel de hoc crimine diffamatos, etiam per suspensionem a collatione beneficiorum, vel alia condigna pena severiter procedatur, & si hi, quorum delictio ad summum pontificem spectat, per concilia provincialia, aut suos superiores propter publicum concubinarium reperiantur privatione digni, statim cum processu inquisitionis ipsi summo pontifici deferantur. Eadem diligentia, & inquisitio in quibuscumque capitulis generalibus, & provincialibus (quoad suos) serventur: Penas alii contra predictos, & alios non publicos concubinarium, statutis in suo robore permansuris. Publici autem intelligendi sunt, non solum hi, quorum concubinatus, per sententiam, aut confessionem in jure factam, seu per rei evidentiam, que nulla posset tergiversatione celari, notorius est. Sed qui mulierem de incontinentia suspectam, & infamatam tenet, & per suam superiorem admonitus, ipsam cum effectu non dimittit. Quia vero in quibusdam regionibus, nonnulli jurisdictionem ecclesiasticam habentes, pecuniarium questus a concubinariis percipere non erubescunt, patiendos eos in tali scelerate sordescere; sub pena maledictionis aeternæ precipit, ne sub pacto, compositione, aut spe alicujus questus, deinceps talia quovismodo tolerant, aut dissimulent: alioqui ultra premissam negligentie penam, duplum ejus quod propterea acceperint, restituere ad pios usus omnino teneantur. Ipsas autem concubinas, seu mulieres suspectas, prelati modis omnibus curent a suis subditis (etiam per brachii secularis auxillium si opus fuerit) penitus arce-re. Quod etiam, a tali concubinato procreatos filios, apud patres suos cohabitare non permittant. Jubet insuper hæc sancta synodus, ut etiam in predictis synodis, & capitulis hæc constitutio publicetur: & quilibet suos subditos ad ipsarum concubinarum dimissionem moneat diligenter. Injungit præterea omnibus secularibus viris (etiam si regali præfulgeant dignitate) ne ullum qualecumque inferant impedimentum, quocumque questu colore, prelati, qui ratione officii sui, adversus subditos suos, pro hujusmodi concubinato procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege divina prohibitum sit, & sub pena peccati mortalis necessario evitandum, monet omnes laicos tam uxoratos, quam solutos, ut similiter a concubinato abstineant: Namis enim reprehensibilis est, qui uxorem habet, & ad alienam uxorem accedit. Qui vero solutus est, si continere nolit, juxta apostoli doctrinam, ducat uxorem. E Pro hujusmodi observatione præcepti, hi, ad quos pertinet, tam salutaribus monitis, quam aliis canonicis remediis omni studio laborent. Et ut nullus, quantacumque præfati decreti præterdere possit ignorantiam: Jubemus hoc decretum per dominos episcopos, & tam cathedralium quam collegiarum ecclesiarum capitula, nec non abbates, & ceteros jurisdictionem ecclesiasticam habentes, infra duos menses a fine præsentis concilii numerandos, suis subditis intimari. Et deinde, in singulis synodis diocæsanorum, nec non generalibus quorum-

H 3

cum-

ANNO
CHRISTI
1458.

ANNO
CHRISTI
1416.ANNO
CHRISTI
1416.

cumque ecclesiarum capitulis, etiam evocatis ad hoc lingulis suppositis eandem, alia & intelligibili voce publicari. Moneant insuper dicti domini episcopi, capitula, abbates, nec non jurisdictionem habentes omnes & singulos suos subditos concubinarios notorios generaliter, quatenus infra trium mensium spatium concubinas suas, seu mulieres suspectas, & diffamatas abjiciant, & dimittant. Et quoniam nonnulla capitula ecclesiarum, ad subditorum suorum, de hoc crimine diffamatorum, correctionem minus diligenter hactenus comperimus processisse: unde peccata in dies magis foventur, & deterioribus adaugentur incrementis, in grave scandalum ecclesiastici status, & perditionem animarum, Præcipimus, & mandamus omnibus & singulis ecclesiarum cathedralium & collegiatarum capitulis, ac præsidantibus in eisdem, sub pœnis ipsorum suspensionis a divinis, & aliis per suos superiores arbitrandis, quatenus post prædictorum trium mensium, a tempore præmissæ monitionis generalis, spatium elapsum, infra quindecim dies, proxime sequentes, contra singulos subditos suos de hoc crimine diffamatos (qui prædictas concubinas suas realiter, & cum effectu non dimiserint) procedant via juris, specialiter & nominatim ad declarandum eos prædictam suspensionem fructuum spatio trium mensium incurrisse, nec non consequenter, ad ultteriores pœnas juxta tenorem decreti superscripti, eisdem infligendas. Et si hoc facere neglexerint, superiores eorum, ad executionem pœnarum prædictarum contra ipsos negligentes sine dissimulatione procedant. Ac etiam episcopos ac alios quoscumque ecclesiasticam jurisdictionem habentes, qui ejusdem criminis punitione negligentes invenirentur, superiores eorum puniant, de neglectu, & in defectu ipsorum, pœnas contra concubinarios superscripto decreto positas, cum omni diligentia realiter exequantur. Injungimus universis episcopis & aliis jurisdictionem ecclesiasticam exercentibus, quatenus ad correctionem fornicatorum, & maxime adulterorum publicorum, intendant, & invigilent, prout animarum salutis viderint expedire. Monemus omnes & singulos dominos episcopos, capitula, abbates, & alios jurisdictionem ecclesiasticam exercentes, quatenus suos subditos ecclesiasticos ad honeste, & cum habitu condecienti incedendum compellant, tunicas nimium breves, aut in spatulis elevatas, vel capellos, sive pilea in capitibus, seu fortulares rostratos, vel rubei, cælestis, purpurei, viridisve, aut crocei colorum caligas eos deferre, aut ad pilam maxime, usque ad camiliam exutos in theatris, vel locis publicis, ludere non permittant: sed potius ea omnia sic indecentia prohibeant. Sacerdotesque & alios quoscumque ecclesiasticos, a mercantiis publicis, & negotiationibus secularibus exercentibus præcipiant abstinere. Contra facientes, prout eorum transgressio exegerit, debite puniendo. Item: cum in multis partibus rectores ecclesiarum parochialium, adeo modicam provisionem habeant, quod non reperuntur, qui ipsis ecclesiis deservire velint, quod cedit in grave præjudicium animarum; provideant omnes prælati, & patroni, quatenus secundum dispositionem jurium (in capitulo, *De monachis, de præbendis in antiquis, & capitulo, Summæ regiminis*, eodem titulo, & in sexto, & Clementinis) id est, de jure patronatus, con-

grua portio præfatis rectoribus assignetur, ne pro defectu administrationis, ipsarum animarum, prædicti prælati, & patroni, apud Deum & homines veniant reprehendendi. Item ad obviandum exquisitis & abutivis modis, quibus nonnulli quæstores, pecunias a pauperibus extrahere conantur, contra dispositionem jurium, utentes, seu uti facientes prædicatione verbi Dei, ad finem quæstus eorum, ipsam principaliter applicando. Prohibemus quibuscumque quæstoribus, ne in hac provincia Rhementi, prætextu indulgentiarum, vel aliorum quorumcumque, faciendo suas quæstas prædicent verbum Dei. Sed solum negotium suum verbis planius exponant, vel etiam literas, si quas habeant, legant, seu legi faciant. Et si forsitan aliqui doctores, vel alii qui ad prædicandum idonei cum ipsis venerint, & prædicare velint, nihil in suo sermone quæstuosum exponant, & contra eos servetur cap. *Cum ex eo*. Et Clement. *Abusivis, de penitentia & remissionem*. Nosstramque præsentem prohibitionem ordinarii locorum faciant diligenter observari. Item quia ex inordinata multitudine religiosorum, qui ad confessiones audiendas deputantur, plurimum utriusque iexus nimia libertate utentes, pro libito suo, quibus volunt confitendi, & absolutionem obtinendi (præsertim in casibus reservatis) audaciores sunt, ad graviora peccata perpetranda: admonemus omnes episcopos hujus provincie, quatenus juxta formam Clementine, *Dudum*: & decretalis *supra cathedram*, in eadem insertæ, personis taliter qualificatis, & in tali numero ex conventibus religiosorum mendicantium, licentiam audiendi confessiones concedant, sicut in prædicta decretali continetur. Et illis non ita indifferenter casus episcopales concedant, sicuti hactenus in multis diocesis fieri consuevit. Sed ubi necessitatem viderint aliquos casus particulares concedendi, cum tanta discretione hoc faciant, ut per hoc non detur subditis occasio liberius ad peccata, & crimina graviora prorumpendi. Item licet in antiquis juribus, salubriter instituta fuerint tempora, in quibus non debent matrimonia celebrari, tamen nonnulli per abusum, in hujusmodi temporibus prohibitis, contra ipsorum jurium intensionem, festa, & convivia, choreas, & tripudia, tamquam pro solemnizatione ipsorum matrimoniorum exercent. Inhibemus ne de cetero in prædictis temporibus, neque etiam die trinitatis talia fiant: & interestes talibus conviviis, & festis, per ordinarios debite corrigantur, & gravius ecclesiastici, si talibus interfuerint. Insuper præcipimus, quod aliis temporibus matrimonia non fiant in domibus, sed tantum in ecclesiis, ac hora competenti, & die clara celebrentur, advertantque domini episcopi, ne super bannis ante matrimonium fiendis sine causa rationabili dispensent. Præterea constitutiones conciliorum provincialium, tempore bonæ memoriæ dominorum Roberti de Cortenayo, apud Sylvanectum, anno domini millesimo trecentesimo quadragesimo quarto: tam super libertate, jurisdictione, & immunitate ecclesiarum, & ecclesiasticarum personarum, ac pœnis contra perturbatores earum, quam super reformatione morum editas laudamus, approbamus, & ratificamus: & quantum opus est hujus præsentis concilii decreto, renovamus, mandantes, ut deinceps in nostra provincia serventur, & executioni-

a) *Form. pluri.*
rimi. H.

atio-

ANNO
CHRISTI
1456.ANNO
CHRISTI
1456.

cutioni demandentur. Ceterum & si contra do-
minos seculares, ecclesiarum jurisdictionem im-
pedientes, excommunicationes, & alie pœnæ,
per dicta statuta provincialia sunt adjectæ, tan-
to magis in ecclesiasticos qui eandem jurisdic-
tionem ecclesiasticam non solum non impedire,
sed & promovere, & exaltare tenentur, locum
habere debent: Idecirco sub excommunicationis
pœna, & aliis, in præactis conciliis provin-
cialibus, declaratis pœnis, universis & singu-
lis prælatis, & ecclesiasticis personis, totius
provinciæ Rhemenis, cujusdemque dignitatis
sibi præminentis existant, prohibemus: ne in
terris, quibus, ad eos & eorum ecclesias, mo-
nasteria, & dignitates jurisdictionis temporalis
pertinet, directe vel indirecte, quovis quæsto
colore tacite vel expresse, per se, vel alios,
prohibitiones fiant, aut per alios quoscumque
judices vel officarios temporales fieri procurent,
subditis suis iudicibus ecclesiasticis, vel alias
quibuscumque, aut pœnas, minas, vel terro-
res adjiciant, quominus in terris hujusmodi in
suo dominio temporali subjectis, citationes,
monitiones, & mandata curiarum ecclesiastica-
rum etiam in personalibus actionibus, & alias
libere possint executioni demandari. Et si ha-
cenus tales prohibitiones fecerint, aut minas,
aut terrores incutiant, infra unum mensem, a
die publicationis præsentis statuti, in singulis
diocœsibus, quam ordinari diligenter facere te-
neant, sub eadem pœna, publice revocent aut
faciant revocari. Item quia nonnulli, tam cle-
rici, quam laici, sentientes se super suis excel-
sibus, delictis, seu debitis, coram iudice ec-
clesiastico esse citatos, de suæ causæ iustitia
dissidentes, ad dominorum temporalium, seu
officiorum aut servitorum eorumdem poten-
tiam recurrunt: literasque comminatorias, aut
minas verbales impetrant, & armatos addu-
cunt, & alia faciunt, quod timor tam iudici-
bus quam officariis suis, ac partibus incutitur,
unde non modicum ecclesiastica jurisdictionis per-
turbatur & læditur: prohibemus sub pœna ex-
communicationis: Ne clerici vel laici, coram
ecclesiastico iudice tracti, armatos adducant,
litteras comminatorias, seu minas verbales hu-
jusmodi, aut alia quæcumque impetrent, vel
procurent, unde directe, vel indirecte ecclesia-
stica jurisdictionis aliquatenus valeat impediri.
Item, statuimus, quod in causis summam duo-
rum Francorum monete loci non transcendenti-
bus, libellus inscriptus non admittatur: & in
talibus tamquam minimis, ad discretionem ju-
dicum summarie de plano procedatur. Qui tam
in his, quam aliis, omnes frivolas dilationes
studeant refecare. Et ut religiosæ personæ Deo
dicatæ, sicut præ ceteris districtius domino vo-
tis solemnibus mancipantur, sic earum vita,
& conversatio honeste refulgeat, & aliis bene

vivendi propitium indicet exemplum; Statui-
mus, & ordinamus, quod omnes, & singuli
abbates, abbatissæ, priores, & præpositi quo-
rumcumque monasteriorum, ordinum sancto-
rum Benedicti, & Augustini, provinciæ Rhe-
menis, tam in se, quam in suis religiosis, &
subditis, omnem evagandi, levitatisque ma-
teriam evitent, & faciant evitari. Jejunia ab
adventu usque ad festum nativitatis domini,
& a septuagesima usque ad festum sancti pas-
chæ, abstinentiamque ab esu carnis, singulis
quartis feriis totius anni, tam in publico quam
in privato diligenter observent. Computa &
rationes præsentibus religiosis reddant. in ve-
stibus & habitibus, juxta suorum ordinum ob-
B servationem, ac in gestibus & verbis honesta-
tem & gravitatem gerant. Zonas argenteas, so-
lulares laqueatos, breves tunicas, & alia,
quæ vanitatis pompæ indicia sunt, evitent.
Religiosos, sine quæstu pro ingressu religionis
recipiant, secundum canonicas sanctiones: no-
vicios, & alios in cultu divino, & sacrarum
lectione scripturarum instrui faciant, regulas
suorum ordinum, juxta limitationes suæ con-
stitutionis, felices recordationis, domini Bene-
dicti papæ XII. circa reformationem religiosorum
eorumdem ordinum editas, & appostas
teneant. Quas constitutiones singuli abbates,
abbatissæ, priores, & præpositi, prout sunt edi-
tæ, in vulgari expositas juxta sui ordinis qua-
C litatem, saltem ter in anno legere teneantur,
habitusque suarum religionum non deserant,
apostasiam (cui excommunicationis sententia
ipso facto annectitur) prorsus evitent. Maxime
vero religiosi mulierum, & religiosorum virorum
frequentationem & consortia effugiant, ac alias
juxta suorum ordinum laudabilia constituta, ac
sanctorum patrum decreta, nec non canonicas
sanctiones vivere statuunt. Ita ut servitium ex-
hibeant Deo gratum, ac ex eorum bona con-
versatione, ceteri valeant ad honestatis & mun-
ditæ zelum ferventius incitari. Mandantes
universis eorumdem abbatum, abbatissarum,
priorum, & præpositorum superioribus; Qua-
tenus ipsos, ad præmissorum observationem (si
aliquatenus defecerint) via juris vigilanter coer-
D ceant. Et nihilominus dicti religiosi capitula
suorum ordinum observent, dictis aliis statutis
provincialibus, circa præmissa omnia & singula
in suo robore permanerent. In quorum omnium
& singulorum testimonium & munimen: Nos
archiepiscopus, & episcopi præfati literis præ-
sentibus sigilla nostra duximus apponenda. Da-
tum Sveitione anno MCCCCLVI. indictionis
tertia; mensis vero Julii, die Veneris undeci-
ma: Pontificatus sanctissimi in Christo patris,
& domini nostri, domini Calisti, divina pro-
videntia papæ III. anno primo. *Finit.*

* * * C O N C I L I U M A V E N I O N E N S E

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Avenionense concilium pro restitutione disciplinae ecclesiasticae celebratum, praeside Petro de Fuxo Albanensi episcopo S. R. E. cardinale archiepiscopo Arelatensi & legato Avenionensi, dicitur extitisse in bibliotheca illustrissimi episcopi Valionensis, ejusque sit mentio in putpata Mariana R. P. Hippolyti Maraccii clerici regularis mihi pag. 369. Quare hic §. XVI. exhibebimus donec integra illa acta nancisci liceat.

Petrus de Fuxo, senior, Gallus, ordinis Minorum, Martino V. pontifice maximo cardinalitio honore insignitus, vir suo saeculo magnus, qui in concilio Constantiensi cum cardinalibus, & in Hispania legatus, schisma delevit, duos Hispaniae reges confederavit, & diversas provincias, ut pater patriae, annis triginta duobus, summa cum laude administravit. Inter alia pietatis obsequia, quibus Deiparae virginis amorem in corde suo ardere manifeste declaravit, anno 1457. sedis apostolicae a latere legatus, celebravit Avenione concilium provinciale, in quo inter alias ordinationes, statutum edidit tenoris sequentis: *Decretum in concilio Basileensi factum de conceptione beatissima virginis Maria, statimus inviolabiliter observari, districto omnibus inhibendo sub excommunicationis poena, ne quisquam aliquid in contrarium predicare, vel publice disputare praesumas: quod si secus aliquis fecerit, distam sententiam eum incurrere volumus ipso facto, & in prima synodo per dioceses, per quemlibet celebranda, praedicta statimus publicari, & curatis ecclesiarum injungi, ut hoc populo manifestent. Datum in ecclesia cathedrali Avenionensi, die VII. mensis Septembris, anno incarnationis dominicae 1457. pontificatus domini nostri Calixti papa III. anno tertio. Subscripserunt huic statuto, non solum ipse Petrus, qui toti praerat concilio, sed Alanus Coetivus S. R. E. cardinalis (de quo supra) Robertus Aqueus archiepiscopus: Petrus episcopus Aptensis: Georgius Senecensis: Gaucherius Vapicensis: Nicolaus Massiliensis: Petrus Dignensis: Petrus Glandavensis: Palamedes Cavallicensis: Pontius Valionensis: Jo: Rhegiensis: Stephanus Tricastinensis: Michael Carpentoraetensis: & Joannes Auraliensis. Ceterum animam caelo reddidit Petrus hic noster anno post redemptum genus humanum 1463. die 3. Decembris.*

* * * C O N C I L I U M A V E N I O N E N S E

Ex Martene. *Anno MCCCCLVII. a Petro Albanensi & Alano S. Praxedis cardinalibus apostolicae sedis legatis celebratum.*
Thes. Anecd. Tom. 4. pag. 379.

Ex MS. ecclesia Avenionensis.

IN nomine Dei, amen. Quoniam olim a sanctis patribus noscitur statutum, ut metropolitani singulis annis cum suis suffraganeis provincialia non dimittant concilia celebrare, in quibus de corrigendis excessibus, & moribus reformandis, praesertim in clero, diligentem habeant Domini de timore tractatum: regulas, & maxime quae statutae sunt in generalibus conciliis relegentes, ut eas faciant observari, debitam poenam transgressoribus infligendo. Cum statuta etiam in generali concilio

A Constantiensi cum alterius temporis praescripta fuerint a congregatione ibidem patribus ordinata, ut etiam id valeat efficaciter adimpleri, Nos Petrus miseratione divina Albanensis episcopus, sanctae Romanae ecclesiae cardinalis de Fuxo & Alanus tituli sanctae Praxedis sanctae Romanae ecclesiae cardinalis Avenionensis vulgariter nuncupati, a latere sedis apostolicae legati, reverendos in Christo patres dominos Robertum Aqueus archiepiscopum, dominum Petrum Aptensem episcopum, dominum Georgium Senecensem, dominum Gaucherium Vapicensis, dominum Nicolaum Massiliensem, dominum Petrum Dignensem, dominum Petrum Glandavensem, dominum Palamedem Cavallicensem, dominum Pontium Valionensem, dominum Joannem Rhegiensem, dominum Stephanum Tricastinensem, dominum Michaellem Carpentoraetensem, dominum Joannem Amastoric. episcopos, dominum Andream abbatem Sancti Honorati insulae, Grassensis diocesis, ac capitula ecclesiarum cathedralium, nec non & ceteros hic descriptos duximus convocandos, ut supra his & aliis, prout utilitati & honestati congruit, provida deliberatione procedamus, & quae statuerimus faciamus, dante Domino, debite observari.

I.

Ea propter in primis statuimus & ordinamus confirmandas & renovandas fore omnes & singulas ordinationes factas in conciliis S. Rufi extra muros civitatis Avenionensis per reverendos patres dominos archiepiscopos Arelatensem, Aqueusensem, & Ebredunensem una cum suffraganeis, & aliis in eisdem conciliis convocatis, illaque praesentium tenore confirmamus, & etiam renovamus.

II.

D Item renovamus, de novo/edimus statuta facta in concilio provinciali ultimo in Arelate celebrato, hoc dempto quod in quantum in illo derogabitur cuidam ordinationi factae in S. Ruffo circa poenam statuti eorum, qui per aliquos menses excommunicationis sententiam sustinuerunt; volumus quod per omnia servetur poena statuti cujusdam editi in S. Ruffo... ut in absolvendo exactum fuerit in usus pios seu ornamentis ecclesiae conver-

E tantur.

III.

ANNO
CHRISTI
1457.ANNO
CHRISTI
1457.

III.

Statuta vero duo, quorum unum de residentia loquitur canonicorum, & reliquum de unione prebendarum distinctarum fienda mensis capitulari, quoad presens, suspendimus, donec circa illa plenius fuerit ordinatum.

IV.

Præterea statuto facto de medicinis a Judæis non recipiendis adjuvamus, hoc locum habere, nisi necessitas aliud suaserit ordinandum.

V.

Item, statuto quod prohibet, ne persona ecclesiastica præsumat jurisdictionem suam, seu vices aut potestatem suam, vel aliquid quod pertineat ad jurisdictionem spiritualem personis secularibus arendare, quod arendamenta jam facta non intendimus extendere, si terminus ipsorum arendanorum non fuerit jam effluxus, sed in arendamentis in posterum fiendis id volumus observari.

VI.

Præterea statuimus, quod quilibet episcopus in sua diocesi tenorem constitutionis in concilio Viennensi editæ circa portionem per præsentem assignandam faciat inviolabiliter observari: & si huc usque non fuerit congrua portio assignata, illam dum beneficium vacare contigerit, aut cum postea requisitus fuerit, non differat assignare.

VII.

Humiliter etiam statuimus, quod regimini parochialium ecclesiarum religiosi ordinum mendicantium nullatenus præficiantur, nisi summa necessitas aliud duxerit permittendum. Idem dicimus in officialibus in cathedralibus deputandis.

VIII.

Verum quia bonorum meritum culpam timet etiam ubi culpa minime reperitur, præsentium tenore concedimus, quod si quis ex congregatione præsentis per nos convocata; ex transgressione statutorum provincialium hæctenus promulgatorum, sententias in his latus vel aliquam ex eis sentiat se incurrisse, per confessorem per ipsum eligendum quilibet eorum valeat absolvi, pœnitentia per eundem imposita competenti.

A

IX.

Præterea decretum in concilio Basiliensi factum de Conceptione beatissimæ Virginis Mariæ statuimus inviolabiliter observari, districte omnibus inhibendo sub excommunicationis pœna, ne quisquam aliquid in contrarium prædicare vel publice disputare præsumat. Quod si secus aliquis fecerit, dictam sententiam cum incurrisse volumus ipso facto, & in prima synodo per diocesim per quemlibet celebranda, prædicta statuimus prædicari, & curatis ecclesiarum injungi, ut hæc populo manifestent.

X.

Præterea ordinamus, quod quilibet prælatus pro se, & quodlibet capitulum ecclesie cathedralis etiam pro se saltem recipiat copiam horum nostrorum statutorum infra unum annum a tempore datæ præsentium computandum.

XI.

Item, cum propter diversa occurrentia per supervenientia negotia atque temporis indispositionem hoc concilium complere nequeamus commode de præsentis, circa omnia quæ in eo proposita extiterunt, hoc præsens concilium de communi consensu prorogamus hinc ad secundam dominicam quadragesimæ, quam diem sub pœnis vacationis per nos factæ provincialiter assignamus: præcipientes omnibus suffraganeis, seu vicariis ipsorum, hic præsentibus, quatenus ad eandem diem exemptos & non exemptos juxta plenam nostram vocationem, non differant convocare. Actum & datum in ecclesia cathedrali Avenionensi die VII. mensis Septembris, anno Incarnationis dominicæ MCCCCLVII. pontificatus domini nostri domini Calixti papæ III. anno III.

XII.

Cum hoc sacrum provinciale concilium propter temporis indispositionem, ut superius patet, prorogatum fuisset, nos Petrus miseratione divina, episcopus Albanensis Sanctæ Romanæ ecclesie cardinalis de Fuzo vulgariter nuncupatus, sedis apostolicæ legatus, prædicto concilio præsidentis de voluntate & communi consensu reverendorum in Christo patrum dominorum episcoporum, videlicet domini Petri Aptensis, domini Eugenii Senescensis, domini Petri Digenensis, domini Petri Glandatensis, domini Palmedi Cavallicensis, domini Michaelis Carpentoratensis, domini Jo-

ANNO
CHRISTI
1457.

Johannis Arausensis; domini Petri ab-
batis S. Honorati insulæ Lirinensis Gra-
ciensis diocesis, ceterorumque plurimo-
rum in prædicto concilio congregatorum
vestigiis sanctorum patrum inhaerentes con-
tinationemque illius concilii sequentes.

Statuimus, in primis contra illos, qui
de enormi & execrabili blasphemiam in De-
um æternum, ejusque gloriosissimam Vir-
ginem matrem, & sanctos non verentur
verba inhoæstissima & blasphema profer-
re, ut ordinarii locorum servent & serva-
ri faciant capitulum, statuimusque de
clerico maledicto, quod provideant su-
per hoc, & poenam super hoc adji-
ciant.

XIII.

Item, statuimus dies sequentes solem-
niter fore venerandos, ita quod in eis mer-
catum vel nundinæ minime fiant, in ho-
norem & reverentiam, videlicet Natalis
Domini nostri Jesu-Christi S. Stephani pro-
tomartyris, S. Johannis evangelistæ, SS.
Innocentium, Circumcisionis, Epiphani-
æ, Resurrectionis Domini cum duobus
sequentibus diebus, Corporis Christi, Na-
tivitatis beati Johannis Baptistæ, Transfi-
gurationis Domini, festivitates omnes glo-
riosissimæ Virginis Mariæ, duodecim apo-
stolorum, B. Laurentii, dedicationis B.
Michaelis, solemnitate omnium sancto-
rum, dies dominicos, diesque ceterarum
solemnitatum quos singuli episcopi duxe-
runt solemniter venerandos, & hoc sub
poena excommunicationis; addentes tamen
quod per hoc non intendimus tollere domi-
nis episcopis in suis diocesis facultatem,
qui causa rationabili subsistente, messium
stantium tempore sive vindemiarum possint
in præmissis licentiam aliquam officio missæ
completo elargiri.

XIV.

Item, statuimus quod in personis alie-
næ diocesis confirmandis seu sacramentum
confirmationis per episcopos ipsos conferen-
dum, signetur, ut hætenus in similibus
fuit observatum.

XV.

Item, quia dubitatum fuit, si infanti-
bus possit sacramentum confirmationis con-
ferri. Super hoc autem quia plures dubi-
tant, statuimus quod saniolem intellectum
super hoc amplectentes, infantibus pos-
sit hoc sacramentum confirmationis con-
ferri, cum discretionem tamen episcopo-
rum.

XVI.

Statuimus etiam jus commune in hoc
sequendo, ne aliquis hæsitet ubi de jure
non est hæsitandum, quod nullus episco-
pus ordinem subdiaconatus cum minoribus
ordinibus eidem nullatenus eadem die con-
ferre possit.

XVII.

Item, nonnulli dubitant diebus ordina-
tionum posse episcopos ordines incompletos
celebrare, utpote si desit in celebratione
dictorum ordinum diaconus, vel sacerdos,
possit episcopus illis qui erunt præsentem
alios ordines conferre. Super hoc autem,
ne alicui vertatur in dubium, statuit hæc
congregatio, cum quilibet ordo per se sit
completus suum caracterem habens desti-
natum, non videtur quod carentia promo-
vendum ad aliquem ordinem, impediat
alios ordines celebrari. Propterea declara-
mus hominem alienæ diocesis, nec benefi-
ciatum, nec domiciliatum, etiam si in
illa diocesi per antiquam consuetudinem
super bonis suis intitulatus fuerit, ad or-
dines non posse promoveri, nec licentiam
dari ad ordines promovendi, sine litteris
dimissoriis episcopi suæ originis, cum plu-
res circa hoc hætenus fraudes fuerint per-
petratæ.

XVIII.

Cæterum cum sæpe contingat religiosos
exemptos curam exercere animarum, &
in illa sæpius delinquere, statuimus cum
per exemptionem ecclesiæ concessam curatus
qui curam parochianorum exercent, quoad
ea quæ ad ipsam curam pertinent non sit
exemptus, possit ipse ordinarius in talem
curam exercentem suam jurisdictionem,
si delinquat, licite exercere.

XIX.

Item, cum eo quod indigni ad ecclesia-
stica beneficia promoventur, magna dam-
na proveniant; præcipimus & statuimus,
ut prætermittis indignis, idonei assuman-
tur, qui Deo & ecclesiis velint & vale-
ant congruentem impendere famulatum.
Quod si fuerit contrarium attentatum,
poenæ subiaceant capituli *Grave de præ-*
bendis, quod factum existit in concilio ge-
nerali.

XX.

Item, quoniam aliqui a sede apostolica
delegati suis potestatibus sæpe abutuntur,
statuimus ut super hoc provideant ordi-
na-

ANNO
CHRISTI
1457.

ANNO
CHRISTI
1457.

narii, ad quos de jure potest haberi re-
cursum.

XXI.

Item, quia multoties nonnulli vigore potestatis conservatoris aut conservatorum citant & citari faciunt quamplurimos, & eosdem vexant, non inferentes in litteris citatoris potestatem talis conservatoris: ex quibus repertum est plures vexari, & quamplurima incommoda passos fuisse; statuimus & ordinamus, incommodis subditorum obviare volentes, ut talibus litteris non pareatur, nisi in dicta citatione inserta sit potestas talium conservatorum de verbo ad verbum, aut expresse potestas talis conservatoris ordinario aut suo officiali presentetur, & copia inde fiat si fuerit postulata.

XXII.

Item, quoniam omnes religionis debitum adstringit ad morum honestatem, cum ex ipsorum vita & conversatione pendeat qualiter alii debeant conversari & vivere; statuimus & ordinamus statutum in concilio provinciali Aptensi factum observari, quod de verbo ad verbum his volumus inferi, & tenor talis est: Item, quod prelati capiant quoscumque religiosos, quos repererint sine habitu, & detineant, donec requirantur. Et quoniam excrecente contumacia, debet crescere & poena: quia religiosi istius temporis non verentur soli incidere, & pileati, interdum habitibus suis abutentes, & religionis suae immemores, statuimus ideoque & ordinamus hoc presenti statuto inviolabiliter observando, ne religiosus aliquis mendicans sine socio ejusdem religionis per civitatem aut loca discurrere audeat, nisi pro quaestis eorumdem conventus fiendis, neque alii religiosi etiam cujuscumque ordinis & religionis existant, nisi in habitu suae religionis incidere pileosque sive cappellos per civitates & loca, nisi causa itineris, aut (a) poleynas in sotularibus suis portare audeant. Quod si secus fecerint, & in istis habitibus reperti fuerint, ordinarii eos capere aut capi facere possint, & juxta arbitrium castigare, & si per eorum-

dem religiosorum prelatos requisiti fuerint, tales delinquentes in praemissis remittere, remittantur per eorundem prelatos castigaturi.

ANNO
CHRISTI
1455.

XXIII.

Item, circa signam sive notam per Judaeos deferendam cum quamplurimi in eis excedunt & vagantur hinc inde miscendo se pluribus, statuimus & renovamus laudabile statutam S. Rufi inconcusse observari.

XXIV.

Item, quia Judaei tenent nutrices christianas, & servientes christianos in eorum domibus, contra juris communis dispositionem, sanctamque fidem catholicam inviolatamque religionem christianam: super hoc itaque statuimus, jus commune per sanctos patres editum inviolabiliter observari, & per dioecesanos in suis dioecesibus facere sine difficultate teneri & observari.

XXV.

Item, quia Judaei carnes seratas juxta eorum vaculum, & per macellarios christianos vendunt, seu vendi faciunt, super hoc autem abusu execrabili providentes, statuimus sub excommunicationis poena tam contra ipsos macellarios carnes eas seratas vendentes, quam contra christianos qui eas scienter emunt seu emere praesumunt (b).

XXVI.

Præterea quoniam crimen usurarum, sic pro dolor!, invaluit, quod a multis tamquam ars licita & honesta exerceatur: Prohibemus, cum usurae utroque testamento prohibeantur, illas sub excommunicationis poena exerceri: quam contrarium facientes, ipso facto, incurrere volumus: & postquam constiterit eos publice usuram exercuisse, excommunicati denuntientur tamdiu & donec restitutionem fecerint, rece-

(a) Quid sint Poleynae seu Pouleane dicitur docet Nangii continuator ad annum 1365. his verbis *Serulaves habebant, in quibus rostra longissima in parte anteriori ad modum unius cornu in longum, alia in obliquum ut griffones habent rostro & naturaliter pro unguibus gerunt, ipsi communiter deportabant: quae quidem rostra Pouleane gallice nominabantur.* Atque hujusmodi rostra calcetum a Carolo rege fuisse prohibita & etiam ab Urbano papa V. hujusmodi Poleynae dicitur sunt etiam Pigatae, quarum originem ad Fulconem Andegavensem comitem referunt, cum pedes deformes haberet, longos sibi calcetis, quibus pedum tubera operiret, fieri curavit, cum antea rotundi ad modum pedis essent calcetis compositi. Quo ex tempore non modo laici, sed etiam clerici, quandoque etiam monachi usi sunt. Unde fautores in calcetum quasi caudas scorpionum quas vulgo Pigatas appellant, faciebant, inquit Ordericus Vitalis.

(b) Hic dicitur videtur aliquid v. g. no id fiat, aut quid simile.

ANNO
CHRISTI
1456.

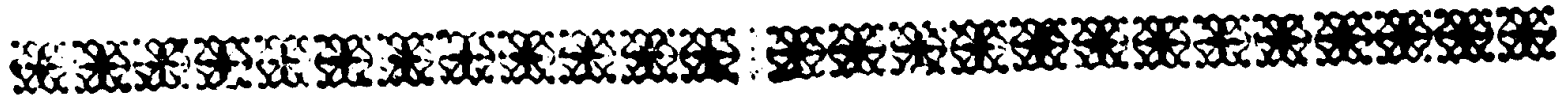
recepturi & alias poenas per ordinarios do-
nec fuerint castigati: & si tales decesserint,
ecclesiastica careant sepultura. Et eadem
poena volumus ligari notarios tales contra-
ctus usurarios scienter recipientes. Quod
quidem statutum singulis diebus domini-
cis per curatos in suis ecclesiis publicari
volumus.

XXVII.

Item, cum inter statuta in S. Ruffo or-
dinata dispositum fuerit super modo con-
tribuendi circa expensas factas in legatis &
nuntiis sedis apostolicæ: illum eundem
ordinem in contributione fienda circa ex-
pensas factas in conciliis provincialibus, &
fienda in posterum decernimus observari.
Ad cuius statuti observantiam, per loco-
rum ordinarios contradicentes valeant cour-
tari.

XXVIII.

Postremo cum multa dietim insurgant

ANNO
CHRISTI
1457.

V I T A

ANNO
CHRISTI
1457.

P I I P A P A E I I .

Post quem
pontifex
fuit.

Vii II. vultus
& de
quibus.

Pius, Aeneas Piccolominus antea vocatus,
communi omnium consensu pontifex renun-
tiatur, Friderico III. imperante, anno domi-
ni 1457. vel secundum Onuphrium 1458. deci-
moquarto Kalendas Septembris. Hic, cum ado-
lescentiorem ætatem suam politioribus literis
informasset, paulo post quam e Senensis gym-
nastii studio prodisset, cum dominico Capra-
nica cardinale Basileam venit, concilioque ibi-
dem celebrato, sacris ordinibus necdum initia-
tus, per errorem non tantum tenacissime adhe-
sit, verum etiam scriptis ad rectorem & univer-
sitatem Colonensem dialogo & epistolis, eju-
dem concilii auctoritatem approbavit. Manens
Basileæ Felicem quintum antipapam tamquam
verum Christi vicarium veneratus est. At cum
Fridericus Romanorum rex Aquilgrani corona-
tus, domum repetens, Basilea transitum fecit,
rogatusque Felicem illic præsentem acce-
dere, eidemque tamquam Romano pontifici ho-
norem exhibere, aut publice cum eo verba mi-
scere recusasset, a sententia sua erronea dece-
dere incipiens, in aula imperatoris Friderici,
cujus rogatu in familiam ejus transit, atque in
ea aliquot annis permansit, doctissimorum viro-
rum imperatorem adeuntium conversatione in-
structus, omniumque cardinalium se pontifici
Eugenio submittentium exemplo motus, Ro-
mam venit, Basileense dogma de auctoritate
concilii rejecit, & Eugenio pontifici caput
submitit. Post veritatem cognitam, cum Ba-
sileæ clericali tonsura insignitus, in Austria
cum minoribus ordinibus subdiaconatus & dia-
conatus sacros ordines recepit, in urbe ad pres-
byteratum, & postea per Callistum tertium ad
cardinalatum promotus, eidem mortuo, cum

negotia statum ecclesiasticum concernentia,
quæ ad præsens declarare minime possu-
mus, statuimus & ordinamus futurum
concilium per nos fore hinc ad biennium
observandum in præsentis civitate Avenio-
nensi, & lapsò biennio inchoandum tertia
dominica post festum Resurrectionis Do-
mini, quam diem pro termino perempto-
rio cuilibet de provinciis & diocesisibus ad
hoc concilium convocatis tam exempto
quam non exempto, tenore hujus statuti
sub poenis & censuris in congregatione ejus
concilii promulgatis & declaratis assigna-
mus, statuentes ut quilibet diocesisanus in
sua diocesi hanc ordinationem notificet
tam ecclesiis collegiatis & conventualibus,
quam præsentibus in eisdem juxta for-
mam & continentiam litterarum per nos
alias in prima convocacione concessarum.
Datum & actum Avenione in ecclesia ca-
thedrali die xxiiii. Martii anno Incarna-
tionis Domini MCCCCLVII.

ANNO
CHRISTI
1456.

C de successore quereretur, & cardinales ad Res-
tationem cardinalem Græcum suffragarentur,
eosque ab hoc eligendo Alanus cardinalis Ave-
nionensis avertisset, quod indecorum videretur
Græcum evehere, quasi Roma viris sapientis-
simis doctissimisque careret, in pontificatu sub-
rogatur. Pontifex factus primum belli incen-
dium a Piccinino in Umbria excitatum suppre-
ssit, Assisium & Nuceram recuperavit. Man-
tuz conventum regum & principum indixit,
quo & ipse accedens, multis & principibus &
legatis præsentibus, de bello in Turcas susci-
piendo constitutum est. Pius Romam reversus,
Viterbium se recepit, & ab ecclesiasticæ ditio-
nis finibus tyrannos quosdam exterminavit.
D Regnum Neapolitanum Ferdinando confirma-
vit, & Latinum cardinalem Ursinum eo misit,
qui eundem regem coronaret, quem etiam in
clade illa qua apud Sarnum afflicus est, ad-
juvit, qua ope is regnum tutatus est. Sigis-
mundum Malatestam & censuris & armis cohi-
bit. Fœdus inivit cum rege Hungariæ, Bur-
gundiæ duce, in varias regiones tendens, ma-
gnos labores tulit. Regem Bohemiæ citari jus-
sit. Episcopum Moguntinum non recte de fide
sentientem dignitate spoliavit. Sigismundum
Austriæ ducem anathemate damnavit, quod
cardinalem quemdam in vincula conjecisset.
Ludovico Galliz regi de ecclesiastica libertate
detrahenti audacter restitit. Borsium Mutinæ
ducem acriter interminatus est, quod rebus
Galliz & Sigismundi Malatestæ velut ecclesiæ
hostis faveret. Affinitatem cum Ferdinando
rege contraxit. Beatam Catharinam Senensem
inter sanctas retulit, Romæ, Senis, & aliis
plenisque locis multa eleganter magnificeque

Catharinam
Senensem re-
nuntiavit.

ANNO
CHRISTI
1457.

extraxit. Cornianam civitatem appellari voluit, & de suo nomine Pientiam dixit. Obiit Anconæ februario septimo Kalendas Septembris, anno domini 1464. decimaquinta Augusti, cum sedisset annos sex, menses undecim, & dies vigintiseptem. Corpus Romam delatum, apud sanctum Petrum conditum est. Pius multa ingenii sui monumenta edidit, dialogos, epistolas, orationes diversis personis, Bohemorum historiam; commentarios de suis rebus duodecim libris completus est: epigrammata, variaque poematum genera lepide & acute scripsit: quo studio ita delectatus est, ut poete nomen etiam ipse inscriptionibus usurparet, ut constat ex epistola quadam ad parentem data, cui inscriptum est: Aeneas Silvius poeta genitori suo Silvio salutem. Auri divitiarumque contemptor fuit: adeo ut cum oblato ei essent thesauri a Callisto relictæ, videre recusans dixerit: Auferte hæc: citius enim expendemus, quam alii congerierint. Ejus virtutes a Platina immensa propemodum enumerantur. Id vero nullatenus prætermittendum, quod generosa quadam indole ignoscebat, neque unquam in eos animadvertit, quorum in se maledicta aliqua accepisset.

ANNO
CHRISTI
1459.

Dec. 11. Oct. Carissimo in Christo filio nostro Carolo VII. Francorum regi illustri.

Carissime in Christo Fili salutem & apostolicam benedictionem.

* Ex Tomo VII. Epistolæ communi. a. D. de Vien.

Intelleximus dilectum filium Guillelmum de Torreta votum emisisse societatem sub vocabulo Jesu nuncupatam, ad Dei honorem & infidelium oppugnationem noviter institutam ingrediendi, & in ea una cum aliis pro defensione fidei christianæ contra Turcos persistere velle. Verum cum is impræsentiarum in civitate Astensi in tuis serviciis permanere asseratur, & votum suum hujusmodi ad desiderium adimplere nequeat, nisi tuæ serenitatis licentiam obtineat, exhortamur idcirco Celsitudinem tuam ac rogamus, ut tu, qui Christianissimum nomen a proavis & prædecessoribus tuis clarissimis regibus per longissimam temporum seriem ductum amplioribus tuis virtutibus roborasti, in hac pia causa non deficias, & præfato Guillelmo, quem propter suas eximias virtutes ac merita promotorem dictæ societatis deputavimus, liberam licentiam concedere placeat, ut cum bona gratia tuæ sublimitatis recedere, & ad servendum præfate societati accedere valeat. In quo rem Deo imprimis acceptam, fidei utilem & necessariam, & honori tuæ regis amplitudinis convenientem efficias.

Datum Mantuæ sub annulo Piscatoris die decimatertia Octobris, millesimo quadringentesimo quinquagesimonono pontificatus vero nostri anno secundo.

Marcellus.

Concil. General. Tom. XXXII.

ANNO
CHRISTI
1461.

PII PAPÆ II. EPISTOLA II.

Epistola missa episcopo Atrebatensi apostolicæ sedis legato.

Venerabilis frater, salutem & apostolicam benedictionem.

Veniens ad nos proximis diebus dilectus filius Prosper de Cumulio orator ducalis, multa nobis exposuit quæ jocunda cordi nostro fuerunt. Rediit enim proxime ex Gallis, ubi cum carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum rege familiariter est conversatus. Fuit secum cum in minoribus ageret, fuit & postquam in regnum paternum successit. Minutatim de serenitate sua volumus cuncta audire, ipse libentissime omnia retulit. Memorat celsitudinem suam esse justæ & honestæ cultricem, devotionem plurimam ad Romanam ecclesiam gerere, de nobis quoque eum filii caritate sentire & loqui, in omnibus dictis & factis catholici principis documentum præstare. Magnum hoc duximus donum, magnum lucram apostolicæ sedis, quæ veræ religionis cultores in tam præclaro regno posuerit, ut nota nobis hæc fierent. Misit ad nos eum Prosperum dilectus filius nobilis vir Franciscus Sforzia Mediolanensis dux, pariter & ipse ejus benevolentia gaudens. Non dubitamus, bonam mentem suam continua exhortatione augebis, implebisque verè prælati officium.

Nos ideo hæc ad te scribimus ut spem & consolationem nostram cognoscas, sciasque compisse nos mirum in modum suam serenitatem diligere. Quem in omnibus quæ sine offensione Dei poterimus, præ ceteris regibus amplectemur, & appositis gratiis exaltabimus; sperantes eodem erga nos animo ipsum quoque semper futurum. Quam nostram mentem volumus celsitudini suæ crebro inculces. Exultavi autem his diebus literis tuis, quas de intentione sua ad tollendum pragmaticam miserat. Eidem propria manu literas dedimus, quarum exemplum credimus ad te pervenisse. Itaque hortamur ut omnium quæ diximus frequentem illi memoriam facias. Sunt enim vero corde cogitata & scripta, & in se continent quod non minus ad gloriam suam, quam ad desiderium nostrum pertineat. Audivimus cancellarios nonnullos istuc ex regno Neapolitano venisse, a turbulentis quibusdam transmissos: eorum consuetudinem nostri, mendaces sunt & dolosi, semper ad incendendos animos parati. Si aures habebunt, nitentur persuadere quamplura quæ forsan credita non inveniuntur ita esse ut dicent. Et rei diligenter intende, & regiam celsitudinem doce quales hi homines sunt, & quam a se repellendi.

Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die undecima Novembris, anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo primo, pontificatus nostri anno quarto.

I

PII

ANNO
CHRISTI
1461.

P I I P A P Æ I I . B U L L A

RETRACTATIONUM OMNIUM,

Dudum per eum in minoribus adhuc agentem,
pro concilio Basileensi, & contra Eugenium
summum pontificem scriptorum.

*Pius episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis,
rectori & universitati scholæ Colonienfis, sala-
tem & apostolicam benedictionem.*

IN minoribus agentes, nondum sacris ordi-
nibus initiati, cum Basileam inter eos versa-
remur, qui se generale concilium facere, &
universalem ecclesiam representare aiebant, dia-
logorum quemdam libellum ad vos scripsimus,
in quo de auctoritate concilii generalis, ac de
gestis Basileensium & Eugenii papæ contradi-
ctione, ea probavimus vel damnavimus, quæ
probanda vel damnanda censuimus: quantum
capiebamus, tantum defendimus, aut oppu-
gnavimus: nihil mentiti sumus, nihil ad gra-
tiam, nihil ad odium retulimus. Existimavi-
mus bene agere, & recta incedere via: nec
mentis nostræ aliud erat objectum, quam pu-
blica utilitas & amor veri. Sed quis non errat
mortalis? Sapientem inquit philosophi nun-
quam errare? verum est. At quis sapiens,
nisi bonus? quis bonus, nisi solus Deus?
*2m. 18. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt:
non est qui faciat bonum, non est usque ad unum,
inquit propheta regius. Declinavimus & nos
ab utero matris, erravimus in invio, & non
in via: ambulavimus in tenebris, & procul a
vera luce recessimus: nec nobis tantum erravi-
mus, alios quoque in præcipitium traximus,
& cæcis ducatum præbentes cæci, cum illis in
foveam recidimus. Forsitan & aliquos ex vo-
bis scripta nostra decipere, & de via deduce-
runt: quorum sanguinem si de manibus nostris
requisierit dominus, non habemus quod respon-
dere possimus, nisi nos, ut homines, pecca-
visse, qui arbitantes rectum iter ostendere,
obliquum monstravimus. In misericordia tan-
tum Dei spes nostra sita est, quæ super omnia
opera ejus elucet. Sed haudquaquam satis fue-
rit divinam misericordiam implorare & dicere:
Parce domine: parce peccatis nostris: nisi pro
viribus vulnera quæ infliximus, veritate cura-
re annitatur; & sicut est in fabulis, sagitta
quæ vulneravit, afferat opem: sive ut canit
ecclesia, Medelam inde ferat hostis, unde læ-
serat. Mortem quidam prius sibi consciverint,
quam videri velint aliquando male sensitse: &
nonnulli ne vel ad horam videantur errasse,
semper errant; & dum vel minimam tolerare
honoris jacturam nequeunt, totum abiciunt,
& perpetua notantur infamia, & in pessimas
prolabuntur hæreses: qui ne appareant incon-
stantes, pertinaces efficiuntur. Superbissimi hoc
agunt, qui videri dii, non homines, volunt:
quales Constantiæ combusti sunt nostra ætate in
magno conventu Hieronymus & Joannes hære-
siarchæ. Nos homines sumus, & ut homines
erravimus: neque imus inficias, multa quæ
diximus, scripsimus, egimus, damnari posse:
verum non ut Arius, Eutyches, Macedonius
aut Nestorius, & alia blasphemorum turba,
ex animo damnatam viam elegimus: seducti
peccavimus, ut Paulus, & ignorantèr per-*

2m. 18.

Mal. 11.

Acuti fuimus ecclesiam Dei, & Romanam pri-
mamque sedem. Propter quod prostrati ante
oculos divinæ pietatis, supplices oramus: *Da-
lisse juventutis meæ & ignorantias ne memineris,*
&c. Pudet erroris, penitet male fecisse, &
male dictorum scriptorumque vehementer peni-
tet: plus scripto quam facto nocuimus. Sed
quid agamus? scriptum & semel emissum volat
irrevocabile verbum. Non sunt in potestate
nostra scripta, quæ in multas inciderunt ma-
nus, & vulgo leguntur. Utinam latuissent
quæ sunt edita. Nam si futuro in sæculo man-
serint, & aut in malignas mentes inciderint,
aut incautas, fortasse scandalum parient. Qui
hæc scripsit, inquit, in beati tandem Pe-
tri cathedra sedit, & Christi salvatoris vica-
riatum gessit. Ita scripsit Aeneas, qui postea
summum pontificatum adeptus, Pius II. appel-
latus est, nec invenitur mutasse propositum.
Qui eum elegerunt, & in summo apostolatus
vertice collocarunt, ab iis scripta ejus appro-
bata videntur. Verendum est, ne talia no-
stris aliquando successoribus objiciantur, & quæ
fuerunt Aeneæ, dicantur Pii, atque ab ea se-
de auctoritatem vendicent, adversus quam igno-
rante latraverunt. Cogimur igitur, dilecti
filii, beatum Augustinum imitari, qui, cum
aliqua in suis voluminibus erronea inseruisset,
retractationes edidit. Humilis & probatissimi
vir ingenii, qui suas ineptias verecunde confite-
ri ac corrigere, quam impudenter defendere
maluit. Idem & nos faciemus: confitebimur
ingenuè ignorantias nostras, ne per ea quæ
scripsimus juvenes, error irrepat, qui possit in
futurum apostolicam sanctam sedem oppugnare.
Nam si quem decuit unquam Romani primique
throni eminentiam & gloriam defendere ac ex-
collere, nos illi sumus, quos sine ullis meri-
tis pius & misericors Deus sola dispensatione
sua ad beati Petri solium, & dilectissimi filii
sui domini nostri Jesu Christi vicariatum evo-
cavit. Quibus ex rebus dilectiones vestras hor-
tamur, & in domino commonemus, ne prio-
ribus illis scriptis inhereatis, aut fidem ullam
præstetis, quæ supremam apostolicæ sedis au-
toritatem quovis pacto elidunt, aut aliquid
astruunt, quod sacrosancta Romana non am-
plectitur ecclesia. Suadete omnibus, ut id so-
lium præ ceteris venerentur, in quo salvator
dominus suos vicarios collocavit, & quod be-
ati apostoli Petrus & Paulus suo sanguine dica-
verunt: nec putetis divinam providentiam quæ
cuncta gubernat, & nihil negligit eorum quæ
creavit, inordinatam reliquisse militantiem ec-
clesiam, quæ cum sit sponsa Christi, profes-
so a Deo est, & ordinem habet, dicente
apostolo, *Quæ sunt, a Deo ordinata esse.*
Requirat autem ordo, ut inferiora a superio-
ribus gubernentur, & ad unum tandem perve-
niatur tamquam principem & moderatorem cum-
storum quæ infra se sunt. Sicut græves unam
sequuntur, & in apibus unus est rex: ita & in
ecclesia militanti, quæ instar triumphantis ha-
bet, unus est omnium moderator & arbiter,
Jesu Christi vicarius: a quo, tamquam capi-
te, omnis in subjecta membra potestas, & au-
toritas derivatur, quæ a Christo domino Deo
nostro sine medio in ipsum influit. Nec profes-
so in alium, tamquam sui exercitus ducem,
supremam auctoritatem Christus principaliter
derivasset, quam in suum vicarium, qui pri-
mus fuit Petrus, cui commissam novimus do-
minici gregis curam. Nec duos pluresve Pe-

ANNO
CHRISTI
1461.

2m. 19.

ANNO
CHRISTI
1461.

Matth. 16.

Joan. 21.

1. Cor. 10.

1. Petri. qu. 2.

tro evangelistis commemorant, nec duos aut A
plures instituit dominus, qui suum locum tam-
quam capita tenerent aequalia: sed unum con-
stituit, ut verticem ac ducem & pastorem uni-
versi gregis, Simonem Petrum, dicens: Tu es
Petrus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam
meam: & tibi dabo claves regni caelorum, &
quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum
& in caelo: & quodcumque solveris super terram,
erit solutum & in caelo. Et, Pasce oves meas.
Quae nulli alteri seorsum dicta leguntur, nisi
Petro, ut in Petro unitas & summa contine-
retur auctoritas. Nec alius a petra dictus est
Petrus, nisi Simon: ut intelligeremus unicum
esse verum & solidam petram, id est Christi (ut
Paulus exponit) locum tenentem, Simonem
Petrum, qui solus pro domino in periculo con-
stituto exemit gladium. Petrus igitur, & suc-
cessores ejus Romani pontifices primatum in ec-
clesia tenuerunt; & nos hodie, quamvis indi-
gni, sola domini voluntate digni tenemur: &
quicumque Romanis secundum canonicas san-
ctiones praeficitur ecclesiae, quam primum ele-
ctus est in sacro collegio, supremam a Deo po-
testatem sine medio consequitur, & per ordinem
in omnem diffundit ecclesiam, cujus peccata
divino iudicio puniendi relinquuntur. Si quid
adversus hanc doctrinam inveneritis aut in dia-
logis, aut in epistolis nostris, quae plures a
nobis sunt editae; aut in aliis opusculis nostris
(multa enim scripturimus adhuc juvenes) respui-
te atque contemnite: sequimini quae nunc dici-
mus, & seni magis quam juveni credite: nec
privatum hominem pluris facite quam pontifi-
cem: Aeneam rejicite, Pium recipite. Illud
gentile nomen parentes indidere nascenti: hoc
Christianum in apostolatu suscepimus. Dicent
fortasse aliqui cum pontificatu hanc nobis opi-
nionem advenisse, & cum dignitate mutatam
esse sententiam. Haud ita est, longe aliter
actum. Audite, filii, conversationem no-
stram: brevis narratio erit, quae vobis, quan-
tum ad rem attinet, veritatem aperiet, &
objectioni faciet satis. Anno salutis primo &
trigesimo supra millesimum quadringentesimum,
cum Dominico Capranica, quem Martinus D
quintus in secreto consistorio cardinalem crea-
verat, Eugenius IV. spreverat, Basileam pe-
tivimus, ibique concilium inchoatum inveni-
mus, verum ab Eugenio revocatum, quam-
vis congregati noluerant obedire, asserentes
jam inceptum concilium, sine consensu patrum
qui convenissent, haudquaquam potuisse dis-
solvī. Julianus aderat sancti Angeli cardina-
lis, natione Romanus, moribus & doctrinā
conspicuus. Is, cum ceteris praestaret, audita
Eugenii revocatione, praesidentiam dimisit,
tamquam summo pontifici vellet obedire: sed
cum auferretur in dies, Eugenio vel invito,
concilium, & multi ex diversis regionibus epis-
copi & regum legati adventarent, cardinales
quoque ex Romana curia profugi in dies non-
nulli concurrerent, praesidentiam resumpsit, &
auctoritatem concilii mirum in modum extol-
lens, eminentiam primae sedis suppressere coe-
pit. Venientes Eugenii legatos, & potestatem
Romanorum praesulum magnificantes, apparen-
ter confutavit, & cum esset facundissimus,
facile persuasit auditoribus quae cupiebat. Car-
dinales ex urbe profecti, Eugenio insensī, vi-
tam ejus moresque carpebant. Accedebant in
horas catervatim novi curiales, qui (ut est
omnis multitudo maledica, & inimica princi-
Cuncil. General. Tom. XXXII.

pi) Eugenii nomen modis omnibus lacerabant. ANNO
Nos, qui ex patria juvenes, non ex Urbe il- CHRISTI
luc migraveramus, & nova tum primum avis 1461.
ex Senensi gymnasio evolaveramus, indēs &
inexpertī, vera esse arbitrabamur quicumque
dicebantur; nec putabamus mentiri alios, qui
nesciremus ipsi mentiri, atque, ut est inna-
tum homini, tetra & horrenda crimina odio
habebamus: nec Eugenium deligere poteramus,
quem tot tantique testes indignum pontificio
dicerent. Aderant legati Parisiensis scholae, cu-
jus est fama percelebris: adfuerunt & aliquan-
do vestri & aliorum studiorum Germanicā na-
tionis oratores: & uno cuncti ore concilii ge-
neralis auctoritatem ad caelum efferebant. De
potestate Romani pontificis pauci erant qui lo-
qui praesumerent: omnes qui publice loqueban-
tur, praeferentes auribus, multitudinī applau-
debant. Accessit & ipsius Eugenii consensus,
qui dissolutionem concilii a se factam revoca-
vit, & progressum ejus approbavit, cum re-
conciliata synodus Eugenio videretur, & pax
ecclesiae data. Praeterita enim omnia per suas
litteras concilii patres Eugenio sese remissuros,
& pedes ejus tamquam beati Petri exosculato-
ros promiserant, si revocata dissolutione, con-
cilio cursum permitteret, atque illi cohaereret.
Novae intercessere discordiae, tum aliis de re-
bus, tum potissime super translatione concilii
Graecorum causa in alium locum. Eugenius in
Italia non sine ratione concilium petebat: po-
pularitas synodalis transire montes horrebat, &
in Avenione, aut in Sabaudia locum deside-
rabat. Adiverunt per id temporis duo viri ex
Italia Basileense concilium, Nicolaus Panormi-
tanus archiepiscopus, & Ludovicus Pontanus
apostolicae sedis notarius, Alphonſi magni re-
gis oratores, qui velut duo orbis sidera, ceu
pontificii juris & totius civilis sapientiae duo
praecipua lumina & clarissima censebantur. Hi
dictis scriptisque concilii gesta probabant, Eu-
genii facta damnabant: nec erat qui aut vel-
let, aut auderet dicta eorum refellere. Quid
ageremus? audire potuimus, non discere?
Rude nimis ingenium est, quod per singulos
dies audita & inculcata non capit. Quales ma-
gistri sunt, tales discipuli evadere solent. Pau-
cos invenias Aristoteles, qui Platonica norint
destruere dogmata. Non est discipulus supra ma-
gistrum, inquit dominus: nec nos magistrum
potuimus superare. Julianus nobis, & Nico-
laus, & Ludovicus, & alii complures fuere
magistri, schola Basileensis conventus, in quō
raro aliquis Eugenii causam defendit. Adver-
sus concilii dignitatem mutire aliquid, crimen
haeresis fuit. Una omnium vox concilium Eu-
genio praeferebat: de sedis apostolicae praecel-
lencia, aut silentium, aut contemptus, con-
cilium, concilium cuncta sonabant. Didici-
mus ergo quae audivimus, & post aliquot annos
existimantes nos aliquid esse, diximus, ut est
E apud satyricum,

Semper ego auditor tantum? nunquam ne re-
ponam?

Puduit semper discipulum agere, subtraxi-
mus ferulae manum, coepimus loqui, & ma-
gistri personam induimus. Scripsimus epistolas
& opuscula: hoc omnibus passim datur: do-
cti & indocti scribunt: & quae scriptae ipse,
nemo contemnit, nisi editionis fervorem tem-
pus extinxerit. Nobis placebant scriptae nostra
more poetarum, qui poemata sua tanquam fi-
lios amant. Nec Basilesi quemquam invenie-

ANNO
CHRISTI
1463

Nota redi-
monium de
Amedeo.

* iter

bamus, qui ea damnaret: probant enim similia similes. Applaudebamus nobis ipsis, & in editionibus nostris gloriabamur: & quamquam postea Eugenius concilium in Italiam transfulerit, & cum Graecis Ferrariae, ac deinde Florentiae convenerit: quamquam Julianus sancti Angeli & Joannes sancti Petri cardinales, quibus plurimum credebamus, ad Eugenium defecissent: quamquam paucissimi inde Basileensi remansissent, nolimus tamen cedere, existimantes cunctos qui abibant, metu recedere, ne bona temporalia perderent: & cum nihil haberemus, quod nobis auferri posset, perseverandum putavimus, ne partem quae verior nobis apparebat, relinquentes, detrimentum animae faceremus. Mansimus igitur Basileae, quoad Eugenio, ut credidimus, iusto iudicio deposito, Amedeus Sabaudienensis susceptus est, & Felix quintus appellatus: quem non ut idolum (quod erat) sed tamquam verum Christi vicarium venerati fuimus, nihil ad huc sinistri putantes intercessisse. At cum Fridericus Romanorum rex Aquilgrani coronatus, domum repetens, Basilea transitum fecisset; rogatusque Felicem illic praesentem accedere, nullo pacto persuaderi potuisset, ut honorem ei tamquam Romano pontifici exhiberet, aut publice cum eo verba misceret: tum primum consideravimus possibile esse, quod partem erroneam sequeremur, quando rex, imperator Romanorum futurus, in tanto negotio dubius esset, & ad Eugenium inclinaret magis. Multum & saepe inter nos ipsos cogitavimus, quis esset modus inveniendi verum. Nunquam enim volentes erravimus. Rogati in familiam Friderici transire, non renuimus. Erat tunc ille cum tota fere Germania neutralis. Concilium Basileae dicebant esse Germani, & idolum ejus respuebant: Eugenium Christi vicarium appellabant, & concilium ab eo celebratum recusabant: nec Eugenio, nec Basileensibus plene obediebant. Placuit ad neutrales transire, ut verum apud eos liberius audiremus; & si recedendum esset ab uno extremorum, per aliquod medium transiremus ad alterum; & eorum iudicium spectaremus, qui non essent affecti causa. Mansimus in aula Friderici pluribus annis, illic varias audivimus opiniones. Neutralitatem idcirco Teutones induerant, ut concordia facilius inveniretur, non ex consilio Solonis, qui tumultuante civitate extorem fecit eum qui sine parte remansit. Multa inter neutrales didicimus, quae nos antea latebant. Eugenium falso de multis accusatum invenimus, cardinales qui Basileam venerant, ob privatas inimicitias bono & sancto viro notam inurere voluisse: qui tamen cuncti postea ad eum redierunt, & veniam errati petierunt. Forte per id tempus Julianus sancti Angeli cardinalis, cujus supra meminimus, ex Hungaria, quae sibi decreta contra Turcas fuerat provincia, Flavianum venit, (quae hodie Vienna dicitur) praecipuum Austriae columnen. Saepe cum eo sermonem pro veteri consuetudine miscuimus, saepe de rebus Basileensibus disputavimus. Tuebamur antiquam sententiam, ille novam defendebat: extollebamus generalis concilii auctoritatem, ille apostolicae sedis potestatem magnopere collaudabat: dicebamus concilium Basileense jure perseverasse, quamvis Eugenius praesidentes revocasset, & hoc ejus factum accusabamus: ille dissolutum seu

translatum rite concilium affirmabat, & Basileensium opera multis modis detestabatur, Basileaeque non synodum ecclesiam, sed satanam & ministrorum ejus synagogam remansisse dicebat. Diutina fuit inter nos concertatio, verum modesta & caritate plena. Ad extremum cum suis scriptis dictisque cardinalem vinceremus, premeremurque vehementer, subridens ille: Tu, inquit, Aenea, tabellis obliquatis agis mecum: & quoniam aliquando sentimus, ut dicis, idcirco & hodie idem putas debere sentire, & additos priori sententiae censet. Verum propterea nos sumus liberi, quia mutare sententiam usque ad mortem possumus. Cur enim non liceat omni tempore, relicto salto, verum amplecti? Fateor me dixisse & scripsisse quae refers, verum a vero remotum errasse. At tu, qui, ut ais, me doctore Basileensibus credere adductus es, errantem olim sectatus es, cur modo non sequeris recta monentem? Praesumpti de meipso, dum essem Basileae, nimis; quamvis deceptus decepi, & credens prodesset, nocui, in medio ecclesiae docens quae non didici: cunctus erravi, & in tenebris ambulavi: reliqui tandem ecclesiam malignantium, & cum impiis sedere recusavi. Revelavit dominus oculos meos, & consideravi mirabilia de lege sua. Cognovi priorem errorem, & quantum a vero procul abissent Basileenses, plane intellexi. Adii Romanam curiam, & Eugenio, cui fuisset rebellis, submissi cervicem: a quo misericordiam consecutus, ad unionem Graecorum navavi operam: & illis Romanae ecclesiae reconciliatis, adversus impios Turcas legationem cecepi. Castigans castigavit me dominus, & morti non tradidit me, sed humiliatum exaltavit: quia cognito in errore non perseveravi; sed mox in viam redii, & ex magistro factus discipulus, ex magno parvus, expurgato veteri fermento, novum hominem indui, & vere matris lacte nutritus, ad fontem veri perveni, quem sancti doctores ostendunt Graeci & Latini, quorum una vox est, salvari non posse qui sanctae Romanae ecclesiae non tenet unitatem: omnesque illas virtutes mancas esse ei qui summo pontifici obedire recusat, quamvis in sacco & cinere jacens, dies & noctes jejuset & oret, & in ceteris videatur legem implere: quia melior est obedientia quam victimas, & omnis anima potestibus sublimioribus subjecta est: & Romanum praesulem in ecclesiae vertice constitutum esse constat, a quo nullam ex ovibus Christi exemplam novimus. Ego ad ovile redii, qui diu iraveram extra causas, & pastoris Eugenii vocem audivi. Tu si sapias, idem facies. Haeserunt pectori nostro verba viri, quae saepe ad nos repetiit non sine caritate ardenti & amore singulari. Interea ex diversis regionibus homines doctissimi Caesarem adierunt, quibuscum placidos de eisdem rebus miscuimus sermones, semper ad verum intenti, cujus est natura hominis avida. Multum profuit nobis Joannes Carvajalis apostolici palatii auditor, natione Hispanus, qui Juliano defuncto, in titulo cardinalatus ac legatione successit: quocum saepe de concilio Basileensium amice disputavimus. Nemo doctus ad imperatorem venit, quem de his rebus in colloquio non adduceremus. Cumque Caesar ad unionem ecclesiae procurandam in Nuremberga suae nationis conventum instituisset, decrevissetque summum

ANNO
CHRISTI
1463.

* al. cum

* Reg. 15.

Rom. 13.

* v. 10.

num

ANNO
CHRISTI
1463.

mum pontificem adhortari, ut Constantie novum concilium indiceret, legatumque mitteret, ac Basileenses pariter induceret, ut eo se transferrent, ut ibi pax ecclesiae redderetur; primi Basileenses recusare. Quod audiens Thomas Asselbachius ex Germania insignis theologus: Nunc, inquit, scio Basileenses Spiritum sanctum non habere ductorem, quando tam equam imperatoris legem effugiunt. Idem multi alii dixerunt viri doctissimi & opinione sanctitatis illustres. Quibus consideratis, caligo tandem ab oculis nostris cecidit, quae velut araneorum tela verum cernere impediebat. Recognovimus errorem nostrum, venimus Romam, Basileense dogma rejecimus, Eugenio pontifici maximo caput submisimus, & reconciliati ecclesiae Romanae, doctrinam ejus imbuimus, & illud Hieronymi diximus: Ego nullum premium nisi Christum sequens. beatitudini tuae, id est, cathedrae Petri, communionem consocior. Super illam fundatam ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum dominicum comederit, profanus est: si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio. Erasmusque adhuc pene laici, quando ad Eugenio obedientiam redivimus. Ex Basilea clericali tantum caractere insigniti recessimus, nec unquam sacros imbuiimus ordines, nisi post veritatem cognitam, Basileensi ecclesiae relicta. In Austria minores ordines ac subdiaconatum & diaconatum recepimus: in Urbe ad presbyteratum pervenimus. Haec est conversatio nostra, per hos gradus e tenebris ad lucem migravimus. Ad quam rem non parum luminis nobis attulit Thomas † Sarzanus theologicae sapientiae celebratus ac acutissimus interpres, qui postea in summo collocatus apostolatu Nicolai V. nomen accepit. His auctoribus unam ecclesiam catholicam & apostolicam esse didicimus matrem omnium fidelium, extra quam non invenitur salus, sponsam Christi immaculatam, in qua omnes qui militant, finem sibi proponunt vitam aeternam. Idcirco enim in ecclesia militanti laborant homines, & cum demonibus tamquam hostibus pugnant, ut pacem tandem assequantur, & cum Jesu magistro ac legifero suo in caelesti Jerusalem triumphare ac regnare possint. Hic finis Christiano proponitur, huc omnes ecclesiae militantis conatus, omnes leges, omnes regulae tendunt. Et quoniam ecclesia quidam exercitus est Deo militans, terribilis ut castrorum acies ordinata dicitur: uni procul dubio imperatori subjecta, ad cuius nutum cuncta referuntur. Cumque pius ac maximus & optimus Deus in suo sanguine fundaverit ecclesiam, eamque voluerit ad finem usque saeculi perdurare: quis non dixerit in ea id regimen institutum esse, quod optimum censetur? At vero inter genera gubernationum communis philosophorum sententia est, praestare monarchiam, & Romani, quorum toto micuit orbe dignitas, quamvis ejectis regibus duos annos consules elegerunt, & modo tribunos addidere, modo alios magistratus invenere: in adversis tamen calibus, bellisque gravioribus ad unum aliquem recurrerunt, virtute & auctoritate praestantem, quem dictatorem appellaverunt, cuius dicto non liceret adversari: & quamquam dictaturam ab initio temporaneam instituerunt, in Julio tamen & successoribus ejus perpetua effecta est.

Concil. General. Tom. XXXII.

A Nec unquam Romana res admirabilior aut celsior fuit, quam sub Augusto Caesare, quando jam clausis Jani portis totus fere orbis sub unius hominis gubernatione quiescit. Quo tempore natus mundi salvator monarchicum regimen ceteris praetulisse videtur gubernationibus. Idem probat totius fere orbis consuetudo, cujus maximam partem gubernant reges, sive Christianos intueamur, sive barbaros. Et quamvis civitates aliquot reperiantur, quae cum maxime serviant liberas sese vocitant, sine rege viventes: non possunt tamen effugere, quia unum praefert aliis, eique tamquam capiti pro tempore obediant. Quid plura? caelestis aula nos admonet. Quid illa pulchrius? quid ordinatius? quid majus aut durabilius? quid melius aut beatius? Quamvis in ea & angelorum diversi sint ordines, & sanctorum spirituum innumerabiles chori, unus est tamen omnium rex aeternus Deus, qui condidit universa, & nihil negligit eorum quae condidit: cujus filius unigenitus Christus Jesus, cum pro nostra salute venisset in hunc mundum, servili accepta forma, ecclesiam, de qua loquimur, in cruce patiens, suo sanguine acquilavit, & in ea usque in diem ascensionis corporaliter praesedit, & tamquam dux verus & imperator cuncta in finem suum direxit. Et cum ascendisset in caelum, cum indubitanter sui gregis pastorem reliquit, cui dixerat: *Pasce oves meas, & tibi dabo claves regni caelorum.* Neque enim dixit, & non fecit, qui solus est verax. Grex Christi, ecclesia est. Pastor primus ipse Christus fuit, & pastor bonus, qui posuit animam suam pro ovibus suis. Secundus pastor Petrus extitit, ab ipso domino institutus, atque omni potestate donatus, quae ad bene regendum commissa oves necessaria ducitur. Alioquin Christus qui sapientia Patris est, & omnino sapienter egit, ecclesiae suae haud sufficienter providisset: quod est nefarium asserere. Et quamvis plures per orbem ecclesiae institutae fuerint, & plures episcopi, id est, plures greges, & ovilia plura, & pastores plures: omnes tamen sub uno pastore & in uno grege atque ovili continebantur, sicut & hodie continentur: quia unus est Christi thalamus, una sponsa, unum ovile, & unus pastor, & omnium episcoporum unus episcopus Romanus praesul, beati Petri successor, & Jesu Christi vicarius. Petrus enim in Antiochia primum sedit, deinde Romam venit. Unde cum persecutionem fugiens vellet abire, a domino prohibitus est, & hic glorioso martyrio vitam finivit, successore Clemente substituto. Atque ita in hanc usque diem servatum est, ut qui Romae sedent antistes rite instituti per legitimum electionis tramitem, tamquam Aaon vocatus a domino, hunc omnes Christianae plebes, omnes populi, omnes reges, omnes clerici, omnes episcopi tamquam Jesu Christi vicarium, & beati Petri successorem, universalis ecclesiae caput ac rectorem & ducem venerati sint. Inter quos plurimi pro Christi nomine asperissimos perpessus cruciatus, & morte multati, coronam martyrii susceperunt. Plurimi confessores egregii, vita, moribus & doctrina fulgentes, quamvis sine sanguinis effusione, non tamen sine periculis & labore ac voluntate parata pro conferenda sacri evangelii auctoritate moriendi, ad caelestem gloriam pervenere: ut Gregorii, Damiani, Leonis, Innocentii, Bonifacii, Benedicti,

ANNO
CHRISTI
1463.

Joan. 18.
Matth. 16.

* Instituo.

* asperissimos.

ANNO CHRISTI 1463.

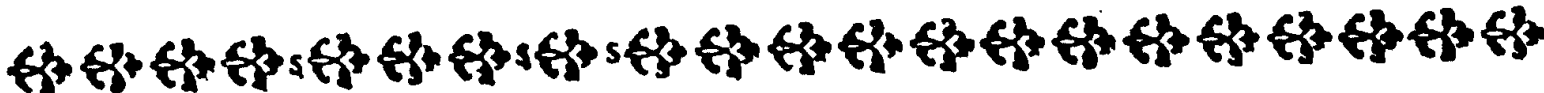
dicti, & alia nomina, inter quæ tertius clauit Eugenius, ex monasterio sancti Anastasii ad summum sacerdotium evocatus, ad quem divus Bernardus monachorum pater, non minus doctrinæ fulgore quam vitæ sanctimonia illustis, inter multa, hujusmodi verba conscripsit: Indagemus, inquit, adhuc diligentius quid sis, quam geras videlicet personam pro tempore in ecclesia Dei. Tu es sacerdos magnus, tu summus pontifex, tu princeps episcoporum, tu heres apostolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, unctione Christus. Tu es, cui claves traditæ, cui oves creditæ sunt. Sunt & alii quidem cæli janitores & gregum pastores: sed tu tanto gloriosius, quanto & differentius utrumque præ illis nomen hereditasti. Habent illi assignatos tibi greges, singuli singulos, tibi univerti crediti uni sumus. Nec modo ovium, sed & pastorum tu unus omnium pastor. Hæc Bernardus ad Eugenium tertium scribit, cui supremam & omnimodam in ecclesia potestatem concedit. Quod ille de tertio restatur Eugenio, hoc nos de quarto & omnibus aliis Romanis pontificibus profiteamur, quia dignatus est auctoritas, liquet igitur, unum in ecclesia caput esse & unum principem: quia pax populi ex uno rectore dependet, & pluralitas principum discordiam parit. Christus ecclesie suæ in ultimo testamento pacem reliquit, & pacem multis verbis commendavit. Dedit ergo

Jan 24.

& regimen pacis amicum, id est, monarchicum, sub beato Petro & successoribus ejus administrari cuncta præcipiens, clavibus illi commissis, & cura gregis demandata. Hæc nos de Romani pontificis auctoritate & potestate sentimus, cui & congregare generalia concilia, & dissolvere datum est. Qui etiam filius est propter regenerationem, propter dignitatem tamen pater habetur: & sicuti filiationis causa venerari debet ecclesiam tamquam matrem, ita & prælationis causa præfertur ei, ut pastor gregi, princeps populo, rector familie. Cum his & generalis concilii auctoritatem & potestatem complectimur, quemadmodum & ævo nostro Constantiæ, dum ibi fuit synodus universalis, declaratum definitumque est. Veneramur enim Constantiense concilium, & cuncta quæ præcesserunt, a Romanis pontificibus nostris prædecessoribus approbata: inter quæ nullum invenimus unquam fuisse ratum, quod stante Romano indubitato præfule, absque ipsius auctoritate convenerit: quia non est corpus ecclesie sine capite, & omnis ex capite defluit in membra potestas: Hæc nostra sententia est, filii, hæc credimus & profiteamur: hæc jam senes, & in apostolatus apice constituti, pro veritate asserimus. Si quæ vel vobis, vel aliis conscripsimus aliquando, quæ huic doctrinæ repugnent, illa tamquam erronea, & juvenilis animi parum pensata iudicio, revocamus atque omnino respicimus. Datum Romæ apud sanctum Petrum sexto Kalendas Maias, anno 1463.

ANNO CHRISTI 1463.

• sicut propter regenerationis causam. • præf. •

ANNO CHRISTI 1459. In Collatione Append. Tom. XIII.

CONVENTUS MANTUANUS

ANNO CHRISTI 1459.

A Pio Papa II. ad bellum sacrum in Turcos suscipiendum habitus anno Christi MCCCCLIX.

Invitatis Christianis principibus omnibus, aliisque D per se, aliis per legatos presentibus.

Quamvis concilii neque nomen, neque dignitatem, hic conventus habeat: tamen cum ejusdem nominis multi, dignitatisque longe minoris, in hoc concilio corpore locum nec immerito habuerint; & huic præfuerit ecclesie caput, non tantum principum ac legatorum orationes audiens, sed etiam episcoporum & cardinalium suffragia exquirens: minime nobis omittenda visa sunt eius acta, quantum variis ex monumentis colligi poterunt.

Calendis Junii, ait Gohelinus lib. 11. commentariorum Pii II. quæ dies statuta initiando conventui fuit, Pontifex ex palatio cum cardinalibus, episcopis, & omni clero ad ecclesiam descendit, urbis regionis ex omni ordine jussis adesse. Res Divina solemnibus apparatu, & ingenti stantium devotione, peracta est. Tum Coronensis episcopus, vir doctrina & honestate insignis, sermonem habuit: in quo & Pontificis propositum, & conventus causam, & necessitatem rei gerendæ explicavit: hortatus eos, qui adveniant, puris & volentibus animis desiderium Præfulis adjuvarent.

Pius autem ex solio suo, cum jam omnes assurgere vellent, manu silentium indixit, atque in hunc modum effatus est. Speravi-

mus, fratres ac filii, hanc urbem adven-tes, frequentes, qui præcessissent, regum legatos invenire: pauci adsunt, ut videmus decepti sumus. Non est religionis cura apud Christianos, quantam credidimus. Conventionis diem longissimam statuimus: nemo temporis brevitatem accuset, nemo viarum incommoda causetur. Nos ægritudine laborantes, & affecti senio, Apenninum & hiemem contempsimus: nec nos alma Roma remorari potuit, quamvis medios inter latrones constituta, nostram præsentiam magnopere desideraret: reliquimus ecclesie patrimonio, non sine periculo, ut fidei catholice subveniremus, quam Turcæ pessundare nituntur. Videbamus illorum opes in dies augeri, & arma, quæ jam Græciam & Illyricum obtinissent, in Pannonia grassari, & Hungarorum fidelem gentem multis afflictere cladibus. Verebamur, quod futurum est nisi sapimus devictis Hungaris, & Germanos & Italos, & omnem prorsus Europam subactum iri, quod absque religionis nostræ subversione fieri non posset. Cogitavimus hoc malum avertere: indiximus hoc in loco conventum: vocavimus principes, ac populos, ut communi consilio rem Christianam tueremur: venimus spe pleni, quam vanam fuisse dolemus. Pudet nos tantam esse Christianorum negligentiam: alii deliciis indulgent, alios avaritia retinet. Turcæ pro sua

3 sua

ANNO
CHRISTI
1459.

fua damnatissima lecta non recedant mor-
tem : nos pro sancto Christi evangelio, nec
subire sumptus, nec labores perferre vel mi-
nimos possumus : si sic pergimus, actum de
nobis fuerit : peribimus brevi, nisi alios as-
sumimus spiritus. Ob quas res vos hortamur,
viri religiosi, ut orationibus assiduis
Deum precemini, Christianis regibus aliam
mentem præbeat, sui populi animos exci-
tet, corda fidelium incendat : ut jam tan-
dem arma sumentes injurias uleiscantur, qui-
bus religionem nostram in dies Turcæ affi-
ciunt. Agite fratres, agite filii : converti-
mini ad Deum toto corde : vigilate, ora-
te, jejuniis & elemosynis peccata vestra re-
dimite, facite opera digna poenitentis : sic
enim placatus Deus nostri miseretur, &
audentibus nobis hostes tradet in manus no-
stras. Nos hic tandiu manebimus, donec
animos principum exploremus. Quod si ven-
turi fuerint, simul cum ipsis resp. consue-
mus : si minus, necessarium erit domum
repetere, eamque sortem ferre quam Domi-
nus dedit. Verum defendendam religionis
propositum, quoad vires vitæque suppetant,
nec deseremus, nec durum putabimus, si res
petierit, pro nostris ovibus animam pone-
re. Exceperunt cardinales & episcopi mira
attentione Pontificis verba, ejusque mentem
magnis præconiis extulerunt : ac rebus geren-
dis honestum putavere principium datum, ve-
nia delictorum omnibus concessa qui suam con-
scientiam per confessionem rite purgassent.

*Prima deinde cura Pontificis fuit, ut principes
omnes de suo Mantuanæ adventu certiorem face-
ret, hortareturque, ut vel ipsi per se, vel sal-
tem per legatos adessent. Haec ad Fridericum Imp.
ad Carolum Franc. regem, ad Sabaudia & Bava-
ria duces, ad Venetos, Florentinos, & alios da-
ta littera.*

Ex Annali-
bus Oederic.
Raynaldi.

Pius papa II. regibus, principibus &
communitatibus.

Carissime in Christo fili &c. Jam duce Al-
tissimo ad civitatem Mantuanam pervenimus
ad quam cum antea per litteras nostras, Ka-
lendas Junii, dietæ tenendæ causa venturos
promississemus, quinto ante hunc terminum
die personaliter affuimus. Venimus autem non
sine magnis personarum & rerum nostrarum incom-
modis : siquidem ætas nostra jam ingravescentis
quietem desiderat, & patrimonium etiam pon-
tificis præsentia destitutum, manifestis pericu-
lis quotidie subjacet. Omnia hæc tamen pro
Deo magni facienda non duximus : scientes fi-
delium populorum salutem, & causam sacro-
sanctæ fidei catholicæ, anteferenda esse cunctis
laboribus atque periculis. Sperabamus præsen-
tiam tuam, vel si id non posses, oratores sal-
tem tuæ celsitudinis, hic invenire : inventi a
nobis non sunt, & dolemus fuisse nos primos,
qui ad opus æque omnibus pro suis juribus de-
bitum huc convenerimus. Hortamur itaque in
Domino, & toto affectu nostro serenitatem
tuam requirimus, ut cogitans quid a te omni-
potens Deus hoc tempore necessario querat,
quid salus communis omnium postulet, quid
denique conveniat debito tuo, velis per te ip-
sum (quod in primis optamus) vel per orato-
res antedictos viros præstantes, & tantæ so-
lemnitati idoneos, celeriter convenire, nec
pati ut in communi principum Christianorum

conventu, presidente vicario Christi, vox tua
Altissimo delit. Sunt enim, si proposito no-
stro adjuutores non deerunt, quamplurima ad
felicem prosecutionem parata : nunc præsertim
cum Peloponnesus ferme tota, quæ Morea di-
citur, ab impietate Turcorum rebellans ad
Christianam devotionem redierit, & piis votis
opem ex his locis expectet. Est autem is lo-
cus tantæ ad omnia bene gerenda terra mari-
que opportunitatis, ut nulla orientalis regio
majorem facultatem tuendi nostros, & vires
Turcorum conterendi, possit præstare : quin
certe in antiquam servitutem & cladem redire
necesse habebit, nisi matura subventio adit.
Nos, quando principes antedictos, vel eorum
oratores hic non invenimus, expectare adhuc
eorundem adventum aliquod tempus decevi-
mus : si venient, tota mente ad implendum
opus inceptum intendemus : si minus, cum
per nos ferre tantam molem non valeamus,
excusata erit, ut confidimus, Deo & homini-
bus necessitas nostra : videndumque erit princi-
pibus ipsis, quorum ope stare Christianam rem-
publicam decet, ne Redemptori suo, & sibi,
cum sempiterna ignominia & clade eorum,
qui quotidie dant sanguinem suum pro fi-
de, defuisse appareant. Datum Mantua.

*Pergit Gabelinus : Interea legati ex Cipro,
Rhodo, Lesbo, ac nonnulli ex Asia, præsto
adsunt. Tum vero Albani, Epirotæ, Bos-
nenses, & omnis ora Illyrici, missis oratori-
bus auxilium petere. Et infra Cum jam legati
regum, principumque convenire cœpissent,
magna de sedibus orta contemprio est : nec re-
ges regibus, nec duces ducibus cedere, locum
sibi quisque in consensu primum arrogare, ver-
bis nutibusque contendere : quod ne rebus ge-
rendis officeret, Pontifex legem edidit, ne
vel postpositi detrimentum, vel prælati lucrum
hærentis jurisve aliquod ferrent : nec tamen hoc
pacto pacari omnes potuere, sicut postea dice-
mus. Nec ordo episcoporum consuetudinem
Romanæ curiæ animo ferebat æquo, quæ no-
tarios apostolicos anteponebat. Contra pluri-
mi morem curiæ sacram esse legem, & nullo
mutandam pacto censebant, scandalum ingens
futurum, & orbem quodammodo ruiturum af-
firmantes, si quid adversus notarios statueretur.
At Pius altitudinem episcopalis emine-
ntiæ animo volvens, qua nihil est in ecclesia
sublimius, & quod ipse Romanus præsul Jeshu
Christi vicarius, episcopi nomine contentatur,
notarios corruptela quadam, non consuetudi-
ne, prælatos episcopis judicavit : idque deinceps
prohibuit, edita lege, quam totus ferme
orbis collaudavit. Notarii etsi ambiendo
contra niterentur, & multa in Præfulem pro-
bra jactarent, legem tamen vel inviti rece-
perunt.*

*Pontificis decretum pro componendis qua oria
erant de sedendi prerogativa contentionibus, hoc
fuit.*

Ad perpetuam rei memoriam.

Conventum in nomine domini Jeshu Christi
pro tuitione fidei catholicæ, & infidelium ho-
stium impugnatione, celebrantes in hac civita-
te Mantuæ, ne quid emergat, quod sanctum
hoc & necessarium opus possit turbare, quem-
admodum procul dubio fieret, si de presiden-
tia inter se contendentes legationes, que ad-
sunt & que venturæ sunt, seu principales ip-
sæ,

ANNO
CHRISTI
1459.

Ex Oederic.
Raynaldi.

ANNO
CHRISTI
1459.

in, publicis actibus libere intervenire non possent: de venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium consilio & assensu, cum quibus matura prius deliberatio est habita, presentium tenore apostolica autoritate decernimus & declaramus, per quemvis digniorem seu minus dignum locum tam principalium quam legatorum oratorum, seu nunciorum, & procuratorum quorumcumque regum, principum, universitatum, & aliorum, quovis nomine censcantur, quem toto hoc durante conventu inter eundem, standum, aut sedendum, sive in capella nostra, sive in ecclesiis, sive in confessoriiis, sive in aliis locis, in actibus publicis ac privatis, teneri contigerit, principalibus dominis, tam presentibus, quam illis a quibus iidem oratores sunt missi, nullum prorsus aut prejudicium fieri aut prerogativam acquiri; sed perinde in honoribus, dignitatibus, & preminentis haberi & reputari debere, ac si huiusmodi receptio vel assignatio nullatenus intervenisset. Nulli ergo &c. datum Mantue anno 1459. 18. Kalend. Septembris, pontificatus nostri anno primo.

Postquam diu procrastinatum, inditus tandem primus catus est ad diem IX. Septembris, ut constare videtur ex Pii-litteris ad Joannem Carvial in Hungaria legatum pridie datis, quarum hoc fragmentum Raynaldus refert: Tractatum dictum duce Altissimo cras incipere intendimus. Adfuit enim ex omnibus ferme Christi fidelium nationibus, & ex tota Italia, oratores: conventurosque ante medium presentem mensem Mediolani & Mutinæ duces speramus. Ex Gallia quoque, & Anglia, & Britannia, solemnes legationes propediem adierunt. Concedat Divina pietas, ut quod pro augmento catholice fidei & Christianorum conservatione optamus, perficere cum his valeamus.

Quid autem primo illo catu actum sit, narrat iohannes Gobelius his verbis: Cum plenum iam concilium esset, quamvis nondum Franci venissent, placuit Romano pontifici, priusquam dux Franciscus Mediolani abiret, qui diu retineri non poterat, simul omnes alii qui presentes aderant, atque ad belli susceptionem cohortari. Facta igitur re Divina in ecclesia cathedrali, principes ac legati omnes in concionem accersiti sunt. Multæ ibi de sessione contentiones fuere: sed nulla major, quam Venetorum & Sabaudiensium. Illi potentiam & antiquitatem sui imperii præferabant, isti nobilitatem sanguinis & consuetudinem. Pontifex, cum alio modo sopiri controversia nequiret, crescerentque paulatim jurgia, & jam Ursatius Justinianus orator Venetorum accinctus ad rixam videretur: Venetis post oratores ducis Burgundie collocatis, Sabaudientes ad scabellum sui solii sedere iussit: atque imperato silentio, horis circiter tribus peroravit:

Oratio ipsa inter eius epistolas edita est ccccxcvii. & a nobis hic edenda. Cujus inscriptioni si credimus, a die 9. Septemb. quo initium dare sacris conventibus pontifex statuerat, ad vigesimum eius mensis diem dilatam fuisse primam sessionem oportet.

Oratio Pii Papæ II. habita in conventu Mantuano, VI. Kal. Octobr. Anno Domini, MCCCCLIX.

Cum bellum hodie adversus impiam Turcorum gentem pro Dei honore ac salute rei-

publicæ Christianæ salutis sumus, bene est, venerabiles in Christo fratres, ac filii dilectissimi, priusquam vos verbis aggrediamur, divinitatem ipsam, cujus in primis auxilium expetendum est, paucis in hunc modum affari. Protector noster aspice Deus, & respice in faciem populi tui. Respice super hanc familiam tuam, pro qua dominus noster Jesus Christus non dubitavit manibus tradi nocentium, & crucis subire tormentum. Misereere plebis tuæ, & ne des hereditatem tuam in perditionem, quam propemodum instare videmus. Surrexerunt enim iniqui & impii, qui te non noverunt: venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam: Vineam tuam exterminavit aper de sylva, & singularis ferus depastus est eam. Nos quamvis in hoc loco tuo ut arbitramur nutu, ad tuendam religionem tuam convenimus, nihil tamen possumus nisi ades & presidium affers: nihil sine te valet humana fragilitas. Tua est potestas, tuum imperium, tua omnis virtus. Tu fundasti cælum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt. Idem est tibi velle, quod posse: nihil est quod tuæ valeat resistere voluntati. Adjuva nos in te uno sperantes, & te solum Deum pura mente colentes. Fac nobiscum signum in bonum, & mitte nobis auxilium de loco sancto. Da nobis cor ut faciamus voluntatem tuam, & in præceptis tuis ambulemus. Scimus quia tu non dees Domine Deus, opem tuam simpliciter implorantibus: sed nos ipsi desumus nobis. Frigent peccora nostra,ingere calorem,ingere flammam, ure corda & renes nostros: ut tuo tantum igne succens, quæ tibi sunt placita meditemur, ac frædam & peccatricem Turcorum gentem, si tua voluntas est, de Christianorum sinibus ejiciamus.

Vos autem, magnanimi & generosi proceres qui adestis, ne claudite, precamur, aures, ne divertite mentem: aperite Deo interiora vestra, qui mox volentibus vobis in animas vestras illabetur, & vos sibi templum atque habitaculum faciet. Audite nos sua vice loquentes. Verba nostra, verba Dei sunt, qui filii sui Jesu Christi, quamvis indigni, vices in terris gerimus. Ipse nos fari jubet, ipse in ore nostro verba posuit, ipse nos bellum suadere in Turcos imperat. Non vos hodie cardinales aut episcopos, aut minoris ordinis sacerdotes, sermone nostro compellabimus, quos constat armis ineptos esse, & piaculum ac sacrilegium fuerit, nisi per se ipsos in causa fidei quæ sunt ab eis expetenda, hoc est aurum & orationes, sua sponte obtulerint. Vos illustres duces, vos marchiones, vos comites, vos regum ac principum oratores, vos fortes & exercitatos in bellis viros, verba nostra commune facient, vos tangent, vos requirent quibus datum est arma sumere, non ut inter vos dimicetis, sed ut ecclesiam, ut religionem, ut fidem Christianam, a barbarorum & infidelium incursum defendatis. Potestas enim, ut inquit Paulus, gladium portat, ad vindictam malorum, laudem vero bonorum. Videtis in quo statu, in quo discrimine sumus, & quantum a Turcis urgemur, premimur, infestamur. Non ignoratis, nisi arma sumentes eorum impetum retunditis, haud dubium quin lex evangelica & omnis nostra religio pessumdetur. Audite igitur, viri fortes, atque attentas aures adhibete, bellum suasuro quod hodie nobis nimis incumbit.

Tria,

ANNO
CHRISTI
1459.

o) Pius, sup-
pliciter. N.

ANNO
CHRISTI
1459.

Tria, ut nostra fert opinio, principaliter explicanda & suadenda sunt. Primum est, ut causas justas atque urgentes ostendat, propter quas pugnare oporteat. Secundum ut facultates adesse doceat belli gerendi, & certam quodammodo victoris spem faciat. Tertium ac postremum, ut magna assecuturos premia victores patefaciat. In his hodie nobis elaborandum est, atque in his tota nostra consumetur oratio.

De causis belligerandi primum dicere oportet, quæ dum sunt præcipue & maximæ. Prima est, ut susceptas injurias ulciscentes, res amissas recuperemus. Altera, ut futura, quæ prope imminere videmus, pericula evitemus. Ostendamus quænam sunt illa quæ amissimus. Quas nobis & Deo nostro injurias intulerunt Turci, inflicta Christianitati vulnera, illatas contumelias, iniustam notam facile cognoscetis: si, quæ fuit olim Christiana religio, & quæ nunc sit, omnino æstimabitis. Cognoscite hoc, rogamus, & quantum gloriari possitis animadvertite. Sacrosanctum evangelium quod ablatis idolorum spurciis, Salvator noster mundo inseruit, non unum dumtaxat terræ angulum aut unam provinciam, sed universum ferme orbem implevit, quemadmodum regius propheta multis ante sæculis de beatis apostolis futuris præviderat: dicens: *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terra verba eorum*: Per hos enim evangelium mundo innotuit, quos ex piscatoribus Salvator ipse prædicatores effecerat, dicens: *Venite post me, faciam vos piscatores hominum*. Nec vana promissio fuit: piscati enim sunt apostoli non tibi ipsis, sed Christo domino, universum ferre orbem. Omnes reges, omnes populi, in eorum seu retia, seu sagenas inciderunt. Impletum est enim illud Danielis vaticinium, dicentis: *omnes reges, omnes tribus, omnes lingua servient ei*. Verius Christo quam Augusto Virgilianum istud attribui potest:

Super Garamantas & Indos

Proferet imperium: jacet extra sidera tellus,
Extra anni Solisque vias, ubi cælis Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.

Nam circa tempora Constantini magni natum ex Maria puerum Indi simul & Hispani colebant. Nec septentrio, nec meridies, Christum ignorabat. Vox Romani præsulis, tanquam Jesu Christi vicarii, maria & terras penetrabat. Pax alta per omnes & tranquilla quies Christianos ibat: jacebat pardus cum agno, & leo cum vitulo accubabat: gens sancta, gens electa, populus acquisitionis, Christiani habebantur, tributa ex gentibus accipientes, & in capite populorum politi.

Hæc fuit olim, o Christiani, majorum vestrorum gloria, hoc imperium, hæc autoritas. Nunc quo nos Turci & Saraceni redegerint, paucis animadvertite, docebimus. Indi, quamvis Christiani feruntur, & Armeni per Asiam dispersi, & pariter Æthiopes, in multis tamen versantur erroribus: & ignorantes, quam nosse debuerant Christi legem, ignorantur a Domino. Quod reliquum est Asiæ atque Africae, Christi nomen atque legem implacato prosequitur odio.

Cæpit hæc calamitas sub Heraclio Cæsare. Nam cum aperta esset omnibus via salutis per Christum Dei filium, qui annis antea circiter sexcentis mortem nostram moriendo destruxerat: invidens humano generi diabolus, & ni-

mium doleas Christum ubique regnare, pseudopropheta excitavit in Arabia Mahometum nomine, sceleratum hominem, qui se Dei nuncium ementitus, contrariam evangelio legem condidit, de qua paulo post suo loco dicemus. Degeneraverat jam apud Græcos imperium, Romana virtus sub aliud translata cælum elanguerat: quæ res, Christianas opes paulatim evertit. Manserunt tamen in Asia complures Christiani usque ad tempora Pipini Francorum regis, qui anno abhinc circiter DC. magno nomine apud Germanos & Gallos regnavit. Tum vero digressi a Scythia Turci, Cappadociam, Pontum, Bithyniam, Troadem, Ciliciam, & omnem minorem Asiam occuparunt: & nostra negligentia potentes facti, non solum veros Christianos ex Asia pepulerunt, sed transmissis navibus Helleponto, Macedoniam, Thraciam, Atticam, Bœotiam, Phocidem, Achaïam, Acharnaniam, Epirum, Pontum, & utramque Misiæ armis invasere: & in Ægeæ ac Joniæ mari Cyclades, & alias quamplures insulas subjicientes, hos Christianis ad Orientis terminos posuere. Ad Meridiem Barbari ex Africa, non solum inferi maris insulas, sed ipsa quoque Italiæ littora classibus infestant. In Occidente magnam Bæticæ partem, quam Granatam vocant, Mauri occupant, & Hispanos agitant reges. Ad septentrionem, gelidamque Arcton, Lithuani, Polonis contermini, magna ex parte ritu gentium vivunt. Veteres Ungari ad ortum Tanais jacentes, & Tartari cum quibus Livonii pugnant, Christum profusè ignorant, & ultimi Nortvegiæ populi cum semiferis hominibus bellum gerunt.

Hi sunt termini vestri, o Christiani, sic circumdati estis, sic in angulum coarctati, potentissimi quondam domini, & orbis possessores. En quantum imperium amissistis! quot nobiles urbes, quot ditissimas provincias perdidistis? inter quas etiam Judæam neglexistis, terram nobilem, terram sanctam, terram lacte & melle fluentem, terram in qua primi nostræ fidei flores apparuerunt. Heu pudor! heu dolor! fons & origo nostræ salutis Sion ad hostes defecit. Templum illud Salomonis fama clarum, in quo Dominus totiens prædicavit, Bethlehem in qua natus est, Jordanem in qua baptizatus est, Thabor in quo transfiguratus, Calvariam in qua crucifixus, ipsius crucis possident inimici. Sepulcrum Domini gloriolum, lectumque illum purpureum, crocos spirantem, & suavissimis fragrantem odoribus, in quo propter nos & vitam nostram obdormivit in Domino, nisi hostes velint, invilere non potestis. At Saraceni Mahometem habent in potestate apud Mecham, in qua si vera est fama, falsi prophetæ cadaver in arca ferrea conditum, vi magnetis pendet in aere. Vos vero, infelices ac miserissimi Christiani, sepulcro Dei vestri, & urbe clarissima Hierosolyma privati estis. Tacemus Alexandriam, Thebas, Memphim, ac omnem Ægyptum: tacemus Antiochiam, in qua primum Christianorum nomen est auditum: tacemus Ephesum & alias apostolicas sedes in Asia perditas: tacemus septem ecclesias, ad quas Joannes scripsit apocalypsum. Hierosolymam novi ac veteris testamenti matrem in hostium esse potestate, satis flere & dolere non possumus: pro qua recuperanda nullus labor evitari deberet, nullum declinari bellum.

Nam si pro repetendis rebus justam belli causam veteres putavero: quis unquam justius induit

ANNO
CHRISTI
1459.

Mal. 10.

Matth. 4.

Dan. 2.

C

D

E

ANNO
CHRISTI
1459.

ANNO
CHRISTI
1459.

dult arma, quam vos, Christiani? quibus tot A
urbes, tot provincie sunt ereptae, tot adempta
regna, tantum ablatum imperium. Judaei cum
fructus arcem amisissent, pro recuperatione nul-
lum belli periculum vitavere. Graeci ob raptam
Helenam decennale bellum gessere. Carthagi-
nenses propter fines paululum ampliandos cruen-
tissima praelia cum Cyrenensibus commiserunt; pro
quibus etiam Phileni fratres interierunt. Ro-
mani saepe sociorum causa sumptis armis in pu-
gnam exiere. Revolvite historias: nullum un-
quam bellum tot causas habuit, quot vobis ad-
versus Turcos occurrunt. Sed quid ad nos ve-
tera? dicat aliquis: toleraverunt hanc infamiam
proavi nostri, cur nos illis meliores sumus? cur
tanta gloriae cupiditas, ut majorum injurias no-
stro sanguine vindicemus? Esto, patres vestri
negligentes fuerint, honoremque suum parvi
fecerint: an propterea vestrum negligetis, &
duplici notari turpitudine, hereditaria scilicet
& vestra, patiemini? an potius magnificis ope-
ribus deterfa progenitorum infamia gloriosum
nomen acquirere conabimini?

Sed negligamus, si sic libet, antiquam igno-
mintiam, vetusta damna, nec nos urgeat quod
nos pupugit ante. Transeat omnis Asia, om-
nis Africa: Europam saltem inspiciamus, &
nostri temporis rationem reddamus. An parum
nostra aetate nostra culpa perditum est? Con-
stantinopolim Orientalis imperii caput, & to-
tius Graeciae columen, non patres nostri, sed C
nos ipsi amisimus: qui dum torpentes in otio
domi sedemus, usque Danubium & Savum
Turcorum arma penetrare permittimus. Capta
est nobilissima urbs regia culpa nostra, quam
Pausanias primus condidit, Constantinus ma-
gnus instauravit, & in aemulationem antiquae
Romae amplificavit & magnificavit. In ea gen-
tis imperator & ipse Constantinus nomine, in-
teremptus est: turba ingens trucidata: templa
Dei magni polluta sunt, inter quae nobile opus
Justiniani sanctae Sophiae vocatum, retro Ma-
hometis ritu sordatum est. Beatae virginis ma-
tris Domini, & aliorum sanctorum imagines
deletae sunt: altaria dirupta: reliquiae marty-
rum porcis objectae, sacerdotes occisi: matro-
num & puellarum, ipsaeque sacrae virgines ad libi-
dinem raptae. Nobiles urbis inter vina & epu-
las, ipsius Turcorum ducis jugulati: Salvato-
ris nostri simulacrum in cruce pendentis, in
derisionem atque contemptum, praecedentibus
qui dicerent: hic est Christianorum Deus, in
castra delatum: sputo, luto, atque omni fec-
ditate jactatum. Nova sunt haec, & sub ocu-
lis nostris gesta, haec fiunt, & tamen excitari
non possumus: cum vitulis marinis, cum Dru-
so dormimus, lethargum patimur, qui tot
contumeliis agitati, e somno surgere non vel-
lemus.

Heu furias! heu artes demonum! pugnare
potius inter se Christiani volunt, quam Turcos
adoriri. Civilia bella magis cupiunt, quam
externa, & saepe parvis de causis cruentissima
committunt praelia. Pulsatus modo villicus,
modo servus, magnos traxit in arma reges.
In Turcos qui Deum nostrum blasphemant,
ecclesias nostras diruunt, & omne Christianum
nomen perdere satagunt, nemo audet arma su-
mere. Omnes in arcum pravum dati sumus,
declinavimus omnes, simul inutiles facti su-
mus: non est qui faciat bonum, non est usque
ad unum. Sed cogitabitur melius, viri pruden-
tes, & fortem induentes animum, recuperate

que sunt amissa, & acceptas injurias vindicare
conabimini.

At tantum de priori belli gerendi causa sit
dictum. Nunc alteram attingamus, hoc est,
ut futura & prope imminencia nostris cervicibus
mala evitemus. Possent fortasse aliquo modo
tolerari praeterita, si finis malorum esset, &
non majora impenderent discrimina. Sed quo
pacto sperare quietem ab ea gente possumus,
quae sanguinem nostrum sitit? quae, occupata
Graecia, in Ungariam, id est in viscera no-
stra, gladium adigit? Juvenis est adversarius
noster, aetate florida, robusto corpore, ani-
mo vasto, tumido cursu victoriarum, quas si-
bi nostra negligentia peperit. Vanus est, de-
ceptus est si quis arbitratur adolescentem quie-
turum esse auro abundantem, armis assuetum,
& dominandi cupiditate inflammatum. Ponite
hanc spem, nunquam ille arma deponet, nisi
aut victus, aut omnium victor extiterit. Pro-
xima illi quaeque victoria, gradus erit alteri-
us, donec subactis occidentalibus regibus, de-
leto Christi evangelio, Mahometicam legem ubi-
que gentium inferat.

Neque arbitremini longam moram priusquam
vos adeat. Nam vicinae illae gentes tot bellis
atritae, nisi opem feratis, amplius carpere non
audebunt. Soli fideles Ungari perseverant, non
tamen diu stabunt, nisi adjuti. Et hi quidem
muri loco vobis ad Orientem remanserunt:
quo diruto, neque Teuthones, neque Bohe-
mi, neque Poloni, satis tuti erunt. Non as-
peri montes, non alta flumina iter impediunt.
Nihil erit victa Ungaria Turcis injuriam; nihil
insuperabile orbis imperium quaerentibus: per
Carnos & Forum Julii terrestribus copiis facilis
in Italiam patebit transitus. Navali exercitui
ex Vallana, quam Turci possident, unius no-
ctis navigatione Brundisium patet: & in supe-
riori parte & inferiori aperta est Turcis Italia.
Utinam mendaces & falsi prophetae simus in
hac parte: sed credite nos folium recitare Sy-
billae: venient, venient Turci, nisi obviam
imus, & auferent nobis locum & gentem. Non
timent haec fortasse Hispani & Galli, neque
Theutones qui Rhenum accolunt, neque An-
glici oceano circumfusi. At prudentes reipubli-
cae gubernatores, bellum foris quam domi ma-
lunt, & remotissimam laudant militiam. Per-
niciosa & funesta sunt quae gerimus in nostris
latibus bella. Romanis orbis domitoribus nul-
la suscepta calamitas durior, quam in Italia
fuit, nec illi Annibalem felicius quam in A-
frica vicerunt. Credite nobis: proceres, cre-
dite nobis. Non est cur amplius dissimuletis,
non est cur amplius differatis arma sumere. Si
agros vestros, si focos, si liberos, si uxores,
si libertatem, si fidem ipsam in qua baptizati
& renati estis, retinere cupitis, bellum nobis
credite, bellum geratis oportet. Neque vobis
bellum injustum suademus, qui ejus locum te-
nemus de quo scriptum est: *Justitia & iudicium* *Psalm. 8.*
preparatio sedis tuae. Nec plura de primo ac prin-
cipali membro.

Auditis, viri praestantissimi ac nobilissimi,
quas ob causas in Turcos pugnare oporteat:
nam & susceptae injuriae id exposcunt, & in
futurum Christianorum indemnitati consulen-
dum est. Nunc quod erat secundum ordinis
nostri membrum, id est, an possitis hoc bel-
lum gerere, & an victoria speranda sit, ani-
madvertite. Cum Christianis nobis sermo est,
qui divitem Italiam, nobilem Galliam, for-
tem

in Font. p. 10
by m. H.

in Font. p. 10
by m. H.

ANNO
CHRISTI
1459.

tem Hispaniam, bellicosam ac populosam Germaniam incolunt: his arma, his equi, his homines, his pecunis abunde suppetunt. His vires longe majores quam Turcis adsunt. Audivimus tamen nonnullos esse, qui Turcos supra modum extollunt, nec superabiles putant tot priorum victores. Nos magnas esse Turcorum opes fatemur: sed multo minores, quam fama ferantur, neque nostris quovis modo comparandas. Illi enim, etsi omnes conatus adhibeant, supra tamen ducenta millia hominum non educunt. Sed quos homines? imbelles atque inermes, ex Asianis & Grecis mixtos. Nostis quanti faciat Asianos Remulus ille Virgilianus, cujus sunt verba:

O vera Phrygia, neque enim Phryges, ite per alta.

Dindyma, ubi assuetis biforem dat tibia cantum.

Tympana vos buxusque vocat Bercynthis matris

Idaa: finite arma viris, & cedite ferro.

Greci quoque, illustres quondam animæ, haudquaquam vigorem antiquum retinent. Degeneraverunt ferme omnes, qui Turcis parent, neque in armis, neque in litteris pristinum referunt spiritum. Ceciderunt omnia cum imperio. Non stant simul fortia pectora & servitus. Qui fortes viri in castris Turcorum militant ex Christianis, sunt ad summum quadraginta millia, nigrae atque infelices animæ, quæ ubi vos armatos viderint, furis agitatis scelerum, & ultorem Deum ante ora cementes, ferrum stringere non audebunt. Reliqua turba in prælio nulli est usui, nisi cæde sua fatiget hostes. Percurrite gesta majorum: Asiana bella muliebria putaverunt. Alexander magni Alexandri propinquus cum bellum gereret in Italia: Frater meus, inquit, in Asia cum feminis pugnat: mihi autem cum viris certamen est. Julius Cæsar cum de potentibus gentibus triumpharet, quæ Asiam incolunt, in curru suo hæc verba jussit scribi, veni, vidi, vici: ac si solo aspectu superandos diceret Asianos. Gotfridus, & alii qui secum in Asia militarunt, parva sæpe manu innumerabiles hostium copias deleverunt: ac ipsos Turcos tanquam pecudes mactaverunt.

Sed arbitramini fortasse meliores hodie Turcos esse, victa Græcia, quam olim fuerint. At quales sint, pugna Taurunenlis ostendit, anno ab hinc tertio gesta. Taurunum vocare præsei oppidum ad confluentes Savum ac Danubium situm: hoc ævo nostro, alii Albam, alii Belgradum vocant propter situm, non magni momenti castellum. Id cunctis viribus suis Turci expugnare adnixi sunt: pugnatum est interdiu noctuque summa contentione. Erant Christiani milites, qui oppidum tuebantur, pauci cruce signati, non nobiles aut divites, non armis assueti, non armistrecti, sed rudes, incompotiti, agrestes. Et hi tamen Turcos vicere, non tam ferrum, quam fidem hostibus opposcentes. Ab his tumidus ille Turcorum imperator, insuperabilis antea creditus, & terror gentium appellatus, in acie victus, ab obsidione dejectus, castris exutus, turpem arripere fugam compulsus est. Quid Joannis de Hunniade victorias referamus? Quid Georgii Albani triumphos commemoramus? cujus conspectum nunquam ferre Turcorum acies potuerunt. Unus nobis exemplo sat est Joannes Vintimilius, qui cum trecentis militibus

in Epirum profectus, suppetias nepoti ferens, supra decem millia hostium fudit, stravit, delevit. Hi sunt hostes vestri, o Christiani. Cum his vobis hominibus pugnandum est, qui neque ferire, neque feriri nisi in terga noverunt.

Quamquam, etsi fortissimi essent & bellacissimi: in Deo tamen sperandum erat, qui caute sum nequar... lecesset. An non scriptum est: *In Deo sunt virtutes, & ipse ad militum deducet inimicos nostros?* Orabat Moyses in monte, & populos vincebat in acie: Sol retinuit cursum suum, ne victoris Josue retineret cursum: Madianitarum plenissima & munitissima castra cum trecentis viris dissipavit Gedeon: Ammonitarum numerosam exercitum cum paucis militibus superavit Jephthe: superbissimos Philistæos solus humiliavit Samson. Nec in manu feminæ, cum Deus voluit, victoria defuit. Potentes in armis Chananeos exterminavit Debora, Sisaram interfecit Jabel, & Holofernem obtruncavit Judith. Multa sunt ejusmodi in veteri lege: nec nova magnificis caret exemplis. Constantino magno pugnam timenti, signum crucis in cælo monstratum est, & vox divinitus audita, quæ diceret: In hoc, Constantine, vince. De Theodosio piissimo imperatore illi sunt versus.

O nimium dilecte Deo, cui militat arbor,

Et conjurati veniunt ad classica venti.

In Britannia quæ nunc Anglia nuncupatur, ut autor est Beda, barbarorum ingentes copias pauci admodum Christiani & inermes, alta voce canentes Alleluja, deleverunt. Non est abbreviata manus Domini, quamvis elongata est a nobis misericordia sua propter peccata nostra: sed propitiabilis est Dominus Deus noster, & multus ad ignoscendum. Si redierimus ad eum, & ipse ad nos redibit. Facile per obedientiam placabimus, quem per contumaciam irritavimus: qui ut primum nos viderit humiliatos corde, mox odium in nos conceptum vertet in hostes, & nobis victoriam mittet.

Hanc Deam esse veteres putavere, quam Jupiter mitteret. Illam vero tanquam regi Deorum obtemperantem ad eos ire quos jussisset, & in eorum parte consistere. At hoc verum est, sicut ait Augustinus, non de illo Jove, quem Deorum regem pro sua opinione finxerunt, sed de illo vero rege sæculorum, quod mittat non victoriam quæ nulla est substantia, sed angelum suum, & faciat vincere quem voluerit. Sicut in castris Assyriorum accidit Ezechiam regem obsidentibus, in quibus angelus Domini centum & octuaginta quinque millia hominum una nocte interfecit. Hæc victoria, id est hic angelus, omnibus procul dubio de cælo mittitur, qui pro causa Dei recto & magno animo pugnant. Verum cum eo hoste nobis pugnandum est, qui Deo nostro profus advertatur.

Libet hoc loco pauca de Saracenorum lege referre, quam Turci sequuntur, ut confidentius pugnam incatis, quo scædiores, ac magis impios cognoveritis. Sceleratissima est Mahometæa lex, quæ non solum Christi divinitatem respuit, sed innumerabilibus aliis scædet erroribus. Namque ut præteream deliramenta & ineptias illas, quibus angelos corporeos, de flamma ignis creatos, interituros affirmat, & Origeni consentiens dæmones aliquando salvandos tradit, & cælum de fumo factum, & Lunam æque splenduisse cum Sole, sed volitantis

ANNO
CHRISTI
1459.

Psalm. 107.

Gaudium.

ANNO
CHRISTI
1450.

angeli Gabrielis ala tactam fulgorem amisisse. A
Qui illud tolerare queat, quod mundum, cum
Democrito sentiens fortuna, casuque submit-
tit, & Divinam providentiam aufert? Quid
quod sacrosanctam Trinitatem respuit, & im-
possibile ait Deum habere Filium? Et quam-
vis Christum ex Virgine natum consentit, ju-
stum & sanctum hominem, qui cunctas cura-
verit aegritudines: Deum tamen esse cum Ario
negat, nec pro nobis obiisse censet, sed subla-
tum a Deo, in fine sæculi moriturum, & tum
denique surrecturum, Judæos autem alium sibi
similem crucifixisse, delirant. Nec sancti Spi-
ritus dignitati gloriæque consentit, quem crea-
turam cum Nestorio Macedonioque mentitur.
Et omne fidei meritum auferens, in sua qua-
cumque secta salvari hominem perhibet, alio-
quin recte viventem, nisi a sua lege abierit. Et
quia non constant inter se mendacia, alio loco
neminem salvari asserit extra legem a se tradi-
tam: in qua beato Paulo contradicens, cir-
cumcisionem servari præcipit. Et vini tantum
consuetudinem prohibens, cæteras voluptates
indulget: stupra & adulteria cum captivis &
emptis mulieribus admittit: uxores plurimas,
& cum his divortia, passim concedit: nec con-
cubitus naturæ adversos inhibet. Postremo ho-
mo bestialis futuræ vitæ beatitudinem sola car-
nis voluptate metitur. En sapientem hominem,
qui se Dei prophetam audet nominare, teme-
rator antiquæ legis, corruptor novæ, prostitu-
tor animarum, verus procurator Orci, & pri-
mus Satanae satellites: cujus auditores, inferni
mancipia sunt, quales Turcos esse non dubita-
mus: adversus quos armis contendere, sacri-
fictum Deo fuerit & acceptissimum spectaculum.

Cæterum quia divinitatem Christi, ut dixi-
mus, impia Saracenorum & Turcorum secta
prorsus excludit: non abs re fuerit hoc in loco,
majestatem ejus & gloriam in medium afferre,
cunctisque palam facere, Christum quem colimus,
& cujus causa bellum suademus, verum
Deum esse, sibi que thura deberi & divinos hono-
res. Aggrediamur igitur hunc articulum:
semper enim conandum est, ut veritas magis
atque magis elucescat. Agemus autem pingui
Minerva, non more philosophorum, quos vix
illuminatissima possunt intelligere mentes. Ut
quisquis cum proximo suo loquitur, ita & nos
hodie vobiscum loquemur. Cupimus enim et-
iam a piscatoribus intelligi, qui fidem a pisca-
toribus accepimus. In primis autem illud assu-
mimus, quod omnes ferme concedunt, Deum
scilicet unum esse, a quo omnia condita sunt,
& gubernantur universa. Docent viri sapientes
tantam mundi machinam, & tantum rerum or-
dinem, quantum in mundo cernimus, stare
non posse: nisi & unus esset rector omnibus
imperans. Recipimus igitur confessa majorum,
qui mundialis machinæ rectorem, & quidem
unum, esse farentur, eumque Deum vocant,
quo nihil majus, nihil melius, aut inventi
aut excogitari queat. Hunc nos Christum esse,
luce clarius ostendemus: ad quod efficiendum
tutissima & apertissima vis ex miraculis ejus
operibus patet. Nam & ipse interrogatus a Ju-
dæis, an Christus esset: Loquor vobis, inquit,
& non creditis mihi: opera qua ego facio in no-
mine patris mei, ipsa testimonium perhibent de me.
Facessant igitur dialecticorum syllogismi, &
oratorum inductiones: ipsa nobis Christi ope-
ra, Christi divinitatem ostendant, religio-

Joan. 10.

nisque nostræ fidem confirmant facta, non
verba.

Ponatur igitur ante oculos nostræ mentis ho-
mo, qui vocatus ad nuptias aquam in vinum
convertat; quocumque iter faciat, ægrotos so-
lo verbo sanitati restituat, mutorum linguas in
eloquium solvat, claudis gradiendi facultatem
tribuat; cæcis lumen, surdis auditum præbe-
at; paralyticorum membra consolidet, resper-
sos elephantis maculis repurget; ac non solum
vires imbecillis adjiciat, sed ipsos quoque mor-
tuos in sepulcro quatruiduos, tamquam so-
mno solutos, ad vitam revocet; secreta & co-
gitationes hominum intelligat, futura prænun-
tiet; demonia ejiciat, super aquas siccis pedi-
bus ambulet, ventis imperet atque mari; po-
stremo volens, juxta sermonem suum prius ha-
bitum, captus a Judæis, crucifigatur, interfici-
atur, sepeliatur, & tertia die resurgens,
tractandum palpandumque corpus suum discipu-
lis offerat, edat & bibat cum eis, & tandem
post quadraginta dies videntibus illis in cælum
ascendat. Quid hic post tot signa dicemus?
an non interrogatus a discipulis Joannis, Tu es
qui venturus es, an alium expectamus? interro-
gatores ipsos ad miracula remisit? Certissima
quippe divinitatis argumentatio est, miracu-
lorum ostensio. Quod si nonnulli philosopho-
rum, naturam ipsam Deam esse putaverunt:
cur non magis Deus ille credendus est, qui na-
turæ dominum se habuisse miraculis patefecit?
Dicat fortasse aliquis, Moysen, Heliam, He-
lizæum, cæterosque prophetas, & ipsius Chri-
sti discipulos, signa & portenta fecisse, ac na-
turæ cursum retinuisse, non tamen fuisse Deos.
Verum est id quidem, sed neque illi Deos se-
se dixerunt. Mentiri enim, & miracula facere
supra naturam quæ Christus fecit, nulli est da-
tum: sicut apud Joannem testatur cæcus a Do-
mino liberatus, scimus inquit, quia peccato-
res, hoc est mendaces, Deus non audit. Et
Nicodemus: Rabbi scimus, inquit, quia a Deo
venisti: nemo enim potest hac signa facere quæ tu
facis, nisi esset cum eo Deus. At hæc quæ retu-
limus, & alia quam plurima de Christo mira-
cula, sacrosancta quatuor evangelia tradunt,
quatuor uberrimi testes affirmant. Accedunt
epistolæ doctoris gentium Pauli, & actus apo-
stolorum: ex quibus palam fit, ea signa Chri-
stum fecisse, per quæ naturæ dominus osten-
deretur. Fuit igitur cum eo Deus, & ipse
verax: neque enim mendacibus Deus conjun-
gitur. Si verax Christus, igitur & Deus, qui
de seipso dicit in Evangelio: Ego sum via,
veritas, & vita. Et: Qui videt me, videt
& patrem. Et rursus: Ego & pater unum
sumus. Et alio loco: Pater, clarifica me ea
claritate quam habui apud te priusquam mundus
fieret. Quibus verbis se Deum esse manifestis-
sime testatus est.

Quod si quis evangelio non credit, non vi-
dendus cur Moyse credat, & aliis antiquæ legis
scriptoribus. Credunt Græci Herodoto, Thu-
cydidi, Polybio, Xenophonti, Diodoro:
credunt Romani Livio, Sallustio, Trogo,
Cornelio, Svetonio: credunt & alii suis hi-
storicis. Cur nos non credimus nostris?
quamquam illi minime cum nostris comparandi
sint: illi enim nullius auctoritate recepti sunt,
sanctum evangelium multa patrum concilia pri-
us approbaverunt, quam legendum ecclesiis tra-
deretur.

Ad cujus robur etiam martyres accedunt, qui
pro

ANNO
CHRISTI
1450.

Matth. 11.

Joan. 9.

Joan. 3.

Joan. 14.

Joan. 10.

pro

ANNO
CHRISTI
1459.

pro testamento Domini sua corpora tradiderunt, & laverunt stolas suas in sanguine agni: inter quos etiam virgunculus magno miraculo non expavere supplicia. Accedunt & sanctissimi doctores, qui cum essent perspicacissimi, nequaquam evangelio credidissent, nisi veram ejus historiam cognovissent: sicut apud Græcos Dionysius Areopagita, Joannes Chrysostomus, Gregorius Nazianzenus, Cyrillus, Athanasius, magnus Basilius, & alii quam plures apud Latinos, quatuor doctores fama illustres, Gregorius, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, & ultra illos Cyriacus Carthagenensis, Isidorus Hispalensis, Hilarius Pictaviensis, Eusebius Vercellensis; proximi vero nostro, Thomas Aquinas, & Albertus magnus natione Suevus, & alii pene innumerabiles, qui de Christi divinitate, non more philosphorum qui sibi ipsis adversantur, sed omnes uno ore loquuntur: ut sine Deo putanda non sit tanta unitas atque concordia. Confert & multum Romanorum auctoritas, qui cum essent sapientissimi quondam domini & orbis possessores, collum evangelio nunquam submitterent, nisi aut rationibus victi, aut miraculis tracti. Quis præterea viros fortes, eodemque prudentes, Hispanos, Gallos, ac Germanos evangelium suscepisse crediderit, nisi magnis rationibus persuasos? sane cum lex Gentium mollis esset, Christianorum durior: nemo hanc subire voluisset, nisi auctorem ejus Deum esse didicisset.

Sed illud omnem ambiguitatem excludit, omnem titubationem avertit, omnem credendi moram expellit, quod multis sæculis priusquam Christus carnem indueret, nativitas ejus ex Virgine, sanctimonia vitæ, miraculorum patratio, legis editio, captivitas, tormentum, perperitio, crucifixio, mors, resurrectio, in caelum ascensio, & reliqua quæ de ipso legitur, ita in prophetis scripta reperiebantur, sicut postea gesta sunt. Legite Esaiam, Hieremiam, Danielem, Ezechielem, David, Salomonem, & alios prophetas: quæcumque de Christo jam facta commemorant evangelistæ, eadem divino afflato spiritu prophetæ, futura prædixerunt, Deum & hominem in Christo recognoscentes. Nec libyllarum contemnenda est auctoritas, quæ longo tempore ante nativitatem Domini eam vaticinatæ, ut Firmianus & Augustinus affirmant, plura de Christi deitate cecinerunt.

His conjungitur honestissima lex Christi, omni ex parte venerabilis ac modesta. Nam quid aliud Christus docet, quam cælestem mortales in terris vitam? Juber enim nos Deum colere, festos dies sanctificare, proximos quasi nos ipsos diligere, pauperum misereri, viduas & pupillos atque omnes imbecillos protegere, infirmos & in carcere clausos visitare, mortuos sepelire, castis nectum manibus, sed etiam oculis esse; adulteria, stupra, fornicationes, jurgia, lites, ebrietates fugere; primos in cænis accubitus, & banes mundi pompas, omnes blanditias devitare; reges ac parentes honorare, magistratibus ac sacerdotibus obedire: postremo thesaurus veros ipsamque felicitatem non in terra, sed in caelo querere. Hæc lex Christi est, hoc præceptum, hoc testamentum ejus.

Conjuncte nunc omnia simul. Christus ex virgine natus, castissimam vitam docit, signa & miracula facit, naturæ imperat, legem per-

Concil. General. Tom. XXXII.

fectissimam edit, quæ orbis consensu recipitur, Deum se dicit & hominem: Propheta, martyres, & doctores sibi assipulantur. Quid hæc inferunt simul juncta? nisi verum esse testimonium Christi de seipso, & ipsum verum atque indubitatum esse Deum; Mahometem Arabicum, falsum, mendacem, perditum, ac omnino respiciendum qui hæc negavit: Verus igitur Christus Deus, verus: verus Deus & homo Christus Jesus, qui cum Patre & Spiritu sancto personarum Trinitate colendus, miseratus humani generis, primi parentis culpa, ut jam primi damnati, ut nos redimeret, ex arce cælesti & altissimo Dei throno, splendor æternæ gloriæ, figura substantiæ Dei, moderator orbis, judex futuri sæculi, ad nos descendit. Neque rapinam arbitratus est se esse æqualem Deo, sed formam servi accipiens, exinanivit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Neque ista sine suppliciis atque tormentis, sed dorsum suum, ut ait Esaias, posuit ad flagella, maxillas suas ad palmas; genas suas a seditate sputorum non avertit. Speciosus forma pro filiis hominum, speciem atque decorem amisit, ductus est tanquam ovis ad victimam, & inter latrones deputatus est. Diviserunt tibi vestimenta ejus, & super vestem suam miserunt sortem. In siti sua potatus est aceto, & spineam coronam posuerunt super caput ejus. Non fuit dolor sicut dolor suus: a planta pedis usque ad verticem non erat in eo sanitas, nec tamen ejulatus emiit. Sicut agnus coram tondente siluit.

O homo, o Christiane, o qui fidelis videri vis: cur ista Christum tulisse existimas? Justus erat, & dolus non est inventus in ore ejus: cur tot suppliciis subjicitur innocens? pro te doluit homo, Peccata tua ipse portavit homo, & tu suo livore sanatus es homo. Bonus pastor animam suam posuit pro suis, & mortem tuam morte sua redemit. Et quas tu illi gratias reddis? Quid facis? quid cogitas, ut gratus inveniaris? Turci nomen suum blasphemant, altaria sua diruunt, legem suam, hereditatem tuam perdere conantur: & tu domi jaces in otio. O reges, o duces, o viri potentes, surgite jam tandem, & Christi Dei vestri religionem ac honorem defendite: quando nec opes, nec vires vobis, quam Turcis, minores sunt; & certissimi estis, pugnaturis vobis pro lege Domini Divinum auxilium implorante minime defuturum. Nec plura de secundo & principali articulo.

Tertium & ultimum modo, si placet, quam brevissime absolvamus: hoc est, quam præmia consecuturi sint, adversus hostes fidei pugnaturi. Audite, adhibere aures, fortissimi milites. Magna sunt, & inextimabilia bona, quæ hujus honestissimi belli victores adipiscemini. In primis quæcumque in hoc bello acquiretis, arma, equos, vestes, argentum, aurum, servos, ancillas, agros, urbes, provincias, regna, julte & licite pro nostra distributione possidebitis: & ultra hoc, clarissimum nomen & famam æternam cum viris illustribus consequemini. Sunt hæc quidem more gentium expectanda. Nec majora quæsiere Romani, Græci, barbari belligerantes.

At vobis o proceres præmia longe majora mittuntur. Nam regni cælestis possessio & Christi hereditas vobis offertur: & hæc quidem non solum vincens, verum etiam fortiter

K occum-

ANNO
CHRISTI
1459.

a Forte, pro
ovibus suis
H.

ANNO
CHRISTI
1459.

Cic. 3° de
Sulpic.

occumbentibus . Nam quod prædecessores no-
stros Urbanos , Eugenios , Innocentios , Ale-
xandros , atque alios fecisse constat , Christia-
nos omnes cruce signabimus in hanc expeditio-
nem ituros , & pugnaturi pro lege Domini
plenissimam omnium peccatorum suorum ven-
niam largiemur , & apostolicis clavibus Para-
disi portas aperiemus . Omnibus , inquit Ora-
tor , qui patriam juverint , auxerint , defen-
derint , certum est esse in celo definitum lo-
cum , in quo beati ævo sempiterno fruantur .
Verius & certius hoc illis promittitur , qui
religionem Christianam & orthodoxam fidem
tuebantur , & adversus impios Turcos invictis
animis bellum gerent .

Festinemus igitur ad hoc bellum , in quo mo-
rientes veram inveniemus vitam . Non hæc
quam vivimus vita est , sed potius mors , quæ
fugit velut umbra , & numquam in eodem sta-
tu permanet . Sicut lilia & flores deficiunt .
Levissima res est , quæ hominem extinguit .
Belliole minima nobis insidiantur , & parvuli
serpentis morsu , aranei nonnunquam istu , pe-
rimus . Anacreon poeta acino uvæ passæ , &
Fabius senator in haustu lactis uno pilo stran-
gulatus est . Nihil fragilius humana vita , quæ
tum incerta , tum brevissima . Ævum nostrum ,
ut quam longissimum sit , teste David in ipsis
septuaginta vel octuaginta finitur annis . Quid
amplius , nisi labor & dolor ? At esto Netto-
æos vivas annos , & Mathusalem impleas æta-
tem , quid tibi postquam cursus peractus est ?
breve est quicquid finitur : & stultitia est , in
his spem ponere quæ prætereunt . O homo mo-
riendum est , quisquis es , & hæc relinquenda
quæ sunt in terris carissima . Nemo natus non
moritur : a morte mortales appellamur . Nemo
nostrum novit , an horam victurus sit : & ta-
men hæc tenena diligimus , quæ mox relictu-
ri sumus .

Quin potius transitoria pro perpetuis com-
mutamus , & hoc Turcense bellum aggredi-
mur , per quod possumus immortales fieri , &
ad illam civitatem Hierusalem pervenire , quam
summus rerum opifex mira pulchritudine & ar-
tificio inenarrabili molitus est ? In qua Deum
ipsum facie ad faciem videbimus , & ipsius bo-
nitate fruemur : in qua sanctos intuebimur an-
gelos , & omnium spirituum beatorum ordines
quali concives & contubernales habebimus : in
qua nihil nos latebit eorum quæ ubique sunt .
Liberatus enim hæc terrena compage animus ,
omnium rerum scientiam non , ut sentit Pla-
to , recuperabit , sed ut Aristoteli & nostris
placet doctoribus , consequetur . Illic nihil ti-
mebimus , nec planetæ , neque cometæ nobis
formidabiles erunt , quos perhorrescunt reges .
Sedebimus (ut propheta testatur) in pulchritudine
pacis , in tabernaculis fiducia , in requie opulen-
ta . Inveniemus sabbatum sine vespero : id est ,
requiem sine fine : renovabitur ut aquilæ juven-
tus nostra , quæ nullo senio , nulla temporis
longitudine corrumpetur : satiabimur apparente
gloria Salvatoris nostri , quem sine fine vide-
bimus , sine fine amabimus , sine fatigatione
laudabimus . O igitur nobile bellum ! o felix
premium ! o expectabilem pugnam ! ex qua ,
sive vincimus , sive vincimur , semper reges
evadimus , & cum Deo nostro triumphantes ,
lucidas Paradisi sedes querimus , pro quibus
consequendis Stephanus protomartyr lapidibus
cæcius est , Petrus & Andreas in cruce suspen-
si , Paulus securi percussus , Bartholomæus vi-

a Fero , ex-
petibilem .
H.

vens cute nudatus , Sebastianus sagittis confos-
sus , Laurentius flammis exustus .

Sed non hæc a vobis viri fortes , supplicia
requiruntur , minori pretio cælum promittitur .
Pugnate tantum fortibus animis pro lege Domi-
ni , & omnia consequemini , de quibus scripsit
Paulus : quia nec oculos vidis , nec auris audi-
vis , nec in cor hominis ascendis , quæ promittit
Dominus diligentibus se . O stulti & tardi ad
credendum in his quæ facta promittunt litte-
ræ , digito Dei revelatæ atque concilptæ ! O
si adessent nunc Godfridus , Baldevinus , Eu-
stachius , Hugo magnus , Boemundus , Tan-
credus , & alii viri fortes , qui quondam Hiero-
solytam per medias Turcorum acies pene-
trantes , armis recuperaverunt ! non sinerent
profecto tot nos verbis facere , sed assurgentes ,
ut olim coram Urbano secundo prædecessore
nostro , Deus vult , Deus vult , alacri voce
clamarent .

Vos taciti finem orationis expectatis , nec
hortamentis nostris moveri videmini . Et for-
tasse sunt inter vos qui ajunt : multa hic ponti-
fex loquitur , ut nos mittat in aciem , & cor-
pora nostra hostium objiciat gladiis : sacerdo-
tum hic mos est , alligant alii onera gravissi-
ma , quæ ipsi digito nolunt attingere . Nolite
ita putare , filii , nemo patrum vestrorum me-
moria in hac sede sedit , qui pro fide Christi
majora fecerit , quam nos juvantibus vobis , &
Domino favente , facturi sumus . Venimus
huc , ut videtis , non parum debiles , neque
sine periculo nostri corporis , neque sine dam-
no terrarum ecclesiarum : plus defensionem fidei ,
quam patrimonium beati Petri fecimus , &
quam valetudinem & quietem nostram . Ad-
creverunt expensæ mirum in modum : redditus
autem apprimè diminuti sunt . Neque ista glo-
riabundi referimus : tædet pudetque nos plura
facere non potuisse . O si quæ fuerant juveni-
li in corpore vires , hæc nunc adessent : non
iretis ad bellum sine nobis , neque periculum
sine nobis subiretis . Ipsi ante signa procedere-
mus : ipsi crucem Domini portaremus : ipsi ve-
xillum Christi perfidis hostibus objiceremus ,
beatosque nos ipsos arbitraremur , quibus da-
tum esset pro JESU mori . Et nunc si cenletis ,
non recusabimus ægrotum corpus , fessamque
animam in hanc felicem expeditionem Christo
devovere . Per castra , per acies , per medios
hostes , si suaderis , lætica vehi generosum
putabimus , nec magnifica verba ignavo prose-
quemur animo . Consultate quid magis Chri-
stianæ rei conducatur . Nihil adversabimur de
corpore nostro , de persona , de pecunia no-
stra , vestrum iudicium amplectemur . Metimi-
ni vires Apostolicas : æstimate quid tempora-
lia , quid spiritualia simul conferant , & quod
vobis videtur humeris nostris onus imponite :
nihil recusabimus . Duos habet ecclesia thesau-
ros , spirituales alterum , materiale alterum :
utrumque liberaliter erogabimus , & illum qui
numquam exhauriri , & hunc qui nunquam im-
pleri potest .

Impresensiarum tamen nihil aliud ex vobis
petimus , nisi ut bellum contra Turcos geren-
dum decernatis . De pecuniis conquirendis , de
ducibus eligendis , de classibus instruendis , de
sede belli , de tempore expeditionis , postea
differemus : neque difficilis consultatio erit ,
quando nec arma , nec equi , nec naves , nec
pecuniæ , nec fortissimi milites , nec peritissi-
mi duces Christianis desunt . Adsit tantum

COM-

ANNO
CHRISTI
1459.

ANNO
CHRISTI
1459.

communis voluntas hujus honestissimi belli ge-
nerandi. Quam ut mentibus vestris inserat ille
rogamus, qui cum Patre & Spiritu sancto sine
fine regnat. Jesus Christus. Amen.

Pontifex cum finem fecisset, ait *Gobelinus*,
Bellarion cardinalis Græcus pro collegio locu-
tus, non pauciora quam pontifex verba fecit:
ostendens quantam passi jacturam Christiani
essent perditâ Constantinopoli, & quæ insu-
rent mala, nisi Turcarum conatibus obviam
iretur. Docuit facilem esse audientibus victo-
riam, suavitque multis rationibus bellum esse
capessendum. Laudare probareque omnia sa-
cratum collegium affirmavit, quæ Pontifex ma-
ximus orando dixisset. Laudata est ejus oratio:
cui Græcam facundiam quantum Latina præsi-
cet, ostenderit.

Aderat ab Imperatore missus Antonius epis-
copus Tergestinus, qui nihil ausus est in tan-
to conventu proloqui. Collega ejus Joannes
Lindbachius egrotabat. Cæteri oratores re-
gum, principum, civitatum, concordibus vo-
tus verba Pontificis probavere. Franciscus Sfor-
tia militari eloquentia, & verbis patriis,
suscipiendum in hostes fidei bellum magna-
pere suavit, sequæ & sua in eam rem ob-
tulit.

Aderant & oratores Hungariæ, qui suo lo-
co dicendi copiam adepti (ultimi enim fuere
qui loquerentur, cum petiti opem venissent) C
Pontifice laudato, qui de communi salute so-
licitus esset, Imperatorem pluribus verbis cri-
minati sunt, qui laborantibus Turcarum bello
Hungariæ molestias addidissent, novis tumultibus
regnum involvens. Fremebat his auditis
adversus Imperatorem tota concio: nec orator
ejus in tanto consensu objecta diluere audebat,
ut qui concione non esset alloqui solitus. Tum
Pontifex: Præter rem & contra rem, inquit,
Hungari locuti estis. Vos opem queritis: &
qui possunt opitulari, verbis lacessitis. Male
miseria & arrogantia simul habitant. Nos Im-
peratorem amantem justis novimus, nec regem
vestrum ab honesto discedere arbitramur. Quam-
vis de regno dissentiant, nemo tamen injuriam D
habere se causam arbitratur. Cum veritatem
noverint, obediant veritati. Danda est ope-
ra, ut in amicitiam redeant. Missimus ad eos
legatum unum, mittemus & alium, si opus
fuerit. Siluere his auditis Hungari: reliqui
omnes verba Pontificis probavere, & unitis
animis bellum esse gerendum adversus Tur-
cas decreverunt. Et concio ejus diei solu-
ta est.

Postridie in Pontificis palatium convenisse quid-
quid erat Italici nominis, narrat *Gobelinus*, mul-
taque agitata de modo belli terra marique Turcis
inferendi: & desisse Pontificem in hæc verba:
Nostra sententia est, si consulitis, ut clerici
suorum proventuum in hunc usum triennio de-
cimam afferant, laici trigessimam, Judæi om-
nium quæ possident vigessimam. Hinc pecunias
abunde corrademus huic bello necessarias. Si
qui plus conferre voluerint, in lucro erit. Vos
si melius aliquid cogitastis, proponite in me-
dium: nos consilia vestra sequemur. Placuit
omnibus Pontificis sententia, & secundum eam
decretum ediderunt: cui, præter oratores
Venetos ac Florentinos, cæteri subscripse-
runt.

Et infra. Interea de legatis Francorum ad-
ventantibus rumor oboritur, quod amici Ve-
Concil. Gener. Tom. XXXII.

netis, infesti papæ propter regnum Siciliæ, ANNO
ad concilium veniant. Deinde. Legationis CHRISTI
principes fuere, Turonensis archiepiscopus ve-
nerabilis senex, episcopus Parisiensis disputator
1459.
acutus, Thomas Corcellus insignis theologus,
& Bailivus Rotomagensis. Renatus Siciliæ rex
oratores suos his adjunxit, episcopum Massi-
liensem, & militum suum magistrum. Seque-
bantur & ducis Britanniarum legati, nepos ejus,
& Macloviensis episcopus, & quamplures alii
viri præstantes. Adfuit & legatio Genuen-
sium, qui Francis tanquam dominis adula-
bantur.

Quæ ad Francos in hoc conventu attinent,
in ea quæ subjicimus Nicolai Petiti narratio-
ne, uberius descripta sunt.

NICOLAI PETITI

Narratio eorum quæ in conventu Mantua-
no acta coram Pio Papa II.

Ad Juvenalem Ursinum Franciæ
cancellarium.

Ex Gallico in Latinum translata.

Honoratissime & reverende Domine, salvo
re te plurimum jubeo. Libenter scripsis-
sem tibi quo pacto pertranserimus ditionem
comitis Francisci: sed non vacavit, festinante
nimium tabellario. Hanc igitur in urbem Man-
tuam, Regia legatio pervenit xvi. die hujus
mensis Novembris. Quo die præsto fuerunt sub
ingressum urbis magno numero, tum Siculi re-
gis tum Aurelianensis ducis domestici ac fami-
liares, qui Regiam legationem simul omnes
deduxerunt. Processere obviam præsules fre-
quentissimi, ad quintum usque milliare extra
Mantuam, ad abbatiam cognomento Divæ Ma-
riæ de gratia, ubi corpora procurabant legati
interim dum accederet dominus de Montflore-
au, aliique Venetias profecti, qui tempori,
subeuntibus urbem legatis, advenerunt. Ad
tertium ab urbe lapidem, occurrit Marchio
Mantuanus cum liberis, magna pompa, sti-
pante ingenti tum civium & aliorum, tum
buccinatorum ac tibicinum copia. Salute ul-
tro citroque data, adjunxit ille sese ad prima-
rium legatum, frater ipsius & liberi legatos
secuti. Equis inveci succedebant episcopi, &
cardinalium familiares: familiarum cujusque prin-
cipe officii & urbanitatis ergo adeunte & sa-
lutante Turonensem archiepiscopum, ut po-
te qui primas tum gereret, anhelabat ille sci-
licet præ adeuntium & salutantium multitudine,
qui alii subibant ex aliis. Prodiit obviam
omnis legatorum natio quæ Mantum con-
federat: ipsique adeo Veneti, qui ad quin-
tum lapidem processere, ad eum usque locum
ubi cibus sumebatur, quique ibidem egregia
oratione adventum legatis regis sunt gratula-
ti. Iidem cum Sabaudis altercati sunt utri præ-
cederent; prælores tulere Veneti, cum horam
constitutam antevertissent, interque legatos
iplos fuere collocati. Aulae suæ ministros mi-
sit Pontifex, referendarios, armigeros, cla-
vigeros, aliosque complures; Quid plura?
tanta hominum multitudo extra urbem proces-
serat, ut aditus ejus intercluderet: convenit-
que inter omnes qui cæteros superiores legatos
K 2 ur-

ANNO
CHRISTI
1459

urbem subeuntes viderunt, nihil haecenus quidquam simile contigisse.

Exceptis in urbem legatis, subinde ingressa est Marchionis conjux cum filiabus, quae Turonensis archiepiscopi domum petiere. Diem summus Pontifex constituerat ad solemnem audientiam, quam consistorium publicum vocant; sed quia minus belle tum habebat, distulit in alium diem, neque ultra Mercurii diem tempus extrahetur. Excusavit se pluribus: sibi que constitutum esse ait proponentem legatum audire fuisse, & post illum verba habere. Orationem puto fore longe elegantissimam, quantum auguror. Cujus hoc thema: *Secundum nomen tuum, sic & laus tua in fines orbis terrarum*. Dividitur illa duas in partes, quarum postrema in argutiis & acuminibus tota est. Habebit, ni fallor, pontifex quod aures arrigat. Plurimi e cardinalibus qui argumenti hujus vim & dignitatem nondum satis perspectam habent, suspensi haerent de rei exitu. Est ingens certe & ampla dicendi seges, maxime si spectentur ea quae sunt a Pontifice dicta, de quibus certis autoribus compertum est. Exemplum habere vellem orationis a Venetis habitae, quae sane dignitatis habuit & splendoris plurimum, in rege nostro laudando, cum dicerent rem hanc sine illo, aliisque fœdere cum eo junctis: confici e sententia non posse; immo cum ita compellarent Pontificem: Homo es inopi tenuique loco ortus, & ignoras quid sit Turcis quo instituiti modo bellum inferre. Expectandum est quid magnus rex consilii capiat, & alii sine quibus nihil fieri potest. Quibus verbis valde indignatus est pontifex.

Accesserunt Genuenses, seque addiderunt legatis; excusantes plurimum quod ingressi cum cæteris urbem non essent. Nihil proponunt, sed legatos ubique affectabuntur; uti & ipsi quoque Siculi.

Magno apparatu advenit Austria dux, & ad regis causam sententiamque plane accedit, ac Hispania cum eo tota. Postquam erit peroratum quid animi sit Pontifici intelligetur, quem ajunt minus bene affectum. Quod sane mirum est.

Has literas cum deproperarem, tabellarius qui discessum urgebat, tandem a legatis est retentus dum oratio coram Pontifice habita esset.

Itaque hoc tandem die qui hujus mensis primus & vigesimus est, sacrum consistorium habuit Pontifex publice in ecclesia cathedrali, ut major ex loci dignitate, regis legationi honor haberetur.

Dixit eleganter & copiose Parisiensis episcopus per horas duas & amplius: ab his verbis duxit orationem more gallico: *Secundum nomen tuum; sic & laus tua, in fines terra*. Eam partitus est in duo capita; quorum postremum negotii peracti clausula reservat. Ut enim se geret Pontifex, ita perorabitur ad extremum. Conspergit orationem suam petitis tum e sacra scriptura locis, tum e canonico jure, & aliis artis poeticæ autoribus, quae belle in rem caderent. Præcepta libri elegantiarum super hoc vocabulo *pronunciatio* servavit apprime. Ubi enim dicendum esset aliquid mollius, tum moderabatur apprime vocem & ad suavitatem inlectebat, accentum & omnium ad grammaticæ leges interpunctionum observantissimus: ubi quid asperius dicendum, attollebat vocem tan-

ta cum gravitate & contentione, ut audientes mirifice caperet. Dixit sane confidenter de rege ejusque majoribus multa in eorum laudem, maxime quanto cum animo operam suam Rex studiumque in ecclesiam contulisset, quam & ornasset & vindicasset, id utatis præsertim cum repudiasset schisma, seque Christianum regem haberi & esse voluisset, hominum honore omni & gloria posthabitis.

Egit subinde reliqua oratione idem Parisiensis episcopus de Neapolitano regno, & Genuensi causa. Quibus propositis finem dicendi fecit, exhibita pro more obedientia, & ut olim a superioribus Gallis regibus fieri consuevit.

Absoluta oratione cum oratoris virtutem nosset Pontifex, exorsus est compellendo Parisiensem episcopum, his verbis: Orationem tuam, venerabilis frater noster Parisiorum episcopo, laude dignam audivimus: dictis tuis, non quantum tua elegans postulat oratio, sed pro viribus respondendum. Orationem suam hunc in modum prosecutus est pontifex, eamque in sex divisit partes: primam, de seipso, uti Parisiensis episcopus fecerat, de qua dixit brevissime: secundam de apostolica sede, de qua prolixius, & omnia quae ad ejusdem sedis laudem pertinerent, & ad rem facerent suam, protulit, his hæc verba repetendo: Arbitramur omnes principes catholicos, ecclesiae Romanae & Sedi apostolicæ debere esse subjectos: quod bifariam, perinde ut profertur, sumi potest. Tertia pars, fuit de voluntate ac studio regis erga Romanam ecclesiam, maxime in re præsentis. Quo loco enumerare ac laudare cepit magna Francorum regum factora jam inde a Caroli Magni, atque adeo Clodovei temporibus, & quam vehementer a regibus Christianissimis honorata ac defensa sit Romana ecclesia. Ad Regem cum venisset, laudare illum institit atque extollere mirifice, atque asserere, non posse Turcicos impetus absque illo reprimi: regnum pariter laudavit, variasque fecit descriptiones Franciæ & Galliarum: de qua Franciæ nominis origine, de Parisiensis academias supra cæteras præstantia, de pulcherrimis regni ecclesiis ac monasteriis, multa dixit. Quartum fuit de rege Siciliae, proque ipso. In quo valde attenti fuerunt Catalani cum ad hunc locum ita orsus est pontifex: Pro parte carissimi in Christo filii regis Renati Siciliae ac Jerusalem regis illustris. Quia a domino Ferdinando stabant, solvere voluerunt concionem: verum his silentium indixit pontifex, & audientiam negavit. Quinto dixit de causa Genuensi: quam sibi commendatissimam ostendit, quippe quae ecclesiarum ditionem ac patrimonium spectat. Sextum postremumque locum occupavit obedientia & reverentia filialis, pro qua & se, & fratres suas cardinales gratias habere dixit.

Iis explicatis, legati regis Siciliae, regis Christianissimi legatis assistentibus eandem in formam, obedientiam pro regis Siciliae ditionibus omnibus præstiterunt, in quam a rege prius concepta fuerat, his verbis: Rex Siciliae, uti membrum sequens regem Christianissimum caput suum &c. facit & adheret &c.

Locuti sunt deinde Genuenses in hunc modum: Nos Januenses subditi & fideles Christianissimi domini nostri Francorum regis, præbemus obedientiam de omnibus terris &c. do-

ANNO
CHRISTI
1459

ANNO
CHRISTI
1459.

dominiis, ubilibet &c. quemadmodum fuit A
expositum pro parte ambasiatorum Christianif-
simae majestatis. Instrumentum potestatis a Re-
ge legatis datæ de Gallico in Latinum conver-
sum pridie fuerat, suafu cardinalium storavilla-
ni, & Avenionensis: illudque pontifex summa
voluptate audiit.

His confectis, compellavit pontifex Austris
ducem, qui ut honorem adderet legationi,
interesse consistorio voluit. Uno verbo trium-
phat Francorum gens: legationem affectati
sunt semper Hispani tum in consistorio tum in
urbe, iis suffragati quæ regis nomine fierent.
Agnoscat Pontifex vires ac potentiam Regis.
Spero lætissimum exitum habitura omnia. Du-
bitabat Pontifex an consilium esset obedientiam
illi certis conditionibus exhibere. Sed humanif-
sime tandem excepit legatos, iisque palatium
suum, in quo habitarent, obtulit. Mantuz
21. Novembris.

PII PAPÆ II.

Oratio habita in conventu Mantuano.

Non extat
hec oratio
Pontificis
episcopi.
*Respondet orationi Guillelmi Parisiensis episcopi,
oratoris Regis Francia.*

MULTA hic hodie magna que dicta fuerunt,
auditu digna. Nam quatuor orationes C
audivimus, quarum tres tum pro carissimo fi-
lio Carolo Christianissimo Francorum rege illu-
stri, tum pro carissimo filio Renato etiam re-
ge illustri, tum pro præpotenti Januensium po-
pulo dictæ sunt: altera maximo eloquentiæ
splendore ostendit orator elegans & doctor Gre-
gorius, quantum polleret religio, dignitas,
& illustrissimus Austriæ sanguis. Tua oratio,
venerabilis frater Parisiorum episcope, lauda-
tione non eget: nam congesta coronæ hujus
atque confessus totius attentio quanta fuerit,
plene ostendit: elegans quidem verborum orna-
tu, plena & artis & venustatis, sententiarum
varietate redundans, quodque his majus est,
elocutione suavi: cui respondebimus non ordi-
ne illo quo per te dicta est, sed quo multa
prætereuntes, majora collegimus: sex partes
inde complexi, quarum quidem prima laudi-
bus personæ nostræ niti magnopere visa est,
secunda beatissimi Petri, cujus nunc insidemus
sedi, dignitatem aperuit: tertia, præstitam
per eundem Christianissimum regem explicavit
obedientiam. In quarta commendavit nobis Chri-
stianissimus rex Renatum regem, populumque Ja-
nuæ: quinta in ipsius regis atque regni Fran-
corum laude versatur: sexta, optimam vo-
luntatem regis ejusdem expressit, in eo quod
pertingit expeditionem in Turcos.

Quod primum attinet, non inflatur, non
extollitur laudibus, infirmitatis suæ conscium E
pectus. Scimus quidem & agnoscimus nostras
infirmitates, nec arbitramur aliud, cur Divi-
na bonitas nos ad sacri vicariatus Petri solium,
& fastigia sancta provexit, nisi ut ex nostra
tenuitate luceret sua potestas, ex imperfecto
nostro fulgeret virtus ipsius, qui piscatores,
qui homines, & vulgo qui infirma mundi ele-
git, ut fortia quæque confunderent; utque
tot miraculorum fulgorem, tantam vim fidei,
quæ potestate mundum omnem complexa sit,
quæ ubique radices egerit, non hominis cu-
jusque merito, sed ipsi soli Deo adscriberemus.

Concil. General. Tom. XXXII.

Præclare vero cui meritis impares insidemus bea-
tissimi Petri sedem laudasti, quam nemo præ-
stantissimo ingenio & flagranti studio satis di-
gne unquam laudavit.

Non enim principes, non reges, non im-
peratores, non potentes populi, non patrum
& conciliorum decreta Romanam & Apostoli-
cam sedem fixerunt & crexerunt; nec ullis sy-
nodicis constitutis, omnibus ecclesiis per orbem
prælata est: sed omnes ecclesias per orbem spar-
sas universum, unam ecclesiam esse, unum si-
bi thalamum, & ipsius præsidem fore beatum
Petrum, voluit Christus verus homo, qui re-
gnat in Trinitate verus Deus. Hæc sedes est
una perfecta matris suæ, una electa genetricis
suz: hæc est apostolica sedes, quam verbum
illud, per quod cælum & terra creata sunt,
non hominum mortalitas fluxa, instruxit: hæc
quam prophetarum præfatio constituit Deus,
super gentes & regna, quam apostolorum te-
stimonio, martyrum sanguine, imperialis se-
dis adeptione, munivit: hujus ordinationi
quisquis resistit, utique potestati Dei re-
sistit.

Nemo in pravum sensum sermonem nostrum
detorqueat, nemo carissimum in Christo fi-
lium Carolum Francorum regem illustrem putet
a nobis infimulari: nam Christianissimus ille
rex, ut audivistis, obedientiam apostolicæ se-
di omni ornatu impendit: sed illos loquimur,
qui aliud aut docent, aut sentiunt, quam ip-
se, qui est caput totius ecclesiæ, cui ait Do-
minus: Tu es Petrus, & super hanc petram ad-
ficabo ecclesiam meam. Matth. 16.

Nemo se fallat, nemo veritatem fidei per-
fida prævaricatione corrumpat. Ecclesia una
est, quæ in multitudinem latius incremento
fecunditatis extenditur, quomodo multi radii
Solis sunt, sed unum lumen & rami arboris
multi sunt: sed robur unum tenaci radice fun-
datum, & quomodo de fonte uno rivi plurimi
defluunt, & numerositas licet diffusa videatur
exundante copiæ largitate, unitas tamen ser-
vatur in origine. Avelle radium Solis a corpo-
re, divisionem unitas non capit; ab arbore
frange ramum, fructus germinare non poterit;
a fronte præcide rivum, præcisus decrescit.
Sic ecclesia Dei luce perfusa per totum orbem
radios suos porrigit; unum tamen est, quod
ubique diffunditur, unum tantum caput est,
& una origo, & una mater ecclesia, quæ in-
corrupta unam domum novit, unius cubiculi
sanctitatem casto pudore custodit. Alienus est,
profanus est, hostis est, & habere non potest
Deum patrem, qui Romanæ sedis, quæ uni-
versalem ecclesiam virtute complectitur, non
tenuerit unitatem. Hæc sedes demum est,
quæ potestatem ligandi atque solvendi accepit:
quam si quis corripientem, corrigentem, ju-
bentem contempserit, censeri debet sicut ethni-
cus & publicanus. Positus in petra legitur Moy-
ses, ut faciem Dei contempleretur. Super hanc
petram ædificavit ecclesiam suam præpotens Deus:
quam qui non agnoscit, Divinam præsentiam
intueri non poterit. Sola quippe est per quam
Dominus sacrificium accipiat libenter; sola,
quæ pro errantibus intercedat fiducialiter;
sola est, quæ intra se positos valida cari-
tatis compage custodit. Hæc est arca &
navis, quam ingressi non immerguuntur di-
ludio, sed super aquas erecti in sublime
feruntur: omnes autem extra istius sedis arcam
præclusos diluvium extinguit & perimit.

K 3

No

ANNO
CHRISTI
1459.

ANNO
CHRISTI
1459.

Nemo sibi blandiatur, contumaciam auctoritate istius Apostolicæ sedis potestatem retrin-
gi, quam incommutabilis Dei sententiam firmavit: neque quorumlibet doctorum & magistrorum in adversum audiantur opiniones, quæ concilium Florentinum destruxit. Quicumque enim ab unitate istius sedis, ab auctoritate beati Petri se jungitur, ingredi non poterit januam regni cælestis. Diximus pro angustia, & pro hora jam altiore, fortasse diffusius; pro hoc domicilio imperii Divini, religionis & gloriæ, pro imagine cælestis solii & excel-
sæ, parum, pro qua nimium dici non potest: sed nos utcumque materia locuples, longius trahit.

Nunc vero tertium, quod obedientiam præstitam vice Christianissimi regis attinet, illam nos & venerabiles fratres nostri sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, ut est integer delata, complectimur. Habet hoc a natura Rex, & a majoribus in se transfusum, tuerique non immerito debet obedientiæ meritum, quod sacrificiis præferri divinitus promulgata lex sanxit: beneque prospicit suo decori, suæ gloriæ, suæ salutis, cum securis semper Romanæ sedis obedientiam suis majoribus videat evenisse prosperitatem, quodque quantum quilibet regum detraxit ex obedientiæ studio, tantum amisit ex gloria.

Quod quarto loco efflagitasti, carissimum in Christo filium Renatum regem Siciliæ illustrem, Januensemque populum commendatos habeamus: nos quoque velimus Christiano illos favore complecti; Cum & responsuri simus suo loco legatis ipsius, hanc rem differemus, illam strictim tunc tractaturi: quia secretior locus ad ista petitur a te, & polliceris tunc nobis aperta ut plurima latius.

Quintum vero, cum tu venerabilis frater sis exortus collaudare ipsum Christianissimum regem, nec sustinet angustia temporis, nec satis dicere possumus ad dignitatem, neque etiam opus est extollere universas prope quas audivimus inesse ipsi virtutes: nec fas est Solem facibus adjuvare, ut nunc dicebat regis Renati orator. Nec una Francorum regum progenies est, quæ magnitudine dominii antistat aliis. Nam C. Cæsar quem cosmographi sequuntur, latissimam Galliam propterea ostendit, quod eam descripsit complecti quidquid inter Oceanum, Rhenum, Alpes, montes Pyrenæos continetur. Vetustas vero gentis Francorum jam satis constat pluribus annalibus, eaque ad orientalem primum plagam sedit, demum magna hominum vi Gallias in-
gravit. Qui selederunt, non Francorum, sed Franconum retinent nomen. Illud autem regum genus, quod ab Orientalibus tractum, est Francorum nomen adeptum, ut venit & migravit, Galliam suis virtutibus illustravit, ad-
juxit quoque non omnem: Helvetiorum nempe populi, paucisque exceptis Belgæ gens, secluduntur ab ipso regno.

Nihil vero videtur præstabilius regni ipsius religione, qua semper sic floruit, ut præcipui Romanæ sedis defensores, & fidei athletæ, omnibus regibus aliis Christianissimi nominis semper gloria præstiterint Francorum Reges. Quid enim tam admirabile, quam cernere in ipso regno sparsos tanquam flores, ecclesiasticos cœtus, & præter infinitam in ipso regno collegiorum multitudinem, centum & unum episcopatus, & innumerabilem in illo mona-

sterialium ubique opus illustre, illustres opes, unumque regem Francorum (si bene Salomon, in multitudine, inquit, populi gloriæ regis) qui admirabili populorum multitudine, virorumque viribus polleat, quibus natura sit datum, ut acres ingenio, pugnacissimi bello reperiantur. Sunt quidem in regno ipso ducatus & plures maximi, comitatulque æquandi regnis & mite cælum, ær suavis, fertilis ager. Sunt in ipso studia plurima scholasticorum, sed tuum illud Parisiorum, venerabilis frater, fertur illustrius, in quo theologiæ maxime necessaria doctrina viget, ex quo etiam magisterium promeruisse, magni honoris, maximæque difficultatis existimatur. Ita omnibus & fortunæ, & naturæ, & doctrinæ, & religionis puræ, præditiis collustratur Franciæ florentissimum regnum.

Quid reges veteres majoresque hujus Christianissimi regis, qui non solum regibus plurimis & maximis anteponebantur, sed veteribus illis Scipionibus Corneliisque compararentur? Celebratur ab oratoribus pluribusque poetis virtus eminentissima Caroli Magni, & Ludovici primi. Fuerunt & Dagoberti & Philippi reges, quorum virtutem Carolus ad præsens rex & reddit & imitatur. Nam & religionis & ceremoniarum fertur observantissimus, & præclara regnorum gubernatrice sapientia, regnum quod dissipatum accepit, florentissima pace tranquillitateque moderatur. Est autem ex sapientia regis, populorum pax, & tempestatum fluctuumque secunda depulsio. Plura de æquitate, de justitia, de temperantia, de pietate ipsius, dicenda forent: nisi defatigatis animis ex auditione quatuor orationum, hora detraheret dicendi prolixitatem.

Quod igitur exordium sumpsisti, quasi jure nostro ad extremam orationis partem sumemus: *Secundum nomen tuum, sit & laus tua in fines terra.* Nam cum oppugnantibus Turcis Christianorum fines imminet extrema calamitas, in Rege vero sit ea potentia, ut ipse vel solus, vel cum paucis aliis, mederi possit: nos tui thematici, venerabilis frater, nolumus auctoritatem negligere: nos enim & regem, qui & Christianissimus sit & appelletur, & regem Franciæ Carolum, dictis per te votis alloquimur: *Secundum nomen tuum, sit & laus tua in fines terra.* Calamitas Græcorum jam diu deserta est, jam Latinorum quotidianæ clades per omnes angulos orbis intelliguntur. Quid tam regium, tam liberale, tam dignum nomine regis, quam opem ferre periclitantibus, succurrere afflictis, dare salutem periclitantibus, liberare periculis fratres eodem secum baptismatis fonte renatos, retinere quos Turcus lacessit principes in dignitate? Quid tam decens Christianum regem, quam Christianæ religionis decus armis contra arma, vi contra vim protegere, nec sinere tot Christianas provincias in servitutem Turcorum & fœdam superstitionem perverti? Quid tam proprium Franciæ, quam semper ad omnes pia fide paratas expeditiones tenere arma, quibus protegi valeat Christianus populus, vel impetere fidei hostes, vel se ulcisci lacessitam? Nulla certe legitur expeditio adversus infideles acta insigniter, in qua Francorum non polleat nomen, eniteat virtus, fulgeat fortitudo, multaque pereximia gesta. Per Antiochiam, per Hierosolymas, per Damascum, Syriam, Phœnicem, & usque Mesopotamiam, pro populi reli-

ANNO
CHRISTI
1459.

ANNO
CHRISTI
1459.

religione arma circumtulere, victoresque regionibus illis sunt dominati: quamquam hæc postea per inertiam nostram amisimus.

Ac ne plura quæ sunt innumerabilia connumeremur, multis in historiis legimus illum prope divinum regem Carolum Magnum, cujus exemplis incumbere Carolus Christianissimus rex debet & studet, & Ludovicum regem, multosque Francorum reges legimus, quorum per Italiam, Africam, Syriam, tum religionis, tum fortitudinis fuerunt impressa vestigia. His unum studium peculiare fuit, tueri fidem & defendere sedis apostolicæ autoritatem. Id quidem agentes tanquam gratissimi: nam & illecti & provocati, & apostolicæ sedis beneficiis amplissimis præventi, tanto animo tanta gesserunt: tum præter cætera ab ipso fonte & capite Christianæ religionis apostolica sede, ad eos fidei religio orta, & per totum occidentem diffusa fluxit, & emanavit. Nos ista tanta tamque multa longius produceremus, nisi alio tempore aperturum te in hanc rem plura pollicitus esses: & nisi defatigatio hujus coronæ atque confessus, horaque tardior, amplioris sermonis eriperet aviditatem.

Integram non esse hanc Pii orationem intelligimus ex Petri narratione supra descripta: qui dicta sum a pontifice nonnulla asserit, quæ hic non extant. Deinde orationis hujus partem non omnino idem ordo est, qui tum a Gobelino, tum a Petito refertur. Quia tamen vera sit Pontificis ad Parisiensem episcopum responsio, postea fortasse recognita, dubitare non possumus: cum & eam compellet Pontifex, sequæ respondere profiteatur orationi, cujus ille initium duxerat ab his Davidis vocibus, secundum nomen tuum, sic & laus tua in fines terræ.

Quæ deinde, quod ad Gallicanam legationem attingit, secuta sit, ex Gobelino repetendum.

Post dies aliquot, inquit, advenies Franci Pontificem, habere se aliqua dixerunt, de regno Sicilia, quæ præsentibus nonnullorum principum legatis exponere vellent. Pontifex libertatem fecit advocandi quos cuperent. Adventaverat Imperatoris nova legatio, cujus principes fuere, Joannes episcopus Eketensis, virtute & autoritate insignis, & Georgius Tridentinus Pontifici jampridem notus, tum Carolus marchio Badensis, cui soror Imperatoris nupsit. Aderant & legati Castellæ regis, episcopus Ovetensis, & monachus quidam Ordinis Minorum, ex Judæis ad Christianam religionem conversus. Indigna tanto principe legatio. Miserat & Alfonso Lusitanæ rex oratores suos non ignobiles. Hos & alios plures accesserunt Franci: adveniesque Pontificem, Rotomagensis baillivio dicendi provinciam mandare: qui factis silentio, Francorum, quos appellavit Liliatos, egregia pro religione facinora, & quot in apostolicam sedem beneficia contulissent, longa oratione narravit. Regnum Sicilia quo pacto ad eos pervenisset, & quanto sanguine fuisset emptum, exposuit. Alfonso armis non jure usum. Qui eos eiecit, indigne Pium fecisse, qui filium Alfonso spurium ac coronæ indignum, tanto regno præfecisset, Renatum sprevisset verum regem, quod Calixtus, quamvis Aragonensis, efficere noluisse. Injuriam passos esse a Pontifice Francos. Pium, qui nobilissimo Liliatorum spreto sanguine prætulisset Aragonenses, petere ut inconsulte facta, consulte revocaret, Renato regnum decerneret, Ferdinandum reii-

ceret; sic futurum, ut contumelia Francis illata compensaretur. Hæc orationis sententia fuit.

Quibus auditis cristas cuncti erigere, quæ Francis erant amici: & quasi victores exultare; nec ausurum respondere Pontificem arbitrari. Ipse vero paucis pro tempore usus: Audivimus, inquit, oratores regii, quæ pro Renati causa dixistis, non sine accusatione nostra. Nos quæ fecimus in regno Sicilia, consulente cardinalium senatu gesta sunt: nunc si revocari tanquam injuste acta petuntur, æquum est, ut eorum consilium exquiramus: quo habito, responsum & querelis & petitionibus vestris dabimus. Atque ita conventum dimisit.

Posthæc Pontifex gravi ægitudine stomachi affectus est, & arida tussi adeo vexatus, ut de vita ejus & ipse & medici dubitarent. Franci vero ea re cognita, simulationem esse non ægitudinem dicere, responsum exigere, properare, instare, victum Pontificem suis rationibus existimare, ac propterea responsum effugere. Quod cum Pius cognovisset: Et si me, inquit, media in concione mori oporteat, respondebo: nec vincet animum dolor, nec faciet ægritudo, ut timere videar. Vocatis igitur cardinalibus, & communicato responso quod facturus erat, quamvis nonnulli inter paucos respondendum suaderent, ipse legatos omnes principum accessit iussit, & qui præstantes erant in curia viri. Qui cum frequentes convenissent, Pontifex languidus, & ingenti dolore oppressus, cubiculum exiit, & in aula sua, sublimi sedens solio, indico silentio, pallidus, & admodum anxius, vix fari poterat: at ubi calor invaluit, ardens, dicendi vi dolore superato, ac fluentibus verbis, sine ullo labore locutus, trium horarum habuit orationem.

Eam hic tibi ex Dacheriani Spicilegii tomo VIII. repræsentato.

P I I P A P E I I.

D Responsio ad orationem Oratorum Gallicorum in conventu Mantuano.

Responsuri verbis vestris, insignes Oratores, quæ superioribus diebus ad nos habita longe plura continuerunt, quam scripta nobis postmodum reddita: non audeamus cum Salvatore nostro dicere: *Quis vestrum de peccato nos arguet?* sumus enim peccatores, non negamus, & iniquitate circumdati. Solus ille bonus, solus immaculatus & innocens agnus, solus irreprehensibilis in hoc mundo versatus est, quem digito Joannes ostendit, dicens: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollis peccata mundi.* Possemus tamen & audeamus ipsis verbis uti, quibus Salvator usus est cum impie nefarieque cæderetur: *Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo: si autem bene, quid me cadis?* Verba vestra quamvis modesta fuerint, & nihil a vobis dictum est impudenter, nihil insolenter: existimationem tamen nostram apud intelligentes & oculatos viros non parum læsere. Nam quid aliud insinuavit vestra oratio, quam Sicilia regnum Renato regi exploratissimo jure deberi, & nos a reatitudinis tramite deviasse, qui illud alteri concessimus, & inclitam Francorum domum de Romana ecclesia optime meritam negleximus atque contemp-

Jan. 8.

Jan. 1.

Jan. 10.

mus,

ANNO
CHRISTI
1459.

ANNO
CHRISTI
1459.

mus, ex qua Renatus ipse natus est? Hæc enim licet ea reverentia exposuistis, quæ hoc loco digna est, & qua tanti regis oratores uti decuit: reprehensos nos tamen & læsos esse his sermonibus nemo sanæ mentis ignorat. Licet igitur dicere cum magistro & domino nostro: si male locuti fuimus, id est, si quid injuste circa regni Siciliæ dispositionem egimus, testimonium perhibete de malo; si autem bene, quid nos cæditis?

Sed minime hoc testimonium neglexistis. Ostendere conati estis multis rationibus, regnum Siciliæ ad Renatum pertinere, cujus progenitores ab ecclesia Romana investiti, possessionem ejus diuturne obtinere: a Karolo scilicet, quem primum in eo regno vocant, usque ad hunc Renatum, quem Alfonso rex Aragonum armis deturbavit. Etenim quamvis aliquando Hungariæ reges, quos vocant Dyrrhachienfes, regnum illud obtinuerint: a Karoli tamen sanguine, ex quo illi descenderant, non abiit: jus autem Dyrrhachienfium a Johanna prima ex voluntate & decreto Romanæ sedis in Ludovicum Andegavensem regem sanguine Francorum genitum, postea transfusum est: in quo successit filius sui nominis, & iterum nepos Ludovicus tertius, & denique Renatus, de quo nunc agitur, & cui regnum hoc non solum ex concessione Romani pontificis Eugenii, sed paterno & avito successionis jure deberi putatis.

Commemorastis deinde Francorum in apostolicam sedem præclara & multa merita: quibus postergatis aut oblivioni traditis, haud recte a nobis esse factum contenditis, quod regnum Siciliæ in Aragonensem familiam transmiserimus. In quo non solum nos, sed prædecessores nostros arguitis, & tum injustitiam, tum ingratitude Romanæ primæque sedis accusare videmini.

His nos moribus impetiti, his colaphis cæsi, his vulnerati sagittis sumus: sic vos testimonium de malo nostro perhibetis. Non dicemus hic quod ex officio dignitateque sedis nostræ competit: oves pastorem suum non accusent, neque reprehendant: non damnabimus feram, tanquam surgat adversus illum qui trahit in eam. Beatum Petrum apostolum principem, cujus locum tenemus indigni, potius imitabimur, qui reprehensus quod gentibus divertisset, rationem facti sui reddere non recusavit. Neque beatum Leonem IV. si oportuerit, sequi pigebit, qui ad Ludovicum imperatorem scribens: Nos, inquit, si quid incompetenter egimus, & in subditis justæ legis tramitem non servavimus, vestro ac missorum vestrorum cuncta volumus emendare re judicio. Sic enim ex humilitatis dispensatione sæpe nostri prædecessores factitarunt, ut rationem de omnibus etiam minimis, redderent eorum quæ fecissent. Neque enim, tanquam dominantes in clero, sed forma facti gregis, esse debemus, non ignorantes, potestatem in ecclesia ad ædificationem, non in destructionem nobis attributam: & quod tanto promptiores ad reddendam rationem nos ipsos exhibere debeamus, quanto majoribus cumulati donis & præventi gratiis a Domino sumus. Nam multa quæ aliis essent minora & digna venia, peccata nobis capitalia sunt. Verum est enim quod ille ait, quamquam profanus & hæreticus auctor.

Omne animi vitium tanto conspectius in se

Legi feram ex 11a. 10. 15.

1. Pet. 1.

ANNO
CHRISTI
1459.

A Crimen habet, quanto major qui peccat habetur.

Quod si pie & juste vivere præceptum omnibus est: hoc tamen Romanum præfulem præ cæteris decet, qui gregis Domini pastor & caput ecclesiæ, suo exemplo reliquos trahit: hunc non solum esse propter seipsum, sed videri quoque bonum propter proximos oportet. Neque cuiquam tam necessarium est, quam summo sacerdoti, famam servare bonam, cujus neglectores testimonio Salomonis crudeles habentur.

B Feretis igitur æquo animo, præstantissimi oratores, si nostri nominis curam gerentes, innocentiam nostram tum cæteris omnibus, tum regi vestro excellentissimo, notam facere studebimus, & de his quæ sunt nobis objecta purgabimur. Etenim quamvis per infamiam & bonam famam transeundum esse Apostolus ait: summo tamen studio inuitendum est, ut falsi rumores cessent, & boni nominis odor custodiatur, & omnis calumnia procul absit. Putabamus quidem regem Franciæ nihil sinistra de nobis credere, in his præsertim rebus quæ suam serenitatem concernunt. Nam teste Deo, cui mentiri sceleratissimum est, suum honorem, suam gloriam, & domus suæ claritatem, regni que potentiam, semper magni fecimus, & multa in ejus laudem publice privatimque sumus locuti. Nunc de nobis cur male sentiat, & cur sibi putet injuriatum, non possumus non mirari. Delatorum hæc jacula sunt: suggererunt impii pio regi, non vera: falsa calumnia nobis imposita est. Angeremur cruciaremurque vehementius, nisi sciremus solitam esse apostolicam cymbam sæpenumero fluctuare, & procellis agitari frequentibus. Semper virtutes invidia sequitur, feriuntque summos fulgura montes. Symmachum & Damasum prædecessores nostros falsi accusatores in magna dejecere pericula. Nec Petro nec Paulo calumniatorum verba pepercere.

C Non est discipulus supra magistrum, nec servus major domino suo. Salvatorem nostrum alii vini potatorem, alii dæmonium habere mentiti sunt. Quid mirum, si & nos vilis pulvis ac cinis, labiis subjaceamus iniquis? Non dolemus, quod nos lingua dolosa prosequitur: sed regi optimo pessimam linguam fecisse fidem, molestissime & amarissime ferimus. Recte Pythagoras hirundinem, id est garrulum, & verborum relatores, in domo non esse tenendum monuit: & propheta liberari sæpe optat a labiis iniquis & lingu. dolosa.

D Vulneraverunt nos verba malorum, & apud sapientem regem velut stulti habiti sumus: stultos dicimus, quia omnis injustus stultitiæ argui potest. Injustitia nobis & ingratitude imputata est, quoniam Renato regi bene merenti jus suum abstulisse dicimur. Tolerabimus hanc infamiam? an potius innocentiam nostram & apostolicæ sedis clementiam, justitiam, æquitatem, benignitatem, omnibus ostendemus? Vos regii oratores, filii estis apostolicæ sedis: non audietis inviti matrem vestram objecta sibi diluere crimina. Docti & justis estis: libenter quæ justa sunt audietis. Regem vestrum magnopere colitis: gratum vobis erit, illi nos nihil injuriatos fuisse verbis nostris intelligere. Ipse quoque rex, ut nostra fert opinio, quæ sibi de nostro in se aut suos odio relata sunt, ut falsa demonstrantur plurimum cupit: satisfaciemus desiderio

Matth. 16.

Psal. 119.

rio

ANNO
CHRISTI
1459

rio suo, & vobis, qui etsi vestra oratione A
existimationem nostram haud parum laesistis,
non tamen vestro nomine locuti estis, sed re-
gis, cui remote a nobis agenti facile fuit fal-
sa pro veris inculcare. Sed jam ad rem ve-
niamus, vobisque per singula capitula respon-
deamus.

Duo principaliter per vos proposita sunt.
Primum Januam respicit, alterum regem Re-
natum. In primo commendastis nobis nobi-
lem populum Januam, qui commendatissimus
nobis erit, & suis meritis & regia contempla-
tione. Petivistis archipresulem ejus urbis,
tanquam laese majestatis reum, ad aliam ec-
clesiam transferri. Obstant desiderio vestro
decreta summorum pontificum, quae prela-
tos invitos non cognita causa transferri prohi-
bent: quod etiam in concilio Constantiensi
exitit repetitum. Placeat tamen vobis re-
quirentibus causam adversum eum committe-
re, & juxta canonicas sanctiones procedere.

Supplicastis deinde ut heredibus Perrini quon-
dam Januensis Ducis, in ea causa quam ha-
buerat adversus mercatores Avinionenses, silen-
tium imponamus. Non est moris nostri silen-
tium cuiquam imponere, nisi causa diligenter
inspecta. Suspendemus tamen censuras jam ful-
minatas ad aliquod tempus, ut interim nego-
tium discuti possit, & justitia vobis favorabili-
ter ministrari.

In secundo principali membro quatuor capi-
ta esse notavimus: primum, jus Renati regis
illustris in regno Siciliae; secundum, glorio-
sa Francorum gesta; tertium, contumeliam
eis factam; quartum ac postremum, petiti-
ones regis conclusit. Reddenda est sua unicui-
que particulae responsio succincta, & pro rei
magnitudine brevis.

Nam quod primum dicitis, regnum Siciliae
regi Renato deberi: neque probamus, neque
improbamus, priusquam causa discutatur.
Quod si dicat aliquis, cur ergo indiscussa &
incognita causa Ferdinando regnum commisi-
sti? reddetur inferius ratio. Nunc tantum
hoc dicimus, nos vestro juri minime adversa-
ri, neque ullam esse gentem, cui de illo re-
gno magis quam Francis favemus, si consti-
terit eis jus competere. Nam cur nos Franco-
rum genus excluderemus, quod tum nobilissi-
mum, tum virtutis amantissimum est, ac de
nostra sede optime meritum? Non excludimus
nos Francos, sed excludos invenimus; non
praetulimus aliquem sanguini vestro, sed pre-
latos invenimus; non viam novam reperimus,
sed veterem tenuimus; nihil juri Francorum
detraximus, quamvis regnum ac regni coro-
nam Ferdinando certo modo concessimus, sicut
postea suo loco ostendemus. Sicubi de jure
contentio, nihil aliud nobis incumbit, quam
partibus auditis jus reddere, qui regni Siciliae
directum dominium Romanae ecclesiae nomine,
nullo dubitante, retinemus.

Verum sicut ea quae de Renati regis jure
dixistis, neque negamus, neque probamus:
ita & illa manifeste atque apertissime confirma-
mus, quae de gestis Francorum magnificentis-
simis, & eorum ingentibus meritis in medium
attulistis. Magna est Karoli Martelli, jam
major Pipini, maxima sequentis Karoli, qui
ob ingentia facta id Magni cognomen adeptus
est, quod Alexander Macedo orbe subacto,
& Cnejus Pompejus, & Constantinus primus,
clarissimis rebus gestis meruere. Plena est is

omnis Francorum historia, nulla unquam utas
vestrae gentis gloriam conticecet. Nam quis
Danos Normannosque religionem Christi per
Galliam persequentes compescuit? Franci. Quis
Saxones toties fidei catholicae rebellantes per-
fregit? Franci. Quis Bohemos ac Polonos
Christiano nomini insultantes redegit? Franci.
Quis Hungaros Pannonias devastantes coer-
cuit? Franci. Quis Longobardos Romanam
diripientes Ecclesiam conterruit? Franci. Quis
Graecos ex Campania atque Apulia expulit?
Franci. Quis Saracenos Trigacia deturbavit?
Franci. Quis citeriorem Hispaniam ex manu
eorum eripuit? Franci. Quis Antiochiam,
Ptolemaidem, Alexandriam, & nostrae salu-
tis officinam Hierosolymam, ex Barbarorum
dentibus aliquando extrahere praesumpsit? Fran-
ci. Qui usque ad Euphratem & Tigrim si-
gnum crucis portare, ac ipsam Mesopotamiam
urbem Christiano nomini restituere ausi sunt?
Franci. Quis vexatam, laceratam, concu-
tam, & omnibus modis a tyrannis oppressam
apostolicam sedem in pristinam libertatem &
gloriam reduxit? Franci.

Non sunt haec ignota: non potest abscondi
civitas supra montem posita: nulla gens tam
barbara, tam inculta, tam inhospita est, ad
quam Francorum gloria non pervenit. Illustre
gentis vestrae nomen in omne permanebit aevum:
patres filiis, filii nepotibus in generatione &
generationem nobilissimi sanguinis excellentiam
& clarissima facta referabunt. Exigit sibi Fran-
corum virtus monumentum aere perennius, quod
nulla destruat vetustas.

Sed cur haec ante oculos nostros commemo-
rantur, qui nunquam ea negavimus, sed pu-
blice ac privatim honoris causa saepe recitavi-
mus? An ista commemoratio exprobratio est
immemorae beneficii? Nemo qui vos audit,
oratores, alio sensu locutos putat. Et sane
ita est. Nam cur haec vos retulistis majorum
insignia? Cur veterum imagines ante oculos
nostros posuistis? Cur triumphos & vestrae gen-
tis trophaea commemorastis, & Romanam ec-
clesiam suis adjutam juribus? nisi quod indi-
gna perpeffos esse Francos arbitramini, qui-
bus post tot beneficia, tum religioni, tum
fidei catholicae, & Romanae ecclesiae praestita,
regnum Siciliae est adeptum? Ingrata igitur
sedes apostolica, ingrati & nos, qui bene me-
rentibus jus suum auferimus, indignis alienum
concedimus.

Excusanda est hoc loco sacrosancta Romanae
& apostolicae sedis auctoritas, & ab ingrati-
tudinis nota eximenda tanta majestas. Ad quam
rem necessarium est, ut & beneficia referan-
tur, quae Romani praesules in Francorum fami-
liam contulerunt: neque erit inutile & hanc par-
tem cognovisse.

Fatemur, magna sunt, neque quispiam par-
va dixerit, quae Francis Romanae sedis praestite-
runt: sed & mater apostolica sedes bene me-
rentes filios suos non rejicit, nec laborantes in
vineam Domini mercede debita fraudat. Horum
siquidem qui b libata gessere perpetuo memo-
ratur. Quaecumque haec tenent, quaecum-
que habuit, in augmentum gloriae eorumque
salutis contulit: semperque ut domum illam
praecipuam tenuit, cujus praesidio in suis ad-
versis se tueretur; sic & primam habuit, in
quam omnem amoris, benignitatisque suae si-
num effunderet. Nam si vetera simul & nova
recolimus, beneficentissima semper inventa est

beati

ANNO
CHRISTI
1459.

Mellam.

b Ferr. qui-
libet ut gef-
fere, perpe-
tuo mune-
ratur. H.

ANNO
CHRISTI
1459

Epist. 5.

beati Petri & summi præstulis cathedra, cum in A
ceteros omnes, tum in Francos, in vestros.
Instamus hic paululum, & quantum generi
vestro profuerit, quantum faverit, quantumque
confuluerit, animadvertamus. Quis vobis lu-
men fidei, quis legem evangelicam, quis Chri-
sti sacramenta, quis viam vitam, nisi sedes apo-
stolica monstravit? *Eratis aliquando tenebra,*
nunc autem lux in Domino estis. Eratis mancipia
satanae, nunc filii Dei per adoptionem facti
estis: oratis gehennae servi, nunc hereditatem
regni caelestis expectatis. Unde vobis hæc li-
bertas, nisi per primam sedem, quæ missis in
Galliam atque Germaniam prædicatoribus ver-
bi Dei, extirpato lolio, boni tritici semen in
cordibus patrum vestrorum seminavit, & aber-
rantes Francos ad ovile Christi perduxit? Ni-
hil his majus adinveniri potest, nulla his com-
pensari bona, nulla beneficia, nulla obsequia
possunt: spiritualia hæc, & tam vestra quam
aliis nationibus communia.

Ad secularia veniamus: & in his quoque
multa sunt quæ recenseri possunt ab apostolica
majestate in Francorum prosapia congesta cu-
mulataque dona. Languerat eorum regnum,
& ad eorum interemptionem defluebat in mani-
bus Childerici inutilis regis. Non tulit Za-
charias antecessor noster nobilissimi regni rui-
nam: sed missis legatis regem totondit, & in
monasterio reclusit, Pipinoque, qui major do-
mus esset & ingenio valeret, regimen, no-
men, & gubernationem commisit. Atque ita
servatum est Franciæ regnum, & in gentem
quæ nunc regnat derivatum, quod per rectam
lineam in aliam familiam deferretur. Nam
Pipinus, quamvis Francus, regis ab sanguine
natus, gradu tamen remotior erat. Hanc ille
ex apostolica sede gratiam tulit, nec mino-
rem filius ejus Karolus consequutus est. Nam
cum defuncto patre germanus quoque Karolo-
mannus obiisset: uxor ejus Berta Hildegarda
uxoris Karoli gloriæ invidens, ad Desiderium
Longobardorum regem cum liberis confugit,
quos ille benigne suscepit, existimans per eos
Francorum vires se facile concussurum, præ-
sertim si Romanus præsul ex filiis Karolo-
manni alterum in Franciæ regem inungeret.
Præsidebat tunc in apostolica sede Hadrianus
primus, qui neque precibus, neque minis,
neque promissis ullis flecti potuit, ut impio
Desiderii desiderio consentiret, quamvis exar-
chatus Ravennas, & omnis ager ecclesiæ,
Longobardorum ferro diriperentur, & igne va-
starentur. Quæ res Karolo unitum regnum re-
tinuit.

Magnum hoc: sed majus illud, quod Leo
tertius Romanus præsul in eundem Karolum
contulit. Etenim Leone quarto, qui duos
inter Constantinos imperavit, alterius filius,
alterius pater. Italiam negligente, & in hæ-
resim lapsa, qui sculpturas imaginum exhor-
rebat prohibebatque: indignatus Leo ponti-
fex maximus, imperium de Græcis ad Ger-
manos in persona magnifici Karoli Magni
transulit. Quid majus potuit apostolica se-
des præstare Francorum domui, quam eam
Romano imperio decorare, provinciarum do-
minam & principem populorum, gentium,
nationumque constituere? *Quid potui facere
vinea mea* (inquit propheta in persona Do-
mini) *& non feci?* Honorata est præ cæteris
Francorum gens, & in sublimi vertice mon-
tium a Romana ecclesiâ suscepto imperio col-

16a 5.

locata. Neque, ut vos asserere vultis, ANNO
dimidiatum imperium ad Francos dimissum CHRISTI
est; sive duo imperia facta, Græcorum alte-
rum, Latinorum alterum. Nunquam Roma-
ni præsulcs hanc absurditatem commisissent,
ut hosti fidei gladium dimitterent. Totum &
solidum translatum est imperium: sed Karolus
iple cum Ilene prius imperatrice, & Constam-
tini sexti matre, & deinde cum Nicephoro pa-
tricio, & cum eodem postea imperatoris no-
men adeptus, imperium partitus est; & quod
totum accepit, dimidiatum retinuit, Orien-
tales Græcis partes dimittens, sibi Occiduas
servans. Et quamvis imperium ad eos Fran-
cos transierit, qui tum Galliam Germa-
niamque possidebant, & postea in eis conti-
nuatum sit, qui Germanis præsent: non ta-
men Franci qui remanserunt in Gallia, quo-
rum Karolus soboles est, ab apostolica sede
relicti sunt. Quis enim tot pontificales, tot
metropolitanas sedes in regno Franciæ, nisi Ro-
manus pontifex, erigi jussit? Quis tot privi-
legia, tot gratias, tot indulgentias, vestris
ecclesiis ac monasteriis, nisi Romanus pontifex
concessit? Quis gymnasia litterarum, scholam
illam Parisiensem orbe toto percelebrem & fama
claram, nisi beati Petri successores illustrave-
runt, a quibus ea indulta consecuta sunt, quæ
vix optare audebat?

Illud quoque quod a vobis relatum de regno
Siciliæ in Francorum familiam translato, quis
non intelligit præclarum & maximum fuisse mu-
nus? Dicit tortasse quispiam, & vos, domi-
ni oratione vestra sentire videmini: occupabant
tyranni regnum, Manfredusque armis potens
expelli non poterat: largita est Romana sedes
quod sibi obtinere nequibat, donare quam per-
dere maluit.

Haud quidem ita est. Innocentius enim
quartus Romane urbis antistes, natione Jan-
nuensis, cum deposito Frederico, ex Gallia in
Italiam redisset, Neapolim se contulit, ibi-
que tanquam dominus est receptus; ad quem
salutandum omnes ferme regni proceres concu-
rerunt, se suaque illi committentes. Inter quos
etiam Manfredus fuit: neque dubium quin re-
gno toto potitus fuisset Innocentius, nisi mor-
te immatura rebus excessisset humanis. Nec mi-
nor spes successoribus afferebatur, si non mi-
nor illis animus, non segnior cura fuisset quam
Innocentio. Sed defuncto Alexandro quarto
apud Avarinam qui successerat Innocentio,
Urbanus quartus natione Trecentis, armorum
curam & belli molestias, ut par erat, ex-
ecratus, Karolum Andegavensem ex Francorum
domo ad hoc regnum vocandum censuit. Sed
prius obiit quam Karolus intraret Italiam.
Intravit autem sub Clemente quarto, cum tri-
ginta triremibus Romam petens, ubi per an-
num senatoria dignitate functus, & deinde
cum conjugè Beatrice jussu pontificis apud La-
teranum, Siculi regni coronam adeptus, ad
bellum profectus est, in quo victor, non sine
magnis ecclesiæ Romane auxiliis, possessionem
quietam & tranquillam obtinuit. Fuissent &
alii, qui hoc oneris cum tanto honore & emo-
lumento suscepissent cupide: sed liliatos, ut
vos appellatis, præferendos omnibus censuit
apostolica majestas. Intrarunt Franci regnum,
eoque armis potiti: at non sine ecclesiæ Ro-
manæ præsidio, quæ non solum titulum de-
dit, sed etiam arma conjunxit, & anathema
in hostes promulgavit, quod non parvi mo-
men-

ANNO
CHRISTI
1459

in Pro. Viter-
bium. H.

ANNO
CHRISTI
1459.

menti fuit. Tenuerunt exinde Franci regnum A
longo tempore (non verum inficior) Karolus ,
& item Karolus , & Robertus , & Johanna
quam prior dicta est : at non sine magno favore
& magna ope Romanorum pontificum . Neque
enim Conradinus Federici II. nepos , qui con-
flato numero exercitu ex Germania in Italiam
venerat , ut avitum regnum vindicaret , abs-
que Romani præsulis auxilio vincæ capique po-
tuisset .

Johannes XXI. adeo Karolum dilexit , ut ei
Græcorum imperium committere cogitaverit :
fecissetque suo desiderio satis , privato Michae-
le Palæologo qui conventa Lugduni non serva-
rat , nisi cogitationes actionesque suas repenti-
nus interrupisset obitus . Simile studium fuit & B
Martini quarti , qui Nicolaum tertium sequu-
tus est . Ipse enim senatoriam dignitatem Ka-
rolo restituit , Michaëlem Constantinopolita-
num excommunicavit . Impedivit autem Marti-
ni conatus Siculorum novitas , & Petrus A-
ragonensis , qui rebellantem Karolo Trina-
criam advectus , eam cum valida classe sub-
egit .

Multa inter Karolum & Petrum terra mari-
que sequuta sunt prælia , & ab ingentibus cla-
dibus concussum est regnum : nec servari a
Francis potuisset , ni sedes apostolica adjutrix
fuisset . Captus fuit navali prælio Karolus se-
cundus , & apud Aragoniam in carcere detine-
batur : cum Karolus pater , e vita excessit . V. C
vacabant sine principe , sine auxiliis , Neapoli-
tani , Capuani , Cajetani , cæterique regni
accolis . Sed affuit sedis apostolicæ legatus ,
qui consolatus afflictum & pæne desperantem
populum , in fide retinuit , neque ullum Pe-
trus Aragonensis apud Romanam ecclesiam præ-
sidium invenire potuit , quominus cum filiis &
uxore extra ecclesiam fieret , quoniam Fran-
cis fuisset injuriatus . Martinus quartus ana-
thema in eum promulgavit , quod etiam Ho-
norus quartus gente Sabella natus innovavit .
Nisi Romani consules Francorum partes eni-
xissime adjuvissent , evanisset in carcere Ca-
rolus secundus , & regnum Siciliae in alie-
nas manus haud dubie pervenisset . Quid Ro- D
bertus Karoli filius hujusmet ? hic Romanam
ecclesiam sibi clementem & benignam expertus
est . Qualia ei & quam inexplicabilia cum Ro-
mano imperatore Hénrico septimo certamina
imminebant , nisi Clemens quintus auxilio fuis-
set ? qui etiam sui causa Clementinam eam edi-
dit , quam vocant *Pastoralis* . Quid Karolus
Roberti filius , qui Florentiam dominatum obti-
nuit ? Quos & illi favores Johannes XXII. ad-
versus Vicecomites Mediolanenses præstitit ?
Qui etiam Johannes e gente Ursina Cardina-
lem , magni nominis virum , in Etruriam , ut
ipsi assisteret , legatum mittere non dubitavit .
Quid Johanna ? Numquid & ipsa hujus sedis
auxilia persequitur ? Fugerat ipsa cum secundo vi- E
ro in provinciam Narbonensem : cum Ludovi-
cus rex Hungariæ ulturus fratrem , quem Jo-
hanna virum suum interfici jussisse ferebatur ,
in Apuliam trajecit . At sequestro Romano pon-
tificis Clemente sexto , qui legatum ad eam rem
misit Guidonem episcopum Portuensem , pax
his legibus data est , ut Johanna regnum re-
cuperaret . Scissum est deinde regnum , &
ipse Francorum sanguis inter se collisus est . Nam
cum Ludovicus rex Hungariæ , iterum necis fra-
ternæ memor Karolum in Italiam misisset ,
qui pænas interfecti viri ex Joanna deposceret ;

& jam hic deletis Joahannis copiis , & capta
Neapoli , regnum in potestatem suam redegit-
set , Johannamque nova in arce clausam obie-
disset ; Ludovicus vero Andegavensis ad eam
deliberandam cum magna equitum manu in re-
gnum venisset , & jam schisma esset in ecclesia
Dei , & Franci atque Hispani Clementem se-
ptimum , Romani & reliqui ferme omnes Ur-
banum sextum beati Petri successorem putarent :
ut quisque pontifex sibi consultum ratus est ,
sic favores suos impertitus est : nec tamen a
Francorum sanguine regnum recessit . Si qui-
dem & Dyrrachienfes & Andegavenses Franco-
rum a stirpe duxerunt originem . Urbanus sex-
tus primo amicus , deinde hostis Carolo Dyr-
rachienti fuit : quem etiam regno privasse fer-
tur , cum circumseptus in Etruria ab eo deti-
neretur : nec filio ejus Ladislao impuberi pla-
catus est , cui & regni possessionem adimere co-
natus est , & Ludovici Andegavensis partibus
favet .

Contrariam viam tenuit Bonifacius IX. suc-
cessor ejus , qui Ladislaum ad regnum restitui &
coronam mandavit , Ludovici fautoribus & ami-
cis profus attritis . Derivatus est in partes Ro-
manus summus pontifex per varias manus usque
ad Johannem XXIII. qui Constantiæ in magna
synodo durante schismate deponitur , cum de-
functo Bonifacio nono Innocentius septimus ,
& Gregorius duodecimus , & Alexander quin-
tus , in apostolica cathedra sedissent . Johan-
nes autem adeo partibus Andegavensium favit ,
ut prius Roma pelli sustinuerit , quam I adif-
lao conciliari velle .

Quid Martinus quintus ? Quanta hic incom-
moda passus est , ut generi Andegaventi servi-
ret ? Adoptaverat Johanna illa Ludovicum An-
degavensem sibi filium : id ratum Martinus ha-
buit . Cum mutasset Johanna propositum , &
Alphonsum ex Aragonia vocasset , non mutavit
Martinus aut animum aut sententiam ; sed
amicus Ludovico , Alfonso semper infestus fuit .
Invalerat Brachius Perusinus Aquilam , haud
contemnendam Aprutiorum urbem , eamque
cinctam obudione premebat : neque dubium vi-
debat , quin ea potitus , universum ad se
regnum traheret : tanta ejus inter belli duces
auctoritas erat . Martinus collecto milite , &
magnis copiis magno ære paratis , inter qua-
rum ductores Franciscus Sfortia , qui nunc Me-
diolanensibus dominatur , tum admodum ado-
lescens , egregiam navavit operam . Victus est
in prælio Brachius , captusque , paulo post ex
vulnere mortuus obles , & civitas liberata , &
regnum Andegavensi familiæ , Romanæ ecclesiæ
sumptibus , reservatum . Cumque Alfonso modo
una , modo altera via regnum invaderet , & recen-
tibus diætim classibus vigeret : semper Martinum
adversum habuit , nec eo vivo potiri suo desi-
derio valuit , ab illius ducibus impeditus , &
ab eo extra sacramenta & communionem fide-
lium factus . Et quamvis graves hi essent Mar-
tini sumptus : non tamen destitit , quin om-
nia experiretur , per quæ regnum , Alfon-
so negatum , ad Francos integrum deveni-
ret . Non aliter Samuel regno David , quam
Martinus Andegavensi domino favit .

Successit Martino Eugenius IV. & idem pro-
sequutus , summa vi regnum Alfonso prohibuit .
Missus est adversus eum Johannes Cardinalis Vi-
tellus , & Johannes Cardinalis Tarentinus : sæ-
pe collatis signis & regis & pontificis copiæ in-
ter se dimicant . Et quamvis Renatus regno

ANNO
CHRISTI
1459.

ANNO
CHRISTI
1459.

excesserit, visusque fuerit victori Alfonso cedere: Eugenius tamen illi non cessit, sed omnem belli molem in se suscepit. Incredibile fuerit, si auri pondus retulerimus, quod Romana ecclesia, pro servando Francis regno profudit. Nam solus Eugenius longe supra quinquaginta millia auri nummum in expeditionibus assumpsit. Tacemus rapinas, incendia, caedes & innumerabilia damna, quae subditi ecclesiae perulerunt, & Anconitanæ Marchiæ conditionem, & multarum urbium rebellionem: quae omnia passus est potius quam regi Alfonso blandiretur, Renato adversaretur, quem nunquam reliquit.

Sed neque rex ipse Carolus qui tempestate nostra Franciæ præsidet, ab apostolica sede relictus est. Bis enim memoriam nostra cardinalis sanctæ crucis in Galliam missus est, ut quieti ejus regni consuleret, primo ex Martini decreto, secundo Eugenii. Norunt omnes cujus doctrinæ, cujus sanctimonie, cujus hic auctoritatis vir fuerit, ex cujus familia duo Romani præfules adsumpti sunt, Nicolaus V. & Pius II. ambo enim illius discipuli & contubernales fuimus, ambo ex illius schola ad apostolatum summum inderabili Dei judicio vocati sumus, in minoribus agentes. In Atrebatensi enim magno conventu ei servivimus, sed Nicolaus major natu & meritis, majori loco apud eum fuit. In eo conventu legatus apostolicus, quamvis capitales inimicitie inter Carolum regem Franciæ & Philippum Burgundiæ ducem vigerent, & odia hinc & inde pene implacabilia extarent: alteri tamen alterum conciliavit, & pacem illam Atrebatensem, confecit, ex qua regnum Carolo firmatum est & soliditatum, & afflictæ laceratæque Franciæ quies data.

Sæpe in hunc modum Romana sedes consolata est Francos: neque regnum unquam in calamitatem lapsum est, quin vigili cura nostri antecessores ejus salutem studuerint. Longum esset omnia commemorare quæ Franci ex sede nostra receperunt beneficia: illud exploratum manifestissimumque est, nulli unquam genti prædecessores nostros majores honores favoresque præstitisse, quam Franci. Quibus ex rebus, non est cur prima sedes ingratitude accusetur.

Sed dicitis tacite, non bona opera esse quæ lapidentur, sed mala: atque ideo dispectis regnum Franciæ laudibus atque meritis, ad ea transivistis, quæ contra liliatos sive per nos, sive per nostros antecessores, facta esse dicuntur. Tertium hoc vestræ orationis membrum, cui nunc satisfaciendum. Gravior hic locus cæteris est, in quo palam animadvertimus, regem vestrum de rebus gestis non bene instructum esse. Nec vobis ipsis omnia cognita sunt: multa enim quasi vera dixistis, quæ sunt a vero remota. Non impingimus modestiæ vestræ mendacium, nec quovis modo vos accusamus: ex alieno relatu loquuti estis. Verba ipsa vestra cum grano salis, ut ajunt, pronuntiata sunt: audita & vobis commissa exposuistis. Illos poena dignos censemus, qui vel regi vel vobis ficta pro veris suggessere. Mala illis mors, malus animus. Ut nocerent nobis, os in cælum posuere: fulmina & flammæ ore conceptas tonere non potuerunt. *Alienati sunt peccatores a vultu, erraverunt ab utero, loquuti sunt falsa. Sed mentita est iniquitas sibi: & sagitta parvulorum facta sunt plaga eorum. Ma-*

Psal. 97.
Psal. 25.
Psalm.

agna vis veritatis, quæ contra omnes hominum insidias, omnes artes, per se ipsam facile emergit. Recte Pythagoras post Deum veritatem esse colendam affirmavit, quæ sola homines Deo proximos facit. Nihil veritate fortius, ut in Esdra legitur. Et in evangelio Salvator noster se veritatem appellat. Consentiamus igitur veritati, eique caput inclinemus, neque recedamus ab ea: audiamus quid obiciatur.

Accusatur Eugenius prædecessor noster, qui Alfonso Hispano & Renati hosti regnum Siciliae commisit, & Francorum sanguinem sprexit. Hæc injuria, hæc contumelia regi Franciæ facta contendimus, vilipensa & contempta est nobilissima domus, tota eminentior Europa, toto generosior orbe, de Romana ecclesia optime merita. Indignum facinus, Aragonenses prælati sunt Franci. Et quid hic respondebimus? non desunt arma, quibus adversantium tela repellantur. Non negamus regnum Siciliae Aragonensi commissum esse: sed hortamur Francos, ut facta sua meminerint & de se ipsis rationem reddant; & judicantes alios, ut jubet Pythagoras, stateram ne transilient. Nemo sibi ipsi ignoscat: sæpe Deum odisse deprehenditur, qui se nimium diligit: & grandior in se ipsum pietas, in Deum impietas est. Acram sui se judicem exhibere necesse est, qui alios lacessit. Intelligamus igitur dilucide præsequere Renati, tum Eugenii opera, eaque hoc loco referamus: exinde mundus judicet, immo vero Deus, apud quem non est acceptio personarum, quis alter alteri fuerit injurius. Adversatus est diu Alfonso, ut dictum est, Eugenius, & potius extrema omnia passus, quam illi regnum committeret.

*Iustum & tenacem propositi virum,
Non civium ardor prava jubentium,
Non vultus instantis tyranni,
Mento quatit solida.*

Et quamvis rex vester alieno auscultans consilio, novam quamdam legem, & inauditam & incognitam prius, quam pragmaticam vocat, servari, atque Romanam ecclesiam in juribus suis antiquis & diutius observatis turbari permisisset: non tamen perduci potuit, ut regnum Siciliae, quod est ecclesiae peculiare, Franci adimeret: sed obsessum in Neapoli Renatum, quibus potuit auxiliis consolatus est, frumentique copiam maximam atque vini magnam ei vim misit, quo clausum populum & fame pereuntem in fide contineret.

Cumque paulo post armis Alfonsi cedens Renatus, ad Eugenium Florentiæ degentem venisset: ab eo benigne susceptus, investituram, ut ajunt, regni tum primum consequutus est. Ibi multa Eugenio promissa a Renato rege, quæ minime observata sunt: ex quibus quinque in hac parte referre libet, quæ suis in litteris continentur aurea bulla munitis, quæ apud nos custodiuntur. Primo enim auri quinque millia nummum brevi se numeraturum promisit, quæ nunquam postea dissoluta sunt; & cum pinguioris fortunæ fuerit, alia unum & triginta millia: neque hæc numerata fuerunt. Promisit ecclesiam Arelatensem procuratori Eugenii tradere, non est tradita. Promisit curatum se summo studio ut pragmatica sanctio deleteretur, non est deleta. Non accusamus Renatum fractæ fidei, aut promif-

ANNO
CHRISTI
1459.

ANNO
CHRISTI
1459.

missi non servati. Fortassis etiam sibi excusatio est, cur hæc non fecerit: & aliqua sunt que non erant in sua potestate: ipse tamen Eugenio nunquam satis excusatus est. Cum ergo hinc rex Franciæ Romanam ecclesiam adversus consuetudinem progenitorum impediri lineret, & Renatus neque auxilia admitteret, neque promissa servata apparerent: illinc rex Alfonso patrimonium beati Petri magnis exercitiis intraret, premeret, laniaret, & Franciscus Sfortia Vicecomes, nunc Mediolanensis dominus, agrum Picenum invalisset, & Basilienfis sub nomine generalis concilii excitaret turbas: cepit concilium Eugenius, quod cardinales & viri prudentes sumendum pro tempore suaserunt. Nunc non disputamus de jure inter partes: hoc est agendum in judicio. Pacem Eugenius ab Alfonso non utilem tantum, verum etiam necessariam accepit: eique non solum regnum promisit, sed ultro nonnulla de patrimonio ecclesiæ oppida tradidit: inter quæ Tarentina fuit, quæ olim Anser appellata est. Sic consuetudo belli est, pax pro victoris libidine semper emittitur. Istis causis Eugenius Siculi regni titulum Alfonso largitus est, cum jam Renatus nec unam domum, nec unam terræ glebam, in regno possideret, & tanquam spem omnem vindicandi posthac regni profus amississet, arcem novam quæ Neapoli adjacet, hosti vendidisset, & nonnullis fidelitatis juramenta remisisset.

Nec Alfonso ingratus Eugenio fuit: qui Picenos in obedientiam ecclesiæ suis armis reduxit. Idem Eugenius Ferdinandum Alfonso filium extra matrimonium natum, ad regnum Neapolitanum sive Siciliæ successionem, autoritate apostolica idoneum reddidit: cui præter genituræ maculam nil obstabat, litteris & moribus egregie instituto. Neque novum est, hujusmodi viros ad regni fastigia provehi. Nam quamvis sancta lex est, quæ vetito natos coitu dignitatibus arceat (sic enim incontinentia non parum coercetur) attamen vitium patris, non filii est: clarissimos reges tam ex illicito quam ex alio minus digno concubitu natos constat. Romulus ex Rhea sacerdote natus, & Servius ex ancilla, Romæ regnaverunt: apud Græcos Hercules clarus habetur, quamvis Alcmena cum ex adulterio genuerit: & Alexandrum Macedonem orbis dominum Olympias ex alio quam ex Philippo concepisse traditur: & Numida natus ex ancilla Malinissæ incognita regnum tenuit: inter Hebræos Jacob ex ancillis magnos sustulit patriarchas: & Phares ex Thamar inde natus est, ex cujus progenie Christi nativitas secundum carnem trahit originem: & Jephthe meretricis filius Israel judicavit: & Salomon ex ea quæ fuit Uriæ progeneratus est, cum qua, lege nostra matrimonium contrahere non licuisset. Et ne pluribus utamur exemplis, satis est Constantinus magnus, qui quamvis ex Helena stabularia (sicut ait Ambrosius) genitus esset, Romani tamen imperii monarchiam conscendit, & magnifice gubernavit: & Carolus etiam magnus Carolum filium extra matrimonium genitum non ignobiliter præfecit. Nec plura in Eugenio apologiam.

Nunc ad Nicolaum transeundum est, qui nationi vestræ amicissimus fuit, & tamen Alfonso regnum confirmavit, & Ferdinandi legitimationem ratam gratamque habens, extendit ampliatque. Quod hic si salvatur Eugenius, & Nicolaus salvus est. Ille privilegium dedit his quæ postea sequuta sunt. Sed procedamus ul-

Concil. General. Tom. XXXII.

ANNO
CHRISTI
1459.

terius. Per tempora Nicolai flagrabat omnis Italia bello: hinc Alfonso Veneti socia arma commiserant, inde Francisco Sfortia Mediolanensi Florentini ex fœdere juncti, communibus viribus bellum administrabant: ardebant omnia: ubique rapina: neque profana, neque sacra tuta erant. Elati Constantinopolitana victoria Turci, & impune per Rusciam & Albaniam debacchati, extremum Hungaris excidium minabantur. Operis precium Nicolao visum est in tantis periculis de pace Italica agere, & arma quibus cives urgebantur, in hostes vertere. Conventus apud Neapolim dictus est: eo cardinalis Firmanus ex decreto Nicolai, Legati ex tota Italia se contulere: inter quos tandem pax conclusa est, & fœdus promissum, cujus tamen conservatorem Romanum præfulem designarunt. In eo fœdere ab omnibus recepto inter alia cautum est, ut quæcumque Alfonso rege ordinata essent, eadem omnia cum Ferdinando filio tractata & recepta esse intelligantur, quem futurum regni successorem idem fœdus appellat: quod Apostolicæ sedis Legatus amplexus est, omnis Italia recepit, & Nicolaus postea ratum habuit & confirmavit. Similiter & Calixtus egit, & nos post coronationem nostram ex consilio fratrum, vestigia prædecessorum nostrorum sectantes: ne tam salutaris pacis vinculum solveretur, fœdus ipsum comprobavimus. Sed de rebus nostris paulo post agemus.

Nunc expositis Nicolai & Eugenio operibus, quæ quantum calumniari carpive possint plane cognoscitis: ad Calixtum transeamus, quem magnificis verbis ac laudibus prosecuti estis, nec abs re. Fuit enim doctrina singulari præditus, & suo tempore civilis sapientiæ facile princeps, & maximarum rerum experientia calens, & qui multorum mores vidit & urbes. Dicitis hunc, quamvis ejus nationis esset, cujus Alfonso, alique multa deberet, non tamen justitiam ejus tandem violare voluisse, sed filium ejus regno privasse. Nihil horum negamus: verum incivile est, non totum referre: supplebimus nos, quod vestræ orationi defuit & deficit. Calixtus enim, mox ut pontificatum adit, id fœdus cujus supra mentionem fecimus, ratum gratumque habuit, eoque usus est cum Jacobo Piceninus Senenses bello quarteret, adversus quem vi fœderis & Venetos & reliquos Italiæ potentatus excitavit: neque Alfonso regni investituram negasset, nisi Marchiam Anconitanam & plura alia regni feudo adjici petivisset. Alfonso autem vita functo, qua ratione incertum est, Ferdinandum, quem ex fœdere successorem Alfonso in regno Siciliæ acceptaverat, a regno removit. Illud certum est, quod regnum Siciliæ non ad Francorum profapiam, sed ad Romanam ecclesiam devolutum esse declaravit. Testantur hoc ejus litteræ, & recens curialium extat memoria: nihil dicimus, quod in promptu probare non possimus. Si vixisset diutius providus & magnanimus pontifex, vidissent omnes, quo suus ferrebat & aspirabat animus, quem nemo regnum hoc generi Gallico aut quærere aut servare arbitratus est. Non est igitur, quod magnopere ad Renati causam assumatis factis Calixti, quamvis Ferdinando regnum adimere conatus sit.

Ceterum eo in aliam vitam translato, nos ei, quamvis indigni & tanto ponderi profus insufficientes, ut Altissimo placuit, suffecti sumus. Ad res nostras modo veniendum est,

L. quis

ANNO
CHRISTI
1459.

quas multi lacerant carpuntque. Homines sumus & fragiles: labimur, fallimur, decipimur. Inviti tamen erramus, & cum recognoscimus errorem, malumus illum cum nostro potius revocare rubore, quam cum subditorum scandalo damnoque retinere. Verum in hoc negotio regni Siciliae nihil factum est a nobis, quod reprehensione dignum existimemus, quamvis illud Ferdinando concessimus. Sed accusamur quod illegitimo & inhabili eximiam regni dignitatem & coronam elargiti sumus; quod inclitam Francorum domum spreverimus & abjecimus; nec oratores Caroli & Renati audire dignati sumus. Hæc summa est accusationis, eo omnes orationis vestrae nervi tendunt. Parum est quod Eugenius, quod Nicolaus, quod Calixtus fecit. Pius est, qui Francos, qui nationem Gallicam, qui æquitatem justitiamque contemnit: in Pium omnia tela cadunt. Tolerabilia sunt, quæ nostri antecessores fecerunt: quod nos facimus, ferri non potest. Illi excusati, nos injusti, nos ingrati, nos impij sumus, quamvis Pii nomine vocitemur. Sed non deest nobis animus quo purgemur. Dominus auxiliator noster, non timebimus quid faciant nobis homines: bonus & misericors Deus, qui non patietur tentari homines supra vires suas: neque nos impingi falso crimine sinet, quod refellere non valeamus. Comprehendimus vestris ex dictis, neque vobis, neque regi vestro veritatem omnem esse detectam: sed dicta esse, quæ contra nos viderentur, tacita quæ pro nobis adduci poterant. Nam quid majus est, sequi, an præcedere? Nos apertum a prædecessoribus iter sequuti sumus, & monstratam viam tenuimus: nihil plus egimus, quam nostros antecessores egisse reperimus. Dicat aliquis, per viam publicam ne ambules, quod Pythagoricum fuisse præceptum Hieronymus affirmat, & hoc exponitur, id est, multorum ne sequaris errores: nos autem Eugenium aut Nicolaum sequi arbitramur, quos fuisse prælules rectissimi judicii, & integerrimæ vitæ constat.

Sed aperiamus amplius innocentiam nostram, factaque nostra non solum exemplo & autoritate, verum etiam ratione defendamus: & quo in statu esset ecclesia cum summi prælatus ascendimus cathedram, ostendamus. Audite nunc, longa res est, & breviter explicabitur. Invaserat Jacobus Picininus agrum ecclesie, non ignobilis nostri temporis copiarum ductor; Assisiorum arcem per prodicionem præfecti arcis obtinuerat, & urbem exinde in potestatem acceperat; Nuceriam quoque invaserat, & oppidum Evarardi potius, arcem summa vi oppugnabat. Timebant vicini Fulginate, nec minus Spolertani, quorum arcis præfectus ad Picininum inclinare videbatur, munitaque loca ecclesie in manibus Catelanorum detinebantur: quos etiam fideles constantisque putaremus, nexus tamen & amor nationis, timorem incutiebatur, ne cum Ferdinando sentirent, qui regno Siciliae nemine adversante potiebatur. Fuerat apud Capuam conventus principum: omnes illi jurejurando fidem ut regi suo præstiterant, nec una quidem vox audita fuerat, quæ Renatum desiderate videretur. Quæta omnia in regno erant: petebatur a nobis, ut Ferdinandum investiremus: instabant Veneti jure fœderis, instabat dux Mediolani, instabant Florentini: aiebant omnes, non posse illi regnum negari, quod patris ultima voluntate, & omnium po-

pulorum assensu recepisset. Picininus, qui jam tria oppida ecclesie occupasset, nisi Ferdinando cui militabat regnum committeremus, maximum subditis nostris malum illaturus videbatur. Pacem Romani, pacem Umbri, pacem Picenates, pacem omnes per circuitum petebant: omnis mora gravis, omnis contradictio periculosa judicabatur. Nobis nihil antiquius videbatur, nihil animo nostro fixius hærebat, quam conventum Christianorum facere, in quo de retundenda Turcorum insolentia, & Christianorum sanguine defendendo tractaremus. Imminebat ecclesie gravissimum & periculosissimum bellum, si Ferdinandi postulatis adversaremur: nec nobis vires erant quibus resisteremus, nec Massiliensis episcopus a Renato missus aliud tulerat, quam verba dubia & incertas promissiones: spes in Renato longinqua, & auxilium dubium, in Ferdinando propinquus hostis & apertissimum damnum. Nec rex Francie apud nos legatum habuit, ut nobis persuasum esse videremus; quamvis Decanus Carnotensis Romæ tunc ageret, qui ad Calixtum missus, Turcorum, non regni Siciliae causam tractaturus venerat; & mortuo Calixto nihil habebat quod nobiscum ageret, nec verba ponderis habebat extincta legatione: quamvis impulsus ab aliis aliquando nos in hac parte compellaverit. Quid faceremus? Armane movere pro regno ejus oportuit, qui nihil curare videretur, otiosam vitam domi agens? imparibus ne hosti viribus occurrendum illidentumque muro caput fuit? castra & arces ecclesie perdere, patrimonium beati Petri dilapidare, subditos omnes rapinæ & neci objicere, defensionem fidei negligere debuimus?

Profecto non ita nobis & fratribus nostris visum est: sed cum aliud non possemus, Ferdinando potius morem gerere, quam religionis, quam fidei defensionem negligere maluimus. Conceduntur enim multa necessitati, & inter duo mala minus eligitur. Quid igitur fecimus? nil amplius sane quam antecessores nostri fecerant, quamvis illi Alfonso, nos Ferdinando commisimus. At cui Ferdinando? Nempe filio regis, etiam non legitime nato, autoritate tamen apostolica legitimato, & heredi a patre rege destinato & instituto, & a regnicolis recepto, nobis vi percussi pridem fœderis ab universali Italia commendato, regni etiam possessori, sive, ut vos vultis, occupatori. Nihil juri vestro detrahimus, nec tamen huic tot favoribus munito aliter regnum commisimus, quam si necessarium esset, id est, si ad nos devolutum existeret, aut si illi jure hereditario deberetur. Et quis hæc damnare potest? si pater ejus rex fuerat, cumque legitimum heredem instituerat, injuria erat paternum regnum ei negare: si nostrum devolutione fuit, licebat nobis cui vellemus dare: & illi dare voluimus. Si ad Francos regemve Renatum pertinuit, aut ad alium pertinuit, nihil ei dedimus, neque dare voluimus. Reservavimus enim nostris in litteris aliorum jura, quod antecessores nostri non fecerunt. Quid igitur calumniatur? quid reprehendimur? quis non intelligit, pio regi vestro & vobis dictas esse nugas, quibus persuasum est nos Francorum inclitam domum regno privasse, qui neminem privamus, nemini jus abstulimus, nemini derogamus?

At si devolutum erat (dicat forsasse aliquis)

ANNO
CHRISTI
1619.

præterendi fuerunt Franci. Prætulissimus, si A
tam prope fuissent, quam Ferdinandus, & non
nobis tantum impendisset discrimen, atque ne-
cessitas coegisset. At grave est, coronatum es-
se Ferdinandum. Certe si jure investitus est,
juste quoque coronatus est: si jure caret, nihil
ei corona confert. At populorum favorem vi-
conciliat. Cum iustissimus coronari, non erat
favore opus, omnes ei populi, proceresque fa-
rebant. Conventum insuper erat, coronam illi
dandam esse cum peteret, quemadmodum an-
tecessores nostri Eugenius & Nicolaus cum Al-
fonso patrè convenerant. Non potuimus peten-
ti negare, & promissis obviam ire. Nam si pri-
vati homines ex pacto tenentur: & principes
teneri non est ambiguum.

phi 118.

Nota est nobis modestia & integritas vestri
regis: numquam illè ex nobis peteret, ut pro-
missa rescinderemus, quorum tanta vis est, ut
Deus etiam ex his compelli possit, dicente
propheta: *Memento, Domine, verbi tui, in
quo mihi spiritus dedisti.* Dicitis fortasse, nos co-
ronam non debuisse promittere. Verum est, si
non licuit investire: at si licuit illud, & hoc
licuit. Sed de justo licitoque certamine, con-
tendentibus inter se partibus dimittamus. Nos
si de facto nostro conveniamur, non reperiemur
inermes. Et jam satis nostra in parte ostensa est
restitudo.

Nunc illud attingamus, quod de Aquilanis
& aliis plerisque objectum est, quæ se nobis
dedere volentes rejecimus, ut asseruistis, ne
Ferdinando incommoda daremus, Laus nostra
hæc est, qui Ferdinando fidem conservavimus,
neque parti vestræ injuriati sumus, cum nobis
illi, non Renato sese subicere vellent. Nos
certe nihil aliud facere decuit, sive ante inve-
stituram, sive post, ne regnum divideremus,
quod tunc erat unitum.

Rursum & illud reprehendistis, quod equi-
tes regnum petentes, qui militare Ferdinando
vellent, transire permisimus; qui ei adversa-
rentur, his iter clausimus. Neque hæc nega-
mus: sed decuit nos ita facere. Et hoc quo-
que ad fidem nostram spectabat, ut salvum esse
vellemus, qui ex nobis regnum accepisset. Ne-
que hoc Francis molestum esse debuit: neque
ex vobis transitum petiit qui Renati causam ef-
fet acturus, cujus nominis in regno mirum si-
lentium erat. Princeps Tarenti primus omnium
adversari Ferdinando cepit, non quia regem
eum esse negavit, sed quia insidias ab eo sibi
paratas diceret. Nam quoties ad nos scripsit,
semper Ferdinandum regem appellavit: nec aliud
ex nobis petiit, quam securitatem, ne sub il-
lo rege periret. Promittebamus id sibi. Cæte-
rum lumentis arma contra dominum ministrare
auxilia non debemus, neque ministrantibus lo-
cum dare: sed misimus legatum, qui rebus
inspectis regni, regem principi conciliaret:
quod & factum est, Venetorum oratoribus in-
tervenientibus: quamvis postea nova exorta
dissidia simulatam fuisse concordiam ostende-
rint, ut ficta quæcumque, diuturnitate re-
sum innotescunt. Nostri officii erat pacem in
regno quærere, ut sive Renati sive Ferdinandi
sit, integrum potius, quam laceratum suo do-
mino pareat.

Sed imputatis nobis, quod Jacobo Picinino
in regnum transire volenti, quamvis Renato
stipendia faciat, iter præclusimus. Nihil cer-
te nobis de stipendiis constat, licet vulgo ita
feratur, cujus rumores sæpe inanes falsosque

Concil. General. Tom. XXXII.

ANNO
CHRISTI
1619.

vidimus. Illud certum est, iter a nobis Jaco-
bum numquam petivisse. Sed arguitur negatio
ex copiis quas misimus in Etruriam ex agro
Bononiensi, ac ex aliis gentibus, quos mili-
mus Marchis saltum & Apeninum tueri. Id nos
tutelæ nostræ causa fecimus, veriti ne Picinini
transitus, cujus non parvæ copiarum esse ser-
vatur, agrum ecclesiæ laderet, aut mutationem
aliquam in oppidis nostris, ut antea, faceret,
in quibus plurimi sunt inquieti homines, & re-
rum novarum cupidi. Nec quispiam arguen-
dus est, si res suas diligenter custodit: in qua
parte periculosius est nimis sperare quam time-
re nimis.

Atque hoc modo singulis objectionibus res-
pondisse sufficiat. Quod si non omnibus verba
nostra fidem faciunt, satis est nobis, quia ne-
mo adversus ea quæ loquuti sumus absque men-
dacio loqui potest. Numquam enim aut regi
Franciæ aut Renato nocere studuimus, sive fa-
cta nostra, sive vestra inspiciamus. Sed mini-
me pari modestia erga nos Renatus est. Testis
est ipse modestissimus Francorum rex, qui Re-
nati oratores adversus nos multa loquutos audi-
vit. Testes sunt quam plurimi Germaniæ prin-
cipes, ad quos Renati litteræ pervenerunt,
nos partiales ac injustos appellantes, qui do-
mum Franciæ regno Sicilia privavimus. Tes-
tes sunt subditi ejus de Provincia & in Lo-
tharingia, quibus imperatum est, ne nostra
mandata susciperent. Testis est cardinalis Fu-
xi grandævus & fide dignus senex, qui ad nos
scribens, idcirco litteris suæ legationis per Pro-
vinciam jussu Renati non esse paritum affir-
mat, quoniam in earum calce pontificatus no-
stri annus annotatus est. Nolentes enim & in-
viti referimus, non ut regem Renatum fugil-
lemus, sed ut nostram obedientiam ostenda-
mus. Nam quantum ad regem attinet, nos eum
& pium & mansuetum existimamus, & accu-
sari potius ab eo, quam accusare eum vole-
mus; & injuriam pati, quam facere. Audi-
vimus Apostolum dicentem: *Non vos ulciscen-
tes, carissimi, sed date locum ira: mihi vindi-
ctam, & ego retribuam.* Sed nec vindictam
poscimus, Deum potius rogamus & enixe pre-
camur, ut huic regi benignus sit & clemens,
quando per obedientiam publice præstitam Ro-
manæ sedi & matri & alumniæ suæ reconcilia-
tus est. Fuerat bonus & mitis princeps, ut
videmus, de veritate non bene instructus: &
quod summum est, credens se læssitum inju-
riis, non potuit tacere, non læssere: sed
cito ignis stipulæ conticescit, & exundans flam-
ma deficientibus nutrimentis paulatim evanes-
cit. Caveat tamen rex ipse, ne sedem apo-
stolicam læssendo, in eas incidat pœnas,
quibus vassalli contra dominos committentes
plectuntur.

Illud autem nobis grave, & Christianæ re-
ligioni periculosum & valde noxium est, quia
stante hoc conventu Mantuano, & nobis pro
tutela fidei laborantibus, classis Janus armata
est, & in regnum missa, & novus ignis ac-
ensus, & omnis Italiæ turbata quies. Non
erant hæc tempora, quæ novas inter Christia-
nos lites cuperent: cum Turcis nunc depugnan-
dum erat, pro fide, pro religione certandum.
Divinus honor tuendus quem Turci conculcare
nituntur. Quo loco satis admirari non possu-
mus de providentia & intentione regis, qui
cum annos duos & viginti tacuisset, nunc de-
mum arma sumere, & regnum vindicare ad-
sus

ANNO
CHRISTI
1452.

sus est iniquo & inopportuno tempore : idque clam nobis, ad quos directum hujus regni dominium spectat, & de omni controversia in eo iudicium. Quibus ex rebus aperte cognoscitis, potentissimi oratores, non nos esse qui Carolo Renato clarissimis regibus, vel domui Franciæ sumus injuriati : sed potius nobis & Romanæ sedis contumeliam irrogatam, quam pro Deo salvatore nostro parvi facimus : scientes quod cum flagellamur, cum vituperamur, cum scandalum patimur, tunc Deo curam sumus, dicente scriptura : *Pe mundo a scandalis : & , quem Deus diligit , corrigi & castigat .*

Mat. 18.
Mat. 18.

Sed jam tempus est, ut ad petitiones vestras descendamus, quæ hujus summae sunt. Ut rescindantur quæcumque Ferdinandi gratia facta sunt, regnum Renato concedamus, homagium ab eo recipiamus, Legatum mittamus, qui Renati partes consoletur, Ferdinandum terreat : huic favores accumulet, illi auferat : Picinino denique iter in regnum aperiatur. Postulata hæc cum audivimus, intelleximus omnes in sua causa nimis affectos esse ; idque vobis accidere. Nam cum paulo ante questis sitis, quod inaudito Renato rege, incognita causa, Ferdinando regnum commisimus : nunc tamen inaudito Ferdinando, quæ sunt ei concessa rescindi postulatis. Cur hoc vestræ parti arrogatis, quod alteri non debuisse concedi affirmatis ? Ut par pari referatur, dicat aliquis. Verum hæc imparia sunt : nos Renato nihil abstulimus, ut ante monstravimus : vos quidquid concessum est Ferdinando, retractari revocarique petitis abrogando. Igitur audienda est alia pars, consulto matureque procedendum est : ne sine causa jus quæsitum, si quod est, auferatur. Cumque non ipsi simus, qui primo in Aragonensem jus regni transmisimus, & adversarius vester magnam regni partem obtineat : exigit ratio, exposcit æquitas, requirit consuetudo, jubet antiquitas, prius audire partes, quam juris cujuspiam detractio fiat. Quod si juris iter placet, deponenda sunt arma, & legibus disputandum : nos æqui iudicis partes tenebimus. Nam quid nostra interest, uter vestrum possideat regnum ? Quippe si discussa causa constiterit Renati regnum esse, aut ei deberi : non solum quæ petitis, sed majora horum faciemus.

De itinere comitis Jacobi aperiendo, nisi ab eo petatur, & nisi se Renato militare fateatur, non videmus, quid respondere possimus : nec nobis satis est quia securitatem promittitis. Nam contra tenentes arma, sola post Deum securitas est in armis. Cognoscimus nostri temporis milites, & quantum eis credere oporteat, non ignoramus. Tritum est illud apud eos detestabile verbum : si violandum est jus, regnandi causa violandum. Et illud quoque verum :

Nulla fides pietasque viris, qui castra sequuntur :

Venasque manus : ibi fas, ubi plurima merces .

Nos & armis, & orationibus piorum res ecclesiarum servare studebimus : si decipiemur, si violabimur, ipse Dominus iudex erit, qui ait Petro : *Modica fidei, quare dubitasti ?* Præsentia & futura in manu Dei sunt : ipse nos secundum voluntatem suam dirigat, & ad eam etiam vestrorum manus mentisque trahat, pacemque illis Christianam suadeat, qua nihil

Mat. 14.

A dulcius, nihil suavius inveniri potest. Etenim cur non potius dimissis armis, aut per communes amicos, aut legibus, aut jure, hæc lis regni dirimitur ? Si bellum eligitur, hoc est quod milites optant, equites hoc illi immortale capiunt esse : hinc aluntur, hinc pinguescunt, hinc & ad principatus & ad regna conspirant. Satius fuerit regnum amittere, quam eos alere canes, qui omnes regni opes, & ipsos denique reges devorent.

Exponit præterea tempus hoc, ut Christiani sepositis inter se odiis, concordibus animis atque studiis, ad tutelam fidei se accingant, & tela quæ viscera nostra fodiunt, Turcorum pectora seriant. Juvate nos, oratores, & ingentia vestra attendite, aperite media excogetate vias, quibus non solum hæc lites regni, sed aliæ quoque Christianorum controversiæ sopiantur : audiemus consilia vestra, iudiciis vestris plurimum tribuemus. Nolite nobis, nolite Christo deesse : Christi hoc negotium est. Nihil deerit : quidquid in nobis consilii aut auxilii erit, studij, diligentiae, vobis & reipublicæ in hac parte communicabimus. Nostro iudicio nullo pacto ferendum, ut hæc regni dissensio latius esseretur : aut pace, aut iudiciis componenda est. Si ferro dirimitur, actum est de regno : & verendum, ne hoc incendium per omnem Italiam latius evagetur. Injuriosi essemus & inimici patriæ, si pro nostra virili parte pacare Italiam non curaremus. Dissidentes in Germania principes per legatos conciliamus : & nunc viscera nostra patiemur evelli, Italiam lacerari, regnum ecclesiarum incendi, diripi, desolari ? non sicut hæc nobis volentibus. In Turcos, qui vere Christianus est, in Turcos armari debet, & Christiano parcere sanguini. Non debet Renato durum videri, si pro communi salute paululum arma continere cogatur, qui per tot annos nullo rogante conticuit. Cogitemus tandem quo pacto regnum hoc quietum reddatur : & non sinamus portam hanc Turco aperiri. Nihil enim ille magis cupit, quam vires Italicas inter se concurrere, ut tandem ab his vocetur qui fuerint debiliores : sicut in Græcia factum est.

Dissidentibus enim inter se Constantinopolitanis imperatoribus, vocati in auxilium Turci ab iis qui erant inferiores, utrumque oppresserunt. Agite, præstabiles oratores, incumbite huic parti, consulite in medium quæ pacis sunt. Nam hoc potissimum est, quod sapientissimum regem vestrum vobis mandasse in litteris ejus vidimus. Intellexit sua prudentissima serenitas, ad domandam Turcorum sevitiam, Christianorum pacem atque concordiam necessariam esse, ejusque rei curam in hoc conventu vestræ circumspectioni commisit. Expectamus, quæ media querendæ pacis afferatis. Maximi & potentissimi regis vices geritis, multum in vobis situm est : imperator eo animo est, ut pax per omnem Christianitatem reformetur : idem propositum nostrum est. Si eo concurrat rex vester, concurrent & alii quam plurimi : & cessabunt tandem civilia & intestina bella, vertentur Christianorum tela in hostes fidei, sentient Turci quam valeat Christianus miles, & quantus in hostes assurgat Christianus rex vester. Consensu populorum nationumque vocatur Christianissimus : magni honoris nomen gerit, servanda est & ad posteros transmittenda hæc dignitas virtutis majorum quæsitæ. Verum sicut impe-

ANNO
CHRISTI
1452.

f. continuit.

ANNO
CHRISTI
1459.

ria, ita & egregia cognomina his artibus retinentur, quibus ab initio parata sunt. Franci autem ab initio pro defensione & augmento catholice fidei, pro tutela & gloria Romane sedis, nulla timerunt pericula, nullos declinauerunt labores, nullos fugerunt sumptus: sed delicias, voluptates, regna, imperia, ipsam denique vitam pro communi salute contempserunt: & nunc in Europa, nunc in Asia, cum adversus inimicos crucis depugnarent, Christianissimi jure merito vocati sunt. His nunc itineribus iocundandum est, ut hereditas tanti nominis conservetur.

Venistis, oratores, ad hanc conventum, qui de communi Christianorum salute sollicitus est: rex maximus & potentissimus vos misit, in quem oculi omnium respiciunt, cujus progenitores saepe rem Christianam tutati sunt: audiamus quam rebus afflictis consolationem afferatis. Non ambigimus, quin vobis multa commissa sint. Consulite in medium quae pacis inter Christianos, quae belli contra Turcos sint: & spem quam de vestro adventu concepimus implete. Sapientes viri estis, & periculum in quo estis & sumus, agnoscitis. Christi an Machometi lex plus valeat, in certamen jam venit. Ferox ille & terribilis coluber evangelium nostri Salvatoris ex Asia deturbavit, Aegyptios, Afros, Mauros, & Hispaniae partem, suae vesaniae subegit, & diebus nostris Byzantium regiam urbem, & imperii Orientalis quondam caput, armis evicit, & usque ad Danubium & Savam signa protulit. Jam Hungaris imminet, jam jam Germaniae & Italiae servitutem minatur, nec cessabit victoriam sequi, nisi magno resistimus animo. Tædet referre quanta patiuntur infelices Christiani, qui proximi sunt rugienti & sævissimo leoni. In servitute pueri capiuntur, matronæ ac puellæ libidinem sceleratissimæ gentis replere coguntur, virorum alii cruces, alii palos subeunt, quidam exemplo Isaie secti per medium animas tradunt, quibusdam etiam vivis in morem Bartholomæi cutis admittitur: nullum tormenti genus nostri non ferunt: non ætati, non sexui parcitur: sanguis omnium qui pereunt ex nostris manibus requiretur. Jam Russiani ætate nostra desciverunt a fide, jam Bohemi defecerunt. Bulgaria & Græcia tota Turcorum est, nisi Peloponnesi portio quædam. Albani exhausti sunt, Hungari fessi, Valachi exterriti: nisi opem ferimus, aut fugere aut sese dedere, & cum perfido Machometo Christum blasphemare cogentur. Et nos interim miseri inter nos contendemus? Absint hæc lites, facessant iurgia, resurgat pax, si non perpetua, saltem temporalis, donec Turcorum pestis ab Europa deiciatur. Quod facile fiet, si magnus & pius vester rex suas manus, suas operas interpulerit, & vos ipsi totis assurgatis viribus, consulendo, dirigendo, agendo, nihil omittendo, usquequo pace inter Christianos composita, terrestris & maritimus exercitus ducatur in Turcos, adversus quos raro sine Francorum sanguine feliciter pugnatum est.

Cæterum quia pragmaticæ sanctionis superioris incidit mentio, cujus secreta magis pulsavimus, quam aperuimus: urget nos congruentia, immo vero caritas qua genti vestræ devincti sumus, priusquam finem dicendi faciamus, de ea aliqua libere: ne taciturnitas nostra indulgentia reputetur; & quod sanabile vulnus est, fiat mortale; & nos a consortio ve-

Concil. Gener. Tom. XXXII

Astro oporteat abstinere, quoniam sicut in veteri lege sancitum est, supra omnem animam que mortuus est non ingrediatur pontifex: quod teste Hieronymo perinde accipiendum est, ac si dicat, ubicumque peccatum est, & in peccato mors illuc pontifex non accedet. Cupimus sanctam esse Francorum gentem, & omni carere macula, & cum Apostolo dicere: *Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo*. At hoc fieri non potest, nisi hæc sanctionis macula seu ruga deponatur: quem quomodo introducta sit, ipsi nescitis. Certe non autoritate generalis synodi, nec Romanorum decreto pontificum recepta est: quamvis de causis ecclesiasticis tractatus absque placito Romane sedis stare non possit.

B Ferunt aliqui, idcirco initium ei datum, quia nimis onerarent Romani pontifices regnum Franciæ, nimiasque pecunias corradere. Mirum si hæc ratio Carolum movit, quem prædecessoris sui Magni Caroli decebat imitatore esse, cujus hæc verba leguntur in memoria beati Petri apostoli: *Honoremus sanctam Romanam ecclesiam & apostolicam sedem; ut que nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat ecclesiasticæ magistræ rationis*.

C Quare servanda est cum mansuetudine humilitas: & licet vix ferendum ab illa sancta se de imponatur jugum, tamen seramus, & pia devotione toleremus. Non est credibile, Carolum qui modo regnat, suo sensu hanc pragmaticam introduxisse. Deceptum putamus, & pia menti suggesta fuisse non vera. Nam quo pacto religiosus princeps ea servari svisset, quorum prætextu summa sedis apostolicæ auctoritas læditur, religionis nostræ vires enervantur, unitasque ecclesiæ & libertas perimitur? verbum durum, durius factum. Audite patienter, hortamur. Vulnere quæ putrescunt, non olei lenitate, sed vini potius austeritate sanantur. Non ponderamus causarum auditionem, non beneficiorum collationem, non alia multa quæ curare putamus. Illud nos angit, quod animarum perditionem ruinamque cernimus, & nobilissimi regni gloriam labefactari.

D Nam quo pacto tolerandum est, clericorum iudices laicos esse factos? pastorum causas oves cognoscere? sicine regale genus & sacerdotale suum? Non explicabimus honoris causa, quantum diminuta est in Gallia sacerdotalis auctoritas: & melius norunt, qui pro nutu secularis potestatis spiritualem gladium nunc exercent, nunc excludunt. Præsul vero Romanus, cujus parochia orbis est, cujus provincia nec Oceano clauditur, in regno Franciæ tantam jurisdictionis habebit, quantum placet Parlamento. Non sacrilegum, non patricidam, non hæreticum punire permittitur, quamvis ecclesiasticum, nisi parlamenti consensus adsit: cujus tantam esse auctoritatem nonnulli existimant, ut censuris etiam nostris præcludere aditum possit.

E Sic iudex iudicum Romanus pontifex iudicio parlamenti subiectus est. Si hoc admittimus, monstrosam ecclesiam facimus, & hydram quandam multorum capitum introducimus, & unitatem prorsus extinguimus. Periculosa hæc res esset, venerabiles fratres, quæ hierarchiam omnem confunderet. Nam cur regibus, cur aliis præsidibus, sui subditi parerent: cum ipsi superiori suo non pareant? Quam quisque legem in alium statuit, eam sibi servandam putet. Verendum est, ne prope adsit quod ad Thessalonicenses videtur significare Apostolus,

L 3 quia

ANNO
CHRISTI
1459.
Leob. 21.

1. Cor. 11.

Genes. 4.
19. a. in
mediam cu
Concil. Tri-
bur.

f. somus, vel
sunt.

1. Thes. 2.

ANNO
CHRISTI
1459.

quia post discessionem homo peccati . Adven-
tum quippe Antichristi sollicitant , qui disces-
sionem a Romana ecclesia querunt : qualem
præ se ferre videntur , qui sub obsecro prag-
maticæ sanctionis fieri dicuntur .

Sed credimus hæc , ut antè diximus , regi
vestro incognita esse , cujus natura benigna est
& inimica mali . Docendus est & instruendus ,
ne pestem hanc debacchari amplius & animas in-
terficere sinat . Vos luceras estis ardentes cor-
ram eo , & candelabra lucentia in domo Domi-
ni : hæc lucete , ut lux vestra tenebras omnes
ac caligines pragmaticæ sanctionis ex nobili &
Christianissima Francorum gente depellat ; so-
lumque lumen Solis , id est veritatis splendet ,
& veritas eluceat . Quod si rex vester opera ve-
stra fecerit : & vos mercedem recipietis a Do-
mino , & par suis progenitoribus , majorque ,
per omnes orbis ecclesias , & in Romana pos-
simum , jure merito & erit & vocabimur Chri-
stianissimus .

In Spicileg.
Dach. Tom.
II.

Responsio legatorum Caroli VII. Regis Fran-
corum ad superiorem Pii Papa
II. orationem .

f. 6. v. 1. p. 1.
decessio-
bus .

JAM certis lapsis diebus , beatissime pater ;
ad præsentiam vestræ sanctitatis jussu sacræ
majestatis Christianissimi domini nostri regis
Francorum , veniam primum eidem , obedi-
entiam & reverentiam filialem , sicut
eiusdem majestatis consuetum est , cum ea qua
potuimus reverentia & devotione præstitimus .
Nos quoque ad concludendum de succursu
præstando fidei catholicæ , ob quem hæc con-
ventio indicta est , venisse insinuavimus , pa-
ratissimos nos esse audire quæ in præsentem con-
ventionem aperiuntur , & in his cooperari omni-
bus modis rationabilibus . Quibus auditis ve-
stra sanctitas benigne nos suscepit , plures &
celeberrimas laudes suis elegantissimis sermo-
nibus regi nostro Christianissimo attribuens .

Altera autem die ad ejusdem vestræ sancti-
tatis præsentiam pro materia regis Siciliæ , &
insignis Januæ civitatis accessimus : vocatis ta-
men nobilibus principibus , seu principum am-
baxiatoribus , qui domino nostro regi fœderi-
bus , amicitia singulari , & cognatione juncti
sunt , sicut nobis in instructionibus expresse
mandatum fuerat . In quibus causis quas pro
tuendo non solum jure præfati domini regis Re-
nati , sed totius domus regis Francorum dedux-
imus : nihil diximus animo quempiam accu-
sandi , aut eorum qui jam vita functi sunt , aut
qui adhuc in humanis agunt ; sed dumtaxat
juris prosequendi gratia , quod præfatis regi-
bus & inclitæ domui eorum competit : ju-
stamque rem petere arbitrati sumus , qua-
rendo præfatum dominum Siciliæ regem in
rem suam restitui , & in contrarium acta cas-
sari .

Super his cum ea modestia qua scivimus &
potuimus locuti sumus , sicut vestra sanctitas
pro sua clementia benigne interpretata est ,
cum primum super his respondit : & quid in-
super fiendum sit , vestra sanctitas cum reve-
rendissimis patribus dominis cardinalibus cogi-
tare poterit , ut ipsius regni prædicto domino
Renato , cui debitum est , justa restitutio fiat :
quam nullatenus in præjudicium succursus fidei
catholicæ cedere putavimus , quin potius ad
ejus auxilium singulare , dum ille strenuissimus
& victoriosissimus princeps dominus dux Cala-

brim , filius pernominati regis , qui restitutio-
nem regni paterni , auxiliante sibi Divino præ-
sidio , manu validè prosequitur , virtutibus opti-
mis præditus , in ætate convenienti constitutus ,
regibus & magnis principibus omnium fere na-
tionum religionis Christianæ conjunctus , ma-
gna auxilia ipsi fidei catholicæ Altissimo dirigente
ferre poterit .

Sed dum his in rebus super nostris petitioni-
bus responsum disertissimum oratione vestra san-
ctitatis dictum est : aliqua dicta fuere , qui-
bus pro tuendo Christianissimi domini nostri
regis honore , jure , & fama , cum omni re-
verentia vestræ beatitudinis , & sanctæ se-
dis apostolicæ , ut fideles nuncii tanti regis
aliquid breviter respondere compellimur .

Non enim imprimis subticere possumus unum ,
quod ipsius domini nostri regis honorem admo-
dum concernit : illud videlicet , quod inter ce-
tera prælocuta , enarrando beneficia regibus &
regno Francorum a sede apostolica præstita ,
dictum est : Zachariam papam legatum in Fran-
ciam misisse , & per eundem tunc fuisse Hil-
dericum regem , atque Pipino Caroli Martelli
filio majori domus regis , longe tamen distan-
ti a sanguine regio , ipsius regni regimen con-
cessum extitisse : quo mortuo , succedentibus si-
bi & Carolomanno , & suis filiis mortuo Caro-
lomanno , postulantibus sedi apostolicæ Deside-
rio relictaque dicti Carolomanni & suis filiis , ad
regnum seu portionem regni prædicto Carolo-
manno contingentem eosdem filios vocari , se-
des apostolica rejectis supplicationibus præfatis ,
omnia jura regni collata in Pipinam , præfato
Carolomanno confirmavit , & in eum contu-
lit . Quibus verbis innui videtur , Christiani-
ssimos Francorum reges , ex hinc successores
non ex vera stirpe Clodovei descendisse ,
necnon regni dispositionem sedi apostolicæ com-
petere .

Ut autem hujus rei veritas omnibus innotes-
cat , nec quidquam sinistram animis audien-
tium concipiatur : scimus ex historiographis &
chronicis authenticis ac probatis , quibus fides
adhibetur , quis fuit Clodoveus ille Christia-
nissimus rex , ad quem e caelo lilia transmissa
fuere , sacraque unctio , & alia quæ divini-
tus recepit , quæ usque in hodiernum diem
tum in sacra unctio , tum in miraculis die-
tim consulantibus , tum in curatione ulcerum
quæ vulgariter *heronelles* , latine vero scrofulæ
nuncupantur , & in vexillo auristhamæo ad
Francorum reges celitus emisso , tum in aliis
singularitatibus , & specialissimis præro-
gativis pluribus , & diversimodis impensis apud
Francorum reges permanent . Et perlectis ad
plenum historicis & chronicis authenticis clare
constabit , Pipinum præfatum a stirpe Clodo-
vei & successoribus ejus descendisse , & a san-
guine regio processisse . In quantum vero re-
gem & regnum ipsum tantis tamque insigni-
bus donis celitus decoratum & illustratum
concernit : certum est , eosdem nulli in terris
subjici , nec cuiquam humanis subjacere po-
testati .

Unum aliud in postrema parte prælibatæ
orationis tactum est , cui aliqua ex parte et-
iam respondere cogimur . Arguitur quidem ip-
se dominus noster rex , quod pragmaticam
sanctionem in suo regno sustinet , quæ privile-
giis sedis apostolicæ derogare prætenditur :
atque exinde regnum ipsum rugam atque ma-
culam contraxisse allegatur . In qua re pro de-
fen-

ANNO
CHRISTI
1459.

ANNO CHRISTI 1459.

scendendis ipsius regis & regni innocentia, honore, & fama, ut tenemur, aliqua in presenti explicare duximus.

Presentata olim fuerunt decreta concilii generalis Basileensis Christianissimo nostro regi; presentibusque quam pluribus principibus & proceribus regni sui necnon etiam absentium oratoribus, ipse habita consultatione archiepiscoporum & episcoporum, atque universitatum, aliorumque peritorum & prudentium regni, informatus est quomodo hæc erant edita auctoritate præfati concilii, quod ex institutione duorum præcedentium conciliorum Constantiensis & Senensis, nec non etiam duorum Romanorum pontificum Martini V. & Eugenii IV. ad reformationem ecclesie in capite & in membris fuerat convocatum.

Intellexit præterea, hæc decreta sacris canonibus antiquorum conciliorum, ac decretis summorum pontificum, confirmari. Propter quæ, sicut devotus ecclesie filius, sicut princeps catholicus & Christianissimus, eadem decreta cum aliquibus additionibus, quæ sedi apostolicæ nequaquam derogare videbantur, acceperat duxit.

Nec in acceptatione prædicta ullatenus præjudicium privilegii apostolicæ sedis asserere putavit, quam semper & venerari, & honorare decrevit. Quin etiam ab illo tempore ad summum pontificem subditi regni illius, sicut ad Christi vicarium & pastorem, summum recursum semper habuerunt. Nec aliquis de scitu ipsius Christianissimi regis in regno suo sibi quidpiam eorum usurpare præsumpsit, quæ ad solum summum pontificem pertinere noscuntur. Et ulterius legatis & nunciis per eandem sedem missis sæpenumero oblationes & variz aperturæ factæ sunt: in quibus semper benigne, & pie regis & prælatorum animis ad quæque rationalia se reddidit inclinatum. Et quidquid canonice & rationabiliter in hac parte videbitur sciendum, ad hoc Christianissima majestas paratam se exhibebit, & observabit inconcussa.

Quantum vero ad ea quæ adversus curiam Parlamenti ipsius domini nostri regis objecta sunt: omnibus intelligere placeat, quod hæc venerabilis ex ecclesiasticis & sæcularibus viris juris peritiam habentibus constituta usque ad numerum octuaginta personarum, absque duodecim paribus ecclesiasticis & sæcularibus, & octo magistris hospitii regis, qui omnes de corpore ipsius curiæ existunt, quamplurimum necessaria est ad conservationem ecclesiarum & jurium suorum: & de quibuscumque ad eos querimonia defertur, sive de officiariis regis, sive de quibuscumque aliis in ipso regno, quantumcumque potentibus, per ipsam cuique justitia ministratur. Quod si ita per omnes regiones orbis Christiani fieret, non ita in multis patrimonia ecclesiarum direpta, & dilapsa forent, sicut, pro dolor esse referuntur. Tantaque ab antiquo fama est illius curiæ, quod nedum subditi aliorum regnorum Christianorum in causis privatis ad iudicium illius curiæ recurrere voluerunt, prout & adhuc multi faciunt, sed etiam infideles interdum hoc idem fecerunt. Nec est verisimile, quod tam solemnibus curia aliquid sinisterum agere vellet, quod sibi ad culpam & notam imputandum esse videretur.

Super omnibus tamen præmissis Christianissimus dominus noster rex pleniore deliberatione

habita, & consultis viris peritis juris Divini & humani, quorum in regno suo copiosa est multitudo, poterit exinde quidnam agendum sit maturius & sanctius advisare. Sed hæc pagina nos sui oratores effari ad præsens duximus, ne defensionem justitiz, honoris, & fame ipsius domini nostri regis, intactam præteritis videamur.

Et in his ad honorem Dei, universalis ecclesie, & sanctæ sedis apostolicæ obsequium, utilitatemque ac prosperitatem fidei catholicæ, & totius Christianitatis, & apud ipsam dominum nostrum regem, & ubicumque poterimus, pro viribus laborare curabimus.

Quia tamen in articulis præcedentibus, de facto regis Siciliæ mentionem facientibus, verba generalia sunt, & absque specificatione: ut de intentione dictorum oratorum in materia prædicta sanctissimus dominus noster plenius valeat certiorari, supplicant oratores præfati eidem sanctissimo domino nostro, quatenus supplicationes hac in re suæ sanctitati ex parte dictorum oratorum potestatis admittere dignetur.

Ad quæ vestra sanctitas, ultra rationes alias in parte hac allegatas, inclinari debere videtur zelo defensionis fidei, ut votivus inde sequatur effectus, causis & rationibus sequentibus. Nam prædictus rex Renatus consanguineus est in linea masculina Christianissimo regi, & fere omnibus majoribus principibus regni in tertio gradu. Christianissima regina Maria regis Renati soror, in secundo gradu. Regina etiam Angliæ filia est legitima prædicti regis Renati, rexque Angliæ ipsius regis filius in affinitate. Dominus dux Calabriæ prædictorum regis & reginæ frater est principis; Wallis eorum heredis avunculus, & in parentela proximior. consanguinei sunt germani: idem princeps & filius prælocuti domini ducis Calabriæ. Dominus etiam comes Cenomaniz, qui a juventute continua traxit moram cum Christianissimo rege, in cujus domo aliter ac suus præcarus & dilectissimus, germanus est ipsius regis Siciliæ.

Et ultra hæc, inter cæteras provincias, nationes, & territoria regni nostri, citra præjudicium quorumcumque aliorum, nobiles & proceres Andegaviz & Cenomaniz præfati regis Renati subditi, regi nostro supremo & coronæ servierunt prudenter, efficaciter, & indefesse. Unde vocem, famam, & nomen in Franciæ regno non modicum & merverunt. Et cum de tanta materia, prout est fidei defensio, locus erit sermonem facere: eorum vox & opinio non mediocriter erunt importantis.

Et si tanti principes & nobiles quilibet suo respectu effectualiter cognoscant, vestram sanctitatem erga dictum regem Renatum in suis supplicationibus aures benignas inclinare, sibi que in suis jure & ratione legitime favere: eorum ex parte nulli dubium est, in materia prædicta fidei ferventiores & animosiores se præbere, ac exhortationibus & desideriis sedis apostolicæ promotiores & inclinationes.

Similiter ut jura, & prærogativa Christianissimæ majestatis illibata remaneant: placeat sanctissimo domino nostro mandare, sententias contra Perrinum de Campe-frigoze latas per iudices

ANNO CHRISTI 1459.

Pro, presumptione. H.

Docet hic articulus omnia in MS. pseudo de loco.

ANNO
CHRISTI
1469.

dices competentes, occasione maleficorum & A delictorum per dictum Perrinum perpetratorum in & adversus regiam majestatem (de quibus sententiis nec non & de processu in hac materia agitato, iidem oratores promptam offerunt facere fidem) executioni debite demandari, silentiumque imponi pretendentes se illius Perrini heredes, aut ab eo causam habere, super censuris & sententiis excommunicationis per eos, ut fertur, obtentis, adversus mercatores Avinionenses: eisdemque mercatores absolvi, quietos vero & pacificos erga predictos, se, ut pramittitur, jus habere dicentes, teneri.

Exspicilio
Dacheriano
Tom. IX.

ORATIO ALIA

Legatorum Regis Franciæ coram Pio Papa
II. recitata in Conventu
Mantuano.

AUdiverunt Christianissimæ majestatis oratores, Pater beatissime, quæ tum oratio disertissima vestræ sanctitatis bina vice, tum etiam organo reverendissimorum dominorum ab eadem sanctitate deputatorum in hac parte, diversis diebus pro materis principalis huius conventionis dicta, exposita & aperta divisa.

Prima enim pars aperturam conventionis in festo beati Johannis proximo futuro facit inter excellentissimos principes, Christianissimum Franciæ, & serenissimum Angliæ, reges confederatos, & illustrissimum dominum ducem Burgundiæ quatuor locorum nominatorum, videlicet Avinionis, Metis, Coloniæ, & Lo ut media pacis inter principes predictos perquiri possint, exindeque advisari super succursu effectuali, & defensione fidei adversus immanissimum Turcum.

Secunda autem pars narrativa fuit oppressio- num & vexationum occurrentium in patria Hungariæ persequente Turco. Qua in materia necesse est & celeriter de remedio providere oportuno, nulla expectata conventionem: alioquin imminens restat periculum pro tota perditione Hungariæ, aut alio magno scandalo inde secuturo; quæ provisio non aliter pro presenti commode fieri potest, nisi mediantibus pecuniis in stipendia Hungarorum convertendis, qui dicunt nullatenus posse aliter onus guerræ contra dictum Turcum sustinere. Et hoc ut huic materis succuratur, vestra sanctitas decimam beneficiorum ecclesiasticorum Franciæ postulat.

Beatissime Pater, ut pluries expositum fuit vestræ sanctitati, in fide orthodoxa nullus invenietur princeps inclinatio ad effectuales succursus fidei orthodoxæ, nullatenus parcendo consanguineis, subditis, & facultatibus regni, immo & propriam exponendo personam, si opus fuerit, & facultas aderit, quam rex Christianissimus supremus dominus noster, regno, terris, & dominiis suis in securitate manentibus: quod si secus fieret, nec honestum, rationale, aut laudabile a quoquam reputari deberet.

Igitur aperturam faciente vestra sanctitate, ut conventio teneatur inter reges præfatos, ob securitatem & amicitiam inter eos procurandam & componendam, & discordiam & hæsitatio-

nem cedendam hoc laudabile & gratiosum plurimum quia inimicos nostros formidamus rationibus prioribus diebus de ob honorem Dei, sedis apostolicæ, & orthodoxæ fidei, ac propter bona quæ contingere sperata sunt. Et utinam finis succedere possit votivus nobis pacificatis & viribus coadunatis Turcum illum immanissimum possimus ad honorem salvatoris nostri Jesu Christi, qui pro nobis debella fidei exaltationem, ac nostrarum salutem animarum. Et credimus præfatum principem nostrum hanc aperturam non egere suscipere.

De locis tamen certitudinem ullam minime dare possumus: quamquam speramus loca ipsa, aut aliqua ipsorum, satis grata fore supremo domino nostro. Quia tamen hæc in dispositione prædictorum principum plus videntur jacere quam in nobis: relationem condignam facimus Christianissimo nostro principi, ut hac in re deliberare valeat, certioreque vestram reddere sanctitatem: idemque speramus fore pro parte serenissimi regis Angliæ. Et certitudinibus hinc inde habitis, poterit locus aptius appunctuari & concordari, & ut princeps noster animum ferventior ad hæc præstare dignetur. Obscuritate enim seclusa, libenter intelligemus a vestra sanctitate, quisnam legatus a latere transmittendus erit ex parte vestræ sanctitatis in conventionem prædicta.

Et eum inter cæteros principes prænomi- atos placuit vestræ sanctitati semper cum regibus nominatim comprehendere illustrissimum dominum Burgundiæ ducem, ut intersit, vel ejus oratores, in conventionem prælocuta: nulli dubium est, illustrissimum illum principem a propapia liliatorum descendisse, consanguineum proximum & subditum Christianissimæ majestatis fore: & tamquam talem toties quoties treugæ aut appunctuamenta habita fuerunt inter regem nostrum Christianissimum & Anglos, idem rex in præfatis treugis & appunctuamentis illustrissimum illum ducem de parte sua cum cæteris magnatibus & proceribus regni in gradu suo semper eum comprehendit: speramusque in presenti conventionem quod similiter faciet. Sed omnibus notum est, cum guerra sit inter Francos & Anglos, regibus ipsis Franciæ & Angliæ pertinet etiam facere & appunctuamenta, quorum subditi fideles & obsequiales semper eis comprehenduntur.

Ad secundam vero partem, mentionem facientem de decima levanda in regno Franciæ: recentis memoris est, decimam nuperrime levatam a præfato rege, cujus solutio vix adhuc perfecta est, aut saltem qui hac de causa fuerant isto die quieti, fuitque in favorem fidei ad verum valorem collecta secundum privilegium Gallicanum, quod nullatenus permissum fuisset nisi in favorem fidei. Et si pecuniæ adhuc integre sunt, prout verisimiliter credendum est: non est opus novam petere decimam. Si autem consumptæ sunt, fructus nullus exinde nobis apparet secutus. Et nisi horum declaratio clarior & Regi ac præfatis magis notorie videretur: nul- lomo- modo ausi essemus postulatam nuperrime concordare decimam, nec facultatem habemus aut potestatem faciendi. Vidimus, perlegimus, & iterato prospeximus nostras instructions, quæ procuratorium nostrum limi- tant,

ANNO
CHRISTI
1469.

ANNO
CHRISTI
1659.

tant, tenore quarum certum est omnibus in-
tuentibus, quod ita est sicut dicimus, nec
aliter facere possumus. Quod etiam facere-
mus, remota poena legatorum transcenden-
tium sine mandato, nostri promissi concor-
dia, aut concessa invalide essent, nec apud
principem nostram ratificarentur, aut emolo-
garentur.

Præterea nobis visum est vestram sanctitatem
advertere debere ad unum in hac materia. Cu-
pit enim eadem sanctitas conventionem futuram
votivum suscipere effectum: quod formidan-
dum plurimum foret alium finem suscipere, si
predicta concordarem, quia ultra ea que no-
bis impingi possent pro transgressione manda-
ti, dicerent prælati, & non absque colore,
quod istud esset præparativum alterius decimæ,
vel aliarum decimarum, in conventionem præ-
dicta tenenda: conquererentur quoque dicti
prælati, & non absque causa, ex solutione
primæ decimæ; & formidantes de tertia aut
quarta decimæ, plus forsan optarent conclu-
sionem nullam fore in conventionem sperata,
quam illum exitum votivum ab eadem sanctita-
te desideratum. Et ratio, quia inde sequi pos-
set destructio omnium ecclesiarum regni nostri,
aut saltem onus valde importabile.

Et ad objectum nobis factum, quod tres
decimæ sunt in Italia: alia est ratio, beate
Pater, nostro in regno pactum reformat: nam
majoris valoris est unius provincie decima in
regno nostro, quam medietatis partis aut duarum
partium totius Italie. Sciunt qui receptas fe-
cerunt, & redditus cognoscunt ecclesiarum.

Et ad objectum nobis factum de illustrissi-
mo domino duce Burgundie, qui armatam ses-
millium hominum promisit pro succursu fidei
&c. quamquam non tantæ sit æstimationis &
reputationis, sicut est potentissimus Franco-
rum Rex: habere debet vestra beatitudo tria
pro constanti a rege nostro Christianissimo.
Primum, quod quidquid promisit retroactis
temporibus cuicumque persone, inconcusse ob-
servavit. Secundum, quod quidquid promit-
tet, effectualiter adimplebit. Tertium, quod
nunquam sub incerto aut conditione promissum
aliquod faciet.

Promissum enim illustrissimi domini ducis
Burgundie sub incerto est, & cum conditio-
ne: videlicet tam pro subsidio jam levato in
regno & extra regnum, quam pro subsidio le-
vando in predictis terris. Et etiam hoc pro-
mittit, tam pro terris suis & dominiis exi-
stentibus in regno, quam extra regnum: nul-
la facta divisione aut partitione hominum sub-
sidiandorum & levandorum pro terris regnicolis
& forensibus.

Et non mirum si plura promisit ipse domi-
nus dux Burgundie. Nam jam plures pecunias
levavit permissu Christianissimæ majestatis, qui
in favorem fidei litteras autoritatis & facultatis
eidem concessit levandi subsidia super gen-
tibus ecclesiasticis, & etiam laicis in omnibus
terris & dominiis existentibus in regno, sicut
postulare & expetere voluit, interdicens sum-
mæ curiæ Parlamenti, omnibusque judici-
bus ac etiam... sue omnia remedia & provi-
siones que huic materie præjudicare possunt.
Quibus de causis nullum impedimentum in le-
vatione earum invenit: quod locus factum fuis-
set, nisi auxilio Christianissimæ majestatis usus
medio superius tacto. Nam cum denarii sine
principis supremi, levati nequeunt publica ces-

A lante autoritate predicti principis supremi.
Non loquor de episcopis, aut majoribus di-
gnitatibus ecclesiarum: non loquor de ducibus,
marchionibus, comitibus, baronibus, crite-
risque nobilibus aut burgenfibus, immo de
..... minore curato, capellano, vel respectu
status laicalis agriculturæ vel ministeriali. Si
de alienatione, aut exactione predictarum po-
cuniarum appellasset, inconscienti provi-
nem obtinissent: & quas pecunias sic levatas
ad utilitatem impie dicti domini ducis Burgun-
dis, oratione præmissa, credendum est ipsam
dominum dictum sanas & intactas apud ipsam
conservare.

B Quod non ita dici potest de Christianissimo
rege. Nam ob causam supradictam ex parte
nullæ fuerunt in suo regno pecunie levate: &
quoad decimam modernam super gentes eccle-
siasticas, numquam ad eum solus denarius per-
venit, nec apud ipsum remansit: hoc excepto
dumtaxat, quod ejus jussu fratres ordinis de
Rhodo pro conservatione sue insule, quod
pium opus erat, sexdecim millia ducatorum
ex predicta decima receperunt, residuo reman-
ente in dispositione sedis apostolicæ.

Et ideo, beatissime Pater, non egre fe-
rat vestra beatitudo, si decimam aut aliud
subsidium certum impresentiarum minime offe-
rimus: quia longa est differentia materiæ re-
gis & regni nostri erga plures alios, qui non
simili laborant ægritudine.

C Sed nomine sui majestatis illud dicere & as-
securare possumus, quod regno Franciæ in se-
curitate respectu suorum inimicorum remanen-
te, tum de subditis tum de facultatibus regni,
tum de bonis ecclesiasticis & laicorum, & si
opus sit de propria persona, nullus ferven-
tior, inclinatio, aut animosior cum effectu
invenietur inter principes orthodoxos pro suc-
cursu & auxilio effectualibus fidei, in quan-
tum regni extensionem concernere poterit, &
ejus vires, sicut est Christianus noster rex &
princeps.

D Non quia honorem, voluntatem, affectio-
nem & potentiam aliorum regum serenissimo-
rum & principum ad causam præmissorum in
ullo minuire intendimus, nec autoritatem,
excellentiam, seu præminentiam quascunque
super eos habere vel prætere vultimus, aut
iplos præcellere quoquo modo arbitremur, nisi
juxta gradum & ritum antiquitus observatos:
immo quod unicuique regi & principi hono-
rem vult servare illatum, cum ipsis ad perfe-
ctionem hujus sancti operis laborare curans,
viresque suas cum eisdem adunare, communi-
que consilio uti: ut unanimi consensu, volun-
tate unita, & zelo orthodoxo classem poten-
tissimam parare possint, negotiumque perage-
re gratum, & universæ Christianitati utile.
Unde in hac vita honorem quilibet in suo gra-
du, & juxta suorum exigentiam meritorum,
reportare possit, & in fine gloriam consequi
sempiternam.

E Restat tamen unum quod absque prætermis-
sione honoris principis nostri, & nostræ natio-
nis, maximeque culpe nobis respiciatis im-
ponenda, nullatenus subicere possumus. Cum
illa tamen humilitate & sincera devotione, ^{non est regis,}
quibus decet sanctam alloqui apostolicam se- ^{si non est}
dem, explicanda, quam exoramus, ut cum ^{pr.}
benigna supportatione & affabili mansuetudi-
ne ipsa suscipere dignetur. Reliqua desunt.

Qua

ANNO
CHRISTI
1459.

QUæ doinde in conventu gesta sunt, narrare A
se pergit Gobelius: Irrogat, inquit,
jampridem in ecclesia Dei exitialis consuetudo
adversus Romani pontificis censuras: victi enim,
damnatique apostolica sententia ad futurum
consilium appellabant. Judicem qui non erat,
& superiorem Romano præfili dabant, qui non
inventur in terris: & cum ipsi a suis sententiis
appellari non timerent, a Christi vicario ap-
pellandum esse consentiebant. Consuluit Pius
in ea re patres, qui aderant in conventu, quid
censerent. Illi concordi voto responderunt, ap-
pellationes hujuscemodi cum suis autoribus,
damnandas esse: atque ita decretum editum est,
quod appellantes a Romano præfili ad futurum
concilium, tanquam hæresis fautores, & læsæ B
majestatis reos, plecendos esse statuit. Quod
pontifex postea diplomate confirmavit, atque
lancivit, ejusque seriem inserendam fore valde
utilem existimavi.

*Pius episcopus servus servorum Dei, ad fu-
turam rei memoriam.*

Joan. 21.
Mat. 16.

EXecrabilis, & pristinis temporibus inau-
ditus, tempestate nostra inolevit abu-
sus, ut a Romano pontifice Jesu Christi vi-
cario, cui dictum est in persona beati Pe-
tri, *Pasco oves meas, & quodcumque liga-*
veris super terram, erit ligatum & in calo,
nonnulli spiritu rebellionis imbuti, non sa-
nioris cupiditate judicii, commissi evasione
peccati, ad futurum concilium provocare
presumant: quod quantum sacris canonibus
adversetur, quantumque reipublicæ Chri-
stianæ noxium sit, quisquis non ignarus ju-
rium, intelligere potest. Namque ut alia
prætereamus, quæ huic corruptelæ manife-
stissime refragantur: quis non illud ridicu-
lum judicaverit; quod ad id appellatur,
quod nusquam est, neque scitur quod futu-
rum sit? pauperes a potentioribus multipli-
citer opprimuntur, remanent impunita sce-
lera, nutritur adversus primam sedem rebel-
lio, libertas delinquendi conceditur, & om-
nis ecclesiastica disciplina & hierarchicus or-
do confunditur.
Volentes igitur hoc pestiferum virus a Chri-
sti ecclesia procul pellere, & ovium nobis
commissarum salutem consulere, omnemque
materiam scandali ab ovili nostri salvatoris
areere: de venerabilium fratrum nostrorum
sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, cun-
ctorumque prælatorum, ac Divini humani-
que juris interpretum, curiam sequentium,
consilio ac assensu, ac certa nostra scientia,
hujusmodi provocationes, introductiones
damnamus, & tanquam erroneas, ac dete-
stabiles reprobamus: cassantes, & penitus
annullantes, si quæ hæcenus taliter inter-
positæ reperiantur, easque tanquam inanes
ac pestiferas, nullius momenti esse decerni-
mus, ac declaramus: præcipientes deinceps,
ut nemo audeat, quovis quæsito colore, ab
ordinationibus, sententiis, sive mandatis
quibuscumque nostris ac successorum nostro-
rum, talem appellationem interponere, aut
interpositæ per alium adhærere, seu eis quo-
modolibet uti. Si quis autem contra fece-
rit, a die publicationis præsentium in can-
cellaria apostolica, post duas menses, cu-
juscunque status, gradus, ordinis, vel con-
ditionis fuerit, etiamsi imperiali, regali,

vel pontificali præfulgeat dignitate, ipso fa-
cto sententiam execrationis incurrat: a qua
nisi per Romanum pontificem, & in mortis
articulo, absolvi non possit. Universitas
vero, sive collegium, ecclesiastico subiaceat
interdicto: & nihilo minus tam collegia &
universitates, quam prædictæ, & alix que-
cunque personæ, eas pœnas ac censuras in-
currant, quas rei majestatis, & hæreticæ
pravitatis fautores, incurere dignoscuntur.
Tabelliones insuper, ac testes, qui hujus-
modi actibus interfuerint, & generaliter,
qui scienter consilium, auxilium dederint,
vel favorem talibus appellantibus, pari po-
na plectantur.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc
paginam nostrorum voluntatis, damnatio-
nis, reprobationis, cassationis, annulla-
tionis, decreti, declarationis, & manda-
ti infringere, vel ei ausu temerario contrai-
re. Si quis autem hoc attentare præsumple-
rit, indignationem omnipotentis Dei, &
beatorum Petri, & Pauli apostolorum ejus,
se noverit incursum. Datum Mantuæ, In-
carnationis dominicæ millesimo quadringen-
tesimo quinquagesimo nono, quinto deci-
mo calendas Februarii, pontificatus nostri
anno secundo.

Paucis deinde diebus, congregatis in templo
beati Petri patribus, & universis principum
legatis, re Divina peracta, pontifex e solio
suo indicto silentio: Octavum hic agimus
mensem, inquit, fratres, ac filii, eos ex-
pectantes, qui ad conventum vocati fuerunt.
Nostis qui venere: deinceps sperare alicujus
adventum, qui conferre aliquid ad rem no-
stram possit, vanum est. Licet jam hinc
abire. Peregrinus quæ hoc in loco facienda
fuerunt: utinam Dei bene acta sit causa.
Quamvis meliora concepimus, quam inve-
nimus: non tamen nihil omnino peractum
est, neque spes omnis cecidit. Dicendum
est quo res deductæ sunt, ut sciant omnes
quid adsit spei, & qui reges, quique po-
puli ad tuendam fidem, vel prompti fue-
rint, vel negligentes. Hungari, si adju-
ventur, summo conatu & universis viribus
suis Turcas invadent: Germani exercitum
pollicentur duorum & quadraginta millium
bellatorum: Burgundus sex millium: Itali
(exceptis Venetis, ac Genuensibus) cleri
decimas, populi trigésimas annuorum redi-
dituum, ac vigésimas Judaicæ substantiæ,
ex quibus navales copias sustentari, queant.
Idem facit Joannes rex Arragonum: Ragu-
sei duas trirèmes offerunt: Rhodii quatuor.
Hæc tanquam certa solenni stipulatione per
principes ac legatos promissa sunt. Veneti
quamvis publice nihil promiserint, cum ta-
men expeditionem paratam viderint, haud-
quaquam decrunt: neque patientur, ut suis
majoribus deteriores videri possint. Idem de
Francis, de Castellanis, de Portugallensi-
bus dicimus. Anglia civilibus agitata mo-
tibus, spem nullam pollicetur, neque Sco-
tia in intimo abscondita Oceano: Dacia
quoque, Svecia, ac Norvegia, remotio-
res provinciæ sunt, quam milites possint
mittere; nec, solis contentæ piscibus, pe-
cuniam ministrare possunt: Poloni Turcis
per Moldaviam contermini, suam causam
deserere non audebunt: Bohemos mercede li-
cebit conducere, suo ære extra regnum non
mil-

ANNO
CHRISTI
1459.

ANNO
CHRISTI
1459.

20 militabunt: Sic res Christianam se habent. A
21 Classis pecunia Italica parabit, si non Ve-
22 netiis, at saltim Genus, aut in Arago-
23 mia nec minor erit, quam res ipsa depol-
24 cat. Hungari viginti millia equitum arma-
25 bunt, pedum hand minorem numerum:
26 qui Germanis juncti ac Burgundis, duode-
27 nonaginta millia militum in castris habe-
28 bunt. Et quis non his copiis superatum iri
29 Turcas arbitretur? His accedet Georgius
30 Scanderbechius & Albanorum fortissima
31 manus: & mul per Græciam ab hoste de-
32 ficient: & in Asia Charamannus, & Arme-
33 norum populi, Turcas a tergo serient.
34 Non est cur desperemus: tantum Deus ipse
35 cepta secundet. Ita & narrate domi, quæ B
36 hic gesta sunt, & ut promissa in tempore
37 faciant dominos vestros admonitos reddi-
38 te; utque propitia nobis sit Divina pie-
39 tas, orationibus, & operibus piis operam
40 date.

Borsius
Erensis.

His dictis oblationes suas cuncti qui ade-
rant confirmavere: qui nihil obtulerant, con-
fusi tacere. Oratores Borsii, ut plus aliquid
fecisse, quam reliqui viderentur, aureorum ter-
centa millia in expeditionem adversus Turcas
polliciti sunt, non sine auditorum admiratione.
Postquam omnes finire, jussit Pontifex
cardinales, episcopos, abbates, & sacerdo-
tes cunctos qui aderant, sacras induere vestes:
& ipse suo solio descendens, ad gradus majo-
ris aræ se convertit, ibique flexis genibus sus-
pirans, atque illacrymans supplici voce, de-
lectos e psalmis versiculos, qui ad rem accom-
modati viderentur, respondentibus prælatis &
omni clero, longo spatio decantavit: & ora-
tione præmissa populo benedixit. Atque in
hunc modum Mantuano conventui finem im-
posuit.

*Dedit Pius ex eodem conventu XII Januarii
anno 1560. litteras ad Fredericum Imp. apud Oae-
ricum Reynaldum extantes, quibus cum Chri-
stiani contra Turcos exercitus ducem conficiunt.
Edicta quoque duo ibidem edidit, alterum quo
sacram expeditionem indixit; alterum quo laici
omnes in Italia partem provenientem trigessimam in
belli sumptus pendere jussi sunt. Qua hic tibi ex
ejus analibus exhibemus.*

PII PAPÆ II

Decretum in conventu Mantuano editum
de sacro bello in Turcas.

Ad perpetuam rei memoriam.

ECclesiam Christi variis mundi turbulibus ac
persecutionibus agitatam, ex Divinis scrip-
turis, & veterum ann libus, semper agnovi-
mus: quæ cum a capite ac sponso suo, Chri-
sto scilicet autore, regatur, cui, sicut ipse
testatur, omnis potestas in cælo & in terra
divinitus est attributa, nunquam sine nutu Di-
vinæ dispositionis talia sustineret, nisi ipse ad
correctionem exercitationemque fidelium hoc in-
ferri permetteret. Interdum etiam impios & in-
justos occulto aliquo instinctu ad puniendum po-
puli sui peccata excitat. Sic namque per igno-
ros & nescios errata populi sui corrigit & pu-
nit Divina justitia: sicut quondam per Senna-
cherib, per Nabuchodonolor, per Antiochum,

aliisque quam plures, populum Israeliticum
delinquentem afflixit, sicut ipse per prophetam
eloquitur: *Virga furoris mei Assur: ipse autem
non cognovit.* Verum et si profanis & impiis,
tanquam instrumentis atque flagellis, ad coer-
cenda peccata utatur Altissimus: illos tamen
impia vanitate superbientes, & quasi secures
& terras, contra eum qui credit & secat in eis,
gloriantes, etiam per illos ipsos, quos prius
flagellari permisit, emendatos atque correctos
deprimit & conterit Divina potentia. Quæ
cum in Divinis scripturis facta legantur, & ad
nostram instructionem scripta probentur: cun-
ctos fideles oportet presentem persecutionis an-
gustiam, & pari penitentis fructu divertere,
& animos spe Divina fundare, scientes se Di-
vina prædicatione & prophetica in psalmis con-
testatione communitos, dicente Domino: *Si
autem dereliquerint filii ejus legem meam, & in
judiciis meis non ambulaverint, visitabo in virga
iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum:
misericordiam autem meam non disperdam ab eis.
neque nocabo in veritate mea, neque profanabo te-
stamentum meum.*

ANNO
CHRISTI
1459.
Vol. 10.

psalm. 88.

Quamquam autem Turcorum pressuram, &
persecutionis instantis rabiem, merito nostrum
iniquitatis incidisse profiteri humiliter debe-
mus: speramus tamen atque confidimus, illis
diutius sævire permittum, ut superbia eorum
altius ascendente, & Divinam ultionem pro-
vocante, jam, quasi eorum malitia consum-
mata, acriori vindicta plectantur, Amorrhæo-
rum & Amalecitarum exemplo, quos licet Deus
propter peccatum in filios Israel sævire permi-
sisset, illos tamen in manu eorum cum omni
terra tradidit, præcipiens, ut nemini parcerent,
sed illos ultima internecione delerent.
Quod si pridem multifariis gentilium atque
hæreticorum persecutionibus fideles suos voluit
comprobare: istis tamen temporibus vergente
jam sæculi occasu, quo, Salvatore testante,
omnium abundavit iniquitas, & refriguit cari-
tas multorum, gravior procella, & terribi-
lior pressura, qualis ante non fuit, cervici-
bus nostris incumbit, cum radix illa peccati,
minister diaboli, Antichristi præcursor, perfidi-
sissimus Mahumet, spiritu superbiæ elatus,
in Christi cultores rabiem sui furoris exercet,
qui illa miseranda, & nunquam satis descen-
da Constantinopolitana cæde ac strage grassa-
tus, nec tamen satius, tamquam sanguina-
ria bestia, hausso Christiano sanguine pollu-
tas fauces explere non potest; sed novas in Dei
cultores penas excogitat. Cujus insatiabilis
carnificis tanta rabies est, tam inexplicabilis
libido dominandi, ut totum Occidentem sibi
subicere, & totius Christiani nominis parietem
ac moliat exitium: cujus cum execranda ra-
bies intolerabilisque superbia semper excreseat,
adeo jam dies ultionis ipsius, & vindictæ tem-
pora festinare creduntur.

ESane licet felicitatis recordationis Nicolaus Papa
V. prædecessor noster, post ipsius Constantino-
politane urbis calamitosum excidium, ad vin-
dicandas Christi injurias, & illius furorem re-
primendum, generalem expeditionem indixe-
rit, regesque & principes, atque sæculi po-
tentes, & cunctos Christicolos, ad defensionem
fidei excitavit; & ipsum pio studio felici
recordationis, Callistus Papa tertius fuerit
imitatus: nullus tamen hætenus optatus fructus
peccatis exigentibus secutus esse dignoscitur.
Nec interea destitit Divina censura acrioribus

ANNO
CHRISTI
1459.

nos verberibus excitare, Christianis finitimis cæde, rapina, tormentis, & miserabili servitute affectis: donec jam incendium sensum excrevissent, omnia per circuitum erumpente flamma conflagrare cepit.

Nos vero, qui ipsis prædecessoribus, sicut Domino placuit, re infecta sublati, Divina favente clementia ad apicem summi apostolatus fuimus assumpti, Divinæ vocis cohortamur imperio, ut in tanto fidei Christianæ discrimine periculum desudis, quatenus possumus, declinemus. Itaque fidei urgente nos zelo, in ipsis nostri apostolatus initiis, ad excitandum Christianorum soporem Mantuam nos advehi fecimus, ubi in præsentiarum constituti, generalem conventum pro fidei causa tenemus, multa cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus, ac principibus, tam ecclesiasticis quam secularibus, sive eorundem principum legatis, conferentes atque tractantes, post maturam & diutinam deliberationem, de eorundem fratrum consilio & assensu, nec non oratorum & prælatorum in conventu Mantuano præsentium unanimi voto, modo quo sequitur, duximus providendum.

In primis generale bellum atque expeditionem contra perfidissimos Turcos, Dei nostri acerrimos hostes, more prædecessorum nostrorum, qui generales expeditiones, vel ad liberandum terram sanctam, vel contra alios infideles indixerunt, ab omnibus Christi fidelibus triennio duraturum gerendum ac suscipiendum esse decernimus: omnes & singulos Christianos ad præsidium ejus belli pariter pro viribus invitantes: decernentes pariter, in tanta necessitatis articulo unumquemque pro viribus, & secundum quod infra dicendum, ex suis facultatibus debere conferre. Et quoniam Moyses, qui summi sacerdotis & Christi vicarii typum gessit, ad superandum Amalech figuram Christi portabat, in signo & sacramento crucis allevabat supinas manus, nec vincere adversarium potuit, nisi postquam stabilis in signo allevatis jugiter manibus orando perseveravit: utrumque intelligimus faciendum.

Itaque scientes fidelibus de instantia orationis esse fidendum: mandamus ut in omnibus civitatibus, ac locis insignibus, diebus Dominicis preces, in sacrificiis ac Missarum solemnibus nominatim, ad Dominum effundantur, ut ipse, qui est propugnator invictus, propugnatores suos adjuvet, & pro sui nominis gloria decertantibus in prælio tanquam Dominus fortis ac præpotens præliator assistat: milites vero, & bellatores ipso vivifico signo, quod Moyses in figura contra serpentem erexit, contra alterum vero serpentem diaboli ministrum Mahumetem volumus insignire, illius signi memoriam præferentes, quod super domos, cum terram Egypti Deus percuteret, jussit affigi: quandoquidem in imagine præcedens veritate complebitur, ut in agni sanguine, & in ligno Christi, victoriæ trophæum sint relaturi.

Insuper universos Christianorum principes, quacumque, etiam imperatoria, regali, aut reginali, ducali, vel quacumque dignitate præfulgeant, voce Domini commouemus, ut cognoscant se reddituros esse rationem propter ecclesiam sanguine redemptam, quam ab illo tuendam acciperunt, quorum Deus virtutem excitare nos jussit, ac ore prophetico commone, dicens: *Nunc reges intelligite, erudimi-*

*Ant qui judicatis terram: apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus. Terribilis est enim qui aufert spiritum principum, terribilis apud reges terra. Meminerint Saulis exempli, qui pro eo quod non obedisset voci Domini, & Amalecitas ejus hostes extrema interceptione non delevisset, a Domino reprobatus fuit, ac regno multatus. Proinde illos per viscerum misericordiam Domini nostri Jesu Christi obsecramus, & per tremendam ejus judicium obtestamur, ut ad defensionem Christianæ fidei, sicut proprio & necessario incumbit officio, fortiter exurgant & potenter, scituri quia major est Dominus ad protegendum, quam diabolus ad impugnandum, Joanne in epistola contestante atque dicente: *Major est qui in vobis est, quam qui in mundo est: habituri in medio sui regem regum, principem pacis, electum præ consortibus suis, qui illis pugnantibus propugnator assistet, immarcescibiles coronas ab eo gloriæ suscepturi.**

Omnibus autem, qui in hoc sancto opere Christo militare voluerint, & personaliter in hanc expeditionem accesserint, & in eadem per octo menses cujuslibet anni, quatenus tanto operi opus fuerit, in Kal. mensis Aprilis proxime futuri inchoandos, sive clerici, sive laici, quacumque ecclesiastica vel mundana præfulgeant dignitate, perseveraverint; necnon illis, qui etiam post mensem prædictum Aprilis ad hujusmodi expeditionem se conferant, & vel per octo menses, ut præfertur, sive usque ad reditum exercitus, ibidem permanserint: nos de omnipotentis Dei misericordia & beatorum apostolorum Petri & Pauli autoritate confisi, & ex illa, quam nobis licet indignis contulit Deus, ligandi atque solvendi potestate, plenissimam omnium peccatorum suorum remissionem, qualis per prædecessores nostros proficiscentibus in subsidium terræ sanctæ, & in anno Jubilæi Urbis basilicas visitantibus, dari consuevit, concedimus & autoritate apostolica impartimus: confidentes in verbo illius qui falli non potest, quique patrem precatur, cloquitur: *Pater, quos dedisti mihi, volo ut tibi ego facerem, & ipsi sint mecum, ut videant claritatem, quam mihi dedisti priusquam mundus fieret: omnium, qui in hac sancta expeditione pro veritate fidei, & defensione Christianæ religionis, obierint, animas ad gloriam immortalitatis evectas cum Christo, quem pia morte fuerint imitati, cuique fideles animas devoverint, in æternis sedibus regni que celestibus perenniter gavifuras: eos autem, qui propriis personis non accesserint, si pro se unum pugnaturum emisserint, & per dictum tempus propriis facultatibus sustentaverint, tam mittentes, quam bellatores & milites, alienis etiam expensis militantes, hujusmodi plenariæ remissionis volumus atque decernimus esse participes.*

Ut autem omnis sexus, ætas, atque conditio, hujusmodi indulgentiæ particeps esse possit: volumus ut quæcumque cœnobis seu loca religiosorum, marium vel mulierum, cujuscumque ordinis seu professionis existant, qui pro singulis decem suppositis claustris sui unum bellatorem suis sumptibus per octo menses duraturum destinaverint, hujusmodi indulgentias plenarie consequantur.

Quod si forte præfixo tempore non exacto, ipsorum aliquos post iter arreptum in prosecutione pii & sancti operis ex hac luce migrare

ANNO
CHRISTI
1459.

contigerit: volumus atque concedimus, ut prefatam indulgentiam integraliter consequantur, &c. *Abrogat ceteras indulgentias, exceptis illis quae Urbis basilicas illustravit concessa sunt: cruce signatas in clientelam apostolicam accipit, omnibusque oneribus exsolvit: paras & cum illis sentientes, qui bello sacro obstitere, anathemate percussit, aliisque penis laibus castigati multat.* Dat. Mantuae, &c. XVIII. Kal. Februarii, pontificatus nostri anno II.

Hoc autem decretum principum omnium consensu editum affert Pontifex idem in litteris ad Anonymum, quarum hoc fragmentum Reynardus refert: Convocatis omnibus principibus & populis qui sub lege Christi censentur, sessionem publicam celebrantes, habita cum fratribus nostris S. R. E. cardinalibus consultatione matura, unanimi quoque voto aliquorum catholicorum principum in conventu Mantuano existentium, necnon oratorum carissimorum in Christo filiorum nostrorum Friderici Romanorum Imp. semper augusti, & regum illustrium, & aliorum dominorum temporalium, & communitatum ac populorum simili assensu interveniente, & nemine eorum discrepante, in primis adversus impiam Turcorum gentem bellum triennio duraturum pro Dei honore suscipiendum indiximus.

Nunc editum alteram representat.

PII PAPAE II.

Decretum in Conventu Mantuano editum de trigesima parte proventuum in bellum Turcicum a singulis per Italiam laicis eroganda.

Ad futuram rei memoriam.

Adversus impiam Turcorum gentem bellum triennio duraturum pro Dei honore suscipiendum indiximus. Verum quia adversis nationibus, & provinciis, quae sub fide Christi consistunt, pro locorum opportunitate & situ, juxta dispositiones & qualitates earum, diversa quoque auxilia & suffragia fidei comparari possunt, quae usui huic necessaria bello & sanctae expeditioni erunt: cum inclita & praepotenti natione Italica primum tractatum inchoantes, quam integram cum omni suo potentatu habeamus: tandem inspirante Domino, qui ubi & quando vult spirat, Italiam principes, & dominorum, qui praesentes non assuerunt, sed potentatum ejusdem nationis oratores, plena auctoritate suffulti, in unum convenientes, de pecuniis, rebus, & bonis sibi a Deo collatis, per laicales personas trigessimam partem omnium fructuum & proventuum annuorum contribuere in subsidium fidei, & pro sustentando bello tanto, authenticis scripturis se sponte astrinxerunt.

Et licet nos, quibus datum est vices illius gerere, qui cunctorum est Dominus, urgente tali necessitate, cum caput sumus ecclesiae militantis constituti, Christianis ut fidei sum subvenirent imperare absque aliquorum consensu potuissimus: gratias tamen imprimis Deo omnipotenti agimus, qui mentes omnium voluntarias in hoc efficere dignatus est, eandemque

Italianam nationem plurimum in Domino commendamus. Quare cum ad rabiem & potentiam Turcorum comprimendam necessaria sit maxima armorum vis, & maritima classis, ac terrestri non parvus exercitus, neque ea fieri & sustentari possint sine gravissimo sumptu: auctoritate omnipotentis Dei, & nostra, ab universis & singulis Christi fidelibus in natione Italica constitutis, cujuscumque dignitatis, status, gradus, & praecipuum fuerint, laicalibus personis utriusque sexus, eandem trigessimam partem omnium fructuum, reddituum, & proventuum annuorum, undecumque & quomodocumque ex possessionibus, agris, pascuis, nemoribus, animalibus, mercimoniis, & quibuscumque officiis publicis, & privatis mercitiis, industriis, & artibus mechanicis, vel alias qualitercumque ad eorum manus devenientium, per triennium imponimus per praesentes. *Et infra.*

Communitates quoque, quae suis legibus & moribus vivunt, & omnes Christi fideles in dicta natione existentes, includendo etiam insulas Siciliam, Sardiniam, & Corsicam, per viscera misericordiae Domini nostri Jesu Christi, per passionem ejus & crucem, per sanctam baptismam, in quo baptizati & renati existunt, deprecamur, requirimus, monemus, & in virtute nominis Christi, quod supra omne nomen est, praecipimus & mandamus, ut prompto animo in subventionem tam sanctam, pro tuendo nomine Christiano quod profitemur, pro evitandis periculis eorum certicibus imminuentibus, prompto, fideliter, & sine aliqua fraude, portunculam trigessimam hujusmodi contribuere & erogare velint: cum pro fide non solum hanc temporariam & continuo pereuntem substantiam, sed sanguinem & vitam exponere astricti sint. Ceterum ut Christi fideles in tam sanctum opus, ferventius animentur, quo spiritualibus gratiis conspexerint se resecutos, eis qui absque fraude aliqua, & in terminis constitutis integre trigessimam praefatam persolverint, plenariam omnium peccatorum suorum semel in vita, etiam de quibuscumque casibus reservatis apostolicae sedis, in forma ecclesiae consueta veniam elargimur. Aliis vero, qui ultra trigessimam, juxta eorum conscientiam judicium supererogaverint, ut confessor idoneus, quem elegerint, sub simili forma ecclesiae plenariam remissionem in mortis articulo concedere valeat, per praesentes indulgemus. Fraudantes vero trigessimam, & semetipsos, ac conscientiam propriam, excommunicationis sententiam, & ecclesiasticis censuris volumus innodari, &c. *Sublata, praenunciata quatenus contraria privilegia.* Datum Mantuae, &c. XXI. Kal. Februarii, pontificatus nostri anno II.

NOTA SEVERINI BINII.

Conventum illum Mantuanum, quo auctore Pio pontifice in praesentia plurimorum regum, principum vel legatorum, actum est de bello contra Turcas suscipiendo, recentiores quidam concilium esse volunt: sed immerito; tum quod vix unus episcopus interfuisse legatur; tum etiam quod Platina & Chalcondylas unus compertis scriptores, non aliter quam conventum appellant. Non dubito quin Genebrardus in posteriore editione sua chronologiae hae de causa susceperit concilium Mantuanum, quod in prioribus editione sub Pio II. collocatum invenitur.

ANNO
CHRISTI
1499.

ANNO
CHRISTI
1462.ANNO
CHRISTI
1462.

** CHARTA REGIS EDUARDI QUARTI

De libertatibus clericorum; & ne ipsi clerici per laicos arrestentur, aut in aliquo per breve, de prævunire facias, vexentur, & quod decimam de grossis arboribus libere exigere valeant.

ANNO
CHRISTI
1462.

Edwardus Dei gratia, rex Angliæ & Franciæ & dominus Hiberniæ, universis & singulis archiepiscopis, abbatibus, prioribus, comitibus, iusticiariis, baronibus, vicecomitibus, escaetoribus, coronatoribus, prepositis, ministris ac omnibus ballivis & fidelibus suis salutem. Sciatis, quod cum inter alias causas multarum & ingentium calamitatum, quibus omnipotens Deus hoc regnum nostrum Angliæ, peccatis exigentibus hætenus incessante, affligi sustinuit, ea precipue & sane veremur, & vere credimus exillere iudicatum, quod prælati & ministri ecclesiæ Angliæ libertatibus, prærogativis ac consuetudinibus ecclesiæ universalis, quas violare absque pœna multiplicis censuræ nemo fidelis potest, non sunt pro se & rebus suis pacifice seu libere jam multis annis gaudere permitti: Ne igitur nos qui jam dudum, divina opitulante gratia, regni dignitatis apicem, ad nos jure hereditario pertinentem consecuti sumus, iram ipsius Dei adversum nos exasperare videamur, cupientes de cetero, non tam universalis ecclesiæ matris nostræ institutis limititer inhære, quam cæteris Christianis & catholicis principibus, apud quos canones & decreta sanctorum patrum debite honorantur, jube ac unanimiter consentire, ad honorem ipsius summipotentis Dei ac Christianæ fidei incrementum, & ut populus nobis subditus excommunicationum pœnas, & ecclesiæ censuras cautius in futuro evitare, ac regnum nostrum Angliæ sub justis legibus amodo prospicere valeant: Nos de gratia nostra speciali, & ex mero motu nostro dedimus & concessimus, ac pro nobis, heredibus, & successoribus nostris præsentis chartæ nostræ confirmamus, venerabilibus patribus Thomæ Cantuariensi & Willelmo Eboracensi archiepiscopis; Thomæ Londonensi; Willelmo Wintoniensi; Joanni Rossensi; Joanni Wigornensi; Richardo Sarum; Thomæ Bathoniensi, & Willelmo Norwycensi; Joanni Herefordensi; Jacobo Bangorensi; Joanni Lincolnensi; Willelmo Eliensi; Georgio Exoniensi; Joanni Lichfeldiensi & Coventriensi; Joanni Landavensi; Joanni Cestrensi; Roberto Menevensi; Laurentio Dunelmensi; & Joanni Carliolensi episcopis; universisque ac singulis prælatibus, abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, officialibus, commissariis, rectoribus, vicariis, & eorum successoribus, presbyteris, capellanis, ac omnibus clericis in sacris ordinibus constitutis, necnon religiosis personis in quacumque religione per sanctam matrem ecclesiam approbata professis & convertis quibuscumque, præsentibus & futuris, ubicumque infra regnum nostrum Angliæ & partes Valliæ commorantibus, quod de cetero, nullus iusticiarius, vicecomes, commissarius, escaetor, coronator, ballivus, aliusve officarius, aut minister noster vel heredum nostrorum aut aliorum, qui curias legales ex concessione nostra

aut prædecessorum nostrorum, aliave auctoritate tenent, inquirat seu inquiri faciat de excessibus, felonis, raptibus mulierum, proditiionibus aliisve quibuscumque transgressionibus perpetratis seu perpetrandis, seu sic dicta perpetrata fuisse per aliquem vel aliquos archiepiscopum vel archiepiscopos, episcopum vel episcopos, abbatem vel abbates, priorem vel priores, decanum vel decanos, archidiaconum vel archidiaconos, officarios, commissarios, rectores, vicarios, seu eorum successores, presbyteros, capellanos & clericos quoscumque infra sacros ordines constitutos, aut religiosas personas supradictas præsentibus vel futuris.

B Et si contingat aliquam duodenam, quæstamve, aliquem vel aliquos hujusmodi archiepiscopos, episcopos, prælatos, abbates, priores, decanos, archidiaconos, officarios, commissarios, rectores, vicarios & eorum successores, presbyteros, capellanos vel aliquos clericos in sacris ordinibus constitutos de cetero indictare, præsentare, accusare vel impetere, quod tunc ipse vel ipsi, iusticiarius, vicecomes, escaetor, coronator, prepositus, ballivus, minister, aliusve officarius, statim post receptionem hujusmodi indictmentis, præsentationis, accusationis, impetitionisve, ipsam indictmentem, accusationem, præsentationem, vel impetitionem absque arrestatione, seu captione, incarcerationive clerici vel clericorum hujusmodi indicatorum, præsentatorum, accuatorumve, impetitorum bonorum aut catallorum eorundem, archiepiscopis, episcopis ac singulis prælatibus, abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, qui in hujusmodi indictmentis ordinariam habent jurisdictionem transmittant. Et quod liceat ipsis ordinariis contra hujusmodi sic indictatos, præsentatos, accusatos, impetitos judicialiter secundum jura ecclesiastica procedere, ipsam quoque causam seu causas cum omnibus eorum consequentibus, dependentibus, emergentibus, incidentibus, & annexis finaliter decidere; licebit etiam ipsis archiepiscopis, episcopis, universisque ac singulis prælatibus, abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, officialibus, absque hujusmodi aliqua indictmente, præsentatione, accusatione vel impetitione, ab hujusmodi iusticiariis, vicecomitibus, escaetoribus, coronatoribus, prepositis, ministris, ballivis, aliisve officariis sibi transmissis, indictmentes, præsentationes, accusationes, detectiones, impetitionesve privatas hujusmodi clericorum in sacris ordinibus constitutorum, necnon religiosarum personarum, quæcumque sibi subditarum recipere, & super hujusmodi præsentatione, indictmente, accusatione, detectione, vel impetitione, inquisitiones facere, ulteriusque secundum jura ecclesiastica utque ad finem negotii procedere, & id finaliter terminare cum effectu, absque ali-

ANNO
CHRISTI
1462.

aliqua molestatione, vexatione aut impedimento, vel pena aliqua ex parte nostra vel heredum nostrorum quoquo modo facienda aut imponenda.

Et si quis vel qui justiciariorum, vicecomitum, escaetorum, coronatorum, ballivorum, ministrorum nostrorum, seu heredum aut successorum nostrorum, aut aliorum fidelium & subordinum nostrorum, contra premissam voluntatem & concessionem nostram: in toto vel in aliqua sua parte contravenire vel facere presumpserint, vel presumpserit, archiepiscopi, episcopi, & ceteri iudices ecclesiastici in ea parte pro tempore existentes, in presumentem vel presumentes hujusmodi, censuras ecclesiasticas contra hujusmodi personas jurisdictionem ecclesiasticam sic impediendas aut impedire procurantes, consentientes & agentes, in canonibus & constitutionibus sanctorum patrum latis, declarare & proferre nullatenus, neque a denuntiatione seu executione censurarum hujusmodi propter aliquam prohibitionem a cancellaria nostra, sive de uno banco vel alio, aut aliqua curia quacumque nostra, heredum, aut successorum nostrorum imposturam obtinendas quovis modo superseant, sed plene eorum judicia secundum sacros canones exercent. Et si quis justiciariorum, vicecomitum, ballivorum, escaetorum, coronatorum, aut ministrorum nostrorum seu aliorum quicumque vere vel preterse malefactores arrestaverint, attachaverint, tenuerint, incarcerationem vel custodierint, & sic arrestatus, tentus, attachatus, incarcerationem vel custoditus se clericum dicens ad ordinarium loci mitti vel remitti petat, sive ordinarius loci ipsum petat aut repetat, statim & indilate, & etiam ante causam cognitionem seu examinationem de clericatu, quia de preterse spirituali sit questio, ad ecclesiasticum suum iudicem, vocato tamen iudice seculari aut alio ad cuius interesse dubitationis illius pertineat decisio. Et si per iudicem ecclesiasticum clericus repariatur, sub jurisdictione ecclesiastica iudicandus remaneat; alias autem ad iudicem sive curiam temporalem omnino restituatur.

* remittat ut
aut quod e. r. f.
modo dicitur.

Quod dicitur
de p. r. f. s.
arboribus
solvantur.

Concessimus etiam & confirmamus, pro nobis, heredibus, & successoribus nostris, prefatis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, rectoribus, vicariis, & eorum successoribus, clericis, & ecclesiasticis personis quibuscumque presentibus & futuris, infra regnum nostrum Angliæ, partes Valliæ, & provincias predicti regni, quod in curia ecclesiastica, de & super causa decimarum, etiam grossarum viginti vel viginti & unius annorum aut majoris ætatis arborum, ubi ad partis instantiam vel iudicis officium agitur vel proceditur, sive executio quicumque fiat vel petatur, liceat iudici ecclesiastico, absque metu & pena quuscumque prohibitionis aut brevis d. *Præmunire facias* vel alterius, etiam nulla consultatione ex parte nostra heredum vel successorum nostrorum obtenta seu habita, libere & intepide procedere, ac sententiam ferre, & inde executionem facere quibuscumque prohibitionibus, auctoritate nostra vel heredum nostrorum in dictis causis impetratis, concedendis, vel impetrandis: Et statuto Richardi nuper regis Angliæ post conquestum secundi, in parlamento apud Wyntoniam anno regni sui sextodecimo tenore, facto; ceterisque omnibus statutis no-

Concil. General. Tom. XXXI.

A strorum predecessorum contra libertatem & jurisdictionem ecclesiasticam qualitercumque editis, seu declarationibus occasione earumdem factis non obstantibus, quorum statutorum penas & actiones in eisdem contentas, prefatis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, rectoribus, vicariis, eorumque successoribus; necnon omnibus personis, aliquam dictarum causarum in foro ecclesiastico prosequendis, & in eis defendendis, dictarumque partium agentum & defendentium procuratoribus, consiliariis, testibus & notariis, pro nobis & heredibus nostris in perpetuum relaxamus & pardonomus, ac cum dictis archiepiscopis, episcopis, eorumque successoribus, ut ipsi libere & impune in omnibus premissis per nos recitatis & concessis procedere, & partes hujusmodi hinc inde, ut prefertur, prosequi, & in illis concludere, & ea secundum canones finaliter terminare, & executioni demandare valeant, licentiamus, & de gratia nostra speciali dispensamus, pro nobis & heredibus nostris in perpetuum.

Mandantes omnibus subditis nostris, quod nullus eorum aliquod premissorum infringere aut violare attemptet, seu faciat attemptari, secundum quod voluerint indignationem nostræ regis majestatis evadere in futurum. Et si (quod absit) aliquis justiciariorum, vicecomitum, vel escaetorum, coronatorum, ballivorum, per se aut suos ministros premissa vel aliquod premissorum facere recusaverit, aut eis contravenire aut attemptare presumpserit, quod extunc infra quindecim dies a tempore requisitionis sibi factæ per ordinarium loci aut ejus officialem, archidiaconum loci vel ejus officialem, cujus retorno seu certificatio stabitur in hac parte, omnino comperiat, personaliter in cancellariam nostram sub pena ducentarum librarum ad dicendum causam quare pro contemptu hujusmodi arbitrio nostro puniri non debeat, cujus penam sic commissæ, duæ partes ad usum nostrum levari debent, & certis pars ejusdem penæ ad usum clerici sic vexati levari debet, & sic fieri ac strictè observari volumus & mandamus.

Insuper concessimus de gratia nostra speciali, quod nullus ordinarius, iudexve spiritualis, sive aliquis alius causam suam prosequens, in curia ecclesiastica vel spirituali, aliquo modo gravetur, inquietetur, vexetur, aut alio modo molestetur per breve de *Præmunire facias*, pro prosecutione seu decisione alicujus causæ in curia spirituali determinandæ, & infra regnum inchoatæ. Et quod nec iudex nec pars prosequens, causam, vel pars defendens, neque earum partium consiliarii, in aliquam penam in statuto de *Præmunire facias* contentam, incidat. Provisio, semper, quod hæc nostra præsentis concessio ad impetrantes beneficia vel exemptiones, aut capacitates cum portione monachali nullatenus extendatur.

Et ulterius ex uberiori gratia nostra volumus & ordinamus, quod si præsentis literæ nostræ in forma vel materia, seu ex quacumque alia causa, quoad debitum effectum & intentionem præsentis concessionis nostræ, seu exonerationis prædictæ, minus validæ, sive insufficientes existant, existere contingant, aut aliquis defectus vel insufficiencia in eisdem

M 2

lite.

ANNO
CHRISTI
1462.

ANNO
CHRISTI
1463.

literis reperitur seu reperiri contigerit, quod A cancellarius noster Angliæ modernus existens, & quicumque alias de tempore in tempus futurum tam presentes literas nostras reformet quam fieri faciat alias literas nostras in ea parte validas & sufficientes totiens quotiens ex parte cleri Cantuariensis provincie petatur, quousque dicti archiepiscopi, episcopi, abbates, priores, decani, archidiaconi, rectores, vicarii, & successores eorundem, debitum effectum & intentionem presentis concessionis nostræ & exonerationis predictæ, habuerint sibi & successoribus suis in perpetuum, absque aliqua alia prosecutione penes nos, heredes seu successores nostros facienda, sive aliquo alio vvasato in hac parte proseguendo: Et hoc absque feodo inde ad opus no-

strum capiendo seu solvendo: His testibus ANNO præclarissimis fratribus nostris Georgio Claren- CHRISTI
cis, & Richardo Glocestrie, ac carissimis 1463.
consanguineis nostris Joanne Norfolcæ, & Joanne Suffolcæ ducibus, necnon carissimis consanguineis nostris Richardo Vvarvici camerario Angliæ; Joanne Vvigornis thesaurario Angliæ; Henrico Essexiæ, & Vvillielmo Cant. senescallo hospitii nostri, comitibus; ac dilectis & fidelibus nostris Joanne Nevell de Montagu, Vvillielmo Hastings de Hastings camerario nostro, & Joanne Fogge thesaurario hospitii nostri militibus & aliis. Datz per manum nostram apud palatium nostrum Vvelmonasteriense secundo die Novembris anno regni nostri secundo.

CONSTITUTIONES THOMÆ BOURCHIER

Cantuariensis Archiepiscopi, totius Angliæ primatis, & apostolicæ sedis legati, in ecclesia cathedrali S. Pauli London. editæ, prælaris & clero Cantuariensis provincie ad tunc & ibidem convocatis, sexto die mensis Julii anno Domini MCCCCLXII.

Ex cod. MS.
in registro
principali
domini ar-
chiepiscopi
Cantuariensis.
(nuncupatio
Bourchier)
fol. 19. b.

Q Uamvis sacris canonibus testantibus, omnium ecclesiarum, earumque jurium personarum & rerum, simili modo bonorum piorum locorum ad episcopos dispositio pertinere dignoscatur; decetque domum Dei sanctitudo, decet, ut cujus in pace factus est locus cultus divinus sit cum debita veneratione pacificus; decet ut nulla mentium Christianorum in ecclesia sit turbatio, aut juris secularis potestatis executio; verumtamen per nimiam audaciam imo verius temeritatem laicorum quorundam officiariorum secularis potestatis in provincia Cantuariensi, suarum animarum salutis immemorum, tanta contra ecclesias inolevit abusio, quod vicecomites, subvicecomites, ballivi, satrapæ, bedelli & satellites, per se & suos deputatos his diebus plus solito, utriusque sexus personas in ecclesiis, & aliis locis Deo consecratis pacifice existentes, & in eisdem expectare & moram facere desiderantes, orationi & devotioni ibidem fortassis intendentes, arrestari, vel ab ecclesiis earumque cæmeteriis, aliis locis, ut præfertur, Deo sacratis, vi trahere, & per vim, non absque magna divini cultus turbatione, & aliquotiens pugna, & ecclesiarum pollutione, sub colore executionis officii potestatis secularis nullo iusto medio in ecclesiis fiendo exire compellere non verentur, in magnum ecclesiarum scandalum & detrimentum, & eorum animarum periculum, aliorumque exemplum perniciosum. Nos vero Thomas permissione divina Cantuariensis archiepiscopus, cupientes tantis abusionibus legi Dei, & suæ sanctæ ecclesie reprobatis remedium apponere ut tenemur & ne alias videamur approbare, presentis concilii provincialis auctoritate ordinamus & prohibemus, sub pœna excommunicationis, quod nullus potestatis secularis officarius quocumque nomine censeatur, aliquam personam, virum vel forminam, in ecclesia sancti Pauli civitatis London, aut aliqua alia ecclesia seu loco consecrato in provincia Cantuariensi existente, præsertim dum divina celebrantur in

eisdem, in causa civili seu pecuniaria, arrestare, aut extra ecclesiam vel hujusmodi locum C sacrum aliquo modo exire compellat. Si quis autem vicecomes, subvicecomes, major, ballivus, satrapa, bedellus, satelles seu alius secularis potestatis officarius, quocumque nomine censeatur, hujusmodi nostri statuti temerarius violator extiterit, ac hujusmodi violationi auctoritatem, auxilium vel consensum præbuerit, ipsum ipso facto in majoris excommunicationis sententiam incurrere volumus, ab eadem, quousque ecclesiis & aliis personis in hac parte læsis competenter satisfecerint, nullatenus absolvendis, absolutionemque eorundem locorum diocesanis specialiter reservamus. Ipsosque qui per violentiam in ecclesiis seu aliis locis consecratis etiam in laicum manus violentas injiciunt, ea sententia volumus esse innodatos.

Constitutio contra vestituras clericorum.

Q Uamquam in hoc catholico & glorioso Angliæ regno, contra novos insolentes & deformes abusiones vestiturse cleri & populi jam pluribus annis per prædicatores verbi Dei, juxta apostoli doctrinam arguendo, increpando, & obsecrando, satis ac satis consultum & clamatum fuerit; nulli tamen, quod dolendum est, vel pauci saltem reperiuntur, qui ab hujusmodi abusionibus desistere velint: Expedit igitur, ut quos divinus amor a malo non revocat, metus pœnæ coerceat; Et si nos, qui divina permissione ad corrigendum alios præpositi sumus, nos ipsos ac clerum nostrum corrigere & reformare negligamus, veremur ne populus nobis subiectus, vitam & mores nostros sermonibus & prædicationibus nostris discrepantes animadvertant, ac inde occasione capta verbis nostris minus confidentes, ecclesiam Christi, quod ipse avertat, ejusque ministros ac eorum sanam doctrinam & auctoritatem contemnere excitentur. Volentes igitur, in quantum Deus nobis dederit, huic malo, ne

ANNO
CHRISTI
1444.

ne de manibus nostris in extremo die requiratur, remedium apponere, auctoritate nostra metropolitana, de unanimi consensu & assensu venerabilium fratrum nostrorum dominorum episcoporum, ac totius cleri nostræ Cantuariensis provincie, presentis provincialis concilii decreto, statuimus, & ordinamus, ne quis sacerdos aut clericus in sacris ordinibus constitutus, vel ad beneficium ecclesiasticum promotus, togam, seu superiorem vestem nisi clausam a parte anteriori, & non pertotum apertam, neque in fimbria aut circumferentia inferiori ejusdem, borduram de pellibus aut ferraturis; & ne quis in aliqua universitate non graduatus, nec in aliqua dignitate ecclesiastica constitutus, presbyteris, & clericis in servicio domini regis dumtaxat exceptis, capucium penulatum, aut alias duplex, vel de se simplex cum corneto vel liripipio brevi, more prælatorum & graduatorum, aut in zona, ense, vel sica, vel "marcipio, exterius aureum deauratumve; Et ne quis dictarum personarum, seu familiarum domesticarum archiepiscopi, episcopi, abbatis, prioris, decani, archidiaconi, seu cujusvis alterius ecclesiastici viri, ad vadia & stipendia cuiquam eorundem serviens, & maxime ille qui spiritali officio inservit, deformes vestes, & ecclesie scandalosas; neque in diploide, tunica, aut toga, farcimenta, Anglice Bolsters,

* f. modu-
pio.

circum humeros; neque vestem superiorem adeo brevem, que pudenda non tegat & operiat; aut soculares nimium rostratos, de cetero in publico deferat; aut quovis genere talium vestiturarum uti presumat. Si quis autem hujus statuti & ordinationis, post mensem a tempore publicationis ejusdem, transgressor repertus fuerit, si promotus ad beneficium ecclesiasticum, a perceptione fructuum ejusdem; non promotus, sive clericus, sive laicus, ab officio & servitio, quod obtinet; quousque se ipsum emendaverit & reformaverit penitus expellatur. Dominus autem vel magister, qui hujusmodi transgressorem non reformatum retinet, aut de novo recipit, onus & periculum coram supremo iudice in se conscientiam suam & animam suscipiat. Et quoniam nos in persona nostra pro gratia quam Deus ipse nobis dabit, ad hujus constitutionis observantiam, omnem nostram diligentiam adhibere dispositi sumus, & ita intendimus, venerabiles fratres nostros dominos episcopos in domino exhortamur, ceterasque personas ecclesiasticas inferiores, omnes & singulas nobis subditas, in virtute districtæ obedientie firmiter in eodem monemus, ut ad ipsius omnipotentis Dei laudem, & ecclesie sue scandalum vitandum in hac parte se habeant, ut constitutionem istam gravioribus poenis in futurum minare non cogamur.

ANNO
CHRISTI
1444.

V I T A P A U L I P A P Æ I I

Quando po-
ritus factus.

Platina cur a
Paulo incar-
natus.

PAULUS nobili genere ortus, Petrus cognomento Barbus antea vocatus, ab Eugenio avunculo per varios honorum gradus ad cardinalatum evehctus, Pio mortuo, pridie Kalendas Septembris pontifex creatur, Fridrico III. imperante. Abbreviatores, ut vocant, a Pio in curiam adscitos officio privavit, inter quos Platina, quod tum insolentius epistola quadam factum redarguisset, in custodiam detrusus est. Paulus canonicos in basilica Lateranensi collocatos, & a Callisto ejectos, restituit. Legatos ad principes misit, eosque, licet frustra, cohortatus est ad bellum inferendum Turcis, qui universa jam Epiro in potestatem redacta, in Illyricum irruptionem faciebant. Regis Fernandi copiis adjutus, Deiphobum & Franciscum Anguillarum oppressit, eosque tamquam ecclesie hostes novem castellis spoliavit. Hinc ad contentionem venit cum Fernando rege, quod is ob officium prestitum pontifici plures sibi annuos census remitti postulabat. Episcopum Conchensem Mediolanum misit, qui urbem illam erga Galeatium Francisci Sfortie nuper mortui filium in fide contineret. Magnum Rhodiorum militum magistrum Romam vocavit; ut ejus rem pene labantem adjuvaret. Quo Romæ mortuo, Carolum Urbinum in ejus locum subrogavit. Post diuturna bellorum dissidia, multos Italiae principatus inter se conciliavit. Hinc ad hilaritatem declinans, veterum imitatione populo lu-

dos & spectacula edidit, epulumque dedit. Fridricum Cæsarem, Romam ex voto venientem, apparatusissime suscepit. Idem Borso præstitit, quem Ferrarise ducem creaverat. Hungaros & Germanos in Georgium Bohemise regem perfidum hominem commovit, ex quo regia omnino domus deleta est. In Tolpha dominos bellum suscepit: quo infeliciter gesto, oppidum decem & septem millibus aureorum mercatus est. Obiit apoplexie morbo anno domini 1471. octavo Kalendas Augusti, cum sedisset annos sex, menses decem, & dies vigintifex. Hic cardinalibus purpuratas vestes, & quidem ornatiores, dedit. Aedes ad sanctum Marcum & Vaticanas magnificentissimas ædificavit. Cardinalibus & episcopis tenuioris fortunæ, virginibus, viduis, valetudinariis opem liberaliter præstitit. Annonæ curam sollicitorem gessit: preciosissimis gemmis mirum in modum oblectatus est. Paululum difficilis in agendo habitus, graviter in flagitiosos animadvertit, suos audaces nimium & insolentes non tulit. Floruit ea tempestate Dionysius Carthusianus, tot excellentium librorum auctor, de quo illud aliquando testimonium protulit Eugenius: Latetur mater ecclesia, quæ talem habet filium. De Platina, qui vitam Pauli secundi animo hostili & offenso magis quam historice describit, recte illud a quodam Papiensi scriptum existimamus: Platina quidem quis non ignoscat, si sit iratus?

ANNO
CHRISTI
1466.

ANNO
CHRISTI
1466.

CONSTITUTIONES GEORGII NEVILL ARCHIEPISCOPI EBORUM

In synodo provinciali, infra ecclesiam Metropolitanam Eboracensem editæ
xxvi. die mensis Aprilis anno domini MCCCCLXVI

Ex vet. cod.
M. S. in Bibl.
Cæsar. sub
officio Vitel-
li A. J. L. 160.

Tantum

f. pluri-
mos.

GEOGIUS permissione divina, archie-
piscopus Eborum, Angliæ primas, & apo-
stolica sedis legatus; universis & singulis ab-
batibus, prioribus, ministris, rectoribus, vi-
cariis, & alijs ecclesiarum prelati, ac qui-
buscumque clericis & laicis nostrarum Eborum
diocesis & provincie, salutem in domino
sempiternam. Etsi nonnullæ constitutiones per-
quam utiles, a prædecessoribus nostris Eborum
archiepiscopis in synodis provincie per ipsos
celebratæ, ad conservationem ecclesiasticæ li-
bertatis, fidei quoque munimen, editæ sint
& legitime promulgatæ; antiquus tamen ho-
stis admodum invidens salutem fidelium, & sem-
per suggerens mala, ac quoad potest nova
perficis adiciens, quo plurimos secum ad
cætera trahat, miris in dies singulos artibus labo-
rare non desinit, ut orthodoxam fidem avertat,
quietem perturbet mortalium, libertatem quo-
que ecclesiasticam labefaciat: Nos igitur tam
hujusmodi moliminibus, insidiosisque diaboli,
quam maleficiis hominum obstare atque ob-
viare volentes; ad munimen fidei & augmen-
tum ejusdem, reformationemque morum, ac
defensionem ecclesiasticæ libertatis, de con-
sensu & assensu suffraganeorum nostrorum ac
prelatorum, & cleri nostræ provincie, has
constitutiones fieri fecimus quas promulgamus,
ac alijs prius editis superaddimus, & inter alia
statuta provincialia scribi & incorporari, ac
ab omnibus subditis nostræ Eborum provincie
firmiter volumus observari.

Ignorantia sacerdotum plurimum præcipitat
in foveam erroris, & clericorum stultitia vel
ruditas qui canonica filios fidelium
instruere jubentur, magis aliquando ad errorem
proficiscuntur quam doctrinam; quidam enim cete-
ris prædicantes non semper loca visitant quæ
magis constant veritatis lumine indigere, te-
stante propheta, *quia parvuli petierunt panem
& non erat qui frangeret*: Et alio clamante,
*quia egeni & pauperes quarunt aquas, lingua
eorum siti aruit*; In quorum remedium discer-
minum statuendo præcipimus, ut quilibet sa-
cerdos plebi præsidens, quater in anno; hoc
est semel in quolibet quarterio anni, die una
solenni vel pluribus, per se vel per alium ex-
ponat populo vulgariter, absque cujuslibet sub-
tilitatis textura fantastica; quatuordecim fidei
articulos; decem mandata decalogi; duo præ-
cepta evangelii, scilicet geminæ caritatis;
septem opera misericordiæ; septem peccata ca-
pitalia cum sua progenie; septem virtutes prin-
cipales; ac septem gratiæ sacramenta: Et ne-
quis a prædictis per ignorantiam se excuset,
cumque omnes in ministris ecclesie scire teneantur,
ea perstringimus summatim brevitate: Sciendum
est igitur septem fidei articulos pertinentes ad
mysterium Trinitatis: quorum quatuor perti-
nent ad divinitatis intrinsecam, tres vero ad
effectus. Primus est unitas divinæ essentiae in
essentia personarum indivisibili Trinitate, juxta
illud *Credo in unum Deum*. Secundus est, cre-

dere patrem ingenitum esse Deum. Tertius est
credere Filium unigenitum esse Deum. Quar-
tus est credere Spiritum sanctum nec genitum
nec ingenitum esse Deum, sed a Patre & Fi-
lio pariter procedentem, Quintus est creatio
cæli & terræ, hoc est, omnis visibilis & in-
visibilis creaturæ a tota indivisibili Trinitate.
Sextus est, sanctificatio ecclesie per Spiritum
sanctum, & gratiæ sacramenta & cetera omnia
in quibus communicat ecclesia Christiana; in
quo intelligitur, quod ecclesia cum suis sacra-
mentis & legibus per Spiritum sanctum omni
homini quantumcumque peccatori sufficit ad sa-
lutem; & quod extra ecclesiam non est salus.
Septimus est consummatio ecclesie per gloriam
æternam in anima & corpore veraciter suscitanda:
Et per oppositum intelligitur æterna dam-
natio reproborum.

Item alii septem articuli pertinent ad Christi
humanitatem. Primus est incarnatio seu vera
carnis assumptio per Spiritum sanctum e
virgine gloriosa. Secundus est *veri incarnati
Dei nativitas ex virgine incorrupta*. Tertius
est *veri Christi Dei passio & mors in cruce sub
tyranno Pilato*. Quartus est descensio Christi
Dei ad inferos in anima, quiescente corpore
in sepulchro, ad spoliationem tartari. Quintus
est vera Christi resurrectio. Sextus est ve-
ra ipsius ad cælos ascensio. Septimus est ipsius
venturi ad iudicium certissima expectatio.

Item decem mandatorum veteris testamenti
tria ordinantur ad Deum, quæ dicuntur man-
data primæ tabulæ, septem vero ad proxi-
mum, quæ dicuntur secundæ tabulæ mandata.
In primo prohibetur omnis idololatria, cum
dicitur, *Non habebis dominos alienos coram me*;
in quo implicite prohibentur omnia sortilegia,
& omnes incantationes, cum superstitionibus
characterum & hujusmodi figmentorum. In
secundo cum dicitur, *Non assumes nomen Dei
in vanum*, prohibetur principaliter hæresis uni-
versa, & arie omnis blasphemia, & ir-
reverens Dei nominatio; præcipue in perjurio.
In tertio mandato cum dicitur, *Memento ut
sabbatum sanctifices*, præcipitur cultus religio-
nis Christianæ, ad quem indifferenter clerici
ac laici obligantur; ubi sciendum est, obliga-
tio ad feriandum in sabbato legali, secundum
formam veteris testamenti expiravit omnino cum
ceteris in lege ceremoniis; & sufficit in novo
testamento modus vacandi cultui divino diebus
dominici & ceteris diebus solennibus, ad hoc
auctoritate ecclesie deputatis; quibus diebus
modus vacandi non est sumendus a superstitione
Judaica, sed a canone institutionis. Pri-
mum secundæ tabulæ mandatum est patrem &
matrem explicite, temporaliter & spiritualiter
honorare, implicite autem & arie omnis
homo pro sui gradus merito, ex eodem man-
dato intelligitur honorandus: In hoc autem

mandato intelliguntur non solum pater & ma-
ter carnaliter, verum etiam spiritualiter, ut pa-
ter sit prælatus ecclesie mediatus vel immedia-
tus;

verbi Dei
inc. nat.

Summarie.

ANNO
CHRISTI
1466.

tus: mater autem ecclesia, cujus sunt filii catholici universi. Secundum est, *Non occides*; in quo explicite inhibetur omnis illicita alicujus personae interentio, consensu, verbo, opere, vel favore: Implicite vero omnis injusta personae laesio inhibetur: Spiritualiter etiam occidunt qui non reficiunt indigentes. Similiter occidunt qui detrahunt, vel qui innocentes opprimunt & confundunt. Tertium mandatum est, *Non machaberis*; in quo explicite inhibetur adulterium: implicite vero fornicatio, quia explicite inhibetur in Deuteronomio xxxiii. capitulo; ubi dicitur *non eris meretrix de filiabus Israel, neque fornicator de filiis Israelis*. Inhibetur etiam in eodem mandato omnis conjunctio viri & mulieris, quoniam bona matrimonii non excusant: Omnis etiam voluntaria pollutio quocumque modo aliter studiose & voluntaria procurata. Quartum mandatum est, *non facis furtum*; quo explicite prohibetur clandestina contractatio, rei alienae diminutio: Implicite vero omnis injuriosa, seu per fraudem, seu per usuram, seu per violentiam, seu per metum rei usurpatio alienae. Quintum mandatum est, *non loquere contra proximum tuum falsum testimonium*; in quo explicite prohibetur falsa testificatio contra indignum ad merita promovendum: In hoc etiam mandato omne mendacium, praecipue perniciosum condemnatur. Sextum mandatum, *non concupiscas domum proximi tui*.... cum ejus injuria. In quo mandato explicite inhibetur cupiditas possessionis immobilis catholici praecipue cujuscumque. Septimum mandatum est, *non desiderabis uxorem proximi tui, nec ejus servum, nec ancillam, nec asinum, nec omnia quae illius sunt*: In quibus omnis cupiditas possessionis alienae quantum ad res mobiles condemnatur.

His autem mandatis duo superaddidit evangelium; scilicet dilectionem Dei & proximi: Deum diligit qui praedicta mandata ex amore, non ex timore principaliter custodit; proximum autem debet quilibet diligere sicut semetipsum; ubi hoc.... sicut non dicit aequalitatem sed.... ut videlicet diligas proximum tuum ad quod teipsum, hoc est ad bonum, non ad malum; & quomodo teipsum, hoc est spiritualiter non carnaliter, secundum quod carnaliter vitium dicitur. Item quantum teipsum, hoc est in prosperitate & adversitate, sanitate & infirmitate: Item teipsum respectu temporalium pro tanto ut plus diligas proximi tui animam, seu animae salutem aeternam, quam tuam vitam propriam temporalem, sicut animam tuam vitam debes proponere vitae carnis tuae: Item qualiter teipsum, ut videlicet omni homini in necessitate subvenias, sicut tibi velles in necessitate subveniri; & haec omnia intelliguntur cum dicitur, *Dilige proximum tuum sicut teipsum*.

Sex autem opera misericordiae ex Matthaei evangelio patefunt; quae sunt *pascere famelicum*; *potare sitibundum*; *hospitio precipere peregrinum*; *vestire nudum*; *visitare infirmum*; *consolari carceri mancipatum*; septimum vero ex Tobia colligitur, quod est *sepelire corpora mortuorum*.

Septem sunt peccata capitalia, videlicet, *Superbia*; *invidia*; *ira*; *acedia*; *avaritia*; *gula*; & *luxuria*: Et est superbia amor proprius excellentiae, de qua oriuntur jactantia, ostentatio, hypocritis, schismata, & similia. Invidia est felicitatis alienae odium, de qua oriuntur de-

tractio, murmuratio, dissensio, perversa iudicia, & similia. Ira est appetitus vindictae & nocementi alieni, qui cum perseverat, in corde fit odium; de qua oriuntur persecutiones verborum, & factorum, plaga, homicidia, & similia. Acedia est tedium boni spiritualis, ex quo homo nec in Deo nec in divinis laudibus delectat; ex qua sequuntur ignavia, pusillanimitas, desperatio, & similia. Avaritia est immoderatus amor mobilium vel immobilium affluentiam, vel illicite acquirendo, vel illicite detinendo; ex qua oriuntur fraus, furtum, sortilegia, sacrilegia, simonia, & omne turpe incrementum. Gula est immoderatus amor delectationis secundum gustum in cibo & potu, in qua multipliciter peccatur, scilicet in tempore, quando comeditur nimis mane aut nimis tarde vel nimis assidue; in qualitate, cum quaeruntur cibaria delicata; item in quantitate quando nimis comeditur vel bibitur, quod est vilissimum genus gulae, & est nimium in cibo & potu quando corpus aggravat, vel quando impedit sensum interiore aut exteriori, seu quando laedit corporis sanitatem: item aviditate, seu voracitate, & ultimo in curiosa & exquisita alimentorum preparatione ad gulae delicias excitandam; quae quamquam continentur in hoc versu, *Præpropere, laute..... ardentius, studiose*. Luxuria vero, non oportet notificare, cujus infamia earundem inticit universum.

Septem vero virtutes principales sunt, fides, spes, & caritas, quae ad Deum pertinent & idcirco theologicæ appellantur, prudentia, iustitia, temperantia & fortitudo, per quas ad seipsum & proximum homo ordinatur; & est actus prudentiae bonum eligere; actus iustitiae recte facere; actus temperantiae, non obedire deliciis; actus fortitudinis non dimittere bonum agendum pro angustiis vel molestiis quibuscumque: Et dicuntur esse quatuor virtutes cardinales, hoc est principales, quia istis quatuor plures aliae sunt subjectae, de quibus quatuor simplicibus laboramus ad praesens, amplius nec tractamus.

Septem sunt gratiae sacramenta, quorum dispensatores ecclesiae sunt praelati, quorumcumque ab omnibus debent recipi Christianis; quatuor utpote baptismus, confirmatio, poenitentia, eucharistia, suo tempore extrema-unctio, quae tantum illis dari debet qui gravis infirmitatis indicia videntur mortis appropinquare periculis, quibus omnino fieri potest detur, dum sint compotes mentis & rationis. Et si contingat eis phrenesi, vel quacumque alienatione mentis laborare, si ante alienationem erant de sua salute solliciti consulimus nihilominus eis hoc sacramentum fiducialiter ministretur: Credimus enim & experimento didicimus quantumcumque phrenetico si tamen sit praedestinationis filius ipsius susceptionem vel ad habendum dilucidum intervallum, vel saltem ad spirituale gaudium sive commodum, utpote ad augmentum gratiae, profuturum.

Sunt etiam alia duo sacramenta, ordo & matrimonium, quorum primum..... convenit, secundum vero novi testamenti tempore solum convenit in per..... tamen per ipsum ex vi sacramenti credimus largiri gratiam, si sincere animo contrahatur.

Quamquam exsolventibus bene decimas Deus frugum omnium abundantiam & possessionum uber-

ANNO
CHRISTI
1466.Legi, quam
multipliciter. H.f. nimis
ordem.

ANNO
CHRISTI
1466.

uberitatem tribuit, tamen dolenter referimus A quod nonnulli nostræ provincie, contra testa-
menti veteris atque novi doctrinam, de silvis
suis cædis, & lignis arborum exduarum exci-
sis in eis circa quæ minus quam circa fructus
agrorum labores impendunt, decimas Deo &
ecclesiis quibus debentur notorie per . . . quod
iplas in præterito non dederunt, solvere con-
tradunt, quod æstimant idcirco licere quod
legem moris de longa invaluisse consuetudine
arbitrantur, in dubium etiam revocantes quæ
silva cædua sit dicenda: Nos igitur adverten-
tes quod si sua portione sit ecclesia defraudata
diuturnum crimen propterea non minuitur sed
augetur, ac fames & penuria omnisque rerum
egestas opprimunt. . . decimas non solventes B
hujusmodi, declaramus provisione concilii sil-
vam cæduam illam fore, quæ cujuscumque
existens generis arborum in hoc habeatur ut cæ-
datur aut est habilis ad cedendum; quæ etiam
succisa rursus ex stipitibus aut radicibus renas-
catur, ac ex ea decimam partem utpote rea-
lem & prædialen baptismalibus seu matricibus
ecclesiis persolvendam; nec non silvarum pos-
sessores hujusmodi ad præstationem decimarum
ipsorum lignorum excisorum in iis sicut fœni &
bladorum omni censura ecclesiastica fore cano-
nice compellendos.

Cordis dolore concutimur, intuentes in no-
stra provincia, malitia excrecente pessima cor-
ruptela noviter inolevit, dum ecclesiarum præ-
lati & beneficiati ecclesiastici, atque nonnulli
laici mortis vicinæ conjecturam verisimilem ob-
stantes, universa bona sua, seu quotam eo-
rum partem tam notabilem donari inter viros
seu aliter alienare præsumunt; quod nedum
ecclesiæ ad quarum domos, ædificia, & can-
cellos reparanda dum vivebant fuerant obliga-
ti, suis excluduntur remediis; sed rex & alii
quibus sic alienantes efficaciter tenebantur, suis
juribus, uxoresque & liberi conjugatorum suis
portionibus, de consuetudine vel de jure ipsis
debitis irrecuperabiliter defraudantur. Qui-
dam etiam doli nimium experti languentibus in
extremis hujusmodi alienationes facere consu-
luerunt, temere procurarunt, ipsosque lan-
guentes consiliis & suasionibus perveris a vo-
luntate testandi nequiter perverterunt; ex qui-
bus impedire testamenti liberam factionem ac
ecclesias & ceteros prædictos suo jure non am-
bigitur malitiose privare: Unde præsentis deli-
beratione concilii omnes & singulos in nostra
provincia donantes seu alienantes taliter bona
sua, malitia sive fraude, ac hujusmodi ma-
litie sive fraudis concios, sic recipientes sic
alienata, in eos & ad hoc dantes consilium,
auxilium, vel favorem, majoris excommuni-
cationis sententiam incurrere volumus ipso fa-
cto, donantes & sua bona in ipsa providentia
taliter alienantes propter sui gravitatem excel-
sus, nisi prius penituerint, & dictam dona-
tionem effectualiter, quantum in eis fuerit,
revoaverint, ecclesiastica careant sepultura: ce-
terum ne probationis fraudis vel malitie in hac
parte difficultas hanc provisionem præsentem
reddat inutilem, statuimus, quod quotiescum-
que aliquis dictæ provincie bona sua omnia sic
ut præfertur donaverit, aut alias quovis titu-
lo alienaverit, seu in quantitate tam notabi-
li, quod appareat de residuo ecclesiis vel credi-
toribus aliis de suis debitis, uxoribus & liberis
de suis portionibus prædictis non posse satis-
fieri sicut deest, alienatio hujusmodi per ma-

litiam sive fraudem eo ipso fieri censeatur mali-
tim sive fraudis probatione teriori mi-
nime requisita.

Accidit novitate perversa, quod cum eccle-
siarum prælati deviorum disciplina peccatis &
excessibus subditorum nituntur inquirere, ma-
gnates & potestantes alii seculares, officia im-
pedire molientes eorum, inhibent laicis ipso-
rum tenentibus aut nativis, ne ad ordinato-
rum citationes pro suorum criminum vel excel-
suum correctionibus canonice subeundis, quo-
rum correctio & punitio ad ipsos ordinarios nos-
citur pertinere de consuetudine vel de jure, aut
pro testamentorum probationibus, approbatio-
nibus, intinuationibus, aut calculis de bonis
defunctorum administratis per eos, seu compu-
tis, & aliis testamentariis juribus extra lo-
cum domicilii veniant & compareant coram
eis; & ne in locis sui domini per prælatos
exerceantur præmissa impediunt & procurant. . .
& faciunt nequiter impedi, sibi quoque su-
per his jurisdictionem usurpant: Alii præterea
viros ecclesiasticos jurisdictionem ecclesiasticam
exercentes, & suis subditis, pro eorum culpis
& excessibus penitentias corporales seu pecu-
narias imponentes, ac ipsos facere cogentes
eisdem sicut ipsis ordinariis licet, aut pro
penitentis corporalibus juxta modum excel-
suum suorum impositis, redemptiones pecu-
narias, prout juste poterunt admittentes, de
& super extorsionibus excessivis judicant; sic-
que judicantes attachiant & incarcerant, ac su-
per his in foro seculari eos sibi respondere
compellunt, quibus multas pecuniarias ea
occasione in foro prædicto seculari imponi
procurant & faciunt indebite pro libito vo-
luntatis.

Frequenter etiam multi cum turbis & stre-
pitu ad judicia concurrunt ecclesiastica, ac ju-
dices litigantes seu habentes ibidem alia expe-
dire graviter sic exterrant, quod ecclesiastica
confunditur jurisdictio & opprobriose officium
prælatorum suspenditur & nequiter impeditur,
ac in culpam de facili homines currunt dum
pena non reprimit transgressores impunitatem
sibi penitentialem nutriunt & antiqui hostis
insidiis levem aditum præparent & frequen-
tem: Alii siquidem multos pro eo, quod cau-
sas & negotia in foro ecclesiastico de jure vel
consuetudine pertractanda ibidem contra ad-
versarios suos movent; necnon advocatos po-
stulantes pro eis, & procuratores alios, qui
ministros & ecclesiasticos iudices cognoscentes,
super his judicari, attachiari, carceri quoque
mancipari, & alios in foro seculari multipli-
citer faciunt fatigari, & procurant, suisque
tenentibus & aliis ad forum ecclesiasticum pro
caulis seu negotiis in ipso de consuetudine vel
de jure tractandis recurrentibus, si non desi-
stant & in foro seculari super his litigent, im-
ponunt sæpissime graves multas, ipsosque af-
fligunt & vexant injuste multimodis laboribus
& expensis. Alii vero episcopos, archidiacono-
s, & officiales eorum ac alios ordinarios
judices jurisdictionem in civitatibus seu locis
aliis eis subjectis debite exercere volentes, de
& super his quæ spectant notorie ad eisdem,
seu pro exercitio jurisdictionis ecclesiasticæ, man-
data sua licita & canonica destinantes, execu-
tiones eorum debite faciendas impediunt vel
impediunt procurant injuste, ac nuncios manda-
ta hujusmodi deferentes & facere debite justas
executiones, volentes, capere, verberare,
malo

ANNO
CHRISTI
1466.

Leg. de
statum. II.

ANNO
CHRISTI
1466ANNO
CHRISTI
1466

male tractare injuriose presumunt. Quidam A etiam domini temporales & eorum ballivi bona decedentium ab intestato in suis districtibus ad ipsos dominos pretendentes fore, quamvis erronee devoluta, ne per ordinarios bona hujusmodi pro debitorum solutione sic decedentium, ac etiam in alios pios usus pro ipsorum animarum salute convertantur utiliter, prout consensu regio & magnatum regni Angliæ, tamquam pro jure, ecclesiasticaque libertate ab olim existit ordinatum, impediunt in derogationem ecclesiasticæ libertatis, jurisque jurisdictionis ecclesiasticorum impedimentum & læsionem enormem: Nos igitur presentis deliberatione concilii, omnes & singulos in præmissis vel eorum aliquibus delinquentes, seu præmissa vel eorum aliqua in suis facta negotiis seu nominibus eorum rata vel accepta habentes, hoc sacro approbante concilio pronunciamus majoris excommunicationis sententia innodari, quorum absolutionem diocesanis locorum episcopis, vel jurisdictionem episcopalem habentibus specialiter reservamus, delinquentes hujusmodi quater annis singulis in cunctis ecclesiis parochialis nostræ Eborum provincie excommunicatos, in genere precipimus publice pronuntiare.

Dierum invalescens malitia, quia mundus in deteriora jugiter labitur, hominum mentes in apertam facit nequitiam proflire; unde nostræ provincie Eborum nonnulli aliis malignari conantes, brevia regia de compoto sive transgressione, vel alia contra illos quibus nocere desiderant ad extraneos comitatus in quibus sui adversarii nunquam fuerunt, nec contraxerunt vel deliquerunt ibidem, bonave administrarunt inibi cujuscumque fraudulentè & malitiose impetrare præsumunt; & adeo contra eos ignorantes clam prosequuntur in illis quod ut la-gantur vel foris baniuntur a regno. Unde cum processus & sententiæ contra ignorantes & taliter indefensos habiti a jure merito reproben-tur, nec sit malitiis hominum indulgendum; statuimus, ut quicumque clerici vel laici in nostra provincia talia surrepticie, fraudulentè vel malitiose de cetero ut præmittitur im-petrantes & prosequentes, facientes, procurantes, seu ad ea impendentes scienter con-sensum, auxilium, consilium, vel favorem, aut ea rata habentes nomine suo facta, majoris excommunicationis incurrant sententiam ipso facto.

Licet ex statutis concilii generalis & Clementis papæ prohibitum sit expresse, ne quæ-stores aliqui nisi apostolicas, vel diocesani li-teras exhibuerint, quomodolibet admittantur, vel permittantur aliud aut populo prædicare vel exponere, quam quod in literis continetur su-pradiçtis, literis apostolicis per diocesanum prius diligenter examinatis: Quidam tamen quæstores hujusmodi non sine magna temerita-ris audacia & deceptione multiplici animarum, indulgentias populo, motu suo concesserunt; super votis dispensarunt; a perjuriis, homicidiis, & peccatis aliis absolverunt; male ab-lata incerta data sibi pecuniarum quantitate remis-erunt, tertiam aut quartam partem de peni-tentiis injunctis relaxarunt; animas tres vel plures parentum vel amicorum illorum qui elec-mosynas eis contulerint de purgatorio, ut asse-rerunt, mendaciter extrahebant, & ad gau-dia paradisi perducebant. Benefactoribus loco-rum quorum quæstores extiterunt remissionem

plenariam peccatorum indalserunt; & ut eo-tum utamur verbis, a pena & culpa absolve-runt, quo Clemens papa prædictus in conci-lio Viennensi hujusmodi abusus de cetero at-temptari omnino inhibuit, ac omnia privilegia si qua super præmissis, vel eorum aliquo fue-rint, aliquibus locis, ordinibus, vel perso-nis quæstorum hujusmodi quomodocumque con-cessa, auctoritate apostolica penitus revocavit: Volens quæstores, si qui in præmissis vel ali-quo præmissorum deliquerunt, seu alias etiam cum suis quibuscumque privilegiis abusi fuerint, per locorum episcopos debite puniri, nullo eis in hac parte privilegio suffragante. Quæ-stores tamen prædicti his diebus avaritiam veneno inebriati ut aurum & argentum subtili & fallaci ingenio extorqueant, aliqua de abusionibus prædictis, & alias majores vel continuas at-temptare præsumunt, utputa excommunicatos a judicibus ecclesiasticis absolvunt, & peniten-tiam publicam & solemnem per locorum ordi-narios pro publicis excessibus inflictam remit-tunt, seu saltem diebus quibus ipsos ad eccle-sias causa penitentiarum perimplende venire con-tigerit differre, & mortem sibi consciscentes in cæmeteriis sepelire præsumunt, aliaque nonnulla enormia committere non verentur, per quæ censura ecclesiastica vilescit & clavium ec-clesiarum auctoritas deducitur in contemptum: Nos ergo hujusmodi abusus plenius abolere volentes, volumus & precipimus in nostris diocesi & provincia, statuta conciliorum prædictorum firmiter observari, ac cum literis hujusmodi apostolicæ per diocesanum examinatæ fuerint, scedulam de indulgentiis hujusmodi conscribi, & literis suis annexi; nil quoque per quæ-stores proponi & prædicari, nisi quod in scedu-la prædicta continetur. Quod si quæstores ali-qui, aliqua de abusionibus prædictis de cete-ro attemptare præsumpserint, seu presentis no-stræ constitutioni in aliqua sui parte contrave-nerint, ab officio prædicto penitus expellan-tur, & ad dictum officium de cetero nullatenus admittantur. Si quis vero rector, vel vi-carius, capellanus, vel curatus aliquem de quæstoribus hujusmodi contra formam conci-liorum in ecclesia sive capella sua admiserint, penam xl. solidorum legalis monete Angliæ fabricæ ecclesie metropolitice Eborum appli-candorum, solvere teneatur: Per hanc tamen constitutionem his qui jurisdictionem episcopa-lem habent nolumus in aliquo præjudicium ge-nerari.

Cum inter nonnullos parochianos nostræ dioc-esis talis inolevit protervitas, quod ad fabri-cam matricis ecclesie sue parochialis conferre nolunt, arbitantes se ab omnibus hujusmodi excusari posse, pro eo quod ad fabricam ca-pellarum infra parochias suas sitarum contri-buunt: Nos attendentes quod parochiani præ-dicti ad contribuendum matrici sue ecclesie priusquam capellæ magisque tenebantur; proin-de statuimus, quod licet parochiani antedicti ad rectionem & reparationem capellarum hujus-modi conferant, a contributione ad ecclesiam matricis sue fabricam, & reparationem ac aliis onera parochialia quæcumque supportanda nul-latenus excusentur, sed juxta discretionem or-dinarii sui contribuere teneantur. Quod si hu-jusmodi parochiani onera prædicta post moni-tionem legitimam eis in hac parte factam sub-ire recusaverint, capellæ prædictæ interdicantur, & divina in eisdem non celebrentur, quous

ANNO
CHRISTI
1466.ANNO
CHRISTI
1466.

quosque parochiani huiusmodi onera prædicta A
subeant cum effectu, seu saltem ad ea subeun-
da sufficientem præstiterint cautionem.

Quamquam bonæ memoriæ Ottobonus olim
sedis apostolicæ in Anglia legatus, monachos
seu canonicos regulares, per maneria vel ec-
clesias solos morari summiter & districtè prohi-
buit; mandans abbatibus & prioribus quibus-
cumque, ut si qui tales fuerint, eos sine mo-
ris dispendio revocarent ad conventum, vel sibi
unum monachum vel canonicum sociare stude-
rent, alioquin ipsos abbates & priores donec
id impleverint decrevit fore suspensos: Non-
nulli tamen abbates, priores, & præpositi re-
ligiosorum, non solum monachos, canoni-
cos, & alios subditos suos extra septa mona-
sterii sui morari permittunt, verum etiam li-
centiam per suas literas patentes ad abstanti-
dum se a monasteriis suis, ac animalia & ser-
vitia recipienda & inter sæculares personas
unienda eis conferunt & concedunt; ex qui-
bus huiusmodi subditi occasionem vagandi con-
tra canonicas sanctiones ac regulares institutio-
nes sæpius habere dignoscuntur: Nos huiusmo-
di licentias sæculares quoque eorundem tam in-
decentes quam animabus eorundem religiosorum
periculosas esse conspicientes, firmiter in-
jungendo mandamus, quatinus nullus abbas,
prior, præpositus, minister, magister, seu
alius quicumque religiosus præsidens, quocum-
que censetur nomine, subditis suis huiusmo-
di licentiam de cetero concedere præsumat, sub
C
pœna xl. solidorum sterlingorum, quam, citra
pœnam constitutionum legatorum prædicto-
rum, ipsum delinquentem incurrere volumus,
fabricæ ecclesiæ nostræ metropolitane Eborum
fideliter applicandorum, ipsumque religiosum
sic vagantem tanquam apostatam haberi volu-
mus & computari: per hanc tamen nostram
constitutionem hiis quibus ad deservendum in
ecclesiis suis vel capellis per unum religiosum
de subditis suis sedes apostolica indulgit, nolu-
mus in aliquo derogare.

Cum ecclesia Dei secundum evangelicam ve-
ritatem domus orationis esse debeat, sacrique
canones & leges civiles ob Dei reverentiam, & D
ut Christi fideles convenientius orationi instite-
rent in eadem, providentius statuerunt, ne
quis ad eam confugiens, seu ibidem causa ora-
tionis, vel alias insistens ab eadem extraha-
tur, citetur, vel arresletur in eadem. Nos
volentes leges huiusmodi in quantum possumus
imitari, provida deliberatione habita, statui-
mus, quatinus nulla ecclesiastica læcularive
persona quædam occasione alicujus actionis,
seu querelæ in ecclesia aliqua tempore quo di-
vina celebrantur in eadem, nisi propter offensam
in dicta ecclesia immediate, aut paulo ante arre-
stationem huiusmodi factam arreslet, citet, vel ex-
trahat, arreslarive, citari, vel extrahi faciat sub
pœna excommunicationis majoris, quam in hac
parte delinquentem incurrere volumus ipso facto.

Cum sacro eloquio jubente de omnibus quæ
novantur per annum, & nullo tempore exclu-
lo decimæ sint cum omni integritate absque
diminutione solvendæ, omnibus & singulis re-
ctoribus, vicariis, capellanis parochialibus;
& ecclesiarum parochialium curatis, per nos-
tram provinciam constitutis, in virtute obe-
dientiæ mandamus, firmiter injungentes, qua-
tinus diligenter moneant & efficaciter indu-
cant, & quilibet ipsorum in parochia sua mo-
neat & inducat, quod dicti parochiani om-

nes decimas inferius annotatas suis ecclesiis
persolvant, videlicet decimam lactis, seu la-
dicinii a primo tempore suæ innovationis,
tam in mense Augusti, quam in aliis mensi-
bus; de proventibus etiam boscorum; virgul-
torum; pannagiis silvarum; vivariorum; pis-
cariarum; fluminum; stagnorum; arborum
prostratarum & excisarum; pecorum; colum-
barum; seminum; fructuum & bestiarum;
vvarrennarum aucipitii; hortorum; cultilagio-
rum; lanæ; lini; croci; grani; terreseidio-
rum; & carbonum in locis ubi fabricantur &
fodiuntur; cygnorum & caponum; auarum;
anatum; ovorum; agrorum; apum mellis &
ceræ proventuum; molendinorum; venatio-
num; vellerum; artificiorum; negotiatio-
num; necuon & agnorum; vitulorum; pullo-
rum; equorum; capriolorum; & aliorum fer-
tuum animalium tunc ad decimam dandorum
cum se alendo in pascuis a matribus separatis
commode vivere possint. De fructibus & gar-
bis, quarrentæ calce, mineris, de nutrimentis
animalium, pascuis, pasturis, tam com-
munibus quam non communibus secundum nu-
merum animalium & dierum, sicut expedit ec-
clesiis: De sœno ubicumque crescit, aut in se-
mitis, magnis pratis, sive parvis secundum
verum valorem; & de omnibus proventibus
aliarum rerum de cetero satisfaciant competen-
ter ecclesiis quibus de jure tenentur, nullis ex-
pensis ratione præstationis decimarum dedu-
ctis, seu retentis, nisi tantum de præstatio-
ne decimarum artificiorum & negotiationum.
Quod si monitionibus huiusmodi parere con-
tempserint, per suspensionem excommunica-
tionis, & interdicti sententias per ordinarios
locorum ad præstationem decimarum prædicta-
rum compellantur consuetudine contraria ne-
quaquam obstant; quæ peccata non minue-
re sed augere dignoscitur. Datæ synodo pro-
vinciali celebrata in ecclesia metropolitana E-
borum 26. die mensis Aprilis, anno domini
1466.

Scrutatis insuper registris recolendæ memo-
riæ Joannis nuper ecclesiæ Romanæ tituli san-
ctæ Balbinæ presbyteri cardinalis, & præde-
cessoris nostri, meminimus constitutiones sub-
scriptas per ipsum in ecclesia metropolitana
Eborum celebratas rite & legitime editas, non
tamen in libro statutorum provincialium inter
alias inscriptas & incorporatas; volumus igitur
ipsas inter alias constitutiones publicari,
promulgari, & incorporari, ac ab omnibus
nostræ provinciæ subditis firmiter observari.

Certitudinem præsentium, & memoriam fu-
tutorum sane intendentes, qualiter olim pa-
tres & prædecessores Eborum archiepiscopi cum
suffraganeis eorum, ad extirpandum vitia, &
mores nutriendos plures & diversas constitutio-
nes necessarias & salubres vicissim suis edide-
runt temporibus: Nos vero Joannes archiepif-
copus antedictus eorum vestigiis sequi inha-
rentes; volentes in vinea domini ob salutem
& quietem populi nobis subiecti laborare, ut
væ retributionis recipere valeamus denarium
post laborem, de suffraganeorum nostrorum
ac prælatorum & cleri nostræ provinciæ in hoc
concilio provinciali nobis assistentium, delibe-
rato consilio statuimus, providemus, decerni-
mus, & ordinamus, quod presbyteri etiam
cantarias habentes, & alii sacerdotes propriis
sumptibus vel animalibus sustentati, in nostris
civitate, diocesi & provincia divina celebran-

tes,

ANNO
CHRISTI
1466.

tes, proximo die dominico, seu festivo post admissionem suam ad celebrandum in ecclesiis, capellis, vel locis aliis divino cultui dispositis, jurabunt tactis sacrosanctis Dei evangelis, coram rectoribus, vicariis, vel aliis locorum tenentibus, quod ecclesiis vel capellis eorum vicegerentes nullum omnino inferent praejudicium vel damnum, circa oblationes, portiones, decimas, trentalia, denarios pro requestris sive legatis mortuorum, vel alia jura quocumque nomine censeantur; imo quatinus in eis est eisdem rectores, vicarios, & eorum locum tenentes servabunt indemnes in praemissis & singulis praemissorum. Jurent etiam specialiter dicti sacerdotes, quod odia, scandala, rixas, contumelias, seu contentiones inter rectores, vicarios, ac eorum parochianos nullo modo sustentent, foveant aut sustineant quatinus in eis erit, imo concordiam nutriant & observent inter eos: Et praefati sacerdotes infra civitatem, dioecesum, & provinciam nostras divina non celebrent, sed eis expresse interdicanter, donec praemissa praestiterint juramenta, vel per eos steterit quo minus praestiterint, & celebrare si praesumpserint, praeter poenas alias quas canones inducunt contra celebrantes in locis interdictis, irregularitatem incurrant, si coram suis ordinariis super praemissis fuerint convicti. Insuper tamen eis interdicitur divina celebratio donec fuerit cum eis super hoc legitime dispensatum.

a Fere, vel si
per eos... &
celebrare
sic. II.

Præterea presbyteri ipsi non audient confessiones parochianorum vel capellanorum in ecclesiis in quibus divina celebrant, nisi in casibus a jure permissis vel licentia praesidentium in ipsis ecclesiis petita & obtenta. Insuper presbyteri memorari debent, & jurent interesse in cancello ecclesie in qua deserviunt matutinis horis, processionibus, missis & vespers, & aliis divinis officiis inibi praesentes, induti superpellicis quæ sibi propriis expensis providebunt; & ad assignationem curatorum hujusmodi lectiones, epistolas & evangelia in missis solennibus legent, & cum concione mortuorum lectiones, mortuorum die una in ecclesiis hujusmodi missæ fient plures solennes, missas alias cum nota celebrent & percipient, ac tempore hujusmodi divinarum, sic in ecclesiis ipsis celebratorum etiam in navi ecclesie vel cæmeteriis aut campis vagari minime praesumant.

Præterea dicti sacerdotes diebus dominicis & festivis, vel si corpus alicujus defuncti, vel nuptiæ celebrandæ fuerint in ecclesiis supradictis, missas suas post lectum evangelium majoris missæ incipiant, & non prius, & eas sic compleant: nisi per praedictos rectores, vicarios, vel praesidentes ad hoc fuerint specialiter licentiati.

Item sacerdotes praedicti, & alii presbyteri curati suis vacent libris; & tabernas, spectacula, cellulas mulierum suspectarum, vel ludos noxios, seu prohibitos sub poena suspensionis a divinis nullatenus exercent. Rectores vero, vicarii, & eorum locum tenentes praedicti benigne debent recipere juramenta praedicta, & de hac nostra constitutione ad memoriam praesentium & futurorum copiam in suis habeant ecclesiis.

Præterea nos fida & concordia relatione informati, & rerum experientia edocti, quod nonnulli abbates, priores, abbates proprios non habentes, hospitalarii & alii administratores, bonorum ecclesiasticorum, in desolationes mona-

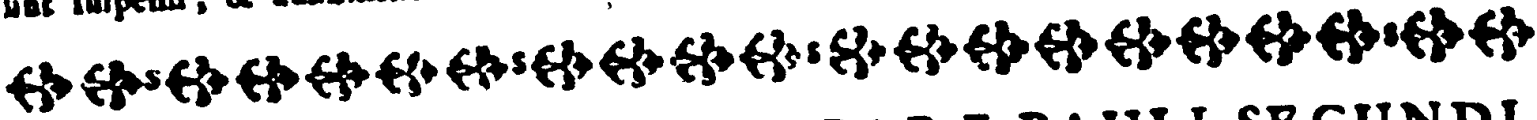
steriorum, prioratum, & locorum aliorum quibus praesunt & prodesse deberent, bona hujusmodi monasteriorum, prioratum, & aliorum locorum ecclesiasticorum, videlicet arbores silvarum ceduarum, & etiam non ceduarum, redditus, possessiones, & alia jura sua vendunt & alienant, ac pensiones, corrodia, & liberationes ad vitam vel longi temporis spatium vendunt & concedunt; necnon ecclesias sibi, & eorum monasteriis appropriatas ad firmam dimittunt, & pecunias praemanibus receptas in usus proprios exponunt & convertunt, mutuumque recipiunt, ac se & monasteria sua successoresque suos ad jura, redditus, & possessiones suas perinde obligant, & distractioni seculari submittunt; nec non & alia bona sua mobilia suis notis, & amicis in inmensum donant & contribuunt, sic quod occasione praemissorum eorum monasteria ac domos, & loca eis pertinentia propter defectum reparationis collabuntur, & maximam minantur ruinam, divinus cultus in locis hujusmodi praemissorum occasione diminuitur, observantia regularis negligitur, ac bona hujusmodi monasteriorum propter abusus hujusmodi, quod dolenter referimus, devastata sunt pariter & consumpta. Nos Joannes archiepiscopus antedictus, monasteriorum, prioratum, hospitalium, & locorum aliorum religiosorum infra nostram provinciam Eboracensem existentium, indemnitate occurrere desiderabiliter affectantes, & super eis remedium opportunum adhibere, de suffraganeorum nostrorum advisamento, & consilio statuimus & ordinamus, quod si salvis aliis provisionibus, statutis, constitutionibus, ordinationibus, & remediis super hujusmodi venditionibus, alienationibus & concessionibus, antiquorum patrum auctoritate editis, ut cum venditio arborum, silvarum non ceduarum, vel ceduarum, ad magnam quantitatem, vel concessio jurium, reddituum, vel possessionum aut pensionum, corrodiarum, sive liberatarum ad vitam alicujus vel longi temporis spatium fieret alienatio, tractatus duorum dierum ad minus inter abbatem & ejus conventum, aut priorem, abbatem proprium non habentem, cum suo conventu praecedere debeat diligens & maturus; & si post tractatum hujusmodi solennem praefatis abbati; & conventui, seu priori abbatem proprium non habenti, & ejus conventui visum fuerit, quod hujusmodi venditiones, alienationes, & liberatarum concessionibus, vel mutuae receptiones, eorum monasteriis, prioratibus, vel aliis locis necessariis fuerint & utiles, seu opportuna, tunc super alienationibus, venditionibus, & concessionibus praemissis nobiscum in nostra dioecesi & provincia nostra, & cum suffraganeis nostris in eorum dioecesibus, ac nostris & suis successoribus temporibus profuturis tractatum habeant specialem, & post licentiam & auctoritatem a nobis seu nostris suffraganeis in dioecesibus suis praehabitis, ad praemissas venditiones, alienationes, & concessionem liberam habeant facultatem. Quod si abbates praedicti, priores vel hospitalarii contra hanc nostram ordinationem, sive provisionem venditiones, vel concessionibus nulla praehabita auctoritate fecerint, hujusmodi venditiones, alienationes & concessionibus, ad vitam vel in perpetuum pro nullo habeantur, & omnimoda careant firmitate: Et nihilominus praeter alias poenas in diversis ordinationibus inde provisus, praedicti abba-

ANNO
CHRISTI
1466.* per se
sunt.

ANNO CHRISTI 1467.

abbates, priores, & hospitalarii hanc nostram A constitutionem infringentes, violantes, & contumaces, eo facto a celebratione divinorum sint suspensi, & administratione bonorum mo-

nasteriorum, ac dignitate, & officiis quibus ANNO CHRISTI 1467. præsunt ipso facto in perpetuum privati existant. Amen.

CONSTITUTIO DOMINI PAPÆ PAULI SECUNDI,

De rebus ecclesie non alienandis.

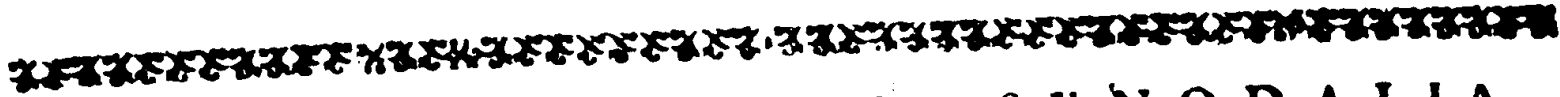
Ex cod. MS. p. 303. Sam. Hosp. de hosp. Lincolniens. arm.

PAULUS episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Ambitiosam cupiditati illorum, præcipue qui divinis & humanis affectati, damnatione postposita, immobilia & preclara mobilia Deo dicata, ex quibus ecclesiam, monasteria & pia loca reguntur illustranturque, & eorum ministri sibi alimoniam vendicant, profanis usibus applicare, aut cum maximo illorum ac divini cultus detrimento, exquisitis mediis usurpare præsumunt, occurrere cupientes, omnium rerum & bonorum ecclesiasticorum alienationem, omneque pactum, per quod ipsorum dominium, concessionem, hypothecam, locationem & conductionem ultra tuentium; necnon infeudationem vel contractum emphyteoticum, præterquam in casibus a jure permisis; ac de rebus & bonis in emphyteosim, ab antiquo concedi solitis, & tunc jam ecclesiarum evidenti utilitate; ac de fructibus & bonis, quæ servando servari non possunt pro instantis temporis exigentia, hac perpetua valitura constitutione fieri omnino prohibemus, prædecessorum nostrorum constitutionibus, prohibitionibus, & decretis aliis super hoc editis, quæ tenore præsentium innovamus, in suo nihilominus robore permanentes: Si quis autem contra hujus nostre prohibitionis seriem, de bonis & rebus eisdem quicquam alienare præsumperit, alienatio, hypotheca, concessio, locatio, conductione & infeudatio hujusmodi, nullius omnino sunt roboris vel momenti; & tam qui alienat, quam is qui alienatas res & bona prædicta receperit, sententiam excommunicationis incurrat: alienanti vero bona ecclesiarum, monasteriorum, locorumque ipsorum, quorumlibet, inconsulto Romano pontifice, aut

contra præsentis constitutionis tenorem, si pontificali vel abbatali præfulgeat dignitate, sit ingressu ecclesie penitus interdictus: Et si per sex menses immediate sequentes, sub interdicto hujusmodi, animo (quod absit) perseveraverit indurato, lapsis mensibus eisdem, a regimine, & administratione sua ecclesie vel monasterii cui præsidet, in spiritualibus & temporalibus sit eo ipso suspensus.

Inferiores vero, prælati, commendatarii, & alii ecclesiarum rectores beneficiati, vel administrationem quomodolibet obtinentes, prioribus, præposituris, præpositatibus, præbendis, aliisque ecclesiasticis, cum cura, & sine cura, secularibus & regularibus, beneficiis, quorum res & bona alienant dumtaxat, ipso facto privati existant, illaque absque declaratione aliqua vacare censeantur; possintque per locorum ordinarios, vel alios ad quos eorum collocatio pertinet, personis idoneis, illis exceptis quæ propterea private fuerint, libere de jure conferri, nisi alias dispositioni apostolicæ sedis sint specialiter aut generaliter reservata; & nihilominus alienatæ res & bona hujusmodi ad ecclesias, monasteria, & loca pia ad que ante alienationem hujusmodi pertinebant, libere revertantur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre prohibitionis & innovationis infringere, vel ei ausu temerario contraire: Si quis hoc attemptare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursum. Data Romæ apud sanctam Mariam, anno dominicæ incarnationis millesimo quadringentesimo sexagesimo septimo, Kalendis Martii, pontificatus nostri anno quarto.

Ex Ferr. hist. II.

ANTIQUA STATUTA SYNODALIA

Ecclesie Eduensis.

Ex Martene Thesuro Anecd. t. 4. p. 467.

Es hic adnotamus, cum pieraque ante annum 1300. edita sint, & plurima ad optimam in Clero disciplinam stabilendam moreque in melius reformandos contineant. Ex MS. codice 400. circiter annorum Oratorii Trecentis illa eruit P. Martene, ac fide ex imperiti amanensis vel ignorantia, vel oscuritate corrupta, aliquibus in locis emendavit.

INCIPIUNT STATUTA SYNODALIA TAM NOVA QUAM VETERA.

I

Præcipitur districtius, ut omnes presbyteri, maxime curam animarum habentes, veniant ad synodum & si gravi infirmitate detenti, aut alia inevitabili ne-

cessitate venire non possint, suum mittant capellanum aut clericum loco sui.

II

Præcipitur archipresbyteris, aut presbyteris ut in eundo & redeundo a synodo honeste ambulent, & honesta quaerant hospitium, & in eis circumspicte se habeant, ne

ne status clericorum vertatur in opprobrium A
& contentum.

III.

De baptis-
mo.

Baptismus cum honore & reverentia
celebretur, & cum magna cautela, &
maxime in distinctione verborum, scilicet
*Ego te baptizo in nomine Patris & Filii &
Spiritus-sancti, Amen.* Et in (a) Roma-
no sub eadem forma doceant sacerdotes
frequenter laicos debere baptizare in ne-
cessitate.

IV.

Pro baptismo nihil omnino exigatur,
sed quicquid offertur gratis accipitur.

V.

Fontes sub fera & clavi custodiantur
propter sortilegia. Chrisma similiter &
sanctum oleum sub clave servantur.

VI.

Semper sacerdos interroget laicum dili- C
genter, cum in necessitate baptizaverit
puerum, quid dixerit aut quid fecerit: &
si invenerit laicum discrete & modo debi-
to baptizasse, & formam verborum in
Romano protulisse, approbet factum, &
non baptizet puerum; & tunc oblato pue-
ro ad fores ecclesie, suppleatur quod
deest, scilicet pabulum salis, & linitio
cum saliva. Exorcismi tum dicantur, &
super fontes sine unctione omnia fiant que
solent fieri.

VII.

Si vero dubium fuerit sub qua forma
verborum puer baptizatus fuerit, tunc
sacerdos omnia faciat, & mergens dicat:
*Si tu non es baptizatus, ego baptizo te, in
nomine Patris, & Filii & Spiritus-sancti.*
Sin autem, inquiret in quo defecerit, &
defectum suppleat. Si in toto defecerit,
baptizet puerum, & si aliqua dubitatio
intervenerit, ad nos, vel ad officialem
nostrum, vel ad pœnitentialem no-
strum recurrat.

VIII.

Ad elevandum puerum de sacro fonte
tres ad plura recipiantur, quod enim am-
plius est, a malo est.

Concil. General. Tom. XXXII.

IX.

Sacerdotes moneant sepe populum ad ^{De confir-}
confirmationem puerorum. Post baptis- ^{matuac.}
mum enim debet suscipi sacramentum
confirmationis. Quod si confirmandus adul-
tus fuerit, prius confiteatur & postea
confirmetur: Jejuni & non
ad confirmationem accedant. Sepe dica-
tur laicis ne diu expectent ad confirmatio-
nem adventum episcopi; sed ducant ad
eum pueros suos, & alios qui non sunt
confirmati, ubi eum prope audierint, &
secum deferant bandellos latos, mundos,
& satis longos, & dicatur etiam eis quod
possint nomina confirmandorum mutare in
confirmatione, si velint.

X.

Nullus sacerdos confirmare præsumat,
aut virgines consecrare. Solius enim epis-
copi est confirmare, virgines consecrare,
aut ordines dare.

XI.

Sacerdos ministrans diligenter attendat ^{De defecti-}
quod hostia sit rotunda & integra, & in- ^{bus in sacri-}
tegrum habeat circulum, & quod vinum ^{facio contra-}
non sit acetosum, & quod aquam non ^{genibus.}
omittat

XII.

Si palla altaris inde tincta fuerit, res-
cindenda est pars illa, & pro reliquiis
servanda. Si super albam vel super casu-
lam degittet, similiter fiet. Si super
vestimentum ceciderit, comburenda est
pars illa, & cinis in sacrario reponendus.
Si vero in terram ceciderit, lincendus
est, & extergendus, & radendus est
locus ipse, sive lapis sit, sive lignum,
sive terra fuerit, & pulvis in loco sacro
reponendus.

XIII.

Porro si in ipso sanguine musca vel ara-
nea vel aliquid tale ceciderit, quod vix
sine vomitu & cum periculo corporis ali-
ter sumi non posset, igne cremandus est,
& sanguis Domini sumendus. Illud enim
quod intus ceciderit, prius debet in calice
vino perfundi, & quanto diligentius fieri
potest ablui, & super piscinam comburi
debet, & illam abluionem sacerdos su-
mere debet. Quod si fides ipsa id quod

N

ceci-

(a) Id est vulgari lingua, quo sensu liber Usuum Cisterciensium cap. 93. Si conversus est, inquit, . . . monachus,
qui non intelligit litteras, idem illi ROMANE exponat sacerdos, & conversus ROMANE confitatur.

ceciderit quempiam sumere fecerit, Deo gratias. Quod si de corpore Domini super paltam altaris aliquid ceciderit, vel super aliud vestimentum, non incidatur, sed vino abluatur, & a ministro sumatur vinum illud. Quod si infirmo datum rejicitur, prout diligentius poterit, suscipiatur & constrictum in calice cum vino sumatur; si integrum sumi non potest, eo quod ex ore alterius projectum sit, reus hujusmodi negligentiae; & qui cum eo participes fuerint culpae, competenti subiaceant disciplinae. Si autem super lignum vel super lapidem ceciderit, modus supradictus de sanguine Domini observandus.

XIV.

Linteamina altaris & indumenta saepe abluantur ob reverentiam & praesentiam Salvatoris nostri & totius curiae caelestis quae cum eo praesens est, quotiescumque missa celebratur.

XV.

De Eschari
Rationibus
defecibus.

Non permittant presbyteri diaconos deferre infirmis corpus Domini nostri JESU-CHRISTI, sed in necessitate, cum sacerdos absens fuerit. Sed semper sacerdotes cum magna reverentia & maturitate deferant illud in pixide eburnea bene clausa propter casum, & cum lucerna praecedente, cantantes vii. psalmos & alias orationes. Sic enim persolvent debitum infirmo, & audientes invitabuntur ad exhibendam Deo reverentiam & honorem.

XVI.

Moneantur frequenter & communiter laici, ut ubicumque viderint deferri corpus Domini, statim genua flectant tamquam Domino & Creatori suo in terram, & junctis manibus, quousque transferit, orantes.

XVII.

Sacerdos sive diaconus corporalia saepe abluat in vase mundo ad hoc specialiter deputato, indutus superlicio. Omnes ablutiones, si fieri potest, in piscina reponentur, vel saltem reponantur in baptisterio.

XVIII.

Item, linteamina altaris & indumenta sacerdotalia non nisi a sacerdote, vel a diacono, vel ab aliqua matrona honesta, vel virgine, sine appositione aliorum pan-

norum debent lavari convenienter: quia absurdum est in sacris sustinere quod esset indecorum in profanis.

XIX.

Cum summa reverentia deferatur oleum sacrum ad infirmos, & eos ungant sacerdotes cum magno honore, & orationum celebritate, quae ad hoc sunt ordinatae; & nihil penitus inde exigatur, sive a paupere, sive a divite. sed si quid gratis datum fuerit, in elemosyna recipiatur.

XX.

Ad sacramentum extremae-unctionis moneant saepe populum sacerdotes non tantum divites & senes, sed pauperes & juvenes & omnes, maxime a xiv. annis & supra, ut communiter se paratos exhibeant cum necessitas fuerit: quia per hoc sacramentum venialia dimittuntur peccata, & quandoque alleviatur infirmus & ad veram contritionem & aeterni gaudii consecutionem animus incitatur. Docent autem sacerdotes populum hoc sacramentum posse licite iterari & saepe recipi, scilicet in qualibet magna infirmitate vel necessitate, cum metus est mortis, & post susceptum licite posse reverti eum qui convalescit ab infirmitate ad opus conjugale.

XXI.

Librum qui dicitur manuale singuli presbyteri parochiales habeant, ubi continetur ordo extremae-unctionis, catechismi, baptismi & hujusmodi. Habeant etiam singuli capellani ordinarium officiorum ecclesiae, secundum usum qui servatur in majori ecclesia, & libros alios in quibus possit competenter divinum officium tam diurnum quam nocturnum celebrari.

XXII.

Prohibeant sacerdotes sub poena excommunicationis choreas in cimiterio vel in ecclesia duci. Moneant etiam ne alibi fiant, quia ut dicit Augustinus, melius est diebus dominicis & festivis fodere vel arare, quam choreas ducere. Quam grave peccatum sit in loco sacro choreas & berlationes ducere, perpendi ex poenitentia secundum canonum rigorem talibus injungenda potest. Si quis berlationes ante ecclesias sanctorum fecerit, emendatione pollicita tribus annis poeniteat.

XXIII.

Praecipitur sacerdoti, ut divino officio cele-

celebrato, & populo regresso ad propria, ecclesias suas firmare studeant diligenter.

XXIV.

Nullus de novo in cimiterio permittatur edificare, nec domus aliqua si destructa fuerit, durante per annum ruina, ibi reedificetur, nec firmus, nec immundities in cimiteriis adunetur.

XXV.

Nulli clerico servire permittatur altari, nisi cum superlicio aut cappa clausa.

XXVI.

De missa. Nullus bis in die audeat missam celebrare, aut cum duplici introitu, nisi in magna necessitate, excepto die Nativitatis & Resurrectionis Domini.

XXVII.

Nullus antequam matutinas dixerit canonicas & primam præsumat aliqua necessitate missam celebrare

XXVIII.

De confessione. Sacerdos circa confessionem maximam curam habeat & cautelam, & diligenter inquiret peccata usitata singulatim, inusitata autem non nisi a longe per aliquam circumstantiam: sic tamen ut ceteris detur materia confitendi. Ad audiendam confessionem apertum locum sibi eligant sacerdotes, ut communiter ab omnibus videri possint, & in locis editis aut extra ecclesiam nullus accipiat confessionem, nisi in præmaxima necessitate

XXIX.

In confessione habeat sacerdos oculos in terram, vultum humilem, nec faciem respiciat confitentis, & maxime mulieris, causa honestatis, & eam pro posse suo pluribus modis suadeat ut integre confiteatur, aliter dicat ei nihil valere.

XXX.

Sacerdotes majora peccata reservent majoribus in confessione, sicut homicidia, sacrilegia, peccata contra naturam, incestus, & stuprum virginum, iniectio- nes manuum in parentes, vota fracta & huiusmodi.

Cancil. General. Tom. XXXII.

XXXI.

Sunt autem tria in quibus nullus habet potestatem, nisi solus papa vel eius mandatum, scilicet iniectio atrox in clericos vel quocumque religiosos, incendia ecclesiarum, & simonia. Nihilominus rei talium remittendi sunt ad episcopum:

XXXII.

B In confessione sibi caveant sacerdotes ne inquirent nomina personarum cum quibus peccaverint confitentes ei, sed circumstantias & qualitates.

XXXIII.

Nullus ira vel odio vel etiam mortis metu in aliquo audeat revelare confessionem signo vel verbo generaliter vel specialiter, ut dicendo *Ego scio qualis estis*. Et si revelaverit, debet sine misericordia degradari. *Extra de penitentia & rem. cap. omnes.*

XXXIV.

Nullus sacerdos audeat dubio casu perficere matrimonium, episcopo inconsulto, sed ad eum semper omnes matrimonii dubitationes deferat. Prohibetur districte sub poena suspensionis, ne ullus sacerdos aut capellanus exigat aliquid ante benedictionem nuptialem, sive pro testimonio ferendo, sive pro matrimonio celebrando occasione ferculorum quæ debentur pro nuptiis.

XXXV.

Celebrato matrimonio recipiat fercula sua, & sic exigat si necesse fuerit. Prohibeant sacerdotes publice in ecclesia sub poena excommunicationis quod nullus conjugatus transeat ad religionem, aut recipiatur nisi per episcopum.

XXXVI.

Prohibeant sacerdotibus, ne testamenta sua ordinent per manum laicalem, & quod de consilio archipresbyterorum vel eorum vices gerentium ordinent & pro posse suo in vita & in sanitate sua existentes sua conficiant & ordinent testamenta, & ipsi frequenter laicis prohibeant, nè sua testamenta faciant sine præsentia sacerdotis.

N 2 XXXVII.

XXXVII.

Prohibetur districtè ne pro (a) interra-
gio corpus differatur sepeliri, sed post se-
pulturam, si aliquid datum fuerit, in ec-
clesia recipiatur, & secundum laudabiles
consuetudines exigatur.

XXXVIII.

Nullus sacerdos vel capellanus teneat in
domo sua aliqua occasione mulierem, nisi
sit aut soror, aut mater, aut alia de qua
suspicio non habeatur.

XXXIX.

Sacramenta
gratis minist-
randa. Prohibemus etiam ne sacerdotes vel cle-
rici, occasione alicujus consuetudinis, pro
baptismo, pro sepultura, pro benedictione
nuptiali, sive aliis ecclesiasticis sacramen-
tis aliquid exigere vel extorquere præsu-
mant: sed ea liberaliter & sine aliqua diffi-
cultate qualibet studeant ministrare. Monean-
tur tamen laici ne quod pro reverentia sa-
cramentorum devotione fidelium introdu-
ctum est, velint aliquatenus revocare.

XL.

Indi sacer-
dotibus pro-
hibita. Prohibetur sacerdotibus penitus ludere
cum decimis, & interesse spectaculis & cho-
reis, & intrare tabernas causa potandi, &
sine amico & comite clerico intrare domos
alienas, aut discurrere per vicos & pla-
teas, & ne habeant capas allatas & vestes
inordinatas omnino prohibetur.

XLI.

Item, prohibetur sacerdotibus, ne ha-
beant secum prolem quam genuerint in sa-
cro ordine propter scandalum.

XLII.

Nullus clericus vel regularis fidejubeat
Judæo vel foeneratori, nec obliget pignori
ornamenta ecclesie vel libros Judæo, & ma-
xime calicem.

XLIII.

De publico-
tonibus. Nullus recipiatur ad prædicandum, nisi
sit authentica persona, vel ab episcopo mis-
sus; & tunc si sit prædicator quæstarius
non admittatur ad prædicandum, sed tan-
tummodo exponat indulgentiam quam ha-
bet & mandatum.

XLIV.

Nullus clericus faciat iurjurandum patro-
nis antequam fuerit episcopo præsentatus.

XLV.

Die dominica præcedente synodum sacer-
dotes qui non habent capellanos, in suis
parochiis inquirant publice in ecclesia, si
qui infirmi in parochia fuerint: statim eos
visitent, & faciant eis quidquid necesse fue-
rit ad salutem animarum: ne mora quam
sunt facturi in synodo, fiat occasio peri-
culi eorum salutis. Nullus

XLVI.

Præcipitur presbyteris, ut immobilia de
bonis ecclesie acquisita tantummodo eccle-
siis legant: de jure enim aliud non possunt,
de mobilibus vero suis rationabile faciant le-
garum

XLVII.

Præcipitur presbyteris, ut cum incepe-
rint tenentes hostiam, ut non elevent eam
statim nimis alte, ita quod possit videri a
populo: sed quasi ante pectus teneant eam,
donec dixerint *hoc est corpus meum*: & tunc
elevent ita quod possit a populo videri.

De hostia
post con-
secrationem
elevanda.

XLVIII.

Præcipitur presbyteris, ut si res ecclesia-
sticæ a suis parochiis captæ detinentur, ca-
pientes res ipsas restitutionem vel recreden-
tiam denegantes, cessent a divinis ubi fue-
rit prædo vel præda, & prædo excommu-
nicetur.

XLIX.

Item, præcipitur novissime, ut si conti-
gerit cessare a divinis, ut præmissum est,
ubi fuerit prædo vel præda, & mandata sy-
nodalia propter hoc observari; ad nostrum
officiale *Æduensem* super remotionem in-
terdicti & absolutionem recurratur; nec re-
moveatur interdictum, donec primitus res
capta restituatur, & damna ecclesie, in
qua cessatum fuerit, injuria facta ecclesie,
& injuria facta ei cui res ablata fuerit, &
emenda nostra competens restituta fuerit,
ac etiam emendata, & tunc per officiale
nostrum *Æduensem* dicta sententia interdi-
cti possit removeri.

De interdi-
cto præ-
do.

(a) Id est pro pecunia quæ dari solet presbytero sepelienti.

L.

De usurariis.

De usurariis autem, quod novum & vetus reprobatur testamentum, precipitur districte, ut singulis diebus dominicis manifestos usurarios excommunicent, & expressis nominibus denuntient excommunicatos.

L I.

Excommunicatio.

Novissime precipitur contra usurarios, ut excommunicentur singulis diebus dominicis & campanis pulsatis, & candelis accensis, & faciant sacerdotes * excommunicationes; quod publici usurarii in cimiterio nullatenus sepeliantur, poena canonica contra negligentes curatos & vicarios nihilominus infligenda.

L II.

Si qui vero se & sua locis religiosis contulerint in vita sua, super his archidiaconus Eduensis consulatur.

L III.

De excommunicatis.

Excommunicentur, monitione premissa, fornicarii.

L IV.

Nullus vicarius sine mandato episcopi recipiatur.

L V.

Omnes curati & vicarii mandata habeant synodalia, & si non habeant, poenam incurrant.

L VI.

Publice excommunicentur interfectores capellanorum & clericorum & qui eos receperint, seu artiores injurias eis intulerint.

L VII.

Capellani in hac parte praecaventes, ut dictorum malefactorum nomina habeant; & ipsos singulis diebus dominicis excommunicare non omittant.

L VIII.

Si qui per annum excommunicationis sententiam sustinuerint, nomina eorundem in subsequenti synodo afferantur.

Concil. General. Tom. XXXII.

LIX.

Præcipitur archipresbyteris & presbyteris, ut si constiterit aliquos esse excommunicatos, denuntient in parochiis suis, postquam excommunicationis sententiam per duas quadragenas sustinuerint, & excommunicent eos singulis diebus dominicis & festivis, & ipsos excommunicatos & aggravatos auctoritate nostra denuntient, licet litterarum mandatum non receperint: monentes omnes subditos suos, ne cum talibus participant. Et si moniti excommunicatos denuntiant, & hoc tamdiu faciant, donec a nobis aliud receperint in mandatis.

L X.

Caveant archipresbyteri, ut eorum subditi veniant ad synodum in habitu competenti; maxime illi qui in diocesis sunt extraneis vicini, honeste se habeant in villa.

L XI.

Præcipitur enim, ne mixtantur ad confessiones, nisi sacerdotes.

L XII.

Omnibus illis qui cum presbytero corpus Christi secum comirandum deferente infirmos visitabunt, dominus episcopus xx. dies de injunctis sibi poenitentibus misericorditer relaxet.

L XIII.

Si quis religiosos curatos seu vicarios super aliquibus infestaverit, archipresbyterorum consilium in hac parte requiratur, domini episcopi consignetur.

L XIV.

De furto, de usura, de rapina sibi valde caveant sacerdotes, ne committentibus talia injungant poenitentias missarum, & elemosynarum, & hujusmodi, priusquam quod poterint reddiderint, non enim dimittitur peccatum, nisi restitatur ablatum.

L XV.

Excommunicentur servientes christiani, & pedisequæ, & nurrices, quæ in servitio Judæorum commorantur; & nisi poenituerint, tam in vita quam in morte ab omnibus aliis evitentur.

N 3

L XVI.

LXVI.

Excommunicentur autem qui dederunt vel præmium acceperunt pro celandis illegitimis matrimoniis, & qui se fecerunt & faciunt clandestine benedicti.

LXVII.

De matrimonio.

Item, præcipitur novissime & districte omnibus archipresbyteris, curatis & vicariis, & de novo, ut super matrimoniis de cetero contrahendis sive sine nobilibus, sive alii, quicumque velint contrahere matrimonium, ut tribus diebus dominicis aut festivis ix. lectionum banna publice proclamant, ac etiam solemniserent, antequam procedant ad benedictionem nuptialem conferendam, & mandatum huiusmodi nobilium in capellam & aliorum etiam capellas in suis domibus significant: ut publicent coram bonis & capellanis in prædictis capellis servientibus monitiones & inhibitiones super suspensionis & facient de præmissis.

LXVIII.

Archipresbyteri vero nomina personarum matrimonium contrahentium, & capellanorum benedictionem impendentium contra mandatum ejusmodi, cum ad noticiam pervenerint, nobis indicent.

LXIX.

De vicariis autem, præcipitur ut de alia dioecesi vicarii non admittantur.

LXX.

Curati in suis parochiis personis propriis studeant deservire; præcipientes ut curam habentes, dimissis propriis suis, vicarii ne fiant alienis

LXXI.

Festa Dei-genitricis Virginis MARIE & apostolorum & aliorum sanctorum quos celebrare consuevit ecclesia, cum circa eorum celebrationem devotio populi his diebus requisierit, sub poena excommunicationis præcipimus observari: ut eorum meritis & intercessionibus ad eorum consortia pervenire valeamus.

LXXII.

Festa vero Nazarii & Celsi martyrum & beati Lazari iungantur solemniter observari.

LXXIII.

Præcipitur ut omnes curati habeant gilla propria.

LXXIV.

Item, præcipitur ne aliquis citet aliquem personaliter, nisi mandatum super hoc receperit, vel nisi causa fuerit criminalis, vel pro veritate dicenda, vel pro sacramento calumnie faciendo.

LXXV.

Item, præcipitur ne aliquis iudex ordinarius vel delegatus interdicti vel suspensionis seu excommunicationis sententiam proferat, nisi semper in scriptis, in quibus etiam exprimat causam vel causas excommunicationis. Exemplum autem scripturæ tradatur excommunicato infra mensem, si ab eo fuerit requisitus: alioquin noverit se suspensum ipso jure.

LXXVI.

Item præcipitur, ut nullus iudex participantes excommunicatis ab eo majori excommunicatione audeat excommunicare ante monitionem canonicam. Postquam vero fuerit monitus quis ne communicet excommunicato; extunc si frequenter ei communicaverit, poterit eam majori excommunicatione ligare.

LXXVII.

Item præcipitur, ut omnes utriusque sexus fideles postquam, ad annos discretionis pervenerint, semel in anno peccata sua sacerdoti proprio confiteantur, & saltem in Pascha recipiat Eucharistie sacramentum, nisi de consilio sacerdotis proprii duxerit abstinendum

Annua confessio & communicatio paschalis.

LXXVIII.

Item præcipitur, ut archipresbyteri de causis audiendis se nullatenus intromittant.

LXXIX.

Item præcipitur archipresbyteris, ut ipsi saisiant ecclesias eorum qui non faciunt in eis residentiam personalem, & teneant illas, donec aliud a nobis super hoc receperint mandatum.

De residentia.

LXXX.

LXXX.

Item præcipitur archipresbyteris, ut non recedant a villa sine mandato nostro speciali.

LXXXI.

Item novissime præcipimus, ut in ecclesiis vestris diebus dominicis & festivis statutum hujusmodi publicetur: videlicet quicumque mandatum vel præceptum seu licentiam alicui dederint capiendi illos qui in aliquas sententias excommunicationis protrulerint, seu illos ad quorum instantiam sunt prolatae, vel easdem sententias observantes, vel nolentes participare excommunicatis, ex eisdem sententiis: nisi mandatum seu præceptum, seu licentiam revocaverint, re in reagravatione existente, in excommunicationis sententiam auctoritate apostolica incidant ipso facto.

LXXXII.

Item, præcipitur quod si ad bonorum captionem actione ipsorum mandati sive licentiae processus fuerit, restituta spoliatis aut satisfactio pro ipsis impensa, ipso facto sententiam excommunicationis incurrent supradicti mandatores sive præceptores, seu licentiam concedentes. Eadem quoque sententia excommunicationis sunt innodati omnes qui obediunt prædictis mandantibus, præcipientibus, & licentiam concedentibus in præmissis vel in aliquo præmissorum. Qui autem in eadem sententia permanserint duorum mensium spatio; extunc non possint, nisi per sedem apostolicam absolutionis beneficium obtinere.

LXXXIII.

Contra ad-
versarios li-
bertatum ec-
clesiasticarum.

Item, denuntientur excommunicati auctoritate apostolica singulis diebus dominicis omnes illi qui restringunt ecclesiasticas libertates, nec non qui de cetero servari faciunt statuta, edicta, consuetudines introductas contra ecclesiae libertatem.

LXXXIV.

Item, statuarios, scriptores statutorum ipsorum, nec non illos qui præsumserint judicare, vel in publicam formam resolvere iudicata:

LXXXV.

Item, omnes illi denuntientur excommunicati auctoritate nostra, qui impediunt vel perturbant jurisdictionem curiae nostrae Eduensis tacite vel expresse.

A

LXXXVI.

Sunt nonnulli qui se sponte & propriae voluntatis arbitrio damnationi perpetuae mancipant & aeternae, dum excommunicationis sententiam in eos iuste latam, non brevi tantum temporis intervallo, sed indurato animo contumaciter sustinent ultra annum: non attendentes quod medicinalis est excommunicationis sententia, non mortalis; & quod sancta mater ecclesia numquam claudit gremium redeundi. Ideoque statuimus, & ordinamus, quod omnes ecclesiarum curati vel eorum vicarii in ecclesiis suis publice & solemniter in parochiis suis publicent & exponant, quod si deinceps sint aliqui de subditis nostris, cuiuscumque conditionis, aut status, qui excommunicationis sententiam, ut præmittitur, sustinere præsumserint ultra annum; contra ipsos acrius quam poterimus procedemus: cum excommunicatio tanto temporis intervallo tam prolixa morosa pertinacia & obstinatio, per quas quis efficitur membrum diaboli, hæresim sapere videatur.

Contra ex-
communi-
cationem
perpetuam
sententiam
latantes.

LXXXVII.

Item, ut rectores ecclesiarum parochialium nostrae dioecesis deinceps, auctore Domino, plenius habeant scientiam prædicandi, ut commissum sibi populum frequenter reficiant pabulo spirituali.

LXXXVIII.

Statuimus & ordinamus, quod singuli archipresbyteri nostrae dioecesis duos ecclesiarum rectores de singulis archipresbyteratibus, quos magis dociles, idoneos, & paratos cognoverint, & ad audiendam theologiam, & proficiendos in eadem nobis aut officiali nostro ipse statuendo omni gratia cessantibus & favore

LXXXIX.

Item, præcipimus firmiter & districte, quod omnes singuli ecclesiarum rectores nostrae dioecesis, vel eorum vicarii, singulos parochianos suos in generali moneant efficaciter & inducant, ut vir & uxor cuiuslibet domus, aut saltem alter eorum, & liberi de domo intelligibiles & capaces ad ecclesiam suam parochialem conveniant singulis diebus dominicis & festivis ad divinum officium audiendum, & mandata ecclesiastica audienda, & quod sacerdotes eorum confessiones audientes loco poenitentiae

officium di-
vini.

tenentiam injungant eisdem pro bono obedientiam præmissa faciendam, & quod ipsi sacerdotes suos subditos erudiant in oratione dominica *Pater noster*, & symbolo apostolorum *Credo in Deum*, & missis suis aut prædicationibus frequenter exponant pro scientia & industria sua, quas sibi Dominus administraverit, & æternæ vitæ præmium & gloriam, & poenas inferni varias & diversas quas damnati æternaliter sustinebant, & vias pro modulo suæ scientiæ exponant.

XC.

De decimis. Item, cum decimæ sint distributio egentium animarum, quas in signum domini universalis sibi Dominus specialiter reservavit, & pro factis non ab homine, sed ab ipso Domino institutæ sint, quasi cibus in domo Domini pro ministris & servientibus ecclesiæ sustentandis. Vobis universis & singulis præcipimus firmiter & districte, quatenus laicis parochianis vestris, quos vobis constat decimas detinere, frequenter exponatis, & maxime cum eorum confessiones contigerit vos audire, quod eas in suarum periculum detineant animarum. Aliis autem, qui veram decimam non persolverint, similiter exponatis & dicatis, quod veram reddant decimam, & persolvant illis sacerdotibus, a quibus ecclesiastica receperint sacramenta, & quod aliter salvari non possint, scriptura testante quæ ait, quod tales Dominus ad decimam revocabit, cum non dimittatur peccatum, nisi restituatur ablatum.

XCI.

Item, cum religiosi tam exempti quam non exempti sit a jure generaliter interdictum, ne decimas sine consensu episcoporum de manu recipiant laicorum, aut ab ipsis religiosi in feudum tenere recognoscant, & nisi illas dumtaxat decimas, quas laici ante Lateranense concilium detinebant: distinctius vestrum quilibet solemniter inquirat, an religiosi quicumque exempti aut non exempti, sive clerici aliquas decimas acquisierint a laicis a triginta annis citra in nostro episcopatu Eduensi. Quod si facta inquisitione vobis constiterit ita esse, aut talia fieri potuerint in futurum, nobis aut officiali nostro sine moræ dispendio nuntietis.

XCII.

Item, vestram prudentiam scire volumus, quod si pro eo in reges, principes, barones, nobiles, baillivos, ministros eorum, vel alios excommunicatio-

nis, suspensionis, interdicti fuerit sententia promulgata, aliquos in persona sua aut bonis suis vel suorum gravari, eos qui tales sententias observantes vel taliter excommunicatis communicare volentes, nisi datam sententiam revocare duxerit re integra, vel si occasione hujus licentiæ ad captionem bonorum alicujus fuit processum, nisi bona ipsa infra octo dierum spatium fuerint restituta, aut condigna expressa satisfactio, in excommunicationis sententiam incidant ipso facto. Eadem quoque sententia innodati utentes tali licentia sibi data atque committenda. Dari licentia prohibetur aut talia committere per seipsum. Qui autem in eadem sententia permanserit spatio duorum mensium, extunc ab ea non potest, nisi per sedem apostolicam absolutionis beneficium obtinere.

XCIII.

Item, sub poena excommunicationis inhibemus omnibus & singulis ecclesiarum rectoribus, ut secum vicarios aliquatenus non assumant, donec eos aut officiali nostro duxerint præsentandos: quos tales esse volumus, qui sciant legere, construere, intelligere, & cantare.

XCIV.

Item, universis & singulis archipresbyteris præcipimus firmiter & districte, quod cum omni solertia & cura adhibita diligenter inquirant, & subtiliter investigent ab archipresbyteratibus suis, si sint aliqui sacerdotes aut clerici lutores, tabernarii, negotiatores, secum suspectas mulieres tenentes, & præcipue incontinentis vitæ. Quos autem tales invenerint, eorum nomina nobis aut officiali nostro quam citius potuerint mittere non postponant.

XCV.

Item, cum in Lateranensi concilio salubriter fuerit institutum, ne monachi singuli ponantur per villas & oppida, sed secum unum habeant ad cautelam: cujus in iis quæ Dei sunt & observantiæ regularis tam consortio quam solatio perfruatur; cum solitudo merito reproberetur, Salomone dicente: *va soli, quis cum ceciderit, non est qui sublevet eum*. Ideoque statuimus, & præcipimus sub poena excommunicationis, quod singuli priores, tam monachi quam canonici regulares canonicos non habentes in episcopatu nostro, extunc manentes secum monachum unum aut canonicum regularem

larem habeant, juxta concilium memoratum, nisi ex causa rationabili aliud a nobis fuerit ordinatum. Præcipientes vobis archipresbyteris omnibus & singulis, quod si in cognitionem vestram aut aliquorum vestrum devenerit, priores aliquos aut aliquem in episcopatu nostro statutum & præceptum nostrum infringere, & firmiter non servare. nobis aut officiali nostro sine moræ dispendio renuntietis: ut tales aut talem puniamus poena debita transgressores.

XCVI.

De residentia.

Item, de non residentibus, ut ecclesiarum rectores gregis dominici diligentius & efficacius curam gerant, statuimus & præcipimus firmiter & districte, ut omnes ecclesiarum rectores nostræ diocesis in ecclesiis suis residentiam faciant personalem, nisi super hoc a nobis gratiam obtineant specialem. Sciant omnes & singuli prædicti ecclesiarum rectores, quod si qui fuerint, qui a nobis gratiam obtinuerint suprædictam, quartam partem reddituum & proventuum ecclesiarum suarum durante gratia suprædicta, in refectionem & reparationem domorum illarum ecclesiarum suarum quarum rectores talem a nobis gratiam fuerint affecti, aut alio modo juxta nostræ dispositionis arbitrium, in utilitate talium ecclesiarum; aliam vero quartam partem in opus fabricæ beati Nazarii statuimus & ordinamus convertendam. Statutam aliam ad eos extendi volumus qui de nostra licentia & gratia audierint theologicam facultatem.

XCVII.

De clandestinis matrimoniis.

Item, forma concilii generalis, per quod clandestina matrimonia fieri districte inhibentur, cum poenis ibidem adjectis præfenti scripto in vestrum omnium referimus notitiam pleniorum. Si matrimonia fuerint contrahenda in ecclesiis, per presbyteros publice proponantur, competenti termino præfinito, ut infra illum qui voluerit legitimum impedimentum opponat. Quo quidem prætermisso, & bannis faciendis in ecclesia similiter prætermisissis, talia matrimonia clandestina reputantur. Ideoque firmiter inhibemus, ne quibuslibet matrimonium inter se contrahere volentibus impendatur benedictio nuptialis, nisi bannis prius in ecclesia propositis tribus diebus dominicis aut festivis perniciofa consuetudine inter nobiles super hoc hætenus observata aliquatinus non obstante. Quod si secus factum

A fuerit, poena est ut soboles ex tali conjunctione suscepta etiam ignoranter illegitima reputetur. Quod verum intelligo si in gradu prohibito contraherent.

XCVIII.

Item, cum in utroque tam novo quam ^{De usuris.} veteri Testamento damnetur improba usurarum vorago, ac etiam multis questionibus super hoc per summos pontifices promulgatis poena manifesta usurariis imponatur: poenas prædictas hic inferius annotamus. Porro usurarii manifesti nec ad communionem altaris debent admitti, nec christianam, si in hoc peccato decesserint, accipiant sepulturam; sed nec oblationem eorum quisquam accipere debet: qui autem receperit, aut tales christianæ tradiderit sepulturæ; & quæ acceperit reddere compellatur, & donec ad arbitrium episcopi satisfecerit, ab officii sui manebit executione suspensus.

XCIX.

C Item, quamquam usurarii manifesti, de usuris quas receperunt satisfieri expressa quantitate vel distincte in ultima voluntate mandaverint, tamen eis ecclesiastica sepultura denegetur, donec de usuris suis fuerit prout facultates pariuntur eorum plenarie satisfactum, vel illis quibus est restitutio facienda, si præsto sint, aut aliis qui pro eis possunt acquirere, vel eis assentientibus loci ordinario, vel ejus vices gerenti, sive rectori ecclesiæ sufficienter cautum de restitutione facienda. Omnes enim religiosi qui usurarios manifestos tradunt ecclesiasticæ sepulturæ: poenas incurrunt superius annotatas.

C.

Item, nullus interesse debet in manifestorum usurariorum testamentis.

CI.

B Item, nullus debet eos recipere ad confessionem, aut eos absolvere, nisi de usuris satisfecerint, vel de satisfaciendo pro suarum viribus facultatum præstent, ut præmittitur, idoneam cautionem. Testamenta autem manifestorum aliter non valeant, sed sunt irrita ipso jure.

Explicit mandata synodalia.

*Synodus est semper die veneris post octavas
omnium sanctorum & die Martii post
quindenam Penecostes.*

STATUTA SYNODALIA EDITA

In synodo hyemali, anno Domini M. CC.
XCIX. ex parte domini
B. episcopi.

Quia humana natura de facili prolabitur ad delicta, expedit ut homini noxius appetitus frænetur, & ligetur legalibus constitutionibus & præceptis; ut declinet prohibita & p̄missa sequatur. Unde nos BARTHOLOMÆUS permissione divina Eduensis episcopus ad correctiones morum, constitutiones, statuta & præcepta edimus, promulgamus, facimus, & publicamus infra scripta.

I.

Sanctissimus pater dominus Bonifacius papa VIII. duxit provida deliberatione statuendum ut nullis, nisi dignitate præditis, aut personatum obtinentibus, seu ecclesiarum cathedralium canonicis causæ auctoritate litterarum sedis apostolicæ vel legatorum ejusdem de cetero committentur, vel audientur alibi quam in civitatibus, vel in locis insignibus, ubi possunt haberi commode juris copia peritorum, & quod si eisdem civitatibus & diocæsis actor & reus fuerint extra ipsas causa non commutatur, vel conveniatur aliquis eorum; nisi ab ipso contra aliquem de sua diocæsi, vel ab aliquo contra eum, aut contra ejus capitulum seu universitatem civitatis, villæ aut castri fuerit actio dirigenda, vel ubi actor eandem civitatem vel diocæsim intrare non audens, aut sui adversarii provinciam merito perhorrescens eum infra ipsas secure nequeant convenire. In quibus casibus extra dictas civitates & diocæsim possit contra prædictos causa committenda, tamen impetrans de dicto timore quemadmodum litteris commissis exprimere teneatur, primo judici eidem faciat, saltem per proprium juramentum, alias iudex ipse nullatenus procedat; sed partem a sua jurisdictione dimittens, eundem impetransem in expensis legitimis alteri parti condemnet, & quod etiam nullus eorum ultra unam dietam a fine suæ diocæsis in dictis duobus casibus valeat conveniri. Statuit etiam ut cum actor & reus in civitate & diocæsi fuerint diversarum; si actor & reus in civitate & diocæsi rei iudicem recusat, ipsum iudicem non in sua, sed in alia civitate & diocæsi libere valeat impetrare, eumque trahere ad eundem, dummodo locus ad quem eum traxerit, ultra

A unam dietam, sicut in casu alio præmittitur, minime sit remotus, & quod in nullo casuum prædictorum iudex extra civitatem vel diocæsim in quibus deputatus fuerit, citet partes, nec de causa sibi commissa cognoscat, nisi ad id expressus accesserit eorumdem assensus, neque alibi quam extra illud, & personis dumtaxat designatis superioribus, committat quomodolibet vices suas; quidquid aliud contra præmissa vel eorum aliquid contigerit attentari, voluit & decrevit fore ipso jure irritum & inane. Unde nos universis subditis nostris generaliter prohibemus, ne contra prædictæ constitutionis apostolicæ tenorem scienter quidquam parere vel obedire præsumant: & si quis ausu temerario contrarium fecerit, ipsi convento ad expensas & interesse teneatur, alias nihilominus secundum arbitrium nostrum puniendus. Si quis vero in nostra diocæsi litteris apostolicis abusus fuerit, contra tenorem prædictæ constitutionis apostolicæ temere veniendo, vel alias scienter, cujusque conditionis, status, vel dignitatis existat, etiam si exemptionis privilegio gaudeat, cum reatus omnem honorem excludat, & contra exemptos delinquentes extra rem privilegiam jurisdictione sua possit uti, ingressum ecclesiæ sibi noverit interdictum, quousque ab illicita occasione in causam destiterit, & laeso occasione hujusmodi ad arbitrium nostrum satisfecerit competenter.

II. Ne quis citet auctoritate apostolica, nisi viso autentico.

Item, cum alias synodali constitutione fuerit a nostris prædecessoribus interdictum, ne aliquis auctoritate litterarum sedis apostolicæ vel legatorum ejusdem aliquem citare præsumat, nisi viso autentico: nos statuto hujusmodi addendum duximus, inhibendo ne cuiquam liceat se a sede apostolica vel auctoritate litterarum sedis apostolicæ... iudicem deputatum supercitet vel excommunicet denunciandum ab aliquo, pareatur, nisi prius viso autentico, vel facta fide de eo & ipsius retenta copia, sumtibus illius cujus intererit, & qui eo rescripto apostolico est usus: qui super hoc instructus veniat, si commode fieri poterit, transcribendi, cum legalis decernat auctoritas, nemini asserenti cum mandatis principaliter venisse fidem esse; nisi super hoc ipsius principis ostenderit litteras, adhibendam, & etiam secundum canonicas sanctiones mandatum illius qui se asserit a sede apostolica vel auctoritate ejusdem iudicem deputatum non sit, nisi prius facta fide de mandato apostolico executioni necessario demandando.

III.

III. *Contra tabelliones.*

Cum secundum canonicas sanctiones tabellionatus officium clericis in sacris ordinibus constitutis debeat interdici generaliter, inhibemus, & monemus omnes una monitione peremptorie pro omnibus, ne aliquis clericus in sacris ordinibus constitutus, maxime beneficiatus, tabellionatus officium audeat exercere absque nostra licentia speciali: alioquin adversus facientes in contrarium per subtractionem beneficiorum, & alias poenas, prout nobis justum visum fuerit, procedemus.

IV. *Contra impediētes curiam ecclesiasticam.*

Cum per SS. patrem D. Bonifacium papam VIII. salubriter sit statutum, ne qui ad forum ecclesiasticum recurrentes super causis quæ ad eundem forum de jure vel antiqua consuetudine pertinere noscuntur, per se vel per alium ad desistendum, vel in foro sæculari de quæstionibus hujusmodi litigandum, per ipsorum jure ecclesiasticorum aut litigantium seu valentium litigare, aut propinquorum ipsorum seu rerum illorum aut ecclesiarum suarum etiam cautionem modisve aliis quibuscumque compellat seu compelli faciat, vel procuret, nec per se alios impediatur, quominus coram iudicibus ecclesiasticis querelantes, de causis quæ, ut præmissum est, ad cognitionem pertinent eorundem, possent libere justitiam obtinere, nec ad prædicta facienda det consilium, auxilium, vel favorem, & quod si quis contra præsumserit, excommunicationi subiciatur ipso facto, & nonnulli tam laici quam clerici religiosi ac alii jurisdictionem temporalem obtinentes, suis subditis præsumserint & frequenter præsumant inhibere ne unus alium in foro ecclesiastico audeat convenire, vel ad iudicium evocari facere aut evocare, sic impediendo quominus volentes coram iudicibus ecclesiasticis litigare super actionibus personalibus & causis quæ ad eorum cognitionem de jure vel consuetudine pertineant, suam possent coram eis justitiam obtinere: nos universos & singulos in generali monemus, ut infra tres menses a tempore publicatæ monitionis & constitutionis hujusmodi, quibus inhibitiones prædictæ factæ fuerint, producere non morentur, & a talibus illicitis inhibitionibus in posterum desistant; alioquin nos omnes perturbatores hujusmodi declaramus in excommunicationis prædictæ vinculum incidisse.

A

V. *Ne fiant clandestina matrimonia.*

Prohibemus insuper, ut nullus sacerdos matrimonium contrahentem sine licentia nostra ad benedictionem nuptialem recipiat, si in dicto matrimonio vel circa illud aliquod dubium fuerit; alioquin sacerdos qui contra fecerit, ipso facto subjaceat ecclesiastico interdicto.

Cum clandestina matrimonia canonicæ prohibeant sanctiones, quibus etiam cavetur, ut cum matrimonia fuerint inter aliquos contrahenda, sacerdotes in ecclesiis publice proponant competenti termino præstituto, ut infra illum qui voluerit & valuerit legitimum impedimentorum proponat: ex quo datur intelligi, quod antequam per verba de presenti inter volentes matrimonium contrahere contrahatur, debent banna proponi in ecclesiis publice per presbyteros, ut est moris: prohibemus ne aliquæ personæ matrimonium contrahant, nisi in facie ecclesie, quando debet benedictio nuptialis celebrari.

Inhibemus etiam ne aliquis sacerdos vel alius talibus matrimoniis per verba de presenti aliter, quam dictum est, contrahendis interesse præsumat, vel ad hoc præbere consilium vel assensum.

Poterunt tamen volentes contrahere per verba de futuro matrimonium aliter consentire, scilicet promissionem facere de matrimonio, si sancta concordat vel consenserit ecclesia, contrahendo. Ad hoc tamen non fiat, nisi in præsentia sacerdotis; qui vero contra quam illi qui intererunt vel ad hoc dabunt consilium, auxilium vel assensum, ecclesiastico supponantur interdicto, alias nihilominus juxta nostrum arbitrium puniendi. Sacerdos vero qui bannis non præcedentibus contrahentes ad benedictionem nuptialem admiserit, sine speciali mandato nostro, sive regularis sive sæcularis fuerit, ab officio & beneficio suspendatur. Illi vero qui in hujusmodi benedictione præsentis fuerint, & consilium dederint vel assensum, supponantur ecclesiastico interdicto.

VI. *Ne rectores ecclesiarum peregrinentur sine licentia episcopi.*

Cum ministros altaris peregrinari absque superioris sui licentia canonica prohibeant instituta, inhibemus ne rectores ecclesiarum & religiosi sine nostro vel alterius superioris, ad quem id pertinet, licentia, peregrinationis causa, voto crucis excepto, ecclesias deserant, vel ab eis se audeant absentare, quarum debent servitio insudare, contrarium facientibus poena juxta nostrum arbitrium supponenda.

VII.

VII. *Ne ecclesia, vel prioratus, aut hospitalia vel domus Dei, qua per clericos consueverunt regi, laicis ad firmam tradantur.*

Statutis canonum inherentes, prohibemus ne ecclesiae, seu prioratus, aut hospitalia, seu domus Dei, quae consueverunt per ecclesiasticas personas gubernari, seu officia vel ministeria quaecumque solia clericis vel personis ecclesiasticis assignari, & per eosdem, non per laicos gubernari, concedantur sub annuo censu, vel ad firmam, seu admodiationem, seu dato pretio, alicui vel aliquibus committantur, maxime sine nostra licentia speciali.

Si vero in contrarium praesumpserint: contractus huiusmodi careat roboris firmitate, & recipientes ecclesias, prioratus, loca & officia praedicta dimittere, & fructus & proventus inde perceptos restituere, sine spe restitutionis, propter hoc, datæ pecuniae teneantur. Qui fructus & pecunia in perpetuam utilitatem prioratum, ecclesiarum, vel locorum, seu officiorum quibus contractum fuerit, vel in alios pios usus iuxta nostrum vel episcopi pro tempore existentis arbitrium convertantur.

VIII. *Contra illos qui tenent concubinas vel mulieres suspectas.*

Monemus in generali universos tam clericos, maxime in ordinibus sacris constitutos, quam laicos, ne in domibus suis vel etiam alienis publice concubinas, vel mulieres de quibus sinistra suspicio vel scandalum oriatur, teneant: alioquin clerici sint ab officio suspensi, & laici ecclesiastico interdicto sint suppositi ipso facto, praeter poenas alias a jure vel a consuetudine, legatorum sedis apostolicæ constitutionibus synodalibus contra tales statutas, quas nihilominus incurrant.

IX. *De usuris.*

Poenam contra usurarios a jure statutam ad illos qui contractus quoscumque in fraude usuraria faciunt extendi volumus, seu contra illos locum habere declaramus: inhibentes ne talium corpora, si eorum delicta fuerint manifesta, tradantur ecclesiasticæ sepulturæ, nisi prius iis a quibus usuras exegerint, vel quos per contractus huiusmodi læserint, satisfecerint dum vivebant, vel satisfaciendo pro suarum viribus facultatibus, praestiterint idoneam cautionem, vel post mortem ipsorum heredes eorum satisfecerint, vel cautionem huiusmodi ipsorum defunctorum nomine procuraverint perhibere circa quanti-

tatem si de ea constiterit: alioquin juxta nostrum arbitrium, aut ordinarii, vel sacerdotis proprii, pro iis quæ ex tractibus usurariis initis, illis a quibus illicite exegerint, in cautione ejusmodi exprimendam; si vero delictum eorum non fuerit manifestum, sed super hoc fuerint publice diffamati, differantur curati eorum eisdem ministrare; vel facere ministrare ecclesiasticam sepulturam, quousque ad arbitrium nostri, vel episcopi qui pro tempore fuerit, purgatio sufficiens super hoc fuerit pro eisdem.

X. *Contra laicos qui detinent decimas.*

Cum canonica prohibeant instituta, ne laici de decimis cum animarum suarum periculo detinentes, possint in laicos quocumque modo transferre: alioquin si quis eas receperit, & ecclesiae non reddiderit, ecclesiastica careat sepultura: & simili poenae debent subiacere laici, qui decimas novallium perceperint vel detinent, nisi eas reddiderint ecclesiae cui debentur: nec non & illi qui veteres decimas de rebus & possessionibus quas tenent, & de quibus parochiali ecclesiae debentur, vel solvi ab antiqua consuetudine decima consuevit reddere ipsi ecclesiae, modo debito non curant, nisi de iis satisfecerint competenter: nos moti simili ratione inhibemus tales, nisi decimas huiusmodi ecclesiae praedictae reddiderint, vel de his satisfecerint, admitti ad ecclesiasticam sepulturam.

XI. *Ut moniales includantur.*

Cum per constitutionem sanctissimi patris D. Bonifacii papae VIII. provide sit statutum universas moniales praesentes & futuras, cujuscumque religionis vel ordinis, sub perpetua in suis monasteriis debere permanere clausula: ita quod nullae monialium professae religionis tacite vel expresse sit vel esse possit, quacumque ratione vel causa, nisi forte tanto & tali morbo evidenter earum aliquam laborare constaret, quod non posset cum aliis absque gravi periculo commorari, egrediendi ipsa monasteria sine licentia vel facultate; & quod nulli ali-quatenus personae inhonestae nec etiam jam honestae, nisi rationabilis vel manifesta causa existat, ac de illius ad quem pertinuerit speciali licentia, ingressus vel accessus pateat ad easdem: ut sic a publicis & mundanis aspectibus separatæ omnino valeant liberius, & lasciviendi opportunitate sublata eisdem, corda sua & corpora in omni sanctimonia diligentius custodire. Et quoniam in eadem constitutione patriarchis, primatibus, archiepiscopis, & episcopis universis districtè, & in virtute san-

sanctæ obedientiæ, sub attestatione divini
 iudicii & interminatione maledictionis æter-
 næ sit injunctum, ut eorum quilibet in
 civitate & diocesi propria, in monasteriis
 monialium sibi de jure ordinario subje-
 ctis, sive in iis quæ ad Romanam imme-
 diate spectant ecclesiam, sedis apostolicæ
 auctoritate, de clausura convenienti, ubi
 non est, ipsorum monasteriorum expen-
 sis & fidelium elemosynis, quas ad hoc
 procurandum, quamprimum potuerint,
 providere procurent: contraditores & re-
 belles per censuram ecclesiasticam, appel-
 latione postposita, compescendo: invoca-
 to ad hoc, si opus fuerit, auxilio bra-
 chii secularis. Nos volentes, ut tene-
 mur, statutis & præceptis apostolicis obe-
 dire, & quod ad nos spectat & nobis
 incumbit exsequi reverenter, monemus in
 generali universas & singulas moniales in
 monasteriis nostræ civitatis & diocesis,
 religionem tacite vel expresse professas, ut
 in eisdem monasteriis sint & esse consen-
 tiant sub convenienti clausura, nec impe-
 dian per se vel per alios, quominus
 clausura conveniens ubi non est fiat, &
 quominus ibidem quamprimum commode
 fieri poterit, includantur. Monemus
 etiam universas abbatissas & priorissas, ut
 in ipsis monasteriis, ubi non est clausu-
 ra, conveniens pro ipsarum monialium
 inclusione, infra proximam sequentem
 synodum, faciant & fieri consentiant con-
 venientem ad hoc clausuram expensis ipso-
 rum monasteriorum secundum vires facul-
 tatum ipsorum monasteriorum: & si ad
 hoc non suppetant, probabimus diligen-
 ter quod deerit fidelium elemosynis sup-
 pleri. Verum quia intelleximus, quod
 nonnullæ honestatis causis, & monachali
 modestia, sexusque verecundia abjectis,
 intra monasteria personas suspectas admit-
 tunt, in Dei offensam, religionis oppro-
 bium, & scandalum plurimorum; mone-
 mus universas & singulas moniales nostræ
 civitatis & diocesis tacite vel expresse re-
 ligionem professas, ne monasteria sua post
 clausuram egrediantur, nisi in casibus in
 dicta constitutione expressis: & quod in-
 tra monasteria sua personas suspectas, vel
 alias contra tenorem dictæ constitutionis,
 non admittant. Monentes etiam abbatissas
 & priorissas earumdem, ne extra casus
 prædictos concedant monialibus licentiam
 exeundi. Monemus etiam sub pœna ex-
 communicationis universos & singulos, cu-
 juscumque dignitatis, status, vel condi-
 tionis existant, ut nullus nisi rationabi-
 lis & manifesta causa existat, ac de illius
 ad quem pertinuerit licentia, ingrediatur
 ad easdem. Monemus universos & singu-

Consil. Gener. Tom. XXXII.

los, ut nulli prædictas moniales a suis
 monasteriis extra casus, de quibus in di-
 cta constitutione Bonifacii sit mentio,
 exeuntes, vel egressas, scienter reci-
 piant in suis domibus vel habitaculis.
 Monemus etiam in generali, ut nullus
 moniales prædictas, vel earum aliquam
 in suis monasteriis, vel extra, ad coi-
 tum sollicitare, nec earum pudicitiam vio-
 lare, nec etiam attentare præsumat: quod
 redundaret in Christi earum sponsi inju-
 riam vel offensam: alioquin ipso facto
 subiacetur ecclesiastico interdicto. Contra
 vero eos & eas qui his vel aliis monitio-
 nibus nostris præmissis non paruerint, vel
 in contrarium fecerint, prout delicti qua-
 litas exegerit, graviter procedemus.

XII. De non residentibus.

Felicis recordationis dominus Innocen-
 tius papa III. circumspècta deliberatione
 statuit, ut qui parochialem habet eccle-
 siam, non per vicarium, sed per seipsum
 illi deserviat in ordine quem ipsius eccle-
 siæ cura exquirat: alioquin eo privato ipsa
 ecclesia, alii libere conferatur, qui ve-
 lit & possit quod dictum est adimplere.
 Unde nos tam ipsius domini Innocentii,
 quam etiam quorundam prædecessorum
 nostrorum, qui circa præscripta statuta
 aliqua addiderunt, vestigiis inhærentes,
 monemus in generali universos & singulos
 parochialium ecclesiarum rectores, ut per-
 sonaliter resideant in eisdem, ut illis de-
 serviant, non per vicarios, sed per se-
 metipsos; statuentes quod fructus omnes
 & proventus, quos de eisdem ecclesiis
 per se vel per alios perceperunt pro tem-
 pore quo in eisdem ecclesiis personalem
 residentiam non fecerunt, eisdem restituere
 teneantur tam in utilitatem ipsarum ec-
 clesiarum, quam in usum fabricæ eccle-
 siæ nostræ sancti Nazarii, vel alios pios
 usus juxta nostrum vel episcopi Eduensis
 qui pro tempore fuerit arbitrium conver-
 tendus; nam illi qui altari non serviunt,
 minime debent de altari vivere; & nihi-
 lominus si per sex menses a tempore quo
 præsens monitio vel statutum ad ipsos de-
 venerint, ab ipsis ecclesiis absentes fue-
 rint, seu debitum servitium in divinis eis
 non exhibuerint, amoveantur ab eisdem
 ecclesiis, nisi de nostra vel episcopi qui
 pro tempore fuerit, vel alterius superio-
 ris ad quem id pertinet licentia absentes
 fuerint, vel dispensationem super hoc ha-
 buerint competentem.

XIII. *Ne quis curatus assumat vicarium cui des potestatem absolvendi parochianos suos, sine licentia episcopi qui pro tempore fuerit.*

Cum sit ars artium regimen animarum, perniciosum debet non immerito reputari, quod hi quibus dictum est regimen commissum, & quorum industria ad hoc specialiter est ecclesia gubernanda, vicarios sibi associant & assumunt, rudes maxime & ignaros, quibus potestatem absolvendi, administrationem ecclesiasticorum sacramentorum, & ea quæ ad curam pertinent animarum committunt generaliter pro suæ libito voluntatis, in suorum subditorum periculum animarum: unde nos volentes super his convenientem adhibere medelam, firmiter inhibemus & generaliter monemus, ne curati parochialium ecclesiarum sæculares vel religiosos vicarios seu presbyteros ad executionem hujus potestatis in suis ecclesiis vel parochiis admittant, & ne ipsi vicarii vel presbyteri eandem executionem usurpent, sine nostra licentia speciali, & ne aliqui ab eisdem vicariis recipiant scienter ecclesiastica sacramenta. Si quis vero nostræ inhibitionis hujusmodi tenerarius violator extiterit, ad poenæ gravioris impositionem contra eum procedemus. Non tamen per hoc quominus eisdem curatis, ipsis necessitate inevitabili, vel ex causa rationabili temporaliter impeditis, liceat ad supplendum ea quæ sibi in prædictis incumbunt, presbyteros invitare; super impedimentis vero perpetuis longo tempore duraturis, ad nos volumus habere recursum.

XIV. *Nullus curatus vel presbyter eligat confessorem sine licentia episcopi.*

Cum nulla possit consuetudine introduci, quod aliquis præter sui superioris licentiam sibi eligere valeat confessorem, qui eum possit absolvere vel alligare, prout sanctissimi patris domini Bonifacii papæ VIII. constitutio plenius exprimit & declarat; præsentis statuto firmiter inhibemus, ne aliquis subditus noster præter nostram vel alterius superioris ipsius animæ curam habentis licentiam, alium non habentem super hoc a sede apostolica potestatem eligat in foro poenitentiarum confessorem, nec ei confiteatur, nisi in mortis articulo vel casu necessario, ubi non potest haberi copia proprii sacerdotis.

XV. *Contra illos qui plura beneficia vel dignitates obtinent sine dispensatione.*

Monemus in generali quoscumque subditos nostros plures dignitates seu beneficia, quibus cura imminet animarum, vel quæ requirunt residentiam personalem, seu unum personatum aut dignitatem cum alio beneficio cui annexa est cura similis, vel cui annexum est onus residentiarum, personaliter obtinentes, ut dispensationes, auctoritate quarum hujusmodi ecclesias vel beneficia, personatus vel dignitates asserunt canonice se tenere, infra tres menses nobis aut officio nostro studeant exhibere: alioquin a perceptione fructuum personatus, vel dignitatis, seu beneficii personalem residentiam requirentis, loca sic dicta obtinentes noverint se suspensos, quousque prædictæ monitioni nostræ paruerint cum effectu.

XVI. *Ut archipresbyteri sayfiant prioratus & ecclesias, quas monachi regere consueverunt, nisi ibi sint duo monachi.*

Præcipimus archipresbyteris nostris, ut prioratus & ecclesias in quibus monachi ministrare consueverunt, vel quæ consueverunt per monachos gubernari, nisi sint ibidem duo monachi residentes, sayfiant auctoritate nostra, & sayfitos retineant quousque a nobis aliud receperint in mandatis.

XVII. *Ne abbates vel quivis regularis in prioratibus vel ecclesiis ad collationem suam spectantibus dona capiant post mortem rectorum.*

Edicto perpetuo prohibuit pater SS. D. Bonifacius papa VIII. ne abbates seu quivis regulares prælati in prioratibus vel ecclesiis ad collationem, ordinationem seu præsentationem pertinentibus eorum, bonam manentium quæ cum morientibus ecclesiarum rectoribus seu ministris inventa fuerint vacationis tempore, ob reverentiam quæ in utilitate eorundem expendi debent, vel futuris successoribus reservari, occupare aut in usus suos convertere quoquomodo non præsumant, nisi de speciali privilegio vel consuetudine jam scripta legitime seu alia causa rationabili hoc etiam eis competere dignoscatur: alioquin ipsi abbates & alii inferiores prælati regulares ab officio & beneficio tamdiu eo ipso noverint se suspensos, quousque restitutionem fecerint de prædictis. Porro ubi ex privilegio aliquis prædictorum asserit bona sibi com-

competere supradicta, idem apostolicus declaravit quid de illis bonis

XVII. *Ne causa secularium iudicium in ecclesiis vel cimiteriis audiantur.*

Felicis recordationis Gregorius papa X. duxit deliberatione provida statuendum, ut in ecclesiis & cimiteriis earundem secularium iudiciorum strepitus conquiescant, & quod nulla causa, maxime criminalis, per laicos ageretur ibidem, & quod loca eadem essent a laicorum cognitionibus aliena, & quod processus habitus causarum secularium cum secularibus & specialiter prolatae sententiae in eisdem & processus habitus omnes careant roboris firmitate: & quod praemissa sic interdicta per ecclesiasticos iudices eorum locorum cum auctoritate praedicti canonis compescantur. Unde nos auctoritate praedicta monemus in generali omnes iudices, ne in ecclesiis suis vel earum cimiteriis nostrae dioecesis causarum quarumcumque cognitionem exercent, vel processus quoscumque iudiciales in eisdem: alioquin si moniti per archipresbyteros vel rectores parochialium ecclesiarum dictorum locorum desistere noluerint, per eos vel per eorum aliquem excommunicationis vinculo innodantur.

XIX. *Ne quis, etiam exempti celebrent divina in civitatibus, castris, vel aliis locis interdictis, nec ad ea admittant interdictos vel excommunicatos.*

Sanctissimus pater dominus Bonifacius papa VIII. statuendo decrevit, ne aliqui seculares aut regulares quicumque exempti seu libertatis sedis apostolicae privilegiis communiti, cujuscumque ordinis, status, vel conditionis existant, scienter celebrent, vel faciant celebrari divina in civitatibus, castris, villis, nisi quatinus eis a jure competierit, seu locis aliis interdictis ab ordinariis, seu delegatis iudicibus, vel a jure admittant excommunicatos publice vel interdictos ad divina officia seu ecclesiastica vel ecclesiasticam sepulturam; alioquin sibi ingressum ecclesiae noverint interdictum, donec de transgressione hujusmodi ad arbitrium ejus, cujus sententiam contempserunt, satisfecerint competenter. Nos vero subditos nostros ad observantiam constitutionis praedictae inhorrentes, monemus auctoritate nostra publice in generali, una monitione peremptoria pro omnibus, & eis inhibemus, ne quis celebrantibus in locis, ut dictum est, interdictis audeat divina celebrare, aut recipiat ibidem ecclesiastica sacramenta, nisi in casibus a jure

Concil. Gener. Tom. XXXII.

permissis; ne contra praedictam constitutionem procuret quoquomodo aliquem publice excommunicatum vel interdictum admitti ad ecclesiasticam sepulturam, vel ad ecclesiastica sacramenta; vel ad hoc praesumat ipse idem consilium adhibere. Si quis vero scienter contra praesumerit, ecclesiastico subiaceat interdicto, alias nihilominus prout visum fuerit puniendus.

XX. *Ut publicentur constitutiones ne quis dicas eas ignorare.*

Ne autem supra praedictas nostras constitutiones, monitiones, vel inhibitiones, aliquis ignorantiam possit allegare; praecipimus in virtute sanctae obedientiae universis & singulis curatis ecclesiarum civitatis & dioecesis nostrae Eduensis nobis subditis, ut eas maxime quae tangunt laicos, religiosos, & clericos, in ecclesiis suis praesentibus clero & populo legant publice, & in vulgari sermone exponant, vel legi & exponi faciant aliquibus diebus solemnitibus & festis: facientes praemissa praesentes in hac synodo infra mensem postquam ad suas ecclesias reversi fuerint: absentes vero infra idoneum temporis spatium, postquam praedictae constitutiones, monitiones & inhibitiones in ipsorum deductae fuerint notitiam.

Hic sequuntur in MS. constitutiones provincialis concilii apud Ansam celebrati anno 1294. edita apud Johannem Mariam La Mure historia Lugdunensis pag. 342. & concilii Matisconensis anni 1286. quas habes supra pag. 203.

STATUTA SYNODALIA

Bartholomaei Eduensis episcopi, anno M. CCC. edita.

Anno 1300.

Incipiunt additiones facta per dominum Bartholomaeum Eduensem episcopum constitutionibus in synodo hyemali celebrato a dicto domino episcopo, anno Domini millesimo trecentesimo.

I.

Cum clandestina matrimonia fuerint inter aliquos contrahenda, sacerdotes in ecclesiis publice proponant competenti termino praestituto, ut infra illum qui voluerit legitimum impedimentum proponat, ex quo datur intelligi quod antequam per verba de praesenti inter volentes contrahere matrimonium contrahatur, debent banna proponi in ecclesiis publice per presbyteros, ut moris est.

De matrimonio.

II.

Prohibemus ne aliquae personae matrimonium inter se contrahant per verba de praesenti.

O 2

sen-

Anno 1100.

senti, bannis non præcedentibus publice in ecclesiis, nisi in facie ecclesiarum quando debet nuptialis benedictio celebrari.

III.

Inhibemus etiam, ne aliquis sacerdos, vel alius, talibus matrimoniis per verba de præsentibus aliter quam dictum est contrahendis interesse præsumat, vel præbere consilium vel assensum; Poterunt tamen volentes contrahere per verba de futuro, matrimonialiter consentire, scilicet promissionem facere de matrimonio, si sancta consenserit ecclesia, contrahendo, & hoc tamen non fiat nisi in præsentia sacerdotis.

IV.

Qui vero contra inhibitionem nostram fecerit, tam contrahentes modo prohibito, quam illi qui intererint, vel ad hoc dabunt consilium vel assensum, ecclesiastico supponantur interdicto, alias nihilominus juxta nostrum arbitrium puniendi. Sacerdotes vero qui non præcedentibus bannis contrahentes ad benedictionem nuptialem admiserint sine nostro speciali mandato, sive regulares, sive sæculares fuerint, ecclesiastico subjaceant interdicto: nihilominus ab officio & beneficio deponantur. Illi vero qui hujusmodi benedictioni præsentibus fuerint, & consensum dederint vel assensum, ecclesiastico subjaceant interdicto.

V.

Prohibemus etiam insuper ut nullum sacerdos matrimonium contrahentem sine nostra licentia ad benedictionem recipiat nuptialem, si in dicto matrimonio vel circa illud aliquod dubium fuerit: qui contra fecerit, ipso facto subjaceat ecclesiastico interdicto.

VI.

Suspensionem
feminarum
cohabitatio
prohibita.

Monemus in generali tam clericos quam laicos, ne in domibus suis vel etiam alienis teneant concubinas, vel mulieres de quibus sinistra suspicio vel scandalum oriatur: alioquin clerici ab officio sint suspensi, & laici ecclesiastico interdicto sine suppositi ipso facto, præter poenam a jure vel a constitutionibus legatorum sedis apostolicæ seu constitutionibus synodalibus contra tales statutas, quas nihilominus incurrent. Inhibemus & monemus insuper sub poena excommunicationis ne sacerdotes & aliæ personæ ecclesiasticæ in sacris ordinibus constitutæ ullas omnino mulieres in domibus suis, nisi tales teneant, con-

tra quas naturale foedus nihil sævi criminis suspicari permittat.

VII.

Inhibemus & monemus, ne quis cujuscunque status & conditionis aut dignitatis existat, propter factum vel occasione ecclesiasticæ personæ homines ecclesiarum aut bona ipsorum hominum capiat, saisiat, vel arretet a casu a jure non concessio: alioquin si prædo requisitus prædicta non restituerit, extunc in loco ubi prædo vel præda fuerint cessetur penitus a divinis: & prædo nihilominus incurrat in excommunicationis sententiam ipso facto: & si præda ad locum alium transferatur, primus locus nihilominus remaneat interdictus, donec a nobis vel ab officio nostro amotum fuerit interdictum.

STATUTA SYNODALIA

Bartholomæi Eduensis episcopi anno
M. CCCI. edita.

C I. Item additiones facta per dominum Bartholomæum Eduensem episcopum in synodo byemali, que fuit anno Domini M. CCCI.

Cum per felicis recordationis Alexandrum papam III. salubriter editum fuerit & statutum, ut nullus in regimine ecclesiarum parochialis suscipiatur, nisi vigesimum quintum annum ætatis suæ attigerit, ac moribus & scientia commendandus existat, & qui ad regimen assumptus hujusmodi fuerit, si monitus in fixo & præfixo a canonibus tempore non fuerit in presbyterum ordinatus, a regiminis ejusmodi amoveatur officio, & alii conferatur: idcirco nos ipsius vestigiis inhærentes, in generali monemus quoscunque clericos, seu ecclesiasticas personas nobis subditas, & in nostra diocesi beneficium ecclesiasticum obtinentes, ut ipsi infra annum a tempore constitutionis & monitionis hujusmodi numerandum, se faciant ad ordines quos unus suum requirit promoveri: alioquin a beneficiis suis prædictis juxta tenorem constitutionis extunc amovebimus, & aliis conferemus. Hanc vero nostram constitutionem contra illos locum habere volumus, qui hujusmodi beneficia, quorum onus susceptionem ordinum requiret ante Lugdunense concilium sunt adepti.

Anno 1301.

II. Contra clericos qui non deferunt tonsuram clericalem & habitum clericalem.

Cum clerici qui gaudere volunt privilegio clericali, debeant clericaliter vivere, & ad minus,

Anno 1301.

minus deferre habitum & tonsuram clericali-
calem, ut per hoc a laicis discriminentur; A
præsenti constitutione monemus omnes &
singulos nostræ diœcesis, non habentes
velites clericales, ac per curatos locorum
moneantur, & specialiter moneri manda-
mus, ut ipsi qui eas abiecerint, infra duos
mensēs a tempore hujus nostræ monitionis
& constitutionis promulgatæ, resumant
tonsuram & habitum clericalem, eas ulter-
rius nullatenus dimissuri: alioquin extunc
volumus interdicto ecclesiastico subiacere,
nihilominus si eorum protervitas hoc re-
quirat, ad alias pœnas processuri. Hanc B
vero constitutionem extendi volumus ad
clericos uxoratos, qui cum unicis & vir-
ginibus contraverunt, si gaudere volunt
privilegio clericali.

III.

Prohibemus sub pœna excommunicatio-
nis & monemus in generali omnes cleri-
cos in sacris ordinibus constitutos, præ-
sertim beneficiatos, & beneficium ecclesia-
sticum obtinentes, ne sæculares negotia- C
tiones pro cupiditate alicujus lucri tempora-
liter audeant exercere. Quod si contrarium
fecerint, pœnas alias poterunt formidare.

IV. *Quod festa SS. apostolorum & evangelista-
rum & quatuor doctorum duplici
officio celebrentur.*

Provida deliberatione dominus Bonifa-
cius papa VIII. statuit ac decrevit festa
gloriosa XII. apostolorum, qui viventes in
carne sanctam matrem ecclesiam suo glo-
rioso sanguine plantaverunt, & IV. evan-
gelistarum, per quorum ministerium sa-
cro-sancta evangelia illuxerunt, nec non D
IV. confessorum, Gregorii videlicet, Au-
gustini, Ambrosii, ac Hieronymi, quos egre-
gios virtute ipsius ecclesiæ patres constat
fuisse, prout eorum salutaria documenta
manifeste declarant, per diversas orbis ec-
clesias sub officio duplici perpetuis futuris
temporibus annis singulis solemniter cele-
brari, ut sicut eos commendat ingentior
excellencia meritorum, sic & alma mater
ecclesia studiosius honorare & laudabiliori-
bus præconiis efferre non desistat. Nos au-
tem constitutionem dicti domini Bonifacii
patris nostri per omnia commendabilem se-
quentes, vobis præcipimus & mandamus,
ac in generali monemus, ut festivitates præ-
dictas eorundem apostolorum, evangelista-
rum & confessorum juxta tenorem prædi-
ctæ constitutionis anno singulo vel annis
singulis in ecclesiis nostris sub officio du-
plici perpetuo celebretis.

Concil. Gener. Tom. XXXII.

V.

Sæpe nonnulli litteras impetratas a curia
nostra Eduensi vel a curiis archidiaconorum
nobis subditorum, pro citandis personis
aliquibus ad eorum instantiam quando-
que.... fraudulenter, nec eas executoribus
quibus diriguntur curam, nisi parum ante
terminum ad comparandum coram iudice
in eisdem litteris assignatum, præsentare
executioni debitæ demandans, ne sit citato
quærendi advocatum & componendi facul-
tas. Nos super hoc opportuno remedio pro-
videre volentes, præcipimus litteras hujus-
modi citatorias competenti tempore præ-
sentari, statuentes ut si medietas temporis
in citatione comprehensi, scilicet a die ci-
tationis usque ad diem comparitionis elapsa
fuerit antequam citatio ei qui dirigitur, non
teneatur executionem executioni tradere;
sed eo ipso effectus citationis sit suspensus,
& ipsum edictum citatorium circumductum
canonice impeditum.

VI.

Item, præcipimus, quod si quis a nostra
diœcesi vel archidiaconorum prædictorum
curiis excommunicationis vel interdicti sen-
tentiam quamvis legitimo defectu contra ci-
tatum ad sui instantiam & non comparen-
tem impetraverit, teneatur litteram excom-
municationis vel interdicti hujusmodi infra
XV. dies a tempore impetrationis ei cui diri-
gitur præsentare: alioquin executor ad fa-
ciendum mandatum comprehensum in littera
minime teneatur: sed extunc excommunica-
tionis vel interdicti sit effectus totaliter an-
nullatus, nec post executionem aggrava-
tio, donec persona sic ligata in ecclesia sal-
tem per unum diem dominicum interdicta vel
excommunicata publice nunciatur, alias im-
petrans nostro arbitrio puniatur.

VII.

Item, prohibemus etiam, ne aliqui in lo-
cis privatis absque licentia prælati vel curati
loci illius præsumat divina celebrare, &
ne aliqui sacerdotes veniant ad festa seu be-
neficia mortuorum non invitati.

VIII.

Item, ne confratriæ fiant, nisi in locis
ubi consueverunt suas confratrias exercere
sub pœna decem librarum domino episco-
po applicanda. Et ne aliqui portent arma
voluntarie. Quod si contra fecerint, ex-
communicati nuntientur.

O 3

STA-

Anno 1315.

STATUTA SYNODALIA

Domini Eliz episcopi, anno M. CCC. XV.
edita.

A Nno Domini M. CCC. XV. die Martis post quindenam Pentecostes ex parte domini episcopi Eduensis presentibus archipresbyteris totius Eduensis diocesis statuta sunt ea quae inferius continentur.

I.

Periculis modis omnibus obviandum. Datum est intelligi reverendo patri domino episcopo Eduensi, quod nonnulli maligni portantibus litteras domini episcopi vel sui officialis Eduensis insidiantur, & eos capiunt, verberant, vel litteras destrunt. Idecirco statuimus, ut quocumque praedictae litterae ad quemlibet curatum vel vicarium Eduensis diocesis pervenerint, & deportans coram eis periculum allegaverit, quod ipsum dictum nuncium incontinenti expediant, ut dictum mandatum in dictis litteris contentum faciant sub poena x. librarum, quousque nuncius portans secundum canonum estimationem possit esse in loco securo, nisi alia causa necessaria emerit.

II.

Item praecipitur, quod quolibet mense manuale legatur.

III.

Item, omnes impediens & perturbans jurisdictionem ecclesiasticam, ubi de jure & antiqua consuetudine jurisdictio ad forum ecclesiasticum dignoscitur pertinere, sive adeundo ad curiam, sive redeundo, vel alias quoquomodo, sint constitutione Bonifaciana excommunicatione innodati, vobis praecipiendo mandamus in virtute sanctae obedientiae, & sub poena excommunicationis injungimus, quod omnes tales excommunicatos publice nunciatis diebus dominicis & festivis, & ab omnibus celebrantibus in archipresbyteratibus nostris hoc in ecclesiis sive capitulis, sive alte, sive basse, sub eadem poena excommunicationis omnes tales turbantes eodem modo nunciari faciatis.

IV.

Item, diebus dominicis publici usurarii excommunicentur.

A

V.

Item, sollicitores monialium excommunicamus, excommunicati publice nuncientur.

STATUTA SYNODALIA.

Anno Domini M. CCC. XVI. in synodo hyemali domini Eliz edita.

S Equuntur mandata synodalia pro domino episcopo facta per officialem Eduensem, synodum tenentem Eduae, pro dicto episcopo in eadem synodo hyemali.

I.

Omnes archipresbyteros episcopatus Eduensis hic non astantes auctoritate domini episcopi in his scriptis excommunicamus, & excommunicati publice nuncientur.

II.

C Item, alias fuit injunctum archipresbyteris ex parte domini episcopi, quod visitarent ecclesias parochiales suorum archipresbyteratuum, pro dicto domino episcopo, & post visitationem redderent rationem suae visitationis domino episcopo vel ejus officio; quod non fecerunt: unde dominus episcopus dolet, & propter hoc sententiam excommunicationis incurrunt & incurrunt, nisi fecerint super hoc quod incumbit.

III.

D Item, injunctum fuit eisdem quod laeserent omnes fructus ecclesiae curatorum non residentium in eisdem; quod similiter non fecerunt: & ob hoc sententiam excommunicationis incurrunt, & incurrunt, nisi fecerint quod incumbit.

IV.

E Item, sub poena excommunicationis fuit dictis archipresbyteris injunctum alias, quod afferrent testamenta & inventoria curatorum suorum archipresbyteratuum decedentium, quod non fecerunt: & propter hoc injungimus eisdem, quod omnia praemissa, ut praemittitur, injuncta faciant sub poena x. librarum domino episcopo applicandarum contra non parentes in eisdem.

V.

Item, praecipit dominus episcopus quod fructus beneficiorum residentiam deposcentium ab ipsis archipresbyteris mittantur sigillifero Eduensi.

VI.

Anno 1316.

Anno 1316.

Visitatio parochiarum.

Residentia.

Testamenta.

Residentia.

Anno 1316.

VI.

Item, præcipit dominus episcopus quod fructus prioratum episcopatus Eduensis in quibus non sunt residentes religiosi secundum exigentiam prioratum ipsorum expendantur.

VII.

Celeberris
bis uno die
votum.

Item, inhibet dominus episcopus singulis presbyteris sub poena x. librarum Turonensium sibi applicandarum, ne quis bis in die celebrare præsumat, nisi quatenus per sacros canones est permissum die Natalis Domini & Paschæ, & in ecclesia altari annexa.

VIII.

Item, præcipit dominus episcopus quod omnes excessus quos visitando invenerint domino episcopo vel eius officiali Eduensi mittant, vel asserant in scriptis, & nomina excedentium.

IX.

Edificia be-
nefactorum.

Item, quod ipsi archipresbyteri domos ecclesiarum archipresbyteratum suorum & suas ruinosas, & ædificia earundem de fructibus ipsarum ecclesiarum reædificari faciant, nec permittant rectores ipsarum ecclesiarum gaudere de fructibus earum, donec domus & ædificia hujusmodi reædificata fuerint competenter.

X.

Item, inhibet dominus episcopus, ne aliquis de sponsalibus coram iudice seculari præsumat.

XI.

Cimiteria
polluta.

Item, præcipit dominus quod quotiescumque cimiteria ecclesiarum polluta fuerint, quod significant domino episcopo aut officiali suo: & ita injungant ex parte domini episcopi singulis curatis archipresbyteratum suorum.

XII.

Item, non est intentionis domini episcopi quod si aliqui dicunt se exemptos a jurisdictione sua, vicariorum, vel officiorum suorum, quod non sint de jure, cum sint subjecti.

A

STATUTA SYNODALIA

Anno 1317.
Gratiorum
ad hoc post
commissio-
nem.

Eliæ Eduensis episcopi, an. MCCC. XVII.
edira.

Anno Domini M. CCC. XVII. die veneris post
festum omnium Sanctorum additiones factæ
per dominum Eliam.

I.

Statuimus, volumus & præcipimus quod si quis clericus vel presbyter, vel alia persona ecclesiastica, cujuscumque conditionis aut status existat, dicat gratias pro comestione, quod ipse cum gratias dicat istum psalmum *De profundis* & istam orationem *Fidelium Deus omnium*.

II.

Item, districte & sub poena excommunicationis inhibemus omnibus & singulis personis, cujuscumque conditionis aut status existant, & in nostra diocesi Eduensi constitutos monemus una monitione peremptoria pro omnibus, ut ipsi aut aliquis ipsorum confocios seu procuratores venientes aut venire volentes ad nostram curiam Eduensem molestare non præsumant, nec etiam jura nostræ curiæ audeant impedire in aliquo, seu & perturbare: quod si secus attentaverint, excommunicationi se noverint subiacere.

III.

Item, cum sacris canonibus caveatur expressè, quod clerici arma portantes excommunicentur, quorundam clericorum violentiæ perversæ temeritatis audacia eo processit, quod ipsi honestati & ordini clericali non minimum derogantes, sacre constitutioni super hoc editæ immemores, in eorum animarum & corporum periculum & scandalum plurimorum, arma deferunt in civitate nostra Eduensi & aliis locis quampluribus nostræ Eduensis diocesis, & maxime causa nocendi, injurias irrogandi, ex quo iam multa homicidia & mutilationes membrorum exinde fuerint subsicura, prout rerum experientia docuit evidenter. Nos igitur vestigiis bonæ memoriæ domini BARTHOLOMÆI prædecessoris nostri quondam episcopi Eduensis inherentes, & malitiis hominum, sive periculis animarum paterna sollicitudine salubriter obviare curantes, ex communi canonicorum consensu justis de causis duximus demandandum. Quamobrem auctoritate nostra ordinaria inhibemus omnibus & singulis clericis nostræ dioc-

Contra clericos
arma
deferentes.

Anno 1317.

diocesis, maxime in sacris ordinibus constitutis, cuiuscumque conditionis aut status, & ipsos in generali monemus una monitione peremptoria pro omnibus, ne ipsi voluntarie, & maxime causa nocendi arma de cetero deferant quoquo modo, nisi causa rationalis id deposcat. Et tunc etiam non deserant absque nostra licentia speciali. Quod si secus attentare presumerint, extunc post spatium unius diei a tempore huius constitutionis numerandi, ipso facto, excommunicationi se noverint subjacere.

IV.

De emendas excommunicatorum.

Item, cum membra se debeant capiti tamquam digniori merito conformare, querimonia multorum subditorum nostrorum frequentius excitati, qui asserunt quod officiales archidiaconorum nobis subditorum ab excommunicatis eorum auctoritate immoderatas & importabiles emendas levent, & pro sua libito voluntatis in ipsorum subditorum perniciem & jacturam, zelo cupiditatis accensi percipiunt, antequam excommunicati predicti pro contumacia, pro re confessi seu adjudicata, in dicta permanferint sententia per triginta dierum spatium, prout in nostra curia Eduensi fieri consuevit: a conformitate nostrae curiae Eduensis temere recedendo. Quamobrem statuimus, & praecipimus, aut etiam inhibemus, ne de cetero ab excommunicatis auctoritate eorum ultra solitum dierum numerum & diutius observatum in nostra curia Eduensi levent seu recipiant officiales predicti vel eorum sigilliferi emendas ab excommunicatis predictis. Quod si secus attentaverint, nos contra ipsos arctius procedemus quod jus erit.

V.

De statutis synodalibus.

Item, praecipimus districte, sub poena excommunicationis, & in virtute sanctae obedientiae injungimus, ut archipresbyteri, & eorum vices gerentes, & rectores ecclesiarum mandata synodalia nova & vetera edita a praedecessoribus nostris, & specialiter constitutiones conciliorum provincialium Matifconensis & Antae penes se habeant: & si penes se non habent, quod non credimus, infra mensem a tempore praesentis synodi penes se habeant, & ipsa sibi conscribi faciant indilate: & quod archipresbyteri eisdem rectoribus & eorum vicariis & capellanis aliis quibuscumque in eorum archipresbyteratibus praedicta mandata synodalia & constitutiones in suis convocationibus propter hoc in proximo faciendis legant lingua latina, & exponant, ne in hiis ignorantiam

praeferre valeant quoquo modo. Quod si praemissa a nobis injuncta & praecipua adimplere noluerint, & neglexerint, nos ipsos de inobedientia & transgressione mandatorum nostrorum graviter puniemus; eisdem archipresbyteris nihilominus injungentes ut nomina rectorum ecclesiarum in suis ecclesiis non residentium antequam recedant nobis tradant in scriptis.

VI.

Item, apertio & publicatio testamentorum seu ultimarum voluntatum personarum ecclesiasticarum nostrae diocesis ad nos spectat de jure & antiqua consuetudine diutius observata in nostro episcopatu Eduensi; Praecipimus & injungimus rectoribus universis & ceteris personis ecclesiasticis civitatis & diocesis Eduensis & eorum executoribus seu heredibus ut testamenta seu ultimas voluntates personarum ecclesiasticarum & rectorum dictae diocesis, cuiuscumque conditionis, status, vel auctoritatis existant, decedentium, nobis aut officiali nostro Eduensi deferant & apportent, & praesentari faciant in curia Eduensi, nec de executione & bonis decedentium se aliquatenus intromittant, donec praedicta testamenta dictorum decedentium fuerint, ut praemittitur, publicata, & per nos aut dominum officialem approbata. Aliter contrarium attendentes graviter puniemus.

De testamentis.

VII.

Item, saepe contingit, quod variis ex causis fiunt convocationes per archipresbyteros, ad quos curati vel eorum loca tenentes venire & comparere, ut tenentur, negligunt, contumaciter contemnunt, cessante impedimento legitimo, notam inobedientiae temere incurrendo. Quare huic morbo nos congruo remedio occurrentes, statuimus, & injungimus firmiter sub virtute sanctae obedientiae & sub poena quadraginta solidorum in pios usus secundum nostrum vel episcopi qui pro tempore fuerit arbitrium convertendorum, quod de cetero curati personaliter, si praesentes fuerint; si autem impediti impedimento canonico fuerint, eorum loca tenentes, cum litteris excusationis plenum mandatum habentibus speciale de adimplendo & tenendo quae in convocationibus fieri compareant fideliter & devote, quae in ipsis fieri convocationibus adimpleant, ut tenentur.

De convocationibus ab archipresbyteris factis.

VIII.

Religiosi quicumque exempti, qui novaduum aut alias decimas ecclesiis parochialibus debi-

De decimis.

A Anno 1317. debitas, ad eos ex aliqua causa . . . appropriare sibi præsumserint, aut exquisitis fraudibus sive coloribus usurpare, seu qui de animalibus familiarium & pastorum suorum vel aliorum etiam animalium ipsa earum gregibus immiscentium, seu qui de animalibus que in fraudem ecclesiarum in pluribus locis emunt, eamque tradunt venditoribus vel aliis ab ipsis tenenda, seu qui de terris quas tradunt aliis excolendas decimam solvi ecclesiis non permiserunt aut prohibuerunt: nisi post requisitionem per eos quorum intererit super hoc eis factam a præmissis destiterint infra mensem, aut si de iis que usurpare contra præmissa, vel retinere præsumserint, infra duos menses damnificatis ecclesiis emendam non fecerint competentem, sint, & tamdiu maneat ab officiis & administrationibus & beneficiis suis suspensi, donec destiterint & satisfecerint, ut superius est expressum. Et si religiosi huiusmodi administrationes vel beneficia non habeant, eo casu quo alii subditi suspensi sunt, ipsi sententiam excommunicationis incurrant, nisi satisfaciant nullatenus absolvendi privilegii non obstantibus quibuscumque. Ceterum præmissa extendi volumus ad animalia, que per religiosorum ipsos donatos seu oblatos tenentur, dum tamen illis religiosi eidem cum effectu donaverint aut obtulerint se & sua.

STATUTA SYNODALIA

Petri Bertrandi episcopi Æduensis, anno Domini M. CCC. XXII. edita.

Incipiunt statuta Synodi hyemalis recitata ab officiali Æduensi pro domino P. episcopo.

I.

A Anno 1312. Archidiaconos & archipresbyteros ad dictam synodum non comparentes, nisi causam legitimam habeant, contumaces reputamus.

II.

De residentia. Item, præcipitur archipresbyteris, & sub poena excommunicationis, quod fructus ecclesiarum curatorum non residentium saisiant; & nihilominus ipsos curatos moneant, ut infra mensem a tempore monitionis sibi factæ resideant in ecclesiis suis sub poena excommunicationis.

III.

Item, injungitur expresse prædictis archipresbyteris, quod nomina curatorum non residentium, & eorum qui per annum extiterint & non fuerint ordinati secundum canonicas sanctiones nobis tradant in scriptis.

IV.

Item, quod ipsi archipresbyteri nobis tradant in scriptis ad quamlibet synodum defectus quos visitando receperunt.

V.

Item, quod usurarii publici & concubinarij, nec non perturbantes jurisdictionem ecclesiasticam, & detinentes jura ecclesiastica, denunciemur excommunicati, nominando alios excommunicatos singulis dominicis.

VI.

Item, quod amodo non admittantur vicarii, sed expellantur non habentes litteras approbationis & licentiam celebrandi & deserviendi ecclesiis parochialibus: nec recipiantur vicarii alterius diocesis absque licentia officialis. **De vicariis.**

VII.

Item, monemus per presentia statuta omnes & singulos curatos & alias quascumque personas ecclesiasticas diocesis Æduensis: & per archipresbyteros moneantur qui super hoc monendi fuerint, quod si aliquas litteras vel processus habuerint qui ad episcopatum pertineant, quod infra x. dies domino officiali Æduensi tradant sub poena excommunicationis.

VIII.

Item, quod si litteræ falsæ in sigillo vel in littera inveniuntur, dicto officiali Æduensi remittantur.

IX.

Item, si sint aliqui perturbantes jurisdictionem ecclesiasticam, vel qui fecerint injuriam personis ecclesiasticis, & contra eos non audeant denunciare & publicare sententias archipresbyteri sive curati in quorum parochia ipsi morabuntur, faciant informationes secretas, & nobis eas remittant, ut sic evitare possint malitiam eorum. **De perturbantibus libertatem ecclesiasticam.**

X.

Item, inhibemus clericis & aliis omnibus personis ecclesiasticis quibuscumque, ne super actione vel alia ad forum ecclesiasticum pertinentia respondeant coram iudice seculari.

XI.

Anno 1300.

XI.

*De excom-
municatis.* Item, inhibemus omnibus curatis ne li-
teras aliquas derogatorias præsumant exequi
absque nostro speciali mandato.

XII.

Item, inhibemus quod omnes illos qui
per annum excommunicationis sententiam sus-
tulerint moneantur, quod faciant se ab-
solvendi infra mensem: quod nisi fecerint, ci-
tentur pro hoc personaliter ad synodum se-
quentem super articulis fidei responduri, &
pro meritis recepturi.

XIII.

Item, quilibet curatus prædicta statuta
penes se habeat infra mensem, & firmiter
observet.

XIV.

Item, præcipimus & mandamus expres-
se, & sub poena excommunicationis, nec
non & sub poena quadraginta solidorum ap-
plicandorum videlicet medietatem domino
episcopo Eduensi, & aliam medietatem ar-
chipresbyteris omnibusque curatis, ut ipsi
& eorum quilibet, ad convocationem sin-
gularum archipresbyteratorum suorum post
synodum de mandato domini episcopi fa-
ctam & faciendam ipsi curati inter sint &
compareant personaliter, nisi habuerint le-
gitimam excusationem; quam si habue-
rint, mittant ad ipsam convocationem ca-
pellanum procuratorem vel alium mandato
speciali instructum legitime, prædicta sy-
nodalia præcepta & mandata domini epis-
copi Eduensis & nostra audituri. Datum
anno & die supradictis, sub sigillo curiæ
Eduensis. Deo gratias. Benedictus Deus
in donis suis, &c.

STATUTA SYNODALIA.

Petri Bertrandi episcopi Eduensis edita,
anno Domini M. CCC. XXIII.

*Incipiunt statuta synodalia D. Bertrandi episcopi
Eduensis.*

I.

Anno 1303. **O**mnes curatos, qui ad hanc synodum
non venerunt, se mandato patris do-
mini episcopi Eduensis excusatos habentes,
abbates, priores, archidiaconos, archipres-
byteros, ceterosque qui venire tenentur ad
præsentem synodum, & non venerint, nec

A se legitime excusaverint, nisi de licentia
potestatem habentes super hoc remanse-
rint, contumaces reputamus.

II.

Item, præcipimus sub excommunica-
tionis poena, ut quilibet curatus statuta
synodalia & provincialia habeat & sæpe
studeat in eisdem.

III.

B Monemus insuper sub excommunicatio-
nis poena, ut omnes curati in suis faciant
ecclesiis residentiam personalem, prout de
jure tenentur.

IV.

Inhibemus siquidem curatis omnibus, ne
laicalia officia, præposituras scilicet, & bail-
livias vel consimilia dominiorum tempora-
rium aliquatenus exercere præsumant, nec
aliis officiis ordinem suum non decentibus
se se immisceant quoquomodo.

V.

Omnem usurarios & concubinos mani-
festos excommunicatos denunciamus, &
præcipimus palam & publice nuntiari:
inhibentes omnibus sacerdotibus, ne in
domo sua occasione quacumque mulierem
aliquam teneant, de qua sinistra suspicio
habeatur, & ne officia publica exercent,
seu teneant tabernas.

VI.

Item, inhibemus personis omnibus ec-
clesiasticis, ne super actionibus ad forum
ecclesiasticum spectantibus respondeant co-
ram iudice seculari.

VII.

Item, inhibemus omnibus nostris subdi-
tis, ne litteras aliquas derogatorias præsu-
mant exequi absque nostro speciali manda-
to.

VIII.

Inhibemus etiam omnibus curatis & aliis
quibuscumque, ne mandata iudicum sedis
apostolicæ aliquatenus exequantur, nisi
prius facta fidei de rescripto & commis-
sione ac copia partis citandæ, si petierit,
suis sumptibus & expensis.

IX.

A bis in scriptis per singulos curatos ipsorum Anno 1683.
ad dictam synodum deferantur.

IX.

Item, inhibemus ne commissarius aliquis, quantacumque fulgeat dignitate, litteras absolutorias aut etiam de visu dare præsumat, nec aliqua remittere de his quæ sibi denunciata fuerint quoquo modo.

X.

Omnes qui præcepta monitionis & inhibita huiusmodi vel aliqua eorundem facere præsumserint, excommunicationi decernimus subjacere.

XI.

Item, curationes generales deinceps fieri prohibemus: præcipientes curatis omnibus & eorum loca tenentibus ne easdem exequantur.

XII.

Item, præcipimus archipresbyteris & loca tenentibus eorum, ut ecclesias rectorum non residentium in eisdem cum jure & pertinentia earundem, & eorum qui infra annum a tempore provisionis sibi factæ ad sacerdotium non fuerunt promoti, fiant, & ad manum dicti domini episcopi & nostram ponant & teneant ac expleant, donec a nobis aliud receperint in mandatis.

XIII.

Inhibemus insuper, ne de villa exeant absque nostro speciali mandato, eisdem districtissime injungentes, ut defectus quos visitando reperierunt, nobis sub sigillis suis tradant & in scriptis.

XIV.

Item, prohibemus archipresbyteris omnibus, ac loca tenentibus eorundem sub excommunicationis sententia, quam in non parentes ferimus in iis scriptis, ne de causis cognoscant aliquibus, nisi de mandato dicti domini officialis Æduensis processerit speciali.

XV.

Item, præcipimus ut omnes excommunicatos, qui per annum sustinuerint sententiam, moneantur a suis rectoribus per tres dies dominicos in suis ecclesiis nominatim, ut infra tres menses se absolvi faciant & procurent: alioquin quod cirentur ad synodum instantem super articulos fidei responsuri: cum merito habeantur ob hoc de fide suspecti: quorum cicatorum nomina no-

XVI.

Item, cum ad nostrum spectet officium testamenta seu voluntates strimas decedentium in civitate & diocesi Æduensi executioni facere demandare: præcipimus & mandamus, quod post testamenta seu voluntates ultimas quorumcumque decedentium, infra mensem a tempore obitus eorundem ad nostram curiam deferantur, ut eas faciamus executioni prout nostro incumbit officio demandare.

XVII.

Item, inhibemus ne sacerdotes in ecclesiis suis seu cimiteriis communicare permittant, & quod nullos ad prædicandum in ecclesiis suis permittant, nisi sit persona authentica; nec quæstores aliquos prædicare permittant, sed suarum tenorem exponere litterarum dumtaxat, nec ad hoc quæstores eosdem admitti volumus absque nostrarum testimonio litterarum.

XVIII.

Inhibemus si quidem rectoribus ecclesiarum omnibus, ne in ecclesiis suis & cimiteriis curias laicorum dominorum temporarium exerceri permittant: & si in eis violentia aliqua inferatur, nobis referant infra mensem, & providebimus de remedio opportuno.

XIX.

Item, omnes illos qui nuntios aut executores litterarum nostræ curiæ, aut eisdem litteras deferentes, hac occasione capere, verberare, detinere, occultare, vel per carcerem mancipare, aut litteras ipsas memoratis personis auferre, seu eas rumpere, cancellare, aut aliter detinere quoquo modo, vel sic ablata celare, vel venienti seu venire volenti ad dictam curiam in aliquo molestare præsumserint, aut ut ista fiant procuraverint, vel facienti operam, consilium vel favorem duxerint adhibendum, quos in hiis scriptis excommunicamus, præcipimus excommunicatos palam & publice nuntiari per omnes curatos diocesis Æduensis singulis diebus dominicis & festivis: injungentes insuper curatis eisdem, ut non eorundem quos sciverint sic jurisdictioni ecclesiasticæ clam vel palam, directe vel indirecte, publice vel occulte, vel alio quomodolibet perturbare, nobis in scriptis infra mensem mittere secreta procurent.

XX.

Anno 1313.

XX.

Item, inhibemus rectoribus omnibus, seu curatis, ne alienum parochianum admittant ad ecclesiastica sacramenta, item ea sibi ministrare præsumant, absque sui curati licentia speciali; & ne absolutiones sibi directas & in posterum dirigendas aliquibus, præterquam suis vicariis exequandas committant, & ne vicarios recipiant, nisi fuerint per nos primitus approbati.

XXI.

Item, omnes clandestina matrimonia contrahentes, & qui in eis intererunt, quos in his scriptis excommunicamus, præcipimus & mandamus excommunicatos publice nominari.

XXII.

Item, præcipimus curatis omnibus & cuilibet eorumdem sub poena decem librarum Turonensium applicandarum domino episcopo, ut portitores litterarum nostrarum ubicumque requisiti fuerint secrete, procurant celeriter expedire, & in executione litterarum ipsarum deferant, donec portitor eandem per unam leucam & amplius se poterit elongasse, ut quorundam malitiis obvietur.

XXIII.

Item, præcipimus quod fontes cum sera clausi custodiantur, propter sortilegia & indumenta sacerdotalia, mappæ, seu panni altaris commodius custodiantur.

XXIV.

Item, monemus omnes & singulos sacerdotibus idoneis peccata sua confiteri, talibus qui super hoc habeant potestatem.

XXV.

Item, inhibemus sub poena excommunicationis officialibus & sigilliferis archidiaconorum, ac præcipimus ne concedant alicui litteras absolutorias vel deliberatorias matrimonium contrahere volenti sine auctoritate & licentia nostra speciali, cum istud ad nostram spectet jure ordinario potestatem.

XXVI.

Item, præcipimus sollicitatores monialium excommunicatos publice nunciari: monentes etiam abbatissas & priorissas eorumdem, ne extra casus de jure expressos,

A concedant ipsis monialibus licentiam exeundi. Monemus etiam sub poena excommunicationis universos & singulos cujuslibet status, conditionis; vel dignitatis existant, ut nullus, nisi rationabili & manifesta causa existat, ac de illius ad quem pertinuerit licentia, ingrediatur ad easdem. Monentes nihilominus universos & singulos, ut nulli moniales, extra casus in jure expressos, a suis monasteriis exeuntes vel egressas scienter recipiant in suis domibus seu habitaculis vel receipt; nec earum pudicitiam violare, sed nec etiam attentare præsumant: quod redundaret in Christi earum sponsi injuriam & offensam.

XXVII.

Item, singula quæ superius sunt expressa injungimus, aut una cum poenis superius declaratis districtius inhibemus sub poena decem librarum Turonensium domino episcopo applicandarum contra inobedientes & pro quolibet singulorum.

XXVIII.

Monemus presbyterum, & ex causa omnes & singulos habentes litteras vel instrumenta ad jura episcopalia domini Eduensis super feodis, contractibus, & rebus aliis quibuscumque & ad jus episcopale ecclesie Eduensis pertinentes, ut infra mensem a tempore notitiæ continue numerandum dicto domino episcopo, seu vicariis suis, aut nobis restituant, notificent, & revelent: alioquin ipsos extunc in his scriptis excommunicamus, & per nos excommunicati, publice nuntientur.

STATUTA SYNODALIA

Johannis Rolin episcopi Eduensis & cardinalis, anno M. CCCC. LXVIII. edita.

Ex bibliotheca illustrissimi domini Roberti in senatu Divionensi præsidis.

Statuta antiqua hujus civitatis & diocesis Eduensis noviter confirmata & corroborata per reverendissimum in Christo patrem ac dominum nostrum dominum JOHANNEM ROLIN titulo S. Stephani in Celio-monte presbyterum cardinalem & episcopum Eduensem hoc præsentis anno Domini M. CCCC. LXVIII. & per reverendum in Christo patrem dominum ANTONIUM BUSSONIS sacre theologie professorem, episcopum Bethleemitanensem & priorem Anziaci & S. Rachenis: & per egregios & circumspectos viros domi-

Anno 1468.

Anno 1468.

dominum Anthonium Jusz utriusque juris A
famosum doctorem decanum Eduensem, &
magistrum Guillelmum Mace abbatem sa-
cularem Cervidoni canonicum Eduensem
& Autissiodorensem, vicarios generales in
spiritualibus & temporalibus dicti reveren-
dissimi patris in hac synodo festiva publi-
cata in hoc palatio episcopali Eduensi,
ut moris est fieri.

I.

In primis reputabuntur contumaces omnes B
& singuli archipresbyteri civitatis & dioec-
sis, qui personaliter non comparent in hac
presenti synodo & qui se legitime non ex-
cusant, quorum nomina sunt hic.

Archipresbyter Eduensis.
Archipresbyter Blanziaci.
Archipresbyter Luzei.
Archipresbyter Perreciaci.
Archipresbyter de Kadrillis.
Archipresbyter de Bosco.
Archipresbyter Sinemuri Bricunensis.
Archipresbyter Perrasictæ.
Archipresbyter de Molinis.
Archipresbyter de Borbonio.
Archipresbyter Bernensis.
Archipresbyter Vergeii.
Archipresbyter de Arneto.
Archipresbyter Colcharum.
Archipresbyter Flavigneii.
Archipresbyter de Poilleio in Auxcio.
Archipresbyter Sinemuri in Auxcio.
Archipresbyter Dinsmi.
Archipresbyter Thullionis.
Archipresbyter Avalonis.
Archipresbyter Corbigniaci.
Archipresbyter Sede-loci.
Archipresbyter de Quadratis.
Archipresbyter Danox.

De venien-
tibus ad sy-
nodum.

Injungitur tamen presbyteris & ceteris,
qui interesse tenentur in synodis, quod de
cetero veniant & intrent synodum in vesti-
bus longis cum superpeliciis seu albis aut
cappa clausa, prout jamdudum salubriter
est statutum: aliter reputabuntur contuma-
ces. Et similiter agant curati in convoca-
tionibus archipresbyterorum.

II.

Item, quod archipresbyteri seu curati
ad synodum venientes, seu ab eadem recedentes,
decenter incedant, & honesta que-
rant hospitia: in quibus mature, & gra-
viter se habeant, ne status clericorum ver-
tatur in derisum populi & scandalum.

Concil. Gener. Tom. XXXII.

Anno 1468.

III.

Item ordinatur, quod pro statu sanctis-
sima domini nostri papæ, & sanctæ Roma-
næ Ecclesiæ & sedis apostolicæ & universæ
Ecclesiæ, & pro unione & pace ejusdem,
nec non regni Franciæ christianissimi domi-
ni nostri regis, & illustrissimi domini ducis
Burgundiæ & Brabantis in singulis ecclesiis
civitatis & diocesis Eduensis singulis die-
bus & maxime dominicis & festivis inter
missarum solemnias, videlicet post *Pater*
noster dicatur psalmus *Lacrimas sanctorum*, preces
& orationes ad hoc salubriter ordinatæ:
& ecclesiastici singuli dictam ordinationem
studeant observare. Et dictus dominus
noster cardinalis in perpetuum centum dies
indulgentiarum omnibus & singulis devote
orantibus pro præmissis, & canentibus di-
ctas orationes concessit.

Proces pro
papa, rege
& duce Bur-
gundiæ.

IV.

Item, pro parte dicti domini nostri car-
dinalis episcopi prædicti omnibus & singu-
lis curatis civitatis & diocesis Eduensis
concedunt præfati domini vicarii licentiam
quod possint eligere confessorem seu con-
fessores idoneos, qui de peccatis quæ sibi
constebuntur, nisi fuerint reservata, eos
absolvere valeant hinc ad proximam futu-
ram synodum æstivalem.

De confes-
sore curato-
rum.

V.

Item, statuitur ut archipresbyteri a cu-
ratis subditis suis contumacibus & ne-
gligentibus ad suas convocationes, prout
tenentur, convenire, poenam quadraginta
solidorum exigere valeant seu levare: cu-
jus medietas dicto domino cardinali & epis-
copo: & alia medietas eisdem archipresby-
teris applicetur, & sub eadem poena injun-
gitur dictis archipresbyteris, & curatis, ut
in synodis generalibus conveniant.

De negligen-
tibus con-
vocationes
archipre-
sbyterorum.

VI.

Injungitur presbyteris & curatis quod
baptismus cum honore & reverentia cele-
bretur, & cum magna cautela, & spe-
cialiter in distinctione verborum quæ sunt
ista: *Ego baptizo te in nomine Patris, &*
Filii, & Spiritus-sancti, Amen. Et doceat
sacerdos in romano laicos, & specialiter
astantes in necessitate baptizare sub forma
pristina.

De baptis-
mo.

VII.

Fontes sub sera clausi custodiantur propter
P
forti-

Anno 1488. fortilegia : chrisma , & etiam oleum infirmorum sub clave ferventur diligenter .

VIII.

Sacerdos semper laicum prudenter interroget cum in necessitate baptizaverit , quid dixerit & quid fecerit , & si invenerit laicum discrete & modo debito baptizasse , & formam verborum in romano debite protulisse , approbet factum . Et si aliqua dubitatio emiserit , ad dominum nostrum cardinalem & episcopum vel officialem recurratur .

IX.

De partimento. Inhibetur quod ad levandum puerum de sacro fonte , ne ultra duo recipiantur ; & sacerdos contrarium faciens , pro qualibet vice qua plures receperit , viginti solidos Turonenses solvere teneatur ; nisi sint consanguinei proximi , aut viri ecclesiastici in sacris ordinibus constituti .

X.

De missa. Nullus in die bis audeat celebrare , nisi in magna necessitate , excepto die Nativitatis Domini .

XI.

Nullus etiam antequam maturinas & primam dixerit canonicas , missam aliqua necessitate celebrare presumat .

XII.

Inhibetur officialibus & sigilliferis archidiaconorum , ne deinceps mandata contra juris formam & stilum curie Eduensis , secundum quem regulare se debent , concedere audeant vel presumant , dictique sigilliferi pro literis sigillandis ultra summam taxaram in curia Eduensi levare seu exigere non presumant .

XIII.

Presbyteri hostiam populo non ostendant , sed ipsam teneant ante pectus , ut videri non possit a populo donec dixerint illa verba : *Hoc est enim Corpus meum* ; & advertat diligenter sacerdos , quod hostia sit munda , integra , & circumquaque rotunda , & quod vinum non sit acerosum , & aquam cum vino ponere non obmittat .

XIV.

De matrimonio. Nullus sacerdos audeat in casu dubio matrimonium perficere , domino cardinali Eduensi episcopo vel eius officiali inconsultis : Anno 1488.

duensi episcopo vel eius officiali inconsultis : Anno 1488. contrarium facientes sententiam excommunicationis incurrant ipso facto . Districte etiam sub poena suspensionis prohibetur , ut nullus capellanus vel sacerdos aliquid exigat ante benedictionem nuptialem occasione ferculorum quae debentur pro nuptiis , vel aliqua causa quacumque ; sed celebrato matrimonio , dicta fercula recipiat , & si necesse fuerit exigat consueta .

XV.

Inhibetur districte sub excommunicationis poena & omni alia poena , quam incurere possent , officialibus & sigilliferis archidiaconorum , ne concedant deliberatorias litteras aliquibus matrimonio contrahere volentibus sine licentia domini cardinalis & episcopi praedicti : cum istud jure ordinario ad dictum dominum cardinalem episcopum , seu eius officialem spectet .

XVI.

C Larvaria Gallice *Charruri* de cetero fieri prohibentur sub poena excommunicationis & centum solidorum elemosynae dicti reverendissimi patris applicandorum .

XVII.

Nulli iudices saeculares in ecclesiis vel cimiteriis eorumdem quarumcumque causarum cognitionem exercent , vel processus quoscumque judiciales faciant in eisdem : alioquin si moniti per presbyteros vel rectores ipsarum ecclesiarum desistere noluerint , per eorum alterum excommunicationis vinculo innodentur . De iudicio in ecclesiis non exercendis.

XVIII.

Prohibeatur per sacerdotes sub poena excommunicationis choreas fieri & duci in cimiteriis eorumdem : quibus sacerdotibus districte praecipitur , ut divino officio celebrato , & populo ad propria regresso , suas ecclesias firmare studeant diligenter . De choreis.

XIX.

Sacerdotes parochianos suos saepius in generali moneant & inducant , ut de qualibet domo vir , & uxor , & liberi intelligibiles & capaces ad ecclesiam suam parochialem conveniant singulis diebus dominicis & festivis ad divinum officium , & mandata ecclesiastica audienda , & hoc eis in confessionibus injungatur , & sacerdotes De divinis officiis.

Anno 1468 doctos etiam subditos suos erudiant diligenter in oratione Dominica, scilicet, *Pater noster*, & in symbolis scilicet *Credo in Deum*; & *Credo in Spiritum-sanctum*, & eisdem exponant pro modo scientiæ eisdem Domino ministratæ æternæ vitæ gloriam, & præmia, ac pœnas inferni miserabiles, & diversas, & vias eisdem ostendant cum devotione magna, prout melius poterunt per quas gloriam æternam, si bene egerint, vel damnationem, si contrarium fecerint, consequentur: exponendo eisdem sæpius septem peccata mortalia & opera misericordiæ, & alia quæ circa hæc fuerint opportuna, ut tamquam veri pastores de ovibus sibi commissis in die iudicii idoneam habeant reddere rationem: & quod singulis diebus dominicis inter missarum solemnia populo dictos *Pater noster*, *Ave Maria*, *Credo in Deum*, *Credo in Spiritum*, *Confiteor*, *Miserere vobis vestri*, tractius alta & intelligibili voce pronuncient: ita quod astantes intelligere valeant, & hoc sub pœna viginti solidorum Parisiensium & suspensionis ab officio eorum per tres menses.

XX.

De alienis parochianis ad sacramenta non admittendis. Inhibemus rectoribus omnibus & curatis ne alienum parochianum admittant ad ecclesiastica sacramenta, nec ea sibi ministrare præsumant, absque sui curati licentia speciali; nisi confessionis, eucharistiæ, & extremæ-unctionis sacramenta, in casu tamen necessitatis, & ne absolutiones sibi directas vel in posterum dirigendas aliquibus, præter suis vicariis exequendas committant, quos vicarios non recipiant, nisi per dominum cardinalem Eduensem prædictum, vel ejus officialem primitus fuerint approbati. Qui autem scienter contra prædicta fecerint, per tres menses a beneficio sint suspensi, & pœnam centum solidorum Parisiensium incurrant.

XXI.

Ludi prohibiti. Prohibetur sacerdotibus ludere penitus cum decimis & interesse spectaculis & choreis, & tabernas intrare causa potandi, nisi peregrinando, & inhoneste discurrere per vicus & plateas. Contrarium autem facientes ab officio suspendantur.

XXII.

Inhibetur sub pœnis juris omnibus sacerdotibus, ne teneant secum prolem quam in sacro ordine genuerunt, ne scandalum generetur.

Concil. Gener. Tom. XXXII.

XXIII.

Nullus clericus vel laicus in domibus suis vel etiam alienis teneat concubinam vel mulierem de qua suspicio habeatur: alioquin clerici usque ad satisfactionem condignam ab officio & beneficio sint suspensi: laici vero ecclesiastico subjaceant interdicto. Manifeste autem fornicantes sunt excommunicati ipso facto.

XXIV.

Districte præcipitur omnibus & singulis clericis civitatis & diocesis Eduensis, maxime curam animarum habentibus, & in sacris ordinibus constitutis, ut deinceps utantur vestibus decentibus & honestis: ita videlicet, quod vestis eorum superior sit oputegium vel opulenda, longa vestis usque ad talones, vel circa, prout volunt canonicæ sanctiones: habeant manicas laticas & longas, & in parte anteriori non pendentes vel excisas ad modum joculariorum. Non sint etiam vestes eorum a parte superiori nimis excisæ, vel etiam incolatæ sicut multi faciunt, ne carnes eorum inverecunde videantur. Capuciis ac caligis viridibus vel rubeis vel aliis inhonestis non utantur.

XXV.

Item, archipresbyteris prædictis omnibus injungitur, ut ipsi, sub pœna centum solidorum elemosynæ dicti domini cardinalis & episcopi Eduensis applicandorum, tradant ista die dictis dominis vicariis vel procuratori præfati reverendissimi nomina curatorum in suis ecclesiis non residentium, & defectus quos reperierint visitando, si visitaverint post synodum hyemalem ultimo præteritam; ponantque dicti archipresbyteri ad manum dicti domini cardinalis & episcopi fructus & proventus ecclesiarum parochialium curatorum prædictorum non residentium in eisdem.

XXVI.

Cum decimæ sint tributa egentium animarum, quas in signum universalis domini Dominus sibi specialiter reservavit; omnibus & singulis sacerdotibus & religiosus præcipimus, quod laicos diligenter ammonent, & maxime in prædicationibus suis, & confessionibus eorum audiendis, quod decimas integraliter persolvant ecclesiis, a quibus recipiant ecclesiastica sacramenta, vel aliis quibus debentur de consuetudine, privilegio vel de jure: intimantes eisdem

Ann. 1468. sollicitis quod aliter salvari non possunt. A
Laicus qui decimas de manu laici receperit, nisi ecclesie ad quam pertinent reddiderit, ecclesiastica careat sepultura.

XXVII.

Item, quia nonnulli civitatis & diocesis *Eduensis* pro re cognita, adjudicata, & manifesta offensa, excommunicationis sententia ligantur: postmodum illi ad quorum instantiam predicta fertur sententia se absentant, & causa quare dicti excommunicati sic fuerint ligati penitus ignoratur, nisi a dictis excommunicatis & sic ligatis, quibus de facili non creditur: dictique sic ligati humiliter absolvi petentes, & satisfactionem facere paratos asserunt, si cui facerent reperirent: pretextu cujus dictis, sicut premittitur, ligatis provideri non potest, ut decet, idcirco ex parte domini cardinalis episcopi, sub poena predicta precipitur ac etiam injungitur omnibus & singulis ecclesiarum parochialium civitatis & diocesis predictis rectoribus, ut ipsi deinceps in registris suis dictos ligatos inscribendo, ponant diem qua litteras contra ipsos receperint, summam, terminum & causam defectus, quorum dictas sententias incurrerunt, ut ipsis petentibus & de registro parochialis ecclesie, in quantum ipsi tangit, docentibus, nec non illis ad quorum instantiam dictae fuerunt latae sententiae possit de congruo remedio provideri.

XXVIII.

De excom. munitis. Item, injungitur rectoribus seu curatis predictis, ut ipsi infra instans festum beatae Mariae Magdalene, nomina & cognomina omnium parochianorum suorum, qui sententiam excommunicationis per annum & ultra sustinuerunt, domino officiali *Eduensi* seu procuratori domini cardinalis episcopi predicti revelare, & in valvis ecclesiarum suarum parochialium pingere non obmittant: alioquin contra dictos rectores seu curatos procedatur tamquam contra receptatores excommunicatorum predictorum.

XXIX.

Item, archipresbyteri juxta formam constitutionum provincialium, bona mobilia curatorum, presbyterorum, & aliorum virorum ecclesiasticorum decedentium, ad manum dicti domini nostri cardinalis episcopi ponant, & de ipsis inventarium legitime faciant, & sub ipsa manu regant ad utilitatem quorum intererit, si decesserint

incestati, vel si testamentum condiderint, *Ann. 1468.* ad opus executionis bonorum predictorum, absque consumptione vel distractione aliquibus facientes, & hoc sub poena perditionis lecti, quem dicti archipresbyteri recipiunt de bonis curati defuncti.

XXX.

Item, prefati archipresbyteri in suis primis convocationibus significant omnibus & singulis curatis archipresbyteratum suorum, quod ipsi infra tempus B. Andreae apostoli mittant vel asserant predictis dominis vicariis nomina & cognomina concubinariorum, usurariorum, & sortilegorum manifestorum infra proximum festum B. Andreae predictum.

XXXI.

Item auctoritate etiam dictarum constitutionum provincialium & synodali- *Contra impediendum jurisdictionem ecclesiasticam.* denuntiant excommunicatos omnes & singulos qui scienter impediunt directe vel indirecte jurisdictionem curiae *Eduensis*: & istam denunciationem faciant diligenter archipresbyteri & rectores predicti sub poena centum solidorum Turonensium elemosynae dicto Domino applicandorum, palam & publice singulis diebus dominicis & festivis, dum missarum solemnia celebrantur, & omittentes graviter puniantur etiam ultra poenam predictam.

XXXII.

Item, archipresbyteri significant curatis *De quibuslibet.* suis, videlicet quilibet in suo archipresbyteratu quod aliquos questores non recipiant absque litteris testimonialibus sub sigillo domini episcopi *Eduensis* predicti, vel ejusdem domini curiae consecris, & etiam tales munitos litteris bonis non permittant predicare ultra quod in dictis litteris videbunt specialiter contineri: & quod copiis litterarum suarum fides non adhibeatur, nisi sint sigillis predictis sigillatae, ac signis notariorum bene notorum signatae.

XXXIII.

Item, archipresbyteri tradent in scriptis nomina & cognomina curatorum in suis convocationibus venire & comparere contemnentium, ad finem quod poena per constitutiones synodales contra tales imposita ab ipsis exigatur.

XXXIV.

Anno 1468.

Anno 1468.

XXXIV.

Item, aliis consuetudinibus super hoc editis hactenus adherendo, omnibus & singulis ecclesiarum rectoribus civitatis & diocesis auctoritate dicti domini cardinalis Eduensis episcopi inhibetur, ne aliquas litteras de rogatus, aut quascumque alias litteras extranei iudicis exsequi præsumant absque ipsius domini cardinalis episcopi aut vicariorum seu officialis ipsius speciali mandato. Contrarium facientes ab officio & beneficio suspendantur ipso facto.

XXXV.

Item, quod de cetero notarii & iurati curiæ episcopalis Eduensis prothocolia sua non scribant, neque signis signent in papiris vel registris personarum, ad quarum commodum ipsa prothocolia fuerint & erunt recepta, prout etiam fieri non debet: Et hoc sub pœna privationis officii eorundem, nec non omni alia pœna quam possent incurrere erga dominum nostrum cardinalem & episcopum contrarium faciendo.

XXXVI.

Item, ordinatur & præcipitur curatis & ecclesiarum rectoribus sub pœnis in aliis constitutionibus super hoc hactenus canonicè editis, ut ipsi & eorum singuli litteras & mandata a dicto domino cardinali episcopo, vel ejus vicariis aut officiali emanatas & emanandas eis directas & dirigendas statim & indilate, postquam eas viderint & receperint, absque aliqua dilatione vel notificatione partibus contra quas deferuntur aliquantulum facienda executioni studeant demandare, & ipsa pro executione sigillare sine mora, dictam executionem nulli notificare, donec & quousque portitores per unam leucam se poruerint elongasse, ut fraudibus & machinationibus illorum contra quos fuerint executæ obvietur: alioquin si contra præmissa & per malitiam aliquid fecerint, pœnam excommunicationis & arbitrariam ipso facto incurrant.

XXXVII.

Curati, dimissis propriis ecclesiis, vicarii in alienis non sint: sed in suis ecclesiis personaliter sub pœna privationis studeant deservire, nec suam parochialem ecclesiam laicis admodiare præsumant.

Concil. Gener. Tom. XXXII.

A

XXXVIII.

Nullus mulieres concubinas in puerperio jacentes purificet, seu ad purificationem admittat, nisi de dicti domini cardinalis episcopi, seu officialis ejus, processerit voluntate, & sub pœna excommunicationis ferendæ & decem librarum Parisiensium.

XXXIX.

Injungitur sacerdotibus & maxime curam animarum habentibus, ut cum sciverint clericos per dominos temporales captos & eorum carceribus mancipatos, dictos clericos cum eorum bonis mobilibus & informationibus, quarum vigore eos detinent captos, indilate dominis temporalibus seu eorum iudicibus aut officialibus ex parte domini cardinalis episcopi Eduensis prædicti perant & requirant, & dictos clericos sub fida custodia, expensis dicti domini cardinalis episcopi, carceribus episcopalibus Eduensibus abducant. Et si domini prædicti seu eorum officarii aut iudices dictos clericos sic captos prædictis curatis restituere recusaverint, aut plus debito distulerint, cesset in dicta ecclesia seu parochia, ubi talis mancipatus fuerit, penitus a divinis, absque alio mandato expectando. Et hoc sub omni pœna quam incurrere possint, tamquam contra contemnentem ordinationes synodales, aspernentem propriam professionem & statutum proprium.

XL.

Item, quia nonnulli curati dum recipiunt absolutiones relaxatorias seu relaxamenta usque ad tempus, tenent, ut dicitur, partes excommunicatas per absolutionem minus juste & contra juris formam, ac in animarum talium defraudationem. Universis, & singulis archipresbyteris curatis ex parte domini cardinalis episcopi Eduensis districtè præcipitur, ut de cetero dum tales litteras receperint, in registris suis registrent per hunc modum, videlicet: Relaxatus est talis, & absolutus hinc usque ad tale tempus & non ultra, juxta formam litterarum super hoc directarum, & dicto termino elapso excommunicatos & retrufos, ut prius, publice denuncient absque alio mandato super hoc expectando: & hoc sub pœna excommunicationis & decem librarum elemosynæ dicti domini cardinalis episcopi applicandarum.

P 3

XLI.

Anno 1487.

XLI.

Item, injungitur dictis archipresbyteris, quod curatis suis in primis convocationibus tenendis dicant & injungant ex parte dicti domini nostri, quod circa regimen ipsorum & beneficiorum ac subditorum suorum taliter se habeant, quod de bono regimine ac vita laudabili & honestate ipsorum congaudeat idem dominus noster cardinalis episcopus, & ipsi etiam debeant apud Deum & homines merito commendari: & quod contrarium facientes punientur secundum Deum & canonicas sanctiones in corporibus & bonis taliter, quod cedat ceteris in exemplum.

XLII.

De aqua benedicta obitu puniendo.

Cum auctoritate juris divini & canonici & secundum antiquorum patrum statuta, aqua cum sale per sacerdotes benedicta populis sit introducta, ut ea cuncti aspersi sanctificentur & purificentur: quod ab omnibus sacerdotibus faciendum extitit, & est concessum & mandatum. Nam si cinis vituli aspersus in antiquo testamento populum sanctificabat atque mundabat, multo magis aqua sale aspersa divinisque precibus sacrata sanctificat populum atque mundat: & si sale asperso per Helysæum prophetam sterilitas aquæ sanata est: quanto magis divinis precibus sacratus sal sterilitatem rerum auferet humanarum, & coinquinos sanctificat & purgat, & cetera bona multiplicat, & insidias diaboli avertit, & a phantasmatis versutiis homines defendit. Quapropter sunt nonnulli viri ecclesiastici rectores ecclesiarum nostræ diœcesis Eduensis præmissa non considerantes, quin imo ad lucrum captandum & non ad ea quæ sunt suæ salutis properantes, pergunt & vadunt in domibus prophanis post inhumationem cujusdam cadaveris ad faciendum aquam benedictam dictæ domus, loca aspergendo, aut eandem domum reconciliando; officium divinum & ecclesiam contemnendo. Hunc abusum in quibuscumque personis ecclesiasticis reprobamus, & usum talium inhibemus, contrarium autem facientes ut transgressores canonice puniantur, specialiter & expresse statuendo inhibentes omnibus viris ecclesiasticis nostræ diœcesis ad pœnam decem librarum Turonensium elemosynæ nostræ applicandarum, & in pios usus convertendarum, & sententiam excommunicationis, ne aliunde quam in ec-

A clesia parochiali & locis sacris in futurum aquam benedictam habeant conficere, benedicere, & aspergere, nisi in die dominico ante missæ introitum, & dum populus ibidem congregatus ad divina audienda interesse contigerit: præcipientes statuta & ordinationes supradictas per archipresbyteros in suis convocationibus publicari rectoribusque ecclesiarum archipresbyteratus: quibus præsentium copiam suis sumptibus fieri tradique ordinamus, & concedimus eisdem, inlubentes ne ab hac civitate Eduensi quovis modo recedant, donec præsentibus constitutionibus per nos noviter editas receperint, & ne forsan subditi nostri negligentiam prætereant valeant quoad præmissa, in valvis ecclesiarum collegiarum nostræ Eduensis diœcesis præsentium copiam affigendum iussimus.

XLIII.

Item, ex parte præfatorum vicariorum præfati reverendissimi patris injungitur, & districtè præcipitur omnibus archipresbyteris prædictis, ut ipsi in suis convocationibus dicant, & præcipue injungant omnibus eorum curatis, ut ipsi sub excommunicationis pœna & centum solidorum Turonensium elemosynæ præfati reverendissimi patris applicandarum, & in pios usus convertendorum, singulis diebus dominicis & festivis moneant omnes & singulos eorum parochianos, ut ipsi festa in honorem Dei & cultus divini augmentum introducta colant, nec aliqua opera ruralia, vel alia servilia mechanica, seu actus judiciales quovis modo in dictis festis exercere præsumant sub simili excommunicationis & centum solidorum pœna: & reportare habeant seu referre deinceps in synodis nomina & cognomina dictorum malefactorum, ut copia eos sic delinquentes de remedio valeat provideri opportuno. Cum enim dies festos in honorem altissimæ majestatis dedicatos nullis voluptatibus occupari debeant, decet ab omnibus actibus esse alienos, nisi necessitas vigeat & pietas suadeat.

XLIV.

Cum secundum apostolorum juraque & constitutiones reales, nullus catholicus sine causa rationabili debeat vel teneatur Deum, Matrem ac sanctos & sanctas Dei blasphemare, seu etiam de cetero, siquæ non-

Anno 1468.

nonnulli iniquitatis filii civitatis & diocesis Æduensis Deum verum omnipotentem præ oculis non habentes, suæque salutis immemores, qui maligno imbuti spiritu & abusu pessimo & temerario, Deum & ejus sanctos ac eorum nomina invercunde jurant & blasphemant: de mandato domini officialis Æduensis statuitur, injungitur, & ordinatur ad honorem Dei & totius curiæ superiorum civium, ac etiam pro observatione præceptorum decalogi omnibus & singulis ecclesiarum parochialium civitatis & diocesis curatis & rectoribus, quatinus quilibet ipsorum singulis diebus dominicis & festivis solemnibus post offertorium inhibeat auctoritate nostra suis parochianis, quibus etiam inhibemus ad poenam excommunicationis & sexaginta solidorum Turonensium elemosynæ domini cardinalis Æduensis episcopi applicandorum, & in pios usus convertendorum, ne de cetero nomen Domini nostri JESU-CHRISTI, ejus Genitricis & suorum sanctorum qualitercumque abnegent, blasphement, aut turpiter jurent, sicut hæcenus ante consueverunt. Et eisdem intimantes, quod si post inhibitionem malitiose aut contumaciter in contemptum dictæ nostræ inhibitionis in prædictorum juramentorum abusu perseveraverint, contra ipsos ut de fide suspectos procedetur, justitia mediante. Volumus etiam quod quilibet archipresbyter præsentem constitutionem penes clericum & scribam causarum officii curiæ nostræ capiat, & copiam ipsius curatis sibi subditis publicent & intiment singulis diebus, &c. ac ipsius transgressores nobis aut procuratori domini cardinalis episcopi sub dicta poena quam citius poterunt notificent & intiment.

XLV.

Abolatio
blasphemorum
episcopi
po. reservata.

Item, quia crescente malitia, crescere debeat & poena, & ut subditi dicti reverendissimi patris a tali & nephando crimine arceantur, adhærendo præfatæ constitutioni, omnibus & singulis cujuscumque sexus existant inhibemus, ne quis de cetero sub excommunicationis poena Deum blasphemare seu denegare habeat. Absolutionem vero tanti facinoris perpetrantium præfato reverendissimo patri, seu ab ipso in hoc casu specialiter deputatis tantummodo reservantes. Injungentes omnibus & singulis archipresbyteris, curatis, vicariis & aliis rectoribus ecclesiarum, ut dum contigerit eorum

A parochianos in confessionibus audire, ipsos specialiter & expresse interrogent an Deum blasphemaverint, seu denegaverint; & si per eorum confessiones reperierint ita esse, ad beneficium absolutionis obtinendum eosdem remittent dicto reverendissimo patri, seu specialiter & expresse ab ipso in civitate Æduensi dumtaxat deputatis vel deputandis.

Anno 1468.

XLVI.

B Præterea ut animarum obvietur periculis, etiam secundum juris dispositionem juxta capitulum *Ut animarum*, de constitutionibus LVI. ne forsan aliqui ex nostris subditis habeant crassam & supinam ignorantiam, suntque quandoque aliqui archipresbyteri, curati, vicarii, seu sacerdotes, quibus, seu ad quos cum mandata nostra vel curiæ nostræ Æduensis ad eosdem deferuntur, vel mandantur executioni demandari, dicti archipresbyteri, rectores seu vicarii ecclesiarum ipsarum nostræ civitatis & diocesis Æduensis cum eisdem litteras receperint, & easdem pro libito suæ voluntatis quandoque executioni odio vel favore pro executis vel executioni demandatis vel non demandatis habent; non obstante quod prædictas nostras litteras vel dicti officialis nostri receperint, interditi vel excommunicationis vinculo sint innodati. Cum vero ad nostrum pastorale officium animabus nostrorum subditorum spectet salubriter providere, suntque plures personæ dictæ nostræ civitatis & diocesis juris divini, canonici & civilis ignari, qui inter ignorantiam crassam & supinam decernere nesciunt, quod tamen diffiteri vel negare juxta dictum capitulum non deberet, propter quod aliqui ex ipsis in dicta ignorantia crassa vel supina interdum moriuntur & decedunt, dicta excommunicationis sententia innodati, non credentes in easdem incidisse: & qui si talia scirent, animabus ipsorum providerent. Nos igitur talibus periculis obviare quantum cum Deo possumus, ut tenemur, cupientes volumus & ordinamus auctoritate hujus nostræ constitutionis synodalis, ut dum & quotiens mandata nostra vel curiæ nostræ Æduensis a nobis vel officiali nostro emanata per vos seu alterum vestrum præsentata fuerint, mox & incontinenti exequenda, eadem sub excommunicationis poena, quam canonica monitione præmissa in vos & vestrum quemlibet ferimus, nisi quæ vobis præcipimus & mandamus

Anno 1468. damus in his scriptis, curaveritis adimplere eadem mandata, pro executis seu executioni demandatis habeatis, absque hoc quod vobis seu cuiquam vestrum licitum sit etiam sub poena trium marcharum argenti eleemosynæ nostræ applicandarum, & in pios usus convertendarum habere vel vobis licere dicta mandata pro executis vel executioni demandatis: scientes quod nisi mandata prædicta curaveritis adimplere, nos contra vos & vestrum quemlibet inobedientem & rebellem per excommunicationis sententiam & exactionem dictæ poenæ & alias debite contra vos & vestrum quemlibet procedemus, justitia mediante.

XLVII.

De clericis & laicis institutis. Jam pridem in abusum devenit, quod plures laici, quibus disponendi de rebus ecclesiasticis auctoritas noscitur interdicta, clericos in beneficiis de facto instituunt; licet de jure vel ratione non possunt. Importunitas autem talium clericorum per ambitionem eam institutionem sibi sufficere credunt, tam ad promotionem ordinum sacrorum, quam fructus obtinendos: prohibemus sub poena excommunicationis, ne quis laicus in quocumque beneficio sub titulo & nomine beneficii creato, cum cura aut sine cura, sive capellania fuerit duplex aut simplex beneficium, institutionem auctorizabilem de quacumque persona usurpare vel attentare audeat, nec sub dicta poena quisquam clericus a laico talem institutionem recipiat etiam pro ordinibus assumendis: alioquin fiat inhabilis ad promotionem ordinum quorumcumque & aliorum beneficiorum, & ab illo sic obtento tamquam jus non habens repellatur. Ubi tamen facultatem præsentandi habuerint dicti laici, per hoc præsens statutum in quocumque nolumus derogare, quominus præsentare possint nobis aut nostris vicariis seu officiali, & præsentati legitime institui, si alias fuerint idonei.

XLVIII.

Cum actus judiciales adeo certis finibus concludi debeant, quod nulla varietas præjudicium partibus litigantibus afferre possit, & respublica in executione justitiæ detrimentum patiatur: statuitur & ordinatur, quod citationes, monitiones,

Anno 1468. & omnes litteræ ad iudicium curiæ episcopalis Eduensis convocatoriæ contineant nomina & cognomina impetrantium, & illorum adversus quos impetrantur, ambarum partium, per designationem nominis & cognominis indubitanter demonstrando.

XLIX.

De executione litterarum. Item, quia sæpe in dicta curia Eduensi dubitatur de die dictæ executionis, nec apparet per relationem alicujus executoris, propter quod sæpe partes principali negotio derelicto, super hoc incidenti se inaniter gravant laboribus & expensis. Igitur sæpe dicta auctoritate præcipitur, & mandatur omnibus & singulis executoribus litterarum dictæ curiæ episcopalis Eduensis, quod ad personam principalem, si apprehendere sine difficultate possint; alioquin in ejus domicilio aut parochiali ecclesia hora missæ dum populus ibi convenit ad divina audienda, executionem mandatorum dicti reverendissimi patris & suorum officiorum faciant, & si scribere seiant suam conscientiam super hoc exonerando, quod de executione sua debitam relationem faciant, annum, diem & locum executionis expresse designando: & hoc in sua brevi cartula vel dorso ipsarum litterarum hanc formam tenendo, si aliam plenioram non curaverint apponere, videlicet: *Anno & die tali citavi talem in sua persona executionem faciendum in domo vel in ecclesia ad diem & locum retro nominatos, si ibi sint.* Alioquin executor apponat vel sub hac forma: *Anno & die tali feci in propria persona principalis nominati aut in domo vel ecclesia quod retro mandatur, teste signo meo, &c.* Alii vero qui dono scientiæ adeo sunt privati, quod scribere dicunt se nescire, præcipitur quod sua signata seu sigilla curiam certificent sic & taliter, quod dubitationi vel fraudi non relinquatur locus, si Dei offensam & poenam decem librarum omnes & singuli supradicti evitare voluerint.

E

L.

Quamvis obligationes, contractus, confessiones, & res judicata suo non frustrantur effectu, nisi per longissimum tempus præsens effluxerit; multi tamen difficultant, si post annum vel mensem adjudicationes curiæ nostræ, monitiones, confessiones, & obligationes seu litteræ de

Anno 1468. de Nisi, quae certum diem habent, ea A
possint executioni demandari. Ordinamus
igitur quod cum praedictae litterae de Nisi,
seu obligationes sub curia nostra receptae,
adjudicationes, monitionesque per curiam
nostram declaratae fuerint, infra sex men-
ses a die ibi designato & effluxo execu-
tioni demandentur absque difficultate qua-
cumque. Post vero dictos sex menses non
nisi habeant annexam curiae nostrae, quae
similiter durabit per dictum spatium sex
mensium, nec ante dictos sex menses vel
post executio praemissarum fiat contra ja-
centem in periculo mortis, &c.

L I.

De denun-
tiatione ex-
communicati-
onis. Item, rectoribus parochialium eccle-
siarum civitatis & dioecesis Aduensis praedictis
injungitur, ut ipsorum quilibet,
prout ad ipsos spectat, omnes & singulos
interdictos, excommunicatos, aggravatos
& reaggravatos suae parochiae publice de-
nuntient in ecclesiis suis diebus dominicis, C
& ad minus quando eis divina celebrare
contigerit, & contenta litterarum super
hoc directarum studeant observare, & de
verbo ad verbum secundum formam & te-
norem earundem exponere, sub poena
excommunicationis & centum solidorum.

L II.

De poena
excommuni-
catorum
qui divina
intendant. Cum excommunicatus sit membrum pu-
tridum, ejectum ab ecclesia, & rociens
quociens sagat interesse divino officio,
praecipue dum sacramentum sacrae hostiae
conficitur, praesumptuose agit, contemnen-
do claves Ecclesiae; juxta statutum pro-
vinciale sententiam excommunicationis in-
currat, & ad poenam centum solidorum
Parisensium puniatur.

L III.

Item, praedicti domini vicarii injungant
ex parte dicti reverendissimi patris cardina-
lis episcopi Aduensis dictis curatis, qui-
bus etiam, nec non archipresbyteris praedictis
injungitur, ut ipsi singulis diebus
dominicis & festivis juxta formam constitu-
tionum synodaliu & provincialium hactenus
super hoc editarum, generaliter de-
nuntient excommunicatos concubinos,
usurarios & sortilegos manifestos.

L IV.

Item, omnibus & singulis notariis cu-
riae Aduensis, in civitate & dioecesi A-
duensi constitutis sub poena privationis sui
officii, & alia quam incurrere possent con-
trarium faciendo, praecipitur & etiam in-
jungitur, ut ipsi ad minus bis in anno
omnes & singulos contractus, testamenta
& instrumenta quaecumque sub sigillo di-
ctae curiae ab ipsis receptos & recepta si-
gillo praedicto sigillari faciant & procu-
rent, nec ipsos, vel ipsa partibus red-
dant, donec fuerint primus sigillata, &
illud curatis civitatis, & dioecesis praedi-
ctis in ecclesiis suis intimare infra unum
mensem a die hodierna computandum non
obmittant.

L V.

Item, quod quando praefati notarii re-
cipiant testamentum aliquod seu ultimam
voluntatem alicujus personae ecclesiae
vel saecularis, sub sigillo curiae Aduensis
illud infra quadraginta dies a tempore re-
ceptionis testamenti post mortem testato-
ris grossare, & in formam redigere, ac
dicto sigillo sigillare sub poena praedicta
faciant & procurent, ut perinde in papi-
ris dictae curiae registretur, ut citius ex-
ecutioni demandetur ad exonerationem ani-
mae testatoris, & commodum personarum,
ecclesiarum & locorum, quibus legata pia
& alia erunt facta.

L VI.

Cum secundum jura canonica & anti-
quorum patrum constitutiones, sacerdoti-
bus & clericis in sacris ordinibus consti-
tutis verum sit, ne clerici laicorum
fiant ministri, nec in rebus eorum tabel-
liones seu procuratores generales existant.
E Et quia indignum est eis clericis ab ec-
clesia subveniri, per quos constat in ec-
clesia scandalum generari: attendentes
etiam doctrinam apostoli dicentis, *nemo
militans Deo implicet se saecularibus negotiis*:
& qui saeculariter agit ab ecclesiastico
fiat ministerio alienus, pro eo quod offi-
cio clericali neglecto, fluctibus saeculi ut
potentibus placeat se injungit; omnibus
viris ecclesiasticis nostrae Aduensis dioecesis
in sacris ordinibus constitutis propterea
inhi-

Anno 1461. Inhibemus sub excommunicationis pœna & viginti librarum Turonensium elemosynæ prædicti reverendissimi patris applicandarum, ne de cetero ministri laicorum fiant: nec in rebus eorum tabelliones & procuratores generales existant, nec intendant quovis modo, nec aliqua officia secularia exercere quomodolibet procurent.

LVII.

De residentia.

Quamvis ius commune necessitatem residentii imponat omnibus qui beneficia vel officia obtinent ecclesiastica, quibus inest divinum officium in celebrando semel in die aut pluries ibidem, sive in hebdomada, mense, vel anno quolibet incumbat talis celebratio, vel alia efficiendi ministeria; prædecessoresque dicti reverendissimi patris domini cardinalis Eduensis episcopi varias ac diversas pœnas ad hunc finem contra deficientes sæpe promulgaverunt, aliquando suspensionem, aliquando perditionem fructuum, aliquando privationem beneficii: nihilominus tamen, devotione frigescente, & cura debiti officii postposita, in hac diocesi, quasi nullus ex præmissis restat fructus. Quapropter præsentis edicto decernimus, quacumque personas ecclesiasticas beneficia, vel officia ecclesiastica obtinentes, qualiacumque sint, vel curata, vel non curata, dignitates, personatus, officia, præbendæ, capellanæ, oratoria, vel alia quælibet, sub nomine & titulo beneficii creata: quibus ex fundatione, statuto, vel consuetudine, aut alias debetur residentia personalis ratione & ex causa ibi celebrandi, seu alias divinum officium exercendi inibi, ut personaliter residentur & divinum officium quod incumbit exerceant devote, prout fundatio, statutum, consuetudo, vel alia ordinatio exigit. Quod si in animarum suarum periculum infra festum Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis proxime futurum divinum cultum prætermittentes residere personaliter ex debitoque officium quod incumbit exercere non curaverint, extunc in antea eo ipso sint privati auctoritate præsentis constitutionis synodalis, dicto termino adveniente, pœnam trium marcharum argenti, & excommunicationis nihilominus incurfuri, & restitutionem omnium fructuum a tempore quo residentiam hætenus obtulerint, non obstante quacumque pluralitate aliorum beneficiorum vel alia excusatione minus justa, nisi dispensationem vel aliam rationabilem cau-

Anno 1462. sam ex evidenti necessitate vel utilitate beneficii, vel prerogativa personæ per nos vel per superiores nostros concessas sufficienter ostenderit infra dictum tempus.

LVIII.

Plerumque ad civitatem & diocesim Eduensem aliunde veniunt peregrini & advenæ, quorum origo, mores, qualitas, professio penitus ignorantur: se gerentes in habitu vel officio pro clericis & sacerdotibus rite ordinatis, se divinis officiis temerarie miscendo, licet aliquando non sint in tali ordine, aut alias apostatæ sint, vel tales quibus celebrationem divinorum officiorum attentare interdictum est, ut de eorum ignorantia & delictis taceamus: eorum animabus providere volentes, periculisque aliorum obviare, interdicens districte prohibemus omnibus & singulis sacerdotibus, diaconibus, subdiaconibus, clericis quibuscumque & personis aliis quacumque sint, ne quis in civitate vel diocesi Eduensi, seu loco, vel parte earumdem se immiscere audeat in publico celebrationi divinorum officiorum, nec populo ecclesiastica præsumat ministrare sacramenta, sub pœna excommunicationis, quam incurrat ipso facto, auctoritate reverendissimi patris ac domini nostri domini cardinalis Eduensis episcopi, & trium marcharum argenti, vel incarcerationis per annum, ut luan in corpore qui non habent in ære. Curati autem & alii quibus pertinet, prædictos recipientes non approbaros, per dictum dominum cardinalem Eduensem episcopum seu ejus officialem pœnam suspensionis ab officio & beneficio per annum similiter incurrent: prædicta autem inhibitio, interdictum, pœna hujus statuti locum habent in eis qui approbati non fuerint per dictum dominum cardinalem episcopum vel ejus officialem.

De peregrinis ad divinum non admittendis.

LIX.

Plurimæ subjectorum sollicitudines nobis expositæ, & eorum interpellationes pro indemnitate rerum & quiete reipublicæ legem communem desiderant, quæ sufficiat non habentibus privatam remedium, si contingat denuntiationes & banna matrimoniorum quarumcumque personarum publicari, & publice nuntiari in ecclesiis, ut moris est, ne quis curatus,

Banna matrimonii quando publicanda.

1468. tus, rector, vel vicarius ecclesiarum parochialium nostrae dioecesis Eduensis ambigat deinceps quibus diebus celebrare debeat dicta banna, statuimus & ordinamus quod omnibus & singulis diebus dominicis dumtaxat & non aliis diebus dicta banna & denunciations matrimo-
niorum in ecclesiis denunciari & publica-
ri possint & valeant, dum populus affuerit in divinis officiis horis consuetis, inhibentes dictis curatis & rectoribus sub
pena excommunicationis & alia poena gra-
viori, si contrarium fecerint, ne alio
tempore vel aliis diebus dictas publicatio-
nes vel denunciations attentare audeant
vel praesumant.

L X.

Constitutio
de matrimonio
revo-
cata.

JOHANNES ROLIN permissione di-
vina cardinalis episcopus Eduensis omni-
bus nobis subditis salutem. Cuius consti-
tutiones & statuta in abusum cedunt sub-
ditorum, merito sint revocanda, & in
melius reformanda: constitutionem syno-
dalem ab officariis nostris nuper editam
quae sic incipit: *Quia plerique trepidant,*
&c. per quam in minori aetate duodecim
annorum constitutos & per decem annos
in dioecesi Eduensi residentes, ac in ea-
dem dioecesi natos, licet eorum parentes
aliunde venerint, absque nostro aut cu-
riae nostrae mandato matrimonialiter con-
trahere, aliaque sacramenta ecclesiastica
suscipere posse, & ad illa recipi debere
in civitate & dioecesi nostris praedictis
dicitur. Cuius quidem constitutionis pre-
textu, curati seu vicarii & alii recto-
res parochialium ecclesiarum civitatis &
dioecesis nostrarum praedictarum eadem
constitutione abutendo, & illam consti-
tutionem contra intentionem constitutio-
nis & constituentis extendendo, & inter-
pretando, indifferenter omnibus personis
petentibus praefata, tam matrimonium
quam alia sacramenta ecclesiastica confe-
runt. Quibus abusibus obviare cupientes
& praedecessorum nostrorum constitutioni-
bus antiquis inhaerere volentes, dictam
constitutionem per praesentes revocandam
duximus & revocamus & praefatas anti-
quas synodales constitutiones super hiis a
praedecessoribus nostris factas & approba-
tas observari volumus.

L X I.

JOHANNES ROLIN permissione divi-
na cardinalis episcopus Eduensis archidia-
conis, archipresbyteris, curatis, & ec-
clesiarum rectoribus, & omnibus nostris
subditis salutem. Sicut pia mater pro fi-
liorum salute semper anxia est, nec um-
quam quiescit, donec, si qua dissensio
inter ipsos sit, sopita fuerit: sic & nos
qui immerito praesidentiam obtinemus in
ecclesia Eduensi, omni studio desidera-
mus & optamus subditos nostros in unio-
ne pacis regere, & piam matrem eccle-
siam revereri, praecipua ipsius ad unguem
observare, & dissensionibus ipsarum ob-
viare, a paucis diebus citra nonnullae al-
tercationes inter subditos nostros exorta
sunt super colendis festivitatibus sancto-
rum, quibus differentiis obviare volen-
tes, quantum cum Deo possumus, ad
perpetuam rei memoriam statutis synodali-
bus nostris adherendo, ordinamus & praeci-
pimus omnibus subditis nostris, sub ex-
communicationis & omni alia poena in an-
tiquis ordinationibus praedecessorum nostro-
rum taxata, festa sequentia observare,
& ab omni opere servili abstinendo, vi-
delicet festum Nativitatis Domini, Ste-
phani prothomartyris, Johannis Evange-
listae, Circumcisionis Domini, Epipha-
niae Domini, Anthonii confessoris, Vin-
centii martyris, Conversionis S. Pauli apo-
stoli, Purificationis Beatae MARIE, Ca-
thedrae S. Petri, Mathiae apostoli, An-
nunciationis Dominicae, Resurrectionis Do-
mini cum diebus Lunae, & Martis se-
quentibus, Georgii martyris, Marci E-
vangelistae, apostolorum Philippi & Jaco-
bi, Johannis Evangelistae ante portam la-
tinam, Ascensionis Domini, Penthecostes
cum duobus diebus sequentibus, beatae
Trinitatis, & sanctae Eucharistiae, Bar-
nabae apostoli, Johannis Baptistae, apo-
stolorum Petri & Pauli, B. M. Magda-
lonae, Jacobi apostoli, Nazarii & Cel-
si, Petri ad vincula, Laurentii marty-
ris, Assumptionis B. Mariae Virginis, S.
Simpliciani in civitate & suburbis Eduen-
sibus, Bartholomaei apostoli, Decolla-
tionis S. Johannis-Baptistae, Beati Lazari
in civitate & suburbis Eduensibus, Na-
tivitatis matris Domini nostri, Exaltatio-
nis S. Crucis, Marthae apostoli, Ando-
chii in civitate & suburbis, Michaelis
archangeli, Leodegarii in civitate & su-
burbiis, Dionysii martyris, Lucae Evan-
gelistae, Simonis & Judae, omnium sancto-
rum,

Anno 1468

rum, S. Martini episcopi & confessoris, Andreæ apostoli, Conceptionis nostræ Dominæ, Thomæ apostoli, Patronorum ecclesiarum & illorum sub quorum vocabulis dotatæ sunt: non intelligentes quin alia festa secundum devotionem fidelium observari possint, sed non præcipiuntur observari sub poenis a iure ordinatis, nisi more solito. Et ne hoc salubre statutum seu constitutio synodalis conniventibus oculis sub dissimulatione transeat; injungimus omnibus archipresbyteris & ecclesiarum rectoribus nostræ civitatis & diocesis, sub poenis quinquaginta solidorum Turonensium, ut infra duos menses proximos quilibet in sua parochiali ecclesia hanc constitutionem de verbo ad verbum scriptam habeat authentice in pergamento in tabula lignea, ut ponant super altare, aut in loco eminenti, ut videntes videant, & de prædictis ignorantiam non habeant.

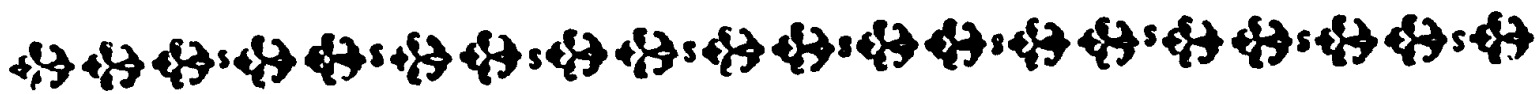
LXII.

Structuram
publicatio.

Noverint universi quod anno Domini M. CCCC. LXVIII. die vero Martis post octavas solemnitatis festi omnium sanctorum, quæ fuit quindecima mensis novembris, in synodo hyemali tenta in capella palatii episcopalis Eduensis per reverendum in Christo patrem dominum Anthonium Buissonis sacre theologie professorem, episcopum Bethlehemitanensem & priorem Anziaci & S. Rachonis Eduensis, & per egregios & circumspectos viros dominos Anthonium Jusz, utriusque juris famosum doctorem decanum Eduensem, & magistrum Guillelmum Mace abbatem secularem Cerviduni canonicum Eduensem & Autissioderensem, vicarios generales in spiritualibus & temporalibus reverendissimi in

Anno 1468.

A Christo patris ac domini domini JOHANNIS ROLIN permissione divina tit. sancti Stephani in Coelio-monte sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ presbyteri cardinalis episcopi Eduensis, in præsentia archipresbyterorum civitatis & diocesis Eduensis, seu eorum vices gerentium in eadem synodo congregatorum ac plurium aliarum personarum ecclesiasticarum & secularium inibi existentium lectæ & publicatæ fuerunt publice, notorie, alta & intelligibili voce per alterum notariorum infra scriptorum, omnibus scire & videre scientibus & volentibus præsentibus constitutiones synodales superius descriptæ & insertæ; nemine ad hoc discrepante; quibus constitutionibus synodalibus lectis & publicatis, ut supra, nobilis & providus vir Magister Guillelmus Lombardi in utroque iure licentiatu procuratorque generalis, & nomine procuratorio dicti reverendissimi patris, promotorque causarum officii curiæ sedis episcopalis Eduensis, petiit & requisivit nobis notariis subscriptis instrumentum seu instrumenta publicum seu publica sibi fieri, tradi, & deliberari: quod seu quæ eidem concessimus. Acta fuerunt hæc anno, die & loco prædictis, præsentibus venerabilibus & discretis magistris Hugone Majoris in sacra pagina professore, Philippo de Landes, Johanne Thorini, Guillelmo Boucheri, Guillelmo Groneti, Hugone de Salinis, canonicis Eduensibus virisque providis & discretis, magistro Benedicto Miloti, Johanne Vituzelli, Philippo Grignardi, Petro de Pisis juris peritus, nec non nobilibus & discretis viris Johanne Majoris, magistro Petro Pittoisi, dominis Petro Morisoti, Bartholomeo de Vevra presbyteris, & pluribus aliis in multitudine copiosa ad præmissa vocatis & rogatis.

ANNO
CHRISTII
1469.ANNO
CHRISTI
1469.

** E P I S T O L A P A U L I P A P Æ

Ad Lugdunensem archiepiscopum.

Venerabili fratri archiepiscopo Lugdunensi
Paulus papa II.

Communi-
onis D. De-
cheris O. B.
D. de Vion
d'Herouval
vir huma-
nissimus.

Venerabilis frater, salutem & apostolicam E benedictionem consueverunt prædecessores nostri Romani pontifices, annis singulis in die cœnæ domini sedentes pro tribunali in pontificalibus parati, assistentibus sibi venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, nec non archiepiscopis, episcopis, & aliis prælatis, similiter in pontificalibus constitutis, ex eminenti aliquo loco, audiente multitudine tam curialium & incolarum, quam peregrinorum ad urbem Romam eo tempore propter indulgentias & benedictionem apostolicam confluentium, ad majorem detestatio-

nem gravium quorundam criminum, quoscumque criminibus ipsis illaqueatos solenni publicatione cum candelis acensis, & deinde extinctis, & in terram projectis, excommunicatos denunciare; quem ritum & laudabilem consuetudinem nos quoque securi, tempore nostro observavimus, & observaturi sumus, nihilque hæstenus excommunicationi consuetæ addidimus, præter justissimam & omnino necessariam condemnationem obstinatæ perditionis filii Georgii de Pogiebrat, Hussitarum hæresim non modo pertinaciter tenentis, verum etiam illam totis conatibus defendentis. Cum autem non mirum sit nonnullos in provincia tua esse eisdem criminibus in supradictis bulla, & publicatione contentis irretitos, nemoque, quam-
vis

ANNO
CHRISTI
1469.

vis excommunicatio ipsa præter hujusmodi solennem publicationem singulis annis in propatulo aliquo ad tempus aliquod affigatur, itaut quicumque voluerint illa legere, vel inde exemplum transcribere optime possint, ne quisquam verisimiliter ubivis constitutus ignorantiam prætereundere valeat. Nos tamen pro debito pastoralis officii, ne ignorantia hujusmodi sub quavis excusatione præterendi possit, obviare, & quantum in nobis est etiam saluberrime in ipsa provincia tua providere cupientes, literas excommunicatorias, & publicationis originales cum præsentibus ad fraternitatem tuam transmittimus, eidem committentes, & in virtute sanctæ obedientie mandantes, ut ter saltem singulis annis tribus festis diebus infra missarum solennia, dum populus ad divina concurrerit, non solum in metropolitana, & aliis locis civitatis, & diocesis tue, sed etiam a singulis suffraganeis tuis in cathedralibus civi-

tatum, & diocesum suarum ecclesiis, per universam provinciam tuam palam & solenniter, alta & intelligibili voce, non tantum in Latino, sed etiam in materno & vulgari sermone, juxta idioma uniuscujusque loci, publicari facias, transmittens singulis ipsorum suffraganeorum unum transumptum ad literam originalis ipsius nostri, manu proprii notarii coram testibus, ac tuo pendenti sigillo roboratum. Cui quidem transumpto ex nunc, prout ex tunc, & e contra, decernimus & mandamus, ab eisdem suffraganeis tuis, & ab aliis quibuscumque, indubitam fidem tanquam eidem originali nostro, non obstantibus in præmissis omnibus contrariis quibuscumque, omnino adhiberi. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub anulo piscatoris, die 23. Februarii 1469. pontificatus nostri, anno quinto.

L. DATHUS.

ANNO
CHRISTI
1469.ANNO
CHRISTI
1470.ANNO
CHRISTI
1470.

STATUTA CURIÆ COLONIENSIS,

Edita per Reverendiss. D. Robertum archiepiscopum Coloniensem.

ROBERTUS Dei gratia sanctæ Colonienſis ecclesiæ archiepiscopus, sacri Romani imperii princeps elector, ac per Italiam archicancellarius, Vestphaliæ, & Angariæ dux &c. Quia (ut experientia didicimus) patroni causarum, advocati, procuratores & notarii, coram officiali nostro pro tempore existentes, a juris ordine sæpius deviarunt: propter quod & partes litigantes inutilibus expensis gravari, sententias super hujusmodi nulliter servato processu, in Romana curia annullari, & cassari sæpius contingit: Nos modum procedendi in causis quibuscumque coram dicto officiali pendentibus introducendum dare cupientes, habita desuper cum venerabili capitulo nostro, jurisperitis, & practicis consiliariis nostris deliberatione matura, statuimus, & ordinavimus, ac statuimus & ordinamus, ea quæ sequuntur.

In primis innovamus statuta bonæ memoriæ Theoderici archiepiscopi Colonienſis prædecessoris nostri, circa judicium ordinarium ordinem laudabiliter edita, præsertim circa habilitates personarum, advocatorum, procuratorum, & notariorum, & quæ causa censeatur summaria & levis, videlicet illa quæ non excedit summam duodecim florenorum auri electorum imperii: Reliquæ vero causæ super rebus dictam summam excedentibus, censeantur plenæ.

Item statuimus & ordinamus, quod causæ introductæ super rebus non excedentibus valorem octo marcarum Colonienſium, censeantur minimæ, etiam si inter pauperrimas personas ventilentur.

Item statuimus & ordinamus, quod in causis prophanis summaris servabuntur termini & modus procedendi, sicut in causis beneficiabilibus, decimarum, matrimonialibus, & usurarum, prout infra patebit.

De observatione terminorum in causis plenæ mere prophanis, & termini servandi in causis prophanis super summa excedente valorem duodecim florenorum Rhenensium.

Termini substantiales servandi in prima instantia.

Primus terminus substantialis necessarius est post citationem ad causam, seu post resolutionem monitorii, videlicet quod citetur reus ad libellandum ad secundam diem. Si tunc libellus non esset paratus, posset dari certa scheda, in qua iocohatus est libellus nondum perfectus, & obtinendi ad corrigendum ad primam diem, ut terminus servetur in primo termino præfixo, & iste terminus est communis utrique parti, ita quod licet tam actori, quam reo libellare, si vult. Libello realiter oblato, citetur pars adversa, vel præfigatur procuratori apud acta, terminus ad respondendum libello oblato, & ad litem desuper contestandam, & jurandum de calumnia. Primo ad primam diem juridicam, & iste terminus, quoad litem contestationem, & juramentum calumniæ, est communis. Secundo, ad idem, sub pœna excommunicationis ad primam diem. Tertio, ad idem, sub excommunicationis pœna; alioqui ad videndum partem adversam excommunicari, ob non responſionem libelli. Interea ostendatur libellus, & exceptiones, si datæ sint contra libellum, officiali, ut admitat libellum, vel rejiciat, & compellat ad litem contestandam ut moris est. Lite contestata, & jurato de calumnia, præfigatur parti terminus ad articulandum, qui etiam est communis utrique parti ad secundam. In quo si libellus fuerit articulatus, dispositivus & bonus, potest repeti libellus loco articulorum, vel potest fieri major specificatio in articulis, quam fuit in libello, de tempore, loco, &c. Alioqui si libellus fuerit narrativus, fiant articuli ad longum, concludendo ad primam petitionem datam in libello. Et tunc citetur ad-

ANNO
CHRISTI
1476

versarius ad dicendum contra articulos ad secundam. Quo termino servato, citetur adversarius, vel praefigatur terminus ad producendum omnia ad secundam, qui etiam est communis. Et in illo termino potest petere procurator admitti articulos suos ad probandum, parte presente adversa, vel etiam ad hoc citata, si absens fuerit, & desuper producere jura & testes. Si non habet, producat jura verbo, cum protestatione ad producendum eadem jura facto, suis loco & tempore opportunis. Et citetur adversarius ad dicendum contra ad secundam diem, & in illo accusetur contumacia: vel reus excipiat, si voluerit, si non habet negata parata, vel diem per officialem. Ultimo potest ad cautelam servari terminus ad declarandum, si aliqua essent dubia, ad secundam diem. Lapsis tunc terminis probatoriis assignandis, concludatur, & feratur sententia.

Termini in secunda instantia servandi.

Similiter in secunda instantia, nisi quod articuli dati in prima instantia, repetantur in termino ad articulandum: & quod omnes termini servati in prima instantia ad secundam, serventur in secunda & tertia instantia ad primam diem.

Termini super desertione appellationis.

Ad effectum pronunciandi super desertione sententiae, necessario servandi sunt termini ad docendum de diligentia persecutionis appellationis, primo, secundo, tertio, & quarto, ex superabundanti semper ad primam diem juridicam, & nullus alius terminus.

Termini super declaratione incursum censurarum alicujus mandati, vel canonis, seu statutorum.

Ad effectum quem declarandi incidisse in penas contentas in literis executorialibus vel inhibitionis, vel aliis quibuscumque, serventur necessario termini ad docendum se paruisse literis hujusmodi primo, secundo, tertio, semper ad primam diem: si tamen est prohibitio in inhibitione, ne tale quid fiat, necessarium est articulari, inhibitum post inhibitionem talia fecisse, & parte citata ad dicendum contra articulos super hujusmodi contraventione datos ad primam diem, absque litis contestatione admittantur, & probentur: & facta probatione, fiat declaratio.

Termini servandi in causis appellationum a gravamine.

In causa gravaminis, puta in omnibus gravaminibus, etiam habentibus vim diffinitivam, videlicet in causis appellationum interpositarum a sententia nullitatis quacumque, vel a sententia lata super desertione quacumque post dilationem producat appellatio, si actor vult servare terminos: vel repetatur, prout est in actis: & citetur adversarius ad dicendum contra, ad primam diem: & servato illo termino, accusata contumacia, citetur adversarius ad impugnandum, & justificandum ad primam diem. Illis terminis servatis, nihil plus est agendum, nisi ferre sententiam habitis actis.

Termini servandi super nullitate processus.

Sic tamen, quod si agitur super nullitate resultante ex eisdem actis, non est opus servare terminos: si autem debet constare de nullitate non ex eisdem actis, sed aliunde extra acta, tunc necessaria est libelli oblatio, litis contestatio, & terminorum observantia, sicuti in mere prophanis causis, etiam si principalis causa esset beneficalis vel sui natura summaria.

Termini in causis mere ecclesiasticis.

In causis beneficalibus, matrimonialibus, decimarum, usurarum, summariis fundata jurisdictione, servetur terminus ad libellandum, & jurandum de calumnia ad primam diem: & in illo termino detur libellus verbo a sine scripto, & juretur de calumnia, & citetur adversarius ad articulandum ad secundam. In quo termino dentur pro quacumque parte (quam voluerit) articuli, facto vel verbo, si articuli non sunt facti: & citetur adversarius ad dicendum contra articulos ad secundam diem. Et tunc accusetur contumacia nil dicentis contra articulos: quo termino servato, possunt peti articuli ad probandum admitti, & fieri probationes, si placuerit. Et si hoc fiat, sive non, nihilominus servetur terminus ad producendum omnia ad secundam: & deinde ad ducendum contra producta ad secundam diem: & tunc possunt dari articuli facto, si prius non fuerint dati, & fieri probationes per utrasque partes quem voluerint. Si autem aliqua partium subterfugit, instet pars petens expeditionem semper pro conclusione, ut supra.

Termini in eisdem causis in 2. & 3. instantia.

Similiter fiat in secunda instantia, nisi quod omnes termini serventur ad primam diem, praeterquam ad articulandum, qui servetur ad secundam diem: similiter fiat in tertia instantia, nisi quod omnes termini serventur ad primam diem.

Forma procedendi in minimis causis.

In minimis tamen causis intra duodecim florenos Rhenenses; vel circiter, vel super parvis injuriis verbalibus, nullus processus fiat. Sed dumtaxat juxta statuta deducantur in una parva scheda factum dispositive & clare per articulos, & citata parte ad dicendum contra ad primam diem. Illis admissis ad probandum, facta responsione, fiat probatio summaria: & in illis notarii non debent extendere terminos, nec registrum: sed abbreviare, quantum possunt, sicuti scribendo protocolium.

In causis confessati.

Insuper in causis confessati sive recogniti, servetur stylus hucusque servatus per viam monitorii.

In causis reddituum, & submissionum.

In causis reddituum & submissionum, incipiatur per monitorium, donec fiat resolutio.

ANNO
CHRISTI
1476

ANNO
CHRISTI
1470.ANNO
CHRISTI
1470.

CONCILIIUM BENEVENTANUM

Habitu die 24 Augusti 1470. a Corrado Capycio Archiepiscopo.

Edidit Card. Ursinus in Synodico Beneventano, ex exemplari in archivo
Metropolitano asservato.Edidit Card.
Ursinus in
Synodico Beneventano
asservato.

IN nomine Domini Jesu Christi Amen. Anno a natiuitate eiusdem millesimo quadringentesimo septuagesimo. Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & domini nostri Domini Pauli Divina providentia Papae secundi anno sexto, die vigesima quarta mensis Augusti, tertie indictionis.

Nos Corradus miseratione divina archiepiscopus Beneventanus, & in civitate Beneventana, ejusque districtu pro sancta Romana Ecclesia Gubernator universalis. Licet multitudinem libertatis naturaliter conditio suspiraret humana, quia tamen, ut plurimum examine rationis amisso in precipitium perverſe labitur voluntatis, datum est, ut vinculis disciplinae restricta sub jugo Domini obviam collum ponat, ut homo hominibus praeferatur ad motus illicitos loris justitiae refrenandos; attendentes quoque, quod in hac parte praesumus, plus solito propter corruptas affectiones hominum, invalentes nequicias, & audacias perverſorum, potest unicuique clero, & populo esse beatius nil, quam bono duce praevio bene duci, eo maxime quia nostri suscepti pastoralis regiminis, & praelationis debitum, & cura nos sollicitant, ut utilitas subditorum in illis precipiatur, propter quae animarum saluti consulitur; nunc novarum constitutionum, ordinationum & statutorum editione, nunc nostrorum praedecessorum haecenus constitutionum, & ordinationum interpretatione, confirmatione, & ordinatione, & quamvis adjectione plenitudo non egeat, nec firmitate, quod est firmum, confirmatur tamen interdum, non quod necessitas id exposcat, sed ut confirmantis animus clarescat: volentesque sollicite providere, ac cupientes quod nostri subditi a quibuslibet noxiis praeserventur illaesi, & ab eis omnia scandala removeantur, quia dum eorum scandala removemus, nos in eorum quiete quiescimus, & fovemur in pace; verum quia perverſorum audacia exigit, ut non sola prohibitione sumus contenti, sed etiam negligentibus poenam imponamus: ideo habita super hoc plena deliberatione una cum reverendis in Christo patribus suffraganeis nostris, ac venerabilibus viris Canonicis nostris, & Capitulo nostrae Ecclesiae Beneventanae hic in Synodo congregatis, ac de eorum consensu & voluntate omnes & singulas constitutiones, ordinationes, & statuta, factas & editas, facta & edita hujusmodi per nostros Praedecessores approbamus, & confirmamus; & considerantes quod magis timeatur, quod specialiter, quam quod generaliter demandatur, infraſcriptas declarationes, adjectiones eidem, ac de novo Constitutiones, & ordinationes auctoritate metropolitana facimus, & ordinamus, mandantes nihilominus ab omnibus praedictis dominis Episcopis, & qui pro tempore fuerint eorum, & nostris subditis, observari, legi, & recipi

sub poena & ad poenam nostro, & dictorum nostrorum suffraganeorum in eorum subditis arbitrio imponenda pro transgressione, ac praeter eam poenam, quae in eis particulariter apponitur in contrasacientes.

CAP. I.

Laicorum ministri, aut Procuratores, Clerici ne existant: Contrasacientes qua poena plebendi?

IN primis denunciavimus, notificavimus, & prohibemus omnibus & singulis Sacerdotibus, & Clericis nostrae civitatis, & dioecesis Beneventanae, ac nostrae totius provinciae, mandantesque nihilominus eidem singulis, ne Ministri laicorum fiant, nec in rebus eorum procuratores existant. Quod si postmodum facere praesumpserint, & occasione ipsius administrationis propter pecuniariam causam deprehendantur in fraude, decernimus, & declaramus eis minime ab Ecclesia subveniri, per quos constat in Ecclesia scandalum generari, ac eisdem nostro & nostrorum suffraganeorum, ac successorum arbitrio alias puniendos.

Ex cap. Sacerdotibus, ne Clerici, vel Monachi.

CAP. II.

Secularium quorumcumque negotia, & officia Clerici ne suscipiant. Poena in transgressores statuitur.

Item prohibemus, & interdicimus praedictis Sacerdotibus, & Clericis procuraciones villarum, aut jurisdictiones etiam saeculares, sub aliquibus Principibus & saecularibus viris, ut justitiarum eorum fiant, ac tabellionatus officium exercere praesument. Si quis autem adversus hoc venire tentaverit, quia contra doctrinam Apostoli dicentis: *Nemo militans Deo implicat se saecularibus negotiis, saeculariter agit*, ab Ecclesiastico decernimus ministerio esse alienum, pro eo quod officio clericali neglecto fluctibus saeculi, ut potestatibus placeat, se immergit.

Ex sed. doc. eodem tit.

ad Titos.

CAP.

ANNO
CHRISTI
1470.

CAP. III.

Regulares a sacro fonte infantes ne leventur. Parochi in Baptismo, Episcopi in Chrismatis ministerio eosdem non admittens.

Ex c. Perve-
nit ad nos
XVIII. q. 2.
c. non licet
c. Monachi,
de consecr.
4.

Item statuimus, præcipimus, & ordinamus, quod nullus Monachorum & Fratrum debeat contrahere compaternitatem cum aliquibus: & si de facto præsumpserint, ipsam compaternitatem sic contractam decernimus, & declaramus de jure non subsistere, nisi si eidem Monacho vel Fratri hoc competat ex debito officii: mandantesque nihilominus omnibus & singulis Ecclesiarum Rectoribus, & eorum locumtenentibus in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub excommunicationis poena, ut non debeant aliquem monachorum, sive Fratrum admittere ad suscipiendum de sacro fonte aliquem puerum: & similiter dictis dominis Episcopis, ut non debeant admittere aliquem Monachorum sive Fratrum in compatrem in confirmatione alicujus pueri sub poena nostro, & nostro C
successorum arbitrio eisdem imponenda.

CAP. IV.

Processio in alienam parochiam absque consensu Rectoris, aut privilegio Apostolico non est ducenda.

Ex c. Eccle-
sias XVII. q.
1. si unal-
quisque &c.

Item præcipimus, statuimus, & ordinamus, ut nullus, processionaliter ingrediatur parochiam alicujus Rectoris sine ipsius licentia sub excommunicationis poena, quam ipso facto volumus, & declaramus incursum contrafacientes, Apostolicis tamen privilegiis, semper salvis.

CAP. V.

Contra Presbyterum bigama benedicentem excommunicatio proponitur.

Ex c. de his
n XXXI. q. c.
cap. Capella
non de se-
cunda nup-
tias.

Item præcipimus, statuimus, & ordinamus, ut vir, aut mulier, ad bigamum transiens, non debeat a presbytero benedici, quia cum alia vice benedicti sint, eorum benedictio reiterari non debet, nisi in eo loco, ubi vigeret hujusmodi legitima, & approbata consuetudo, sub poena excommunicationis.

Concil. General. Tom. XXXII.

A

CAP. VI.

Duorum compatrum filii matrimonio jungi non possunt ei, qua compaternitatem inducis.

Item ad tollendum omnem ambiguitatem & opinionem aliquorum, quam dudum experti fuimus, decernimus, & declaramus, ac præcipimus, statuimus, & ordinamus, quod filii duorum compatrum, sive ante, sive post compaternitatem geniti, non possint, nec valeant matrimonium contrahere cum ea persona, per quam perventum est ad compaternitatem sub poena excommunicationis: si contrarium fuerit, decernimus de jure non subsistere.

ANNO
CHRISTI
1470.

CAP. VII.

Nisi per baptismum, aut confirmationem compaternitas non subsistit.

Item volentes malitiis & figmentis hominum obviare, præcipimus, statuimus, & ordinamus, ut nullus compaternitatem extra Sacramentum Baptismi, & Confirmationis, neque per largitionem vestis, ut vulgariter dicitur, *lo Cappiello*, neque per solam præstationem fidei sine Sacramento, vel alio aliquo modo contrahat sub poena excommunicationis, declarantes & decernentes per quidquid actum fuerit ad contrahendum compaternitatem extra dictum Sacramentum, compaternitatem de jure non subsistere.

CAP. VIII.

Suffraganei Episcopi, Abbates, ceterique, ut hic, ad provinciale Concilium quotannis accedent. Pena non accedentibus indicitur.

Item supplentes, adjungentes, & adjicientes constitutioni nostrorum Prædecessorum qua cavetur, quod omnes & singuli tam Episcopi, quam Abbates suffraganei & subditi, quam etiam Archiepresbyteri, Procuratores, Præpositi, & aliarum Ecclesiarum Rectores civitatis & diocesis nostræ Beneventanæ annis singulis uno die ante festum S. Bartholomæi de mense Augusti ad civitatem Beneventanam se conferre, & in eadem permanere personaliter teneatur ad Concilium celebrandum sub poena pecuniaria, prout in ipsa Constitutione continetur, ad quam referimus. Statuimus, præcipimus, &

Q 3 ordi-

ANNO
CHRISTI
1470.

ordinamus, quod dicti domini Episcopi suffraganei teneantur, & debeant venire, ut supra, sine alia monitione, & vocatione, sed solum præsentis Constitutionis tenore sub poena, & ad poenam interdicti ab ingressu Ecclesie, & Sacerdotalibus ministeriis, quam contravenientes ipso facto incurrant, cessante tamen legitimo impedimento, præter aliam poenam pecuniariam nostro, & nostrorum successorum arbitrio imponendam. Cæteri vero subditi, Abbates, Archipresbyteri, & Rectores, ut supra, in dicta Constitutione denominati, teneantur comparere personaliter, non dum in Synodorum Constitutionibus, sed in primis vespers dicti festi S. Bartholomæi, & in Missa interesse processionaliter superpelliceis indui in processione facienda in primis vespers, & in Missa sub poena, & ad poenam excommunicationis, & unius ducati in quemlibet contravenientem.

CAP. IX.

Synodales Constitutiones alteri non commodentur.

Item præcipimus, statuimus, & ordinamus, quod nullus prædictorum debeat commodare in dicta Synodo Constitutiones demonstrandas, & unusquisque habeat suas proprias, sub poena excommunicationis, & unius ducati.

CAP. X.

Synodales Constitutiones cuncti habeant infra mensem

Item præcipimus, statuimus, & ordinamus, quod unusquisque præsentis nostras Constitutiones, declarationes; & adiectiones capere debeat, & habeat, nostri rotundi sigilli impressione roboratas, infra mensem a die datæ præsentium, & adjungat aliis constitutionibus Prædecessorum nostrorum sub poena excommunicationis, & unius ducati. Amen.

Loco † Signi. ♀

ANNO
CHRISTI
1470.ANNO
CHRISTI
1471.

V I T A E T D E C R E T A
S I X T I P A P Æ I V .

ANNO
CHRISTI
1471.Sextus quando
papa fu-
it.

SIXTUS ex nobili gente Ruverea oriundus, & Franciscus antea nominatus, patriam relinquens, venit Patavium, ibique per vigintiquinque annos moratus, a Paulo II. Bessarionis Nicæni cardinalis rogatu ex ordinis Minorum generali ministro cardinalis factus, post obitum Pauli creatus est pontifex maximus anno domini 1471. quinto Idus Augusti, tempore Friderici III. Imperatoris. Cardinales quatuor legatos delegit: quorum tres ad reges Gallie Hungarie & Aragonie misit, ut ad pacem eos cohortarentur: quartum, post fœdus cum Fernando rege & Venetis initum, maritima classe in Turcas armavit. Sed uterque conatus irritus cecidit. Dehinc ut quorundam tyrannorum Umbrie audaciam comprimeret, Ferdinandi regis auxiliariis copiis Federicum, antea Montisfeltrii comitem, deinde a se grandiori nomine Urbini ducem appellatum, præfecit, quibus & Julianum nepotem cardinalem præposuit. Persecutus est Laurentium & Julianum Mediceos fratres, ex quo bellum intulit Florentinis. Inita societate cum Venetis, & Roberto Malatesta exercitus sui duce creato, Calabrie ducem prælio fudit. Conciliato sibi rege Neapolis, arma in Columnenses vertit. A Venerorum amicitia se subtrahens, sacris interdixit, & adversus eos cum aliis principibus societatem inivit. Liberale hospitium præbuit Palæologo Peloponnesi domino, despote Epiræ, reginis Cypri ac Bossinæ, qui Turcarum armis profugi, patriisque bonis spoliati, seles omnes eo contulerant. Idem quoque officium exhibuit Christierno Danorum regi, qui pari honore Sixtum persecutus est, eique in cubiculum rediunt excuntique semper adfuit, la-

vantique manus pelvim præbuit. Idem quoque præstitit Fernando, ducibusque Calabrie & Saxonie, qui Romam pietatis studio venerant. Censu Fernando remisit, dum tamen quotannis loco census equum egregie instructum phaleratumque persolveret. Beatum Bonaventuram in sanctorum catalogum retulit. Festis solennibus etiam diem conceptionis, præsentationis beatæ virginis, sanctæ Annæ, Josephi & Francisci adscripsit. Annum Jubilæi ad vigesimum quintum annum redegit. Cavit edicto, ne porphyretici lapides, neve marmorei ad prophanos usus e templis tollerentur. Ut Franciscani & Dominicani pacifice viverent, decrevit de conceptione virginis quamlibet adversantium opinionum sine hæresis vitio sustineri posse. Catholici regis nomen Ferdinando & Isabelle tribuit, officiumque inquisitionis in Hispania collocavit. Petrum affinem cardinalem sancti Sixti creavit. Hieronymo Forum Livii dedit, Antonio Ordelafo ademptum; & effecit, ut dux Iosubrum Catharinam naturalem filiam & Imolam ei in dotem daret. Sed infelicem habuit exitum vitæ. Occisus quippe est domi suæ in oculis Catharinæ uxoris. Sixtus ad ornatum elegantiamque conversus, urbem pulcherrimis elegantissimisque operibus excolere cepit, vias lateritias sternere, eaque loca reformare, quæ tenebrosa aut humida nimium, aut deformem civitatem, aut insalubrem reddebant; pontem sui nominis extruere, aquæ virginis ductum corrivare, celeberrimam Vaticanam bibliothecam libris undique conquisitis erigere. Ingens ecclesie propugnator, generosus indolis, liberalis, excelsi animi fuit. Primus venalia habuit curiæ officia, & nova ad-

lu.

ANNO
CHRISTI
1476.

lucrum excogitavit. Nonnulla conscripfit, quae A apud eruditos viros in precio sunt. Obiit septuagenarius, podagra aliisque curis vexatus, & sepultus est in Vaticano, anno domini 1484. pridie Idus Augusti, cum sedisset annos tredecim, & dies quatuor.

NOTA F. LAURENTII SURII.

Hoc loco adscribenda putavimus, quae Sixtus IV. pontifex maximus de conceptione sanctissimae virginis Mariae promulgavit & sanxit, quemadmodum in extravaganis libro tertio tit. de reliquiis & veneratione sanctorum legitur, propterea quod synodus Tridentina Sixti hujus venerationem secuta est. Verba synodi ejus haec sunt: *Declarat tamen haec ipsa sancta synodus, non esse suae inventionis, comprehendere in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur, beatam & immaculatam virginem Mariam Dei genitricem, sed observandas esse constitutiones felicitis recordationis Sixti papa IV. sub penis in ejus constitutionibus contentis, quae tenentur haec synodus. Ipsius igitur Sixti pontificis, ne longius ea, lecto, peccata cogaris, verba subjicimus, & primo quidem de festi conceptionis celebratione, deinde de penis in eo contentis, qui conceptionem ipsam oppugnant.*

ANNO
CHRISTI
1476.

DECRETUM SIXTI IV.

PONTIFICIS MAXIMI.

De festo conceptionis immaculatae virginis Mariae.

CUM praesentia excelsa meritorum insignia, quibus regina caelorum, virgo Dei genitrix gloriosa, sedibus praelata aethereis, sideribus quasi stella matutina perutilans, devotae considerationis indagine perscrutamur, & infra peccatoris arcana revolvimus, quod ipsa, utpote via misericordiae, mater gratiae & pietatis amica, humani generis consolatrix, pro salute fidelium, qui delictorum onere gravantur, sedula oratrix & pervigil, ad regem quem genuit, intercedit: dignum, quin potius debitum reputamus, universos Christi fideles, ut omnipotenti Deo, (cujus providentia ejusdem virginis humilitatem ab aeterno respiciens, pro concilianda suo auctori humana natura, lapsu primi hominis aeternae morti obnoxia, eam sui unigeniti habitaculum sancti Spiritus preparatione constituit, ex qua carnem nostrae mortalitatis pro redemptione populi sui assumeret, & immaculata virgo nihilo minus post partum remaneret:) de ipsius immaculatae virginis mira conceptione gratias & laudes referant, & institutas propterea in ecclesia Dei missas & alia divina officia dicant, & illis intersint, indulgentiis & peccatorum remissionibus invitare, ut exinde fiant ejusdem virginis meritis & intercessione divinae gratiae aptiores. Hac igitur consideratione inducti, ejusdem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus auctoritate confisi, auctoritate apostolica hac in perpetuum valitura constitutione statuimus & ordinamus, quod omnes & singuli Christi fideles utriusque sexus, qui missam & officium conceptionis ejusdem virginis gloriosae, juxta piam, devotam & laudabilem ordinationem dilecti filii magistri Leonardi de Nogarolis clerici Veronensis, notarii nostri, & quae desuper a nobis emanavit, missae & officii hujusmodi institutionem, in die festivitatis conceptionis ejusdem virginis Mariae, & per octavas ejus devotae celebraverint & dixerint, aut illis horis canonicis interfuerint:

quoties id fecerint, eandem prorsus indulgentiam & peccatorum remissionem consequantur, quam juxta felicitis recordationis Urbani IV. in concilio Viennensi approbatam, ac Martini V. & aliorum Romanorum pontificum praedecessorum nostrorum constitutiones consequuntur illi, qui missam & horas canonicas in festo corporis & sanguinis domini nostri Jesu Christi a primis vespertis, & per illius octavas juxta Romanam ecclesiam constitutionem celebrant, dicunt, aut missam officio & horis hujusmodi interfuerint, presentibus perpetuis temporibus valituris. Datum Romae apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ 1476. Kalendis Martii, pontificatus nostri anno sexto.

ANNO
CHRISTI
1476.
f. appo-
biam.

ALIUD DECRETUM SIXTI IV.

ANNO
CHRISTI
1476.

PONTIFICIS MAXIMI.

De eadem conceptione virginis Mariae

GRAVE nimis gerimus & molestum, cum sinistra nobis de quibusdam ecclesiasticis personis referuntur. Sed in eorum qui ad evangelizandum verbum Dei sunt deputati, excellentibus predicando commissis eo gravius provocamur, quo illi periculosius remanent incurrecti: cum facile deleri nequeant, qui multorum cordibus sic publice predicando diffusis & damnabilibus imprimuntur errores. Sane cum sancta Romana ecclesia de intemerata semperque virginis Mariae conceptione publice festum solenniter celebret, & speciale ac proprium super hoc officium ordinaverit, nonnulli, ut accepimus, diversorum ordinum predicatorum in suis sermonibus ad populum publice per diversas civitates & terras affirmare haecenus non erubuerunt, & quotidie predicare non cessant, omnes illos qui tenent aut asserunt eandem gloriosam & immaculatam Dei genitricem absque originalis peccati macula fuisse conceptam, mortaliter peccare, vel esse haereticos: ejusdem immaculatae conceptionis officium celebrantes, audientesque sermones illorum qui eam sine hujusmodi macula conceptam esse affirmant, peccare graviter. Sed & praefatis predicationibus non contenti, confectos super his suis assertionibus libros in publicum ediderunt, ex quorum assertionibus & predicationibus non levia scandala in mentibus fidelium exorta sunt, & majora merito exoriri formidantur in dies. Nos igitur hujusmodi temerariis ansibus ac perveris assertionibus ac scandalosis, quae exinde in Dei ecclesia exoriri possunt, quantum nobis ex alto conceditur, obviare volentes, motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblatam petitionis instantiam, sed de nostra mera deliberatione & certa scientia, hujusmodi assertiones predicatorum eorumdem & aliorum quorumlibet, qui affirmare praesumerent, eos qui crederent aut tenerent, eandem Dei genitricem ab originalis peccati macula in sua conceptione praeservatam fuisse, propterea alicujus haereticis labe pollutos fore, vel mortaliter peccare; aut hujusmodi officium conceptionis celebrantes, seu hujusmodi sermones audientes, alicujus peccati reatum incurrere; utpote falsas & erroneas, & a veritate penitus alienas, editoque desuper libros praedictos id continentes, quoad hoc, auctoritate apostolica

ANNO
CHRISTI
1483.

lica tenore presentium reprobamus & damnamus, ac motu, scientia & auctoritate prædictis statuimus & ordinamus, quod prædicatores verbi Dei, & quicumque alii, cujuscumque status, gradus aut ordinis ac conditionis fuerint, qui de cetero ausu temerario præsumpserint in eorum sermonibus ad populum, seu alias quomodolibet affirmare, hujusmodi sic per nos improbatas & damnatas assertiones veras esse, aut dictos libros pro veris legere, tenere vel habere, postquam de presentibus scientiam habuerint, excommunicationis sententiam eo ipso incurrant, a qua ab alio quam a Romano pontifice (nisi in mortis articulo) nequeant absolutionis beneficium obtinere. Item motu, scientia & auctoritate similibus, simili poenæ ac censuræ subjicientes eos qui ausi fuerint asserere, contrariam opinionem tenentes, videlicet gloriosam virginem Mariam cum originali peccato fuisse conceptam, hæresis crimen vel peccatum incurrere mortale, cum nondum sit a Romana ecclesia & apostolica sede decisa: non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus apostolicis contrariis quibuscumque, quibus communiter vel divisim a sede apostolica indultum existat, quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam ac expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Et ne de præmissis aliquando valeant ignorantiam allegare, volumus, quod locorum ordinarii requisiti præsentem litteras in ecclesiis consistentibus in eorum civitatibus, & suarum diocesium locis insignibus, dum major ibi multitudo populi ad divina convenerit, sermonibus ad populum mandent & faciant publicari. Præterea quia difficile foret præsentem litteras ad singula loca, in quibus expediens fuerit, deferre: etiam volumus, & dicta auctoritate decernimus, quod earundem litterarum transumpto manu publici notarii confecto, & authentico alicujus prælati ecclesiastici sigillo munito, ubique stetur, prout staretur eisdem originalibus litteris, si forent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ reprobationis, damnationis, statuti, ordinationis, voluntatis & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se noverit incursum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ 1483. pridie Nonas Septembris, pontificatus nostri anno decimotertio.

ANNO
CHRISTI
1471.

De primis archiepisc. Scotia, (id est, S. Andream, & Glasguensi) institutis a Sixto papa IV. anno domini 1471. qui fuit annus 2. Edwardi IV.

Pag. 709.
Tom II. col. 64. Brz.

NE apud Scotos male audiam, qui in referendis ipsorum antiquitatibus & rebus gestis, Anglos plerumque habent suspectos & exploratos: dabo quod ex suis auctor (pluribus sat antiquis gentibus, ut nostram raceam) de hoc tradidit: & primum de archiepiscopo S. Andree.

Dampier op. par. lib. 1. c. 14. pag. 64.

Exciso (inquit) Piætorum imperio, delatoque in Albione gentis illius nomine, Kennethus III. Abernetho sedem episcopalem Andropolim transiit, circa annum domini 850. mansitque is antistes in præcipuo honore pene 300 annis, diceba-

ANNO
CHRISTI
1471.

carque Maximus Scotorum episcopus. Ex eisdem annalibus (pura Scotiis) clarum. Post multa deinde sæcula, Jacobo III. rege vehementius instante, illius sedis antistes archiepiscopus & regni primas inauguratus a Sixto IV. sub annum 1471. Licet alii regni prælati indignarentur, frangerent, ac ingentes pecunia summas regi ad id impediendum offerrent. Append. histor. Scot. pag. 390. fuitque novi honoris primus præsul Patricius Grahamus (de quo in successione supra.) Et licet tamen quidem archiepiscopus institutus, exempta tamen juri Anglicano diu antea Scotica ecclesia, scilicet anno 1178. ut in vita S. Gilberti Moraviensis archidiaconi extat apud Polydorum Virgilium, Hovedenium, & alios.

Hæc ille: sed rationem qua adductus est Sixtus papa, ad novum hunc archiepiscopum instituendum non aperuit: Nos illam ex aliis recitabimus.

Hoc anno 1474. mense Septembris Patricius Graham episcopus S. Andree indulgentiam promulgavit, quia, ipsomet flagitante, suam in archiepiscopatum sedem papa jam crexerat. Quæstus enim est apud papam; quod cum archiepiscopus Eboracensis metropolitanus esset Scotia, saviretque sapiens bellum inter Anglos & Scotos, Scoti ad suum metropolitanum minime potuerunt pervenire: & hoc præsertim in appellationum causis. Papa igitur (ut quidam scribunt) consultis visum est, episcopum S. Andree primatum & metropolitanum Scotia constituere; ordinavitque duodecim alios episcopos Scotia ejus subesse primatus; qui remanentes, colligendas undecim mille marcas regi obtulerunt, ut ab eorum parte contra archiepiscopum ceterosque prælatos Romam hujus, negotii promovendi causa missos staret. Histor. Scotiæ ab Anglo Anglice conscripta, pag. 282. & a nobis sic Latine reddita.

De institutione archiepiscopatus Glasguensis, sic idem Scotus ibidem inferius.

Glasguensis archiepiscopus factus est sub eodem Jacobo III. rege, pallium concedente Sixto IV. pontifice primo sui pontificatus anno, i. e. anno 1471. Quod ei olim nomen fuerit urbi non constat, illud modo in confesso est, S. Kentigernum sedem ibi episcopalem habere frequentius solitum: quare ab eo episcopatus nomen accepit, ait Boethius lib. IX. hist. Scot. pag. 167. a quo tamen fundatio facta, & census assignati, apud me in incerto est. Academia etiam jure gloriatur, cujus auctor antistes quidam ipsius, &c.

Sub archiepiscopo S. Andree, sedes (inquit) sunt & suffraganei VIII.

Dunkeldensis. Dumblanensis.
Aberdonensis. Brechinensis.
Moraviensis. Rossensis.
Cathenensis. Orcadiensis.

Sub Glasguensi archiepiscopo suffraganei III.

Candidæ Casæ, seu Gallovidiæ.
Lismorensis, seu Argatheliæ.
Insularum Hebridum.

** BUL.

ANNO
CHRISTI
1476.

BULLA SIXTI IV.

Pro libertate clericorum & rerum suarum; & ne ipsi clerici per laicos arresantur, aut molestentur in personis seu rebus suis, &c.

Ex cod. MS.
in bibliot.
Cotton. sub
officij Cleo-
patri L. 2.

SIXTUS episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Officii pastoralis cum jubente & sacrorum canonum auctoritate prævia, sicut in judiciis secularium personarum illarum jura & privilegia per ecclesiasticas personas turbari nolumus; ita eis præjudicantibus juribus ecclesiasticis, quæ violare sine indignatione divini iudicii liceat nemini, debita correctione resistere cogimur, uti seculares ipsa sua sorte contenti, pro Dei honore & apostolicæ sedis reverentia alterius negotium præjudicialiter attemptare non præsumant, quod postmodum in æterna damnatione eos acrius luere conveniat. Cum itaque sicut ex venerabilium fratrum nostrorum primatum, archiepiscoporum, episcoporum, ac dilectorum filiorum abbatum, priorum, & aliorum prælatorum, & universi cleri regni Angliæ, & domini Valliæ, non sine gravi cordis nostri amaritudine lamentabili insinuatione percepimus, usque adeo hostis bonorum operum, & malorum terminator & discordiarum omni in regno & dominiis præfatis prævaluit astutia, quod nonnulli iniquitatis filii, sacerdotes & clericos tam religiosos quam seculares regni & domini prædictorum in dies falsis suggestionibus, de excessibus & criminibus coram iudiciis secularibus, eorumque officialibus & ministris infamant & accusant, & juxta vulgare patris præfati multipliciter perjurando indicant; ex quibus sic enormiter perpetratis, sacerdotes & cleri præfati carceribus publicis mancipantur, & pro eorum liberatione seculares, hujusmodi patrimonium Christi extorquent, eorumque beneficia, decimas & portiones, fructus, redditus, & proventus resignare atque aliis locare cogunt & compellunt; ac in beneficiis, domibus, & curis eisdem commissis, sine hujusmodi exactioibus & extorsionibus stare pacifice non permittunt, in totius fidei Christianæ & religionis opprobrium & gravamen, animarum suarum perniciem, ac sedis apostolicæ vilipendium non modicum. Nos igitur tantis malis & inconvenientiis, Deo nobis assistente propitio, ne de cetero perpetrentur, præsertim in dicto regno quod sacræ religionis tutamen & domicilium esse consuevit, quod cum Deo possumus obviare satagentes, primatum, archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, prælatorum, ac aliorum clericorum hujusmodi in hac parte supplicationibus inclinati hac irrefragabili & perpetuo valitura constitutione sanximus, ut quicumque per calumniam odii, malitiæ, invidiæ, doli, vel lucri causa, aliquem sacerdotem religiosum vel secularem; vel aliquem quemcumque in quibuscumque gradibus, ordinibus, vel dignitatibus constitutis, coram secularibus iudicibus eorumve officialibus, deputatis, sive ministris, accusare, indicare, & ad carceres sive publica opprobria vel spectacula trahi facere, bonave pensiones, decimas vel feoda, potentia, metu vel fraude, vel aliquo alio modo eos sic, ut præfertur, vendere, vel locare, aut resignare arctaverint seu coegerint, aut fieri pro-

A curaverint, ut præmittitur, estunc excommunicationis & anathematis vinculo eo ipso alligati & irretiti existant, reos se divino iudicio de perpetrata iniquitate fore scientes; a quibus sententiis & pœnis nisi per Romanum pontificem, aut loci diocesanum, nisi in mortis articulo constituti, præmissa tamen congrua satisfactione, absolvi non possint seu valeant, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis; necnon bonæ memoriæ Ottonis & Octoboni olim in dicto regno apostolico sedis apostolicæ legatorum, ac in provincialibus synodis & conciliis generalibus vel specialibus editis, ceterisque contrariis quibuscumque; volumus autem quæcumque concessionibus seu indulgentiis de absolventi eos, seu eligendi confessores in casibus reservatis, qui eos absolvant, per nos vel sedem apostolicam concessis & impostum concedendis, talibus nullatenus suffragentur: Quodque omnes archiepiscopi, episcopi dicti regni, ac etiam domini Valliæ, annuatim præsentem litteras vel eorum transumptum in primo die dominico quadragesimæ perpetuis futuris temporibus sub suspensionis pœna, in eorum cathedralibus & aliis ecclesiis ubi major pars populi aderit, publice per se vel alium seu alios legere & exponere ac publicare, seu exponi, legi & publicari facere teneantur, ut ignorantiam præmissæ constitutionis nullatenus prætereant, & ab hujusmodi injuriis malis, si gehennam incendii evitare voluerint, fidelius valeant abstinere. Et insuper quia difficile foret præsentem litteras singulis exhibere, volumus, & eadem auctoritate decrevimus, quod ipsorum transumptum manu publica & sigillo alicujus episcopi vel superioris ecclesiæ vel curiæ munito, tanquam præfatis litteris originalibus plena fides adhibeatur, & perinde stetur, ac si dictæ originales litteræ forent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam nostræ constitutionis, voluntatis, & decreti infringere vel ei ausu temerario contraire: Siquis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursum. Datum Romæ apud sanctum Petrum anno incarnationis dominicæ MCCCCLXXVI. quinto decimo Kalendas Junii, pontificatus nostri anno quinto.

EJUSDEM SIXTI PAPER IV.

Damnatio quorundam propositionum a Petro de Osma & aliis temere proditarum, præsertim circa peccatorum confessionem, & alia sanctæ Romanæ ecclesiæ sacramenta.

Sixtus episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Licet ea quæ de nostro mandato rite fiunt, plenam obtineant roboris firmitatem; tamen illis interdum nostri muniminis robor adjicimus, ut eo firmius illibata persistant, quo magis nostro fuerint præsidio communita. Dudum siquidem ad audientiam nostram deducto, quod a modico tunc decurso tempore citra, in Hispaniarum regnis, & præsertim in Universitate Studii Salmantini, fuerant & adhuc erant, nonnulli iniquitatis filii, qui quasdam falsas, sanctæ Catholicæ fidei contrarias, erroneas, scan-

ANNO
CHRISTI
1476.

Ex Hard.
Concil. t. 9.
p. 1498.

ANNO
CHRISTI
1479.

scandalosus, & male sonantes propositiones, A
præsertim circa peccatorum confessionem, &
ecclesiastica sacramenta, in Studio hujusmodi,
& in frequentissimo hominum conventu, veras
esse publice affirmare, & pertinacissime susten-
tare ac defendere; apertissimas sacre Scripturæ
auctoritates eorum erroribus repugnantes, illa-
rum rectum, clarum, & apertum sensum,
falsis eorum interpretationibus impudenter vio-
lando resellere; hujusmodi quoque eorum fal-
sa dogmata, manifeste hæreticæ pravitatis la-
bem continentia, in aliorum mentes inserere,
& simplicium animas illaqueare; & ut illa in
plurium notitiam pervenirent, & in perpetuum
de illis memoria haberetur, libros componere;
& in publicum, ut illos legendi omnibus esset
facultas, tradere præsumplerunt eatenus, &
præsumebant; Nostunc venerabili fratri nostro
Alonso archiepiscopo Toletano per alias no-
stras litteras commisimus, ut assumptis secum
aliquibus in Theologia Magistris, & aliis vi-
ris litteratis; vocatis iis, qui propositiones
ipsas veras esse affirmare nisi erant, & nite-
bantur in dies; & auditis quæ ipsi pro illarum
veritate, & alii Christi fideles ad dilucidan-
dum earum falsitatem deducere vellent; an quæ
in propositionibus hujusmodi continebantur,
falsa, & fidei præfatis contraria, erronea, &
male sonantia existerent, auctoritate nostra
decideret, & declararet; & declaratione hujus-
modi facta, illos qui in præmissis culpabiles
esse reperiret, si juxta sanctorum Patrum insti-
tuta & canonicas sanctiones se emendare, &
depositis de cordibus eorum totaliter erroribus
prædictis ad ecclesiam unitatem, hæreticæ labe
hujusmodi abjurata, redire; & juxta declara-
tionem suam tales propositiones esse scandalo-
sas, falsas, & hæreticas, ac male sonantes
fateri, & desuper confectum librum hujusmo-
di retractare & cum effectu refutare recularent;
& in illis, eorumque erroribus pertinaciter in-
sistere vellent; hæreticos, ac censuris ac pœ-
nis in tales a jure promulgatis irretitos esse de-
cerneret, plena sibi auctoritate concessa, prout
in nostris inde tunc confectis litteris, plenius
continetur.

Postmodum vero, sicut accepimus, præfa-
tus archiepiscopus, ad executionem dictarum
litterarum, earum forma servata rite proce-
dens, dilectos filios, Petrum de Prexamo, &
Petrum de Ocanno, ac Petrum de Caloca,
necnon Didacum de Betonno, Martinum quo-
que Alphonfi de la Torre, magistros; & Pe-
trum Didaci de Costanna, & Joannem de Quin-
tanapaglia, licentiatos in Theologia; necnon
Telliium de Buendia Toletanum, & Vascunum
de Piteia de Talavera, in eadem ecclesia ar-
chidiaconos, Marchiones; & Thomam de
Cuenza, & Joannem de Medina, Decretorum
Doctores; & Garfiam Fernandi de Alcalá in
eisdem Decretis Licentiatum; & alios quam-
plures Magistros in Theologia, & Doctores,
& Licentiatos in eisdem Decretis; alios quo-
que quamplurimos doctos & Licentiatos litte-
ratos viros, ex diversis regnorum prædictorum
locis; pariter & dilectum filium Petrum de
Osma, propositionum prædictarum auctorem,
ejusque sequaces, coram se ad suum oppidum
de Alcalá, Toletanæ diocesis, evocari fecit;
& dicto Petro de Osma, ac sequacibus, mini-
me comparentibus, debito tempore expecta-
tis; matura super omnibus propositionibus præ-
dictis deliberatione præhabita; de unanimi

consilio & assensu Magistrorum & Doctorum
prædictorum, declaravit illas propositiones,
per quas Petrus de Osma & ejus sequaces præ-
dicti pertinaciter affirmare non verentur, Con-
fessionem peccatorum, ex universalis Ecclesiæ
realiter statuto, non divino jure compertum
fore: Et peccata mortalia, quoad culpam &
pœnam alterius sæculi, absque confessione, so-
la cordis contritione; pravæ vero cogitatio-
nes sola displicentia deleri: Et quod confessio
secreta sit, necessario non exigi: Et non pe-
rfecta penitentia consistentes absolvi non debe-
re: Et Romanum Pontificem Purgatorii pœnam
remittere, & super his quæ universalis Eccle-
sia statuit dispensare non posse. Sacramentum
quoque penitentis, quantum ad collationem
gratis, naturæ, non autem institutionis novi
aut veteris Testamenti existere: & alias, quas
propter earum enormitatem (ut illi, qui de
eis notitiam habent, obliviscantur earum; &
qui de eis notitiam non habent, ex præmissis
non instruantur in eis:) silentio prætereundas
ducimus; falsas, sanctæ Catholicæ ecclesiæ fi-
dei contrarias, erroneas, & scandalosas, ac
a fidei veritate alienas, ac sanctorum Patrum
decretis & Apostolicis constitutionibus contra-
rias fore, manifestam hæresim continere, di-
ctarum litterarum & per illas sibi concessæ fa-
cultatis vigore declaravit, & pro talibus ha-
beri & reputari debere decrevit, prout in qui-
busdam authenticis scripturis desuper confectis
plenius continetur.

Et demum præmissis, sicut præfertur, ge-
stis, & propositis in Consistorio coram nobis;
Nos dilectis filiis nostris Stephano tituli sanctæ
Mariæ in trans-Tiberim, & Joanni tituli S. Pra-
xedis, presbyteris Cardinalibus commisimus,
ut de præmissis gestis per ipsum archiepiscopum
diligenter se informarent; & quæ invenirent,
nobis, & aliis fratribus nostris sanctæ Roma-
næ ecclesiæ Cardinalibus referrent. Qui tam
zelo fidei, quam ut nostris parere mandatis,
onus hujusmodi promptissima voluntate
suscipientes, cuncta diligenter rimarunt; &
quæ invenerunt, nobis & aliis fratribus no-
stris memoratis fideliter retulerunt; propositio-
nes præfatas erroneas fore, pluribus auctori-
tibus & rationibus, præter illas, quas in Ar-
chiepiscopi processibus invenerunt, etiam de-
monstrantes, zelo fidei memoratæ.

Nos igitur, ad quem spectat erroris hujus-
modi extirpare, habita eorumdem sanctæ Ma-
riæ in trans-Tiberim, & sanctæ Præxedis Car-
dinalium relatione prædicta; ipsius Archiepis-
copi solertiam & diligentiam in præmissis plu-
rimum in Domino commendantes; ex certa
scientia, Archiepiscopi declarationem, & de-
cretum hujusmodi, & prout illa concernunt,
omnia & singula in scripturis prædictis Archie-
piscopi super præmissis confectis contenta, au-
thoritate Apostolica tenore præsentium, de co-
rundem referentium & aliorum fratrum nostro-
rum unanimi consilio & assensu laudamus, con-
firmamus, approbamus, ac præsentis scriptis
patrocinio communimus; suppletes omnes &
singulos defectus, si qui forsitan intervenerint
in eisdem.

Et nihilominus pro potioris cautelæ suffra-
gio, omnes & singulas propositiones prædictas,
falsas, sanctæ fidei catholicæ contrarias, er-
roneas, & scandalosas, & ab evangelica ve-
ritate penitus alienas, sanctorum Patrum quo-
que decretis & aliis Apostolicis constitutionibus
con-

ANNO
CHRISTI
1479.

ANNO
CHRISTI
1479.

contrarias fore, ac manifestam heresim contine-
re, dicta auctoritate declaramus. Prefato
quoque Archiepiscopo scientia & auctoritate
predictis committimus & mandamus, ut con-
tra dicti Petri de Osma sequaces predictos, si
huiusmodi heresim, in quam prolapsi sunt,
abjurare, & eundem Petrum, prout erran-
tem secuti sunt, errores suos abjurantem & se
emendantem sequi recusaverint, aut malitiose
distulerint, juxta predictarum aliarum nostra-
rum litterarum continentiam, tamquam hereti-
cos procedere non omittat.

Et ut gesta per eum probe & laudabiliter,
zelo fidel, de mandato nostro, & per nos
merito approbata, ad omnem illarum incola-
rum partium notitiam facilius perveniant; qua
habita possint seipos, ita ne in predictos pro-
labantur errores, liberius custodire: presen-
tes nostras litteras, cum processu per eum ha-

bito, ac dicti Petri abjuracione, singulis il-
larum partium episcopis significare non omit-
tat; qui post significationem eandem, clero &
populo suarum civitatum & diocesium ea pu-
blicari procurent; & generaliter omnia faciant,
quæ pro huiusmodi heresis extirpatione neces-
saria fuerint, seu quomodolibet opportuna vi-
debuntur. Non obstantibus constitutionibus &
ordinationibus Apostolicis, ac omnibus illis,
quæ in dictis litteris volumus non obstare, ce-
terisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo,
etc. nostre laudationis, confirmationis, & ap-
probationis, communitationis, declarationis,
commissionis & mandati paginam infringere,
etc. Si quis, etc. Datum Romæ, apud san-
ctum Petrum, anno Domini millesimo quadrin-
gentesimo septuagesimo nono, quinto Idus Au-
gusti, Pontificatus nostri anno octavo.

ANNO
CHRISTI
1479.ANNO
CHRISTI
1473.Ex Card. de
Aguirre Cõ-
cil. Hisp.
Tom. j. p.
671.

CONCILIUM MATRITENSE

ANNO
CHRISTI
1473.

Præsidi D. Roderico de Borgia Cardin. Legato, celebratum
anno Domini 1473.

IN Hispaniæ Sacerdotes invaserat pudenda li-
terarum incertitia, usque eo ut pauci Latine
scirent, ventri gulæque servientes: avaritia
rapaces in Ecclesia Dei manus injecerat: &
quod olim emere Sacerdotia Simonia erat, tunc
industria censebatur. Neque intelligebant cæ-
ci Principes, cæcioresque Pontifices, irato
Deo fieri hoc commercii genus: quod facias,
an patiaris, perinde est. Habito Madriti ad
principium anni 1473. conventu Episcoporum
ac Sacerdotum evocatorum a Roderico Cardi-

nale Vice-Cancellario, in Hispaniam misso
pro negotio belli Turcici, & pace inter Re-
ges concilianda; predicto incertis malo medi-
cinæ faciendæ ratio excogitata est, ut impe-
traretur a Pontifice Romano, uti in singulis
Ecclesiis Cathedralibus bini Canonicatus insti-
tuerentur, suffragii Episcopi & Collegii, quo-
rum alter Theologo, alter jure consulto obve-
niret. Cujus impetrati Pontificii diplomatis
præcipuam partem Mariana huiusmodi narratio-
ni suæ inseruit.

CONCILIUM TOLETANUM

* Ideoque a
quibusdam
dicitur con-
cilio.

In oppido quodam Hispaniæ de " Aranda, ad reformandos cleri populique
mores celebratum anno domini MCCCCLXXIII. tempore
Sixti Papæ VI.

TITULI CAPITULORUM.

- I. Quod archiepiscopi provincialia in biennio, & episcopi synodalia annuatim saltem concilia celebrent.
- II. Quod rectores ecclesiarum habeant in scriptis articulos fidei etc. & publicent populo.
- III. Quod non promoveantur ad sacros ordines non scientes loqui Latinaliter.
- IV. Quod non admittantur clerici aliarum diocesium sine literis commendatitiis.
- V. Quod prelati non incedant publice sine roseto, nec induantur sericis vestibus, nec calcient seculares albos; & quod ad mensam ipsorum legantur sacra scriptura.
- VI. Quod non induantur clerici vestibus sericis rubris vel viridibus, nec calcient seculares albos, vel borsegnes albos vel rubeos, nisi cum nigris desuper secularibus.
- VII. Quod observentur dies dominici & festivi.
- VIII. Quod clerici non induantur luteis vestibus.
- IX. Processus qui debet fieri contra clericos qui publice tenent concubinam.
- X. Quod non scienti loqui Latinaliter non conferantur parochiales ecclesia, nec canonicatus & dignitates.
- XI. Quod clerici non ludant ad taxillos.
- XII. Quod episcopi etc. & sacerdotes saltem in anno celebrent.
- XIII. Quod nulli predicent sine licentia prelatorum, & quod quæstores legant dumtaxat litteras quas sibi concesserint diocesani, nihilque aliud proponant.
- XIV. Quod clerici in minoribus deferant tonsuram unius regalis, & habitum congruentem; alioquin perdant privilegium: & quod licentia ordinum presententur coram diocesani.
- XV. Quod clerici in sacris ordinibus constituti aut beneficiati non vivant cum dominis temporalibus ad auxilia armorum prestanda.
- XVI. Quod non fiant nuptia, nec carnales com-
mix-

ANNO
CHRISTI
1473ANNO
CHRISTI
1473

- mixtiones, nec solemnitates tempore a jure ve-
tito.
- XVII. Quod qui clandestine contraxerint, nisi mi-
nus quinque testes adfuverint, excommunicatio-
nis sententiam incurrant.
- XVIII. Quod qui violenter occupaverint possessiones
beneficiorum, sint excommunicati ipso facto.
- XIX. Quod non fiant in ecclesiis representationes in-
honestæ, dum divina aguntur.
- XX. Quod decedentes in duello careant ecclesiastica
sepultura, & non dicantur pro eis divina,
nec recipiantur oblationes.
- XXI. Quod prohibentes tracturas decimarum &c.
sint excommunicati.
- XXII. Quod raptores careant ecclesiastica sepul-
tura.
- XXIII. Quod excommunicatus in una diocesi evi-
tetur in aliis.
- XXIV. Quod civitas vel villa de qua clerici fue-
runt expulsi, subjaceant interdito.
- XXV. Quod ordines gratis concedantur.
- XXVI. Quod pena supradicta contra beneficiatos
habeant locum etiam in rectoribus & digni-
tatibus.
- XXVII. Quod episcopi in suis diocesis absolvant
a censuris predictis.
- XXVIII. Quod hæc constitutiones infra duos men-
ses publicentur, & deinde post quadraginta
dies obligent.
- XXIX. Quod ponantur testes synodales in qualibet
diocesi per prelatos, &c.

CONSTITUTIONES REVERENDISSIMI IN
Christo patris ac domini Alphonsi Carrillo archi-
episcopi Toletani, edita in provinciali concilio per
eum in oppido de Aranda cum suis suffraganeis
celebrato.

P R Æ F A T I O.

Quoniam a nascentis origine mundicia ipsa
humana conditio decliva ad malum fuisse
dignoscitur, lex ideo prodita est, quæ mortali-
um devios motus sua virtute reprimeret, ip-
sosque suo dirigeret conditori. Sed quia adhuc
ipsa novas semper conatur edere formas, qui-
bus quæque sanctio etiam maturo digesta con-
silio non sufficit providere, ex quo morum sub-
versio in clero & populo frequenter obrepit,
fuisse noscitur saluberrima superiorum auctori-
tas, quæ novarum promulgationibus legum
mortalium novis machinationibus in dies occur-
rat, ac providi cultoris sarculo extirpet vitia,
virtutes inerat, moresque reformet. Hoc sane
cælitus edocti intuentes canonum conditores,
providere decreverunt, sacrosancta ipsa provin-
cialia concilia per metropolitanos antistites cum
eorum suffraganeis annis singulis celebranda.
Sed, proh dolor, generis inimicus humani tot
calamitatum pressuris, totque turbationibus &
ærumnis universam replevit Hispaniam, ut tam
pium sanctumque opus efficere, ac longissimis
citra temporibus anterioribus nostris, & nobis
penitus sit adempta facultas, ita ut eadem sa-
cra concilia, illorumque auctoritates pene ob-
ducere videatur oblivio in ecclesiæ jacturam non
modicam & fidelium animarum. Nunc ergo nos,
quem licet immeritum in patriarchali Toletana
sede, ac in universis Hispaniarum provinciis di-
vina dignatio prætulit in primatem, amplissi-
ma ipsa sollicitudinis parti humeris nostris impo-
sita, qua nedum super suas oves, sed super il-
larum pastores ab ipso domino, cujus judicium

A imperscrutabilia sunt, nos conspicimus confi-
tutum. Sæpenumero pulsavit cor nostrum inter
hujus mundi pressuras, quibus pro tuenda ju-
stitia & republica dirigenda temporum causante
malitia incessante urgentur, id modicum otii,
quo negotiorum moles nos respirare concedit,
altissimo dedicare, ut in ejus vineæ cultura,
præsertim circa præmissa, totum id quod sit pos-
sibile peragamus, in ipso non ab re fiduciam
obtinentes, qui etiam in mediis fluctibus,
quemadmodum est pollicitus, sponsam suam
non deseret prædilectam; diffidorumque vepri-
bus ac vitiorum tribulis amputatis, fructus dul-
cis subsundet: quo in consortio illorum, quo-
rum vices gerimus, fruatur in excelsis. Hæc
B igitur, redemptoris nostri postulato suffragio,
effectui mancipantes, Nos Alphonsus Carrillo
misericordie divina archiepiscopus Toletanus,
Hispaniarum primas, ac regnorum Castellæ ma-
jor cancellarius, reverendos in Christo patres
dominos episcopos comprovinciales & suffraga-
neos nostros, ac nostrum & eorum capitula,
illorumque venerabiles procuratores ad oppi-
dum hoc de Aranda nostræ provinciæ & Oxo-
menis diocesis, per nostras patentes literas
fecimus convocari, & una cum eisdem suffraga-
neis, ac in suorum capitulorum præsentia præ-
dictorum, super morum reformatione, aliisque
Dei cultum & salutem tangentibus animarum,
& concilium provinciale deliberavimus celebra-
re. In eo constitutiones edidimus infra scriptas,
C die videlicet quinta mensis Decembris de anno
domini 1473. quo die concilium præfatum ex-
tinit terminatum.

C A P I T U L A.

I.

CANDOR æternæ lucis Christus Je-
sus, qui ecclesiam suam nova sem-
per prole fecundat, sanctorum patrum &
antistitem corda splendore suæ gratiæ cle-
menter illustravit: eosque in domo domi-
ni ideo divina potestas ceteris præferre ab
alto decrevit, ut ab eis salutaria prodeant
statuta, quibus velut uberrimis fontibus
tota terra irrigata redemptori nostro red-
dat fructum suum. Quia vero sacrorum
canonum institutis sancitum novimus ab
antiquo, per metropolitanos antistites cum
suis suffraganeis provincialia concilia annis
singulis debere celebrari: nos pari ratione
sacro approbante concilio statuimus, ut
idem metropolitani cum suffraganeis suis,
per se vel per alios, quatenus de jure con-
ceditur, ipsis legitime impeditis, concilium
provinciale loco & tempore opportu-
nis saltem in biennio, & episcopi nostri in
suis diocesis synodale annuatim cele-
brent: & si hoc negligenter omiserint, tam-
diu ab ingressu ecclesiæ sint suspensi, do-
nec negligentiam suam archiepiscopus pro-
vincialis, & episcopi synodalia concilia ce-
lebrando purgaverint: adjicientes, quod
episcopi qui vocati per metropolitanum ad
eadem concilia venire neglexerint, nisi ca-
noni-

ANNO
CHRISTI
1471.

nonico, evidenti & inevitabili impedimen-
to fuerint, præpediti, eo ipso similiter ab
ingressu ecclesie per tres menses sint sus-
pensi: & nihilo minus sic impediti, ut
præmittitur, procuratores suos sufficientes
& instructos ad ea quæ in concilio expedi-
dienda erunt, & cum quibus de impedi-
mento hujusmodi fidem & probationem in-
dubiam faciant, mittere teneantur: alias
ipso facto eandem suspensionem & ducento-
rum florenorum pœnam incurrant, ex-
pensis concilii applicandam.

II.

Arma militiæ nostræ adversus spiritua-
les nequitiæ maxime consistunt in fide
Hæc enim lapis angularis est, & funda-
mentum totius nostri operis. Ideoque vo-
lentes æternam salutem adipisci, oportet de
fide & moribus esse eruditum. Quapro-
pter universis ac singulis parochialium ec-
clesiarum rectoribus per nostram provin-
ciam ubilibet constitutis sacro approbante
concilio præcipimus, ut de cetero habeant
in scriptis articulos fidei & præcepta deca-
logi, ecclesie sacramenta, species vitio-
rum & virtutum; & diebus dominicis a
septuagesima usque ad dominicam in pas-
sione exclusive, solemniter in suis ecclesiis
publicent ipsa, & publicari faciant. Cle-
rici vero contrarium facientes, duorum re-
galium pro qualibet dominica quam præ-
termiserint, pœnam incurrant, medietatem
hujus pœnæ sequenti concilio, medietatem
vero fabricæ illius ecclesie in qua
publicatio debuisset fieri, irremissibiliter ap-
plicandam.

III.

Agri dominici cultura non est indignis
operariis committenda, sed illi dumtaxat
conducendi sunt in domo domini, qui se-
cundum apostolum sciunt quæ sit longitu-
do, latitudo, sublimitas & profundum,
& inter lepram & non lepram discernere
noverint. Ideoque sacro approbante con-
cilio statuimus, nullum ad sacros ordi-
nes de cetero promovendum, nisi sciat
Latinaliter loqui. Quia tamen plerumque
contingit ob defectum, negligentiam vel
dolum eorum quibus ab episcopis ordinum
examinatio committitur, quod indocti &
omnino ignari, tam juris dispositione,
quam earundem constitutionum tenore,
aliasque indigni ut digni & idonei prædi-
ctis episcopis præsentantur, sicque per eos
ad sacros ordines promoventur. Nos reli-
gionis nostræ aditum pervigili cura custo-
dire volentes, episcopos per viscera misc-

Concil. General. Tom. XXXII.

ricordiæ domini nostri Jesu Christi horta-
mur, & in virtute obedientiæ monemus,
quatenus si prædictorum ordinum celebra-
tioni, & promovendorum ad sacros ordi-
nes examini personaliter non adfuerint,
duos saltem viros idoneos scientia & mo-
ribus approbatos deputent, quibus offi-
cium examinationis pariter committant,
injungendo eisdem sub excommunicationis
pœna, ut onus hoc sibi creditum fide-
liter exequantur, nec quidquam dolo,
prece, negligentia, munere, vel alias in-
debite agant. Prælati autem sacrum ordi-
nem per seiplos contra prædictam prohibi-
tionem * non scientes loqui Latinaliter con-
ferentes, præter pœnas a jure statutas, a
quorumcumque sacrorum ordinum, quos
tali contulerit, ipsumque indignos promo-
tum ab executione suscepti ordinis: exa-
minatores vero in præmissis culpabiles ab
officio & beneficio per annum noverint se
suspensos, nisi ex causa rationabili & mul-
tum necessaria, ut in dicta constitutione
continetur, cum eisdem promotis prælati
viderint dispensandum.

IV.

Ut non vituperetur ministerium no-
strum, melius est in domum Dei paucos
ministros idoneos adire, quam plures &
indignos. Quoniam autem plerumque con-
tingit, ut clerici aliarum diocesium ex-
communicati, quidam suspensi, vel in-
terdicti, seu alias inhabiles, propriam pa-
triam deserentes, in nostras se transferant
regiones, ibique incogniti divina officia ce-
lebrare nitantur: Nos fidelium saluti ani-
marum, ubi majus vertitur periculum,
consulere volentes, universis ac singulis ar-
chiepiscopis, vicariis, rectoribus, capella-
nis, clericisque curatis & non curatis per
nostram provinciam ubilibet constitutis,
nostro approbante concilio præcipimus, ne
de cetero hujusmodi clericos ad sanctæ ma-
tris ecclesie sacramentorum administratio-
nem recipiant, aut in suis ecclesiis mini-
strare permittant, nostra vel episcoporum,
in quorum diocesi moram traxerint, non
obtentam atque * edoctam commendationis li-
centiam. Si vero secus fecerint, triginta re-
galium pœnam eo ipso incurrant, dimi-
dium fabricæ suarum ecclesiarum, dimi-
dium vero pro expensis futuri sequentis
concilii applicandum.

V.

Gloriosum sacrosanctæ ecclesie corpus
ab æterna Dei Patris providentia admira-
biliter ordinatum, nullam jure in se de-
formi-

R

formi-

ANNO
CHRISTI
1471.* f. non
scribitur.

ANNO
CHRISTI
1473.

formitatem continere debet. Nos vero qui A
prælationis infula, licet immeriti, nutu
divino altius evecti sumus, tanto honesta-
tis & vitæ fama inter alios præluere te-
nemur, velut sidera in firmamento cæli,
quanto majora sumpsimus de manu domi-
ni, quatenus & membra per bona opera
suo capiti correspondeant. Quia igitur per
exteriorem habitum, qui qualivæ inte-
rior prælatorum ornatus esse debeat, si-
gnificatur, prædecessorum nostrorum hor-
tamenta sectantes statuimus, sacro appro-
bante concilio, ut archiepiscopi & episco-
pi veste linea superiori, vulgariter roque-
to nuncupata, in publico semper utantur. B
Sericas vero vestes qualescumque, aut bre-
vitate notandas, nec non sotulares albos
ipsis præsentium tenore prohibemus. Con-
trarium vero facientes viginti florenorum
aureorum pœnam qualibet vice ipso facto
incurrant, dimidietatem ipsius pœnæ fabri-
cæ ipsarum ecclesiarum, dimidietatem ve-
ro pro expensis concilii sequentis irremissi-
bilibiter applicandam. In mensa vero præla-
torum omnimoda servetur honestas, &
sacræ scripturæ legantur, ita videlicet, ut C
fauces sumant cibum, & aures esuriant
verbum Dei.

VI.

Ceterum ne clerici postquam in sacris or-
dinibus fuerint constituti, aut beneficiati
exiterint, sericum, præterquam ab inte-
riori futura chlamydis aut capuciorum,
quæ vulgariter forratæ appellantur, nec
rubeas seu claras virides vestes induere, aut
caligas ejusdem coloris, seu sotulares al-
bos, vel borseignes albos vel rubeos, nisi
cum nigris desuper sotularibus dumtaxat
calciare de cetero præsentis constitutionis
tenore prohibemus. Clerici autem contra-
rium facientes, si in metropolitana aut ca-
thedralibus ecclesiis beneficiati fuerint, per
decem dies qualibet vice eo ipso portione
sua mulctentur. Alii vero clerici extra
prædictas ecclesias beneficiati duorum flo-
renorum pœnam qualibet vice irremissibi-
lem incurrant, dimidietatem fabricæ illius
ecclesiæ in qua beneficiati existunt, dimi-
dietatem vero pro teste synodali hoc exe-
quente applicantes. Si tamen beneficiati
non fuerint, unius floreni pro teste prædi-
cto pœna puniantur. Decani nihilo minus
& alii ad quos id pertinet, si mulctatio-
nem prædictam remiserint quoquo modo,
ipso facto a divinis per mensem qualibet
vice noverint se suspensos

VII.

Cælestis hierarchiæ rex, qui sua mun-
dum ineffabili providentia plasnavit, ita
quidem actus nostros in beneplacito suo
dixit sanctæ majestatis, ut & laboris &
requiei dies non immerito destinaret. In
illis enim Dei populus in sudore vultus sui
vesceretur pane suo, in his fatiscencia mem-
bra a servili opere detracta, Deo offerre
curaret. Ea propter nos prædecessorum
nostrorum vestigiis inhzentes, sacro ap-
probante concilio, diebus dominicis & fe-
stivis ab omni servili opere fideles quiesce-
re jubemus: nec liceat cuiquam rusticalia
seu artificialia opera exercere, aut agros
colere, nisi urgente necessitate, vel eviden-
ti pietatis causa, & hoc de licentia sui sa-
cerdotis. Infideles vero præfatis diebus of-
ficiis suis publice non utantur. Contrarium
vero facientes, per iudices, officiales, vel
alios ad quos spectat, legitime puniantur.
Qui si negligentes in hoc fuerint, graviter
puniantur: si vero dolo vel precio contra-
rium permiserint, ipso facto sententiam ex-
communicationis incurrant.

VIII.

Quamvis omnis gloria * a aspira, cum
ad æternam salutem abintus esse debeat,
verum quia militamus illi, cum quo omnis
pulchritudo agri est, vilibus vestibus uti non
debemus. Absurdum ergo & reprehensibi-
lem quorundam clericorum abusum, qui
lugubres & luctuosas vestes induunt, &
flebiliores quam suæ congruæ honestati, ex
eo se reddunt, quia parentes consanguinei-
que eorum & amici corruptibilem carnis
nostræ molem deponentes, ad æternam pa-
triam de præsentis exilii miseria convola-
runt, penitus abolere volentes; cum & se-
cundum sententiam ore benedicto prola-
tam, qui credit in Christum, etiam si
mortuus fuerit, vivet: præsentis constitu-
tionis serie, sacro approbante concilio sta-
tuimus, ut ulterius luctuosas vestes induere
clerici in sacris ordinibus constituti vel
beneficiati nostræ provinciæ non audeant.
Contrarium vero facientes eo ipso a perce-
ptione fructuum suorum beneficiorum per
tres menses qualibet vice sint suspensi, *
medietatem prædictorum fructuum pro
expensis sequentis concilii, medietatem ve-
ro pro teste synodali eos accusante appli-
candam. Episcopi autem & alii prælati
præmissa observare teneantur: & si contra
fecerint, viginti florenorum pœnam pro
qualibet vice eo ipso incurrant concilio se-
quenti applicandam.

ANNO
CHRISTI
1473.* Locus ob-
scurus.
*) Legi, ut
paradisi
ad æternum.
II.

Joan. II.

ANNO
CHRISTI
1473.

IX.

77. 6.

Tristissimo impellimur animo recensere turpis conditionis foedissimum scelus, quo & clerici in conspectu populi contemptibiles redduntur, iramque divinæ ultionis sibi thesaurizant, & reverendissimum illud serenissimumque Christi corpus omnem mundi palcritudinem excellens, sacerdos pollutis manibus (proh pudor) tractare non formidat, dicente domino: *Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem*. Et alibi: *Mundamini qui fertis vasa Dei*. Ideoque prædecessorum nostrorum velligis inherentes, sacro approbante concilio statuimus, ut quicumque clerici in sacris ordinibus constituti, seu beneficiati, si post duos menses postquam super hoc moniti aut requisiti fuerint nonnuquam, concubina seu concubinas publice tenuerint, vel dimissam seu aliam admiserint; si beneficiati existant, tertia parte fructuum beneficiorum omnium quæ pro illo tempore obtinuerint, ipso facto penitus sint privati. Si vero per alios duos menses, duos prædictos immediate sequentes, in eodem crimine continuaverint vitam foedam, alia tertia parte fructuum noverint se privados. Quod si forte, Dei timore contempto, per alios duos menses post quatuor partes immediate sequentes in peccato persistuerint memorato, reliqua tertia parte fructuum ipsos privamus omnimode. Antedictas vero partes fructuum, & ipsarum quamlibet in cathedralibus & collegiatis ecclesiis, quoad bona quæ de communi mensa fuerint, ad communem mensam capituli, alia vero pro expensis sequentis concilii: & in parochialibus ecclesiis medietatem fabricæ earum, alteram vero medietatem prædicto concilio applicandam. Quod si forte nec adhuc ad cor redierint, sed præseus nostrum contemnentes mandatum, se ostenderint tam execrandæ turpitudinis amatores, suis prælatis prædictis & ipsorum cuilibet in virtute sanctæ obedientiæ & sub animarum suarum periculo districte præcipimus & mandamus, quod infra quatuor menses a suprascriptis sex mensibus numerandos, transgressores prædictos qui concubinas non dimiserint, easdem ulterius non admitturi, nec aliam aliquam recepturi, omnino beneficiis suis privent, ipsosque in limo peccatorum tamdiu fixos, donec se correxerint, & postea per quinque menses inhabiles esse denuncient ad superiores ordines & ad quæcumque ecclesiastica obtinenda. Volumus etiam, quod si quis de prædictis, postquam beneficio seu beneficiis privatus fuerit mo-

Concil. General. Tom. XXXII.

A do prædicto, manus rapaces ad dictorum beneficiorum fructus, seu ad aliquam ejus partem*, incurrant excommunicationis sententiam ipso facto, a qua non possint absolvi, nisi de sic occupatis restitutione integra, & beneficiorum quibus privati fuerint, ut præmittitur, dimissione plenaria, prius factis. Verum quia peccata multa non vult dimittere dominus ultionum, statuimus dicto approbante concilio, quod clerici non beneficiati, tam sacerdotes quam diaconi & subdiaconi, seu inferiores clerici, qui non erubescunt concubinas publice detinere, si sacerdos fuerit, capellaniam perpetuam vel temporalem tenere vel habere non possit, & usque ad unum annum, postquam se de prædicto peccato plene correxerit, ad obtinendum ecclesiasticum beneficium sit inhabilis & indignus. Diaconi & subdiaconi ac minores clerici usque ad annum post correctionem jam dictam sint ad superiores ordines inhabiles, & ad quæcumque beneficia ecclesiastica obtinenda. Si vero adhuc incorrigibiles extiterint, procedatur per alia juris remedia contra ipsos. Et quia majori culpæ justo Dei judicio major debetur & poena, statuimus, ut quicumque in tam profundum peccatorum devenerint, quod publice concubina seu concubinas detineant infideles, aut moniales, si beneficiati fuerint, per duos menses a die publicationis hujus constitutionis in cathedralibus ecclesiis faciendæ ipso facto privati sint beneficiis obtentis, cujuscumque conditionis beneficia ipsa existant, & reddantur inhabiles ad beneficia quæcumque obtinenda. Si vero beneficiati non fuerint, ad suscipiendos sacros ordines & ad obtinenda beneficia sint penitus inhabiles & indigni, ac tam beneficiati, quam non beneficiati, qui eas sic detinere præsumperint, per suos prælatos per biennium ad minus in carcere detrudantur, quibus per dioecesanos pœnæ graves alia prout discretioni suæ videbitur, imponantur. Si tamen hi clerici ad cor redeuntes vere penituerint de peccato, concedimus quod ipsorum dioecesani cum eis post biennium dumtaxat a sua correctione numerandum possint, quoad ordines & simplicia beneficia, misericorditer dispensare. Volumus insuper & mandamus, quatenus prælati omnes & singuli in suis dioecesibus per viros probos & timentes Deum diligenter inquisitionem, quotiens expedire viderint, faciant; qui, quot, quales, & ubi fuerint præmissa crimina committentes; atque ad pœnas suprapositas in ipsos exequendas insurgant viriliter, ut domus Dei strenui zelatores; & tam ipsi clerici in publico concubi-

ANNO
CHRISTI
1473.

R 2 natu

ANNO
CHRISTI
1471.

natu decedentes, quam ipsæ concubinæ, ecclesiastica careant sepultura. Volumus insuper quod collatio cuiuscumque beneficii facta clerico, qui tempore collationis sibi factæ, aut super duos menses ante vel post fuit, est, aut fuerit publicus concubinarus, sit nulla; & quod collatores beneficiorum in literis collationum hoc apponi faciant expresse. Si tamen (quod Deus avertat) sacri episcopi, & prælati concubinas publice tenuerint, tam diu a fructuum suarum dignitatum perceptione sunt suspensi, donec eas realiter dimiserint.

X.

Cum in constitutione nostra quæ incipit, Agri dominici, contineatur, nullum ad sacros ordines promovendum, nisi Latinaliter sciat loqui, id etiam summa observantia cavendum est in collationibus parochialium ecclesiarum. Nam cum ars artium sit regimen animarum, pariratione sacro approbante concilio statuimus, nullum de parochiali ecclesia debere provideri, nisi saltem Latinaliter sciat loqui. Attendentes etiam, quod quanto crescunt dona, tantum etiam rationes crescunt donorum, eandem constitutionem ad canonicos tam metropolitana, quam cathedralium nostræ provincie ecclesiarum, & ad majores post canonicatus earundem ecclesiarum dignitates extendi tenore præsentium eodem approbante concilio volumus & inhibemus, nisi ex causa multum evidenti & necessaria cum ipsis canonicis & dignitatibus prælati viderint dispensandum.

XI.

Cedit in opprobrium nostræ religionis, quod ministri ecclesie adeo vitam degere inhonestam non verentur, ut etiam otium amplectentes, in vilipendium sui ordiais se immisceant ludis inhonestis: ex quibus quanta perjuria, scandala, homicidia & mala sequuntur, nemo sanæ mentis ignorat. Volentes ergo paterno consilio, ubi discordiarum materiam obrepere sentimus, dispendiis obviare futuris, ludum taxillorum publice vel occulte universis clericis in sacris ordinibus constitutis, sive etiam beneficiatis nostræ provincie, sacro approbante concilio prohibemus. Contrarium vero facientes triginta regalium qualibet vice pœnam incurrant, medietatem fabricæ suarum ecclesiarum, medietatem vero expensis sequentis concilii applicandam.

XII.

Magna mentis amaritudine referimus,

A quod nonnulli nostras provincie clerici in presbyteratus ordine constituti sacramentum eucharistie, in quo spiritualis dulcedo in fonte gustatur, post susceptum sacerdotalem ordinem, prout tenentur, in animarum suarum periculum & divini cultus detrimentum, celebrare contemunt. Ideo sacro approbante concilio statuimus, ut clerici per nostram provinciam constituti, cuiuscumque status, gradus, ordinis seu conditionis existant, postquam presbyteratus ordinem ascenderit, quater in anno missam devote per se saltem celebrent, nisi de consilio sui prælati duxerint abstinendum. Contrarium vero facientes triginta regalium qualibet vice pœnam incurrant, concilio sequenti & synodali tælli æqualiter applicandam. Hortamur præterea nostræ provincie prælatos ob reverentiam Jesu Christi, ut ter in anno ad minus celebrent. Si vero secus egerint, graviter in sequenti concilio arguantur.

XIII.

B Prædicationis officium quod animarum pabulum est spirituale, illis dumtaxat est commendandum, qui non ambitione temporalis substantie, sed animarum zelo intendant & profectui. Verum quia prælatorum (ut ita dicamus) incuna plures religiosi & clerici, ac alii nonnulli per ecclesias laxatis habenis discurrent, & plebibus varia & ridiculosa exponunt, & gratias concedunt innumeras pro exigua quantitate, quas nec immensa divina largitatis clementia, nec sacra summi pontificis auctoritas consuevit erogare, in nostræ religionis vilipendium & fidelium periculum animarum: Nos hostiles calliditates & astutias in domino præcludere cupientes, sacro approbante concilio statuimus, ne de cetero quicumque prædicatores, tam religiosi quam sæculares, per nostram provinciam gratia prædicationis officium exercendi discurrere audeant quomodolibet, nostra & episcoporum, in quorum diocesi moram traxerint, non obtenta & edocta licentia. Quæstores vero qui sæpe non quæ Jesu Christi, sed quæ sua sunt quærent, etsi bullas apostolicas, aut gratiarum concessionem allèrant se habere, nihilo minus teneantur eas diocesano divulgandas præsentare; qui postquam illas examinaverit, continentiam & veritatem ipsarum bullarum seu indulgentiarum plene deductam per literas suas eidem quæstoribus suis exhiberi curabit. Idemque quæstores sola lectione hujusmodi literarum per rectores ecclesiarum, ubi eos declinare contigerit, contenti, nihil

ANNO
CHRISTI
1471.

ANNO
CHRISTI
1473.

nihil aliud verbo tenus vel scriptis per se vel per alios proponere audeant, cum & prædicta instructio satis sufficiens sit ad fidelium animos pio opere inducendum. Prælati vero qui contra præsentis constitutionis tenorem prædicationis licentiam contulerint, per mensem ab ingressu ecclesie, & officiales seu vicarii eorundem in præmissis delinquentes per annum ab officio ipso facto sint suspensi. Quætores nihilominus contrarium facientes per tres menses de mandato dioecæsi in carcerem detrudantur, & sic ablata duplicata restituant, fabricæ ecclesiarum & camerae & prælati æqualiter applicanda. Rectores præterea ecclesiarum id observare teneantur, & hanc nostram constitutionem in tabula patenti & præcedenti in suis ecclesiis teneant, ne quisquam ignorantie præsidium sibi paret. Qui si secus egerint, triginta regalium pœnam, ut præmittitur, dividendam eo ipso incurrant.

XIV.

Ut qui susceptæ suæ professionis habitum dedignantur, privilegiis gaudeant sibi concessis, nec nostri juris auctoritas, nec ordo exigit rationis. Frustra namque auxilium legis invocat, qui committit in legem. Quia vero sæpe contingit, ut clerici in minoribus constituti, tam conjugati quam non conjugati, prætextu suorum clericatum gravia & enormia committant, quæ in animarum suarum periculum & ejusdem ordinis opprobrium cedunt: Nos volentes cavere, ne favore ecclesiasticæ libertatis quidquam illicitum attemptetur, quod vel divinam offendat majestatem vel scandalum inducere possit, recolendæ memoriæ Petri de Luna cardinalis & legati vestigiis inhærentes, sacro approbante concilio statuimus, ut de cetero prædicti clerici, tam conjugati quam non conjugati, tonsuram quantitatis unius regalis, & vestem superiorem non virgaram neque partitam, ad medietatem tibie vel fere declinantem deterant congruentem. Non autem deterentes hujusmodi habitum, si conjugati fuerint, eo ipso: si vero non conjugati, & excessivis & enormibus se ingesserint, & ea frequentaverint, privilegium omnino amittant clericale. Hortamur præterea universos episcopos in virtute sanctæ obedientie, nostrisque & eorum officialibus, vicariis & loca tenentibus quibuscumque per nostram provinciam ubilibet constitutis, sub excommunicationis pœna districtè præter pœnas a jure statutas præcipiendo mandamus, ut prædictos clericos criminaliter,

Concil. General. Tom. XXII

ANNO
CHRISTI
1473.

ut præfertur, delinquentes, ad curiam ecclesiasticam propter privilegium clericale per sæculares judices remissos, debita animadvertione, prout qualitas exegerit, puniant & castigent; impunitos vero non relaxent, absolvant, vel abire permittant. Promotores vero & fiscales, qui ad accusandum hujusmodi clericos jura aut prælati monita præponunt, si malitiose ab accusando se subtraxerint vel negligenter fecerint, aut quidquam dolo omiserint, quominus hujusmodi executio tolli seu impediri possit, saltem vel differri, eo ipso ab officio suo sint privati, alias arbitrio superiorum puniendi. Prælati præterea nostræ provinciæ infra tres menses a die præsentis publicationis teneantur facere coram se præsentari literas minorum ordinum hujusmodi clericorum, nihil exigente pro præsentatione ipsarum, præterquam unum marabetinum pro notario, pro cujuslibet tituli præsentatione.

XV.

Ut digne ambulemus in vocatione qua vocati sumus, non solum morum & vitæ alios præcellere debemus honestate, sed etiam, & ecclesie libertatem tueri debemus. Absurdum nempe & nostræ religioni dispar & incongruum videtur, ut regale genus sacerdotum, cum temporalibus dominis militariter vivendo, in eorum servitute redigatur. Ideoque sacrorum patrum vestigiis inhærendo, nostro approbante concilio hortamur universos & singulos nostræ provinciæ episcopos, ob reverentiam & honorem suarum pontificalium dignitatum; ceterisque ecclesie in sacris ordinibus constitutis aut beneficiatis districtè præcipimus, ne cum dominis sæcularibus, cujuscumque gradus, status, ordinis seu conditionis existant, exceptis regia majestate & regis personis, vitam militarem ad auxilia armorum præstanda ducere audeant dissolutam, seu ab eis terras, stipendia & salaria vel pecunias quascumque, ut armis per se vel per alios deserviant, cum equitum seu peditum gentibus, quomodolibet exigere vel levare præsumant. Qui si secus egerint, tam diu ab officio & beneficio sunt suspensi, donec absque omni simulatione & fictione a prædictis realiter cessaverint; fructibus beneficiorum suorum medio tempore provenientium concilio sequenti applicandis.

XVI.

Cum secundum legitimas sanctiones non sit dubium eos in legem committere,

ANNO
CHRISTI
1471.

qui verba legis amplexi, contra ejus nituntur voluntatem: & quia tempore, quo sacrorum canonum decretis nuptiarum celebratio interdicitur & carnalis copula prohibetur, nonnullos laicos nubere ac carnaliter commisceri, ac proinde convivia publica, strepitus & choreas facere, parentes quoque & amicos invitare, & cum histrionibus & jocularibus solemniter nuptias celebrare, & ad ecclesias sic * incidere plerumque contingit: Nos contendentes quod vera sacrorum canonum intentio fuit, non tam ecclesie solemnitates & nuptiales benedictiones, quam carnales commixtiones prohibere, perniciosam consuetudinem hujusmodi divellere cupientes, sacro approbante concilio, commixtiones predictas, strepitus, choreas, jocalationes & alias solemnitates ac convivia, temporibus quibus solemnia ecclesie interdiciuntur, & cessant nuptiales benedictiones, fieri de cetero prohibemus, statuentes, ut qui contra hujusmodi nostre constitutionis tenorem nupsit, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat, & nihilo minus clerici qui prefatis nubentibus missas dixerint, decem florenorum poena puniantur. Hanc autem nostram constitutionem qualibet prima dominica adventus & quadragesimae a rectoribus parochialium ecclesiarum in suis ecclesiis, dum populus ad divina convenit, sub decem regalium poena, qualibet dominica quam praetermiserint, publicari mandamus, predictis poenis concilio & synodali testi applicandis aequaliter.

XVII

Ut jurgiorum materia & dubietatis occasio tollatur, quae nonnunquam ex clandestinis desponsationibus solent evenire, sacrorum canonum institutis proinde noscitur institutum, sponsalia publice in facie ecclesie coram populo solemniter celebrari. Nos vero juxta canonicas sanctiones, sacro approbante concilio, desponsationes clandestinas hujusmodi vel occultas fieri omnino de cetero prohibemus, statuentes, ut qui sponsalia hujusmodi clandestina contrahere praesumpserint, nisi ad minus quinque testes ibidem adfuerint, per quos, dum opus fuerit, sponsalia predicta probentur, ipso facto excommunicationis sententiam incurrant, & eisdem contrahentibus nuptiales benedictiones tamdiu denegentur, donec a sententia predicta absolutionis beneficium assequantur. Clerici vero qui tali clandestinae desponsationi interfuerint, praeterquam si quinque testes adfuerint; aut sic desponsatis benedictiones contulerint nuptiales, eo ipso ab officio & beneficio per tres men-

ses sint suspensi; medietate fructuum ipso tempore de beneficio seu beneficiis suis provenientes fabricis ecclesiarum, medietate vero expensis sequentis concilii applicandis.

XVIII

Quoniam nonnulli terrarum domini, & eorum locatenentes, nec non clerici & laici, alique inferioris fortunae viri, verae salutis immemores, nedum suis contenti metis, manus suas extendere ad iniquitatem non formidant, ecclesias, Dei timore neglecto, ut possessiones beneficiorum pro tempore vacantium, seu vacare expectantium, obrineant, indebite occupant, detinent & incastellant, ipsasque possessiones more venalium rerum vendunt, & super ipsis indebite paciscuntur, ex quo plurima scandala, homicidia, & alia damna prodire sentimus, sed & divina officia & ecclesiastica sacramenta impediuntur. Nos perniciosam hanc corruptelam penitus dele-re volentes, sacro approbante concilio statuimus, ne de cetero predictas ecclesias quispiam, tam laici quam clerici, cujuscumque status, gradus, ordinis seu conditionis existant, incastellare, munire, vel quovis quaelibet colore per se vel per alios, directe vel indirecte occupare, aut possessiones vendere vel emere, aut super ipsis illicite componere vel pacisci, vel de manu & posse incastellantium seu occupantium recipere praesumant. Contrarium vero facientes, tam occupatores, incastellatores, venditores, illicitique compositores hujusmodi, etiam praetextu gratiarum expectativarum, & quarumlibet collationum, quam qui ipsis ad hoc auxilium, consilium vel favorem dederint, ut praemittitur, sententiam excommunicationis & quinquaginta florenorum poenam propter injuriam ecclesie illaram quilibet ipsorum qualibet vice ipso facto incurrant. In ecclesiis vero sic occupatis, durante occupatione hujusmodi, clerici sub eadem excommunicationis poena cessent a divinis. Acceptantes autem, ut praefertur, delinquentes ea vice jure, si quod habebant ad ipsa beneficia, sint ipso facto privati. Demum si consilio, auxilio, mandato vel favore dominorum temporalium quorumcumque, vel eorum locatenentium, quocumque nomine censeantur, occupatio, incastellatio, munitio, venditio seu compositio hujusmodi fieri contingat, ultra sententias & poenas jam dictas, terrae ipsorum tamdiu ecclesiastico supponantur interdicto, donec debita procedente satisfactione, ab occupatione predicta desistentes, & de poenis predictis alias-

ANNO
CHRISTI
1471.

ANNO
CHRISTI
1473.

aliasque satisficientes, arbitrio prelati relaxentur: dimidietatem vero predictorum florenorum cameræ nostræ & episcoporum, in quorum diocesi prædicta fieri contigerit, dimidietatem vero expensis sequentis concilii applicandam.

XIX.

Ab ecclesia, ubi redemptor noster Jesus, in cuius nomine omne genu flectitur, jugiter pro nobis immolatur, turpitudine quæque merito est abolenda. Quia vero quædam tam in metropolitanis, quam in cathedralibus & aliis ecclesiis nostræ provincie consuetudo inolevit, ut videlicet in festis nativitatis domini Jesu Christi, & sanctorum Stephani, Joannis & Innocentium, aliisque certis diebus festivis, etiam in solemnitatibus missarum novarum, dum divina aguntur, ludi theatrales, larvæ, monstra, spectacula, nec non quamplurima inhonesta & diversa figmenta in ecclesiis introducuntur; tumultuationes quoque & turpia carmina & derisorii sermones dicuntur, adeo quod divinum officium impediunt, & populum reddunt indevotum: Nos hanc corruptelam, sacro approbante concilio, revocantes, hujusmodi larvas, ludos, monstra, spectacula, figmenta & tumultuationes fieri; carmina quoque turpia & sermones illicitos dici tam in metropolitanis quam cathedralibus, ceterisque nostræ provincie ecclesiis, dum divina celebrantur, presentium serie omnino prohibemus, statuentes nihilo minus, ut clerici qui præmissa ludibria & inhonesta figmenta officiis divinis immiscuerint, aut immisceri permiserint, si in præfatis metropolitanis seu cathedralibus ecclesiis beneficiati extiterint, eo ipso per mensem portionibus suis mulctentur: si vero in parochialibus fuerint beneficiati, triginta; & si beneficiati non fuerint, quindecim regalium poenam incurrant, fabricis ecclesiarum & testi synodali æqualiter applicandam. Per hoc tam honestas representationes & devotas, quæ populum ad devotionem movent, tam in præfatis diebus quam in aliis non intendimus prohibere.

XX.

Præterea, quoniam suadente pacis inimico & bellorum satore, qui vineam domini exterminare nititur, lites & contentiones inter nonnullos laicos ac etiam clericos obrepere solent, per quas ad invicem se deficiant & bella aggrediuntur, ex illisque temere hinc inde certantium homicidia sequuntur; etsi hæc ipsa duella de jure,

ANNO
CHRISTI
1473.

aliasque regie majestatis prohibitione interdicta sint: Nos tamen animadvertentes, quod fratrum in fratres exarsio in divina majestatis offensam & evidens vergitur periculum animarum; sanctorum vestigiis inhærentes, sacro approbante concilio statuiamus, ut qui in pugna, certamine, torneamento hujusmodi decesserint, aut a pugna vulnerati evaserint, adeo quod postea ex eo ipso ab hac luce migrare contigerit, etiamsi ante obitum receperint poenitentiae sacramentum, ecclesiastica ipso facto careant sepultura, & divina officia pro ipsis non dicantur, nec oblationes admittantur. Clerici vero eos sepelientes per sex menses ab officio & beneficio sint suspensi, fructibus vero medio tempore provenientibus a beneficiis hujusmodi fabricæ ecclesiarum suarum & concilio sequenti æqualiter applicandis.

XXI.

Quoniam non sumus filii ancillæ, sed liberæ, quia mater nostra Jerusalem libera est, & ab omni servitute penitus exempta, libertatem nostram tueri tenemur. In quibusdam tamen terrarum partibus adeo quorundam magnatum, potentum, procerum & dominorum temporalium utriusque sexus, communitatum quoque, justitiariorum & aliorum laicorum cupiditas excrevit, ut nedum quod redditus, decimæ, jura prelati & clero debita non recuperentur, recipiantur, arrendentur, exigantur & leventur, diversimode prohibent; sed etiam bladi, annonæ, vini, olei, leguminum, armentorum, pecorum, pecudum & aliorum terræ fructuum, tam decimarum quam primitiarum tracturas, exitus, redditus, nec non transitus a loco in locum vetant & interdunt in ecclesiasticæ libertatis derogationem, jacturam & detrimentum. Nos attendentes, quod domini est terra & plenitudo ejus, & ipse in signum & recognitionem domini de terræ frugibus decimas & primitias sibi pro suis ministris qui habitant in domo sua, integras reservavit, & quod non licet laicos contra regis regum sanctionem decimas & primitias Christo dedicatas sibi ipsis vendicare, vel quomodolibet detinere: statuiamus sacro approbante concilio, ne de cetero magistri ordinum, duces, marchiones, comites, magnates, potentes, communitates, universitates, justitarii, castellani, officiales, rectores, laici utriusque sexus, cujuscumque status, gradus, ordinis, præminentie vel conditionis existant, & quacumque præfulgeant dignitate, seu auctoritate fungantur, tractus, ductus, exitus, redditus, ingressus & regressus.

ANNO
CHRISTI
1473

gressus fructuum quorumcumque ad prædictas decimas & primitias spectantium de jure seu consuetudine, per se vel per alios, publice vel occulte, directe vel indirecte, aut quovis quæsito colore impediunt, seu impediri faciunt, quo minus nos prælati nostræ provincie, ecclesie, decani & capitula, & alie ecclesiasticæ personæ, & fructuum prædictorum arrendatores, possint & valeant de ipsis liberediti & gaudere. Contrarium vero facientes, si magistri, duces, marchiones & comites fuerint, & infra quindecim dies, postquam eandem prohibitionem fecerint, aut fieri jusserint, non revocaverint, & libere fructus, decimas atque primitias, & alios ecclesiasticos redditus hujusmodi ab eorum dominiis & districtibus extrahi non permiserint, excommunicationis sententiam ipso facto incurrant: eademque sententia ceteri inferiores prædicti in præmissis culpabiles etiam innodentur, si infra sex dies ab eadem publicatione, ut præmittitur, numerandos, revocationem & liberam permissionem præfatis non fecerint realiter & cum effectu, terræque ipsorum dominorum & magnatum, & loca ubi hujusmodi prohibitiones fieri contigerint, tamdiu ecclesiastico subiaceant interdicto, donec a præmissis desistentes, & arbitrio prælati satisfaciunt, beneficium absolutio- nis & interdicti relaxationem obtinere mereantur.

XXII.

Raptores, quos divinus timor a malo non revocat, temporali saltem pœna merito sunt puniendi. Ideoque sacro approbante concilio statuimus, ut tales scelerati quamdiu ab hac luce migraverint, ecclesiastica careant sepultura. Si vero fuerint sepulti, exhumentur, etiamsi hujusmodi raptores ante obitum pœnitentiæ sacramentum receperint, & de rapinis satisfecerint: nec pro eis divina dicantur, aut oblationes admittantur. Adjicientes nihilo minus, quod famosi aut publici raptores ultra pœnas prædictas ipso jure sint intestabiles, nec ex testamento capere possint: filique eorum sint inhabiles ad beneficia ecclesiastica obtinenda. Clerici vero hanc nostram constitutionem infringentes, quinque florenorum pœnam incurrant pro expensis concilii, alias & superioris arbitrio puniendi.

XXIII.

Quia una & eadem est sancta mater ecclesia, statuimus sacro approbante concilio, ut si super fractione, violatione aut dero-

gatione libertatis seu immunitatis ecclesie, & bonorum immobilium ecclesiarum occupatione, prælati seu officiales vel vicarii aliquem excommunicaverint, & voluerint quod hujusmodi excommunicatio in aliis diocesis observetur; tunc episcopi qui per eum fuerint requisiti, receptis literis suis, illas pro plena probatione quantum ad hoc habentes, nulla partis allegatione vel exceptione admitta, teneantur excommunicationem prædictam in suis diocesis observare, & observari facere & publicari. Si tamen decreverit ad interdictum procedere, qualecumque tale sit interdictum, & voluerit quod alii prælati illud observent, ut puta quia delinquens declinat ad eorum diocesis, vel habet in eisdem terras, dominia, vel districtus, tunc prælati vel iudex seu officialis teneantur mittere ad conviciniorem episcopum vel metropolitanum processum hujusmodi, suo & duorum peritorum nominibus roboratum, qui, consulto sibi de legalitate processus, simpliciter & de plano, absque citatione seu audientia partis, literas suas testimoniales exinde impendant. Quo facto, omnes prælati super hoc requisiti teneantur interdicta hujusmodi in suis diocesis juxta formam processus observare & observari facere.

XXIV.

Sanctorum patrum statuta proclamant, laicis disponendi de rebus ecclesiasticis nullam esse attributam potestatem, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi. In tantum tamen laicorum audacia inolevit, quod in alienam messem falcem suam mittere non formident; taliaque præsumunt, per quæ ecclesiastica violatur libertas. Nam ut efficax rerum mater experientia manifestat, nonnulli domini temporales, justitiani, rectores, civitates vel communitates banniunt & expellunt de civitatibus, villis & terris suis, & in quibus curam gubernationis exercent, clericos in metropolitanis, cathedralibus & aliis ecclesiis dignitates & beneficia obtinentes, & aliis ingressum & aditum suarum ecclesiarum interdiciunt in divini cultus detrimentum, & ecclesiasticæ libertatis derogationem. Ideo sacro approbante concilio statuimus, ut nullus sæcularis dominus temporalis, cujuscumque status aut dignitatis seu conditionis existat, justitianus, rector civitatis, vel communitatis, seu curam gubernationis exercens, vel quivis clericus, expellat, vel banniat clericos supradictos, vel venientibus aditum liberum deneget, quo minus in suis ecclesiis possint deservire. Si vero contra

ANNO
CHRISTI
1473

ANNO
CHRISTI
1473.

tra prædicta vel eorum aliquod attentatum fuerit, propter expellentium, bannientium, vel eam admittentium culpam, civitas vel villa, in qua contra factum fuerit, ipso facto sit interdicta; & tamdiu in ea interdictum servetur, donec expulsus vel bannitus fuerit restitutus, & veniens admissus, & de injuria & damnis læso plene fuerit satisfactum.

XXV.

Ordinum collatio gratiosè a sanctis episcopis est concedenda, cum præcipue ordo sit sacramentum spirituale. Præcipimus igitur universis episcopis nostræ provinciæ, ut pro conferendis ordinibus quibuscumque nihil penitus ante vel post, seu cum iisdem ordines celebrant, exigant seu recipiant: nec janitores, barbitonsores & alios officiales quidquam exigere, seu levare permittant, etiam pro sigillo & cera, sed gratis & liberaliter impendant. Notarii vero pro literis ordinum & reverendis decem dumtaxat marabetinos recipere debeant; & si contra fecerint, quod receperint, duplicatum restituant sequenti concilio applicandum.

XXVI.

Ad tollendas ambiguitates, sacro approbante concilio declaramus, pœnas contra beneficiatos indictas locum sibi etiam vindicare in obtinentibus parochiales ecclesias & dignitates quascumque, etiam majores post pontificales.

XXVII.

Concedimus universis episcopis nostræ provinciæ, sacro approbante concilio, ut a sententiis & censuris in præsentibus nostris constitutionibus latis, & promulgatis singuli eorum in suis diocæsiibus, satisfactione debita præcedenti, possint & valeant innodatos absolvere; idque nos in nostra diocæsi modo prædicto facere valeamus.

XXVIII.

Rursus coepiscopis nostris in virtute obedientiæ districtè jubemus, ut infra duos menses a die harum nostrarum constitutionum præsentis publicationis immediate numerandos, ipsas teneantur in suis diocæsiibus in synodis, si eas celebraverint, alias in ecclesiis cathedralibus publicari facere. Et nihilo minus in capitibus

ANNO
CHRISTI
1473.

A archipresbyteratus vocatis rectoribus, verum post quadraginta dies a die hujusmodi publicationis immediate computandos, volumus & decernimus, sacro approbante concilio, ut hæ nostræ constitutiones ligent, & ad sui veram observantiam omnes & singulos, prout in eisdem continetur, arctent & obligent.

XXIX.

B Sanctum novimus sanctorum patrum institutum, in provinciali concilio per singulas metropolitanæ & suffraganeorum diocæses synodales testes fore deputandos, qui diligenter inquirent quæ corrigenda & reformanda viderint, per eos in sequenti concilio nuntianda. Nos vero statuta eadem saluberrima repurantes, sacro approbante concilio statuimus, ut per nos & suffraganeos nostros viri providi, fideles & honesti deputentur ultra provinciales testes per nos & coepiscopos nostros in conciliis designandos, qui sine judiciali cognitione solícite inquirent per easdem diocæses, quæ viderint corrigenda & reformanda, eaque fideliter diocæsanis denuntient, qui per promotores & procuratores suos fiscales ipsa petere, prosequi & exequi teneantur, & nihilo minus illa verbo vel scriptis in forma authentica & sub virtute juramenti referant & denuntient, recipientes primitus ab eisdem testibus & promotoribus, quod in officii prædicti executione fideliter se habebunt, corporale juramentum. Si vero (quod absit) præfati testes & promotores fiscales in investiganda veritate eorum quæ sibi committuntur, dolo vel malitia a denuntiatione executioneque prædictis cessaverint quoquo modo, aut pœnarum prædictarum quidquam remiserint, aut super ipsis compositionem vel pactum fecerint, quominus prædictæ constitutionis debitum sortiantur effectum, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, alias arbitrio concilii puniendi. Nos præterea & nostræ provinciæ episcopi pœnas pecuniales superius impositas a delinquentibus exigere & levare facere, ipsasque fidei custodia sequenti concilio referre, præter illas quæ juxta dispositionem prædictarum constitutionum fabricis seu synodalibus testibus applicatæ sunt, quas ipsis ecclesiis & testibus integre, & plenarie persolvere faciemus, & facient, tenemur & teneantur. Publicatæ fuerunt hæ constitutiones in prædicto oppido de Aranda, die mense, & anno quibus supra, præsentibus ibidem reverendis dominis Joanne Arias episcopo Segobienti, & Didaco de Mendoza episcopo Palentiniensi, necnon Didaco Gun-

ANNO
CHRISTI
1473.

Gundisalvi canonico Giennensi, procuratore episcopi Giennensis, & Nunio Alva-
re cantore Conchensi, procuratore episco-
pi Conchensis, & Joanne Gundisalvi de
Avila in decretis baccalaureo, procuratore
episcopi Oxoniensis, & Nunio Gundisalvi
capellano majori & procuratore ecclesie
Seguntinensis; & aliis pluribus episcopis &
procuratoribus, qui huic publicationi in ec-
clesia sancti Joannis ejusdem oppidi volu-
runt interesse.

A. archiepiscopus Toletanus.

De mandato reverendissimi domini mei archie-
piscopi, Petrus de Ponte ejusdem domini secre-
tarius.

NOTA SEVERINI BINII.

a. Concilium. Acta hujus & quarundam aliarum sy-
nodorum Hispanicarum, quas supra suis locis inseruimus
ex archivo Conchensi exscripsit in Hispania Valerius Se-
verinus Belgæ, anno domini 1565. addiditque, eadem in
archivo Toletano haberi. Quæ occasione eadem ad nostras
manus devenerint, supra diversis in locis indicavi. Syno-
dum hæcenus, ut puto, nullibi excusam, motibusque re-
soluendis aptissimam, nec non Hispanicæ fidei ac reli-
gionis notam & indicem, huic editioni omnino inseren-
dam esse putavi. Tu vero, lector amice, eadem utere,
fructu.

“ Hæc Binius: quibus subjungenda censul
quæ ex Joannis Marianæ S. I. historia Hispani-
ca, inseruit annalibus suis ecclesiasticis ad hunc-
ce annum 1473. illustrissimus Spondanus. In His-
pania sacerdotes (inquit Mariana) invaserat pu-
denda litterarum incitiam; usque eo ut pauci La-
tine scirent, ventri gulæque servientes. Avari-
tia rapaces in ecclesiam Dei manus iniecerat:
& quod olim emere sacerdotia simonia erat,
tunc industria censebatur; neque intelligebant
cæci principes, cæcioresque pontifices, irato
Deo fieri hoc commercii genus: quod facias,

A an patiaris, perinde est. Habito Madriti ad prin-
cipium anni conventu episcoporum ac sacerdo-
tum, evocatorum a Roderico cardinali vicecan-
cellario, quem in Hispaniam missum vidimus
pro negotio belli Turcici, & pace inter reges
concilianda; prædicto incitiam malo medicinæ
faciendæ ratio excogitata est, ut impetraretur
a pontifice Romano, ut singulis ecclesiis cathed-
ralibus bini canonicatus, suffragiis episcopi &
collegii, theologo unus, alter jureconsulto ob-
veniret. Cujus impetrati pontificii diplomatis
præcipuam partem idem Mariana hujusmodi
narrationi suæ inseruit. Pertinetque ad hanc
cleri ignaviam, quod ad finem anni in oppi-
do Arandæ ab Alfonso Carillo Toletano archie-
piscopo concilio provincie celebrato, sta-
tutum inter cetera fuit, ne cura ecclesiarum,
aut dignitates, ullis crederentur, qui Latine
nescirent: ut episcopi minimum ter, mino-
res presbyteri quater singulis annis missam ce-
lebrarent. Addito etiam salubriter, ut episco-
pi semper in publico linteati viserentur: & ut
viris sacri ordinis nefas esset sese obsequiis pro-
cerum addicere, aut eorum stipendia facere,
præterquam regis.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Conventum in urbe Aurelianensi celebratum fuisse an-
no 1479. tempore Sixti IV. summi pontificis, & Ludo-
vici XI. Christianissimi Francorum regis pro renovanda,
quæ abolita fuerat, pragmatica sanctione; tum deinde re-
infecta concilium Lugduni indictum narrat Joann. Mairius,
atque ex eo alii: Tu consule quæ Tomi XII. suprapag.
1473. B. adduximus in eam rem ex summa conciliorum
V. C. Ludovici Baillii. Neque vero alienum fuerit hic
obiter observare eodem anno 1479. errores quibus Petrus
de Olma Salmaticensem academiam infecerat, tum ab
Alfonso Toletano archiepiscopo, tum ab ipso papa Sixto
IV. condemnatos fuisse. In Germania quoque apud Mo-
guntiam extinctam fuisse heresim Joannis Ruchard de
Vvestalia, teste Trithemio, quem pluribus refert vir de ec-
clesiastica historia quam optime meruit. Odolricus Ray-
naldus tomo XIX. suorum annalium. Verum hæc absque
conciliis facta non insciamur, ideoque paucis tantum at-
que obiter fuisse a nobis perstringenda.

ANNO
CHRISTI
1484.ANNO
CHRISTI
1484.V I T A
I N N O C E N T I I P A P Æ V I I I .Innocentius
quando pa-
pa electus.

Innocentius, antea Joannes Baptista cogno-
mento Cybo vocatus, patre Aaron equite
aurato, sacri imperialis palatii comite, Neapo-
litano prorege & Romano senatore natus, post
varios honorum gradus a Sixto IV. cardinalis
creatus est, eoque defuncto subrogatus est in
pontificatu anno domini 1484. 1v. Kalendas Se-
ptembris, Friderico III. imperante. Ad princi-
patum veterem illam morum facilitatem huma-
nitatemque attulit, quam in privata vita reti-
nerat. Principes Christianos, sæpius iteratis
nuntiis, ad concordiam, ac proinde ad expedi-
tionem Turcicam hortatus est. Subdito sibi ma-
gistratui serio præcepit, ut justitiam omnes re-
cte ac mature administrarent. Ad Friderici III.
instantiam sanctum Leopoldum ducem Austria-
cum in sanctorum numerum ac canonem retulit.
Fernandum regem Hispaniæ, ob non solutio-
nem debiti census, jure regni spoliasset, nisi
metu belli, quod a Florentinis & duce Medio-

lani Fernandi locis imminerebat, ad concordiam
rediisset. Hoc pontifice Zizimus frater regis
Turcarum a Rhodiis captus, Romam adductus
fuit. Innocentius ad res domesticas pacandas con-
vertitur, urbanos motus civium compescuit, &
Columnenses cum Urbinis, Marganos cum gen-
te Sanctactucie pacavit. Sicarios & grassatores
sustulit, & in eorum fautores, aliosque coruz
officia perperam administrantes graviter animad-
vertit. Annonam auxit, Bocalinum Auximo-
rum tyrannum ducis Mediolanensis auxilio per-
domuit. Porticus atque hortus ædis Vaticanæ,
tribunal ecclesie Lateranensis, diaconiam san-
ctæ Mariæ in Via lata restituit. Eodem anno
partem dominicæ crucis reperit: lacram illam
cuspidem, qua Christi domini latus perfossum
est, a Turcarum rege dono accepit. Procero cor-
pore & pleno decoris erat, regiamque formam
a proavis veluti hereditariam acceperat. Deerat
illi quod non satis prospera valetudine uteretur.
Nam

ANNO CHRISTI 1484.

Nam biennio antequam decederet, in eccliam A ex morbo incidens, horis fere viginti sine arde- riarum motu immobilis permanit. Eadem agri- tudine oppressus interiit octavo Kalendas Sexti-

lis, circiter horam quintam noctis, anno domi- ni 1492. cum sedisset annos septem, menses de- cem & dies vigintiseptem, & sepultus est in Va- ticano.

ANNO CHRISTI 1484.

ANNO CHRISTI 1486.

CONCILIUM LONDONENSE,

ANNO CHRISTI 1486.

Seu Decretum Joannis Morton Cantuar. Archiepiscopi, & apostolica sedis legati, in convocacione pralatorum & cleri Cantuar. provincia, habita in ecclesia S. Pauli Londinensis 13. die mensis Februarii an. dominica incarnationis 1486. & translationis sue anno primo.

Ex codice ms. in regi- stro princi- pali domini archiepisc. Cant. (num- cupato Mor- ton) fol. 14 b.

Quia sacro testante eloquio sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare; & tenemur bonum facere, maxime ad domesticos, hoc sacro approbante concilio statuimus, ut de cetero cum aliquem confratrum coepiscoporum provincie nostrae Cantuariensis diem suum obire contigerit, ipsiusque mors episcopis superstitibus fuerit notificata, quando commode fieri possit quilibet episcopus nostrae provincie sic superstes, exequias, & sex missas pro anima episcopi sic in fata decedentis, per se vel per alium infra mensem a tempore notitiae mortis ejusdem episcopi dicere teneatur, uti poenam canonum

voluntarie transgressoribus impositam evitare ve- lint.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Anno 1486. celebratum fuisse dicitur in Anglia Lem- barchense concilium praeside Thoma archiepiscopo Cantua- riensi, & cardinale adversus errores Reginaldi Peacocki e- piscopi Cantuariensis in eadem provincia, qui projectis in ignem libris episcopatu depositus, & in cenobium de- positus fuit, ut monimus pag. 254. Historica nostrae sy- nopsos. Verum illius synodi acta, nec ab Anglis in ul- timis conciliis Britannicorum collectione excusa sunt, nec ad manus meas hactenus pervenerunt.

ANNO CHRISTI 1485.

LITERAE INNOCENTII PAPE VIII.

ANNO CHRISTI 1485.

Henrico VII. Angliae regi directae, pro libertate clericorum.

Ex vet. cod. ms. in bibl. Curiae sub officio Cla- rae E. 2.

Carissime in Christo fili, salutem & aposto- licam benedictionem. Non possumus non magnopere laetari & in domino gaudere, cum ad nos fide dignorum hominum relatione affer- ratur majestatem tuam (ut regem & principem ca- tholicum maxime decet) pia religiosaque inten- tione, nihil aliud pene animo versare & cogita- re, quam quomodo cultus divinus in omni re- gno tuo quotidie augeatur; & ut cetera omit- tamus, qua commendatione ac laude quod nu- perrime in ecclesia Eborum cum summa Dei glo- ria, & majestatis tuae honore institutum est di- gne prosequi quispiam posse. Facis in hoc fili carissime rem dignam inelyto Angliae regno; dignam clarissimis regibus & progenitoribus tuis dignam postremo pristina illa devotione ac pie- tate erga Deum tua, quem rogamus, ut in te conservet hunc religionis & fidei Christianae ze- lum, quod ut ipsius ineffabili benignitate gra- tiaque consequi possis, majestatem tuam, pro paterna qua ipsam prosequimur caritate mone- mus, & hortamur in domino, ut deinceps om- nem operam, diligentiam, & auctoritatem suam interponere velit, ut quod hactenus factum est cum Dei offensa, nullo modo fieri permittat, sed omnino, ut decet, prohibeat majestas tua in regno illo inelyto & devotissimo. Non enim sine dolore cordis audire potuimus, quod sacer- dotes nonnulli, non ab episcopis, aut alias ju- risdictionem in eos habentibus capti, neque exa- minati, sed per saeculares iudices contra omne- fas, contra sanctorum patrum decreta, contra summorum pontificum & conciliorum genera- lium constitutiones partim tormentis subjecti, partim crudelissime laniati, & partim etiam tur- ba suspensi fuerunt; qui tamen debuissent per ju- dices ecclesiasticos prius judicari, & deinde, si

peccassent, saeculari curiae relinqui: Quodque ecclesiarum cathedralium praedia, Deo jampri- dem pro peccatorum & animarum redemptione dedicata in feodalitates ipsorum episcoporum, non tamen accusatorum, aut hac sancta sede ju- dicatorum, seu condemnatorum quovis colore prophanantur & confiscantur, atque ut hoc fieri possit, regii decreti accedit auctoritas, quam rem etiam si bona illa feodalia, iniquam & Deo ma- xime odibilem, ut fieri non permittat, etiam at- que etiam rogamus & obsecramus in domino ma- jestatem tuam. Absit perpetuo haec macula ab inelyto & catholico animo tuo, absit a te, ac domo & cognatione tua tam detestabile facinus; deleatur perpetuo ex omnibus annalibus tuis tam perniciose lex, id quod majestatem tuam pro sin- gulari prudentia, pro pia devotione, ac Dei ho- nore omnino facturam nullo modo dubitare pos- sumus. Quae autem scribimus tamquam ab op- timo & paterno animo profecta, suscipiat maje- stas tua, & ita etiam accipiat. Non possumus enim sine gravi indignatione domini ac redem- ptoris nostri Jesu Christi, cujus vices in terris, licet meritis insufficientibus, gerimus, verba pal- pantia & adulatoria loqui, & scribere majestati tuae, cum praesertim juxta Ezechielis prophetae verba, Sanguinem ejus de manu tua requiram dicas dominus. Confidimus autem in eo, quod te ita in futurum illuminabit, & gratia sua proteget, quod si quid satore zizaniae instigante, detestan- dae consuetudinis inolevit in regno tuo, tua po- tissimum prudentia & religione intercedente cor- rigetur in melius; quod si, ut certissime spera- mus, fecerit majestas tua, dirigentur in domino gressus tui, & superatis visibilibus, & invisibilibus hostibus tuis de virtute in virtutem ambulabis: Nos etiam omnibus honestis, & opportunis gratiis & sa-

ANNO
CHRISTI
1485.

& favoribus, tam spiritualibus, quam temporalibus semper in domino majestatem tuam prosequemur. Data Romæ apud Sanctum Petrum sub

annulo Piscatoris, die septimo Maii 1485. pontificatus nostri anno primo.

ANNO
CHRISTI
1485.

Ex Concilio
Append.
Tom. IIII

CONCILIUM SENONENSE

Anno Domini MCCCCLXXXV. die xxiiii. Junii Præside Tristando de Salazar, Archiepiscopo celebratum.

Ex catalogo
pbe editum
in specie legio
Duchetanus,
Tom. V.

In quo constitutiones Concilii itidem Senonensis, Anno Domini MCCCCLIX. congregati sub Ludovico de Meliduno Tristandi decessore, innovantur, nonnulla immutantur, parca adduntur.

IN nomine Domini, Amen. Universis præsentibus literis inspecturis, Tristandus miseratione Divina Senonensis archiepiscopus, salutem in eo qui est omnium vera salus. Suscepti pastoralis officii cura sollicitat, subditorum compendiis, in quorum prosperitate prosperamus, & animarum saluti jugi attentione cogitationis intendamus: quatenus a nobis excusso negligentie somno, nostrique cordis oculis diligenter vigilantibus, eorumdem subditorum periculis & incommodis obviare, animasque ipsas Deo lucrifacere, sua nobis cooperante gratia, valeamus. Sed cum plures uno severius incedant, fortius resistant, facilius operentur, & in Deo jocundius exultentur: ad hæc sacra instituta sunt concilia, ut in ecclesia unitas, animorum concordia, & vitæ puritas, ordine debito conserventur. Quod si per subversiones morum, illecebras vitiatorum, & Divinorum transgressionem præceptorum, hæc impediri vel turbari contingat: dignum est, ut sacris conciliis summa cum diligentia & sollicitudinis studio reformentur, reparentur & emendentur. Itaque si nunc statum ecclesiasticum recte consideremus, ipsum multimodis contaminatum, & sanctissimorum patrum traditionibus errantem invenimus. Et licet alias tam per sacras canonicas quam provinciales sanctiones salubriter sit provisum: quia tamen nulla sanctio, quantumcumque perpenso digesta consilio, ad humanæ naturæ varietatem sufficit; nec aliquid adeo certum clarumque vix statuitur, quin ex causis emergentibus, quibus jura & statuta jam facta medere non possunt, in dubium revocetur: necessaria est superioris autoritas, ut per cultoris providi sarculum extirpet vitia, virtutes inferat, excessus corrigat, moresque reformet. Hinc est quod nos Tristandus prædictus cupientes super his, quantum nobis ex alto conceditur, opportunum adhibere remedium, in nostro sacro provinciali concilio, die Sabbati vicesima tertia mensis Junii, cum continuatione dierum sequentium, anni Domini millesimi quadringentesimi octuagesimi quinti, una cum venerabilibus fratribus nostris dominis Agilone Carnotensi, suffraganeorum nostræ provinciæ decano, Joanne Antissiodorensi, Petro Nivernensi, Joanne Meldensi, & Jacobo Trecenti, episcopis, ac vicario & procuratore venerabilis fratris & suffraganei nostri domini Francisci episcopi Aurelianensis, venerabili etiam fratre & suffraganeo nostro domino Ludovico Parisiensi episcopo se contumaciter absentante, & pro contumace de eorum fratrum nostrorum consilio a nobis reputato: nonnullisque abbatibus, prio-

ribus conventualibus, tam cathedralium quam collegiatarum ecclesiarum procuratoribus, cæterisque quam plurimis ecclesiasticis, tam secularibus quam regularibus, exemptis & non exemptis, nostrarum diocesis & provinciæ Senonensis, qui tam de jure quam de consuetudine potuerunt & debuerunt interesse, nonnullis tamen, licet debite convocatis, minime comparentibus, nec pro se mittentibus ad ordinandum, statuendum, & reformandum ea quæ essent ordinanda, statuenda, corrigenda, & reformanda, celebrato in nostra civitate Senonensi, congregatis.

Eodem approbante Concilio statuimus & ordinavimus, sacras constitutiones canonicas, & etiam provinciales, circa præmissa in postremo provinciali Concilio per defunctum bonæ memoriæ dominum Ludovicum immediatum prædecessorem nostrum in dicta civitate Senonensi, die Martii post Dominicam diem, qua in sancta Dei ecclesia pro Missæ officio cantatum exivit *Reminiscere*, tertia mensis Martii, cum certarum altarum inde secularum dierum continuatione, anni videlicet Domini millesimi quadringentesimi sexagesimi celebrato ordinato & facto, publicatas & editas, in eodem nostro sacro præfati concilio fore publicandas, & alta voce legendas: quas ne fraudatrix oblivio a memoria evellat, vel extutiat, hic propriis diximus & iussimus inferendas vocabulis.

CONCILIUM SENONENSE.

Anno MCCCCLX. celebratum.

In hoc anno MCCCCLXXXV. confirmatum.

IN nomine Domini, Amen. Universis præsentibus literis inspecturis, Ludovicus miseratione divina Senonensis archiepiscopus, salutem in Domino sempiternam. Provincialis sollicitudinis cura nostris incumbens humetis, non solum pro merito apud Deum consequendo, verum ne de torpore, delidia, aut neglectu villicationis nostræ, in die tremendi iudicii arguamur, nostrum excitat officium, ut quantum cum supremo direttore possumus, cæteris quibuscumque postpositis, salutis provincialis gregis nobis commissi paterno intendamus affectu, & devia quæque in viam, deformata in formam, & morum obnubilata vitio in iplendorem reparentur antiquum. Quanta enim autoritate provincialia concilia, quæ a Christo, sacroque apostolorum collegio sumplerunt exordia, resurgant, veritas quæ scriptam in medio stare pollicetur, & dicit, **osten-**

Statut. habet
constitutiones
per de-
cessore suo
Ludovico
editas anno
1460.

sed more
tunc Gallica-
no, cum esset
scripta anno
1462. more
computandi
nunc reco-
pto. H.

ANNO
CHRISTI
1485.

ostendit & manifestat. Quæ si retroactis temporibus, malitia dierum, voraginibus guerrarum exigentibus, minus per eorum celebrationem in notitiam reducta fuerint, vel effectum: nunc impedimentis caelesti dono cessantibus, & ea venerari & colere ad Dei laudem, animarumque salutem, ac vitiorum extirpationem, decrevimus.

Præfixo igitur per nostras patentes litteras termino ad diem Martis post Dominicam diem, qua in sancta Dei Ecclesia pro Missæ introitu *Reminiscere* cantatum est, tertia mensis Martii hujus anni Domini millesimi quadringentesimi sexagesimi more Gallicano, cum continuatione dierum sequentium, usque ad hanc præsentem definitionis diem. Qua die, seu alia ab ea dependente & continuata, certis de causis rationabilibus nos ad hoc moventibus, videlicet die Jovis inde sequente, quæ fuit quinta prædicti mensis Martii, post præsentationes & communicationes cum venerabilibus fratribus & suffraganeis nostris inferius descriptis, dicta die Martii & Mercurii sequentis præhabitis, patrum & prædecessorum nostrorum in consimilibus salutaria insequentibus vestigia, in præsentia dictorum fratrum & suffraganeorum nostrorum, videlicet Milonis Carnotensis decani suffraganeorum nostrorum, Guilielmi Parisiensis, Joannis Meldensis, & Ludovici Trecentis, Dei gratia episcoporum; nec non venerabilis & discreti viri domini Stephani Plaisance utriusque juris doctoris, venerabilis fratris etiam & suffraganei nostri domini Theobaldi Dei gratia Aurelianensis episcopi debite excusati procuratoris; nonnullorumque abbatum, & priorum conventualium ac cathedralium, & collegiarum ecclesiarum procuratorum; plurimorumque virorum ecclesiasticorum tam secularium, quam regularium, exemptorum & non exemptorum in magno & notabili numero, tam pro seipsum quam aliorum absentium convocatorum procuratorum, nonnullis tamen, licet debite convocatis minime comparentibus, nec pro se mittentibus. Missæque de sancto Spiritu cum devotis orationibus atque prostrationibus per nos in nostra Senonensi ecclesia devotissime celebrata, ac solemniter verbi Dei exhortatione ad reformationem salutarem hujus nostræ provinciæ præhabita, ad locum pro dicti concilii celebratione designatum congruo ordine accedentibus, & in eo juxta morem patrum in locis ordinatis, absque cujuscumque dignitatis eorum præjudicio sedentibus, absentibus, qui citati fuerant, debite evocatis, & eorum absentia, Dei repleta præsentia; iterum in eodem loco expositione & declaratione, de autoritate & institutione conciliorum provincialium, de necessitate & utilitate eorum, de modo procedendi in eis seriose habita atque facta, ac libertate omnibus concessa atque data, ut quæcumque corrigenda vel emendanda in statu ecclesiastico cognoscant, plena cum libertate, solum Deum habentes præ oculis, in medium suo ordine deducere, habentes animum liberum atque rectum. Visusque & auditis & verbo atque scriptis nonnullis variis consultationibus, consiliis, tractatibus, & advisamentis, per viros doctos & expertos traditis & expositis; lectisque in publico prædecessorum nostrorum in consimilibus provincialibus conciliis, ordinationibus & statutis, ut ordinatius & convenientius omnia determinarentur, fierent, & concluderentur, absque confusione quacumque, quatuor

Concil. General. Tom. XXXII.

A principalia per dies varios tractanda censuimus. Primum de Dei reverentia atque cultu, & de divini servitii celebratione sincera & devota; in quo præcipue consistit vocatio & conversatio ecclesiastica, & in quo summe consistit salus nostra. Secundum de correctione morum virorum ecclesiasticorum, & de eorum conversatione, vestibus, vita, moribus & doctrina. Tertium de fidei administratione, & bonorum temporalium conversatione, eorumque sincera & debita distributione. Quartum oppressiones & gravamina ecclesiis & viris ecclesiasticis illata & inferenda, Domino dirigente perquirenda. Nos igitur in hac sancta synodo favente altissimo Divina gratia congregati, ad restorationem domus Dei, & salutem gregis Domini, morum reformationem, & pacem ecclesiæ nostræ provinciæ, pro viribus jugiter ex nostri officii debito intendere, & solerter vigilare cupientes, cum consilio, deliberationeque, ac voluntate omnium nostrorum pariter & assensu, statuimus & ordinamus statuta & ordinationes quæ sequuntur.

ARTICULUS PRIMUS

CAPUT I.

De modo celebrandi servitium.

De assistentia Ministrorum.

Licet antiqua patrum traditio, ac sacrorum conciliorum, summorumque pontificum canones & salutaria decreta, & conciliorum provincialium statuta, modum & formam, & qualiter in domo Domini conversandum sit, verbo pariter & exemplo posterioribus reliquerit, & salubriter in Domino providerint: quia tamen ipsa experientia docente, in neglectum, oblivionem vel contemptum, nostris pro dolor! temporibus collapsa sunt, dignum visum est in præmissis, tum antiquorum innovatione, tum novorum editione præceptorum, ad perpetuam rei memoriam piam adhibere medelam. Cum igitur quæ a majoribus constituta sunt majori semper autoritate firmentur, & funiculus triplex de difficili rumpatur: volentes & cupientes, ut sancta & salubris ordinatio & constitutio sacri generalis Basiliensis concilii per prælatos totius regni, pariter & delphinatus, Bituricis acceptata, decenter circa Divini celebrationem servitii, in cantu, prolatione, determinatione horarum, assistentia & honestate ministrorum, quæ in dissuetudinem & neglectum a multis deducta est sub ipsius autoritate generalis concilii congregatos, etiam Biturices ac hujus nostri ordinationis concilii debite publicetur, & fideliter observetur. Illam inter cætera hujus provincialis concilii decreta duximus inferendam, cujus tenor sequitur & est talis.

Si quis Principem sæculi rogaturus habitu honesto, gestu decente, prolatione non præcipiti, sed distincta, attenta quoque mente seipsum ac verba studet componere; quanto diligentius in hoc loco sacro omnipotentem oraturus Deum hæc omnia facere curabit? Statuit igitur hæc sancta synodus, ut in cunctis cathedralibus & collegiatis ecclesiis, horis debitis, signis congrua pulsatione præmissis, laudes divine per singulas horas non cursim ac festinan-

S ter,

ANNO
CHRISTI
1485.

Conc. generale Basiliense. se receptum a Gallis Provincialibus.

Idem. Quo modo distinctum officium in ecclesia celebrandum sit.

ANNO
CHRISTI
1485.

Verba canon
num in cho
ro.

Huc usque in
edito concilio
Basil.

Idem supra.
Quo tempo
re quisque
debet esse in
choro.

In ord. 16.
Quoniam ho
ra canonicis
officiis
dicenda sunt.

ter, sed tractim & cum pausa decenti, præsertim in medio cujlibet versiculi psalmorum, debitam faciendo inter solemne & seriale officium differentiam, reverenter ab omnibus persolvantur. Horas canonicas dicturi cum tunica calari & superpellicis mundis, ultra medias tibias longis, vel cappis juxta temporum & regionum diversitatem, ecclesias ingrediantur, non capucia sed almutia vel bireta tenentes in capite. Qui cum in choro fuerint, gravitatem servent quam locus & officium exigunt, non in simul aut cum aliis fabulantes seu colloquentes, aut literas seu scripturas alias legentes: & cum psallendi gratia ibidem conveniant, muta aut clausa labia tenere non debent, sed omnes, præsertim qui majori funguntur honore, in psalmis, hymnis & canticis Deo alacriter modulentur. Cum dicitur *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto*, omnes consurgant. Cum nominatur illud gloriosum nomen *JESUS*, in quo omne genu flectitur, caelestium, terrenorum & infernorum; omnes caput inclinent. Nemo ibidem dum horæ in communi publice cantantur, legat vel dicat privatim officium: nam non solum obsequium, qui obnoxius est choro, subtrahit, sed alios psallentes perturbat. Super his debite observandis aliisque ad Divini officii prosecutionem, ac chori disciplinam spectantibus, Decanus, vel cui incumbit onus, diligenter invigilet; hinc inde, ne quid inordinate fiat, circumspiciens. Horum autem transgressores, illius horæ in qua circa prædicta exceßerint, vel alia majori, prout transgressionis gravitas exigit, plectantur poena. Salvis tamen laudabiliter consuetudinibus & statutis, ac observantiis specialibus ecclesiarum singularum regni & Delphinatus. Item acceptat decretum quo tempore quisque debet esse in choro, quod incipit: Qui in matutinis ante finem Psalmi, *Venite exultemus*; in aliis horis, ante finem psalmi primi; in Missa, ante ultimum *Kyrie eleison*, usque in finem, Divino officio non interfuerint, nisi forte necessitate cogente, aut petita & obtenta a præfidente chori licentia discedere oporteat, pro illa hora absens videatur. Salvis Ecclesiarum consuetudinibus, si quæ forte circa hæc arctiores existant. Idem observetur in his qui a principio usque in finem in processionibus non permanferint. Pro cujus executione deputetur aliquis onus habens notandi personas singulas statuto tempore non convenientes, juramento allicitus agere fideliter & nulli parcere. Jubet etiam hæc sancta synodus, quod in illis ecclesiis, in quibus singulis horis certæ distributiones statutæ non sunt, omnino etiam de grossis fructibus, si opus sit, deputentur, ut juxta mensuram laboris plus minusve quisque capiat emolumentum; tollens prorsus abusum illum, quo in una duntaxat hora præfens, totius diei distributiones usurpat: & illum, quo præpositi, vel Decani, aut alii officiales, ex hoc solum quod officiales sint, licet actualiter pro utilitate Ecclesie non absint, quotidianas distributiones percipiunt.

Item acceptat decretum qualiter horæ canonicæ sint dicendæ extra chorum, quod incipit: Quoscumque etiam alibi beneficiatos, seu in sacris constitutos, cum ad horas canonicas teneantur, admonet hæc sancta synodus, si orationes suas Deo acceptas fore cupiunt, ut non in gutture, vel inter dentes, seu deglutendo, aut syncopando dictiones vel collo-

quia, nec risus intermiscendo, sed sive soli, sive aspeciati, diurnum nocturnumque officium reverenter, verbisque distinctis peragant; ac tali in loco unde a devotione non detrahantur, ad quam se disponere & preparare debent juxta id quod scriptum est: *Ante orationem prepara animum tuum, ne sis quasi qui tentat Deum.*

Item acceptat decretum, quo tempore divinorum officiorum vagantur per ecclesiam, quod incipit: Quicumque in ecclesia beneficiatus, præsertim de majoribus, Divinorum tempore per ecclesiam, vel foris circa ipsam deambulando, vel aliis colloquendo, vagari visus fuerit, non solum illius horæ, sed totius diei præsentiam ipso facto amittat. Qui si semel correctus non destiterit, per mensium distributionibus careat, vel graviori, si pertinacia exegerit, poenæ subiaceat: ita ut tamen desistere cogatur. Prohibetur etiam ne Divina officia tumultuosi quorumcumque per ecclesiam discursus impediunt vel perturbent. Regulares qui in conventualibus ecclesiis circa prædicta exceßerint, gravi poena superioris arbitrio castigentur.

Item acceptat decretum de tabula pendente in choro, quod incipit: Ut cuncta in domo Dei ordinate procedant, & quilibet sciat quid agendum imminet, statuatur tabula aliqua continue pendens in choro: in qua, quid per unumquemque ex canonicis, vel aliis beneficiatis, in singulis horis per hebdomadam, aut majus tempus, legendum cantandumve sit. Qui autem secundum quod ibi descriptum fuerit facere per se, vel alium neglexerit, pro qualibet hora distributiones unius diei amittat.

Hæc omnia ex dicti sacri concilii generalis, & congregatione Biturica; nec non & alia circa Divini servitii celebrationem in eodem sacro concilio & congregatione celebrata, quæ in constitutione pragmatica circa Divinum servitium continentur, & hic cauta brevitatis omittuntur: quæ latius in dictis constitutionibus & ordinationibus poterunt videri, & publicari volumus & servari: adjicientes insuper circa Ecclesie & conversationis in ea honestatem, & circa Divini celebrationem servitii quæ sequuntur.

C A P U T II.

De honesta conversatione in ecclesia; & prohibitione garrulationum & deambulationum.

De observandis circa cultum.

Cum domum Domini, quæ domus orationis, non negotiationis, aut confabulationis esse dignoscitur, deceat sanctitudo, & ex ordinatione sanctissima jamdudum celeberrimi Lugdunensis concilii in quo & Latinorum pariter & Græcorum, Ecclesiasticorum & sæcularium principum, & aliorum numerosa convenit multitudo, ad sacras ecclesias humilis & devotus esse debeat ingressus, & egressus, & sancta in eis conversatio pariter & devota, quæ Deo & hominibus placita & accepta sit, aspicientes instruat, edificet pariter, reficiat & delectet. Statim & ordinamus, hortamur, monemus, juxta prædicti Lugdunensis statuta concilii, ut ad Ecclesiam accedentes devotis orationibus & di-

vini

ANNO
CHRISTI
1485.

Ecol. 18.22.

Idem.
De his qui tempore divinorum vagantur per ecclesiam.

Idem.
De tabula pendente in choro.

Idem videtur continetur.

Conc. Lugd.
an. 1574.

Præfidente
Greg. X. c. 25.

ANNO
CHRISTI
1485.

vinum nominis locutioni & venerationi insistere habeant. Nullus in locis eisdem, in quibus vota Domini convenit celebrari, seditionem excitet, conclamationem moveat, impetumve committat. Cessent universitatum, & societatum quarumlibet consilia, conaciones & publica parlamenta, vanaque & multo fortius fanda & prophana colloquia, confabulationes, & alia que possunt Divinum servitium perturbare, aut oculos Divinæ majestatis offendere; ne ubi peccatorum venia postulanda, ibi detur peccandi occasio, aut committi deprehendantur peccata. Quia vero petulanti animo dicti sacri concilii inhibitiones sanctissimas, & cohibitiones ante dictas, multi contemnere non verentur: alii propter ignorantiam & neglectum; alii per temeritatem & contemptum: statuis & ordinamus, dictam ordinationem prædicti celeberrimi concilii in corpore juris scriptam, incipientem: *Domini decet sanctis*, etiam verbis gallicis sæpius populo prædicari, & transgressores quoscumque, ultra Divinæ majestatis indignationem quam incurrunt, sicuti in eodem sacro concilio constitutum esse dignoscitur, per ordinarium coerceri.

Adjicientes insuper, quod viri ecclesiastici, in quibus transgressio periculosior esse dignoscitur, tempore servitii in choro diligenter assistant & in oratione unanimes, a garrulationibus & confabulationibus & omnibus que Divino cultui impedimentum asserere possent, vel scandalum aut detrimentum, penitus abstineant; his que in choro cantantur diligenter intendant, in conformitate cæterarum gentium, flexiones, stationes, vel cessiones in conformitate & concordia chori, absque disparitate cæterorum conservent. Horas suas particulariter vel alia sua servitia, per se vel cum alio in choro non dicant, ad nihil aliud quam ad servitium chori diligenter attendant. Quia vero sancta & salutaris divini servitii cultus observatio per deambulationes prædictas, garrulationes, circuitiones & evagationes a choro & loco servitii plurimum impeditur & scandala plurima in Dei ecclesia & fidelium mentibus generantur: statuis & ordinamus, omnes a talibus deambulationibus & confabulationibus abstinere, prout in decreto sacri generalis concilii superius citato continetur. Injungentes decanis, cantoribus, abbatibus, prioribus & officiariis quibuscumque, ad quos spectat alios corrigere atque dirigere, ut zelo Domini qui nummularios de templo & negotiatores deiecit, convenienter accensu, talia repriment & corrigant tam increpationibus publicis & privatis, quam privationibus distributionum, & penis aliis & censuris, contra contemptores viriliter & absque acceptione personarum procedentes, prout qualitas personarum, & quantitas excessus, ac continuatio, requirere videbuntur, ad Dei & ecclesie gloriam & honorem, ad exemplum & bonam ædificationem cæterorum.

C A P U T III.

De choris & ludis in ecclesia non fendis.

Item cum per choreas, & lodos theatrales, ludificationes, & insolentias, soleant templa Domini profanari, & sacra in vilipendium deduci, in virisque ecclesiasticis talibus se immiscentibus scandala & opprobria generari, lu-

Concil. General. Tom. XXXII.

dos, & choreas, & tales insolentias, in sacris ecclesiis & locis de cætero fieri prohibemus. Quod si ad memoriam festivitatum & venerationem Dei ac sanctorum, aliquid juxta consuetudines ecclesiarum, in Nativitate Domini, vel Resurrectione, videantur faciendum: hoc fiat cum honestate & pace, absque prolongatione, impedimento, vel diminutione servitii, larvatione & sordidatione faciei, ex speciali permissione Ordinarii, & beneplacito ministrorum ipsius ecclesie. Ut autem hæc insolentias ludorum, circa festum præsertim Innocentium, in aliis nostris provincialibus statutis prohibita, & quam prohibitionem iterum renovamus, penitus arceantur: Constitutionem sacri Basilienis concilii observandam, & huic nostro præsentis statuto duximus inferendam, cujus tenor sequitur, & est talis:

„ Turpem etiam illum abusum in quibusdam frequentatum ecclesiis, quo certis annis nonnulli cum mitra, baculo, ac vestibus pontificalibus, more episcoporum benedicunt; alii ut reges & duces induti, quod festum fatuorum, vel Innocentium, seu puerorum, in quibusdam regionibus nuncupatur; alii larvales & theatrales jocos, alii choreas ac tripudia marium ac mulierum facientes, homines ad spectanda & cachinnationes movent; alii comestiones & convivia ibidem præparantes. Hæc Synodus detestans, statuit & jubet, tam ordinariis, quam ecclesiarum decanis & rectoribus, sub pena suspensionis omnium proventuum ecclesiarum, trium mensium spatio, ut hæc aut similia ludibria, etiam mercantias, seu negotiationes nondinatum, in ecclesia, que domus orationis debet esse, & etiam cometeriis, exercere amplius non permittant; transgressoresque per censuram ecclesiasticam, aliaque juris remedia, punire non negligant.

Adjicientes etiam, quod mercimonia negotiationis intra ecclesiam fieri nullatenus de cætero permittantur. Quodque infra septa seu claustram monasteriorum, tam virorum, quam mulierum, choreas & tripudia nullo unquam tempore exerceantur per quoscumque; nec etiam extra ipsa monasteria liceat religiosi personis in quibuscumque locis præfatas choreas & tripudia agere; & in contrarium facientes per eorum superiores debite puniantur.

C A P U T IV.

De distributionibus & discursibus qui plures præbendas in eadem civitate obtinent.

Cum ad sacrum provinciale concilium Parisius celebratum multæ fuissent delatæ querimonie super evagatione & discursu canonicorum, & aliorum, in eadem civitate & villa in pluribus ecclesiis præbendas & beneficia obtinentium, dictum sacrum provinciale concilium certas monitiones & injunctiones censuit faciendas. Quorum tenor sequitur sub his verbis.

In aliquibus villis & civitatibus hujus nostre Senonensis provincie plures sunt præbendatæ ecclesiarum, in quibus omnibus, vel duabus ex ipsis, aliqui præbendati existunt, qui inhonestæ cupiditatis radice moti, quotidie volunt eisdem choris suas distributiones in utriusque ecclesie lucrari; ex quo plerumque accidit, quod de una ecclesia ad aliam cum suis vestimentis ecclesi-

ANNO
CHRISTI
1485.

Sig. 11. fol.
Ann. De
spectabilis
in Ecclesia
non factis
dit.

et al.

Ex concilio
provincie
Senon. Part.
suo celebrato.

ANNO
CHRISTI
1485.

sticis per villam discurrant celeriter, ex quo a popularibus illudantur, eorumque devotio & reverentia ad Deum & ecclesiam diminuantur. Quapropter nos supradictarum ecclesiarum capitulis injungimus, quatenus sic circa tales distributiones & abusus ad honorem Dei curent providere, quod opus non sit aliunde perquirere remedium. Hujus ergo sacri auctoritate concilii injungimus, quatenus ordinarii & superiores dictorum capitulorum & ecclesiarum, de diligentia per capitula circa hoc factis, & habitibus diligenter inquirant, & cum omni cura & sollicitudine, personarum qualitate, ac ipsarum ecclesiarum penuria vel abundantia pensaris & attentis, provisionem adhibeant, ut omnis turpis questus, & evagatio, & servitii neglectus evitentur, & scandalis ex discurribus & talibus occurratur. Providentes etiam, ut horis singulis, præsertim principalibus, Missis, Matutinis, & Vesperis distributiones ordinentur, nec unus una hora distributionem alterius habeat vel lueretur. Facientes etiam circa hanc distributionem materiam obicryari decretum circa hoc in sacro Basiliensi constitutum concilio, & per ecclesiam Regni & Delphinatus Bituris acceptatum.

Idem. 21.
Quo tempore quisque debeat esse in choro.

Concil. Lateran. IV. cap. 19. Ne ecclesiarum munda in suppellectilibus exponantur.

Cum sacrum Lateranense concilium reliqui noluerunt incortectum, quod quidam clerici & administratores ecclesiarum, sic ecclesiis incultas & immundas relinquunt, quod domus potius laicæ, vel ruales, quam Dei basilicæ videantur; alii vero, & præcipue sacerdotes ad quos spectat, sic corporalia, vasa ministerii, vestimenta sacra, palas altaris, & ornamenta sic immunda incultaque relinquunt, ut interdum aliquibus horrore sint potius quam honori. Præcipimus igitur ut oratoria, vasa, & vestimenta prædicta, munda & nitida confervantur: neglectores per ordinarios & alios visitantes debite puniantur. Cum nimis videatur absurdum in lacris sordes negligere, quæ dedecent in prophanis.

Idem. cap. 10.

Ordinamus etiam juxta dicti Sacri Lateranensis statuta concilii, ut Eucharistia & chrisma sub fidei sacerdotum custodia clavibus adhibitis confervantur, ne possit temeraria manus ad illa applicari. Incaute talia relinquentes, ab officio suo secundum dicti ordinationem concilii ad tempus suspendantur. Et si quid propter eorum incuriam nefandum contigerit, graviter puniantur.

CAPUT V.

De observandis circa processiones, & deformitatibus vitandis.

Quoniam in processibus tam ordinariis & antiquis, quam pro necessitatibus occurrentibus specialiter in dictis spiritualibus, cleri & populi devotio & honestas debent potissimum relucere, ut quæ impetranda sunt a Domino facilius impetrentur, ac mutua devotione omnes ad sinceram ac devotam orationem provocentur attendentes multos in ipsi processibus quandoque intervenire defectus, statuimus & ordinamus, quod vocati ad processiones, præsertim ecclesiastici, decenter & cum habitibus ecclesiasticis, cum omni humilitate & reverentia ad loca processuum accedant, maneat, & redeant in ordine congruo & decenti, a laicis & eorum commixtione separati. Illum pestiferum & inhonestum corrigentes abusum, quo moniales quæ-

dam & religiosam mulieres cum viris ecclesiasticis ad dictas processiones accedere & incedere presumunt. Prohibentes de cetero dictas moniales ad dictas publicas processiones non venire, sed eas duntaxat in suis ecclesiis & claustris celebrare. Quod si se aliter ad dictas processiones ingesserint, a suis ordinariis debite puniantur, & in ipsis processibus minime admittantur. Ordinamus insuper, juvenes & alios a ludis & clamationibus circa loca processuum omnino abstinere. Hortantes & monentes nunquamque, & præsertim viros ecclesiasticos, in Missa, vel in processione, convenienter assistere, & ea pro quibus processio indicta extiterit cum omni sinceritate & devotione perficere.

ANNO
CHRISTI
1485.

ARTICULUS II.

CAPUT I.

Circa reformationem morum.

PRIMO DE EPISCOPIS.

ET si cunctis temporibus circa conversationem & vitam ministrorum ecclesiarum probatam esse oporteat, exemplarem pariter & honestam, ut ceteris recte vivendi exemplum & formam insipient & demonstrent: urget tamen vehementius periculosa temporum nostrorum conditio, quibus & abundare noscitur iniquitas & refrigerare caritas, ut omnia ad sanctam morum reformationem ferventiora studia conferamus. A capite igitur, hoc est, a prælati & episcopis qui velut civitas supra montem, & lucerna super candelabrum, & tanquam speculatores in domo Domini positi, ceteris relucere tenentur, ex quorum conversatione, vita pariter & doctrina, pendere dignoscitur ceterorum salus, directio atque forma, statuimus & ordinamus ut omnes & singuli hujus provinciarum, archiepiscopus & episcopi eorumque successores, vitæ munditia, morum gravitate, & conversationis exemplo, opere pariter & sermone, omnibus viribus suis decreta apostolicæ regulæ, quæ in consecratione sua professi sunt, & ea quæ in Divinis scripturis, canonibus, & juribus de episcopis statuuntur, diligenter videant, relegant & observent in suis diocesis: nisi ex causa necessaria, honesta, vel probabili resideant, & principaliter post tempus visitationis diocesum suarum, & locorum suorum campestrium, in civitate sua mansionem & determinationem habeant, & faciant. In festivitibus solemnibus per se in ecclesiis suis solemniter celebrent. Ab omni deformitate & nota in cappis, capuciis, & habitibus suis, penitus abstineant. Cum rochetis & vestibus honestis, ac cappis condecensibus & capuciis, absque nota & superfluitate, more patrum suorum & cum gravitate incedant: ut loco quocumque pervenerint, omnia vitæ propriæ integritate illustrent. Domini sui bene præsent & familiam moderatam & disciplinatum habeant, & teneant honestos, doctos, & ecclesiasticos viros, in Divinis scripturis & canonibus eruditos, præsertim in visitationibus suis, secum semper habeant. Contra hæreses & sortilegia, doctrinasque pestiferas, & superstitiones novas, cum omni vigilantia, & proborum ac timoratorum consilio, diligenter vigilent & intendant. Ordines munde & sancte conferant doctis & probatis, & de beneficiis provideant. Ab indebitis & injustis exactionibus cessent & absti-

ANNO
CHRISTI
1485.

abstineant, suosque officarios & commissos abstinere faciant. Illa quoque de ordinibus celebrandis, & de jurisdictionibus reformandis, inferius subjungendis, & in antiquis statutis provincialibus nostris; etiam ultra ista continentur, fideliter observent, & per suos observari faciant: se tales in omnibus exhibentes, quales ipsa apostolica regula instituit, ordinat atque jubet, & canonicam statuunt sanctiones.

CAPUT II.

De ordinibus celebrandis.

CUM in sacris ordinibus conferendis fidele, B
solemne, & devotum procedere debeat scrutinium & examen in scientia, moribus & etate: statuis & ordinamus ne de cetero episcopi presumant aliquos ad sacros ordines, & praesertim ad sacrum sacerdotii ordinem promovere, nisi sint etatis legitima, bonae & probatae vitae, & conversationis honestae. Sciant legere & construere epistolae & evangelia ac reliquum officium bene & convenienter intelligere. Ubi autem non valerent iidem episcopi supradictorum examinandum examinationi interesse: saltem provideant de bonis, probis, & scientificis viris, qui solum Deum praeculis habentes, scient, & velint ac teneantur sub poenis & censuris promovendos examinare in moribus, scientia & etate in articulis fidei, praecipuis decalogi, & aliis quae videntur ad eorum officium pertinere. Item quia ad sacrum subdiaconatus ordinem promoti, noscere & intelligere debent se Deo & ecclesiae, laicali statu relicto, dedicatos esse: praecipimus omnibus & singulis episcopis, ut dum contigerit sacros ordines celebrare, ceteris ordinandis praesentibus, incide, claro & intelligibili sermone exponant, qualiter nulli ad praedictum subdiaconatus ordinem, & alios superiores sacros ordines admitti debent, nisi sint vitae munditia, & conversatione honesta, litteris sacris & Divinis, mysteriisque ecclesiasticis, prout eorum exigit vocatio praesens, convenienter instructi, probati, & examinati. Quibus etiam ad saeculi statum, & matrimonium de cetero contrahendum, omnino sacris canonibus sub castitate & continentia est interdictus regressus; cum aliis exhortationibus devotis, quae in libris pontificalibus continentur, alias etiam opportunas exhortationes addendo, prout providentia ipsius promoventis videbitur expedire.

CAPUT III.

De Visitationibus.

CUM visitationis officium ad Dei honorem, & ecclesiarum in temporalibus & spiritualibus utilitatem & profectum, ad salutem animarum, ad edificationem populi, & morum reformationem, a sanctis patribus fuerit salubriter institutum, & jam plerumque per nonnullos ad officium visitationis commissos ad medelam, & salutem fuerat ordinatum, ad noxam veniat pariter & detrimentum: statuis & ordinamus quod episcopi, & alii ad quos spectat, & per eos ordinati vel commissi, sic salubriter praedictum officium habeant exercere, quod paternae & publicae utilitati juxta patrum ordinationes potius intendere videantur, quam ad emolumenta vel questum. Ad Dei igitur honorem & ec-
Concil. General. Tom. XXXII.

clesiarum profectum loca ecclesiastica causa visitationis subintrantes, honestos habitus & congruentes deferant: sacramenta, praesertim eucharistiam, cum habitu ecclesiastico honesto, accensis luminaribus devote visitent: & verbum Domini populo aduato proponant, aut proponi faciant: aut saltem salubres admonitiones, si populi paucitas praedicationem requirere minime videatur, convenienter faciant & devote de vita & moribus, praesertim sacerdotum, diligenter inquirent: inventaria bonorum ecclesiarum mobilium & immobilium videant; & contra alienantes & alienatores provideant: de reparationibus ecclesiarum, & ornamentorum ecclesiarum; juxta locorum pariter & temporum qualitatem, sollicitudinem bonam gerant; provisionem apponant in procuracionibus exigendis, se graves & onerosos minime exhibeant sed etiam ultra moderationem extravagantis, *Vas electionis*, quam sub gravissimis poenis non possunt excedere, pro locorum & personarum penuria se pios & moderatos exhibeant: ad sui utilitatem nova onera super fabricas ecclesiarum non imponant. Quae in victualibus eis praestita fuerint, a summa & taxatione procuracionis deducant, sicut in eadem constitutione *Vas electionis*, est cautum: ab illis qui solum tenentur ad pastum, quod appositum fuerit & paratum benigne & grataiter recipiant: se tales in omnibus exhibentes, quales jura constituunt, & canonicas sanctiones. Quod si ex concessione quacumque, etiam sedis apostolicae, &c. aliqui per procuratores vel commissarios duxerint visitandum: probatas, doctas, & timoratas personas ad hujusmodi ministerium eligant, qui doctrina pariter & exemplo locis & populis probere valeant; & ut jam praedictum est, se in omni timore Domini, in omni modestia & honestate clero & populo exhibeant, & praemissa omnia, & quaecumque alia, quae visitationis officio noscuntur incumbere, fideliter exercent & devote: se non graves, nec onerosos, sed pios & benignos, & in exigendis procuracionibus, & aliis exhibentes, qui de ipsis procuracionibus, etiam expensis & victualibus, uti dictum est, deducendo, salaria sui laboris percipiant moderate, non accipientes ad firmam, vel summam determinatam, ipsum visitationis officium; nec aliquid attentantes contra prohibitionem jurium & traditiones patrum in populi scandalum, gravamen ecclesiarum, & suarum praecipue periculum animarum.

CAPUT IV.

De collatione beneficiorum.

CUM in provisione, praesentatione, collatione, & institutione beneficiorum ecclesiasticorum, praelatorum & collatorum praecipua versari debeat sollicitudo, ut viris provideant idoneis, doctis pariter & probatis, & praesertim in dignitatibus, & parochialibus ecclesiis, & maxime parochialium ecclesiarum rectoribus, quibus regimen animarum, quod est ars artium, curaque noscitur esse commissa, & in quorum manibus animae fidelium & sacramenta ecclesiastica, prout ad eorum administrationem competit, fideliter reponuntur, & in partem sollicitudinis singularum dioecesium vocantur; sacrique canones & apostolica decreta episcopis, & aliis, quibus praemissa spectare dignoscuntur, in periculo animarum suarum,
S 3 tan.

ANNO
CHRISTI
1485.

lib. 1. de
canonibus.
c. 28. &
procurat.

ANNO
CHRISTI
1483.

tanquam de preciosissimo talento sibi per supremum directorem commisso, bene & fideliter disponere injunxerint (quod, prohi dolor! nostris temporibus minus aut saltem non satis fructuose haecenus observatum est) precipimus omnibus & singulis episcopis, ac aliis antedictis, ut neque ad carnalitatem, aut preces, aut alias inordinate respicientes, summopere curent in beneficiis notabiles viros, providos & moribus bene compolitos, probatos & examinatos, instituire, promovere, & ordinare, per quos cultus Dei, & ecclesiasticus ordo, nostris in diebus possit & valeat augmentari. Providentes etiam & sollicitudinem gerentes, ut iuxta qualificationes & ordinationes sacrorum conciliorum & canonum, viris dignis, graduatis, & per universitates nominatis, in ordine & turno eorum provideant, decreta concilii & ecclesie conservando.

CAPUT V.

De concubinariis.

Cum in viris ecclesiasticis, praesertim in sacris ordinibus constitutis, ad cultum Domini, qui sanctus sanctorum dicitur, specialius evocatis, quorum est sancta tractare, & ministrare populo mysteria, vitae munditia & castitatis honestas praecipue requirantur; & ex imunda & impudica conversatione plurimorum, in Dei ecclesia magna quotidie scandala & pericula oriantur, & majora oriri verisimiliter formidentur: volentes huic morbo & scandalo pernicioso decenter obviare, cum jam multa in Dei ecclesia super his fuerint instituta, statutum praecipue super concubinariis in sacro Basiliensi concilio salubriter institutum, & in congregatione Biturica publicatum, iterum inter hujusmodi statuta inseri, publicari, & observari censemus: cujus tenor sequitur:

Conc. Basili.
sub initium.

Quicumque clericus cujuscumque status, religionis, conditionis, dignitatis, etiam pontificalis, vel alterius praesistentiae existat, qui post hujus constitutionis notitiam quam habere praesumatur, duos menses post publicationem ejusdem in ecclesiis cathedralibus, quam ipsi dioecesei omnino facere tenentur, postquam eadem constitutio ad eorum notitiam pervenerit, fuerit publicus concubiniarius: a perceptione fructuum omnium beneficiorum suorum, trium mensium spatio sit ipso facto suspensus; quos sui superioris arbitrio in fabricam, vel aliam evidentem utilitatem, ex quibus hi fructus percipiuntur, convertat. Necnon & hujusmodi publicum concubinariatum, ut primum tale esse innotuerit, mox suus superior monere teneatur, ut infra brevissimum terminum concubinam dimittat; quam si non dimiserit, aut dimissam aut aliam resumpserit, jubet haec sancta synodus ut ipsis suis omnibus beneficiis omnino privetur. Ex nihilominus hi publici concubinariis usquequo cum eis per suos superiores, post ipsarum concubinarum dimissionem, manifestamque vitae emendationem, fuerit dispensatum, ad susceptionem quorumcumque honorum, dignitatum, beneficiorum, vel officiorum sunt inhabiles. Qui si post dispensationem ad hujusmodi publicum concubinariatum redierint, sine spe alicujus dispensationis ad praedicta prorsus inhabiles existant. Quod si hi ad quos talium correctio pertinet, eos, ut dictum est, pu-

ANNO
CHRISTI
1483.

„ nire neglexerint: eorum superiores tam in
„ ipsos de neglectu, quam in illos pro concu-
„ binatu, modis omnibus digna animadvertent
„ tione. In conciliis etiam provin-
„ cialibus & synodalibus, adversus tales punire
„ negligentes, vel de hoc crimine diffamatos,
„ etiam per suspensionem a collatione benefi-
„ ciorum, vel alia condigna poena, severiter
„ procedatur. Et hi, quorum destitutio ad
„ summum pontificem spectat, per concilia
„ provincialia, aut suos superiores, propter
„ publicum concubinariatum reperiantur privatio-
„ ne digni: statim cum processu inquisitionis
„ ipsi summo pontifici deferatur. Eadem dili-
„ gentia & inquisitio in quibuscumque capitu-
„ lis generalibus & provincialibus, quoad suos,
„ servantur, poenis aliis contra praedictos &
„ alios non publicos concubinariis statutis in
„ suo robore permanens. Publici autem in-
„ telligendi sunt, non solum hi quorum con-
„ cubinatus per sententiam aut confessionem in
„ jure factam, seu per rei evidentiam, quae
„ nulla potest tergiversatione celari, sed qui
„ mulierem de incontinentia suspectam & infa-
„ matam tenet, & per suum superiorem admo-
„ nitus, ipsam cum effectu non dimittit.
„ Quia vero in quibusdam regionibus non-
„ nulli jurisdictionem ecclesiasticam habentes,
„ pecuniarias questus a concubinariis percipere
„ non erubescunt, patiendos eos in tali sordiditate
„ sordescere: sub poena maledictionis eter-
„ nae praecipit, ne deinceps sub pacto, com-
„ positione, aut spe alicujus questus, talia
„ quovis modo tollant aut dissimulent: alio-
„ quin ultra praemissam negligentiae poenam,
„ duplum ejus quod propterea acceperunt resti-
„ tuere ad pios usus omnino teneantur. Ipsas
„ autem concubinas, seu mulieres suspectas,
„ praetati modis omnibus curent a suis subdi-
„ tis, etiam per brachii saecularis auxilium, si
„ opus sit, penitus arceri: qui etiam de tali
„ concubinato procreatos filios apud patres suos
„ cohabitare non permittant. Jubet insuper haec
„ sancta synodus, ut etiam in praedictis syno-
„ dis & capitulis haec constitutio publicetur,
„ & quilibet suos subditos ad ipsarum concu-
„ binarum dimissionem moneat diligenter. In-
„ jungit propterea omnibus saecularibus viris,
„ etiam si regali praesulgeant dignitate, ne ul-
„ lum quaecumque inferant impedimentum,
„ quocumque questu colore, praetatis, qui ra-
„ tione officii sui adversus suos subditos pro hu-
„ jusmodi concubinato procedunt. Et cum om-
„ ne fornicationis crimen lege Divina prohibi-
„ tum sit, & sub poena mortalis peccati nec-
„ cessario evitandum: monet omnes laicos tam
„ uxoratos, quam solutos, ut similiter a con-
„ cubinatu abstineant. Nimis enim reprehensi-
„ bilis est, qui habet uxorem, & ad mulierem
„ alienam accedit. Qui vero solutus est, si
„ continere nolit, juxta Apostoli consilium
„ uxorem ducat. Pro hujusmodi autem Di-
„ vini observatione praeccepti, hi ad quos per-
„ tinet, tam salutaribus monitis, quam a-
„ liis canonicis remediis, omni studio labo-
„ rent.

Post hujusmodi autem constitutionis sacri concilii novam publicationem in synodis dioecesanorum faciendam, injungimus omnibus ordinariis nostrae provinciae Senonensis, & aliis ad quos spectat, ad dicti executionem concilii viriliter & diligenter procedere, juxta formam in dicto concilio & dicta constitutione comprehensam: sub poenis & censuris quae contra
malis

ANNO
CHRISTI
1485.

tales concubinos, & contra judices negligentes in dicta constitutione continentur.

CAPUT VI.

De deformitatibus vestimentorum & habituum, maxime in ecclesiasticis.

UT autem morum gravitas non solum in vitis munditia, sed & in conversatione honesta, & habitus & gestus conducentia, in viris ecclesiasticis, & ecclesiarum ministris resurgat; & ad honestatem & observantiam laudabilem, pristinosque patrum mores omnia reducantur: volentes novitatibus scandalosis, & deformitatibus monstruosis in pompis & plicaturis tunicarum, superius pariter & inferius, in coma capitis per capillorum dilatationem & defluxum supernuda colli, & usque ad superficiem frontis & oculorum, in dispositione turpissima & indecenti polenarum, quas insolentia pestifera, & indecens conversatio plurimorum exemplo seducta pernicie nostris temporibus introduxit, salubriter providere, praesertim in viris ecclesiasticis, & ecclesiarum ministris, qui formam ceteris praebere tenentur & exemplum: statuimus & ordinamus, ut post publicationem hujus statuti, viri ecclesiastici in talibus culpabiles, sub Divini obtestatione iudicii, & in suarum periculum animarum, ab hujusmodi deformitate & indecentia penitus absterneant, & ad morum decetiam & patrum observationem solitam in talibus habitibus se reducant; vestes honestas, tonsuras condecens, in forma honesta & suo statui condecens deferendo. Super quo etiam unumquemque eorum per suos superiores particulariter cenemus admonendum. Quod si post mensem a die nostrorum praesentium statutorum publicationis talibus utendum censuerint, & his nostris salutaribus ordinationibus obtemperare neglexerint: a choro & conversatione excludantur; & eis in ecclesia, donec resipuerint, & praedictas deformitates ejecerint, distributiones penitus denegentur, & pro dilatione & contemptu per suos superiores arbitrarie puniantur. Quod si praemissa omnia post mensem alium duxerint negligenda: per censuram ecclesiasticam, vel per totalem subtractionem fructuum suorum beneficiorum, poena contra eos augeatur, eorumque poenitentia publicetur; taliter quod ceteris cedere valeat in exemplum: injungentes omnibus ad quos ex officio spectare dignoscitur, vel distributiones ministrare, a choro scandalum facientes ejicere, vel delinquentes coercere, ut in his diligentissime invigilent absque personarum acceptatione quacumque. Quod si in religiosis, qui ad ampliore vestium & habituum honestatem voto & professione tenentur, haec inhonestas vestium reperiat a superioribus suis in capitulis, & alibi: tanquam pro transgressionibus regulae majoribus debite puniantur, & a talibus abstinere cogantur. Alioquin per ordinarios contra eos tanquam pro gravi crimine per incarcerationem, aut alias debite procedatur.

Ut autem condecens ad honestatem omnia reducantur, monemus & exhortamur patres, tutores, & directores juvenum, & praesertim magistros in scholasticis studiis, ut juvenes in doctrina & timore Domini habeant erudire, dirigere pariter & docere, & a talibus deformitatibus arcere & cohibere. Volentes & ordinantes insuper, quod talibus deformitatibus inni-

gentes, si ad sacros ordines advenerint, a talibus abstinere cogantur; alioquin ad ipsos ordines non admittantur; talibus beneficia ecclesiastica tanquam indignis denegentur, ad familiaritatem & consortium prelatorum, & aliorum virorum ecclesiasticorum, minime admittantur. Commissi vicarii ad serviendum curis & parochialibus ecclesiis, & capellanis adjacentibus eis, in talibus culpabiles, a tali administratione repellantur. Insuper dignum & congruum arbitramur, ut prelati & alii ecclesiastici viri etiam familiares laicos in domo & familia commorantes ad modestiam & moderationem, quantum fieri poterit, secundum vocationem eorum, reducant in praemissis, ad bonam edificationem aliorum pariter & exemplum.

CAPUT VII.

De clericis, tabernis, & negotiationibus illicitis se immiscensibus.

CUM circa gravitatem morum, & conversationem honestam virorum ecclesiasticorum, & praecipue sacerdotum, ac eorum maxime qui curam & regimen obtinent animarum, jam & legis Divinae & sanctorum patrum regulae, & constitutiones quam plurimas, atque sanctissima emanaverint instituta, ac plura in nostris provincialibus conciliis fuerint promulgata statuta: & omnibus episcopis, & aliis ad quos spectat subditorum mores & vitam in melius reformare, & viam scandalis & inconvenientibus praeccludere, districte praecipiendo mandamus, & eos ac subditos hortamur, quatenus diligenter observent, & a suis subditis faciant observari, quae sanctorum patrum decretis & canonicis institutionibus, ac nostris praedictis provincialibus conciliis, de vita & honestate clericorum fuerunt laudabiliter instituta: ecclesiasticos viros, & praesertim sacerdotes Dei, ebrietati & vinolentiae deditos, & qui tabernas inhoneste frequentant, aut qui negotiationibus, mercimoniis, quaestibus, aut officiis clericali statui non convenientibus, se immiscens, saepius commonendo, & poenis & censuris, prout jura statuunt, rigide coercendo: sic quod & transgressores, & delinquentes, in talibus arceantur, a transgressione & culpa; & ordinarii, seu alii ad quos spectat, notari vel reprehendi non valeant, de transgressione, tolerantia vel negligentia.

CAPUT VIII.

De ludensibus ad taxillos, & aliis ludis illicitis.

CUM ex debito nostri pastoralis officii juxta canonicas sanctiones, teneamur ludos perniciosos, indecentes, & inhonestos, quorum occasione sub quadam curialitatis aut consolationis imagine ad dissolutionis materiam devenitur, ab ecclesia & ecclesiasticis, praesertim in sacris ordinibus constitutis, extirpare atque abstergere, & delinquentes in talibus coercere: attendentes, circa ludos taxillorum, alearum, & alios, jam plura a sanctis patribus constituta, & in nostris provincialibus conciliis ordinata, quae a multis hodie penitus negliguntur: omnibus episcopis, & aliis ad quos spectat delinquentes & scandala in talibus facientes corri-

ANNO
CHRISTI
1485.

ANNO
CHRISTI
1487.

rigere, specialiter injungimus, quatenus constituta a sanctis patribus & Romanis pontificibus, sæpius ecclesiasticis sibi commissis insinuat, & insinuari procurent: sacerdotes & alios in sacris ordinibus constitutos ad taxillos publice aut consuetudinarie ludere non verentes, per suspensiones ad tempus ab officio & beneficio, per excommunicationem in locis publicis sæpius promulgandam, & alias, debite & rigide coercendo. Alios vero non sic publicos, nec consuetudinarios, per applicationem unius libræ cæræ parochiali vel cathedrali ecclesiæ pro qualibet vice, qua ludendum duxerint ad taxillos, & alias arbitrarie puniendo. Aleatores vero, seu ad aleas ludentes, præsertim illos qui in publicis locis, in ostiis, & operatorii laicorum, in scandalum status ecclesiastici ludere non verentur, aut qui ad palmam seu pilam in camilia, & alias inhoneste & inverecunde, publice consuetudinarie ludere non verescuntur aut formidant: ordinarii & alii ad quos spectat, sæpius commoneant, & contemptores suarum monitionum sic pœnis legitimis coercant, quod cæteris cedere valeat in exemplum.

CAPUT IX.

De quæstoribus, & reformatione eorum.

Cum ex inordinata quæstorum multitudine sæpe gravamina plurima ecclesiæ & fidelibus populis inferantur, & per quæstores ipsos abusus multiplices committantur, prædicationis officium usurpando, & per mendacia & ficta blandimenta pauperum & simplicium pecunias extorquendo; & quod deterius est, sanctæ sedis apostolicæ & aliorum inferiorum interdum bullas simulando, falsificando, & etiam corrupendo; ac per ecclesias, dioceses & parochias, vagando absque litteris ordinariorum, ad quorum officium spectat quæstores ipsos & ipsorum litteras probare & examinare: nos circa tales nequicias & abusus providere volentes, omnibus episcopis hujus provinciæ injungimus, quatenus non alias quæstores ipsos per suas dioceses quæstas facere permittant, nisi prius per se aut per suos commissos probatos & doctos in talibus, eorum litteras ad plenum viderint & intellexerint, & de earum veritate ac falsitate plene cognoverint: omni prædicatione ac reliquiarum delatione eidem quæstoribus penitus interdicta, nisi ordinarius ipse ex causa legitima, prædicationem vel reliquiarum delationem alicui notabili persone probatæ, & nominatæ, & in sacris ordinibus constitutæ, pro magna & pia causa in litteris ordinarii exprimens, aliud duxerit ordinandum. Quod si quæstores contra prædicta quæstas uti aut aliter abuti comperti fuerint: acriter puniantur pœna publica, & tali, quod cæteris cedere valeat in exemplum; quodque prælati de participatione turpis quæstas, quæstoribus jura canonica aut de negligentia vel dissimulatione nullo modo notari valeant, aut in aliquo reprehendi. In his autem quæstas atque & statuta laudabiliter observari volumus, & præsertim c. Cum ex eo; & Clem. abusivis de pœn. & re.

CAPUT X.

De officariis jurisdictionis ecclesiæ, & eorum reformatione.

Publica atque communi fama referente didicimus, quod curiarum multarum ecclesiasticarum officarii, advocati, procuratores, promotores, tabelliones, & notarii, in supradictis curiis faciant abusus multiplices, & pauperibus & simplicibus, exquisitis & illicitis modis pecuniam extorquendo, illosque in pluribus malitiosis & damnandis involutionibus processuum involvendo & illaqueando. Quapropter nos, qui subditorum nostrorum quietem peroptamus, supradictis abusus de opportuno remedio affectantes provideri, omnibus episcopis hujus Senonensis provinciæ, ac cæteris qui jurisdictionem habent ecclesiasticam, sub obtestatione Divini judicii, & suarum periculum animarum, & pœnis contra negligentes iudices in jure comprehensis, præcipimus, quod circa suas jurisdictiones sic curent infra festum omnium sanctorum salubriter providere, faciendo scilicet ad ordinationem suarum curiarum ecclesiasticarum ordinationes, statuta etiam penalia, vel jam edita sic faciunt observari, quod apud Deum meritum possint reportare, & opus non sit in proximo provinciali concilio eorum negligentiam corrigere. Provideant etiam circa honestatem & probitatem officiariorum, eorum multitudinem moderando, ac etiam circa taxationem litterarum quarumcumque, salarium eorundem officiariorum qui quandoque pro suo salario & laboribus plus debito exigere non verentur in grave præjudicium subditorum. Provideant etiam iidem prælati quod non ita faciliter feratur sententia excommunicationis, & præcipue quod pro una contumacia non feratur.

ARTICULUS TERTIUS.

CAPUT I.

Cura reformationis religiosorum.

Cum Benedictus papa duodecimus, qui ad bestissimorum patrum Benedicti & Augustini religiones zelum gerebat non modicum, ad supradictarum regularum observantiam multas constitutiones ediderit, quæ Benedictinæ nuncupantur, & quæ a pluribus religiosi negliguntur, immo penitus ignorantur in magnum suarum periculum animarum: ea propter omnes abbates, priores ac præpositos eorundem ordinum, in Domino exhortamur, quatenus in suis monasteriis supradictas Benedictinas constitutiones habeant, & eas frequenter legant & relegant, ut sciant qualiter oporteat eos in religionis semita ambulare. Ad majorem autem evidentiam, ex ipsis constitutionibus aliqua his nostris statutis duximus inferenda, & ab ipsis religiosi una cum aliis regularibus disciplinis, & suarum religionum laudabilibus constitutionibus & institutionibus specialiter observanda.

Et primo cum idem Benedictus duodecimus papa voluerit & ordinaverit, quod in monasteriis quorumlibet ordinum, abbates vel alii superiores provideant de idoneis magistris, qui novitios & juvenes, ceterosque illiteratos & indoctos religiosos in grammaticæ rudimentis,

&

ANNO
CHRISTI
1487.

ANNO
CHRISTI
1485.

& intellectu scripturarum sanctarum, & eorum qui in ecclesiis leguntur, habeant convenienter instruere, ut sic sacrarum scripturarum lectura & intellectus, religiosis ipsis otiositatem auferat, devotionem dilatet & augeat, & ad sanctorum patrum sequendas doctrinas & exempla inducat: hoc salutare statutum duximus de cetero in singulis religionibus observandum: ordinantes, quatenus hi ad quos spectat, super hoc sollicitudinem adhibeant specialem: super quo etiam in visitationibus dictorum monasteriorum per ordinarios & alios inquisitionem fieri volumus diligentem.

Cap. 1. de capit. Generali & reddendis rationibus

Item cum idem Benedictus papa circa spiritualia temporaliaque commoda; ac commodum statum religiosorum, cupiens providere, inter cetera que ad observantiam regularum sanctorum Benedicti & Augustini statuit, voluerit & ordinaverit, quod omnes abbates, abbatissas, priores, priorissas, singulis annis in suis capitulis generalibus sive annualibus, que scilicet tenentur singulis annis cum religiosis, prioribus, ac quibuscumque membris sibi subditis celebrare, statum eorum monasteriorum vel prioratum quibus preesse dignoscuntur, quoad receptas, militias, atque debita, & credita, eorum assensibus insinuent & declarent. Quodque omnes & singuli eorumdem monasteriorum officarii, de suis administrationibus saltem bis in anno computum reddant, sive rationem: ut singuli religiosi per hoc scire valeant, saltem in grosso, suorum statum monasteriorum. Notigitur ejusdem vestigiis inhærentes, omnes abbates, abbatissas, ceterosque supradictos in Domino exhortamur, quatenus prædictum statutum, & etiam alias in provinciali concilio ordinatum, cum omni diligentia servent, & observari procurent.

Cap. 26 De usu & abstinentia carnis, &c.

Item cum idem Benedictus papa modum apponere volens circa antiqua jura, que de abstinentia carnis & jejuniis a religiosis ordinis S. Benedicti observandis satis rigide loquuntur, propter quod in pluribus monasteriis remissa observantur, mata deliberatione præhabita statuerit & ordinaverit, quod iidem religiosi per singulas quartas ferias totius anni ab usu carnis ad minus se abstineant; & quod in Adventu Domini, & Septuagesima, jejunia observent: attendentes prædictam moderationem, licet omni rigore & austeritate careat, in pluribus monasteriis ejusdem ordinis omnino contemni: omnes abbates, priores, & præpositos ejusdem ordinis in Domino exhortamur, quatenus de cetero supradictis diebus & temporibus a carnibus abstineant, & jejunent, cum idem a pluribus secularibus, clericis, & mere laicis, sollicite custodiantur. Ad regulares canonicos circa jejunia & abstinentiam carnis, id ipsum observari exhortamur, quod idem Benedictus prædictum in suis constitutionibus, que Benedictinæ dicuntur, ab eisdem voluit observari.

CAPUT II.

Religiosi modesta se gerant in vestimentis.

Cum evagatio, dissolutio, atque levitas, maxime indecentia vestium, debeant a religiosis evitari, cum illa sint devotioni & honestati religionis contraria & inimica: omnes abbates, priores & præpositos, sive quoscunque alios religiosos, cujuscumque sint ordinis

vel religionis, in caritate Domini monemus, quatenus amodo a se & suis subditis omnem evagandi materiam, quantum eis possibile erit, repellere conentur; & servent ac observari faciant ea que a sanctis patribus de honestate ac gravitate religiosorum fuerunt laudabiliter instituta, tam in vestibus quam in calceamentis, necnon in gestibus & incessibus eorumdem; & quod præcipue ea, que de flocis vel cucullis, cappis, atque capuciis fixis super humeros, botis, & solularibus corrigiatis Clem. Ne in agro, salubriter statuit, servent & faciant salubriter observari. Quam quidem Clementinam, & constitutiones salutes in ea contentas, in capitulis maxime generalibus dictorum religiosorum præcipimus sæpius publicari, & verbis etiam Gallicis, si opus sit, clare & lucide exponi, ut sic via indecentiis & abusionibus præcludatur, propter quas licet religiosi a secularibus in opprobrium habentur & contemptum; qui tamen ceteris debent esse forma religionis pariter & exemplum.

ANNO
CHRISTI
1485.

Inter in
dem. Ne in
agro. de Sa-
mo.

CAPUT III.

Nihil recipiendum ex pacto pro ingressu Religionis.

Quia canonice institutiones, que de Simonia loquuntur, districte prohibent pro ingressu religionis ab ipsis ingredientibus, vel eorum nomine, quicquam exigi, etiam prætextu cujuscumque consuetudinis, que potius dici debet corruptela: omnibus abbatibus & abbatissis, prioribus & priorissis, & aliis quibuscumque, suademus, quod jura de hac materia loquentia diligenter observent, sic scilicet, quod pro ingressu religionis pro se vel monasteriis suis ex pacto vel conventionione nihil recipiant. Si autem post ipsum religionis ingressum aliquid fuerit ab ipsis ingredientibus, vel eorum parentibus, monasterio ex devotione oblatum, illud recipi minime prohibemus.

CAPUT IV.

De decimis & parochis quid observandum.

Licet per jura canonica fuerit sufficienter provisum circa patronos parochialium ecclesiarum, jura decimarum in parochias obtinentes, tam religiosos quam seculares, exemptos & non exemptos, quod scilicet bene & competenter provideant curatis ecclesiarum prædictarum, in quibus habent jus patronatus: quia tamen eadem jura multis in locis negliguntur, & propter hoc sunt plures ex eisdem ecclesiis vacantes, & pastoribus viduæ, in magnum periculum animarum: omnes hujus provincie episcopos in Domino exhortamur, quatenus jura prædicta, & præcipue cap. de Monachis, tit. de præbend. & cap. 1. eo tit. in vi. & Clem. 1. de jure patronatus, irrefragabiliter faciant observari.

A R-

ANNO
CHRISTI
1485.

ARTICULUS QUARTUS.

Concernens statum laicorum, & generaliter
omnium fidelium.

CAPUT I.

Quomodo festa sunt celebranda.

Cum circa celebrationem festorum & dierum majestati Divinae, Christi & sanctorum solemnitatibus, specialiter dedicatorum, multa in nostris provincialibus conciliis, & synodalibus constitutionibus diocesum singularum fuerint laudabiliter instituta, scripturarum sanctorum & canonicarum institutionum testimonio roborata: omnes episcopos & parochiales sacerdotes, & alios ad quos spectat, curam volumus gerere specialem, ut dies ipsi Domino sanctificati nullis servilibus operibus profanentur, nec vanitatibus aut voluptatibus occupentur; sed Divinis vacando officis, expositioni & auditioni Divinorum eloquiorum, laudes, vota, & sacrificia Domino offerantur, & ad haec omnia populi saepius moneantur. Si quid autem in his transgressionis vel omissionis fuerit commissum, poena contra transgressores ad devotionis omittit vel neglectae per pia opera supplementum; non ad privatum emolumentum applicetur vel questum. Ut autem quo celebriores & majores Domino solemnitates celebrantur, eo convenientius populi praeparantur: volumus & ordinamus, quod parochiales sacerdotes & rectores ecclesiarum, in quinque festivitibus praecipuis, etiam ultra Pascha, videlicet Nativitatis Domini, Ascensionis, Pentecostes, Assumptionis B. MARIE, & omnium Sanctorum, populos horrentur pariter & moneant piis commotionibus & devotis, & sua confiteri peccata, & se ad celebritatem & devotionem in ipsius solemnitatibus specialius praeparare, divinas commotiones piis & devotas die Dominica ante ipsarum celebritatem festivitatum debite faciendo.

CAPUT II.

Quibus poenis afficiendi qui in blasphemiam, vel execrabilia juramenta incidunt.

Cum propter horrendam Divini nominis blasphemiam, ac execrabilia plurium juramentorum, ultra aeternae damnationis interitum propter talia debitum, etiam temporales plagae, bellicae, pestilentiae, fructuum vastationes atque clades, tempestates atque tonitrua, ac mala in populis evenire soleant ex Divini animadvertione judicii quam plurima; & contra blasphemantes & execrabiles juratores, ac Deum temere denegantes, tam sacrorum conciliorum, quam Romanorum pontificum, quin immo & principum secularium plurima emanarint instituta, quae a multis hodie negliguntur: attendentes ex testimoniis scripturarum, quod Dei & sanctorum injurias dissimulare, nefarium & periculosissimum judicatur; quodque crimentalium in negligentibus praelatis & iudicibus qui tales retrahere negligunt a delictis, etiam quandoque severissime vindicatur: omnibus episcopis, & aliis ad quos spectat in nostra provincia subditorum mores & vitam in melius reformare, sub obtestatione Divini judicii praeci-

Apiendo mandamus, quatenus populos Domini saepius commoneant, ac faciant particulariter ac spiritualiter commoneri, a talibus horrendis abstinere, horrorem ac detestationem criminis, ac poenas temporales pariter & aeternas, corporales & spirituales, in contra delinquentes in talibus a jure & constitutionibus etiam principum ordinatas atque impositas, intimando; ac poenas legitimas, absque acceptione personarum, pro quantitate & qualitate criminum, juxta sanctiones canonicas, omni timore ac negligentia postpositis, delinquentibus imponendo: videlicet pro prima vice poenas pecuniarias in cera vel aliter fabricis ecclesiarum, & non alibi, applicandas; pro secunda per incarcerationem & jejunia in carceribus facienda; pro tertia contra assuetos per installationem vel aliam poenam publicam procedendo. Sic quod ceteris cedere valeat in exemplum, & Divina valeat in placari, & Dei misericordia & pietas a populis obtineri.

CAPUT III.

Decima solvenda.

Quoniam plurimorum religiosorum & aliorum ecclesiasticorum audivimus, quod licet Dominus in veteri Testamento praeeperit, perceptores fructuum ecclesiae ministris decimas tribuere: tamen his nostris temporibus easdem diminuere conantur, ut jam ex eis aliqui dicant & asserant, decimalia jura non nisi ad voluntatem fore solvenda; propter quod ecclesiae & earum ministri maxima damna & incommoda pariuntur. Quapropter nos circa tales hominum nequicias occurrere cupientes, omnibus episcopis, archidiaconis, decanis ruralibus, ceterisque ecclesiarum rectoribus praecipimus, quatenus Dominicis diebus, necnon messium & vindemiarum temporibus, admoneant & hortentur, faciantque admoneri & hortari per eos qui verbum Dei populo praedicant, omnes qui ad solutionem decimarum tenentur, quod ipsi amodo solvant bene & competenter sine fraude vel deceptione, qualibet ulla contraria consuetudine non obstante, poenas in scripturis sanctis, & canonicis institutionibus, contra non solventes ordinatas, ac poenae & temporalia & spiritualia solventibus repromissa, populis intimando. Singulos autem ordinum mendicantium fratres, qui ad praedicationes faciendas, vel confessiones audiendas, in diocelibus admittuntur, juxta constitutiones Concilii generalis & cap. *Cupientes*, in *Clementinis*. Admonemus sub poenis in eodem capite contentis, quatenus populis praedicantes aut confessiones audientes, juxta formam illius populos ipsos commoneant ad praedictam solutionem decimarum, nihilque privatim vel publice proponant per quod ab ipsarum solutione decimarum populi labrantur.

CAPUT IV.

Matrimonium publice in ecclesia est contrahendum.

Cum jura canonica non sine magnis rationibus jubeant in matrimoniorum contractus in ecclesiis publice celebrari, scilicet propter sacramenti dignitatem, reverentiam & honorem, in quo confertur gratia sicut & in ceteris

ANNO
CHRISTI
1485.a Bril. Vien-
nensis Lib. 5.
tit. 8.

ANNO
CHRISTI
1485.

synodis & aliis locis solemniter publicari & declarari. Præcipue autem volumus, quod illa quæ concernat vel concernere possunt statum & mores laicorum, faciant iidem suffraganei & decani in publicis prædicationibus & vulgari sermone coram populo exponi, ne aliqui valeant eorumdem ignorantiam prætere.

Testes synodales hujus concilii.

Testes autem synodales hujus sacri provincialis concilii Senonensis, eodem approbante concilio, in qualibet diocesi ordinamus, nominamus & eligimus infra scriptos: scilicet pro diocesi Senonensi decanum Christianitatis Provenensis, & officialem sancti Juliani de saltu; pro diocesi Carnotensi, decanum ecclesiarum collegiarum B. MARIE de Medunta; pro diocesi Parisiensi decanum ecclesiarum collegiarum S. Germani Autissiodorensis Parisiensis, & decanum ruralem de Fontenaio, pro diocesi Aurelianensi, cantores ecclesiarum collegiarum de Sulliaco, & S. Petri Puellarum; pro diocesi Nivernensi, abbatem S. Martini Nivernensis, & præpositum de Jannajo; pro Autissiodorensi diocesi, archipresbyteros S. Prisci de Varzaico; pro diocesi Meldensi, decanos rurales de Columbariis, & de Domino Martino; pro diocesi Trecenti, decanum Christianitatis Trecentis, & decanum Christianitatis de Sezanna.

Nos vero LUDOVICUS archiepiscopus antedictus, in dicto concilio provinciali presidentes, ipso approbante concilio, omnia & singula statuta prædicta teneri & inviolabiliter observari ab omnibus & singulis nostræ Senonensis provincie volumus & jubemus: ipsaque statuta & omnia præmissa laudamus, approbamus, concludimus & definimus, prout superius est expressum, ulteriorem ipsius sacri concilii prosecutionem & continuationem, quoad ea quæ nondum perfecta sunt, de fratrum & suffraganeorum nostrorum, ac aliorum in eodem provinciali concilio comparantium, voluntate & consensu, hinc ad diem quintam mensis Julii anni Domini millesimi quadringentesimi sexagesimi secundi Parisius cum continuatione dierum sequentium, si commode fieri possit; alioquin ex nova assignatione seu evocatione usque in triennium prorogantes, dictamque diem cum continuatione dierum sequentium, pro ipsius concilii & agendorum in eo, quæ nunc expediri obstantibus certis, justis, & evidentibus impedimentis, minime potuerunt, ad effectum deduci, totali & finali conclusione, Parisius præfixentes, statuentes, & ordinantes.

In quorum omnium & singulorum certitudinem præmissorum, præsentibus nostris litteris exinde fieri, & per notarios publicos scribasque concilii provincialis prædicti infra scriptos, subscribi & publicari mandavimus, nostrorumque, archiepiscopi & episcoporum suffraganeorum præsentium appensione sigillorum, fecimus & iussimus communiri. Datum & actum quoad præmissorum conclusionem in ecclesia nostra præmissorum conclusionem in ecclesia nostra Senonensi, nobis inibi mane hora concilii fuerat in eodem concilio præsentibus, anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo mense Gallicano, Indictione nona, mensis vero Martii die duodecima, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Pii divina providentia papæ secundi anno tertio: præsentibus ad hæc reverendo in Christo patre ac domino domino Dei gratia Lingoniensi episcopo; venerabilibusque & discretis viris dominis & magistris Petro Surrelli, Ludovico Brochet,

Locus concilii an. 1486.

Pi papæ seculi an. 3.

* Claudio.

A canonicis Senonensibus, Petro Regineo canonico & officiali Nivernensi, in decretis licentiatum una cum plebis multitudinem copiosa ad hæc congregatum, testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis.

Quibus statutis, sanctionibus, & ordinationibus præinsertis, lectis & publicatis, eodem sacro presenti approbante concilio, ipsas laudavimus, ratificavimus, approbavimus, & innovavimus; laudamusque, ratificamus, approbamus & innovamus per præsentibus, decernentes easdem fore inviolabiliter observandas sub penis in eisdem contentis. Et insuper quod eorumdem transgressores seu contra facientes, & eas non servantes, per suos superiores, ordinarios, iudices ecclesiasticos, pena arbitraria secundum personarum qualitatem, & excessus gravitatem, puniantur. Verum quia secundum varietatem temporum variantur statuta humana, ordinationes & statuta correctionem morum virorum ecclesiasticorum, & de eorum conversatione, vestibus, vita & moribus & doctrina editas vel editas, cum plures super vestibus deformitates in dissiuetudinem nedum ecclesiasticorum, verum etiam laicorum penitus abscesserint, nostrisque modernis temporibus hominum instabilitate quam plures alii supervenerint ordini ecclesiastico nullatenus convenientes: prædicto sacro approbante concilio ipsas duximus innovandas, immutandas & emendandas sub hac verborum serie.

Scandalosam habituum deformitatem in viris ecclesiasticis religiosisque, ac ministris, indecenti conversatione temporibus nostris introductam prohibere volentes: statuimus, & de novo ordinamus, quod viri ecclesiastici, religiosi, ac ecclesiarum ministri, tunicas retro scissas, neque cernetas & pileos, brodequinos seu pantoflas, nisi forsan causa invaletudinis alicujus, signanter per villam, civitatem, & per ecclesiam, & Divino servitio interessendo, quoquo modo deferant; & sub Divini obtestatione iudicii ab hujusmodi deformitate & indecentia, nec non a caligariis albarum vel diversorum colorum delectatione penitus abstineant.

Item quod religiosi, cujuscumque ordinis, De habitu clericorum. status vel prelaturæ existant, a suæ vocationis habitu congruo non recedant, neque soderaturas status suo non congruentes, & maxime minutos verutios, neque zonas de veluto aureas seu deauratas, aut flosculos etiam, nec habitus de serico supra tunicas patentes, neque aliter indecenter, in vilipendium sui status, & ordinis deferant: sed more sanctorum patrum incedant & eorum vestigiis inhærendo habitus deferant.

Item volumus & ordinamus, omnia supra scripta, sicut præmittitur in presenti sacro provinciali concilio, statuta & innovata, per omnes suffraganeos nostros in suis synodis intimari, publicari, & lingua materna populis assistentibus per eosdem inviolabiliter observari: scientes omnes & singuli, qui negligentes, contumaces, & culpabiles fuerint in præmissis & singulis eorumdem, quod veritate comperta, eorum negligentia, culpa, seu contumacia, severissime punientur per ordinarios suos.

Hujus autem sacri concilii provincialis Senonensis, eodem approbante & confirmante concilio, in qualibet hujus provincie diocesi, nominamus, eligimus, & ordinamus testes synodales qui sequuntur: videlicet pro diocesi Senonensi abbatem S. Petri vivi prope Senonis, ac decanum Christianitatum Provenensis & Mustero- li: pro diocesi Carnotensi, magistrum Dionysium

ANNO
CHRISTI
1485.

Constitutiones concilii sub Ludovico innovantur (quibusdam immutatis & additis) a Trifido & patribus concilii.

De habitu clericorum.

ac religiosorum.

433. CONCILIIUM MAGDEBURGENSE. 434

ANNO
CHRISTI
1485.

sum de Paris decanum Castriduni, & magistrum Ludovicum de Quiernay decanum S. Salvatoris Blensis: pro diocesi Aurelianensi magistrum Johannem Cotereau cantorem & canonicum sancti Petri virorem Aurelianensis, ac cantorem B. MARIE de Magduno: pro diocesi Nivernensi abbatem S. Martini Nivernensis, & decanum de Tralnojo: pro diocesi Autissiodorensi, cantorem B. Mariæ in civitate Autissiodorensi, & thesaurarium ecclesie collegiate de Coada: pro diocesi Meldensi, abbatem S. Pharaonis, & decanum de Clais: & pro diocesi Trecenti abbatem monasterii Arretmarenfis, magistrum Nicolaum Heraut, & decanum S. Margarete.

Nos igitur Trifandus archiepiscopus preminatus, affato in provinciali, & ipso approbante, presidentes concilio, ulteriorem ipsius concilii prosecutionem & continuationem hinc ad triennium, seu donec & quousque causis emergentibus concilium convocare expedierit, quibus occurrentibus, eisdem fratribus suffraganeis nostris, & aliis quorum intererit, significabimus & notificabimus, cum protestationibus tamen in talibus fieri solitis & requisitis, presentibus, statuente & ordinante.

In quorum omnium & singulorum fidem, robor & approbationem premissorum, has nostras litteras exinde confici, & per notarios subscrip-

tos dicti provincialis concilii scribas seu grapharios creatos & juratos, signari & publicari mandavimus: ac nostrorum, archiepiscopi presidentis, & episcoporum suffraganeorum nostrorum presentium munimine impedimenti sigillorum, roborari fecimus & iussimus. Datum & actum quoad premissorum conclusionem & definitionem in nostra Senonensi ecclesia, nobis ibidem mane hora nona vel circumcirca in eodem concilio presidentibus, anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo quinto, more Gallicano computando, Indictione tertia, mensis vero Augusti die prima, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri Innocentii superna providentia papæ octavi anno primo presentibus ad hæc venerabilibus & circumspicis viris domnicis & magistris, Ludovico de Meloduno archidiacono Senonensi, Andrea Colin thesaurario ecclesie Senonensis, Ludovico Brochet archidiacono Meledunensi in eadem ecclesia Senonensi, Huberto Bernier priore S. Flosculi Aurelianensis, jurisperitis; nobilibusque & honorabilibus personis Hectore de Salazar S. Justi, Petro Piedeler, de Champlato, dominis temporalibus, Petro de Vicachastel receptore ordinario Senonensi, una cum pluribus aliis personis fide dignis testibus ad premissa vocatis specialiter & rogatis.

Guillelmus. I. Baumery. Bapalme.

ANNO
CHRISTI
1485.

Locus & tempus
Concilii
Senonensis
sub Tribun.
de an. 1485.

Annus
Pontificatus
Innocentii
VIII.

ANNO
CHRISTI
1489.

CONCILIIUM MAGDEBURGENSE.

ANNO
CHRISTI
1489.

Ab Alberto Archiepiscopo an. 1489. celebratum, in quo etiam provincialia predecessorum suorum statuta reformat, & innovat.

Ex Lanigii
Spicileg.
Concil. 2.
p. 270.

Albertus Dei gratia sancte Magdeburgensis ecclesie archiepiscopus, Universis Prelatis, Capitulis, Conventibus, Clero & Clericis ac Christi fidelibus, tam religiosis, quam secularibus, sexus utriusque, per nostram Magdeburgensem provinciam ubilibet constitutis, In domino salutem ac prebens opusculum gratanter acceptare, Lektionis studio frequenti memorie commendare acceptatumque districtius effectuali observantia adimplere. Licet a diversis nostris predecessoribus conciliis diversis provincialibus celebratis plurima statuta & diversa provincialia, per que tam clericorum quam laicorum status resplendet adornatus, vicis repulsis, scandalis resecatis & nocivis quibusque eminus profugatis, edita & promulgata pervenerunt in lucem; Et quamquam sel. Record. Borchardus predecessor noster novissimus & tali nomine designatus omnium predecessorum suorum & nostrorum statuta in unum collecta opusculum sub certis rubricis adunasset; Tamen modum & formam, quam alii archiepiscopi in suis statutis provincialibus digne servaverant, pretermisit observare causa congruenti ipsam pro temporis tunc currentis dispositione movente. Nos vero ordinem & rubricas positas in Constitutione sacre Romane ecclesie, quam sequi expediret & summa reverentia decet venerari, quia ex ipsa sola veritas conspicitur, & que intra se positos valida caritatis compage custodit, sequi volentes; Quia tarpis est pars que le toto minime conformat universo, statuta provincialia predicti Borchardi & aliorum predecessorum nostrorum, & que ipsis in hoc presenti concilio per nos edita,

Council. General. Tom. XXII

de consensu & approbatione venerabilium fratrum nostrorum & Coepiscoporum nostre provincie. B. Misnensis, C. Mersebergensis, D. Nuenburgensis, E. Hanelbergensis, F. Brandenburgensis adjecimus, aliis statutis predecessorum nostrorum immutatis ac in melius reformatis, aliis etiam penitus resecatis prout tempus exposcit & causarum de novo incumbentium facultas requirit, ordinare secundum rubricas & juxta ordinem in constitutionibus Romane ecclesie observatum presenti opusculo inscribi fecimus annotatas, ut legentibus provincie subditis que ad ipsorum observantiam tenentur adstricti, facilius sit aditus, statuta ipsa, cum casus ipsorum, vel alicujus eorum in dubium venerit facultas, inveniendi statuta etiam predecessorum nostrorum, quecumque tenoris existant, etiam nostro presenti que volumine minime reperiantur inserta & presentibus annumerata, volumus habere pro cassatis & rejectis, nec quemquam de nostra provincia ad ipsorum observantiam in judiciis vel extra in actibus suis sed dumtaxat ad ea, que in presenti volumine continentur, fore obligatum.

De summa trinitate & fide Catholica.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburg.

Que propter sui exquisitissimam & probatissimam perfectionem ac clarissimam & lucidissimam veritatem adjectione vel declaratione ulla non indiget, ad quam imprimis, tanquam principium medium finem salutis omnium, corda,

T manus

ANNO
CHRISTI
1485.

manus & oculos elevamus, devotio nihil aliud est credendum, tenendum, vel docendum, nisi quod Romana credit, tenet, docet ecclesia, piissima, sanctissima & prudentissima mater nostra. Ita tamen ut omnes prelati articulos fidei principales fideliter suos subditos doceant laycos, simpliciter credere, sicut ecclesia clericos vere explicitis & distinctis.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Imprimis igitur statuimus, ut si aliquis clericus vel laycus, utriusque sexus, cujuscumque dignitatis, religionis, vel status existat, ausus sit, presumptione dampnabili, publice predicare, vel occulte docere, credere, vel tenere, quod sacerdos in mortali existens peccato non possit conficere corpus christi, seu sic ligatus non possit solvere vel ligare suos subditos a peccatis, pro heretico & incredulo habeatur. Quem errorem hujus sacri concilii approbatione dampnamus & anathematizamus & penitus reprobamus. Cum sacre scripture dicat auctoritas, quod sive bonus sive malus sit minister per utrumque deus effectum gratie confert. Non enim que sancta sunt, coinquinari possunt nec ipsa sacramenta potest hominum malitia prophanare. Unde sacerdos, quantumcumque pollutus existat, divina non potest polluere sacramenta, que purgatoria cunctarum contagionum existunt. Licite ergo a quocumque sacerdote ab ecclesia tolerato divina mysteria audiuntur & alia recipiuntur ecclesiastica sacramenta,

Rubrica de Constitutione.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Canonum statuta primum, & demum constitutiones provinciales tam a nostris predecessibus, quam a nobis editas & presentibus insertas ab omnibus sciri ac inviolabiliter custodiri mandamus sub obtentu juris & honoris eorum, post presentem enim publicationem ignorans ignorabitur & negligens negligetur.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Statuimus, ut presens libellus de constitutionibus provincialibus in singulis ecclesiis cathedralibus sub sigillo nostro ac deinde in aliis ecclesiis collegiatis & conventualibus nostre provincie, infra tres menses a presentium publicatione computandos, sub sigillo dyocesanorum sine excusatione qualibet habeatur conscriptus & in choro jaceat, ut sic possit patere cuilibet legere seu videre volenti. Ut autem communis utilitas predictarum constitutionum in noticiam luculentam cunctorum deveniat, Venerabilibus fratribus & coepiscopis nostris injungimus & mandamus in virtute sancte obediencie, quatenus ipsas mox scribi faciant & procurent, ac anno quolibet in singulis eorum synodis in toto clero ubi sic commode fieri poterit, alioquin alibi legi faciant & injungant subditis suis, ut eas quilibet sibi procuret, & tenorem earum memorie recommendet & maxime archidiaconis & suis subditis, sc. decanis ruralibus, archipresbyteris & presbyteris hoc injungant. Nos insuper de omnipotentis dei misericordia beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus auctoritate, nec non Mauricii & socio-

rum ejus, patroni nostri, meritis confisi, omnibus vere penitentibus confessis, qui eas sibi comparaverint, legerint, aut legi audierint, quocumque hoc fecerint, xl. dies de injuncta sibi penitencia relaxamus.

De constitutionibus Frederici & Karoli Imperatoris.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Presenti statuto, sacro approbante concilio ordinamus & mandamus districte observari, ut quilibet episcopus cum suo capitulo nostre provincie, pro se ac suis capitularibus, prelatibus, religiosis & secularibus, & generaliter pro clericis sue civitatis & diocel. universis pro temporibus futuris procurent & habeant sine defectu constitutionem sel. Record. Frederici & Karoli quarti Romani imperatoris quam & nos cum nostro capitulo eodem modo servare intendimus & quantum possumus nostros successores hortamur sub bulla papali perpetuo durante, si ipsam sic obtinere potuerint vel ad tempus obtentam in eisdem conservatoribus, verius tamen executoribus in locis eis congruis qui in casibus dicti privilegii & quemlibet episcopus & suum capitulum & clerum religiosum & secularem sue civitatis & diocel. ab injuriis per quempiam ipsius inferendis defendant, juxta dicti privilegii continenciam, injuriatoribus penas contentas in eodem insigant. Processus contra tales penales secundum dictam Karolinam & usque ad satisfactionem debitam & quousque injuriatores sint a sede apostolica absoluti, vel ab aliis, quibus hujusmodi potestas dinoscitur reservata, qui sibi specialiter in casibus dicte Karoline absolutionem, & interdicti relaxationem relevaverunt. Volumus etiam, ut quater in anno quilibet curatus civitatis & diocel. nostre provincie, videlicet dominicis diebus immediate quatuor tempora sequentibus suis parochianis, infra missarum sollempnia, pronuntiet publicando sub lingua teutonica & suos parochianos ammonet diligenter, ut se caveant, ne in penas dicte Karoline incidant laqueati. Volumus etiam & mandamus, ut in singulis synodis episcopalibus prelatibus & clericis universis ibidem presentibus dicta Karolina diligenter publicetur, quam presenti statuto in fine volumus de verbo ad verbum annotari.

Rubrica de Rescriptis.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Cum secundum legitimas sanctiones presens provincie delegatos principes ad ipsius presidis provinciam declinantes non debeat ex officii debito sinere amplius facere quam eorum legacio se extendat.

De processibus judicum delegatorum.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Attendentes, quod judices delegati a sede apostolica & a legatis a latere vel aliis legatis conservatores, deputati gratiarum executores, vel ab eis subdelegati judices, subconservatores vel

ANNO
CHRISTI
1485.

ANNO
CHRISTI
1485.

vel subsecutores deputati, communiter vel divi-
sim, potestatem eis traditam & mandatorum suo-
rum fines transcendant multis modis, & aliquibus
frandibus exquisitis etiam sepe Bullæ apostolice
per nonnullos iniquitatis filios falsificentur, que
etiam alias ipso jure sunt nulle. Et per sic falsi-
ficatas executores, judices supradicti, eorum fal-
sitate minime cognita que de facili non potest
decipiantur. Cum autem processus eorum aucto-
ritate fulminati sint ipso jure & facto nulli, ne-
quis ad eorum executionem, taceo observantiam
teneatur obligatus, diversos fulminantes proces-
sus limites sui mandati excedentes loca ecclesia-
stico interdicto seu cessacioni generali pro rebus
mobilibus vel pro pecuniaria summa supponen-
tes. Unde sacro approbante concilio statuimus,
ut nullus plebanus, seu vicarius, vel quicumque
alter clericus, vel prelatus, citationem seu pro-
cessum aliquem a iudice delegato sedis aposto-
lice vel subdelegato ipsius, vel a legato dicte
sedis apostolice etiam a latere, gratiarum exe-
cutoribus vel conservatoribus, vel ab ipsis com-
muniter subdelegatis, vel divisim, sibi directos
de citando quemcumque, monendo, vel trahen-
do ultra unam dietam vulgarem notorie compu-
tandam a sine diocesis admittant, de quorum
auctoritate ante omnia debet constare, vel ali-
quatenus exequantur, nisi fuerint per vidimus
dyocessani approbati. Pro quo vidimus officiales
episcopi, vel alius, qui hoc officium habet ex-
ercere, non antequam recipiet, quam tres solid.
denariorum communium & in illa diocel. cur-
rencium, contrarium faciens sit ab ingressu ec-
clesiæ suspensus, quousque parti sic indebite ex-
actionate duplum restituat. Statuimus etiam res-
cripta conservatoria papalia, litteras gratiarum
legatorum quorumcumque & subdelegationes a
predictis officialibus, vel aliis, qui hoc officium
gerunt per nostram provinciam nostrorum suffra-
ganeorum debere examinari examinatione dili-
genti faciendâ, & ut evitentur omnis falsitas
& corruptela, exhiberi. Si autem contingat,
quenquam plebanum curatum, seu clericum, et-
iam in dignitate constitutum, in civitatibus &
diocel. nostre provincie per iudices delegatos se-
dis apostolice, vel legatorum ipsorum conserva-
tores, gratiarum executores, vel ab eis deputa-
tos, citari vel vexari pro eo, quod sine vidi-
mus sui dyocessani eorum citationes & processus
alios quoscumque requisiti spreverint recipere &
executionem debite demandare; Ex tunc epis-
copus cui dicti plebani, curati & alii clerici
substant, & in cujus civitatibus & dyocel. no-
stre provincie sunt beneficiati, ipsos totius cleri
sumptibus & expensis defendere non tardabit,
cum ad ipsum spectat, ut suam jurisdictionem
tueatur. Nihilominus, si episcopus in premis-
sis negligens inveniat, subito, si que dama-
na receperit & expensas fecerit, ad arbitrium
nostrum, vel nostri in spiritualibus vicarii, sibi
plene restituat & cum effectu.

Rubrica de electione.

*Albertus archiepiscopus ex conc. Magde-
burgen.*

Item quamvis provisum sit canonice de illis
nondum in sacris ordinibus constitutis, quibus
de ecclesiis parochialibus providetur & qui ta-
les parochiales ecclesias ea de causa recipiunt
dumtaxat, ut eas rebus & bonis inventis in eis
Concil. General. Tom. XXXII.

ANNO
CHRISTI
1485.

A dem mobilibus, precipue facimus de alienatio-
ne rerum immobilium, possint spoliare, etiam
fructus universos primi anni, infra quem debe-
rent ad sacerdotium promoveri, recipiant, in
suos usus convertant minime promoti, dictas
parochiales ecclesias sic spoliatas & defraudatas
tacite resignando vel expresse patronis eorum,
vel collatoribus. Volumus autem jus, quod in
casu illo providit, ad permutantes infra annum
si sint promoti, si non, prorogari, ita ut bo-
na inventa in decibus ecclesiarum predictarum
apud ecclesias tales debeant sine qualibet dimi-
nutione suis successoribus remanere pro eorum
sustentatione. In promissis vero reperti culpabi-
les & delinquentes, a perceptione beneficiorum,
que obtinent in provincia nostra, volumus esse
suspensos, nec fructus ipsorum posse facere suos,
nec in utilitatem suam debere convertere, do-
nec ablata priori ecclesie omni cum restituant
integritate.

Rubrica de scrutinio in ordine faciend.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburg.

Statuimus ad terrorem malefactorum, ut uni-
versi episcopi provincie Magdeburgensis ac eorum
vicarii, quando volunt & debent suis temporari-
bus ordinibus celebrare, committant expresse exa-
minatoribus clericorum ordinandorum, sub ana-
thematis interminatione, ut inter cetera per-
quirenda fidei diligentia perquirant, sub ob-
tentu honoris percipiendi a singulis ordinandis
Religiosis, cujuscunque ordinis, vel seculari-
bus, ut si patres avi, ac progenitores eorum
usque ad quartam lineam ascendentes captiva-
verint, captivos detinuerint, occiderint,
mutilaverint, proscripserint, bannizaverint;
diffidaverint clericum in sacris ordinibus consti-
tutum & pro clerico se gerentem, etiam si in
minoribus fuerit constitutus, & pro tali se ge-
rebat habitum & tonsuram deferens; Eum quem
in aliquo premissorum affectum per aliquem pro-
genitorum suorum usque ad lineam memoratam
invenierint, si factum istud sit notorium, vel
scitum in loco nativitatis sue, nullatenus ad-
mittant. Prelati vero, vel eorum vices geren-
tes, quorum interest investire, vel instituire
presentatos, ante investituram vel institutio-
nem cum summa diligentia de hiis querant, &
quos tales invenierint, vicio progenitorum la-
borantes, de quo scriptum est, nullo modo
instituant vel investiant ad aliquod beneficium,
vel officium, ecclesiasticam etiam dignitatem.
Et si tales quovis modo per negligentiam ordi-
nandorum fuerint ordinati, vel per propriam ta-
curnitatem, cum de hoc constiterit, sint ab
ordinibus sic susceptis suspensi & maneat, do-
nec a suis dyocessanis dispensacionem meruerint
obtinere. Instituti etiam in beneficio vel clau-
stris professi vel monasterio obliti, sint ipso fa-
cto jure, quod habent in beneficiis, privati.
Obliti vero & professi a dictis claustris expel-
lantur, vel saltem suspensi maneat ab ordini-
bus sic susceptis, donec dyocessani sui cum eis
dispensaverint, ipsorum meritis & laudabili
conversacione eorum hoc exigente & cum bene-
ficio institutis. Etiam dyocessani prout viderint
expedire, habeant plenam potestatem in hiis
dispensandi; Examinatores insuper & prelati,
ac eorum vices gerentes, qui secus in premis-
sis agere presumpserint, in futuro per suos su-
periores immediatos suspensionis sententia per-
cel-

ANNO
CHRISTI
1485.cellantur : alias etiam pro tanta negligencia
per dyocelanos suos ordinarios graviter po-
niendi.*Rubrica de reuocacione.**Albertus Archiepiscopus ex Concilio Mag-
deburgen.*

Nullus ecclesiam vel beneficium ecclesiasti-
cum dimittere, vel recipere presumat, sine
superioris sui auctoritate, quod sub pena sus-
pensionis firmiter inhibemus, etiam quod-
cumque fuerit, curatum vel non curatum,
quod ea de causa recepit dumtaxat, ut sub
ipsius titulo ad sacros ordines & ad sacerdo-
cium promoveatur. Nam decens est, ut si-
cut in recipiendo beneficia ecclesiastica cano-
num statuta observantur, sic & pari modo
in dimittendo & in renuntiando beneficio
seu beneficiis ecclesiasticis debent canones ob-
servari.

*De temporibus ordinationum.**Albertus Archiepiscopus ex Concilio Mag-
deburgen.*

Statuimus, quod nullus ad examinationem
aliquatenus admittatur, nisi ante confiteatur
omnia sua delicta ydoneo sacerdoti, & quia
panci sunt, qui sua delicta, vel sequelas in-
telligunt delictorum, ideo per discretum con-
fessorem debet instrui ordinandus & talem seu
tales vicarius episcopi, qui statuta canonum
non ignorant seu alios ydoneos pro ordinan-
dis, secundum ipsorum pluralitatem, vel pau-
citatem, tempore ordinationis deputabit,
etiam in loco ubi continget ordines celebra-
ri, vel vicario in pontificalibus, qui ordines
celebrabit, si de eius puritate conscientie con-
fessus fuerit, tribuat facultatem, ordinandos
in confessione expediendi, & talibus confesso-
ribus injungimus sub interminatione maledictio-
nis eterne, ut ordinandos, quos invenerunt
repellendos in foro suo, id est anime, ubi
factum eorum est occultum, admoneant, ne
quovismodo ad ordinum susceptiones proce-
dant. Si autem casus eorum non prestaret eis
perpetuum impedimentum, sed esset dispensa-
bilis per episcopum suum, vel papam vel per
alios, sicut per archiepiscopum, vel cardinales
certos, in casibus eis specialiter reservatis, pro
dispensatione remittant ad eisdem superiores
obtinenda.

*Rubrica de clericis peregrinis.**Albertus Archiepiscopus ex concilio Magde-
burgen.*

Nullus in ecclesia sua ignotum, seu peregrin-
num de alia dioecesi venientem, ad celebratio-
nem divinorum in publico presumat admittere,
licet formatas suas litteras sue ordinationis ex-
hibeat, nisi & ostendat litteras dioecesis episco-
pi, vel ejus vicarii, in cujus dioecesi se petit
admitti, in quibus continetur expresse, quod
in ejus dyocesi in spiritualibus habeat licentiam
celebrandi, ne ignoti & de longinquo venien-
tes, qui frequenter sunt apostate criminosi &
irregulares, in sua temeritatis malicia fovean-
tur & tribuantur audacia divina prophandandi.

A Contrariam faciens in una marca puri & defe-
dati argenti, pro admissione qualibet, per lo-
ci archidiaconum puniatur. Si vero archidiacono-
num non habuerit tunc per dioecelanos, vel
ejus vicarium in spiritualibus, cujuscuque e-
ciam dignitatis fuerit, Abbas, Prepositus, vel
Decanus, medietatem archidiaconatus utilita-
ti, vel dioecelani, ubi non habent archidiacono-
num, vel alium prelatum, ejus loci delinquen-
tes, reliquam vero medietatem fabricae Kathedra-
lis ecclesie convertendam.

*Rubrica de officio ordinarii.**Albertus Archiepiscopus ex concilio Mag-
deburgen.*

Cum quilibet archiepiscopus & episcopus,
canone disponente, teneatur dominicis die-
bus singulis & festivitibus aliis, presertim
summis, in ecclesia sua, populo sibi credito,
se presentem exhibere, missam celebrare,
Verbum dei proponere, ac indulgentias da-
re; Unde precipimus, quod quilibet episco-
pus nostre provincie, maxime in summis festi-
vitatibus, nisi necessitate prohibente, vel cau-
sa rationabili eum excusante, sit presens in
ecclesia sua Kathedrati, Verbum dei propo-
nat, vel se presente, per alium ydone-
um proponi faciat & indulgentias populo
det, missam in eadem ecclesia devocius ce-
lebrando.

*Albertus Archiepiscopus ex concilio Mag-
deburgen.*

Post hec statuimus, ut singuli Episcoporum
nostre provincie suos carceres habeant juxta ec-
clesiam Kathedralem, pro clericis dumtaxat,
& speciales, ita quod nullatenus cum furibus
& aliis ultimo supplicio deputatis vel deputan-
dis clerici detineantur incarcerati, in quibus
falsarii clerici, vel monachi incorrigibiles &
apostate, vel alii, qui hoc meruerint reclu-
dantur perpetue, vel ad tempus, prout eorum
exposcunt excessus ad quod efficacius exequen-
dum alie ecclesie, si opus fuerit, subsidium
conferant & juvamen. Episcopus tamen cum
suo capitulo carcerem procurabit apud eccle-
siam majorem, vel in alio loco congruo,
& custodem carceris unum, vel plures, se-
cundum quod opus fuerit, suis sumptibus &
expensis; Juratos tamen prius, quod fide-
liter velint preesse incarceratis & eos custodi-
re diligenter & humaniter tractare, deputabit,
& de expensis nihilominus incarceratis etiam
providebit juxta canonum precepta in vestitu pa-
titer & amictu.

*Rubrica de officio delegati.**Albertus Archiepiscopus ex concilio Mag-
deburgen.*

Quia frequenter injuriati clerici, seculares
vel religiosi, facultatibus destituti, vel mi-
nus, ydonei, etiam si eis rerum affluentia
fuerit copiosa, vel metu concussi & tali, qui
merito cadere debet in constantem, contra suos
injuriatores, pro justitia consequenda cum sa-
tisfactione debita non presumant actionem in-
tentare. Statutorum nostre provincie etiam ex-
cu-

ANNO
CHRISTI
1485.

ANNO
CHRISTI
1485.

cutores in civitatibus, vel diocibus deputati, ubi clerico injuriato vel religioso injuria illata est, injuriantium potentiam perhorrescentes, contra tales requisiti per dictos clericos, vel ex suo officio procedere, vel processus fulminare formidant; Ne ergo injuriatores & clericis secularibus, vel religiosis, injuriam, seu violentiam in personis eorum, rebus & bonis ecclesiarum suarum & suis juribus, & libertatibus familia, consanguineis nepotibus vel neptibus inferentes, transeant impuniti & de sua temeritatis violentia commodum reportent, gloriantes cum illis, qui letantur cum malefactoribus; Sacro igitur approbante concilio presenti statuto ordinamus, ut clerici cujuslibet civitatis & diocesis nostre provincie habeat unum vel plures procuratores fiscales, quos etiam in locis congruis & securis, ubi tyrannorum potentiam non habent formidare, Episcopus loci, cum consensu sui capituli prelatorum & senioris cleri partis sue civitatis & diocesis deputabit, qui clericorum secularium & religiosorum injuriam, ut promotores curie, cum clerici injuriati seculares vel religiosi propter inopiam vel injuriantium potentiam suam justitiam contra injuriantes prosequi non presumant, dictorum injuriatorum justitiam coram executore loci Karoline vel urbanie prosequi festinabunt, & requisiti per injuriatos, vel suo officio illis agere non valentibus, procurent processus, juxta statuta nostre provincie, cum suis penis contra injuriantes & usque ad satisfactionem congruam fulminari, & per subditos nostre provincie arcus observari. Predicto vero procuratori fiscali, seu procuratoribus, Episcopus loci & per quem cum suo clero fuerit, seu fuerint deputati, eis de expensis, quas in prosecutione injuriarum & pro injuriatis clericis secularibus vel religiosis facient, si injuriati predicti procuratori de stipendio congruo pro suis laboribus & expensis satisfacere noluerint, seu inopia eos excusante non potuerint, providebit.

*De subsidio Juris.**Statutum Borchardi ex Concil. Hallen.*

Congruum reputamus & consonum equitati, quod executores statutorum nostre provincie sibi debeant, necessitate seu utilitate exigente, ad invicem suffragari; Unde presenti statuto sanximus, quod quilibet executor, dum super processibus & sententiis per eum in sua dyocesi factis & habitis executorem alterius diocesis super eis publicandis & etiam observandis duxerit per suas litteras requirendum, quod idem requisitus, occasione postposita, nisi in necessitate inevitabili se excusare valeat, requisitionem hujusmodi admittere teneatur.

*De executore negligente vel denequante justitiam.**Borchardus ex concilio Hallen.*

Si executor in aliqua diocesi nostre provincie deputatus executionis sue ministerium facere negligat, seu deneget conquerenti & potissime, per procuratorem fiscalem requisitus, ad instantiam injuriam passi, seu pro eo extunc ad episcopum loci ordinarium in casu hujusmodi re-

Conc. General. Tom. XXII

curratur, qui executorem suum pro commissa negligentia corrigat & ad faciendum debitam executionem compellat. Adicientes quod nec per nos, nec coepiscopos nostros sentencie executoris rite & rationabiliter late de facto possint vel debeant revocari, nec eorum officium aliquo modo impediri.

ANNO
CHRISTI
1485.*Borchardus ex concilio Hallen.*

Cum statutorum nostrorum remediis intendamus contra notorias injurias & violentias providere, decernimus, quod executores statutorum hujusmodi ad ea, que judicalem indaginem exigunt, se nullatenus intromittant, nec ad talia, que ordinem judicarium requirunt, suam extendant aliquatenus potestatem, quia in talibus juris & judiciorum ordinem servare juxta canonum instituta expediat & rigorem.

*De exceptionibus & repulsione testium in causa notorietatis.**Borchardus ex concilio Hallen.*

Plerumque tamen id, quod notorium asseritur, apud executorem notorium non habetur & ad hoc testes quandoque producuntur a parte, ut executori de notorio fides fiat; Unde a quibusdam revocatur in dubium, an executor exceptiones propositas contra testes productos ad notorium ostendendum admittere teneatur. Et licet super eo diversi doctores sentire diverse videantur, quibusdam asserentibus hujusmodi exceptiones debere admitti, aliis vero asserentibus, ipsas in casu hujusmodi repellendas; Nos tamen decernimus & declaramus, illi opinioni, favore ecclesiarum & personarum ecclesiasticarum potius adherendum, que exceptiones tales asserit non esse contra testes hujusmodi admittendas. Tales namque ad judicem, ordine judicario procedentem, non autem ad executorem, qui circa notoria intendit, pertinere videntur, nisi exceptiones obiecte adeo forent sufficientes & notorie, quod nulla possent tergiversatione celari, quod discreti executoris arbitrio duximus relinquendum.

*Rubrica de majoritate & obedientia.**Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.*

Sacro approbante concilio statuimus, ut nulli clerici, nobilium capellani, in capellis castrorum dominorum suorum, celebrare presumant, seu alia conferre sacramenta ecclesiastica nisi ante episcopo loci, si dicte capelle subsint episcopo immediate, & ad eas habeat institvere, vel alteri prelado, Archidiacono, preposito, decano rurali, qui hoc jus obtinet in dicte capella, manualement obedientiam faciant, & etiam ad sinod. veniant e capella certis temporibus & statutis, recepturi & mandata ecclesiastica & predicaturi suis dominis & eorum castrensibus, secundum quod fuerit opportunum. Cum plebani, in quorum terminis castra consistunt hoc facere frequenter non audeant, propter tyrannidem dominorum; qui autem ante obedientiam sic, ut premissis, prestitam prelati, quibus subsint, immediate capellas tales officiare presumpserint, sint ipso facto excommunicati, ac per totum archidiaconatum, in quo hujusmodi capelle consistunt, excommunicati

T 3

nun-

ANNO
CHRISTI
1485.

nudientur per ecclesiarum rectores tanto tem-
pore, quousque satisfaciant & obediant, ut est
dictum.

De his, que vi & metu causa sunt.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Cum obedientia potissime meritum vite con-
ferat & victimis præfertur, in quibus aliena ca-
ro, sive in ipsa deo propria consecratur. Unde
quamplures plebani sacerdotes & clerici hoc
minime attendunt & cum eis superiorum man-
data dirigimus etiam pro executione debita fa-
cienda requisiti, tanquam vano metu concussi,
& talem allegantes, ipsa mandata exequi, seu
processus etiam debite executioni mandare, in
suarum animarum periculum, contemnunt pen-
nas diversas ecclesiasticas frequenter & legales
aliquando ob hoc miserabiliter incurrunt la-
queati pro christo & ipsius sponsa matre eccle-
sia, cujus stipendio & christi patrimonio laute
reficiuntur, saginati. Ex aduerso ascendere ac
pro ejus libertatibus conservandis bellare refu-
giunt, quapropter ecclesiastica censura contem-
nunt, nervus ecclesiasticæ discipline dissolvi-
tur, clavium potestas ludibrio sit & vilescit.
Sacri hujus igitur consilii provida deliberatione
sanximus, diffinientes, ut nullus prelatorum,
plebanorum, curatorum, seu clericorum nostre
provincie debeat se excusare, quo minus requi-
situs ad executionem mandatorum suorum pre-
latorum, superiorum & executorum statutorum
procedant, & debite exequantur, & ipsi eadem
observent, & per suos faciant observari, etiam
si penas & censuras contineant ecclesiasticas,
seu legales, etiam si metum corporum rerum
suarum temporalium, seu majoris partis amissio-
nem pro sua allegant excusatione in antea,
cum revera quisque prelatus, plebanus, cura-
tus & clericus potissime, taceamus de laicis,
pocius debet omnia mala pati presentis status,
quam malum inobediencie incurrere, Etiam si
per idoneos testes coram superiore a quo man-
data & processus diriguntur, se offerant para-
tos ad probandum hujusmodi metum; In hiis
enim que in non faciendo consistunt, utpote
cum mandatur non communicari excommunica-
tis, non celebrare in locis interdictis, aut co-
ram majoris sentencie excommunicatis, seu
aliis hujusmodi nullus omnino nec serum nec
corporum, quantumcunque probatus metus, ne-
quaquam possit vel debeat excusare a talium ob-
servacione firmiter & intrepide exequenda; quia
melius esset viam veritatis non agnovisse, quam
ut quis, post agnitam, ab ea discedat ut pro-
phanus & ydolor sceleratus.

De alienacione judicii mutandi causa.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Quia plerumque cessiones actionum in frau-
dem fiunt Alii, vere pure & simpliciter ex cau-
sa legitima, vel ex consensu; Statuimus, ut ces-
siones actionum, que justis causis vel causa pro-
cedunt, in presencia ipsorum episcoporum, vel
judicum, vel officialium eorum & de licentia
eorundem, si cognoscant legitimas esse, fiant,
jurent etiam cedentes, quod non simulate sed
vere cedant, alioquin secus factas decernimus
non tenere.

Contra impediens, ne citatio ad eos perveniat.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Et quia quidam propter potenciam, quidam
propter crudelitatem magnam personaliter cita-
ri non possunt, quidam etiam in castris habi-
tant, Ita quod nulla potest propter eorum ty-
rannidem citatio ad eos pervenire vel aditus
haberi securus; Idcirco provida & necessaria de-
liberatione statuimus, ut contra tales citacio-
nis edictum apud parochialem ecclesiam ipsa-
rum publice & legitime proponatur. Quod si
parochialis sacerdos, quod tales citare non pos-
sit coram superiore non simplici, vel proprio
juramento, sed justis probaverit documentis,
in Kathedrati ecclesia tribus dominicis diebus
continue citentur in ambone, dummodo cita-
di infra unam dietam sint a Kathedrati eccle-
sia constituti Alioquin ad tres quindenas sol-
lemniter evocentur & ex tunc contra hujusmo-
di ac si personaliter citati fuerint, procedatur,
ne ex malicia hujusmodi valeant commodum re-
portare.

Rubrica de foro competenti.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Preterea quidam crudeles homines & perversi,
dum ad forum ecclesiasticum in causis etiam,
de quibus ecclesia merito habet agnoscere, ab
actoribus evocantur, illius auctoritatis, que di-
cit: Qui honorat missum, mittentem honorat,
immemores existentes, Nuntios ecclesiastico-
rum judicium, citationes excommunicationes vel
alias judiciales vel jurisdictionis litteras deferen-
tes, verbis quandoque probrosis & diris verberis
afficientes, quosdam etiam captivantes,
vulnerantes, mutilantes & nonnullos occidentes
alias interdum suis rebus temere & publice spo-
liantes, multipliciter afficiunt & perturbant &
impediunt citationem & litterarum executiones,
in non modicam ecclesiasticæ libertatis contumeliam
& jacturam. Considerantes igitur mali-
ciosis hominum non esse aliquatenus indulgen-
dum, Hoc sacro approbante concilio duximus
statuendum, ut reus, nuntios acta judicialia
deferentes, per se, vel per alium verberans,
spolians, vulnerans, mutilans, occidens, ca-
ptivans, lite etiam non contestata, auctoritate
hujusmodi concilii habeatur penitus pro con-
victo. Actor vero in causa reconventionis simi-
lia perpetrare per se, vel per alium non formi-
dans, super instituta contra eum actione am-
plius nullatenus audiatur. Et insuper uterque,
ac omnes alii, qui nomine & actione eorum ta-
lia presumpserunt usque ad condignam satisfac-
tionem lelo & iudicibus summaria cognicione
super hujusmodi fore facto prehabita, percel-
lantur adeo justis & gravibus penis, ut alii me-
tu pene a similibus arceantur. Ita etiam, quod
si tales sint clerici, pena contra captivantes cle-
ricos, vulnerantes, mutilantes, verberantes &
occidentes promulgata in statutis nostris provin-
cialibus, & predecessorum nostrorum, huic vo-
lumini inscriptis, usque ad satisfactionem con-
gruam, districtius observetur. Penes etiam a
canonibus & legibus talibus inflicta nihilomi-
nus rigore observatis. Preterea hujus appro-
bacione concilii statuimus & vobis universis &
singulis rectoribus ecclesiarum parochialium,
seu

ANNO
CHRISTI
1485.

ANNO
CHRISTI
1435.

seu vices eorum gerentibus, per nostram provinciam constitutis, sub pena suspensionis ecclesie ab ingressu precipimus & mandamus, quatenus omnes, tam clericos quam laicos in terminis ecclesiarum constitutos, cujuscumque dignitatis, nobilitatis, conditionis, aut status existant, publice in vestris ecclesiis moneatis, ne jurisdictionem ecclesiasticam, nuncios, mandata nostra, seu litteras nostras, vel iudicium nostrorum, etiam nostrorum suffraganeorum & iudicum quorumcumque nostre provincie ecclesiasticorum, deferentes, verberando, offendendo, vulnerando, mutilando, capiendo, occidendo, seu ipsas litteras lacerando, vel quocumque alio modo impedire presumant; Alioquin contrarium facientes sententiam excommunicationis incurrere volumus ipso facto & excommunicatos a canone nuntiamus, & ab omnibus arcius evitandos, singulis diebus dominicis, accensis candelis, & pulsatis campanis, cum vobis de hoc per evidenciam facti constiterit, etiam si aliud mandatum nostrum iudicum nostrorum, suffraganeorum nostrorum, vel eorum iudicum super hoc non receperitis in vestris ecclesiis, publice nuntiatis, quousque a sententiis excommunicationis huiusmodi per nos, vel iudices nostros, seu nostros suffraganeos, vel eorum iudices, si in civitate vel diocesi, seu altera eorum excessus huiusmodi commissi reperitur, fuerint legitime absoluti Adiciamus insuper, quod quilibet episcopus in sua dyocesi, prout sibi expedire videbitur, super statutis huiusmodi valeat dispensare.

Ut nullus iudex secularis quemquam spirituales iudicet.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Cum layci etiam, cujuscumque dignitatis, status & preeminentie fuerint, de rebus ecclesie disponere non habeant, multo fortius prelatos & clericos, seu quemcumque de personis ecclesiasticis, vel laycum religiosum alicui religioni dedicatum, etiam si nondum fuerit tacite professus vel expresse, cum omnes tales sunt in sortem domini electi & a seculari potestate & a iudicio, tam in criminalibus causis, quam civilibus, christi privilegio exempti punire; Unde universis iudicibus secularibus, per nostram provinciam constitutis, districtius inhibemus & mandamus, ne quenquam prelatum, tam regularem quam secularem, clericum, vel laycum religiosum, contra ecclesiasticam libertatem, ad cujuscumque instantiam layci vel clerici, vel ex suo officio ad iudicium trahere seculare per se, vel procuratorem, etiam ipsum iudicare, vel sententiarum presumant; Actor vero, si laycus fuerit, qui hoc procuraverit cum iudice, ambo sint sententia excommunicationis majoris ligati ipso facto, quem sic citatum & per iudicem, aut officialem episcopi in synodo episcopali & in propriis eorum parrochiis, ac aliis vicis sic excommunicatos, donec pari citanti & episcopo loci de huiusmodi excessu satisfactionem prestituerint, excommunicatum publice faciat denunciare. Clericus vero, qui sic procuraverit clericum alium, ad sui, vel alterius instantiam, ad iudicium evocare seculare, sit beneficio suo meliori, si plura obtinet, in natura in nostra provincia ipso facto privatus; Si vero unum dumtaxat, eodem etiam sit ipso facto privatus: Si vero nullum beneficium obtinet, in nostra

provincia domicilium tamen habens, aliunde veniens, hanc excessum committens, in nostra provincia, propter quem se subditum nostre jurisdictioni faciat, Volumus presenti constitutione esse inhabilem ad beneficium ecclesiasticum in nostra provincia obtinendum, donec a nobis, si hunc excessum commiserit in nostra civitate, vel diocesi, seu a nostris suffraganeis, in quorum civitate, vel diocesi, vel alterius eorum, huiusmodi excessum commiserit satisfactionis condigna fuerit cum eo misericorditer dispensatum.

De fide instrumentorum.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Cum ex eo, quod plerique adeo rudes & ignari inveniantur, quod per se protocollo facere penitus ignorant, & alii se notarios publicos mentientes, conficere instrumenta presumant, ex quibus incommoda & pericula oriuntur, quibus nos obviare volentes, prohibemus, ne pro notario publico se quisquam gerat, vel quevis instrumenta conficiat in nostra provincia, vel quisquam eis utatur confectis, antequam de creatione sua loci diocesano, vel ejus officiali fecerit plenam fidem, contrarium faciens excommunicationis sententiam incidat ipso facto, & instrumenta per eum confecta sint irrita ipso facto, & alias per loci diocesani conficiens cum utentibus scienter pena debita puniatur.

De Jurjurando.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Cum legis veteris auctoritas & evangelica veritas invincibilis precipiat, quod omne verbum debeat stare in ore duorum, vel trium, unde prohibemus omnibus spiritualibus iudicibus, ne de cetero in iudiciis in quacunque causa juramentum deferant decisorium, adversa parte volente intentum suum per testes probare fidedignos, & hoc petente.

De exceptionibus a loco non tuto.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Quoniam exceptio de loco non tuto nonnunquam ad fugam ab opponente confingitur, ut ejus ope evitetur iudicium & conquerens defraudet, quod sicut experientia docuit plerumque fieri consuevit coram executoribus nostre provincie. Quamvis exceptio eadem adeo videatur legitima, quod si repulsa fuerit, licite valeat appellari. An igitur executor statutorum exceptionem huiusmodi coram eo propositam teneatur admittere, vel repellere non immerito dubitatur; Unde, juxta prudentem concilium & doctrinam, duximus statuendum, quod si quis coram executore locum, ad quem citatus existit, sibi asserit non securum, petens sibi locum alium tutum & idoneum assignari, quod idem excipiens ad mandatum executoris debeat exprimere coram eo, quia in illo securo, quem postulat, velit proponere vel probare. Et si tale quid exprimere iussus, contumaciter recusaverit, ex tunc executor in negotio proposito, tali exceptione non obstante, procedere non obmittat. Si vero aliquis, vel ali-

ANNO
CHRISTI
1435.

ANNO
CHRISTI
1485.

aliqua dixerit exprimendo, executoris reliquantur arbitrio, an super tali, vel talibus expressis sit exceptio admittenda, & locus securus super expressis & propositis assignandus, nam forsitan expressa reperientur frivola vel impertinencia, aut talia de quibus executor intrmittere non valebit, & sic per expressionem talium facilius poterit opponencium fraudibus obviare, ita tamen, quod si fuerit exceptio super loco non tuto probanda coram executore loci, ubi proponitur, probacio ejus fiat.

*De appellacionibus.**Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.*

Quia sepe contingit in causa appellacionum ad nos a nostris suffraganeis appellari, vel ad ipsos a iudicibus eis subjectis interpositis a sentenciis diffinitis provocari per superiores, cum omnia secundum formam juris attemptata, & absolvi appellantes, & ipsis revocatis, predicti appellantes, in delusionem juris, iudicium & partis appellate a prosecutione sue appellacionis desistant. Ne igitur provisio facta ad remedium, ut experimento didicimus, tendat ad noxam; Statuimus, ut si infra duos menses, post revocationem huiusmodi ipsi appellantes prosequi appellaciones suas non curaverint, extunc per inferiores iudices, a quibus appellaverunt, in pristinas sententias retrudantur, tamdiu eisdem ligati publice nuntiarentur quousque, iusta causa cessante, ad appellacionum suarum prosecutionem, moram suam expiando, redire festinent, vel pereant iudicatis.

*Rubrica de vita & honestate Clericorum.**Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.*

Ad hec, quia clerici vagabundi, qui Eberhardini dicuntur, quorum vita deo odibilis est, Clericos & ipsos laycos scandalizant, discurrendo per terras, in villis, que carent propriis sacerdotibus, celebrare presumunt, seu quod verius in quantum in ipsis est divina prophare officia; Statuimus ut tales ad mandatum diocesani, vel loci archidiaconi, teneantur in custodia carcerali, ad hoc, si necesse fuerit, invocato auxilio brachii secularis, salvis nihilominus constitutionibus contra tales per sedem apostolicam promulgatis.

*Rubrica contra clericos militares.**Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.*

Contra clericos militares & presertim in sacris constitutos, qui, clericali scemate derelicto, Comam nutriunt, & gestantes habitum laycalem, coram prelatiis suis & in ecclesiis, in quibus habent beneficia neque reverenter incedunt; Denique post tyrocinia & actus aliorum militares, quos interdum exercent, habitum pristinum relinquentes, ad beneficia priora se admitti impune desiderant, sic terram viis duabus ingredi non verentur; Hoc sacro consilio approbante, statuimus, ut apostatantes huiusmodi, si, antequam a suis prelatiis, sive capitulis evocati, & prius habitis beneficiis fuerint spoliati, ad suas ecclesias, seu prebendas redire voluerint, non aliter admittantur, nisi discipline claustra vel carcerem tanto tempore

sustineant, quando a suis ecclesiis eos constituterit taliter aberrasse. Ne minus satisfactionum prolixitas quam prevaricationum diurnitas pro-rogetur, & sic reversi debent ultimum in capitulo & in choro, processionibus & aliis actibus locum dumtaxat perpetim obtinere.

*De cohabitacione Clericorum.**Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.*

Attendentes, quod omnibus dei ministris & in ejus sortem sua divina providencia electis & omnibus religiosi sit a sacris canonibus preceptum, ut non solum abstineant a malo, sed etiam ab omni specie mali. Unde quoslibet canonicos tam Cathedralium, quam collegiatarum ecclesiarum nostre provincie, ceterosque beneficiatos hortamur, & in visceribus christi oblectamus, ne ammodo in stibus venalibus & publicis balnea recipiant, ubi suspensarum personarum presencia se prebet frequenter scandalose, sed in stibus suarum ecclesiarum, aut in propriis curiis suis, personis suspectis balnea sua faciant longe exclusis, que in singulis ecclesiis nostre provincie Cathedralibus & collegiatis si non habentur volumus edificari, vel si sunt defectuosa infra mensem restaurari & debitis temporibus calefieri mandamus & de quindena in quindenam precipimus deputatis consuetis & honestis ministris pro canonicorum & clericorum usu balneandi. Religiosum universis nostre provincie in monasteriis degentibus, quibus urbium & populi frequentia locorumque publicorum aditus est interdictus, omnino prohibemus presenti nostro statuto, ne quis eorum audeat de cetero in stiba prefata, extra septa monasterii sui, balnea publica subire, sed habeant stibas suas communes, ut ecclesie Cathedralis & collegiate in monasteriis suis, & pro conventu suo, quas eis calefieri jubemus, ac in eis de quindena in quindenam deputatis etiam consuetis & honestis ministris pro religiosi balneantibus obsequiis exhibendum. Presens etiam statutum ad sanctimonialia nostre provincie prout concernit religiosos, observandum prorogamus, proviso, quod si qui religiosi, vel moniales, infirmitate ipsorum exigente, pro remedio recuperande conservandeque sanitatis balnea subire coguntur, pro eisdem in quolibet monasterio parvula stupella construatur & habeatur aptata requisitis, ut dum opus fuerit, infirmi in ea dumtaxat pro remedio, balnea suscipiant & nullatenus sani in eis balneis uti permittantur. Religiosi vero habitantes in parochiis, vel aliis locis, certis officiis deputati, in curiis suis habeant stibellas parvulas, in quibus, sectus suspectis personis, balneis pro mundicia, seu pro remedio, cum infirmitas hoc exposcit, perfruantur. Transgressores vero huius statuti salutaris, tam seculares, quam religiosos, volumus, si canonici sunt, ecclesiarum cathedralium vel collegiatarum, vel alii beneficiati per suos episcopos pena debita emendari; Si vero religiosi vel moniales, pena graviore, post carceralem, per suos prelatos precipimus emendari; Si autem ipsorum religiosorum, vel monialium prelati, pro huiusmodi excessibus, corrigere neglexerint, Episcopus loci ipsorum negligentiam severitate debita supplebit contra delinquentes observata.

ANNO
CHRISTI
1485.

ANNO CHRISTI 1485.

ANNO CHRISTI 1485.

Rubrica de concubinariis.

De institutionibus.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Attendentes, quod scriptum est & dictum precipue sacerdotibus & clericis universis, in saceris constitutis: Sancti estote, quia sanctus ego sum. Precipimus hujus sacri approbatione concilii, ut sacerdotes universi & clerici in sacris ordinibus constituti & alii simplices, dei servicio mancipati, studeant caste vivere & continenter, quatenus in conspectu omnipotentis dei puro corde valeant & mundo corpore ministrare. Si quis autem clericorum visus fuerit deinceps in incontinentie vicio laborare, publice concubinam secum detinendo, vel alias sepositam in domo nutriendo aliena, fama publica hoc attestante, ita quod vulgariter dicitur talis est concubina ipsius, post ammonitionem canonicam ei per suos prelatos immediatos factam; verbo, vel in scriptis, illam prostrus de domo sua non expulerit, vel a se posse victum & amictum subtraxerit, aut ipse consortium penitus evitaverit, officio & beneficio suo privetur. Si vero nec fetorem sue libidinis curaverit evitare, quia, crescente contumacia, crescere debet & pena, anathematis gladio feriatur. Qui vero voluptatibus inhiantes concubinas ulque ad hec tempora tenuerint publice, nedelictum preceptum transeat impositum, eos sub tali pena durissimas religandos, ut si canonici fuerint, vel beneficiati in ecclesia Cathedrali, vel collegiata, xl. diebus in claustris suis in quadragesimali cibo jejurent. Si autem hoc agere contempserint, Prepositis decanis & Capitulis ecclesiarum suarum, sub anathematis pena prohibemus, ne prebendarum fructus eis ministrent, vel ad chorum, vel ad consortium capituli eos admittant, nisi digna penitencia, de qua premititur dispensacione seclusa incepta & peracta plenarie. Qui vero sic ammotas resumpserint, decernimus eos beneficiis esse privandos, statuentes, ut illi, ad quorum collectionem eorum beneficia pertinent, ipsis privatis, ea personis ydoneis assignent infra tempus in Lateranensi concilio comprehensum, alioquin proximis superiorum suorum ex tunc ea studeant assignare. Si vero decani, vel alii eorum superiorum excessum scientes, dissimulare presumpserint, ipsos volumus & pronunciamus a perceptione fructuum suorum beneficiorum non solum suspensos, que obtinent in nostra provincia, sed privatos, fabricae ecclesie ubi prelati sunt, applicandos.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

De clericis concubinariis rualibus rigor superius expressus servetur, quorum archidiaconi si eos in suis iniquitatibus voluerint confovere, vel eorum dissimulare excessus, sciant ab officio se suspendendos, & si in presumptione permanserint, precipimus eos per episcopos suos a dignitatibus removeri, que dignitates per eosdem episcopos, vel alios, ad quos donatio spectat, personis ydoneis infra tempus Lateranensis concilii assignentur.

Quoniam sacrorum canonum statutis prohibendum invenitur districte, ne aliquis clericus a layco de beneficio ecclesiastico, in quo jus obtinet patronatus, institui se permittat, vel se ipsum de facto instituat, vel quisquam talis electus, vel postulatus, ad aliquam dignitatem, vel officium secularis vel regularis, cujuscunque ordinis, etiam in concordia se ipsum intendat, vel procuret intrudi, non ingrediens per officium, sed ut fur per devia aliunde, & non canonice subintrans, sed potius presentatus episcopo, ab eo vel loci archidiacono investituram recipiet, prout ad alterum eorum spectare dinoscitur. Si vero aliquis fuerit electus, vel postulatus ad aliquam dignitatem in concordia, vel a seniori & majori parte sui capituli, seu conventus episcopo presentatus, per ipsum confirmetur & mandetur institui, electione vel postulacione ipsius tamen prius per diligentem examinationem canonica reperta & pronuntiata. Si quis autem electorum & postulatorum se in dignitatem intruserit, spiritualia vel temporalia amministrando in parte vel in toto, omni jure quesito sibi per talem presentacionem, electionem seu postulacionem, sit ipso facto privatus, nec de cetero ad ullam dignitatem, officium, vel beneficium assumatur. Volumus autem presens statutum ad reverendos fratres, episcopos suffraganeos nostre provincie, minime extendi.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Cum frequenter magis a tramite regule & statutorum observancia divertere videntur, qui amplioribus privilegiis perfurgent premuniti, presertim hospitalarii fratres de domo teuthonica, & alii religiosi ordinum quorumcunque, ubi layci, licet minus provide, sacerdotibus & aliis clericis principantur. Et quoniam eis sit prohibitum sanctionibus canonicis in diversis, ne ad ecclesias parrochiales, vel cappellas, quas a sede apostolica, non tamen pleno jure, eis subjectas, vel a diocesano, vel suo capitulo, suis domibus vel monasteriis obtinuerunt, vel obtinebunt in futurum, unitas & incorporatas, & que consueverunt per seculares clericos regi & a tanto tempore recte sunt, de cujus contrarium memoria hominum non existit, per suos confratres officiare presumant, sed clericos seculares & ydoneos, episcopo sive archidiacono loci, infra tempus debitum, presentent, qui illos instituent, tanquam perpetuos vicarios in eisdem, ordinata ipsis portione congrua, pro ipsorum victu decenti & amictu, de quo etiam possunt large hospitalitatem, episcopalia onera supportare, & archidiacono ipsorum, vel alteri prelato ipsius loci, integre de suo jure annuatim & debitis temporibus respondere, quam portionem debitam & congruam episcopus, vocatis supradictis, quibus ecclesia parrochialis, vel cappella est incorporata & unita, & in eorum presencia, ante institutionem presentati taxabit, & instituendo taxatam faciat per predictos religiosos & fratres in sua presencia in tutioribus bonis dicte parrochialis ecclesie vel capel-

ANNO
CHRISTI
1485.

pelle assignari. Et jurabunt dicti fratres pro se & suo conventu, exhibito mandato super hoc sufficienti, quod hujusmodi porcionem dicto instituendo per pactum non minuent, vel alias quocumque modo sibi auferent in parte vel in toto. Et si contingeret ex quacumque causa etiam dictam porcionem in parte, vel in toto deperire, ipsi aliam coram ordinario loci & ad ejus arbitrium in loco deperdite assignare, & quod dictum vicarium sic instituendum non procurabunt amoveri, vel occasionem sibi dent, dictum beneficium resignandi & dimittendi, cum talis sit episcopo, vel archidiacono, vel alteri prelato presentatus, titulum habeat perpetuum in beneficio, nec per eos ad libitum ipsorum possit, vel debeat de predicto beneficio amoveri, ad istam etiam tenentur predicti religiosi ex juris dispositione & precepto, quacumque eorum exemptione non obstante.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Preterea statuimus, ne religiosi, cujuscunque ordinis, vel religionis existant, privilegiati fines suorum excedant privilegiorum, cum privilegium mereatur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate. Si qui etiam religiosorum, per donationem, vel alium legitimum titulum, jura patronatus aliquorum beneficiorum ecclesiasticorum acquisierint, talia beneficia propria temeritate suis usibus non usurpent, sed ipsi vacantibus ad ea sacerdotes ydoneos seculares, per quos regi consueverunt, & non fratres sui ordinis, vel alterius presentent, nec bona ipsarum ecclesiarum, corporalia vel incorporalia, seu libertates quascunque, detracta suis monasteriis, vel domibus, dignitatibus vel officiis applicare presumant; Contrarium vero facientes, sint jure patronatus, quod habent in predictis ecclesiis, ipso facto privati. Demum si predicti religiosi ad beneficia predicta, curata vel non curata, infra tempus a jure statutum, dioecesanus loci, vel archidiaconus, ubi habet institutionem, vel alius prelatus quicumque, non presentaverint talem, per quem, vel quos, ecclesia recta est, vel aliud beneficium, ex quo, propter lapsum temporis & negligentiam sunt auctoritate presentis constitutionis jure patronatus quod ad ipsa beneficia habuerunt, privati; Volumus jus patronatus ad dioecesanum loci sine omni exceptione fore devolutum. Qui, prout ecclesie expediat, providum virum secularem & ydoneum instituat, dummodo per talem consuetum sit regi, sive curatum sit, sive non curatum. Si quas etiam ecclesias parrochiales, infra quarum limites, grangias & monasteria habuerint terras, agros, prata, vel vineas, aut alia bona, de quibus de jure decimam solvere tenentur, in decimatione fraudaverint omnes ipsi ad hoc opem vel operam dantes & ipsorum servitiis intendentes decernimus ipso facto sententiam excommunicationis incurrisse. Quicumque vero ausu temerario contra dictam constitutionem venerit cujuscunque status fuerit vel conditionis ipso facto sit anathematis sententia innodatus. Et si clericus fuerit qui talia commiserit opem vel operam concilium vel auxilium predictis vel alicui predictorum adhibuerit perpetrandi omnibus sit beneficiis ecclesiasticis & dignitatibus privatus que obtinet in nostra provincia & ad ulteriora percipienda omnino inhabilis & indignus. Layco-

rum etiam contra presentem nostram constitutionem in aliquo venturum filii & nepotes usque in quartam generationem nisi sufficienter injuriam passis satisfactum fuerit ad omnem honorem & dignitates ecclesiasticas inhabiles sint & eos etiam inhibemus sub anathematis pena quam ex nunc in omnes contrarium facientes ferimus in ecclesia dei promoveri.

De sede vacante.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgenfi.

Quoniam in quibusdam Alemanie locis fundatores ecclesiarum, vel heredes ipsorum potestate, in qua hucusque ecclesia sustinuit, abutuntur, partem decimarum, vel aliarum obventionum ecclesiasticarum, in quibus jus obtinent patronatus, sibi retinentes, ex pacto tamen preceptant clericos ad eandem, huic vulnere canceroso & symoniaco censure ferrum apponimus, decernentes, ut ex quo constiterit patronum hujusmodi perpetrasse flagitium hoc, anathemate feriatur, & ejus terra ponatur sub ecclesiastico interdicto, donec ecclesiam liberam suo juri dimittat, salvo jure patronatus, quod eis de jure reservamus, quod possint per juris ignorantiam excusari. Qui vero cupiditate ducti taliter a patronis presentationem receperint, officio beneficioque priventur, nec ad beneficium, vel actus ecclesiasticos admittantur, nisi per sedem apostolicam secum fuerit dispensatum. Episcopi vero aut archidiaconi, aut alii prelati, qui talibus scienter curam commiserint animarum, ab institutione beneficiorum & collatione perpetuo sint suspensi.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgenfi.

Cum, beneficia ecclesiastica sine diminutione conferri debeant, quidam ecclesiarum patroni, personis ydoneis pretermittis tales ad ea presentent, qui porcione, quam talibus dant, debent esse contenti, reliquum suis usibus totaliter applicando; Unde, ad hujusmodi mali perniciem extirpandam, statuimus, quod si tales clerici se porcione debita spoliari videntes, ad episcopum suum querelam non detulerint, auctoritate hujus concilii sint ipso jure suspensi, & nihilominus eisdem ecclesiis priventur per episcopum, & de plebano ydoneo provideatur ipsis ecclesiis vel aliis beneficiis. Si vero ad superiorem hanc detulerint questionem, ipse patronum per censuram ecclesiasticam ab hujusmodi molestatione compescat. Adiciendo nihilominus, quod si in hoc pertinax patronus extiterit, ad presentationem ecclesie talis, cum proxime vacaverit, pro illa vice dumtaxat jure presentandi sit privatus, & episcopus ea vice patronatus jure fungatur.

De rebus ecclesie non alienandis.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgenfi.

Interdicimus, ne in dignitate constituti & administrationem habentes administratores perpetui, seu temporales ecclesiarum, seu monasteriorum, etiam monialium, & alii beneficiati, quicumque de rebus ad eorum dignitates, administrationem, seu beneficia pertinentibus, possint

ANNO
CHRISTI
1485.

ANNO
CHRISTI
1485.

tissime mobilibus, etiam juribus corporalibus alienare quocunque modo alienationis titulo presumant. Verbo autem alienationis, venditionis, donationis, obligationis, permutationis, vel in emphiteusim, sicut in quibusdam ecclesiis & monasteriis fieri consuevit, perpetuum contractum volumus comprehendere. Nec etiam amplius ad vitam vendere presumant, ut nunc communiter consueverunt, habito etiam consensu omnium de collegio seu monasterio, nisi dyocessani consensus, in qualibet tali venditione requisitus, accedat, & fuerit obtentus. Et si quid contra premissa fuerit, vel alterum ipsorum attemptatum & factum, ex nunc irritum decernimus & inane. Foresta quoque nemorum secari & piscinas evacuari non faciant, sine fratrum concilio & assensu, si fecerint, in usum monasterii seu ecclesie, pretium committatur. Abbas vero, vel officii, cujuscunque monasterii, si de rebus ecclesie quicquam, citra formam canonicam, alienare presumpserint, etiam ad dignitatem suam divisim, vel conjunctim pertinentibus, ipsum superior, cum id certis claruerit argumentis, a suo in continentem deponat officio, nec de cetero ad dignitatem aliquam, vel administrationem admittatur, nisi secum sit per loci episcopum misericorditer dispensatum, auctoritate presentis concilii decernentes, ut in mutuo contrahendo nec non obligatione, sacri canones observentur, qui eos creditores tantum appellat, qui probant mutuum in utilitatem ecclesie cecidisse.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Ceterum nonnulli ecclesiarum advocati, spe defensionis earum in advocatos ea conditione primo assumpti, quod de certis stipendiis & servitiis spontanee deputatis eisdem, ipsarum ecclesiarum jura, possessiones & homines defendere debeant, facti sunt ex defensoribus offensores eo, quod tam immoderatis exactionibus & servitiis angarient homines, quod non possint propriis dominis persolvere census suos, aliasque illicite dividentes advocacias in partes, inferioribus suis eas in grave ipsarum ecclesiarum dispendium, impheodare presumant. Quia privilegium meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate; Statuimus, quod sponte assignatis sibi primo stipendiis & servitiis sint contenti, prout coram imperio est obtentum, sententia principis approbante, alias & ecclesiarum jura possessiones & homines defendant & protegant, ut tenentur, nichil aliud in eorum potestatibus, juribus & possessionibus & hominibus usurpantes reintegrent advocacias, quas in partes dilacerasse & inferioribus impheodasse noscuntur; Pseudotarii vero eas taliter occupatas dimittant. Quod si non fecerint, infra mensem moniti per ordinarios, vel alios suos inferiores, ipse advocatus & pseudotarius suus ad id faciendam per excommunicationis & interdicti sententias compellantur. Demum statuimus, ut si quis ecclesiarum vel clericorum bona, sive homines, temere invaserit spoliis, incendiis, vel rapinis, aut tollendi pignoris occasione aliqua, quam contra alicujus ecclesie advocatum se proponit habere, secundum statuta edita contra invasores rerum & personarum ecclesiasticarum, contra tales procedatur & usque ad satisfactionem conditionem observentur.

ANNO
CHRISTI
1485.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Hac constitutione sanximus, cunctos ecclesiarum advocatos infra provincie terminos constitutos, cujuscunque preeminentie sint aut status, eisdem debere juribus esse contentos, que ipsis, seu eorum antecessoribus fuerint concessa tempore, quo advocatiam unius susceperint, & ecclesias quarum advocati existunt defendere studeant & manutenere pro posse.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Insuper statuimus, ne persona quantumcunque nobilitate, aut preeminentie statu presuleat, ecclesias aut ecclesiastica bona, Jura, Jurisdictiones, Civitates, Opida, Castra, Villas, districtus, predia, vasalios, litones, servos & alios subditos quoscunque eorum, violenter, auctoritate propria, occupare, aut occupando invadere, vel scienter occupantibus ecclesias, aut bona ecclesiastica predicta presumant prestare quomodolibet per se, vel per alium aut alios consilium auxilium & favorem. Et nisi requisitus infra mensem ecclesie se, aut prelo ipso, dampnum illatum emendaverit, ipso facto anathematis vinculo sit innodatus, nec absolvetur per suum episcopum, nisi satisfecerit & cautione prestita episcopo suo de similibus impostis non committendis.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Hoc sacro approbante concilio districtius inhibemus, ne aliquis episcopus, vel prelati, capitulum, vel conventus, aliqua bona immobilia, sub pignoribus, que vulgariter underpandynge dicuntur, ponant aut obligent, quibuscunque personis, contractum alienationis rerum ecclesie perpetuum roborandum, sine expresso consensu episcopi & juris solennitatibus, que in rerum hujusmodi alienatione requiruntur alioquin factum ipsum decernimus irritum & inane. Et episcopi qui hoc fecerint, ab ingressu ecclesie suspendendi, alios vero prelatos ab officio & beneficio, personas vero alias excommunicationis sententia ipso facto decernimus subjacere. Et mandantes nihilominus volumus hujusmodi contractus alienationis factos etiam cum quibuscunque cum contra juris ordinem & preceptum sint celebrati, esse irritos & ipso jure nullos, nec ecclesias, monasteria, beneficia quecumque ad ipsorum observantiam fore obligata. Mandamus successoribus contrahentium, ut omni diligentia adhibita studeant bona ecclesiarum suarum, monasteriorum, seu beneficiorum, sic de facto alienata ad jus ipsarum ecclesiarum monasteriorum seu beneficiorum suorum revocare in sortem computatis fructibus quos dictorum bonorum detentores perceperunt, invocato ad hoc, si opus est, superiorum suorum adiutorio & succursu. In premissis vero negligentes volumus etiam pro tanta negligentia, si convicti fuerint, ab ingressu ecclesie suspendi, inferiores vero a suis administrationibus seu beneficiis per suos superiores suspendendos.

Item de rebus ecclesie & ornatu nulli private persone obligandum aliqua condantur, & si aliquibus sunt concessa, illa infra mensem redimere

ANNO
CHRISTI
1485

mere & ecclesie restituere compellantur.

Item statuimus, ut proventus fabricæ uni, vel duabus personis fidedignis in singulis ecclesiis committantur, qui eos ad opus ecclesie convertant utiliter & singulis justam de ipsis & certam capitulo reddant rationem, & ne idem redditus dividantur, vel ad expensas messis vel autumnii, seu extraordinaria onera convertantur. Obveniencia etiam de prebendis suspensionum & tempore suspensionis & aliorum beneficiariorum ad usum fabricæ convertantur.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Et quoniam pauci sunt in singulis ecclesiis qui predia & redditus ecclesie plene cognoscant nisi illi, qui officia forsitan habuerunt & multa vel aliqua, propter negligenciam officiariorum & statum temporis inequalem, ex eo sunt perdita vel distracta, statuimus, quod predia & redditus ecclesiarum, jura corporalia, vel incorporalia, jurisdictiones, libertates & servitutes quecunque ecclesiarum, monasteriorum, communium dignitatum beneficiariorum & officiariorum etiam laycorum, qui ecclesie specialiter obsequuntur, in duobus libris conscribantur, & quibus terminis redditus premissorum sunt emonendi & colligendi, ac quibus usibus exponendi, quorum unus ponatur in loco ecclesie, vel monasterii tuto & tali, ubi tamen quilibet de ecclesia vel monasterio, cujus interest, pro suo interesse possit tempore, cum sibi incumbit, ratione sue dignitatis, beneficii, vel officii congruum habere accessum. Alius vero liber referretur in loco ecclesie, vel monasterii, ubi privilegia & clenodia alia reservantur, tuciori.

Rubrica de emptione & venditione.

Nullus etiam predam aliquam scienter emere vel retinere presumat, alioquin, nisi ipsam statim restituat, excommunicationis sententia percussatur.

Rubrica de pignoribus.

Borchardus archiepiscopus ex conc. Hallen.

Detestanda quorundam temeritas, qui in sua causa jus sibi dicere contra sanctiones legitimas moliantur, nonnunquam personis ecclesiasticis exhibet se molestam, quoniam aliquid ipsis contra personas ecclesiasticas habere proponunt, licet persone predictæ ecclesiasticæ paratas se exhibent stare juri coram suo iudice ecclesiastico competente; Nihilominus tamen iidem temerarii impignoraciones, que vulgo pandynge dicuntur, frequenter in rebus & bonis ad beneficia dictarum ecclesiasticarum personarum spectantibus, vel in personis ipsorum committere non verentur; Unde non modica damna & injurie, cum tediis variis, bonis ecclesiarum, ecclesiasticarum personarum, villis & villanis, & subditis eorum, fraudibus exquisitis, inferuntur. Attendentes igitur, quod premissæ invasiones, que, ut eorum verbis utamur, pandynge vocantur, de cetero conniventibus oculis dissimulare non debemus; Unde provida deliberacione sacri concilii autoritate sanximus, quod quicumque nobilis, Baro, Comes, Vasallus, seu singularis persona, ipsorum advocati, vel officii, aut alia quecunque persona, eorum nomine, hujusmodi pandynge fecerint,

A fieri mandaverint, ratum habuerint, concilium, seu auxilium prestiterint, si persona fuerit singularis, ipsam excommunicationis sententie volumus ipso facto subjacere; Si requisitus per executores ex officio suo, vel ad instantiam injuriam passi, infra quindocim dies, res, persone ecclesiasticæ, si ad ipsam nomine ecclesie pertineant, vel nomine suo proprio non restituerit, integraliter & cum effectu, damna refarciant cum satisfactione, de injuriis, premissa occasione illatis, persone ecclesiasticæ, seu ejus hominibus & subditis vel ad arbitrium executoris, infra quindocim dies sibi assignatos, contumaciter adimplere neglexerit, Volumus in loco domicilii ipsius strictissimum servari interdictum lapsis quindocim diebus predictis & cum contingerit ipsum ad alia loca pervenire nostre provincie, & quamdiu moram traxerit in aliqua parrochia extra locum sui domicilii, in eadem parrochia & in ejus presencia strictissimum ratione illius parrochie servabitur interdictum. Si vero proconsules, consules, rectores civitatis opidi castri vel ville in premissis culpabiles reperti fuerint per se, vel per alios hujusmodi pandynge fecerint, vel fieri mandaverint, persone singulares hoc facientes, vel mandantes eo ipso sunt excommunicati, loca vero eorum, si infra quindocim dies requisiti per executores ex officio suo, vel ad instantiam injuriam passi, non satisfecerint, prout supra est expressum, ecclesiastico subiecti sunt interdicto.

Borchardus archiepiscopus ex conc. Hallen.

Contingit interdum, quod rectores, seu majores civitatis, aut opidi alicujus contra dominos suos, ad quos civitas, aut oppidum spectare dinoscitur, spiritu rebellionis assumpti, civitatem vel opidum alterius domini ditioni subiciunt & submitunt, ad hoc etiam sibi constituentes in signum & recognitionem submissionis de certa summa pecunie annuam pensionem, quod plerumque ex ea causa se facere dolose pretendunt, ut tam in rebus quam in personis tuicionis & defensionis presidio tueantur; Unde igitur ex presumptione hujusmodi veris dominis damna gravia inferuntur ipsique presumptores occasione hujusmodi fraudulenta a consuetis dominorum suorum serviciis se subducunt & debite fidelitatis vinculum dissolvatur & dissensiones exinde & scandala suscitentur; Unde statuimus & sanximus, quod quicumque submissiones hujusmodi in civitatibus, opidis, castris; jurisdictionibus, juribus, aut rebus quibuscunque ad ecclesiam alienam nostre provincie spectantibus, quocunque colore quesito, facere presumpserint perpetuo sint in --- & phœdis, si que a quibusvis ecclesiis Magdeburgensis provincie obtinuerint, ipso facto privati. Et singulares persone, si que talia fecerint, aut rata habuerint, aut ad ea prestiterint consilium, auxilium, aut favorem, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant. Et si civitas, opidum, castrum, vel villa fuerit, quod taliter alieno domino est submissum, ecclesiastico subiaceat interdicto.

Borchardus archiepiscopus ex conc. Hallen.

Insuper & is, qui submissionem causa illicita, aut alicujus utilitatis, aut commodi temporalis cupiditate seductus, aut appetitu domi-

nandi

ANNO
CHRISTI
1485

ANNO
CHRISTI
1459.

audi presumptuose decipens, vel ab hoc, quamvis alia causa alluctus, ad se receperit, a tali submissione infra mensem omnino recedere, atque infra eundem mensem, quicquid ad eum huiusmodi submissionis occasione, quocumque modo pervenit, totaliter restituere tenetur, alioquin excommunicationis sententiam incidet ipso facto. Volumus autem quod hoc statutum locum non habeat in precedentibus, sed in futuris.

Sequitur de testamentis.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Clericus de proventibus anni gratie vel alias de rebus, intuitu ecclesie aut beneficiorum suorum acquisitis, concubine sue, vel filiis ex fornicatione genitis, quicquam penitus non relinquat, quod si fecerit, legatum non teneatur & quod taliter est relictum ecclesie applicetur.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Abolendam de domo domini consuetudinem vel potius corruptelam, seu temeritatem qua clerici in signum pudicie deberent ostendere laicis, quibus sunt positi in exemplum, in argumentum sue finalis impenitentie, fructus prebendarum suarum concubinis, vel spuris suis legant in ultima voluntate, rigor ecclesiasticus debet exercere; Quare sub anathematis vinculo prohibemus, ne de cetero clerici, gratie annis abutentes, cum de rebus ecclesie nihil possint condere testamentum, fructus beneficiorum etiam ecclesiasticorum, spuris vel concubinis dimittant. Qui vero contra hanc inhibitionem venire presumpserit in signum sue perditionis ecclesiastica careant sepultura, & quibus taliter fructus legant, eis careant ipso jure. Qui autem testamentum tale post mortem defuncti manuteneat & per quorum manus personis illis fructus prebende fuerint ministrati, ecclesia ipsius manutentis vel ministrantis sit supposita interdicto.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Ad hoc quia quedam in quibusdam partibus consuetudo ymmo corruptela detestabilis observatur, videlicet, quod tam clericus, quam laicus in lecto egritudinis constitutus ultra quinque solidos usualis monete, vel aliam summam, juxta loci illius consuetudinem limitatam, nec piis locis nec personis ecclesiasticis pro anime sue remedio & salute aliqua possit ordinare & donare legata; Consideramus predictam consuetudinem & sacris canonibus & secularibus legibus obviare & cum omnia jura clament, quod ultima voluntas, vel ultimum hominis testamentum immobile perseveret, & nihil sit, quod hominibus magis debeat, quam ut supreme voluntatis liber stilus existat, eandem consuetudinem deo odibilem, animabus & bonis moribus inimicam, auctoritate hujus sacri concilii penitus reprobamus, firmes statuentes, ut ubicunque jura a testamentorum non prohibentur, & in sanitate, vel in lecto egritudinis constituto legandi, donandi, disponendi & ordinandi de bonis sibi collatis circa pia loca & personas ecclesiasticas, dummodo suos legitimos non pretereant heredes, libera sit facultas; Volentes & precipientes districte, ut per

Conc. General. Tom. XXXII.

ANNO
CHRISTI
1459.

A locorum Episcopos & ceteros prelatos jurisdictionem habentes universi clerici & laici impedientes defunctorum legata, seu ultimas voluntates, per excommunicationis in personas & interdicti in loca sententias, octo dierum monitione premissa, ferendas, ab huiusmodi impedimenti desistere compellantur. Ad quarum executiones & debitas aggravaciones, precedente tempore faciendas episcopi & prelati, ad quos testamentorum defunctio, utroque jure succedente, dissolvitur pertinere, tam benivolos se exhibeant & paratos, ne huiusmodi negligentia de eorum manibus in die districti iudicii requiratur.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Statuimus & a cunctis precipimus immobiliter observari ut manus fideles ad exequendas ultimas decedentium voluntates electi antequam de rebus seu bonis defuncti se aliquatenus intromittant inventarium faciant sub fidedignorum testimonio de eisdem ac infra annum cuncta disponant secundum placita defunctorum ad que per locorum dyocel. districtissime compellantur. Clericos vero & laicos hoc statutum salutare violantes in toto vel in parte volumus penis canonum & legum fore subjectos. Quibus premissis delinquentes tenentur stricti & nota infamie incurrere ipso facto.

Rubrica de sepulturis.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Cum sacris canonibus sit consonum, ubi quis vivus receperit ecclesiastica sacramenta, quod ibi etiam mortuus requiescat, omnibus christi fidelibus, qui sepulti fuerint in suis ecclesiis, parochiis, dei omnipotentis misericordia & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus & beati Mauritii patroni nostri & sociorum ejus consensu, in relevamen suorum peccatorum, 40. dies indulgentiarum de injuncta sibi penitencia misericorditer relaxamus.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Ad nostrum pervenit auditum, plurimos nostrorum subditorum & maxime qui rectores sunt ecclesiarum & curati parochialium, quod quidam dominitemporales, duces, comites, barones, vasalli, civitatum, opidorum, castrorum & villarum potestates, advocati, rectores, protonotarii, consules, altermanni, seu vitrici ecclesiarum parochialium & cappellarum, campanarum ecclesie & ornatus dominium sibi ascribentes, in damnationem suarum animarum & ecclesiastica libertatis derogacionem, suam potestatem ad eis prohibita extendentes, tempore interdicti, in solennitatibus ecclesie majoribus, in calend. eorum, seu nuptiis divitum & potentum, cum funera traduntur sepulture, vel eorum peraguntur exequie, vel cum anniversaria sunt, vel memorie defunctorum, campanas pulsare & alias solennitates facere, ornatum ecclesie exponere, ac si ecclesia & cimiterium ejus nullo ecclesiastico subiaceret interdicto, etiam tempore interdicti diebus solennibus, palmarum, pasche, ascensionis, Pentecostes & aliis festivitibus, in quibus statuit ecclesia processiones fieri solennes & observat in locis non interdictis, Layci huiusmodi processiones eis ver-

V

tas

ANNO
CHRISTI
1489.

tas cum crucibus, vexillis & reliquiis facere presumunt, etiam tempore interdicti sacerdotum sibi officium assumptes, claves ecclesie contemnendo, Unde presenti statuto sanximus, ut nullus dux, comes, vel baro, vel quicumque alius laycus, presumat, tempore interdicti, huiusmodi processiones mandare, ut fiant facere, per se, vel interesse, Transgressores huius statuti & contrarium facientes volumus sententia excommunicationis majoris ex facto esse ligatos & loca, in quibus huiusmodi processiones fiunt, subjacere interdicto, donec episcopo loci satisfaciant de tanto temeritatis excessu, & caveant sibi ydonee, nec de cetero concilia attemptent.

Cum laycis nulla sit attributa facultas de rebus ecclesie disponendi, quibus manet perpetua obligatio ecclesie obsequendi, quia nonnulli principes & Barones nostrae provinciae ac alii temporales domini in castris opidis & villis seu communitatibus eis subiectis nec non civitatibus proconsules & rectores hereticis & ipsis penitus interdictis iure divino pariter & canonico le abstinerere, ut tenentur, non formidant: Statuta super modo offerendi & funerum exequias peragendi in suis civitatibus, castris, opidis & villis statuerunt in quarum animarum periculum & damnationem, primo, ut defunctorum exequie non nisi certis diebus possint peragi in septimana nam in pulsibus, missis & quod certe missae celebrantur pro animabus eorum & non plures ac etiam quotiens offertorium fieri debet ad missas predictas & quod unico pulsu omnibus peragendum in uno die vel diebus per eos statutos in septimana sufficiunt, in ecclesiis, in quibus defunctorum anniversaria vel memorie quaecunque peraguntur; Sacro igitur approbante concilio statuimus & ordinamus, ut quicumque mobiles, barones, & persone singulares in civitatibus opidis castris villis seu civitatum opidorum castrorum, aut villarum proconsules, consules, rectores, aut alio quocunque nomine censeantur per se, vel per alios huiusmodi statuta fecerint vel facta servaverint, nisi infra mensem post requiritur eis factam per executores statutorum illius dyocesi, ubi talia facta fuerint & servata predicta statuta, si sic dici merentur, cum verius sint corruptele & laquei animarum, ab earum observacione penitus destiterint, ipsis tamen de libris capitularibus suis prius omnia deletis, & caveant executores ydonee quod talia statuta de cetero non statuunt, nec edita & statuta observent; Contrarium facientes persone singulares, post lapsum dicti mensis, excommunicationis sententiam ipso facto incurrant, loca vero in quibus huiusmodi statuta edi & servari contigerit, ecclesiastico post mensem predictum subjaceant interdicto.

De parrochiis & alienis parrochianis.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Desiderantes divinum cultum non minui sed augeri & ministris ecclesiarum in divinis officiis peragendis nullatenus impediri, statuimus, quod rectores ecclesiarum, quibus celebratio divinorum & cura populi est commissa, ad pulsandum vel pulsari faciendum pro convencione populi ad divinorum audicionem & ad talia, que salutem respiciunt animarum, liberam, quacunque hora eis placita & congrua, habeant potestatem, nec a tali libertate a quacunque

A possint vel debeant prohiberi; Cum indignum valde sit, ut talia ex arbitrio pendeant alieno, ut videlicet per quemquam laycum, vel laycos certa forma aut hora minus congrua imponatur. Si quis autem contrariam huius statuti attemptare presumpserit prohibitionem, aut impedimentum aliquod inferendo, nisi, monitus per rectorem ecclesie, cessaverit infra mensem, eo ipso sententiam excommunicationis incurrat. Non obstante, si quid consuetudine in contrarium allegetur, que cum ecclesiis sit onerosa, merito est reprobanda juxta canonum sanctiones.

ANNO
CHRISTI
1489.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

B Nos sanctorum patrum, qui ecclesie sancte dei & personis ecclesiasticis terminos, quos non licet transgredi, posuerunt, statuta considerantes, Huius sacri approbacione concilii Universis sacerdotibus, tam religiosis, quam secularibus cujuscunque ordinis, conditionis, sive status existant, in civitatibus, dyocesi, vel provincia Magdeburg. degentibus, sub debito juramenti, quod episcopo in receptione sacerdotii prestiterunt, sub interminacione divini iudicii, firmiter inhibemus, ne quis alienum parrochianum, cujus cura per episcopum, vel loci archidiaconum, seu ejus super eo vicarium alii est commissa, presumat, excepta necessitatis causa, que legem non habet ad confessionem recipere, vel ad porrigendum ei aliquod ecclesiasticum sacramentum, nisi petita & obtenta desuper licentia proprii sacerdotis, cum certi & indubitati juris existat, talem a tali aliquo solvi non posse, vel ligari, & ex hoc ordinem ecclesie per majores & sanctos patres institutum timendum est confundi, quod per universos plebanos singulis diebus dominicis & festis coram suis parrochialibus precipimus publicari.

Borchardus archiepiscopus ex conc. Halien.

Insuper statuimus, quod clerici parrochialium provitores, vel vitrici, qui Altermanni in vulgari vocabulo nuncupantur, de rebus ecclesiarum, que recipiunt & expendunt, ad requisicionem rectoris ecclesie, quem ad hanc in virtute sancte obediencie duximus astringendum, bis in anno, in presencia ipsius rectoris & quorundam aliorum de parrochiis honestorum virorum, rationem reddere teneantur, ut & de predictorum concilio & consensu res ecclesiarum ad usus eorundem congruos & decentes utiliter convertantur, ac pariter nos & aliorum locorum episcopi, quibus ecclesiarum cura & sollicitudo imminet super rebus ecclesiarum per rectores ipsius super hoc requisitos possimus apercius informati.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

E

Cum sanctorum ymaginibus, propter illorum reverenciam, quos figurant, locus dignior debeatur; Ob hoc presenti statuto prohibemus, ne in civitatibus, opidis, castris, vel villis, vel eorum plateis, sive in viis ante civitatem, opida, castra, vel villas, etiam in locis aliis quibuscunque nemo de cetero presumat ymaginem sancte crucis erigere, sive alias ymagines pictas, incorporeas seu corporeas, in aliqua materia, sub teitura, vel sine teitura, & oratoria facere sub quocunque colore, cum homines sepe per tales ymagines & cruces ad ydo-

ANNO
CHRISTI
1489.

latrariam alliciantur committendam, sine dioce-
ni, vel ejus vicarii in spiritualibus consensu
expresso. Etiam prohibemus sub anathematis
vinculo, vitricis ecclesiarum, seu altermannis,
ne de cetero fidelium elemosinas petaturi, mani-
bus suis sanctorum ymagines vel reliquias cum
tabulis, vel preter tabulas scum delatas, cir-
cuite diebus festivis & celebribus de cetero
presumant, diebus dedicationis ac patroni ip-
sius ecclesie dumtaxat exceptis, & tunc demum
post offertorium majoris missae, cum ista om-
nia ex avaricie radice procedere videntur in-
dubie, & ipsorum plebanorum, seu curatorum
& capellarum rectoribus damna non modica
inferant & suo jure defraudant, cum omnes
oblaciones facte in parrochia, vel infra limi-
tes ipsius, in loco quocunque, etiam speciei
cujuscunque, Plebano ecclesie pertinent & de
jure communi debentur. Etiam prohibemus lay-
cis quibuscunque, presertim vitricis ecclesiarum
& altermannis, ne de cetero in ecclesiis par-
rochialibus, etiam capellis, vel ante in cimi-
teriis presumant ymagines ponere & offerro-
rium factum coram eisdem recipere, quocun-
que quesito colore, etiam si ad hoc plebani,
curati, vel capellarum rectorum expressus ac-
cedat consensus, cum tales sint a canonibus
condemnati. Etiam si que tales ymagines jam
temporibus retroactis posite in locis predictis,
illas volumus infra mensem per vitricos eccle-
siarum seu capellarum demoliri, & oblata co-
ram talibus ymaginibus volumus plebano, seu
curato, vel rectori capelle pro medietate ad
usum suum presentari, reliquam medietatem
volumus fisco dyocel. loci integre applicari.
Et super premissis volumus per officiales epis-
coporum nostre provincie diligenti executione
invigilare.

Albertus archiepiscopus ex Concilio Magde-
burgen.

Licet jure communi preceptum sit & manda-
tum, ut quilibet christi fidelis utriusque sexus
debeat & teneatur singulis diebus dominicis ani-
ni cujuslibet & aliis diebus solennibus missam
integram in sua parrochia & majorem seu par-
rochiale integre audire & verbum dei, ad quod
quemlibet nostre provincie curatum predicandum
suis subditis per se vel alium idoneum nomine
suo, colque ad audiendum obligamus.

De statu Monachorum.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magde-
burgenfi.

Statuimus insuper, ut in singulis monasteriis
facte monialium fenestre prolatorie, que ad lo-
quendum sunt deputate, & precipue, per quas
habent confiteri, duplicata habeant serra-
menta, nec alicui virorum permittatur, moniales visita-
re potissime monasterium ingrediendo, sed cum
opus fuerit, parentes admittantur & medici,
cum aliqua fuerit gravi infirmitate detenta & ei
suffragio medici sit opus, tunc tantum medicus
cum laudabili testimonio, preposito presente,
durante infirmitate, quotiens opus fuerit, egro-
tam visitabit, nec alicui moniali nostre provin-
cie liceat clausuram sui monasterii egredi, pro
quacunque causa, sine licentia sui dyocelani e-
piscopi, etiam si fuerit exempta, nisi in casu de-
cretalis: Indempnitatibus bonifacii octavi.

Concil. General. Tom. XXXII.

Prohibemus etiam, ne de cetero moniales no-
stre provincie in monasteriis, vel ecclesiis suis
sub quocunque colore, in memoriam alicujus
sancti, vel presumpte consuetudinis in suo pro-
prio habitu, vel alieno, ludos facere presumant
sive larvis, cum larvis, nec etiam per extraneos
ludos aliquos, seu spectacula quocunque fieri
permittant. Similiter prohibemus & vel in vi-
ceribus Jhesu Christi obsecramus, ne tempore
oblacionis sanctimonialium & cum vestiuntur,
vel quocunque alio tempore, comestiones,
seu chorre fieri in monasterio permittantur, nec
aliquo tempore secularibus personis, quantum-
cunque monialibus propinquas sint mulieres, vel
puelle, infra claustra & septa monialium perno-
ctandi hospicium prebentur, etiam ipse monia-
les in licitis & honestis suis prepositis & prela-
tis obediant reverenter nec alicui, preter epis-
copi sui vel ejus vicarii in spiritualibus licen-
tiam requisitam & obtentam sua peccata confi-
teri presumant; Nihilominus unicuique preposi-
to sanctimonialium nostre provincie districte pre-
cipimus, ut claustra eis commissa fideliter ser-
vent sub clausura, portas, per quas consuevit
fieri accessus ad eas, ab extra claudant firmibus
ieris & clavibus apud se diligenti custodia refer-
vatis nec cuiquam aperiant, nisi in casibus su-
perius expressis. Si autem abbatissa, sive prio-
rissa, vel prepositus, contra premissa fecerint in
parte vel in toto presens statutum violando,
Abbatissam, Priorissam volumus ab officio, seu
sua dignitate cecidisse ipso facto prepositum ab
ingressu ecclesie suspendi, donec a suo dyocel.
vel ejus vicario in spiritualibus meruerit relaxa-
cionis beneficium obtinere. Nota si non placet
ista pena addiciatur, quod abbatissa debet de-
poni & prepositus per suum dyocel. debet sus-
pendi.

ANNO
CHRISTI
1489.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magde-
burgenfi.

Compaternitatem a monachis & monialibus
contrahi districte prohibemus, statuentes, ut
si aliqua claustra monialium ad inopiam tan-
tam devenerint, quod ibi de proventibus mona-
sterii sustentari non possint & ab amicis panis,
vinum, denarii, vel aliquid hujus eis mittatur
eisdem non ipse moniales hoc recipiant sed ab-
batissa, vel magistre sue id significant, ut de
ejus arbitrio eque, secundum deum & observan-
tiam regule, de talibus disponat & ira, quod
in communes usus convertantur & distribuatur
unicuique prout opus est. Istud statutum etiam
a monachis volumus observari.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magde-
burgenfi.

Prohibemus etiam monialibus, statuentes, ut
sacri canones jam prohibuerunt, ne aliqua mo-
nialis de cetero professa vel non professa aliquod
artificium, vel manuum suarum opus exercent
causa lucri, seu negotii cujuscunque, nec pur-
tas cyrothecas, vel alia similia faciat, etiam a-
micis, nec aliis, ut gratis tribuat vel impendat.
Nam non decet viam dei agnovisse & post agni-
tam optimam partem deseruisse, nisi paupertatis
defectus ipsas ad laborandum, redditibus mona-
sterii destructis districte compelleret & amico-
rum suffragio destitute.

ANNO
CHRISTI
1469.*Albertus archiepiscopus ex concilio Magde-
burgenfi.*

Ad hec quia inventularum Reginarum lapsus frequens & evidens statum religionis deformat & plurimos scandalizat, statuimus, ut nulla de cetero in earum numerum admittatur, nisi quadragesimum etatis sue annum excefferit & probata a penis existat, sexagenarium numerum, quem scripsit apostolus talibus assumendi propter fragilitatem nostri temporis ad quadragesimum numerum restringens.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Sub pena etiam anathematis prohibemus, ne clericus vel religiosus quispiam introeat in domum earundem, sed si quis ex iusta causa & honesta cuique earum loqui voluerit, hoc in ecclesia sub bono testimonio faciat manifeste, ne sinistra contra ipsos suspicio oriarur, alioquin gravi subiaceat ultioni, quam talibus per dioecesanum loci precipimus infligendam.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Utam & habitum nec non conventicula suspitione mali non vacuum Bobechardorum, clamantium per plateas & vicos civitatum opidorum & villarum hoc vulgare: Brot dorch got; Nec non qualibet alias singularitates a sancta dei ecclesia non receptas colentium reprobamus mandantes sub pena suspensionis Universis plebanis per civitatem dyocel. & provinciam Magdeburgen. constitutis, ut tales Bobechardos & vicarios publice tribus diebus dominicis & festivis ammonent, quos & nos presentibus ammonemus, ut huiusmodi singularitatibus derelictis se teneant, sicut alii christiani, & quod non predicent in cavernis & in aliis locis publicis & cum Beguinis se conformantibus eisdem moribus, habitu & incessu. Alioquin ex tunc ipsos extra terminos suarum parrochiarum per excommunicationis sententiam auctoritate huius concilii repellere non obmittent denunciantque vicinis sacerdotibus ut tales sic repullos in suis parrochiis non admittant. Idem de Beguinis pestiferis duximus statuendum.

*Rubrica de capellis monachorum.**Albertus archiepiscopus ex conc. Magde-
burgen.*

Firmiter prohibemus presentis concilii auctoritate, ne episcopi vel Archiepiscopi concessionibus ecclesiarum, que sunt hospitaliaris vel aliis religiosis cujuslibet approbationis consensum ullo modo exhibeant, donantes eis parrochiales ecclesias, cappellas viventes incorporantes, seu quevis alia beneficia, nisi requisito prius & habito consensu capituli ecclesie Cathedralis. Aliter concessionis huius donationes uniones incorporaciones sive factas sive de cetero faciendas vires non decernimus habere.

*Albertus Archiepiscopus ex conc. Magde-
burgen.*

Quia plerumque religiosi & presertim de ordinibus mendicantium, iam derelictis suis monasteriis aliqui in apostasia, alii vero habitum

ANNO
CHRISTI
1469.

A sus religionis deficientes, alii de consensu superiorum sui ordinis, alii propter eorum scirum & consensum cum sint terminarii, certis locis deputati, regimen parrochialium ecclesiarum suscipiunt curam populi gerentes ipsis sacramenta ecclesiastica ministrando. Baptizantes, matrimonia celebrantes Corpore christi & sanguine sacrosanctis eos reficientes, preter archidiaconi & precipue dyocelani loci consensum & auctoritatem: Alii curatorum ipsorum de consensu, alii populi de consensu parrochialis. Cum igitur predicti religiosi precipue mendicantes regimen populi suscipere & exercere, & sacramenta ministrare prohibeantur; Quapropter presentis statuti auctoritate sacro concilio approbante, prohibemus, ne predicti religiosi & presertim mendicantes presumant de cetero regimen alicujus parrochialis ecclesie suscipere & curam gerere. In contrarium facientes, nisi infra quindecim dies moniti per dioecesanum, vel ejus vicarium in spiritualibus destiterint, sententiam excommunicationis ipsos & quemlibet eorum volumus incurere ipso facto & ab officio quod auctoritate clementine debent exequi in dioecel. certa & civitate volumus esse privatos, nec de cetero ad illud officium exercendum in nostra provincia per quemquam curatorum admittendos.

*Albertus Archiepiscopus ex conc. Magde-
burgen.*

C Ad extirpandam detestabilem corruptelam & abulum quorumlibet patronorum nostre provincie spiritualium, seu secularium, quam quidam eorum hucusque temeritate propria, in derogationem ecclesiastice libertatis, & animarum suarum grave dispendium, observare presumpserunt & observarunt, domos, curias, habitaciones & dotes ecclesiarum, precipue parrochialium cappellarum & aliorum beneficiorum spoliando, mobilibus rebus inventis in dictis domibus, curis, habitacionibus ecclesiarum predictarum parrochialium cappellarum, & aliorum beneficiorum, aut in aliis locis quibuscunque plebanis, curatis, cappellanis, seu aliarillis, aut aliis beneficiis, defunctis vel nondum defunctis sed in agone constitutis. omni dei timore postposito, spoliantes & res spoliatas huius abducunt & frequenter temporibus retroactis abduxerunt suisque usibus applicatis, presenti nostro statuto, sacro approbante concilio, reprobamus & condempnamus cum suis presumptoribus, sicut a jure dimissitit reprobata & maxime cum tales res presumantur intuitu ecclesiarum acquisite potissime mobiles de immobilibus non hesitantibus, & debeant futuris plebanis seu curatis & eorum usibus quamdiu fuerint plebani, seu curati, remanere, post mortem vero eorum seu recessum, si dictas parrochiales ecclesias dimiserint permutando, vel simpliciter renuncian-
D do, nihilominus res acquisite per dictos curatos etiam mobiles & intuitu ecclesiarum dictarum, sicut sacra canonum precipit auctoritas, apud ecclesias dimittent, relinquentes usibus successorum suorum, qui sicut & sui predecessores in eisdem viventes & constituti in sanitate consentur usufructuarii in rebus predictis. Infirmantes vero ad mortem & in morte usurarii dumtaxat a jure sunt constituti; Presenti ergo constitutione sanximus, ut non solum patroni ecclesiarum, cappellarum & beneficiorum seculares, spirituales, vel regulares, advocati, officiiati, dominorum temporalium, potissime eccle-

ANNO
CHRISTI
1489.

ecclesiasticorum seu quicumque alius, vel alii, A nomine suo proprio, seu alieno. Deinde & in antea curias & doter, domos, allodia ecclesiarum parochialium, cappellarum, seu quorumcunque beneficiorum ecclesiasticorum & alias res quascunque apud quoscunque etiam existentes presumpserint etiam sub quocunque colore spoliare & ad se recipere, plebanis, curatis, cappellanis & quibuslibet aliis beneficiatis defunctis, vel adhuc laborantibus in agone, res mobiles, seu immobiles abducere de eisdem, vel a creditoribus eorum monere, vel saltem arrestare, arrestatas ammonere & detinere, spoliatores tales ipso facto cum eorum complicibus, in facto spoliacionis detencionis eis auxilium prebentibus, sententias excommunicationis majoris presentis statuto & auctoritate fore decernimus ligatos. Addicientes etiam si tales spoliatores arrestatores usurpatores & detentores per archidiaconum loci, vel successorem in beneficio huiusmodi requisiti res spoliatas de predictis curiis, dotibus, domibus ecclesiarum, vel aliorum locorum, ubi fuerint recondite, infra quindecim dies post requisicionem dictis spoliatoribus factam verbo, vel in scriptis per archidiaconum loci, vel in beneficio successorum integre & sine omni diminutione reportaverint, restituerint, seu procuraverint, restitui & reportari, & reportent & restituant. Plebanis curatis & aliis beneficiatis in parochiis, ubi tales fuerint visi & quamdiu moram fecerint in eisdem extra C domicilium eorum proficiscentes & in eorum presentia & precipue in loco domicilii eorum strictissimum servetur interdictum, quod nullatenus per executores loci & nostrorum statutorum relaxetur, nisi omnibus ablatiis spoliatis & abductis integre & plene ecclesiis, cappellis, seu beneficiis aliis restitutis & reportatis nihilominus beneficiatis successoribus in dictis beneficiis satisfactione exhibita congrua & decenti, ad arbitrium executoris statutorum loci de tante remuneratis ausu & presumptione.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Quia plerique ecclesiarum patroni, qui etiam aliquotiens a jure advocati nuncupantur suis terminis non contenti, ultra pensionem & redditus, seu proventus ab antiquo eis & a primeva fundacione deputatos nova jura sibi in dictis ecclesiis & earum bonis vendicantes, diripiunt & usurpant sibi bona & res dictarum ecclesiarum, propter quod spiritualia, que sine temporalibus consistere non possunt, dictis ecclesiis subtrahuntur, hoc facto approbante concilio statuimus, ut huiusmodi patroni, sive advocati, in premissis delinquentes, per executores loci, ex officio statutorum, vel ad instantiam partis injuriam passe & pro ecclesia, seu monasterio requisiti a vendicatione indebita novorum jurium servitorum & exactione qualibet infra XV. dies penitus desistant & bona ecclesiarum direpta & usurpata, ut premissum est, integraliter & cum effectu ecclesiis monasteriis, quecunque fuerint, & earum personis restituant, ac de injuriis ac presumptis violentiis, ad arbitrium dicti executoris, dictis ecclesiis, monasteriis & earum personis, ipsorum nomine satisfaciant; Alioquin diripientes, usurpantes, vendicantes exactionantes, extorquentes & retinentes huiusmodi nova jura, seu bona ex tunc ipso facto a jure advocatie seu pa-

Concil. Gener. Tom. XXXII

tronatus volumus & decernimus occidisse, & ad eorum heredes proximiores, descendentes in recta linea si sint; illis vero deficientibus ad ascendentes similiter in recta linea; Illis etiam deficientibus ad loci dyocesi. fore devolutum & non solum Jus patronatus, sed & omne jus, quod predicti delinquentes in dictis ecclesiis & monasteriis & earum bonis pretendebant se habere. Idem contra patronos ecclesiarum, qui bona clericorum decedentium sibi usurpant contra statuta Lugdunen. concilii, ut a jure patronatus & presentandi cadant, & nihilominus expressas superius & in presenti statuto, si requisiti fuerint, ut premissum est, per executores, res & bona decedentium clericorum inventa & ablata, infra terminum superius expressum, non restituerint, & de injuriis satisfacerint juxta formam superius expressam volumus & decernimus incurere ipso facto. Hoc statutum per locorum ordinarios districtissime, invocato ad hoc, si opus fuerit auxilio brachii secularis, decernimus exequendum.

Rubrica de consecratione ecclesie vel altaris.

Berhardus Archiepiscopus ex concilio Halten.

Et quia ecclesiarum reconciliatio dubitari consuevit a multis. Presentis concilii auctoritate declaramus, quod ecclesia violata per alium, quam episcopum, reconciliari non potest eaque sub episcopatus ordine non nisi episcopo valeat demandari.

Rubrica de celebratione missarum.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Presentis concilii auctoritate ordinamus, statuentes, ne de cetero quisquam clericorum, seu religiosorum presumat illa die, qua missam suam primam celebrat, convivii & commestrationibus, choreis & aliis ludibriis exhilarari per se, vel per suos invitatos, & dumtaxat invitandorum numerum ad decem scutellas restringat, nullatenus etiam joculariores, fistulatores ac quoscunque hystriones, vel mimas admittat, ne ejus mens, que pro illo tempore potissime deo dedicata aliis, quam divine contemplacioni devotius intendat.

Rubrica de baptismo & ejus effectu.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Baptismus cum summa reverentia celebretur E maxime in distinctione & prolatione verborum, in quibus sacramenti virtus consistit, hiis sc. verbis: Ego te baptizo in nomine patris & filii & spiritus Sancti. Doceant etiam sacerdotes, tam mares, quam feminas in necessitate debere parvulos baptizare, eadem forma in suo ydeomate servata, & quod patres & matres proprios infantes, si summa necessitas exigat, ita quod alios habere non possint, potuerint baptizare. Et si sacerdotes super hoc diligentius inquirentes debitam formam servatam in baptismo inveniant, quod factum est approbent, suppletis circa baptizatum quoad unctionem olei in

ANNO
CHRISTI
1489.

ANNO
CHRISTI
1489.

pectore & in scapulis & trismatis in vertice, quod a laicis est obmissum & fieri non potest. Si autem in baptisate debitam formam non invenerint observatam debent eos baptisare denuo & alia circa hoc necessaria adimplere.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Cum autem contingat infirmos sacra unctione perungi in extremis attendant sacerdotes quod formam verborum scriptam in libris agendorum suorum debite & perfecte expriment & cum devocione, sicut & in sacra dominici corporis consecracone fieri christus instituit & ecclesia videtur attentius observare & simili modo formam observent & verba debite expriment aliis sacramentis appropriata.

De custodia Eucharistie.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Statuimus, ut in cunctis nostre provincie ecclesiis & monasteriis baptismus, crisma, oleum, eucharistia sub fideli custodia clavibus adhibitis observentur, ne possit ad illa manus temeraria extendi: Palle quoque altaris vasa, corporalia & vestimenta ministrorum munda & nitida conserventur; Nimis enim videtur absurdum in sacris sordes negligere que dedecent & in prophanis.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Quia sacerdotes & campanarii, qui sacerdotibus ad altare circa baptismum, deportacionem olei & corporis domini ad infirmos assistunt, & juxta quod officium eorum requirit, ministrant super vestimenta sua superpellicis sacerdotes & campanarii camiliis albis utuntur, districte precipimus observari. Quas quidam camillas campanariorum & superpellicis sacerdotum populus cujuslibet parrochie, vel vitrici, aut altermanni ipsorum nomine, quando & quotiens necesse fuerit, de elemosinis, que ad fabricam largientur, procurabunt. Altermanni seu vitrici ecclesiarum predictarum in predictis reperti negligentes per archidiaconos suos digna pena corrigantur. Approbacione totius concilii statuentes, ut sacerdotes, qui post publicationem hujus statusi superpellicium pro se & camilliam pro suo campanario non habuerint & portaverint in ecclesiis in divinis & cum sacramenta detulerint ad infirmos attamen ipsos in ecclesia ministrare contingat, per officialem episcopi principalem digna pena emendantur.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Quia felicitis record. Urbanus papa sextus salubriter providit gravi abusione, qua plerique sacerdotes seculares & religiosi, exempti & non exempti, & precipue mendicantium ordinum fratres, in ecclesiis suis & monasteriis, tempore generalis vel specialis interdicti, consueverunt

ANNO
CHRISTI
1489.

A Corpus christi in patulo exponere & in altari, vel alio loco in vase perspicuo, ita ut layci, quibus tempore interdicti divinorum participatio omnino est interdicta, nisi in certis casibus & per consequens visio corporis christi, ne quod una via prohibitum esse dinoscitur per aliam eque illicitam lucri causa concessum & questus videatur, & hujusmodi abusionem committentes, tam clericos seculares, quam religiosos ordinum quorumcunque, exemptos & non exemptos, & precipue mendicantium ordinum fratres vinculo excommunicationis constrinxit; No ergo clerici seculares & regulares, exempti & non exempti, precipue fratres mendicantes in nostra provincia degentes ignorantiam pretendentes, que non potest esse, nisi crassa vel lupina predicti statuti, penam incurrant laqueati; Volumus & mandamus predictum statutum Urbani sexti in singulis synodis nostris ac fratrum & coepiscoporum nostre provincie legi & publicari, ut metu pene ipsius abusum predictum de nostra provincia profugatum extirpemus. Injungentes, predictis fratribus & coepiscopis nostre provincie cum suis executoribus Canonumque & eorum officialibus, ut quoscunque culpabiles invenerint in premissis in suis civitatibus & diocesis, seculares vel religiosos, exemptos & non exemptos, etiam mendicantium ordinum fratres, faciant penam constitutionis predictae denunciare incidisse & ab omnibus artibus evitari, donec dyocetano loci in cujus civitate vel dyocel. hujusmodi excessus committere presumpserunt satisfaciant & se doceant legitime absolutos.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Insuper sacra approbacione concilii statuimus & ordinamus & precipimus presentis statuti auctoritate districte observari, ne quisquam parrochialis presbiter in ruralibus seu in villis beneficiatus amplius presumat sicut in civitatibus & opidis solus divina officia peragere & presertim missam cantare, vel legere, sine socio clerico, seu adjutore, vel layco scienti honesto, secundum quod hoc canones dudum statuerunt. Predictis vero campanariis, sicut premissum est, ad officium eorum assumptis nullatenus ornatus ecclesie custodiendus committatur nisi ipsi de custodia ejus fideli Plebanis & altermannis ecclesie caucionem ydoneam prestiterint de dicto ornatu fideliter & munde custodiendo, & quod, deposito ipsorum officio, velint ipsum altermannis & plebanis integre restituere cum inventario super hoc facto & eis tradito ornatu cum predicto, quod inventarium in traditione & commissione ornatus singulis campanariis confici volumus duplicatum, Unum tradendum campanario assumpto, alium seu correspondentem plebanus seu curatus sibi reservent fideliter custodiendo, & cum dictus campanarius ammotus fuerit plebano & vitricis predictae ecclesie ornatum sibi presentatum & diligenter custoditum munde & integre restituat cum inventario suo successori sub premissis pacto committendum.

ANNO
CHRISTI
1449.*Albertus Archiepiscopus ex Concilio Magdeburgen.*

Statuimus, ut dictum sacramentum Eucharistie, quod summa dignum est veneratione inter sacramenta, & sanctissimum cum ad infirmum deferatur, presbiter nullatenus incedat in calopodis, sed tantum calciatus & habitu decenti superpellitio indutus, deferens desuper stolam, Corpusque dominicum debenter ante pectus suum portet, luminaribus cereis ardentibus una vel pluribus ante latas cum campanula continue resonante in mappa serica vel alia decenti & munda. Quod dum christi fideles, cum sic deferatur ad infirmum, sequi hortamur, presbiterum deferentem sequentes humiliter & devote ad infirmum & de infirmo redeuntem ad ecclesiam xl. dierum de penitentia eis injuncta relaxata ante fores ecclesie pronuntiatione presbiteri nostra auctoritate recepturi, quam omnibus vere confessis & contritis dandam & pronuntiandam presertim concedimus & indulgemus, & de quolibet infirmo visitato: Si autem contingeret, quod nulla eucharistia visitatis infirmis in pixide remaneret ad ecclesiam reportandam, ex tunc ante ostium infirmi visitati, candelis extinctis, campana cessante a pulsu, presbiter ibidem pronuntiationis indulgentiis, Pixidem ad ecclesiam reportet sine sollemnitate, populum licentiando, ne ydolatria quoque per populum simplicem committatur improvide.

*De observatione Jejunii.**Albertus Archiepiscopus ex cons. Magdeburgen.*

Adhec etiam prohibemus, ne quis adultus pariter & discretus ordinaria & statuta jejunia, ut quadragesimale quatuor temporum & vigiliarum presumat infringere, nec hujusmodi necessaria jejunia pretextu votivi & extraordinarii jejunii violare, cum tale damnum tali lucro deus velit compensari. Inherentes priori concilio pravam consuetudinem quorundam reprobamus, qui sextam feriam violant, Sabbato, vel quarta feria vel die in ebdomate jejunantes. Hoc de cetero fieri hujus sacra auctoritate concilii firmiter prohibemus & presertim illa jejunia superstitiosa, quibus deum temptare videntur, vel alias machinantur in malum, ut sic jejunent, ut die jejunii tribus bucellis panis & totidem cerevisie vel aque pro die naturali sunt contenti, vel alio modo superstitiose jejunant usque ad visionem syderum, more gentilium & judeorum, hec & hujusmodi similia cum religioni christiane sint inimica, sacri concilii approbatione de cetero fieri prohibemus, Injungentes confessoribus tam secularibus, quam religiosis de ordine mendicantium presentatis & admittis, ut contentes sibi ab hujusmodi jejniis superstitiosis retrahant. Distinctius eis inhibentes, ne talia de cetero faciant, sed ecclesie jejunia, que mature congruunt & deo sunt accepta cum omni sinceritate observent.

*Rubrica de ecclesiis edificandis.**Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.*

Prohibemus etiam, ut religiosi vel quilibet alii Ecclesias de novo fundare, vel fundatas transferre, sine episcopi diocelani licentia & sine primarii lapidis benedictione presumant, aliter fundata ecclesia diruatur, & is, qui fundat, si clericus existat, vel monachus ab officio suspendatur, alia pena nihilominus juxta superiorum arbitrium puniendus, si laycus fuerit usque ad satisfactionem condignam excommunicationis vinculo innodetur. Item altaria superflua per ecclesias parrochiales omnia tollantur, nec altare, nec aliquid de novo fiat, nisi episcopo permittente, nec tunc etiam, nisi eidem altari tantum in proventus assignetur, ut saltem luminaria & ornatum requisitum, ultra victum, ministri habeant competenter.

Hoc presentis statuti auctoritate declarantes, quod episcopus primarium lapidem benedicere & in fundamento locare propria in persona tenetur, nec benedictionem lapidum seu positionem eorundem alii debent, quam episcopo mandate.

*Rubrica de Immunitate ecclesiarum & cimiteriorum.**Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburg.*

Excommunicamus & anathematizamus omnes, qui dedicatas deo ecclesias ausu sacrilego prophanantes faciunt munitiones de ipsis, ad infirmandum eas perfodiunt cimiteria, ossibus mortuorum ejectis, omnes quoque adhibentes opem, vel operam, concilium, vel juvamen decernimus excommunicationis sententie subiacere; Ecclesias etiam taliter prophanatas & nihilominus omnia illa loca, in quibus actores aut opem, concilium oportuam, aut prestantes juvamen habent domicilia, vel receptacula subicimus ex nunc ecclesiastico interdictio. In graviolem etiam penam subtrahantur eorum familie, sacramenta & ecclesiastica sepultura, donec cum debita satisfactione munitione destruantur. Preterea, quia quidam a personis ecclesiasticis, contra libertatem earum & approbatam consuetudinem, ex antiquis obtentam temporibus, ab eis pedagis & theolonis interdum extorquent injuste, tales ad abstinentium ab hujusmodi angariis & ad restituendum sic extorta injuste per ordinarios suam monitione premissa, per ecclesiasticam cogantur censuram.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Ad hoc sacro approbante concilio irritamus & irrita nuntiamus omnia statuta & consuetudines, que civitates, vel loca, potestates consules vel quecumque alie persone contra libertates ecclesie ac personas ecclesiasticas edere, vel servare adversus canonicas sanctiones presumpserunt & eadem a suis capitularibus mandamus infra duos menses post hujusmodi publicationem statuti penitus aboleri & si similia de cetero ac-

ANNO
CHRISTI
1449.

ANNO
CHRISTI
1489.

ceptaverint ipso jure decernimus esse nulla. A Potestas vero, ac omnes statutarii ipsorum locorum ea pro statutis observantes, & qui, secundum statuta & consuetudines memoratas, judicaverint ex tunc inhabiles sine omnem in ecclesia dei legitimum ad actum, salvis nihilominus penis aliis contra tales in generali concilio promulgatis.

Item statuimus, ut quecumque civitas, vel communitas, persona publica, vel privata, Collectas, sive exactiones, angarias, sive per angarias, ecclesiis vel aliis piis locis, aut ecclesiasticis personis imponant, vel bona ecclesiastica invadere presumant quadruplum refundant, si requisiti contempserint emendare.

Jurisdictionem ecclesiasticam preterquam per vias a canonibus indultas nullus attemptet aliquatenus impedire & ecclesiarum vel aliorum locorum immunitatem de jure & de consuetudine obtentam insilligere, aut aequaliter violare presumat.

Novas etiam actiones, que vulgo Inghelt nominantur, vel alio nomine nulla civitatum instituat, & ab institutis post hujusmodi edicti publicationem infra mensem desinat, nec mensuras rerum venalium ab antiquo servatas & a fidelibus approbatas minuere, vel immutare presumat. De servis & mancipiis ecclesiarum in civitatibus residentibus & post eorundem servorum mortem ecclesie debita jura, quarum servi fuerant, recipere minime prohibeantur.

Insuper statuimus, ut persona quacunque nobilitate, aut preeminencia status presulgeat ecclesiasticas personas, aut ecclesiastica bona, jura, jurisdictiones & vasallos eorum violenter, aut autoritate propria publica occupare, aut occupando invadere, vel scienter occupantibus ecclesias & bona predicta prestare presumant quomodolibet per se, vel per alium, aut alios, concilium, auxilium, vel favorem, & nisi infra XV. dies ecclesie lese, aut prelato ipsius damnum illatum emendaverint, ipso facto sit anathematis vinculo innodatus, Decedentium etiam clericorum peculium occupate, vel occupatum detinere omnibus laycis sub anathematis pena exnunc, prout extunc, in ipsos lata, discretius inhibemus.

De Sponsalibus & matrimonio.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Matrimonium statuimus ut cum omni reverentia & honore in conspectu ecclesie celebretur. Et cum matrimonium fuerit contrahendum per presbiteros proprios, seu eorum vices gerentes, tribus diebus dominicis in ecclesiis, aut aliis festivis diebus a se distantibus publice proponatur, ut si quod impedimentum matrimonii contrahendi noverint aliqui, illis, infra terminum competentem ab ipsis presbiteris prehendendum, in facie ecclesie, sine difficultate, revelent; Excommunicationis sententia quoque in genere proferatur in omnes hujusmodi impedimentum celantes, a qua, sine satisfactione debita, nullatenus absolvantur. Et si qui tempore hujus denunciationis presentes fuerint & impedimentum celaverint, postmodum nec ad accusationem, nec ad testimonium contra ipsum matrimonium admittantur, nisi tales sint casus, qui matrimonium dirimunt sic contra-

ctum, vel probati, matrimonium nullum reddant & conjunctos omnino separandos.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Cum sacramentum matrimonii sit magnum, significatione & institutione primum, & omni reverentia & celebritate dignum; Volentes igitur ejus nobilitatem significationem & celebritatem omnibus christi fidelibus, cujuscumque conditionis, status, aut sexus fuerint, attentius commendare; Sacro igitur approbante concilio statuimus, ne quis laycus etiam, cujuscumque status, preeminencie vel nobilitatis fuerit, presumat, aliquos matrimonialiter copulare in domibus, vel extra etiam in ecclesia, cum laycis sacramentorum administratione penitus sit interdicta. Sed cum aliqui fuerint desponsati per parentes, vel propinquiores, defunctis parentibus, vel, viventibus parentibus, de eorum consensu, vel seiplos desponsaverunt, sponsalia contrahendo per verba de futuro, vel matrimonium de presenti nihilominus per curatos suos, qui sunt ipsorum proprii sacerdotes & immediati, tribus diebus dominicis in ecclesiis parochialibus, aut aliis festivis diebus tribus a se distantibus, per edictum publice proponantur infra missarum solennia coram christi fidelibus & parochianis, qui illo tempore tenentur in parochiis suis propriis esse congregati, ut si quis, vel qui sint, qui inter desponsatos de futuro, vel de presenti, aut desponsandos aliquod impedimentum noverint, propter quod matrimonio jungi non possint, vel matrimonio jam juncti simul remanere, illud infra tempus proclamationis per curatum contrahere volentibus prelegendum in facie ecclesie & ipsis contrahere volentibus & consanguineis ipsorum omni studio adhibito & sine difficultate revelant; Excommunicationis quoque sententia in genere proferatur in omnibus hujusmodi impedimentum celantibus a qua sine satisfactione debita nullatenus absolvantur. Et si qui tempore hujusmodi denunciationis presentes fuerint & impedimentum celaverint postmodum nec ad accusationem nec ad testimonium sive in ecclesia, sive extra in alio loco contra ipsum matrimonium admittantur. Layci vero personas matrimonio copulantes volumus excommunicationis sententie majoris esse subiectos, etiam si trina proclamatio publica in ecclesia & distinctis diebus eam debito precesserit intervallo, conjunctos vero, vel se conjungentes, preter alias penas ipsis a jure canonico & eorum filiis procreandis vel procreatis inflictas, volumus a participatione sacramentorum penitus esse exclusos. Et si contigerit ipsos, vel aliquos eorum, ante reconciliationem obtentam a suo episcopo dumtaxat, vel suo vicario in spiritualibus, cui ipsam duximus reservandam, ex hoc seculo migrari, ecclesiastica careant sepultura, nec dispensetur super hoc per episcopum suum, nisi evidens & rationabilis causa dispensacionem inducat & exposcat, & presens statutum volumus celebre per curatos nostre provincie quater in anno, quolibet die dominica post quatuor tempora infra missarum solennia parochianis suis adunatis verbo dei proposito & festivis diebus indictis, sicut tenentur, fideliter publicari.

ANNO
CHRISTI
1489.

ANNO
CHRISTI
1486*Albertus Archiepiscopus ex concilio Magde-
burgen.*

Item adicientes ordinamus, quod decani & capitula ecclesiarum nostre provincie, tam cathedralium, quam collegiarum Abbates, Prepositi & alii prelati religiosorum ac ipsorum conventus presens statutum violantes, & numerum personarum idonearum obmittentes ad litterarum studia destinare privilegiata, pro quolibet anno summam, quam suis studentibus taxatam, & quam eis ministrare tenentur, episcopo loci, sine qualibet excusatione solvent pro emenda, nisi evidens ecclesie sue, seu conventus paupertas ipso, & de hoc per episcopum cognito, possit excusare. Prepositi vero rurales, plebani & curati, quorum beneficia valent, eorum supportatis oneribus, in studio eis triginta florenorum auri ministrare, vel amplius, si ipsi per triennium ad minus in studiis privilegiatis in theologia, vel in jure canonico, studere contempserint, nisi antequam eorum beneficia fuerint adepta, jam per tantum tempus, ut prescriptum est, in studiis privilegiatis jam profecti studuerunt, vel alia causa rationabilis ipsos possit excusare, de qua tamen suo episcopo fidem faciant, creditivam summam, quam de suis beneficiis annuatim possint habere & in studio deberent expendere, cum profectu episcopo loci solvent integraliter pro emenda.

*Albertus Archiepiscopus ex concilio Magde-
burgen.*

Insuper addicimus statuentes, ne quis canonicus ecclesiarum nostre provincie Cathedralium, secularium, vel collegiarum, in antea emancipetur, stallum in choro, locum & vocem in capitulo habeat, seu debeat obtinere, nisi prius vitam suam per biennium continuum & integrum, causa studii dumtaxat manens in studio privilegiato & proficiens, bonis moribus & actibus probaverit virtuosus.

*Rubrica de cognitione spiritali.**Albertus archiepiscopus ex concilio Magde-
burgen.*

Juxta canonum statuta servetur in baptismo conferendo & in confirmatione, quod duo dumtaxat teneant puerum in baptismo & fiant com-
patres & unus vel duo ad major.

*Rubrica de magistris.**Albertus archiepiscopus ex concilio Magde-
burgen.*

Recolentes altis cum suspiriis ecclesiarum nostram metropolitanam aliasque ecclesias Cathedralium collegiatarum religiosorum monasteria, preposituras rurales, plebanos, parrochiales ecclesias ceteraque quamplurima beneficia nostre provincie virorum litteratorum non solum decore inclito, sed eorum auxilio & consilio destitutas, qui fidem sacrosanctam, ecclesiarum libertates, jura & personarum privilegia, antequam quam milites rempublicam armata militia, sunt potentes defendere; Un-

A de sacro approbante concilio statuimus & ordinamus ut pro quolibet tempore affuturo decanus & capitulum nostre ecclesie metropolitanae deputet & habeat habiles ad proficiendum in studio privilegiato de gremio capituli nostri, seu alias de ecclesia unum in sacra pagina proficientem, alium in jure canonico, & tertium in legibus. Ecclesie vero alie Cathedralium duos, unum in theologia, reliquum in jure canonico, vel in legibus proficientes; Ecclesie vero collegiate & monasteria unum in theologia, seu in jure canonico proficientem, quibus prebendarum suarum corpora, juxta canonum precepta, ad triennium integre ministrabunt. Et si predicti studentes de ecclesiis Cathedralibus nostre provincie & collegiatis non habeant ab ecclesia ratione dignitatis personarum, vel officiorum, si quas obtinent & ultra corpus sue prebende, unde possunt in studio victum habere decentem & amictum & libros necessarios comparare; Volumus eis subvenire per decanos & capitula eorum ad valorem corporis prebendarum suarum de communi. Abbates vero, Prepositi & alii prelati religiosorum, suis religiosi, taxatis ipsorum prebendis, cum omnibus obventionibus suis summam taxatam in studio permanentibus pro quolibet anno ministrabunt & ultra illam equivalentem summam de communi ministrare studentibus predictis ydoneis non obmittant, sed tamen prelati & conventus bona sint indistincta. Si vero distincta prelati de portione addenda quartam, de redditibus sue dignitatis studenti; Conventus vero tres particulas de suis bonis ministrabunt; Prepositi vero rurales, plebani, seu curati, qui verbo & exemplo suis subditis residentibus continue preesse tenentur, qui annuatim pro subsidio studii sui possint in absentia. XXX floren. habere de suis beneficiis predictis ad minus per triennium in studio juris canonici, vel theologie, debent permanere. Si qui autem de predictis prepositis ruralibus plebanis curatis, vel aliis beneficiatis in dignitatibus constituti Ecclesiarum Cathedralium & collegiarum canonici, monasteriorum religiosi, habiles & idonei, velint usque ad magisterium, seu doctoratum in aliqua scientiarum predictarum in studio remanere, illis omnino volumus per suos episcopos licentiam largam impartiri, proviso, quod tempore studii ipsorum, beneficiis suis predictis fideliter, viris ydoneis ad hoc assumptis per superiorem, ad quem hoc spectare dinoscitur, provideatur. Si qui autem canonicorum, tam Cathedralium, quam collegiarum ecclesiarum, seu religiosi, habiles tamen & idonei, velint usque ad magisterium, seu doctoratum in aliqua scientiarum predictarum in studio remanere; Illis volumus omnino, ac, si canonici sunt, per suos decanos & capitula, si vero religiosi, per suos prelatos & conventum largam licentiam decernimus concedendam & nihilominus ipsi & cuilibet ipsorum debent corpora suarum prebendarum duplicata cum moderacione prescripta pro quolibet anno integre & sine defectu ministrari.

ANNO
CHRISTI
1486

M.

ANNO
CHRISTI
1529.*Rubrica de Judæis.**Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgensi.*

Cum gens judæica crucis christi & nostre religionis inimica, ut rei evidentia multis signis edocuit & scripturarum sanctarum testimonia veritatis. Cum ergo nostre religionis professio, que pro inimicis, doctrina evangelica instructa, docet exorare, ipsos sustinet, in memoriam dominice passionis, & humanitatis duraxat intuitu patienter tollerando, quia etiam sicut gentiles & pagani lumine vultus sui resurgente insigniti, non tamen sic tollerandi sunt, ut privilegia habeant, propriam legem & religionem, christum dominum nostrum maledicendi, blasphemandi & contumeliis diversis afficiendi; Unde sacro approbante concilio statuimus & districtius precipimus observari, ut judæi, intra provinciam nostram moram facientes, de cetero, sub penis infra notatis, canones contra eos scriptos, qualiter se habere debeant in septimana dominice passionis, penitus observent per totum illud tempus, domos suas & fenestras claudas teneant, nec de domibus suis in publicum prodeant, etiam suas synagogas visitando. Sed antea, de sibi necessariis pro illo tempore pro victu & in aliis provideant, ne christianis sacratissime passionis memoriam exhibentibus & lamentationis signa presentantibus illis diebus ab eodem judæorum populo illudatur. Judæos vero contrarium facientes volumus per locorum ordinarios, penis pecuniariis graviter multari, & eorum rebellionem exigente, si in premissis culpabiles reperi fuerint, contra eos brachium invocare seculari.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

insuper districte precipiendo, presentis concilii approbatione mandamus, ne per principes nostre provincie, comites, barones, per se, vel per alios christianos dictis judæis seculares dignitates, officia publica, vel privata de eorum regenda committantur, cum valde sit indecens, filium libere filio ancille subesse debere & famulari, & si que commissa sunt, quod ab illis, infra quindecim dies post publicationem presentium, per committentes tales dignitates, officia publica, vel occulta revocentur, que & nos presenti concilio revocamus, quod si non fecerint per locorum diocesanos committentes debeant excommunicari districto, Judæi pecuniaria summa multari, juxta ipsorum facultatum possibilitatem, quam si non curaverint, participatio christianorum, juxta canonum documenta, penitus subtrahatur. Revocamus cassamus & tollimus omnia privilegia libertatis, in quibus eis concessum est & contra veritatem evangelicam, & de tali igitur preceptum, ne rem furtivam eis in pignus datam teneantur, domino suo requirenti, gratis & sine omni solutione restituere, cum hoc non liceat christiano, nec licere debet christi & ejus crucis ac nostre religionis inimico; Judæi vero renuentes & contradicentes res furtivas dominis suis gratis restituere, cum ipsis furibus communicare videntur in furto, similiter in spolio & in preda. Medicas bonorum suorum, que possident sit confiscata, & sine omni juris au-

xilio, fisco ordinarii sit applicata. Insuper, sicut canones precipiunt, nullus judæus nostre provincie christianos, masculum vel feminam, in domibus suis in servicio teneat, vel extra vel in mensa, nec in stuba judæorum & eis propria, vel sua, aut in publica communicet, seu commercium habeat cum eisdem in cibo, vel in potu, nullatenus eorum munera, etiam si sint esculenta vel poculenta recipiat. Attendens illud prophete: Quod ignis descendit de celo & tabernacula eorum combussit, qui libenter munera ceperunt & potissime a christi inimicis & suis. Inhibemus & universis christi fidelibus nostre provincie, ne aliquo tempore infirmantes, seu sani, judæos medicos ad se advocent, nec medicamina, vel consilia quovis modo ab eis recipiant, contrarium facientes per locorum ordinarios sanos volumus excommunicari christianos, infirmos vero in premissis culpabiles repositos, si ab illa infirmitate decesserint, nisi digne penituerint & abjuraverint judæorum consilia & medicinam. Similiter etiam sani si in hoc delicto decesserint, penitencia digna non premissa & cum satisfactione debita ordinatio exhibita protante temeritatis excessu etiam careant ecclesiastica sepultura.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Item cum in sacro concilio romanorum pontificum olim sacratissime sit sanxitum, ne judæis sub alendo puerorum obtento, nec pro servitio, nec pro qualibet alia re christiana mancipia habere in domibus suis permittatur, & quod execrentur christianos, qui cum presumpserint habitare cum ipsis per continuam conversationem & assiduam familiaritatem & suam superstitionem & perfidiam execrabilem inconinencium possint simplicium christianorum animos de facili inclinare. Nos, qui dei injurias graviter portamus, hujus canonis auctoritate statuimus, ut omnes christiani nostre provincie, sub quocunque pretexto judæorum domibus inhabitantes, infra quindecim dies, post publicationem hujus statuti, de judæorum domibus, nunquam postmodum reverturi, recedant. Nullatenus etiam judæorum pueros lacte suo nutriant, vel alia servitia prestent, cum omne participium christianis habendum cum judæis strictissime sit interdictum, ut sacri canones publice declamant precipiendo, alioquin christiani contrarium facientes per sententiam excommunicationis percussantur, & alii christiani tamdiu a judæorum familiaritate & commercio arceantur, quamdiu hujusmodi christianos presumpserint in suis domibus retinere.

*Rubrica de hereticis.**Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.*

Universos canones & statuta, prout a sancta matre ecclesia sunt edita a spiritu sancto docente, qui universum corpus ecclesie suo statu regit & vivificat, que etiam, domino Jesu christo ad patrem suum intercedente, a Catholicis regulis constitutis & veritate declinare non possit ipso attestante, qui dicit: ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua, sacri approbatione concilii, ut tenemur astricti, & tanquam vere fidei celatores, precipimus &

ANNO
CHRISTI
1529.

ANNO
CHRISTI
1489.

mandamus in omnibus suis capitulis & articulis districtis, omni metu cessante & potentium terrore, observari, & potissime per confratres nostros & eorum vicarios in spiritualibus, ad quos hoc principaliter pertinet, ut ipsi diligent studio per se & per suos vicarios, sicut & nos intendimus, sollicita cura & toto conatu invigilent, ut hereticos & schismaticos repositos in suis civitatibus & diocesis penitus exterminent, frequenter scrutinium contra eos repositos observent, eis penas debitas infligendo, etiam si opus est, ut fieri debet pro executione ultimata, brachio ad hoc invocato seculari.

Rubrica de schismaticis.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Cum igitur veteri testamento omne genus augurii aurspicum, malefici & incantationis, sub pena corporis, fuit populo judaico prohibitum & interdictum pro tanto, quia de quo legis preceptum continens, dominum Deum tuum solum adorabis & ab ipso postules auxilium, & in ipso omnia tua consilia permanent, unde omnes augurium facientes masculos & feminas, fitones & fitonissas, aurspices, maleficos, incantatores, presenti statuto, approbante sacro concilio, excommunicamus & volumus eos ad nos & in nostra civitate & diocesi, vel ad nostrum vicarium in spiritualibus, cum penituerint, remitti absolvendos. Inhibentes strictissime sub interminatione divini iudicii, ne quis religiosus, curatus, vel sacerdos aliquis, in isto casu, vel consimili, eos sub confidentia aliqua absolvere presumat, injungentes omnibus curatis per nostram provinciam constitutis, ut in suis parrochiis non permittant huiusmodi homines habitare, sed diligenti inquisitione prehabita cum tales inventerint nuntiant vicario episcopi & cooperentur ut de suis parrochiis expellantur. Cum tales reperi fuerint pena etiam eis debita pro modo culpe prius infligita. Si autem aliqui tales reperi fuerint, & vere, non simulate, ad gremium sancte matris ecclesie redire voluerint, signa penitencie ostendentes, abjuratis sceleribus prioribus commissis, recipiantur a proprio curato, & absolutione obtenta per dioecesanum, vel suum vicarium in spiritualibus, quibus reservata est vel alterum ipsorum nihilominus, quia deum creatorem temptantes sponte per ydololatriam offenderunt, quatuor diebus dominicis nudis pedibus cum processio sic per cimiterium dominicalem cruce, vel vexillum antecendant, caput abjecto, cincturam nudam propriam in collo portantes processione intrante ante fores ecclesie mancant, & post omnes primo introeant. Attendentes chorum illi sic stantes nudis pedibus non longe retro presbyterum, sine caputio, cingulum tenentes in collo totam missam, in signum vere penitentie audiant & conversorum defensores, receptatores, credentes horum, simili pena volumus emendari.

Rubrica de apostatis.

Borchardus archiepiscopus ex conc. Halien.

Contingit aliquotiens, quod nonnulli clerici vinculo excommunicationis astricti, vel prophani, vel irregulares, seu aliter ad divinorum ce-

ANNO
CHRISTI
1489.

lebrationem indigni diocelium, in qua de his habetur noticia fugientes, ad diocel. aliam se transferunt fraudulenter, ut sic debitas suorum excessuum penas evitent & divinis se ibidem ingerant officiis, aut ea celebrent, sicut prius, non verentes in his suam ledere conscientiam nec divinam offendere majestatem. Cum itaque non sit malitiis indulgendum, precipimus fruentes, quod executor in ea dioceli, in qua predicta sunt notoria, vel hujus noticiam de eisdem talibus, in quorum diocel. dicti presumptores se receperint, denuntiari per suas litteras teneatur ut ipsi tales excommunicatos faciant publice nuntiari, & ab omnibus artius evitandos publice nuntiari, & ut in suis locis, pro posse eorum, nullatenus stare vel morari permittant, ne forte in sua rebellione & inobediencia ac delicto notorio ipsos fovere cum aliquorum scandalo videantur; Invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis.

Rubrica de raptoribus.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Cum igitur seculares potestates Barones nobiles vasalli advocati officii civitatum opidorum villarum rectores vel alie persone singulares, ausu sacrilego, diabolico instinctu seducti, non solum viris ecclesiasticis & universis milicie clericali adscriptis opido sunt intesti, ipsos occidere, vulnerare, mutilare, captivare, captivos detinere & non solum ipsos, sed ipsorum familiam utriusque sexus cum eis habitantem, vel alibi pro eis & in eorum odium contra ecclesiasticam libertatem non verentur, sui status & honoris prodigi & sceleratis nequitiores, volentes eorum malitiis obviare & a tante temeritatis ausu penarum acerbitate prohibere sacri approbatione concilii sanximus ut quicumque principum, comitum, Baronum nobilium, per se, vel per alias personas ipsorum advocati, vasallini, vel officii civitatum, opidorum, villarum & castrorum rectores etiam per se, seu per alias personas mandantes, ratum habentes, consilium, auxilium & favorem dant, vel dantes in premissis, Abbatem, Prepositum, Decanum, priorem, Archidiaconum, seu quemlibet alium, in dignitate ecclesiastica constitutum, seculari vel religiosa, canonicum ecclesie Cathedralis vel collegiate plebanum, curatum, presbiterum, monachum cujuslibet ordinis etiam fratrem ordinum mendicantium, seu clericum in sacris constitutum & quemlibet alium clericum, clericaliter viventem, habitum & tonsuram deferentem clericalem, occiderit, vulneraverit, mutilaverit, captivaverit, captivum detinuerit, vel eorum consanguineos, aut alios eorum familiares cum eis, vel alibi habitantes, sexus utriusque, in ipsorum odium, displicentiam, & pro eis, vel alias propria temeritate, ut in terminis archidiaconatus illius & per totum illius archidiaconatus, ubi aliquem de predictis personis, seu clericum secularem, vel religiosum ordinis cujuscumque in sacris ordinibus constitutum, vel simplicem & pro clerico se gerentem, etiam novitium, vel convertum ordinis cujuslibet, habitum sui ordinis deferentem, & sub obedientia constitutum, occiderit, vulnerari, mutilari, capi, vel detineri contiterit, eo ipso servetur strictissimum interdictum. Adicientes ut non solum in archidiaconatu, in quo huiusmodi excessus fiunt, sed

ANNO
CHRISTI
1449.

sed ubi committentur in futurum, sed etiam in omnibus locis nostre provincie, in quibus predictorum clericorum & religiosorum occisores, vulneratores, mutilatores, captivatores, vel detinentes eos captivos, & eorum complices, qui eis huiusmodi maleficium & excessum mandaverint, ratum habuerint, concilium aut auxilium prebuerint, seu domicilium, jurisdictionem, de facto vel de jure obtinuerunt, & illis quoque locis, ubi tales receptaculum habuerint, infra nostram provinciam servetur strictissimum interdictum; Ita videlicet, quod corpora mortuorum ad sepulturam ecclesiasticam nullatenus admittantur. Et si forte in ecclesiis, vel cimiteriis per abulum laycalis potentie huiusmodi corpora sepulta fuerint, nisi prius ejectis inde corporibus, nullatenus relaxetur. Et clericis captivis, vulneratis, mutilatis, vel eorum consanguineis, nepotibus, vel neptibus, vel aliis eorum familiaribus sexus utriusque pristina libertati restituti, cum debita satisfactione ipsis, & episcopo loci factis, exhibita cum plena restitutione ablatorum, si que eis ablata sunt, vel rebus suis sunt spoliati. Si autem occisi fuerint, vel in captivitate, vel vulneribus mortui, tunc etiam interdictum nullatenus relaxetur, nisi per occisores, vel in quorum captivitate mortui sunt, amicis & episcopo loci & beneficio satisfactio sit, secundum canonicas traditiones, exhibita & cum effectu. Adicimus etiam, ut non solum in terminis archidiaconatus, in quo prelatum, seu religiosum aliquem canonicum, plebanum, curatum, clericum sacros ordines habentem, vel simplicem & pro clerico se gerentem, temere occidi, vulnerari, mutilari, captivari, captivum detineri, contingat, seu eorum consanguineos, vel familiam sexus utriusque, sed in terminis archidiaconatus in quo quenquam talium detineri constitit, vel eorum consanguineos & familiam pro eis & in ipsorum odium strictissimum servetur interdictum, ut sic tam nobiles, quam magnates, quam etiam populares cum plebe, contra malefactores huiusmodi, ex divinarum carentia provocati, consurgant ad liberationem illius, vel illorum, qui ausu sacrilego detinentur captivos, vel captivis auxilium prebuerint; Nihilominus tamen occisores, mutilatores, vulneratores, captivatores & clericos in captivitate detinentes volumus ad sedem apostolicam, pro absolutione obtinenda, remitti, & eos, si in parrochiis in quibus habitaverint, visi fuerint, moram fecerint & in parrochiis archidiaconatus illius & eos in propriis parrochiis & in omnibus parrochiis ubi maleficium perpetraverint archidiaconos illius per curatos singulis diebus dominicis & festivis publicari & nunciari sententia excommunicationis majoris, canone: si quid suadente dyabolo, fore ligatos, nec predicti curati ab executione huius statuti diebus predictis cessare presumant, nisi de absolutione apostolica predictis malefactoribus impensa, approbatione vicario dioec. in spiritualibus interposita, fuerint certificati, quam approbationem predictus vicarius facere non presumat, nisi predicti malefactores, ultra aliam satisfactionem exhibitam vel exhibendam, ydonee caveant predicto vicario, quod talia de cetero facere non presumant. Et istum ultimum articulum non solum de occisoribus, vulneratoribus, mutilatoribus, captivatoribus & detentoribus clericorum in captivitate volumus observari, sed etiam de prestantibus consilium, auxilium & favorem,

A cum tales juris auctoritas pari pena constingit & cum de hoc fuerint convicti.

ANNO
CHRISTI
1449.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magde-
burgen.

B Nos igitur statuto precedenti ipsa duximus adjungendum firmiter statuente quod si temerarii captivatores clericorum aliquos de familia sua habuerint clericos consiliarios & scriptores, iidem statim se detrahant a communione eorum non solum in divinis, sed etiam in mensa aut in aliis, quibus excommunicato quomodolibet communicatur illicite, nec conciliis eorum interfiant, nisi forte tractatum haberent cum eis de procuranda liberatione eorum, quam si infra duos menses procurare non poterint, sub pena excommunicationis late sententie precipimus, quod extunc non solum a concilio & scribendo se abstrahant, sed omnino ab eis recedant, quam si iidem clerici per unum mensem sustinuerint, extunc periculum suorum beneficiorum incurrant ita, quod ipsorum beneficia aliis conferri valeant, nec non inhabiles ad alia capienda ex tali mora reddantur in nostra provincia. Advocati qui patrocinium, vel defensionem assumpserint quorumlibet clericorum detentorum, aut etiam in occulto eis dederint concilium, vel litteras excusationum dictaverint, vel scripserint, aut litteras quascumque a superioribus impetraverint, quibus a liberatione clerici, vel refusione dampnorum de satisfactione ecclesie quoquo modo de facto valeat colerare, nisi prius clericum dimiserint, ablata restituerint, aut ecclesie satisfecerint de offensa, excommunicationis sententia innodamus.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magde-
burgen.

D Preterea cum predecessorum nostrorum statutum per penas contra captivatores clericorum predictas ad hoc non ecclesiis, nec ecclesiasticis personis sufficienter provisum existat, considerantes, quod pro delicto sacri canones interdum punire precipiunt totam terram & ad quartam generationem filii ponuntur: Nos de similibus ad similia procedere cupientes, provida deliberatione huius concilii predecessorum nostrorum statutis duximus admittendum irrefragabilitet statuente, ut non solum eorum filii, qui canonicos & in minoribus ordinibus constitutos & ceteros clericos pro clericis se gerentibus ac alias personas ecclesiasticas captivare, detinere, occidere, mutilare, ac letalibus nimis atrocibus vulneribus, quibus per medicorum requirit industriam subveniri, vulnerare presumunt, sed omnes eorum sacrilegorum utriusque sexus ab ipsis descendens posteritas usque ad quartam generationem, nec ad sacros ordines, nec ad aliquam beneficia ecclesiastica, nec in claustris, nec cenobiis, cujuscunque ordinis nostre provincie admittantur. Quod si contrarium factum fuerit ex malitia & ignorantia ordinatos ab executione ordinum perpetuo volumus esse suspensos; Receptos vero ad beneficia ecclesiastica secularium ecclesiarum pro non receptis haberi decernimus ipso facto. Sed ne personis in monasteriis sive claustris receptis detur via ad secularem habitum redeundi, tales quidem in suis monasteriis ita volumus remanere, quod in conventu ultimi reputentur & nunquam ad officia, vel ad aliquas dignitates assumantur; De illis autem

ANNO
CHRISTI
1499.

autem personis, que in ecclesiis conventualibus, aut monasteriis ante hoc nimirum statutum inveniuntur promote auctoritate hujus sacri concilii districte precipimus observari ut si parentes ipsorum aliquid commiserint premissorum, predictae persone ob hujusmodi suorum parentum delictum nunquam ad personatus vel dignitates aliquas assumantur, sed in suis gradibus persistentes ad ulteriores efficiantur inhabiles & indigni ipso facto, omnibus aliis penis contra ordinantes presentantes & recipientes personas hujusmodi in priori concilio constitutis in suo robore duraturis.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Verum quia in concilio anteriori statuitur, omnes penas contra occisores captivatores ibidem statutas inviolabiliter observandas donec captum liberum & solutum dimitti contingat, prestita satisfactione debita & condigna, pari ratione & hunc duximus statuendum, quod nisi mutilato, percusso, seu vulnerato fuerit per emendam condignam & satisfactionem debitam satisfactum; nequaquam cessandum esse ab executione, seu observatione penarum percussoribus seu vulneratoribus superius inflictarum.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgenfi.

Similiter volumus advocati capitanei abbatis, prepositi, archidiaconi canonici, vel rectoris alicujus ecclesie, aut clerici cujuscumque sufficere pro executione facienda insinuationem, quam super hoc fama defert promulgata.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgenfi.

Statuimus etiam, ut nullus manus fidelis amicus, vel aliquis habens potestatem rerum captivati promittat, vel det aliquam pro liberatione ipsius, vel dando se interponat vel alias aliquam cautionem faciat. Quod si contra statutum hujus sacri concilii quisquis in casu hujusmodi inventus fuerit alicui dedisse, vel promississe, in tanto diocelano pene nomine teneatur strictus. Adicientes, quod si detentor clerici per unum mensem clericum detinuerit captivatum, aut eo dimisso infra annum a tempore captivitatis, clerici computandum satisfactione neglecta non obtinuerit se absolvi, ex tunc ab omnibus feudis cadat ipso jure, que a quibuscumque ecclesiis noscitur obtinere. Hec omnia contra captivatores episcoporum multo fortius volumus observari, eo adjecto, quod episcopo captivato clerici a familia captivatoris statim recedere teneantur, quod captivatores tales ipso facto non solum a juris cadant perpetuo pseudo, que captivitatis tempore a quibuscumque ecclesiis obtinebant, verum etiam ipso facto cum omni posteritate fiant inhabiles in eternam ad pseudoa quelibet a quibuscumque ecclesiis assequenda aut bona eorum quelibet, que habuerunt captivitatis tempore propria ecclesie applicentur, etiam hii qui pseudoa eis duxerint concedenda ipso facto excommunicationis sententiam incurrant. Quod si proximi domini feudorum pseudoa illa, in quibus casibus premittis episcoporum vel clericorum captivatores ceciderunt, infra mensem unum, vel duos concedere, vel ad se nec

Concil. General. Tom. XXXII.

ANNO
CHRISTI
1499.

A glexerit revocare; Ex tunc pseudoa ipsorum collatio ad superiorem proximum devolvatur, id quod de occisoribus & mutilatoribus clericorum multo fortius volumus observari. Urbanus ad perpetuam rei memoriam &c. Quia sicut displicenter recepimus nonnulli diversarum partium principes, marchiones, Duces, Comites, Barones & alii nobiles, nec non potestates, capitanei, ballivi, scabini, advocati, rectores, iudices & consules, alique officiales & conciliarii civitatum, opidorum, castrorum, aliorum locorum alique layci & laycales persone, dominium seu jurisdictionem in temporalibus habentes, nec non ipsarum civitatum communis, ac opidorum, terrarum & aliorum locorum universitates, non attendentes, quod laycis in clericos & personas ecclesiasticas nulla est attributa potestas, ipsos clericos & personas ecclesiasticas, etiam interdum in dignitatibus constitutos temeritate propria banire seu relegare, aut proscribere non verentur nos adversus temeritatem hujusmodi remedium apponere cupientes, omnes & singulos talia presumentes, aut ea fieri mandantes, seu eorum nomine vel mandato facta rata habentes, vel in eis faciendis dantes concilium, auxilium, vel favorem, cujuscumque preeminentie, dignitatis, status, vel conditionis existant, si singulares persone fuerint eorum videlicet singulos, vel si communia vel universitates extiterint omnes & singulos eorundem communium & universitatum potestates, capitaneos, ballivos, scabinos, Advocatos, Rectores, Judices, Consules & officiales quocumque nomine censeantur & conciliarios & privatas personas, que hujus sacrilegii principaliores prestatores existunt, excommunicationis sententias incurtere, nec non quemlibet eorundem communium seu universitatum ac illas illorum principum, marchionum, ducum, comitum baronum, nobilium & majorum, quorumcumque laycorum & laycarum personarum tanta prelementium, in quibus talia fierent, civitates, opida, terras, castra & alia loca ecclesiastico interdicto subiacere volumus ipso facto, nec ab ipsis sententiis per alium, quam Papam Romanum poterit, preterquam in mortis articulo absolvi, nec interdictum hujusmodi per alium etiam relaxari, non obstante si aliquibus communiter vel divilim a sede apostolica sit indultum, quod excommunicari, suspendi, vel interdicti non possint per litteras apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem & de eorum propriis nominibus in quibuscumque constitutionibus, privilegiis & literis apostolicis contentis, de quibus etiam plenam & expressam in dictis litteris fieri oporteat mentionem. Nulli ergo &c. Datum romae III. idus decembris, nostri pontificatus anno VI. urbani quinti.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburgenfi.

E Considerantes, quod clericorum quorumcumque, precipue in dignitate constitutorum, sive religiosi fuerint, sive seculares, occisoribus, mutilatoribus tanti criminis attenta enormitate nondum sit sufficiens pena per constitutiones predecessorum nostrorum & nostras inflicta, sacro approbante concilio, presenti statuto ordinamus & adicimus, quod ultra alias penas, emendas & satisfactiones, predicti occisores & mutilatores & eorum quilibet debet tribus diebus dominicis se continue sequentibus, nudis pedibus, & corpore

X

porc

ANNO
CHRISTI
1489.

pore tantum femoralia habens, in ecclesia Kathedrali civitatis & diocesis illius, in qua clericum occidit, seu mutilavit, processionem illam hora, qua fit in dicta ecclesia, nudus & discalciatus, deferens rotam parvulam in dorso & virgam in qualibet manu, antecedere continue, donec, circuitu facto, processio ecclesiam ingreditur, & ante illam januam, per quam processio ingreditur, subleget, & duobus ultimis prelati, vel canonicis in processione, & cuilibet eorum, unam virgam presentabit ad manum. & in signum vere penitentiae petet se cum predictis virgis emendari: qui, receptis virgis predictis, ipsum leviter pro qualibet vice castigatum emendabunt. Si autem esset curatus alicujus parochialis ecclesie, seu canonicus ecclesie collegiate, vel religiosus alicujus monasterii, ultra emendam premissam, quam quilibet talis facinorosus facere tenetur & debet in ecclesia Kathedrali, & illa peracta, in eadem ecclesia similem faciat & tribus diebus dominicis ante processionem, & observata simili forma in beneficio occisi vel mutilati nobiliori, si plura obtinet, & secularis fuerit; si vero religiosus, in monasterio suo servetur talis modus & forma. Nolumus etiam istam emendam per quemquam debere remitti venerabilem fratrem nostre provincie episcopum, nec predictos facinorosos ad communionem christi fidelium recipi & admitti, nisi emendam prescriptam in forma sua observent, ultra alias emendas & penitentias predictas injunctas a lege vel a canone facinorosus, & hujusmodi constitutionem volumus districtius observari per illos, qui proprios plebanos, seu curatos occidunt, vel mutilant, vulnerant, captivant, vel detinent captivos, & similiter per vasallos & omnes subditos ecclesiarum & monasteriorum in premissis delinquentes.

Rubrica de usuris.

Albertus Archiepiscopus ex Concilio Magdeburgensi.

Contra usurarios juxta statutum Lateranensis concilii procedatur, ut si notorius fuerit ipsorum excessus sine distinctione aliqua ecclesiastica careant sepultura. Nihilominus ipsorum heredes ad restituendum usuras per censuram ecclesiasticam compellendi. Si quis autem tales sepe-
D lire presumpserit suis beneficiis spoliatur excommunicationis sententia singulis diebus dominicis sollempnibus proferatur in omnes, quicumque usuras de cetero presumpserint exercere. Hoc priori concilio adjunctes, ut si, non notorii usurarii, demum in egritudine constituti absolvi desiderent, nullatenus audiantur, nisi primitus satisfaciant, vel heredes suos tales habeant, quod pro eis satisfaciant in quantum possibile fuerit de usuris.

Sacri concilii approbatione ordinamus statuentes, ut in usurarios omnes cunctis diebus dominicis & festivis per locorum plebanos & eorum vicarios auctoritate nostra excommunicationis sententia proferatur ita, ut qui publice exercent usuras, aut qui coram ecclesia de usura convicti fuerint aut confessi, aut qui per juratos villarum pro usurariis publice sunt proclamati excommunicentur sollempniter nominatim. Qui vero de usure vitio sola sunt suspicione notabiles, nisi, datis sibi super hoc a Prelatis, plebanis, seu vicariis certis terminis, se de hujusmodi vitio legitime coram ecclesia expurgaverint, & debito-

res usurarum & fidejussores datos forsitan super eis absolventur simpliciter & publice ab usuris, excommunicentur similiter nominatim cum eis, qui solvunt usuras, nec accusant, post communicationem factam eisdem, infra mensem. Ab usurariis autem manifestis juxta Lateranense concilium nullus omnino oblationes recipiat, nec ad communionem admittatur altaris & si in hoc peccato decesserint non recipiantur ad ecclesiasticam sepulturam; Qui autem contra premissa fecerit easque recepit, restituere compellatur, & donec, secundum sui episcopi vel ejus in spiritualibus vicarii arbitrium satisfecerit, ab officii sui maneat executione suspensus. Tales si resipiscere non curaverint a peccato, deinde, post restitutionem, que male extorserunt per usurariam pravitatem, si ad restitutionem omnium eorum suffecerint facultates, vel si in toto solvendo non fuerint, prius restituta ex, ad quam suffecerint, porcione, de reddendo residuo sortitu tempore sufficientem cautionem adhibeant eis, vel eorum heredibus, si existant, ex quibus extorserunt usuras, alioquin pauperibus vel piis locis juxta ordinationem suorum episcoporum, vel ipsi in spiritualibus satisfactione idonea, prestita cautione, ab eisdem suis episcopis, vel eorum vicariis in spiritualibus absolutionis beneficium consequantur. Nos enim solum predictis absolutionem talium duximus committendam, ne per quorundam sacerdotum simplicitatem & per malitiam aliorum, qui contra restitutionem hujusmodi proprium questum querunt, non salutem animarum, vel commodam proximorum, quibus est merito restitutio satienda, contra usurarios aliquid incongruum statuatur. Quod si usurarii prescripti, spe finalis penitentiae & absolutionis extreme, claves ecclesie sancti contempserint & temere sustinuerint anathema, sequi in extremis absolvi petierint, juxta provisionem statuti Lateranensis concilii non statim, sed proprio juramento, est eis absolutio impendenda, nisi prius male cuncta extorta restituant dummodo in bonis mobilibus & immobilibus tantum habeant, quod restituere valeant universa, vel saltem refundant, in quantum ipsorum facultates se extendunt, & de reliquo refundendo & satisfaciendo ecclesie, sanitate recepta & copia rerum facta, dederint fidejussores idoneos consanguineos & affines. Quod si fidejussores tales non exstiterint & in eis appareant vere penitentiae signa, recepto sub forma prescripta proprio sacramento admittantur ad penitentiae & eucharistie sacramentum. Sed in penam tam diuturni contemptus clavium, ad terrorem aliorum, negetur eis extrema unctio & ecclesiastica sepultura, nisi forte, suadente causa legitima, hoc a nobis eis ex gratia contigerit indulgeri. Ad que etiam duo ultima consequenda non sufficient proprium juramentum & penitentiae signa premissa, cum pater & mater male acquisita restituere sint parati, sed forsitan fidei contradicunt vel propterantibus nolunt per premissas exponere cautiones, vel cum uxor pro marito, vel e converso maritus pro uxore similia facere detractant. Adicientes, quod si usurarii manifesti per mensem unum temere in excommunicatione duraverint & tunc uxoribus & filiis ac propriis ipsorum mancipiis divina & sacramenta eucharistie subtrahantur, baptismate parvulorum & penitentia morientium exceptis, servientibus aliis & ancillis conductitiis & colonis eorum excommunicationis gladio feriendis.

Preterea cum delicta privilegium emunitatis

non

ANNO
CHRISTI
1489.

ANNO
CHRISTI
1489.

non habent & delinquentem pena, non dignitas, merito comiterur, statuimus, ut quilibet, sine miles, sine ministerialis noster existat, seu ex quocunque privilegio, sine prescriptione resullerit super uluris, cessante in hoc crimine omni privilegio, sub officio fratrum nostrorum, episcoporum nostre provincie conveniri debeat, cum privilegium mereatur amittere, qui sui honoris & fori tam viliter abutitur, potestate nihilominus & hoc contra captivatores spoliatores ecclesiarum & clericorum ministeriales sint vel alias gaudeant privilegio & contra fidei iussos datos ab usurariis volumus observari, videlicet, quod per nostros officiales, vel nostrorum fratrum coepiscoporum valeant coartari.

Rubrica de crimine falsi.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Et quia plerique falsarii litteris apostolicis & aliorum prelatorum testimoniis asserunt se munitos, hoc sanctum decrevit concilium, ne tales, quacunque scripta deferunt, a clericis vel a quibuscunque aliis personis recipiantur in ecclesiis, vel in domo, nisi prius ipsorum littere per episcopum diocesis, si ejus copia possit habere, alioquin ejus in spiritualibus vicarios examine fuerint diligenter & nisi ipsius episcopi, vel vicarii litteris testimonialibus sint muniti; Et hoc ideo quia per sacerdotes simplices non possit de facili litterarum veritas vel falsitas indagari. Sane, quocunque persona ecclesiastica, ultra hanc formam, tales receperit, ipso jure ab officio & beneficio per triennium sit suspensa, alia pena nihilominus juxta superiorum arbitrium punienda. Istud quoque presentis auctoritate concilii huic capitulo duximus admittendum, ut si tales, sine dictis litteris testimonialibus petitiones suas prelumpserint promovere, plebanicivitatum ac villarum, ac alii, ad quos veniunt, eos cum rebus eorum seculare judicium, si alias detineri non possint, non dubitent occupare, dyocessano seu archidiacono presentandos.

Rubrica de sortilegiis.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Excommunicamus & anathematizamus omnes sortilegos, firmiter prohibentes, ne ab alio, quam suo episcopo, nisi forsan in mortis articulo, absolvantur & hanc excommunicationis sententiam singulis diebus dominicis & festivis per sacerdotes in eorum ecclesiis & capitulis precipimus publicari.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburg.

Cum scriptum sit in lege domini, quod quicumque non obtemperasset sacerdotibus, extra castra positus dilapidabatur a populo, aut gladio cervicis subjecta expiabat contemptum & in presentia ecclesie inhobedientes cuncti de ecclesia rapido ore demonum trahebantur. Multo nomine sacerdotes censuram ecclesie contempnentes, excommunicati vel suspensi a prelati suis, exigentibus culpis eorum, immemores, quod episcopis & prelati clavium celorum sit collata potestas, attemptare sibi interdicta ministeria

Concil. Gener. Tom. XXXII.

non verentur, contra quos volumus rigorem ecclesiasticum exercere; Statuimus igitur, ut tales sine spe restitutionis, ab officiis deponantur & infames ac detestabiles facti de cetero ad beneficia ecclesiastica nullatenus admittantur, nisi per penitentiam approbatam & conversationem laudabilem sedis apostolice gratiam meruerint obtinere.

Rubrica de privilegiis & excessibus privilegiatorum.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

- B Preterea statuimus, ne religiosi cujuscunque ordinis, vel religionis existant, privilegiati, si nec excedant suorum privilegiorum, cum privilegium mereatur amittere qui concessa sibi abutitur potestate. Si qui etiam religiosorum per donationem, vel alium legitimum titulum, jura patronatus aliquorum beneficiorum ecclesiasticorum acquisierint, talia beneficia, propria temeritate, suis usibus non ulurpent, sed, ipsis vacantibus, ad ea sacerdotes idoneos, per quos regi consueverint & sunt recte, pervertent, nulla bona, detractis predictis beneficiis, usibus suis reservent, Abbatie, prioratui, conventui, seu aliquibus officiis applicando. Sed ordinarias institutionem, exacta diligentia, faciet instituti, ad presentationem dictorum religiosorum, vel quem ipse ex officio suo instituerit, beneficia ad ipsum devoluta ex negligentia dictorum religiosorum de temporalibus ad dictum beneficium juribus corporalibus & incorporalibus integre faciat responderi; alioquin elapso tempore a jure statuto ordinarius loci, prout ecclesie expediat, providum virum instituat in curatum. Si quas etiam ecclesias parrochiales, & in eorum limitibus grangia & monasteria habuerint, Terras, agros, prata, vel vineas, aut alia bona, de quibus jure decimam solvere tenentur & decimationem defraudaverint, omnes, ipsis ad hoc operam, vel operam dantes, & ipsorum servitium intendentes, decernimus ipso facto excommunicationis sententiam incurrisse. Quicumque vero ausu temerario contra predictam constitutionem venerit, cujuscunque status fuerit vel conditionis, ipso facto sit anathematis vinculo innodatus. Et si clericus fuerit, qui talia commiserint, aut operam, vel operam, consilium, auxilium predictis vel alicui predictorum exhiberit perpetrandi, omnibus sit beneficiis ecclesiasticis & dignitatibus privatus, & ad ulteriora percipienda omnino inhabilis & indignus. Laycorum etiam contra presentem nostram constitutionem in aliquo venientium filii & nepotes, usque in quartam generationem, nisi sufficienter injuriam passo satisfactum fuerit, ad omnem honorem & dignitates ecclesiasticas inhabiles sint & eos etiam inhibemus, sub anathematis pena, quam ex nunc in omnes contrarium facientes ferimus, in ecclesia dei ulterius promoveri. Et quia de canonicis & clericis conviciatoribus & percussoribus per predecessorum nostrorum concilia seu statuta, nulla certa forma vel pena, preter eam, que jure communi comprehendi invenitur, expressas; Nos attendentes, quod plus timeri solet, quod specialiter alicui precipitur, quam quod generaliter imperatur; approbatione totius concilii necessario duximus statuendum, canonicus, qui sue, vel alterius ecclesie canonicum verbis probrosis afficit manifeste, per quartam; si

ANNO
CHRISTI
1489.

ANNO
CHRISTI
1489

vero convitia manifesta dixerit in prelatum, per mediam partem anni a Tractatu & consortio sui capituli, nec non a perceptione fructuum sue prebende penitus sit exclusus. Si quis autem sanctorum in predictas personas, etiam citra sanguinis effusionem, manus iniecerit temere violentas, penas predictas dupliciter patiat, pro vulnere vero huiusmodi personis ab aliquo canonicorum illato, si etiam nullius membri mutilatio ex tali vulnere fuerit facta, sine omni remissione quadrupliciter puniatur, & insuper in utroque casu, juxta sui dioecesis arbitrium, lesio satisfacere competenter debet, antequam restitutionis beneficium assequatur, sed pro temeraria membri mutilatione omni beneficio ecclesiastico ipso jure sit privatus. Quae omnia & singula circa alios clericos beneficiatos, si personas ecclesiasticas predictis modis ledant, seu ledantur ab ipsis, juxta premissam formam & ordinem, sub penis eisdem observari, mandamus, salvis tamen aliis penis in sacris canonibus contra temerarios violentarum manuum in clericos injectores expressis, salvis etiam aliis juribus, quae vim repellere permittunt.

Rubrica de penis.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgensi.

Statuentes presentis constitutione, ut si quando contigerit personam ecclesiasticam, vel ejus familiam domesticam captivari, & ad aliquam civitatem, opidum, castrum, villam, captum duci & in dicta civitate opido castro vel villa captivum detineri in vinculis incarceratum, vel alias quocunque modo, aut infra terminos ipsorum in aliquo loco, seu res ipsorum spiritualium personarum abduci, vel abducta detineri, Sacerdotes, vel cappellani civitatis, opidis, castris, ville, cujuscunque eminentie vel status fuerint, exempti, presentis nostre constitutionis vigore & auctoritate, non exempti vero in subsidium juris, quas etiam requirimus per presentes postquam sic sciverint & ad eorum noticiam devenierint & quousque predictae persone ecclesiasticae, vel eorum familie, consanguinei, vel nepotes eorum bona sic in predam vel spoliis abducta detineant, non expectato super eo superiori mandato, cessent a divinis, strictissimum ecclesiasticum servantes interdictum, & nihilominus predicti sacerdotes, capellani dictae civitatis, opidi, castri, ville, presentis constitutionis auctoritate in unum congregati, adeant & requirant dominos civitatis, opidi, castri, vel ville, ne predictas personas ecclesiasticas aliunde ad bona sua adductas seu eorum familiam, ipsorum nepotes & neptes cum suis rebus captivos detineri permittant, nec aliunde ad loca alia deduci ulterius, seu ipsorum bona & res quocunque, sed mox personis predictis pristinae redditae libertati, ipsis etiam ipsorum bona integraliter restituant. Quod si dicti domini temporales civitatis, opidi, castri, ville, vel alterius loci, seu alie potestates temporales adimplere contempserint requirite, volumus ipsas sententia excommunicationis majoris & quemlibet eorum fore ligatum & tamdiu excommunicatos denunciari & loca predicta, in quibus visi fuerint & moram traxerint, & in eorum presentia quamdiu ibi fuerint, esse supposita ecclesiastico interdicto nec absolvantur a predictis sententiis, nec interdictum relaxetur, nisi ad arbitrium executoris loci

A personis lesis plenarie satisfaciant, maxime puellis & mulieribus, quas corruerunt & quibus abute sunt, & pro tante temeritatis excessu poenam patientur, sicut occisores & mutilatores clericorum, incendentes ante crucem nudi & discalciati, secundum quod occisores clericorum, vel mutilatores, ultra omnes alias penas eis inflictas, tacere tenentur astricti, nec istam penam per quemquam venerabilium fratrum nostrorum coepiscoporum nostrorum nostre provincie nec per archiepiscopum volumus remitti.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgensi.

Ex multorum querellis recipimus nostrorum subditorum, qui & ipsi, quod dolenter referimus, experientia didicimus evidenti, quomodo mendicantium ordinum fratres, sine institutionis & professionis observantiae facti immemores, loci incedere in campis, in civitatibus & villis, nunc pedestres, nunc in equis, nunc in curribus alii sine habitu, aliquando habitum sue professionis deferentes, presumunt & curatis nostre provincie, quibus deputati terminarii, ad supportandum cum eis ipsorum onera in confessionibus eorum subditis, dummodo tamen presentati fuerint, audiendo, jam facti sunt in gravamen. Et cum solum in adventum domini usque ad diem circumcisionis domini inclusive & per quadragesimam usque ad octavam pasche & per festum penthecostes, ac Assumptionis beate marie virginis debent in locis, ubi terminarii deputati sunt, in verbo dei requisiti proponendo, & licentiam duntaxat per curatos in confessionibus audiendis prestare subsidium, suis sanctis moribus populum ad profectum incitare solent. Nunc vero privilegiis eis concessis ab universali ecclesia presumptuose abutentes fere per totum annum in locis, ubi terminarii deputati sunt, & in domibus suis frequenter soli cum mulieribus, quas ipsorum maritas, ut eorum verbis utamur, habitare non verentur, ex quibus scandala plurima frequenter oriuntur in populo, nunc medicorum officium exercentes, nunc se artifices in diversis artibus & artificiis mentientes, victum per tales abusus querentes, & quod deterius est, in stibis communibus inter populares balneari non verentur. Volentes igitur predictorum mendicantium fratres ordinum & presertim terminarios terminis suorum privilegiorum esse contentos, nec ipsos debere presumere, que suam professionem dedecent & scandalum ponunt in populo; Unde sacro approbante concilio, statuto presenti ordinamus, statuentes & prohibentes, ne quis mendicantium ordinum frater de cetero presumat solus, etiam in habitu sue professionis & nullatenus habitu deposito, monasterium suum egrediendo, per quevis loca nostre provincie incedere, vel morari, presertim in domibus & in locis, ubi sunt terminarii deputati extra tempora prescripta, nec medicorum officium, aut aliud quodcumque artificium assumere & exercere, quod sue religioni non congruit, nec balnea recipere in stibis communibus & inter populares, ubi frequenter suspectarum mulierum se prebet copiosa presentia. Si qui vero religiosi hoc salutare statutum violantes, presumpserint soli in civitatibus, castris, villis, vel per alia loca nostre provincie incedere, sine socio sui ordinis, habitu sue professionis deposito, vel delato vel incedentes in calopediis, medicorum officium, vel aliud officium, quod sue religioni non congruit, pre-

ANNO
CHRISTI
1489

ANNO
CHRISTI
1489.

presumeriat exercere seu in locis, ubi sunt terminarii, & extra tempora prescripta & eis concessa, habitare, vel balnea publica adire & balneari in eisdem; Volumus per curatos, in quorum parrochiis sunt deputati, ad suos superiores & ad manendum amplius in claustris suis remitti, & de cetero eos pro terminariis minime sustineri; Si autem predictorum mendicantium ordinum fratribus sit solis, ipsorum habitu deposito, vel delato repertis, vel in stibus communibus balneantibus injuria illata fuerit, volumus eis per executores statutorum nostrorum nostre provincie, si injurati fuerint, subveniri minime, nec ipsos ad predicandum verbum dei in ecclesiis nostre provincie, vel ad audiendum confessiones, vel ad petendum caritativa subsidia a populo nostre provincie per plebanos & curatos admitti.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Hoc sacro approbante concilio statuimus ut si quis in hoc sacrilegii genus irreperit, quod archiepiscopum vel episcopum nostre provincie fuerit hostiliter insecutus, vel percusserit aut ceperit, aut fieri mandaverit, vel factum ratum habuerit, aut concilium dederit, vel favorem, aut postea acceptaverit, vel defensaverit eundem, sic, ut reus criminis lese majestatis, perpetuo sit infamis; Diffidatus nihilominus & bannitus sit intestabilis, dentur cuncta ejus edificia in ruinam, & ut perpetuam notam infamie perpetua ruina testetur, nullo tempore reparentur, nullus ei debita reddere, nullus in judicio respondere teneatur. Quicquid etiam in bonis reperitur ipsius, ipsi ecclesie, cujus est episcopus, applicetur, ut ex illis nihil transmittat ad posteros, sed potius cum ipso quodammodo damnentur & sua. Si que vero feuda, officium, vel beneficium spirituale, aut temporale ab aliquibus ecclesiis obtinet, sit eis ipso jure privatus, que sic libere ad ecclesias convertantur, quod ecclesiarum rectores de ipsis pro sua voluntate disponant. Quod si quis predictorum filios habens, vel nepotes, per rectam lineam descendentes beneficiatos, quibus beneficio sit co ipso privatus. Nulli preterea talium filiorum atque nepotum per virilem sexum descendentium ab eisdem alicujus aperiatur janua dignitatis, aut honoris ecclesiastici, vel mundani. Et ut magis famosa sit eis infamia, ab omnibus actibus legitimis repellatur. Volumus etiam & presenti statuto adicimus, ut in executione predicta, sicut ex injunctioe manuum violenta ipso facto sententiam excommunicationis incurrat, & tam insecutor, quam supradicti alii, tanti mali participes, quamdiu in sua concumacia perduraverint, singulis diebus dominicis & festivis, pulsatis campanis & candelis accensis, per omnes loci illius ecclesias, in quo tantum fuerit facinus perpetratum, nec non civitatis, diocesis, vicinarum excommunicati publice nuntiarentur, nec ab alio quam a provinciali concilio, vel summo pontifice possint absolutionem, preterquam in mortis articulo, obtinere. Cum autem primo fuerint absolvendi, primo sufficienter & ydonee caveant, quod inferende pene parebunt, & auxiliante domino penitentiam peragent injungendam. Deinde per omnes illius loci ecclesias principales vicinorumque locorum, diebus dominicis & sollempnibus incedant nudi coram populo, femoralia tantum habentes, & virgas seu

Concil. Gener. Tom. XXXII

fertiles ferentes in manibus, cum quibus per easdem ecclesias publice sustineantur, ituri postmodum ad sedem apostolicam, ibidem acturi penitentiam per annum integram, nec inde postmodum reversuri, absque dicti archiepiscopi, vel episcopi lesi, vel sic offensi & ecclesie sue licentia spirituali. Ceterum cum tales gratiam reconciliationis meruerint, beneficio absolutionis obtento, indulgeatur licentia, ut suam & suarum injuriam prosequantur & debitorum illorum, que contracta fuerunt post absolutionem acquiritam repetitio non negetur. Preterea precipimus, ut prebendes provinciarum, domini, seu rectores, scholastici & alii domini temporales civitatum, opidorum, castrorum, villarum, & aliorum locorum, contra presumptores predictos, presentis statuti tenorem districte obviarent & faciant observari, quod si non fecerint tam ipsi quam officiales episcoporum infra mensem, postquam res ad ipsorum noticiam pervenerit, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant; Civitates vero & universitates alie, que talia presumentes receperint, vel in hiis consilium, vel auxilium dederint, vel infra mensem taliter saltem delinquentes, prout tanti facinoris enormitas exegerit & facultas eis offuerit, non duxerint puniendos, ecclesiastico subiaceant interdicto.

Borchardus archiepiscopus ex conc. Hallem.

Ut autem penas premissas contra captivatores, vel detentores personarum ecclesiasticarum nostre provincie hoc concilio generaliter promulgatas mitigare, remittere, interpretari, declarare, vel etiam ampliare, prout facti qualitas exegerit valeamus, tam nobis, quam cuilibet fratrum coepiscoporum nostrorum in sua diocesi libera sit facultas, penis prioribus super archiepiscopi, vel episcopi captivitate, seu detentione, statutis immutatis, nisi super hoc omnium nostrum accedente communi concilio & consensu.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburg.

Cum non solum clerici, sed etiam ipsorum familia utriusque sexus sint & esse debeant a secularium quorumcumque judicium & potestatum secularium potestate, invasione, oppressione, & in jure exempti; Hoc tamen multe seculares persone, potestates, advocati, ballivi civitatum, castrorum, opidorum & villarum rectores per se, vel alium vel alios, curatorum, plebanorum, & aliorum clericorum familiares, vel ancillas, vel eorum consanguineas, cum eis habitantes vel alibi moram trahentes, in ipsorum clericorum odium invadere per se, vel per submissas personas verberare, vulnerare, captivas ducere, & eis abductis & captivis detentis abuti non verentur, ipsas etiam rebus suis spoliantes & exactionantes, attendentes, quod hujusmodi injurias, vel libertates ecclesiasticarum personarum violationem non debemus sub aliqua dissimulatione sustinere. Ea propter presentis constitutionis auctoritate, sacra approbatione concilii, statuimus, ut quicumque singularis persona, premissas personas, vel eorum aliquam verberaverit, vulneraverit, captivas duxerit, mutilaverit eis abusus fuerit, rebus suis spoliaverit, vel exactionaverit, sit ipso facto excommunicationis sententia innodatus, & nihilominus, ubi domicilia ha-

X 3

bue-

ANNO
CHRISTI
1489.

ANNO
CHRISTI
1489.

buerit, vel moram traxerit & in eius presentia servetur strictissimum interdictum, quousque huiusmodi personas & presertim mulieres, puellas, seu virgines quibus abusus est pristine restituerit libertati ac etiam rebus earum integre restitutus atque satisfactio de injuriis eis illatis ad arbitrium executoris dyocesis ubi predicta committi continget.

Borchardus archiepiscopus ex conc. Hallen.

Insuper & is, qui submissione tam illicita, aut alicujus utilitatis, aut commodi temporalis cupiditate seductus, aut appetitu dominandi presumptuose deceptus vel ad hoc quavis alia causa allectus, ad se receperit a tali submissione infra mensem non recedere atque infra eundem mensem, quicquid ad eum huiusmodi submissionis occasione, quocumque modo pervenit, vero domino loci in cuius injuriam est receptum, totaliter restituere teneatur, alioquin excommunicationis sententiam incidat ipso facto.

Rubrica de confessionibus & penitentia.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

In confessionibus audiendis maximam adhibeant diligentiam sacerdotes, ita ut a penitente usitata peccata & omnia sigillatim, inutilata vero tantum per quasdam circumlocutiones caute perquirant, ne inexpertis detur materia, quod ante nescierant, ne verbo, aut signo, vel aliquo modo prodant aliquatenus peccatorem, Sed si prudentiori consilio indigerit, illud absque omni expressione persone caute perquirant, quoniam qui peccatum in penitentiali iudicio sibi directum prelumpserit revelare, non solum a sacerdotali officio ipsum decernimus deponendum, verum etiam ad agendum penitentiam in artum monasterium detrudendum. Verum quia quidam confessores, etsi personam confitentis non expriment, circumlocutionibus tamen confitentium peccata & circumstantiis sub quodam generalitatis involuero indirecte publicant confitentem, concilium proxime celebratum clarius elucidando statuimus, ut nullus sacerdos expressa religione, conditione, seu statu alicujus peccatum recitet confitentis, ymmo nec peccati qualitas, locus, vel vicinia perpetuati facinoris indicetur, aut specificatione peccati humana fragilitas ad perpetrandum similia provocetur.

Albertus Archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Et quia plerumque infirmos sua confiteri peccata, propter multorum presentiam erubescere contingit, illud a sacerdotibus precipimus strictissime observari, ut ipsi familiariter & secrete audiant confessionem, si mortis periculum non subsistat, & postea ad eum deferant cum devocione habitu & reverentia condecenti hostiam salutarem,

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Prohibemus etiam, ne quis sacerdos ab uno sibi confitente de aliorum peccatis, nominibus expressis, inquirat, & ne missas, quas penitenti procurandas injunxerit, ipsemet celebrare

A presumat & ne pro vivis fiat aliquid tricennarium, vel annuale.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Quamvis ecclesia tolleret, quod, de conniventia proprii sacerdotis, subditi presbiterorum & plebanorum, pro majori concilio adipiscendo, religiosis quibusdam confiteantur interdum; Volumus tamen ymmo sacri concilii auctoritate, sub pena excommunicationis late sententie inhibemus, omnibus religiosis ne subditis plebanorum, maxime autem Beguinis, Vagerdinis & inclusis, aut aliis personis huiusmodi communicent corpus domini, aut alia portigent ecclesiastica sacramenta parvulis vel adultis. Hoc etiam sub eadem pena religiosis omnibus firmiter inhibentes, ut cum processiones & stationes solennes, quas observat ecclesia generalis, ex institutione ecclesie & magne auctoritatis & multe opitulationis existant, utpote in quibus dominus honoratur votis communibus & placatur, ne populum abstrahant ab eisdem, predicationes nunc ipsis instaurando, ymmo in predicationibus sedulo proponant eisdem, quod totaliter tenentur interesse festivitatis, & quod peccent se ab huiusmodi processibus abstrahendo, eidem populo exponant, quod matricem ecclesiam in precipuis festivitatis tenentur accedere, ac illam sua presentia honorare, a quo sacramentorum gratia in eos, quasi ex fundamentali gurgite influit & descendit, ipsique tunc abstineant ab omnibus allectivis, quibus abstrahi posset populus, quo minus ad solennitatem veniat sue matris. Interdicimus etiam omnibus religiosis mendicantibus, ne ipsi presumant de cetero novas facere adventiones in processibus & aliis, nec dominicis diebus & aliis festis circuitum faciant processionaliter per ambitus, cimiteria & ecclesias, secum reliquias deferentes, nisi diebus dedicationis suarum ecclesiarum. Nec cereos in die purificationis populo solenniter benedicant, nec ramos, palmas, seu frondes in die palmarum, neque herbas, vel alios fructus in die assumptionis beate marie virginis, vel alio quocumque die premissa, vel consimilia de cetero facere presumant. Requiritur omnes igitur fratres & coepiscopos nostre provincie & ipsorum officiales, ut diligenti cura invigilent, ut mendicantium ordinum fratres in premissis culpabiles reprobos ab huiusmodi excessibus supra modum exquisitis & a jure non permissis cessare compellant, & episcopo loci de tante temeritatis excessu satisfacere per distinctionem ecclesiasticam compellant, excoctore statutorum loci hoc efficitate.

E *Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.*

In furto, usura, rapina & fraude ante omnia injungant penitentibus, si possint, ablata restituant, alias nulla valebit eis satisfactio ad salutem, cum non dimittatur peccatum, nisi restitatur ablatum.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Sunt autem tria peccata, que in satisfactionibus

ANNO
CHRISTI
1489.

ANNO
CHRISTI
1489.

nibus injungendis sunt domino apostolico referenda, scilicet in clericos, vel alias personas, vel alios quoscunque religiosos injectio manuum violenta, Ecclesiarum vel religiosorum locorum incendia, & symonia in ordine perpetrata; In aliis peccatis minoribus, secundum quantitatem culpe & pluralitatem consentis, rationabilem satisfactionem temperent sacerdotes.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Statuimus quod Sacerdotes in satisfactionibus injungendis, in religione sedentibus, ac majoribus majora referent, utpote homicidia, sacrilegia, incendia, peccatum contra naturam, concubitus personarum conventualium in sacris ordinibus constitutarum, Incestus, videlicet cum consanguinea, vel affine, vel cum ea, que votum castitatis emisit, Injections manuum in parentes, oppressiones parvulorum, negligentiam parentum in ignem vel aquam natos amittentium, beneficiatorum perjuria, solennes fidei fractiones, votorum transgressiones, Symoniam, Adulteria, Hereses, Apostasias, Maleficia eorum, qui maleficiunt conjuges, ne possint coire, vel qui procurant sterilitatem mulierum, vel abortum, Falsarios qui sigilla, litteras vel monetam falsificant: In hujusmodi peccatis & similibus detentos mittant sacerdotes ad episcopos absolvendos, nec absolvant, preterquam in mortis articulo, absque loci episcopi licentia speciali. Declarantes, quod illi quibus hanc duximus committendam, potestatem illam aliis personis non habeant committendi. In dubio autem consulant episcopum, vel ejus vices gerentem, vel alios sapientes quorum concilio penitentem absolvant, vel transmittant ad alium absolvendum.

Albertus archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Quia clerici quidam & layci, vinculo excommunicationis astricti, fiducia finalis penitentiae & absolutionis extreme, claves ecclesie contemnunt tempore sanitatis; Hujus sacri concilii auctoritate statuimus, ut tales in extremis ad reconciliationis beneficium nullatenus admittantur dumtaxat sub proprio juramento, nisi idoneam cautionem prestent, quod sive moriantur, sive convalescant, per se, vel per suos, in quantum ipsis est possibile, satisfaciant de commisso.

Rubrica de sententia excommunicationis.

Albertus archiepiscopus ex conc. Magdeburgen.

Si episcopus aliquem excommunicat certa de causa, denunciet vicinis episcopis per suas patentes litteras, ut excommunicatum faciant denuntiari & vitari. Ex tunc sine aliqua difficultate vicini episcopi excommunicatum faciant publice denuntiari & in dyocesis suis artius vitari. Si vero episcopi in hoc fuerint negligentes, vel excommunicatis communicaverint, tamdiu Cathedralium ecclesiarum canonici sibi non communicent, quamdiu huic salubri statuto presumpserint obviare.

Rubrica de verborum significacionibus.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Parum enim esset maliciis hominum occurrere per bonorum jurium sanctiones, nisi quibus data, ad ipsorum observanciam prout sui status concernunt decorem, iusto modo compellantur; Sacro igitur approbante concilio statuentes ordinamus, quod licet statuta provincialia presentis opusculi sint ab omnibus subditis nostre provincie debita reverentia & observantia amplectenda, tamen non omnia omnibus communiter precepta videntur, sed aliqua Prelatis aliqua Canonicis secularibus, aliqua curatis & Plebanis, aliqua vero religiosis, sexus utriusque; Quapropter volumus & precipimus, ut plebani & curati statuta presentis opusculi habeant & frequenter perlegant, & presertim, que specialiter eis loquuntur, ad mentem semel cum diligentia perlegant, & memorie sue commendent, ne penas ipsorum incurrant laqueati. Etiam statuta presentis opusculi habeant & perlegant monachi & ipsorum prelati, & quique regulares statuta ipsos concernentia, per que vita & status sue professionis conservatur in decore. Volumus singulis septimanis & feriis sextis, ipsis congregatis in unum, lectione diligenti recitari, & istum modum precipue volumus per prepositos monasteriorum & per ipsas moniales observari, ut semel in septimana, videlicet feriis sextis, hora capitulari, ipsis in unum congregatis, statuta, que de emendacione status ipsarum in presenti opusculo conscripta videntur ipse habeant, & perlegant studio diligenti & observent, ne improvide penis eorum laqueantur.

Albertus Archiepiscopus ex concilio Magdeburgen.

Cum in aliquo statuto sedis apostolice, ejus legati, vel nostre provincie iudicum, diste sedis executorum, conservatorum, processibus, vel ordinariorum mandatis ponitur ista oratio. Supponimus civitatem, opidum, castrum, villam, vel aliquem locum ecclesiastico, vel strictissimo interdicto, vel ista oratio: cessetis per civitatem, opidum, castrum, villam, vel alium locum a divinis, vel penitus divinis, iste orationes parem vim habent, & tunc per totam civitatem & ejus suburbia debet servari strictissimum interdictum & exempti, quacunque exemptione non obstante, tenentur ad ipsius observacionem, & tunc est interdictum generale & comprehendit omnes ecclesias civitatis &c.

E Cum vero in aliquo statuto predictorum dicitur, ecclesiam talem, monasterium vel capellam supponimus districtissimo interdicto, tunc solum illa ecclesia est interdicta, & in illo interdicto non habet locum capitulum, alma mater, quia est interdictum speciale. Idem esset, si in aliquo statuto, vel processu diceretur: interdicens, seu supponimus ecclesiastico interdicto civitatis, castri, vel ville ecclesiam, tunc in tali ecclesia est interdictum speciale.

Item si diceretur in aliquo statuto. processibus

ANNO
CHRISTI
1489.

ANNO
CHRISTI
1490.

bus seu mandato : Volumus per civitatem, opidum, castrum, vel villam & mandamus cessari a sollempniis divinorum, vel dicitur sic cessetis in ecclesia sancti Martini a sollempniis divinorum, in hoc casu omnia divina officia peraguntur, sicut prius legendo & sacramenta ecclesiastica ministrantur non prohibitis sanis & infirmis ut prius, sed solum tunc cessatur a cantu & ab organis.

Regule Juris.

Omne statutum presentis opusculi aut continet mandatum, aut concilium.

Statutum continens mandatum, seu preceptum, obligat omnes subditos nostre provincie, quibus dirigitur sub pena peccati.

Statutum continens concilium, licet transgres-

for penam non meretur, tamen perfectius vivet ipsum adimplendo.

Sicut diversi sunt status hominum nostre provincie, ita opportunum fuit, diversa statuta edere, quibus mali retrahantur a noxiis & boni dirigantur vel ministrantur ad opera virtutis.

Omne statutum continens preceptum presentis nostri opusculi, sive affirmativum, sive negativum, ligat & constringit subditos nostre provincie, quibus dirigitur, secundum suam limitationem & adjectas conditiones.

Sanctorum patrum regulis & statutis christianus regatur in vita, verbis & factis, ut sciat & faciat, quod acceptum est omnipotenti deo, qui vivit & regnat per omnia secula seculorum.

ANNO
CHRISTI
1490.

ANNO
CHRISTI
1490.

CONCIILIUM SALISBURGENSE

ANNO
CHRISTI
1490.

Ab Henrico Archiepiscopo anno 1490. celebratum.

Ex Lunghii
Speculog.
Contra. 11.
p. 770.

AD honorem laudem & gloriam omnipotentis Dei, gloriose virginis Marie, totiusque celestis curie triumphantis, & incrementum fidei christiane Nos Fridericus Dei gratia sancte Salzeburgensis ecclesie archiepiscopus, apostolice sedis legatus, Sixtus Frisingen. Georgius chiemen. Mathias Seccovien. ecclesiarum episcopi Oratores & procuratores Ratisponen. Patavien. Brixinen. Laventinen. episcoporum ac capitulorum ecclesiarum cathedralium ac collegiatarum secularium & regularium pleno mandato suffulti Prelati & eorum oratores & procuratores in sancto concilio provinciali in ecclesia parochiali sancti Nicolai oppidi Muldort Salzeburgen. diocesis Decima nona mensis octobris Anno Domini Millesimo quadringentesimo nonagesimo celebrato congregati de concilio omnium huic sacro concilio interessentium constitutiones & statuta provincie Salzeburgen. salubriter condita & edita sunt in hunc qui sequitur modum :

De vita & honestate clericorum.

Quia Clericorum est in seipsis implere Domini voluntatem & Tacere per bonam conversationem qualiter oportet alios in domo Domini conversari, sacro provinciali concilio approbante statuimus, volumus & mandamus universos Clericos provincie nostre, presertim beneficiatos & in sacris constitutos, honeste, clericaliter & devote se exhibere, a crapula & ebrietate abstinere, indumenta que scissa in oris seu extremitatibus ab extra superducta non deferre, mitras caudatas penitus dimittere, cingulos & monialia auro argento vel alio metallo excessive splendentia, ad modum laicorum abjicere penitus & vitare. Vestimenta rubei aut viridis coloris deferre clericos omnino prohibemus, equatibus colliriis in populis tunicis sive mantellis ne alterum respectu alterius circumferentis ominentius appareat utantur, mitram seu birreta capiti suppositam, capucium humeris suis clerici reverenter deferant, ipsi in publico deambulantes; Contrafacientes vero ultra penas juris communis per suspensionem proventuum beneficiorum ecclesiasticorum fa-

brice applicandorum secundum quod protervia demeruit & excessus artius per nos officialem & archidiaconos nostros aut ordinarios loci seu eorumdem vicarios & officiales puniantur.

Item inhibemus omnibus clericis supradictis in publico vel alibi presentibus laicis tabernas intrare preterquam in itinere constitutis, vel ex alia causa rationabili, & omnes ludos inhonestos maxime taxillorum exercere; Contrafacientes pena juris communis & ad arbitrium nostrum seu superiorum suorum in ipsos jurisdictionem habentium puniri volumus & mandamus.

Item statuimus & in virtute sancte obedientie districte precipiendo mandamus ut nullus clericorum cauponem vel tabernarium hospitem sibi constituat continuum in domo habitationis sue, aut potum venalem negociationis causa publice exponat vel vendat, nisi ex antiqua consuetudine hactenus observata jus publice vendendi vinum habuisset. Permittimus tamen domos prelati & monasteriis pro hospitalitate rationabiliter introductas & secundum premissum regule & juris communis. Contrafacientes vero arbitrio nostro & suorum superiorum in eos jurisdictionem habentium puniri volumus & mandamus ut etiam clerici qui in domo sortem assumpserunt, divinis officiosis intendat ministeriis districte inhibemus & sub obedientie pena mandamus ne quis clericus cujuscunque dignitatis religionis aut status existat, venationes & silvaticas vagationes cum canibus exerceat penis nihilominus juris contra tales promulgatis in suo robore permanentibus.

De continentia clericorum.

Volumus concubinatum evitari sub penis & juxta decretum sacri generalis Basiliensis concilii quas penas una cum penis juris contra inobedientes exequi precipimus & mandamus. Cujus decreti tenor sequitur per omnia in hec verba: Sacrosancta generalis Sinodus Basiliensis in spiritu sancto legitime congregata, universalem ecclesiam representans ad perpetuam rei me-

ANNO
CHRISTI
1498.

moriam. Quicumque clericus cujuscumque status conditionis religionis dignitatis, etiam si pontificali vel alterius preeminentie existat, qui post hujus constitutionis notitiam quam habere presumatur per duos menses post publicationem ejusdem in ecclesiis Cathedralibus quam ipsi diocesanj omnino facere teneantur, postquam eadem constitutio ad eorum notitiam pervenerit, fuerit publicus concubinarium a perceptione fructuum omnium suorum beneficiorum trium mensium spacio, sit ipso facto suspensus quos suas superior in fabricam vel aliam evidentem ecclesiarum utilitatem ex quibus hii fructus percipiuntur convertat: nec non & hujusmodi publicum concubinarium ut primum talem esse innotuerit, mox suis superior admonere teneatur ut infra brevissimum terminum concubinam dimittat, quod si non dimiserit, vel dimissam aut aliam publice resumpserit Jubeat hec sancta synodus ut ipsum omnibus suis beneficiis omnino privet & nihilominus hi publici concubinarij usque cum eis per suos superiores post ipsarum concubinam dimissionem manifestamque vite emendationem fuerit dispensatum, ad suspensionem quorumcumque honorum dignitatum beneficiorum vel officiorum sint inabiles. Qui si post dispensationem recidivo vomitu ad hujusmodi concubinam redierint, sine specialis dispensationis ad predicta prorsus inabiles existant. Quod si hi ad quos talium correctio pertinet eos ut predictum est punire neglexerint eorum superiores tam in ipsos de neglectu in illis quam concubinato modis omnibus digna punitione animadvertant; In conciliis etiam provincialibus & sinodalibus adversus tales punire negligentes vel de hoc crimine diffamatos etiam per suspensionem a collatione beneficiorum vel alia condigna pena severiter procedatur. Et si hi quorum destitutio ad summum pontificem spectat, per concilia provincialia aut suos superiores propter publicum concubinatum reperiantur privatione digni, statim cum processu inquisitionis ipsi summo pontifici deferantur. Eadem diligentia & inquisitio in quibuscumque capitulis generalibus & provincialibus quoad suos servetur, penis aliis contra predictos & alios non publicos concubinarjos statutis in suo robore permanens. Publici autem intelligendi sunt, non solum hi quorum concubinatus per sententiam aut confessionem in jure factam seu per rei evidentiam que nulla possit tergiversatione celari, notorius est; Sed qui mulierem de incontinentia suspectam & infamatam tenet, per suum superiorem admonitus, ipsam cum effectu non dimittit. Quia verum in quibusdam regionibus nonnulli jurisdictionem habentes pecuniarios questus a concubinarijs percipere non erubescunt, paciendos eos in tali feditate sordescere sub pena maledictionis eterne precipit, ne deinceps sub pacto, compositione, aut spe alicujus questus, talia quovis modo tolerant aut dissimulent. Alioquin ultra premissam negligentem penam duplum eis quod propterea acceperint restituere ad pios usus omnino teneantur & compellantur. Ipsas autem concubinas seu mulieres suspectas prelati modis omnibus curant a suis subditis etiam per brachij secularis auxilium si opus fuerit penitus arcere. Qui etiam ex tali concubinato procreatos filios apud patres suos cohabitare non permittant. Jubeat insuper hec sancta synodus ut etiam in predictis sinodis & capitulis hec constitutio publicetur & quilibet suos subditos

A ad ipsarum concubinatum dimissionem mox diligenter.

Injunctis preterea omnibus secularibus viris etiam regali prefulgeant dignitate, ne ullum qualecunque inferant impedimentum quocumque querito colore, prelati qui rationem officii sui adversus suos subditos pro hujusmodi concubinato procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege divina prohibitum sit, & sub peccati mortalis pena necessario evitandum monet omnes laicos tam uxoratos, quam solutos, ut similiter a concubinato abstineant. Nihil enim reprehensibilis est, qui uxorem habet & aliam mulierem accedit. Qui vero solutus est etiam continere nolit, juxta Apostoli consilium, uxorem ducat. Pro hujus autem divini observatione precepti hii ad quos pertinet tam salutaribus monitis quam aliis canonicis remediis omni studio laborent.

De clericis ignotis & peregrinis.

Quia pastoralis sollicitudini incumbit subditis providere, ne ab ignotis seducantur, quos nonnunquam percepimus retroactis temporibus reprobos abjectos & quod detestabilis est factiosos & inabiles circa divina se ingessisse in animarum pericula & scandalum plurimorum, hoc sacro approbante concilio districto sub excommunicationis pena precipimus & mandamus universis provincie nostre, prelati, archidiaconis, decanis & ecclesiarum rectoribus, ne de cetero aliquem aliene diocesis seu peregrinum se pro presbitero gerentem, apud ipsorum consortium sacramentorum & sacramentalium administrationes vel alias regimini cure quoquomodo admittant, Nisi deluper nostris aut loci illius ordinarij seu ejus vicarij vel officialis patentibus literis, aut alias legitimis documentis certificati fuerint.

Ne clerici secularibus, vagis secularibus & similibus solardis largiantur.

D Ne redemptoris nostri crucifixi patrimonium inutiliter expendatur, & in usus turpes exquisitis diabolicis suggestionibus convertatur, de quo pauperum necessitatibus est succurrendum statuimus & in virtute sancte obedientie inhibemus, ne prelati religiosi aut seculares, & clerici quocumque nomine censeantur. Mimis, jocularibus, histrionibus, buffonibus, seu hominibus artis lubrico, pretextu nuptiarum, militie vel alterius similis cause quicquam sub quocumque modo specie aut forma nec etiam in pecunia numerata largiantur.

Ut clerici personaliter resideant nec plura beneficia habeant.

E Animarum periculis que cunctis opibus preferuntur desiderantes occurrere, statuimus volumus & sub pena privationis beneficii mandamus ut omnes habentes ecclesias quibus cura animarum dinoscitur annexa personaliter in eisdem resideant, absentes vero infra hinc & tres menses proximum futuros a die publicationis presentis computandos se ad residentiam personalem recipiant, aut eorum quilibet suum diocesanum, aut ejus in spiritualibus vicarium aut officialem legitime informet, quare in eisdem resideant non debeat nec teneatur. Omnes quoque

ANNO
CHRISTI
1498.

ANNO
CHRISTI
1490.

que & singuli incompatibilia de jure beneficia retinentes eorundem ordinariis aut vicariis vel officialibus ipsorum infra eundem terminum dispensationes super hoc obtentas inducant & ostendant. Inhibemus quoque sub eadem pena, ne quisquam vicariam teneat preter unam nisi necessitatis evidenter causa aliud per diocesenum aut ejus vicarium vel officialem permissum fuerit & concessum.

De penitentia.

Quosdam nonnulli sacerdotes regulares & seculares in penitentia frena laxare, & extra terminos sibi positos auctoritatem in casibus superioribus reservatis pretere ausu temerario referunt, sub excommunicationis pena hoc approbante sacro concilio provinciali inhibemus ne quisquam sacerdotum religiosus vel secularis totius nostre Saltzburgerensis provincie, quecumque sibi consistenter in casibus sedis apostolice de jure vel consuetudine reservatis absolvere presumat: nisi habito ejusdem sedis desuper indulgentia & mandato speciali. Nec etiam in casibus similiter de jure aut consuetudine episcopo reservatis aliquem absolvere attemptet, presertim excommunicationis majoris vinculo innodatum hereticum, judeum, fautores eorundem laicum predicatorem aut auditores ejus, spoliatorem alicujus dotis, aut sacerdotis maxime in agone, aut temerarium occupatorem bonorum ecclesie, depopulatorem agrorum vinearum aut oriorum, incestuosum, fornicatorem cum sanctimoniali, homicidam etiam casualem, publicantem confessionem, peccantem contra naturam aut cum brutis, sacrilegum, incantatorem aut incantatricem precipue cum sacramentis sacramentalibus vel offibus mortuorum, prolis oppressorem etiam a casu, incendiarium, commercia habentem cum judeis maxime in usuris, preparantem propinantem ementem, aut vendentem venenum presertim in machinationem mortis proximi, demonem invocantem, eudentem falsam monetam, utentem scienter auro & argento falso, cogentem christianum dare usuram, blasphemum christi nominis vel sanctorum, falsum testem, coeuntem cum judea, obligatum ad vagas restitutiones, nec quemquam alium enormibus criminibus irretitum, non habita desuper a nobis metropolitano, vel suo diocesano, aut eorum in hac parte vicario commissione speciali & expressa, vagarum etenim rerum distributionem eorum ordinariis referrent, ad ipsosque legitime deducant. Quod si secus factum per eosdem fuerit tantundem fabricae ecclesie Cathedralis sub qua degunt quantum distribuere contra hujusmodi prohibitionem presumpserint, sub excommunicationis pena infra duos menses immediate sequentes persolvant.

Inhibemus insuper sub dicta excommunicationis pena districte precipiendo ne quisquam sacerdotum secularis vel religiosus nostre Saltzburger. provincie non habita desuper sedis apostolice aut ordinarii sui vel ejus in hac parte vicarii aut officialis licentia speciali se intromittat de distributione rerum male acquisitarum, incertarum, seu vagarum.

Forma absolutionis.

Item volumus sub eadem pena omnes con-

A fessores absolvendo uti ad minus illis verbis: ANNO
Ego absolvo te a peccatis tuis & restituo te Sa- CHRISTI
cramentis ecclesie in nomine patris & filii & spi- 1490.
ritus sancti.

De benedictione salis & aspersorii dominicis diebus.

Cupientes affectum devotionis augmentari, mandamus in virtute sancte obedientie & volumus omnes sacerdotes qui parrochiis presunt singulis diebus dominicis aquam & sal benedicere ac eosdem una cum toto clero ad ipsas ecclesias spectantes horis consuetis ante missarum solennia ecclesiarum personaliter circumire. Ut autem populus ad hujusmodi processiones invitetur, omnibus vere penitentibus confessis & contritis ipsam processionem devote sequentibus sub fiducia divine pietatis de thesauro ecclesie quadraginta dies indulgentiarum de iunctis eis penitentibus in domino misericorditer relaxamus. Quas quidem indulgentias per rectores suprascriptos ex tunc volumus publicari.

De Simonia & ne aliquid pro sacramentis & sacramentalibus exigatur.

Districte precipiendo interdiciamus, ne quisquam Sacerdotum pro reconciliatione penitentium aut pro administratione alicujus sacramenti vel aliquorum sacramentalium paciscatur de sibi danda pecunia vel aliquo alio equivalente pro eodem sed volumus dispositis absque dilatione pro tempore & loco congruis eadem administrari & exhiberi secundum ritum ecclesie. Verum quia rationis & juris explorati existit quod socii passionum sine pariter & socii consolationum permittimus ex post exigi etiam cum imploratione officii judicis quantitatem in talibus ex consuetudine debitam, ad quam laicos hortamur & quantum de jure est attingi & compelli volumus.

Item volumus statutum sive decretum generalis concilii Constant. de Simonia editum publicari ut in fine, quoniam transgressores ejusdem districte deo dante procedemus, cujus tenor per omnia sequitur in hec verba Martinus &c. Multe contra Simoniacam pravitatem ab olim facte sunt constitutiones, quibus morbus ille non potuit extirpari. Nos volentes de cetero ut possumus attentius providere, sacro approbante concilio declaramus quod ordinate simoniace ab executione suorum ordinum sint eo ipso suspensi. Electiones aut postulationes, confirmationes & quevis provisiones simoniace ecclesiarum monasteriorum dignitatum personatum officiorum & beneficiorum ecclesiasticorum quorumcumque deinceps facte nulle sint ipso jure, nullumque per illas jus cuiquam acquiratur nec promoti, confirmati aut provisi faciant fructus suos, sed ad illorum restitutionem tanquam inique ablatorum percipientes teneantur. Statuimus insuper quod dantes & recipientes ipso facto, sententiam excommunicationis incurrant, etiam si pontificali aut cardinalatus presulgeant dignitate.

Item interdiciamus & districte inhibemus, ne quisquam clericorum cujuscunque status fuerit, censum de aliquo beneficio aut pecuniam vel emolumentum aliud ex pacto, quoquomodo nomine anticipande absentie seu pensionis vel alio quocunque questu colore augeat, vel aliquem

quem augere compellat; Contrafacientes tam A
dantes quam recipientes duplum quod dederint
vel receperint nobis aut loci ordinario seu vica-
riis nostris irremissibiliter solvere teneantur &
nihilominus juxta arbitrium nostrum artius pu-
niantur.

Item inhibemus sub pena privationis officii
ne aliquis sacerdotum quemquam notorie de-
linquentem accepta pecunia vel alio commo-
do temporali pena condigna corrigere preter-
mixtat.

*De usurariis & eorum penis nec non promi-
ssionibus.*

Usurarum voraginem detestantes hoc sacro B
approbante concilio inhibemus omnibus chri-
sti-fidelibus nostre Salzeburgensis provincie tam
clericis quam laicis, ne pecunias ad usuras
mutuent, aut in pignorationem ultra sortem
aliquid ex pacto recipiant, nec preemptiones
detestabiles faciant, aut alios quoslibet actus
usurarios exercent. Quod si quis contrafecerit
ultra penas juris communis & conciliorum
provincialium Salzeburgensium per predecessores
nostros bone memorie celebratorum sub-
jaceat solutioni decem librarum denariorum
usualium irremissibiliter ad fabricam ecclesie
sub qua degunt aut in usus pauperum juxta
superioris in hac parte judicantis arbitrium
convertendas.

Inhibemus insuper sub excommunicationis
pena universis prelati, archidiaconi, decanis,
plebanis, & ceteris quibuscunque reli-
giosis & secularibus ne aliquem dictis cri-
minibus manifeste reum, satisfactione non
promissa ad quam tamen eosdem induci vo-
lumus modis possibilibus ecclesiastice tradant
sepulture.

*Ne preventi & in enormibus peccatis decedentes
aut occisi ecclesiastice tradantur se-
pulture.*

Insuper presenti constitutione duximus inhi-
bendum universis clericis totius Salzeburgensis D
provincie ne suspensos patibulo decollatos vel
alias qualitercunque per sententiam morti tra-
ditos in torneamentis, ludis publicis, specta-
culis aut alias occisos vel subito defunctos qui
non eodem anno confessi vel alias in peccatis
mortalibus morte preventi fuerint, vel non re-
ceperunt eucharistie sacramentum, nisi de con-
cilio sacerdotis duxerit abstinendum, tradere
presumant ecclesiastice sepulture, nisi de licen-
tia ordinarii, aut ejus in hac parte vicarii vel
officialis super hoc diligentius petita & obtenta
nihilque pro concessione hujusmodi preter con-
suetudinem exigatur seu recipiatur.

*De elemosinariis & questoribus admittendis
vel non.*

Abusionibus questorum viam precludere cu-
pientes, statuimus, volumus & mandamus,
quod hi qui presunt ecclesiis nullum quarum-
cunque occasione litterarum etiam potestatum
secularium petere aut colligere elemosinam per-
mittant, nisi litteris eorundem prius diligenter
perspectis, & ordinarii quibus appareat quod
lue littere sint vere, ac earundem auctoritas
adhuc duret seu non expiraverit, quo comper-
to nulla portione recepta exacta vel requisita

ab eisdem pro elemosina petenda admittan- ANNO
tur. Quod si qui contrafecerint triplum re- CHRISTI
stituere teneantur ad usus quibus elemosine 1190.
sunt deputate, remissione colligentium mini-
me profutura, nec questores seu collectores
propria in persona quicquam proponere po-
pulo permittantur, sed per plebanos seu re-
ctores ecclesiarum promoveantur. Mortantes pro-
pterea universos & singulos nostre Salzebur-
gensis provincie laicos ut questores & colle-
ctores hujusmodi in elemosinis colligendis quo-
quomodo perturbent aut impedire presumant.
Precipimus insuper & mandamus omnibus pre-
latis rectoribus & vicariis ecclesiarum sub ex-
communicationis pena quod omnes falsos que-
stores, qui non exhibent per omnia sanas
litteras detineant captivos, ipsosque nobis
aut loci ordinario seu vicariis nostris trans-
mittant seu denuntient quantocius poterint
pro demeritis puniendos taliter quod exem-
plis eorum ceteri similia facere pertimescant.

*Ne mendicantes sine testimonio litterarum suorum
superiorum & episcopi admittantur.*

Volumus, statuimus & mandamus quod re-
ctores ecclesiarum nostre Salzeburgensis provin-
cie, fratres mendicantes nequaquam invitent
vel admittant nisi de proponendo verbum Dei
& audiendis confessionibus a suis superioribus
licentiam, & ab ordinario auctoritatem cano-
nice presentationis examinationis & admissio-
nis litteris authenticis & patentiibus habeant.
Volumus quoque rectores laicis sub excommu-
nicationis pena inhiberi ne alios fratres mendi-
cantes quam taliter presentatos & admissos in
confessionibus adeant. Ipsi etiam fratres in de-
cedentium sive recedentium talium presentato-
rum & admissorum locum nullum surrogare aut
substituere quoquomodo debeant, nisi prius sit
ordinario presentatus & per eundem ut prefer-
tur admissus. Insuper volumus & sub excommu-
nicationis pena mandamus ne quivis admini-
strationem & curam animarum exercens religio-
sos quoscumque etiam si litteras suorum superio-
rum ut extra monasteria sua morari valeant eis-
dem ostendant, admittant.

*De bonis fabricae ecclesie & ratione de eisdem
reddenda.*

Statuimus & hoc sacro approbante concilio
irrefragabiliter diffinimus quod in qualibet par-
rochia plebanus, assumptis sibi vitricis ecclesie
& duobus honestioribus ex parrochianis suis
quos communitas ibidem ad hoc duxerit eli-
gendos, quorum vitricorum quilibet habeat
clavem unam, & ipse tertiam, omniaque de-
votione fidelium ad fabricam ecclesie, lumina-
ria vel ad alias utilitates fuerint deputata dili-
genter colligat & conservet, & his usibus im-
pendat ad quos sunt deputata. Volumus etiam
quod nec vitrici nec tales sibi adjuncti nec alii
procuratores ecclesiarum qualescunque de rebus
ecclesie preter scitum plebani quicquam dispo-
nant. Ut autem res ipsa suspicione careat, &
non detur occasio subtrahendi res ecclesiarum
Volumus & sub excommunicationis pena preci-
pimus quod plebanus vitrici & assumpti sibi ad
hoc officium seu ministerium exequendum loci
archidiacono aut decano seu communitatis ejus-
mo-

ANNO
CHRISTI
1490.

dem parrochie semel in anno plenam teneantur A
facere rationem, quam vel quas hujusmodi ra-
tiones sub pena eadem tam sollicitè quam at-
tente sub bonis testimoniis exigere volumus &
recipere atque auctoritate ordinaria sub memo-
rata pena inhibere plebanis vicariis & ecclesia-
rum procuratoribus ne res ecclesiarum quovis
quesito colore mutuent seu locent.

*Ne vacantes ecclesie spoliarentur & quod ablata
eisdem restituantur.*

Statuimus ut nullus ecclesiasticus vel secula-
ris cujuscunque status vel conditionis fuerit, ec-
clesiarum vacantium, aut clericorum deceden-
tium bona rapiat, dissipet, aut invadat, quo-
cumque quesito colore, contrascentes, decen-
dens ecclesiastica careat sepultura, vivens autem
cum tota familia sua ab ingressu ecclesie arceat
donec ablata restituerit universa; crescente
vero temeritate & contumacia eorundem majori
& artiori pena constringantur.

Item simili pena carentie sepulture deceden-
tium & ingressus ecclesie vivorum, prohibemus
laicis ne de sepulturis dandis se intromittant
nec campanas aut alia ad divinum cultum de-
putata contra voluntatem plebanorum quocun-
que modo presertim ad profana & religioni
ecclesie adversa contrectent aut per mansiona-
rios ecclesiarum pertractari mandent auctoriza-
biliter contra sacros canones nec in ecclesia &
rebus earundem quicquam statuunt aut quecun-
que ordinare presumant.

Ne clerici exactiones persolvant.

Quamvis res ecclesiastice non ad alium quam
pium usum in quem ordinati sunt expendi de-
beant, salva sedis apostolice auctoritate, qui-
dam tamen prelati & alii clerici plus timentes
terrenam quam divinam offendere majestatem,
non verentur laicis ecclesias quantum in eis est,
facere tributarias & infra sub excommunicatio-
nis pena inhibemus universis prelati & clericis
nostre Salzburg. provincie ne tallias stauras seu
qualvis alias exactiones laicis solvere presumant,
non habita super hoc licentia superiorum spe-
ciali & expressa.

Item inhibemus omnibus clericis ejusdem no-
stre provincie sub pena jam dicta ne aliquis eo-
rum decano vel archidiacono sine mandato sui
ordinarii seu ejus vicarii collectam aut exactionem
solvere presumat.

De patronis & advocatis ecclesiarum.

Quamvis patroni & advocati sunt in subsi-
dium ecclesiarum admissi sepe tamen hoc tendit
ad noxam & oppressionem ut inde sentiant detri-
mentum quod ad defensionem noscitur insti-
tutum ut infra, constitutione presenti sancimus
& volumus quod tam patroni quam advocati
ecclesie cujuscunque preeminentie aut status
suerint gratia premissa, aut antiquis juribus ip-
sis & eorum progenitoribus in institutione pri-
ma seu cum ipsi ad advocatias a principio per
eos ad quos pertinuit suscipiebantur deputatis
penitus & omnino stent contenti, & pro posse
suo statum honorem & res ecclesiarum requisiti
fideliter tueantur & defendant.

Item si patronus plures filios aut heredes re-
liquerit omnes illi succedant in stirpem & in lo-
cum defuncti & nihil plus exigant extorqueant

ANNO
CHRISTI
1490.

vel recipiant quam eis debebatur in cujus lo-
cum & jus successerunt & nihilominus sicut de-
functus ecclesiam defendere teneantur. Si quis
vero in extorsione aut receptione juris ad-
vocatie modum exceperit memoratum, occa-
sione juris patronatus jure suo privetur & ni-
hilominus sicut raptor & spoliator ecclesie pu-
niatur.

*Contra violatores ecclesiasticarum per-
sonarum.*

Volumus & mandamus statutum divine me-
morie Guidonis legati de latere per provinciam
nostram Salzeburgensem publicari quo cavetur,
quod quicumque personam ecclesiasticam vulne-
raverit, captivaverit vel occiderit, ipso facto
ea que ab ecclesia nomine feudi jure censuali
aut in emphiteusim aut alias quocunque nomi-
ne tenuit, perdat penitus & amittat in utilita-
tem ecclesie convertenda. Adjicimus quoque
quod in illa parrochia in qua canonicum eccle-
sie cathedralis capi contigerit vel detineri vel
alium in dignitate vel personatu seu clericatu
constitutum donec liberetur & absolvatur, ces-
setur generaliter a divinis, salva satisfactione
eidem debita impendenda.

Ne clerici citentur ad iudicium forensi.

Quia privilegium fori ecclesie est immediate
a jure divino contra quod nec consensus nec
tolerantia excusare potest; Animarum periculis
providere volentes statuimus & universis christi
fidelibus per provinciam nostram Salzeburgensem
ubilibet constitutis districte precipiendo
mandamus ne quencquam clericum, aut personam
ecclesiasticam, capitulum aut collegium quod-
cumque ad iudicium forensi trahant, Judicibus
quoque forensibus ne quencquam eorundem co-
ram se experiri cogant alioquin tam actor quam
iudex sententiam excommunicationis ipso facto
incurrant, in quo ipsos & eorum quencumque per
iporum plebanos dum in scriptis legitime re-
quiriti fuerint sub eadem excommunicationis pe-
na volumus illico excommunicatos publice de-
nuntiari nunquam ad absolutionis beneficium
admittendos donec parti lese super expensis &
injuris taliter irrogatis caveant vel satisfaciant
competenter, secundum extimationem & decla-
rationem legitimas coram ordinario aut ejus vi-
cario rite faciendas salvo nihilominus aliis pe-
narum constitutionibus a jure communi & per
sedem apostolicam ac in concilio provinciali
promulgatis.

*Ne clerici citent laicos causa non ex-
pressa.*

Ne quisquam laicus vexetur per inanem cita-
tionem laboribus & expensis, statuimus precipi-
mus & mandamus universis iudicibus ecclesiasti-
cis per provinciam nostram Salzeburgensem ubi-
libet constitutis, ne laicos quoslibet ad audien-
tiam sui citent vel evocent causa vocationis no-
minatim non expressa & que talis sit que do
jure vel consuetudine ad forum pertineat eccle-
siasticum nec citatum super aliis causis quam in
citatorio expressis respondere compellant.

Ne

ANNO
CHRISTI
1494.

*Ne iudicet ecclesiastici nostro provincia excommu-
nicent sine scriptis.*

Præcipimus ac in virtute sancte obedientie in-
hibemus omnibus per provinciam Salzburgen-
jurisdictionem præsentem. ne quemquam clericum
vel laicum pro culpa vel contumacia excommu-
nicent sine scriptis & monitione canonica non
premissa.

*Ut de causis matrimonialibus nemo quam iudex
ecclesiasticus distinet.*

Inhibemus & sub pena excommunicationis
interdicimus omnibus christi-fidelibus clericis &
laicis per provinciam nostram Salzburg. ubili-
bet constitutis ut nullus ipsorum contra dictam
Salvatoris & sacros canones de causis matrimo-
nialibus cognoscere, concordare seu distinare
qualitercunque presumat, absque licentia ordi-
narii seu eius vicarii vel officialis iussu & mandato
speciali.

Contra clandestinas desponsationes.

Statuimus & præcipimus universis christi-fido-
libus per provinciam nostram Salzburgensem
constitutis, ne quisquam eorum clandestinis de-
sponsationibus aut occultis matrimoniis inter-
sit. Præcipimus insuper in virtute sancte obe-
dientie universis ecclesiarum plebanis quod post-
quam ipsis constiterit pro certo vel probabili
sua aliquos clandestine contraxisse, ipsos sta-
tim ad publicandum in facie ecclesie aut iura
sua persequendum coram ecclesiastico iudice per
subtractionem sacramentorum extra tamen ne-
cessitatis articulum, cogere non postponant.

Ut mandata iudicum exequantur.

Quoniam frustra forent iudiciorum strepitus
& diffinitiones si non fierent eorundem execu-
tiones statuimus & sub excommunicationis pena
mandamus omnibus & singulis per provinciam
nostram Salzburgen. constitutis, quod tam no-
stra quam aliorum nostrorum iudicum iussa præ-
cepta, citationes, mandata, sententias, & pro-
cessus cujuscunque continentie aut tenoris fue-
rint sibi destinata devote recipiant, & fideliter
exequantur. Nuncios eorundem benevole acce-
ptent, ad vindictam vel offensionem nullatenus
procedant, & per proprium sigillum si habue-
rint in signum executionis celebrate, vel cum
subscriptione manus proprie muniant & con-
signent. Si quis autem contemptor vel neglector
fuerit in aliquo premissorum ad prefatam pe-
nam nihilominus parti lese teneatur ad resar-
ciendum expensas, damna, pariter & interesse
premissa ordinarii taxatione, vel iudicum eo-
rundem a quibus predicta mandata emanarunt, &
hoc quantum fuerit in litem juratum.

De interdictis observando.

Quoniam juris apices non omnibus innotescunt
ad uberiorem sacerdotum instructionem & salubrem
informationem qualiter sacerdotes interdicti tempore se gerere debeant & habere,
presenti declaramus statuto quod interdicti tem-
pore tam ab homine quam a jure prolati, tam
sani quam infirmi sunt ad remedium peniten-
tie admittendi, nisi fuerint interdicti, vel ex-
comunicati, vel quorum dolo, culpa, concilio,
favore aut auxilio latum extitit interd-
ctum quibus tantum viaticum & baptisma par-
vulorum conceduntur, nullus injungatur, vel
tradatur ecclesiastico sepulture, præter clericos
qui servaverint interdictum, nisi tales sint qui
agnationem excommunicati, interdicti vel hu-
jusmodi sententiis innotati, sine pulsatione
campanarum cessantibus quibuslibet solemnitati-
bus cum silentio tumulentur. Insuper sacerdotes
populum habentes sine scrupulo conscientie,
semel in hebdomada viros & mulieres possunt ad
ecclesiam convocare, nec non ipsi exponere ver-
bum dei mulierum post partum non intronizentur
cum solemnitate psalmi & orationum Nuptie
sæ non benedicantur Nec aqua benedicta po-
pulus solemniter aspergatur Singulis diebus mis-
se in ecclesiis celebrentur & alle quevis divina
officia sicut prius submissa tamen voce, januis
clausis, omnino quibuslibet excommunicatis &
interdictis exclusis, ministris altaris dumtaxat
exceptis & omnibus aliis, nisi super hoc privile-
gium exhibeant speciale. Campanis non pulsa-
tis, bini vel insimul tres horas canonicas simul
legere possunt, ita tamen quod foris seu extra
ecclesiam nullatenus audiantur In festivitibus
natalis domini, pasche, pentecostes, assumptionis
beate marie virginis a vespere vigiliarum
eorundem usque ad vesperam predictorum die-
rum inclusive, campane pulsentur aperiantur ec-
clesiarum janue, divina quoque officia solenni-
ter celebrentur, excommunicatis profus exclu-
sis, sed interdictis admittis qui si causam dede-
rint interdicto altari nullatenus appropinquent
Nec in illis festivitibus sepeliantur corpora
mortuorum, neque vivis & sanis illis diebus sa-
cramentum eucharistie ministretur. Præterea inhi-
bemus ne in ecclesia non consecrata vel a jure
aut ab homine interdicta vel execrata per hu-
manum injuriosum sanguinem aut semine pol-
luta nullatenus divina celebrentur.

Item decreta sacri generalis Basiliens. concilii
de interdictis non leviter ponendis de excom-
municatis certo modo non vitandis per provin-
ciam nostram Salzburgen. publicari cupientes,
tenores eorundem presentibus nostris statutis &
constitutionibus inferendos duximus, qui se-
quuntur per omnia in hunc modum. Quoniam
ex indiscreta interdictorum promulgatione scan-
dala multa consueverunt evenire statuit hec san-
cta synodus quod nulla civitas opidum castrum,
villa aut locus, ecclesiastico supponi possint in-
terdicto, nisi ex causa seu culpa ipsorum loco-
rum, aut domini seu rectorum vel officialium,
propter culpam autem seu causam alterius cu-
juscunque private persone hujusmodi loca inter-
dicti nequaquam auctoritate possint quacunque
ordinata vel delegata, nisi talis persona prius
fuerit excommunicata ac denunciata seu in ec-
clesia publicata, ac domini seu rectores vel of-
ficiales ipsorum locorum auctoritate iudicis re-
quisiti hujusmodi personam excommunicatam
infra biduum inde cum effectu non ejecerint,
aut ad satisfactionem non compulerint, qua et-
iam post biduum ejecta recedente vel satisfac-
tiente mox divina resumi possint, quod etiam
in causis pendentibus locum habeat.

De excommunicatis certo modo non vitandis.

Ad vitanda scandala ac multa pericula sub-
veniendumque conscientis timoratis statuit quod

Y ne-

Conc. General. Tom. XXXII.

ANNO
CHRISTI
1494.

ANNO
CHRISTI
1490.

nemo deinceps a communione alicujus in sacramentorum administratione vel receptione, aut aliis quibuscunque divinis vel extra preceptu cujuscunque sententiae aut censuræ ecclesiasticæ seu suspensionis aut prohibitionis ab homine vel a jure generaliter promulgatæ, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut interdictum ecclesiasticum obsequare, nisi sententia prohibitiō suspensio vel censura hujusmodi fuerint in vel contra personam, collegium, aut universitatem ecclesiam, vel locum certum a iudice publicata vel denunciata specialiter & expresse. Aut si aliquem ita notorie excommunicationis sententiam constiterit incidisse, quod nulla possit tergiverſatione celari, aut aliquo juris suffragio excusari. Nam a communione illius abstinere vult juxta canonicas sanctiones. Per hoc tamen hujusmodi excommunicato suspensos interdictos seu prohibitos non intendit in aliquo relevare nec eis quomodolibet suffragari.

Ut detime cum integritate persolvantur.

Multi secularium interdum in detestationem clerici temeritate propria decimas, quas omnium dominus solvi precepit, subtrahere non verentur in animarum grande periculum. Cunctis preterea predicatoribus & confessoribus religiosi & secularibus precipimus & in virtute sancte obedientie mandamus, quatenus in predicationibus & confessionibus subditos suos studiosius moneant & indicent, quod memores salutis animarum, decimas ipsas omnium terre nascentium sine diminutione integre, personales vero secundum laudabilem consuetudinem persolvant si penas damnationis eterne voluerint evitare.

De iudicio leproſorum.

Licet illorum qui occulto Dei iudicio afferuntur lepre morbo percussis separatio a communione hominum majoribus gradibus ecclesie duntaxat secundum expertorum medicorum examen sit credita frequenti tamen querulantium assertione recipimus plures innocenter separatos alios separandos, tolleratos presenti statuto sub excommunicationis pena inhibemus quod nullus deinceps clericus vel laicus Salzburgenſis provincie quocunque modo vel forma quemquam hominem sua temeritate audeat iudicare leproſum, vel ab hominum separare communione. Sed universis & singulis sub prefata provincia nostra degentibus, districte precipimus, quod suborta fama contra quemquam quod lepre morbo percussus sit, talem loci ordinarii transmittat audientie tanquam ad sacerdotem leviticum per ipsum amplius examini medicorum subjiendum pro experimento, an rumori veritas suffragetur hoc tamen nisi sit casus adeo indubiratus quod tergiverſatione nequeat occultari, puta cum infirmus aperte profiteretur se manum domini tetigisse.

De observantia regulari.

Quia religiosi qui per religionem sponte assumptam Deo dicati sunt puriores decet honestatis & vite nitore clarere ut Deo salubrius possint famulari. Quapropter presenti constitutione irrefragabiliter duximus statuendum, ut universi abbates prepositi priores decani ceterique monasteriorum professi in nostra Salzburgenſis provincia constituti, monastica regulari vivant

disciplina regulamque eis a sanctis patribus institutam, secundum quod sacrorum statuta canonum edocent, preſertim tria ordinis substantialia videlicet abdicacionem proprietatis, obedientiam, & continentiam ceremonialiaque religionis, secundum sanctam regulam & definitionem sanctorum patrum, diligentius studeant in omnibus observare. Si quis autem predictorum sue salutis immemor premissorum extiterit violator seu neglector, secundum eandem regulam & definitionem patrum, pena condigna puniatur.

De monialibus Deo devotis.

Quoniam nedum in viris sed etiam in mulieribus Deo devota vigere debet religio sancta, & vita monastica secundum regulam sue professionis & sanctorum patrum definitiones immo tanto cautius tenentur prelati & alii eis preſecti vigilare, quanto fragillioris sexus esse noluntur statuiſimus volumus & mandamus quod omnes prelati quorumcunque ordinum mendicantium & non mendicantium ac alii quicunque monachi, & non monachi nostre provincie Salzburgenſis quibus cura Deo devotarum mulierum est commissa, easdem paterne pie & solerter secundum suam regulam & patrum definitiones ad observantiam regule & monastice vite inducant, informant & compellant iuxta officii debitum, diligenter etiam vigilant ne in receptione ipsarum ad religionem quicquam per simoniam exigatur. Negligentes vero & non reſormantes cujuscunque religionis fuerint maxime de ordine sancti Francisci, qui triplicem regulam sive modum sancte vivendi declaraverint, districte animadversione per ordinarium puniantur. Insuper constitutionem Bonifacii pape octavi super clausura monialium editam que incipit periculoso cum effectu executioni demandari volumus & mandamus.

Contra inventores fellarum.

Quia nonnunquam sub specie religionis surgunt secte nec non conventiones pestifere iuribus inimice, precipimus & mandamus cunctis ecclesiarum rectoribus dicte nostre provincie quod omnes viros & mulieres infra terminos suarum parochiarum degentes sub specie religionum non approbatarum & communem in vita accepta a communi vita populorum discrepantes requirant, quod infra mensam a sua requisitione ipsos informant cujus religionis sint & sue vite status approbationem, quod si non fecerint, ipsos teneant in omni obedientia parochiali sicut alios parochianos & ordinario eisdem nihilominus denunciare non obmittant.

De rebus ecclesiarum non alienandis.

Quia non omnibus liquet canones contra alienationem rerum monasteriorum iurium prohibitionem publicandam omnino inhibemus omnibus abbatibus prioribus prepositis ac aliis prelatiſ tam secularibus quam regularibus sub pena privationis administrationis ipsorum, ne de rebus ecclesiarum suarum, vel monasteriorum suorum alienationes, sine licentia petita & obtenta faciant perpetuas quocunque titulo gratuito vel oneroso. Nec etiam res temporales insignes aut notabiles preter iuris formam & licentiam secundum eandem obtentam quomodocunque alienare presument.

De

ANNO
CHRISTI
1490.

ANNO
CHRISTI
1498*De baptismo.*

Baptismus cum summa reverentia celebretur, maxime in distinctione & prolatione verborum in quibus sacramenti virtus existit his scilicet verbis: Ego baptizo te in nomine patris & filii & spiritus sancti. Doceant igitur sacerdotes tam viros quam feminas in necessitate debere parvulos baptizare eadem forma in suo idiomate, & quod patres & matres proprios infantes si summa necessitas exigit poterunt baptizare, & si sacerdotes super hoc diligenter inquirentes, debitam formam in baptismo invenerint; quod factum est approbent, suppletentes circa baptismum quoad unctionem olei in pectore & in scapulis & crismatis in vertice quod a laicis est obmissum. Si autem in baptismo debitam formam non invenerint observatam, non differant pueros baptizare.

De eucharistia & aliorum sacramentorum ecclesie custodia.

Item precipiendo mandamus ut secundum constitutionem lateranen. concilii eucharistia, crisma & oleum sanctum sub fidei custodia & reverentia debita clavibus adhibitis conserventur, ne possit ad illa temeraria manus extendi aliqua horribilia & nephanda exercenda si vero is ad quem spectat custodia ea incaute reliquerit ultra juris communis penas in libra cere, eidem ecclesie solvenda & applicanda puniatur. Et si per ejus pigritiam aliquid nephandum inde contigerit graviori subiaceat ultioni, juxta nostram aut superioris sui ordinationem & delicti quantitatem. Sacramentum etiam eucharistie singulis mensibus ad minus semel renovari precipimus, aut pluries secundum locorum exigentiam & oportunitatem. In plerisque etiam ecclesiis, mappae palle corporalia & alia vestimenta divino cultui deputata tam inculta quam immunda relinquuntur, quod interdum quibusdam sunt horrori, contra statutum concilii generalis universis custodibus sacristis & ecclesiarum rectoribus districte precipimus, quatenus omnia vestimenta & ornamenta ac vasa suprascripta per ipsos munda & nitida conserventur, corporaliaque pluries infra annum, juxta casus exigentiam per clericos mundentur. Si quis vero in transgressione hujusmodi statutis culpabilis fuerit usque ad condignam satisfactionem ab officio suspendatur,

Ex epistola Eusebii pape, epistola, li.

Constituimus ut sacrificium altaris non in serico panno aut intincto quisquam celebrare presumat: sed in puro lintheo ab episcopo consecrato terreno scilicet lino procreato atque contexto, sicut corpus domini nostri Jesu Christi in sindone linea munda sepultum fuit. Volumus etiam & in virtute sancte obedientie mandamus ut nullus divina missarum solennia sine luminibus celebrare presumat, nec hostiam ante consecrationem in altum quoquomodo elevare ne adorando hostiam non consecratam populum idolatriam committere contingat.

Item statutum concilii provincialis Salzeburgen. per predecessores nostros editum presentibus nostris statutis duximus interendum cujus tenor sequitur in hec verba: Item statuimus quod si aliquis clericus vel laicus, utriusque

Concil. General. Tom. XXXII.

A sexus cujuscunque dignitatis religionis vel status existat ausus sit presumptione damnabili publice predicare, aut occulte docere, credere vel tenere, quod sacerdos in mortali peccato existens non possit conficere corpus christi, seu sic ligatus, non possit solvere vel ligare suos subditos a peccatis, pro heretico & incredulo habeatur. Quem errorem hujus sacri concilii approbatione damnamus anathematizamus & penitus reprobamus, cum sacre scripture dicat auctoritas, quod sive bonus sive malus fuerit minister per utrumque Deus effectum gratie confert. Non enim que sancta sunt coinquinari possunt, nec ipsa sacramenta propter hominum malitiam prophanari. Unde sacerdos quantumcunque pollutus existat, divina non potest polluere sacramenta que purgatoria cunctarum contagionum existunt. Licite ergo a quocunque sacerdote ab ecclesia tolerato divina mysteria audiantur, & alia recipiantur ecclesiastica sacramenta. Damnatione simili reprobamus quorundam opinionem erroneam, asserentem episcopum, presbiterum seu sacerdotem curatum non posse solvere presbiteros fornicarios, a fornicationis reatu, propter votum castitatis. Inhibentes ne quisquam de cetero predictam opinionem sub penis predictis docere, tenere aut dogmatizare quoquomodo presumat publice vel occulto. Adjicimus quoque ut nullus in provincia nostra ad predicandum sive annuntiandum verbum Dei admittatur, nisi missus sit, & de missione sua constiterit sufficienter-

ANNO
CHRISTI
1498*Quomodo divinum officium in ecclesia sit celebrandum.*

Item volumus quod divinus cultus rite & laudabiliter per omnia peragatur, prout sacrosancta synodus Basilien. in sessione vigesima-prima salubriter statuit in hunc qui sequitur modum: Si quis principem seculi rogaturus habitu honesto gestu decenti prolatione non precipiti sed distincta, attenta quoque mente seipsum ac verba studet componere, quanto diligentius sacro loco omnipotentem oraturus Deum hec omnia facere curabit. Statuit igitur hec sancta synodus ut in cunctis Cathedralibus ac collegiatis ecclesiis horis debitis, signis debitis congrua pulsatione premissa, laudes divine per singulas horas non cursim ac festinanter, sed assatum & tractatum, & cum pausa decenti presertim in medio cujuslibet versiculi psalmodum debite faciendo inter solemne ac feriale officium differentiam reverenter ab omnibus persolvantur. Horas canonicas dicturi cum tunica talari ac superpeliciis mundis ultra medias tybias ingrediantur, non capucia, sed almucias vel pireta tenentes in capite. Qui cum in choro fuerint gravitatem servant quam & locus & officium exigunt non insimul aut cum aliis confabulantes seu colloquentes aut literas seu scripturas alias legentes. Et cum psallendi gratia ibidem convenient muta ac clausa labia tenere non debent, sed omnes presertim qui majori funguntur honore in psalmis hymnis & canticis Deo alacriter modulentur. Cum dicitur gloria patri & filio & spiritui sancto omnes consurgant. Cum nominatur gloriosum illud nomen Jesus, in quo omne genu stetit celestium terrestrium & inferorum, omnes caput inclinent. Nemo ibidem dum hore in communi publice cantantur, legat vel dicat privatum officium: Nam

Y 2 non

ANNO
CHRISTI
1490.

non solum obsequium quo obnoxius est choro subtrahit, sed alios psallentes perturbat super hiis debite observandis aliisque ad divini officii profectionem ac chori disciplinam spectantibus Decanus vel cui onus incumbit diligenter invigilet hinc inde, ne quid inordinate fiat circumspicias. Horum autem transgressores illius hore in qua circa predicta excesserint, vel alia majori prout transgressionis gravitas exigit placentur pena.

Quo tempore quisque in choro debeat esse.

Qui in matutinis ante suam psalmi Venite exultemus, in aliis horis ante finem primi psalmi, in missa ante ultimum hyrieleison usque in finem divino officio non interfuerit, nisi forte necessitate cogente ac posita & obtenta a presidente chori licentia, discedere oporteat, pro illa hora absens censetur, salvis ecclesiarum consuetudinibus si que forte circa hoc artiores existant. Idem in his observetur qui a principio usque ad finem in processionibus non permanserint pro cuius executione deputetur aliquis onus habens notandi personas singulas statuto tempore non convenientes, juramento astrictus fideliter agere & nulli parcere.

Jubet etiam hec sancta synodus quod in illis ecclesiis in quibus singulis horis certe distributiones statate non sunt omnino etiam de grossis fructibus si opus sit deputentur ut iuxta mensuram laboris plus minusve quisque capiat emolumentum, tollens prorsus abulum illum quo in una dumtaxat hora presens totius diei distributionem usurpat, & illum quo prepositi vel decani aut alii officiales ex hoc solum quod officiales sunt, licet actualiter pro utilitate ecclesie non absint quotidianas distributiones percipiunt.

Qualiter hore canonicæ extra chorum dicende sunt.

Quoscunque etiam alibi beneficiatos seu in sacris constitutos cum ad horas canonicas teneantur admonet hec sancta synodus, si orationes suas Deo acceptas fore cupiant ut non in guttore vel inter dentes seu deglutendo seu in copando dictiones, nec colloquia vel rîsus intermiscendo, sed sive soli sive associati divinum diurnum nocturnumque officium reverenter verbis distinctis peragant ac tali in loco ut a devotione non retrahantur ad quam se disponere & preparare debent juxta id quod scriptum est: Ante orationem prepara animam tuam ne sis quasi qui temptat Deum.

De his qui tempore divinorum vagantur per ecclesiam.

Quicumque in ecclesia beneficiatus, presertim de majoribus divinorum tempore per ecclesiam vel foris circa ipsam deambutando aut cum aliis colloquendo vagari visus fuerit, non solum illius hore sed totius diei presentiam ipso facto amittat Qui si semel correctus non destiterit per mensem distributionibus carcat, vel graviori si pertinacia id exegerit pene subiaceat, ita ut tandem desistere cogatur, Prohibeatur etiam ne divina officia tumultuosi quorumcunque per ecclesiam discursus impediunt aut perturbent Regularis qui

A in conventualibus ecclesiis circa predicta excesserint gravi pena superioris arbitrio castigentur.

ANNO
CHRISTI
1490.

De rebata pendens in choro.

Ut cuncta in domo Dei ordinate procedant, & quilibet sciat quid sibi agendum imminet, statuatur tabella aliqua continue pendens in choro, in qua quid per unumquemque ex canonicis vel aliis beneficiatis in singulis horis per ebdomadam aut majus tempus legendum cantandumve sit Qui autem secundum quod ibi descriptus fuerit facere per se vel alium neglexerit pro qualibet hora distributiones unius diei amittat.

B Predecessorum nostrorum ducti vestigiis statimus inhibentes hujus sacri approbatione concilii, ut nullus sacerdotum noviciorum, illa die qua primam missam celebrare voluerit, in exordio publicationis sanctissimi sui officii oblatarius Deo primicias, gratie ac salutis sibi collate, aliquos ad convivium invitare aut invitatos habere aut procurare per se vel per alium ullo modo presumat, sed ad solum Deum cujus militie est ascriptus dirigat etiam sui cordis maxime die illa devotus curis & sollicitudinibus temporalium quibus mentes hominum distrahantur exutus, remotis vanitatibus, hystrionum curibus, tumultibus, & insolentis reproborum, qui etiam sepe veniunt non vacati.

C Item volumus & mandamus in futurum ab usum quo nonnulli presbyteri suos subditos sibi confiteatur etiam in casibus in quibus non habent potestatem absolvendi, absolutione non obtenta ad communionem admittunt & post communionem pro absolutione transmittunt, penitus aboleri, & nullum christi-fidelem sine absolutione in forma ecclesie solita & consuetata admitti.

De clandestina desponsatione & publicandis nuptiis.

D Quia experientia rerum omnium magistra didicimus ex eo quod decretum concilii generalis de clandestina desponsatione in nonnullis diocesis provincie nostre per abulum in oblivionem venit, & observatum non existit, plures in gradibus consanguinitatis & affinitatis lege divina ac canonica prohibitis, ac cognatione spiritali conjuncti, matrimonia verius contubernia contrahere non sunt veriti, in suarum animarum periculum ac scandalum plurimorum. Nos ex pastoralis officii debito animarum salutis quantum in nobis est prospicere cupientes, sacra synodo approbante statuimus & ordinamus, ut de cetero nulli sacerdotes clandestinis matrimoniis intersint sed contrahere volentes publice in ecclesia coram plebis sue multitudinem solemniter copulent, ita tamen quod ante copulationem hujusmodi ad minus una die dominica vel festiva de ambone suarum ecclesiarum infra missarum solennia personas contrahere volentes nominent, & adhortentur omnes ut si aliquis sit qui inter eos matrimonium contrahere proponunt impedimentum sciat, quod vel contrahendum impediatur, vel etiam dirimat matrimonium jam tractatum publicent, vel denuncient, & post publicationem in ambone ut premititur factam per triduum expectent, an forsitan aliquis comparuerit qui impedimentum legit-

ANNO
CHRISTI
1406.

legittimum allegaverit. Et si talis legitimus accusator vel denunciator veniat, curatus cavet ne partes copulet, priusquam de allegato impedimento cognitum fuerit, quod si locus factum fuerit condignus pena se puniendum sciat. Verum si nullos contradictor apparuerit, post lapsum dicti termini curatus per se aut suum substitutum partes ipsas libere conjungat, si aliud canonicum impedimentum illis non obstat.

De curatis gravantibus subditos in exactione jurium parochialium.

Item quia quidam nomine solo & non re sacerdotes curati & illorum vicarii plus lucris temporalibus quam animarum salutem intendentes, magisque sua quam que Dei sunt querentes, sibi subditos in remediis & aliis parochialibus juribus gravant, de sepultura & aliis spiritualibus paciscuntur ac statui suorum in divinis cooperantium detractantes, illos certo pretio minus debito conveniunt, propter quod etiam presbiteros indoctos & minus abiles recipere coguntur & recipiunt. Nos huic pestifero succurrere cupientes, sacro provinciali approbante concilio statuimus, volumus & ordinamus, ut prefati curati eorumque vicecurati a predictis in futurum desistant realiter & cum effectu, ac ipsi parochialibus juribus secundum antiquam & laudabilem ecclesie consuetudinem sint contenti, ac suis in divinis cooperantibus debita & consueta salaria solvant, ac tales in cooperatores recipiant, de quorum vita & moribus valeant & possint respondere, certificantes eos qui in premissis culpabiles reperti fuerint, quod canonicam ultionem & condignam penam non evadant.

De remittendis ad auctoritatem episcopi & ad curatos.

Avifati sint singuli curati: ut vigore quantumcunque litterarum confessionalium personis privatis concessarum a nobis vel ordinario loci emanatarum non absolvant aliquos in publicis & notoriis criminibus constitutos, sed eosdem cum litteris suis clausis, ad nos & loci ordinarios seu vicarios & officiales nostros publice in loco ubi publice deliquerunt pro qualitate criminum puniendum transmittant, seriem & qualitatem hujusmodi notorii criminis in se continentibus. Preterea idem curati cauti sint, ne occulta crimina in hujusmodi suis litteris scribant, ne aliquo modo contingat sigillum confessionis aperiri. Preterea omnes notorie criminosos quorum excessus totam parochiam scandalizat, & qui alias publicas penitentias egerunt, nihilominus tanquam canes redierunt ad vomitum & peccata priora, si non sunt persone nobiles aut mulieres, ad solemnem penitentiam peragendam (quam vulgus carrenam appellat) mittantur.

De novis ecclesiis erigendis.

Hoc presentis concilii consensu declaramus, ut juxta canonicas sanctiones nullus in parochia sua exigat vel erigere paciatur novas ecclesias, vel in campis statuas cum truncis ad quas pecunie reponantur nisi Episcopus vel alius de licentia sua primum lapidem ponat cum populus novitate gaudeat & matrices ecclesie debitis

Concil. General. Tom. XXXII

A fraudentur honoribus, & sepe numero falsa pro veris in his locis publicari dicantur. Volentes & mandantes ut archidiaconi vel decani rurales ad nos vel vicarium nostrum vel alios superiores suos deferant, ubi similia attemptantur, & cum cause cognitione quod justum est decreverimus. Non tamen per hoc volumus prohibere quin statue vel ex lapide vel ex ligno in laudem salvatoris & sanctorum ejus erigi possint, ita tamen quod illa fiant juxta communem consuetudinem patrie absque ligneis capellis vel asserum conglutinatione ad instar capellarum.

Volumus etiam ut archidiaconi & decani rurales attenti sint ad informandum sacerdotes parochiales & eorum cooperatores formas sacramentorum juxta libros, obsequiales appellatos, de proximo imprimendos, ita ut officium suum laudabiliter exercere possint.

Ut spirituales citati ad judicium seculare non compareant.

Item volumus & ordinamus ac hoc sacro approbante concilio provinciali districte in virtute sancte obedientie mandamus omnibus & singulis abbatibus prepositis archidiaconis decanis capitulis & presbiteris & clericis per provinciam nostram Salzeburgensem ubilibet constitutis, ut vocati ad judicium seculare in causis criminalibus aut civilibus ad judicium seculare non spectantibus, non compareant, Nisi prius se iudici suo spirituali illius cause ordinario representent concilium & auxilium illius imploraturi, contra rebelles ad penas juris procedatur iusticia mediante. Item ordinamus ut in causis decimarum, matrimonialium & aliis de jure vel consuetudine ad forum ecclesie spectantibus nullus trahatur vel respondeat in iudicio seculari, alioquin contra iudicem trahentem, & eum respondentem procedatur prout de jure per eum ad quem iurisdicatio causarum hujusmodi in provincia nostra Salzeburgen. spectat & pertinet.

De notariis publicis.

D Placuit nostro sacro concilio ut nullus se publicum notarium asserens ad officium tabellionatus exercendum aliquatenus admittatur, nisi per litteras testimoniales, nec credatur eis nisi per ordinarium loci vel ejus vicarium seu officialem sint approbati & admissi, cum sepe a notariis ignotis & imperitis gravia soleant provenire pericula.

De prelati ordinis sancti Benedicti.

E Statuimus etiam auctoritate sacri concilii provincialis, quod abbates priores & prelati ordinis sancti Benedicti provincie nostre Salzeburgensis capitula eorum que multo nunc transacto tempore per eos non sunt habita, non absque divini cultus diminutione & monasteriorum ejusdem ordinis detrimento Quintadecima die Junii de Anno Domini, &c. Nonsagesimo primo que est dies sancti Viti proxime futura in civitate nostra Salzeburgen. capitulum celebrent, & postea simile proximis tribus annis, singulis annis in loco huic rei accomodo pro augmento divini cultus & bona reformatione totius ordinis teneant. Et postea de triennio in triennium juxta sacri Basiliens. concilii dispositionem celebrare non omittant, ita tamen quod in eisdem capitulis nihil tractent quod

ANNO
CHRISTI
1406.

ANNO
CHRISTI
1490.jurisdictionibus ordinariorum locorum quoquo-
modo prejudicare possit.*Innocentius papa tertius in concilio generali.*

Omnia utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata, saltem semel in anno, fideliter confiteatur suo proprio sacerdoti, Et inunctam sibi penitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens ad minus in pascha eucharistic sacramentum, nisi forsan de proprii sacerdotis concilio, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum. Alioquin & vivens ab ingressu ecclesie areatur, & moriens christiana careat sepultura. Unde hoc salutare statutum frequenter in ecclesiis publicatur, ne quisquam ex ignorantie cecitate velamen excusationis assumat, Si quis autem alieno sacerdoti voluerit iusta de causa, sua peccata confiteri, licentiam prius postulet & obtineat a proprio sacerdote, cum aliter ipse illum non possit solvere vel ligare. Sacerdos autem sit discretus, & cautus ut more periti medici superfundat vinum & oleum vulneribus laiciati, diligenter inquirens, & peccatoris circumstantias & peccati, quibus prudenter intelligat quale debeat prebere concilium, & cuiusmodi remedium adhibere, diversis experimentis utendo, ad sanandum egrotum. Caveat autem omnino ne verbo aut signo aut quovis alio modo prodatur aliquatenus peccatorem, sed si prudentiori concilio indigerit, illud absque ulla expressione persone, cauto requirat. Quoniam qui peccatum in penitentiali foro sibi detectum presumpserit revelare, non solum a sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendum perpetuam penitentiam in artum monasterium detrudendum.

Bulla de conciliis celebrandis.

Sacrosancta generalis Basiliensis Sinodus in Spiritu sancto legitime congregata universalem ecclesiam representans Ad futuram rei memoriam, pridem hoc sancta sinodus quoddam saluberrimum promulgavit decretum, pro stabilitate & robore generalium conciliorum quorum frequens celebratio precipua est agri dominici cultura, verum cum ad eandem culturam non dubium sit pertinere, episcopales sinodos & concilia provincialia, prout veteres canones decreverunt frequentare. Ideo eadem sancta sinodus antiquos & laudabiles mores nostris cupiens temporibus observari, statuit atque precepit sinodum episcopalem in qualibet dioec. post octavas dominice resurrectionis, vel alia die secundum consuetudines dioec. ad minus semel in anno ubi non est consuetudo bis annuatim celebrari, per diocesanum in propria persona nisi canonico impedimento fuerit impeditus & tunc per vicarium ad hoc idoneum, que sinodus saltem triduo vel biduo duret, vel prout necessarium episcopo fuerit vitium. Primo autem die conventionibus diocesano & omnibus aliis qui in huiusmodi sinodo interesse tenentur, infra missarum solemniam vel post, diocesanus vel alius eius nomine verbum Dei proponat, exhortando omnes ad bonos mores sectandum, abstinendum a vitiis, & ad ea que pertinent ad ecclesiasticam disciplinam, & officia singulorum, & presertim ut hi quibus animarum cura commissa est diebus dominicis & aliis solennibus ple-

bem subjectam doctrinis & monitis salutaribus instruant, Postea legantur statuta, provincialia, & sinodalia, & inter alia aliquis compendiosus tractatus docens quomodo sacramenta ministrari debeant, & alia utilia pro instructione sacerdotum Deinde ipse diocesanus de vita & moribus subditorum solerter inquiret, labem simoniace pravitate, contractus usurarios, concubinatum, fornicationem, & alia quevis crimina & excessus debita correctione cohibeat, alienationes rerum ecclesiasticarum jure prohibitas revocet, abusus clericorum & aliorum subjectorum, qui circa divinum officium delatione debiti habitus defecerint in melius reformet & emendet. Et quoniam multa scandala sepius contingunt, ex eo quod constitutio Bonifacii pape octavi que incipit periculoso edita super monialium clausura non servatur, studeat ipse diocesanus ut omnino iuxta ipsius constitutionis tenorem executioni demandetur, necnon ut quicumque religiosi diocesano subjecti regulas & constitutiones suarum religionum presertim ut ab eis omnis proprietas abdicetur, inviolabiliter observent, ne etiam in receptione ipsorum ad religionem quicumque per simoniam exigatur, preterquam in infra sinodo episcopi cura sit inquirere ac debitis remediis occurrere, ne aliquod dogma hereticum erroneum ac scandalosum seu piarum aurium offensivum, sortilogia, divinationes, incantationes, superstitiones, & quevis diabolica figmenta dioecesim suam inficiant. Instuantur preterea testes sinodales viri graves providi & honesti, legis Dei zelum habentes, juxta dioecesis latitudinem in numero competentem aut alii eorum potestatem habentes ubi alii ad hoc non sunt instituti qui si diocesano minus idonei videantur eos amovendo alios prout videbitur expedire instituat. Hi autem in manibus ipsius diocesani vel sui vicarii jurare teneantur, ut tradit Canon XXXV. q. VI. Episcopus in sinodo, qui per anni circulum lustrantes ipsam dioecesim que corrigenda vel reformanda viderint, his ad quos talia corrigere vel reformare pertinet referant, que nisi correcta vel reformata jam fuerint, ad sinodum referent subsequentem in qua debitis remediis occurratur. Sed & preter illa que a testibus sinodalibus vel aliis eorum officium exerceantibus diocesanus audierit, inquiret ipse diligenter de cunctis suorum subditorum excessibus & taliter delinquentes inturgat correctionis debite disciplina, ut aliis malignari volentibus traheatur inde in exemplum. Celebratur quoque in singulis provinciis saltem infra biennium a fine concilii generalis, & deinde ad minus semel de triennio in triennium provinciale concilium in loco tuto in quo tam archiepiscopus quam suffraganei omnes, & alii qui in huiusmodi conciliis provincialibus interesse tenentur debite vocati intersint. Quod si episcopus canonico fuerit impedimento detentus procuratorem suum destinet non solum ad excusandum & probandum absentie causas, sed etiam ipsius nomine in concilio interessendum suscipiendumque quidquid concilium duxerit statuendum, alioquin ipse episcopus a perceptione medietatis fructuum unius anni sue ecclesie qui per personam in ipso concilio deputandam in ipsius ecclesie sue fabricam effectualiter convertantur, eo ipso sit suspensus Alii vero venire negligentes, concilii arbitrio puniantur aliis juris penis in suo robore duraturis. Concilio autem generali durante

ANNO
CHRISTI
1490.

& per

ANNO
CHRISTI
1490.

& per sex menses ante hujusmodi provincialia A concilia non celebrentur, porro in hujus inchoatione concilii ipse metropolitanus vel alius ejus nomine infra missarum solennia vel post, exhortatorium sermonem faciat ea que ad statum ecclesiasticum & precipue ad pontificale officium pertinet seriose memorando, comminandoque singulis quod juxta prophete sententiam si eorum culpa cujusvis anima peribit, illius sanguis de manibus eorum a domino exigetur. Precipue autem tunc fiat monitio exacta, ut dignis & benemeritis quorum vita sufficienti testimonio nota sit, ordines & beneficia sine ulla simoniaca labe conferantur, & super omnia ut in animarum cura committenda summa diligentia & materie inquisitio adhibeatur, & ut bona ecclesiastica nullatenus ad usum illicitos quinymmo ad honorem Dei, ecclesiarum conservationem habendo secundum sacros canones principuam curam pauperum & indigentium, laudabiliter convertantur, scientes, quod his omnibus apud tribunal eterni judicis usque ad minimum quadrantem rationem reddituri sunt. In quibus quidem conciliis de corrigendis excessibus moribusque subditorum reformandis, & precipue qualiter episcopi in conferendis beneficiis confirmandis electionibus, ministrandis ordinibus, deputandis confessoribus predicando ad populum, & puniendo excessus subditorum observationeque eorum in spiritualibus & temporalibus quomodolibet spectantibus se gesserint & presertim qui simoniaca labe manus innoxias seruent diligens inquisitio secundum juris dispositionem fiat, ut omnes qui in premissis deliquisse comperti fuerint per ipsum concilium puniantur & corrigantur. Simili modo de ipso metropolitano diligenter inquirantur excessus & defectus de eo concilio exprimentis ipsum admonendo & obsecrando, ut cum aliorum pater vocetur & esse debeat, a talibus omnino desistat, & nihilominus inquisitionem de ipso habitam in scriptis redactam ad romanum pontificem, vel ejus superiorem si quem habet, sine mora transmittat, ut ab eo punitionem & reformationem suscipiat condecens. Inter cetera si que discordie contentiones & inimicitie inter quoscumque vigerint, que quietem & tranquillitatem provincie possent perturbare, curet omni studio sacrum concilium illa sedare, & more piorum patrum ad pacem concordiamque filiorum vigilantiter intendat. Et si inter regna provincias seu principatus hujusmodi discordias suscitari contigerit, mox sancti Dei antistites concilia provincialium suarum simul congregari procurent & sibi invicem consilium & auxilium impendentes discordiarum fomenta amputare studeant, nec hoc alicujus amore vel odio pretermittant, sed ad Deum solum & ad salutem populi mentis oculos erigentes ad sanctum pacis opus (omni tepiditate semota) invigilent. Cogitentur insuper in provinciali sinodo que immediate generale concilium sequens anteedit, omnia que in eodem generali concilio visa fuerint prosequenda, ad Dei gloriam ac provincie commodum, salutemque populi christiani, ibidemque eligantur in numero competentis qui ad proximum generale concilium nomine provincie debeant proficisci, quibus per subsidium vel alias provideatur prout de jure & de concilio provinciali visum fuerit expedire, ita tamen quod illi qui ultra personas ut predictum est deputatas ad ipsum concilium

generale accedere voluerint, aut eorum clerus nullatenus propterea gravetur. Reicentur in unoquoque provinciali concilio que secundum canonicas sanctiones in eisdem legi precipiuntur ut ea & inviolabiliter observentur & transgressoribus pene debite inferantur. Quod si metropolitanus vel diocesani predictis terminis in celebrandis provincialibus & episcopalibus sinodis cessante legitimo impedimento fuerint negligentes medietatem omnium fructuum & obventionum ratione suarum ecclesiarum ad eos pertinentium fabrica ipsarum ecclesiarum applicandam eo ipso amittant, qui si in eadem negligentia per tres proximos menses perseveraverint ab officiis & beneficiis sint ipso facto suspensi, quibus tractatis temporibus sub ante scriptis penis antiquior in provincia ordine episcopus ipsius metropolitanus episcopi aut major in dignitate post pontificalem in sacris constitutus, nisi ad alios forsitan de consuetudine vel privilegio pertineat, negligentiam in celebrandis dictis provincialibus & episcopalibus sinodis supplere teneantur. Jubeat insuper hec sancta synodus omnibus prelati religionum & ordinum quorumcumque ad quos celebrare capitula pertinet, quod illa statutis temporibus sub predictis penis servent & servari faciant in quibus secundum canonicas sanctiones & religionum constitutiones cum omni studio & diligentia ad veram singularum religionum & ordinum reformationem intendat, ita ut deinceps in singulis monasteriis juxta proprias regulas & constitutiones debita regularis vigeat observantia & precipue tria substantialia professionis vota omnino serventur, per premissa autem hec sancta synodus non intendit juribus quorumcumque quomodolibet derogare. Datum Basilee in sessione publica sexto Kalendas decembris Anno Domini Milleesimo quadringentesimo tricesimo tercio.

Sequitur confirmatio caroline per Martinum quintum papam in latino & vulgari publicanda ut infra per Ratum.

D Martinus episcopus servus servorum Dei dilectis filiis abbati monasterii Scotorum in Vienna Patavien. diocel. & Augusten. ac Salzeburgens. ecclesiarum decanis Salutem & apostolicam benedictionem. Ad compescendos conatus nepharios perversorum, qui personas & loca ecclesiastica super bonis & juribus suis ostendere, ac multiplicibus perturbare molestiis non verentur, tanto magis per romanum pontificem decet de opportuno remedio providere, quanto per amplius turbationes hujusmodi molestie, & in divine majestatis offensam, nec non ecclesiastice libertatis redundare dispendium dinoscuntur. Dudum siquidem cum in diversis mundi partibus consules civitatum & rectores nec non alii qui potestatem habere videbantur, tot onera frequenter imponerent ecclesiis, ut deterioris conditionis factum sub eis sacerdotium videretur, quam sub Pharaone fuisset, qui legis divine noticiam non habebat, quique omnibus aliis servituti subactis sacerdotes & possessiones eorum in pristina libertate dimisit & de publico eis alimoniam ministravit, in concilio lateranensi ecclesie immunitati providendo sub anathematis districtione prohibitum exitit, ne consules rectores aut alii predicti ecclesias & viros ecclesiasticos talibus, seu collectis, vel exactionibus aliis aggrava-

ANNO
CHRISTI
1490.

ANNO
CHRISTI
1496

gravare presumerent, transgressores & fautores eorum precipiendo anathematis sententiae subiacere, donec satisfactionem impenderent competentem. Et etiam deinde in generali concilio editum fuerit, quod si episcopi forte simul cum clericis etiam si tantam necessitatem vel utilitatem inspicerent, ut absque ulla coactione ad relevandas communes utilitates vel necessitates ubi laicorum non suppetere facultates, subsidia per ecclesias laicis ducerent concedenda, minime super hoc consulto romano pontifice, concessionibus & sententiae quae a talibus vel de ipsorum mandato forent promulgatae, essent irritae & inanes, nullo unquam tempore valituras, ac etiam in ipso generali concilio decretum extitit, illum qui infra tempus sui regiminis propter fractionem constitutionum vel sanctionum huiusmodi sustineret anathema, tanquam post illud non esset ad satisfactionis debitum compellendus, necnon ipse successorum qui non satisfaceret infra mensem manere ecclesiastica censura conclusum, donec satisfaceret competenter, cum succederet in onere qui substitueretur in honore, Postmodum vero felix recordationis Honorius papa tertius predecessor noster attente considerans, quod quondam Fridericus secundus, olim romanorum imperator, tunc sub obedientia & devotione sanctae romanae ecclesiae persistens, ad laudem eiusdem ecclesiae & sacri decus romani imperii cupiens, ut expurgatis quorundam erroribus & iniquis statutis penitus destitutis de cetero ecclesiae & ecclesiasticae personae plena vigerent quiete & securae libertate gauderent, ac pie & iuste attendens quod quorundam perversorum iniquitas adeo abundaverat ut non dubitarent contra ecclesiasticam disciplinam & sacros canones statuta sua infringere, adversus ecclesiasticas personas & ecclesiasticam libertatem edictali lege huiusmodi statuta iniqua irritaverat & preceperat irrita nunciari, & omnia statuta & consuetudines quae civitates & loca potestates vel consules aut quaecumque aliae personae contra libertatem ecclesiae vel personas ecclesiasticas huiusmodi edere, aut servare temptarent, contra canonicas vel imperiales sanctiones, de ipsorum capitularibus infra duos menses post ipsius legis publicationem penitus abolere facerent, & si de cetero talia attemptarent illa ipso iure decrevit esse nulla, & eos sua iurisdictione privatos necnon locum ubi talia deinceps presumpta fuissent banno mille marcarum auri fisco imperiali preceperat subiacere, potestates vero consules statuarii & scriptores statutorum predictorum, necnon consiliiarii locorum ipsorum qui secundum statuta & consuetudines memorata iudicarent, extunc essent ipso iure infames, quorum sententias & actus legitimos statuerat aequaliter non tenere, quodque si per annum prefatarum constitutionum inventi forent contemptores, bona eorum per totum suum imperium mandavit impune ab omnibus occupari, salvo nihilominus aliis penis contra tales in eisdem generalibus conciliis promulgatis. Et insuper voluit idem tunc imperator quod nulla communitas vel persona publica seu privata collectas seu exactiones angarias vel perangarias ecclesiis vel aliis piis locis aut ecclesiasticis personis huiusmodi imponere, seu invadere ecclesiastica bona presumeret quod si secus faceret & requisita ab ecclesia vel imperii huiusmodi emendare contingeret tri-

ANNO
CHRISTI
1496

apliciter refundetur, & nihilominus banno imperiali subiaceret, quod sine satisfactione debita nullatenus remitteretur. Statuerat insuper quod quaecumque communitas vel persona per annum in excommunicatione propter libertatem ecclesiae violatam persisteret, ipso iure similiter dicto banno imperiali subiaceret, a quo nullatenus extraheretur, nisi prius ab ecclesia beneficio absolutionis obtento. Et insuper ordinaverat ut nullus ecclesiasticam personam in criminali questione vel civili ad iudicium seculare trahere presumat contra easdem canonicas sanctiones & constitutiones imperiales, quod si secus faceret, actor a suo iure caderet & iudicatum non teneret, & iudex foret extunc iudicandi auctoritate privatus, quodque iudices temporales qui clericis & personis ecclesiasticis iustitiam denegare presumerent, tercio requisiti suam iurisdictionem amitterent. Constitutionem ipsam de consilio etiam fratrum suorum sanctae romanae ecclesiae cardinalium qui tunc erant auctoritate apostolica approbans & confirmans ipsam mandavit inviolabiliter observari, necnon statuarios & scriptores ac violatores predictos excommunicatos eadem auctoritate nunciari. Et deinde ad audientiam dive memoriae, Caroli quarti etiam romanorum imperatoris semper augusti deducto, quod nonnullae singulares personae in potestatibus & officiis publicis constitutae, videlicet duces, marchiones, comites, barones & alii domini temporales, necnon consules civitatum oppidorum villarum & locorum rectorum in diversis provinciis eiusdem imperii, Dei timore postposito statuta singularia & iniquas ordinationes, motu proprio & de facto contra ipsas personas ecclesiasticas & ecclesiarum libertates, ac earum privilegia condiderant, illisque de facto & publice utebantur, contra canonicas & legitimas sanctiones, utpote quod nulla bona temporalia in potestatem ecclesiasticam transferrentur, & ne clerici in sacris ordinibus constituti ad agendum & testificandum in civilibus & maxime in piis causis aliquatenus admitterentur, quodque excommunicati laici & publice denunciati in civili foro minime repellerentur. Et insuper predicti domini temporales consules & rectores per secularem potestatem res & bona clericorum occuparent, arresterent, & oblationes christi-fidelium minuerent, atque restringerent, exactiones & tallias indebitas, de bonis redditibus ecclesiarum exigerent, & extorquerent, possessiones ecclesiarum & personarum earundem devastarent incendiis & rapinis, contractus inter clericos & laicos factos legitime ad libros civitatum villarum & locorum predictorum inscribere & sigillare recusarent, donataque & legata ad fabricas & ecclesiarum structuras contra prelatorum voluntatem & aliorum quorum intererat, temere usurpare presumerent, ac in fraudem & odium clericorum de bonis etiam & rebus eorundem clericorum, quae non causa negotiationum sed pro eorum propriis usibus per eorum terras debebant seu duci faciebant theolonium exigere & recipere non verebantur. Et confugientes ad ecclesias & earum cimiteria inde extrahere, contra canonicas & imperiales sanctiones huiusmodi presumpserant & presumebant. Idem Carolus imperator tanquam christianissimus princeps volens in praemissis providere de remedio salutari etiam de quorundam principum ducum comitum baronum

fide-

ANNO
CHRISTI
1490.

A fideliumque aliorum sacri Imperii sepe dicti concilio auctoritate imperiali quaecunque statuta & consuetudines predicta tanquam per canonicas & civiles sanctiones expresse reprobata cassavit, irritavit & annullavit, ac cassa & irrita nulliusque esse voluit roboris vel momenti, precipiens sub imperialis banni pena universis & singulis principibus & Dominis temporalibus consilibus potestatibus ac aliis in officiis publicis in eodem imperio constitutis, quatenus extunc ipsorum statuta & ordinationes sicut in prejudicium ecclesiasticae libertatis edita fuerant, omnino revocarent, & de luce tollerent, quodque secundum ea non judicarent amplius, nec sententias dicerent, aut eisdem in iudicio vel extra iudicium quomodolibet pro se & contra eandem ecclesiasticam libertatem potirentur, pronuntiavit insuper & eadem decrevit auctoritate quodque quicumque laicus cujuscunque status aut conditionis existeret ausu sacrilego & proprie temeritatis audacia sacerdotem vel clericum secularem vel religiosum dissidaret, prosciberet, captivaret, spoliaret, occideret, mutilaret, aut in carcere detineret, vel hujusmodi maleficia perpetrantes scienter receptaret, vel eis favorem prestaret, prater penas a sacris canonicis & legalibus sanctionibus in tales inflictas, eo ipso redderetur infamis, ac omni honore privatus, nec ad placita vel concilia nobilium admitteretur quovismodo. Hortans insuper in Domino & requirens ecclesiasticos prelatos in illis partibus in quibus committerentur talia constitutos, ut legem imperialem hujusmodi per eorum ecclesias & synodos publicarent, ne transgressores hujusmodi per simulatam ignorantiam, suam valeret in hac parte maliciam excusare, prout in constitutionibus & sanctionibus conciliorum & Honorii predictorum ac imperialibus prefatis plenius continetur. Cum autem sicut lamentabili querela venerabilis fratris nostri, N. episcopi frisingensis, & dilectorum filiorum N. prepositi N. decani & capituli ecclesie frisingensis ac cleri & ecclesiarum ac ecclesiasticarum personarum civitatis & diocesis frisingensis nuper accepimus nonnulli principes duces comites barones & alie seculares potestates earundem constitutionum & sanctionum canonicarum & legalium forsan ignari, & contra ipsas, ab episcopo preposito decano capitulo clero & personis ac ecclesiis & ecclesiasticis personis predictis forsan tallias & gabellas ac alias exactiones illicitas hactenus extorsissent & adhuc extorqueere nitantur, ac etiam bona episcopi prepositi decani capituli cleri ecclesiarum & personarum predictarum invaserint arrestaverint occupaverint detinuerint & suis usibus applicaverint, necnon occupare invadere arrestare detinere & eisdem suis usibus applicare similiter de facto presumerint in animarum suarum periculum, necnon episcopi prepositi decani capituli cleri personarum & ecclesiarum predictarum non modicum prejudicium atque damnum. Nos in premissis episcopo preposito Decano capitulo clero personis & ecclesiis predictis oportuna providere volentes, discretioni vestre per apostolica scripta mandamus quatenus vos vel duo aut unus vestrum per vos vel aliam seu alios episcopo preposito decano capitulo clero personis & ecclesiis predictis contra quoscunque transgressores & violatores constitutionum & sanctionum earundem, cujuscunque status dignitatis & excellentie fuerint efficacis defensionis auxilio assistentes, non permittatis eos contra

canonicas & legales constitutiones & sanctiones hujusmodi indebite molestari, necnon easdem constitutiones ubi & quando expedire videritis solenniter publicantes, faciatis transgressores & violatores hujusmodi si & prout justum fuerit ac ubi & quoties expedierit, tandiu excommunicatos aut anathematizatos publice nunciari donec ab earundem talliarum collectarum impositionum & quarumlibet extorsionum nec non bonorum episcopi prepositi decani capituli cleri personarum & ecclesiarum predictarum invasione arrestatione occupatione detentione & applicatione omnino desistant, necnon etiam efficaciter restituant, eisdem episcopo preposito decano capitulo clero personis & ecclesiis predictis occasione premissorum per eos lesis seu gravatis, tallias, gabellas & exactiones ipsas, ac etiam bona episcopi prepositi decani capituli cleri personarum & ecclesiarum earundem arrestata occupata detenta & applicata, ipsis aut que per se vel alios illo pretextu quomodolibet receperint, ymmo vetius temere & illicite usurpariat, a se libere omnino relaxent, ac in manibus vestris juraverint quod de cetero talia non committant, & ea committentibus non prestent auxilium concilium vel favorem contradictores per censuram ecclesiasticam & alia juris oportuna remedia compescendo, invocato etiam ad hoc si opus fuerit auxilio brachii secularis. Ceterum si forsan hujusmodi transgressorum aut violatorum vel ea fieri mandantium, ipsique consentientium, seu dantium in illis per se vel alios directe vel indirecte publice vel occulte auxilium concilium vel favorem presentia promotionibus & requisitionibus per vos de ipsis faciendis tute secure vel comode haberi nequiret; Nos vobis monitiones & requisitiones hujusmodi ac citationes quaslibet, per edicta publica locis affigenda publicis, de quibus sit verisimilis conjectura, quod ad notitiam citatorum & monitorum hujusmodi pervenire valeant faciendi plenam & liberam concedimus tenore presentium potestatem. Volentes quod monitiones requisitiones & citationes hujusmodi perinde ipsos citatos requisitos & monitos ut premissis ardent, ac si eis facte & insinuate presentialiter & personaliter extitissent. Non obstantibus tam pie memorie Bonifacii pape octavi etiam predecessoris nostri, quibus cavetur ne aliquis extra suam civitatem vel diocesim nisi in certis exceptis casibus & in illis ultra unam dietam a fine sue diocesis ad iudicium evocetur seu ne iudices extra civitatem & diocesim in quibus deputati fuerint contra quoscunque procedere, aut alii vel alii vices suas committere seu aliquos ultra unam dietam a fine diocesis eorundem trahere presumant, dummodo ultra duas dietas aliquis auctoritate presentium non trahatur ac de personis ultra certum numerum ad iudicium non vocandis quam aliis constitutionibus apostolicis contrariis quibuscunque. Aut si aliquibus communiter vel divisim a sede apostolica indultum existat, quod interdicti suspendi vel excommunicari, aut extra vel ultra certa loca ad iudicium evocari non possint, per litteras apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Datum Constantie XVII. Kalend. Januarii Pontificatus nostri anno primo.

ANNO
CHRISTI
1490.

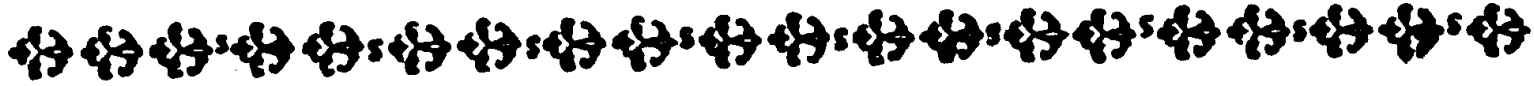
ANNO
CHRISTI
1490.

*Quibus temporibus carolina debet pu-
blicari.*

Statuimus & districte precipiendo hoc sancto
approbante concilio mandamus, quatenus di-

Acta constitutio bulle caroline regalis anals
perpetuis futuris temporibus, in Dominicis
quatuor temporum per omnes & singulos ple-
banos aut eorundem vicegerentes per nostram
provinciam nulla excusatione obstante publi-
cetur.

ANNO
CHRISTI
1490.

V I T A

A L E X A N D R I P A P A E V I.

ANNO
CHRISTI
1492.

Alexander, Rodericus Borgia antea voca-
tus, Callisti papæ tertii ex sorore nepos.
Hic cum Bononiæ civili & pontificio juri ope-
ram dedisset, Romam a Callisto vocatus, admo-
dum adolescens primum episcopus Valentinus,
mox cardinalis & vicecancellarius creatus fuit.
Pontificatum adeptus est tempore Maximiliani
imperatoris, anno domini 1492. 111. Idus Au-
gusti. Deo præclara illius ætatis lumina, An-
gelus Politianus, qui Senensium nomine oratio-
nem habuit, & Jason Maynus summæ existi-
mationis jurisconsultus, statim post electionem
missi sunt, ad obedientiæ & salutationis mu-
nus obeundum. Initium pontificatus a pietate
desumpsit. Quosdam enim statim constituit,
qui carceres assidue adirent & visitarent. Car-
dinalem ex sorore nepotem suum ablegavit Nea-
polim, ut Alphonsum II. Neapolis regem ex
more coronaret. Cum Carolo VIII. Francorum
rege, qui regnum Neapolitanum armis repeti-
turus in Italiam venerat, sœdus iniit: vereba-
tur enim ne vis illa externa quæ tanto impetu
ferebatur, aliquid sibi mali portenderet. Cum-
que idem Carolus post Zizimum Turcarum regis
fratrem abductum, regno positus Neapolitano
esset, Alexander rupto sœdere, cum aliis regi-
bus & principibus contra eum conspiravit. To-
to pontificatu tres & quadraginta cardinales
creavit, e quibus duodeviginti Hispani erant.
Filium habuit Cæsarem Borgiam, quem ex e-
piscopo cardinalem, & post ducem Valentinum
creavit. Quas ille rapinas, cædes potentiorum,
& everfiones urbium molitus fuerit, Jovius ac-
curate describit. De quo hoc est memoratu di-
gnissimum, quod cum in exitium opulentio-
rum cardinalium prandium instituisset, is qui
pocula ministrabat, merum veneno medicatum
pec errore patri filioque propinaverit, atque
ita patri pontifici qui septuagesimum agebat
annum, & venenum plenius hauserat, violentam
mortem intulerit, anno domini millesimo
quingentesimotertio xv. Kalendas Septembris,
cum sedisset annos undecim & dies octo. Sep-
ultus est in sacrario sancti Petri.

ANNO
CHRISTI
1501.

EX P. HANS.
142. p. 1945.

ALEXANDRI PAPA VI. E
Constitutio de baptismo Ruthenorum
non iterando.

*Edidit Odericus Raynaldus, ex Sigismundo de
Herbstein; unde is autem acceperit,
non liquet.*

Alexander episcopus, servus servorum Dei, ad
perpetuam rei memoriam.

Non sine grandi & spiritali mentis nostræ
læticia accepimus, quod nonnulli Ruthenorum

Bni in ducatu Lituaniæ, & alii rite Græco vi-
ventes, fidem tamen Christianam alias profite-
ntes, qui Wilnensem, ac Chioviensem,
Ludzeronensem, & Medincensem, civitates &
dioceses, ac alia loca ejusdem ducatus inhabitant,
sancto Spiritu cooperante, illustrati, non-
nullos errores, quos hæcenus ritu & more Græ-
corum viventes observarunt, penitus ab eorum
mentibus & cordibus abdicare, & unitatem fi-
dei Catholicæ, & Latine Romanæ ecclesie amplecti,
& secundum ritum ejusdem Latine &
Romanæ ecclesie vivere desiderant, & propo-
nunt. Sed quia more Græcorum scilicet in ter-
tia persona baptizati fuerunt, & nonnulli asse-
runt eos de novo baptizari debere; prædicti,
qui ritu Græco hæcenus vixerunt, & adhuc vi-
vunt, tamquam antea rite baptizati renunt,
& recusant de novo baptisma suscipere: Nos,
qui ex commisso nobis desuper, licet insufficientibus
meritis, officio pastoralis, cupimus singulas
oves nobis commissas ad verum ovile Christi
perducere, ut fiat ex illis unus pastor, &
unum ovile: & ne sancta Catholica ecclesia di-
versa & deformia membra a capite discrepantia,
sed conformia habeat: attendentes, quod
per felicis recordationis Eugenium Papam IV.
prædecessorem nostrum in concilio per eum Flo-
rentinæ celebrato, & in quo Græci atque Ar-
meni una cum Romana ecclesia sentientes in-
terfuerunt; definitum fuit formam hujus sacra-
menti baptismatis existere; *Ego te baptizo in
nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.
Amen.* ac etiam per illa verba, *Baptizatur ta-
lis servus JESU Christi in nomine Patris, & Fi-
lii, & Spiritus sancti: vel, Baptizatur manibus
meis talis, in nomine Patris, & Filii, & Spi-
ritus sancti: verum perfici baptisma: quoniam
ejus principalis causa, ex qua baptisma virtu-
tem habet, sit sancta Trinitas: instrumentalis
autem sit minister, qui tradit exterius sacra-
mentum; sic exprimitur actus, qui per ipsum
exercetur ministerium, cum sanctæ Trinitatis in-
vocatione perficitur sacramentum: & propterea
hujusmodi sacramenti sic in tertia persona col-
lati reiterationem necessariam non existere: ha-
bita etiam super hoc cum fratribus nostris deli-
beratione matura, auctoritate Apostolica nobis
& aliis Romanis Pontificibus ab ipso Christo
JESU Domino nostro per beatum Petrum (cui
& successoribus ejus Apostolatus ministerii di-
spensationem commisit) tradita, tenore præ-
sentium decernimus atque declaramus, omnes &
singulos sic in tertia persona baptizatos, volen-
tes a ritu Græco ad ritum & morem Latine
& sanctæ Romanæ ecclesie venire, simpliciter
& sine alia contradictione, aut etiam obliga-
tione, vel coactione, quod iterum rebaptizen-
tur, etiam cum intentione, quod alias ritus
per*

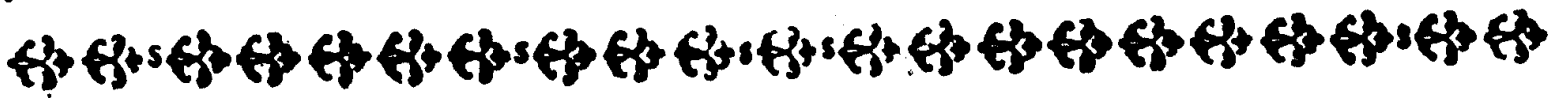
ANNO
CHRISTI
1501.

ANNO
CHRISTI
1504.

per orientales ecclesias observari solitos hereticam pravitatem non concernentes observare possunt; facta prius tamen per eos omnium errorum rituum Græcorum a Latina & Romana ecclesia, & illius ritu ac sanctis institutionibus deviantium, abjurati, admittendos fore: Exhortantes etiam per viscera misericordie Dei nostri omnes & singulos, qui prædicto modo baptizati sunt, & ritu Græco vivunt, ut abnegata omnium errorum, quæ secundum morem & ritum Græcorum hæcenus observarunt; quique ab immaculata & sancta Catholica Latina & Romana ecclesia, & illius, sanctorum Patrum institutionibus approbatis deviant, velint eidem Catholicæ Latinæ ecclesiæ, illiusque salubribus documentis pro animarum suarum salute & veri Dei cognitione adherere. Et necorum sanctum propositum quovis modo retardari possit, venerabili fratri nostro episcopo Wilnensi in virtute sanctæ obedientie committimus & mandamus, quatenus omnes & singulos sic baptizatos, & ad unitatem præfate Latinæ ecclesiæ venire, & errores prædictos abjurare volentes, ad præfate Latinæ ecclesiæ unitatem, & errorum huiusmodi abjuratiorem, per se vel per alium, seu etiam alios, sæculares prælatos ecclesiasticos, seu Prædicatores, aut Minorum ordinum regularis observantie professores doctos, & probos, ac alios idoneos,

quibus id duxerit committendum; singulos præfatos sic venientes, ab excessibus propter observationem huiusmodi errorum, ac heretica pravitate inde proveniente, necnon excommunicationis sententia, aliisque censuris & penis ecclesiasticis, quas quomodolibet propter intulerunt, dicta auctoritate Apostolica absolvendi, ac eis pro modo culpe penitentiam salutarem injungendi, aliaque in præmissis necessaria faciendi, plenam & liberam licentiam & facultatem concedimus, per præsentem. Verum quia difficile foret præsentem nostras litteras ad singula loca, ubi opus fuerit, facere deferre; volumus, & eadem Apostolica auctoritate decernimus; quod earundem litterarum transumpto, manu alicujus notarii subscripto, & sigillo præfati Wilnensis, seu alicujus episcopi, vel prælati ecclesiastici munito, eadem fides proflus adhibeatur in iudicio & extra, ac alias quilibet, ubi fuerit exhibitum vel ostensum, recipiat & admittat; ac tam sibi, quam illi vel illi, cui vel quibus, quoties expedierit, id duxerit committendum; sicut ipsis litteris originalibus adhibetur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Non obstantibus, &c. Datum Romæ, apud sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ MDI. decimo Kalend. Septembris, Pontificatus nostri anno decimo.

ANNO
CHRISTI
1504.

ANNO
CHRISTI
1494.

** SUPPLICATIO FACTA DOMINO PAPÆ,

ANNO
CHRISTI
1494.

Ut ossa Henrici VI. transferantur ad cœnobium Vvestmonasteriense.

Ex Cod. MS.
in Bibl. Cot.
ton. sub es.
sige Cleo-
petri 2. 207.
4.

Beatissime pater, postquam insignis memorie Henricus quondam ejus nominis rex Angliæ sextus, æmulum crudelitatem, quorum animos immensa dominandi libido occupaverat, regno patrio spoliatus ac diris cruciatibus mancipatus esset, illicque immatura morte præventus, in miseranda fata concesserat, jussu Edvardi tunc Angliæ regis, qui nondum satis in vivum sævierat, cujus memoriam post mortem extinguere cupiebat, corpus ejusdem, derelicto majorum sepulcro, omnique honoris, pietatis, & humanitatis ordine in tanti funeris curatione prætermisso, in monasterio de Chertsey, loco certe a communi hominum concursu abdito atque remoto, & pro tanti regis sepulcro minus congruo collatum est. Cumque procedente tempore, dignabatur altissimus per hunc beatum virum miracula ostendere, cœpisset quoque populus ob id cum oblationibus ad ejus sepulturam catervatim confluere, Ricardus tunc regnum occupans, qui eundem beatum virum dum in humanis agebat capitali prosequeretur odio, in quem feritas nature animæque malignitas, omnem pietatem atque humanitatem penitus extinxerat, ejus celebri fama invidens populi concursum, & ejusdem devotionem impedire cupiens, hoc sacrum corpus exhumari, & in ecclesia collegiata infra castrum de Wyndesore situata, ubi ad præfate regis corpus, ossa, & reliquias quiescunt, recondi jussit. Verum cum honorabile cœnobium Vvestmonasteriense, quod non minus honore & dignitate, quam sancta divini cultus religione & situ loci præclarum existit, locus sit majorum & sepultura regum, in quo sancti Edvardi regis, necnon invictissimi principis Henrici V.

qui in rei militaris peritia, ut tota testatur Gallia, nostra ætate nemini fuit secundus; reginæque Catharinæ Caroli V. Francorum regis filie ac serenissimi principis regis Henrici VII. avie, que eundem Henricum VI. peperit, aliorumque suorum majorum corpora in maxima honorificentia tumulantur; in quo etiam omnes Angliæ reges primo diademate coronantur, inunguntur, aliaque etiam insignia regalia eidem ibidem tribuuntur; illicque sit totius regni principalius palatium regum, in quo archiepiscoporum, episcoporum, ducum, baronum, ceterorumque nobilium conciones fiunt, & totius regni subditis jura redduntur; sitque locus ille frequenti accessu, tam incolarum quam exterarum nationum celeberrimus. Quorum prætexta hujus tam egregii monasterii abbas & conventus, defuncti cadaveris ossa & reliquias jure regie majorum & utriusque parentis sepultura vindicant, illaque, de Wyndesore ad suum monasterium, secundum sacrorum canonum & sanctissimarum legum traditiones transferri petunt: Supplicat sanctitati vestræ humilis & devotus filius vester, Henricus Angliæ modernus, cujus dictus Henricus dum in humanis agebat patruus erat, ad quem tum naturali, tum hereditario jure defuncti honores curare, & illicitas injurias propulsare convenit; quatinus vestræ sanctitatis auctoritate jussu & mandato, hoc beatum corpus, ejusque ossa & reliquias, qui æmalorum facto in peregrinis & extraneis sepulcris, non sine funeris injuria jam diu quieverunt, exhumari, ad dictum honorabile cœnobium transferri, & in paternis sedibus cum præclaris parentibus collocari possent; ut quo numerosior illuc hominum cœtus afflueret,

quis habet
editio An-
glicana ridi-
cule & im-
petite.

ANNO
CHRISTI
1494.

venerunt facilius & levius expediri, secundum **A** *Hystor.* & nota secundum *luc.* quod regulariter tunc tantum fit hæc canonizatio, quando per sufficientes probationes constat de fide & excellentia vite, & operatione miraculorum ejus, qui petitur canonizari, *supra de teste venerabili.*

Nota, neminem canonizandum, nisi prius diligenter per depositiones testium fide dignorum constet de illius gloriosa & optima vita & miraculis; nec unum sufficeret sine alio; non enim sufficit vita sine miraculis, intellige, ad finem canonizationis obtinendum; non enim ad finem beatitudinis, nam ad esse sanctitatis non requiruntur necessario miracula, ut notatur in *c. 1. de reliq.*, & *ven. san. & in c. unico c. 1. lib. vi.* sed non debet canonizari, quia ignoramus sine miraculis an fuerit dignus ira vel misericordia. *Ad hoc c. fi. & quomodo ibi no. depurgata.* Nec sufficiunt miracula sine vita gloriosa, quia sæpe fiunt ex scientia, & non ex dono Dei, ut in *gloss. 1.* Sæpe ex dono Dei sine merito vite, & tales punientur magis, quia sanctis uti sunt non sancte: Vide textum notabilem in *c. prophetavit 1. q. 1. & in c. dictum eadem causa: & q. & in c. solet de consec. dist. 1. ubi Augustinus infert, quod tanta potest esse miraculosa fides sine castitate, ut quis transferat montes de loco ad locum: Et hoc bene notandum est pro aliquibus vetulis, quæ sine merito vite videntur facere miracula & prædicere futura: Possunt enim habere Spiritum prophetiz ex dono Dei, sine merito vite; ut in dictis juribus; licet nonnulli faciant ex deceptione diaboli *ar. xxvi. q. v. episcopi: & q. 1111. ca. Sciendum, secundum Panor. in c. venerabili de testi.**

Item nota, quod ad canonizandum sanctum, & in sanctorum catalogo, de quo habetur *1. q. iii. qm. conscribendum*, hoc modo pervenitur; primo oportet inquiri de vita sua, ut ipsa prior testimonium ferat pro laboribus multis Christi nomine toleratis; pro moribus castis, & pro actibus strenuis *1. di. miramur*; oportet enim hoc presenti testificatione prædicari, & bonæ famæ præconiis non taceri *1. q. ii. Quatuor.* Et maxime quæri debet de simplicitate & humilitate ipsius canonizandi, quia superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam. Item debet inquiri, an in vita persecutionem passus fuerit *1. q. 1. Omnis qui, & c. ibi adunati*; & de causa persecutionis, utrum scilicet, quia volebat justitiam exercere, vel propter caritatem. *1. q. 1. vide quantum bonum.*

Item querendum est de miraculis, & in vita & post mortem ipsius factis, & quantum ad hoc quod sit miraculum quatuor requirantur.

Primum est quod a Deo & non ex arte contingat & procedat, nec a diabolo, nam miracula quandoque fiunt per malos *1. q. 1. reneamus & c. prophetavit*; necesse enim est martyres a Deo impetrasse quæ mandant *1. di. si quis prapostera.*

Secundum quod sit contra naturam, sicut de virga Moysi mutata in colubrum, & de asina loquente ad Balaam, *supra de Hæreticis, cum cu injuncto.*

Tertium est, quod non sit ex vi verborum, sed hominis merito id contingat; & hoc ideo, quia panis & vinum potestate & virtute verborum transubstantiantur in corpus & sanguinem. *supra de calo mis. cum Martha 5. q. 1. si vidi & de Concil. General. Tom. XXXII.*

consec. d. ii. quis corpus: & in cap. in quibusdam.

Quartum est, quod sit ad corroborationem fidei; herba enim ministerio hominis transit in vitrum, sed hoc nil ad corroborationem fidei; Et ideo ad canonizationem, nisi hæc quatuor concurrunt miracula non prodesse, secundum *5. Res qui hoc notant supra c. sic. & moderni supra de test. c. venerabili, secundum h. And. in c. unico lib. vi. & c. Hyst. in summa de reli. & ven. san. ubi etiam dicit præmissa esse intelligenda de confessoribus: de martyribus autem non fit tanta examinatio, sed secunda tantum de miraculis & causa propter quam passi sunt, de conse. d. iiii. catechumenum & c. B. p. vicem.*

Nota quod per canonizationem consequitur sanctus, quod ecclesia pro eo solemniter, & pro aliquibus solemniter dicit officium, ut hic.

Item inter alios sanctos in litanis nominatur & vocatur: Et si ecclesia in canonizatione erraret, quod non est credendum, licet accidere posset, *sentent. ex. a nobis 11.* nihilominus preces in honorem talis acceptæ & gratæ sunt, per fidem enim Christi omnia purgantur, *de vicia etc. & ex vestra . . .* Et esto quod veritas canonizationis deficiat, non deficit fides *de rap. debitum de præst. non Bap. c. ii. & c. dicimus enim, quod quilibet licet in secreto alicui defuncto, quem sanctum corditer preces porrigere, ut pro ipso ad Deum intercedat, licet solennes preces publice omittere, vel solenne officium publice dicere, aut aliquem colere publice pro sancto, etiam si in vita fecisset miracula, sine auctoritate Romani pontificis nequeat, secundum *luc. Hyst. & Panor. m. c. 1. de reli. & ven. sanct. & h. An. c. unico libro vi.**

Queritur an sit de necessitate miraculi quod fiat in instanti, pro quo vide per *Archidiaconum xxvi. quest. 5.* nec mirum, ubi pro decisione ipsius questionis plures elegantes rationes & auctoritates sacre scripture copiose allegat verbo, Verum non fantastice, ubi eum omnino vide, & etiam in *c. Tenemus 1. q. 1.* ubi notat ut aliquid proprie miraculum esse dicatur, quatuor requiruntur; ut sit contra naturam; & sit a Deo; & sit evidens; & sit ad corroborationem fidei nostræ: Si aliquid istorum defuerit non est miraculum, sed potius miraculosum vel mirum; nam si sit contra naturam, & non sit a Deo, & non sit apprens, non est miraculum, sicut quod fecerunt magi Pharaonis, quia fecerunt ranas & serpentes; Item si sit contra naturam, & sit a Deo, & non sit apprens, non est miraculum; sicut de pane, qui transubstantiatur in corpus Christi: Similiter si sit contra naturam, & a Deo, apprens, & non sit ad corroborationem fidei, non est miraculum, sicut si nascatur aliquis tripes: quidam tamen dicunt esse miraculum, quicquid excedit humanæ nature industriam, secundum Archidiaconum, ubi supra.

Et quomodo probetur miraculum; & qualiter testes debeant examinari super miraculis alicujus sancti, vide *h. An. m. c. 1. de confessis li. vi. licet doctores m. c. venerabili de testi. & Dominicum in dist. c. 1. prius allegatum, ubi querit an factum miraculosum possit probari directa probatione, ubi dicit post *lo. Monachi*; quod siue miraculum cadit in modo, siue in*

ANNO
CHRISTI
1494.

Canonizatio.

Omnia ista Mandata in editione Anglicana. addit.

ANNO
CHRISTI
1494.

facto, non potest probari directa probatione, A
nam probatio dicitur directa qua sit per prin-
cipia, sicut cautatum ostenditur per causam;
sed miraculum fit sub incerto, & non habet
principium in certo: ponit exemplum in mira-
culo facti: nam quod cæcus videat, vel quod
mortuus reviviscat, est supra facultates & vires
naturæ, per quas non datur regressus de priva-
tione in habitum; item ponit exemplum in mo-
do facti, veluti in febricitante, qui ad viam
naturæ per certas alterationes successive fieri po-
test, & esse sanus; sed si fiat in instanti ad
invocationem Dei, seu per Deum meritis ali-
cujus Sancti invocati; hoc est supra vires natu-
ræ, quæ quoad modum operatur successive per
alterationes diversas; non ergo probatur hoc
directe deficientibus principiis in subjecto in quo
fit, sed probatur indirecte, nam cum video
miraculum excedens vires naturæ in facto vel
in modo, & constat illud factum, & non ex
causa naturali, habeo consecutive & indirecte
illud miraculum causatum ex causa supernatura-
li, ut quod meum non esse scire debeo ad alium
pertinere. *De vi. unde querebatur, Natura hoc
videns mirum factum non esse suum nec ex suis
principiis dar. . . . tum, licet in se factum
habet ascribere causæ majori, & sic probatur
indirecte sed non directe, secundum lu. An. lo.
Mo. & Dominum c. 1. de confessis, supra allo-
gato. Præterea dicit Bal. m. l. Solam. c. de te-
sti., quod in transcendentibus naturam ut in
miraculis non credatur testi, nisi deponat cum
causa scientiæ, ut M. cap. venerabilis, extra
cap. tit. supra allegato: item miracula alicujus
sancti non probantur per testes singulares, quo-
rum unus deponit de uno, alter de alio mi-
raculo secundum Archidiaconum m. cap. nec
mirum superius allegatum, quem omnino ibi-
dem vide.*

Locus men-
datus per
alios.

Modus canonizationis.

AD canonizationem alicujus beati in catalo-
go sanctorum adscribendi, hoc ordine per-
veniri consuevit.

Primo, quod aliquis princeps, aut alii do-
mini vel honesti & authentici viri denuncient
Romano pontifici; & nedum semel, sed plu-
ries & instantissime supplicent pro canonizatione
facienda.

Deinde, quod Romanus pontifex causam ca-
nonizationis duobus vel tribus prælatis com-
mittat, qui de moribus & vita canonizandi,
ejusque miraculis, se diligenter informant, &
illi referant.

Postea, quod præsentata commissione præ-
latis, ipsi, illa recepta & admissa, cum edictis
& citationibus opportunis procedant.

Dehinc, processu recte formato, & su-
per præmissis totaliter expleto, illum in pu-
blicam & authenticam formam sigillatum,
& clausum, ad Romanum pontificem mit-
tant.

Relatione habita, Romanus pontifex in con-
sistorio cum suis reverendissimis fratribus san-
ctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, maturo con-
cilio & tractatu præcedentibus, decernit &
mandat juxta merita canonizandi in processu
patentia.

Quibus peractis, si canonizandus sit ali-
quis, in ecclesia, immo basilica principum
apostolorum de Urbe conlocitur apparatus infra-
scriptus.

ANNO
CHRISTI
1494.

Imprimis in basilica sancti Petri & me-
dio ecclesiæ fit unus parcus magnus ligneus
supra terram, ad staturam magni hominis
altus; longitudine xl. & altitudine xxx.
passuum, unicam dumtaxat portam habens
cum scala clausa, ne possit per ipsius latera
ascendi.

In dicto parco fit altare ligneum, longitudi-
nis duorum passuum, super quo papa debet io-
lemniter celebrare.

Fiunt & in eodem undique scamna pro
cardinalibus, episcopis, assistentibus, præ-
latis, abbatibus, protonotariis & oratori-
bus.

Habetur ibidem pannus de scarleto pro do-
mino papa, ut moris est, ante ipsum tene-
ndus, & duo tapeta in certis locis, quibus ip-
sum genuflectere oportet: Pro altari prædicto
haberi debet frontale broccatum cum fazio de
albo.

Dux sedes juxta consuetudinem pro pontifice
maximo.

Fit unum baldachinum pro papa album.
cum . . . chamis broccali de auro, latitudinis
unius, & altitudinis duarum cannarum, habens
pendalia de carmellino, in quibus sint depicta
arma ecclesiæ, arma papæ, imago canonizandi, &
arma illius cujus expensis fit canonizatio, &
civitatis in qua canonizandus natus est, vel cor-
pus ejus jacet, prout volunt sollicitatores cano-
nizationis.

Ab ingressu dictæ ecclesiæ usque ad finem
dicti parci, undique inter columnas imponun-
tur intorticia cerea, ponderis librarum qua-
tuor, vel circa, pro quolibet usque ad nume-
rum lxxx.

Pro veneranda elevatione corporis Chri-
sti haberi debent xii. intorticia similis pon-
deris.

Cerei duo albi pro papa, quando exit ca-
meram pro accendendo ad dictam ecclesiam pro-
cessionaliter cum cardinalibus & alijs præla-
tis paratis, ponderis librarum duodecim vel
circa.

Unicuique cardinalium dari debet cereus unus
D albus, ponderis librarum quatuor, pro proces-
sione.

Collibet prælato, oratori, ac magno nobili
in tali processione pontificem comitantibus, da-
tur cereus unus, librarum duarum, ex cera
communis.

Subdiaconis papæ, auditoribus sacri palatii,
clericis cameræ, acolytis, papæ cubiculariis,
secretariis, cantoribus, abbreviatoribus de ma-
jori parco, & scriptoribus si intersint, cereus
unus cere communis ponderis unius libræ pro
singulo.

Servientibus armorum, cursoribus, ma-
gistris de virga, ac reliquis minoribus offi-
cialibus, cereus similis mediæ libræ pro sin-
gulo.

Ceteris curialibus qui essent sub parco ce-
reus similis xv. unciarum, vel circa, pro sin-
gulo.

Si dominus qui facit fieri canonizationem ha-
beat vexillum: fieri debet, & ante offertorium
gestari.

Offertorium.

P Ræterius commissarius cardinalis offert duos
pannos magnos auripellæ crocei, & duos
auripellæ albi coloris coopertos; & super quo-
li-

ANNO
CHRISTI
1494

libet pannorum prædictorum, debet esse una A
mappula te[m] finissimæ longitudinis octo pal-
marum.

Secundus commissarius cardinalis offert qua-
tuor barilla vini, simili dumtaxat auripellæ
cooperta.

Tertius committarius cardinalis offert quatuor
magnum cereos, ponderis librarum decem cere-
communis, pro quolibet.

Oratorum, procuratorum, sive sollicita-
torum canonizationis, primus offert unum
canistrum depictum, in quo erunt aliqui col-
lumbi albi, quorum unus saltem evolare
possit.

Secundus eorundem offert alterum similem
canistrum plenum vivis aviculis; & tam pri-
mus, & secundus ex prædictis oratoribus,
procuratoribus vel sollicitatoribus, quam alii
ex eis quicumque fuerint, offerre debet ce-
reum unum librarum sex cere communis, pro
singulo

Ultra cereos prædictos debent esse septem ce-
rei ponderis librarum duarum, pro quoli-
bet, de cera alba, qui portantur super sep-
tem candelabra in processione pontificia, a
camera paramenti usque in ecclesiam sancti
Petri.

Item cerei duo similes pro credentia vasorum
sacrorum, accerei septem similes pro altari super
quo papa celebrat.

*Hæc sunt consueta apparatus, & cere-
moniarum præter ordinem celebra-
de missæ.*

Præcesserunt hæc omnia expensæ factæ in
commissione causæ & formationis proces-
sus: ac sequuntur infra scripta, omnis ex-
pensæ commissionis, causæ, & formationis
processus, cum de illis haberi non possit ve-
ritas aut certitudo. *Hæc quod ad rem non fa-
ciunt omiſſa.*

*Bulla super canonizatione beati Anselmi
archiepiscopi.*

16 fol. 210. a. Alexander episcopus servus servorum Dei
venerabilibus fratribus archiepiscopo Can-
tuariensi, & episcopo Dunelmensi salutem &
apostolicam benedictionem. Romanus ponti-
fex viros claros & electos, & qui in præ-
senti vita dum fuerunt, vitæ sanctimonia,
ac bonis & exemplaribus moribus plurimum
floruerunt, & eorum exigentibus clarissimis
meritis aliorum sanctorum numero aggregari
merentur, facta super his diligenti & matu-
ra inquisitione & veritate comperta, inter
sanctos prædictos debet collocare, & ut san-
ctos ab omnibus Christi fidelibus coli, vene-
rari, & adorari mandare: Idcirco cum a no-
bis similia petuntur, ut res debitis modo &
ordine procedant, cum per nosmetipsos non
possimus circa singula quæque intendere, præ-
latos & alios viros dignos doctrina, bonita-

te, integritate, & rerum experientia interdum
eligimus, qui super præmissis auctoritate no-
stra diligenter inquirent, & deinde nobis &
fratribus nostris quicquid repererint significen-
tur, ut omnibus postmodum examinatis pro-
videre possimus, prout in domino noverimus
salubriter expedire. Sane per literas carissimi
in Christo filii nostri Henrici Angliæ regis il-
lustris, ac etiam ex relatione suorum apud
nos oratorum, intelleximus bonæ memoriæ
Anselmum archiepiscopum Cantuariensem tan-
ta vitæ, dum in hoc seculo fuit, sanctimo-
nia floruisse, ut post ejus obitum in dies al-
tissimus ejus intercedentibus meritis, quam-
plurima miracula fuerit operatus, quod in re-
gno illo & aliis partibus & provinciis illi fi-
nitimis notissimum existit, ut ab omnibus
Christi fidelibus, partium & regni prædicto-
rum pro sancto habeatur; & propterea cum
præfatus rex, & dicti regni Angliæ regni-
colæ summo opere desiderarent, præfatum An-
selmum aliorum sanctorum catalogo aggregari,
nobis cum instantia supplicari fecerunt,
ut super meritis & miraculis ejusdem Anselmi
archiepiscopi informari vellemus ad effe-
ctum, ut miraculis meritis ejus exigentibus,
aliorum sanctorum numero aggregaretur. Nos
igitur deliberantes, prout tantæ rei magnitu-
do requirit, in hujusmodi negotio mature &
gravissime procedere; ac sperantes quod ea
quæ vobis in hac parte duxerimus committen-
da, diligenter, accurate & fidelissime exe-
quemini; vestigiis etiam felicitis recordationis
Innocentii papæ diu prædecessoris nostri, qui
similem fecit commissionem inherentes, hu-
jusmodi supplicationibus piis, honestis, &
devotis inclinati, fraternitati vestræ per apo-
stolica scripta mandamus, quatinus conjun-
ctim per vosmetipsos de vita & miraculis ejus-
dem Anselmi archiepiscopi, auctoritate nostra
diligenter inquiretis, & omnia quæ repereritis
de vita, meritis, & miraculis hujusmo-
di inscriptis, per notarios publicos redigi faci-
atis, & deinde processum per nos desuper
confectum, vestro sigillo signatum, per pro-
prium nuncium ad nos quantocius destinare cu-
retis, ut processu prædicto per nos diligenter
inspecto & examinato, una cum consilio fra-
trum nostrorum prædictorum desuper debite
providere possimus; super quibus omnibus &
singulis vobis harum serie plenam, liberam,
& omnimodam concedimus facultatem, non
obstantibus constitutionibus, & ordinibus apo-
stolicis, ceterisque contrariis quibuscunque.
Vos autem in hujusmodi negotio, prout tan-
tæ rei magnitudo requirit, atque accurate,
diligenter, & fideliter procedere curetis, ut
apud nos ad sedem prædictam non immerito
possitis commendari, & apud Deum con-
sequi merita felicitatis æternæ. Datis Romæ
apud sanctum Petrum anno incarnationis do-
minicæ millesimo quadringentesimo nonagesi-
mo quarto Nonas Octobris, pontificatus no-
stri anno tertio.

ANNO
CHRISTI
1494

a. j. m. & c.

ANNO CHRISTI 1503.

ANNO CHRISTI 1503.

V I T A P I I P A P A E I I I

PIUS III. antea Franciscus Piccolominus appellatus, Pii II. ex sorore nepos, factus est pontifex X. Kalendas Octobris, anno Christi redemptoris 1503. tempore Maximiliani imperatoris. Caesar dux Valentinus a morbo illo quem ex sumptione veneni contraxerat, liberatus, coacto duodecim millium armatorum agmine, conclave quo patres ad futuri pontificis comitia habenda congregati erant, obse-

Cumque paulo post ad deosculandos novi pontificis pedes redisset, Urini illum armis adorti sunt, postque magnam eodem utrimque commissam, Valentinus jussu pontificis vivus in arcem Aliam perducitur. Ex saevissimo ulcere, quod non sine suspitione superilliti veneni crus exederat, pontifex statis annum aegens quartum & sexagesimum interit xv. Kalendas Novembris, & sepultus est prope avunculum in Vaticano, cum sedisset dies tantum vigintifex.

V I T A J U L I I P A P A E I I

Julius quando pontifex factus.

JULIUS, antea Julianus de Ruvere nominatus, Sixti IV. ex fratre nepos, episcopus Carpentoracenensis, & cardinalis sancti Petri ad vincula, contra Alexandri pontificis consilium defuncto Pio III. subrogatus est tertio Kalendas Novembris, anno domini 1503. tempore Maximiliani imperatoris. Dixerat enim adhuc vivens Alexander, ab eo esse cavendum, ut olim Sylla a male praecincto puero Julio Caesare. Valentinum ducem, quem Pius custodire mancipaverat, ea conditione dimisit, ut Caesare & Fori Livii castra ecclesiae redderet. Dimissus pro suo merito in Hispania glorie trajectus occubuit. Neptem ex sorore Marco Antonio Columnae desponsavit. Cumque ad retinendum statum ecclesiasticum animum convertisset, Joannem Bentivolum Bononiae violentum invasorem fugavit, initoque cum principibus Christianis foedere contra Venetos, latam in se anathematis sententiam ob Arimini & Ravennae iniquam detentionem parum curantes, exercitum movit, eosque feliciter subegit. Ducem Ferrariae propter occupatas Salinas excommunicatam bello profligavit. Mutinam atque Mirandulam Gallico praesidio munivit expugnavit. Cumque ea de causa schismatici quidam cardinales conciliabulum Pisa-

Julius quo bello gestavit.

num indixissent, atque ad illud Julium pontificem velut perjurum citari procurassent, ejusdem Julii auctoritate congregata est Roma in Laterano universalis & oecumenica synodus, qua actis praedicti Pisani conciliabuli annullatis & reprobatis, rex Galliae & Florentini una cum schismaticis cardinalibus dira anathematis sententia percussa fuerunt. In hac rerum perturbatione contra Gallos ab Hispania & Angliae regibus auxilium & subsidium imploravit & obtinuit. Venetorum & Helvetiorum copias auxiliariis fretus, omnem Galliarum exercitum Italiae finibus ejecit. Maximilianum Sfortiam ducatum Mediolanensem restituit. Bononiam a Bentivolis occupatam recuperavit. Et ut plura uno verbo dicam, libertatis ecclesiasticae tam erat studiosus, ut frequenter diceret, indignum esse Levitas servire, quos ceteris imperare oporteret. Veri amantissimum fuisse fatebatur inimicus illius Alexander VI. cuius metu urbis aditu abstinere. Multis periculis, plurimisque laboribus fractus, obiit Romae 12. Kalendas Martii, anno Christi 1513. cum sedisset annos novem, menses tres, dies viginti & unum. Diversis vicibus viginti octo cardinales creavit.

Conciliabulum Pisanum.

Julius libertatis ecclesiasticae studiosissimus. Obiit Julii.

ANNO CHRISTI 1508.

ANNO CHRISTI 1508.

STATUTA ET ORDINATIONES

Reverendi in Christo patris domini Willielmi Vvarham archiepiscopi Cantuar. in curia audientia apud Lambeth editae & publicatae tertio die mensis Februarii anno domini MDVIII. & ejus translationis anno quinto, de consensu omnium advocatorum & procuratorum ejusdem curiae.

Ex vet. et lib. Cotton.

- 1. IMPRIMIS statuimus, quod nullus Dicit in advocatum vel procuratorem in curia Cantuariensi admissus.
- 2. Item statuimus, quod causas pauperum iudex

ANNO
CHRISTI
1508.

Judex certis advocatis & procuratoribus gratis suscipiendas assignet, & tam actorum scriba, quam ceteri de curia nostra audientie officium suum dictis pauperibus impendant caritatis intuitu, quas causas judex præ ceteris, & citius si poterit expedire teneatur, nihil pro examinatione processuum aut sententiarum literis executoris, seu probatione sententiarum a partibus hujusmodi exigendo; & si advocatus vel procurator hujusmodi per judicem eis assignatus, in eorum causis remissior aut negligentior, quam in ceteris suis causis fuerit, seu officium suum absque exactione mercedis eis non præstiterit ab hac curia nostra perpetuo expellatur.

3. Item statuimus, quod uno electo negotio live incepto ceteri sileant advocati & procuratores, nisi fuerint in eodem negotio salariati, in ipso negotio ad bancum accedant, quousque inchoatum expediatur negotium ea vice; ac etiam honeste & modeste se habeant, & proponenda proponant ceteris procuratoribus ab inceptione aliarum causarum tacentibus; registri etiam ordo in causarum expeditione omnino observetur, ita ut prius illarum causarum expediantur, quæ priores in ordine registri fuerint, nisi forte instans productio testium seu partium principalium, quæ sine dispendio differri non poterit, ejus ordinem ex æquitate quandoque postulet interverti: Et si quis advocatus vel procurator hujusmodi pro ceteri causarum expeditione inducti transgressor exiterit juxta arbitrium judicis punietur.

4. Item statuimus, quod nullus procurator in dicta audientia libellum, exceptionem, replicationem, seu quamcumque materiam justificatoriam, seu exclusoriam, vel directe contrariam, positiones vel articulos in curia prædicta porrigat, proponat, aut ministret in quacumque causa, nisi concilium alicujus advocati dictæ curiæ, officium advocandi in eadem communiter exercentis, ad videndum hujusmodi libellum, exceptionem, replicationem, materiam justificatoriam, exclusoriam, vel directe contrariam, positiones vel articulos prius habuerit, dummodo copiam advocatorum ejusdem curiæ habere possit; & si advocatus libellum, exceptionem, replicationem, materiam justificatoriam, exclusoriam, vel directe contrariam, aut positiones, vel articulos absque salario ante sibi tradito videre, aut concilium eisdem adhibere recusaverit, tunc liceat procuratori libellum, exceptionem, replicationem, materiam justificatoriam, exclusoriam, vel directe contrariam, positiones, & articulos in quacumque causa porrigere, proponere, & ministrare.

5. Item statuimus, quod nullus procurator post litis contestationem, in præsentia advocati ejusdem causæ aliquid petat per decretum, nisi prius per ipsum advocatum ejusdem causæ, tunc præsentem petatur; & si aliquis procuratorum hæc duo statuta pro communi litigantium utilitate inducta, seu eorum aliquod observare neglexerit, ab officio procurandi in hac curia nostra, absque spe restitutionis perpetuo expellatur.

6. Item statuimus, quod auditor causarum in curia nostra audientie, deinceps omnia & singula præcedentia statuta in primo die juri-

dicto cujuslibet termini, quo cum sedere contigerit pro tribunali, & antequam aliquem actum judiciale exercent, per ejus actorum scribam publice perlegi faciat; & tam dictus auditor, quam ejus actorum scriba qui pro tempore fuerit, qui hoc facere neglexerit, tenebitur solvere nobis & successoribus nostris xx. solidos sterlingorum, pro singulis terminis totiens quotiens hujusmodi negligentia contigerit præter & ultra penam arbitrariam, per nos & successores nostros imponendam cuilibet eorumdem id facere negligentem, ratione lux negligentis & contemptus.

7. Item statuimus, quod quando propter senectutem vel valitudinem testium, aut de consensu partium, vel alia justa causa fuerit pro examinatione testium ad loca extra curiam nostram mittendum, illud in prima vel secunda productione ante tertiam omnino fieri postuletur: Quod si usque ad tertiam productionem omiserit malitiose (quod eo ipso præsumetur si omissum fuerit) volens ulterius ad producendum eos admitti nullatenus audiatur, nisi fecerit fidem corporali præstito juramento, quod de novo ad ipsius pervenit notitiam testium hujusmodi testimonium in causa sua vel negotio utile esse vel necessarium, aut eos senes vel valitudinarios existisse, solennitate juris quæ in quarta productione requiritur, in suis casibus nihilominus observata: Nec tunc cum mittendum fuerit sit in voluntate partis contra quam conceditur missio, utrum actorum scriba ad id nostræ curiæ vel alios destinetur; eamque plerumque sumptus examinatum mittendo quantum seu valorem totius litis excedant, sed judicis arbitrio committatur, utrum actorum scribam vel alium transmittat; vel consideratione habita ad personas & causas alteri personæ illarum partium provincie receptionem & examinationem in debita jura forma committat.

8. Item statuimus & ordinamus, quod nullus advocatus in curia nostra audientie de cetero causam aliquam quam suus coadvocatus incepit in se scienter assumat, nisi coadvocatum suum infirmum aut absentem fore contigerit, aut suo coadvocato in eadem causa associatus fuerit vel assistat, & qui contrarium fecerit ab officio advocandi a curia nostra audientie expellatur.

9. Item statuimus, ut si quando justificationem seu exceptionem aliquam directe contrariam intentioni, vel replicationem directe contrariam exceptioni, aut duplicationem replicationi, seu deinceps in curia nostra audientie proponi contigerit, hoc statim fiat quoad justificationem, seu exceptionem directe contrariam intentioni, statim post litis contestationem aut saltem infra tertiam sessionem judicalem prædictæ litis contestationem immediate sequentem; & quoad replicationem, ut id statim fiat post exceptionem propositam admissam, aut saltem infra tertiam sessionem judicalem post hujusmodi exceptionem admissam immediate sequentem, & simili modo quoad duplicationem, aut proponatur statim aut saltem infra tertiam sessionem judicalem post replicationem propositam & admissam immediate sequentem, & sic deinceps, ut sic probationes concurrere valeant super iisdem.

ANNO
CHRISTI
1508.

ANNO
CHRISTI
1509.ANNO
CHRISTI
1509.Ex Martene
Theat. Acad.
L. 4 p. 399.

CONCILIUM AVENIONENSE

Anno M. D. IX. celebratum.

Ex MS. ecclesia Avenionensis.

Statuta synodalia provincialia in sancta synodo videlicet de anno Domini M. D. IX. & XVII. mensis Octobris publica cum conditionibus, restrictionibus, & moderationibus, nuper per reverendum in Christo patrem & dominum, dominum Antonium Flores Dei & apostolica sedis gratia Avenionensem archiepiscopum, presentibus dominis procuratoribus totius cleri ejusdem diocesis editis & factis, ac in eadem synodo ultimo tenita per ipsius reverendissimi domini archiepiscopi vicarium observari jussa, de verbo ad verbum sequuntur & sunt talia.

I.

Gratia revocata.

ET primo præfatus reverendissimus dominus archiepiscopus licentiæ olim de non residendo in ecclesiis & beneficiis ecclesiarum concessæ gratiam & alias quascumque nunc specialiter & expresse revocat, ordinando quod dictam revocationem in vestris ecclesiis publice nuntiatis.

II.

Beneficiorum pluralitas damnata.

Item, quod nullus presbyter in civitate seu diocesi Avenionensi duas capellanas perpetuas vel curam animarum unius parochiæ cum una capellania tenere præsumat sine ipsius reverendissimi domini archiepiscopi aut ejus vicarii licentiâ. Qui vero contrarium facere inventus fuerit, omnibus privabitur beneficiis, alteri postmodum licite conferendis.

III.

Residentia præcepta.

Item, quod universi & singuli priores, rectores, vicarii perpetui, aut alii in civitate & diocesi Avenionensi constituti, curam ipsarum habentes, & capellani in ecclesia cathedrali Avenionensi, & in aliis ecclesiis collegiatis capellanas perpetuas obtinentes, faciant de cetero in suis beneficiis residentiam continuam personalem, nec se absentare audeant ab eisdem, & absque sua voluntate, nisi forrasse interdum pro negotiis licitis & honestis: ita quod eorum absentia in anno per dies vel hebdomadas rite compu-

A taras unius mensis spatium non excedat: & hoc sub pœna excommunicationis super hoc statuta & decem librarum Turonensium curiæ archiepiscopali applicandarum, nisi a dicto reverendo archiepiscopo seu ejus vicario specialem obtinuerint licentiâ: & nihilominus ponantur & arrestentur omnes fructus, redditus, & proventus talium capellaniarum in civitate & diocesi consistentium: in quibus instituti non resident, nec eisdem deserviunt, ut tenentur: & hoc denunciatis populo vestro, ut nullus ipsorum de dictis fructibus eis respondeat, sub pœna excommunicationis prædicta.

IV.

Item, quod omnes capellanas fundatas in ecclesiis parochiis & ipsarum valorem ac nomina ipsas obtinentium, & quibus deserviunt, in scriptis dimittere debeatis penes secretarium domus episcopalis curiæ, infra unum mensem proxime futurum, sub pœna excommunicationis, & decem librarum Turonensium, fisco dictæ curiæ applicandarum.

V.

Item præcipitur atque districtè injungitur universis & singulis capellanis curatis civitatis & diocesis Avenionensis prædictis, ut per sex dies immediate sequentes, tam dominicos quam festivos, publice dum populus ad divina convenerit, legant & publicent in vulgari omnibus parochianis suis hoc præsens statutum, videlicet quod universi & singuli utriusque sexus parochiani eorundem, postquam ad annos discretionis pervenerint, deinceps quacumque excusatione cessante, nisi legitima, saltem omnibus diebus dominicis & præcipue festivis in missa majori conveniant personaliter ad suas parochiales ecclesias, verbum Dei, salutaria monita, ac omnia officia audituri, ecclesiastica sacramenta recepturi: ita quod ad minus de quolibet officio una persona in ecclesia remaneat, quæ audiat ex integro totam missam, & eos moneat efficaciter quod sub excommunicationis pœna istud

ANNO
CHRISTI
1509.

istud statutum debeant inviolabiliter ob-
servare : notificando eisdem quod si qui eor-
um poenarum mandati sive constitutionis
hujusmodi fuerint contemtores, contra
iplos, ut justum fuerit, procedetur.

VI.

Officium in
beneficiis faci-
endum.

Item, quod omnes clerici, sive quacumque persona ecclesiastica curam animarum, aut quodcumque beneficium seu officium ecclesiasticum in civitate & dioecesi predictis obtinentes, amodo in ecclesiis suis divinum officium faciendum, tam in missis quam aliis horis diurnis aut nocturnis, eundo per villam pro administrando ecclesiastica sacramenta, vel pro sepeliendo corpora defunctorum, ferant continue & deportent superpellicium cum longis manicis decens & honestum. Illa quae manicas non habeant, olim per aliquos ferri consueta, ab eis & eorum quolibet sub excommunicationis poena dimissa penitus & rejecta : quam sententiam excommunicationis contra facientes contrarium hujusmodi constitutionis fert sententialiter in his scriptis,

VII.

Item, ex praefati reverendi domini archiepiscopi parte, vos & quemlibet vestrum sub excommunicationis poena moneo, ut nullus recedat de civitate praesenti, nisi agnoscat quod bene satisfecerit ac solverit clavario curiae episcopalis Avenionensis praedicto, & illi de praesenti civitate infra tres dies proximos etiam respondendo pro aliis de extra civitate antequam recedant, solvant synodum, & cathedricum anni praesentis, etiam areraria temporis iam lapsi, aut alias cum ipso legitime convenerint sub poena decem solidorum Turonensium, per dictum clavarium nomine fisci exigendorum.

VIII.

Item, quod quilibet rector, seu vicarius, & alii quicumque, sive monachi, aut canonici regulares existant in civitate & dioecesi Avenionensi praedicta curam animarum exercentes, praesentem infra sex dies ab ipsa immediate sequentes computando sacerdotem suum curatum eidem domino episcopo, aut ejus vicario, sub poena excommunicationis & decem florenorum ut supra applicandorum, & aliter prout requiret negligentia cujuslibet delinquentis.

IX.

Item, de mandato praefati domini archiepiscopi moneo vos omnes & singulos, ut hospitalitatem debitam observetis.

X.

Item, quod fontes baptismales mundos & clausos teneatis.

XI.

Item, quod curatus etiam mundo, tute & honesto loco teneatur.

XII.

Item, quod altarium vestimenta, mapas & alia ecclesiastica ornamenta praeparata & honeste mundata teneantur.

XIII.

Item, quod personas excommunicatas evitetis : in vestris ecclesiis parochialibus singulis diebus dominicis & festivis excommunicatas publice nuntietis, ipsasque instantissime moneatis ad redeundum ecclesiae unitati, sub poena excommunicationis & aliter ipsius domini archiepiscopi arbitrio puniendas.

XIV.

Item, quod infra unum mensem proximum omnia nomina & cognomina excommunicatorum parochianorum vestrorum utriusque sexus, & per quantum tempus in hujusmodi excommunicationibus extiterint, procuratori fiscali vel secretario in scriptis manderis, sub poenis excommunicationis & quinque librarum Turonensium.

XV.

Item, quod quilibet vestrum qui curam habetis animarum in parochia sua statuta provincialia & synodalia habeat, & si non habeat, procuret habere : quae infra unum mensem proximum ostendere teneatur secretario, sub poenis excommunicationis & viginti quinque solidorum, ut supra applicandorum.

XVI.

ANNO
CMA ISTI
1509.

Hospitalitas.

Fons baptis-
malis.Altaria or-
namenta.Excommu-
nicati.

ANNO
CHRISTI
1509.

XVI.

De arandendis beneficiis, nisi de licentia RR. domini archiepiscopi sub excommunicationis pena.

Item, de mandato quo supra, inhibetur vobis omnibus tam presentibus quam futuris, quod qui in civitate & dioecesi Avenionensi predicta beneficia ecclesiastica obtinetis, ne aliquis vestrum de cetero proventus integros ecclesiarum suarum presumat arendare, nisi de speciali licentia a dicto reverendissimo domino archiepiscopo, seu eius vicario prius obtenta, & hoc sub poena excommunicationis predicta & commissionis medietatis proventuum illius beneficii arendati,

XVII.

Cuncti
curati.

Item, quod quilibet curatus annualis, singulis annis recipiat litteram curae sibi commissae in continenti post synodum celebratam: nec aliquis presbyter curam animarum in civitate & dioecesi Avenionensi exercere audeat, seu presumat quoquo modo, nisi fuerit dicto RR. domino Avenionensi archiepiscopo, seu eius in spiritualibus vicario debite presentatus, & ad hoc admissus, ac litteras suas regiminis curae ad quam presentatus fuerit & admissus habuerit speciales. Qui vero contrarium fecerit, poenam viginti solidorum incurrat.

XVIII.

Ne clericus vel quavis alia persona ludat in ludo taxillorum, alearum, cartarumque sub poena excommunicationis, cum aliis penis infra scriptis.

Item, cum in ludis taxillorum, alearum, & cartarum fiendis de levi committi possunt, prout saepissime committuntur, scandala, rancores, debata, perjurya, nec non blasphemationes inhonestae contra Deum, & omnes sanctos, ac alia diversa nefandissima crimina: de quibus nullae sunt punitiones: nos volentes in quantum possumus, prout ex nostro incumbit officio, talia evitari, procurare statuimus & ordinamus, quod si quis clericus, vel ecclesiastica persona, ad dictos ludos taxillorum, alearum, & cartarum, publice vel occulte, in quibus pecuniae causa imburfandi interveniat, ludere praesumpserit: si de die excommunicationis poenae: si vero de nocte, dictae excommunicationis nec non

A decem florenorum dictae monetae, curis praedictae applicandorum, pro qualibet vice decernimus subjacere.

XIX.

De non frequentandis tabernis & locis aliis inhonestis sub poena excommunicationis.

Item, quod de cetero nulla persona ecclesiastica, vel in sacris ordinibus constituta, audeat seu praesumat ad tabernas, & alia loca publica accedere, potare, comedere, stare, vel alias quomodolibet perseverare, nisi in casibus licitis & honestis, & directe a jure permittis: & hoc sub poena quinque florenorum dictae monetae, ut supra applicandorum, pro qualibet vice, per quemlibet contra facientem committenda.

XX.

Item, quod unusquisque curatus in sua parochia, per totum anni circulum in suis registris omnium decentium in sua parochia nomina, herodum & executorum testamentorum, si qui fuerint, nomenque notarii talia testamenta recipientis, fideliter describat: & annis singulis in synodo portare animarum procuratori seu secretario tradere, ut inde executio piorum legatorum fieri salubriter valeat pro animarum salute: & hoc sub poena excommunicationis & decem librarum, prout supra, applicandarum.

Defuncto-
rum nomina
in registris
scribenda.

XXI.

Item, insequendo jus commune moneatis omnes & singulos concubenarios subditos nostros, ut infra sex dierum spatium, a die praesentis publicationis, in antea computandarum, eorum concubinas dimittant, in eorum domibus easdem tenere non audeant: & hoc sub poena excommunicationis & viginti quinque marcarum argenti. Clericos etiam conjugatos similia attentantes eandem poenam excommunicationis & viginti quinque marcarum argenti se noverint incurfuros.

Concubinas
expellenda.

XXII.

Item, quod quilibet prior, rector, vicarius, sive curatus civitatis & dioecesis Avenionensis diligenter inquiret, si in parochia sibi commissae fuerit eorum aliquis parochianus concubiniarius vel sortilegus: & super hoc inquisitione diligenter facta, & exinde veritate comperta, confestim offi-

ANNO
CHRISTI
1509.

officiali curiae revelet, & hoc sub poena A
quinque librarum fisco dictae curiae appli-
candarum

XXIII.

Beneficio-
rum cura
commen-
datis.

Item, etiam simili tenore praecipitur &
mandatur universis & singulis prioribus,
vicariis, seu rectoribus parochialium eccle-
siarum civitatis & dioecesis praedictarum,
ceterisque quibuscumque beneficia quacun-
que in illis obtinentibus, communitaribus
& operariis ecclesiarum & beneficio-
rum hujusmodi, quatenus ipsi & eorum
singula circa manutationem beneficiorum
suorum, illorum reparationes, nec non
etiam custodiam, conservationem, & aug-
mentationem, librorum, jocalium, orna-
mentorum, & aliorum cultui divino ordi-
natorum taliter se habeant & exhibeant
juxta ecclesiarum & beneficiorum ejusmo-
di facultates, quae veniant commendandae,
exemploque suo devotio ad illa applican-
da augeatur.

XXIV.

Alieni pa-
rochiani ad
proprium
parochiam
remittendi.

Item, insequendo juris dispositionem,
quod priores & curati ecclesiarum paro-
chialium solerti diligentia perquirant, si
diebus dominicis aut festivitibus majori-
bus alieni parochiani in eorum ecclesiis
divina audire, spreta sua parochia, soliti
sunt, & si aliquos reperiri contingat; eos
caritative moneant, ut ad propriam paro-
chiam ad divina & ecclesiarum mandata au-
dienda accedant: id facere recusantes ab
eorum ecclesiis rejiciant, illudque domino
reverendissimo archiepiscopo, aut ejus vi-
cario denunciare non postponant. Contra-
rium facientes poenam excommunicationis
& decem librarum incurrant.

XXV.

Sacramenta
in propria
parochia re-
cipienda.

Item, quia si ubicumque sua jurisdictio
non servatur, ecclesiasticus ordo confun-
ditur. Hinc est quod in virtute sanctae
obedientiae, & sub poena excommunica-
tionis, de qua supra districtius mandatur,
ut quos extra suam parochiam in ecclesia
confiteri, aut dignissimum recipere eucha-
ristiae sacramentorum communiter vel divi-
sum, sine expressa licentia dioecesani ejus
vicarii, aut saltem suorum curatorum,
contingit; indilate ad suam propriam pa-
rochiam revertantur, supradicta sicut de-
cet reverentia suscepturi sacramenta: nisi
ad id agendum licentiam obtineant ab al-
tero praedictorum: alioquin ab ingressu
ecclesiae arceantur & ecclesiastica morien-
tes privabuntur sepultura.

XXVI.

Item, insequendo jus commune, quod
vos omnes qui curam animarum habetis,
si habueritis aliquem parochianum vestrum
excommunicatum, seu aliquibus excommu-
nicationis vinculis litteratorie ligatum, tam
auctoritate ordinaria quam alterius cujus-
cumque judicis praetori ecclesiastici, per
cujuscumque partis instantiam: si ipse ex-
communicatus ponat bona sua quaecumque
mobilia & immobilia ad manum curiae no-
strae, pro satisfactione debiti illius, ad cu-
jus instantiam exiterit excommunicatus,
& aliorum suorum creditorum, & ad sal-
vandam jus in eisdem habentium, illa cum
instrumento, notario & testibus, si copia
illius haberi possit; in autem, cum testi-
bus fide dignis, quos habere poteritis,
sub dicta manu cum inventario summis
rei recipiatis, & sub rita custodia ponatis,
& requisiti eo audito de confessione;
si tamen apparuerint signa contritionis &
penitentiae, ab eisdem excommunicatio-
num sententiis & aliis peccatis suis more
fidelium absolvarur, penitentiam saluta-
rem eidem injungendo, & alia sacramen-
ta ecclesiastica sibi ministrando: ac eo mor-
tuo ejus cadaver in terra sacra more fi-
delium sepeliri faciat. Demum infra de-
cem dies post ejusdem defuncti sepultu-
ram, dictum inventarium seu ejusdem co-
piam nobis, dictoque vicario seu secreta-
rio nostro, portetis, ut circa omnia per
vos agenda super praemissa procedere va-
leamus, prout juridice videbitur faciendum.

XXVII.

Item, quod curati, & rectores capel-
laniarum in ecclesia cathedrali, ac etiam
aliis fundatarum designationes ipsarum ca-
pellaniarum infra unius mensis spatium di-
cto domino vicario seu domus archiepiscopi-
copalis secretario habeant portare.

XXVIII.

Item, quod nulla matrimonia clande-
stina in facie sanctae matris Ecclesiae solem-
nizetis, nisi speciali licentia praefati reve-
rendissimi domini archiepiscopi, aut ejus
vicarii, seu alterius ad hoc potestatem ha-
bentis: nec etiam alia, nisi tribus ban-
nis editis, nisi prius missa celebrata, nisi
forsan cum eisdem dispensatum fuerit, sub
poena excommunicationis & decem libra-
rum Turonensium dictae curiae applican-
darum.

Matrimonia
clandestina
prohibita.

Ordi-

XXIX.

Ordinans insuper statuens præfatus reverendus dominus archiepiscopus, ac expresse prohibens, ne quis clericus, vel laicus, aut alia quævis persona, cujuscumque status & conditionis existant, quod hujusmodi matrimonia, scilicet clandestina contrahantur per se vel alium, directe vel indirecte, palam, publice vel occulte, auxilium, consilium, opem, & favorem dare seu præbere quoquo modo audeant vel præsumant. Quod si contrarium præsumserint, ipso facto laici prædicti excommunicationis sententiam: clerici vero eandem excommunicationis sententiam etiam eo ipso & decem librarum Turonensium argenti poenas incurrant, & quilibet eorum incurrat juris communis & alias poenas contra præmissam tam per constitutiones synodales quam per prædecessores nostros promulgatas, iure nostro in eodem robore semper salvo.

XXX.

Item, quod quæcumque persona, quæ pro matrimonio clandestino celebrando diocesim præsentem seu parochiam suam exiverit, & ibi matrimonium suum contraxerit sine licentia proprii sacerdotis, ipso facto, sententiam excommunicationis incurrat, & ut excommunicatus vitetur & publicetur, donec absolutionis beneficium meruerit a prælato suo, seu ejus in spiritualibus vicario obtinere, & satisfecerit parochiali ecclesie, in cujus injuriam præsumserit attentare.

XXXI.

Item, denuo statuit & ordinavit præfatus reverendus dominus archiepiscopus, quod nulli sæculares presbyteri, nisi dumtaxat per eundem reverendissimum dominum archiepiscopum, seu ejus vicarium, & de ejus licentia admissi infra limitem & diocesim Avenionensem, missas celebrare, minusque confessiones audire præsumant, nisi prius ab eodem reverendo domino, seu dicto suo vicario, aut alio per eum deputato visis, examinatis, ac licentia litteratorie obtenta: inhibentes & expresse injungentes omnibus curatis, & aliis personis ecclesiasticis, regimen & administrationem ecclesiarum ejusmodi habentes & exercentes, ne dictos presbyteros, cujuscumque status, ordinis, vel conditionis existentes, ad missas hujusmodi celebrandas & confessiones audiendas sine licentiamittere, minusque necessaria administrare præsumant:

A & sub excommunicationis poena, & quinque Turonensium solidorum pro qualibet vice irremissibiliter exigendorum prius.

XXXII.

De vestibus canonicorum, beneficiorum, ecclesiarum parochialium rectorum, presbyterorum, clericorum tam metropolitana quam aliarum ecclesiarum collegiarum & non collegiarum.

Item, quoniam honestas & modestia clericorum & ecclesiasticarum personarum, quæ in sacerdotio sunt assumptæ, non solum interior virtutibus, sed etiam juxta sacrorum canonum dispositionem, exterior ornata esse debeat, ut eorum laici exemplo bene edificentur, & ne eis scandali & murmurandi occasio præbeat, vestigia nostrorum prædecessorum, seu mentem statutorum synodaliū nuperrime & anno effluxo super vestibus honeste portandis editorum, consequentes, statuimus & ordinamus quod canonici beneficiati tam metropolitana quam collegiarum, nec non ecclesiarum parochialium civitatis & diocesis prædictarum, rectoresque presbyteri etiam beneficia non habentes, infra quindecim dies a die publicationis hujus statuti numerandos, a gestu difformium vestium, quibus in eodem statuto fit mentio, precise penitusque & omnino desistant, & a cetero vestes a parte posteriori altiores, quod colla eorum non ita pateant, & ita a parte anteriori cum crochetis clausas non nimis longitudo nec brevitatis notandas, cum manicis longis ac capucis decentibus & honestis a cetero desistant. Capucis & non pileis nec cornetis utantur, quoties & quando se populo exhibebunt: inhibentes etiam, & expresse injungentes eisdem canonicis beneficiatis, presbyteris, rectoribus, & aliis prædictis, ne etiam sotulares a parte superiori apertos cum corregia, quin immo clausos, apertos quoquo modo differre præsumant: & hoc sub poena excommunicationis, ad cujus declarationem procedemus, & procedere faciemus per vicarium nostrum, seu officialem curie archiepiscopalis præsentis instrumenti procuratorem ipsius curie, & quando in supra dictis vel eorum aliquo contraventum fuerit, justitia & ordine in similibus requisiti fuerint; nec non etiam aliis poenis in prædictis statutis, & quolibet ipsorum contentis, hic pro sufficienter expresse habitis, & aliis etiam arbitrio dicti domini archiepiscopi imponendis.

ANNO
CHRISTI
1509.

XXXIII

*De rectoribus capellanarum perpetuarum tam
in cathedrali quam in aliis ecclesiis.*

Item, ne rerum gestarum veritas valeat deperire, statuimus & ordinamus, quod universi & singuli capellani sive rectores perpetuas capellanias in cathedrali & quibusvis aliis ecclesiis civitatis & diocesis Avenionensis obtinentes, fundationes, institutiones, titulos, erectiones, designationes, & augmentationes capellaniarum ipsarum, documentorum, munimentorum, jocalium, & aliorum jurium inventaria per eos & eorum alterum in adeptione possessionis eorumdem consecuta, nec non & annuos veros valores penes officarios episcopales, infra unius mensis spatium ab inde computandi portare & exhibere procurent, sub pœna excommunicationis & decem marcharum argenti, fisco curiæ episcopalis applicanda.

XXXIV.

Item, volumus & statuimus, quod alia statuta & constitutiones tam synodales quam provinciales & synodalia huc usque edita & condita, editaque & conditas, & in aliis præcedentibus ordinationibus & statutis descriptis & descripta, locum habeant, per quoscumque observentur, illisque salvis, illaque in suo robore & vigore remanentes, ac si in præsentis synodo publicata & denunciata forent & sub pœnis & censuris in eisdem & quolibet ipsorum contentis.

XXXV.

Item, vocatis ibidem publice interesse debentibus, lectisque præcedentibus statutis synodalibus, comparuit dominus Michael de S. Sixto procurator fiscalis, qui de vocatione & publicatione ejusmodi petit sibi fieri publicum instrumentum, & nihilominus vocatos & non comparuites obtinuit contumaces reputari. Consequenter rite signatos pœnas supra dictas incurritur declarari ac litteras opportunas sibi decerni. Quæ acta fuerint, ubi supra in prædicta ecclesia, clero convocato, & ipsis præsentibus, nec non egregiis dominis Gabriele Sogasso doctore, Petro domino electo Castellinatæ, & pluribus aliis.

Et quia præfatus RR. dominus archiepiscopus per antea & litteratorie præcepit omnibus & singulis personis ecclesiasticis, ut de eorum titulis, præconationi-

bus, unionibus, & per infra certum terminum tunc expressum coram præfato RR. domino fidem facere teneantur. Ideo ad requisitionem procuratoris cleri, comparente pro eo domino Raimundo presbytero, domino Ludovico Sextoris, præcentore dictæ ecclesiæ, causam ejusmodi seu terminum earundem litterarum in terminis in quibus est, hinc ad festum Pentecostes de gratia prorogavit & prorogat, ut infra eundem terminum causa hujusmodi terminari valeat & inter eosdem disputari. Actum & testibus quibus supra.

Consequenter illico præfatus reverendus dominus, quia licet alias fuerit disputatum & expositum crebro super dono caritativo solvendo, & pro eo tractando de quotaque taxando & moderando, & deputati essent nonnulli ex ipsis, & inter alios domini decanus Villanovæ & Johannes de Acuto, & post nihil actum fuerit, quin immo in longum & in dilationibus protelatum: ideo ibidem publice eidem clero sic congregato & omnibus existentibus injunxit, & præcepit, ac expresse inhibuit, ne ab hac civitate discedere habeant, donec & quousque de aliis locorum ipsorum decani & de Acuto inter sint, & quia ipse decanus vacare non potest, ipse vero de Acuto absens, provideant, nec non de quota & portione ac de tempore & de summa solvenda conveniant & concordaverint.

Et successive eadem die post prandium congregato ipso clero in loco capitulari dictæ ecclesiæ pro persistendo in prima deputatione facta contra illius præjudicium attentata excusatione dicti decani, nec non absentia domini Johannis de Acuto, sub simili facultate loco ipsorum deputarunt, videlicet loco dicti Johannis de Acuto dominum Petrum Belloti canonicum dictæ ecclesiæ, & loco dicti domini decani dominum Vincentium Bataneci sacristam S. Desiderii ibidem præsentem, & intelligentes, ac onus acceptantes in forma. Actum ubi supra, videlicet capitulariter præsentibus, ibidem domino Valentino Merqueroli presbytero Vivaniensis diocesis & Hilario Albi secundario Podii alti testibus.

Quibus sic peractis, non divertendo ad alios actus, supradicti domini, videlicet præcentor dictæ ecclesiæ, dominus Paulus, Villermus Pauli Decanus S. Agricoli, Hieronimus Divi præcentor S. Petri, Stephanus Charelli præcentor S. Agricoli, sacrista S. Desiderii, & Bellot vicarius S. Andree præsentiam dicti reverendissimi domini archiepiscopi adiverunt, cui prædictam intimationem notificaverunt, & nihilominus ter-

ANNO
CHRISTI
1509.

ANNO
CHRISTI
1509.

terminum octo dierum præcipuum & peremptorium ad conveniendum ad invicem de quota & portione qualis & quantæ & de tempore obtinuerunt.

Et nihilominus super pileis & cornetis portandis saltem tempore hiemali, videlicet a festo omnium sanctorum usque ad festum Resurrectionis Domini, extra tamen ecclesias & divinum officium, & non accedendo processionaliter per civitatem & ultra temporibus pluvialibus, de gratia & ob sanitatem personarum licentiam obtinuerunt, non obstantibus in dictis statutis synodalibus contentis, & citra illarum præjudicium & enervationem.

Demum vero anno a Nativitate Domini M. CCCC. XCVI. & die XXI. mensis Januarii, eum post publicationem hujusmodi peremptoriam statutorum synodalium, sicut præmittitur, in sancta synodo publice factam, inter præfatum reverendissimum DD. archiepiscopum & clerum suæ ecclesiæ seu archiepiscopatus & per eum commissos & procuratores pluribus & diversis vicibus de & super modificatione, declaratione & reformatione eorundem statutorum habitis requisitionibus & colloquutionibus, & super eisdem porrectis eidem reverendissimo domino pro parte illius cleri seu illius procuratoris & oeconomi supplicationibus, omnibusque mature per eundem RR. dominum archiepiscopum visis & agitis, præsentibus, audientibus, & intelligentibus egregiis & RR. patribus dominis Ludovico Sextoris sedis apostolicæ protonotarii, Stephano Chamelli & Hieronymo Divi S. Agricoli & S. Petri Avenionensium ecclesiarum præcentoribus, Vincentio Barènet canonico dictæ ecclesiæ Avenionensis pro parte ipsius cleri deputatis, & egregio viro domino Johanne Maritz legum doctore, ipsius cleri oeconomo & procuratore, nec non reverendo in Christo patre egregiisque viris dominis Petro Flores Dei & apostolicæ sedis gratia priore Castellinarum, ipsius reverendissimi domini archiepiscopi nepote & vicario generali, Antonio de Castro decretorum doctore officiali Avenionensi, & Michaele de S. Sixto legum doctore, procuratore fiscali ejusdem curiæ ex parte ipsius RR. domini archiepiscopi existente, præfatus RR. dominus archiepiscopus statuta & constitutiones hujusmodi modificavit, declaravit, reformavit, ac in hunc qui sequitur modum reduxit, prout & quemadmodum in quadam papiri cedula manus ipsius RR. DD. archiepiscopi in majori parte scripta ibidem publice altaque & intelligibili voce per me notarium subsignatum & ipsius RR. DD. archiepiscopi secreta-

rium lecta & ad intelligendum data continetur, & cujus tenor de verbo ad verbum sequitur & est talis.

Ad officium veri pastoris spectat, ut supplicum subditorum preces cum Deo & recta conscientia possit exaudire: propterea RR. in Christo pater & dominus dominus Antonius Flores Dei & apostolicæ sedis gratia archiepiscopus Avenionensis, visis pro parte sui cleri, petitis & oblatibus sibi a RR. patre domino priore Prædicatorum Avenionensium, pro dicto clero apud dictum RR. dominum intercedente instantissime, qui variis vicibus petendo, nonnullas ex synodalibus constitutionibus modificat, declarat, reformat atque in hunc qui sequitur modum reducit.

Et primo in quantum comparentes in synodo pro absentibus respective arctabantur ad docendum statim de impedimento dictorum absentium, placet RR. DD. archiepiscopo quod ad docendum de hujusmodi legitimo impedimento, si statim commode docere non possunt, habeant octo dies continuos ab eadem celebratæ synodi die computandos. Quod ad comprehensa in secundo statuto extendi voluit & mandavit, & quod remaneat illæsa poena antiqui statuti quinquaginta solidorum monetæ currentis.

Item, secundum statutum quod incipit, *Item quod nullus presbyter*, idem RR. DD. archiepiscopus reducit ad juris communis dispositionem, quam observari voluit & mandavit.

Quoad vero tertium statutum contra non residentes, dictus RR. DD. reducit illud ad jus commune, & laudabilem consuetudinem, si qua sit.

Item, declarando quartum statutum in quo continetur quod rectores capellaniarum, designationem illarum portent secretario; ordinavit ipse RR. DD. archiepiscopus, quod a cetero in provisionibus vel collationibus de quibuscumque capellanis & beneficiis ipsius archiepiscopatus quibusvis personis fiendis adstringantur hi, quibus de eisdem providebitur, exhibere valorem & onera capellaniarum & beneficiorum hujusmodi, promittentque infra sex menses de juribus & redditibus ipsarum capellaniarum & beneficiorum inventarium, & designationem facere: & post dictos sex menses dictum inventarium secretario ipsius RR. DD. archiepiscopi pro tempore existentis in archivis palatii archiepiscopalis reponendum tradere & expedire teneantur: & ad hoc faciendum jure jurando promittat, & se adstringat provifus, & his mediantibus sit dicto statuto satisfactum.

Item,

ANNO
CHRISTI
1509.Statutorum
modificatio.

ANNO
CHRISTE
1509.

Item, quoad sextum loquens quod de-
ferat superpellicium, intelligatur & de cap-
pa juxta laudabilem consuetudinem eccle-
siae reducendo ad sententiam excommuni-
cationis extra statutum de solvendo cathed-
raticum. Quando venerint ad synodum
solvant his ad quos spectat.

Quoad octavum vero de representandis
curatis placuit dicto RR. DD. quod suffi-
ciat, quod presententur semel in anno,
& semel etiam dumtaxat in anno expe-
diant litteras sui regiminis.

Quantum ad decimum quintum quod
debeat quisque tenere statuta synodalia,
placuit dicto RR. domino quod salarium
secretarii taxetur per bajulos tabellio-
num.

Item, declarando mentem statuti deci-
mi sexti dictus RR. dominus vult & per-
mittit, quod libere liceat arendare seu lo-
care fructus beneficiorum illis, qui con-
ditionem ecclesiae possunt facere melio-
rem: ita tamen quod dicta arendatio seu
locatio in feudum vel alienationem non
transeat, & spiritualitas directe & indi-
recte in aliquo non laedatur, constitutio-
nibus super hoc apostolicis editis nihilomi-
nus in suo robore permanentibus, & si
quis in totum vel in partem in aliquo
supra dictorum casuum incideret, inci-
dat in poenam antiqui statuti, quam sal-

vam dictus dominus remanere voluit &
mandavit.

Quod vero ad vigesimum quintum sta-
tutum de audiendis divinis in parochia,
non intendit dictus reverendissimus domi-
nus praedicare privilegia legitimis. Cir-
ca illud statutum trigessimum secundum,
quo cavetur, quod quis debeat exhibere
fundationes, titulos, designationes be-
nificiorum, reducit illud dictus RR. do-
minus ad illud statutum partim quo ca-
vetur quod omnes capellaniae fundatas.

Quantum vero ad illud edictum gene-
rale de ostendendis titulis beneficiorum,
de dispensationibus ad incompatibilia, di-
ctus RR. dominus voluit & mandavit,
quod intelligatur dumtaxat de habentibus
incompatibilia in sua dioecesi; salva ni-
hilominus remanente dispositione juris com-
munis, & quod nihilominus remaneat illa
prorogatio iam facta de eodem edicto us-
que ad festum Pentecostes proxime futu-
rum.

Supradictae vero moderationes & refor-
mationes publicabuntur & authenticabun-
tur in plena congregatione cleri, ubi de
charitativo subsidio concludetur, & ibi
incorporabuntur cum antiquis. Aliter ni-
hil intelligatur esse concessum, & hoc
quia etiam mandatum non videbatur esse
sufficiens.

JULII PAPAE II. EPISTOLA

De rosa aurea benedicta regi Henrico octavo per Julium II. summum
pontificem missa.

Ex cod. MS. Venerabili fratri Guillelmo archiepiscopo Cantuariensi, D
eodem f. 16. Julius papa II. venerabilis frater salutem &
apostolicam benedictionem.

Carissimum in Christo filium nostrum Hen-
ricum Angliae regem illustrem quem pecu-
liari caritate complectimur, aliquo insigni apo-
stolico munere in hoc regni sui primordio de-
corandum putantes mittimus nunc ad eum ro-
sam auream sancto chrismate delibutam & odo-

rifero musco aspersam, nostrisque manibus de
more Romanorum pontificum benedictam,
quam ei a tua fraternitate inter missarum so-
lemnia per te celebranda cum ceremoniis in
notula allegata contentis, dari volumus cum
nostra & apostolica benedictione. Datum Ro-
mae apud sanctum Petrum sub annulo pis-
catoris die quinta Aprilis millesimo quingen-
tesimo decimo, pontificatus nostri anno se-
ptimo.

off. 10.
tula. 11.

ANNO
CHRISTI
1510.ANNO
CHRISTI
1510.

CONCILIABULUM TURONENSE,

Contra Julium Pontificem in Gallia celebratum anno
domini M D X.Causa h. m. s.
Conciliabuli.

a Conciliabulum . . . De rebus in hac synodo
gestis Genebrardus libro 4. chronologicæ refert.
Concilium Gallicanum Turonense omnium episcopo-
rum Gallia & plurimorum doctorum tam theologia
quam juris canonici, pro rege Francia contra pon-
tificem Romanum. In quo decretum est, ut mis-
serentur ad pontificem legati, qui cum eo de pa-
ce agerent; vel, si ipsos nollet audire, cum pro-
vocarent ad convocandum generale concilium. Hæc
ex chronicis Franc. Eiusdem conciliabuli mentio
habetur in mandato Maximiliani imperatoris,
quod recitatur infra in actis Lateranensis con-
ciliæ sessione 3.

ADDITIO LUDOVICI BALLII B
Ad Concilium Turonense,

*Cui præfuit Franciscus de Rohan archiepiscopus Lug-
dunensis tempore Julii II. & Ludovici XII. cele-
bratum pro resolutione quorundam casuum con-
suetudinæ, anno 1510.*

scu potius
ejus ac Mat-
thæi conti-
nator ano-
nymus.

Conciliabulum vocant Severinus Binius &
& Coriolanus, Matthæus vero Palmec-
rius in chronico, Genebrardus & alii concilium,
quia scilicet non invenitur reprobatum
fuisse, quamvis Maximilianus imperator in pro-
curatorio dato episcopo Gurcensi, quo suo no-
mine Lateranensis concilio sub Julio secundo
adesset, auctoritatem illi dedisset expresse ad
annullandum & irritandum quæ per ecclesiam
Gallicanam in urbe Turonensi consultæ, deli-
beratæ, actæ fuissent, ut patet ex sess. 3. ejus-
dem concilii.

Porro concilium hoc habitum est jussu regis
Ludovici XII. dicti patris patriæ, occasione
bello Italico inter Julium & Alphonsum
Ferrariæ ducem, a quo ducatum amovere vo-
lebat, licet protegeretur a rege Ludovico ejus-
que exercitu propter affinitatem. Cum enim
Julius diris devovisset prædictum ducem, om-
nesque ei adherentes & faventes, & speciali-
ter omnes militantes in exercitu Gallico, ut
suis rex prospiceret contra pontificem male er-
ga se affectum, tum ut suos milites confirmaret,
tum etiam ne e Gallia Romam pecuniæ tran-
sportarentur, quibus ipsa Gallia impugnetur,
hunc conventum ecclesiæ Gallicanæ & doctissi-
morum quorumcumque virorum fieri mandavit,
in quo proposuit patribus octo quæstiones ma-
gni momenti per eos discutendas & dissolven-
das. Sunt autem hæc sequentes quæ ad tempo-
ris negotia difficillima spectabant.

An liceat Papæ bellum inferre Principibus tem-
poralibus, in terris quæ non sunt de patrimo-
nio Ecclesiæ, &c.

*Conclusum fuit unanimiter per concilium, Pa-
pam nec posse, nec debere. Quod forsitan in-
telligendum de papa in propria persona, ut fa-
ciebat Julius, dicens se uti gladio divini Pauli
cum prædecessores satis usi fuissent clavibus divi
Petri.*

An liceat principi defendenti se, suasque,

A non solum propulsare armis ejusmodi injuri-
am, sed etiam invadere terras ecclesiæ posses-
sas a papa notorio hoste suo: non tamen ea
intentione ut illas retineat, sed tantum ut
impediat, ne per eas papa ille fortior & po-
tentior sit ad offendendum dictum principem &
suos.

*Conclusum est per concilium principem hoc passu
sub conditionibus & qualitatibus in articulo pro-
positis.*

An ob tale odium notorium & aggressionem
injuriam, liceat tali principi se subtrahere ab
obedientia hujusmodi pontificis, attento et-
iam quod pontifex concitavit alios quosdam
principes & communitates, imo & tentavit co-
gere ad invadendas terras & dominia ejusdem
principis, qui potius benevolentia sedis apo-
stolicæ dignus fuit.

*Conclusum per concilium, principem ab ob-
dientia papa se subducere ac subtrahere: non
tamen in totum & indistincte, sed pro incito-
ne tantum ac defensione jurium suorum tempora-
lium.*

Tali subtractione, licet facta, quid agen-
dum sit tum principi ipsi ac subditis ejus, tum
etiam prælatis & ecclesiasticis personis regni sui
in rebus de quibus ad sedem apostolicam antea
requiri solebat.

C *Conclusum est per concilium servandum esse jus
commune antiquum, pragmaticam sanctionem ro-
gati ex decretis sacro-sancti concilii Basiliensis de-
sumptam.*

An liceat hujusmodi principi Christiano ar-
mis tueri ac defendere alium principem sibi con-
federatum, & cujus protectionem legitime sus-
cepit, &c.

Conclusum fuit per concilium, licere.

Si quod jus pontifex ad se pertinere contem-
dat ut patrimonii sanctæ ecclesiæ Romanæ par-
tem; contra princeps Imperii, juris sui esse di-
cat, & de ea controversia paratus sit & offerat
stare arbitrio, vel judicio bonorum virorum
per compromissum prout de jure: an eo casu
liceat pontifici absque alia causa cognatione,
bellum inferre dicto principi: & si fuerit,
an liceat principi armis resistere, & aliis et-
iam principibus in hujusmodi dissidio ei adese,
cumque defendere: maxime illis qui eâ
cognitione vel affinitate conjuncti sunt, cum
etiam per centum annos proximos ecclesia Ro-
mana ejus juris controversi possessione non
fuerit.

*Conclusum est per concilium, licere principi hoc
casu resistere de facto, & aliis ei adesse in jure
suo tuendo.*

E Quid si papa nolit acceptare quod princeps
juridice & honeste offert, sed contra non ob-
servato juris ordine, contra talem principem
pronuntiat sententiam aliquam, an ei obtem-
perandum sit, maxime cum non est integrum ac-
tutum tali principi ad sedem Romanam ire, vel
mittere, & jus suum via juris civilis, & ra-
tionibus defendere.

Con-

ANNO
CHRISTI
1510.

Cobelsum per concilium, non teneri talem primam sententiam nullam esse, nec de jure, vel alio quocumque modo ligare.

Si pontifex injuste, ordine juris non servato, procedens de facto, & manu armata, pronunciet ac publicet aliquas censuras contra principes sibi resistentes eorumque subditos & confederatos, an ei parendum sit, & quod remedium adhibendum.

Conclusum est unanimiter per concilium, talem sententiam nullam esse, nec de jure, vel alio quocumque modo ligare.

Visum est tamen concilio, ante omnia, mittendos ab ecclesia Gallicana legatos ad dominum papam Julium, qui fraterna caritate, & secundum evangelicam correctionem, eum admovent, ut a ceptis desistere velit, pacemque & concordiam principum amplecti. Quod si nolit legatos in hoc audire, interpelletur de convocando concilio libero, juxta sacrosancti Basileensis decreta, & hoc facto responsoque ejus accepto providebitur, prout jus erit.

His ita deliberatis ac conclusis, visum est iuluper patribus congregatis mittendos ecclesie Gallicane nomine legatos ad Julium pontificem, qui eum humiliter moneant a ceptis desistere pacemque & concordiam principum amplecti: si vero recuset, de convocando concilio libero, ex decreto synodi Basileensis compellant: hisque peractis, ac responso ejus accepto, quod juri consentaneum foret se facturos.

Addit Duchesnius in vita Julii secundi, tunc concessum fuisse regi subsidium ingentis summa pecuniarum super bonis ecclesiasticis percipiendarum ad impensas belli Italici sustinendas.

Controversa, siue conclusa, eodem auctore.

EX his definitionibus concilii intelligi potest quam schisma perniciosum sit, ex quo filii sese contra patrem armandi materiam arripiunt, & quam periculosum etiam sit absque maturo concilio causisque penitus necessariis magnos principes ad iracundiam provocare, & veluti in desperationem redigere. Ex hoc enim totius principatus aut regni periclitatur religio, & salus infinitarum animarum, propter quarum salutem etiam si unica esset, omnes ecclesie pontifices propriis vitæ cedere deberent, nedum aliquibus bonis temporalibus. Ergo (ajebat Vincentius Rigaldus discutens articulos hujus concilii in opere jam præcitato in capitulo, *an sit permissum regibus christianis inferre bellum pontifici Romano*) non possum cogitare qua pena veniunt puniendi illi, qui tollunt amicitiam inter papam & regem. Nam æque esse videtur & peccant ac si quis Solem tolleret de mundo. Qui quidem auctor multa dicit de jure belli tam ex parte summi pontificis quam ex parte regum, quæ quidem non satis accurata, ac rationibus firmata existimo. Aliqua tamen hic exhibeo hinc & inde, ex illo deprompta, quamvis in ipso auctore parum coherant. Videmus, inquit, summum pontificem Julium bellum terribile inferre regi Francie Christianissimo ecclesie filio. Queritur pater de filio malo: sed conqueritur filius de duro patre filius servat fidem patri, sed non econtra. Aaron & Moyse summi sacerdotes ad bella nullomodo accedebant, sed orabant, arma

Bellum papæ.

Concil. Gener. Tom. XXXII.

ANNO
CHRISTI
1510.

enim presbyterorum & munimenta clericorum sunt lacrymæ & orationes. Ecclesia gladium non habet nisi spirituale, qui non occidit sed vivificat. Notorium existit per universum orbem, quod ipse rex non intendit nec cogitavit terras ecclesie unquam occupare nec retinere sicut certus ipse papa. Sed ne certior fieret, opposuit nubem ne transiret oratio: quare offensa videtur esse facta maxima ipsi regi Francie, &c. Et si milites regis seu duces belli sunt in terris ecclesie, illud non sit jure retinendi sed conservandi, una cum terra regis per eundem acquiritis juxta formam confederationis inter eos factam. Opponitur caput *igitur* 23. quæst. 8. ubi videtur dicere & tenere quod episcopi possunt bello interesse. Quare pro solutione est dicendum, quod illud caput *igitur* loquitur de bello contra infideles, puta Saracenos, jure enim infideles persequimur non Christianos. Quin imo melius est ut ecclesia sua auferre sinat, quam amplius in perniciem ecclesie exardescant. Et posito, dicit apostolus quod omnia licent, non omnia expediunt, text. in cap. *aliud* 11. quæst. 1. & ipsum papam qui arbitros accipere refugit, apparet evidentissime de justitia & jure se distulisse per text. in cap. *Christiani* 11. quæst. 1. Item Deus ecclesiasticos in suos elegit. Hi namque sunt reges se & alios regentes in virtutibus, & a Deo regnum habent, prout designat corona in capite eorum posita, & hanc coronam habent ab institutione Romanæ ecclesie in signum regni Christi. Ratio vero capitulis est signum depositionis omnium temporalium, &c. Item nulli licet occidere nisi habeat potestatem gladii, sed gladius ecclesie non occidit sed vivificat. Item numquid Hieremias gladium aureum Judæ Macabeo dedit, qui verus habetur propheta, cognoscit gladium sibi nec ecclesie pertinere. Imo scribitur ad Thesal. 5. propter opus principum pacem habere cum illis. Item ad Rom. 12. *Non vos defendentes carissimi* &c. Imo potius vir ecclesiasticus debet permittere se percuti quam occidat, text. & glossa in cap. unum solum est 23. quæst. 5. & ratio est boni pastoris habere manna dulcedinis non bellum, & habere in pectore scientiam sacre scripture loco lorice & galeæ, nec permittitur viris ecclesiasticis qui sub specie ovium subintrarunt ut seviria lupi quosdam audeant lacerare. Pro omni conclusione posito quod ecclesia gladium haberet, exercitium illius est ecclesie prohibitum ex verbis Jesu Petro dicentis: *Mitte gladium tuum in vaginam.* Igitur papa Julius non potest ullo modo bellum inferre. Et si scriptum reperiretur, quod viris ecclesiasticis esset permissa defensio, cur non ita laicis puta armigeris Francie si papa eos aggrediatur, & si sit permissa clericis, est verum quoad personam & non pro rebus per glossam notab. in cap. *Quisque militare*; 23. quæst. 1. Quid igitur de rebus & juribus ecclesie, respondetur quod si papa Julius præterdat aliquod jus habere in rebus acquiritis per regem Francie, vel cum damnum aliud ecclesie intulisse, arbitros eligere debet ne veniant ad arma ut determinent, alias ipse papa cadit a jure suo. Secus in causis ecclesiasticis, in quibus papa potest esse iudex in sua causa & secus in bello præfenti, in quo non potest bellum inferre quod arbitros accipere recusavit, imo totis viribus opposuit nubem ne transiret oratio: quare non est imputandum regi

Bellum III papæ.

ANNO
CHRISTI
1511.

regi Franciæ. Hæc autem astitimus non quod omnia hujus auctoris dicta probare intendamus, cum ipsimet concilia resolutionibus: majori enim discussione indigent, quæ modo necessaria non est, (& utram nunquam sit necessaria) sed tantum ut lector saltem ex parte cognoscat quibus momentis tunc liberentur ecclesiæ Gallicanæ determinationes, quas non libenti animo, sed dolenti potius episcopi protulerunt, post pacatioris ecclesiæ statum ingemiscientes. *Hællonius Basilienus pag. 629. Idem vero pag. 456. ejusdem romæ II. fœderis conciliarum circa Pisanam, quod sequitur, concilium a Julio II. & Leone X. Romanis pontificibus reprobaturum hanc moræ contro-*

EXIAT apologia pro hoc concilio in libro inscripto, Status Romani Imperii, quam quis integram exhibere summæ institutum non patitur, titulos tantum capitum hic transtulimus, unde nosci poterunt momenta controversiæ hujus temporis, quæ Gallis infesta fuit, ut cum victores essent in Italia, quasi victi ex ea fugerent dicentes durum esse contra pietatem pugnare: vix enim unquam feliciter cessit primogenito ecclesiæ, cum illius patre discordia. Sic autem habent tituli.

1. Humilitas, constantia & veritas tres sunt dotes Christi atque ecclesiæ ejus ipsius.

2. Julius 2. duas acerbissimas evulgavit litteras apostolicas, quæ causam præbuerunt hu-

3. Humilis & modesta responsio patrum Pisanorum ad eos qui concilium dederunt Julio 2. ut concilium Lateranense indiceret & censuris patres Pisanos percelleret,

4. Depulso quatuordecim convitiis patribus Pisanis objectorum.

5. Summa capita rerum quæ patribus Pisanis a Julio 2. obiciebantur & earum dilutio.

6. Patres Pisani nunquam affectarunt dignitatem pontificiam, sed aristocraticam moderationem, quæ Christus primatum sedis apostolicæ temperavit, restituere voluerunt.

7. Cardinales Pisani a curia Romana discesserunt, eo quod necdum in sententiis liberi, sed nec in vita quidem tuti erant, quando apostolicæ præceptiones notorium continent periculum, audiri quidem sed non impleri debent.

8. Memorati cardinales recesserunt cum manu militari, ut se a periculo & insidiis episcopi Concordienensis eximerent.

9. Patres fatentur se aliqua dissimulasse ut fraudes & dolos episcopi Concordienensis vitarent.

10. Responsio ad objectionem duorum cardinalium, qui dicebant falsum esse se allicium præbuisse convocationi Pisanæ synodi.

11. Omnes canones quibus docetur papam debere concilia generalia convocare, intelligi debent regulariter & ordinario: nam extraordinario & in certis casibus congregari possunt absque papa.

12. Indictio concilii Pisanæ quatuor firmissimis principiis nititur, præcepto scilicet ecclesiæ, voto ac juramento papæ & cardinalium, nec non etiam ad vitandum gravissimum & intolerabile scandalum.

13. Præceptum ducitur ex sess. 39. concilii Constantiensis: dilutio objectionum contra hoc præceptum.

14. Depulsa eorum quæ obiciebantur ad votum & juramentum papæ excutandum.

15. Quo casu concedatur alicui moræ purgatio & de legibus ad eam requisitis: sero mora purgaturum jus ad alios devolutum est.

16. Julius 2. armatus concilium Romæ indixit, non tam studio liberi concilii habendi, quam impediendi ne haberetur, & ne de ecclesiæ reformanda ageretur.

17. Cardinales qui Pisanam synodum indixerunt, quamdiu Romæ degerunt, non auli sunt mentionem facere habendi concilii propter notissimam Julii 2. violentiam.

18. Utrum papa in causa propria concilium debeat convocare: frustra aliquis auctoritas contra semetipsum expectatur: & utrum Johannes 23. concilium contra semetipsum indixerit?

19. Dilutio objectionum contra temporis brevitate & quodam tempus olim patribus ecclesiæ primitivæ, ut convenienter ad concilium, præscriberetur.

20. Civitatem Pisanam maxime idoneam esse habendo concilio generali & de numero prelatorum qui interfuerunt primo concilio Pisano, ad extinguendum schisma.

21. Ab eo tempore quæ Romani pontifices habuerunt arces atque armatas custodias, Roma non fuit idonea habendis conciliis: nam Spiritus sanctus non afflat nisi liberæ mentes: unde cum Julius 2. exercitum habeat instructissimum, Roma non esset tutus locus usque de ecclesiæ reformanda loqui vellent.

22. De censuris irrogatis contra patres Pisanos: & necessitate concilii habendi, ad spiritum ecclesiæ retinendum & disciplinam ecclesiasticam vindicandam.

Hæc sicut tractantur in dicta apologia, quæ nos narrative dumtaxat hic indicamus, cum modo parum utilis esset de his difficultatibus doctrinaliter definire. Lateranense autem concilium V. de his nonnulla habet clausule 3. *Hæc Basilienus.*

OBSERVATIO PHILIPPI LABRE, S. I.

Turonesem conventum episcoporum Galliarum, plurimumque theologiæ ac juris canonici doctorum, conciliabulum vocant, Binus. eiusque breviores Coriolanus, Rivetus, Sterovoltus, aliique, non secus se sequens Pisanum concilium anno sequenti 1511. in Italia habitum. Hujus acta & apologiam dolemus ab hæreticis, & schismaticis hominibus fuisse collecta, & in lucem emissa anno 1612. in quarto non adscripto auctoris neque typographi nomine; (personatus quippe Melchior Mondier, cuius nomen ad agendam fabulam intrudum est, Calvinianus quidam vilisque ac prolesterius inceptor fuit) illud vero apparet tum ex aliis, tum maxime ex dialogo *Julianus* inscripto, atque ex postremo epigrammate, in quibus pura pura cernitur impietas, ac rerum divinarum profanatio, germanusque, ut ita loquar, atheismus. Nos istius sancti medici illa recentiorum novatorum nefanda additamenta reserare aggressi fuimus, & sincera ipsa facta, quemadmodum in aliis, aut omnino, aut in quibusdam capitibus a S. R. E. reprobatis præstiterunt Surius & Binus, Baronius, Raynaldus, aliique, bona fide repræsentare. Verum satis postea visum fuit ab his omnino abstinere, donec a catholico aliquo scriptore expurgata in lucem de novo publicam fuerint emissa. Ludovicus XII. rex in mandato suo anno 1512. vocat præsentem concilium, nec ullum ei favorem aut assistentiam præbere vult, eiusque reliquias Lugdunum perstiterunt omni, &c. Ut nihil de Francisco I. eius genero ac successore dicam. Quis auctor fuerit auctor apologiæ pro Pisanis cardinalibus, eius summam alii exhibent, conati quoque sumus investigare, sed res tanti non est visa, ut nos diutius lectoresque nostros moraretur. Plura qui voluerit adeat illustrissimum Spondanum, quique post omni romos suos amplissimos curiæ Odoliscum Raynaldum

CON-

ANNO
CHRISTI
1511.

ANNO CHRISTI 1511.

ANNO CHRISTI 1511.

CONCILIABULUM PISANUM

Occumenicum reprobaturum, contra Julium papam indictum & congregatum anno domini MDXI. tempore ipsius Julii papae & Maximiliani Imperatoris.

Conciliabulum a schismaticis cardinalibus indictum.

Contra Julium pontificem eum indictum.

Constantinus.

Maximiliano imperatore in facio pontifex vocatus.

Cum Julius pontifex jurato promississet, se infra biennium hujus ordinationis universale concilium celebraturum, illudque juste impeditum non praestitisset, Bernardus Carvial, Guilielmus Briffonet, Renatus de Pria; Fridericus de sancto Severino (ut constat ex sessione tertia concilii Lateranensis) aliique cardinales haeretici & schismatici, convenientes ad locusta, inquit Julius papa in bulla indictionis concilii Lateranensis, quae extat sessione 1. acephali aggressi sunt sine Romani pontificis auctoritate occumenicum generale atque universale concilium convocare, locum concilii & tempus indicere, & valvis ecclesiarum, ac aliis publicis locis indictionem hujusmodi affigere, nosque ac venerabiles fratres nostros ejusdem sanctae Romanae ecclesiae cardinales vocare & requirere, ut per nos vel alios ad hujusmodi errorum concilium accedere vellemus, non formidarent. Ne vero haec injuste & per tyrannidem agere viderentur, aserebant, subjungens ibidem ait Julius papa, decennium post ultimum universale concilium contra constitutionem concilii jam dudum evanuisse, & nos illud convocare neglexisse, maxime cum juravissimus illud post biennium a creatura nostra tenere, tempusque pro homine interpellare, neque credendum fore nostra auctoritate & voluntate concilium futurum. Et cum de gravibus criminibus notis durantibus universalem ecclesiam scandalizantibus in capite agendam foret, ad summum pontificem concilii congregationem non attinere, sed secundo loco ad cardinales qui pontifici in negotiis non adhaerent, convocacionem concilii spectare. Haec de causa indicti conciliabuli Julius papa in bulla addens eisdem ad regendam facti sui turpitudinem, omnia mandata sua sub nomine Maximiliani imperatoris & Ludovici regis Francorum promulgasse, ipsis vero regi & imperatori nihil hac de re constituisse. Praeter ea quae de citatis pontifice & cardinalibus quibusdam supra diximus, ad acta conciliabuli spectare videntur, quae Surius anno 1511. enarrat his verbis: Turro cum ea temeritas ad horrendum schisma spectare videretur, Julius pontifex datus ad eos literis monuit perbenigne, ut ad pacem & unitatem ecclesiae se reciperent: atque in fore, ut vel invitus in ipsos animadverteret. Ea admonito tres cardinales permovit, ut cum pontifice in gratiam redire maturarent; quos pontifex liberaliter & clementer accepit: in alios, cum nullens ad sanitatem redire, gratiam sane nullis sententiam, qua ultoriam aedatam nonnihil confusa est. Sed tamen cum reges Gallorum fuerentur patrocinio, in sententia permanserunt. Monitus Galus a pontifice, uti ne eos foveret distinctus, non magno opere curavit. Itaque a pontifice excommunicatus est. Non longe aberat ab hac facione Maximilianus Caesar, gratanter commotus in pontificem, quod non bona fide a se

A recessisset, & cum Venetis sedus percussisset: sed vir gravis & prudens admonitus a bonis viris, sese collegit, & celeriter ab hac temeritate discessit. Haec Surius. Eadem summam Onuphrius in vita Julii his verbis: Galii successu rerum, Casare & cardinalibus qui a pontifice desciverant, auctoribus, pontificem ad concilium, quod ad Kalendas Septembris Pisis futurum esset, citant. Papa cum omnem operam dedisset, ut recepta Bononia, Pisanoque concilio dimisso, pacem cum Francorum rege faceret, illumque victoria insolentem & obstinatissime recusantem animadvertisset, quo Pisanum conciliabulum tolleret, Antonii de Monte consilio Roma Laterani concilium generale indicit; &c. Onuphrius. Haec pseudodynodo in universo regno Franciae decimarum impositiones factas esse indicat Julius papa in bulla 3. sessionis concilii Lateranensis.

B De loco conciliabuli ista Surius: Conveniunt aliquot episcopi ex Gallis & Insubribus, primo Pisis, ubi cum parum tibi viderentur, inde abiit Mediolanum. Verum nec ibi satis suis rebus fidentes, Lugdunum sese transferant, ubi etiam aliquot sessiones habita sunt. Eadem expressis verbis continentur in praedicta bulla sessionis tertiae. Onuphrius in Julio ait, Florentinos in concilio Lateranensis damnatos esse, ideo quod concilio locum Pitis concessissent. Reprobaturum esse conventum schismaticorum, testantur acta concilii Lateranensis sessione secunda & tertia; nec non bulla indictionis Julii papae, qua cum omnia quae a schismaticis sibi objiciebantur, falsa vel male accepta esse evidenter demonstrasset, simul etiam ostendit omnia acta hujus conciliabuli ipso jure nulla, adeoque merito reprobata esse. Primum, quod solius pontificis Romani sit generalia concilia indicere. Secundo, quod trimestre tempus ad comparandum praefixum non fuerit satis longum. Tertio, quod Pisana civitas quatuordecim prope annorum bellis exhausta, non satis aptum universalis concilii congregandi locum praebere potuerit. Quarto denique, quod ipse verum & universale concilium apud Lateranum in urbe habendum de fratrum suorum consilio & assensu convocaverit. Videant igitur fautores schismaticorum, qua ratione hunc conventum malignantium defendant, atque pontificem omni plane culpa hac in re carentem incitent.

Locum conciliabuli.

An & eum fuerit reprobaturum.

Auctor apudistic ad leg. lazarum.

ANNO
CHRISTI
1511.Convocatio Conciliabuli Pisani per
Cardinales schismaticos edita.

Tenor presentis cedulæ, aut instrumenti cunctis pateat evidenter, & sit notum, quod anno a Nativitate Domini 1511. Indictione 14 die vero Veneris 16. mensis Maii, pontificatus sanctissimi Domini nostri Julii divina providentia Pape II. anno octavo, constituti coram nobis notariis publicis, & testibus infrascriptis, reverendissimi in Christo Patres & domini domini B. Episcopus Sabin. & G. Episcopus Prænestinus, & F. ut. SS. Nerei & Achillei Casentinus S. R. E. Cardinales suis nominibus, & pro sex aliis dominis Cardinalibus sufficiens mandatum habentes, & pro aliis eis adherentibus & adherere volentibus dixerunt & proposuerunt sequentia verba, videl. quod confiderantes quantam Reipublicæ Christianæ utilitatem concilia generalia universalis ecclesiæ attulerint, quantumque detrimenti ex eorum intermissione christiana respublica sit passa, quamque impresentiarum conspiciant clare, magnam instare necessitatem universalis concilii congregandi pro vera pace Christianorum fundanda, & sufficenti bello contra infideles stabiliendo, nec non potissimum pro reformatione morum universalis ecclesiæ in capite, & in membris plurimum collapsorum, ac emendatione criminum gravissimorum, notoriorum, continuorum, & incurribilium universalem ecclesiam scandalizantium, quorum omnium ecclesiæ morborum salutaris & unica medicina congregatio universalis concilii semper fuit habita: comque tempus decennii post ultimum universale concilium jamdudum sit effluxum, & saluberrima decretali Constantinenti constitutione edita, quæ incipit, *Frequens*, singulis decenniis universale concilium congregari debeat: & sanctissimus dominus noster dominus Julius Papa II., cui primo curæ esse deberet illud convocandi, tanto tempore hoc neglexerit, maxime cum voverit & juraverit post biennium a creatione sua illud tenere, & ne dum negligens in præcepto ecclesiæ & concilii, sed voti & juramenti hujusmodi transgressor illud non tenuerit, tempusque interpellat pro homine; cumque nunquam sua auctoritate aut voluntate futurum concilium credatur: & cum de gravibus ecclesiæ scandalis in capite agendum sit, quo casu juxta patrum sanctiones, & ipsius sacri Constantientis concilii decreta ad summum Pontificem congregatio concilii non attineat, sed secundo loco ad reverendissimos dom. Cardinales, qui Pontifici in hujusmodi sua negligentia non adhererint, in similibus casibus convocatio concilii spectet, non ad eos, qui sunt participes continuæ negligentie suæ: zelo igitur domus Dei, quo nos maxime accendimur, post missam sancti spiritus ipso invocato, ac reformationem ecclesiæ in capite, & in membris vehementer efflagitantes & deposcentes, ex nostra certa scientia & spontanea voluntate, quantum jure melius possumus, & debemus, nomine sacri reverendissimorum dominorum Cardinalium Collegii, quod in nobis representatur in hoc casu jure & etiam particulariter nomine nostro & aliorum Cardinalium, quorum habemus mandata, & aliorum Cardinalium & prælatorum nobis adherentium & adherere volentium, una cum consiliariis & procuratoribus sacratissimi domini Maximiliani

A electi Romanorum Imperatoris semper Augusti, & Christianissimi domini Ludovici Francorum regis, Ducis Mediolani, cæterisque nobis in hoc adherentibus, & adherere volentibus, concilium generale universalis ecclesiæ indicimus & convocamus, & quantum in nobis est, effectualiter congregari monemus, & hortamur futurum in civitate Pisana, & inchoandum in Kalendis septembris proxime futuri, & ibi continuandum & terminandum usque ad definitionem superiorum causarum, nisi de consensu majoris partis congregandorum in concilio aliqua legitima causa ad alium locum commodiorem transferendum sit. Quapropter cum omni reverentia, & humilitate, ac instantia sanctissimum dominum nostrum Julium Papam, supplicamus, & per vitæ misericordie Dei nostri hortamur, ut huic convocacioni concilii pro dictis causis assentire dignetur, & illud personaliter, vel per suos legatos honorare, & confirmare, similiter & reverendissimos dominos S. R. E. Cardinales, patriarchas, archiepiscopos, episcopos, reges, principes, & potentatus, ac communitates, & collegia, universitatesque studiorum generalium, ac Religionum generales, & magistros, nec non omnes alios ecclesiæ prælatos, & in conciliis generalibus auctoritatem definiendi aut consulendi habentes, & ad concilium de jure vel consuetudine venire solitos & obligatos convocamus, & requirimus, ut per se, vel solemnes oratores, vel procuratores, si commode personaliter interesse non poterunt, ad concilium ipsum loco & tempore, quibus supra, accedere dignentur, procuraturi quantum in eis erit, ut concilium sit liberum, tutum, & securum: & in eo juxta formam Constantientis synodi procedatur ad honorem Dei & ecclesiæ splendorem, pacem Christianorum, & infidelium expugnationem, quod nos S. R. E. Cardinales pro viribus offerimus Deo & ecclesiæ effectualiter procuraturos, & facturos. Quare sanctissimum dominum nostrum, & reverendissimos Dominos Cardinales juxta formam aliorum conciliorum enixe supplicamus & hortamur, ut a quatuor causis, quæ maxime possent hujusmodi sanctam congregationem impedire, ex nunc abstinere, videl. a creatione novorum Cardinalium & a publicatione creatorum, si qui forsitan sunt, & processu contra antiquos Cardinales, aliosque prælatos, & personas ad concilium ipsum accedere volentes, & illi, prout deest, consentientes; necnon ab impediendo hujusmodi convocacionem concilii directe, vel indirecte, publice, vel occulte, quovis quæsito colore, & ab alienatione feudorum aut terrarum S. R. Ecclesiæ.

E In quibus omnibus causis cum omni humilitate protestamur de nullitate actus, nisi a sanctissimo domino nostro in dicto concilio hujusmodi fieri contingeret, & aliter facta, vel faciendâ irrita haberi, ac per concilium ipsum annullari & cassari debere protestamur, & requirimus. Et quia tutum non est nobis dictam convocacionem concilii ac protestacionem in presentia sanctissimi Domini nostri facere, qui S. R. E. Cardinales fratres suos, & ecclesiæ universalis principes cæcibus mancipari & manari fecit, oratoresque principum contra jus gentium detineri, ideo decrevimus, quod per affixionem hujusmodi cedulæ live instrumenti convocacionis, monitionis, & protestacionis hu-

ANNO
CHRISTI
1511.

ANNO
CHRISTI
1511.

hujusmodi invalvis ecclesiarum Mutinensis, Regiensis, & Parmensis, ex quibus verisimiliter ad notitiam sanctitatis sue, & reverendissimorum dominorum Cardinalium ac principum Christianorum, & aliorum Prælatorum venire poterit: quam vim publici edicti habere petimus &c. Alioquin dictis Kal. Septembris advenientibus, & etiam elapsis, in dicta civitate Pisana, vel alio loco, in quo, ut præfertur, de consensu majoris partis congregandorum transferri contigerit ad celebrationem & perfectionem dicti generalis concilii gradatim & successive procedemus, & procedetur una cum illis reverendissimis dominis Cardinalibus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, ac dominis, aliisque ut supra citandis, qui nobiscum in dicto generali concilio convenerunt juxta statuta & decreta in dicto concilio Constantiensi, aliorum sic, ut supra, requirendorum, & citandorum absentia seu negligentia, aut contumacia in aliquo non obstante, eisque propter hoc ulterius non citatis vel monitis.

Nomina autem reverendissimorum DD. Cardinalium, a quibus, & quorum mandato hujusmodi convocatio facta fuit, sequuntur.

Bernardinus Episcopus Sabinenus Cardinalis S. Crucis.

Guilielmus Episcopus Prænestinus Cardinalis Narbonensis.

Philippus Episcopus Tusculanus Cardinalis Cenomanensis.

Franciscus tit. SS. Nerei & Achillei Cusentinus.

Hadrrianus tit. S. Grisogoni de Corneto.

Renatus tit. S. Sabine Bajocensis.

Karolus tit. S. Viti in macello Desinario. Presbyteri Cardinales.

Necnon D. Franciscus S. Angeli de S. Severino.

Ac D. Hippolytus S. Lucie in Silice Estensis S. R. E. Diaconi Cardinales.

Convocatio Conciliabuli Pisani nomine Maximiliani Imperatoris & Ludovici aliorum regis edita.

Tenore præsentis cedulæ, aut instrumenti cunctis pateat evidenter, & sit notum, quod anno a Nativitate Domini millesimo quingentesimo undecimo, indictione quattadecima, die vero Veneris decima sexta mensis Maii, pontificatus sanctissimi Domini nostri Julii divina providentia Papæ II. anno octavo, constituti coram nobis notariis publicis & testibus infra scriptis nobiles viri domini comes Hieronymus Nogarolus, Antonius de capitibus Vaccæ, & Ludovicus Faella, omnes equites sacratissimi ac serenissimi domini Maximiliani Romanorum electi Imperatoris semper augusti procuratores, nec non spectabiles jurisconsulti domini Joannes Biragus, Franciscus de Vaccis, & Belthasar Platus christianissimi & serenissimi domini Ludovici Francorum regis & Ducis Mediolani similiter procuratores, & procuratoriis nominibus ad infra scripta sufficienti mandato suorum principalium muniti, proposuerunt & dixerunt sequentia verba; videlicet, quod cum Imperatores Romani, & Francorum reges fuerint semper fautores constantissimi Christianæ fidei & S. R. E. & propugnatores indefessi ac defensores acerrimi contra omnia catholicæ fidei; & Ecclesiæ Romanæ obstacula ac scandala, nullis laboribus, nullisque pe-

riculis in illorum extirpatione parentes, & sacratissimi moderni Romanorum Imperator, & Francorum Rex supranominati domini nobis observandissimi officii sui prædicti non immemores, sed majorum suorum inhærendo vestigiis, & considerantes quantum Reipublicæ Christianæ utilitatem Concilia generalia universali Ecclesiæ attulerint, quantumque detrimenti ex eorum intermissione Christiana Respublica sit passa, quamque impræsentiarum conspiciant clare, magnam instare necessitatem universali Concilio congregandi pro vera pace Christianorum fundanda, & sufficienti bello contra Infideles stabiliendo, & pro extirpatione hæresum & errorum in diversis mundi partibus superiorum negligentia pullulantium, & similiter schismatum ac divisionum necnon potissime pro reformatione morum universalis Ecclesiæ in capite & in membris plurimum collapsorum, ac emendatione criminum gravissimorum, notiorum, continuorum, ac incorrigibilium universalem Ecclesiam scandalizantium, quorum omnium Ecclesiæ morborum salutaris & unica medicina congregatio universalis concilii semper fuit habita: cumque tempus decenniis post ultimum universale Concilium jamdudum sit effluxum; & saluberrima decretali constitutione universalis ecclesiæ irrevocabili & irrevocata in sacratissimo Constantiensi Concilio edita, quæ incipit *Frequens*, lingulis decenniis universale concilium congregari debeat: & summus Romanus Pontifex modernus cui primo curæ esse deberet illud convocandi, tanto tempore hoc neglexerit, maxime cum voverit & juraverit post biennium a creatione sua illud tenere, & nedum negligens in præcepto Ecclesiæ & Concilii, sed voti & juramenti hujusmodi transgressor illud non tenuerit, tempusque interpellet pro homine; cumque nunquam sua auctoritate aut voluntate futurum concilium credatur celebrandum: & cum de gravibus Ecclesiæ scandalis in capite agendum sit, quo casu juxta patrum sanctiones, & ipsius sacri Constantiensi Concilii decreta ad summum Pontificem congregatio Concilii non attingat, & reverendissimi DD. S. R. E. Cardinales, ad quos secundo loco in similibus casibus. Convocatio Concilii spectaret, diviti videantur, & hi qui cum summo Pontifice moram trahunt, vel quia vere non sunt liberi, aut forsitan ex negligentia, vel alia ex causa non existimentur hujusmodi convocati pro nunc velle assistere seu assentire, plurique reverendissimi DD. Cardinales, qui a curia Romana legitimis ex causis sunt absentes, & aliqui eorum in Lombardia congregati hujusmodi convocationem Concilii pro superioribus causis sicut Zelatores domus Dei cordialiter efflagitent, & enixe deposcant, quod etiam a nobis procuratoribus instanter requisiti convocaverunt, & indicunt: pro debito ergo quo principes nostri supradicti Christo Domino Creatori & redemptori tenentur, & splendori sanctissimæ sponzæ suæ Romanæ & universalis ecclesiæ, ac paci & incremento fidei obligantur, eorum auctoritate & mandato, & de eorum certa scientia, & spontanea voluntate, quantum jure melius possumus & debemus, nomine supradictorum dominorum concilium generale universalis Ecclesiæ indicimus, & convocamus, & quantum in nobis est, effectualiter congregari monemus & hortamur.

ANNO
CHRISTI
1511.

ANNO
CHRISTI
1511.

tamar futurum in civitate Pisana, & inchoan-
dum in Kalendis Septembris proxime futuri,
& ibi continuandum & terminandum usque ad
definitionem superiorum causarum, nisi de con-
sensu majoris partis congregandorum in Conci-
lio aliqua legitima causa ad alium locum com-
modiorem transferendum sit. Quapropter cum
omni reverentia & humilitate ac instantia san-
ctissimum Dominum nostrum Julium Papam
nomine, quo supra, supplicamus, & per
viscera misericordiae Dei nostri requirimus, ut
huic vocationi Concilii pro dictis causis assen-
tire dignetur, & illud personaliter vel per
suos legatos honorare, & confirmare. Simili-
ter & reverendissimos dominos S. R. E. Cardi-
nales, Patriarchas, archiepiscopos, Episco-
pos, reges, principes, & potentatus, nec
non alios ecclesiarum praelatos, communitates,
& universitates studiorum generalium, collegia
ac Religionum generales & magistros, & in
conciliis generalibus auctoritatem definiendi
aut consulendi habentes, & ad concilium de
jure vel consuetudine venire solitos & obliga-
tos convocamus, & requirimus, ut per se vel
solempnes Oratores, vel procuratores, si com-
mode personaliter interesse non poterunt, ad
Concilium ipsum loco & tempore, quibus su-
pra, accedere dignentur procuraturi quantum
in eis erit, ut Concilium sit liberum, tutum,
& securum: & in eo juxta formam Constan-
tientis Synodi procedatur ad honorem Dei &
Ecclesiae splendorem, pacem Christianorum,
& infidelium expugnationem, quod observan-
dissimi ipsi nostri principes, & domini nobis
reverendissimi pro viribus suis offerunt Deo &
Ecclesiae se effectualiter procuraturos & factu-
ros: nec non eorum nomine & auctoritate
sanctissimi Domini nostri, & reverendissimo-
rum Cardinalium juxta formam aliorum Con-
ciliorum hortamur, & requirimus, ut a qua-
tuor causis, quae maxime possent hujusmodi
sanctam Congregationem impedire, ex nunc
abstinere dignentur, videlicet a creatione no-
vorum Cardinalium, & a publicatione creato-
rum, si qui forsitan sunt, & processu contra
antiquos Cardinales, aliosque praelatos, &
personas ad Concilium ipsum accedere volen-
tes, & illi, prout decet, contentientes; nec
non ab impediendo hujusmodi convocationem
Concilii directe vel indirecte, publice vel oc-
culte, quovis quovis colore; & ab aliena-
tione feudorum seu terrarum S. R. Ecclesiae.

In quibus omnibus causis protestantur domi-
ni pro nobis observandissimi principales de nul-
litate actus, nisi a sanctissimo Domino nostro
in dicto Concilio hujusmodi fierent, & aliter
facta, vel facienda irrita haberi, ac per con-
cilium ipsum annullari & cassari debere pro-
testantur, & requirunt. Et quia tutum non
esset nobis procuratoribus dictam convocationem
Concilii ac protestationem in praesentia, &
sanctissimi Domini nostri facere, qui S. R. E.
Cardinales fratres suos, & Ecclesiae universa-
lis principes carceribus aliquando mancipandos
minari fecit, curatoresque principum, contra
jus gentium detineri, prout notorium est, &
pro notorio allegatur; ideo decrevimus per af-
fixionem hujusmodi cedulae sive instrumenti con-
vocationis, monitionis, & protestationis hujus-
modi in valvis Ecclesiarum Mutinensis, Regientis, &
Parmensis, ex quibus verisimiliter ad notitiam
Sanctitatis suae, & reverendissimorum Do-
minorum Cardinalium, ac principum christia-

norum, & aliorum praelatorum venire pote-
rit: quam vim publici edicti habere petimus,
& principales domini nostri observandissimi
habere decreverunt, & voluerunt perinde ar-
dare ad veniendum ad Concilium supra requi-
sitos, & monitos, ac si personaliter illis fuis-
set intimata, vel exhibita ipsa convocatio mo-
nitio, & protestatio; cum non sit verisimile
ipsis fore incognitum, vel occultum, quod
tam patenter omnibus publicatur. De quibus
omnibus dicti domini consiliarii, commissa-
rii, & procuratores petierunt a nobis nota-
riis infra scriptis unum vel plura instrumentum
vel instrumenta fieri atque confici debere.
Acta fuerunt haec Mediolani in domibus habi-
tationis modernae residentiae reverendissimi D.
D. G. Episcopi Cardinalis Praenestini sedis in
porta Ticinensi, parochia S. Georgii in pala-
tio sub anno, indictione, die, mense, &
pontificatu quibus supra, praesentibus ibidem
Illustris. D. Galeatio Vicecomite milite; ma-
gnifico J. U. D. D. Hieronymo Merono filio
q. D. Johannis regio Senatore Mediolani, ma-
gnifico D. Bernardino Guacio filio q. D. An-
tonii Praetore Papiae, & D. Benedicto Ar-
briono filio q. D. Christophori Vicario D. Ca-
pitani Justitiae Mediolani, ac D. Princivallo
de Monte regio Secretario Mediolani, testibus
idoneis ad praemissa vocatis & specialiter ro-
gatis.

Et ego Petrus Rebe clericus Edriensis dice-
celis auctoritate apostolica notarius publicus,
quia praemissis omnibus & singulis dum sic ut
praemittitur fierent & agerentur una cum praenominatis
testibus praesens interfui, eaque omnia & singula sic fieri vidi & audivi, ideo
hoc publicum instrumentum signo meo manua-
li solito signavi in fidem, robor, & testi-
monium omnium & singulorum praemissorum,
tamquam rogatus & requisitus.

Ego Jo. Petrus Bernadignis clericus, & ci-
vis Mediolanensis publicus sacris apostolica &
imperiali ac curiae archiepiscopalis Mediola-
nensis auctoritatibus notarius, quia praemissis
omnibus & singulis, dum sicut praemittitur,
agerentur una cum praenominatis testibus in-
terfui, ideo de eis instrumentum una cum no-
tariis interfuit confici, signoque ac nomine
meo solito signavi in fidem praemissorum re-
quiritus.

*Bulla Monitorii Apostolici contra tres reverendissi-
mos Cardinales, ut redeant ad obedientiam S.
D. N. Papa, ne schisma in ecclesia sancta
Dei oriatur.*

Julius Episcopus servus servorum Dei. Ad
futuram rei memoriam. Caelstis altitudo
potentiae divina providentia cuncta disponens
ut ecclesiae triumphanti militantem ecclesiam
similem faceret, voluit summo Pontifici Chri-
sti Vicario, Dominici gregis pastori adesse in
regenda & gubernanda universalis Ecclesiae Mo-
narchia consiliarios & ministros S. R. E. Car-
dinales, ut ipsi tanquam ejusdem Pontificis &
ecclesiae membra suo capiti deservirent, & sub-
missis humeris ad regendum universalis ecclesiae
firmamentum operosa sedulitate cum ipso Pon-
tifice laborarent, & tam ipsius ecclesiae quam
totius orbis incumbentia onera indelictis cum
eo sollicitudinibus partirentur, ac cum eo uni-
versalem ecclesiam repraesentarent. Hi sunt,
quos dilexit Dominus, & velut praecipuos ac
subli-

ANNO
CHRISTI
1511.

ANNO
CHRISTI
1511.

ANNO
CHRISTI
1511.

sublimis ejusdem ecclesie cardinalis prerogativa A
sublimavit honoris: horum certus in orbe ma-
gnificus ordo & singulos quibuscumque titulis
decoratos excellit, descriptique dicuntur in dia-
demata principis: horum altitudo consilii &
expertam circumspeditionis industria circa dirigen-
da quilibet & agenda S. Romane atque uni-
versali ecclesie majora commoda salubriter af-
ferre demeretur, ideoque a nobis tanquam
membra a capite per canonicas sanctiones illi-
centiati discedere prohibiti sunt. Hi sunt, quos
ideo ultra alia ornamenta galero rubeo insigni-
tos esse constat, ut prae ceteris sanctam sedem
apostolicam, Romanamque ecclesiam unitatem in
eis ipsa ut praefertur, representatam, quan-
tum fieri potest verbo & exemplo constanter &
intrepide usque ad sanguinis effusionem iusan-
tur, & defendant, ex quo majoris honoris
prerogativa honestati sunt, tanto magis pec-
cant, cum eorum & ecclesie unitatem hujus-
modi serudunt, sicut a summo Pontifice eorum
capite quoquo modo illicitiati recedunt, vel
ab ipsius obedientia deficiunt. Sane nuper in
consistorio nostro secreto dilectus filius Justinus
Carolus juris utriusque doctor & fisci nostris ad-
vocatus nomine suo & dilecti filii Mariani de
Cuccinis fisci Camerae apostolicae procuratoris
quandam sub his verbis querelam exposuit.
Quamquam, beatissime Pater, vosque reveren-
dissimi domini Cardinales, unam sanctam ca-
tholicam & apostolicam Romanam ecclesiam Spi-
ritus Sanctus ex persona domini nostri Jesu
Christi in Cantica Canticorum designet dicens:
Una est columba mea, una est perfecta mea,
& una est matri sine electa, & ut ait beatus
Cyprianus non habet ecclesiam ordinationem,
qui ecclesiam non tenet unitatem; nihilominus
ab ipsis, ut ita dixerim, ecclesiam incunabulis
quorundam pestiferorum hominum effrenata li-
bido hanc sanctam ecclesiam unitatem scindere &
haereticam tentavit. Quisquis igitur hanc sanctam
& immaculatam ecclesiam unitatem ausu sacrile-
gi, & diabolica persuasione violare praesump-
serit, hic, ut sacri Canonica edocent, alienus
est, prophanus est, hostis est, habere non po-
est Deum patrem, qui universalis ecclesie non
tenet unitatem, nec potest ea cum aliquo con-
venire, qui cum corpore ipsius ecclesie, &
cum universa fraternitate non convenit. Et
iam, pater sancte, sanctitas vestra intentu,
ut decet, recuperationes terrarum & jurium S.
R. E. praesertim civitatis Ferrariensis, ejusque
duatus, territorii, ac districtus, quibus ini-
quitas filium Alphonsium Esten. ob ejus demo-
rta per sententiam consistorii aliter latam pri-
vaverat, Bononiam cum exercitu accessisset,
monuissetque S. R. E. Cardinales, quos tam
pro praedictis, quam aliis gravibus eidem ec-
clesie incumbentibus oneribus consulere inten-
debat, ut ipsam sanctitatem vestram sequi de-
berent, prout par erat, inimico tamen huma-
ni generis suadente ac scandalum & zizaniam
in dominico agro seminante aliqui, quod dol-
enter referimus, in dictis S. R. E. Cardinali-
bus monitionem sanctitatis vestrae hujusmodi
implere simulantes iter eorum Florentiam ver-
sus operunt, ac spreto litteris sanctitatis ve-
stra ac monitionibus & exhortationibus per de-
votam creaturam vestram Franciscum tit. S. Cle-
mentis presbyterum Cardinalem tunc in mino-
ribus constitutum Episcopum Concordien. Da-
tarium vestrum, quibus illos hortabatur, &
monebat, ut ad eandem sanctitatem vestram

Bononia cum sua curia existentem venati se
conferrent, prout iidem Cardinales eidem Fran-
cisco Cardinali se facturos obtulerunt, inquit &
firmatis prius inter ipsos secreto, & per manus
publici notarii certis conspirationibus, & capitu-
lis ac conventionibus illicitis & inhonestis con-
tra sanctitatem vestram Papiam illicitiati ad-
ierunt, & deinde Mediolanum se conferentes
ibidem contra sanctitatem vestram, & sedem
Apost. ac sanctae Dei ecclesie unitatem pericu-
losam & schismaticam conventiculum injre mo-
liti, alioque Cardinales in suam sententiam
trahere conati sunt, prout diversimode sancti-
tati vestrae innotuisse debuit; qua re detecta in
suo proposito perseverantes gravia ecclesie uni-
versali scandala imminere, illamque reforma-
tione indigere, & propterea Concilium iusta
quoddam decretum Concilii Constantiensis ac
votum per eandem sanctitatem vestram in ejus
ad summum Apostolatus apicem assumptionem
emissum, & juramentum per eam praestitum
congregandum fore, jusque illud congregandi
ob sanctitatis vestrae, & aliorum Cardinalium
illi assilientium negligentia ad eos devolumum
esse, eoque Concilium ipsum absque aliqua
sanctitatis vestrae requisitione & licentia iaci-
dere & convocare posse asserere non sunt veri-
ti. Horum principalis auctor extitit D. Bernar-
dinus Episcopus Sabinen. qui jamdiu illa animo
suo prooveo atus in ejus sententiam Guliel-
mum Episcopum Arnechin. & Franciscum tit.
S. Nerei & Achillei presbyterum Cardinalem
traxit, prout in eodis inductionis & convoca-
tionis Concilii orem nomine publicati, & ut
creditur, ad eorum investigationem etiam sub no-
mine Maximiliani Rom. Imperatoris electi, &
Ludovici Francorum regis illustris confectis,
ac manu publicorum notariorum subscriptis, &
in urbe ac alibi clandestinum affixis clare constat.
Quanam gravitate verborum, Pater sancte,
quovo dolore animi sem hujusmodi deploram?
Sed, ut video, Pater beatissime, ac reveren-
dissimi domini, jam tempus est magis remedia,
quam querela. Ecce enim sancta mater eccle-
sia, quae in persona sanctitatis vestrae sui indubi-
tati sponsi sincera perpessus unitate & pace
gaudebat, reteratis lacrymarum fontibus mul-
tis cum suspiriis & singultibus ad te sponsum
suum, & ad vos reverendissimos dominos Car-
dinales, qui estis in partem sollicitudinis evo-
cati, clamare & vociferate compellitur: & tu
beatissime Pater cum omnia praedicta sint adeo
manifesta, publica, & notoria, quod nulla pos-
sint tergiverlatione celari, nec excusatione de-
fendi, in virtute altissimi una cum hoc sacro
collegio exurge, & judica causam sponsi tui,
& memor esis opprobrii filiorum tuorum, ac-
cingere gladio tuo super femas tuam potentissi-
me, intende prospere, procede, & regna, &
exemplo aliorum summorum Pontificum prede-
cessorum tuorum, qui semper insurgentes in
Dei ecclesia haereses & schismata cum ipsorum
auctorum auctoribus & sequacibus a
Dei ecclesia, & communione fidelium, & sa-
cratissimo Christi corpore eliminaverunt, hoc no-
viter ortum perniciosissimum schisma in tuam,
& S. R. E. sponsi tui injuriam spirituali ma-
crore rescinde.

Non igitur, qui dudum Concilii indicationem
hujusmodi, sive potius schismaticam conventi-
culam per alias nostras litteras revocavimus, ac
pro pace & quiete omnium Christi fidelium,
proque extirpandis schismatibus, & haereticis
uni-

ANNO
CHRISTI
1511.

universis, ac reformatione universalis ecclesie, A
quatinus opus fuerit, & expeditione contra In-
fideles conciliariter incunda oecumenicum gene-
rale concilium indiximus, & celebrare Domino
permittente intendimus, hujusmodi relatione
audita magno quidem, prout decobat, dolore
ac dolore affecti sumus. Non possumus enim
non vehementer dolere, ut par est, tam perni-
ciosum in Dei ecclesia incendium inchoari, &
ab his precipue, a quibus minime suspicaba-
mur; presertim a Bernardino Episcopo, quem
honorificentissima legatione Germanie decora-
vimus, & cujus, reliquorumque omnium peti-
tis, quantum cum Deo licuit, semper annui-
mus, aliisque omnibus prefatis, quos tanquam
corporis nostri membra paterna caritate semper
dileximus, & in visceribus complectebamur ca-
ritatis. Quoniam igitur fratres nostri predicti,
& sancte matris ecclesie filii alienati sunt ab
ea, & claudicaverunt a semitis suis, nos ad-
versus hujusmodi periculosum schisma juxta no-
stris pastoralis officii debitum publice, & in fa-
cie ecclesie requisiti, ut prefertur, insurgere,
& illi obviare decrevimus. Quamobrem revo-
cationi conventicula & indictionis concilii hu-
jusmodi inherentes, ut ad debitum finem con-
ciliatis omnium animis perducere possit, nullus-
que scrupulus remaneat, quo minus hoc sacrum
oecumenicum generale futurum concilium cum
omni quiete & pace ac animarum unitate in
Spiritu sancto, ut decet, celebrari possit; &
attendentes memoratam ipsorum promotoris &
procuratoris petitionem justam, & divino &
humano juri consonam; nec non instrumentis
publicis falsa manifeste continentibus, etiam in
alma urbe nostra temere affixis, & per nos vi-
lis, & alias legitime probatam, & usque adeo
publicam & notoriam esse, quod nulla possit
tergiversatione celari, ita ut ad penarum se-
veritatem juxta sanctiones canonicas in predi-
ctos Bernar. & Guliel. episcopos, & Franc.
Card. absque alia ulteriori mora procedendum
esset: presertim cum nos eidem Bernar. etiam
post omnium supra narratorum perpetracionem,
si errorem suum recognoscere, & ad cor reverti
voluisset, plenam indulgentiam, & praterito-
rum remissionem & veniam dare & concedere
apostolica clementia parati essemus, nihilomi-
nus de eorumdem venerabilium fratrum nostro-
rum consilio omnipotentis Dei imitantes clemen-
tiam, qui non vult mortem peccatoris, sed
magis ut convertatur, & vivat, & omnes in-
justas illatas obliviscatur, omni qua possu-
mus pietate uti decrevimus, & quantum in no-
bis est agere, ut proposita mansuetudinis via
ad cor revertantur, & a predictis respiscant
excessibus, ut ipsos tanquam filium illum pro-
digum ad gremium ecclesie revertentes benigne
recipiamus, & paterna caritate amplectamur.
Ipsos igitur Bernardinum, & Gulielmum Epif-
copos, ac Franciscum Cardinalem, & etiam
quocumque eis adherentes, eorum receptores,
& eis quoquo modo faventes, per viscera mi-
sericordie Dei nostri, per aspersionem sangui-
nis domini nostri Jesu Christi, quo & per quem
humani generis redemptio, & sancte matris
ecclesie edificatio facta est, ex toto corde hor-
tamur, precamur, & obsecramus, ut ipsius ec-
clesie unitatem, pro qua ipse Salvator tam in-
stanter oravit ad patrem, violare desistant;
fraternam quoque dilectionem & pacem, quam
toluens & accurate idem redemptor transurus
ex hoc mundo ad patrem discipulis commenda-

vit, & sine qua nec orationes, neque jejunia,
nec elemosina Deo accepta sunt, scindere &
lacerare espavescant; & a predictis quantocius
tam permissis & scandalosis prorsus desistant
excessibus, inventuri apud nos si effectualiter
paruerint, & etiam nobis personaliter humili-
ter paruisse docuerint, paternam caritatis affe-
ctum, apertumque mansuetudinis, & clemen-
tis fontem: alioquin ipsos si forte justitie &
virtutis amor a peccato non retrahat, indul-
gentieque spes ad poenitentiam non invitat,
penarum terror, & rigor coerceat disciplinam.
prefatos Bernardinum, & Gulielmum Epif-
copos, ac Franciscum Card. adherentes, recep-
tores, & quoslibet fautores eorum de fratrum
corundem consilio requirimus, & monemus in
virtute S. obedientie, ac sub anathematis &
criminum heresis & schismatis, ac lese majes-
tatis, & quibuscumque aliis contra tales ab
homine vel a jure inflictis, nec non privati-
onis Cardinalatus honoris ac patriarchalium &
Metropolitan. & Cathedralium, quibus pre-
sunt, aliarumque ecclesiarum, nec non Mona-
steriorum, & aliorum beneficiorum, quorum-
cumque que obtinent, ac inhabilitatis ad illa
& alia qualiacumque imposterum obtinenda,
nec non convicti criminis schismatis, heresis,
& lese Majestatis penis districte precipiendo
mandamus, quatenus infra 50. dies ab affixio-
ne presentium in locis infrascriptis immediate
sequentes numerandos, ipsi Bernar. & Guliel.
Episcopi, & Franc. Card. pro indictoribus &
convocatoribus Concilii generalis ulterius se ge-
rere aut nominare desistant: nec per alios,
quantum in eis est, haberi & nominari pro ta-
libus se patiantur, ac indictionem & convoca-
tionem predictas sicut de facto & male factas
coram nobis personaliter constituti publice re-
vocent, cassent, & annullent: adherentes, re-
ceptores, & faventes ulterius ipsi Bernar. &
Guliel. Episcopis, & Francisco Card. in hoc
schismatis crimine non assistant, nec adhaereant,
vel favoreant quoquo modo per se vel alios di-
recte vel indirecte, nec quovis quæsito colore;
sed ipsi Bernar. & Guliel. Episcopi, & Fran-
ciscus Card. adherentes, receptores, & fauto-
res nobis tanquam patri & pastori animarum
suarum reverenter pateant, & obediant, ac de
revocatione indictionis & convocationis Con-
cilii hujusmodi infra predictum terminum, ut
prefertur, coram nobis personaliter constituti,
etiam per publica documenta certiores nos fac-
iant, ut de eorum vera obedientia nullus du-
bitationis scrupulus valeat remanere. Alias si
Bernard. & Guliel. Episcopi, ac Franc. Card.
& adherentes receptores, ac fautores predicti
secus, quod absit, & nobis persuadere non
possumus, egerint, seu premissa omnia & sin-
gula infra terminum predictum cum effectu non
adimpleverint, noverint se supradictis penis
obnoxios, & a nobis quamquam invitis justi-
tia cogente citatos, prout tenore presentium ci-
tatos, monemus, & requirimus, ut quinta-
decima die prefatum terminum immediate se-
quente, non feriata, & si dicta quintadecima
dies feriata extiterit, prima die sequenti non
feriata compareant personaliter coram nobis in
urbe & consistorio nostro secreto, aut ubi tunc
erimus, ad se defendendum, legitimeque ex-
cusandum de premissis contra eos deductis, alias
ad videndum, & audiendum se, & quemlibet
eorum etiam nominatim, quos sic citamus ad
diem eandem, contra ipsos legitime procedi.

ANNO
CHRISTI
1511.

ANNO
CHRISTI
1511.

ac ad videndum se declarari schismaticos, blasphemos, & tanquam hereticos, & reos criminis lesæ majestatis fore puniendos, ac censuras, & penas predictas ipso facto incidisse, & incurrisse, & alias infligi, prout justum fuerit, & justitia suadebit, certificantes eosdem, & eorum quemlibet, quod si venerint, sine non, nisi se paruisse coram nobis personaliter constituti ostenderit, aut se legitime de promissa excusaverint coram nobis, ut profertur, personaliter constituti, ad declarationem dictarum penarum justis mediante procedemus, eorum contumacia & absentia non obstantibus, sed ipsorum contumacia eorum presentiam representante processuri ulterius ad aggravationem, & reagravationem, prout B justitiæ vigor postulaverit, & eorum demerita cegerint.

Ut autem hujusmodi nostra monitio & citatio ad eorundem monitorum & citatorum, aliorumque, quorum interest, notitiam deducatur, cum ad ipsos personaliter citandos tutus non pateat accessus, cartas sive membranas eas continentis, ac presentes litteras in valvis basilicæ principis apostolorum, ac Ecclesiæ Lateranen. in acie Campitorum, & extra curiam in Cathedralis Ecclesiæ. Senen. valvis affigi faciemus; que monitionem eandem suo quasi sonoro præconio & patulo judicio publicabunt, ut iidem moniti, quod ad ipsos non pervenerit, vel eandem monitionem ignoraverint nullam possint prætere exultationem vel ignorantiam allegare, cum non sit verisimile apud eos remanere incognitam, vel occultam, quod tam patenter omnibus publicetur. Volumus etiam, & apostolicæ auctoritate decernimus, quod hujusmodi nostra monitio in eisdem valvis & acie intimata perinde valeat, & illos arceat, quacumque constitutione apostolica non obstante, ac si eidem monitis & eorum singulis intimata & insinuata personaliter & presentialiter extitisset. Ne tamen moniti & citati predicti urbem ipsam & Curiam Romanam communem omnibus patriam locum sibi minus tutum, & propter præmissa, vel ex quibusvis aliis causis similibus vel dissimilibus imminere periculum in veniendo, stando, & redeundo ad exultationis suæ velamen forsan allegent, ipsos tenore presentium securantes, cuilibet ex monitis predictis plenum & amplissimum in fide pontificia est venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium in verbo veri & boni Pontificis saluum conductum in veniendo, stando, & redeundo, ut profertur, concedimus. Universos & singulos Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & alios Ecclesiarum & Monasteriorum prelatos, & clericos, ac personas Ecclesiasticas, nec non Duces, Marchiones, Principes, Potestates, Capitaneos, & quolibet alios officiales, & eorum locatentes, nec non communitates, universitates civitatum, castrorum, oppidorum, villarum & aliorum locorum tenore presentium requirimus, & hortamur, ipsique Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Prelatis, ceterisque subditis nostris districte mandamus, quatenus præfatis monitis omnibus & singulis in veniendo ad dictam Curiam occasione predicta, morando in ipsa, vel ab ipsa recedendo, in personis & bonis aut rebus eorum nullam inferant, nec ab aliis, quantum in eis fuerit, permittant inferri injuriam vel offensam. Nulli ergo omni-

no hominum liceat hæc paginam nostram hortationis, precationis, obsecrationis, requisitionis, monitionis, mandati, citationis, certificationis voluntatis, decreti, suspensionis, concessionis & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentate presumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud S. Petrum anno incarnationis Dominicæ 1511. quinto Kal. Augusti, Pontificatus nostri anno octavo.

Bulla ultima convocationis & invitationis Cardinalium absentium & Prælatorum Galliarum Neapolitanis ad celebrationem Concilii Lateranensis cum declaratione nullitatis ipsorum per Conciliabulum Pisanum.

Julius Episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam. Salvator dominus noster Jesus Christus unigenitus Dei filius semper in sinu patris, ut humanum genus, quod per varicatione primi parentis perierat, salvaret, & ad sublimia felicitatis æternæ adduceret, mortalitatis carnem assumere non recusavit, impassibilis factus passibilis pro ipsius humani generis salvatione, cujus sic redempti, & a potestate diaboli liberati curam beato Petro ecclesiæ regni clavifero, apostoloque principi, ac successoribus suis commisit, omnem potestatem & principatum super omnes tribuendo, eumque caput universalis ecclesiæ constituit, ut populum christianum sic redemptum a conatibus perverforum præservaret, & luporum rabie defenderet, & errantes oves, ne diabolica fraude & schismaticorum astutia deceptas, boni pastoris exemplo ad ovile Dominicum reduceret, & dictæ Ecclesiæ unitatem servaret. Unde nos ejusdem beati Petri meritis licet insufficientibus successores Divina disponente clementia effecti, ad præservandum populum Christianum nobis commissum, & statum universalis Ecclesiæ adaugendum & reformandum, ac ad deliberandum de expeditione contra fidei orthodoxæ periculosos hostes sumenda per Christianos principes & populos, ac etiam ad nonnullorum olim S. R. E. Cardinalium, qui in ecclesiæ Dei tanquam in firmamento cæli stelle lucentes, & ab ipsa ecclesiæ sublimati sugebant, superbis typo & odii rancore in nos, a quibus honorati fuerant, & multa bona receperant, in angelos Sathanz immutati schismaticum fomenta, & conventicula illicita, sen potius conciliabula congregare, & convocare satagebant, ad ambitionem & malitiam extinguendum, habita super his cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus deliberatione matura, Concilium Lateranen. die Lunæ decimanona presentis mensis Aprilis, quæ erit feria secunda post octavam resurrectionis ejusdem Domini nostri Jesu Christi anno proximo elapso indiximus celebrandum, & ut sequitur, auctore Domino sinuendum; hujusmodi qui Concilii generalis celebrationem per nostras patentes litteras in ecclesiæ Lateranen. & aliis pluribus publicis locis curiæ Romanæ publicari mandavimus & fecimus; ac etiam catissimis in Christo filiis nostris Maximiliano in Rom. Imperatorem electo, & aliis regibus, & principibus Christianis per alias nostras litteras ac etiam nuncios nostros ad hoc specialiter deputatos significavimus, requisivimusque venerabiles

ANNO
CHRISTI
1511.

ANNO
CHRISTI
1511.

biles fratres nostros Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & dilectos filios Monasteriorum Abbates & Praelatos, & alios, qui Concilio interesse tenentur, & consueverunt, ut statuto tempore praedicto ad praefatum Concilium celebrandum accederent. Et volentes praefati salvatoris Domini nostri Jesu Christi verigia loqui, qui a summis colorum ad ima descendit, praefatos olim Cardinales, alias S. R. E. dilectos filios, qui ab ea alienati sunt, & claudierunt a semitis suis, in quibus incedere debebant, benigne, & ex intimis cordis nostri caritatis & dilectionis affectibus requirivimus, & per viscera misericordiae Dei nostri rogavimus, & hortati fuimus, ut ad unitatem sanctae matris ecclesiae, a qua declinarunt, dulcis ejus ubera sugentes redirent, quia invenirent nos omnem injuriam eis si redirent remississe, ac eos in visceribus nostrae dilectionis recepisse; sed ipsi tanquam aspides furdæ, ut non audiant vocem incantantis, aures suas claudentes, & in ecclesia Dei venena diffundentes tam apud Principes saeculares, maxime eos, quos ipsorum schismaticorum damnatae intentioni adherere sperarent vel scirent, quam etiam apud populos quibusdam vanissimis & falsissimis persuasionibus indictionem Concilii ad eos pertinere asserentes, multa scandala in ecclesia Dei seminarunt; & seminare non cessant in dies, seipsum, & Christi fideles decipientes, imo minus & terroribus, ac violentia ipsorum Principum multas tam Ecclesiasticas personas etiam praelationis honore insignitas, ac saeculares ad eorum damnatae ambitionis emicatum sequendam, & conservandam etiam invitos convenire, ac Christi fideles cogere praesumpserunt, & praesumunt. Quis unquam vidit synodum generalem ratam haberi, quam summi & indubitati Romani Pontificis non fuerit auctoritate suffulta? Quis unquam legit generale Concilium legitime congregatum vel indictum dici, vel haberi, & vim generalis Concilii & auctoritatem sibi vindicare eam conventiculam, vel congregationem, quae facta est a tribus vel quatuor olim Cardinalibus rebellibus, & contumacibus, & ab obedientia Romani pontificis se subtrahentibus, & ad invicem erectis superbiae cornibus contra Dominum suum indubitatum Pont. ab eis canonice electum una cum aliis, & per annos octo & ultra pro vero & indubitato Pontifice ab universo orbe etiam ab eisdem habitum & veneratum conspirantibus & malignantibus sine causa, nulla ratione Christianorum eis assistente, nisi aliquibus Praelatis Gallicae nationis, & illis coactis & invitatis minus & terroribus & metu, qui in quemlibet constantem virum cadere, saeculari scilicet potestate & regio nomine, ut dicitur, carissimum in Christo filium nostrum Ludovicum Francorum regis Christianissimum, ob apostolicam sedis defensionem, & R. E. civitatum & terrarum ab eo injuste occupatarum repetitionem, & subdito una nostrorum per eum injuste & indebite lumpsum protectionem nobiscum contra progenitorum suorum clarae memoriae regum Franciae consuetudinem & observantiam & Christiani regis officium ospitalibus odiis dissidentis, & nos persequentis, & eorum malignis ausibus & conatibus, ut nobis nocere possint, fomenta praestantis, ut universis jam orbi & omnibus Christianis principibus notissimum est, quarum auxilium & opem adversus tam injustam & inau-

ditam ac indignam persecutionem & servitiam implorare & expetere coacti sumus: quae etiam conventicula a fallitibus & mendaciis initium sumpit, & apostolica auctoritate de venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium unanimi consensu & consilio damnata & improbata extitit, ut in diversis nostris litteris desuper confectis plenius continetur. Quis denique perditissimorum hominum & schismaticorum perditam audaciam & temeritatem posset unquam satis damnare & abominari, vel equanimiter ferre, decretis generalium Conciliorum Constantien. & aliorum praecedentium, ut volentium & innitentium, ac generalibus Conciliis legitimis se comparantiam, vel comparare simulantium, ac poenas & obedientiam a nobis subtractionem, si eorum conciliabulo non assentiamur, comminantium? Istorum ergo schismaticorum spiritus sanctus caput non est, sed juxta veritatem caput & pater eorum est diabolus, inventor mendacii & schismatum lator. Sacrilegi ergo sunt & schismatici, & tanquam locustae sine capite & sine sensu conantes scindere tunicam domini indivisibilem, unitatem videlicet sanctae matris ecclesiae in dies novas indictiones & vocationes concilii seu potius conciliabuli fingentes & facientes, & poenas comminantes contra eis non obsequentes, in decretis praeteritorum conciliorum contentas, perinde ac si eorum conciliabulum non conventicula sathanae, & impiorum congregatio & injustorum, prout est, sed legitimum oecumenicum concilium esset, & diceretur, instabilis mente ac spiritu & corpore. Nam modo Pisis, unde cum ignominia ejecti sunt, modo Mediolani sedem pestilentiam collocantes, & omnia Dei auxilio destituti, a quo penitus se abjectos esse, etiam eorum conscientia stimulante non ignorant, principes saeculares tanquam Deum Accaron relicto Deo Israel consulunt. Unde cum nunc de statu ecclesiae, & de fide catholica agatur, & ut praedictorum & aliorum omnium schismatum tenebris de Christiani populi sinibus profligatis, lumen catholicam veritatis, Christo vera luce largiente, resurgat & bellorum tabes, qua in multis partibus mundi Christianus populus affligitur, congrua meditatione sedata, pacis auctore praestante in statum pacificum & tranquillum reducatur, ac ab effusione Christiani sanguinis, qui quotidie funditur, temperetur, ut postea prout semper intentionis nostrae fuit, expeditio contra infideles fieri possit universalis, multaque alia gravia in ipso concilio ad fidei catholicam exaltationem sunt discutienda, & plura ex venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, conditionibus temporum causantibus, nunc a Romana Curia absentes existant, quorum consilio, doctrina, & auctoritate multum proficere posse speramus, si celebratione dicti concilii Lateranen. & praemissorum discussioni praesentes fuerint. Nos sperantes ipsos Cardinales absentes, ut ipsius sanctae matris ecclesiae veros & devotos filios in re tam ardua requisitioni nostrae non resistere, auctoritate apostolica eosdem Cardinales absentes, & eorum quemlibet, & alios Archiepiscopos, episcopos, Abbates, & Praelatos nationis Gallicae, praesertim eos, qui personaliter, vel per procuratores in dicto conciliabulo interfuerunt, & forte coacti metu, qui in constantes viros cadere potest, ad praesens destinentur inviti, alias tamen non privati, nec pro privatis declarati, per viscera mi-

ANNO
CHRISTI
1511.

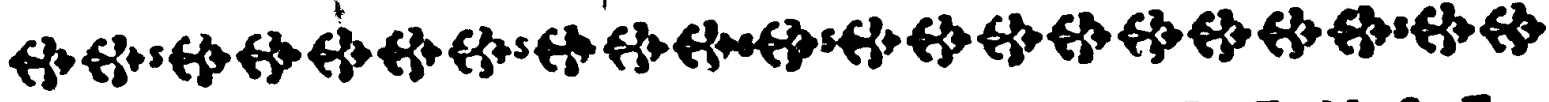
ANNO
CHRISTI
1511.

miseri cordis ipsius domini nostri Jesu Christi, A de cujus causa nunc agitur, & pro honore hujus sanctae sedis apostolicae, praedictaque universalis ecclesiae catholicae conservatione in virtute sanctae obedientiae requirimus, monemusque, & hortamur in domino, eisque districte precipiendo mandamus, quatenus quanto citius poterunt ad hujusmodi sanctam & salubrem concilii generalis Lateranen. celebrationem accedant; nec eos retineant, si forsitan cum praedictis schismaticis conversationem habuerint, seu confederationem quamcumque habuerint, aliquibusque determinationibus & sanctionibus factis & decretis interfuerint, & forsitan consensum praestiterint, cum melius & securius sit eis, nobis vero & indubitato capiti dictae sanctae universalis ecclesiae adherere, quam praefatis schismaticis, tanquam locustis & sine capite assistere, ne & ipsi eorumdem schismaticorum falsis, & fraudulentis, simulatisque sub humilitatis specie superbia plenis suggestionibus circumventi & seducti cum eis in interitum prolabantur, & cum Sathan & Abyron in profundum inferni terra vivos absorbeat, accipiant portionem. Remittimus enim eisdem Cardinalibus, & aliis Praeulatis, & cuilibet eorum sic monitis & requisitis omnes injurias, quas nobis propter hujusmodi conversationem & tractatus, quos cum dictis schismaticis habuerunt, ac censuras & poenas, si quas forsitan propterea incurrissent vel incurrere censerentur, si ad nos & ad dictum sacrosanctum concilium Lateranen. celebrandum venerint. Nos enim eis, & cuilibet eorum liberum & securum saluum conductum in verbo Ro. Pont. & venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium concedimus, & per praesentes libere largimur. Erigant ergo se ipsi Cardinales sic a nobis requisiti, praeterea ceteri, & vexillum justitiae conscientiaeque puritatem praeserentes, & sanctae, & matris ecclesiae unitatem zelantes ad praefati veri, & legitimi, ac oecumenici Lateranen. concilii celebrationem quanto citius poterunt festinent, relicta damnata synagoga & conventiculo sathanae, ut Deo auctore ipsisque Card. eorum concilio, opera, & sollicitudine, fideque, & integritate, ac domus Dei zelo nobis assistentibus ad extinctionem praefatorum schismaticorum & perversorum, qui tanquam vulpes vineam domini, idest sanctam & universalem matrem ecclesiam suis venenosus moribus destruere non cessant, procedere valeamus, ipsamque ecclesiam sanctam Dei a tot perturbationibus, quibus nunc vexatur, tranquillam & quietam reddere, ecclesiarum reformationem universalem facere, & de expeditione contra infideles ineunda eis adhibitis deliberare, & ex tam bono opere cum ipsis sic venientibus & adjuvantibus Cardinalibus & praetatis felicitatis aeternae praemia consequi mereamur. Et quoniam Deus omnium cognitor secreta cordis nostri novit & scit nos in sinceritate & veri-

tate Dei ambulare, & animarum singularum Christiani nominis professorum salutem expectare, exhortamur etiam omnes principes Christianos, & alios Christi fideles, ne falsis indictionibus dictorum schismaticorum de facto & contra canonicas sanctiones factis & editis, seu etiam faciendis & edendis quomodolibet adhaereant, vel intendant; quoniam cum ipsi schismatici se in ruinam positos videant, & furis sathanae exagitati, in cujus manibus positi sunt, & a quo pro ejus libito voluntatis nulla spiritus sancti protectione suffulti vexantur, & locum quietis non inveniunt, ejusdem sathanae exemplo, qui vellet omnes secum in interitum adducere, alios Christi fideles in perditionem trahere visis, quibus possunt, conantur. Nos ex abundantiori cautela, & pro Christi fidelium omnium animarum salute omnes indictiones, conventicula, seu potius conciliabula dictorum schismaticorum, ac assertas citationes, monitiones, & decreta, & absolutiones, sententias, & acta, & legatorum creationes, & obedientiae subtractiones, & assertas censuras, prout alias fecimus, tanquam a penitus privatis, & nulla prorsus auctoritate, & facultate suffultis nullas, invalidas, & inanes, nulliusque roboris vel momenti, & contra omnes canonicas sanctiones factas & editas fuisse & esse, ac eos, qui ipsorum falsis & mendacibus deceptionibus voluntarie adhaeserunt, cum ipsis maledictionis aeternae participes fieri declaramus & pronunciamus. ipsasque indictiones & convocationes & cetera supradicta, & omnia alia inde secuta usque in praesentem diem prout temere & de facto processerunt, apostolica auctoritate revocamus, cassamus, & annullamus, ac cassa, irrita, nulla esse de dictorum venerabilium fratrum nostrorum concilio decernimus, ac volumus praesentes nostras litteras valvis basilicis ejusdem principis Apostolorum, & praefatae ecclesiae Lateranen. ac in acie Campiform de urbe per unum seu duos ex cursoribus nostris affigi, & ibi ut legi ab omnibus possint, aliquandiu teneri, ut earum notitia ad singulos pervenire possit, & D illos dictos Card. requisitos ad quanto citius poterunt veniendum, & alios, quos illae concernunt a die habitae notitiae earum ligare, perinde ac si eis personaliter & praesentialiter intimatae fuissent. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae requisitionis, monitionis, hortationis, mandati, remissionis, largitionis, concessionis, exhortationis, declarationis, pronunciationis, cassationis, annulationis decreti ac voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum se noverit incursum. Datum Romae apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicae 1511. Idibus Aprilis. Pontificatus nostri anno nono.

ANNO
CHRISTI
1511.

ANNO
CHRISTI
1512.
Ex Cod. de
Agulm con-
cil. Hisp. l. 4.
p. 1.

ANNO
CHRISTI
1512.

CONCILIIUM HISPALENSE

Celebratum anno 1512. præsidi Archiepiscopo D. Didaco Deza.

Sermo habitus per reverendissimum D. D. Didacum Deza archiepiscopum Hispalensem in prima sessione Concilii provincialis per eundem Hispali celebrato

Rex pacificus unigenitus, qui est in sinu patris, carnis suæ nativitate mundum ingressus pacis sedere nobis attulit, dispersaque & omnino distantia, imo sibi invicem adversantia in unum colligens, juxta quod Apostolus inquit: *ipse est pax nostra, qui fecit utraque unum, & primum unitatis vinculum est cunctis sæculis admirandum, qui Deum & hominem non sola natura in infinitum distantes, sed affectu & actibus dissentientes, tanto fœdere conciliavit, ut unus idemque Deus esset, qui homo; & unus ipse homo, qui Deus. Hoc unitatis, ac pacis mysterium mox nascente Domino ab exultantibus Angelis prædictum est: quando gloriam in excelsis Deo, pacemque in terra hominibus bonæ voluntatis multitudo collectis militiæ (ut Lucas refert) præcinit. Neque sibi soli Verbum caro factum hanc unitatem servavit, sed & in suos fideles, veluti caput in membra, mirabili connexionē transfudit. Nam quemadmodum juxta sententiam Pauli, conspulti sumus, & conresuscitati cum Christo; ita & sumus ejus ineffabili nativitate congeniti, & divinæ effecti consortes naturæ. Quotquot autem (inquit Evangeliste Joannes) receperunt eum, dedit eis potestatem filius Dei fieri. Et sicut natus in terris, pacis ac unitatis auctor extitit filius Dei, ita & in mundo conversatus, universa incarnationis mysteria ad pacem & unitatem direxit. Præcepta nempe & Sacramenta gratiæ, quibus legem mandatorum eracuvit, miro ordine sub unitate complexus est. Caritas siquidem, quæ, ut inquit Apostolus, finis est præceptorum, vinculum est unitatis. Sacramenta vero sic Christus instituit, ut ex multis rebus collectis verbo sanctificationis unum conflaret: unde & Apostolis in unum congregatis cornaculum, & ad unam confidentibus mensam, sanctissimum corporis sui & sanguinis sacramentum instituit. Ascendens præterea Christus in cælum, non nisi Apostolis in unum convenientibus, promissum Spiritum sanctum vitabiliter misit. Nobis denique formam postulandi, & a Deo impetrandi tradens, in unum nos docuit convenire, dicens: *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum; &, de re omni re, quam petierint, fiet illis a Patre meo: quasi ipse multorum conventus, & unitas animorum, magni meriti apud Deum existat. Quod & propheta David insinuat dicens: In concilio iustorum & congregatione magna opera Domini. Hinc est, fratres dilectissimi, quod in ecclesia synodos & Concilia celebrari inolevit, ut quod merita singulorum obtinere non valent, multorum cœtus uno corde & consona voce Deum precantium impetrare mereatur. Unde super illud Apostoli Romanorum is: *Adjuvetis me in orationibus vestris, dict. gloriol. Rogat Apostolus apud minores pro se orare: multi enim minimi dum congregantur una-***

*animas, sunt magni, & multorum preces impetrans. Verumtamen animadvertite, fratres, quod non promittitur multis qualitercumque in unum congregatis, vota sua a Deo impetrare, sed si in nomine Christi convenientes deposcant. Sic enim ait Dominus: Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo. Illi autem in nomine Christi congregantur, & postulant, qui ea, quæ Christus docuit postulanda, precantur. Hæc autem sunt, quæ Oratio dominica septem petitionibus edita comprehendit, quorum luminaria est, ut ad gloriam Dei, & sui nominis sanctificationem, quæ nostræ saluti aut commoda sunt, aut necessaria, pro divinæ voluntatis beneplacito pie & perseveranter poscimus. Illi vero in nomine Christi non petunt, qui non quæ Dei sunt, sed sua querentes statuere, desideria cordis sui implere deposcunt, vel ad mundi gloriam consequendam, vel ad carnis oblectamenta sectanda. Horum consortium Propheta se gloriatur vitasse dicens: *Non sedi cum concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non intrabo, edivi ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedabo.* Nos igitur fratres dilectissimi in hac sancta synodo convenientes in nomine JESU postulemus, si impetrare volumus, quod optamus. Petituri autem in nomine JESU brevi sermone, sed ex intimo cordis juxta formam a Domino traditam, ejus misericordiam imploremus: ut Spiritus Sanctus adveniens corda nostra elementer expurget, mentes illuminet, & inducat in omnem, sicut promissit filius, veritatem: quatenus in nomine suo collecti, sic in cunctis tenemus cum moderamine pietatis justitiam, ut ab ejus beneplacito in nullo dissentiat voluntas nostra, sed rectum tramitem in omnibus observantes, quæ Deo placita sunt, & dictis exequamur & factis; quod ipse præstare dignetur, qui cum Patre & Spiritu Sancto vivit & regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.*

PROLOGUS.

In nomine Dei omnipotentis sancta mater ecclesia catholica a Spiritu Sancto illuminata, inter alia salubria documenta, quæ pro salute animarum fidelium Christianorum instituit, ordinavit quod Prælati, qui habent auctoritatem a nostro Redemptore Jesu Christo ad regendum & gubernandum populum Christianum, celebrarent quibusdam temporibus, scilicet Metropolitanæ Concilia Provincialia, & episcopi synodos in suis diocæsiibus, ad effectum statuendi & ordinandi res spectantes ad servitium Dei, & augmentum cultus divini, & pro immunitate suorum ministrorum, & ecclesiarum, & reformatione vitæ & morum tam in statu ecclesiastico, quam sæculari, ad exaltationem nostræ sanctæ fidei catholicæ. Ideo nos D. Didacus Deza, divina misericordia Archiepiscopus sanctæ ecclesiæ Hispalensis considerantes, quod longum tempus effluxit absque eo quod fuerit celebratum Concilium Provinciale in hac nostra Archidicæsi, propter quod, quam-

ANNO
CHRISTI
1512.

quamvis Archiepiscopi bonis memoris Præde-
cessores nostri, moti sancto zelo & desiderio
antiquitus fecerint, & ordinaverint plures lau-
dabiles constitutiones, quæ tamen non fuerunt
publicatæ, nec observari mandata, plures il-
larum oblivioni traditæ, & alia fuerunt viola-
tæ; & videntes etiam quod præ temporum va-
rietate occurrerunt, & quotidie eveniunt novi
casus, quibus providere necesse est de novis re-
mediis. Volentes sequi & observare, quod per
sacros Canones fuit stabilitum, & demanda-
tum cum consilio & sententia reverendorum no-
strorum dilectissimorum fratrum Decani & Ca-
pituli nostræ sanctæ ecclesiæ, statuimus facere
& celebrare Concilium Provinciale in hac insi-
gni civitate Hispalensi. Pro quo vocari man-
damus per nostras literas patentes convocato-
rias reverendos in Christo Patres & Dominos
Episcopos Gadicensem, Malacitanum, Sylvan-
sem, Canariæ, & de Marrueco, nostros suffra-
ganeos, & illud notificari capitulis suarum ec-
clesiarum Cathedralium, omnibusque aliis Ab-
batibus, Prioribus, & Vicariis dicti nostri Ar-
chiepiscopatus; de quorum approbatione & con-
sensu postquam omnes, seu major pars illorum
fuerunt congregati per se, vel suos procuratores
in dicta nostra sancta ecclesia, & civitate His-
palensi, invocata prius gratia Spiritus Sancti,
fecimus, & ordinavimus, & publicari manda-
vimus, prout fuerunt publicatæ Constitutiones
sequentes.

CAPUT I.

*Quod Parochi doceant suos parochianos myste-
ria nostræ sanctæ fidei Catholica, & quod
in qualibet ecclesia adsit tabula, in qua
contineantur omnia, quæ illos docere de-
bent.*

Quia cognitio nostræ sanctæ fidei ca-
tholicæ est necessaria omnibus fide-
libus Christianis pro sua salute: ideo cu-
pientes salutem animarum, quæ nobis fue-
runt commendatæ, & quod non errent
per ignorantiam (sacro concilio approban-
te) statuimus & ordinamus, ut omnes cu-
ram animarum habentes, & confessores no-
stri Archiepiscopatus, & provinciæ sint di-
ligentes in docendo suos parochianos, &
personas, quarum audient confessiones,
illa quæ scire debent & credere pro sua
salute, & in specie articulos nostræ san-
ctæ fidei Catholicæ, qui sunt fundamen-
tum nostræ religionis. Item etiam ut illos
instruant in sanctis Sacramentis ecclesiæ,
& in decem mandatis nostræ legis Chri-
stianæ, ut non audeant illa transgredi,
& contravenire; ac etiam ipsis dicant qua-
lia sunt peccata mortalia ad effectum, ut
sciant melius illa evitare, illis suadendo
ut cum magna cura procurent exercere
septem opera misericordiæ, de quibus
stricta per eos danda est ratio tempore
eorum obitus; super quo mandamus, ut
magnam faciant diligentiam, & specialem
Concil. General. Tom. XXXII.

curam: & ut præmissa melius observen-
tur, mandamus, ut in qualibet ex eccle-
siis parochialibus totius nostri archiepisco-
patus, & provinciæ, apponatur tabula quam
mandamus, ubi præmissa summoarie conti-
neantur, quam præcipimus apponi in loco
publico, ad effectum ut videatur & lega-
tur ab omnibus.

Item mandamus omnibus parochis, qui
nunc sunt & erunt in futurum, ut omni-
bus dominicis Adventus, a Dominica Se-
ptuagesimæ usque ad Dominicam Passionis
inclusive, legant, & declarent populo con-
tenta in dicta tabula inter Missarum so-
lemnia, post offertorium: & quod de his
non potuerit legi una die Dominica, le-
gatur in altera, vel in primo festo oc-
currente.

Item mandamus, ut præfati parochi
habentes idoneitatem, explicent sanctum
Evangelium diebus dominicis anni suis pa-
rochianis, illis exhibendo, & illos indu-
cendo in viam salutis, ut se retrahant ab
occasione peccandi. Quæ omnia per di-
ctos parochos compleri mandamus (cessan-
te legitima excusatione) sub poena unius
regalis, quoties ita non exequantur, ap-
plicandi pro una medietate ecclesiæ cui in-
serviunt, & pro alia medietate illi, qui
denunciaverit.

Ut Parochi moneant suos parochianos,
ut sciant confessionem generalem, & ora-
tiones ecclesiæ.

Magnus defectus & culpa subditorum,
& notabilis negligentia parochorum, quod
eorum parochiani nesciant res pertinentes
ad suam salutem, quæ sunt fundamen-
tum nostræ sanctæ fidei catholicæ. Et quia
sumus informati, quod plures ex nostris
subditis, habentes ætatem discretionis,
nesciunt orationes ab ecclesia institutas
(quod procedit ex negligentia & pauca
cura parochorum) ideo mandamus, ut
præfati parochi & confessores illos mo-
neant pariter, ut procurent scire confes-
sionem generalem, & Orationem Domini-
cam, Ave Maria, & Credo, ac Salve Re-
gina; mandamusque ut præfati curati &
confessores, quotiescumque audient confes-
siones quarumvis personarum, recitare fa-
ciant dictas orationes, & valeant si illas
sciant & bene pronuncient, corrigendo &
docendo quod non scierint, & non bene
pronunciaverint, & ad hunc effectum
mandamus, ut presbyter qui missam cele-
braverit diebus Dominicis, post dictam
confessionem alta voce, loco poenitentiz
illis injungat, ut una dominica dicant si-
mul cum ipso Pater noster & Ave Maria,
& alia dominica Credo & Salve Regina,
tali modo ut totus populus possit & va-
leat

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

leat bene pronuciare : & ad hunc effectum moneant suos parochianos, ut secum ducant suos filios qualibet die dominica ad missam, ut discant dictas orationes.

Item mandamus omnibus sacristis Ecclesiarum nostri Archiepiscopatus & provincie, & omnibus personis ecclesiasticis, vel secularibus, que docebunt legere & scribere, ut in primis & ante omnia de premissis pueros instruant, & alia legere, vel scribere non faciant, donec sciant dictas orationes, & alia contenta in dicta tabula; que omnia mandamus per ipsos fieri & compleri sub pena excommunicationis: mandamusque non absolvi, donec predictis integre satisfiant.

CAPUT II.

Deputentur persona, qua in sancta fide catholica noviter ad eam conversos instruant, & quid Parochi circa illud agere debeant.

Cum in hac nostra diocesi & provincia adsint plures noviter ad fidem conversi tam a lege Judaica, quam a secta Mahometana, maxime indulgentes instructionibus & documentis nostrae sanctae fidei catholice, & aliorum concernentium doctrinam Christianam (sacro approbante Concilio) statuimus, & ordinamus, ut Praelati, ad quos spectat invigilare super salute animarum, deputent personas honestas & competenter doctas, que illos instruant in omnibus necessariis ad eorum salutem, & que specialem curam habeant inquirendi & sciendi quomodo vivant, & an committant aliquos ex erroribus, in quibus, antequam ad nostram fidem venissent, steterunt. Mandamusque parochis, ut in suis parochiis faciant catalogum separatim de noviter conversis; & visitatoribus ut exigant rationem cum magna diligentia super eo, an faciant, & compleant, quod mandat Ecclesia. Pariterque quia nonnulli sunt utriusque generis, qui a nostra sancta fide catholica recesserunt, fuerunt reconciliati, & reduci ad unionem S. Matris ecclesie, ac abjurarunt suos errores, quibus ordinatum fuit, ut audiant Missam & concionem diebus Dominicis & festivis de precepto, ac peccata confiteantur tribus festis Paschalibus anni, & alia; mandamus parochis, ut de sic reconciliatis faciant specialem catalogum ad effectum, ut innotescat an exequantur, que ipsis fuerunt injuncta, & illos moneant ut illa compleant, ad effectum ut Deus Dominus noster veniam pro peccatis contra ipsum

commisiss impartiat, & prebet ut in bono statu perseverent.

ANNO
CHRISTI
1512.

CAPUT III.

Quod Parochi sint diligentes in administrando sancta sacramenta.

Statutum de jure est, ut fideles Christiani recipiant Sacramenta sanctae matris ecclesie quibusdam anni temporibus, & in casibus necessitatis pro salute animarum suarum: ideo (sacro approbante Concilio) statuimus, ut omnes parochi sint diligentes in administrando sancta sacramenta, & signanter Baptismum infantibus ad evitandum periculum, quod ex dilatione oriri posset, & exhortando, ac requirendo suos Parochianos infirmos, ut confiteantur, & sanctum Sacramentum Eucharistiae recipiant.

Item ut notum sit omnibus, quando corpus Domini nostri defertur alicui infirmo ad effectum ut sanctum Sacramentum comitentur, & propterea lucentur indulgentias concessas, mandamus ut pulsare faciant in porta ecclesie campanellam, parum antequam exeat ab Ecclesia, vel aliam campanam majorem, si mos est; & post reportatum corpus Domini nostri ad Ecclesiam declarent omnibus, qui illud fuerint comitati, qualiter fuerunt lucrati indulgentias a sanctis Patribus concessas, & ulterius indulgentiam 40. dierum, quam nos eis concessimus pro qualibet vice. Quod fieri mandamus per dictos parochos sub pena centum morapetitorum applicandorum pro una medietate Ecclesie, & pro alia medietate denunciandi.

CAPUT IV.

Quod Medici in primis & ante omnia moneant infirmos, ut salutem animarum suarum procurent.

Pro remedio plurium inconvenientium statuit bonae memoriae Innocentius III. in Decretali: *Cum infirmitas de Penis. & rem.* quod quando vocarentur medici ad infirmos, ante omnia moneant dictos infirmos, ut vocent medicos animarum, qui sunt confessarii, & illos inducant ut confiteantur, & salutem animarum suarum procurent; quia cum infirmitas corporis procedat ab aegritudine spirituali, quando infirmitas animae curata est, Deus mandat salutem corporis, ac etiam quando in principio infirmi non fuerunt induci ad confitendum & disponendum animas

ANNO
CHRISTI
1512.

mas suas & conscientias, succedit quod, si eis dicatur facta graviore infirmitate, cadunt in periculum desperationis suae salutis, & in alias periculosas cogitationes. Et cum sit, quod in D. Decretali fuit imposita poena Medicis illud non observantibus, prout dictum est, eisque vetitus ingressus in ecclesiam, nobis est notum, quod dicti Medici parum Deum timentes, & periculum animarum fidelium minimi facientes, id non observant, & in dictam poenam incurrunt; ideo nos cupientes tanto periculo obviare, statuimus & ordinamus, ut in posterum omnes Medici nostrae Archiepiscopatus & provinciae sint diligentes in observatione D. Decretalis: statimque in prima, visitatione moneant & horrentur dictos infirmos, ut confiteantur & disponant suam conscientiam, & ita facere non omittant cum qualibet persona, cujusvis status & conditionis existat: quodque si talis infirmus id non praestiterit, Medicus postquam de eo notitiam habuerit, illum secunda vice non invisat, neque curet donec confessus fuerit, & animam suam disposuerit; mandamusque ita servari & compleri per dictos Medicos sub poena excommunicationis & ducentorum morapetitorum applicandorum fabricae Ecclesiae, cujus fuerint parochiani, quotiescunque contraverint; ad quam poenam volumus illos teneri in foro conscientiae. Et ut praemissa omnibus innotescant, mandamus, ut quatuor primis diebus Dominicis quadragesimae parochi enuncient hanc constitutionem in suis Ecclesiis.

CAPUT V.

*Contra Vaticinatos & magos, illosque
consultantes.*

Cum nobis notum sit, quod in nostro Archiepiscopatu & provincia adhaerent plures personae utriusque sexus, quae timoris Dei oblitae, & fidei ac spei, quam habere debent in Divina providentia, utuntur vaticiniis, magicis artibus, sortilegiis, & maleficiis, euntque seu mandant ad capiendum concilium a talium maleficiorum gestoribus, qui diabolo famulantur; & quamvis tales personae incurrant in magnas poenas de jure stabilitas, & in sententiam excommunicationis vigore constitutionum provincialium nostri Archiepiscopatus, in dictas poenas & censuras incurrunt, & ab usu tam gravis peccati non abstinere. Ideo tantae Dei offensionis obviare cupientes, statuimus & mandamus, ut in posterum omnes personae,

Concil. Gener. Tom. XXXII

ANNO
CHRISTI
1512.

A quae dictis magicis artibus, sortilegiis, vaticiniis, vel aliis maleficiis utuntur, si ve cum talia gerentibus concilium inveniunt, vel illos adiverint, vel participes delicti eorundem quocumque modo fuerint; ultra omnes alias poenas in tali casu constitutas, omnes illi incurrant in sententiam excommunicationis ipso facto, & in poenam duorum millium morapetitorum pro prima vice, & pro secunda vice poena duplo augeatur, & publice diffamentur, & in exilium mittantur ad tempus iudicibus de eo cognoscentibus bene visum.

B Item mandamus Provisoribus & Visitatoribus nostri Archiepiscopatus, ut diligenter invigilent, & specialem curam habeant inquirendi contra tales personas deditas isti peccato, illudque graviter puniendi & delendi e cordibus nostrorum fidelium subditorum. Et ut talia delicta non possint remanere secreta, mandamus dictis Provisoribus, ut singulis annis a Dominica Septuagesimae relaxent litteras generales, etiam anathematis, contra dictos delinquentes ac etiam contra omnes scientes, quales sunt qui talia delicta patrarunt. C eisque praecipiant sub dictis censuris, ut accedant ad notificandum, & declarandum coram ipsis, vel saltem coram Parochis suarum parochiarum, & coram Notario vel scriba publico, ut in iudicio constare valeat. Mandamusque dictis parochis, ut magna cum diligentia intra mensem notificent dictis Provisoribus, quidquid ipsis fuerit declaratum, & ipsi sciverint, & fidem de his transmittant; quod per ipsos fieri & compleri mandamus sub poena suspensionis a divinis, & trium millium morapetitorum, quotiescunque contraverint.

CAPUT VI.

Quod relaxentur litterae generales singulis annis contra illos, qui vivunt in peccatis publicis, & procedatur usque ad invocationem brachii saecularis.

E Praelatis & pastoribus animarum, quibus fuit commendatus populus Christianus convenit firmiter & continuo invigilare super custodia animarum fidelium. Ideoque nos cupientes salutem nostrorum subditorum, illosque a peccatis & publicis Dei offensionibus avertere, & venerando censuras & poenas, in quas vigore Constitutionum nostri Archiepiscopatus & provinciae, singulis annis a Dominica Septuagesimae relaxent litteras generales, & procedant per censuras, & per omnia

Bb 3

alia

ANNO
CHRISTI
1512.

alia juris remedia contra illos, qui vivunt in peccatis publicis, & contra illos, qui matrimonium clandestine contrahunt, vel in gradibus de jure prohibitis, & contra presentes & inservientes talibus matrimoniis, & contra illos, qui vitam ducunt maritalem cum suis uxoribus non recepta benedictione Ecclesie, & contra incestuosos, & illos qui habent duas uxores, & contra usurarios, & publicos concubenarios: quodque sic procedere non desinant, donec tales persone ab istis peccatis se removeant. Quod per illos magna cum diligentia fieri & compleri mandamus, super quo eorum conscientiam oneramus; & ut hæc possint melius devenire ad notitiam dictorum judicum, & puniantur, mandamus omnibus parochis nostri Archiepiscopatus & provincie, ut sint diligentes in inquirendo & sciendo, quales sint ex eorum parochianis, qui existunt in aliquibus ex dictis peccatis publicis, illosque moneant cum tota charitate, ut se ab eis removeant; & nisi corrigantur & emendentur, teneatur quilibet ex dictis parochis illud notificare Prelato, sive ejus Provisori, ut remedium afferat. Et desuper mandamus, ut prefati Parochi conficiant catalogos, in quibus describant omnes sic publice reputatos in suis parochiis, & cum omni diligentia illos transmittant ad dictos Provisores tempore & modo in sequenti constitutione contentis sub poena unius floreni quotiescumque non præstiterint, applicandi pro medietate ecclesie cui inserviunt, & pro alia medietate auctoratori.

CAPUT VII.

Ordo procedendi contra illos qui non consentunt peccata, & sanctam Eucharistiam non recipiunt.

Notum nobis est, quod non obstantibus censuris, quæ rigore constitutionum nostrorum bonæ memoriæ antecessorum fuerunt promulgatæ contra fideles nostros subditos, qui peccata non deponunt singulis annis, nec sanctam communionem recipiunt tempore ab Ecclesia præfixo; & litteris ac censuris, quæ quolibet anno fulminantur contra tales personas a Provisoribus & iudicibus, plures sunt, qui parum Deum timentes diu permanent excommunicati denunciati. Cupientes propterea novum afferre remedium, statuimus & mandamus omnibus parochis nostri Archiepiscopatus & provincie, ut a Dominica Septuagesimæ moneant

ANNO
CHRISTI
1512.

A omnes suos parochianos, ut vadant ad confitendum peccata; dividant suas parochias per vicos & contratas, præfigendo unicuique tempus, quo venire debuerit ad confitendum, prout opportunum judicaverint; ne omnes simul accedant eodem tempore, quo præ multitudinem confitentium haberi non possit copia Confessorum, ita quod dicti parochi specialem curam habeant de conscientiis suorum parochianorum.

Item mandamus, ut prefati parochi magna cum diligentia efforment catalogum omnium illorum degentium in suis parochiis, qui non fuerint confessi, & sanctam eucharistiam non receperint, vel fuerint excommunicati propter peccata publica, illumque suo nomine proprio subscriptum transmittant ad Provisores usque ad Dominicam in Albis, prout hæctenus fieri solitum fuit. Insuperque dicti parochi teneantur deferre catalogum & denunciare publice in ecclesia illos, qui incurrierint in sententiam excommunicationis, & illos qui a nostris Provisoribus fuerint declarati, illos nominando propriis nominibus alta voce; itaut populus audiat & intelligat, nemine propter amorem vel alium quemlibet respectum prætermisso. Et si prefati contumaces non fuerint absoluti, peccata non deposuerint, & sanctam communionem non susceperint, & a dictis peccatis publicis non se removerint usque & per totum diem sanctissimæ Trinitatis, mandamus & ordinamus, ut dicti parochi teneantur transmittere ad Provisorem alium secundum catalogum & memoriale continens nomina illorum, qui sic fuerint denunciati excommunicati, quem catalogum transmittere debebunt usque & per totam octavam Corporis Christi sub poena unius floreni quotiescumque illum transmittere prætermiserint, applicandi modo superius expresso. Pariterque mandamus, ut dicti Provisores & Ministri nostri Archiepiscopatus & provincie procedant contra contumaces & rebelles per censuras & per pœnas, quæ ipsis videbuntur magis proficue, aggravando, & reaggravando usque ad invocationem brachii sæcularis, si necessum fuerit: & in scriptura invocationis brachii sæcularis exprimantur contumaces propriis nominibus, & dicatur in ea, quod in carceres detrudantur, & ab eis non liberentur nec relaxentur, etiam sub fideiussione, donec constiterit eos fuisse absolutos, & paruisse ecclesie & iudicibus, qui contra ipsos processerint, itaut eos in suo peccato permanere non promittant.

Item quia plures dicendo confessos fuisse apud Religiosos & alios sacerdotes electos

ANNO
CHRISTI
1512.

Etos ab his qui habent facultatem audien- A
di confessiones & absolvendi, confiteri in
suis parochiis recusant, mandamus ut di-
cti parochi illos non habeant pro confessis,
nec pro absolutis, nisi docuerint legitime
per litteras talium Religiosorum, vel alio
modo, qualiter fuerunt confessi apud ipsos,
& absoluti.

CAPUT VIII.

*Quam poenam incurrant illi, qui per an-
num & ultra permanent in excommuni-
catione.*

Magnum periculum est animarum fide-
lium permanere per longum tempus scien-
ter in scientia excommunicationis. Et et-
iam tales corde indurati, eo quod per tan-
tum temporis spatium in sua contumacia
fuerint privati a communione fidelium,
non sunt vacui ab omni suspitione, quod
non bene sentiant de rebus fidei. Et quia
cupimus illos reducere ad bonum statum
& ad viam salutis, sacro approbante con-
cilio, statuimus, & ordinamus, ut om-
nes fideles, qui permanserint publice in
excommunicatione per annum, si fuerint
Clerici, in carceres detrudantur, & fru-
ctus eorum beneficiorum pro medietate
fabricis suarum ecclesiarum, & pro alia,
opere ecclesie cathedralis, & quod non ex-
carcerentur donec satisfecerint super inobe-
dientia & contumacia, & beneficium ab-
solutionis meruerint obtinere. Si vero fue-
rint laici, & permanserint in excommu-
nicatione per medium annum, deinceps in-
currant pro quolibet mense in poenam cen-
tum morapetitorum pro ecclesia; Et si
ultra annum, amittant tertiam partem
omnium bonorum suorum, applicando-
rum pro medietate regio fisco, & pro alia
medietate fabricae ecclesie eorum paro-
chie.

CAPUT IX.

*Quod manumissores, & Exequutores testa-
mentarii compleant & exequantur intra
certum tempus testamenta defunctorum.*

Didicimus, quod plures cum magno
onere suarum conscientiarum omiserunt &
omittunt exequi plura testamenta & lega-
ta pia a longo tempore usque modo per ne-
gligentiam, & per alias causas & interes-
se, atque ita animae testatorum privantur
suffragiis & operibus, quae ordinarunt in
suis ultimis dispositionibus, & cum tali-
bus dilationibus valde defraudantur. Et
quia ad nos pertinet de remedio providere

(sacro approbante concilio) statuimus &
mandamus, ut intra terminum unius an-
ni omnes haeredes manumissores, & exe-
quutores testamentorum & ultimarum vo-
luntatum nostri Archiepiscopatus & pro-
vinciae, exequantur & compleant omnia
testamenta defunctorum, quod per illos
fieri & exequi intra dictum terminum re-
quirimus, monemus, ac mandamus, vo-
lumusque ut praesens constitutio intelliga-
tur de testamentis & ultimis voluntatibus
factis a quinque annis usque modo: de
praesentibus vero, & futuris volumus,
ut annus computetur a die obitus testa-
toris.

Item mandamus omnibus parochis, ut
describant quolibet anno omnes defunctos
in suis parochiis, & illos quos nominave-
rint pro suis manumissoribus & exequoto-
ribus testamentariis, ac haeredibus, ac et-
iam Notarium coram quo condiderint sua
testamenta, & ultimas voluntates, & ad
nos transmittant quolibet anno quando fa-
cient catalogum illorum, qui fuerint con-
fessi, ut melius possimus desuper provide-
re, quod per ipsos fieri mandamus sub pe-
na unius floreni quotiescunque contrave-
rint, applicandi modo supradicto.

CAPUT X.

*Quae festa sint observanda, & quod Para-
ochi illa notificent suis Parochianis.*

Sanctae dies Paschatis, Dominicae, &
alia festa per sanctam matrem ecclesiam
demandata, fuerunt dicata servitio Dei
Domini nostri, & reservata fuerunt pro
illius obsequio ac exercitio sacrificiorum &
operum spiritualium. Sumus autem infor-
mati, quod in nostro Archiepiscopatu &
provincia dicta festa non observantur a fi-
delibus Christianis cum intentione, sub
qua ecclesia illa instituit, & prout obser-
vari debent pro salute animarum suarum,
immo potius quod diebus festivis, prout
videmus, quam plures occupantur in vi-
tiis, ludis, & commestationibus, ex
quibus magna in populis oriuntur scanda-
la & damna. Nos propterea cupientes
obviare dictis malis, & peccato, quod
committunt violatores dictorum festorum,
& ad subveniendum necessitatibus peupe-
rum (sacro concilio approbante) statui-
mus tollere nonnulla festa ex illis, quae
hactenus observari solebant, mandamus
que festa sequentia in posterum obser-
vari.

Dies circumcissionis D. N. J. C.

Epiphania.

Dies festus S. Sebastiani.

ANNO
CHRISTI
1512.

Purificatio S. Mariæ dominæ nostræ.
 Sancti Mathiæ Apostoli.
 S. Marci Evangelistæ.
 Annunciationis dominæ nostræ.
 SS. Philippi & Jacobi.
 Inventionis Crucis.
 S. Barnabæ Apostoli.
 S. Joannis Baptistæ.
 SS. Petri & Pauli.
 S. Mariæ Magdalenz.
 S. Jacobi Apostoli.
 S. Annæ.
 Transfiguratio D. N. J. C.
 S. Laurentii martyris.
 Assumptionis S. Mariæ Dominæ nostræ.
 S. Bartholomæi Apostoli.
 Nativitatis Dominæ nostræ.
 S. Matthæi Apostoli & Evangelistæ.
 S. Michaelis.
 S. Lucæ Evangelistæ.
 SS. Simonis & Judæ Apostolorum.
 Festum omnium Sanctorum.
 S. Andree Apostoli.
 Conceptionis Dominæ nostræ.
 Nativitatis D. N. J. C.
 S. Stephani.
 S. Joannis Apostoli & Evangelistæ.
 Omnes Dominicæ totius anni.
 Pascha resurrectionis cum duobus diebus sequentibus.
 Ascensio D. N. J. C.
 Pascha Spiritus sancti cum duobus diebus sequentibus.
 Festum corporis Christi.

Et quia non intendimus impedire devotionem fidelium, qui volent observare aliqua alia festa, eis concedimus facultatem illa celebrandi, & observandi si voluerint. Item concedimus & impartimus indulgentiam 40. dierum his qui audient missam majorem, & intervenient processioni faciendæ die festo S. Isidori, & S. Clementis, & processioni S. Marci, & aliis litaniarum, & diebus festi S. Dominici, & S. Francisci in eorum monasteriis. Mandamus quoque ut ista festa, & alia omnia, quæ hic observari non iussimus, celebrentur in ecclesiis cum omnimoda solemnitate & devotione, quodlibet in suo gradu juxta ordinem expressum in Breviario. Et ad effectum, ut populus scire valeat, quando observare debet dicta festa, ad quæ tenetur, mandamus parochis, ut illa ipsi notificent diebus dominicis antecedentibus, denuncianteque vigiliis & alia tempora, in quibus tenetur ad jejunium de præcepto ecclesiæ, monendo ut illa observentur cum omnimoda devotione, & omnes attendant ad invisendum ecclesiam, audiendum Mis-

A sam majorem, & alia divina officia, se occupent in orationibus & operibus misericordie, aliisque ad laudem & gloriam Domini nostri; quandoquidem ad hæc fuerunt dicata talia festa: monendo similiter, ut illis diebus ab offensionibus Dei abstineant. Et mandamus, ut nullus mercator, nec minister, nec venditor, nec alia quævis persona habeat apothecam apertam talibus diebus, quas observari jubemus, a quo fuerit pulsata campana pro missa majori usque quo fuerit terminata: nec illi vendant, emant, nec laborent in oppidis, nec in agro: mandamusque nostris barrigellis, ut exquantur poenas solitas contra illos, qui ea non observaverint usque ad valorem unius regali pro qualibet vice, applicandi pro medietate fabricæ ecclesiæ parochialis, & pro alia medietate barrigello exequutori: & facultatem ac auctoritatem impartimus Vicariis, ut ita fieri & compleri faciant, quilibet in sua Vicaria, & possint desuper invocare brachium seculare.

B

C

CAPUT XI.

Contra non audentes Missam majorem diebus Dominicis, & festivis de præcepto, vel earum violatores, & contra vendentes, & alia vetita tempore quadragesimæ & diebus jejunii:

Reperimus, quod in nostro Archiepiscopatu & provincia plures personæ Deum non timentes, & mandata ecclesiæ parvipendentes, omittunt audire Missam diebus Paschatis, Dominicis, & aliis diebus festivis, prout tenentur; quorum aliqui attendunt negotiationibus & mercaturis; alii degunt in plateis & cauponis, & aliis locis, ex quibus fideles Christiani recipiunt scandala & malum exemplum. Propterea nos conformantes dispositioni sacrorum canonum (sacro concilio approbante) statuimus & ordinamus, quod in posterum Parochi sint diligentes in monendo suos parochianos, ut diebus Dominicis & festivis de præcepto, vadant ad audiendum missam majorem integre prout tenentur, & in ea devote & attente remaneant, non loquendo, nec intendendo de aliis rebus. Et illos, qui contraverint, redarguant & moneant fraterna charitate, ut se corrigant, & si non emendentur, id notificent Provisoribus & ministris ad affectum ut procedant contra ipsos cum omnino rigore juris.

Item mandamus, ut ab illis, qui stabunt

bunt in plateis & cœmeteriis, vel ludendo A
in suis domibus vel cauponis, vel in
aliis partibus & locis tempore, quo cele-
bratur missa major diebus dominicis &
festivis, nostri barigelli & exequutores,
seu Birruarii nostrorum judicum ecclesia-
sticorum, vel iudices seu barigelli po-
puli si fuerint vocati a vicariis, solvi
faciant ab unoquoque poenam dimidii re-
galis, & illam non condonent, nec resti-
tuant.

Item etiam mandamus, ut nullus
cauponarius, nec ullus alius vinum ven-
dat, nec aliquem admittat in sua cau-
pona vel domo ad comedendum & bi-
bendum dictis diebus dominicis & festi-
vis, donec missa major fuerit termina-
ta. Pariterque mandamus lanionibus, ut
carnes non ponderent, & pistoribus,
& aliis quibusvis personis vendentibus co-
mestibilia, ut illa in platea non expo-
nant, nec publice vendant a quo fuerit
pulsata campana pro missa majori, do-
nec ipsa fuerit terminata, exceptis ta-
men pharmacopolis, sub poena quod con-
trarium facientes mulctentur pro qualibet
vice per nostros barigellos in uno rega-
li, applicando pro medietate exequuto-
ri, & pro alia medietate fabricæ eccle-
siæ parochialis, similiterque facultatem
concedimus omnibus vicariis, ut ita fieri
& compleri faciant.

Item mandamus sub dicta poena, ut
diebus quadragesimæ, feria sexta, vigi-
lia, & aliis diebus, quibus est vetitus
ab ecclesia usus carniū, non vendantur
carnes, lacticia, nec alia prohibita abs-
que nostra speciali licentia.

Et quia observantiam dictorum festo-
rum desideramus, & quod dicti nostri
barigelli in hoc fraudem aliquam non
committant, eis mandamus, ut non
convenient, nec pactum aliquod ineant
cum dictis ministris, seu venditoribus,
ut sinant eis aliquid facere vel vendere,
omittendo dictam exequutionem sub po-
na, quod quilibet barigellus, qui con-
trarium fecerit, solvat quod sic receperit,
& quadruplum plus, quodque per
30. dies in carceribus detrudatur pro pri-
ma vice, & pro secunda fiat poena du-
plo major, & in perpetuum privatus of-
ficio remaneat.

CAPUT XII.

*Quod in recitatione divinarum Officiorum in
totâ provincia se conforment Ecclesia
Metropolitana.*

Cum rationi valde congruat, ut per
totum dictum nostrum Archiepiscopatum
& provinciam adsit uniformis modus reci-
tandi horas Canonicas, & divinum offi-
cium, quodque omnes Ecclesiæ dicti no-
stri Archiepiscopatus & provinciæ in præ-
missis nostræ, Ecclesiæ Metropolitanæ se
conforment, propterea, (sacro concilio
approbante) statuimus & mandamus,
ut omnes Clerici dicti nostri archiepisco-
patus & provinciæ, cujuscumque digni-
tatis & præminentie existant, se con-
forment in recitando horas & officium
dictæ nostræ sanctæ ecclesiæ. Et quia
in nostra dioecesi & provincia plures ad-
sunt Sacerdotes aliarum diocesum, inser-
vientes beneficiis, qui sæpe sæpius reci-
tant officium modo diverso ab illo dioece-
sis, in qua inserviunt, ex quo oriuntur
nonnullæ confusiones, mandamus propte-
rea, quod cum inservire debeant in eccle-
sia & choro juxta ordinem istius dioece-
sis, officium recitent eo modo & non
alio. Sub poena quod qui sic non fece-
rit, expellatur a tali servitio, nisi reci-
tet prout dictum est, & habeat brevia-
rium ad hunc effectum.

Quia pariter est valde opportunum, &
necessarium, ut in nostra dioecesi & pro-
vincia adsit uniformitas in cœremoniis
Missæ, & Sacerdotes non utantur di-
versis modis celebrandi (sacro Concilio
approbante) mandamus, ut omnes sint
conformes in dictis cœremoniis nostræ Ec-
clesiæ Metropolitanæ, & Visitatores super
his accurate invigilent, corrigant, ac pu-
niant contravenientes.

CAPUT XIII.

*Quomodo stare debent Ecclesiastici in offi-
ciis Divinis, & Ordo servandus
in eis.*

Tenantur Clerici ad recitandum divi-
num officium cum omnimoda attentione
& devotione, & stare cum silentio in
Ecclesia tempore celebrationis; ac etiam
ad inserviendum & residendum in Eccle-
siis, in quibus sunt Beneficiati, vel ha-
bent onus cujusdam servitii: super quod
a nostris bo mem. prædecessoribus factas
fuerunt & ordinatæ nonnullæ Constitutio-
nes

ANNO
CHRISTI
1512.

nes, quas mandamus observari in omnibus & per omnia cum additionibus sequentibus. Videlicet quod tempore quo recitabuntur horæ canonicæ & divina officia, adsint omnes in choro cum habitu decenti tale officium cantantes, & servant silentium, sintque honeste ordinati, & recitent horas distincte & lente, non autem præcipitanter, quodque non loquantur, nec recident dum officium decantatur, ne distrahantur ad alia attentissimi illi qui canere debent, vel impediatur canentes; pariterque mandamus, ut laici non sedcant inter clericos, dum officium divinum decantabitur, nec Clerici dent eis locum, nisi talis laicus adjuvet clericos in cantando, & per hoc nostrum statutum facultatem impartitur Vicario, ubi fuerit, & in ejus absentia Parocho antiquiori, qui in qualibet ecclesia parochiali fuerit, ad hoc ut sic possit mandare, & compleri facere sub poena decem morapetitorum, in quibus mulctari possit præmissis contravenientes; & si ulterius fuerint inobedientes & rebelles, & non compleverint ea, de quibus fuerint moniti, præfatus Vicarius, sive Parochus illos mulctare in aliis decem morapetinis, qui statim reponantur in arca sui trunco fabricæ, cui illos applicamus.

Item etiam mandamus, ut in Ecclesiis, in quibus adest consuetudo recitandi omnes horas Canonicas, servetur talis consuetudo, & ut in aliis Ecclesiis, in quibus adsunt dumtaxat duo Beneficiati, isti teneantur per se, vel per Capellanos pro ipsis intervenientes, celebrare Missam de Tertia, & Vesperas cantatas singulis diebus de festo vel feria occurrenti, sub poenis in dictis constitutionibus expressis; & ubi aderit unicus Beneficiatus, ut saltem diebus Dominicis & festivis de præcepto celebret Missam cantaram de Dominica vel festo occurrenti, & tribus diebus Hebdomadæ de feria seu festo occurrenti, sub poena unius regalis pro qualibet die Dominica seu festo, & dimidii regalis pro qualibet ex aliis diebus, quibus celebrare omiserit, applicandi pro medietate fabricæ talis Ecclesiæ, & pro alia medietate sacristæ. Et volumus, ut per nullum impedimentum Missæ confraternitatis, vel alterius negotii occurrentis, prætermittatur celebratio Missæ majoris dictis diebus & festis de officio, quod celebrabitur & recitabitur illa die, etiam si adsit corpus præsens ad sepeliendum, vel nuptiæ celebrandæ.

Item ut in Ecclesiis, in quibus adest copia sacerdotum, servetur ordo in celebrando Missas, & non sint sibi invicem

impedimento; præcipimus, ut dum Missa major celebrabitur, nulla alia Missa celebretur, nec ullus Sacerdos se vestibus sacris induat, donec Sacramentum consumpserit qui primus incipit Missam, sub poena unius regalis, in quo mulctentur Sacerdos & sacrista, qui ipsi ornamenta præstiterit: quod intelligendum est, exceptis ecclesiis Cathedralibus, in quibus celebrari solent plures Missæ, & non adesset tempus ad illas omnes celebrandas. Et sub dicta poena mandamus, ut Sacerdotes non se induant ad celebrandum Missam, nec se spolient in altaribus, nec in præsentia populi, sed in sacristiis seu locis ad id destinatis; ac etiam non dentur calices, nec corporalia pueris, sed ipsimet illa serant.

Item ad evitanda inconvenientis & tollendum impedimentum quod causatur divino officio (sacro Concilio approbante) statuimus & mandamus, ut pax non vadat per ecclesiam, sed ponatur in loco, in quo commode illi, qui devotione fuerint moti, illam capere valeant. Mandamusque ut qui illam alio modo dederit, incurrat poenam unius regalis pro qualibet vice applicandi fabricæ suæ Ecclesiæ.

Similiterque quia didicimus, quod elemosynæ, quæ petuntur tempore celebrationis Missæ majoris, valde impediunt & perturbant divinum officium, mandamus Vicariis, parochis, & clericis dicti archiepiscopatus & provinciæ, ut nemini permittant petere elemosynam, nec alios quæstus facere per Ecclesiam, a quo fuerit incæpta Missa major usque ad consumptionem Sacramenti, sub poena unius regalis applicandi fabricæ talis Ecclesiæ.

Item quia Sacerdotes debent semper cum gravitate & devotione se gerere, maxime dum celebrant; & quia scivimus quod tempore offertorii diebus Dominicis & festis principalibus, nonnulli Sacerdotes per magnam partem ecclesiæ incidant inter populum ad effectum recipiendi oblationes, quod non parit bonum exemplum, nec honestum videtur; propterea statuimus & mandamus, ut in posterum id nullo modo fiat, sed Sacerdos se constituat in loco, quo pervenire valeant illi, qui offerre voluerint; & si fuerit necessarium, multiplicentur Sacerdotes ad recipiendas oblationes.

ANNO
CHRISTI
1512.

CAPUT XIV.

Quid observari debeat circa celebrationem officiorum divinarum, & administrationem Sacramentorum tempore interdicti.

Cum periculosissimum sit cuilibet Ministro ecclesie celebrare & administrare quodlibet ex Sacramentis tempore interdicti extra statutum & permissum per sacros canones; propterea volentes hac in parte instruere & monere nostros subditos, mandamus, ut circa celebrationem divini officii serventur contenta in cap. *Alma mater* de sent. excom. lib. 6. videlicet, quod tempore interdicti Apostolici, vel ordinarii celebrentur missae, & divina officia clausis januis, exclusis interdictis & excommunicatis, & clericis non conjugatis dumtaxat admissis, exceptis tamen diebus Nativitatis D. N. J. C. ejusque Resurrectionis, & Spiritus Sancti, ac die Assumptionis dominæ nostræ, & die festivitatis Corporis Christi, cum sua octava, prout & quemadmodum continetur in Bulla Eugenii & Martini. Quæ festa celebrantur incipiendo a primis Vesperis, & per horas usque ad secundas Vesperas inclusive, non tamen dicatur secundum completorium dictis diebus.

Item quod non administrantur Sacramenta præter infra-scripta. Sacramentum Baptismi tam parvis, quam adultis: & confirmatio quæ spectat ad episcopos: Sacramentum poenitentiae tam sacris quam ægrotis: & Sacramentum eucharistiae ægrotis dumtaxat cum ea solemnitate qua administrari solet, quando non adest interdictum: & de Sacramento matrimonii sponsalia dumtaxat, etiam si sint per verba de præsentibus, non autem matrimonium: Sacramentum extremæ unctionis nemini administrari potest tempore interdicti. Sepultura in loco sacro dari non potest nisi clericis non conjugatis, qui non fuerint violatores interdicti, & eis qui privilegium vel Bullam habuerint ad hunc effectum.

CAPUT XV.

Quod Parochi possint exercere suum officium tempore sedis vacantis, absque alia licentia ad hunc effectum.

Statuimus, & ordinamus, sacro Concilio approbante, ut omnes & singuli Sacerdotes habentes licentiam ad exercendum officium Parochi, & absolvendum a casibus de jure Prælati reservatis, possint sede

A vacante exercere dictum officium & absolvere a dictis casibus ipsis concessis absque eo quod ad id novam commissionem obtineant.

CAPUT XVI.

Ordo, qui est servandus in recitatione trigenarium.

Fuit nobis enunciatum, quod in aliquibus ecclesiis istius nostri Archiepiscopatus & provincie, quando clerici recitare debent trigenaria publica vel secreta, quovis tempore illa dicere debeant, solent celebrare missas votivas, & non missas defunctorum, & illas computant in trigenariis. Circa quod ordinamus, ut si defunctus dici mandaverit aliquod trigenarium, & in eo celebrari nonnullas missas, quæ non sint pro defunctis, celebrentur prout celebrari mandavit, ne mens testatoris defraudetur; sed si ille non determinat alio modo missas, quæ sunt celebrandæ, & solum mandat dici trigenarium, vel trigenaria, mandamus & ordinamus, ut in similibus trigenariis non celebrentur aliæ missæ præterquam defunctorum, exceptis tamen locis, seu ecclesiis, in quibus unicus tantum adest Sacerdos, quia hæc videretur esse mens defuncti. Mandamurque & stricte præcipimus Sacerdotibus, ut tam in trigenariis, quam in aliis missis votivis sibi celebrari mandatis, non faciant in missis diversitatem candelarum, nec aliquos alios abusus committant in dicendis dictis trigenariis, seu missis defunctorum.

Item etiam mandamus cuilibet Sacerdoti, qui inceperit trigenarium, ut si venerit necessitas exeundi ad administrandum Sacramenta, vel aliud quidpiam justum & honestum gerendum, exeat brevi rediturus: ita tamen ut quando exiverit sit indutus superpelliceo, & non alio modo, non obstante quacumque consuetudine in contrarium, quam tanquam rationi minime consonam reprobamus.

Item mandamus sub poena duorum millium morapetinarum omnibus & singulis presbyteris trigenaria dicentibus, ut cum sic fuerint in ecclesia, non ludant chartis, nec aleis, nec alio quovis ludo: & quia ubi multitudo, ibi solet esse confusio & pauca devotio, præcipimus ne ingredi possint in trigenario clauso dicendo, ultra duos Sacerdotes simul.

ANNO
CHRISTI
1512.

CAPUT XVII.

Quod non fiant pacta, nec conventiones pro missis & divinis officiis, nec pro sepulturis.

De jure est vetitum quodlibet pactum, seu conventio rei temporalis pro Sacramentis & rebus spiritualibus, vel eis annexis; propterea, sacro Concilio approbante, statuimus & ordinamus, ut Sacerdotes & ministri ecclesiarum nullum pactum nec conventionem faciant pro missis, exequiis, & divinis officiis; sed volumus, quod pro sustentatione Sacerdotum, qui celebrant talia officia, servetur laudabilis consuetudo introducta a fidelibus circa eleemosynam quæ eis dari solet; quam consuetudinem mandamus, ut nostri ministri & iudices servare faciant, justitiam ministrando absque strepitu & figura iudicii. Et quia didicimus, quod nonnulli Sacerdotes parum Deum timentes accipiunt pignora pro aliquibus officiis, quod est species simoniæ & mali exempli; prohibemus nostris subditis, ut ante nec post dictum officium talia pignora accipiant sub pœna mille morapetitorum contravenientibus. Et quia res esset inhumana, & contra justitiam, quod fideles, qui mandarunt fieri officia, non darent ministris ecclesiarum eleemosynam solitam, qua sustententur, mandamus, ut terminato officio ille, qui non dederit solitum elapsis tribus diebus, incurrat in pœnam duplo majorem, ultra expensas.

Item præcipimus, ne vendantur sepulture, nec fiant super his pacta, nec conventiones, sed post sepultum corpus detur ecclesiarum eleemosyna juxta consuetudinem, quæ in talibus casibus observata fuit, & observatur: & ut circa hoc iudex ecclesiarum observari faciat consuetudinem, quæ in ea fuerit per ordinem & sub pœnis in constitutione immediate superscripta continetur. Et quia nullus sine Prælato potest dare jus sepulture perpetuæ, nec concedere capellam, vel locum certum & perpetuum in ecclesia, mandamus, ut in hoc nihil fiat absque nostro speciali mandato, vel nostrorum Provisorum.

Item jubemus, ut nullus Parochus, nec servitor beneficii omittat dicere in sua hebdomada, vel diebus quibus tenetur celebrare missam populo de festo, vel feria occurrenti, dicens & celebrans missas votivas commissas, & ut nullus habens speciale onus Capellanæ, accipiat onus aliarum missarum diebus, quibus celebrare tenetur in sua capellania. Et ne defrauden-

A tur illi, qui ordinant sacrificia, & præfati Sacerdotes onerent suas conscientias, mandamus, & ordinamus, ut cum aliquis Sacerdos receperit eleemosynam seu portionem pro celebranda missa seu missis, teneantur illas celebrare eademmet die, vel tempore commendato, cessante legitimo impedimento, & signanter pro illo vel illis, qui talem eleemosynam dederint.

CAPUT XVIII.

B *Quod non celebretur missa extra ecclesiam, nec detur ad id licentia.*

Magna fieret injuria Deo domino nostro, si sanctissimum Sacramentum gloriosi ejus corporis in tantam familiaritatem traheretur, ut aliquod vilipendium causaretur. Propterea, sacro Concilio approbante, ordinamus & mandamus, ut nemini detur licentia a Provisoribus & officialibus nostræ diocesis & provinciarum, ut celebret missam in ullo domo, nec in alio loco extra ecclesiam; excepto tamen si fuerit in domo talis Domini, cui videatur non debere negari, & qui habeat in sua domo capellam & locum separatum ad hunc effectum, & mandamus omnibus presbyteris, ut in nullo loco seu domo alicujus nobilis, seu alterius personæ cujuslibet missam celebrent absque speciali licentia; & tunc non celebrent in palatio, aula, seu camera, in quibus adsit lectus in quo quis dormiat, excepto tamen si fuerit infirmus tali infirmitate, ut surgere non valeat e lecto. Utque præfati Sacerdotes, quamvis habeant licentiam celebrandi in aliqua domo, ante omnia videant locum, in quo celebrare debent missam, si est honestus & compositus ac ordinatus prout esse debet, ut in eo celebretur sub pœna, quod Sacerdos contrarium faciens, ipso facto incurrat suspensionem a divinis per mensem quoties ita fecerit.

Et quia sumus informati, quod in nostra diocesi & provincia adsunt plura hospitalia & domus nonnullarum mulierum monialium nuncupatarum, in quibus celebratur missa adeo continuo, ut damnum oriatur ecclesiis parochialibus, & cultui Dei domini nostri; revocamus omnes & singulas licentias, quæ hætenus fuerunt concessæ, mandamusque Provisoribus & Visitoribus, ut quando visitaverint ecclesias, se informet quæ domus adsint intra parochiam hospitalium, Beatarum, & aliarum personarum, in quibus celebrari solet missa, & de his nobis relationem faciant. Similiter non dent licentiam, nec in eis celebrari permittant absque nostro spe-

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.speciali permisso, excepta tamen die in- A
vocationis Sancti.

CAPUT XIX.

*Quid servari debeat circa Confessionaria, &
altaria portatilia, seu mobilia.*

Plures personæ sub falsis relationibus, dicentes se esse nobiles, vel habere ad hoc necessitatem, vel per alias causas, impetrarunt plura confessionaria, & varias facultates habendi altaria mobilia, & missam audiendi in suis domibus, vel in eis recipiendi sancta Sacramenta: & quia si Papa dominus noster esset informatus de qualitate plurium ex dictis personis, & vili earum conditione & stirpe, ac etiam de aliis defectibus, quos nonnulli patiuntur, non est credendum, quod tales eisdem concederet facultates, maxime cum tot sint, & adeo communes, ut inde oriuntur magna scandala, & sacra in vilipendium deducantur: & quia ad nos spectat inspicere, & examinare dicta confessionaria, & facultates, & executioni demandare illa, quæ fuerint impetrata sub vera relatione, & exponere ac demonstrare suæ sanctitati ea, quæ fuerunt impetrata subreptitè, & a personis de quibus oritur scandalum, & periculum conscientiarum; mandamus ut nullus Sacerdos missam celebret in domo ullius personæ particularis vigore cujusvis confessionarii, vel alterius facultatis, quamvis subscriptæ a nostris Provisoribus, absque eo quod per nos prius fuerit visa, & examinata; excepta tamen domo alicujus Domini titulati, vel ejus filiorum, sub pœna unius floreni presbytero contravenienti, applicandi pro medietate fabricæ suæ ecclesiæ, & pro alia medietate accusatori.

CAPUT XX.

Quod non celebrentur matrimonia extra ecclesiam.

Item etiam præcipimus, ut nullus presbyter audeat administrare matrimonia extra ecclesiam parochialem sub pœna mille morapetitorum; & sit suspensus a celebratione dictorum matrimoniorum ad annum; mandamusque ut nostri Provisores non concedant ad hunc effectum licentiam absque nostro speciali mandato.

Concil. General. Tom. XXXII.

CAPUT XXI.

Quod non fiant representationes in ecclesiis.

Sumus informati, quod in quibusdam ecclesiis nostri Archiepiscopatus & provincie permittitur fieri nonnullas representationes Passionis D. N. J. C. & alios actus, & memoriam Resurrectionis, Nativitatis Salvatoris nostri, vel alias representationes. Et quia ex talibus actibus orta sunt, & oriuntur plura absurda, & sæpe sæpius scandala in cordibus illorum, qui non sunt bene confirmati in nostra sancta fide Catholica; videntes confusiones & excessus, qui in hoc committuntur; propterea, sacro Concilio approbante statuimus & mandamus omnibus parochis nostri archiepiscopatus & provincie, omnibusque aliis presbyteris & regularibus personis, ut non faciant, nec deat locum, ut in suis ecclesiis & monasteriis fiant dictæ representationes, nec aliquæ illarum absque nostra speciali facultate & mandato, sub pœna unius floreni applicandi modo supradicto presbyteris contrasacientibus, & laicis, ut sint excommunicati.

Item cupientes, ut ecclesiarum servitium recte præstetur a sacristis, & laici sacris non immisceantur, ordinamus, ut in ecclesia, in qua aderit Clericus non conjugatus habilis ad officium sacristæ, non admittatur conjugatus: similiter ut sacristæ dormiant in ecclesiis cum omni honestate, & claudant januas adveniente nocte; nec ab eis de nocte exeant sub pœna, quod propter eundem casum carcerentur, & puniantur arbitrio nostrorum judicium.

CAPUT XXII.

Quod omnes ecclesie parochiales se conforment ecclesie majori in pulsando Ave Maria, & Vesperas.

Cum circa tempus pulsandi Ave Maria in nostra ecclesia metropolitana & in aliis ecclesiis tam istius civitatis, quam aliarum civitatum, villarum, & locorum istius nostri Archiepiscopatus & provincie adfuerit aliqua confusio & varietas, mandamus ut in dicta nostra sancta ecclesia, & in omnibus aliis civitatibus, villis, & locis istius nostri Archiepiscopatus & provincie, pulsetur Ave Maria post occasum solis, nocte imminente; & statim ut campanarius dictæ nostræ

Cc fan-

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

sanctæ ecclesiæ, vel aliarum ecclesiarum Cathedralium, inceperit pulsare campanam Ave Maria, omnes alii sacristæ aliarum ecclesiarum inferiorum illi correspondent; & hic ordo servetur in aliis civitatibus, oppidis, & locis ad normam ecclesiæ principalis; pariterque statuimus ut in pulsando campanas pro Vesperis se conforment ecclesiæ principali, sub pœna duodecim morapetitorum quoties contraverint, applicandorum campanario ecclesiæ principalis.

CAPUT XXIII.

De Vita & honestate Clericorum.

Cupientes ut ecclesiasticæ personæ nostræ diocesis, & provincie sint honestissimæ in omnibus suis operibus, habitu, & conversatione, sacro Concilio approbante, mandamus, ut Sacerdotes & Clerici in sacris ordinibus constituti, seu beneficiati, sint graves in loquendo, incedendo, & tractando, ut eorum vita & consuetudo sint laicis in bonum exemplum. Mandamus etiam ut deferant pallia cum colari amplo convenientis latitudinis, ut perveniant usque ad plantam pedis, & ne utantur ac deferant pannum sericum, nec coloris violacei, nec viridis, nec alium elaboratum & contextum serico, nec gestent signa doctorum, sed birrета, & non incedant cum braciis & thoracibus, etiam si deferant pallium desuper, excepto quando trahunt vestem talarem, & non deferant annulos aureos, nec cingula auro nec argento elaborata, nec calceamenta colorata; pariterque mandavimus, ut deferant coronam mediocri latitudinis, & capillos breves, adeo ut videantur aures, nec crescere sinant barbam. Quæ omnia mandamus per ipsos fieri & compleri sub pœna quingentorum morapetitorum contravenientibus; & si forte aliquis Clericus fuerit inhonestus in suo habitu, contra ipsum servetur juris communis dispositio; & si fuerit adeo immoderatus in bibendo & comedendo, ut sine justa causa ingrediatur cauponas, vel fiat ebrius, tunc incurrat pœnam suspensionis ab officio & beneficio, si habuerit, ad mensem; & nisi corrigatur, contra ipsum procedatur, prout ejus superiori bene visum fuerit.

Item mandamus, ut nullus clericus saltet, nec cantet cantiones sæculares in missa nova, nec in nuptiis, nec in alio quovis negotio publico, nec accedat ad locum in quo currunt tauri, sub pœna viginti regalium.

Item mandamus, ut dictam pœnam

A incurrat quilibet Clericus, qui tam parum timoratus Dei fuerit, ut dixerit, juro per talem, vel non credo in talem, vel alia similia verba, & ultra dictam pœnam deprehendatur, & corrigatur arbitrio judicis.

B Item mandamus, ut quilibet Clericus, qui fuerit repertus de nocte ambulans post sonum secundæ campanæ absque justa causa, maxime in habitu indecenti, deprehendatur per nostrum barigellum, & puniatur per nostros Provisores: & si arma secum tulerit, illa amittat, & incurrat pœnam mille morapetitorum.

CAPUT XXIV.

Quod Clerici in sacris constituti seu Beneficiati constituantur, & sanctum Eucharistiæ Sacramentum recipiant, saltem tribus festis paschalibus anni.

Cum Clerici, qui sunt electi in sortem Domini, majora dona recipiant a Deo, atque ita magis teneantur vitam C ducere cum omnimoda bonitate & sanctitate, requirimus & hortamur omnes Clericos in sacris constitutos, seu Beneficiatos, cujusvis status & conditionis existant, intra nostrum Archiepiscopatum & provinciam, ut peccata deponant, & sanctum Eucharistiæ Sacramentum recipiant tribus festis paschalibus anni: & concedimus omnibus dictis Clericis facultatem eligendi Confessarios, qui illos absolvere valeant ab omnibus peccatis, a quibus illos possemus absolvere, excepto tamen illo, qui fuerit ordinatus per saltum, & sine licentia proprii Prælati, & illo qui violaverit Ecclesiam quocumque modo, & qui quædam sortilegia, vel incantationes patraverit, & exceptis perjuriis in damnum proximi, & excessu qui committitur iniiciendo manus violentas in Clericum, quocumque modo evenerit, & in laico colapham infligendo, & fustibus excipiendo, & sanguinem effundendo, quibus prohibemus cuilibet Confessario, ne possit absolvere Clericum, qui tale quid fuerit confessus.

CAPUT XXV.

Quod Sacerdotes possint eligere Confessarium.

E Ut Sacerdotes commodius se disponant ad celebrandam missam, concedimus licentiam omnibus presbyteris nostri archiepiscopatus & provincie, ut quando voluerint celebrare, possit quilibet eligere Con-

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

Confessarium presbyterum secularem vel religiosum, apud quem confiteatur: qui Sacerdos sic electus illos absolvere valeat, quoties prelati Sacerdotes fuerint confessi, ab omnibus suis peccatis, etiamsi sint de casibus nobis reservatis, exceptis tamen casibus contentis, & expressis in constitutione immediate superscripta, quos in specie nobis reservamus.

Item mandamus, ut omnes Presbyteri celebrantes teneantur notificare parochis suarum parochiarum quolibet bimestri, apud quem Sacerdotem confitentur, & se reconcilient, ad effectum ut dicti parochi valeant de his dare rationem. Et si fuerit unicus Clericus in loco, teneatur id significare parochi viciniori.

Item mandamus, ut Sacerdotes non gerant super humeris suis corpus defuncti, qui non sit Sacerdos, excepto tempore tantæ necessitatis, ut non reperiarum commode, qui illud deferat ad sepeliendum.

CAPUT XXVI.

Quod Clerici non habeant concubinas.

Plures & diversas & censuras reperimus impositas, tam vigore constitutionis Cardinalis de Sabina legati Apostolici, quam aliorum nostrorum bonæ memoriæ predecessorum contra Clericos publicos concubinos: & cognovimus ac vidimus per experientiam illos tales pluries exponere damnationi suas animas, & incurrere ac permanere in dictis poenis & censuris, in magnum periculum suarum conscientiarum, & in eis dictum vitium non aboleri. Propterea cupientes salutem nostrorum subditorum, & puritatem ac bonum exemplum eorum vitæ ac personarum, volentesque moderari rigorem dictarum poenarum ac censurarum, sacro Concilio approbante, monemus & hortamur omnes Ecclesiasticos nostros subditos, ut pure & caste vivant, prout tenentur. Et quod si aliquis illorum habuerit, vel habeat concubinam, illam relinquat, & se ab ea separet & removeat, saltem intra terminum novem dierum, computandum a die notificationis, & publicationis istius constitutionis in qualibet diocesi; mandamusque ut Provisores & Ministri nostri archiepiscopatus & provinciæ sint diligentes in inquirendo & procedendo contra tales delinquentes, & si reperierint aliquem clericum in sacris, seu minoribus officiis constitutum beneficiarum esse publicum concubinarium, illum plectant juxta dispositionem juris pro prima vice, & si talis persona non corrigatur, & perman-

Concil. Gener. Tom. XXXII

A ferit cum dicta concubina, & ad eam ulterius redierit, mandamus eam apprehendi, & in carcerem Ecclesiasticam detrueri, utque perdat tertiam partem fructuum annuorum beneficii seu beneficiorum quæ possederit, vel servitii seu capellanie cui inservivit; & si tanta fuerit ejus pertinacia, ut postea non emendetur & corrigatur, mandamus ut deprehendatur, & non liberetur absque speciali nostro mandato, seu ejus diocesani, ad effectum ut provideamus quod magis opportunum fuerit saluti ejus animæ, & dictum vitium ab eo remaneat extirpatum & eradicatum.

CAPUT XXVII.

Quod clerici non sine presentibus matrimonii, nec baptismis suorum filiorum, nec illos secum ducant.

Cum juxta doctrinam Apostoli, non solum debeamus evitare malum, sed omnem speciem mali, necesse est ut abstinemus a rebus, quæ possunt aliquod scandalum generare; propterea, sacro Concilio approbante, mandamus, ut nullus Clericus secularis, vel regularis, cujusvis status, dignitatis, præminentie, & conditionis existat, nostræ diocesis & provinciæ, præsens sit baptismo, vel sponsalibus, seu matrimonio, vel funeralibus suorum filiorum, vel filiarum, seu nepotum; nec legatum, nec donationem faciant ulli mulieri, quæ habeatur pro concubina, sub poena duorum millium moraperinorum; & quoad legatum, nullum sit in se. Et hanc ipsam prohibitionem & poenam extendimus contra quemcumque Clericum, qui secum duxerit suos filios, nepotes, seu generos, ad effectum ut ei in Missa inserviant; & quod tales filii, seu generi, non ingrediantur cum eis in chorum, dum divini officia celebrantur.

CAPUT XXVIII.

Quod Clerici non habeant negotiationem, seu mercimonium.

Cum Clerici, qui sunt electi in sorte Domini, debeant esse remoti ab omnibus negotiis secularibus, signanter a negotiatione mercium, quæ quamvis sit de rebus licitis secularibus, ipsis tamen est prohibita & illicita, ratione eorum status, & quia ipsis est impedimentum maximum pro complemento sui officii, cujus nulla habita ratione nonnulli clerici se ingesserunt

Cc 2

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

rur in negociationes ratione suarum personarum illicitas; propterea, sacro Concilio approbante, statuimus & mandamus quibuscumque Clericis nostræ diocesis & provincie cuiusvis status, dignitatis, & præminentie existant, ut non se immittant in aliqua negociatione mercium, sub poena, quod si aliquis contrarium gesserit, ultra poenas de iure impositas, incurrat poenam decem millium moratp-tinorum.

CAPUT XXIX.

Quod Vicarii informationem capiant de vita Clericorum sua Vicaria, & de ea transmittant relationem Prælati singulis annis.

Cum maxime congruum sit Prælati, ut sint informati de statu suorum subditorum, maxime personarum Ecclesiasticarum, & de earum vita, & de beneficiis, & officiis quæ habent & possident in Ecclesia, propterea sacro Concilio approbante, statuimus, & ordinamus, ut in posterum omnes Vicarii nostri archiepiscopatus & provincie, teneantur informationem capere de vita & moribus omnium Clericorum, quilibet in sua Vicaria, & scire, & diligenter inquirere de eorum vita & moribus, & transmittant ad nos, seu nostros provisores quolibet anno, tempore quo transmittuntur listæ, relationem de his quos repererint commississe nonnulla delicta, & excessus, vel ducere vitam minus honestam, ad effectum ut provideatur quod congruum fuerit saluti eorum animarum, & reformationi morum; & si excessus fuerit talis qualitatis, ut dilationem non permittat, illum statim notificent Prælati expensis delinquentis; quod per ipsos compleri & exequi mandamus; & in hoc magnam habeant vigilantiam, & specialem curam, sub poena unius sceleri applicandi ut supra dictum fuit.

CAPUT XXX.

Quod Beneficiati resident in suis beneficiis, & non abint ab eis sine licentia Prælati; & in eius absentia quomodo provideri debeant Capellani.

Experimento vidimus, quia non resident Beneficiati in suis beneficiis, prout deberent, magnam provenire diminutionem cultus divini, & damnum animarum; super quo Patriarcha Don Alphonsus bonæ memoriæ prædecessor noster providit quadam constitutioe provinciali præ-

cipiendo, ut Beneficiati nostræ diocesis & provincie resident in suis beneficiis, & nullus possit abesse a dicto servitio absque iusta causa, & cum nostra speciali & expressa licentia. Et quia dicta constitutio est sancta, & directa servitio Dei & Ecclesiarum, & in hoc magna adest confusio & corruptela; mandamus sacro Concilio approbante, ut impostertum servetur dicta Constitutio, & quatenus opus sit, illam renovamus & confirmamus; quam volumus etiam habere locum in Capellanis perpetuis, excepto tamen si institutio Capellanie dixerit, quod possit inserviri per substitutum.

Item quia dicti Beneficiati & eorum procuratores ad effectum fruendi integro fructibus suorum beneficiorum in absentia, procurant pro servitio beneficiorum Capellanos, qui pro minori salario inserviant, faciendo aliquoties cum talibus Capellanis nonnullas illicitas pactioes, ex quo fit ut multoties beneficia careant servitio, & populus Christianus magnum patiatur detrimentum; propterea statuimus, & mandamus, ut provisor non conferat servitium alicuius beneficii personæ, quæ non sit habilis, & idonea, ac opportuna servitio Ecclesie, & assignet præfatis Capellanis salarium competens pro eorum sustentatione, prout ipsi videbitur opportunum; ac etiam provideat, ut ex fructibus dictorum beneficiorum salaria dictorum Capellanorum integre persolvantur: super quo eius conscientiam oneramus.

CAPUT XXXI.

Quod religiosi non inserviant beneficio nec Capellania.

Notum nobis est, quod plures Religiosi posthabito Dei timore, & obedientia sui ordinis, cum falsis relationibus & divertis modis fraudulentis obtinuerunt, & in dies obtinent licentias & facultates mutandi habitum dicentes, quod fuerunt translati ad alias religiones, & habeant licentiam a suis superioribus, accedunt in habitu clericorum secularium ad hanc nostram diocesim & provinciam, occupantque servitia & sustentationem clericorum naturalium, incedentes prout incedunt extra ordinem & absque habitu religionis. Propterea insequentes juris dispositionem, & constitutionem Cardinalis Don Didaci Hurtado de Mendoza bonæ memoriæ prædecessoris nostri disponentem, ut nullus religiosus habeat servitium beneficii, nec Capellanie (sacro Concilio approbante) statuimus & mandamus, ut dicta

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

dicta constitutio firmiter observetur in no-
stra diocesi & provincia, & quatenus
opus sit, per presentes confirmamus, &
innovamus, prohibemusque nostris provi-
soribus & officialibus, ut non tradant ta-
les licentias, nec illas dare possint, &
annullantes omnes illas, quæ hæcenus
fuerunt datæ dictis Religiosis; pariterque
mandamus dictis provisoribus & officiali-
bus, ut in posterum nulli Religioso ince-
denti in habitu seculari dent licentiam ce-
lebrandi in hac diocesi & provincia, &
remittant dictos Religiosos ad nos & ad
Episcopos diocesanos, ut provideamus
quod conveniat servitio Dei, & bono
animarum talium Religiosorum.

CAPUT XXXII.

*Quas qualitates habere debeant Ordinandi,
& non interveniant preces super
ordinatione.*

Cum in personis Ecclesiasticis, signan-
ter in illis, qui sunt promovendi ad sa-
cros ordines, vel ad officium, & mu-
nus curæ Animarum, requiratur prudentia,
& idoneitas scientiarum, statuimus,
ut nullus in posterum promoveatur ad Or-
dines sacros, nisi saltem fuerit peritus lin-
gua latinæ competenter, & in rebus de
jure necessariis, & habuerit qualitates,
quas sacri Canones disponunt, super quo
mandamus, ut nostri provisorum & exa-
minatores se prius informet cum magna
diligentia.

Item quia reperimus accidisse, quod per
intercessionem & preces nonnullorum Ma-
gnatum, & aliorum, plures fuerunt ordi-
nati absque eo quod meruissent ordina-
ri, mandamus, ut si quis in posterum in-
tercessores insumpserit ad effectum susci-
piendi sacros Ordines, non admittatur,
nec recipiatur, & fiat inhabilis ad susci-
piendum Ordinem, quem petit.

Item etiam mandamus, ut nulli absen-
ti concedantur literæ Dimissoriales, nisi
personaliter comparuerit ad se subiicien-
dum examini; excepto tamen si lauream
Doctoratus obtinuerit in Academia gene-
rali; & ut pariter non dentur literæ di-
missoriales, nisi ad unum tantum ordinem
sacrum, ut viso quomodo se gerit ordi-
natus in Subdiaconatu, vel Diaconatu,
appareat an mereatur promoveri ad ma-
iorem ordinem.

CAPUT XXXIII.

*Quod nulla jura percipiuntur pro
Ordinibus.*

Item mandamus, ut nulla jura perci-
piantur pro ordinibus, nec pro carta,
nec ratione sigilli, & subscriptionis, utra-
que Provisorum diligenter inquirent de il-
lis, qui ordinantur, an aliquid ab eis
fuerit solum pro Ordinibus, vel pro
carta; & si repererint aliquid fuisse per-
ceptum quocumque modo, vel inpos-
terum esse percipiendum, illud restitui fa-
ciant cum altero tanto.

CAPUT XXXIV.

*Quod non fiant matrimonia clandestina, &
quam penam incurrant partes contrahentes,
& testes.*

Per sacros Canones est prohibendum,
quod matrimonia seu sponsalia clandestine,
nec occulte fiant, & quod talibus
clandestinis matrimoniis nullus Sacerdos,
nec alia persona interveniat; & quia di-
cta prohibitio juris, nec poenæ, quæ
vigore constitutionis nostrorum prædeces-
sorum fuerunt impositæ, non sufficiunt
ad obviandum magnis periculis & scan-
dalis, quæ a talibus matrimoniis prove-
niunt, & magnam audaciam, quam no-
stri subditi habent illam infringendi reprimen-
dum; propterea cupientes de novo
remedio providere, statuimus, & man-
damus, sacro Concilio approbante, ut
nullus de nostro archiepiscopatu & pro-
vincia audeat contrahere talia clandestina
matrimonia, seu sponsalia, nec accipere
manus contrahentium, vel illis interve-
nire; sub poenâ, quod ultra in tali ca-
su de jure dispositum, contrahentes &
ille, qui eorum munus acceperit, incur-
rant sententiam excommunicationis, & poe-
nam mille morapetinorum, & quod tes-
tes cadant in poenam 500. morapetino-
rum pro quolibet.

Item mandamus, ut tales contrahentes
clandestine teneantur solemnè facere ma-
trimonium in facie Ecclesiæ intra terminum
60. dierum, a die qua clandestine con-
traxerint, computandi sub poenâ privati-
onis ecclesiasticæ communionis si vixerint;
& ut quilibet incurrat poenam duorum
millium morapetinorum & si in hoc sta-
tu decesserit, eis non detur Ecclesiasti-
ca sepultura.

CAPUT XXXV.

*Quid observari debeat in matrimonio inter
extraneos.*

Cum sciverimus, quod plures extranei veniunt in hanc nostram dioecesim & provinciam, dicentes se esse solutos, contrahunt matrimonium secunda vice; & quia sunt personæ incognitæ, etiam si factæ fuerint denunciations in Ecclesia parochiali, in qua contrahere volunt matrimonium, non potest fieri notum impedimentum, & postea innotescit illos prius contraxisse matrimonium & legatur esse, vel habere alia impedimenta; ex quo magna pericula & scandala oriuntur. Propterea, sacro Concilio approbante, mandamus, ut nullus parochus, nec presbyter nostræ dioecesis & provincie celebret, nec collocet in matrimonio tales extraneos absque licentia nostrorum provisorum, seu iudicum, vel absque eo quod exhibeant fidem & testimonium, qualiter sunt personæ libere ad contrahendum matrimonium, vel qualiter fuerunt denunciati in sua dioecesi, in Ecclesia suæ parochiæ, & non fuit repertum impedimentum in dicto matrimonio, & quod si quis ex talibus extraneis non exhibuerit fidem supradictam, illum remittant ad nostros iudices ad effectum providendi, quod desuper fieri debet.

CAPUT XXXVI.

*Contra illos, qui matrimonium contrahunt in
gradibus de jure prohibitis.*

Quia plures Dei timore postposito, & periculo animarum suarum, contrahunt matrimonium, vel sponsalia per verba de presenti in gradibus consanguinitatis & affinitatis prohibitis, vel in Ordine sacro constituti, vel Religiosi professi, qui de jure sunt ipso facto excommunicati; & quia plures in dictam sententiam excommunicationis incurrerunt, & incurrunt, mandamus, sacro Concilio approbante, ut tales contrahentes incurrant etiam poenam trium millium morapetinarum, & testes in poenam morapetinarum pro quolibet.

CAPUT XXXVII.

*Contra illos, qui contrahunt duplex
matrimonium.*

Mandamus similiter, ut si vir, vel mulier postquam in legitimo matrimonio fuerint conjuncti, perversando ordinem huius sancti Sacramenti, contraxerint, vel quilibet illorum contraxerit matrimonium vel sponsalia secunda vice, durante primo matrimonio, ultra alias penas de jure stabilitas, incurrat præterea poenam duorum millium morapetinarum, quamvis maritus fuerit absens per longum tempus, & de eo non habeatur relatio, excepto si fuerit publicus & notorius obitus mariti absentis, vel si coram nostris officialibus constare fecerit & docuerit legitime de obitu mariti, ut cum eorum licentia contrahere valeat, & non alias, nec alio modo, idemque intelligatur de muliere absente.

CAPUT XXXVIII.

Contra blasphemias proferentes.

Cum blasphemia gravissimum sit peccatum, & contra prima & præcipua Dei mandata, ideo magnam infert injuriam & offensionem divinæ majestati ille, qui blasphemat ejus sanctum nomen, signanter si est unus ex ministris ejus divino cultui deputati, sacro concilio approbante, statuimus & mandamus, ut nullus cujusvis status, conditionis, & præeminentiæ existat, blasphemet, juret, nec improprium aliquod proferat contra Deum dominum nostrum, nec contra virginem gloriosam sanctam Mariam ejus matrem dominam nostram, nec contra aliquem ex ejus sanctis, sub poena, quod si fuerit clericus, incurrat poenam trium florenorum auri, & quod detrudatur in carceres arbitrio iudicis, si vero fuerit laicus, ut ultra penas de jure impositas, iudex ecclesiasticus contra eum procedat prout de jure.

CAPUT XXXIX.

*Quid servare debeant illi qui aufugiunt in
ecclesias, & tempus quo in eis
stare debent.*

Notum nobis est, quod plures delicta committentes, quia timent plecti a justitia seculari, aufugiunt ad ecclesias, & volentes frui earum immunitate, adeo inhon-

ANNO
CHRISTI
1512.

honeste in eis se gerunt, ut Deus domi-
nus noster valde ab eis offensus remanent,
& ejus ecclesie profanatae, ac ecclesiasti-
ci in officiis divinis perturbantur. Propte-
rea dictis abusibus obviare cupientes, sa-
cro concilio approbante, statuimus, &
mandamus, ut imposterum illi qui ad
ecclesias aufugient, in eis honeste &
decenter se gerant, nec ullo modo lu-
dant, nec familiaritatem habeant cum
suis uxoribus, vel aliis intus ecclesiam,
nec adstent in januis ecclesiarum, nec
in coemeteriis jocando, vel citharas pul-
sando, nec utendo aliis colloquiis o-
ciosis, sed solitarie vivant & tanquam
personae quae erraverunt, & cum omni-
moda humilitate & honestate. Item man-
damus, ut si aliquis ex dictis ecclesie im-
munitate gaudentibus, ab ecclesia exive-
rit ad committendum aliquot excessus,
& contumelias in suos inimicos profe-
rendum, vel aliquod delictum in eccle-
sia commiserit, vel ab ea exiverit quo-
cumque modo, per eandem causam,
ejiciatur statim a tali ecclesia, mandamus-
que parochis, clericis, & sacristis, & om-
nibus aliis personis, quae curam habent
de talibus ecclesiis, & hospitalibus sub
poena excommunicationis, ut id notifi-
cent nostris Provisoribus & iudicibus ad
effectum, ut expellantur ab ecclesia tan-
quam violatores ejus honestatis, & am-
plius in ea, nec in alio admittantur. Et
si ab illorum expulsionem ab ecclesia ali-
quod periculum timeatur advenire talibus
delinquentibus, mandamus ut nostri ju-
dices illos carcerari faciant in ecclesia,
ita ut non possint exire ad similia delicta
parranda, nec illa committenda in ipsa
ecclesia, prout dictum est. Et quia
plures per tantum temporis spatium in
ecclesiis commorantur, ut videantur illas
habere potius pro residentia, quam pro
asylo suarum personarum, mandamus,
ut nullus possit remanere in ecclesia, nec
in ea admitti ultra spatium octo dierum,
absque licentia provisoris, vel iudicis ec-
clesiastici, & mandamus clericis, ut si
aliquis ex supradictis excessibus commit-
tatur, illum notificent praefatus proviso-
ribus, sub poena unius floreni quoties id
facere omiserint, applicandi modo supra-
dicto.

CAPUT XL.

ANNO
CHRISTI
1512.

*Ordo, quem Vicarii & Parochi ser-
vare debent circa
questores.*

Personarum fide dignarum relatione di-
dicimus, questores & collectores loco-
rum piorum, illosque qui promulgant
indulgentias & peccatorum remissiones,
postposito Dei timore publice extendere
suas bullas seu indulgentias ultra earum
vigorem saepius audere, atque ad defrau-
dandos fideles falsum exponere: & quod
pejus est, aliquando litteras adulterare
quas gerunt, cumque sint inhabiles &
laici, abusus & falsitates populo prae-
dicare. Idcirco nos cupientes tot malis
abusibus obviare, sacro concilio appro-
bante, statuimus, & praecipimus Vica-
riis ac parochis omnium ecclesiarum no-
stri archiepiscopatus & provinciae, ut in
posterum non admittant ullum questorem
& elemosynarum collectorem, seu pro-
mulgatorem Bullarum, vel indulgentia-
rum in propriis ecclesiis, seu parochiis,
neque permittant eos concionari nec pro-
curare questum aliquem, nec indulgen-
tias, nec peccatorum remissiones, quin
prius videant nostras litteras, & specia-
lem licentiam nostro nomine subscrip-
tam, nostroque sigillo munitam, in qua reve-
ra contineatur facultas bullarum, quas
tales questores divulgant, & ad quas
indulgentias, remissiones, & casus exten-
duntur. Et ut dicti questores non pos-
sint excedere, nec devenire ad publican-
das indulgentias & casus, ultra contentos
& expressos in dicta nostra licentia. Sta-
tuimus etiam, decernimus, & jubemus,
ne questor aliquis concionetur, neve pu-
blicet ullas gratias, remissiones, & indul-
gentias, sed vicarius, seu curatus eccle-
siae, vel alius clericus illius legat publi-
ce populo dictam nostram licentiam, ut
per eam sciant quod conceditur, ne quis-
quam defraudetur. Quod praecipimus per
dictos vicarios & parochos fieri & exple-
ri sub poena trium florenorum quoties
E contrafecerint.

Item quia plures doctrina, & idoneita-
te destituti, ipsique laici, immoderata
avaritia moti potius quam Dei zelo officium
concionatoris exercent, jubemus praefatis
vicariis, parochis, & clericis, ut nulli
questori, nec cuiquam alteri in suis ec-
clesiis concionari permittant, quamvis
gratia fuerit per nos approbata, nisi ta-
lis persona exhibuerit specialem nostram
licen-

ANNO
CHRISTI
1512.ANNO
CHRISTI
1512.

licentiam, vel nostrorum Provisorum ad prædicandum, quam, nisi prius fuerit ille legitime examinatus, & de ejus idoneitate constiterit, minime concedi jubemus: & ut nihilominus vicarius, Parochus, seu clericus legat coram populo gratias & remissiones seu indulgentias contentas in nostris litteris, ut Concionatores valeant in publicatione fraudem aliquam committere; & decernimus, ut ille qui legerit nostras litteras, unum regale pro labore a questore accipiat.

Item præcipimus dictis vicariis, parochis, & clericis, ne permittant dictis questoribus ac collectoribus imponi taxam aliquam petitionibus (ut faciunt) dicentes illum qui voluerit lucrari indulgentias & remissiones, offerre debere certam summam morapetitorum; excepto si in nostris litteris licentiæ, specialiter fuerit expressa dicta taxa. Jubemusque ut questor & collector qui contra fecerit, statim apprehendatur, & in nostros carceres archiepiscopales, vel diocesani loci, ubi id acciderit, intrudatur; omnesque morapetini dictæ gratiæ, & alia ejus bona sequestro subjiciantur.

Item quia accidit, cum licentiis per nos vel prædecessores nostros concessis, licet tempus in eis expressum elapsum fuerit, vel ipsæ fuerint revocatæ, præfatos questores populum defraudare; jubemus, ut nulla nostra licentia seu nostrorum prædecessorum valeat ultra tempus unius anni a die concessionis: & ut in posterum præfati questores non admittantur ad questum faciendum illarum vigore. Et præfati vicarii summo opere invigilent observationi istius constitutionis: quod in hoc casu magnæ fraudes committi solent. Quæ per ipsos fieri mandamus sub poena superius expressa.

CAPUT XLI.

Ne executioni demandentur mandata eujusvis, qui se dicat judicem Apostolicum, nisi prius fuerint visa & examinata ab Ordinario.

Cupientes obviare fraudibus & excessibus, quos nonnulli cum falsis litteris, quas vocant Apostolicas, commiserunt & committunt in nostro archiepiscopatu & provincia, sigillum ac litteras Apostolicas falsando, atque allegando facultatem plenam dispensandi, approbandi, & providendi de beneficiis: itidemque nonnulli se dicentes iudices Apostolicos, qui quidem non sunt, vel procedentes contra

A formam suæ commissionis: alii vero non habentes litteras Apostolicas expectativas, seu reservationes, vel habentes gratias pro aliis diocæsis, vel ad tempus jam elapsum, & nullius vigoris, ac tales ut non extendantur ad beneficia vacantia, illa occupant. Et desuper nonnulli se dicentes exequutores, vel subexequutores talium litterarum Apostolicarum, faciunt diversos processus & mandata, quæ sæpe sunt nulla, tanquam facta a non habentibus facultatem & jurisdictionem, quibus nostri subditi opprimuntur ac molestia afficiuntur immeruo, & in diversos errores incidunt. Quia cum multi sint indocti, de similibus mandatis notitiam nullam habeant, & ignorant quid agere debeant, vel obsequi: Et quia ad nos tanquam Antistitem pertinet asserre medium hujusmodi fraudibus, & abusus, idcirco adherentes juris dispositioni, & iis, quæ per nostros bonæ mem. prædecessores in hoc casu fuere statuta & ordinata, sacro approbante concilio decernimus, & præcipimus, ut in posterum nullus processus, vel mandatum cujusvis iudicis, qui se dicat apostolicum exequutorem, vel subexequutorem, aut conservatorem, quamvis ei pareant, executioni demandetur, nec compleatur per ullum ex nostris subditis, quin prius fuerit oblata coram nobis, vel coram episcopo diocesano, vel nostris provisoribus, & officialibus commissio originalis talis iudicis apostolici, & processus, vel mandatum, ut per nos viso ad quem directe incumbat exequi & compleri facere mandata apostolica, eis parere & exequi jubeamus, vel super eo consulamus dominum nostrum Papam, ut si forte fuerint literæ subreptitiæ, vel habuerint aliquem defectum, ob quem executioni demandari non debeant. Quod jubemus per nostros subditos ecclesiasticos compleri & observari sub poena excommunicationis & trium florenorum auri quoties id facere omiserint.

CAPUT XLII.

Ne detur possessio eujusvis beneficii alieni atque mandato ordinarii.

Plures immoderata avaritia ducti procurant occupare de factis ecclesias & possessiones beneficiorum. Alii vero clandestine faciunt acta possessionum viventibus possessoribus, varia fraudum genera committentes. Propterea fuit statutum ac usu receptum in hac nostra diocæsi, & nunc demum, sacro concilio approbante, statui-
mus, & ordinamus, ut nullus clericus,
nec

ANNO
CHRISTI
1512.

nec sacrista admittat aliquem ad possessionem beneficii in sua ecclesia absque nostro mandato, seu Prælati diocæsani, vel nostrorum provisorum aut officialium. Quod si contra quisquam fecerit, incurrat ipso facto poenam quatuor ducatorum auri pro qualibet vice.

CAPUT XLIII.

Ne admittantur ad celebrandum sacerdotes extranei, vel ordinati extra diocesim, quamvis habeant facultates, nisi exhibita licentia ordinarii.

Nunciatum est nobis, plures falso exponentes extorquere facultates ad suscipiendos ordines extra tempora a quocumque Antistite, ac sæpe sæpius Latini sermonis adeo imperitos, ut nec legere noverint, & absque titulo aliquo, vel cum aliis maximis defectibus sacrum presbyteratus ordinem suscipere; dum sunt personæ sæculares inhabiles, & ejus conditionis, ut in nostro archiepiscopatu & provincia ortum fuerit, & oriatur haud leve scandalum & pravum exemplum ab hujusmodi personis ineptis. Ideo, sacro approbante concilio, statuimus, & ordinamus, ut nullus ex dictis ordinatis extra diocesim admittatur ad celebrandam missam sine licentia sui ordinarii, & nisi comparuerit coram nobis, vel coram suo diocæsano, aut nostris provisoribus cum literis suæ ordinationis, ut per nos visis, & examinata idoneitate, quod ad salutem animarum, & ecclesiæ bonum conferat, decernamus. Præcipimusque, ut quilibet Clericus, vel sacrista, qui alias ad celebrandum admiserit supradictos, incurrat poenam unius floreni pro qualibet vice applicandi pro medietate ecclesiæ, & pro alia accusatori.

Item jubemus, ut nullus Clericus, vel Religiosus extraneus, vel ordinatus extra diocesim, admittatur ad missam celebrandam, nec ei præbeantur ornamenta ad celebrandum necessaria, quin prius compareat coram ordinario, & per ipsum examinetur: si vero fuerit extraneus, quin exhibeat literas dimissoriales proprii episcopi, ut ipsi per nostros provisos licentia conferatur sub poena 500. morapetinorum pro qualibet vice tam ipsi, quam ei, qui ornamenta præbuerit, infligenda, atque applicanda pro medietate fabricæ talis ecclesiæ, & pro alia medietate, denunciati.

CAPUT XLIV.

Ut notarii Apostolici exhibeant suos titulos, & examinentur.

Notum nobis est magnam contusionem & abusum in nostro archiepiscopatu & provincia emeruisse ex multitudine illorum qui se notarios Apostolicos vendicant. Tum quia plures illorum sunt inepti & ignobiles, atque ab ignobilibus educati, cum etiam propter plures fraudes, ac dolos, & acta clandestina quæ sunt ab hujusmodi notariis in magnam Dei offensionem, & reipublicæ detrimentum. Quia ergo ad nos pertinet in similibus providere, sacro approbante concilio, statuimus, ut nullus notarius, qui se apostolicum appellet, exerceat tale officium, quin prius compareat coram nobis, seu nostris provisoribus cum titulo sui notariatus, ac facultate cum qua fuit creatus; ut si fuerit idoneus, & legitime provisor, illum notificari nostris subditis jubeamus, ut ab ipsis habeatur, & repuretur pro notario apostolico; alias vero non permittatur defraudare populum, & falso dictum officium exercere. Præcipimus ergo, ut si quis contra præsentem constitutionem notarii officium exercuerit, quinque millium morapetinorum poenam incurrat, ac in carcerem detrudatur, neque inde extrahatur absque nostro speciali mandato.

CAPUT XLV.

Ordo servandus in Visitatione ecclesiarum.

Necessarium apprime episcopis est, invigilare, & meditari continuo, ut ecclesiæ semper magna cum rectitudine & diligentia perquirantur & visitentur, propterea sacro concilio approbante, statuimus & ordinamus, ut omnes ecclesiæ & clerici nostri archiepiscopatus & provinciæ visitentur singulis annis semel ab episcopis, quolibet in sua diocesi, vel eorum nomine a viris doctis, conscientie integre, & Deum timentibus. Jubemusque ut dicti Visitatores faciant visitationem juxta quædam capitula, quæ super iis tradi ipsis præcipimus: quæque in singulis ecclesiis asservari mandamus. Pariterque visitent hospitalia, & eremitoria.

Item jubemus, ut præfati visitatores singulis diebus singulas tantum ecclesias visitent, quamvis in civitate seu oppido, in quo visitationem conficiunt, adint plures.

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

res. Quod si plures uno die visitaverint, non fiat retributio nisi pro unica tantum visitatione. Neque accipiant dona, vel munera per se, vel per interpositam personam, juxta capitulum *exigit de censibus*. Neque hospitentur in domibus prefectorum, & administratorum ecclesiarum, prout neque notarii visitationis: sub pena duorum millium morapetinorum ab administratore seu prefecto, qui illum receperit in suo domo exigendum. Et ut Visitator & notarius amittat emolumenta, quae percipere debebant ex visitatione, ac incurrant eisdem poenam aliorum duorum millium morapetinorum.

Item jubemus, ut nullus ex dictis Visitatoribus possit visitare aliquam ecclesiam, quin personaliter ad eam se conferat, & visitet sacramentum, & alia necessaria, super quibus providendum erit. Alias talis ecclesia non habeatur pro visitata, nec prefectus quidquam solvat pro ea visitatione. Si autem solverit, non recipiatur in computum.

CAPUT XLVI.

Ut nullus possit esse prefectus alienius ecclesiae ultra duos annos, & ab eo redatur ratio publice.

Ne prefecti ecclesiarum audeant fabricarum pecuniam expendere, vel ab eis fructum percipere, cum animo per longum tempus dictum officium obtinendi, statuimus, ut nemo possit ecclesiae praefecturam exercere ultra annum. Quod si visitatoris quis ecclesiae utilis visus fuerit, illum prorogare poterit ad alium annum. In posterum vero dicto biennio elapso nequaquam ad ulterius tempus prorogari posse jubemus absque nostro speciali mandato & licentia.

Item jubemus, ut visitatores personaliter; & coram clericis ac populi primatibus rationes accipiant a prefectis fabricarum ecclesiarum: nullatenus vero committant munus accipiendi dictas rationes notario visitationis.

CAPUT XLVII.

Ne fabricae fiant in ecclesiis absque mandato episcopi.

Cum in aedificiis ecclesiarum interveniunt fraudes in damnum & praedictum fabricarum, oportet, ut Episcopi huic rei vigilanter incumbant. Propterea,

ANNO
CHRISTI
1512.

A sacro Concilio approbante, statuimus, ut in posterum nulla fabrica exciteretur in aliqua ex ecclesiis istius dioecesis & provinciae absque nostra speciali licentia seu Praelati dioecelani, vel nostrorum provisorum, aut illius personae, quam ad hoc in specie deputabimus: neve Visitatores possint jubere ut expendatur in aliqua dictarum ecclesiarum fabrica ultra summam duorum millium morapetinorum. Si vero Praefectus alicujus ecclesiae aliquod expenderit ultra istam summam, non recipiatur in computum: & ulterius amittat quodcumque salarium ratione officii administratoris ei competeat.

CAPUT XLVIII.

Ut nihil solvatur Notario pro libro Visitacionis absque mandato Provisoris.

Item jubemus, ut praefecti ecclesiarum nihil solvant notario visitationis ratione salarii & emolumentorum libri, quem dare debet de visitatione ecclesiae, quin prius videatur & taxetur dictus liber per eundem provisorum, seu per personam, quae super hoc fuerit deputata, & absque ejus mandato & subscriptione. Quod si alias praefectus dederit seu solverit aliquid dicto notario, non admittatur in computum. Jubemusque ut dictus provisor seu persona per ipsum deputata inserat in libro taxam de his, quae sunt solvenda juxta tariffam.

Item praecipimus, ut in ecclesiis, in quibus adfuerit liber visitationis, non fiat alius novus ad inferendum possessiones, ornamenta, & alia ecclesiae suppellectilia, ac beneficia, & capellanas; sed addatur in dicto libro qui prius fuerit, quidquid de novo fuerit necessarium inseri.

CAPUT XLIX.

Ut conficiatur liber authenticus omnium bonorum ecclesiarum.

E Cum fabricae ecclesiarum expertae fuerint, ac in dies experiantur grave damnum & jacturam, eo quod contractus, tituli, & instrumenta hereditatum ac possessionum, censuum, & tributorum, quae ipsis debentur, saepe dispereant, & propter mutationem visitatorum & praefectorum saepius succedunt personae, quae ignorant bona & jura ecclesiarum, ideoque earum bona detrimentum patiuntur. Propterea conservationi dictorum bonorum, ecclesiarumque utilitati consulentes, sacro Concilio approbante, statuimus & ordinamus, ut

ANNO
CHRISTI
1512.

ut fiat liber authenticus membranaceus in nostra diocesi & omnibus aliis provinciis, in quo describantur omnes possessiones, hereditates, & tributa omnium ecclesiarum, ac beneficia & capellanie illarum, bonaque relicta pro anniversariis, festis, & foundationibus, quae fuerint in qualibet ecclesia. Qui liber fiat in publica forma, ut fidem faciat, & perpetuo remaneat in ecclesia Cathedrali pro manutenzione & conservatione jurium ecclesiarum.

Item statuimus, ut in qualibet ecclesiarum apponatur tabula, in qua describantur capellanie perpetuae, anniversaria, & missae, ac fundationes, quae in qualibet ecclesia sunt celebrandae pro quibuslibet personis, quae illas dotaverint, vel dotabunt in futurum. Quae tabula sit subscripta a visitatoribus, & notario, ne pereant fundationes.

CAPUT L.

Ut sacrosanctum Eucharistiae Sacramentum, & Chrisma, ac oleum factum asserventur in loco decenti, & fideliter custodiantur.

Cum admodum deceat sanctum Eucharistiae Sacramentum, sanctorumque reliquias venerabiliter asservari, & bona, diligenti ac fidei custodia, & in loco decenti, prout debetur tanto ac tam sancto Sacramento, ut habeatur cum magna veneratione, & reverentia; propterea statuimus, & ordinamus, ut in omnibus ecclesiis cathedralibus & parochialibus nostri archiepiscopatus & provinciae adsit sacrum ac loca bene constructa & ornata cum bonis seris & clavibus, in quibus reponatur SS. Sacramentum, oleum, ac chrisma, omnesque aliae reliquiae, quibus decet decore & reverentia, juxta facultates cujuslibet ecclesiae, & adsit capsula cum clavi, in qua reponantur reliquiae si adsuerint. Quodque similiter in dicto loco & sacratio adsit liber seu manuale sacramentorum, de quibus omnibus habeat claves parochus cujuslibet ecclesiae, quas nemini consignare, nec committere debeat, excepto casu necessitatis legitimae, quo casu adveniente illas non committat nisi Sacerdoti. Pariterque jubemus, ut praefatus parochus curam habeat renovandi sanctissimum Sacramentum singulis octo diebus, & lavare faciat corporalia semel quolibet mense. Volumusque ut si in hoc, vel alio spectante ad praemissa, aliquis parochus fuerit repertus negligens, vel aliquo modo reus & culpabilis, mulctetur & puniatur poena unius ducati auri pro qualibet vice

applicandi pro una medietate fabricae ecclesiae Cathedralis, & pro alia medietate fabricae ecclesiae, in qua casus evenerit, & una vel altera parte pro accusante seu denunciante. Si autem culpa fuerit adeo gravis, ut majori poena digna censetur, ea imponatur arbitrio provisorum, quibus praecipimus & mandamus, ut majori cura & diligentia, qua fieri potest, sic fieri & compleri faciant & observari; jubeantque pariter ut diu nocteque ardeat lampas coram dicto loco & sacratio.

Item praecipimus dictis nostris visitatoribus, ut inter alia inquirent, an nostrae Constitutiones executioni mandentur, & an Vicarii & parochi debite suum munus & officium obeant, committantve excessus indebitos. Idem perquirant de nostris licentibus, ut de omnibus praemissis ad nos transmittant integram relationem, cum aliis de quibus ex officio inquirere tenentur, & scire, ut super his omnibus provideatur, prout Dei cultui, & exonerationi nostrae conscientiae convenit.

CAPUT LI.

Ne ecclesiarum ornamenta ad alienos usum extrahantur.

Ut ornamenta, & jocalia ecclesiarum accuratius custodiantur, & conserventur, praecipimus, sacro approbante Concilio, ut nullus praefectus ecclesiae, parochus, vel Clericus aliquod ornamentum, vel alia jocalia ecclesiae occasione baptismorum, vel funeralium, aut alia quavis causa extrahi permittat sub poena mille morapetitorum. Jubemusque ut nostri provitores similes licentias minime concedant, nisi fuerit de una ecclesia ad aliam, & in eodemmet populo.

CAPUT LII.

Ne ecclesiarum bona alienentur.

Quamvis per sacros canones stricte prohibeatur alienatio rerum & bonorum ecclesiarum, exceptis quibusdam casibus, & sub certis solemnitatibus in jure expressis, plures personae posthabito Dei timore & censuris in extravaganti Pauli fulminatis, ausu sacrilego praesumpserunt & praesumunt vendere, alienare, impignorare, & occupare vasa & ornamenta sacra cultui divino dicata, & alia bona se moveria. Et quia tanta audacia occurrere necesse est, sacro Concilio approbante, statuimus, ut quicumque absque nostra licentia, & speciali decreto ac mandato commiserit aliquid

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

quid de supradictis, vel ille qui receperit, seu retinuerit dicta suppellectilia ecclesiarum, vel aliquod illorum (ultra alias poenas & censuras contra illos de jure impositas) teneantur tam ille, qui alienaverit, quam ille in quem fuerint alienata, solve ipso facto ecclesie valorem rei alienate, & plus quadruplo. Et quia talis alienatio in se nulla est, jubemus restitui sine ulla difficultate rem alienatam cum omni quaestu, qui ex ea fuerit factus, non obstante quovis lapsu temporis.

A quo modo violaverit eorum jura, sive ad hoc dederit consilium, auxilium, & favorem; ultra poenas in jure stabilitas privetur ab ingressu ecclesie; & si ante praestitam satisfactionem decesserit, careat ecclesiastica sepultura. Civitates autem, oppida, & loca, in quibus praefati principes resederint, vel personae ecclesiae fuerint apprehensae, vel in quae dicta bona delata fuerint, & reperiantur, subjiciantur ecclesiastico interdicto per totum tempus, quo sic permanerint, donec integram dederint satisfactionem.

ANNO
CHRISTI
1512.

CAPUT LII.

Ne construantur arces in ecclesiis.

Domus Dei ad ejus laudem est tantummodo deputata. Propterea statuimus & ordinamus, ut nemo cujusvis status, dignitatis, seu praeminentiae existat, sive ecclesiasticus, sive saecularis, nec communitas, seu Consilium audeat munire, vel mœnis circumdare ecclesias, aut in eis construere arces, vel in earum cœmeteriis: neque molestent, vel compedes aut vincula injiciant iis, qui ad illas confugerint, vel cibum impediunt, aut alia necessaria, vel eos quocumque modo insectentur, educantur a dictis ecclesiis tergiversantes; alias qui contra fecerint, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant. Si autem Communitas vel Consilium praemissis contravenerit, vel fieri jusserit, subjiciatur ecclesiastico interdicto ultra poenas sacrilegii, & alias de jure statutas. Ac etiam praecipimus, ut laici non faciant congregationes intra ecclesiam super rebus profanis.

CAPUT LIV.

Contra immunitatis Ecclesiasticae violatores.

Quia nonnulli postposito Dei timore audent apprehendere personas ecclesiasticas, occupare, & destruere decimas, vel alia bona, loca, & possessiones ecclesie, propterea, sacro Concilio approbante; statuimus, ut quicumque cujusvis status, & conditionis existat, apprehenderit, & in carcerem detruserit aliquem ecclesiasticum, vel occupaverit, & acceperit decimas, & redditus ecclesiasticos; vel destruxerit, occupaverit, aut aliquo modo damnatum intulerit loca, & possessionibus ecclesiarum & monasteriorum; vel impediverit aut sequestraverit eorum decimas & redditus, ut illos deferret ad suam domum: vel ali-

CAPUT LV.

Ne fiant statuta, vel ordinationes contra libertatem Ecclesiasticam.

Nonnulli saeculares & Communitates contra prohibitionem sacrorum Canonum, & nihili aestimantes respectum ac venerationem, quam debent Ecclesiis, illarumque ministris, statuta edunt ac condunt edicta & prohibitiones contra libertatem Ecclesiasticam, atque egregiis modis compellunt Ecclesias & personas Ecclesiasticas ad solvendas contributiones & vestigalia cum ipsis. Propterea sacro Concilio approbante, statuimus, ut in posterum nullus Dominus in temporalibus, nec alia persona cujusvis status & conditionis existat, nec Communitas, oppidum, vel locus totius nostrae diocesis & provinciae faciat statuta, aut ordinationes, nec ponat edicta, vel prohibitiones contra libertatem & immunitatem Ecclesiasticam directe, vel indirecte, faciat contribuere, nec solvere impositiones, & vestigalia, Ecclesias & Monasteria, aut personas Ecclesiasticas; quodque super hoc non committant, vel committi permittant fraudem aliquam, ut indirecte compellantur ad contribuendum, alias personae particulares, quae fuerint culpabiles in aliquo ex praemissis, volumus, & statuimus, ut ipso facto incurrant sententiam excommunicationis. Civitas vero, oppidum, & locus, qui fuerint culpabiles, & in quibus praefati, vel aliqui illorum resederint, subjiciantur ecclesiastico interdicto. Quas sententias minime relaxari volumus, quin prius injuriae & damno satisfecerint, quod ecclesie & ejus ministris illatum fuerat.

C A.

ANNO
CHRISTI
1512.

CAPUT LVI.

*Ordo, quem seruare debent iudices
Ecclesiastici in audiencijs
faciendis.*

Cupientes, ut lites cito terminentur, & ut partes litigij implicitæ cito extricentur, sacro Concilio approbante, statuimus & precipimus omnibus ministris, & iudicibus nostri archiepiscopatus & provincie, ut continuo sedeant faciendo audiencias horis solitis de mane & vespere: & procurent observari silentium & ordinem in audiencijs, mulctando, & puniendo perturbatores.

CAPUT LVII.

*Ut in causis levis momenti non recipiantur
Scripturæ.*

Mandamus etiam ut in causis levioris & minimi momenti non recipiantur Scripturæ, sed decidantur, & terminentur summarie & breviter. In alijs vero causis non recipiantur plures quam duæ informationes in scriptis a qualibet parte usque ad primam conclusionem, & articulos, ac interrogatoria ad faciendas probationes: & post publicationem non possint presentari nisi una scriptura pro qualibet ex partibus. Et si aliqua exceptio declinatoria jurisdictionis, vel alia quævis exceptio dilationis fuerit opposita & allegata, illa probanda sit intra octo dies a die qua fuerit deducta, & ad hunc effectum non concedatur ulterior terminus sine iusta & evidenti causa.

CAPUT LVIII.

*Ne Provisores, & Officiales committant causas
marrimoniales: præsertim vero re-
ceptionem testium.*

Cum causæ marrimoniales sint magni momenti, non debent tractari nisi a doctis, prudentibus, & sacrorum Canonum peritis. Propterea, sacro Concilio approbante, statuimus, ut nullus Vicarius, vel iudex Ecclesiasticus se ingerat cognitioni causarum marrimonialium præter Provisores, seu officiales generales, quibus in specie fuerint commissæ, vel alias personas ad hunc effectum vigore specialis commissionis deputatas, quodque præfati Provisores & officiales generales, seu iudices sic deputati, committere nequeant, nec committant dictas causas, præ-

Concil. General. Tom. XXXII.

A fertim vero receptionem, & examen testium, cuicumque alteri personæ,

ANNO
CHRISTI
1512.

CAPUT LIX.

*Ne concedantur literæ excommunicationis
pro rebus parvi momenti.*

Præcipimus etiam, ut Provisores & officiales generales non concedant literas fulminatorias excommunicationis generales pro rebus levis momenti, & modicæ quantitatis: & declaramus rem esse levis momenti & modicæ quantitatis in hoc casu usque ad valorem 100. morapetitorum: & pro minori quantitate non concedendas dictas literas generales: quodque super valore & pretio recipiatur juramentum a parte, quæ ejusmodi literas petierit.

Item etiam jubemus, ut præfati iudices non dent literas, nec mandata in albo.

CAPUT LX.

*Ne exigantur salaria per iudices
Ecclesiasticos.*

Jubemus itidem, ut iudices Ecclesiastici nostri archiepiscopatus & provincie non percipiant retributiones directe nec indirecte provisione processuum, nec decisione illorum, sed causas declarent & terminent absque executione aliqua breviter, & prout de jure, sub pœna quod ultra pœnas de jure restituant duplo plus partibus quæ solverint.

CAPUT LXI.

*Ne percipiantur jura ultra contenta
in taxa.*

Ut notarii & ministri audientiarum & tribunalium non possint excedere in percipiendo jura, sacro Concilio approbante, statuimus, ut non percipiant jura aliqua ultra illa, quæ ex tariffa antiqua, & consuetudine nostri consistorii & audientie archiepiscopalis reperimus fuisse usu recepta & observata a tempore immemorabili usque modo, quæ mandamus hic inferi, ut notiora omnibus fiant: volumusque ut dicti notarii & lictores, vel quilibet alius, non audeat exigere jura & salaria præter illa, quæ in dictis taxis & tariffis fuerint expressa, sub pœna ut qui contrarium fecerit, teneatur pro prima vice illa restituere parti a qua perceperit dupla, & pro secunda vice illa restituat quadrupla, & pro tertia vice illa restituat septupla: jubemusque ulterius

D d

ANNO
CHRISTI
1512.

terius prniri debere pro furto prout de A
jure .

Item statuimus , ut in quolibet loco
audientie nostrae provinciae apponatur in
una tabula taxa jurium quadratis literis ,
ita ut omnes legere valeant .

Item ut lictores non committant frau-
des , nec omittant exequi mandata no-
strorum iudicum , prout debent & tenen-
tur ; jubemusque ut imprimis & ante
omnia exhibeant copias & mandata in
quocumque loco illa exequi voluerint ,
Vicariis , & ubi non adfuerit Vicarius , B
Parocho principali .

CAPUT LXII.

applicatio poenarum .

Quia plures poenae ex contentis in his
nostris constitutionibus non fuerunt appli-
catae certis locis & personis , ad evitan-
das tot repetitiones , nobis placet , ut
omnes poenae contentae in constitutionibus
supradictis , quae fuerint valoris ultra flo-
renum , dividantur in quatuor partes ap-
plicandas in hunc modum : videlicet quar-
ta pars pro fabrica Ecclesiae Cathedralis ;
alia quarta pars pro fabrica Ecclesiae , in
qua delinquens fuerit beneficiatus , vel
Cappellanus , vel parochianus ; & alia
quarta pars pro denunciante , & pro eo
qui persecutus fuerit causam usque ad
sententiam ; alia vero quarta pars & ul-
tima pro operibus piis , quibus nos , vel
Praelati nostrae provinciae quilibet in sua
dioccesi illam applicabimus .

CAPUT LXIII.

*Ut in qualibet Ecclesia totius provinciae
adsit liber continens istas consti-
tutiones .*

Ut autem dictae Constitutiones omnibus
nostrae dioeceseos & provinciae facilius in-
notescant , praecipimus & jubemus , ut
publicentur in singulis Ecclesiis Cathedra-
libus nostrae provinciae : & ut in omni-
bus aliis Ecclesiis parochialibus dicti ar-
chiepiscopatus & provinciae emanant a
praefectis illarum intra mensem a dicta
publicatione : & in dictis Ecclesiis il-
las teneant ; ubi omnes possint illas vi-
dere .

CAPUT LXIV.

*Approbatio & confirmatio Constitutionum
D. Cardinalis D. Didaci Hurtado
de Mendoza .*

Quia vidimus quasdam constitutiones
editas a D. Cardinali D. Didaco Hurtado
de Mendoza nostro praedecessore bo. mem.
quae ad divinum cultum , Ecclesiarumque
ornamentum plurimum conferunt , sacre
Concilio approbante , jubemus illas hic
inseri cum aliquibus additionibus , quod
provident in casibus in his nostris consti-
tutionibus omissis , volumusque illas ob-
servari & compleri , prout in eis con-
nectur .

Quae dictae constitutiones fuerunt lectae & pu-
blicatae die 14. & 15. Mensis Januarii anno a
Nativitate D. N. J. C. 1512. in dicto Con-
cilio provinciali , quod idem reverendiss. &
magnificentiss. D. Archiepiscopus Hispalensis
Dominus meus celebravit in nobilissima & fi-
delissima civitate Hispalensi , praesentibus plu-
ribus Dominis ex capitulo dictae S. Ecclesiae ,
& procuratoribus Ecclesiarum Gadicensis , &
Malacitanae , ac Vicariis , aliisque pluribus ,
qui ad dictum Concilium convenerunt . Qui
omnes pro se , & nomine suorum principa-
lium , illas approbarunt , eisque consensum
praestiterunt , ac singulis illarum ; cum sint ,
prout sunt , probae , & utiles Dei cultui , ac
saluti animarum . Praesentibus pro actibus Do-
minis D. Beltrando de la Cueva , & Petro
Gonzalez Bachinas familiaribus reverendiss. Do-
mini , & Antonio de Morales Apostolica au-
thoritate notario , ac incola dictae civitatis
Hispalensis .

Et ego Didacus de Marlas clericus Salmati-
censis Dioecesis publicus apostolica auctoritate
notarius , & secretarius dicti reverendissimi
Domini Archiepiscopi dicto Concilio Provin-
ciali interfui , & de ejus mandato legi , &
publicavi praefatas Constitutiones .

*Sermo habitus per eundem reverendissimum Domi-
num Archiepiscopum in ultima sessione praefati
concilii provincialis .*

Venerabiles & dilectissimi fratres . Quae a
sanctis Patribus ex gestis conciliorum con-
stituta didicimus , in hac sancta synodo provin-
ciali , quantum Dominus dedit , explere cura-
vimus . Et utinam dicere licuisset cum Evange-
lio : *Quod debuimus facere , fecimus .* Quemad-
modum libet antecedens verbum fateri , qui
servi inutiles sumus vestigia patrum sequuti re-
gulas & praepcepta de cultu Dei , de divinis in-
stitutionibus , de celebrandis officiis ecclesiasti-
cis , de vita & moribus componendis secundum
canonicas sanctiones vobis edidimus . Virtutis
tamen efficaciam , qua illa implere , & in eis
proficere valeatis , non est nostrum dare vobis ,
sed quibus paratum est a Deo , qui , ut Pau-
lus docet , *operatur in nobis & proficere pro bona
voluntate . A Domino , inquit Propheta , gressus
hominis diriguntur . Non enim est volentis , aut cur-
santis , sed Dei est miserantis , aut vas electionis .*

Reli-

ANNO
CHRIST
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

Reliquum est fratres, ut memineritis cujus capitis, & cujus corporis membra estis. Caput, inquit Apostolus, Christus est: ecclesia corpus ejus, cujus & nos membra sumus. Caput sanctissimum est speciosum præ filiis hominum, cujus gloriam vidimus, ait evangelista, quasi videntis a Patre plenum gratia & veritate. Ecclesiam vero ipsius capitis corpus, sic Deus purificavit, ut illam sibi gloriosam efficeret, sanctam, & immaculatam, non habentem maculam aut rugam: ut verbis utamur Apostoli. Decet igitur, fratres mei, tam pretiosi capitis, & immaculati corporis vos membra esse munda & incontaminata: ne aut corpus ecclesie monstrum reddat, aut membra stupida, & corpori incompata fiant. Si enim propheta licuit clamare, & dicere: mundamini qui fertis vasa Domini; quanto magis & nobis clamare libet, mundamini qui membra estis corporis Domini. Rursum, fratres charissimi, status & officii vestri, ne sitis immemores. Nolite quid Paulus scribat Corinthiis: Sic nos, inquit, existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores ministeriorum Dei: Grandis protectio & præcella hæc dignitas, quam nec Angeli, nec Archangeli, aut etiam Seraphim divino amore ferventes attingere potuerunt. Ministerium vestrum, fratres charissimi, in dispensatione sacramentorum (si audire placet) hoc est: peccatorum sordes abluere, virtutes inserere, debiles in fide solidare, demonia non tam a corporibus, quam ab animabus expellere, mentes illuminare, peccata relaxare, cælos aperire, portas inferi oblerare; imo vero homines Deos facere. Ego dixi, dii estis, ait propheta, & filii excelsi omnes. Denique ministerium vestrum est, creatam substantiam in Deum creatorem transubstantiare; quod opus natura nescivit, & Angelus admiratur. Cum itaque, fratres charissimi, tale ac tantum ministerium vobis commissum sit hortamur ut in cunctis actibus exhibeatis vos sicut Dei ministros sanctos & irreprehensibiles, pudicos, sobrios, nemini dantes occasionem, ut non vituperetur ministerium vestrum. Oportet enim vos, juxta doctrinam Apostoli, bonum habere testimonium ab his, qui

swis sunt. In omnibus motibus, & actibus vestris nihil fiat quod cujusquam offendant aspectum, sed quod vestram deceat sanctitatem: nec affectis vestris pretiosis placere, sed moribus. Considerate, fratres, quam tempus vite breve est: præterit enim figura hujus mundi, & veniet dies domini magna & amara valde, dies ultionis in omnes qui operantur malum. *Mibi vindictam, & ego retribuam*, dicit dominus per prophetam. Nemo se decipiat confusus quod patrem misericordiarum habeat judicem; nam, ut ait propheta *justus Dominus, & justitiam dilexit*. Si enim sola misericordia Deo adscribenda esset, nequaquam propheta dixisset: *Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit, arcum suum tendit, & paravit illum, & in eo paravit vasa mortis*. Neque enim, fratres, in evangelio legitis, quod judex dicitur sit omnibus indifferens: *Venite benedicti patris mei, percipite regnum*; sed & legitis: *Qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam, qui vero mala, in æternum supplicium*. Et ipse Paulus vas electionis, ut cautos nos redderet, iram Dei metuere, & ne spiritui sancto contumeliam fecerimus; *horrendum, inquit, est incidere in manus Dei viventis*. *Abjicimus ergo, fratres, opera tenebrarum, & induamur arma lucis, sicut in die bonæ ambulemus*. Expoliamus veterem hominem cum actibus suis, deponentes pristinam conversationem secundum desideria erroris. Nolite, fratres charissimi, locum dare diabolo, & membra vestra fieri arma iniquitatis, sed adversus illius insidias, juxta Apostoli Pauli consilium, *induite vos armaturam Dei, scutum fidei, lorica justitiæ, galeam divini amoris, & gladium spiritus, quod est verbum Dei*. Hæc enim sunt arma, quibus milites Christi adscribuntur in cælo, & principes tenebrarum arcantur in inferno. Dignetur misericors Deus corda vestra dirigere in præceptis suis, ut bonis operibus abundantes, æternam beatitudinem consequi mereamini, auxiliante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre & spiritu Sancto vivit & regnat per infinita sæcula sæculorum. Amen.

ANNO
CHRISTI
1512.

Conjurationes D. Cardinalis D. Didaci Hurtado De Mendoza, Archiepiscopi S. ecclesie Hispalensis, approbatae & confirmatae in dicto Concilio Provinciali, in quibus ordo celebrandi missarum statuitur, & poena transgressoribus infligitur.

CAPUT I.

Quia in celebrandis missis de die & vespere, reperimus magnum defectum & incuriam, præcipimus, & ordinamus, ut in omnibus ecclesiis, in quibus adsunt tria beneficia & ultra (quæ inserviri continuo jubemus) per ipsosmet beneficiatos, vel de nostra licentia per suos capellanos idoneos, celebretur singulis diebus ferialibus, quæ non sint festa de præcepto, missa de mane, quæ terminetur ante ortum solis, ut artifices & mercatores possint audire missam lectam, antequam labores & negotia incipiant: postea vero hora Tertiarum celebretur missa diei cantata juxta regulam hujus diei.

Concil. Gener. Tom. XXXII

celis & provinciarum: jubemusque ut talis missa diei hora Tertiarum non possit suppleri aliqua alia missa lecta quacumque de causa; & ut in hac missa interveniant omnes beneficiati, vel capellani pro eis inservientes, & ille, qui non interfuerit dictæ missæ priusquam terminetur epistola, amittat distributiones & obventiones, quæ hac die ad dictam ecclesiam pervenerint: si vero non adfuerint distributiones seu obventiones usque ad summam dimidii regalis, solvat decem morapetinos in poenam, & pro celebrandis dictis duabus missis Primæ & Tertiarum adsint hebdomadarii deputati per ordinem; & ille qui omiserit celebrare missam Primæ hora propria, solvat

Dd 2

vat

ANNO
CHRISTI
1512.

vat in pœnam decem morapetinos pro fabrica ecclesie; & ille qui omiserit celebrare missam de Tertia, solvat in pœnam quindecim morapetinos pro eadem fabrica. Jubemus pariter, ut in ecclesiis, in quibus celebrari solet missa solemnior cum diacono & subdiacono ac cantoribus observetur talis consuetudo, & non præmittatur in omnibus festis solitis & consuetis. Si autem ille, qui debuerit dicere Evangelium, epistolam, vel canere, non venerit, antequam inchoetur missa, vel officium, solvat dictam pœnam quindecim morapetinorum. Pariterque jubemus, ut omnes interfint vespere, & ille qui non venerit die qua tenetur infra primum psalmum, amittat dimidiam partem distributionis & obventionis diei sequentis. Jubemusque aliis beneficiatis vel capellanis, qui fuerint presentes, prout dictum est, sub pœna excommunicationis, ne valeant eis dimittere dictas distributiones & obventiones, quæ sunt in pœnam transgressoribus. Et circa omissiones hebdomadariorum (quorum multas applicamus fabricæ) præcipimus sacristæ cujuslibet ecclesie, ut notet pœnas, & notificet præfecto, ut illas colligat pro fabrica: & nosse visitator quotiescunque visitabit, accipiat rationem dictarum pœnarum, & eas oneri præfectorum ecclesiarum imponat.

CAPUT II.

Ordo recitandi horas, & pœna transgressoribus impositæ.

Item ordinamus & præcipimus, ut in qualibet ex dictis ecclesiis, in quibus adsunt tria beneficia, vel plura, dicantur omnibus & singulis diebus dominicis & festis de præcepto, saltem Tertia, & Nona cantata hora propria, & ille, qui non interfuerit dictis horis, solvat duos morapetinos inter presentes distribuendos, quibus jubemus, ne illos, vel partem illorum remittant. Et hanc eandem regulam observari jubemus toto tempore Quadragesimæ in Prima, Tertia, & Vesperis. Quia tamen nonnullæ necessitates possunt occurrere tam beneficiatis, quam eorum Capellanis, dispensamus, ut possint gaudere, & gaudeant quolibet mense octo diebus recreationis, in quibus etiam non interveniant missis & vespere ac aliis horis, non incurrant dictam pœnam; non tamen lucrentur distributiones nec obventiones in his diebus recreationis; Jubemusque hebdomadariis, ne capiant recreationem in sua hebdomada sub pœna dimidii regalis fabricæ ecclesie applicandi.

ANNO
CHRISTI
1512.

CAPUT III.

Ut aperiatur ecclesia summo mane, & tunc veniant Clerici ad recitandum officium, & sacrista dormiat in ecclesia.

Item quia tam in pluribus ecclesiis hujus civitatis, quam totius nostræ diocesis sæpe accidit, ut longe post solis ortum aperiatur ecclesia, unde languet devotio populi, & parochianorum, qui vellunt ingredi ad solvendam Deo orationem priusquam quidpiam aliud incipiant opus; præcipimus ut sacristæ saltem unam januam cujuslibet ecclesie aperiatur sub crepusculum matutinum. Jubemusque beneficiatis, seu eorum Capellanis, ut veniant ad dictas ecclesias summo mane ad recitandum matutinum, & continuent alias horas diurnas in dictis ecclesiis sub pœna amissionis dimidii distributionum illius diei. Et ut hoc melius fieri possit, & ecclesiarum cultui melius consulatur, sacristis jubemus, ut dormiant in ecclesiis absque societate laicorum, nec aliarum personarum, unde oriri possit scandalum, vel pravum exemplum.

CAPUT IV.

Ne pax patenis consecratis porrigatur. Neve ulli præter clericos mundent vel involvant calices, & habeant purificatoria.

Item quia reperimus, quod fere in omnibus ecclesiis istius nostri Archiepiscopatus solet porrigi pax cum patenis consecratis (quod cedit in dedecus & vilipendium dictarum patenarum; nam cum sint consecratae, illas tractant pueri, & nonnunquam in terram cadunt) propterea mandamus, ut in omnibus ecclesiis fiant paces argenteæ vel ligneæ tam pro viris, quam pro mulieribus: & quod presbyteri postquam consummarint, ipsimet cooperiant & involvant calices cum suis patenis in panno lineo albo & nitido, nec illos permittant involvi, aut tangi a pueris, sacrista, vel alia persona, quæ non sit in ordine sacro constituta. Ac etiam mandamus, ut in calicibus teneant pannos lineos subtiles & nitidos, quos vocant Purificatoria ad illos purificandum postquam consummarunt, priusquam illos involvant.

CA.

ANNO
CHRISTI
1512.

CAPUT V.

*De nitore corporalium, & linteorum, atque
ornamentorum altaris.*

Item quia experimur maximam incuriam circa nitorem debitum ministerio altaris tam in corporalibus, quam in linteis, & ornamentis, statuimus, ut in posterum qui habebunt munus Parochi in ecclesiis in quibus adsunt plures, quilibet suo loco secundum ordinem suae antiquitatis assumat onus lavandi corporalia quae sunt in usu, saltem quolibet bimestri, & lintea ad detergendos, & involvendos calices singulis quindecim diebus: & procurent apud praefectum ut saltem quolibet mense mutet mappas altarium: & curam habeant praefati parochi, ut quando aliqua capsula, alba, amyctus, manipulus, stola, dalmaticae vel alia ornamenta fuerint lacera, vel sordida, statim a praefecto de novo fiat, aut lavetur.

CAPUT VI.

*Ut afferantur in sacrario forma rotundae
parvae ad administrandam sanctam communionem.*

Item quia saepe generaliter reperimus in sacrariis repositam unam hostiam divisam in plures partes; & quia divisio fieri non potest ita, quin cadant aliquae particulae minutissimae, quae non consummantur, nec conservantur prout debent; providentes super eo meliori forma, statuimus & ordinamus, ut loco illarum particularum hostiarum fiant formae parvae hostiarum rotundae & integrae, tam ad illas reponendas & conservandas in sacrario, quam pro communi usu saecularium; & istae sint in tali numero, ut singulis quindecim diebus possint consummari & renovari; & ita jubemus fieri a Parochis.

CAPUT VII.

*Ut canatur Symbolum integrale viva voce
propriis diebus.*

Quia in secundo symbolo fidei, quod vulgo vocatur *Credo*, ac cantatur in missa solemni diebus dominicis, & festis de praefecto, explicite omnes fideles confitentur fidem universalem totius ecclesiae militantis, prout quilibet Christianus tenetur confiteri, & ut pueri ac recentes Christiani illud discant, reperimus vigere pravam consuetudinem, quod nempe in

Concil. Gener. Tom. XXII.

A omnibus ecclesiis nostri Archiepiscopatus, quando fit concio post evangelium, incipiunt decantare Symbolum, & statim illud interrumpunt, ut concioni locum praebant; quandoquidem vero pulsari per organum faciunt, ita ut ecclesiae non fiat satis: propterea iis obviantes, jubemus presbyteris sub poena excommunicationis, ut in qualibet parochia singulis diebus Dominicis & festis, quibus secundum regulam tenentur illud decantare, postquam illud suo tempore inceperint, prosequantur viva voce usque ad finem, nulla parte illius omittant.

CAPUT VIII.

Ut clerici intersint cum habitu decenti officii, & Capellani diebus dominicis, & festis, utrisque Vesperis, & missae solemniori interveniant.

Item quia reperimus in hoc nostro Archiepiscopatu synodalem quandam Constitutionem Patriarchae Constantinopolitani D. Alphonsi administratoris perpetui hujus nostrae sanctae ecclesiae nostri praedecessoris, in qua decernitur, ut Clerici horis & divinis officiis intersint cum superpelli-cco & habitu decenti sub poena triginta morapetitorum pro fabrica ecclesiae, ubi Clericus contra faciens erat beneficiatus, vel pro beneficiato interveniat.

Item in eadem constitutione Synodali decernitur, ut clerici & capellani interservientes nonnullis capellanis in quibuslibet ecclesiis parochialibus, teneantur interesse officiis diebus dominicis & festis, tam in primis vespers, quam in missa solemniori & secundis vespers cum habitu decenti, & divina officia celebrent, ac decantent dictas missas, & vespers simul cum aliis Sacerdotibus sub poena triginta morapetitorum pro fabrica talis ecclesiae. Nos ergo videntes ejusmodi constitutionem esse justam & honestam ac Dei cultui opportunam, honorique ecclesiae; licet hucusque fuerit male observata; illam renovamus, & volumus observari in omnibus & per omnia tam circa habitus & capellanorum capellanis interservientium assistentiam divinis officiis diebus & horis supradictis, quam circa poenam transgressoribus impositam. Volumusque ut factis curent notare illos, qui non venerint, & consignent praefecto ecclesiae defectus quos commiserint, in fine cujuslibet mensis, ut praefecti illas percipiant, & nostro Vicario facultatem concedimus ubi adfuerit, ubi vero ipse non adfuerit, pa-

ANNO
CHRISTI
1512.roche antiquiori, ut ita executioni deman-
dari faciat.

CAPUT IX.

Ne fiant pervigilia.

Item reperimus aliam constitutionem synodalem præfati D. Alphonsi Patriarchæ nostri prædecessoris circa pervigilia, quæ in ecclesiis & eremitoriis fiunt; quæ statuit, ne dicta pervigilia fiant: Quæ constitutio de verbo ad verbum est prædicta infra, videlicet: Cum in more positum sit, ut in vigiliis Sanctorum plures tam viri, quam mulieres, clerici & laici præ devotione veniant ad pernoctandum in ecclesiis: & quia audivimus, quod sub prætextu devotionis plura in eis committuntur maleficia, & signanter scortationes, & adulteria: & ulterius fiant computationes, & proferuntur plures cantilenæ sæculares, & fiunt choreæ, & alia inhonesta, ex quibus plura oriuntur scandala & peccata, super quibus ad nos pertinet providere, & reprobare talem consuetudinem. Propterea, hoc sacro Concilio approbante, statuimus, ut in posterum in vigiliis gloriose Virginis Mariæ, & cujuscumque festivitatis, nec diebus ferialibus, in nostra ecclesia Cathedrali, nec in qualibet alia nostræ diocesis & provincie fiant ejusmodi pervigilia, & nullus illo tempore admittatur in ecclesias, & clerici ecclesiarum in quibus fieri solent, statim post terminatum officium vesperarum claudant januas ecclesie, ita ut illa nocte, qua fieri solet pervigilium, nullus possit ingredi dictas ecclesias. Et clericus, ad quem spectat curam de hoc habere, si ita non præstitit, solvat quingentos morapetinos, quo applicentur ecclesie Cathedrali, in cujus diocesi hoc evenit. Et si forsitan aliquis ejusmodi pervigilia celebrare voverit, nos licentiam & facultatem concedimus omnibus presbyteris curam gerentibus animarum, & auctoritatem a nobis habentibus audiendi confessiones, ut possint commutare talia vota in alia opera pia. Præcipimusque ut hæc nostra constitutio in omnibus ecclesiis ali illarum presbyteris publicetur.

Nos ergo præfatus Archiepiscopus D. Didacus Hurtado de Mendoza, videntes hanc dictam constitutionem fore sanctam, & valde utilem, & quanta cum diminutione divini cultus hætenus non fuerit observata, nec observetur, illam renovamus, jubemusque servari sub pœna in ea contenta. Quia tamen plures habent magnam devotionem pernoctandi in hac nostra sancta ecclesia in vigilia B. Mariæ Virginis

A in mense Augusti, & ejus octava, præcipimus, ac jubemus nostro barigello majori, ut illa nocte, apponat custodes, & accurate invigilet, ut omnes illi, qui præ devotione voluerint pernoctari, possint in ea honeste manere: & non permitat cantilenas, instrumenta musica, vel choreas, nec alios actus inhonestos dicto tempore, qui hætenus fieri solebant, & mulctet contrafacientes ducentis morapetinis, quorum 100. applicabuntur fabricæ ecclesie, & centum alii barigello præfato.

ANNO
CHRISTI
1512.

CAPUT X.

De honestate habitus a Clericis servanda.

Item quia honestas & moderatio est virtus decentissima in quolibet statu, præsertim autem in ecclesiastico, & audivimus quod plures ecclesiastici in nostro archiepiscopatu incedunt inhoneste & indecenter, gestantes parvas coronas juxta suum ordinem, cum capillis effusis, & barba proluxa, ac palis brevibus & apertis, & sine biretinis, ac quod peius est, aliquando cum vestibus sæcularibus, & thoracibus sericis, & cum cingulis auro & argento elaboratis, gerentes annulos, & calceos rubros modo & forma indecenti (quæ omnia sunt signa seu indicia pravi & indevoti animi, & sunt pravi exempli sæcularibus) propterea nos super his de remedio providere meditantem, jubemus, ut in posterum omnes clerici in sacris ordinibus constituti seu beneficiati coronam competenter apertam gerant, & capillos adeo breves, ut saltem dimidia pars aurium pateat, nec sinant crescere barbam, & gerant pallia honesti coloris, nec adeo longa, ut per humum sternantur, nec tam brevia, ut pes totus pateat; sed ad terram usque perveniant: gerantque sua biretina, non autem induantur thoracibus sericis, nec cingula elaborata auro, argento, vel serico gestent, neque annulos, exceptis illis, quibus ratione gradus vel dignitatis ferre licet: nec calceamenta deferant præter nigri coloris, sub pœna, quod beneficiatus, qui contrarium fecerit, incidat in pœnam mille morapetinorum istius monete applicandum pro una medietate fabricæ ecclesie, cujus erit beneficiatus; & pro alia medietate barigello nostro, ut curet id exequi: clericus vero, qui non fuerit beneficiatus, incurrat pœnam 500. morapetinorum, qui applicentur modo superius expresso.

ANNO
CHRISTI
1512.

CAPUT XI.

*Quomodo administrari debeat Sacramentum
Baptismi.*

Item circa Sacramentum Baptismi, qui est janua, atque aditus aliorum Sacramentorum; quia reperimus in hac nostra dioecesi infantes per aspersionem, non autem per immersionem quandoquidem baptizari, noscentesque tam ex decretis & veterum Canonibus, quam ex Sanctorum Theologorum sententiis eum ritum ac consuetudinem baptizandi, quamvis non improberur, non tamen adeo probari ac baptismum per immersionem, tum quia id conformius consuetudini sanctæ Romanæ Ecclesiæ magistræ & capitis, nec non consuetudini universalis Ecclesiæ; tum etiam ut plenius compleatur analogia, quam habet cum sepultura & resurrectione Jesu Christi Domini nostri juxta dictum S. Pauli Apostoli ad Coloss. 2. ubi ait, quod sumus *consepulti ei in baptismo, in quo & resurreximus per fidem operationis Dei*. Propterea nos, ad quos ex officio spectat dirigere & promovere oves nobis commissas de bono in melius, juxta sententiam D. Pauli 1. Corinthi. 12. *Emulamini charismata meliora, & adhuc excellentiorem viam vobis demonstro*; præcipimus ac jubemus omnibus parochis nostræ dioecesis, ut in posterum baptizent per immersionem, prout in Ecclesiis, quas visitavimus, docuimus, & ordinavimus, & usus tener, exceptis quatuor casibus. Primo cum baptizandus erit adultæ ætatis, sive vir, sive fœmina. Secundo cum infans ægrotaverit, de quo verisimiliter credi debet, quod si in aquam immergeretur, manifestum damnum ac jacturam pateretur. Tertio cum infans nequit ab utero matris exire, nisi solum caput, vel aliud eius membrum; quo casu fieri debet baptismus in illo membro per aspersionem. Quarto cum in casu necessitatis nequit haberi ea copia aquæ, ut sufficiat ad immersionem.

CAPUT XII.

*Ut baptizans, lacum deponat seu tollat
capucium.*

Item quia renunciatum est, nonnullas matres seu nutrices non custodire infantes, ut fas est, diebus quibus gerunt capucium post baptismum cum reverentia sancto Chrismati debita, aliosque committere abusus, omitendo reducere pue-

rum ad parochum, qui illum baptizavit, adentes moniales, seu religiosos, ut tollant infanti capucium; dicentes in capucii ablatione compaternitatem contrahi; propterea super hoc providere volentes, præcipimus sub pœna excommunicationis omnibus parochis nostri archiepiscopatus, ut statim atque terminaverint baptismum, tollant capucium, uti post triduum facere solent.

CAPUT XIII.

*Ut baptizans scribat suum nomen, &
illud infantis, ac diem, mensem,
& annum.*

Item quia experientia compertum habemus nonnullos absque patre, matre, vel consanguineis educati; aliquando vero dubitari quorum sint filii, & an fuerint baptizati; cumque aliquando oporteat scire ætatem, & an sint legitimi; præcipue vero si ad Clericatus ordinem promovendi sint, vel matrimonium contrahere debeant: ac necessum sit & scire, an ætatem competentem attigerint, ut assentiri valeant; & quinam fuerint patrini propter impedimentum cognationis spiritualis, & propter plura alia dubia & damna, quæ ex ignorantia illorum omnium, vel cujuscumque oriri solent; propterea super præmissis providere volentes, præcipimus, & ordinamus, ut a die, qua fuerit publicatum hoc nostrum statutum intra 30. dies omnes & singuli præfecti Ecclesiarum teneantur sub pœna excommunicationis & ducentorum morapetitorum applicandorum pro una medietate accusatori, & pro alia medietate Ecclesiæ, facere librum expensis fabricæ Ecclesiæ, in qua adfuerit fons baptismalis, & illum teneant Parochi in Sacratio, in quo volumus & jubemus sub pœna excommunicationis parochi, qui baptizaverit, ut scribat suum nomen dicens: *Ego N. Parochus, & inde statim diem, mensem, & annum, ac nomen infantis baptizati, ejusque parentum: & si habeantur ac reputentur pro legitimis consortibus, ac nomina patrinorum.*

CAPUT XIV.

*Ne admittatur, nec dispensari possit super
numero Compatrum.*

Item quia ex numero compatrum magna oritur confusio, & propter illorum multitudinem non cognoscuntur, ac matrimonia fiunt inter spirituali affinitate con-

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

junctos; super quo jam olim provisum fuit ab Archiepiscopo D. Nunnio bo. men. predecessore nostro, & postea a reverendissimo D. Cardinali ab Hispania patruo nostro, ac hujus sanctæ Ecclesiæ Archiepiscopatum regente, prout de jure, ne possent admitti nisi quatuor personæ, vel infra; qui vero postea dicta observantia nonnumquam defecit, ac nonnullorum importunæ preces licentiam extorserunt, de remedio nos, dictarumque constitutionum observantia serio meditates, præcipimus in posterum sub pœna excommunicationis majoris, in quam ipso facto incurrat quilibet parochus totius nostri Archiepiscopatus, qui exhibet sibi licentiæ seu relationi dictæ constitutionis pro parte cujuslibet nostri officialis, sive sit provisor, sive Vicarius, sive visitator, parere recuset, vel admittat plures paternos; sed observari jubemus dictas constitutiones: contra quas nolumus posse dispensari.

CAPUT XV.

Ne admittatur dispensatio in denunciationibus.

Item circa matrimonium, cum noverimus in denunciationibus, de jure communi ac in constitutionibus Synodalibus Archiepiscopi D. Nunnii, & reverendis. Cardinalis ab Hispania patruo nostri statuti, ob nonnullorum importunas preces fieri aliquas derogationes; jubemus parochis, & unicuique illorum sub dicta pœna excommunicationis, in quam ipso facto incurrant. ne admittent licentiam, nec relaxationem in tali casu.

CAPUT XVI.

Ne ullus Sacerdos ante diluculum Missam celebret.

Item quia plures Sacerdotes, vel juris ignorantia, vel importunis nonnullorum precibus, qui contrahere matrimonium volunt, Missam celebrant ante diluculum in hoc nostro Archiepiscopatu, prout relatione fide dignarum personarum didicimus, volentes super hoc providere, jubemus sub pœna suspensionis, & unius ducati pro qualibet vice applicandi pro medietate fabricæ Ecclesiæ hujusmodi, & pro alia medietate accusatori, ut nullus deinceps id faciat. Præcipimusque nostro Visitatori, ut quoties & quandoque visitaverit, diligenter inquiret in eos, qui id præstiterint, vel præstare soliti fue-

rint, atque illos puniat profit fuerit opportunum.

CAPUT XVII.

Ne quis possit deputare seu statuere Capellanum, nec Capellanus interservire, quin prius fuerit examinatus, & licentiam obtinuerit.

Item quia plures tam beneficiati, quam beneficiorum patroni capellanos deputant, qui interserviant beneficiis seu capellanis, & nonnumquam sunt excommunicati, vel suspensi, vel profugi, vel aliis censuris irretiti, vel inhabiles, & minime idonei pro talibus servitiis, vel non habent licentiam a suis superioribus prout de jure requiritur; nos volentes de opportuno remedio providere super præmissis, præcipimus & statuimus, ut in posterum tam in nostra sancta Ecclesia, quam in omnibus aliis hujus civitatis & Archiepiscopatus, nullus possit admitti ad dicta ministeria, quin prius fuerit examinatus per nostrum provisorum, vel per eum quem ad hunc effectum deputaverimus: & si quis contra fecerit (tam respectu admittentis, quam admissi) si fuerit Clericus, ipso facto pronunciamus super eum sententiam suspensionis; si vero laicus, sententiam excommunicationis.

CAPUT XVIII.

Ne quis possit interservire nisi unico beneficio, seu Capellania.

Item quia novimus tum in hac civitate, quam in pluribus locis istius nostræ diocesis, quamplures clericos, tam beneficiatos, quam capellanos, assumere in se onus multiplicis servitii beneficiorum & capellanarum, quam diversarum capellanarum, quibus facere satis nequeunt, juxta dictum Dñi Domini nostri: *Nemo potest duobus Dominis servire*; propterea nos videntes tam damnus conscientiarum eorumdem, quam servitii ac cultus divini, providendo statuimus & ordinamus, ne quis interserviens beneficio possit simul interservire capellanis; neve interservientes capellanis in uno loco possit interservire alteri capellanis. Volumus itidem, & dispensamus, ut si aliquis clericus habet in aliquo loco onus dimidiæ, vel tertiæ partis capellanis, possit habere in alio vel aliis locis aliam dimidiam, vel alia duo tertia, itaut per totum mensem non teneatur ad celebrationem Missarum ultra viginti quinque; & in eo casu dispensamus favo-

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512

favore talis, circa id de quo supra in A
alia constitutione fuimus loquuti: videli-
cet quod capellani existant in habitu die-
bus Dominicis & festis in officiis, in lo-
cis, in quibus possident capellanas; dum-
modo compleant alternatim; videlicet uno
die festo in una ecclesia, & alio die fe-
sto in alia, sub poena in illa constitu-
tione contenta.

CAPUT XIX.

Ut distributio que datur pro officio festi vo-
tivi dividatur inter presentes beneficiarios
seu Capellanos.

Item quia quam plures Ecclesie tam hu-
jus civitatis, quam diocesis, nonnullas
confraternitates, & personarum celebrant non-
nulla festa votiva, in quibus aliquando
beneficiati, & capellani interservientes benefi-
ciis pro aliis, aliquando etiam soli ca-
pellani interservientes loco beneficiarum,
ubi isti non adsunt, qui inveniunt, ce-
lebrant officium tam in Vesperis & Missa,
quam in altaris ministerio, & beneficiati C
solent dividere inter se distributionem que
solvi solet pro tali festo, etiam si sint ab-
sentes, & de ea nullam partem dant ca-
pellanis, qui interserviunt beneficiis pro aliis
(quod iniustum & indecorum videtur)
propterea providere volentes cum equitate,
jubemus, ut ejusmodi distributio dividatur
inter presentes tantum, sive sint benefi-
ciati, sive capellani pro eis interservientes,
sive sint beneficiati, vel beneficiati cum
capellanis qui interserviant beneficiis: & tunc
volumus, ut dicta distributio dividatur D
eodem modo & forma, quibus dividi so-
lent obventiones & distributiones quoti-
diane, cum ejusdem sint conditionis &
qualitatis.

CAPUT XX.

Ut saltem unus parochus parochia perso-
naliter intersit.

Item quia nunciatum est propter ab-
sentiam parochorum, vel quod isti procul
ab Ecclesia parochiali, cui interserviunt, ha-
bent, parochianos nonnullam animarum
suarum iacturam pati, eo quod non pos-
sint refici Sacramentis in calu necessitatis,
statuimus propterea & ordinamus, ut in
Ecclesia, in qua fuerint plures Sacerdotes
deputati ad curam animarum, saltem unus
resideat in parochia: ubi autem fuerit uni-
cus parochus, ille resideat in parochia sub
poena suspensionis ab officio.

CAPUT XXI.

Quod sacrista onus habeat scribendi Missas
Capellanarum.

Item quia hactenus plures intervenire
defectus in servitio capellanarum, tam
quia in pluribus locis Missae non scribeban-
tur, quam etiam quia ubi notabantur
omissiones, patronus, vel ipse, ad quem
spectabat solvere, sibi adrogabant; unde
non erat in suffragium animarum, pro
quibus Missae celebrari debebant; super his
igitur providere volentes de opportuno re-
medio, jubemus, ut in posterum sacrista
cujuslibet Ecclesie onus habeat notandi
omnes Missas, quae in illa Ecclesia cele-
brantur, & habeat pro salario centum
morapetinos pro qualibet capellania inte-
gra per totum annum. Volumusque ut
propter istos 100. morapetinos vel raram
illorum, auferantur singulis annis quinque
Missae ex qualibet Capellania integra, quan-
doquidem pretium illarum deducitur pro
salario, quod dari debet per quamlibet
capellaniam. Item volumus, ac statui-
mus, ut talis sacrista teneatur rationem
reddere visitatori semel in anno, vel sa-
pius, si sapius visuaverit talem Ecclesiam,
de omnibus omissionibus per tales capella-
nos commissis, ut decernat quid fieri de-
beat de distributionibus, quae pro talibus
Missis, si fuissent celebratae, solvi debe-
bant. Et si sacrista fuerit repertus negli-
gens in notando, amittat totum dictum
salarium, & istud applicetur fabricae talis
Ecclesiae; & provideat deinde visitator su-
per his omnibus. Ac ne in executione
error committatur, jubemus, ut vicarius,
ubi adfuerit, vel parochus antiquior cu-
juslibet ecclesiae eum praefecto illius ulti-
ma die cujuslibet mensis, vel alia die se-
quenti videant dictas omissiones ex libro
Sacristae, & illas in summam redigant,
ac inserant in scriptis, ut nostri visitatores
illas exequi valeant. Quod compleant sub
poena 100. morapetinorum ab unoquoque
solvendorum pro qualibet vice, pro una
medietate applicandorum fabricae, & pro
E alia medietate accusatori.

CAPUT XXII.

Ne diebus Dominicis & festis deferatur sancta
communio dum celebratur Missa solemnis,
nec conferatur Sacramentum baptismi, nisi
in casu verae necessitatis.

Item quia saepe diebus Dominicis & fe-
stis, dum populus est congregatus ad au-
dien-

ANNO
CHRISTI
1512

ANNO
CHRISTI
1512.

diendam Missam solemnem, & divinum officium, prout tenetur, Parochus extrahit e sacratio corpus Domini nostri, ut deferat alicui aegroti, & idem populus, ut illud insequatur, prætermittit audire sacrum, & nonnunquam sine ullo remanet, cum tamen illud audire teneatur, propterea providentes jubemus, ne deinceps dum celebrabitur Missa solemnem, deferatur sancta communio ad aliquem aegrotum, nisi in calu veræ & certæ necessitatis, super quo conscientiam dictorum parochorum operamus. Et in aliis casibus volumus & præcipimus, ut ante & post dictam missam solemnem tanquam personæ prudentes & providæ illam deferant. Et quia etiam a baptizando dicta hora solet exoriri simile inconveniens, volumus, & decernimus, ut hæc eadem constitutio locum habeat, & observetur circa baptismum, quod nempe hora dictæ Missæ non administraretur, nisi in calu veræ & certæ necessitatis. Super quo conscientiam parochi talis Ecclesiæ operamus.

CAPUT XXIII.

Ut apponantur tabelle in Ecclesiis, in quibus describantur nomina excommunicatorum.

Item quia sicut ovis infecta consuetudine inficit alias, nisi ab illis segregetur, ita excommunicati damnum inferunt aliis Christianis, si per negligentiam ab eorum familiaritate non separentur, & ipsi pariter non cognoscunt suam informitatem, nec pristinam valetudinem medela procurant; propterea nos super præmissis providere volentes, ordinamus, & statuimus, ut tam in Capella S. Clementis illius nostræ sanctæ ecclesiæ, quam in omnibus aliis Ecclesiis parochialibus tam hujus civitatis, quam totius nostri archiepiscopatus, appendantur tabellæ in loco publico, ubi omnes illam videre & legere possint, in qua jubemus describi omnium nomina parochianorum, qui in tali parochia denunciati fuerint excommunicati, & causam talis excommunicationis, sive sit occasione æris alieni, sive concubinatus, sive quia ducant vitam communem innupti, sive propter quamlibet aliam causam, cum expressione cujuslibet qualitatis excommunicationis. Præcipimusque illi, qui fuerit hebdomadarius sub pœna excommunicationis, ut omnibus diebus Dominicis & festis tempore Missæ solemnem illos denunciet per dictam tabellam excommunicatos clara & perspicua voce, ut populus illos pro talibus agnoscat, & se separet, & fugiat

eorum consuetudinem ac familiaritatem, ipsique majori cum diligentia beneficium absolutionis procurent. Et quia isti excommunicati, cum ita se vident denunciarios, se conferunt ad audiendum Missam & officia divina ad Ecclesiam cathedralen vel monasteria, jubemus Parochis, ut notificent prædictis, & prioribus seu custodibus Monasteriorum illos qui sic sunt excommunicati, ut ubique videntur.

CAPUT XXIV.

Quomodo agere oporteat cum illo, qui absolutus reincidit.

Item circa hunc casum ordinamus & statuimus, ut quando aliquis fuerit absolutus ad reincidentiam, describatur in dicta tabella dies, in qua absoluitur sub reincidentia, & pariter id notificetur populo, ut libere possint cum illo conversari & tractare usque ad reincidentiam, & si reinciderit, iterum denunciatur sicut antea, donec in totum beneficium absolutionis obtinuerit.

CAPUT XXV.

De clausura observanda ab illis, qui recludantur.

Item quia novimus, quod tam in ecclesiis hujus civitatis, quam in tota nostra diocesi adsunt plures clausuræ, in quibus hæcenus non fuit observata debita recollectio, quod scandalo est, & posset esse damno conscientis nonnullarum clausurarum & aliarum personarum. Propterea de remedio providere volentes, jubemus ut in posterum sic remaneant clausuræ, ut nec ipsæ foras exeant, nec alia persona sive vir, sive foemina, cujusvis status & conditionis, illo ingrediatur absque nostra speciali licentia & mandato. In quo casu volumus, ut nullus ex nostris officialibus dispensare valeat, nisi ad hoc speciali nostrum mandatum exhibuerit. Si vero aliquis ingressus fuerit, vel aliquis reclusus seu reclusa foras exierit, ex nunc pro tunc, & tunc pro nunc pronunciamus super eo sententiam excommunicationis majoris; & ulterius volumus, ut talis reclusa perpetuo talem clausuram amittat.

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

CAPUT XXVI.

*No quis deferat barbam promissam luctus
causa ultra duos menses.*

Item quia juxta sententiam S. Athana-
si Papæ, illi soli habent justam doloris
& mœroris causam propter obitum consan-
guineorum vel amicorum, qui non cre-
dunt, nec sperant mortem esse transitum
ad vitam beatiorum; & Apostolus Paulus
dicit, neminem debere mœstitia affici pro-
pter illos, qui ex hac vita migrant: & ut
inquit D. Hieronymus, Redemptor no-
ster non flevit super Lazarum, quia erat
mortuus, sed quia ad hanc miseram vi-
tam redire debebat; ac denique quia quam-
plures in nostro archiepiscopatu Dei & ejus
salutaris doctrinæ immemores, profundi
doloris signa præferunt; præsertim vero
deferendo barbam promissam, & crines
per diuturnum tempus; adeo ut cum hic
sit ritus & consuetudo nostræ sanctæ fidei
catholicæ hostium, in viis & locis in qui-
bus non cognoscuntur, discerni ægre possit,
an sint Mahometani; an vero Christiani;
propterea nos decreta & ordinationes san-
ctæ matris ecclesiæ sequentes, statuimus,
& jubemus, ut in posterum nullus fidelis
cujusvis status & conditionis existat, pro-
pter obitum patris, matris, uxoris, vel
filii aut filiz, seu domini, consanguinei,
amici, vel cujusvis alterius, deferat bar-
bam promissam ultra duos menses ad sum-
mum a die, qua talis pater, vel mater,
aut uxor, seu filius, vel dominus, aut
consanguineus obierit. Et si elapso dicto
termino vel unico die illam detulerit, ipso
facto volumus illum haberi pro excom-
municato excommunicatione majori, &
talem denunciari, & expelli a consortio
fidelium.

CAPUT XXVII.

Qui abusus sint vitandi in trigenariis.

Item quia reperimus nonnullos errores
& abusus in recitandis trigenariis, vulgo
Revelados, scire oportet, quod illi qui
recitant, adeo clausuram observant, ut
nec pedem extra portam ecclesiæ porri-
gant. Quodque deplorabilius est, aliquan-
do hebdomadarius omittit celebrare mis-
sam diei, ut celebret illam, quæ est in
ordine 30 missarum celebrandarum. Et
quia clausura tali casu non fecit solita, nisi
quia consuetudo populi affert distractionem
spiritus, & materiam peccati ministrat,
quando non est ad exercenda opera pietatis

A (quando enim exitus ab ecclesia ad bone-
stum finem dirigitur, tunc auget gratiam,
& meritum Sacerdotis coram Deo) pro-
pterea nos quorum interest ejusmodi igno-
rantiz tenebras dissipare, præcipimus, ut
in posterum propter talem recollectionem,
seu clausuram nullus Sacerdos prætermit-
tat administrare Sacramenta extra eccle-
siam in casu necessitatis, vel audire con-
ciones, vel accedere ad amicitias nonnullo-
rum reconciliandas, si ex aliquo dissidio
potest oriri suspicio, ut exurgat scandalum,
nec omittat accedere ad suum præfulem si
vocatus fuerit. Quæ omnia non solum in
talibus casibus fiunt sine peccato, sed etiam
cum ingenti merito. Si autem plebei &
idiotæ id mirentur, per Sacerdotes de er-
roribus suis admoneantur, non autem in-
sequantur. Et quia, quemadmodum su-
pra in alia constitutione, prout de jure,
statuimus missam propriam diei non posse
omitti propter trigenarium, vel aliquam
devotionem; decernimus etiam ut hebdo-
madarius non possit in se suscipere onus
celebrandi missam trigenarii, vel aliquam
C aliam missam votivam, nisi substituerit
aliquem, qui pro ipso interserviat per hebdo-
madam, sub pœna amissionis portionis sue
obventionum totius hebdomadz.

CAPUT XXVIII.

*Qui abusus vitandi sint in Missarum voti-
varum celebratione.*

Item quia audivimus, nonnullas perso-
nas tam viros, quam mulieres, cum sim-
plicitate petere sibi celebrari quasdam mis-
sas dictas S. Amatoris, & alias vulgo *del
Conde*, atque alias S. Vincentii cum quin-
que, septem, aut novem cereis, creden-
tes quod tales missæ non essent efficaces ad
finem suum, nisi celebrarentur cum tali nu-
mero & aliis superstitionibus tam in colo-
re cereorum, quam in collocando illos
conjunctos, vel in forma crucis, & aliis
vanitatibus, quas diabolus procurat immit-
tere, sub specie boni propositi & operis;
agnoscentes quod modicum similis fermenti
vanitatis corrumpit totam massam boni
operis; propterea nos tollere ac radicitus
E evellere similes superstitiones optantes,
præcipimus Sacerdotibus sub pœna excom-
municationis, & in virtute sanctæ obedi-
entiz, ne admittant, vel exequantur simi-
les, stultas magis quam pias, petitiones,
sed celebrent missas, prout celebrare so-
lent alias absque innovatione vel invencio-
ne. Et si voluerint celebrare missas cum
quodam numero cereorum ad honorem &
reverentiam mysteriorum, quæ sancta ma-
ter

ANNO
CHRISTI
1512.

ter ecclesia colit, & habet in veneratione, videlicet cussit tribus cereis ad honorem SS. Trinitatis, vel quinque ad honorem quinque stigmatum, vel septem ad honorem septem donorum Spiritus sancti, vel novem ad reverentiam novem mensium, non propterea perturbent devotionem fidelium, omnibus aliis superstitionibus & vanitatibus prætermisissis.

CAPUT XXIX.

Declaratio a dicto D. Cardinali edita circa elemosinas & jura, que percipere debent Sacerdotes & sacriste juxta antiquam consuetudinem hujus Archiepiscopatus.

Primo si aliquis Parochianus cujusdam ecclesie sepeliri se jubet in alia ecclesia parochiali, omnia præcipua officia teneant clerici parochie, cujus erat parochianus, & oblationes dividantur æqualiter inter clericos utriusque ecclesie: & si noluerint Clerici sic facere, illas percipiant obediens: & recitare debent suum officium. Primo litanias integras, & vigiliam, ac missam cum cantu *de Requiem*, ac suis responsoriis. Et dicti clerici, ad quos spectabat defunctus, percipere debeant 150. morapetinos. Quod intelligi debet, si talis defunctus habuerit bona, ex quibus fiat satis.

Item pro novem-dialibus, & missis novenariis, ac responsoriis, & pro adeundo sepulturam singulis novem-dialibus clerici ecclesie, in qua adest sepultura, & sepultus defunctus, percipere debeant 150 morapetinos pro suo labore.

Item quando aliquem parochianum contigerit ægrotare in propria parochia, vel extra eam habentem domum habitationis, in qua est parochianus, & si omnino fuerit mutatus in aliam parochiam, & ducitur ad curandum vel inferiendum ad aliam parochiam, & evenerit obitus talis ægroti; quod presbyteri parochie, cujus est parochianus, & habet habitationem, & aliquid de suis bonis, accedant ad parochiam, ad quam fuit translatus, & illum deferant ad sepeliendum ad ecclesiam, in qua talis defunctus habuerit sepulturam, petita prius licentia a presbyteris parochie, in qua obiit: & nullus parochus ingrediatur parochiam alterius ad administrandum sacramenta sine licentia, & pro recitatione & celebratione integri officii percipere debent pro suo labore (prout prius dictum fuit) 150. morapetinos.

Item ut quando aliquis parochianus decedit, & jubet sepeliri in monasterio in

tra muros civitatis, presbyteri dictæ parochie pro delatione corporis, & celebratione officiorum primariorum (prout dictum est) percipiant 200. morapetinos, & quartam partem oblationum: prout infra dicitur in capitulo sequenti.

Item quando aliquis parochianus obierit, & sepeliri jusserit in monasterio Religiosorum, vel in ecclesia sua extra hanc civitatem & mœnia illius, si sit ad S. Augustinum, S. Bernardum, vel ad S. Trinitatem, presbyteri dictæ parochie percipiant ratione laboris 300. morapetinos, & dicant prima officia, videlicet litanias, vigiliam, & missam, & ulterius percipere debeant dicti clerici pro novenario, initio anni, & novem-dialibus 300. morapetinos.

Item quando aliquis parochianus decedit, & sepeliri jubet in sepulturis apud S. Isidorum, vel S. Hieronymum, seu Monasterium Pontæ-coeli nuncupatum, quia procul distat, clerici dictæ parochie percipere debeant pro suo labore apud S. Isidorum 600. morapetinos; in aliis vero monasteriis 500 morapetinos, & celebrare debent prima officia, ut dictum est. Circa oblationes autem quæ offeruntur in dictis monasteriis pro iisdem defunctis, videlicet, pecuniæ, panis, vini, vel ceræ, de omnibus dicti clerici percipiant quartam partem. Idemque est circa defunctos parochianos, qui relinquunt possessiones pro celebrandis capellaniis in dictis monasteriis post eorum obitum: quod dicti clerici beneficiati dictarum ecclesiarum parochialium percipiant quartam partem de his, quæ reliquerint illi, qui sepeliuntur in dictis monasteriis, & pariter percipiant pro sepultura quartam partem elemosinæ.

Item in novem-dialibus exequiis, & initio anni, quando celebrantur in civitate in quacumque parochia, clerici seu presbyteri hujus parochie debeant recitare officium duplex, & percipere pro suo labore ut in die sepulture pro quolibet officio.

Item a parochianis, qui sepeliuntur in dictis monasteriis, pro sepulturis ad S. Isidorum, & S. Hieronymum pro novenario, exequiis novem-dialibus, ac initio anni, quorum officia sunt duplicia, clerici dictæ parochie percipere debent (cum in testamento fieri jubent) pro quolibet officio prout dictum est die sepulture.

Item ut nullus parochus, nec alius Clericus matrimonio quempiam conjugat, nec defunctum ullum sepeliat, qui sit alterius parochie, sive sit parvulus, sive adultus; quia fieri potest, ut non fuerit baptizatus, vel sit Mahometanus, & nisi in locum sub dio positum proniciatur

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

tur cadaver, superveniet error si sepeliatur in ecclesia. Et quomodo tale quid evenierit, notificetur parochio ecclesie, cujus fuerit parochianus. Qui autem premissis contraverit, solvat 100. morapetinos in penam, & det Clericis 40. morapetinos, & sacriste decem.

Item quodcumque vocati fuerint capellani ad comitandum cadaver alicujus defuncti, & missam celebraverint, ipsis pro distributione, ratione laboris assumpti in comitando cadavere, & quod officiis interfuerint ac sepulture, & celebrando, dentur triginta morapetini. Si vero missam non celebraverint, eis dentur 20. morapetini. Quod intelligitur intra civitatem. Si autem vocati fuerint ad S. Bernardum, vel S. Augustinum, vel Trinitatem, dentur eis 40. morapetini. Si vero ad sepulturas, vel ad S. Hieronymum, vel Porta-coeli, 60. morapetini, & si ad S. Isidorum, 80. morapetini. Quando autem exequiis interfuerint, idem accipiant. Et si ad festum, dentur unicuique 20. morapetini. Et clerici qui sic fuerint rogati ad premissa, sint presbyteri.

Item si aliquis pauper obierit, nec habuerit quid dare clericis per elemosyna, dicti clerici illum sepeliant honorifice, & celebrent officia integre & gratis in dicta parochia, in qua obierit.

CAPUT XXX.

De Sacristis

Item circa salarium, quod sacriste percipere debent ex officiis. Primo quo-

A modo aliquis obierit, percipiant pro campanis & thuribulo 15. morapetinos; si autem plura thuribula poposcerint, pro quolibet percipiant octo morapetinos. Et quando convocaverit nonnullos capellanos, percipiat ab unoquoque duos morapetinos; & si fuerint in numero octo, percipiat quantum unus ex capellanis. Et quando adfuerit aliquod novenarium, in quo pulsari debeant campanae, & uti debeant thuribulo, ipsi dentur 30. morapetini, & quando convocabit clericos, consulat suos clericos. Et si deserant corpus ab una parochia ad aliam, tunc dimidia pars clericorum sit de una ecclesia, & alia dimidia sit alterius ecclesie capellanorum, qui fuerint vocati.

Item quando aliquis sepeliri jusserit extra civitatem & ad S. Bernardum, vel Trinitatem, vel ad S. Augustinum, tunc sacrista percipiat pro campanis, & thuribulo, & delatione crucis 60. morapetinos. Si vero fuerit ad sepulturas, vel ad S. Hieronymum, vel Monasterium Portae-coeli, 80. morapetinos, & ad S. Isidorum 100. morapetinos.

Item quando sacrista ornare debet imaginem pro celebratione alicujus festi, & pro apponendis nonnullis ornamentis, ipsi dentur pro hoc, & pro festo 20. morapetini. Si autem non fuerit apposita ornamenta, dentur 15. morapetini.

Item quando aliquis puer obierit, & parentes nolent celebrari facere officium, clerici teneantur illum adducere cum cruce, & uno saltem clerico, recitando, aliquod officium defunctorum: & si aliquid volent dare ratione laboris, illud recipiant; & aliter minime petant.

REPRODUCTION OF THE ORIGINAL TEXT OF THE CONCILIAL ACTS OF THE LATERAN COUNCIL OF 1512, AS PRESERVED IN THE VATICAN ARCHIVES.

CONCILIUM LATERANENSE V.

Generale novissimum, sub Julio II. & Leone X.
Celebratum.

Leo papa decimus, universis & singulis patriarchis, archiepiscopis, episcopis & aliis prelatibus ac doctoribus & scholaribus universitatum quorumcumque studiorum, & aliis fidelibus Christianis, ad quas presentes pervenerint, salutem & apostolicam benedictionem.

CUM in moderno Lateranensi concilio per felicis recordationis Julium papam II. predecessorem nostrum indicto, & per nos, sacro ipso approbante concilio, concluso, multa salubria ad morum correctionem, & subditorum quietem, & animarum salutem, prout expedire visum fuit, per diversas bullas, seu literas apostolicas, statuta fuerint, que uberes fructus, Deo dante, in domo domini allata fore spe-

Concil. Gener. Tom. XXXII.

ramus, & earum bullarum, ac aliorum omnium in dicto concilio gestorum tenorem, illo prius per dilectum filium nostrum Antonium tituli sancte Praxedis presbyterum cardinalem, de mandato nostro cum originalibus literis diligenter examinato, ac de verbo ad verbum in unum librum redigi, & per dilectum filium Jacobum Mazochium in Romana curia librorum impressorem imprimi fecerimus, quia forsitan contingeret de literis ipsis sic impressis dubitari, & an fides eis in causis agitandis sit adhibenda, huiusmodi, illaque per allegantem in forma authentica sub plumbo, si extra Romanam curiam essent producenda, vel sub vicecancellarii, si in libro cancellaria; aut camerarii signato, si in libro camera essent des-

E e

crip-

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

criptis, & in dicta curia essent producende, A
produci deberent: ea propter pro communi
omnium utilitate, universis & singulis vestrum
per apostolica scripta mandamus, quatenus
librum ipsum per dictum Jacobum impressum,
& per eundem Antonium cardinalem summa
cum diligentia correctum, revisum, & bene
examinatum, prompto suscipiatis affectu, &
studio alacri eo utamini de cetero in iudiciis
ac scholis, ac si literæ ipsæ sic impressæ, sub
plumbo inibi essent insertæ. Mandantes insuper,
quod tenori literarum sic impressarum, man
publici notarii ex dicto libro extracto, ac
subscriptione & sigillo alicujus episcopi munito,
eadem prorsus fides adhibeatur, tam in judi
cio, quam extra illud, quæ adhiberetur ipsis
originalibus literis prædicti, si illæ sub plum
bo exhibitæ forent vel ostensæ: quodque in
eis contenta inviolabiliter serventur, & per
vos servari mandentur, si gratiam nostram
caram habetis, & nostram indignationem cu
pitis evitare. Datum Romæ apud sanctum
Petrum sub annulo piscatoris die vigesimaquin
ta Maii, anno domini 1512. pontificatus no
stri anno nono.

*Antonius de Monte cardinalis sanctæ Praxedis,
Leoni X. pontifici maximo perpetuam
felicitatem.*

MULTA sunt, pater beatissime, eadem
que summa & præclara, quibus immen
sa Dei bonitas augustissimum pontificatum
istum tuum a sui principio mirum in modum
exornavit atque illustravit. Est enim magnum
ac rarum, ut reliqua præteream, te ex urbe
totius Etruriæ florentissima, ac ceterarum om
nium principe familia, universæ non modo
Etruriæ, sed etiam Italiæ atque Europæ cla
rissima, parentibus nobilitate, virtute, rebus
gestis, fortuna, religione, pietate conspic
uis ortum duxisse, primum e nationis tuæ
mortalibus sanctissimam Petri sedem conscen
disse, atque in ætate quidem tam valida &
robusta, ut id nullis, aut certe paucissimis
post hominum memoriam contigerit: postquam
tamen in sacro senatu per quatuor fere lustra
inter patres magna cum dignitate, laude, &
virtutum tuarum multiplicium experimento ver
satus fueras. Sed tamen in numero tot gra
tiarum insignium a Deo acceptarum, illud
mihi præcipuum videtur ac singulare, quod
in tanta peccandi licentia, tam perditis mo
ribus, tam nefaria plurimorum audacia, com
muni atque unanimi patrum cunctorum voto,
suffragio, studio, consensu, ea potissimum
tempestate, qua sacrum in Laterano concilium
a Julio II. indictum haberetur, post jam
confirmatum decretum & publicatum de elimi
nando ab electione in posterum Romani pon
tificis ambitu & simoniaca pravitate a dicto
prædecessore tuo editum, nunquam satis lau
datum, clavum divini imperii consecutus,
eumque ab ipsa Lateranensis concilii celebri
tate fauste feliciterque suspicatus fueris. Quid
enim sanctitati tuæ magnificentius, quid glo
riolius accidere potuit, quam eo tempore,
quo de cujusque vita reformanda, temperan
dis moderandisque moribus, ambitione tollen
da, schismate pestifero extinguendo, augen
da religione, roborando Christianorum statu,
conservanda amplificandaque Romanæ ecclesiæ
dignitate maxime agitur, omnium oculos,

mentes, animos in te unum fuisse coniectos; ANNO
eo, inquam, tempore unum te ab universo CHRISTI
senatu tanto fastigio atque gradu dignissimum
fuisse judicatum. Quod sane admiratura cum
sit omnis ætas, & ad incredibilem sapientiam,
vitæ condonem, innocentiam, facilitatem,
ceterasque præstantissimas vel animi vel ingenii
tui dotes relatata, maximam pequanis gloriæ
tue partem Lateranensi concilio ascribat ne
cesse est: cum etiam majores nostri Martino
quinto prædecessori tuo ad maximam felicita
tem ascripserint, quod in Constantiensi con
cilio post schismatis perniciosi extinctionem,
in tanta patrum diversitate & numero electo
rum ac patiorum varietate concorditer ad firm
mum pontificatum assumptus fuerit, idemque
memoriæ mandaverint. Quare dum tu, illud
idem immortalæ esse cupiens, magnis rationi
bus motus, omnia in eo gesta sub uno volu
mine in lucem prodire voluisti, pro tua in
nata prudentia scias, te non minus ætemitati
nominis tui, quam reipublicæ Christianæ
commoditati, ornamento, saluti prospexisse.
Ego autem pro summa in sanctitatem tuam
mea observantia & servitute, illa ipsa in pu
blicum edendi onus mihi a sanctitate tuæ
mandatum tanto suscepi libentius, quod hac
in te viderem ejus ipsius famam cum commu
ni causa conjunctam: Quæ igitur mentis at
que animi in istam sacratissimam sedem prom
ptitudine, sinceritate, devotione & constan
tia, sanctitate eadem tua teste, dum in mi
noribus ageret, & scintillæ aliquæ futuri schis
matis apparerent, in summo serum ac tempo
rum discrimine indicandum concilium Julio Bo
noniæ tunc constituto suadebam, eadem ipsa
constitutiones promulgatas, conciones habitas,
epistolas a Christianis principibus missas, om
nia in duodecim sessionibus, ex quibus di
ctum sacrum Lateranense constat concilium,
gesta, ordinata & correctæ, mandata publi
ca, cetera denique ad concilium pertinentia
in unum collegi, & ex originalibus exempla
ribus quam emendatissime transcripta, Jacobo
Mazochio Romanæ academix librario fidiſſimo
imprimenda tradidi, paucis exceptis, quæ ca
su amissa, reperiri non potuerunt. Absolvit
tandem ille summa cura, solertia, industria
frugiferum & salutare opus, meaque senten
tia dignitatis, auctoritatis, majestatis multo
majoris quam voluminis. Nam aut me amor
fallit, aut si vel restitutam florentissimis tem
poribus ecclesiæ universalis serenitatem, vel
perniciosi schismatis extinctionem, vel eli
gendi Romani pontificis formam, universorum
ordinum reformationem, vel agendi
concilii normam, aut dubiorum declarationem
in arduis materiis, vel in perfidos Christi ho
stes decertam expeditionem, vel deorum actus
omnes in quo æstimemus animo, non modo re
centioribus, verum etiam vetustissimis quibus
vis conciliis jure optimo conferemus. Sed ne
suspensam importuna fortassis præfatione san
ctitatem tuam gravioribus occupatam diutius
detineam, finem scribendi facio: illud tamen
unum ingenue affirmans, ad tuam singularem
ac prope divinam sapientiam maxime specta
re, quæ pro communi Christianæ reipublicæ
incremento summis laboribus gesta, atque in
illustri tandem sunt posita monumento, san
cta, inviolata, incorrupta perpetuo esse vel
le, eaque Christianis principibus universis sub
authentica forma nota facere. Quod si tu,
pon-

ANNO
CHRISTI
1512.

pontifex beatissime, ceteris gravissimis negotiis, curisque assiduis quandoque misceris, magnum immensa felicitati adjunges cumulum, & pontificatum tuum gloriosissimum haud dubie augustiorem facies. Felicissime valeat sanctitas tua, quam Deus optimus maximus diu incolentem pro sua pietate ad regimen & custodiam ecclesie sue sancte conservare & custodire dignetur.

Summarium, sive rubrica sacri Lateranensis concilii, quod fuit inchoatum sub Julio II. pontifice maximo, die decima mensis Maii anni 1511. & terminatum die decimasexta Martii anni 1518. sub Leone X. pontifice maximo.

SACRUM Lateranense concilium duodecim habet sessiones. Ante primam narratur, quibus de causis Julius II. pontifex maximus prorogat concilium, alias per sanctitatem suam indictum: deinde quo ordine & comitatu prefatus Julius die tertia Maii anni millesimi quingentesimi duodecimi ingreditur basilicam Lateranensem, qualiter missa solenniter celebratur per reverendissimum in Christo patrem & dominum, dominum Raphaelem episcopum Ostiensem, cardinalem sancti Georgii, sancte Romane ecclesie camerarium, & ceterique collegii cardinalium decanum: cantaturque euangelium per reverendissimum in Christo patrem & dominum, dominum Ludovicum sancte Marie in Cosmedin diaconum cardinalem de Aragonia. Deinde reverendissimus in Christo pater & dominus, dominus Alexander sancti Eustachii diaconus cardinalis de Farnesio, nomine pontificis, propter sue sanctitatis indispositionem, legit schedulam hortatoriam ad hujusmodi concilium perficiendum. Qua lecta, sanctitas sua declarat primam sessionem inchoari debere die Lunae decima Maii. Postremo habetur oratio ornatissima per reverendum patrem dominum Aegidium Augustinianae religionis generalem.

*Per hunc
Papa Paulus
III.*

Prima igitur sessio inchoatur die praedicta decima Maii. Missa celebratur per reverendissimum in Christo patrem & dominum, dominum Dominicum episcopum Portuensem sancti Marci cardinalem. Sermo ornatus habetur per reverendum patrem dominum Bernardum archiepiscopum Spalatensem. Ponuntur nomina & tituli reverendissimorum cardinalium, patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum, praelatorum, principum & oratorum, ac aliorum magnificorum virorum. Deinde cantantur litanie, sicut orationes, pontifex, sumpto themate, Convenistis in unum patres, & hortatur synodum ad ecclesie reformationem & schismatis extinctionem, pacem inter Christianos principes componendam, & expeditionem contra infideles conficiendam. Deinde incipit hymnum, Veni creator. Quo per capellae apostolicae cantores absoluto, reverendissimus dominus, dominus cardinalis Farnesius legit schedulam, sive bullam indicationis ejusdem sacri Lateranensis concilii.

Tenor bullae indicationis concilii, sub data Romae 1511. decimasexta Kalendas Augusti, inchoandi die Lunae decimanona mensis Aprilis anni 1512.

Executio dictae bullae per tres cursores facta die vigesimaquinta Julii anni praedicti 1511.

Tenor alterius bullae prorogationis dicti concilii, sub data Romae 1512. decimasexta

Concil. General. Tom. XXXII.

ta Kalendas Maii, lecta per eundem reverendissimum cardinalem Farnesium in ipso sacro Lateranensi concilio: quae prorogatio est usque ad Kalendas Majas anni praedicti 1512.

Tenor brevis alterius prorogationis lecti per supra nominatum reverendissimum dominum cardinalem Farnesium, sub data vigesima-nona Aprilis ejusdem anni 1512. quae prorogatio est usque ad diem tertiam Maii anni praedicti.

Eadem die tertia Maii concilium congregatur, in quo missa celebrari, orationes fieri pro divino suffragio implorando mandantur: ordines in concilio servandi & decreta statuuntur, advocati, procuratores, notarii, custodes, votorum scrutatores eliguntur, locorum assignatores, & loca quae in ordine suo assignanda constituuntur.

Tenor orationis habitae per reverendum patrem dominum Bernardum Zane archiepiscopum Spalatensem, qua prima sessio terminatur.

Secunda sessio incipit die Lunae decimasextima Maii anni praedicti millesimi quingentesimi duodecimi: in qua primum describuntur nomina & tituli reverendissimorum cardinalium, patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum, & aliorum praelatorum, nec non excellentissimorum oratorum diversorum principum, multorumque illustrium dominorum & magnificorum virorum.

Missae per reverendissimum dominum, dominum Thomam tituli sancti Martini in Montibus presbyterum cardinalem Strigoniensem celebratur, habeturque oratio per reverendum patrem dominum Thomam Cajetanum ordinis Praedicatorum generalem.

Dominus Baltasar Tuerdus sanctissimi domini nostri secretarius legit mandatum illustrissimi regis Angliae, & dominus Thomas Phædra concilii secretarius legit mandatum catholici regis Hispaniarum, in personam magnifici oratoris domini Hieronymi Vich.

Tenor mandati praefati catholici regis.

Dicuntur orationes, sicut litanie: reverendissimi cardinales praestant obedientiam pontifici, per quem postea inchoatur hymnus, Veni creator, &c. & per cantores finitur.

Reverendus pater dominus archiepiscopus Spalatenensis legit bullam sub data decimasexta Kalendas Junii, pontificatus Julii anno nono, in qua Pisanum conciliabulum damnatur, omniaque illo confecta annullantur & irritantur. Lateranense quoque concilium, & quaecumque in eo, bene gesta esse confirmantur. Dantur vota, & publica fieri instrumenta mandatur.

Per quamplures reverendos praelatos exhibentur mandata aliorum praelatorum.

Propter adventum reverendi episcopi Gurenensis locum tenentis serenissimi imperatoris, facta fuit prorogatio tertiae sessionis Lateranensis concilii usque ad tertiam mensis Novembris diem.

Tenor prorogationis praedictae, & affixio schedulae per Bartholomaeum de Mantua, sanctissimi domini nostri curforem.

Tenor orationis habitae per reverendum patrem dominum Thomam Cajetanum ordinis Praedicatorum generalem.

Tertia sessio fit die Lunae tertia Decembris anni praedicti 1512. in qua describuntur in pri-

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

JUL. 10.

mis reverendissimi cardinales in ordine, & alii A
pralati ac illustrissimi domini, & ceteri excel-
lentissimi viri, ut supra.

Missa celebratur per reverendissimum domi-
num, dominum Marcum episcopum Prenesti-
num, cardinalem Senogallensem, & dicitur
evangelium, *Ego sum pastor*, &c. per reveren-
dissimum dominum, dominum Ludovicum san-
ctæ Mariæ in Cosmedin cardinalem de Arago-
nia. Cantantur litanie, orationes & hymnes,
Veni creator, &c. & habetur oratio per reve-
rendum dominum Alexium episcopum Melhi-
tensem.

Legitur mandatum serenissimi imperatoris
Maximiliani per dominum Thomam Phædrum
concilii secretarium, in personam reverendi
episcopi Curcensis, sub data prima Septem-
bris 1512.

Tenor mandati suprascripti serenissimi impera-
toris.

Legitur schedula per præfatum reverendum
episcopum Curcensem, in qua advocat nomine
ejusdem imperatoris omnia acta in conciliabulo
Pisano, adhæretque Lateranensi concilio, &
nomine præfati imperatoris præstat obedientiam
pontifici.

Affixio schedulæ, & citatio facta per Pe-
trum Menguar sanctissimi domini nostri cur-
forem.

Reverendus pater dominus Petrus Gryphus
episcopus Forliviensis legit bullam tertie sessio-
nis, in qua iterum reprobantur omnia & sin-
gula per cardinales schismaticos actitata, tam
in transalpinis quam cisalpinis locis, excepto
ducatu Britannie: revocantur quoque concessa
per sedem apostolicam in eisdem locis, & fit
inductio quartæ sessionis fiendæ decima die De-
cembri anni prædicti.

Dantur vota, incipitur hymnus, *Te Deum*
laudamus, &c. per pontificem, & fuitur per
cantores. Dein pontifex cum reverendissimis
cardinalibus, omni que comitiva, revertitur ad
palatium apostolicum.

Tenor orationis habitæ per supra nomina-
tum episcopum Melhitensem.

Quarta sessio inchoatur die Venetiæ decima D
Decembris, eo ordine reverendissimorum car-
dinalium & prælatorum, aliorumque domi-
norum, quo supra dictum est. Missa celebratur
per reverendissimum dominum, dominum Nico-
laum tituli sanctæ Priscæ presbyterum cardi-
nalem de Hilico: & evangelium cantatur per
reverendissimum dominum, dominum Marcum
sanctæ Mariæ in porticu diaconum cardinalem
de Corneliis.

Præstatur a præfatis obedientia pontifici,
fiuntque solite ceremonie, ut supra: habetur
oratio per reverendum dominum Marcellum no-
bilem Venetum, apostolicum protonotarium:
legiturque mandatum illustris ducis Venetiarum
per dominum Thomam Phædrum prædictum, E
in personam magnifici domini Francisci Foscar-
i oratoris Venetiarum.

Tenor prædicti mandati illustris ducis Vene-
tiarum, sub data 10. Aprilis 1512.

Per eundem dominum Thomam Phædrum
leguntur literæ clarissimæ memoriæ Ludovici re-
gis Franciæ XI. directæ alias felicis recordatio-
nis Pio papæ II. super revocatione pragmatice
sanctionis.

Tenor dictarum litterarum sub data vigesima-
septima Novembris anni millelimi quadringen-
tesimi sexagesimiprimi.

Dominus Melchior de Bardeffinis habet ora-
tionem in concilio de revocanda prædicta prag-
matica: & pontifex, sacro approbante concilio,
dececit monitorium & citationem fiendam
pro hujusmodi revocatione sub termino
sexaginta dierum.

Tenor monitorii de revocanda dicta prag-
matica, sub data 1512.

Reverendus pater dominus Alexander episco-
pus Alexandrinus de mandato pontificis legit
bullam, in qua pragmatica revocatur, & ge-
sta per conciliabulum Pisenum super eadem an-
nullantur. Dein quinta sessio indicitur fienda
die decimasexta Februarii 1513.

Tenor prædictæ bullæ sub data 1512. IV.
B Idus Decembris.

Dantur vota, citantur absentes, ut ad con-
cilium accedant: & quamplures reverendi episco-
pi procuratorio nomine exhibent mandata alio-
rum prælatorum. Fiunt instrumenta, cantatur
hymnus, *Te Deum* laudamus, &c. Deinde
pontifex cum reverendissimis cardinalibus & ce-
teris præfatis equitat ad palatium apostolicum
in Vaticano.

Tenor orationis habitæ in quarta sessione
per reverendum dominum Marcellum prædi-
ctum.

Quinta sessio celebratur absente sanctissimo
domino nostro Julio II. pontifice maximo, pro-
pter suæ sanctitatis ægrotudinem, præfidente
reverendissimo domino, domino Raphaelle de
Riario, episcopo Ostiensi, sanctæ Romane ec-
clesiæ camerario, die decimasexta Februarii,
in qua notantur nomina & tituli reverendissi-
morum cardinalium, & aliorum prælatorum in
ordine, ut supra.

Reverendus pater dominus Alphonsus patriar-
cha Antiochenus celebrat missam, dominus An-
tonius de Piperno capellæ apostolicæ diaconus
cantat evangelium: habeturque oratio per reve-
rendum dominum, dominum archiepiscopum
Sipontinum.

Magnificus dominus Bonus de Francischiis,
orator magnificæ communitatis civitatis Lu-
centis exhibet mandatum suæ communitatis,
quod legitur per suprascriptum dominum Tho-
mam Phædrum.

Tenor mandati prædicti ejusdem communita-
tis Lucensis sub data Octava Februarii, mille-
simi quingentesimi decimitertii.

Per reverendum patrem dominum Scaramu-
zam episcopum Cumanum legitur bulla innova-
tionis & confirmationis constitutionis contra si-
moniacam pravitatem, in electione Romani
pontificis non committendam.

Tenor bullæ constitutionis prædictæ, sub da-
ta decimaquarta Kalendas Martii 1512.

Dantur vota ab omnibus, exceptis quinque.
Deinde præfatus reverendus dominus Scaramuza
episcopus Cumanus legit schedulam, in qua
commemorantur acta contra pragmaticam: &
inducitur, sextam sessionem inchoari debere die
undecima Aprilis 1513.

Tenor schedulæ prædictæ sub data decima-
quarta Kalendas Martii 1512.

Dantur vota ab omnibus super dicta schedu-
la. Postea mandato reverendissimi præfidentis
citantur absentes ad valvas concilii, accusatur
eorum contumacia, fiunt instrumenta.

Producuntur mandata reverendi domini pa-
triarchæ Venetiarum, & electi domini Hiero-
nymi Cremonensis, per reverendissimum domi-
num, dominum episcopum Portuensem, cardinalem.

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1513.

Fuit postea
papa Julius
II.

nalem Grimanum; nec non quamplura alia a diversis prelatibus, procuratorio nomine aliorum prelatorum absentium, qui non possunt interesse hujusmodi concilio.

Tenor orationis habitus per reverendum patrem & dominum, dominum Joannem Mariam de Monte, archiepiscopum Sipontinum, in qua prius laudatur institutio conciliorum, & quod Julius II. pontifex maximus indixerit concilium Lateranense; sedenturque patres concilii ad restituendam justitiam, pacem, unitatem; qua tria divina munera hominum & temporum injuria deleta videntur.

Millesimo quingentesimo decimotertio, in diectione prima, die Lunæ 21. Februarii, felicitis recordationis Julius concedit naturæ Romæ apud sanctum Petrum in palatio apostolico: & de morte pontificum crequæ celebrantur.

Die Veneris quarta Martii 1513. collegium reverendissimorum cardinalium ingreditur conclave post celebrationem missæ de Spiritu sancto ad altare sancti Andree, in basilica sanctorum apostolorum Petri & Pauli.

Die Veneris undecima Martii reverendissimus dominus, dominus Joannes cardinalis de Medicis in conclavi ab omnibus cardinalibus, nemine discrepante, ad summi apostolatus apicem canonicè eligitur, vocaturque Leo X. & die sabbati decimanoa mensis prædicti, adstante collegio reverendissimorum cardinalium, & aliorum prelatorum, per reverendissimum dominum Alexandrum cardinalem Farnesium coronatur, & inthronizatur.

Fuit postea
papa Paulus
III.

Millesimo quingentesimo decimotertio, 10. Aprilis publicantur literæ prorogationis sextæ sessionis per Joannem Dominicum de Fidelibus, sanctissimi domini nostri cursorem, usque ad diem vigesimumseptimum ejusdem mensis anni prædicti.

Die undecima dicti mensis, Leo X. pontifex maximus associatur ab universo collegio reverendissimorum cardinalium, & aliorum prelatorum, ac tota curia Romana, ad basilicam sancti Joannis Laterani.

Sexta sessio fit die vigesima septima prædicti mensis Aprilis anni præteriti 1513. in eadem Lateranensi basilica, præsidente sanctissimo domino nostro Leone X. in qua primo ponuntur nomina reverendissimorum cardinalium, prelatorum, & illustrium dominorum, ordine quo supra.

Celebratur missa per reverendissimum dominum, dominum Franciscum episcopum Sabinensem cardinalem Volaterranum. Habeturque oratio per reverendissimum dominum Simonem episcopum Modrusiensem. Cantantur litanie. Dicitur evangelium per reverendissimum dominum Alphonsum diaconum cardinalem sancti Theodori Petrutium. Hymnus incipitur, Veni creator. Pontifex sumpto themate, Pastoralis officii, &c. hortatoriam habet orationem ad continuandum concilium, donec fiat universalis concordia & pax inter Christianos.

Dominus Thomas Phædra secretarius concilii legit mandatum illustris communitatis Florentinæ in personam magnifici domini Jacobi Salviati, poniturque tenor mandati sub data trigesima mensis Decembris 1512.

Dominus Marius de Peruschis concilii procurator reproducit monitorium executum contra profidentes pragmaticam, tenoris prout supra, & accusat eorum contumacias.

Reverendus pater dominus Robertus archiepiscopus. *Concil. Gener. Tom. XXXII*

A scopus Rhegius, de mandato sanctissimi domini nostri legit schedulam die vigesima septima Aprilis 1513. in qua sanctitas sua facit saluum conductum veniendi, morandi, consulendi, redeundi, quibuscumque ad concilium venire volentibus & debentibus, exceptis schismaticis, & aliis a jure communi prohibitis demtaxat. Hortatur etiam principes, ut liberum transitum illis concedant: prorogaturque septimam sessionem fiendam decimo Kalendas Junii proxime futuri. Dantur vota, & sunt instrumenta. Postea nonnulli procuratores producant mandata nomine aliquorum prelatorum ad interessendum hujusmodi concilio.

Congregatio prelatorum in Lateranensi palatio pro rebus concilii. Electio quoque viginti quatuor prelatorum, quia adsunt cum reverendissimis cardinalibus in his quæ pertractanda sunt coram pontifice.

Affixio & tenor prorogationis literarum septimæ sessionis usque ad decimam quintam Kalendas Julii 1513.

Die tertia Junii anni prædicti fit divisio prelatorum deputatorum ad diversa negotia abeunda: & eorundem nomina, tituli & cognomina scribuntur.

Tenor orationis factæ per reverendum dominum Simonem Modrusiensem episcopum in sexta sessione.

Septima sessio tenetur die Veneris decimasextima Junii 1513. in qua primum notantur nomina & tituli reverendissimorum cardinalium & aliorum prelatorum, &c. per ordinem, ut supra.

Celebratur missa voce submissa per reverendum patrem dominum Gabrielem archiepiscopum Dyrrachiensem. Habetur sermo per dominum Baltastarem de Rio apostolicum protonotarium, & reverendissimi domini Petri cardinalis Arborensis secretarium. Litanie & orationes dicuntur. Benedicitur per pontificem synodus, ut moris est. Deinde reverendissimus dominus, dominus Alexander cardinalis Farnesius cantat evangelium. Quo finito, oratores Polonis producant mandatum serenissimi domini Sigismundi, quod per dominum Thomam Phædrum ascenso ambone legitur.

Tenor mandati supradicti regis Poloniz sub data Poznaviz, decima Aprilis 1513.

Reverendus dominus Marinus Caracciolus exhibet mandatum ducis Mediolani, legiturque per eundem dominum Thomam Phædrum.

Tenor mandati ducis prædicti sub data Papiæ nona Maii 1513.

Reverendus dominus Alexander archidiaconus Mantuanus dat mandatum illustrissimi marchionis Mantuz, quod legitur per supradictum dominum Thomam Phædrum.

Tenor mandati supradicti marchionis Mantuz, sub data Mantuz, duodecima Junii 1513.

Reverendus dominus Laurentius de Medexeldri producit mandatum illustrissimorum dominorum Stanislai & Joannis ducum Mazoviz, & legitur per eundem dominum Thomam Phædrum.

Tenor mandati supradictorum dominorum sub data Eziechonou, vigesima Februarii 1513.

Idem Thomas legit schedulam subscriptam per dominum Bernardinum Carvaial, & Fridericum de sancto Severino, olim cardinales, super materia abjuracionis schismaticis, & unionis

ANNO
CHRISTI
1513.

ANNO
CHRISTI
1512.

ecclesiam, & confessionis erroris ipsorum, & ve-
nim petitionis.

Tenor schedulae lectae de mandato sanctissi-
mi domini nostri per reverendum patrem do-
minum Pompejum de Columna episcopum
Rentinum, in qua octava sessio usque ad de-
cimam sextam Kalendas Decembris fienda pro-
rogatur.

Tenor alterius schedulae, in qua praedicta
prorogatio octavae sessionis fienda decimo sexto
Kalendas Decembris usque ad diem Veneris de-
cimam septimam Kalendas Januarii, iterum pro-
rogatur ad diem Lunae decimam quartam Kalen-
das praefati mensis Januarii.

Reverendus dominus Balthasar de Rio pro-
tonotarius apostolicus ornatum habet sermo-
nem in concilio, sumpto themate: *Nihil im-
possibile erit vobis*, & sic septima sessio termi-
natur.

Mart. 17.

Octava sessio incipitur in ecclesia Lateranensi
die Lunae praedicti mensis Decembris in praes-
entia sanctissimi domini nostri Leonis & mul-
torum reverendissimorum cardinalium, patriar-
charum, archiepiscoporum, episcoporum, ab-
batum, generalium religionum, oratorum,
principum, & illustrium dominorum, aliorum-
que dignorum virorum.

Missa submissa voce dicitur per reverendum
patrem dominum Gabrielem archiepiscopum
Dyrrachensem, habeturque oratio per domi-
num Joannem Baptistam de Gargis militem
Hierosolymitanum: fiunt orationes, cantantur
litaniae, & hymnus, Veni sancte Spiritus,
Praestatur obedientia, fiuntque solitae ceremo-
niae, diciturque evangelium per reverendissi-
mum dominum dominum Marcum cardinalem
de Corneliis.

Reverendus episcopus Massiliensis, & magni-
ficus dominus Ludovicus de Solier, oratores
regis Christianissimi, dederunt mandatum no-
mine ejusdem regis, & petierunt prorogari
terminum supradictum ad allegandum super
pragmaticam.

Obligatio supradictorum oratorum nomine
Christianissimi regis, de qua fuit rogatus re-
verendus dominus Petrus Bembo sanctissimi
domini nostri secretarius, cum ratificatione
praefati regis, sub data vigesima sexta Octobris,
millesimo quingentesimo decimo tertio, & re-
gni ejus decimo sexto.

Tenor mandati Christianissimi regis.

Reverendus pater dominus Marinus Carac-
ciolus orator ducis Mediolani opponit oratori
Christianissimi regis, quod non debeat in man-
dato inferibi titulus ducis Mediolani, attento
quod dictus rex usurpaverat ducatum illum,
&c.

Tenor mandati illustrissimi marchionis Bran-
deburgensis electoris imperii, lecti per praefa-
tum dominum Thomam Phaedram.

Alterius mandati tenor illustrissimi marchio-
nis Montisferrati, lecti pariter per eundem
dominum Thomam Phaedram.

Dominus Marius de Peruschis procurator
concilii proponit supplicationem sanctissimo do-
mino nostro contra regios officiales provinciae
Provinciae, usurpantes jurisdictionem & liber-
tatem sanctae Romanae ecclesiae.

Die Lunae decimanona Decembris, sanctissi-
mus dominus noster, sacro approbante concilio,
mandat, decernit monitorium poenale contra
praedictas personas in praedicta supplicatio-
ne insertas, spatio trium mensium execuquen-

A dum per edictum in Avenionensi, Nicaensi,
& Vistimilicensi, civitatibus.

Reverendus pater dominus Joannes archie-
piscopus Gnesnensis, regis Poloniae orator,
legit schedulam pontificis, in qua damnatur
omnis assertio contraria veritati Christianae fi-
dei illuminatae, mandatque publicari in prin-
cipio studii quarumque universitatum, & ob-
servari quosdam canones per sanctitatem suam
constitutos.

Dantur vota super praedictos canones ab
omnibus, praeterquam a reverendis, epis-
copo Bergomensis, & generali ordinis Prae-
dicatorum, qui circa duo respective contra-
dixere.

B Tenor bullae per reverendum patrem Joa-
nem Vincentinum archiepiscopum Senensem
lectae, & per concilium approbatae, in qua
tractatur de pace inter Christianos principes
componenda, & Bohemos a fide dissentientes
reducendo, ac nona sessione fienda die no-
na Aprilis, millesimo quingentesimo decimo-
quarto.

Alterius bullae tenor lectae per reverendum
patrem dominum Joannem Franciscum archie-
piscopum Taurinensem super reformatione: &
sic octava sessio finitur.

Assiguntur diversae schedulae de mandato san-
ctissimi domini nostri per Joannem Antonium
cursorem in acie Campi Florae, & valvis ba-
silicis apostolorum, audientiae publicae sancti
Joannis Lateranensis, & cancellariae apostoli-
cae: monentes quoscumque ad proponendum
materias tractandas in concilio, audiendas per
deputatos, &c.

Tenor prorogationis nonae sessionis usque ad
quintam diem Maii proxime futuri anni 1514
pontificatus vero anno secundo.

Die vigesima nona Aprilis fit congregatio in
palatio apostolico in capella majori, in qua
fuerunt sanctissimus dominus noster & omnes
cardinales, & alii praelati soliti, excepto re-
verendissimo patre domino Bernardo cardinale
sanctae Crucis, qui ob adversam corporis va-
letudinem non potuit interesse: in qua diver-
sa a diversis dicuntur. Tandem sanctissimus
dominus noster mandat dari copiam bullae, &
tempus deliberandi.

Die trigesima Aprilis omnes in congregatio-
ne conventi sunt concordēs super his quae pro-
poni debent in nona sessione.

Oratio habetur per dominum Baptistam Gar-
giam Senensem equitem Hierosolymitanum,
quam dedicat reverendissimo domino, domi-
no Fabricio Carretto, magno Rhodiorum ma-
gistro.

Tenor orationis praefatae per eundem equi-
tem, qua octava sessio clauditur.

Nona sessio celebratur in ecclesia Lateranen-
si die Veneris quinta mensis Maii anni 1514.
E in qua primo ponuntur nomina reverendissi-
morum cardinalium & aliorum praelatorum,
ac illustrium virorum, prout in aliis posita
sunt.

Celebratur missa de Spiritu sancto submissa
voce per reverendum dominum Gabrielem ar-
chiepiscopum Dyrrachensem, habeturque ora-
tio per reverendum patrem dominum Anto-
nium Puccium. Dicuntur litaniae, & orationes
confectae fiunt, benedicunturque synodus per
pontificem. Cantatur evangelium per reveren-
dissimum dominum, dominum Ludovicum car-
dinalem de Arragonia. Deinde oratores regis

Lu-

ANNO
CHRISTI
1512.
Viginti
millia.

Pergama.

Vianen-
tium.

ANNO
CHRISTI
1514.

Lusitanis presentant mandatum nomine ipsius A regis, quod legitur per dominum Thomam Phaedram supradictum.

Tenor mandati supradicti sub data duodecimo Kalendas Novembris 1515.

Procurator fisci & concilii accusat contumaciam praelatorum Gallicorum non venturum ad concilium. Ex adverso episcopus Massiliensis orator Christianissimi regis, excusat eos instrumentis & literis facientibus fidem de eorum legitimo impedimento.

Tenor literarum excusationis praelatorum Gallicae nationis, qui renuntiant congregationi Pisanae, & adherent concilio Lateranensi.

Tenor literarum concilii Sabaudiae, directarum praelatis Gallicis.

Tenor literarum praelatorum Gallicae nationis summo pontifici directarum, quibus narrant ducem Mediolani & Genus impedisse, quare Romam venire non potuerunt, & petunt sibi veniam dari. Ex adverso dominus Hieronymus Moronus orator praedicti ducis Mediolani, excusat principem suum. Postremo sanctissimus pontifex absolvit eosdem praelatos, & prorogat eis terminum veniendi ad concilium.

Tenor bullae per reverendissimum episcopum Massiliensem supra ambonem lectae, qua pontifex hortatur principes Christianos ad pacem inter eos componendam, ut fieri possit expeditio contra fidei Christianae hostes: & ordinat nonnullas orationes dici debere inter missarum solemnia, & alias preces a sanctis Christi fidelibus fundendas, cum propositione indulgentiarum centum dierum pro orthodoxae fidei exaltatione, & inimicorum ejus destructione. Dat quoque saluum conductum omnibus ad concilium Lateranense venire volentibus, & hortatur ceteros principes, ut tuto pertransire & redire illos dimittant, sub data 1514 tertio Nonas Maii.

Comprobantur omnia in dicta bulla contenta ab omnibus in concilio assistentibus, nemine discrepante.

Tenor bullae reformationis curiae, lectae in ambone per reverendum patrem dominum Vincentium archiepiscopum Neapolitanum: in qua multa & diversa ad reformationem cardinalium, archiepiscoporum, episcoporum & aliorum praelatorum, reliquorumque religiosorum, tam in curia Romana quam extra, continentur, sub data 1514 tertio Nonas Maii.

Indictio decimae sessionis ad Kalendas Decembris 1514.

Dantur vota ab omnibus, exceptis nonnullis, quibus pontifex opportune respondit. Incipitur hymnus per sanctitatem suam. Quo finito per cantores, finitur nona sessio, & omnes in concilio existentes associant pontificem in Vaticano.

Tenor orationis luculentissimae habitae per reverendum dominum Antonium Puccium, apostolicam cameram septemvirum, in nona sessione.

Die vigesima sexta Novembris 1514 sanctissimus dominus noster de consilio reverendissimorum cardinalium prorogat decimam sessionem inchoandam vigesimatertia Martii anni 1515.

Alia prorogatio decimae sessionis de eorundem reverendissimorum consilio, die praefata vigesimatertia Martii, usque ad diem quartam

Maii anni praedicti 1515.

Tenor salvoconductus ducis Genus, qui fuit per cursores sanctissimi domini nostri presentatus oratoribus regis Christianissimi, sub data vigesima secunda Martii 1515. cum recognitione ipsius & intimatione.

Millesimo quingentesimo decimo quinto, die secunda mensis Maii fit congregatio reverendissimorum cardinalium & aliorum praelatorum in palatio apostolico, coram quibus in praesentia sanctissimi domini nostri leguntur schedulae per dominum Thomam Phaedram, proponenda in decima sessione: quae ab omnibus fuerunt votatae & approbatae.

Decima sessio incipit quarto Maii 1515. in ecclesia Lateranensi, & primo inscribuntur nomina reverendissimorum cardinalium, patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum, principum oratorum, & aliorum dominorum, prout in prepositis sessionibus.

Missae celebratur per reverendum archiepiscopum Gnesensem regis Poloniae oratorem: & habetur oratio per reverendum patrem dominum Stephanum archiepiscopum Patravensem. Cantatur evangelium per reverendissimum dominum dominum cardinalem Farnesium, secundum Mattheum, quod incipit, *Dicit Jesus parabolis haec: Simile est regnum caelorum homini*, &c. fiuntque orationes consuetae. Deinde oratores illustrissimi ducis Sabaudiae deducunt mandatum nomine praedicti ducis. Quo per dominum Thomam Phaedram lecto, per ipsosque oratores osculatis pedibus sanctissimi domini nostri, & praestita per eos obedientia, exiit, & clauditur concilium.

Tenor bullae lectae per reverendum patrem dominum Bernardum episcopum Adriensem in ambone, in qua tractatur de reformatione Montium pietatis sub data 1515. quarto Nonas Maii, quae omnibus placet, praeterquam reverendo domino Jeronimo archiepiscopo Tranenensi, qui dicit praefatos Montes pietatis plus esse damnosos quam utiles.

Tenor schedulae sive bullae lectae in ambone per reverendum patrem Bernardum episcopum Tarvisinum, contra exemptos: in qua etiam continentur nonnulla ecclesiasticam libertatem & dignitatem episcopalem concernentia, sub data 1515. quarto Nonas Maii: quae omnibus placent, excepto praefato archiepiscopo Tranenensi.

Alterius schedulae tenor super impressione librorum, lectae in ambone per reverendum patrem dominum Franciscum episcopum Nannetensem, sub data praedicta; quae placet omnibus, nisi reverendo patri domino Alexio episcopo Melitano.

Alia schedula lecta in ambone per reverendum patrem dominum Petrum episcopum Castellae maris, super praefixione termini contra profitentem pragmaticam sanctionem, & super indictione undecimae sessionis.

Respondet orator regis Christianissimi in excusationem praelatorum Gallicorum, & dat literas nomine *Louis de Saliers* oratoris ejusdem Christianissimi. Responsio pontificis eidem oratori: & vota quae ab omnibus dantur, excepto episcopo Potentino, qui non vellet dari terminum profitentibus pragmaticam.

Procurator concilii accusat contumaciam absentium a concilio, & pontifex assentit & declarat, nisi ad partem comparerent.

Dan-

ANNO
CHRISTI
1515.

ANNO
CHRISTI
1516.

Dantur circa decem & octo mandata a diversis reverendis praelatis, nomine aliquorum praelatorum concilio non interessentium. Postea cantato hymno, ut supra, sanctissimus dominus noster equitavit in Vaticano, assistentibus cunctis in concilio existentibus.

Mans. 47.

Tenor orationis facundissimæ per reverendum patrem dominum Stephanum archiepiscopum Patracensem, & episcopum Torcellanum in concilio habitæ, cujus thema est: *Magnus dominus & laudabilis nimis, in civitate Dei nostri in monte sancto ejus.*

Tenor mandati illustrissimi ducis Sabaudie producti per reverendissimum dominum cardinalem sanctæ Præcedis nomine ipsius ducis, sub data quarta Maii 1515.

Tenor instrumenti dati per oratorem regis Franciæ sub data 1514. vigesima quinta Novembris, alias registrati in actis concilii, quod de novo procurator ipsius concilii petit in eisdem actis registrari.

Pontifex absolvit personas in dicto instrumento descriptas, quatenus infra quatuor menses ratificent omnia in instrumento contenta.

Instrumenta, ratificationes & approbationes supradictarum personarum cum necessariis authenticatis, cum aliis diversis schedulis.

Millesimo quingentesimo decimosexto, die decimaquinta Decembris, fit congregatio reverendissimorum cardinalium & aliorum praelatorum in palatio apostolico coram sanctissimo domino nostro, pro discutiendis & examinandis schedulis in undecima sessione legendis: inscribunturque nomina in eadem congregatione existentium.

Legitur schedula per dominum Andream Piperarium concilii secretarium, de mandato reverendissimorum cardinalium, qua continentur concordata inter sanctissimum dominum nostrum & regem Francorum. Qua perlecta, dantur vota ab omnibus, exceptis nonnullis reverendis episcopis.

Alia schedula legitur per eundem dominum Andream abrogationis pragmaticæ sanctionis. Item alia super iis que debent observare predicatores verbi Dei, & super quibus præstantur vota, nemine discrepante.

Per eundem legitur alia schedula continens privilegia religiosorum. Dantur vota ab omnibus: sed Signinus, Cumanus, Brumatensis, Cervienis, Senogalliensis, Ferentinus, Soranus & Polignianensis episcopi vellent, quod excluderetur approbatio privilegiorum. Tenores autem supradictarum schedularum inseruntur in undecima sessione sequente.

Mans. 14.

Undecima sessio inchoatur decimanona Decembris 1516. in qua primo notantur nomina reverendissimorum dominorum cardinalium & aliorum praelatorum, prout in præmissis actum est. Celebratur missa per reverendum dominum Gabrielem archiepiscopum Dyrrachiensem, cantatur evangelium per reverendissimum sanctæ Mariæ in Via lata dominum Marcum diaconum cardinalem, quod incipit: *Sedente Jesu super montem Oliveti.* Incipitur hymnus, *Veni creator*, per sanctissimum dominum nostrum, & dicuntur orationes consuetæ. Quibus peractis orator patriarchæ Maronitarum montis Libani præsentat & legit mandatum in lingua Chaldaea, seu Arabica, quod postea in

lingua Latina interpretatum legitur a prædicto domino Andrea Piperario.

Tenor præfati mandati.

Obedientia per dictos oratores Maronitarum præstatur sanctissimo pontifici, super qua ponuntur instrumenta hujusmodi obedientiæ per procuratorem fiscalem.

Tenor schedulæ circa modum prædicandi super ambonem, lectæ a reverendo patre domino Joanne episcopo Revaliensi oratore marchionis Brandeburgensis, sub data 1516. decimaquarta Kalendas Januarii: supra quam dantur vota, nemine discrepante.

Tenor bullæ lectæ a reverendo patre domino episcopo Ilerniensi, quæ continet concordata inter pontificem & Christianissimum Francorum regem super pragmatica, cum mandato in eadem bulla inserto, sub data supradicta.

Dantur vota super dicta bulla ab omnibus, præterquam a reverendis patribus episcopis, Lucerino, Brumatensi, Castelli maris, Chienli, Terdonensi, Asculano, qui in nonnullis respectively dissentiunt.

Schedulæ, sive bullæ tenor super abrogatione pragmaticæ sanctionis, lectæ per reverendum patrem episcopum Cavallicensem, sub data prædicta, ab omnibus votata.

Reverendus pater dominus episcopus Sibirnicensis ascenso ambone, legit schedulam super religiosis & eorum privilegia, sub data 1516. decimanona Decembris, super qua nonnulli episcopi in aliquibus respectively dissentere.

Idem reverendus episcopus indicit duodecimam sessionem fiendam sexto Nonas Martii 1517. Postea dantur mandata a diversis praelatis nomine aliorum praelatorum. Deinde aguntur gratiæ Deo, & sanctissimus dominus noster cum omni comitiva revertitur ad sacrum palatium apostolicum in Vaticano, & sic undecima sessio terminatur.

Tenor prorogationis duodecimæ sessionis cum executione per cursores in locis consuetis facta, videlicet a sexto Nonas Martii 1517. usque ad 16. Kal. Aprilis ejusdem anni.

Fit congregatio nonnullorum reverendissimorum cardinalium & reverendorum praelatorum coram pontifice in superiori capella palatii apostolici die decimatertia Martii 1517. in qua unusquisque sedet in loco ordinato a reverendissimis cardinalibus ibidem existentibus, eo quia fuit prius differentia inter oratorem regis catholici & patriarcham Aquilejensem de antecedentia.

Piperarius concilii secretarius de mandato eorundem reverendissimorum cardinalium legit tres schedulas, quarum prima super extensione Paulinæ non placuit: in aliis duabus, una de punitione invadentium domos cardinalium, altera de impositione decimarum ac absolutione concilii, respectively dissenserunt reverendi episcopi Salamantinenis, Adriensis, Budensis, Imolensis.

Duodecima & ultima sessio inchoatur die decimasexta Martii 1517. in qua primo ponuntur nomina reverendissimorum cardinalium & aliorum praelatorum, ac illustrium dominorum in ordine, prout in supradictis scriptum est.

Missæ celebratur per reverendissimum cardinalem sanctæ Crucis. Fit oratio per reverendum episcopum Ilerniensem, cantatur evangelium per reverendissimum sanctæ Mariæ in porticu

ANNO
CHRISTI
1517.* Sabent.
centis.* ante
cedendo.

ANNO
CHRISTI
1517.
Mach. 9.

cardinalem, quod incipit: *Ascendens Jesus in A*
naviculam. Cantantur orationes & litanie,
sicut in alio scriptum est. Deinde Piperarius
predicti concilii secretarius, a consensu ambo-
ne, legit literas serenissimi imperatoris ad
pontificem.

Tenor literarum predictarum sub datum ul-
tima Februarii 1517.

Legitur schedula contra invadentes domos
cardinalium per reverendum episcopum Mili-
tensem, qui in aliquibus corrigitur propter
diversitatem opinionum.

Tenor schedulae predictae correctae, sub da-
tam decimaseptima Kalendas Aprilis 1516.

Patriarcha Aquilejensis legit schedulam im-

positionis decimarum & absolutionis concilii.
Tenor schedulae sub data predicta.

Dantur vota ab omnibus fere super eadem
schedula, exceptis reverendis episcopis infra
scriptis, qui varie dissentiant: & procurator
fiscalis petit omnium gestorum instrumenta.
Deinde reverendissimus dominus cardinalis Far-
netius alta voce dicens, Domini, ite in pace,
cantato hymno, Te Deum, &c. sanctissimus
dominus noster omnibus comitantibus equit
ad palatium apostolicum, & sic duodecima &
ultima sessio finitur, unaque praesens concilium
solvitur: In nomine Patris & Filii & Spiritus
sancti, qui nos in pace custodiat. Amen.

ANNO
CHRISTI
1517.

A C T A

SACRI GENERALIS LATERANENSIS CONCILII.

Ad omnipotentis Dei gloriam, fidei catholica
exaltationem, schismatis extirpationem, &
in nomine sanctae & individuae Trinitatis, Pa-
tris & Filii & Spiritus sancti. Amen.

IN his scriptis continentur ordinationes, sta-
tura, constitutiones, decreta & alia acta
& gesta in sacrosancto generali Lateranensi
concilio, praesidente sanctissimo in Christo pa-
tre & domino nostro, domino Julio divina pro-
videntia papa II. recollecta, & in publicam
formam redacta per nos protonotarios, nota-
rios & scribas infra scriptos, ad id per eum-
dem sanctissimum dominum nostrum papam,
ipso approbante concilio, deputatos.

In nomine domini nostri Jesu Christi.
Amen.

ANNO a nativitate ejusdem 1512. indi-
cione decimaquinta, die vero Lunae ter-
tia mensis Maii, qui fuit dies inventionis
sanctae crucis, pontificatus sanctissimi in Chri-
sto patris & domini nostri, domini Julii divi-
na providentia papae II. anno nono, praefatus
sanctissimus dominus noster papa, qui alias
indixerat concilium generale in alma Urbe, in
ecclesia Lateranensi, die Lunae decimanona
mensis Aprilis praeteriti inchoandum & cele-
brandum, & deinde propter certum confi-
ctum habitum apud Ravennam civitatem Ro-
mandiolae inter milites suae sanctitatis & san-
ctae Romanae ecclesiae & regis catholici ex
una, & exercitum Ludovici regis Franco-
rum & praetensos schismaticos, adherentes
conciliabulo Pisano, seu conventiculae sata-
nae, ex alia parte; in quo conflictu fuerunt
interfecta multa hominum millia, & inter
ceteros dominus de Fuffio magnus magister
capitaneus regis Franciae, & plures alii di-
versi duces & barones & proceres Gallorum &
Hispanorum, & capti reverendissimus domi-
nus Joannes cardinalis de * Medicis apostoli-
cae sedis legatus, & Fabricius Colonna, &
alii plures, & dicta civitas ecclesiae misera-
biliter a Gallis direpta; inchoationem hujus-
modi usque ad Kalendas Maii ejusdem anni
prorogavit, & demum ex eadem causa ad
supradictum diem Lunae tertium supradicti
mensis Maii iterum prorogavit, prout in li-
teris apostolicis, quarum tenores infra acta

* Medici-
bus.

B primae sessionis inferuntur, plenius conti-
netur.

Volens idem sanctissimus dominus noster,
dominus Julius II. pontifex maximus inchoa-
re dictum concilium generale ex pluribus &
variis, gravissimis & urgentissimis causis,
statum universalis ecclesiae & apostolicae sedis,
ac perniciosissimi schismatis extirpationem
concernentibus, ut in literis indicationis
concilii latius continetur, indictum, cum
die praecedenti ex palatio apostolico lectica
vectus ob sui corporis indispositionem in pon-
tificali apparatu & comitiva omnium reveren-
dissimorum dominorum cardinalium, patriar-
charum, primatum, archiepiscoporum, epif-
coporum, protonotariorum, abbatum, &
universa curia & custodia militum Rhodia-
norum cruce signatorum, & consuetis cere-
moniis, ut moris est, in dictae basilicae La-
teranensis aedibus divertisset & hospitasset &
pernoctasset, constitutus dicta tertia die de
mane in praefata basilica Lateranensi, cele-
brata prius in majori altari missa per reve-
rendissimum in Christo patrem & dominum,
dominum Raphaellem episcopum Ostiensem,
cardinalem sancti Georgii vulgariter nuncu-
patum, sanctae Romanae ecclesiae camerarium,
& collegii sacri cardinalium decanum, ac
facto sermone Latino per reverendum patrem
& magistrum fratrem Egidium de Viter-
bio, sacrae theologiae professorem, ac ordi-
nis Eremitarum sancti Augustini priorem ge-
neralem, ac verbi Dei praedicatorum cele-
berrimum, cujus tenor in fine praesentis actus
& solennitatis initium sacri Lateranensis con-
cilii ponetur. Facta etiam prius processione
per eundem sanctissimum dominum nostrum,
reverendissimos cardinales, patriarchas, ar-
chiepiscopos & episcopos ac abbates, nec
non alios viros, qui de jure seu consuetu-
dine ad concilium generale venire consueve-
runt, intraverunt ornati pluvialibus, pla-
netis, & dalmaticis juxta ordinis qualita-
tem, & mitris, locum in medio predictae
Lateranensis ecclesiae pro celebratione concilii
hujusmodi paratum, cum suis subsellis, ta-
bulatis, clausuris, altaribus, pontificali ca-
thedra, ornamentis & ordinibus, quae in
hujusmodi factorum conciliorum celebrationi-
bus servari & fieri consuevisse reperiuntur.
In quo cantatis litanis & aliis devotis ora-
tioni-

ANNO
CHRISTI
1512.

15. 11.

15. 10.

15. 11.

15. 10.

15. 11.

tionibus, & hymno, Veni creator Spiritus, A
 &c. de more in principio celebrationis con-
 cillorum a sanctis patribus & sancta Roma-
 na ecclesia legi & decantari solitis & consue-
 tis, capella cantorum incipiente, *Salvum me
 fac Deus, quoniam intraverunt aqua usque ad
 animam meam, &c.* & invocata Spiritus sancti
 gratia, ac exhibita per omnes cardinales &
 prelatos prelatos sanctissimo domino nostro
 obedientia & reverentia consueta in paramen-
 tis ordinate & convenienter, cantatoque evan-
 gelio per reverendissimum in Christo patrem
 dominum Ludovicum sancte Marie in Col-
 medin diaconum cardinalem de Aragonia vul-
 gariter nuncupatum, incipiente, *Designavit
 dominus & alios septuaginta duo, &c.* reveren-
 dissimus in Christo pater dominus Alexan-
 der sancti Eustachii diaconus cardinalis de
 Farnesio vulgariter nuncupatus stans in tha-
 lamo eminenti, ubi dictus dominus noster
 papa sedebat, legit schedulam tenoris in-
 fra scripti, non sine sue sanctitatis, propter
 indispositionem sui corporis impediti, vide-
 licet.

Indicto per nos hoc sacro Lateranensi con-
 cilio, de quo, cum in minoribus essemus,
 sæpenumero cogitavimus, & ad summi apo-
 stolatus apicem vocati, omnino nobis cele-
 brandum proposuimus, dum ante ipsius in-
 choationem bella inter Christianos vigentia
 sedare, & oves perditas ad ovile dominicum
 reducere intendimus, repente intestina hæ-
 resis, insidiantie satana bonorum operum per-
 turbatore, domum Dei, quam decet sancti-
 tudo, invaluit. Ne igitur contagiosa pestis
 latius serperet, & Christi gregem nobis
 commissum sensim inficeret, pastoralis officio
 jugiter in vigilantes, vocemque Isaie animo
 repetentes: *Qui consilium, cogit concilium: di-
 vitiis cunctandum fore non duximus.* Conve-
 nimus itaque, venerabiles fratres, vosque
 dilecti filii, hodierna solenni die in hac
 Lateranensi basilica, ut in Spiritu sancto
 congregati viam veritatis eligamus & abji-
 cientes opera tenebrarum, induamur arma
 lucis. Vos igitur hortamur in domino, ut
 illum præ oculis habentes, qui est via,
 veritas & vita, in medium libere consulta-
 tis, Deo magis quam hominibus placere stu-
 dentes. Speramus enim domino cooperante
 in hac sacra Lateranensi synodo sentes ac ve-
 pres ab agro domini penitus extirpare, de-
 pravatos mores ad meliorem frugem redi-
 gere, pacem inter Christianos principes com-
 ponere, denique expeditionem adversus ho-
 stes fidei inter se dissidentes decernere, ut
 in hoc vexillo salutiferæ crucis, quæ huic
 sacro concilio auspiciatissimum dedit initium,
 antiqui hostis insidias superare valeamus.

Qua lecta, sanctissimus dominus, appro-
 bante sacro concilio, concilium sacrum Late-
 ranense inchoare decrevit primam sessionem in-
 cipere die decima Maii futura, quæ erat dies
 Lunæ proxime ventura.

*Jacobus Sadoletus Petro Bembo salutem
 plurimam dicit.*

HAbes, Bembe, orationem Ægidii Viter-
 biensis, quam tanta ope expetivisti, di-
 gnam illam quidem propter elegantiam quæ
 ab iis potissimum legatur, qui judicare ali-
 quid de præstantibus ingeniis possunt; sed

aliis quoque commendationibus prælucentem,
 tum quod magna auctoritate Lateranensis prin-
 cipia concilii auspiciata est, quod a Julio II.
 pontifice maximo paulo ante institutum, san-
 ctæ Christianæ reipublice optamus fore salu-
 tare: tum quod ab eo viro est, quem ego &
 tu sæpe soliti sumus in sermonibus nostris cla-
 rissimum hujus sæculi tamquam obscurascentis
 lumen appellare. Et quidem quæ in commu-
 nibus hominum sensibus posita sunt, ea nemo
 est qui in Ægidio summa esse non agnoscat.
 Sumus enim experti pluries illam hujus viri
 molcentem omnium aures atque animos exi-
 miam eloquentiam, vernacula quidem lingua
 Etruscorum, quæ illi patria est, abundantem,
 sed ex uberrimis & Græcæ & Latinæ eruditio-
 nis fontibus deductam. Magno enim hic stu-
 dio theologiæ ac philosophiæ altissimis artibus
 comites literas politiores adjunxit. Ergo illa
 in sacris concionibus divina semper & admi-
 randa, scelerare arbitrio suo hominum mentes,
 retrenare, incitatas languentes accendere, vel
 inflammare potius ad virtutis, justitiæ, tem-
 perantiæ studium, summi Dei venerationem,
 sanctæ religionis observantiam, novit. Nec
 vero quidquam interfuit, illo dicente, inter
 doctos homines & idiotas: non senex ab ado-
 lescente, vir a muliere, non princeps ab in-
 fimo homine potuit dignosci: sed omnes pa-
 riter vidimus præcipientes ferri impetu animos
 audientium, quocumque eos oratori impellere
 libuisset. Tanta vis orationis, tantum flumen
 lectissimorum verborum, pondus optimarum
 sententiarum ex eo ferebatur. Ex quo, quod
 semper evenire cernimus, jam plane intelligen-
 mus necessitate evenire, non casu, ut quo-
 tiescumque dicturus est, concursus maximi om-
 nibus ex locis audiendi causa fiant. Sed nos
 hæc popularia cum multis, illa secretiora cum
 paucis cognoscimus. Soleo enim mirari te,
 Bembe, vehementerque probare judicium tuum,
 cum ita dicas: Humanitatem ipsam, & eas
 artes quæ humanitatis propriæ & affines sunt,
 si malo hominum fato amissæ intereant, ab
 hoc homine exprimi & representari pos-
 se, nec adumbrata in eo simulacra, sed to-
 tam effigiem virtutis agnosci. Quod vero ad-
 dis, grandiore tibi etiam in cubiculo videri
 Ægidium quam in pulpito, ubi certe est ma-
 ximus, facile tibi assentior. Sed hæc alias.
 Nunc orationem leges, de qua testatum esse
 apud omnes volo, quicumque eam in manus
 sument, redempturos eos non Hectorem, sed
 Hectoris corpus: quod ipsum tamen tanti præ-
 tii est, ut jure optimo rependi auro queat.
 Certe non aderit calor ille & vis in dicendo
 oratoria, spiritusque *sermo*, ut ajunt, *viva voce*,
 quo tantum potuit Ægidius, ut omnium ad-
 stantium animos primum suavissime demulserit,
 deinde ad extremum vehementissime commo-
 verit. Verum quid opus hæc ad te scribere,
 qui amore quidem & benevolentia erga Ægi-
 dium mihi par, judicio omnibus antecellit?
 Ego, quod egi, ut elucubratio optimi & re-
 ligiosissimi viri non lateret in tenebris sup-
 pressa, sed in populum exiret, spero me bo-
 nis omnibus gratum fecisse: tibi quidem certe
 scio. Vale.

ANNO
CHRISTI
1512.Oratio prima synodi Lateranensis, habita per
Magistram Vicariorum, Augustiniani
ordinis generalem.

Neminem hoc loco non mirari existimo, cum tot in urbe viri sint graviter copioseque dicendi facultate clarissimi, cur ipse unus qui cum luminibus his nulla sit ratione comparandus, & pro nobis appaream, & in tanta profertim re, tantoque consessu, quo spectatus sacrasque nihil habet terrarum orbis, audeam verba facere. Dicam sane aliquid intercessisse, quamobrem ego non virtute alla aliis prepositus, sed quadam superiorum tum temporum, tum actionum ratione, & tanquam a causa ipsa invitatus videar, qui primus hoc consessu telum jactam, & sacrosancti Lateranensis concilii auspicia capiam. Nam cum annis abhinc circiter viginti, quantum in me fuit, & perexiguum virus tulere, evangelia populis interpretatos sum, prophetarum vaticinia aperuerim, Joannis Apocalypsim de successu ecclesie, univere sepe Italia enarraverim, ac supenunero affirmaverim, eos qui tunc audiebant, ingentes ecclesie & agitationes & clades visuros, illiusque emendationem aliquando conspecturos: nunc par esse visum est, ut qui hoc dixerat ventura, idem venisse testetur: & qui toties exclamaverat, Videbunt oculi mei salutaria tempora; jam tandem exclamet: Videbunt oculi mei salutare sanctamque principium expectatum instaurationis. Modo adus, orbis instaurator, divini parentis proles, servator sospitatorque mortalium: deque vim mihi dicendi, orationi commovendi, patribus non verbis, sed ipsa re, veri, sancti, exacti concilii celebrandi, extirpandi vitia, virtutes excitandi, ad vulpes que sanctam demoliendam vineam hac tempestate sciant, capiendi: ac denique collapsam religionem in veterem puritatem, in antiquam lucem, in nativum splendorem, atque in suos fontes revocandi. Dicam itaque de synodo, & quam ecclesie commoda semper sit, & quam nostris temporibus necessaria: prefatus, oraculorum stylam me invertere non ausurum esse, sed integra, ut legi solent, verba atque orationes usurpaturum: tum quod homines per sacra immutari fas est, non sacra per homines: tum quod *veritas in mundo est, et in mundis est, simplex sermo veritatis est.* Atque a principio partitio illa in mentem venit, rerum alias divinas esse, celestes alias, alias humanas. Divine quippe, quod sunt motus ac mutationis expertes, emendatione non egent: celestes vero atque humane agitationi obnoxie, instaurationem desiderant. Nam luna cum ad solis commercia venerit, sol cum a cancro in brumam descenderit, quasi magno mortalium dispendio, damna ab integro reponunt; cogunturque, prescribente natura, lucis jacuram rependere, & quidquid cadendo abstulerint, ascendendo mortalibus restituere. Quod si celestia siderum itinera, quamquam perpetua, immortalia, sempiterna, redeunt tamen restituunturque, quidnam tertium hoc faciet rerum genus, utpote fluxum, caducum, mortale? Profecto, aut interitu cito pereat necesse est, aut continua innovatione reficiatur. Quod enim est cibus corporibus, ut vivant; quod genitura generibus, ut perpetua sint; id prestat humanis animis sua pro tempore emendatio, cultura, discipli-

Ana: quamque absque ciborum alimentis animantia diu vivere, tam humane animarum, tam ecclesie absque cura synodorum probe agere non potest. Ac quemadmodum si pratis umbres, si hortulis rivos, si agris cultum, si vineis putationem, si denique viventibus alimentis subduzeris, illa arebunt brevi, silvescentque, huc vivere desinent atque emoriantur: ita ferme post Constantini tempora, que ut sacris rebus multum adjecere splendoris & ornamenti, ita morum & vite severitatem non parum enervaverunt; quoties a synodis habendis cessatum est, toties vidimus divinam sponam a sponso derelictam, illudque evangelii factum, quod heri recitabatur: *Jam modicum, & non jam videbitis me.* Vidimus Christum in navicula obdormientem, vidimus ventorum rabiem, hereticorum furoribus in candida veritatis vela irruentem. Vidimus perditam malorum audaciam adversus jura, auctoritatem, majestatem ecclesie ferventem. Vidimus malas cupiditates, diram auri atque habendi sitim. Vidimus, inquam, vim, rapinas, adulteria, incestus, omnem denique seclerum pestem ita sacra profanaque miscere omnia, ita in sanctam naviculam impetum facere, ut pene seclerum fluctibus illa latus dederit, ac prope merfa & pessumdata sit. Rursus cum eo monente spiritu, cui hodie supplicationes decretae sunt, petrus ad synodum confugerunt, quamprimum emendare compolueruntque omnia, ventis, turbibusque imperavere, & quasi in tutissimum portum delati impetum rationi, injuriam justitiae, vitis virtuti, tempestates ac fluctus serenitati tranquillitatisque cedere compulerunt, hymnumque cecinerunt sancto Spiritui, piscatorum, maris atque aquarum Deo: *Aqua multa non poterunt extinguere caritatem.* & illud: *Jam hiems transit, imber abiit & recessit: surgit arborum.* Jacet enim sponsa, ut hieme fronder arborum: surgit revirebitque synodorum studio, ut silve veris tempore revocato sole frondeant, ad Solis redeuntis radios & secundi spirant Zephyri & laeta plantaria germinant: ad synodorum lumen & divini spiritus flant aurum, & emortui ecclesie oculi reviviscunt ac recipiunt lucem, ubi pars altera impletur oraculi: *Iterum modicum, videbitis me.* Quod quidem nihil aliud sibi vult, nisi quod sancti Spiritus lux, que synodis omnibus extinguitur, tamquam excussus e silice novus ignis, iterum accenditur & recuperatur in synodis. Ad hanc Paulus apostolorum decus, cum salutis caput ostenderet, *Absque fide,* inquit, *Deo placere nullo modo possumus.* Atqui sine synodis stare non potest fides: absque synodis igitur salvi esse non possumus. Verum quod ratione dicimus, ut etiam experimento probemus, cogitandum nobis est, tres esse credendarum rerum radices, e quibus universa ecclesie fides manat. Prima divine nature unitas est. Altera, eadem in natura parentis, sobolis, amoris felicissima Trinitas. Tertia in virginis utero, proles divine conceptio. In quibus veluti in altissimis apicibus ac sanctissimis montibus, & relique fidei partes novem & pietas universa fundata est. *Fundamenta eius in montibus sanctis.* Unitas nempe mons Dei nuncupatur, quod in una dumtaxat Dei essentia sit atque natura: & ut unitatem illam non solitariam, non sterilem, sed aberrantem fecunditate preeditam cogitemus, ideo mons pinguis adjicitur. Corpus vero in virgine Verbo junctum, montem co-

ANNO
CHRISTI
1512.Psalm. 67.
Isa. 1.
Jer. 1.
Matth. 20.
& 21.
Psalm. 79.

gula-

ANNO
CHRISTI
1512.

gulationem vocat vates. Hæc itaque tripartita illa vinea est, super vertices montium sita, quam & futuram cœclivere oracula, & præsentem evangelia indicaverunt. Sed jam perierat vinea: nam, ut testis est David, illam aperit silva depopulata erat, illam tumor philosophia vastaverat. Arius primum montem avellere conatus est, qui unitatem dispersit: Sabellius secundum, qui personas confudit: Photinus tertium, qui partem virginis impura temeritate labefecit. Tres veluti impiissimi gigantes qui gloriæ cupiditate de rerum novarum studio illecti, montes loco movere ausi sunt, ut viam sibi facerent ad cœlum oppugnandum rescindendumque. Et erant jam voti compotes: nam quæ ipsi philosophia persuadebant, armis ea recipi principes imperabant. Philosophia nos argumentis urgebat, arma collatis signis oppugnabant. Illa præstigiis, hæc vi fidem evertere conabantur. Illa invertere quæ credebantur, hæc eos qui credebant perdere contendebant. Illa in pietatem & animas, hæc in corpora vitamque sæviebant. Quid faceret divina sponsa jamjam peritura quo se verteret? quo confugeret? cuius fidem, cuius opem, cuius auxilium imploraret? Exhorrescebat tempestas, navicula mergebatur. Denique ne multis morer, nulla effugiendi, nulla evadendi inventa via est, nisi Nicæna synodus, ubi Silvestro ad clavum sedenti, & jamjam naufragium facienti, e cœlo sese ostendens Deus, *Medica*, inquit, *fidei*, *quære dubitasti?* Ac statim divinis fulminibus & fidei montes restituit, & gigantum temeritatem disjecit: ubi erepta puella experimento didicit, cum quidquam sibi adversi imminere videat, nullum omnino præsidium ad se vel vindicandam efficacius habere, quam synodum, qua sola sit, ut nullæ aquæ ecclesiæ caritatem extinguant, utque divinus spiritus in nostris animis mansionem efficiat, unicus, velut aquarum victor, tempestatumque potens, teste Moïse, fertur super aquas. Jam vero quod de fide dixi, quæ utique nulla esset, si synodi intuitio non fuisset; idem ferme de temperantia, justitia, sapientia, ceterisque virtutibus existimari velim. Omnes enim desidiam pro labore, otium pro negotio, voluptatem pro sollicitudine expetimus. Verum cum animadvertimus, quandoque fore, quod in synodis sit, ut census habeatur, ut morum & vitæ exploretur ratio, ut improbi deprehendantur, judicentur, plectantur; contra probi alliciantur, foveantur, attollantur; incredibiles stimuli appetendæ virtutis injiciantur, ut homines colligant sese, ut meliora deliberent, ut ad vitia relinquenda & ad virtutem capeffendam accendantur, nihilque non honestum, nihil non magnificum moliantur. Illud, illud synodi discerniculum fuit, unde veluti ex equo Trojano tot clarissima ingeniorum lumina emicuerunt. Illa virtutum approbatio, illa detestatio vitiorum, Basilios, Chrysostomos, Damascenos Græciæ, Hieronymos, Ambrosios, Augustinos, Gregorios Italiam peperit: qui cum magna similium turba bone Deus, quos libros, quæ scripta, quæ monumenta, quod doctrinarum, quod disciplinarum, quod divini vel auri vel argenti genus in Christianum ærarium non congefserunt? Rem præterea nisi tempus obfisteret, minime prætereundam, de ecclesiarum rectoribus, de pastoribus populorum, in quibus quidem universa rei Christianæ sita est & summa & salus. Ut enim inferior hic mundus

Mach. 14

A celi tum motu, tum lumine regitur; ita Christianæ gentes a rectoribus suis, velut a cœlestibus pastoribus gubernantur: qui, si boni futuri sunt, necesse est ut & lumine disciplinarum fulgentes, alios doceant, & motum sanctarum actionum exercentes, quos docuerint, ipsi in primis & maxime agendo præceant. Hæc duo illa sunt, quæ & docuit pastorum princeps Christus, & cum lucernas ardentis gestare ad clare instituendum, & ad sancte agendum præcinctos esse iussit, simul ipse mirifice exercuit, cum & lux mundi, & divini Patris sapientia fuerit, & sanctus sanctorum appellatus sit, quod probos omnes vitæ sanctimoniam antecesserit: atque eas ob res, Ego, inquit, *sum pastor bonus*. Quod vero ob utrumque bonum se dixerit testatur evangelista, qui cepisse eum scribit tum facere, tum docere. Quin & duodecim illi duces, qui super omnem terram constituti sunt principes, Spiritus affati numine, completique, ita utrumque cœli vim sunt affecti, ut etiam cœli appellationem promeruerint, ut vulgatissimum jactatur oraculum: *Cæli enarrant gloriam Dei*. Quo monemur, eorum rectorum celebrandam esse gloriam, qui cœli tum lucem sapientia, tum conversiones sanctimoniam imitati consecutique sint. Hujus itaque rei, quæ omnium longe maxima est, quanta cura synodis fuerit, historia memorat. Nam qui præstanti doctrinæ sanctam vitæ institutum admiserint, a synodorum patribus ex universo terrarum orbe conquisiti, erecti, exornatique sunt, summa cum eligentium laude, ecclesiarum fructu, commodo, lætitia, plausu populorum. Quid illud omnium gravissimum ac periculosissimum loquar, quod nemo tempestate nostra non deplorat? injurias principum dico, legionum insolentiam, armatorum minas. Quid enim miserius vel audiri vel cogitari potest, quam ut cœli terrarumque regina ecclesia aut vi servire, aut manus dare, aut grassantium tela pertimescere cogatur? Quæ quidem pestis adeo serpit hoc tempore, adeo insurgit, adeo invalescit, ut omnis illa ecclesiæ auctoritas, atque a Deo tradita libertas, eversa, profligata & plane extincta esse videatur. Quamobrem cave, Juli secunde pontifex maxime, cave credas ullum mortalium quidquam melius salubriusve cogitasse unquam, quam ipse, Spiritu sancto monente, cogitaveris in synodo instituenda, cuius quidem nulli reges, nulli principes possunt vel decreta contemnere, vel jussa negligere, vel auctoritatem detrectare. Si qui enim forte pontificem ipsum per se inermem parvipendere ausi sunt, synodi auctoritate, principumque & nationum consensu ac studiis instructum metuerent ac vereri consueverunt. Nam si synodorum res gestas repetamus, nihil illis potentius, nihil majus, nihil munitius esse intelligemus. Synodo namque in Joannem Hispanum & Alphonsum Lusitanum, Radulphum imperatorem designat Gregorius X. Synodo Martinus IV. in Petrum Aragonensem animadvertit. Synodo VIII. Bonifacius in Philippum regem decernit. Synodo & olim Gregorius alter, & patrum memoria Eugenius Græcam ecclesiam Latinis conjungit. Synodo in Fridericum imperatorem agit & IV. Innocentius, & Gregorius VIII. Quin in hac eadem sede omnium princeps, & quæ vincere semper hostes solita est, vinci nunquam, non nisi synodo & II. Innocentius adversarios dejecit, & III. Alexander Victorem sociosque superavit: & III. In-

no.

ANNO
CHRISTI
1512.

Lec. 11.

M. 1.
17. 40.

M. 10.

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

Jan. 11.
Apr. 2.
Jun. 13.
Apr. 22.
Jun. 11.
Jun. 17.
Jun. 28.
Jul. 27.
Jun. 28.
Memb. 13.
Memb. 21.
Memb. 4.
Memb. 11.
Jun. 11.

nocentius Othonem imperio submovit, & Mar-
tians V. hostilia tyrannorum arma dissipavit.
Et ne omnia persequar, quidquid laude, quid-
quid gloria dignum a Melchiadis state in ec-
clesia gestum est, aut ad hostem arcendum,
aut ad rempublicam componendam, id omne
ad synodis originem sumpsit, & proinde syno-
dis referendum acceptum est. Quid enim aliud
sancta synodus est nisi malorum metus, probor-
um spes, errorum ejectio, leges & restitutio
virtutum, qua demonum fallacia vincitur,
sensas illecebre auferuntur, ratio amissam ar-
cem recipit, terris e caelo justitia restituitur?
Redit siquidem ad mortales Deus. Nam si di-
xerat: *Ubi duo vel tres mei nominis convenerint,*
ad eos venio, interque eos sum: quanta huc li-
bentius se conferet, quo non duo tantum, vel
tres, sed tot ecclesiarum capita proficiantur? Nam
si angelos Joannes appellat ecclesiarum pasto-
res, quid est quod vel votis petere, vel preci-
bus a Deo consequi non possit tanta simul fre-
quentia angelorum? Hic Eva ab exilio revoca-
tur, hic serpentis caput talo premitur puella
sanctioris: Abraham educitur e Chaldaeorum
terris, Agar ancilla obtemperat dominæ: for-
dus cum Deo rursus feritur, animorum circum-
cisio introducit. Hic scalam figens patriar-
charum pater in caelum aditum pandit, Deo
jungitur in palæstræ ludo, & a videndo Deo
accipit nomen. Hic populi velut in solitudine
fame oppressi, divinitus suppetias impetrant,
caeli angelorumque panem recipiunt, & suavi-
tate vescuntur caelestium epularum. Hic cum
hominum pectora tanquam saxa evaserint,
Mosis virga percussa, aquarum fontes effun-
dunt. Hic thesaurus in agro abditus effodi-
tur, margarita emitur, lampades accendun-
tur, semen in bonam feritur terram, sinapis
granum surgit in arborem, & feraci oleæ
oleaster inseritur. O beata itaque illa tempo-
ra, quæ synodos susceperunt! hæc stulta, si
non agnoverint: misera, si non admiserint.
Et quoniam vetera synodorum commoda stri-
ctim attigimus, nunc quam brevissime nostra
delibemus. Appello ergo te, Julii II. ponti-
fex maxime, summus ille te appellat Deus,
qui suam te gerere in terris vicem voluit, qui
e tanto jam pridem senatu te novum delegit
qui novum usque in annum ecclesiarum suarum
sponsum defendit, qui & bonam cogitando
mentem, & magnam agendo facultatem do-
dit, quantam nulli majorum unquam presti-
tuit; ut scilicet prodones abigeres, vias pur-
gares, seditiones tolleres, domini templum om-
nium quæ usquam visa sunt, magnificentissi-
mum excitates: militiam, quod nemo antehac
potuit, ecclesiarum arma magnis regibus metuen-
da faceres, ut denique imperium propagares,
ut Ariminum, Faventiam, Ravennam, &
per multa recuperares. Quæ etsi eripere tibi ho-
stis potest, quia tamen primus pontificum hæc
omnia gesseris, efficere non potest. Magnor-
um enim principum virtus non ex casu aut ex
eventu, sed ex consiliis actionibusque censenda
est. Nunc rebus gestis hæc duo deerant, ut
synodum vocares, & communi Christianorum
hosti bellum indiceres, & quæ ab initio sem-
per cogitali, spondidisti, decrevisti. Jam
Deo, jam Christiano gregi, jam tunc prestes
tum pietati, tum fidei. Ac scias, te bonos
omnes in magnam spem erexisse, quippe qui
bellorum & malorum temporum injuria ad hæc
differenda coactus quidem fueris, ad negligem-

A da vero & deferenda non minis, non telis,
non cladibus adduci poteris: quin animus ea
constantia firmaveris, ut si fluctus, hæc aequæ
quamquam multas firmam tamen caritatem tuam
extinguere non poterint. Ille itaque idem
Deus, qui præter hæc omnia quæ ad animum
excitandum enumeravi, immortalia beneficia,
his superioribus annis tum Bononiæ, tum Ro-
mæ, cum etiam intra muros tuos extinctus ha-
bereris, in vitam revocavit, & ad hæc maxi-
ma opera gerenda reservavit, ut & ipse Deus
extincto pontifici manifestissimo miraculo, &
pontifex extinctæ ecclesiarum sanctissima synodo
vitam restitueret, atque una cum reviviscere
pontifice etiam ecclesia moribus revivisceret.
B Ille, inquam, Deus peti mandatque, ut
duo illa animo volutes, cures, peragas, &
quemadmodum propheta jubet, destruas, e-
vellas, eruas errores, luxum, vitia: insti-
tutas, ædifices, plantes moderationem, virtu-
tem, sanctimoniam. Ad hæc vero agenda, cum
alia permulta, tum præcipue exercitus
amissus excitare nos debet: quod equidem pu-
tem divina providentia factum, quo armis ec-
clesiarum alienis freti cederemus, ut ad nostra re-
deuntes, victores evaderemus. Nostra autem
arma sunt pietas, religio, probitas, suppli-
cationes, vota, lorica fidei, atque arma lu-
cis, ut apostoli verbis utar. Ad quæ si syno-
di opera redibimus, ut armis non nostris infe-
tiores aliquo hoste fuimus, ita nostris erimus
omni hoste superiores. Veniat, quæso, in
mentem Mosis bellum, quod adversus Amalec
regem gessit. Videbis populum Deo carum,
gladiis fidem, vinci semper: contra, sem-
per vincere precibus supplicantiem. Josue exer-
citus in prælium ducebat, Aaron sacerdos
cum Hur ac Mose montem ascendebant. Illi
armato corpore ferebantur in hostem, hi Deum
purgato animo precabantur: illi ensibus, hi
votis agebant: illi ferro, hi pietate pugna-
bant. Vidimus utraque arma, militiæ scilicet
ac religionis. Sed jam quæ nostra sint,
Deo rem ostendente, cognoscamus. Dum
Moyse, inquit, manus attollebat, nos-
ter vincebat exercitus: dum manus remittebat,
exercitus inclinabat. Ac ne casu id factum
suspicemur, in calce sermonis illius scribitur,
adversus Amalec, hoc est in ecclesiarum hostem,
Dei manum ac bellum esse in generatione &
generationem. Quibus quidem verbis monet
Deus, utramque generationem atque utram-
que ecclesiam & Mosis & Christi, militiam ar-
mis vinci, pietatis studio vincere: superari
telis decertando, sacra faciendo superare.
Freta initio suis armis ecclesia Africam cepit,
Europam obtinuit, Asiam occupavit, non
bello, non ferro, sed religionis actionibus &
sanctitatis opinione per universum orbem Chri-
stiana signa circumtulit. At ubi sponsa quæ
tunc undique vocabatur, accersabatur, expe-
tebatur in vestitu deaurato, aureum paloda-
mentum ardentis spiritus ferreis Ajacis insa-
ni armis commutavit, imperiam, duode-
cim ducum partum sanguine, amisit, Asiam
& Jerusalem perdidit, Africam Ægyptumque
relinquere coacta est, Europæ cum Byzanti-
no imperio & Græcia, bonam eripi sibi par-
tem vidit. Vox Dei est, dicentis, lassus
Mosis manibus, votis, precibusque cessanti-
bus, Josue vinci, vincere Amalec: ita &
nos vidimus, cum religio vota ferro commu-
tavit, toto fere orbe pulsam, ejectam, ex-
plo-

Apof. 2.
Rom. 13.

Eccl. 16.

Idem.

Idem.

Idem.

spolios
intelligit
dum latine
loqui vult.

Eccl. 17.

ANNO
CHRISTI
1512.

plenam ecclesiam, aucto in immensum Mahumete, qui, nisi ferro relicto, rursus in pietatis sinum ad aras & Dei pulvinaria redeamus, crescet in dies magis, subiget imperio omnia, orbem universum nostrae impietatis ultor impiissimus occupabit. Video, video, nisi vel hoc concilio, vel alia ratione nostris moribus modum imponamus, nisi nostram humanarum rerum cupiditatem, malorum fontem, cedere divinarum amoris compellamus actum de republica esse Christianam, actum de religione, actum etiam de iis ipsis opibus, quas patres divino cultu aucto peperere, nos contra, neglecto, amissuri sumus. Ex enim ita ex extrema pauperie pervenere ad summum, ut non ita multo post interiturz esse videantur: ac nisi receptui canamus, nisi rationibus nostris consulamus, insula illa ditissima, cujus ad ornanda sacerdotis tempora usus fuit, vix ad operienda invenitur. Audite divinas voces undique sonantes, undique synodum, pacem, sanctam illam expeditionem efflagitantes. Quando enim vita nostra mollior? quando ambitio petulantior? quando cupiditas inflammator? quando peccandi licentia impudentior? quando audacia adversus pietatem loquendi, disputandi, scribendi, aut frequentior, aut securior fuit? Quando in populis rerum sacrarum, quando sacramentorum, quando & clavium & sanctorum praeceptorum non modo negligentia, sed & contemptus major? Quando apertius religio & fides nostra ludibrio vel tenui plebeculae fuit? Quando, proh dolor, schisma in ecclesia perniciosius? quando bellum periculosius? quando hostis potentior? quando exercitus truculentior? quando obiter monstra, portenta, prodigia tum caeli minitantis, tum terrae expavescentis, aut crebriora, aut horribiliora apparuere? Quando (heu fietus me impedit) caedes, quando clades, aut post Britannia, vel postea Ravennate creventior? quando, inquam, ullus inter insanos dies, quam sanctissima illa resurgentis Christi lux, aut lucuosior, aut calamitosior illoriz? Quae quidem omnia, nisi ferrei simus, quidnam aliud, quam caelestis missae voces sunt? Voces namque Dei, uti Proclus ait, facta sunt, de quo uno aiunt oracula, quod, *Dixit & facta sunt*. Et in arcanis Hebraeorum legimus, decem dictis quae in Genesi leguntur, orbem universum esse conditum. Voces igitur sunt, quae fieri cernimus, voces monentis Dei ac praecipientis ut synodum habeas, ut ecclesiam emendes, ut utriusque hominis bellum tollas, ut sponz tuae undique laeessitiae pacem utramque restituas, ut gladios avertas urbis & Italiae jugulis imminentes, ut nostram sienes vivendi licentiam, ecclesiae vilcera majoribus vulneribus ferientem. Non enim multi refert, quantum agri possideamus, sed quam iusti, quam pii, quam divinarum rerum studiosi simus: ut denique post tot mala, tot incommoda, tot calamitates, principem Christum audias, Petro posteritque synodum ostendentem, ut unicam omnium malorum medicinam, singularem periclitantis naviculae portum, solam reipublicae confirmandae rationem. Tu inquit, Petre, aliquando conversus, confirma fratres tuos. Audis Petre? audis Paule? Auditis augustissima semper capita, tutela ac praesidium ur-

Psalm. 148.

Genes. 1.

Luc. 22.

bis Romae? Auditis, in quem malorum cumulum ecclesia vestro fundata sanguine deducta sit? Videtis acies utrimque profligatas, videtis caedes? videtis clades? videtis campos occisorum acervis opertos? Videtis terram hoc anno plus cruoris hausisse, quam pluviae; minus imbrium bibisse quam sanguinis? Videtis tantum occubuisse Christiani roboris, quantum fuerat ad fidei hostem debellandum satis? nihil nobis nisi exitium, nihil nisi interitum superesse? Ferte opem, juvate, succurrite, & quam de Judaeorum & tyrannorum faucibus erulistis ecclesiam, nunc domesticis cladibus occumbentem erigite. Orat populus, viri, feminaeque, omnis aetas, omnis sexus, omnis orbis: rogant patres, obsecrat senatus, obtestatur ipse denique supplex pontifex, ut se, ut ecclesiam, ut urbem Romam, haec templa, has aras, haec sacra, haec vestra ipsorum capita servetis, ac synodum Lateranensem, hodie ante ora vestra a Julio II. pontifice maximo indictam, (quod factum, felix fortunatumque sit nobis, ecclesiae vestrae, totique reipublicae Christianae) in orbis terrae certissimam salutem sancti Spiritus numine firmetis; curetisque & pacari Christianos principes, & in publicum Christi hostem Mahumetem nostrorum regum arma converti, atque his fluctibus, his tempestatibus, his aquis, non modo non extingui ecclesiae caritatem, sed almaz crucis meritis, & divini spiritus ductu, quibus junctam hodie sacra fiunt, abluipotius ab omnibus conceptis maculis, & in antiquum splendorem munditiamque restitui.

Dixi.

Habita fuit oratio in sede Lateranensi quinto Nonas Maias 1512.

S E S S I O I.

DIE Lunae decima mensis Maii, anno, **SESSIO I.** indictione & pontificatu, de quibus supra, congregata fuit sacra & universalis synodus in basilica Lateranensi, praesidente praefato sanctissimo domino nostro Julio, celebrata missa de Spiritu sancto per reverendissimum in Christo patrem dominum Dominicum episcopum Portuentem, cardinalem Grimum, seu sancti Marci vulgariter nuncupatum: habitus sermo per reverendum patrem dominum Bernardinum archiepiscopum Spalantensem. Interfuere infra scripti reverendissimi domini cardinales, patriarchae, archiepiscopi, episcopi, abbates, magistri generales ordinum, oratores principum, & alii illustrissimi domini, videlicet:

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Orkensis.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuentis.
Reverendissimus dominus Jacobus Albanensis.
Reverendissimus dominus Marcus Praenostinus.

Pres-

ANNO
CHRISTI
1512.*Presbyteri cardinales.*

Reverendissimus dominus Thomas tituli sancti Martini in montibus, Strigoniensis.
 Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctae Praxedis, de Flisco.
 Reverendissimus dominus Robertus tituli sanctae Anastasiae, Nannetensis.
 Reverendissimus dominus Christophorus tituli sanctae Praxedis, Anglicus.
 Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti Vitalis, Sipontinus.
 Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti Eusebii, Anconitanus.
 Reverendissimus dominus Achilles tituli sancti Sixti, Bononiensis.
 Reverendissimus dominus Bandinellus tituli sanctae Sabinae, de Saulis.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii, Farnesius.
 Reverendissimus dominus Ludovicus sanctae Mariae in Cosmedin, de Aragonia.
 Reverendissimus dominus Alphonus sancti Theodori, Senensis.

Patriarcha & assistentes papa.

Reverendus pater dominus Caesar Alexandrinus.
 Reverendus pater dominus Alphonus Antiochenus.
 Reverendus pater dominus Stephanus Patiscensis & Turcellanensis.
 Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.
 Reverendus pater dominus Franciscus Jadrensis.
 Reverendus pater dominus Federicus Salernitanus.
 Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachienensis.
 Reverendus pater dominus Orlandus Nazareus.
 Reverendus pater dominus Franciscus Vincenrius.
 Reverendus pater dominus Franciscus Sueffanus.
 Reverendus pater dominus Julianus Agrigentinus.
 Reverendus pater dominus Ferdinandus Cajetanus.
 Reverendus pater dominus Laurentius Asculanus episcopus, vicecamerarius & gubernator Urbis.

Archiepiscopi

Reverendus pater dominus Franciscus Consanus.
 Reverendus pater dominus Joannes Jacobus Barenensis.
 Reverendus pater dominus Joannes Vincentius Senensis.
 Reverendus pater dominus Aldronandinus Nicolienensis.
 Reverendus pater dominus Bernardus Spalantensis.
 Reverendus pater dominus Antonius Avenionensis.

Concil. Gener. Tom. XXXII.

A Reverendus pater dominus Hieronymus Antimariensis.
 Reverendus pater dominus Mauricius Tuvanensis.
 Reverendus pater dominus Jeremias Tranenensis.
 Reverendus pater dominus Andreas Noboniasensis.

Episcopi

Reverendus pater dominus Alexius Melitranus.
 Reverendus pater dominus Josue Esculanus.
 Reverendus pater dominus Jacobus Potentinnus.
 Reverendus pater dominus Joannes Baptista Cavalicentis.
 Reverendus pater dominus Galafius Bellunenensis.
 Reverendus pater dominus Albertinus Pifaurienensis.
 Reverendus pater dominus Octavianus Viterbienensis.
 Reverendus pater dominus Joannes Antonius Calenenensis.
 Reverendus pater dominus Franciscus Ortanus.
 Reverendus pater dominus Latinus Vestanus.
 Reverendus pater dominus Joannes Aquilanus.
 Reverendus pater dominus Galafius Sarfintenensis.
 Reverendus pater dominus Jacobus Signinus.
 Reverendus pater dominus Altobellus Polentis.
 Reverendus pater dominus Andreas Miletensis.
 Reverendus pater dominus Jacobus Paphensis.
 Reverendus pater dominus Simon Ariminenensis.
 Reverendus pater dominus Bernardus Tarvisinus.
 Reverendus pater dominus Ludovicus Tricarinensis.
 Reverendus pater dominus Thomas Cervicentis.
 Reverendus pater dominus Joannes Baptista Marianensis.
 Reverendus pater dominus Franciscus Milopotamiensis.
 Reverendus pater dominus Raphael Crapitanensis.
 Reverendus pater dominus Franciscus Bisignanensis.
 Reverendus pater dominus Matthaeus Umbriatenensis.
 Reverendus pater dominus Ferdinandus Baincoregienensis.
 Reverendus pater dominus Petrus Algarenensis.
 Reverendus pater dominus Benedictus Chienensis.
 Reverendus pater dominus Bernardinus Castrensis.
 Reverendus pater dominus Petrus Castelli maris.
 Reverendus pater dominus Aloysius Interamnenensis.

SESSIO I.
a Pro. An-
tibarense.b Pro Mo-
nembo-
se & in inf-
finitis sup-
usque ad hunc
vi.

SESSIO L. Reverendus pater dominus Guibelmus Corto-
nensis.

Reverendus pater dominus Nicolaus Neocastran-
sis.

Reverendus pater dominus Joannes Tudensis.

Reverendus pater dominus Vincentius Lannen-
sis.

Reverendus pater dominus Michael Monopoli-
tanus.

Reverendus pater dominus Dominicus Aque-
nsis.

Reverendus pater dominus Gilbertus Rapolla-
nus.

Reverendus pater dominus Joannes Bovinen-
sis.

Reverendus pater dominus Georgius Callien-
sis.

Reverendus pater dominus Ludovicus Signen-
sis.

Reverendus pater dominus Jacobus Marfian-
nus.

Reverendus pater dominus Lambertus Veneti-
nus.

Reverendus pater dominus Simon Modruhen-
sis.

Reverendus pater dominus Joannes Antonius An-
glonensis.

Reverendus pater dominus Zacharias Terraci-
nensis.

Reverendus pater dominus Joannes Franciscus
Nolanus.

Reverendus pater dominus Corradus Astunen-
sis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Heinen-
sis.

Reverendus pater dominus Michael Mordanien-
sis.

Reverendus pater dominus Joannes Aranen-
sis.

Reverendus pater dominus Hugolinus Licien-
sis.

Reverendus pater dominus Dominicus Luceri-
nus.

Reverendus pater dominus Hieronymus Areti-
nus.

Reverendus pater dominus Bernardus Sora-
nus.

Reverendus pater dominus Tranquillus Ferenti-
nus.

Abbat.

Reverendus pater dominus Abbas monasterii san-
cti Galgani ordinis Cisterciensis Vulturnensis
diocesis.

Reverendus pater dominus Floremondus abbas
monasterii sancti Georgii de Urbe, ordinis
sancti Benedicti.

Magistri generales ordinum.

Magister Thomas generalis ordinis Predicato-
rum.

Magister Demetrius ordinis Minorum vica-
rius.

Magister Agidius generalis ordinis eremitarum
sancti Augustini.

Magister Bernardus vicarius ordinis beate Marie
de Monte Carmelo.

Senator Urbis.

Magnificus dominus Petrus de Starrelepis Flo-
rentinus.

Oratores.

Magnificus dominus Hieronymus Vich, o-
rator catholici regis & regine Hispania-
rum.

Magnificus dominus Franciscus Folcarus eques,
orator serenissimi & illustrissimi domini Ven-
etorum.

B Magnificus dominus Antonius de Strozis, orator
Florentinorum.

Illustrissimi domini temporales.

Illustrissimus dominus Julius de Urfinis.

Illustrissimus dominus Marcus Antonius de Co-
lonna.

Illustrissimus dominus Nicolaus de Ruvere.

Illustrissimus dominus Franciscus de Urfi-
nis.

Dominus Fabricius de Careto, procurator ordi-
nis S. Joannis Hierosolymitani.

Dominus Sixtus de Ruvere prior Urbis, miles
ordinis S. Joannis Hierosolymitani.

C Dominus Petrus Grimanus prior de Hungaria,
miles ordinis sancti Joannis Hierosolymi-
tani.

Deinde presentibus supradictis, & aliis do-
ctoribus & magistris, cantatisque litanis &
aliis orationibus cum genuflexionibus, benedi-
ctaque synodo per sanctissimum dominum no-
strum juxta morem & laudabilem consuetudi-
nem in sacris conciliis servari solitam, &
quampluribus devotis orationibus, ac cantato
evangelio per reverendissimum dominum Ludo-
vicum sancte Marie in Cosmedin diaconum
cardinalem de Aragonia, quod incipit: *Je-
sus pastor bonus*; idem dominus noster Julius
papa habuit orationem, sumpto themate: *Con-
venistis in unum, patres, &c.* Et allocutus est
synodum, exhortans omnes ad meditandum &
solenter insistendum super ordinandis, que ad
ecclesie pacem & statum pertinent, ad schis-
matis extinctionem, & dictae ecclesie reforma-
tionem, ac contra fideles per Christianos prin-
cipes expeditionem, pacemque inter eos com-
ponendam. Facta itaque exhortatione magna
cum gravitate & caritate, quibus Romanum
pontificem decebat, idem sanctissimus dominus
noster incepit hymnum, *Veni creator spiritus,*
&c. Quo absolute per cantores, reverendissi-
mus dominus Alexander sancti Eustachii diaco-
nus cardinalis, de Farnesio vulgariter nuncu-
patus, stans in thalamo eminenti juxta lo-
cum, ubi presatus sanctissimus dominus noster
sedebat, alta & intelligibili voce legit quam-
dam schedulam, cujus tenor est talis.

ANNO
CHRISTI
1512.

Schedula prima.

Bulla indictionis sacri generalis concilii
Lateranensis.

Julius episcopus servus servorum Dei, ad futuram
rei memoriam.

Intendentes executioni eorum que anno præ-
terito & presenti pro celebratione generalis
concilii in hac Lateranensi basilica tenendi, &
proximis diebus inchoati, per nostras intima-
tionis & prorogationis literas denunciari & per-
vulgari fecimus, quarum tenor subsequitur, vi-
delicet.

Julius episcopus servus servorum Dei ad futuram rei
memoriam.

Sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ martyrum san-
guine consecratæ, magistræ fidei, veritatis
alumna, omnium errorum expertis, unicæ &
immaculatæ, divina institutione, sanctorum
auctoritatibus conciliorum, canonumque om-
nium testimonio, ecclesiarum cunctarum prima-
tum tenentis, fidelium matris, regimini super-
na dispositione præsidentis, circa religionis
Christianæ puritatem, ipsiusque unitatem, pa-
cem & tranquillitatem, que in conjunctione
membrorum ad unam caput, Christum videli-
cet, cujus vires in terris gerimus, principaliter
tendit, divisionem ovilis nobis ex alto
commissi, in illoque schisma, per quod eccle-
sia scindi & scandalizari, grexque domini-
cus nobis creditus turbari quoquo modo pos-
sit, quantum cum Deo possumus, prohiben-
tes, ac damna & scandala que exinde eveni-
re possent, enervantes, ac palmites futuros in-
fructuosos succidere, & quoscumque aliter quam
per ostium ad ovile ingredi cupientes, ac a via
domini postquam illam semel cognoverant, re-
trocedentes, ad semitam veritatis reducere,
valpeculasque ex vinea ejusdem domini per mi-
nisterium summi apostolatus etiam expellere
desiderantes, de opportuna provisionis reme-
dio providemus, aliaque ordinamus & manda-
mus, prout conspiciamus in domino salubriter
expedire. Sane non sine gravi animi nostri mo-
lestia percepimus, quod quidam sanctæ Roma-
næ ecclesiæ cardinales qui nobiscum, dum ver-
sus civitatem nostram Bononiensem pro recupera-
tione nonnullarum terrarum sanctæ Romanæ
ecclesiæ etiam una cum nostra curia personali-
ter accederemus, pro recuperandis terris hu-
jusmodi venire simulaverant, ex nostra licen-
tia ab urbe recedentes, Florentinam diverte-
runt, ibique se continuerunt, etiam postquam
nos eos per dilectum filium nostrum Franciscum
tituli sancti Clementis presbyterum cardinalem,
tunc in minoribus constitutum episcopum Con-
cordiensem datarium nostrum, ac per literas
nostras ad nos tunc Bononiæ existentes, voca-
si feceramus; licet se venturos obtulissent, ni-
hilo minus satore zizaniam seminare, per quem
morum subversio in clero & populo frequenter
obrepit, tamquam membra insana sine causa
legitima a suo capite recedentes, armis satel-
litibusque stipati, imo in seipsis armis assum-
ptis, & pro sacerdotalibus vestibus thoracem
induti, & gladiis armati, Papiam se contu-
lerunt. Quo cum pervenissent, stimulo con-
scientiæ, ut credimus, agitati, per internan-
Concil. General. Tom. XXXII.

Alios, perque regionum orationum intercessionibus
reditum ad nos postularunt, & pro desertionis
venia supplicarunt, quam benigne obtulimus.
Sed ipsi qui nobis ex officio tamquam consul-
tores assistere, neque sine licentia nobis & no-
stræ curiæ veluti corporis membra abesse debuif-
sent, auli tamen sunt os in cælum, & spiri-
tum blasphemiam, & cum Lucifero sedem ad
Aquilonem ponere, altitudinem nubium tran-
scendere, ut se similes Altissimo constituent,
pontificalem auctoritatem nostram sibi ipsis ad-
scribere satagentes, convenientes ut locustæ
acephali, aggressi sunt sine Romani pontificis
auctoritate œcumenicum generale atque univer-
sale concilium convocare, locum concilii & tem-
pus indicere, & valvis ecclesiarum ac aliis pu-
blicis locis per publica instrumenta etiam falsa
indictionem hujusmodi attingere & publicare,
eisdemque instrumentis falsis publice atque im-
pudenter uti, quosdam sanctæ Romanæ eccle-
siæ cardinales sui propositi socios in eorum præ-
terito edito falso declarando, qui tamen & pu-
blicis & privatis scripturis eorum propriis ma-
nibus scriptis, se illis in hujusmodi proposito,
neque verbo, neque scripto unquam junxisse,
seu quomodolibet consensisse protestati sunt,
nosque ac venerabiles fratres nostros ejusdem
sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales ac alios tunc
expressos, vocare & requirere, ut per nos vel
alios ad hujusmodi eorum concilium accedere
vellemus, non formidarunt, asserentes decen-
nium post ultimum universale concilium, etiam
contra constitutionem concilii Constantiensis
que incipit, Frequens, jam dudum effluxisse,
& nos illud convocare neglexisse, maxime cum
juravissemus & vovissemus illud post biennium
a creatione nostra tenere, tempusque pro ho-
mine interpellare, neque credendum fore, no-
stra auctoritate & voluntate concilium futurum:
& cum de gravibus criminibus notoriis duranti-
bus, universalem ecclesiam scandalizantibus in
capite agendum foret, ad summum pontificem
concilii congregationem non attinere, sed se-
cundo loco ad cardinales, qui pontifici in ne-
gligentia non adhaerunt, convocationem con-
cilii spectare. Ac ut hujusmodi eorum convo-
cationem & conventiculum honestare videren-
tur; eisque auctoritatem adjicere, hoc idem
fere per omnia, per quosdam assertos procura-
tores carissimorum in Christo filiorum nostro-
rum Maximiliani Romanorum imperatoris ele-
cti, & Ludovici Francorum regis Christianissimi,
principum, sub eisdem datis modo & for-
ma, & similibus schedulis, præter tamen vo-
luntatem & mentem dictorum principum, ut
rationabiliter credi debet, fieri & publicari
procuraverunt & ordinaverunt. Sed hæc ut fal-
la, ficta commentitiaque sunt, & non ex ze-
lo caritatis & religionis, sed odii fomite &
inimicitum procedentia; ita omnibus principi-
bus, nec non Christi fidelibus cupimus nota
heri. Quis enim tanti erroris particeps est,
qui nos de negligentia erga convocationem
concilii redarguere possit, cum nihil nobis per
ultimos undecim annos, quibus cardinalatus
officio functi sumus, magis cordi fuerit, quam
celebrari videre generale concilium, & ecclesiam
Romanam statum in melius reformari? Quid e-
nim felicitis recordationis Alexandro sexto Roma-
no pontifici prædecessori nostro magis nos o-
diosos fecit, nisi studium & cura generalis con-
cilii celebrandi? Quid nos terra marique iacta-
vit, cum nobis idem Alexander prædecessor ef-
Ff 3 set

SESTO L

si ad fidem
tum blasphemiam.

SESSIO I.

set infensus? Quid toties Alpes transcendere, A
transalpinas Gallias peragraré per æstus, nives
& glacies compulit, nisi quod nitebamur, ut a
Romano pontifice concilium indiceretur, con-
vocaretur & celebraretur? Nota recensemus,
& principibus Christianis apertissima, imo illis
ipsis qui nos & fratrum nostrorum collegium
criminantur, dudum pleneque comperta. Quare
anteactæ vitæ ratio apud prudentes de præsen-
ti & futuro vitæ rationem facit, nulla subest
ratio, cur dicti cardinales qui a nobis recesserunt
desperant nos facturos, quod tam longo
tempore, tam ardentè, & non sine vitæ dis-
crimine, fieri desideravimus & studuimus. A-
periant oculos cordis, & odii obstacula rese-
cent, cogitent, qua voce, quibus oculis, qua
facie promiserimus, ut dicunt, in nostra ad
pontificatum assumptione, juraverimus & vo-
verimus generale celebrare concilium: quoniam
nostræ promissioni interfuerunt certe palpabunt,
nos non sola voce, non simulate, sed in cor-
dis simplici veritate id egisse quod prædicant.
Quod si ea quæ diximus, attendere nolunt,
examinent & inspiciant omne studium in pon-
tificatu nostro circa præmissa. Nonne omnes
principes Christianos, qui ad obedientiam ex
more præstandam miserunt oratores admonui-
mus de celebrando generali concilio, deque ex-
peditione in perfidos Turcas conciliariter decer-
uenda, assumenda & prosequenda? Nonne
primo pontificatus nostri toto biennio Christia-
nos potentatus pacare studuimus, ut conciliatis
animis concilium iniretur? Quid ultra facere
debuimus aut potuimus ad restituendam eccle-
siæ pacem, quod omiserimus? Novit ipse car-
dinalis, qui edicti seu indictionis hujusmodi
& contentorum in ea se aurigam profitetur, &
* clavi moderatorum prædicat, quid a nobis
habuerit in mandatis, cum ad Romanorum
imperatorem electum per universam Germaniam
illum nostrum & sanctæ sedis apostolicæ lega-
tum misimus: communicet illa fratribus suis,
qui cum illo sentire videntur; proferat moni-
ta in scriptis illi tradita: certo certius, &
luce meridiana clarius erit, hanc indictionis
desperationem de celebrando a nobis concilio,
nedum levem & inane, sed falsam, irratio-
nabilem, impossibilemque fuisse. Nulla nos-
tra culpa, neque sanctæ Romanæ ecclesiæ car-
dinalium, dilata est generalis concilii indictio,
convocatio & celebratio. Distulit hæc infeli-
citas temporum, quæ sub eodem Alexandro
prædecesore nostro vexare cepit Italiam, &
adhuc vexare non cessat; & instans necessitas
recuperandi terras & jura ejusdem Romanæ
ecclesiæ. Nam propositum nostrum semper ad
concilii celebrationem promptissimum atque in-
tentissimum fuit. Quare spiritum diffidentis
deponant, & ita hujusmodi calumniæ auctores
reverti ad cor, mordere desinant pastorem &
patrem animarum suarum. Desinant etiam calu-
mniari fratres suos ejusdem Romanæ ecclesiæ
cardinales. Quod si tam ardentè illis cordi
est, se caput & auctores generalis concilii con-
stituire, quid ad hanc rem factu opus sit prius
discant. Revocant sanctorum patrum & Roma-
norum vitas pontificum, & antiquum morem
indicendi & convocandi & celebrandi concili-
um; traditiones & leges super his editas a pa-
tribus inspiciant, videbunt hujusmodi concilia
a solis Romanis pontificibus esse indicta, &
aliter indicta, rata non fuisse. Quod vero at-
tinet ad constitutionem concilii Constantiensis

quæ incipit, Frequens hujusmodi; ea ad o-
ctuaginta annos servata non fuit: & si servata
fuisset, teste pater memoris Eugenio papa IV.
etiam prædecesore. ac sacrorum canonum san-
ctionibus, ex causis prædictis licuit nobis trans-
gredi; & quod fortius est, stante legitimo
impedimento, de quo supra, eam locum non
habere certo certius est. Votum autem & jura-
mentum, quod ex prædictis causis de jure nobis
transgredi licuisset, & transgressi non sumus,
quando quidem legitimo impedimento detenti,
non potuimus observare: & quia votum & ju-
ramentum, quantum ad hanc materiam atti-
net, in foro conscientie versantur, de æqui-
tate canonica purgatio moræ semper admittit-
tur. Desinant nobis & fratribus nostris sanctæ
Romanæ ecclesiæ cardinalibus negligentiam im-
pingere, quæ, ut præmittitur, nulla fuit; &
si qua fuisset, ipsis cum Alexandro prædeces-
sore præfato & nobiscum manentibus multo
magis imputari posset. Quod autem docentes
juxta prophetam, linguas suas loqui menda-
cium, & contra divinum præceptum, adver-
sus principem populi sui maledicentes, con-
fingunt in nos crimina, & ea quidem, ut
asserunt, durantia, gravissima, notoria,
scandalizantiaque universalem ecclesiam; di-
cuntque propterea negligentibus aliis sanctæ
Romanæ ecclesiæ cardinalibus, ad eos devo-
lutam concilii congregandi facultatem; non
miramur: quoniam, teste Hieronymo, schis-
matici, cum dubitant causas suas damnari,
in contumelias profiliunt. Dicant prædicti no-
mine tantum cardinales Dathan & Abiron,
Acaciumque & Dioscorum representantes, te-
nebrarum filii, numquid summo pontifici spe-
ctet & pertineat congregare concilium, etiam
si de sua causa agatur? Legant ultra anti-
quos, gesta Constantiensis concilii, in qui-
bus se potissimum fundant, ut ex eis tam-
quam Judæi ex propriis codicibus confundan-
tur: reperient, Joannem papam XXII. de
cujus potissimum causa agebatur, concilium
Constantiense hujusmodi indixisse. Cum er-
go concilium prædictum congregare parati si-
mus, satis constat, dolosas eorum linguas
locutas fuisse mendacium. Sed si hæc omnia
cessarent, stantibus impedimentis prædictis, in
qua negligentia dici possunt esse fratres nostri
sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales hujusmodi
non requisiti ad concilium congregandum, ita ut
ad paucissimos, Romano pontifici eorum cul-
pa ambitioneque infensos, schismaticos, ac
extra domum Dei positos, potuerit potesta-
tis universalis ecclesie devolvi, imo potius ab eis
usurpari? Adjiciamus ergo nunc hujusmodi po-
testatis abusum ostendere trium mensium &
quatuordecim dierum ab eis tempus in suo,
ut volunt, edicto seu convocatione assigna-
tum, & ad œcumenicum concilium congre-
gandum: hoc tam brevi temporis spatio po-
terit nationibus Christianis a Mediolano re-
motissimis legitime innotuisse? Poteruntne,
si innotuisset in termino, diocesanas & me-
tropolitanas synodos convocare, celebrare &
perficere? Poteruntne, qui venturi decernerentur,
ad tantum iter necessaria conquiritur? Poterunt
principes accedere volentes, populis
sibi subditis & status sui securitati bonæ con-
suluisse? Poterunt, quos mittere decreverint,
procuratores aut oratores plene informatos mit-
tere? vix cursor expeditus trium mensium &
semi spatio ire & redire posset sine sarcinis.

ANNO
CHRISTI
1512.

* clarum.

* bene

ANNO
CHRISTI
1512.

unde & quo ipsi graves viros & multa secum A impedimenta trahentes, sine quibus venire non possunt, putant, imo decernunt, accedere posse & oportere. Quare si nihil aliud, indicationem concilii quam attentaverunt, in tempore praefixo accedendi impossibilitas ipsa penitus enervat: sed possibile fuerit & aliqua ratione decretum hoc ipsum concilii tempus, loci ratio indicationem ipsam nullam facit. Locus concilii commodus esse debet & tutus. Quis ignorat (quod dolenter dicimus) urbem Pisas prope quatuordecim continuos annos obsessam durissime fuisse, & ad eam desolationem bello redactam, ut rarissimae domus integris parietibus in illa consistant, & fere nullae sint, quae contignationibus & solariis moniantur; B habitarentne ibi sanctae Romanae ecclesiae cardinales, patriarchae, archiepiscopi, episcopi, abbates, principes saeculares, vel oratores eorum, communitatum item nuntii? habitarentne doctores celeberrimi, tam divini juris quam humani, ruinosas domos, civitatemque penitus desolatam pro celebrando oecumenico concilio? Nunquam talibus in locis scriptum est concilium generale fuisse celebratum. Revolvantur omnes conciliorum oecumenicorum historiae: apparebit patribus nostris sanctis sane & prudentibus viris, pro celebrando concilio ante omnia cordi fuisse, eligere civitatem amplam, aedificiis accommodatam, salubris aeris, fertilis soli, convehendis comestibus facilem: quae omnia si Pisas adesse quispiam affirmaverit, ruinae civitatis, aedificiorum rudera, villarum & vinearum everSIONES redarguant sic dicentem. Haec tamen si Pisas essent integra, ut non sunt, nec affirmari possunt sine impudentia; quomodo est ad Pisas tutus accessus, vel in ea mansio, cum omnis Tuscia arma nunc tractet, & nos pro pastoralis quod gerimus, officio, nil magis premat, quam Florentinos & Senenses, inter quos fremit bellum, ne se armis invicem impetant, continere? Fidem de re hac facere possunt plerique Christiani principes, a nobis impius & instantius requisiti, suam per literas & nuntios auctoritatem & gratiam interponere, ut si inter se ii populi pacem habere noluerint, per inducias saltem ab armis abstineant. Igitur cum ex praemissis & aliis etiam notissimis causis, accessus ad Pisas, vel ibi mansio secura habenda verisimiliter credi non possit, cum civitas ipsa desolatione, habitationibus pro concilio non sit sulta; cum aeger valetudo sit desolatus, cum tempus in edicto seu indicatione praefixum sufficere non possit, & terminus assignatus ab illis temporis generali concilio celebrando dari solito non respondeat: cum insuper indicentes nulla sint auctoritate suffulti, & si quam habere possent, illa, ut deceat & fieri oportuit, imo debuit, non sint usi; cum edictum ipsum seu convocatio de falsitate se convincant: Non considerantes, quanta cum difficultate & temporis diuturnitate praedecessores nostri praefati in eorum conciliis celebratis praefatas haereseos & schismata, etiam aliquando imperiali maiestate adjuvante, sustulerunt, quodque illa in totum extinguere nequiverunt, cum eorum aliqua (quod dolentes referimus) usque ad hodiernum diem in sua pertinacia perdurent, quamque calamitosa fuerint praefatis & omnibus Christi fidelibus schismatum tempora, supradicta omnia, tamquam perniciosissima schismatum at-

que errorum semina, quae aliquamdiu con-
niventibus oculis toleravimus, expectantes eorum ad eorum reversionem, ob Christi caritatem velumque domus suae dissimulare ulterius non valeamus, timentes nobis impropetari illud Ezechielis: *Non ascenditis in adverso, neque opposueritis vos murum pro domo Israel: verentes etiam, ne figmenta errorumque praedicti Christi fidelium minus eruditorum mentes aliquo infidelitatis laqueo involvant, apud quos saepe, ut inquit Origenes in canticis, pulciora videntur mendaciorum sophismata, quam documenta veritatis: & ne error cui non resistitur, approbari videatur, & veritas Deique causa, & iura indefensa opprimantur, habita super his cum venerabilibus fratribus nostris eiusdem sanctae Romanae ecclesiae cardinalium matura deliberatione, de eorumdem cardinalium concilio & unanimi consensu, ac de apostolicis potestatis plenitudine, praedictas indicationem, convocationem & publicationem assertas, schismaticae conventiculae, synagoga satanae, & ecclesiae malignantium, per Dathan & Abiron auctores schismatum, eorumque socios, & alias supradictas procuratorio nomine dictorum carissimorum filiorum nostrorum Maximiliani imperatoris Romanorum electi, & Ludovici Francorum regis Christianissimi, illustris principum, factas, indicatas & publicatas, omniaque & singula in eis & qualibet earum contenta, & inde secuta quaecumque, quorum, tenores, ac si de verbo ad verbum praesentibus insererentur, pro sufficienter expressis & insertis haberi volumus, tamquam a non habentibus facultatem, & ex minus legitimis causis ac incongruis terminis & loco, nulla, irrita & inania, non legitime ad scindendum & scandalizandum universalis ecclesiae unitatem facta, ne cancerosus morbus invalescat, reprobamus, revocamus, cassamus, irritamus & annullamus, revocataque, irrita, cassa, reprobata & annullata haberi volumus, ac, prout sunt, nullius roboris vel momenti fuisse & esse decernimus & declaramus. Districtius sub excommunicationis, anathematis & maledictionis aeternae, ac dignitatum & beneficiorum ecclesiasticorum quorumcumque saecularium vel regularium, feudorum, indultorum, privilegiorum, concessionum, facultatum & gratiarum privationum ipso facto, infamiae, & aliis in universalem ecclesiam scandalizantes, & schisma in ea discordiamque suscitantes, eisque consilium, auxilium vel favorem praestantes, tam a iure quam alias promulgatis & indicatis poenis inhibemus. Nec non eisdem cardinalibus qui a nobis recesserunt, ut praefertur, ac omnibus & singulis cujuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis, qualitatis, conditionis, praesentis, auctoritatis & nobilitatis existentibus, & quacumque ecclesiastica, etiam cardinalatus, patriarchali, provinciali, archiepiscopali, episcopali, abbatiali, seu saeculari, regali, reginali, ac etiam imperiali, ac aliis dignitatibus & praesentis fulgentibus, & quos ab omni vinculo iuramenti, conventionis, obligationis & promissionis per eos forsitan factarum, propterea absolvimus & liberamus, ac absolutos & liberatos fore nuntiamus, ne indicationibus, publicationibus & convocationibus praedictis, omnibusque aliis & singulis, vel eorum aliquo, per reprobos aut alios praefatos, vel eorum aliquem, ut praefertur, factis, directe vel indirecte, tacte*

SESSIO I.

2. 11.

* provinciali

1510

1510.

1510.

te vel expresse, seu quovis quæsito colore ad-
hæreant, accedant, interint, obediant, as-
sistant, consilium, auxilium vel favorem præ-
stent, aut quomodolibet intendant, ut pessima
facta suis erroribus confusa tanquam ne-
bula dissolvantur, etiam inhibemus. Omnia-
que & singula, civitates, terras & loca quæ-
cumque, ad quæ perversa concilia, seu por-
tius conciliabula, schismaticas conventiculas,
synagogas, ac ecclesias malignantium hujusmo-
di indicentes, & eis adhaerentes, obedi-
entiam, consilium, auxilium vel favorem ali-
quem, ut præfertur, præstantes, & eorum
quolibet declinare contigerit, & in quibus
concilia seu conciliabula, aut ecclesias mali-
gnantium hujusmodi celebrari vel coadunari
& congregari contigerit, ecclesiastico subji-
cimus interdictio. Et nihilo minus bonam in-
tentionem nostram exequi volentes, ut an-
tiquæ hæreses quæ in diversis Christianorum
partibus nondum extinctæ sunt, & pessimum
noviter pullulans schisma, extinguantur,
reformationique morum tam eccle-
siasticorum quam secularium personarum, quæ
de jure vel consuetudine reformationi vel de-
terminationi concilii subiciuntur, bellorumque
imminentium seditioni consulatur, unicuique
quod suum est reddatur, justitia & pax sese
invicem osculentur, Christianique fideles in pace
& unitate, in Dei nomine, non ex passio-
num privatarum fomite, qui, ut ex gestis di-
versorum conciliorum apparet, pessimos effe-
ctus parere consuevit, congregati, ad facien-
dam expeditionem contra infideles jam re-
gnum Sicilia infestantes, meliora ac nobilio-
ra loca Christianorum occupantes, præsertim
Jerusalem matrem nostram antiquam, & ex
antiqua Christianorum negligentia deperditam,
facilius & promptius integram: In nomine
sanctæ & individue Trinitatis, Patris & Filii
& Spiritus sancti, auctoritate omnipotentis
Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum
ejus, qua in terris fungimur, de simili eo-
rundem fratrum consilio & assensu, œcume-
nicum, universale ac generale concilium in
alma urbe nostra communi omnium patria,
loco aptissimo & tutissimo, apud Lateranum,
ubi plurima concilia per antiquos & patres
nostros habita fuerunt, & altissimus Petri se-
dem collocari voluit, literarumque & peri-
torum numerus copiosus habetur, post festum
resurrectionis domini nostri Jesu Christi proxi-
me futurum, inchoandum, anno domini mil-
lesimo quingentesimo duodecimo, die Lunæ de-
cimanona mensis Aprilis, quæ erit feria se-
cunda post octavam ejusdem resurrectionis, ce-
lebrandum, & ut sequitur, auctore domino
sciendum, nuntiamus, convocamus, statu-
mus, indicimus & ordinamus, licet nos non
lateat, hanc novem mensium præfixionem pro
iactro concilio generali celebrando, ex tot lon-
giquis mundi partibus venturis fortassis non
sufficere, & de brevitate notari posse ad tan-
tam rem peragendam, præsertim cum a san-
ctis patribus Romanis pontificibus prædecesso-
ribus nostris assignato tempore ad similia ge-
neralia concilia congreganda non respondeat,
qui nunquam minus quam annum ad hoc in-
choandum assignasse reperiuntur. Sed quia ad
Christianissimum regem prædictum, & quoti-
dam alios principes de inchoando generali con-
cilio in tempore presentibus inserto, literas
dedimus, & insuper, ne volentibus nos &

A venerabiles fratres nostros ejusdem sanctæ Ro-
mæ ecclesiæ cardinales calumniari, ansam
daremus, si longius tempus statuissemus, vi-
sum est nobis hunc terminum assignare: In-
super præfatis & aliis venerabilibus fratribus,
patriarchis, archiepiscopis, episcopis, mona-
stiorum abbatibus & prælati præsertim sub
vinculo juramenti ad visitandum certis tempo-
ribus limina apostolorum Petri & Pauli, etiam
tempore suæ promotionis adstrictis & obliga-
tis, non obstantibus quibusvis concessionibus
privilegiis & indulgiis, eis eorumque ecclesiis,
monasteriis & beneficiis per dictos prædecesso-
res nostros aut nos concessis, confirmatis &
innovatis, quæ pro expressis habentes, ex
B certa scientia & plenitudine præmissis, cassa-
mus, irritamus & annullamus. Omnibusque
aliis ecclesiasticis vel secularibus, etiam regi-
bus & principibus, ceterisque personis, quæ
de jure vel consuetudine in congregationibus
generalium conciliorum solent intervenire, ces-
sante legitimo impedimento, de quo legitime
docere teneantur per se vel alios idoneos nun-
tios, procuratores vel oratores, legitima man-
data habentes, sub excommunicationis, aliis-
que de jure vel consuetudine, aut alias non
accedentibus ad generale concilium indictum,
potens, mandamus, ut ad ipsum concilium
Lateranense accedere, & usque ad dicti con-
cilio conclusionem & dissolutionem per nos vel
C auctoritate nostra sciendam, in dicta urbe mo-
rari debeant, nec non carissimos in Christo
nostros & ejusdem Romanæ ecclesiæ filios Ma-
ximilianum Romanorum imperatorem electum
prædictum, ceterosque Christianorum illustri-
simos reges, duces, marchiones, comites &
alios nobiles in virtute sanctæ obedientiæ ro-
gamus, hortamur & monemus, ut opem &
operam adhibeant efficaces, quod omnes &
singulæ tam ecclesiasticæ quam seculares perso-
næ, in eorum regnis, ducibus & dominiis
consistentes, quæ in generalibus conciliis de
jure vel consuetudine interesse consueverunt,
ad concilium Lateranense hujusmodi, cessante
impedimento prædicto, accedant, postpositis
odii, conciliatis animis in Spiritu sancto, non
autem passionibus repleti, veramque domum
Dei facientes, & his quæ ad Dei laudem, ec-
clesiæ exaltationem, unitatem & reformatio-
nem, schismatum vero & hæresum totalem ex-
tirpationem, fideliumque prædictorum pacem
& salutem concernunt, caritate muniti inten-
dant. Et ne ad tantum laudabile & necessa-
rium opus accedere debentes aliquibus de cau-
sis seu sigmentis ab accessu ad dictum con-
cilium Lateranense quomodolibet retrahantur,
omnibus & singulis in congregationibus con-
cilio generalium adesse solitis, & ad dictum
concilium Lateranense venientibus, eorumque
servitoribus & familiaribus cujuscumque sta-
tus, gradus, ordinis, conditionis vel nobili-
tatis existentibus, ecclesiasticis & secularibus,
E pro se bonis eorum quibuscumque per civita-
tes, terras & loca terrestria & maritima dictæ
Romanæ ecclesiæ subiecta, ad concilium Late-
ranense, ad urbem hujusmodi veniendi, & in
ea morandi & libere consulendi, & ab ea quo-
ties videbitur recedendi, etiam post quatuor
menses post dicti concilii Lateranensis conclu-
sionem & dissolutionem, liberum, tutum &
securum salumconductum ad plenam & om-
nimodam securitatem de consilio & potestate
præmissis, damus & concedimus, aliisque ul-

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

vos conductus & securitates habere cupientibus A
dare pollicemur, eosque benigne & caritative
tractabimus & suscipiemus. Mandantes sub in-
dignationis nostrae & aliis arbitrio nostro indi-
gendis penis, omnibus & singulis gentibus
nostris armigeris, equestribus & pedestribus,
ac arcium nostrarum castellanis, civitatum,
terrarumque & locorum dictae Romanae ecclesiae
subjectorum legatis, gubernatoribus, rectoribus,
locatentibus, potestatibus, officialibus
& vassallis, ut, non obstantibus quibusvis con-
stitutionibus & ordinationibus apostolicis, legi-
bus imperialibus, statutis quoque & consuetu-
dinibus municipalibus, etiam juramento, con-
firmatione apostolica, aut quavis alia firmitate
roboratis, quae salvoconductui & securitati prom-
issis in aliquo derogare, seu illos quomodo-
libet impedire possent, etiam si talia forent,
de quibus specialis, specifica, expressa & in-
dividua, non autem per generales clausulas id
importantes, mentio seu quavis alia expressio
habenda foret, illarum omnium tenores pre-
sentibus, ac si de verbo ad verbum infererentur,
pro expressis habentes: vecientes ad con-
cilium Lateranense hujusmodi libere, tute &
secure transire, morari & recedere permittant
& permitti faciant, ne tantum * taloque lau-
dabile & necessarium concilium Lateranense di-
strahatur, & ut ad illud venientes tute & in
pacis tranquillitate vivere, dicere & expedire
valeant, quae omnipotentis Dei honorem con-
cernent, totiusque ecclesiae sanctae statum. De-
cernentes nihilo minus irritum & inane, quid-
quid contra iudicium concilii Lateranensis
per nos * indictam hujusmodi, seu ad impedi-
mentum, praesudicium aut dilationem ejusdem,
per schismaticam conventiculam & ecclesiam
malignantium praedictam, seu quemvis alium,
quavis auctoritate, quovis ingenio aut quovis
colore, scienter vel ignoranter contigerit at-
tentari. Insuper, ut praemissa omnia & sin-
gula ad omnium, ad quos spectat, noti-
tiam & cognitionem deveniant: omniumque
quae in praesentibus literis continentur, certa
& indubitata notitia habeatur, nullusque praem-
issorum ignorantiam juste praetendere possit, D
nec se legitime excusare, cum etiam ad inti-
mandum aliquibus personaliter in praesentibus
literis comprehensis tutus non pateat accessus,
literas praedictas: Volumus & decernimus, praes-
entes literas nostras, per aliquos curiae nostrae
cursores vel notarios publicos, in basilica prin-
cipis apostolorum & ecclesia Lateranensi, hora
divinorum, dum ibi multitudo populi ad divi-
na audiendum convenire & congregari consue-
vit, publice ac alta & intelligibili voce legi
& publicari & dictarum ecclesiarum portis sive
valvis, & in acie campi Florae & cancellariae
apostolicae affigi, & ibidem per aliquod tem-
poris spatium dimitti debere, ut ad singulorum
notitiam publicamque notitiam devenire possit: E
transumptisque illarum manu publicorum nota-
riorum factis vel subscriptis, sigilloque alicujus
praelati munitis, fidem indubiam adhiberi, om-
nesque & singulos in illis comprehensos, & ad
quos pertinet, perinde arctari & constringi ac
teneri & obligari ad observantiam omnium &
singulorum in eis contentorum, cujuscumque
gradus & dignitatis existant, ecclesiasticae vel
mundanae, post lapsum unius integri mensis a
data praesentium numerandi, in omnibus & per
omnia, & perinde ac si personaliter & in pro-
pria persona intimatae fuissent, & eis persona-

liter praesentata, praesentium tenore decerni-
mus, statuimus & declaramus. Nulli ergo om-
nino hominum liceat hanc paginam nostrae re-
probationis, revocationis, cassationis, irritatio-
nis, annulationis, declarationis, abolitionis,
liberationis, inhibitionis, interdicti, nuncia-
tionis, convocationis, statuti, iudicium,
ordinationis, concessionis, mandati, volunta-
tis & decreti infringere, vel ei ausu temerario
contraire. Si quis autem hoc attentare presump-
serit, indignationem omnipotentis Dei ac bea-
torum Petri & Pauli apostolorum eius se noverit
incursum.

Datum Romae apud sanctam Petram, anno
incarnationis dominicae millesimo quingentesimo
undecimo, quintodecimo Kal. Augusti, ponti-
ficatus nostri anno octavo.

Sigismundus.

D. de Comitibus.

Ego Julius catholicae ecclesiae episcopus sub-
scripsi.*Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat
mihi homo.*

Sanctus Petrus, sanctus Paulus.

Julius papa secundus.

Ego Raphael episcopus Ostiensis, cardinalis
sancti Georgii, camerarius, subscripsi.Ego Dominicus episcopus Portuensis, cardina-
lis sancti Marci, subscripsi.Ego Jacobus episcopus Albanensis, cardinalis
Arborensis, subscripsi.*Cardinales presbyteri.*Ego Nicolaus cardinalis tituli sanctae Priscae,
subscripsi.Ego F. cardinalis de Claramonte manu pro-
pria.Ego Marcus tituli S. Mariae Transiberinae car-
dinalis Senogalliensis.Ego Robertus tituli S. Anastasiae presbyter car-
dinalis Nannetensis.Ego Leonardus tituli sanctae Susannae presbyter
cardinalis subscripsi.Ego Christophorus tituli sanctae Praxedis pres-
byter cardinalis subscripsi.Ego Sixtus tituli sancti Petri ad vincula pres-
byter cardinalis, vicecancellarius, sub-
scripsi.Ego Christophorus Eboracensis tituli sancti
Petri & Marci presbyter cardinalis sub-
scripsi.Ego Antonius tituli sancti Vitalis presbyter
cardinalis subscripsi.Ego Petrus tituli sancti Eusebii presbyter car-
dinalis subscripsi.Ego Achilles tituli sancti Sixti presbyter car-
dinalis Bononiensis subscripsi.Ego F. tituli sancti Clementis presbyter cardi-
nalis subscripsi.*Decani cardinales.*Ego Joannes sanctae Mariae in Domnica dia-
conus cardinalis de Medicis, manu propria
subscripsi.Ego Alexander sancti Eustachii diaconus car-
dinalis de Farnesio, manu propria sub-
scripsi.

Ego

SISTO I

SESSIO I.

Ego Ludovicus sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconus cardinalis de Aragonia, manu propria subscripsi.

Ego Marcus sanctæ Mariæ in Porticu diaconus cardinalis * Cornelius, manu propria subscripsi.

* de Cornelius.

Ego B. sancti Hadriani diaconus cardinalis subscripsi.

Ego Alphonus S. Theodori diaconus cardinalis Petrucius subscripsi.

* dictarum litterarum pontificarum infra scripta verba cian.

A tergo vero * dictæ bullæ erant verba executionis & publicationis & intimationis dictæ bullæ per tres cursores infra scriptos facta sub hac forma, videlicet:

Anno a nativitate domini 1511. indictione decimaquarta, die vero Veneris vigesimaquinta mensis Julii, pontificatus sanctissimi domini nostri Julii divina providentia papæ II. anno octavo, retro scriptæ literæ apostolicæ convocationis concilii generalis, publicatæ & affixæ fuerunt in valvis sancti Jacobi Hispanorum de Urbe, dum celebrabantur divina, ubi magna multitudo convenerat, tam curialium quam officialium, & Romanorum, propter festum solemne quod in eadem ecclesia celebrabatur. Eadem die in Vesperis, dum celebrabantur divina, publicata & affixa fuit in valvis principis apostolorum de Urbe. Die vero sequenti Sabbati, retro scriptam bullam in basilica principis apostolorum de Urbe, hora missæ, dum celebrabantur divina, & multitudo copiosa assisteret, ego Petrus Mengivar præfati domini nostri papæ cursor alta & intelligibili voce coram omni populo dictam bullam de verbo ad verbum legi, lectamque ad valvas dictæ basilicæ affiximus, & per spatium unius horæ affixam dimisimus. Eadem die dictam bullam publicavimus & affiximus in valvis cancellariæ apostolicæ, & affixam dimisimus, durante cancellaria. Eadem die in ecclesia sancti Joannis in Laterano hora vespertina, dum celebrabantur divina, ego Petrus Mengivar sanctissimi domini nostri papæ cursor dictam bullam alta & intelligibili voce legi, lectamque ad valvas dictæ ecclesiæ affiximus & publicavimus, & per spatium unius horæ affixam dimisimus. Eadem die retro scriptam bullam publicavimus, & affixam dimisimus per locatum duorum horarum in acie campi Floræ, ut innotuit, per nos Onophrium Balestarium, Petrum Mengivar, & Joannem Bernardi, præfati domini nostri papæ cursores. Et ita fidem tacuimus, & manibus propriis scriptimus & subscripsimus.

Ita est, Onophrius Balestarii cursor.

Ita est, Petrus Mengivar cursor.

Ita est, Joannes Bernardi cursor.

Deinde prælibatus sanctissimus dominus noster dominus Julius papa II. prorogavit concilium generale hujusmodi ad certum alium terminum, ut in literis apostolicis desuper confectis plenius continetur, quarum tenor sequitur, & est talis.

Bulla prorogationis concilii generalis.

Julius episcopus servus servorum Dei, ad futuram
rememorandam.

Inscrutabilis divinæ providentiæ altitudo ad hoc nos, maximæ potestatis desuper plenitudine eradita, super universum gregem dominicum præfulem constituit, ut ad removendum

A atque extirpandum de agro domini vepres, ex quibus possent ecclesiæ suæ sanctæ & Christianæ reipublicæ dissensiones & scandala provenire, cura & solitudine assidua ac pervigili intendamus, & ut ea congruo tempore, & sine alicujus incommodo & periculo expediri valeant, opportune provideamus. Nuper siquidem cupientes generale concilium in alma urbe nostra apud Lateranum, ubi plurima concilia habita fuerunt, juxta deliberationem & ordinationem per nos de fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium consilio & assensu factam, die Lunæ decimona præsentis mensis Aprilis, quæ erit feria secunda post octavam festi resurrectionis domini nostri Jesu Christi proxime præteriti, auctoritate domino celebrare, ut illa in eo statuerentur & fierent, quæ cederent ad laudem Dei & ecclesiæ exaltationem, unitatem & reformationem, ac schismatum & hæresum totalem extirpationem, fideliumque pacem & salutem, ac bonum publicum ecclesiæ suæ sanctæ, hujusmodi venerabilibus fratribus nostris patriarchis, archiepiscopis, episcopis, monasteriorum abbatibus & prælatis, omnibusque aliis ecclesiasticis vel secularibus, etiam regibus & principibus, ceterisque personis, quæ de jure vel consuetudine in congregationibus generalium conciliorum solent intervenire, cessante legitimo impedimento, de quo legitime docere tenerentur per se vel alios idoneos nuntios, procuratores vel oratores, legitima mandata habentes, sub excommunicationis, aliisque de jure vel consuetudine, aut alias non accedentibus ad generale concilium indictum infligi solitis penis, mandavimus, ut ad ipsum concilium Lateranense accedere, & usque ad dicti concilii conclusionem & dissolutionem per nos vel auctoritate nostra faciendam, in dicta urbe morari deberent: nec non carissimos in Christo filios nostros & ejusdem Romanæ ecclesiæ filios, Maximilianum in Romanorum imperatorem electum, ceterosque Christianorum reges illustres, duces, marchiones, comites, & alios nobiles in virtute sanctæ obedientiæ rogavimus, hortati fuimus & monuimus, ut opem & operam adhiberent efficaces, quod omnes & singulæ tam ecclesiasticæ quam seculares personæ in eorum regnis, ducatibus & dominiis consistentes, quæ in generalibus conciliis de jure vel consuetudine interesse consueverunt, ad concilium Lateranense hujusmodi, cessante impedimento prædicto, accederent, prout in nostris inde confectis literis plenius continetur, ac locum apud Lateranum pro concilio hujusmodi habendo præparavimus, & pro reformatione prædicta statuenda, puro corde & recta voluntate adimplere proponimus, ac ex literis carissimorum in Christo filiorum nostrorum Ferdinandi Aragoniæ & Siciliæ, ac Henrici Angliæ, & aliorum regum illustrium, aliorumque principum, nobis constat, episcopos & alios prælatos regnorum & dominiarum suorum, ad concilium per nos indictum venire, & in itinere esse. Verum propter conflictum apud civitatem nostram Ravennam Romandiolæ provinciæ nuper habitum, ubi magna hominum strages secuta fuit, cum non solum rei militari operam dantes, sed etiam incolæ & habitatores illarum partium ad prædantem intenti existant, & propterea etiam prælati & alii ad concilium hujusmodi venientes sine magno incommodo & vitæ discrimine per civitates & lo-

ANNO
CHRISTI
1512.

* Legi, præparavimus.

ANNO
CHRISTI
1512.

* p. 101.

ca Romandiola, & illis circumvicina transire A non valeant, viarumque itinera tuta non sint, ac proxima dies Luna, qua concilium per nos indictum hujusmodi inchoari, ac prelati & ceteri hujusmodi concilio interesse debebant, instare noscatur, ipsique prelati adhuc non venerint, & propterea premissa remorari aliquamdiu cogantur. Nos igitur archiepiscoporum & episcoporum, ac aliarum personarum ad concilium hujusmodi accedentium periculis obviare, & eorum commodo providere volentes, habita super his cum prefatis venerabilibus fratribus nostris matura deliberatione, & ipsorum cum communi consilio & assensu, tempus concilii celebrandi hujusmodi ad hoc, ut archiepiscopi, episcopi & prelati, ac abbates, B & alii ad concilium hujusmodi accedentes, & in itinere existentes, inchoando concilio interesse possint, ad Kalendas Majas proxime futuras auctoritate apostolica tenore presentium prorogamus, non obstantibus premissis ac aliis constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae voluntatis & prorogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se noverit incursum.

Datum Romae apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo duodecimo, quintodecimo Kalendas Maii, pontificatus nostri anno nono.

ALIA PROROGATIO SESSIONIS.

Successive vero idem dominus noster papa ad alium certum terminum concilium predictum prorogandum duxit, & prorogavit, prout in Brevis apostolico desuper confecto plenius continetur, cujus quidem tenor ad verbum de verbo sequitur, & est talis.

Julius papa secundus, ad futuram rei memoriam.

Romanus pontifex dominici gregis suprema sibi dispositione commissa curam agere studens, ea quae pro universalis ecclesiae reformatione, & ejusdem gregis utilitate, ac catholicae fidei & reipublicae Christianae exaltatione, certo praefixo tempore fieri ordinaverat, nonnunquam ad aliud breve tempus, subsistente causa, libenter prorogat & extendit. Nuper siquidem cupientes generale concilium in alma urbe nostra apud Lateranum, ubi plurima concilia habita fuerunt, juxta deliberationem & ordinationem per nos de fratrum nostrorum sanctae Romanae ecclesiae cardinalium consilio & assensu factam, die Lunae decimanona praesentis mensis Aprilis, qua fuit feria secunda post octavam festi resurrectionis domini nostri Jesu Christi proxime praeteriti, auctore domino celebrare, ut illa in eo statuerentur & fierent, quae cederent ad laudem Dei & ecclesiae exaltationem, unitatem & reformationem, ac schismatum & haeresum totalem extirpationem, fideliumque pacem & salutem, ac bonum publicum ecclesiae sanctae, hujusmodi venerabilibus fratribus nostris patriarchis, archiepiscopis, episcopis, monasteriorum abbatibus & prelatis, omnibusque aliis ecclesiasticis vel saecularibus,

etiam regibus & principibus, ceterisque personis, quae de jure vel consuetudine in congregationibus generalium conciliorum solent intervenire, cessante legitimo impedimento, de quo legitime docere teneretur per se vel alios idoneos nuntios, procuratores, vel oratores legitima mandata habentes, sub excommunicationis, aliisque de jure vel consuetudine, aut alias non accedentibus ad generale concilium indictum infligi solitis poenis, per quasdam mandavimus, ut ad ipsum concilium Lateranense accedere, ac usque ad dicti concilii conclusionem & dissolutionem, per nos vel auctoritate nostra faciendam, in dicta urbe morari deberent. Nec non carissimos in Christo filios nostros, & ejusdem Romanae ecclesiae filios, Maximilianum in Romanum imperatorem electum, ceterosque Christianorum reges illustres, duces, marchiones, comites, & alios nobiles, virtute sanctae obedientiae rogavimus, hortati fuimus & monuimus, ut opem & operam adhiberent efficaces, quod omnes & singulae tam ecclesiasticae quam saeculares personae in eorum regnis, ducatibus & dominiis consistentes, quae in generalibus conciliis de jure vel consuetudine interesse consueverunt, ad concilium Lateranense hujusmodi, cessante impedimento predicto, accederent, ac locum apud Lateranum pro concilio hujusmodi habendo praeparaverimus, C ac pro reformatione praedicta statuenda puro corde & recta voluntate adimplere propulerimus, ac carissimorum in Christo filiorum nostrorum Ferdinandi Aragonum & utriusque Siciliae, ac Henrici Angliae, & aliorum regum illustrium literis intelligeremus, episcopos & alios prelatos regnorum & dominiorum suorum ad concilium per nos indictum hujusmodi venire, & in itinere esse, ac propter conflictum apud civitatem nostram Ravennae Romandiola provinciae nuper habitum, ubi magna hominum strages secuta fuit, non solum rei militari operam dantes, verum etiam incolae & habitatores illarum partium ad praedam intenti existissent, & propterea prelati & alii D ad concilium hujusmodi venientes, sine magno incommodo & discrimine transire non valerent, viarumque itinera tuta non essent, ac dies Lunae, in qua concilium per nos indictum hujusmodi inchoari, ac prelati & ceteri hujusmodi concilio interesse debebant, instare nosceretur, ipsique prelati tunc non venissent, & propterea remorari cogentur: nos habita super his cum prefatis venerabilibus fratribus nostris matura deliberatione, ac de ipsorum communi consilio & assensu, per alias nostras literas tempus concilii celebrandi hujusmodi, ad hoc ut archiepiscopi, episcopi & prelati, & abbates, & alii ad concilium hujusmodi accedentes, & in itinere hujusmodi existentes, inchoando concilio interesse possent, ad Kalendas Maii proxime futuras prorogavimus, prout in singulis nostris literis plenius continetur. Cum autem terminus prorogationis hujusmodi instare noscatur, & causae prorogationis hujusmodi non solum non cessaverint, verum etiam novi incendii, quod prope urbem exoriri inceperat, & in dies magis augeri formidabatur, extinctioni summa diligentia operam dare studuerimus: nos itaque habita super his cum prefatis venerabilibus fratribus nostris matura deliberatione, ac de ipsorum consilio & assensu, concilii celebrandi tempus prorogatum hu.

SESSIO I.

ARTICULO I. hujusmodi, ut praefertur, ad festum inventionis sanctae crucis, quod erit tertia Maii proxime futuri, auctoritate apostolica tenore praesentium prorogamus pariter & extendimus.

Datum Romae apud sanctum Petrum sub anulo piscatoris, die vigesima nona Aprilis 1512. pontificatus nostri anno nono.

Postmodum vero lectis supradictis bullis, idem reverendissimus dominus Alexander persecutus est eandem schedulam tenoris infra scripti.

Statuto itaque tempore congregati per Dei gratiam una cum venerabilibus fratribus nostris sanctae Romanae ecclesiae cardinalibus, & nostra curia, praesignato in loco Lateranensis ipsius basilicae, de sacrae synodi hujus consilio, publicae fidelium paci, catholicae fidei propagationi, & reformationi universalis ecclesiae, nec non haereticarum pravitate nuper exorta extirpationi intendentes, quia non satis in re tam ardua & ponderosa per se consilia humana sufficiunt, nisi divinum adsit auxilium, ab ipso per orationes & cultum Dei sumentes initium, hoc sacro generali approbante concilio statuimus, ut hac ipsa die ^{speciali} ad hoc constituta celebretur missa, quemadmodum est per Dei gratiam celebrata: quam etiam iussimus & in hac & in singulis aliis collegiatis, tam secularibus quam regularibus urbis Romae ecclesiis semel in hebdomada, videlicet feria secunda, sacro hoc durante concilio celebrari. Utque ferventius ejusdem sacri concilii celebrationi fideles assistant, ampliori se gratiae munere sentientes resectos, omnibus vere poenitentibus & confessis, videlicet sacerdotibus eisdem missas celebrantibus, pro singulis missis annos tres, interessentibus vero duos de-iniunctis eis poenitentibus in domino relaxamus in forma ecclesiae consueta. Ad cujus missae etiam celebrationem hortamur venerabiles fratres nostros sanctae Romanae ecclesiae cardinales, nec non patriarchas, archiepiscopos, episcopos, & dilectos filios abbates, ceterosque in sacerdotali ordine constitutos, ut & ipsi ad impetrandum divinum auxilium cum devotione singulis septimanis praedictam missam celebrent semel, quibus celebrantibus & celebrationi interessentibus similes gratias largimur. Hortamur in domino etiam omnes & singulos qui Christi nomine censentur, ut ad consequendum inceptae rei prosperum successum & optatam consummationem, diligenter precibus, orationibus, jejuniis, elemosynis, aliisque piis operibus velint insistere, ut Deus nostra & ipsorum humilitate placatus, dignetur felicem exitum huic sacrae congregationi concedere. Insuper, quia veterum conciliorum & patrum sanctorum instituta nos monet, ut a concernentibus catholicam fidem sacra incipiatur synodus, & servandam esse laudabilem consuetudinem censeamus, attendentes talia propter eorum arduitatem & pondus, diligentiam & spatium temporis capax exigere, hortamur omnes & singulos literarum peritiam habentes, quibus huic sacro generali concilio interesse continget, ut diligenter secum & cum aliis illa cogitent atque tractent, quae eis videbuntur ad hanc rem utilia & opportuna, & cum primum commode poterunt, illa ad nostram hujusque sacrae synodi notitiam referant, ut tempore opportuno terminari possint, quae tenenda vel repudianda pro utilitate & ipsius catholicae fidei incremento vide-

A buntur. Hortamur propterea congregatos hic omnes, aliosque ad synodum hanc sacram venturos, ut cogitare diligenter velint, deinde proponere ea per quae possit etiam congregatio catholicorum ad debitam reformationem & tranquillitatem optatam Deo juvante perducere. Nostraque intentionis & mentis est, ut omnes hac causa congregati cum omnimoda libertate dicere, consulere & facere omnia & singula quae ad praemissa putaverint pertinere, possint & valeant, juxta aliorum conciliorum antiquorum consuetudinem. Ut autem notus sit omnibus modus, qui in sacrae hujus synodi processu erit servandus, tam quoad ea quae dicenda terrinandaque erunt, quam quoad confessum & gestum, juxta tenorem canonis Toletani, erit hic norma notata.

In loco benedictionis confidentes sacerdotes domini, nullis debeat aut indiscretis vocibus perstrere, aut ullis tumultibus perturbari, nullis etiam vanis fabulis & risibus agi, & quod deterius est, obstinatis disceptionibus tumultuosas voces effundere. Si quis enim, ut ait apostolus, religiosum se putat, non refringens linguam suam, sed cor suum seducens, hujus vana est religio. Cultum enim suum iustitia perdit, quando silentia iudicii obstrepentium turbatio confundit, dicente propheta: *Eris enim cultus iustitiae, silentium.* Debet ergo, quidquid aut confidentium consultationibus agitur, aut a causantium parte proponitur, sic mitissima verborum relatione proferri, ut nec contentiosis vocibus sensus audientiam turbent, nec iudicium vigorem de tumultu enervent. Quicumque ergo in conventu concilii hanc quae praemissa sunt, violanda crediderit, & contra haec interdicta, aut tumultu, aut contumeliis vel risibus concilium conturbaverit, juxta legis divinae edictum, quo praecipitur: *Episcopi derisorem, & exibit eum e iurgium: cum omni dedecore* de confessione abstractus, a communi certu recedat, & trium dierum excommunicationis sententiam ferat. Quoniam vero communiter contingere potest, quod aliqui ex confidentibus non erunt in sedibus debitis collocati, eodem sacro approbante concilio decernimus, quod ex sessione hujusmodi nulli ecclesiasticae vel seculari personae praedictum generetur. Quis etiam ad prosecutionem hujus generalis concilii ministri & officiales idonei requiruntur, hoc eodem sacro approbante concilio, infra scriptos spectatis fidei sufficientesque viros ad ipsa ministeria deputavimus, videlicet: In primis dilectum filium nobilem virum Constantinum Conunatum Macedoniae ducem, Achaiae principem, generalem concilii custodem, conservatores almae Urbis & officiales Romanos loci ipsius concilii. Milites autem Hierosolymitanos, personae nostrae curam habere volumus. Item dilectos filios Nicolaum Lipamanum, Franciscum Spinulam, Alphonsum de Lerma & Paulum de Cesis, notarios, qui videndi omnes scripturas quae in eodem concilio sicut, curam habeant specialem, ita quod concorditer & ordinate fiant, sicut decens est, & omnibus ordinatis in praefato concilio se subscribant. Nec non dilectos filios magistrum Benedictum Trulleri, Bernardum Sculteti, Bernardinum de Conteras, Franciscum de Atavantis, praefati concilii notarios & scribas, qui notariis supradictis subalternent. Item dilectos filios Thomam Phedram bibliothecam

ANNO
CHRISTI
1512.

Tolet. xi.
cap. i. qu. 4.
la loco.

Jacob. i.

2a. 2a.

* sanctus au-
dientiam
conturbet,
nec iudicij
vigorem

Proverb. 22.

* al. & con-
sultatione

ANNO
CHRISTI
1512.

nostra prefatum, & Bartholomæum Salicetum, ejusdem concilii secretarios: nec non dilectos filios Jacobum Simonetam causarum sacri palatii auditorem, Hieronymum de Genujiis apostolicæ cameræ auditorem, Alvarottum de Alvarottis literarum apostolicarum abbreviatorem ex majori parco, Manilium Rabbum acolytum capellæ nostræ, scrutatores votorum. Quorum duo ex una, alii vero ex altera prefati concilii parte vota scrutentur, & cum ipsis duo ex eisdem notariis, & duo ex scribis supradictis in votorum scrutatione semper debent interesse. Dilectos filios Paulum Plancam, Justinum de Carolis fiscalem, Angelum de Cesis, Joannem Baptistam de Senis, Melchiorum de Bardasinis, advocatos; Marianum de Cuccinis fiscalem, Thomam Regis & Bernardum Mocharum procuratores. Locorum autem assignatores, Paridem de Grassi, & Baltasarem Nicolai Viterbiensem, magistrum ceremoniarum volumus loca assignare debentibus in concilio sedere. Si qua vero legenda occurrerint sessione sequenti, venerabilem fratrem archiepiscopum Spalatensem ei muneri deputamus.

-f. ubi, &
loci

- Fregepanibus,

Acta itaque schedula hujusmodi, idem reverendissimus dominus Alexander petiit ab omnibus, si placebant eis contenta in schedula: & omnes annuerunt, quod sic, nemine discrepante. Deinde infra scripti officiales in supradicta schedula contenti, ad pedes prefati sanctissimi domini nostri, tactis sacrosanctis scripturis, præstiterunt corporale juramentum, & quilibet eorum præstitit, de fideliter exercendo officia eis commissa: videlicet, reverendus pater dominus Alphonsus de Lerma, & Paulus de Cesis, protonotarii apostolici de numero: dominus Alvarottus de Alvarottis, literarum apostolicarum de majori parco abbreviator: excellentes juris utriusque doctores, domini Paulus de Planca, Justinus de Carolis, Angelus de Cesis, Joannes Baptista de Senis, & Melchior de Bardasinis, advocati; dominus Bernardus Mocharus & Thomas Regis, procuratores: domini Bernardus Sculteti, & Bernardinus de Conteras, scribæ: excellens juris utriusque doctor dominus Paulus de Capozuchiis, & nobiles domini Jacobus de Fragapanibus, & Petrus Pauli de Vechis, Urbis almæ conservatores: & dominus Fabricius de Careto, Sixtus de Ruvere, Petrus Grimanus, priores & milites ordinis sancti Joannis Hierosolymitani. Et deinde idem sanctissimus dominus noster Julius commisit reverendissimo domino Raphaeli episcopo Ostiensi, cardinali sancti Georgii, sanctæ Romanæ ecclesiæ camerario, ut reciperet & jurare faceret officiales absentes in prædicta schedula contentos, presentibus magistris ceremoniarum, &c. Et hæc fuerunt pro prima sessione.

Insuper idem reverendissimus dominus Alexander cardinalis, de mandato prefati domini statuit & pronuntiavit secundam sessionem fieri debere die Lunæ sequentis hebdomadæ, quæ erit decimasextima hujus mensis, in qua tractabitur de annullatione gestorum in conventicula satanæ & conciliabulo Mediolanensi, seu Pisano, super quo cogitare deberent. Super quibus omnibus & singulis magister Thomas Regis procurator fieri petiit per pro-

Concil. General. Tom. XXXII.

tonotarios & notarios ad hoc deputatos publicum & publica, instrumentum & instrumenta.

Tenor vero sermonis & orationis habitæ per reverendum patrem dominum archiepiscopum Spalatensem, præsentem sanctissimo domino nostro & reliquis patribus concilii in habitu consueto prælatorum, videlicet, cum pluviali sericeo & mitra, ascenso ambone consueto, sequitur, & est talis.

Thomas Niger canonicus, archipresbyter & vicarius Spalatenfis, doctissimo & integerrimo M. Marulo nobili Spalatenfi, salutem.

Cum urbem Romam sanctorumque reliquias ex voto invisere statuissem, eo tunc temporis evocatum ad concilium Lateranense Bernardum Zane archipresulem nostrum Spalatensem operæ precium visum est comitari. Quo cum longo postliminio tandem pervenissem, peragratis omnibus pene sanctorum sacellis, eorumque sacris reliquiis ex Christianorum instituto adoratis, contigit interfuisse orationi ab eodem archipresule nostro luculentissime peroratae coram maximo pontifice Julio II. ceterisque patribus ex industria in Lateranensis ecclesiæ synodo, ad id in prima sessione congregatis. Quam quidem orationem, M. Marule, amicorum doctorumque virorum rarissime, ad te præcipue mittere visum est, ut, cui tu, in illo tuo præclaro opere de imitatione Christi, eruditionis atque ingenii laudem tribuisti singularem, dignumque censuisti, cui ipsum opus præcipue dedicares, ejus nunc non minus commendas erga rempublicam Christianam studio atque curam, cum perspexeris, qualibus ipse argumentis, quanta animi verborumque concitatione totus in eo sit, ut bella inter Christianos principes exorta sedentur, ut unusquisque suis limitibus contineatur, ut hæreses schismataque extirpentur, ut pax reddatur ecclesiæ, ut tandem adversus communes fidelium persecutores Turcas communia Christianorum arma sumantur. Talia tu cum legeris, putabis illum non in auditorio ac frequenti consessu celeberrimorum virorum verba facere, sed in acie totum versari, arma tractare, buccina militari concrepare: tam acer est in dicendo, tam vehemens in exhortando, tam efficax in suadendo: sed omissa actione, pronuntiationem vehementiamque verborum Demosthenis Æschinisque, sua verba trutinantium, crederes. Quod nequaquam auderem adstruere, nisi & orationi prius peroratae, quam pene demandatae, ipse interfuissem, & ab omnibus fere qui interfuere, commendatissimam cognovissem. Nam & tunc totius pene sacratissimi theatri applausu est excepta, & postea omnium qui eam legerunt, seu audierunt, rotundo ore celebrata, ac doctissimi cujusque sententia commendata. Magisque ejus eloquii venustatem vehementiamque admirantur, qui philosophiæ insuper & theologiæ peritissimum eum esse non ignorant. Rarum enim est, ut quis ad tam ingenuas, tantæque difficultatis artes etiam rhetoricam examulsum adjecerit. Illud etiam non in ultimis archipresulis nostri laudibus computandum censeo, ut qui in ecclesia sua metropolitana, in prædicatione annuntiationeque divini verbi per totam pene quadragesimam

G g

EPISTOLA

firmam indefesso gradu, ac veinti quod con-
tinuato virtutum pariete, a nullius ordinis re-
ligionisque professore se passus est superari, in
orando etiam eidem professoribus præferri me-
rito & debuit & meruit, cum prælatorum,
non monachorum, id præcipue sit muneris:
sed quibus mores quoque hominis, sicut nobis,
liquido innotescunt, nihil in eo deside-
rari aunt, vel quod ad eruditionem, vel
quod ad vitam pertineat. Idem te de ipso jam-
pridem sentire non dubito. Eo etiam magis
in eo tantas fortunæ dotes mirandas censeo,
quod & nobilitate præcipua splendescens, &
opibus non immodicis pollens, in gremio lu-
xuriantis fortunæ molliter educatus, literas non
est aspernatus, nec eruditos eruditorumque
consuetudinem fastidienter illudit. Nam bona
mens bonaque fortuna rarenter copulantur.
Quotus enim quisque ex globo nobilium elo-
quentiæ studet? quotusquisque aut eruditus
est, aut eruditionis assertor? E contrario
complurimos vides (de nobilibus opulentiori-
busque loquor) qui ubi ceperint adolescen-
turire, se totos dedant dedicentque belluinis
voluptatibus, quibus literatorum gymnasium
carcer est, doctrina supplicium; qui spectro-
res sunt studiorum, olores studiosorum. At
archipræsul noster in amplissimis, uti prædixi,
fortunarum bonis constitutus præcipuo Veneti
senatus genere præfulgens, stemmata suorum
tum summorum pontificum, tum cardinalium
patriarcharumque affatim numerans, a tene-
ris, ut Græci aunt, unguiculis ad hanc us-
que ætatem, literarum studia scienter ample-
xus est, datque jugiter operam, ut natalium
suorum splendor eruditione magis illustretur,
quam genere. Verumtamen, ut revertamur,
unde digressi sumus, cum orationem quam
mittimus, mi Marce, perlegeris, quod in-
tra te fortasse tacitus lantis, etiam verbis scri-
ptisque in publicum locurus dabis; delecta-
bitque te ab eo plurimum amari, quem plu-
rimum laudas: imo qui jam multorum ore
celebratur ubique & extollitur, adeo ut nemo
sit, qui dubitet, ex oratione suavisque suo
pontificem maximum Julium, compositis ec-
clesiæ rebus, & his quæ per tyrannos erant
occupata, reparatis, continuo expeditionem
indicturum in Turcas, omnesque Christiano-
rum principes, qui ad hanc usque diem dormi-
taverunt, simul & dormierunt, veluti ex som-
no Endymionis excitatum, convocaturum-
que ad eam perficiendam, ut qui Christiano
nomini tam infensis infestisque sunt, ipsius Chri-
sti vicarii invictissimi auspiciis proficientur.
Etenim si pater priorum pontificum æque ac
ille magnas res aut aggressus sit, aut felicissi-
me gesserit, cur non speramus, ipso duce, &
hoc futurum? Oremus igitur, ut qui pontifi-
ci maximo Julio secundo tantæ gerendæ rei
contulit voluntatem, non denegat facultatem.
Ceterum felix Spalatina civitas patria no-
stra, cui Bernardus Zane contigit archipræ-
sul, qualem & habere jucundissimum est,
& habuisse gloriosum. Vale. Ex Urbe quin-
to Idus Maias, millesimo quingentesimo duo-
decimo.

*Bernardi Zane Veneti patricii, artium doctoris &
sæcra theologia magistri, archipræsulis Spala-
tensis, oratio habita in prima sessione concilii
Lateranensis, præfate Julio secundo pontifice
optimo maximo.*

ANNO
CHRISTI
1512.

Solent hi qui coram singulis principibus,
privatisque consessibus orationem habent, bea-
rissime ac sacratissime pontifex maxime Juli,
loci, temporis ac personarum rationem, vene-
randumque conspectum in sui exaltationem ad-
ducere, si minus concinne, minulve elegan-
ter verba facerent, seu in modis oratione de-
ficerent. Ego vero, qui coram te, hoc est
coram totius orbis principe & vero Christi vi-
cario, in excelssimo humani generis fastigio
posito, coram tot sapientissimis pontificibus,
tot doctissimis prælatis & magistris, tot tan-
tisque principibus, ac ut unico verbo verum
fatear, coram toto terrarum orbe sum verba
facturus, non dicam, ut fieri solet, quo me
vertam; sed quo animo, quibus viribus, quo
dicendi genere, qua demum memoria tantum
oneris sustinere, ad finemque perducere valeam,
nescio. Ad loci, temporis & personarum ratio-
nem, gravitatem, rarissimum angustissimumque
conspectum, accedit rei de qua dicturus sum,
magnitudo, amplitudo & dignitas maxima.
Non enim unum dicendi genus sese mihi of-
fert, sed omnia simul: non de unius personæ
dignitate vel statu, non de unius provincie
conservatione, non de terrarum orbe tantum,
sed de divinis humanisque rebus, de rerum om-
nium principe & moderatore Deo optimo ma-
ximo, de ejus vicario summo sanctissimoque
pontifice, de utraque ecclesia militante & trium-
phante, de ejus firmissimis cardinibus, de
principibus, de cælo ac terra denique sum ver-
ba facturus. Quæ omnia sicuti ardua sunt, im-
possibiliaque videntur uni quamvis consumma-
tissimo ad pronuntiandum ac perorandum, ita
me recreat & reficit summa bonignitas sancti-
tatis tuæ, sacratissime pontifex, qui utpote
humanissimus munificentissimusque, non tam
oblatum officium, quam animum quo offer-
tur, inspicis & perpendis. Suscepi igitur a san-
ctitate tua demandatum munus ea mente, eo
animo, ut si ad optatum finem perducere non
valerem, intueatur saltem tua beatitudo animi
mei promptitudinem, desiderium, voluntate-
tem. Ignoscent præterea omnes hi sapientissi-
mi patres, si ego præ ceteris ad munus hoc dis-
ficillimum subeundum ab eadem tua beatitudi-
ne selectus fuerim, quandoquidem id non in-
consulto evenit. Sanctitas enim tua non tam
viri doctrinam & eruditionem, qua hi omnes
facile præstant, quam summa dignitate, utpo-
te metropolitana, summorumque pontificum af-
finitate insignitum, & tuæ sanctitati ab ineun-
to pueritia summo studio, observantia & de-
votione obnoxium prælegit. Verum quia in-
stabile, insolidum & caducum est fundamen-
tum, quod supra firmam petram jactum non
fuerit, ideo a divinis suspicabimur, nec dimit-
tendo Patrem Filiumque divinum, Spiritum
sanctum, amborum nexum, submissa ac reve-
renda voce invocabimus: Veni creator Spiritus,
mentes tuorum visita, imple superna Patris &
Filii gratia, quæ tu creasti pectora. Amen. Sa-
lomonis verba initium orationis meæ aptum
idoneumque mihi propono, beatissime ac sacra-
tissime pontifex maxime, dicentis: *Ad hoc facta*

s. 70. 2.

est

ANNO
CHRISTI
1512.

est domus tua, ut respicias orationem servi tui, & audias preces quas fundit famulus tuus coram te, & aperias oculos super domum istam diebus ac noctibus, super locum, in quo pollicitus es, ut invocaretur nomen tuum, & exaudires orationem quem servus tuus oras in eo. Exaudi, inquam, orationem meam, immo nostram, summe Deus, aeterna veritas, vera caritas, & cara aeternitas, universi mens: qui quidquid videmus, existens per immensas mundi partes universamque naturam commearis, omnibus animantibus vitam praestas, orbem universum quem condidisti, summa ac ineffabili providentia assidue gubernas, & ita gubernas, ut excellentiori quodam modo nos, hoc est rationalem creaturam, quam cetera, ames & conserves. Quam quidem amoris & protectionis praestantiam, sacratissime pontifex, in tribus potissimum licet intueri. Primo equidem nos propter nosmet, cetera vero non propter seipsum, sed ob rerum naturas & species conservandas, amat & cuetur. Secundò, ita nobis consulit, ut nosmetipsos nobismet consulere permittat: cetera vero ab ipso summo rerum principio reguntur, in finisque proprios diriguntur. Tertio demum cetera omnia ad nos item ad seipsum decrevit & ordinavit, tamquam ad finem, quietem, perpetuamque nostram felicitatem, quam baptizatis credentibusque repromisit, testibus Marco & Joanne. Baptizatis equidem, ob sacramentum ab ipso in Jordane institutum, ut veterum macularum sordibus ablatis, novum hominem indueremus in Christo Jesu domino nostro, testante apostolo: *Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic per unius iustitiam in omnes homines in justificationem vita.* Credentibus vero, ut per duodecim articulum decemque preceptorum, ac ineffabilis incomprehensibilisque unitatis & Trinitatis divinae fidei, tamquam religionis sanctissimae fundamentum & veritatis vinculum, ad veram sempiternamque vitam certissime deduceremur, eodem apostolo constantissime asseverante, fide aptata esse saecula verbo Dei, sine fide impossibile esse Deo placere. *Operatur enim accedentem ad Deum credere quia est.* Cujus quidem fidei nostrae praestantiam, excellentiam, dignitatem & veritatem probare nec possum, nec debeo. Non equidem possum, quia supra humanam rationem, utpote divinitus revelata, consistit. Non debeo, quia nimis elatus, nimisque mihi de me promittens profecto judicarer, si id probare conarer, quod tot doctissimi & sanctissimi patres per tot annorum curricula firmissime asseverarunt. Quod item firmissime tenet sanctitas tua, pater beatissime, tamquam caput & dominus: tenent & hi sapientissimi patres, Christianissimi reges & principes, & respublica nostra Veneta, quo sanguine & vita propria, nedum opibus & divitiis, per octoginta ferme annos contra immanissimos Turcas fidem ipsam facile comprobavit, quam demum firmissime tenet magna orbis terrarum pars. Sed duo silentio praeterite non possum, quae eandem fidem nostram stabiliunt & muniunt. Alterum, tot doctissimorum & sanctissimorum patrum conversio, qui inanes fabulas fallacesque ritus quibus jam assueti & adstricti tenebantur, non dimisissent, nisi eandem fidem nostram certam, indubitam & divinam inspexissent. Et ut ceteros dimittam, ne modum excedat oratio, proponite vobis, patres, Paulum apostolorum principem, electionis vas,

Concil. General. Tom. XXXII.

humanarum & divinarum rerum scientissimum, quem Christianam religionem mirifice insequentem unica de caelo vox, ut testatur Actuum caput nonum, ad Christum deduxit. Ipse quoque testatur, se usque ad tertium caelum, id est, usque ad ipsam ineffabilem Trinitatem intuitively contemplandam raptum extitisse, ut & ipse Trinitatis, & omnium inde pendentium fidei firmissime stabiliret. Proponite & vobis Augustinum Africanam Tagastensi urbe oriundum, qui Christianae religionis oppugnator acerrimus Ambrosium doctissimum Mediolani antistitem intuens disputantem, sacrum baptismum suscepit e manibus ejus, dicentis: Te Deum laudamus: ipsoque Augustino respondente, Te dominum confitemur. Quem bene & optime confessus est in mille & pluribus excellentissimis & eminentissimis voluminibus, & potissimum in libris Trinitatis, de fide ad Petrum, & Retractionum. Accedit & alterum non minoris efficacitatis argumentum. Post Christi veri domini, Dei, mediatoris, reparatoris, & redemptoris nostri nativitatem, passionem, resurrectionem & ascensionem, ubi prisca illa inania & vanissima omnia, responsa & oracula? ubi idolorum templa? ubi vanissimi ritus? ubi sacris initiati, vel potius profanis dehonestati sacerdotes? Non haec omnia jam in visceribus totius humani generis insita & stabiliata, non, inquam, haec omnia tam facile cedere potuissent, nisi firmissime, constantissime ac indubitabilissime veritati, hoc est, orthodoxae fidei, catholicae & apostolicae disciplinae, cuius tu, sacratissime pontifex, in terris vicarius & caput existis, ac una cum sacris cardinalibus, pontificibus, sacerdotibus, catholicisque principibus ipsam Christi ecclesiam militantem constituis. Sicut enim humanum corpus ex capite multisque membris conficitur ad diversa naturae munera obcunda, ita & ecclesia militans ex te sanctissimo pontifice tamquam capite, ceterisque Christicolis tamquam membris integratur, testante apostolo: *Sicut in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent; ita multi unum corpus sumus in Christo.* Et alibi: *Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa; ita Christus unus est, & in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus sive Judaei, sive gentiles, sive servi, sive liberi: & omnes in uno spiritu potati sumus.* Hujus autem corporis & ecclesiae sub Christi vexillo militantis potestas, libera amplissimaque jurisdictio & habentis tunc sanctitati, sacratissime pontifex, sunt demandatae, non quidem per internuntios, sive prophetas, seu apostolos vel sanctos alios, sed ab ipsa prima veritate Jesu Christo vero domino & Deo nostro, dicente Petro, & in eo omnibus summis pontificibus: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum in caelis: & quodcumque solveris, erit solutum.* Et iterum: *Pasce agnos meos, pasce oves meas.* Sed quis pastus suavior, quis amabilior, quis decentior a tua sanctitate, sacratissime pontifex, in membra & subditos tuos potest provenire, quam unitas in credendo, credulitas in amando, amor in amplectendo, amplexus in perficiendo, perfectio in contemplando catholica, apostolica, divina & sanctissima instituta, quibus jurgia removebuntur, bella sedabuntur, seditiones, proditorum perjurcia, sacrilegia, homicidia, usure, luxuriae, adulteria, sceleraque detestanda humani generis scinora evellentur, destruentur, & in pacem, eadem, constantiam, fortitudinem,

SESSIO
L

1. Ca. 22.

Loco muni-
tur.

1. Ca. 11.

1. Ca. 11.

Mat. 16.

Joan. 21.

SESSIO
I.

dinem, modestiam, temperantiam, liberalitatem, justitiam, ceteraque animi & corporis virtutes commutabuntur? Hic est, inquam, pater ille, qui nos vera Christi membra, non subditicia; vigorosa, non inania; recta, non obliqua efficiet: qui deum nos de militante deducet ad triumphantem ecclesiam, quam beatissimi nos tam corpore quam animis in beatifica illa & Christi benedicti veri Dei nostri inuitiva visione constituemus, ubi felici eternitate & aeterna felicitate perfructur. Verum, pater sanctissime, duo sunt, quae nos in militante ecclesia potissimum perturbant, & a triumphante retrahunt & deviant: alterum, dominandi cupiditas, luxuria & ambitio: alterum, & id perniciosissimum, haereticis infidelitasque. Utrique debet sanctitas tua, debemus & nos omnes totis viribus, tota mentis affectu occurrere, ne universalis ecclesiae status deturpetur, dehonoretur, confundatur. Priori quidem optime consultum erit, si consilium istud, quo te praesente, pater beatissime, nihil est majus in terris, decreverit, imperaverit, sanxerit, ut omnes principes finibus suis contenti, magis ultra non progrediantur: uti possident, possideant castra, oppida, urbes, regiones, quarum possessionem ipsa temporum diuturnitas, nullo interim reclamante, propriam fecit. Quae vero vi, savissimis & injustissimis armis, in oculis maximam sanctitatis diripuerit, dilaniaverit, reddant, restituant. Sic dominandi cupiditas cessabit, sic sanguis innoxius puerorum & innocens non effundetur: sic virginum, matronarum pudicium, & (proh scelus) etiam Deo deditarum honos, pudor, virginitas non corrumpetur, non violabitur, non pollerabitur: sic incendia, rapinae & violentiae cessabunt: sic denique Christianus Christiano, fidelis fidei, frater fratri non succensibit, non comminabitur, non infidiabitur. Haec sunt, beatissime ac sacratissime pontifex, amplissimi & sapientissimi patres, quae vobis, celeberrimo augustissimoque confessui vestro supplicant, quae a vobis auxilium expostulant: quae quotidie sine intermissione proclamant: Succurre, pater sanctissime, succurre orthodoxae & apostolicae fides, succurre, inquam, miseris, adjuva pusillanimes resove debiles. Detineret me protectio istarum calamitatum prolixior commemoratio, nisi in dicendo mihi modus habendus esset: tum, ne tanta tua audientia facilitate viderer abuti, pater beatissime: tum quia his majora potioraque me expectant & vocant, quae paucissimis brevissimisque absolvam. Officit nobis deinde alterum, & nos universalemque ecclesiam magnopere perturbat, haereticis infidelitasque. Haereticis ab electione dicta, teste divo Hieronymo, plures inducit ad eligendam disciplinam quam meliorem existimant, catholicam & apostolicam dimittentes, diversos errores seminantes, schisma interponentes: quod quam perniciosum & detestabile reperitur, auctoritate, exemplis ac ratione facile comprobatur. Testis itaque est Augustinus inquitens: Non dubito catechumenum catholicum, divina caritate flagrantem, haereticis baptizato anteponere. Testis est & divus Bernardus, asserens, plus nocere falsum catholicum, quam si verus appareat haereticus. Testis deum est doctissimus & sanctissimus praedecessor cum sanctitatis divus Leo, dicens: Quid autem iniquius est quam impia sapere, & sapientioribus doctioribusque non cedere? In hanc autem insipientiam cadunt, quicumque ad cognoscendam veritatem aliquo im-

A pedantur obscuro, non ad propheticas voces, apostolicas literas, evangelicas auctoritates, sed ad semetipsos recurrunt, & ideo magistri erroris existunt, quia veritatis discipuli non fuerunt. Parate apostolum ad Corinthios: *scripsimus esse inter vos non laudo*. Et infra: *Deus temperavit corpus, ut non sit schisma in corpore, sed in idipsum pro idiviam felicitate sine membra*. Et ad Timotheum: *Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus domini nostri Jesu Christi, superbus est, nihil sciens, & languens circa questiones & verborum pugnas*. Et infra: *Profana & vaniloquia devota: multam enim profectum ad impietatem, & sermo eorum ut cancer serpit*. Deinceps: *Vana & sine disciplina quaestiones devota, sicut quia generant lites*. Secundo loco, exempla magis moventia sese nobis offerunt. Innocentius itaque tertius Othoni quarto a se primitus coronato, & de se deque Romanis ac universali ecclesia pessime merito, imperium abstulit. Honorius item tertius Fridericum secundum ecclesiastica divinaque instituta pervertentem, anathemate notatum, imperiali dignitate privavit. Innocentius deinde quartus Fridericum tertium, ob ejus insidias ac pontificum persecutionem, Siciliae Apulique regno ac imperio exautoravit. Bonifacius octavus Petro & Jacobo Columnensibus cardinalatum, Philippo Gallorum regum adem, Joannes deum XXII. Ludovicum Bavarum ducem, ecclesiae rebellem ac schismaticum declaravit, sicuti suae sanctitatis originales piombatae litterae ad praedecessorem meum Spalatensem archiepiscopum, ac penes me existentes, apertissime demonstrant. Plurima alia schismatis, ac, qui poenas luunt, schismaticorum detestabilia exempla praeterire me cogit ratio, quae tertium sibi locum vendicavit. Schisma igitur ab animorum scissura, quae obduratas mentes averlosque animos ab universalis ecclesiae unitate sejungit, appellari, nemo est qui ambigat. Unus vero ipsa nos, hoc est, Christicolae omnes in apostolica atque catholica ecclesia, ecclesiamque ipsam catholicam & apostolicam in nobis spiritali quodam dilectionis vinculo unit, conjungit, confirmat. Ipsam autem ecclesiam unitatem sacri doctores in duobus consistere affirmarunt. Primo, in membrorum ecclesiae, id est, fidelium adinvicem commixtione: secundo, in eorumdem ordine ad unum caput, Christi scilicet vicarium, sanctitatem tuam, sanctissime Juli, juxta apostoli dictum ad Colossenses: *In patris sensu carnis Caeli. s. sua, & non tenens caput*. Inde merito inferitur, necessarioque concluditur, schismaticos illos appellari, qui summo pontifici subesse, membrisque ecclesiae subiectis communicate reculant, renunt, inhiantur. Et quia jure humano atque divino sanctum est, per ea quemque puniri debere, per quos peccat, ideo schismaticorum peccato duplici duplex poena debet infligi. B Altera, quia a fidelium communione se abdicarunt, merito excommunicari, id est, esse extra fidelium consuetudinem declarati debent. Altera vero, quia ecclesiae capiti, hoc est, tuae sanctitati subdi reculant, omni apostolico privilegio & pontificio privati promerentur. Quare, sacratissime pontifex, sapientissimi patres, persequamini, evellite, de medio auferte haereticos ac schismaticos; manifestos, manifesta, acri & severissima punitione: occultos, solerti, vigilantia ac diligentissima indagatioe, ne eveniat quod testatur divus Hieronymus: & Deus advertat.

Acius

ANNO
CHRISTI
1512.

1. Co. 11.

1. Co. 12.

1. Tim. 6.

1. Tim. 2.

Ibidem.

1. vobis &
idem est et
petari.1. & hoc sal-
sum.

Sapient. 6.

ANNO
CHRISTI
1512.
* propagata

Arius in Alexandria una scintilla fuit : sed A quoniam statim oppressus non est, ejus flamma per totum orbem populata est. Resecanda denique sunt putridæ carnes, & scabiosa ovis a caulis repellenda, ne tota domus, massa, corpus & pecora ardeant, corrumpantur, putrescant, intereant. Infidelitatis postremo tres sunt species, teste divo Thoma, & ut ejus verbis utar, Paganorum, quæ gravis est: Judæorum, quæ gravior: Hæreticorum, quæ gravissima. Cum hæreticos præmiserim, ac deliberaverim, Judæos dimittam, qui, apostolicis & prædecessorum tuæ sanctitatis, Gregorii, Alexandri, Clementis & Innocentii decretis, in sua obstinatione vivere permittuntur, in attestationem nostræ verissimæ redemptionis, in perpetuam erroris sui detestationem, in exemplum denique acerrimæ punitionis. Et quia ad id quod magis urget, & me, imo omnes plurimum movet, orationis nostræ finis se convertit: dimittam plures barbaras nationes, quæ sua ac parentum suorum culpa Christum verum Deum & redemptorem nostrum ignorantes, varios nefandosque ritus servant. Dimittam orientales fere omnes, qui potius ferinis quam humanis moribus vitam ducunt, & ad id quod cervicibus nostris imminet, me convertam. Sed equidem sine maximo dolore, sine singultibus, sine lacrymis, nec memorari, nec cogitare, nedum exprimere valeo immanissimam Turcarum rabiem & potentiam. Hi, ut optime novit sanctitas tua, nostis & vos, patres amplissimi, a centum octoginta ferme annis, hoc est, ab Ottomano primo usque ad * Pacietem præsentem undecimum eorum principem, magnam Asiæ partem, & eam potiore, occupavere. Deinde Europæ non minorem cum maxima Christiani cruoris effusione usurparunt, dilaniarunt, lacerarunt, duodecim imperiis & duodecim regnis usurparis, & quod formidabile est, imperium suum Dalmatiam & Liburniam usque dilatavere, a quo quidem loco ad urbes tuæ sanctitatis Picentinas unius noctis spatio commodissime possunt transfretari, effrenata gens, immanissima, Christiano nomini inimicissima. Suo enim sordidissimo Mahumeto obsequium maximum se præstare putat, Christianos insequendo, dilaniando, occidendo. Et ne recentem calamitatem ab eisdem retroactis temporibus nobis illatas, utpote vobis omnibus notas, considerate, patres, præsentem ærumnas Christi fidelium, in quos Turcæ crudelissime deserviunt: filios a complexu parentum, infantes a matrum uberibus eripiunt, uxores in virorum conspectu violant, virgines e matrum amplexu in hostilem libidinem rapiunt, senes parentes tamquam inutilis in filiorum oculis trucidant, juvenes sicuti boves aratro jungunt, & terram vomere vertere cogunt. Sed quid pluribus opus est? Nulla in eis reperitur feminei sexus reverentia, nulla puerilis ætatis pietas, nulla senectutis miseratione. Hæc a me, sacratissime pontifex, sapientissimi patres, non tamquam audita vel lecta, sed certe visa, sunt repetita. Vidi ego oculis propriis, vidi, inquam, eos usque ad suburbia archiepiscopatus mei Spalatensis & illius miserimæ urbis Spalati, depopulantes omnia, igni ferroque devastantes, & in miserabilem captivitatem utriusque sexus filios tuæ sanctitatis & meos abducentes. Viderunt & hæc in urbibus suis duodecim suffraganei ejusdem sanctitatis tuæ & mei. Adest & locupletissimus testis amplissimus totius Hungariæ primus archiepiscopus Scri-

Concil. General. Tom. XXXII

goniensis, qui proximis his elapsis diebus, intellecta immanissima eorumdem invasione in nostrates, Dalmatiz, Illyriæ, Croatiæ, Pannoniz, imo totius religionis Christianæ statum amarissime deploratus est. Sæpe, pater sanctissime, & sæpius ego (o me miserum & infelicem) divinis officiis assistens, coactus sum cappam indumentaque pontificia dimittere, arma sumere, ad urbis portas percurrere, afflictum populum Spalatensem tua apostolica benignitate mihi demandatum solari, animare, & adversus sanguinem nostrum sitientes assurgere. Misere itaque, sanctissime pater & domine, filiorum & servorum tuorum, asfer opem tam dura fereutibus, redime de miserabili servitute, quos Christus benedictus suo preciosissimo sanguine a perpetua morte liberavit. Misere mini & vos patres amplissimi, nec vos tutos idecirco existimetis, quia mansionem fortasse procul a Turcis sortiti estis. Nemo enim tam remotus est, quin reperiri queat. Si vicinum qui ante vos proximus est igni, in periculo dimiseritis, dimissi eritis & vos a vicinis qui retro habitant. Tales nos esse oportet in alios, quales illos erga nos cupimus invenire. Nolite Germani Gallorum auxilia sperare, nisi & vos Hungaris; nec vos Galli Hispanorum, nisi Germanis opem feratis. *Quæ enim mensura mensi eritis, eadem remetietur & vobis.* Nec putet sanctitas tua, pater beatissime, vosque patres amplissimi, Turcas esse insuperabiles. Vinci possunt, & sæpius victi sunt. Multitudinem qua potissimum vincunt, inermem ducunt; consili pernicissimis equis. Adde plurimos eorum subditos esse Christianos, Christianamque religionem ardentem amplecti, qui anhelanti ore sanctitatis tuæ adventum, auxilium, redemptionem, & e miserabili servitute liberationem expectant. Scio ego, & certissime mihi promitto, (modo ceteri principes non deficient, prout deficere non debent, si veri sunt Christiani, ut cupiunt appellari) sanctitas tua non deerit, quin tanto imminente periculo & præsentaneo morbo occurrat. Novi enim ego, imo totus orbis novit, sacratissime pontifex, animi tui fidem, fortitudinem, sapientiam, liberalitatem, magnitudinem, quam in ceteris, tum in Dei ecclesia catholica & apostolica defendenda, augenda & conservanda semper usus es. In hoc etiam defensionis genere quam necessario, scio & certissime vobis promitto, sapientissimi patres, quod sanctitatis suæ non maximus labor fidem, non formidolosum periculum fortitudinem, non denique expectata (quod absit) egestas liberalitatem extinguere poterit, quin sanctitas sua humani generis maximam partem fide redimat, fidei inimicos fortitudine expellat, Christi ecclesiam liberalitate amplifcet. Quare, piensissime & misericordissime Deus, de excelso sancto tuo angustias nostras aspice. Nosti enim, quod præter nominis tui gloriam, & dominici gregis salutem, nil aliud querit vox nostra. Memento domine Jesu Christe, quod divo Petro & successoribus ejus regni cælorum claves tradidisti. Ecce adest divi Petri successor Julius, auctoritate non minor, vicarius tuus. Respice ad preces sanctitatis suæ & nostras, & exaudi nos de excelso solio tuo. *Ne memineras iniquitatum nostrarum antiquarum, cito anticipent nos misericordia tua. Adjuva nos Deus salutaris noster, propter gloriam nominis tui, & propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum.*

SESSIO I.

Marb. 7.

psalm. 57b.

Gg 3

Re-

SESSIO II.

Respice benignis oculis super populum tuum. Da felicem cursum corporis nostris, ut tandem reformata, aucta & stabilita ecclesia tua, majestati tuae laudes gloriose cantemus, tibi perpetuo serviamus, & omnis terra, una cum vicario tuo, patre & domino nostro Julio, summo sanctissimoque pontifice, adoret te, & nomini tuo psallat in saecula saeculorum. Amen.

S E S S I O II.

Die Lunae septima supradicti mensis Maii fuit secunda sessio in supradicto loco. In qua fuerunt praesentes infra scripti reverendissimi domini cardinales, patriarchae, archiepiscopi, episcopi, abbates, magistri generales ordinum, oratores principum, & alii illustrissimi domini, videlicet:

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuensis.
Reverendissimus dominus Jacobus Albanensis.
Reverendissimus dominus Marcus Prenetinus.

Presbyteri cardinales.

Reverendissimus dominus Thomas tituli sancti Martini in montibus, Strigonenis.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctae Priscae, de Flisco.
Reverendissimus dominus Robertus tituli sanctae Anastasiae, Naunetenis.
Reverendissimus dominus Leonardus tituli sanctae Sulanae, Agerentis.
Reverendissimus dominus Christophorus tituli sanctae Praxedis, Anglicus.
Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti Vitalis, Sipontinus.
Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti Eusebii, Anconitanus.
Reverendissimus dominus Achilles tituli sancti Sixti, Bononiensis.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli sanctae Sabinae, de Saulis.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii, Parmensis.
Reverendissimus dominus Ludovicus sanctae Mariae in Colonna, de Aragonia.
Reverendissimus dominus Alphonsus S. Theodori, Senensis.

Patriarcha & assistentes pape.

Reverendus pater dominus Caelar Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Alphonsus Aviochenus.
Reverendus pater dominus Stephanus Patracensis & Torcellanensis.
Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.
Reverendus pater dominus Franciscus Jadrensis.
Reverendus pater dominus Ferdericus Salernitanus.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachienus.

A Reverendus pater dominus Orlandus Nazarenus.
Reverendus pater dominus Franciscus Vincentinus.
Reverendus pater dominus Franciscus Sueffanus.
Reverendus pater dominus Julianus Agrigentinus.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Cajetanus.
Reverendus pater dominus Laurentius Asculanus episcopus, vicecamerarius & gubernator Urbis.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Franciscus Confanus.
Reverendus pater dominus Joannes Jacobus Barentis.
Reverendus pater dominus Joannes Vincentius Senensis.
Reverendus pater dominus Aldronandinus Nicotiensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Spalatenus.
Reverendus pater dominus Antonius Avenionensis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Antimariensis.
Reverendus pater dominus Mauricius Trianensis.
Reverendus pater dominus Jeremias Tranensis.
Reverendus pater dominus Andreas Nobonialis.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Jacobus Potentinus.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista Cavalicentis.
Reverendus pater dominus Gelasius Bellunensis.
Reverendus pater dominus Albertinus Pisauriensis.
Reverendus pater dominus Octavianus Viterbiensis.
Reverendus pater dominus Franciscus Ortanus.
Reverendus pater dominus Latinus Vestanus.
Reverendus pater dominus Joannes Aquilanus.
Reverendus pater dominus Gelasius Sarfinateus.
Reverendus pater dominus Jacobus Signinus.
Reverendus pater dominus Altobellus Polentinus.
E Reverendus pater dominus Andreas Miletensis.
Reverendus pater dominus Jacobus Paphensis.
Reverendus pater dominus Simon Ariminensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Tarvisinus.
Reverendus pater dominus Ludovicus Tricaricentis.
Reverendus pater dominus Alexius Malfitanus.
Reverendus pater dominus Ioseph Esculanus.

Re-

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

Reverendus pater dominus Thomas Cervien-
lis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista Ma-
rianensis.
Reverendus pater dominus Franciscus Milopota-
micus.
Reverendus pater dominus Raphael Crapitanen-
sis.
Reverendus pater dominus Franciscus Bilignia-
nensis.
Reverendus pater dominus Matthæus Umbriati-
nensis.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Balneo-
regiensis.
Reverendus pater dominus Petrus Algaren-
sis.
Reverendus pater dominus Benedictus Chien-
sis.
Reverendus pater dominus Bernardinus Ca-
strensis.
Reverendus pater dominus Petrus Castelli ma-
ris.
Reverendus pater dominus Aloysius Interamnen-
sis.
Reverendus pater dominus Guillelmus Corto-
nensis.
Reverendus pater dominus Nicolaus Neocastren-
sis.
Reverendus pater dominus Ioannes Tuden-
sis.
Reverendus pater dominus Vincentius Lau-
rensis.
Reverendus pater dominus Michael Monopoli-
tanus.
Reverendus pater dominus Dominicus Aquen-
sis.
Reverendus pater dominus Gisbertus Rapolla-
nus.
Reverendus pater dominus Joannes Bovinen-
sis.
Reverendus pater dominus Georgius Callien-
sis.
Reverendus pater dominus Jacobus Marfica-
nus.
Reverendus pater dominus Lambertus Venusi-
nus.
Reverendus pater dominus Simon Modrusien-
sis.
Reverendus pater dominus Ioannes Antonius An-
glonensis.
Reverendus pater dominus Zacharias Terraci-
nensis.
Reverendus pater dominus Joannes Franciscus
Nolanus.
Reverendus pater dominus Corradus Astunen-
sis.
Reverendus pater Dominus Hieronymus Ilei-
nensis.
Reverendus pater dominus Michael Mordanien-
sis.
Reverendus pater dominus Hugolinus Licien-
sis.
Reverendus pater dominus Dominicus Lucen-
nus.
Reverendus pater dominus Hieronymus Aieti-
nus.
Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.
Reverendus pater dominus Tranquillus Ferenti-
nus.
Reverendus pater dominus Carolus Montis re-
galis.
Reverendus pater dominus Silvester Nigori-
nensis.

a Pro Vigor-
nensis.

Reverendus pater dominus Gaspar sanctæ Ju-
stæ.
Reverendus pater dominus Marcus Urgenti-
nus.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Scalen-
sis.
Reverendus pater dominus Antonius Urbina-
tensis.
Reverendus pater dominus Raphael Grossie-
tanus.
Reverendus pater dominus Matthæus Bethelen-
nensis.
Reverendus pater dominus Petrus Narnien-
sis.
Reverendus pater dominus Iacobus civitatis Du-
calis.

Abbates.

Reverendus pater dominus Antonius abbas mona-
sterii sancti Gilgani ordinis Cisterciensis Vul-
teranensis diocesis.
Reverendus pater dominus Guillelmus abbas
monasterii beate Mariæ Britonis.

Magistri generales ordinum.

Magister Thomas Cajetanus generalis ordinis
Predicatorum
C Magister Demetrius ordinis Minorum vica-
rius.
Magister Egidius generalis ordinis eremitarum
sancti Augustini.
Magister Bernardus vicarius ordinis beate Mariæ
de Monte Carmelo.

Senator Urbis.

Magnificus dominus Petrus de Starcelupis Flo-
rentinus.

Oratores.

D Magnificus dominus Hieronymus Vich, o-
rator catholici regis & regine Hispania-
rum.
Magnificus dominus Franciscus Foscarus eques,
orator serenissimi & illustrissimi domini Vene-
torum.
Magnificus dominus Antonius de Strozis, orator
Florentinorum.

Illustrissimi domini temporales.

Constantinus dux Macedonie.
Illustrissimus dominus Fridericus marchio Man-
tuanus.
Illustrissimus dominus Julius de Ursinis.
E Dominus Fabricius de Careto, procurator ordi-
nis S. Joannis Hierosolymitani.
Dominus Sixtus de Ruvere prior Urbis, mi-
les ordinis sancti Joannis Hierosolymita-
ni.
Dominus Petrus Grimanus prior de Hungaria,
miles ordinis sancti Joannis Hierosolymita-
ni.
Excellens juris utriusque doctor, dominus
Paulus de Capozuchiis, & nobiles domi-
ni Iacobus de Fragapanibus, & Petrus
Pauli de Vecchio, Urbis alme conferra-
tores.

Co-

SESSIO II.

Celebrata missa per reverendissimum in Christo patre dominum Thomam tituli sancti Martini in Montibus, presbyterum cardinalem; facta oratione per reverendum patrem dominum Thomam Cajetanum ordinis prædicatorum priorem generalem; ascendit ambonem dominus Baltasar Tuerlus, domini nostri papæ secretarius, & legit quoddam mandatum illustrissimi Henrici regis Angliæ, de confederatione cum eodem sanctissimo domino nostro papa: quo perlecto, reverendus pater dominus Thomas Phædia præfectus bibliothecæ sanctissimi domini nostri papæ, ac concilii secretarius, ascendit ambonem, & legit quoddam mandatum catholici Ferdinandi regis Aragonum, in personam magnifici domini Hieronymi de Vich, ad interessendum & incorporandum ac unendum se concilio Lateranensi, cujus tenor talis est.

a Emenda-
tius ex pri-
ma editione
a nobis exhibetur.

MANDATUM REGIS HISPANIÆ.

Ferdinandus Dei gratia rex Aragonum, Siciliae, & ultra Pharus, Jerusalem; Valentia, Majoricarum, Sardinia, & Corsica, comes Barchinonæ, dux Athenarum & Neopatriæ, comes Rossilonis & Ceritanie, marchio Orisiani & Gotiani, nec non administrator & gubernator regnorum Castelle, Legionis, Granata, &c. pro serenissima & potentissima regina Joanna filia nostra carissima, cujus personæ & honorum curam gerimus, universis & singulis presentium seriem inspecturis.

Notum facimus, quod licet nos cum primum intelleximus, sanctissimum ac beatissimum dominum nostrum Julium divina providentia papam secundum, pro defendenda sanctæ Romanæ ecclesiæ indivisibili unitate, schismatum hæresumque pullulatione secunda, morum universali reformatione, & sanctissima contra infideles & sacrosanctæ fidei catholicæ hostes expeditione obeunda, concilium Lateranense convocasse, proposuerimus ex tota mente ac totis viribus nostræ præfatæ ecclesiæ & summi pontificis monitionibus facere satis: multo tamen acrius solliciti sumus, posteaquam venerabilis & dilectus noster utriusque juris doctor Guillelmus Cazador causarum sacri palatii apostolici auditor, & ejusdem sanctitatis capellanus & nuntius ad hoc specialiter destinatus, ad nos & alios Christianos principes missus, publice atque palam insinavit dicti sacri Lateranensis concilii convocationem, & schismatici Pisani continuationem, ecclesiæ unitæ Romanæ scissuram, & naviculæ Petri fluctuationem, quid in causa tam ardua providendum sit. Quandoquidem tuitionem & propugnationem ecclesiæ: licet requisiti, sponte tamen & gratanter suscepimus, ne Dei optimi maximi honorem negligere videremur. Proficemur enim nos filium ejusdem sanctæ Romanæ ecclesiæ matris nostræ deditissimum, proque ejus honore atque statu animam ponere paratissimum. Cum igitur præfata sacrosancta Romana ecclesia innitatur tam sanctum, tam salubre atque laudabile propositum prosequi atque perficere, ut fides catholica non modo conservetur & manuteneatur, sed etiam augeatur, & Mahumetana secta evertatur, cujus rei nos impulsores atque effectores, Deo auctore, semper existimus: operæ pretium arbitramur, ut ea omnia pro-

positione nobis contingente præparemus, quæ dicto sacro Lateranensi concilio consentanea & opportuna fore videantur. Quapropter fidem, constantiam, sagacitatem, atque agibilibus experimentum nostri magnifici & dilecti consiliarii Hieronymi de Vich, nostri in Romana curia oratoris, haud parvifacientes, non tamen in præjudicium, novationem, seu derogationem quarumvis potestatum per nos vobis hæcenus tributarum, sed illis potius addendo & accrescendo, eis quidem melioribus, validioribus & efficacioribus via, modo, jure & causa, quibus facere possumus & debemus, facimus, constituimus, creamus, deputamus, & solenniter ordinamus, nostrum & dictæ serenissimæ Joannæ reginæ filie nostræ carissimæ verum, certum, legitimum & indubitatum procuratorem, factorem, negotiorumque infra scriptorum gestorem, ac nuntium specialem & generalem, ita quod specialitas generalitati non deroget, nec e contra; videlicet vos eundem Hieronymum de Vich oratorem nostrum, licet absentem tamquam præsentem, ad interessendum videlicet, consentiendum, dissentiendum, protestandum, ac fieri requirendum pro nobis dictis nominibus, proque dicta serenissima regina Joanna filia nostra carissima, regniisque atque dominis & populis ditioni utriusque nostrum subjectis, omnia & singula quæ præparationi celebrationis dicti sacri Lateranensis concilii opportuna, suffragantia, conducibilia & convenientia sint, & siue quibus illud commode celebrari non posset; nec non dicti schismatici, perniciosi, Pisani conciliabuli impeditiva, refragantia, & ad nullitatem in eo attentatorum, seu attentandorum tendentia, ne illud longius procedat, sed tamquam injuria, perperam & inique congregatum, dissolvatur & evanescat, & perniciosissimum schisma fugetur & tollatur; comparandumque atque interessendum, dum tempus adfuerit, eidem nominibus in dicto sacro Lateranensi concilio, & in omnibus actis & processu ejusdem, ibique obedientiam debitam præfato beatissimo domino nostro papæ toties, quoties opportunum fuerit, præstandam & recensendam, confitendamque atque recognoscendam, eundem dominum Julium papam secundum esse verum, unicum, canonicum & indubitatum pontificem, & dominici gregis pastorem: & in eodem sacro Lateranensi concilio dicendum, proponendum, tractandum, votandumque dictis nominibus, & utrovis eorum, omnia & quæcumque inchoationi, celebrationi, continuationi & conclusioni dicti sacri Lateranensis concilii, & quæ in eo proponuntur & tractabuntur, unionique & individuitati dictæ sanctæ Romanæ ecclesiæ matris nostræ & membrorum ejus, nec non morum universali reformationi; & dicti perniciosissimi schismatis nullitati & extinctioni, fideique augmento, & sanctissimæ atque catholicæ ligæ nuper inter conservationi & implemento, atque præfatæ, jamdiu est, a nobis optatæ, inceptæque in hostes ejusdem fidei expeditioni necessaria, seu etiam opportuna, & sine quibus ea commode fieri seu perfici nequeunt. Et quoniam multa eorum verisimiliter in dies occurrere possunt, quæ nobis ad præsens minime occurrunt, exprimi & specificari ad validitatem actuum, seu agendorum necessaria, & sine quorum expressione forte de jure non tenerent, de quibus si notitiam informationemque haberemus, ea omnia

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

exprimere non omittentibus, providere volentes, ne ipsa expressio per nos presentibus non facta ullum incommodum tantum rei propter loci distantiam pareret, seu casaret, vobis potestatem tribuimus, ea omnia huic nostro mandato dictis nominibus & utrovis eorum, de peccatorum consilio addendi, exprimendique per quoscunque notarios atque tabelliones, inde per vos requirendos, secundum eorum stylum adjicienda, annotanda seu extendenda, juxta occurrentium qualitatem & exigentiam negotiorum & rerum de quibus supra. Quae omnia & singula per vos, ut praesertur, extendenda & declaranda, illam vim illudque robur habere volumus, quam haberent, si per nos extensa & declarata presentibus extitissent, & de, B ac pro omnibus & singulis supradictis quaecumque juramenta de secreto servando, & alia nomine nostro & in animam nostram praestandi & subeundi, omnique & quaecumque instrumenta necessaria & opportuna cum pactis, conditionibus, stipulationibus bonorum nostrorum & dictae serenissimae reginae filiae nostrae carissimae, obligationibus, renunciationibus, juramentis, clausulis & cautelis necessariis, utilibus, seu etiam opportunis, faciendi & servandi, firmandi seu concedendi; generaliter vero omnia & singula peragendi, quae in praedictis & circa praedicta necessaria & utilia sint, seu etiam opportuna, etiam si talia forent, quae mandatum specialius exigent, quam C presentibus est insertum, & sine quibus ea fieri nequirent, quae nos dictis nominibus facere possemus, si adessemus. Nos enim impeditis nominibus, & utrovis eorum nominum, in & super praedictis omnibus, & singulis, cum suis incidentibus, dependentibus & emergentibus, annexis & connexis, committimus atque conferimus vobis eidem procuratori, nuntio & oratori nostro plenarias vices nostras, cum omnimoda & indefectura facultate, ratum, gratum, validum atque firmum perpetuo habituri, quibus supra nominibus, totum id, & quidquid & quantum in praedictis & circa ea & quodlibet eorumdem procuratum & actum fuerit, sive gestum, & nunquam revocatur, sub bonorum & jurium nostrorum & dictae serenissimae reginae Joannae filiae nostrae carissimae respective omnium hypotheca, & sub omnis juris & facti renunciatione ad hoc necessaria, pariter & cautela. In quorum fidem & testimonium presentes fieri iussimus, manu propria subscriptas, sigilloque nostro impendente munitas.

Datum Burgis, die secunda mensis Decembris, anno a nativitate domini millesimo quingentesimo undecimo.

Yo el Rey.

Domnus rex mandavit mihi Michaeli Perez De Almazan.

Quo perlecto, dictis orationibus & litanis more solito, praestitaeque solita & consueta obedientia per cardinales & praelatos sanctissimo domino nostro papa, & benedicto concilio, cantatoque evangelio per reverendissimum dominum Ludovicum sanctae Mariae in Cosmedin diaconum cardinalem de Aragonia, quod incipit: *Attendite a falsis prophetis*: idem sanctissimus dominus noster incepit hymnum, Veni creator, &c. Quo finito per actores, reverendus pater dominus Bernardus archiepiscopus Spalantensis ascendit ambonem, & legit quamdam schedulam tenoris infra scripti.

Mathe 7.

SESSION II.

BULLA SECUNDAE SESSIONIS SACRI
generalis concilii Lateranensis.

Julius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Sacro approbante concilio, cum inchoatam hujus sacri Lateranensis concilii celebrationem, ad Dei laudem, universalis ecclesiae pacem, fidelium unionem, schismatis & haeresum everisionem, morum reformationem, ac contra perfidos fidei hostes expeditionem, Altissimi dextera assistente, prosequi intendamus, ut omnium schismaticorum & pacis hostium, latrantium canum ora obtundantur, universique Christi fideles valeant a tam pestifero & venenoso contagio se immaculatos servare, in hac praesenti secunda sessione in Spiritu sancto legitime congregata, indictionis, convocationis & publicationis schismatice conventiculae, & aucterit conciliabuli Pisani, ad scindendum & scandalizandum ecclesiae praetatae unionem, emanatarum citationum, monitionum, decretorum, absolutionum, sententiarum, actorum, legatorum, creationum, obedientiarum, liberationum, assertarum censurarum, appositionum, ipsiusque conciliabuli translationis ad Mediolanum vel Vercellensem civitates, aut alia loca quaecumque, omniumque & singulorum in dicto conciliabulo gestorum & conclusorum reprobationes, damnationes, revocationes, cassationes, irritationes & annullationes, per nos habita cum venerabilibus fratribus nostris sanctae Romanae ecclesiae cardinalibus deliberatione matura, & de eorumdem fratrum consilio & unanimo consensu, ac ex certa scientia, & de apostolice potestatis plenitudine, per diversas nostras literas respective, praesertim sub data decima quinta Kalendas Augusti, pontificatus nostri anno octavo, ac tertio Nonas Decembris, & Idibus Aprilis, ejusdem pontificatus anno nono editas, factas & emanatas, literasque ipsas cum decretis, declarationibus, inhibitionibus, mandatis, hortationibus, monitionibus, interdictorum ecclesiasticorum appositionibus, & aliis sententiis, censuris & poenis, tam a canonicis sanctionibus, quam a nobis, maxime in literis indictionis hujus sacri universalis concilii, ac omnibus & singulis aliis clausuris in dictis literis contentis, quarum tenores, ac si de verbo ad verbum presentibus inferrentur, pro expressis haberi volumus, licet, ut firma & valida, nulla alia confirmatione aut approbatione egerent, ad abundantiorum cautelam & veritatis manifestationem, hoc sacro approbante concilio, confirmamus, approbamus & innovamus, illaque inviolabiliter observari volumus, statuimus & ordinamus, suppletos omnes & singulos defectus si qui forsan intervenerint in eisdem. Nec non conciliabulum praefatum illiusque translationem, ac omnia & singula per ipsum conciliabulum, illique assistentes, adherentes, fautores & consentientes, directe vel indirecte, quomodocumque & qualitercumque a die indictionis ipsius conciliabuli, usque in praesentem diem acta, facta, gesta & prolata, ac in posterum gerenda, agenda, facienda & proferenda, etiam si talia sint vel fuerint, de quibus specialis, specifica, expressa ac individua mentio habenda foret, illorum tenores & qualitates etiam pro expressis

SESSIO II.

lis habentes, ut alia adulterina & a veritate deviantia concilia, & in eis gesta, a jure sacrifque canonibus damnata & reprobata fuerunt, damnamus & reprobamus, ac prout sunt, nulla, irrita & inania, nulliusque roboris vel momenti fuisse & esse nuntiamus, & quatenus opus sit, cassamus, irritamus & annullamus, ac pro cassis, irritis & annullatis haberi volumus. Et nihilo minus hoc sacrum concilium œcumenicum iuste, rationabiliter, ac ex veris & legitimis causis, riteque & recte indictum celebrari incipit, omniaque & singula que in eo facta & gesta sunt, & de cetero sicut ac gerentur, iusta rationabilia, firma & valida fore, ac idem robor, eandemque vim, potestatem, auctoritatem & firmitatem habere & obtinere, que alia concilia generalia, præsertim Lateranense, a sacris canonibus approbata habent & obtinent, hoc eodem sacro concilio approbante, decernimus & declaramus. Insuperque temporum dispositione, æstivisque caloribus instantibus, ut commoditati & valetudini prælatorum consulatur, ultramontanique & trans mare existentes, qui hætenus ad hoc sacrum concilium venire non potuerunt, expectentur, propterque alias iustas & rationabiles causas præfato sacro concilio notas, & ab eo approbatas, tertiam sessionem continuationis celebrationis concilii præfati, tertio nonas Novembris proxime futuri faciendam, hoc præfato sacro concilio similiter approbante, indicimus. Omnibusque & singulis prælatis, & aliis in eodem concilio tunc existentibus a Romana curia recedendi, & pro eorum voluntate ubi eis placuerit morandi, dummodo dicta tertio nonas Novembris in præfato concilio Lateranensi, cessante legitimo impedimento, de quo clare constat, sub pœnarum in literis inductionis ipsius concilii & canonicis sanctionibus contra non accedentes ad concilia indictarum incursum, præsentem existant, & facultatem, præfato sacro concilio etiam approbante, concedimus & indulgemus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis, approbationis, innovationis, statuti, ordinationis, suppletionis, damnationis, reprobationis, nuntiationis, cassationis, irritationis, annulationis, voluntatis, decreti, declarationis, inductionis, concessio- nis & indulti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1512. sextodecimo Kalendas Junii, pontificatus nostri anno nouo.

Postmodum idem reverendus pater dominus Bernardus archiepiscopus petiit ab omnibus, an placeant paternitatibus suis contenta in scheda. Qui responderunt, & quilibet eorum respondit, placere contenta in scheda. Super quibus omnibus magister Bernardus Mocharus, procurator concilii, petiit fieri per protonotarios & notarios ad hoc deputatos publicum & publicam, instrumentum seu instrumenta.

Deinde reverendus pater dominus Vincentius Caraffa archiepiscopus Neapolitanus, procurator reverendi patris domini Donati episcopi Neapolitani ad interessendum sacro concilio, de-

dit quoddam mandatum subscriptum per dominum Jacobum Andream Parlatum civem Neapolitanum notarium curiæ archiepiscopalis Neapolitanæ. Et venerabilis vir dominus Franciscus Iusart, sollicitator literarum apostolicarum, dedit mandatum reverendi patris domini Petri de Costa episcopi Portugalesis diocesis publicum notarium, in quo ipse dominus Franciscus principaliter nominatur ad interessendum sacro concilio. Et reverendus pater dominus Joannes Baptista episcopus Cavalicensis, procurator reverendi patris domini Hieronymi Palavicini episcopi Aleriensis, dedit mandatum ejusdem ad interessendum dicto concilio subscriptum per dominum Luchinum de Belgandero & Balavic laicum Marianensem publicum notarium, & sigillatum sigillo præfati episcopi Aleriensis. Ac reverendus pater dominus Gisbertus episcopus Rapolanus dedit mandatum procuracionis reverendi patris domini Joannis Baptiste episcopi Fanensis, subscriptum per dominum Malatestam Thomasinum publicum notarium, & sigillatum sigillo dicti episcopi. Et venerabilis vir dominus Petrus Perini, assensus procurator reverendi patris domini Aynonis episcopi Lausanensis, dedit mandatum ejusdem ad interessendum concilio, subscriptum per dominum Perret, & sigillatum sigillo dicti domini episcopi. Et reverendissimus in Christo pater & dominus, dominus Achilles tituli sancti Sixti presbyter cardinalis Bononiensis vulgariter nuncupatus, dedit mandatum reverendi domini Joannis de Sclusa abbatis Præmonstratensis, ut totius ordinis iudicis superioris & reformatoris generalis, subscriptum per dominum Joannem Ray canonicum ecclesiæ collegiæ sancti Quintini, de sancto Quintino Noviomenis diocesis, publicum notarium.

Anno a nativitate domini 1512. indictione decimaquinta, pontificatus præfati sanctissimi domini nostri Julii papæ secundi anno nono, die ultima mensis Octobris, per discretum virum Bartholomæum de Mantua, præfati sanctissimi domini nostri papæ cursorem, affixæ fuerunt & publicæ in basilicarum principis apostolorum de Urbe, & sancti Joannis Lateranensis valvis seu portis, nec non cancellariæ apostolicæ & acie campi Floræ, certæ literæ prorogacionis tertie sessionis propter adventum reverendi & illustris domini Mathzi electi Gurensis, serenissimi Maximiliani electi imperatoris locumtenentis, usque ad tertium diem mensis Decembris proxime futuri prout in eisdem literis continetur, quarum tenor sequitur.

PROROGATIO SESSIONIS PROPTER ADVENTUM GURENSIS.

Julius episcopus servus servorum Dei.

CUPIENTES ingenti desiderio ad omnipotentis Dei gloriam, plurimorumque optimorum operum perfectionem, alias inchoatam sacri Lateranensis concilii celebrationem prolequi, in secunda sessione in Spiritu sancto legitime congregata, ut temporum indispotione, æstivisque caloribus instantibus, commoditati & valetudini prælatorum opportune consulere, ultramontanique & trans mare existentes, qui eatenus ad concilium hujusmodi venire non poterant, expectarentur:

ANNO
CHRISTI
1512.

f. subscriptum per

Macanen.

f. nunc.

Walsingham.

ANNO
CHRISTI
1512.

tur: propterque alias justas & rationabiles causas dicto concilio notas, & ab eo approbatas, tertiam sessionem continuationis prefate, tertio Nonas Novembris proxime futuri faciendam, sub data XVI. Kalendas Junii, pontificatus nostri anno nono, indiximus: sperantes tunc Deo duos, ac Christianorum regum & principum ope, Italicis & exteris rebus pacatis, & prelatos prefatos tutis itineribus cum quiete ad ipsum concilium venturos, nullumque aliud impedimentum inesse, quo minus tertia sessio hujusmodi die, ut prefertur, indicta haberi potuisset. Cum autem satore zizaniarum intigante, & nonnullorum malignitate, qui Christianorum nomen in vanum recipere non formidant, bella atrociora tam in Italia quam extra eam vigerint & vigeant, dictique prelati Germani, Hispani, Anglici, Poloni & alii, propter hostium pericula tute ad huc accedere non potuerint, nuperimeque venerabilis frater noster Mattheus episcopus Gurcensis, carissimi in Christo filii nostri Maximiliani Romanorum regis in imperatorem electi in tota Italia locumtenens generalis, & ad nos orator destinatus, prope urbem ad illam venturus sit, cum quo multa gravia importantia & magni ponderis, statum & quietem ecclesiarum, principum Christianorum & Italiae concernentia, prefertim de pace inter ipsum Maximilianum regem & dilectum filium Leonardum Lauredanum Venetorum ducem, que nobis cordi est, componenda, agenda sint: ex quorum conclusionem universalem pacem aliaque innumerabilia bona ex eorum auctoritate, intermissione vero graviora prioribus scandala, damnaque intolerabilia futura, dilationemque indictae sessionis ad paucos dies, nedum prejudicium, sed utilitatem allaturam arbitramur. Idecirco ut sine perturbatione aliqua continuationi celebrationis tam celeberrimi & necessarii concilii insistere valeamus, prelatisque & oratoribus principum ad dictum sacrum concilium venturis, in itinere existentibus, ut accepimus, aliqua ulterior dilatio concedatur, dictusque venerabilis frater Mattheus episcopus Gurcensis Cesaree majestatis locumtenens & orator, circa diem ipsam celebrationis tertie sessionis, & forte ipsa die vel sequenti aliam urbem est ingressurus, & de nostro mandato ob personam quam gerit & representat, honorifice excipiendus sit, & cum solitis ceremoniis & curie Romanae comitiva associandus, & ad nos deducendus, qui cum omni celeritate desiderare videtur expeditionem negotiorum sibi commissorum, ut infra paucos dies ex urbe recedere possit: habita super his cum venerabilibus fratribus nostris sanctae Romanae ecclesiae cardinalibus deliberatione matura, expressis aliisque justis & rationabilibus causis urgentibus, de eorundem cardinalium concilio unanimoque consensu, tertiam sessionem, continuationem, celebrationem concilii prefati ad tertium Nonas Decembris similiter proxime futuri, ceterisque in inductione concilii, & in secunda sessione prefatis contentis, firmis manentibus, prorogamus, & iudicibus premissis, ceterisque contrariis non obstantibus quibuscumque, prout semper desideravimus, feliciter incepimus, & domino adjuvante omnino perficere intendimus.

Placet, & publicetur.

Anno a nativitate domini 1512. indictione ducima quinta, pontificatus sanctissimi in Chri-

sto patris & domini nostri, domini Julii divina providentia papae secundi anno nono, ultima mensis Octobris, praesentes suprascriptae litterae sanctissimi domini nostri papae, prout in eisdem continetur, affixae & publicatae fuerunt in basilicarum principis apostolorum de Urbe, & sancti Joannis Lateranensis, valvis seu portis, nec non cancellariae apostolicae in acie campi Florae; & sic affixas per longum temporis spatium dimisi: copiam eorundem litterarum in locis suprascriptis affixi, & affixam dimisi, per me Bartholomaeum de Mantua, sanctissimi domini nostri papae curiorem.

B Reverendissimo in Christo patri & domino, domini Thoma sanctae Romanae ecclesiae tituli sancti Martini in montibus presbytero cardinali Strigonensi, procurator ordinis Prædicatorum serenus salutem dixit.

Ad XVII. Kalendas Junii, qui dies secundam concilii sessionem in sede praebuit Lateranensi, cum alia habuimus illius solennis & sacratissimae lucis grata monumenta, tam illud maximum, quod tu eodem die ac loco Romae tum primum divinas res publice peregristi, magna quidem apud Deum, ut credimus, ob tuam virtutem gratia, sed non minore apud homines ob virtutis opinionem laude & estimatione. Quamquam enim tuum nomen ubique apud omnes probatum sit ac clarum, Romae tamen apud bonos & graves clarissimum certe & probatissimum est. Eo itaque die, quo de rerum summa graviter constituendum erat, conciliumque ipsum, patrum sententia, in aliud tempus differendum, cum rite a te & sanctae mysteria sanctissima celebrata essent, tum pulpitem, ut scis, ascendit mens & totius praedicatorum ordinis generalis magister, vir tum religionis & doctrina singulari, tum praestanti excellentia animi atque ingenii: Quod quidem quasi geometricam quamdam videtur habuisse rationem, ut ille sui ordinis primus secundae sessionis orationem pronuntiaverit, tu secundi ordinis in senatu princeps, primis in hac urbe mysteriis publice fueris initiatus. Verum cum haec ipsa oratio dives optimarum sententiarum & luculenta, digna a summo pontifice judicaretur, quae in acta referretur, multique illam boni viri quotidie efflagitarent, operae precium fore duxi, si ego qui praedicatorum ordinis hic res curo, eandem orationem, priusquam ab aliis legeretur, tibi potissimum dedicarem. Feci igitur, & perquam libenter feci, ut & illa tui nominis inscriptione illustrata, majore auctoritate in publicum prodiret, tantique viri praedio esset munitior, & meae erga te observantiae ac venerationis magnitudo hoc primo testimonio tibi innotesceret. Sed & aptum visum est, cum illius diei ceremonias conjunctim egissetis, ut non separatim in ora hominum perveniretis, quamquam tua virtus & auctoritas multo majoribus & gravioribus rebus celebritatem promerita est. Scimus enim, tuus in urbem adventus quantum spem letitiamque bonis omnibus attulerit, qui pacem quidem & salutem continue optant, bellum autem diuturnum & infestum coguntur sustinere. Subit namque multos qui virtutes amant, qui tuo exemplo crudelia bella abhorrent, qui Christianae fidei infidelibus armis infectissimi sunt,

SESSIO II

* gravis importans.

* speramus.

* tumemus.

* f. nullum.

SESSIO II.

subit illos, puto, fastidium incredibile, cum videant hujus temporis scelera & ruinas. Quis enim non stomachetur, vacare Christianos interitinis dissensionibus, pace toties attentata, nunquam vero firmata, elapsamque e manibus fuisse occasionem retinendæ Africae, Græciæ atque Asiæ in libertatem & religionem vindicandam. Ad quam Christianorum vecordiam ne forte putemus Deum dormire, omitto reliqua quæ domestica sunt. Ecce nuper Turcarum rex senex, invalidus, & imperio, & pecunia, & exercitibus cessit, præter omnium opinionem, filio ætate tertio, juveni ferocissimo, & Christiani sanguinis appetentissimo, qui magno donativo conciliatis sibi militum animis, additisque ad fœdus suum Scythicis nationibus, nihil non ausurus brevi timetur. Jure hoc quidem optimo factum est, ut Christiani qui oblatam occasionem justitiae atque laudis contempserunt, quique nuper recuperatam fere Africam totam iterum canibus illis abripiendam devorandamque obijciunt. Iulte, inquam, factum est, ut ii quandoque de presenti suo imperio trepidare cogantur, qui imperium Christi nec amplificare student, nec defendere: quin illud potius & vitiis oppugnare, & labefactare dissensionibus non verentur. Sed de iis satis. Melius enim longe tu quam ego, aut quisquam, hæc nosti & cogitasti, quippe qui a puero acceptas contra Turcas inimicitias, & ab incunabulis susceptam sacratissimæ fidei tutelam & defensionem, adhuc perpetuam retinuisti. Proptereaque in hanc urbem venisti, ut pacatis universis, non solum iis partibus quæ fidei sunt, consuleres, sed etiam illis quæ infidelitatem & discordiam alunt, vehementissime te opponeres. Sed redeo ad orationem, quæ mihi cum doctissima videtur esse, tum ita largiter ampla, ut non tantum quæ presentis concilii sunt, sed omnium conciliorum vim, auctoritatem rationemque complexa videatur. Quam cum tua amplitudo benigno vultu accepit, existimabimus magnum & illi ornamentum, & nostro ordini universo ex tua benevolentia accessisse. Vale.

Oratio reverendi patris, fratris Thoma de Vio Cajetani, sacra theologia professoris, ac totius ordinis prædicatorum generalis magistri, habita Roma in secunda sessione concilii Latranensis, decimosextimo Kalendas Junii 1512.

Cum animadvertam, Juli secunde pontifex maxime, reliquas omnes ecclesiasticæ reipublicæ consuetudines actionesque singulas esse singulis ecclesiæ partibus accommodatas, generales vero synodus universalem ecclesiam penitus respicere, eamque tanquam finem sibi proprium attendere, existimavi me facturum rem & utilem & omnibus gratam, si hodierno die primum de ecclesia ipsa, deinde de synodis hujus temporis, illarumque differentia ac diversitate dicerem. Sed cum iis diebus ex hoc loco viri doctissimi, qui hoc oratorio munere magna cum laude perfuncti sunt, de iis fere rebus verba graviter sapienterque fecerint, ego, qui ingenio illis & doctrina inferior sum, quo meis viribus minus confido, pater sancte, eo humiliter atque propensius tuam humanitatem & clementiam mihi propitiam esse & summiſse oro, & suppliciter peto. Sed

quoniam nihil est, quod homo de semetipſo sine auxilio opeque divina possit polliceri, ad gloriosam ipsam virginem Dei matrem primum convertam orationem meam. Ave Maria, &c.

Cum dilectus Christi discipulus & evangelista multa nobis ex prophetica illa mysticaque visione nuntiare institisset, de Deo, de agno, de Dei agnitione gloria, deque venturis præteritisque temporibus ac rebus divinitus retulit, atque is etiam Christianam rempublicam & ecclesiam contemplatus, in hunc modum ipse, aut per ipsum potius sanctus Spiritus locutus est: *Vidi civitatem sanctam Jerusalem novam descendentem de celo.* Magna profecto & divina, maximaque insuper, atque omnem humanæ rationis terminum exuperantia Joannes vidit. Vidi, inquit, civitatem, vidi sanctam, vidi Jerusalem, vidi illam novam ac de celo descendentem. Quæ est ista civitas, quam Joannes vidit? Quæ est ista quam magister discipulo, Christo apostolo, Spiritus sanctus evangelistæ ac variis figuris & allegoriis revelavit? Certe civitas hæc Christianæ reipublicæ urbs est, quæ non vallo aliquo terreno, non caduco murorum mœniumque ambitu cincta est, sed multitudine copiarumque innumerabili clausa est ac permunita. Quamquam enim hujus mundanæ sapientiz antistites certo quodam & præscripto civium numero civitates constitui oportere arbitrati sint, nimiamque & nimis late diffusam multitudinem submoverint, neque inter centies centena millia, ut ipsi ajunt, commercium fieri posse ullum existimaverint, solum tamen Christianum genus tanta tamque mirabili a Deo optimo maximo cognationis, necessitudinis, societatisque copula devinctum ac conjunctum est, ut in unitate maximam multitudinem, unius urbis ambitu spatium amplissimum, in una denique civitate totum terrarum orbem complectatur. Nam cum in condenda & constituenda qualibet civitate duo in primis requirantur; primum, ut partibus suis omnibus ipsa constituatur respublica; deinde, ut ex partes inter sese civili amicitia quadam & consensione conspirent; licet cognoscere, quomodo privatis publicisque in rebus, ambabus iis partibus nostra hæc Christiana civitas excellat. Quod enim ea partes omnes perfectissimæ reipublicæ habeat atque contineat, ea in primis sacra, quæ sacramenta appellamus, ostendunt, quæ tantæ sunt efficaciz & virtutis, partim ut hominum generationes matrimonio propagent, partim Deo filios baptismate ut gignant, tum ut genitos communicatione corporis Christi alant & vegetent, deinde divina eucharistia virtute corroborent: ubi corroboraverint, potestate atque auctoritate ecclesiasticis ordinibus augeant: mox aliquo errore lapsos confessione restituant, & postremo, humanis culpis ablucendis, sancti olei unctione perungant. Præter hæc autem divina & præclara munera, multa habet alia hæc civitas cumulatissime. Habet namque apostolos, habet evangelistas, habet prophetas, habet pastores, doctores, martyres: habet sermones scientiæ, sermones sapientiæ, genera linguarum, interpretationes sermonum, discretionem spirituum, gratiam sanitarum, fidem, vaticinia, miracula, & eam cælum claudendi rursusque aperendi potestatem, ut quidquid in

ANNO
CHRISTI
1512

Apr. 21.

ter-

ANNO
CHRISTI
1512.

terris ligaverit, quidquid solverit denique, id continuo in caelo dissolutum vel ligatum sit. Et quamquam haec magna maximaque sint, satis tamen non fuit, tot tantaque ecclesiam habuisse, nisi & angelorum revelationes, illuminationes, defensionisque habuisset. Quibus omnibus actionis nostrae contemplationisque studia non tueri modo ac defendere, sed propensius etiam & augere & ornare & perficere conatur. Civitas igitur & haec divina illis reipublicae partibus illustratur, quibus nulla unquam alia vel melioribus vel ornatioribus illustrata est. Quod autem cives ipsi arcibus in hac, copulatiisque quam in civili alia communitate devincantur, vel hinc patet manifeste, quod si non jam cives sunt aut advenam, sed cives sanctorum, sed domestici Dei, sed membra Christi, & ita unius ejusdemque mystici corporis membra, ut alii aliis & membra sint, & quemadmodum sunt, mutua sese communicatione ac societate contoveant. Cum igitur haec civitas ex perfectissimae reipublicae partibus perfectissimis constituitur, ipsiusque cives interiore & cognatione quam omnes aliae societates genere colligentur: patet certe, hanc urbem aliis esse digniorem, perfectiorem, excellentiorem, ipsamque prestare omnibus honore, decore, & quod maximum est, humana beatitudine ac felicitate. Quamquam enim cujusvis civitatis proprium esse videatur, insufficienter ex se, beneque ac beate vivere, nulla tamen alia, nisi haec nostra hoc ipsum habere cumulate ac largiter potest, sed ne imitari quidem. In aliis namque finis civilis amicitiae & societatis est, optima inter se hominum conjunctio: in hac vero nostra, in qua heredes Dei omnes, coheredes autem Christi sunt, ad Deum ipsum, ut proprium Christiani generis finem, cuncta referuntur. Haec cum ita sint, recte Christi ecclesia non tam civitas ab apostolo Christi, quam civitas sancta a viro sanctissimo commemoratur. Id autem, patres, ut nunc vos alloquar, mox extrema oratione ad hunc summum pontificem caput omnium reverfurus, id, inquam, patres, qua & ego quoque ratione demonstravero, quae, intelligite. Sanctitas ipsa, ut a definitione incipiamus, utque Dionysio Arcopagitis placet, immaculata, libera, perfecta que munditia est. Proinde tametsi hoc summis antiquorum, nostrorumque rationibus firmatum sit, in Deo universorum auctore & gubernatore omnium rerum naturas, excellentias dignitatesque consistere: Deus tamen ipse praesens iis omnibus propriam ita sibi vendicat sanctitatem, ut etiam summi philosophi Dei substantiam munditia & sanctitate definierint. Nam cum invisibilia Dei per ea quae facta sunt, sempiternam quoque ejus virtutem ac divinitatem intellectu conspicerent, vellentque Dei naturam & voluntatem, ac quidquid in Deo est, unica, aliisque rebus incommunicabili proprietate exprimere, non virtutis quidem, non divinitatis, aut reliquis tantae majestati consentaneis nominibus usi sunt, sed munditiae & sanctitatis significationibus. Solam enim deitatis substantiam a totius potentis macula & labe liberam remotamque esse perpendentes, illamque ob id esse dicentes actum purum, eandem certe ipsam definitione hac mundissimam esse sanctissimamque dixerunt. Nec mirum, talis tantaque sanctitas tantum in mentibus hominum & numinis habuit & majestatis quan-

Concil. General. Tom. XXXII.

doquidem intelligentius etiam beatis, quas angelos dicimus, hymnum carmenque Deo proprium constituat. Angeli namque atque archangeli, cherubim quoque & seraphim repetitis ingeminatisque vocibus, Sanctus, sanctus, sanctus, proclamant. Quo fit, ut Dei quoque civitatem, in qua magnus dominus est, deceat sanctitudo. Atque hanc pacem quam paucis demonstrari potest, brevissime ostendam. Omnibus rebus naturam, tum arte constitutis, hoc principio attributum ingeneratumque est, ut cum aliis aliis jungenda sint, pari mutuae dispositione ac similitudine convenient. Hoc ipsae formae, secundum materiam recipientis materia distributa, testantur. Hoc propria peculiaritatis munera obeunda apte appositaque nostrorum membrorum habitudines manifestant. Denique hoc confirmant innatae materiis ipsis, ut ita dicam, patientiae, quibus ipsae res hominum artificio subjectae obtemperant. Haec namque omnia & reliqua id genus, sive natura, sive arte componenda sint, nisi primum amica inter se consensione convenient componi conjungive non possunt. Cum igitur sanctitas & munditia propria Deo sit, illique conveniat maxime; cumque conjungendas res ipsas habiles inter sese ad conjunctionem esse oporteat, nemini dubium est, puto, ecclesiasticam civitatem, quae Deo conjunctissima est, puram, mundam, sanctam immaculatamque existere. Veritate etenim prima, qua confirmatur, ac in qua fundatur, & errorum omnium, experta pura mente perseverat, & dilectione perpetua, qua ipsa in Christo & Christus in ipsa manet usque ad saeculi consummationem, ab omni vitiorum sordide & contagione remota est atque ita virtute bonitateque perficitur ac vallatur, ut neque mors, neque vita, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia illam possit a Christi amore separare. Recte igitur civitas haec nostra, quandoquidem omnium caelestium virtutum praecipua a Deo pollet sanctitate, omnibus ea ceteri mundi dignitatibus, potestatibus, imperiis antecellit. Satis esse arbitror hujus civitatis demonstratam sanctitatem: quae civitas quia sancta est, jure optimo a sancto Spiritu nomen illi impositum est praclarissimum. Is enim hanc sanctam civitatem Jerusalem appellavit. Quod profecto nomen ob hanc causam adepta est, quod Jerusalem non modo pacem ipsam, sed ea etiam quae pacis sunt, annuere, sanctorum interpretatione tradatur. Tria igitur in hoc sunt. Nam & hoc Jerusalem atque pacis optimum est, & id verum hujus civitatis nomen, & postremo huic civitati ita proprium, ut nulli praeterea alteri velle convenire possit. Optimum certe est. Nam optima res pax est, adeoque magna & divina, ut universa creatura hanc appetere & perquam desiderare videatur. Cum enim pax ipsa, Augustino teste, tranquillitas ordinis sit; & tranquillitas ordinis tunc sit, cum seclusis contrariis quibusque ordo conquiescit: constat res omnes, siquidem naturaliter fines suos appetant, & impedita cuncta submovere contendant, pacem appetere, pacisque & quietis fructus ut adipiscantur, summa ope laborare. Quod autem Jerusalem pacisque nomen, verum nostrae civitatis nomen sit, is testis bonus est, qui dixit: Et factus est in pacibus eius: Dei scilicet, qui & hujusce urbis finem pacem posuit, & tantam in ea voluit prorogari abundantiam pacis, ut

Hh

cives

SESSIO II.

12. 6.

2. 200. 177.
1000. 11.

721. 11.

SESSIO II.

cives ipsi non modo cum Deo pacis auctore & principe, non modo inter se omnes pacem haberent, sed singuli etiam pacis tranquillitatisque abundantis, & intelligendo in veritate, & appetendo in ipsa bonitate conquirerent. Ea vero pax, hæc urbe Jerusalem, hoc sanctissimum Dei hominumque domicilium, non quidem impiorum hominum est, qui quomodo non vera bona sectantur, ita nec veram pacem inquirunt: sed illorum est, patres, qui pacifici sunt, qui pacis domum unanimes inhabitant, qui pacem his qui prope & his qui longe sunt, annuntiant: qui his ad quos divertunt, pacem deferunt; & cum hospitio recepti non sunt, redeuntem ad se pacem ipsi recipiunt. Illorum est hæc sanctissima Jerusalem, quæ ex vivis lapidibus constructur, de qua David loquitur, & cujus portarum seræ ac claustra a domino confortantur. Hæc est illa Jerusalem, patres, in qua, sicut paulo ante inter res divinas perfectum est, rex pacificus pacem relinquit nobis, pacem suam dat nobis, sed non quomodo hujus mundi homines dant, ipse dat nobis. In enim pacem dant, ut molestia careant. Sed pax ibi vera non est, ubi nec vera concordia est, nec corda hominum conjuncta, sed disjuncta sunt. Ea autem pax quam Christus dat, & quæ in testamento pacis & in Jerusalem invenitur, ea est, patres, amoris vinculum, tranquillitas animi, simplicitas cordis, consortium divinitatis. Quis unquam vidit vel audivit talia? Quid fuit unquam tam singulare, tam novum, tam inusitatum? Pax Christi non modo cordi nostra & nostras intelligentias custodit, sed omnem etiam & humanum & angelicum sentium exuperat, omnisque homo sanctus vocatur, qui scriptus, & qui relictus, & qui relictus fuerit in Jerusalem. Hanc itaque præclaram in mutatione mundi rerum novitatem videns Joannes, civitatem hanc non solum sanctam, non solum Jerusalem, sed novam etiam Jerusalem, Spiritu sancto dictante, appellavit. Nova est enim. Nam qui in throno sedebat, & quæ de thesauro suo nova & vetera profert, nova in ea fecit omnia. Fecit namque, ut neque languesceret aut veterasceret unquam, neque senio conficeretur. Ex quo fit, ut hæc longe sit origine, dignitate atque auctoritate eminentior Hebræorum synagoga, quæ per antiquæ legis vetustatem consumpta, cultum & noxiam veri olimque promissi Dei Filii solita pertinacia, atque animi obstinatione repudiavit. Nam cum in synagoga ipsa in hodiernum usque diem vetus homo sit, vetus lex, vetus fermentum, pristina conversatio: in nostra certe hæc nova Jerusalem omnia nova sunt, novum cor, nova lex, novus homo, nova conspectio. Quæ enim major novitas esse potest, quam Deum hominem esse, & rursus hominem Deum, eundemque verum Deum ac hominem clavis confirmum, spinis coronatum, & innumeris affectum contumeliis, non aliis ipsum armis, quam cruce, quam morte, quam vulneribus in forum vicisse, cælos ascendisse, ad patris dexteram conscendisse, propterque suum nomen ac legem cruciatos & gloria & honore & felicitate perpetua adesse? Quid, quod illius discipuli rudes, pauperes, abjecti obscurique homines, cum universis fere terrarum orbis ignorantibus tenebris involveretur, & erroribus ac superstitionibus sceleribusque obtemperaret tot

atque tantis, ut demones omnium gentium dominarentur, ac lummpere ab hominibus colerentur: hunc tamen ipsum mundum immundum in Christi discipuli, in ex infima plebe viri contra synagogæ pontifices, contra mundi imperatores, contra humani generis hostes, contra leges, consuetudines, opiniones, non armis, non opibus, non vi aut ferro vicerunt, sed fide tantum, spe & caritate superarunt, purgaverunt, illuminarunt? Tam autem propria est nostræ ecclesiæ divina atque sempiterna novitas hæc, ut nulla hominum ætas fuerit, nulla unquam civitas aut respublica, quæ non ab hac Christiana ecclesia cuncta acceperit, quæ filiorum Dei adoptionis perpetuæ existant. Nam ut a divo Thoma præclare scribitur, summum illud Dei beneficium, quod nostri gratiam appellant, & quo Dei filii efficiuntur, id adeo novi testamenti est, ut a mundi creatione sancti sanctique omnes, quatenus naturæ divinæ participes fuerunt, eatenus sub novo testamento comprehendantur, ad quod veteris omnia sunt referenda. Verum cum hoc fieri nequiverit, ut excellens hæc divini humanique consortii novitas ex terra terrenisque roboretur, (quod enim natum est ex carne, caro est; & quod natum est ex spiritu, spiritus est) par certe & consentaneum rationi fuit, ut de cælo civitas hæc sancta & nova Jerusalem descenderet. Descendit namque de cælo urbs hæc nova, cujus fundamenta nec in puertarum figmentis, nec in humanæ sapientiæ persuasibilibus verbis, neque in cujusvis mortalis aut creatæ voluntatis appetitu, seu opinione jacta sunt: sed quæ in montibus sanctis, hoc est, in patriarcharum figuris, in prophetarum testimoniis, in præconis apostolorum, in supplicis martyrum, in admirandis Christi operibus, in sanctorum proborumque hominum purgatissimis mentibus, in virtutis denique & spiritus ostensione inconcussa ac firma perseverant. Descendit autem de cælo non gressibus corporis, sed imitatione ac similitudine. Illius namque exemplo quæ in cælis est, reipublicæ beatissimæ, hujus quæ in terris est, regimen constituit Deus, ut illud non penes omnes aut multos, sed penes unum Christi vicarium & dominici gregis pastorem consistat. Nam sicut in Jerusalem illa quæ in cælis est, matre nostra unus tantum dominus est Jesus Christus: ita in hac Jerusalem illius filia, quæ Christi sanguine irrigata, & matris est illustrata splendoribus, unus tantum princeps est, vicarius Christi & pontifex maximus, cui omnes descendens Jerusalem cives & incolæ, non solum ut separatim singuli, sed etiam ut simul universi obedire debent: quemadmodum qui in superna sunt Jerusalem sancti, cum singulatim, tum universi, divitissime ac simul omnes uni omnium creatori subsunt, parent, obtemperant. Ut vero præclarissima hæc sunt? At dicet forte quis: Cum iis temporibus duæ nobis ecclesiæ & duæ synodi proponantur, una Romana, Pisana altera: utrum ambas de cælo descenderunt? Alteram enim earum tantummodo descendisse necesse est, siquidem Christi sponsa una est. Sinite me hoc in loco, patres, respirare paulisper: nam quid a vobis in hac re constitutum sit, paucis dicam. Quinque Christi ecclesiæ conditiones nobis, ut audistis, sanctus evangelista proposuit. Illam enim in primis esse civitatem, deinde sanctam, Jerusalem post,

ANNO
CHRISTI
1512.

Psalm. 121.

tum

ANNO
CHRISTI
1512.

tum novam esse, & de celo positum descendisse affirmavit. Illam igitur synodum & in terris ecclesiam militantem, quam de celo credimus descendisse, consentaneum esse prescriptis conditionibus, & in celo triumphantis ecclesie formulis, procul dubio reperiemus. Eam vero quae a supernorum imitatione prolapsa in praecipuum, ab illis deflectit viam, non utique de celo descendisse, quin potius ab inferis ascendisse judicabimus. Hoc quando ita se habet, non descendit de celo, patres, Pisana nuper patrum illorum ecclesia, non descendit de celo infans ubique & invisus coetus: non tantum e celo factus, non descendit, inquam, sed ruit. Quomobrem? quia non observat ea quae caeli sunt: non imitatur quae caelorum regni esse traduntur: At quare hoc rursus? Quia prorsus aliena est a revelatis apostolo conditionibus. Ut autem eas congruo ordine percurramus, quis vestrum putabit, patres, illum conventum qui unius tantummodo nationis est, si tamen unius est, & non dimidiatae, vel nullius potius gentis legitima collectio, quis putabit illum universam coegisse synodum, ejus civitatis, ad quam fortitudo gentium venit, ad quam multitudo maris converteatur, ad quam omnes per circuitum orbis terrarum congregantur, cyrus minimus in mille est, & parvulus in gentem fortissimam?

Tantum enim abest, ut ecclesia illa Pisana vera Dei civitas sit, quantum abest, ut sancta & legitima sit: tantumque recedit a candore sanctitatis, quantum ad errorum fontes accedit: accedit autem plus tanto, quanto magis & Petrum ecclesie, & papam concilio, & suo conciliabulo summum, verum certumque Christi vicarium subicere conatur. Quod tamen nil aliud est, mea sententia, quam naturae ipsius rationisque ordinem pervertere, & filios patri, & membra capiti, pastorique ipsi suarum greges ovium praedicere. Sed & illud perspicuum est, Jerusalem nomen illi ecclesie nequaquam convenire, propterea quod nec pacem habet, nec ordinis tranquillitatem, quodque tam excellentem ecclesie ordinem subvertente committitur, utpote quae contra Romanam ecclesiam togata armataque bella commoverit, quaeque ad quoscumque diverterit, non modo pacem illis non attulerit, sed spem omnem pacis funditus everterit. Quae singularim omnia commemorarem, nisi intelligerem nimio etiam plus quam vellem esse manifesta. Non igitur Pisana synodus, synodus Jerusalem est, sed civitas ac turris Babel potius, quae in terra Sennaar confusionem fecit, & concordiam edificantium disiecit. At dicent nonnulli. Saltem una ex multis, & quarta ex quinque prescriptis conditionibus Pisano coetui conveniet, novitas scilicet. Quid enim tam novum & inusitatum ac mirabile est, quam esse qui conentur efficere, ut miles duci, filius patri, domino servus imperet, oves pastori, denique pedes & cetera membra capiti? Fateor equidem & ego quoque nova haec esse, sed tamen aliena prorsus ab illa sempiterna sanctissimaeque civitatis novitate. Multum enim inter hanc illamque interest novitatem. Nomen utriusque commune est, sed res & significatio diversa. Haec enim Jerusalem novitas a Spiritu sancto est, & aeterna est. At illam Pisana unica tantum obedientia & ecclesie pars tunc effecit, cum schismatis illius tempore tres ita maximi pontifices habebantur, ut nullus co-

Concil. General. Tom. XXXII.

aut certus quidem, aut absque ambiguitate verus Petri successor existimaretur. Haec itaque nunc Pisana novitas Constantiae tunc ortum habuit, & evanuit; Babel repullulavit, & explosa est: atque iis etiam temporibus, si vos viri eritis, interibit, quemadmodum sub Eugenio quarto summo maxime hujusce sedis pontifice repressa est. Neque enim de celo descendit, atque ob id diuturna non est: neque unius principatum amplectitur, qui & in illa triumphante ecclesia est, & hanc militantem conservat, quemque synodus Pisana amplecti deberet, si e celo descendisset, & nunquam multitudinis regimini, uti facit, inniti. Longe igitur ab hac Christi Pisana ecclesia discrepat. Haec enim fidelium est, illa cavillantium: haec domesticorum Dei, illa aberrantium: haec Christianorum hominum, illa vero eorum qui Christi vestem conscindere, & a mystico Christi corpore mystica Christi membra sejungere non verentur. Habetis, patres, quid de Pisana synodo communiter locutus sum. Hoc enim universi totis devotisque animis deprecamur. Allequetur autem hoc, te volente, teque imperante, si tu ipse, pater sancte, omnipotentis Dei, cujus vices in terris non solum honore dignitatis, sed etiam studio voluntatis gerere debes; si ipsius Dei potentiam, perfectionem sapientiamque imitaberis. Atqui ut in primis potentiam imiteris, accingere, pater sancte, gladio tuo, inquam, accingere: binos enim habes, unum tibi reliquisque hujus mundi principibus communem; alterum tibi proprium, atque ita tutum, ut illum alius nemo nisi a te habere possit. Hoc itaque gladio tuo, qui ecclesiasticae potestatis est, accingere potentissime, & accingere super femur tuum, id est, super universas humani generis potestates. Cumque accinctus fueris, tum intende contra errores, contra haereses, contra dissensiones, denique contra inferni portas, errorum, haerelium & dissensionum auctores. Nec intende solum, sed etiam procede & regna. Procede in primis, & prospere procede, gentes quae bella volunt, dissipando: tum regna, laecidos & rex, quae pacis sunt cogitando, inquitendo, persequendo. Is namque idem, quem imitari debes, & rex regum est, pacisque princeps, & dominus dominantium, rexque pacificus. Hanc autem summam potentiam tuam divina perfectio comitetur. Perfectio haec, misericordia est, qua pater ille caelestis & perfectus solem suum ortiri facit super bonos & malos, pluitque super justos ac peccatores. Nam si tanta ubique misericordia praestabis, ut non modo amicos, sed inimicos etiam ac hostes ad tui nominis reverentiam, ad apostolicam sedis cultum, ad Christi ecclesie unitatem, ad hujus concilii manifestam professionem venire compellas, recte, pater sancte, Dei perfectionem imitaberis humano more. Nulla enim de virtutibus omnibus nec admirabilior, nec excellentior misericordia est, nulla magis principi propria, nulla potentiae summam cognata magis atque amica est. Haec te praeter regibus terrarum excellentissimum, haec te universis populis adorandum, Deoque insuper te & gratum & amicum & simillimum reddet. Verum cum multos multarum nationum gentiumque viros clarissimos per Dei tuamque misericordiam ad hanc synodum venturos accessurosque existimemus, una se tibi ad hanc rem offert divina sapientia, quae sine ad

SESSIO
III.

SESSIO II.

finem fortiter attingit, & disponit omnia suaviter. Hujus nuper exemplo a fine ad finem cum attigisti fortiter, pater sancte, cum in dicto concilio hoc atque inchoato, universos ad bene de Christiana republica sperandum excitasti. Dispones autem suaviter, providendo sapienter, ne vocati a te, juste quæri possint, se, ut par erat, in te tanta expectatione non fuisse. Quare postquam hodierno die, quod bonum factum felisque sit, de singulis quæ ad hujus sanctissimæ synodi conservationem & statum spectare videbuntur, constitutum fuerit, tum de iis quoque constituatur nationibus, quæ cum intellexerint Romæ & a Romano pontifice concilium synodumque haberi, & desiderari se atque expectari, cunctæ procul dubio nobiscum una ad Christianæ religionis disciplinam, ad apostolicæ auctoritatis majestatem, ad communem fidelis populi salutem, ad labentium rerum restitutionem, ad totius præterea ecclesiæ defensionem & rem convertentur. Sic namque hoc sacrosanctum concilium in cælum ascendet cum catholica ecclesia, quam refert, & quam Joannes civitatem esse sanctam, esse Jerusalem, novamque esse, atque de cælo descendisse, contemplatus est. Dixi.

SESSIO
III.

S E S S I O III.

In hac sessione reverendus & illustris dominus C. Matthæus episcopus Garzensis & princeps imperii, dedit mandatum illustrissimi principis Maximiliani electi imperatoris.

ANNO & indictione quibus supra, pontificatus præfati sanctissimi domini nostri, domini Julii papæ II. anno decimo, die vero Veneris, tertia mensis Decembris, fuit celebrata tertia sessio concilii generalis in basilica Lateranensi, præfente præfato sanctissimo domino nostro, in qua fuerunt præfentes reverendissimi domini cardinales, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, abbates, magistri generales ordinum, oratores principum, & alii illustrissimi domini, videlicet:

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuensis.
Reverendissimus dominus Jacobus Albanensis.
Reverendissimus dominus Franciscus Sabinensis.
Reverendissimus dominus Marcus Prænestinus.

Presbyteri cardinales.

Reverendissimus dominus Thomas tituli sancti Martini in montibus, Strigonensis.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctæ Priscæ, de Flisco.
Reverendissimus dominus Robertus tituli sanctæ Anastasiæ, Nannetensis.
Reverendissimus dominus Leonardus tituli sanctæ Sufannæ, Agennensis.
Reverendissimus dominus Christophorus tituli sanctæ Prævedis, Anglicus.
Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti Vitalis, Sipontinus.

A Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti Eusebii, Anconitanus.
Reverendissimus dominus Achilles tituli sancti Sixti, Bononienis.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli sancti Sabini, de Saulis.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii, Farnesius.
Reverendissimus dominus Ludovicus sanctæ Mariæ in Cosmedin, de Aragonia.
Reverendissimus dominus Marcus sanctæ Mariæ in Porticu, de Cornelii.

Patriarchæ & assistentes papa.

Reverendus pater dominus Cæsar Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Alphonus Antiochenus.
Reverendus pater dominus Stephanus Patracensis & Torcellanensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Spalatenus.
Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.
Reverendus pater dominus Federicus Salernitanus.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachienensis.
Reverendus pater dominus Franciscus Jadrensis.
Reverendus pater dominus Franciscus Vicentinus.
Reverendus pater dominus Julianus Cibo Agrentinus.
Reverendus pater dominus Franciscus Sueffanus.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Cajotanus.
Reverendus pater dominus Hercules Augustonensis episcopus, & illustrissimi domini ducis Sabaudie orator.
D Reverendus pater dominus Laurentius Montis regalis episcopus, & gubernator Urbis.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Jeremias Traneensis.
Reverendus pater dominus Franciscus Confanus.
Reverendus pater dominus Aldronandinus Nicosenensis.
Reverendus pater dominus Raynaldus Ragulinus.
Reverendus pater dominus Andreas Noboniasensis.
E Reverendus pater dominus Robertus Rhoginensis.
Reverendus pater dominus Georgius Nazarenus.
Reverendus pater dominus Joannes Maria Sipontinus.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Lucas Fulginateus.
Reverendus pater dominus Silvester Vaigormensis.

Reve-

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512.

Reverendus pater dominus Jacobus Potentianus.
 Reverendus pater dominus Andreas Miletensis.
 Reverendus pater dominus Franciscus Spoleitanus.
 Reverendus pater dominus Guillelmus Cortonenfis.
 Reverendus pater dominus Basilius Tudertinus.
 Reverendus pater dominus Bertrandus Adienlis.
 Reverendus pater dominus Dominicus Lucerinus.
 Reverendus pater dominus Alexius Melititanus.
 Reverendus pater dominus Ferdinandus Balneoregionensis.
 Reverendus pater dominus Benedictus Chienfis.
 Reverendus pater dominus Petrus Algarenfis.
 Reverendus pater dominus Joannes Tudenfis.
 Reverendus pater dominus Alexander Alexandrinus.
 Reverendus pater dominus Franciscus Bisignanensis.
 Reverendus pater dominus Gisbertus Rapollanus.
 Reverendus pater dominus Simon Modrusiensis.
 Reverendus pater dominus Corradus Astunensis.
 Reverendus pater dominus Antonius Jacobus Camerinensis.
 Reverendus pater dominus Bartholomæus Montis viridis.
 Reverendus pater dominus Lambertus Venufinus.
 Reverendus pater dominus Joannes Antonius Anglonensis.
 Reverendus pater dominus Joannes Arianensis.
 Reverendus pater dominus Baptista Aquinatenfis.
 Reverendus pater dominus Antonius Urbinatenfis.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Arretinus.
 Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.
 Reverendus pater dominus Nicolaus Bergomenfis.
 Reverendus pater dominus Joannes Elnensis.
 Reverendus pater dominus Augustus Sagonensis.
 Reverendus pater dominus Ludovicus Siginensis.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Asculanus.
 Reverendus pater dominus Petrus Forolivienfis.
 Reverendus pater dominus Lucas Gaurdienfis.
 Reverendus pater dominus Andreas Ansfarenfis.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Intulensis.
 Reverendus pater dominus Latinus Vestanus.
 Reverendus pater dominus Andreas Literenfis.

Concil. Gener. Tom. XXXII.

A Reverendus pater dominus Ludovicus Tricaticensis.
 Reverendus pater dominus Antonius Calenensis.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Niciesis.
 Reverendus pater dominus Joannes Bovinensis.
 Reverendus pater dominus Bernardus Policastrensis.
 Reverendus pater dominus Dominicus Imolenfis.
 Reverendus pater dominus Vincentius Bellicensis.
 Reverendus pater dominus Bartholomæus Agrigensis.
 Reverendus pater dominus Paulus Lectoriensis.
 Reverendus pater dominus Albertinus Pisauriensis.
 Reverendus pater dominus Petrus Narnicenfis.
 Reverendus pater dominus Joannes Baptista Marianensis.
 Reverendus pater dominus Andreas Albanensis.
 Reverendus pater dominus Scaramuzza Cumanus.
 Reverendus pater dominus Vincentinus Laurentinus.
 Reverendus pater dominus Bernardus Castrensis.
 Reverendus pater dominus Matthæus Umbraticenfis.
 Reverendus pater dominus Joannes Dominicus Terdonensis.
 Reverendus pater dominus Hugo Regiensis.
 Reverendus pater dominus Jacobus Faventinus.
 Reverendus pater dominus Gelasius Bellunensis.
 Reverendus pater dominus Julianus Vulturranus.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Biddriensis.
 D Reverendus pater dominus Marinus Ceneticenfis.
 Reverendus pater dominus Joannes Baptista Cavalicensis.
 Reverendus pater dominus Franciscus Ortanus.
 Reverendus pater dominus Jacobus civitatis ducalis.
 Reverendus pater dominus Joannes Aquilanus.
 Reverendus pater dominus Aloysius Parentinus.
 Reverendus pater dominus Albertus Valvensis.
 Reverendus pater dominus Jacobus Paphensis.
 E Reverendus pater dominus Simon Ariminensis.
 Reverendus pater dominus Bernardus Tarvisinus.

Abbat.

Reverendus pater dominus Floremondus abbas monasterii sancti Georgii de Urbe, ordinis sancti Benedicti.
 Reverendus pater dominus Guillelmus abbas monasterii Beate Mariæ Britonis.

Hh 3

Ma-

SESSIO
III.

Magistri generales ordinum.

Magister Thomas Cajetanus generalis ordinis
Predicatorum.
Magister Egidius generalis ordinis eremitarum
sancti Augustini.
Magister Bernardus vicarius ordinis beate Marie
de Monte Carmelo.
Magister Angelus ordinis beate Marie Scervo-
rum.

Locumtenens Maximiliani.

Reverendus & illustris dominus Matthæus epis-
copus Garcentis serenissimi domini Maximili-
anicelecti imperatoris.

* Locumte-
nens.*Oratores & senator Urbis.*

Illustris dominus Albertus de Carpi, dicti Maxi-
miliani orator.
Magnificus dominus Petrus de Starcelupis Flo-
rentinus, senator Urbis.
Magnificus dominus Hieronymus Vich, o-
rator catholici regis & regine Hispania-
rum.
Magnifici domini, Jacobus de Salviatis & Mat-
thæus de Strozis, domini Florentini, ac Par-
mentis, oratores.

Illustrissimi domini temporales.

Illustrissimus dominus Fridericus marchio Man-
tuanus.
Dominus Nicolaus de Ruere.
Illustrissimus dominus Julius de Ursinis, & alii il-
lustres domini de Ursinis.

Celebrata missa per reverendissimum domi-
num Marcum episcopum Prænestinum, cardi-
nalem Senogallienlem, & facta oratione per
reverendum patrem dominum Alexium episco-
pum Melfitanum, cantatis litanis & aliis ora-
tionibus, & cantato hymno, Veni creator
Spiritus, ut moris est; cantatoque evangelio
per reverendissimum dominum Ludovicum san-
ctæ Mariæ in Cosmedim diaconum cardinalem
de Aragonia, quod incipit, *Ego sum pastor bo-
nus*, &c. reverendus dominus Thomas Phæ-
dra secretarius concilii ascendit ambonem, &
legit quoddam mandatum procurationis lere-
nissimi & invictissimi principis Maximiliani
electi imperatoris, datum per supradictum do-
minum Matthæum Gurcentem episcopum, lo-
cumtenentem. Cujus tenor sequitur, & est
talis.

M A N D A T U M M A X I M I L I A N I.

*Maximilianus, divina favente clementia, ele-
ctus Romanorum imperator semper Augustus,
ac Germania, Hungaria, Dalmatia, Croatia,
&c. rex, archidux Austria, dux Burgundia,
Brabantia, &c. comes palatinus Hannoveria,
&c.*

Recognoscimus, & tenore presentium no-
tum esse volumus universis, cum impræsenti-
um nos destinamus in Italiam & ad Urbem,
venerabilem Matthæum episcopum Gurcentem,
principem, consiliarium & locumtenentem no-
strum generalem in Italia devotum ac dile-

A cum, pro quibusdam rebus nostris ibi facien-
dis. Idcirco nos de ejus dexteritate, ingenio
atque rerum gerendarum peritia plurimum con-
fisi, motu proprio, & ex certa scientia, ac
animo deliberato fecimus, constituimus, crea-
vimus & ordinavimus, ac tenore presentium
facimus, constituimus, creamus & solemniter or-
dinamus præfatum Gurcentem principem & lo-
cumtenentem nostrum procuratorem, actorem
ac negotiorum nostrorum gestorem specialem,
omni meliori modo, via, jure & forma & or-
dine, quibus melius & validius de jure possu-
mus & debemus, ad comparandum pro nobis
& nomine nostro in synodo seu concilio Late-
ranensi superiori, per sanctissimum in Christo
patrem & dominum dominum Julium secundum
sacrosanctæ Romanæ ac universalis ecclesiæ tum-
mum pontificem, dominum nostrum sanctissi-
mum, de consensu sacri reverendissimorum do-
minorum cardinalium collegii indicto & de-
nuntiato, & illud approbandum & prolequen-
dum, & si, & in quantum opus foret, illud
ad alium locum & aliud tempus transferen-
dum, etiam ex toto tollendum & extinguen-
dum, nec non revocandum, annullandum,
irritandum & penitus delendum omnia & sin-
gula ea quæ per ecclesiam Gallicanam in civi-
tate Turonis eodem anno superiori fuerunt acta,
conclusa & deliberata, & similiter ad revocan-
dum omnia & singula mandata & procurato-
ria, si qua ac nobis emanaverunt pro indictione
concilii Pisani, quod nonnulli cardinales
tunc indixerant, & idem concilium Pisanum
penitus tollendum & extingendum. Dantes &
cedentes eidem Gurcenti principi, locumteni-
ti & procuratori nostro, plenam & amplam
potestatem gerendi & exercendi omnia & sin-
gula in præmissis & circa ea necessaria & op-
portuna, juxta dexteritatem suam, prout mag-
is videbitur expedire; nec non ad faciendum
omnia alia & singula, quæ verus & legitimus
& indubitatus procurator, liberam & genera-
lem facultatem habens, circa præmissa facere
posset, & quæ nosmet tacere possemus, si
præmissis personaliter interessemus, etiam si
talia forent, quæ mandatum exigent magis
speciale: ponentes dictum procuratorem no-
strum, quoad præmissa, totaliter in locum
nostrum. Insuper promittentes in verbo no-
stro Cæsareo, & sub bona fide nostra, nos
gratum & ratum habituros, quidquid per præ-
fatum principem locumtenentem & procurato-
rem nostrum in præmissis & circa ea cum om-
nibus suis dependentibus, emergentibus & con-
nexis, actum, dictum, transactum, concor-
datum seu conclusum fuerit, & nullo unquam
tempore contravenire directe vel indirecte, aut
quovis exquisito colore vel causa, de jure vel
de facto, etiam si de jure possemus. Supplen-
tes præterea omnes & singulos defectus tam
juris quam facti, qui in præmissis aliquo mo-
do poterunt evenire. Promittentes quoque,
ut si forte mandatum istud ad aliqua per su-
pradictum procuratorem nostrum tractanda &
concludenda sufficiens non foret, quod nos
omnia & singula hujusmodi tractata, & per su-
pradictum procuratorem nostrum sic conclusa,
rata, grata & firma habebimus & observabi-
mus, harum testimonio literarum sigilli nostri
appensione roboratarum.

Datum in civitate nostra imperiali Colonia,
die prima mensis Septembris, anno domini mil-
lesimo quingentesimo duodecimo, regnorum

ANNO
CHRISTI
1512.

nolitorum, Romani vigesimoseptimo, Hunga-
ria vero vigesimotertio

Per regem.

Ad mandatum Cæsarem majestatis proprium.
Quo perlecto, surrexit præfatus reverendus &
Illustris dominus Mathæus, & legit quamdam
schedulam manu propria scriptam, cujus tenor
est talis.

Schedula lecta per Gurcensem.

Ego vigore dicti mandati Cæsarem majestatis
clementissimi & invictissimi principis, ad abo-
lendum omne schisma quod in ecclesia oriri pos-
set, & etiam pro executione capitulorum con-
cliatorum coram sanctissimo domino nostro re-
voco quodcumque mandatum qualitercumque
concessum conciliabulo Pisano, & procuratores
quoscumque, qui in dicto conciliabulo interve-
nerunt, & omnia acta & agenda per illud con-
ciliabulum, quæ declaro irrita & nulla, nomi-
ne præfate Cæsarem majestatis, & adhæreo sa-
cro & canonico Lateranensi concilio, ecclesiam
universalem representanti, rite & legitime con-
gregato. Declaro etiam, majestatem Cæsarem
nunquam dedisse mandatum ad præfatum conciliabulum.

Et declaratione facta, præfatus dominus Mat-
thæus Gurcensis accessit cum ea qua decuit reve-
rentia ad præfatum sanctissimum dominum no-
strum, & deosculatus est pedes ejusdem sanctis-
simi domini nostri, comitante cum dicto illu-
stri domino Alberto de Carpi, præfate Cæsarem
majestatis oratore. Quibus peractis, magis-
ter Marianus de Cuccinis procurator fisci, &
præfati concilii procurator, petiit a protonota-
ria & notariis concilii publicum & publica fieri
instrumentum & instrumenta de omnibus supra-
dictis, &c.

Deinde discretus vir Petrus Mengivar sanctis-
simi domini nostri cursor, retulit coram præ-
fato sanctissimo domino nostro, se, instante præ-
fato magistro Mariano de Cuccinis procuratore,
ad portas ipsius concilii citasse & monuisse om-
nes & singulos prælatos, & alios tam ecclesia-
sticos quam sæculares, qui in concilio interesse
conlueverunt, ut comparerent ad interessendum
sacro sancto concilio. Responsione facta, idem
magister Marianus accusavit eorum contuma-
ciam. Demum reverendus pater dominus Petrus
Ghryphus episcopus Foroliviensis ascendit am-
bonem, & legit quamdam schedulam tenoris in-
fra scripti.

**BULLA TERTIÆ SESSIONIS SACRI
generalis concilii Lateranensis.**

*Julius episcopus servus servorum Dei, ad perpe-
tuam rei memoriam.*

Sacro approbante concilio, ad illius, cujus
perfecta sunt opera, laudem & gloriam, factum
Lateranense concilium prosequentes, in hac ter-
tia sessione Spiritu sancto favente legitime con-
gregata, quam alias tertio Nonas Novembris
proxime præteriti faciendam in secunda sessione
indixeramus, & deinde de venerabilium fra-
trum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardi-
nalem consilio unanimumque assensu, in hodie-
num diem tenendam, ex certis tunc expressis
& aliis legitimis causis prorogavimus, & indi-
ximus, eodem sacro concilio prorogationem &
indictionem hujusmodi ex causis præfatis sibi

notis approbante, post felicem faustamque ca-
rissimi in Christo filii nostri Maximiliani Roma-
ni imperatoris electi semper Augusti huic sacro
sancto Lateranensi concilio veram adhesionem
& sinceram unionem, omnia & singula per dam-
nationis alumnos Bernardinum Carvajal, Guil-
helmum Frissonet, Renatum de Pria, & Fride-
ricum de Sancto Severino, olim cardinales, eo-
rumque fautores, adhærentes, complices & se-
quaces, schismaticos, hæreticos, & in suam ac
aliorum perniciem debacchantes, unitatem san-
ctæ matris ecclesiæ scindere satagentes in conciliabulo Pisano, Mediolani, Lugduni, vel ali-
bi, quocumque, quotcumque & qualiacumque
fuerint, etiam decimarum impositiones in uni-
verso regno Franciæ per eos factas, quorum te-
nores & qualitates, ac si præsentibus de verbo
ad verbum, non autem per clautulas generales
infererentur, pro expressis haberi volumus, ut-
que in præsentem diem acta, gesta & facta,
conscripita & publicata seu ordinata, & in futu-
rum forsitan gerenda, quamvis sint nulla, irri-
ta & inania, & a nobis, præfato concilio sacro
approbante, damnata & reprobata fuerint, po-
tiori pro cautela damnationi & reprobationi hu-
jusmodi inhærendo, eodem sacro concilio ap-
probante, damnamus, reprobamus & detesta-
mur, illaque nulla, irrita & inania, nullius-
que roboris, efficacis, effectus vel momenti
fuisse & esse decernimus & declaramus. Nec
non literas nostras, per quas, propter receptio-
nes, favores, adhærentiam & auxilium, per re-
gem Franciæ & nonnullos alios regni Franciæ
prælatos, officiales, nobiles & barones schif-
maticis & hæreticis in dicto conciliabulo Pisani
damnati & reprobati prosecutione notorie præ-
stita, regnum Franciæ, & præsertim Lugdunum
ducatu Britannicæ excepto, sub data videlicet
Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnatio-
nis dominicæ millesimo quingentesimo duode-
cimo, Idibus Augusti, pontificatus nostri anno
nono, de fratrum prædictorum consilio, eccle-
siastico subjecimus interdicto, nundinasque Lug-
duni fieri solitas, in Lugduno extunc de cetero
fieri inhibuimus, dictasque nundinas in civitate
Gebbenensi faciendas transfulimus, cum decre-
tis, declarationibus, inhibitionibus, omnibus-
que & singulis in eis contentis clausulis, simi-
liter sacro concilio prædicto de illis plenariam
notitiam habente ac approbante, innovamus:
regnumque præfatum, ut præfertur, illiusque
civitates, terras, oppida & loca quocumque
hujusmodi interdicto subjecimus, ac ipsas nun-
dinas ex Lugduno in civitatem præfatum Ge-
bennensem faciendas transferimus. Et ut sa-
crum hoc Lateranense concilium ad finem uber-
rimæ fertilitatis deducatur, aliaque plura &
gravia in hoc sacro Lateranensi concilio tra-
ctanda & discutienda veniant ad Dei omnipo-
tentis laudem, & universalis ecclesiæ exaltatio-
nem, quartam sessionem continuationis celebra-
tionis ipsius quarto Idus præsentis mensis De-
cembris faciendam, sacro concilio præfato om-
nia approbante, indicimus. Nulli ergo omni-
no hominum liceat hanc paginam nostre pro-
secutionis, voluntatis, damnationis, reprobatio-
nis, detestationis, decreti, declarationis, in-
novationis, interdicti, translationis & indictionis
infringere, vel ei ausu temerario contraire.
Si quis autem hoc attentare præsumperit, in-
dignationem omnipotentis Dei ac beatorum Pe-
tri & Pauli apostolorum ejus se novit incur-
surum.

Datum

SESSIO
III.

SESSIO
III.

Datum Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1512. tertio Nonas Decembris, pontificatus nostri anno decimo.

D. de Comitibus.

Qua quidem schedula, ut præmittitur, perlecta, idem reverendus pater Petrus episcopus petiit, an placerent paternitatibus suis contenta in dicta schedula. Et omnes & singuli responderunt, placere contenta in dicta schedula. Fuit insuper indicta quarta sessio, quarto Idus præsentis mensis. Et hæc fuerunt pro tertia sessione. Super quibus idem magister Marianus de Cuccinis procurator petiit instrumentum & instrumenta, &c. Et incepto per sanctissimum dominum nostrum glorioso hymno, Te Deum laudamus, & capella prosequente, & usque ad finem perducto, sanctissimus dominus noster cum cardinalibus & aliis prælatis recessit, & venit ad sanctum Petrum in palatium apolliticum in Vaticano.

*Julio hujus nominis secundo pontifici maximo,
Alexius episcopus Melitanus affectissimus
famulus, salutem plurimam dicit,
perpetuamque felicitatem.*

Non me præterit, sapientissime pontifex, patrum pii minusque grati erga Deum animi esse, quidnam ex iis quæ vobis contingunt, alii cupiam quam illi, ejusque abstruso judicio tribuere. Propterea quæ fortunam & fatum appellant, aut nulla esse, aut si qua sunt, ego quidem illi subijci sentio: tantumque sideribus tribuo, quantum est, quod nihil ex ejus potentia detrabere possit. Verumtamen & divum Augustinum divinarum humanarumque rerum interpretem eminentissimum, causas fortuitas non esse nullas, sed latentes asserere, & mihi plurima & gravissima infortunia ab ipsis fere statim incunabulis accidisse, eoque graviora, quo præter omnem spem opinionemque incidere, lat scio. Quibus illud quoque tanto magis annumeraverim, quanto nihil ego enixius curio, quam ne quid a me vel dicatur, vel fiat, quod tibi non placeat. Iustus itaque a te, ut in tertia tui sacri apud Lateranum concilii sessione concionarer, nec ignarus maxima vocis & laterum, & eadem vel minori fortasse disciplinarum inopia laborare, nihil horum, quo rem evitarem, causatus sum, temerarium, & non minus stolidum arbitratus, quidquam de iis tuo præcepto opponere, quæ tibi quoque nota esse viderentur. Præterea quæ postea lualere, ut rem jam præparatam & intermissam sententia mutata resumere, quod & hæc ex ipsa oratione facile percipere poteris, & epistolæ ad diem ipsius concionis properandum est. Fuit hic tertio Nonas Decembris, cum sol longissime a nobis recedens & nos obliquus respiciens, dum parvam hemisphærii nostri partem ambit, dies brevissimos reddidit: cumque ad ea quæ in synodo agenda erant vix totus susceptor videretur, res, vel potius necessitas ita tulit, ut eodem ante omnia Lateranum tibi e Vaticano eundem esset. Per properandi igitur curam magna ex parte somno excusso, nos fere antelucanos præstolandi prosequendique tui gratia Vaticanum deduxit: ubi antequam exires, tanta vis imbris procellosi inhorruit, ut diurnam serenitatem quæ nobis otiosis præcellerat, iter facturis resarcire velle sibi videretur. Existi tamen, quæ tua constantia

a Forte non.
H.

A est, & procella paulisper cessante, totum fere iter pluviolum perfecimus. Itaque membra quæ natura regi non patitur: vento, aqua & anni tempore gelida, cetera vestibis prælongis & madefactis gravata erant. His maxime impeditos, multis descendentes cœnum excepit, ex cœno sitibundos, famelicos, fessos, madidos, implicitos, cœnulentos & somnolentos ædes vastissima, nulla testudine, sed tignis tecta, & crebris transfennis, per quas magnæ naves transmitti possent patentissima: eadem multitudinis hominum & murmuris, strepitus ac lamentorum ex incommodis orientium, algorisque plena. Sic affecto misero mihi, & innata, quod dixi, vocis & corporis imbecillitate laboranti, a tot incommodis circumvento, vento, imbre, procella crepitantibus, & murmure, tecto & transfennis templi verba intercepturis, concionandum erat. Insuper suggestum ascendi, sicut e regione transfennarum altissimarum ac latissimarum, sic a te, ad quem labores meos & verba direxeram, longe iustu quidem tuo, ante inceptam synodum positum, quo magis multitudinis auditui quam tuo conluleretur. Omitto, quod quidam ad suum commodum cuncta trahentes, ita tunc quoque ad reddendum Deo & justitiæ debitum se difficiles dolosque præstitere, ut sicut te multosque ex patribus per totam fere sessionem sollicitos ac suspensos tenuere, ita me quoque in actionis medio turbabundi viderentur. Super his mitra caput, parum ejus hiberna insula tecti capax, sic angebat, ut non magis nuperrime simul omnes in itinere sub imbre ad Lateranum, quam ego tunc sub illa ad orationis calcem properarem. Sed sicut quondam toti Græciæ belli, ita nunc mihi hujus mali Paris causa erat. His ergo tot simul factum est, quorum vel unum suppetiisset ut nec tu, nec pars maxima sacri senatus & patrum audire me quiverit. Quamobrem hæc mihi postea singula memoria reperenti, nec dijudicare queunti, quibus minus fecerim satis, illisne quibus ita me affectum & properantem locus audire permisit, an quibus id ex parte vel omnino negavit: expedire visum est, magnis etiam viris id tuadentibus & amicis flagitantibus, ut institutum transgredere, & orationem impressoribus darem, quo & omnibus qui adfuerant, hæc saltem ratione facere satis, & longis pluribus tacendo prodessem, quam dicendo profueram. Si tamen ea sit, ut, quod ejus initio maxime optavi, aliquibus conferre possit. Tua beatitudo, si id ei cumulos & magnitudo cogitationum ac rerum agendarum permiserit, ita leget, ut omnem fructum laborum meorum in eo maxime versari existimet, ut a te uno probentur.

*Alexii episcopi Melitani oratio quam habuit in
tertia sessione sacri Lateranensis concilii,
jussu Julii secundi pontificis maximi.*

E Maxime vellem atque optarem a domino Jesu Christo, in cujus nomine, ut par est credere, te duce, beatissime pater, hic sacer senatus, præclarus Procellar, insignes reguli, Cætaris, regum & aliorum principum oratores, ornatissimi præsules, & ceteri qui adsunt humanissimi viri, huc hodie convenere, ut eadem sinceritate pietateque mentis, qua ego erga beatitudinem tuam, universam ecclesiam & horum singulos sum verba facturus, omnes præsentem atque absentes, quibus celebrandæ synodi onus incumbit, rem tam salubrem & peccetariam agendam suscipiant, suo tempore agant,

ANNO
CHRISTI
1512.a f turbab.
ii.

ANNO
CHRISTI
1512.

gant, & ad finem perducant. Mihi vero post
 annos octo & quadraginta, quibus maxime ex
 parte in hac aulica luce, in sacro tuo aliorum-
 que summorum pontificum, & vestro, patres,
 mihi jactando venerandoque conspectu versatus
 consensui, hujus saltem suscepti hodie muneri
 labor operatum pariat fructum, ut sacrosanctam
 matri ac alumnae ecclesiam, si non omnino (ne-
 que enim tanti me facio) vel aliqua ex par-
 te conducat. Et quoniam ubi factum opus est,
 compertum habeo parum verba proficere: &
 sicut rectam valetudinem non conferri, ita nec
 res magnas solis verbis confici posse; prae-
 cipue vero ratione, & ejus ministris mente ac lin-
 gua, nos a ceteris animantibus differre: sed
 his tantis naturae bonis ita quosdam abuti, ut
 raro admodum utantur concordia mentis & lin-
 guae, sed plerumque aliud habent in ore, aliud
 in corde; quae fere sola sunt instrumenta con-
 siliis: hoc autem morbo ubique, sed praesertim
 in synodo, re omnium quae ad religionem &
 praesentem futuramque salutem hominum perti-
 nent, maxima, cum ingenti discrimine utrius-
 que salutis laborari: me denique in tanti mor-
 bi, tamque magnae rei & imbecillitatis meae
 cogitatione pene deficere: summus ille artifex
 mentium illustrator & auctor invocetur, qui &
 extinctas eas accendit, & accensas inflammat,
 & ab illis ora dissonare non patitur, quique
 in igneis linguis apparuit, & ora infantium
 fecit diserta. Veni creator Spiritus, mentes
 tuorum visita, imple superna gratia, quae tu
 creasti pectora. Utinam tuos, domine, utinam
 tuos tuoque gratiae capaces nos reddas. Hoc
 ergo duce, quod ipse concedat, quam brevius
 mihi fieri poterit, de concilio deque ecclesia
 differendum est. Et primo altius earum prima-
 va figura & origine repetitis, mixtim etiam in-
 cremento, majestate potestateque ostensis, nec
 non utilitate & commodo quae ex eis humano
 generi proveniunt, ex parte enumeratis; pos-
 tremo, mutata a me lententia reddita ratio-
 ne, dicendi faciam finem. Per haec enim,
 etsi pro rei magnitudine paucissima parumque
 ornata, opitulante illo qui & publice ab om-
 nibus, & privatim a me invocatus est, sive
 rationibus, sive exemplis, sive auctoritatibus
 innitendum procedendumque in synodo fuerit,
 recte omnia consuli, & consulta rectius de-
 cerni, & decreta rectissime executioni mandari
 quam facillime poterunt. Cum redemptor &
 legifer noster hominem, parvum mundum,
 collapsum erigere ac instaurare cum suis Patre
 & Spiritu statuisset, nec in opere discedere a
 prima ejus productione, cui etiam totam Tri-
 nitatem adfuisse, per verbum, *Faciamus*, per-
 spicuum est, cum in ceteris rebus, quantum-
 vis bonis, multis ac magnis creandis, *Dixit*,
 &, *Vidit*, de Deo singulariter a Mose profere-
 tur: quod & in Jordane amni, per sacri ac
 salutiferi lavacri institutionem, & in patefa-
 cienda, pro capacitate visurorum, gloria sua
 super montem Thabor tribus, & non paucio-
 ribus, discipulis qui eum comitabantur; &
 passim per totam legis traditionem, & de-
 mum in corroborandis instruendisque discipu-
 lis, per Spiritum sanctum in ejus nomine a
 Patre missum, plenius declaravit: reditus ad
 Patrem, & a terrenis ad caelestia corpore trans-
 censurus, ita duodecim discipulos (& orando
 Patrem, *Fac*, inquit, *Pater, ut hi unum sint,*
sicut & nos unum sumus: & eos monendo, *In*
hoc, inquit, *sciens omnes, vos meos esse disci-*

Gen. 1.

Mat. 1.

Mat. 17.

Jan. 17.

Jan. 18.

palis, si vos meos dilexeritis) institutos reli-
 quit, ut capiti, quod in primis suas vices ge-
 rere voluit, reliqui uti membra connezi, per
 toties repetitum preceptum mutus caritatis &
 pacis, unum corpus complerent. Et quod vas
 electionis Paulus ait: *Singuli ejus membra, &*
aliorum alii, ut unus corporis partes forent. Quod
 etiam a duobus & septuaginta pariter ab illo
 electis, & ab aliis qui ad fidem undique quotidie
 confuebant: *Multitudinis*, inquit Lucas, *erat*
eorum & anima una: & a posteris per tra-
 ditionem utriusque ordinis, & curam eorum
 qui illis succedere, quam diligentissime obser-
 vatum fuisse, omnibus qui historias evolverint,
 plenissime constat. Et deinde per inauditam &
 incredibilem constantiam & fortitudinem eo-
 rum aliorumque martyrum, & victorias de sa-
 vissimis tortoribus partas, religione longe late-
 que per totum orbem diffusa, & ecclesiis pro
 conditione locorum & temporum super regio-
 nes vel provincias constitutis, & eisdem prae-
 ter mandatum exemplumque principis, naturae quo-
 que ratione eductis, res omnes disjunctas per
 se imbecilliores fieri; conjunctas vero, validio-
 res: singulae suae salutis diuturnitatisque consa-
 lentes, id ipsum sedulo servare curarunt, dum
 annis fere singulis capite & citiusque cum suis
 membris in locum omnibus tutum & commo-
 dum coeuntibus, quae corripere emendarique oport-
 teret, accuratius pensata atque discussa, ad
 incrementum omnia, conservationemque reli-
 gionis, publicam honestatem, bonos mores,
 animarumque salutem redigebantur. Interdum
 etiam, cum res exigeret, sua cuique jura quali
 municipalis pro salute propriae gregis & com-
 modo statuebant. De rebus vero ponderosis &
 dubiis summum caput, ut communis omnium
 magister & doctor, consulabatur. Quo fiebat
 ut, si quando haeresis vel alia res gravis & per-
 niciosi exempli alibi oriretur, praesertim quae
 religionem & publice leges offenderet, ad il-
 lam e vestigio reprimendam patres undique,
 praecipue tamen probatissimi, eruditissimi ac
 integerrimi quique accersebantur, & ad locum
 tempusque aptum, a capite delictum, & ab
 ipsis approbatum, conveniebant. Ubi non mi-
 nus ardentissima dilectione in Deum, quam
 mutua inter se & erga proximum, quod est
 universum genus humanum, caritate, omnia
 simul prospicientes, & singula sedulo scrutan-
 tes & ponderantes, ut quae ad omnes pertine-
 rent, ab omnibus reciperentur vel eliminarentur:
 quae infringenda dijudicarent, pro irritis
 & inanibus; quae vero probanda, pro veneran-
 dis sanctisque ab omnibus habebantur: & ita
 eorum consultis atque decretis publice ab orbe
 universo parebatur, ut vel si plures mundi sen-
 tentia Democriti essent, eorum jussis obtempe-
 raturi viderentur. Hac ratione sacrae synodi
 malis erant metus, bonis spes, vitiis poena,
 virtutibus praemium, laboribus quies, studiis
 fomes, incrementum justitiae. Hac ratione tur-
 bulentissimas seditiosissimas ac perniciosissimas
 haereses extinctas deletereque fuere, & fide sa-
 crosanctaque religione enucleata & explicata,
 eorumque capitibus & articulis stabilitis, mun-
 dus, expulsis errorum tenebris, eam aliquam-
 diu totus retinuit, in qua nunc brevis esusan-
 gulus luce ambulat veritatis. Hac ratione tot
 sacri & saluberrimi canones, duces praestan-
 tissimi ad bene beateque vivendum, & ad tem-
 poraneam comparandum, aeternamque salutem
 promerendum, per ipsas synodos sancti con-
 scri-

SESSIO
III.

Rom. 12.

Mat. 4.

a) Pater, en-
jusque. 12.

seriptique fuerit, quibus non minor fides & auctoritas quam ipsis evangelis attributa est: & quorum si quis a nobis ratio curave haberetur, ad has sordes scditatemque morum, ad quas per eorum contemptum & conciliorum intermissionem devenimus, non utique devotum fuisset. Hac ratione Urbanus pontifex hujus nominis secundus, synodo habita, totum fere occidentem exivit, & numerosissimam ac potentissimam expeditionis illius auctor factus, Antiochiam & Jerusalem præclara ecclesiarum membra, & alias insignes urbes & regna cum ingenti gloria recepit. Et post eum, ne amitterentur, Paschalis & Gelasius pontifices supplementis, comitatu & pecunia exercitui in Asia subveniri fecere; & Callistus hujus nominis secundus, nongentorum patrum, qua nullus ante & post eum frequentiore usquam, in hoc ipso Laterano ad idem opus synodum habuit, ubi tu quoque, beatissime pater, hujus & aliorum exemplo, & recto, ut par est credere, animo, hanc edixisti, quod bonum, faustum felixque tibi, universæ ecclesie & nobis omnibus sit, & ad eundem per illos movearis effectum. Hac ratione cum alii, tum Innocentius hoc nomine tertius, qui etiam Laterani ad hoc ipsum quingentorum paulo minus patrum concilio interfuit & præfedit, tanta auctoritate fuerit, ut imperatorem & reges Galliarum, Hispaniarum & Neapolis ad idem properandum compulerint. Hac præterea ratione imperatores pedibus nudis, non brevi spatio per nives cursum ante moenia procumbentes, & alii ad pedes pontificum incensum certe, ac sola innocentia munitorum provoluti, eorum veniam precabantur. Magni virtute & vere felices pontifices, quibus tantum ultio a summis etiam principibus venerationis & verecundie pendebatur: feliciores principes, qui in personis hominum tantum Deo timoris cultusque exhibere non hæsitabant. Felicissimi & hi & illi, qui depositis odiis sic ad mutuam dilectionem convertebantur, ut alterorum alteri quam libentissime onera ferrent, quo lex redemptoris per utroque adimpleretur; quique non ex potentia licentiam, sed contra ex licentia potentiam pensitabant: nec quod sibi placeret, sed quod omnibus expediret, quodque deceret, non quod liceret prospicientes, anteponebant. Denique, qui ex majoribus non eos, quos & ipsi ante gerendum magistratum & omnes boni vituperarent & reprobarent, sed quos scirent omni laude commendationeque dignos, imitandos sibi & superandos pro viribus proponebant. Sed quid ego his sideribus immoror, quæ quamvis per se micarent, magna ex parte ab aliis lumen mutuata fuerit; & non ad illas fulgentissimas stellas recurro, qui ita perpetuo vivere, ita variis modis pro fide, proque ecclesia certare; ita denique toti Deo dediti, gratiam ejus promerere, ut facile affirmaverim, multa illum propter eorum merita suamque patientiam sustinere, quæ per suam justitiam nequam sustinisset? Quis enim, qui eorum facta vel dicta vel scripta scrutari voluerit, non inveniet vel primos illos tres & triginta a Petro Melchiam usque uno tenore & vivendi summa cum temperantia, & gerendi magistratum summa cum sapientia, & subeundi quævis pericula pro fide proque ecclesia summa cum fortitudine, denique migrandi a temporanea vita ad æternam summa cum alacritate

& gaudio, ita certasse adversus Romanum imperium & reliquas orbis terrarum nationes & vires, ut non modo illis invitis & impugnantibus ecclesiam, pro qua certabant, suo sanguine solidaverint, dilataverint & extulerint, sed ita ipsos quoque hostes orbis domitores & armis insuperabiles devicerint, ut sibi corona victorie calique regno per martyrium comparatis, illos illorumque successores ecclesie jugo æternum subegerint? Vel subsecutos a Silvestro ad splendidissimum sidus Gregorium Gordiani, totidem quidem numero, quamvis alio rerum cursu tenoreque certandi, persecutione ecclesie per Christianos principes in favorem protectionemque conversa; ita & præcepta sui principis servantes, & exempla majorum sequentes, dignitati incrementoque religionis & ecclesie consuluisse, ut ipsi quoque omnes, sicut priores, jure optimo in divorum numerum sint relati. Tantum præterea pietate, ingenio, disciplina, moderatione, & omni virtutis genere valuisse, ut cum ipsi, tum eorum imitatione posterique quoque immanissima hominum monstra, vel potius sævissimas feras, Gothos, Vandalos, Longobardos, & alios hujusmodi, eorumque reges usque adeo leniverint, ut ex truculentissimis cicures mansuetosque reddiderint: denique labore, inedia, siti, vigiliis, continentia, studio justitie, & illiciti abstinentia lucri, hanc quam videmus amplitudinem & opulentiam nobis comparavisse, per quas deliciis quotidie magis involvitur, & opibus pene insanimus. O felix sæculum, quod illos viros non morbum, ut alios, rebus ecclesie, sed ejus morbis & periculis presentaneum remedium attulisti! O te ecclesiam tui sponsi gratia plus quam prudentissimam, quæ ita tuis primordiis consulisti, ut tales tunc, non quales postea tuis temporibus experta es, rectores defensoresque haberes! O solum tunc certe beatissimum, quam reverenter te intueor, oscularique gestio, quod illos & tulisti & aluisti, & magna ex parte produxisti! Postremo quis est, qui hoc etiam in cogitatione auctæ vel conservatæ, cum in occidente, tum in oriente, ecclesie non perpenderit, ita utramque partem patres earum instituisse, ut si quando forte inter se dissentirent, acuendi potius ingenia studio, & perficiendi fidei perspicuitatem, quam pervertendæ causæ veritatis, tunc quoque modestiori quadam æmulatione utraque abstineret a vitis, & bonis moribus inhaereret, & ambæ pariter ad religionis conversationem proficerent? Quod * * quando tunc valeret, donec præstare potuit, satis & Roma olim, deleta Carthagine, & ab annis aliquot occidentalis ecclesie, orientali collapsa, sicut experta est, ita membra ejus quæ recte vivunt & sentiunt, non sero pœniteret. Digna profecto res, quæ a multis accuratius cogitetur & ante omnes a te, beatissime pater, qui mancã & imperfectam felicitatem tuam putare propterea sæpe visus es, quod earum utriusque pariter, totique orbi, quod tunc sanctæ sedi datum est, non simul præsideres. Eat nunc quispiam, & Zoroastrem vel Trimegillum, vel Phoroneum, vel Pilistratum, vel Licurgum, vel Solonem, vel Numam Pompilius, vel alios, non dicam cum legisfero redemptoreque nostro, sed vel cum ipsis servis ejus, præsertim, quos dixi sex & sexaginta, conferat; quos ille ita partitus est,

ut

*id. 19. 1512

Locus ob-
scurus.
quam
a) Fere
quantum ve-
leat. H.

ANNO
CHRISTI
1512.

ut aqua portione, & plus quam miranda ratione, & primi confitenda tuncque veritatis, pascendarumque ovium curam martyrio; & secundi eadem cura voluntatem martyrii terminarent, & alterutri suo numero annos ejus temporales inquarent: vel aliis occidentalis & orientalis ecclesiarum luminibus anteponat, qui ultra lucem veritatis, vita etiam, moribus, institutis, scriptis & preceptis longissime illo excellere, & demum tantum auctoritatis & ipsi consecuti, & successoribus impetrati sunt, ut non precepto vel imperio, sed nutui eorum subici, omnes felicitatis loco haberent. Multa graviter & copiose pro Christo egregius, eruditissimus vir Egidius Viterbiensis de ratione conciliorum, deque accepto detrimento per intermissionem, & utilitate per frequentationem eorum consequenda, disseruit prima oratione, qua hoc sacrum est auspiciatus concilium: aliquanto plura Thomas Cajetanus, philosophicæ ac theologicæ rationis uti peritissimus, ita disceptator acerrimus, de triumphante ac militante, deque Pisana, ut ipse appellat, ecclesia. Non paucis etiam presul Spalatenfis, disciplinarum quas dixi, non vulgaris professor, sua cum Turcis prælia pro defensione communis tecum gregis inita descripsit, beatissime pater. Ego quoque perbenigne a te iussus ut idem onus subirem, & humanissime monitus, ne his mihi præviis factis longissimo cederem intervallo, pro viribus multa de synodis: earumque definitione, appellatione, origine, causis, numero, conatu & fine, multa de pravus sectis sive hæresibus, multa de apostolis, de martyribus, & de singulis divinarum ordinibus, de comparatione bonorum piorumque sacerdotum cum divinis spiritibus, de Silvestro pontifice, de Constantino principe, de prima synodo & ejus 318. patribus, omnibus in divorum numerum relatis, & de reliquis universalibus synodis singularim, & aliis memoriæ dignis, multa distincte de universa triumphante ac militante ecclesia, deque lethifera sibi & aliis turba Pisana, malis consiliis & artibus nixa, & in caput suum more gigantum, conspirationis furis ac insidiis agitata, & a te quam prudentissime per veri ac legitimi concilii editionem confusa & enervata: ubi de te quoque non pauca, servato tamen modo, ne Laco natus, & in concilio constitutus, principi, & meo, & vivo, & presenti, ac de me bene merito assentari viderer. Post hæc de presentis synodi ratione, pro cursu nostrarum rerum ac temporum, in quo, cum ad levamen fortassis aliarum multarum & ingentium Christiani nominis cladum hoc saltem Deus concesserit, quod hæresibus, quæ ut plurimum causæ conciliorum fuerunt, nec publice, nec impune laboramus; reliquum foret decernere, ut instaurationi ac propagationi religionis in hoc perangusto Europæ angulo discordia & ignavia coarctata, magna virium parte incumberetur. Sed quoniam tanto operi frustra insisteremus, nisi prius Deus iratus nobis placaretur, qui in tanta corruptione morum & bellorum ac simultatum culpa constitutus placari non posset: & propterea multis, & acriter in mores, & pleraque flagitiorum & scelerum, præcipue tamen in perniciosam ambitionem, pestiferam omnium rerum venalitatem & luxum intolerabilem, & innumera detestanda questus & nefanda libidinis genera, & execrandas lusiones diebus sa-

A cratissimis, earumque comites blasphemias non ferendas invecutus; mala etiam consilia, mutuas fraudes & cupiditatem rerum alienarum, ex quibus discordias & bella intestina oriri foretque constat, & levissima Christianorum inter se trucidationes, ac tanti effusi sanguinis, cujus dimidio minus ad profigandum communem hostem suppeditasset, causas detestatorum; & idcirco de morum corruptione & culparum inhibitione, de tollendis undique discordiis, & pace ubique inserenda, deque salutifera in communem Christiani nominis hostem expeditione, & ejus impræsentiarum occasione non pauca; postremo te in primis, tuorum verborum non immemor, & deinde imperatorem & reges singularim ac nominatim, & alios principes & populos Christianos, ad illam, quod sperabam nonnullos eorum adfuturos, hortaturus: multa, inquam, de his, & quæ ad ea pertinent, jam literis & memoriæ mandata, dicenda, & tribus vix horis absolvenda paravi. Sed ubi animadverti, quam parum vel Egidii mei, paucis vel nullis eorum qui ad concilium expectabantur, supervenientibus, verba profecerint, vel Thomæ ecclesia, etsi nunc egregie per te re navata, in meliori spe constituta, maxime Cesare in tuum sanctum sedus recepto, tunc certe adhuc fluctuante: vel Spalatenfis, perverse non in Turcas, sed inter Christianos bellis ferventibus: concidi præ indignatione, fateor, animo; & hoc ex parte vel tui sortis, pro majestatis cellitudine, & felicitatis immensitate; vel meæ, pro exilitatis humilitate; vel, ut rectius dicam, temporis & hominum perversitati adscribens, quod cum tamdiu tamque vehementer concilium invocarent & cuperent, nunc inceptum, etiam vocati & jussi, postponunt: multorum diurnum ac noctium labore, vigiliisque abjectis, valeque ad tempus vel perpetuo jussis, ne loco præmii risum, ut ad tempus minus pertinentes, reportarent; quod ad abieculos non parva ex parte pertinebat oratio, mutata sententia, his paucis apud te coram sacro senatu & his patribus agendum putavi, cujus & potestatem supremam, & computati cum aliis, numerum vigesimum & centesimum explete, & auctoritatem & sapientiam in quacumque re maximam novi, & voluntatem ad omnia quæ in concilio agenda, tractanda complendaque sunt, propensiorum esse par est. Quod si id minus ex voto & tua vel aliorum sententia celsiterit, & quod initio pollicitus sum, in repetenda primæ figura vel origine conciliorum & ecclesiarum, & eorum incremento, majestate potestateque declarandis, utilitate etiam & commodo, quæ omnibus conferunt, recensendis: denique in reddenda mutata meæ sententiæ ratione, parum fortasse fecerim satis, in primis a tua beatitudine, & deinde a ceteris omnibus veniam peto. Et ut in eo merito desinam, a quo incepi, tu sancte Spiritus adus, & ita meis faveto votis ac precibus, ut quæ tibi grata, summo pontifici, universæ ecclesie, & cum suis principibus toti generi Christiano, & dignitati concilii profutura sunt, ipsi pontifici & his patribus decernenda inspices. Qui cum Patre & Filio in unitate perfecta vivis & regnas in sæcula sæculorum. Amen. Dixi.

SESSIO
III.

Locus obsecratus, quales in hac oratione committuntur.

A Nno a nativitate domini millesimo quin-
gesimo duodecimo, indictione decima-
quinta, pontificatus sanctissimi domini nostri
Julli divina providentia papa secundi anno de-
cimo, die vero Veneris decima supradicti men-
sis Decembris, fuit celebrata quarta sessio in ec-
clesia Lateranensi de Urbe, presente & presi-
dente prefato sanctissimo domino nostro Julio
in loco consueto. Et fuit celebrata missa Spiri-
tus sancti per reverendissimum in Christo pa-
trem & dominum, dominum Nicolaum tituli
sancti Prisci presbyterum cardinalem de Flisco
vulgariter nuncupatum. Fuerunt presentes in-
fra scripti reverendissimi domini cardinales, pa-
triarcha, archiepiscopi & episcopi, ac abbates
& magistri ordinum, oratores principum, &
alii illustrissimi domini, videlicet:

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis san-
ctae Romanae ecclesiae camerarius.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuen-
sis.
Reverendissimus dominus Jacobus Albanensis.
Reverendissimus dominus Franciscus Sabinen-
sis.
Reverendissimus dominus Marcus Praenestinus.

Presbyteri Cardinales.

Reverendissimus dominus Thomas tituli sancti
Marini in montibus, Scrigonienensis.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli san-
ctae Prisci, de Flisco.
Reverendissimus dominus Robertus tituli san-
ctae Anastasiae, Nannatenensis.
Reverendissimus dominus Leonardus tituli san-
ctae Sufanae, Agenoensis.
Reverendissimus dominus Sixtus sancti Petri ad
vincula, sanctae Romanae ecclesiae vicecance-
llarius.
Reverendissimus dominus Christophorus tituli
sanctae Praxedis, Anglicus.
Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti
Vitalis, Sipontinus.
Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti
Eusebii, Anconitanus.
Reverendissimus dominus Achilles tituli sancti
Sixti, Bononiensis.
Reverendissimus dominus Bardinellus tituli san-
ctae Sabinae, de Saulis.

Diacani cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eu-
stachii, Farnesius.
Reverendissimus dominus Ludovicus sanctae Ma-
riae in Cosmedin, de Aragonia.
Reverendissimus dominus Marcus sanctae Mariae
in Porticu, de Corneliis.
Reverendissimus dominus Alphonus sancti
Theodori.

Patriarcha & affines papa.

Reverendus pater dominus Caesar Alexandri-
nus.
Reverendus pater dominus Alphonus Antio-

A chenus.

Reverendus pater dominus Bernardus Spalaten-
sis.
Reverendus pater dominus Vincentius Neapolita-
nus.
Reverendus pater dominus Federicus Salernita-
nus.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachien-
sis.
Reverendus pater dominus Franciscus Jaden-
sis.
Reverendus pater dominus Franciscus Vicenti-
nus.
Reverendus pater dominus Julianus Agrigenti-
nus.
B Reverendus pater dominus Franciscus Sues-
sanus.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Cajeta-
nus.
Reverendus pater dominus Laurentius Montis
regalis episcopus, & gubernator Urbis.
Reverendus pater dominus Hercules Augusten-
sis episcopus, & illustrissimi domini ducis Sa-
baudis orator.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Julius Corinthien-
sis.
Reverendus pater dominus Franciscus Consa-
nus.
Reverendus pater dominus Joannes Vincentius
Senensis.
Reverendus pater dominus Aldronandinus Ni-
cociensis.
Reverendus pater dominus Jeremia Tranea-
sis.
Reverendus pater dominus Raynaldus Ragusi-
nus.
Reverendus pater dominus Andreas Nubonia-
gensis.
Reverendus pater dominus Petrus Arboren-
sis.
Reverendus pater dominus Robertus Rhegi-
nus.
D Reverendus pater dominus Georgius Nazare-
nus.
Reverendus pater dominus Joannes Maria Si-
pontinus.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Lucas Fulginaten-
sis.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Balneo-
regiensis.
Reverendus pater dominus Jacobus Potenti-
nus.
Reverendus pater dominus Hieronymus Bu-
doensis.
E Reverendus pater dominus Andreas Alben-
sis.
Reverendus pater dominus Bernardus Tarvisi-
nus.
Reverendus pater dominus Simon Arminen-
sis.
Reverendus pater dominus Jacobus Paphen-
sis.
Reverendus pater dominus Albertus Valven-
sis.
Reverendus pater dominus Aloysius Parenti-
nus.
Reverendus pater dominus Joannes Aquila-
nus.

Revo-

ANNO
CHRISTI
1512.Reverendus pater dominus Jacobus civitatis du-
calis.Reverendus pater dominus Franciscus Orta-
nus.Reverendus pater dominus Octavianus Viter-
biensis.Reverendus pater dominus Bertrandus Adrien-
sis.Reverendus pater dominus Albertinus Pisau-
riensis.Reverendus pater dominus Paulus Lectorien-
sis.Reverendus pater dominus Marinus Ceneten-
sis.Reverendus pater dominus Gelasius Bellunen-
sis.Reverendus pater dominus Jacobus Faventi-
nus.* et. ill.
natis.Reverendus pater dominus Hieronymus * Inful-
lensis.Reverendus pater dominus Dominicus Luceri-
nus.Reverendus pater dominus Joannes Baptista Ca-
vallicensis.Reverendus pater dominus Julianus Vulterra-
nus.Reverendus pater dominus Joannes Antonius
Anglonensis.Reverendus pater dominus Franciscus Bisignia-
nensis.Reverendus pater dominus Joannes Baptista Ma-
rianensis.Reverendus pater dominus Gisbertus Rapolla-
nus.Reverendus pater dominus Bartholomæus Mon-
tis viridis.Reverendus pater dominus Antonius Jacobus
Camerinensis.Reverendus pater dominus Simon Modrusien-
sis.Reverendus pater dominus Lambertus Venusi-
nus.Reverendus pater dominus Dominicus Imolen-
sis.Reverendus pater dominus Ludovicus Signien-
sis.Reverendus pater dominus Matthæus Umbriati-
nensis.Reverendus pater dominus Antonius Urbina-
tensis.Reverendus pater dominus Joannes Franciscus
Nolanus.Reverendus pater dominus Hieronymus Arcti-
nus.

Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.

Reverendus pater dominus Nicolaus Bergomen-
sis.

Reverendus pater dominus Joannes Elnensis.

Reverendus pater dominus Alexius Melitita-
nus.Reverendus pater dominus Andreas Mileten-
sis.Reverendus pater dominus Scaramuza Cuma-
nus.Reverendus pater dominus Alexander Alexan-
drinus.Reverendus pater dominus Joannes Domini-
cus Terdonensis.Reverendus pater dominus Joannes Tuden-
sis.Reverendus pater dominus Benedictus Chien-
sis.Reverendus pater dominus Bernardinus Castren-
sis.

Concil. General. Tom. XXXII.

A Reverendus pater dominus Bernardinus Polica-
strensis.Reverendus pater dominus Hieronymus Ni-
ciensis.Reverendus pater dominus Joannes Antonius
Calenenfis.Reverendus pater dominus Vincentius Launen-
sis.Reverendus pater dominus Philippus Adriacen-
sis.

Reverendus pater dominus Hugo Regienfis.

Reverendus pater dominus Latinus Vestanus.

Reverendus pater dominus Augustinus Sagonen-
sis.Reverendus pater dominus Petrus Narnien-
sis.B Reverendus pater dominus Franciscus Spoleta-
nus.Reverendus pater dominus Antonius Auxima-
nus.Reverendus pater dominus Basilius Tuderti-
nus.Reverendus pater dominus Franciscus Milopo-
tamienfis.Reverendus pater dominus Corradus Astunen-
sis.Reverendus pater dominus Ferdinandus Sca-
lensis.C Reverendus pater dominus Vincentius Belli-
centis.Reverendus pater dominus Quillelmus Corto-
nensis.Reverendus pater dominus Ludovicus Tricari-
centis.Reverendus pater dominus Andreas Anfare-
nsis.Reverendus pater dominus Hieronymus Ascu-
lanus.Reverendus pater dominus Joannes Bovinien-
sis.Reverendus pater dominus Lucas * Gaurdien-
sis.Reverendus pater dominus Petrus Forolivien-
sis.*) Legit.
Gaurdiensis.

Abbat.

Reverendus pater dominus Antonius abbas san-
cti Galgani Vulturanensis diocesis.Reverendus pater dominus Guillelmus abbas mo-
nasterii Beate Marie Britonis.Reverendus pater dominus Floremondus abbas
monasterii sancti Gregorii de Urbe, ordinis
sancti Benedicti.Reverendus pater dominus Georgius Gannensis,
Mersburgensis diocesis.

Magistri generales ordinum.

Magister Thomas generalis ordinis Prædicatorum.

Magister Egidius generalis ordinis eremitarum
sancti Augustini.

Magister Bernardinus vicarius Carmelitarum.

Magister Angelus beate Marie Servorum.

Oratores, & senator Urbis.

Illustris dominus Albertus de Caspi, Maximilia-
ni electi imperatoris orator.Magnificus dominus Petrus de Starcelupis Flo-
rentinus, senator Urbis.

Magnificus dominus Hieronymus Vich, orator catholici regis Hispaniarum.
Magnificus dominus, Jacobus de Salviatis & Mattheus de Strozis, domini Florentini, oratores.
Ac etiam fuerunt presentes tres oratores dominorum Helvetiorum.

Illustrissimi domini temporales.

Illustrissimus dominus Fredericus marchio Mantuanus.

Dominus Nicolaus de Ruere.
Illustrissimus dominus Julius de Ursinis.
Dominus Octavianus Pallavicinus.
Illustris dominus Franciottus de Ursinis.
Dominus Christophorus de Pallavicinis.
Dominus Stephanus de Comitibus.

Fuerunt etiam presentes quamplures reverendi domini protonotarii apostolici, auditores causarum sacri palatii & clerici cameræ, ac alii magistri in theologia, & doctores diversarum professionum clerici & laici.

Fuit habita oratio per reverendum patrem dominum Christophorum Marcellum nobilem Venetum, sedis apostolicæ notarium & artium doctorem, cujus tenor in fine presentis sessionis describitur. Et cantatis orationibus, consuetis litanis, & benedicta sacra synodo per pontificem, & aliis solitis conciliorum ceremoniis, præstitaque ab omnibus prælatis sanctissimo domino nostro consueta obedientia, sanctissimus dominus noster incepit hymnum, Veni sancte Spiritus, Et reverendissimus in Christo pater dominus Marcus sanctæ Mariæ in Porticu diaconus cardinalis de Cornelis vulgariter nuncupatus, legit evangelium secundum Mattheum, quod incipit: *Exiit qui seminat, seminare semen suum.* Deinde secretarius magnifici domini Francisci Foscarei equitis, oratoris illustrissimi domini Venetorum, dedit quoddam mandatum dicti domini Venetorum, nomine dicti magnifici domini Francisci, in quo idem dominus Franciscus est constitutus procurator ad interessendum sacrosancto concilio Lateranensi: & idem secretarius excusavit eundem dominum oratorem, quia non interesse poterat sessioni propter corporis alterationem. Consequenter idem sanctissimus dominus noster dedit dictum mandatum reverendo patri domino Thomæ Phædræ, secretario concilii, mandans eidem, ut illud legeret in ambone. Qui dictus dominus Thomas ascendit ambonem, & legit dictum mandatum tenoris infra scripti alta voce & ab omnibus audienda.

MANDATUM VENETORUM.

*Leonardus Lauredanus Dei gratia dux
Venetiarum. Sc.*

Cum sanctissimus & beatissimus in Christo pater & dominus noster, dominus Julius, digna Dei providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis ecclesiæ pontifex maximus, divino afflatus numine, pro suo pastoralis officio, ut verum decet in terris Christi vicarium, & ad extinguendum hæreses, tollendumque pessimum exortum schisma, ac reprimendam eorum temeritatem audaciam, qui diabolico spiritu inducti, tunicam inconsutilem domini nostri Je-

su Christi discindere & dilacerare conantur; & denique pro bono pacis omnium Christianorum celebrare deserverit & jam indixerit generale & universale concilium in Laterano, nosque inter alios Christianos principes & potentatus ejusmodi sancto operi adesse paterna caritate sit hortatus, sedulam adhibuimus operam, ut status nostri viri ecclesiastici & seculares, doctrina, religione & moribus præstantes, qui rei conducere possent, sese Romam conferrent. Et ne ulla in re a summa devotione, reverentia, cultu & observantia nostra erga sacrosanctam sedem apostolicam & eundem sanctissimum dominum nostrum deesse videamur, cum personaliter interesse nequeamus, vices nostras demandavimus, & tenore presentium omni meliori modo, via, iure & forma, quibus magis, melius & validius de jure vel de facto a nobis fieri potest & debet, demandamus nobili & dilectissimo patricio Veneto Francisco Foscareo equiti, oratori nostro Romæ agenti, ut sacrosancto concilio Lateranensi nostro nomine intersit, assistat, & ea omnia præstet & peragat quæ a nobis quoquo modo adhiberi possent, aut incumberent ad honorem, decus, dignitatem, tutelam & conservationem, amplitudinemque & exaltationem personæ ejusdem sanctissimi domini nostri Julii secundi summi pontificis, nec non sanctæ Romanæ ecclesiæ ac universalis venerandi Lateranensis concilii antedicti, cum ampla auctoritate, potestate, facultate atque arbitrio, a nobis cum consiliis nostris sibi tributis & impertitis, ad omnia & singula in tam pio, religioso & salutari negotio, qualia & quantumcumque fuerint tractanda, peragenda, promittenda, jurejurando firmanda, præstanda, executioni mandanda & adimplenda, quæ nobis Venetoque dominio possent competere vel deberent, tam de jure quam de consuetudine, non secus ac si nos ipsi cum domino & senatu nostro coram personaliter ageremus, faceremus & adimpleremus, promittentes omnia & singula ab eodem oratore nostro, quo supra nomine, tam verbo quam scripto in præmissis & circa præmissa pertractanda, concludenda & firmanda, approbaturus nos esse, rataque & grata in perpetuum habituros. In quorum fidem & testimonium presentes literas nostras in hac potenti forma fieri jussimus, & nostri soliti sigilli, qui in similibus utimur, appensione muniri.

Datum in nostro ducali palatio die decima Aprilis, indictione decimaquinta 1512.

Quo perlecto, idem sanctissimus dominus noster mandavit eidem domino Thomæ secretario, ut legeret quasdam literas claræ memorie Ludovici regis Francorum XI. sigillo ejusdem sigillatas, directas felicis recordationis Pie papæ secundo, super revocatione pragmaticæ sanctionis: qui dominus Phædra in eodem ambone legit dictas literas alta & intelligibili voce, cujus tenor talis est.

ANNO
CHRISTI
1512.LITERÆ LUDOVICI REGIS FRANCIE
abrogationis pragmaticæ sanctionis.

Ludovicus Dei gratia Francorum rex tibi sanctissimo ac beatissimo patri nostro Pio papa secundo, obedientiam filialem, & plenas devotionis affectus.

Deum solum scientes esse, cujus providentia bene consulitur rebus humanis, meliusque regna & urbes religione cingi atque defendi, quam armis & muribus, te vicarium Dei viventis ea veneratione prosequimur, ut sacra presertim in ecclesiasticis rebus tua monita, veluti vocem pastoris audire, illisque parere prompta mente velimus. Quapropter, beatissime pater, ethi constitutio quædam in regno nostro, quam pragmaticam vocant, magno prelatorum conventu, magna temporis deliberatione conclusa fuerit, & jam callum obducens, quietum prope fixerit statum: tu tamen tuis ad nos literis illam a regno nostro auferri, explodi, abrogarique flagitas. Nobis quoque dilectus & fidelis consiliarius noster Joannes episcopus Atrebatensis, quem cum potestate legati de latere ad hoc nostrum regnum misisti, commemoravit ea, ad quæ per ipsam tibi nostro nomine pollicenda, vovenda, expromittenda, nos antequam regnum suscepissimus, religionis instinctus quidam deduxerat. Nos nostra promissa exequi, accedente moderatrice rerum ecclesiasticarum tua auctoritate, studemus ac volumus, & id quidem tanto volumus animo propensiori; quanto nobis regnum Francie florens & bello vacuum tuetur Deus & protegit. Omnibus itaque victimis potiore obedientiam intelligentes, assensimus his quæ tuo nomine nobis aperta sunt, ipsam scilicet pragmaticam sanctionem tibi tuæque sedi esse infensam, utpote quæ in seditione & schismatico tempore, atque per seditionem, sectionisque a tua sede figuram, nata sit: & quæ, dum tibi, a quo sacra leges oriuntur & manant, quantalibet eripit auctoritatem, omne jus & omnem legem dissolvit. Illud enim exoritur, quod idem consiliarius nomine tuo sanctitatis adstruxit, ut dum per pragmaticam sanctionem ipsam summa in ecclesia tua sanctitatis auctoritas minuitur, dum prelati in regno nostro quoddam licentiae templum præstruitur, dum congruens unitas ad alia regna conformitasque tolli videtur, abroganda sit ipsa pragmatica, tollendaque a regno nostro, quippe quæ adversus tuam sedem, omnium ecclesiarum matrem, ab inferioribus prelati lata sit, tamquam, ut scriptura loquitur, *Quomodo si elevetur virga contra levantem se, aut baculus, qui utriusque lignum est.* Quæ quidem, beatissime pater, licet plerique docti homines confutare niterentur atque diluere, multaque nos dehortarentur abrogare sanctionem ipsam; te tamen principem totius ecclesie, te antistitem sacrorum, te dominici gregis pastorem profitemur & scimus, teque jubentem sequimur, tibi & beatissimi Petri cathedræ consentimus & jungimur. Itaque sicut mandasti, pragmaticam ipsam a regno nostro, nostroque Viennensi Delphinatu & omni ditione nostra per presentes pellimus, dejicimus, stirpitusque abrogamus, & quam, qualemve ante pragmaticæ ipsius editionem, circa ecclesiarum, beneficiorum, aliarumque rerum spiritualium dispositi-

Concil. Gener. Tom. XXXII.

tionem, censuram, moderationem in regno nostro omni ditione nostra, tui predecessores Martinus quintus & Eugenius quartus Romani pontifices habebant & exercebant, talem eandemque nostro adjutori beatissimo Petro tibi que ipsius successor reddimus, prestamus & restitimus, cum summo imperio, cum judicio libero, cum potestate non coarctata. Tu enim, cum scias quid auctoritate divinitus tibi tradita possis, quas pro regni nostri & ecclesiarum in eo tranquillitate postulabimus, non negliges res necessarias, poterisque semper quod optimum fuerit judicare. Utere igitur deinceps in regno nostro potestate tua, ut voles, atque illam exerce. Nam ut hominum membra nulla contentione, capite uno atque una mente ducuntur, sic tuis sacris decretis ecclesie prelati in regno nostro & Delphinatu consonantiam & obedientiam plenam refundent. Quod si forte obtentur aliqui, aut reclamabunt, nos in verbo regio pollicemur tui beatitudini, atque promittimus exequi facere tua mandata, omni appellationis aut oppositionis obstaculo profus excludo, eosque qui tibi contumaces fuerint, pro tuo jussu comprimemus & refrenabimus.

Datæ Turonis sub magno sigillo nostro, die vigesima septima mensis Novembris, anno domini 1461. & regni nostri primo.

Postmodum vero excellens doctor dominus Melchior de Bardassinis advocatus concilii, habuit orationem multum ornatam & luculentam super reprobatione pragmaticæ sanctionis, petens illam revocari & annullari, ac decerni monitorium contra prelatos, capitula, conventus, principes Francie, presidentes parliamentorum, & alios, sua communiter vel divisim interesse putantes, ut comparere deberent ad allegandum, quare dicta pragmatica revocari non debet. Et illud idem petiit dominus Marianus de Cucinis procurator fisci, & sacri concilii procurator. Et sanctissimus dominus noster, hoc sacro approbante concilio, decrevit monitorium & citationem sub termino sexaginta dierum tenoris infra scripti.

MONITORIUM

CONTRA PRAGMATICAM
& ejus assertores.

Julius episcopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam, sacro approbante concilio.

Licet sacrorum canonum instituta; sanctorum patrum & Romanorum pontificum predecessorum nostrorum, & in generalibus legitimis conciliis pro defensione ecclesiasticæ libertatis dignitatisque sedis apostolicæ tuitione, consultissima deliberatione sancita, inviolabiliter ab omnibus custodiri oporteat, ipsorumque decreta, veluti divina inspiratione edita, immutabilia censeantur; Romanus tamen pontifex, qui regis æterni, rerumque & jurium omnium conditoris locum, licet imparibus meritis, tenet in terris, cum hujusmodi decreta saluberrima & honesta, hominum calliditate & ambitione vergi conspiciat in abusum, & humanas traditiones Christi legibus anteferri, ut ecclesiæ indemnitati & libertati opportune subve-

SESSIO
IV.

niat, & præsumptam curet deponere malitiam A
perverforum, eorumque conatibus occurrat: interdum cogitur abusiones & humanas traditio-
nes hujusmodi nullas & invalidas declarare & abrogare, prout temporum & locorum qualita-
te pensata, id conspicit in domino salubriter expedire. Dudum siquidem displicenter per nos
pluries accepto, per multa temporum spatia, per nonnullos prælatos Gallicæ nationis, & nobiles laicos, ac alios illis faventes, præsertim cujusdam sanctionis prætextu, quam ipsi pragmaticam vocant, apostolicæ sedis, sanctæque Romanæ universalis ecclesiæ capiti, libertati & auctoritati enormiter detractum, canonicisque præfatis derogatum fuisse, rem adeo perniciosam in Dei offensam, & ecclesiæ præfate vilipendium & evidens detrimentum, amplius ferre nequeunt, cum sanctio ipsa ab omni ad id potestate carentibus, nullorum Romanorum pontificum aut generalium legitimorum conciliorum auctoritate facta, sed quodam abusa tantum in illis partibus incredula & observata fuerit, illaque cum in ea contentis nulla & invalida merito declarari & abrogari debeat, quam etiam claræ memoriæ Ludovicus XI. Francorum rex abrogavit, ut in ejus patentibus literis desuper confectis plenius continetur, sacro Lateranensi concilio approbante, in quarta sessione, declarationis & abrogationis per nos faciendarum, hujusmodi negotium & discussionem venerabilium fratrum nostrorum Romanæ ecclesiæ præfate cardinalium, & aliorum prælatorum congregationibus in Lateranensi sala superiori, quatenus opus foret, faciendis, relationemque discussionis nobis & Lateranensi concilio præfate faciendam commisimus, Gallicosque prælatos, capitula ecclesiarum & monasteriorum, parlamenta & laicos illis faventes, cujuscunque dignitatis, etiam si regalis existerent, sanctione præfata abutentes, seu illam approbantes, omnesque & singulos alios, sua communiter vel divilim interesse putantes, per edictum publicum, cum ad partes illas tutus non pateret accessus, in Mediolanensis, Avenensis & Papiensis ecclesiarum valvis affigendum, moneri & citari infra certum competentem terminum præfigendum, ad comparandum coram nobis & concilio præfate, causasque dicendas, quare sanctio præfata, illiusque corruptela & abusio in concernentibus auctoritatem, dignitatem & unitatem ecclesiæ Romanæ præfate & apostolicæ sedis, canonumque prædictorum & ecclesiasticæ libertatis violationem, nulla & invalida declarari, decerni & abrogari non deberet. Illosque sic monitos & citatos arctari & teneri, ac si personaliter moniti & citati fuissent, statuimus & ordinamus, ac quintam sessionem decimaquarta Kalendas Martii, quæ erit quarta feria post primam dominicam quadragesimæ proxime futuræ, faciendam, eodem sacro Lateranensi concilio approbante, indiximus. Nos igitur, quorum interest, ne indefensæ libertatis ecclesiasticæ ratio in extremo iudicio a nobis requiri possit, & perverforum & ambitiosorum protervia diutius convalescat, declarationis, abrogationis & discussionis negotium, monitionis & citationis statutum & decretum hujusmodi debite executioni demandare, omnes & singulos Gallicos prælatos, capitula, seu conventus, parlamenta & laicos illis faventes, cujuscunque dignitatis, etiam si regalis extiterint, sanctione præfata abutentes, seu illam appro-

bantes, omnesque alios & singulos, sua communiter vel divilim interesse putantes, ut præfertur, ex certa nostra scientia, auctoritate apostolica, tenore præsentium, primo, secundo, tertio & peremptorie citamus, monemus & requirimus, quatenus infra sexaginta dierum spatium, a die præsentium in locis supradictis affixionis numerandum, quorum viginti pro primo, alios viginti pro secundo, & reliquos viginti dies pro tertio & peremptorio termino monitione canonica assignamus, ad comparandum coram nobis & concilio Lateranensi præfate, causasque dicendas, quare sanctio præfata, illiusque corruptela & abusio in concernentibus auctoritatem, dignitatem ac unitatem ecclesiæ Romanæ & sedis, canonumque & ecclesiasticæ libertatis prædictorum violationem, nulla & invalida declarari, decerni & abrogari non debeat. Quo termino assignato, sive comparere sic moniti & citati curaverint, sive non, ad executionem negotii, decreti, abrogationis & statuti prædictorum, illorumque & aliorum in præmissis necessariorum, prout justum fuerit, eodem sacro Lateranensi concilio approbante, procedimus. Et cum pro citationibus & monitionibus hujusmodi ad partes illas tutus non pateat accessus, ne præfati sic moniti & citati, aliique quos præsentibus literis contingunt, valeant de præmissis ignorantiam allegare, & prætextu ignorantiam hujusmodi aliquod velamen exculationis assumant, volumus literas ipsas in valvis prædictis juxta decretum & statutum hujusmodi affigi & ipsam affixionem publicari. Decernentes etiam, quod earumdem literarum publicatio sic facta perinde eosdem sic monitos & citatos arctet, ac si literæ ipsæ die affixionis & publicationis hujusmodi eis personaliter lectæ & insinuatæ forent, cum non sit verisimilis conjectura, quod ea quæ tam patenter fiunt, debeant apud eos incognita remanere: non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis contrariis quibuscunque, seu si monitis & citatis prædictis, vel quibusvis aliis communiter vel divilim a dicta sede indultum existat, quod interdicti, suspendi, excommunicari non possint, per literas apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ citationis, monitionis, requisitionis, assignationis, voluntatis & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1512.

Deinde exclusis a loco concilii omnibus aliis non habentibus voces definitivas, exceptis oratoribus principum & baronibus & pluribus principalibus ordinum, & porta concilii clausa sanctissimo domino nostro cum cardinalibus & aliis præfatis in pluvialibus & casulis dalmaticis mitratis existentibus, prout est consuetum, reverendus pater dominus Alexander episcopus Alexandrinus de mandato suæ sanctitatis ascendit ambonem, & legit schedulam seu bullam tenoris infra scripti.

ANNO
CHRISTI
1512.

ANNO
CHRISTI
1512BULLA SECUNDA SESSIONIS QUARTÆ
sacri generalis concilii lateranensis.*Julius episcopus servus servorum Dei, ad per-
petuam rei memoriam, sacro appro-
bante concilio.*

Saluti gregis nobis desuper commissa, mo-
rum reformationi defensionique ecclesiasticæ li-
berratis, ac fidei catholicæ tranquillitati &
augmento, paternis & sollicitis studiis inten-
dentes, ad omnipotentis Dei & individui Tri-
nitatis laudem & gloriam, sacro hoc appro-
bante concilio, literas nostras a nobis dudum
emanatas, eidem concilio notas, per quas Ro-
manæ curiæ officiales & illorum exactiones ge-
neraliter reformavimus, approbamus & innova-
mus, illasque, quas per nonnullos postea tunc
expressos ad fidelium utilitatem juxta intentio-
nem nostram declarari mandavimus, per præ-
fatos expressos, & cum illis alios diversarum
nationum prelatos, nunc in præfato con-
cilio præsentibus deputandos, omnibus quæ ju-
dicium humanum pervertere possent, cessan-
tibus ut justum & æquum fuerit, particulari-
ter declarari, & declarationes ipsas, in aliis
sessionibus nobis in hoc sacro concilio refe-
rendas, & ab eodem concilio approbandas, ut
debite exequantur, præcipimus & mandamus.
Insuper cum jam per multa temporum spatia per
nonnullos prelatos Gallicæ nationis, & nobi-
les laicos, ac alios illis faventes, præsertim cu-
jusdam sanctionis prætextu, quam ipsi prag-
maticam vocant, apostolicæ sedi, sanctæque
Romanæ universalis ecclesiæ capiti, libertati &
auctoritati enormiter detractum, sacrisque ca-
nonibus derogatum fuerit, nos rem adeo per-
niciosam in Dei offensam, & ecclesiæ præfate
vilipendium & evidens detrimentum, amplius
ferre nequeantes, cum sanctio ipsa ab omni ad
id legitima potestate carentibus, nullorumque
summorum pontificum, aut generalium legiti-
morum conciliorum auctoritate facta, sed quodam
abuso tantum in illis partibus introducta
& observata fuerit, illaque cum in ea conten-
ta nulla & invalida merito declarari & abro-
gari debeat; quam etiam claræ memoriæ Lu-
dovicus undecimus Francorum rex abrogavit,
ut in ejus patentibus literis desuper confectis
plenius continetur. Declarationis igitur & ab-
rogationis per nos faciendarum hujusmodi ne-
gotium & discussionem venerabilium fratrum
nostrorum ecclesiæ præfate cardinalium & alio-
rum prelatorum congregationibus, quas in
Lateranensi sala superiori, quatenus opus fue-
rit, facient relationemque discussorum in pri-
ma, aut aliis sessionibus, prout commode fie-
ri poterit, nobis & sacro concilio approbante,
committimus, Gallicosque prelatos, capitula
ecclesiarum & monasteriorum, parlamenta, &
laicos illis faventes, cujuscunque dignitatis,
etiam si regalis existerent, sanctione præfata
abutentes, seu illam approbantes, omnesque &
singulos alios sua communiter vel divisim inte-
resse putantes, per edictum publicum, cum ad
partes illas tutus non pateat accessus, in Me-
diolanensis, Astensis & Papiensis ecclesiæ
valvis affigendum, moneri & citari infra cer-
tum competentem terminum præfigendum, ad
comparendum coram nobis & concilio præfato,
causæque dicendum, quare sanctio præfata,
illiusque corruptela & abusus in concernentibus

Conc. General. Tom. XXXII

A auctoritatem, dignitatem & unitatem ecclesiæ
Romanæ & apostolicæ sedis, sacrorumque ca-
nonum & ecclesiasticæ libertatis violationem,
nulla & invalida declarari, decerni, & abro-
gari non debeat, illosque sic monitos & ci-
tatos arctari & teneri, ac si personaliter mo-
niti & citati fuissent, statuimus & decerni-
mus. Ulterius omnes & singulas provisiones,
collationes beneficiorum ecclesiasticorum, con-
firmationes electionum & postulationum, con-
cessionum gratias, mandata & indulta quæ-
cumque, tam gratiam, quam justitiam, seu
mixtæ concernentia, cujuscunque tenoris exi-
stant, quæ præsentibus pro expressis haberi
volumus, per synagogam vel conciliabulum
Pisanum, illiusque schismaticos adherentes,
facta & concessa, quamvis sint nulla & in-
valida, pro potiori tamen cautela, nulla &
irrita, nulliusque roboris vel momenti esse,
omnesque & singulos cujuscunque dignitatis,
status, gradus, nobilitatis, ordinis & con-
ditionis existentes, quibus concessa fuerunt,
aut quorum commodum, utilitatem seu hono-
rem quomodolibet respiciunt, nullos eorum
fructus, redditus & proventus suos facere,
vel hætenus fecisse, sed ad illorum restituti-
onem, & ipsorum beneficiorum, & aliorum
præmissorum concessorum dimissionem teneri,
& nisi beneficia ipsa & alia eis concessa in-
fra duos menses a data præsentium compu-
tandos realiter & omnino dimiserint, etiam
alii beneficiis ecclesiasticis, quæ justo titulo
possident, eo ipso privatos existeri, dicto sa-
cro approbante concilio, decernimus. Fructus
quoque, redditus & proventus hujusmodi, ac
qualvis pecunias decimarum per dictum con-
ciliabulum impositarum, exactos & exigen-
dos, expeditioni contra infideles faciendæ ap-
plicamus. Ut autem declaratio reformationis
& nullitatis sanctionis prædictæ, aliaque ge-
renda mature exequi, & præfati ad sacrum con-
cilium hujusmodi venturi, quorum aliquos jam
iter ad veniendum arripuisse accepimus, com-
mode venire possint, quintam sessionem decimo-
quarto Kalendas Martii, quæ erit quarta feria
post primam dominicam quadragesimæ proxime
futuræ, faciendam, præfato sacro concilio ap-
probante, indicimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc pa-
ginam nostræ approbationis, innovationis,
præcepti, mandati, commissionis, monitionis,
citationis, ordinationis, decreti, applicationis &
indictionis infringere, vel ei ausu temerario
contraire. Si quis autem hoc attentare præsum-
pserit, indignationem omnipotentis Dei ac bea-
torum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit
incursum.

Datum Romæ in publica sessione in Late-
ranensi sacrosancta basilica solemniter celebra-
ta, anno incarnationis dominicæ 1512. quar-
to Idus Decembris, pontificatus nostri anno
decimo.

Ja. Questenberg.

Qua perfecta, idem reverendus pater domi-
nus Alexander episcopus petiit a patribus exi-
stantibus in concilio, an placerent reverendis
paternitatibus suis contenta in schedula seu bul-
la. Et immediate scrutatores votorum una cum
protonotariis & notariis iverunt ad recipiendum
vota patrum. Et omnes, post sanctissimum
dominum nostrum, qui respondit per verbum,
Placet, responderunt, placere eis contenta in
schedula.

li 3

Post-

SESSIO
IV.

Postmodum vero de mandato præfati sanctissimi domini nostri, ad instantiam domini Mariani de Cuccinis procuratoris, discreti viri domini Petrus Mengivar & Joannes Bernardi, præfati domini nostri cursores, ad portas concilii alta & intelligibili voce citarunt omnes interesse debentes, tam de jure, quam de consuetudine, concilio; & vocaverunt eos, ut accederent ad interessendum concilio, ad evitandum penas contentas in jure & bullis indicationis contra non venientes ad concilium. Relatione facta, idem dominus Marianus accusavit contumaciam absentium, & petiit decerni citationem contra eos, ad videndum se declarari in proxima sessione; & sanctissimus dominus nihil respondit.

Deinde reverendus pater dominus Alexius episcopus Melitanus, procurator reverendi patris domini Raphaelis episcopi Malienensis, ad interessendum concilio, & cum excusandum, dedit quoddam mandatum subscriptum per discretum virum Guillelmum de Voys clericum Cenomanensem, apostolica auctoritate notarium. Et reverendus dominus Rodericus Joannis, abbas beatæ Mariæ de Tavoica Tudenensis diocesis, procurator reverendi patris domini Henrici episcopi Septentis * primus * Africanus, dedit mandatum dicti episcopi subscriptum propria manu, & ejus proprio sigillo sigillatum. Postmodum vero venerabilis vir dominus Joannes Roderici de Tapia, portionarius ecclesiæ Cordubensis, procurator reverendi patris domini Gometii de Toledo episcopi Placentinensis, dedit quoddam mandatum dicti episcopi, subscriptum per discretum virum dominum Ferdinandum de Toro clericum Placentinæ diocesis, publicum apostolica auctoritate notarium, ad interessendum concilio, & eundem dominum episcopum excusandum. Deinde supradictus dominus Marianus procurator concilii, petiit de omnibus & singulis actis & gestis in supradicta sessione instrumentum & instrumenta. Et fuit indicta quinta sessio decimoquarto Kalendas Martii proxime futuri. Et hæc fuerunt pro quarta sessione. Qua absolutâ, sanctissimus dominus noster volens Deo gratias de gestis reddere, incepit cantare hymnum exultationis, Te Deum laudamus, capella proficiente usque ad finem. Quo finito, sua sanctitas, cum cardinalibus & prælatibus exeuntibus de loco concilii, equitavit ad palatium sancti Petri in Vaticano.

Hæc fuit ultima sessio, in qua intervenit personaliter sanctissimus dominus noster Julius secundus, qui etiam tunc infirmabatur aliquantulum, adeo quod causante gravi ægritudine & crescente, in quinta sessione tenta tempore suo non potuerit personaliter interesse.

Christophori Marcelli in quarta Lateranensis concilii sessione habita oratio.

Si quis ante miratus sit, beatissime pater, quod ad laudatissimum hoc dicendi munus admittus quispiam non satis dignus apparuit, hoc tempore mirandum potius esse videtur, cum me, neque alias hoc genere laudis functum, neque, de more, candidatum, videat hunc ascendisse locum, hanc provinciam tanto cum animo suscepisse. Sed profecto non est cur mirati debeat, si tuam inspiciat pietatem, si meam in te observantiam, tuque in me gratæ conquirendæ servandæque studium recogno-

scat. Jussisti tu, pater sancte, & parui: hoc munere me dignam efficere voluisti, & contemnere nolui, sed animo libenti suscepi: ad quod alioquin me nulla causa, nullum judicium, nulla sententia compellere potuisset. Idque unum me magis inter alia recreat, quod ea de re dicturus sum, sola cujus amplitudine quævis facile splendere potest oratio. Dicendum est enim de officio principis, quo suam recte civitatem componat, regat, instituat. Dicendum, inquam, his temporibus, quibus sanctissima Christiana respublica varia civium confusione visa est maxime perturbari. Neque ita mihi dicendum, pater sancte, ut te moneam quidquam aut doceam, quod usque modo non egeris; sed ex his quæ dixerō, quisque probitatem tuam, vires, ingenium, optimeque administratum imperium magis ac magis intelligat, ad bene beateque vivendum animetur, deformitatem abiciat, consuetudinem muret, tibi optimo maximoque principi læto interserviat animo.

Quod utinam, te duce, assequi valeamus, ut majores laudes, quam vel quisque meruerit ante, vel mente concipere possumus, sub tuo tibi cumulativissime contingant imperio. Dicam igitur tuis fretus auspiciis, sacratissime pontifex. Si qua ulla in re (quod non ambigo) sed in multis defecero, sic veniam dabis, ut omnes sat esse sciant, me tua in primis auctoritate sustulitum, in re magna dixisse quidquam, sed longe melius voluisse. Cum rerumpublicarum ea præstantissima sit (ut philosophi attestantur omnes) quæ ab uno tantum principe & civili peritia prædita & bonis moribus instituto regitur, duas præcipuas ejus partes invenio: quarum altera ad virtutes & judicium pertinet, altera ad rerum agendarum necessitatem, quam imperatoriam vocant. Si enim princeps civitatem suam bene institutam, civisque in ea ad bene agendum promptos esse voluerit, ipse prius, tamquam speculum in quo bonarum actionum imagines splendeant, virtutes sequatur, amplectatur & præferat, operæ præcium est. Namque semper ad principum mores omnis civitas omnisque respublica componi solet, in quos omnium vertuntur oculi, alliciuntur animi, suæque non amplius, sed eorum arbitrio & consuetudine vivunt. Ita enim cum principi tamquam præstantissimo cariore fieri, invicemque præstare, nativo quodam instinctu percipiunt, illum pro viribus imitari student, ejus vestigia sequi, atque ita mores imbibere, ut nihil aliud agere, nihil excogitare penitus videantur. Inde visi sunt cives pro duce forti fortes maxima subire pericula, mortemque ipsam oppetere: inde abstinentes fieri, justi, modesti, cauti, liberales, magnanimi, ceterisque virtutibus præditi, & tamquam ab unico eorum sole suum quisque splendorem accipere. Quid de vitis dicam? Cum natura semper ad malum prona pro sensuum voluptatibus, quibus negotium commune habemus cum feris, si male agendi cives in principe amplum & manifestum habent exemplum, citius ad ejus imitationem accedunt, currunt, advolant, imo ipsum facile exuperant. Hinc apertæ tyrannides, inhonestæ lucra, corruptiones, rapinæ, ambitiones, Dei contemptus, civitatum mutationes, rerumpublicarum jacturæ: hinc sævitie, variaque tormentorum genera, supra, incestus, sacrilegia & mille mortes quotidie inspiciuntur. Virtutis autem imitatio, etsi difficilior aliis videatur, cum tamen ad rationis stimulos & ignes advertimus, nulla est magis delectabilis,

nulla

ANNO
CHRISTI
1512

nulla dulcior, nulla suavior : que non tantum opus, ut in plerisque aliis, sed etiam ejus auctorem suspicimus & laudamus. Ex quo sapientia illud Aristhænis, Ismeniam optimum fuisse tibicinem, sed nequam hominem, asserentis. Nam si probus foret, non esset utique tibicen. Neque ullus unquam ingenuus vehementer etiam admiratus Jovem, aut Junonem inspiciens Phidias aut Polycletus fieri concupivit. Atque ideo virtus in cunctis per se amabilis & honorabilis, sed in principe, velut in maxime ingenuo, precipue commendatur : sine qua nihil probum, nihil sanctum, nihil egregium fieri escogitari ve potest. Sed quoniam virtutum omnium fons & origo est amandi virtus, qua Deum optimum maximum noscimus, colimus & veneramur, qua bonitatem ejus, pulcritudinem, potentiam, majestatem, rerumque omnium ab eo exitum gradatim, nosque metiplos advertimus, conspicimus & amamus, præ ceteris est in principe collocanda. Hac enim religiosus fiet & optimus, hac optime suam civitatem custodiet, Deo & hominibus gratus. Longe namque melius amore quam metu civitatis imperium continetur. Metus plerumque odium affert. Id autem publici boni despectum, & privati studium parit : ex quo seditiones, rixæ, discordiæ, & rerum publicarum eversiones denique exoriuntur. At cum cives a principe se amari perpexerint, in sententiam unam coibunt omnes, rem illi gratam facere, inservire, muneraque sibi imposita exequi ardentissime procurabunt, & veluti facibus quibusdam accensi, nihil erit tam arduum, tam noxium atque difficile, quod libenti non expediant animo, quantumvis terribilis præ oculis eorum adstaret interitus. Tot sunt hac in re majorum nostrorum exempla, qui pro patria, pro virtute, pro gloria, nisi divino quodam ardore correpti, nunquam occubuissent. Tot in sanctissima Christi familia martyrum testimonia, qui acerrimos cruciatus, extremaque vitæ supplicia hac amandi virtute, tamquam aliarum omnium radice, perpessi sunt, quot enumerare non possumus. Hæc est illa virtus quæ infima supremis conjungit, quæ divina omnia & humana complectitur, omnia perficit, omnia firmat, omnia subsistere facit. Hac mundus ipse productus, supernæ creatæ mentes. Hac totius universi quam admirabilis ordo concluditur. Quæ naturæ sunt, omnia ex immensa illa obscuritate & confusione in lucem ordinemque redacta, immo & lux ipsa, quam inquirunt e cælo in terram Prometheum detulisse, omnisque & vitæ & sapientiæ splendor inde processit. Hæc denique virtus, immo virtutum omnium parens, eo magis est terreno principe digna, quo Deus ipse mundum suo jure gubernat. Hanc si perfecte calluerit princeps, tenore uno, velut ab Herculeo lapide pendentes virtutes alias assequetur, iustitiam fortunæ resistet, cum ea certabit & vincet : nihil nimio amore vel odio, nimia lætitia vel dolore, spe vel desiderio prosequetur : sed optime ex utroque contrario compositam, & ad medium redactam, in seipso pariet harmoniam, quam mox in civitate diffundet, voluptates abjiciet, aspernabitur opes, omnem ambitum ac inanem gloriam propulsabit : omnia illi ad vota succedent, optime imperabit, suumque felix augebit, auctumque perpetuo conservabit imperium. Sed ad imperatoriam attem, quæ principi magis est propria, jam convenit ut accedamus. Imperatoriam artem veluti principi summe necessariam, ita aliarum omnium præ-

stantissimam credimus. Si enim in hoc distat princeps a cive, quod regit & imperat, hic vero regitur & gubernatur ; utrisque eodem aut dignitate pares artes esse non possunt. Quis principis ergo præstantior, cum tam varia tamque multiplicia in civitate spectet officia, tot artes, quas liberales & mechanicas vocant, tot magistratus, ceremonias, ritus ac humanæ vitæ consuetudines, quæ a principis regimine pendent, est utique difficilis cognitio, sed difficilior comparatio, ideoque in paucissimis semper inventa. Neque ex omnibus artibus quamdam unam consilii posse censendum, quæ conveniat principi, sed eam esse, qua vir bonus & sapiens cum ratione rempublicam administrat ad subditorum salutem. Quis vero pro varia temporum expectatione in republica debeat agere princeps (ut paulo altius repetamus) sunt de ferendis legibus, de opibus ; de bello & pace, de locorum & regionum custodia, & de his quæ ad communem populi conventum faciunt, pertractare, consulere, deliberare. At quoniam quandoque non est ea regis prudentia, quæ universos valeat supplere defectus ; neque talis reo ipse in civitatibus nascitur, auctore Platone, qualis inter spumæ examina statim a principio ceteras antecellens exoritur : plurimum consilio in statuendis legibus, aliisque rebus agendis, utatur necesse est. Ita namque multorum sententia confirmata magis, & laudabilior & gratior & acceptior cunctis efficitur. Neque inde principi auctoritatis quidquam adimitur, sed ejus virtus, probitas, sanctitas amplius elucescit. Ad ferendas autem leges, non ex suo tantum capite, sed etiam a majoribus traditas, convenit ut princeps accipiat, utiles admittat, superfluas deleat, superstitiosas abjiciat ; quæ rectæ rationi consonant, observandas instituat. Divina profecto hæc est legum perititia, & adeo mortalibus necessaria, ut sine ipsa in cætu vivere, quidve ad publicum vitæ bonum conferat, agnoscere nequeant : vel si noscant, id semper nequaquam velint aut possint, eo quod ad privatam commoditatem natura eos mortalis semper impellit. Atque ideo ars omnis, omnis multitudo, omne officium, magistratus omnis, privatumque omne & publicum regimen legibus indiget, & domus, & civitas, & respublica, & præfecturæ, & exercitus, & cujusque denique sigillatim hominis vita. Sine legibus fluctuant omnia, omnia titubant & in perturbatione sunt posita. His sublatis, æquitas aufertur, justitia perit, religio tollitur, negligitur ratio, mens ofuscatur, vilescit animus, amicitia corrumpitur, omnia insurgunt, omnis recte vivendi modus, omne denique bonum amittitur & ruit in præceps. Divina liquidem & humana, cælestia & terrena, animantia & vita carentia, & quæcumque in universo consistunt, legibus indigent, legibus disponuntur : legibus affectiones, vires, habitus, actiones, officia numerantur.

E Neque traditas tantum leges princeps debet accipere, sed pro temporis mutatione alias condere. Et in primis, quæ ad animum pertinent, ad religionem, ad mores, ad vitæ consuetudinem, ad concordiam, ad animi tranquillitatem, ad bene beateque vivendi rationem inspicere. Hinc bene merentibus præmia, favores, largitiones, beneficia, magistratus : demerentibus multas, castigationes, correctiones, exilia, depressiones impendere eosque tamquam putrida reipublicæ membra adurere, abscindere, amputare, ne totum corpus inficiant. Quocirca toties frequentissimæ synodi & œcumenica, ex toto fe-

SESSIO
IV.

re terrarum orbe convocatis patribus, sunt hinc A inde celebrata concilia, sanctissimæ confirmatæ leges, institutiones mutuatæ, hæreses abjectæ, castigati errores, difficultates solutæ, veritas probata, seditiones extinctæ, concordia restituta, una monstrata fides, una religio, unus princeps, qui summam in terris habeat potestatem. Taceo quæ tamquam evangelia quatuor venerari debemus. Taceo a Victore pontifice Alexandrinum convocatum concilium, a Dionysio Antiocheum, ab Innocentio Lugdunenſe prius, & recentius a Gregorio quingentorum patrum numero celebratum, ubi Constantinopolitani patriarchæ & Palmologi imperatoris præſentia, post tertiumdecimum orientalis eccleſiæ ab occidentali recessum, unio restituta fuit, sponteque sua nonnulla ex ferocissimis Schyrtarum gentibus sacri lavacri felicia insignia suscipere. Sileo quibus alia Græcorum & aliorum perniciosissima extincta sunt schismata. Prætereo, quæ regibus & principibus silentium, legesque imposuerunt & frena. Ea denique in universum omitto, quibus pro reformanda eccleſia, pro negligendis deliciis, abjicienda pompa, fastu, luxu, mollicitie, omnique extinguenda libidine, sanctissima instituta sunt edita. Quæ si recensere proponerem animo, nedum vobis in dicendo, patres, sed mihi ipsi in connumerando deficerem. Id unum præterire non possum, quod ubi sanctissimum hoc pro novandis legibus, ac sedanda seditione, a te nostro omnium patre Julio secundo pontifice maximo, apud Lateranum fuit convocatum concilium hisque diebus, quibus haberi debebat, de totius eccleſiæ summa actum esse videbatur, quando audita est cruentissima illa & nunquam satis deplorata Ravennæ clades, quando nudatis ensibus hostes cujusque jugulo imminere acerrimi videbantur, quando prælidium omne, omnis spes subsidii sublata erat: illismet, inquam, diebus visi sunt hostes effugere, fusi, fugatique, nullum habere, qui eos caperet, Italiæ locum; omnes animi vires & imperium statim restitui. Credo equidem, pater sancte, quod Deus optimus maximus per te pacificam eccleſiæ restitutionem, ac sævissimi schismatis extinctionem excupiens, tantum a nobis avertere decrevit incendium. O felix Lateranense concilium, o sanctissima concio, cui divinus cœtus & multitudo responderet in cœlis ubi una pietas viget, unus amor, una felicitas. Sed longe quidem feliciter atque beatus, si quando, te duce, dabitur, ut restituta quiete, restitutis moribus, restituta eccleſia, in summa animi tranquillitate vivamus. De opibus præterea, de bello & pace debet agere princeps, eo quod si nullæ sint opes, civitatem tutari non potest, neque bellum indicere, neque pacem servare, neque seipsum intra mœnia custodire. Illæ namque sunt opes, sine quibus neque publica, neque privata agitur vita. Cum enim communia nusquam sint omnia, sed quique arte sua & ingenio vivat, cum domus, familia, agri, prædia, urbes, opida, arces, respublicæ, imperia, totusque terrarum orbis sit in partes divisus, commutatio necessaria, & cunctis habendi & dominandi sit innata libido; opes habemus oportet, ut hinc bellum, inde pacem, hinc victus, annonam, commeatus, inde munitiones, arma, viros, equos, mœnia, propugnacula, muros, aggeres, valla, tormenta aliisque instrumenta bellica comparare, erigere, servare, & custodire possimus. Inde vectigalia fisci, æraria, solutiones, census, pensiones, tribu-

ta sunt, ut decet, a principe instituenda. Bellum vero sic semper agendum, ut nunquam nisi justum suscipiatur, illiusque tantum causa, ut scilicet in pace vivamus. Pax enim est animi quies, pax vita, pax humana felicitas. A pace amicitia, societates, fœdera, affinitates, cognationes, conjugia, procreationes, liberi, virtus, religio & rerumpublicarum incrementa procedunt. Justum autem id bellum appellandum existimo, ad quod vel inviti, ut nos ipsos nostrumque defendamus imperium, trahimur: vel sponte, ut quæ quandoque nostra fuerint, capiamus, aggrediamur. Publicas enim injurias, publica detrimenta, usurpationes injurias, violenta dominia princeps æquo animo ferre non debet, sed totis viribus quæ sua sunt servare, accepta armis recipere, potiusque velle mori, quam turpiter & cum ignominia vivere. Quid enim deterius viro privato, nedum principi, quam ignavia vel metu torpere, succumbere, & seipsum despiciere? Quid pulchrius, quid gloriosius atque præstantius, quam pro patria, pro justitia, pro libertate certare, mortemque ipsam, si oporteret, appetere? Quæmadmodum tu, pater sancte, in tam justissimo adversus potentissimos hostes suscepto bello ita gessisti, ut ardentissimos æstus, acerbissima frigora, noctes insomnes, adversas valetudines, omnia vitæ incommoda, & fere mortem ipsam non tantum intrepide tuleris, sed quasi sponte tua obieris. Unde prius largissima opum effusione ingenti comparato exercitu, & Bononiæ salus apparuit, & pulsus novissime ab Italiæ finibus hostibus, omnem gloriam, omnem immortalitatem, quam nullus unquam pontifex allequi potuit, tibi merito vindicasti, Regiumque, Parmam, Placentiam tuo sacratissimo imperio subdidisti. Ex quo omnis Italiæ locus, omnis populus, omnis civitas, omnis respublica, omnes denique privatim & publice gaudent, jubulant, exultant, teque omnis ævi, omnium sæculorum omnium gentium principem & caput appellant. Sed longe melius in posterum appellabunt habebuntque, si hac tua felicitate, sine tandem armis imposito, in pace sint omnia constituta. Quæ vero ad regionum custodiam & communem populi conventum faciunt, jam temporis angustia præterimus. Cum igitur tantæ reipublicæ unicus atque supremus princeps fueris institutus, beatissime pontifex, cui summa data potestas, ac divinum injunctum imperium, tuum est, quemadmodum oppressam armis erexit, amplificasti, ita moribus depravatam eccleſiam reformare, corrigere, illustrare. In tanta namque peccandi licentia constituti sumus, ut, paucis quibusdam exceptis, nullus sit, qui virtutibus non officiat omnibus, qui leges neque minimas quidem observet. Omnia improbitas & intemperantia complet & occupat, omnia a recto æquitatis, & justitiæ tramite deviant, in obliquum tendunt; neque ullus est, qui ad seipsum, ad cor suum mentemque respiciat. Quisque commoditatem suam privatamque utilitatem præterdit. Ipsa vero respublica, ipsa eccleſia derelinquitur, & derelicta conqueritur, & languet, & plorat. Eam namque a nonnullis integritatem ejus lacerare volentibus angere videmus, mirum in modum cruciari. Quam etiam penitus lacerassent, nisi tuis viribus obstitisses, invictissime pontifex. Videmus multiformem Centaurorum Satyrorumque choream, qui reipublicæ hujus formam quotidie immutant, alterant atque perturbant, qui seditiones parant, foveant,

ANNO
CHRISTI
1512

L. II.

a Petr. paf.
lucan. II.

fovent. enutriunt. Videmus simulatores undique, sopherumque sopheras, quos dominus in evangelio rapaces lupos appellat, qui ovium vestimentis induti, quibusdam pietatis & religionis prestigiiis mortales cunctos illudunt; in quibus omnis impietas & libido viget, ambitio, livor, rapacitas, tumor, servitia dominatur. Videmus altera ex parte rabidissimos leones, & Christiani nominis hostes qui quotidie Christianas vires imminuunt, qui terra marique latissimum jactant imperium. Quos nili divino & prepotenti quodam numine adjuti, ut tu quoque inhas, magnanime pontifex, quandoque oppressuri essemus, die una protecto videremus passim per campos Italie spatari, ignique omnia ac ferro vallari. Hinc merito conqueri potest ecclesia, & tanquam omnium mater, abortis lacrymis exclamare: *Filius nutriti, ipsi autem spreverunt me.* Vix mihi miseræ & infelici, ex quo dignitatis culmine iniquorum manibus detracta lum? quo pacto meus mutatus color, offuscatus nitor, cælestis pulchritudo terrenis sordibus inquinata? His lamentationibus & querimoniis ad tuos sanctissimos devoluta pedes in hunc modum opem humiliter implorare videtur: Terras & maria circuivi, & nullum præter te, Juli pontifex beatissime, qui me magis diligeret, dignitatemque meam & salutem magis curaret, inveni. Tua sub ditione defensus sum, protecta, mirum in modum aucta. Tuis viribus & auctoritate intestini cesserunt hostes, leditiola turba recessit, a tyrannide liberata Italia. Ad te igitur supplex tamquam ad verum principem, protectorem, Petrum & sponsum accedo, quem oro, obsecro & obtestor, si que corporis sunt, temporanea jura respiciunt, armis curasti, nunc que ad cujusque animum pertinent, non armis, sed sanctissimus legibus cura. Id namque longe facilius agere poteris, quam que hæcenus egisti. Cura, inquam, pater beatissime, ut sponsæ tuæ forma decorque redeat & pulchritudo. Cura, ut grex tibi commissus optimis ac spiritalibus alimentis alatur & vivat. Cura, ut valetudo hæc que totum terrarum orbem invalit, abscedat. Cura, ut fluctuanti naviculæ, in alto a diris agitatz ventis salutis portus illuceat. Cura ne fruges cujus es cultor, præ nimia ariditate siccescat. Cura, ut ovile unum fiat, quod modo est in partes divisum. Cura denique, ut salutem quam dedisti nobis, & vitam & spiritum non amittamus. Tu enim pastor, tu medicus, tu gubernator, tu cultor, tu denique alter Deus in terris. Adverte igitur, clementissime pater, si sponsam tibi dedicissimam amas si justitiam, pietatem, modestiam, aliasque virtutes amplecteris; si velut es optimus ac præstantissimus princeps, ita principis artem & officium optime calles: adverte, inquam, & provide, ut hac in tua republica virtutes colantur, foveantur, maximoque sint habitæ precio, vitia expellantur, extinguantur, & tamquam perniciosissimæ pestes absistant. Adverte & provide, ut in ea concordia vigeat, discordia recedat, pax subeat, pax vera, pax sancta, pax communis & perpetuis temporibus duratura; ut justitiæ osculo & veritatis conjugio confirmata, super universam terram uberrimos cælestis benignitatis pariat fructus; ne forte, si secus fiat, velut ex quibusdam parvis igniculis majores & sæviores inde, immo maximæ & sævissimæ belli flammæ consurgant. Quos igitur in tui obsequium admisisti, pietissime pater, retine,

A fove, confirma. Quos respuisti, congrega, edige, serva, ut in vera Christi familia verus Christus inhabitet, una sit mens, unus animus una voluntas. Communes autem & Christiani nominis hostes vena, turba, constringe: fidelissimos & benemeritos suscipe, amplectere, adjuva: malignos abige, seditiosos propelle, dolosos ac scdisfragos disjice, perde, confunde. Si denuo opus est armis in eos armis & potentissimis utere: sin autem, sola auctoritate procede. Ad hoc enim is tibi a Deo concessus est principatus, & totius Christianæ reipublicæ dignitas, salus, vita, libertas, omniaque fortunæ bona tuæ sapientiz & potestati sunt credita. Ad hoc curæ tuæ, sollicitudines, labores & studia fuerit semper intenta: ad hoc respiciunt omnium mortalium vota. Hoc expectant omnes, & apertis faucibus operam tuam implorat. Ita namque optimo virtutum moderamine per te contexta atque compolita hujus reipublicæ tela, restituetur tibi hæreditas tua, quam exiens aper de silva toties vorare prætentit. Redibunt aurea scacula, tuoque stante spiritu effluent aquæ, & irrigatione tua terra pinguescet. Dixi.

SESSIO
IV.

SESSIO V.

SESSIO
V.

C Hæc notabilis & memoranda propter confirmationem bullæ factæ in materia electionis Romani pontificis canonice sacendæ.

Quinta sessio tenta & celebrata absente domino nostro Julio secundo pontifice maximo propter ægrotudinem, præsidente reverendissimo in Christo patre domino Raphaelo episcopo Ostiensi sanctæ Romanæ ecclesiæ camerario, cardinale sancti Georgii nuncupato.

A Nno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimotertio, indictione prima die vero Mercurii decima sexta mensis Februarii, fuit celebrata quinta sessio in ecclesia Lateranensi in loco solito. In qua propter corporis alterationem & adversam valetudinem sanctissimi domini nostri Julii divina providentia papæ secundi, fuit præsidens in præfata sessione reverendissimus in Christo pater & dominus Raphael episcopus Ostiensis, cardinalis sancti Georgii vulgariter nuncupatus, sanctæ Romanæ ecclesiæ camerarius. In qua fuerunt præsentibus infra scripti reverendissimi domini cardinales, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, abbates, generales ordinum, & principum oratores, ac illustrissimi domini, & quamplures alii in diversis facultatibus doctores & magistri, videlicet reverendissimi in Christo patres & domini,

Episcopi cardinales.

E Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis prædictus præsidens.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuensis.
Reverendissimus dominus Jacobus Albanensis.
Reverendissimus dominus Marcus Prænestinus.
Reverendissimus dominus Franciscus Sabinensis.

Pres-

Presbyteri cardinales.

Reverendissimus dominus Thomas tituli sancti Martini in montibus, Strigoniensis.
 Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sancti Prisci, de Flisco.
 Reverendissimus dominus Robertus tituli sancti Anastasi, Nannetensis.
 Reverendissimus dominus Leonardus tituli sancti Sufanni, Agennensis.
 Reverendissimus dominus Christophorus tituli sancti Praxedis, Anglicus.
 Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti Vitalis, Sipontinus.
 Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti Eusebii, Anconitanus.
 Reverendissimus dominus Achilles tituli sancti Sixti, Bononienis.
 Reverendissimus dominus Bandinellus tituli sancti Sabini, de Saulis.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii, Farnesinus.
 Reverendissimus dominus Ludovicus sancte Marie in Cosmedia, de Aragonia.
 Reverendissimus dominus Marcus sancte Marie in Porticu, de Corneliis.
 Reverendissimus dominus Sigismundus sancte Marie Novae.
 Reverendissimus dominus Alphonfus sancti Theodori.

Patriarcha.

Reverendus pater dominus Cesar Alexandrinus.
 Reverendus pater dominus Alphonfus Antiochenus.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Julius Corinthien-
 sis.
 Reverendus pater dominus Franciscus Con-
 stantinus.
 Reverendus pater dominus Aldronandinus Ni-
 coliensis.
 Reverendus pater dominus Bernardus Spala-
 tentis.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Anti-
 barenis.
 Reverendus pater dominus Joannes Vincentius
 Neapolitanus.
 Reverendus pater dominus Franciscus Jadren-
 sis.
 Reverendus pater dominus Federicus Salernita-
 nus.
 Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachien-
 sis.
 Reverendus pater dominus Jeremias Tranen-
 sis.
 Reverendus pater dominus Raynaldus Ragu-
 sinus.
 Reverendus pater dominus Andreas Nobonia-
 siensis.
 Reverendus pater dominus Petrus Arboren-
 sis.
 Reverendus pater dominus Robertus Rhegi-
 nus.

A Reverendus pater dominus Georgius Naza-
 reus.
 Reverendus pater dominus Joannes Maria Si-
 pontinus.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Bernardus Tar-
 vilinus.
 Reverendus pater dominus Simon Ariminen-
 lis.
 Reverendus pater dominus Jacobus Paphen-
 sis.
 Reverendus pater dominus Albertus Valven-
 sis.
 B Reverendus pater dominus Silvester Vuigor-
 niensis.
 Reverendus pater dominus Jacobus civitatis
 Ducalis.
 Reverendus pater dominus Joannes Aquila-
 nus.
 Reverendus pater dominus Franciscus Vicen-
 tianus.
 Reverendus pater dominus Octavianus Viter-
 biensis.
 Reverendus pater dominus Franciscus Otta-
 nus.
 Reverendus pater dominus Julianus Agrigen-
 tinus.
 C Reverendus pater dominus Joannes Baptista
 Cavallicensis.
 Reverendus pater dominus Bertrandus Adrien-
 sis.
 Reverendus pater dominus Paulus Lectorien-
 sis.
 Reverendus pater dominus Marinus Ceneten-
 sis.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Bu-
 doensis.
 Reverendus pater dominus Julianus Vulterra-
 nus.
 Reverendus pater dominus Jacobus Faventi-
 nus.
 Reverendus pater dominus Antonius Urbina-
 tentis.
 D Reverendus pater dominus Dominicus Luceri-
 nus.
 Reverendus pater dominus Vincentius Launen-
 sis.
 Reverendus pater dominus Joannes Dominicus
 Terdonensis.
 Reverendus pater dominus Ferdinandus Bal-
 neoregientis.
 Reverendus pater dominus Joannes Tuden-
 sis.
 Reverendus pater dominus Franciscus Sueffa-
 nus.
 Reverendus pater dominus Andreas Mileten-
 sis.
 Reverendus pater dominus Franciscus Bisignia-
 nensis.
 E Reverendus pater dominus Joannes Baptista Bru-
 gnatensis.
 Reverendus pater dominus Petrus Castelli ma-
 ris.
 Reverendus pater dominus Gisbertus Rapolla-
 nus.
 Reverendus pater dominus Joannes Franciscus
 Nolanus.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Areti-
 nus.
 Reverendus pater dominus Gabriel Calven-
 sis.

ANNO
CHRISTI
1513.

Reve-

Reverendus pater dominus Nicolaus Bergo- A Reverendus pater dominus Guillelmus mona-
sterni beati Marini Britonici.

Reverendus pater dominus Joannes Elven-
sis.

Reverendus pater dominus Joannes Accerra-
nus.

Reverendus pater dominus Matthaeus Umbra-
tinentis.

Reverendus pater dominus Benedictus Chien-
sis.

Reverendus pater dominus Bernardinus Ca-
strensis.

Reverendus pater dominus Bernardinus Poli-
castrensis.

Reverendus pater dominus Alexander Alexan-
drinus.

Reverendus pater dominus Galafius * Vil-
vensis.

Reverendus pater dominus Joannes Bovinen-
sis.

Reverendus pater dominus Baptista Aquina-
tensis.

Reverendus pater dominus Franciscus Spoleta-
nus.

Reverendus pater dominus Basilius Tuderti-
nus.

Reverendus pater dominus Corradus Astunen-
sis.

Reverendus pater dominus Joannes Antonius
Anglonensis.

Reverendus pater dominus Ludovicus Signien-
sis.

Reverendus pater dominus Simon Modrusien-
sis.

Reverendus pater dominus Ludovicus Trica-
ricensis.

Reverendus pater dominus Laticus Vesta-
nus.

Reverendus pater dominus Andreas * Adria-
centis.

Reverendus pater dominus Lucas * Gaurdien-
sis.

Reverendus pater dominus Augustinus Sago-
nensis.

Reverendus pater dominus Petrus Narnien-
sis.

Reverendus pater dominus Petrus Forolivien-
sis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Ascu-
lanus.

Reverendus pater dominus Andreas Auxeren-
sis.

Reverendus pater dominus Zacharias Terraci-
nensis.

Reverendus pater dominus Dominicus Imo-
lenis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Ilcinen-
sis.

Reverendus pater dominus Scaramuzza Cuma-
nus.

Reverendus pater dominus Christophorus Pol-
linianensis.

Abbatibus.

Reverendus pater dominus Basilius abbas & ge-
neralis Vallis umbrosae.

Reverendus pater dominus Floremondus sancti
Georgii de Urbe.

Reverendus pater dominus Polydorus sancti
Eutychii Spoletanae diocesis.

Reverendus pater dominus Antonius sancti
Galgani Vulturnensis diocesis.

Magistri generales ordinum.

Magister Aegidius ordinis eremitarum sancti
Augustini.

Magister Thomas ordinis Praedicatorum.

Magister Bernardus ordinis Carmelitarum.

Magister Timotheus ordinis Minorum.

Oratores.

Illustris dominus Albertus de Carpi, sacra-
nissimi Maximiliani Romanorum regis ora-
tor.

Magnificus dominus Hieronymus Vich, illu-
strissimi & catholici Ferdinandi regis Ara-
gonum & Castellae gubernatoris.

Magnificus dominus Franciscus Foscarus illu-
strissimi domini Venetorum orator.

Nobilis dominus Bonus de Francischiis, com-
munitatis Lucensium orator.

Illustrissimi domini temporales, & senatores
Urbis.

Illustrissimus dominus Fridericus marchio Man-
tuanus.

Magnificus dominus Julius Storciatus senator
Urbis.

Dominus Hieronymus Benson, unus ex Urbis
conservatoribus.

Illustrissimus dominus Julius de Urfinis.

Illustrissimus dominus Jacobus de Sabellis.

Et alii quam plurimi domini & milites ordinis
sancti Joannis Hierosolymitani.

Fuit celebrata missa Spiritus sancti per re-
verendum patrem dominum Alphonsum pa-
triarcham Antiochenum in altari existente in
loco concilii, quod fuit mutatum propter ab-
sentiam papae, & versum versus reverendissi-
mos dominos cardinales & praelatos concilii.

Et facta oratione per reverendum patrem do-
minum Joannem Mariam archiepiscopum Si-
pontinum, cujus tenor in fine praesentis sessio-
nis inseretur, reverendissimus dominus Ra-
phael episcopus Ostiensis praesidens accessit ad
altare, & ibidem indutus ornamentis pontifi-
calibus, sedens ante altare, habens dorium
ad altare, & faciem versus concilium, in-
cepit hymnum, Veni creator Spiritus. Et
cantatis litanis & aliis devotis orationibus
consuetis cantari, & cantato evangelio per
dominum Antonium de Piperno diaconum ca-
pelle sanctissimi domini nostri papae, quod
est secundum Joannem, & incipit, Amen
amen dico vobis, qui non intrat per ostium,
&c. nobilis dominus Bonus de Francischiis ora-
tor communitatis Lucensis dedit mandatum
communitatis suae praesidenti concilii, ad in-
teressendum concilio. Et statim supradictus
reverendissimus dominus episcopus Ostiensis tra-
didit illud reverendo patri domino Thomae
Phaedrae secretario concilii. Qui ascendit ambo-
nem, & illud legit tenoris infra scripti.

MANDATUM LUCENSIIUM.

Cum sit, quod beatissimus & sanctissimus
dominus noster Julius summa Dei providentia
sacrosanctae Romanae ac universalis ecclesiae
pontifex optimus maximus, ad extinguendum
hæ-

SESSIO V.

hæreses abolendumque perniciosum ac detestabile exortum schisma, & pro bono pacis universæ Christianæ reipublicæ, celebrari jam firma sententia sua decreverit, indixeritque generale & universale concilium in Laterano, nosque ut alios Christi fideles ad interveniendum hujusmodi concilio sua in nos paterna caritate sit hortatus, ideo nos aulani & vexillifer justitiæ populi & communis Lucensis, utpote qui universam potestatem & imperium nostræ civitatis & populi representamus, juxta formam statutorum & ordinamentorum nostri communis, cum personaliter interesse nequeamus, sicuti nostri præcipui esse officii & desiderii, vices nostras tenore præsentium nostrarum patentium literarum, quas potestatem B publici solennis & authentici instrumenti habere volumus, omni meliori modo, via, jure & forma quibus magis, melius & validius, tam de jure quam de facto & consuetudine a nobis fieri potest & debet, demandavimus & demandamus præstantissimo juris utriusque consulto domino Bono de Francischis, civi & oratori nostro dilectissimo Romæ agenti, ut hujusmodi sacrosancto concilio nostro & civitatis nostræ Lucensis, populique universi nomine interiret & assistat cum reliquis potentatum Christianorum legatis, qui etiam ibi aderunt, ea omnia & singula præstando & peragendo, que a nobis quoquo modo adhiberi & præstari possent, ad honorem, decus, ornamentum, amplitudinem, exaltationem & conservationem præfati sanctissimi domini nostri papæ Julii secundi pontificis maximi, nec non sanctæ Romanæ ecclesiæ ac universalis ipsius sacrosancti Lateranensis concilii, cum amplissima auctoritate & omnimoda potestate, facultate, balia & arbitrio nobis in hac parte, attributis juxta formam statutorum, decretorum & ordinamentorum nostri communis, ad omnia & singula in tam pio & sacrosancto concilio, qualia & quantumcumque fuerint tractanda, peragenda, promittenda, jurejurando firmanda, præstanda, adimplenda, perficienda, tam de jure quam de facto & ex consuetudine, & non secus ac si nos ipsi eam personaliter ageremus, faceremus & adimpleremus, promittentes omnia & singula a præfato nostro oratore, nomine quo supra, tam verbo quam scripto in præmissis & circa præmissa tractanda, peragenda, concludenda & firmanda, nos esse approbaturus, rataque & grata in perpetuum & omni tempore habituros. In quorum quidem omnium & singulorum fidem, robur & testimonium, has nostras præsentis literas in patenti forma, tam vivæ vocis oraculo, quam dato & obtento inter nos partito ad buxulas & palloctas, ac servatis servandis, fieri & sigillari jussimus nostri soliti & majoris sigilli divi Martini impressione.

Datum in nostro Lucensi palatio, anno domini millesimo quingentesimo decimotertio, indictione prima, die vero octava mensis Februarii.

Jo. Nobilis cancellar.
de mandato scripsi.

Quo perlecto, exclusisque de more aliis non habentibus voces definitivas, exceptis oratoribus principum & baronibus, & aliis prioribus prælatibus in suis sublellis existentibus mitratis, clausoque concilio & portis, reverendus pater dominus Scaramuzza episcopus Cumanus asce-

dit ambonem, & legit quamdam bullam tenoris sequentis.

ANNO
CHRISTI
1511.

BULLA INNOVATIONIS
& confirmationis constitutionis contra simoniacam pravitatem in electione pontificis non committendam.

Julius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

Si summus rerum opifex, terrarum cælique sator, sua ineffabili providentia Romanum pontificem in cathedra præminentis pastoralis Christiano generi præesse voluit, ut sanctam Romanam universalem ecclesiam sinceris corde & opere gubernaret, fideliumque omnium profectibus sollicitis studiis intenderet, decens & salutare reputamus, ut in electione præfati pontificis, in quem ut puritatis & candoris speculum fideles ipsi intuentur, omnis labes omnique illius suspicio absit, talesque ad tantum fastigii gradum assumantur, qui rite & recte & canonice ingressi modo & ordine convenientibus, naviculæ Petri gubernacula sustineant, talesque existant in tanto dignitatis culmine constituti, qui bonis & rectis solatio, malis autem formidini sint, & eorum exemplo ceteri fideles ad bene operandum instruantur, & ad viam salutis dirigantur, & ea que propterea per nos statuta & ordinata fuerunt pro rei magnitudine & gravitate, per sacrum generale concilium approbentur, & innoventur, & approbata & innovata communiuntur, ut eo firmiter perdurent & tenacius observentur, & adversus diaboli multiplices insidias defendantur, quo fuerint dicta auctoritate sæpius circumscripta. Dudum siquidem a nobis, magnis & urgentibus causis, magna que & matura discussione & deliberatione cum doctissimis & gravissimis viris, etiam sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, præcedentibus & præhabitis, emanarunt literæ tenoris subsequenti.

D CONSTITUTIO INSERTA.

Julius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Cum tam divino quam humano jure, in spiritualibus præcipue detestabiliter simoniacæ sit labes prohibita, & longe magis in electione Romani pontificis vicarii Jesu Christi domini nostri abominabilis sit, & universali ecclesiæ perniciosa: nos, qui regimini ejusdem universalis ecclesiæ, meritis licet imparibus, auctore domino prævidemus, cupientes quantum cum Deo possumus, in præmissis pro tantæ rei necessitate ac periculi magnitudine, ut tenemur, in posterum salubriter providere, de fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium consilio & unanimi consensu, hac nostra perpetuo valitura constitutione, apostolica auctoritate, & de potestatis nostræ plenitudine statuimus, ordinamus, decernimus & definimus, quod si (quod Deus pro sua clementia & in omnes bonitate avertat) contigerit, postquam nos vel successores nostros successive ipse Deus ab hujusmodi universalis ecclesiæ regimine absolverit, humani generis inimico procurante, & ambitione vel cupiditate ad hoc inclinante seu impellente, electionem Ro.

ANNO
CHRISTI
1583.

Romani pontificis ab eo quem eligi contigerit, vel ab aliquo, seu aliquibus de cœtu cardinalium quomodolibet votum dantibus, per simoniacam hæresim in dando, promittendo, vel recipiendo pecunias, bona cujusque generis, castra, officia vel beneficia, seu promissiones & obligationes, commissam per se vel alium seu alios quomodocumque & qualitercumque, etiam in duarum partium, vel omnium cardinalium unanimi concordia quomodolibet, etiam per viam assumptionis unanimiter, nemine discrepante, etiam sine scrutinio factis, celebrari vel fieri, non solum hujusmodi electio vel assumptio eo ipso nulla existat, & nullam eidem sic electo vel assumpto administrandi in spiritualibus & temporalibus facultatem tribuat, sed etiam contra dictum sic electum vel assumptum, de simoniaca labe a quocumque cardinale, qui eidem electioni interfuerit, opponi & excipi possit, sicut de vera & indubitata hæresi, ita quod a nullo pro Romano pontifice habeatur: quinimo ipse sic electus a priori suo cardinalatus & alio quocumque honore, ecclesiis cathedralibus, etiam metropolitanis & patriarchalibus, monasteriis, dignitatibus & aliis quibuscumque beneficiis & pensionibus, quæ tunc obtinebat in titulum vel in commendam, aut alias quomodocumque, eo ipso absque alia declaratione privatus existat: & idem electus, non apostolicus, sed apostaticus, & tamquam Simon magus & hæresiarcha, & ad prædicta omnia & singula perpetuo inhabilis habeatur & sit. Nec hujusmodi simoniaca electio per subsequentem ipsius inthronizationem, seu temporis cursum, aut etiam omnium cardinalium adorationem seu obedientiam, ullo unquam tempore convalescat. Liceatque omnibus & singulis cardinalibus, etiam illis qui huic simoniacæ electioni seu assumptioni consenserint, etiam post inthronizationem & adorationem seu obedientiam, ac etiam universo clero, populo Romano, nec non subditis & sancti Angeli de Urbe, ac quarumvis aliarum Romanæ ecclesiæ arcium præfectis, castellanis, capitaneis & aliis officialibus, quocumque homagio seu juramento vel cautione præstitis non obstantibus a talis electi, etiam inthronizati obedientia & devotione impune & quodcumque discedere, (ipsis fidei Romanæ ecclesiæ & obedientiæ futuri Romani pontificis canonice intrantis, nihilo minus adstrictis permanentibus) & eum ut magum, ethnicum, publicanum & hæresiarcham evitare. Ad cujus quoque confusionem possint cardinales qui præfatæ electioni se opponere voluerint, si præsumpserint se regimini universalis ecclesiæ prætextu talis electionis ingerere, auxilium brachii secularis contra eum implorare. Nec tales ab ejus obedientia discedentes, tamquam tunica domini scissores, aliquarum propter dictum discessum penarum seu censurarum ultioni subiaceant. Cardinales vero qui eum sic simoniace elegerint, a suis ordinibus & etiam cardinalatus titulis & honore, ac quibuscumque patriarchalibus, archiepiscopalibus, episcopalibus & aliis prælaturis ac dignitatibus & beneficiis, quæ in titulum vel commendam tunc obtinebant, vel in quibus, seu ad quæ jus tunc habebant, absque alia declaratione privati existant, nisi ab illo penitus & cum effectu discesserint, & reliquis cardinalibus, qui hujusmodi simoniæ non consenserint, infra terminum octo dierum, postquam

Council. General. Tom. XXXII.

fuerint ab eis requisiti personaliter, si fieri poterit, alias per edictum publicum, se absque fictione vel fraude univerint & conjunxerint. Et tunc, si præfatis aliis cardinalibus se univerint & conjunxerint, in pristinum statum & ad pristinos honores & dignitates, etiam cardinalatus ac ecclesiæ & beneficia quibus præerant & quæ obtinebant, reintegrati, rehabilitati ac restituti & repositi, ab hujusmodi simoniæ labe & censuris penis ecclesiasticis quibuscumque absoluti eo ipso existant. Mediores vero, proxenæ, trapexitæ tam clerici quam laici, cujuscumque dignitatis, qualitatis & ordinis fuerint, etiam patriarchali, archiepiscopali, sive episcopali, vel alia seculari, mundana sive ecclesiastica dignitate præditi, etiam quoruncumque regum & principum oratores vel nuntii, hujus simoniacæ electionis participes, sint omnibus suis ecclesiis, beneficiis, prælaturis & feudis, ac aliis quibuscumque honoribus & bonis eo ipso privati, & ad similia inhabiles, ac etiam active & passive intestabiles, & eorum bona ipso facto ad instar reorum criminum læsæ majestatis fisco apostolicæ sedis applicentur devolvanturque, si prædicti delinquentes ecclesiastici fuerint, vel alias Romanæ ecclesiæ subditi. Bona vero & feuda taliter delinquentium non subditorum, secularium in partibus existentia, fisco secularis principis, in cujus territorio bona sita fuerint, ipso facto similiter applicentur. Ita tamen, quod si infra tres menses a die quo notum fuerit illos simoniam commisisse, vel participasse, principes dicta bona fisco suo actualiter non applicaverint, extunc illa fisco ecclesiæ Romanæ applicata censeantur, & sint eo ipso, absque aliqua similiter declaratione. Promissiones quoque & obligationes, sive sponsiones, propterea quodcumque, etiam ante tempus dictæ electionis, etiam extra personas cardinalium per quoscumque alios quomodocumque factæ, cum quavis inexcogitabili solemnitate & forma, etiam juratæ, conditionales, sive eventuales, & in forma excommittarum ex quacumque causa etiam depositi, mutui, cambii, confessionis de receptis, donationis, arrendamenti, vel venditionis, permutationis, vel alterius cujuscumque contractus, etiam in ampliori forma cameræ apostolicæ factæ, sint nullæ & invalidæ, & ad agendum inefficaces, nullusque illarum vigore cogi vel constringi possit in judicio vel extra; liceatque omnibus ab illis impune absque aliquo metu sive perjurii nota recedere. Et insuper liceat cardinalibus qui electioni prædictæ simoniacæ interfuerint, & a præfato sic electo discesserint, adhibitis secum aliis cardinalibus, etiam illis qui hujusmodi simoniacæ electioni consenserint, & postea eisdem cardinalibus in dicta simonia non complicitibus se univerint, si se cum eisdem unire voluerint: alioquin sine eis ad alterius nihilo minus pontificis electionem, non expectata alia sententia declaratoria simoniacæ electionis hujusmodi, eadem tamen præfate nostra constitutione semper in suo robore permanente, libere alias tamen canonice devenire, & concilium etiam generale indicere & convocare in loco idoneo, prout eis videbitur expedire, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis, & præcipue felicitis recordationis Alexandri papæ III. quæ incipit, Licet de evitanda discordia; & aliorum Romanorum pontificum prædecessorum nostrorum, etiam in conciliis generalibus editis, ceterisque contrariis

Kk

qui-

SESSIO V.

quibuscumque inhibentibus. Postremo omnibus & singulis sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, qui pro tempore erunt, & eorum sacro collegio, ne apostolica sede vacante, prædictis contravenire, vel contra præmissa vel aliquod præmissorum statuere, disponere, ordinare, vel aliquo modo facere seu attentare præsumant, quocumque exquisito colore vel causa, sub excommunicationis lætæ sententiæ pœna, quam ipso facto incurrant, & a qua nonnulli per Romanum pontificem canonice electum absolvi possint, nisi in mortis articulo, præcipimus: decementes extunc irritum & inane, si secus super his vel aliquo præmissorum a quoquam scienter vel ignoranter, etiam per nos contigerit attentari. Ut autem præsentis constitutionis, decreti, statuti, ordinationis ac inhibitionis nostræ hujusmodi tenor ad omnium notitiam deducatur, volumus præsentis literas nostras in valvis basilicæ principis apostolorum, nec non cancellariæ, ac in acie campus Floræ affigi, nec aliam eandem literarum publicationis solemnitatem requiri aut expectari debere, sed hujusmodi affixionem pro solemnitate & perpetuo robore sufficere. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum constitutionis, ordinationis, statuti, decreti, definitionis, applicationis, appropriationis & inhibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo quinto, decimonono Kalendas Februarii, pontificatus nostri anno tertio.

Quæ literæ deinde pro ipsarum subsistentia firmiori & notioritate, dum Bononiæ cum nostra curia essemus de mense Octobris, pontificatus nostri anno septimo, in consistorio nostro secreto etiam venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus & aliis quibus prælati nostris domesticis lectæ & publicatæ & approbatæ, & demum in quinterno cancellariæ descriptæ & annotatæ, & in audientia contradictarum ac aliis locis publicè dictæ civitatis, & postremo Romæ in locis designatis solemniter publicatæ extiterunt, & earum exemplaria ad omnes fere Christianos principes transmissa. Nos insuper attendentes, quanti ponderis, quantique exitii Christi vicariorum in terris adulterinæ electiones essent, quantumque detrimenti Christianæ religioni afferre possent, præsertim his difficillimis temporibus, quibus diversimode vexatur Christiana religio universa, volentes satanæ dolis & insidiis, humanæque præsumptioni & ambitioni, quantum nobis permittitur, obviare, ut literæ prædictæ eo magis observentur, quo clarius constiterit, eas matura & salubri deliberatione dicti sacri concilii approbatas & innovatas, qua statuatæ & ordinatæ fuerunt, licet ad sui subsistentiam & validitatem alia probatione non indigerent, sed ad abundantiorum cautelam, & ad tollendam omnem doli ac malitiæ causam male cogitantibus & tam saluberrimæ constitutioni contravenire satagentibus, ut eo tenacius observentur & difficilior tollantur, quotantum patrum fuerint approbatione munitæ, literas prædictas cum omnibus & singulis statutis, ordinationibus, decretis, definitionibus, pœnis, inhibitionibus, aliisque omnibus &

A singulis clausulis in eis contentis, sacro hoc Lateranensi concilio approbante, auctoritate & potestatis plenitudine præfatis approbamus & innovamus; easque inviolabiliter & irrefragabiliter observari & custodiri mandamus, roburque perpetuum firmitatis obtinere, ac cardinales, mediatores, oratores, nuntios & alios in dictis literis contentos, ad ipsarum literarum & omnium & singulorum in eis expressorum observationem, sub censuris & pœnis, & aliis in eis contentis, juxta earumdem literarum tenorem & formam teneri & obligatos fore decernimus & declaramus, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ac omnibus illis quæ in dictis literis volumus non obstat, ceterisque contrariis quibuscumque.

B Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, innovationis, mandati, decreti & declarationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ in basilica Lateranensi in sacra sessione, anno domini 1512. decimo quarto Kalendas Martii, pontificatus nostri anno decimo.

Bal. Tuerdus.

Ia. Questemberg.

C Qua perlecta, idem reverendus pater petiit, an placerent paternitatibus patrum ibidem existentium contenta in bulla. Et immediate scrutatores votorum una cum protonotariis & notariis receperunt vota. Et omnibus fere habentibus vocem definitivam placuerunt simpliciter contenta in bulla, præter infra scriptos quinque, qui votarunt & responderunt ut infra: videlicet reverendus dominus Joannes Dominicus episcopus Terdouensis, qui noluit dare votum, quia dixit se non esse bene informatum. Reverendo domino Benedicto episcopo Chienti placuit dispositio schedulæ, sed non forma. Reverendus dominus episcopus Castrensis dixit, pœnas contentas in supradicta schedula esse modificandas. Reverendo domino Scaramuzæ episcopo Cumano placuit de manifesta simonia; de occulta non, nisi declaratione prius facta per generale concilium. Reverendo domino Alexandro episcopo Alexandrino placuit, quatenus simonia sit notoria facti permanentis, vel procederet declaratio generalis concilii, vel ab omnibus vel duabus partibus cardinalium, opponeretur de simonia. Successive idem reverendus pater dominus Scaramuzæ episcopus Cumanus legit aliam schedulam tenoris infra scripti.

ALIA SCHEDULE.

E Julius episcopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam, sacro approbante concilio.

Inter alia necessaria & fructuosa opera in sacro Lateranensi concilio, pacis auctore favente, peragenda, in quarta illius sessione literas nostras, per quas Romanæ curiæ officiales & illorum exactiones generaliter reformavimus, per nonnullos alios deputandos & deputatos particulariter declarare, & declarationes ipsas in aliis sessionibus nobis in eodem concilio referre, & ab ipso concilio approbari præcepimus & man-

ANNO
CHRISTI
1513.

ANNO
CHRISTI
1512.

mandavimus, nec non negotium & discussione declarationis, nullitatis, invaliditatis & abrogationis assertæ sanctionis pragmaticæ in partibus Gallicanis nulla legitima auctoritate, sed contra ecclesiasticam libertatem, in sanctæ sedis vilipendium, abusu Gallicorum prælatorum & aliorum laicorum eis faventium introductæ, venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, & aliorum prælatorum congregationibus, relationemque discussoforum in prima aut aliis sessionibus, prout commode fieri posset, nobis & concilio præfato faciendam, concilio hujusmodi approbante, commisimus, Gallicosque prælatos, capitula ecclesiarum & monasteriorum, parlamenta & laicos illis faventes, & dicta sanctione abuteptes, omnesque & singulos alios in præmissis sua communiter vel divitiim interesse putantes, per edictum publicum, cum ad partes illas tutus non pateat accessus, in Mediolanensis, Astensis & Papiensis ecclesiarum valvis affigendum, moneari, citari infra certum competentem terminum præfigendum ad comparandum coram nobis & dicto concilio, causasque dicendum, quare sanctio præfata, illiusque corruptela & abulio in concernentibus auctoritatem Romanæ ecclesiæ & sacrorum canonum, ac ecclesiasticæ libertatis violationem, nulla & invalida declarari & abrogari non deberet, statuimus & decrevimus. Cum autem particularis declaratio officialium fieri & referri, citatioque & monitio contra prælatos Gallicos, & alios illis faventes, & sua interesse putantes, decretæ & executæ, reproduci hæcenus non potuerint, & tempus ad comparandum præfixum nondum lapsum extiterit, nosque notoria ad verba valetudine impediti, juxta desiderium cordis nostri in ipso concilio personaliter interesse non possumus, cupiamusque particularem reformationem, & citatione ac monitione hujusmodi reproductis, discussionem abrogationis & declarationis prædictarum, earumque relationes mature & accurate fieri, ac pristina nostra valetudine restituta, quam pius misericors dominus sua solita clementia concedere nobis dignetur per nosipfos debitum apostolicæ servitutis in ipso concilio exequi, eodem sacro concilio approbante, sextam sessionem tertio Idus Aprilis proxime sequentis faciendam indicimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum præcepti, mandati, commissionis, statuti, decreti & indictionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1512. decimaquarta Kalendas Martii, pontificatus nostri anno decimo.

Qua perlecta, idem reverendus pater petiit, an placerent paternitatibus suis contenta in scheda: & omnes, nemine penitus discrepante, dixerunt, placere contenta in scheda.

Postmodum dominus Marianus procurator fisci & concilii petiit, & obtinuit a reverendissimo domino præfidente citationem ad portam

Conc. General. Tom. XXXII.

A concilii, contra absentes interesse debentes ipsi sacro concilio. Et deinde facta citatione & relatione, accusavit contumaciam absentium, & petiit contra eos declarari penas & censuras decretas contra non venientes ad sacrum concilium: super quibus omnibus petiit instrumentum & instrumenta.

Deinde reverendissimus in Christo pater & dominus, dominus Dominicus episcopus Portuensis, cardinalis Grimanus nuncupatus, procurator reverendi patris domini Antonii Contareni patriarchæ Venetiarum, dedit ejus mandatum ad excusandum eundem & nomine ejus interessendum, subscriptum per dominum Joannem Franciscum a Puteo publicum notarium, & ejus sigillo sigillatum. Ac etiam dictus reverendissimus dominus cardinalis procurator reverendi patris domini Hieronymi Tarvisini electi Cremonensis, ad excusandum eundem electum, ac ad interessendum nomine ejus sacro Lateranensi concilio, dedit duo mandata ipsius electi publica, & unum subscriptum per discretum virum Jacobum Fasolum de Venetiis, ejusdem electi sigillo sigillatum, & aliud subscriptum tantum per eundem Jacobum Fasolum publicum notarium. Et reverendus pater dominus Hieronymus episcopus Buduensis procurator reverendi patris domini Jacobi de Petrucciis episcopi Latincensis, dedit mandatum ad excusandum eundem Jacobum episcopum, & nomine ejus interessendum, subscriptum per discretum virum Loysium Granara de Neapoli, publicum apostolica auctoritate notarium. Et reverendissimus in Christo pater & dominus, dominus Antonius tituli sancti Vitalis presbyter cardinalis, procurator reverendi patris domini Christophori de Spiritibus electi Cæsariensis, ad excusandum & interessendum concilio, dedit ejus mandatum subscriptum per dominum Petrum Paulum Ludovici publicum notarium. Et reverendus dominus Paris de Grassis, sanctissimi domini nostri papæ magister ceremoniarum, procurator reverendi patris domini Fi. Rovarella archiepiscopi Ravennatensis, docuit de ejus mandato legitimo ad excusandum & interessendum concilio, subscriptum per dominum Antonium Garuphum Britonensem, publicum notarium. Ac reverendus dominus Andreas Sanna canonicus Usulensis, procurator reverendi patris domini Joannis Sannæ episcopi Usulensis, docuit de ejus mandato ad interessendum & excusandum, & erat subscriptum per dominum Joannem Ordium publicum notarium. Deinde reverendus pater dominus Galesius episcopus Bellunensis, procurator reverendi patris domini Angeli de Ripantibus de Esio episcopi Esini, dedit ejus mandatum subscriptum per dominum Antonium Franciscum SerAngeli de Esio publicum notarium. Et reverendus pater dominus Laurentius de Flisco episcopus Montis regalis, procurator reverendi patris domini Bonifacii Ferrier episcopi Iporigienensis, docuit de ejus legitimo mandato, subscriptum per discretum virum Jacobum de Peritis de Baergoro publicum notarium. Et etiam dedit mandatum reverendi patris domini Augustini electi Vercellensis subscriptum per dominum Paulum Petri de Masæis publicum notarium, ad excusandum eisdem reverendos dominos Bonifacium & Augustinum, ac eorum nominibus interessendum sacro concilio. Successive reverendissimus in Christo pater & dominus, dominus Petrus tituli sancti k.

SESSIO
V.

* Alarico

* Usulen.

* Subscripto

SESSIO
V.

lebi presbyter cardinalis Aconitanus nuncupatus, procurator reverendi patris domini Colmæ Pacii archiepiscopi Florentini, volens docere de ejus mandato, dedit legitimum subscriptum per dominum Laurentium Andream de Ciobis publicum notarium. Et reverendus pater dominus Vincentius archiepiscopus Neapolitanus, procurator reverendi patris domini Juliani episcopi Rubensis, ad excusandum & nomine ejus interessendum, dedit mandatum ejusdem, subscriptum per discretum virum dominum Joannem Andream Florentinum de Neapoli publicum notarium. Et reverendus dominus Manilius scolytus sanctissimi domini nostri, procurator reverendi patris domini Pauli episcopi Argolicensis ad excusandum & interessendum concilio, dedit mandatum subscriptum per dominum Cataneum de Lipis publicum notarium. Et reverendus pater dominus Jacobus episcopus Paphensis, procurator reverendi patris domini Bartholomæi episcopi Montis viridis, ad excusandum & interessendum dedit mandatum subscriptum per dominum Laurentium Francisci de Bonnicontis civem Romanum, de regione montium, publicum notarium. Et demum reverendus dominus Stanislaus de Avalzivo decretorum doctor, canonicus Noladislauensis, dedit mandatum reverendi patris domini Vincentii episcopi Noladislauensis ad excusandum & interessendum ejus nomine in sacro Lateranensi concilio, subscriptum per dominum Matthiam Bernardi de Ossineza publicum notarium, clericum Placentinæ diocesis. Quibus peractis, indicta fuit sessio sexta tertio Idus Aprilis proxime futuri. Et hæc fuerunt pro quinta sessione.

* Nalven.

Finis quintæ sessionis tempore vitæ Julii secundi expeditæ, eo absente propter ægritudinem, ex qua quatrinduo post obiit. Tenor vero sermonis & orationis habitæ in dicta sessione per reverendum patrem dominum Joannem Mariam de Monte archiepiscopum Sipontinum, sequitur, & est talis.

In prima orationis parte laudatur institutio conciliorum, & summus pontifex Julius, quod Lateranense concilium indixerit. In secunda suadentur patres ad restituendam justitiam, unitatem, pacem: qua tria divina munera & hominum & temporum injuria deleta videbantur.

Priusquam in hoc celeberrimo Christiano orbis conventu verba facere incipiam, ut ea dicenti mihi vobisque audientibus facultas divinitus infundatur, qua & ego ad communem Christianæ reipublicæ salutem dignitatemque pertinentia facile recenscam, & vos libere decernatis, & laudabili majorum nostrorum momente instituto sanctissimi Spiritus, cujus numine salutaris hæc summo studio celebratur synodus, opem ac præsidium humillime implorabo.

Tametsi loci hujus ornatissimi dignitas, & rei dignissima, de qua mihi dicendum est, amplitudo, vestrique amplissimi conspectus majestas, patres sapientissimi, ab hoc demandato dicendi munere me deterrebant, non tamen invitus, sed læto potius hilarique animo majorum imperio parui, si nihil aliud, hoc certe sperans me assecuturum laudis, quod indignus non fuerim judicatus, cujus orationi gravissimi

A ma vestrum omnium præsentia interesset. Suaudebar præterea, & magnopere confirmabatur Julii pontificis, vestro ac tantorum virorum erga reipublicam Christianam singulari & pene incredibile studio, quod præ se quisque ferro visus est mihi, cum antea semper, tum vero quoties ad hanc sacrosanctam conventum est Constantinianam eadem. Cunctos enim nostræ religionis ac fidei instaurandæ, confirmandæ, amplificandæ acerrimo instari desiderio perspiciebam: unde facile adducebar ut crederem, me de his rebus quæ universo Christianorum cœtui consulerent atque prospicerent, dicentem vos attente benigneque audituros. Nam quæ maxime ad Christiani generis utilitatem, dignitatem, auctoritatem pertineant, statui, quantum temporis angustia concesserit, hodierna oratione complecti. Adestote igitur animis, vosque ipsos mihi æquos benignoque præbete. Ego in id præcipue incumbam, ut nisi compositæ rerum varietate audientium auribus jucunditatem delectationemque attulero, satietatem quidem ac molestiam inculta verborum prolixitate minime sim allaturus.

Cum autem ad illustrandam & propagandam, nedum conservandam ac tuendam nostram fidem religionemque, synodum hoc tempore sapienter institutam luce clarius appareat, primum de saluberrima ejus institutione dicemus: ubi singularem pontificis Julii prudentiam atque incredibilem animi celsitudinem attingi æquo animo patiamini. Quæ deinde pro Christianæ reipublicæ robore, splendore, amplitudine decernenda potissimum videntur, quo brevius fieri poterit perstringam. Sanctissimæ igitur hujus Lateranensis synodi institutionem cum alia plurima mirifice commendant, summisque in cælum laudibus extollunt, tum illud in primis, quod nil nisi ex omni parte perfectum, justum, optimum & Christianæ reipublicæ opportunum maximeque fructuosum, sapientissimorum patrum ac præstantium omni virtutum & disciplinarum genere hominum consilio, quorum lectissima hujusce templi subcellia ornari frequentia intuemur, statui decernive posse censetur: quippe quod plurimarum civitatum, gentium, nationum periculis atque eventis, vel ab ipsa terrarum orbis origine, compertum & exploratum est. Floruisse in Græcia Athenienses, viguisse Laçedæmonios, claruisse Corinthios accepimus, quamdiu integerrimorum consilia domi militæque valuisset. Nihil enim (quod ad mores, ad instituta, ad leges, ad delectum habendum, ad aciem instruendam, ad conferendam pugnam spectaret) nisi exquisitis plurimorum sententiis, iisdem in civitatibus gerebatur. Nec ab re quidem apud Homerum Agamemnon ille plures sibi dari diutissimo ad Trojam bello Nestoris quam Achillis similes exoptabat, quorum alteri lacertis & viribus, alteri consiliis ac sententiis præstarent. Quid, quod hanc ipsam urbem summum imperii principatum non absque sapientissimorum hominum consilio adeptam, cunctis terrarum gentibus nationibusque privatim ac publice agendi normam legemque præscripsisse constat? Recolite singulas regum actiones, contemplantini post liberam civitatem universa consulum, tribunorum, decemvirorum, aliorumque magistratuum gesta. Evolvite cuncta Cæsarum monumenta. Quidnam aliud, obsecro, nisi prudentum consilia regnum peperisse, reipublicam constituisse, imperium po-

ANNO
CHRISTI
1512

ANNO
CHRISTI
1512.

potentiamque auxisse comperietis? Sed quid in A
re Christiano nomini opportuna, seu potius ne-
cessaria, ubi non de uaius alteriusve reipublice
ac provincie salute, libertate, dignitate, sed
de sanctissima Christi fide, de orthodoxa reli-
gione, de Christianorum omnium quiete agi-
tur, Græcorum Romanorumve diutius immora-
mur exemplis, cum longe melior consultandi
ratio, præstantior consilii norma, exactius sa-
pientissimorum hominum iudicium, majorique
diligentia perpensum, vel hoc ipso in loco,
vel alibi gentium religionem nostram asseruerit,
conservarit, defenderit, amplificarit; Com-
plectimini cogitatione, si placet, Romanorum
pontificum ad nostram hanc tempestatem labo-
res, difficultates, pericula, tot tantarumque
rerum discrimina. Quidam aliud magis præ-
sentaneum ad perferendas multiplices gentium,
hæreticorum, schismaticorum, improborum de-
nique ac perditorum omnium agitationes atque
procellas, ad evitandas syrtes & cautes, ad
portenta & monstra conculcanda, iis visum fuit
se remedium invenietis, quam ut univros pa-
tres ad se convocarent, quorum consilio apo-
stolica ratis cursum in mediis fluctibus dirige-
rent, remis undas perfringerent, attollerent
vela, ancoras jacerent, clavum tenerent, por-
tum denique ipsum celerrime adventarent, læ-
tissime contingerent, securissime potirentur?
Itaque celebrent alii præclarissimarum rerum a
Julio pontifice gestarum magnitudine, varietate
C
tem, numerum: commendent plurimi admi-
randam in profanis sacrisque ædificiis magni-
centiam, perpetuam plerique omnes felicitatem
extollant: ego vero singularem illius pruden-
tiam, incredibilem animi firmitatem admirari
nunquam satis potero, quod in summa totius
Italiæ consternatione, in perditissima nonnul-
lorum audaciam, nefariaque ambitione, in
extrema potentissimi hostium exercitus immani-
tate intrepidus, interritus inconcussusque, ut
tantorum patrum consilio, ne dicam auctorita-
te atque opera, uteretur, saluberrimam syno-
dum (quod nostrorum temporum pontifices in
majori omnium quiete & Christianorum princi-
pium obedientia, minorique hostium formidine
D
aggredi non sunt ausi) Christiano orbi indixe-
rit; indictam, nulla clade, nulla jactura de-
territus, instituerit: institutam, nulla corpo-
ris atque animi molestia, nullo aliter sentien-
tium iussu abstractus, sic favente in hunc diem
gerit, ut profanam omnem contumaciam abo-
lere, sacrilegam dominandi libidinem cohibe-
re, truculentam rapiendi licentiam refrenare,
detestabiles & Christianæ reipublicæ perniciosas
ac pestiferas in occupanda sacratissima Petri se-
de largitiones in perpetuum delere, adolescen-
tes, nedum pullulantes hæreticorum ac schis-
maticorum segetes radicitus extirpare: ridicu-
lam denique, impiam ac nefariam Mahumetis
sectam funditus evertere atque exterminare sibi
proponat. Quare fit, ut non sane obscuriorem
illum ex tam præclara synodi institutione lau-
dem omnino reportaturum confidamus, quam
veteres iis majores ejus reportarunt, qui innu-
meras Arii, Photini, Sabellii, Ebionitarum
Macedonii, Eudoxii, Nestorii, Pelagianorum,
Eutychianorum, Dioscori, Theodori, Gre-
gorii, Macarii, Monothelitarum, Acephalo-
rum ac ceterorum omnium hæreses de medio
sustulerunt: quandoquidem cum virtutes cete-
ras, tum vel in primis tria hæc optima ac pro-
pe divina munera, quæ & temporum & homi-

Concil. General. Tom. XXXII.

num injuria sunt pene deleta, summam justitiam, inseparabilem unitatem, communem inter Christianos pacem, ejus restitutum iis sapientia, ac vestro, patres, consilio non desperamus. De quibus si me, ut cœpistis, breviter differrentem benigne attenteque audietis, & ego dicendo & vos audiendo uberrimam, ut puto, frugem colligemus. Est igitur justitia præ ceteris instauranda, restituenda, illustranda: quippe quæ virtutum omnium fons atque origo, mortale genus Deo optimo maximo conciliat, & humanam societatem arctissimo necessitudinis vinculo conjungit. Ut enim Deum immortalem, auctorem, parentem moderatoremque nostrum, a quo bonorum omnium origo & causa est, a quo nobis essentia, motus, intellectus, contemplatio actioque tributa, studiose colamus, pie veneremur, humillime adoremus; ut cum nobis propitium faciamus, ut pro cumulatis in nos beneficiis memoriam gratiamque non dissimulemus, ut mentem eam sanam, innocentem animum, vitam probam, voluntatem rectam, castam, integram præbeamus; ut religionem cultumque sacrorum minime contemnamus, ipsa nos docet monetque justitia. Ea etiam, cum natus sit homo sociabilis (quippe qui in tanta rerum naturæ copia quæ usui sunt, supra cetera animalia inopia laborat, alienæque opis indiget, ac propterea necessitate impellente, ut arbitrati quidam sunt, cœtum amat & civitates colit) sola facit, ut ipsa societas & conjunctio retineri possit. Nam quid patris, parentibus, propinquis, amicis, civibus, peregrinis, quid item magistratibus profanis ac sacris, quid principibus debeamus, quid sequi quidve declinare, quid vel commendare vel improbare jure oporteat, nobis ante oculos proponit. Nempe ut æquitatem fidem, beneficentiam, pietatem, severitatem integritatemque complectamur: superbiam, perfidiam, avaritiam, sævitiam, lasciviam, ambitionem fugiamus, nos excitat atque inflammat. Quapropter hanc primum omnium, patres, restituite virtutem: hujus luce, quæ penitus extincta est, Christianum orbem illustrate: hanc diligentiam iis jubete, qui judicant terras: hanc servandam statuente Christianis principibus. Enim vero eam esse virtutem, quæ sua cuique distribuit, Augustinus, Bernardus, Ambrosius, sanctissimorumque legum auctores definierunt. Porro igitur inspicendum est, an quisque quod suum est possideat, an quis alienum occupatum detineat. Sed hoc loco sinite me præterire, non dico Italiæ, verum, quod longe miserrimum est, totius Europæ calamitates, quæ tantæ sunt, ut eas cogitatione, nedum oratione persequi vix sine lacrymis queam. Quem enim esse dicam tam obtuso pectore, corde sic immani, moribus tam efferatis, cujus animus tot sedium atque agrorum occupationes, tot urbium, oppidorum, locorumque omnium ever-
E
siones ac direptiones, tot furta, tot rapi-
nas, tot sacrilegia meminisse nemo perhorre-
scat? Testes estis vos, miserrimæ civitates,
quæ nulla a vobis patrata culpa, in visceribus
vestris atrocissimos hostes pertulistis, quæ in
gremio parentum infantes trucidari, matronas
innocias imbellesque senes interfici, rapi sa-
cratissimas virgines, ornatissima templa spo-
liari, omniaque & flagitiorum & facinorum
genera perpetrari conspexistis, quibus vel
ipso Turcas Christiani nominis hostes absti-

K k 3 nuif.

SESSIO V.

nuisse nonnunquam audivimus. Quod si, ut nonnulli prædicant, finzere quondam poetæ, post Saturni tempora, cum sensissent justitiam a rebus humanis abesse, offensam vitiiis hominum recessisse a terra in cælumque migrasse, & ad Jovis regnum se contulisse, bone Deus, quas nugas, quas fabellas, quas fallacias excogitatos eos fuisse arbitramur, si nostrorum temporum scelera, si flagitia, si facinora, si abjectum Christianæ religionis cultum, si vesanam dominandi libidinem, si nefandam rapiendi licentiam, si inauditam in iis impietatem, sævitiam, ambitionem, quos pietatis, caritatis integritatiue exempla esse oportebat, conspiciantur? Quas ob res expurgiscimini, patres, ut cœpistis, expurgiscimini: & quando nonnisi pro reformanda confirmandaque Christiana republica in hunc ipsam locum convenistis, sic eam reformandam confirmandamque vobis proponite, ut justitiam in primis virtutum reliquarum principem ac reginam, tum inseparabilem Christiano orbi unitatem pacemque summis bonorum omnium votis ac studiis expetitam, dicente psalmographo, *Justitia & pax osculata sunt*, tandem aliquando restituatis. Neque enim servari justitia facile potest, nisi & justitiæ unitas, & unitati concordia copuletur. Diligenter idcirco videndum est, patres amplissimi, ut eam Christiani retineant unitatem, quam universas multitudines, cunctos cœtus, omnes mortali-
 C. *lium societates retinere cernimus. Nam si in primis quodcumque libuerit, vel regnum, vel civitatem, vel domum quamvis privatam inspicimus, nihil horum stare ac diu permanere posse absque ea, de qua dudum verba facere aggressi sumus, unitate, luce clarius apparebit. Ruat enim illud atque evertatur regnum necesse est, quod non uniformi regis ac eorum qui reguntur voluntate gubernatur; exortantur ac invalescant in ea civitate civiles discordiæ, intestina bella, odia sempiterna, in qua reipublicæ curam gerentium in unum sententiæ non conveniunt. Dilabatur brevi ac dissolvatur res familiaris, quamvis magna & ampla, nisi in unam paterfamilias domesticæ voluntatem concurrant, id quod evangelii verba illa locupletissime testantur: *Omne regnum divisum contra se desolabitur: & omnis civitas vel domus divisa contra se, non stabit.* Ipsas denique hominum actiones, quarum alix bello ad rempublicam armis tuendam, alix pace, mercium ac ceterarum rerum humano usus opportunorum commutatione alendam spectant, si vobis proponere ante oculos velimus, nec victoriam parari, nisi vexilla sequendi, servandi ordines, ad tubæ signum sese instruendi, conferendi manum, pedem referendi, ceteraque id genus molendi ac perferendi omnia, una insit militibus imperatoribusque voluntas. Nec navim ullam, nisi & gubernator & nautæ invicem consentiant, & alius alii in judicio atque opera nequaquam adverteatur, ad certum unquam pervenire portum comperiemus. Postremo, si nostrum hoc humanum contemplemur corpus, optimam prudentissimamque rerum artificem naturam, cum in eo fabricando complures ac diversas partes ad varia studia & ministeria, utpote oculos ad videndum, ad audiendum aures, pedes ad incedendum, formasset, unam ceteris omnibus præfecisse, cujus citatu ac autu cunctæ moveantur, seque ad agendum*

Psalm. 14.

Math. 12.

A tolerandumve quidpiam in ejus ipsius conformitate voluntate, perspiciemus. Quæ cum ita sint, quoniam pacto perpetuum Christi regnum undique telis lacessitum vigere, æternam beatorum rempublicam diversis factionibus dissipatam florere, domum Dei sanctissimam sibi dissidentem contare, cœlestem angelorum militiam inter se digradientem emicare, salutarem apostolorum navim, diversis remigum & magistrum conatibus agitatum, contineri, redemptoris nostri membra scissa, separata, discerpta, ab unitate distracta. Itaque ac permanere, vel minimo temporis spatio arbitrabitur? Summa igitur, amplissimi patres, unitate, summa voluntatum animorumque concordia est opus, cum præsertim ea nobis divinis & præceptis & exemplis tantopere intinuetur. Omitto id quod inquit propheta in psalmis: *Deus habitare facit unanimes in domo.* Subticeo agnum Exodi in figura Christi occisum, atque in una domo comedi justum. Prætereo mandatum fuisse Raab, in qua ecclesia præformabatur, ut parentes, fratres, totamque familiam in domum suam colligeret ad seipsam: transeo verba illa, nostra hæc tempestate sæpius repetita: *Unum sumus ego & Pater, & erit unus grex & unus pastor.* Relinquo supplicium de iis divinitus sumptum, qui sibi adversus Aaron legitimum sacerdotem sacrificandi licentiam arrogaverant: omnia denique divina præcepta atque exempla prætermitto. Quid enim eorum ullum adducam, cum nihil aliud sacrarum literarum contingant monumenta, quam unum esse Deum, unum Christum, unam ecclesiam, unam fidem, unam cathedram super firmissimam petram domini voce fundatam? Cumque id nos vel maxime, ut inquit Augustinus, ad unitatem cohortari debeat, quod ex uno dumtaxat homine universum gigni voluit humanum genus altissimus, ut quantopere unitatem in pluribus diligeret, nobis apertissime declararet. Hanc igitur primum omnium inducite, hanc custodite, hanc excolite, compositi in eodem sensu, ut Paulus apostolus inquit, *& in eadem sententia, sustinentes invicem in dilectione, satagentes servare unitatem spiritus in conjunctione pacis.* Pax itaque unitati conjungenda, aggreganda, copulanda est. Tanta est enim inter utramque necessitudo ac societas, ut cum arctissimo & firmissimo colligatæ sint vinculo, dissolvi earum una, quin & altera dissolvatur; ac servati una, quin servetur & altera, nullo modo possit. Quapropter extinctis bellorum flammis, quæ totum jam diu inflammaverunt & incenderunt Christianum orbem, sacrosanctæque reipublicæ rebus compositis, cum justitia pariter atque unitate excitanda atque erigenda pax est. De qua cum latissimus dicendi campus occurrat, nec temporis angustia, nec vestra, patres, ceterorumque præstantium virorum benignitas atque humanitas longiorem expetat orationem, plura non dicam. Siquidem ea quæ ad Christiani generis utilitatem, dignitatem, auctoritatem, saluberrima hac synodo decernenda maxime videntur, breviter accepistis: quæ si vos vestris consiliis, vestris sententiis, vestris, inquam, suffragiis restituenda, servanda, confirmanda statuitis, non dico sanctissimam hanc Urbem veram pontificum sedem, sed orbem universum maximam atque perpetuam frugem percepturum sperare. Idque ut summi pontificis votis ac studiis vestrum omnium ac bonorum principum optatis respondeat, supre-

ANNO
CHRISTI
1513.

Psalm. 67.

Rom. 12.

Joh. 1.

Joh. 10.

Rom. 16.

Math. 16.

Eph. 4.

ANNO
CHRISTI
1513.

781

JULIUS
P. II.

CONCILIUM LATRANENSE V.

MAXIMILIANUS I.
IMPER.

782

SESSIO
V.

supremum cæli numen his precibus obtestabor. A
Te, æternæ olympi regnator Christe, cujus di-
tione atque imperio cuncta cælestia terrena-
que gubernantur, qui tuam a Nerone, Domi-
tiano, Trajano, Marco Antonino, & Lucio Au-
relino Commodò, Severo, Maximino, Decio,
Valeriano, Aureliano, Diocletiano haud passus
es exterminari religionem ac fidem, qui eccle-
siam tuam tot procellis hæreticorum ac schisma-
ticorum agitatum, in mediis submergi nequa-
quam pertulisti fluctibus: te, inquam, invoca-
mus, tuum imploramus numen, tuam oramus
clementiam. Respice vicarium tuum sanctissimum
& ecclesiam tuam pastorem solertissimum, corpore
licet ægro, animo tamen firmissimo. Respice
vigilantissimum senatum, respice cunctos hos
patres, respice nostros principes, respice fami-
liam tuam universam. Vides impia tyrannorum
pectora adversus justitiam armata, cernis impro-
bos ac nefarios in leges juraque insurgentes,
spectas habere conventiculum perditæ factionis
ad sciendam ac dirimendam tunicam tuam in-
confutilem, unitatemque ab ecclesia tua reji-
ciendam. Perspicias tuorum robore tot intestinis
bellis percusso, nostrisque debilitatis ac pene
confectis viribus, instaurantem se ad pugnam
hostem, parantem se ad victimam nostri san-
guinis. Tolle, ut cœpisti, secures, tolle gla-
dios. Sit finis ac terminus bellorum, sit fas, re-
viviscente justitia, conservata unitate, dulcissi-
mos optatæ pacis fructus colligere. Pacem a te
Christe expetimus, pacem a te clementissime
Deus efflagitamus. Da illam domine, diebus
nostris, quia non est alius qui pugnet pro no-
bis, nisi tu domine Deus noster. Aut si bella
gerenda sunt, si acies instruendæ, si vulnera per-
ferenda, si id nostrorum exposcunt vitiorum pœ-
næ, si nostra pianda sunt delicta sanguine ad-
versus Turcas nominis tui hostes, quod & san-
ctissimus vicarius ipse tuus & nos omni semper
studio concupivimus, bella geramus: pro tua
fide, pro religione, pro aris ac focis dimicantes
pœnas nostrorum criminum luamus: tua effun-
damus causa sanguinem, quo tuo tandem uni-
versus inserviat orbis imperio, tuam cuncti re-
ligionem ac fidem asserant, agnoscant, profi-
teantur, ut suo quodammodo jure alacriter ac
jucunde canere id possit ecclesia: In omnem ter-
ram propagatum est imperium eorum, & in si-
nea orbis terræ religio eorum. Dixi.

Obitus Julii secundi pontificis maximi.

Anno a nativitate domini 1513. indictione
prima, die vero Lunæ vigesima sexta mensis Fe-
bruarii, felicitis recordationis Julius papa secun-
dus, sicut altissimo placuit, Romæ apud san-
ctum Petrum in palatio apostolico ab hac luce
migravit, & viam universæ carnis ingressus est;
& sic apostolica sedes vacavit, & fuerunt cele-
bratæ exequiæ ejus juxta ritum & consuetudi-
nem antiquitus observatam.

Die vero Veneris quarta mensis Martii supra-
dicti anni 1513. reverendissimi in Christo patres
& domini, domini sacrosanctæ Romanæ eccle-
sæ cardinales in unum pro electione summi
pontificis faciendâ, post celebrationem missæ
Spiritus sancti in basilica principis apostolorum
in altari sancti Andree, conclave quod in pala-
tio sancti Petri in capella superiori, capella Six-
ti vulgariter nuncupata, factum fuerat, intrave-
runt, & quilibet eorum intravit, & clausum
fuit conclave ad celebrandum canonicam legiti-

mamque electionem Romani futuri pontificis
juxta canonicas sanctiones.

DECRETA ET ACTA CONCILII
Lateranensis sub Leone papa X.

IN DEI OMNIPOTENTIS NOMINE
Amen.

*Sequuntur gesta ejusdem sacri Lateranensis concilii,
in Spiritu sancto legitime congregati, sub Leone
X. pontifice maximo continuati & celebrati cum
eisdem solemnitatibus & ceremoniis & officialibus
in principio dicti concilii deputatis & ordinatis*

Dle autem Veneris undecima supradicti men-
sis Martii, reverendissimus in Christo pa-
ter & dominus, dominus Joannes de Medicibus
sanctæ Mariæ in Dominica sanctæ Romanæ ec-
clesiæ diaconus cardinalis; de Medicibus vulga-
riter nuncupatus, Romæ in conclavi supradicto
per reverendissimos dominos cardinales, sancti
Spiritus infusione afflante, nemine discrepante,
nulloque contradicente, concorditer & unanimi-
ter & pure ad summi apostolatus apicem ite &
legitimè ac canonicè electus & assumptus exti-
tit, nec non dominus Leo papa decimus nuncu-
patus, atque honorifice, ut decuit, de dicto pa-
latio ad basilicam principis apostolorum de Ur-
be ductus, inibique ad altare majus ejusdem
cum cantico, Te Deum laudamus, cum maxi-
ma lætitia & solemnitate positus & inthroniza-
tus.

Die vero Sabbati decimanona supradicti men-
sis Martii, præfatus sanctissimus in Christo pater
& dominus noster, dominus Leo divina provi-
dentia papa decimus, per reverendissimos in
Christo patres & dominos, dominos sacrosan-
ctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, divino officio
missæ, solemnitatibus in talibus fieri solitis in
ecclesia sancti Petri peractis, ante porticum, &
introitum dictæ basilicæ, videlicet supra scalam
marmoream, in qua constructum fuerat quod-
dam tabernaculum ornatum, sive solium eleva-
tum pro dicti domini Leonis papæ decimi coro-
natione agenda per reverendissimum in Christo
patrem & dominum Alexandrinum sancti Eu-
stachii diaconum cardinalem, de Farnesio vul-
gariter nuncupatum, in ceterorum dominorum
cardinalium, patriarcharum, archiepiscoporum,
episcoporum, prælatorum, clerique atque po-
puli præsentia extitit honorifice atque solemniter,
ut decuit, & summo pontifici congruit,
triplici diademate & coronatus & inthronizatus,
cum magno totius curiæ & Romani populi plau-
su & lætitia.

Anno a nativitate domini millesimo quingen-
tesimo decimotertio, indictione prima, die ve-
ro Dominica, decima mensis Aprilis, fuerunt
publicatæ & affixæ per Joannem Dominicum de
Fidelibus, sanctissimi domini nostri cursorem,
quædam literæ prorogationis sextæ sessionis ten-
oris infra scripti.

Leo episcopus servus servorum Dei.

Ad sanctæ Romanæ universalis ecclesiæ regi-
men, meritis quamquam impasibus, divina dis-
positione vocati, inter omnia peragenda, que
tantæ molis onus requirunt, illud in primis ex-
petendum videtur, ut iis que ad omnipotentis
Dei laudem, ecclesiæque præfatæ unitatem &
exaltationem, ac fidelium omnium profectum
ren-

SESSIO
V.

tendunt, omni conatu totisque viribus salubriter intendamus. Cum itaque felicitis recordationis Julius papa secundus prædecessor noster, ut status ecclesiarum præfatarum in melius reformaretur, sacrum ac generale Lateranense concilium de venerabilium fratrum nostrorum, tunc suorum ecclesiarum præfatarum cardinalium, de quorum numero tunc eramus, concilio & assensu convocaverit & indixerit, illudve deinde celebrare incepit, & in eo plures usque ad quintam sessionem inclusive tenuerit, sextamque sessionem tertio Idus præsentis mensis faciendam indixerit, prout in literis seu schedulis dicti Julii prædecessoris desuper confectis plenius continetur: nos qui etiam tunc in minoribus constituti, concilium præfatum celebrari summopere cupiebamus, & domino Julio prædecessore, sicut domino placuit, rebus humanis exempto, illius successores effecti, non minus cordi tenemus dicti concilii celebrationem usque ad perfectionem causatum, propter quas indictum fuit, continuare & ad finem perducere, conciliumque hujusmodi usque ad illius debitum finem & complementum prosequi velle nuntiamus. Verum cum præfatus Julius prædecessor, eodem concilio approbante, negotium & discussionem declarationis, nullitatis & invaliditatis ac abrogationis assertæ pragmaticæ sanctionis, in partibus Gallicanis quodam abusu introductæ, apostolicæ sedis, ecclesiasticæque auctoritati, & sacris canonibus derogantis, dictis fratribus & aliorum prælatorum congregationibus, relationemque discussorum in eodem concilio faciendam commiserit, Gallicosque prælatos, capitula ecclesiarum & monasteriorum, parlamenta & laicos illis faventes, cujuscumque dignitatis, etiam regalis existentes, omnesque & singulos alios sua communiter vel divisim interesse putantes, per edictum publicum, cum ad partes illas tutus non pateat accessus, in certis locis tunc expressis, moneri & citari infra certum terminum præhendendum, ad comparandum coram Julio prædecessore & concilio præfatis, causasque dicendum, quare sanctio ipsa in concernentibus auctoritatem prædictam, & ecclesiasticæ libertatis violationem, nulla & invalida declarari & abrogari non debere decrevit: citatioque prædictorum Gallicorum capitulorum parlamentorum & laicorum prælatorum, cum termino competenti ad comparandum eis assignato, duodecimo Kalendas Martii proxime præteriti executæ fuerit, diesque comparationis citatorum & monitorum hujusmodi non nisi quattodecimo Kalendas Maii proxime futuri veniat, ut sic citati & moniti in dicta sexta sessione tenenda comparere, suasque rationes allegare possint: cumque etiam dicta die, tertio Idus præsentis mensis, solemnibus processio nostræ assumptionis ad ecclesiam Lateranensem juxta morem aliorum prædecessorum nostrorum fiet, difficillimumque esset eadem die sessionem & processionem hujusmodi celebrare, ac ex aliis justis & rationabilibus causis nostrum & dictorum fratrum animos moventibus, de consilio & assensu prædictis, sextam sessionem præfatum quinto Kalendas Maii proxime futuri, quæ erit die Mercurii vigesima septima præsentis mensis Aprilis, qua causæ hujusmodi cessabant, ac citati & moniti præfati comparere, & eorum causæ & allegationes audiri, vel vera contumacia accusati poterunt, prorogamus, illamque ipsa die quinto Kalendas mensis hujusmodi faciendam indicimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc pa-

ginam nostræ prorogationis & indictionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimotertio, quarto Idus Aprilis, pontificatus nostri anno primo.

P L A C E T.

Executio & publicatio superscriptarum literarum prorogationis, sequitur & est talis.

Die decima mensis Aprilis præsentis superscriptæ literæ affixæ & publicatæ fuerunt in valvis principis apostolorum de Urbe, in valvis ecclesiarum sancti Joannis Lateranensis, in valvis cancellariæ apostolicæ, ac in acie Campiflores, ut motus est, per me Joannem Dominicum de Fidelibus, cursorem.

Alia executio & publicatio earumdem literarum prorogationis, est talis.

Die vero undecima mensis Aprilis, affixæ & publicatæ fuerunt in valvis basilicæ sancti Joannis Lateranensis, dum ibidem gentium multitudo propter accessum sanctissimi domini nostri, domini Leonis papæ X. congregata erat, per Joannem Dominicum de Fidelibus, cursorem.

Die vero Luna undecima suprascripti mensis Aprilis, post divinum officium in basilica sancti Petri principis apostolorum peractum, ante horam prandii, sanctissimus in Christo pater & dominus noster, dominus Leo divina providentia papa decimus diademate pontificali coronatus solemniter cum maximis mirificisque triumphis, honestate, reverentia & honore decentibus, per reverendissimos in Christo patres & dominos, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, patriarchas, archiepiscopos, episcopos, abbates cum albis, mitris atque pluvialibus ornatos, nec non per plures illustres duces & barones, nobilesque Romanos, atque ceterarum nationum homines, de dicta basilica sancti Petri ad basilicam sancti Joannis Lateranensis, pro nonnullis ceremoniis ibidem faciendis, laudabiliter associatus est.

S E S S I O VI.

SESSIO
VI.

Prima tempore sanctissimi domini nostri, domini Leonis papæ decimi.

IN nomine domini nostri Jesu Christi. Amen. Anno a nativitate ejusdem millesimo quingentesimo decimotertio, indictione prima, die vero Mercurii vigesima septima mensis Aprilis, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Leonis divina providentia papæ decimi anno primo, sacra & universalis synodo in basilica Lateranensi congregata, fuit celebrata sexta sessio, præfate præfati sanctissimo domino nostro. Et fuerunt præsentibus infra scripti reverendissimi domini cardinales, patriarchæ & archiepiscopi, ac reverendi patres domini episcopi, abbates & oratores principum, illustres domini & alii quamplures doctores & magistri & equites ac nobiles, in primis reverendissimi domini.

Epif-

ANNO
CHRISTI
1513.

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuensis.
Reverendissimus dominus Jacobus Albanensis.
Reverendissimus dominus Marcus Prænestinus.
Reverendissimus dominus Franciscus Sabinensis.

Presbyteri Cardinales.

Reverendissimus dominus Thomas tituli sancti Martini in montibus, Srigonienensis.
Reverendissimus dominus Franciscus tituli sanctorum Joannis & Pauli.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sancti Prisci, de Elisco.
Reverendissimus dominus Hadrianus tituli sancti Chrylogoni.
Reverendissimus dominus Robertus tituli sancti Anastasii, Nannatenensis.
Reverendissimus dominus Leonardus tituli sancti Sulani, Agnanensis.
Reverendissimus dominus Carolus tituli sancti Cæcilii.
Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti Vitalis, Sipontinus.
Reverendissimus dominus Matthæus tituli sancti Potentianæ.
Reverendissimus dominus Petrus sancti Eusebii, Anconitanus.
Reverendissimus dominus Achilles tituli sancti Sixti, Bononiensis.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli sancti Sabini, de Saulis.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii, Farnesius.
Reverendissimus dominus Ludovicus sanctæ Mariæ in Cosmedin, de Aragonia.
Reverendissimus dominus Marcus sanctæ Mariæ in Porticu, de Corneliis.
Reverendissimus dominus Sigismundus sanctæ Mariæ Novæ.
Reverendissimus dominus Alphonus sancti Theodori.

Patriarcha & assistens papa.

Reverendus pater dominus Cæsar Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Alphonus Antiochenus.
Reverendus pater dominus Franciscus Constanus.
Reverendus pater dominus Joannes Vincentius Senensis.
Reverendus pater dominus Robertus Reghinus.
Reverendus pater dominus Federicus Salernitanus.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachienensis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista Cavallienensis.
Reverendus pater dominus Scaramuzza Comanus.
Reverendus pater dominus Pompejus Reatinus.
Reverendus pater dominus Joannes Franciscus Taurinensis.

A Reverendus pater dominus Bernardus Tarvisianus episcopus & gubernator Urbis.
Reverendus pater dominus Hercules episcopus, Augustensis, orator Sabaudis.
Reverendus pater dominus Bertrandus episcopus Adriensis, & orator Ferraris.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Stephanus Patracensis.
Reverendus pater dominus Julius Corinthienensis.
Reverendus pater dominus Aldronandus Nicocensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Spaltenensis.
Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.
Reverendus pater dominus Jeremia Tranenensis.
Reverendus pater dominus Antonius Avenionensis.
Reverendus pater dominus Rainaldus Ragusinus.
Reverendus pater dominus Andreas Monembasianensis.
Reverendus pater dominus Petrus Arborensis.
Reverendus pater dominus Gilbertus Surrentinus.
Reverendus pater dominus Georgius Nazarenus.
Reverendus pater dominus Julius Florentinus.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Jacobus Potentinus.
Reverendus pater dominus Genocius Trojanus.
Reverendus pater dominus Simon Ariminensis.
Reverendus pater dominus Jacobus Paphensis.
Reverendus pater dominus Albertus Valvensis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista Marianensis.
Reverendus pater dominus Bartholomæus Justinopolitanus.
Reverendus pater dominus Aloysius Interamnenensis.
Reverendus pater dominus Joannes Aquilanus.
Reverendus pater dominus Joannes Petrus Theatinus.
Reverendus pater dominus Jacobus civitatis Ducalis.
Reverendus pater dominus Marinus Cenetensis.
Reverendus pater dominus Jacobus Faventinus.
Reverendus pater dominus Hieronymus Buduensis.
Reverendus pater dominus Dominicus Lucerinus.
Reverendus pater dominus Joannes Sabinicensis.
Reverendus pater dominus Alexius Melfitanus.
Reverendus pater dominus Franciscus Spoletanus.
Reverendus pater dominus Andreas Militenensis.
Reve-

SESSIO
VI

2. Editio
Romana.
Orlandus.

SESSIO
VI.

Reverendus pater dominus Joannes Domini-
cus Terdonensis.
Reverendus pater dominus Franciscus Sueffa-
nus.
Reverendus pater dominus Petrus Urgellen-
sis.
Reverendus pater dominus Hugo Rhegien-
sis.
Reverendus pater dominus Galeus Bellunen-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Antonius
Calenensis.
Reverendus pater dominus Alexander Alexan-
drinus.
Reverendus pater dominus Julianus Agrigenti-
nus.
Reverendus pater dominus Bernardinus Poli-
castrensis.
Reverendus pater dominus Josue Escula-
nus.
Reverendus pater dominus Marius Urgenti-
nus.
Reverendus pater dominus Petrus Narnien-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Franciscus
Spigacensis.
Reverendus pater dominus Andreas Literen-
sis.
Reverendus pater dominus Simon Modru-
sienfis.
Reverendus pater dominus Joannes Franciscus
Avellinensis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Hei-
nensis.
Reverendus pater dominus Conradus Astunen-
sis.
Reverendus pater dominus Scabonius Imolen-
sis.
Reverendus pater dominus Julianus Vulterra-
nus.
Reverendus pater dominus Hugolinus Licien-
sis.
Reverendus pater dominus Antonius Urbina-
tensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Sora-
nus.
Reverendus pater dominus Nicolaus Bergo-
menfis.
Reverendus pater dominus Paulus Pisaurien-
sis.
Reverendus pater dominus Andreas Anfa-
renfis.
Reverendus pater dominus Joannes Aceranen-
sis.
Reverendus pater dominus Thomas Callinen-
sis.
Reverendus pater dominus Albertus Sebasten-
fis.
Reverendus pater dominus Vincentius Cajacen-
sis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Ascu-
lannus.
Reverendus pater dominus Jacobus Signien-
sis.
Reverendus pater dominus Mattheus Umbri-
ticensis.
Reverendus pater dominus Franciscus Bisignia-
nensis.
Reverendus pater dominus Benedictus Chien-
tis.
Reverendus pater dominus Latinus Veitanus.
Reverendus pater dominus Joannes Tribu-
nensis.

* at. Lavel-
len.* Pater. Tri-
buticus.

Reverendus pater dominus Ludovicus Tricari-
censis.
Reverendus pater dominus Petrus Castelli ma-
ris.
Reverendus pater dominus Claudius Bellicen-
sis.
Reverendus pater dominus Paulus Lectorien-
sis.
Reverendus pater dominus Thefeus Recana-
tensis.
Reverendus pater dominus Joannes Elnensis.

Abbat.

Reverendus pater dominus Antonius sancti
Galgani.
Reverendus pater dominus Joannes sancti Seba-
stiani extra Urbem.

Oratores.

Illustris dominus Albertus de Carpi, seren-
issimi Maximiliani Romanorum regis ora-
tor.
Magnificus dominus Hieronymus Vich, illu-
strissimi & catholici Fernandi regis Ara-
gonum & Castellae gubernatoris orator.
Magnificus dominus Franciscus Foscarus illu-
strissimi domini Venetorum orator.
Reverendus pater dominus protonotarius Ma-
rinus Charatius, illustrissimi domini Maxi-
miliani ducis Mediolanensis orator.
Dominus Jacobus Salviati, & Franciscus
Victorius, domini Florentinorum orato-
res.
Illustrissimus dominus Ludovicus comes Peti-
liani.

Senator Urbis & conservatores.

Illustris dominus Julianus senator Urbis.
Dominus Hieronymus Venzo, & dominus
Stephanus Carbon.

Celebrata itaque missa per reverendissimum
dominum Franciscum episcopum Sabinensem,
cardinalem Vulterranum, & habita oratione
per reverendum patrem dominum Simonem epis-
copum Modrusensem, cujus tenor in fine prae-
sentis sessionis describitur; cantatisque litanis
& evangelio per reverendissimum dominum Al-
phonsum sancti Theodori diaconum cardina-
lem, quod incipit: *Cum esset sero die illa*
una sabbatorum, &c. sanctissimus dominus nos-
ter papa incepit hymnum: *Veni creator Spi-
ritus*, &c. Quo finito, idem sanctissimus do-
minus noster, locutionem, & incepit:
Pastoralis officii, &c. exhortando patres exi-
stentes in concilio, ad cogitandum ea quae vi-
derint pro republica Christiana expedire. Et
etiam dixit intentionis suae sanctitatis esse,
continuaré concilium, donec fiat universalis
concordia & pax inter Christianos. Finita hu-
jusmodi oratione, supradictus magnificus do-
minus Jacobus Salviati orator Florentinorum,
praesentavit mandatum praefato domino nostro
nomine dicti domini ad interessendum concilio.
Et immediate idem dominus noster de-
dit illud reverendo patri domino Thomae Phae-
dræ legendum in ambone. Qui ascendit ambo-
nem, & legit tenoris infra scripti.

Jan. 20.

ANNO CHRISTI MANDATUM FLORENTINORUM.

1512.

In nomine Dei. Amen.

Anno domini nostri Jesu Christi ab ejus salutifera incarnatione millesimo quingentesimo decimotertio, indictione prima, die vero quarta mensis Aprilis, tempore pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini, domini Leonis divina providentia papa X. Cum superioribus mensibus, die videlicet trigesima mensis Decembris 1513. sacrosancto concilio Lateranensi per felices memoriam Julium pontificem maximum indicto & celebrato interesse atque adherere summo percuperemus, ut veros Christianos deceret, mandavimus tribus legatis nostris tunc, ac etiam ad presens Romae degentibus, Jacobo videlicet Salviato, Mattheo Strozze, ac Francisco Victori, nobilibus nostris & cuilibet ipsorum in solidum, ut nostro nomine tali muneri atque officio in tali concilio interessent atque adhererent, ut de tali mandato per nos facto & celebrato publicum constaret documentum infra scripti tenoris & exempli.

In nomine Dei. Amen.

Anno domini nostri Jesu Christi ab ejus salutifera incarnatione 1512. indictione prima, die vero trigesima mensis Decembris, tempore pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini, domini Julii divina providentia papa secundi, prospexit tandem Deus noster de excelso sancto suo, *Dominus de celo in terram adspexit.* Fluctuante enim Christiana navicula & periclitante, ne ictibus mergeretur undarum immanium & pessimarum, dies tandem illuxit, quo ventorum rabie sedata, & placatis politisque procellis, salutarem navis repererit portum Christi, qui cum in terris homo factus versaretur, salutem mundo allaturus, nulli rei magis incubuit, nihil pro se tulit uberius, quam ut pacem procuraret, suis pacem relinqueret. Neque a nobis postmodum discessurus quidquam dulcius mandavit discipulis, quam ut pacem colerent, paci studerent, pacem rebus in omnibus amplexarentur. Neque id mirum. Quid enim pace sanctius, quid jucundius, quid vel nomine ipso pacis suavius? Hac enim bonos nutrit, dispersos cogit, noxia quaeque tollit, & salutem perennem non parat modo, sed praestat. Hac una re motus sanctissimus ac beatissimus in Christo pater & dominus noster, dominus Julius divina providentia papa secundus, & catholicis ecclesiam pontifex maximus, verus & indubitatus Christi vicarius, Petri successor, cum videret Christianam pacem atque unitatem discindi atque dilacerari, plures in vinea domini Sabaoth haereseos pullulare, apros de silva imminere vineam ipsam jamjam profanatos atque exterminatos, schisma inter Christianos serpere mortiferumque & abominandum, lupos complures ovium pellibus amictos dominicum gregem invadere; occurrendum protinus imminenti malo, atque exterminandum tam immane facinus duxit. Ideoque de consensu sacrosancti reverendissimorum cardinalium collegii, concilium superiore anno indixit legitimum, sacrosanctum, Romae apud sanctam Lateranensem ecclesiam, ad quam Christiani omnes con-

venirent, ab eo vocati in communem defensionem Christianam reipublicam, & eorum animadversionem, qui tunicam inconsutilem atque unicam domini nostri Jesu Christi discindere, in partesque varias distrahere moluntur. Cumque Florentina reipublica, inter Christianas primarias reipublicas non postrema, ad conciliumque hujusmodi vocata, partes suas tueri, neque communi rei decesse conveniat, obsequendum votis vocationique sanctissimi domini nostri papa statuit, ut Christianos principes deceret: idcirco cum reipublica ipsa coram interesse Lateranensi sacrosancto concilio non possit, communem ceterorum usum secuta, vicarios suos tali muneri destinandos decrevit. Quapropter nos priores libertatis, & verilliter iustitiae populi Florentini de Balia, una cum consilio nostrae Baliae, omnibus modis, quibus magis, melius & validius potuimus ac possumus, statutorum ac legum nostrae reipublicae more servato, facimus, constituimus, creamus & solemniter ordinamus procuratores nostros & nostrae reipublicae, ac vices nostras ac reipublicae ipsius nostrae demandamus nobilibus civibus nostris Jacobo Salviato Joannis filio, Mattheo Strozze Laurentii filio, & Francisco Victori Petri filio, oratoribus nostris apud summum pontificem Romae degentibus, quibus omnibus simul, & unicuique ipsorum separatim & separatim nostras nostraeque reipublicae vices mandavimus atque mandamus, ut sacrosancto concilio Lateranensi praedicto nostro nomine intersint, assistant, adherant, praesent & transigant, quae a nobis nostraeque reipublicae praestari, exhiberi ac transigi quoquo modo possint in decus, honorem, dignitatem amplitudinemque praefati sacrosancti concilii Lateranensis & exaltationem ejusdem sanctissimi domini nostri Julii secundi pontificis maximi, & sanctae Romanae ecclesiae catholicae antedictae, dantes eisdem oratoribus nostris & eorum cuilibet amplissimam auctoritatem, potestatem atque arbitrium ad omnia & singula in praedictis & circa praedicta, videlicet, quae in tam pio & salutari ac religioso negotio tractanda, peragenda, promittenda, praestanda, & executioni mandanda atque adimplenda forent, quae nos cum praefato nostro consilio Basilienae forma statutorum ac legum reipublicae nostrae quoquo modo facere, tractare, promittere, praestare, ac executioni mandare atque adimplere possemus ac possumus, & quae nos ipsi facere possemus, si praesentes praefato concilio interessemus, promittentes omnia & singula a praefatis oratoribus nostris vel altero ipsorum facta, gesta, promissa, praestitaque in praemissis, nos approburos esse, rataque & grata in perpetuum habituros, decernentes praesens nostrum mandatum vires habiturum & duraturum, donec praefati oratores nostri vel ipsorum quilibet in praefata legatione permanserit apud praefatum sanctissimum dominum nostrum Julium pontificem maximum. In quorum omnium fidem & testimonium praesens mandatum fieri iussimus & publicari in forma nostrae reipublicae consueta.

Datum in palatio nostro, die quo supra.

Ego Antonius olim ser Anastasii, ser Ambrigi de Vespuccis, imperiali auctoritate jodex ordinarius notariusque publicus & civis Florentinus, nec non cancellarius extractus officiorum populi & communis Florentinae, praedictis omnibus & singulis, dum sic agebantur, interfui, eaque

SESSIO
VI.

SESSIO
VI.

eaque rogatus scribere, scripsi rogatus & publicavi, & in hanc publicam formam redegi, & aliis magis arduis negotiis occupatus, alii mihi fido scribendum commisi. Et quia cum meo originali concordare inveni, ideo in fidem præmissorum me subscripsi, & solito mei signo signavi. Nunc autem eodem Julio pontifice maximo ab humanis subtracto, & in legitimum ejus locum ac sanctam sedis apostolicæ successorum divina providentia suscepto sanctissimo ac beatissimo domino nostro, domino Leone decimo pontifice maximo, vero Christi vicario, ac Petri legitimo successore, quidem sacrosanctum Lateranense concilium in Christianæ reipublicæ sanctificationem ac decus prosequi & celebrare pro sua divina clementia destinat, ita nobis significantibus præfatis legatis, præfati sanctissimi domini nostri nomine non vitum est, ut communi Christianorum causæ, tam sanctæ, tam divinæ, quantum in nobis est, desimus. Idcirco notum singulis atque universis esse volumus, quibus interest, aut quomodolibet interesse possit, si qua in re per præfati felicitis recordationis Julii pontificis obitum, eidem mandato nostro subtractum, aut aliqua in parte diminutum quomodolibet sit, aut esse per quemquam putaretur, id nos omnemque rempublicam nostram hujus instrumenti nostri serie penitus supplere, instaurare & sufficere. Volumusque ejusmodi mandatum, omni dubitatione remota, in suo robore penitus persistere & remanere, eisdemque legatos nostros, & quemlibet eorum, eadem facultate, auctoritate & potestate frui debere & posse, qua frui debebant ac poterant, dum præfatus felicitis memorie Julius pontifex maximus in humanis ageret: decernentes præfatum nostrum mandatum vires habere ac durare debere, donec præfati oratores nostri, vel ipsorum quilibet in præfata legatione permanerit apud præfatum sanctissimum dominum nostrum, dominum Leonem decimum pontificem maximum. In quorum omnium fidem ac testimonium præfatum fieri iussimus instrumentum, eundemque Antonium Vesputium secretarium nostrum, notariumque publicum, de prædictis unum seu plura, prout opus fuerit, conficere instrumenta.

Datum in palatio nostro, die quo supra.

Ego idem Antonius olim ser Anastasii, ser Amerigi de Vesputiis, imperiali auctoritate iudex ordinarius, notariusque publicus & civis Florentinus, nec non cancellarius extractus officiorum populi & communis Florentiæ, prædictis omnibus & singulis dum sic agebantur, inter fui: eaque rogatus scribere, scripsi, rogavi & publicavi, & in hanc publicam formam redegi, & aliis magis arduis negotiis occupatus, alii mihi fido scribere commisi. Et quia cum meo originali concordare inveni, ideo in fidem præmissorum me subscripsi, & solito mei signo signavi.

Deinde dominus Marius de Peruschis procurator concilii, reproduxit bullam seu monitorium contra profitentem pragmaticam, tenoris prout supra continetur, dans ejus executionem a tergo, videlicet:

Anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimotertio, indictione prima, pontificatus sanctissimi domini Julii divina providentia papæ secundi anno decimo, die vero decimaquinta mensis Februarii, præfatus retroscriptæ literæ apostolicæ præfati sanctissimi do-

mini nostri papæ fuerunt affixæ & publicatæ in metropolitana Mediolanensi, & in cathedrali Papiensi die decimasexta ac cathedrali Astensi die decimaoctava mensis Februarii, affixæ & publicatæ in valvis seu portis, & ibidem per longum temporis spatium dimissæ, ut ab omnibus ibidem stantibus legi & intelligi possent. Deinde copis earundem literarum ibidem affixæ, dimissæ fuerunt in signum veræ publicationis earundem literarum prædictarum, per me Franciscum Vaca sanctissimi domini nostri papæ cursores: & dictus dominus Marius procurator accusavit eorum contumaciam prælatorum & aliorum interesse debentium sacro concilio hujusmodi, & non interessentium, petens decerni citationem contra eosdem: & sanctissimus dominus noster nihil respondit. Demum exclusis aliis non habentibus vocem definitivam, exceptis oratoribus & baronibus ac prælatis, & clausis portis dicti concilii, ut moris est, sanctissimo domino nostro Leone decimo, cum ceteris prælatis, sacris vestibus indatis & mitratis, in suis locis confidentibus, reverendus pater dominus Robertus archiepiscopus Reginenus ascendit ambonem, & legit schedulam tenoris infra scripti, de mandato dicti sanctissimi domini nostri.

Leo episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam, sacro approbante concilio.

Superna illius ordinatione, qui cælestia & terrestria omnipotentis providentia moderatur, sanctæ suæ universali ecclesiæ licet immeriti præsidentes, inter multiplices curas, quibus assidue angimur, doctoris gentium salubri sanctissimaque doctrina moniti, ad ea maxime aciem nostræ mentis convertimus, per quæ in ecclesiâ ipsa perpetua unitas & caritas inviolata perdurent, græque nobis commissis rebus tramitibus in viam salutis procedat, ac Christicolarum nomen & præciosæ crucis signum, in quo fideles salvati sunt, infidelibus expulsi, dextera Dei assistente, latius diffundatur. Sane postquam felicitis recordationis Julius papa secundus prædecessor noster sacrum generale Lateranense concilium, de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, de quorum numero tunc eramus, consilio & assensu, laudabiliter, legitime & ex rationabilibus causis, Spiritu sancto cooperante, & in eo quinque sessiones tenuerat, sextam sessionem tertio Idus præsentis mensis faciendam indixerat, nos, dicto prædecessore de medio sublato, extunc expressis & aliis causis nostrum & dictorum fratrum animum moventibus, sextam sessionem hujusmodi fratrum consilio & assensu in hodiernum prorogavimus. Cum autem minoribus constitutis semper nobis intactum cordi fuerit, generale concilium, utpote agri dominici culturam præcipuam, celebrari videndi, nunc ad apostolatus apicem assumpti, honesto utilique desiderio nostro debitum ex inuncto nobis cura pastoralis officio accessisse conspicientes, rem hanc ardentiori voto & tota animi alacritate suscepimus. Itaque prorogationem hujusmodi per nos factam, approbante eodem sacro Lateranensi concilio, approbamus, ac concilium ipsum usque ad perfectionem causarum, propter quas indictum extitit, & præsertim, ut inter-

ANNO
CHRISTI
1511.

prin-

ANNO
CHRISTI
1512

principes & potentatus Christianos, belli atrocibus pacatis, hostilibusque armis depositis, universalis & firma pax componi valeat, pro qua indefessa sollicitudine, nihil pro tam salubri bono intactum relinquendo, omnes conatus nostros adhibere intendimus, prolequi, & sine debito terminare velle; nostrique incommutabilis animi & intentionis fore & esse declaramus, ut iis quæ ad Dei laudem ecclesieque præfate exaltationem ac Christi fidelium concordiam pertinent, prædictis, sancta ac necessaria expeditio contra catholicæ fidei hostes fieri, sollicitè ex illis, altissimo favente, triumphari possit. Ut autem ad tantum perutile concilium accedere debentes ab accessu hujusmodi quomodolibet non retrahantur, omnibus & singulis ad celebrationem concilii præfati per dictum Julium prædecessorem convocatis, aut in congregationibus conciliorum generalium de jure vel consuetudine interesse debentibus, præsertim Gallicæ nationis, & ad dictum concilium Lateranense venientibus, schismaticis & aliis quibuscumque, de jure communi vel speciali, per sententiam seu literas apostolicas prædecessorum nostrorum, vel sedis apostolicæ, prohibitis dumtaxat exceptis, venientiumque servitoribus & familiaribus, cujuscumque status, gradus, conditionis vel nobilitatis existentibus, ecclesiasticis & secularibus, pro se & eorum bonis quibuscumque, non obstantibus quibuscumque censurarum & poenarum ecclesiasticarum & secularium adjectionibus, contra eos ex quibuscumque causis, a jure, vel per sedem præfata, sub quibusvis verborum formis & clausulis generaliter promulgatis, & quas generaliter incurrent, per civitates, terras & loca terrestria & maritima Romanæ ecclesie præfate subjecta, ad concilium Lateranense ad Urbem hujusmodi veniendi, & in ea morandi & libere consulendi, & ab ea quoties videbitur recedendi, liberum, tutum, plenum & omnimodum salvum conductum, cum plena, libera, tuta & omnimoda securitate, atque in vera & infallibili fide pontificia approbante sacro concilio præfato, harum serie damus & concedimus. Et nihilo minus omnes & singulos reges, principes & potentatus Christianos per literas nostras hortabimur, monebimus & requiremus, ut pro summi Dei & apostolicæ sedis reverentia, venientes ad sacrum Lateranense concilium hujusmodi, directe, quomodolibet in persona vel bonis non molestant, seu molestari faciant, sed eos libere, secure & quiete venire permittant. Ceterum pro exequenda celebratione ipsius concilii, septimam sessionem decimo Kalendas Junii proxime futuri faciendam indicimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, declarationis, continuationis, prosecutionis, confessionis, monitionis & requisitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Data Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimotertio, quinto Kalendas Maii, pontificatus nostri anno primo.

Concil. General. Tom. XXXII.

Die Mercurii vigesima septima Aprilis, millesimo quingentesimo decimotertio. Lecta per reverendum dominum Robertum archiepiscopum Rheginum.

Qua perlecta, petiit idem reverendus dominus archiepiscopus, an placerent paternitatibus suis contenta in scheda. Et omnes responderunt, placere contenta in scheda. Et fuit indicta septima sessio decimo Kalendas Junii. Super quibus omnibus & singulis præfatus dominus Marius procurator petiit instrumentum & instrumenta.

Demum reverendus pater dominus Carolus Orpheus sedis apostolicæ notarius dedit mandatum reverendi patris domini Pauli Zane episcopi Brixientis, & instrumentum exultationis illius. Et reverendus pater dominus Franciscus Inforti, literarum apostolicarum sollicitator, dedit mandatum reverendi patris domini Georgii episcopi Conimbricentis. Et reverendus pater dominus Bernardus archiepiscopus Spalatenis dedit mandatum reverendi patris domini Octaviani episcopi Viterbiensis, & dominus Jacobus Gesteuvitz dedit mandatum reverendi patris domini Joannis episcopi Misnensis, ad interessendum concilio hujusmodi.

Congregatio prælatorum in Lateranensi palatio pro rebus concilii.

Anno a nativitate domini 1513. indictione prima, die vero Veneris decimaquarta mensis Maii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis papæ decimi anno primo, post meridiem, in basilica Lateranensi, in aula qua itur ad sancta sanctorum, vulgariter nuncupata aula concilii, fuit congregatio prælatorum existentium in urbe. Et fuerunt præsentēs cardinales, generales ordinum, videlicet.

Reverendissimus dominus Raphael episcopus Ostiensis, sanctæ Romanæ ecclesie camerarius, cardinalis sancti Georgii nuncupatus.

Reverendissimus dominus Thomas sancti Martini in montibus presbyter cardinalis, Strigoniensis nuncupatus.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii diaconus cardinalis, de Farneho nuncupatus.

Insuper fuerunt præsentēs octuaginta & septem patriarchæ, archiepiscopi & episcopi. Fuitque propositum per præfatum reverendissimum Raphaelem episcopum Ostiensem, etiam de mandato sanctissimi domini nostri, quod difficile foret pro singulo negotio tractando in concilio congregare omnes prælatos: ideo sequendo ordinem & modum aliorum conciliorum, paternitates suæ eligerent aliquos prælatos graves & doctos, qui essent una cum reverendissimis cardinalibus, ad pertractandum coram sanctissimo domino nostro ea quæ in sessionibus conciliaribus essent proponenda. Et ita prælati ibidem existentes dixerunt fore honestum & rationi consonum. Et ad electionem prælatorum deputandorum processerunt, mediantibus fabis albis & nigris, seu cum fabis albis & nigris: & ita elegerunt viginti quatuor prælatos, videlicet:

Reverendum dominum Bernardum episcopum Tarvisinum gubernatorem Urbis.
Archiepiscopum Senensem.
Episcopum Terdonensem.

L1

Epi-

SESSIO
VI.

SESSIO
VI.
a. M. Bava-
consem, leges
Bilgualcon-
sem.

Episcopum a Bidunensem .
 Archiepiscopum Salernitanum .
 Archiepiscopum Florentinum .
 Episcopum Cumanum .
 Archiepiscopum Tranensem .
 Episcopum Faventinum .
 Episcopum Melitensem .
 Episcopum Castellii maris .
 Episcopum Signensem .
 Episcopum Modruſensem .
 Episcopum Alexandrinum .
 Episcopum Cavallicensem .
 Archiepiscopum Rhegidum .
 Archiepiscopum Spalatenſem .
 Episcopum Relisinum .
 Episcopum Juſtinopolitanum .
 Archiepiscopum Nazarenum .
 Episcopum Ilicinensem .
 Episcopum Urbinatenſem .
 Episcopum Anglionensem .
 Episcopum Taurinensem .

Prorogatio septima ſeſſionis.

Deinde die vigesima ſupradicti menſis Maii, diſcretus vir dominus Enrardus Duvivier, præfati ſanctiſſimi domini noſtri curſor, retulit ſe affixiſſe literas prorogationis ſeptimæ ſeſſionis tenoris infra ſcripti.

Leo episcopus ſervus ſervorum Dei.

Providentia ſedis apoſtolicæ plurimum circumſpecta, nonnunquam ea quæ certis tunc ſuadentibus cauſis & rationibus, ſtatutis temporibus facere diſpoſuit, ex aliis non minus ponderandis rationibus & cauſis in aliud tempus in melius commutat & prorogat, prout id ſu domino videt ſalubriter expedire. Cum itaque in ſexta ſeſſione ſacri Lateranenſis concilii ſolenniter celebrata, in qua nos concilium proſequi & ſine debito terminare velle, eodem ſacro concilio approbante, nuntiavimus, ſeptimam ſeſſionem concilii præfati decimo Kalendas Junii proxime futuri faciendam indixerimus, & certis ſupervenientibus legitimis cauſis, præſertim quia propter temporis anguſtiam materiæ in dicta ſeſſione proponendæ prælatiſ deputatis & aliis generaliter intereſſe in dicta ſeſſione debentibus notificari non potuerunt: adventus quoque venerabilis fratris Joannis archiepiſcopi Gneznenſis primatis Poloniæ, cariſſimi in Chriſto filii noſtri Sigifmundi Poloniæ regis oratoris, ad præſtandum nobis dicti regis nomine obedientiam, & adhærendum ac ſe incorporandum nomine totius Poloniæ nationis ſacro Lateranenſi concilio, ad Urbem de proximo expectatur: qui dictæ ſeptimæ ſeſſioni, quæ ultima erit ante Kalendas Octobris proxime venturi, intereſſe cupit: aliisque cauſis nobis & venerabilibus fratribus noſtris ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus notis, ſeptima ſeſſio decimo Kalendas hujusmodi commode celebrari non poſſit, ſatiusque viſum ſit eam ad aliquot paucos dies poſt decimum Kalendas præfatas celebrandam prorogare: Nos urgentibus rationibus moti, de fratrum prædictorum conſilio & unanimi aſſenſu, ſeptimam ſeſſionem prædictam ad decimumquintum Kalendas Julii, quæ erit ſexta feria, prorogamus, & ipſam decimoquinto Kalendas Julii faciendam indicimus.

Data Romæ in palatio apoſtolicò, die vi-

A geſima menſis Maii, 1513. pontificatus noſtri anno primo.

ANNO
CHRISTI
1513.

P L A C E T.

Anno a nativitate domini 1513. Indictione prima, die vero tertia menſis Junii, ſanctiſſimus dominus noſter diviſit ſupradictos prælatos deputatos per congregationem, ut aliqui eorum tractarent ea quæ ſpectant ad pacem univerſalem componendam inter principes Chriſtianos, & etiam quæ ſpectant extirpationi ſchiſmatis: & alii ad tractandum ea quæ ſpectant ad fidem, & ſuper reformatione & abolitione pragmaticæ ſanctionis. Et etiam ſanctitas ſua ultra prælatos deputatos per congregationem, addit alios, qui intereſſe deberent congregationibus particularibus faciendis, ac etiam addidit generales ordinum. Deputati fuerunt tales, & primo

Deputatio pro rebus pacis univerſalis componenda inter principes Chriſtianos, & pro extirpatione ſchiſmatis, eſt de infra ſcriptis, videlicet:

Reverendiſſimus dominus Vulterranus.
 Reverendiſſimus dominus Strigonienſis.
 Reverendiſſimus dominus Surrentinus.
 Reverendiſſimus dominus de Filſco.
 C Reverendiſſimus dominus ſancti Chryſogoni.
 Reverendiſſimus dominus de Finatio.
 Reverendiſſimus dominus de Farnesio.
 Reverendiſſimus dominus Mantuanus.

Prælati hiſ adjungendi ſunt infra ſcripti, electi per univerſos prælatos concilii.

Reverendus dominus Gubernator episcopos Tarviſinus.
 Reverendus dominus Terdonenſis.
 Reverendus dominus Biſignianenſis.
 Reverendus dominus Salernitanus.
 Reverendus dominus Florentinus.
 Reverendus dominus Cumanus.
 D Reverendus dominus Theatinus.
 Reverendus dominus Faventinus.

Additi per ſanctiſſimum dominum noſtrum de hiſ qui non interfuerunt congregationi tempore electionis.

Reverendus dominus archiepiſcopus Gneznenſis, orator Poloniæ.
 Reverendus dominus episcopos Reatinus.
 Reverendus dominus generalis Auguſtinienſium eremitarum.
 Reverendus dominus generalis Servorum.

Deputatio pro generali reformatione curiæ & officialium eſt de infra ſcriptis.

Reverendiſſimus dominus Camerarius.
 Reverendiſſimus dominus Senogallienſis.
 Reverendiſſimus dominus Agennenſis.
 Reverendiſſimus dominus Eboracenſis.
 Reverendiſſimus dominus ſancti Vitalis.
 Reverendiſſimus dominus Sedunenſis.
 Reverendiſſimus dominus Aragonenſis.
 Reverendiſſimus dominus de Corneliis.

ANNO
CHRISTI
1517.

*Prælati his adjungendi, sunt infra scripti, electi
per universos prælatos concilii.*

Reverendus dominus Semenlis.
Reverendus dominus Miletenlis.
Reverendus dominus Castelli maris.
Reverendus dominus Signinus.
Reverendus dominus Modrusiensis.
Reverendus dominus Alexandrinus.
Reverendus dominus Cavallicensis.
Reverendus dominus Rheginus.

*Additi per sanctissimum dominum nostrum de
his qui non interfuerunt congregationi
tempore electionis.*

Reverendus dominus Dominicus Lucerinus.
Reverendus dominus episcopus Augustensis,
orator Sabaudie.
Reverendus dominus generalis Carmelitarum.
Reverendus dominus generalis Camaldulen-
sis.

*Deputatio super materia pragmatica, &
rebus fidei rurgentibus, est de
infra scriptis.*

Reverendissimus dominus Grimanus.
Reverendissimus dominus Arborensis.
Reverendissimus dominus Nannetenlis.
Reverendissimus dominus vicecancellarius.
Reverendissimus dominus sancti Eusebii.
Reverendissimus dominus Bononiensis.
Reverendissimus dominus de Saulis.
Reverendissimus dominus de Petrucciis.

*Prælati his adjungendi, sunt infra scripti,
electi per universos prælatos
concilii.*

Reverendus dominus Spalatenlis.
Reverendus dominus Ragulinus.
Reverendus dominus Justinopolitanus.
Reverendus dominus Nazareth.
Reverendus dominus Ilcinensis.
Reverendus dominus Urbinatenlis.
Reverendus dominus Anglonensis.
Reverendus dominus Taurinenlis.

*Additi per sanctissimum dominum nostrum
de his qui non interfuerunt congregationi
tempore electionis.*

Reverendus dominus Sibiricensis.
Reverendus dominus Melfitanus.
Reverendus pater generalis Prædicatorum.
Reverendus pater generalis Minorum.

Ita placet, & deputamus.

Deinde supradicti deputati diversis vicibus
convenerunt in unum, tractantes & consulentes
in tribus diversis locis, prout fuerunt deputati,
de rebus pacis, fidei & reformationis, in pala-
tio tamen apostolico diversis cameris, sive aulis
& locis, ubi steterunt ad plures horas qualibet
vice clausi, ad discutiendum & examinandum
materias proponendas in sacro Lateranensi con-
cilio & sequentibus sessionibus tenendis & cele-
brandis. Quæ postmodum in dictis sessionibus
post longam & maturam discussionem expeditæ
fuerunt, ut infra apparebit.

Concil. General. Tom. XXXII.

*A Simon Benignus episcopus Modrusensis Bernardino
de Frangopanis, Modrusia, &c.
comiti, salutem.*

Constitueram omnino, princeps illustris, ora-
tionem hanc non edere, utpote quæ silentio
potius premi, quam in hominum exte noti-
tiam mereatur: ne si quid favoris aut gratiæ,
dum recitaretur, paulo ante consecuta est, to-
tum id nunc sua in lucem prodeundi temeritate
disperat, cum præsertim nullo eruditi lauda-
toris elogio muniat, nullove commendatio-
nis titulos præ se ferat. Nosti vero tu, qui
non successivis modo temporibus, sed inter ar-
ma, inter gladios ipsos scribis aliquid semper
aut transfers, quantum referat, audiatur ora-
tio an legatur, & in cujus aurem veniat, a
quo probetur. Verum mea hæc, ut ingenue
fatear, non ostensioni, sed fidei & veritati
innititur. Malui enim communes calamitates
aperta oratione, nudis verbis & excusso, ut di-
citur, sine denudare, quam exquisitis verbis
aut ementitis locis rem ipsam per se verissimam
innumbrare. Cum doctis actum est, quorum
animis probe insinuari possiet habita oratio. Et
qui veritatem dicit, juxta illud sapientis, non
laborat. Nam & miserabiles hujusmodi con-
ditiones plus interim efficaciz obtinent, & ma-
gis movent, si res ipsæ de quibus agitur,
eadem quibus concluduntur terminis, & eadem
illa quæ sunt facie, sine cultu, sine affecta-
tione, ut ajunt, cincinnis exhibeantur. Si quid
vero nostri profecerimus oratione, tu &
nostra omnes, imo ecclesia omnis intelliget.
Ego certe nihil dubito, Leonem pontificem no-
strum maximum, in quo æqua semper fuit bo-
nitati liberalitas, prudentiæ caritas, integri-
tati magnanimitas, & hanc etiam sacrosanctum
cardinalium senatum, non nos, non nostros tan-
tum, pro quibus etiam salvator noster humani-
tatem subiit & passus est, haud despiciendam
grogis dominici partem, sed Christianam rem-
publicam omnem hancque apostolicam sedem,
hæc templa, has aras, hos penates, hæc sacra,
hanc provinciarum principem & orbis caput ur-
bem Romam, seque adeo & salutem propriam
conservaturos. Vel si nil magis hac industria con-
secutus ero, id saltem efficiam, ut officii me mei
nullo unquam tempore poenitentia subeat, quin
& vera prædixerim, & necessarium remedium
pro virili imploraverim. Quod etiam si debito
eventu destituatur, & tibi & nostris, qui ani-
mum in hac re expendere statuent, & mihi
etiam ipsi fiet satis. Vale.

*Oratio per Simonem Benignum episcopum Modru-
sensem in sexta sessione Lateranensis
synodi habita.*

E Nemo unquam extitit, pater beatissime, vos-
que patres amplissimi, qui sua virtute, suo in-
genio nisus, nostrum hoc cælum transcendere
potuerit: quandoquidem comparare tantum ar-
te aut industria nunquam possumus, ut unde
nostra culpa decidimus, nostra eodem virtute re-
siliamus. Quod si cui datum est aliquando (da-
tum est autem multis) felicitatem illam, quam
ceteras omnes immensitate æternitateque super-
rat, adipisci, veritatis cum pater attraxit. Hæc
namque una est ad beatitudinem via, ipsa est prin-
cipium, ipsa finis. Hanc qui propriis viribus
confidunt, relinquentes, non ferre possunt. quam

Thaletem illum Asianum decidisse referunt, in A
errorum damnationisque foveas prolabantur.
Haud aliter certa veritas ipsa & divini judi-
cii speculo facies suas averterunt, qui loquen-
tes in dolo verba pacifica, innumeras fere eccle-
siam calamitates intulerunt. Quorum causa circu-
menicum illud primum omnium & innumerabi-
lium bonorum seminarium, apud Nicam Bitby-
niam urbem, & alia alibi multa concilia coacta &
celebrata esse legimus. Ego vero in hac Latera-
nensis concilii continuatione verba facturus, tam-
meti leve dicendi munus suscepisse me arbitror,
quippe qui certus sim, vos & officii vestri me-
mores & dignitatis, tales vos Christianam religio-
ni exhibituros, quales temporum & rerum, de
quibus agendum est, ratio ac magnitudo esse ju-
bet: cum hac tamen prefatione dicam, patres,
ut, si quid, quod dicendum a me fuisset, omi-
sero (tanta est hujus provinciae difficultas) ve-
niam me ab omnibus impetraturum sperem. Vos
vero, si (quae vestras partes sunt) labenti eccle-
siam non succurrentis, quid spei, quid subsidii re-
liquum sit, judicate. Itaque de promissa toties
ecclesiae reformatione, deque sanctissima contra
Turcas expeditione quam brevissime dicurus, a
veritate illa opem atque auxilium implorabo,
quae locuturis nobis coram regibus & praesidibus
Spiritus sancti facundiam pollicetur. Tu igitur,
domine, qui os hominis fecisti, qui mutum,
surdum, videntem & caecum fabricatus es, po-
ne custodiam ori meo & ostium circumstantis la-
biis meis; ut quae suo nomine digna sint, quae
Leoni pontifici nostro maximo, hisque patribus
ac dominis, & universis ecclesiis salutaria fuerint,
perstringere valeam. Quando ita constitutum est
a natura, ut omnia orta occidant, plurimum cer-
te debemus majoribus nostris, qui cum perpetuo
esse non possent, usque adeo nobis prospexerunt,
ut, nisi qui omnem exiit humanitatem, rerum
gestarum memoria & praesentem vitam corrigere,
& futuram etiam recte ducere sua sponte unus-
quisque possit ac valeat. Cujus etiam rei gratia
statuariae & sculpturae & picturae artes sagacis-
sima mortalitas adinvenit, ut qui literarum no-
ticiam non habent, inspectis magnorum virorum
imaginibus ad bene vivendum excitentur: tum
etiam, ut majores natae praecleara illorum gesta a
generatione in generationem proferant & pro-
mittant. Nobis vero majorum nostrorum studio
atque vigiliis tantopere consultum est, nobis ex
evangelicae legis institutionibus, & Christi legis-
latoris nostri actionibus, totius vitae norma ita
praescripta est, ut illinc veluti ex archetypo quo-
dam & exemplari, quid fugere, quidve sequi de-
beat, unusquisque depromere possit, simulque
qualem se sibi, & qualem alteri exhibere tenea-
tur, apertissime sciat. Et sicut pro honore, pro
potentia, pro imperio, pro republica animarum
prodigos, & extremae quaeque perpellos fuisse non-
nullos refert antiquitas: ita nos quoque pro Chri-
stiani nominis honore animas nostras odisse de-
bemus in hoc mundo, pro Christiana fide nihil
arduum, nihil terribile expavescentes, pro Chri-
stianae religionis imperio agrum dominicum ex-
colere, vitia extirpare; virtutes serere debemus.
In hac vero Christiana republica corruptelas om-
nes tamquam boni cives explodamus, errata cor-
rigamus, instituta quae malorum studiis in delue-
tudinem abierunt, ad communem bonorum usum
revoceamus, pacem amemus, amicitias celebri-
mus: & tales denique nos, qui tamquam lumi-
naria in mundo lucere debemus, exhibeamus, ut
qui in ecclesia Dei sunt, nostra bona opera ve-

lut e speculo videant, qui sequantur. Illis ve-
ro, qui cogente necessitate auxilium a nobis im-
plorant, caritatis viscera ostendamus, ne si pro-
missorum rationem non habuerimus, lupi & im-
podici, juxta Augustini sententiam, judicemur.
Sed dicturus jam de his quae facere nos oportet,
rem altius aliquantulum repetam, ut recentis e-
liquorum malorum oppressionibus, quanta nos
deinceps etiam incommoda maneat, si vestro stu-
dio, vestrae prudentiae illis non occurratur, cogno-
scatis, inspicatis, attingatis. Gregorius undeci-
mo, cui ob restitutam Italiae Romanam curiam
plurimum debemus, Romae vita functo, Urbanus
sextus legitime successit. Quod cum cardina-
les Galli incularant, Clementem septimum deli-
gunt: iidemque illi cardinales in demortui Cle-
mentis locum Benedictum decimumtertium sub-
stituunt. Urbano Bonifacius eo nomine nonus,
Bonifacio Innocentius septimus, Innocentio Gre-
gorius duodecimus, succedunt. Abdicatisque de-
inde in Pisano concilio, communi omnium car-
dinalium consensu, Gregorio & Benedicto,
quod promissis non steterunt, Alexander quin-
tus eligitur, in cujus postea locum Joannes vige-
simustertius succeditur. Et ita per quadraginta fer-
me annos multis variisque incommodis afflicta
ecclesia, octo legitimis, mixtimque pseudopon-
tifices habuit. Eoque ventum erat, ut cum ve-
lum templi Dei trifariam scissum ecclesiam catho-
licam protegere ac circumferre nequiret,
schismaticis ipsis longe lateque debacchandi oc-
casionem praebuit ea pestis, nostris vero in nos
iplos & nostra viscera deserviendi fomitem sub-
ministravit; non tamen sine suspitione, quod il-
lorum temporum pontifices, qui bella extingue-
re, discordias tollere debuissent, suscitarent ea
potius atque nutrent. Quibus rebus quasi in
praecipuum est. Et nisi Deus optimus maximus
lucernam illam de domo David internecioni nun-
quam demandandam promississet, quid de nobis
nunc esset, arbitrari facile potestis, patres am-
plissimi. Quare, cum nemo esset, qui languenti
ecclesiae opem ferret, recordatus Deus verbi sui,
augustissimi illius tunc Romanorum & Hungarum
nunc candidissimam animam, Sigismundi regis
spiritum suscitavit. Qui tamquam prudentissimus
Samson, & fortissimus virorum Gedeon, tem-
porum magis quam commoditatis suae habuit ra-
tionem. Sed quid tanto principe dignius? quid
omnipotenti Deo gratius? quid, quod universae
ecclesiae ex usua magis esset, facere potuisset: Et
cum dignitatis suae ratio, & rerum necessitas ita
exposceret, nulla eum itinerum laborumve diffi-
cultas dehortari, aut aboptimo unquam propo-
sito deducere valuit: ita ut non prius conquie-
rit, quam tribus illis, qui de pontificatu contem-
debant, abdicatis dejectisque, huic sanctae sedi le-
gitimum pontificem, pacemque plusquam aurum
desiderabilem dederit. Martinus quintus is fuit,
unicum mea sententia & praesentaneum tantis ma-
lis remedium, ante cujus ad Urbem adventum,
universae ecclesiae pax restituta est. Quievimus
tunc aliquamdiu: periclitati sumus iterum. Rebus
enim sic, ut diximus, foris, compositis, &
Martyro vita functo, omnis belli moles in
Eugenium recidit: qui post amissas nonnullas
urbes & oppida, post suscitatum in Urbe tumultum,
fuga salutis suae consuluit. Superveniente-
que Basiliensis concilii tempore, cum tollere il-
lod frustra tentasset (quantus est censuram metus,
quanta concilii auctoritas) Bononiam primo ad
transiit, Basileam deinde idipsum approbavit:
rursum Ferrariam, & demum Florentiam convo-
cavit.

ANNO
CHRISTI
1511.

cavit. Basileensis tamen conventus, patres, contra sanctissimam Nicenae synodi decreta, praeter Romani pontificis sententiam & auctoritatem, concilium licet acephali convocantes & prosequentes, ut hoc quoque ceteris illius congregationis malis annumeraverim, abdicato Eugenio Amedeum Sabaudia ducem suffecere. Quod tamen temere factum, ecclesiam tamen plurimum obtulit. Nam & tripliciter scissa tunc est, & longo post tempore ad veram unitatem reduci vix potuit, renascentibus semper aliis & aliis novis ac gravissimis bellis, quae tanti boni effectum impediabant, Eugenio tunc & Nicolao postea Italiam frustra placare conantibus. Effecit tamen id demum Nicolaus, ubi Amedeus, de quo dixi, pontificatu seipsum abdicavit, summa Christianorum omnium laetitia & exultatione. Sed interruptum tantum gaudium Constantinopolis & Perse expugnatio, in qua Constantinopolitanus imperator obruncatus est, & quod reliquum nobis erat orientalis roboris ad splendorem, amissimus, amissis antea dudum Hierosolymis, Antiochia & Alexandria, tribus ecclesiae catholicae munitissimis arcibus. Adveniente deinde Balhiti tertii pontificis legato, compluribusque cruce signatis, Taurunum Hungari defenderunt, multis hostium trucidatis, & capta etiam ingenti praeda, quam nostris paulo post disensionibus & discordia cum omni ulura rependimus, amisso Trapezuntis imperio cum tota Pontica regione, * Bosphori regno cum bona Illyrici parte. Recuperasset haec omnia Pius secundus, prudentia & caritate in Christianos nulli praedecessorum pontificum postponendus, si dum in conventu Mantuae celebrato haec meditatatur, omnis fere Italia intestinis odiis & bellis carnisset: sed tota omnino recuperationis spes intempertiva tanti pontificis morte sublata fuit. Et ita, nostra causa, tantum bonum nostris, ut diximus, malis impeditum hucusque saepius extitit, serpente magis in dies, & Christianam ditionem occupante vicino jam & potentissimo hoste. Ad nostros redeo, qui divina ira perciti, post amissam Euboeam & magnam Graeciae atque Epiri partem, majora bella parare, majora odii & discordiarum domi militumque semina jacere, accedente ad hoc Bohemorum regis perfidi, & in apertam jam haeresim prolabantis, scelerataque & urbi vicina opinione. Quae demum omnia, aut majori ex parte, Pauli secundi sapientissimi pontificis suavis & prudentia sublata sunt. Carptim haec attingi, patres, ut quae supra meos annos accidere, reminiscamini: quae vero mea aetate gesta sunt, neminem ex vobis esse arbitror, qui non, sicut ego & melius me, omnia norit. Quis est enim ad quem illius nunquam satis deploratae cladis, quam ante hos viginti annos in Illyrico accepimus, fama non pervenerit? Quis est, qui pulcherrimas & ditissimas orientis atque Epiri civitates, ex corde & oculis Christianorum a Turcis nuper serutas, non deploraverit? Omitto combustas naves, amissas triremes, desideratum saepius nostri nominis robur. Quis est praeterea, qui Jandrensem agrum quinque eodem anno Turcarum rabie vastatum, & ferro ac flammis delolatum nesciat? Scardona celeberrima olim conventus civitas, oppugnata saepius hoc etiam anno, & quod nuperrime vidimus, amissis prope eam quatuor oppidis, ipsa Dei magis quam hominum praesidio defensa est. At in ecclesia Modrusiensis, cui ego, licet indignus, nunc praesum, continuas excursions fieri, villas incensas

Concil. General. Tom. XXXII.

castra expugnata, & intra hos duos menses duo vi capta & diruta, abductaque esse, pro dolor, plus quam duo millia Christianorum, quis est qui non audierit jam, ingemnerit jam, nisi nos hic in urbe, qui connivemus, obaudimus, dissimulamus? Praeterea reliquam Adriatici maris oram, Dalmatiamque omnem, quae & assiduis incursionibus vel eo maxime infestatur, quod quidquid in ea equitum aut peditum roboris erat, ad Italicos tumultus evocatum est; nisi tamen assiduis Venetorum vigiliis & validissima semper classe defenderemini: tum etiam nisi bellicosissimi essent Dalmatae, rupto jam diu eo obice, refractis illis claustris repagulisque, Turcas in Italia coram vidissetis. Quid de Hungaris dicam, quibus tantus inest pro Christi nomine pugnandi fervor, ut quantumvis pauci cum magno Turcarum numero congredi non vereantur? Quid de Polonis, quorum ita spectata est in universos Christi hostes strenuitas, ut ab armis in Turcas, Tartaros, Russos, Valacchos & alios ejusmodi barbaros exercendis nunquam respiciant? Horum praesidio & quibusdam quasi propugnaculis si careretis, experiremini profecto, quid Turcarum rabies, quid immanitas esset. Experiremini certe, quantum sagittis valeant hostes hi de quibus diximus. Videretis procul dubio & sentiretis, quam longe volent, quam acute perforant, & quam avide Christianum sanguinem siccant, qui equinum bibunt. Illud certe satis constat, profligatos saepius a decem annis Hungarorum exercitus, & intra hos sex menses quinque fortissima eorum castra a Turcis in Illyrico esse expugnata, & quod illis commune est, una cum incolis ablumpta. O ferrea Christianorum pectora, o immites Christianos, qui haec non videant, non audiant, non credant! Uaius olim Catonis sententia, & Africanus sicus pro concione ostensa, senatum populumque Romanum ad delendam Carthaginem impulit: nos amittit saepius Asia, Africa, & magna jam Europae portio, continueque Christianorum caedes & lacrymae nil movent? nos vicinior, potentior, crudelior hostis nihil deterret? Sunt hic complures ex nostris, qui post amissas paulo ante uxores cum liberis & fortunis omnibus ad me miseri confugerunt, consilium & auxilium implorantes. Possem ego quoque vobis hodie, patres, hoc eodem in loco recitanda & sanguinolenta adhuc istorum vulnera ostendere. Sed quousque jam patiemini tam vicinum hostem? Quamdiu eum, ut clavos in oculis & lanceas in lateribus, feretis? An expectatis, dum parata & deducta jam ingens classis Rhodum occupet, aut Italiam depopuletur? Vereor profecto, vereor, & futurum certo certius credite, patres, ne brevi apud vos coeant nisi provideatur; qui cum quibus diximus, jam praesens sunt. Multa reticeo, quae quoniam nostra aetas vidit & passa, ne alta vulnera recedant, non recensere satius existimo. Unum hoc certe nullo pacto praetermittere possum, longe feliciores illos Italiam ceterisque Christiani orbis nationibus existimandos, qui pro fide contra infideles perfidosque pugnant, pro sanctissima religione contra sceleratissimam sectam sanguinem fundunt, pro Deo optimo maximo contra turpissimum Mahumetum corpora telis obiciunt, mortem oppetunt. Isti contra quid pro paucorum potentia, pro privatis odiis, pro simultatibus fecerint, dicat Brixia, exponat Ravenna, referat Etruria, edisserat calamitates suas cisalpina Gallia, Gallia item transalpina,

SESSIO
VI.

An. 5.

Thom. 1.

Flaminia, Liguria. Citerur Liris testis victoriae inspiciantur urbana sepulera, recensentur Hispania, interrogetur Britannia. Quid dicam magis? Perlustretur Europa, audiemus profecto sanguinem clamantem de terra & voces occisorum dicentium: *Vindica dominum, vindica dominum, vindica domino sanguinem nostrum qui effusus est*, Et quod detestabile omnino dixerim, parum est, Italicum errorem Italica manu fandi, nisi exteris etiam gentibus hauriendus praebeatur. Possem ad haec de perniciosissima illa Hydrunti invasione, deque continuis nostri nominis hostium per Tyrthonum mare excursionibus, nisi temporis angustia concluderet, multa dicere. Sed dicemus de his omnibus latius, cum pacatis Italiae rebus (hanc enim omnium, quae nunc vigent, bellosam arcem esse iudico) sanctissimae expeditionis tempus advenerit. Nunc vero, quod reliquum jam est, ut commodius a me dici & fieri a vobis postmodum possit, operam precium existimavi, si de ecclesia catholica aliquid, quantum tamen temporis brevitate dabitur, in medium adduxero. Illud enim necessarium in primis semper fore duxi, ut fidei nostrae caput, Romana scilicet ecclesia, componatur ante omnia, instauretur, reformetur. Nam sicut gravissimus est morbus, qui a capite diffunditur; ita optima est valetudo, quae ab optimo capite, tamquam a saluberrimo fonte, inter cetera membra defluit & corrivatur. Vidimus jam, quae majorum nostrorum, quae nostra aetate acciderint. Et haec ferme omnia, aut majorem eorum partem, nostra causa, nostris, ut diximus, malis perpeti sumus. Tardet vero, pigetque, fidem, pietatem, religionem nostris temporibus ita repuisse, & pene dixerim contabuisse videri, ut vix earum ulla vestigia sint reliqua. Et in nobis quo tempore ecclesia ab haereticorum persecutionibus vacua, summa pace & libertate fruatur, tantopere fidem ac fervorem majorum nostrorum animis inlitum retraxisse, ut cum Jeremia vere dicere possimus: *Aggressus est a filia Sion omnis decor ejus, innocentiae scilicet & castitatis: principes ejus facti sunt ut arietes, hostes ingressi sunt sanctuarium ejus. Ecclesias polluerunt, virgines ejus & juvenes in captivitatem abierunt. Sacerdotes & senes spreverunt Deum. Non est lex, non est mandatum, judicia pervertuntur. Haecine est illa Jerusalem, civitas perfecti decoris, & gaudium universi orbis? Haecine illa filia Sion, sponsa Christi, quae una esse debet? Nostris vero, tamquam mendax illa femina quae dividi puerum petebat, diviserunt eam saepius, dilaceraverunt. Haecine est illa filia Sion, soror Christi, quam majores nostri commendatam sibi pro viribus defenderunt, proprii sanguinis effusione incorruptam conservaverunt, jejuniis, lacrymis, orationibus auxerunt? Nos contra quibus artibus majorem jam ejus partem amiserimus silentio involvam. Et de minima ista quae superat adhuc portione nihil dicam, patres. Ponam digitum super os meum: dijudicet seipsum unusquisque, & quae afflictus animo & pro veritate dixi, aequis auribus accipite, aequo animo ferre, & communem omnium utilitatem appetis, ut dicitur, oculis prospicere. Sed ne steteris, filia Sion, quia ecce venit leo de tribu Juda, radix David: ecce suscitavit tibi Deus salvatorem, qui salvabit te de manibus vallantium, & populum Dei de manu persequentium liberabit. Te, Leo beatissime, salvatorem venturum speravimus. Ad te*

pro acceptis cladibus, pro perperam gestis gementes, pro malorum sine, & futurae spe victoriae laeti & hilares clamamus: *Impugna impugnantes nos. Apprehende scutum & gladium, & eurge in adiutorium nostrum*. Conclude adversus eos qui nos persequuntur, & tabernaculum sponsae tuae, quod manus impiorum polluerunt, vindica, ut sicut Christianus populus te solum & verum pontificem veneratur, ita & Christiani nominis hostes te religiosissimum metuant, te potentissimum contremiscent. Da hoc, pater beatissime, Julii praedecessoris tui & parentis optimi sanctissimae memoriam, da perpetuum quieti, ut sicut laetatur jam te successore, sicut gaudet jam te iudicium a se concilium profectui & celebrare, ita & conceptam animo ecclesiae unionem, ejusque reformationem, & sanctissimam contra Turcas expeditionem te omni desiderio expetere, totis viribus compellat, videat & laetetur. Vos vero, patres amplissimi (ingenue dicam quod sentio) nisi certus essem, majoribus jam auspiciis & felici ductu ejus sponsi, quem Deus nuper ecclesiam suam stabilitate jugavit, daturus sedulo operam, ut respublica nostra in his quibus constituti sumus periculis, vestra cura, vestro studio, vestra prudentia nihil detrimenti capiat, salva sit, liberetur; videret profecto jam nunc videre domos nostras deseri, nos pro mancipiis duci, trahi, discerpi & in nos, qualia saepe antea temporibus, contumeliarum omnium & scelerum fieri exempla. Vos ego omnes appello, patres, qui edificati supra fundamentum apostolorum, sedetis super sedes duodecim judicantes, illud pro viribus admittimini, ut interiores & domesticum primum discordiae vastationesque tollantur. Et juxta legislatoris nostri sententiam, portae inferi, id est, inferiores mundi potestates, adversus Romanam ecclesiam, quae summa est & suprema, non praevalent. Quibus sublatis, tum demum cum apertis hostibus agendum censeo. Serpentem vero savissimi schismatis hydrae caritatis igne & pastoralis officii adustione extinguite, exsiccate; ne quae nunc parva est scintilla, maximum paulo post incendium suscitaret: unaque sit sponsa Christi, una amica ejus, una dilecta. Si quid praeterea in hac universi orbis specula, vel incontinentiam licentia honestati detraxit, vel si temporum malignitas aequitatis ac justitiae, quae humanarum divinarumque rerum fundamentum est & conservatrix, lumen offendit, hujus sanctae synodi judicio emendetur, quae caritatis clypeo, potestatis mucrone, misericordiaeque ac severitatis libra bonos foveat, malos compescat, & majorum more fortis confirmet, debilitata instauret, injusta in aequitatis gyrum reducat, ut non quae sustinent, sed quae Jesu Christi, quae sibi integritatis suae speciem ac decorem sanctae Romanae ecclesiae viderit, & filiis suis ipsa gloriatur, & nos tantae parentis gloriae indigni minime comprobemur. Pacem vero non cum hostibus, prout haecenus factum est, sed cum nostris habeamus. Bellum illis & arma interamus, cum his beneficiis certemus, & de recuperandis quae nostra sunt, contendamus. Et cum ad morem, qui rerum omnium causa est, & ad pacem atque concordiam nati sumus, pacem amplectamur, pacem amemus, pacem celebremus, ut rempublicam nostram Christianam in pristinam majestatem restituere, eamque qualis esse debet, posteris nostris relinquere possimus. Illis praeterea, qui serv-

ANNO
CHRISTI
1512
Juli. 16.

M. 16.

vise-

ANNO
CHRISTI
1512.

virtutis jugum apud savissimos Turcas jam diu A
sustinent, & redemptionis expectationem ferre
ulterius nequeunt, vel benigni alicujus sideris
salutares igniculos ostendamus, ne quod mul-
torum annorum patientia promeruisse, no-
stra id culpa vel negligentia amittere videan-
tur. Illis denique, qui hostium ipsorum sau-
cibus expositi ad quinquagesimum annum, jam
abducuntur, diripiuntur, vulnerantur, cædi
demum assidue & excidio patent, & quorum
quasi devotionis fiducia in utramque autem
hucusque dormivimus, erogemus aliquid, im-
partiamur aliquid, ut restæ, aliquantulum vi-
riliter agant, confidant & sint robusti, ne for-
te rupto eo obice, sublataque media bellimo-
ra, hostilitatis impetus (quod flexis genibus B
deprececur) nos quoque in præcepis trahat.
Mandemus tamen prius domos nostras, inte-
riores inquam, quam non fumo, non pulve-
re, sed malis cogitationibus sordidantur: ex-
teriores quoque prudenter disponamus. Com-
modissime enim reipublicæ rector ac modera-
tor efficitur, qui suorum prius extiterit. An
forte arbitramini, patres amplissimi, cum ec-
clesiam Dei bene disposituram, & diligentem
fore de alieno, qui de suo negligens est, qui
domum suam dispendere nescit? Et cum in
societatem Jesu Christi vocati simus, non sint
in nobis contentiones, neque scissuræ, qua-
rum consuetudinem ecclesia Dei habere non
debet, sed unanimes semper idipsum omnes
intendamus, quod construat & ædificet in
Christo Jesu domino nostro. Ita demum de-
formata reformabuntur, dubii sperabunt, nu-
tantes confirmabuntur, fides exaltabitur, ju-
stitia vigebit, pietas coletur, religio stabit,
hostes propellentur. Auræ pax revocabitur,
dicemusque cum Isaia, & cantabimus: *Exulta
filia Sion, quia ecce salvator tuus venit tibi.*
Dixi.

1. Cr. 25

1. Or. 11.

1. Is. 62.
Luc. 9.

SESSIO VII.

SESSIO
VII.

IN nomine domini. Amen. Anno a nativi-
tate domini millesimo quingentesimo deci-
motertio, indictione prima, die vero Vene-
ris decimasextima mensis Junii, pontificatus
sanctissimi in Christo patris & domini nostri,
domini Leonis divina providentia papæ deci-
mi anno primo, fuit celebrata septima sessio
concilii generalis Lateranensis in ecclesia La-
teranensi præsentem & præsidem præfatum san-
ctissimo domino nostro papa. Fueruntque præ-
sentes infra scripti reverendissimi domini car-
dinales, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi
& abbates, oratores principum, & illustres
domini, ac quamplurimi doctores & nobiles,
& primo

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuen-
sis.
Reverendissimus dominus Jacobus Albanensis.
Reverendissimus dominus Marcus Prænestinus.
Reverendissimus dominus Franciscus Sabinen-
sis.

Presbyteri Cardinales.

Reverendissimus dominus Thomas tituli sancti
Martini in montibus, Strigonicensis.

Reverendissimus dominus Franciscus tituli san-
ctorum Joannis & Pauli, Surrentinæ.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctæ
Priscæ, de Flisco.
Reverendissimus dominus Hadrianus tituli san-
cti Chrylogoni.
Reverendissimus dominus Robertus tituli san-
ctæ Anastasiæ, Nannetensis.
Reverendissimus dominus Leonardus tituli san-
ctæ Susannæ, Agennensis.
Reverendissimus dominus Carolus tituli sanctæ
Ceciliæ.
Reverendissimus dominus Christophorus sanctæ
Praxedis.
Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti
Vitalis, Sipontinus.
Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti Eu-
sebii, Anconitanus.
Reverendissimus dominus Achilles tituli sancti
Sixti, Bononiensis.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli san-
ctæ Sabinae, de Saulis.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eu-
stachii, Farnesius.
Reverendissimus dominus Ludovicus sanctæ Ma-
riæ in Cosmedin, de Aragonia.
Reverendissimus dominus Marcus sanctæ Mariæ
in Porticu, de Corneliis.
Reverendissimus dominus Sigismundus sanctæ
Mariæ Novæ.
Reverendissimus dominus Alphonsus sancti
Theodori.

Patriarcha & assistentes papa, & oratores.

Reverendus pater dominus Cæsar Alexandri-
nus.
Reverendus pater dominus Franciscus Confa-
nus.
Reverendus pater dominus Joannes Vincentius
Senensis.
Reverendus pater dominus Julius Florenti-
nus.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachien-
sis.
Reverendus pater dominus Scaramuza Cuma-
nus.
Reverendus pater dominus Pompejus Reati-
nus.
Reverendus pater dominus Franciscus Tauri-
nensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Tarvisinus
episcopus & gubernator Urbis.
Reverendus pater dominus Silvester Vuigori-
nensis episcopus, orator regis Angliæ.
Reverendus pater dominus Joannes Gneznenis
archiepiscopus, orator regis Poloniæ.
Reverendus pater dominus Hercules episcopus
Augustensis, orator Sabaudie.
Reverendus pater dominus Bertrandus episco-
pus Adrienensis, & orator ducis Ferrariæ.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Julius Corinthien-
sis.
Reverendus pater dominus Aldronandus Ni-
coliensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Spala-
tensis.

Re-

SESSIO
VII.

Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.

Reverendus pater dominus Jeremias Trane-

sis.

Reverendus pater dominus Joannes Matthaeus sancti Severini.

Reverendus pater dominus Orlandus Avenionensis.

Reverendus pater dominus Raynaldus Ragusinus.

Reverendus pater dominus Andreas Monembasien-

sis.

Reverendus pater dominus Petrus Arbore-

sis.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Simon Ariminensis.

Reverendus pater dominus Jacobus Paphen-

sis.

Reverendus pater dominus Albertus Valven-

sis.

Reverendus pater dominus Bertholomaeus Jult-

nopolitanus.

Reverendus pater dominus Rainaldus sancti An-

geli de Lombardia.

Reverendus pater dominus Joannes Aquila-

nus.

Reverendus pater dominus Joannes Petrus Thea-

tinus.

Reverendus pater dominus Franciscus Vicenti-

nus.

Reverendus pater dominus Jacobus Potenti-

nus.

Reverendus pater dominus Hieronymus Buduen-

sis.

Reverendus pater dominus Marinus Ceneten-

sis.

Reverendus pater dominus Julianus Vultur-

nus.

Reverendus pater dominus Jacobus Faventi-

nus.

Reverendus pater dominus Dominicus Luceri-

nus.

Reverendus pater dominus Andreas Ansfren-

sis.

Reverendus pater dominus Joannes Sibinicen-

sis.

Reverendus pater dominus Nicolaus Bergomen-

sis.

Reverendus pater dominus Paris Pisaurien-

sis.

Reverendus pater dominus Alexius Melfita-

nus.

Reverendus pater dominus Josue Alculanus.

Reverendus pater dominus Vincentius Oscen-

sis.

Reverendus pater dominus Franciscus Spoleta-

nus.

Reverendus pater dominus Andreas Mileten-

sis.

Reverendus pater dominus Joannes Dominicus

Terdonensis.

Reverendus pater dominus Franciscus Bisignia-

nensis.

Reverendus pater dominus Petrus Castelli ma-

ris.

A Reverendus pater dominus Joannes Baptista Ma-

rianensis.

Reverendus pater dominus Bonifacius Iperigien-

sis.

Reverendus pater dominus Julianus Agrigent-

inus.

Reverendus pater dominus Zacharias Terraci-

nensis.

Reverendus pater dominus Gisbertus Rapolla-

nus.

Reverendus pater dominus Hieronymus Ilcinen-

sis.

Reverendus pater dominus Bernardus Sora-

nus.

Reverendus pater dominus Tranquillus * Firma-

nus.

B Reverendus pater dominus Jacobus Marisca-

nus.

Reverendus pater dominus Matthaeus Umbriati-

censis.

Reverendus pater dominus Antonius Urbina-

tensis.

Reverendus pater dominus Petrus Forolivien-

sis.

Reverendus pater dominus Marinus Urgenti-

nus.

Reverendus pater dominus Hugolinus Licien-

sis.

Reverendus pater dominus Albertus Sebasten-

sis.

C Reverendus pater dominus Jacobus Signien-

sis.

Reverendus pater dominus Marcus Senogallien-

sis.

Reverendus pater dominus Baptista Aquiten-

sis.

Reverendus pater dominus Petrus Narnien-

sis.

Reverendus pater dominus Petrus Urgellen-

sis.

Reverendus pater dominus Latinus Vestanus.

Reverendus pater dominus Joannes Antonius

Anglonensis.

Reverendus pater dominus Benedictus Chien-

sis.

D Reverendus pater dominus Alexander Alexan-

drinus.

Reverendus pater dominus Galefius Bellunen-

sis.

Reverendus pater dominus Andreas Literen-

sis.

Reverendus pater dominus Joannes Franciscus

* Avellinensis.

Reverendus pater dominus Hugo Rhegius.

Reverendus pater dominus Joannes Antonius Ca-

lenensis.

Reverendus pater dominus Vincentius Cajacen-

sis.

Reverendus pater dominus Georgius Bellicen-

sis.

E Reverendus pater dominus Ludovicus Tricaricen-

sis.

Reverendus pater dominus Scabonius Imolen-

sis.

Reverendus pater dominus Joannes Elnensis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Alcu-

lanus.

Abbates.

Reverendus pater dominus Floremundus abbas

sancti Georgii de Urbe.

Re-

ANNO
CHRISTI
1512.

a Pro Pater-

dum.

ANNO
CHRISTI
1550

Reverendus pater dominus Joannes Andreas A
abbas sancti Sebastiani extra Urbem.
Reverendus pater dominus Hilarius preceptor
sancti Spiritus de Urbe.

Generales ordinum.

Magister Agidius generalis ordinis eremitarum
sancti Augustini.
Magister Angelus generalis ordinis beate Marie
Servorum.

Oratores.

Illustris dominus Albertus de Carpi, orator Ma-
ximiliani electi imperatoris.
Magnificus dominus Hieronymus Vich, o-
rator catholici Ferdinandi Aragonum re-
gis.
• orator. Illustris dominus Stanislaus de Osteroch ora-
tor regis Poloniarum.
Magnificus dominus Franciscus Foscarus ora-
tor Venetorum.
Reverendus pater dominus Marinus Caracciolo
orator ducis Mediolanensis.
Magnifici domini P. de Bondelmonte, & Ja-
cobus Salviati, ac Franciscus Victorius, ora-
tores Florentinorum.
Reverendus pater dominus Alexander archidia-
conus Mantuanus, orator marchionis Man-
tuum.

Illustris domini temporales.

Illustris dominus Julianus de Medicis frater ger-
manus sanctissimi domini nostri.
Illustris dominus Camerini.
Magnificus dominus Franciscus Cibo.
Illustris dominus Marcus Antonius Columna.
Illustris dominus Franciscus de Urfinis cum ejus
filio.

Conservatores Urbis.

Dominus Hieronymus Benzon cum sociis.

Fuit celebrata missa submissa voce per reve-
rendum patrem dominum Gabrielem archiepi-
scopum Dyrrachensem, & habita oratio per
dominum Balthasarem del Rio clericum Palen-
tinum, protonotarium apostolicum, reverendis-
simi domini cardinalis Alborensis secretarium:
cujus tenor in fine presentis sessionis est in-
sertus. Et cantatis litanis, & aliis devotis
orationibus, & ab eodem sanctissimo domino
nostro benedicta synodo, prout moris est,
reverendissimus dominus Alexander sancti Eu-
stachii diaconus cardinalis, de Farnesio vul-
gariter nuncupatus, cantavit evangelium se-
cundum Lucam, quod incipit: *Designavit
dominus & alios septuaginta duos discipulos*, &c.
Quo finito oratores Poloniarum supradicti pre-
sentarunt mandatum illustrissimi domini Si-
gismundi regis Poloniarum. Et reverendus pa-
ter dominus Thomas Phedra ascendit am-
bonem, & legit illud tenoris inserti, vide-
licet:

MANDATUM REGIS POLONIAE VII

Sigismundus Dei gratia rex Poloniarum, magnus
dux Lituanie, Rutheniarum, &c.
dominus & heres.

Notum facimus universis & singulis harum
seriem inspecturis, lecturis seu audientibus, quod
postea quam accepimus dominum olim felicis-
sime recordationis Julium II. divina providen-
tia sanctae Romanae ac universalis ecclesiae sum-
mum pontificem, pro defendenda sanctae Ro-
manae ecclesiae unitate, & sanctissima contra ca-
tholicam fidei & crucis Jesu Christi hostes exp-
ditione suscipienda, concilium generale in La-
terano indixisse, memores officii ac debiti no-
stri, quo eidem sanctae Romanae ecclesiae ma-
tri nostrae sumus adstricti, pro cujus honore &
tranquillo statu omnes vires nostras effundere
semper parati sumus, de certa nostra scientia,
ac universorum regni ac dominiorum nostro-
rum, principum spiritualium & saecularium,
procerum, communitatum ac militiarum con-
silio & consensu, reverendum in Christo pa-
trem dominum Joannem ecclesiae metropolitanae
Guerneensis archiepiscopum, & regni nostri pri-
matem, & magnificum Stanislaum de Osteroch
rog equitem auratum, Palatinatum castellanum,
nostros & regni nostri consiliarios sincere dile-
ctos, quos etiam nuper piis paternisque moni-
tis praedicti olim Julii summi pontificis ad in-
fra scripta designatos legaverimus, eisdemque
ad sanctissimum in Christo patrem & domi-
num, dominum Leonem decimum divina pro-
videntia ejusdem sanctae Romanae ac universa-
lis ecclesiae summum pontificem modernum, &
sanctam sedem apostolicam, ac sacrum Late-
ranense concilium, si & in quantum ceptam
prosecutionem habuerit, oratores designavimus
& designamus, & deputamus harum serie lire-
rarum, dantes illis plenam & omnimodam po-
testatem pro nobis ac regnis, dominis, prin-
cipibus, spiritualibus & saecularibus, proceri-
bus & populis ditioni nostrae subjectis coram
eadem sanctitate domini nostri, domini Leo-
nis decimi papae moderni, compatendi, ibi-
demque obedientiam, juxta majorum meorum
consuetudinem, praefato sanctissimo domino no-
stro novo praestandi, & recognoscendi cum-
dem sanctissimum dominum nostrum papam esse
verum, unicum & indubitatum pontificem, &
dominici gregis pastorem, & in sacro Latera-
nensi concilio dicendi, proponendi, atque quo
regno nostro opportuna sunt, petendi, agen-
di, tractandi omnia & singula, quae ad cele-
brandum & concludendum ipsius sacrum conci-
lium, & quae in eodem proponuntur & tracta-
buntur, nec non ad dictae sanctae Romanae ec-
clesiae & membrorum ejus unionem, Christia-
naeque religionis augmentum, atque ad sanctis-
simam & a nobis desideratam in ejus Christia-
nae religionis & catholice fidei hostes exp-
ditionem, & quae ad obedientiam consuetam
praestandam fuerint necessaria seu opportuna,
etiam si talia forent, quae mandatum exige-
rent magis speciale, quam presentibus est in-
sertum; & quae ipsimet faceremus, seu facere
possemus, si praesentes adessemus. Promitten-
tes nos ratum, gratum, validum atque firmum
habitueros quidquid in praedictis & quo-
libet eorum, per dictos nostros oratores actum
& gestum fuerit. In quorum fidem & testi-
mo-

SESSIO
VII

monium presentes scribi & sigillo nostro sigillari fecimus.

Datum Poznanæ decima mensis Aprilis, anno domini 1513.

Sigismundus rex scripsit.

Quo peracto, reverendus pater dominus Marinus Caracciolus presentavit mandatum illustrissimi domini Maximiliani ducis Mediolanensis: & idem Phædra legit in ambone tenoris infra scripti, videlicet:

MANDATUM DUCIS MEDIOLANI.

Maximilianus Maria Sfortia, vicecomes, dux Mediolani, &c. Papa princeps, Angleria comes, ac Genua & Cremona dominus.

Nemini dubium sit, quod sacrosancta universalis synodus, in Deo optimo maximo congregata, universo Christiano orbi & gregi dominico, ac etiam catholicis principibus est admodum proficua & salutaris. Nam circa Christianæ religionis indivisibilem unitatem, pacem & tranquillitatem versatur, pro universali morum in capite & in membris ecclesiæ reformatione ac Christianæ fidei augmento, & ut vitia extirpentur, corrigantur excessus, & virtutes solidæ inserantur. Tendit etiam ad regum & principum invicem dissidentium pacificationem & concordiam. Anno superiore felicis recordationis Julius secundus Lateranense concilium instituit, & reformandæ ecclesiæ initium tulit, & normam afferre cepit, extirpando errores qui surgere in Christianis populis velle videbantur. Dehinc ut Pisanum conciliabulum tolleretur, & ejus perniciosissimi schismatis extirparet auctores, ipsos & præcipuos eorum fautores Italia expulit. Quibus expulsis, mihi in primis aditus patuit ad recuperandum paternum & hereditarium statum Mediolanensem. Julio secundo ex humanis sublato, qui tantorum operum auctor esse coeperat, illi successor creatus est, in quo nec sapientia major nec animi bonitas firmiter ad peragendum quæ inchoata fuerant, desiderari posset. Nuper igitur certior factus sum, sanctissimum ac beatissimum dominum nostrum, dominum Leonem divina providentia decimum pontificem maximum in Lateranensi concilio sextam sessionem celebrasse, & principes ac populos monuisse, & statuisse, quæ finiendo concilio supersunt, & pacando Christiano orbi necessaria videntur, peragere velle. Res profecto admodum salubris, & quæ nullis unquam laudibus satis efferi posset. Hæc autem cum ab omnibus sint magnificanda, minime a me sine gravi nota negligi possent. Neque enim unquam ex animo excidet, occupato parentis mei statu, id ipsum quod patria procul vixit, serenissimi Cæsaris beneficio rectum me vixisse: & nisi inter ceteros beatissimi Julii secundi arma Gallum hostem pepulissent, frustra a me per hæc tempora parentis mei principatus desiderari potuisset. Collibens igitur atque omni studio ad Lateranense concilium accedo: cui, nisi impius atque ingratus esse velim, deesse nusquam debeo. A sancta nostra matre ecclesia separare me, iniquissimum esset, præsertim cum ad id ipsum, quod sum, apostolicæ sedis & sanctissimæ ligæ, Romanique Cæsaris beneficium esse agnoscam ac fatear. Omnibus igitur me-

Adiori modo, via, jure, forma & causa, quibus melius, validius & efficacius possem, clingo, creo, atque constituo reverendum dominum Marinum Caracciolum apostolicum protonotarium, consiliarium, & oratorem dilectum meum, verum & certum ac legitimum procuratorem, & mandatarium ac nuntium specialem, ut nomine meo in hoc sacro concilio ac Christiana religione & congregatione interfuit, assistat, sufragetur, & in omnibus & singulis actis & processibus ea agat, tractet, proponat & concludat, quæ pro sanctæ Romanæ ecclesiæ reformatione, & pacandis Christiani orbis turbationibus atque incommodis, agi, firmari & concludi oportere censebitur. Polliceor autem in verbo veri principis & cum juramento, omnia & singula me firma & rata habiturum, quæ per ipsum ad hoc publicum bonum procurata, dicta, acta, gesta aut promissa fuerint. In cujus rei fidem & testimonium presentes fieri jussi, & non solum sigilli mei munimine, verum manus meæ propriæ subscriptione stabilivi.

Datum Papæ die nono Maii, millesimo quingentesimo decimotertio.

Maximilianus.

Quo etiam finito, reverendus dominus Alexander archidiaconus Mantuanus dedit mandatum illustrissimi marchionis Mantua, & dominus Thomas Phædra legit illud tenoris infra scripti, videlicet:

MANDATUM MARCHIONIS MANTUÆ.

Franciscus marchio Mantua, & sanctæ Romanæ ecclesiæ consalonerius.

Sicuti contingit nobis divino beneficio ecclesiæ sanctæ Dei sacri corporis esse membrum haud ignobile, sic nobis convenire intelligimus, præfatæ ecclesiæ semper inhære, pro ea & cum ea extrema quæque pati, & more boni militis gloriosum ipsius verillum ausquam deserere. Cum igitur alias sacrum Lateranense concilium indixerit sanctæ memoriæ Julius papa II. dignitatis ecclesiasticæ studiosissimus, & in primis a nobis semper adorandus. Is namque ut erat piensissimus, e tenebris & umbra mortis gratuita redemptione nobis ereptis, salutem & dulcissimam libertatem restituit: propter quod immortale meritum, opinamur Deum optimum maximum, precibus nostris exauditis, retribuisset copiosam sibi in cælis mercedem. Quod quidem consilium beatissimus dominus Leo papa decimus, nuper divinitus ad apostolatus apicem evehctus, (quod nobis sanctum felixque futurum reipsa perspeximus) cum maxima populi Christiani frequentia prosequitur, licet superioribus diebus speciales oratores, illustrem dominum Aloysium Gonzagam marchionem, & etiam consanguineum nostrum carissimum, & dominum Franciscum Bonatum juris utriusque doctorem, civem nostrum dilectissimum ad ejus beatitudinem venerandam adorandamque miserimus, ut in his etiam quæ in posterum occurrere possunt, pro virili nostra integerrime facere satis valeamus, specialem nuntium, procuratorem, & in omnibus & singulis, in amplissima & validissima forma, vices nostras omnimodas gerentem, facere persuademur. Harum propterea serie

ANNO
CHRISTI
1512.

feris omni meliori modo eligimus, constituimus, A
creamus & deputamus nostrum verum, cer-
tum, legitimum & indubitatum procuratorem
& nuntium specialem & generalem, ita quod
specialitas generalitati non deroget, nec con-
tra; & omnimodas vices nostras gerentem,
reverendum in Christo archidiaconum Mantua-
num dominum Alexandrum Gablonetam juris
utriusque doctorem & oratorem nostrum ca-
rissimum, cujus fidem & nobis inserviendi
voluntatem multis annis probavimus & cogno-
vimus, ac quantum in nobis est, sacrum La-
teranense concilium, per felicis memorie san-
ctissimi Julii papam recte & rite divinitus
indictum & convocatum, in omnibus & per
omnia, prout & quemadmodum ejus beatitu-
do statuit & ordinavit, laudandum, confir-
mandum & venerandum, atque debitis tem-
poribus in omnibus actis processibusque ejus-
dem sacri Lateranensis concilii comparandum,
in ipsoque debitam audientiam prefato san-
ctissimo domino nostro Leoni, toties, quo-
ties fuerit opportunum, prestandum, & eum-
dem dominum nostrum verum, unicum, cano-
nicum & indubitatum pontificem dominici
gregis pastorem esse, quem, etsi mori oportu-
erit, nunquam negabimus, confitendum,
recensendum & recognoscendum, in ipsoque
sacro Lateranensi concilio dicendum, propo-
nendum, tractandum, firmandum, revocan-
dum, damnandum, laudandum vovendum-
que, & nostro nomine omnia & quaecunque
celebrationi, continuationi & conclusioni di-
cti sacri Lateranensis concilii, & que in eo-
dem proponuntur, tractantur, decidentur,
unionique & individuitati dictae sanctae Ro-
manae ecclesiae matris nostrae & membrorum,
nec non morum universali reformationi, fi-
dei que augmento necessaria, seu etiam oppor-
tuna, & sine quibus ea commode fieri seu
perfici nequirent, etiam si speciale, singulare
& individuum mandatum exigent, & ma-
jora essent expressa. Ita quod ea omnia que
nos ipsi, si praesentes essemus, omni validiori
modo facere omnibus possemus, cum omnibus
clausulis, juramentis & obligationibus neces-
sariis, & quibus efficacius fieri potest, va-
leat & ipse validissime celebrare & nostro no-
mine perficere, & ad consilium sapientis non
solum praesens nostrum mandatum extendere,
sed in omnibus & singulis occurrentibus, ma-
joribus etiam expressis, addere, & cum clau-
sulis & obligationibus, prout expedierit, con-
firmare: quoniam super praedictis omnibus &
singulis, cum annexis, dependentibus, emergen-
tibus, incidentibus & connexis, omni meliori mo-
do & forma, quibus de jure efficacius fieri potest,
prefato reverendo domino Alexandro plenarie
vices nostras committimus, damus & conferi-
mus, promittentes ratum, gratum, validum
atque firmum, omni in loco & tempore per-
petuo habere, quidquid in praedictis & circa
praedicta, & quodlibet eorum, per praefatum
dominum archidiaconum dictum, actum, pro-
curatum gestumve fuerit, & in nullo unquam
contra facere vel venire aliqua ratione vel
causa. Renunciantes omnibus exceptionibus
tam juris quam facti, & omnia & singula bo-
na nostra tam praesentia quam futura, cum
praemissorum omnium & singulorum observantia
obligantes.

Datum Mantuae die duodecima Junii, mille-
mo quingentesimo decimotertio.

Franciscus marchio Mantua
suo propria.SESSIO
VII

Stacius Gadius secretarius mandato suo sub-
scripsit.

Quo finito, reverendus Laurentius de Me-
diseldri, orator illustrissimorum dominorum
Stanislai & Joannis ducum Mazoviae, dedit
mandatum: & idem Phedra legit illud tenoris
infra scripti, videlicet:

MANDATUM DUCUM MAZOVIAE.

Stanislav & Joannes Dei gratia duces Mazoviae,
Ruffiae, &c.

Significamus per praesentes nostras literas uni-
versis quibus expedit, quia venerabilem domi-
num Laurentium de Mediseldri cathedralis Vil-
nensis praepositum, & parochialis in Vitepsko
archipresbyterum ecclesiarum, secretarium re-
gium, oratorem, nuntium & procuratorem
specialem, ad sacrum generale concilium Late-
ranense, per modernam sanctissimum dominum
nostrum Julium divina providentia papam se-
cundum, cum sacro reverendissimorum domi-
norum cardinalium collegio institutum, & ad
Kalendas Novembris translatum, de mente
nostra bene & plene informatum, jussis ejusdem
sanctissimi domini nostri morem gerentes, de-
putavimus, designavimus, misimus & consti-
tuimus, deputamusque, designamus, mittimus
& constituimus, dantes & concedentes eidem
plenam & omnimodam facultatem nomine no-
stro in eodem concilio super statu religionis
Christianae, ac sanctae Romanae universalisque
ecclesiae rebus, etiam ducatus nostri, consu-
lendi, agendi, differendi & concludendi, vo-
lentes ea omnia que idem nomine nostro ege-
rit in eodem sacro conventu, rata, grata at-
que firma habere, etiam si talia forent, que
mandatum exigent magis speciale. In cujus
rei testimonium sigillum nostrum praesentibus
subappendi jussimus.

Datum in civitate nostra Eziechonou, vi-
gesima Februarii, anno domini millesimo quin-
gentesimo decimotertio.

Quo finito, idem dominus Thomas Pha-
dra legit quamdam schedulam subscriptam per
dominum Bernardinum de Carvaial, & F. de
sancto Severino, olim sanctae Romanae eccle-
siae cardinales, super materia abjuracionis
schismatis & unionis ecclesiae, cum convenien-
tibus verbis & humili erroris confessione,
& venis petitione, tenoris infra scripti: vi-
delicet:

Tenor hujus schedulae non est insertus, quia
cum esset in manu dicti Thomae secretarii,
qui postmodum defunctus est, nunquam potuit
reperiri.

Quia domini Bernardinus Carvaial, & F.
de sancto Severino, postmodum per sanctissi-
mum dominum nostrum, servatis solemnitati-
bus consuetis, paucis diebus elapsis, in pala-
tio apostolico pristinae dignitati in consistorio
secreto solemniter post schismatis abjuracionem
restituti fuerunt, cum venissent prius per aulas
palatii apostolici, ubi magna multitudo con-
venerat, tamquam privati clerici, & non car-
dinales, habitu clericorum secularium induti
simpliciter coloris violati, & bireto ejusdem
coloris, ante pedes sanctitatis suae coram sacro
senatu genuflexi, & schisma in solemniori for-
ma intelligibili voce juxta tenorem certae sche-
dulae,

SESSIO
VII.

dulce, quam in manibus tenebant, factis, A
& realiter abjurasent, & veniam humiliter
errorum petissent, p̄toribus vestibus exuti,
habitum cum bireto rubeo cardinalium con-
sueti induti, per magistrum ceremoniarum,
& ad osculum pedum & oris per sanctitatem
suam admissi, & capello rubeo accepto de
manu sanctitatis suae, & ad osculum aliorum
cardinalium recepti, & de speciali gratia ad
priorem locum restituti fuissent, juxta morem
prædecessorum suorum servari solitum in simi-
libus, prout latius in actis publicis in cama-
ra apostolica, & apud secretarios domesticos
pontificis & concilii latius continetur. Deinde
lecta schedula prædicta, exclusisque ceteris de
more non habentibus voces definitivas in con-
cilio, elausoque ostio concilii, exceptis ora-
toribus & baronibus qui remanserunt, præla-
risque omnibus post sanctissimum in suis sub-
sellis cum mitris & vestibus sacris confidenti-
bus de more.

Demum reverendus pater dominus Pompejus
de Columna episcopus Reatinus ascendit am-
bonem, & legit quamdam schedulam teno-
ris infra scripti de mandato sanctissimi domi-
ni nostri papæ, alta & intelligibili voce, vi-
delicet:

*Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpe-
tuam rei memoriam, sacro appro-
bante concilio.*

o sacro Lato-
ranensi con-
cilio.

Meditatio cordis nostri assidua * sacri La-
teranensis concilii vigilans & intendens, ad
ea potissimum vertitur, quæ per prædecesso-
res nostros Romanos pontifices pro tuitione
ecclesiasticæ libertatis, deformatoremque præ-
sertim in officii apostolicæ sedis reformatio-
ne, ac Christi fidelium pace & tranquillita-
te, provide statui & ordinari incepta, per
nostræ provisionis ministerium, debitum & sa-
lubrem sortiantur effectum. Dudum felicis re-
cordationis Julius papa secundus prædecessor
nostre negotium & discussionem declarationis,
nullitatis & abrogationis assertæ sanctionis
pragmaticæ in partibus Gallicanis contra li-
bertatem præfatam in dictæ sedis vilipendium,
abusu Gallicorum prælatorum & nobilium,
& aliorum laicorum eis faventium introdu-
ctæ, venerabilium fratrum nostrorum, tunc
suorum, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium,
& aliorum prælatorum congregationibus, re-
lationemque discussorum sibi & concilio præ-
fato faciendam, dicto concilio approbante
commisit, Gallicosque prælatos, capitula ec-
clesiarum & monasteriorum, parlamenta &
laiebs illis faventes, & dicta sanctione ab-
sententes, omnesque alios & singulos in præ-
missis sua communiter vel divilim interesse pu-
tantes, moneri & citari infra certum compe-
tentem terminum præfigendum, ad compa-
rendum coram prædecessore & concilio præfa-
to, causasque dicendum, quare sanctio præ-
fata, illiusque corruptela & abusus in con-
cernentibus auctoritatem dictæ ecclesiæ, sa-
crorum canonum & libertatis præfatæ viola-
tionem, nulla & invalida declarari & abro-
gari non deberet, statuit & ordinavit, nec
non literas suas, per quas Romanæ curiæ of-
ficiales, & illorum exactiones generaliter re-
formaverat, per nonnullos deputatos & depu-
tandos, particulariter declarari, & declaratio-
nes ipsas sibi in eodem concilio referri præce-

pit, prout in literis seu schedulis dicti Julii
prædecessoris desuper confectis plenius continen-
tur. Cum autem dicto Julio prædecessore in
humanis agente, diversis impedimentis causan-
tibus, citatio exequi & reproduci, ac negotium
abrogationis discuti, ac reformatio hujusmodi
particulariter, ut intentionis ipsius Julii præde-
cessoris fuerat, fieri non potuerint, sed ipso
Julio prædecessore rebus humanis exempto, ci-
tatio ipsa legitime exocuta, in proxima præce-
denti sessione per procuratorem fiscales nostrum
reproduca, ipsorumque citatorum non compa-
rentium contumacia accusata, & ad ulteriora
procedi petitum fuerit: nos licet totis animi de-
sideriis nil magis affectantes, quam præmissas
& alias causas utiles & necessarias, propter quas
dictum concilium indictum exitit, ad debitum
finem perducere: tamen, ut mature & huma-
niter procederetur, petitioni præfatæ responsio-
nem non dedimus, nuncque etiam cum præfa-
to concilio intelligentes, per citatos & monitos
hujusmodi diversa impedimenta allegari, quare
in termino eis præfixo comparere, defensionem-
que eorum allegare, & de eorum jure docere
non potuerunt, ut omnis justæ excusationis &
querelæ materia eis auferatur, jam libero salvo-
conductu ipsi & aliis ad concilium hujusmodi
venire volentibus in dicta proxima præcedenti ses-
sione concessio, cardinalium aliorumque præla-
torum, qui præmissa & alias conciliares mate-
rias audiant, discutiant, auditaque & discussa
in eodem concilio referant, particulari depu-
tatione per nos facta, etiam ut majorem nos-
tram & concilii præfati erga eos benignitatem
sentiant, eodem sacro concilio approbante,
terminum citationis & monitionis hujusmodi
præfixum usque ad primam sessionem post Ka-
lendas Novembris proxime venturi tenendam
prorogavimus; ipsumque terminum illis non
currere, nisi post primam sessionem prædictam
tenendam, nec in aliquo præjudicare decerni-
mus. Et insuper cum ultra cardinales jam de-
putatos, nonnullos prælatos per dictum concilium
electos, additis aliquibus ex legitimis cau-
sis, qui reformationi prædictæ generali inten-
dere debeant, deputaverimus, sitque nostra fir-
ma intentio & dispositio, universalem reformatio-
nem, tamquam utilem & necessariam ad
dominici agri purgationem & culturam, omni-
no prosequi & perficere, domino disponente:
sed quia graves querelæ in dies contra officia-
lium Romanæ curiæ abulum & extorsiones ad
nos deferuntur ex diversis orbis partibus, di-
ctaque reformatio jam cæpta tempore felicitis
recordationis Julii secundi prædicti prædecesso-
ris nostri fuerit, sacro approbante concilio,
ideo ad hoc ut illa citius terminetur, & ea
absoluta, ad alias reformationis partes deveniri
possit, & querelæ prædictæ tollantur, quod
cardinales & prælati per ipsam reformationem
deputati, auditis prius & intellectis officialibus
præfatis, eorumque juribus examinatis, reformatio-
nem prædictam juxta tenorem literarum
dicti Julii prædecessoris desuper editarum, &
concilii præfati in tertia sive quarta sessione de-
terminationem; ac juxta primævas officiorum
institutiones seu antiquas consuetudines, ut-
que ad tempora pie memorie Sixti quarti et-
iam prædecessoris nostris observatas, vel alias,
prout eis videbitur, facere, formasque & mo-
dos, quos officiales ipsi in exigendis taxis,
emolumentis regalibus & proventibus quibus-
cumque servare, & a quibus sub penis in li-
to-

ANNO
CHRISTI
1517.

ANNO
CHRISTI
1512

taria ipsius Julii predecessoris desuper contentis A
abstinere teneantur, particulariter & distincte
declarare & decidere, ac reformationem & de-
cisionem per eos faciendam in proxima futura
vel sua sessionibus, quibus commode id fieri
poterit, referre debeant, ut per dictum sacrum
concilium & nos approbati & debite executio-
ni demandari valeant & inviolabiliter observen-
tur, eodem sacro concilio approbante, statui-
mus & ordinavimus. Ceterum, quia tam ex
debito, adjuncti nobis desuper apostolicæ servi-
tutis officii, quam ut in imminente & notorio
infidelium periculo ac effusioni Christiani san-
guinis, qui exigentibus nostris culpis frequen-
ter in dies effunditur, occurratur, & dissensio-
nes quæ inter Christianos principes vigent, &
tollantur, cogimur inter reges & principes
Christianos totis viribus pacem querere; cujus
componendæ una ex principalioribus congrega-
tionibus concilii præfati causa extitit, ut ipsa
sequatur & inviolata perduret, & debite exe-
cutioni demandetur, præsertim his temporibus,
quibus potentia infidelium & inimicorum fidei
crevisse dicitur, concilio præfato approbante,
ad reges, principes & potentatus præfatos, le-
gatos & nuntios pacis, vigiles, doctrina, ex-
perientia & probitate insignes, pro tractanda
& componenda universali pace mittere dispo-
suimus & decrevimus, utque arma deponant,
Domino auxiliante, quantum in nobis est,
pro viribus laborare & operari, regumque &
principum & potentatum hujusmodi oratores
in ipso concilio præfatos pro apostolicæ sedis
reverentia fideliumque unione requirimus, ut
regibus, principibus & potentatibus suis respec-
tive hæc significant, eosque nostro nomine
hortentur ad ipsos legatos apostolicos benigne
& honorifice tractandum & audiendum, votif-
que nostris tam justis & piis per eos illis expo-
nendis satisfaciendum: quod eos facturos cre-
dimus, ut quanto citius fieri poterit, & absque
legitima excusatione per nos mittendi legatio-
nis munus eis impositum sponte suscipere, &
susceptum viriliter adimplere possint, ac patre
lumine, a quo omne datum optimum est,
favente, pax ipsa tractari & componi, eaque
composita, sancta & necessaria contra infide-
lium rabiem, Christianum sanguinem sitien-
tium, expeditio fieri valeat, & pro totius Chri-
stianitatis securitate & quiete feliciter termina-
ri. Postremo quia jam temporis dispositione
calores æstivi instant, prælatorum valetudini,
& ad concilium præfatum venire volentium
commoditati consulentes, aliisque justis & ra-
tionabilibus causis moti, octavam sessionem sex-
todecimo Kalendas Decembris proxime futuri,
præfato sacro concilio approbante, indicimus
faciendam, prælatisque omnibus & linguis,
& aliis in eodem concilio existentibus, a curia
præfata recedendi, & ubi eis placuerit, ad
eorum libitum commorandi; ita tamen, quod
nisi dicto die sextodecimo Kalendas Decembris,
cessante impedimento legitimo, præfatos fue-
rint, in literis indicationis ipsius concilii, &
canonicis sanctionibus contra non accedentes ad
concilia contentas penas incurrant, præfato sa-
cro concilio approbante, licentiam & faculta-
tem concedimus. Nulli ergo omnino hominum
liceat hanc paginam nostræ prorogationis, as-
signationis, deputationis, confirmationis,
commissionis continuationis, reformationis,
deliberationis, monitionis, voluntatis & de-
creti infringere, vel ei ausu temerario contrai-

Concil. General. Tom. XXXI.

re. Si quis autem hoc attentare presumpserit, SESSIO
indignationem omnipotentis Dei ac beatorum VII.
Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit in-
cursum.

Datum Romæ in publica sessione in sacrosan-
cta Lateranensi basilica solemniter celebrata,
anno incarnationis dominicæ millesimo quin-
centesimo decimotertio, quintodecimo Kalendas
Julii, pontificatus nostri anno primo.

La. Sadoletus.

La. Quastenberg.

Qua perlecta, idem episcopus petiit a patri-
bus, an placerent eis contenta in schedula. Et
omnes responderunt, placere contenta in sche-
dula, excepto reverendo patre domino Jeremia
archiepiscopo Tranenſi, qui dixit, non place-
re dilationem quoad reformationem, nec etiam
quoad pacem & revocationem pragmaticæ. Et
etiam dixit, quod cum tractatu revocationis
deberet tractari de provisione faciendâ super
causis contentis in revocatione. Et hæc fuerunt
pro septima sessione. Et fuit indicta octava ses-
sio decimo Kalendas Decembris. Super quibus
omnibus & singulis dominus Marius de Pe-
ruschis procurator concilii petiit instrumentum
& instrumenta.

Deinde anno a nativitate domini millesimo
quingentesimo decimotertio indicatione prima
die vero decimasexta mensis Decembris, ponti-
ficatus sanctissimi in Christo patris & domini
nostri, domini Leonis divina providentia pa-
pe decimi anno primo, discretus vir Bellavil-
la ejusdem sanctissimi domini nostri cursor, in
valvis basilicæ principis apostolorum, & san-
cti Joannis Lateranensis, ac cancellarius apo-
stolicæ, publicavit literas sive schedulam pro-
rogationis octavæ sessionis, cujus tenor ta-
lis est.

Leo episcopus servus servorum Dei octavam
sessionem sacri celeberrimæ Lateranensis con-
cilii, in qua terminum in septima sessione præ-
cedente, Gallicis prælatis & eis faventibus,
suaque interesse putantibus, citatis & monitis
ad dicendum causam, quare sanctio pragmati-
ca in concernentibus sacrorum canonum & li-
bertatis ecclesiasticæ violationem nulla & inva-
lida declarari & abrogari non deberet, præfi-
xum; & quarum citationis & monitionis exe-
cutio reproducta; & ipsorum citatorum & mo-
nitorum contumacia accusata fuerat, eisdem
citatis & monitis non currere, nisi post pri-
mam sessionem, nec in aliquo eis præjudica-
re decrevimus, ac declarationem & decisio-
nem reformationis officialium, & hæresum ex-
tirpationem, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardina-
libus & prælatis per nos commissas, referen-
das statuímus & ordinavimus: nec non pro uni-
versali pace inter Christianos principes & po-
tentatus componenda, ad eos legatos & nun-
tios mittere disposuimus, regumque, prin-
cipum & potentatum hujusmodi oratores in
ipso concilio tunc præfatos, ut regibus,
principibus & potentatibus suis respective id
significarent, eosque nostro nomine hortaren-
tur, ad ipsos legatos apostolicos benigne &
honorifice tractandum & audiendum, votif-
que nostris tam justis & piis per eos illis
exponendis satisfaciendum, ad decimum sex-
tum Kalendas Decembris proxime præteriti
faciendam per nos indictam, ex certis le-
gitimis causis tunc expressis, ad diem Vene-
ris post proximum festum sanctæ Lucie pro-
ro-

Mm

ga.

888810
VX

gimus, quo erit 1572. Kalendas Januarii, faciendam indicimus: terminumque citatis & monitis prefatis, ut prefertur, primum locum non currere, & in aliquo eis non prejudicare, nisi post octavam sessionem prefatam, decernimus & declaramus. Cum autem cardinales & prelati congregationum, quibus fidei & reformationis officialium, & pacis causa hujusmodi commissa fuerunt, licet omni studio & diligentia circa illarum expeditionem elaboraverint, quia tamen resolutiones per eos facta in debitam schedulam adhuc reduci non potuerunt, id infra triduum factum esse, ac proxima dies Veneris, qua dicta octava sessio per nos indicta teneri debeat, instare noscitur: Nos igitur ex praemissis & aliis causis super hoc providere volentes, de venerabilium fratrum nostrorum consilio & unanimi consensu, octavam sessionem & diem Veneris hujusmodi ad diem Lunae proxime futurum prorogamus, & octavam sessionem ipsam dicta die Lunae, qua erit decimaquarta Kalendas Januarii, faciendam indicimus, terminumque citatis & monitis prefatis, ut prefertur, primum interim non currere, & in aliquo eis non prejudicare, nisi post ipsam octavam sessionem, decernimus & declaramus.

Datum Romae apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicae millesimo quingentesimo decimotertio, Idibus Decembris, pontificatus nostri anno primo.

P L A C E T.

Deinde die decima septima ejusdem mensis fuit congregatio in capella superiori palatii apostolici omnium trium congregationum, super fide, pace & reformatione: in qua reverendissimi domini cardinales & prelati deputati legerunt schedulas tres super fide, pace & reformatione, quae in octava sessione interuntur, & hoc post multas congregationes prius factas super hujusmodi consultatione.

Invisibilis & augusti principi Ferdinando Hispaniarum scepra summi, Aragonum, utriusque Siciliae ac Jerusalem regi catholico, Baltassar del Rio scholasticus Myndontensis, apostolicae sedis protonotarius, debitam mancipii reverentiam, & felicitatem P. D.

Aristoteles philosophantium princeps, invictissime rex, Callisthenem suum auditorem ad magnam Alexandriam condiscipulum mittens, monuisse fertur, ut cum eo aut quam rarissime, aut quam jucundissime loqueretur, quo apud regis aures vel silentio tutior, vel sermone esset acceptior. Xenocrates quoque philosophus alter, qui nobis multa audire, pauca vero loqui licere, & ea propter duas nobis a natura aures, & os unum institum fuisse aiebat, cum maledico quorundam sermone summo cum silentio interesset, interrogatus, cur solus linguam cohiberet: Quia dixisse me, inquit, aliquando pernituit, tacuisse nunquam. Grave quidem alterius preceptum, alterius autem preclara sententia fuit. At ego, cum a silentio jucunditatem, a jucunditate veritatem sepius procul esse contempserim, attulavi tutius mihi fore, amicum habere Platonem: sed salubrius, dominam & parentem veritatem colere: quia quanto magis veritati praesto sum, tanto minus

A a rerum omnium officis via & vita succedere videor. Quam ob rem cum in dies & in horas fama creberet, atrociorum impudentiarum hostem habere Christianam religionem, quam ante haec fuerimus experti, quem amicis & affinis, consanguineis & fratribus, proprio denique sanguini non peperisse intelleximus: nam & binos ex fratre nepotes, & fratrem ipsum (nepotibus prius strangulatis, ut sanctissimo domino nostro Leone, & sacrosancto cardinalium senatu auidiusertius per fide dignas literas denuntiatum est) aupertissime occidisse non expavit, Hungariae regnum mox invalens, cujus jam duo emporia, regni principia antemuralia, igne vastavit, quo illinc commodior sit illi ad nos aditus.

B Ego vero tanto repente lacessitus infelicitis nuntio, utriusque spreto philosophi consilio, licet alios hac ipsa de re verba fecisse, & parum aut nihil ad tam sanctum opus animos allerisse compererim, ut quemadmodum durae cautes affluo lymphas tenui delapsu perforantur, ita & inconcussa audientium mentes, quibus quae reipublicae nostrae conducunt, quandoque obaudire mos est, repetita toties vivida verborum vi penetrantur, accendantur, incitentur, efflagitant a maxime venerando antistite domino Laurentio Puccio Florentino, felicitis recordationis Julii secundi pontificis maximi & in ejus locum suscepti Leonis sanctissimi a datandis distandisque literis apostolicis obsequentissimo mancipio, & vere hujus Romae curiae praerulgido

C fidere, literarum praesidio, & denique absque adulationis labe, bonitatis integritatisque cultore optimo, & de maiestate tua optime merito; qui dum proximo exacto anno coram vigili passore Julio praefato de dominica passione ac mortis nostrae morte me concionantem audiret, de hac ipsa sanctissima in Turcas expeditione orationem aliquando habere me coegit; non potui tandem in tanta rei necessitudine rerumque expectatione formidolosus non paruisse, ac parendo carptim non tetigisse nonnulla de te, deque aliis Christianis principibus, quibus Christianae reipublicae tutandae ampliandaeque cura est. Inter quos quia eminentissimum sidus semper fulsisti, etiam si ad gloriae tuae emulorum perniciem, maiestati tuae assentari videar, dum vera loquor, loqui non pudeo. Nec puduit pariter aperta voce mutire, & in media urbis & orbis terrarum, ac universalis ecclesiae sacrosancta arca propalam bonos extulisse, de fide catholica bene meritos commendasse, Christiani nominis hostium domitores aliis praestulisse, reliquos vero sibi tantum natos principes, ut aiebat divinus ille Plato, silentio praeterisse, clausisque tuis facinoribus intentos ad hanc sanctissimam expeditionem maxime necessariam invitasse & provocasse. Accipe igitur, augustissime princeps, subditi tibi addictissimi, homagiique tibi debiti lucubratiunculam hanc qualemcumque, quam coram tuo & aliorum principum solio, te absente, ac si praesentem fuerim intutus, non intempestive habui. Et quia coram tanto consessu ineptias meas velane fortassis prodere sum ausus, nunc in lucem edere maiestati etiam tuae easdem temere, reverenter tamen dicere non sum veritus, sciens in Christi negotio praesentaneo morem tibi gessisse, & votive tibi fuisse obsecutum, dum non immerito ab omnibus recte sentientibus regum exemplar Christianorum, ut es, & haberi & judicari, ejus propterea omnes Dei causam, teque causae ejusdem causidicum appellant, tutorem praedicant,

ANNO
CHRISTI
1572

ANNO
CHRISTI
1117

SESSIO
VII.

& ecclesiasticam colunt libertatis assertorem. Orationi igitur nostræ, quando quid otii aut curarum vacatio acciderit, rex sacratissime, intende prospere, procede & regna, non isthic tantum, sed in medio illo orbis terrarum & Josaphat umbilico, ibique, ubi Christus mortem nostram moriendo destruxit, ubi & vitam resurgendo reparavit, quo ipsum rursus supremum iudicem venturum speramus, pro acquirentia tua Jerusalem, pro visendo Calvarie loco, pro colendo vitam nostram sepulcro, pro adorando, jam à regibus fidei nostræ primitiis adorato, præsepio, castrametare, & sacratam precioso sanguine hominum deiferam tuis tentoriis fode. Extensis autem in Hierosolymitanis arcibus tuis aquiliferis, alteram altera Jerusalem facile consequeris. Alteram inquam, cujus non petra solidata, sed lapis angularis est Christus, quæque in una crucifixus apparuit, in altera gloriosus manet in sacula, comitaberis rex regem gloriæ: constituet te supra multa longe majora, qui in paucis te fidelem & catholicum adinvenit. Et denique, ne prolixius vagari videat, quam ipsa rei series exposcit, tu, qui inter ceteros sacro chrismate unctos reges solus catholicus, & non ab re, nuncuparis, fidei catholicæ ac tuum nomen & ditionem, dum datur occasio, ut solitus es, extende, amplia, dilata, ne (quod Deus avertat) quando diutius oppressis Christianis suppetias feramus, suppetiis præsertim nobis opus sit, vicino jam hoste accerrimo perterritis. Vale, regnum optime, diuque vive regnorum amenitate felicissimus. Romæ ex ædibus reverendi domini mei cardinalis Arborensis undecimo Kalendas Julii, anno Christianam salutis millesimo quingentesimo decimo tertio, pontificatus domini nostri Leonis pape decimi anno primo.

Nihil impossibile erit vobis. Matthæi XVII.

Matth. 17. Alcenurus ad superos, unde venerat, servator noster Jesus, beatissime pontifex, missurus pariter athletis suis paracletum Spiritum, quo totius orbis accolæ aggredi, invadere & expugnare non formidarent: *Si habueritis, inquit, fidem sicut granum sinapis, dicetis monti hinc, Transi hinc, & transibit; & nihil impossibile erit vobis.* Cujus firma veræ fidei institutoris pollicitatione confusus, tantorum patrum qui hoc ipso in loco ante me verba fecerunt, quorum ego corrigiam calcamenti nedum solvere, verum deosculari videor minus dignus, auctoritatem, doctrinam, gravitatem prægrandes bonarum artium & eloquentiæ torrentes admiratus, nihil de hac omnium celeberrima per gloriosæ memoriæ Julium secundum indicata, nihil de aliis per alios sanctitatis tuæ prædecessores celebratis synodis, cum tot & tanta, tamque luculenter & copiose dicta sint, differendum putavi, nisi ut jam tandem uberimum aliquem fructum tanti ovium Christi satagentissimi pastoris, tantarumque ovium secundus confessus, ex hoc sacro Dei ovili secundæ, pullulet, pariat, & contra immanissimos fidei nostræ hostes, contra Christiani sanguinis sitibundas feras, contra patrimonium Christi tyrannice occupantes, arma lucia induti, Christianorum arma convertamus. Ex licet Modrusiensis præsul in proxime habita sessione, & Locensium primo, Florentinæ deinde reipublicæ, postremo serenissimi Poloniæ regis oratores insignes in reverentia tibi

Conc. General. Tom. XXXII.

A & regis sui & gentilium tuorum nomine exhibita, de hujusmodi bello suscipiendo multa sapientissime differerint, quia tamen paucis tanta complecti nequiverunt, quia plura aliis recensenda reliquerint, ut eo libentius communi Christianorum jacturæ consulatur, quo instantius periculum formidandum est: utque ea omnia, & si pluries repetita, balbus ego & hebes, ac ab omni dicendi genere immunis, paucis absolvam, vosque desidiosus & se-gnes, jamjam exurgentes, non ingrata audire, & audita exequi possitis, Gabrielis præce solita Deiparæ nostræ præsidium imploremus: Ave Maria, &c.

Nihil impossibile erit vobis.

Verberabat jam tertio, cui infidebat, animam Balaam, beatissime Christiani gregis animarum protomedice, quia quo vellet berus, nollet asina, obvii angeli expavescens gladium, iter facere. Aperuit dominus os asinæ conquerentis, & contra nutum Dei verberantis Balæ oculos divino fulgore instravit, ut quod humano capite erat delicturus in Deum, asellæ verbis a labris angeli jussa capesseret, jubentem adoraret, ejusque nutui pareret. Quid mirum ergo? Quid, qui dudum ante locutus est in igne, in rubo, & nunc in asina, loquatur in me Deus? & ab eo quem cæcurn reris tramitem, tibi deviare consulat, labia mea aperiens, ut os meum annuntiet laudem suam? Reris profecto, ni fallor, verum iter proficisci, si jam restitudo & aucto B. Petri patrimonio, pacato aliquanto Italis tumultu, compolitis demum Christianorum principum nonnullis simultatibus, daretur Turcarum rabie exinde frenatum iri. Sed ubi periculum majus intenditur, ut ajebat in sacro Lugdunensi concilio prædecessor tuus Gregorius, ut tu, decimus, ibi procul dubio plenius esse consulendum censeo. Instat Turcarum gladius faucibus nostris, & nos ejus acuminis colla submittimus: obrepit litora, & ad auratos recessus illecebris educati comprimimur. Depopulatur oppida, vastat agros, grassatur in compitis, & nos segnitie marcescimus. A propriis laribus evellimur, retrudimur ad hos qui extant, sacros penates. Illi igne, ferro, tormentis in universam undequaque Christianam rempublicam: nos in nosiplos sævientes, illis ad nostrum interitum opitulamur. Nos ut parva tueamur, amittimus magna: illi, ut majora sibi posterisque suis relinquunt hereditatis monumenta, grandia quæque sua, ne discordia dilabantur, floccifaciunt & parvipendunt. Ita ut si invictissimus ille Ferdinandus Hispaniarum sceptrâ feliciter tenens, vitæ umbratilis amator extitisset, tantum Granatæ regnum, & quasi totam illam Beticam provinciam, in occiduo nostro octingentis ferme annis a Mauritanis occupatam, in veri Dei cultum ac ditionem suam venire minime coegisset: ut quod in oriente aliorum principum inertia orthodoxæ ditioni per infideles obtruncatum est, id ipsum catholicus princeps catholicæ fidei & sibi ipsi in occidente restitueret. Reminiscens divini verbi, si contra fidei hostes fide & armis dimicandum erat, nihil formidandum, nihil impossibile futurum aspiciatur. Si his igitur armis contra inertes dimicandum nobis est, & nihil impossibile erit nobis: aggrediamur nobis debitam provinciam, amplectamur omnium san-

M m a Cissi

SESSIO
VII.

diffimam expeditionem, irruens in perterri-
tos hostes, jam secum sus, secundum eorum
prophetiam, sinem pertinaces, que san-
ctus circiter annis post sabudum virginis
partum incepisse, & secundum astrorum pe-
nitos, brevi finienda esse perhibetur; in ta-
li afferentes signo initium habuisse, ut diu
durare posse impossibile sit, aut supra natu-
ram magis, seu ob peccatorum nostrorum de-
merita. Quod ab Alionoto regis Armenie fra-
tre facile comprobatur. dum in orientali scri-
bens historia, esse apud Mahumetanos hostes
indubiam prophetiam, cujus preteritu ad an-
num millesimum quingentesimum a Christi or-
tu duraturam eorum lectam, pro comperito
asserat. In isto obiter centum annorum cur-
riculo, quorum jam tertium cum decimo sup-
putamus, deleri radicitus tantam superstitio-
nem, si non negligimus, si otio non torpemus,
aut negotio non dissidemus, ambigendum non
est. Lex enim & prophete eorum usque ad Joa-
nem Medicem, qui infecta terrarum orbis mem-
bra abscindet, diruet, & ut leo rugiens devo-
rabit. Quam omnia licet aliter se haberent,
quam futura prænuntiamus, urget tamen ne-
cessitas, impellit ratio, cogit & hortatur nos
ipsa nostra jam imminuta respublica. Nam an-
te Eubore & Aulonis incendium, dum senatus
Venetus nobis arx Christiana & propugnaculum
erexit, mare illud partem omnibus & grassato-
ribus vacuum audivimus. Redactis tamen in mi-
seram Turcarum servitutem Eubora & Aulone,
liber eis ad vos patet aditus. Novit que lo-
quor, signifera illa immortalis memorie Julii
secundi cataphracta quadremis, ab hostibus
haud dudum prope Corsicam expilata & dire-
pta. Expertis sunt, nec multo post, tres alie
catholici regis validissimæ triremes, & introclisi
Christiani, sui nominis hostium esteratam sa-
vitiam. Quarum vexillis, proh dolor, velut
pilces hami esca, ceteros maria sulcantes Chri-
stianos, ni Deus avertat, deglutient, dicerent,
devarabunt. Sensit que recolo, felicis re-
cordationis Sixtus quartus, qui tunc Ferdinan-
do Parthenopeo regi, sacri collegii & subdito-
rum ecclesie communi pecunia adjutus, maxi-
mo terrestri exercitu contracto, instructa cum
apostolico legato munitissima classe, suppetias
misit. Quia trajecto ex Aulone Adriatico si-
nu, & expositis in Apuliam haud exiguis mili-
tum copiis, tanto impetu Hydruntem ejus re-
gionis metropolim oppugnare adortus est qui-
dam Mahumeti Ottomanus dux impiger, ut pau-
cis paulo post diebus transactis, nemine interim
ante suppetias Sixti succurrente, illam vi cepe-
rit, omnique crudelitatis genere in ea sit debac-
chatus, & archiepiscopo pontificalia paramenta
induto, cum clero & civibus in ecclesia trucidato,
sacris omnibus profanatis, prostitutis vir-
ginibus, junioribus cum pueris Byzantium in lu-
gubrem captivitatem transmisis, magnam utri-
que Sicilie partem, sed & maximum totum Chri-
stiano orbi terrorem incussit. Nam si preter sup-
petias ipsas ecclesie, divinum auxilium tunc no-
bis preesto non fuisset, quo impetantis Mahu-
meti mors, & inter filios discordia intervenerat,
actum erat de his que extant, Europe angu-
stis: quia formidandum nobis esset, quod illud
incendium latius fuerat distendendum. Sed quos
sub ipsius precioso sanguine meratus est Chri-
stus, noluit periclitantibus sine subventionis pe-
nitentia deesse subsidium. Taceo quot idem Mahu-
metus, vivente nunc Turcarum tyranno longe

mixior & humanior, a nostris manibus suo im-
perio, regno subdidit. Nam preter Pontum, Bi-
thyniam, Cappodociam, Paphlagoniam, Ci-
liciam, Pamphyliam, Lyciam, Cariam, Ly-
diam ac Phrygiam, regna, provincias, urbes
insignes, totum fere Hellespontum adussit. Pe-
ram & Mitylenam Januendum colonias diripuit,
Peloponnesum invasit, ipsisque Achajæ, Acar-
nanie, Epiri, majoris Macedonie Christianis
populis non pepercit. Rasiæ pariter & Servie
provincias, ac quidquid ab Hadrienopoli, Sa-
vumque & Danubium amnes interjacet, suæ di-
tioni adscripsit, & a nostra abstulit. Valachi
espropter timore perculli, pro majori parte ad
ipsum defecerunt. Bosnam postmodum obre-
pens, velut horrenda tempestas, Cerbereis fau-
cibus exhaustit usque adeo, ut senes & infantes,
quorum ætati indulgendum; feminas, quarum
sexui nature lege parcendum erat, ceterosque
locorum incolas in plateis concatenatos, seu
boves exilerari, mactari, dilacerari canino ri-
tu nefarie julerit. Illinc Sinopem & Trape-
zundam, vetusta nostrorum monumenta majo-
rum, suæ feritati subegit. Ipsam denique By-
zantium Constantini urbem augustam sub fide
fœderis quiescentem (ac si ab infidelibus fides,
ab immanissimis pietas, a perfidis hostibus vita
speranda esset) machinis & tormentis extem-
plo & inopinate oppressam vi cepit, ejusque
universa plebe venundata, & in atrocissimam
servitutem subacta, expugnavit, diripuit, adus-
sit. Et ut nobilitatem omnem penitus deleteret,
ac indigenz nobiles Christi milites ingenui, sub
ficta libertatis spe frustrarentur, servus ille can-
is eisdem jam libertate donatos repente ob-
truncari præcepit.

Nostra, nostra, inquam, hæc, non proavo-
rum tempestate accidisse comperimus: & si
jamjam per caritatis alumnum, maximeque re-
verendissimum Hungarie cardinalem, quem
interea & sanctissime quidem, pro te & sa-
cro sancta ista sede, omnium sanctissime lega-
tionis officio fungi statuis, imminens Turca-
rum imperatori, procella non retunditur &
propulsatur; vereor, pater beatissime, ve-
reor, patres amplissimi, ne dum absenti hinc
Hungarie & Polonie calamitati non consulti-
tur, nostrarum presentaneam formidemus, imo
(quod absit) deploramus, lamentemur, patia-
mur. Sed quid in externis, ut ita dicam, enar-
randis tempus contoro? Nosti, pater beatissi-
me, Coclearium oppidum Valentini historis, Ca-
pitanum castrum Arborensis marchionetus, &
alia utriusque Hesperie & insularum maris no-
stri maritima loca, que nostri nominis hostes,
circumventores & piratæ propalam assidue de-
populantur. Pensita, oro, quanti te, quanti
sacro sanctam istam sedem, quanti faciant cete-
ros Christianæ reipublice primores intestinis
bellis laborantes, qui nostri usque domini
præcordia penetrare non expavescunt: quorum
contagiosam pestem si per Africæ fines Ferdi-
nandus noster non compescuisset, irruisset enim-
vero in nos, & cum dudum fecerunt, huic sa-
cro Lateranensi basilicæ, igne supposito tunc
ditaple, nunc minime peperissent. Novent
tamen ejus potentie scintillam Melhila, Au-
rauum, Busia, Tripolis, civitates perpul-
tae, Mazarquibir, & alia portus celeberrimi,
quibus rex ipse alter Hannibalis annulus,
nobis vero nostri & Romani sanguinis vindex
& ultor est. Ladislaum etiam Hungarie regem
seculissimum, Christianæ religionis athle-

tam

ANNO
CHRISTI
1511.
/ impedit
regis ludo.Buzia.
/ annulus.

ANNO
CHRISTI
1518.

Nalm. 71.

* In duobus

Jan. 12.

Jan. 18.

Luc. 11.

Nalm. 79.

Thom. 1.

tam & ducem strenuum, ne silentio praterita-
mas, suis tantum regni primatibus comitatum,
innumeram saepe hostium multitudinem aut pro-
fligasse, aut dum nostra ambire studebant, sua
propria reliquisse, tergaque & vitam nostrorum
manibus lapsus dedisse, non dabitur. Em-
manuelem pariter Lusitanorum regem, fidei no-
strae fides praclarum, orientis viscera nostris a
Gadibus usque auroram & Gangem penetrasse,
fidei expertos vexillo crucis insignivisse, paga-
nas gentes domuisse, in ditionem nostram veni-
re coegisse, nemo nostrum ambigit. Sigismun-
dum praeterea Poloniae regem, assiduum & acer-
rimum infidelium domitorem, contra Tartaros
& alios hostes convicinos dimicantem, maximam
reportasse victoriam, perennis memoriae Julio se-
cundo & sacrosancto huic collegio, cuius tu prin-
cipuus archidiaconus & colendus collega tunc
existebas, denuntiatum est. Quo in conflictu su-
pra quadraginta hostium millia caesa fuisse, pro-
comperito habemus. Et si, o utinam jam datum
esset solam tantorum principum manum in veros
hostes converti potuisse, credidisset profecto de
te, Leo maxime, eorumdem regum impensa il-
lud prophetici psalmi dictum: *Dominabitur a ma-
ri usque ad mare, & a flumine usque ad terminos
orbis terrarum. Coram illo procedens Aethiops, &
inimici eius terram lingent. Et adorabunt eum om-
nes reges, & omnes gentes servient ei.* Tu vero,
qui summi Dei geris vices in terris, qui que
Christi tunicam, scissuram jam proximam, incon-
sultilem, ut erat, praeservasti, universalisque ec-
clesiam cardines & principes, ut olim manus do-
mini apostolorum principem a fluctibus, ne mer-
geretur erexit, tu quoque in hac lacrymarum
fluctuosa valle, ne dissensionis turbine obrueren-
tur, erexit, evocasti, ovesque ipsas tuas, vo-
cem tuam audientes, pastoris boni vestigia &
verba secutus, ad te traxisti: quandoquidem da-
dum ante oves existens, praedicebas: *Cum exal-
tatus fuero, omnis traham mecum.* Traxisti, in-
quam, domine, omnia ad te, quando quae ab-
erant ab ovili oves, jam pastor effectus attrahis,
foves, amplexaris, ut villicationis tuae rationem
redditurus, Dei verba dicas Deo: *Quos mihi de-
disti, non peridi ex eis quemquam.* Attrahe pa-
riter & coconvoca religionis nostrae saeculares prin-
cipes, compone eorum similitudines: largiantur te
duce unius saltem triennii sanctissimas inducias
Deo, quae mediocri amico etiam non efflagitan-
ti darentur, ut rixis tandem particularibus se-
datis, majus & validius copiarum corpus effici-
mini: quia nullum robur tam firmum atque soli-
dum, quod divisam non debilitetur, non ca-
dat, non dissipetur. Ignis in stipites segregatus
extinguitur: domus in lapides divisa corrui-
t: navis in tabulas discissa demergitur: *Omne re-
gnum in seipsum divisum, ut aiebat legislator no-
ster, desolat.* Christianis etiam principibus in-
ter se dissidentibus, prolabitur funditus Christia-
na religio: & denique nihil est, quod concor-
dia non constet, cadat discordia. Pariat ergo
concordes animos concors fides, & concordibus
membris te sanctissimum amplexantibus caput,
expergiscere in Dei subsidium, obliviscere po-
pulum tuum & domum patris tui. *Exiit, domi-
ne, potentiam tuam, & venit.* Succurre miseris
explosis Christicolis, qui te praestolantur. Con-
sule renatae labenti religioni, omnes amici eius
speraverunt eam, & non est qui consoletur eam ex
omnibus caris eius. Audi dominum, qua te de
causa in hunc terrarum orbem miserit, & qua
delenda praesertim Maumeticæ sectae tempesta-

Concil. General. Tom. XXXII.

A te, oves suas tibi crediderit. *Ut consoletur, in-
quit, omnes lugentes Sion, & ponere consolationem
lagentibus Sion.* Tuo nempe gladio fretus: *Je. 41.
Convertam, ait, Iulianus cornu in gaudium, &
consoletur eos, & latibabo a dolore.* Hac prop-
terea ipsi fide secuti, Convertite, clamitant, lu-
ctum nostrum in gaudium: *nam via Sion lugens, Thom. 1.
quis non sunt qui veniant in ejus levamen, &
ipsa oppressa est amaritudinis.* Tria enim huc uno
nondum exacto anno, ut hanc consolationis spem
jam brevi complendam facilius crederemus & in-
tueremur, operata est in te Dei omnipotentia
maximi, dive Leo: mirabilem, primum, tuam
mediis ab hostibus libertatem, non hominum,
sed Dei manu donatam: desperatam, alterum,
in proprios lares & patriae amplexus reductio-
nem & receptionem: reliquum, quod non ab
re, nec nisi (ut ego ipse vidi, vidi, inquam,
immeritus: vidi, & qui vidit, testimonium per-
hibuit; & scitis patres, quia verum est testimo-
nium ejus) vere divina providentia factum cen-
sendum est, quod te sacerrimus ille lenatus ex
tot tantisque patribus, tibi aetate majoribus,
meritis & vitæ integritate paribus, juniorem in
senem, fratrem, & ut ita dixerim, filium in
patrem, collegam in dominum, in Petri succes-
sorem, in summum sacerdotem, in Christi vica-
rium elegerint, assumpserint, adoraverint, ut
hanc scilicet sanctam provinciam assumere, as-
sumptam prosequerentur, & longo saltem tempo-
ris intervallo longævus perficeres, perfectam pa-
ceres, & Christiano dogmate institueres, ac ceu
leo rex quadrupedum, tu alter Leo hominum
non alter rex tantum, sed regum rex, & orbis
terrarum monarcha effectus, alias oves quas ha-
bes, quae non sunt de hoc ovili, ad tuum ovile
reduceres, alliceret, revocaret. *Accingere ergo
gladio tuo super femur tuum potentissime: nam &
tu duos gladios habes, spiritualem scilicet &
temporalem.* Altero igitur evaginato, altero in
vaginam reposito, in hostes irue, quia nihil
impossibile erit tibi. Vinces profecto, quia vi-
cit Leo. Aggredere certamen gloriæ, ubi qui
legitime certaverit, coronabitur. Dissolve com-
pedibus mancipatos, attere pedicis astrictos, au-
fer vincis manicas, audi nostrorum lugubres
ululatus, excogita miserandos gemitus, pensata
lacrymarum & sanguinis profundos torrentes,
perpende flebiles singultus. Volve tecum ani-
mo, quot nefandas strages, quot sanguinolen-
tas caedes, quot incendia, quot excidia Chri-
stianorum, quot Dei nostri templa incensa, di-
ruta, profanata, & ceu prostibula spurcata exi-
stima. Miserere nostrae Christianae reipublicae
hanc sacram synodum appellantis, vociferantis-
que: *Miseremini mei, miseremini mei saltem vos
amici mei.* Fer illis opem, discerpe ergastula,
vindica captivos, manumitte concatenatos. Ec-
ce te invitat rex propheta, *Dirumpamus, ait, Thom. 2.
vincula eorum, & projiciamus a nobis jugum ipso-
rum.* Deduc eos ad tuum & domini jugum sua-
ve, quia cadent. *Cadent enim a latere tuo millo, Nalm. 90.
& decem millia a dextris tuis.* Et unum interea
excogita pontificum felicissime. Si nunc atrocis-
simae Turcarum siti minime obsumus, quo in
statu nos, quo in ambiguo posteros nostros,
ad has Europae rimas compressos, sumus relictu-
ri? Et si nihil impossibile erit nobis, contra pa-
trimonium Christi occupantes, contra fidei no-
strae hostes, contra inimicos crucis arma sumamus.
Ad quod etiam electionis vas nos hortatur,
dicens: *Persequimini inimicos crucis, quo-
rum finis interitus est.* Si ergo interitus, au-
deamus,

M m 3

deamus,

SESSIO
VII.

Ed. 15.

deamus, certa Pauli sponione securi. Tu-
que beatissime pontifex, quem item sacrosan-
cta hæc synodus appellat, obtestatur, & in
prophætæ verbis proclamat: *Tu es qui restitues
hereditatem meam mihi*: cujus ductu & auspicio
Christiana religio reviviscit, nitere, ut te du-
ce, qui bonitate insignis, sapientia præcipuus,
providentia circumspæctus, præpotens armis,
auctoritate gravis, consilio & rerum experien-
tia pollens, Christianæ reipublicæ primus & ca-
put es, sit una fides, unum baptisma: deni-
que, ut es unus pastor, sit unum ovile: ut hac
orbis machina sub illius qui pastor bonus est,
bacillo, fide & ditione introducta, quam ipse
mercedem copiosam in cælis pro fidei nostræ re-
tributione spondit, eam ipsi operibus asse-
quamur. Dixi.

SESSIO
VIII.

SESSIO VIII.

IN nomine domini. Amen. Anno a nativi-
tate domini millesimo quingentesimo deci-
motertio, indictione prima, die vero Lunæ
decimaseptima mensis Decembris, celebrata fuit
octava sessio concilii generalis in sacrosancta
basilica Lateranensi, præsentem & præsidem san-
ctissimo domino nostro Leone papa decimo.
Et fuerunt præsentem infra scripti reverendissimi
domini cardinales, patriarchæ, archiepiscopi,
episcopi, abbates, generales ordinum, orato-
res principum, & illustissimi domini, ac in
sacra pagina & utraque censura doctores cele-
berrimi, videlicet:

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis.
Reverendissimus dominus Bernardinus Sabinen-
sis.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuen-
sis.
Reverendissimus dominus Franciscus Tiburti-
nentis.
Reverendissimus dominus Marcus Prænestinus.

Presbyteri cardinales.

Reverendissimus dominus Franciscus tituli san-
ctorum Joannis & Pauli, Surrentinus.
Reverendissimus dominus Hadrianus tituli san-
cti Chrylogoni.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctæ
Pulchre, de Flisco.
Reverendissimus dominus Leonardus tituli san-
ctæ Sæntiæ, Agenensis.
Reverendissimus dominus Carolus tituli sanctæ
Cæciliæ.
Reverendissimus dominus Christophorus sanctæ
Praxedis.
Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti
Vitalis, Sipontinus.
Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti
Eustachii, Anconitanus.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli S.
Sænti, de Saulis.
Reverendissimus dominus Laurentius tituli san-
cti Joannis, quatuor Coronatorum.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Federicus de sancto
Severino, sancti Angeli.
Reverendissimus dominus Alexander sancti Eu-

stachii, Farnesius.

Reverendissimus dominus Ludovicus sanctæ Ma-
riæ in Cosmedin, de Aragonia.Reverendissimus dominus Marcus sanctæ Mariæ
in Porticu, de Corneliis.Reverendissimus dominus Alphonfus sancti Theo-
dori.Reverendissimus dominus Matthæus sancti An-
geli Gurensis.Reverendissimus dominus Julius sanctæ Mariæ
de Navicula.Reverendissimus dominus Innocentius sancto-
rum Cosmæ & Damiani*Patriarcha & assistentes papa, & oratores.*Reverendus pater dominus Bernardus Tarvi-
linus episcopus & gubernator Urbis.Reverendus pater dominus Claudius Massilien-
sis episcopus Christianissimi Francorum regis
orator.Reverendus pater dominus Joannes Gnezensis
archiepiscopus, orator regis Poloniæ.Reverendus pater dominus Bertrandus episco-
pus Adriensis & orator ducis Ferrariæ.Reverendus pater dominus Dominicus episco-
pus Aquentis, marchionis Montisferrati o-
rator.Reverendus pater dominus Cæsar Alexandri-
nus.Reverendus pater dominus Alphonfus Antio-
chenus.Reverendus pater dominus Robertus archiepil-
copus Rheginus.Reverendus pater dominus Joannes Vincentius
Senensis.Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachien-
sis.Reverendus pater dominus Franciscus Constan-
tialis.Reverendus pater dominus Pompeius Reati-
nus.Reverendus pater dominus Andreas Mileten-
sis.Reverendus pater dominus Franciscus Tauri-
nensis.Reverendus pater dominus Joannes Baptista
Cavallentis.Reverendus pater dominus Julianus Vultera-
nus.Reverendus pater dominus Dominicus Luce-
rinus.*Archiepiscopi.*Reverendus pater dominus Julius Corinthien-
sis.Reverendus pater dominus Aldronandinus Ni-
coliensis.Reverendus pater dominus Bernardus Spalaten-
sis.Reverendus pater dominus Vincentius Neapo-
litanus.Reverendus pater dominus Jeremias Tranen-
sis.Reverendus pater dominus Franciscus Jadren-
sis.Reverendus pater dominus Orlandus Avinionen-
sis.Reverendus pater dominus Andreas Monemba-
liensis.Reverendus pater dominus Petrus Arborea-
lis.

Re-

ANNO
CHRISTI
1511.* in Domal.
**

ANNO
CHRISTI
1582.

Reverendus pater dominus Georgius Narnensis.
Reverendus pater dominus Gabriel Baren-
sis.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Dionysius Tolonen-
sis.
Reverendus pater dominus Franciscus Nanne-
tensis.
Reverendus pater dominus Lactantius Suanen-
sis.
Reverendus pater dominus Jacobus Faventi-
nus.
Reverendus pater dominus Marinus Ceneten-
sis.
Reverendus pater dominus Octavianus Viter-
biensis.
Reverendus pater dominus Jacobus Potenti-
nus.
Reverendus pater dominus Franciscus Vicenti-
nus.
Reverendus pater dominus Andreas Anfanen-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Aquila-
nus.
Reverendus pater dominus Bartholomaeus Jutti-
nopolitanus.
Reverendus pater dominus Albertus Valven-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Sibinicen-
sis.
Reverendus pater dominus Jannotius Troja-
nus.
Reverendus pater dominus Petrus Narnien-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Sarfina-
tensis.
Reverendus pater dominus Joannes Tuden-
sis.
Reverendus pater dominus Martinus Zarnen-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Antonius
Calenensis.
Reverendus pater dominus Hugo * Rhegien-
sis.
Reverendus pater dominus Aloysius Iporien-
sis.
Reverendus pater dominus Marinus * Miner-
nientis.
Reverendus pater dominus Matthaeus Umbriati-
centis.
Reverendus pater dominus Nicolaus Bergomen-
sis.
Reverendus pater dominus Robertus Civitaten-
sis.
Reverendus pater dominus Jacobus Marfica-
nus.
Reverendus pater dominus Christophorus Cz-
sanetensis.
Reverendus pater dominus Thecus Recana-
tensis.
Reverendus pater dominus Corradus Astunen-
sis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Ilcinen-
sis.
Reverendus pater dominus Michael Archen-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Eluen-
sis.
Reverendus pater dominus Lambertus Venusi-
nus.

* Parenti-
nensis.* Meneru-
nensis.

Reverendus pater dominus Antonius Urbina-
tensis.
Reverendus pater dominus Andreas Lausanen-
sis.
Reverendus pater dominus Sixtus Saluria-
rum.
Reverendus pater dominus Marcus Senogallien-
sis.
Reverendus pater dominus Vincentius Signi-
nus.
Reverendus pater dominus Tranquillus Ferent-
inus.
Reverendus pater dominus Baptista Vincen-
sis.
Reverendus pater dominus Petrus Paulus Aeli-
nus.
Reverendus pater dominus Nicolaus Corlulen-
sis.
Reverendus pater dominus Hugolinus Licien-
sis.
Reverendus pater dominus Hercules Urbeve-
tanus.
Reverendus pater dominus Franciscus Bitignia-
nensis.
Reverendus pater dominus Galeus Bellunen-
sis.
Reverendus pater dominus Zacharias Terrau-
nensis.
Reverendus pater dominus Joannes Antonius
Anglonensis.
C Reverendus pater dominus Joannes Baptista Ma-
rianensis.
Reverendus pater dominus Alexander Alexan-
drinus.
Reverendus pater dominus Gabriel Calven-
sis.
Reverendus pater dominus Vincentius Squila-
tensis.
Reverendus pater dominus Jacobus Aquinat-
ensis.
Reverendus pater dominus Alexius Melfra-
nus.
Reverendus pater dominus Josue Efeulanus.
Reverendus pater dominus Joannes Dominicus
Terdonensis.
Reverendus pater dominus Petrus Castelli ma-
ris.
Reverendus pater dominus Marius Urgenti-
nus.
Reverendus pater dominus Benedictus Chien-
sis.
Reverendus pater dominus Vincentius Cajacen-
sis.
Reverendus pater dominus Andreas Lireren-
sis.
Reverendus pater dominus Latinus Vestanus.
Reverendus pater dominus Julianus Aggenti-
nus.
Reverendus pater dominus Ludovicus Tricaricen-
sis.
E Reverendus pater dominus Hieronymus Alcu-
lanus.

Abbat.

Reverendus pater dominus Blasius generalis Val-
lis umbrosae.
Reverendus pater dominus Petrus Camaldu-
lensis.
Reverendus pater dominus Zacharias Sebastien-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes sancti Seba-
stiani extra Urbem.

Re-

SESSTO
VIII.

Reverendus pater dominus Nicolaus sancti Gregorii de Urbe.

Generales ordinum.

Reverendus pater dominus Hilarius præceptor sancti Spiritus,
Reverendus pater dominus Thomas generalis sancti Dominici.
Reverendus pater dominus Bernardinus sancti Francisci.
Reverendus pater dominus Egidius, eremitarum sancti Augustini.
Reverendus pater dominus Angelus sanctæ Mariæ Servorum.

Oratores & Illustres domini.

Illustris dominus Maria Sfortia, & illustris dominus Albertus Pius de Carpi, & Antonius Jaba, serenissimi Maximiliani electi imperatoris oratores,
Magnificus dominus Ludovicus de Solier Christianissimi regis Franciæ orator.
Magnificus dominus Hieronymus de Vich catholici regis Ferdinandi Aragonum orator.
Magnificus dominus Totus Lupus de Lapide eques, & Benso de Alvenschn, & Joannes Bencelvil, oratores illustris domini Joachim marchionis Brandeburgensis electoris imperii.
Magnificus dominus Petrus Landus orator illustrissimi domini Venetorum.
Reverendus pater dominus Martinus Caracciolus, protonotarius apostolicus, orator illustrissimi domini Maximiliani Sfortiæ ducis Mediolanensis.
Oratores domini Florentinorum.
Magnifici domini Galeottus de Carreto, & Franciscus Pagilla, oratores illustris domini marchionis Montis ferrati.
Dominus Franciscus de Guidono, orator magistri Rhodi.
Illustris dominus Galeatius Sfortia.
Illustris dominus Joannes Ludovicus marchio Pallavicinus, ac quamplures illustres domini, & magistri sacrarum literarum, & in utroque jure doctores celeberrimi.

Fuit celebrata missa submissa voce per reverendum patrem dominum Gabrielem archiepiscopum Dyrrachensem, & habita oratio per dominum Joannem Baptistam de Gargiis militem ordinis sancti Joannis Hierosolymitani, quæ in fine præsentis sessionis ponetur. Et cantatis devotis orationibus ac hymno consueto, Veni creator Spiritus; & litanis, ac præstita obedientia, & aliis ceremoniis servari solitis servatis, reverendissimus in Christo pater dominus Marcus cardinalis de Corneliis cantavit evangelium secundum Matthæum, quod incipit: *Simile factum est regnum calorum homini patrifamilias, qui exiit seminare, &c.* Et deinde reverendus pater dominus Claudius episcopus Massiliensis, & magnificus dominus Ludovicus de Solier, oratores Christianissimi Francorum regis, dederunt mandatum ipsius Christianissimi regis, & juxta illius tenorem adhaeserunt nomine præfati regis sacro Lateranensi concilio, & revocaverunt conciliabulum Pisanum, ac petierunt prorogari terminum ad allegandum de jure super pragmatica sanctione. Quo facto, reverendus pater dominus Thomas Phædra de

mandato sanctissimi domini nostri ascendit ambonem, & legit prædictum mandatum, cujus tenor talis est.

ANNO
CHRISTI
1512.

MANDATUM REGIS FRANCORUM.

Ludovicus Dei gratia Francorum rex, dux Mediolani, & dominus Genuæ, universis presentes inspecturis.

Fieri volumus manifestum, quod cum carissimus consanguineus noster Fridericus tituli sancti Angeli, sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconus cardinalis de sancto Severino vulgariter nuncupatus, & dilecti ac fideles consiliarii nostri, magistri, Claudius de Seyfello electus Massiliensis, & Ludovicus Forbin dominus de Soleris, apud sanctissimum dominum nostrum papam Leonem decimum impræsentialium oratores, tamquam procuratores nostri & procuratorio nomine certas promissiones, obligationes & submissiones fecerint præfato sanctissimo domino nostro per instrumentum publicum, manu venerabilis viri Petri Bembi præfati sanctissimi domini nostri papæ secretarii & notarii apostolici receptum, cujus tenor sequitur & est talis.

In nomine domini. Amen.

Universis presentes inspecturis fiat manifestum, quod superioribus annis bonæ memoriæ Julio secundo pontifice maximo in humanis agere, subdole falsæque suggestiones inimicorum atque emulorum serenissimi & Christianissimi Ludovici Francorum regis apud eundem Julium usque adeo invaluerunt, quod illum adversus dictum regem obsequentissimum filium, & ecclesiæ primogenitum, ex patre, apertum acerrimumque hostem effecissent. Et licet idem rex, quantum fieri potuit, patienti animo dicti pontificis impetum atque iracundiam tolerare statuisset, sperans aliquando fore, ut sua sanctitati reconciliaretur, nihilo minus tamen præter opinionem dicti regis eveniret, quod multi ecclesiastici, etiam sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, alique doctissimi & præstantissimi viri, in civitate Pisana sub nomine concilii generalis convenerint, asserentes firmiter, & pluribus coloratisque rationibus persuadentes, se dicti concilii congregandi multis de causis legitimam potestatem habere, accedente etiam ad hoc consensu & auctoritate serenissimi Romanorum imperatoris electi, prætensum concilium Pisanum indixerint, dictique rex ex consilio plurimorum prælatorum & aliorum doctissimorum virorum ecclesiæ & nationis Gallicanæ dicto prætenso concilio Pisano adhaeserit, prælatosque qui illud legitime congregatum esse arbitrabantur, ad prætensum concilium præfatum ire permiserit, illudque in terris, regno & dominiis ac ditionibus suis continuare passus fuerit, & illius decretis & provisionibus paruerit, & in regno & dominiis suis prædictis parere fecerit, non quidem ut sanctæ sedi apostolicæ aut sanctæ Romanæ ecclesiæ (quod absit) maculam aliquam aut scissuram schismaque inferret, sed prædictis consiliis, suggestionibus, adhortationibusque inductus, præsertim quia causa propria, per quas ad id faciendum motus fuit, personam ejusdem Julii pontificis a quo, ut præfertur, provocatus fuerat, præcipue concernebant. Cumque postmodum præfato Julio pontifice vita functo, & sanctissimo domino nostro Leone decimo

mo in ejus locum ad summi apostolatus apicem atque universalis ecclesie regimen assumpto, intellexerit prefatus rex sanctitatem suam insequendo in hac parte gesta prefati Julii, dictum preteritum concilium Pisanum, tanquam minus legitimum, & a non habentibus potestatem indictum, nec non omnia in eo gesta damna esse & improba esse, & dictum concilium Lateranense tanquam rite & legitime indictum, ejusque omnia gesta & decreta approbasse, fueritque postmodum per suam sanctitatem, tam per literas in forma Brevis, quam alias diversimode paterne admonitus, ut a dicto preterito concilio, tanquam minus rite & a non habentibus potestatem indicto, recederet, & dicto Lateranensi tanquam vero, indubitato, unico & oecumenico concilio adhereret, ipseque rex solo religionis zelo atque instinctu adductus, sperans desideratam universalem Christi fidelium pacem auspiciis prefati sanctissimi domini nostri Leonis papae decimi praesto adfuturam, ac propodiam, favente domino, unanimi Christianorum principum & populorum consensu, arma in orthodoxae fidei communisque hostes convertenda esse: considerans insuper, quanti sit in his & ceteris rebus omnibus summi pontificis auctoritas, quam praesertim vitae mundicia atque innocentia comitatur, quae sunt in prefato sanctissimo domino nostro perspicua, pateris suae sanctitatis monitis & hortationibus abunde permotus, quippe qui illius auctoritati & sententiae potius quam alicuius cuiusque mortali, sanctius & reverentius semper stare judicavit, praesertim ubi scandalum ecclesiae imminet & scissura, pro singulari quam erga prefatum sanctissimum dominum nostrum & sanctam sedem apostolicam gerit devotionem, vestigia Christianissimorum Franciae regum predecessorum suorum non solum imitari, verum etiam, si fieri potest, antecire cupiens, animadvertens praesertim quod per mortem prefati Julii, omnis odii & suspitionis materia est extincta, & quod nonnulli ex praenominatis cardinalibus, nec non imperator electus, qui dictum preteritum concilium Pisanum indixerant, jam illi renuntiarent, & dicto Lateranensi adhererent. Hinc est, quod in praesentia prefati sanctissimi domini nostri Leonis papae decimi, coram nobis notariis & testibus infra scriptis personaliter constituti reverendissimus in Christo dominus Fridericus sancti Theodori diaconus cardinalis de sancto Severino vulgariter nuncupatus, nec non reverendus in Christo pater dominus Claudius de Seyssel electus Massiliensis, ac magnificus & generosus dominus Ludovicus Forbin dominus de Soleris, prefati Christianissimi Ludovici Francorum regis procuratores ad omnia & singula infra scripta peragenda specialiter deputati, constantibus literis parentibus dicti Christianissimi regis sua manu subscriptis, & sigillo suo sigillatis ejusdem regis nomine & mandato, cum ea qua decuit reverentia atque humilitate a dicto preterito Pisano concilio penitus discesserunt, illique plenarie renuntiaverunt, ac pure, libere & simpliciter sacrosancto Lateranensi concilio praedicto, tanquam vero, unico & legitimo, adhererunt. Et insuper procuratorio nomine quo supra promiserunt, quod prefatus rex Christianissimus nullum deinceps favorem, nullamque assistentiam dicto preterito concilio Pisano quoquo pacto praestabit, quinimo quoscumque in civitate Lugdani, aut

A alibi in regno, terris & dominiis suis, sub nomine dicti preteriti concilii Pisani persistentes, infra novum mensem proximae futuri abire faciat; & pertinaciter resistentes, quoscumque status, grades, dignitatis aut conditionis fuerint, ecclesiastici, vel secularis, de factis ejiciet & expellet, ac pro schismaticis habebit, & contra eos velut tales, ad omne mandatum prefati sanctissimi domini nostri etiam manu armata, si opus fuerit, procedet. Et ulterius promiserunt prefati procuratores nomine quo supra, praenominatum Christianissimum regem facturum & curaturum esse, quod sex prelati & quatuor doctores seu graduati ex honorabilioribus, ex numero eorum qui praedicto preterito concilio Pisano intervenierunt, designabuntur ad eundem sanctissimum dominum nostrum papam nomine dicti preteriti concilii Pisani, & cum legitimo mandato per illud pro tempore representantes, tam eorum quam aliorum omnium qui dicto concilio adhererant, nomine facto. Qui prelati & doctores seu graduati infra Kalendas Januarii proximae futuri coram sua sanctitate personaliter comparerunt, dictoque concilio Pisano pure & simpliciter renuntiabunt, illudque abjurabunt, & veniam atque absolutionem a sua sanctitate humiliter in forma convenienti, & sua sanctitati accepta, postulabunt, & ulterius dicto concilio Lateranensi tanquam vero, unico indubitatoque, tam suo quam aliorum adherentiam praedictorum nomine, adhererunt, & se incorporabunt; quodque si praemissa facta non fuerint, prefatus rex nulli eorum qui dicto preterito concilio Pisano interfuerunt, aut favorum, opem, auxilium aut favorem dabit adversus sanctae sedis apostolicae auctoritatem, quinimo prefati sanctissimi domini nostri sententias, decreta & censuras contra eos exequi faciet suo posse, etiam manu forti & armata, si opus sit, absque ulla simulatione vel fraude. Et ulterius promiserunt prefati procuratores, quo supra nomine, quod quamprimum commode fieri poterit, veniant aliqui prelati & insignes viri nomine totius ecclesiae Gallicanae cum sufficienti mandato, qui dicto concilio Lateranensi adhererent & assistent, quemadmodum ceterae nationes. Quae omnia & singula praenominati procuratores promiserunt ratificari facere per prefatum Christianissimum regem in bona & sufficienti forma, cum praesertione praesentis instrumenti, de verbo ad verbum, infra quadraginta dies proximae futuros, sub obligationibus & submissionibus in forma.

Ego Fridericus diaconus cardinalis sancti Angeli de sancto Severino, ita pronitto.

Ego Claudius electus Massiliensis manu propria ita promitto.

Ego Ludovicus de Soleris manu propria ita promitto.

Ego Petrus Bembus clericus Venetiarum, sanctissimi domini nostri papae secretarius ac publicus apostolica auctoritate notarius, quoniam praemissis omnibus singulis, dum sic, ut praedictum est, in antecubiculo sanctissimi domini nostri papae, atque in ejus praesentia, reverendissimorumque dominorum Antonii tituli sancti Vitalis presbyteri cardinalis Papiensis, & Petri tituli sancti Eusebii presbyteri cardinalis Anconitani, & Laurentii sanctorum quatuor presbyteri cardinalis de Pucciis, ac Julii

SESSIO
VIII.

sancta Maria in Domnica diaconi cardinalis A
de Medicis, tractarentur & fierent, presentibus
etiam testibus ad id vocatis, Philippo Aldima-
rio, Latino de Benassais, ac Joanne Lazaro
Palica, & requisitis, rogatus interfui, eaque
ita fieri vidi & audivi, & hoc ipsum publicum
instrumentum, aliis impeditis negotiis, alto-
rius manu scriptum confeci, & in hanc publi-
cam formam redegi, signumque meum atque
nomen in predictorum fidem apposui.

Anno domini 1513. indictione prima, die
sesta mensis Octobris, pontificatus ejusdem
sanctissimi domini nostri anno 1. signatum.
Idem B. Hinc est, quod nos de dictis promif-
sionibus, obligationibus & submissionibus, to-
teque tenore dicti instrumenti presentibus in-
serti, ad totum informati, ex certa nostra scien-
tia & regia auctoritate omnia & singula in di-
cto instrumento contenta harum tenore lauda-
mus, ratificamus & approbamus, illaque ob-
servare & attendere, in nulloque contravenire
vel facere aliqua ratione vel causa promittimus
bona fide nostra, & in verbo regis, ac sub
expressa obligatione omnium bonorum nostro-
rum presentium & futurorum. In quorum fi-
dem presentes manu nostra subscripta jussimus
sigilli nostri munimine roborari.

Datum Corbeis die vigesima sexta mensis O-
ctobris, anno domini millesimo quingentesimo
decimotertio, & regni nostri decimosesto.

*Ludovicus Dei gratia Francorum rex, dux Me-
diolani, dominus Genua, universis pra-
sentes litteras inspecturis
salutem.*

Notum facimus, quod nos confidentes de
prudencia, dexteritate, diligentia & fide ca-
rissimi & amantissimi consanguinei Frederici car-
dinalis de sancto Severino, protectoris negotio-
rum nostrorum in Romana curia, & dilecto-
rum ac fidelium consiliariorum nostrorum Clau-
dii episcopi Massiliensis, & domini Ludovi-
ci de Soleris, oratorum per nos destinato-
rum ad sanctissimum papam, eisdem & quem-
libet eorum ex nostra certa scientia & auctori-
tate regia fecimus & confirmamus, ac per pra-
sentes facimus & constituimus nostros veros &
indubitatos procuratores generales & speciales;
ita tamen quod specialitas generalitati non de-
roget, nec contra; ad petendum nomine no-
stro & ecclesiae Gallicanae, pro qua, quoad
hoc, promittimus, a sanctissimo domino no-
stro papa & a sacro concilio Lateranensi in ses-
sione qua proxime celebrabitur, aut alias,
prout eis videbitur, terminum & dilationem
competentem pro dicta ecclesia Gallicana, ut
interea possint congregari, deputari & mitti
aliqui prelati, & alii notabiles personae,
ad se presentandum in dicto sacro Latera-
nensi concilio, & ibidem super facto pragma-
ticae sanctionis respondendum, considerato
quod antea & in presentia propter bella &
dissensiones quae sunt in Italia, non fuit, ne-
que tutum est iisdem prelati & aliis personis
dictam ecclesiam Gallicanam Romam posse accede-
re, & quod dicta ecclesia Gallicana cum in
presentia congregata non sit, ad se congregan-
dum propter regni magnitudinem, distantiam
diocesum & habitationum dictorum prelato-
rum, nec non propter bella quae in limitibus
regni nostri geruntur, indiget temporis spatio
convenienti. Et insuper ad requirendum a pra-

sato sanctissimo domino nostro papa, & a sa-
cro concilio Lateranensi predicto, tam nostro
quam dictae ecclesiae Gallicanae nomine, pro
qua promittimus, ut praefertur, ne ullo modo
velint procedere in facto predictae pragmatice
sanctionis, dicta ecclesia Gallicana & nostris
procuratoribus & deputatis non auditis, & ad
petendum & requirendum de praemissis instru-
mentum publicum loco & tempore profuturum
& valiturum prout juris fuerit. In quorum
fidem presentes litteras manu nostra scripti-
mus, & sigilli nostri jussimus munimine ro-
borari.

Datum Corbeis die vigesima sexta Octobris,
anno salutis millesimo quingentesimo decimo-
tertio, & regni nostri sextodecimo.

Louys.

Per regem Robertet.

Quo finito, reverendus pater dominus Ma-
rinus Caracciolus protonotarius apostolicus,
orator illustrissimi domini ducis Mediolanen-
sis, supplicavit sanctissimo domino nostro,
ne permitteret quod Christianissimus rex Franciae
nominaret se ducem Mediolani in mandato,
attento quod ipse ultrapaverat ducatum Medio-
lancensem, & dictus dux auxilio sanctae sedis
recuperaverat: alias protestabatur, &c. Ex
adverso reverendus pater dominus Claudius e-
piscopus Massiliensis dixit illa alio loco & tem-
pore determinari debere. Et tandem dominus
noster respondit, quod omnia dicta transirent
sine praedictis. Deinde supradicti oratores il-
lustris marchionis Brandeburgensis electoris im-
perii dederunt mandatum, & id reverendus pa-
ter dominus Thomas Phaedra legit in ambone,
cujus tenor talis est.

MANDATUM MARCHIONIS Brandeburgensis.

*Dei gratia Joachim marchio Brandeburgensis,
sacri Romani imperii archicamerarius, prin-
cipisque elector, Stetina, Pomerania, Cas-
sibus & Sclavorum dux, burgravius Na-
rembergensis ac Russia princeps, universis pra-
sentes litteras inspecturis, amicabile obsequium,
salutem, favorem, & complacendi animum
afferturum.*

Ad hoc nos omnipotens Deus in membrum
& unum de catholicis ecclesiae columnis, meri-
tis licet insufficientibus, constituit, ut ejus man-
datis ad extremum parere etiam dignoscamus
atque cupiamus. Cum igitur felices recorda-
tionis Julius papa secundus, cujus, & non mi-
nus sanctissimi in Christo patris & domini no-
stri domini Leonis moderni pontificis, laudes
tacere nequivimus, sacrum Lateranense concilium,
ad ecclesiam sanctae Dei, ad Christianam rei-
publicam augmentum, extinctionem haeresis, re-
formationem morum, ac communem Christico-
harum pacem tractandam indixerit: verum quia
pluribus innumerisque negotiis praediti, ac va-
ria propter itineris discrimina, hujusmodi con-
cilio personaliter ad praesens interesse minime
valemus, propterea presentibus consiliariis &
oratoribus nostris fidelibus nobis dilectis, ve-
nerabilibus ac magnificis dominis Enttelvolf-
fo de lapide equiti aurato, capitaneoque no-
stro, Buffoni de Alvestent juris doctori, ac
ecclesiae Magdeburgensis canonico, Joanni
Blanchensfeldo doctori, Teutonicorumque or-
dinis Prussiae in Romana curia procuratori
genc.

ANNO
CHRISTI
1515

generali, conjunctim & divitim, melioribus A quibus possumus & debemus modis in manda-
tis tradidimus atque commissimus, eos etiam
constituimus, illisque ut nostris oratoribus im-
pensioniarum committimus atque mandamus,
quatenus presenti Lateranensi concilio, sancto
& rite indicto ac convocato, nostro nomine,
quantum per eos fieri poterit, interesse, in
illoque componendo actus & processus concele-
brare, causas tractare, omniaque alia agere
ac determinare, quaecumque celebrationi La-
teranensi concilii interveniunt, proponuntur-
que: nec non quae necessaria & opportuna uni-
versali reformationi, fideique augmento vide-
antur, & si speciale mandatum exegerint, &
majora essent expressis, nosque ipsi, si praes-
entes essemus, validiori modo facere posse-
mus, cum omnibus clausulis, juramentis &
obligationibus necessariis, & quibus efficacius
fieri potest, valeant. Promittentes ratum,
gratum & validum omni in loco & tempore
perpetuo habere, quidquid in praedictis & cir-
ca praedicta, & quodlibet eorum, per praesen-
tes nominatosque nostros consiliarios & orato-
res actum conclusumque fuerit. In quorum
omnium & singulorum fidem & testimonium
promissorum praesentes nostras literas ac con-
ditionalis mandatum sigilli nostri appensione
davidimus roborandum, sub anno a nativitate
domini millesimo quingentesimo decimo-
tertio, penultima die mensis Septembris.

Quo perlecto, magnifici domini oratores
marchionis Montisferrati superius nominati de-
derunt mandatum, quod etiam fuit lectum per
eundem dominum Thomam Phaedram in am-
bone, cujus tenor talis est.

MANDATUM MARCHIONIS Montisferrati.

*Guillelmus marchio Montisferrati, sacri Romani
imperii princeps, vicarius-
que perpetuus.*

Cum pro majorum nostrorum & cujuslibet D
Christiani principis more, reverendum in Chri-
sto patrem dominum Dominicum de Schilivis
episcopum Avenensem, ac magnificos dominum
Galcoctum de Carreto, & dominum Franciscum
cum Pugellani, jure utriusque doctores,
consiliarios & oratores nostros ad sanctissimum
dominum nostrum Leonem papam decimum pro
obedientia & reverentia sui sanctitati prestan-
da nuper destinaverimus, accepimus septimam
Lateranensis concilii divinitus convocati, uni-
versalem representantis ecclesiam, imminere
sessionem. Ne igitur ab dominico ovili, cu-
jus non spernendam membrum sumus, tam-
quam vagi aberrare, & inconlutilis vestis do-
mini & salvatoris nostri Jesu Christi temerarii
& improbi lanatores judicemur, ipsam in pri-
mis universalem synodum Lateranensem per
sanctam memoriam Iulium secundum in Spiritu
sancto legitime & canonice congregatam, at-
que alias antecedentes sessiones, in quibus uni-
versalis ecclesia & totius reipublicae Christia-
nae bono actum est, approbantes, omnibus
melioribus modo, via, jure, forma & causa,
quibus melius & efficacius de jure facere posse-
mus & debemus, vice nostra reverendissimo in
Christo patri domino Marco tituli sancti Ma-
ris in Transiberim presbytero cardinali Seno-

gallicensi, protectori nostro, nec non presba-
terio, reverendo episcopo Dominico ac Gal-
otto & Francisco oratoribus nostris, & cuilibet
eorum in solidum, tenore praesentium de-
mandamus, quatenus instanti septimae sessioni
nec non omnibus & singulis deinceps in presen-
to sacrosancto concilio Lateranensi faciendis &
peragendis nostro nomine assistant, seu alius
eorum assistat, eoque omnia & singula pera-
gant, seu peragat, quae per nos ipsos exhibe-
rentur & agerentur, si praesentes adessemus, &
quae ad dignitatem, amplitudinem & exalta-
tionem personae sanctissimi domini nostri Leo-
nis decimi pontificis maximi, nec non sanctae
Romanae ecclesiae, ac sacrosancti Lateranensis
concilii, exhibenda merito esse conspexerint. B
Dantes & tribuentes praefato reverendissimo do-
mino Marco cardinali Senogallensi, nec non
oratoribus nostris praefatis, & cuilibet eorum
in solidum, amplam facultatem, auctoritatem
& bailliam, omnia & singula sanctae Romanae
ecclesiae & Christianae religionis bonum & salu-
brem statum tangentia, in praefato sacrosan-
cto Lateranensi concilio tractanda & peragen-
da, approbanda, & iurejurando, si opus fue-
rit, firmandi nostro nomine. Promittentes in
verbo veri & catholici principis, omnia & sin-
gula ab eodem domino Marco cardinale Seno-
gallicensi, nec non oratoribus nostris praefatis,
seu eorum aliquo, nostro quo supra nomine,
tam verbo quam scriptis, in praemissis & circa
praemissa peragenda approbaturis, eaque rata
& grata in perpetuum habituros. In quorum
fidem & testimonium praesentes nostras lita-
tas fieri, nostrique sigilli robore confirmari
iussimus. C

Datum Tridini die undecimo Decembris, millesimo quingentesimo decimotertio.

Autocalis.

Quo finito, dominus Marius procurator con-
cilii dedit quandam supplicationem sanctissimo
domino nostro tenoris infra scripti, proponens
& supplicans, prout in ea. Tenor vero suppli-
cationis talis est.

Beatissime pater, licet provincia Provinciarum,
illiusque clerici in quacumque dignitate consti-
tuti, ac personae seculares semper sedi aposto-
licae non minus debitam quam devotam obe-
dientiam praestiterint, illique pariter, res-
que & personae ecclesiasticas debita libertate &
immunitate frui permiserint, & in eadem de-
fendere & manu tenere conati fuerint: nihilo
minus iniquitatis filii, domini Gervasius de
Bellomonte praesidens, Petrus de Brandis, Ber-
trandus Duranti, Petrus Matthani, Simon de
Trabatius, Guillelmus de Perrenis, Marcellinus
Givrivand, Elzianus Rostagna, Joannes
Torvatoris, Antonius de Albis, Stephanus
Parisi, nec non reverendi patres domini
Augustinus de Grimaldo episcopus Grassensis,
ac etiam episcopus Senecensis, Franciscus de
Senatro, Tassantius Corriolis, consiliarii cu-
rim regie parlamenti dictae provinciae Provin-
ciae, nec non administrantes justitiam inter
laicos per Christianissimum Franciscum regem de-
putati, parlamentum dictae provinciae Provin-
ciae nuncupatum, Dei timore postposito, re-
laxatis debitis obedientiae habitibus, ut tyran-
nidem plenarie sibi in dicta provincia usurpa-
rent, omnia mala tentare, auctoritatem se-
dis apostolicae nedum parvifacere, sed illam
sibi vindicare non erubescunt. Nam etiam literas
a sen-

SESSIO
VIII.

Aqua.

Teratensis

a sanctitate vestra, sedeque apostolica illius auctoritate, tam ex gratia quam iustitia debito decretas, promptam & paratam executionem habere debeat, prout in eadem provincia perantea semper habuerunt, illi tamen, ne illas quisquam sine eorum licentia in scriptis obtenta, quam annexam appellant, in eadem provincia exequatur, sub gravissimis penis inhibuerunt. Quin etiam requisiti pluribus illam denegant, sicque impetrationem literarum apostolicarum eodem modo frustrantes, quod profecto nil aliud est, nisi in hanc sanctissimam sedem, superbiam satanae imitando, cervicem erigere. Et licet ipsis in clericos, resque ecclesiasticas nulla penitus competebat jurisdictionis, ecclesias tamen per se vel alios, ordinariis inficis & irrequisitis, visitant, numerum defervientium in illis pro libito minuunt, augent, fructus pro confecta reparatione ecclesiarum ad simplicem requisitionem sub sequestro detineri jubent, eosque fructus in manibus eorumdem laicorum deponunt, quousque sub hoc confecto colore usurpant: causas spirituales & beneficiales non tantum super possessorio, sed etiam possessorii confecto colore super titulo audiunt: partesque quascumque, etiam si episcopali ac cardinalatus praesulgeant dignitate, coram eis, contra omne jus, per fas & nefas litigare cogunt, & ne ad sedem apostolicam recursum habeant, prohibent; & contrafacientes gravissimis penis per subtractionem bonorum temporalium afficiunt. Beneficia vacantia, etiam si aliis canonice collata fuerint, per se vel eorum nepotes, propinquos & amicos, occupant & occupata detinent, ad manus regias capiunt, annotant, & quos volunt, in eis intrudunt: nec illis, quibus jus in eis vel ad ea competit, propter eorum auctoritatem & tyrannidem, jus suum prosequi licet. Quin etiam contra quascumque personas, quavis, etiam episcopali fulgentes dignitate, inquirunt, citant, coram se personaliter comparere compellunt, procedunt, multant & puniunt: computa & rationes quarumcumque personarum ecclesiasticarum, etiam regularium, pro earum dignitate per se, seu commissarios laicos, reddere, & reliqua praestare coram eisdem laicis cogunt, ordinationesque faciunt & indicunt super modo & forma psallendi seu cantandi in choro, super habitu & modo incedendi: quantitatem & summas pecuniarum pro dictis commissionibus a dictis ecclesiasticis exigunt, & sub colore reparationis ecclesiarum, commissarios laicos mandant ad capiendos fructus beneficiorum, quos multipliciter distrabunt, dilanant, & in proprios usus convertunt. Et quod nefarissimum est, in majus ecclesiastici ordinis dignitatisque episcopalis dedecus & vilipendium, adstante populi multitudine, per eorum procuratorem fiscalem, etiam episcopos coram eis pro tribunali sedentibus, nudato capite stantes, de variis criminibus accusari, obnigrari, & opprobria predicare non dubitant, ita quod omnem ordinariis locorum jurisdictionem, auctoritatem & obedientiam subtraxerunt, & dictae provinciae clerum in terribilissimam servitute subegerunt, cum etiam laicis obedientiam ecclesiasticis personis debitam, quavis dignitate ac honore praeditis, subtrahentibus assistant: quin potius eos in eorum nefando proposito consovent & protegunt, ipsique ordinariis, ne in clericos vel laicos sua ju-

isdictione utantur, sub amissione temporalitatis & aliis penis inhibent, ac damnatam pragmaticam sanctionem in eadem provincia impudenter introducere & observari facere, aliaque nefandissima & detestanda, ab omni jure & ratione aliena facinora in dies peragere & perpetrare, ac eorum damnatas constitutiones, ordinationes, seu statuta & abusiones desuper edere & promulgare satagunt, in sedis apostolicae notorium contemptum, in gravissimum totius cleri dictae provinciae detrimentum, populorumque scandalum, & aliorum perniciosissimum exemplum, sententias, censuras & penas, tam a jure communi, quam etiam a sacris constitutionibus per Eugenium quartum & alios Romanos pontifices sanctitatis vestrae praedecessores, etiam in die cenae domini, quotannis publicatis, editis & promulgatis, damnabiliter incurrendo. Et quoniam pater beatissime, praemissa sunt perniciosissimi exempli, & adeo publica & notoria, ut nulla possint tergiversatione celari, nec ullo quovis modo, praesertim hoc sacro Lateranensi imminente concilio, conniventibus oculis sub silentio ulterius impunita dimitti & tolerari conveniant: igitur ego Marius de Perusis vestrae sanctitatis & fisci sedis apostolicae procurator, ad cuius officium etiam in praemissis animadvertere spectat in hoc sacro Lateranensi concilio, ad pedes vestrae sanctitatis humilis & supplex flexus genibus hodie constitutus, cum debita reverentia supplico sanctitati vestrae, ut si hoc sacro Lateranensi approbante concilio, in praemissis tam publicis & notoriis, & quae ulteriori probatione non indigent, debitas & convenientes provisiones adhibere dignetur, ac contra praenominatos praesidentes & consiliarios, nec non dominos Honoratum Laugerii advocatum, & N. procuratores fiscales dictae curiae parlamenti Provinciae, clericos & laicos, praesidentes, officiales & alios forsan in eorum locum in dicto parlamento deputatos, & deputandos, eorumque complices, fautores & adherentes etiam majores, expressos & in executione nominandos, ut omnes & quascumque prohibitiones, ordinationes, mandata, decreta, per eos hactenus quomodolibet contra libertatem ecclesiasticam & canonicas sanctiones & ipsorum pontificum constitutiones, resque & personas ecclesiasticas quovis modo concernentes & concernentia, factas & editas, penitus cassent, irritent & annullent, irritaque & inania declarent, ordinariosque, collegia ecclesiastica & monasteria, ac ecclesiasticas quascumque personas, sua jurisdictione, immunitate, libertate ac privilegiis quibuscumque uti & frui permittant, ac res quomodolibet directe vel indirecte non impediunt; ecclesiarumque, monasteria & personas ecclesiasticas ad pristinam possessionem privilegiorum, jurium, jurisdictionum & bonorum per eos, vel de eorum mandato ad alterius instantiam occupatorum & ablatorum, cum damnis expensarum & interesse propriis expensis ipsorum realiter integrent & restituant, & ab eisdem damnatae pragmaticae sanctionis introductione & abusu, praemissisque omnibus & singulis, & aliis quibuscumque etiam hic non expressis, criminibus, transgressionibus & excessibus, contra libertatem ecclesiasticam, & in vilipendium ac contemptum sedis apostolicae tendentibus in futurum, in actis cau-

ANNO
CHRISTI
1511.

la, si opus fuerit, latius exprimendis, de ce- A
tero penitus se retrahere & abstinere, ac de cas-
satione, revocatione & declaratione hujusmodi
per publica documenta ibidem voce personarum
bannita & publicata coram vestra sanctitate in
hoc sacro concilio legitime doceant. Et nihilo
minus personaliter, & non per procuratorem,
coram vestra sanctitate in hoc sacro Lateranensi
concilio, vel alio iudice per eundem deputan-
do, ad se de premissis excusandum, & juri stan-
do, sub majoris excommunicationis, omnibus-
que aliis & singulis censuris & penis a jure
communis, & sacris constitutionibus predictis,
edictis & promulgatis, ac decem millium ducato-
rum auri pro quolibet, ac omni beneficiorum
ecclesiasticorum, dignitatum ecclesiasticarum, et- B
iam cathedralium, ac inhabilitate ad premissa
& alia obtinenda, & quoad laicos, sub censuris
& penis ecclesiasticis & pecuniariis predictis,
ac perpetua infamiae, privationis feudorum, in-
capacitatis actuum legitimorum ac testamenti
fidei, activam & passivam inhabilitatis eorum,
cujuslibet eorum filiorum usque ad tertiam ge-
nerationem, penis, monitorum contra eosdem
& alios etiam in executione nominandos; sub
certo termino per sanctitatem vestram statuen-
dum, ac etiam per edictum publicum execuquen-
dum & publicandum, attento quod etiam noto-
rie constat de non tuto accessu, decernere &
concedere dignemini, & in eventum non parti-
tionis, omnes & singulas sententias & censuras C
& penas predictas, eosdem & quemlibet eor-
um incidisse & incurrisse declarare, aggravare,
reaggravare, ac interdictum ecclesiasticum, et-
iam in omnibus & singulis civitatibus, castris,
oppidis & locis, in quibus & ad quae ipsos vel
eorum alterum declinare, stare vel morari con-
tigerit, decernere & apponere, ac apponi man-
dare, usque ad invocationem brachii secularis
inclusivae, procedere seu declarari, apponi ac
procedi, mandare dignemini. In contrarium fa-
cientibus non obstantibus quibuscumque, pra-
narratorum, & aliorum latius in monitorio de-
cernendo specificandorum qualitates & circum-
stantias omnino pro expressis habendo, die Lu-
nae decimanoa Decembris, millesimo quingen-
tesimo decimotertio. Et tunc sanctissimus do-
minus noster, eodem sacro Lateranensi concilio
approbante, monitorium penale, etiam ad
personaliter comparendum, contra personas in
eadem scheda annotatas & designatas, sub
penis & censuris omnibus & singulis in eadem
scheda expressis, ac sub termino trium mens-
ium, & per edictum in Avenionensi, Nicinensi
& Vintimiliensi civitatibus exequendum decre-
vit atque concessit, & tradi mandavit. Attento
quod idem sanctissimus dominus noster papa,
eodem sacro approbante concilio, affirmavit si-
bi notorium constare de contentis & expositis
in scheda predicta.

Postmodum vero exclusis de more de loco con-
cilio omnibus non habentibus voces definitivas,
remanentibus in suis subsellis praelatis post car-
dinales mitratis & sacris vestibus indutis, in
praesentia sanctissimi domini nostri reverendus
pater dominus Joannes archiepiscopus Gneznen-
sis orator regis Poloniae ascendit ambonem, &
legit quamdam schedulam super fide tenoris in-
fra scripti.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad
perpetuam rei memoriam, sacro
approbante concilio.

Apostolici regiminis sollicitudo nos assidue
pulsat, ut medendis animarum languoribus,
quarum nos ex alto omnipotens auctor curam
habere voluit, his potissimum qui instantius fi-
deles nunc urgere cernuntur, salutaris olei &
vini medicamine ad instar Samaritani in evange-
lio sollicitam operam impendamus, ne nobis il-
lud Jeremias objiciatur: *Numquid resina non est in Galesad, aut medicus non est ibi?* Cum itaque
diebus nostris (quod dolenter referimus) zina-
riae seminatio, antiquus humani generis hostis,
nonnullos perniciosissimos errores a fidelibus
semper explosos in agro domini superseminare
& augere sit ausus, de natura praesertim animae
rationalis, quod videlicet mortalis sit, aut uni-
ca in cunctis hominibus; & nonnulli temere phi-
losophantes, secundum saltem philosophiam ve-
rum id esse asseverent: contra hujusmodi pestem
opportuna remedia adhibere cupientes, hoc sa-
cro approbante concilio damnamus & reproba-
mus omnes asserentes animam intellectivam mor-
talem esse, aut unicam in cunctis hominibus;
& haec in dubium vertentes: cum illa non so-
lum vere per se & essentialiter humani corporis
forma existat, sicut in canone felicitis recordatio-
nis Clementis papae V. praedecessoris nostri in
generali Viennensi concilio edito continetur,
verum & immortalis, & pro corporum quibus
insunditur, multitudinem singulariter multiplica-
bilis, & multiplicata, & multiplicanda sit.
Quod manifeste constat ex evangelio, cum do-
minus ait: *Animam autem occidere non possunt.*
Et alibi: *Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodit eam.* Et cum aeterna
praemia, & aeterna supplicia pro merito vitae ju-
dicandis repromittit: aliam incarnationem, & aliam
Christi mysteria nobis minime profuissent, nec
resurrectio expectanda foret, ac sancti & justii
miserabiliores essent, juxta apostolum, cunctis
hominibus. Cumque verum vero minime con-
tradicat, omnem asserentem veritati illumina-
tae fidei contrariam, omnino falsam esse defini-
mus, & ut aliter dogmatizare non liceat, di-
strictius inhibemus: omnesque hujusmodi erro-
ris asserentibus inherentes, veluti damnatissi-
mas haereses seminantes, per omnia, ut detesta-
biles & abominabiles haereticos & infideles, ca-
tholicam fidem labefactantes, vitandos & pu-
niendos fore decernimus. Insuper omnibus &
singulis philosophis in universitatibus studiorum
generalium, & alibi publice legentibus, di-
stricto praecipiendo mandamus, ut cum philo-
sophorum principia aut conclusiones, in qui-
bus a recta fide deviare noscuntur, auditoribus
suis legerint, seu explanaverint, quale hoc
est de animae mortalitate aut unitate, & mun-
di aeternitate, ac alia hujusmodi, teneantur
eisdem veritatem religionis Christianae omni
conatu manifestam facere, & persuadendo pro-
posse docere, ac omni studio hujusmodi phi-
losophorum argumenta, cum omnia solabilia
existant, pro viribus excludere atque resolve-
re. Et cum non sufficiat aliquando tribulorum
radices praescindere, nisi &, ne iterum pullu-
lent, funditus evellere, ac eorum semina ori-
ginalesque causas, unde facile oriuntur, remo-
vere, cum praecipue humanae philosophiae stu-
dia diuturniora, quam Deus secundum verbum
1. Co. 1.

N n apo-

SESSIO
VUL.

apostoli evacuavit & stultam fecit, absque di-
vina sapientia condimento, & qui sine reve-
lata veritatis lumine in errorem quandoque ma-
gis inducunt, quam in veritatis elucidationem:
ad tollendam omnem in praeiudicis errandi occa-
sionem, hac salutari constitutione ordinamus &
statuimus, ne quisquam de cetero in sacris ordi-
nibus constitutus, secularis vel regularis, aut
alias ad illos a jure arctatus, in studiis genera-
libus, vel alibi publice audiendo, philosophiam
aut poesis studiis ultra quinquennium post gram-
maticam ac dialecticam, sine aliquo studio theo-
logiae aut juris pontificii, incumbat. Verum di-
cto exacto quinquennio, si illis studiis insudare
voluerit, liberum sit ei, dum tamen simul aut
seorsum, aut theologiae, aut sacris canonibus
operam navaverit, ut in his sanctis & utilibus
professionibus sacerdotes domini inveniant, un-
de infectas philosophiam & poesis radices purga-
re & sanare valeant. Et hos canones per ordi-
narios locorum, ubi generalia studia vigent, &
rectores universitatis eorumdem studiorum sin-
gulis annis in principio studii, in virtute sanctae
obedientiae publicari mandamus. Nulli ergo
omnino hominum liceat hanc paginam nostrae
damnationis, reprobationis, definitionis, inhi-
bitionis, decreti, ordinationis, statuti & man-
dati infringere, vel ei ausu temerario contrai-
re. Si quis autem hoc attentare praesumpserit,
indignationem omnipotentis Dei & beatorum
Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit in-
cursurum.

Datum Romae in publica sessione, in Late-
ranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata
anno incarnationis dominicae 1513. xiv. Kales-
das Januarii, pontificatus nostri anno primo.

Qua perlecta, petiit, an placerent paternita-
tibus suis contenta in schedula. Et omnes res-
ponderunt simpliciter placere, excepto reveren-
do patre domino Nicolao episcopo Bergomen-
si, qui dixit, quod non placebat sibi, quod
theologi imponerent philosophis disputantibus
de veritate intellectus, tamquam de materia po-
sita de mente Aristotelis, quam sibi imponit
Averrois, licet secundum veritatem talis opinio
est falsa. Et reverendus pater dominus Thomas
generalis ordinis Praedicatorum dixit, quod non
placet secunda pars bullae, praecipiens philoso-
phis, ut publice persuadendo doceant veritatem
fidei.

Deinde reverendus pater dominus Joannes
Vincentius archiepiscopus Senensis ascendit am-
bonem, & legit quamdam schedulam super pa-
ce tenoris infra scripti.

*Leo episcopus servus servorum Dei, ad futuram
rei memoriam, sacro approbante
concilio.*

Ad omnipotentis & individuae Trinitatis lau-
dem & gloriam illius, cujus vicem in terris ge-
rimus, & qui pacem & concordiam nutrit in
sublimibus, pacemque ipsam e mundo disce-
dens jure quodam hereditario suis reliquit dis-
cipulis, sacrum Lateranense concilium profe-
quentes, cum alias inter cetera in septima pro-
xima praecedenti sessione, ut imminenti & no-
torio infidelium periculo, Christianique sangui-
nis effusioni, qui exigentibus nostris culpae et-
iam tunc effundebatur, occurreretur, dissen-
sionesque inter Christianos reges & principes &
gentes tollerentur, & inter ipsos totis viribus

pacem querere cogeremur, cujus componenda
una ex principalioribus congregationibus con-
cilii praefati causa extiterat, ut pax ipsa seque-
retur, inviolataque perduraret, & debita exe-
cutioni demandaretur, his praesertim temporibus,
quibus potentiam infidelium mirum in
modum crevisse cognoscebatur, eodem sacro
concilio approbante, ad reges, principes po-
tentatusque praefatos legatos & nuntios pacis,
vigiles, doctrina, experientia ac probitate in-
ignes, pro tractanda & componenda universali
pace mittere disposuimus & decrevimus, utque
arma deponant, domino auxiliante, quantum
in nobis esset, pro viribus laborare & operari,
regumque, principum & potentatum praedictorum
oratores in ipso concilio tunc praesentes,
pro apostolicae sedis reverentia, fideliumque
unione requisivimus, ut regibus, principibus &
potentatibus suis ea significarent, eoque no-
stro nomine hortarentur ad ipsos legatos apo-
stolicos benigne & honorifice tractandum & au-
diendum, votisque nostris tam justis & piis per
eos illis exponendis satisfaciendum. Quod eos
facturos nobis persuadebamus, ut quanto ci-
tius fieri posset, per nos mittendi legationis
munus eis impositum alacriter suscipere, susce-
ptumque viriliter implere possent, ac patre lu-
minum, a quo omne datum optimum est favente,
pax ipsa tractari atque componi eaque com-
posita, sancta & necessaria contra infidelium
rabie Christiano sanguine satiari anhelantem
expeditio fieri valeret, & pro totius Christiani-
tatis securitate & quiete feliciter terminari.
Nosque postmodum pro debito pastoralis offi-
cii pacem & unitatem ipsam cum universo po-
pulo Christiano, tum maxime eisdem regibus,
principibus & potentatibus, ex intimo cordis
affectu optantes, ex quorum dissensione diutur-
niora & graviora in dies Christianae reipublicae
damna provenire posse formidabatur, ex eorum
auctoritate, pace & unitate eidem reipublicae
utiliter & salubriter consultum iri sperabatur,
nuntios nostros & literas ad praefatos reges,
principes & potentatus inter se dissidentes, hor-
tandos, requirendos, monendosque misimus,
nihilque, quantum in nobis fuit, omisimus tra-
ctare ac operari omni nostro conatu, ut se-
motis quibusvis dissidiis atque discordiis, unanimi
tandem consensu, gratia & amore ad univer-
salem pacem, concordiam & unionem redire vel-
lent, ne ulterius per immanissimum Turcarum
tyrannum ac infideles alios damna Christianis
inferrentur, sed ad reprimendum gentium illa-
rum immanem furorē elatosque conatus ac-
cingerentur. Quae cum ita sint, nos cuncta ad
optatum finem perducere omni cogitatione, cura,
studio ac sedulitate affectantes, & dante do-
mino confidentes, legatos de latere nostro
sanctae Romanae ecclesiae cardinales in consisto-
rio nostro decreto de fratrum nostrorum con-
silio per nos postmodum nominandos, cum au-
thoritate & facultatibus necessariis & opportu-
nis, tanquam angelos pacis, pro hujusmodi
Christianorum pace universali tractanda, com-
ponenda & conducenda, expeditioneque con-
tra infideles incunda, eodem sacro concilio ap-
probante, ad eosdem reges, pro eorum regi-
magnanimitate, & erga catholicam fidem de-
votione, prompto & alacri animo, ad utrum-
que sanctissimum opus pacis expeditionisque
inducendos, pio universae reipublicae Christianae
integra atque perfecta tutela, defensione
& salute mittendos & destinandos esse decer-
nimus.

ANNO
CHRISTI
1513.

ANNO
CHRISTI
1513.

nimus. Præterea cum ex diuturna & multiplici A
hæresi Bohemorum plurimum Deus offendatur,
& Christianus populus scandalisetur, quorum
etiam ad verum fidei lumen atque concordiam re-
ducendorum provincia dilecto filio nostro Tho-
mæ tituli sancti Martini in montibus presby-
tero cardinali Strigoniensi ad Hungariam &
Bohemorum nostro & apostolicæ sedis legato
est a nobis his proximis diebus plene deman-
data, eosdem tamen hortamur in domino, ut
vel ad nos & hoc sacrum Lateranense concilium,
vel ad eundem Thomam cardinalem le-
gatum, qui propinquior illis erit, aliquot ex
suis oratores cum sufficienti mandato destinare
non negligant, ad tractandam de opportuno
remedio, quo errores, quibus diu detinentur, B
agnoscant, & ad verum religionis cultum &
sanctæ matris ecclesiæ gremium Deo duce re-
ducantur. Quibus, hoc sacro approbante con-
cilio, veniendi, eundi, standi, quousque præ-
missa tractanda duraverint, & postmodum di-
scedendi, & ad propria redeundi, in fide pon-
tificia liberum saluum conductum & fidem pu-
blicam tenore presentium concedimus & elar-
gimur, eorumque votis, quantum cum Deo
poterimus, annuemus. Ut autem hoc sacrum
Lateranense concilium ad finem uberrimè spe-
ratæque utilitatis perducatur, (alia namque
plura & gravia in eo tractanda discutendaque
remanent) ad omnipotentis Dei laudem & ec-
clesiæ suæ exaltationem, nonam sessionem con-
tinuationis celebrationis ipsius sacri concilii La-
teranensis nono Aprilis 1514. pontificatus no-
stri anno primo quæ erit quarta feria post do-
minicam passionis, sacro concilio approbante,
inducimus. Nulli ergo omnino hominum liceat
hanc paginam nostre constitutionis, concessio-
nis, elargitionis & inductionis infringere, vel
ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc
attentare præsumperit, indignationem omnipo-
tentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolo-
rum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione, in Late-
ranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata,
anno incarnationis dominicæ 1513. quartodeci-
mo Kalendas Januarii, pontificatus nostri an-
no primo

Qua perlecta, petiit a patribus, an place-
rent paternitatibus contenta in schedula. Et
omnes unanimiter responderunt, placere. De-
mum reverendus pater dominus Joannes Fran-
ciscus episcopus Taurinensis ascendit ambonem,
& legit quamdam schedulam super reformatio-
ne tenoris infra scripti.

*Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam
rei memoriam, sacro approbante concilio*

In apostolici culminis specula divinæ gra-
tiæ munere collocati, nil magis esse nostri of-
ficii duximus, quam sedulo ac diligenter om-
nia circumspicere, quæ ad catholici nobis
commissi gregis custodiam, incolomitatem, au-
gmentum pertinere possent; & in hoc ipsum
omnes industris nervos, omnes animi inge-
nitiæ vires contulimus. Cum præterit felix
recognitionis Julius papa II. prædecessor no-
ster, ut erat fidelium commodi sollicitus, &
tutelam studiosus, tum aliis multis de causis,
tum quia frequens circa Romanæ curiæ offi-
ciales querimonia urgebat, æcumenicum La-
teranense concilium indixisset, & deputatis va-
riis venerabilium fratrum suorum sanctæ Roma-
C
D
E

Concil. General. Tom. XXXII.

na ecclesiæ cardinalium, de quorum numero
tunc eramus, & prælatorum insuper congrega-
tionibus, qui de querelis ipsius accurate inqui-
rerent, & ne curiales interim & alii ad cu-
riam pro gratiis accedentes nimio expensarum
onere fatigaretur, simul ut infamia, qua di-
cti officiales flagrabant, mitigaretur celeri re-
medio, bullam reformationis edidisset, qua il-
li officiorum statuti custodiendis sub gravi
pœna denuo astringebantur, nec circa excessus
specialiter decernere, aut concilium absolvere,
morte præventus quivisset: nos ejus non mi-
nus curæ, quam officii successores, initio sta-
tim nostri pontificatus & continuare synodum,
& pacem inter Christianos principes procurare,
nec minus, cum universalem reformationem
perficere nostræ mentis sit, primum a præde-
cessore ipso super officiis prævisa, novis fulci-
re subsidiis, & auctis deputationibus exequi
non destitimus. Enimvero nulla vehementior
cura nos angit, quam ut tribali & sentes ex
dominico agro eruantur, & si quid est, quod
ejus culturæ officiat, radicitus evellatur atque
extirpetur. Sedula ergo a deputatis relatione
habita, & quidquid exorbitaretur animadver-
so, ut quæque vel a decenti & laudabili mo-
re, vel a primæ institutione desciverant, ad
normam retraximus, & ea in unam reforma-
tionis bullam, sacro approbante concilio, sa-
per hoc editam, ex ordine concessimus, in ea-
que executores, qui ordinata servari cogent,
deputavimus: quam ab officialibus ipsis & ce-
teris, ut quemque tanget, sine fraude & in-
violabiliter observari, hoc sacro approbante
concilio, mandamus sub pœna excommunica-
tionis latæ sententiæ, a qua, nisi per Roma-
num pontificem, excepto mortis articulo, ab-
solvī non possint, ita ut ultra hanc & alias
pœnas in bulla ipsa particulariter expressas,
convenientes, officio, in quo deliquerint, ad
semestre tempus sint eo ipso suspensī. Et si se-
cundo erraverint in eodem officio, quod quan-
tum in se fuit coinquinaverint, perpetuo careant.
Qui postquam constitutione nostra ad frugem
reducti erunt, inhibito atque sublato commu-
ni damno, ad ceteras reformationis partes pro-
cedemus. Et si nobis omnipotens pro sua mi-
sericordia concesserit, ut pacem inter Christia-
nos principes componamus, non noxiis solum
feminibus extirpandis, sed & propagandis Chri-
sti finibus insistemus, ac sanctissimam contra
infideles expeditionem cujus desiderium assidue
nostro cordi inhaeret, Deo ipso rei sum favente,
& eorumdem fulti præsidii aggrediemur.
Nulli ergo omnino hominum liceat hanc pa-
ginam nostri mandati infringere, vel ei ausu
temerario contraire. Si quis autem hoc atten-
tare præsumperit, indignationem omnipotentis
Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum
ejus se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione in Latera-
nensi sacrosancta basilica solemniter celebrata,
anno incarnationis dominicæ 1513. quartodeci-
mo Kalendas Januarii, pontificatus nostri an-
no primo.
P. Bembus.

D. de Comitibus.

Qua perlecta, petiit, an placerent paternita-
tibus suis contenta in schedula. Et responderunt
omnes, placere, exceptis reverendo patre domi-
no Jeremia archiepiscopo Tranenſi, qui dixit,
quod non placebat sibi modus schedulæ; reve-
rendo patre domino Jacobo episcopo Potenti-
no, qui dixit, quod placet bulla, sed vult quod
N n 2 VI.

SESSIO
VIII.

SESSIO
VII.

videantur reformationes : & reverendo patre A
domino Bernardo archiepiscopo Spalatensi, qui
dixit, quod placet bulla mandati, non tamen
reformationes, donec audiantur & publicentur:
& reverendis patribus dominis Alexio Melita-
no & Paride Pisaurienti episcopis, qui dixe-
runt placere eis, dummodo fiat reformatio ge-
neralis. Postremo vero dominus Marius de
Peruschis procurator concilii accusavit contu-
maciam non comparentium, & petiit super
omnibus fieri instrumentum & instrumenta. Et
fuit indicta nona sessio pridie Idus Aprilis,
quæ erit quarta feria post dominicam in pas-
sione, & hæc fuerunt pro octava sessione.

Qua finita, & cantato hymno exultationis B
per capellam sanctissimi, incipiente, Te Deum,
&c. quo finito, sanctissimus dominus noster
cum universis patribus & curia reversus est ad
palatium, & locus concilii remansit vacuus.

Anno a nativitate domini nostri Jesu Chri-
sti millesimo quingentesimo decimo quarto, in-
dictione secunda, die vero decimaquinta men-
sis Januarii, pontificatus sanctissimi domini
nostri domini Leonis papæ decimi anno pri-
mo, de mandato præfati sanctissimi domini
nostri fuerunt affixæ & publicatæ in acie cam-
pi Floræ, basilicæ principis apostolorum de
Urbe, ac audientiz publicæ, nec non sancti
Joannis Lateranensis & cancellariæ apostolicæ,
& diversæ schedulæ tenoris infrascriptæ.

De mandato sanctissimi domini nostri pa- C
pæ intimetur omnibus & singulis prælatis,
magistris, doctoribus, & aliis religiosis viris
volentibus dare notitiam rerum & materiarum
proponendarum in sacro Lateranensi concilio,
quæ expedire & convenire eis videbuntur, ut
accedant recurrantque ad reverendissimos do-
minos cardinales tres ex qualibet congregatio-
ne trium deputatorum antiquiores, quid ad
præsens in curia seu Urbe se continens, &
sunt præsentibus, & eis vel eorum alteri, juxta
schedularum alias impressarum de dictis depu-
tationibus continentiam & tenorem, dictas ma-
terias aperiant, illarum notulas seu informa-
tiones tradant ad eum finem & effectum, ut
illis examinatis & discussis, illarum commemora-
tiones, quæ laudabiles ac bonæ videbuntur, D
in congregationibus & sessionibus futuri dicti
sacri concilii proponi possint & approbari, ad
Dei omnipotentis laudem & ecclesiæ sue san-
ctæ exaltationem.

Die decimaquinta mensis Januarii millesimo
quingentesimo decimo quarto, superscriptæ
literæ affixæ & publicatæ fuerunt in acie cam-
pi Floræ, ac basilicæ principis apostolorum de
Urbe, & audientiz publicæ, nec non sancti
Joannis Lateranensis & cancellariæ apostolicæ
valvis sive portis, dimissis ibidem eorundem
superscriptarum literarum copiis affixis per me
Joannem Antonium sanctissimi domini nostri
papæ cursorem.

Anno, nativitate domini millesimo quin-
gentesimo decimo quarto, indictione secunda,
die vero quarta mensis Aprilis, pontificatus
sanctissimi domini nostri Leonis papæ decimi
anno secundo, fuit publicata in locis publicis
schedula prorogationis nonæ sessionis usque ad
diem quintam mensis Maii proxime futuri,
cujus tenor talis est.

Leo episcopus servus servorum Dei, nos-
træ singulis præsentem schedulam
instructis.

ANNO
CHRISTI
1519.

Licet alias in octava proxime præcedenti
sessione, ut sacrum Lateranense concilium, in
quo plura & gravia ad omnipotentis Dei lau-
dem & Romanæ ecclesiæ exaltationem tractan-
da discutiendaque supererant, ad finem uber-
rimè speratæque utilitatis commodius perdu-
catur, nonam sessionem continuationis cele-
brationis ipsius sacri Lateranensis concilii,
eodem approbante concilio, ad Nonas præsen-
tis mensis Aprilis indixerimus, tamen cum dies
nonæ sessionis hujusmodi instare noscatur, &
ea quæ in eadem sessione expedienda & san-
cienda sunt per venerabiles fratres nostros san-
ctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, in pluribus
congregationibus coram nobis habitis, diligen-
ter & mature, ut par est, discussa fuerint
hactenus, ut desiderabamus, & aliis prælatis
qui in dicto concilio votum dare debent, com-
municari & examinari, ac perfici & absolvi ne-
quiverint, volentes nos ea qua decet dignita-
te ac maturitate in eodem concilio expediri,
nonam sessionem prædictam ad tertium Nonas
Maii proxime futuri, quæ erit dies quinta dicti
mensis Maii, millesimo quingentesimo decimo-
quarto, pontificatus nostri anno secundo, de
eorundem fratrum nostrorum consilio proroga-
mus, ipsamque nonam sessionem dicta quinta
die tenendam ac celebrandam esse omnibus inti-
mamus, præsentemque nostram schedulam in
valvis basilicæ principis apostolorum de Urbe,
ac sacrosanctæ Lateranensis ecclesiæ, affigi &
publicari mandamus.

Placet, & ita mandamus.

Anno a nativitate domini millesimo quin-
gentesimo decimo quarto, indictione secunda,
die vero quarta mensis Aprilis, pontificatus
sanctissimi domini nostri, domini Leonis di-
vina providentia papæ decimi anno secundo,
superscriptæ literæ fuerunt affixæ & publicatæ
in valvis basilicæ principis apostolorum de Ur-
be, ac in valvis sive portis basilicæ sancti
Joannis Lateranensis, per me Franciscum Va-
ca sanctissimi domini nostri papæ curso-
rem.

Ita est, Evrardus Duvivier
cursorum magister.

Deinde die vigesima nona superscripti men-
sis Aprilis in locis publicis affixæ & publica-
tæ fuerunt diversæ schedulæ tenoris infra scri-
ptæ.

De mandato speciali sanctissimi domini no-
stri Leonis decimi pontificis maximi, intima-
tur & mandatuf omnibus & singulis patriar-
chis, archiepiscopis, episcopis, abbatibus &
generalibus, in generali concilio vocem defi-
nitivam habentibus, in Urbe præsentibus, E
quatenus omni exceptione & excusatione remo-
tus, hodie quæ erit vigesima nona Aprilis, ho-
ra decimanona debeant omnes personaliter com-
parere in palatio apostolico, in capella mayo-
ri, ubi tenebitur generalis congregatio omnium
prælatorum pro rebus sacrum Lateranense con-
cilium concernentibus, coram sua sanctitate:
una cum reverendissimis dominis sanctæ Roma-
næ ecclesiæ cardinalibus, sub pœna excommu-
nicationis, quam contrafacientes incurrant, si
non paruerint.

A. car. S. Vit.
Anno

ANNO
CHRISTI
1511.

Anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimoquarto, indictione secunda, die vero vigesima nona superscripti mensis Aprilis, pontificatus prefati sanctissimi domini nostri, domini Leonis divina providentia papa decimo anno secundo, presentes littere fuerunt affixae in basilica principis apostolorum de Urbe, & cancellariis apostolicis, ac officii litterarum contradictarum valvis seu portis, & in acie campi Florae. Et in quolibet loco solito affixae, dimissa fuerunt per me Errardum Duvivier sanctissimi domini nostri papae ac Romanae curiae curso-

Ita est, Jo. Diverit cursor.

Deinde eadem die hora Vesperarum fuit congregatio in loco superius nominato. Et fuerunt in dicta congregatione sanctissimus dominus noster & reverendissimi domini cardinales praesentes in Urbe, excepto reverendissimo patre domino Bernardo episcopo Sabiniensi, cardinale sanctae crucis, qui non potuit interesse propter corporis alterationem: ac etiam fuerunt praesentes patriarchae, archiepiscopi & episcopi numero septuaginta & novem, & duo abbates & generales ordinum, habita prius oratione. Et per praefatum reverendum patrem dominum Thomam Phaedram de mandato suae sanctitatis, alta & intelligibili voce propositum fuit, an placeret paternitatibus suis, quod schedula quae fuerat eis lecta in alia congregatione particulari, deletis & cancellatis his quae concernunt praelatos, proponeretur & publicaretur in proxima nona sessione. Super huiusmodi propositione fuerunt vota particularia, quae sequuntur. Primo reverendus pater dominus Bernardus episcopus Tarvisinus gubernator Urbis dixit, quod placebant sibi proposita per dominum Thomam Phaedram: & idem dixit reverendus pater dominus Caesar Alexandrinus. Reverendus pater dominus Joannes Vincentius archiepiscopus Senensis dixit, quod daretur copia & tempus deliberandi. Et ad idem fuerunt omnes stantes in eodem sedili. Reverendus pater dominus Alexius episcopus Melfitanus dixit placere, prout Phaedra dixit, dummodo de cetero daretur copia. Et reverendus dominus Gilbertus episcopus Rapollanus dixit, quod differantur quae concernunt praelatos, & daretur tempus deliberandi. Reverendus dominus Franciscus Nannetensis dixit, quod daretur copia & tempus, & interim sua sanctitas videret petitiones praelatorum. Reverendus dominus Ludovicus Tricaricensis dixit, quod daretur copia & tempus saltem deputatum. Reverendus dominus Thomas Comacensis dixit, quod differantur ea quae concernunt praelatos, & daretur copia & tempus. Ad idem fuit reverendus dominus Hieronymus Asculanus. Reverendus dominus Pompejus Reatinus dixit, quod deleantur quae concernunt praelatos; & circa alia contenta in bulla reservabat votum ad aliud tempus, quando erit melius informatus. Reverendus dominus Nicolaus Bergomentis dixit, quod ea quae concernunt praelatos, petraentur per electos, & expediantur simul cum aliis contentis in bulla. Ad idem fuit reverendus dominus Paris Pisauriensis. Reverendus dominus Joannes Aquilanus dixit, quod placebat, prout dixit Phaedra. Reverendus dominus Maximus Iserniensis dixit quod placebat, prout dixit Phaedra. In reli-

Concil. General. Tom. XXXII.

quis daretur copia & tempus. Reverendus dominus Joannes Antonius Anglonensis dixit, quod placebat, quod suspenderentur quae spectant ad episcopos, donec cum aliis petitiones eorum discutiantur & determinentur in secunda sessione & proxima. Reverendo domino Joanni Antonio Callinensi placent contenta in schedula, dummodo concernentia episcopos examinentur, & deinceps daretur copia & tempus, ut melius consulatur & respondeatur. Similiter reverendo domino Petro Forolivienensi, demptis omnibus contentis in bulla, quatenus concernunt episcopos & ecclesias, cetera placent. Et supplicat sanctissimo domino nostro, ut habeat praelatos recommendatos. Reverendus dominus Lactantius Suanensis dixit, se non audivisse, nec legisse bullam. Ideo non respondit ad idem. Reverendo domino Joanni Triburiensi, & reverendo domino Joanni Bovinensi placuit simpliciter, prout in bulla. Et ad idem fuerunt duo sedentes prope eos. Reverendus dominus Dominicus Lucerinus dixit, se obtemperaturum in omnibus sanctissimo domino nostro: tamen libenter vellet legere bullam, & prudenter deliberare. Reverendo domino Joanni Sibinicensi placet, quod in omnibus contentis in schedula, & quoad omnia ejusdemque ordinis servetur dispositio juris communis. Reverendo domino Angelo Brittonorientensi placet, quod placuit domino nostro. Supplicat tamen, quod sua sibi tam illicite & atrociter ablata restitui faciat. Ceteri vero dixerunt, quod daretur eis copia & tempus deliberandi. Et tandem dominus noster respondit, quod daretur eis copia & tempus deliberandi.

Et sic die sequenti de mane in eodem loco convenerunt praelati, & supradictus dominus Thomas Phaedra legit eisdem schedulam, & volentibus habere dedit copiam. Et tandem dicti praelati elegerunt infra scriptos praelatos, qui una cum reverendissimis dominis cardinalibus deputandi per sanctissimum dominum nostrum deliberarent super schedula proponenda in sessione. Praelati electi fuerunt infra scripti, videlicet, reverendi patres & domini, Senensis, Spalatensis & Rheginus archiepiscopi, & reverendi patres domini Melfitanus, Reatinus, Faventinus, Lucerinus & Forolivienensis episcopi.

Deinde dicti praelati die sequenti in aula superiori ipsius palatii convenerunt cum reverendissimis dominis cardinalibus, & ibidem consultarunt & deliberarunt super proponendis in nona sessione, prout in ea inseruntur: & remanserunt concordēs.

Humilimus servulus Joannes Baptista Garzha Senensis, eques Hierosolymitanus, illustrissimo Rhodiensium principi Fabricio Carrato, sacra Hierosolymitana religionis magno magistro salutem plurimam dicit.

Religionis nostrae Hierosolymitanae studio atque obtervantia impulsus, princeps illustrissime, non potui jussis tuis, dum admiratus in Urbe ageres, promptissimus non obtemperare. Nobilis item vir Philippus Provanus, vices nunc in Urbe gerens, adhortatus vehementer est, ad idque ab ipso omne auxilium ac favor mihi praestitus est, ut onus orandi pro religionis nostrae decore, Lateranensis synodi sessione octava, adspirante Leone decimo pontifice maximo, lubire. Quod etiam arduum ac meis humeris impar esset,

Nn 3 qua

SESSIO
VIII.

SESSIO
VIII.

qua tamen potui sedulitate ac cura absolvi. In quo orandi munere, ut in omnibus nostrae religionis negotiis, reverendissimus cardinalis Julius Medices, nostri ordinis ingens praesidium, mihi opem & favorem impendit, tanquam is, qui de religione nostra semper esse optime meritis censeretur, existimavi hos nostros qualescumque labores tibi esse destinandos, ut de his te omnibus, quae pro religione nostra in ipsa synodo, in qua Christianae reipublicae decus ac splendor maxime effulsit, recesserim, facerem certiorum. At hoc unum ingenue fateor, si quando illius loci amplitudinem dignitatemque animo volverem, atque onus injunctum nobis considerarem, totus equidem algebam, & cor atque animus quodam metu percussus me ab incepto plurimum deterrebant. Ac perquam libenter hanc orandi arduam atque difficilem provinciam detrectassem, nisi fuisset mihi & religioni & celsitudini tuae morem gerendi incredibilis cupido. Idem etiam praestitum, ne inter commilitones viderer prorsus inutilis, qui licet corpore aliquando servare nequiverim, ac ingenii atque animi opibus, ac quantulocumque valui ingenio, religioni nostrae non defui. Gaudeoque mirum in modum, si quid ejusdem causa factum, nihilque animo gratius quam de religione aliquid mereretur. Tum etiam praestantiae esse significandum putavi, quemadmodum ab ipso summo pontifice coeptum est agi de unione ecclesiae, ejusque reformatione, ac de pace inter Christianos principes facienda, & de expeditione adversus Turcas suscipienda: & ad haec omnia ab eodem Leone vehementer incumbitur. Quamobrem sperandum ab his plurimum est, quiduro subsunt Turcarum imperio, atque ab illis pariter qui Turcis finitimi eorum semper arma formidant, Leone pontifice maximo annitente, imminutum iri Turcarum imperium, atque ab eorum immanitate ac barbarie ereptum iri saltem populos, quos septuaginta ab hoc annis suo adjecerunt imperio. Quod si in oratione meam vim, ubertatem atque elegantiam desideres, ingenii mei tenuitati precor adscribas. Non equidem spe questus aut gloriae ad id muneris obeundum commotus fui, sed ut te, qua aliquid valerem, me nostrae religioni non incommodum ac prorsus inutilem exhiberem, cujus ab ineunte aetate observantissimus semper fui. Tuae quoque praestantiae ante istam ad principatum elevationem deditissimus fui, semperque magnopere colui ac sum veneratus, quasi animus praesagiret, te quandoque hunc altum, tamque tuis meritis dignum honorem esse assecuturum. Quanto fuerim de hac tua electione gaudio affectus, nolui possim consequi verbis. Et quo id praeter me declararem aliqua in re, libentissime mihi tuo nomine injunctam suscepi apud Leonem decimum orandi provinciam: quamque apud illum habui orationem, alteri in Lateranensi concilio habitae subnectendam curavi, ac simul imprimendam, tuaeque celsitudini esse transmittendam aut destinandam censeo: quamquam nos minime praeterit, hanc talem non esse qualem tuae singulares divinaeque virtutes merebantur. Privilegia autem nostra, indulta constitutionesque ab aliis pontificibus concessa, benignissimus Leo decimus pontifex maximus humanissime confirmavit, atque magnopere auxit, perpetuoque robore munivit. Superest, princeps illustrissime, ut servuli tui Joannis Ba-

ptista sincere mentis animi obsequium, absolutumque tanto ingenii discrimine susceptum onus solita benignitate suscipias; & qui tuae exaltationi gloriosissima, a qua semper beneficiis sum innumeris affecto, deditissimus semper existi, quasi nunc aucto servitutis vinculo, sub tuo ut praesidio sim peto, ac vehementissime precor, tuaeque Illustrissimae dominationi me totum trado atque addico. Vale.

Romae Kalendis Aprilis 1513.

Oratio Joannis Baptista Gargha Senensis, equitis Hierosolymitani, habita apud Leonem decimum pontificem maximum ac Lateranense concilium in sessione octava, decimoquarto Kalendas Januarii, millesimo quingentesimo decimo tertio.

Veni sancte Spiritus, omnium tuo amore corda fidelium comple, & in me tuae virtutis ignem accende, ut tam arduum hodie inceptum te aspirante exequi valeam.

Cum, pater beatissime, vosque Christianae religionis fulgentissima sidera, onus orandi in hoc tam augusto consessu mihi minus expertum fuisset injunctum, diu mente revolvi, quam meis id impar viribus foret. Nam tum ingenii imbecillitas, tenuisque dicendi copia mihi silentium indicere videbantur, tum coram tanto pontifice ac sacrosancta synodo Lateranensi verba facturus, verebar, ne in dicendo obmutescerem. Et id acrius me vexabat, quia idem gravissimis ac maximis oratoribus & philosophis aliquando evenisse compertum habeo. Quod ego animo complectens, hujus ornatissimi & sacerrimi loci amplitudinem majestatemque merito expavecebam. Sed cum plane, pater sanctissime, tuae serenitas frontis, atque animi benignitas, singularisque tantorum patrum humanitas me ita recrearet atque recideret, ut obire munus mihi delegatum non dubitarem, ad quod hujus etiam praecipui temporis observantia me hortabatur: quare audentiori animo hoc tam eminentis suggestum, unde totus fere terrarum orbis conspicitur, ascendi. Confusus igitur omnipotentis Dei & Intemeratae virginis, divique Joannis Baptistae nostri fautoris auxilio, tuaque, pater beatissime, me hortante innata clementia, cum de Christi militia, tum de sancta synodo brevibus perstringam. De Christi militia in primis dicere nostrum est institutum, cui ille operam dat, qui magnus & superna militiae caelestis est cupidus & Christo semper haerere desiderat, quique illius divinae vocis non otiosus auditor est: *Si quis meus, inquit, minister est, me sequatur: & ubi ego sum, illic & minister meus erit.* Christus autem in caelis est: illic igitur nos cursum dirigere decet. Nemo terrenae consuetudinis, caducaque dilectionis reminiscatur. nam qui huic Christi militiam accingitur, non sibi domum construere, non possessiones comparare debet. Escas enim regias habet, & imperatoris annona fruitur. Mansio autem in castris est: ubi si mors Christo bellante contingat, gloriosa est. Vincentes enim dona regalia & honores quam maximos adipiscuntur. Et licet vita in praesens laboriosa sit, in pace tamen splendida & honorata transigitur. Christi autem militum arma, non lorica, non clypeus, non gladius, sed pietas, religio, probitas, innocentia & castitas sunt. Non cedat armatae mentis constantia terroribus inimicorum. nam nisi quis strenue pugna-

ANNO
CHRISTI
1513.

Jun. 11.

gna-

ANNO
CHRISTI
1513.
a. No. 2.

Nov. 4.

Nov. 15.

Nov. 16.

gaudent, non coronabuntur. Nihil autem est nequius, nihil crudelius nostro hoste, qui in celo bellum, in terris fraudem & odium inter primos fratres excitavit. Et is in omni nostro opere sua tendit retia. Et ne multis vos remoret, omnia mundi mala sua sunt pravitate commissa. Et cum mens humana variis huius mundi illecebris devicta sit, & laborem fugiat, voluptatem vero sequatur, pravisque regere desideris egre ferat, nos sic apostolus hortatur: *Dedite vos armaturam fidei, ut adversus diaboli insidias stare possitis. Victorem Christum regem sequamur, qui nos vult victoris sui habere participes. Crux illius nostra est victoria, cujus patibulum noster est triumphus. Terra non nobis patria est, sed celum nos et vos & incolae expectat. Ubi haec utinam verba domini audiamus: *Ecce, inquit, serve bene & fidelis, quia super paucos fuisti fidelis, super multos te confirmam. Ecce, inquam, miles strenuus, imitator domini tui & regis aeterni comes, dignis & optatis remuneraberis premiis. O salutaris & pro omnibus experenda Christi militia, in qua certa & preciosissima sunt trophaea, quibus tot martyres ac beati patres caelesti imperio gloriantur, ac perpetua pace quiescunt. Licet parvulus ex collo pendeat nepos, licet sparso crine & scissis vestibus ubera mater ostendat, quibus te nutrit; licet in limine pater jaceat, per calcatum perge patrem; crudelitas ista pietas est; & sicis oculis ad crucis vexillum evola. Gladium tenet hostis, ut nos perimat. Nec de matris lacrymis est cogitandum, nec propter patrem Christi militia est deserenda, cui etiam salvatoris causa vitam debemus. Hinc Christi militis, Leo X. pontifex maxime, a summo Deo invitatus vexillifer praefectus fuisti, tibi que ille ligandi & solvendi potestatem dedit. Tu in specula domini pervigil fortiter adstans, cuncta in rectum tramitem rediges. Tibi ergo omnium ecclesiarum praesides & totius orbis Christiani principes parere affectant. O quam divina & salutaris fuit haec tua ad summi pontificatus apicem assumptio, a quo pro pacando statu Christiani populi, qui tot sceleribus, rapinis & seditionibus permiscebatur, ad salutiferam huius coepit sanctae synodi curam devenit: cui rei quantum nobilissimae tuae familiae Mediceae nomen consonum sit, clare constat. Tu namque optimus pastor, tu salutifer medicus infirmitati Christianae religionis celsus datus es. Tua enim cura, tua cetera, solertia, probitateque atque virtute grex domini egebat, ut ab imminente capitali exitio liberaretur, ut pristinae sanitati abs te vero eruditissimoque medico restitueretur. Ad quam rem sola synodus haec erit veluti quoddam Michridaticum antidotum. In synodis quoniam solita plerumque est mater ecclesia salubria remedia providere, si quando nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, implacabilis animus & feritas rebellandi suo in populo oriebatur. Nunc impius lucri furor, ac effrenis cupido, iraque praecipit atque immanis libido, quae succensas agit mentes, honestatis fines effregerant, & omnis denique scelerum labe in mundum irrepsit. Mores vero & instituta majorum, pro lege tenenda, spreta jacebant: praevicatores divinarum legum, & ecclesiasticarum consuetudinum contemptores impune cervicibus elatis incedebant. Abusus vero & depravata voluntas, ubi semel corpe-**

rant, in dies duriores efficiebantur: & animus sceleribus adstrictus non facile ab eis divelli poterat. Quae omnia ab hac sanctissima synodo sincero examine pendentur. O saluberrimam medicinam omnibus consulentem, omnia tumentia comprimentem, omnia tabescentia reficientem, omnia supervacanea resistentem, omniaque depravata corrigentem! Haec reges principesque meditabantur, haec populi omnes efflagitabant, haec senes, juvenes, cunctique Christiani cupere videbantur, quibus tacitum Deus desiderium huiusmodi inspirabat. Et his omnibus tu solus, pater beatissime, satisfacis, qui hanc tantorum patrum in tui tam sacro pontificatus initio coactum hanc in eadem Lateranensem coegisti, ubi illa duo Petri & Pauli preciosissima capita reposita venerantur, quae hic totius Christianae reipublicae imperium, tribunal & decus posuerunt. Et cum ab omnibus synodis Lateranensibus semper ingens ipsi ecclesiae adiumentum & utilitas praestita sit, haec mirum in modum recte prospicit, a qua omnis sua salus atque quies pendet: quae quantum synodali auxilio egeret, nullus est qui nesciat. Qua de re, pater sanctissime, inter ea quae ab te praeclearissime gesta gerendaque sunt, hanc sanctam synodum, rem adeo arduam & his temporibus opportunam prosequi persancte decrevisti. Ab hac enim religiosi urbanique mores instaurati erunt, & flagitia quae divinum examen notaverit, coercerentur, in qua sola animorum sinceritas & religionis amor cuncta pensabit. Quibus sic gestis, caelestes iam futura temporum felicitate explatis videbuntur. Aurea nempe te aetas regnante incipiet, & iustitia de caelo lapsa in terras redibit. Tu literarum virtutumque omnium exoptatum praesidium divinitus datus es, a quo cuique sua premia tribuentur. Nunc siderum caelestis omnium harmonia tibi Christi vicario applaudit, & cunctorum hominum pectora incredibili de tua summa felicitate gaudio perfunduntur, & sub te pastore optimo omnis exultat populus, a quo pacem, concordiam & tranquillitatem expectat, quas omnis jam homo optat, cupit, amat & vult. Et cum pacis amica ipsa sit iustitia, & se invicem osculentur, ea etiam summa in te conspicitur. Tu igitur pacis donator & iustitiae defensor diceris, a quibus immortalitate donaberis. Quid est enim quod principem melius praedicet, quam quietus populus, concordans senatus, & tota respublica morum honestate insignita? O pacis dulce nomen, a qua tranquilla libertas, mentis serenitas, simplicitas cordis, vinculum amoris, & consortium caritatis gignitur. Hinc simultates tollit, bella compescit, iras comprimit, superbos calcat, humiles amat, discordes sedat, inimicos pacat, cunctisque est placida: Quamobrem antistes maxime, vosque Christianae religionis firmissimae columnae, & militum Christi summi duces, qui in tanta horum temporum expectatione in sacerrimum hoc templum convenistis, & fluctuanti summae Petri naviculae procellis opem tulistis, maxima de perenni laude estis digni, & caeleste stipendium vobis dabit Deus, si hoc tam salutiferum sanctumque concilium sanctae matri ecclesiae profuturum, cui libertatis decorem restituet, & suo populo mores vivendi religiosius praecipiet, toto pectore amplectimini, & faciles coepo operi favebitis, in quo vestra erga ipsam ecclesiam

85810
VIII.

Nov. 14.

SESSIO
VIII.

siam bonorum pietas filiorum, & Christianorum reipublice civium verus amor conspicietur. Ecce enim nunc tempus, quo corporis otium, mentis ignavia expellenda est. Ecce tempus, quo in armorum celestium terrestriumque meditatione, cordis sinceritas, animi magnitudo, viresque corporis pro republica Christiana exercenda sunt. Verum cum hæc militia nostra divi Joannis Baptiste assiduis Turcarum incurribus semper fuerit obvia, & de ipsis quamplurimas jam victorias meritosque triumphos obtinuerit, tam a summis pontificibus, tum a sanctis conciliis, maxime a cunctis Lateranensibus, miris favoribus & privilegiis affici, & variis stipendiis commilitonibus nostris concessis, multisque beneficiis donari meruerit, quæ recensendo, nimis proluxa foret oratio. Itaque, pater beatissime, & tu tantorum patrum splendidissime cœtus, qui in hoc templum convocatus fuisti, cui divus ille Joannes Baptista nostri salvatoris præcursor præsidet, qui summus patriæ tuæ Florentiæ, urbisque Rhodi, & Hierosolymitani ordinis patronus existit, cujusque olim nomine vocari non parum lætabaris, quemque ante alios omnes colere consuevisti, toto tibi pectore & imis sensibus hæc suam Rhodiensem religionem, & præstantissimorum Rhodiorum principem, qui Christianæ fidei defensor est acerrimus, cum toto populo, & hos sedulo tibi astantes nostros commilitones commendamus, ut non solum noster ordo in suis privilegiis & constitutionibus ab hac sancta synodo confirmetur, sed etiam augeatur. Scis enim, pater beatissime, & tu Lateranensis synode, Rhodon insulam ab omnibus laudatam, atque opportunissimam semper ad res gerendas esse judicatam. Nam Rhodos nostra adjacet Asia, qua maxime Asia in mare nostrum excurrit: hinc in Syriam & in Ægyptum commodissima est navigatio, hinc in mare Asiaticum, Hellepontum, Propontida ac Pontum commodissime solvitur, & rebus navalibus atque classicis ea civitas semper polluit. Quamobrem Rhodiorum amicitiam semper Romani magnificerunt, eorumque ad multa bella usi sunt opera. Quare arcis ac rei Christianæ propugnaculi curam tibi, pontifex maxime, non in postremis esse habendam arbitror, ac danda est opera, ut quemadmodum eam Soli fuisse urbem consecratam prædant, ac nullo die, quamvis nubilo ac pluvio, Solem in ea non illuxisse: danda est, inquam, opera, ut ea insula vero Soli, hoc est, Christo semper sit sacra, ac semper verum Solem colat, in eaque semper illulcat. Tu nos igitur favore & clementia protegas, quo alacrius ea pro republica Christiana contra infideles egredi valeat, qui rabido & truci animo semper contra Rhodiense præsidium inhiant, & usque sub divi Joannis Baptiste auxilio copiarum Hierosolymitanæ militiæ, eorumque crudelibus ausis fortiter resistunt, & feroces animos innumeris præliis compescunt. Nam nec principes nostri, nec commilitones certa vitæ discrimina subire unquam recusant, nec recusarunt, ne illa Christianæ reipublice firma Rhodiorum propugnacula in Turcarum ditionem redigerentur. Arx enim illa est expultrix scævillimorum hostium, qui semper vestras urbes & imperia invadere, & religionem nostram funditus evertere student. Et ut jam per literas præteritis mensibus, pater san-

ctissime, tibi illinc a nostris significatum fuit, Sultan Selim sectæ Mahumetanæ immitem tyrannum classem ingentem paravisse, & innumeras copias contra Christi fideles & Rhodi insulæ milites & incolas contraxisse, & tantam tormentorum vim, quantam nullus unquam, ad id bellum instituisse exploratum habuimus, qui illinc postmodum temotus castis alio contra orthodoxæ fidei cultores impetum fecerunt, ubi multas clades & urbium everfiones inferre conati sunt. Et nuperrime cum quieturum esse illum speraremus, per alteras a nostris sanctitati tuæ significatum est, in eisdem belli apparatus ingenti studio, summaque celeritate incumbere. Et cum nihil majori odio prosequantur quam Rhodum, ei multo magis in posterum timendum est, cui nunquam minari desistunt. Necesse igitur est, ut principibus Christianis acceritis, & tuis in sancta dispersis ovibus septa collectis, quo unum sit ovile, sicut unus est pastor, cui pacifice & quiete præcipias, ut abs te magnanimo duce & vexillifero, tua animi sinceritate, mirabili sapientia, celestique virtute adversus hæc infidelium potentiam bellum suscipiatur. Expergiscimini ergo, expergiscimini tandem Christiani principes, & labanti ecclesiæ auxilium afferte, & sub Leone felicissimo pastore, invictoque duce, de bello Turcis inferendo in medium consulite, nec ulterius patiamini nostri redemptoris sepulcrum, & Constantinopolim novam Romam sub Turcarum imperio detineri, & tantam pestem atque perniciem adversus Christianos populos diutius sævire. Sed religionem vestram propius respiciatis, quam colere & augere vestri imperii & regni interest. Cujus rei fidelissimum vobis Romanorum exemplum propono, quorum reipublicæ splendor semper emicuit, dum religionem præ cunctis rebus observarunt. His enim non solum servandæ, sed etiam amplificandæ religionis studium fuit: quam si quis contempserit, non immeritas divinæ ultioni pœnas dabit. Ne miremini igitur, si tot infortunia Christianis rebus acciderunt. Rara enim inter principes Christianos concordia hæcenus fuit. Qui cum debuissent unanimes salutiferæ contra infideles expeditioni consulere & opem ferre, bella eis gerere magis placuit, quæ nullos honestos meritosque triumphos habitura essent; & religionem conservare atque defendere contempserunt. Deponite nunc, deponite Christiani principes hanc tarditatem atque segnitiam, & ad vindicandam Christianam reipublicam ab atrocissimorum hostium servitute accurratis, & insulæ Rhodo opem afferte, quæ (quod Deus avertat) si expugnaretur, vix, vix Christianis urbibus & imperiis. Præstate igitur auxilium. Nam quid magis vos decet, quam non solum pecunias atque vires omnes pro Christi nomine & gloriæ exponere, sed etiam vosmet devovere, ut vita frui æterna valeatis? Hac enim conditione gignimur ut generati nos Deo iusta & debita obsequia præbeamus. Viriliter ergo agite, probati principes, currite fortiter cursum hunc felicissimum, & certate bonum certamen, ut æterna præmia consequamini. At P. C. cui Christianæ religionis habent traditæ sunt, hæc te cura, hoc te desiderium tangat: hæc te victoria, hic te triumphus expectat maximus, qui nullo sæculo aboleri poterit. Magni enim & ingenii divini est, magna aggredi, atque ea moliri, quæ non minus meriti quam gloriæ sint paritura,

ANNO
CHRISTI
1513.

Ja.

Ja-

ANNO
CHRISTI
1512

Jacet desolata Asia, jacet Africa, jacet Aegyptus, ac bona Europae pars deserta, abjecta, sine lege, sine moribus, sine ullo Christianae religionis consortio. Ubi tot civitates, tot populi, tot imperatores, reges, principes cultu verum fidei & armorum usu praestantissimi, ubi tot celeberrima Christi & sanctorum templa in crudelissimam jam Turcarum & barbarorum ditionem devenerunt, a quibus acceptas clades, everfiones contumeliasque non est hujus temporis recensere, cum jam omnibus nocere sint atque testatae, & cum tot jam annos nihil aliud audiamus quam excidia alia super alia Christianorum. Quid quod Tyrrenum mare toties infestavit, & (quod pudet referre) ad litora usque Romani agri praedatum venerunt? Sed haec loca tam effervata, barbara, sine fide, sine Deo, tam diu in potestate infidelium esse, ac non tam regi, quam devastari passi sunt principes Christiani, dum quae sua sunt quaerunt, non quae Jesu Christi: dum quisque luxui, simultatibus, otio indulget; dum Romanum pontificem toties acclamantem, rabidos lupos gregem domini invasisse, non audiunt. At qui non tanta esset rerum jactura fragillium, nisi cum his innumeris quoque animis fidelium deperirent, quae partim metu, partim labefacta religione, quasi plantae inculta sensim in dies a fide deficiunt. Huc, pontifex maxime Leo, animum te decet advertere, adversus horum rabiem, composita inter Christianos pace, confurgere, exercitum in ea loca trajicere, illatas ab hostibus injurias ulcisci, ad tantum decus, tantam gloriam ante alios evolare. Crux Christi in aciem pro vexillo prodibit, dux agminis sui praecedet omnipotens: insultabitur undique eorum capitibus, tamquam parieti inclinato & maceris depulso. Persequeris & comprehenderis illos, & non converteris, donec deficiant. Sed sine te, Deus, miseri quid sumus? aut quo recidunt conatus nostri? Cogitat jam bonus pastor vicarius tuus, cogitat, inquam, in veram sanctamque sponsam tuam unionem, ejusque reformationem incumbere, & populi tui in angulum redactas servare reliquias, amissa recuperare, fines ecclesiae propagare. At scriptum est, quod reprobes cogitationes populorum, & reprobes consilia principum. Parentes ergo ad unum putemus fideles principes, aturos in hostes tuos Christianos omnes: paratam putemus esse classem, instructam aciem: nisi tu Deus exercituum adjuves, nostris his cogitationibus, his consiliis praesens assistas, adpires, faveas: nisi denique custodieris civitatem, frustra vigilant qui custodiunt eam. Tibi ergo regi regum & domino dominantium preces soli fundendae sunt. Ne memineris iniquitatum nostrarum. Exurge, & dissipentur inimici tui: vindica sanguinem justorum tuorum, qui effusus est. Erue de manu canum unicam sponsam tuam, labanti tuae religioni porrigito dexteram. Leoni pontifici maximo, quem ad pascendas oves tuas unum praesentibus elegisti mitre auxilium de sancto tuo, ut pacatis Christianorum animis, in hoc tam sanctum, tam necessarium, tamque ecclesiae tuae utile & expediens opus toto, ut ajunt, pectore incumbere, illud feliciter absolvere te duce valeat, qui vivis & regnas in saecula. Dixi.

SESSIO IX.

SESSIO
IX.

ANNO a nativitate domini 1514. indictione secunda, die vero Veneris quinta mensis Maii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papa X. anno secundo, fuit celebrata nona sessio generalis concilii in ecclesia Lateranensi in loco solito mane hora Tertiarum. In qua fuit praesens praefatus sanctissimus dominus noster dominus Leo papa X. indutus vestibus pontificalibus, sedens in thalamo consueto. Fuerunt praesentes infra scripti reverendissimi domini cardinales, patriarchae, archiepiscopi, episcopi, abbates & magistri generales ordinum, & oratores principum, & quamplures illustrissimi, domini, & alii doctores & nobiles in copiosa multitudine.

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis.
Reverendissimus dominus Bernardinus Sabinen-
sis.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuen-
sis.
Reverendissimus dominus Jacobus Albanen-
sis.
Reverendissimus dominus Franciscus Tiburti-
nensis.
Reverendissimus dominus Marcus Praenestinus.

Presbyteri cardinales.

Reverendissimus dominus Franciscus tituli san-
ctorum Joannis & Pauli, Sorrentinus.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctae
Priscae, de Flisco.
Reverendissimus dominus Hadrianus tituli san-
cti Chrysogoni.
Reverendissimus dominus Leonardus tituli san-
ctae Susannae, Agennensis.
Reverendissimus dominus Christophorus sanctae
Praxedis.
Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti
Vitalis, Sipontinus.
Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti
Eusebii, Anconitanus.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli S.
Sabini, de Saulis.
Reverendissimus dominus Laurentius tituli san-
ctorum quatuor Coronatorum.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Fridericus de sancto
Severino, sancti Angeli.
Reverendissimus dominus Hyppolitus sanctae Lu-
ciae in Silice.
Reverendissimus dominus Alexander sancti Eu-
stachii, Farnesius.
Reverendissimus dominus Ludovicus sanctae Ma-
riae in Cosmedin, de Aragonia.
Reverendissimus dominus Marcus sanctae Mariae
in Via lata, de Cornelii.
Reverendissimus dominus Alphonfus sancti Theo-
dori.
Reverendissimus dominus Mattheus sancti An-
geli Gurcenfis.
Reverendissimus dominus Julius sanctae Mariae
* de Navicula. * d. in Do-
munica.

Re-

Reverendissimus dominus Bernardus sancta Ma-
ris in porticu
Reverendissimus dominus Innocentius sancto-
rum Cosma & Damiani.

Patriarcha & assistens papa, & oratores.

Reverendus pater dominus Cæsar Alexandri-
nus.
Reverendus pater dominus Alphonus Antio-
chenus.
Reverendus pater dominus Joannes Vincentius
Senensis.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachien-
sis.
Reverendus pater dominus Robertus Rhegicen-
sis.
Reverendus pater dominus Angelus Turrita-
nus.
Reverendus pater dominus Scaramuza Cuma-
nus.
Reverendus pater dominus Pompeius Reati-
nus.
Reverendus pater dominus Julianus Vultera-
nus.
Reverendus pater dominus Dominicus Luce-
ribus.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista
Cavallicensis.
Reverendus pater dominus Andreas Mileten-
sis.
Reverendus pater dominus Alexander Alexan-
drinus.
Reverendus pater dominus Bernardus episco-
pus Tarvisinus & gubernator Urbis.
Reverendus pater dominus Petrus Tergestinus,
serenissimi Maximiliani electi imperatoris o-
rator.
Reverendus pater dominus Claudius Massilien-
sis episcopus Christianissimi Francorum regis
orator.
Reverendus pater dominus Silvester Vuigomien-
sis episcopus, orator illustrissimi Henrici re-
gis Angliæ.
Reverendus pater dominus Joannes Gneznenfis
archiepiscopus, orator illustrissimi Sigismundi
Poloniæ regis.
Reverendus pater dominus Bertrandus Adrien-
sis episcopus, illustrissimi domini ducis Fer-
rarie orator.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Stephanus Patracen-
sis.
Reverendus pater dominus Julius Corinthien-
sis.
Reverendus pater dominus Aldronandinus Ni-
cosiensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Spalaten-
sis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Antiba-
rensis.
Reverendus pater dominus Vincentius Neapo-
litanus.
Reverendus pater dominus Franciscus Jaden-
sis.
Reverendus pater dominus Jeremias Tranen-
sis.
Reverendus pater dominus Orlandus Avinionen-
sis.

Reverendus pater dominus Andreas Monemba-
sensis.
Reverendus pater dominus Gisbertus Surrenti-
nus.
Reverendus pater dominus Giorgius Nazare-
nus.
Reverendus pater dominus Stephanus Gabriel
Barenfis.
Reverendus pater dominus Fabricius Hydranti-
nus.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Jannotius Troja-
nus.
Reverendus pater dominus Simon Ariminen-
sis.
Reverendus pater dominus Jacobus Paphen-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Aquila-
nus.
Reverendus pater dominus Franciscus Vicenti-
nus.
Reverendus pater dominus Jacobus Potenti-
nus.
Reverendus pater dominus Octavianus Viter-
biensis.
Reverendus pater dominus Thomas Comaclen-
sis.
C Reverendus pater dominus Martinus Ceneten-
sis.
Reverendus pater dominus Jacobus Faventi-
nus.
Reverendus pater dominus Joannes Sibinicen-
sis.
Reverendus pater dominus Paris Pisaurien-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Bovinen-
sis.
Reverendus pater dominus Alexius Melfita-
nus.
Reverendus pater dominus Josue Esculanus.
Reverendus pater dominus Joannes Dominicus
Terdonensis.
D Reverendus pater dominus Vasinus Placen-
sis.
Reverendus pater dominus Franciscus Bisignia-
nensis.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Banco-
regensis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista Ma-
rianensis.
Reverendus pater dominus Petrus Castelli ma-
ris.
Reverendus pater dominus Alexander Urbeveta-
nus.
Reverendus pater dominus Nicolaus Bergomen-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Elnen-
sis.
E Reverendus pater dominus Petrus Forolivien-
sis.
Reverendus pater dominus Lambertus Venusi-
nus.
Reverendus pater dominus Paulus Forosempro-
nientis.
Reverendus pater dominus Christophorus Poli-
nianensis.
Reverendus pater dominus Alovius Arben-
sis.
Reverendus pater dominus Cæsar Insulen-
sis.

Re-

ANNO
CHRISTI
1514

Reverendus pater dominus Gisbertus Rapollanus.

Reverendus pater dominus Joannes Antonius Anglonensis.

Reverendus pater dominus Augustinus Perusinus.

Reverendus pater dominus Joannes Baptista Phanensis.

Reverendus pater dominus Joannes Aceranensis.

Reverendus pater dominus Sixtus Salutiarum.

Reverendus pater dominus Andreas Anfanensis.

Reverendus pater dominus Augustinus Triburienensis.

Reverendus pater dominus Tryphon Catarenensis.

Reverendus pater dominus Vincentius Signinus.

Reverendus pater dominus Lactantius Suanensis.

Reverendus pater dominus Marcus Senogallienensis.

Reverendus pater dominus Vincentius Cajacensis.

a supra, Marcianus. Reverendus pater dominus Marcus Urgentinus.

Reverendus pater dominus Joannes Arianensis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Ilcinensis.

Reverendus pater dominus Hugolinus Licicensis.

Reverendus pater dominus Hugo Rhegiensis.

Reverendus pater dominus Joannes Antonius Calenensis.

Reverendus pater dominus Jacobus Aquinatenensis.

Reverendus pater dominus Tranquillus Ferentinus.

Reverendus pater dominus Petrus Narniensis.

Reverendus pater dominus Dionysius Tolonenensis.

Reverendus pater dominus Benedictus Chienensis.

Reverendus pater dominus Julianus Agrigentinus.

Reverendus pater dominus Zacharias Terracinenensis.

b Ferr. Vincianensis. H. Reverendus pater dominus Baptista Pennensis.

Reverendus pater dominus Ludovicus Tricarinensis.

Reverendus pater dominus Antonius Urbinateensis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Nicinensis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Asculanus.

Reverendus pater dominus Franciscus Nannetensis.

Reverendus pater dominus Angelus Britonoricensis.

Reverendus pater dominus Andreas Literentensis.

Reverendus pater dominus Augustinus Sagonensis.

c al. Tabacensis. H. Reverendus pater dominus Dominicus Trabantensis.

Reverendus pater dominus Richardus Venefranus.

A Reverendus pater dominus Hieronymus Aretinus.

Reverendus pater dominus Nicolaus Curciolenensis.

Reverendus pater dominus Petrus Paulus Aethenus.

Reverendus pater dominus Maximus Ifernensis.

Reverendus pater dominus Jacobus Marsicanus.

Reverendus pater dominus Thefeus Recanatenensis.

Reverendus pater dominus Franciscus Milopotamienensis.

Reverendus pater dominus Latinus Vestanus.

B Reverendus pater dominus Franciscus Spigancensis.

Reverendus pater dominus Christophorus Celsanatenensis.

Reverendus pater dominus Matthæus Umbriticensis.

Reverendus pater dominus Matthias Famagustensis.

Abbat.

Reverendus pater dominus Joannes sancti Sebastiani extra muros Urbis.

C Reverendus pater dominus Nicolaus sancti Gregorii de Urbe.

Generales ordinum.

Reverendus pater dominus Petrus Camaldulensis.

Reverendus pater dominus Thomas Prædicatorum.

Reverendus pater dominus Bernardinus, Minorum.

Reverendus pater dominus Ægidius, eremitarum sancti Augustini.

Oratores, senator, illustres domini temporales.

Illustris dominus Sfortia dux Barenensis, & serenissimi Maximiliani electi Imperatoris in Italia locumtenens generalis.

Illustris dominus Albertus Pius de Carpi, orator imperatoris.

Magnificus dominus Jacobus senator Urbis.

Magnificus dominus Ludovicus Solier orator Christianissimi regis Francie.

Magnificus dominus Hieronymus Vich orator catholici regis Hispanie.

Magnificus dominus Tristandus de Acugna, & Magnificus dominus Didacus Pacheco, & Magnificus dominus Joannes de Farra, illustrissimi regis Portugallie oratores.

E Magnificus dominus Joannes Baduer orator illustrissimi domini Venetorum.

Magnificus dominus Totus Lupus de Lapide eques, & Benso de Alvenschn, & Joannes Bencelvil, oratores illustrissimi domini Joachim marchionis Brandenburgensis electoris imperii.

Magnificus Petrus Landus illustrissimi domini Venetorum.

Orator Florentinorum.

Reverendus pater dominus Alexander archidiaconus Mantuanus, illustrissimi domini marchionis Mantuani orator.

Magnificus dominus Franciscus de Guidono, A
orator magistri Rhodi.
Orator patriarchæ Hierosolymitani.
Illustris dominus Ludovicus comes de Peti-
liano.
Dominus Antonius de Stunega prior Castellæ,
ordinis sancti Joannis Hierosolymitani.

Conservatores Urbis.

Magnificus dominus Evangelista Magdalens.
Magnificus dominus Marius de Crescentiis.
Et alii quamplures domini ecclesiastici & sa-
culares, auditores rotæ, & clerici cameræ,
ac in diversis facultatibus doctores.

Fuit celebrata missa de Spiritu sancto sub-
missa voce per reverendum patrem dominum
Gabrielem archiepiscopum Dyrrachientem. Et
habita oratione per reverendum patrem domi-
num Antonium Puccium clericum cameræ apo-
stolicæ, quæ ponetur in fine sessionis juxta
stylum aliarum: cantatisque litanis ac oratio-
nibus consuetis, & benedicta lynodo per san-
ctissimum dominum nostrum, & cantato evan-
gelio secundum Joannem per reverendissimum
in Christo patrem dominum Ludovicum san-
ctæ Mariæ in Colmedin cardinalem Arago-
niæ, quod incipit, *Si diligitis me*, &c. san-
ctissimus dominus noster incepit hymnum, *Ve-
ni creator Spiritus*, &c. Quo finito, & ora-
tione cantata per præfatam sanctissimum domi-
num nostrum, supradicti oratores illustrissimi
regis Portugallie accesserunt ad pedes sancti-
tatis suæ, & præsentaverunt mandatum præ-
fati illustrissimi regis ad intercedendum sacro
concilio. Et idem sanctissimus dominus nos-
ter tradidit illud reverendo domino Thomæ
Phædræ secretario concilii. Qui ascendit ambo-
nem, & legit illud alta & intelligibili voce:
cujus tenor talis est.

MANDATUM REGIS PORTUGALLIÆ.

*Emmanuel Dei gratia rex Portugallie & Al-
garbiorum citra, ultraque mare in Africa, D
dominus "Gunga" ac Conquistæ, navigationis ac
commercii Æthiopia, Arabia, Persia atque
India, universis & singulis harum seriem in-
specturis.*

Notum facimus, quod confidentes nos plu-
rimum de fide & industria nobilis & insignis
viri Tristanni de Cugna consilarii nostri fi-
delissimi, & dilectorum atque egregiorum juris
doctorum Didaci Pacheci, & Joannis de Ferra,
nostræ curiæ auditorum, quos ad sanctam se-
dem apostolicam, ac sanctissimum dominum
nostrum, dominum Leonem decimum divina
providentia sanctæ Romanæ & universalis ec-
clesiæ pontificem maximum cum obedientia
oratores destinavimus: ipsosque etiam oratores
ac procuratores ad hoc sacrum Lateranense
concilium, quod sua sanctitas continuare & pro-
sequi deliberat, designamus, deputamus, con-
stituimus, dantes illis plenum mandatum &
omnimodam potestatem pro nobis & regni
dominisque nostris in ipso sacro Lateranensi
concilio dicendi, proponendi, agendi, tra-
ctandi omnia & singula, quæ ad celebra-
ndum & concludendum ipsum concilium, tam
quoad sanctissimam & omnibus Christianis
optabilem contra Christi hostes expeditionem,

quam quoad cetera ad sanctæ Romanæ eccle-
siæ ejusque membrorum unionem, & Christia-
næ religionis fideique catholicæ augmentum
& commodum spectantia, necessaria, seu op-
portuna fuerint, etiam si talia forent, quæ
mandatum exigere specialius: ac denique
omnia circa hoc faciendi, quæ vobis viderint
expedire, & nos ipsi præsentem faceremus: pro-
mittentes nos gratum, ratum, firmum & va-
lidum habituros, quicquid in prædictis & quo-
libet eorum per dictos nostros oratores actum,
factum & gestum fuerit. In quorum fidem &
testimonium præsentem scribi, & sigillo nostro
communiri fecimus, manuque nostra subscrip-
simus.

B Datum in urbe nostra Ulixbonæ duodecimo
Kalendas Novembris, anno domini millesimo
quingentesimo duodecimo.

Deinde dominus Marius de Peruschis, fisci
& sacri concilii procurator, exposuit præfato
sanctissimo domino nostro, quod licet alias
fuerit decretum monitorium contra prælatos
Gallicæ nationis, & alios utentes quadam prag-
matica sanctione, & fuerit citatio decreta
contra eosdem, ut venirent ad allegandum cau-
sam, quare dicta pragmatica revocari non de-
bet; & fuerit hujusmodi monitorium seu cita-
tio legitime executæ & reproducta, & sua san-
ctitas prorogaverit eisdem terminum usque ad
præsentem sessionem: tamen ipsi minime com-
parere curarunt, nec curant, tam ad defenden-
dum dictam pragmaticam, quam ad interes-
sendum sacro concilio. Quare contumaciam eo-
rum accusavit & accusat, petens procedi con-
tra eos ad declarationem, & decerni processum
per affixionem citationum ad valvas ecclesiæ
Lateranensis. Ex adverso vero reverendus pater
dominus Claudius episcopus Massiliensis, ora-
tor Christianissimi Francorum regis, allegavit,
excusando dictos prælatos, dicens eos venisse
usque ad montes, seu Delphinatum; & quia
non potuerunt obtinere salvoconductum a de-
tentoribus ducatus Mediolanensis & dominiæ Ja-
nuensis, ideo non venerunt. Et pro verifica-
tione dictorum produxit unum instrumentum &
certas literas missivas tenoris infra scripti, vi-
delicet instrumentum.

EXCUSATIO PRÆLATORUM
Gallicorum.

*Universis & singulis presentes literas inspectu-
ris, Guillelmus Costa presbyter in decretis baco-
calaureus, prior, seu commendatarius priora-
tus sancti Stephani de Vallatoyfia Ebedunen-
sis diocesis, & canonicus ecclesiæ collegiatae sancti
Salvatoris Montispeffulani diocesis Magalonen-
sis, vicarius in spiritualibus & temporalibus
generalis reverendi patris domini Ludovi-
ci de Maxji, sanctæ sedis apostolicæ protono-
tarii, ac præpositi commendatarii præpositus
tatis, seu cœnobii Utiensis, ordinis sancti Au-
gustini, Taurinensis diocesis, salutem in domi-
no sempiternam.*

Notum facimus, quod in nostra, notario-
rumque ac spectabilium & scientificorum docto-
rum & testium infra scriptorum præsentia exi-
stentes & personaliter constituti coram nobis
sedentibus pro tribunali in cœnobio dicti præ-
positatus, reverendi in Christo patres ac domi-
ni, domini episcopi, Joannes Lexoviensis, Anto-
nius

ANNO
CHRISTI
1514

nus Engolismensis, Franciscus Ambianensis, Joannes Cabilonensis, Symphorianus Laudanensis: magistri in theologia, Joannes Lelamienensis, Antonius Lefevre: archidiaconi, Joannes de Fraxino Tolosanensis, Guillelmus de Nodai Lexoviensis, jurium doctores, legati, oratores & procuratores ad sanctissimum in Christo patrem & dominum nostrum dominum Leonem papam decimum & modernum, per nonnullos reverendos patres, qui in congregatione Pisana interfuerunt, suo & aliorum nomine procuratores decreti & destinati exposuerunt, quod sunt supra sexaginta dies effluxi, quibus huic loco applicuerunt, & plusquam quatuor menses huic legationi vacarunt. Verumtamen cum primum huic loco applicuerunt, fuere a mazerio prefati sanctissimi domini nostri papae certiores effecti, quod Maximilianus Sfortia ducatus Medialanensis detentor, eidem mazerio breve apostolicum sibi offerenti, comitatum & salvoconductum prefatis oratoribus recusare non erubuit. Quod intelligentes prefati oratores, visi sunt viam Genuensium tentare: quibus significatum est, illam propter divisiones, factiones & bella ipsorum Genuensium, ac incursiones vicinorum & confederatorum prefati Maximiliani, minime tutam esse, nec posse illac proficisci sine suarum discrimine & periculo perlonarum, tam ex causis praemissis, quam ex insidiis ab hostibus Christianissimi regis eisdem paratis. Quare prefati oratores de praemissis omnibus ejusdem sanctissimi domini nostri papae nuntio super hoc specialiter destinato certificaverunt, & responsum a sua sanctitate acceperunt per suum Breve, datum Romae die decimaseptima Februarii, anno domini millesimo quingentesimo decimoquarto: quo continebatur, quod sanctitas sua de salvoconductu Maximiliani & Otavianii nobilium Mediolani & Genus detentorum, eis providenti faceret, prout ex literis reverendi patris domini Claudii episcopi Massiliensis, Christianissimi Ludovici Francorum regis oratoris, latius certiores redderentur. Insequendo igitur praedictum mandatum apostolicum, supra viginti dies hic expectaverunt, nullo salvoconductu a dicto Maximiliano recepto, nullaque dictum salvoconductum recipiendi spe data. Quapropter prefati oratores, ne mora possit eis quomolibet imputari, sed ut de eorum obedientia, deque ipsius Maximiliani contumacia, inobedientia, & reluctatione, ipsi sanctissimo domino appareat, curarunt suam prefatam sanctitatem de omnibus praemissis iterum certiorare, & ut apertius liqueret non tantum de eorum debita diligentia, sed etiam de bona, quam erga praefatum sanctissimum dominum nostrum & sedem apostolicam gerunt, voluntatem, & talem hactenus fuisse, ut ab illius unitate nunquam voluerint, minusque in futurum velint ullo pacto discedere, sed illius mandatis perpetuo obtemperare, neque schismaticos unquam fuisse, sed unam ecclesiam catholicam sub uno pontifice maximo coluisse, & observasse quicquid ab inimicis veritatis & Christianissimi regis & regni ex adverso dictum fuerit. Ipsi, inquam, oratores non valentes habere optatam praesentiam praedicti sanctissimi domini nostri (quod dolentes egre tulerunt) & hoc propter viarum discrimina, & inimicorum Christianissimi regis & regni ex adverso insidias eis paratas, prout ipsis apertius

Concil. General. Tom. XXXII.

A constitit, tam nomine suo, quam procuratorio reverendorum patrum dominorum Gaspardi de Turone Valentiniensis & Diensis, Claudii de Longo vico Matisconensis, & Guiscardi Hierapolitanensis titularii, & Lugdunensis suffraganei, episcoporum, ac domini Joannis Arzeleri juris doctoris, Lugduni existentium. Qui quidem praedicti patres interfuerunt praedictae congregationi Pisanae, prout dixerunt & exposuerunt tam nomine suo, quam aliorum reverendorum patrum archiepiscoporum, episcoporum, & omnium & singulorum cujuscumque status, gradus & dignitatis existentium, ecclesiastici vel temporalis, qui in congregatione Pisana interfuerunt, eis adherentium & adherere volentium sub illa meliori forma qua potuerunt & debuerunt, obtemperando mandatis apostolicis & exhortationibus regis, suos fecerunt & constituerunt procuratores legitimos & oratores praedictos reverendos patres dominos ad sanctissimum dominum nostrum papam specialiter & expresse, ad renuntiandum congregationi Pisanae jam dissolutae, & adherendum concilio Lateranensi, nec non ad petendum absolutionem, quatenus opus esset, a praefato sanctissimo domino nostro, prout latius continetur in dicto procuratorio instrumento, cujus tenor ob sui prolixitatem, & brevitatis causa, hic non fuit insertus: quod tamen vidimus & tenuimus. Et publice coram nobis & praedictis notariis & testibus infra scriptis renuntiaverunt & renuntiant dictae congregationi, 1514. undecima mensis Januarii, indictione secunda, & domini nostri Leonis papae decimi anno primo, receptum per magistrum Joannem de Alverina Lemovicensis, & Petrum Quessel. Lovoviensis diocesis, notarios apostolicos. Praefati igitur reverendi patres & spectabiles doctores, legati & oratores coram nobis pro tribunali sedentibus, & notariis testibusque infra scriptis renuntiarunt & renuntiant dictae congregationi Pisanae jam dudum dissolutae, & adherent adherereque volunt in futurum concilio Lateranensi, ut optata reformatio ecclesiae & pax universae Christianae religionis, nec non provilio necessaria contra immanissimum Turcam & hostes fidei subsequantur. Et si forsan occasione dictae congregationis Pisanae & gestorum in ea, aliquas censuras juris aut hominis, aut alias quascumque poenas de jure aut de facto incurrerint, praestito prius debito juramento de parendo mandatis ecclesiae & praefati sanctissimi domini nostri Leonis papae decimi cum illa humilitate qua possunt & debent, usque ad prostrationem & pedum oscula, absolutionem qua indigent sibi dari, & quamcumque aliam juris poenam seu maculam aboleri petierunt & postulaverunt, prout per tenorem praesentium petunt & postulant, ac si coram sanctitate sua praesentes & personaliter interfuerint, supplicando sanctitati suae cum illa devotione qua valent, ut ipsis praefatis oratoribus & aliis, quorum legatione funguntur, & qui in dicta congregatione interfuerunt, consilium, auxilium, opem, favorem, aut obedientiam praestiterint, absolutionem pro sua solita clementia concedere dignetur: offerentes se supplices preces Deo effundere, ut regimini sanctissimae matris ecclesiae sua sanctitas feliciter & longeve praesse valeat. De quibus omnibus & singulis cum quanta maxima instantia potuerunt & valuerunt, rogarunt, ut pro justificatione eorum praefatae voluntatis & excusationis, quavis acta

SESSIO
IX.

Oo

prez.

SESSIO
IX.

prædicta, in quantum de jure possumus, velle-
mus recipere, pro & nomine ejusdem sanctissi-
mi domini nostri & sanctæ sedis apostolicæ; &
de receptis eis actum publicum concedere: quod
quidem actum, prout de jure potuimus & de-
buimus, recepimus, & per notarios publicos in
formam publicam redigi fecimus, & eis tradi
concessimus & præcepimus.

Datum in dicto cœnobio Ulcienſi, sub sigil-
lo nostri vicariatus, die decimaſeptima menſis
Martii, anno a natiuitate domini 1514. indi-
citione ſecunda, pontificatus prælibati ſanctissi-
mi domini nostri Leonis papæ decimi anno pri-
mo præſentibus ad hæc ſpectabilibus viris do-
minis ac magiſtris, Alvano de Varenſis, Ste-
phano Vivet, juriſum doctoribus, Albanenſis ac
Tuteleſis diœceſis, ac Deo devotis religioſis
Orencio de Bardoneſia inſirmario, & Marcel-
lino Caſerſi Cocreario, canonicis dicti cœno-
bii, teſtibus vocatis & rogatis.

Et ego Petrus Queſvel præſbyter in artibus
magiſter, Lexovienſis diœceſis, publicus apo-
ſtolica auctoritate notarius, quia prædictæ ex-
poſitioni, renuntiationi, adheſioni, juramenti
præſtationi, & abſolutionis petitioni, ceteriſ-
que præmiſſis omnibus & ſingulis, dum ſic, ut
ſupra, ſcriberentur, agerentur, dicerentur &
fierent, una cum Joanne Juſteri notario publi-
co collega meo, ac prænominatis teſtibus præ-
ſens interfui, eaque ſic fieri & dici audivi:
ideo hoc præſens publicum inſtrumentum manu
mea ſcriptum, una cum ſigilli vicariatus dicti
domini vicarii appenſione ſubſignavi, in fidem
& teſtimonium præmiſſorum requiſitus & roga-
tus. Et approbo in raſura ipſa, ſi qua indi-
geat ſibi dari, & quancumque juris pœnam ſeu
maculam aboleri.

P. Queſvel.

Et ego Joannes Juſteri in Delphinatu Tau-
rinenſis diœceſis publicus auctoritatibus apoſto-
lica, imperiali & Delphinali notarius, quia
prædictis expoſitioni, renuntiationi, adheſio-
ni, juramenti præſtationi, & abſolutionis pe-
titioni, ceteriſque omnibus & ſingulis, dum
ſic, ut ſupra, ſcriberentur, agerentur, dice-
rentur & fierent, una cum dicto magiſtro Pe-
tro Queſvel notario publico collega meo, ac
prænominatis teſtibus; eaque ſic fieri vidi &
audivi: ideo hoc præſens publicum inſtrumen-
tum manu dicti domini Petri Queſvel ſcriptum,
fideliter facta debita collatione cum proprio
originali, una cum ſigilli vicariatus dicti do-
mini vicarii appenſione ſubſignavi. in fidem
& teſtimonium omnium & ſingulorum præmiſ-
ſorum veritatis requiſitus & vocatus, approbo
in raſura qua indigeat ſibi dari, & quancum-
que aliam juris pœnam ſeu maculam aboleri
inſtare.

Tenor vero literarum conſilii Sabaudie, di-
rectarum ad prælatos Gallicanos, eſt talis; &
primo ſupraſcriptio talis eſt: Reverendi patri-
bus & dominis præſtantiffimis, dominis orato-
ribus regie majestatis ad Urbem, dominis ho-
norandis, & intus tenor eſt talis:

Reverendi patres & domini honorandi, ex
litteris quas ſcribit nobis magnificus dominus
Aſtenſis gubernator, videbunt dominationes
veſtræ quantum exhortetur aliqualem retarda-
tionem ulterioris tranſitus veſtri, donec re-
ponſum, quod pro voto facere ſperatur, bre-
viter conſequatur, prout latius in eiſdem li-
teris, quas, ne prolixiores ſimus, eiſdem do-
minationibus veſtris mandamus his introclu-

ſas, quæ pro earum ſolitis prudentiis non niſi
recte providebunt & agent, prout melius
conſulto eis videbitur. Nos autem ſi quid
pro eis valeamus, ad id paratiſſimos offeri-
mus animo quam libenti. Ex Taurino die 26.
Februarii.

Conſilium ducis Sabaudie citra montes Tau-
rini reſidens.

Tenor vero literarum prælatorum Gallicæ
nationis, directarum ſanctiſſimo domino no-
ſtro, talis eſt, & primo in ſupraſcriptione:
Sanctiſſimo domino noſtro Leonis papa decimo ponti-
fici maximo. Intus vero.

Sanctiſſime pater, cum omni humilitate,
reverentia & honore, uſque ad pedum oſcu-
la procedentes, beatitudinis veſtræ perpetu-
um incrementum a Deo ſuppliciter peti-
mus.

Sanctiſſime pater, ex brevi apoſtolico, quod
ad nos mittere ſanctitati veſtræ placuit, intel-
leximus datam eſſe operam ab eadem ſanctita-
te veſtra cum Maximiliano & Octaviano Me-
diolanenſis & Genuenſis ducatus detentoribus,
ut nobis ſalvumconductum darent. Unde gra-
tias agimus qua valeamus humilitate eidem ſan-
ctitati veſtræ, quæ pro innata clementia nos
non niſi tuto & ſecure ad ſe proſeici jubet.
At vero ex quo breve apoſtolicum accepimus,
interca dum ſalvumconductum præſtolamur,
dies viginti effluxere: cumque jam ante qua-
draginta lapſi eſſent, dum hic agimus, factum
eſt ut ſexaginta dierum numerum egerimus,
quatuor menſium intervallo per agros ac diver-
ſoria deducti. Beatiffime pater, cum Maxi-
lianus ſanctitatis veſtræ maſſerio ſalvum abnue-
re conductum non veritus ſit, cumque etiam
diuturna nos tenuerit expectatione ſuſpenſos,
quo in nos animo ſit, quam ſuſpecta nobis eſſe
debeat proſectio noſtra, facile cognoviſſimus.
Oramus itaque, & totis animis obſecramus,
ut Maximiliani contumacia, qui ſpretis ſemel
& iterum mandatis veſtris durum ſeſe ac reni-
tentem præbuit, moram noſtram excuſet, &
promptam quæ in nobis eſt voluntatem paren-
di nequaquam obſcuret: quam ut veſtræ ſan-
ctitati certius teſtatem relinquamus, actum
judiciale mittimus; coram ordinario judice
ſpeciali hujus loci legitime ut volumus confe-
ſum, quale potuiſſemus agere, juxta procura-
toris noſtri facultatem in veſtræ ſanctitatis præ-
ſentia Piſanæ congregationi jam diſſolte no-
mine & noſtro, & quorum cauſa proſectus
renuntiendo, & adheſtendo ſacro Lateranenſi
concilio, apoſtolicam denique utcumque indi-
gemus humiliter ac devote petendo abſolutio-
nem.

Sanctiſſime pater, ſolitam illam animi ve-
ſtri manſuetudinem obnixè imploramus, miſe-
reatur tantorum laborum atque impenſarum,
dignetur expletos ſexaginta dies & amplius in
deſerto hoc & valla ſolitudine pœnitentiæ no-
ſtræ loco ſuſcipere, velitque ſacri hujus tempo-
ris & imminentis ſecti paſchæ rationem habe-
re, quo divinis, ut officii noſtri eſt, vacare
commode valeamus, ne commiſſis nobis gre-
gibus diutina abſentia noſtra ſalutis diſpen-
dium ferat. Beatiffime pater, paratos omni
tempore ad obſequia veſtræ ſanctitatis animos
offerimus, divinam majestatem oraturi, ut fe-
licem donet veſtræ ſanctitati curſum hic agere,
& in cælis una cum omnibus quos dedit vobis
Pater, perennem gloriam adipiſci. Ex Ukils
propè Seculiam, die decimanona Maii. Bjuſdem
Jan-

ANNO
CHRISTI
1514.

ANNO
CHRISTI
1514sanctitatis vestrae humillime creaturae & devoti A
oratores episcopi.

- I. Cabilonensis.
- E. Lexoviensis.
- F. Ambianensis.
- A. Engolismensis.
- S. Laudunensis.

Ex adverso contra dicta & allegata per præ-
fatum reverendum patrem dominum Claudium
episcopum, magnificus dominus Hieronymus
Moron orator illustrissimi Maximiliani Sfortis
ducis Mediolani dixit, quod præfatus illustris-
simus dominus dux non negaverat prælati Gal-
licæ rationis salvumconductum, sed distulerat B
eis dare, causa deliberandi & consulendi. Et
auditis hinc inde propositis, tandem sanctissi-
mus dominus noster absolvit cum reincidentia
prælatos præfatos a censuris, si quas incurre-
rant; & prorogavit eisdem terminum usque ad
proximam sessionem, & interim suspendit cen-
suras, & voluit eos interim non incurere, sed
elapso termino, in pristinas censuras reincide-
re, & non ante. Postmodum vero exclusis aliis
non habentibus vocem definitivam in concilio,
a loco concilii, exceptis oratoribus & baroni-
bus supra descriptis, prælatisque omnibus exi-
stentibus in vestibus & paramentis sacris in suis
subselliis mitratis ex ordine post reverendissimos C
dominos cardinales in præsentia sanctissimi do-
mini nostri papæ; præfatus reverendus pater
dominus Claudius episcopus Massiliensis ascen-
dit ambonem, & legit quamdam schedulam te-
noris infra scripti.

*Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam
rei memoriam sacro approbante
concilio.*

Posteaquam ad universalis ecclesie curam &
regimen, licet tanto oneri impares, divina dis-
pensatione vocati fuimus, ex summo statim ap-
ostolatus apice, tamquam ex vertice montis
Sion, ea prospicere ac animo volvere cepimus,
quæ ad salutem, tranquillitatem ac propagatio- D
nem ipsius ecclesie pertinere in primis videban-
tur. Cumque in hanc rem omnem nostram cur-
ram, cogitationem ac studium more solertis vi-
gilisque pastoris converteremus, nihil gravius
aut Christiane reipublice perniciosius, & pio
nostro desiderio magis adversum bellorum effe-
ra rabie comperimus, quæ usque adeo armis
grassata est, ut vastata pene mutuis cladibus
Italia, deformatisque ac partim everfis, equa-
tis partim solo civitatibus & terris, concussis
provinciis & regnis, in Christianam sanguinem
furere ac debacchari non delinant. Nihil ita-
que prius, nihil studiosius, aut magis ex ani-
mo curandum duximus, quam ea bella sedare,
ecclesiasticamque disciplinam pro viribus ac tem-
porum ratione componere, ut placato per vitæ
emendationem Deo, dominicum gregem nostræ
fidei commissum, compositis dissidiis, in unum
cogere & aggregare, unanimemque ac pacis &
concordiæ vinculo tamquam firmissimo glutino
unitum, adversus communes hostes fidei Chri-
stianis cervicibus imminentes facilius adhortari
ac concitare possimus. Cujus quidem expeditio-
nis in impios & crucis Christi implacabiles
inimicos, hoc vehemens nostrum desiderium
ita cordi nostro infixum est, ut sacrum Late-
Concil. General. Tom. XXXII.

ranense concilium a felicitis recordationis Julio
II. prædecessore nostro indictum ac inchoatum,
ejusque obitu intermissum, ea præcipue causa
continuare & prosequi decreverimus, ut in di-
versis sessionibus in eodem sacro concilio per
nos habitis omnibus patet, ut Christianis prin-
cipibus, seu eorum oratoribus in eo concilio
congregatis, prælatisque ex diversis mundi par-
tibus eo venientibus, pace inter ipsos Chri-
stianos principes composita, extirpatisque, ut
par est, primo ex domini agro pestiferis hæ-
resum sentibus, ea quæ ad ipsam expeditio-
nem contra eosdem hostes necessaria, ac ad
gloriam & exaltationem orthodoxæ fidei, alia-
rumve rerum consultationem pertinent, matura
consilio omniumque assensu decerni feliciter
possent. Ad quod quidem concilium solem-
niter indictum, riteque denuntiatum, etsi mul-
ti ex diversis Europæ partibus præclari & in
omni scientia præstantes viri convenerint, mul-
ti etiam legitime impediti mandata in publica
forma miserint: non tamen bellorum ac tem-
porum difficultatibus, quibus loca plurima
jam diu hostilibus armis oblecta fuerunt, ea
quam desiderabamus, copia & multitudo con-
venire potuit. Nihil est præterea quod nobis
adscribi possit, si hæcenus (quod si forsitan
multis necessarium videtur, & nos opportunum
præ ceteris putamus) legatos de latere ad re-
ges & principes pro concordia eorumdem prin-
cipum & pace non misimus. Hac sane causa id
facere destitimus. Principes enim fere omnes
suis ad nos literis ac nuntiis, legatos mitti,
minime expedire aut necessarium esse signifi-
caverunt. Circumspectos nihilo minus ac probatæ
fidei viros nuntios nostros, etiam episcopali
dignitate præditos, ad eos ipsos principes gra-
viora inter se armis, ac, quantum conjici po-
terat, asperiora bella molientes ultro misimus.
Quorum præcipue opera effectum est, ut pactis
jam inter quosdam principes induciis, ceteri
eas brevi approbaturi esse credantur. Quare le-
gatos, uti proxima sessione decrevimus, ubi
opus & expediens fuerit, pro stabili ac perpe-
tua pace inter eos componenda, ac uti antea
proposuimus, mittere non postponemus. Ne-
que interim cum eorumdem principum oratori-
bus apud nos agentibus, quæ ad rem hujusmo-
di pertinent, agere & meditari neque ipsos et-
iam principes per nostros nuntios & literas ad
id urgere & admonere cessabimus. Quin et-
iam ut nostra pacis consilia & juges cogita-
tus omnipotens & misericors Deus promoveat
ex alto, ac fidelem plebem æquis ac propitiis
magis oculis aspiciat, & pro communi salute
ac pace, compescendaque nefariorum Christia-
ni nominis hostium superba rabie, ejus piis
annuat precibus: universis & singulis primati-
bus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, nec
non ecclesiarum, tam cathedralium quam colle-
giatarum, tamque secularium quam quorum-
vis ordinum regularium capitulis, collegiis,
conventibus, plebanis, decanis, ecclesiarum
rectoribus, ceterisque animarum curam habenti-
bus, prædicatoribus, quæstoribus, ac ver-
bum Dei ad populum pronuntiantibus, aucto-
ritate apostolica injungimus, & in virtute san-
ctæ obedientiæ mandamus, quatenus intra missa-
rum solemnias, & dum inter aut extra illa
verbum Dei ad populum proponetur, ac in eo-
rum orationibus, quas capitulariter & con-
ventualiter, aut alias in quibuscumque con-
gre-

SESSIO
IX.

gregationibus facient respective pro pace Christianorum & infidelium confusione, hac collectas habeant speciales; videlicet, Deus a quo sancta desideria: Et, Deus in cujus manu sunt omnes potestates & omnia jura regnorum, respice in auxilium Christianorum. Et nihilo minus suis diocesanis, & aliis quibuscumque personis utriusque sexus, tam ecclesiasticis quam secularibus, quibus ratione prelatum & alterius cujuscumque superioritatis ecclesiasticam prestant, injungant, ac in domino eos hortentur, quibus Dei verbum sua aut alterius auctoritate proponetur, ut privatim pro pace, ut premititur, Christianorum, & infidelium exterminatione, ad Eum ipsum ac gloriosissimam ejus matrem in oratione dominica & in angelica salutatione piarum precum effundant. Et insuper quicumque ex supradictis apud principes seculares cujuscumque gradus, preeminentie vel dignitatis existant, aut etiam consiliarios, familiares, domesticos & officarios eorum, nec non apud civitatum, oppidorum, vel universitatum, quorumcumque secularium magistratus, rectores, locumtenentes, aut alias utriusque sexus personas, ecclesiasticas vel seculares, quas ad pacem universalem aut particularem inter principes, potentatus & Christianos populos, nec non ad expeditionem contra infideles persuadendam, auctoritate & gratia valere putaverint, illos ad hujusmodi pacem & expeditionem hortentur & inducant. Quos omnes per viscera misericordie Dei nostri, & per meritum passionis unigeniti ejus filii Jesu Christi, quam maximo possumus cordis affectu in domino hortamur, ac pro pastoralis officii qua fungimur auctoritate monemus, ut depositis privatis similitudinibus, appetisque inimicitias, ad pacis studia amplectenda, & ad expeditionem predictam decernendam se convertant. Proptereaque omnibus & singulis prelati, principibus & personis, tam secularibus quam ecclesiasticis, cujuscumque status, gradus, dignitatis & preeminentie aut conditionis existant, sub interminatione divini judicii districtius inhibemus, ne dictae paci per nos aut nostros, seu sedis apostolicae legatos vel nuntios, & episcopali dignitate preditos, ut praefertur, pro Christianae reipublicae defensione & fidelium salute, tractandae aliquod impedimentum directe vel indirecte, palam aut occulte interponere quoquo modo presumant. Sed qui in pace conficienda privatim aut publicum suorum principum suarumve civitatum aut rerumpublicarum, quorum quarumve ad eos ratione officii vel publici alicujus muneris cura spectabit, interesse pretendant, illud quoad modestius tranquilliusve poterunt, prosequentes, pacis nihil minus partes & studia, quantum in domino poterunt, amplectantur. Quin etiam ad dictam pacem & expeditionem contra dictos Christianae fidei hostes procurandam, & ab ipso Deo impetrandam, volentes spiritualibus donis Christi fideles animare, omnibus vere confessis & contritis, qui pro ipsa obtinenda pace ac decernenda expeditione in missis, praedicationibus, & aliis divinis officiis, aut in collegialibus, conventualibus, aliisve publicis aut communibus orationibus devote ad Deum preces effundant, aut apud principes, consiliarios, officarios, rectores, vel alias personas supradictas, quae ad pacem faciendam vel tractandam, & ex-

peditionem in hostes iaviam crucis, ut premititur, decernendam, aliquam auctoritatem habere videbuntur, diligentem ac solertem operam adhibebunt, quoties id fecerint: qui vero privatim ac particulariter pro praemissis a Deo consequendi devotas effuderint preces, septies in die, si toties id fecerint; aut si minus, quoties id fecerint, donec pax universalis, quae per nos assidue tractatur, inter principes & populos impraesentiarum annis dissidentes, confecta sit, & expeditio contra infideles nostris auspiciis decreta, de omnipotentis Dei misericordia, ac de beatorum ejus apostolorum Petri & Pauli auctoritate confisi, centum dies de injunctis eis poenitentibus relaxamus. Mandantes propterea venerabilibus fratribus, primatibus, patriarchis, archiepiscopis & episcopis, ad quos praesentes seu earum exempla sub sigillis authenticis, vel in Urbe, aut alibi fideliter impressa pervenerint, quatenus illas per suas provincias & dioeceses, quanto citius poterunt, faciant publicari, ac debite executioni demandari. Ceterum, quod proposuimus & toto corde concupivimus, reformationem interium ecclesiasticam tam curiae nostrae, quam etiam venerabilium fratrum nostrorum sanctae Romanae ecclesiae cardinalium, & aliorum in Urbe commorantium, & alia complura necessaria, sacro approbante concilio decrevimus, quae aliis nostris literis in hac eadem sessione publicandis continebuntur. Et licet idem Julius praedecessor noster ad hujusmodi concilium omnes qui adesse consueverunt, convocaverit, & ut tute ac secure venire & accedere possent, eis amplum saluum conductum dederit: quia tamen haecenus ob praedicta forsitan impedimenta complures prelati, qui venire deberent, adhuc non venerunt, cupientes nos ad graviora in futura proxima sessione procedere, denovo ipsos ac reges, duces, marchiones, comites & alios ad concilia generalia venire aut mittere assuetos, qui haecenus oratores vel mandata legitima non dederint, in domino hortamur, ac per ejusdem misericordiae viscera rogamus & monemus, ut quamprimum poterunt, vel ipsi personaliter accedere, vel speciales & idoneos nuntios cum legitimis mandatis ad hoc sacrum & Christianae reipublicae perutile futurum Lateranense concilium mittere velint. Venerabilibus autem fratribus patriarchis, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prelati, praesertim sub vinculo jurisjurandi, ad visitandum certis statutisque temporibus limina apostolorum Petri & Pauli, & ad generalia concilia indicta personaliter accedendum, etiam tempore suae promotionis adstrictis, quorum non contemptum contumacia in diversis sessionibus per promotorem dicti concilii saepius accusata extitit, & contra eisdem petitem procedi, & de incursum censurarum & poenarum protestatum solemniter reperitur, non obstantibus quibuscumque privilegiis, concessionibus & indultis eis, eorumque ecclesiis, monasteriis & beneficiis per dictos praedecessores nostros aut nos concessis, confirmatis & innovatis: quae habentes pro expressis, ex certa scientia & plenitudine potestatis cassamus, irritamus & annullamus, in virtute sanctae obedientiae injungimus, ac sub excommunicationis & perjurii, aliisque de jure vel consuetudine, & praesertim in literis indictionis & publicationis dicti concilii Lateranensis per ipsum Julium praedecessorem

ANNO
CHRISTI
1516

ANNO
CHRISTI
1514

sciem nostrum specialiter indictis, aut aliis A
non accedentibus ad concilium rite indictum
pœnis, districtius mandamus, ut ad dictum
concilium Lateranense accedere personaliter, &
usquequo conclusum, & auctoritate nostra ab-
solutum fuerit, in Urbe morari debeant, nisi
aliqua legitima causa impediti fuerint. Et si,
ut præfertur, modo fuerint impediti, procu-
ratores suos speciales cum pleno mandato ad
ea que tractanda, agenda & deliberanda e-
runt, idoneos mittant. Et ut omnis prorsus
excusatio tollatur, neve cuiquam venire de-
benti prætextus aliquis cujuscumque impedi-
menti relinquatur, præter publicum fidem,
quam in indictione hujus concilii omnibus ad
id venientibus liquet esse concessam, hoc eod-
dem approbante concilio, omnibus & linguis
in congregationibus conciliorum generalium
adesse solitis, & ad ipsum Lateranense concilium
venientibus, eorumque domesticis fami-
liaribus, cujuscumque status, gradus, ordinis
& conditionis vel nobilitatis existant, ecclesia-
sticis & secularibus pro se & bonis suis quibul-
cumque per civitates, terras & loca, tam ma-
ritima quam terrestria, dictæ Romanæ ecclesiæ
subjecta, ad concilium Lateranense ad Urbem
veniendi, & in ea libere commorandi, & pro
animi sententia consulendi, & ab ea quoties
videbitur recedendi, & post quatuor menses
a dicti concilii conclusione & dissolutione li-
berum, tutum & securum salvoconductum, C
ac plenam & omnimodam securitatem aucto-
ritate apostolica tenore præsentium, de con-
cilio & potestate prædictis, damus & conce-
dimus & impartimus, aliosque salvocondu-
ctus & securitates habere cupientibus dare li-
bere pollicemur: quos omnes & singulos bene-
gne & caritative tractabimus & suscipiemus.
Mandantes omnibus & singulis principibus sæ-
cularibus, quantumcumque grandi dignitate,
etiam imperiali, regali, reginali, ducali,
aut alia quacumque fulgentibus, & civitatum
rektoribus, ac civibus eorum rempublicam gu-
bernantibus & regentibus, ut prælatis & aliis
ad dictum concilium Lateranense venientibus,
sub divinæ majestatis & indignationis nostræ D
incurso, pœnis contra impediennes concilio-
rum celebrationem, & præsertim dicti Late-
ranensis concilii, in jure, sive literis præfate
indictionis per prædecessorem nostrum conten-
tis & appositis, liberam licentiam & facultatem,
salvumque conductum veniendi & re-
deundi, & per eorum dominia, terras & lo-
ca, per que ipsos transitum facere oporteat,
cum eorum rebus & bonis ac equis, liberum
transitum & innoxium concedant, omnibus
prorsus exceptionibus sive excusationibus semo-
tis ac cessantibus. Mandamus insuper & in-
jungimus sub indignationis nostræ & aliis arbi-
trio nostro infligendis pœnis, omnibus & sin-
gulis gentibus nostris armigeris, tam pedestri-
bus quam equestribus, eorumque ducibus &
duktoribus, ac etiam arcium nostrarum castel-
lanis, civitatumque & locorum dictæ Romanæ
ecclesiæ subjectorum legatis, gubernatoribus,
rektoribus, locum tenentibus, potestatibus, of-
ficialibus & vassallis, ut quibusvis constitutio-
nibus, ordinationibus apostolicis, legibus im-
perialibus, statutisque & consuetudinibus mu-
nicipalibus, etiam juramento & confirmatione
apostolica, aut quavis alia firmitate roboratis
non obstantibus, que salvoconductui & secu-
ritati præmissis in aliquo derogare, seu illa

Conc. General. Tom. XXXII.

quoquo modo impedire possent, citam si in
illa forent, de quibus specialis & specifica, ex-
pressa & individua, non autem per generales
clausulas id importante, mentio, seu quævis
alia expressio habenda foret, illorum omnium
tenores præsentibus, ad si de verbo ad verbum
infererentur, pro expressis habentes, & aliis
quibuscumque, cujuscumque gradus, status,
conditionis & præminentia fuerint, ut ipsos
venientes ad concilium Lateranense libere, tu-
te & secure transire, morari & recedere per-
mittant & permitti faciant, ne tam sanctum,
laudabile ac pernecessarium concilium quavis
causa vel prætextu distrahatur, & ut ad illud
venientes tute ac in pacis tranquillitate liber-
tateque vivere, dicere & expedire valeant,
que honorem Dei omnipotentis, statumque
totius ecclesiæ concernant. Nulli ergo omnino
hominum liceat hanc paginam nostræ injun-
ctionis, inhibitionis, relaxationis, exhortatio-
nis, rogationis, monitionis, cassationis, irri-
tationis, annulationis, donationis, concessio-
nis, obligationis & mandati infringere, vel ei
ausu temerario contraire. Si quis autem hoc
attentare præsumperit, indignationem omni-
potentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apo-
stolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione in Latera-
nensi sacrosancta basilica solemniter celebrata,
anno incarnationis dominicæ millesimo quin-
gesimo decimoquarto, tertio Nonas Maii,
pontificatus nostri anno secundo. Qua per-
fecta, petiit a concilio, an placerent paterni-
tatibus suis contenta in schedula. Et omnes,
nemine penitus discrepante, ac quilibet eorum
respondit, placere contenta in schedula. De-
inde reverendus pater dominus Vincentius ar-
chiepiscopus Neapolitanus ascendit ambonem,
& legit aliam quamdam schedulam tenoris in-
tra scripti.

BULLA REFORMATIONIS CURIÆ.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam
rei memoriam, sacrosancto appro-
bante concilio.

Supernæ dispositionis arbitrio, quo cælestis
pariter & terrena ineffabili providentia dispo-
nuntur, in sublimi beati Petri solio Christi
unigeniti Dei filii gerentem vices in terris Ro-
manum pontificem decet in primis, pro cura
& salute dominici gregis sibi divinitus commis-
si, providi exercere pastoris officium. Quare
pro dicti pastoralis officii sollicitudine, cum
ecclesiasticam disciplinam, ac per omnes fere
Christi fidelium gradus bene recteque vivendi
regulam temporum difficultate ac hominum ma-
litia, licentiaque & impunitate in deterius ita
labi, diffuere, aberrareque longius a recta
via animadvertimus, ut nisi provida corrige-
tur emendatione, in varios errores securitate
peccandi quotidie magis incidere, moxque ob-
ortis publice scandali, prorumpere sit veran-
dum. Cupientes igitur, quatenus nobis ex
alto permittitur, ea jam nimium invalescentia
mala corrigere, ac pleraque in pristinam sa-
crorum canonum observantiam reducere, ac in
melius juxta sanctorum patrum instituta dante
domino reformare, eaque omnia, sacro appro-
bante Lateranensi concilio, a felicis recordatio-
nis Julio papa secundo prædecessore nostro in-

SESSIO
IX.

ter alia propterea incepto, & per nos continuato, salubriter moderari: ut ab his sumamus exordium, quæ pro nunc magis expedire videntur, & quæ sæpe per singulas ætates neglecta, magnam Christianæ religioni attulerunt perniciem, & in ecclesia Dei maxima scandala pepererunt, a promotionibus scilicet ad ecclesiasticas dignitates constituimus exordiri. Cum pie memoriæ Alexander papa tertius prædecessor noster etiam in Lateranensi concilio decreverit, ut ætas, morum gravitas, ac literarum scientia in personis promovendis in episcopos & abbates diligenter inquirentur, nihilque magis Dei ecclesiæ officiat, quam cum immeriti assumuntur prælati ad regimen ecclesiarum, propterea in promotionibus prælatorum, quarum a Romanis pontificibus magna ratio haberi debet, eo præsertim, quod de promotis per eos ad ecclesias seu monasteria in extremo iudicio rationem Deo reddaturi sunt, statuimus & ordinamus, ut deinceps perpetuis tuis temporibus, patriarchalibus, metropolitanis ac cathedralibus ecclesiis & monasteriis pro tempore vacantibus, de personis, juxta præfati Alexandri constitutionem, ætate matura, gravitate morum, literarumque scientia præditis, non ad alicujus instantiam, per commendam & administrationem seu conservationem, aut alio quovis modo provideatur, nisi ratione utilitatis ecclesiarum, prudentiæ, nobilitatis, probitatis, experientiæ atque curialitatis antiquæ cum competenti literatura, & in sede apostolica meritorum, aliter visum fuerit faciendum. Idemque in electis & postulatis, quorum electiones & postulationes per sedem apostolicam admitti consueverunt, volumus observari. Et si de minoribus ætate triginta annorum ecclesiis aut monasteriis hujusmodi contigerit provideri, non dispensetur eum eisdem, ut ecclesiis citra vigesimumseptimum ætatis annum, monasteriis vero citra vigesimumsecundum præesse valeant. Quinimo ut accuratius diligentiusque idoneæ personæ promoveantur, statuimus, ut cardinalis, cui electionis, postulationis aut provisionis ecclesiæ seu monasterii relatio committetur, antequam in sacro consistorio, ut moris est, referat commissionem examinis ac relationis hujusmodi sibi datam, uni-cujuslibet ordinis antiquiori cardinali in ipso consistorio per seipsum, vel si ea die, qua sibi commissionis onus injunctum fuerit, consistorium non fuerit, per secretarium suum aut alium quemlibet ex suis domesticis familiaribus notam illam facere debeat: qui tres priores aliis quamprimum sui ordinis cardinalibus eam significare teneantur, negotiumque electionis, administrationis, postulationisve aut promotionis summarie & de plano per seipsum dictus relator examinet, & si qui contradixerint, his vocatis, idoneos, graves & fide dignos testes, & si expediens opusve fuerit, alios ex officio assumere, processusque & jura ejusmodi relationis, una cum dictis testium die faciendæ relationis secum ad consistorium deferre debeat: neque ullo modo referat, si præsens in curia promovendus majorem cardinalium partem antea non adiverit, ut que a referente collega sint cardinales audituri, oculata fide, quantum ad personam promovendi attinet, cognoscere possint. Promotus vero eisdem cardinalibus qui præsentibus in curia fuerint, ex antiquo more consuetudineque laudabili quamprimum visitare teneatur. Quem quidem morem

A laudabilemque consuetudinem innovamus, ac inviolabiliter observari mandamus. Et quoniam episcopalem dignitatem tuori illatam, & ac improborum impugnationibus, aut accusantium calumniis passim pateat, muniri par est: statuimus, ut nullus episcopus aut abbas, quovis instante ac requirente, nisi sibi copia & facultas legitime defensionis permittatur, etiam si crimina fuerint notoria, diligenterque partibus auditis, causa plenarie probata fuerit, dignitate privari valeat: neve aliquis prælatus invitus, nisi aliis justis efficacibusque rationibus & causis, transferatur juxta formam ac decretum concilii Constantiensis. Et quoniam ex commendis monasteriorum (ut magistra rerum experientia sæpius docuit) monasteria ipsa tam in spiritualibus quam in temporalibus graviter læduntur, quippe quorum ædificia partim commendatariorum negligentia, partim avaritia vel incuria collabuntur, & in dies divinus cultus in his magis dimittitur, passimque obloquendi materis personis præsertim secularibus præbetur, non absque dignitatis apostolicæ sedis diminutione, a qua commendæ hujusmodi proficiuntur: ut eorum indemnitati salubrius consulatur, volumus ac sancimus, ut cum illa per obitum abbatum qui illis præerant vacaverint, nullo pacto cuiquam possint commendari, nisi pro conservatione auctoritatis apostolicæ sedis, & ad occurrendum malitiis illarum impugnantium, pro temporum qualitate aliter nobis de fratrum nostrorum consilio visum fuerit expedire. Sed de persona idonea juxta præscriptam constitutionem eis ita provideatur, ut illis idonei abbates, prout decet, præfaturi sint. Ea vero monasteria, quæ commendata fuerint, cum per eorum cessum vel decessum, quibus erant commendata, commendæ hujusmodi cessaverint, cardinalibus dumtaxat ac personis qualificatis & bene meritis commendari possint: ita tamen, quod eorum monasteriorum commendatarii, quibus antea de cetero commendata fuerint, cujuscumque dignitatis, honoris & præminentie existant, etiam si cardinalatus honore & dignitate fungantur, si mensam habuerint separatam, ac seorsum a mensa conventuali, quartam sui mensæ partem pro instauratione fabricæ, seu pro ornamentis, vestibus ac paramentis emendis faciendisque, aut pauperum alimonia, aut sustentatione, ut major exiget ac suadebit necessitas; si vero mensa fuerit communis, tertiam omnium fructuum dicti monasterii sibi commendati partem pro supradictis oneribus supportandis, & sustentatione monachorum, omnibus aliis deductis oneribus, impartiri teneantur. Ac literæ, quæ super monasteriorum hujusmodi commendis expedientur, cum clausula hoc ipsum specificè exprimente debeant expediri. Alioquin, si aliter expediantur, nullius sint roboris vel momenti. Et quoniam ecclesiis hujusmodi absque aliqua fructuum diminutione provideri decet, ut tam dignitati præsidentium, quam ecclesiarum & ædificiorum necessitati consulatur, decernimus pariter ac statuimus, ut super earundem ecclesiarum fructibus pensiones minime reserventur, nisi ex resignationis causa, aut etiam alia, que in secreto nostro consistorio iusta, probabilis & honesta habita fuerit.

Statuimus quoque, ut de cetero parochiales ecclesiam ac dignitates majores & principales, aliaque beneficia ecclesiastica, quorum fru-

ANNO
CHRISTI
1516

ANNO
CHRISTI
1514

fructus, redditus & proventus ducentorum ducatorum auti de camera, secundum communem estimationem, valorem annuum non constituunt vel attingunt, nec non hospitalia, leprosarum, xenodochia, cuiuscumque valoris, quæ ad pauperum usum & alimoniam instituta sunt, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus non commendentur, aut alio quovis titulo conferantur, nisi per obitum familiarium suorum vacaverint, quæ illis commendari possint, ut illa ad illarum personarum sibi gratarum & idonearum commodum infra sex menses dimittere teneantur: quibus etiam, quoad beneficia, ad quæ haberent regressum, præjudicare non intendimus. Ordinamus etiam, ne ecclesiarum a quoruncumque monasteriorum & militiarum membra a suo capite, quod est absurdum, absque legitima & rationabili causa disjungantur aut separentur. Uniones perpetuæ, præterquam in casibus a jure permittis, vel sine rationabili causa, nequaquam fiant. Dispensationes autem ad plura incompossibilia ultra duo, nisi qualificatis juxta formam juris communis, non concedantur, nisi ex magna & urgente causa. Et personis cuiuscumque dignitatis parochiales ecclesias & earum perpetuas vicarias, ac dignitates majores & principales, etiam per viam unionis vel commendæ ad vitam, ultra quatuor obtinentibus, ex nunc terminum duorum annorum præfigimus, ut interim quatuor tantum ex eis retentis, reliquas dimittere teneantur, & beneficia dimittenda hujusmodi resignari valeant in manibus ordinariorum, ad effectum, ut de illis provideatur personis per eos nominandis, quacumque reservatione etiam generali, etiam ex qualitatibus resignantium personarum resultante, non obtinente: quo elapso termino, nisi dimiserint, omnia vacare censeantur, ac possint libere ut vacantia impetrari: talesque præterea retinentes pœnas extravagantis execrabilis recolendæ memoriæ Joannis papæ vigesimisecondi etiam prædecessoris nostri incurrant. Item statuimus, ut speciales reservationes quoruncumque beneficiorum ad cuiusvis instantiam minime concedantur.

De cardinalibus.

Et cum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales ceteros omnes in ipsa ecclesia post summum pontificem honore ac dignitate præcedant, conveniens ac debitum est, ut vitæ munditia ac virtutum splendore cunctis præfulgeant. Quapropter non modo hortamur eos ac monemus, verum etiam statuimus & ordinamus, ut de cetero quilibet cardinalium pro tempore existens, juxta doctrinam apostoli, ita sobrie, caste ac pie vivat, ut non solum a malo, sed ab omni etiam specie mali abstinens, coram hominibus luceat, Deumque in primis operibus honorificet. Sint omnes vigilantes, ac divinis officiis, missarumque celebrationibus intenti, habeantque capellas suas in loco honesto, prout facere consueverunt. Sitque eorum domus, familia, mensa, suppellexque, non fastu aut pompa, neque superfluis rebus, neque aliquo modo reprehensibilis, ne peccandi excusandique modum licentia inde nascatur, sed ut æquum est, modestis & frugalitatis speculum dici mereantur. Illis itaque sint contenti, quæ sacerdotalem partem se ferant modestiam, ac prælatos & quoscumque alios

insignes viros ad Romanam curiam venientes benigne honorificeque, tam publice quam privatim, tractent, & apud nos & successores nostros gratiose liberaliterque eorum negotia commendata suscipiant.

Præterea ministerium indecorum episcoporum prælatorumque in domibus non habeant, ne ceteris præfite instituti, & sacro caractere insigniti, in vilis descendant ministeria, passimque pastoralis officii contemptum inducant. Eos itaque quos vel nunt habent, vel in posterum sunt habituri, honorifice, ut fratres, ac juxta eorum status concordantiam tractent.

Cumque Romani pontifices communi omnium Christi fidelium Patri assistant, personarum acceptatores vel advocatos eos fieri valde inconveniens est. Propterea statuimus, ne partialitatem suscipiant aliquam, neque principum aut communitatum, vel quoruncumque aliorum contra quemquam, nisi quantum justitia & æquitas postulat, eorumque dignitas & conditio requirit, promotores aut defensores fiant, sed a privata omni passione sejuncti, sedandis & computandis inter quoscumque litibus omni diligentia vacent incumbantque: principum & quoruncumque aliorum, ac præsertim pauperum & religiosorum justa negotia pio promoveant affectu, oppressos & injuste gravatos juxta vires suas & officii debitum adjuvent.

Tituli sui loca, si præsentibus in curia fuerint, personaliter: si vero absentes, per vicarium idoneum semel saltem singulis annis visitent: clericos & populos ecclesiarum titulo suo subiectarum cum diligentia inquirent, vigilantesque circa cultum divinum & bona dictarum ecclesiarum, moresque in primis & vitam clericorum & parochianorum solerter explorent, eosque omnes & singulos ad recte honesteque vivendum paterno moneant affectu.

Pro augmento autem divini cultus & salutis animæ suæ, quilibet cardinalis vel in vita donet, vel in mortis articulo relinquat suo titulo, quantum sit satis ad presbyterum unum commode ibi sustentandum: vel si ecclesia indigeat reparatione, vel alia subventionem, tantum illi relinquat vel donet, quantum conscientie suæ videbitur.

Et cum minime deceat, affines & consanguineos, præsertim benemeritos & ope indigentes, negligere, sed illis providere justum & laudabile sit: non propterea tamen vel beneficiorum multitudine, vel ecclesiasticis redditibus ita eos impleri convenire arbitramur, ut ceteri damnum ex hujusmodi largitionis intemperantia patiantur, & inde scandalum nascatur. Statuimus itaque, ut ecclesiarum bona temere non effundant, sed ea in piis & sanctis operibus exponant, quorum causa magni & opimi redditus per sanctos patres statuti & ordinati fuerunt.

Volumus etiam ut ecclesiis eisdem cardinalibus commendatis, etiam si cathedrales, abbatialesve, aut prioratus, vel quæcumque alia beneficia ecclesiastica fuerint, absque omni proflus excusatione procurent, ac omni conatu suo provideant debite inserviri cathedralibus, dignos & idoneos vicarios, seu suffraganeos, prout consuetudo fuerit, cum digna & competenti mercede apponentes; reliquis autem tibi commendatis ecclesiis aut monasteriis de justo clericorum vel capellanorum, seu

SESSIO
IX.

SESSIO
IX.

seu religiosorum aut monachorum, Deo tulticenter & laudabiliter servantium numero providentes: ædificia quoque, possessiones & jura quæcumque in statu convenienti conservent, & diruta instaurent, sicut ad bonorum prælatorum & commendatariorum officium spectat.

Statuimus etiam, ut dicti cardinales circa numerum familiarium, equorumque suis impensis alendorum, magna utantur circumspectione ac diligenti providentia, ne majorem numerum, quam sua facultas, conditio ac dignitas patiatur, habentes, luxus ac prodigalitate vitio notari possint: neve rursus avari sortidique habeantur, si in magnis & amplis redditibus, paucissimis victum præbeant, cum domus cardinalium patens hospitium, portusque ac refugium proborum & doctorum maxime virorum & pauperum nobilium, honestarumque personarum esse debeat. Sint igitur circa modum & numerum tenendi prudentes, ac de familiarium qualitate in primis curiosi, ne ex alienis vitiis turpem sibi contrahant infamiam notam, vulgoque obloquendi calumniandique iustas præbeant occasiones.

Et cum maxime providendum sit, ut non solum coram Deo, cui primum placere debemus, sed etiam coram hominibus opera nostra probentur, ut ceteris exemplo ad imitandum possimus esse, ordinamus ut quilibet cardinalis se domus ac familiae suæ optimum rectorem præfectumque ostendat esse, tam circa ea quæ extrinseca omnibus apparent, quam quæ intus latent abscondita. Habeat itaque eorum quisque sacerdotes & levitas honestis vestimentis indutos, attenteque provideat, ne quis in familia sua quoquo modo beneficiatus, & in sacris ordinibus constitutus, vestes portet versicolores, nec eo habitu utatur, qui ordini ecclesiastico parum conveniat. Quare in presbyteratus ordine constituti vestes colorum, quæ clericis a jure non prohibeantur, deferre debeant usque ad talus saltem demissas. Et habentes dignitates in cathedralibus, & canonici etiam dictarum cathedralium, ac primam dignitatem in collegiatis habentes, & cardinalium capellani missas celebrantes, caputium deferre in publico teneantur: scutiferis vero paulo supra talos concedantur.

Parafrenarii, quia in assiduo sunt motu, ministerioque funguntur laboriosiore, brevioribus ac magis expeditis vestibus uti possint, etiam si fuerint clerici, dummodo in presbyteratus ordine non sint constituti: ita tamen ut ab honestate non discedant, sed ita vivant, ut mores ecclesiasticis suis ordinibus non discrepent.

Reliqui vero clerici temperate ac modeste omnia faciant, & tam ipsi clerici beneficiati, quam in sacris ordinibus constituti, non comam neque barbam nutriant, neque mulas, aut equos cum phaleris, ornamentisque ex velluto aut serico factis habeant, sed ejusmodi rebus ex panno tantum aut cortio simpliciter utantur.

Si quis autem familiarium prædictorum contra fecerit, aut post tres menses legitima monitione præcedente a præsentium publicatione, hujusmodi vestes prohibitas gestaverit, in excommunicationem incurrat. Si vero infra tres alios menses non se correxerit, a perceptione fructuum ex beneficiis, quæ obtinet,

A suspensus intelligatur. Quod si per alios sex menses in hujusmodi pertinacia obstinatus permanerit, legitima similiter monitione præcedente, beneficiis omnibus, quæcumque habet, privatus sit & esse censeatur: eaque sic vacantia a sede apostolica libere impetrari valeant. Quæ omnia & singula in nostris & cujuscumque Romani pontificis pro tempore existentis familiaribus & similiter in omnibus aliis clericis beneficiatis, vel in sacris ordinibus constitutis, ac etiam curialibus, locum habere volumus; hoc uno tantum excepto, quod dicti nostri & Romani pontificis familiares, rubri coloris vestimenta gestare possint, pro decetia & consuetudine dignitatis pontificalis. Et quoniam ad cardinales maxime spectat operum optimorum cura, pro viribus laborabunt scire, quæ regiones hæresibus, erroribusque ac superstitionibus contra veram & orthodoxam fidem infectæ sint, & ubi divinerum mandatorum ecclesiastica deficiat disciplina: quique reges ac principes, seu populi bellis infestentur, vel infestari timeant. Hæc & hujusmodi scire, ac nobis & Romano pontifici pro tempore existenti referre operam dabunt, ut opportuna & salutaria talibus malis ac pestibus remedia vigilantissimo studio excogitari valeant. Et cum frequenti ac prope quotidiana experientia notum sit, provinciis ac civitatibus propter suorum legatorum de latere absentium multa sæpius contingere mala, variaque non sine apostolicæ sedis præjudicio scandala oriri, statuimus & ordinamus ut illis cardinalibus provincias ac civitates legationis titulo obtinentibus, eas per locum tenentes aut officiales quoscumque administrare liceat, sed personaliter ipsi pro majori parte temporis adesse, atque eas omni vigilantia regere & gubernare teneantur. Et qui nunc titulum legationis obtinent, aut pro tempore obtinebunt, si in Italia, intra tres menses: si extra Italiam, quinque a die præsentis publicationis ad suas provincias ire, ac majorem temporis partem ibi residere teneantur, nisi de nostro & successorum nostrorum mandato, pro aliquibus gravioribus negotiis in Romana curia retineantur, vel ad alia loca, prout necessitas postulat, mittantur: & tunc in dictis provinciis ac civitatibus vicelegatos, auditores & locum tenentes, ceterosque consuetos officiales, cum debitis provisionibus ac salariis habeant. Qui præmissa omnia & singula non servaverit, emolumentis quibuscumque legationis careat. Quæ quidem propter hoc antiquitus ordinata & instituta fuerunt, ut opportuna legatorum præsentia populis esset salutaris, non ut ipsi laborum & curarum penitus expertes, lucro tantum sub legationis titulo inhiarent. Et cum cardinalis officium in primis versetur in frequenti Romani pontificis assistentia & sedis apostolicæ negotiis, propterea statuimus, ut omnes cardinales in Romana curia resideant; & qui sunt absentes, si in Italia, intra sex menses, si extra Italiam, infra annum a die publicationis præsentis constitutionis revertantur. Alioquin fructus beneficiorum & omnium officiorum suorum emolumenta amittant, omnibusque privilegiis generaliter & specialiter cardinalibus concessis, quam diu abfuerint, omnino careant, exceptis tamen illis, quos ratione officii ab apostolica sede sejuncti, vel de Romani pontificis mandato aut licentia, vel iusto metu, aut quavis alia legitima causa impediente, vel ægrotationis abesse contingat:

ANN
CHRIST.
1514.

ANNO
CHRISTI
1514

privilegiis, indultis & immunitatibus, eisdem A
cardinalibus concessis, & in bulla nostra sub
data coronationis nostrae contentis & expressis,
in suo robore nihilo minus permanentibus.

Statuimus insuper, ut expensae funebres car-
dinalium, computatis omnibus mille quingen-
torum florenorum summam excedere non de-
beant, nisi executorum providentia, iustis alle-
gatis causis ac rationibus, plures expendendum
esse duxerit. Exequia & caeterum doloris prima
& nona die fiant: infra octavam vero missa de
more celebrentur.

Pro reverentia autem sedis apostolicae, utili-
tateque & honore communi pontificis & ipso-
rum cardinalium, ut scandalorum, quae nasci
possent, occasio tollatur, majorque in sacro
senatu libertas votorum fiat, liceatque, ut par-
est, cardinali cuique secundum Deum & con-
scientiam suam libere & impune quodcumque
sentiat dicere: statuimus, ne quis cardinalium
vota in consistorio data, & quaecumque ibi ge-
sta aut dicta, quae in odium, aut praedictum,
aut scandalum alicujus redundare possint, scrip-
to aut verbo, vel quovis alio modo revelet
sub poena perjurii & inobedientiae, & quoties-
cumque a nobis & Romano pontifice pro tem-
pore existente specialiter & expresse ultra prae-
missa indictum fuerit super aliqua re silentium,
si quis contra fecerit, ultra poenas excommuni-
cationem latae sententiae incurrat: a qua non
possit absolvi, nisi a nobis vel praefato pontifi-
ce Romano & cum expressione causae, praeter-
quam in mortis articulo.

Reformationes curiae, & aliorum.

Et cum omnis aetas ab adolescentia prona sit
ad malum, & a teneris assuefieri ad bonum ma-
gni sit operis & effectus, statuimus & ordina-
mus, ut magistri scholarium, & praecipuos,
pueros suos sive adolescentes necdum in gram-
matica & rhetorica, ac ceteris hujusmodi audi-
re & instruere debeant, verum etiam docere te-
neantur ea, quae ad religionem pertinent, ut
sunt praecipua divina, articuli fidei, sacri hy-
mni & psalmi, ac sanctorum vitae: diebusque
festivis nihil aliud eos docere possint, quam in
rebus ad religionem & bonos mores pertinenti-
bus, eosque in illis instruere, hortari & cogere
in quantum possint, teneantur; ut necdum ad
missas, sed etiam ad vespertas, divinaeque offi-
cia audienda, ad ecclesias accedant, & similiter
ad praedicationes & sermones audiendos impel-
lant, nihilque contra bonos mores, aut quod
ad impietatem inducat, eis legere possint.

Ad abolendam vero execrabilem blasphemiam,
quae in maximum divini nominis, & sanctorum
contemptum supra modum invaluit, statuimus &
ordinamus, quicumque Deo palam seu publice
maledixerit, contumeliosisque atque obscenis
verbis dominum nostrum Jesum Christum vel gloriosam
virginem Mariam ejus genitricem expresse blasphemaverit,
si munus publicum jurisdictionisve gesserit, perdat emolumenta trium mensium pro prima & secunda
vice dicti officii: si tertio deliquerit, illo eo
ipso privatus existat. Si clericus vel sacerdos
fuerit, eo ipso quod de delicto hujusmodi fue-
rit convictus, etiam beneficiorum, quaecumque
habuerit, fructibus applicandis, ut infra unius
anni mulctetur: & hoc sit pro prima vice, qua
blasphemus ita deliquerit: pro secunda vero si
ita deliquerit, & convictus, ut praefertur, fue-

rit, si unicum habuerit beneficium, eo prive-
tur: si autem plura, quod ordinarius maluerit,
id amittere cogatur. Quod si tertio ejus sceleris
arguatur & vincatur, dignitatibus ac be-
nificiis omnibus quaecumque habuerit, eo ipso
privatus existat, ad eaque ulterius retinenda in-
habilis reddatur, eaque libere impetrari & con-
ferri possint. Laicus vero blasphemans, si nobi-
lis fuerit, poena vigintiquinque ducatorum mul-
ctetur: & pro secunda vice, quinquaginta sa-
baticae basilicae principis apostolorum de Urbe
applicandis: & aliis, ut infra deducitur: pro
tertia vero nobilitatem perdat. Si vero ignobi-
lis ac plebejus fuerit, in carcerem detundatur.

Quod si ultra duas vices publice blasphemans
deprehensus fuerit, mitra infami per integram
diem ante fores ecclesiae principalis mittatus
stare cogatur. Si vero pluries in hoc ipsum pec-
catum lapsus fuerit, ad perpetuos carceres, vel
ad triremes damnetur ad iudicis deputati arbi-
trium. In foro autem conscientiae nemo blasphe-
miae reus, absque gravissima poenitentia, severi
confessoris arbitrio injuncta, possit absolvi. Qui
vero reliquos sanctos blasphemaverit, arbitrio ju-
dicis rationem personarum habituri, mitius ali-
quanto puniri volumus. Statuimus etiam, ut sae-
culares iudices, qui contra tales blasphemias
convictos non animadverterint, eosque iustis poe-
nis minime affecerint, quantum in eis fuerit,
quasi eidem sceleri obnoxii, eisdem quoque poe-
nis subjiciantur. Qui vero in illis inquirendis
puniendisque diligentes & severi fuerint, pro
qualibet vice decem annorum indulgentiam con-
sequantur, & tertiam partem multae pecunia-
riae habeant. Quicumque vero blasphemantem
audierint, eum verbis acriter objurgare tenean-
tur, si citra periculum suum id fieri posse con-
tinger, eundemque deferre, vel notificare apud
iudicem ecclesiasticum seu saecularem intra tri-
dium debeant. Quod si plures dictum blasphe-
mantem simul audierint, singuli eum accusare
teneantur, nisi forte omnes convenerint, ut u-
nus pro cunctis tali fungatur officio. Quos om-
nes in virtute sanctae obedientiae hortamur & mo-
nemus in domino, ut pro divini nominis reve-
rentia & honore, suis dominiis ac terris praemis-
sa omnia servari & exactissime exequi mandent
ac faciant, uberrimam ab ipso Deo tam boni ac
pii operis mercedem habituri, similemque an-
norum decem indulgentiam ab apostolica sede
consecuturi cum tertia parte multae, qua dictus
blasphemus plectetur, quoties tale scelus pu-
niendum curaverint. Quam quidem indulgentiam
& reliquam tertiam multae partem accusatori,
blasphemi nomen deferenti, similiter
concedi & assignari volumus, aliis poenis contra
hujusmodi blasphemias per sacros canones ex-
pressis, nihilo minus in suo robore manentibus.

Ut clerici praesertim caste continenterque jux-
ta canonum praecipua vivant, statuimus ut con-
tra facientes acriter secundum canones punian-
tur. Si quis vero tam laicus, quam clericus, de
crimine, propter quod venit ira Dei in filios dis-
fidentiae, convictus fuerit, poenis per sacros ca-
nones aut jus civile respective impositis punia-
tur. Concubinarij autem, sive laici sive clerici
fuerint, eorundem canonum poenis mulcten-
tur: neque superiorum tolerantia, seu prava
consuetudo, quae potius corruptela dicenda est,
a multitudine peccantium, aliave quolibet ex-
cusatio eis aliquo modo suffragetur, sed juxta
juris centuram severe puniantur.

Ad bonum vero & quietum regimen civita-
sum,

SESSIO
IX.

SESSIO
XI.

tum, ac locorum omnium Romanæ ecclesiæ A
subjectorum, constitutiones bonæ memoriæ A-
gidii episcopi Sabinensis olim editas innovamus,
easque inviolabiliter servari præcipimus & man-
damus.

Et ut nefariæ simoniæ labe ac pestis non so-
lum a Romana curia, sed ex omni etiam Chri-
stiana ditione in perpetuum ejiciatur, constitu-
tiones per antecessores nostros etiam in conci-
liis contra hujusmodi simoniacos editas inno-
vamus, easque inviolabiliter servari præcipi-
mus, ac pœnas in eis contentas pro rapillis
& insertis haberi, & delinquentes etiam aucto-
ritate nostra affici volumus.

Statuimus quoque & ordinamus, ut quislibet
habens beneficium cum cura vel sine cura, si B
post sex menses ab obtento beneficio divinum
officium non dixerit, legitimo impedimento
cessante, beneficiorum suorum fructus suos non
faciat pro rata omissionis recitationis officii &
temporis, sed eos tamquam injuste perceptos,
in fabricas hujusmodi beneficiorum vel paupe-
rum elemosynas erogare teneatur. Si vero ul-
tra dictum tempus in simili negligentia contu-
maciter permanerit, legitima monitione præ-
cedente, beneficio ipso privetur, cum propter
officium detur beneficium. Intelligatur autem
officium omittere, quoad hoc, ut beneficium
privari possit, qui per quindecim dies illud
bis saltem non dixerit, Deo tamen ultra præ-
missa de dicta omissione redditurus rationem. C
Quæ pœna in habentibus plura beneficia rei-
terabilis toties sit, quoties contra facere con-
vincentur.

Et cum fructuum ecclesiarum cathedralium
& metropolitanarum, monasteriorumque & alio-
rum quorumcumque beneficiorum ecclesiastico-
rum plenaria dispositio & administratio ad nos
& Romanum pontificem pro tempore existen-
tem, & illos etiam, qui ejusmodi ecclesias,
monasteria & beneficia jure & canonicè obti-
nent, solum pertineant, sæcularesque princi-
pes, omni etiam divino jure id prohibente,
dictis ecclesiis, monasteriis ac beneficiis intro-
mittere se nullatenus debeant: statuimus & or-
dinamus, ut fructus, redditus & proventus ec-
clesiarum, monasteriorum ac beneficiorum,
per sæculares ullos principes, etiam si impera-
tor, reges, reginæve, seu respUBLICæ vel po-
tentatus fuerint, aut per eorum officiales, seu
judices, etiam ecclesiasticos, vel quascumque
alias personas, publicas vel privatas, de eo-
rundem imperatoris, regum, reginarumve ac
principum, rerumque publicarum vel potentia-
tuum mandato, sequestrari, occuparive, aut
modo aliquo detineri, ipsique hujusmodi ec-
clesias, monasteria ac beneficia obtinentes, sub
prætextu fabricæ instaurationisque, sine Roma-
ni pontificis tempore existentis expressa licen-
tia, aut elemosynarum, seu quovis alio co-
lore aut fuce, impediri non debeant, quo mi-
nus de illis, ut antea libere ac sine impedi-
mento disponere valeant. Et si sequestrati fue-
rint, occupative aut detenti, integre libereque
ac sine exceptione vel mora, prælati ad quos
de jure legitimeque spectant, restituantur: de
quibus si dissipati nusquam reperiri possint, eo-
rum justa æstimatione facta, dictis prælati-
satisfieri volumus per eos, qui dictas sequestra-
tiones, applicationes, dissipationesque fece-
rint, aut fieri mandaverint, sub pœna excom-
municationis aut interdicti ecclesiastici, talium
principum terris & dominio eo ipso incurren-

dis. Et ut eorum, ac eisdem subjectorum bo-
na ubicumque reperta, si moniti parere nolue-
rint, capi & retineri possint. Ipsi vero contra
facientes, tam supradictis pœnis, quam pri-
vationis feudorum & privilegiorum, quæ a no-
bis & Romana vel aliis ecclesiis nunc & pro
tempore obtinuerint, & aliis contra violatores
& oppressores libertatis ecclesiasticæ, etiam per
extravagantes & alias constitutiones, etiam
incognitas, & forsitan in usu non existentes,
impositis, quarum omnium tenores pro ex-
pressis & insertis habentes innovamus, ac per-
petuum firmitatis robur habere decernimus &
declaramus, ac secundum eas per quoscumque
judices, etiam sanctæ Romanæ ecclesiæ car-
dinales, sublata & adempta eis aliter judican-
di declarandique potestate, sententiarum, ju-
dicari & interpretari debere volumus atque
mandamus.

Et cum a jure, tam divino quam humano,
laicis potestas nulla in ecclesiasticas personas
attributa sit, innovamus omnes & singulas
constitutiones felicitis recordationis Bonifacii pa-
pæ octavi, etiam prædecessoris nostri, quæ inci-
pit: Felicitis; & Clementis quinti, quæ inci-
pit: Si quis suadente; nec non quascumque
alias apostolicas sanctiones in favorem libertatis
ecclesiasticæ, & contra ejus violatores quo-
modolibet editas, & pœnis etiam contra talia
presumentes, in bulla, quæ legitur in cœna
domini, contentis, in suo robore permanfuri-
s. Et cum in Lateranensi pariter ac conciliis
generalibus sub excommunicationis pœna pro-
hibitum fuerit, ne reges, principes, duces,
comites, barones, respUBLICæ, & alii potent-
tatus quicumque regnis, provinciis, civitatibus
ac terris quoquo modo præfidentes, collectas,
decimas, & alia hujusmodi onera, clericis,
prælati & aliis quibuscumque personis ecclesia-
sticis imponant, exigantque, neve a sponte
etiam dantibus & consentientibus etiam reci-
pian: atque in præmissis auxilium, favorem,
consiliumve palam vel occulte præstantes in ex-
communicationis læ sententiæ pœnam eo ip-
so incidant, & ipsæ quoque respUBLICæ ac com-
munitates & universitates circa hoc quomodo-
libet delinquentes ecclesiastico eo ipso subjiciantur
interdicto: prælati etiam, præmissis ab-
que Romani pontificis expressa licentia ultro
consentientes, excommunicationis & deposi-
tionis pœnam ipso facto incurrant, statuimus
& ordinamus, ut de cetero talia præsumen-
tes, etiam si, ut præfertur, qualificati fue-
rint, ultra supradictas pœnas, quas contrave-
niendo eo ipso incurrere volumus, innovamus,
quod ad omnes actus legitimos, inhabiles &
intestabiles habeantur. Et cum secundum leges
civiles, & sacrorum canonum censuras, forti-
legia per invocationem dæmonum, incantatio-
nes ac divinationes superstitionesque prohibitis
sint, statuimus, decernimus & ordinamus, ut
clerici, qui in præmissis culpabiles inventi fue-
rint, arbitrio superiorum infamia notentur:
si vero non destiterint, deponantur, atque
in monasterium ad tempus arbitrio superioris
præfinitum, detrudantur, beneficiisque,
& officiis ecclesiasticis priventur. Laici vero
utriusque sexus, excommunicationis & aliis
pœnis juris, tam civilis, quam canonici sub-
jaceant.

Et ut omnes fidei Christiani, ac de fide male
sentientes, cujuscumque generis aut nationis
fuerint, nec non hæretici, seu aliqua hæresis
labe

ANNO
CHRISTI
1514

ANNO
CHRISTI
1514

labe polluti, vel Judaizantes, a Christi fidelium cœtu penitus eliminentur, & a quocumque loco, & præsertim a Romana curia expellantur, ac debita animadversione puniantur, statuimus, ut contra eos diligenti inquisitione ubique & in dicta curia maxime, procedatur per iudices per nos deputandos, & ejus criminis reos & legitime convictos, debitis poenis puniri, relapsos vero, absque ulla spe veniæ aut remissionis affici volumus. Et cum constitutiones & ordinationes nostræ hujusmodi, quas pro nunc ordinamus, vitam, mores, ecclesiasticamque disciplinam concernant, tam officiales nostros, quam alios, tam in Romana curia, quam extra ubique locorum commorantes imitari convenit, illis ligari, eosque ad earum observationem inviolabiliter teneri volumus atque decernimus. Et ne constitutiones ipsæ aliis censuris ac poenis in contrarietas per antiqua jura & constitutiones impositas derogare in aliquo videantur, cum ad augmentum editæ acque excogitatæ fuerint, etiam declaramus, per earum dispositiones ordinationesque nihil prorsus juri communi, vel decretis aliorum Romanorum pontificum ullatenus derogatum esse. Quinimo si qua in eis propter pervertitam temporum, aut locorum vel hominum corruptelam, vel abusum, aut quantumque aliam causam minime probandam, vigorem suum amiserint, ea ex nunc innovamus, confirmamus & inviolabiliter observari mandamus. Quas nostras consuetissimas constitutiones, post duos menses ab earum publicatione, ligare debere etiam decernimus & declaramus, districtius inhibentes, ne quis eas glossare, vel super eis commentaria, interpretationesve facere absque speciali nostra vel sedis apostolicæ licentia præsumat. Si quis autem ausu temerario contravenierit, excommunicationis lætæ sententiæ poenam eo ipso incurrat. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, sanctionis, reformationis, intensionis, ordinationis, exhortationis, monitionis, præcepti, voluntatis, innovationis, confirmationis, mandati, decreti, declarationis & inhibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimoquarto, tertio Nonas Maii, pontificatus nostri anno secundo.

Bulla seu schedula indictionis decimæ sessionis sacrosancti Lateranensis concilii, lecta per eandem reverendum patrem dominum archiepiscopum Neapolitanum in nona sessione.

Leo episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam, sacro approbante concilio.

Ut hoc factum Lateranense concilium ad finem uberrimæ speratæque utilitatis perducatur, possintque dicti prælati & alii vocati commode venire, & personaliter adesse, ut speramus: cumque alia plura & graviora in eo tractanda discutiendaque remaneant, ad omnipotentis Dei laudem & ecclesiæ suæ exaltationem, decimam sessionem continuationis celebrationis ipsius Sacri Lateranensis concilii, Kalendis Decembris, quæ erit sexta feria post festum sancti Andreæ

A apostoli, millesimo-quincentesimo decimo-quarto, pontificatus nostri anno secundo, sacro concilio approbante, indicimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ indictionis, designationis, voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno incarnationis dominicæ, millesimo quingentesimo decimoquarto, tertio Nonas Maii, pontificatus nostri anno secundo.

B Qua perlecta, idem archiepiscopus petiit a sanctissimo domino nostro, & a reverendis patribus concilii, an placerent paternitatibus suis contenta in schedula, seu bullis per eum recitatis. Et omnes, præter infra scriptos, qui votant prout infra, responderunt placere.

Particularem, qui votaverunt, primo reverendus pater dominus Jeremias archiepiscopus Tranenensis, qui dixit, non placere ea, quæ deviant a jure, & etiam, quia providetur, quoad multa non necessaria, & generalia omittuntur.

Reverendus pater dominus Joannes Staphyleus episcopus Sibinicensis dixit placere sibi, quod in omnibus in schedula contentis, quoad omnes cujuscumque ordinis servetur dispositio juris communis.

Reverendus pater dominus Scaramuzza episcopus Cumanus dixit, placere verba, cessante metu cardinalium.

Reverendo patri domino Gabrieli archiepiscopo Dyrrachiensi placent omnia, præter constitutiones Egidii cardinalis, quas ignorat.

Reverendo patri domino Christophoro Polignianensi non placet, quoad resignationem beneficiorum, sed quoad cetera, sic.

Reverendo patri domino Michaeli Montalcinensi placent, præter quoad duo incompatibilia, quia vult quod sint qualificati.

D Reverendo patri domino Benedicto episcopo Chienti placent, præterquam de incompatilibus resignandum quoad præterita, & de accusandis & reprehendendis blasphemis in criminalibus.

Deinde sanctissimus dominus noster auditis votis respondit quod mutabuntur aliqua verba, sed non mutabitur sententia: & quod contenta in eis sum sanctitati alias placent. Super quibus omnibus & singulis dominus Marius de Perulicis procurator concilii petiit instrumentum & instrumenta.

E Quibus absolutis, & incepto hymno per sanctissimum dominum nostrum Leonem, Te Deum laudamus, &c. ad referendum Deo gratias de bonis operibus expletis, prout est de more sacrorum conciliorum, & capella cantorum respondere usque ad finem hymni, fuit dissoluta sessio. Et sanctissimus dominus noster cum reverendissimis dominis cardinalibus & prælatibus equitando accesserunt ad palatium sancti Petri in Vatieano, associantes sanctissimum dominum nostrum, ut tenentur. Quo ibi dimisso, omnes reversi sunt ad proprias domos & habitationes ad Dei laudem.

658610
IX.

*Leoni delecto pontifici maximo Antonius Puccius,
humillime pedes osculatus, sese
commendat.*

Paulo post tuam ad summi apostolatus apicem gratissimam omnibus assumptionem, beatissime pater, ad Urbem profectus, quo septemviratus munus, a reverendissimo patre meo gratia & munificentia tua in me translatum exercerem, nihil sane magis optavi, quam aliquam dari occasionem, qua singularem meam erga sanctitatem tuam servitutis affectum, si non implere, aliquo saltem inditio declarare possem. Qua de re superioribus mensibus beatitudine tua velut estuantis desiderii mei praesaga, perdifficile mihi orandi in Lateranensi concilio munus demandante, licet impar meis illud humeris viderem, more tamen amantium, non quid vires possent ingenii, sed quantum vis alderet amoris, inspiciens, quidquid benigne per te fuit injectum, prompta mentis hilaritate suscepi, susceptumque hodie in augustissimo Lateranensi templo coram inclyto sanctitatis tuae conspectu, benigna grataque ejus attentione pro viribus praestiti. Et cum non ab re fore duxerim, ut quam astantibus voce protuleram, eam literis tibi uni, a quo omnium salus unice pendet, perpetuo dedicarem: accipe, queso, meum in te observantiae ac servitutis qualescumque testimonium, eo praecipue animo, ut si quid forte aures, mentemque tuam minus graviter vel orate dictum offenderit, non temeritati, quam cum tanto periculo minime attentassem, sed flagranti potius amori ascribas, qui Hieronymo teste, modum non habet, ordinem nescit, mensuram ignorat. Si qua vero, non tam ex intima rhetorices officina, quam praecipuis hausta theologis, legentem te oblectaverint, ea obedientiae merito tribuas, cum divinae misericordiae munere factum sit, ut quod optavi & volui, aliqua etiam ex parte possem. Reliquum ergo mihi est, dies noctesque clementissimum Deum orare, ut si dicendo expresserim quae tu pro pietate in Deum, pro morum disciplina, pacisque cultu in hac ipsa nona sessione, sacrosancto approbante concilio, decrevisti, ubique ab omnibus Christi fidelibus sincere ac integerrime observentur. Vale.

Oratio habita per reverendum patrem dominum Antonium Puccium, camera apostolica clericum, in nona sacrosancti Lateranensis concilii sessione, tertio Nonas Maii, 1514.

Nullum tempus unquam fuisse memini, pontifex maxime, patres amplissimi, & clarissimi praesules, quo magis animum meum commotum, affectum, inflammatumque senserim, quam hodie totum me apud sanctitatem tuam de universo ecclesiae Dei statu verba facturum, commoveri, affici inflammarique sentio. Licet enim divinae majestatis tuae conspectus, rutilanti cujus fulgore imbecillos oculi mei caligant, tot amplissimorum patrum confessus, quorum nemini ingenio vel sapientia plurimarumque rerum peritia mereor comparari, ipsius denique pertractandae rei magnitudo, quae omnem ingenii ubertatem, omnem dicendi copiam, omne orationis genus excedit, non mediocriter me dicere incipientem terreat: recreat tamen, recreat, ac summo-

A pere animum meum reficit ratio communis boni, quod ex sacrosancti istius confessus consilio atque decreto universae Christianae fidei, catholicumque ecclesiam proventurum spero, mihi que omnino polliceor. Noster namque Deus Jesus a morte resurgens & in altum ascendens, ut caelestia inde dona mortalibus largiretur, si ecclesiam sponsam suam, a qua corpore discesserat, pro ministerio exercendo, pro gente illuminanda, pro fide consummanda, quosdam concessit apostolos, prophetas aliquos, nonnullos evangelistas, doctores non paucos, pastores vero quamplurimos, nimirum ego velut Simeon alter animo & corpore debeo exultare, qui hodie non virtute propria excitatus, sed obedientiae ratione compulsus, eo mernerim oraturus accedere, quo pro universa tandem ecclesia Dei reformanda singulorum, quos dixi, sacrosanctaque successores ac imitatores, & jam frequentes video convenisse, & frequentiores propediem conventuros non dubito. Gaudeo igitur jure optimo, utque conceptum a me gaudium uberiori plenitudine compleatur, duo dicturo mihi a beatitudine tua pontifex maxime bona horum amplissimorum patrum venia, concedi flagranter opto, humillimeque depono. Primum, ut sacratissimae Dei sponsae, praesenti cujus corpori in melius reformando toto animi inhaeres affectu, excellentiam, praecipuas deinde reformandi causas, pro mea, quantula sit dicenda facultate, in medium afferam, quo conceptam animo tuo reformationem, & a nobis optatam diu, vehementissimeque speratam, omni studio, labore atque conatu prosequi non desistas. Sed antequam haec aggrediar, per angelicam salutationem a beatissima virgine operam suppliciter implorabo. Ave Maria gratia plena. &c.

Cupientibus nobis, beatissime pater, supernae illius Jerusalem (quam recte liberam communemque omnium matrem sacra testatur pagina) excellentiam admirabilemque gloriam & dignitatem accuratius indagare, tria potissimum consideratione attentioneque digna mentem veniunt. Primum, quod gratuita dote a sponso praelecta, deinde spiritali & individua copula illi conjuncta, beatissima postremo sobole fecunda mater effecta est. Universo liquidem humano genere protoparentum nostrorum transgressione vanitati subiecto, ejusque rationabili intellectu peccatorum caligine obscurato, ac divinorum semitam mandatorum prorsus obliato: impiaque cordis sui desperatione in omnem impudicitiam, turpitudinem, immunditiam prolapsa, demersaque atque defixa, sapientis Dei filius omnipotenti & coeterno cum Patre sapientiae suae lumine in beneplacita paternae voluntatis dispensatione perspiciens, mortales omnes non per alium quam per seipsum Filium ab aeterno Deum, sed in extremo tempore hominem factum, inter Deum Patrem & homines mediatorem futurum, ipsi paternae majestati reconciliari oportere, caelestique gratia recreati, ac perenni demum caelorum hereditate donari, tam insigne misericordiae ac pietatis, & dilectionis erga nos sacrificium vel in ipso crucis patibulo offerre non reculavit. Licet enim unicam illam sponsam, cui per spiritale & castissimum matrimonium adveniente temporis plenitudine in odorem suavitatis insolubiliter jungendus erat, ita sordidam atque inopem conspiceretur, ut neque sordes ejus humano more copia rerum delere,

ANNO
CHRISTI
1514

ANNO
CHRISTI
1514

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.
Mat. 23.

Mat. 23.

neque forma inopiam excusare posset, nimio ta-
men humane salutis ardore flagrans, antequam
e paterno sinu prodiret, mundum ingredere-
tur, ad Patrem ipsum in throno conversus cla-
mavit: *Hosiam & oblationem nolui, holocausta
& pro peccato non postulasti, corpus autem ad-
aptasti mihi: tunc dixi, Ecce venio: in capite li-
bri scriptum est de me, ut faciam voluntatem
tuam.* Quam, obsecro, voluntatem ad nos ve-
niens Jesus Dei filius facturus erat? Illam nempe,
illam, qua predestinatos adoptionis filios
sanctificavit, cum sanctissimo illo corpore divi-
ni sui naturam invisibili Spiritus sancti artificio
de purissima virginis carne aptato, in araque
crucis ultro pro nobis oblato, de sacratissima
ipsius corporis aqua sanguineque preciosissimo,
gratuitam dotem, heu nimis caram, nimisque
preciosam, ecclesie sponsam suam constituit atque
confecit. Quo quidem lavacro, profluvioque
dotali eandem sponsam ab omni labe ita munda-
vit, omnique scientie ac sapientie thesauro
locupletavit, ut omnium merito pulcherrima at-
que ditissima predicari deberet, sacro illo te-
stante eloquio: *Sicut lilium inter spinas, ita amica
mea inter filias.* ac rursus: *Multa filia con-
gregaverunt sibi divitias, tu vero supergressa es uni-
versas.* At per quam reputamus spiritalem copu-
lam, tam sanctum Christi & ecclesie matrimo-
nium consummatum? per eam profecto, theo-
logorum judicio, qua non solum deo per mu-
tuam conjunctionem caro una, sed unum po-
tius in carne una effecti sunt, canente sponsa:
Dilectus meus mihi, & ego illi. Id quod sacrum
divinumque mysterium preclarus ille universa-
rum gentium institutor vas electionis divinitus
contemplatus, magnum matrimonii sacramen-
tum in Christo & ecclesia consummatum esse
testatus est. Quippe qui tanta unitatis vi, tam-
que indissolubili amoris nexu mutuo conjuncti
sunt, rigati, atque constricti, ut non minus dif-
ficile judicetur, a latere sponsi consortem ejus
ecclesiam segregari, quam sit etiam impossibili-
le, Christum Jesum salvatorem nostrum, aut
hominem sine Deo interpretari, aut Deum sine
homine intelligere, cum utramque in se natu-
ram plenissime contineat: nec aliquo modo
Christus exprimi possit, quin Deus pariter at-
que homo, idemque mediator Dei & hominum
exprimatur. Non est igitur mirum, tale tan-
tumque matrimonium non modo secundum le-
gem divortium nullum pati, sed quod omnem
naturae ordinem, modum, consilium, institu-
tum, atque decretum excedit, nec ipsa quidem
temporali sponsi morte dirimi ullo modo po-
tuisse. Siquidem mortales matrimonio conjungit
Deus, quos licet homo separare non possit,
mors tamen ipsa dirimit atque dissolvit. In Chri-
sti vero ecclesieque matrimonio conjungitur ip-
se Deus, qui ut per se incorruptibilis & immor-
talis existeret, ita incorruptibile & immortale
matrimonium cum sponsa contrahens & consumi-
mans, insolubili ejus amplexu atque consortio
post mortem magis quam in presenti vita potius
est. Quam sane mutuam insolubilemque conjun-
ctionem ascendente Jesu ad Patrem, vehemen-
tissime admirantes angeli conclamarunt: *Quae
est ista, quae ascendit per desertum deliciis affluens,
innixa super dilectum suum?* Sed quid mirum,
caelestem sponsum, speciosum forma prae filiis
hominum, perpetua indissolubilique copula cum
sponsa sua in terra & in caelo conjunctum fuisse?
cum mortales omnes uxoribus senio confectis,
non alia fere quam proles suscepta gratis, diu-

turno earum consortio delectentur: ipse vero ex
virgine ac secundissimo consortis suae ventre,
non quidem arecente unquam vel senescente,
sed viridi semper atque integro permanente, eam
salceperit prolem, qua numero, decore, glo-
ria ceteras soboles antecellit. Abraham namque in
alia regione versanti, cui domesticus primo de
incarnatione Verbi, Spiritus sancti ministerio,
factae sunt promissiones, celsitus dictum est:
*Multiplicabo seminem tuum super numerum arenae
maris & stellae caeli, & in semine tuo benedicen-
tur omnes gentes.* Quidnam, obsecro, patres,
tam ampla de futuro Abraham semine promissio
innuebat? quid praemonstrabat? quid polliceba-
tur, nisi quod non in pluribus, sed in uno tan-
tum semine, in ipso videlicet Dei hominum-
que mediatore Christo, & Dei & hominis filio,
Deo pariter atque homine, mortales omnes di-
vini immortalitatis benedictione replendi erant
cum per secundissimum ecclesie partem, uni-
versum terrarum orbem Deo & Patri regene-
randum, prolapsaque omnia sive caelestia, si-
ve terrena in integrum restituendum, ac ipsas
praecipue gentes a recta Dei semita alienatas,
sanctorum consuetudine destitutas, sine spe am-
bulantes, abique timore viventes, & profusa
sine Deo in mundo hoc temere vagantes, illu-
minandum, erigendum, salvandumque propo-
suisse, ut merito dilectus ille discipulus, atto-
nita visione in admirandum superni regni lumen
absorptus, in divina illa sua Apocalypsi canta-
rit: *Vidi urbem magnam, quam di numerare no-
mo poterat, ex omnibus gentibus, tribus &
linguis, stantes ante thronum.* Qua autem pul-
critudine, quo decore, qua venustate redem-
pti filii, & a superna illa Jerusalem adhuc pe-
grini, resulerint: quis tanta ingenii perspi-
cacitae, tamque perspicua ubertatis eloquii vel
posset mente concipere, vel oratione auderet at-
tingere? si enim per hostiam corporis Christi
semel oblata in aeternum sanctificati, non ul-
tra carni & sanguini indulgere, praeteritum-
que caduci saeculi figuram diligere, ac secun-
dum principem & potestatem caliginosi hujus
aeris ambulare curantes, sed omni profusa ab-
negata impietate, ad verum, uberem, ac salu-
tarem sobrietatis, pietatis & justitiae cultum
concessi audire de se meruerunt: *Fulguravit ju-
bi sicut sol in conspectu Dei;* quippe qui divi-
nis illustrati fulgoribus, aeternaeque caritatis
ardore succensi, de virtute in virtutem ambu-
lando, in virum perfectum secundum mensu-
ram plenitudinis aetatis Christi, unanimi zelo
evadere cupientes, magnificati inde & consum-
mati in opere ministerii, post miserimum car-
nis suae habitaculum dissolutum beatissima de-
um digni effecti gloria, illud quoque in cae-
lesti regno de se dictum audierunt: *Beatus popu-
lus qui scit jubilationem:* quo sane jubilo ante re-
gium thalamum psallentes & exultantes, alterno
cantu clamare non cessant: *Benedictio & claritas
& sapientia, & gratiarum actio, honor & vir-
tus & fortitudo Deo nostro in saecula saeculorum.*
Haec illa est sponsa, beatissime pater, de cujus
excellencia ac dignitate in ipso orationis prin-
cipio apud sanctitatem tuam pollicitus sum me
verba facturum. Haec, inquam, sponsa est, qui
omnium mater ecclesia dicitur, quam ab aeterno
caelestis ejus sponsus ultronea sanguinis effu-
sione sibi providit: provisa lateri suo indissolubili-
ter copulavit: copulatam innumera, pul-
cherrima ac felicissima prole in perpetuum pro-
pagavit. Quid igitur oneris, quid officii, quid

31310
IX.

Gen. 22

Gen. 7.

Mat. 23.

Psalm. 81.
Apoc. 4.

Psalm. 88.

Gen. 7.

SESSIO
XX.

solicitudinis sanctitati sum lacumbat, ut hanc A
spontam pro dignitate regere, extollere, de-
corareque possis, etsi non parum ex his, que
hactenus oratione perfirmit, menti tum inno-
tuisset arbitror, singulis tamen perspectis cau-
sis, quibus ad ejusdem divinae sponsae regi-
men, decus atque salutem toto debeas animi
studio inhæres, quod secundo me præsitorum
obtulera, tanto quidem id clarius innotu-
isset, ut quantum cetera ad comparandos hono-
res fortunisque cumulandas, quantum ad otio-
sos dies in deliciis conterendos, quantum plo-
rique ad humana studia exercenda, voluptates-
que captandas, quantum ad ipsam animi cor-
porisque requiem concedunt temporis, tantum
tute ipse tibi ad recolendam, persuadendam, B
ac perficiendam totius ecclesie, Christianæque
reipublicæ reformationem, sumendum impen-
dendumque fore existimabis. Dum mihi præci-
pum, beatissime pater, in mentem occurrunt
causæ, quæ una, ut inceptam ecclesie re-
formationem alacri animo prosequaris, invitat:
altera, ni hoc feceris, horrendum in Christia-
nos omnes divinae ultionis iudicium commina-
tur; Cum hoc igitur universo generi hominum
fuerit a natura tributum, si qua in familia laus
præcipua vel animi vel corporis præclare floru-
erint, hanc fere omnes illius stirpis cupidissime
emulari, ea in primis tibi uni maximo pontifi-
ci offertur causa, quæ uberrimam ecclesie Dei
fructum his allaturus, præfens scilicet sacrosan-
ctum œcumenicum, augustumque Lateranen-
se concilium, maximi illius principis Julii se-
cundi prædecessoris tui providentia, opéra, li-
citudine inchoatum. Ut enim tu Leo ponti-
fex, divino numine annuente, in regale Ro-
manorum pontificum genus contententibus om-
nium suffragiis adscitus totum in rebus agendis
eorumdem majorum tuorum consilium, gravi-
tatem, sapientiam, providentiam, ac iudicium
debeas imitari, illius tamen summi pontificis,
cui egregiis tuis virtutum meritis successisti,
clarissimum huius indicti concilii munus tanto
cordis affectu ardorisque studio amplecti ac pro-
sequi debes, ut velut alter Hadrianus Nicolai
successor, præclari huius muneris auctor potius
quam imitator, a Christianis omnibus iudice-
ris: cum præsertim ex ea hora, qua salvato-
re Jesu in carne gloriosa & immortalis super
omnes cælos, obtupentibus angelis, ad Patris
dexteram sublimato, sacratissimi ejus discipuli
pro vinea sabaoth excolenda in Spiritu sancto
congregari cœperunt, nihil tam salutare, tam-
que magnificentum & gloriosum in hanc ipsam
omnium matrem militantem ecclesiam profes-
sum esse noverimus, quam quod ex sacrosancta
œcumenicorum conciliorum celebratione, tam-
quam ex peculiari Spiritus sancti aula, omnium
aromatum refertissima, divinitus emanavit. In-
de enim dispersæ dominicæ oves colliguntur,
varii languores ac morbi dignoscuntur, oppor-
tuna languentibus remedia adhibentur, veritas
totius Christianæ legis rationali cuique menti
clarius innotescit, suavius insinuat, verius per-
suadetur, tenacius imprimitur. Id quod in Jo-
sue, si quis diligenter attenderit, figuratum per-
cipiet, dum ait: *Congregati sunt omnes filii Israel
in Silo, & fuit illis terra subiecta.* Propter quod
pontifex maxime, si a perenni testataque ma-
jorum tuorum Romanorum pontificum multi-
plici virtute non te degenerem, imo vero lau-
dabilis totius eorum vitæ, consuetudinis, vir-
tutis atque actionis verum singularemque imita-

Jfuo 18.

totem, ac expressorem præstare magnopere cupis, *Ipse tui consilii est, tum sapientis, hoc u-
num te decet, hoc, inquam, a tua potestate
debetur, ut præclara tot Romanorum pontifi-
cum gesta tu manus imitaturus, indictum jam
biennio concilium ad optatum usque finem sa-
lubriter, honorificeque perducas. Id autem ut
omnino perficias, suavis quoque illa ac perju-
cunda proxima sessionis memoria suadet, mo-
net, hortatur, impellit, qua inconsultis Chri-
sti tunica in varias foras, ni Deus occurrisset,
particulas discindenda, in pristinum suum incon-
sultilem statum per te unum Leo X. est restituta.
Tunc enim divinae misericordie beneficio,
inauditeque mansuetudinis tum merito factum
est, ut quorum ferox antea imperium timebatur
promptam obedientiam tui adspexerint oculi:
quorum asperæ comminationes audiebantur,
humiles preces tuz perceperint aures: quorum
truculenta vulnera formidabantur, libentis oscu-
la tui exceperint pedes: qui si in te uno vero
atque legitimo Christi & Dei vicario, proph-
eticum illud debuerit rursus impleri: *Adora-
bunt cum omnes reges terra, omnes gentes serviant
ei.* Quid est, obsecro, reliquum, nisi quod in-
violabili ecclesie unitate procurata atque com-
posita, tu Leo fortissime tamquam Dei zelotes
pro domus ejus decore atque salute, liberius
cuncta, serventius singula, audientius universa
prosequaris? Jam nemo reclamat, nullus ob-
stitit, omnes ad petram parvos allidere, atque
illis tandem salutarem præbeas escam, omnes a
te expectant. Quid enim flagrantius nobiscum
simul optare debent, qui modo erant in eccle-
sia Dei hospites atque advenæ, quam ut nunc
siant cum aliis per morum instaurationem san-
ctorum cives & domestici Dei, superedificati
supra fundamentum apostolorum & prophetarum
in ipso summo angulari lapide Christo Jesu, in
quo omnis ædificatio crescit in templum san-
ctum, utque omnes pariter in uno spiritu ad
ipsum Deum & patrem tendentes, incompre-
hensibilem ejus majestatem & gloriam uno ore
celebrare possimus? Excitare igitur, beatissime
pater, excitare in hoc unum præclarissimum ac
saluberrimum Christianæ censuræ opus, ipsum
amplectere, ipsum ad optatum usque finem pro-
sequere. Væ enim nobis. Quid autem nobis?
id enim parum dixisse est. Væ, inquam, uni-
versis Christi fidelibus, si tam raram futuri boni
occasionem, si quod ne cogitandum quidem est,
frustra labi permiseris. At dicet fortasse quis-
piam: Jam ecclesia Dei in integrum fidei, spei,
caritatisque vinculum est restituta. Fateor. Jam
universum illius corpus uni capiti, hoc est, tibi
subditum esse conspicitur. Et hoc summa cum
alacritate affirmo. Jam omnes unum Deum,
unam fidem, unum baptismum, ipsam denique ec-
clesiæ unitatem, extra cujus gremium quis con-
stitutus veniam consequi peccatorum nullo mo-
do potest, & corde juste credunt, & ore sa-
lubriter consentunt: nihil horum inficio. Sed
quid hæc, obsecro, emolumentum sunt allatura,
si reges, si principes Christiani nobilissima ec-
clesiæ membra, temporali adhuc truculentoque
gladio, (heu, heu miseram nostram nimisque
lacrymabilem tempestatem!) in mutuo vexari,
dilatari, confici, ac miserissime trucidari non
desistunt? Si universum orbem qua possum men-
te collustro, præcipue autem Italiam, Germa-
niam, Galliam, Hispaniam, Angliamque po-
tissimas ejus partes auro, argento, divitiis, po-
pulis, armis, robore, ingenioque refertas ani-
mad-*

ANNO
CHRISTI
1516.

Pag. 17.

ANNO
CHRISTI
1514

adverto; quid ubique genium, proh dolor! A
omperio, quod non vehementi me dolore af-
fligat atque posternat? imminentes invicem
hostium terrores, invasiones, incursiones, im-
petus, praelia, direptiones, incendia, clades,
stragesque Christianorum innumeras. Heu efu-
sientia principum corda, nondum innocuis Chri-
stianorum visceribus satiata, heu sitibundam
terram, nondum de ferventi Christiani cruoris
gurgite tumefactam! heu cœcæ dæmonum ra-
biem, nondum innumeris fidelium cladibus ex-
pletam! Usquequo in humanam perniciem an-
helatis, æstuatis, ardetis? Quingentis Christia-
norum millibus vigesimo ab hinc anno, cruen-
to gladio confossis atque prostratis, adhuc esu-
ritis? adhuc sititis? adhuc inhiatis? En, pater
beatissime, qui nihil libentius facere ab ipso ma-
tris utero didicisti, quam parcere inimicis: &
qui tuam victor amari mansuetudinem quam vir-
tutem vincendo formidari maluisti: parce obse-
cto, filiis tuis, non corruptibili emptis auro vel
argento, sed precioso ac vivifico Christi sangui-
ne e diabolica potestate redemptis. Evigila,
quæso, intende, enitere in saluberrimum com-
ponendæ pacis opus, quo perficiendo dum per
legatos ac nuntios sedulam imperiteris operam,
ut arma interim conquiescant, a Christiano san-
guine temperetur, expectandæ a cunctis induciis
latuantur, omnem tuam auctoritatem decretum-
que interpone. Cum enim tantis in rebus tam
arduisque negotiis, principum animos non mi-
nus opinio famæ, quam ratio certa ad alterius
vel contemptum, vel metum, vel odium, vel
amorem soleat commovere, optatam hanc ipsam
inter Christianos pacem celerrime confectum iri
sperandum est. Sperandum dixi, immo, ut ve-
rius loquat te hujusmodi peragenda pacis au-
ctore tam casto, tam pio, tam religioso, con-
stantissime affirmandum. Quippe cujus celeberrimum
nomen apud Christianos principes tantæ
hucusque fuit auctoritatis & gratiæ, ut quod
tu pro communi omnium quiete, dignitate, sa-
lute decreveris, ratum gratumque omnes pro-
cul dubio sint habituri; non ignari, omnem ti-
bi uni in cælo & in terra traditam a domino
potestatem, ut non spiritualibus tantum viris,
sed terrenis quoque hujus sæculi potestatibus in
causa communis boni jus dicere non pertimes-
cas. Quod tum demum, ut ad alteram doloris
causam jam deveniam, felicissime contigerit, si
hoc potissimum tempore cum omnis caro vi-
tam suam corrumpit, simulque omnes declinave-
runt a recto, nec est qui faciat bonum, non
est usque ad unum, ad universam Christianam
religionis censuram, quo cœpisti ardore procedas.
O nos ignaros, o cæcos, o nostrimet protu-
sus oblitos! qui jucundo temporalis pacis solati-
o perfrui volumus, horrendis æterni belli sup-
pliciiis cruciandi; qui humanam rabiem sedati
confidimus, iram omnipotentis Dei, suam in
nos vibrantis gladium, subituri. Optas tu,
summe pontifex, imo nihil te magis hoc optare
affirmas, pacem inter Christianos tuos a do-
mino impetrare? Internas nostras vitiorum si-
multates attende, ut his sedatis, quæ sunt ex-
terna, pace suavissima perfruantur. Nam si te
ad sæcularem in primis hominum statum dili-
gentissime discutiendum converteris, quid in
eis existimas offensum iri, nisi impietatem cir-
ca divina fidei nostræ mysteria, quæ aut curio-
se perquirunt, aut leviter derident, aut super-
be contempnunt, blasphemiam ac detestationem
adversus Deum horribilem, in sanctoque abo-
Cœcil. General. Tom. XXXII.

Sm. 6.

Malm. 13.

minabilem, detractionem in pastores sacros im-
piam atque nefandam, sacrarum censorarum
contemptum, sacrilegia, rerumque divinarum
occupationem ac subreptionem, avaritiam in
comparandis senore opibus damnatis v. He-
brais permisso, turpitudinem in quovis obkœ-
nitatis genere insuditam, odium inextinguibile,
sumendæque pro acceptis injuriis vindictam
flagrantissimam cupiditatem; unde frequentes
rize, quotidiana vulnera, homicidiaque crebra
proventunt, extremam denique in quovis fla-
gitio ac facinore perpetrando licentiam? Quis
quidem omnia tanto acerbiori animum tuum do-
lore conticient, quanto ea in hominibus diu-
turniora, graviora, impudentioraque esse con-
spexeris. Quid si in obligationem observandæ
virtuti & honestati religiosorum graduum men-
tem intenderis, nonne ibi quamplurima depre-
hendes, quæ in maximum animarum fidelium
exemplum, & ex eo scandalum vergere digno-
sentur? Ut enim præcipuam illam doloris cau-
sam silentio præteream, inter eosdem ipsos non
minus præcepto quam nomine fratres, quos
partim conventuales, partim observantes trito
vocabulo nuncupamus, tam magnum chaos in-
tervenisse, ut qui observantium ordine non cen-
sentur, religiosorum numero excludantur, cum
tamen nomen ipsum conventuale, modo reli-
quum vitæ respondeat, purgatis auribus nil nisi
pudicum, sanctumque representet: quoniam
mœrore, quo gemitu, quo singultu reliquum
sacrarum religionum statum expressero? Si e-
nim vel temporum malignitate vel dissimilitu-
dine voluntatum eo devenitum est, ut necessa-
rio in ecclesia Dei conventus unus, unaque ob-
servantia sit futura, quod ego maxime deploro,
cur, quæso, observantia ipsa in plures rursus
observantias scinditur, divellitur ac laceratur?
ut dum uni regendo corpori, plura quidem ca-
pita, quam vix membra in ipso corpore sint
regenda, præesse cernamus, veluti unum in plu-
res rivulos derivatum flumen facilius efficari
contingit, ita omnem spiritalem eorum profe-
ctum non mediocriter extenuari timendum est,
monente apostolo Christicolæ omnes, eos præ-
cipue, qui & habitu & disciplina in unum con-
venerint, eodem sensu, eademque scientia abun-
dare, idiplum dicere, nullam inter eos schisma-
tis causam fovere, unum demique corpus atque
unum spiritum existentes, unam scilicet obedien-
tiam, unamque caritatem profitentes, ad opta-
tum supernæ vocationis bravium properare debere.
Ex quo fit, pater beatissime, ut si hodie sub
diversis patrum vexillis fideli cuique mœrere li-
ceat, ne forte in vanum propheta cantatis: *Afflu-
sit regina a dextris ejus in vestitu deaurato cir-
cumdata varietate*: illud quidem pro evangeli-
ca disciplina servanda omnino expediat, ut cui-
libet eorum corpori suum præsit caput, non au-
tem uni capiti plura subinde capita ambitiose
vel monstruose potius astruantur. Nam si ad mo-
nasticum inde ordinem te contuleris, citra pri-
mam illam observantiæ conventusque dissonan-
tiam, ac nonnullas etiam inter observantes ipsos
obedientiæ contentiones atque scissuras, ne qua
præcipua ignorantæ, ambitionis, avaritiæ ac
solicitudinis temporalis labes, intimis eorum
præcordiis medullitus inhæserit, etiam atque et-
iam animadvertendum, inspiciendumque pro tua
sapientia judicabis. Ut autem de femineo de-
votoque sexu, miserabilis cujus status ex con-
ditione viri, qui caput est mulieris, attendi po-
test, quæ dicenda se offerunt, ex industria præ-
teream:

SESSIO
IX.

i. cv. ii.

Psalm. 44.

SESSIO
IX.

terram : jam obsecro , ad eos , qui in sortem A
domini vocati , clericali quoque insigniti caracte-
re , precipuam animarum curam ac sollicitudi-
nem gerunt , omnem mentem atque cogitatio-
nem coniecto . Quod enim inde regendis ovi-
bus documenti , quid utilitatis , quid salutis
sperari possit , clarius atque apertius conspicu-
beris . Heu , heu miseros patres , talia ex
ore meo de filiis audituros ! sed me longe mi-
seriorem , propriis eadem labiis prolaturum ,
miserissimos autem eos , qui & vobis audire
occasionem , & mihi dicendi causam suis ope-
ribus praeberent . Eo devenit insignis noster
clericorum ordo , ut contempto acceptabili
tempore , tantaque dierum nostrorum neglecta
salute , caritatis regnum usque adeo destruxe-
rimus , cupiditatis vero tyrannidem auxerimus ,
ut ne praeclaram hanc ipsam militiam nostram
coram divina maiestate , dictis factisque men-
tiatur , & vobis pro vestris in nos pietatis of-
ficio diligentissime advertendum , & nobis ex
pungenti conscientiae stimulo vehementissime
licet timendum . Neque enim modo , ut Augu-
stini utar verbis , mendacium illud , falsa pro-
ferre , sed episcopum se aut sacerdotem , vel
clericum profiteri , & contraria huic ordini o-
perari .

Sacra parumper volumina revolvere placeat ,
vetusta patrum scita perscrutari , omnem deni-
que canonum tenorem repetere : nonne clerici
adulatores impiumque , proximi prodito-
res , maledicum , fratrisque sui perversum in-
simulatorem , invidum , pacisque alieni sedi-
tiosum perturbatorem , ambitiosum , sacrarum-
que dignitatum sacrilegum usurpatorem , adul-
terum , ceterarumque obscenitatum turpissi-
mum perpetratorem , crudelem per se , injuria-
rumque suarum levissimum vindicatorem , fe-
netatorem , turpiumque lucrorum nefandissi-
mum questorem : nonne , inquam , huiusmodi
omnes clericos , aut ad sacerdotium non promo-
veri , aut promotos partim ab ordine sacerdo-
tali deponi , partim vero suspendi omnino de-
bere , eorundem sacrarum voluminum , scito-
rumque patrum , ac praeceptorum canonum sum-
ma auctoritate , inviolabilique decreto didici-
mus ? Quod si ecclesiae matris nostrae benigni-
tas , providis suis consiliis a tanta praeceptorum
canonum severitate aliquantulum non tempe-
rasset , quoniam ejusmodi clerici tempestate no-
stra confugerent ? quo consciam sibi tot secle-
rum faciem obvolverent ? cujus opem ac mise-
ricordiam implorare non formidarent ? Nam
dum omnibus ecclesiis gradibus ita discussis , ad
Urbem ipsam , quam Babylonem apostolorum
princeps divino afflatu Spiritu nuncupavit ,
aciem mentis coniecit , ejusque incolas pasto-
res , qui quotidie per universum terrarum or-
bem animarum salutem praedicant , tantorum
causam errorum interrogatione contendo : ecce
divinam illam sponsam Jerusalem supernam ,
mythici sui corporis splendore fulgentem , aut
ipsius sponsae humanitatis fulgore splendentem ,
sed lugubri indutam veste , totam squalore
confectam , lacrymisque perfusam , ad infi-
mum suum corpus , quod hac fidelium unita-
te representatur , visitandum descendere , ne-
scio quo intuitu videor mihi conspiceri , ta-
liaque ad sacratissimos pontificis pedes sparsis
crinibus provolutam , multo cum gemitu de-
plorantem audire : Haecine ego , suavissime
sponse , unica illa dilecta tua , atque formo-
sa , quam jam clamare possum , *Neis me conf-*

*derare quis fasces sum ? Haecine inclita illa mea
celebrisque domus , quam pene desertam , ac
suae aequalem a nemine video frequentari ?
Haecine florida illa vinea , quam ut produca-
ret uvae spectans , eam spinas , tribulorumque pro-
duxisse perspicio ? Ubi ille , jucundissime spon-
se , hortus meus irriguus ? Ubi lilia mea can-
dentia ? Ubi rosa immarcescibilis ? Nonne haec
omnia gloria Libani cum decore Carmeli a me
transiente , evanescere ? Ubi palca gregis
mei , quae tamquam arva deserti aerefacta per-
lustro ? Ubi pastores gregis , quos praesse po-
tius quam prodesse , dispergere quam colligere
re , mactare quam salvare intelligo ? Ubi de-
mum carissimi illi filii , quos genui , quos edu-
cavi , quos fovi , quos decoravi . Illi autem
spreverunt me , & adversus me unam tanquam
parvulam , maternaeque ubera non habentem ,
cornua crexere . Accurre pater , succurre fili ,
occurre sponse : ego enim te , ut Dei vicarium
patrem colo , ut hominem filium diligo , ut
ecclesiae universae praepositum sponsum ample-
ctor . *Miseremini autem , miseremini mei , vos
quoque amici mei , quia filii deliquerunt me , &
ex carissimis meis , non est qui consolatur me . Au-
distis , patres , matris vestrae singularem , lacry-
mas conspexistis , vociferationes intellexistis ,
implorationem misericordiae , pietatisque vestrae
animadvertistis . Eia agite , observandi antisti-
tes , vos primo nunc appellare juvat . Omnem ,
questo , cogitationem , vigilantiam , consilium ,
industriam , operam atque conatum in hanc
ipsam tam necessariam , tamque salubrem mo-
rum reformationem intendite , adhibete , con-
figite ac locute . Quid sobrietatis , quid deco-
ris , quid pudicitiae , quid hospitalitatis , quid
sapientiae , quid rectitudinis ac justitiae de quo-
vis perfecto pastore optatur , speratur ac pra-
dicatur ? totum id in ceteros Christi fideles ,
& vitae candore & verbo doctrinae , divinae
cooperantis gratiae largitate transfundite , hu-
jus praesertim amplissimi senatus favente consi-
lio , auctoritate , decreto . Vos enim jam ap-
pello , patres amplissimi , vos obsecro . vos
imploro , vos , inquam , providi totius Chri-
stiani orbis moderatores , divini Christianae fi-
dei consultores , propitii ac singulares Romani
pontificis electores , dilectissimi sedis apostoli-
cae filii , amplum Romanae ecclesiae gremium ,
latissimumque omnium bonorum perfugium ,
firmissimi denique terrarum cardines , solidissi-
maeque columnae , quibus universum nostrae fi-
dei aedificium suffulsum atque firmatum , in
consummationem usque saeculi perdurabit im-
mobile . Tantam obsecro , vestri ordinis di-
gnitatem perpendite , ne si forte eam , vestri-
que gregis salutem singuli neglexeritis , nobi-
lissima cujusque vestrum anima ante horrendum
Christi tribunal , vel in vita cogatur audire : Si
*ignoras te , o pulcherrima inter mulieres , egredere
& abi post vestigia gregum tuorum , & pasce ber-
dos tuos juxta tabernacula pastorum .* Ut autem
dignitatem hanc ipsam vestram & animo co-
gnoscat & opere comprobetis , quod in hu-
mani studii , quod in religione , quod deni-
que in universo Romano , Christianoque cle-
ro , salutari ac necessaria indiget discussione ,
censura , institutione , pullulantium scilicet
haereson extirpatio , morum disciplina , regu-
laris obedientiae unitas , clericalis amictus in-
stitutum , sacrarum initiatio , multijuga sacer-
dotiorum collatio , animarum cura , pastorum
praesentia , dioeceseon visitatio , annua episco-**

ANNO
CHRISTI
1517
Sess. IX.

Feb. 10
1517.

Cap. 1.

ANNO
CHRISTI
1514

palium synodorum congregatio, frequens metropolitanorum conciliorum celebratio, hæc omnia diligentia, consilio, integritateque vestra discutite, castigatæ, componite. Nisi enim hoc ipso concilii tempore, nisi per vos, nisi sub tanto animarum nostrarum episcopo atque pastore, & famam nostram, quæ fere proflus amissa est, recuperaverimus, & salutem ipsam, quæ spe exigua, extremaque pendet, retinuerimus: nihil est præterea quo confugere, aut in quo sperare possimus. Verum ut alacriori tandem animo ad hanc ipsam morum institutionem suscipiendam singuli convertamur, recordare, obsecro, Leo sanctissime, recolle atque considera, quam inestimabili dotis pretio nostra suprema mater ecclesia sancta unigenito Dei Filio desponsata, quam insolubili copula cum eo conjuncta, quam præclara sobole secunda mater effecta sit. Contemplare singulas universasque causas, quæ ut pro ecclesie corpore, quod nos sumus, instituendo ac reformando, omnes animi vires intendas, cunctosque industriæ nervos adhibeas, partim alliciunt & invitant, partim vero stimulant atque impellunt. Tu quidem in celebri & florida civitate natus, ex sapientissimis parentibus ortus, ac eximii animi dotibus excellens, & inter eruditissimos homines, liberaliaque studia nutritus, meritoque, nondum puerilibus annis egressus, cardinea dignitate ornatus, inter sacra ardua negotia diutissime versatus, tanta, præter naturæ bonitatem, & rerum experientiam, ingenii gloria excelluisti, ut occurrente Romani pontificis obitu, sic ascensus tuus ad summum istum pontificatum celebraretur, quod veluti cetera in te præclara fama ingenii superabat, ita ingenii famam expectatio tantæ dignitatis, expectationem vero assumptio ipsa mirabiliter superaret, acclamantibus cunctis: *A domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris: Dextera domini fecit virtutem, dextera domini exaltavit te.* Ne durior autem humeris tuis conditionem, quam ferre possis, hæc omnia imponere videantur; ego ille, qui nihil horum sine magna cura, pietate ac reverentia supremæ dignitatis tuæ, sacrosanctique hujus amplissimi ordinis, ac universi ecclesiastici gradus locutus sum, prædico, clamo, denuntio, & si per viscera Jesu Christi obtestari te semel licet, nunc utique obtestor: Concitare atque exurge, Sion matrem nostram sponsamque tuam circumda, ipsam complectere, in turribus ejus mirabilia Dei enarra, fidelium corda virtute instrue atque compone. Urbem primum, ut iudicium incipiat a domo domini: inde orbem disciplinæ tuæ censura in pristinum fidei, spei, caritatisque cultum restitue. Omnia namque Christianæ reipublicæ jura, singula bonorum perfugia, innocentium præsidia, poenitentium merita, malorum supplicia, omnis denique temporum præteritorum memoria, ratio præsentium, spes futurorum, ut in tua hodie potestate, in tua sententia, in tuo iudicio sunt posita atque defixa; ita & per te unum, si partim recuperata, partim vero fuerint conservata, jam pacate omnia se inter Christianos habebunt. Jam Deo reconciliati, unanimi consilio atque ardore in perfidos ac immanes Christiani nominis hostes bellum & propulsabimus & aggrediemur. Jam victricem classem & exercitum gloriosum Constantinopolim & Jerusalem verius, cursu prospero, Deo favente dir-

Concil. General. Tom. XXXII.

gemus: propheticum illud memorantes & continentibus; *Introbimus in tabernaculum Dei, adorabimus in loco ubi steterunt pedes eius.* Jam te invicto nobiscum leone pugnante, universis tandem corporis & animæ hostibus debellatis, devictis atque consumptis sub felici faustoque beatitudinis tuæ vexillo, supernam illam Jerusalem introeuntes, ac simul cum sanctis apostolis, prophetis, evangelistis, doctoribus atque pastoribus divinæ hereditatis effecti participes, ave regium thalamum decantabimus: *Regi sæculorum, immortalis & invisibilis, soli Deo honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.* Dixi.

Anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimoquarto, indictione secunda, die vero vigesima sexta mensis Novembris, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno secundo, præfatus sanctissimus dominus noster ex certis causis urgentissimis, & præsertim quia ea quæ in decima sessione determinari debent, non fuerunt adhuc absoluta per reverendissimos dominos cardinales & congregationes prælatorum, in quibus ea discutuntur; ideo de consilio prælatorum reverendissimorum cardinalium decimam sessionem ad diem Veneris post festum sancti Benedicti proxime futuri, quæ erit dies vigesimatertia Martii anni sequentis, prorogavit, prout in scheda prorogationis continetur, quæ legitime affixa, & per cursores executæ fuit.

Anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimoquinto, indictione tertia, die vero vigesima secunda mensis Martii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno tertio, discreti viri Franciscus Vacca, & Ennardus Duvivier, præfati sanctissimi domini nostri cursores, in valvis basilicæ principis apostolorum de Urbe & Lateranensis ecclesiarum quasdam literas prorogationis affixerunt & publicaverunt tenoris infra scripti

Leo, &c.

Licet alias decimam sessionem continuationis celebrationis sacri Lateranensis concilii, Kalendis Decembris in ultima nona sessione, sacro approbante concilio, per nos indictam, ex certis causis tunc expressis, ad diem Veneris post festum sancti Benedicti proxime præteriti, quæ erit dies vigesimatertia Martii præsentis mensis, de fratrum nostrorum consilio prorogaverimus & extenderimus, prorogamque & extensam esse omnibus nuntiaverimus: quia tamen ea, quæ in dicta decima sessione determinari debent, matura indigent discussione, & per congregationes sanctæ Romanæ ecclesie cardinalium & prælatorum, in quibus ea discutuntur, non fuerunt adhuc absoluta: ex propter prorogationem decimæ sessionis hujusmodi de simili fratrum nostrorum consilio, ad tertium nonas Maii, quæ erit dies quarta mensis Maii proxime futuri etiam prorogamus & extendimus, prorogamque & extensam etiam omnibus nuntiamus.

Placet. I.

Anno a nativitate domini 1515. indictione tertia, die vero vigesima secunda mensis Martii, pontificatus sanctissimi domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi, anno tertio, suprascriptæ literæ fuerunt affixæ &

Pp 3

pu-

SESSIO

12.

1514.

1. Tit. 1.

ANNO

CHRISTI

1515.

SESSIO
X.

publicate in valvis basilicæ principis apostolorum sancti Petri de Urbe, ac in valvis ecclesie Lateranensis per me Franciscum Vacca, sanctissimi domini nostri papæ cursorem.

Enardus Duvivier
magister cursorum.

Anno a nativitate domini 1515. indictione tertia, die vero vigesima sexta mensis Aprilis, pontificatus sanctissimi in Christo patris domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno tertio, reverendissimus in Christo pater & dominus dominus Antonius tituli sanctæ Præcedis presbyter cardinalis, de Monte vulgariter nuncupatus, nobis notariis & scribis sacri concilii quasdam literas salviconductus ducis Januensis de mandato præfati sanctissimi domini nostri tradidit, mandans nobis, ut eas magnificis oratoribus Christianissimi regis Francie traderemus, seu tradi faceremus, & eisdem dicere faceremus, de mandato præfati sanctissimi domini, ut eas prælatis Gallicanæ ecclesie mitterent, ad effectum, ut volentes, & debentes venire ad sacrum concilium, tute & secure possent venire. Quas quidem literas salvi conductus nos Bernardus Sculteti, & Bernardinus de Contres notarii & scribæ infra scripti, per duos testes recognosci fecimus, & eisdem literas sic recognitas, cum earum recognitione, a tergo venerabili viro magistro Enrado Duvivier, sanctissimi domini nostri papæ magistro cursorum dedimus, ut eas supradictis magnificis oratoribus Christianissimi regis Francie per duos cursores tradi faceret.

Die vero Sabbati vigesima octava mensis Aprilis ejusdem anni, discreti viri Joannes Bernardi, & Joannes Duveti cursores, præfatas literas salviconductus se magnificis oratoribus Christianissimi regis Francie præsentasse & intimasse, ac idem dimisisse eis, nobis notariis, prout in schedula eorum manibus subscripta, retulerunt.

Tenor autem literarum salviconductus, de quo supra fit mentio, talis est:

Octavianus de Camposregoso, Dei gratia Genuensis dux, & populi defensor.

Literis sanctissimi domini nostri moniti, harum nostrarum auctoritate damus, concedimus, & impartimur tutum, amplum, validum & generalem salvumconductum, omnimodamque fidenciam, & liberam facultatem quibuscumque prælatis Gallicis, & aliis cujuscvis nationis vocatis a summo pontifice ad sacrum Lateranense concilium, nec non eorum servitoribus, equitaturis, bulgiis, valis bonis, & rebus quibuscumque, transiendo per totum territorium, & districtum Genue tam mari quam terra, sibi que per transitum morandi, & pro libito discedendi, ac redeundi tute, & libere & impune, omnique impedimento & molestia reali & personali cessante, penitusque remota, non obstantibus aliquibus guerris, odiis, inimicitis, controversis & differentiis inter nos, & commune Genue ex una parte, & alios quoscunque, sint qui velint, ex altera, vententibus, seu quæ in posterum verti possent, damnis, præliis, injuriis, & offensionibus cujuscque Genue per quemvis illatis, vel inferendis, represaliisque seu represaliarum literis concessis, vel concedendis, nec aliis obstantiis quibuscumque, etiam si talia forent de quibus oporteret mentionem facere specialem,

quæ pro specificatis habeantur. Mandantes quibuscumque officialibus & subditis totius territorii Genue tam in mari, quam in terra, ut nostras salviconductus literas observent, faciantque ab omnibus inviolabiliter observari sub poena indignationis nostræ. In quorum testimonium præsentem fieri jussimus & registrari, nostrique sigilli impressione muniti.

Datum Genue in palatio ducali, die 22. Martii 1515.

Idem Octavianus.
Simon.

Tenor vero recognitionis talis est:

Die Jovis vigesima sexta Aprilis 1515. constituti in domo dominorum Bartholomæi & Eduardi Doria mercatorum Januensium, Romanam curiam sequentium dominus Eduardus præfatus, & dominus Thomas Pecunia cives & mercatores Januenses medio eorum juramento recognoverunt, & se recognoscere dixerunt manum & personam illustrissimi domini ducis Januensium Octaviani de Camposregolo, manum & personam cancellarii, & sigillum ejusdem ducis in retroscritis literis appositum, &c. Et dixerunt esse illorum, quorum inibi esse dicuntur.

Ita est. B. de Contreras.
Ita est. B. Sculteti.

Tenor vero intimationis.

Anno a nativitate domini 1515. indictione tertia, die vero Sabbati vigesima octava mensis Aprilis, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno tertio, originales literæ passus præsentatæ & intimatæ ac dimissæ fuerunt illustrissimis dominis de Solier, & Nostromars, oratoribus Christianissimi regis Francie, cujus præsens copia extracta & collationata fuit a suo proprio originali per nos Joannem Bernardi, & Joannem Duveti cursores.

Enardus Duvivier
magister cursorum.

Anno a nativitate domini 1515. indictione tertia, die vero secunda mensis Maii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno tertio, fuit congregatio reverendissimorum dominorum cardinalium, & omnium prælatorum existentium in curia, & interesse volentium in palatio apostolico in superiori cappella. In qua interfuit sanctissimus dominus noster præfatus, & interfuerunt cardinales numero viginti & unus, & prælati numero sexaginta & septem. Et fuerunt lectæ per reverendum patrem dominum Thomam Phædrum secretarium concilii schedulæ proponendæ in proxima sessione. Et fuerunt ab omnibus approbatæ, & post aliquam & maturam discussionem super aliquibus ex ipsis, tandem votatæ & approbatæ ad Dei omnipotentis laudem, & ecclesie exaltationem.

SESSIO X.

Anno a nativitate domini 1515. die vero Veneris quarta mensis Maii, indictione tertia, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ X. anno tertio fuit celebrata decima sessio sacrosancti concilii generalis in ec-

SESSIO
X.

cle-

ANNO
CHRISTI
1515.

clesia Lateranensi in loco solito, in qua fuit A
præfatus sanctissimus dominus noster, & fue-
runt presentes infra scripti reverendissimi car-
dinales, patriarchæ & archiepiscopi, & episco-
pi, ac principum oratores, ac illustres domi-
ni, barones, videlicet:

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostien-
sis.
Reverendissimus dominus Bernardinus Sabinen-
sis.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuen-
sis.
Reverendissimus dominus Franciscus Tiburti- B
ensis.
Reverendissimus dominus Marcus Prænesti-
nus.

Presbyteri cardinales.

Reverendissimus dominus Franciscus tituli san-
ctorum Joannis & Pauli, Surrentinus.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctæ
Priscæ, de Flisco.
Reverendissimus dominus Hadrianus tituli san-
cti Chryfogoni.
Reverendissimus dominus Leonardus tituli san-
ctæ Sufannæ, Agennensis.
Reverendissimus dominus Antonius sanctæ Pra- C
zedis.
Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti
Eusebii, Anconitanus.
Reverendissimus dominus Achilles tituli sancti
Sixti.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli S.
Sabini, de Saulis.
Reverendissimus dominus Laurentius tituli san-
ctorum quatuor Coronatorum.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Fridericus de sancto
Severino, sancti Angeli.
Reverendissimus dominus Hippolytus sanctæ D
Luciæ in Silice.
Reverendissimus dominus Alexander sancti Eu-
stachii, Farnesius.
Reverendissimus dominus Ludovicus sanctæ
Mariæ in Cosmedin, de Aragonia.
Reverendissimus dominus Marcus sanctæ Mariæ
in Via lata, de Cornaliis.
Reverendissimus dominus Alphonsus sancti
Theodori.
Reverendissimus dominus Julius sanctæ Mariæ
de navicula.
Reverendissimus dominus Bernardus sanctæ
Mariæ in porticu.
Reverendissimus dominus Innocentius sancto-
rum Colmæ & Damiani.

Patriarcha & assistentes papa, & oratores.

Reverendus pater dominus Cæsar Alexandri-
nus.
Reverendus pater dominus Franciscus Consa-
nus.
Reverendus pater dominus Joannes Vincentius
Senensis.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachien-
sis.

Reverendus pater dominus Robertus Rhegien-
sis.
Reverendus pater dominus Bernardus Tarvisi-
nus.
Reverendus pater dominus Joannes Franciscus
Taurinensis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista
Cavallicensis.
Reverendus pater dominus Pompeius Reati-
nus.
Reverendus pater dominus Andreas Militen-
sis.
Reverendus pater dominus Dominicus Luceri-
nus.
Reverendus pater dominus Silvester Vvigor-
nensis episcopus, orator illustrissimi Henrici
regis Angliæ.
Reverendus pater dominus Joannes Gnesensis
archiepiscopus, orator illustrissimi Sigismun-
di Poloniæ regis.
Reverendus pater dominus Ludovicus episcopus
Maurianensis, orator ducis Sabaudis.
Reverendus pater dominus Bertrandus Adrien-
sis episcopus, orator ducis Ferrariæ.

SESSIO
X.*Archiepiscopi.*

Reverendus pater dominus Stephanus Patra-
centis.
Reverendus pater dominus Vincentius Neapo-
litanus.
Reverendus pater dominus Jeremias Tranen-
sis.
Reverendus pater dominus Orlandus Avenio-
nensis.
Reverendus pater dominus Andreas Monemba-
sensis.
Reverendus pater dominus Gisbertus Sarrenti-
nus.
Reverendus pater dominus Georgius Nazare-
nus.
Reverendus pater dominus Stephanus Gabriel
Barenfis.
Reverendus pater dominus Andreas Spalaten-
sis.
Reverendus pater dominus Franciscus Turric-
anus.
Reverendus pater dominus Alexander Vien-
nensis.
Reverendus pater dominus Antonius Athe-
nienfis.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Jannotius Troja-
nus.
Reverendus pater dominus Aloysius Parenti-
nus.
Reverendus pater dominus Bartholomæus Justi-
nopolitanus.
Reverendus pater dominus Joannes Aquila-
nus.
Reverendus pater dominus Jacobus Potenti-
nus.
Reverendus pater dominus Octavianus Viter-
bienfis.
Reverendus pater dominus Marinus Ceneten-
sis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Bi-
dunensis.
Reverendus pater dominus Jacobus Faventi-
nus.

Bi-
dunensis.

Reve-

SESSIO
I

Reverendus pater dominus Joannes Sibinicensis .
 Reverendus pat̄r dominus Paris Pitauriensis .
 Reverendus pater dominus Alexius Melitanius .
 Reverendus pater dominus Silvius Bojanensis .
 Reverendus pater dominus Marinus Cassinensis .
 Reverendus pater dominus Joannes Dominicus Terdonensis .
 Reverendus pater dominus Vasinius Placentinus .
 Reverendus pater dominus Aloysius Interamnenfis .
 Reverendus pater dominus Franciscus Nannetensis .
 Reverendus pater dominus Marius Ugentinus .
 Reverendus pater dominus Justinianus Amarinus .
 Reverendus pater dominus Hugo Reginensis .
 Reverendus pater dominus Bartholomæus Montis viridis .
 Reverendus pater dominus Aloysius sancti Marci .
 Reverendus pater dominus Benedictus Chienfis .
 Reverendus pater dominus Paulus Forosempromontensis .
 Reverendus pater dominus Christophorus Czesenatensis .
 Reverendus pater dominus Joannes Baptista Marianensis .
 Reverendus pater dominus Petrus Castelli maris .
 Reverendus pater dominus Hieronymus Nicicenfis .
 Reverendus pater dominus Antonius Calinensis .
 Reverendus pater dominus Philippus Ajacenus .
 Reverendus pater dominus Theseus Racanatenus .
 Reverendus pater dominus Mattheus Umbriaticenfis .
 Reverendus pater dominus Scabonius Imolensis .
 Reverendus pater dominus Gisbertus Rapollanus .
 Reverendus pater dominus Joannes Arianensis .
 Reverendus pater dominus Augustinus Perusinus .
 Reverendus pater dominus Tranquillus Ferentinus .
 Reverendus pater dominus Joannes Baptista Veverentis .
 Reverendus pater dominus Joannes Franciscus Vestanus .
 Reverendus pater dominus Alexander Urbevitanus .
 Reverendus pater dominus Angelus Britonorientis .
 Reverendus pater dominus Vincentius Signinus .
 Reverendus pater dominus Paulus Esinensis .
 Reverendus pater dominus Joannes Baptista Anfanensis .
 Reverendus pater dominus Joannes Baptista Casertanus .

o Peter, Via-
stenda . 11.

Reverendus pater dominus Augustinus Agriensis .
 Reverendus pater dominus Guarrinus Nucertinus .
 Reverendus pater dominus Joannes Urgellensis .
 Reverendus pater dominus Jacobus Marficanus .
 Reverendus pater dominus Natalis Vigiliensis .
 Reverendus pater dominus Silvius Comacensis .
 Reverendus pater dominus Valentinus Pennensis .
 Reverendus pater dominus Thomas Lechliensis .
 Reverendus pater dominus Petrus Cervientis .
 Reverendus pater dominus Lactantius Suanensis .
 Reverendus pater dominus Marcus Senogalliensis .
 Reverendus pater dominus Laurentius Dulcinensis .
 Reverendus pater dominus Sixtus Salutarum .
 Reverendus pater dominus Zacharias Terracinenfis .
 Reverendus pater dominus Evangelista Cajacensis .
 Reverendus pater dominus Julianus Agrigentinus .
 Reverendus pater dominus Hieronymus Asculanus .

ANNO
CAROLI
1527.

Oratores .

Illustris dominus Albeitus de Carpi, serenissimi Maximiliani electi imperatoris orator .
 Magnificus dominus Ludovicus Solier, orator Christianissimi regis Franciæ .
 Magnificus dominus Hieronymus Vich orator catholici regis Hispaniæ .
 Reverendus pater dominus Michael Brut, illustrissimi regis Portugalliæ orator .
 Magnificus dominus Marinus Georgius, domini Venetorum orator .
 Magnificus dominus Marinus Charatius, illustris ducis Mediolanensis orator .
 Magnificus dominus Franciscus Victorius, domini Florentinorum orator .
 Illustris dominus Joannes Filibertus de Palude, comes de Jaes, & reverendus pater dominus Petrus de Baonia, Illustrissimi domini ducis Sabaudie oratores .

Senator, conservatores, Illustris domini temporales .

Magnificus dominus Jacobus senator Urbis .
 Illustris dominus Prosper de Columna, dux Caniæ .
 Illustris dominus Marcus Anronius de Columna .
 Illustris dominus Ludovicus de Urfinis, comes Petiliani .
 Illustris dominus Nicolaus Volski, miles Polonus .
 Illustris dominus Laurentius de Satmar .
 Illustris dominus Mutius de Columna .
 Illustris dominus Joannes Franciscus de Columna .
 Magnificus dominus Evangelista Magdalens, conservator Urbis .

Ma-

ANNO
CHRISTI
1512

Magnificus dominus Martinus de Crescentiis, A
conservator Urbis; & quamplures alii nobi-
les & milites Hierosolymitani.

Celebrata missa per reverendum in Christo
patrem Joannem archiepiscopum Gnezensem
oratorem regis Poloniae, & habita oratione per
reverendum patrem dominum Stephanum archie-
piscopum Patracensem, qui juxta morem infra
ponetur. Et cantato evangelio per reverendis-
simum dominum Alexandrum sancti Eustachii
diaconum cardinalem secundum Matthaeum,
quod incipit: *Dixit Jesus parabolam hanc: Si
mille est regnum caelorum homini regi, &c.* Et can-
tatis orationibus consuetis, & hymno, Veni
creator, per praefatum sanctissimum dominum B
nostrum praescripti oratores illustrissimi ducis
Sabaudiae dederunt praefato sanctissimo domi-
no nostro mandatum praefati illustrissimi ducis
ad interessendum nomine suo in sacrosancto La-
teranensi concilio. Et idem sanctissimus dedit
illud reverendo patri domino Thoma Pledera
legendum in ambonem. Qui ascendens ambo-
nem, legit illud alta & intelligibili voce. Quo
perfecto praefati oratores accesserunt ad pedes
sanctitatis suae, & genibus flexis osculati sunt
beatissimos pedes. Deinde exclusis illis qui de
more interesse non debent, & elausis portis
concilii, reverendus pater dominus Bertrandus
episcopus Adrialis ascendit ambonem, & legit
schedulam super confirmatione montis pietatis; C
cujus tenor talis est:

*Leti episcopus servus servorum Dei ad perpetuam
rei memoriam, sacro approbante
concilio.*

Inter multiplices nostrae sollicitudinis curas,
illam in primis suscipere pro nostro pastoralis
officio debemus, ut quae salubria, & laudabi-
lia, ac catholicae fidei consona, & bonis mo-
ribus conformia, nostro tempore non solum
enucleentur, verum etiam ad posterum propa-
gentur: & quae materiam scandali praeberent
possent, penitus succidantur, & radice extir-
pentur, nec pullulare usquam sinantur, ea in
agro dominico & vinea domini sabaoth dumtaxat
conferri permittendo, quibus fidelium mon-
tes palci spiritualiter possint, eradicatis vizaniis
& oleastri sterilitate succisa. Sane cum olim
inter nonnullos dilectos filios sacrae theologiae
magistros, ac juris utriusque doctores, contro-
versiam quamdam non sine populorum scandalo
& murmuratione exortam & nuper his diebus
innovatam esse compererimus circa pauperum
relevationem, in mutuis eis publica auctori-
tate faciendis, qui montes pietatis vulgo appel-
lantur, quique in multis Italiae civitatibus ad
subveniendum per hujusmodi mutuum pauperum
inopiam, ne usurarum voragine degluciantur,
a civitatum magistratibus & aliis Christi fide-
libus sunt instituti, atque a sanctis viris divini
verbi praecentibus, & laudati, & persuasi, ac
a nonnullis etiam summis pontificibus praede-
cessoribus nostris probati & confirmati sint,
ne praefati montes a Christiano dogmate dissi-
nantes, vel non utraque parte diversimode sen-
tiente atque predicante. Nonnullis enim ma-
gistris & doctoribus dicentibus eos montes non
esse licitos, in quibus aliquid ultra sortem pro
libra, & curso certo tempore per ministros
hujus montis ab ipsis pauperibus, quibus mu-
tuum datur, exigitur, & propterea ad usurarum

crimine injustitiae, seu ab aliqua certi specie
mali mundos non evadere, cum Dominus nos-
ter, Luca evangelista attestante, aperto nos
praecepto obstrinxerit, ne ex dato mutuo quid-
quam ultra sortem sperare debeamus. Ea enim
propria est usurarum interpretatio, quando vi-
delicet ex usu res, quae non germinat, nullo
labore, nullo sumptu, nullove periculo lucrum
ferturque conquiri studet. Addebant etiam
idem magistri & doctores, in his montibus
neque commutativa neque distributiva justitia
ferri satis, cum tamen justitiae terminos contra-
ctus hujusmodi excedere non debeant, si de-
beant approbari: idque praeterea probare nite-
bantur, quia impensa pro hujusmodi montium
conservatione a pluribus, ut ajunt, debita a
solis pauperibus, quibus mutuum datur, ex-
torqueantur: pluraque interdum ultra necessa-
rias & moderatas impensas, non absque specie
mali ac incentivo delinquendi, quibusdam aliis
personis, ut inferre videntur, exhibeantur.
Aliis vero pluribus magistris & doctoribus con-
tra afferentibus, & in multis Italiae gymnasiis
verbo & scripto conclamantibus pro tanto bo-
no, tamque reipublicae pernecessario, modo
ratione mutui nihil petatur, neque speretur:
pro indemnitate tamen eorundem montium,
impensarum videlicet ministrorum eorundem ac
rerum omnium ad illorum necessariam conser-
vationem pertinentium, absque montium hu-
jusmodi lucro, idque moderatum & necessa-
rium ab his, qui ex hujusmodi mutuo com-
modum suscipiunt, licite ultra sortem exigi &
capi posse non nihil licere, cum regula juris ha-
beat, quod qui commodum sentit, onus quo-
que sentire debeat, praesertim si apostolica ac-
cedat auctoritas. Quam quidem sententiam a
felicia recordationis Paulo secundo, Sixto qua-
rto, Innocentio octavo, Alexandro secundo &
Julio secundo Romanis pontificibus praede-
cessoribus nostris probatam, a sanctis quoque ac
Deo devotis, & in magna ob sanctitatis opi-
nionem estimatione habitis, evangelicam ve-
ritatis praedicatoribus praedicatam esse osten-
dunt. Nos super hoc, prout nobis est ex al-
terius concessum, opportune providere volentes,
alterius quidem partis, justitiae zelum, ne
vorago aperiretur usurarum, alterius pietatis
& veritatis amorem, ut pauperibus subveni-
retur: utriusque vero partis studium commendantes,
cum haec ad pacem & tranquillitatem totius
reipublicae christianae spectare videantur, sacro
approbante concilio, declaramus & definimus,
montes pietatis antedictos per reipublicas in-
stitutos, & auctoritate sedis apostolicae hactenus
probatos & confirmatos, in quibus pro
eorum impensis & indemnitate aliquid mode-
ratum ad solas ministrorum impensas & alia-
rum rerum ad illorum conservationem, ut praefertur,
pertinentium, pro eorum indemnitate
dumtaxat ultra sortem absque lucro eorundem
montium accipiatur, neque speciem mali praes-
tere, nec peccandi incentivum praestare, ne-
que ullo pacto improbari, quinimo merito-
rium esse, ac laudari & probari debere tale
mutuum, & minime usurarium putari, lice-
reque illorum pietatem & misericordiam po-
pulis praedicare, etiam cum indulgentiis &
sancta sede apostolica eam ob causam concessis:
ac deinceps alios etiam similes montes
cum apostolica sedis approbatione erigi pos-
se; multo tamen perfectius, multoque san-
ctius fore, si omnino tales montes gratuiti
con-

SESSIO
L

SESSIO
X.

constituerentur, hoc est, si illos erigentes, aliquos census assignarent, quibus si non omni, saltem vel mediâ hæc parte hujusmodi montium ministrorum solvantur impensæ, ut ad leviores æris solvendi portionem medio hoc pauperes gravari contingat, ad quos, cum hujusmodi census assignatione, pro impensarum supportatione erigendos, Christi fideles majoribus indulgentiis invitandos esse decernimus. Omnes autem religiosos, & ecclesiasticas ac sæculares personas, qui contra præsentis declarationis & sanctionis formam de cetero prædicare seu disputare verbo vel scriptis ausi fuerint, excommunicationis lætæ sententiæ poenam, privilegio quocumque non obstante, incurrere volumus, non obstantibus præmissis ac constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, definitionis, decreti & excommunicationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Data Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimoquinto, quarto Nonas Maii, pontificatus nostri anno tertio.

Qua perlecta petiit, an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et interrogati per scrutatores votorum responderunt placere contenta in schedula, excepto reverendo patre domino Jeremia archiepiscopo Tranenſi qui dixit, non placere, quia didicit per experientiam, quod præfati montes sunt plus damnoſi quam utiles. Deinde reverendus pater dominus Bernardus episcopus Tarvinus ascendit ambonem, & legit contra exemptos schedulam & alias materias, ecclesiasticam libertatem & dignitatem episcopalem concernentes, cujus tenor talis est:

Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

Regimini universalis ecclesiæ, disponente domino, præſidentes, juxta pastoralis officii debitum libenter intendimus utilitatibus subditorum, & ad conservandam libertatem ecclesiasticam & removenda scandala, ponendam concordiam, & nutriendam quietem inter ecclesiarum prælatos & eorum subditos, eo propensius apostolicæ sollicitudinis studium adhibemus, quo dissensionem talium fore dispendiosam experimento comprobatur: nec non indulta pariter & privilegia eisdem subditis in ipsorum prælatorum dispendium, tam per prædecessores nostros, quam sedem apostolicam concessa, ita libenter moderamur, ne exinde scandala procedant, neve ex eis illi detur materia malignandi, & personæ ecclesiasticæ a bono obedientiæ, nec non divini perseverantiæ servitii nullatenus retrahantur. Sane nuper ad nostrum relatio fide digna perduxit auditum, quod canonici patriarchalium, metropolitanarum & cathedralium & collegiatarum ecclesiarum & alii clerici sæculares plura præsumunt, quæ ipsis infamiam non parvam pariunt, & aliis inferunt læsionem prætextu exemptionis & libertatis a dicta sede ob-

tentæ, ordinariorum correctiones & ordinationes subterfugiunt, ac eorum forum sive judicium declinant. Nonnulli etiam impunitatem suorum excessuum per privilegium exemptionis obtinere sperantes, excessus ipsos committere non vereantur, quos nisi per exemptionem, qua gaudent, crederent se defendi, nullatenus fuissent commissuri. Hinc itaque accidit, ut propter eorum audaciam, qui prætextu privilegii exemptionis impunitatem excessuum obtinere confidentes, nonnulla multoties committant enormia, per quæ plurimum diffamatur ecclesia, & scandala gravia generantur, potissime autem cum talia per eos, ad quos horum spectat correctio, incorrecta remaneant,

seu illi, ad quos spectat, illa punire negligunt: Nos volentes, ne eo prætextu delicta remaneant impunita, morbo hujusmodi necessariam adhibere medelam, sacro approbante concilio statuimus, ut de cetero illi, quibus exemptorum correctio & punitio a dicta sede demandata est, circa illam vigilantet intendant, & diligenter officii sibi commissi debitum exequantur; & quamprimum eis exemptos ipsos deliquisse, legitime constiterit, ita eisdem exemptos delinquentes puniant, quod iidem exempti metu poenæ a suis arceantur insolentis, & alii eorum exemplo perterriti, proſilire ad similia merito perhorrescant. Et si circa hoc negligentes fuerint, diocesani &

alii locorum ordinarii eisdem, quibus exemptorum correctio hujusmodi competit, personaliter (si illorum copia & notitia haberi poterit) alioquin, vel si nullus in partibus exemptorum ipsorum certus iudex fuerit, eos quorum sua in præmissis interesse putaverint, per edictum publicum cathedralium seu aliarum ecclesiarum locorum, in quibus exemptorum iudices hujusmodi residere, seu nullis eorundem exemptorum iudicibus existentibus, ipsos exemptos deliquisse contigerit, valvis affigendum moneant, ut ipsi tales exemptos delinquentes & criminosos puniant & castigent infra competentem terminum, moneantium ipsorum arbitrio moderandum. Et si ipsi moniti in hac negligentes fuerint, & id adimplere neglexerint, seu recusaverint, tunc, ut in eo, in quo deliquerint, puniantur, cognitione hujusmodi ea vice sint privati, & se non intromittant ullatenus de eisdem: sed diocesani & alii locorum ordinarii hujusmodi contra tales exemptos, delinquentes & criminosos auctoritate nostra ad inquisitionem, vel per accusationem sine aliquibus tormentis procedere, & testes per seiplos examinare possint, ac processum ipsum, quem ratione solennitatis juris, præterquam ratione citationis omisſæ, dummodo delictum alias rite probatum fuerit, nullum allegari vel dici posse prohibemus, sed per eos habitum, clausum, & eorum sigillo munitum, ad sedis apostolicæ examen, ipsorum exemptorum delinquentium expensis, etiam in ipso processu factis, ad quarum solutionem ordinarii ipsi possint eisdem inquisitos & accusatos compellere, per proprium vel alium nuntium, quanto citius desinare procurent, apud eandem sedem per Romanum pontificem vel alium, cui duxerit committendum, diligenter examinandum, & ita culpabiles repertos, quoad condemnationem vel propter sufficientia indicia, propter quæ ad torturam pro veritate exquirenda procedi valeat, ad ipsos diocesanos, seu ordinarios per eos auctoritate nostra

ANNO
CHRISTI
1515.

ANNO
CHRISTI
1515.

in causa inquisitionis seu accusationis ulterius legitime procedendum, & causam ipsam, prout iustum fuerit, terminandam remittendum. Notarii autem dictae sedis, quorum officium in ipsis primitivis ecclesiis instituit a felicis recordationis Clemente papa primo ad sanctorum gesta perquirenda atque conservanda noscitur institutum, ad protonotariatus officium assumpti, habitum & rochetum deferentes, & alii nostri & dictae sedis officiales, actu sua officia exercentes, tam in civilibus, quam in criminalibus ab omni ordinariorum jurisdictione sint exempti. Alii vero notarii habitum protonotariatus non deferentes, nisi illum infra trimestre post presentium publicationem assumpserint, & ipsi ac alii in posterum assumendi, habitum & rochetum huiusmodi continue non gestantes, atque alii nostri & dictae sedis officiales, officia sua actu non exercentes, tam in criminalibus quam in civilibus ratione causae summam viginti quinque ducatorum auri de camera non excedentis dumtaxat, eorundem dioecesanorum & ordinariorum jurisdictioni subiacent. In civilibus vero causis summam huiusmodi excedentibus, plena gaudeant exemptione, & a dictorum dioecesanorum & ordinariorum jurisdictione penitus sint exempti. Dignum quoque & etiam congruum arbitantes, quod ex sanctae Romanae ecclesiae cardinalium familiaribus illi dumtaxat privilegio exemptionis gaudeant, qui actu domestici & continui sunt commensales, vel ab eisdem cardinalibus ad ipsorum exequenda negotia missi, vel qui recreationis causa ad tempus a Romana curia absentes fuerint. Ceteris vero, etiam familiaritatis literas habentibus, quo minus coercionem dioecesanorum & ordinariorum eorundem subiacent, familiaritatis huiusmodi privilegium nullatenus suffragetur. Et cum eisdem dioecesanis, ut monasteria monialium sedi apostolicae immediate subiecta, in eorum dioecibus consistentia, semel in anno visitare possint, per constitutionem in concilio Viennensi editam, quae incipit: Attendentes; plena fuerit data facultas: illam innovamus, ac exemptionibus & privilegiis quibuscumque non obstantibus, districte servari praecipimus & mandamus. Per praemissa quoque eisdem dioecesanis & ordinariis, casibus quibus in exemptos a jure iurisdictione concessa est, nullatenus praerudicium generetur. Exemptiones autem de cetero absque rationabili causa, & quorum interest, minime citatis pro tempore concessas, nullius roboris & momenti esse decernimus. Et cum ecclesiasticus ordo conservetur, si sua unicuique iurisdictioni non servetur, ordinariorum iurisdictioni, quantum cum Deo possumus, favere, ac litibus finem celerius imponi, & litigantium immoderatis sumptibus & expensis parci satagentes, statuimus & ordinamus, quod singulae causae, tam spirituales quam civiles & mixtae, ac forae ecclesiasticae quomodolibet concernentes, & beneficiales, dummodo beneficia ipsa generaliter reservata non fuerint, & ipsorum singulorum beneficiorum fructus, redditus & proventus viginti quatuor ducatorum auri de camera secundum communem estimationem, valorem annum non excedant, in prima instantia extra Romanam curiam, & in partibus coram ordinariis locorum dumtaxat cognosci & terminari, ita quod nulli ante definitivam sententiam liceat appellare, nec appellatio, si fuerit emissa, ullatenus

admitti, nisi ab interlocutoria, quae vim habeat definitivae, vel a gravamine minime concernente negotium principale, quod per appellationem a definitiva sententia reparari non possit: nisi aliter colligantium adversarii sui potentiam merito perhorrescens, seu alia probabili & honesta causa, aliter quam per proprium iuramentum saltem semiplene probata, coram ordinario non auderet litigare. Eo enim casu causae ipsae etiam appellationum in dicta curia, etiam in prima instantia, committi & cognosci & terminari possint. Alioquin appellationes, & illarum etiam aliarum causarum huiusmodi commissiones in posterum, & quid inde secutum fuerit, nullius sint roboris vel momenti. Iudices autem & conservatores a sede apostolica deputati, si in altero iurium graduati non fuerint, assessorem partibus non suspectum, ab ipsis partibus vel eorum altera requisiti, assumere, & secundum eius relationem iudicare tentantur. Et quia saepius & multiplici relatione percepimus, quamplurimas ecclesias, & illis praesidentes episcopos, tam citra quam ultra montes, vexari in eorum iurisdictionibus, iuribus & dominiis, ac turbari a domicellis, principibus & nobilibus eorundem, qui sub colore juris patronatus, quod in beneficiis ecclesiasticis habere constringunt, nullo privilegio apostolico suffulti, sine ordinariorum collationibus & literis, & abique aliquo saltem colorato titulo beneficia non solum clericis, sed etiam laicis conferre, sacerdotes & clericos delinquentes ad eorum libitum punire, decimas omnium rerum, ad quarum solutionem de jure tenentur, ac cathedralium & alia, quae legis dioecesanae & iurisdictionis sunt, & ad ipsos episcopos dumtaxat pertinent, temere auferre, fraudare, usurpare, seu ut praemissa sunt, mandare, ac ipsa & fructus quoscumque, ne a civitatibus, terris & locis eorum extrahantur, prohibere: feuda, possessiones & praedia occupare, & indebite detinere, seu ad feuda & bona ipsarum ecclesiarum eis concedendum, ac beneficia ecclesiastica personis per eos nominatis conferendum, minis & terroribus ac aliis viis indirectis inducere & compellere, & alia quamplurima damna, jacturas & injurias ecclesiis & earum praelatis, ac clericis praefatis inferri, non modo permittere, sed etiam expresse mandare praesumant. Attendentes igitur, quod laicis in clericis & personis ecclesiasticis, ac bona ecclesiastica non est attributa facultas, atque aequum & iustum esse, ut in eos jura insurgant, qui illa offendere praesumunt: nec non considerantes, quantum ex his tam nostro & apostolicae sedis honori, quam personarum ecclesiasticarum quieto & prospero statui, non sine damnanda pernicie derogetur: ac cupientes eos, quos ad observantiam iurium, virtutum praemia non inducunt, non tam adjectarum exaggeratione poenarum, quam adjicientiarum de novo formidine a temerariis ausibus restrenare, omnes & singulas constitutiones, quae super decimarum solutione, & contra violatores & raptos ecclesiarum, & incendiarios, agrorum depopulatores, & tam sanctae Romanae ecclesiae cardinales, quam venerabiles fratres nostros episcopos, & alias personas ecclesiasticas, saeculares & regulares capientes, detinentes, & eorum iurisdictionem & jura quomodolibet indebite occupantes, aut eos in eorum iurisdictionis exercitio perturbant.

SESSIO
X.

SESSIO
X.

bantes seu molestantes, eos quoque ad conferendum beneficia ecclesiastica personis per eos nominatis, aut alias de illis pro eorum libito voluntatis disponendum, & feuda ac bona ecclesiastica in emphyteusi concedendum, aut alias vendendum temere compellentes, nec non statuta contra libertatem ecclesiasticam facientes, & ad præmissa, auxilium, consilium vel favorem præstantes hæcenus emanarunt, innovamus. Et cum ea, nedum juri contraria, sed etiam ecclesiastica libertati opprobriosa sint quamplurimum & adversa, ut de officio nobis credito dignam Deo possimus reddere rationem, affectibus & monitis paternis imperatorem, reges, principes, duces, marchiones, comites, barones & quoscumque alios alterius cujuscumque nobilitatis, præminentis, potentis seu potestatis, excellentis vel dignitatis exsistentes, attente hortamur in Domino, eisdem virtute sanctæ obedientiæ mandantes, ut ipsi constitutiones prædictas observent, & faciant a suis etiam subjectis inviolabiliter observari, quacumque consuetudine contraria non obstante, si divinam offensam & sedis apostolicæ debitam vitare voluerint ultionem. Ac collationes de dictis beneficiis sic factas, nullas & irritas nihilominus esse decernimus, ac illis utentes, reddentur inhabiles ad alia beneficia ecclesiastica obtinenda, donec cum eis super hoc per sedem prædictam fuerit dispensatum. Mature quoque considerantes, quod post Christi ad cælum ascensionem, apostoli per singulas urbes & dioceses episcopos distribuerunt, sicut sancta Romana ecclesia per orbem constituit, eosdem episcopos in partem sollicitudinis vocando, onera gradatim distribuendo per patriarchas, primates, archiepiscopos & episcopos: ac sacris etiam canonibus fuerit definitum, per eos pro morum correctione, & controversiarum decisione & determinatione, ac mandatorum domini observatione fieri debere concilium provinciale, ac synodum episcopalem, ut depravata corrigerentur, & illa facere negligentes, canonicis pænis subjacerent: cum conveniat, nos circa ea quæ republicam Christianam concernunt, esse intentos, desiderantes canones ipsos firmiter observari, eisdem patriarchis, primatibus, archiepiscopis & episcopis districte injungimus ut de officio eis commisso dignam Deo possint reddere rationem, canones, concilia & synodos hujusmodi fieri mandantes, quocumque privilegio non obstante, inviolabiliter observent, præterquam quoad concilium provinciale, quod de cetero singulis trienniis mandamus, ad illaque etiam exemptos accedere debere decernimus, privilegio ac consuetudine quacumque contraria non obstantibus. Circa hoc autem negligentes, pænas in eisdem canonibus contentas se noverint incursum. Et cum constitutione in concilio Viennensi edita, quæ incipit, In plerisque, ut pontificiæ dignitatis honor servaretur, statutum fuerit, ne ecclesiis cathedralibus bonis temporalibus, sine quibus spiritualia diu esse non possunt, privatis, ac clero & populo Christiano carentibus, de aliquibus personis præsertim religiosis provideretur, constitutionem ipsam innovamus, illamque inviolabiliter observari debere volumus atque mandamus, nisi aliqua justa causa, in consistorio nostro secreto approbata, aliter duxerimus faciendum. Nos enim quicquid contra præmissa, vel, aliquod præmissorum contigerit attentari, irritum decernimus & inane, con-

traria quacumque constitutione vel privilegio non obstante. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, prohibitionis, præcepti, constitutionis, ordinationis, hortationis, injunctionis, innovationis, voluntatis, mandati & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Data Romæ in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimoquinto, 4 Nonas Maii, pontificatus nostri anno tertio.

Qua perfecta, petiit, an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et omnes responderunt placere, dempto præfato reverendo patre domino Jeremia archiepiscopo Tranenensi, qui dixit, non placere in quantum schedula dat ordinem, quod episcopi contra exemptos debeant formare processus & mittere ad curiam.

Postmodum vero reverendus pater dominus Franciscus episcopus Nannetensis ascendit ambonem, & legit schedulam super impressione librorum, cujus tenor talis est:

Leo Episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam, sacro approbante concilio.

Inter sollicitudines nostris humeris incumbentes, perpetui cura revolvimus, ut errantes in viam veritatis reducere, ipsosque lucrifacere Deo, sua nobis cooperante gratia, valeamus. Hoc est quod profecto desideranter exquisimus, ad id nostræ mentis sedulo destinamus affectum, ac circa illud studiosa diligentia vigilamus. Sane licet literarum peritia per librorum lectionem possit faciliter obtineri, ac ais imprimendi libros temporibus potissimum nostris divino favente numine, inventa seu aucta & perpolita, plurima mortalibus attulerit commoda, cum parva impensa, copia librorum maxima habeatur, quibus ingenia ad literarum studia percommode exerceri, & vitæ eruditi in omni linguarum genere, præsertim autem catholici, quibus sanctam Romanam ecclesiam abundare affectamus, facile evadere possunt, qui etiam infideles sciant & valeant sacris institutis instruere, fideliumque collegio per doctrinam Christianæ fidei salubriter aggregare: quia tamen multorum querela nostrum & sedis apostolicæ pulsavit auditum, quod nonnulli hujus artis imprimendi magistri, in diversis mundi partibus libros tam Græcæ, Hebræicæ, Arabicæ & Chaldææ linguarum in Latinum translatis, quam alios, Latino ac vulgari sermone editos, errores etiam in fide, ac perniciosæ dogmata etiam religioni Christianæ contraria, ac contra famam personarum etiam dignitate fulgentium continentes, imprimere ac publice vendere præsumunt, ex quorum lectione non solum legentes non edificantur, sed in maximos potius tam in fide, quam in vita & moribus prolabantur errores, unde varia sæpe scandala, prout experientia rerum magistra docuit, exorta fuerunt, & majora in dies exoriri formidantur. Nos itaque, ne id, quod ad Dei gloriam, & fidei augmentum, ac bonarum artium propagationem salubriter est inventum, in contrarium conver-

ANNO
CHRISTI
1515.

ANNO
CHRISTI
1513.

tatur, ac Christi fidelium salutem detrimentum pariat, super librorum impressione curam nostram habendam fore duximus, ne de cetero cum bonis seminibus spinæ coalescant, vel medicinis venena intermiscantur. Volentes igitur de opportuno super his remedio providere, hoc sacro approbante concilio, ut negotium impressionis librorum huiusmodi eo prosperetur felicius, quo deinceps indago solentior diligentius & cautius adhibeatur, statimus & ordinamus, quod de cetero perpetuis futuris temporibus nullus librum aliquem seu aliam quamcumque scripturam, tam in urbe nostra, quam aliis quibusvis civitatibus & diocælibus imprimere seu imprimi facere præsumant, nisi prius in Urbe per vicarium nostrum & sacri palatii magistrum, in aliis vero civitatibus & diocælibus per episcopum vel alium habentem peritiam scientiæ libri, seu scripturæ huiusmodi imprimendæ ab eodem episcopo ad id deputandum, ac inquisitorem hæreticæ pravitatis sive diocæsis, in quibus librorum impressio huiusmodi fieret, diligenter examinetur, & per eorum manu propria subscriptionem, sub excommunicationis sententia gratis & sine dilatione imponendam, approbentur. Qui autem secus præsumperit, ultra librorum impressorum amissionem, & illorum publicam combustionem, ac centum ducatorum fabricæ principis apostolorum de Urbe sine spe remissionis solutionem, ac anni continui exercitii impressionis suspensionem, excommunicationis sententia innodatus existat, ac demum ingravescente contumacia taliter per episcopum suum vel vicarium nostrum respective per omnia juris remedia castigetur, quod alii ejus exemplo similia minime attentare præsumant.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti & ordinationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursum.

Data Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1513. quarto Nonas Maii, pontificatus nostri anno tertio.

Qua perlecta, petiit an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et responderunt omnes placere, excepto reverendo patre domino Alexio episcopo Melitano, qui dixit placere de novis operibus, non autem de antiquis.

Deinde reverendus pater dominus Petrus episcopus Castellæ maris ascendit ambonem, & legit schedulam super præfixione termini contra profitentes pragmaticam sanctionem, & super indicatione undecimæ sessionis, cujus tenor talis est:

Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

Cum inter alia in hoc sacro concilio expedienda, quid super sanctione, per nonnullos prælatos Gallicæ nationis, tam clericos, quam laicos, etiam nobiles ac alios illis faventes, quam ipsi pragmaticam vocant, edita, determinandum & declarandum foret, expedire & declarare summopere desideraremus, prout etiam felicis recordationis Julius papa II. prædecessor noster huius concilii indictor desiderabat, & prælati & alii clerici, hæc laici prælati, ad

Concil. General. Tom. XXXII.

comparandum tam coram præfato Julio prædecessore, quam nobis pluribus citati fuerint, & eorum contumacia in dicto concilio sæpius allegata, seu accusata extiterit: cumque postmodum pro parte prælatorum, clericorum, & laicorum etiam nobilium, ac fautorum prædictorum, ad hoc, ut præfertur, legitime vocatorum, allegatum fuerit, nullum locum, per quem transeundum esset, ut tute venire ad comparandum in dicto concilio possent, habere: nos ne eo prætextu quoquo modo se excusare possent, a communitate Jannensium, per quorum loca tute ad Romanam curiam ad allegandum ea, quæ in huiusmodi causa pragmaticæ allegare voluerint, venire possint, amplum salvoconductum concedi curavimus, & eisdem assignari. Et ne aliquid amplius contra præmissa allegare, & justam possint prætere ignoranciam, clericos & laicos, etiam nobiles, etiam prælatos, & fautores, clericorumque ac secularium collegia, ad eorum contumaciam convincendam, sacro approbante concilio, de novo pro ultimo & peremptorio termino requirimus & monemus, ut ante Kalendas Octobris proxime futuri, omni excusatione & dilatione cessantibus, legitime comparere debeant: quem terminum & dilationem huiusmodi, ex causis prædictis ad omnes excusationes tollendas, ad dictam diem Kalendarum Octobris pro ultima & peremptoria dilatione, ut præfertur, prorogamus, de novo concedimus & assignamus. Quo termino elapso, ad ulteriora & terminationem dicti negotii etiam definitiva sententia procedetur, eorum contumacia & non comparatione minime obstantibus, in prima extunc futura sessione, quam ad hoc, & alia quamplura utilia peragenda, videlicet undecimam sessionem, quæ erit die quartadecima Decembris post festum beate Lucie proxime futuri, præfato sacro approbante concilio, indicimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum requisitionis, monitionis, prorogationis, confessionis, assignationis & indicationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimoquinto, iv. Nonas Maii, pontificatus nostri anno tertio.

Qua perlecta, magnificus dominus Ludovicus de Solier, orator Christianissimi regis Franciæ accessit ad pedes sanctitatis sue, & dixit in excusatione profitentium pragmaticam sanctionem, quod prælati Franciæ fuerunt impediti per inimicos Francorum, non verentes censuras contentas in bulla eorum domini, & ideo sanctitas sua habuit eos alios excusatos. Cum igitur de præfati eodem impedimento desentisint, & non audeant venire, quia inter Delphinatum & Lombardiam est periculum: quare pro parte eorum supplicatur sanctitati sue, ut habeat eos nunc excusatos. Et cum dabitur eis tutus accessus, offerunt se venire ad concilium: & allegare de juribus suis. Et idem magnificus orator dedit schedulam tenoris infra scripti.

SESSIO
X.

SESSIO
X.*Sanctissimo ac beatissimo domino nostro papa.*

Pater beatissime, novit optime sanctitas vestra, & nos Christianissimi regis oratores apud eandem fidem facimus, prelatos ecclesie Gallicane ad pedes, & imperium sanctitatis vestre, & ad sacrum concilium venientes prohibitos fuisse, ac impeditos comminationibus & detectis insidiis inimicorum regis ejusdem Christianissimi, non verentium censuras, & poenas in bulla eorum domini comprehensas: & ideo jure ac merito beatitudo vestra tunc prelatos illos excusatos habuit. Non enim citatum legimus quemquam teneri se periculis committere maris, latronum, itinerum & inimicorum. Cum igitur, pater beatissime, eodem notorio impedimento perdurante; maxime inter Delphinatum & Liguriam & Lombardiam, prelati ipsi ad hoc sacrum concilium venire non potuerint, non etiam venturi sint, donec libere liceat & expedite, supplicatur humiliter pro parte illius Gallicane ecclesie, quod & nunc sanctitati vestre placeat illam, eisdemque prelatos excusatos habere: & ita pro sua prudentia solita providere, quod tutus esse possit accessus ac expeditus ad eandem sanctitatem & sacrum concilium: tunc etenim & quamprimum ad sanctitatis vestre pedes prelati ipsi, aut alii dictae ecclesie nomine venient, imo obtemperaturi ejusdem imperio, & sanctae sedis apostolicae: alioquin per illos non stabit, prout nec stat, quo minus adveniat. Ceterum pater beatissime, pro exoneratione Ludovici de Soleris, oratoris regis Christianissimi qui has offert, supplicatur humillime, ut placeat jubere notariis omnibus & singulis in presenti concilio & sessione assistentibus, quos rogat, quod de excusatione hujusmodi, declaratione, oblatione, una cum decreto sanctitatis vestre actum sumant, & inde instrumentum conficiant, eidem oratori expediendum ad ecclesie Gallicane, & aliorum, quorum interesse poterit, uberiores cautelam.

Ejusdem sanctitatis vestre humillimus servitor Christianissimi Francorum regis orator Louys de Soliers.

Præfatus sanctissimus dominus noster respondit præfato oratori, quod ex provincia Provincie erat facilis & tutus transitus per Januam, & quod providerat de salvoconductu Januentium, & eis mandaverat tradi, & si opus esset, provideret de meliori & tutiori salvoconductu, & propterea volebat sanctitas sua, quod scheda prædicta stare in suo robore.

Deinde præfatus reverendus pater dominus Petrus episcopus Castellæ maris petiit, an placerent paternitatibus suis contenta in scheda. Et responderunt omnes placere, dempto reverendo domino Jacobo episcopo Potentino, qui dixit non placere, quod detur iste terminus protestantibus pragmaticam, quia contemnunt bullas & mandata apostolica.

Demum dominus Marius de Peruschis, sacri concilii procurator, accusavit contumaciam non interessentium, in concilio interesse debentium; & petiit per sanctitatem suam declarari. Et præfatus dominus noster declaravit, nisi ad primam comparerent. Et hæc fuerunt pro decima sessione.

Fuerunt insuper data mandata infra scripta per procuratores infra scriptos, excusando principales suos, videlicet reverendus pater dominus Joannes Franciscus de Ruvere episcopus Tauri-

A nensis dedit mandatum reverendi patris domini

Joannis de Sabaudia episcopi Gebennensis. Et venerabilis vir dominus Humbertus Caneti, dedit mandatum reverendi patris domini archiepiscopi Tarentini. Et dominus Hodfellsus Vandemberch dedit mandatum reverendi patris domini Joannis episcopi Havelbergensis. Et reverendus pater dominus Gisbertus episcopus Rapolanus dedit mandatum reverendi patris domini Joannis Baptistæ episcopi Valvensis & Sulmonensis. Et reverendus pater dominus Joannes archiepiscopus Gnezensis dedit mandatum reverendi patris domini Fabiani episcopi Narniensis. Et discretus dominus Ludovicus Molon clericus Cesaraugustensis dedit mandatum reverendi patris domini Ludovici episcopi Empurientis. Et reverendus pater dominus Bartholomæus episcopus Justinopolitani mandatum reverendi patris domini Bernardi episcopi Clusensis. Et reverendus pater dominus Bernardus episcopus Tarvisinus dedit mandatum reverendi patris domini Georgii episcopi Nonentis. Et reverendus pater dominus Joannes episcopus Sibinicensis dedit mandatum reverendi patris domini episcopi Farenensis. Et dominus Petrus Raymiardi dedit mandatum reverendi patris domini Antonii episcopi Regiensis. Et reverendus pater dominus frater Guillelmus de Salvaterra dedit mandatum reverendi domini Guillelmi episcopi Gerundenfis. Et dominus Zutfeldus Vandemberch dedit mandatum reverendi domini Henrici episcopi Rhotheburgensis. Et reverendissimus in Christo pater & dominus dominus Antonius de Monte, tituli sanctæ Praxedis presbyter cardinalis, dedit quasdam literas missivas, & quoddam mandatum reverendi patris domini Jacobi archiepiscopi Upsalensis ad excusandum eum in sacro Lateranensi concilio, & interessendum nomine suo & sue provincie. Et reverendus pater dominus Ferdinandus episcopus Scalensis dedit mandatum reverendi patris domini Bernardi episcopi Sorani. Et reverendissimus in Christo pater & dominus Nicolaus tituli sanctæ Praxedis presbyter cardinalis, de Filico nuncupatus, dedit mandatum reverendi patris domini Hieronymi episcopi Torcellani. Et reverendus pater dominus Andreas archiepiscopus Spalatenfis dedit mandatum reverendi patris domini Antonii episcopi Calamovenfis: & reverendus pater dominus Joannes Antonius episcopus Calmenfis dedit mandatum reverendi patris domini Gallesii episcopi Bellunensis: & reverendus pater dominus Petrus Paulus episcopus Efinus, dedit mandatum reverendi patris domini Antonii episcopi Auximani.

Quibus perlectis, sanctissimus dominus noster incepit, Te Deum laudamus. Et cantato per capellam cantorum, explectaque decima sessione, præfatus sanctissimus dominus noster equitavit ad palatium allocuantibus reverendissimis dominis cardinalibus & aliis prelatibus & curialibus in copioso numero,

Oratio reverendi patris domini Stephani archiepiscopi Patracensis & episcopi Torcellani, habitata in concilio Lateranensi coram Leone decimo pontifice maximo in decima sessione dicti concilii, quinto.

Magnus dominus & laudabilis nimis, in civitate Dei nostri in monte sancto ejus. Psalm. 47. Rem grandem & summe difficilem, ac parvitati meæ impa-

ANNO
CHRISTI
1515.

ANNO
CHRISTI
1519.

imparem, pater beatissime, ne obedientie bonum perderem, hodie hoc in loco amplissimo ornatissimoque hujus sacrosancti Lateranensis concilii, coram tuo iudicio gravissimo & tantorum patrum iustissimo tractandam suscepi. In qua quasi mei ipsius & senectutis ac adversa valetudinis oblitus, zelo tamen fidei catholice & apostolice perfusus, quo anima mea jam die comesta fuit, in discrimine maximo decorum actionis meae posui, cum ab hoc genere dicendi per annos plures me abstinuerim. Et hoc quidem, si assumptis propositioni, in qua de summa omnium rerum agitur in tanta angustia temporis in quo brevitate in dicendo satisfaciendum esse censeo altissimo & profundissimo sacramento magne & ultimae reformationis, divinis mysteriis prepositi psalmi involuto, correspondere non valero. Nam quis est astantium speculatorum sanctae ecclesiae, etiam summa doctrina, ut par est, repletus, qui in se, & non in Christo vivens, quo tanta psalmodiae fracto alabastro, in quo opus creationis, mysterium reparationis, sacramentum reformationis, & ultima consummationis decretum, miro secreto continentur, non in litera, sed in spiritu; non in superficie, sed in medulla, non in sermonum foliis, sed in radice rationis; non in montibus philosophantium Gelboe, ubi, propheta dicente, *ecceiderunt fortes Israel*, sed in montibus sanctis & aeternis, in quibus positum est fundamentum fundamentorum, sancti sanctorum, in odorem tantorum unguentorum suavissimum, de quo apostolus: *Fundamentum aliud nemo potest ponere, praeter id quod positum est, quod est Jesus Christus*: digne possit & valeat mentes astantium patrum tantis unguentis optimis inungere, tum pro cognitione veritatis boni & mali concilii, tum pro reformatione ecclesiae & orbis, ac contra hostes fidei expeditione summe necessaria ut Christi bonus odor Deo fieri possit; invenire etiam longa meditatione non valeo. Verum pater sanctissime, in tantorum mysteriorum, quae latent in litera propositi psalmi, contemplatione quasi extatica mente & corde jam positus, profiteor me in dicendo hodie nihil aliud scire, quam Christum, & hunc pro nobis cruci affixum. Ideo cum apostolo libera voce clamabo: *Ecce jam, sed non ego, vivis vero in me Christus*. Non mirum igitur astantibus accedat, si pro declaratione psalmi David, ipsi David, scilicet Christo, pro secunda sabbati in filiis Coele, qui Calvariarum filii in apostolis interpretantur, a custodia serotina, sic enim ejus titulus est, humanae sapientiae verbis insistere non curabo; sed quam brevissime spiritum vitae in tanti psalmi demonstratione perquiram, non in persualibilibus humanae sapientiae verbis, prout alias consuevi, sed in ostensione tantum spiritus & virtutis, praesertim coram te Leone decimo pontifice maximo, quem divina favente clementia hoc tempore magne reformationis persecutionisque infidelium canonicè electum existimo, ut sis Leo in sede Petri, non ab re decimus, pro Christi regno, nostro tempore, si volueris toto orbe terrarum innovando assumptus: quandoquidem non frustra in ultimo decalogi positus, Leo decimus vocatus fueris. Et ego quidem jam septuagenarius, cujus cithara versa est in luctum, & organum, cum Job, in vocem silentium, in oculis meis abjectus, & omnium speculatorum sanctae ecclesiae minimus, in decima quoque tanti concilii sessione, pro mysteriis regis magni enucleandis te jubente oraturus, non frustra etiam ascenderim. Quapropter, ut haec tam excelsa & sublimia ac mira, mirandaque, quae in dicta psalmodia continentur, & ad praesens humili sermone meo dicenda veniunt a Spiritu Christi, in quo est mihi vita, in dicendo progressu orationis dignius largiusque disponantur, ipsa virgo beata, angelorum domina, fons omnium gratiarum, quae omnes haereses interemit, cujus opera, magna reformatio, concordia principum, & vera contra infidèles expeditio fieri debet, operum ferre dignetur, quod talia digne cum profectu audientium dicenda suo ore, sicut in apostolis, sua facundia, sicut in doctoribus, & sua gratia, sicut in martyribus, electisque omnibus, ita in nobis pro assumpta brevitate copiose, tam pro vera tanti concilii conclusione, quam pro necessaria & celeri contra hostes fidei nostrae expeditione infundere velit, quod lumen Christi plus solito ad gloriam & honorem tanti concilii in cordibus auditorum accendi valeat. Cujus auxilium desuper implorantes humilliter prostrati canticum novum pro novo suffragio cantabimus, dicentes.

SESSIO
X.

*Omnium splendor, decus, & personae
Virginum lumen, genitrix superni,
Gloriae humani generis Maria
Unica nostri.
Sola tu virgo dominaris astris,
Sola tu terra, maris, atque caeli
Lumen, inceptis favens, regamus,
Inclita nostris.
Ut quae sacros referat sensus,
Qui latent chartis nimium teneris,
Ingredi & celsa, dace te benigna,
Magna terra.*

Si omnis, pater beatissime, quae pro declaratione propositi psalmi dicenda sese offerunt, perquirere vellem, longa esset oratio. Quandoquidem haec tam altissima & profundissima psalmodia, non solum in se opera creationis universi, mysterium reparationis humani generis, pro innovatione saeculi prima sabbati, & sacramentum magne reformationis pro secunda sabbati in magno Lateranensi nostro concilio demonstrandum, ac decretum ultimae consummationis universi per finale iudicium miso & ineffabili modo contineat, verum etiam & mysterium incarnationis Verbi Dei pro civitate magni domini in caelis & in terris ex lapidibus vivis construenda praese terre invenitur, pro qua Rex magnus ab initio & ante saecula preparaverat terram immaculatam, in qua edificaret sibi domum, de qua gloriose edaceret immaculatam, aeternam sponsam, matrem justorum latentem, & non minus in posterum fidem catholicam & apostolicam suam, juxta decretum sacrosancti consistorii Trinitatis & unitatis divinis, pro communi salute per orbem universum promulgandam esse statuerit, tam pro intellectuali, quam pro rationali ecclesia beatificanda exaltandaque temporibus praesentis a Patre, in quibus eam toto orbe terrarum per suos principes constituendos super universam terram annuntiaret & praedicaret, in qua quidem praedicatione luce meridiana clarius ostenderent, quod aeternitas Christi, antequam ex virgine nasceretur, in mysterio praemoustrata ac praedestinata esset, ita quod mysterium non praediceret tempori, nec e contra, quin ipse ille solus esset, qui ante mundi constitutionem usque ad consummationem omnia operaretur, secundum arcanum suae divinae mentis in caelis

Q 9 2 & in

SESSIO
X.

& in terris, tam pro natura angelica, quam pro humana, donec in Christo Deo omnes unum fierent, & magnus ipse dominus tunc in civitate Dei, & in monte sancto ejus nimium laudabilis inveniretur, tum in gradibus, tum in domibus suis, dum eam carnem, quam ab æterno prædestinaverat, ac pro temporis plenitudine præparaverat, unione ineffabili, in supposito Verbi assumeret de domo Mariæ semper virginis, dicente propheta: *Deus in domibus ejus cognoscetur, dum suscipiet eam.* De hac ergo ineffabili susceptione, tum pro prima, tum pro secunda sabbati, in quibus & ædificatio & reformatio civitatis magni Regis ex monte Sion, & lateribus Aquilonis cum exaltatione universæ terræ continetur, quambrevissime dicemus. Reliqua vero majora & profundiora mysteria in tribus aliis orationibus meis, pro tanto concilio, a die suscepti oneris in dicendo dispositis, legenda relinquam. Et non minus brevitatis causa in volumine decem librorum, in quibus ab origine usque ad consummationem universi, speculum limpidissimum militantis ecclesiæ instar triumphantis mirifice continetur, sanctissimo domino nostro dedicato, calamo exaranda reservabimus. Siquidem & audita modo durissima inter duos infideles reges pugna, & illorum iniquam intentionem contra rempublicam Christianam nostram ex illorum ante male gestis necum perpendens, a liam, quam ad præsens recitamus, brevioris orationem humiliori stylo non absque causa disposuimus. Verum, pater sanctissime, non minus nunc, quam tunc, quando reges terræ male convenerunt in unum, tam primo contra regnum Judæorum, quam secundo Christianorum, ut destruerent fidem unigeniti a patre super terram, reges nostri cæli ecclesiæ & terræ, nunc etiam bene convenerunt in hoc sacrosancto Lateranensi concilio in unum, ad reformationem tum ecclesiæ, tum orbis universi pro gloria regni Christi, & suæ sanctæ Romanæ ecclesiæ & apostolicæ sedis exaltatione, ac hostium tantæ fidei extirpatione, quæ per veros spirituales venatores de proximo juxta temporum computationem pro secunda sabbati fieri debet in magna & ultima reformatione, sicut prima sabbati ædificatio fuerat per piscatores, dicente Jeremia pro secunda sabbati, sicut dixerat pro prima de piscatoribus: *Et ecce mittam venatores meos, & venabuntur eos de montibus & collibus & speluncis & de cavernis terra.* Et ideo propheta alio in psalmo dixerat: *Veritas jam dno de terra virginis orta est, & justitia de celo ad eam, pro ædificatione civitatis Dei magni, in terram prospexit:* quæ non minus ad præsens pro reformatione, innovatione dilationeque illius per orbem universum respicit. Et id quoque pro nostro tempore perficere summo opere quærit festinatque, ne fiant nostra, in persecutione tum Turcarum, tum Sophi & aliorum impiorum, pejora prioribus, quod culpa nostra, nostro utique tempore stante magno Lateranensi concilio divinitus, pro tempore magnæ tribulationis, in civitate magni Regis congregato, non fiat in eo, & sit illa vera magna reformatio, pro qua priores pontifices hæcenus ideo laboraverunt in vanum. Quod nostro quoque tempore rex noster magnus Christus in concilio nostro Lateranensi non minus nimium laudabilis pro reformatione inveniretur, quam antea fuerat pro ædificatione, quando præstantius solito per universi orbis secundam conversionem

Jerem. 16.

Psalm. 84.

A & obedientiam sedatis bellis, quæ in orbe Christiano culpa malorum vigent, hostibusque fidei nostræ virtute altissimi superatis, & ad nostram fidem miraculose etiam conversis, ex Mahumeti spurcissima secta uno cum omnibus aliis ubique terrarum dextera excelsi, extincta, solus rex magnus noster Christus sedere habeat in monte sancto apostolicæ sedis ejus, de qua scribitur: *Et sedes ejus sicut sol in conspectu meo semper,* & id profecto cum exultatione conversionis universæ terræ, de qua etiam habetur: *Veniens autem veniens cum exultatione, portantes manipulos suos:* & alibi: *Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit, & in eo parabit vasa mortis.* Quandoquidem abyssus, abyssus tanti sacramenti, abyssum reconciliationis cum Deo, plus solito imminente durissima persecutione domus Ottomanorum & Sophi, per opera Lateranensis concilii, agente Leone decimo pontifice maximo, invocata, ut sit in urbe Roma, quæ Deo providente, regnante impiorum ecclesiæ sub idololatria caput orbis ideo data fuerat, quod regnante successivo tempore justorum ecclesiæ sub vera latritia multo amplior, gloriosior & præstantior in magnæ civitatis reformatione fieret, quam antea fuerat. Recte ergo ille dixerat: *Vidi civitatem sanctam novam Jerusalem descendentem de celo, a Deo paratam sicut sponsam ornatum viro suo.* In hac ergo tali ac tanta civitate Dei, sancta videlicet Romana ecclesiæ, magnus dominus nimium laudabilis etiam invenitur, & in monte sancto apostolicæ sedis ejus pro secunda sabbati, plus solito exaltari & magnificari jure æterno reperitur. Et nimium quidem laudari dicitur, quoniam quantum laudari debeat, nec angelica, nec humana lingua exprimi posset, præsertim cum ipse sit magnus dominus, & magna virtus ejus, & sapientiæ ejus non est numerus. Qui quidem pro sua magnitudine, in concilio impiorum laudari non reperitur, quando in talium ore sua laus sordescat: non in atriis synagogæ Phariseorum & hypocritarum, quorum os maledictione plenum est: nec in palatiis regum & principum, quorum manus plenæ sunt sanguine & infidelitate: nec denique in Babylone philosophantium de toto de suo, ac juris humani peritorum, ubi omnis confusio contra veritatem sanctæ ecclesiæ adducitur. Sed ubi, dicit quispiam, laudabitur? Dicat propheta: *In civitate Dei, in sancta utique immaculata ecclesiæ Dei, & quod fortius & dignius est, in monte sancto apostolicæ sedis ejus; de quo Isaias: Et eris in novissimis diebus mons præparatus in domo domini super verticem omnium montium, qui est potestas plenitudinis Christi ejus in sede apostolica, per legem immaculatam super omnia regna mundi sedens, & confluent ad eum omnes gentes, & adorabunt eum, & dicent: Gloria tibi domine, qui es Deus & homo: dicente etiam Joanne: Rex regum & dominus dominarum, per mysterium incarnationis, per opus redemptionis, & gloriam resurrectionis: in qua omnia innovasti, & mundum ecclesiæ tum super omnes & omnia exaltasti, & qui eras ante mundi constitutionem per mysterium sacramenti in unitate personæ unigenitus a Patre. Propter quod dixerat: *Antequam Abraham fieret, ego sum:* quoniam in Christo erat æternitas ab initio & ante sæcula; & in Abraham brevitatis, in qua Deus homo factus est, ut homo in tali brevitate fieret Deus, & in mundi plenitudine primogenitus virginis matris in terris*

ANNUS
CHRISTI
1555.

Psalm. 88.

Psalm. 133.

Psalm. 7.

Psalm. 41.

Apoc. 21.

Psalm. 146.

Psalm. 47.

Isa. 2.

Apoc. 19.

Joan. 8.

ANNO
CHRISTI
1515.
Jan. 21.

Jan. 10.

1. Th. 4.

2. 66.

3. 1.

3. 13.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

terris fieret, qui erat unigenitus filius Dei in A
calis, de quo Jeremias: *Novum faciet dominus
supra terram; Femina circumdabit virum.* Quod,
commutata forma verborum talium, Plato ipse,
qui a sacra Hebræorum vera philosophia & Dei
scientia lumina habuerat, dixerat, Deum cir-
cumrotundum & decurtatum, quando unigeni-
tus Dei Filius factus est homo. Propter quod
Petrus apostolus, revelante Patre, ei dixerat:
Tu es Christus Filius Dei vivi, pro prima sab-
bati. In qua prolatione fidem catholicam &
apostolicam ab æterno patre pro æterno filio or-
dinatam ad fundamentum ecclesiæ, confessus
est. Et nunc quoque, quod ipse venturus sit
in spiritu pro secunda sabbati, ad magnam orbis
reformationem, non minus opera Spiritus
sancti & virtute insinuare reperitur, ut orbis
terrarum, & universa quæ cæli ambitu conti-
nentur, ad montem sanctum apostolicæ sedis
ejus in utroque gladio cum vera obedientia ve-
niant. *Et tunc cognoscat unusquisque nostrum
suum vas possidere in Dei magna civitate, ad san-
ctificationem & honorem per humilitatem scien-
tiæ Dei, & non per superbiam humana scientiæ,
ad contumeliam & errorem, in quo & Averroi-
stæ in scientia diaboli & juristæ in scientia mun-
di, & Mahumetistæ in scientia carnis, extol-
lunt se adversus scientiam Dei, ac lumina fidei
catholicæ. Et ideo a Spiritu sancto dicitur:
Super quem requiescam, nisi super humilem & tre-
mentem sermones meos? Siquidem & Spiritus san-
ctus disciplina effugit solum, nec habitat in cor-
pore subdito peccatis.* Hinc etiam scribitur: *Va-
ni sunt omnes sensus hominis, in quibus non subest
scientia Dei.*

Verum, pater sanctissime, si hæc talis ac tan-
ta scientia Dei, in nostro Lateranensi magno
concilio, nunc mundi & diaboli & carnis spre-
ta scientia, grato animo jam suscipietur, vera
& repentina reformatio per totam ecclesiam,
orbemque universum, gloriose miraculoseque
absque livore fiet. Et hoc certe, si in novita-
te vitæ depositis veteribus pannis, cum veris
Jehusæis corde contrito & humiliato, ad pietissi-
mum regem nostrum Christum accedere curabimus.
In qua humiliatione vera cum Christo rege magno
reconciliatio fiet, sine qua nec unionem prin-
cipum Christianorum, nec expeditionem contra
hostem potentissimum summe necessariam obti-
nere valebimus. Quandoquidem cognita ma-
gnitudine ipsius magni domini, exerte nos o-
portet veterem hominem cum omnibus malis
actibus suis, in quibus ira Dei contra nos,
populumque suum provocata jam diu fuit, &
novum hominem Christum in sanctitate & ve-
ritate induere: alioquin peribimus regnante di-
ludio maximæ tribulationis in vinea domini.
Siquidem magnus ipse dominus vitia, scelera,
& peccata, ac blasphemias contra Deum, vir-
ginem, & sanctos turpissimas, quæ in Roma-
na & universali ecclesia ac populo suo Christia-
no & orbe universo perpetrantur, pro sua ju-
stitia amplius tolerare non valet, magnitudo
sua ludibrio iri ulterius in tanta universi cor-
ruptione habeat, quasi hæc inferiora ipse, Qui
est, neglexerit: nam & sua negligere non va-
leat, quoniam domini est terra & plenitudo
ejus: & neglecto per suos ministros in terris
regimine universi, in quibus, & status cleri-
corum & religiosorum ac laicorum, terminos,
quos posuerant sancti patres, dicente scriptu-
ra: *Ne transgrediaris terminos, quos posuerunt
patres tui; transgredi non verentur, corrige-*
Concil. General. Tom. XXXII.

re, & de medio auferre summopere intendat
& querat. Ideo opera Lateranensis concilii di-
gine reformanda veniunt, ne pereamus de via
justa. At vero adhuc in nostro sæculo, patres
optimi, multi sunt legis divinæ perversores,
qui non modo præmissa fovere, sed & lege
veteris mundi in maligno positi, quæ proprio
sine carent, contra immaculatam legem Dei
ponere satagunt, quando tales potestatem co-
civam imperii præferre Romano pontifici: &
regnum mortis principis tenebrarum, regno Chri-
sti anteferre: & imperium puri & mortalis ho-
minis imperio Dei & immortalis hominis: ac
leges maculatas ad animarum perditionem legi
immaculatæ convertenti animas antepone-
re conantur. Et ita tales perversi, & non conver-
si, & irreligiosi, & non religiosi totius Chri-
stianæ fidei decorum contra magnitudinem ma-
gni domini deturpare non verentur: quasi Chri-
stus bonus pastor animam suam pro ovibus suis,
in quibus edificaret sibi ecclesiam sine ruga &
macula, in mortem solus non potuerit, & per
tanguinem sanctorum, super se lapidem vivum
& angularem, talem dilectam non edificat-
let. O hypocritarum & perditorum hominum
pessimam conditionem! o inimicorum fidei per-
ditionem! o ignorantium pro salute animarum
viam mandatorum Dei! Quis vos ita fascina-
vit, quod inde divino judicio rei facti estis,
quando terminos sanctorum divinæque scriptu-
ræ transgredientes, jura puri hominis contra
veritatem Dei hominis, & magnitudinem æteri-
ni regis, ac contra scientiam Dei extollere ad-
huc contenditis, & cornua contra sedem aposto-
licam erigere per magistros erroris non erubesci-
tis, ut tot mala religioni Christianæ non mi-
nus, quam ex aliis male gestis proveniant? Sed
heu, heu, quam calamitosa erit de proximo ta-
lium perditio, & laborantium in Dei scientia &
observatione mandatorum Dei exaltatio! quo-
niam de magna Turcarum, & infidelium alio-
rum a tot annis persecutione, jam rex noster
Christus ad reformationem universi, sua magni-
tudine miro modo educet bonum pro secunda
sabbati, sicut cum prima sabbati in maxima
persecutione Romanorum regnum cælorum Ro-
manæ ecclesiæ in ipsa Urbe adduxerat ut esset
in ea gloria omnibus sanctis ejus, qui sangui-
nem suum fuderant pro firmamento apostolicæ
sedis, & sedentis canonice in ea, & non mi-
nus in sua instanti reformatione nunc id futu-
rum existimo. Ideo jam hora est, patres opti-
mi, hora inquam, est, nos de malo somno
surgere, & magno domino vigilare, quoniam
ipse est, qui nostro quoque tempore in fremitu
suz magnitudinis propter lacrymas Magdalene
& Mattheæ, id est, contemplativæ, & activæ
rogantis ecclesiæ, Lazarum quatruiduanum & jam
diu in lascivia mundi fortentem suscitabit pro
sua magnitudine in secunda orbis conversione
demonstranda, in qua status clericorum in La-
zaro designatus, præ aliis opera virginis glo-
riosæ ad vitam contemplativam pro septimo sta-
tu ecclesiæ trahetur. Et non minus religiosorum
quatuor rotarum status, in filia mortua in
domo archisynagogi demonstratus, ad primam
vitam, in qua spiritus vitæ erat in rotis, mi-
ro modo a mortuis revocabitur: status vero
laicorum in filio matris vidum extra civitatem
resuscitato præfiguratus, ubique terrarum mul-
to gloriosius, quam alia, ad fidei catholicæ
observantiam, apostolicæque doctrinæ quasi re-
miniscendo primitias fidei nostræ vocabitur, &
pien-

SESSIO
X.

Jan. 20.

Jan. 11.

Mar. 5.

Lu. 7.

SESSIO
X.
Juni. 10.

pietissime intra civitatem Dei sub matris sue Romanæ ecclesiæ obedientia adducetur, quod inde gloriose toto orbe terrarum unum ovile & unus pastor usque ad sæculi consummationem, in magnitudine utique ipsius magni domini fiat. Nam & hanc magnitudinem in celo empyreo in primo magno generali concilio intellectualis ecclesiæ pro hominis susceptione, in quo magnus dominus suo tempore elevandus in terra supposito Verbi Dei ad universi decorum erat, ut in illo constitueret unam sanctam ecclesiam, electorum omnium matrem & reginam: si Lucifer, qui tanti boni concilii in celo divisionem fecerat, & primam viam mali concilii invenerat sua malitia, superbiaque cum suis coherentibus iuxta legem & conditionem eis appositam pro signo, in quo ipse habeat signaculum similitudinis Dei, suscipere, ut par erat, per veram obedientiam voluisset, & æterni sacerdotis magni ante eum geniti regnum & imperium ac hierarchiam, harmoniam & monarchiam universorum temperatissimum principatum, æqua mente in magnitudine creatoris sui & omnium præponderare quævisset, & se supra extollere non concupivisset; a tanta magnitudine domini, tamquam primus hierarchia sub anathemate perpetui damnationis ad ima dejectus, & extra bonorum angelorum ecclesiam & bonum concilium factus; nec donis supernaturalibus, in quibus plenus decore erat, spoliatus fuisset. Hanc magnitudinem si Adam suavione mulieris serpentina lingua deceptus, in se non concupivisset, donis gratuitis nudatus, sub maledicto terræ in opere suo, extra paradysum deliciarum egestus in sudore vultus sui non vixisset. Hanc magnitudinem, si imperatores & reges tunc Romanorum, tum aliorum, si philosophi, si sapientes in scientia noctis non ignorassent, idola non adorassent, Dei potentiam in agendis secundis causis non supposuissent, & primas sex veritates in divinis philosophus non negasset: hanc magnitudinem, si principes sæculi, si populi & idolorum sacerdotes cognoscere voluissent, idololatricam contra veram patriam per orbem universum non prædicassent: Babylonem omnium confusionum & errorum matrem contra civitatem Dei & justorum ecclesiam non erexissent: nec monarchias septem Luciferi, suorumque principum, & imperium puri hominis supra regnum & imperium Christi filii Dei vivi extollere falso titulo non perquisivissent. Nec minus sacerdotes & principes synagogæ Judæorum si talem magnitudinem domini sui grato animo suscipere voluissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent, nunquam regno, sacerdotio, & civitate Dei privati fuissent: nec imperatores, & principes Romani imperii, qui ubique terrarum in sanguinem sanctorum debauchabantur, si celsitudinem veræ magnitudinis in fide Christi cognoscere voluissent, in qua sui principes & ministri, ac milites, non in potentia armorum & sæculi favore, sed in virtute perfecta, in vita immaculata, in signis & miraculis, in scientia Dei & doctrina Christi, in qua demones expellebant, idola destruebant cathedram pestiferæ doctrinæ dejiciebant, & cathedram veræ & apostolicæ doctrinæ sola operatione perfecta exaltabant, nunquam usque ad magni Constantini tempora, in quibus ipse Constantinus a divina gratia afflatus desuper, cognita æternitate Regis gloriæ & potestate in regno suo ecclesiæ, & se possessorem ma-

læ fidei in mundi principatu post resurrectionem illius ex mortuis advertens, sceptrum imperii orbis & Urbis, ac monarchiam universi, vero & proprio domino & omnium creatori victori Deo, & homini in sede sua Romana Silvestro pontifici maximo in jure primævo & naturali Christi æterni sacerdotis secundum ordinem benedicti Patris plene cessit, & Christum regem magnum in suo vicario per obedientiam adoravit, aliamque sedem jussu illius, & concessione apostolica quæsit, & sub obedientia sedis apostolicæ in Byzantio erexit, & contra hostes fidei nostræ semper gloriose pugnavit. Quæ quidem omnia sic divinitus gesta, si alii imperatores cognoscere & suscipere voluissent, nunquam, inquam, tales imperatores in sanctorum sanguine tam crudeliter polluti fuissent. Nec minus etiam post Constantini tempora, si imperatores, si legum imperialium cultores & conditores, & nostri etiam temporis illarum professores, talem magnitudinem regni Christi & salvatoris nostri Jesu æterni sacerdotis advertere voluissent, omnia temporalia & potestatem tum in divinis, tum in humanis, præter jugo Christi, in suis vicariis ad imperium trahere non præsumerent. Nec Cæsares electiones pontificum pro eorum argumento confirmasse assererent; nec talia male gesta, divinitus tuo tempore evacuata allegarent. Nec potestatem coactivam & tyrannicam, iterato super liberam, unicam, & supremam vicarii Christi potestatem & sanctæ ecclesiæ ponerent. Nec sola spiritualia pontifici Romano ascriberent, nec verba Christi, dicta sanctorum & sacrorum conciliorum, summorumque pontificum decreta, opera Spiritus sancti edita, ac sacras sanctiones obliqua interpretatione aberrantes ab utero, sacrarum literarum violassent. Nec denique nostris temporibus, si cardines orbis, si reges tum cæli ecclesiæ, tum terræ, si quatuor rotarum patres, & religiosi, si magistri & doctores: si advocati & procuratores, si iudices, & Romanæ curiæ officiales, ecclesiasticæque rectores, tantam magnitudinem magni domini, & inviolabilis justitiæ sue sceptrum, recta, simplici, ac pura mente, juxta legis Dei, & regularum divinum intellectum suscipere vellet, tot enormia & legi immaculatæ contraria, fracto jugo Christi sine caritate ac Dei timore, plebem Christi quali panem devorantes, non perpetrarent, & terminos, quos posuerunt sancti patres, non transirent. Quapropter Bernardus ad Eugenium tamquam ad summum hierarchicum in celo ecclesiæ virum, in quo erat omnis potestas supra omnes potestates, tam cæli quam terræ, recte scripserat: Tibi data est omnis potestas; in qua qui totum dicit, nihil excludit: sed cogita utrum omnia concedere debeas. Quod si non debes, serva modum, ut justitiam cum judicaria. Et alibi: Ut quid in palatio tuo leges Justinianæ garrunt, & tunc Christianæ silent? In quibus si tantum, patres optimi, leges Christi non siluissent, & præsidentes in Dei ecclesiæ in regimine eis commisso modum in omnibus servassent, sancta ecclesiæ tantorum hæreticorum hæreses, & schismata, ac impiorum persecutiones non sustinisset, nec sceleratam Mahumeti sectam, nec Ottomannorum & Sophi instantem maximam persecutionem subire cogeretur: si tamen dominus ipse magnus, magnitudinem suam contra potentissimum hostem sicut sub Eliseo contra Sennacherib, & Machabæorum tempore contra Antiochum

ANNO
CHRISTI
1515.

Just. 1.

* Ista. v. d.
Ezechia.
legation.

non

ANNO
CHRISTI
1555.
46. 1.

non apposuerit, quod inde virtus fidei sumelucet. Recte ergo ad nos conversa mater nostra ecclesia voce lugubri dicere potest: *Filius enarravi, & exaltavi, ipsi autem spreverunt me, ut non sit in pace adhuc amaritudo mea amarissima*. Siquidem & amara fuit tyrannorum in filiis meis occisio, sed inde fidei meae amplificatio: & non minus amarior hereticorum persecutio, sed catholice fidei exaltatio: verum & jamdiu, sed fortius nunc propter falsam & simulatam hypocritarum irreligionem, facta est mihi amarissima, quando talium causa, spurcissima secta Mahumeti tantum per orbem creverit, quae tamen de proximo, virtute dexteræ excelsi, & non humana, extincta erit: ut si pro septimo statu in vera pace amaritudo amarissima, & pax in terra hominibus bonæ voluntatis. Quibus quidem sic stantibus, pater sanctissime, talibus jam speculationibus tanti psalmi postpositis, ad illas tantum pro conclusionem orationis nostræ summe & repentine necessaria veniamus, in quibus anima mea jam corde & mente immersa, dolores parturientis Romanæ ecclesiæ nostræ & universalis tam vehementer in se suscepit, quod contremiscunt labia, viscera quatiuntur, oculi lacrymarum flumina desiderant, lingua calculum ignis Christi exoptat, ut circumquaque lingua velociter dicentis diffundere valeat, quanta sit latitudo, submersio & periculum imminens tribulationis tum Sophi & impiorum hominum, tum Turcarum, in qua dominus propter scelera, vitia & peccata, quæ in regibus tum cæli, tum terræ, ac populo Christiano hoc nostro tempore vigent, ad nostri temporis flagellum potentissimo fidei nostræ hostes excitavit, & negligentissimos principes Christianos pro illius defensione adhuc multis flagellis a somno turpissimo excitare non valuit, quandoquidem in malevolam animam intrare sapientia divina nequeat, ut hanc nostram polliciora peiora prioribus, in quibus ab annis multis populus Christianus Christi sanguine redemptus, dictus est captivus incuria & negligentia prælatorum ecclesiæ, & principum Christianorum, qui quærentes quæ etiam sua non sunt, quæ Christi sunt neglexerunt, ac ad præsens fortius solito negligunt, quandoquidem bella durissima ab annis viginti inter se exercentes, tantorum bellatorum sanguinem, tum in Italia, tum extra, sine pietate fuderunt, presbyteris, religiosis, nobilibus, honestisque viris, sanctimonialibus, virginibus, viduis, aliorumque uxoribus, pueris & puellis, tam turpiter abusi fuerunt, quod nec sexui, nec ætati, nec religioni, nec ecclesiæ, nec sacris rebus pepercunt, ac si terræ silvarum immanissimæ, & sine ratione fuissent in membrorum Christi conculcatione turpissima sævientes, & non minus in extinctione veteranorum militum laboraverunt, in quibus robur exercitus Christianorum contra tantos hostes tutissimum erat. O miseram populi Christiani conditionem! O luminis lacrymis deplorandam tot animarum perditionem! O miseræ Italiæ crudelissimam conculcationem, deprædationemque, in quibus latior vitæ, extinctis nostris præsiidiis, hostibus fidei nostræ data est. Siquidem tales auctores, crudelissimique belli nimia propria cupiditate ducti, reipublicæ Christianæ defensionem distulerunt, & bella inter Christianos exercentes, stragem maximam sanguinis Christiani dederunt. Et ideo vada, quoad potue-

Arunt, ad occupandum majora in dies, Turcia & aliis infidelibus aperuerunt. Et eo quidem tempore, in quo si principes Christiani uniti essent, facillime stante talium infidelium durissima strage inter se, dominia Christianorum occupata recuperare possent. Propterea dominus per Isaiam conqueritur, dicens: *Ideo populus meus datus est captivus, quoniam non habuit scientiam, scilicet veram doctrinæ & immaculatæ vitæ, in qua ecclesiæ pastores, non pastores fuerunt tunc, sed lupi rapaces, prout multis notum est. Verumtamen quanto major erit nostri causa persecutio, tanto gloriorior erit per conversionem omnium, in Christo rege nostro, & non a nobis liberatio. Et hinc sunt, patres optimi, quod brevi tempore quatuor patriarchales ecclesiæ, aliisque innumera-biles, in quibus Hebræorum & Græcorum ecclesiæ de titulo crucis abrahe operæ diaboli fuerunt, propter illarum hæreses & rebellionem contra obedientiam sanctæ sedis Romanæ, ad unam infidelium deveniunt. Siquidem & in ecclesiâ Romana in suo vicario Deus sibi obedientiam incommutabilem reservaverat, instar illius, quam in ligno paradisi Adæ poluerat, ut imperaret mundo, & soli Deo unice serviret & obediret, & tantam obedientiam a subditis exigere, quantam ipse Deo præstaret. Ideo adversantes obedientiæ ligni sedis apostolicæ, a crucis ligno assumptæ, dicente propheta, *Dominus requirit a ligno, gravissime durissimeque puniti fuerunt, quod talium exemplo etiam sedens in ipsa apostolica sede, animadverteret, qua censura plectendus veniret, si ipse Deo non obediret: quandoquidem Deus illum sibi soli judicandum servaverat, prout in pontifice Aaron, & Petro concipere potuimus. Quapropter nostro tempore duo imperia, tot, tantaque regna & Christianorum dominia ad spurcissimam sectam Mahumeti cum maxima jactura reipublicæ Christianæ & regentium in ea, venerunt, quoniam ab obedientia sedis apostolicæ recesserunt. De quibus valde timeo & pertimeo, quoniam obstinationem in malo in rectoribus tum ecclesiæ, tum residui populi Christiani in orbe terrarum, non ignoro quod dicente Ezechiele, dominus jam per flagellum Turcarum sive impiorum a pastoribus requireret gregem tuum, tempore nubis & caliginis male præsentium dispersum, & ab uberibus sanctæ ecclesiæ evulsum per inobedientiam. O me miserum, quid audio? quid mente concipio ex his? Væ inquam mihi, quia tamdiu tacui, ut inde vir pollutus labiis essem. Verumtamen tacui, o patres, o domini, o majores mei, quia aliquantisper propheticus ille sermo me retardavit, quo dicitur: *Qui intelligit, taceat, quoniam prævium tempus est, in quo alii supplantant, alii qui in eum, qui cecidit, insulant, alii super eum plaudunt: qui autem manum porrigit ex affectione, non est. Et quoniam caritas extincta est, admonitiones ex caritate sublatae sunt, concordiaque etiam nomen ipsum ad præsens ignoratur; O tempora! a summis ad ima facta transgressio: improbitati probitas, inopia copiæ, superbiam humilitas, avaritiæ caritas cessit: non mirum igitur, si causis diversis, uti natura est, diversi pro temporibus orientur effectus. Nam & sancti apostoli, & illi qui nostram ecclesiam suo sanguine edificarunt, cælestia & bona immortalia, nos vero caduca & mortalia terrena querimus:***

SESSIO
I.

15. 9.

Om. 2.

Mal. 9.

Eccl. 49.

15. 6.

15. 5.

illi

SESSIO
V.

illi miracula & virtutes, nos piacula & scelera: A illi summis virtutibus gratiam, nos vitiis iram consecuti fuimus. Sed vos, vos gubernacula Christianorum male stentibus, qui propria dumtaxat curantes, mentium animarumque salutem neglexerunt, gregemque rapientibus lupis non modo non obviant, sed vada, quoad possunt, per desidiam ampliant.

Jamjam tempus vindictæ adertit, nisi per veram Lateranensis concilii ordinationem, penitentiam de commissis, & omissis in populo Christiano te jubente, pater sanctissime, qui plenitudinem potestatis in te habes, prædicabitur, & vera reformatio tam in spiritualibus, quam in temporalibus, ubique terrarum tuo decreto diffusa fuerit. Arripe ergo gladium divinæ potestatis tibi traditum bis acutum, & jube, impera & manda, ut pax universalis, & colligatio per decennium inter Christianos ad minus fiat, & reges ad id in compedibus magnitudinis magni Regis ligæ, & nobiles in manicis ferreis censurarum constringe, quoniam tibi data est omnis potestas in cælo & in terra. Utere ergo illa, ut pacem inter Christianos habeas, & expeditionem contra hostes fidei, ut par est, e vestigio obtineas: quandoquidem hostis noster, tamquam draco invisibilis, ad nos devorandos properat & festinat. Et si ante provisionem nostram ingrediatur terram nostræ promissionis Italiam, quid tibi tunc, pater sancte, dignitas pontificalis proderit? quid gemmæ? quid præciosa latera domus? quid dominia & principatus tui & tuorum? quid sponsæ fidei tuæ commissa ornamenta? quid vasa præciosa, & palatia digne constructa? Quid Cæsari maximo nostro imperii sceptrum & regni Romani dignitas valebit, si coivente & negligente, talis calamitas evenerit? Quid regibus Christianissimo & catholico, illis denominatione Christianissimi & catholici operabitur, si de illorum negligentia rei Civino iudicio fient? Quid aliis regibus Christianis, ceterisque miseræ Italiæ cultoribus vita & opera ipsorum tunc prodesse poterunt? Dicat a memoria mea calamitosa illa Constantinopolitanæ civitatis clades. Probet totius illius imperii dura sanguinis effusio. Confirmet Trapezundæ & omnium populorum Hellepontici maris circumquaque everitio. Clamet Theffalonicarum Mityleni & Peloponneti occupatio. In medium afferant Asiæ & Europæ ditissimæ devastatæ provincie. Insinuent totius Theffaliæ, Macedoniæ, Epiri & Illyriæ opulentissimæ sine numero deprædatæ civitates, opida & castra. Exclament tot millia millium populorum totius fere plagæ orientis, in meridiei ac septentrionis, qui ab annis ducentis, sed turpius duriusque nostris temporibus, ad infidelibus subjugati fuerunt, & jam successivis temporibus, quod dolenter dico, a fide nostra diverſi, quorum sanguinem, dicente Ezechiele, in dñi districti exa-

Mart. 16.

Mart. 34

minis dominus de manibus illorum, qui tunc in Dei ecclesia indigne præsidebant, durissime requiret. Declaret tantarum virginum violatio, puerorum ululatus, mulierum planctus, matrimoniorum divitio, captivorum venditio, & aliorum absque numero occisio. Aperiat & ante oculos nostros ponat hujus matris nostræ & sponsæ Dei, tantarum ecclesiarum ubique fornicatio, & sanctarum religionum dissipatio, & in reliquiis sanctorum conculcatio: quæ quidem omnia in illa misera Chalcidis, seu Eubœæ, Croje, Drivasti, Alissii, Scodrae, Motoni & Coronæ & aliarum direptione fuerunt, quæ cuncta hæc domus Ottomannorum brevi temporis spatio debacchata est. Et denique proclamet in auribus nostris crudele ac nefandum Hydrunti excidium, in quo quam sæva fuerit Turcarum rabies nemo nostrum ignorat. Nam & quo in periculo tunc fuerit & Romana ecclesia, & tota Italia, quod tertium *1a* Apocalypsis non sustinuerit, sicut Hierosolymitana primum & Constantinopolitana secundum, propter illarum aversionem contra regnum Christi & suæ sanctæ apostolicæ sedis sustinuerint, misericordia & miseratione magni domini ad suorum fidelium preces apertissime declaravit, quando instante periculo nostro, opportuno tempore Turcarum principem imperatorem sevillimum Mahumetum soldanum interemit. Hæc nos doceant, hæc nobis ad doctrinam fiant, hæc in exemplum accedant, hæc nos excitent, hæc nos cautiores & diligentiores faciant & reddant. Et quæ nobis ului & ornatui sunt pro gloria nominis illius, cujus omnia sunt, pro salute nostra & multorum, ac pro liberatione totius reipublicæ nostræ Christianæ, nos ipsimet potius exponamus, largissimeque effundamus, quam ad talium pollutas manus una nobiscum deveniat. Quod utique digne fiet, pater beatissime, si, quæ diximus, opere complere curabimus. Verum quo id a nobis dignius, præstantiusque exequatur, colligite, vos patres, vos domini, vos ecclesiarum rectores ac prælides, vos, inquam, etiam reges & principes Christiani populi, vos iterum, inquam, qui in sanguinem Christi, & sanctorum nimium impinguati & dilatati estis, colligite fragmenta alabastræ, fractæ in dicendo psalmodiæ ne pereant, & implete cophinos animarum vestrarum, sicut apostolorum numerus prima sabbati, pro secunda sabbati orbis conversione complenda, quasi priora reminiscendo, & posteriora prævidendo, jussu domini duodecim cophinos, juxta partes duodecim orbis secundo convertendas impleverunt, de quibus Propheta: *Reminiscantur & convertentur ad te omnes fines terra.* Quapropter vos cardines orbis, vos principes terræ, docente rege nostro David, circumdate jam dignius ac præstantius solito montem Sion, speculatricem videlicet sanctam apostolicam sedem nostram. Et vos etiam veri episcopi, & sanctæ ecclesiæ digni prælati, matrem nostram Romanam ecclesiam, unicam dominam omnium & reginam vero & pio affectu complectimini, & vestra immaculata vita, doctrina & operatione perfecta fovete eam, orationibus instantes, jejunia & elemosynas observantes, sacras vigiliis adamantes, & distribuite fragmenta apostolicæ doctrinæ in domibus ejus, scilicet in ecclesiis illius, in quibus tamquam turres dati estis cum propugnaculis contra hostes fidei, ut enarretis pro progenie altera, quæ ad jugum fidei

ANNO
CHRISTI
1515.

Apoc. 1.

Psalm. 51.
Psalm. 97.

ANNO
CHRISTI
1515.

dei catholicæ & apostolicæ ventura est: quoniam hic magnus dominus nimium laudabilis in civitate Dei, & in monte sancto ejus: ipse, & non alius, est Deus dominus noster, & solus salvator & liberator, qui digne & gloriose miraculoseque cum exultatione universam terram, ab omni periculo nos liberabit, & in fremitu fortitudinis suæ conculcabit omnes contrarias potestates: & ipse, inquam, & non alius, cum gloria & honore nominis sui reget nos in sæcula sæculorum. Amen. Deo gratias.

Die vero vigesima præfati mensis Maii, reverendissimus in Christo pater & dominus dominus Antonius tituli sancti Vitalis, nunc vero sanctæ Præcedis presbyter cardinalis, protector illustrissimi Caroli ducis Sabaudie, dedit mandatum præfati illustrissimi domini; cujus tenor talis est:

MANDATUM DUCIS SABAUDIÆ.

Carolus dux Sabaudie, Chablaisi & Avennia, sacri Romani imperii principis vicariisque perpetuus, marchio in Italia, princeps Pedemontium, comes Gebensis, Banziacii & Rotundii montis, baro Fvandi, Fongimaci & Gati, Niciæque, Bressia ac Vercellarum, &c. dominus, universis & singulis presentes literas inspecturis.

Facimus manifestum, quod cum quondam felicis recordationis Julius papa secundus, sacrum Lateranense concilium in urbe Roma celebrandum indixerit, quod sanctissimus dominus noster dominus Leo divina providentia papa decimus, præfato Julio, sicut domino placuit, de medio sublato, ad summi apostolatus apicem divina favente clementia assumptus, pro rebus universalis ecclesiæ, ac totius Christianæ religionis salubriter dirigendis disponendisque, ut experientia edocet, cum maxima catholicorum principum, Christianique populi frequentia prosequitur. Nos igitur tam salubre & laudabile suæ beatitudinis propositum, ac permaxime necessarium opus collaudantes, illisque pia devotione & reverentia assistentes, licet superioribus proximis diebus speciales oratores nostros suæ beatitudini, tamquam vicario Christi, & beati apostolorum principis Petri vero successoris, reverentiam obedientiamque præstandam destinaverimus, nibilo minus ut sanctis institutis suæ beatitudinis, cujus & sanctæ matris ecclesiæ membrum nos esse profiteremur, juxta illustrissimorum progenitorum nostrorum laudabilem consuetudinem conformemur, ex nostra certa scientia maturaque deliberatione, citra tamen quorumcumque procuratorum nostrorum hætenus per nos constitutorum revocationem, tenore præsentium facimus, constituimus & deputamus nostrum verum, legitimum & indubitatum procuratorem specialem, ita tamen, quod specialitas generalitati non deroget, nec e contra, videlicet reverendissimum in Christo patrem & dominum dominum Antonium, sanctæ Romanæ ecclesiæ tituli sancti Vitalis presbyterum cardinalem, nostrum & negotiorum nostrorum in Romana curia protectorem, specialiter & expresse ad se nomine nostro in dicto sacrosancto concilio, illiusque sessionibus, quatenus expediat, præsentandum illisque interessendum, ad dicendum, proponendum, tractandum & procurandum, nec non laudandum & emologandum

omnia & singula, quæ ad laudem Dei, animarum salutem, morum reformationem, universalisque ecclesiæ, ac totius religionis Christianæ bonum, pacem quoque & unionem Christi fidelium concernere videbuntur, & quæ præfatus sanctissimus dominus noster papa sacro hujusmodi concilio approbante duxerit reformanda, statuenda & ordinanda, nec non & ad alia faciendum, dicendum, gerendum & exercendum, quæ nos ipsi in præmissis & circa ea faceremus, diceremus & proponeremus & ageremus, si præsentibus personaliter interessemus, etiam si talia forent quæ mandatum exigent magis speciale, quam præsentibus est expressum. Quæ quidem omnia & singula promittimus bona fide nostra, & in verbo principis perpetuo habere & tenere rata, grata, valida & firma, in nulloque contra facere, dicere, opponere vel venire, nec contravenire volenti aliquatenus consentire, clam, palam, tacite vel expresse sub obligatione omnium bonorum nostrorum præsentium & futurorum cum renunciationibus, & ceteris clausulis solitis & opportunis. In quorum testimonium has duximus concedendas, quas per secretarium nostrum subscriptum fieri iussimus, sigillo cancellariæ nostræ roboratas.

Datæ Taurini, die quarta mensis Maii, millesimo quingentesimo decimoquinto.

Carolus,

Primum præsentibus dominis illustrissimis Philippo de Sabaudia comite Gebennensi, reverendo Joanne de Sabaudia episcopo Gebennarum, reverendo Urbano de Myolano electo Valentiniensi, Angelino de Provais patride patrimoniali, G. domino Salloyionis barone sancti Germani, reverendo domino de Piovana abbate Novalesii, Francisco Piovana, Joanne de Lucerna: Francisco de Bosco, domino Pessiaci magistro hospitii, Jasebro Palerii advocato fiscali.

Anno a nativitate Domini millesimo quingentesimo decimoquinto indictione tertia, die vero vigesimaprimum mensis Junii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno tertio, dominus Marius de Peinschis sacri concilii, aut sacri procurator, petiit, quod instrumentum datum coram sanctissimo domino nostro per magnificum dominum Ludovicum de Soleris, & in libris cameræ apostolicæ registratum in actis concilii de novo registrari tradens illud facti tenoris infra scripti:

In nomine Domini. Amen.

Anno nativitatis dominicæ millesimo quingentesimo decimoquinto, & die vigesima secunda mensis Februarii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno secundo. Noverit modernorum præsentia, & futurorum posteritas non ignoret, quod magnifici & spectabiles jurium professores, domini Gervasius de Bello monte miles & præfatus, Bertrandus Duranti dominus de Podioverio, Simon de Tributis dominus de sancta Margarita, Gaspar de Pererio, Marcellinus Giuremandi, Bertrandus Rostagni, Antonius de Albis, Claudius Sarente dominus de Sovassa regii consiliarii, in suprema curia insignis parlamenti Provincie, & item magnifici etiam jurium doctores domini Aymericus de Andrea præfatus compu-

SESSIO
X.

torum, Joannes Arbaudi & Michael Guirani A
magistri rationales magnæ regis curiæ, & ea-
meræ computorum Aquesium: nec non egre-
gii domini Jacobus de Angelo, & Franciscus
Guarini jurium licentiati, regii generales pro-
curatores constituti infra cameram consilii dictæ
supremæ curiæ, certificati, ut dixerunt, de
actis, gestis & promissis per magnificentum & spe-
ctabilem militem dominum Ludovicum Forbi-
num dominum de Soleris, primum in dicta
parlamenti curia regium consiliarium, & apud
limum pontificem pro Christianissimo domi-
no nostro Francorum rege oratorem dignissi-
mum, eorumve spectabilium dominorum pro-
curatorem, constante de ejus procuratoria po-
testate instrumento in notam sumpto, & ro-
gato per me notarium & secretarium regium
infra scriptum, apud dictum sanctissimum do-
minum nostrum papam, juxta potestatem eor-
um parte illi datam, prout de actis, gestis,
atque promissis jam dictis spectabilibus dominis
constitit per actum, seu illius exemplum nu-
per eisdem transmissum per reverendum & spe-
ctabilem jurium doctorem dominum Petrum de
Brandis archidiaconum Venerensem etiam re-
gium in dicta curia parlamenti consiliarium Ro-
mæ existentem. Cujus quidem exempli tenor
sequitur:

Anno a nativitate Domini millesimo quin-
gentesimo decimoquarto, indictione secunda,
die veto decimaquinta mensis Novembris, C
pontificatus sanctissimi in Christo patris & do-
mini nostri domini Leonis divina providentia
papæ decimi anno secundo, constitutus perso-
naliter coram præfato sanctissimo domino no-
stro, ac testium, & mei notarii cameræ apo-
stolicæ infra scriptorum Romæ in palatio apo-
stolico, ac in aula seu camera ipsius palatii,
præfatus magnificus dominus Ludovicus, pro-
curator, & procuratorio nomine præmissorum
in eodem procuratorio nominatorum, asserens
& notificans eidem sanctissimo domino nostro,
quod ipsi consilarii regii superius nominati,
voluntarie & scienter non admiserant contenta
in dicto monitorio, sed quodam modo inantea
intendebant esse obedientes filii suæ sancti-
tati, & nihilo minus vigore facultatis sibi in
dicto instrumento attributæ, omnes & singu-
las prohibitiones, mandata & decreta per ipsos
consilarios, ac parlamentum hujusmodi hæc-
tenus contra ecclesiasticam libertatem & canoni-
cas & pontificum sanctiones factas, & facta
ac gesta, eis omnibus, melioribus, modo,
via, jure, causa & forma, quibus melius
potuit, scivit & debuit, coram ipso sanctissi-
mo domino nostro revocavit, cassavit & annul-
lavit, ac revocat, cassat & annullat, & ad pri-
stinum statum omnia reducit, ac eisdem literis
monitorialibus expresse, quantum potuit, obe-
divit & obtemperavit, & quod dicti sui prin-
cipales illi obediant, & obtemperabunt ac fa-
cient, & exequentur in futurum in omnibus &
per omnia, prout in eisdem literis monitoria-
libus plenius continetur; expresse dixit atque
promisit, me notario præfente, & stipulante,
& cetera; prout etiam ipsi principales sui jam
in partibus publice revocaverant, cassaverant &
annullaverant, & alia fecerant, prout in pu-
blicis documentis desuper factis, constantibus,
de quibus fidem facit, ac ea mihi notario in-
fra scripto consignavit inferenda, quorum to-
nores inferius describuntur. Et insuper eisdem
principales suos, & eorum quemlibet in soli-

dum virtute dicti mandati & potestatis sibi at-
tributæ quodam modo inantea ipsi sui prin-
cipales & eorum quilibet; quantum in eis vel
eo est, omnia & singula contenta in dicto mo-
nitorio adimplebunt, & præmissis omnibus pa-
rebunt, & ecclesiasticam libertatem non per-
turbabunt, sed tamquam catholici, & obedien-
tes filii suæ sanctitatis mandatis acquiescent.
Et quod non contravenient in futurum directe
vel indirecte alio quovis quæsito colore. Et eor-
um, & cujuslibet ipsorum bona quæcumque
specialiter & expresse obligant, & pro eis &
eorum quolibet de rato, & rati habitione.
Ac se acturum & curaturum, quod infra qua-
tuor menses proxime futuros dicti sui prin-
cipales omnia & singula, supra & infra scripta ra-
tificabunt & approbabit. Et quod omnia &
singula in dictis monitorialibus semper & per-
petuo observabunt & adimplebunt, prout in
eisdem literis continetur & præcipitur, solem-
niter & expresse promisit, me notario infra
scripto tamquam publica & authentica perso-
na, pro sancta Romana ecclesia & omnibus
aliis quorum interest stipulantibus & recipien-
tibus.

Quibus sic gestis, præfatus sanctissimus do-
minus noster more pii patris, motus benigni-
tate & clementia, considerans & attendens,
quod præfati consilarii ad cor reversi sunt, &
quod sancta sedes apostolica post lapsum cum
humilitate ab ea veniam petentibus & recurrenti-
bus ad eam non consuevit claudere suæ pie-
tatis gremium, etiam ad universas preces ip-
sius magnifici domini Ludovici præfatos consi-
liarios superius nominatos, & eorum singulos
auctoritate apostolica, & ex sua solita clemen-
tia præmissis, visis & intellectis, exceptis dum-
taxat his, qui per secundum monitorium ad
compendium personaliter sunt adstricti, a
censuris & pœnis etiam inhabilitatis, factionis
testamenti, eorumque posteritatem & genera-
tiones, & descendentes ab eis absolvendos du-
xit & absolvit, & facto signo sanctæ crucis in
personam præfati magnifici domini Ludovici eor-
um procuratoris, benedixit, & interdictum
ecclesiasticum præmissorum occasione forsan ap-
positum, penitus, & omnino relaxavit, eosque
& eorum quemlibet rehabilitavit, & ab eis &
quolibet eorum omnem infamæ maculam sive
notam penitus removit, ac eos, & eorum sin-
gulos, quatenus opus sit, ad pristinos honores,
gradus, dignitates, beneficia & officia resti-
tuendos duxit, restituit cum reincidentia & si-
ne aliqua suspensione, & revocatione, & præ-
judicio dictarum literarum monitorialium, &
processus, perinde ac si præfata absolutio facta
non fuisset, nisi omnes & singuli principales
prædicti infra dictos quatuor menses proxime
futuros præmissa omnia & singula sic, ut præ-
fertur, ratificaverint & approbaverint.

Ipsi vero spectabiles & magnifici domini pa-
rendo mandatis, & bene placitis ipsius sanctis-
simi domini nostri papæ, quantum in eis est,
& eos tangit, seu tangere poterit in futurum,
communiter & divisim omnia & singula per di-
ctum spectabilem dominum de Soleris, juxta
mandatum sibi datum, acta, gesta, promissa
& procurata, & quæ in exemplo super inserto
continentur, omnibus, melioribus, modo, via,
jure & forma, quibus potuerunt & debuerunt,
approbarunt, laudarunt, emologarunt, & rati-
ficarunt. laudantque approbant, emologant &
ra-

ANNO
CHRISTI
1513.

ANNO
CHRISTI
1515.

ratificans, promittentes emologationem, approbationem & ratificationem hujusmodi, ac omnia alia & singula supradicta, firma & valida habere, tenere & observare, ac nunquam in aliquo contrahere, dicere, vel venire, per se vel aliam interpolitam personam tacite vel expresse sub expressa hypotheca, & obligatione omnium supranominatorum spectabilium dominorum, & cujuslibet ipsorum, mobilium & immobilium, presentium & futurorum, ac sub omni juris & facti renuntiatione pariter & cautela. Et ita ad sancta Dei evangelia per eisdem seriatim, unus post alium tacta jurarunt de quibus premissis omnibus fieri & expediri jussurunt, & voluerunt unum & plura, publicum & publica, instrumentum & instrumenta, per me notarium & secretarium regium infra scriptum. Acta fuerunt hæc omnia in civitate Aquensi, ubi supra, videlicet infra cameram regii consilii dictæ curiæ supremæ parliamenti, presentibus ibidem nobilibus viris magistris Guillelmo Morini, Joanne Malhart, & Antonio Malbequi regis secretariis, & ejusdem curiæ graveriis, testibus ad præmissa vocatis, & assumptis. Et me Joanne Boycelli cive Aquensi regio secretario & notario publico, & comitatibus Provinciarum & Forquelerin, terrisque illis adjacentibus regia, & alias ubique terrarum apostolica auctoritatibus constituto. Qui premissis ratificationi, approbationi & emologationi, promissionique & obligationi & aliis supradictis una cum prænominatis testibus præsens fui, eaque in notam sumpsi, legi & publicavi, a qua, seu illius originali extenso, hoc instrumentum publicum, in hanc publicam formam redactum aliena manu mihi fidei virtute gratiæ mihi concessæ extrahi feci, & inde collatione facta cum eodem extenso, compertaque conformitate, hic me subscribens, signum meum interposui authenticum, in fidem, robur & testimonium omnium præmissorum.

Anno prædicto, & die vigesima sexta mensis supradicti Februarii in loco supradicto, videlicet infra cameram consilii, in presentia nobilium Stephani de Gennes commentariensis palatii, & Joannis Draconis Villæ exeratum, meique notarii secretarii regii supra & infra scripti constituti, magnifici & spectabiles jurium professores domini Petrus Matthæi, dominus de Renesto Brossæ, & Joannes Toivatis dominus de Canilhaco, etiam regii in dicta curia consilii, certiorati per lecturam præsentis instrumenti de ratificatione, approbatione & emologatione gestorum & promissionum per supra scriptum magnificum dominum de Soleris, illam, & omnia in hujusmodi instrumento contenta, gratam & ratam, rataque & grata habentes, omnibus, melioribus, modo, via & forma, quibus potuerunt & debuerunt, quantum in eis est, & eisdem conjunctim & divisim tangit, seu tangere potest, ratificaverunt, approbarunt & emologarunt, ratificantque, approbant & emologant sub illis, & eisdem promissionibus, obligationibus, renuntiationibus & juramento supra scriptis, ac si præsentibus in præmissis interfuissent. Et hanc ratificationem & approbationem jussurunt notari, & describi per me dictum notarium & secretarium, hic me propria manu subscripserunt. Boycelli.

Universis & singulis has præsentibus testimoniales literas inspecturis, visuris & audituris. Nos Guillelmus de Cordoano jurium licentiat, sanctæ metropolitanæ Aquensis ecclesiæ

A canonicus, vicariusque generalis in spiritualibus & temporalibus totius archiepiscopatus Aquensis; Notum facimus & attestamus, nobilem virum magistrum Joannem Boycelli civem Aquensem, qui præsens sive præcedens instrumentum ratificationis sumpsit, subscripsit & subsignavit, fore & esse regium secretarium, notarium publicum apostolica, & regia auctoritatibus notum, virumque boni nominis & famæ, ac laudabilis conversationis, ad eumque tamquam ad notarium publicum & personam publicam, communem & publicam haberi recusum, & pro tali in tota patria Provinciarum reputari, suis quoque instrumentis & actis publicis, manu & signo suis roboratis, in iudicio & extra stari, & fidem in dubiam adhiberi. Et ut præscripto instrumento fides indubia per quoscumque adhiberi valeat, has præsentibus testimoniales literas per Honoratum Parcatoris notarium, & curiam archiepiscopalis Aquensis scribam fieri, sigilli- que ejusdem curiæ cum manus nostræ subscriptione fecimus, & jussimus debita appensione communiti.

Datæ Aquis die vigesimatertia mensis Februarii, anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimoquinto tertie indictionis.

G. de Cordoano
vicarius præfatus.

Anno a nativitate Domini 1515. indictione tertia, die vero octava mensis Julii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno tertio, reverendissimus in Christo pater & dominus dominus Antonius tituli sanctæ Praxedis presbyter cardinalis de mandato præfati sanctissimi domini nostri domini Leonis papæ decimi, sibi vivæ vocis oraculo facto, mandavit nobis Bernardo Sculteti, & Bernardino de Contreras, notariis & scribis sacri concilii, ut daremus in publica forma magnifico domino Ludovico de Soleris, Christianissimi Francorum regis oratori, instrumentum authenticum cujusdam protestationis per eum factæ in decima sessione, excusando prælatos Gallicanæ nationis; quod quidem instrumentum eidem magnifico oratori fuit traditum tenoris infra scripti:

Universis & singulis præsentibus publici instrumenti seriem inspecturis, visuris, lecturis pariter & audituris: Notum sit, quod anno a nativitate domini 1515. indictione tertia, die vero Veneris, quarta mensis Maii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno tertio, Romæ in basilica Lateranensi fuit celebrata decima sessio sacrosancti generalis concilii Lateranensis. In qua quidem sessione fuit præfatus sanctissimus dominus noster. Et post multa tractata & acta in præfata sessione, circa finem reverendus pater dominus Petrus episcopus Castellæ maris ascendit ambonem, & legit schedulam tenoris suprascripti.

Leo episcopus servus servorum Dei, prout
lupetius.

Qua perlecta, magnificus dominus Ludovicus de Soleris orator Christianissimi regis Franciæ, accessit ad pedes præfati sanctissimi domini nostri, & dixit, excusando prælatos ecclesiæ Gallicanæ protestantes pragmaticam sanctionem, quod prælati Franciæ fuerunt impediti per inimicos

* Forquelerin, in
quodam.

85310
X.

SESSIO
X.

micos Christianissimi regis Francorum, non venientes ceasuras contentas in bulla cœnæ domini, & ideo sanctitas sua habuit eos alias excusatos. Cum igitur de præsentem eodem impedimento detenti sint, & non audeant venire, quia inter Delphinatum & Lombardiam est periculum; quare pro parte eorum supplicatur sanctitati suæ, quod habeat eos nunc excusatos, & cum dabitur tutus accessus, offerunt venire ad concilium, & allegare de juribus suis. Facta itaque prædicta excusatione, idem magnificus orator dedit quamdam schedulam. Præfatus sanctissimus dominus noster respondit præfato oratori, quod ex provincia Provinciarum erat facilis & tutus transitus per Januam, & quod providerat de salvoconductu Januensium, & eis mandaverat tradi, & si opus esset, provideret de meliori & tutiori salvoconductu: tamen volebat sanctitas sua, quod schedula supradicta staret in suo robore.

Tenor autem schedulæ datæ per oratorem, de qua supra fit mentio, talis est:

Sanctissimus, &c. prout superius.

Super quibus omnibus & singulis idem magnificus dominus orator petiit a protonotariis, notariis & scribis concilii instrumentum & instrumenta. Acta fuerunt hæc in præfata basilica Lateranensi in decima sessione sacrosancti Lateranensis concilii generalis sub anno, indictione, die, mense, & pontificatu, quibus supra, præsentibus ibidem reverendo patre domino Thoma Phædra, & Bartholomæo Saliceto secretariis, & Francisco de Actavantis, & Benedicto Trocileti, & Aurelio Amerino notariis & scribis præfati concilii, testibus ad præmissa vocatis specialiter atque rogatis.

Et ego Bernardus Sculteti decretorum doctor decanus Vvarmienensis publicus apostolica & imperiali auctoritatibus notarius, & sacri Lateranensis generalis concilii scriba deputatus, quia præmissis omnibus, & singulis, dum sic, ut præmittitur, fierent & agerentur, una cum prænominatis testibus, ac infra scripto collega & comnotario meo præfens interfui, eaque omnia & singula sic fieri vidi, & audiui, ac in notam sumpsi; ideo hoc præfens publicum instrumentum manu alterius fideliter scriptum, exinde confeci, subscripsi, publicavi, & in hanc publicam formam redegi, signoque & nomine meis solitis & consuetis signavi & communivi, rogatus & requisitus, in fidem & testimonium omnium & singulorum præmissorum.

Et ego Bernardinus de Contreras clericus Burgensis juris utriusque doctor publicus apostolica auctoritate notarius, ac sacri Lateranensis concilii scriba, quia præmissis omnibus & singulis, dum sic, ut præmittitur, fierent & dicerentur, una cum prænominatis testibus præfens interfui, ac fieri vidi & audiui, & in notam sumpsi, ex qua præfens publicum instrumentum manu alterius fideliter scriptum, subscripsi, & publicavi, signoque & nomine meis solitis signavi, in fidem, & testimonium omnium, & singulorum præmissorum rogatus & requisitus.

Congregatio generalis pro discussione eorum que tractanda sunt in undecima sessione.

Anno a nativitate domini 1515. indictione quarta, die vero decima quinta Decembris, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini

A nolti domini Leonis divina providentia papæ decimi anno quarto, fuit congregatio generalis prælatorum in palatio apostolico, in superiori capella dicti palatii, pro discutiendis & examinandis schedulis in undecima sessione legendis. In qua quidem congregatione fuerunt præsentem reverendissimi domini.

Cardinales.

Reverendissimus dominus Dominicus episcopus Portuentis.
Reverendissimus dominus Antonius tituli sanctæ Præxedis.
Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti Eusebii.
Reverendissimus dominus Laurentius tituli sanctorum quatuor Coronatorum.
Reverendissimus dominus Alexander sancti Euthachii.

Archiepiscopi, episcopi, & oratores.

Reverendus pater dominus Joannes Revaliensis, episcopus, orator marchionis Brandeburgensis.
Reverendus pater dominus Bertrandus episcopus Adriensis, orator ducis Ferrariz.
Reverendus pater dominus Hieronymus Antibarensis.
C Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachiensis.
Reverendus pater dominus Jeremias Traneensis.
Reverendus pater dominus Joannes Arrianensis.
Reverendus pater dominus Georgius Nazarenius.
Reverendus pater dominus Stephanus Gabriel Barensis.
Reverendus pater dominus Andreas Cornelius Spolotensis.
Reverendus pater dominus Joannes Thebanus.
Reverendus pater dominus Marcus Monembasienensis.
D Reverendus pater dominus Julianus Salutiarum.
Reverendus pater dominus Hugolinus Lycienensis.
Reverendus pater dominus Alexius Melfitanus.
Reverendus pater dominus Bertrandus Tarvisianus.
Reverendus pater dominus Andreas Militenensis.
Reverendus pater dominus Paulus Forosempromientensis.
Reverendus pater dominus Joannes Dominicus Terdonensis.
E Reverendus pater dominus Bonifacius Hipporegiensis.
Reverendus pater dominus Benedictus Chienensis.
Reverendus pater dominus Petrus Castelli maris.
Reverendus pater dominus Alexander Hieronymus sancti Dominici insulæ Hispaniarum.
Reverendus pater dominus Scaramuzza Cumanus.
Reverendus pater dominus Martinus Aquinatenensis.

Reve-

ANNO
CHRISTI
1515.

ANNO
CHRISTI
1519.

Reverendus pater dominus Simon Ariminen-
sis.
Reverendus pater dominus Jacobus Antonius
Sutrinus.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista
Calertanus.
Reverendus pater dominus Marinus Senogallien-
sis.
Reverendus pater dominus Paris Pisaurien-
sis.
Reverendus pater dominus Seabonius Imolen-
sis.
Reverendus pater dominus Bernardus Soran-
nus.
Reverendus pater dominus Petrus Acerranen-
sis.
Reverendus pater dominus Angelus Lusan-
nensis.
Reverendus pater dominus Baltasar civitatis
Castellane.
Reverendus pater dominus Bartholomæus Mon-
tis viridis.
Reverendus pater dominus Tranquillus Fe-
rentinus.
Reverendus pater dominus Thomas Lechlinen-
sis.
Reverendus pater dominus Valentinus Parmen-
sis.
Reverendus pater dominus Vincentius Arben-
sis.
Reverendus pater dominus Zacharias Sebasten-
sis.
Reverendus pater dominus Petrus Lavellinus.
Reverendus pater dominus Paulus Nimosien-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista
Cavallicensis.
Reverendus pater dominus Maximus Iternien-
sis.
Reverendus pater dominus Thomas Saonen-
sis.
Reverendus pater dominus Paulus Efinensis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista
Auximanus.
Reverendus pater dominus Guarinus Nuceri-
nus.
Reverendus pater dominus Theseus Racanaten-
sis.
Reverendus pater dominus Augustinus No-
bientis.
Reverendus pater dominus Jacobus Marlica-
nus.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista
Valvensis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Bidu-
nensis.
Reverendus pater dominus Philippus Bruma-
tensis.
Reverendus pater dominus Christophorus Poli-
gnianensis.
Reverendus pater dominus Gisbertus Rapolla-
nus.
Reverendus pater dominus Simon Modrusien-
sis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista
Ventienis.
Reverendus pater dominus Joannes Urgellen-
sis.
Reverendus pater dominus Christophorus Cz-
senatenis; ac Vallis umbrosæ, & sancti
Dominici, sancti Francisci, sancti Augu-
stini, & sanctæ Mariæ Scavorum, ordinum
generales.

Conc. General. Tom. XXXII.

Quibus omnibus congregatis & sedentibus
more solito, dominus Andreas Piperarius se-
cretarius concilii de mandato præfatorum reve-
rendissimorum cardinalium legit schedulam con-
tinentem concordata per sanctissimum domi-
num nostrum cum Christianissimo Francorum
rege. Qua perlecta, petiit an placerent pater-
nitatibus suis contenta in schedula. Et omnes
responderunt simpliciter placere; exceptis in-
frascriptis, qui dederunt vota particularia, &
primo reverendus dominus Bertrandus episco-
pus Adrienſis dixit placere, præsertim quia
erant concordata cum sanctissimo domino no-
stro. Reverendus dominus Hieronymus episco-
pus Antibarenus dixit quod placebant; quia
credebat, quod proveniebant a Spiritu sancto.
Reverendus dominus Jeremias Tranenſis archi-
episcopus dixit, quod licet in illis concordatis
lectis in schedula multa essent, quæ sibi dis-
plicerent quod sint facta & concordata, tamen
postquam sanctissimus dominus noster jam fe-
cerat & dederat bullam, & se obligaverat in
vim contractus facere approbari per concilium,
non deviat a voluntate sanctitatis suæ: &
sic placebant ea de causa. Reverendus domi-
nus Maximus episcopus Iterniensis dixit place-
re, quia placuit sanctissimo domino nostro.
Reverendus dominus Joannes Dominicus episcopus
Terdonensis dixit, quatenus tribuunt ju-
risdictionem laicis contra ecclesiasticos, non
placere.

Deinde præfatus dominus Andreas legit sche-
dulam abrogationis pragmaticæ sanctionis. Qua
perlecta, petiit an placerent paternitatibus suis
contenta in schedula. Et omnibus unanimiter
& simpliciter placuerunt.

Postmodum vero fuit per eundem Andream
lecta schedula super iis, quæ debent observare
prædicatores prædicantes verbum Dei. Qua
perlecta, petiit an placerent paternitatibus suis
contenta in schedula. Et placuerunt omnibus,
excepto reverendissimo domino Mario episcopo
Aquinatensi, qui sibi placere dixit, quod præ-
dicatores prædicent, secundum quod Spiritus
eis spirat.

Demum idem dominus Andreas legit sche-
dulam concernentem privilegium religiosorum.
Qua perlecta, petiit an placerent contenta in
schedula paternitatibus suis. Sed propter di-
versitatem votorum prælatorum existentium in
congregatione circa narrativam & dispositivam
schedulæ, visum fuit præfatis reverendissimis
cardinalibus, quod schedula aptaretur, & die
sequenti fieret alia congregatio in eodem loco,
& iterum legeretur schedula aptata, & delibe-
raretur super ea.

Die vero decimaquinta supradicti mensis De-
cembris, fuit congregatio in eadem capella, in
qua interfuerunt reverendissimi in Christo pa-
tres & domini, Antonius sanctæ Praxedis, Pe-
trus sancti Eusebii, & Laurentius sanctorum
quatuor Coronatorum tituli, sanctæ Romane
ecclesiæ presbyteri cardinales, prælati vero qua-
draginta sex, & generales ordinum qui in supra
dicta congregatione interfuerunt. Et fuit lecta
per supradictum dominum Andream schedula
continens privilegia religiosorum. Qua per-
lecta, petiit, an placerent paternitatibus suis.
Et responderunt omnes placere, hoc tamen ad-
dito, quod reverendus dominus Vincentius
episcopus Signinus dixit, quod videbatur sibi,
quod narrativa, ubi ponebantur illa verba,
Quod episcopi fuerunt assumpti a pontifice, de-
bebat

R r

SESSIO
X.

bebat poni, quod fuerat assumpti a Christo. A
Et reverendus dominus Scaramuzza episcopus Cu-
manus dixit, quod placebant ei contenta in
schedula, dummodo excluderetur approbatio
privilegiorum: & ejusdem opinionis fuerunt
Brumatenfis, Cervicofis, Senogallienfis, Fe-
rentinus, Soranus, & Polignianensis.

Schedula vero, de quibus supra fit mentio,
inferuntur in infrascripta undecima sessione.

S E S S I O X I.

SESSIO
XI.

I N nomine domini. Amen. Anno a nati-
vitate domini millesimo quingentesimo deci-
molexto, indictione quarta, die vero decima-
nona mensis Decembris, pontificatus sanctissi-
mi in Christo patris & domini nostri domini
Leonis divina providentia papae decimi, anno
quarto, fuit celebrata undecima sessio in basi-
lica Lateranensi de Urbe in loco consueto, prae-
sente praefato sanctissimo domino nostro, &
fuerunt praesentes infrascripti reverendissimi do-
mini cardinales, patriarchae, archiepiscopi &
episcopi, & abbates & magistri generales ordi-
num, oratores principum, & quamplures alii
illustres domini, videlicet:

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis.
Reverendissimus dominus Bernardinus Sabinen-
sis.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuen-
sis.

Diocani Cardinales.

Reverendissimus dominus Franciscus tituli san-
ctorum Joannis & Pauli, Surrentinus.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctae
Priscae, de Flisco.
Reverendissimus dominus Hadrianus tituli sancti
Chrylogoni.
Reverendissimus Leonardus tituli sanctae Sulae
in Agnensis.
Reverendissimus dominus Antonius sanctae Prae-
xedis.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli san-
ctae Sabinae, de Saulis.
Reverendissimus dominus Laurentius tituli san-
ctorum quatuor Coronatorum.

Diocani cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eu-
stachii, Farnesius.
Reverendissimus dominus Ludovicus sanctae Ma-
riae in Cosmedin, de Aragonia.
Reverendissimus dominus Marcus sanctae Mariae
in Via lata, de Corneliis.
Reverendissimus dominus Julius sanctae Mariae
de navicula.
Reverendissimus dominus Bernardus sanctae Ma-
riae in porticu.
Reverendissimus dominus Innocentius sanctorum
Cosmae & Damiani.

Patriarcha & assistentes papa, & oratores.

Reverendus pater dominus Caesar Alexandri-
nus.
Reverendus pater dominus Joannes Vincentius
Senensis.

Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachien-
sis.

Reverendus pater dominus Robertus Rhegion-
ensis.

Reverendus pater dominus Joannes Baptista Ca-
vallicensis.

Reverendus pater dominus Bernardus Tarvisi-
nus.

Reverendus pater dominus Scaramuzza Cuma-
nus.

Reverendus pater dominus Dominicus Luceri-
nus.

Reverendus pater dominus Andreas Militen-
sis.

Reverendus pater dominus Joannes Revaliensis
episcopus, orator marchionis Brandeburgen-
sis electoris imperii.

Reverendus pater dominus Bertrandus Adriensis
episcopus, orator illustrissimi ducis Ferrariae.

Archiepiscopi & Episcopi.

Reverendus pater dominus Aldionandinus Ni-
coliensis.

Reverendus pater dominus Jeremias Tranen-
sis.

Reverendus pater dominus Georgius Nazare-
nus.

Reverendus pater dominus Clemens Coloffen-
sis.

Reverendus pater dominus Stephanus Gabriel
Barenfis.

Reverendus pater dominus Andreas Spalaten-
sis.

Reverendus pater dominus Alexander Viennen-
sis.

Reverendus pater dominus Marcus Monemba-
sienfis.

Reverendus pater dominus Joannes Theba-
nus.

Reverendus pater dominus Alexius Melita-
nus.

Reverendus pater dominus Angelus Lausanen-
sis.

Reverendus pater dominus Bonifacius Hippo-
regiensis.

Reverendus pater dominus Benedictus Chien-
sis.

Reverendus pater dominus Bernardus Sora-
nus.

Reverendus pater dominus Baltassar civitatis
Castelle.

Reverendus pater dominus Blasius Thelesinen-
sis.

Reverendus pater dominus Christophorus Caste-
natenfis.

Reverendus pater dominus Christophorus Poli-
gnianensis.

Reverendus pater dominus Franciscus Dignien-
sis.

Reverendus pater dominus Guarinus Nuceri-
nus.

Reverendus pater dominus Gisbertus Rapolla-
nus.

Reverendus pater dominus Galeus Bellunen-
sis.

Reverendus pater dominus Joannes Dominicus
Terdonensis.

Reverendus pater dominus Jacobus Antonius
Sutrinus.

Reverendus pater dominus Joannes Baptista Ca-
sertanus.

Reve-

ANNO
CMLXXXI
1510

ANNO
CHRISTI
1516.

Reverendus pater dominus Joannes Baptista A
Auximanns.
Reverendus pater dominus Joannes Urgellen-
sis.
Reverendus pater dominus Gabriel Gallinen-
sis.
Reverendus pater dominus Jannotius Troja-
nus.
Reverendus pater dominus Hieronymus Alcala-
nus.
Reverendus pater dominus Maximus Ifernica-
sis.
Reverendus pater dominus Marius Aquinaten-
sis.
Reverendus pater dominus Marcus Senogallien-
sis.
Reverendus pater dominus Matthæus sancti
Leonis.
Reverendus pater dominus Thomas Saonen-
sis.
Reverendus pater dominus Petrus Cervicu-
sis.
Reverendus pater dominus Paulus Forosempro-
nienfis.
Reverendus pater dominus Petrus Castelli ma-
ris.
Reverendus pater dominus Paulus Nimofien-
sis.
Reverendus pater dominus Petrus Paulus Efi-
nus.
Reverendus pater dominus Philippus Bruma- C
tenfis.
Reverendus pater dominus Petrus Acerranen-
fis.
Reverendus pater dominus Racomanus Vena-
franus.
Reverendus pater dominus Tranquillus Ferenti-
nus.
Reverendus pater dominus Thefeus Racanate-
nus.
Reverendus pater dominus Augustinus Perusi-
nus.
Reverendus pater dominus Altobellus Polentis.
Reverendus pater dominus Augustinus Nobien-
fis.
Reverendus pater dominus Simon Ariminen- D
fis.
Reverendus pater dominus Jacobus Potenti-
nus.
Reverendus pater dominus Joannes Sabinicen-
fis.
Reverendus pater dominus Paris Pifaurien-
fis.
Reverendus pater dominus Julianus Salutia-
rum.

Abbat, & generales ordinum.

Reverendus pater dominus sancti Sebastiani
extra muros Urbis abbas.
Generales Vallisumbrosæ, sancti Francisci, E
sancti Dominici, & sanctæ Mariæ Servorum.

Oratores & illustres domini temporales.

Illustis dominus Laurentius de Medicis, nepos
præfati sanctissimi domini nostri secundum
carnem, dux Urbinatensis.
Illustis dominus Albertus de Carpi, orator in-
victissimi imperatoris.
Magnificus dominus Hieronymus Vich orator
Catholici regis Hispaniarum.
Magnificus dominus Michæl de Silva, orator
Concil. General. Tom. XXXII.

illustrissimi regis Portugallie, & quatuordecim
alii nobiles & milites Hierosolymitani. SSSIO
XI.

Celebrata missa per reverendum dominum
Gabrielem archiepiscopum Dyrrachiensem; &
cantato per reverendissimum in Christo patrem
& dominum dominum Marcum, sanctæ Mariæ
in Via lata diaconum cardinalem, evangelio
secundum Matthæum, incipiente, *Sedens Je-
su super montem Olivæ, &c.* ac cantato hymno
per sanctissimum dominum nostrum, incipien-
te, *Veni creator Spiritus: ac peractis oratio-
nibus consuetis, oratores patriarchæ Maroni-
tarum montis Libani præstiterunt obedientiam
nomine dicti patriarchæ sanctissimo domino
nostro, & præstaverunt quoddam manda-
tum in lingua Chaldaea seu Arabica. Et præ-
stita obedientia, unus dictorum oratorum ascen-
dit ambonem, & legit dictum mandatum in lin-
gua propria. Deinde reverendus dominus An-
dreas secretarius concilii ascendit ambonem,
& legit dictum mandatum interpretatum in
lingua Latina, cujus tenor sequitur, & est
talis:*

MANDATUM PATRIARCHÆ Maronitarum.

*Gratias Deo reverenter agimus sub mundissimis
pedibus patris nostri sanctissimi Christi vicarii,
& domini papa Leonis decimi, qui vices bea-
ti Petri veritatis petra gerit in terris, seden-
tis super apostolicam sedem ipsius sanctissima
benedictionis super nos. Amen.*

Cogimur in divinas laudes erumpere, Deo-
que, a quo omne bonum, gratiarum actiones
indelinenter agere, qui purissima sanctitatis ve-
stræ menti illabi dignatus est; eamque per in-
spirationem pulsare, ut nos per sanctum nun-
tium suum fratrem Joannem Franciscum de Po-
tentia visitaret. Is enim fratre Francisco Rea-
tino interprete, & viam salutis nobis ostendit,
& sancta documenta reliquit: nempe quomodo
sanctum conficiatur chrisma, ex puro videlicet
oleo & balsamo, nihilque præter hæc immi-
scendum, quo etiam tempore aquis salutaribus
infantes abluere debeant, & sacro baptismatis
fonte renasci: non sitque quadragesimus postu-
landus dies, sicut antea erroris tenebris involuti
præstolari consuevimus, sed in octavo, vel et-
iam ante, cum necessitas exposulaverit: qua
vero ratione juxta patrum & sanctæ Romanæ
ecclesiæ instituta, matrimonia contrahantur,
quæ eadem impediunt: ac sacri quoniam pacto
conferantur ordines: quibus item verbis in con-
secratione dominici corporis ac sanguinis uti
debeamus: & quod Spiritus sanctus a Patre pro-
cedat & Filio, sicuti ab unico principio & uni-
ca spiratione: & quod Christianus, qui in hac
vita sufficientem de suis delictis poenitentiam
non egit, ea sanctus ad quemdam, divina per-
mittente justitia, ducatur locum, qui purgato-
rium dicitur, ut ibidem, quousque dignior sit
caelum ascendere, maneat: & quod semel sal-
tem in anno nostra proprio sacerdoti confitea-
mur peccata, sanctissimumque eucharistiæ sa-
cramentum in paschate suscipiamus domini no-
stri Jesu Christi, & sanctorum apostolorum
Petri & Pauli natali hoc consueverimus adim-
plere: & ut semper & in omnibus apostoli-
cæ sedis ac sanctitatis vestræ ejusque successo-
rum submittatur mandatis: præsentibus archie-
pisco-

piscopis, episcopis, nec non doctoribus nostris cleri & populi majoribus, & claro nos docuit eloquio, & dulciter instruxit. Hæc enim, pater sancte, & nonnulla alia ab eo instituta, nostrarum salutem concernentia animarum, & in Arabico conscripta sermone nobis relicta, quibus evitantur peccata moresque reformantur in melius, prompta obedientia acceptamus & consistemus, adimplereque speramus. Et propterea apprime in domino exultavimus, & animi nostri immodicam spiritalem conceperunt lætitiã, Deoque optimo maximo, ac sanctitati vestræ gratias egimus, fratres hos sanctos ad nos dirigenti, qui salutis iter nobis ostenderunt, & animas nostras in domino recrearunt. Nos vero cum prælibato fratre Joanne Francisco quosdam ex nostris ad sanctitatem vestram destinamus, ea deducti opinione, ut patrum instituta, ac sanctæ Romanæ ecclesiæ dogmata addiscant, & cum edocti fuerint, ad nos docturi alios postmodum redeant. Interea non parvo afficimur tædio, quoniam ad deosculandum adorandumque sanctissimos sanctitatis vestræ pedes accedere prohibemur, & quæ mente gerimus, fixis in terram poplitibus proprio ore exprimere ipsi nequimus. Ut autem affectui nostro ac voto utcumque satisfaciamus, cum præfato sanctitatis vestræ nuntio fratre Joanne Francisco, oratorem nostrum Acuri Joseph cum Elia, ac Elia monacho, ad sanctitatem vestram destinandum decrevimus, ut nostro ac totius cleri, Maronitarumque populi nomine, terram fronte tangens flexisque genibus sanctissimos pedes sanctitatis vestræ & adoret & deosculetur, ac sanctæ apostolicæ Sedi coram fratribus vestris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, sanctitati vestræ obedientiam præstet, & fidelitatem juret, & quod veraciter sanctæ sedis apostolicæ, & sanctitatis vestræ servi fideles sumus, demisso capite firmiter protestetur. Amen, Amen. Quosdam vero alia supradicto fratri nostro Joanni Francisco referimus, quæ ut sanctitati vestræ exaret, sub Dei attestazione adstrinximus; erit enim veluti noster amabilis frater benedicti monasterii sanctæ Mariæ de Camibin in Monte Libano sancto, ac totius cleri & Maronitarum populi ad pedes sanctitatis vestræ sollicitus procurator. Omnia quidem nostra, & quomodo sub infidelium detestanda servitute, tamquam omni auxilio orbati, infelicissimam vitam ducimus, propriis oculis ipse conspexit. Hoc est responsum puritatis nostræ sanctissimo, & purissimo patri nostro, cujus sanctas benedictiones misericors Deus ad nos transmittat. Amen, Amen.

Scripta sunt hæc anno dominicæ incarnationis millesimo quingentesimo decimoquinto, mensis Februarii die 14.

Præsentabuntur cum Dei gratia in manus sanctissimi domini nostri Leonis, qui super sanctam sedem Petri apostoli residet, pro parte pauperis discipuli sui Petri patriarchæ Maronitarum ex monasterio Camibin in monte Libano servi servorum Dei.

Quo perlecto, dicti oratores accesserunt ad sanctissimum dominum nostrum, & deosculati sunt ejus beatissimos pedes, præstantes eidem sanctissimo domino nostro, nomine quo supra, debitam obedientiam & reverentiam. Qua præstita, dominus Martinus de Peruschis procurator concilii, petiit instrumentum & instrumenta dicte obedientiæ.

Deinde reverendus pater dominus Joannes

A episcopus Revaliensis, orator marchionis Brandenburgensis electoris imperii, ascendit ambonem, & legit schedulam disponentem circa modum prædicandi, cujus tenor talis est:

Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

Supernæ majestatis præsidio, per cujus ineffabilem providentiam cælestia simul & terrena diriguntur, super gregem dominicum nobis commissum, speculatoris officium, quantum imbecillitati nostræ conceditur, exercentes, totaque mente nobiscum ipsi revolventes, inter alia quamplura & magna ad nos etiam pertinere, ut munus prædicationis, quod in ecclesia Dei præcipuum ac pernecessarium, magnique fructus atque utilitatis, dummodo recte & ex sincera caritate erga Deum & proximum, præceptisque & exemplis sanctorum patrum, qui hæc profitentes cum fidei fundatione & propagatione plurimum ecclesiæ contulerunt, exerceatur: quippe quod redemptor noster primus fecit & docuit, & ejus præcepto & imitatione dudenus ille apostolorum numerus, quasi totidem cæli Dei veri gloriam enarrantes per orbem terrarum, univèrsium genus humanum, quod sub peccati jugo vetusta servitute continebatur, sensim ab eorum tenebris educentes, & ad perpetuam salutis lucem excitantes, verbum ipsum in omnem terram & in fines orbis terræ, tum ipsi prius, tum deinde sui successores, longe lateque propagaverunt, altissimeque fundarunt, ut qui nunc tantum subeunt onus, meminisse debeant, creberrimeque secum revolvere, præter auctoris ipsius ac fundatoris Jesu Christi piensissimi redemptoris, Petri etiam & Pauli ceterorumque apostolorum & domini discipulorum se vices, quoad hoc officium, subire, ac sustinere. Sane fide dignorum relatione percipimus, quod nonnulli prædicatores nostris temporibus, quod dolenter referimus, non attendentes, se eorum, quos diximus, & insuper sanctorum ecclesiæ doctorum, aliorumque sacram theologiam profitentium, qui assistendo jugiter Christianis, ac se falsis prophetis rectam fidem subvertere annitentibus opponentes, ecclesiam militantem illæsam prius, per se talem eam esse manifestarunt, officium exercere, & non nisi utilia concurrenti eorum sermonibus populo ad vitiorum extirpationem, virtutum laudem, animarum denique salutem fidelium, meditanda & perficienda debere assumere, multa tamen & varia contra institutiones & exempla, quæ diximus, quandoque etiam scandalosa populis prædicare, quod mentem certe nostram mirum in modum commovit, dum nobiscum ipsi mente volvimus, quod illi officii immemores sui, in suis sermonibus non ad utilitatem audientium, sed ad suam potius ostentationem laborantes, vanis quorundam auribus blandiuntur, qui ad hoc jam devenisse apparent, ut verificetur dictum Apostoli ad Timotheum ita scribentis: *Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustineant, sed ad sua desideria concervabunt sibi magistros prudentes auribus, & a veritate quidem auditum averteant, ad fabulas autem convertentur: quorum falsas & inanes mentes, prædicantes ipsi prælati, non modo in rectam veramque viam reducere minime student, sed illas majoribus etiam erroribus implicent, dum sine ulla*

ANNO
CHRISTI
1516.

ulla canonum attestatione, vel reverentia, imo A
contra ipsas canonicas sanctiones, sacra scri-
pturam sensum multiformem pervertentes, teme-
reque ac perperam plerumque interpretantes,
contra veritatem predicare, terroresque ac mi-
nas, multaque mala prope diem affuturo, jam-
que ingruentia, nulla prorsus legitima ratione
muniti, sed suo dumtaxat sensui obsequentes,
comminantur, representant, adesseque affe-
rant, plerumque etiam vanam quendam & inania
& alia hujusmodi populis ingerere, & quod e-
normius est, ab aeternitatis lumine, & sancti
Spiritus admonitione aut infusione illa se habe-
re asserere audent? Cumque ii sub confictorum
miraculorum mendaciis varios errores fraudel-
que disseminant, denique populos, quos in e-
vangelica doctrina sedulo instruere, & in vera
fide detinere & conservare deberent, sermones
suos a sensu & praeceptis universalis ecclesiae re-
trahentes, a sacrisque constitutionibus, quas
maxime sequi deberent, deviantes, auditores
suos amovent ac longe faciunt a salute. Per
haec namque & alia hujusmodi simpliciores ho-
mines, ut ad deceptionem procliviores, a via
salutis & obedientia Romanae ecclesiae devian-
tes, in errores varios per facile inducuntur. Pro-
pterea Gregorius hujus muneris peritissimus, &
fervore caritatis incensus, predicatores vehe-
menter hortatur & monet, ut dicturi ad popu-
lum prudentes cautique accedant, ne dicendi
impetu rapti, verborum erroribus quasi jaculis
audientium corda configant, & cum sapientes
fortasse videri desiderant, decepti, sperata vir-
tutis compagem insipienter discindant. Saepe
namque verborum effectus amittitur, cum lo-
quacitate importuna, vel incauta, audientium
corda levigantur. Et sane in nullo alio rudem
ii plebem majori damno scandaloque afficiunt,
quam cum vel tacenda predicant, vel falsa &
inutilia docendo, eam in terrorem inducunt.
Quae quoniam huic sacrae religioni divinitus in-
stitutae, ut nova & aliena, omnino contraria
esse noscuntur, gravi certe accuratoque sunt ex-
amine digna, ne scandalum populo Christiano,
& suorum auctorum, ac aliorum animabus in-
teritum pariant. Nos igitur sanctae Dei eccle-
siae (cui disponente domino praesidemus, quae
quidem una est, & unum Deum praedicat, col-
lit, ac unam fidem firmiter & sincere confite-
tur, juxta illud prophetarum vaticinium: *Qui ha-
bitare facit unius moris in domo*) uniformita-
tem, quantum cum Deo possumus posthabita-
tam reducere, & retentam conservare, quique
populo verbum Dei praedicant, tales esse cu-
pientes, ut eorum praedicatione Dei ecclesiae
nullum scandalum patiat; & si qui corrigibi-
les sunt, ab his, quae proximis nostrisque tem-
poribus praesumpserunt, cum nonnullos eorum
praeter illa quae diximus, in praedicationibus non
viam amplius domini in virtute docentes, non
evangelium, ut deberent, explanantes, sed con-
ficta miracula & nova ac falsa vaticinia, alia-
que levia & ab anilibus fabulis parum distan-
tia, magnumque scandalum parientia, nulla de-
votionis & auctoritatis, ejusque improbantis ac
repellentis haec debita ratione, vastis clamori-
bus imprimere ac suadere ubique conantes, &
ne pontificali quidem dignitate fulgentibus, &
aliis ecclesiae praelatis parcentes, quibus potius
honorem ac reverentiam exhibere deberent, sed
in eorum personas ac statum audaciter ac teme-
re invehi consuevisse, & alia hujusmodi commi-
sisse constat, in futurum abstineant, ut tam pe-
Cencil. General. Tom. XXXII

Psalm. 57.

riculosum contagiosumque malum, ac mortifera
pestis radicitus evellatur, & arefactum ita peni-
tus deleatur, ut nec memoria ejus remaneat: sa-
cro approbante concilio, statuimus & ordinamus
ut nullus tam clericus secularis, quam cujus-
cumque etiam mendicantiam ordinis regularis,
aut quivis alius ad quem facultas predicandi,
tam de jure quam de consuetudine vel privile-
gio aut alias pertinet, ad hujusmodi officium
exercendum admittatur, nisi prius per superio-
rem suam respective diligenter examinatus (in
qua re conscientiam ipsius superioris oseramus)
ac morum honestate, veritate, doctrina, probi-
tate, prudentia, & vitae exemplaritate ad illud
aptus, & idoneus reperiat, & hic, quocum-
que postea praedicaturus accesserit, de hujusmodi
examine & idoneitate sua per literas authenticas
seu alias sui examinatorum approbatorumque epis-
copis & aliis locorum ordinariis fidem legitime
faciat. Mandantes omnibus qui hoc onus susti-
nent, quique in futurum sustinebunt, ut evan-
gelicam veritatem, & sanctam scripturam juxta
declarationem, interpretationem, & ampliatio-
nem doctorum, quos ecclesia vel usus diutur-
nus approbavit, legendosque hactenus recepit,
& in posterum recipiet, praedicent & explanent
nec quidquam ejus proprio sensui contrarium,
aut dissonum adjiciant, sed illis semper insi-
stant, quae ab ipsius sacrae scripturae verbis, &
praefatorum doctorum interpretationibus, rite
& sane intellectis, non discordant. Tempus
quoque praefixum futurorum malorum, vel An-
tichristi adventum, aut certum diem judicii
praedicare, vel asserere nequaquam praesumant,
cum Veritas dicat, non esse nostrum nosse tem-
pora vel momenta, quae Pater posuit in sua po-
testate: ipsosque qui hactenus similia asserere
ausi sunt, mentitos; ac eorum causa reliquorum
etiam recte praedicantium auctoritati non modicum
detrahitum fuisse constat: inhibentes omni-
bus & singulis clericis secularibus vel regulari-
bus praefatis, ceterisque cujuscumque status, gra-
dus, & ordinis existant, qui hoc onus assument
ne de cetero in sermonibus suis publicis, alia
quaque futura ex literis sacris constanter praedi-
cere, nec illa a Spiritu sancto vel divina revela-
tione se habuisse affirmare, & alienas inanesque
divinationes asseverando, aut alio quocumque
modo tractando assument, sed ex divinae vocis
praecepto evangelium omni creaturae cum vitio-
rum detestatione, & virtutum commendatione
enucleant & declarent, & pacem ac directionem
mutuam a redemptore nostro tantopere commen-
datam ubique foventes, non scindant vestem in-
consultilem Christi, sed ab episcoporum & pre-
latorum, ac aliorum superiorum, eorumque sta-
tus scandalosa detractione, quos coram vulgo, &
laicis non modo incaute, sed etiam intemperanter
reprehendunt & mordent, & ab eis male gestorum
expressis quandoque nominibus aperta & manife-
sta redargutione abstineant. Denique constitutio-
nem felicis recordationis Clementis papae V. quae
incipit, *Religiosi*; quam tenore praesentium inno-
vamus & approbamus, inviolabiliter ab eis obser-
vari debere decernimus, ut ratione ad utilitatem
populi praedicantes, & cum domino iustifican-
tes, talentum, quod ab illo acceperant, super-
lucari, & ejusdem gratiam & gloriam consequi
mereantur. Ceterum si quibusdam eorum domi-
nus futura quaedam in Dei ecclesia inspiratione
quapiam revelaverit, ut per Amos prophetam
ipse promittit, & Paulus apostolus praedicatorum
princeps, *Spiritus*, inquit, *inquit, nolite extinguere*
R 5 3 pro-

SESSIO
XI.

SESSIO
XI.

prophecias nolite spernere, hos aliorum fabuloso-
rum, & mendacium gregi connumerari, vel
aliter impediri minime volumus. Extinguitur
namque ipsius gratia Spiritus, Ambrosio teste,
si incipientibus loqui fervor contradictione sopi-
tatur: & tunc Spiritus sancto injuria certe fieri
dicitur. Et quoniam res magni momenti est,
eo quod non de facile credendum sit omni spi-
ritu, sed sine probandi spiritus, teste apostolo
an ex Deo proveniant; volumus, ut lege ordi-
naria tales assertæ inspirationes, antequam pu-
blice sedis examini reservatæ intelligantur.
Quod si sine moræ periculo id fieri non vale-
ret, aut urgens necessitas aliud suaderet, tunc
eodem ordine servato, ordinario loci notificen-
tur, ut ille adhibitis secum tribus aut quatuor
doctis & gravibus viris, hujusmodi negotio
cum eis diligenter examinato, quando id expe-
dire videbunt, super quo eorum conscientias
oneramus, licentiâ concedere possint. Si qui
autem contra præmissorum aliquod committere
quidquam ausi fuerint, ultra pœnas contra ta-
les a jure statutas, excommunicationis etiam
sententiam, a qua non nisi a Romano pontifi-
ce, præterquam in mortis articulo constituti,
absolvi possint, eos incurrere volumus. Et ut
eorum exemplo alii attentare similia minime au-
deant, eis prædicationis etiam officium interdi-
ctum esse perpetuo decernimus; non obstantibus
constitutionibus, ordinationibus, ac privi-
legiis & indultis, & literis apostolicis, ordini-
bus, & personis præfatis, etiam in Mari ma-
gno comprehensis, ac etiam a nobis forsan ap-
probatis, innovatis, vel etiam de novo conce-
ssis, quæ quoad hoc volumus eis in aliquo suf-
fragari.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc pa-
ginam nostri statuti, ordinationis, mandati,
inhibitionis, innovationis, approbationis, de-
creti & voluntatis infringere, vel ei ausu teme-
ratio contraire. Si quis autem hoc attentare præ-
sumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac
beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se no-
verit incursum.

Data Romæ in publica sessione, in Latera-
nensi sacrosancta basilica solemniter celebrata,
anno incarnationis domini millesimo quingen-
tesimo decimo sexto, xiv. Kalendas Januarii,
pontificatus nostri anno quarto.

Qua perlecta, petiit an placerent paternita-
tibus suis contenta in scheda. Et omnibus u-
nanimiter placuerunt.

Postmodum vero reverendus pater dominus
Maximus episcopus Iherosolymensis ascendit ambo-
nem, & legit schedulam, in qua continentur
concordata cum Christianissimo rege Franco-
rum. Cujus tenor sequitur, & est talis.

*Leo episcopus servus servorum Dei, ad fidei-
tatem rei memoriam sacro approbante
concilio.*

Divina disponente clementia, per quam re-
ges regnant, & principes imperant, in emi-
nenti apostolatus specula, & super gentes & re-
gna meritis licet imparibus constituti, animo
revolventes, quod est in ea, quæ pro salubri &
quieto regimine regnorum, & ad pacem & ju-
stitiam populorum perpetua eorumdem regno-
rum stabilitate, regibus præsentis de fide catho-
lica & de republica Christiana & apostolica se-

A de benemeritis; laudabili & provida nostra or-
dinatione, cum venerabilibus fratribus nostris
sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus concessa,
ac ad effectum hujusmodi gesta, statuta, ordi-
nata, decreta, factave sunt, plenam roboris ob-
tineant firmitatem: illis nihilo minus interdum
sacro approbante concilio, nostræ innovationis
& approbationis robur adjicimus, ut eo firmitus
illibata perdurent, quo sæpius erunt nostra au-
thoritate, ac etiam generalis concilii præsidio
communita, efficacemque operam circa eorum-
dem conservationem libenter adhibemus, ut re-
ges & ipsorum regnorum personæ, concessioni-
bus, privilegiis, statutis, & ordinationibus hu-
jusmodi in domino plene gaudentes, in pacis
B & tranquillitatis, ac amœnitatis dulcedine con-
quiescant, & in eorum solita erga eandem se-
dem devotius ferventius perseverent. Nuper si-
quidem ut ecclesia sponsa nostra in sancta unio-
ne conservaretur, & per Christi fideles sacris
canonibus a Romano pontifice & sacris genera-
libus conciliis dumtaxat editis uteretur, quas-
dam constitutiones, quas de cetero loco prag-
maticæ sanctionis & contentorum in ea, in re-
gno Franciæ pro bono pacis & concordie, ac
illius communi & publica utilitate cum carissi-
mo in Christo filio nostro Francorum rege
Christianissimo, dum Bononiæ cum nostra curia
essemus, tractatas, & cum eisdem fratribus
nostris diligenter examinatas, & de eorum con-
C silio cum præfate rege concordatas, & per ip-
sius regis legitimum procuratorem acceptatas,
de eorumdem fratrum consilio & unanimi con-
sensu statuimus & ordinavimus, prout in no-
stris literis desuper contextis plenius continetur,
quarum tenor sequitur, & est talis:

*Leo episcopus servus servorum Dei ad futuram
rei memoriam.*

Primitiva illa ecclesia in angulari petra a
salvatore nostro Jesu Christo fundata, aposto-
lorum præconiis elata, martyrumque sanguine
consecrata & aucta, ubi primum juvante domi-
no per orbem terrarum lacertos movere cepit,
provide attendens, quantum oneris humeris
impositum haberet, quot oves pascere, quot cu-
stodire, ad quot etiam remotissima loca oculo-
los intendere oporteret, divino quodam consi-
lio parochias instituit, dioceses distinxis, epis-
copos creavit, & metropolitanos præfecit, ut
tanquam membra capiti obsequentia, cuncta
secundum ejus voluntatem salubriter in domi-
no, & tanquam rivuli a perenni fonte, Ro-
mana videlicet ecclesia, derivantes, ne angu-
lum quidem dominici agri irrigatum dimitte-
rent. Unde sicut alii Romani pontifices præ-
decessores nostri suo tempore omni studio cu-
rarunt, ut dicta ecclesia unnetur, & in sancta
unione sine ruga & macula conservaretur, &
E omnes vepres ab eadem ecclesia abolerentur,
cui proprium est, divina opitulante gratia, vir-
tutes colere, & vitia radicitus extirpare: ita
& nos tempore nostro, & præsentis durante
concilio, ea facere & curare debemus, quæ
unioni & conservationi ejusdem ecclesiæ condu-
cere videntur. Ea propter omnes spinas, quæ
unioni hujusmodi obstant, & segetem do-
mini pullulare non sinunt, tollere profus &
extirpare, ac virtutes in vinea domini inlere-
re satagimus. Sane inter arcana nostræ men-
tis revolventes, quot tractatus inter piæ me-
morie Pium II. Sixtum IV. Innocentium VIII.
Alc.

ANNO
CHRISTI
1516.

ANNO
CHRISTI
1515.

Alexandrum VI. & Julium II. Romanos pontifices A
prædecessores nostros, & claræ memoriæ reges
Franciæ Christianissimos super abrogatione cer-
tæ constitutionis in dicto regno Franciæ vigen-
tis, quæ pragmatica vocatur, habiti fuerunt,
& licet Pius II. præfatus, nuntiis ad claræ me-
moriæ Ludovicum XI. Franciæ regem Christiani-
ssimum destinatis, tantis eidem persuaserit
rationibus, ut rex ipse pragmaticam sanctio-
nem hujusmodi, tamquam in seditione & schis-
matis tempore natam, suis patentibus literis
abrogaverit, tamen hujusmodi abrogatio, nec
etiam literæ apostolicæ præfati Sixti super con-
cordata cum oratoribus præfati regis Ludovici
ad præfatum Sixtum prædecessorem destinatis
habita, expeditæ per præfatos, & personas ec-
clesiasticas dicti regni receptæ fuerunt, nec
ipso præfati & personæ ecclesiasticæ illis pare-
re, nec monitis Innocentii & Julii prædicto-
rum aures præbere, sed eidem pragmatice con-
stitutioni inhærenter voluerunt. Unde præfatus
Julius prædecessor in præfati concilio Latera-
nensi universalem ecclesiam representante, per
eum legitime indicto, abrogationis pragmati-
cæ sanctionis hujusmodi negotium, & illius
discussionem venerabilium fratrum suorum car-
dinalium, de quorum numero tunc eramus, &
altorum prælatorum congregationibus, relatio-
nemque discalforum sibi & eidem concilio fa-
ciendam commisit, Gallicosque præfatos, ca-
pitula ecclesiarum, & monasteriorum conven-
tus, ac parlamenta, & laicos illis faventes,
cujuscumque dignitatis, etiam regalis existe-
rent, sanctione prædicta urentes, seu illam
approbantes, omnesque & singulos alios sua
communiter vel divisim interesse putantes, per
edictum publicum, cum ad partes illas tutus
non pateret accessus, in certis ecclesiis tunc ex-
pressis attingendum, moneri & citari infra cer-
tum competentem terminum præfatum, ad
comparandum coram eo in concilio præfato,
causæque dicendum, quare sancto præfata in
convenientibus auctoritatem, dignitatem, &
unionem ecclesiæ Romanæ & apostolicæ sedis,
factorumque canonum, & ecclesiasticæ liberta-
tis violationem, nulla & invalida declarari,
decerni, & abrogari non deberet. Et cum su-
per his in forma juris in præfato concilio La-
teranensi procederetur, dictusque Julius præde-
cessor (sicut domino placuit) rebus suislet hu-
manis exemptus, nolque divina favente clemen-
tia ad summi apostolatus apicem assumpti fuisset,
& contra præfatos, capitula, conventus,
& personas hujusmodi ad nonnullos actus
processissemus, tandem considerantes pacem esse
vinculum caritatis, & spiritualem virtutem,
qua salvamur, dicente domino: *Qui biberit a-*
quam, quam ego dabo ei bibere, non sitiet in
æternum; & quod in pace constat salus univer-
sorum, Cassiodoro testante, omni quippe re-
gno desiderabilis debet esse tranquillitas, in
qua & populi proficiunt, & utilitas gentium
custoditur: matura deliberatione cognovimus,
non per nuntios aut legatos nostros, sed in
præfatione obedientiæ filialis, quam carissi-
mus in Christo filius noster Franciscus Franco-
rum rex Christianissimus personaliter nobis præ-
stavit, hæc cum majestate sua coram discutere,
eamque paternis hortati monitis, ut ad lau-
dem Dei & sui honorem, prompto animo li-
bens ac volens dictæ pragmatice sanctioni ab-
renunciare, & secundum canones & constitu-
tiones sanctæ Romanæ ecclesiæ, quemadmo-

Joan.

dum ceteri Christiani vivere, mandatu aposto-
licis & provisionibus quæ a sede apostolica pro
tempore emanarent, parere & obedire vellet:
& cum ex electionibus, quæ in ecclesiis cathedra-
libus & metropolitanis ac monasteriis dicti
regni a multis annis citra fiebant, grandia ani-
marum pericula provenirent, cum plerumque
per abusum secularis potestatis, nonnullæ vero
præcedentibus illicitis, & simoniacis pactio-
nibus, & aliæ particulari amore & sanguinis affe-
ctione & non sine perjurii reatu fierent, cum
electores ipsi, etiam ante electionem per eos
faciendam, magis idoneum & non cum, quem
promissione aut datione alicujus rei temporalis,
seu prece vel precibus per se vel alium interpo-
situm, electionem procurare didicissent, eligero
sponte jurarent, juramentum hujusmodi non
tervaient, sed contra proprium hujusmodi ju-
ramentum in animæ suæ præjudicium venirent,
ut nobis notorie constat ex crebris absolutioni-
bus, & rehabilitationibus a nobis & prædeces-
soribus nostris petitis & obtentis: Idem Fran-
ciscus rex nostris paternis monitis, tamquam
verus obedientiæ filius parere volens, tam pro
bono obedientiæ, in qua magnum meritum
vere consistit, quam pro communi, & publica
regni sui utilitate, in locum dictæ pragmatice
sanctionis, ac singulorum capitulorum in ea
contentorum constitutiones intrascriptas invi-
cem tractatas, & cum fratribus nostris sanctæ
Romanæ ecclesiæ cardinalibus diligenter exami-
natas, & de eorum consilio cum præfato rege
concordatas, per dilectum filium Rogerium
Barnæ regium advocatum oratorem suum, ad
hoc ab eodem Francisco rege ad nos destina-
tum, habentem ad hoc speciale & sufficiens
mandatum, acceptavit; de eorundem fratrum
consilio & unanimi consensu, ex certa nostra
scientia, & potestatis plenitudine statuimus &
ordinamus, quod de cetero perpetuis futuris
temporibus loco dictæ pragmatice constitutio-
nis ac omnium & singulorum capitulorum in
ea contentorum, in dicto regno, Delphinatu,
& comitatu Dieni ac Valentiniensi infra scri-
ptæ observentur constitutiones: Videlicet,
quod cathedralibus & metropolitanis ecclesiis
in regno, Delphinatu, & comitatu prædictis
nunc & pro tempore, etiam per cessionem in
manibus nostris & successorum nostrorum Ro-
manorum pontificum canonicè intrantium spon-
te factam vacantibus, illarum capitula & ca-
nonici, ad electionem seu postulationem inibi
futuri præfati, procedere non possint: sed illa-
rum occurrente hujusmodi vacatione, rex Fran-
ciæ pro tempore existens unum gravem magi-
strum seu licentiatum in theologia, aut in utro-
que, seu in altero juriura doctorum, aut li-
centiatum, in universitate famosa, & rigore
examinis, & in vigesimo septimo suæ ætatis an-
no ad minus constitutum, & alias idoneum,
intra sex menses a die vacationis ecclesiarum
eorundem computandos, nobis & successoribus
nostris Romanis pontificibus, seu sedi prædictæ
nominare, & de persona per regem hujusmodi
nominata, per nos & successores nostros, seu
sedem prædictam provideri: & si contingeret,
præfatum regem, personam taliter non quali-
ficatam ad dictas ecclesias sic vacantes nomi-
nare, per nos & successores seu sedem hujus-
modi de persona sic nominata eisdem ecclesiis
minime provideri debeat, sed teneatur idem
rex infra tres alios menses a die recitationis
personæ nominatæ non qualificatæ, sollicita-
tori

25610
4.

SESSIO
XL

tori nominationem non qualificatam prosequenti, consistorialiter factæ, intimandæ computandos, alium supra dicto modo qualificatum nominare: alioquin ut dispendiosæ ecclesiarum hujusmodi vacationi celeriter consulatur, ecclesiæ tunc sic vacanti, per nos & successores nostros, seu sedem hujusmodi de persona, ut præfertur, qualificata, nec non ecclesiis per obitum apud sedem prædictam vacantibus semper, nulla dicti regis præcedente nominatione, libere provideri possit, decernentes, electiones contra præmissa attentatas, ac provisiones per nos & successores nostros, seu sedem hujusmodi factas, nullas & invalidas existere. Consanguineis tamen præfati regis, ac personis sublimibus ex causa rationabili & legitima, in nominatione & apostolicis literis exprimenda, nec non religiosis mendicantibus reformatis, eminentis scientiæ, & excellentis doctrinæ, qui juxta sui ordinis regularia instituta ad gradus hujusmodi assumi non possint, sub prohibitione præmissa minime comprehensis, sed de eorum personis dictis ecclesiis pro tempore vacantibus, ad dicti regis nominationem per nos & successores nostros seu sedem hujusmodi, libere provideri possit; Monasteriis vero & prioratibus conventualibus & vere electivis, videlicet in quorum electionibus forma capituli, Quia propter, servari & confirmationes electionum hujusmodi solemniter peti consueverunt, in regno, Delphinatu & comitatu, hujusmodi nunc, & pro tempore etiam per similem cessionem vacantibus, illorum conventus ad electionem seu postulationem abbatis seu prioris, procedere non possint, sed idem rex illorum occurrente hujusmodi vacatione, religiosum ejusdem ordinis in ætate viginti trium annorum ad minus constitutum, infra simile tempus sex mensium, a die vacationis monasteriorum & prioratum hujusmodi computandorum, nobis & successoribus nostris, aut sedi hujusmodi nominare, & de persona per regem hujusmodi monasterio vacanti nominata, per nos & successores nostros, seu sedem hujusmodi, provideri: Prioratus vero, personæ ad illum per eundem regem nominatæ, conferri debeat. Si vero idem rex presbyterum sæcularem, aut religiosum alterius ordinis, aut minorem viginti trium annorum, vel alias inhabilem, nobis, aut successoribus nostris infra dictum semestre, seu sedi hujusmodi nominaret, talis nominatus recusari, & nullatenus sibi provideri debeat: sed rex ipse infra trimestre a die reculationis supradictæ modo intimandæ computando, alium modo supradictæ qualificatum monasterio seu prioratu tunc vacanti nominare, & de persona ad monasterium nominata, illi providere: ad prioratum vero nominato, prioratus ipse per nos & successores nostros, seu sedem prædictam conferri debeat. Alioquin dictis novem mensibus effluxis, nulla, seu de persona minus idonea, & modo præmissa non qualificata facta nominatione, ac etiam vacantibus apud sedem prædictam, semper etiam nulla dicti regis expectata nominatione, per nos, & successores nostros, seu sedem prædictam, monasteriis provideri: prioratus vero, personis, ut præfertur, qualificatis dumtaxat conferri libere possint. Electiones autem & illarum confirmationes, nec non provisiones per nos & successores nostros & sedem prædictam contra præmissa pro tempore factas, nullas, irritas, & inanes esse decernimus. Per

A præmissa tamen non intendimus in aliquo præjudicare capitulis ecclesiarum, & conventibus monasteriorum & prioratum, hujusmodi privilegia a sede apostolica proprium eligendi prælatum obtinentium, quo minus ad electionem episcoporum ac abbatum & priorum, juxta privilegia eis concessa, libere procedere possint, juxta formam in eorum privilegiis contentam; & si in eorum privilegiis forma aliqua expressa non fuerit, tunc formam concilii generalis, Quia propter, servare teneantur, dummodo de privilegiis sibi concessis hujusmodi, per literas apostolicas seu alias authenticas scripturas docuerint, omni alia specie probationis eis in hoc adempta. Volumus quoque & ordinamus, quod in regno, Delphinatu, & comitatu prædictis, de cetero non dentur aliquæ gratiæ expectatiæ, ac speciales vel generales reservationes ad vacatura beneficia, per nos & sedem prædictam non fiant: & si de facto per importunitatem, aut alias, a nobis & successoribus nostris & sede prædicta emanaverint, illas irritas & inanes esse decernimus. In cathedralibus tamen, metropolitans & collegiatis ecclesiis, in quarum statutis caveretur expresse, quod nullus ibidem dignitatem, personatum, administrationem vel officium obtinere possit, nisi in illis actu canonicus existat, canonicos ad effectum dumtaxat inibi obtinendum dignitatem, personatum, administrationem vel officium hujusmodi, & non consequendum primam præbendam vacaturam, create posse intendimus. Statuimus insuper, quod ordinarius collator in unaquaque cathedrali, ac etiam metropolitana ecclesia canonicatum & præbendam theologalem inibi consistentem, conferre teneantur uni magistro seu licentiato, aut baccalaureo formato in theologia, qui per decennium in universitate studii generalis privilegiata studuerit, ac onera residentiæ, lecturæ & prædicationis actu subire voluerit, quique bis aut semel ad minus per singulas hebdomadas, impedimento cessante legitimo, legere debeat, & quoties ipsum in hujusmodi lectura deficere contigerit, ad arbitrium capituli per subtractionem distributionum totius hebdomadæ puniri possit, & si residentiam deseruerit, de illis alteri provideri debeat. Et ut liberius studio vacare possit, etiam si absens fuerit a divinis, habeatur pro præsentem, ita ut nihil perdat. Præfati quoque ordinarii, collatores seu patroni ecclesiastici, quicumque fuerint, ultra dictam præbendam theologalem, quam, ut præfertur, qualificato conferre teneantur, tertiam partem omnium dignitatum, personatum, administrationum & officiorum, ceterorumque beneficiorum ecclesiasticorum, ad eorum collationem, provisionem, nominationem, præsentationem, seu quamvis aliam dispositionem quomodolibet spectantium, viris literatis, graduatis, & per universitates nominatis hoc modo, videlicet primo mense post præsentium acceptationem, & eorundem publicationem præfati ordinarii collatores, dignitates, personatus, administrationes & officia ad eorum collationem, provisionem, nominationem, præsentationem, seu quamvis aliam dispositionem, ut præfertur, spectantia graduatis hujusmodi, qui literas suorum graduum cum tempore studii debite insinuaverint, conferre teneantur. Beneficia vero, quæ in duobus sequentibus mensibus vacare contigerit, illa juxta juris communis dispo-

ANNO
CHRISTI
1516.In concilio
Lateranensi
sub Innoc.
III. cap. 24.

dispo-

ANNO
CHRISTI
1516.

dispositionem personis idoneis libere conferre, A
seu personas idoneas ad illa presentare pos-
sint. Beneficia autem, quae in quarto mense
vacare contigerit, viris graduatis per universi-
tatem nominatis, qui gradus & nominationis
litteras cum tempore studii debite insinuaverint,
conferre seu presentare teneantur. Beneficia
vero, quae quinto mense & sexto vacare con-
tingerit, simili modo personis idoneis libere
conferre, seu personas ad illa presentare pos-
sint. Beneficia autem quae septimo mense va-
care contigerit, graduatis, qui simili modo
litteras gradus cum tempore studii debite insi-
nuaverint, conferre teneantur. Beneficia vero
quae octavo & nono mensibus vacare contige-
rit, pari modo personis idoneis conferre, seu B
personas idoneas ad illa presentare teneantur.
Beneficia autem, quae mense decimo vacare
contigerit, graduatis nominatis, qui gradus
& nominationis litteras cum tempore studii de-
bite insinuaverint, per eisdem ordinarios con-
ferri, seu ipsi ad illa presentari debeant.
Beneficia autem quae undecimo & duodecimo
mensibus vacare contigerit, per eisdem ordi-
narios personis idoneis juxta juris communis
dispositionem conferri, seu ipsi ad illa pre-
sentari debeant.

Si quis vero cujuscumque status, etiam si car-
dinalatus, patriarchatus, archiepiscopalis aut
pontificalis, vel alterius cujuslibet dignitatis
contra praedictum ordinem & qualificationes C
superius ordinatas, de dignitatibus, persona-
tibus, administrationibus vel officiis, seu qui-
bulvis aliis beneficiis ecclesiasticis hujusmodi
aliter, quam modo praemisso disposuerit, dis-
positiones ipsae sint ipso jure nullae: collatio-
nesque & provisiones ac dispositiones illorum
ad immediatum superiorem devolvantur, qui
eisdem personis modo praemisso qualificatis pro-
videre teneatur. Et si contraverit, ad alium
superiorem devolvatur provilio & presentatio
hujusmodi gradatim, donec ad sedem aposto-
licam fiat devolutio. Praeterea volumus, quod
collatores ordinarii & patroni ecclesiastici pre-
fati, qui dignitates, personatus, administra-
tiones & officia ac beneficia, in mensibus gra-
duatis & nominatis assignatis, vacantia, illis D
graduatis simplicibus aut nominatis illa confer-
re, aut ad illa eos dumtaxat presentare ten-
neantur, qui per tempus competens in univer-
sitate famosa studuerint. Tempus autem com-
petens, decennium in magistris seu licentiatibus
aut baccalaureis in theologia, septennium ve-
ro in doctoribus seu licentiatibus in jure canoni-
co, civili, aut medicina: quinquennium au-
tem, in magistris seu licentiatibus in artibus cum
rigore examinis a logicalibus inclusive, aut in
altiori facultate: sexennium autem, in bac-
calaureis simplicibus in theologia: quinquen-
nium vero, in baccalaureis juris canonici aut
civilis, in quibus baccalaureis juris canonici
aut civilis, si ex utroque parente nobiles fue-
rint, triennium esse decernimus. Praefatique
graduati & nominati, collatoribus ordinariis li-
ve patronis ecclesiasticis semel vacationem be-
neficii de litteris, gradus seu nominationis, &
de praefato tempore studii, per litteras paten-
tes universitatis, in qua studuerint, manu scri-
ptas & sigillo universitatis signatas, fidem face-
re teneantur. Cum vero probatio nobilitatis fie-
ri deberet ad effectum, ut nobiles ipsi gaudere
possint beneficio minoris temporis studii, tunc
nobilitas ipsa per quatuor testes deponentes in

judicio coram iudice ordinario loci in quo est
natus ille, de cujus nobilitate ex utroque pa-
rente constare debet, etiam in partis absentia
probari possit: teneanturque praefati graduati,
tam simplices, quam nominati, patronis eccle-
siasticis aut collatoribus ordinariis, quibus gra-
dus aut nominationis litteras hujusmodi insi-
nuare deberent, litteras suorum gradus & no-
minationis, certificationis, temporis studii,
& attestationis nobilitatis duplicatas dare, ac
singulis annis, tempore quadragesimae, per se
vel procuratorem suum, collatoribus, nomi-
natoribus, seu patronis ecclesiasticis, aut eo-
rum vicariis, eorum nomina & cognomina in-
sinuare. & eo anno quo praefatam insinuatio-
nem facere omiserint; beneficium in vim gra-
dus aut nominationis hujusmodi petere non pos-
sint. Et si collatoribus ordinariis, aut patro-
nis ecclesiasticis in mensibus deputatis gradua-
tis simplicibus, aut graduatis nominatis, non
esset graduatus aut nominatus, qui diligentias
praefatas fecerint, collatio seu presentatio per
collatorem seu patronum ecclesiasticum etiam
eisdem mensibus facta alteri quam graduato vel
nominato, non propter hoc irrita censetur,
si tamen graduatus simplex aut beneficium post
insinuationem gradus aut nominationis in men-
sibus eis assignatis vacans petierit, & inter
suam insinuationem & praefatam requisitionem
non supervenerit quadragesima, in qua nomen
& cognomen insinuare debuerit, ad beneficium
sic vacans eum capacem, ipsumque illud conse-
qui posse & debere decernimus.

Statuimus quoque & ordinamus, quod col-
latores ordinarii & patroni ecclesiastici praefati
inter graduatos, qui litteras gradus cum tempo-
re studii & attestatione nobilitatis debite insi-
nuaverint, quoad beneficia in mensibus eis de-
putatis vacantia, gratificare possint illum ex
eis, quem voluerint: quo vero ad beneficia
in mensibus graduatis nominatis deputatis, an-
tiquiori nominato conferre, seu antiquiorem
nominatum, qui litteras nominationis, tem-
poris, studii & attestationis nobilitatis, debite
insinuaverint, presentare, seu nominare ten-
neantur. Concurrentibus autem nominatis eju-
dem anni, doctores licentiatibus, licentiatos
baccalaureis, demptis baccalaureis formatis in
theologia, quos favore studii theologicis, li-
centiatibus in jure canonico, civili, aut medici-
na, praefereudos esse decernimus: Baccalaureos
juris canonici aut civilis, magistris in artibus
praeferi volumus. Concurrentibus autem pluri-
bus doctoribus in diversis facultatibus, docto-
rem theologum, doctorem in jure, doctorem in
jure canonico, doctorem in jure civili, doctorem
in jure civili, doctorem in medicina praefereudos
esse decernimus. Et idem in licentiatibus, &
baccalaureis servari debere volumus. Et si in
eisdem facultate & gradu concurrerent, ad da-
tam nominationis seu gradus recurrendum esse
volumus. Et si in omnibus his concurrerent,
tunc collator ordinarius inter eisdem concu-
rentes gratificare possit. Volumus autem, quod
nominati litteras nominationis ab universitati-
bus, in quibus studuerint, obtinentes in no-
minationum litteris beneficia per eos possessa,
& eorum verum valorem exprimere teneatur:
alioquin litterae nominationis hujusmodi, co-
ipso nullae sint & esse censentur. Si quis ve-
ro ex dictis qualificatis, graduatis simplici-
bus, aut nominatis, tempore vacationis bene-
ficii in mensibus eis deputatis vacantis, duas
obti-

SESSIO
XL

SESSIO
XL.ANNO
CHRISTI
1516.

obtieneat præbendas, in cathedralibus etiam A metropolitanis, aut collegiatis, seu dignitatem vel præbendam, vel aliud beneficium seu alia beneficia, quorum insimul vel cujus fructus, redditus & proventus tempore residentis, & horis divinis interessendo, ad summam ducentorum florenorum auri de camera ascenderent, beneficium, in vim gradus seu nominationis hujusmodi, tunc petere seu consequi non possit. Et insuper, quod tam graduati simplices, quam nominati, beneficia in mensibus eis assignatis vacantia, petere & consequi possint secundum propriam personam condecetiam & conformitatem, videlicet, seculares secularia, & religiosi regularia beneficia ecclesiastica, ita quod secularis nominatus, beneficia regularia in mensibus deputatis, vacantia prætextu cujusvis dispensationis apostolicæ, & e contra religiosus beneficia secularia, petere aut consequi minime possint. Quodque beneficia simpliciter vel ex causa permutationis in mensibus, graduatis simplicibus & nominatis assignatis vacantia eis non sint affecta nec debita, sed ex causa permutationis cum permutantibus dumtaxat, simpliciter vero vacantia beneficia hujusmodi personis idoneis per ipsos ordinarios libere conferri possint.

Statuimus quoque, quod parochiales ecclesie in civitatibus aut villis muratis existentes, non nisi personis modo præmissis qualificatis, aut saltem qui per tres annos in theologia vel altero jurium studuerint, seu magistris in artibus qui in aliqua universitate privilegiata studentes magistrum gradum adepti fuerint, conferantur. Monemus autem præfati regni universitates, sub pœna privationis omnium & singulorum privilegiorum, a nobis & sede apostolica obtentorum, nec collatoribus seu patronis ecclesiasticis habeant aliquos nominare, nisi eos, qui secundum præfata tempora studuerint, & secundum dictarum universitatum statuta ad gradus, & non per saltum, provecti fuerint. Quod si secus fecerint, ultra nullitatis pœnam, quam in præfatarum nominationum literis declaramus, universitates ipsas nominandi privilegio ad tempus, secundum culpæ qualitatem, suspendemus.

Si quis autem graduatorum aut nominatorum in mensibus deputatis a collatoribus ordinariis, aut personis ecclesiasticis, beneficium vacans in vim gradus aut nominationis petierit, & collatorem ordinarium in vim præfati gradus aut nominationis in processu poluerit, & aliter molestaverit, illum ultra expensarum, damnum, & interesse condemnationem, a fructibus sui gradus & nominationis privandum esse decernimus: eodemque vinculo collatores ordinarios & patronos ecclesiasticos, quibus graduati & nominati debite, ut supra, qualificari, suos gradus & nominationis literas insinuerint, adstringimus, ut beneficia ad eorum collationem vel præsentationem spectantia, in mensibus graduatorum simplicium & nominatorum vacantia, statibus præfatis graduatis aut nominatis debite qualificatis illa prosequentibus, aliis, quam graduatis aut nominatis conferant, sub pœna suspensionis potestatis conferendi beneficia in octo mensibus, illo anno ad collationem eorum ac præsentationem liberam spectantibus. Statuimus quoque & ordinamus, quod quilibet Romanus pontifex semel dumtaxat tempore sui pontificatus literas in forma mandati, juxta formam inferius annotatam, & non ultra dare possit hoc modo, videlicet u-

num collatorem habentem collationem decem beneficiorum in uno: habentem autem collationem quinquaginta beneficiorum & ultra, in duobus beneficiis dumtaxat gravare possit; ita tamen, quod in eadem ecclesia cathedrali vel collegiata collatorem unum pro tempore in duobus præbendis non gravet. Et ut obvietur litibus quæ occasione literarum mandatorum hujusmodi oriri possent, mandata hujusmodi sub forma, quæ est inferius annotata, dari volumus, quam ad perpetuam rei memoriam in cancellaria apostolica publicari, & in illius quinierno registrari mandamus: declarantes, prosequentes hujusmodi mandata, quoad beneficia sub illis comprehensa, ordinariis collatoribus & graduatis simplicibus & nominatis præferendos esse, nosque & successores nostros jure præventionis, dignitates, personatus, administrationes & officia ceteraque beneficia ecclesiastica, secularia, & quorumvis ordinum regularia, quæcumque & quomodocumque qualificata, tam in mensibus graduatis, simplicibus & nominatis, quam ordinariis collatoribus præfatis assignatis, vacantia, ac etiam sub dictis mandatis comprehensa, libere conferre.

Statuimus insuper, quod in provisionibus, quas personis quibuscumque de beneficiis vacantibus seu certo modo vacaturis, per nos & successores nostros, ac sedem prædictam, etiam motu proprio, etiam promotis ad ecclesias cathedrales & metropolitanas, ac monasteria, ut obtenta per eos beneficia retinere possint, fieri contigerit, illorum verus annuus per florenos, aut ducatos auri de camera, aut libras Turonensis, seu alterius monete, valor secundum communem estimationem exprimi debeat: alioquin gratiæ ipsæ sint ipso jure nullæ.

Statuimus quoque & ordinamus, quod in regno, Delphinatu, & comitatu prædictis, omnes & singulæ causæ, exceptis majoribus in jure expresse denominatis, apud illos iudices in partibus, qui de jure aut consuetudine præscripta, vel privilegio illarum cognitionem habent terminari & finire debeant. Et ne sub umbra appellationum, quæ nimium & nonnunquam frivole interponi consueverunt, atque etiam in eadem instantia ad prorogationem litium sæpe multiplicari, injustis vexationibus materia præbeatur: volumus, quod si quis offensus, coram suo iudice justitiæ complementum habere non possit, ad immediatum superiorem, etiam ad nos & successores nostros, vel sedem prædictam, omissis medio, nec a gravamine in quacumque instantia ante definitivam sententiam quomodolibet appelletur: nisi forsitan tale gravamen extiterit, quod in definitiva reparari nequiret, & eo casu, non nisi ad immediatum superiorem liceat appellari. Si quis vero immediate subiectus sedi apostolicæ, ad eandem sedem duxerit appellandum, causa committatur in partibus per rescriptum usque ad finem litis, videlicet usque ad tertiam sententiam conformem inclusive, si ab illis appellari contigerit, nisi propter defectum denegatæ justitiæ, aut justum metum: & tunc committi debeat in partibus convicinis, & cum causarum expressione, quæ etiam de illis, etiam legitime alias, quam per juramentum coram iudicibus a sede apostolica deputandis, constare debeat. Processus autem contra præmissa attentatos, nullos & irritos esse volumus: ac rescripta contra præmissa impetrantes, in expensis, damnis & interesse condemnari debere decernimus atque declaramus. Sanctæ vero Roma-

ANNO
CHRISTI
1516.

Romans ecclesias cardinales, qui pro universali ecclesia continue laborant, nec non dictis sedibus officiales, officia sua actu exercentes, sub presenti decreto non intendimus comprehendere. Statuimus etiam & ordinamus, quod iudices causas, quae in partibus terminari debent, coram eis pro tempore pendentes, sub poena excommunicationis & privationis beneficiorum per eos obtentorum, eo ipso incurrenda, infra biennium terminare debeant. Pars vero diffugiens, & expeditionem ipsius causae malitiose impediens, gravissime per eosdem iudices mulctetur, etiam usque ad privationem juris in huiusmodi processu praesenti, si eis visum fuerit, super quo eorum conscientias oneramus. Ab interlocutoriis autem secundo, & definitivis vero tertio demtaxat provocare licere decernimus. Volumusque secundam sententiam interlocutoriam conformem, & tertiam definitivam etiam conformem, omni mora cessante: executioni debite demandari debere, quacumque appellacione interposita non obstante. Statuimus quoque, quod quicumque, dummodo non sit violentus, sed habens coloratum titulum, pacifice & sine lite prelaturam, dignitatem, personatum, administrationem, vel officium, seu quodcumque beneficium ecclesiasticum triennio proximo haecenus possidet, vel pro tempore possidebit, in petitorio vel possessorio, a quocumque etiam ratione juris noviter reperti molestari nequeat, praeterquam praetextu hostilitatis aut alterius legitimi impedimenti, de quo protestari, & illud iuxta concilium Viennense intimari debeat. Lis autem hoc casu quod ad futuras controversias intelligatur, si ad executionem citationis, iurisque sui in iudicio exhibitionem, aut terminorum omnium observationem processum fuerit. Monemus etiam ordinarios, ut diligenter inquirent, ne quis sine titulo beneficium possideat: & si quem beneficium sine titulo possidere repererint, declarent, illi jus non competere, cuiusvis temporis detentione non obstante, de ipsoque beneficio possit illi, dummodo non sit intrusus, vel violentus, aut alias indignus, vel alteri idoneo provideri. Et insuper statuimus, quod quicumque clericus cuiuscumque conditionis, status, religionis, dignitatis, etiam pontificalis, vel alterius praesentis fuerit, qui post habitam praesentium notitiam, quam habere praesumatur post duos menses post earumdem praesentium publicationem, in ecclesiis cathedralibus factam, quam ipsi dioecesani omnino facere teneantur, postquam praesentes ad eorum notitiam pervenerint, publicus concubinarium a perceptione fructuum omnium beneficiorum suorum trium mensium spatio sit ipso facto suspensus, quos suos superior in fabricam vel aliam evidentem ecclesiarum utilitatem, ex quibus hi fructus percipiuntur, convertat. Necnon huiusmodi publicum concubinarium, ut primum talem esse noverit, mox suus superior monere teneatur, ut infra brevissimum terminum concubinam dimittat, & si illam non dimiserit, vel dimissam seu aliam publice resumpserit, jubemus, ut ipsum omnibus suis beneficiis omnino privet. Et nihilo minus hi publici concubinarij, usquequo cum eis per suos superiores post ipsarum concubinarum dimissionem, manifestamque vitae emendationem fuerit dispensatum; ad susceptionem quorumcumque honorum, dignitatum, beneficiorum, officiorumve sint inhabiles. Qui si post dispensationem re-

cidivo vomitu ad huiusmodi publicum concubinarium redierint, sine spe alicujus dispensationis ad praedicta prorsus inhabiles existant. Quodque si hi, ad quos talium correctio pertinet eos, ut praedictum est, punire neglexerint, eorum superiores, tam in ipsos de neglectu, quam in illos pro concubinato modis omnibus digna punitione animadvertant. In conciliis etiam provincialibus & synodalibus adversus tales punire negligentes, vel de hoc crimine diffamatos, etiam per suspensionem a collatione beneficiorum, vel alia condigna poena severiter procedatur. Et si ii, quorum destitutio ad nos & sedem praedictam spectat, per concilia provincialia, aut suos superiores propter concubinarium publicum reperiantur privatione digni, statim cum processu inquisitionis ad nos deferantur. Eadem diligentia & inquisitio in quibuscumque generalibus capitulis, etiam provincialibus, quoad eos fervetur, poenis aliis contra praedictos, & alios non publicos concubinarios a jure statutis, in suo robore permanuris. Publici autem intelligendi sunt, non solum hi, quorum concubinatus per sententiam aut confessionem in jure factam, sed per rei evidentiam, quae nulla possit tergiversatione celari, notorius est, sed etiam, qui mulierem de incontinentia suspectam & diffamatum tenent, & per suum superiorem admoniti, ipsam cum effectu non dimittunt. Quia vero in quibusdam regionibus nonnulli jurisdictionem ecclesiasticam habentes, pecuniarios questus a concubinariis percipere non erubescunt, patientes eos in tali foeditate sordescere, sub poena maledictionis aeternae praecipimus, ne deinceps sub pacto, compositione, aut spe alterius questus talia quovis modo tolerant, aut dissimulent: alioquin ultra praemissam negligentiae poenam duplum ejus, quod propterea acceperint, restituere, & ad pios usus omnino convertere teneantur & compellantur. Ipsas autem concubinas aut suspectas praelati omnibus modis curent a suis subditis per auxilium & brachii saecularis invocationem, si opus fuerit, penitus arceri, qui etiam filios ex tali concubinato procreatos, apud patres suos cohabitare non permittant. Jubemus insuper, quod in praedictis synodis & capitulis praemissa publicentur, & ut quilibet suos subditos ad ipsarum concubinarum dimissionem moneat diligenter. Injungimus praeterea omnibus saecularibus viris, etiam regali praefulgeant dignitate, ne ullum quaecumque inferant impedimentum, quocumque questu colore praelatis, qui ratione officii sui adversus subditos suos pro huiusmodi concubinato, & aliis casibus sibi a jure permissis procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege divina prohibitum sit, & sub poena peccati mortalis necessario evitandum, monemus omnes laicos tam uxoratos quam solutos, ut similiter a concubinato abstineant. Nimenim reprehensibilis est, qui uxorem habet, & ad aliam uxorem seu mulierem accedit. *Qui vero solutus est, si continere nolit juxta apostoli consilium, uxorem ducat.* Pro huiusmodi autem divini observantiae praeccepti hi, ad quos pertinet, tam saecularibus monitis, quam aliis canonicis remediis omni studio laborent. Statuimus insuper, quod ad vitandum scandala & multa pericula, subveniendumque conscientiae timoratis, quod nemo deinceps a communicatione alicujus in sacramentorum administratione vel receptione, aut aliis quibuscumque di-

SESSIO
XI.

1. Cr. 7.

SESSIO
XL

vinis vel extra, prætextu cuiuscumque sententiæ A
aut censure ecclesiasticæ, seu suspensionis,
aut prohibitionis ab homine vel a iure genera-
li promulgatæ, teneatur abstinere, vel ali-
quem vitare, vel interdictum ecclesiasticum
observare: nisi sententiæ, prohibitio, suspen-
sio, vel censura huiusmodi, fuerit vel contra
personam, collegium, universitatem ecclesia-
sticam, aut locum certum, aut certam a ju-
dice publicatam, & denunciata specialiter & ex-
presse, aut si notorie in excommunicationis
sententiâ constitit incidisse, quod nulla
possit tergiversatione celari, aut aliquo juris
suffragio excusari, cum a communione illius
abstinere volumus iuxta canonicas sanctiones.
Per hoc tamen huiusmodi excommunicatos, sus-
pensos, interdiktos, seu prohibitos non inten-
dimus in aliquo relevare, nec eis quomodolibet
suffragari. Et quoniam ex indiscreta inter-
diktorum promulgatione multa consueverint scan-
dala venire, statuimus, quod nulla civitas,
opidum, castrum, villa, aut locus ecclesia-
sticus supponi possit interdiktis, nisi ex causa
seu culpa ipsorum locorum, aut domini, seu
rektoris vel officialium. Propter culpam autem
seu causam alterius cuiuscumque privatæ per-
sonæ, huiusmodi loca interdiktis nequaquam
possint auctoritate quacumque ordinaria vel de-
legata, nisi talis persona prius fuerit excom-
municata ac denunciata, seu in ecclesia publi-
cata, aut domini seu retores vel officiales ip-
sorum locorum, auctoritate iudicis requisiti,
huiusmodi personam excommunicatam, infra
biduum inde cum effectu non ejecerint, aut
ad satisfaciendum compulerint, qua etiam post
biduum ejecta, recedente vel satisfaciente,
mox divina retumi possint. Quod etiam in
pendentibus locum habere decernimus. Nec non
constitutionem de eorundem fratrum nostrorum
consilio editam, quam cum irritanti decreto
statuimus, decernimus & ordinamus, quod ex
tunc de cetero perpetuis futuris temporibus de
cessione regiminis & administrationis ecclesia-
rum & monasteriorum, facta per eos qui ec-
clesiis, & monasteriis ipsis præerunt, seu illa
in administrationem seu commendam, aut ut
aliis unita, aut alias obtinebant; seu resigna-
tione aliorum quorumcumque beneficiorum ec-
clesiasticorum, seu cessione juris in eis vel ad ea
quomodolibet competentis, aut privationis vel
depositionis, aut censurarum fulminationem,
etiam in literis apostolicis, a nobis & sede
apostolica, etiam motu proprio pro tempore
emanatis, quæ in manibus Romani pontificis
factæ dicerentur, contentis, etiam si super illis
narrantis fundaretur intentio constare & appa-
rere deberet per publica instrumenta, vel docu-
menta authentica: alioquin tam in iudicio,
quam extra illud, narrativæ, & assertionibus
huiusmodi in præjudicium tertii minime dari,
nec ex illis alicui præjudicium afferri debere,
nisi de huiusmodi narrativa & assertionem etiam
in literis apostolicis facta, altero ex præmis-
sis modis doceretur: innovamus, illamque per-
petuis futuris temporibus inviolabiliter obser-
vari mandamus. Et quia ad supradictam con-
cordiam cum præfato Francorum rege, ob illius
sinceram devotionem, erga nos & sedem præ-
dictam ostensam, cum ad præstandam nobis re-
verentiam & filialem obedientiam, ad civita-
tem nostram Bononiensem personaliter accessit,
consentimus, illamque inviolabiliter observa-
ri desideramus, illam veri contractus & obli-

gationis inter nos & sedem apostolicam prædi-
ctam ex una, & præfatum regem & regnum
suum ex altera partibus legitime initi vlm &
robur obtinere: ac illi & præsentibus in ali-
qua sui parte per quascumque literas, & gra-
tias, per nos & successores nostros desuper con-
cedendas, derogari: clausulamque cum ea-
rundem derogatione præsentium latissime ex-
tendenda, ac quod eadem præsentis literæ,
& earum tenor pro expressis habeantur in qui-
busvis supplicationibus pro tempore signatis,
appositam, nihil penitus operari: & illius
vigore in literis apostolicis super ipsius suppli-
cationibus consuevis, quidquam, per quod
præsentibus aut alicui particulæ de contentis in
eis derogaretur, seu derogari videretur, nar-
rari non possit: & sic per quoscumque iudi-
ces & commissarios, etiam causarum dicti pa-
latii apostolici auditores, & præfata Romane
ecclesiæ cardinales in quibusvis causis super
præmissis vel eorum aliquo pro tempore mo-
tis, iudicari, definiri & sententiarum debere,
sublata eis aliter sententiandi & definiendi
omnimoda facultate & auctoritate: nec non
irritum, & inane, quidquid secus super his,
vel eorum aliquo a quoquam quavis auctori-
tate etiam per nos & successores nostros præfa-
tos, scienter vel ignoranter contigerit atten-
tari, decernimus. Volumus, autem, quod si
præfatus rex præsentis literas, ac omnia &
singula in eis contenta, quæ in prima futu-
ra sessione præsentis concilii Lateranensis ap-
probari, & confirmari facere promisimus, in-
fra sex menses a die approbationis, & con-
firmationis computandos, non approbaverit &
ratificaverit, ea & perpetuis futuris temporibus
in regno suo, & omnibus aliis locis, &
dominiis dicti regni, per omnes prælatos &
alias etiam ecclesiasticas personas, ac curias
parlamentorum legi, publicari, jurari & re-
gistrari ad instar aliarum constitutionum re-
giarum, & de acceptione, lectione, publi-
catione, juramento & registratione prædi-
ctis, infra prædictum tempus per omnium &
singulorum supradictorum patentes literas aut
authenticas scripturas nobis non transierit,
aut nuntio nostro apud ipsum regem existentem,
per eum ad nos destinandas non consignaverit,
& deinde singulis annis etiam legi, prout alie ipsius
Francorum regis constitutiones & ordinationes,
quæ in viridi sunt observantia, observari de-
bent, inviolabiliter observari cum effectu non
fecerit, præsentis literæ & inde secuta quæ-
cumque, sint cassa & nulla, nulliusque robo-
ris vel momenti. Et cum omnium, quæ in re-
gno, Delphinatu & comitatu prædictis agan-
tor, notitiam non habeamus, consuetudines,
statuta, seu usus libertati ecclesiasticæ, &
auctoritati sedi apostolicæ quomodolibet præ-
judicantia, si qua in regno, Delphinatu &
comitatu prædictis alias, quam in præmissis
existent, non intendimus nobis, & eidem sedi
in aliquo præjudicare, seu illa tacite vel expres-
se quomodolibet approbare.

Et nihilo minus præfato Francisco, & pro
tempore existentem Francorum regi in virtute san-
ctæ obedientiæ mandamus, quatenus per se
vel alium, seu alios in dignitate ecclesiasti-
ca constitutos, præsentis literas ac omnia &
singula in eis contenta, quando, & quoties
opus fuerit, publicari, & ea inviolabiliter obser-
vari faciant, contradictores, cuiuscumque
dignitatis & præminentis fuerint, per cen-
su-

ANNO
CHRISTI
1516

ANNO
CHRISTI
1516.

lurs ecclesiasticas & pecuniarias penas, aliaque A
juris facti quavis opportuna remedia, appella-
tione qualibet omnino postposita, compescen-
do. Non obstantibus omnibus supradictis, aut
si aliquibus communiter vel divisim ab eadem
sit sede indultum, quod interdicti, suspendi,
vel excommunicari non possint per literas apo-
stolicas, non facientes plenam & expressam,
ac de verbo ad verbum, de indulto hujusmo-
di mentionem. Forma vero supradicti manda-
ti apostolici sequitur & est talis:

*Leo episcopus servus servorum Dei venerabili fra-
tri episcopo N. & dilectis filiis capitulo, singu-
lisque canonicis ecclesie N. salutem & apostoli-
cam benedictionem.*

Vitæ ac morum honestas, aliaque laudabi-
lia probitatis & virtutum merita, super qui-
bus dilectus filius N. apud nos fide digno com-
mendatur testimonio, nos inducunt, ut sibi red-
damur ad gratiam liberales. Hinc est, quod
nos cupientes ut eidem N. juxta illius, quæ olim
per felicis recordationis Gregorium papam IX.
predecessorem nostrum ad tunc episcopum No-
viomensem directâ extitit, quæ incipit; Man-
datum; & aliarum duarum illam immediate se-
quentium decretalium formas, de canonicatu &
præbenda aut dignitate, personatu, administra-
tione vel officio vestra vel alterius ecclesie,
aut alio beneficio, cum cura vel sine cura, C
etiam si parochialis ecclesia, vel ejus perpetua
vicaria, aut capella, sive perpetua capellania
ad vestram collationem, nominationem seu præ-
sentationem, & aliam quamcumque dispositio-
nem provideri possit: ac volentes præfato N.
meritorum suorum intuitu gratiam facere spe-
cialem, ipsumque N. a quibusvis excommunica-
tionis, suspensionis & interdicti, aliisque eccle-
siasticis sententiis, censuris & penis, a jure vel
ab homine quavis occasione vel causa latis, si
quibus quomodolibet innodatus exiit, ad effe-
ctum præsentium dumtaxat consequendum, ha-
rum serie absolventes, & absolutum fore cen-
sentes, nec non omnia & singula beneficia ec-
clesiastica cum cura & sine cura, quæ præfatus
N. etiam ex quibusvis apostolicis dispensationi-
bus obtinet & expectat, ac in quibus & ad
quæ jus sibi quomodolibet competit, quæcum-
que, quotcumque & qualiacumque sint, co-
rumque fructuum, reddituum & proventuum ve-
ros annuos valores & hujusmodi dispensatio-
num tenores præsentibus pro expressis habentes,
motu proprio, non ad ipsius N. vel ali-
cujus alterius pro eo nobis super hoc oblata
petitionis instantiam, sed de nostra mera libe-
ralitate discretioni vestra per apostolica scripta
mandamus, quatenus si vobis pro alio non
scripserimus, qui simile mandatum aut simi-
lem gratiam prosequatur, canonicatum & præ-
bendam aut dignitatem, personatum, admini-
strationem, vel officium vestra vel alterius ec-
clesie, aut aliud beneficium ecclesiasticum cum
cura vel sine cura, etiam si parochialis eccle-
sia, vel ejus perpetua vicaria, aut capella vel
perpetua capellania fuerit ad vestram collatio-
nem, provisionem, præsentationem, nominatio-
nem, seu quamvis aliam dispositionem pertinens,
etiam si dignitati, personati, administrationi,
vel officio hujusmodi cura immineat animarum,
dummodo talis dignitas electiva non exista-
t, cum creatione in canonicum vestra vel alterius
ecclesie, etiam si in eo statuto & privilegio ex-

Conc. General. Tom. XXXII.

preste caveatur, quod nulli de dignitate, per-
sonatu, administratione vel officio provideri non
possit, nisi cum effectu illius ecclesie canonicus
existat, canonicatum hujusmodi ecclesie cum
plenitudine juris canonici, & non obstante de
certo canonicorum numero ad effectum hujus-
modi dignitatem, personatum, administra-
tionem vel officium dumtaxat obtinentium, & non
alias auctoritate apostolica, tenore præsentium
conterimus, & de illo etiam providemus, si
quemquam vel quod post mensem, postquam
præsentis literæ vobis præsentatæ fuerint, ex-
tra Romanam curiam vacare contigerit, cum
plenitudine juris canonici, ac omnibus juri-
bus & pertinentiis suis eidem N. conferatis,
& de illo aut illa provideatis, seu ipsum ad
illum, illam, vel illud præsentetis aut nomi-
netis, ipsumque N. in canonicum & in fra-
trem vestra vel alterius ecclesie ad effectum
tantum obtinendi dignitatem, personatum,
administrationem vel officium hujusmodi, re-
cipiatis, stallum sibi in choro, & locum in
capitulo cum plenitudine juris canonici assi-
gnetis, inducentes eundem N. vel procurato-
rem suum ejus nomine, in corporalem posses-
sionem canonicatus & præbende, aut dignita-
tis, personatus, administrationis vel officii,
seu beneficii hujusmodi, juriumque & pertinen-
tium universorum prædictorum, defendentesque
inductum, ac facientes N. vel pro eo procura-
torem prædictum, ad præbendam aut digni-
tatem, personatum, administrationem, vel
officium seu beneficium hujusmodi, quodcum-
que fuerit, ut moris est, admitti, sibi que de
illius, vel illorum fructibus, redditibus, pro-
ventibus, juribus & obventionibus universis
integre respondere, non obstante de certo ca-
nonicorum numero, ut præfatur, & aliis con-
stitutionibus & ordinationibus apostolicis, ac
dictæ vestra vel alterius ecclesie juramento,
confirmatione apostolica, vel quavis firmita-
te alia roboratis, statutis & consuetudinibus
contrariis quibuscumque, aut si vobis ab apo-
stolica sit sede indultum, quod ad receptio-
nem vel provisionem alicujus minime tene-
mini, quodque de canonicatibus & præben-
dis seu dignitatibus, personatibus, administra-
tionibus vel officiis vestra vel alterius ecclesie,
aut aliis beneficiis ecclesiasticis quibuscumque,
ad vestram collationem, provisionem, præsen-
tationem, nominationem, seu quamvis aliam
dispositionem, communiter vel divisim perti-
nentibus, nulli valeat provideri per literas
apostolicas non facientes plenam & expressam,
ac de verbo ad verbum, de indulto hujusmo-
di mentionem, & qualibet alia dictæ sedis in-
dulgencia generali vel speciali, cujuscumque
tenoris existant, per quam præsentibus non ex-
pressam, vel totaliter non insertam, effectus
hujusmodi gratiæ impediri valeat quomodolibet
vel differri, & de qua cujusque toto tenore ha-
benda sit in nostris literis mentio specialis,
seu si dictus N. præsens non fuerit ad præstan-
dum de observantiis, statutis & consuetudinibus
vestra vel alterius ecclesie solitum juramen-
tum, dummodo in absentia tua per procurato-
rem idoneum, & cum ad ecclesiam ipsam accer-
seris, corporaliter illud præstes. Data, &c. Di-
lectis filiis N. & N. ac N. officialibus salutem &
apostolicam benedictionem. Hodie cupientes,
ut dilecto filio N. clerico N. diocesis juxta il-
lius, quæ olim per felicis recordationis Grego-
rium papam nonum predecessorem nostrum ad

Ss

tunc

SESSIO
XI.

SESSIO
XL

tunc episcopum Noviomensem, directa existit, qua incipit; Mandatum; & aliarum duarum illam immediate sequentem decretalium formas, de canonicatu & prae-benda, aut dignitate, personatu, administratione, vel officio ecclesiae N. aut alio beneficio ecclesiastico cum cura vel sine cura provideri posset, motu proprio venerabili fratri nostro episcopo N. & dilectis filiis capitulo, singulisque canonicis ecclesiae N. per alias nostras literas mandavimus, quatenus si eis, communiter vel divisim pro alio non scriptissemus, qui simile mandatum, aut similem gratiam prosequeretur, eidem N. canonicatum & prae-bendam, aut dignitatem, personatum, administrationem, vel officium, aut beneficium ecclesiae N. aut aliud beneficium ecclesiasticum, ad eorum collationem, provisionem, praesentationem, nominationem, seu quamvis aliam dispositionem, communiter vel divisim pertinentia, si quem, quam vel quod post mentem post praesentationem eorundem literarum vacante contingeret, cum plenitudine juris canonici, ac omnibus iuribus & pertinentiis suis, prout ad eos communiter vel divisim pertineret, conferrent & assignarent, aut eum ad illa praesentarent, eligent, nominarent, seu de illis providerent, prout in eisdem literis plenius continetur. Quocirca discretioni vestrae per apostolica scripta motu simili mandamus, quatenus vos vel unus, aut unus vestrum, per vos, vel alium seu alios, si episcopus, capitulum & canonicis praedicti canonicatum & prae-bendam, aut dignitatem, personatum, administrationem vel officium, aut beneficium huiusmodi eidem N. conferre & assignare, ac de illis etiam providere recusaverint, seu distulerint, aut negligentes fuerint, canonicatum & prae-bendam, aut dignitatem, personatum, administrationem, vel officium huiusmodi cum plenitudine juris canonici, ac omnibus iuribus & pertinentiis praedictis eidem N. conferre & assignare, nec non eundem N. ad illa, ut moris est, admittentem, & in canonicum recipere & in fratrem, stallo sibi in choro & loco in capitulo assignatis, omniaque & singula alia in dictis literis contenta, alias juxta earundem contententiam ac formam, in omnibus & per omnia facere & exequi curetis, contradictores, prout iustitia suadebit, ad hoc competendo, non obstantibus omnibus, quae in dictis literis volumus non obstat. Datum, &c. Pro regularibus autem similis forma illis conveniens detur, &c. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, ordinationis, suspensionis, adstrictionis, declarationis, praeccepti, injectionis, nominationis, innovationis, consentus, decreti, voluntatis, promissionis & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Romae apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicae millesimo quingentesimo decimo sexto, decimoquinto Kalendas Septembris, pontificatus nostri anno quarto.

Nos igitur, ut literae ipsae, quae ob id praecipue editae fuerunt, ut in corpore mystico, sancta videlicet ecclesia, perpetua caritas & pax inviolata perdurent, & si qua membra dissentiant, ea commode suo reinsertantur corpori, eo magis observentur, quo clarius contiterit, ipsas literas ea matura & salubri delibe-

ratione a nobis, dicto sacro Lateranensi approbante concilio, approbatae & innovatae, quae statuta & ordinata fuerunt, licet ad eorundem literarum substantiam & validitatem, alia approbatione non indigerent. Ad abundantiore tamen cautelam, ut eo tenacius observentur, & difficilius tollantur, quo tantorum patrum fuerint maiore approbatione munitis, literas praedictas cum omnibus & singulis statutis, ordinationibus, decretis, definitionibus, pactis, conventionibus, promissione, voluntate ac poenis, inhibitione, aliisque omnibus & singulis clausulis in eis contentis, illa praesertim, quae volumus, quod si praefatus Francorum rex praedictas literas, ac omnia & singula in eis contenta, intra sex menses a data praesentium computandos non approbaret & ratificaret, & ea perpetuis futuris temporibus in regno suo & aliis locis & dominiis dicti regni, per omnes prelatos & alias ecclesiasticas personas ac curias parlamentorum acceptari, legi, publicari, jurari & registrari ad instar aliarum constitutionum regiarum, & de acceptatione, lectione, publicatione, juramento & registratione praedictis intra praedictum tempus per omnium & singulorum praedictorum patentes literas, aut authenticas scripturas nobis non transmitteret, aut nuntio nostro apud ipsum regem existente, per eum ad nos destinandum non consignaret, & deinde singulis annis etiam legi, prout aliae ipsius Francorum regis constitutiones & ordinationes, quae in viridi sunt observantia, observari debent, inviolabiliter observari cum effectu non fecerit, literae ipsae & inde secuta, quaecumque essent, cassa & nulla, nulliusque roboris vel momenti sacro Lateranensi concilio approbante, apostolica auctoritate, & potestatis plenitudine approbamus, & innovamus, easque inviolabiliter & irrefragabiliter observari & custodiri mandamus, roborque perpetuae firmitatis in eventum dictarum approbationis & ratificationis, & non aliter, nec alio modo obtinere, omnesque in dictis literis comprehensos, ad ipsarum literarum ac omnium & singulorum in eis expressorum in eis observationem, sub censuris & poenis ac aliis contentis, juxta earundem literarum tenorem & formam, teneri & obligatos esse decernimus & declaramus, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ac omnibus illis, quae in dictis literis volumus non obstat, ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae approbationis, innovationis, mandati, decreti, declarationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Romae in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno incarnationis dominicae, millesimo quingentesimo decimo sexto, quarto Kalendas Januarii pontificatus nostri anno quarto.

Visa. Ie. Salvius.

Bombus.

A. de Castillo.

Qua perlecta, petiit an placerent paternitatibus suis contenta in scheda. Et omnibus placuerunt simpliciter, excepto reverendo patre domino Dominico episcopo Lucerino, qui dixit quod placebant

ANNO
CHRISTI
1516

ANNO
CHRISTI
1516.

cebant sibi contenta in bulla, dummodo Galli A acceptent bullam revocationis pragmaticæ sanctionis. Et in eodem voto fuit reverendus pater dominus Philippus episcopus Brugnaten- sis, & etiam reverendus dominus Petrus episcopus Castellæ maris. Reverendo patri domino Benedicto Chiensi placuerunt omnia, excepto quod in quantum disponitur circa resignationes factas in curia, quod requiratur consensus regis, hoc non placuit. Nec etiam placuit eidem Benedicto, quod appellationes non admittantur, sed placere ei, quod appellationes admitterentur. Reverendo patri domino Joanni Dominico Terdonenti non placuit consuetudo parliamentorum, quod habeant jurisdictionem in personas ecclesiasticas. Et in quantum su- B præscripta bulla tribuit jurisdictionem secula- ribus in personas ecclesiasticas, non placet ei. Reverendo patri domino Hieronymo episcopo Alculano placent contenta in scheda, dum- modo acceptetur per partes hinc inde.

Deinde reverendus pater dominus Joannes Baptista episcopus Cavallienensis ascendit ambo- nem, & legit schedulam abrogationis pragmatice sanctionis, seu corruptelæ, cujus tenor sequitur & est talis.

*Leo episcopus servus servorum Dei ad per-
petuam rei memoriam, sacro appro-
bante concilio.*

Pastor æternus gregem suum ulque ad con- summationem sæculi nunquam deserturus, ita, apostolo teste, obedientiam dilexit, ut pro ex- piando primi parentis inobediencie peccato se- ipsum humiliaverit, tactus obediens usque ad mortem: migraturus vero ex mundo ad Pa- trem, in soliditate petreæ Petrum ejusque suc- cessores vicarios suos instituit, quibus ex libri regum testimonio ita obedire necesse est, ut qui non obedierit, morte moriatur. Et ut ali- bi legitur, in ecclesia esse non potest, qui Ro- mani pontificis cathedram deserit: quoniam Augustino Gregorioque auctoribus, sola obe- dientia est mater cultusque omnium virtutum, sola fidei meritum possidens: sine qua, quis- que infidelis convincitur, etiam si fidelis esse videatur. Itaque nos, eodem Petro docente, solliciti esse debemus, ut quæ a Romanis pon- tificibus prædecessoribus nostris, præsertim in sacris conciliis pro obedientia hujusmodi, au- thoritatis, libertatisque ecclesiasticæ, & sedis apostolicæ defensione, mature & ex legitimis causis inchoata sunt, nostris studio, & cura & diligentia debite absolvantur, & ad optatum finem perducantur: simplicium quoque ani- mæ, quarum etiam rationem Deo reddituri su- mus, a dolis & laqueis tenebrarum principis liberentur. Sane felicitis recordationis Julius pa- pa secundus prædecessor noster, post indictum E ex legitimis tunc expressis causis, de venerabi- lium fratrum suorum sanctæ Romanæ eccle- siæ cardinalium, de quorum numero tunc era- mus, consilio & assensu, sacrum Lateranense consilium, provide considerans cum eodem sa- cro Lateranensi concilio Bituricensis regni Franciæ corruptelam, quam illi pragmaticam sanctionem vocant, cum maximo animarum periculo & scandalo, ac dignitatis sedis apo- stolicæ detrimendo & vilipendio, retroactis temporibus viguisse & adhuc vigere, ejusdem pragmaticæ sanctionis negotium, eodem appro- Concil. General. Tom. XXXII.

bante concilio, discutendum certis tunc nomi- natim deputatis cardinalibus & prælatis certe congregationis commisit. Et quamquam san- ctio præfata ex multis nullitati notorie subja- ceret, schismaque manifestum foveret & conti- neret, & propterea citatione aliqua minime præcedente, per se irrita, nulla & invalida de- clarari potuisset, ex abundantia tamen cautela idem Julius prædecessor Gallicos prælatos, ca- pitula ecclesiarum & monasteriorum; parliamen- ta, & laicos illis faventes, & dicta sanctione utentes, omnesque & singulos alios in præmis- sis sua communiter vel divisim interesse putan- tes, per edictum publicum, cum ad partes il- las tutus tunc non pateret accessus, in Medio- lanensis, Astensis & Papiensis ecclesiarum val- vis affigendum, monuit & citavit, ut infra tunc expressum terminum, coram eo & dicto concilio comparerent, causisque dicerent, qua- re sanctio præfata, illiusque corruptela & abu- sio in concernentibus auctoritatem Romanæ ec- clesiæ, & sacrorum canonum, ac ecclesiasti- cæ libertatis violationem, nulla & invalida de- clarari non deberet. Cumque dicto Julio præ- decessore in humanis agente, diversis impedi- mentis causantibus, citatio exequi & reprodu- ci, ac negotium abrogationis hujusmodi ple- ne discutere, ut intentio ipsius Julii prædeces- soris fuerat, non potuisset, sed eodem Julio præ- decessore rebus humanis exempto, citatio ipsa C legitime executæ, & per procuratorem fiscales sacri concilii promotorem reproducta, ipsorum- que citatorum non comparentium contumacia accusata, & ad ulteriora procedi petitum fuis- set: nos divina favente clementia, ad summi apostolatus apicem assumpti, omnibus rite pen- latis, petitionis prædictæ ex certis causis nu- lum tunc responsum dedimus. Ac deinde cum per dictos monitos & citatos diversa impedi- menta allegarentur, quare in termino eis, ut præfertur, præfixo comparere non potuissent, ut omnis iustæ excusationis & querelæ occasio eis auferretur, terminum citationis & monitio- nis hujusmodi præfixum, eodem sacro appro- bante concilio ad alium tunc expressum ter- minum jam diu effluxum in divertis sessioni- bus pluries prorogavimus: Cum autem moni- ti & citati prædicti, sublatis jam omnibus im- pedimentis, effluxisque omnibus terminis, co- ram nobis & dicto concilio non comparue- rint, nec comparere curaverint, ad allegandam causam, quare sanctio prædicta nulla declarari non debeat, ita ut executioni ultra locus non sit, possintque merito contumaces reputari, prout eos exigente iustitia reputamus: nos ma- ture attendentes pragmaticam sanctionem, vel potius, ut dictum est, corruptelam, schismatis tempore a non habentibus potestatem, edi- tam, reliquæ Christianæ republicæ ecclesiæ- que sanctæ Dei nullatenus conformem, & a claræ memoriæ Ludovico XI. Francorum rege Christianissimo revocatam, cassatam, atque ab- olitam, auctoritatem, libertatem, ac digni- tatem dictæ sedis violare ac diminuire, facul- tatemque Romani pontificis pro tempore exi- stentis de sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium pro universali ecclesia assidue laborantium, vi- rorumque doctorum personis, quibus abundat curia, & quorum consiliis sedis apostolicæ & Romani pontificis atque universalis ecclesiæ au- thoritas & potestas conservantur, negotiaque diriguntur, & in prospero statu conserventur, ecclesiis & monasteriis, eisdemque personis de S s 2 reli-

SESSIO
XI.

reliquis beneficiis ecclesiasticis juxta eorum status exigentiam providendi, penitus auferre, prelatis vero ecclesiasticis illarum partium causam præbere, ut ipsi nervum ecclesiasticæ disciplinæ obedientiæ sanctum frangant & violent, ac contra nos & sedem prædictam eorum matrem cornua erigant, & eis ad præmissa audendum viam aperire, ipsamque notorie nullitati subjacere, nulloque nisi alicujus temporis seu potius tolerantis cujusdam adminiculo fulciri, & si Romani pontifices prædecessores nostri præfati, prout ipsi suo tempore summopere optare demonstrarunt, corruptelam & abusionem hujusmodi, vel malignitatem temporum, vel alias illi providere, & in totum occurrere non valentes, suis temporibus tolerantie visi fuerunt, considerantes tamen ab ipsius Bituricensis sanctionis editione vix annos septuaginta fluxisse, nullumque infra hoc temporis spatium præter hoc Lateranense concilium legitime fuisse celebratum, in quo cum (disponente domino) constituti simus, ab ejusdem improbz sanctionis extirpatione & totali annulatione, sine nostra & tantorum patrum in præsentis concilio congregatorum nota, ac nostræ & dictorum illa utentium animarum periculo, abstinere seu desistere non posse, Augustino teste, judicamus atque censemus. Et sicut patris memorie Leo papa I. prædecessor nostre, cujus in hoc libenter, quoad possumus, vestigia imitatur, ea quæ in secunda Ephesina synodo temere contra justitiam & catholicam fidem gesta fuerunt, postmodum in Calchedonensi concilio mandavit ac fecit, pro dictæ fidei firmitate revocari: & nos a tam nefariæ sanctionis & contentorum in ea revocatione, retrahi aut desistere, salva conscientia, ac nostro & ipsius ecclesiæ honore, non posse, aut debere, censemus. Nec illud nos movere debet, quod sanctio ipsa, & in ea contenta, in Basiliensi concilio edita, & ipso concilio instante, a Bituricensi congregatione receptata & acceptata fuerunt, cum ea omnia post translationem ejusdem Basiliensis concilii, per felicis memorie Eugenium papam quartum, etiam prædecessorem nostrum factam, a Basiliensi concilio, seu potius conventicula, quæ præsertim post hujusmodi translationem concilium amplius appellari non merebatur, facta extiterint, ac propterea nullum robur habere potuerint: cum etiam solum Romanum pontificem pro tempore existentem, tamquam auctoritatem super omnia concilia habentem, tam conciliorum indicendorum, transferendorum, ac dissolvendorum plenum jus & potestatem habere, nedum ex sacræ scripturæ testimonio, dictis sanctorum patrum, ac aliorum Romanorum pontificum etiam prædecessorum nostrorum, factorumque canonum decretis, sed propria etiam eorundem conciliorum confessione manifeste constat: quorum aliqua referre placuit, reliqua vero, ut parte notoria, silentio prætere. In Alexandrinæ enim synodo Athanasio ibidem existente, Felici Romano pontifici ab eadem synodo scriptum fuisse legimus, Nicenam synodum statuisse non debere absque Romani pontificis auctoritate concilia celebrari. Neque nos latet, etiam eundem Leonem pontificem Ephesinam secundam synodum ad Calchedonem transtulisse; Martinum etiam papam V. præfidentibus suis in concilio Senensi potestatem transferendi concilium nulla consensus ipsius concilii mentione habita dedisse; Ephesinam quoque primam syno-

dam Cælestino, ac Calchedonensem eidem Leoni, sextam Agathonis, septimam Hadriano, octavam Nicolao, octavam etiam Constantinopolitanam synodum Hadriano Romano pontifici prædecessoribus nostris maximam reverentiam exhibuisse, eorundemque pontificum institutionibus & mandatis in sacris conciliis per eos editis & factis, reverenter & humiliter obtemporasse. Unde Damasus papa & ceteri episcopi Romæ congregati scribentes de concilio Ariminensi episcopis in Illyrico constitutis, præjudicium aliquod per numerum episcoporum Ariminensium congregatorum fieri non potuisse testantur: quandoquidem constat, Romanum pontificem, cujus ante omnia decebat inspectari decretum, talibus non præbuisse consensum: eundemque Leonem pontificem, universis Siciliæ episcopis scribentem, idem voluisse apparet. Consueveruntque antiquorum conciliorum patres, pro eorum, quæ in suis conciliis gesta fuerunt, corroboracione a Romano pontifice subscriptionem approbationemque humiliter petere & obtinere, prout ex Nicæna & Ephesina ac Calchedonensi hujusmodi, & sexta Constantinopolitana, & septima eadem Nicæna, & Romana sub Symmacho synodis habitis, etiamque gestis, nec non in Aimari libro de synodis manifeste colligitur, quod etiam novissime Constantiensis patres fecisse constat. Quam laudabilem consuetudinem si Bituricenses & Basilienses secuti fuissent, hujusmodi molestia procul dubio careremus. Cupientes quoque hujusmodi negotium ad debitum finem perducere, ac tam vigore citationum hætenus a nobis, & præfato Julio prædecessore ex abundantia emanatarum, quam aliorum præmissorum, quæ ita notoria sunt, ut nulla valeant excusacione aut tergiversacione celari, etiam ex nostro pastoralis officio procedentes, omnesque & singulos, tam juris quam facti defectus, si qui forsitan in præmissis intervernerint, suppletis, ex certa nostra scionda, & de apostolicæ potestatis plenitudine, eodem sacro approbante concilio tenore præsentium præfatam pragmaticam sanctionem seu corruptelam ejusque approbationem quomodolibet emanatam, omniaque & singula decreta, capitula, statuta, constitutiones, sive ordinationes in eodem quomodolibet contentas, seu etiam insertas, ac ab aliis prius editas, nec non consuetudines, stylum, usus, sive potius abusus, ex ea in hanc usque diem quomodolibet emanatos seu observatos, nullius roboris vel momenti fuisse & esse decernimus & declaramus. Nec non ad abundantioram cautelam eandem Bituricensem sanctionem sive corruptelam, ejusque approbationem tacitam vel expressam, ut præfertur, & in ea contenta omnia & singula, etiam inserta quæcumque revocamus, cassamus, abrogamus, irritamus, annullamus ac damnamus, & pro infectis, revocatis, cassatis, abrogatis, irritatis, annullatis, damnatis haberi volumus, decernimus & declaramus. Et cum de necessitate salutis existat omnes Christi fideles Romano pontifici subesse prout divinæ scripturæ & sanctorum patrum testimonio edocemur, ac constitutione felicis memorie Bonifacii papæ VIII. similiter prædecessoris nostri, quæ incipit, Unam sanctam, declaratur: pro eorundem fidelium animarum salute, ac Romani pontificis & hujus sanctæ sedis suprema auctoritate, & ecclesiæ sponsæ suæ unitate & potestate, constitutionem ipsam, sacro præsentis concilio approbante, in-

ANNO
CIIRISTI
1516.

novamus & approbamus, sine tamen præjudi-
cio declarationis sanctæ memoriæ Clementis pa-
pæ V. quæ incipit, Meruit; inhibentes in vir-
tute sanctæ obedientiæ, ac sub pœnis & censu-
ris infra dicendis, omnibus & singulis Christi
fidelibus, tam laicis quam clericis seculari-
bus, & quorumvis ordinum etiam mendican-
tium regularibus, & aliis quibuscumque perso-
nis, cujuscumque status, & gradus, & condi-
tionis existant, etiam sanctæ Romanæ ecclesiæ
cardinalibus, patriarchis, primatibus, archi-
episcopis, episcopis, & quibusvis aliis ecclesi-
astica vel mundana, vel quavis alia dignitate
fulgentibus, omnibusque aliis & singulis præla-
tis, clericis, capitulis, & conventibus secu-
laribus, & ordinum prædictorum regularibus,
etiam monasteriorum abbatibus, prioribus, du-
cibus, comitibus, principibus, baronibus, par-
lamentis, officialibus etiam regis, iudicibus,
advocatis, notariis & tabellionibus ecclesiasti-
cis vel secularibus, & quibusvis aliis personis
ecclesiasticis regularibus & secularibus, ut præ-
fertur, quacumque dignitate fulgentibus, in
præfato regno Franciæ, Delphinatu, & ubi-
cumque prædicta pragmatica directe vel indire-
cte, tacite vel expresse vigeret, quomodolibet
existentibus, vel pro tempore futuris, ne de
cetero præfata pragmatica sanctione, seu po-
tius corruptela, quomodolibet ex quavis causa,
tacite vel expresse, directe vel indirecte, aut quovis
alio quæsito colore vel ingenio, in quibusque acti-
bus judicialibus vel extrajudicialibus uti, seu etiam
eam allegare, vel secundum eam judicare, aut
quovis actus judiciales vel extrajudiciales, se-
cundum dictæ pragmaticæ tenorem vel capitula
in ea contenta, per se vel alium seu alios nul-
latenus facere præsumant, aut per alios fieri
permittant seu mandent, nec præfatum prag-
maticam sanctionem, aut in ea contenta capi-
tula seu decreta, ulterius in domibus suis, aut
aliis locis publicis vel privatis teneant: quin-
imo illam ex quibusvis archivis etiam regis, seu
capitularibus, & locis prædictis, infra sex
menses a data præsentium computandos, de-
leant seu deleri faciant, sub majoris excommu-
nicationis lætæ sententiæ, nec non quoad ec-
clesiasticas & regulares personas prædictas, om-
nium etiam patriarchalium, metropolitanarum,
& aliarum cathedralium ecclesiarum, monaste-
riorum quoque & prioratum, etiam conventu-
alium, & quarumcumque dignitatum aut be-
neficiorum ecclesiasticorum secularium, & quo-
rumvis ordinum regularium privationis, & in-
habilitatis ad illa in posterum obtinenda: quo
vero ad seculares, præfate excommunicationis,
nec non amissionis quorumcumque feudorum,
tam a Romana quam alia ecclesia ex quavis causa
obtentorum, ac etiam inhabilitatis ad illa in
posterum obtinenda, inhabilitatisque ad omnes
& singulos actus legitimos quomodolibet facien-
dos, infamæque ac criminis læsæ majestatis in
jure expressis pœnis, eo ipso, & absque ulte-
riori declaratione per omnes & singulos supra-
dictos, si (quod absit) contra fecerint, incur-
rendis: a quibus vigore cujuscumque facultatis,
ac clausularum etiam in confessionalibus, qui-
busvis personis sub quibusvis verborum formis
concessis, contentarum, nisi a Romano ponti-
fice canonice intrante, vel alio ab eo ad id in
specie facultatem habente, præterquam in mor-
tis articulo constituti, absolvi nequeant; non
obstantibus præmissis, nec non constitutionibus
& ordinationibus, decretis ac statutis, aposto-

Concil. General. Tom. XXXII.

lica, seu quacumque alia etiam conciliari au-
thoritate quomodolibet, etiam ex certa scien-
tia & apostolica potestate plenitudine editis &
emanatis, & sæpius innovatis, repetitis, con-
firmatis & approbatis: quibus illorum omnium
& singulorum tenores, ac si de verbo ad verbum
inferrentur, ad effectum præmissorum, pro
sufficienter expressis & insertis habentes, illis
alias in suo robore permanentis, scientia, po-
testate & tenore præmissis, specialiter & expres-
se derogamus contrariis quibuscumque: aut si
communitatibus, universitatibus, & personis
singulis supranominatis, etiam cardinalibus,
patriarchis, archiepiscopis, episcopis, marchio-
nibus, & ducibus præfatis, vel quibusvis aliis,
communiter vel divisim ab eadem sit sede indul-
tum, quod interdici, suspendi vel excommuni-
cari, aut propterea privari, & inhabiles reddi
non possint per literas apostolicas non facientes
plenam & expressam, ac de verbo ad verbum,
de indulto hujusmodi mentionem: & quibus-
cumque aliis privilegiis, indulgentiis & literis
apostolicis generalibus, vel specialibus, quo-
rumcumque tenorem existant, per quæ præsen-
tibus non expressa, vel totaliter non inserta,
effectum earundem impediri valeat quomodoli-
bet vel differri, & de quibus, quorumque te-
norem de verbo ad verbum habenda sit in no-
stris literis mentio specialis. Nulli ergo omni-
no hominum liceat hanc paginam nostri supple-
menti, decreti, declarationis, revocationis,
cassationis, abrogationis, irritationis, annu-
lationis, damnationis, voluntatis, constitu-
tionis, innovationis, approbationis, inhibi-
tionis, & derogationis infringere, vel ei ausu
temerario contraire. Si quis autem hoc atten-
tare præsumpserit, indignationem omnipoten-
tis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolo-
rum ejus se noverit incursurum.

Data Romæ in publica sessione, in Latera-
nensi sacrosancta basilica solemniter celebrata,
anno incarnationis dominicæ 1516. quarto deci-
mo Kalendas Januarii, pontificatus nostri anno
quarto.

Vise I. Salvius.

F. de S. Joanne.

Qua perlecta, petiit an placerent paternita-
tibus suis contenta in schedula. Et omnibus
placuerunt simpliciter, excepto reverendo do-
mino episcopo Terdonensi qui dixit, quod non
placebat sibi revocatio illorum, quæ habuerint
originem a Basilienis & Bituricensis conciliis,
seu conventiculis.

Postremo reverendus pater dominus Joannes
episcopus Sibinicensis ascendit ambonem, & le-
git schedulam disponentem circa religiosos &
corum privilegia; cujus tenor talis est:

*Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam
rei memoriam, sacro approbante
concilio.*

Dum intra mentis arcana revolvimus, & dili-
genti consideratione pensamus operosa sollicitu-
dinis studis, continuosque labores pro divini
nominis gloria, exaltatione catholicæ fidei, ec-
clesiæ unitate servanda, & institutione ac salute
fidelium animarum per coepiscopos eorumque
superiores, in diversis orbis partibus, ad regi-
men suarum ecclesiarum a sede apostolica consti-
tutos, nec non per fratres diversorum ordinum,
præsertim mendicantium, indefesse & indeli-

Sf 3

nct-

SESSIO
XI.

nenter impenos, tanta ex eorum in vinea domini fructuosis operibus, & opportunè ac laudabiliter gestis, cordi nostro provenit satisfactio, ut iis quæ ad pacem & quietem inter eos, conservandam conducere cognoscimus, omni studio intendamus. Novimus enim episcopos ipsos in partem sollicitudinis nostræ assumptos fuisse, quorum honor & sublimitas, teste Ambrosio, nullis potest comparationibus adæquari. Religiosos etiam in agro dominico pro Christianæ religionis defensione & ampliacione complura fecisse, ac uberes fructus protulisse, & in dies singulos proferre, ita ut eorumdem episcoporum ac religiosorum bonis operibus orthodoxam fidem incrementa sumpsisse, & per orbem terrarum undique dilatatam fuisse, fidelium nullus ignoret. Et sicut ipsi sæpenumero vigilantissima & solerti cura schismata in Dei ecclesia extinguere, & ecclesiæ unitatem reddere, & ut eidem ecclesiæ pacis tranquillitas daretur, innumeros labores subire non dubitarunt: ita quoque par est, eos inter se, nostris provisionibus pacis vinculo, ac fraternæ caritatis & unitate conjungi, ut eorum concordia doctrina & mutuis operibus uberes in ecclesia Dei fructus proveniant. Sane cupientes, ut jura spiritualia, quæ ad Dei laudem & Christi fidelium animarum salutem, pertinent, & quorum exercitium præfatis episcopis & eorum superioribus in suis diocesis, cum ipsi in partem sollicitudinis, ut præfertur, assumpti, ac dioceses distinctæ, & cuilibet eorumdem episcoporum assignatæ fuerunt, commissum exitit, ut per ipsos episcopos exerceantur, & jus illa libere exercendi, quantum fieri potest, eis illæsum præservetur: & si aliqua dictis fratribus mendicantibus in eorumdem episcoporum læsionem per Romanos pontifices prædecessores nostros & sedem apostolicam concessa fuerint, concessiones hujusmodi eidem religiosi factas, in subsequentibus duximus moderandas, ut ipsi fratres potius ab eisdem episcopis omni cum caritate foveantur, quam aliquo modo molestantur & inquirentur. Una enim est regularium & secularium, prælatorum & subditorum, exemptorum & non exemptorum universalis ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur, eorumque omnium unus dominus, una fides: & propterea decet eos, qui ejusdem sunt corporis, unius etiam esse voluntatis. Et sicut fratres nexu invicem caritatis adstricti sunt, sic non convenit alterum in alterius injuriam seu jacturam proflere, digento salvatore: *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.* Ad conservandam igitur inter episcopos eorum superiores, ac prælatos & fratres hujusmodi mutuam caritatem & benevolentiam, divini quoque cultus augmentum, pacemque & tranquillitatem universalis ecclesiæ status, quod ita demum fieri posse cognoscimus, si unicuique quantum fieri potest, sua jurisdicção conservetur, sacro approbante concilio statuimus & ordinamus, quod episcopi & eorum superiores & alii prælati præfati parochiales ecclesias ad eosdem fratres ratione locorum suorum legitime spectantes, quo ad ea, quæ ad parochianorum curam, & sacramentorum conversationem, administrationemque pertinent, sine tamen visitatorum insolito gravamine vel impensa, visitare, & illarum curam gerentes, & circa illam delinquentes, si religiosi fuerint, juxta ipsius ordinis regularia instituta intra septa regularis loci seculares vero presbyteros, & fratres hujusmo-

di beneficia obtinentes, libere tanquam suæ jurisdictioni subiectos punire. Ac tam prælati quam presbyteri seculares, qui vinculo excommunicationis ligati non fuerint, missas in ecclesiis domorum eorumdem devotionis causa celebrare volentes, celebrare possint: ipsique fratres tales celebrare volentes libenter recipere debeant; ac ab eisdem prælati ad processiones solemnes pro tempore faciendas requisiti, dummodo eorum loca suburbana ultra unum miliare a civitatibus respectivo non sint remota, accedere: nec non superiores eorumdem fratrum fratres, quos ad audiendas confessiones subditorum eorumdem prælatorum pro tempore elegerint, eisdem prælati personaliter exhibere ac præsentare, si eos sibi exhiberi & præsentari petierint: alioquin eorum vicariis, dummodo ad prælatos ultra duas dietas accedere non cogantur, omnino non teneantur. Possintque illi per eosdem episcopos & prælatos super sufficienti literatura & aliqua saltem hujusmodi sacramenti peritia dumtaxat examinari: talibusque præsentatis admittis, vel etiam indebitè recusatis, consentientes constitutioni, quæ incipit: Omnis utriusque sexus; quoad confessionem dumtaxat satisfecisse censeantur, ipsique fratres etiam forensium confessiones audire valeant. Laicos tamen & clericos seculares, a sententiis ab homine latis, nullatenus absolvere possint. Eucharistiæ vero & extremæ unctionis, aliæque ecclesiastica sacramenta illis, quorum etiam infirmorum ac decedentium confessiones audierint, dicentibus proprium sacerdotem illa sibi dare denegasse, dare nequeant: nisi denegatio sine legitima causa facta, vicinorum testimonio probata, aut requisitio coram notario publico facta doceretur. Eorumdem vero fratrum obsequio insistentibus, sacramenta hujusmodi nullatenus ministrare valeant, nisi illorum durante obsequio. Pacta autem & conventiones inter eosdem fratres & prælatos atque curatos pro tempore inita, valeant, nisi per subsequentem capitulum proximum generale vel provinciale refutata, ac per eos refutatio hujusmodi intimata debito tempore fuerint. Parochias autem cum cruce ad levanda funera eorum, qui apud ecclesias domorum & locorum eorumdem quam elegerint sepulturam, intrare non possint, nisi prius præmonito & requisito, ac non recusante parochiano presbytero, & tunc sine ejus ac ordinarii præjudicio: nisi eisdem fratribus super hoc antiqua consuetudo, quæ sit in viridi observantia, & cum pacifica possessione sustentatur. Volentes quoque sepeliri in habitu eorumdem fratrum in claustris non degentes, sed in propriis domibus habitantes, in eorum ultima voluntate sepulturam sibi libere eligere possint. Quodque fratres ipsi ad ordines promovendi, per ordinarios de grammatica & sufficientia examinari, & dummodo competentè respondeant, per eosdem ordinarios libere admitti, ac nullatenus in eorum ecclesiis seu domibus, aut aliis eorum locis, ab alio quam a diocesano episcopo, vel ejus vicario, super hoc eam debita reverentia requisito, & absque rationabili causa contradicente, vel eo a diocesi absente, ad dictos ordines promoveri debeant. Nec ab alio episcopo consecrationem ecclesiæ, vel altaris, aut cæmeterii benedictionem petere, seu in ecclesiis per eos pro tempore ædificandis, primum lapidem per alienum episcopum poni facere possint, nisi ubi ordinatus bis aut ter cum debitis reverentiis & in-

ANNO
CHRISTI
1516.

stantia requisitus, sine legitima causa id recu-
laverit. Et absque curatorum consensu spon-
sum & sponsam benedicere nequeant. Et ut
debitus honor matri ecclesie reddatur, tam
ipsi fratres, quam alii clerici seculares, etiam
super hoc apostolicam sedis privilegio muniti,
die sabbati majoris hebdomadae, antequam
campana cathedralis vel matri ecclesie pul-
saverit, campanas in ecclesiis suis pulsare mi-
nime possint. Contra facientes poenam centum
ducatorum incurrant. Censuras autem per eor-
dem ordinarios latis & promulgatas, ac in
matri ecclesia civitatum, nec non in colle-
giatis & parochialibus ecclesiis castrorum & opi-
dorum respective solenniter publicatas, quan-
do super hoc ab eisdem ordinariis requisiti
fuerint, in ecclesiis domorum suarum publica-
re ac servare. Et ut animarum utriusque se-
xus Christi fidelium saluti uberius consulatur,
illos, quorum confessiones pro tempore audierint,
cujuscumque status & conditionis fuerint,
ad solvendum decimas, sive aliam bonorum
seu fructuum quotam in locis, in quibus deci-
mae ipsae aut similia solvi consueverunt, etiam
sub onere conscientiarum suarum monere & hor-
tari, ipsisque etiam illas solvere recusantibus,
absolutionem denegare, & super hoc requisi-
ti, id populo etiam publice predicare & per-
suadere teneantur. Conservatores autem eisdem
fratribus pro tempore a sede apostolica depu-
tandi, doctrina & probitate praestantes, & in
ecclesiastica dignitate constituti esse debeant: &
coram eis per eosdem fratres, quibus dati fue-
rint, ultra duas distas a loco suo solite ha-
bitationis nullus trahi possit, privilegiis super
hoc alias eis concessis nullatenus suffraganti-
bus. Excommunicati quoque, ordinem men-
dicantium profiteri volentes, ubi de interesse
tertii agatur, absolvi non possint, nisi praevia
satisfactione. Procuratores quoque & ne-
gotiorum gestores ac operarii eorundem fra-
trum servitii insistentes, sententiis excommu-
nicationis promulgatis illaqueati sint, & esse
censeantur, si illis causam dederint, aut dan-
tibus consilium, auxilium vel favorem praesti-
terint. Fratres autem & sorores tertii ordinis,
nec non mantellati, corrigiati, pizochatae,
chordellati, & alii quocumque nomine nuncu-
pati, in propriis domibus habitantes, sepul-
turam, ubi voluerint, eligere valeant: sed
die paschalis tantum eucharistiam, nec non ex-
tremam unctionem, ceteraque ecclesiastica sa-
cramenta, poenitentiae sacramento dumtaxat
excepto, a proprio sacerdote recipere, & ad
onera, quae laicis incumbunt, perferenda te-
neantur, ac in foro seculari coram iudicibus
secularibus conveniri possint. Et ne censura
vilescat ecclesiastica, & minoris auctoritatis
interdicti sententia reputetur, iidem dicti ter-
tii ordinis, ad divina audienda in ecclesiis
suorum ordinum tempore interdicti nullatenus
admittantur, si causam dederint interdicto,
vel causam ipsam nutriant seu foveant, aut
dantibus auxilium, consilium vel favorem quo-
quo modo praestiterint. Collegialiter autem
vivescentes, seu cum claustralibus habitantes, ac
mulieres virginalem seu caelibem, aut castam
vidualem (expresso voto & sub dicto habitu)
vitam ducentes, privilegiis, quibus fratres
ordinis, cujus tertiae regulae habitum gestant,
gaudere debeant. Omnia etiam singula supra-
dicta ad reliquos religiosos ordinum quorum-
cumque extendi, & per eos etiam servari de-

bere volumus atque decernimus. Salvis tamen
in reliquis desuper non expressis, tam episco-
porum quam fratrum & aliorum religiosorum
praedictorum juribus, quibus per praemissa in
aliquo praedictis, seu quidquam innovare
non intendimus; non obstantibus constitutio-
nibus & ordinationibus apostolicis, ac statu-
tis & consuetudinibus dictorum ordinum, ju-
ramento, confirmatione apostolica, vel qua-
vis alia firmitate roboratis, privilegiis quoque
& indultis, ac literis apostolicis, contra praemissa,
seu aliquod praemissorum eisdem ordi-
nibus concessis, etiam in Mari magno con-
tentis, quibus, etiam ad illorum derogatio-
nem, de eis, eorumque totis tenoribus spe-
cialis, specifica, expressa, individua, ac de
verbo ad verbum, non autem per generales
clausulas id importantes, mentio seu quaeris
alia expressio habenda, aut aliqua alia exqui-
sita forma servanda esset, illorum tenores praesentibus
pro sufficienter expressis & insertis habentes,
specialiter & expresse derogamus, ceterisque
contrariis quibuscumque, decernentes
exnunc irritum & inane, si secus super his a
quoquam quavis auctoritate, scienter vel igno-
rante contigerit attentari. Eisdem insuper
fratres in virtute sanctae obedientiae monemus,
ut eosdem episcopos, loco sanctorum aposto-
lorum subrogatos, pro debita & nostra ac
apostolicam sedis reverentia, congruo honore
& convenienti observantia venerentur. Ipsos
quoque episcopos hortamur, ac per viscera
miserericordiae Dei nostri requisimus, ut fratres
ipso affectu benevolente prosequentes, caritati-
ve tractent ac benigne foveant, seque illis
minime difficiles, aut duros vel morosos, sed
potius faciles, mites, propitios, piaque mu-
nificencia liberales exhibeant, ac in omnibus
praedictis, tamquam in agro dominico coope-
ratores, eorumque laborum participes prom-
pta benignitate recipiant, eorumque jura omni-
cum caritate custodiant, atque defendant,
ut tam episcopi quam fratres praefati, quo-
rum opera veluti lucernae ardentes supra mon-
tem positae, omnibus Christi fidelibus lumen
praebere debent, ad Dei laudem, fidei catho-
licae exaltationem, populorumque salutem,
de virtute in virtutem proficiant, ac exinde
a largissimo bonorum omnium retributore do-
mino perennis vitae praemium consequi mereantur.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc pa-
ginam nostrorum statuti, ordinationis, volun-
tatis, derogationis, decreti, monitionis, ex-
hortationis, & requisitionis infringere, vel ei
ausu temerario contraire. Si quis autem hoc at-
tentare praesumpserit, indignationem omnipo-
tentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli aposto-
lorum ejus se noverit incursum.

Data Romae in publica sessione, in Lateranen-
si sacrosancta basilica solenniter celebrata, an-
no incarnationis dominicae millesimo quingen-
tesimo decimosexto, decimonono Decembris,
pontificatus nostri anno quarto.

Qua perlecta, idem episcopus legit indictio-
nem duodecime sessionis, videlicet sexto No-
nas Martii proxime futuri. Et petiit, an pla-
cerent lecta in dictis schedulis paternitatibus
suis. Et fuerunt vota infra scripta aliquantulum
discrepantia, aliis ceteris respondentibus per ver-
bum, Placet. Nam reverendus dominus Jacobus
episcopus Potentinus dixit, quod non fuerat

VOCA.

SESSIO
XI.

SESSIO
XI.

vocatus nec informatus; & ea de causa remittit se ad sanctissimum dominum nostrum, a quo bona cuncta procedunt.

Cumanus & Tarvitiensis dixerunt, quod videbatur eis, quod esset adimenda illa clausula Salvis, &c. & quod poneretur, Approbare, ubi dicit, Innovare.

Cavallicensis etiam non placuit illa clausula, Salvis, &c.

Melititanus dixit, placere sibi quod ea, que restituantur ordinariis, in alio vero sine prejudicio ordinariorum & successorum suorum.

Hipporegiensis placuerunt sine approbatione privilegiorum. Et in eodem voto fuit Bellunensis.

Ferdonensis placuerunt, exceptis duobus, videlicet de conservatoribus, quibus dari deberent assessores, & sine approbatione privilegiorum, quia unius inclusio est alterius exclusio.

Casertensis placuerunt sine approbatione privilegiorum.

Brumatensis placuerunt, dummodo tollatur clausula, Salvis, aut verbum, Innovare, deponatur, & ponatur, Approbare.

Vincensis, Ferentino, & Senogalliensis placuerunt sine approbatione privilegiorum frantum.

Allegariensis placuerunt pro se, sed pro aliis, pro quibus est procurator, dicit se nihil velle dicere.

Digniensis placuerunt, sine prejudicio ecclesie sue.

Fuerunt insuper data mandata prelatorum absentium; & primo, reverendus dominus Zutfeldus Verdenberg dedit mandatum reverendi patris domini Henrici episcopi Coronensis. Et dominus Petrus de Candia dedit mandatum reverendi patris domini Augustini episcopi Grallensis.

Reverendus dominus Joannes Noendommanus dedit mandatum reverendi patris domini Theodorici episcopi Lubecensis.

Reverendus dominus Benedictus episcopus Chiensis dedit mandatum reverendi domini Jacobi episcopi Faventini.

Reverendus dominus Joannes de Treda nomine episcopi Cajetani, sive de Lipari, dedit mandatum reverendi patris domini Petri episcopi Lucani.

Reverendus dominus Hieronymus episcopus Asculanus dedit mandatum reverendi domini episcopi Joannis Antonii Calinensis.

Reverendus dominus Alexius episcopus Melititanus dedit mandatum reverendi domini Juliani Cibo episcopi Agrigentini.

Reverendus dominus Joannes episcopus Algerensis dedit mandatum reverendi domini Guillelmi episcopi Tyrasonensis.

Reverendus dominus Petrus episcopus Castellensis dedit mandatum reverendi domini Francisci episcopi Spoletani.

Reverendissimus dominus cardinalis sancti Georgii dedit mandatum reverendi domini Alberti Magdeburgensis, & Moguntini archiepiscopi, ac marchionis Brandeburgensis.

Reverendus dominus Joannes Ingenvinkel, dedit mandatum reverendi domini Friderici episcopi Trajectensis.

Reverendus dominus Joannes episcopus Urgellensis, dedit mandatum reverendi domini Petri Conceptionis in insula Hispan.

Reverendus pater dominus Georgius archiepiscopus Nazarenus dedit mandatum reverendi domini episcopi Tribunientis & Machariensis.

Et dominus Zutfeldus Nolodeburgensis dedit mandatum pro reverendo domino Joanne episcopo Haryerbergensi.

Et dominus Petrus de Soto dedit mandatum reverendi domini Alphonsi archiepiscopi Compostellani.

Reverendus dominus Alexius episcopus Melititanus prefatus excusavit reverendum dominum Nicolaum episcopum Bergomensis.

Reverendus dominus Joannes Pels dedit mandatum reverendi domini Medardi abbatis sancti Adalberti in Egmonda, ordinis sancti Benedicti Trajectensis diocesis.

Quibus finitis cantores ineperunt Te Deum laudamus. Quo finito, sanctissimus dominus noster, comitantibus reverendissimis dominis cardinalibus, patriarchis, archiepiscopis & episcopis, & aliis prelatibus & nobilibus viris, equitando rediit ad sacrum palatium apostolicum in Vaticano.

PROROGATIO SESSIONIS DUODECIMÆ.

Anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimo septimo, indictione quinta, die vero vigesima septima mensis Februarii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno quarto, prefatus sanctissimus dominus noster de sanctæ Romanæ ecclesie cardinalium consilio, duodecimam sessionem ex certis rationabilibus causis & legitimis prorogandam duxit & prorogavit, prout in schedula per cursores in basilicæ principis apostolorum de Urbe, & sancti Joannis Lateranensis ecclesiarum valvis, ac cancellariæ & audientie apostolicæ portis affixa apparuit.

Tenor vero schedulæ & executionis earum sequitur & est talis:

Leo episcopus servus servorum Dei.

Duodecimam sessionem Spiritu sancto favente, legitime congregandam, quam alias sexto Nonas Martii proxime futuri faciendam in undecima sessione indixeramus, de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesie cardinalium consilio, unanimique consensu, ex certis rationabilibus & legitimis causis, ad decimam sextam diem dicti mensis Martii, quæ erit decimasexta Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno quarto, prorogamus pariter & extendimus.

Data Romæ apud sanctum Petrum tertio Kalendas Martii, pontificatus nostri anno quarto.

Fiat.

Tenor executionis sequitur & est talis:

Die vigesima septima Februarii anno millesimo quingentesimo decimo septimo, presentes literæ fuerunt affixæ ad valvas audientie per me Michaellem de Billeno cursorem.

Anno, mense, die & pontificatu supradictis, presentes literæ affixæ & publicatæ fuerunt in valvis seu portis basilicæ principis apostolorum de Urbe, & sancti Joannis Lateranensis, ac cancellariæ apostolicæ, nec non in acie campi Floræ per me Michaellem de Billeno cursorem.

Anno

ANNO
CHRISTI
1516.

Anno a natiuitate domini millesimo quingentesimo decimo septimo, iudictione quinta, die vero decimatertia mensis Martii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papa decimi, anno quarto, fuit congregatio prelatorum in superiori capella palatii apostolici, in qua interfuerunt infra scripti reverendissimi cardinales, & reverendi patres archiepiscopi & episcopi. Et quia fuerat differentia in quadam congregatione privata inter reverendum patrem dominum Petrum episcopum Syracusanum, catholici Hispaniarum regis oratorem ex una, & reverendum patrem dominum Marinum patriarcham Aquilejensem ex alia, super antefidentia, hoc est, quis eorum in priori loco sedere deberet, ex ordinatione reverendissimorum dominorum cardinalium infra scriptorum, in hac congregatione prelati sederunt non ordine consueto, sed unusquisque prout ingrediebatur cappellam, ad libitum voluntatis:

Reverendissimorum dominorum cardinalium nomina sunt hæc:

Cardinales.

Reverendissimus dominus Antonius tituli sanctæ Prædix.
Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti Eusebii, Anconitanus.
Reverendissimus dominus Laurentius tituli sanctorum quatuor Coronatorum.

Patriarcha, archiepiscopi, episcopi, & oratores.

Reverendus pater dominus Bernardus Tarvisinus.
Reverendus pater dominus Dominicus Lucerinus.
Reverendus pater dominus Bertrandus episcopus Adriensis, orator ducis Ferrarum.
Reverendus pater dominus Petrus episcopus Syracusanus, orator catholici regis Hispaniarum.
Reverendus pater dominus Stephanus Gabriel archiepiscopus Barentis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista Callicensis.
Reverendus pater dominus Amadeus Augustensis.
Reverendus pater dominus Joannes Vincentius archiepiscopus Senensis.
Reverendus pater dominus Andreas Militensis.
Reverendus pater dominus Vincentius Octontensis.
Reverendus pater dominus Altobellus Polensis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Budensis.
Reverendus pater dominus Gabriel archiepiscopus Dyrrhachiensis.
Reverendus pater dominus Franciscus Salamantinus.
Reverendus pater dominus Petrus Cerviensis.
Reverendus pater dominus Philippus Brumatensis.
Reverendus pater dominus Joannes Revaliensis.
Reverendus pater dominus Maximus Ifernensis.
Reverendus pater dominus Georgius archiepiscopus Nazarenus.

A Reverendus pater dominus Christophorus Cæsenatis.
Reverendus pater dominus Joannes Baptista Vinciensis.
Reverendus pater dominus Galeus Bellunensis.
Reverendus pater dominus Joannes Dominicus Terdonensis.
Reverendus pater dominus Joannes archiepiscopus Trajocensis.
Reverendus pater dominus Simon Ariminensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.
Reverendus pater dominus Jacobus Civitatis ducalis.
Reverendus pater dominus Paulus Forosempreniensis.
Reverendus pater dominus Octavianus Viterbientis.
Reverendus pater dominus Petrus Lavellensis.
Reverendus pater dominus Gisbertus Rapollanus.
Reverendus pater dominus Simon Andriensis.
Reverendus pater dominus Zacharias Sebastensis.
Reverendus pater dominus Augustinus Nobiensis.
Reverendus pater dominus Franciscus Digniensis.
Reverendus pater dominus Laurentius Dulcinensis.
Reverendus pater dominus Ludovicus Sarnensis.
Reverendus pater dominus Valentinus Pennensis.
Reverendus pater dominus Augustinus Grassensis.
Reverendus pater dominus Archangelus Avellinensis.
Reverendus pater dominus Baltassar civitatis Castellanzæ.
Reverendus pater dominus Angelus Lausanensis.
D Reverendus pater dominus Simon Modrusiensis.
Reverendus pater dominus Marcus archiepiscopus Monembasensis.
Reverendus pater dominus Camillus Tiburtinus.
Reverendus pater dominus Guarinus Nucerinus.
Reverendus pater dominus Theseus Racanatenus.
Reverendus pater dominus Bartholomæus Montis viridis.
Reverendus pater dominus Tryphon Catarenensis.
Reverendus pater dominus Vincentius Arbensis.
E Reverendus pater dominus Paulus Nimosiensis.
Reverendus pater dominus Paris Pisauriensis.
Reverendus pater dominus Scaramuzza Cumanus.
Reverendus pater dominus Petrus Castelli maris.
Reverendus pater dominus Petrus Accerranensis.
Reverendus pater dominus Basilius Tudertinensis.

SESSIO
XII.Reverendus pater dominus Joannes Baptista A
Casertanus.Reverendus pater dominus Georgius Castren-
sis.Reverendus pater dominus Joannes archiepisco-
pus Corinthiensis.Reverendus pater dominus Scabonius Imolen-
sis.Reverendus pater dominus Viacentius Signi-
nus.Reverendus pater dominus Philippus Philadel-
phienfis.Reverendus pater dominus Julianus Salatia-
rum.Reverendus pater dominus Jeremias archiepisco-
pus Traensis.Reverendus pater dominus Joannes archiepisco-
pus Thebanus.Reverendus pater dominus Marcus Senogallien-
sis.Reverendus pater dominus Hippolytus Alben-
fis. Nec non sancti Dominici, sancti Augu-
stini ordinum generales.

De mandato reverendissimi domini Antonii tituli sanctæ Prædix Presbyteri cardinalis, de Monte nuncupati, & aliorum cardinalium ibidem præsentium supra nominatorum, dominus Andreas Piperarius secretarius concilii legit tres schedulas, unam videlicet super confirmatione & extensione Paulinæ de rebus ecclesiæ non alienandis, aliam vero super punitione invadentium domos cardinalium, ac aliam super impositione decimarum, ac abolutione sacri Lateranensis concilii.

Quibus perlectis petiit, an placerent contenta in dictis schedulis paternitatibus suis. Et super schedula Paulina fuerunt diversæ opiniones, & variz altercationes, propter quas visum fuit præfatis reverendissimis dominis cardinalibus quod dicta schedula omitteretur, & quod Paulina remaneret in eodem statu, in quo tunc existerat.

Super schedula opiniones infra scriptæ, videlicet:

Salamantino non placuit, quod clauderetur D concilium, imo fuit opinionis, quod de novo vocentur prælati, ex quo non est pax generalis, ut possint secure venire. Quo ad approbationem gestorum, dixit quod approbat ea, quæ approbaverat: & quo ad decimas, quod apponatur clausula in schedula, quod exigantur postquam fuerit indictum bellum contra Turcas.

Adriensi placuit, excepto quod cupiebat, quod ubi dicit in schedula, esse relatum a cardinalibus & prælati, nulla remanere indiscussa & inexaminata, placeret quod adderentur ista verba, Ex deductis seu propositis.

Budensi non placuit, quod approbentur omnia hæcenus per concilium.

Imolensi non placuit, quod solvatur concilium cum impositione decimarum.

Et sic post varias & diversas discussiones fuit absoluta prædicta congregatio.

SESSIO DUODECIMA.

A Nno a nativitate domini 1517. indictione quinta, die vero decimasexta mensis Martii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno quarto, fuit cele-

brata duodecima & ultima sessio sacrosancti concilii generalis in ecclesia Lateranensi in loco solito, in qua fuit præfatus sanctissimus dominus noster. Et fuerunt presentes infra scripti reverendissimi domini cardinales, patriarchæ, archiepiscopi & episcopi, nec non principum oratores, & illustres domini & barones, & alii quamplurimi doctores & nobiles, videlicet:

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis.
Reverendissimus dominus Bernardinus Sabinensis.

B Reverendissimus dominus Dominicus Portuensis.

Reverendissimus dominus Franciscus Albanensis.

Presbyteri Cardinales.

Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctæ Priscæ, de Flisco.

Reverendissimus dominus Hadrianus tituli sancti Chrysoconi.

Reverendissimus Leonardus tituli sanctæ Susannæ, Agnensis.

Reverendissimus dominus Antonius sanctæ Prædix.

C Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti Eusebii, Anconitanus.

Reverendissimus dominus Achilles tituli S. Sixti.

Reverendissimus dominus Bandinellus tituli sanctæ Sabinae, de Saulis.

Reverendissimus dominus Laurentius tituli sanctorum quatuor Coronatorum.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii, Farnesius.

Reverendissimus dominus Ludovicus sanctæ Mariæ in Cosmedin, de Aragonia.

Reverendissimus dominus Marcus sanctæ Mariæ in Via lata, de Corneliis.

Reverendissimus dominus Julius sanctæ Mariæ de navicula.

Reverendissimus dominus Bernardus sanctæ Mariæ in porticu.

Reverendissimus dominus Innocentius sanctorum Colmæ & Damiani.

Patriarcha & assistens papa, & oratores.

Reverendus pater dominus Alphonsus Antiochenus.

Reverendus pater dominus Cæsar Alexandrinus.

Reverendus pater dominus Marinus Aquilejensis.

E Reverendus pater dominus Joannes Vincentius Senensis.

Reverendus pater dominus Latinus Rhegiensis.

Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachienfis.

Reverendus pater dominus Bernardus Tarvisinus.

Reverendus pater dominus Franciscus Salamanticensis.

Reverendus pater dominus Dominicus episcopus Lucerinus.

Reve-

ANNO
CHRISTI
1517.

ANNO
CHRISTI
1517.

Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.

Reverendus pater dominus Joannes Baptista Cavallicensis.

Reverendus pater dominus Andreas Militensis.

Reverendus pater dominus Amadeus Augustensis gubernator.

Reverendus pater dominus Petrus episcopus Casanagubensis, orator regis Hispaniarum.

Reverendus pater dominus Joannes Revaliensis episcopus, orator marchionis Brandeburgensis.

Reverendus pater dominus Bertrandus Adriensis episcopus, orator ducis Ferraris.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Aldronandinus Nicotensis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Antibrundensis.

Reverendus pater dominus Jeremias Tranenensis.

Reverendus pater dominus Clemens Colossensis.

Reverendus pater dominus Georgius Nazarenus.

Reverendus pater dominus Stephanus Gabriel Barensis.

Reverendus pater dominus Andreas Spalatenensis.

Reverendus pater dominus Alexander Viennensis.

Reverendus pater dominus Marcus Monembasienensis.

Reverendus pater dominus Joannes Thebanus.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Altobellus Polentis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Budensis.

Reverendus pater dominus Simon Ariminensis.

Reverendus pater dominus Jacobus Potentinus.

Reverendus pater dominus Jacobus civitatis ducalis.

Reverendus pater dominus Georgius Castrensis.

Reverendus pater dominus Julianus Salutarum.

Reverendus pater dominus Vincentius Signinensis.

Reverendus pater dominus Theseus Maceratensis.

Reverendus pater dominus Marcus Senogallienensis.

Reverendus pater dominus Hugolius Lycienensis.

Reverendus pater dominus Scabonius Imolenensis.

Reverendus pater dominus Laurentius Dalcinensis.

Reverendus pater dominus Jannotius Trojanus.

Reverendus pater dominus Paulus Forosempronienensis.

Reverendus pater dominus Octavianus Viterbienensis.

A Reverendus pater dominus Bartholomaeus Montis viridis.

Reverendus pater dominus Christophorus Polignianensis.

Reverendus pater dominus Galeus Bellunensis.

Reverendus pater dominus Maximus Iserniensis.

Reverendus pater dominus Philippus Brugesentis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Alculanus.

Reverendus pater dominus Petrus Cervlonensis.

Reverendus pater dominus Franciscus Digaientis.

B Reverendus pater dominus Augustinus Nobientis.

Reverendus pater dominus Petrus Paulus Esinus.

Reverendus pater dominus Joannes Baptista Calertanensis.

Reverendus pater dominus Basilius Tudertinus.

Reverendus pater dominus Jacobus Antonius Sutrinus.

Reverendus pater dominus Baltasar civitatis Castellans.

Reverendus pater dominus Angelus Lausanensis.

Reverendus pater dominus Gratianus Aletrinensis.

C Reverendus pater dominus Simon Andreus, Reverendus pater dominus Joannes Baptista Auximanus.

Reverendus pater dominus Joannes Baptista Sulmonensis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Aretinensis.

Reverendus pater dominus Ludovicus Sarnensis.

Reverendus pater dominus Petrus Lavellianus.

Reverendus pater dominus Zacharias Sebastensis.

Reverendus pater dominus Paulus Nimofensis.

D Reverendus pater dominus Blasius Thelesinus.

Reverendus pater dominus Tryphon Catarsensis.

Reverendus pater dominus Vincentius Ostotienensis.

Reverendus pater dominus Bonifacius Hipporegionensis.

Reverendus pater dominus Augustinus Grassensis.

Reverendus pater dominus Benedictus Chienensis.

Reverendus pater dominus Jacobus Marficanus.

Reverendus pater dominus Christophorus Casertanensis.

E Reverendus pater dominus Joannes Baptista Vincianensis.

Reverendus pater dominus Joannes Baptista Marianensis.

Reverendus pater dominus Petrus Castelli maris, & pro Spoletano.

Reverendus pater dominus Marius Aquinatenensis.

Reverendus pater dominus Tranquillus Ferentinus.

Reverendus pater dominus Augustinus Perusienensis.

Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.

SESSIO
XII.

Reve-

SESSIO
XII.Reverendus pater dominus Valentinus Pennen-
sis.Reverendus pater dominus Mattheus sancti Leo-
nis.Reverendus pater dominus Joannes Algaren-
sis.Reverendus pater dominus Hippolytus Alben-
sis.Reverendus pater dominus Archangelus Avelli-
nensis.Reverendus pater dominus Petrus Aceranen-
sis.Magnificus dominus Joannes Montis mari-
ni.Reverendus pater dominus Gisbertus Rapolla-
nsis.Reverendus pater dominus Thomas Saonen-
sis.*Abbatum, & generalium ordinum.*Generales ordinum Vallis umbrosae, Carme-
litarum, ac Minorum, & sancti Domi-
nici.Abbas sancti Sebastiani, abbas sancti Grego-
rii.*Oratores & illustris senator Urbis.*Illustris dominus Albertus de Carpi, Maxi-
miliani Romanorum imperatoris electi ora-
tor.Magnificus dominus Joannes Baptista senator
Urbis.Magnificus dominus Hieronymus Vich, orator
catholici regis Hispaniarum.Magnificus dominus Michael Silvius, orator re-
gis Portugalliae.Magnificus dominus Marcus Minius, orator do-
mini Venetorum.Reverendissimus dominus Alexander archidia-
conus Mantuanus, orator marchionis Man-
tuani.Magnificus dominus Virgilius de Poetis, orator
Bononiensis.*Illustrissimi domini temporales.*

Honoratus dux Trajecti.

Illustrissimus dominus Franciscus de Urli-
nis.

Celebrata missa per reverendissimum domi-
num Bernardinum episcopum Sabinentem car-
dinalem sanctae Crucis, & facta oratione per
reverendum patrem dominum Maximum epis-
copum Iterniensem, cujus tenor ex more con-
suetudo ponetur in fine sessionis praesentis; &
cantato evangelio secundum Mattheum per re-
verendissimum dominum Bernardum sanctae Ma-
riae in Porticu diaconum cardinalem, quod
incipit, *Ascendens Jesus in naviculam*, &c. can-
tatilque orationibus & litanis conclusis, san-
ctissimus noster incepit hymnum, *Veni crea-
tor Spiritus*. Quo finito, dominus Andreas
secretarius concilii ascendit ambonem, & le-
git quaedam literas serenissimi domini Maxi-
miliani electi imperatoris, quarum tenor ta-
lis est:

Beatissime pater, domine reverendissime,
nuntius beatitudinis vestrae apud nos reddidit
nobis breve sanctitatis vestrae, in quo nobis

A significat illustrem victoriam Turcarum tyranni
adversus Sultanum Aegypti dominum; nosque
toto animo hortatur, rogat, obtestatur, ut
sanctam expeditionem adversus tam impium
Christiani nominis hostem sumere velimus, una
cum beatitudine vestra illius furorem compri-
mere, & Christianae reipublicae pariter consu-
lere. Idque etiam ex relatione praefati nuntii
sui intelleximus, & quo fidei amore, qua pie-
tate optet animam suam pro ovibus sibi com-
missis ponere. Quae quidem res gratissima no-
bis, sed & molestissima fuit. Quippe non po-
tuimus non afflictim dolere Christiano nomini
inimicissimi tyranni tantam & tam nobilem vi-
ctoriam: cui ubi ille quem optat finem impo-
luerit, ac suam sibi potentiam firmaverit, in
quos potius aut libentius debacchabitur, quam
in mileros Christianos; Mileros eos appella-
mus, qui cum opibus florentissimi sint viribus
& animi magnitudine egregii: quorum virtuti
non Asia solum cedere, sed & si alter terrarum
orbis reperiretur: quali tamen nullibi locorum
divitiae extent nisi inter ipsos Christianos, nul-
libi civitates, sese invicem absumunt, perfidos
autem Christi hostes hac & illac victores impu-
ne vagari permittunt; quia &, si Deo pla-
cet, de semet triumphum referre sinunt. Ce-
terum cum animo nostro repetimus, quod nul-
lus Deus fortis est, praeter Deum nostrum,
nullus porro alius, qui convincat gentes in
fortitudine brachii sui: in eam sententiam de-
venimus, ut pro certo habeamus, Turcarum
victoriam Christianis salutarem fore. Voluit
enim divina majestas per hanc excaecatae Christia-
norum aliquorum mentes illuminare, & dormi-
entes excitare, ac januam pullare, tempus jam
esse ex somno surgere. Quae nobis cogitantibus
omnis moeror ille a nobis recedit, & in laeti-
tiam potius vertitur. Speramus enim jam pro-
pe futurum, cum exterarum & infidarum gentes agnos-
cent Christum dominum Deum suum: neque
Turcarum tanta victoria nobis formidolosa esse
debet: scimus enim quoties omnipotens Deus
hostibus suis vires dedit, ut suorum scelera
ac peccata ulcisceretur. Novimus etiam, quoties
D voluerit fidos numinis sui cultores parva manu
ingentes hostium copias fundere. Speraverunt
in eo patres nostri, speraverunt, & liberavit
eos. Quod si tam excaecatae aliquorum mentes erunt,
quae tam certis futuri exitii nuntiis nondum re-
suscitant, non tamen nobis desperandum erit
tali pontifice, qualem multa saecula non tulerunt.
Scimus egregias virtutes, inclytas animi
doctas beatitudinis vestrae, & nunc cernimus,
quo fervore, qua pietate pro commisso sibi gre-
ge insudet. Quae quamquam nobis gratissima
sunt, unum tamen nobis summam admirationi
sunt, admirationi ne an potius moerori? quod
sanctitas vestra optat, ut Deus aures nostras
aperiat ad audiendam aliquando veritatis vocem:
quali vero veritati aures hactenus occluserimus.

E Atqui ita de nobis respondemus, nos non tam
profundo somno sopitos in hanc usque horam
obdormivisse, ut haec demum Turcarum victo-
ria nos excitaret, sed diu ante praevidimus ea,
quae nunc ante oculos habemus, sanctissimaeque
memoriae praedecessores sanctitatis vestrae qui ze-
late nostra vixerunt, monuimus, rogavimus-
que, & per viscera misericordiae Dei obtestati
sumus, ut Christianae reipublicae consulerent.
Quorum aliqui nobiscum consenserunt, sed ta-
men semper reperti sunt, qui tam gloriose,
& tam Deo acceptae expeditioni inviderent, &
omni

ANNO
CHRISTI
1517.

ANNO
CHRISTI
1517.

omni nixu nobis adversarentur. Quod si illi A
fidem sanctitatis vestre predecessores viderent,
qui astate nostra fuere, redderent veritate te-
stimonium, & nobiscum una Christiane repu-
blice tam lugubrem hostium victoriam inge-
miserent, & sponte sua laterentur expeditio-
nem istam non hac tempestate magis, quam
semper, necessariam fuisse. Verum Deo opti-
mo maximo gratias agimus, quod majestas
sua nos potissimum excitare voluit, beatitudi-
ne vestra ejus vicem gerente, & gregem ovium
suarum egregie tutante. Quis si captum iter
peregerit, duce virtute sua, nullum discrimen,
nulla calamitas Christiane reipublice subeun-
da, aut pertimescenda est. Nosque, quoad vi-
ta supererit, nunquam deseremus tam glorio-
sam provinciam, tam necessariam, tam ipsi
Deo acceptam: sed opes, vires, sanguinem
nostrum etiam ad certum exitium pro Chri-
sti fide conferemus. Non laboret in nobis ita-
que sanctitas vestra, qui a teneris annis, cum
adhuc quid esset bella gerere per aetatem nesci-
remus, cum tamen audiremus esse Turcas, qui
Christi religionem negligenter, odissent; per-
sequerentur, eos potissimum cum primis li-
cisset, radicitus evertere optabamus. Non la-
boret in nobis, qui ubi adolevimus, & mili-
tarem artem didicimus, non eam scire volui-
mus ad Christianorum civitates occupandas,
sed potius ad eas vindicandas e manibus tyran-
norum: non ad fines adimendos, sed tuendos:
non ad eorum dedecus, sed laudem; non ad
perniciem denique, sed ad custodiam: hujus-
que rei testes erunt cuncta bella que gessimus
semper inviti, semper lacessiti, semper coacti.
Et nunc cum videremus beatitudinem vestram
tot persuasionibus nos ad pacem & concordiam
cohortari, & ita velle, pro bono Christianita-
tis nostri nos permisimus, & conditiones qual-
cumque suscepimus, ne mora illa in nobis es-
set, ne per nos defuisse videretur, quin la-
banti fidei Christiane opitularem: neve un-
quam vox iusti coram Deo super nos clamaret.
Neque vero nos cohortetur sanctitas vestra,
qui postquam imperii scriptum suscepimus, ip-
si nunquam destitimus, cum quocumque pon-
tifici agere, ut sanctam hanc expeditionem sus-
ciperet. Scimus enim eam & necessariam, &
utilem & gloriosam fore. Exitet modo se
beatitudo vestra, & Christi vexillum erigat,
& cum reverendissimis illis patribus iter felicis-
sime adversus hostes arripit: nos comitabi-
mur eam, & opes ac vires nostras omnes con-
feremus. Neque aetas nostra, que jam celeri
gradu ad senectutem festinat, nos tantillum
morabitur: quin si mors illa pro Christi no-
mine optatissima obtigerit, reviviscere nos ad
aeternam gloriam speramus. Sed quid de nobis
dicimus? Nemo tam impudens erit, aut tam
Christiano nomini inimicus, qui si viderit Dei
vitarium cum reverendissimis cardinalibus bel-
lum in Turcas moventem, ac * met in expedi-
tionem euntem, non omni renuntiata * merce,
etiam ad certam mortem convolet. Imbecillis
nimirum sexus; & infirma aetas beatitudinem
vestram sequetur. Quare nos iidem rogamus
sanctitatem vestram, imploramus, obtestamur,
ut provideat, ne quid detrimenti Christiana
republica capiat. Confirmet opinionem, quam
omnes de ea conceperunt, succurrat nutanti
reipublice Christiane, liberet e faucibus in-
visibilium luporum oves sibi commissas; ne-
que expectet, quod Christiani principes con-

* I. ipsum-
met.
* mercede.

Concil. General. Tom. XXXII.

gregentur, quippe longum illud esset, & for-
tasse periculosum, sed sanctitas vestra, gladio
domini super semet potentissimum cincta, iter
auspicatissimum ingrediatur. Quis quanto ma-
gis ab aliis principibus derelicta erit, tanto e-
rit gloriosior, tantoque magis immensa Chri-
stianorum multitudo confluet, Deo victimas
gratar offerri optantium. Nos vero qui, aut
ubi sanctitatem vestram deseremus, qui ultro
cupimus hanc fragilem, & corruptibilem coro-
nam, quam gerimus, cum illa preciosissima &
aeterna martyrii corona permutare? Neque ve-
ro subvertatur beatitudo vestra Turcarum po-
tentiam; non tot apparatus, non tanta bel-
latorum copia indigemus. Ipse namque Deus
est pro quo certaturi sumus. Ipse docebit ma-
nus nostras ad praelium, & ponet ut arcum
aerum brachia nostra, ipse dabit nobis pro-
tectionem salutis suae, & dextera ejus suscipiet
nos. Quod si haec tam sancta deliberatio in
aeris evanescat, prout aliae haecenus fecerunt,
neque aliquis expeditio fiat, tunc summum il-
lum rerum opificem obtestamur, per nos non
defuisse, quin vita & sanguine nostro Christia-
nae reipublice consuleremus: videbuntque gen-
tes, & ipse, cui nihil ignotum est, Deus, nos
nulla alia pro re magis unquam elaborasse. Per
quem vero deerit, is sciat se rationem ante
tribunal Dei redditurum. Cetera intelliget san-
ctitas vestra ab oratore nostro, cui latius scri-
bimus.

Datum in oppido nostro Mechlinie, die ulti-
ma mensis Februarii, anno domini millesimo
quingentesimo decimo septimo: regnorum no-
storum, Romani trigesimo secundo, Hungariae
vero vigesimo septimo.

Maximilianus divina favente clementia Ro-
manorum imperator, semper Augustus, ac Ger-
maniae, Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, &c.
rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Bra-
bantiae, &c. comes palatinus, &c.

Maximilianus:

Ad mandatum Caesaris majestatis
propriam.

Ja. de Bannissis.

A tergo.

Sanctissimo in Christo patri & domino do-
mino Leoni decimo divina providentia sacro-
sanctae Romanae ac universalis ecclesiae summo
pontifici, domino nostro reverendissimo.

Quo finito, reverendus pater dominus An-
dreas episcopus Militenis ascendit ambonem,
& legit quandam schedulam contra invaden-
tes domos cardinalium. Qua perlecta, petiit
an placerent paternitatibus suis contenta in
schedula. Et reverendo domino Francisco e-
piscopo Albanensi non placuit narrativa, in
quantum narrabantur casus particulares. Re-
verendissimo domino Antonio cardinali san-
ctae Praxedis placuit, quoad extensiones cano-
num Bonifacii, & aliorum Romanorum pon-
tificum, disponentes contra contemnentis re-
verendissimos dominos cardinales, & in eo-
rum res & bona manus violentas imponentes;
alia vero non placuerunt. Et in eodem voto
fuerunt Petrus tituli sancti Eusebii, & Hadria-
nus tituli sancti Chrysothoni, & Leonardus san-
cti Petri Ad vincula. Reverendo patri domi-
no Amedeo episcopo Augustensi placuit, dum-
modo extendatur ad praelatos existentes in ec-
clesiis eorum, qui patiuntur multas insidias.
Et in eadem opinione fuerunt Barensis,
Spalatenis, Viennensis, ac Momembasien-
sis

T c archie-

SESSIO
XII.

SESSIO
XII

archiepiscopi, nec non Ariminensis, Potentinus & Polentis episcopi. Et propter vota reverendissimorum dominorum cardinalium supradictorum, schedula fuit aptata in hunc qui sequitur modum:

Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

Temerariorum quorundam, qui sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales præcipuas catholicæ ecclesiæ columnas, qua convenit reverentia observare contemnunt, & in eorum res & bonas manus violentas ausu sacrilego injicere non verentur, effrenata libido nos admonet & inducit, ut ad eorum audaciam, antequam longius prorepat, comprimendam, ea quæ a prædecessoribus nostris in dictorum cardinalium dignitatis conservationem provida sunt consideratione statuta, pro illorum observantia firmiori nostræ innovationis munimine roboremus, extendamus & ampliemus, prout temporum qualitas exigit, & tam eminenti in ecclesiâ Dei dignitati conspicimus in domino solemniter expedire. Sane ab aliquibus circa temporibus damnabilis quidam in Urbe inolevit abusus & licentia delinquendi, quo, dum apostolica sede vacante, per cardinales in conclavi existentes de futuri Romani pontificis electione tractatur, si qua de uno ex eisdem cardinalibus quod in pontificem sit electus, vox prodeat, etiam non vera, illius domum vulgus armis aggreditur, & super ea diripienda, cum ipsius cardinalis conclave nondum egressi familiaribus eam custodientibus, vi contendit: & si etiam effractis foribus, aut pariete effosso, aditus pateat, in prædam omnium bonorum, quæ ibi extant, hostiliter corrumpit, nisi armorum præsidio defendatur. Nonnullique quandoque reperiuntur ita temerarii & audaces, ut aliis etiam temporibus prætextu rixarum, domos cardinalium hostiliter & cum armis aggredi non vereantur: in eaque morantes offendere & vulnerare, ex quibus cardinalium honori, quibus sacrosancta militans ecclesiâ, tamquam purpureo tota decoratur amictu, non parum detrahitur, & eorum generatur contemptus, & homicidiorum & aliorum scandalorum occasio exhibetur. Nos igitur huiusmodi temerarios conatus debita volentes animadversione reprimere, sacro approbante concilio, felicitis recordationis Honorii tertii & Bonifacii octavi Romanorum pontificum prædecessorum nostrorum, contra aliquem dictæ ecclesiæ cardinalem hostiliter insequentes, & illis præsentia, consilio, aut favore assistentes, eorum scienter receptantes aut defendentes, & eorum domos & ædes, ut supra, invadentes, & eorum posteros, bona, editas constitutiones, auctoritate apostolica tenore præsentium innovamus, decernentes eas ubique debere perpetuis futuris temporibus inviolabiliter observari. Et nihilominus constitutiones easdem cum omnibus & singulis in eis contentis censuris & pœnis, ad omnes & singulas personas cujuscumque status, conditionis & excellentiæ existentes, qui alicuius dictorum cardinalium domum, tam tempore dicti conclavis, etiam si in Romanum tunc pontificem sit electus, quam alias quandocumque & ex quacumque causa armata manu invadentes, & in ea violenter aut hostiliter aliquid diripientes, aut quemquam ex inibi ex-

istentibus vulnerantes, & eorum socios & qui id fieri mandaverint, vel factum ejus nomine ratum habuerint, ac ipsi invaloribus consilium in præmissis vel favorem præstiterint & defenderint, extendimus & ampliamus; non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ innovationis, decreti, extensionis & ampliationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Data Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimo septimo, decimo septimo Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno quarto.

Deinde reverendus pater dominus Marinus patriarcha Aquilejensis ascendit ambonem, & legit schedulam impositionis decimarum & absolutionis concilii: cujus tenor talis est:

Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

Constituti juxta verbum prophetæ, meritis licet imparibus, super gentes & regna, officii nostri debitum decenter exequimur, cum universi status ecclesiastici, ac universalis ecclesiæ, eorumque negotiorum reformationem per nos utiliter factam innovamus, & pro illius inviolabili observatione opportuna remedia adhibere, & ecclesiis cathedralibus ac etiam metropolitanis, ne diutius suis pastoribus careant, providere cogitamus, ac ad illa curis assiduis vigilamus, & operibus intendimus indefessis, per quæ dominicum gregem curæ nostræ commissum, in conspectu divinæ majestatis acceptum & obsequentem reddere valeamus; Turcas vero & infideles alios, tam in orientalibus, quam in meridionalibus partibus consistentes, qui veri luminis veræque salutis iter pertinacissima mentium caligine contemnent, vivificæ cruci, in qua salvator noster mortem ultro suscipere voluit, ut mortem nostram moriendo destrueret, ac vitam sacratissimæ vitæ suæ ineffabili mysterio repararet, insidiantes & hostes Deo odibiles, ac Christianæ religionis persecutores acerrimos sese reddunt; reprimere, ac infestissimis crebrisque eorum insultibus, quibus in Christianum sanguinem crudeliter debacchantur, non solum spiritualibus, verum etiam temporalibus muniti prædiis, possimus auctore & fautore domino contraire. Sane cum felicitis recordationis Julius papa secundus prædecessor noster, sacrum generale Lateranense concilium, de venerabilium fratrum suorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, de quorum numero tunc eramus, consilio & assensu, laudabiliter, legitime, & ex rationalibus causis, Spiritu sancto cooperante, convocasset, & in eo quinque sessiones tenuisset, ac sextam sessionem indixisset: nos, quibus etiam in minoribus constitutis insitum cordi desiderium semper fuerat, generale concilium, utpote agri dominici culturam præcipuam, celebrari videndi, dicto Julio prædecessore humanis rebus exempto, divina favente clementia ad summi

ANNO
CHRISTI
1517.

ANNO
CHRISTI
1517.

FORI . III
LACI . III

mi apostolatus apicem assumpti, honesto, uti-
liquo desiderio nostro debitum, ex injuncto
nobis cura pastoralis officio, accessisse contem-
plantes, rem hanc ardentiori voto, & tota
animo alacritate suscepimus, ac in dicta ses-
sione illius prorogationem, extunc expressis,
& aliis causis nostrum & dictorum fratrum ani-
mum moventibus, de eorumdem fratrum consi-
lio & assensu, ad certum tunc expressum tem-
pus per nos factam, approbante eodem sacro
Lateranensi concilio, approbavimus, & con-
cilium ipsum usque ad perfectionem causarum,
propter quas indictum extiterat, & præsertim
inter principes & potentatus Christianos bellis
atrocibus pacatis, hostilibusque armis depoli-
tis, universalis & firma pax componi valeret,
pro qua tamquam pro saluberrimo bono, in-
tactum nihil relinquendo, conatus omnes no-
stros adhibere intendebamus, prosequi & sine
debito terminare velle: nostrique incommuta-
bilis animi, & intentionis fore & esse declara-
vimus, ut his, qui ad Dei laudem ecclesie-
que præfatæ exaltationem, & Christi fidelium
concordiam pertinent, absolutis, sancta & per-
necessaria expeditio contra catholicæ fidei ho-
stes fieri, feliciterque de illis, altissimo fa-
vente, triumphari posset: & ut ad tam per-
utile concilium accedere debentes, ab accessu
hujusmodi nullatenus retraherentur, nullam-
que omnino causam præterdere possent, om-
nibus & singulis ad celebrationem concilii per
Julium prædecessorem convocatis, & ad di-
ctum concilium Lateranense venientibus, ipso-
rumque venientium servitoribus ad concilium
Lateranense, ad Urbem hujusmodi veniendi,
& in ea libere commorandi salvo conductum,
dicto sacro Lateranensi approbante concilio,
dedimus & concessimus, ac reges & princi-
pes hortati sumus, ut pro sedis apostolicæ re-
verentia venientes hujusmodi non molestarent,
sed eos libere venire permitterent: ac
septimam sessionem indiximus, in qua cum
nihil magis affectaremus, quam ut causæ uti-
les & necessariæ, propter quas dictum concilium
Lateranense indictum fuerat, ut desiderii
nostri erat, ad finem debitum perducerentur,
tres cardinalium aliorumque prælatorum,
qui causas hujusmodi & alias conciliates mate-
rias audirent & discuterent, auditaque & dis-
cussa in eodem concilio referrent, particula-
res deputationes fecimus, atque mandavimus:
quarum quidem deputationum una pacis
universalis componendæ inter reges ac princi-
pes Christianos, quæ una ex principaliori-
bus congregationis concilii præfati causa fue-
rat, & schismatis extirpationis. Altera, ge-
neralis reformationis, etiam curiæ: reliqua
vero, discussionis & abrogationis pragmaticæ
sanctionis, & rerum orthodoxam fidem con-
cernentium, peculiarem curam haberent. Et
cum unaquæque deputatio, quamplura utilia
& necessaria diligenter examinaverint, & ac-
curate nobis retulerint, ac per eos discussa &
examinata in aliis quinque sessionibus successi-
ve per nos tentis, sacro approbante concilio,
per nos, favente domino, absoluta & ter-
minata fuerint, procul dubio cognoscimus,
Deum ipsum bonorum datorem piis nostris,
& non nisi ad commune bonum tendentibus
desideriis, pro sua immensa pietate & mis-
ericordia plurimum favisse, ac nobis, ut quæ
mente nostra gessimus, & circa quæ pluri-
mum laboravimus, videlicet ut concilium

Concil. General. Tom. XXXII.

ipsum causis, propter quas indictum fuerat, juxta
votum terminatis, feliciter claudi & ab-
soluti posset, concessisse. Carissimus namque in
Christo filius noster Maximilianus in imperato-
rem electus, Julii prædecessoris præfati, no-
stro vero tempore claræ memoriæ Ludovicus
Francorum rex, & ceteri reges & principes Chri-
stiani summo cum omnium gaudio, Lateranen-
si concilio in Spiritu sancto legitime congregato
adhæserunt, ac Pisanum conciliabulum per
quosdam nullam potestatem habentes indi-
ctum, & per eundem Julium prædecessorem
damnatum, juxta ipsius Julii prædecessoris sen-
tentiam pro damnato habuerunt, & schisma
ex his pullulare cœptum (quod semper dum
viguit, quamplurimas calamitates prælatis, &
aliis Christi fidelibus ex diversis schismatum
temporibus, & aliis generalibus conciliis ha-
tenus celebratis attulisse constat) extinctum,
ac universalis ecclesiæ pax, & unio secuta
exitit: nec non tam ecclesiasticarum quam sa-
cularium, & aliarum personarum mores, quan-
tum expedire visum fuit reformati, & nonnul-
læ causæ, orthodoxam fidem concernentes,
terminatæ: ac nonnullæ aliarum materiarum, in
dictis tribus deputationibus cardinalium & præ-
latorum diligenter examinatæ & discussæ, in
dicto concilio solerti cura expeditæ & termi-
natæ fuerunt, nobisque per cardinales & præ-
latos deputationum hujusmodi pluries relatum
fuit, nulla negotia eis discutienda, exami-
nandaque remansisse, & a pluribus mensibus
citra, nulla prorsus de novo quoquam ad eos
prolata fuisse: episcoposque in partem solici-
tudinis ad curam gregis dominici nobiscum
perferendam vocatos, ac alios prælatos in di-
cta Urbe præter sacrorum conciliorum consue-
tudinem, cum eorum & ecclesiarum suarum in-
commodo ac damno, diutius permanisse. Ita-
que ex præmissis omnibus, quæ per nos & dictas
deputationes in ipso concilio expediri desidera-
bantur, sola regum & principum pax, & ani-
morum concordia restare videbatur: pro qua
qualis mens nostra semper fuerit, quantumve
omni studio nostro circa illam componendam
laboraverimus, cunctis litteras a nobis ema-
natas legentibus apertissime constare potest:
novitque Deus ipse, qui summa est omnium
rerum lux & veritas, quot precibus, quamve
assiduis orationibus ab eo petere, & implora-
re nonquam desisterimus, ut Christianum gre-
gem, cujus custodiam nobis, licet immeritis,
commisit, mutuo caritatis fervore accen-
sum, ad firmam ac perpetuam pacem incun-
dam pro sua clementia inducere dignaretur.
Et nihilo minus tam nuntiis nostris, quos
apud Maximilianum imperatorem electum ac
eosdem reges & principes habemus, quam li-
teris, eos multis & efficacissimis rationibus,
præsertim si religioni Christianæ & catholicæ
Dei in grave periculum ac discrimen propter ty-
ranni Turcarum potentiam nuper dilatam, &
auctim deductæ, ut par est consulere & pro-
videre vellent, in domino, cujus causa præci-
pue agitur, hortati fuimus, ac ex eorumdem
nuntiorum, regumque & principum ipsorum
litteris percepimus, exhortationes nostras tantæ
apud eosdem reges & principes auctorita-
tis & efficacitæ fuisse, illorumque corda &
animos adeo flexisse, & commovisse, ut fere
inter omnes pax tamdiu a nobis pro reipubli-
cæ Christianæ universali bono desiderata, ani-
mo conclusa fuerit, & si quid superest, prope
diem

Tc 2

diem componendam (ipse Deo favente) spectetur: quod mente animoque nostro subinde nobis revolventibus, exultat cor nostrum in domino nostro Jesu Christo, ipsique super hoc gratias agimus omnium gratiarum largitori, quod ipsos ad optatam nobis concordiam induxerit: ac per omnes Christi fideles ea signa lætitiæ, quæ in similibus fieri consueverunt, & gratias Deo agendas, ipsumque Deum, ut pax conclusa perdureret, rogandum esse censemus. Solum itaque superest, ut sancta ac pernecessaria contra infidelium rabiem, Christianorum sanguinem sitientium, expeditio capiatur: nec non omnia & singula, quæ in undecim sessionibus partim per nos, partim per Julium prædecessorem hujusmodi, hæc tenentis, gesta & facta, potiori pro cautela, approbentur & innoventur, ac inviolabiliter observari mandentur. Habita igitur super his cum fratribus nostris & aliis prælatis matura deliberatione, sacro approbante concilio, omnia & singula in dictis undecim sessionibus gesta & facta, ac literas desuper editas, cum omnibus in eis contentis clausulis, exceptis quibusdam quæ certis personis pro universalis ecclesiæ pace & unione duximus concedenda, nec non executorum in illis deputatione apostolica auctoritate approbamus & innovamus, illaque perpetuis futuris temporibus inviolabiliter observari debere decernimus atque mandamus, & illorum executores ad illa & in eis contenta observari faciendum, in Romana curia gubernatorem almæ Urbis nostræ, & vicarium nostrum pro tempore existentes, ac cameræ apostolicæ generalem auditorem, qui personas sibi respective subjectas ad id cogere & compellere valeant: extra vero eam, omnes & singulos locorum ordinarios deputamus, inhibentes sub excommunicationis lætæ sententiæ poena omnibus & singulis Christi fidelibus, ne in præsentis concilio gesta & facta sine nostra & dictæ sedis licentia speciali glossare aut interpretari præsumant: Ac fidei urgente nos zelo, dictam contra infideles expeditionem, per nos & dictum Julium prædecessorem, dictis causis conciliaribus expeditis, toties in dictis sessionibus propositam & promissam, & cum oratoribus regum & principum apud nos existentibus pluries communicatam & discussam, pie memoris Nicolai papam V. etiam prædecessorem nostrum qui post Constantinopolitanæ urbis calamitosum excidium, ad vindicandas Christi injurias & infidelium furorem reprimendum, generalem contra eos expeditionem indixit, & quem solerti studio felicis memoris Calixtus tertius, ac Pius secundus Romani pontifices etiam prædecessores nostri imitati fuerunt, imitantes ad triennium proxime futurum cura facultate per nos, una cum eisdem fratribus nostris, decimas fructuum ex ecclesiis & monasteriis, ac aliis beneficiis in universo orbe consistentibus, imponendi & exigendi, ac omnia & singula alia, quæ ad hujusmodi expeditionem necessaria sunt, & quæ in similibus expeditionibus fieri consueverunt, faciendi, sacro approbante concilio, sumendam, faciendam, & proseguendam decernimus. Et ut felicem sortiatur effectum, pias, humiles, ac devotas ad omnipotentem Deum preces jugiter fundimus, idemque omnibus utriusque sexus Christi fidelibus faciendum mandamus, eisdem Maximilianum in imperatorem ele-

ctum, ac reges, principes, & potentatus Christianos, quorum virtutem Deus excitare nos jubet, hortantes, ac per viscera misericordie Dei nostri Jesu Christi obsecrantes, perque tremendum ejus judicium obtestantes, ut ipsi memores se de ipsa ecclesia Christi sanguine redempta, & per eos etiam propriæ vitæ non parcendo, tuenda & conservanda rationem reddituros esse omnibus invicem posthabitis odiis, metuisque dissensionibus ac simultatibus oblivioni perpetuæ demandatis, ad defensionem Christianæ fidei, sicut proprio & necessario eorum incumbit officio, fortiter & potenter exurgant: & in tantæ necessitatis articulo, prout eorum fuerint facultates, prompta auxilia præbere studeant, eisdem nihilo minus paterno affectu monentes, ac requirentes, ut pro summi Dei & apostolicæ sedis reverentia pacem per eos initam, saltem dicta expeditione durante, inviolabiliter observare procurent, ne tantum bonum, quod dextera domini assistente secuturum speramus & optamus, aliqua interveniente discordia, & dissensione, valeat impediri. Et ne prælati ac alii ad præsentis concilium, quod fere quinquennium duravit, laboribus & expensis ulterius fatigentur, & ut eorum ecclesiis visitare, & consolari possint, ac aliis certis rationalibus & justis causis præsentis concilium absolvimus, & cum benedictione domini dimittimus, omnibusque & singulis in eo existentibus ad propria remeandi, sacro eodem approbante concilio, licentiam concedimus. Et ut ad propria, aliquibus spiritualibus muneribus refecti, cumulatiore gaudio remeare possint, illis eorumque familiaribus plenariam omnium peccatorum suorum remissionem & indulgentiam semel in vita, & in mortis articulo elargimur.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, innovationis, constitutionis, mandati, deputationis, inhibitionis, decreti, monitionis, requisitionis, absolutionis, dimissionis, concessionis, & elargitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursum.

Data Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimo septimo xvii. Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno quarto.

Quæ perlecta, petiit, an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et omnibus placuerunt, exceptis infrascriptis, qui dederunt vota, prout infra.

Adriensi placent omnia, excepto quod in confirmatione gestorum per concilium, placeret sibi, quod ad illa verba, Omnia negotia, addantur ista verba, Ex propositis; ita quod sensus sit, Quod omnia negotia ex propositis fuerunt expedita.

Tranens non placuit clausura concilii.

Dyrrhachiensi quo ad decimas placet, quando erit inepta expeditio contra Turcas.

Salamantino placet quo ad decimas, quando erit inepta expeditio: sed quo ad dissolutionem concilii, non placuit.

Tarvisino placet, quod confirmetur ea, quæ sibi placuerunt in aliis: & quo ad decimas, quando erit inepta expeditio.

Grassensi, Chicasi, Montis viridis, Montis mari-

ANNO
CHRISTI
1517.

marini placent, quo ad decimas, quando erit A
incepta expeditio

Imolenti non placuit de decimis simplici-
ter,

Cervienti, Lycienti, Ferentinensi, Perusino,
Sorano, Macerateni, & Nibienti placent, quo
ad decimas, prout Dyrrachienti & aliis, quan-
do erit incepta expeditio.

Algarenti placet, quo ad decimas quod ob-
servetur consuetudo antiqua, quando fuit fa-
cta expeditio.

Generali prædicatorum placet dissolutio con-
cilii, in reliquis dixit se paratum obedire.

Et sic collectis votis per scrutatores, & facta
relatione sanctissimo domino nostro, venerabi-
lis vir dominus Marius de Peruschis, procura-
tor sacri concilii, petiit instrumentum & in-
strumenta omnium gestorum.

Demum reverendissimus in Christo pater do-
minus dominus Alexander sancti Eustachii,
sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconus cardinalis,
alta & intelligibili voce cantavit: Domini,
ite in pace; & cantores capellæ domini nostri
in eodem tono responderunt, Deo gratias. Et
consequenter inceperunt canticum, Te Deum
laudamus. Quo finito, sanctissimus dominus
noster equitavit, comitantibus reverendissimis
dominis cardinalibus, patriarchis, archiepi-
scopis, & episcopis, & quampluribus aliis il-
lustribus dominis; & rediit ad palatium apo-
stolicum.

*Maximi Corvini episcopi Iserniensis oratio in duo-
decima sessione sacrosancti Lateranensis concilii
dicta decimosextimo Kalendas Aprilis, anno
domini 1517. sedente Leone X. pontifice maxi-
mo anno v.*

Cum ab incunte ætate, sanctissime pater,
sacri principes atque pontifices, statuissem,
eos qui ob rem apostolicam, laborem otio,
communem utilitatem privatæ gratiæ, præcla-
ram mortem caducæ vitæ non anteferrent,
male de fide catholica sentire, & ab hinc fer-
me triginta annis in omni meæ vitæ ratione,
pro hujus imperii fide, dignitate & auctorita-
te, omne meum tempus, studium, laborem,
atque industriam, etiam adversus hostes & ini-
micos, castè & integre impendissem: nihilo se-
cius, ex quo hujus sanctæ sedis beneficio in
hoc sacrum collegium pontificum cooptatus sum,
non obscura res est, quot labores, pericula,
discrimina, jacturas, carceres, calamitates, do-
mi forisque difficillimis hujus sacri imperii tem-
poribus, ejus jussu subierim. Ex quibus opti-
mo cuique satis datur cernere, quanto cum
mei capitis periculo, hanc sanctam sedem ju-
verim, quanta cum innocentia insimulantium
invidiam & ementientium calumniam pervice-
rim, & quanto meo cum labore vivat me-
cum simul exemplum tum privatæ tum publicæ
fidei. Nunc quoniam hanc provinciam in hoc
sacrosancto Lateranensi concilio mihi decrevi-
stis, facile intellexi, neque meorum laborum
memoriam apud vos abolendam esse, neque
vestram erga me gratiam. Quare ut meo pri-
stino more, & vestro obtemperare iudicio,
& huic quoque provinciæ fructum afferre vi-
dear, ab ipsa Laodicensis concilii sententia,
quæ pontificem quemque in omni concilio de
omni re atque utilitate totius catholice eccle-
siæ dicere voluit oportere, brevi & compen-
diosa dicendi ratione non discedam. Itaque

Concil. General. Tom. XXXII.

cum in eo genere omnes ingenii vires aut peri-
clitandæ, aut tamquam chordæ intendendæ
sint, & vestræ aures ita castæ & religiosæ ha-
berentur, ut si quis se illis accommodare ve-
lit, non solum eleganter, verum etiam Attice
dicat oportet, omnem meæ orationis aditum,
sicuti in sacris fieri consuevit, divino numini
consecrare institui. Quapropter te Deum so-
lum regem, te solum dominum, qui in una
substantia trium personarum, per simplicem,
summam, fontalem & perfectam unitatem,
unus supra omne concilium, & in omni con-
cilio, tam præfens, quam verus existis, quem
propter beneficia Christianæ reipublicæ, opti-
mum nominamus, & qui meæ fidei laborum-
que meorum testis, ingenii atque consilii adju-
tor, & orationis ac dictionis auctor semper exi-
stis, precor & queso, ut ex tui divini eloquii
fonte, hodierna die mihi casta & religiosa con-
tingat oratio. Verum (quod vitio dari solet)
ne meæ orationis membra, ab ipso deprecatio-
nis capite abhorere videantur, dicam brevi-
ter, quam res tanta dici potest, de origine &
majestate concilii, dicam de mysterio & bene-
ficio, postremo dicam de doctrina atque virtu-
te. In quibus ostendam potissimum, quantum
pontificibus & sacerdotibus ecclesiæ, & quantum
pontificibus, & sacerdotibus debeat Christiana
respublica.

Concilii originem, sicuti ego accepi, a
Deo optimo maximo initium & formam sum-
plisse satis constat. Nam cum in principio cæ-
lum & terram creasset, cælum ipsum in tres
principatus (quos hierarchias vocant) insti-
tuit, ac quemlibet principatum in totidem an-
gelorum choros distinxit. Quos cum ipse prin-
ceps & parens Deus, unitas prima, lux pu-
ra, divina, & infinita creasset, eos deiformes
spiritus, mentes intellectus & intelligentiæ ca-
paces, & quali oculos esse voluit, qui ad Deum
ipsum conversi, & ab eo divinitus excitati, lu-
cem, essentiam, vitam, & omnem perfectionem
acciperent, & rursus ita divini & sancti ignis
imaginem præ se ferrent, ut primus principa-
tus, qui in cælo empyreo sub Trinitatis sede
existit, sola luce divini unitatis, nullis inter-
jectis spiritibus, secundus in crystallino eodem
fulgore, per primum transmissio, extimus vero
in sapphæreo orbe, quem firmamentum vo-
cant, radiis divini majestatis, ex transfusio-
ne secundi, qui secundus loco supremi lumine
conspersus illustraretur, & illustraret, purga-
retur, & purgaret, perficeretur, & perfice-
ret. Hic est fons divini lucis, hæc origo at-
que majestas concilii. Cujus quidem concilii
cum sedem tum regnum Lucifer (qui ut alii,
primæ: ut alii, secundæ hierarchiæ principa-
tum gerebat) illicet affectaret, cælum Trinita-
tis superbia invadere voluit. Unde ingenti cum
exercitu, qui fuit ex omni choro angelorum,
subito tamquam fulgur in terram excussus, in-
monstrum deformatus, & in barathrum detru-
sus fuit. Cujus occasu, divini concilii regnum
illustratum, purgatum, & perfectum est. Sed
neque ab re dictum fuisse velim, Luciferum
fulguris in morem cecidisse. Nam quid aliud
superbia est, nisi fulgur, cujus furor quanto
magis ardere videtur incursum, tanto magis
subito occasu extinguitur? Divino igitur con-
cilio in hunc modum illustrato, statuit Deus,
in magno quoque mysterio & beneficio terram,
hoc est humanum genus, quod terra dici-

SESSIO
XII.

tur, illustrare, quæ primum veneno cadentium spirituum, mox primi parentis noxa, quando si angelus non cecidisset, & homo non peccasset, corrupta fuerat. Verum cum omnis cælorum virtus vehiculo lucis ad terram transferatur, angelorum ministerio (qui in extimo sunt orbe, & quibus sacra mysteria, ceremoniæ, regna, urbes, mortales curæ sunt) factum est, ut divini concilii mysterium & beneficium in terram transveherentur, quibus possent animæ corporibus claustræ, divini spiritus lumine, vi & gratia per immortalis virtutis participationem, quam cum angelis habere videntur, in cælum trahi, quando, qui trahuntur spiritu, si filii Dei sunt, non autem Luciferi exemplo, qui non extolli, sicut ceteri angelorum chori, qui radiis divini gratiæ illustrantur, sed ascendere voluit: demens, & ipsa quoque superbia dementior, cui tam præclarum munus a Deo collatum fuisset, si in fide permanisset. Igitur Deus vivo oraculo elegit sibi pontifices, & sacerdotes, Moïsem & Aaron, qui inter deserta loca montis Oreb, gregem pascebant, quorum monitis, signis & legibus ab Ægyptiorum tyrannide liberati sunt populi, promissam in terram ducti, cælesti rore nutriti, submersi tyranni, debellati hostes, dejecta idolorum simulacra, devorati ab ipsis terribilibus schismatis auctores, formati mortalium mores, auctus pontificum & sacerdotum numerus, constituti duces, principatus, conventus, collegia, ordines, instituta sacra altaria, sacrificia, denique præpotenti Deo tabernaculum, quod esset unum in populo, & unum in quolibet mortalium, conditum est. Sed ne singulis in figuris meæ narrationis immorari videar, tacebo ipsius montis loca circum adjacentia, siccitatem omnium doctrinarum, in quibus greges domini frustra pascebantur, significare. Tacebo Moïsem & Aaron a Deo optimo maximo pontificalis & sacerdotalis ordinis sumplisse originem, cujus ordinis doctrina & beneficio, Spiritu sancto auctore, a servitute vitiorum liberati populi, & viam rectam ingressi, ad promissum salutis regnum perducerentur. Tacebo etiam sublata idolorum simulacra, divitiarum tyrannorum pravos animos, malis artibus imbutos, & variarum disciplinarum prodigia, & vanitates ostendere, quæ cum mortalium vitam & ingenia captivare assueverunt, evangelicæ veritatis eloquio abolerentur. Aggrediar tamen, non transverfis locis aut translationibus, ut plerique faciunt hallucinatores, sed veris sententiis ab ipso Moïse, & Esaiæ secretioris doctrinæ sensu depromptis tabernaculi divinum & necessarium opus. Cuius quidem si queris ædificium, totum spiritus, totum ecclesia, totum cælum & Christus est. Nam primo, quod sibi volunt loca illa in eo sanca, nisi ut pacem & sanctitatem sequamur, si Deum ipsum videre, si placidum & faustum habere volumus. Quid columnæ argenteæ, nisi pontifices & sacerdotes, qui patientia, fide, iustitia, pietate, continentia, doctrina & mentis candore, stabiles, firmi, nitidi & præfulgentes sint, ut ipsi quoque Dei tabernaculum fieri possint, quo sancto impleri Spiritu, divino frui eloquio, & alios docere queant, si pontifices, si sacerdotes esse volunt: alioqui non columnæ, sed umbrae, non argenteæ sed plumbeæ erunt & obtusæ. Quid candelabrum septem luminibus distinctum, nisi septuaginta sancti Spiritus lumen? cujus fulgo-

re pontificum & sacerdotum lumina ita noctes & dies accenderentur, ut semper vigilare, semper infidias satanas intueri possint: quorum lumbi castitate præcincti, spe firmi, bonis exemplis robusti, manus caritatis & fidei lucernis accensas prætenderent. Quid alia? Ipsa enim mensa Christus est, in qua duodecim panes propitiationis, duodecim sunt apostoli, qui Jesu Christi virtute atque doctrina imbuti, panem quotidianum angelorum, panem salutis nostræ, panem eucharistiæ quo vescimur, panem denique evangelicæ doctrinæ, & admirabilis ac divini verbi, quod audivimus, obtulerunt. Thuribulum, sanctorum orationes & mortalium supplicationes, quæ per ora sanctorum ascendunt ad Deum. Quid illa duo altaria? unum incensi, hoc est, odor caritatis & fidei, qui angelorum ministerio fertur ante tribunal, & ante ipsum sancti & puri agni altare divinum? alterum victimarum, in quo continentis cultro superbiam quasi taurum, arietem quasi iracundiam, hircum ipsam luxuriam, hædum vitiorum sordiditatem, & vitulum quasi saginam omnium voluptatum cupiditatumque immolare debemus? Arca testamenti, in qua secundæ legis tabulæ, hoc est, novum instrumentum evangelicæ veritatis, & Jesu Christi mysteria (quæ in arca ecclesiæ, in arca animorum nostrorum perpetuo erant permansura) portendisse videntur. Virga Aaron, virga recti, virga regni, virga pontificum & sacerdotum, quæ sancta est institutio, summa dignitas, & iusta ac suprema jurisdictio, & quæ non vitiorum vi, non terreo putris dominatus humore, sed suo ingenito virtutis, & dignitatis vicitat succo, & vigore floreat divinitus. Urna mannae auro interclusæ, subtilis divini verbi intellectus, & dulcis sancti eloquiæ cibis, qui non aurario in plumbo obliquæ & obtortæ dissimulationis, sed ipso puro in auro fidei servatus, pontificum & sacerdotum ministerio, peregrinantibus in hoc vitæ curriculo sensim exhibetur. Ipsas etiam gemmas, coccum, byssum, purpuram, hyacinthum, quorum ornatu sæpe angeli coruscare videntur: nitorum, munditiarum, scientiarum, caritatem, iustitiam, spem, fidem, & ceteras virtutes, quas tamen totius ecclesiæ, tamen pontificum & sacerdotum ornatu, & indumentis esse satis constat. Una & altera cherub, quæ supra arcam explicatis alis sunt positæ, scientiæ, intelligentiæ & sapientiæ fulgores, ab illa pura divina & infinita luce per transennam ecclesiæ, in animos pontificum & sacerdotum transmissos, accendunt. At vero sancta sanctorum (quæ semel dumtaxat intrare fas est) cælum ipsum ostendere, ubi in latissima & lucidissima regia, quam vigor humanæ mentis penetrare nequit, perpetua in maiestate atque unitate cum Patre & Spiritu sancto, Jesus Christus super seraphim caritatis igne incendit, super cherubim intelligentiæ splendore fulget, super vero throno sedet iudex sæculorum. Infelix Iudæa, quæ cum per tot annos sedisset super cathedram Moïsis, & Spiritus sancti sacrarium sæpe extitisset, non in Abraham, non in Isaac, non in Jacob, non in Moïse tabernaculum intellexit: qui cum per sanctitatem Deum excoluissent, non ex caducis arborum frondibus, sicuti superstitiosa & cæca Iudæorum turba quotannis facere consuevit, sed ex virentibus virtutum omnium ramis ita animos formaverunt, ut singuli, Dei tabernaculum & Spi-

ANNO
CHRISTI
1517.

ANNO
CHRISTI
1517.

Spiritus sancti sacramentum fierent. Infelix Græcia, quæ olim humanarum rerum arbitra, atque omnium doctrinarum inventrix, & orbis terrarum flos semper extitit, usque adeo ab hinc centum annis pertinaciter illam castam & sanctam Hilarii, Athanasii, Chrysostomi, Cyrilli, Pamphili, Hierothei, Epiphani, Basilii, Gregorii, & aliorum sanctorum patrum doctrinam deseruit, ut ea deserta, collapsa sit religio: qua collabente, ita corruit imperium, ut hodie non solum ab illo sancto tabernaculo abhorre, verum etiam fidei doctrinæ ignara videatur. Infelicitate dicam, an ingrata Christianæ reipublicæ regna atque imperia, quæ nequissimorum spirituum fallaciis, & superbo tyrannorum dominata cum diu captivata essent, ac Jesu Christi mysterio, & apostolorum, pontificum & sacerdotum beneficio in tabernaculum recepta fuissent, tanta discordiæ cupiditatis & luxu infelicitate, tanta bonorum ingratitudine tenentur, ut jure multo infelicitissima & ingratiissima dici possint. Quid enim in humana natura infelicitius, quid miserius esse potest illo, quem nimia insperatæ fortunæ aura exivit, quem nimia divitiarum affluentia implevit, necdum explevit, & quem nimia felicitatis opinio corripuit? Quid etiam ingratius, quid detestabilius, quam nulla beneficiorum memoria, sicuti nostra tempestate omnibus datur cernere, nullus laborum & virtutum meritis tangi, aut nulla eos gratia prosequi, qui ut grati viderentur, sub ipso laborum falce defessi, spoliati, vexati, eversti, afflicti & necati sunt, quorum merita non solum perpetuè oblivioni tradita, verum etiam qui vivunt, ab omni honoris aditu aut excluduntur, aut vexantur assidue. Rursus vero, quid infelicitius & ingratius simul esse videtur, quam nullo virtutis præmio (in quo humana felicitas collocata est) adduci, nullo Judæorum aut Græcorum exemplo vitam in melius instituere, super modium voluptatum sedere, animi vigorem pro fide catholica non accendere, finitimis & sociis arma inferre, orientis imperium (quod toties declamatum, acclamatum & conclamatum est) non vindicare, tot populorum servitutem non respicere, corruenti tabernaculo ecclesiæ non occurrere, infelicitatis & ingratiitudinis poenam non expavescere, denique nulla justitia, nulla pietate, nullo Dei motu permoveri? Atrox est enim, ferum & inhumanum, ita suis cupiditatibus incumbere, ita sibi indulgere, ita sui oblivisci, ita fortunam non metiri suam, ut aliorum calamitates, labores, jaçuras, merita, virtutes, beneficia aut neglexisse, aut toto pectore non excepisse videatur. Sed o ferrea, devia & dura tempora, o cupiditatum cæcam & diuturnam curam, o miseram beneficiorum oblivionem, & o tenacem, noxiam atque superbam ingratiitudinis naturam, infinitamque duritiam, quæ quanto magis tuarum cupiditatum venenis indulges, tanto magis mortalium odia acuis, vitæ labores exaggeras, animi anxietudinem accumulatas, pietatis lumen extinguis, atque ultoris Dei iram, furoremque tibi assidue provocas. Nunc vero de doctrina atque virtute, quarum tametsi magnus est campus, tamen omnia in brevissimam arcam a me deducenda erunt. Omnis enim, quæ a Magis, Chaldæis, Gymnosophistis, Brachmanis, Dyidis, varibus, Pythagoricis, & ceteris philosophis effluxit sapientia, tam vana & incerta quam inanis &

superstitiosa semper visa est, & sicuti in proverbio, * ingenita levitas & erudita vanitas. Docuit divino eloquio Moses Dei discipulus, cum primas veteris disciplinæ tabulas confregisset, secundas vero digito Dei vivi (hoc est, virtute verbi humanati) inscriptas, in quibus evangelicæ veritatis mysteria continebantur, in arca testamenti, quod Christi morte sanctum est, servandas duxisset. Docuit Salomon rex, cum opulentissimum Dei templum, ad illius sanctissimi tabernaculi exemplum, pro abrogatione veteris ritus & disciplinæ, ac receptione novæ & evangelicæ doctrinæ, a fundamentis edificasset: cujus velum, in quo sancta sanctorum erant, & tamquam cælum ab alii partibus discludebatur, in morte Christi scissum est, ut divina mysteria humano generi manifesta fierent, & ut per altioris evangelii sacramentum atque ejus virtutem, tum primum mortalibus viam ad illam veram sapientiam & celeste regnum patefactam esse ostenderet. Postremo docuit Christus, solus magister & pontifex futurorum bonorum, cum templum, & tabernaculum non manu factum, sed majus & perfectius, hoc est ipsum cælum præ se ferret, cujus semel non per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium cruorem primus introivit sancta sanctorum, admirabilem, perfectam, sanctam atque divinam sapientiam & doctrinam, vita, virtute & eloquio, docuit & ostendit, suos pontifices & sacerdotes in terris constituit, divino igne afflavit, legatos Spiritus sancti elegit, columnas ecclesiæ effecit, ecclesiam eorum humeris imposuit, & præcones divini eloquii esse voluit; atque sicuti ipse missus a Patre sub legibus fuerat, identidem eos in univertium terrarum orbem, tamquam agnos inter lupos misit, non ut vanam & vacuum barbarorum, Græcorum, Latinorumve sapientiam docerent, sed ut omni creaturæ evangelium, evangelium dico, evangelium prædicarent.

Est igitur evangelii instrumentum, sola intelligentia, sola disciplina, & sola vera, casta & sancta sapientia: cujus non mortalis, sed ipse Deus optimus maximus auctor, effector & illustrator, existit: ex quo quidem evangelio omnium doctrinarum, virtutum, & rerum divinarum atque admirabilium, tamquam ex oceano, cum venæ, tum fontes effluerunt. Quorum sanctos latites cum pontifices & sacerdotes ebibissent, dæmonia & dæmoniorum ministros (qui per tyrannidem catholicæ fidei cultoribus aqua & igni interdixerant) ejecerunt, serpentes, vitia, schismata, hæreses & hæreticas atque eorum prodigia, quorum venenum terrarum omnem subverterat, sustulerunt. Linguis locuti sunt novis, cum sancti Spiritus eloquio pleni, mortales ad poenitentiam permoverent, ac divinæ sapientiæ arcana, tot editis voluminibus, nobis aperirent. Mortiferum poculum impune biberunt, cum nullis illecebris, nullis cupiditatibus tacti, per medios venenorum potus, ignes, gladios, aculeos, interitus & mortes, vitam & immortalitatem invenirent. Denique super ægros manus imposuerunt, cum, ecclesiam, fidem, atque religionem, ægras, exanimes, jam collabentes, ad sanitatem, vitam, & in suam sedem restituerent, corporum ægrotudines curarent, sordes animorum delerent, ac solo sancto & ineffabili Jesu Christi nomine omnes ad salutem reducerent. Quorum illustres animæ, rebus sancte

&

SESSIO
XII.

ANNO CHRISTI 1517.

& feliciter gestis, ea via, qua Jesus Christus victor & triumphator ad patrem ascendit, semel duntaxat sancta sanctorum ingressæ divinum templum & tabernaculum tot variis stellis, tot innumerabilibus luminibus, tot claris sideribus ita ornarunt, ut eorum fulgoribus assidue sacrosancta illustraretur, purgetur, & perficiatur ecclesia. Quapropter te in primis sanctissimum patrem, qui pontificum & sacerdotum omnium pontifex optimus maximus existis, deinde vos sacros principes, qui tamquam vivæ leges in lemnæ assidue consistitis, maxime & quam maxime decet, cum pro divini concilii majestate, tum pro sacrosanctæ ecclesiæ dignitate, quiete & auctoritate hunc ordinem sacrorum pontificum & sacerdotum, quos Deus elegit, Jesus Christus instituit, Spiritus sanctus firmavit, ac vestra membra, vestros angelos, quos ad manum haberetis, & quos in universum mitteretis, esse voluit: in sacrosancta catholica & apostolica ecclesia, cujus onus (ut hoc sanctum imperium late propagarent) suppositis humeris per tot annos sustinuerunt, labores obierunt, inestimationes, injurias, pericula, cruce & cruciatu subierunt, ob tot meritorum magnitudinem, ac eorum ipsorum præcipuam dignitatem, fidem, virtutem, doctrinam, constantiam, patientiam atque vigilantiam, quibus maxime addicti sunt, in ea, quam divini verbi eloquio a Deo acceperunt, gratia, potestate & libertate servare, colere, ornare, honestare: ut & sua sibi reddatur ecclesia, & ut ecclesiæ dignitas, dignitati auctoritas, auctoritati Christiana respública, Christianæ vero reipublicæ pax, justitia, pietas, & ipsa Jesu Christi sacra & sancta institutio restituantur. Dixi.

IN CONCILIIUM LATERANENSE V.

œcumenicum ^d decimumseptimum ^e approbatum, ^f centum & quatuordecim episcoporum, ^g contra Pisanum conciliabulum, aliisque de causis sub Julio papa II. anno domini MDXII. inchoatum, & tempore Leonis papæ X. anno MDXVII. absolutum.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Concilium quo indictum.

^a Concilium.) Hanc synodum auctoritate Julii papæ secundi indictam & congregatam, Maximilianus auxilio & consilio promovit. Omnia enim mandata quæ sub eius nomine a schismaticis in conciliabulo Pisano promulgata fuerant, revocavit, atque plane irrita reddidit. Julius pontifex ecclesiasticæ libertatis defensor maximus, anno secundo post sui electionem, prout juramenti interpositione promiserat, œcumenicum synodum indixisset, si non gravissimis belli motibus justissimo impeditus, huc usque ad annum pontificatus sui novum ejusdem congregationem invitus differre debuisset. Causa indicti concilii apud acta synodalia, non uno in loco indicantur. Schismatis illius, quod conciliabulo Pisano propagatum fuit, extirpatio; Christianorum principum intestino bello inter se mutuo digladiantium optata concordia; Romanæ curiæ totiusque ecclesiæ reformatio; pragmaticæ sanctionis abrogatio, & expeditio contra Turcam suscipienda, primariam convocandi & congregandi concilii œcumenici occasionem dederunt. Unde sessione prima Julius pontifex oratione ad synodum habita ait: *Convenitis in unum patres*, &c. Et allocutus est synodum, exhortans omnes ad meditandum & solemner insistendum super ordinandis, quæ ad ecclesiæ pacem & statum pertinent, ac schismatis extinctionem: & dictæ ecclesiæ reformationem, ac contra infideles per Christianos principes expeditionem, pacemque inter eos componendam.

Metentel redarguatur.

Quisquis ergo hanc synodum ea duntaxat primariæ intentione a Julio indictam existimat, ut hoc prætextu judicium Pisani conciliabuli declinaret, graviter aber-

rat. Cum enim Romanus pontifex legitime constitutus nulli judici præterquam Deo subiectus sit, & a nemine, ut patres Sueslionensis concilii protestentur, judicari possit, licebat eidem justissime ejusmodi usurpatum illegitimum iudicium declinare, etiam si nulla alia causa graviore impeditus fuisset. Quas vero ob causas alias pontifex reprobato & annullato Pisano conciliabulo hanc œcumenicam hoc tempore Romæ potius, quam Pisis congregari voluerit, ex bulla indictionis hujus concilii dixi supra in notis conciliabuli Pisani.

^b *Lateranense V.*) Hæc synodus inter œcumenicas in ecclesia Lateranensi Romæ celebratas numero & ordine quinta est. Provincialium conciliorum eodem loco sub diversis pontificibus celebratorum numerus est tantus, ut cum nomine pontificis illius cujus tempore habita fuerint, convenientius, quam cum certa numeri nota inscribantur, citentur, & proferantur.

^c *œcumenicum.*) Præsidium pontificis, præsentia patriarcharum orientalium, resque gravissimæ in concilio habita, œcumenicam synodum esse convincerent, etiam si acta synodalia nihil istius tituli continerent.

^d *Decimumseptimum.*) Eorum duntaxat quæ auctoritate apostolica & consensu totius ecclesiæ confirmata & recepta fuerunt.

^e *Approbatum.*) Leo pontifex per bullam, quæ continetur in actis synodalibus, istam synodum non tantum approbavit verum etiam ad maximam ejus dignitatem declarandam gravi pœna interdixit, ne quisquam ad decreta, canones & constitutiones sacrosancti concilii ullas glossas vel interpretationes extra consensum sedis apostolicæ adjiciat. Parebo monitis ecclesiæ, nihil interpretabor amplius: quidquid deinceps, lector, a me huic editioni alibi appositum videris, scias esse historiam ejusmodi, quæ ex probatissimis hujus sæculi scriptoribus summatim excerptas posteritati tradendas esse putavi.

^f *Centum & quatuordecim.*) Horum omnium nomina juxta ordinem dignitatis apud acta synodalia diversis in locis expressa inveniuntur. Sederunt eo ordine, qui in conciliis œcumenicis hætenus observari consuevit.

^g *Contra Pisanum.*) Quibus de causis hæc sacrosancta synodus indicta & congregata fuerit, dixi supra verbo *Concilium*: quid vero in istis causis actum sit, indicant summaria sessionum synodicalium, quæ actis concilii necesse a quo præfixa inveniuntur. Quæ cum plurimis in locis præter titulos & inscriptiones nihil habeant, rerumque gestarum & constitutionum editarum parum contineant, pergratum fore putavi, si argumenta duntaxat singularium sessionum, quam possum brevissime hoc loco enarrem, eaque duntaxat his adjiciam, quæ in prædicto summario desiderari videntur.

Prima sessione, quæ habita est decima Maii, anno Christi millesimo quingentesimo duodecimo, Julius orationem habuit, quæ patres concilii ad schismatis Pisano conciliabulo propagati extinctionem, ecclesiæ sanctæ reformationem, principum Christianorum concordiam & unionem, expeditionemque contra infideles suscipiendam exhortatus fuit. Quæ finita recitata est bulla indicti concilii, continens causas supra memoratas, quibus pontifex juste impeditus, synodum tempore quo promiserat congregare non potuit.

Sessione secunda, quæ habita fuit decimo septimo Maii ejusdem anni, legitur bulla, in qua Pisanum conciliabulum, omniaque ejusdem acta condemnantur & reprobantur: Lateranense vero concilium legitime congregatum esse omnium suffragio definitur.

Tertia sessio habita est tertio Decembris: quæ per recitationem alterius bullæ, acta ejusdem Pisani conciliabuli, omniumque schismaticorum cardinalium, tam ultra quam citra Alpes degentium, iterum annullantur, revocatis etiam privilegiis, quæ a sede apostolica acceperant.

Quarta sessione, decima die Decembris, recitata est bulla, in qua pragmatica sanctio, quæque ejusdem causa conciliabulum Pisanum egerat, plane abrogantur atque irrita pronuntiantur.

Anno redemptoris nostri millesimo quingentesimo decimo tertio, decimo sexto die mensis Februarii habita est sessio quinta, cui propter adversam Julii papæ valetudinem præfedit N. cardinalis & Ostiensis episcopus. Post lectam bullam de simonia in electione pontificis non committenda, omnium consensu definitum est, simoniacam Romani pontificis electionem plane nullam esse, ipsique electo nihil juris vel auctoritatis conferre. Additum fuit, quod non tantum cardinales simoniacæ eligentes, verum etiam omnes, qui vel auxilio vel consilio

Quotum œcumenicum fuerit.

œcumenicum.

A quo fuerit approbatum.

Acta concilii summatim enarrantur.

Sessio I.

Sessio II.

Sessio III.

Sessio IV.

Sessio V.

eamdem electionem promovissent, canonicas depositionis & irregularitatis censuras de facto incurere debeant. Quam constitutionem synodalem dum omnes episcopi, quinque tantum exceptis, suo suffragio approbassent, sexta est sessio quinta. Cumque his quinque sessionibus peractis Julius papa vigesimoquinta Februarii obisset, atque post interregnum 14. dierum undecima Martii, anno domini millesimo quingentesimo decimotertio, Leo, quem vulgo decimo nominant, in pontificatu subrogatus fuisset, sacrosanctam synodum quam Julius inchoaverat, Leo continuari sextamque sessionem vigesimoseptimo Aprilis celebrari mandavit.

sessio VI. Anno igitur supradicto 1513. vigesimoseptimo Aprilis habita est sessio synodalis sexta, qua deputati sunt vigintiquatuor prelati, quorum octo cum cardinalibus apud pontificem agerent de pace inter principes Christianos componenda, & schismaticis cardinalibus plane extirpandis: reliqui vero partim pro reformanda curia, partim etiam pro fide defendenda, & pragmatice sanctionis abroganda apud eundem inter se conferrent.

sessio VII. Septima sessio, qua decimoseptimo Junii celebrata fuit sub presidio Leonis papa, lecti sunt supplices libelli Bernardini Caravajal, & Frederici de Sancto Severino schismaticorum cardinalium, quibus illi abjurato schismate agnitoque errore veniam sibi dari postulaverunt. Simpliciter clericali habitu induti, & ad pedes pontificis prostrati, post solennem schismatis abjuratorem pristinae dignitati restituti fuerunt.

sessio VIII. Octava sessio decimonono Decembris defunctum est, animam hominis immortalem esse, atque in pluribus hominibus non unam; sed plures esse animas. Professoribus philosophis serio mandatum fuit, ut principia & conclusiones, quibus Ethnici a Christiana philosophia discrepant, qualia sunt dogmata de mundi aeternitate, de animae immortalitate & unitate, fideliter explicent, veritatem confirmant, argumenta technicorum philosophorum proponant & dissolvant. Additum fuit, ne quis in sacris ordinibus constitutus, ultra quinquennium in philosophia vel poetico studio incumbat; sed potius illo exacto studium theologiae vel juris pontificii adjungat, ut his scientiis instructus praedictam philosophiam cum poesi ab erroribus expurgare valeat.

sessio IX. Sessio nona habita est anno domini 1514. quinto Maii sub presidio Leonis papa, in qua de aetate, gravitate morum, & scientia ordinandorum confirmata est constitutio concilii Lateranensis oecumenici sub

Innocentio tertio. Insuper decretum fuit, ne quisquam presbiterum extra defensionem iudicetur, causamque iustissimam de loco in locum alium transferatur; nulla deinceps monasteria commendentur; sed defuncto abbate statim ad altitatis electionem procedatur; unalios perpetuum tollantur; plura quam duo beneficia incompatibilia possidere nulla dispensatione concedendum esse etiam qualitate, nisi magna & urgens causa id requirat. Cardinalibus mandatum est, ne extra Romanam curiam resideant. De paucorum disciplina praecipuum est, ut non tantum bonarum literarum, verum etiam fidei, religionis, honorumque suorum disciplina informantur, diebus festis nihil aliud doceant, quam qui ad religionem & bonos mores pertinet. Constitutiones anteriores contra Simoniacos promulgatas innovantur. Recitationem horarum canonicarum ultra sex menses ab obtento beneficio omittens, non tantum pro rata temporis officii intermissi fructus, quos percipit, tenetur restituere; verum etiam si pergat ulterius contumaciter omittere officium, praevia legitima admonitione beneficio privati debet.

sessio X. Sessio decima habita est quarto Maii, anno domini 1515. in qua montes pietatis multis in locis usurpati, & a sede apostolica approbati laudantur & approbantur, excommunicatio iis omnibus, qui vel scripto eosdem impugnant auct fuerint. Eadem sessione constitutum fuit, ne sub excommunicatione ullus deinceps liber novus in lucem emittatur, quin vel per ordinarium loci, vel per inquisitionem haereticarum pravitatis approbatus fuerit.

sessio XI. Sessio undecima, qua habita fuit anno 1516. die 19. Decembris, edita est constitutio de modo praedicandi verbum Dei, nimirum ne quis publicis concionari praesumat, qui non praevio examine est approbatus; addita determinatione, quae res o suggestu publicare liceat, quibusve ibidem abstinere debeat. Circa finem adjecta est decretis constitutio de religiosis, eorumque privilegiiis.

sessio XII. Sessio duodecima anno 1517. decimosexto Maii celebrata excommunicantur quicumque domos cardinalium tempore electionis novi pontificis invadunt: absoluteque concilio, Leo pontifex universa & singula, quae superioribus sessionibus definita sunt, confirmavit & approbavit. Haec summam de rebus in hoc concilio gestis.

In Anno domini, &c.) Qua de tempore celebrati concilii habet inscriptio, vera esse ex praecedentibus cognoscuntur.

ANNO
CHRISTI
1513.

ANNO
CHRISTI
1513.

V I T A LEONIS PAPA IX. QUEM VULGO X. NOMINANT.

Leo quando
pontifex fu-
erit.

Leo antea Joannes appellatus, patre Laurentio Medices viro nobilissimo, & matre Clarice Ursina Florentis prognatus, annum agens aetatis trigesimumseptimum, creatus est pontifex quinto idus Martii anno 1513. tempore Maximiliani imperatoris, cum in numerum cardinalium ab Innocentio relatus, biennio propter Medicos omnes a Carolo rege Francorum Florentia expulso, a patria exulasset, binasque legatione in Florentia functus fuisset. Alfonso Petrucius cardinalis admodum adolescens Leonis creationem de more populo Romano nuntiaturus, erupit in has voces: Pontificem habemus Leonem decimum; ac vivant vigentque juniores. Intio pontificatus repressis atque extinctis bellorum incendiis, quibus orbis fere universus conflagravit, totum se paci componenda dedit, missisque ad principes legatis, pacem, tranquillitatemque reipublicae comparavit; cardinales a Julio dignitate spoliatos restituit; synodum ab eodem Laterani inchoatam,

Per gesta
Leonis.

D & agi, & perfici iussit; Mutinam ab imperatore triginta millibus aureorum redemit; Sfortiam in ducatu Mediolanensi confirmavit. Helvetiis ampla stipendia decrevit. Veritus Franciscum regem, qui novas adeptus erat Malignani victorias, pacem petiit, Bononiam obtinuit. Laurentium nepotem Florentiae administrandae praefecit, Urbini ducem creavit. Ejecto Senis Burghesio, & ejus fratre cardinale, Raphaellem Petrucium dominum constituit. Cumque rex Selimus Turcarum bellicosissimus Christianis acriter minaretur, solemnes supplicationes indixit, quas & ipse nudis pedibus celebravit. His absolutis, Selimus morte sublatus est. Deprehensa conjuratione Burghesiorum, non tantum de auctoribus, verum etiam de omnibus qui scelus confecti fuerant, debitas poenas sumpsit. Et ut numerum purpuratorum patrum impleteret, triginta cardinales una vice creavit. Cumque post obitum Maximiliani imperatoris Carolus V. gubernacula imperii capesseret, se-

ptem

Lutherus
omne & quan-
do hæretic-
us factus?

ptem millibus aureorum receptis super lege, A
quæ reges Neapolitanos imperii aditu prohibe-
bat, dispensavit. Cum Carolo federatus, bel-
lum indicit Gallis; iisque Mediolano ejectis,
Parmam & Placentiam ecclesiam recuperavit.
Beatum Franciscum de Paula, Francisco rege
instante, inter sanctos retulit. Hujus temporis
anno Christi 1517. Martinus Ludderus sive Lu-
therus, natione Saxo, patre incubo, ut testa-
tur Cochæus, prognatus, monachus Augusti-
nianus in Germania novas hæreses excogitare,
& jam ante damnatas resuscitare cepit, motus
invidia erga Tertzellium Dominicanum, cui
Albertus Moguntinus archiepiscopus indulgen-
tias, pro Turcica expeditione bona sua erogan-
tibus pontifex concesserat, in Germania pro-
mulgandas demandaverat. Habita disputatio-
ne Lipsica inter Eckium, Lutherum & Carol-
stadium, Lutherus a consiliariis Georgii prin-
cipis optimi monitus, ut comiter & sedate se-
geret, respondit: Neque propter Deum hæc

res coepta est, neque propter Deum finietur.
Cumque post multas admonitiones pontificis
non respiceret, neque in conventu principum
Wormaticenti ad palinodiam cantandam induci
posset, excommunicatus est a pontifice, secu-
rumque a se dimissum Carolus V. velut publi-
cum & notorium hæreticam extirpandam es-
se rescripsit. Eodem tempore apud Helvetios
Vigintios Ultricus Zwinglius cepit indulgen-
tiarum prædicatorem, eo a pontifice missum op-
pugnare. Post hæc Leo pontifex mitissimus, ju-
stitis & religionis amantissimus, literarum
hominum singularis patronus, qui urbem ele-
gantibus ædificiis exornavit, salisque vestigali
imminuit, febricula lentiore correptus, excessit
e vita anno domini 1521. quarto Nonas De-
cembris, cum sedisset annos octo, menses toti-
dem & dies viginti. Sepultus est apud sanctum
Petrum, & vacavit sedes post obitum ejus die-
bus triginta septem. *Hæc ex Onuphrio & Surio.*

Lutherum
Leo excom-
municavit.

Leo in pe-
na obitus.

" ** LITERÆ MARONITARUM AD LEONEM X.

Ex Bibliotheca Latini Latini Viterbii in ecclesia cathedrali.

* Debemus
illis huma-
nitati V. C.
Dominici
Magi Me-
litenfis, qui
eos ad nos
Romam tranf-
tulit.

Epistola " patriarchæ Maronitarum ad Leonem X. C
in concilio Lateranensi.

A tergo.

Feliciter vere virgini domino dominantium pruden-
tissimo, ac sapientissimo, quem totus adorat or-
bis, cujus thronum servet Deus in longa tempora
in potestate magna. Amen. Leoni PP. Romano
Deo gratias in æternum.

In capite epistolæ.

Præsentem salutationem Dei esse cupio Leo-
ni PP. Christianorum Deo dilectissimo, excel-
so, catholico, pio, pleno misericordie, vica-
rio Dei, regi regum. D

Epistola.

Q Uem cælum adorat, & terra, qui pedibus
suis sternit planum mare, potentissimum,
excelsum, verum, quem laudamus pietissimum.
Cujus nomen est benedictum: basim, & auxi-
lium magni nominis, & glorie adoramus Deum
tanta præditum cælesti gratia altissimum, qui
cælum exaltavit, ornavitque luce, ab ipso secu-
ritatem, & veniam petimus. Qui ordine certo
tempora disposuit, & per prophetas præcepit
sequendam nobis, capessendamque doctrinam.
Cujus negotiatio melior est auro, & argento:
qui etiam sequi nos voluit, iustique electum a
luce patrem laudum beatissimum, januam, &
indicem viæ rectæ, ducem ducum, qui videt
animas peccatrices quas & potest a pœnis eripe-
re, cui pro salute, proque via salutis genufle-
runt sensus, patrem, & dominum nostrum,
nostratumque inscitatorem animarum, patris
vicarium altissimi, soliumque tenentem Romæ
dominum nostrum papam Leonem papam Ro-
manum, quem potentissimus, altissimusque Deus
secundet semper in nomine suo, faciatque nos
participes felicitatis suæ, orationumque suarum
sanctissimarum. Amen.

Nos itaque subditus Petrus patriarcha qui se-
demus in sede apostolica Dei patiens electus,
cuique curæ est reformatio ecclesiarum Dei, qui
suo favore complectatur non solum patriarcham
patrum, sed & eas creaturas, quæ ipsum Pe-
trum sequuntur, qui sequitur id quod Christus
Jesus dixit beato Petro. Tu es Petrus & super
nomen tuum ædificabo ecclesiam meam. Hoc
est quod credimus, & continuo cultu agimus
horas sanctas, quodque præcepit creator Deus,
diligimus præcepta sua sancta. Credimus in
Deum solum, & in tria benedicta nomina.
Credimus firma fide in tres personas sanctas,
unicum Deum, unicum creatorem, unicum ado-
ratum, unicum regem, unicum infinitum, uni-
cum potentem, unicum fortissimum, unicum in
Trinitate, unicum Deum, & tres personas, u-
nicum terræ, & omnium, quæ in ea sunt, atque
creatorem visibilium omnium, & invisibilium,
Deum vivum, æternum, antiquissimum, pu-
rum, immaculatum. Cujus nec principium nec
finis est. Cujus sunt abdita secreta, publica do-
na, qui nec veterascit, nec mutatur, nec mo-
vetur. Est & inaccessibilis, & invisibilis, in
quo est infinita gratia. Qui nec mensurari po-
test, nec melior esse, nec fuit unquam, aut es-
se potest in donis suis diminutus. Estque unicus
Deus in regno suo æterno in æternum regnaturus.
Est Deus super omnia potens rerum om-
nium creator. Creavit cælum, & exaltavit il-
lud. Creavit terram, & firmavit illam. Crea-
vit mare, & implevit illud, mundumque uni-
versum perfectum fecit; universum suæ ditio-
ni subegit, atque supra cæli verticem sedit.
Creavit hominem, & super omnia dilexit illum
bonisque omnibus donavit. Est Deus in prin-
cipio, in medio, in fine. Cujus nec principium
est, nec medium, nec finis. Est unus in æter-
num, est lux & veritas, & sapientia. Est sine
avaritia munificus, sine mutatione firmus, sine
debilitate fortis. Est auxilium indigentium,
non derelinquit sperantes in se. Est vera lux.
Unic sibi iustos, injustos a se repellit, recipit pœ-
nitentes, & veniam postulantes. Est Deus verus,
justus,

justus, datque premium justis gloriam eternam celestem, dat injustis poenam infernam caliginis. Hic est verus creator, cui, & in quem debent univerti credere, & adorare, & laudare semper benedictum nomen ejus. Est unus solus Deus, & est trinus, est Pater, & Filius & Spiritus sanctus. Tres personae unicus Deus. Et ita credimus esse excelsum unicum creatorem in unitate, unum Deum solum creatorem, & non creatum. Qui miseratione sua liberavit Adam cum sua posteritate: sit nomen Dei benedictum. Misit Gabrielem ducem paradisi angelorum electum ad puellam virginem immaculatam, gratia praeclaram, devotam, pudore conspicuam, benedictam Mariam. Gabriel dominum salutavit: dominus sapientiam excelsam super sapientes eam elegit habitaculum domino. Ingressus est ad eam Gabriel subito genuflexus vultu reverenti, & humili exposuit excelsi omnipotentis Dei incarnationem messiam, nuncium humano generi preciosum latissimumque angelus eam salutavit, dixitque, Dominus tecum, benedicta tu inter mulieres: quae cum audisset angelum magna humilitate respondit. Si domino placet, fiat voluntas ejus. Concepitque virgo filium Dei sine semine, & sic factus est Deus homo humanus, fuit Deus in corpore humano, & in anima humana, indutus carne humana, fuit natus, sed non fuit creatus, ipse est creator, & ante omnem creaturam genitus est a patre omnipotente, creavitque gloriosam virginem inclitam Mariam, qui ipsum novem menses portavit in utero. Ipse est Deus, & verus Deus, & noster Deus, & salvator Jesus Christus unicus Deus, unicus filius, unicus creator. Verus Deus, vera lux, totus veritas sine suspitione, sine dubio providens univertum humanum genus, univertamque videt creaturam. In ejus manu est vita, & mors, & post mortem vitam praestat.

Nihil aut in caelo, aut in terra, aut in mari ejus latet obtutum. Est Deus, est homo humanus, immaculatus, est lux in caelesti paradiso, est bonum nostrum, salus nostra, iter vitae nostrae, porta vitae nostrae, fons vitae nostrae perpetuae, & credimus, & firma tenemus fide, quod semper est noster Deus Jesus Christus. Nos humiles, & desiderantes catholicam fidei prospera, exaltationemque, & nos liberari, nostramque ab eo orationem exaudiri, quemadmodum vocem famelientium exaudivit, & dat eis panem in abundantia. Scimus misericordiam suam infinitam, qui propter nos crucifixus, mortuus, & sepultus est, & tertia die resurrexit, & ascendit in caelum, & Deus pater sedere eum fecit ad dexteram suam. Descendit ad inferos, & liberavit justos, & univertam generationem suam, & a patris dextera venturus judicare vivos, & mortuos, justus iudex, dabit justis premium quod merentur, & injustis secundum opera sua, unicuique retribuet secundum opera sua. Et ita credimus, quemadmodum sancta ecclesia unica ecclesia sustentationem & remissionem nostrorum peccatorum, & sic expectamus resurrectionem in die iudicii vivorum, & mortuorum, postque habebimus vitam eternam. Amen. Oleum sancti schismatis, quod cum sancto baptismo liberat a periculo, sicut dominus noster Jesus Christus dixit. Qui baptizatus fuerit salvus erit, qui vero non, minime videbit gloriam Dei, hoc modo facimus. Primo accipimus libras sex olei virginis, & muschi boni,

atque perfecti quatuor certi ponderis mensuras, & omnes mixturae ex musco extractum duas ejusdem rationis mensuras. Croci exacti, quod a Genuensibus deportatur, mensuras decem, storacis, quo adolendo in honorem nostrum dominum utimur, mensuras septem: Mastice mensuras quindecim; Thuris albi mensuras decem & septem: Rosarum mensuras decem & octo, Canabae perfectae mensuras quindecim; Cinnamon exacti mensuras septem; Radicis redcafi mensuras novem; Unguenti balsami magnum & inclytum civitatis, quae dicitur Cayro, quod impositum manui ad alteram usque partem penetrat, & missum in aquam tendit in fundum, nasciturque ex arboribus, quae in eo loco adoleverunt, in quo vestes domini nostri Jesu Christi pueri abluabantur, quodque superat omnia balsama, quae usquam terrarum inveniuntur; hujus inquam balsami mensuras viginti unam. Quorum omnium quod terendum est seorsum in vase mundo tritum, telaque serica cribratum ad invicem miscetur oleo quod diximus virgine, deinde tela alba, atque munda colatur, posteaque coquuntur in vase mundo atque novo, vel quod antea ad hos usus deputatum est. Ligna autem sunt chartae ad hos usus conscriptae sanctorum imagines, & librorum tabulae. Postquam autem vas ferbuit, tela quadam serica liquor quindecies colatur. Quibus omnibus praesentes sunt patriarcha, praelati, diacones, subdiacones, atque septuaginta duo presbyteri. Quorum decem electi stant, quatuorque eorum simul evangelium cantant; duo vero epistolam, reliqui autem duo psalmos David concinunt; omnesque simul praefatione suffiantes aromata. Stat unus praelatorum cum cruce, ante se diacones, & subdiacones sacris induti baculum manu gestantes. Adiunt etiam septuaginta duo presbyteri, ex quorum viginti quatuor duodecim quidem sufficientis adolescentis, duodecim vero ventilabris concitandis insudant. Sedet interim patriarcha, septemque praelati, decoctoque colato oleo confestim patriarcha, praelati, diacones, subdiacones, & univerti presbyteri pro sua quisque dignitate sacris indati stant coram altari suo quisque loco, tam viginti quatuor illi quos diximus aromata suffiantes, & ventilantes, quam archiepiscopus cruce ante se stante baculum gestans manu, attentis omnes curiosisque oculis in officio praestant absque cibo, potuque tres dies, totidemque noctes a secunda feria majoris hebdomadae in mane ad quintam usque in meridiem. His omnibus caeremoniis, quas diximus, sanctum oleum consecramus pauperes Maronitas, derelicti, sprete, subjugati ab infidelibus, oblivioni traditi a regnis, atque dominis Christianorum, qui longissime distantes, & semper obediens sanctae matri ecclesiae Romanae, & PP. Quin etiam observamus, & custodimus ea omnia, quae sancta mater ecclesia Romana instituit, pro qua, proque domino nostro beato patre nostro papa Leone dilecto, Deique vices in terra gerente Deum dominum nostrum semper in horis sanctis oramus, & ex corde sanctam sedem gloriosi Petri diligimus, quam Deus exaltet.

Electio autem patriarchae Maronitarum, quam sibi petit significari dominus, & pater noster felix papa Leo, quo scilicet modo creatur, & assequitur gratiam atque felicitatem sedis supra sedes prophetarum, sic facimus. Sedo patriarchatus vacante duodecim sacerdotibus

tes boni, pudici, catholici, quos jam ad id muneri destinatos esse cognoscimus, cum primum vita functus est patriarcha, in quodam monasterio, quod ad eum usum habetur, appellaturque domus sanctæ Mariæ, in sua quisque cella concluduntur ea custodia, ut nullus alium vel videat, vel alloquatur. Accipit unusquisque horum duodecim folia charterum, redditque singulis diebus singula folia scripta nomine ejus, quem eodie in patriarcham elegit, & quando omnes in unum conveniunt Dei gratia, & non eorum voluntate, confestim congregantur prælati, diacones, & subdiacones, & universi sacerdotes, totaque nostra respublica, & electum constituunt in sede felici, in qua sedet hodie servus Christus Petrus patriarcha sedis prophetarum, quæ rupes fidei est, manuque tenet pauperes, & derelictos Maronitas, qui semper Christianam fidem tenuerunt, tenent, tenebuntque humiles, & obediens sanctæ matri ecclesiæ Romanæ, & domino nostro patri papæ, omnibusque suis præceptis, & in Christi famulatu.

Ritus divinarum officiorum nostrorum, quem exponi jubet dominus, & pater noster felix papa Leo, similis per omnia est ritui ecclesiarum omnium, quæ ordinem sanctæ matris ecclesiæ Romanæ sequuntur, & quia longa verborum indigent serie, si ex amissis narrandus est, paucis dicimus similem eum esse prorsus ritui bonorum omnium Christianorum. Post officia namque nostrarum horarum missas cantamus bono quodam ordine, eoque conventu, quem rethores patres nostri benedicti gratia sibi a Deo collata instituerunt; eumque modum in missæ celebratione, omnibusque sacris festis observamus, in qua celebratione ipse Maronitarum patriarcha sacra facit.

Creatus patriarcha tres a Deo gratias obtinet. Prima est quod omnes ejus subjacent iugo; secunda quod si quid exequendum incidit omnino parendum est ei. Tertia est quod nulli unquam licet decreto, factoque ejus contradicere. Ex quo autem creatur, & elevatur usque ad primum festum proxime sequens confirmatur, & juratur, daturque ei obedientia ab omnibus prælatis, totaque natione. Eoque die sancto festo post celebratas tres missas magister chori, & cum eo omnes diacones, & universi presbyteri procedunt ad altare majus, ducentes secum patriarcham electum, quem sequuntur omnes prælati. Sedere eum itaque faciunt ante altare, deinde induunt eum vestibus sacris imponentes novam capiti mitram, exuto prius vestibus, quibus antea utebatur. His actis magister chori, ceterique quos diximus, genuflectunt cum universo populo coram electo, tum magister chori alta voce illum his verbis alloquitur. Spiritus sanctus voluit te patriarcham, patremque super omnes patres esse in dignitate sedis benedictorum prophetarum, & obtinere locum Christi, & ycaii sui sancti Petri. Tuque eris pater super nos. Confestim electus patriarcha procidens genuflexus in terram, versoque ad altare vultu alta voce ter ait. Ego sum humilis, & obediens omnibus præceptis excelsi Dei, & sanctorum prophetarum. Et si quid deinceps Spiritus sanctus iussu protinus explebo cum iustitia, & reformatione fidei Jesu Christi. Statim diacones elevatum a terra patriarcham abscondunt in loco secreto apud altare, posteaque unus prælatorum, cui id muneris a magistro chori demandatum

est, patriarcham absconditum ducit foras; collocatque ante majus altare. Eo igitur in loco patriarcha sedente, officium majoris celebratur ea solemnitate, ut omnes prælati suo quisque ordine inserviant. Et si patriarcha vult missam celebrare, illi defertur; sin autem committit uni prælatorum, assistunt patriarchæ, duo diacones collaterales, finitoque officio missæ, cui devote totius interfuit populus, omnes prælati ceterique super caput electi patriarchæ, manus imponunt. Diacones dicunt. Sit laudatus ille excelsus Deus, qui tibi contulit gratiam. Deinde acceptum baculum patriarchatus datur ei in manus hoc ordine. Minimus prælatorum primus tenet manu baculum; deinde ordine suo manus superiores prælati omnes tenentes baculum; postremo vero manu sua supra ceteras manus posita tenet baculum ipse patriarcha. Eoque facto pater patrum effectus est. Quibus gestis magister chori omnibus ipso etiam patriarcha cum obedientia, & humilitate audientibus pro concione loquitur in hunc modum. O te patriarcha, quem Spiritus sanctus sua gratia tibi collata ad hoc fastigium evexit, super scapulas tuas populum hunc tibi commissum portabis, observabisque, & manu tenebis ea omnia quæ antecessores tui observaverunt, & manu tenuerunt in famulatu domini nostri Jesu Christi, & sanctæ fidei nostræ, quæ vera est, & firma, in qua salvandi sumus. Tu autem, cui cura omnium nostrum commissa est, id quod a te petimus, sis in operibus tuis justus, servusque quidquid evangelium dicit, utque justus sis, memento præceptorum illius, qui te constituit super nos. Tu es nunc pater noster, gubernas filios. Tu es pastor noster, custodi gregem. Tu es dux noster, duc nos recta via salutis. In nomine Dei Patris, & Filii, & Spiritus sancti unici Dei. Omnes angeli benedicti custodiant intellectum tuum, animam tuam, & corpus tuum mundum, atque catholicum, ut tu custodias populum obedientem, tuæque monita, & doctrinam sequentem. Recordare diei, & horæ, quando iusto judici, qui redit unicuique secundum opera, rationem reddes. Nos quidem a te pendemus. Tu autem debes cæcum ducere, ægrotum sanare, eumque qui aberravit tua doctrina in viam reducere, & tandem omnium nostrum Deo rationem reddere. Nos vero Deum pro te orabimus, qui precibus nostris, tuisque bonis operibus gaudere te faciat sua gloria. Quod si audebis promissa non implere, dissenties, deviabisque ab illo quod & propheta servarunt, & tu Deo servandum spondidisti, quorum in die iudicii a te exigetur ratio. Nos enim tibi subdimur debemusque præceptis tuis absque ulla contradictione parere. Si autem observabis promissa, & quæ benedicti patres observaverunt, ipse custodias; orabimus Deum, & ut in præsentis vita res tuas secundet, & in futura, quæ æterna est beatitudine te donet; quod & nos ipsi populus tuus tua doctrina, atque benedictione consecuturos nos speramus. Te vero lucrum gratiæ habiturum. Conserva igitur dona Dei, quæ recepisti serviens illi, laudibusque extollens benedictum nomen suum.

Sacræ vestes, eorumque mysteria ad consecrandum altaris sacramentum, hæ sunt. In primis planeta alba utimur, de qua Esaias loquitur, quæ similis est honoratæ vesti, qua induentur angeli in die iudicii, & dicit eam significare habitum angelorum, in quo apparuerunt in resurrectione

benedicti saluatoris nostri. Cingulo utimur propter id quod dixit dominus ad Moysen. Inter alia oportet quod media vestra sint fortia. Amictu capitis utimur propter ea verba, quae dixit dominus ad Moysen, quod similem faceret fratri suo Aaron eo modo, quo praecepit ei dominus. Aliter amictus significat sudarium capitis Christi, quod habuit in sepulcro. Stola signum est funis, quo maledicti Judaei collum domini Jesu Christi cinserunt; Manipuli vero pendentes a brachiis significant vincula sancti Petri. Camisis vero ejus vestis signum est, qua induerunt Christum Judaei quo die crucifixerunt eum. Significat etiam vestem Christi, quae non texta quidem, nec consuta est; sed ab excelso demissa caelo ad messiam, super quam Judaei, ne divideretur, miserunt sortem. Similitudo autem roris marini bene olentis in corona ejusdem signum est marini roris, quod positum fuit super caput messiae domini nostri, quod praecepit Deus Moyse ut faceret fratri suo Aaron. Baculum autem, quem manu gestamus, est, ut ait Deus in lege, baculus qui datus est in manu Moyse. Ideo enim datur in manu nostra, quod dictum est in psalmis. Tene baculum in manu, quo castiges inimicos tuos. Ego humilis derelictus ab infidelibus subjugatus Petrus patriarcha humiliter peto a nostro felici domino patre ut ea omnia concedere dignetur, quae ad patriarchas a sanctis patribus Romanis pontificibus dari debent, & necessaria sunt. Itaque confirmationem meam ipse peto a vestra paternitate. In primis igitur benedictiones per bullam paternitatis vestrae; deinde vestes pontificales, quibus patriarchae Maronitarum utuntur. Annulum, & crucem, & cetera necessaria humiliter peto, quae non sunt tam divitiis pretiosa, quam ad celebranda missarum officia sufficientia, sicut sanctitati vestrae placebit. Item ornamenta pro altari, & ministris quatuor ordinatis, & haec omnia postulo potius pro habenda sancta vestra benedictione, & pro memoria, & honore fidei Christianae, quam alia quavis terrenae gloriae cupiditate, & haec eadem miserunt alias sancti patres antiqui praedecessores sanctitatis vestrae, quorum unus, uti meminimus, fuit Eugenius, qui ea quae diximus omnia per nuntium misit ad nos. Innocentius item, & alii plures sancti patres, quos nominare nescimus, nobis ea omnia donarunt. Sic & ego derelictus, & obediens supplico sanctitatem vestram illa nobis donare dignetur, quae veteres nobis majores vestri donarunt, quibus consolemur laetemurque.

Non multum temporis elapsum est, postquam duo fratres ordinis S. Francisci, alter Hispanus natione, Gerlon appellatus, alter nomine Scander, personae quidem religiosae, devotaeque nos in nostra sancta fide instituerunt, reformaruntque. Supplico etiam, sanctitas vestra episcopo Cypri, ut quaedam canonias in Cypro insula ad patriarchas Maronitarum pertinentes nobis restituat, praecipere dignetur, quas & nobis sanctitas vestra confirmet. Justum est enim quod petimus, & dominus noster ait in evangelio. Si quid iustum aliquis a te postulaverit, ei ne denegaveris. Quod si impetraverimus, sanctitas vestra afficiet corda nostra laetitia, & extollet nomen vestrum cum bona memoria. Omnes enim provinciales, confines, & quae sunt in circuitu nationes cognoscent esse nos & curae, & cordi sanctae ecclesiae Romanae, & quod vos, & nos sumus unius fidei professores.

Supplico item sanctitatem vestram mittere di-

Concil. General. Tom. XXXII.

gnetur per istum nostrum nuncium bullas ad nos canoniarum, quas diximus, & confirmationem hujus sancti loci, qui mons Libanus dicitur, quem David propheta in suis psalmis & nominavit & honoravit. Nos in nostris precibus Deum semper orabimus, ut prosperum faciat, & exaltet nomen sanctum vestrum in sancta apostolica sede, & in ecclesia, donecque nobis gratiam, ut in diebus vestris ab infidelium jurisdictione liberemur, qui nos vestigalibus, & tributis gravissimis, opprobriis, persecutionibus, colaphis, & alapis devorant, afficiunt, caedunt. Nec hoc dumtaxat patimur, verum & nostri Christiani, Cypriani scilicet, qui sub ditione Venetorum degunt, afflictionibus nostris addiderunt. Compattatur itaque sanctitas vestra, & misereatur nobis, digneturque amore Dei ad Venetorum ducem literas dare, ut pauperes Maronitas, qui in sua Cypro sunt, a tributis quae solvunt, liberos esse faciat; Quorum plures sunt vel sacerdotes, vel ecclesiastici viri, & pro se quisque dimidium ducatum, pro sale decimam ducati partem, decimam item pro uxore, & liberis: denique adeo male tractantur, ut tolerari non possit. Illi non custodiunt sancti evangelii praeceptum dicentis. Qui opem feret proximo suo erit qui ferat ei. Nos itaque de pedibus sanctitatis vestrae animos sumimus filii subditi, obediens patri piensissimo. Supplicamus ut misereatur nostri. Postulamus etiam a sanctitate vestra aliquid indulgentiarum in suis bullis, quae afficiet laetitia populum subditum, & inopem, cujus & paupertatem, & servitutem guardianus Hierosolymitanus, qui nobiscum fuit, bene conspexit, viditque literas sanctitatis vestrae ad nos, quas & descalcatis sumus, & super capita nostra posuimus, quas tanquam reliquias observamus, & custodimus. Supplicamus etiam ut sanctitas vestra ad dominum Maronitarum dignetur commendatitias literas dare pro nobis. Plurimi enim faciet epistolam vestram. Vocatur ipse Elias filius Irmes, filii Jacob, desideratque literas sanctitatis vestrae, quae ei maxime placebunt.

Nuncius noster ad sanctitatem vestram est carissimus filius noster Petrus Maronita, cui poterit sanctitas vestra in omnibus, quae ex parte nostra exponet, fidem integram adhibere; & quidquid beneficiorum ei conferet, erit nobis quam gratissimum. Oramus dominum, & Deum nostrum Jesum Christum, vos in longa temporum spatia conservet, secundetque. Amen. Amen.

Scripta est epistola in aedibus nostris anno incarnationis 1514 octava die mensis Martii.

Subscriptio.

Imperiis tuis obeundis cum incolumitate paratus virgo, princeps, amictus luce appellatus Farchar filius Mobarec servus tuus, servus Dei. Haec est veritas patriarcha, iudex in modum perpetuus, qui rerum tuarum certior fieri cupit, & quem delectant literae tuae salutem dicit.

Discipulus minimus Petrus patriarcha Maronitarum ex monasterio Canubbis servus servorum Dei.

In nomine sanctae, & individuae trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus sancti, cui gratias agimus, quoniam corde, & corpore a criminibus mundi sumus, & a captivitate liberati illius, cui subiecti eramus.

Pauper, ac minimus discipulus cum obedientia

V v

tis

tia prompta, humilitateque profunda sub pedibus patris nostri, & domini Leonis Deo carissimi papæ X. sine sine gratias agimus, qui rectum perambulat iter, sanctam Dei ecclesiam illustrat, doctrinæ verba erogat, evangelica scilicet eloquia, atque observat pater noster mundissimus, sol resurgens, luna plena veritatis, sanctique nominis vir, arbor in misericordia plantata, nobisque misericordiæ fructus producens; pater noster & dominus de nostra vita cogitans, gregisque sibi commisso, populi videlicet in Christum credentis per totum orbem diffusæ sollicitam curam gerens, eique profutura omnia cum fratribus nostris apostolicæ sedis cardinalibus impiger subministrans, ipsius sanctissimæ benedictiones jugiter super nos, Amen.

Pauperes sumus, gratias Deo indelinerter agimus, qui suam nobis misericordiam affluenter tribuit, divinamque sanctitatis vestræ mentem inclinavit, ut nos spiritualiter, & corporaliter vitare dignaretur. Nuncios namque nobis carissimos Fratrem Jo. Franciscum de Potentia, ac socios ad nos misericorditer destinavit, qui pabulum divini verbi administrans, Christianæ fidei veritatem coram doctoribus nostris luculenter ostendit, & sollicitè docuit, & ostensam in nostris libris invenimus. Nunquid laudes Deo omnipotenti sine fine persolvimus, quia sua adjuvante gratia nos illustrari voluit, ut a catholica fide, quam sancta Romana ecclesia tenet, & prædicat, in nullo deviemus, nisi in iis forte, quæ ignoramus. Sumus namque sub perfecta obedientia sanctitatis vestræ patris nostri gratiosissimi, & sanctæ Romanæ ecclesiæ in omnibus, quæ nobis præcipit, & imponit. Verum quia sub nefando infidelium servituti jugo infelicissimam vitam ducimus, multa præter nostram voluntatem sunt, & quæ cupimus adimplere non possumus; ac juxta regionis consuetudinem propter hæreticorum inevitabile, & contagiosum commercium quædam admittere cogimus, quæ nuncius prædictus melius novit, ac sanctitati vestræ referabit. Non tamen contra sanctam, & immaculatam fidem quidquam substantialiter agimus. Propterea quod credimus & sentimus sanctitati vestræ patri nostro sanctissimo nunciamus, cui notum esse volumus, quia sive vivimus, sive morimur pro Dei, ecclesiæ, ac sanctitatis vestræ honore quæcumque etiam durissima perpeti æquanimiter parati sumus. Post hæc gratia domini nostri filius sanctitatis vestræ misericordissimi patris munera per nuncios ad nos delata venere, videlicet amictus, rochetum, sive alba, cingulum de serico rubeo auro fulcitum, crux pectoralis argentea quibusdam in extremitatibus perlis ornata, duæ stolæ, tres manipuli brochati in velluto rubeo. Scandalia brochati rubei, caligæ brochatelli albi, tunicellæ de tatra rubeo festuacis auri tracti ornata. Calula brochati in velluto rubeo imaginem habens B. P. in mari; chiroteca de serico rubeo auro contextæ. Mitra perlis desuper ornata per totum, quibus ex utraque parte solis figura pulcherrima facta est. Gremiale brochatelli rubei. Pluviale brochati in velluto rubeo friscum aureum ornatum habens, in quo sex magnæ figuræ auro textæ appositæ sunt. Pallium altaris brochati in velluto rubeo imaginem B. Thomæ continens digitum in latus salvatoris mittentis. Dalmatica, & tunicella ejusdem brochati. Pluviale aliud rasi rubei, in cujus capatio imago est salvatoris resurgentis a mortuis. Cooperio-

rium faldistorii, velluti rubei. Bursa pulcherrima auri tracti cum corporalibus. Tria vascula ænea deaurata simul juncta ad tria consecranda videlicet oleum sanctum, catechumenorum, & christiatis. Duæ vestes panni optimi pro meo paupere patriarcha. Tres alie pro duobus archiepiscopis, & archidiacono qui nobiscum semper morantur. Petia una panni nigri coloris, ex qua novem vestes factæ fuere pro totidem anachoretis in valle profunda, & terra, quam nos sanctam vocamus commorantibus, qui Deum pro sanctitate vestra incessanter exorant. Decem calices pro pauperibus sacerdotibus: ferrum pro faciendis hostiis. Liber pontificalis. Hæc est omnium quantitas, quæ nos pauperes a sanctitate vestra transmissa recepimus. Postremum sanctitatem vestram super nos pissimum patrem humillime deprecamur, ut quemadmodum commissi divinitus gregis sollicitam curam gerit, ac veluti purissimus, & irreprehensibilis pastor indeficientem erga populum suum caritatem habet, sic nos in remotissimis partibus agentes oblivioni non tradat, sed frequenter per tales nuncios nos misericorditer visitare dignetur, quales fuerunt ii, quos nuper ad nos sanctitas vestra destinavit. Eorum quidem adventu, eloquiis, doctrina uberi, & conversatione sancta non minus in domino exultavimus, & cor nostrum exhilaratum est, quam si decorem vultus sanctitatis vestræ intuiti fuisset. Sumus enim in infidelium, & hæreticorum medio constituti, a quibus persecutionem patimur, bonis nostris expoliatur, ac sæpe numero flagellis cedimus. Talibusque adminiculis indigemus, ut in dorvino confortati adversantia nobis ferre possimus, & hæreticorum perfidia confundatur, cum nos a sanctitate vestra sic honorari conspexerint. Hoc est responsum paupertatis nostræ sanctissimo domino nostro, cujus gratia, & benedictio ad nos semper veniat. Amen. Amen. Gratias Deo indefinenter agimus, & ipsius misericordia super nos. Amen. Amen. Scripta sunt hæc anno incarnationis domini nostri Jesu Christi 1515. mense Februarii die 14.

A tergo.

Dabuntur cum Dei altissimi gratia in manus domini nostri, & patris sanctissimi papæ Leonis X. sedentis super sedem apostolicam pro parte pauperis Petri patriarchæ Maronitarum ex monasterio Cannubin in monte Libano servi servorum Dei.

Gratias Deo reverenter agimus sub mundissimis pedibus patris nostri sanctissimi Christi vicarii, & domini nostri papæ Leonis X. qui vices B. Petri veritatis petre gerit in terris, sedetque super apostolicam sedem. Ipsi sanctissimæ benedictiones super nos semper. Amen. Cogimur in divinas laudes erumpere, Deoque, a quo omne bonum, gratiarum actiones indefinenter agere, qui purissimæ sanctitatis vestræ menti illabi dignatus est. eamque per inspirationem pulsare, ut nos per sanctum nuncium fratrem Joannem Franciscum de Potentia visitaret. Is enim fratre Francisco Rebarino interprete & viam salutis nobis ostendit, & sancta documenta reliquit. Nam quomodo sanctum conficiatur chrisma, ex puro videlicet oleo & balsamo, nihil præter hæc immiscendum. Quo etiam tempore aquis salutaribus infantes abluere debeant, & sacro baptismatis fonte renasci, & non sit quadragesimus expectandus dies, sicut antea

antea erroris tenebris involuti expectare consuevimus, sed in octavo, vel etiam ante cum necessitas exposulaverit. Qua vero ratione iuxta patrum, & sanctæ Romanæ ecclesiæ instituta matrimonia contrahantur, & quæ eadem impediunt. Quoniam pacto sacri conferantur ordines. Quibus item verbis in consecratione dominici corporis, & sanguinis uti debeamus. Et quod Spiritus sanctus a Patre procedat, & a Filio tanquam ab unico principio, & unica spiratione. Quod Christianus, qui in hac vita sufficientem de suis delictis penitentiam non egit, ea factus ad quemdam locum ducatur, qui purgatorium dicitur. Quod semel in anno saltem nostra peccata proprio sacerdoti confiteamur, sanctissimumque eucharistiæ sacramentum in paschate suscipiamus. Quamvis absit iactantia, ter in anno, videlicet in paschate, in natali domini nostri Jesu Christi, & festo SS. apostolorum Petri, & Pauli hoc consuevimus adimplere. Et ut semper in omnibus apostolicæ sedis, ac sanctitatis vestræ, ejusque successorum mandatis submitteamur presentibus archiepiscopis, & episcopis, nec non sacerdotibus nostris, & cleri, & populi majoribus clero nos docuit eloquio. Hæc enim pater sancte, & nonnulla alia ab eo instituta nostrarum animarum salutem concernentia Arabico conscripta sermone nobis relicta, quibus evitantur peccata, moreque in melius reformantur prompta obedientia acceptamus, & confitemur, & adimplere speramus. Propterea exultavimus in domino. Deoque optimo maximo, & sanctitati vestræ gratias egimus dirigenti ad nos fratres hos sanctos, qui salutis iter nobis ostenderunt, & animas nostras in domino recrearunt. Nos vero cum prælibato fratre Joanne Francisco quondam ex nostris ad sanctitatem vestram destinavimus, ea ducti opinione ut parum instituta, & sanctæ Romanæ ecclesiæ dogmata addiscant, & cum edocti fuerint ad nos docturi alios postmodum redeant. Interea non parvo afficimur mœnore, quoniam ad deosculandum, adorandumque sanctissimos sanctitatis vestræ pedes accedere prohibemur, & quæ mente gerimus fixis in terra genibus proprio ore exprimere ipsi nequimus. Ut autem affectui nostro, ac voto utcumque satisfaciamus, cum præfato sanctitatis vestræ nuncio fratre Francisco oratorem nostrum. Cui Joseph cum Elia monacho ad sanctitatem vestram destinandum decrevimus, ut nostro, ac totius cleri, Maronitarumque populi nomine terram fronte tangens, flexisque genibus sanctissimos pedes sanctitatis vestræ adoret, & deosculetur, & sanctæ sedi apostolicæ coram fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus sanctitati vestræ obedientiam præstet, & fidelitatem juret, & quod veraciter sanctæ sedi apostolicæ, & sanctitatis vestræ servi fideles sumus denitilo capite firmiter protestetur. Amen. Amen. Quædam vero alia sancto fratri nostro Jo. Francisco revelavimus, quem ut sanctitati vestræ enaret sub Dei attestazione astrinximus. Erit enim veluti noster amabilis frater benedicti monasterii S. Mariz de Cannubin in monte Libano sancto, ac sollicitus procurator totius cleri, & Maronitarum populi ad pedes sanctitatis vestræ. Omnia quidem nostra, & quomodo sub infidelium detestanda servitute, omni auxilio orbati infelicissimam vitam ducimus propriis oculis ipse conspexit. Hoc est responsum paupertatis no-

a) Hoc est dominum, qui Grece sup. & sup. Vaddingus edidit. H.

b) Vaddingus Cambri.

stræ sanctissimo, ac purissimo patri nostro cujus sanctas benedictiones misericors Deus ad nos transmittat. Amen. Amen. Amen. Scripta sunt anno dominicæ incarnationis 1515. mense Februarii die 14.

A tergo.

Præsentabuntur cum Dei gratia in manus sanctissimi domini nostri Leonis X. qui super sanctam sedem Petri apostoli residet pro parte pauperis discipuli sui Petri patriarchæ Maronitarum ex monasterio Cannubin in monte Libano servi servorum Dei.

IN DEI OMNIPOTENTIS NOMINE, qui creavit omnia, & omnibus hominibus vitam vult, & salutem, cui omnia gratias agunt.

Sub pedibus sanctissimis patris, & domini nostri ab omni macula purissimi virtutibus, ac sanctitate ut sol renitentis. Corde, ac mente humili ego pauper servus Elias indignum iudicans nomen meum exprimere Mechadem montis Libani sancti, & civitatis Besciæ sub durissimo infidelium dominio constitutus gratias Deo ago, quoniam sanctissimi, ac clementissimi patris nostri totius mundi domini benedictionem super me venire concessit, qui veluti orbis specimen in sancta sede a Deo electus Christi filii sui domini nostri vices gerit, & locum tenet in terris domini nostri papæ Leonis X. sedentis super apostolicam sedem cum fratribus suis, ac dominis nostris Cardinalibus, reliquisque ecclesiæ prælati, quorum benedictioni, & gratiæ me humiliter submitto: Amen. Immenas Deo altissimo gratias referte stringor, qui sanctitatem vestram piissimum patrem nostrum excitavit, ut filium suum mandatis obsequentem misericorditer visitaret, dualque vestes per servatum nuncium suum fratrem Jo. Franciscum de Potentia dono transmitteret, qui pericula magna cum locis, ac tribulationes innumeras perpessus suarum orationum subsidium nobis præstiturus ad nos tandem venit, & ob hoc, aliaque nobis exhibita beneficia sub pedibus sanctitatis vestræ caput inclinans gratias ago. Nuncius quidem prædictus in sancta fide catholica nos instruxit, docuitque quidquid sanctitas vestra ei injunxit, quod reverenter, ac cum ingenti mentis affectu recepimus sublato omni defectu, & inter cetera, ut sub sanctæ Romanæ ecclesiæ, ac sanctitatis vestræ obedientia reverenti, famulatu perpetuo viveremus, efficaciter induxit. Quod ego corde bono recipiens, efficacius adimpleo. Mitto namque cum prænominato sanctitatis vestræ nuncio oratorem meum Curi Joseph cum Elia monacho, ut prostratus, capiteque terram tangens meo nomine, ac totius Maronitarum populi pedes sanctitatis vestræ adoret, & assistentibus omnibus S. R. E. cardinalibus piissimæ apostolicæ sedi, & sanctitati vestræ obedientiam præstet, & fidelitatem juret, & scripta quidem hæc mea fidelitatem istam perpetuo attestabuntur. Nam quoad vixero una cum universo Maronitarum populo tamquam verus Christianus, servusque fidelis sanctam & immaculatam fidem catholicam firmiter tenere, & stabiliter intrepidus confiteri, ac apostolicæ sedi, & sanctitati vestræ illibatam servare intendo. Deus autem omnipotens nobis misericorditer concedat, ut oculis nostris conspiceret ipsi possimus

V u z

quod

quod sanctitas vestra per suas nobis literas pollicetur . Amen . Amen . Post hæc sanctitati vestræ non laetetur nos , nostramque fidem detestabili Mahometanorum subesse imperio , qui nobis iniquis actionibus adversantur . Bona enim nostra diripiunt , nosque in publicis aggrediuntur viis , & durissima frequentius pœna castigant . At nos adversus eos in nomine domini totis viribus pugnamus , & quantum possumus resistimus iniquitati , magnasque ea de re angustias sustinemus . Sed ut inter tot adversa positi respiremus , sanctitas vestra ne obliviscatur paupertatis nostræ , ac miseræ humillime deprecamur . Mittat frequentius tales nuncios oblectramus , quales fuerunt hi , qui nuper ad nos a sanctitate vestra missi venerunt . Non enim aliter eorum adventu lætificati sumus , & documentis in domino corroborati sumus , quam si speciem faciei sanctitatis vestræ vidissemus . Hoc quippe sanctitas vestra negare non debet . Dicit enim scriptura , Omni petenti te tribue . Hoc est responsum paupertatis nostræ patri nostro sanctissimo , cujus benedictiones , & gratia sint

A semper super nos : Amen . Amen . Scripta fuerunt hæc anno incarnationis dominicæ 1515 . Alexandri vero Macedonis 1827 . die 14 . mensis Februarii . Transmissaque a monte Libano sancto , civitate Belciaræ benedicta . Deo gratias semper agimus Amen . Amen . Amen .

A tergo .

Præsentabuntur cum Dei altissimi gratia manibus S. D. N. papæ Leonis X. pro parte pauperis Elis , qui soli Deo gratias agit .

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE , S. J.

B Rhemagense concilium anno 1514 . a quibusdam celebratum dicitur præside Georgio de Ambalis hujus nominis II . archiepiscopo cardinale tituli SS . Marcellini & Petri . Verum alii provincialem hanc synodum differunt in annum circiter 1522 . testanturque acta ejus in membranis affectari . Ea si nascisci liceat in appendicem conjiciantur .

TEXTUS INTEGR CONCORDATORUM

inter sanctissimum dominum nostrum papam LEONEM X. & Christianissimum dominum nostrum regem FRANCISCUM hujus nominis primum , cum præfatione , titulis ac rubricis , ut vocant , patentibus regis literis , ceterisque appendicibus .

TITULUS I.

FRANCISCUS Dei gratia Francorum rex , Mediolani dux , Astensis comes ac Genæv dominus , omnibus literas has lecturis salutem . Cum non pridem superstitie adhuc Ludovico memorie commendabilis rege , socero nostro (cujus animæ propicietur altissimus) sacrum Lateranense concilium sæpius editis decretis , eodem socerum nostrum ad ejusdem concilii conventum evocasset , cum eoque regni nostri curias summas (quas parlamentarias vocamus) ecclesiam insuper universam Gallicam cunctasque regni nostri gentes , Delphinalisque nostri potentatus , admonendosque censuisset , ut si quid auctoritatis prisce afferre , si qua jura citare , si rationes consentaneas palam edisserere posse considerent , quominus sanctio pragmatica ejusdem concilii auctoritate ac sententia antiquaretur , abrogaretur , induceretur , irritaque etiam nulla pronunciaretur & schismaticæ , id infra diem dictis decretis præfixam efficerent : quo neglecto talis denique sacro approbante concilio decerneretur . Dudum autem statimque nobis diadematis fastigio divina benignitate auctis regnumque auspiciato ineuntibus : cum rursus hujusmodi edicta alia , atque alia eadem ab auctoritate manantia , nobis innotuissent , nobis etiam , nostrisque curiis , ecclesie Gallicanæ ac subditis populis edito novissimo ac causæ preëmptorio spes omnis esset purgandæ moræ præcisa , ut si ulterius cunctari in animum induxissemus , futurum omnino videremus in hæc discrimina incidere , quæ antedictæ pragmaticæ sanctionis decretum hoc in regno nostro patriaque Delphinali locum sibi vendicabant . Ideo nos animo reputantes quanta olim ante illius prag-

C maticæ sanctionis promulgationem , indignitas rerum ac deformitas in regno nostro patriaque Delphinali grassaretur , cum videlicet res nummaria (quibus veluti nervis res publica subnixæ est) ea maxime ac præcipue ratione exhaustiretur , cum præsulibus & antistitibus sacerdotiorum conferendorum libertas facultasque adimeretur : cum peregrini & incolæ sacerdotiis Gallicis sæpenumero donarentur , cum diplomatibus apostolicis quas expectativas nuncupabant , generatim sigillatimque superstitum hominum spiritantiumque sacerdotia electiva mixta ac collativa in diem mortis eorum conferrentur qui eis fungebantur . Id quod cum bonis moribus non convenit : Tum vero alieni fati votum habet adjunctum . Postremo cum sacerdotiorum controversiæ litesque sacræ in curia Romana disceptarentur ingenti nostrorum hominum dispendio & incommodo : ex quo sequi plerumque necesse erat , ut qui vel sumptibus suppeditare vel labori sufficere nequirent , hi aut iuri suo cedere , aut causas deserere , ac pro derelictis habere cogerentur . Simul ea accedebat deformitas , ut literarum studiosi & disciplinis liberalibus incumbentes aut sacerdotia adipisci nequirent , aut qui adipisci cuperent literarum studium abjicere , aut certe deponere cogerentur , passimque per urbes errabunde vagari , ut id periculum imminere videretur , ne literarum tandem amor & scientia per incuriam exolescerent . Cum igitur summopere nobis videndum esse existimarem , ne hujusmodi indignitas in regno nostro exoriretur , id quod futurum intelligebamus , tempori utique inserviendum esse duximus , ac rebus nostris periclitantibus , pro re nata consulendum , imminentiæque detrimen-

ta minore ac leviori dispendio redimenda. Quare cum Bononiam cum omni nostro comitatu venissemus, exhibenda gratia reverentis sanctissimo patri nostro Leoni X. pontifici summo, quam ei Francie reges majores nostros ut primos ac maximos sacrosanctae ecclesiae filios exhibuisse novimus, obtinxis precibus ab eo contendimus, ut si pragmaticae nomen omnino esset abrogandum, saltem vice illius bona sua concillique venia, certas nobis leges conditionesque meditari comminiscique liceret, quibus imperium nostrum supradictum imposterum uteretur. Quod ad ea quidem pertinet quae sanctione pragmatica cavebantur, quibus nostris precibus exorata pontificis sanctitas (nam ei quoque cordi erat regni nostri ecclesiam recte atque ordine administrari) haud egre nobis indulxit, ut conventa quaedam nobis meditari commentarique liceret, pragmaticae sanctionis vicem regno ac potentatui supradicto ubique praebitura, quae ejusdem ipsa concilii auctoritate assensuque confirmarentur, quam homologationem vocant, cum irritante decreto hujus commentationis curam, quam tunc sua sanctitas & nos mandavissimus viris quibusdam consultissimis, ita confecta temperataque sunt ea conventa, ut pleraque pragmaticae sanctionis capita firma nobis post hac rataque futura sint. Qualia sunt ea quae de reservationibus in universum aut sigillatim factis statuunt, de collationibus, de causis, de frustatoriis appellationibus, de antiquatione constitutionum Clementinae, quam Literis vocant, de libere quieteque possidentibus, de concubinariis, quaedamque alia quibus nihil iis conventis derogatum, abrogatumve fuit, nisi si in quibusdam capitibus nonnulla interpretanda immutandave censuimus, quod ita referre utilitatis publicae arbitramur. Quod vero ad electiones pertinet minimo quod optabamus obtinere potuimus causis in dictis conventis latissime insertis, ac nihilo secius tamen, cum ab ejusdem pontificis sanctitate dilationem semestrem impetrassemus, iis rebus transigendis super iisque viros multos doctrina eximia literarumque peritia praeditos usuque rerum callentissimos consuluissemus, tandem de eorum sententia, quando ita ferebat ratio, difficultasque temporis, rerumque nos circumstantium necessitas, saepe dicta conventa in regno nostro ac Delphinio promulganda censuimus, ita ut sanctionis vicem instarque plenum habeant, quorum conventorum seu approbationis concilii tenor sequitur & est talis.

Approbatio concordatorum per concilium generale Lateranense facta.

TITULUS II

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam sacro approbante concilio. Divina disponente clementia per quam reges regnant & principes imperant, in eminenti apostolatus specula, & super gentes & regna meritis licet imparibus constituti, animo revolventes, quod & si ea quae pro salubri & quieto regimine regnorum, & ad pacem & justitiam populorum perpetua eorumdem regnorum stabilitate regibus praesertim de fide catholica & de republica Christiana & apostolica sede bene meritis, laudabili & provida nostra ordinatione cum venerabilibus fratribus nostris sanctae

Concil. General. Tom. XXXII.

A Romanae ecclesiae cardinalibus concessa, ac ad effectum hujusmodi gesta, stricta, ordinata, decreta factave sunt, plenam roboris firmitatem obtineant, illis nihilominus interdum sacro approbante concilio nostrae innovationis & approbationis robor adjicimus, ut eo firmiter illibata perdurent, quo saepius erunt nostra auctoritate ac etiam generalis concilii praesidio communita, efficacemque operam circa eorumdem conservationem libenter adhibemus, ut reges & ipsorum regnorum personae concessionibus, privilegiis, statutis & ordinationibus hujusmodi in domino pacis gaudentes, in pacis & tranquillitatis ac amentatis dulcedine conquiescant, & in eorum solita erga eandem sedem devotione ferventius perseverent. Nuper siquidem ut ecclesia sponsa nostra in sancta unione conservaretur & per Christi fideles sacris canonibus a Romanis pontificibus & sacris generalibus conciliis dumtaxat editis uterentur, quaedam constitutiones quas de cetero loco pragmaticae sanctionis & contentorum in ea, in regno Franciae pro bono pacis & concordiae ac illius communi & publica utilitate cum carissimo in Christo filio nostro Francisco Francorum rege Christianissimo, dum Bononiae cum nostra curia essemus, tractatas, & cum eisdem fratribus nostris diligenter examinatas, & de eorum consilio cum praefato rege concordatas, & per ipsius regis legitimum procuratorem acceptatas, de eorumdem fratrum consilio unanimi consensu statuimus & ordinamus, prout in nostris literis desuper confectis plenius continentur, quarum tenor sequitur, & est talis.

Textus Concordatorum.

De constitutionibus.

TITULUS III

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Primitiva illa ecclesia in angulari petra a salvatore nostro Jesu Christo fundata, apostolorum praconiis elata, martyrumque sanguine consecrata & aucta, olim ubi primum juvante domino per orbem terrarum lacertos movere cepit, provide attendens quantum oneris humeris impositum haberet, quot oves pascere, quot custodire, ad quot etiam remotissima loca oculos intendere cogeretur, divino quodam consilio, parochias instituit, dioeceses distinxit, episcopos creavit, & metropolitanos praefecit, ut tamquam membra capiti obsequentia, cuncta secundum ejus voluntatem salubriter domino gubernarent, & tanquam rivuli a perenni fonte, Romana videlicet ecclesia derivantes, ne angulum quidem dominici agri irrigatum dimitterent, unde sicut alii Romani pontifices praedecessores nostri, suo tempore omni studio curarunt ut dicta ecclesia uniret, & in sancta unione hujusmodi sine ruga & macula conservaretur, & omnes vepres ab eadem ecclesia abolerentur, cujus proprium est divina opitulante gratia virtutes colere & vitia radicitus extirpare, ita & nos tempore nostro & praesenti durante concilio, ea facere & curare debemus quae unioni & conservationi ejusdem ecclesiae conducere videntur. Ea propter omnes vepres quae unioni hujusmodi obstant, & segetem domini pullulare non sinunt, tollere prorsus & extirpare, ac virtutes in viam domini

V u 3

in-

inferere satagimus. Sane inter arcana mentis nostræ revolventes quot tractatus inter piæ memoriæ Plum II. Sixtum IV. Innocentium VIII. Alexandrum VI. & Julium II. Romanos pontifices prædecessores nostros & claræ memoriæ reges Franciæ Christianissimos super abrogatione certæ constitutionis in dicto regno Franciæ vigentis, quæ pragmatica vocatur, habiti fuerunt. Et licet Pius II. præfatus, nuntiis ad claræ memoriæ Ludovicum XI. Franciæ regem Christianissimum destinatis tantis eidem persuaserit rationibus, ut rex ipse pragmaticam sanctionem huiusmodi tamquam in seditione & schismatis tempore natam, suis patentibus litteris abrogaverit, tamen huiusmodi abrogatio nec etiam litteræ apostolicæ præfati Sixti super concordata cum oratoribus præfati regis Ludovici ad præfatum Sixtum prædecessorem destinatis habita expedite, per prælatos & personas ecclesiasticas dicti regni receptæ non fuerunt, nec ipsi prælati & personæ ecclesiasticæ illis parere, nec monitis Innocentii & Julii prædictorum aures præbere: sed eisdem pragmaticæ constitutioni inhærere voluerunt, unde præfatus Julius prædecessor in præfati concilio Lateranensi, universalem ecclesiam representante, per eum legitime in dicto abrogationis pragmaticæ sanctionis huiusmodi negotium & illius discussionem venerabilium fratrum suorum cardinalium, de quorum numero tunc eramus, & aliorum prælatorum congregationibus, relationemque discolorum sibi & eidem concilio faciendam commisit, Gallicolque prælatos capitula ecclesiarum & monasteriorum conventus ac parlamenta & laicos illis faventes cujuscumque dignitatis, etiam si regalis existerent, sanctione prædicta utentes, seu illam approbantes, omnesque & singulos alios sua communiter vel divisim interesse putantes, per edictum publicum cum ad partes illas tutus non pateret accessus, in certis ecclesiis tunc expressis assignandum moneri & citari infra certum competentem terminum præfigendum ad comparandum coram eo in concilio præfato, causasque dicendum, quare sanctio præfata in concernentibus auctoritatem, dignitatem & unitatem ecclesiæ Romanæ & apostolicæ sedis sacrorumque canonum & ecclesiasticæ libertatis violationem nulla & invalida declarari, decerni & abrogari non deberet. Et cum super his in forma juris in præfato concilio Lateranensi procederetur, dictusque Julius prædecessor sicut domino placuit rebus fuisset humanis exemptus, nosque divina favente clementia ad summi apostolatus apicem assumpti fuisset, & contra prælatos, capitula, conventus & personas huiusmodi ad nonnullos actus processimus, tandem considerantes pacem esse vinculum caritatis & spirituales virtutes qua salvamur, dicente domino. Qui biberit aquam quam ego dabo ei bibere, non sitiet in æternum. Et quod in pace consistat salus universorum, Cassiodoro testante, omni quippe regno desiderabilis debet esse tranquillitas, in qua & populi proficiunt & utilitas gentium custoditur: matura deliberatione cognovimus non per nuntios aut legatos nostros, sed in præstatione obedientiæ filialis, quam carissimus in Christo filius noster Franciscus Francorum rex Christianissimus personaliter nobis præstitit, hæc cum majestate sua coram discutere, eumque paternis hortari monitis, ut ad laudem Dei, & ad sui honorem

prompto animo libens ac volens dictam pragmaticam sanctionem abrenunciare, & secundum leges sanctæ Romanæ ecclesiæ, quemadmodum ceteri Christiani vivere, ac mandatis apostolicis, quæ a sede apostolica pro tempore emanarent, parere & obedire vellet.

Electio ad beneficia abrogata.

TITULUS IV.

ET cum ex electionibus quæ in ecclesiis cathedralibus & metropolitanis, ac monasteriis dicti regni, a multis annis citra fiebant, grandia animarum pericula provenirent, cum plerumque per abusum secularis potestatis: nonnullis vero præcedentibus illicitis & simoniacis pactionibus, aliis particulari amore & sanguinis affectione, & non sine perjuriæ reatu fierent. Cum electores ipsi etiam si ante electionem per eos faciendam, idoneiorem & non eum quem promissione aut datione alicujus rei temporalis, seu prece vel precibus per se vel alium interpositis, electionem procurare didicissent, eligere sponte jurarent, juramentum huiusmodi non servarent: sed contra proprium huiusmodi juramentum in animæ suæ præjudicium venirent, ut nobis notorie constat ex crebris absolutioibus & rehabilitationibus a nobis & prædecessoribus nostris petitis & oblatas: idem Franciscus rex nostris paternis monitis, nunquam verus obedientiæ filius, parere volens, tam pro bono obedientiæ, in qua magnum meritum vere consistit, quam pro communi & publica regni sui utilitate, in locum dictæ pragmaticæ sanctionis ac singulorum capitulorum in ea contentorum, leges & constitutiones infra scriptas jovicem tractatas, & cum fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus diligenter examinatas, & de eorum consilio, cum præfato rege concordatas per dilectum filium Rogerium Barthelemy, regium advocatum, oratorem suum ad hoc ab eodem Francisco rege ad nos destinatum, habentem ad hoc speciale & sufficiens mandatum acceptavit.

De regia nominatione ad prælaturas faciendâ.

TITULUS V.

DE eorundem fratrum consilio & unanimo consensu, ex certa nostra scientia & potestatis plenitudine, statuimus & ordinamus quod de cetero perpetuis futuris temporibus loco dictæ pragmaticæ constitutionis, ac omnium & singulorum capitulorum in ea contentorum, videlicet ut de cetero cathedralibus & metropolitanis ecclesiis in regno, dicto Delphinatu, & comitatu Dionsi ac Valentiniensi, nunc, & pro tempore etiam per cessionem in manibus nostris & successorum nostrorum Romanorum pontificum canonice intrantium sponte factam vacantibus, illorum capitula & canonici ad electionem seu postulationem, inibi futuri prælati procedere non possint: sed illarum occurrente huiusmodi vacatione, rex Franciæ pro tempore existens, unum gravem magistrum seu licentiatum in theologia, aut in utroque seu altero juris doctorum, aut licentiatum in universitate famosa & cum rigore examinis & in vigesimo septimo sui ætatis anno ad minus consultum, & alias idoneum infra sex menses a die vacationis ecclesiarum earundem computandos nobis

nobis & successoribus nostris Romanis pontificibus seu sedi predictis nominare, & de persona per regem hujusmodi nominata per nos & successoribus nostris, seu sedem predictam provideri: & si contingeret prefatum regem personam taliter non qualificatam ad dictas ecclesias sic vacantes nominare, nos & successoribus seu sedem hujusmodi de persona sic nominata eisdem ecclesiis minime provideri debeat. Sed teneatur idem rex infra tres alios menses a die reculationis personam nominatam non qualificatam, sollicitatori nominationem non qualificatam prosequenti, consistorialiter sedem intimandam computandos: alium supradicto modo qualificatum nominare. Alioquin ut dispendiose ecclesiarum hujusmodi vacationibus consuleretur, ecclesie tunc sic vacanti per nos & successoribus nostris seu sedem hujusmodi de persona ut prefertur qualificata. Nec non per obitum apud sedem predictam vacantibus, semper nulla dicti regis precedente nominatione libere provideri possit. Decernentes electiones contra premissa attentatas, ac provisiones per nos & successoribus nostris, seu sedem hujusmodi factas, nullas & invalidas existere. Consanguineis tamen prefati regis ac personis sublimibus ex causa rationabili & legitima in nominatione & apostolicis literis exprimentis, necnon religiosis mendicantibus reformatis eminentis scientie & excellentis doctrinae, qui juxta sui ordinis regularia instituta ad gradus hujusmodi assumi non possunt, sub prohibitione premissa minime comprehensis: sed de eorum personis dictis ecclesiis pro tempore vacantibus ad dicti regis nominationem, per nos & successoribus nostris seu sedem hujusmodi libere provideri possit.

De monasteriis pure electivis.

TITULUS VI.

MONASTERIIS vero & prioratibus conventualibus, & vere electivis, videlicet in quorum electionibus forma capituli **QUIA PROPTER**, servari & confirmationes electionum hujusmodi solenniter peti consueverunt in regno, Delphinatu & comitatu hujusmodi, nunc & pro tempore etiam per similem cessionem vacantibus, illorum conventus ad electionem seu postulationem abbatis seu prioris procedere non possint, sed idem rex illorum occurrente hujusmodi vacatione religiosum ejusdem ordinis in etate viginti trium annorum ad minus constitutum infra simile tempus sex mensium a die vacationis monasteriorum & prioratum hujusmodi computandorum, nobis & successoribus nostris, aut sedi hujusmodi nominare & de persona per regem hujusmodi monasterio vacanti nominata, per nos & successoribus nostris, seu sedem hujusmodi provideri. Prioratus vero personae ad illum per eundem regem nominatae conferri debeat. Si vero idem rex, presbyterum secularem aut religiosum alterius ordinis, aut minorem viginti trium annorum, vel alias inhabilem nobis aut successoribus nostris infra dictum semestre seu sedi hujusmodi nominaret, talis nominatus recusari, & nullatenus sibi provideri debeat: sed rex ipse infra trimestre a die reculationis, supradicto modo intimandae computandum, alium modo supradicto qualificatum monasterio seu prioratu tunc vacanti nomina-

re, & de persona ad monasterium nominata illi providere, ad prioratum vero nominato, prioratus ipse per nos & successoribus nostris seu sedem predictam conferri debeat. Alioquin dictis novem mensibus effluxis nulla seu de persona minus idonea & modo premissa non qualificata facta nominatione, ac etiam vacantibus apud sedem predictam, semper etiam nulla dicti regis suspectata nominatione, per nos & successoribus nostris seu sedem predictam monasteriis provideri. Prioratus vero personis, ut prefertur, qualificatis demtaxat conferri libere possint. Electiones autem & illarum confirmationes nec non provisiones per nos & successoribus nostris ac sedem predictam contra premissa pro tempore factas, nullas, irritas & inanes esse decernimus.

De singularum privilegiis, & quod in scriptis tantum probari debent.

TITULUS VII.

PER premissa tamen non intendimus in aliquo praedjudicare capitulis ecclesiarum, & conventibus monasteriorum & prioratum hujusmodi privilegia a sede apostolica proprium eligendi praelatum obtinentibus, quominus ad electionem episcoporum ac abbatum & priorum juxta privilegia eis concessa libere procedere possint juxta formam in eorum privilegiis contentam. Et si in eorum privilegiis forma aliqua expressa non fuerit, tunc formam concilii generalis, capituli **QUIA PROPTER** tantum servare teneantur: dummodo de privilegiis sibi concessis hujusmodi per literas apostolicas seu alias authenticas scripturas docuerint, omni alia specie probationis eis in hoc adempta.

De reservationibus sublatis.

TITULUS VIII.

VOLUMUS quoque & ordinamus quod in regno, Delphinatu & comitatu predictis, de cetero non dentur aliquae gratiae expectativae ac speciales vel generales reservationes ad vacatura beneficia, per nos & sedem predictam non fiant, & si de facto per importunitatem aut alias a nobis & successoribus nostris & sede predicta emanaverint, illas irritas & inanes esse decernimus.

De canonicis ad effectum creandis.

TITULUS IX.

IN cathedralibus tamen metropolitanis & collegiatis ecclesiis in quarum statutis caveretur expresse, quod nullus ibidem dignitatem, personatum, administrationem vel officium obtinere possit, nisi in illis actu canonicus existat, canonicos ad effectum demtaxat inibi obtinendi dignitatem, personatum, administrationem vel officium hujusmodi & non consequendi primam praebendam vacantem creare posse intendimus.

*De collationibus, & primo de prœbenda
præceptoriali.*

TITULUS X.

STATUIMUS insuper quod ordinarius collator in unaquaque cathedrali ac etiam metropolitana ecclesia canonicatum & prœbendam theologalem inibi consistentem, conferre teneatur uni magistro seu licentiatò aut baccalario formato in theologia qui per decennium in universitate studii generalis privilegiata studuerit, ac onus residentis, lecturæ & prædicationis actu subire voluerit, quique bis aut semel ad minus per singulas hebdomadas impedimento cessante legitimo legere debeat, & quotiens ipsum in hujusmodi lectura deficere contigerit ad arbitrium capituli per subtractionem distributionum totius hebdomadæ puniri possit. Et si residentiam deseruerit, de illa alteri provideri debeat. Et ut liberius studio vacare possit, etiam si absens fuerit a divinis, habeatur pro præsentate, ita ut nihil perdat.

De graduatis, nominatis & simplicibus.

TITULUS XI.

PRÆFATIQUE ordinarii collatores seu patroni ecclesiastici quicumque fuerint ultra dictam prœbendam theologalem, quam ut præfertur, qualificato conferre teneatur, tertiam partem omnium dignitatum, personatum, administrationum & officiorum ceterorumque beneficiorum ecclesiasticorum ad eorum collationem, provisionem, nominationem, præsentationem, seu quamvis aliam dispositionem quomodolibet spectantium, viris literatis, graduatis, & per universitates nominatis hoc modo videlicet:

In primo mense post præsentium acceptationem & earundem publicationem præfati ordinarii collatores, dignitates, personatus, administrationes & officia ad eorum collationem, provisionem, nominationem, præsentationem, seu quamvis aliam dispositionem, ut præfertur, spectantia, graduatis hujusmodi qui literas suorum graduum cum tempore studii debite insinuaverint, conferre teneantur. Beneficia vero quæ in duobus sequentibus mensibus vacare contigerit, illa juxta juris communis dispositionem, personis idoneis libere conferre seu personas idoneas ad illa præsentare. Beneficia autem quæ in quarto mense, vacare contigerit viris graduatis per universitatem nominatis, qui gradus & nominationis literas eum studii tempore debite insinuaverint, conferre seu præsentare teneantur. Beneficia vero quæ in quinto & sexto mensibus vacare contigerit, simili modo personis idoneis libere conferre, seu personas ad illa præsentare possint. Beneficia autem quæ septimo mense vacare contigerit, graduatis qui simili modo literas graduum cum tempore studii debite insinuaverint conferre teneantur. Beneficia vero quæ octavo & nono mensibus vacare contigerit pari modo personis idoneis conferre seu personas idoneas ad illa præsentare teneantur. Beneficia autem quæ in mense decimo vacare contigerit graduatis nominatis, qui gradus & nominationis literas cum tempore studii debite insinuaverint,

A per eosdem ordinarios conferri seu ipsi ad illa præsentari debeant. Beneficia autem quæ undecimo & duodecimo mensibus vacare contigerit per eosdem ordinarios personis idoneis juxta juris communis dispositionem conferri seu ipsi ad illa præsentari debeant.

Decretum irritans in favorem graduatorum.

TITULUS XII.

SIQUIS vero cujuscumque status etiam si cardinalatus, patriarchalis, archiepiscopalis, aut pontificalis, vel alterius cujuslibet dignitatis, contra prædictum ordinem & qualificationes superius ordinatas, de dignitatibus, personatibus, administrationibus vel officiis, seu quibusvis aliis beneficiis ecclesiasticis hujusmodi aliter quam modo prædicto disposuerit, dispositiones ipsæ sint ipso jure nullæ, collationesque & provisiones ac dispositiones illorum ad immediatum superiorem devolvantur, qui eisdem personis modo præmissis qualificatis providere teneatur. Et si contravenierit, ad alium superiorem devolvatur provisio & præsentatio hujusmodi gradatim, donec ad sedem apostolicam fiat devolutio.

De tempore studii.

TITULUS XIII.

PRÆTEREA volumus quod collatores ordinarii & patroni ecclesiastici præfati qui dignitates, personatus, administrationes & officia ac beneficia in mensibus graduatis & nominatis assignatis vacantia, illis graduatis simplicibus aut nominatis illa conferre, aut ad illas eos duntaxat præsentare teneantur, qui per tempus competens in universitate famosa studuerint. Tempus autem competens decennium in magistris seu licentiatibus aut baccalariis in theologia: septennium vero in doctoribus seu licentiatibus in jure canonico, civili, aut medicina: quinquennium autem in magistris seu licentiatibus in artibus cum rigore examinis a logicalibus inclusive, aut in altiori facultate. Sexennium autem in baccalariis simplicibus in theologia. Quinquennium vero in baccalariis juris canonici aut civilis, in quibus baccalariis juris canonici aut civilis, si ex utroque parente nobiles fuerint, triennium esse decernimus.

*De prima insinuatione & exhibitione
literarum.*

TITULUS XIV.

PRÆFATIQUE graduati & nominati collatoribus ordinariis sive patronis ecclesiasticis semel ante vacationem beneficii de literis gradus seu nominationis, & de præfato tempore studii per literas patentes universitatis, in qua studuerint manu scribæ & sigillo universitatis signatas fidem facere teneantur.

De probatione nobilitatis.

TITULUS XV.

CUM vero probatio nobilitatis fieri debeat ad effectum ut nobiles gaudere possint beneficio minoris temporis studii, tunc nobilitas ipsa per quatuor testes deponentes in iudicio coram iudice ordinario loci in quo est natus ille de cuius nobilitate ex utroque parente constare debet, etiam in partis absentia probari possit.

De insinuatione & exhibitione litterarum tempore quadragesimali.

TITULUS XVI.

TENEANTURQUE prefati graduati tam simplices quam nominati patronis ecclesiasticis aut collatoribus ordinariis quibus gradus aut nominationis litteras huiusmodi insinuare debent, litteras suorum gradus & nominationis, certificationis temporis studii, & attestationis nobilitatis duplicatas dare, ac singulis annis tempore quadragesimæ per se aut procuratorem suum collatoribus, nominatoribus seu patronis ecclesiasticis, aut eorum vicariis, eorum nomina & cognomina insinuare, & eo anno quo prefatam insinuationem facere omiserint, beneficium in vim gradus, aut nominationis huiusmodi petere non possint. Et si collatoribus ordinariis aut patronis ecclesiasticis in mensibus deputatis graduatis simplicibus, aut nominatis non esset graduatus aut nominatus qui diligenter prefatas fecerit, collatio seu presentatio per collatorem seu patronum ecclesiasticum, etiam eisdem mensibus facta, alteri quam graduato vel nominato non propter hoc irrita censeatur. Si tamen graduatus simplex aut nominatus beneficium post insinuationem gradus aut nominationis, in mensibus eis assignatis vacans petierit, & inter suam insinuationem & prefatam requisitionem non supervenerit quadragesima, in qua nomen & cognomen insinuare debuerit, ad beneficium sic vacans cum capacem, ipsumque illud consequi posse & decernimus.

De duobus mensibus gratificationis.

TITULUS XVII.

STATUIMUS quoque & ordinamus quod collatores & ordinarii & patroni ecclesiastici prefati inter graduatos qui litteras gradus, cum tempore studii & attestatione nobilitatis debite insinuerint quo ad beneficia in mensibus eis deputatis vacantia, gratificare possint illum ex eis quem voluerint.

Quo vero ad beneficia in mensibus graduatis nominatis deputatis, antiquiori nominato conferre, seu antiquiorem nominatum, qui litteras nominationis, temporis studii & attestationis nobilitatis debite insinuerint, presentare seu nominare teneantur. Concurrentibus autem nominatis ejusdem anni, doctores licentiatos, licentiatos baccalariis, demptis baccalariis formatis in theologia, quos favore studii theologici licentiatos in jure canonico, civili aut medicina preferendos esse decernimus: baccalarios juris canonici aut civilis magistris in artibus prefer-

Ari volumus Concurrentibus autem pluribus doctoribus in diversis facultatibus, doctorem theologum doctorem in jure: doctorem in jure canonico doctorem in jure civili, doctorem in jure civili, doctorem in medicina preferendos esse decernimus. Et idem in licentiatos & baccalarios servari debere volumus: & si in ejusdem facultate & gradu concurrerent, ad datam nominationis seu gradus recurrendum esse volumus. Et si in omnibus his concurrerent, tunc volumus quod collator ordinarius inter eosdem concurrentes gratificare possit.

De beneficiis exprimendis. 2. de repletionis. 3. de regula, regularis regularibus. 4. De generibus vacationum que ad graduatos non pertinet.

TITULUS XVIII.

VOLUMUS autem quod nominati litteras nominationis ab universitatibus in quibus studuerint obtinentes in nominationum litteris beneficia per eos possessa, & eorum verum valorem exprimere teneantur, alioquin litterarum nominationis huiusmodi eo ipso nullas sunt, & esse censeantur. Si quis vero ex dictis qualificatis graduatis simplicibus aut nominatis tempore vacationis beneficium in mensibus eis deputatis vacantis, duas obtineat prebendas in cathedralibus etiam metropolitanis aut collegiatis, seu dignitatem vel prebendam, vel aliud seu alia beneficium seu beneficia, quorum insimul vel cujus fructus, redditus & proventus tempore residentis & horis divinis interessendo ad summam ducentorum florenorum auri de camera ascenderent beneficium in gradus seu nominationis huiusmodi tunc petere seu consequi non possit. Et insuper quod tam graduati simplices quam nominati beneficia in mensibus eis assignatis vacantia, petere & consequi possint secundum propriam personam concordantiam & conformitatem: videlicet seculares secularia, & religiosi regularia beneficia ecclesiastica, ita quod secularis nominatus, beneficia regularia in mensibus deputatis vacantia, preterito cujusvis dispensationis apostolicæ, nec econtra religiosus beneficia secularia petere aut consequi minime possit, quoque beneficia simpliciter vel ex causa permutationis in mensibus graduatis simplicibus & nominatis assignatis vacantia, eis non sint affecta nec debita, sed ex causa permutationis cum permutantibus dumtaxat. Simpliciter vero vacantia beneficia, huiusmodi personis idoneis per ipsos ordinarios libere conferri possint.

De ecclesiis parochialibus in villis muratis.

TITULUS XIX.

STATUIMUS quoque quod parochiales ecclesie in civitatibus aut villis muratis existentes, non nisi personis modo promisso qualificatis, aut saltem qui per tres annos in theologia vel altero lorum studuerint, seu magistris in artibus, qui in aliqua universitate privilegiata studentes magisterii gradum adepti fuerint, conferantur.

De universitatum nominationibus

TITULUS XX.

MONEMUS autem præfati regni universitates sub pœna privationis omnium & singulorum privilegiorum a nobis & sede apostolica obtentorum, ne collatoribus seu patronis ecclesiasticis habeant aliquos nominare, nisi eos qui secundum præfata tempora studuerint, & secundum dictarum universitatum statuta ad gradus, & non per saltum promotiverint, quod si factum fecerint ultra nullitatis pœnam quam in præfatarum nominationum literis declaramus, nominandi privilegio ad tempus secundum culpæ qualitatem suspendemus.

De patronis & graduatis non molestandis.

TITULUS XXI.

Si quis autem graduatorum aut nominatorum in mensibus deputatis, a collatoribus ordinatis aut patronis ecclesiasticis beneficium vacans in vim gradus aut nominationis petierit, & collatorem ordinarium in vim præfati gradus aut nominationis in processu posuerit, & taliter molestaverit, illum ultra expensarum, damnorum & interesse condemnationem, fructibus sui gradus & nominationis privandum esse decernimus. Eodemque vinculo collatores ordinarios & patronos ecclesiasticos quibus graduati & nominati, debite ut supra qualificati suos gradus & nominationis literas insinuaverint, astringimus ut beneficia ad eorum collationem vel præsentationem spectantia, in mensibus graduatorum, simplicium & nominatorum vacantia, stantibus præfatis graduatis aut nominatis debite qualificatis, illa prosequentibus, aliis quam graduatis aut nominatis non conferant, sub pœna suspensionis potestatis conferendi beneficia in octo mensibus illo anno ad collationem eorum ac præsentationem liberam spectantibus.

De mandatis apostolicis.

TITULUS XXII.

STATUIMUS & ordinamus quod quilibet Romanus pontifex semel dumtaxat tempore sui pontificatus, literas in forma mandati juxta formam inferius annotatam dare possit. Hoc modò videlicet, Unum collatorem habentem collationem decem beneficiorum in uno, habentem autem collationem quinquaginta beneficiorum, & ultra in duobus beneficiis dumtaxat gravare possit: ita tamen quod in eadem ecclesia cathedrali vel collegiata, collatorem unum pro tempore in duabus præbendis non gravet, & ut obvietur litibus quæ occasione literarum, mandatorum hujusmodi oriri possent, mandata hujusmodi sub forma quæ est inferius annotata dari volumus, quam ad perpetuam rei memoriam in cancellaria apostolica publicari, & in illius quinterno registrari mandamus: declarantes prosequentes hujusmodi mandata quo ad beneficia sub illis comprehensa, ordinariis collatoribus & graduatis simplicibus & nominatis præferendos esse. Nosque & successores nostros jure præventionis dignitates, personatus, administrationes, & officia, ceteraque bene-

licia ecclesiastica secularia & quorumvis ordinum regularia, quæcumque & quomodocumque qualificata, tam in mensibus gratuaris simplicibus & nominatis quam ordinariis collatoribus præfatis assignatis vacantia, ac etiam sub dictis mandatis comprehensa libere conferre. Statuimus insuper quod in provisionibus quas personis quibuscumque de beneficiis vacantibus, seu certo modo vacaturis, per nos & successores nostros ad sedem prædictam etiam motu proprio, etiam promeritis ad ecclesias cathedrales & metropolitanas ac monasteria ut obtenta per eos beneficia retinere possint fieri contigerit, illorum verus annuus per florenos aut ducatos auri de camera aut libras Turonenses, seu alterius monete valor secundum communem estimationem exprimi debet. Alioquin gratis ipse sine ipso jure nullus.

De causis.

TITULUS XXIII.

STATUIMUS quoque & ordinamus quod in regno, Delphinatu & comitatu prædictis, omnes & singulæ causæ, exceptis majoribus in jure expresse denominatis, apud illos iudices in partibus, qui de jure aut consuetudine præscripta vel privilegio illatum cognitionem habent, terminari & finire debeant.

De frivolis appellationibus.

TITULUS XXIV.

ET ne sub umbra appellationum, quæ nimium & nonnunquam frivole interponi consueverunt, atque etiam in eadem instantia ad prorogationem litium sæpe multiplicari, injustis vexationibus materia præbeatur, volumus quod si quis offensus, coram suo iudice justitiæ complementum habere non possit, ad immediatam superiorem per appellationem recursum habeat, nec ad aliquem superiorem etiam ad nos & successores nostros vel sedem prædictam, omisso medio: nec a gravamine in quacumque instantia ante diffinitivam sententiam quomodolibet appelletur, nisi forsitan tale gravamen extiterit, quod in diffinitiva reparari nequiret, & eo casu non nisi ad immediatam superiorem liceat appellari.

De exemptorum appellationibus.

TITULUS XXV.

Si quis vero immediate subjectus sedi apostolicæ ad eandem sedem duxerit appellandum, causa committatur in partibus per rescriptum usque ad finem litis, videlicet usque ad tertiam sententiam conformem inclusive, si ab illis appellari contigerit, nisi propter defectum denegatæ justitiæ aut justum metum: & tunc committi debeat in partibus convicinis, & cum causarum expressione, quæ etiam de illis legitime, alias quam per juramentum coram iudicibus a sede apostolica deputandis, constare debeat: processus autem contra præmissa attentatos, nullos & irritos esse volumus, ac rescripta contra præmissa impetrantes in expensis, damnis & interesse condemnari debere decernimus, atque declaramus. Sanctæ vero Romanæ ecclesiæ cardinales, qui pro universali eccle-

ecclesia continue laborant, necnon dictis se- A
dis officiales, officia sua actu exercentes, sub
presenti decreto non intendimus compre-
hendi.

*Ut infra biennium lis beneficiis
terminetur.*

TITULUS XXVI

STATUIMUS etiam & ordinamus, quod
judices, causas quæ in partibus terminari
debet, coram eis pro tempore pendentes, sub
pœna excommunicationis & privationis benefi-
ciorum per eos obtentorum, eo ipso incurren-
da, infra biennium terminare debeant: pars B
vero diffugiens, & expeditionem ipsius causæ
malitiose impediens, gravissime per eisdem
judices mulctetur: etiam usque ad privationem
juris in hujusmodi processu prætensi, si eis vi-
sum fuerit, super quo eorum conscientias oneramus.

*A secunda interlocutoria, & tertia definitiva
non provocetur.*

TITULUS XXVII.

AB interlocutoriis autem secundo: a diffi-
nitivis vero tertio provocare non licere
decernimus: sed volumus secundam sententiam C
interlocutoriam conformem, & tertiam diffi-
nitivam etiam conformem, omni mora cel-
sante, executioni debite demandari debere.
quacumque appellatione interposita non ob-
stante.

De pacificis possessoribus.

TITULUS XXVIII

STATUIMUS quoque quod quicumque
dummodo non sit violentus, sed habens
coloratum titulum, pacifice & sine lite præla- D
turam, dignitatem, personatum, administra-
tionem vel officium, seu quodcumque benefi-
cium ecclesiasticum, triennio proximo hacten-
us, vel pro tempore possederit, seu posside-
bit in petitorio vel possessorio, a quoquam
etiam ratione juris noviter reperti molestari ne-
queat, præterquam pretextu hostilitatis, aut
alterius legitimi impedimenti, de quo prote-
stari & illud juxta concilium Viennense inti-
mari debeat. Lis autem, hoc casu, quo ad
tuturas controversias intelligatur, si ad execu-
tionem citationis, jurisque sui in judicio exhi-
bitionem, aut terminorum omnium observa-
tionem processum fuerit. Monemus etiam or-
dinariorum ut diligenter inquirent, ne quis sine E
titulo beneficium possideat, & si quem bene-
ficium sine titulo possidere repererint, decla-
rent, illi jus non competere, cujusvis tempo-
ris detentione non obstante, de ipsoque bene-
ficio possit illi, dummodo non sit intrusus, vel
violentus, aut alias indignus, vel alteri ido-
neo provideri.

De publicis concubinariis.

TITULUS XXIX.

ET insuper statuimus, quod quicumque cle-
ricus cujuscumque conditionis, status, reli-
gionis, dignitatis, etiam si pontificalis vel
alterius præminentis fuerit, qui presentium
notitiam, quam habere præsumatur, post duos
menses, post earumdem presentium publicatio-
nem, in ecclesiis cathedralibus factam, quam
ipsi diocesani omnino facere teneantur, post-
quam presentes ad eorum notitiam pervenerint,
fuerit publicus concubinarium, a percep-
tione fructuum omnium beneficiorum suorum
trium mensium spatio sit ipso facto suspensus:
quos si superior in fabricam vel aliam evi-
dentem ecclesiarum utilitatem, ex quibus si fru-
ctus percipiuntur, convertat, necnon hujusmo-
di publicum concubinarium, ut primum talem
esse noverit, mox si superior monere teneatur,
ut infra brevissimum terminum concu-
binam dimittat: & si illam non dimiserit, vel
dimissam aut aliam publice resumpserit, jubemus
ut ipsum omnibus suis beneficiis omnino
privet. Et nihilominus si publici concubina-
rii, usquequo cum eis per suos superiores,
post ipsarum concubinarum dimissionem mani-
festamque vitam emendationem, fuerit dispensa-
tum, ad susceptionem quorumcumque hono-
rum, dignitatum, beneficiorum, officiorum-
ve, fiat inhabiles: qui si post dispensationem
recidivo vomitu ad hujusmodi publicum concu-
binatum redierint, sine spe alicujus dispensa-
tionis ad prædicta prorsus inhabiles existant.
Quodque si ii ad quos talium correctio pertinet,
eos, ut prædictum est, punire neglexerint,
eorum superiores tam in ipsos de neglectu,
quam in illos pro concubinato modis
omnibus digna punitione animadvertant. In
conciliis etiam provincialibus & synodalibus
adversus tales punire negligentes, vel de hoc
crimine diffamatos etiam per suspensionem, a
collatione beneficiorum, vel alia condigna pœ-
na severiter procedatur. Et si ii quorum desti-
tutio ad nos & sedem prædictam spectat, per
concilia provincialia, aut suos superiores pro-
pter concubinatum publicum reperiantur pri-
vatione digni, statim cum processu inquisitionis
ad nos deferantur, eadem diligentia & in-
quisitio in quibuscumque generalibus capitulis
etiam provincialibus, quo ad eos servetur,
pœnis aliis contra prædictos & alios non pu-
blicos concubenarios a jure statutis in suo ro-
bore permanentibus: publici autem intelligendi
sunt, non solum ii, quorum concubinatus per
sententiam aut confessionem in jure factam, seu
per rei evidentiam, quæ nulla possit tergiver-
satione celari notorius est: sed etiam qui mu-
lierem de incontinentia suspectam, & diffama-
tam tenent, & per suam superiorem admoniti,
ipsam cum effectu non dimittunt. Quia
vero in quibusdam regionibus nonnulli jurisdic-
tionem ecclesiasticam habentes, pecuniarios
quæstus a concubinariis percipere non erubescunt,
patientes eos in tali scelerate sordescere,
sub pœna maledictionis æternæ præcipimus, ne
deinceps sub pacto, compositione, aut spe al-
terius quæstus, talia quovis modo tolerent, aut
dissimulent: atque ultra præmissam negligentiæ
pœnam, duplum ejus quod propterea acceperint
restituere, & ad pios usus omnino con-
vert.

vertere teneantur, & compellantur. Ipsas autem concubinas, aut suspectas prælati omnibus modis curent a suis subditis per auxilium etiam & brachii sæcularis invocationem, si opus fuerit, penitus arcere. Qui etiam filios ex tali concubinato procreatos apud patres suos cohabitare non permittant. Jubemus insuper quod in prædictis synodis & capitulis præmissa publicentur, & ut quilibet suos subditos ad ipsarum concubinatum dimissionem moneant diligenter. Injungimus præterea omnibus sæcularibus viris, etiam si regali præfulgeant dignitate, ne ullum, qualecunque inferant impedimentum, quocumque quæsito colore, prælatis, qui ratione officii sui, adversus subditos suos pro hujusmodi concubinato & aliis casibus, sibi a jure permittis procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege divina prohibitum sit, & sub pœna peccati mortalis necessario evitandum, monemus omnes laicos tam uxoratos quam solutos, ut similiter a concubinato absterneant: nimis enim reprehensibilis est, qui uxorem habet & ad aliam uxorem accedit. Qui vero solutus est, si continere nolit, juxta apostoli consilium uxorem ducat: pro hujusmodi autem divini observantia præcepti, si, ad quos pertinet, tam salutaribus monitis quam aliis canonicis remediis omni studio laborent.

De excommunicatis non vitandis.

TITULUS XXX.

STATUIMUS insuper quod ad vitandum scandala, & multa pericula, subveniendumque conscientis timoratis, quod nemo deinceps a communicatione alicujus in sacramentorum administratione vel receptione, aut aliis quibuscumque divinis, vel extra, prætextu cujuscumque sententiæ, aut censuræ ecclesiasticæ, seu suspensionis, aut prohibitionis ab homine, vel a jure generaliter promulgatæ teneatur abstinere, vel aliquem vitare, vel interdictum ecclesiasticum observare, nisi sententia, prohibitio, suspensio, vel censura hujusmodi fuerit, vel contra personam, collegium, universitatem, ecclesiam, aut locum, certum aut certam, a judice publicata & denunciata specialiter & expresse, aut notorie in excommunicationis sententiam constituit incidisse, quod nulla possit tergiversatione celari, aut aliquo juris suffragio excusari, cum a communione illius abstinere volumus juxta canonicas sanctiones: per hoc tamen hujusmodi excommunicatos, suspensos, interdictos seu prohibitos non intendimus in aliquo relevare, neque eis quomodolibet suffragari.

De interdictis non leviter ponendis.

TITULUS XXXI.

ET quoniam ex indiscreta interdictorum promulgatione multa consueverunt scandala evenire. Statuimus quod nulla civitas, oppidum, castrum, villa, aut locus ecclesiastico supponi possit interdicto, nisi ex causa seu culpa ipsorum locorum, aut domini, seu rectoris, vel officialium. Propter culpam autem seu causam alterius cujuscumque privatæ personæ hujusmodi loca interdicti nequaquam possint

Auctoritate quacumque ordinaria, vel delegata, nisi talis persona prius fuerit excommunicata, ac denunciata, seu in ecclesia publicata: aut domini, seu rectoris, vel officiales ipsorum locorum auctoritate judicis requisiti hujusmodi personam excommunicatam infra biduum, inde cum effectu non ejecerint, aut ad satisfaciendum compulerint, qua etiam post biduum egesta, recedente vel satisfaciente, mox divina resumuntur, quod etiam in pendentibus locum habere decernimus.

De sublatione Clementina, Litteris.

TITULUS XXXII.

NECNON constitutionem de eorundem fratrum nostrorum consilio editam, qua cum irritanti decreto statuimus, decrevimus & ordinavimus, quod extunc de cetero perpetuis futuris temporibus de cessione regiminis & administrationis ecclesiarum & monasteriorum facta per eos qui ecclesiis & monasteriis ipsis præerant, seu illam administrationem, seu commendam, aut ut aliis unita aut alias obtinebant, seu resignatione aliorum quorumcumque beneficiorum ecclesiasticorum, seu cessione juris in eis vel ad ea quomodolibet competentis, aut privationis vel dispositionis, aut censurarum fulminatione, etiam in literis apostolicis a nobis & sede apostolica, etiam motu proprio pro tempore emanatis, quæ in manibus Romani pontificis factæ dicuntur, contentis (etiam si super illis narratis fundaretur intentio, constare & apparere deberet per publica instrumenta vel documenta authentica) alioquin tam in judicio quam extra, illud narrativis & assertionibus hujusmodi in præjudicium tertii minime stari, nec ex illis alicui præjudicium asserri deberet, nisi de hujusmodi narrativa & assertionem etiam in literis apostolicis facta altero ex præmissis modis doceretur, innovamus illamque perpetuis futuris temporibus inviolabiliter observari mandamus.

De perpetua stabilitate concordatorum.

TITULUS XXXIII.

ET quia ad supradictam concordiam cum præfato Francisco rege ob illius sinceram devotionem quam erga nos & sedem prædictam, cum ad præstandam nobis reverentiam & filialem obedientiam ad civitatem nostram Bononiæ personaliter venire dignatus est, consentimus, illamque inviolabiliter observari desideramus. Illam veri contractus & obligationis inter nos & sedem apostolicam prædictam ex una & præfatum regem & regnum suum ex altera partibus legitime uniti, vim & robur obtinere, ac illi & præsentibus in aliqua sui parte per quascumque literas & gratias per nos & successores nostros desuper concedendas derogari, clausulamque cum eorundem derogatione præsentium latissime extendenda, ac quod eadem præsentis literæ & earum tenor pro expressis habeantur in quibusvis supplicationibus pro tempore signatis appositam, nihil penitus operari, & illius vigore in literis apostolicis super ipsius supplicationibus consiciendis quicquam, per quod

quod presentibus aut alicui particulis de contentis in eis derogaretur seu derogari videretur, narrari non possit: & sic per quoscumque iudices & commissarios etiam causarum dicti palatii apostolici auditores & prefatos Romanæ ecclesie cardinales, in quibusvis causis super premissis vel eorum aliquo pro tempore motis iudicari, diffiniri, & sententiarum debere, sublata eis aliter sententiandi & diffinendi omnimoda facultate & auctoritate, necnon irritum & inane quicquid secus super his vel eorum aliquo a quoquam quavis auctoritate etiam per nos & successores nostros prefatos scienter vel ignoranter contigerit attentari decernimus. Volumus autem quod si prefatus rex presentes literas ac omnia & singula in eis contenta, que in prima futura sessione presentis concilii Lateranensis approbati & confirmari facere promittimus infra sex menses a die approbationis & confirmationis huiusmodi computando, non approbaverit & ratificaverit, & ea perpetuis futuris temporibus in regno suo, & omnibus aliis locis & dominiis dicti regni per omnes prelatos & alias etiam ecclesiasticas personas ac curias parliamenti, acceptari, legi, publicari, jurari, & registrari, ad instar aliarum constitutionum regiarum & de acceptatione, lectione, publicatione, juramento & registratione predictis, infra predictum tempus per omnium & singulorum supradictorum patentes literas, aut authenticas scripturas nobis non transierit, aut nuntio nostro apud ipsum regem existenti, per eum ad nos mittendas non consignaverit: Et deinde singulis annis etiam legi prout alie ipsius Francisci regis constitutiones & ordinationes, que in viridi sunt observantia observari debent, inviolabiliter observari cum effectu non fecerint, presentes literæ & inde secuta quæcumque sint, cassa & nulla, nulliusque roboris vel momenti, & cum omnium que in regno, Delphinatu & comitatu predictis agantur notitiam non habeamus, consuetudines, statuta seu usus libertati ecclesiasticæ & auctoritati sedis apostolicæ quomodolibet præjudicantia, si qua in regno, Delphinatu & comitatu predictis alias quam in premissis existant, non intendimus nobis & eidem sedi in aliquo præjudicare, seu illa tacite vel expresse quomodolibet approbare. Et nihilominus prefato Francisco, & tempore existenti Francorum regi, in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, quatenus per se vel alium seu alios in dignitate ecclesiastica constitutos, presentes literas ac omnia & singula in eis contenta quando & quotiens opus fuerit publicari & ea inviolabiliter observari faciat. Contradictores cujuscumque dignitatis & præminentie fuerint per censuras ecclesiasticas & pecuniarias poenas aliasque juris & facti quavis opportuna remedia appellatione qualibet omnino postposita compescendo. Non obstantibus omnibus supradictis, aut si aliquibus communiter vel divitiis ab eadem sit sede indultum, quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possint per literas apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem.

Forma mandati apostolici.

TITULUS XXXIV.

LEO episcopus servorum Dei, venerabili fratri episcopo N. & dilectis filius, capitulo singulisque canonicis ecclesie N. salutem & apostolicam benedictionem. Vita ac morum honestas, alique laudabilia probitatis & virtutum merita: super quibus dilectus filius N. apud nos fide digno commendatur testimonio, nos inducunt ut sibi reddamus ad gratiam liberales. Hinc est quod nos cupientes ut idem N. iuxta illius que per felicis recordationis Gregorium papam IX. prædecessorem nostrum ad tunc episcopum Noviomensem directæ extitit, que incipit, Mandatum, & allarum duarum illam immediate sequentium decretalium formas, de canonicatu & præbenda aut dignitate, personatu, administratione vel officio vestro vel alterius ecclesie aut alio beneficio cum cura vel sine cura, etiam si parochialis ecclesia vel ejus perpetua vicaria aut capella si ve perpetua capellania ad vestram collationem, nominationem seu presentationem & aliam quamcumque dispositionem provideri possit, ac volentes prefato N. premissorum meritorum suorum intuitu gratiam facere specialem, ipsumque a quibusvis excommunicationis, suspensionis & interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris & poenis a jure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum presentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes & absolutum fore censentes. Necnon omnia & singula beneficia ecclesiastica cum cura & sine cura que prefatus N. etiam ex quibusvis apostolicis dispensationibus obtinet & expectat, ac in quibus & ad que jus sibi quomodolibet competit, quæcumque, quodcumque & qualiacumque sint eorumque fructuum, reddituum & proventuum veros annuos valores ac huiusmodi dispensationum tenores presentibus pro expressis habentes, motu proprio, non ad ipsius N. vel alterius pro eo nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate, discretionis vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus si vobis pro alio non scripserimus qui simile mandatum aut similem gratiam prosequatur, canonicatum & præbendam aut dignitatem, personatum, administrationem vel officium vestre vel alterius ecclesie, aut aliud beneficium ecclesiasticum cum cura vel sine cura, etiam si parochialis ecclesia vel ejus perpetua vicaria aut capella, vel perpetua capellania fuerit, ad vestram collationem, provisionem, presentationem, nominationem seu quamvis aliam dispositionem, pertinentem, etiam si dignitati, personatui, administrationi vel officio huiusmodi cura imminet animarum, dummodo talis dignitas electiva non existat, cum creatione in canonicum vestre vel alterius ecclesie, & si in ea statuto & privilegio expresse caveatur quod nulli de dignitate, personatu, administratione vel officio provideri possit, nisi cum effectu illius ecclesie canonicus existat, canonicatum huiusmodi ecclesie cum plenitudine juris canonici, & non obstante de certo canonicorum numero ad effectum huiusmodi dignitatem, personatum, administrationem vel officium dumtaxat, & non alias,

alias, auctoritate apostolica, tenore presentium conferimus, & de illo etiam providemus, si quem, quam, vel quod post mensem postquam presentes littere vobis presentate fuerint, extra Romanam curiam vacare contigerit, cum plenitudine juris canonici ac omnibus juribus & pertinentiis suis, eidem N. conferatis, & de illo aut illa provideatis, seu ipsum ad illum, illam, vel illud presentetis aut nominetis: ipsumque N. in canonicum & in fratrem vestre vel alterius ecclesie ad effectum tantum obtinendi dignitatem, personatum, administrationem vel officium hujusmodi recipiatis, stallum sibi in choro & locum in capitulo, cum plenitudine juris canonici assignetis, inducentes eundem N. vel procuratorem ejus nomine, in corporalem possessionem canonicatus & prebende aut dignitatis, personatus, administrationis vel officii seu beneficii hujusmodi, juriumque & pertinentiarum universorum predictorum: defendentesque inductum, ac facientes N. vel pro eo procuratorem predictum ad prebendam aut dignitatem, personatum, administrationem vel officium seu beneficium hujusmodi quodcumque fuerit, ut moris est, admitti, sibi que de illius vel illorum fructibus, redditibus, proventibus, juribus & obventionibus universis integre responderi, non obstante forsitan ut supra de certo canonicorum numero & aliis constitutionibus & ordinationibus apostolicis ac dictae vestre vel alterius ecclesie juramento confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis statutis & consuetudinibus contrariis quibuscumque, aut si vobis ab apostolica sit sede indultum, quod ad receptionem vel provisionem alicujus minime teneamini, quodque de canonicatibus & prebendis seu dignitatibus, personatibus, administrationibus vel officiis vestre vel alterius ecclesie aut aliis beneficiis ecclesiasticis quibuscumque ad vestram collationem, provisionem, presentationem, nominationem seu quamvis aliam dispositionem communiter vel divisim pertinentibus nulli valeat provideri per litteras apostolicas, non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, & qualibet alia dictae sedis indulgentia generali, vel speciali, cujuscumque tenoris existat: per quam presentibus non expressam vel totaliter non insertam effectus gratiae impediri valeat quomodolibet vel differri, & de qua cujusque toto tenore habenda sit in nostris litteris mentio specialis, seu si dictus N. praesens non fuerit ad praestandum de observandis statutis & consuetudinibus vestre vel alterius ecclesie solitum juramentum dummodo in absentia sua per procuratorem idoneum, & cum ad ecclesiam ipsam accesserit corporaliter illud praestet. Datum, &c.

De litteris in executione mandatorum.

TITULUS XXXV.

Simili modo. Leo, &c.

DILECTIS filiis N. & N. ac N. officialibus salutem & apostolicam benedictionem. Hodie cupientes ut dilecto filio N. clerico diacono juxta illius quem olim per felicis recordationis Gregorium papam IX. praedecessorem nostrum ad tunc episcopum Noviomensem directa

A extitit, qui incipit, Mandatum, & aliarum duarum illam immediate sequentium decretalium formas, de canonicatu & prebenda aut dignitate, personatu, administratione vel officio ecclesie N. aut alio beneficio ecclesiastico, cum cura vel sine cura provideri, motu proprio, venerabili fratri nostro episcopo N. & dilectis filiis, capitulo, singulisque canonicis ecclesie N. per alias litteras nostras mandavimus, quatenus si eis communiter vel divisim pro alio non scripsissemus qui simile mandatum aut similem gratiam prosequeretur, eidem N. canonicatum & prebendam, aui dignitatem, personatum, administrationem vel officium aut beneficium ecclesiasticum ad eorum collationem provisionem, presentationem seu quamvis aliam dispositionem communiter vel divisim pertinens, si quem, quem vel quod post mensem post presentationem earundem litterarum vacare contingeret, cum plenitudine juris canonici ac omnibus juribus & pertinentiis suis prout ad eos communiter vel divisim pertineret, conferrent & assignarent: aut cum ad illa praesentarent, eligerent, nominarent, seu de illis providerent prout in eisdem litteris plenius continentur. Quocirca discretioni vestre per apostolica scripta motu simili mandamus quatenus vos veduo aut unus vestrum, per vos vel alium seu alios, si episcopus, capitulum, & canonici predicti canonicatum & prebendam aut dignitatem, personatum & administrationem vel officium, aut beneficium hujusmodi eidem N. conferre & assignare ac de illis etiam providere recusaverint, seu distulerint, aut negligentes fuerint, canonicatum & prebendam aut dignitatem, personatum, administrationem vel officium seu beneficium hujusmodi cum plenitudine juris canonici ac omnibus juribus & pertinentiis supradictis eidem N. conferre & assignare, necnon eundem N. ad illa, ut moris est, admittere, & in canonicum recipere, & in fratrem, stallum sibi in choro, & loco in capitulo assignatis, omniaque & singula alia in dictis litteris contenta, alias juxta earundem continentiam atque formam in omnibus & per omnia facere & exequi curetis, contradictores prout justitia suadebit ad hoc compescendo, non obstantibus omnibus que in dictis litteris voluimus non ob stare. Datum, &c.

De mandatis apostolicis pro regularibus.

TITULUS XXXVI.

PRO regularibus autem similis forma illis conveniens detur.

Conclusio Concordatorum.

NULLI ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, ordinationis, suspensionis, restrictionis, declarationis, precepti, injunctionis, monitionis, innovationis, consensus, decreti, voluntatis, promissionis & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romae apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicae millesimo quingentesimo

lmo sextodecimo: quintodecimo Kalendas Septembris: pontificatus nostri anno quarto.

Approbatio concilii generalis Lateranensis.

TITULUS XXXVII.

NOs igitur ut literæ ipsæ, quæ ob id præcipue editæ fuerunt, ut in corpore mystico sancta videlicet ecclesia, perpetua caritas & pax inviolata perdurent, & si quæ membra differant, ea commode suo reinsertur corpori, eo magis observentur, quo clarius contiterit ipsas literas ex matura & salubri deliberatione a nobis, dicto sacro Lateranensi approbante concilio approbatas & innovatas, qua statuta & ordinata fuerunt, licet ad earundem literarum substantiam & validitatem alia approbatione non indigerent. Ad abundantiore tamen cautelam ut eo tenacius observentur & difficiliter tollantur quo tantorum patrum fuerint majore approbatione munitæ, litteras prædictas cum omnibus & singulis statutis, ordinationibus, decretis, definitionibus, pactis, conventionibus, promissione, voluntate ac pœnis, inhibitione aliisque omnibus & singulis clausulis in eis contentis: illa præsertim qua volumus, quod si præfatus Franciscus rex prædictas literas ac omnia & singula in eis contenta intra sex menses a data præsentium computandos, non approbaret & ratificaret & ea perpetuis futuris temporibus in regno suo & aliis locis & dominiis dicti regni, per omnes prælatos & alias ecclesiasticas personas ac curias parlamentorum, acceptari, legi, publicari, jurari & registrari ad instar aliarum constitutionum regiarum: & de acceptatione, lectione, publicatione, juramento & registratione prædictis, intra prædictum tempus per omnium & singulorum prædictorum patentes literas aut authenticas scripturas nobis non transmitteret, aut nuntio nostro apud ipsum regem existentem, per eum ad nos destinandas non consignaret: & deinde singulis annis etiam legi, prout aliæ ipsius Francisci regis constitutiones & ordinationes, quæ in viridi sunt observantia, observari debent, inviolabiliter observari cum effectu non fecerit, litteræ ipsæ & inde secuta, quæcumque essent cassæ & nullæ, nulliusque roboris, vel momenti sacro Lateranensi concilio approbante, apostolica auctoritate, & potestatis plenitudine approbamus & innovamus, easque inviolabiliter & irrefragabiliter observari & custodiri mandamus, roburque perpetuæ firmitatis in eventum dictarum approbationis & ratificationis, & non aliter nec alio modo obtinere, omnesque in dictis litteris comprehensos, ad ipsarum literarum in eis expressorum observationem, sub censuris & pœnis ac aliis contentis, juxta earundem literarum tenorem & formam teneri & obligatos esse decernimus & declaramus, non obstantibus constitutionibus apostolicis, ac omnibus illis quæ in dictis litteris non obitare volumus ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, innovationis, mandati, decreti & declarationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentate præsumperit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione in Lateranensi Concilio Generali. Tom. XXXII.

A ranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata. Anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo sextodecimo quartodecimo Kalendas Januarii, pontificatus nostri anno quarto. Sic signatum, visa Jo. Salvi. Bembus. Jo. de Madrigal. Et in dorso registrata apud me Bembum.

Sequuntur litteræ patentes regis pro acceptatione concordatarum.

TITULUS XXXVIII.

QUOCIRCA dilectis & fidelibus consiliariis nostris ad præsens tenentibus & qui in futurum nostra tenebunt parlamenta, omnibusque justitiariis regni nostri & Delphinatus ac comitatus nostrorum, ceterisque officariis, & subditis nostris, & eorum cuilibet prout ad eum pertinuerit, mandamus, districtius injungentes, quatenus omnia præmissa & singula teneant, custodiant & conservent in sua roboris plenaria firmitate. Et in causis quibuscumque occasione præmissorum de cetero orituris & emerituris, secundum liberationes & conclusiones præscriptas judicent, pronuntient & sententient, atque ab omnibus subditis & incolis nostrorum regni, Delphinatus ac comitatus inviolabiliter faciant in omnibus & per omnia observari, prædictas personas ecclesiasticas & seculares ac earum quamlibet in omnibus & singulis superius expressis, ab omni turbatione, violentia, impressione, molestatione, vexatione, damno & impedimento tueantur, protegant pariter & defendant. Omnes & quascumque personas cujusvis conditionis ac status fuerint contra facientes aut venientes taliter puniendo, quod in posterum ceteris cedat in exemplum, quoniam sic fieri volumus & jubemus per præsentem. In cujus rei testimonium sigillum nostrum præsentibus litteris duximus apponendum. Datum Parisiis die XIII. mensis Maii, anno domini millesimo quingentesimo decimo septimo: & regni nostri tertio. Sic signatum supra plicam. Per regem, dominis ducibus Alenconii, Borbonii & Vindocinensium, vobis dominis d'Orval, de la Trimoille, de Boyss magno magistro, bastardo Sabaudis, de la Palice & de Chastillon, marechalibus Franciæ & aliis præsentibus. Robertet.

Arrestum verificationis parliamenti.

LECTA, publicata & registrata ex ordinatione & de præcepto domini nostri regis reiteratis vicibus facta in præsentia domini de Trimolia primi cambellani dicti domini nostri regis, ad hoc per eum specialiter missi Parisius in parlamento XXII. die Martii, anno domini millesimo quingentesimo decimo septimo. Sic signatum, Pichon.

De prerogatione obtinenda, ad verum valorem beneficiorum exprimendum, sive ut alia editio habeat: De prerogatione ad approbandum concordata tam a prelatiis rebus quam ab aliis personis.

TITULUS XXXIX.

FRANCISCUS Dei gratia Francorum rex, Mediolani dux & Genue dominus, universis presentes literas inspecturis salutem. Cum urgenti necessitate, evidentique commo- do & utilitate reipublice regni nostri ducti ad evitanda majora pericula que ex revocatione pragmatice in futurum eventura cernebamur, sive illi revocationi obediretur, sive non obediretur, que unicuique recte sentienti latissime consistere possunt, certa univimus cum sancta sede apostolica concordata, in quibus inter cetera cautum est, quod infra sex mensium spatium illa publicari & registrari, necnon jurari in curiis nostris parliamentorum efficeremus, ecclesiamque Gallicanam illis consentire, alias nullus essent momenti, que nullatenus ob brevitate temporis alius etiam urgentibus negotiis occupati perficere valuimus; idcirco ne in rete (quod verebatur) incideremus, & ne commo- do, & utilitate dictorum concordatorum frustraremur, a sede apostolica post lapsum dicti spatii sex mensium unius anni prorogationem obtinimus. Ceterum, cum in dictis concordatis inter cetera etiam caveretur, quod verus valor beneficiorum in illorum impetrationibus exprimendus sit, timendum erat ne ambitiosi sub pretestu veri valoris non expressi, jam dicta impetrarent beneficia. Igitur ut predictis mali- tias via precluderetur, a sanctissimo domino nostro papa Leone decimo rescriptum obtinimus, quo impetrationes pretestu veri valoris non expressi obtente infra annum illius rescripti, in quo verus valor non fuisse expressus asseritur, nullius valoris ac momenti esse declararentur. Quarum bullarum seu rescriptorum tenor sequitur, & est talis.

De vero valore beneficiorum non exprimendo, vel ut in alia editione legimus: Papa ad regis postulationem prorogat sex menses datos ad approbandum concordata ad annum a data presentium computandum.

TITULUS XL.

LEO episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Francisco Francorum regi Christianissimo salutem & apostolicam benedictionem. Dudum siquidem inter alia cum irritantis appositione decreti, statuimus & ordinamus, quod ex tunc de cetero occurrentibus cathedralium & metropolitansium ecclesiarum & monasteriorum in regno Francie & Delphinatu ac comitatu Dieni & Valentiniensi consuetudinum vacationibus, dilecti filii ecclesiarum, capitulorum & monasteriorum conventus ad electiones seu postulationes futurorum archiepiscoporum, episcoporum, ac abbatum, ecclesiarum & monasteriorum vacantium, pro tempore huiusmodi procedere non valerent, sed maiestas tua ad ecclesias & monasteria huiusmodi sic vacantia, infra certum tunc expressi temporis spatium, nobis & pro tempore existenti Roma- no pontifici personas idoneas certo tunc expres-

Alo modo qualificatas, ad eandem nominationem per nos & Romanum pontificem huiusmodi ecclesias & monasteria eisdem practicandas nominare valeres: prout in nostris inde concessis literis, in quibus voluimus, quod si maiestas tua, omnia in illis statuta, ordinata & contenta infra sex menses post tunc proximam futuram sessionem Lateranensis concilii tunc vigentis, non approbares & confirmares: & a prelatiis ac aliis personis tunc expressis regni tui approbati non faceres, litere ipsa nullius essent roboris vel momenti plenius contineretur. Cum autem licet exhibita nobis pro parte tua petitio continebat, maiestas tua propter varias occupationes quibus ad preteritum implicatus exis- tis, ac ex certis aliis rationabilibus causis infra dictum semestrem, ipsa quod adhuc exis- tis in dictis literis contenta per prelatos & perso- nas regni tui huiusmodi approbati facere posse commode non confidat. Nos itaque tuis in hac parte supplicationibus inclinati, semestrem predictam infra quod adhuc exis- tis ad annum a data presentium computandum, auctoritate apostolica tenore presentium prorogamus pa- riter & extendimus, non obstantibus constitu- tionibus & ordinationibus apostolicis, nec- que omnibus illis que voluimus in dictis lite- ris non obstat, ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre prorogationis & executionis infringere, vel ei ausu temerario contrari- re: Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se no- verit incurlurum. Datum Romae apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominice millesimo quingentesimo decimo septimo, kalendis Julii, pontificatus nostri anno quinto.

Altera prorogatio posita ad annum a fine alterius computandum, eo quod propter varias occupationes non fuit concordatum approbatum, & receptum a regnicolis.

TITULUS XLI.

FRANCISCUS Dei gratia Francorum rex, Mediolani dux, & Genue dominus, universis presentes literas inspecturis, notum sit & manifestum, quod cum iam dudum a sancta sede apostolica certae literae apostolicae per nos obtente fuissent, quibus semestrem, infra quod nos ecclesia Gallicana approbare debebamus concordata ipse sanctam sedem apostolicam & nos iura, per annum prorogatum extiterat: verum quis durante dicto anno, aliis occupa- ti negotiis, dictam approbationem & confirma- tionem a prelatiis & aliis personis ibidem expressis approbati, seu confirmari, minime fecerimus; idcirco alias literas apostolicas ab eadem sede obtinimus, quibus annum jam dictum ad alium a fine illius computandum de- nuo prorogari fecimus, prout in dictis literis (quarum tenor sequitur) plenius continetur.

Conceditur secundus annus a fine primi computandus ad hoc, ut concordata recipiantur & observentur a regnicolis.

TITULUS XLII.

Leo episcopus servus servorum Dei carissimo in Christo filio Francisco Francorum regi Christianissimo, salutem & apostolicam benedictionem. Dudum si quidem inter alia, cum irritantis appositione decreti statuimus, & ordinavimus, quod ex tunc de cetero occurrentibus ecclesiarum cathedralium & metropolitanarum, ac monasteriorum in regno Francie & Delphinatu, ac comitatu Dien. & Valentini. consistentium vacationibus, dilecti filii ecclesiarum, capitula & monasteriorum conventus, ad electiones seu postulationes futurorum archiepiscoporum, episcoporum, ac abbatum ecclesiarum & monasteriorum vacantium pro tempore hujusmodi procedere non valerent. Sed majestas tua ad ecclesias & monasteria hujusmodi sic vacantia infra certum tunc expressi temporis spatium nobis, & tempore existenti Rom. pontifici personas idoneas certo tunc expresso modo qualificatas, ad eandem nominationem, per nos & Romanum pontificem hujusmodi ecclesiis, & monasteriis eisdem præficiendas nominare valeret: ac voluimus quod si majestas tua omnia in illis statuta, ordinata, conventa, infra sex menses, post tunc proximam suam sessionem Lateranensis concilii tunc vigentis non approbaret, & confirmaret, & prælatis, & aliis tunc expressis regni tui approbari non faceret, literæ ipsæ nullius essent roboris vel momenti. Et deinde pro parte tua nobis exposito, quod majestas tua propter varias occupationes quibus tunc implicitus eras, ac ex ceteris aliis rationabilibus causis infra dictum semestre, infra quod tunc adhuc existebas, in dictis literis contenta per prælatos & personas regni tui hujusmodi approbari facere commode non confidebat: Nos per alias nostras literas semestre prædictum, infra quod tunc adhuc existebas ad annum a data posteriorum literarum hujusmodi computandum prorogavimus, pariter & extendimus, prout in singulis literis prædictis plenius continetur. Cum autem, sicut exhibita nobis nuper pro parte tua petitio continebat, majestas tua literas priores prædictas, juxta voluntatem nostram prædictam approbavit, & confirmavit, & approbari facere intendebat, fecissetque, nisi a literarum priorum editione, ac tuis approbatione & confirmatione, ac earundem priorum literarum publicatione hujusmodi temere appellatum fuisset. Et propterea nobis humiliter supplicari fecisti, ut annum prædictum, infra quem adhuc existis, ad alium annum prorogare de benignitate apostolica dignaremur. Nos itaque hujusmodi supplicationibus inclinati, annum prædictum, infra quem adhuc majestas tua existit, ad alium annum a fine primi anni hujusmodi computandum, auctoritate apostolica tenore præsentium prorogamus pariter & extendimus, non obstantibus præmissis, ac constitutionibus apostolicis, necnon omnibus illis, quæ in prioribus & posterioribus literis prædictis voluimus non obstrare, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ 1518. vi. Kalendas Julii, pontificatus nostri anno sexto.

Concil. General. Tom. XXXII.

A Quo circa dilectis & fidelibus consiliariis nostris curias nostras parlamenti tenentibus, necnon sedeschalchis, baillivis, præpositis, aliisque justitiariis & officariis nostris harum serie mandamus & injungimus, quatenus has præsentibus suis in registris registrent, ut si pro rebus & negotiis in die occurrentibus, illis quis agere habuerit, ex dictis registris illas extrahere possit & valeat. Cui extractio debito modo facta, talem fidem haberi volumus, ac si dictarum bullarum originale exhiberent. Nam sic nobis placet, & quatenus opus est, ex nostra certa scientia, & potestatis plenitudine, ita fore ordinamus. In cujus rei testimonium, sigillum nostrum præsentibus literis duximus apponendum. Datum Baugiaci, die 25. mensis Octobris anno domini 1518. & regni nostri V. Per regem, Gedoya.

Prorogatio temporis. De annatis.

TITULUS XLIII.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Romanus pontifex, cui tot tantaque in spiritualibus & temporalibus providenda incumbunt, rerum & temporum qualitate pensata, nonnulla prout ad cunctorum clericorum beneficia ecclesiastica a sede apostolica pro tempore impetrantium commoda & utilitates, ac litibus & fraudibus obviandum oportere conspexit, salubriter ordinat & disponit. Nuper siquidem inter constitutiones ad laudem Dei & Christi fidelium pacem & quietem de fratrum nostrorum consilio cum carissimo in Christo filio nostro Francisco Francorum rege Christianissimo, matura deliberatione concordatas, statuimus quod in provisionibus quas personis quibuscumque regni Francie ac Delphinatus & comitatus Diensis & Valentiniensis de beneficiis vacantibus, seu certo modo vacaturis per nos & successores nostros & sedem prædictam, etiam motu proprio, etiam promotis ad ecclesias cathedrales & metropolitanas & monasteria, ut obtenta per eos beneficia retinere possent, fieri contingeret, illorum verus annuus per florenos aut ducatos auri de camera, aut libras Turonenses, seu alterius monetæ, valor secundum communem æstimationem exprimi deberet: alioquin gratie ipsæ essent ipso jure nullæ. Cum autem contingeret personas regni & Delphinatus ac comitatus hujusmodi vacatione beneficiorum in locis remotis regni ac Delphinatus & comitatus eorumdem per obitum, pro tempore vacantia intellecta, eorum veri valoris notitiam habere non posse, & veri valoris hujusmodi notitia non habita ad illa a Romano pontifice impetrandum celerem nuntium, ad sedem prædictam destinare, & signaturam supplicationis super illorum impetratione cum facultate verum annum valore beneficiorum hujusmodi in literarum super hujusmodi supplicationibus expeditione augendi obtinere, & ad effectum possessionem beneficiorum hujusmodi assequendi, literas super hujusmodi impetrationibus, cum minus vera valoris beneficiorum eorumdem expressione expedire, & absque eorum culpa, diligentia & expensis pro impetratione hujusmodi obvianda factis, & gratis eis a nobis concessa & illius

X x 3

illius effectu frustrari, ac per posteriores, qui A
 nulla adhibita diligentia, cum expressione veri
 valoris, eadem beneficia a sede predicta impe-
 trarunt, excludi, ac desuper propterea molesta-
 ri. Nos qui subditorum nostrorum commoda
 libenter procuramus, ac eos a litibus & expen-
 sis quantum cum domino possumus relevamus,
 motu proprio ac certa nostra scientia ac de apo-
 stolicæ potestatis plenitudine statuimus & ordi-
 namus, quod de cætero perpetuis futuris tem-
 poribus impetrantes beneficia ecclesiastica in re-
 gno, Delphinatu & comitatu predictis per obi-
 tum dumtaxat vacantia, si verum annum val-
 lorem beneficiorum in literis apostolicis quæ su-
 per dictis beneficiis expeditæ fuerint, non ex-
 presserint infra annum, a die datæ literarum earumdem computandum, valorem ipsum male
 expressum corrigi per officiales, ad quos expeditio literarum huiusmodi pertinet, & correctiones literarum earumdem fieri consueverunt, pe-
 tere; ipsique officiales ipsarum literarum expeditio-
 ni præsidentes, ad eorumdem impetrantium
 simplicem petitionem, valorem ipsorum ad ver-
 um annum valorem iuxta petentium volunta-
 tem in eisdem literis reducere & corrigere; ip-
 sique impetrantes pro augmento valoris expres-
 si dumtaxat annuatim cameræ apostolicæ solvere
 debeant & teneantur: decernentes quascumque
 impetrationes posteriores de dictis beneficiis, ra-
 tione non expressione veri valoris huiusmodi
 infra dictum annum factas, nullius roboris vel
 momenti esse & pro infectis haberi debere. Nul-
 li ergo omnino hominum liceat hanc paginam
 nostrorum statuti, ordinationis & decreti infringere,
 vel ei ausu temerario contraire. Siquis
 autem attentare præsumpserit, indignationem
 omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli
 apostolorum eius se noverit incursum. Datum
 Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis
 dominicæ millesimo quingentesimo sexto. Kalendas
 Octobris, pontificatus nostri anno quarto.

*De registratione concordatorum in curiis
 faciendâ.*

TITULUS XLIV.

QUOCIRCA dilectis & fidelibus consilia-
 riis curiis nostras parlamenti tenentibus,
 necnon seneschallis, ballivis, præpositis, aliis-
 que iustitiariis & officariis nostris harum serie
 mandamus & injungimus, quatenus præsen-
 tium tenorem suis in registris registrent, ut si
 pro rebus & negotiis in dies occurrentibus, il-
 le qui egere habuerit, ex dictis registris illas
 extrahere possit, & valeat. Cui extracto debi-
 to modo facto, talem fidem haberi volumus,
 ac si predictarum bullarum originale exhibe-
 rent. Nam sic fieri volumus, & quatenus opus
 esset ex nostra certa scientia & potestatis plenitudo
 ita fore ordinamus. Datum Ambasum die
 duodecima mensis Aprilis, anno domini mille-
 simo quingentesimo decimo octavo, & regni
 nostri quarto.

*Sur le reply est eserit, per regem, ainsi signé
 Robertet: & scellé a double queue de cire jaune.*

*De regia facultate primum mensium graduatis
 debitum nominandi.*

TITULUS XLV.

FRANCISCUS Dei gratia Francorum rex,
 Mediolani dux, Genovæ dominus. Cum su-
 perioribus diebus certa iniverimus concordata
 cum sanctissimo domino nostro papa Leone de-
 cimo, quibus inter cetera ordinatur, quatenus
 beneficia vacantia primo mense post publicatio-
 nem illorum, afficiantur graduatis simplicibus.
 Verum cum ex diversitate temporum quibus jam
 dicta concordata publicata in parlamenti no-
 stris fuerit, dictorum mensium diversitas confu-
 sionem litium educatricem generare verisimili-
 liter potuisset. Nos igitur, ut dictam confu-
 sionem obicem apponeremus, a jam dicto domino
 sanctissimo, domino nostro papa literas apostoli-
 cas obtinimus, quarum tenor de verbo ad ver-
 bum inferius describitur, quibus permittitur
 illum primum mensem exprimere nobis ac no-
 minare licere. Ea propter facultatem nobis a
 sede apostolica prædicta concessam insequentem,
 considerantesque dicta concordata in curia no-
 stra parlamenti Parisius in mense Martii ultime
 præteriti fuisse publicata: mensem præteritum
 Aprilis dictam publicationem immediate se-
 quentem, pro proximo mense eligimus & no-
 minamus. Ex cujus initio ordo & computatio
 sequentium mensium, ut qui menses graduatis
 simplicibus necnon graduatis nominatis, ac or-
 dinariis collatoribus spectant, sciant & juxta
 illorum ordinem beneficiis in illis vacantibus
 provideatur, tenorem dictorum concordatorum
 insequendo, nullo habito respectu ad tempus
 publicationis eorumdem concordatorum in aliis
 curiis nostri parlamenti factæ. Quocirca dilectis
 & fidelibus consiliariis nostris parlamenti Pa-
 risius, Tolosæ, Burdegalæ, Rothomagi, Di-
 vione, Gratianopoli tenentibus: necnon ceteris
 iustitiariis & officariis mandamus & injun-
 gimus, quatenus has præsentis literas nostras
 publicare habeant: necnon in suis registris re-
 gistrare, ut nemo ignorantiam causam prætende-
 re possit, aut valeat: & juxta tenorem jam di-
 ctæ facultatis nobis concessæ, & declarationis
 per nos factæ, processus judicare habeant, quia
 sic fieri volumus, & ita nobis placet, non ob-
 stantibus quibuscumque in contrarium facienti-
 bus.

*Sequitur tenor dictarum literarum
 apostolicarum.*

TITULUS XLVI.

LEO episcopus servus servorum Dei, carissi-
 mo in Christo filio Francisco, Francorum
 regi Christianissimo, salutem & apostolicam be-
 nedictionem. Dudum siquidem inter alia cum
 irritantis appositione decreti, statuimus & or-
 dinavimus quod ex tunc de cetero occurrenti-
 bus ecclesiarum cathedralium etiam metropoli-
 tanarum ac monasteriorum in regno Franciæ, &
 Delphinatu, ac comitatu Diensi & Valentiniensi
 consistentium vacationibus, dilecti filii ecclesia-
 rum capitula, & monasteriorum conventus ad
 electiones seu postulationes futurorum archiepis-
 coporum, episcoporum, ac abbatum, ecclesia-
 rum & monasteriorum vacantium pro tempo-
 re

re hujusmodi procedere non valent; sed majestas tua ad ecclesias & monasteria hujusmodi sic vacantia, infra certum tunc expressi temporis spatium, & nobis & pro tempore existenti Romano pontifici personas idoneas certo tunc expresso modo qualificatas: ad eandem nominationem per nos & Romanum pontificem hujusmodi ecclesiis, & monasteriis eidem præficiendas nominare valeret: prout in nostris inde confectis literis (in quibus inter alia, quod primo mense post eandem literarum acceptationem & publicationem ordinarii collatores, dignitates, personatus, administrationes & officia ad eorum collationem, provisionem, nominationem, præsentationem seu quamvis aliam dispositionem spectantia: graduatis simplicibus sub certis modo & forma tunc expressis conferre, & de illis etiam providere deberent, caveatur) plenius continetur. Quum autem, sicut accepimus, propter diversa tribunalia plurimum parlamentorum in regno, Delphinatu, & comitatu prædictis consistentia, in quibus literas & eis constitutas & expressas constitutiones publicari & acceptari diversis temporibus propter locorum distantiam oportet: super primo mense (qui ordinariis collatoribus ad conferendum graduatis conceditur) quis sit, plures lites & dispendia partium super hoc exoriri contingere possit, nos litibus & dispendiis hujusmodi pro nostri pastoralis officii debito, obviare volentes, & ne quis mensis sit deinceps hujusmodi dubitari aut hæsitari contingat, majestati tue, ut post publicationem & acceptationem literarum concordatorum hujusmodi, primum mensem hujusmodi quis sit exprimere & nominare possit & valeat, motu proprio, & ex nostra certa scientia, auctoritate apostolica, tenore præsentium licentiam & facultatem concedimus, pariterque indulgemus, non obstantibus omnibus quæ in eisdem literis volumus non oblatæ, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ 1518. xvii. Kal. Julii, pontificatus nostri anno vi. Sic signatum supra plicam, Ja. Queltemberg. In testimonium quorum his præsentibus sigillum nostrum duximus apponendum. Datum Baugiæ die 25. mensis Octobris, anno domini 1518. & regni nostri quarto. Per regem, Gedoin. Lesca, publicata, & registrata Tolosæ in parlamento 22. Novembris, anno domini 1518. Michaelis.

De pena temere venientium contra hujusmodi concordata.

TITULUS XLVII.

FRANCISCUS Dei gratia Francorum rex, Mediolani Dux, & Genæ dominus, universis præsentibus literas inspecturis, salutem. Cum pro corroboracione necnon observatione decretorum concordati per nos cum sanctissimo domino nostro papa Leone decimo initi, necessarium ac utile foret, ut a sancta sede apostolica illius concordati protectores constitueremur, ut utroque mucrone institutis concordatorum non parentes punirentur: Literas apostolicas a jam dicta sede apostolica obtinimus, quarum tenor inferius describitur, quibus illorum concordatorum protectio nobis concessa est. Quocirca directis & fidelibus consiliariis nostris parlamenta nostra Parisius,

A Tolosæ, Burdegala, Rothomagi, Divione, & Gratianopoli tenentibus, necnon ceteris nostris justiciariis & officariis mandamus & injungimus, quatenus juxta facultatem nobis concessam eorum concordatorum infractores penitis legitimis afficiant. Et ea quæ in contrarium dictorum concordatorum attentaverint, revocent, & in pristinum statum reducant seu reduci faciant, compescendo compescendos omnibus viis rationabilibus & debitis. Et ut nemo jam dictæ nostræ protectionis ignorantiam prætere valescat, eas præsentibus publicare, & in registris suis registrare faciant indilate, quoniam nobis sic placet, & ita fieri volumus, non obstantibus quibuscumque in contrarium facientibus.

De protectione concordatorum Francia regibus concessa.

TITULUS XLVIII.

LE O episcopus servus servorum Dei, charissimo in Christo filio Francisco, Francorum regi Christianissimo, salutem & apostolicam benedictionem. Dudum siquidem inter alia cum irritantis appositione decreti statuimus & ordinamus, quod ex tunc de cetero occurrentibus ecclesiarum cathedralium etiam metropolitanarum ac monasteriorum in regno Franciæ, & Delphinatu, ac comitatu Dienis & Valentiniensis consistentium vacationibus: dilecti filii ecclesiarum capitula, & monasteriorum conventus ad electiones seu postulationes futurorum archiepiscoporum, episcoporum, ac abbatum, ecclesiarum & monasteriorum vacantium pro tempore hujusmodi procedere non valent, sed majestas tua ad ecclesias & monasteria hujusmodi sic vacantia intra certum tunc expressi temporis spatium, & nobis, & pro tempore existenti, Romano pontifici personas idoneas certo tunc expresso modo qualificatas, ad eandem nominationem per nos & Romanum pontificem hujusmodi ecclesiis & monasteriis eidem præficiendas nominare valeret: prout in nostris inde confectis literis (in quibus majestati tue, & pro tempore existenti Francorum regi in virtute sanctæ obedientiæ, quod per te vel alium, seu alios in dignitate ecclesiastica constitutos eadem literas, ac omnia & singula in eisdem contenta, quando & quotiens opus foret, publicari & inviolabiliter observari faceret mandavimus) plenius continetur. Cum autem sicut accepimus, nonnulli regni, Delphinatus & comitatus prædictorum, a quorum cordibus Dei timor abest, literas hujusmodi & per eas editas constitutiones, & in eis contenta plene acceptare reculent, & illis non sine spiritu blasphemæ, & censurarum in eis contentarum incursum, verbo & opere si possent contravenire contendunt: Nos ea quæ tanta maturitate, consilio & sacri tunc vigentis Lateranensis concilii approbatione discussa, statuta, ordinata, facta & concessa sunt, ut inviolabiliter & inconcusse, prout par est, observentur, pro nostri pastoralis officii debito providere volentes, quamquam aliis literis nostris temerariis ausibus contravenire nitentibus occurrerimus, eorumque ora obstruxerimus, motu proprio, & ex nostra certa scientia, ac de apostolicæ potestatis plenitudine, cum deceat secularem potestatem, præsertim magnam, ecclesiasticam juvare potestata-

statem. in his præsertim quæ animarum salutem concernunt, majestatem tuam, & pro tempore existentem Francorum regem, literarum prædictarum, ac per eas edictarum constitutionum, & omnium ac singulorum in eis contentorum legitimos protectores, defensores, & conservatores: necnon quorumvis adversus illas & in eis contenta venire tentantium, cujuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis, conditionis, vel nobilitatis existentium, ac quacumque mundana dignitate fulgentium, invictissimos oppugnatores autoritate apostolica tenore præsentium constituimus, & deputamus, non obstantibus omnibus quæ in dictis literis volumus non obstare, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ 1518. xviii. Kalend. Julii pontificatus nostri anno sexto. Sic signatum sub plica. Joan. Sadoletus. & supra plicam, Ja. Questenberg. In testimonium quorum, his præsentibus sigillum nostrum duximus apponendum. Datum Baugiari die xxv. mensis Octob. anno domini 1518. & regni nostri quarto. Per regem, Gedoy.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Elias de Bordelia Ord. Minorum ex episcopo Petracenensi archiepiscopus Turonensis scripsit contra Pragmaticam Gallorum, ut vocat, sanctionem opusculum breve, quod circa annum 1520. Parisiis excusum fuit apud Franciscum Regnault & vauvadarum apud Durandum Gellier, in 8. cum privilegio ad biennium hoc titulo DEFENSIO CONCORDATORUM, subtilis & præclarus reverendi in Christo patris & domini D. Elia quondam Turonensis archiepiscopi tractatus editus tempore Ludovici XI. regis Franciæ Christianissimi, quod Defensorium concordatorum non immerito potest intuleri, eo quod continere videatur & amplecti motiva, rationes, media, persuasiones & causas concordatorum inter D. D. N. Leonem papam hujus nominis X. & Christianissimum D. D. regem Franciscum hujus nominis primum. Verum cum antistes ille sanctissimus die 3. Julii anni 1484. obierit Astanis prope Cesarodunum Turoniam, non est quod quis eum scripsisse quicquam arbitretur de concordatis circa beneficia inter pontificem Romanum & regem Galliarum in his Bononiæ, quod nonnullis fraudi habereus fuisse novimus. Adversus opusculum Bordelii Philippus Probus Bituricus IC. scripsit tractatum DEFENSORIUM ELECTIONUM inscriptum cujus ipsemet meminit. Verum non est ille super. Textum porro integrum concordatorum, ut in Gallia passim excuditur & in forensibus tam ecclesiasticorum quam secularium judicium tribunalibus auditorisque vulgo omnium manibus teritur, adscribendum curavi a plurimis ea de re jam pridem rogatus, eique subjecissem libens FLORENTINUM provinciale concilium, præside Julio de Medicis, cardinale archiepiscopo celebratum anno 1517. a Leone X. Romano pontifice approbatum. Verum illud nondum meas in manus venit, ideoque cum aliquot aliis in appendicem hujus xv. tom. rejiciendum erit. Hujus ergo in locum succedat que sequuntur.

A. D. 1518

CONSTITUTIONES PROVINCIALES

Anno domini 1518. per Guliel. Rokeby archiepisc. Dublinensem cum suis episcopis & religiosis personis factæ.

Ex cod. MS. noncupato libro sube. Officiis c. pificopi.

PRESBITERI Conastenses & Ulmienses non admittantur nisi judicio ordinarii inventantur idonei. Quod non solventes pasturam & simili ordine decimas, excommunicentur.

2. Quod clerici Hibernici non solventes procuraciones archiepiscopi & cetera onera ecclesiis imposita, sine denunciati excommunicati per omnes curatos sub pœna suspensionis lætæ sententiæ quo ad ultimum vale. Item disponi de dandum & ceteris provincialibus constitutionibus edit. in hac parte.

3. Calices stannei sint post annum suspensi, nec tales amodo consecrari debent, nisi scyphus saltem argenteus sit.

4. Duo æstimatores constituantur per episcopum ad appretianda bona mortuorum, alias æstimatio facta non valet.

5. Excommunicati sint ipso facto, & denunciandi per curatum etiam absque ordinariarum literis, temporales non solventes dimidiam partem obventionum domorum in cimiteriis, & eorum bona & personæ in dictis cimiteriis seu ecclesiis existentia ecclesiastica carebunt immunitate.

6. Statuta provincialia & synodalia debita exequi debent sub pœnis in iisdem contentis per ordinarios & curatos.

7. Concessio vel firma facta laicis de bonis quibuscumque ecclesiasticis sine assistentia clericorum est ipso jure nulla.

8. Clerici amodo ludentes ad pilam pedalem, solvant toties quoties XL. d. ordinario, & XL. d. reparationi ecclesiæ ubi talis ludus exercetur.

9. Imponentes onera laicalia & exactiones necessarias glebis ecclesiæ sint excommunicati, regia potestate excepta.

10. Definit concilium omnes procuraciones inter Hibernicos ratione visitationis debitas episcopo & persolvendas, & sic eos ad solutionem dictarum procuracionum per censuram ecclesiasticam fore compellendos: Ita tamen, quod statutum.... extendatur ad solutionem procuracionum indifferenter omnibus quibus debentur procuraciones, & ulterius approbamus omnes, tam inter Hibernicos quam etiam Anglicos persolvi debere secundum antiquos.... & rotulos inde in singulis diocesis olim confectos.

**BULLA LEONIS PAPA X.
EPISTOLÆ ET CONSTITUTIONES.**

A.D. 1519. *Declaratio jejunii vigilia sancti Joannis Baptistæ contingens in die Corporis Christi.*

Ex cod. MS. in Angliæ principali. D. archiep. Cantuar. (nuncupato Præbendam) fol. 26. b.

VENERABILI fratri Vvilielmo archiepiscopo Cantuariensi nostro, & apostolice sedis legato nato, Leo papa decimus. Venerabilis frater salutem & apostolicam benedictionem. Tua a nobis sollicitudo requisivit, ut cum presenti anno vigilia natiuitatis B. Joannis Baptistæ, in festo sacratissimi Corporis Christi occurrat, qua die plebi tibi commissa jejunium injungere debeas. Super hoc igitur, habita cum venerabilibus fratribus nostris matura deliberatione, taliter tibi respondendum duximus; quod presenti constitutione perpetuo duratura statuimus, quod vigilia natiuitatis beati Joannis hujusmodi, in festo Corporis Christi, in quo memoria recolitur saluatoris, a quo salus nostra dependet occurrens, propter tanti festi solennitatem, feria quarta jejunari debeat, & jejunanda sit vigilia ipsa; sic quo ab omnibus de cetero, cum vigilia in festo Corporis Christi hujusmodi occurrat, seruari mandamus; Et propterea fraternitas tua plebi tibi commissa, in tota Cantuariensi provincia & suffraganeis suis mandabit, ut tam presenti, quam aliis futuris annis, quibus vigilia natiuitatis ejusdem Joannis Baptistæ, in festo Corporis Christi occurrat, precedenti die, vid. feria quarta jejunent, & vigiliam ipsam, ob venerationem ac devotionem natiuitatis hujusmodi obseruent. Data Romæ apud sanctum Petrum, sub annulo piscatoris die xix. Februarii millesimo quingentesimo nonodecimo, pontificatus nostri anno sexto.

ANNO CHRISTI 1520. **BULLA APOSTOLICA
LEONIS PAPA X.**

Contra errores Martini Lutheri & sequacium.

Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

Psalm. 71.

EXURGE domine & judica causam tuam, memos esto improperorum tuorum, eorum que ab insipientibus sunt tota die: inclina aurem tuam ad preces nostras; quoniam surrexerunt vulpes quærentes demoliri vineam, cujus tu torcular calcasti solus, & ascensus ad patrem, ejus curam, regimen, & administrationem Petro tamquam capiti, & tuo vicario, ejusque successoribus instar triumphantis ecclesie commisisti. Exterminare nititur eam aper de silva, & singularis serus depascitur eam. Exurge Petre, & pro pastoralis cura præfata, tibi, ut præfertur, divinitus demandata, intende in causam sanctæ Romanæ ecclesie, matris omnium ecclesiarum, ac fidei

magistræ, quam tu, jubente Deo, tuo sanguine consecrasti: contra quam, sicut tu permonere dignatus es, insurgunt magistri mendaces, introducunt lectas perditiosas, sibi ceterum interitum supraducunt, quorum lingua ignis est, inquietum malum, plena veneno mortifero: qui solum amarum habentes & contumeliones in cordibus suis, gloriantur, & mendaces sunt adversus veritatem. Exurge tu quoque quæsumus, Paulus, qui eam tua doctrina ac pari martyrio illuminasti atque illustrasti. Jam enim surgit novus Porphyrius: quis sicut ille olim sanctos apostolos injuste momordit, ita hic sanctos pontifices prædecessores nostros contra tuam doctrinam eos non obsecrando, sed increpando, mordere, lacere, ac ubi causæ suæ diffidit, ad convicia accedere non veretur, more hæreticorum, quorum, ut inquit Hieronymus, ultimum præsidium est, ut cum conspiciant causa damnatum, incipiant virus serpentis lingua diffundere: & cum te victos conspiciant, ad contumelias proflere. Nam licet hæreses esse ad exercitationem fidelium tu dixeris oportere, eas tamen, ne incrementum accipiant, neve vulpeculæ coalescant, in ipso ortu, te intercedente & adjuvante, extingui necesse est. Exurgat denique omnis sanctorum ac reliqua universalis ecclesia, cujus vera sacrarum literarum interpretatione posthabita, quidam, quorum mentem pater mendacii excæcavit, ex veteri hæreticorum instituto apud semetipsos sapientes, scripturas easdem aliter quam Spiritus sanctus flagitet, proprio dumtaxat sensu, ambitionis, aurque popularis causa, teste apostolo, interpretantur, imo vero torquent & adulterant: ita ut juxta Hieronymum, jam non sit evangelium Christi, sed hominis, aut quod pejus est, diaboli. Exurgat, inquam, præfata ecclesia sancta Dei, & una cum beatissimis apostolis præfatis, apud Deum omnipotentem intercedat, ut purgatis omnium suarum erroribus, eliminatisque a fidelium finibus hæresibus universis, ecclesie lux sanctæ pacem & unitatem conservare dignetur. Dudum siquidem, quod præ animi angustia & dolore exprimere vix possumus, fide dignorum relatu ac fama publica referente, ad nostrum pervenit auditum: imo vero, pro dolor! oculis nostris vidimus ac legimus multos & varios errores, quosdam videlicet jam per concilia ac prædecessorum nostrorum constitutiones damnatos, hæretum etiam Græcorum & Bohemicam explicitè continentes: alios vero respectivè vel hæreticos, vel falsos, vel scandalosos, vel piarum aurium offensivos, vel simplicium mentium seductivos, a falsis fidei cultoribus, qui per superbam curiositatem mundi gloriam cupientes, contra apostoli doctrinam plus sapere volunt, quam oportet: quorum garrulitas, ut inquit Hieronymus, sine scripturarum auctoritate non haberet fidem, nisi viderentur perveriam doctrinam etiam divinis testimoniis, male tamen interpretatis corroborare: a quo

quorum oculis Dei timor recessit, humani generis hoste suggerente, noviter suscitatos, & nuper apud quosdam leviores in inelyta natione Germanica seminatos. Quod eo magis dolemus ibi eventisse, quod eandem nationem & nos, & predecessores nostros, in visceribus semper gesserimus caritatis. Nam post translatum ex Græcis a Romana ecclesia in eisdem Germanos imperium, iidem predecessores nostri & nos, ejusdem ecclesie advocatos defensoresque ex eis semper accepimus, quos quidem Germanos, catholicæ veritatis vere germanos, contra hæresion acerrimos oppugnatores semper fuisse, cujus rei testes sunt laudabiles illæ constitutiones Germanorum imperatorum pro libertate ecclesie, proque expellendis exterminandisque ex omni Germania hæreticis, sub gravissimis pœnis etiam amissionis terrarum & dominiorum, contra receptatores, vel non expellentes, olim editæ, & a nostris predecessoribus confirmatæ: quæ si hodie servarentur, & nos & ipsi utique hac molestia careremus. Testis est in concilio Constantiensi Hussitarum ac Vviclestitarum, nec non Hieronymi Pragensis damnata ac punita perfidia. Testis est toties contra Bohemos Germanorum sanguis effusus. Testis denique est prædictorum errorum seu multorum ex eis per Coloniensem & Lovaniensem universitates, utpote agri dominici piissimas religiosissimasque cultrices, non minus docta quam vera ac sancta confutatio, reprobatio, & damnatio. Multa quoque alia allegare possemus, quæ, ne historiam texere videamur, præmittenda censuimus. Pro pastoralis igitur officii divina gratia nobis injuncti cura, quam gerimus, prædictorum errorum virus pestiferum ulterius tolerare seu dissimulare, sine Christianæ religionis nota atque orthodoxæ fidei injuria, nullo modo possumus. Eorum autem errorum aliquos præsentibus duximus inferendos, quorum tenor sequitur & est talis:

Plurima
Lutheri
hæreses.

1. Hæretica sententia est, sed usitata, sacramenta novæ legis justificantem gratiam illis dare, qui non ponunt obicem.

2. In puero post baptismum negare romanens peccatum, est Paulum & Christum simul conculare.

3. Fomes peccati, etiam si nullum adit actuale peccatum, moratur exeuntem a corpore animam ab ingressu cæli.

4. Imperfecta caritas morituri fert secum necessario magnum timorem, qui se solo satis est facere pœnam purgatorii, & impedit introitum regni.

5. Tres esse partes pœnitentiæ, contritionem, confessionem & satisfactionem, non est fundatum in sacra scriptura, nec in antiquis sanctis Christianis doctoribus.

6. Contritio quæ paratur per discussionem, collationem, & detestationem peccatorum, quæ quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem, sorditatem, amissionem æternæ beatitudinis, ac æternæ damnationis acquisitionem, hæc contritio facit hypocritam, imo magis peccatorem.

7. Verissimum est proverbium, & omnium doctrina de contritionibus hucusque data præstantius: De cetero non facere, summa pœnitentiæ; Optima pœnitentiæ, nova vita.

8. Nullo modo præsumas confiteri peccata venialia, sed nec omnia mortalia, quia impossi-

bile est ut omnia mortalia cognoscas. Unde in primitiva ecclesia solum manifesta mortalia confitebantur.

9. Dum volumus omnia pure confiteri, nihil aliud facimus, quam quod misericordie Dei nihil volumus relinquere ignoscendum.

10. Peccata non sunt ulli remissa, nisi remittente sacerdote credat sibi remitti: imo peccatum maneret, nisi remissum crederet: non enim sufficit remissio peccati, & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere esse remissum.

11. Nullo modo confidas absolvi propter tuam contritionem, sed propter verbum Christi, *Quodcumque solveris*, &c. Hic, inquam, confide, si sacerdotis obtinueris absolutionem, & crede fortiter te absolutum, & absolutus vege eris, quidquid sit de contritione.

12. Si per impossibile confessus non esset contritus, aut sacerdos non serio, sed joco absolveret, si tamen credat se absolutum, verissime est absolutus. In sacramento pœnitentiæ ac remissione culpæ, non plus facit papa aut episcopus, quam infimus sacerdos: imo ubi non est sacerdos, æque tantum quilibet Christianus, etiam si mulier aut puer esset. Nullus debet sacerdoti respondere, se esse contritum, nec sacerdos requirere. Magnus est error eorum qui ad sacramenta eucharistiæ accedunt, huic innixi, quod sint confessi, quod non sint sibi conscii alicujus peccati mortalis, quod præmiserint orationes suas, & præparatoria, omnes illi ad iudicium sibi manducant & bibunt: sed si credant & confidant se gratiam ibi consecuturos, hæc sola fides facit eos puros & dignos.

13. Consultum videtur, quod ecclesia in communi concilio statueret laicos sub utraque specie communicandos: nec Bohemi communicantes sub utraque specie sunt hæretici, sed schismatici. Thesauri ecclesie, unde papa dat indulgentias, non sunt merita Christi & sanctorum. Indulgentiæ sunt piæ fraudes fidelium, & remissiones bonorum operum: & sunt de numero eorum quæ licent, & non de numero eorum quæ expediunt.

14. Indulgentiæ his, qui veraciter eas consequuntur, non valent ad remissionem pœnæ pro peccatis actualibus debite apud divinam justitiam.

15. Seducuntur credentes indulgentiæ esse salutare, & ad fructum spiritus utiles.

16. Indulgentiæ necessariæ sunt solum publicis criminibus, & proprie conceduntur duris solimmodo & impatientibus.

17. Sex generibus hominum indulgentiæ nec sunt necessariæ, nec utiles: videlicet mortuis seu morituris, infirmis, legitime impeditis, his qui non commiserunt crimina, his qui crimina commiserunt, sed non publica, his qui meliora operantur.

18. Excommunicationes sunt tantum externæ pœnæ, nec privant hominem communibus spiritualibus ecclesie orationibus.

19. Docendi sunt Christiani plus diligere excommunicationem, quam timere.

20. Romanus pontifex Petri successor, non est Christi vicarius super omnes totius mundi ecclesias ab ipso Christo in beato Petro institutus.

21. Verbum Christi ad Petrum, *Quodcumque solveris super terram*, &c. extenditur dumtaxat ad ligata ab ipso Petro.

22. Cer-

22. Certum est in manu ecclesie aut papae profus non esse statueri articulos fidei, imo nec leges morum seu bonorum operum.

23. Si papa cum magna parte ecclesie sic vel sic sentiret, nec etiam erraret, adhuc non est peccatum aut haeresis, contrariam sentire, praesertim in re non necessaria ad salutem, donec fuerit per concilium universale alterum reprobatum, alterum approbatum.

24. Via nobis facta est enarrandi auctoritatem conciliorum, & libere contradicendi eorum gestis, & iudicandi eorum decreta, & confidenter constituendi, quidquid verum videtur, sive probatum fuerit, sive reprobatum a quocumque concilio.

25. Aliqui articuli Joannis Hus condemnati in concilio Constantiensi sunt Christianissimi, verissimi & evangelici, quos nec universalis ecclesia posset damnare.

26. In omni opere bono justus peccat.

27. Opus bonum optime factum, est veniale peccatum.

28. Haereticos comburi, est contra voluntatem Spiritus.

29. Praeliari adversus Turcas, est repugnare Deo visitanti iniquitates nostras per illos.

30. Nemo est certus, se non semper peccare mortaliter propter occultissimum superbiae vitium.

31. Liberum arbitrium post peccatum, est res de solo titulo: & dum facit quod in se est, peccat mortaliter. Purgatorium non potest probari ex sacra scriptura quae sit in canone.

32. Animae in purgatorio non sunt securae de earum salute, saltem omnes: nec probatum est ullis aut rationibus aut scripturis, ipsas esse extra statum merendi, aut augenda caritatis.

33. Animae in purgatorio peccant sine intermissione, quamdiu quaerunt requiem, & horrent poenas.

34. Animae ex purgatorio liberatae suffragiis viventium, minus beantur quam si per se satisfecissent.

35. Praelati ecclesiastici & principes saeculares non maleficerent, si omnes saccos mendicitatis dederent.

Qui quidem errores respective quam sint pestiferi, quam perniciosi, quam scandalosi, quam piarum & simplicium mentium seductivi, quam denique sint contra omnem caritatem, ac sanctae Romanae ecclesiae matris omnium fidelium, & magistrum fidei reverentiam, atque nervum ecclesiasticae disciplinae, obedientiam scilicet quae fons est & origo omnium virtutum, sine qua facile unusquisque infidelis esse convincitur, nemo sanae mentis ignorat. Nos igitur in praemissis, utpote gravissimis, propensius, ut decet, procedere, nec non hujusmodi pesti, morboque canceroso, ne in agro dominico tamquam vepris nociva ulterius serpat, viam pracludere cupientes, habita super praedictis erroribus & eorum singulis diligenti trutinazione, discussione, ac districto examine, maturaque deliberatione, omnibusque rite pensatis ac saepius ventilatis cum venerabilibus fratribus nostris sanctae Romanae ecclesiae cardinalibus, ac regularium ordinum prioribus seu ministris generalibus, pluribusque aliis sacrae theologiae, nec non utriusque juris professoribus sive magistris, & quidem peritissimis: reperimus eosdem errores,

respective, ut praefertur, aut articulos non esse catholicos, nec tamquam tales esse dogmatizandos, sed contra ecclesiam catholicam doctrinam sive traditionem, atque ab ea veram divinarum scripturarum receptam interpretationem, cujus auctoritati ita acquiescendum consuevit Augustinus, ut dixerit se evangelio non fuisse crediturum, nisi ecclesiam catholicam intervenisset auctoritas. Nam ex eisdem erroribus, vel eorum aliquo vel aliquibus palam sequitur, eandem ecclesiam, quae Spiritu sancto regitur, errare & semper errasse. Quod est utique contra illud, quod Christus discipulis suis in ascensione sua, ut in sancto evangelio Matthaei legitur, promisit dicens: *Ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi.* nec non contra sanctorum patrum determinationes, conciliorum quoque & summorum pontificum expressas ordinationes seu canones: quibus non obtemperasse, omnium haereseon & schismatum, teste Cypriano, fomes & causa semper fuit.

De eorundem itaque venerabilium fratrum nostrorum consilio & assensu, ac omnium & singulorum praedictorum matura deliberatione praedicta auctoritate omnipotentis Dei, & beatorum apostolorum Petri & Pauli, & nostra, praefatos omnes & singulos articulos seu errores, tamquam, ut praemittitur, respective haereticos, aut scandalosos, aut falsos, aut piarum aurium offensivos, vel simplicium mentium seductivos, & veritati catholicae obviantes, damnamus, reprobamus, atque omnino rejicimus, ac pro damnatis, reprobatis & rejectis, ab omnibus utriusque sexus Christi fidelibus haberi debere, harum serie decernimus & declaramus: inhibentes in virtute sanctae obedientiae, ac sub majoris excommunicationis latae sententiae, nec non quoad ecclesiasticas & regulares personas episcopaliu[m] omnium etiam patriarchalium metropolitanarum, & aliarum cathedralium ecclesiarum, monasteriorum quoque & prioratum etiam conventualium, & quarumcumque dignitatum aut beneficiorum ecclesiasticorum, saecularium, aut quorumvis ordinum regularium, privationis & inhabilitatis ad illa & alia in posterum obtinenda: quo vero ad conventus, capitula, seu domos aut pia loca saecularium vel regularium, etiam Mendicantium, nec non universitates etiam studiorum generalium, quorumcumque privilegiorum indultorum a sede apostolica vel ejus legati, aut alias quomodolibet habitorum vel obtentorum, cujuscumque tenoris existant: nec non nominis & potestatis studium generale, tenendi, legendi ac interpretandi qualvis scientias & facultates, & inhabilitatis ad illa & alia in posterum obtinenda: praedicationis quoque officii ac amissionis studii generalis, & omnium privilegiorum ejusdem. Quo vero ad saeculares ejusdem excommunicationis, nec non amissionis cujuscumque emphyteusis seu quorumcumque feudorum, tam a Romana ecclesia quam alias quomodolibet obtentorum, ac etiam inhabilitatis ad illa & alia in posterum obtinenda. Nec non quo ad omnes & singulos superius nominatos, inhibitionis ecclesiasticae sepulturae, inhabilitatisque ad omnes & singulos actus legitimos, infamiae ac diffidationis & criminis laesae majestatis, & haereticorum & fautorum eorundem in jure expressis poenis, eo ipso & absque ulteriori declaratione per omnes & singulos supradictos, si, quod

quod absit, contra fecerint, incurrendis. A A quibus vigore cujuscumque facultatis & clausularum etiam in confessionalibus quibusvis personis, sub quibusvis verborum formis contemptarum, nisi a Romano pontifice, vel alio ab eo ad id in specie facultatem habente, præterquam in mortis articulo constituti, absolvi nequeant. Omnibus & singulis utriusque sexus Christi fidelibus, tam laicis quam clericis, secularibus & quorumvis ordinum regularibus, & aliis quibuscumque personis, cujuscumque status, gradus vel conditionis existant, & quacumque ecclesiastica vel mundana præfulgeant dignitate, etiam sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, patriarchis, primatibus, archiepiscopis, episcopis, patriarchalium, metropolitanarum, & aliarum cathedralium, collegiatarum ac inferiorum ecclesiarum prelati, clericis, aliisque personis ecclesiasticis, secularibus, & quorumvis ordinum, etiam Mendicantium regularibus, abbatibus, prioribus, vel ministris generalibus vel particularibus, fratribus seu religiosis exemptis, & non exemptis: studiorum quoque universitatibus secularibus, & quorumvis ordinum etiam Mendicantium regularibus: nec non regibus, imperatoris electoribus, principibus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, capitaneis, conductoribus, domicellis, omnibusque officialibus, iudicibus, notariis, ecclesiasticis & secularibus communitatibus, universitatibus, potentatibus, civitatibus, castis, terris & locis, seu eorum vel earum civibus, habitatoribus & incolis, ac quibusvis aliis personis ecclesiasticis vel regularibus, ut præfertur, per universum orbem, ubicumque, præsertim in Alemania, existentibus, vel pro tempore futuris, ne præfatos errores, aut eorum aliquos, perversamque doctrinam hujusmodi asserere, affirmare, defendere, prædicare, aut illi quomodolibet, publice vel occulte, quovis quæsito ingenio vel colore, tacite vel expresse favere præsumant. Insuper, quia errores præfati & plures alii continentur in libellis seu scriptis cujusdam Martini Luther, dictos libellos & omnia dicti Martini scripta seu prædicationes, in Latino vel quocumque alio idiomate reperiantur, in quibus dicti errores seu eorum aliqui continentur, similiter damnamus, reprobamus, atque omnino rejicimus, & pro omnino damnatis, reprobatis ac rejectis, ut præfertur, haberi volumus: mandantes in virtute sanctæ obedientiæ & sub prædictis penis eo ipso incurrendis, omnibus & singulis utriusque sexus Christi fidelibus superius nominatis, ne hujusmodi scripta, libellos, prædicationes seu schedulas, vel in eis contenta capitula, errores aut articulos supradictos continentia legere, asserere, prædicare, laudare, imprimere, publicare, sive defendere per se vel alium seu alios, directe vel indirecte, tacite vel expresse, publice vel occulte, aut in domibus suis, sive aliis publicis vel privatis locis tenere quoquo modo præsumant: quinimo illa statim post harum publicationem, ubicumque fuerint, per ordinarios & alios supradictos diligenter quæsitæ, publice & solenniter in præsentia cleri & populi, sub omnibus & singulis supradictis penis comburant.

Quod vero ad ipsum Martinum attinet, bone Deus, quid prætermisimus, quid non fecimus, quid paternæ caritatis omisimus, ut eum ad hujusmodi erroribus revocarem? Postquam

enim ipsum citavimus, mitius cum eo procedere volentes, illum invitavimus: atque tam per diversos tractatus cum legato nostro habitos, quam per literas nostras, hortati fuimus, ut a prædictis erroribus discederet, aut ad nos, oblato etiam salvoconductu & pecunia ad iter necessaria, sine metu seu timore aliquo, quem perfecta caritas foras mittere debuit, veniret, ac salvatoris nostri apostolique Pauli exemplo, non in occulto, sed palam & in facie loqueretur. Quod si fecisset, pro certo, ut arbitramur, ad cor reversus errores suos cognovisset: nec in Romana curia, quam tantopere, vanis malevolorum rumoribus plus quam oportuit tribuendo, vituperat, tot reperisset errata: docuissimusque eum luce clarius, sanctos Romanos pontifices prædecessores nostros, quos præter omnem modestiam injuriose lacerat, in suis canonibus seu constitutionibus, quas mordere nititur, nunquam errasse: quia juxta prophetam, *Nec in Galaad refinas, nec medicus desit.*

Sed obaudivit semper, & præ dicta citatione, omnibusque & singulis supradictis spreto venie contempsit, ac usque in præsentem diem contumax atque animo indurato, censuras ultra annum sustinuit: & quod deterius est, addens mala malis, de citatione hujusmodi notitiam habens, in vocem temerariæ appellationis prorupit, ad futurum concilium, contra constitutionem Pii secundi ac Julii secundi prædecessorum nostrorum, qua cavetur, taliter appellantes hæreticorum pena plectendos. Frustra etiam concilii auxilium imploravit, qui illi se non credere palam profitetur, ita ut contra ipsum, tamquam de fide notorie suspectum, imo vere hæreticum, absque ulteriori citatione, vel mora, ad condemnationem & damnationem ejus, tamquam hæretici, ac ad omnium & singularum suprascriptarum penarum & censurarum severitatem procedere possemus.

Nihilo minus de eorundem fratrum nostrorum consilio, omnipotentis Dei imitantes clementiam, qui non vult mortem peccatoris, sed magis ut convertatur & vivat: omnium injuriarum hæcenus nobis & apostolicæ sedi illatarum obliti, omni qua possumus pietate uti decrevimus, & quantum in nobis est, agere, ut proposita mansuetudinis via, ad cor revertatur, & a prædictis recedat erroribus, ut ipsum tamquam filium illum prodigum ad gremium ecclesiæ revertentem benigne recipiamus. Ipsum igitur Martinum & quoscumque ei adherentes, ejusque receptatores & fautores, per viscera misericordiam Dei nostri, & per asperionem sanguinis domini nostri Jesu Christi, quo & per quem humani generis redemptione, & sanctæ matris ecclesiæ edificatio facta est, ex toto corde hortamur & obsecramus, ut ipsius ecclesiæ pacem, unitatem & veritatem, pro qua ipse salvator tam instanter oravit ad Patrem, turbare desistant, & a prædictis tam perniciosus erroribus prorsus abstineant, inventuri apud nos, si effectualiter potuerint, & paruisse per legitima documenta nos certificaverint, paternæ caritatis affectum, & apertum mansuetudinis & clementiæ fontem.

Inhibentes nihilo minus eidem Martino exnunc, ut interim ab omni prædicatione, seu prædicationis officio omnino desistat.

Alioquin ut ipsum Martinum, si forte justitiz

tim & virtutis amor a peccato non retrahat, A indulgentiarum spes ad penitentiam non reducat, poenarum terror coerceat disciplinam, eundem Martinum, ejusque adherentes, complices, factores & receptatores tenore presentium requisimus & monemus in virtute sanctam obedientiam & sub predictis omnibus & singulis penis, eo ipso incurrendis, districte precipiendo mandamus, quatenus infra sexaginta dies, quorum viginti pro primo, viginti pro secundo, & reliquos viginti dies pro tertio & peremptorio termino assignamus, ab afflictione presentium in locis infra scriptis, immediate sequentes numerandos, ipsi Martinus, complices, factores, adherentes, & receptatores predicti, a prefatis erroribus, eorumque B predicatione ac publicatione & assertione, defensione quoque & librorum seu scripturarum editione super eisdem, sive eorum aliquo omnino desistant, librosque ac scripturas omnes & singulas, prefatos errores, seu eorum aliquos quomodolibet continentes, comburant, vel comburi faciant. Ipse etiam Martinus errores & assertiones hujusmodi omnino revocet, ac de revocatione hujusmodi per publica documenta in forma juris valida, in manibus duorum prelatorum consignata, ad nos infra alios similes sexaginta dies transmittenda, vel per ipsummet (si ad nos venire voluerit, quod magis placeret) cum prefato plenissimo salvoconductu, quem exnunc concedimus, deferenda, nos certiores efficiat, C ut de ejus vera obedientia nullus dubitationis scrupulus valeat remanere.

Alias si, quod absit, Martinus prefatus, complices, factores, adherentes & receptatores predicti secus egerint, seu promissa omnia & singula infra terminum predictum cum effectu non adimpleverint, apostoli imitantes doctrinam, qui hereticum hominem, post primam & secundam correptionem, vitandum docuit, exnunc prout extunc, & e converso eundem Martinum, complices, adherentes, factores & receptatores prefatos, & eorum quemlibet, tamquam aridos palmites in Christo non manentes, sed doctrinam D contrariam catholicam fidei inimicam, sive scandalosam, seu damnatam, in non modicam offensam divini majestatis, ac universalis ecclesie & fidei catholice detrimentum & scandalum dogmatizantes & predicantes, claves quoque ecclesie vilipendentes notorios & pertinaces hereticos eadem auctoritate fuisse & esse declarantes, eosdem ut tales harum serie condemnamus, & eos pro talibus haberi ab omnibus utriusque sexus Christi fidelibus supradictis volumus & mandamus; eosque omnes & singulos omnibus supradictis, & aliis contra tales a jure inflictis penis, & presentium tenore subijcimus, & eisdem irretitos fuisse & esse decernimus & declaramus.

Inhibemus preterea sub omnibus & singulis promissis penis, eo ipso incurrendis, omnibus & singulis Christi fidelibus superius nominatis, ne scripta, etiam prefatos errores non continentia, ab eodem Martino quomodolibet condita vel edita, aut condenda vel edenda, seu eorum aliqua, tamquam ab homine orthodoxa fidei inimico atque ideo vehementer suspecta, & ut ejus memoria omnino deleatur de Christi fidelium consortio, legere, afferere, predicare, laudare, imprimere, publicare, sive defendere per se vel alium,

Conc. General. Tom. XXXII.

seu alios, directe vel indirecte, tacite vel expresse, publice vel occulte, seu in domibus suis, sive aliis locis, publicis vel privatis, tenere quoquo modo presumant: quinimo illa comburant, ut prefertur.

Monemus insuper omnes & singulos Christi fideles supradictos, sub eadem excommunicationis late sententis poena, ut hereticos predictos declaratos & condemnatos, mandatis nostris non obtemperantes, post lapsum termini supradicti evitent, & quantum in eis est, evitari faciant, nec cum eisdem vel eorum aliquo commercium, aut aliquam conversationem, seu communionem habeant, nec eis necessaria ministrent.

Ad majorem preterea dicti Martini, suorumque complicum, factorum & adherentium ac receptatorum predictorum, sic post lapsum termini predicti declaratorum hereticorum & condemnatorum confusionem, universis & singulis utriusque sexus Christi fidelibus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, patriarchalium, metropolitanarum & aliarum cathedralium, collegiatarum, ac inferiorum ecclesiarum prelatia, capitulis, aliisque personis ecclesiasticis, secularibus, & quorumvis ordinum, etiam Mendicantium (presertim ejus congregationis, cujus dictus Martinus est professus, & in qua degerit vel morari dicitur) regularibus, exemptis & non exemptis, nec non universis & singulis principibus, quacunque ecclesiastica vel mundana fulgentibus dignitate, regibus, imperatoris electoribus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, communitatibus, universitatibus, potentatibus, civitatibus, terris, castris & locis, seu eorum habitatoribus, civibus & incolis, omnibusque aliis & singulis supradictis, per universum orbem, presertim in eadem Alemania constitutis mandamus, quatenus sub predictis omnibus & singulis penis, ipsi vel eorum quilibet, prefatum Martinum, complices, adherentes, receptantes, & factores personaliter capiant, & captos ad nostram instantiam retineant, & ad nos mittant, reportaturi pro tam bono opere, a nobis & sede apostolica remunerationem premiumque condignum: vel saltem eos & eorum quemlibet, de metropolitanis, cathedralibus, collegiatis, & aliis ecclesiis, domibus, monasteriis, conventibus, civitatibus, dominiis, universitatibus, communitatibus, castris, terris ac locis, respective tam clerici & regulares, quam laici omnes & singuli supradicti omnino expellant.

Civitates vero, dominia, terras, castra, villas, comitatus, fortalitia, oppida, & loca quacunque ubilibet consistentia, eorum & earum respective metropolitanas, cathedrales, collegiatas, & alias ecclesias, monasteria, prioratus, domus, conventus, & loca religiosa vel pia cujuscumque ordinis, ut prefertur, ad que prefatum Martinum, vel aliquem ex predictis declinare contigerit, quamdiu ibi permanserint, & triduo post recessum, ecclesiastico subijcimus interdicto.

Et ut promissa omnibus innotescant, mandamus insuper universis patriarchis, archiepiscopis, episcopis, patriarchalium, metropolitanarum, & aliarum cathedralium ac collegiatarum ecclesiarum prelatibus, capitulis, aliisque personis ecclesiasticis, secularibus, & quorumvis ordinum supradictorum regularibus,

Y y

fra-

fratribus religiosi, monachis, exemptis & non exemptis supradictis, ubilibet, praesertim in Alemania constitutis, qua eorum ipsi vel eorum quilibet sub similibus censuris & poenis eo ipso incurrendis, Martinum, omnesque & singulos supradictos, qui elapso termino huiusmodi mandatis, seu monitis nostris non paruerint, in eorum ecclesiis, dominicis & aliis festivis diebus, dum laici major populi multitudine ad divina convenerit, declaratos haereticos & condemnatos publice nuntient, faciantque & mandent ab aliis nuntiari, & ab omnibus arctius evitari.

Nec non omnibus Christi fidelibus, ut eos evitent, pari modo sub praedictis censuris & poenis; & praesentes literas, vel earum transcriptum sub forma infra scripta factum, in eorum ecclesiis, monasteriis, domibus, conventibus, & aliis locis, legi, publicari, atque affigi faciant. Excommunicamus quoque & anathematizamus omnes & singulos, cujuscumque status, gradus, conditionis, praesentis, dignitatis, aut excellentiae fuerint, qui, quominus praesentes literas, vel earum transcripta, copiam seu exemplaria in suis terris & dominiis legi, affigi & publicari possint, fecerint, vel quoquo modo procuraverint per se vel alium seu alios, publice vel occulte, directe vel indirecte, tacite vel expresse.

Postremo, quia difficile foret praesentes literas ad lingua quaeque loca deferri, in quibus necessarium foret; volumus & apostolica auctoritate decernimus, quod earum transcriptis manu publici notarii confectis & subscriptis, vel in alma Urbe impressis, & sigillo alicujus ecclesiastici praesati munitis, ubique stetur & plena fides adhibeatur, prout originalibus literis staretur & adhiberetur, si forent exhibitae vel offensa.

Et ne praesatus Martinus, omnesque alii supradicti, quos praesentes literas quomodolibet concernunt, ignorantiam earundem literarum, & in eis contentorum omnium & singulorum praetendere valeant, literas ipsas in basilicae principis apostolorum, & cancellariae apostolicae, nec non cathedralium ecclesiarum Brande-

burgensis, Milnenis, & Merisurgensis valvis affigi & publicari debere volumus: decernentes, quod earundem literarum publicatione facta, supradictum Martinum, omnesque alios & singulos praenominatos, quos literas huiusmodi quomodolibet concernunt, perinde ac sentent, ac si literas ipsas die affixionis & publicationis huiusmodi eis personaliter lectas & intimatas forent: quum non sit verisimile, quod ea quae tam patenter sunt, debeant apud eos incognita remanere.

Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus apostolicis, seu si supradictis omnibus & singulis, vel eorum alicui, aut quibusvis aliis a sede apostolica praedicta, vel ab ea potestatem habentibus, sub quavis forma, etiam confessionali, & cum quibusvis etiam fortissimis clausulis, aut ex quavis causa seu grandi consideratione, indultum vel concessum existat, quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possint per literas apostolicas, non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales id importantes, de indulto huiusmodi mentionem, ejusdem indulti tenores, causas & formas, perinde, ac si de verbo ad verbum infererentur, ita ut omnino tollantur, praesentibus pro expressis habentes.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae damnationis, reprobationis, rejectionis, decreti, declarationis, inhibitionis, voluntatis, mandati, hortationis, obsecrationis, requisitionis, monitionis, assignationis, concessionis, condemnationis, subjectionis, excommunicationis & anathematizationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri ac Pauli apostolorum ejus, se noverit incursum.

Data Romae apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicae 1520. xvii. Kalendas Julii, pontificatus nostri anno octavo.

Viz. R. Milanensis Albergatus.

ANNO CHRISTI 1522.

ANNO CHRISTI 1522.

V I T A
HADRIANI PAPER VI

Hadrianus quando pontifex factus.

HADRIANUS tenuis sed honestae fortunae parentibus Ultrajecti natus, Lovanii studendo tantum profecerat, ut inter theologos facile primus haberetur. Qua de causa in Caroli V. praepceptorem assumptus, atque in Hispaniam profectus, ibique episcopus & cardinalis creatus, post vices ibidem Caroli praecclare gestas, tempore ejusdem Caroli V. imperatoris anno domini 1522. quinto Idus Januarii, opera cardinalis Medices, atque omnium cardinalium consentu pontifex electus fuit. Quod cum illi apud Victoriam urbem Cantabriae moranti nuntiatum esset, Genuam maritimo itinere delatus, a principibus Galliae summo honore visitatus est. Romam ingressus octavo Kalendas Octob. in Vaticano coronatus est pompa admodum tenui propter pestis

causam, quae tum Urbem pervaserat. Nomen cum quibusdam aliis pontificibus non immutavit. Amplo & robusto erat corpore, sed vivaci ingenio. Nam cum cardinalis nepoti suo sacerdotium 70. aureorum annui redditus contulisset, vacassetque aliud, cujus proventus paulo pinguiores essent, vix adduci potuit daret illud, solitus dicere: Cupere se homines beneficiis dare, non beneficia hominibus. Ad rempublicam accedens, ob minimos rerum usus omnia se aliis arbitrio moderabat. Bellum intulit Sigismundo Malatestae, quem ducis Ferrariensis atque Urbini auxilio fretus Arimino expulit, omniaque adversus eos duces a Julio & Leone decreta abrogavit. Cardinalem Soderinum ob datas adversus pontificem & Caesarem literas, in vincula coniecit.

Res gestae Hadriani.

jecit. Rhodum tertium jam mensem gravissi-
ma obsidione periclitantem cum rescivisset,
omnes curas & cogitationes in hoc convertit
ut illi succurreretur. Verum turbato tum re-
rum statu, vario profuso, infelici exitu ob-
sidio terminata est. Multa quidem, uti erat
ardenti zelo accensus, in ecclesiis utilitatem
præstiturus erat, si Godefridos, Tancredos,
Balduinos, Robertos ea ætas nacta fuisset. Ad
clerum reformandum, corruptosque Urbis mo-
res ingenii vires convertit. Sanctum Antoni-
num Florentinorum antistitem, & sanctum
Benonem Germanum in sanctorum cœtum ag-
gregavit. Cum intellexisset Francie regem
Franciscum in Italiam cum potenti exercitu
adventare, pontifex Gasaris partes fulsit, An-
glis, Hungaris, Venetis, aliisque liberis
Italie civitatibus in fœderis societatem addu-
cis. Hujus temporibus, inquit Sarius, quod-
dam mire ridiculum accidit Vvittembergæ:
Carollstadius enim & Melanchthon præcipui
Lutheri discipuli & symmyctæ, hausta occasio-
ne ex scriptis Lutheri, studiosis adolescenti-
bus persuadere, non esse dandam operam phi-
losophiæ: Platonem, Aristotelem, Cicero-
nem, & id genus alios, non nisi mera scrip-
sisse commenta & imposturas, ideoque libros
eorum Vulcano consecrandos; uni sacrorum
bibliothecarum lectioni vacandum, neque fas esse
hominem Christianum literis deditam aditare
vitam: faciendum omnibus, quod in Genesi
dictum est: *In sudore vultus tui vesceris pane
tuo*. Et ut suam insaniam ex Lutheri primæ-
vis fontibus ad se derivatam magis proderent,
Carollstadius ex archidiacono factus est agricola
Vvittembergensis; Melanchthon in pistorio ar-
tem pistoriam meditabatur; plerique adoles-
centes artium liberalium libris combustis me-
chanica opificia complexi sunt. A quo delirio
dum Lutherus utrumque a se insatuatum, ver-
sis velis ad mentem saniozem reduxisset, om-
nes ille catholicos reges ac principes scriptis
suis calumniose traduxit. Hadrianus paulo
post hæc incidit in morbum, ex quo commen-
data ecclesia & Christiana republica cardinali-
bus, diem claudit extremum, VIII. Kalendas
Octobris anno Christi 1523. cum in pontifica-
tu sedisset annum unum, menses sex, diesque
totidem. Post obitum ejus, duos menses,
diesque quatuor sedes vacavit. In sancto Pe-
tro sepultus est, hoc elogio exornatus:
HADRIANUS VI. HIC SITUS EST, QUI
NIHIL SIBI INFELICIUS IN VITA,
QUAM QUOD IMPERARET, DUXIT.

BREVE HADRIANI PAPÆ VI.

AD FRIDERICUM SAKONIÆ DUCEM,
adversus Lutherum.

*Dilecte fili, salutem & apostolicam
benedictionem.*

SATIS & plus quam satis sustinimus, di-
lecte in Christo, si forte Dei pietas tuam
animam dignetur invisere, ac dare poeniten-
tiam ad cognoscendum veritatem, ut resipisce-
res a diaboli laqueis, a quo captivus detine-
ris. Novimus te paternæ monitum a felicitis re-
cordationis prædecessore nostro, ut a te sepa-
reres perniciem illam Christianæ religionis
Martinum Luthorum: & cum jam tota orbi
Concil. General. Tom. XXXII.

manifesta essent sceleratissimæ machinationes il-
lius, speravimus & te ad eor penitus rever-
surum.

Sed quoniam expectavimus uvas, & ecce
quis frustra confectis confessor, malitia enim tua
non sunt consumpta: coegit nos miseratio tua,
coegit paternus amor, quo te, & tibi subdi-
tos Saxones in domino semper fuimus prosecuti,
salutaribus & paternis monitis adhuc conveni-
re, ut vel tandem resipiscatis, antequam pla-
ne in vos conveniat quod mox subdit prophe-
ta: *Argentum reprobum vocate eos, quia domi-
nus projecit eos*.

Et quid dicemus vobis, quam quod Gala-
tis suis Paulus? *O insensati, quis vos fascina-
vit veritati non obedire? Currebatis bene: interro-
gate patres vestros, ac dicent vobis: majores ve-
stros, & annuntiabunt vobis, quod ab ea æta-
te, qua uno eodemque tempore vixere Hadria-
nus Romanus pontifex & Carolus ille magnus
imperator, Saxonice fidei plantatores, ad no-
stra utque & carissimi in Christo filii nostri Ca-
rolli tempora, avi & proavi vestri atque adeo
Saxones omnes, semper habiti estis veluti pa-
cis amatores, fidei propugnatores, per omnia
obedientis pacifici filii: talesque ut non im-
merito Gregorius V. natione Saxo, olim Ro-
manus pontifex, Saxonie ducem in Romanæ
imperatoris constituerit electorem. *Quomodo er-
go tam cito mutatus est color optimus? Cur tam
facile transferimini ab eo, qui vos vocavit in
gratiam Christi, in aliud evangelium, quod non
est aliud, nisi sunt quidam, qui vos contur-
bant, & volunt convertere evangelium Christi?*
Quis vineam domini sabaoth tam pulchre
plantatam est demolitus? Certe extermina-
vit eam aper de silva, & singularis ferus
depastus est eam. Sed vix illud a vobis, a
domesticis & amicis, a cruciatu præcordio-
rum. Obsecramus te fili dilecte in Christo,
leva oculos tuos in directum, & vide ubi sis
prostratus.*

Considera quantam ecclesiam Christi, tot ma-
lis undique circumvallatæ ac pene oppressæ,
pro opera qua illi subvenire debueras, cladem
insuper intulisti. Oppugnatur foris ab inse-
stissimo illo ac potentissimo Christiani nominis
hoste. Dissident intus principes reipublicæ
Christianæ, & in mutuum armati perniciem,
cruentissimis inter se odiis conflantur; & in
fraterna viscera ferrum stringunt, ut vix Ethio-
ci inter se crudelius. An hæc ita tibi visa
sunt non satis gravia, nisi contritionem indu-
ceres super contritionem, nutrens ac fovens
serpentem illum in sinu tuo, qui veneno lin-
guæ suæ ecclesiam & terras infecit adeo, ut
nunc pervenerit gladius etiam usque ad ani-
mam? Quanto autem pluris est anima quam
corpus, tanto gravius est prædictis omnibus
horrendum illud & plus quam Tartarum ve-
nenum quo hærescon ac schismatum contagio-
ne tot myriades animarum interierunt, inte-
reuntque. Ita tibi debemus omnes, quod nunc
passim ab unitate matris ecclesie recedatur:
Quod avertatur vulgus indoctum, ac his mil-
le præstigiis ac fascinationibus retrahatur a fi-
de, quam suxit ab ubere materno: Quod basi-
licæ sint sine plebibus, plebs sine sacerdotibus:
sacerdotes sine debita reverentia, & sine Chri-
sto denique Christiani: Quod sacramenta fi-
dei, non sacra censeantur: Quod sanctuarium
Christi, sanctum esse negetur: quod dies fe-
sti festivis frustrentur solennis: Quod morian-
tur

Carollstadii
& Melanchthonis de-
vitiis quæ?

Concl. 1.

Obitus Ha-
driani pa-
pæ.

Joan. 6.

Idem.

Galat. 1.

Dom. 12.

Thom. 4.

Galat. 1.

Isai. 9.

Psalm. 79.

ter homines in peccatis suis, rapiantur animæ A
ad tribunal terrificum, nec penitentia recon-
ciliati, nec sacra comunione muniti: Quod
pocerrimus ille tabernaculi ordo confusus sit,
& pro Christiana pace ac tranquillitate ad re-
bellionem, ad rapinas, ad cades, ad incen-
dia, cum magno ac manifesto Christianis rei-
publicæ discrimine, veluti classico passim exci-
tati. Pro quibus egregiis tuis in ecclesiam
Christi meritis, quo te premio, imo quo non
supplicio dignum censebimus? At dices forte,
Serpens me decepit. Dignam certe recepisti
mercedem, qui illum nutritivisti in sinu tuo.
Sed itane stultus es ac sine corde, ut in eis
maxime rebus, in quibus errare damnari est,
uni homuncioni cooperto peccatis, quam tot B
sanctissimis ab initio patribus, qui in lege
Dei meditati sunt die ac nocte, & quam tot
universalibus conciliis, adversus quos impudens
os illud velut sepulcrum patens, se aperire non
erubescit: sanctæ denique & catholicæ ecclesiæ,
cujus ritum, consuetudinem & decreta, a tem-
poribus apostolorum ad nos usque inviolabili-
ter observata, unus iste sacrilega temeritate
damaare præsumit, plus credere potueris? O
cæcæ dementiam, ac plus quam Judæicam
cæcitatē! At fortassis hoc tibi imposuit, quod
veterator ille Martinus, & ejus sequaces, de
capitulis scripturarum visi sunt sua confirmare.
Et quis tandem hæreticorum ita non fecit? An
non hæ sunt veteris serpentis astutis, qui hac C
veluti esca obducto hamo miseris animabus mil-
le technis & versutis semper est insidiatus: qui-
que, quo angularem intringeret veræ fidei la-
pidem, ac Christianam scinderet unitatem, in
scripturarum agrum suum seminare semen, &
perversam scripturarum intelligentiam jampridem
est aggressus? Cum itaque maxima semper
pars ecclesiæ, imperita turba sit, &
vix unus reperitur aut alter, qui spiritualibus
oculis de scripturarum intelligentia digne valeat
judicare: siquidem librum signatum legimus,
quem solus leo de tribu Juda dignatus est
aperire, ac solvere signacula ejus: que tan-
dem est ista diabolica excecatio, uni carnali
homuncioni, semper eructanti crapulam & po-
tum, quam reliquo orbi universo, quam tot D
spiritualibus patribus, quorum voluntas semper
fuit in lege domini, qui vitæ sanctimo-
nia, ostensione spiritus, ac virtute, glorioso
denique martyrio suam doctrinam comprobave-
runt, in scripturarum intelligentia plus apud
te fidei habere potuisse? O cæcitatē novam
& inauditam! Unus apostata tibi potuit per-
suadere, sefellisse priores universos, errare
posteros, & in solum se & quos decepit per-
venisse regnum Dei, pervenisse totas misera-
tionum Dei divitias, ac gratiam universita-
tis? Ex quid non dicimus cum propheta: *Heu,
heus, heus, domine: ergone decepisti populum
tuum?* Quia potius, cur non devitatis (se-
cundum apostolicum præceptum) questionibus
ac pugnis verborum, ex quibus oriuntur in-
vidiæ, contentiones, blasphemias, suspiciones
malas, conflictationes hominum mente corrup-
torum, & subvertunt corda audientium, ex
operibus suis, juxta dominicam designationem,
studuistis cognoscere filium profanum istum,
lupus intrinsecus rapacissimus? Siquidem non
ex foliis, non ex floribus, sed ex fructibus ar-
bor cognoscenda erat.
Annon manifesti sunt nequissimi fructus ejus?

Siquidem sacrilegus hic adversus Deum, ima-
gines sacras, atque adeo ipsam crucem Chri-
sti, sceleratis manibus confringere, & polluti-
tis concalcare pedibus non formidet: contra
sacerdotes Dei furore impio temerarie debac-
chans, non desinit laicos, ad lavandas sibi
in eorum sanguine manus sedulo concitare: ec-
clesiam Christi patricidalibus armis oppugnans,
hoc agit assiduo, ut suffocentur homines in
peccatis suis: hoc unum elaborat, ne divina
misericordia suis sacramentis, quæ peccatorum
remedia efficacia esse voluit, vulneratos in ec-
clesia sua curet. Ita enim ea aus sustulit uni-
versa, aut hæreseos sua pestifero infecit vene-
no, ut toxicum magis requirat, quam anima-
rum medicinas.

Præcepit suis ne indignanti Deo quis satis-
faciat: ne jejunis, orationibus, lamentatio-
nibus peccata redimat: ne hostia illa placens
Deo, corpus & sanguis domini nostri Jesu
Christi a sacerdotibus offeratur quotidie pro
peccatis nostris. Vota docet non reddere do-
mino Deo suo. Et cum ipse sit apostata, ac
professionis suæ desertor, ut plurimos sui fa-
ciat similes, sancta illa Deo vasa pollvere non
veretur, consecratasque Christo virgines, &
vitam monasticam professas, extrahere a mo-
nasteriis suis, & mundo, imo diabolo quem
semel abjuraverunt, reddere. Quod in veteri
lege in umbraticis sacerdotibus dominus non
tulit, quod Ethnici in idolorum suorum fla-
minibus omnes sunt abominati, Christi sacer-
dotes etiam vilissimis copulat meretricibus.
Sanctos patres illos, quorum vita & doctrina
illustravit universum mundum, non solum de-
bito honore non prosequitur, sed multo quam
Cain scelestius despicit, deridet, contemnit,
insectatur.

Sacrofanctis omnibus universalibus conciliis
impudenti ore palam contradicit, ac sacrilega
lingua detrahit: libertatis specie licentiosam
quandam vitam, nullis constrictam legibus,
ac vere ferream, inducere conatur. Unde &
exlex homo, contemptor ac violator legum
omnium, in tantam erupit mentis vesaniam,
ut sanctissimorum patrum decreta & ecclesiasti-
cos canones igne publico concremare non for-
midarit. Et breviter Christianam veritatem,
omnem rerum ordinem, pulcherrimam denique
ecclesiæ faciem, a Christo, ab apostolis,
apostolicisque viris ac sanctissimis patribus ab
initio constitutam, unus hic post tot cente-
nos annos discindere, invertere ac deformare
molitur.

Quod si nondum satis etiam internoscis, de
Christiano magisterio, an de Antichristi spi-
ritu illa proficiantur: si ita fascinavit te præ-
stigiator ille, ut credere possis unum hunc
perfidissimum apostatam, veluti alterum Eli-
seum habere duplicem spiritum Eliæ, aut al-
terum esse, quem se jactat, Danielum, in
quo sit spiritus amplior & intelligentia scriptu-
rarum major, quam in omnibus olim sanctis-
simis illis doctissimisque viris, quam in sa-
crofanctæ ecclesiæ catholicæ, quid est te uno
cæcius? Aut si jam ex fructibus arborem co-
gnoscens, in errore persistis tamen, quid te
miserius?

Sed esto: transfiguratus sit coram te satanas
ille in angelum lucis, & quæ manifesta sunt
opera carnis ac diabolica, spiritus esse & Chri-
sti opera, venenata sua facundia persuadere po-
tuerit. Numquid non ubique vel hoc ipso
pro-

prodixit; cuiusnam spiritus sit, quod omnis A
ejus sermo amarus est, virulentus, arrogans,
ac maledicentissimus, nusquam non scateas
conviciis, blasphemis ac scommatibus plus-
quam venenatis, adversus omne Christianum
pietatis, modestie, mansuetudinis ac beni-
gnitatis officium? Numquid ita docuit Pau-
lus, cuius se jactat spiritum habere, cum
nulla ejus extet epistola, que non pacem &
unitatem, ac alias id genus virtutes redoleat?
An non Romanos suos hortatur in domino,
ut in caritate fraternitatis se diligant invi-
cem, sectentur que sunt pacis, & que edi-
ficationis custodiant? Corinthiis annon testa-
tur, se docere in ecclesiis, Deum, non dis-
sentationis, sed pacis Deum esse? Et, brevi-
ter, numquid non ubique clamat, ubique do-
cet evangelica illa tuba, ut digne ambule-
mus in omni humilitate ac mansuetudine, cum
patientia supportantes invicem in caritate, so-
liciti servare unitatem spiritus in vinculo pa-
cis, utque deponamus omnem iram, indigna-
tionem, malitiam, blasphemiam, turpem ser-
monem? Quo igitur pacto maledicentiam,
amaritudinem, iram, indignationem, blas-
phemiam, inflationem, jactationem, que ita
huic peculiaris sunt, ut illa Paulo, ac illius
discipulis universis, qui mitis est ac humilis
corde: non Paulini, non Christiani, sed
diabolici spiritus esse certissima indicia, vel
cæco non clarissime appareat?

Ex verbis illius quomodo non intellexisti,
Christum in corde suo, an vero antichristum
haberet, secundum quod ipsa Veritas in evan-
gelio ait: *Progenies viperarum, quomodo pote-
stis bona loqui, cum sitis mali? De abundantia
enim cordis os loquitur.* Et cum scriptum sit,
quod *maledici regnum Dei non possidebunt:* Item
cum in evangelio dicat dominus: *Quicumque
dixerit fratri suo, Raca, reus erit concilio: Qui
autem dixerit, Fatue, reus erit gehenna in-
cendio.*

Illum esse antichristi apostolum, cuiquam
obscuro esse poterit? qui non modo sacer-
dotes Dei, sed & principem sacerdotum Petri
successorem, Jesu Christi in terris vicarium,
tam nefandis infamibusque nominibus, tam
inauditis contumeliis, convitiis, ac blasphe-
miis, nusquam non lacerat, discerpit & in-
sectatur, ut ea commemorare pudica refugiat
lingua, & audire horreant aures castæ: Qui
apostolicam cathedram in qua præsedet caput
apostolorum Petrus, cui præfuerunt tot sancti
pontifices, quam ecclesiam principalem, unde
sit exorta unitas sacerdotalis, sanctus ille &
gloriosus martyr Cyprianus, non dubitat af-
ferere, impio ac pestilenti ore cathedram pe-
stilentis, antichristianam, diabolicam, & si
qua potuit excogitare nefandiora, toties ap-
pellare non cessat: Qui scholas Christianas,
que tam multos doctissimos sanctissimosque
viros, tam egregias in ecclesia Dei columnas
nobis protulerunt, impudica lingua sua, lu-
panaria, Sodomas & Gomorras ubique vo-
care non verecundatur: Qui non satis habet,
omnipotentis Dei sacerdotes probris omnibus,
convitiis, contumeliis, ac blasphemis hor-
rendis & inauditis, nunquam non publice ac
privatim insectari, quibusvis viliores facere,
nisi etiam laicos concitet ad lavandas sibi ma-
nus in sanguine ipsorum: Cum tamen quanto
honore haberi velit sacerdotes suos, maxime
autem principem sacerdotum, idem ipse Do-

Concil. General. Tom. XXXII

minus in Deuteronomio testatur est, dicens:
Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse Deut. 17.
prospexeris inter sanguinem & sanguinem, causam
& causam, lepram & non lepram, & iudi-
cium intra portas tuas videris verba variari, sur-
ge & ascende ad locum, quem elegerit dominus
Deus tuus, veniesque ad sacerdotes Leviticæ ge-
neris, & ad iudicem qui fuerit illo tempore,
quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicii vo-
risatem: & facies quacumque dixerint, qui præ-
sunt loco quem elegerit dominus, & docuerint te
juxta legem ejus; sequerisque sententiam eorum,
nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram.
Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis
imperio, qui eo tempore ministrat domino Deo
tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, &
auferes malum de Israel: cunctusque populus au-
diens timebit, ut nullus deinceps intumescat su-
perbia. Et Samuel cum sperneretur a filiis
Israel, annon dicit dominus: *Non enim te* 1. Reg. 8.
spreverunt, sed me, ne regnem super eos: ma-
nifeste ostendens, invisibilem se contemni,
cum visibilem quis spernit sacerdotem? Qua-
re & Moses murmuranti adversus le populo
respondit: Non adversus me murmurastis, sed Exod. 16.
adversus dominum Deum vestrum. Quod si
Leviticos illos sacerdotes tanta honoris præro-
gativa præcellere voluerit dominus, qui exem-
plari tantum ac umbræ deserviebant cælestium,
in umbratico illo tabernaculo sacrificiorum offi-
cia consumentes: quo tandem honoris loco Math. 16.
eos haberi voluit, quibus tradidit claves re-
gni cælorum? tantamque tribuit potestatem,
ut que ligarent super terram, ligarentur & in
cælis: & que solverent super terram, soluta
essent & in cælis: utque quorum ipsi dimit-
terent peccata, dimissa forent: quorum reti-
nerent, forent & retenta? Qui non sangui-
nem hircorum aut vitulorum, sed hostiam vi-
vam, sanctam, immaculatam, corpus & san-
guinem domini nostri Jesu Christi offerunt quo-
tidie pro peccatis nostris, conficiunt verbo suo
ac manibus tractant? breviter sacramenta om-
nia, quibus hominibus vita salutisque tribui-
tur animarum, suis perficiunt orationibus?
Quanto, inquam, honore hos præcellere vo-
luerit dominus, quis tandem dubitabit, quod
neque ipse tacuit in evangelio, cum dixit ad
eos: Qui vos audit, me audit: & qui vos Luc. 10.
spernit, me spernit: qui autem me spernit, sper-
nit & eum qui misit me? Et quid consequi-
tur? quod in eundem Christum blasphemus
est & maledicus, qui sacerdoti Christi blasphe-
mat aut maledicit. Annon hoc primum man-
datum in retributione. Honora patrem & ma- Exod. 20.
trrem, ut sis longævus super terram? Qui au- Deut. 5.
tem maledicit patri aut matri, morte morietur.
Numquid ad carnales tantum parentes illud est
referendum? Et num minus ad eos qui nos in
Christo regeneraverunt, per quos Christiani
sumus, qui nobis peccata dimittunt, qui cæ-
lestibus nos pascunt sacramentis? Quid si pec-
catores sunt & mali sacerdotes? Quid si &
parentes? Numquid propterea eos non hono-
rare, aut eis maledicere licebit? Numquid
non & Judas erat inter eos, quos dominus
misit ante faciem suam, & ad quos dicebat:
Quicumque non receperit vos, neque audierit ser- Luc. 10.
mones vestros, excutite pulverem de pedibus vestris. Amen Math. 10.
dico vobis, tolerabilis erit terra Sodomorum &
Gomorraeorum in die iudicii, quam illi civita-
ti. Annon præcepit ita apostolus: Obedite Heb. 13.
Y y 3 præ-

proprietis vestris, & subiacere eis? Quod si malis & peccatoribus non sit obediendum, quibus tandem? Quoniam, si dixerimus, Peccatum non habemus; ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Ovis es, noli discutere pastorem: noli te iudicem Dei constituere & Christi. Annon ita precepit dominus in evangelio, dicens? Super cathedram Moysi sederunt Scribae & Pharisei: omnia quaecumque dixerint vobis, servate & facite: Si quis autem fecerint male, facere nolite: manifeste significans, habere eos dignitatem, tamen si vitam essent perditur. Numquid idem dominus, cum postea tempore passionis aliam accepisset a servo sacerdotis, dicenti sibi: Sic respondes pontifici? adversus pontificem quidquam dixit contumeliose? quin magis innocentiam suam asserens & ostendens: Si male, inquit, locutus sum, exprobra de malo: si bene, quid me cadis? Annon & Paulus, cum eaderet in concilio jussu Ananias, diceretque ad eum: Persuadet te Deus, paries dealbare: Et tu sedens iudicas me secundum legem, & contra legem habes me percussit: audiens ab altantibus: Sic infirmas sacerdotem Dei, maledicendo ipsum? tamen mane nomen & umbram quamdam sacerdotis cogitans expavit? Nesciebam, inquit, fratres, quia princeps est sacerdotum. Scriptum est enim: Principi populi tui non maledices. Quo magis miramur, quod ex istis diabolici spiritus operibus, veluti fructibus nequissimis arborem pessimam nondum cognovistis. Et quis tandem est ita hebes animo, ut non videat quo nunc prorumpant furiosissimi conatus istius, cum ut quisque est facinorosissimus, desperatissimus, aut perditissimus latro aut homicida, sub istius vexillis ac signis convenient? Ecclesiam jam Christi parricidalibus armis ac sacrilegis manibus non clam, sed palam oppugnant, consecrata Deo loca, templa & monasteria exurunt & prophanant: Christo dicatas virgines, sacerdotes Christi & monachos crudelissime persequuntur, ecclesiarum bona diripiunt: & breviter, rapinis, latrocinis, caedibus, incendiis, confundunt universa: excecante nimirum eos iusto Dei iudicio, & in insaniam tam manifestam erumpere permittente, ut neminem iam latere possint scelestissimas machinationes istius. Atque hi, qui pestifera contagione ipsius infectos sese nunc tandem cognoverunt, schismatico errore deposito, ac haeretico furore deserto, unitatis ac veritatis domicilium fidei sanitate repetunt. Inter quos, dicit nobis in Christo Jesu, cum a te non ex postremis reversurum ad salutarem matris sinum speravisset, quem revertentem libenter & obvis excepisset manibus: bona spe tandem nostra frustrati, videmus supra petram induravisse te faciem tuam: videmus perniciem illam animarum Lutherum sub tuo patrocinio latitantem, suam adhuc virus longe lateque spargere. Sed quoniam adhuc potens est dominus Deus etiam de lapidibus istis suscitare filios Abraham, antequam egrediatur ut ignis indignatio ejus, & succendatur, nec sit qui extinguat: ideo te, fili dilecte in Christo, obsecramus per viscera nostri redemptoris domini nostri Jesu Christi, per Christianam unitatem, per patriam caritatem, per tuam denique ipsius tuorumque salutem, miserere ecclesie Christi, & tot jam malorum procellis undique exagitata ac pene oppressa, tua maxime culpa, aliquando ser opem: miserere patriae

A nostri, quae sincera olim fidei, eximia religionis, sanctae sub jugo domini ac religiosae obedientiae insigni praecellens gloria, oeternam istam religionis Christianae, ac fidei ac pietatis publicum hostem Martinum, in suis se peperisse ac fovisse visceribus nunc erubescit. Miserere denique tui ipsius, tuorumque misere seductorum Saxonum. Quos, nisi resipiscatis, & quidem cito, manet praesens & certa ultio divina, quam neque in hoc saeculo effugietis, neque in futuro. Haec dicit dominus Deus: Audi, popule Silesiae, audi princeps qui non habes cor: qui habetis oculos & non videtis: aures, & non auditis: Me ergo non timebitis, & a facie mea non dolebitis? Numquid non audistis, quae fecerim in diebus antiquis? Legite scripturas, in quibus putatis vos vitam aeternam habere, & invenietis, quam gravis semper fuerit, & quam terribilis divina vindicta in illos qui in populo Dei schisma concitaverunt. Numquid non legistis horribilem divinam ultionem adversus Dathan & Abiron, quod multitudinem adversus Moysen concitavissent, quos dehiscens sub pedibus terra, & aperiens os suum, deglutivit, & omnia quae ad eos pertinerunt, ita ut descenderent viventes in infernum? Et adversus Core, quem eandem ob causam cum ducentis & quinquaginta viris caelestis flamma devoravit? Quod si ob durius imperium fortassis, aut quorundam pastorum seu ignaviam, seu malitiam schismata excitanda putatis: numquid non ex libro Regum audistis adeo indignatum fuisse dominum adversus decem tribus filiorum Israel, & in omne semen eorum, ut dimoverit eos & tradiderit in direptionem, donec projiceret eos a facie sua? Ob quam tandem culpam, nisi quod ob durius imperium Salomonis, & imprudenter arrogantiusque responsum Roboam regis Jerusalem, scissis fuerunt a tribu Juda & Benjamin? Quam praesens semper fuerit dominus vindex sacerdotibus suis, an non Saul ab regio abiectus honore, & Ozias rex Juda percussus lepra, propterea quod quae sacerdotes domini sunt ausi usurpare, sufficienti vobis potuerunt esse argumento? Et breviter, annon omnes testantur historiae, universos ultrice domini manu infelice perisse exitu, qui in Christos domini sacrilegas manus injicere non formidaverunt? Contra autem, felicia omnia, & longam illis contigisse vitam, qui Christum in sacerdotibus suis venerati sunt? Moveant ergo vos exempla aliorum, & cogitate quid vobis sit expectandum, qui venerabilem Dei chorum in manus tentatis tradere profanas. Proinde quod dominus per Moysen precepit universo populo Israel, ut separarentur a tabernaculo Core, Dathan & Abiron, nec tangerent quidquam quod ad eos pertineret, ne involverentur in peccatis eorum: hoc & vobis, praecipue autem tibi, dilecte fili, ejusdem domini nostri auctoritate praecipimus, & obsecramus in Christo Jesu, ut separemini a Martino Lutero, aufertis a vobis petram illam scandali, neque tangetis quod illius est, ne & vos divina ultio involvat subito in peccatis illius. Expurgate quamprimum fermentum illud, quod reliquam fidei vestrae massam corrumpit, ut sitis nova conspersio, novaque creatura.

Non dedigneris, fili dilecte, Paulum imitari, quem sicut vicisti in ecclesiam Dei perse-

CURIO-

1. Joan. 1.

Math. 23.

Joan. 18.

Act. 23.

Act. 23.

Rom. 22.

Math. 3.

Joan. 1.

Joan. 1.

Math. 6.

1. Reg. 17.

1. Reg. 12.

1. Reg. 15.

1. Paral. 26.

Rom. 16.

1. Cor. 5.

cutione, tam gravem animarum perniciem sub A
tuo nutrens patrocínio : ita reversus ad cor ,
effice ut omnes intelligant tuam conversionem :
atque qui per te sunt scandalizati, in te rursus
glorificent Deum . Maxime autem hoc
præsta quamprimum , ut impurum os illud
obstruatur , ut capuletur blasphema lingua ,
que contra Deum ac sanctos ejus loqui non
cessat , & virus suum undique spargit . Et
ut prophetis vos verbis admonemus , *Stare
super vias , & videre et interrogare de se-
mitis antiquis , quæ sūt viæ bonæ , & ambu-
lare in ea , & invenire refrigerium animabus
vestris . Stare , inquam , & doctrinæ variis
& peregrinis nolite abduci . Interrogate de
semitis antiquis , quæ sūt viæ bonæ , per
quam ambulaverunt patres vestri , quam do-
monstraverunt tot myriades martyrum , docue-
runtque tot millia confessorum , & ambulate
in ea .*

Jan. 6.

Quod si a vobis impetraverimus , sicut &
sincere speramus , erit quod gaudemus cum
angelis de peccatore penitentiam agente , &
perditam rursus inventam ovem humeris no-
stris ad ovile domini gaudentes reportabi-
mus , paternaque pietate , quantum in no-
bis fuerit , stolam vobis pristinam restitue-
mus .

Quod si dixeritis , *Non ambulabimus : &
paterne salubriterque vos monenti responde-
bitis , Non audiamus . Ideo audite , sicut
dicit dominus , & cognoscite congregationes ,
quæ ego faciam vobis . Ecce ego adducam mala
super populum istum fructum cogitationum ejus ,
quia verba mea non audierunt , & legem meam
projecerunt . Sed & hoc tibi denuntiamus in
virtute omnipotentis Dei & domini nostri
Jesu Christi , cujus in terris vicarius sumus ,
nec te in presenti sæculo hoc laturo impu-
ne , & in futuro æterni te ignis expectare
incendium . Vivunt una pontifex Hadrianus
& religiosissimus imperator Carolus , meus ca-
rissimus in Christo filius & alumnus . Cujus
tu edictum vere Christianum adversus Luthe-
ranam perfidiam , & quod talem decebat im-
peratorem , non sine gravi offensa ac villi-
pensione Cæsarea majestatis violare non ti-
muisti . Non commitemus , ut quos olim
cum Magno Carolo Hadrianus pontifex in
Christo genuerant , nunc Hadrianus ponti-
fex & imperator Carolus sub schismatico ac
heretico tyranno , hæresion ac schismatum
suarum interire contagione . Quare reverti-
mini ad cor , & respicite tu tuique misere
seducti Saxones , nisi utrumque gladium ,
apostolicum simul & Cæsareum , olim velitis
experiri .*

Jan. 6.

Scripta Romæ anno domini millesimo quin-
gentesimo vigesimo secundo .

BREVE HADRIANI PAPÆ VI AD INQUISITOREM COMENSEM.

Inquisitoribus hæreticæ pravitatis datur facultas
procedendi contra incantatores, sortilegos,
diabolo obedientiam præstantes, fidem
abnegantes, &c.

Hadrianus episcopus, &c. Dillectis fili salutem
& apostolicam benedictionem.

DUDUM, uti nobis exponi fecisti, per
felix recordationis Julium papam secun-
dum prædecessorem nostrum, non sine magna
tunc animi sui displicentia accepto, quod per
quemdam Georgium de Catali, ordinis fra-
trum Prædicatorum professorem, & in civi-
tate Cremonensi hæreticæ pravitatis inquisito-
rem deputatum, in nonnullis Lombardis par-
tibus, & præsertim in locis, in quibus di-
ctus Georgius inquisitor deputatus erat, re-
pertum fuerunt quamplures utriusque sexus per-
sonas, propriæ salutis immemores, & a fide
catholica deviantes, certam sectam facientes,
fidem, quam in sacri susceptione baptisma-
tis susceperant, abnegantes, sanctam crucem
pedibus conculcantes, & opprobria super eam
perpetrantes, ecclesiasticis & præsertim eccha-
risticis sacramentis abutentes, diabolum in suum
dominum & patronam assumentes, eique obo-
dientiam & reverentiam exhibentes, & suis
incantationibus, carminibus, sortilegiis,
aliisque nefandis superstitionibus, jumenta &
fructus terræ multipliciter lædentes : aliaque
quamplurima nefanda, excessus & crimina eo-
dem diabolo instigante committentes & perpe-
trantes, in animarum suarum periculum, di-
vinae majestatis offensam, perniciosumque exem-
plum, & scandalum plurimorum .

Contra quas cum dictus Georgius tunc, ut
asserbat, in dictis locis sui inquisitionis de-
putatus, prout ipsius Georgii incumbere offi-
cio, ipse Georgius processisset : nonnulli au-
tem tam clerici quam laici illarum partium,
querentes plus sapere quam oportet, præmis-
sa delicta ad ejusdem Georgii inquisitionis
officium non pertinere temere asserentes, pen-
santes in populo errores & scandala semina-
verant : sicque eundem Georgium in po-
pulo odiosum reddere, & dicti Georgii offi-
cium impedire conati fuerunt, prout etiam
tunc impediebant : ita quod propter præmis-
sa, personæ prædictæ delicta hujusmodi per-
petrantes, remanebant impunitæ, & aliorum
eorum exemplo ad similia perpetranda quotidie
inducebantur, in non modicum fidei appro-
brium, animarum periculum, & scandalum
plurimorum .

Dictus prædecessor volens (ne inquisitionis
officii executio quomodolibet retardaretur, &
labes hæreticæ pravitatis longius venena dif-
funderet) providere, dicto Georgio per qual-
dam suas in forma brevis literas commisit &
mandavit, quatenus in locis ejusdem Georgii
inquisitioni deputatis, de excessibus hujusmo-
di cognoscere, & contra quascumque perso-
nas, cujuscumque conditionis & præminen-
tias forent, inquisitionis officium exercere &
execqui ; ipsasque personas, quas in præmissis
culpabiles reperiret, una cum locorum ordi-
natio-

NATIO-

nariorum vicariis, quatenus voluissent inter-
fesse, juxta dictarum personarum demerita cor-
rigere & punire deberet, secundum modum
contra alios hæreticos a jure ex sacris canoni-
bus statutum: contradictores quoscumque per
censuram ecclesiasticam, & alia juris oppor-
tuna remedia compescendo. Eos vero qui in
præmissis, consilium, auxilium vel favorem
præstarent, præfatus prædecessor noster, eis-
dem indulgentiis uti & gaudere decrevit, qui-
bus Crucem contra alios hæreticos, ex in-
dulto apostolico eis concessa, tunc gaudebant
& utebantur, prout in dictis literis plenius
contineri dicitur.

Et sicut eadem expositio subjungebat, non
solum delicta & crimina hujusmodi contra fi-
dem catholicam & Christianam religionem,
sub jurisdictione inquisitoris Cremonensis com-
mittuntur & perpetrantur, sed omnibus aliis
locis & diocesis sub jurisdictione aliorum
inquisitorum dicti ordinis congregationis Lom-
bardie, in dies perpetrantur & committuntur,
Et cum eadem sint delicta, eadem profecto
provisione & castigatione eis est eorumdem li-
terarum tenore providendum, Quare tu, sicut
asseris, in civitate Comensi, ubi dictæ pra-
vitatibus inquisitor existis, tam tuo, quam om-
nium aliorum dictorum ordinis & congrega-
tionis hæreticæ pravitatibus inquisitorum ubi-
bet consistentiam & deputatorum nominibus,
fecisti nobis humiliter supplicari, ut literas
prædictas ad vos extendere & ampliare, alias-
que desuper opportune dignaremur providere.

A Nos igitur hujusmodi supplicationi inclina-
ti, literas prædictas, cum omnibus in eis
contentis clausulis, in omnibus & per omnia,
prout in eisdem literis continetur, ad te, &
ad alios ordinis & congregationis hujusmodi
inquisitores, tam impresentiarum deputatos,
quam in futurum perpetuis futuris temporibus
deputandos, ac si tibi, & cuilibet inquisito-
rum prædictorum dirigerentur, & directæ fuis-
sent, apostolica auctoritate, tenore præsentium
extendimus; ipsasque literas tibi & illis, ut
præmittitur, eisdem auctoritate & tenore con-
cedimus;

Non obstantibus omnibus illis, quæ idem Ju-
lius prædecessor voluit non obstaré, ceterisque
contrariis quibuscumque.

B Et quia difficile foret præsentibus literas ad sin-
gula loca, in quibus de eis fides forsitan fue-
rit facienda, deferre: volumus & apostolica
auctoritate decernimus, quod ipsarum trans-
sumptis, manu cujuscumque notarii publici
subscriptis, & sigillo alicujus curiæ, seu per-
sonæ in dignitate ecclesiastica constitutæ mu-
nitis, in judicio & alibi, ubi opus fuerit,
eadem proferri fides adhibeatur, quæ adhibere-
tur eisdem præsentibus, si forent exhibitæ vel
ostensæ.

Datum Romæ apud sanctum Petrum sub an-
nulo piscatoris, die vigesima Julii, millesimo
quingentesimo vigesimo tertio, pontificatus no-
stri anno primo.

Evangelista.

ANNO
CHRISTI
1522.

Ex Bello
Concilii Ro-
tomag. Prov.
par. 1. pag.
189.

CONCILIIUM ROTOMAGENSE

A GEORGIO II. CUM SUPFRAGANEIS CELEBRATUM

Anno Domini MCCCCXXII.

Ex MS. codice D. Joannis le Prevost Canonici Rotomagensis.

In prima Sessione Concilii Provincialis
Neustriæ hæc acta sunt.

CAPITULA.

I.

A DHORTATUR tuba illa in spi-
ritu Dei Apostolus Episcopos Dei
vicibus fungentes, quorum fidei thesau-
rus ille Evangelicæ doctrinæ, veluti se-
lectis dispensatoribus a Christo speciatim
concreditus est, unde quaque inculparos
esse primum oportere, longeque semotos
a vitiis illorum qui vulgo magistratus...
(a) Evangelii, Christi que titulus ad quæ-
stum ipsis turpiter imputetur. Proinde ut
& morum integritas, & vitæ sanctimo-
nia, & boni fama nominis, Christi Ec-

D clesie Pastoribus præsertim hujus inclitæ
Provinciæ (quam Neustriam dicunt) Ar-
chiepiscopo & Episcopis illabefactata, sem-
per (Christo auspice) & sit subditis exem-
plo, & coram omnibus luceat, statutum &
ordinatum est in hunc qui sequitur modum.

II.

In primis, cum veri Christi Pastores
super gregem vigilare, vultusque sibi com-
missi pecoris diligenter agnoscere debeant,
utpote salutaris doctrinæ pabulo, verbo
& opere ipsum refocillando populum;
amodo noctis vigiliis summa cura conti-
nuent, resideantque personaliter. Archie-
piscopus ceterique Suffraganei quilibet in
sua Diocesi, altringantque cum effectu
Curatos, Decanos, Abbates, & Prio-
res

(a) Sic supplendam conjicio MS. codicis atque editionis prioris lacunam: a vitiis illorum qui vulgo magistri men-
daci appellantur, 2. Petri cap. 2. v. 2. ne Evangelii, &c.

ANNO
CHRISTI
1522.

res Conventuales, ceterosque sibi subditos, maxime curam animarum habentes, ad residentiam in suis beneficiis respective faciendam personalem; nec cum aliquo dispensent, nisi causa dispensandi legitima prius judicetur, quæ etiam in dispensationis literis ad tollendum omnem scrupulum inseratur.

III.

Ceterum attendentes quod scriptum est: *Beatus qui excutit manus suas ab omni munere; potestasque ordinandi & Ordines ministrandi, seu manus imponendi, beneficia conferendi, electiones confirmandi, spiritualia sint, & gratis conferri debeant; dicente Christo: Gratis accepistis, gratis date*: pro huiusmodi igitur Ordinum tum minorum, tum sacrorum, beneficiorum insuper simplicium, vel curam animarum etiam habentium collationibus, dimissionibus dandis, manuum impositionibus, electionum confirmationibus, officiorum denique in Ecclesiis ac Officiorum commissionibus, nulla penitus per Archiepiscopum, Episcopos, seu quoscunque alios Prælatos, vel etiam pro præsentationibus ad beneficia a Patronis seu Collatoribus pecunia recipiatur, vel exigatur in posterum.

IV.

Cumque etiam Episcopi, & alii jurisdictionem quasi Episcopalem habentes procuratores sint animarum; & defunctorum voluntates, elogia seu testamenta exequi, seu executioni demandare teneantur: ne pium defunctorum propositum improba calliditate exstringatur ac defraudetur, de cetero inquiratur sollicite per Prælatos seu eorum officarios, aut eos, quibus de jure vel consuetudine de executione testamentorum competit jurisdictione, de testamentis, codicillis, elogiis seu ultimis voluntatibus defunctorum, coganturque executores (si qui sint) alioquin illi qui de dictis executionibus sese onerabunt, ad implendum pias & ultimas defunctorum voluntates, necnon ad reddendas composi rationes in fine anni Magistris testatorum. Quod si quid reliqui in pios usus (legatis persolutis) superfit exponendum; secundum juris dispositionem fiat proclama generale ad convocandum creditores, eum insinuationibus seu seclusionibus, fiatque processus contra creditores absentes, & feratur sententia super inventario dictorum bonorum conficiendo, per quem declaretur dictum

residuum juxta piam defunctorum voluntatem impendendum esse, nec ultra anni unius curriculum ad id explendum inducitur, nisi rationalis causa jure ipso sancita sit. Et ut sine dispendio omnia circa præmissa fiant, neque, humanitatis obsecro, relictæ pecuniæ judiciorum dispendiis præter equum infumatur, Archiepiscopus ceterique Prælati pro quolibet testamento non recipiant ultra summam 7 solidorum & 6 denariorum Turonensium, salvo jure minus recipiendi secundum qualitatem testatorum & testamentorum, codicillorum, seu elogiorum.

V.

Sed nec satis est Prælati ipsi circa præmissa bene versari, etiam docere & orare, nisi adsit elemosinæ largitio, quorum auribus vox illa insonat divina: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis*. Emendæ itaque seu multæ pecuniariæ, quæ in futurum pro sceleribus & commissis in Curiis Ecclesiasticis taxabuntur, in pios usus per Prælatos Ecclesiasticos convertantur, seu per eorum elemosinarios vel commissarios converti jubeant atque erogari.

VI.

Porro cum quilibet Christianus in Fonte Baptismali anulo Fidei subarratus, satanæ ac pompis ejus renuntiaverit, humilitatem Christi induendo, qui & suos mollibus vestiri noluit, sed simplicibus uti judicavit; nihilque in Episcopali cer vice splendidius fulgeat quam humilitas, vestesque ministrorum nec perlucide, nec sordidæ esse debeant; posthac Archiepiscopus, Episcopi, ceterique Ecclesiarum Prælati vestibus honestis secundum consonantiam status induantur, ut in hoc a laico saltem discriminari possint. Nullaque personæ Ecclesiasticæ, cujuscunque status vel præminentie, etiam si Archiepiscopali, Episcopali vel alia fungantur dignitate, aut domesticis eorundem Clericis, vestibus sericis cujuscunque generis (quæ magis ad pompam quam necessitatem a pluribus assumuntur) in Ecclesiis vel locis publicis coram populo, aut deferre, aut uti liceat, verum aliis honestis indumentis eorum statui congruentibus sint contenti, abiciantque ac proflus suis domibus eliminent affectus istos seu famulos variis vestimentorum coloribus (ut passim videre licet) dissectos, quæ mentis sectionem magis quam doctrinæ

ANNO
CHRISTI
1522.

ANNO
CHRISTI
1522.

Strius integritatem aut soliditatem, omnibus etiam plebeiis in magnum status Ecclesiastici dedecus palam ostendunt.

Sequuntur ea quae fuerunt proposita super Capitula praedicti Concilii.

TITULI CAPITULORUM

1. Numquid peccent Canonici confabulantes in Choro de rebus prophanis durante Servitio divino, aut alias vagantes seu deambulantes in Ecclesia, diebus durante servitio, & nonne teneantur continuare Servitium?
2. An residentia Canoniorum in Ecclesia Cathedrali vel Collegiata excuset Canonium beneficiarium a residentia in suo beneficio curam animarum habente?
3. An valeat consuetudo Ecclesiae Cathedralis, qua Canonici volentes visitare suos Parochianos arctantur ad residentiam in Ecclesia Cathedrali die Pasche dimissis ovibus propriis?
4. Utrum liceat eisdem aliquid recipere pro receptione Canoniorum de novo venientium?
5. Numquid Praefati teneantur includere Moniales, extirpare proprietatem Abbatum & Monachorum, ac eos reducere; & si fuerint defectus, an extirpentur per visitationem, vel alias inquirere teneantur?
6. An valeat consuetudo ut Monachi lautius vivant quam contineat eorum regula.
7. Numquid in quolibet Monasterio teneantur habere praefectorem ad docendum Religiosos juvenes, vel eos mittere ad studium?
8. An Monachi possint esse compadres, frequentare nuptias; & an pretantu officii sui sine a regulis Monasterii absoluti, & possint passim divagari?
9. An liceat Monasterio, Abbati, vel Monachis aliquid recipere ab ingrediente seu recipiendo in Monasterio, & an excuset consuetudo?
10. An Monachi cujuscumque ordinis vel conditionis existant, possint sine consensu Episcopi nova construere aedificia, vel antiqua sumptuosiori modo quam erant reficere?
11. An Monachi exempti delinquentes in territorio ordinariarum Episcoporum possint coerceri ab Episcopo vel laico, non obstante exemptione seu privilegio, etiam derogante capitulo: Volentes, in sexto; & an subditi Episcoporum teneantur exire Provincia seu Episcopatum pro iustitia habenda contra exemptum coram conservatore privilegiorum suorum?

ADVISEMENTUM FACTUM

PER DOMINOS DE DIOECESI ROTOMAGENSI.

Super articulis eisdem traditis per Reverendissimum in Christo Patrem Dominum Archiepiscopum Rotomagensem & eius Reverendos Dominos Suffraganeos.

DE CANONICIS.

PRIMO laudant & approbant statuta per Reverendissimum & Reverendos Patres oblata; quibus supplicat addi quae sequuntur: videlicet super tertio articulo addatur, si placeat, hoc verbum (Tonsuram) placeat etiam addi (& Officiorum tam Ecclesiasticorum quam temporalium).

Placeat insuper superaddi ad quintum articulum (quod pro parvis delictis excommunicationis sententia non feratur; sed si opus sit correctione, satisfactio corporalis, aut cum visum fuerit expedire, salutaris poenitentia imponatur; ac circa miserabiles personas quae unde satisfaciunt pro pecuniariis emendis, ad quas sunt taxatae respectus habeatur, sic quod ad cessionem recipiantur, vel alias corporaliter puniantur.)

Secundo super articulis per modum questionum oblati. 1. Super primo articulo de confabulationibus: dicunt quod sic.

Super secunda parte ejusdem articuli dicunt, quod vagantes seu ambulantes per Ecclesiam tempore Servitii divini, nisi causa rationabilis id exerceat, etiam peccant.

Quoad continuationem vero & assistentiam Servitii, dicunt quod, cessante legitimo impedimento, debent interesse horis canonicis, & in Anniversariis debent interesse secundum formam fundationum desuper editarum.

SEQUITUR RESPONSIO SECUNDI ARTICULI.

II. Utrum residentia Canoniorum in Ecclesia Cathedrali vel Collegiata excuset Canonium beneficiarium a residentia in suo beneficio curam animarum habente?

Deliberaverunt praefati Domini, quod Canonici Ecclesiarum Cathedralium excusantur. Debent tamen singulis annis ex debito aliquibus diebus solemnibus visitare suos parochianos. De Canonicis Collegiatis subest causa eos dispensandi.

III. An valeat consuetudo Ecclesiae Cathedralis, qua Canonici volentes visitare suos parochianos, arctantur ad residentiam in Ecclesia Cathedrali die Pasche, dimissis ovibus propriis?

Deliberaverunt praefati Domini quod articulus ille supponit falsum, & quod praefate non arctantur; habet enim Ecclesia suas constitutiones & ordinationes.

IV. Utrum liceat eisdem aliquid recipere pro receptione Canoniorum de novo venientium?

Videtur quod sic; dummodo id quod recipitur non tendat ad repletionem ventris vel buris, & quod etiam potest peti aliquod paramentum, vel aliud tendens ad cultum divinum.

D E

ANNO
CHRISTI
1522.

ANNO
CHRISTI
1522

DE MONACHIS.

V. Numquid Prælati teneantur includere Moniales, extirpare proprietatem Abbatum & Monachorum, ac eos reducere; & si fuerint defectus, an excusentur per visitationem, vel alios inquirere teneantur?

Responderunt præfati Domini quod de jure Moniales debent includi, & proprietates ab Abbatibus & Monachis abdicari secundum eorum regulas. Super residuo articuli, propter confusionem ipsius non potest responsio certa dari.

VI. An valeat consuetudo ut Monachi laucius vivant, quam continent eorum regula?

Deliberaverunt quod dicti Monachi debent vivere secundum regulas suorum ordinum, salvis tamen suis privilegiis.

VII. Numquid in quolibet Monasterio teneantur habere Praeceptorem ad docendum religiosos juvenes, vel eos mittere ad studium?

Dicunt quod sic.

VIII. An Monachi possint esse competres, frequentare nuptias; & an prætextu sui officii sine a regulis Monasterii abstanti, & possint passim divagari?

Dicunt quod non.

IX. An liceat Monasterio, Abbati vel Monachis aliquid recipere ab ingredientibus in Monasterium, & an excuset consuetudo?

Dicunt quod possunt gratis & sine pacto oblata recipere, non autem petere, aut exigere.

X. An Monachi cujuscumque ordinis vel conditionis existant possint sine consensu Episcopi nova construere aedificia, vel antiqua sumptuosiori modo, quam evant restitui?

Possunt construere & remanere aedificia, non tamen sumptuosiora & ad pompam.

XI. An Monachi exempti delinquentes in territorio Episcoporum possint coerceri ab Episcopo vel laico, non obstante exemptione seu privilegio, etiam derogante capitulo: Volentes, in sexto? & an subditi Episcoporum teneantur exire Provinciam seu Episcopatum pro justitia habenda contra exemptum eorum conservatore privilegiorum suorum?

Deliberaverunt Domini quod possunt per Episcopum coarctari & puniri, donec requirantur a suis Prælatibus, & quod non debent exire Provinciam pro justitia habenda.

DE DEPORTIBUS.

Super materia Deportuum proposita in cœta Congregationis visum fuit, quod ad tollendum & evitandum scandala, & subveniendum indigentibus virorum Ecclesiasticorum qui de novo assumuntur ad regimen animarum; Rationabile judicaverunt quod Reverendissimus Dominus Archiepiscopus & ejus Suffraganei, cete-

A rique Domini Prælati qui jus deportuum se habere dicunt, omnino ab hujusmodi deportibus se abtineant; & si noluerint omnino se ab eis abstinere, aliqua portio rationabilis fructuum eisdem Dominis assignetur, ac residuum relinquetur pro victu & habitu ipsorum Beneficiatorum, juxta dispositionem extravagantis Suscepti regimini: aut quod ipsis Dominis certa summa moderata secundum estimationem fructuum hujusmodi beneficiorum annuatim solvatur, & ea mediante nulli de cetero deponus solvantur; sed beneficia ipsa curata penitus libera ab omni deportuum solutione existant & remaneant.

Quod Reverendissimus Dominus & ejus Suffraganei pro non residentia Curatorum nihil exigant aut habeant, ac etiam quod Curati existentes in studio non valeant aut possint arctari ad comparandum personaliter in Synodis.

Auferantur & profanentur Conventus nuper erecti de tertio Ordine sancti Francisci; & si (ut Synagoga eorum cum honore sepelatur) bonum videatur eos reduci ad unicum Conventum, amodo nullum recipiant, aut vestiant sine licentia Episcopi, & in omnibus subint visitationi Episcoporum.

Videtur esse prohibendum omnibus viris Ecclesiasticis, mendicantibus, ac ceteris, ne præsumant quasdam sectas contra veram & Catholicam doctrinam per quosdam curiose adinventas prædicare, publicare & dogmatizare; quoniam errores ex hoc in sancta Ecclesia, qui semper sine monstris hæretum perseveravit usque ad præsens, oriri non sine causa formidandum est.

Ne etiam impressoris artis quicumque sine licentia Episcoporum libros aut tractatus quoscunque imprimere, & venditioni publice audeant prostituere, præcipue qui fidem & mores continere & tangere possunt, & nisi per Doctores Theologice videantur & approbentur, prius autoritate Episcoporum ut prædicentur interveniente.

Hac sunt Festa que Reverendissimus Archiepiscopus Rotomagensis tempore suo & in Diocesi sua suppressit anno 1522. non tamen Servitium divinum voluit dimitti, sed fieri ut prius, sed ut mechanici suas operas exercere possent; & primo.

Festum Cathedralis S. Petri,
Festum Inventionis sanctæ Crucis.
Festum S. J. ante Portam latinam.
Festum SS. Gervasii & Protasii.
Translatio S. Eligii in Junio.
Festum S. Martialis in Julio.
Translatio S. Martini in Julio.
Festum S. Petri ad vincula in Aug.
Inventio S. Stephani in August.
Dies mortuorum, post Servitium divinum.
Festum Sancti Clementis.
Festum S. Thomæ Martyris.
Feria 4 post Festum Pentec. &

ANNO
CHRISTI
1522

ANNO CHRISTI 1523.

V I T A C L E M E N T I S P A P A E V I I .

Clemens quando pontifex factus ?

Clemens captus .

CLEMENS, cui antea Julii nomen erat, Juliani Medicei filius, a Leone patru...

quem in Italiam profectum Bononia coronavit, cujusque auxilio Florentiam obsedit...

CONSTITUTIO AD REMOVENDOS ABUSUS,

Et Ordinatio ad cleri vitam reformandam, per reverendissimum in Christo patrem & dominum dominum Laurentium tituli sanctae Anastasiae, sanctae Romanae ecclesiae presbyterum Cardinalem Campegium, ad Germaniam, etc. de latere legatum, anno domini millesimo quingentesimo vigesimoquarto Ratisbonae edita.

SYNOPSIS CAPITUM SEQUENTIUM. D Quod nemini predicare liceat, nisi per episcopum admissis, cujus est verbo Dei seminanda...

Ut parochi pro necessaria sacramentorum administratione, quod de consuetudine voluntarie offerunt, recipiant, nihil vero extorqueant. Cap. VI.

ANNO CHRISTI 1524. Hic textus continet metadatos et referentias ad fontes documentales.

Ne prelati animarum curam indignis & sub vilis A stipendio locent. Cap. x.

Gaudere non debent clerici de ecclesiasticis beneficiis, quorum prædia & domos non restaurant. Cap. xi.

Non debent animarum cura præfici religiosi, sed ad regula (quam professi sunt) observantiam compelli. Cap. xii.

Licet pauperi conveniunt euitibus sua ecclesia, diviti tantum coherenti præficere religiosum probatum prius, & admissum per episcopum, sed ne ad sacros quidem ordines alii quam tales promoveri debent. Cap. xiii.

Extra diocesim ordinati sive ordinarii auctoritate ac literis testimonialibus, ad divina non admittantur. Cap. xiv.

Sacerdotes in libidinem effusos & nefario concubinatibus pollucos, penis ac censuris ecclesiasticis coercendos. Cap. xv.

Stationarios qui elemosynam pasci sunt, prohibendos, qui vero integra fide colligunt, non admittendos nisi sub testimonio ordinarii. Cap. xvi.

Vagos sacerdotes non tolerandos ultra mensem, nisi cum testimonio ordinarii unde discesserunt, ejusque cujus diocesim intrarunt admissione. Cap. xvii.

Servandas in arario templi pecunias templo dedicatas, nec erogari debent nisi accedente ad voluntatem præfectorum ararii, rectoris quoque consensu. Cap. xviii.

Episcopi debent suis vicariis (quod & ipsi episcopi sunt) ita providere, ne cogantur contra episcopalem dignitatem quaestui servire. Cap. xix.

Redigantur dies festi in numerum, ceteri ita abrogantur, ut nihilominus peragantur divina. Cap. xx.

Quibus diebus interdicta sit nuptiarum celebratio, & quatenus jejunium plebi sit imponendum. Cap. xxi.

Quod cadis clerici auctores tantum divinis excludere debeant. Cap. xxii.

Quod episcopi non debeant clericorum bonis inhære qui legitimos heredes aut successores relinquunt. Cap. xxiii.

Quod secularis potestas capere possit apostatas, debet tamen ordinario tradere, cujus erit in ipsos animadvertere, quodque non liceat episcopis pensionem, aut absentiarum decimas extorquere. Cap. xxiv.

Quod non liceat episcopis beneficiorum fructus inmodice ac avare clericis surripere. Cap. xxv.

Archiepiscopi debent provincialem synodum omni triennio convocare. Cap. xxvi.

Qui recusat altari servire, non debet de altari vivere. Cap. xxvii.

Qui sacramentorum communionem in totum neglexerint, sepultura debent a finorum sepeliri. Cap. xxviii.

Non committendum ut relinquatur impunita blasphemia. Cap. xxix.

Servando qua adversus simoniacos sacri canones decernunt. Cap. xxx.

Divinatores, hæreticos, & fidei dilaceratores, non modo vitandos ac rescindendos, sed severa quoque animadversione plectendos. Cap. xxxi.

Ut sacerdotes oportet sacras literas assidue discere, ita laicorum est non temere de illis disceptare ac judicare. Cap. xxxii.

Decet episcopos in suis vicariis esse liberales, prelatosque omnes elemosynarios. Cap. xxxiii.

Veterum decreta sanctionesque pulchrum est observare. Cap. xxxiv.

Concil. General. Tom. XXXII.

Episcopi in synodo quomodo de more veterum singulis annis oportet celebrare, debent has constitutiones publicare, & subditos ad earum observantiam compellere. Cap. xxxv.

Laurentius miseratione divina tituli sanctæ Anastasie, Romana ecclesia presbyter cardinalis, per universam Germaniam, ac Hungaria & Bohemia, Poloniaque regna, & quacunque alia loca ad qua nos declinare contigerit, domini nostri papa & apostolica sedis legatus, ad perpetuam rei memoriam.

EX legationis officio a sede apostolica nobis commisso obligamur, ut circa statum personarum ecclesiasticarum sub sinibus nostræ legationis consistentium, in melius reducendum, propensius cogitemus; ut quæ in eis a sanctorum patrum decretis & ordinatione deviare perpenderit, ad debitam reformationis normam dirigentes, eis opem & operam adhibeamus efficaces. Nuper liquidem cum sanctissimus dominus noster Clemens papa septimus, cum pro pastoralis suo officio, tum pro ea affectione qua inclytam nationem Germanicam paternè prosequitur, intellectus ejus fluctuationibus, hæreticorumque impietate in dies crescentes, nos ad universam Germaniam suum apostolicæ sedis legatum de latere miserit non aliam ob causam, quam ut tranquillitati provinciarum & saluti animarum, quæ periclitantur ob dictam nuper natam impurissimam omnium hæreses sentinam, consulat; quod onus, licet humeris nostris impar, ejus tamen præceptis & mandatis obedire, ut tenemur, volentes, freti Christi favore servatoris nostri, cujus negotium agitur, subivimus: nihil hic prius nostris viribus tribuentes, aut præterea cupientes, quam quod ad munus hoc feliciter implendum attineat. Cumque aliquot mensium experientia, multa collapsa & præter omnem opinionem difficultatibus plena perpenderimus, cum serenissimo Ferdinando Hispaniarum principe, archiduce Austriæ, imperiali locumtenente generali, communicatis consiliis, concordis sententia particularem conventum in civitate Ratisbonæ convocare decrevimus: in quo una nobiscum interfuerunt præfatus serenissimus princeps & archidux, reverendissimus Mattheus sanctæ Romanæ ecclesiæ tituli sancti angeli presbyter cardinalis archiepiscopus Saltzburgeris, ac illustrissimi Guilielmus & Ludovicus palatini Rheni duces in superiori & inferiori Bavaria fratres germani, venerabiles in Christo patres, Bernardus episcopus Tridentinus, Joannes administrator ecclesiæ Ratisbonensis, palatinus Rheni dux Bavaricæ, ac nuntii sive oratores omnes cum pleno mandato venerabilium in Christo patrum & illustrissimorum principum Vigandi episcopi Bambergensis, Gregorii episcopi Spirensis palatini, Vvillelmi episcopi Argentincnsis, Christophori episcopi Augustensis, Hugonis episcopi Constantiensis, Christophori episcopi Basileensis, Philippi episcopi Frisingensis, palatini Rheni ducis Bavaricæ, Ernesti administratoris ecclesiæ Patavienensis ac palatini Rheni ducis superioris & inferioris Bavaricæ, & Sebastiani episcopi Brixinensis. Cum quibus pluribus hinc inde in discussionem allatis, & præcipue quibus consiliis, quibusque modis præfate nationi Germanicæ periclitanti consuleretur, paribus sententiis receptum fuit, hanc perditissimam hæresin rudi

Zz

popu-

populo placibilem, ob libertatem illi falso persuasam prætextu evangelicæ caritatis, non parvam habuisse occasionem partim a perditis moribus & vita clericorum, partim ob non diutius dissimulandum sacrarum sanctionum, ecclesiasticarumque constitutionum abusum, & proinde non parum momenti fore extirpandæ hæreticorum Lutheranorum & eorum sequacium sectæ, ut clerici ad honestatem vitæ moresque sanos illos, quos divus Paulus exigit & præscribit, debita censura reducti, abusulque, heicos male offendentes, sublatis fuerint. Itaque habitis maturis deliberationibus, & piis consiliis præfatorum Ferdinandi principis, cardinalis, ac ducum & episcoporum, atque nuntiorum suorum, infrascriptos salutare aliquot tam necessariæ reformationis sacerdotum, presbyterorum, religiosorum & clericorum modos præscribere, statuere, sancire, atque edere necessarium duximus. Quocirca auctoritate apostolica, qua fungimur in hac parte, statuta & ordinationes per nos, ut præfertur, editas ab omnibus & singulis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, præpositis, decanis, archidiaconis, & aliis personis in ecclesiastica dignitate constitutis, ac parochialium ecclesiarum aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum rectoribus, presbyteris, religiosis, ac clericis, in universa Germania residentibus, prout eos & eorum quemlibet respectivo tangit, aut tangere poterit in futurum, perpetuis futuris temporibus inviolabiliter observari volumus, decernentes irritum & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Et nihilo minus universis & singulis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, & aliis personis in ecclesiastica dignitate constitutis, nec non metropolitanarum & aliarum cathedralium ecclesiarum canonicis, ipsorumque archiepiscoporum & episcoporum officialibus & vicariis generalibus per præsentem committimus & mandamus, quatenus ipsi & eorum quilibet, & postquam pro parte illorum quorum interest, aut in futurum interesse poterit, fuerint requisiti, statuta & ordinationes huiusmodi, & horum singula, inviolabiliter observari faciant, contradictores per censuras ecclesiasticas & alia juris remedia compescendo, invocato, si opus fuerit, auxilio brachii secularis, non obstanti constitutione felcis recordationis Bonifacii papæ octavi, qua cavetur, ne quis extra suam civitatem & diocæsin, nisi in certis exceptis casibus, & in illis ultra unam diastam a sine suæ diocæsis, ad iudicium evocetur; seu ne iudices a sede apostolica vel ejus auctoritate deputati, extra civitatem & diocæsin, in quibus deputati fuerint, contra quoscumque procedere, aut alii, vel aliis vices suas committere præsumant. Et in concilio generali de duabus diastis & personis, ultra certum numerum ad iudicium non vocandis, & aliis constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Verum, quia difficile foret, præsentem literas ad singula loca ad quæ expediens fuerit, deferri; volumus & auctoritate apostolica decernimus, quod transumptis præsentium literarum, manu notarii publici subscriptis, & sigillio alicujus personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, ea fides adhibeatur, quæ eisdem originalibus, si essent exhibitæ vel ostensæ, adhiberetur. Et ut huiusmodi statuta & ordinationes ad sin-

gularum notitiam deducantur, universis locorum ordinariis, auctoritate apostolica præfata in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, quatenus statuta & ordinationes huiusmodi per se, vel alium, seu alios, in eorum ecclesiis vel civitatibus publicent, seu publicari faciant, quæ post publicationem ipsam eisdem, quorum interest, aut interesse poterit, perinde ardeant, ac si eis personaliter intimatæ essent, aut intimarentur. Tenor vero statutorum & ordinationum prædictarum sequitur & est talis:

I.

B Cum potissimum anima verbo, quod ex ore Dei procedit, vivat: id autem nec passim, nec ab omnibus expediat prædicari, admonente apostolo, qui inquit: *Quomodo enim prædicabunt, nisi mittantur?* ideo statuimus & ordinavimus, ut non liceat cuiquam, etiam religionem professio, ac quomodolibet exempto, evangelium docere, nisi ab ordinario vel ejus vicario, tam moribus quam doctrina probatus fuerit, facta fide per parentes literas, quæ præter notarii mercedem gratis processus concedantur. Missi itaque probati evangelicum negotium tractabunt recte, sobrie, & pure, loca quæque recondita magis & abstracta, intellectuque difficilia, non ad novum & adulterinum sensum, sed juxta sanctorum patrum, & ab ecclesia receptorum doctorum, præcipue Cypriani, Chrysostomi, Ambrosii, Hieronymi, Augustini & Gregorii exponant & interpretentur. Omni etiam opere studeant, ne pro veris somnia & aniles fabulas, pro certis dubia, pro receptis apocrypha, & jamdudum explosa, damnataque ab orthodoxa ecclesia, tendant vel depromant; idque omni modestia, ne unquam eos ad convicia injuriarumque delabi contingat, locusque ille cum populi offendiculo dehonestetur. Itaque ordinarius aliquot excellenti doctrina præditos constituat, qui per diocæsin inquirent, qui sint ad evangelicam doctrinam idonei disseminandam, quique ad impias novitates & perfidiam aliquam non desistant, ut remedia adhibeantur, quod populus recte instituatur in Christiana lege: & ab ea deficiens, ne secum alios trahat, debite coerceatur: cultus divinus observetur, peragaturque his modis & ritibus, qui per manus sanctorum patrum nobis traditus, & per majores nostros observatus est in sacrificio altaris, officiis defunctorum, canonicis horis, ceterisque divinis laudibus atque cæremoniis.

I I.

E Hinc hortamur atque monemus omnes & singulos, qui sacris initiati sunt, ut vivant vitam, quam professio exigit, & Christus requirit, inquit: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in calis est.* Cum vestitu honesto incedant, quem Paulus alicubi præscripsit. Quapropter singulari cura intendat quisque prælatus, ne hi quibus præest, in sacris ordinibus constituti, vestes varii coloris velut virgatas & sumbriatas deferant, sed longis atque talaribus utantur. Nulla arma induant, nisi itinerantes: barbam & comam non nutriant, coronam & tonsuram deferentes,

tes, tum summopere curantes, ne quem laicorum indecentia vestitus offendant, ut sacris canonibus cautum est.

III.

Insuper tabernas publicas evitent, nisi eas peregre proficiscentes ingredi oporteat, & tam inibi quam domi & alibi a crapula & ebrietatibus, omnique ludo a jure prohibito, blasphemis, rixis, ac aliis quibuscumque excessibus & offensionibus penitus abstineant. Choreas, spectaculaque & convivia publica vitent, ne ob luxum petulantiamque eorum, nomen ecclesiasticum male audiat.

IV.

Cumque secundum apostolum, *Nemo militans Deo sese negotiis secularibus implicare debeat*: nemini liceat contra provincialia statuta & synodalia domi suae tabernam compositandique locum aperire laicis: quoniam non raro sequi solent ebrietatem rixas, caedes, & multa hoc genus scelera, quae sacerdotalem polluunt dignitatem. Praeterea negotiationibus mercimoniisque more mercatorum abstineant.

V.

Sacerdotes quoque curati, quique vicem eorum referunt, subditos in remediis & aliis juribus parochialibus, ultra ea quae sibi de jure debentur, non gravent, ultraque depositionem, eos ad peractiones septimi, tricesimi vel anniversarii peragi faciendas non cogant, tum praeter oblationes festis solennibus fieri solitas, cum illa pro arbitrio fieri debeant, ab invitis non exigant.

VI.

De sepultura quoque ac administratione sacramentorum, aliisque spiritualibus pacisci, aut aliquid ab invito exigere nemo possit aut debeat, & propter ejusmodi a parochianis neglecta, cuiquam non liceat aliquod sacramentorum denegare, neque propter debita quempiam ab ecclesiastica sepultura prohibere. Parochialia tamen jura, quae usus recepit, & debentur altari servienti, per praedicta non abrogamus.

VII.

Cum autem in diocesis non sit eadem consuetudo, & inter subditos & pastores multa & varia emergant dissidia, pastoribus quibusdam plura exigere propensis, subditis vero ob penuriam & egestatem reclamantibus & recusantibus: ordinamus, quod quilibet ordinarius infra sex menses post praesentium publicationem, omnibus perpenis, beneque & sufficienter examinatis super praedictis, certam legem ordinationemque una cum principum aut dominorum secularium consilio, quos ista negotia tangunt, constituat, ne videlicet pupilli & alii pauperes nimium ultra vires injuste graventur; quos nos, si neglectum fuerit, si in provincia affuerimus, vel successor noster, habita de his plena informatione, facturos pollicemur: aut rem ipsam sanctissimo domino nostro relaturi sumus, qui huic rei prospicienda judices deponat.

Concil. General. Tom. XXXII.

VIII.

Convivia presbyterorum, quae in exequiis & fraternitatibus publice in tabernis hucusque exhibita sunt, prorsus abrogamus, quod plerumque laicis sint scandalo; si autem convivium vel consuetudo, vel locorum distantia exiget, fiat illud in domo sacerdotis, honesteque, non ad luxum, sed ad necessitatem, instruat. Siquidem neque comestationi, neque comotationi vacandum est sacerdotibus, cum quod ne audiant; *Quorum Deus ventor est*: tum quod officii eorum est, & sobrie & caste pro peccatis Deo dona sacrificiaque offerre.

IX.

Porro ne & ipsi videantur pecuniae aucupium magis, quam salutis animarum studium amplecti, dum laicos graviora delicta confessos hinc inde remittunt non sine famae rerumque dispendio: constitulimus & ordinavimus, ut deinceps quilibet confessor absolvere possit laicos contritos & confessos a quibuscumque peccatis occultis, quantumcumque gravibus & enormibus, quae ordinarii suae auctoritati reservaverant, exceptis dumtaxat homicidis, haereticis & excommunicatis, ad episcopum vel ejus vicarium mittendis. Quod autem ad clericos, nihil, quo ad hoc statutum, intelligatur innovatum. Pro condonatione autem & remissione peccatorum, quam absolutionem vocant, nihil omnino ab invito exigant.

X.

Statuimus quoque juxta apostoli sententiam, quae dicit, nemini cito esse manum imponendam; ne cui temere cura animarum committatur. Itaque probetur prius per episcopum vel ejus officialem, etiam religionem professus. Nec liceat ulli, vicarium ecclesiae & plebi suae sufficere, illamve locare, sive emolumentum, quod absentis nomine recipiet, constituere sine auctoritate episcopi aut vicarii. Nam cum os bovi trituranti non sit alligandum, episcopi vel officialis arbitrio ejusmodi emolumenta locationum & absentiarum moderanda censemus.

XI.

Domos quoque, fundosque dotales beneficiorum collapsos instaurent possessores, quantum necessitas postulaverit, reparataque in debita structura conservent, & per archidiaconos & decanos rurales, ac alios ad quos de jure vel consuetudine spectat, ubi negligentes fuerint, per subtractionem proventuum auctoritate nostra arctius compellantur.

XII.

Expresse cavemus, ne cura ecclesiarum beneficiorumque concedatur religionem quamcumque professis, etiam exemptis. Quod si haecenus aliqui admissi vel recepti essent, nisi de voluntate favoreque superioris sui, legitimisque eaulis constiterit, extra sua monasteria degere nequaquam sibi integrum fore putent, quando illos sic vagos, per ordinarios vel vicarios ad superiores suos, per victus denegatio-

tionem aut alia juris remedia remittendos A esse jubemus.

XVII.

XIII.

Monasteriorum prelati unitas ecclesias habentes, predictos vicarios perpetuos vel ad vitam amovendos, in eisdem ecclesiis in posterum non constituent, nisi prius per ordinarios aut eorum vicarios ut idonei & apti fuerint admissi. Ecclesiarum tamen suis monasteriis unitarum usque adeo propinquarum, quod religiosi earundem curam habituri, sub religione in monasterio sub debitaque obedientia stare possent, modo sint habiles & idonei, per huiusmodi religiosos provideri possint. Id quoque permittimus de monasterio, quod tam tenue est, ut debitam sustentationem habere nequeat, volentes religiosos & qualitercumque exemptos, curata beneficia habentes, ordinario loci esse subiectos. Cumque in ecclesia Dei magis prestet, paucos bonos & doctos, quam plures indoctos & imperitos habere ministros, id quod ratio nostrorum temporum exigere videtur: idcirco deinceps non incipientur sacris ordinibus, nisi viri morum vitæ candore & doctrina præ ceteris spectati, probatique per testimonium examinis rite servandi.

XIV.

Quod attinet ad ordinatos in urbe vel in alia quacumque aliena diocesi, sancimus, ut & illi suarum ordinationum literas & titulos ostendant; & simili modo ad divina peragenda prius non admittantur, quam ab episcopo vel vicario seu officiali fuerint rite admissi.

XV.

Præterea, cum nihil æque conveniat omnibus numeris, ac eos esse mundos qui vasa domini portant, & in sacrario operantur, quales sacerdotes constituit ipse dominus, qui quotidie sacrosancta tractant, & in his versantur: Igitur volumus, atque juxta sanctiones canonicas feliciter a divinis patribus institutas sancimus, ut caste continenterque vitam agentes, canonum pœnis in ordinem redigantur, nulla consuetudine eis, nulla conniventia, imo damnosa prelatorum negligentia patrocinante.

XVI.

Quo vero ad quæstores, qui vulgo stationarii appellantur, statuimus, ne quis quavis auctoritate & literarum occasione, vel ad prædicandum, vel subsidia elemosynarumque colligendas se ingerat, utcumque se jactet indulgentiis abundare, nisi prius literarum admissionis & approbationis ordinariorum vel vicariorum ab eo prolata fuerint, adstringentes ipsos ordinarios, ut tales admittant, qui probæ vitæ testimonium habeant, & de prædicatione sua, dum opus erit, rationem reddere possint, elemosynis piorumque obligationibus non abuturi per luxum proprium, religione jurisjurandi affirmaturi, se nec quotam nec totam colligendi facultatem certa summa pecuniarum pactos esse. Fratribus tamen Mendicantibus integras salvasque concessiones a sede apostolica factas relinquimus.

Et ut pastor agnoscat vocem ovis, & illa vicissim vocem pastoris audiat, tollaturque omnis vagandi occasio: ordinamus, quod presbyteri peregrini & ignoti, ad missarum sacrificium non admittantur, nec ultra mensis spatium in consortio presbyterorum tolerantur, nisi exhibeant literas admissionis alterius ex archiepiscopo vel episcopo, in cujus diocesi se transtulerint, ac documenta & literas testimoniales sui ordinarii, a cujus diocesi proxime discesserunt, quibus de eorum ordinibus & honestate constet, ne aliquis incorrigibilis post perpetratos excessus, impune ad aliam diocesi transeundo evadat.

XVIII.

Ut autem Christi fidelium elemosynæ in usum, pro quo erogantur, vertantur: non liceat procuratoribus seu vitricis fabricarum, in singulis ecclesiis quidquam de pecuniis ad fabricam provenientibus distribuere, aut in ædificiorum vel alterius rei usum dispensare sine rectoris scitu, sed ad armaria fabricarum rependantur, ut hæcenus servatum est, duabus vel tribus clavibus pro loci consuetudine tenendis: quarum una ipsi rectori servanda tradatur, observato usu, in clavibus & rationibus reddendis a principibus & superioribus hæcenus recepto.

XIX.

Statuimus quoque & ordinamus, ne episcoporum in pontificalibus vicarii, in consecrandis ecclesiis & altaribus, quod sacri jubentur canones, quidquam omnino exigant, excepta procuracione. Convenit namque, ut pro qualitate status ipsorum, episcopi prospiciant, præstando præcipue pensiones super fructibus mensæ episcopalis a sede apostolica constitutas, ne aliquid attentare habeant in dedecus episcopalis dignitatis.

XX.

Nec ab re, imo iustis de causis adducti, festorum multitudinem constringendam esse duximus: statuentes & ordinantes, ut de cetero dominica dies, quæ in gloriam dominicæ resurrectionis ad nos usque a primitiva ecclesia maxime celebris semper habita est; dies quoque nativitatis Christi, sancti Stephani, Joannis & Innocentium, circumcissionis, epiphaniarum, paschæ cum feria secunda & tertia dumtaxat, ascensionis, Georgii, pentecostes cum feria secunda & tertia dumtaxat, corporis Christi, & præsertim quatuor beatæ virginis, purificationis, annuntiationis, assumptionis & nativitatis; natalitia apostolorum, Joannis Baptistæ, Magdalene, Laurentii, dedicationis, Michaelis, omnium sanctorum, Martini, Nicolai & Catharinæ, & per diocesi Saltzburgensem festivitates sancti Ruperi, sicut hæcenus observatæ fuerunt, celebres quoque & festi habeantur. In ceteris autem festivitatis, quacumque ratione vel institutis vel receptis, & quæ sub præcepto celebrari debeant, permittimus, liberumque cuique facimus, ut missa audita, ad operas suas, quibus

bus suam suorumque alimoniam querere cogitur, redire possit: Festis tamen dedicationum & patronorum principalium nihil derogantes, quomodo eorum celebrationem in cathedrali sede, civitateque ac loco etiam episcopalis residentie dumtaxat.

XXI.

Cumque in certis locis & diocesis inter pastores & gregem, propter nuptiarum celebritatem, quam alii inthronizationem, alii solennizationem vocare solent, multa & jurgia & scandala eveniant: declaramus & statuimus, quod matrimonia in conspectu ecclesie possint solennizari, nullo ab ordinario ad hoc consensu petito, aut quapiam re pro ea exposita, exceptis tamen tota quadragesima, ultima hebdomada adventus, festis pasche, pentecostes & nativitate dominice, cum octavis ac diebus Rogationum. Jejunia quoque ab ecclesia instituta, sub debito obedientie sancte ecclesie catholice in posterum indici debent, omisso excommunicationis verbo, ne infirmorum conscientie offendantur, cum his temporibus pietas pene omnis jaceat, sacerdotibusque parum deferatur.

XXII.

Ut igitur extinctus cultus excitetur, popularis que non fiat in dies negligentior, statuimus ut propter eadem clericorum, persona tantum, non autem locus interdicendus veniat, nisi coetu concursuque populari facinus patrum esset.

XXIII.

Inhibemus insuper, ne in posterum episcopi clericis legitimis, ab intestato decedentibus, in patrimonialibus bonis, aut industria propria acquisitis, succedere possint aut debeant.

XXIV.

Cumque quotidie ob novas, imo jam olim damnatas hæreses, apostatarum numerus tam religiosorum, quam sacerdotum in immensum crescat, quamplurimis eorum uxores ducentibus; ut ergo hæc sacrilegia impunita non remaneant, concedimus quibuscumque principibus, statibusque potestatis secularis, eorumque officialibus facultatem, ut ejusmodi apostatas & sacrilegos capere possint, modo reos ipsos ordinariis infra tempus debitum tradant & assignent, absque aliqua in eos tortura & animadversione, debite puniendos: quibus enixe mandamus, ut omni posita mora favoreque, diligentius quam hætenus factum fuit, juxta sacras sanctiones omnino puniant facinorosos; adeo quod criminis enormitate expositulante, possit episcopus, servata forma capituli primi de hæreticis in sexto, reum curie seculari relinquere, vel ad perpetui carceris ærumnam damnare. Negligentia autem ordinariorum ad apostolicam sedem deducta, judices ecclesiastici ab ea deputabuntur, qui constituto de ordinariorum negligentia, ad preces principum aliorumque secularium reos maxime hæreseos meritis pœnis afficient. Quod jam episcoporum quidam, ut accepimus, de be-

Codex. General. Tom. XXXII.

nescentium pensionibus atque absentis decimas exigant, cum sit id contrarium juri, longeque præbet male inductos usus decore, quam inusitatum quid admittere: idcirco decimas ejusmodi ulterius exigi solvique interdiciamus, usumque talem qualitercumque receptum cassantes, cassatumque esse cœsentes.

XXV.

Item improbamus, & ut absolum prorsus rejicimus, ab episcopis medios exigi fructus de beneficiis, que unius sustentationi vix sufficiunt, ut sunt que non excedunt valorem trigintaducorum Rhenanum, de quibus in Romana curia medii fructus non exiguntur. Quod etiam ab ordinariis observandum esse precipimus, nisi concordatis aliter cautum esset, vel honesta ratione aliquid, sine tamen reprehensibili gravamine, recipiant.

XXVI.

Ceterum quo major fiat conjunctio, firmaque magis inter provinciales stabiliatur concordia totius provincie, antiquum morem synodorum innovantes, statuimus ut singulo triennio post pascha provinciale concilium celebretur.

XXVII.

Ad hæc, cum beneficia propter officia juxta patrum sanctiones dari consueverint, fierique vix possit ut in tanta præbendorum cetera non reperiat, qui officii oblitus horas negligat canonicas: hinc statuentes volumus & ordinamus, ut locorum ordinarii per archidiaconos & decanos de hujusmodi sacerdotibus negligentibus sese diligenter edoceant, & secundum uniuscujusque negligentiam atque desidiam, fructus perceptos vel in utilitatem ecclesie, vel in usum pauperum vertant. Quod si post legitimas monitiones & simul primam correctionem, in eandem negligentiam, que dissolutæ prorsus mentis indicium est, quis relabatur, tum beneficio etiam ecclesiastico privetur. Collatorique vel patrono de alio idoneo providendi aut presentandi sit potestas.

XXVIII.

Sanctionem patrum, que ecclesiastica sepultura privatur, quisquis non confessus, nec eucharistie paschali tempore communionem sumplerit, inviolabiliter observandam esse statuimus, ac ubi quem contigerit inopinata morte obire inconfessum, sepultura præfata illum carere non volumus, modo ipse curato confiteretur, vel doceat ille, ipsum secundum jam dictam sanctionem confessum esse, & simul communicatum, aliudque non obstat canonicum impedimentum.

XXIX.

Ad tollendam execrabilem blasphemiam divini nominis, ac divorum, quos temere fas non est, statuimus & ordinamus, ut quicumque clericus vel sacerdos Deo palam maledixerit, conviciis contumeliosisque, atque adeo obscœnis verbis inceserit Deum & do-

minum nostrum Jesum Christum, aut nunquam satis laudatam matrem ejus gloriosam virginem pari blasphema lingua impetiverit, aliosque sanctos blasphemaverit, fructuum vel bonorum privatione, seu aliis pœnis, pro qualitate blasphemis & delicti, pleatur.

XXX.

Contra simonis labem non discedimus a patrum sanctionibus, jubentes eas sub pœnis in illis contentis observari.

XXXI.

In sortilegos, divinauculos, incantatoresque clericos, quos tam sacræ leges quam patrum decreta execrantur, statuimus & ordinamus, ut arbitrio superiorum infamia notentur: si qui moniti non destiterint, ordine amoveantur: inque monasterium ad tempus juxta arbitrium superioris relegantur, beneficiis officiisque suis ecclesiasticis privati. Ceteri autem pseudochristiani, de fideque parum probe sentientes, citra delectum personarum, hæretici quoque vel Judæismum referentes, a sancta congregatione Christianorum procul arceantur. Contraque eos diligenti inquisitione procedatur per ordinarios vel eorundem vicarios aut hæreticæ pravitatis inquisitores, vel per judices a sede apostolica, vel per nos deputandos, ut non recipiscentes pœnis puniantur debitis.

XXXII.

Prohibemus etiam tam clericis quam laicis, de sacrosancta fide temere, præcipue inter pocula atque convivium, disceptare: injungentes sacerdotibus, ut omni modestia utantur, & peculiariter operam impendant novo veterique testamento legendo, ut par est, ne per otia in vitia voluptatesque labantur.

XXXIII.

Statuimus & ordinamus, ut quilibet episcopus diligenter provideat, atque in primis id curet, ut vicariis, sive perpetui, sive pronutu positi, competentem vivendi portionem assequantur, ne detur eis ansa suos subditos ob rei familiaris penuriam gravandi. Porro, quod proxime accedit ad apostolorum institutionem, moremque primitivæ ecclesiæ, hortamur, cum prælatos, tum reliquos sacerdotes, ut meminerint pauperum, & elemosynis studeant alter alterum vincere.

XXXIV.

Sunt item pleraque alia a summis pontificibus, sacris conciliis, provincialibusque & synodalibus constitutionibus, prodita, quæ mire decent & adornant candorem vitæ clericalis. Nec minus obviant offendiculis, quæ Christus passim cavenda præcepit, quæ velut sancta teneri & observari mandamus, transgressores secundum canones ipsos prædictasque constitutiones puniri volentes.

XXXV.

Inhibentesque propterea omnibus & singulis vicariis & officialibus, nec non & archidiaconis & decanis ruralibus, aliisque, ad quos criminum denuntiatio correctioque quomodolibet spectant, aut quibus id per ordinarios committeretur, ne ad excessus transgressionisque alicujus dictarum constitutionum, statutorum & ordinationum nostrarum, ob pecuniam etiam ultro oblatam, aut alterius rei gratia conniveant, sed potius ad pœnas de jure vel consuetudine debitas, contra delinquentes pro delicti qualitate & officii sui debito procedant. Atque ut ita fiat, quoniam nihil proderit leges condere, nisi sint qui conditas juvent, mentemque earum exequantur, utque refloreat catholica fides, ecclesiasticaque dignitas, hæresibus radicitus extirpatis, suum locum recuperet: idque vix alio medio aptius atque commodius fieri possit, quam synodis; itaque præscum synodorum morem renovare cupientes statuimus & ordinamus, ut singulo anno saltem synodus diocesana opportuno tempore a singulis episcopis celebratur cum potioribus prælati, decanis ruralibus, virisque dignis, in quibus per quartas designentur judices, qui diligenter intendant, si statuta prædicta ac alia per synodos de scitu episcopi statuenda, observentur, invocato ad hoc, si opus fuerit, brachio seculari. Mandantes propterea, ut hujus nostræ constitutionis ordinationisque series, in præfatis synodis tam provincialibus quam diocesanis, in earundem principio diligenter legatur, ne quis in futurum ignorantiam prætexere possit.

Datum Ratisbonæ a nativitate domini millesimo quingentesimo vigesimoquarto, Nonis Julii, pontificatus præfati domini nostri papæ anno primo.

Vise

Jul. Flo. Montinus.
D. de Paternina.
G. Prego.

A.D. 1527.

ORDINATIONES VVILIELMI UVARHAM
ARCHIEPISCOPI CANTUARIENSIS,

Super confirmatione statuti alias editi, de numero procuratorum
curie Cantuariensis.

Ex veris
exemplari
in bibl.
Cant.

V Villielmus permissione divina Cantuarica-
sus archiepiscopus totius Angliæ primas,
&c. dilectis in Christo filiis officiali curiæ no-
stræ Cantuariensis, & decano beati Martini de
Archibus London ipsius officialis commissario,
ac dictæ curiæ presidenti; necnon procurato-
ribus & ceteris ejusdem ministris tam presen-
tibus quam futuris quibuscumque, quos in-
frascripta tangunt seu tangere poterunt quo-
modolibet in futurum, salutem, gratiam, &
benedictionem, ac fidem indubiam presenti-
bus adhiberi. Cum non sit minus pium at-
que laudabile lapsa reficere, quam nova con-
dere cura & sollicitudine pastoralis animad-
vertere & providere tenemur, ne quæ olim a
sanctis patribus ecclesiæ nostræ Christi Can-
tuaricæ archiepiscopis, prædecessoribus no-
stris, pie & sancte, tam pro honore, & co-
lebris fama dictæ curiæ nostræ Cantuariensis,
quibus antiquitus præ ceteris fulgere dignoscit-
tur, quam pro conservatione ministrorum ejus-
dem statuta ordinata & fundata fuerunt, sub
nobis labantur, nostrisve temporibus deficiant
aut pereant: Nuper siquidem nobis perrecta
communis vestra supplicatio & petitio contine-
bat, quod cum inter cetera dictæ curiæ no-
stræ statuta, certus & determinatus procura-
torum numerus utpote ad decem tantum expre-
sse destineretur & determinetur, ut ii quo es-
sent numero pauciores, eo majoris fierent in
vulgo estimationis, & tanto majori nobis &
eidem curiæ nostræ essent laudi & honori,
quanto minoribus feodis, salariis, seu stipen-
diis causas exercere cogeretur; atque etiam ut
sibi cum suis clericis vel ministris commodius
degerent, & suos clientes sine rapinis & mo-
dicis exactionibus benignius & liberalius tra-
ctarent, ipsorum procuratorum usque adeo
nunc creverit multitudo, statutumque de nu-
mero eorumdem ita excessit, ut omnia pene
in contrarium vergant & eant, & ut pri-
mitus pauci erant dictæ nostræ curiæ honori &
decori, nunc excessiva multitudo fiat oneri &
dedecori; ut tunc sicut graves inter graves
estimabantur, nunc autem longe minoris re-
putationis a plebe fiant; ut tunc modicis sti-
pendiis cum clericis suis honeste victitabant,
causasque exercebant, nunc vero sine clericis
modica vix ad vitam sufficiant, vix a rapinis
abstinentes; tunc commode, nunc incommo-
de, imo fere misere vivant, aliaque multa
mala contingant, quorum catalogum dolenter
profecto ex vestris literis supplicatoriis perlegi-
mus, ac aliunde fide dignorum relatione abun-
de percipimus: Nos igitur Villielmus Uvarham
archiepiscopus & primas antedictus, præmissa
attente pensantes, ac oculate considerantes,
ad quæ reformatio statutorum prædecessorum
nostrorum prædictorum, necnon conservatio,
confirmatio, & stabilis eorumdem principa-
lius dignoscitur pertinere, vestris supplicati-

bus inclinati, & grato annuentes assensu, ac
non solum nostro, & dictæ curiæ nostræ Can-
tuaricæ honori, verum etiam vestri ac ipsius
quieti consulere volentes, ac malis & incom-
modis prædictis pio compatiens affectu, nec-
non statuta ipsius curiæ conservare & manute-
nere, utilitatique aut verius necessitati mini-
strorum ejusdem prospicere & providere, pater-
na benevolentia affectantes, prout ex officii
nostri debito astringimur & tenemur, statutum
felicitis recordationis Roberti de Vvinchelse olim
Cantuariensis archiepiscopi prædecessoris nostri,
sic incipiens (*Statuimus insuper ut sedecim ad-
vocati, & decem procuratores duntaxat, &c.*)
cujus tenorem quatenus expediat pro hic inser-
to haberi volumus pro nobis & futuris succes-
soribus nostris Cantuariensibus archiepiscopis
in quantum idem statutum dictos procuratores
& hujusmodi eorum numerum concernit, etiam
ex mero motu & certa scientia nostris presen-
tium tenore reintegramus, ratificamus, appro-
bamus, confirmamus, corroboramus, & pro
perpetuo consolidamus ac stabilimus perenniter
observandum; atque perpetuis futuris tempo-
ribus inviolabiliter observari volumus & man-
damus.

Volumus etiam, ac ex mero motu & certa
scientia nostris ut supra ordinamus, atque pro
nobis & futuris successoribus nostris Cantua-
riensibus archiepiscopis perpetuo statuendo, &
stabiliendo mandamus, quatenus de cetero
nullus proflus in numerum procuratorum præ-
fate curiæ nostræ Cantuariensis, per nos aut
successores nostros hujusmodi, seu officialem,
decanumve, aut alium ejusdem curiæ presi-
dentem quemcumque pro tempore existentem
nominetur, admittatur, aut recipiatur, seu
procuratoris officium in eadem exercere, quo-
vis modo permittatur, donec & quousque nu-
merus præfatorum procuratorum multitudine
numerosa jam existentium sub & infra nume-
rum decennalem statuti prædicti decreverit &
pervenerit. Tum demum numerus ipsius sta-
tutus hoc est decem nullatenus excedatur, et-
iamli in contrarium a nobis, aut dictis suc-
cessoribus nostris Cantuariensibus archiepisco-
pis in mandatis haberi seu alias indulgeri, vel
dispensari contigerit, quibusvis clausulis, dis-
pensationibus, privilegiis seu inductis presen-
tium derogatoriis, aut derogatoriis deroga-
toriis, ceterisque in contrarium facientibus
non obstantibus, nec in futurum valituris qui-
buscumque, etiamli de hujusmodi statuti rein-
tegratione, ratificatione, confirmatione, &
corroboratione, seu de præfati ordinatione
nostra hujusmodi de verbo ad verbum specia-
lis, specifica, expressa, & individua fiat
mentio: Decernentes, quod in contrarium fi-
ri contigerit exnunc prout extunc, & extunc
prout exnunc irritum & inane, viribusque ac
effectu juris & facti carere prout tenore præsen-
tium

tium sic decernimus. Volentes præterea, ac vobis officiali, decano, & præfidenti hujusmodi jam præfenti, & cuicumque futuro firmiter injungendo mandamus, quatenus vos proxima sessione, in dicta curia nostra Cantuariensi præsentationem & intimationem præsentium vobis factas immediate sequentes has nostrarum reintegrationum, confirmationum, corroboratorum, approbationum, consolidationum, & ordinationum, ac aliorum præmissorum, literas inter alia statuta & ordinationes ipsius curiæ nostræ Cantuariensis, in libro statutorum ejusdem inactari, registrari, commemorari & conscribi; ac pro statutis haberi, reputari, & debite observari, vestro decreto judiciali & solenni ibidem publice decernatis; easque de cetero semel in anno perpetuis futuris temporibus in plena curia, ne quid memoriæ hominum... subjacerent, publice, & intelligibiliter perlegi & publicari debite faciatis, perpetuæ firmitatis robur ibidem obtenturas. Ut autem præmissa omnia &

A singula per nos, ut præmittitur superius, gesta & facta perpetuæ firmitatis robur perenniter obtineant; nec super illis ulla dubietatis aut ambiguitatis valeat quæstio suboriri; nos Vvilielmus archiepiscopus & primas antedictus, has nostras præfentes literas, nostri pontificalis sigilli jussimus & fecimus appensione & munimine communiri. Datæ in manerio nostro de Oxford sexto die mensis Martii anno domini secundum cursum & computationem ecclesiæ Anglicanæ, MDXXVII. Et nostræ translationis anno xxv.

B Et nos Thomas permissione divina prior ecclesiæ Christi Cantuariensis, & ejusdem loci capitulum, omnia & singula superius scripta & contenta, quantum ad nos attinet, autoritate capituli nostri notificamus, approbamus, & tenore præsentium confirmamus. In cujus rei testimonium sigillum nostrum commune præsentibus est appensum. Datæ in domo nostra capitulari octavo die Martii anno regni regis Henrici octavidecimo nono.

ANNO
CHRISTI
1527.

CONCILIUM LUGDUNENSE

Anno M. D. XXVII celebratum ad imponendum subsidium pro liberandis regis liberis ab imperatore detentis, ad reprimendam heresim Lutheranam, & reformandos cleri mores.

Ex MS. ecclesiæ Augustodunensis.

ANNO
CHRISTI
1527.
Ex Museo
Theobaldus A.
modet. com.
p. 197.

I N nomine Domini, amen. Per hoc præfens publicum instrumentum cunctis pateat evidenter, & sit notum, quod anno Domini millesimo quingentesimo vicesimo septimo, a Paschate more Gallicano sumto, indictione prima, cum eodem anno sumta, & die sabbati post dominicam qua in Dei ecclesia ad missæ introitum cantatum extitit *Oculi mei semper ad Dominum*, &c. vicesima prima mensis Martii, a die veneris hesternæ vicesima ejusdem mensis, propter nonnullas justas & rationabiles causas, ad dictam diem sabbati hodiernam continuata & expectata, ad quam diem reverendi in Christo patres & domini domini episcopi Aduensis, Lingonensis, Cabilonensis, & Matiscouensis, provincie Lugdunensis citati erant, prout litteris citatoriis reverendissimi in Christo patris & domini domini FRANCISCI DE ROHAN miseratione divina archiepiscopi & comitis Lugdunensis, Galliarum primatis, & relationibus illarum a tergo earundem ante omnes descriptis, ibi propter earum prolixitatem non insertis, attamen productis & dimissis, debito constitit & constat, quæ etiam si expedierit, omnibus & singulis eas habere & videre volentibus offeruntur anud Lugdunum in palatio archiepiscopali Lugdunensi hora nona ante meridiem coram reverendo in Christo patre & domino domino CLAUDIO DE LONGOVICO miseratione qua supra episcopo Matiscouensi, vicario generali in hac parte specialiter deputato supradicti reverendissimi domini Francisci de Rohan archiepiscopi & comitis Lugdunensis, Galliarum primatis, prout litteris vicariatus hujusmodi de verbo ad verbum inferius insertis collat, pro procedendo per ipsum reverendum dominum Claudium de Longe - vico

C episcopum & vicarium generalem cum supradictis reverendis dominis Aduensi, Lingonensi, & Cabilonensi episcopis comprovincialibus, & reverendis dominis abbatibus, prioribus, decanis, capitulis, & conventibus, ac aliis personis ecclesiasticis civitatum & diocesum Lugdunensis, Aduensis, Lingonensis, Cabilonensis, Matiscouensis in concilio provinciali in ecclesia Lugdunensi per serenissimum dominum nostrum FRANCISCUM Francorum regem christianissimum pro nonnullis urgentibus causis, rempublicam religionis christianæ, ac præsertim ecclesiæ Gallicanæ concernentibus, celebrari ordinato, & ibidem ea quæ in dicto concilio provinciali proponuntur audiendo, voces & vota sua inquirendo, dando, & præstando, & his quæ in dicto concilio provinciali ordinabuntur, & concludentur consensum & assensum suum præstando & assentiendo, seu etiam dissentiendo, & alia omnia & singula faciendo, quæ in hac parte erunt & fuerunt necessaria & opportuna, & quæ in talibus conciliis provincialibus tam de jure, quam de consuetudine fieri, & tractari solent & consueverunt in mei notarii publici apostolica auctoritate notarii & curiæ officialatus Lugdunensis jurati, præfati reverendissimi domini Francisci de Rohan archiepiscopi metropolitani & primatis in sua sede archiepiscopali Lugdunensi secretarii subsignati, ad hæc omnia & singula infra scripta dicti reverendi domini episcopi Matiscouensis vicarii generalis in dicto concilio provinciali præfidentis scribæ & grafarii, per eum deputati, præfentia, comparuerunt in dicta ecclesia Lugdunensi, hora nona vel circa ante meridiem reverendissimus in Christo pater & dominus dominus FRIDERICUS PREGOSUS,

ANNO
CHRISTI
1527.

SUS, miseratione qua supra archiepiscopus Sa-
lernitanus, commendatarius & administrator
perpetuus monasterii sancti Benigni Divionis or-
dinis sancti Benedicti Lingonensis Diocesis,
nunc in civitate Lugduni pro nonnullis præfati
domini nostri regis arduis negotiis, & quibus-
dam aliis ipsius reverendissimi domini archie-
piscopi Salernitani, & prædicti sui monaste-
rii sancti Benigni privatis negotiis personaliter
agens, & alii reverendi & venerandi patres &
domini viri ecclesiastici, quorum seu suarum
dignitatum & suorum beneficiorum & officio-
rum ecclesiasticorum nomina & cognomina, &
qualitates inferius describuntur, & ipsa die
pro postulanda & impetranda Spiritus-sancti
gratia, ut in negotio hujusmodi adistere &
negotium ipsam sua benignitate & clementia
dirigere dignetur & velit, missam eucharistia-
lem solemnem in dicta ecclesia Lugdunensi &
illius majori altari devote celebrandam & de-
cantandam fore decreverunt, & chorum dictæ
ecclesiæ cum debitis ornamentis ecclesiasticis in-
gressi fuerunt: videlicet præfatus reverendus
dominus CLAUDIUS DE LONGO-VICO
episcopus Matisconensis vicarius generalis ibi
præfatus, & supradictus reverendissimus domi-
nus archiepiscopus Salernitanus commendatarius
& administrator dicti monasterii sancti Benigni
cum eo, induti honorabilibus cappis auratis
& mitra, baculo pastorali crocia nuncupato,
dictum dominum episcopum Matisconensem,
vicarium præfatum præcedentes, & ab hinc
processerunt cum reverendis dominis abbatibus,
prioribus, & aliis prælatis, quorum nomina
seu dignitates inferius describuntur, & ibi-
dem secus dictum majus altare sederunt: vide-
licet dicti reverendus dominus Matisconensis
vicarius generalis & præfatus, ac reverendissi-
mus dominus archiepiscopus Salernitanus in lo-
co & sedibus altis propterea de novo eis præ-
paratis secus dictum altare, ab ea parte in qua
infra missarum solemnia solet celebrari evange-
lium, & dicti domini abbates & alii quorum
seu suarum dignitatum nomina & cognomina
inferius describuntur, super scamnis similiter
eis decenter præparatis, etiam secus dictum
majus altare, in ea parte in qua etiam infra
missarum solemnia epistola solet dici & recita-
ri: videlicet a parte capellæ beatæ Mariæ de
Altodono nuncupatæ, in dicta ecclesia Lugdu-
nensi fundatæ & dotatæ. Alii vero viri eccle-
siastici ad dictum concilium provinciale voca-
ti, & ibidem congregati, sederunt tam secus
dictum majus altare, quam alibi in scamnis
etiam eis præparatis, & ipsis ibidem quiete
sedentibus, venerabilis & egregius vir domi-
nus Carolus de Sally canonicus & proceptor dic-
tæ ecclesiæ Lugdunensis, ad quem ratione &
ad causam suæ dignitatis præceptoris spectat
& pertinet, missam inchoavit prædictam de
officio sancti Spiritus, seu intonavit, cantan-
do *Spiritus Domini replevit orbem terrarum*, &c.
& totum collegium dictæ ecclesiæ Lugdunensis
in cappis aureis & sericis in choro dictæ eccle-
siæ sedentes solemniter decantarunt: & fuit
dicta missa celebrata per reverendum in Christo
patrem dominum BARTHOLOMEUM DE
LUCO, sacre theologiæ professorem, mise-
ratione qua supra Trojanensem episcopum,
in iis quæ sunt ordinis vicarium generalem
præfati reverendissimi domini archiepiscopi me-
tropolitani, & primatis Lugdunensis, qui
missam hujusmodi solemniter celebravit. Ve-

nerabilis egregius vir dominus Claudius DE
VIRY dictæ ecclesiæ canonicus epistolam di-
xit, & venerabilis & egregius vir dominus
Franciscus de Sannayo canonicus & custos ipsius
ecclesiæ evangelium alta voce in tribuna &
capella crucis more solito cum solemnitatibus
requisitis & diebus solemnibus servari solitis
dixit & evangelizavit, & finito hujusmodi
evangelio & tractu offertorii, præfatus reve-
rendus dominus BARTHOLOMEUS DE LU-
CO episcopus Trojanensis cathedram ante ma-
jus altare prædictum appositam & ornatam as-
cendit, & concionem ac sermonem elegantissi-
mos ad præfatos reverendos dominos & alios
ibidem præfatos habuit, qui ibidem propter
eorum prolixitatem non sunt inserti. Absolu-
ta autem missa prædicta, stantes in dicto cho-
ro cœperunt cantare letaniam sanctorum & san-
ctarum more solito, & alta voce; & illa fi-
nita, & oratione dicta, prædicti stantes in
dicto choro cœperunt dicere & cantare hymnum
Veni Creator, &c. quibus hymno & oratione
finitis, præfatus reverendus dominus episco-
pus Matisconensis vicarius generalis, ibidem
præfatus, præfatis more solito benedixit;
Et his sic actis, ex parte ejusdem reverendi
domini episcopi Matisconensis vicarii generalis
& præfatis fuit alta voce intonatum, omni-
bus & singulis in dicto concilio & illius con-
gregatione prædicta præfatis & assistantibus,
& in ipsorum præfatis, aliis absentibus,
quatenus dicta die hora secunda post meridiem
in aula majori domus sive palatii archiepisco-
pali Lugdunensis personaliter comparere debe-
rent: ut qui comparerent de vera obedientia
commendarentur: qui vero non comparerent
nec per se, nec per procuratores idoneos, con-
tumaces reputarentur & contra tales via juris
procederetur.

Tenor autem dicti vicariatus generalis præ-
fati reverendi domini episcopi Matisconensis
sequitur & est talis: FRANCISCUS DE
ROHAN Dei & sanctæ sedis apostolicæ gra-
tia archiepiscopus & comes Lugdunensis, Gal-
liarum primas, reverendis in Christo patri-
bus Cabilonensi, & Matisconensi coepisco-
pis, & suffraganeis nostris salutem in Do-
mino. Cum nuper illustrissimus dominus no-
ster rex certos articulos ipsum dominum no-
strum regem, ejus prolem, regnumque, ac
totam rempublicam ejusdem sui regni tan-
gentes, & concernentes nobis transmiserit,
per ipsam & *Gedoy* signatos, ut per eisdem
vos & alios coepiscopos suffraganeos nostræ
provinciæ Lugdunensis, nec non nostrarum
vestrarumque atque suarum civitatum & dioc-
cesum capitula aliorumque ordinum abbates,
& priores conventuales, exemptos & non
exemptos, & alios quacumque præfulgentes
dignitate convocare & aggregare curavimus;
hinc est quod apud civitatem nostram Lug-
dunensem, qua sperabamus personaliter no-
strum concilium provinciale tenere, quod
obstante aliqua infirmitate quæ de novo no-
bis supervenit, animo & personaliter pro
præfatis adire non valemus. Idcirco de ve-
stris scientia & providentia circumspecta plu-
rimum in Domino confidentes, omnibus me-
lioribus modo, via, jure, causa, & for-
ma, quibus melius & efficacius potuimus,
& debuimus, ac possumus, & debemus,
vos & vestrum quemlibet in solidum, quoad
infra scripta in nostros veros certos & indu-
bita-

ANNO
CHRISTI
1527.

ANNO
CHRISTI
1527.

bitatos in ecclesia & civitate nostra Lugdunensi in spiritualibus & temporalibus vicariis generales constituimus, creavimus, ordinavimus, & deputavimus, prout creamus, constituimus, ordinamus, & deputamus, specialiter & expresse, ac nomine nostro, & pro nobis totum clerum tam civitatis & diocesis nostrarum Lugdunensis quam aliarum civitatum diocesium suffraganeorum nostrorum in nostra civitate Lugdunensi, die vicesima mensis Martii, tam ad se per nos assignata & praefixa, aggregandum, exhortationes tales quales, prout vobis melius videbitur expedire, circa recuperandorum denariorum pro subventionem & redemptionem liberorum praefati domini nostri regis pro nunc captivorum sibi concessorum in congregatione per eum in sua curia parlamenti Parisiensis, quam plurimis dominis praelatis tam archiepiscopis, episcopis quam praesidentibus & consiliariis supremarum hujus regni Franciae curiarum parliamentarum praesentibus, ipso domino nostro rege praesente, prout huc vidimus & interuimus, & huc omnia & alia in memorialibus seu articulis per regiam majestatem nobis exinde traditis, quae vobis transmittimus, latius continentur, faciendum & exponendum, ac etiam dictos exemptos & non exemptos ad dictos denarios quosdam in vim & auctoritate dicti nostri concilii provincialis solvendum cogendum & compellendum, ipsosque denarios sic ex causa praedicta exigendos, reponendos, & custodiendos in loco tuto, prout per dictam concilium videbitur melius expedire, donec & quousque exponendi venient pro dicta redemptione eorumdem liberorum faciendum, & generaliter omnia alia & singula gerendum, dicendum, faciendum, & exercendum, & quae nos faceremus si in praemissis omnibus & singulis praesentes & personaliter interessemus, etiam si talia forent, quae mandatum exigent magis speciale, de & super quibus praemissis, praesentes litteras per notarios publicos subscriptos fieri & subscribi ac sigillo camerae nostrae sigillari fecimus & mandavimus. Datum Parisius anno Domini millesimo quingentesimo vicesimo septimo, indictione prima, die vero dominica prima mensis Martii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini CLEMENTIS divina providentia papae septimi anno quinto. Et ego Andreas Riborea presbyter Picavenlis diocesis, bachelarius in decretis, publicus apostolica & imperiali auctoritatibus curiarumque conservationis privilegiorum apostolicorum studii famosae universitatis ac episcopalis Parisiensis notarius juratus, quia supradictorum dominorum vicariorum constitutioni, creationi, potestatis dationi, creationi, & nominationi, ceterisque praemissis, dum sic ut supra scribuntur, dicerentur, agerentur, & fierent, una cum notario publico supra scripto praesens fui, eaque sic fieri vidi, scivi, & audivi. Idcirco huic praesenti publico instrumento manu alterius fideliter scripto, signum meum publicum & consuetum in fidem & testimonium veritatis praemissorum appolui requisitus & rogatus.

Clerus diocesis Lugdunensis.

Adveniente autem dicta hora secunda post meridiem dicti diei sabbati vicesimae primae praedicti mensis Martii, ut supra assignata, con-

A vocatis & congregatis in supradicta aula majori dicti palatii archiepiscopalis Lugdunensis, qui ad dictum concilium provinciale adveniant, & exhibitis rotulis eorum, qui ad hoc citati fuerant, alta voce fuerunt vocati, prout in rotulis hujusmodi continebatur, & primo de civitate & diocesi Lugdunensibus praefatus reverendissimus in Christo pater & dominus archiepiscopus Lugdunensis, qui ex causis contentis & descriptis in litteris per eum missis, & vicariatus generalis ad hoc per eum passati & missi superius insertis, non potuit nec potest huic concilio & congregationi adesse, verum tamen pro eo comparuit venerabilis & egregius vir dominus Rolinus de Sinemuro canonicus & sacrista supradictae ecclesiae Lugdunensis, in spiritualibus & temporalibus ejus generalis vicarius, ad hoc sufficienter fundatus, ut publico docuit vicariatus hujusmodi & procuratoris instrumento producto & dimisso, nec non etiam venerabilis vir dominus Hugo Dupuy jurium doctor, civis Lugdunensis, dicti reverendissimi domini archiepiscopi metropolitani & primatis procurator generalis & notarius, qui ob ideo nominibus praedictis dictum reverendum dominum archiepiscopum metropolitanum & primatem, & ejus absentiam excusandam de hujusmodi sua comparitione & excusatione actum petendo, excusavit. Pro supradicta ecclesia Lugdunensi & illius capitulo venerabilis & egregius vir dominus Johannes Mirre decretorum doctor decanus dictae ecclesiae Lugdunensis. Item, reverendus dominus ANTHONIUS DE ELBONE abbas monasteriorum Savigniaci & Insulae-Barbarae commendatarius, & administrator perpetuus prioratus conventualis sancti Regnoberti in forensio ordinis sancti Benedicti Lugdunensis diocesis: Pro reverendo domino abbate monasterii Athanaensis Lugdunensis praedicti ordinis, debite vocato & expectato nullus comparuit, contra quem per dictum reverendum dominum episcopum Matiseonensem vicarium generalem & praesidentem in dicto concilio, auctoritate ejusdem concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro reverendo domino abbate sancti Eugendi Jurensis ordinis sancti Benedicti praedictae Lugdunensis diocesis nullus comparuit, contra quem propterea per dictum dominum praesidentem auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus cum commodo de jure debito. Pro reverendo domino abbate monasterii Bellavilla ordinis clericorum regularium sancti Augustini praedictae Lugdunensis diocesis debite vocato & expectato nullus comparuit, contra quem propterea per dictum dominum praesidentem dicta auctoritate fuit concessus defectus cum commodo de jure debito. Pro reverendo domino abbate monasterii de Jugo-Dei ordinis sancti Benedicti praedictae Lugdunensis diocesis debite vocato & expectato nullus comparuit, contra quem per dictum reverendum dominum praesidentem dicta auctoritate fuit concessus defectus cum commodo de jure debito. Pro reverendo domino abbate Benedictionis-Dei ordinis Cisterciensis praedictae Lugdunensis diocesis debite vocato & expectato nullus comparuit, contra quem prout supra fuit concessus defectus cum commodo de jure debito. Pro reverendo domino abbate Vallis-Benedictae ordinis Cisterciensis praedictae Lugdunensis diocesis commendatario & administratore perpetuo dicti monasterii,

ANNO
CHRISTI
1527.

prio-

ANNO
CHRISTI
1527.

priore prioratus conventualis de Caudiac in A
Forensis ordinis sancti Benedicti, prædictæ Lug-
dunensis diocesis, venerabilis & religiosus vir
dominus Anthonius de sancto Præjecto com-
mendatarius & prior, qui de hujusmodi sua
comparitione petiit actam sibi concedi. Pro
reverendo domino abbate monasterii de Mira-
torio ordinis Cisterciensis diocesis Lugdunensis
diocesis nullus comparuit, contra quem pro-
pterea fuit concessus defectus cum commodo de
jure debito. Pro venerabilibus viris dominis
obediensario & capitulo ecclesie collegiatæ
sancti Justi Lugdunensis comparuit venerabilis
vir dominus Anthonius *Jorres* diocesis ecclesie
obediensarius. Pro venerabilibus viris domi-
nis camerario & capitulo ecclesie collegiatæ
sancti Pauli Lugdunensis venerabiles viri do-
mini *Matthæus Bellivere* cantor, *Cathelanus
Bellivere*, & *Anthonius de Montefort* canoni-
ci diocesis ecclesie collegiatæ sancti Pauli. Pro
dominis sacrista & capitulo ecclesie collegiatæ
sancti Nicetii Lugdunensis comparuerunt vene-
rabiles viri domini *Johannes Gauthereti* ju-
rium doctor, & *Petrus Chalendas* canonici
ipsius ecclesie. Pro dominis præposito & ca-
pitulo Porverii comparuit venerabilis & egre-
gius vir dominus *Bertrandus de Turre*, alias
de sancto Vitale, diocesis ecclesie præpositus.
Pro venerabilibus viris dominis decano & ca-
pitulo ecclesie beatæ Mariæ Montis Brisonis
Lugdunensis diocesis comparuit venerabilis &
egregius vir dominus *Christoforus de Lenis* ca-
nonicus ecclesie Lugdunensis & diocesis ecclesie
beatæ Mariæ Montis-Brisonis, ad hoc ab eis-
dem dominis decano & capitulo debite funda-
tus, ut publico docuit procurationis instru-
mento per eum producto & dimisso. Pro do-
minis decano & capitulo ecclesiarum collegia-
tarum sancti Thomæ de Cuyello & de Caba-
nis Lugdunensis diocesis simul perpetuo cano-
nice unitarum nullus comparuit, contra quem
propterea fuit auctoritate qua supra concessus
defectus cum commodo de jure debito. Pro
dominis priore & conventu Savigniaci ordinis
Cluniacensis diocesis Lugdunensis diocesis nullus
comparuit, contra quos propterea fuit aucto-
ritate qua supra concessus defectus, cum com-
modo de jure debito. Pro prioratu conventua-
li sancti Irenæi Lugdunensis ordinis canonicor-
um regularium sancti Augustini, comparuit
venerabilis vir dominus *Stephanus Laurentini*
jurium doctor, dicti prioratus commendata-
rius & administrator perpetuus. Pro prioratu
beatæ Mariæ de Plateria Lugdunensis ordinis
canonicorum regularium sancti Augustini sub
regula sancti Ruphi, comparuit religiosus vir
frater *Jacobus de Lage* canonicus regularis di-
cti prioratus procurator fundatus, ut publico
docuit procurationis instrumento venerabilis
viri domini *Stephani Rineyre* prioris dicti prio-
ratus, quem excusavit propterea, quia per-
sonaliter est in curia illustrissimi principis do-
mini ducis Sabaudie, & ab eodem domino
duce, ut idem frater *Jacobus* affirmavit man-
datus. Pro domino priore prioratus conventu-
alis sancti Martini de Amberta ordinis Clu-
niacensis Lugdunensis diocesis nullus compa-
ruit, contra quem propterea auctoritate qua
supra, fuit concessus defectus, cum commo-
do de jure debito. Pro priore & conventu
prioratus conventualis sancti Romani *le Pay*
ordinis sancti Benedicti Lugdunensis diocesis
comparuit venerabilis & egregius vir dominus

Petrus Bournot canonicus ecclesie Lugdunensis, ^{ANNO}
dicti prioratus commendatarius & administra- ^{CHRISTI}
tor perpetuus. Pro prioratu conventuali Mon- ^{1527.}
tisberdini ordinis Cluniacensis Lugdunensis dio-
cesis nullus comparuit, idcirco contra priorem
dicti prioratus non comparentem per se, nec
per alium, fuit concessus auctoritate qua su-
pra defectus, cum commodo de jure debito.
Pro priore prioratus conventualis Savigniaci le-
cus Montem-Brisonem ordinis sancti Benedicti
Lugdunensis diocesis comparuit magister *Pe-
trus Ginges* procurator venerabilis viri domini
Petri Jovenis-Ruffi commendatarii & admini-
stratoris perpetui dicti prioratus, ad hoc fun-
datus, ut publico docuit procurationis instru-
mento, per eum exhibitum & dimisso, non
tamen specialiter, nec expresse ad actum hujus-
modi. Pro prioratu conventuali de *Pomiers* or-
dinis Cluniacensis prædictæ Lugdunensis dio-
cesis comparuit venerabilis & religiosus vir
frater dicti prioratus
prior. Pro prioratu sancti Martini de Monte-
trotterio ordinis sancti Benedicti Lugdunensis
diocesis, comparuit venerabilis vir dominus
Johannes de Fauxelles, jurium doctor, miles
in ecclesia Lugdunensi, dicti prioratus com-
mendatarius & administrator perpetuus, qui
de hujusmodi sua comparitione petiit actam
sibi fieri. Pro præceptore præceptorie sancti
Georgii Lugdunensis ordinis hospitalis sancti
Johannis Jerolymitani & aliis præceptoribus
& religiosis ejusdem ordinis Lugdunensis dio-
cesis nullus comparuit, contra quos propterea
fuit concessus defectus auctoritate dicti con-
cilii provincialis, cum commodo de jure de-
bito.

Deinde alta & intelligibili voce fuerunt vo-
cati descripti in Rotulo ecclesie & episcopatus ^{Clerus Au-}
Eduensis, & primo reverendus in Christo pa- ^{gustoduneca-}
ter dominus *JACOBUS* episcopus *Eduensis*, ^{is diocesis.}
pro quo comparuit venerabilis vir dominus *Ni-
colaus Humand* canonicus *Eduensis* ab eo in-
structus per litteras missivas per eum exhibitas
& dimissas, tantumque fuerunt admittæ & re-
tentæ. Pro venerabilibus viris dominis decano
& capitulo ecclesie *Eduensis* comparuit vene-
rabilis vir dominus *Georgius Guy* canonicus
ipsius ecclesie *Eduensis*, abbas sancti *Stepha-
ni* in ipsa ecclesia *Eduensi*, ad hoc debite
fundatus, ut publico docuit procuratoris in-
strumento, tradito & dimisso, dicens dictos
dominos decanum & capitulum per suam crea-
tionem, per sedem apostolicam & speciale pri-
vilegium ejusdem sedis fuisse & esse ab omni
jurisdictione dicti domini episcopi *Eduensis*
exemptos, & eidem sedi apostolicæ immediate
subjæti, & propterea per litteras dicti domini
episcopi non debuisse vocari, cum prout di-
cit in eos nullam habeat jurisdictionem, pro-
testans quod vocatio hujusmodi sic facta, &
comparitio quam præterea facit, non possit
dictis dominis decano & capitulo in futurum
sua exemptioni & suis privilegiis præjudicare.
Quæ protestatio fuit admittæ, quatenus de
jure debuit admitti, de quo idem dominus
Georgius Guy canonicus & abbas procurator pe-
tuit actam & instrumentum sibi concedi. Pro re-
verendo domino abbate monasterii sancti *Marti-
ni Eduensis* ordinis sancti Benedicti nullus
comparuit, contra quem auctoritate dicti con-
cilii fuit concessus defectus, cum commodo de
jure debito. Pro domino abbate *Verzillacensis*
ordinis sancti Benedicti prædictæ *Eduensis* dio-
cesis

ANNO
CHRISTI
1527.

cessus nullus comparuit, contra quem propterea auctoritate dicti concilii provincialis fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro domino abbate Flavigniaci ordinis sancti Benedicti predictam Eduensis diocesis comparuit venerabilis vir dominus Nicolaus Unand, ad hoc debite fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento, exhibito & dimisso. Pro domino abbate sancti Leonardi Corbigniaci ordinis sancti Benedicti dictam Eduensis diocesis nullus comparuit, contra quem propterea auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro domino abbate sancti Martini de Chora ordinis sancti Benedicti predictam Eduensis diocesis comparuit supradictus dominus Georgius Gay canonicus Eduensis ad hoc debite fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento exhibito & dimisso. Pro domino abbate de Fontanero vel de Fontaneto ordinis Cisterciensis predictam Eduensis diocesis comparuit supradictus dominus Nicolaus Unand, ad hoc debite fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento exhibito & dimisso. Pro domino abbate de Butleria ordinis sancti Benedicti predictam Eduensis diocesis nullus comparuit, contra quem propterea fuit concessus defectus auctoritate dicti concilii provincialis. Pro domino abbate Beate Marie Sancti-loci, alias Septem fontium ordinis Cisterciensis predictam Eduensis diocesis. Pro domino abbate monasterii sancte Margarithae ordinis sancti Augustini predictam Eduensis diocesis comparuit venerabilis vir dominus Georgius Gay canonicus Eduensis, dicti monasterii commendatarius & administrator perpetuus. Pro domino abbate monasterii Oignaci ordinis sancti Augustini predictam Eduensis diocesis comparuit dominus Nicolaus Unand ejus procurator fundatus, ut docuit publico procurationis instrumento producto & dimisso, qui eundem dominum abbatem & ipsius absentiam excusavit, propter gravem infirmitatem ejusdem domini abbatis, quam juxta potestatem sibi super hoc attributam, suo instrumento affirmavit, & de illa per attestationem super hoc factam & productam sufficienter justificavit. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo ecclesie collegiate beate Marie de Belna predictam Eduensis diocesis, comparuerunt venerabiles viri domini Georgius Gay & Prudentius de Myppae jurium doctor, canonici ipsius ecclesie collegiate beate Marie de Belna, ad hoc nihilominus debite fundati, constante publico instrumento producto & dimisso. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo Avalonis predictam Eduensis diocesis comparuit prefatus Nicolaus Unand eorum procurator, ad hoc debite fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo ecclesie collegiate Sede-loci sive Salvi-loci, predictam Eduensis Diocesis comparuit venerabilis vir dominus Petrus Cornuti, canonicus dictae ecclesie collegiate ad hoc debite fundatus, ut docuit publico procurationis instrumento producto & dimisso. Pro venerabilibus viris dominis praeposito & capitulo ecclesie collegiate Beate Marie Eduensis comparuit dominus Petrus Bassard canonicus ipsius ecclesie collegiate Beate Marie Eduensis diocesis, capitulum hujusmodi a quacumque jurisdictione ordinaria fore exemptum & sedi apostolice per speciale privilegium immediate subditum, & propterea de hujus-

modi exemptione, & quia comparitio hujusmodi eidem capitulo & sui exemptioni predictam non possit in futurum nocere solemniter protestando, & de hujusmodi sua protestatione nomine predicto actam petendo, ac de procuratorio suo per publicum instrumentum super hoc passatum & dimissum docendo, quae protestatio per concilium hujusmodi quatenus de jure fuit admissa. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo ecclesie collegiate Beate Marie de Molinis in Borbonefio predictam Eduensis diocesis nullus comparuit, contra quos propterea auctoritate dicti concilii provincialis fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo ecclesie collegiate Vergeli predictam Eduensis diocesis comparuit supradictus venerabilis vir dominus Georgius Gay canonicus dictae ecclesie collegiate, ad hoc ab eis fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento per eum producto & dimisso. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo ecclesie collegiate Montisacuti predictam Eduensis diocesis comparuit dominus Gilbertus Magai canonicus ipsius ecclesie. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo Sionemuri Brionensis predictam Eduensis diocesis comparuit supradictus venerabilis vir dominus Georgius Gay canonicus & sacrista ipsius ecclesie collegiate, procurator ad hoc debite fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento tradito & dimisso. Pro capitulo ecclesie collegiate de Tillio predictam Eduensis diocesis nullus comparuit, contra quos propterea auctoritate dicti concilii provincialis fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro venerabilibus viris dominis de capitulo Cerduni predictam Eduensis diocesis nullus comparuit, contra quos propterea fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo Castri-Censorii predictam Eduensis diocesis nullus comparuit, contra quos propterea auctoritate qua supra fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro decanatu Paredi ordinis Cluniacensis predictam Eduensis diocesis nullus comparuit, quia asseritur decanatum hujusmodi fuisse auctoritate apostolica vel alias mensae abbatali Cluniacensi perpetuo unitum. Pro venerabili & religioso viro domino priore Perreiaci ordinis Cluniacensis, predictam Eduensis diocesis comparuit venerandus pater dominus Claudius de Magdalena, dicens priorem dicti prioratus non potuisse nec posse ibi comparere, cum necessario habeat comparere in concilio Parisiensi ratione cujusdam alterius sui beneficii conventualis, a quo tamen nullum habet procurationis mandatum, sed pro eo promisit & promittit ratificari eum facere omnia gesta & agenda in hujusmodi concilio provinciali. Pro prioratu conventuali Marcignaci predicti ordinis Cluniacensis predictam Eduensis diocesis, comparuit venerabilis religiosus vir frater Claudius de Magdalena dicti prioratus prior, dicens prioratum hujusmodi & illius priorem esse immediate subditos reverendo domino abbati Cluniacensi, & propterea sedi apostolice per privilegia ejusdem sedis dicto ordini concessa a jurisdictione cujuscumque alterius ordinarii exemptos, & inde protestatus fuit & protestatur solemniter, quod hujusmodi sua comparitio, quam personaliter facit,

ANNO
CHRISTI
1527.

ANNO
CHRISTI
1527.

ANNO
CHRISTI
1527.

facit, non possit aut debeat dictis priori & A
ordini & suis successoribus quomodolibet in fu-
turum obesse vel nocere, de qua protestatione
petit actam sibi fieri. Procurator vero vene-
randissimi domini archiepiscopi Lugdunensis
fecit protestationes contrarias, quas protesta-
tiones fuerunt hinc inde admittas quatenus de
jure debuerunt admitti. Pro prioratu sancti Vi-
vantii predictorum ordinis & diocesis compa-
ret prefatus dominus Claudius de Magdalena
prior, faciens conformes protestationes. Simi-
liter & prefatus dominus procurator generalis
contrarias, quas fuerunt hinc inde, prout su-
pra, quatenus de jure admittas. Pro priore prio-
ratus Beate Mariæ Sinemuri in Auxeto prædi-
cti Eduensis diocesis nullus comparuit, contra B
quem propterea auctoritate dicti concilii pro-
vincialis fuit concessus defectus, cum commo-
do de jure debito. Pro prioratu Angiaci ordinis
predictæ Eduensis diocesis, com-
paruit venerabilis vir dominus Prudentius de
Mypas jurium doctor, ipsius prioratus commen-
datarius & administrator perpetuus, auctoritate
apostolica deputatus, dicens prioratum suum
hujusmodi non esse conventualem, & ideo prio-
ratum ipsum non debuisse in hoc negotio cum
aliis prioratibus conventualibus supradictis annu-
merari: quare protestatus fuit & protestatur quod
hujusmodi sua comparitio quam facit, non possit
sibi neque suis successoribus in futurum nocere,
quæ protestatio quatenus de jure fuit admitten- C
da admittas fuit. Pro priore prioratus conven-
tualis sancti Symphoriani secus & extra Eduam
ordinis canonicorum regularium sancti Augusti-
ni comparuit venerabilis & religiosus vir frater
Petrus de Marxelly prior dicti prioratus. Pro
prioratu de Magobrio ordinis sancti Benedicti
predictæ Eduensis diocesis, comparuit præfa-
tus venerabilis vir dominus Georgius Guy cano-
nicus Eduensis pro priore sive commendatario
dicti prioratus ad hoc specialiter ab eo constitu-
tus, ut publico docuit procurationis instrumento
per eum prædicto & dimisso. Pro priore Vallis-
sancti Benedicti ordinis predictæ
Eduensis diocesis nullus comparuit, quare con-
tra eum auctoritate dicti concilii fuit concessus D
defectus, cum commodo de jure debito. Pro
priore Borbonii ordinis predictæ
Eduensis diocesis nullus comparuit, quare con-
tra eum auctoritate dicti concilii fuit concessus
defectus, cum commodo de jure debito. Pro prio-
re prioratus sancti Johannis Sinemuri in Au-
xeto ordinis predictæ Eduensis
diocesis, nullus comparuit, quare contra ipsum
auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus,
cum commodo de jure debito. Pro prioratu
Cartusienfium de Belna predictæ Eduensis dice-
cesis, & pro aliis quatuor prioratibus sive mo-
nasteriis eorundem ordinis & diocesis, compa-
ruit venerabilis & religiosus vir frater Georgius
Tirse dicti ordinis, cum litteris missivis domini E
prioris Cartusie predictæ de Belna, propter
ipsius gravem ægritudinem, qua personaliter
detinetur, & dicto nomine protestatus fuit de
exemptione & privilegiis dicti ordinis, quodque
hujusmodi sua comparitio non possit in futurum
dictis prioribus & ordini neque suis privilegiis &
exemptionibus quas allegavit, quomodocumque
obesse, quæ protestationes, quatenus de jure
fuerunt admittendæ, fuerunt auctoritate concilii
hujusmodi admittas. Pro præceptoribus de Spi-
nacia, de Bonacis, & de Bolariis, de Monte-
Roberto, & Dillan, de Ocreyo, de Normyeos,
Concil. General. Tom. XXXII.

& de Noydant ordinis hospitalis Sancti Johannis
Jerosolymitani, predictæ Eduensis diocesis,
comparuit nobilis & venerabilis vir frater Pe-
trus de Pireys, miles predicti ordinis, ad hoc
debite fundatus: ut publico docuit procurationis
instrumento per eum exhibitio & dimisso: prout
in dicto nomine dixit & allegavit, quod om-
nes & singuli religiosi predicti ordinis, & tam
magnus magister, priores, ballivi, præceptores
& alii ipsius ordinis per infinita privilegia sedis
apostolicæ per sanctissimum dominum nostrum
CLEMENTEM divina providentia papam septi-
mum modernum novissime innovata, & de no-
vo concessa, notoria & manifesta, & per sere-
nissimum dominum nostrum FRANCISCUM
Francorum regem christianissimum recepta & ap-
probata fuerunt, & sunt ab omni jurisdictione
ipsirituali & temporalis, quoruscumque ordina-
riorum; necnon principum exempti, & magno
Magistro dicti ordinis seu sedi apostolicæ im-
mediate subditi, nec habent quemcumque su-
periozem præterquam dictum magnum Magi-
strum aut præfatam sedem apostolicam, nec
tenentur ipsi religiosi ad solutionem vel præ-
stationem alicujus collectæ, decimæ vel alterius
cujuscumque subsidii: quin immo ab illis
una cum rebus & bonis suis universis sunt, ut
præmittitur, penitus & omnino exempti, propter
quod non debuerunt, ut dicit ipse frater Pe-
trus Pireys præceptor, nomine prædicto, ad
hujusmodi concilium vocari, cum etiam præ-
ceptoris & alia beneficia sua prædicta non sint
conventuales nec conventualia: quare dicto no-
mine protestatus fuit, quod hujusmodi sua
comparitio, quam facit, eis, & dicto ordini
aut suis pro tempore successoribus in futurum, &
dictis suis privilegiis & exemptionibus non possit
quovis modo obesse vel nocere, de hujusmodi sua
protestatione actum sive publicum instrumentum
petendo, quæ protestatio quatenus de jure ad-
mittenda, fuit auctoritate dicti concilii admittas.
Pro priore sancti Saturnini de Bosco ordi-
nis predictæ Eduensis diocesis
nullus comparuit: quare auctoritate dicti concilii
fuit concessus defectus contra dictum domi-
num priorem, cum commodo de jure debito.
Pro priore prioratus Baigniaci ordinis
predictæ Eduensis diocesis nullus comparuit:
quare contra eum auctoritate dicti concilii fuit
concessus defectus, cum commodo de jure de-
bito.

Deinde alta & intelligibili voce fuerunt ibi-
dem vocati descripti in Rotulo ecclesie & epis-
copatus Lingonensis. Et primo reverendus in
Christo pater dominus MICHAEL episcopus
dux Lingonensis, pro quo comparuerunt vene-
rabiles viri domini Dionysius Blanchet canoni-
cus ecclesie Lingonensis, & Johannes Guyon
jurium licentiatas, vicarii & procuratores in
hoc negotio dicti reverendi domini MICHAELIS
episcopi ducis ad hoc debite fundati, ut
publico docuerunt vicariatus & procurationis
instrumento producto & dimisso, dicentes per
vocis organum dicti domini Johannis Guyon,
quod ex antiqua & approbata ac legitima præ-
scripta consuetudine vel alias in hujusmodi con-
cilio provinciali primus locus post reverendissi-
mum dominum archiepiscopum metropolitanum
& primatem Lugdunensem debitus, prout in
consimilibus conciliis hactenus in provincia
Lugdunensi celebratis fuit observatum, ut con-
stare asserunt actis & publicis instrumentis in
dictis conciliis receptis & expeditis. Dicebat
A a a præ-

Clerus ducis
Lingonensis

ANNO
CHRISTI.
1527.

prætere a dictis dominis Johannes Guyonß, quod A vicarii dicti reverendi domini episcopi ducis Lingonensis erant in hoc concilio honorandi, eis honore & sede, quibus ipse reverendus dominus episcopus Lingonensis esset honorandus, si præsens adesset. Ideo dicto nomine fecit protestationes quod per sessionem dominorum abbatum in dicto concilio non possit in futurum vicariis dicti domini episcopi Lingonensis præjudicium aliquod generari. Cui fuit responsum, per dictum reverendum dominum episcopum Matisconensem vicarium generalem in dicto concilio provinciali præsentem sub hiis verbis: Protestationes vestras hinc inde, quatenus de jure possumus & debemus, recipimus & admittimus, & illis vobis & cuilibet vestrum B quod de jure poterant & debebant, salvis vice & auctoritate quibus fungimur; & ne concilium provinciale hujusmodi ex hoc differatur, ordinamus quod sedeatis omnes prout inferius dicitur, & nihilominus, si quis de sessione hujusmodi conquærat, & prætentat aliquod privilegium, vel indultum, aut aliquam consuetudinem antiquam vel approbatam alibi sedendi, designamus diem lunæ post dominicam de Quasimodo proxime venturam ad docendum de privilegio indulto vel consuetudine hujusmodi, & ordinandum super hoc vocatis sicut intererit, prout juris fuerit rationis. Et prætere dicto nomine solemniter & debito protestatus fuit & C protestatur, quod per hujusmodi sessionem & loci assignationem in quibus assignatur dicto reverendo domino episcopo duci Lingonensi seditio & locus post reverendum dominum episcopum Eduensem, de quo tamen ob reverentiam regis majestatis, & ne concilium provinciale hujusmodi ex contentione quæ prætere posset accedere impediatur vel differatur, non intendunt præsentialiter contendere, vel disceptare aliquod præjudicium dicto reverendo domino episcopo duci, & sue ecclesie, & dignitati episcopali Lingonensi, aut suis successoribus episcopis Lingonensibus canonice introducentibus, nunc vel in futurum possit aliquod præjudicium generari, quominus ipse & sui successores in futurum insequendo dictam consuetudinem possint & valeant in contumeliosis conciliis immediate post præfatum reverendissimum dominum archiepiscopum metropolitanum & primatem Lugdunensem sedere & locum habere. De quibus protestationibus, ut præmittitur, factis, dicti domini vicarii & procuratores nomine prædicto petierunt actam & publicum instrumentum. Præfatus vero dominus Nicolaus Usand procurator supradicti reverendi domini episcopi Eduensis & nomine ejusdem fecit contrarias protestationes: quæ protestationes hinc inde factæ per præfatum reverendum dominum episcopum Matisconensem vicarium generalem supradicti reverendissimi domini archiepiscopi Lugdunensis in hujusmodi concilio præsentem, quatenus de jure fuerunt admittendæ, auctoritate dicti concilii receptæ & admittæ extiterunt. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo ecclesie Lingonensis comparuerunt venerabiles viri domini Ludovicus Puroys sacre Theologie doctor, & Hector Guerrier canonici ipsius ecclesie Lingonensis, procuratores ad hoc fundati, ut publico docuerunt procuratorum instrumento; in ea tamen qualitate in qua fuerunt constituti, & quod procuratorum propterea petierunt in hujusmodi processu de verbo ad verbum inseri, & ideo

fuit inferius inseri mandatum, dicentes per vocis organum dicti domini Ludovici Puroys quod ex concessione, privilegio & indulto a sede apostolica dictis dominis decano & capitulo gratiose concessis, & ex vi illorum ac ex antiqua & approbata ac legitime præscripta consuetudine ipsi domini decanus & capitulum sunt immediate subditi prædictæ sedi apostolicæ, & a jurisdictione & auctoritate tam præfati reverendi domini episcopi Lingonensis quam supradicti reverendissimi domini archiepiscopi metropolitani & primatis Lugdunensis exempti, qui ideo ad hujusmodi concilium provinciale non debuerunt vocari, per litteras dicti reverendi domini episcopi Lingonensis, nec auctoritate ipsius, & propterea dicto nomine protestati sunt & protestantur, quod per hanc suam comparitionem quam faciunt, non intendunt aliquo modo præjudicare dictis suis protestationibus, concessioni, privilegio & indulto apostolicis, neque sue consuetudini antiquæ & legitime præscriptæ, quas & quæ intendunt sibi semper fore salvas & salva, cum expressa super omnibus & singulis præmissis protestatione, præsentem ibidem supradicto venerabili viro domino Johanne Guyonß presbytero jurium licentiatum, vicario & procuratore dicti domini episcopi Lingonensis, dicente dicto nomine quod comparitio dictorum de capitulo non debet admitti, nisi rejecta primo illa qualitate, qua dicunt se immediate esse subditos sedi apostolicæ; & a jurisdictione & auctoritate dicti reverendi domini episcopi Lingonensis exemptos, de quo nullomodo appareat, nec unquam apparebit, quod sint exempti ab auctoritate diocesani: cujus intentio est de jure communi fundata, & per consequens debent dicti de capitulo pro contumacibus reputari, præsentem etiam venerabili viro domino procuratore generali supradicti reverendissimi domini archiepiscopi metropolitani & primatis Lugdunensis pro ipso reverendissimo domino archiepiscopo metropolitanum & primate, dicente quod exemptio non præsumitur, quodque præfati domini decanus & capitulum debent reputari contumaces, nisi compareant modo & forma debitis, rejectis qualitatibus & protestationibus suis prædictis, per quas nituntur contra præcipua discipline ecclesiasticæ fundamenta se subtrahere, & eximere a præstatione reverentie, quam omni jure debent suis superioribus, & alias dixerunt dicti procuratores præfatorum reverendi domini episcopi Lingonensis, & reverendissimi archiepiscopi Lugdunensis, prout in quadam membrana papiri præmissa quam tradiderunt plenius dicitur contineri. Quibus hinc inde auditis, præfatus reverendus dominus episcopus Matisconenensis vicarius generalis supradicti reverendissimi domini archiepiscopi metropolitani & primatis in dicto concilio præsidens dictis partibus assignavit diem lunæ proximam venturam, quæ erit vigesima-tertia hujus mensis, ad ordinandum super præmissis, prout juris fuerit & rationis.

Tenor autem dicti procuratorii instrumenti supradictorum dominorum decani & capituli Lingonensis, ut præmittitur, producti, & ibi inferi petiti sequitur & est talis.

Univeris præsentibus litteris inspecturis decanus & capitulum insignis ecclesie Lingonensis ad Romanam ecclesiam immediate pertinentis salutem in domino. Notum facimus, quod nos in loco capitulari dictæ nostræ Lingonensis ecclesie, more & tempore solitis,

,, prop-

ANNO
CHRISTI.
1527.

ANNO
CHRISTI
1527.

propter infra scripta capitulantes, & capitulariter sedentes, fecimus, constituimus, creamus & ordinamus, prout tenore dictarum presentium fecimus, constituimus, creamus, & ordinamus, nostros veros certosque procuratores legitimos dilectos fratres & canonicos nostros magistros Ludovicum *Putey* in sacra theologia doctorem; *Hectorem Guerrier* absentes tamquam presentes & eorum quemlibet in solidum specialiter videlicet & expresse, ad pro nobis & nomine nostro se presentandum in congregatione seu provinciali concilio Lugdunensi die vigesima mensis martii proxime venturi, & aliis continuandis diebus celebrando, ibidemque exponendum & declarandum nostram Lingonensem ecclesiam ac nos constituentes prefatos, sancte sedis apostolicae esse immediate subditos. Ideoque nullatenus potuisse vel posse evocari seu citari quoquomodo litteris, mandato seu auctoritate reverendissimi in Christo patris & domini archiepiscopi Lugdunensis Galliarum primatis, nec consequenter alicujus ex suffraganeis ipsius, nec itaque jam dictos constituentes non intendere illorum virtute illic comparere, sed ad deliberandum supra dicta & cum protestatione expressa de nullitate mandatorum hujusmodi, propter hoc per prefatum reverendum decretorum & executionis eorumdem citationumque ac omnium inde sequentium quorumcumque, quantum hoc tangit seu tangere potest nos & predictam nostram ecclesiam, juraque & exemptiones ejusdem de dictisque declaratione & protestationibus instrumentum unum vel plura petendum & requirendum, & si forsitan opus fuerit pro nobis & nomine nostro in dicto loco respondendum, deliberandum, & alias agendum, una cum aliis prout melius, opportunius & commodius visum fuerit expedire, pro communi ecclesiae Gallicanae totiusque reipublicae integritate & utilitate, regni hujus christianissimi & subditorum quam optimo statu & tranquillitate, & generaliter omnia alia & singula faciendum, dicendum, & exercendum, quae nos prefati constituentes faceremus, ac facere possemus, si ibidem praesentes interessemus in nostris personis, etiam si aliqua sint quae mandato indigeant specialiori, quod his praesentibus sit expressam, promittentes nos gratum ratumque habere ac perpetuo habituros totum id & quicquid per eosdem procuratores nostros, & eorum quemlibet in solidum dictum responsum factumque & gestum fuerit in praemissis, & circa praemissa, sub expressa obligatione & hypotheca omnium & singulorum bonorum nostrorum, & praecipue temporalis praedictae nostrae Lingonensis ecclesiae, necnon sub omni juris & facti renunciatione, ad haec necessaria pariter, &... In quorum testimonium praesentes litteras signo manuali secretarii nostri ordinarii subsignati & sigillo camerarum nostrarum communiri fecimus. Datum Lingonis in capitulo nostro die septima mensis martii anno domini millesimo quingentesimo vigesimo septimo, praesentibus dominis Leonardo *Viard* & Johanne *Giblat* presbyteris Lingonis commorantibus, testibus ad praemissa vocatis & requisitis de mandato dominorum de capitulo *Thibault*.

Pro domino abbate monasterii sancti Benigni Divionis ordinis sancti Benedicti Lingonensis diocesis comparuit reverendissimus in Christo
Concil. General. Tom. XXXII.

ANNO
CHRISTI
1527.

pater dominus FREDERICUS FREGOSUS archiepiscopus Salernitanus commendatarius & administrator perpetuus dicti monasterii. Pro domino abbate sancti Michaelis prope Tornodorum ordinis sancti Benedicti praedictae Lingonensis diocesis comparuit magister Johannes *Ferlat* notarius civis Lugdunensis, procurator reverendi patris domini Stephani de *Niceyo* abbatis dicti monasterii, ad hoc ab eo fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso, allegans ipsius reverendi abbatis gravem infirmitatem, petendo propter ipsam a personali praesentia excusationem. Pro domino abbate Melugdensis ordinis sancti Benedicti praedictae Lingonensis diocesis comparuit reverendus dominus *Dormanville* abbas dicti monasterii. Pro reverendo domino abbate sancti Stephani Divionis ordinis sancti Augustini, praedictae Lingonensis diocesis, comparuit Nicolaus *Usand* procurator ab eodem domino abbate specialiter deputatus, constante publico procurationis instrumento producto & dimisso, qui vigore potestatis sibi super hoc attributa excusavit absentiam ipsius domini abbatis, propter illius gravem infirmitatem, quam dicto nomine affirmavit. Pro domino abbate Belvensis ordinis sancti Benedicti praedictae Lingonensis diocesis nullus comparuit, contra quem propterea fuit auctoritate dicti concilii provincialis concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro domino abbate Molismensis ordinis sancti Benedicti praedictae Lingonensis diocesis comparuit venerabilis & egregius vir dominus *Claudius de Fungerus* canonicus ecclesiae Lugdunensis, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso. Pro domino abbate sancti Secani ordinis sancti Benedicti, praedictae Lingonensis diocesis comparuit praefatus dominus *Claudius de Fungerus*, canonicus ecclesiae Lugdunensis, procurator ab eo fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso. Pro domino abbate sancti Johannis Reomensis ordinis sancti Benedicti praedictae Lingonensis diocesis nullus comparuit, quare contra eum auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro domino abbate Pulteriarum ordinis sancti Benedicti dictae Lingonensis diocesis, comparuit praefatus dominus *Claudius de Fungerus* canonicus ecclesiae Lugdunensis, procurator ab eo fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso, excusans nomine procuratorio quo supra ipsius domini abbatis absentiam, propter ejus aegritudinem, quam dicto nomine affirmavit. Pro domino abbate *Beatae Mariae de Castellione* ordinis sancti Benedicti praedictae Lingonensis diocesis nullus comparuit, quare contra eum auctoritate dicti concilii provincialis fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro domino abbate *Clarevallis* ordinis Cisterciensis praedictae Lingonensis diocesis, & omnibus & singulis dominis abbatibus, prioribus conventualibus, & aliis religiosis dicti ordinis ubicumque in civitate & diocesi Lingonensi consistentibus, comparuit venerabilis & religiosus vir frater *Anatolius de Corcellis* dicti ordinis procurator, ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso, & vigore potestatis sibi super hoc datae, concessa & attributa excusavit absentiam quorum supra, propterea quia totus ordo hujusmodi ex deliberatione super hoc facta anno no-

ANNO
CHRISTI
1527.

villime lapso congregantur in civitate Parisiensi pro nonnullis suis & dicti ordinis negotiis, dicens nihilominus quod ordo huiusmodi ex speciali privilegio & indulto sedis apostolicæ, & alias est notorie exemptus a quacumque jurisdictione & auctoritate quorumcumque ordinariorum, & propterea dicto nomine protestatus fuit, & protestatur quod huiusmodi sua comparitio quam præsentialiter facit, nunc vel in futurum non possit aut valeat dicto ordini & illius religionis & suppositis, suisque privilegiis & indultis quomodolibet nocere: de qua protestatione, & aliis præmissis, petiit actam sibi concedi, quæ fuit eis auctoritate dicti concilii provincialis, quatenus de jure deberetur, concessa. Præfatus vero dominus Johannes Guyonß procurator reverendi domini episcopi ducis Lingonensis, & eo nomine fecit protestationes contrarias, de quibus petiit actam sibi concedi, quæ fuerunt admittendæ, quatenus de jure fuerunt admittendæ. Pro domino abbate Morismundi prædictorum ordinis Cisterciensis & diocesis Lingonensis comparuit præfatus frater Anatolius, prout supra cum dictis protestationibus hinc inde factis & admittis, quatenus de jure, prout supra. Pro domino abbate monasterii de Moiris prædictorum ordinis & diocesis, comparuit præfatus frater Anatolius procuratorio nomine, quo supra, cum similibus protestationibus admittis quatenus de jure, prout supra. Pro domino abbate Alberipæ eorum ordinis & diocesis comparuit præfatus frater Anatolius cum protestationibus prædictis hinc inde factis & admittis, prout supra. Pro domino abbate Longi-vadi prædictorum ordinis & diocesis comparuit præfatus frater Anatolius de Corcellis, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit protestationis instrumento producto & dimisso, domini abbatis excusavit absentiam propter ejus ægritudinem, quam procuratorio nomine prædicto affirmavit, & cum protestationibus prædictis hinc inde factis, & prout supra receptis & admittis. Pro domino abbate Vallisbonæ prædictorum ordinis & diocesis comparuit abbas modernus dicti monasterii, cum similibus protestationibus admittis, quatenus de jure fuerunt admittendæ. Pro domino abbate monasterii Tulensis ordinis Cisterciensis, prædictæ Lingonensis diocesis nullus comparuit, quare contra eum auctoritate qua supra fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro domino abbate monasterii Belliloci prædictorum ordinis Cisterciensis & diocesis Lingonensis comparuit præfatus frater Anatolius de Corcellis, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento, cum similibus protestationibus hinc inde factis, & prout supra admittis, quatenus de jure fuerunt admittendæ. Pro domino abbate Dulcis-vallis prædictorum ordinis & diocesis comparuit personaliter abbas modernus dicti monasterii. Pro domino abbate Quinciaci prædictorum ordinis & diocesis comparuit dominus Petrus Cornuti procurator ad hoc fundatus, cum protestationibus prædictis admittis, quatenus de jure, qui excusavit absentiam dicti domini abbatis propter ipsius ægritudinem. Pro domino abbate de Ilesignes prædictorum ordinis & diocesis nullus comparuit, quare fuit contra eum concessus defectus, cum commodo de jure debito. Allegata tamen fuit pro eo ætas decrepita. Pro abbate seu priore sancti Nicolai ordinis... prædictæ Lingonensis diocesis nullus pro eo comparuit, quare auctoritate dictæ concilii fuit contra eum

concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro abbate Vallis-vinearum ordinis prædicti Lingonensis diocesis nullus comparuit, quare contra eum auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro abbate de Crista ordinis Cisterciensis prædictæ Lingonensis diocesis nullus comparuit, quare contra eum fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro domino abbate monasterii Septemfontium ordinis sancti Augustini prædictæ Lingonensis diocesis comparuit venerabilis vir dominus Guillelmus Mollier, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso, qui dicto nomine eundem dominum abbatem excusavit, & ejus absentiam propter ipsius ægritudinem & ætatem decrepitam. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo sanctæ capelle Divionis dictæ diocesis comparuit dominus Dominicus Walteri, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso, dicens dictos dominos decanum & capitulum ex speciali concessione, privilegio & indulto sedis apostolicæ ab omni jurisdictione ordinaria penitus fore exemptos, & propterea dicto nomine protestatus fuit, quod huiusmodi sua comparitio, quam facit, nunc vel in futurum nullomodo possit eis & suis successoribus, dictisque suis privilegiis & exemptionibus, quomodolibet nocere, de huiusmodi sua protestatione actam petendo, quæ fuit sibi auctoritate dicti concilii concessa, quatenus de jure fuit sibi concedenda. Præfatus vero dominus Johannes Guyonß fecit protestationes contrarias, etiam admittas quatenus de jure. Pro collegio & capellani ecclesiæ collegiatæ sancti Petri de Musseyo prædictæ Lingonensis diocesis comparuit dominus Stephanus Dabbarres presbyter procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso. Pro dominis decano & capitulo ecclesiæ collegiatæ sancti Marci Barri super Albam prædictæ Lingonensis diocesis, comparuit venerabilis vir dominus Ludovicus Puroys canonicus dictæ ecclesiæ collegiatæ procurator, ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso. Pro dominis & capitulo ecclesiæ collegiatæ Calvimontis prædictæ Lingonensis diocesis comparuit magister Franciscus Bezet procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso. Pro dominis præposito & capitulo ecclesiæ collegiatæ sancti Petri de Tornodoro prædictæ Lingonensis diocesis, comparuit magister Johannes Bonny notarius, civis Lugdunensis, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso. Pro dominis & capitulo ecclesiæ collegiatæ sancti Martini de Chableys prædictæ Lingonensis diocesis nullus comparuit, quare auctoritate dicti concilii contra eos fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro capitulo ecclesiæ collegiatæ de Champlito prædictæ Lingonensis diocesis nullus comparuit, quare contra eos auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro capitulo ecclesiæ collegiatæ in castro Barri supra Secanam prædictæ Lingonensis diocesis, comparuit dominus Stephanus de Barri procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso. Pro capitulo ecclesiæ collegiatæ de sancta

ANNO
CHRISTI
1527.

ANNO
CHRISTI
1527.

ANNUS
CHRISTI
1527.

sancta Spina predicta Lingonensis diocesis nullus comparuit, quare contra eos auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro capitulo ecclesie collegiate de Julleyo castro, comparuit dominus Stephanus de Barris procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso. Pro capitulo ecclesie collegiate de Granceyo predicta Lingonensis diocesis comparuit venerabilis vir dominus Petrus Chalendat canonicus ecclesie collegiate S. Nicetii Lugdunensis, eorum procurator fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso, dicens ipse dominus Petrus Chalendat nomine quo supra, quod capitulum hujusmodi est ex privilegio & indulto sedis apostolicae exemptum a quacunque jurisdictione cujuscumque ordinarii, & sedi apostolicae predictae immediate subditum, & propterea protestatus fuit & protestatur, quod hujusmodi sua comparitio, quam personaliter facit, non possit aut valeat nunc vel in futurum eis & dicto capitulo quomodolibet nocere, procuratore dicti reverendi domini episcopi Lingonensis presente, & in contrarium protestante: quae protestationes fuerunt hinc inde auctoritate dicti concilii admittae, quatenus de jure fuerunt admittendae. Pro capitulo ecclesie collegiate de Lunceyo predicta Lingonensis diocesis nullus comparuit, quare contra eos fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro capitulo Castri-Villani predicta Lingonensis diocesis, comparuit dominus Johannes Beygrien presbyter habitatus in ecclesia collegiata sancti Nicetii Lugdunensis eorum procurator fundatus, ut docuit publico procurationis instrumento producto & dimisso. Pro capitulo ecclesie collegiate Fontisverae predicta Lingonensis diocesis nullus comparuit, & ideo contra eos auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro collegio ecclesie collegiate Capellae divitum Divionis Lingonensis diocesis nullus comparuit, quare contra eos auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro venerabili viro domino priore sanctorum Geminorum Lingonensi comparuit venerabilis & religiosus vir frater Nicolaus de Gie, prior modernus dicti prioratus. Pro priore Clarvallis predicta Lingonensis diocesis comparuit dominus Guillelmus Mellier ejus procurator fundatus, ut docuit publico procurationis instrumento producto & dimisso, vigore cujus procurationis excusavit eundem dominum priorem propter ejus aegritudinem, quam allegavit, & nihilominus tradidit instrumentum attestationis dictae aegritudinis. Pro priore sive decano de Marmissa ordinis predicta Lingonensis diocesis comparuit frater Petrus Pournier modernus prior dicti prioratus sive decanus. Pro priore de Lareyo ordinis sancti Benedicti predicta Lingonensis diocesis comparuerunt venerabiles viri domini Prudentius de Mypon jurium doctor canonicus Eduensis diocesis & perpetuus domesticus reverendissimi domini archiepiscopi Salernitani, excusantes dicti prioris absentiam causa studii, & producentes litteras eis ab eodem priore missas, attributivas potestatis in concilio hujusmodi comparandi, ut in dictis litteris productis & admittis continetur. Pro priore sancti Apollinaris dicta Lingonensis diocesis nullus comparuit, & ideo auctoritate dicti

concilii fuit concessus defectus, contra eum, cum commodo de jure debito. Pro priore sancti Leodegarii ordinis sancti Benedicti predicta Lingonensis diocesis comparuerunt supradicti domini Prudentius de Mypon jurium doctor, & perpetuus domesticus praefati reverendissimi archiepiscopi Salernitani, qui excusaverunt absentiam dicti prioris ex causa studii, prout supra in prioratu de Lareyo, cum est prior. Pro priore sancti Benigni ad monachos ordinis sancti Benedicti predicta Lingonensis diocesis nullus comparuit, contra quem propterea auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro priore sancti Nicolai de Granceyo predicta Lingonensis diocesis comparuit praefatus venerabilis vir dominus perpetuus domesticus supradicti reverendissimi domini archiepiscopi Salernitani, affirmans illum abesse causa studii. Pro priore Vallis duni alias Carterii predicta Lingonensis diocesis comparuit venerabilis vir frater Johannes Mantion ejus procurator, ut docuit publico procurationis instrumento producto & dimisso, excusans ipsius prioris absentiam propter ejus aegritudinem quam vigore dicti procuratoris affirmavit. Pro priore de Varenis predicta Lingonensis diocesis nullus comparuit, contra quem propterea auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro priore de Firmitate supra Amannam, predicta Lingonensis diocesis nullus comparuit, contra quem propterea auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro priore sancti Aniani predicta Lingonensis diocesis, comparuit frater Ludovicus de Romavilla prior dicti prioratus, qui allegavit dictum prioratum non esse conventualem, & propterea non teneri comparere in hujusmodi concilio, in quo non fuerunt vocati, nisi priores prioratum conventualium, contrarium allegavit procurator praefati reverendi domini episcopi Lingonensis. Pro priore de Colano predicta Lingonensis diocesis, comparuit frater Ludovicus de Romavilla prior ejusdem prioratus, qui allegavit prioratum ipsum non esse conventualem: & ideo non debuisset vocari, & protestatus est in forma. Procurator vero dicti reverendi domini episcopi Lingonensis protestatus est de contrario: quae protestationes hinc inde factae auctoritate dicti concilii fuerunt admittae quatenus de jure fuerunt admittendae. Pro priore de Firmitate supra Albam predicta Lingonensis diocesis, nullus comparuit, quare contra eum auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro priore sancti Petri de Barro super Albam predicta Lingonensis diocesis comparuit dominus Bonifacius Blonder, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso. Pro priore de Cicyo ordinis sancti Benedicti predicta Lingonensis diocesis, nullus comparuit, contra quem propterea auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro priore sanctae Germaniae in montibus predicta Lingonensis diocesis comparuit dominus Franciscus Bergas, procurator ad hoc pro dicto priore fundatus publico procurationis instrumento producto & dimisso, qui excusavit absentiam dicti prioris propterea quia ipsi oportet interesse alteri concilio Remensi pro alio beneficio, quod in provincia Remensi obtinet.

ANNO
CHRISTI
1527.

net. Pro priore sanctæ Eulaliæ prædictæ Lin-
gonensis diocesis, nullus comparuit, contra
quem propterea auctoritate dicti concilii fuit
concessus defectus, cum commodo de jure de-
bito. Pro priore de Latriceyo prædictæ Lin-
gonensis diocesis nullus comparuit, contra
quem propterea auctoritate dicti concilii fuit
concessus defectus, cum commodo de jure de-
bito. Pro priore de Colombeyo ad duas eccle-
sias prædictæ Lingonensis diocesis nullus com-
paruit, ideo contra eum auctoritate dicti con-
cilii fuit concessus defectus, cum commodo de
jure debito. Pro priore de Cyaani Ronura præ-
dictæ Lingonensis diocesis, nullus comparuit,
contra quem propterea auctoritate dicti concilii
concessus fuit defectus, cum commodo de jure
debito. Pro priore Sazi-fontis prædictæ Lin-
gonensis diocesis nullus comparuit. Verumta-
men quia est consiliarius regius in sua curia
Parlamenti Burgundiæ, examinabitur ejus ab-
sentia cum mandato sufficienti. Pro priore de
Coudis prædictæ Lingonensis diocesis nullus
comparuit, contra quem propterea auctoritate
dicti concilii fuit concessus defectus, cum com-
modo de jure debito. Pro priore de Genevrea
prædictæ Lingonensis diocesis, comparuit do-
minus Guillelmus Mellier procurator ad hoc
fundatus, ut publico docuit procurationis in-
strumento, producto & dimisso, cujus prio-
ris excusavit absentiam, propter ipsius gra-
vem ægritudinem, quam dicto nomine alle-
gavit. Pro priore de Vandopere prædictæ
Lingonensis diocesis comparuit,

ejus procurator fundatus, ut publico
docuit procurationis instrumento producto &
dimisso, qui excusavit eundem priorem, quia
secretarius reverendi domini regis Albiensis
cum quo necessario habet relidere. Pro priore
de Grisoliis prædictæ Lingonensis diocesis,
nullus comparuit, contra quem propterea au-
toritate dicti concilii fuit concessus defectus,
cum commodo de jure debito. Pro priore Val-
liscaulium prædictæ Lingonensis diocesis com-
paruit venerabilis & religiosus vir frater Johan-
nes Maulien, prior dicti prioratus, qui allegavit
prioratum hujusmodi ex concessione, privile-
gio, & indulto sedis apostolicæ immediate sub-
ditum, & propterea protestatus fuit & prote-
statur quod comparitio sua hujusmodi quam facit,
non possit, nec valeat nunc vel in futurum
concessioni, privilegio & indulto hujusmodi quom-
odolibet præjudicare, de quo petit actam sibi
fieri. Procuratores vero reverendissimi domini
archiepiscopi metropolitani & primatis Lugdu-
nensis & supradicti reverendi domini episcopi
Lingonensis contrarias fecerunt protestationes,
& ampliaverunt protestationes & omnia alia su-
perius deducta contra capitulum Lingonense,
quæ fuerunt hinc inde auctoritate dicti concilii
admissæ, quatenus de jure fuerunt & sunt ad-
mittendæ. Pro priore de Vancia prædictæ Lin-
gonensis diocesis, nullus comparuit, contra
quem propterea fuit concessus defectus, cum
commodo de jure debito. Pro priore Sancti-lo-
ci ordinis Valliscaulium prædictæ Lingonensis
diocesis, comparuit præfatus frater Johannes
Maulien, procurator fundatus, ut publico do-
cuit procurationis instrumento, qui excusavit
absentiam dicti prioris propter ipsius ægritudi-
nem & ætatem decrepitam, quam allegavit, &
in vim dicti procurationis instrumenti affirma-
vit. Pro priore prioratus Vallischolearum præ-
dictæ Lingonensis diocesis, comparuit frater

A Clemens Corroy, prior dicti prioratus, dicens
& allegans quod prioratus hujusmodi est ab
omni jurisdictione ordinaria penitus exemptus,
& sedi apostolicæ immediate subditus, qui ideo
in hujusmodi concilio non debuit vocari, nec
interesse: Et propterea protestatus fuit & pro-
testatur quod per hujusmodi suam comparitio-
nem, quam facit, nunc vel in futurum sibi
priori aut suis successoribus privilegio indulto &
concessioni hujusmodi quomodolibet præjudica-
re non possit. Præfati vero domini procurato-
res dictorum reverendissimi domini archiepisco-
pi Lugdunensis & episcopi Lingonensis, prote-
stati fuerunt in contrarium, quæ protestatio-
nes fuerunt hinc inde admittæ, quatenus de
jure admitti debuerunt. Et ampliavit dictus
dominus Johannes Gaisst contra dictum Corroy,
& dictum conventum Vallischolearum protesta-
tiones tam superius deductas contra capitulum
ecclesiæ Lingonensis, de quibus dicti protestan-
tes petierunt sibi fieri & concedi publicum in-
strumentum. Pro priore Bonæ-vallis prædictæ
Lingonensis diocesis, comparuit frater Clemens
Corroy, procurator fundatus, ut publico docuit
procuracionis instrumento producto & dimisso.
Allegans exemptionem dicti prioratus, & illius
pro tempore prioris a quacumque jurisdictione
ordinaria, & protestans quod hujusmodi com-
paritio per eundem procuratorem facta non
possit aut debeat nunc vel in futurum dicto prio-
ri præjudicare. Præfati domini procuratores
Lugdunensis & Lingonensis fecerunt protesta-
tiones contrarias, quæ fuerunt hinc inde admittæ,
quatenus de jure admitti debuerunt. Pro prio-
re monasterii Cartusienium Divionis prædictæ
Lingonensis diocesis comparuit frater Georgius
Tirrey religiosus dicti monasterii, procurator,
ut dicit, cum litteris missivis per eum exhibi-
tis & dimissis, continentibus excusationem dic-
ti prioris, & dicens ipsum priorem arripuisse
iter ad comparendum in hujusmodi concilio.
Verumtamen causante senio suo non potuit per-
ficere. Præterea allegavit exemptionem prioris
sive monasterii prædicti, & ideo protestatus
fuit & protestatur quod per comparitionem suam
hujusmodi non intendit exemptioni prædictæ
nunc vel in posterum quovismodo derogare, de
quo petit actam fieri sibi auctoritate dicti con-
cilii concessam, quatenus de jure potuit & de-
buit, contra quam dicti procuratores domi-
norum archiepiscopi Lugdunensis & episcopi Lin-
gonensis fecerunt contrarias protestationes, quæ
similiter fuerunt admittæ quatenus de jure. Pro
priore de Lugny prædictæ Lingonensis diocesis,
comparuit præfatus frater Georgius Tirrey,
procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit
procuracionis instrumento, allegans exemptio-
nem prædictam, & propterea faciens consimi-
les protestationes, quæ auctoritate dicti con-
cilii quatenus fuerunt admittendæ admittæ fue-
runt. Similes etiam protestationes a prædicto
procuratore dominorum archiepiscopi Lugdu-
nensis & episcopi Lingonensis in contrarium fa-
ctæ fuerunt admittæ. Pro Hospitalariis conver-
tualibus de Fontanellis, de Susciaco, de Tre-
sbois, sancti Nicolai Lingonensis, de Beauchampy,
de Romanis, de Bures, de Montmorel, de Aco-
terris, de Novault, de Courgebin, de Avalen-
riis, sancti Marci de Espalegis, de Voulonis
ordinis hospitalis sancti Johannis Jerosolymita-
ni, vel alterius ordinis, prædictæ Lingonensis
diocesis, comparuit venerabilis & religiosus
vir frater Petrus Puceys, miles præceptor de

Bcl.

ANNO
CHRISTI
1527.

ANNO
CHRISTI
1527.

Bellacruce, dictorum ordinis & diocesis procurator fundatus, ut publico docuit procuratoris instrumento, & nomine procuratorio domini magni prioris Campanie predicti ordinis sancti Johannis Hierosolymitani per eum producto & dimisso, dicens dicto nomine, quod omnes & singuli preceptores hospitalarii, curati, & rectores, & alii ejusdem ordinis ex concessione, privilegio, & indulto sedis apostolicæ notorius & manifestis cum suis preceptoribus, hospitalibus, parochialibus ecclesiis, capellis, & membris, nec non rebus, & bonis suis universis sunt ab omni jurisdictione quorumcumque ordinariorum penitus exempti, & magno magistro ejusdem ordinis aut dicto domino magno priori immediate subditi, nullumque habeant judicem, nisi dictos dominum magistrum priorem. Sunt etiam ab omni decima, collecta, & quacumque impositione papali, regali, vel cujuscumque principis, & prelatorum similiter exempti, constantibus privilegiis, concessionibus, & indultis dicte sedis apostolicæ per sanctissimum dominum nostrum Clementem papam septimum modernum novissime approbatis, & de novo concessis, & per regiam majestatem receptis & admissis. Quapropter dictus frater *Pateys*, preceptor & procurator dicto nomine dixit & allegavit, quod non debuerunt ad hujusmodi concilium vocari: & ideo solemniter protestatus fuit & protestatur, quod per suam hujusmodi comparitionem, quam personaliter facit, exemptioni, sive concessioni, privilegio, & indulto, amplius predictis nullo modo possit aut valeat nunc vel in futurum prejudicium generare. Prefati vero domini procuratores reverendissimi domini archiepiscopi Lugdunensis & reverendi domini episcopi Lingonensis fecerunt protestationes contrarias, petentes hinc inde actam sibi fieri: quæ protestationes etiam hinc inde fuerunt auctoritate dicti concilii receptæ & admittæ, quatenus de jure sunt admittendæ & fuit ordinatum actum de præmissis sibi expediri. Pro hospitalari conventuali de Grossi-silva predictæ Lingonensis diocesis, comparuit Franciscus *Rezas*, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procuratoris instrumento producto & dimisso, cum protestationibus prætenstæ exemptionis, & dicti domini procuratores fecerunt protestationes contrarias, quæ fuerunt hinc inde auctoritate dicti concilii admittæ quatenus admitti debuerunt. Pro preceptore hospitalis sancti Anthonii de *Norsey* ordinis sancti Augustini, predictæ Lingonensis diocesis, comparuit venerabilis vir dominus Stephanus *Laurencius* jurium doctor commendatarius & administrator perpetuus prioratus conventualis sancti Yrenei Lugdunensis ordinis canonicorum regularium sancti Augustini, procurator ad hoc fundatus, ut dicit, & hodie per totam diem fidem faciet venerabilis & religiosi viri fratris Johannis *Laurencius*, jurium doctoris moderni preceptoris dicte preceptoris sancti Anthonii. Pro preceptore sive hospitalario domus Sancti Spiritus Divionensis ordinis sanctissimi Trinitatis ab hospitali generali Sancti Spiritus in . . . de urbe dependente, comparuit magister dominus Walteri procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procuratoris instrumento, producto & dimisso, allegans privilegium & exemptionem dicti ordinis, dicens non debuisse vocari: & ideo protestans quod comparitio sua hujusmodi privilegio & exemptioni hujusmodi in futurum non possit obesse.

A Prefati vero domini procuratores Lugdunensis & Lingonensis fecerunt contrarias protestationes, quæ fuerunt auctoritate dicti concilii receptæ & admittæ quatenus de jure fuerunt admittendæ.

Deinde alta & intelligibili voce fuerunt ibidem vocati descripti in rotulo ecclesiæ & episcopatus Cabilonensis. Et primo reverendus in Christo pater dominus JOHANNES de Popeto episcopus Cabilonensis, pro quo comparuit venerabilis vir dominus Johannes *Girard* canonicus ecclesiæ Cabilonensis, vicarius generalis & procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procuratoris instrumento producto & dimisso, dicti reverendi domini episcopi Cabilonensis excusans absentiam propter ipsius gravem ægritudinem, quam in vim dicti procuratoris asseravit. Pro capitulo ecclesiæ cathedralis Cabilonensis, comparuit venerabilis vir dominus Claudius *Bom* canonicus & thesaurarius ipsius ecclesiæ, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procuratoris instrumento, per eum producto & dimisso, dicens & allegans quod dicti domini de capitulo predictæ ecclesiæ fuerunt & sunt per speciale privilegium sedis apostolicæ ab omni jurisdictione, auctoritate & potestate dicti domini episcopi Cabilonensis penitus exempti, & quod propterea non debuerunt vocari ad hanc synodum, sive ad hoc concilium, per litteras ipsius reverendi domini episcopi Cabilonensis: & ideo protestatus fuit quod hujusmodi sua comparitio, quam facit personaliter, non possit in futurum privilegio & exemptioni suæ hujusmodi obesse, de quo petit actam. Procurator vero reverendissimi domini archiepiscopi metropolitani & primatis Lugdunensis protestatus fuit in contrarium: quæ protestationes fuerunt hinc inde auctoritate dicti concilii receptæ & admittæ, quatenus de jure fuerunt admittendæ. Pro reverendo domino abbate sancti Petri Cabilonensis ordinis sancti Benedicti, comparuit prefatus dominus Johannes *Girard* canonicus supradictæ ecclesiæ Cabilonensis, vicarius & procurator dicti reverendi domini Johannis de Popeto episcopi Cabilonensis, commendatarii & administratoris perpetui dicti monasterii. Pro reverendo domino abbate monasterii Trenorchienis ordinis sancti Benedicti Cabilonensis diocesis, comparuit venerabilis vir dominus Guillelmus *de Charne*, vicarius generalis dicti domini abbatis, qui necessario habet comparere alibi in alio consimili concilio, prout dicit, & propterea eum excusavit, dicens dictum monasterium per privilegium apostolicum ab ordinaria auctoritate exemptum, & sedi apostolicæ immediate subditum, & ideo protestatus fuit quod hujusmodi sua comparitio non possit dicte exemptioni in futurum prejudicare. Et procurator reverendissimi domini archiepiscopi Lugdunensis fecit protestationes contrarias, quæ fuerunt admittæ quatenus de jure fuerunt admittendæ. Pro reverendo domino abbate Cisterciensi predictæ Cabilonensis diocesis, comparuit venerabilis & religiosus vir frater Anatolius *de Corcellis*, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procuratoris instrumento producto & dimisso, etiam pro toto ordine Cisterciensi, dicens & asserens quod monasterium & ordo hujusmodi sunt notorie exempti ab omni jurisdictione cujuscumque ordinarii, & quod propterea dictus dominus abbas non debuit vocari pro comparando in hoc concilio per litteras reverendi domini episcopi Cabilonensis, & ideo protestatus fuit

ANNO
CHRISTI
1527.Clemens Co:
Cabilonensis
diocesis.

ANNO
CHRISTI
1177.* Legit Cister-
ciensis.

fuit quod huiusmodi sua comparitio, quam facit personaliter, non possit aut debeat nunc vel in futurum quodcumque dictis monasterio & illius ordini, neque eorum exemptioni & privilegio quomodolibet obesse, de huiusmodi sua protestatione actam petendo. Pro parte vero agentium pro prefato reverendissimo domino archiepiscopo metropolitano & primatu Lugdunensi fuerunt facte protestationes contrarie, que quidem protestationes hinc inde auctoritate dicti concilii, quatenus de jure fuerunt admittenda, fuerunt admittenda. Pro reverendo domino abbate de Firmitate supra Gronam ordinis sancti Benedicti predictae Cabilonensis diocesis comparuit venerabilis & egregius vir dominus Claudius de Fongeris canonicus ecclesie Lugdunensis, procurator ad hoc debite fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento, producto & dimisso, excusans absentiam dicti domini abbatis propter ipsius gravem infirmitatem, quam dicto nomine affirmavit. Pro domino abbate Malleriarum ordinis Cisterciensis predictae Cabilonensis diocesis, comparuit sepefatus frater Anatholius de Corcellis dicti ordinis, qui ipsius domini abbatis absentiam excusavit, propterea quia ipse dominus abbas est personaliter Parisiis in congregatione dicti ordinis, prout supra deduxit & allegavit, convocata, cum protestatione per eum sepius pro dicto ordine repetita, que per dictum concilium, quatenus de jure fuit admittenda, admittenda fuit. Similiter protestationes contrarie per procuratores prefatorum reverendissimi domini archiepiscopi Lugdunensis & episcopi Cabilonensis, quatenus de jure. Pro capitulo ecclesie collegiate sancti Georgii Cabilonensis comparuit venerabilis vir dominus Claudius Boni canonicus Cabilonensis, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producto & dimisso, allegans exemptionem dicti capituli auctoritate apostolica concessam, & propterea dicens quod per litteras prefati reverendi domini episcopi Cabilonensis non debuerunt vocari ad dictum concilium, procuratore prefati reverendissimi domini archiepiscopi metropolitani & primatis Lugdunensis presente, & protestationes contrarias faciente, que protestationes hinc inde auctoritate dicti concilii fuerunt recepte & admittenda, quatenus de jure fuerunt admittenda. Pro priore & conventu sancti Marcelli ordinis sancti Benedicti predictae Cabilonensis diocesis; nullus comparuit, contra quos propterea auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito. Pro priore & conventu prioratus conventualis Changniaci ordinis predictae Cabilonensis diocesis comparuit venerabilis vir dominus Claudius de Maladeria, canonicus & sacrista ecclesie collegiate sancti Justi Lugdunensis, excusans ejus absentiam, propterea quia est de proximo venturus pro comparendo in huiusmodi concilio, prout per litteras suas missivas dicto domino Claudio de Maladeria canonico & sacriste excusanti, prout dicit, significavit. Pro priore & conventu de Paluello ordinis sancti Benedicti predictae Cabilonensis diocesis nullus comparuit, & ideo contra eos auctoritate dicti concilii fuit concessus defectus, cum commodo de jure debito.

Clerus diocesis Matifconensis.

Deinde alta & intelligibili voce fuerunt ibidem vocati descripti in Rotulo ecclesie & episcopatus Matifconensis predictae provincie Lugdunensis. Et primo reverendus in Christo pater & dominus dominus Claudius de Longo-

A vico miseratione divina episcopus Matifconensis, qui huic concilio provinciali tam auctoritate prefati serenissimi domini nostri Francisci Francorum regis christianissimi, quam supradicti reverendissimi in Christo patris & domini domini Francisci de Rohan miseratione divina archiepiscopi & comitis Lugdunensis, Galliarum primatis, ejus in concilio provinciali huiusmodi generalis vicarius, pro parte ejusdem reverendi domini episcopi Matifconensis vicarii & presidentis fuit expositum, quod in huiusmodi concilio provinciali Lugdunensi, tam de jure quam de consuetudine antiqua approbata & legitime prescripta, aut ex privilegio & ordine libri camere apostolice & alias, inter reverendos dominos episcopos provincie Lugdunensis sibi spectat, competit & debetur primus locus seu prima sedes post locum & sedem reverendissimi domini archiepiscopi metropolitani & primatis Lugdunensis, ideo pro parte ipsius reverendi domini episcopi Matifconensis fuit protestatum solemniter & debite, quod per hunc ordinem in huiusmodi concilio observatum, per quem ultimus locus dictorum comprovincialium sibi assignatur, de quo tamen ipse dominus episcopus Matifconensis non intendit personaliter contendere ob reverentiam regie majestatis, que eum ad presidendum in dicto concilio specialiter destinavit, & ne forte tam salubre & necessarium concilium ex contentione huiusmodi possit impediri, vel differri, per huiusmodi ordinem, per quem, ut premititur, inter dictos comprovinciales ultimus locus de facto sibi assignatur, sibi vel suis successoribus episcopis Matifconensibus neque suis privilegiis, indultis & consuetudinibus predictis, aut aliter nunc vel in futurum quodcumque possit aut debeat in aliquo prejudicare vel nocere, nec aliqua possessio contraria dictis comprovincialibus aut alicui ipsorum de novo acquiri. De quo fuit petatum sibi fieri actam & instrumentum publicum unum & plura, & tot quot erunt sibi & suis successoribus episcopis Matifconensibus necessaria. Prefati vero domini vicarii & procuratores dictorum comprovincialium fecerunt contrarias protestationes, de quo similiter petierunt actam sive publicum instrumentum; quibus protestationibus hinc inde factis, per dictum concilium quatenus de jure admittenda, auctoritate dicti concilii fuit ordinatum, quod per me notarium publicum, scribam & grassarium prefatum & subsignatum dicto reverendo domino episcopo Matifconensi expediantur in forma & in processu huiusmodi inferantur. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo ecclesie cathedralis sancti Vincentii Matifconensis comparuerunt venerabiles viri domini Guillelmus Champerodi archidiaconus, & Johannes Laurentium canonici ipsius ecclesie, ad hoc a dictis dominis decano & capitulo specialiter constituti, ut publico docuerunt procurationis instrumento producto & admisso. Pro reverendo patre domino abbate monasterii Cluniacensis Matifconensis diocesis comparuit reverendus dominus Gabriel de Langiacco abbas Caziaci ordinis sancti Benedicti Suesionensis diocesis, vicarius generalis domorum abbatum & conventus dicti monasterii Cluniacensis. Est in concilio provinciali Bituricensi ratione alicujus beneficii, quod habet in diocesi Bituricensi, qui ideo in huiusmodi concilio Lugdunensi comparere non valuit nec valet, cum propterea excusando, dicens ulterius

ANNO
CHRISTI
1177.

quod

ANNO
CHRISTI
1527.

quod quamvis hodie in missa de Sancto Spiritu in supradicta ecclesia Lugdunensi de novo celebrata post reverendum dominum abbatem Savigniacensem ordinis sancti Benedicti Lugdunensis diocesis, & ne forte de sedendo ibidem contentio tunc oriretur, sederit; verumtamen non intendit privilegiis, indultis & præmunitiis, concessionibus & consuetudinibus hæcenus in consimilibus conciliis observatis, & dicto reverendo domino abbati Cluniacensi quomodolibet spectantibus, exemptionibus contrariis nunc vel in futurum quomodolibet ratione dictæ novissimæ sessionis præjudicare, nec obesse neque aliquid novum supradicto reverendo domino abbati Savigniaci ex hoc acquisitum fuisse. Propterea dixit & allegavit dictus reverendus dominus Gabriel abbas dicto nomine, quod dictum monasterium Cluniacense & illius conventus ac totus ordo ejusdem sunt notorie & manifeste per specialia privilegia & indulta sedis apostolicæ a quibuscumque ordinariis exempta, & dictæ sedi immediate subdita, & propterea auctoritate præfati reverendi domini episcopi Matisconensis, immo nec reverendissimi domini archiepiscopi metropolitani & primatis Lugdunensis vel aliis ad hujusmodi concilium provinciale, & in eo comparendum citari & mandari debere potestando prout supra, quod sua hujusmodi comparitio, quam facit, nullomodo possit in futurum dicto reverendo domino abbati Cluniacensi, neque suis pro tempore successoribus, & dictis suis privilegiis, indultis, concessionibus & consuetudinibus aliquod præjudicium generare, de quo petit actam sibi fieri. Præfati vero domini procuratores dictorum reverendissimi domini archiepiscopi Lugdunensis & episcopi Matisconensis fecerunt protestationes contrarias, quæ fuerunt hinc inde admittæ, quatenus de jure sunt admittendæ. Pro priore prioratus Cariloci prædictorum ordinis & diocesis comparuit præfatus dominus Claudius de Magdalena prior sive commendatarius dicti prioratus, qui iterum ex causis præmissis fecit consimiles protestationes, & procuratores prædicti contrarias, quæ fuerunt hinc inde receptæ & admittæ, quatenus de jure fuerunt admittendæ. Pro domino prioratus conventualis sancti Petri Matisconensis ordinis canonicorum regularium sancti Augustini comparuit venerabilis & religiosus vir frater Petrus de Varenis canonicus regularis, & superior dicti prioratus, vicarius generalis assertus venerandi patris domini moderni prioris sive commendatarii dicti prioratus, excusans ipsum dominum priorem sive commendatarium perpetuum, quia de mandato regis majestatis & certis ex causis urgentibus sequitur curiam regiam, & propterea non potest ibi personaliter comparere: verumtamen offert comparitionem suam hujusmodi & gesta ac agenda in præfati concilio per ipsum dominum priorem ratificari facere. Pro venerabilibus viris dominis decano & capitulo ecclesiæ collegiatae Beatæ Mariæ Castri Belli-joci prædictæ Matisconensis diocesis, comparuit dominus Petrus Andreas presbyter habitatus in ecclesia collegiata sancti Pauli Lugdunensis, procurator ad hoc fundatus, ut publico docuit procurationis instrumento producta & dimissa.

Examinatur
potestas &
jux prædictis
concilii.

Et præmissis sic peractis fuit dictum concilium ad diem lunæ proximam, quæ erit vigesima tertia hujus mensis Martii continuatum, & adveniente dicta die lunæ vigesima tertia præ-

dicti mensis Martii, de mane hora nona ante meridiem vel circa, præfatis reverendo domino episcopo Matisconensi vicario generali supradicti reverendissimi domini archiepiscopi Lugdunensis in dicto concilio præfidente in palatio archiepiscopali Lugdunensi, & aula majori ejusdem vicario, supradictis dominis comprovincialibus, necnon dominis abbatibus, prioribus, & procuratoribus comparentibus, & in dicto concilio provinciali sedentibus, ipse reverendus dominus episcopus Matisconensis vicarius generalis ibi præfidentis, cum de ejus potestate, auctoritate & facultate hæsitaretur, litteras vicariatus sui generalis sibi per præfatum reverendissimum dominum archiepiscopum metropolitanum & primatem concessas datas Parisiis anno domini millesimo quingentesimo vigesimo septimo, indictionis prima die vero dominica prima mensis Martii, pontificatus sanctissimi in Christo Patris & domini nostri domini Clementis divina providentia papæ septimi anno quinto, & sigillo rotundo & reverendissimi domini archiepiscopi Lugdunensis cum duplici cauda impendenti sigillatas, in carta pergameni descriptas, ac signo manuali magistrorum Andreæ Riboteas presbyteri & Petri Raffelini notarium publicorum signatas, superius in principio processus hujusmodi de verbo ad verbum insertas, necnon litteras sæpèfati domini nostri regis, & alias dicti reverendissimi domini archiepiscopi in carta papyri scriptas sibi missas, inferius insertas, ac etiam instructiones ex parte dicti domini nostri regis dicto reverendo domino episcopo Matisconensi vicario generali & præfidenti directas, atque inferius insertas alta & intelligibili voce legi & publicari fecit, & facta lectura de præmissis ipse reverendus dominus episcopus Matisconensis vicarius generalis, & in dicto concilio provinciali præfidentis orationem & sermonem elegantes ad clerum dictæ provincie ibidem, ut præmittitur, congregatum habuit tenoris sequentis.

Quanta semper, ornatissimi patres ac fratres dilectissimi, apud omnes & nationes & populos pro Republica commoditatibus cavendisque improbis adversitatibus, accuratissima sedulitas ac solertissima vigilantia extiterit, cum ex annalium cumulatissimis monumentis, tum ex sacrorum codicum apertissimis scriptis, necnon ex divinarum humanarumque sanctionum amplissimis testimoniis plusquam mearum sit partium impressentiarum recensere, & nostis & intelligitis. Indeque factum est, ut novis emergentibus ingruentibusve periculis, rerum publicarum tum civiles magistratus, tum ecclesiæ moderatores & rectores, sese sæpenumero colligerent, invicemque convenirent mediis quibus congruentius possint provisuri, ne susurarumque ex inconsulto respública quapiam muneretur jactura; aut premeretur injuria: nimirum considerantes in perturbatis vexatissimum rebus pluris prodesse posse prudentium virorum concilium, quam bellicum & militare obsequium. Enim vero, optimi patres, in simili jam ferme palæstra versamur, talique prope collectamur arena. Quocirca præcorum majorumque nostrorum vestigiis inhærendo jam in unum hac in præclara Lugdunensi urbe, ad provincialem synodum convenientibus nobis, in quam ad hunc usque Martii mensis vigesimum diem venerandissimus hic

ANNO
CHRISTI
1527.

Concilio episcopi Matisconensis ad concilium.

veste-

ANNO
CHRISTI
1527.

„ vester conventus adventusque præfixus statu-
 „ tusque existit, omni prudentia ac industria
 „ vestra maximo opere curandum satagendumque
 „ erit, ut saluberrimis constitutionibus vestris,
 „ urgentissimis atque imminentibus periculis ob-
 „ regionum liberorum defendendam captivitatem,
 „ reipublicam, quod Deus avertat, proxime
 „ affuturis occurratur, obstitatur, ac excogi-
 „ tatis potioribus obsequiis, ne nos misera for-
 „ san circumveniat calamitas provideatur, ac
 „ opportunis remediis consulatur. Itaque quo
 „ magis ardua res est, tanto magis majore ni-
 „ fu ac votis omnibus tam necessario piissimo-
 „ que negotio sinceris mentibus obstitamus
 „ oportet, serenissimo principi ac regi nostro,
 „ cui nos nostraque debemus, rem per quam
 „ placitissimam rei que publicæ commodatissi-
 „ mam facturi, neque id muneris suscipiendi
 „ quempiam pigeat, quandoquidem in neces-
 „ sariis piissimisque rebus, ad ferendas suppe-
 „ tias, levandaque gravamina, utriusque for-
 „ tunæ homines obnoxii sint. Sumus, dilectis-
 „ simi fratres, in sortem cleri vocati, non tam
 „ ut contemplationi orationique vacemus,
 „ quam ut caritatis & pietatis operibus insu-
 „ demus. Nempe haud sat erit pro hoc no-
 „ stræ sortis officio, miseris solis orationum
 „ preculis adjuvissis, nisi & eorum malis atque
 „ adversitatibus satis constet nos & rebus &
 „ opibus nostris pro viribus ampliores fuisse.
 „ Ad tales utique usus temporalia possidemus,
 „ ut pro rerum vicissitudinibus, ingruente ne-
 „ cessitate, facultates nostras quasi talento-
 „ rum nobis a Domino creditorum hilares dis-
 „ pensatores, ubi & quando oportet, eroge-
 „ mus, & factorum iniquitati manus adjutri-
 „ ces porrigamus. Quid quæso, prudentissimi
 „ fratres, cum de ope miseris ferenda agitur?
 „ nec pontificia quidem, sed & Cæsaræa jura
 „ aliud suadere censentur, quam quod nos
 „ ipsos liberales ac munificos egentibus exhi-
 „ beamus. Porro ut neque auro & argento
 „ quod ecclesia habet minime parcendum sit,
 „ non vos latere sacros canones qui id ipsum
 „ commoneant exsequendum certi sumus, qua-
 „ les sunt *c. de redditibus*, *c. mos est apostolica*
 „ *sedis*, *c. sancimus*, *c. vobis*, *c. aurum ha-*
 „ *bet ecclesia*. p. 2. q. 2. Quænam vero, di-
 „ cite fratres amantissimi, damnosior jactura
 „ aut gravior perniciēs regno & regnicolis ac-
 „ cidere queat, & pro qua anxii magis esse
 „ debemus, quam heredes regni extorres capti-
 „ vosque videre? Quid igitur in pressis infor-
 „ tunio regni rebus, veluti veræ obedientiæ
 „ subditi filii patri patri christianissimo prin-
 „ cipi nostro non subveniamus, in re præfer-
 „ tim ubi non tam ipsius principis peculiaris
 „ privataque attenditur auctoritas, quam cer-
 „ nitur necessitas, & dignoscitur commoditas?
 „ Cur modis omnibus non curabimus, ut no-
 „ stri ad nos regis redeant filii, & ab extero-
 „ rum manibus nostrates eripiantur domini, ut
 „ a vinculis obsides liberentur, & ut non par-
 „ vo crediderim morore regii adolescentuli ob-
 „ natalis soli absentiam macerati ad exoptatis-
 „ simos regios patriosque lares redeant? Misa-
 „ rescamus tandem, fratres, Fratres carissi-
 „ mi, tam detrimentosæ nobis eorum captivi-
 „ tatis, & quos, auspice Deo, quandoque
 „ super nos regnatos speramus, eorundem
 „ liberandorum sollicitam curam sumamus:
 „ quod dum, ut aliqua nobis haud liceat at-
 „ tentare, liberali saltem munere deceat nos pro-

A curare. Juridicis nempe, ut scitis, institu-
 „ tionibus ad id adstricti sumus atque obnoxii.
 „ Cum ne proventus quidem beneficiales, quin
 „ immo & vasa ipsa sacra in hoc casu pignera-
 „ ri alienarique possint & debeant, textu ca-
 „ nonis sic docente, *sicut enim omnino grave est*
 „ *frustra ecclesiastica ministeria vendidare, sic*
 „ *item culpa est, imminente hujusmodi necessi-*
 „ *tate rei maxime desolata ecclesia captivis suis*
 „ *exponere, aut in eorum redemptione cessare.*
 „ Textus est formalis in dicto capitulo, sicut
 „ omnino textus est etiam in capitulo *apostoli-*
 „ *cos*, *c. Sacrorum canonum*. Et legalia
 „ statuta permittunt ministeria pro captivorum
 „ esse redemptione vendenda. p. 2. q. 2. c. *pla-*
 „ *ces*, *c. de sacro-sanct. eccles.* Nec obstat La-
 „ teranense concilium in *c. non minus*, & *c.*
 „ *adversus* de immunitate ecclesie in antiquis.
 „ Quoniam illa jura limitanda sunt secundum
 „ Panormitanum in dictis capitulis, nisi aga-
 „ tur de communi utilitate clericorum & lai-
 „ corum, & etiam in piis causis, sicut est
 „ in redemptione captivorum, cujusmodi hæc
 „ præsens est, de qua tractamus. Et in ea
 „ potissimum quæ pauperibus alimoniam, po-
 „ pulo juvamen, clero sanctimoniam, eccle-
 „ siæque pacem non minimam præstitura est.
 „ Quamobrem merito impietatis ingratitude
 „ niique vitio, quod a nobis procul absit,
 „ notaremur, si regis indolis adolescentulo-
 „ rum, qui spem non parvam probitatis no-
 „ bis de se promittunt, una cum ceteris re-
 „ gnicolis redemptionis participes esse renite-
 „ remur & recusaremus. Enim vero longe cau-
 „ tius erit pecuniarum subsidium præstare,
 „ quam regem pro redimendis liberis suis in
 „ captivitatem redire: quando quidem id fa-
 „ cere rex ipse decreverat, nisi a sanguine sibi
 „ junctis principibus, proceribus, cardinali-
 „ bus & præsulibus, necnon & a regni sui
 „ Parlamentorum prudentissimis, scientissimis-
 „ que prælidibus, & consulibus, & a plerisque
 „ aliis gravissimis & prudentissimis viris ab hoc
 „ suo instituto non fuisset dissuasus. Præstat,
 „ inquam, captivos pueros pretio redimere,
 „ quam regni patrimonium minuire, aut ter-
 „ ras, & loca, quod tamen mirum in modum
 „ hostes concupiscunt, ex regis dominio sub-
 „ trahere, & alienare. Anni quippe census
 „ vacuata marsupia quotannis resarciunt, sub-
 „ lata vero patrimonia non nisi gravissimis cum
 „ querelis restituuntur. Sed quanta, Bone
 „ Deus, invadendorum finium regni hostibus
 „ nostris ansa quam quoque insidiosa fenestra,
 „ si Burgundionum ducatus, quem omnibus
 „ viis in suam venire ditionem hostes molun-
 „ tur, e regio laxaretur dominio, atque in
 „ eorum transiret potestatem. Qui quidem
 „ ducatus tam nunc solidum, post hocque fu-
 „ turum sit semper fundamentum regni, vix
 „ E impugnabile propugnaculum, consuevit
 „ profecto providentia, atque sententia gra-
 „ vissimorum virorum proditura ex ea re, si
 „ fieret periculo, prævidentium atque præsa-
 „ gientium, justis ac æquissimis rationibus du-
 „ cti, tam coactum negotium tamque irritum
 „ & inane omnino abolendum percensuit. Sed
 „ de hac re satis. Ante relatum, patres pru-
 „ dentissimi, ac præmissum vestris coram re-
 „ verendisque paternitatibus regni negotium
 „ præludium quoddam atque præambulum ex-
 „ terit hujus quam celebraturi sumus sacro-
 „ sanctæ provincialis Synodi & congregationis

ANNO
CHRISTI
1527.

ANNO
CHRISTI
1567.

nostræ in hac tam antiqua & famata urbe. In qua & si partim, pro re, ut novistis, non parvi pondetis & momenti, hæcenus prolixiore forsitan quam par sit oratione immoratus fuerim, delicatasque aures vestras tandem præoccupaverim, pro re nimirum quibuscumque secularibus negotiis quantumlibet arduis & præponderantibus longissime anteferenda & habenda, certum est huc loci convenisse nos, convocatosque fuisse præcipue & in primis, ut ad laudem & gloriam Individui ac beatissimi Trinitatis Patris & Filii, & Spiritus-sancti, intemeratissimi Virginis MARIE totiusque curiæ celestis, salutem animarum & directionem fidelium sedulo insistentes, non quæ nostra sunt, sed quæ Domini nostri Christi vigilantissima indagine perscrutemur, contingamus, inveniamus, ut quicquid diabolicæ fraudis & doli nostro hoc parum felici sæculo mentibus fidelium obrepere viderimus orthodoxæ fidei, ligonibus & sarculis, id est divinarum scripturarum sacratissimis disciplinis, ad hoc intervenientibus sanctissimis consultationibus vestris, extirpemus, castigemus, sternedemus, ac jam plerisque in locis fluctuanti ecclesiæ propeque merisanti undecumque & qualiacumque poterimus præsidia impendamus. Nemo hercle vestrum est, optimi patres, qui nesciat quantis jam præstigiis ac pestiferis illusionibus nostra præsens maculetur & vexetur ecclesiæ, quamque monstrosis ac prodigiis facinoribus ab pseudo-christianis abhinc annos novem suscitatis agitur, obtundatur, pessundatur, usque adeo ob oculos nostros adhuc iudices invalescentibus, ut jam de eadem prope actum sit, nisi opportunis remediis tot ac tantis invadentibus morbis salutaria antidota præparentur. Quibus criminibus hæreseos & nescio quopiam antiquarum hæresum suscitatore Lutheri, & sectatoribus ejus in medium passim sparsimque disseminatis, & jam jamque ulcerosa veluti serpigine in modicæ fidei homines obrepentibus, clypeo fidei & bonæ voluntatis inexpugnabili scuto insurgamus, colluctemur, impingamus, ac in orthodoxæ fidei subversorem contra curramus, obviamus, obstitamus subinde, quod nec minori operæ cura exsequendum est. Quoniam ex bonorum morum corruptela & tepidissima bonarum virtutum prosecutione & sequela, & quod denique corruptius ac deterius est, ex divini cultus frigidissima ac inconstanti observantia, in vitiis abyssum omnes facile prolabantur. Unde sicut in sterilibus agris, locisque bona cultura destitutis, pro fecundis fructibus & frugiferis messibus, sentes & tribuli coalescant & nascantur: ita quoque in desidiosis mentibus bonarum virtutum exercitatione carentibus, facili admodum suggestione vitia pululant, hæreses oriuntur: quod & nostris hiis diebus prorsus, jam pro dolor! videmus contigisse, tum ob antiquorum rituum desertionem, tum ob bonarum virtutum optimarumque disciplinarum disuetudinem. Quod ne in immentum vitiis ejusmodi congeries exurgat & crescat, summopere hac in sacro-sancta synodali congregatione & conventu nitendum nobis est, ut extirpandis ac refecandis erroribus insudemus, perditos & insolentes mores corrigamus,

Abusus reprimamus, & deviantes oves ad causas Domini, ut nostri est officii, sollicite reducamus: pertinaces vero ac rebelles sacrorum canonum pœnis coercemus, & in salutiferam ac semper honorificam & laudabilem vitæ conditionem statutum ecclesiasticum ad laicorum edificationem & exemplum observemus, colamus, teneamus. Ad quorum præmemorata omnia & singula peragenda, tanto vos, egregie cœtus, propensiores futuros existimaverim, quanto pro totius reipublicæ integritate tutanda ac servanda male versantis fortunæ desolatis eventibus mederi atque oblitere velle indubitanter crediderim. Denique per viscera caritatis Domini Redemptoris Christi omnes vestros velim lacessitis & ferme jam labescentibus ecclesiæ rebus humeros suppositos, & vestris suffragiis ecclesiæ juvatote. Crastina luce quæ super hiis omnibus maturis deliberationibus vestris pensiculatorius præhabitis censeritis, discussieritis, & decreveritis statuenda & concludenda, hoc in loco & in hac nostra congregatione & confesso, per sigillatim diocesum vestrarum deputatos pallam hora secunda pomeridiana enarraturi & relaturi. Interim feliciter valeat.

Quibus oratione & sermone, ut præmittitur, ibidem habitis & finitis, ex ordinatione præfati reverendi domini episcopi Matiscœnensis vicarii generalis & præfidentis, de consilio & assensu prædictorum comprovincialium, & aliorum in dicto concilio provinciali assistentium, per venerabilem virum dominum Stephanum Faye jurium doctorem officialem provincialem Lugdunensem fuerunt ibi lecta & publicata quædam statuta extirpationem hæresis Lutheranæ, pro dolor pullulantis, & reformationem morum personarum ecclesiasticarum concernentia, propterea ex ordinatione dicti concilii provincialis de novo edita tenoris sequentis.

I.

Agri dominici præcipua cultura est quæ extirpatis hæresum atque errorum vepribus & tribulis ac geniminis viperarum obtritis sinceræ fidei rosaria & virtutum lilia in cordibus hominum felici proventu fecundare solet. Sane ad succidendam Lutheranæ hæreseos impietatem armatura fidei eo asperius excandescere debemus, quo virus illius latius serpere ad captivandas pusillorum animas conspiciamus: ne turbidus ille aquilo, a quo panditur omne malum, & propinquis regionibus perfians, appropinquet flagellum tabernaculo nostro: sed leniat christianissimam Galliam, sicut olim monstrosis caruisse, ita & nunc his prodigiis hæresum portentis funditus carere velle. Itaque auctoritate præfati reverendissimi domini nostri archiepiscopi & primatis, cujus vices in hac parte gerimus, & hujus provincialis concilii statuis, ut venerandi fratres nostri provinciales episcopi, ad Dei gloriam & orthodoxæ fidei augmentum per suam quisque diocesim adversus hæc impurissima Lutheri & sequacium dogmata, sordamque & contagiosam impiæ pravitatis enormitatem circumspicita vigilantia consurgant, diligenter inquirent, pœnale judicium exercent, & severa animadversione deprehensos per legitimos tractatus corrigant, castigant, puniant, & adhibitis

ANNO
CHRISTI
1567.

Statuta contra hæreses Lutheri & pro morum reformatione.

ANNO
CHRISTI
1527.

bitis in hoc tam salubre opus viris gravissimis A
fide, integritate, eruditione spectatissimis ju-
dicibus, processibus judicariis, sepositis huma-
nas infirmitatis effectibus, adversus hujusmodi
asserentes, fautores, receptatores forment fin-
cere, causas pertractant, & laudabili fine con-
cludant, invocato quatenus opus erit, auxilio
brachii secularis.

I I.

Insuper prohibemus sub divini interminatio-
ne iudicii & excommunicationis poena omni-
bus personis, cuiuscumque gradus, status,
qualitatis, & conditionis existant, ne qua-
liacumque Lutheri & sequacium dogmata, B
aliasve falsas & reprobatas doctrinas insequi,
asserere, docere, predicare, approbare, sus-
cipere, defendere audeant vel presumant
quovis modo.

I I I.

Inhibemus quoque sub praetaxatis poenis
praedictis quibuscumque personis, ne quicum-
que audeant vel presumant dicere, proponere,
proferre, suadere, inducere, sive praedi-
cando, docendo, disputando, colloquendo,
aut aliter operando, per quae christianus po-
pulus divertatur, aut dimoveatur, diverti au-
dimoveri possit a fide catholica, a sacramen- C
tis sanctae matris ecclesiae sincere credendis, a
veneratione intemeratae Virginis Deiparae, san-
ctorum & sanctarum regni caelestis, ab obser-
vantia & votis regularis disciplinae, ab horis
extra choram dicendis, jejuniis & abstinen-
tiis, ab orationibus, & intercessionibus pro
defunctis, & generaliter a praecipis & man-
datis clavibusque auctoritate & potestate san-
ctae Dei ecclesiae; & quia ex libris hujusmo-
di haereticorum sub dulci fucato & affectato
sermone mellita venena propinantium, para-
tur legentibus occasio ruinae, evangelia quo-
que, epistolas beati Pauli, Apocalypsim, &
alios sacrae scripturae libros in idioma Galli-
cum & vernaculum sermonem verti & trans-
ferri curaverunt, ut vulgus indoctum litterae,
quae occidit, inherens, a veritate & puritate
sensus alienetur, & facilius in baratrum er-
roris corruat, dum sic praesumpta temeritate
conceptus proprios orthodoxorum patrum &
doctorum ecclesiae sententias & interpretationi-
bus praefert, unde apud plerisque infirmiores
erroneae & deviae ingenerantur opiniones & an-
xia dubietates, scissura fit in ecclesia, & gra-
via oriuntur scandala. Quapropter districtius
sub praedictis poenis inhibemus omnibus &
quibuscumque personis, cuiuscumque gradus,
status, & conditionis existant, ne praedictos
libros Lutheri & sequacium, nec non transla-
tivos hujusmodi in Gallicum idioma sacrae E
scripturae libros habeant, teneant, legant,
audiant: verum si quos habuerint, prorsus
abjiciant. Impressoribus quoque, bibliopolis,
& librariis, ne hosce libros & tractatus im-
primant, habeant, vendant, seu venales ex-
ponant publice vel occulte: laicis autem ne
de fide catholica, & articulis hujusmodi,
damnatas haereses concernentibus disputare:
ad idve publica vel occulta conventicula fa-
cere praesumant.

I V.

Praecipimus denique omnibus ecclesiarum pa-
rochialium rectoribus, seu eorum vicariis, ut
in eorum ecclesiis singulis diebus dominicis po-
pulo ad divina audienda congregato praemissa
attente publicent & declarent, & plebes eisdem
committas in doctrina christiana & ecclesia-
sticis institutis instruant & erudiant, nec si-
nant proprias oves pretioso sanguine Christi
redemptas, horum perversitate impiorum dog-
matum labefactari. Et si quos his erroribus
implicatos compererint, denuntient debite
suo superiori, juridice compescendos & cor-
rigendos.

V.

Porro quod attinet ad morum directionem &
reformationem, invigilent inde antistites ac
ceteri tam seculares quam regulares praelati,
monendo, obsecrando, poenas exaggerando,
opportune, importune, ut in ecclesiis suis vi-
gor ecclesiasticae disciplinae perseveret, cultus
divinus fervente pietate felix suscipiat incre-
mentum, vitae clericalis munditia, honestas,
modestia palam luceat & efflorescat. Vitia au-
tem, quibus solet ecclesiasticus ordo passim
diffamari & dilacerari, prorsus reprimentur:
illa praesertim quae offendiculum scandali fi-
gunt in oculis hominum, itaque severissimis
jam editis jurium sanctionibus percillantur ne-
gotiatores clerici. In publicos concubinariorum
& incontinentes tum antiquorum tum novissimorum
decretorum poenas districtius infligantur,
indecori & inhonesti arceantur. In summa re-
purgatis & deletis his vitiorum fomitibus &
sentinis, momento Christo apud Mattheum,
luceant bona opera nostra coram omnibus ho-
minibus, ut honorificetur Pater noster, qui
in caelis est.

V I.

D Ceterum ad reformandam illam plurimum
gravem & onerosam ecclesiis, laicis vero con-
temtibilem sacerdotum multitudinem, qui so-
lent plerumque illiterati, moribus inculti, ser-
vilibus operibus addicti, imberbes, inopes, fi-
ditius titulis ad sacros ordines obrepere, non
sine magno status clericalis opprobrio: quibus
longe praestabilius esset in accessu obistere,
quam sic indiscrete admissos miserabiles a gra-
du & ordinatione dejicere seu suspendere, cum
juxta canonem melius est donum sacerdotii
paucos habere ministros, qui possint digne
opus Dei exercere, quam multos inutiles.
Canonicis constitutionibus inherentes statui-
mus, ut nulli ad sacros majores ordines ad-
mittantur, nisi qui moribus, scientia, eta-
te, & competenti titulo sufficienter digni esse
reperiantur, praecedente ad hoc diligenti scruti-
nio, & examinatione exacta. Tituli autem
promovendorum, ne qua fraus lateat, exa-
minentur, & praevia informatione, aut alias
debite verificentur, ut innotescat an sint com-
petentes & suppetant facultates constituentium.
Quibus si quidem titulis, cum debeant esse per-
petui, non possint sic promoti per quamcumque
praecedentem seu subsequenter conventionem
renuntiare, resque & bona in hujusmodi titu-
los constitutos & constituta retransferre, seu
quo-

ANNO
CHRISTI
1527.

1527 CLEMENS
7. 72.

CONCILIUM LUGDUNENSE.

CAROLUS V. REX.
FRANCORUM I. 2. 72.

1130

ANNO
CHRISTI
1527.

quovis quibus colore alieno, oblique sui fa-
pioris subditate & decore, & cum causa
nullatenus valeant. In concedendis vero litteris
dimissorie causis est adhibenda, ne passim & in-
discrete concedantur; & in quarum concessione,
similis precurrat diligentia & iudicii maturitas
in personarum examinatione, & titulorum ve-
rificacione, ad scrutinium huiusmodi & examen,
viri graves, morum integritate preclari, divi-
nae legis quari & in disciplinis ecclesiasticis exer-
citati proficiantur.

Quibus auditis de communi consensu & con-
silio quorum supra prefatus reverendus domi-
nus episcopus Matisconensis, vicarius generalis,
& presidens, dicta auctoritate assignavit diem
Martis crastinam vicelesimam quartam huiusmen-
sis Martii, ad deliberandam per eorum dicta-
rum civitatis & diocesis Lugdunensis super con-
tentis in instructionibus per dictum reverendum
dominum episcopum, vicarium, presidentem,
a regia maiestate receptis, & in dicto concilio
lectis & publicatis, & super illis responsionem
dandam & faciendam.

Interim vero & dicta die lunae vicelesima ter-
tia supradicti mensis Martii in hospitio dicti
reverendi domini episcopi Matisconensis, vica-
rii generalis, & presidentis, comparuerunt
venerabiles viri domini procurator generalis
reverendissimi domini archiepiscopi Lugdunen-
sis, & vicarius reverendissimi domini episcopi
Lingonensis, petentes venerabiles viros domi-
nos decanum & capitulum ecclesie Lingonen-
sis reputari contumaces iuxta latius petita in
eorum litigato facta die vicelesima prima pre-
sentis mensis. Comparuerunt etiam ex adver-
so venerabiles viri domini Ludovicus Paroys &
Hector Guovier canonici ecclesie Lingonensis
procuratores, & procuratorio nomine venerabi-
lium virorum dominorum decani & capituli di-
ctae ecclesie Lingonensis, dicentes quod pro-
ducerunt mandatum, & quod intendunt com-
parere auctoritate huiusmodi sacri concilii, sal-
vis tamen suis exemptionibus, iuribus & pri-
vilegiis, ac sine illorum prejudicio, de qui-
bus expresse protestantur: ex quo nullo modo
debeant reputari contumaces. Procuratore re-
verendissimi domini Lugdunensis & vicario pre-
fati reverendi domini Lingonensis in contrarium
dicentibus, quod erat, & est certissimum ipsos
dominos decanum & capitulum predictae eccle-
siae Lingonensis esse immediate subditos, iuri-
dicos, & obediens ipsi venerando domino epis-
copo Lingonensi, tanquam diocesano: cui po-
tissimum dicti de capitulo Lingonensi tenentur
honorem, reverentiam, subjectionem, & obe-
dientiam, de iure sibi debitos, secundum leges
iurisdictionis diocesanae exhibere, ut omnibus
suis canonice & rationabilibus mandatis obe-
dire, & illa exequi: & quod alias compari-
tio eorum predicta, factis & illa qualitate
ubi dicunt se immediate esse subditos sedi apo-
stolice, & ab ordinaria auctoritate exemptos
latius in eorum comparitione diei sabbati su-
per fluxu deducta, per quam se subtrahere &
evadere nitentur a prestatione honoris, & reve-
rentis, obedientis, & subjectionis, quos omni
iure debent suis superioribus quod noqueunt ut
jam allegasse asserunt. Quod quidem manda-
tum seu procuratorium dictorum dominorum
de capitulo productum, non potest se adapta-
re verbis dictorum comparentium, immo vi-
detur resultare contrarietas, & quod debent
comparere modo & forma quibus fuerunt cita-

ti: quod quia non fuerunt, ideo petiit col-
dem ut supra pro contumacibus reputari. Qui-
bus hiis inde auditis, prefatus reverendus do-
minus vicarius & presidens, matare super hoc
deliberacione prohibita, admisit atque admit-
tit dictorum dominorum de capitulo ecclesie
Lingonensis comparitionem, sub auctoritate
dicti sacri concilii factam, salvis eisdem domi-
nis de capitulo suis protestacionibus, quatenus
iuris, salvis etiam eisdem dominis procurato-
ri dicti reverendissimi domini, & vicario pre-
fati reverendi domini Lingonensis sui contra-
riis protestacionibus, & quia mandatum pro
parte ipsorum dominorum de capitulo produ-
ctum non videtur sufficiens ad actum: ideo or-
dinavit prefatus dominus presidens quod dicti
domini de capitulo infra duos menses proximos
fundarent sufficienter eum ratificatione gesto-
rum, alias in non fundando per eos debito
examine prout extunc eos reputavit & reputat
contumaces. Et adveniente dicta die martis
vicelesima quarta predicti mensis Martii, circa
horam decimam ante meridiem, sedente dicto
concilio, fuerunt ibi lecti articuli responsio-
nales articulis regie maiestatis, prout in cedo-
la super hoc facta in quadam cedula papiri des-
cripta incipiente: C'est la response continetur,
cujus tenor sequitur & est talis.

C'est la response que fait le Clerge, de la pro-
vince de Lyon a vous, Reverend pere en Dieu
monseigneur de Mascon, commissaire de par
le roy nostre sire, & delege par tres reverend
pere en Dieu monseigneur l'archevesque de Lyon
primas de France, deux articles par vous pro-
posez de la part du roy nostre sire en ceste
presente congregation & concile provincial: des
quels articles vous supplient instamment laisser
a eux chascun diocese la dite province un double col-
lacionne a l'original: ensemble le double du vica-
riat a vous passe par le dit seigneur archevesque.
Et premierement quant a l'extirpation de ceste
mandite secte Lutherienne, sans d'opinion de
roulement, & par tous moyens, se y emplo-
yer, pour l'extirper & aboler. Supplions tous icy
assemblez au roy nostre sire, que son bon pla-
isir soit de sa puissance y vouloir ayder, & don-
ner support; & que vous neanmoins, messieurs les
evesques & prelates, auxquels principalement la cu-
re & charge appartient, voulez chascun en son
endroit y estre diligent, & avec les inquisitions or-
dinaires commettre gens de bon sçavoir, & de bon-
ne vie, en vos dioceses, pour enquerir secretement
& publiquement des sectateurs d'icelle damnee he-
rese journallement pullulante, sans avoir esgard
ou favoriser a aucune personne que soit, qui d'icel-
le se trouvera atteint, ainsi proceder contre eux,
& iceulx punir de sorte, que cedant ceteris in
exemplum, & tellement que la dite secte radi-
cibus evellatur.

Quant au deuxieme article, c'est assavoir la
reformation des meurs des personnes ecclésiasti-
ques sont les dictz assistans, au nom que dessus,
d'avis & d'opinion, que c'est chose non seule-
ment raisonnable, mais aussi tresque necessaire.
Car a la verite il y a des abus beaucoup, que cha-
cun voit avec scandalle a vous, mesmeement aux
layes, dont l'estat ecclésiastique en est mesprise,
vilipende, & quasi supprime: par quoy sont
d'avis que par les superieurs les dictz abus &
insolences soient corrigez & emendez tant par
multations & exagérations de pnyes, que par
suspensions & privations d'offices & benefices, &
par toutes autres voyes que faire se pourra, & pour

response
des provin-
ces Lyo-
naises.

ANNO
CHRISTI
1527.

ce que les dits seigneurs évesques, abbés, & autres supérieurs, y soient diligents, tant par eux, que par messieurs leurs officiaux, vicaires, & autres à ce commis & à commettre. Ont les dits évesques exhibé la crosse de certains statuts concernant le fait des deniers des justices ecclésiastiques, requerrant iceulx estre approuvez, autorisez, & emologuez par le present concile, & en iceluy publicz & commandez iceulx estre observez ad vigorem sub gravibus pœnis.

Et quant au tiers qu'est le don demandé par le dict sire de quatre decimes pour la rançon dudit sire, & recouvrement de messieurs ses enfans, ledit clerge trouve la dite somme merveilleusement haulte & difficile à payer, attendu que ceste année mesme ils ont payé une autre decime audit sire par l'estroy de nostre saint pere le pape, & aussi ces années precedentes ont beaucoup baillé & fourny audit sire, tant par dons, estrois, empruntes, francs fiefs, nouveaulx acquêts, que pour fortifications, munitions, passages de gens de guerre, & autres plusieurs subides, & costs qui seroient longs à reciter. De quoy plusieurs audit clerge de la dite province sont grandement appauvris, & en arriere, & sont leurs benefices tombez en grande diminution & ruine. Neanmoins pour le bien inextimable de paix, & encores plus pour la pitie, charite, amour, & affection, que ledit clerge de ladite province veut donner cognoistre avoir & envers mes dits seigneurs les enfans, ensemble pour soy declarer toujours humbles, obessans, vrais, & loyaux serveurs, & subjets dudit sire, & qui plus que du pouvoir le voudroient & veulent servir, ont estrois & estroient la dite somme & quantite de quatre decimes, & ce en la forme & maniere que par ledit sire a este demandé, selon le propos tenu par mondit seigneur de Mafcon, & mesmement que la dite somme soit & sera convertie pour la rançon du roy nostre dit sire, & recouvrement de mes dits seigneurs les enfans, & sera mise & reservee pour cest affaire, & non pour autre, comme aussi par le roy nostre dit sire a este demandé & mande. Item encores de payer les dites quatre decimes toutes en une année, & à une fois seroit au dit clerge impossible. Car compris les fraiz il leur viendroit à la moitié & plus de tout leur bien, que considerer les autres charges & la diversité du temps leur seroit tellement impossible, ont accorde & accordent le payement des dites quatre decimes à deux années, & deux termes, c'est assavoir deux decimes à la prochaine feste de la saint Michel, que l'on comptera mil cinq cens vingt-huit, & les autres deux decimes restans au jour de la feste saint Michel que l'on comptera mil cinq cens vingt & neuf, qu'est le plus brief qu'ils pourroient payer les dites sommes. Car les fruits du clerge de la dite province à peyne seront-ils recueillis aus dits termes, avant la recollection des quels ne sçavoient où le prendre, supplians tres-humblement & pour l'honneur de Dieu au roy nostre dit sire, qu'il luy plaise soy contenter des dits termes. Car veritablement c'est le plus brief que l'est possible. Item, & pour ce que par sy-devant & les années precedentes, par les exalteurs à exiger les decimes & autres deniers payez par le diocèse de Lyon au dict sire, on l'en a substituez, y ont este faitz & perpetuez plusieurs abus & extorsions, qui des ungs ont exigé quatre sols pour livre pour les fraiz, des autres cinq, des autres sept, & davantage, que le dict clerge

A trois formidables estre contre l'execution de 107 deniers dict sire, supplians humblement au dict sire qu'il luy plaise desormais ne souffrir que telles pilleries se fassent, & que les deniers soient levez par bons personages, qui seront depuiez par le clerge, & qui, quant besoing sera, invoqueront le bras seculier, & ce sur les rolles precedens verifiez, & approuvez par la chambre des comptes du dict sire, les quels seront signez par monseigneur l'archevesque, messieurs les évesques, & leurs vicaires, chacun en son diocèse, & contresignez par les chapitres des eglises cathedrales, afin que fraude ne se y puisse commettre. Item, suppliens aussi au dict sire leur vouloir garder leurs libertez, franchises, & prerogatives, & leur imparier bonnes & briefve justice, garder & preserver de toutes oppressions, & violences, & ce faisant le dict clerge sera de plus en plus obligé & tenu prier Dieu pour sa prosperite & sante, & de mes dits seigneurs les enfans.

Qua quidem cedula pepiti per dictum reverendum dominum episcopum Matisconensem vicarium procuratorem presidentem visla, fuit eidem responsum quod quod ad gratuitum subsidium per eandem regiam majestatem petitum, ipse dominus episcopus vicarius procurator & prudens non poterat aliter, quam in dictis instructionibus continetur, maxime quoad praefixionem terminorum levandi, solvendi, & exigendi quatuor decimas fructuum, reddituum & proventuum omnium & singulorum fructuum, beneficiorum & officiorum ecclesiasticorum civitatis & diocesis Lugdunensis statuere, & ordinare, regia majestate inconsulta. Verum tamen de oblatione liberali dicti cleri & supplicatione per clerum hujusmodi, ut praemittitur, facta, quantocius poterit regiam majestatem informabit, & eidem supplicabit quatenus sua pietate & clementia solitis dignetur supplicationi hujusmodi generose annuere.

Et hiis peractis, dictus reverendus dominus episcopus Matisconenensis vicarius generalis, & procurator praefati reverendissimi domini archiepiscopi Lugdunensis statuta, ordinationes, & omnia alia & singula in dicto concilio provinciali acta & gesta, auctoritate praefati reverendissimi domini archiepiscopi & comitis Lugdunensis, ac Galliarum primatis, nec non dicti concilii provincialis auctoritavit & approbavit, ac in eis omnibus & singulis auctoritatem ejusdem concilii provincialis imposuit pariter, & decretum, de quibus omnibus & singulis voluit, praecipit, & mandavit ad perpetuam rei memoriam per me notarium publicum, praefatum & subsignatum fieri unum & plura, publicum & publica instrumentum & instrumenta, & quibus intererit hoc petentibus, & habere debentibus, tradi & expediri. Quod ego notarius praefatus in dicto negotio scriba & grafarius mandatis praedictis obediendo concessi fiendum & fieri sub hac forma. Acta & data fuerunt praemissa anno, diebus & locis quibus supra.

Tenores autem dictarum litterarum regis majestatis ac praefati reverendissimi domini archiepiscopi metropolitani & primatis in carta papiri descriptarum dicto reverendo domino episcopo Matisconenfi, nec non instructionum praedictarum regis majestatis, etiam dicto reverendo

ANNO
CHRISTI
1527.

ANNO CHRISTI 1527.

Regis litterarum ad episcopum Lugdunensem.

rendo domino episcopo Matisconensi transmissum, sciatim sequuntur, & sunt tales. A Monsieur de Mafcon : monsieur de Mafcon, pour autant qu'il seroit impossible à mon cousin l'archevesque de Lyon de pouvoir se trouver au dict Lyon pour le fait de l'assemblée de son concille provincial au moien d'une mal de jambe qui luy est puis nagueres survenu, & qu'il est bien requis & necessaire qu'il y ait personnage en son lieu, le quel soit pour attendre à execution le fait de la commission qui lui avoit esté adressée, selon & en suivant les instructions qui pour ce luy furent lors baillées, touchant le fait de l'argent qui m'a esté octroyé & accordé par les gens d'eglise de mon royaume, pour la delivrance & liberte de mes enfans. A ceste cause je vous prie, monsieur de Mafcon, que pour l'amour de moy, vous vous voulliez incontinent transporter au dict Lyon, pour là vous employer au lieu de mon dict cousin, & mettre entièrement à execution le fait de la dite commission, tout ainsi & en la propre forme & maniere qu'il y seroit, s'il y estoit en personne, ce que je suis seur, que vous scaurez tres bien & sagement faire : en quoy faisant vous me ferez plaisir & service tres agreable, priant Dieu, monsieur de Mafcon, qu'il vous ait en sa sainte garde. Escrivit à S. Germain en Laye le IIII. jour de Mars M. D. XXVII. François Breton.

Epistola archiepiscopi Lugdunensis ad episcopum pons Matisconensem.

A monsieur mon bon confrere monsieur de Mafcon, monsieur mon confrere & amy, apres m' estre recomandé à vostre bonne grace tant de bon cuer je puis, ceste presente est pour vous advertir, comme depuis deux moys en ça, suis tourmenté d'une jambe : en sorte que d'aller à pied ny à cheval ne m'est possible : ce que j' ay fait remonstrer au roy, pour sçavoir à qui il luy plairoit commettre la charge pour tenir mon concille à Lyon pour le fait du recouvrement des deniers octroyés au dict sire par l'eglise Gallicane. Lequel sire a voulu vous estre sus sous mes suffragans, pour prendre la dite charge ainsi qu'il vous escript, supposé que avoyz fait vicariat à vous, & à monsieur de Chaalons : mais ay fait le dict vicariat in solidum, tellement que puis qu'il plaist au roy que tenez mon lieu en ceste affaire, au moien de ma maladie, vous seul pouvez tenir mon dict concille, par vertu de mon dict vicariat, tout ainsi que je seroyz, si je y estois & les memoires que le dict sire m'avoit fait bailler, signez de luy & de Gedoyz, j'ay commandement de les vous envoyer, à ce que en suivant les dictz memoires, faciez executer le contenu en iceulz par vertu du concille, ou presideriez pour moy : en vous priant y accomplir l'intention & vouloir du dict sire, ainsi que le scaurez bien faire, & que de ma part vous prie, monsieur mon confrere, vouloir faire mon excuse à tous messieurs de la compagnie du concille tant en particulier que en general : estant deplaisant de mon inconvenient, sans lequel eusse esté bien avisé de m' estre trouvé en une si bonne compagnie que la vostre. Mais puis qu' ainsi est, que n'y puis estre, les prie de ma part, à ce que un chacun d'eulx se monstre avoir bon vouloir par effect à ce que puissions y avoir meilleurs les enfans, que concerne le bien & utilité tant du roy, que du royaume, & la servitude de nous autres ses subjets : ce que ne fays nulle doute, qu'il n'y a celuy de la compagnie qui ne se y emploie de bon cuer. Je vous

envoye lettres de monsieur le prevost de Paris, par les quelles reconnoistrez, que le roy n'a voulu que autrui n'eust la charge de ceste affaire que vous de tous messieurs mes suffragans, pour vous advertir, monsieur mon confrere, que l'assignation de la convocation du clerge de messieurs mes suffragans ehest au vingtiesme de ce present moys : & afin que puissiez estre informé de la maniere de proceder, qu'on a tenu au concille de la province de Sens, je vous envoie un extrait abrégé que j'ay reconvert des notaires, qui ont assisté au dict concille de la dite province de Sens, à ce que par cela puissiez reconnoistre ce qui a esté fait pour vous soulager à en faire autant à mon concille provincial. Esperans, monsieur mon confrere, vous reconnoistre pour la pareille la payne que aurez prise pour moy en ceste affaire pour le soulagement de ma maladie, ou me trouverez prest à en faire autant pour vous, ou il vous plaira m'employer, & c'est endroit prie le Createur, monsieur mon confrere, qu'il vous donne bonne vie & longue, & tout ce que vostre cuer desire. De Paris ce III. de Mars. Vostre bon frere & amy l'archevesque de Lyon.

ANNO CHRISTI 1527.

Memoyres & advertissemens à monsieur l'archevesque de Lyon, de ce qu'il aura à dire & remonstrer à ses suffragans, doyens, & autres, qui comparoistront en son concille provincial pour les matieres cy apres declarées. h. Et premierement leur remonstrera que le roy, apres plusieurs guerres que ses ennemis lui ont menés & suscitees depuis son advenement à la couronne, tant en son royaume, que dehors, & non à sa faulte & colpa, mesmement apres que le dict sire fut adverti que sen Charles de Bourbon, lequel comme il est notoire sans aucune cause raisonnable, mais en grand ingratitude & mesconnoissance des benefices qu'il avoit receus du dict sire, estoit venu descendre en la Contee de Provence avec grosse & puissante armee de l'empereur, pour hostillement le prendre & invader, fist dresser en toute diligence une armee garnie de gros nombre de gens de guerre, tant de ses ordonnances, que de gens de pied, estrangers, Suysses, Lansquenets, train d'artillerie, & autres choses, que en tel cas appartiennent : laquelle armee il assambla en la ville d'Arignon. Et estant le dict de Bourbon & la dite armee de l'empereur au siege devant la ville de Marseille, luy seigneur partie avec sa dite armee pour aller lever le dit siege, comme la necessite le requeroit, & leur presenter le combat. Toutefois voyez le dict de Bourbon & ennemis jectans la venue du dict seigneur se deslogerent, prenant le retour & chemin en Italie, dont ils estoient partis, sans l'oser attendre. Quoy voyant le roy nostre dict sire, considerant le dressement de sa dite armee qui estoit une des belles que l'on eust seen voir, & que les estrangers estant en icelle, assavoir les dictz Suysses & Lansquenets : pour le traite qu'il avoit avec eulx, estoit tenu de les entretenir & soulager par l'espace de trois moys entiers, dont ils n'avoient lors servy encores que un moys, & que s'il rompoit sa dite armee, s'estoit pour assiller son royaume, pays de Dauphine & Provence, pour les grans pilleries, & rançonnement que les adventuriers & autres gens de guerre eussent peu faire au retour, passans par les pays du roy. D'autre part, que si le dict portoit attendre ses dictz ennemis

ANNO
CHRISTI
1530.

meys à leur retour, si les pouvoit rompre & A
royner. Davantage que s'il les laissez ainsi
aller sans leur courir sus, s'estoit pour leur
donner occasiō d'eulx venir jecter en quelques au-
tres ombres de son royaume, & pour les dices
causes & autres tres apparens & plus en in-
convenien, comme fect le Createur, de faire ve-
nir le dict empereur à la paix, qu'il a tou-
jours desiré, que pour courir qu'il eust de re-
conquerir sa dicte Duché de Millan, par l'avis
de tous ses capitaines & gens entendus en fait
de guerre, fut conseillé qu'il devoit suivre
ses dics ennemis: ce qu'il fit en telle & si
extremes diligences, qu'il ne fut possible de
plus, de sorte qu'il gagna leur artillerie, &
rompit en plusieurs passages plusieurs de leurs
bandes, & arriverent les dices armées quasi
tous ensemble delà les monts. Et à la pre-
miere venue, le dict sire print & reduit à son
obissance la ville de Millan, principale & ca-
pitalle du dict pays, & plusieurs autres. Et
pour ce que les ennemis du dit sire se getterent
dedans la ville de Pavie, le dict sire fut
conseillé de les y assieger, & illec pensant tou-
jours la prendre à faulte de vivres: car autre-
ment ven le gros nombre de gens de guerre de
faict & aguerrez, qui y estoient, il n'y avoit
ordre. Et illec icelluy sire passa tout l'hyver avec
grans peines & travaux, & jusques à ce que
secours vint aux dics ennemis, lequel avec
ceulx qui estoient en la dicte ville vindrent
luyer la bataille au dict sire devant la dicte
ville de Pavie: & en icelle par la fortune de
la guerre, comme souventsois advient en tels
cas. le dict sire combatant pour la liberte de
ses subgectz, sans soy despartir de sa bonne in-
convenien, & de la pratique de la paix, fut prins
prisonnier, comme chacun sçet, ayant meant-
moins fait tel devoir de sa personne, que un
chef & prince doit faire sans craindre le peril
& danger de sa personne. Et combien que tan-
tost apres la prise du dict sire & estant en lieu
de Piqueron, où il fut mené luy fut offert
par le vis-Roy de Naples, les seurs de Roux
& de Beauvin envoyer expressement de par
le dict empereur, que s'il vouloit rappeller &
mettre en ses terres le dict seu Charles de Bour-
bon, & le librer de toutes reconnoissances feo-
dalles de la couronne, & aussi quitter & dé-
laïsser au dict seu empereur la Duché de Bour-
gogne, Viconté d'Auxonne, & autres terres
& seigneuries, il le mettoit en plains delivran-
ces: laquelle chose icelluy sire considerant, le grant
deshonneur evident & irreparable prejudice &
dommaige, que ce eustoit à son royaume &
couronne, refusa & ne voulut jamais con-
sentir: declarant ouvertement, qu'il ayroit
mieulx souffrir & endurer la captivité & mi-
sere de prison toute sa vie que de le faire. En
quoy il monstra bien la grande & cordiale
amour & affection qu'il apourte & porte à
son royaume, bons & loyaux subgectz
d'icelluy.

Et finalement esperant icelluy sire, que avec
le dict empereur, pour consideration de la proxi-
mité & lignage dont il luy estoit & attient,
il trouveroit toute douceur & clemence, ayra
& desira mieulx estre mené devers luy en Espa-
gne, que aller ailleurs. Auquel lieu toutesvois
jaguit que d'ennuy & melencolie qu'il avoit,
craignant que les affaires de son royaume, bons
vrais, loyaux naturels & obéissans subgectz sus-
fissent en quelque necessité & danger, tomba si

grievement malade, que l'on y attendoit plus
la mort que la vie: & neantmoins ne regardant
point que le dict empereur usast envers luy
d'actes d'humanité, comme il eust peu: res-
moing madame sa seur la royne de Navarre,
que se y trouva, & luy fist toutes les beau-
tes remonstrances & offres qu'il luy fut possible
de faire, dont elle ne rapporta gueres d'effets.
Et pour ce que le dict sire ne voyoit aucun
moien d'eschapper des mains du dict empereur,
voyant la necessité de son dict royaume & au-
tres causes raisonnables, non estant en liber-
té, mais detenu sous gros gnos & gardes,
apres protestations par luy faites, les quelles
il avoit souventsois declairées aux prin-
cipaux serviteurs & officiers du dict empereur,
pour luy dire que s'il faisoit telle chose, ce
seroit par force & comme contrainct, consen-
tit à certain traite fait en la ville de Ma-
drid, par lequel il devoit rendre à icelluy
seu empereur la dicte Duché de Bourgoigne,
Viconté d'Auxonne, & autres terres, & sei-
gneuries, avec autres si dures, infames &
deshonnestes conditions, qu'il n'est possible de
plus. Et pour les quelles icelluy sire est deve-
nue justifié par tous drois & conseils que sur
ce il a voulu avoir de grans & notables per-
sonnages de lettres qu'il n'est aucunement tenu
à garder & observer le dict traite en quelque
maniere que ce soit, comme fait par force, &
non estant lors en liberte, comme die est. Et
davantage le roy nostre dict sire à son grant re-
gret, & pour n'y avoir autre moien, bailla
pour ses hostages au dict empereur messieurs
ses enfans, qui ne sont pas seulement ses en-
fans, mais de la chose publique: c'est d'avoit
messieur le Dauphin son fils aîné, & prin-
cipal heritier, & venant succeder à son royaume
& couronne; & messieur le duc d'Orleans
son second fils: considerant que luy en liberte
en son royaume, estoit pour mieulx retirer &
recouvrer ses dics enfans, que eulx luy. Et
estant icelluy sire de retour en son royaume, en-
voja incessamment devers le dict empereur luy de-
clarer, que au regard du dict traite de Ma-
drid, il estoit tel, qu'il ne le pouvoit, ne
devoit entretenir pour les causes dessus tou-
chées: mais toutesvois que en tant que touchoit
la rançon il la luy offroit payer telle, voire
plus grande que paya oncques roy de France,
avec plusieurs autres honnestetes. A quoy icel-
luy seu empereur ne voulut entendre, & de-
clara expressement, que sans l'observation &
entretenement d'icelluy traite de Madrid, sans
rien y obmettre, il n'entreroit en façon du
monde à autre traite. La quelle chose enten-
due par le roy nostre dict sire, fut conseillé
d'entrer en ligue avec nostre tres saint pere le
pape, la illustrissime seigneurie de Venise, &
autres potentats d'Italie, à la conservation
de chacuns leurs estats, ce qu'il fit pour le
moien d'icelle faire venir & joindre le dict
empereur à une bonne & finable paix, pour
recouvrer mes dits seurs ses enfans, en les
dics confederes & allies, sont tenuz, & ob-
ligez, tenir la main, & eulx employer. Et de-
puis la conclusion de la dicte ligue, qui fut
des le mois de Juillet mil cinq cens vingt six,
jusques à present, tous les confederes d'icelle
ligue ont entretenus grosse armée à communs
despens contre les entreprises d'icelluy empereur,
en il a este besoing au dict sire Fran-
çois, plus que les autres, à cause de la grosse
armée

ANNO
CHRISTI
1530.

ANNO
CHRISTI
1137.

ANNO
CHRISTI
1137.

armes de mer que le dict sire a entreues, A laquelle armes maritime a fait de bons exploits, comme il est veu. Et d'auant que le dict sire a puis n'a gaires fait & contracte tres estreite amitie, fraternite, confederation, & alliance perpetuelle avec le roy d'Angleterre son bon frere: par la quelle ils sont amys d'amys, & ennemis d'ennemys, & tant a defendre qu'a offendre. Et sans entendre que au moien de l'armes de la dicte ligue, que depuis le dict temps jusques a presens a este tenue delà les monts & aussi de la dicte armes de mer, contre les forces & entreprises d'icelluy empereur, & mesmement du gros renfort que de l'este passe le dict sire envoya en la dicte armes, pour principalement venir & faire condescendre le dict empereur a la deliurance de nostre dict saint pere & de nos dictes fleurs les enfans, & a la paix, de laquelle armes le dict sire a baillie la charge & conduire a monsieur de l'Autree, lequel se y est conduit vertueusement, & fait les exploits que chacun sceit. Et de sorte que le roy nostre dict sire, parce qu'il est adverty par ses ambassadeurs, qu'il a continuellement tenu deuers le dict empereur, pour venir au dict traite de paix, avec honnestes conditions, il se condescend a ceste heure a prendre la dicte rançon du roy, qu'il a mise a deux millions d'escus au soleil, & remet mes dictes fleurs les enfans en pleine liberte, & se desiste de la demande qu'il faisoit du dict duche de Bourgoigne, viconte d'Anxonne, & autres terres & seigneuries, qu'il demandoit, accepte la deliurance de nostre dict saint pere & la paix avec le roy, ses royaumes, pays, seigneuries & subjets. Et est une chose bien a noter, que sans la dicte armes, que a tenue & tiens la dicte ligue en Italie, & le dict renfort, qui dernièrement y a este envoye, que encores s'entreuient l'alliance perpetuelle faicte entre le roy & le dict roy d'Angleterre son bon frere, & les summations de la guerre que l'on luy a envoye faire, de part les dictes fleurs roys, ou cas qu'il ne vult accepter la deliurance de nostre dict saint pere, & de nos dictes fleurs les enfans, & aussi la paix avec les dictes offres & conditions, il ne se y fut jamais condescendu. Les quelles choses encores qu'elles soient veritables & noires en la forme qu'elles sont passees & succedees; icelluy sire neantmoins a bien voulu & desire que chacun les entende, afin que l'on cognoisse evidentement, qu'il n'a point fait les dictes guerres & despences passees par volonte, mais par necessite pour le bien, conservation, & defence de ses royaumes & subjets, & que la dicte despence n'a pas este inutile ne frustratoire. Et combien que pour ung tel & si bon euure que celluy qui se offre de presens, le dict sire fait conseil, que juridiquement & par tous drois divins & humains, il pouvoit & devoit raisonnablement mettre, subimposer, & faire contribuer toutes manieres de gens, de quelque qualite, autorite, condition qu'ils fussent, soient d'eglise, nobles, ou du tiers & commun estat, au paiement de la dicte rançon: toutefois il ne l'a voulu faire, sans avoir sur ce le bon conseil & avis de gens & notables personnaiges, que pour ce il a fait convoquer & assembler a sa bonne ville de Paris a toute diligence, ou il y avoit cardinaux, archevesques, evsques, & autres de l'estat ecclesiastique, ou bon nombre, princes, & seigneurs de son

saug, presens & aucuns conseillers de ces les cours souverains de ses royaumes, pays & seigneuries, ensemble plusieurs autres bons grans & notables personnaiges de son dict royaume, & euz de sa dicte bonne ville de Paris, chef & principale ville de son dict royaume, desployant que le temps & les affaires n'ont peu porter, qu'il y eust peu appeller plus grand nombre de gens, auxquels personnaiges en pleine assemblee, le dict sire a manifeste, & bien a plain declare, & remontre les dictes choses, leur demandant conseil & avis, qu'il estoit meilleur de faire, assavoir est que si pour le bien de sesdicts royaumes, pays, seigneuries, & subjets, il estoit besoing qu'il retournast prisonnier en Espagne es mains du dict empereur pour recouvrer ses dictes enfans, & il estoit delibere, & se offroit de le faire, & y aller, considerant qu'il est mortel comme un autre, & le danger qui en ce cas, que Dieu ne venille, pourroit advenir a son dict royaume, & subjets, que les ennemis avoient en leurs mains les principauls heritiers du royaume & couronne. L'autre, si il vouloit mieulx rendre la dicte duche de Bourgoigne, ou pour le dernier bailler les dictes deux millions d'escus d'or pour la dicte rançon. Sur quoy a este fait response au dict sire par tous euz de la dicte assemblee, que au regard des deux premiers points, l'ung qu'il se offroit aller rendre prisonnier ou lieu de ses dictes enfans, c'estoit chose en il n'y avoit point raison ne apparence, pour estre le dict sire seant & utile a son dict royaume pour la conduite des affaires, tuition & defence d'icelluy, le requerant n'avoit de ce pensement, parce qu'il ne le pourroient, ne voudroient consentir, ne permettre en quelque maniere que ce soit: ne pareillement rendre & bailler la dicte duche de Bourgoigne pour l'importance dont elle est au royaume, servant de boulevard & frontiere a la pluspart du dict royaume. Mais tous ont este d'avis & sont accordez, vraiment que le dict sire deust prendre & accepter le paiement de la dicte rançon de deux millions d'escus, euz offrans chacun en leur endroit, comme bons, vrais, loyaux, naturels, & obrisans subjets, d'euz y exposer, employer, & contribuer, tant & si avant qu'ils pourroient, & de telle & si grande & cordiale amour & affection, procedant de bon cuer & vouloir, que icelluy sire a tres bonne & juste cause de grandement soy louer & contenter d'euz, & les en avoir a jamais en singuliere recommendation. Et quant a mes dictes fleurs les prelates presens a la dicte assemblee, ils ont remontre au dict sire que en tant qu'a euz touche, ils offroient leurs personnes & biens au dict sire pour en disposer en ceste affaire a son bon plaisir. Mais pour ce qu'ils n'estoient en nombre suffisant, n'y ayant charge & pouvoir des autres prelates absens, ont conseil icelluy sire faire assembler les concilles provinciaux de son dict royaume, esquels respectivement chacun se trouvera, ou seront faictes les dictes remonstrances, & sont d'avis que justement & loyalement veu l'affaire, qui se offre, le dict sire leur pourra faire demander a la valleur de quatre decimes, selon l'estimation de celle qui dernièrement a este levee, & ils croient & ont esperance que en ce ils ne feront aucune difficulte de

ANNO
CHRISTI
1527.

volontiers & libéralement l'accorder, con-
griffans la raison y estre, & l'argent be-
soins & nécessité, qu'il est de recouvrer mes
dits fleurs les enfans du roy, qui est la ser-
vitude de ce dict royaume. Ayans aussi ve-
gard à l'éminent peril & inconvenient qu'il pou-
voit advenir, & l'évidente utilité, qui en
depend, à cause de la paix universelle, qui
s'en ensuyvra, dont chacun se ressentira, Dieu
aydant, prians & requerans icelluy sire tres
humblement vouloir à ce entendre, & travail-
ler. Et aussi ont requis au dict sire faire cas-
ser & extirper la damnable secte & herese des
Lutheriens, laquelle chose le dict sire comme
roy tres chrestien a tres à coeur, & de tout
temps l'a bene en hayne, horreur, & abo-
mination, desfrans punition estre faicte de ceux
qui s'en trouveront chargés & coupables. En
quoy il tiendra la main, & se y emploira par
tous moyens à luy possibles. A ceste cause, &
pour plus aisement lever les dites decimes,
& avoir sur ce les contraintes nécessaires,
chacun archevesque en son archevesché, sera
assembler en la meilleure & plus grand diligence
que luy sera possible son concile provincial;
auquel le dict archevesque de Lyon à son dict
archevesché remonstrera bien au long à ses
suffragans les choses dessus dites, & l'ad-
vis des prelates presens à la dite assemblee
pour les faire condescendre, joindre, & ac-
corder libéralement à faire bailler & paier la
valeur des dits quatre decimes aux plus
brieffs termes que faire se pourra, sous les con-
ditions & remonstrations qu'ils ont faittes
au dict sire. C'est assavoir qu'il ne sera tou-
che aux dits deniers, sinon pour employer
au payement de leur dite rançon, & non
ailleurs, & que icelluy sire leur gardera &
observera les franchises, libertes & immuni-
tes de l'eglise Gallicane, aussi qu'ils feront
recevoir les dits deniers par les mains de tels
receveurs qu'il leur plaira, & que à ce ils
commestront & deputeront. Et pour ce qu'il
pourra estre que l'affaire & payement de la
dite rançon sera si presse, que les dits de-
niers ne pourront estre recus au temps qu'il
sera requis. En ce cas sera besoin que mes
dits seigneur les prelates advisent quelques
bons moyens, pour faire avancer les dits de-
niers, ven la urgente necessite & celerite que
requiert l'affaire ou l'ouest, qui est l'affaire de
toute la chose publique. En ensuyvant lequel
conseil & avis, icelluy sire ne ramene en
doute, que les dits prelates de la dite pro-
vince de Lyon, ne suivent & accordent vo-
lontiers, attendu les causes qui sont si justes
& raisonnables, que plus ne pourroient, ne
voulant aussi eulx monter de moindre vouloir
& effect que les autres. Et est besoin que
les dites deniers viennent avec franchement &

A sans diminution, outre les frais. Et leur se-
ront bailliez lettres pour l'invocation du bras
seculier, s'ils le requerront. Item dira que plu-
sieurs grans personnaiges conseilleront au Roy,
vebu l'affaire de quoy il est question, qui est
de redimer les captifs mesmement la personne du
Roy, ou en son lieu, messieurs ses enfans, il
pouvoit & devoit se ayder de tous les biens des
chevaliers & commandens de saint Jehan de
Jerusalem, attendu que pour ceste beure, ils
n'ont aucune charge, ni occasion d'eulx exemp-
ter, & que leur principale fondation n'est que
pour la redemption des captifs & prisonniers,
& par ce moyen les desunir du cors de l'eglise
Gallicane, comme du tout exempt de la dite
eglise. Toutefois voyant le dict sire la bonne
volonte de ses prelates, & l'affection qu'ils
ont au bien de la paix, & delivrance de mes
dits fleurs les enfans, apres plusieurs remon-
strances sur ce faictes, a este concens que les
dits freres & chevaliers de Roddes & tous
leurs benefices contribuent chacun au diocese où
ils seront assis, à raison des dites quatre de-
cimes, & si le dict sire les exemptoit ou ap-
pointoit autrement avec eux, il rabattra &
deduira à messieurs les prelates & au clerge au-
vant que se pourroit monter la part des dits
chevaliers, & commandens de Jerusalem
Item, le roy escript particulièrement aux eves-
ques de chacune province lettres de creance, sur
l'archevesque de la dite province, les priant
vouloir tenir la main en cest affaire, qui touche
le bien universel de luy & de son dict royaume,
pays, seigneuries, & subjets. Fait à Paris
le XXIII. jour de Decembre, l'an mil cinq cens
vingt-sept.

Francys Cedeys.

Et quia ego Bartholomeus Bellicre cleri-
cus, domini Lugdunensis publicus apostolica
auctoritate Notarius & curie Officialis Lug-
dunensis juratus saepe facti reverendissimi domi-
ni archiepiscopi & comitis Lugdunensis Gal-
liarum primatis in sua sede archiepiscopali
Lugdunensis secretarius, & in hujusmodi ne-
gotio per praefatum reverendum dominum epis-
copum Matiscensem vicarium generalem in
dicto concilio praesidentem scriba & graffarius
deputatus, in praemissis omnibus & lingulis,
dum sic, ut praemittitur, agerentur, dice-
rentur, & fierent, praesens fui, eaque sic
fieri vidi & audiui, ac de ipsis hoc publi-
cum instrumentum recepi, & confeci. Idcirco
eidem publico instrumento de praemissis sum-
pro, manu aliena me aliis occupato negotiis
scripto, hic me manu mea propria subscri-
bens, signum nominis mei prodens quo utor in
talibus appofui consuetum in testimonium pra-
missorum requisitus.

Bellicre.

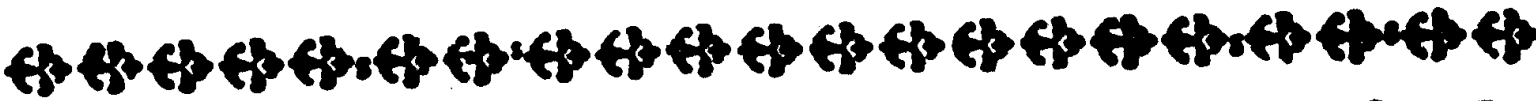
1141

CLEMENS
P. VII.

CONCILIIUM BITURICENSIS.

CAROLUS V. IMPER.
FRANCISCVS I. R. R.

1142

ANNO
CHRISTI
1528.ANNO
CHRISTI
1528.

CONCILIIUM BITURICENSIS.

PROVINCIALE, PRÆSIDE FRANCISCO TURNONIO ARCHIEP.

Anno Christi MDXXVIII. die XXI. Martii in quadragesima, adversus
dogma Lutheri ejusque sequacium, ad reformationem morum,
necnon pro decimarum solutione, &c.

Descriptus ex veteribus chartis penes se habitis.

DECRETA CONCILII PROV. BITURICENSIS.

IN nomine sanctæ & individue Trinitatis
Patris & Filii & Spiritus sancti, amen.
Hæc sancta synodus provincialis Bituricensis
in Spiritu sancto legitime congregata ad faci-
lius consequendum pacem & unionem ecclesie
Dei decernit, declarat, ordinat, statuit &
definit ut sequitur.

I.

Decernit quod damnatum dogma Lu-
theri & sequacium a sacrosancta sede apo-
stolica jampridem reprobatum in publicis
concionibus locis & temporibus opportunis,
prout expediens ordinariis locorum vide-
bitur, generaliter tantum reprobetur,
non declaratis sigillatim erroribus, nisi
locus aliquis fuerit ad quem pervenerint
damnati aliqui errores. In quo & errore
reprobato nominatim ipsius etiam errores
reprobentur.

I I.

Item decernit injungendum esse curatis
& parochianorum rectoribus siquos sciant
in sua parochia Lutheranis aut aliis ejus-
dem sectæ, & hæreticæ factionis intoxi-
catis aut infectos erroribus, siquos ma-
leficis, sortilegos, incantatores, & alias
id genus superstitiones observantes, usu
herbarum cum supersticiosa observatione,
& sacrilego ac damnato ritu characterum,
etiam usu signorum in occultis revelandis
per demonum invocationem & aliquorum
mixtionem verborum abutentes, revelent
episcopo aut ejus vicario sub incurfu pœ-
næ arbitrarie per ordinarios decernendæ.

I I I.

Decernit & statuit ne quis librarius li-
bros infectos Lutherana hæresi & sequa-
cium vendat, neve impressores imprimant,
neve habentes apud se derineant, sed in-
tra mensem unum ordinariis locorum aut

A vicariis eorundem exhibeant, neve aliqui
emant. Si quis vero hoc præsentis decre-
to & ejus promulgatione admoniti contra
venerint, venditores, impressores, em-
ptores & detentores carceribus includantur
& alia pœna arbitraria puniantur.

I V.

Item decernit & statuit ne libri Luthere-
ræ hæresis aut sequacium aut alii libri
etiam divini a Latino sermone in linguam
vernaculam pridem & ab annis octo versi
non vendantur, emanturve, nisi fuerint
ab ordinariis locorum recogniti sub pœnis
contravenientibus infligendis.

V.

Decernit ne quæstores indulgentias pro-
mulgantes hujusmodi indulgentias aut aliud
quodvis ad populum concione publica de-
clarent, nisi prius fidem fecerint de per-
missione ordinariorum deque probatione &
institutione eorum. Quæstores habeant
C articulos chirographo secretariorum signa-
tos ultra quorum contenta, si quædam
publicent, subjaceant pœnæ arbitrarie,
tam rectores ecclesiarum abusus ipsos fieri
permitterent, quam quæstores ipsi delin-
quentes. Prohibetur etiam ne aliqui in-
cogniti prædicatores cuiuscumque profes-
sionis sint ad prædicationem admittantur,
nisi habita potestate ordinariorum.

V I.

D Decernit quod rectores ecclesiarum in sa-
cris celebrandis diebus dominicis prædi-
cent plebi præcepta legis, evangelium,
aliquid epistolæ illius diei, aut quod con-
fert ad cognitionem peccatorum & virtu-
tum, tripertitum etiam Gersonis vulgari
sermone versum declarent: quod ut com-
modius fiat, curent breviores esse in aliis,
ut puta in precatationibus fieri solitis ac
aliis non necessariis.

VII.

ANNO
CHRISTI
1528.

VII.

Item decernit quod statuta synodalia Latino sermone contexta in linguam vernaculam vertantur, ut conciones synodales fiant imposterum contexta faciliori & rudiori sermone, & quem maximo capere poterunt auditores, quibus suo pœnis arbitrariis rectores parochiarum & alii sacerdotes & clerici in civitate vel oppido existentes in quo fiet synodalis concilio interfint.

VIII.

Statuit ne clerus aut plebs vagetur & dormulet per templa, interea dum res divina peragitur aut prædicatio sive mandatorum publicatio habetur.

IX.

Definit ut decretum concilii Constantiensis super celebratione conciliorum provincialium tertio quoque anno celebrandorum observetur. Fiant etiam visitationes a dominis prælatiis singulis annis & per se, legitimo cessante impedimento, quoniam ad eos pertinet de ovibus curam sollicitam agere.

X.

Decernit ut acerrima indagatio, inquisitio & punitio fiat contra blasphemos, iram Dei, B. Mariz virginis & sanctorum provocantes.

XI.

Statuit ad majorem Dei reverentiam ut rectores ecclesiarum suo populo persuadeant faciendam genuflexionem tantisper ac quoties audietur signum aliquod elevationis corporis Christi seu sacrosanctæ eucharistiæ.

XII.

Item statuit excludenda etiam ridicula que interdum fiunt in collatione sacramentorum præcipue baptismi & matrimonii in contemptum sacramentorum. Statuit etiam ne poenitentes injunctam sibi poenitentiam a sacerdote revelent: Neve sacerdotes ipsi revelent poenitentias etiam injunctas aut aliquid in confessione detectum: quod a quibusdam impune fit in contemptum clavium ecclesiæ: alioquin si contrafecerint gravi poena punientur.

A

XIII.

Decernit quod observetur statutum concilii Constantiensis & pragmaticæ sanctionis de residentia canonicorum & aliorum ecclesiæ ministrorum in divino cultu, & etiam de psalmodia lente & cum certa morula faciendâ.

XIV.

Decernit quod emendæ imposterum non dentur ad firmam, nec etiam jus sigilli dominorum prælatorum.

XV.

Decernit quod breviaria, missalia, baptisteria, processionalia, horæ, & hujusmodi libri, quos vocant usus, non mittantur ad chalcographiam imprimendi, donec ipsi librarii acceperint exemplaria ab ordinario aut deputato emendata.

XVI.

Item statuit quod confraternitates non erigantur inconsulto ordinario, nec fiant sumptus immoderati præcipue conviviorum, comporationum, chorearum, &c. Convertantur potius pecuniis confratrum in pios usus. Itemque contractus ficti & usurarii prætextu prædictarum confraternitatum non contrahantur.

XVII.

Statuit numerum dierum festorum esse coercendum: steturque arbitrio ordinarii in ipsis festis abrogandis.

XVIII.

Item ne literarii studii magistri suis auditoribus legant auctores revocantes a divino cultu, ecclesiæ ceremoniis, & religionibus sive institutis ab ipsa ecclesia approbatis: sed potius legantur scriptores ad animi cultum & linguæ splendorem conducentes.

XIX.

Statuit quod parochi sive curati sub poenis arbitrariis visitent suas curas personaliter semel in anno ad minus, maxime in paschate, salvo tamen in omnibus privilegiatorum exemptionibus.

XX.

ANNO
CHRISTI
1528.

ANNO
CHRISTI
1528.ANNO
CHRISTI
1528.

XX.

Decernit quod dimissoria non dentur promovendis nisi debite examinati fuerint ab ordinario & idonei inventi. Itemque si qui promoti fuerint ad ordines sacros non habitis dimissoria suspendantur a celebratione missarum per tempus quod convenire videbitur ordinario. Et si iam promoti incapaces inveniantur corporaliter puniantur arbitrio dioeceseos. Non concedantur etiam dimissoria ad sacros ordines non beneficiatis, nisi prius fecerint fidem de titulo patrimonii.

XXI.

Item statuit ne dispensetur a prelatibus, cum habentibus curam animarum, ut relictis propriis ovibus, inserviant alienis.

XXII.

Decernit moniales cohibere ab exitu monasteriorum suorum, & compelli ab ordinariis ut resideant in claustris suis clausis undique septis, adeo ut aditus non pateat ad eas secularibus. Et per omnia observentur & executioni mandentur contenta in capitulo Periculoso, de statu regularium in sexto.

XXIII.

Item decernit quod religiosi extra claustra sua vagantes ab ordinariis cogantur ad rectam redire semitam & ad suorum institutorum observantiam.

Acta & publicata in ultima sessione consilii provincialis Bituricensis die 21. mensis Martii anno domini MDXXVII presidente reverendissimo in Christo patre & domino domino Francisco de Turnone misericordie divina archiepiscopo patriarcha Bituricensi Aquitanie primatice celebrata.

LE TROING secr.

Super ecclesiastica jurisdictionis perturbatione decretum.

Decernit & ordinat eadem synodus, ut super turbatione quod jurisdictionis ecclesiastica a secularibus iudicibus patitur circa obligationes iuramento firmatas cum submissione coercionis ecclesiasticae circa personalium actionum cognitionem inter laicos: circa etiam testamentorum quoad pias causas exhibitionem & executionem: circa inventariorum de bonis mobilibus clericorum per notarios officialium confectioem & literarum tacitis nominibus moni-

A toriarum publicationem: item circa remissiones que a laicis iudicibus fiunt cum onere casus privilegiati: adhuc circa prohibitiones generales necnon & particulares que tam contra arreta quam contra ordinationes regias passim fiunt. Porrigatur supplicatio domino nostro regi, quatenus super his procedere dignetur, ut libertati ecclesiasticae & subditorum suorum etiam laicorum commoditati consulatur.

Super reformatione ecclesiastica jurisdictionis decreta.

I.

Inhibet hęc provincialis synodus monitoria generalia seu tacitis nominibus ab ecclesiasticis iudicibus decerni, nisi damnum ratione cuius impetratur, sit estimationis trium solidorum: nec moniti culpabiles pro minori damno excommunicationis sententia innodentur, atque id in monitoriis literis exprimat.

II.

Statuit etiam ut in literis contra participantes excommunicatorias & aggravatorias concedendis eximantur uxor & liberi nec non servitores & ancillę que ante dictarum literarum impetrationem operas suas locaverint.

III.

Prohibet insuper notariis, scribis, procuratoribus & aliis in ecclesiasticis curiis practicantibus, pro salariis, vacationibus, expeditionibus & actis judicialibus contra partes seu clientulos suos per viam excommunicationis procedere: sed tantum per viam interdicti ab ingressu ecclesie eidem liceat procedere, donec crescente contumacia causa cognita per iudices aliter extiterit ordinatum.

IV.

Item, ut animarum saluti consulatur, decernit pro prima contumacia literas excommunicatorias non esse concedendas, sed tantum interdictum ab ingressu ecclesie nisi pro diversitate locorum morumque ordinariis aliter observandum videbitur.

V.

Item ut facilius & rectius metropolitani iudices iustitiam ministrare valeant, statuit

ANNO
CHRISTI
1528.

tur informationes & inquestas a suffraganeis seu eorum officialibus in lingua Latina aut Gallica esse faciendas, aut saltem tali idiomate ut absque interprete facile possint in Bituricensi sede intelligi.

Aliud decretum circa parochialium ecclesiarum rectores.

Statuit provincialis hæc synodus ut parochialium ecclesiarum rectores ceterique animarum curam habentes resideant in suis beneficiis; nec eisdem etiam concedenda literæ de non residendo, nec ipsorum vicariis de regendo, nisi causa cognita: qua expensa & vicariis idoneis præmissis examine compertis, teneantur prædicti curam animarum habentes sic per se vel suos vicarios procedere, ut debita hospitalitas & pauperum subventio observentur.

Aliud decretum circa coemeteria.

Ne adeo facile polluantur aut prophænantur coemeteria, statuit ut proxime quam citius fieri poterit, saltem infra triennium claudantur. Et si ii ad quos spectat hæc cura, causa cessante, facere neglexerint, ordinarii arbitrio puniantur.

Acta & publicata in ultima sessione, &c. ut supra.

De solutione quatuor decimarum pro redemptione filiorum regis pro pace obsidum &c.

Die Jovis decima nona mensis Martii anno domini MDXXVII. fuit quinta sessio synodi seu concilii provincialis Bituricensis, in qua præsidente reverendissimo in Christo patre & domino, D. Francisco de Tournon, m. d. archiepiscopo, patriarcha Bituricensi, Aquitanie primatæ, & assistentibus nonnullis reverendis in Christo patribus dominis episcopis suffraganeis dicti reverendissimi domini, ac abbatibus, prioribus & ceterorum dominorum episcoporum suffraganeorum, necnon capitulorum ecclesiarum cathedralium, dominorum abbatum, priorum conventualium, & collegiorum secularium ecclesiarum, civitatis & dioceseos & provincie Bituricensis ad dictum concilium vocatorum & invitatorum ibi in præsentiarum non existentium vicariis, & præsentibus huiusmodi concilium provinciale facientibus & representantibus, discussis prius fidei, reformationis morum, libertatis ecclesie, & illius jurisdictionis obstaculis: deinde super requisitione & conventionione domini nostri Francorum regis in dicto concilio proposita, rogatis & scrutatis singulorum sententiis, necessitateque urgente considerata, prædicta synodus memoratis conventionione domini nostri regis super solvendis quatuor decimis pro redemptione dominorum filiorum ipsius domini nostri regis captivorum & pro eodem obsidum exequentium..... Quas quatuor decimas super fructibus tam exemptorum, quam non exemptorum beneficiorum

& officiorum ecclesiasticorum, etiam confraternitatum, communitatum ac præceptoriarum militarium & aliorum beneficiorum sancti Joannis Hierosolymitani, aliorumque ordinum, nec non & fabricarum ecclesiasticarum in dicta provincia existentium, infra biennium, nisi necessitas prædictorum filiorum regis actu citius redimendorum aliud exegerit, persolvendas esse, qualibet decima ad rationem & quantitatem decimæ novissime solutæ omnibus prædictis inclusis ascendente, censuit & concessit: duas videlicet infra festum beati Michaelis proxime venturum, & reliquas infra aliud subsequens festum ejusdem sancti Michaelis anno revoluto, seu infra alios terminos reverendissimi domini Bituricensis archiepiscopi & suorum suffraganeorum arbitrio infra huiusmodi biennium præfigendos.

Ordinavit insuper quod pecuniæ ex prædictis decimis collectæ dictis filiis ad precium redemptionis nondum receptis interim in custodiam penes ecclesiam cathedralem cujuslibet diocesis dictæ provincie reponantur in area seu scrinio tribus aut quatuor clavibus clauso, ad diocesanum cum sui capituli consilio discretionem pro iisdem pecuniis dandis & tradendis tempore & casu præmissis tangentibus, factis in præmissis protestationibus quod per huiusmodi concessionem non intendit præfatum concilium contravenire sacrorum conciliorum decretis aut aliquibus constitutionibus super solutione decimarum, aut aliis editis, sed solum in casu & jure permissis, videlicet captivorum regis & ejus filiorum redemptione, non intendens libertati aut immunitati ecclesiasticæ in quopiam derogare aut præjudicare, nec in alios usus prædictam decimam convertendam & citra præjudicium alicujus consequentis. Et quod interea nullis aliis oneribus aut solutionibus prædicta provincia aut ejus dioceses prægraventur.

LE TROING. Secr.

Extractum a suo originali per me, Calsoin.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Hoc eodem anno aut certe præcedenti 1527. neque enim diem aut mensis scimus, Franciscus Rohanius filius marescalli Gienensis, archiepiscopus Lugdunensis, congregasse dicitur synodum provinciam Lugdunensem, præside Claudio de Longovico Matificonensi episcopo, qui procuratoris partes obibat, ceterosque qui aderant consecrationis prærogativa superabat. Eisdem porro ob causas constructa arbitror ob quas Bituricensis concilium a Francisco Tournonio celebratum fuisse paulo ante observavimus.

EJUSDEM OBSERVATIO ALTERA.

Parifense, quod apud Binium aliosque passim minus accurate dici Senonense consuevit, inchoatum fuit, ut habent acta quæ sequuntur, a die 3. Februarii anni 1527. more veteri Gallico, ad diem 9. Octobris anni 1528. præside Antonio a Prato, &c. adversus Lutheri similiumque hæreticorum impia dogmata ac pro reformatione ecclesie.

Post præfationem curiosis lectoribus sapius evolendam, in qua novatorum, schismaticorum atque hæreticorum mores graphice depinguntur, Sequitur,

I. Generale decretum continens hæreson tum pullulantium species & detestationem, modum judicandi ac discernendi hæreticos ac relapsos, formam & ordinem procedendi contra eosdem: acerbas etiam eorundem penas, ac demum exhortationem ad principes potestatesque seculares de illis profligandis & exterminandis.

II. Decreta fidei numero sedecim cum annotationibus aliquot errorum jam olim damnatorum & tunc repullulantium.

III. Constitutionem seu decreta morum numero quadraginta cum postrema conclusione.

CON-

ANNO
CHRISTI
1528.

ANNO
CHRISTI
1528.

ANNO
CHALISTI
1128.

CONCILIUM SENONENSE
DICI CONSUE TUM, PARI SIENSE

A loco dicendum, contra Lutheranorum hæreses, & pro reformatione ecclesie celebratum Lutetie Parisiorum, sub reverendissimo domino Antonio a Prato, tituli sancte Anastasie presbytero cardinali, Senonensi archiepiscopo, Galliarum ac Germanie primare, necnon Albigenſi episcopo, Francis cancellario, inchoatum anno domini MDXXVII. & consummatum anno sequenti tempore Clementis pape VII.

ex suppositione Gallie, quod plebs non advertebat: nam in Roma ne & in hoc summatum fuit eodem anno 1528.

Antonius miseratione divina, tituli sancte Anastasie sacrosancta Romana ecclesia presbyter cardinalis, archiepiscopus Senonensis, Galliarum & Germanie primas, Albigenſis episcopus, ac Francia cancellarius, universis præsentibus scriptum inspecturis, salutem in eo qui est omnium vera salus.

CUM frequens conciliorum celebratio agri dominici præcipua sit cultura, quæ vepres, spinas & tribulos hærescon extirpat, excessus corrigit, deformata reformat, & vineam domini ad frugem uberrimam fertilitatis adducit; generalia autem non facile possunt aut soleant adunari, quibus subolescentes errorum fibræ animadversionis tempestiva sarculo præcidantur, provide admodum a sanctis patribus institutum est, ut metropolitani provincialia subinde concilia convocarent, quibus una cum suis suffraganeis, irrepenſibus animorum morbis & commissa sibi plebis contagioni, digna cautione mederentur. Quod etsi semper utique fuerit non segniter observandum, et tamen sese nobis obtulit necessitas, ut in tanta curarum nostrarum mole, nulla dilatione negotium tam sanctum protrahi pateretur. Si quidem cum gravis & lethifer morbus affligat corpus ac depascit, adhibenda est e vestigio salutatis medicina sine ulla procrastinatione, quæ propulsato morbo pristinam ægroto sanitatem instauret. Et periculosa tum solet esse mora cum per illam languor exitialis inavaleſcit amplius, & valentiores sumit vires. Quid igitur factitandum, cum extrema quædam animorum pestis immaniter grassatur in omnes, & lue sua mortifera longe lateque debacchatur? Nonne rejecta omni prorogatione, incunctanter occurrendum est, & mature tam pestilenti malo remediis salutaribus & accommodis; ne si oscitanter id ipsum & lente agatur, interea tabes illa pestifera latius proserpat in plures, & diffusius propagetur? Tale autem quiddam nostra accidisse ætate circa fidei & morum corruptelam, vel tacentibus linguis, res ipsa plane loquitur. Adesse jam tempora illa periculosa, de quibus ad Timotheum scribit apostolus, ipsa rerum experientia dilucide comprobat. Tanta enim Martini Lutheri & perditorum quorundam hominum auspiciis in orthodoxam fidem pestis efferbuit, tam gravis ecclesie procella superioribus hisce diebus incubuit, ut electi (quod est apud Mattheum) propemodum viderentur in errorem induci, & dirum concussus Petri navicula naufragium intentari. Nempe eo dementie proruperunt ecclesie perduelles, in eam venire perfrectæ frontis im-

2. Tim. 4.

Matth. 24.

A prudentiam, dum extinctarum quondam hærescon cineres exsiccant, dum hæresiarichas ab omni fidelium theatro quondam explosos orthodoxis patribus anteponunt, ut sacrosanctam conciliorum auctoritatem respuant, nullum vel apertissimum scripturæ locum non depravent, sed corruptum atque adulteratum in suam utcumque sententiam detorqueant. Ne serpat itaque latius hic cancer, ne quis e commissa nobis plebe, vana cujusdam libertatis prætextu, aut adulterino scripturarum fuce deceptus, tam dirum ac pestilens venenum hauriat: de suffraganeorum nostrorum consilio decreta promulgari iussimus, quibus exitiale Lutheri & ceterorum id genus hæreticorum virus, aliqua ex parte detegatur. Adjectæ sunt & nonnullæ constitutiones, quibus insolentes nostra tempestate mores & suppululantes quidam excessus compingantur. Disciplinæ tamen ordinem secuti, a generali primum decreto susceptum fidei negotium inchoamus, ad specialia subinde progressuri.

B

Datum Parisiis anno domini 1528. die vero vigesima mensis Februarii.

P R Æ F A T I O.

SCRIBENS regius psalter de ecclesia ejusque adversariis, & vano atque inani eorum conatu, Sape, inquit, expugnaverunt me a juventute mea, dicat nunc Israel: Sape expugnaverunt me a juventute mea: etenim non potuerunt mihi. Quibus sane verbis indicat ecclesie vel a primordiis suis hostes non defuisse: qui atrociter quidem illam impugnarunt, sed minime devicerunt: hostiliter quoque exercuerunt, sed non pro sua potuerunt libidine extinguere. Quare cum præpoluisset, Sape expugnaverunt me a juventute mea, mox subjunxit: Etenim non potuerunt mihi: quod idem facile cognosceret, quisquis veteres hæresiarichas & eorum errores paululum discussisset. Nam a plurimis adversariis oppugnatam ecclesiam fuisse percipiet, sed semper de illis nobiliter triumphasse: impugnarunt in primis ecclesiam in primo sue juventutis flore Simoniani, Nicolaitæ, Gnostici, Carpocratiani, Chiliaſtæ, Ebionæi, & plerique alii hæretici, qui falso arbitrati vasis suis argutis & dolis supplantare ecclesiam, tamquam fumus evanuerunt: ecclesia autem victrix gloriosaque permansit. Subsecuti sunt deinde alii, ecclesiam insidiosius & occultius adorti: qui sacras literas aliquatenus suscipientes, & nudo earum cortici inherentes, ejus auctoritatem non solum moliti sunt immianere, verum etiam

2. Tim. 1. 18.

pro-

ANNO
CHRISTI
1528.

proflus enervare. Hujusmodi fuerunt, Manichæus, Aërius, Vigilantius, Valdo, Marcellinus Patavinus, & Joannes Vvicellus. At frustra id tentarunt; quandoquidem solido fundamento innixa evetti non potuit. Voluit nempe Deus tantam esse ecclesiæ suæ stabilitatem & potestatem, ut per eam veluti per infalibilem quandam regulam ad salutem mortales dirigeretur. Nam, ut sanctæ scripturæ contestantur, nulli ad vitam beatam patet aditus, qui ecclesiæ certe non audiat, aut qui ab ejus communione exclusus sit. Nec certe gloriari possunt heretici, quasi apud illos resideat ecclesiæ catholica. Nam cum illa sit universalis, omnesque fideles complectatur, (alioqui catholica non esset) angulis aut latibus hereticorum nequit circumferri. Huic accedit, quod in integritate fidei ecclesiæ catholica eadem semper perseverat, nec ullis erroribus coinquinatur. At contra, nefariis suis conventiculis veluti infamibus prostribulis fidem heretici prostittere ac violare satagunt, dum impie in suis adventionibus fornicantur. Præterea, in finem usque sæculi, juxta Christi pollicitationem, perduratura est ecclesiæ catholica, quod nullis adhuc hereticorum sectis contigit. Quare non potest apud hereticos catholica ecclesiæ residere, licet secus arbitrati sunt Manichæus, Aërius, Vigilantius, & ceteri prænominati. Quorum perniciosos errores paulo diffusius explicare constitimus, quod si idem sint, aut fere similes, illis, qui hac tempestate repullulare videntur. Præfatorum itaque hæresiarum primus fuit non minus impius quam ridiculus Manichæus; qui tollens liberum arbitrium, duplicem in homine statuit naturam; alteram bonam, alteram malam: & bonam quidem a Deo, imo de Dei substantia conditam asserit, & eandem semper bene agere: malam vero a principe tenebrarum, semper male. Agunt enim juxta illius sententiam non libere & voluntarie, sed necessario & naturaliter: ob idque nihil imputandum putat humanæ voluntati, sed naturis illis, maxime inter se contrariis. Nec ea in re multum distat a Manichæo Lutherus: nam cuncta quæ ab homine sunt, necessatio fieri Lutherus credit, nec in hominis licum potestate vias suas bonas facere aut malas. Aufert etiam ipse, ut Manichæus, liberum arbitrium, licet alias ab eo dissentiat. Manichæus namque humanam salutem ponit in operibus bonæ illius naturæ. At Lutherus sola fide & fiducia in Deum, ejusque promissa, seculis bonis operibus, homines justificari arbitratur. Errat Manichæus, errat & Lutherus. Erravit consimiliter Pelagius, dum aliud extremum secutus, ad vitam beatam comparandam minime necessariam putat divinam gratiam: sed ad id sufficere censet liberum arbitrium, si modo adsit divinæ legis cognitio. Porro talia deliramenta respiciens ecclesiæ catholica, hæc tria ad salutem requiri docet: Fidem, bona opera, & divinam gratiam, neque absque his patere homini adulto viam salutis. Accedentem siquidem ad Deum oportet primum divinæ gratiæ munere adjutum credere, deinde bonis operibus intendere: in quibus efficiendis & liberum arbitrium operatur, & gratia; primo tamen, & principaliter, gratia. Quapropter qui hominem bene operari & salutem consequi arbitratur absque gratia, aut primatum boni operis libero arbitrio adscribit, non gratis, Pelagianus censendus est: qui vero libe-

vari hominem existimat, neglectis bonis operibus, a libero arbitrio procedentibus, hic Manichæus est & Lutheranus. Nam in errorem Manichæi incidit Lutherus, dum nimis anxie & scrupulose devitat Pelagium. Metuens namque liberum arbitrium cum Pelagio nimis efferre, omne bonum opus, quod est in homine, Deo tribuit & divinæ gratiæ, nihil profus libero arbitrio, sicque tollens omnino liberum arbitrium Lutherus factus est Manichæus, dum refugit esse Pelagianus. Debebat certe Lutherus ex apostolo nosse, ita necessariam esse divinam gratiam ad bene operandum, ut cum ea tamen liberum arbitrium, bonum opus efficiat. Testis siquidem est apostolus, divinam gratiam in se vacuum non fuisse, cum abundantius, inquit, laboravi, non ego autem, sed gratia Dei mecum. Unde recte conficitur, ipsum divinæ gratiæ, & reliquos fideles, cooperatum fuisse: quos ipse cohortatur, ne in vacuum gratiam Dei recipiant: laborem eorum pronuntians nequaquam fore vanum, si sic gratia utantur, ut non frustra illam videantur suscepisse. Utramque aliter connectens apostolus, noluit liberum arbitrium otio torpescere cum Manichæo: & arrogantiam devitans Pelagii, sic cooperationem tribuit libero arbitrio, ut ex se tamen & citra divinæ gratiæ munus, sufficere non possit ad salutem. Hæc utique sententia est ecclesiæ catholicæ, quam semper catholici doctores tenuerunt, & in oppositam partem declinantes hereticos, divinorum eloquiorum testimoniis confutarunt & damnarunt, quales (ut promissum est fuerunt Pelagius, Manichæus, & hoc tempore Manichæi discipulus Lutherus. Atque Manichæo successit Aërius, dissimili quidem voluntate, sed simili vanitate oppugnans ecclesiæ. Hic namque carnalem molitur statuere libertatem solenniter indicta ab ecclesiæ nolebat jejunia servari, ne legi viderentur fideles obnoxii. Arbitrabatur enim, si jejunia ab ecclesiæ constituta servarent, aut sacris ejus legibus ac institutis obtemperarent, eos in servitutem redigendos, Christianis hominibus minus convenientem. Qua in re liquido ostendit, quam ignarus, quamque in divinis scripturis parum esset exercitatus. Intelligere siquidem debuerat ex apertissimis sacre scripturæ documentis, quod vera libertas Christianorum, qua fideles Christus liberavit, non libertas est carnis, sed spiritus, per quam mortificatur caro cum suis concupiscentiis, spiritus autem vivificatur. Adversatur enim profus libertati spiritus libertas carnis, ut præclare sub typo Isaac & Ismael, Saræ & Agar, ad Galatas apostolus deducit. Volens itaque Deo inspirante ecclesiæ hæc spirituales libertatem Christiana pietate dignam statuere, moderata indixit jejunia, ac rationabilem ciborum delictum certis temporibus & diebus sapientissime sancivit, non hæc (ut volebat insipiens Aërius) arbitrio relinquens filiorum, quorum ut pia mater salutem affectaret & haberet sollicitudinem. Noverat enim sensus humanique cordis cogitationes prona esse ad malum ab adolescentia: nec facile ex se & suapte voluntate ad hanc libertatem spiritus pervenire posse. Tanta autem moderatione, tantaque circumspicione omnia digessit, ut iis qui Christiano animo sunt imbuti, nullus profus justæ quærelæ locus relinquatur, atque illa instituens hæcque nos rursus in legis Mosaicæ servituti-

ANNO
CHRISTI
1528.

s. Co. 17.

s. Co. 6.

Libertas
Christiana.

Galat. 4.

virtu-

ANNO
CHRISTI
1548.

virtutem obrudit, quam jam omnino desit, sed in libertatem esset filiorum Dei. Unde constat quam fallax Aerius, dum in carnalem fideles nititur depicere libertatem. Quamobrem cum sua Ismaelitica aut Avarana, eaque carnali atque impia libertate, non heri aut nondum, sed ante annos mille damnatus est, & cum eo satanica ejusmodi libertas funditus est eversa. Quam nihilo minus homines impii his temporibus incassum laborant rursus excitare & erigere: dicentes nequaquam ecclesie hoc esse concessum, ut fideles valeat lethiferam noxam reddere obnoxias, aut sic ad mortale peccatum obligare, ut lethalem noxam preceptorum ecclesie incurrant transgressores: cum tamen ex sacris literis, donatam esse a Christo ecclesie ejusmodi auctoritatem clare innoscit, qui inter Ethnicos eos sane deputavit, qui ecclesie preceptis non obediunt. Contraria autem assertio, non catholicorum est, sed hereticorum, qui hoc unum præter cetera, suorum habent errorum fundamentum. Hoc amplectantur Aerius, Jovinianus, Lamperius. Huic adstipulantur Valdenses, Vviclefisti, Bohemi: ex eo fonte omnes fere Lutherani impietatis blasphemias proficiscuntur. Nec mirum, si tantopere hujusmodi sententiam probant heretici, & oppositam rejiciunt, cum sciant, sicut baculo canes, ita universas suas hæreses ecclesie repelli auctoritate, & se, ut putrida membra, ab ejus consortio refecari. Sic olim rejectus est delirus Manichæus, & cum carnali sua libertate insanus Aerius. Rejectedus est & post eos Epicureus Vigilantius, insensus admodum ecclesiasticæ pudicitie, quandoquidem immundo spiritu agitatus, in tantam prociptiam amentiam, ut continentiam hæresin, pudicitiam dicat libidinis seminarium. Quare sacram continentie legem non ferens, libidini frenam peremit, nullos volens sacris initiari, qui uxores prius non duxerint: neque iis credi pudicitiam, qui cælibes vivant, quasi nihil sit, quo homines, divina gratia adjuti, distent a porcis, nihil quo differant a brutis animantibus, nihil quo a jumentis separantur. Pessime certe de restituto a Christo humano genere judicat, qui ita censet. Nam qui ita de hominibus sentit, homines humana exuit dignitate, & in servilem brutorum dejicit conditionem, ut sint tamquam equus & malus, quibus non est intellectus. Probanda itaque est Latine ecclesie continentia, utpote que sanctitate præfulgeat, libertatemque præstet dominum sine impedimento obsecrandi, nec non profectui ecclesie maxime sit accomodata. Non ab ea re ergo ecclesiastica censura repulsa est Vigilantii & asseclarum ejus assertio impudentissima. Sequentes autem Vigilantium Valdenses, homines idiotæ, & literarum expertes, ordinem hierarchicum ecclesie confundunt, perturbant, destrunt: liberum cuique esse asserentes prædicare & docere verbum Dei; nullum sexus aut status discrimen facientes; sacerdotes itidem & præfules, cum primum lethaliter deliquerint, omni spoliati dignitate sacerdotii aut episcopatus: neque eos tum posse consecrare, aut sacerdotes ordinare asseverant. Præcepta insuper ecclesie parvipendunt, que alicujus esse momenti minime credunt. Purgatorium etiam inficiantur, neque orant pro defunctis: omne rursus juramentum illicitum arbitrantur, simul & judicium, nihil demum temerari aut agi volunt, quod non fuerit expressum

Cunc. General. Tom. XXXII.

in sanctis scripturis: que sane assertio aliorum multorum basis est & fundamentum errorum; cum tamen per easdem sanctas scripturas manifeste elidatur. Porro hujusmodi istorum rudium & indoctorum, insanos errores divulgantium, mox rejecta est impietas, atque per ecclesie censuram secisa. Post hos autem ignaros homines, surrexit Marsilius Patavinus, cujus postilens liber, quod defensorium pacis nuncupatur, in Christiani populi perniciem, procurantibus Lutheranis, nuper excusus est. Is hostiliter ecclesiam insectatus, & terrenis principibus impie applaudens, omnem prælati adimit exteriorum jurisdictionem: ea dumtaxat excepta, quam secularis largitus fuerit magistratus. Omnes etiam sacerdotes, sive simplex sacerdos fuerit, sive episcopus, archiepiscopus, aut etiam papa, æqualis ex Christi institutione assertit esse auctoritatis: quodque alius plus alio auctoritate præstet, id ex gratuita laici principis concessione vult provenire; quod pro sua voluntate possit revocare. Verum ex sacris literis coercitus est delirantis hujus hæretici immanis furor: quibus palam ostenditur, non ex principum arbitrio dependere ecclesiasticam potestatem, sed ex jure divino, quo ecclesie conceditur, leges ad salutem condere fidelium, & in rebelles legitima censura animadvertere. Iisdem quoque literis aperte monstratur, ecclesie potestatem longe alia quavis laica potestate non modo superiorem esse, sed & digniorem. Ceterum hic Marsilius, & ceteri prænominati hæretici, adversus ecclesiam impie debacchati, certatim ejus aliqua ex parte nituntur diminueri auctoritatem. Nam quod in bonis & in malis operibus statuit scriptura, tollit Manichæus liberum arbitrium: ad suum nutum revocat Aerius ecclesiastica jejunia: Vigilantius, contra ecclesie decretum, sacrilegæ ecclesiasticorum nuptiarum probantur. Vitiis prælatorum tantopere Valdenses offenduntur, ut inde eorum statum damnent. Excellens a Christo concessa ecclesie potestas gravis est Marsilio, nec illam potest ferre. At vero his succedens Lutheranus sectæ fons & origo Vviclefus, cuique Lutherus per omnia ferme consentit, non aliqua tantum ex parte, ut priores illi hæretici, sed radicitus totam ecclesie enervare auctoritatem contendit. Is enim non cum uno aut altero tantum hæreticorum priorum, commercium habet, sed cum singulis. Cum Manichæo namque humanorum actuum tollit libertatem: cum Aerio, nihili facit præcepta ecclesie: Vigilantium secutus, ecclesiasticorum pudicitiam prostituit, terrenis etiam illos possessionibus exuens. Passim & ab unoquoque juxta hæresin Valdensem prædicandum verbum Dei decernit, nulla habita ratione prohibitionis superiorum: Marsilii item dogma probat, ne quis excommunicari possit, qui ad seculares iudices provocarit. Cumque omnibus his consentiat, non tamen quiescit mala mens, nec pravum impium ingenium sibi satisfacit, nisi omnes longe superet impietate, seque hostem prodat ecclesie, aliis multo infestiorum. Hinc certe quidquid ab ecclesia Spiritu sancto suggerente constitutum est hoc ille delirus, veluti dæmonio arreptus, contemere, lacerare, abjicere molitur. Hic est qui universitates aspernatur & generalia studia, civilia dominia perplexa reddit & incerta, ecclesiasticis possessiones adimit, & decimas clericorum subjicit laicis, ipsos bonaque eorum

Ccc

laico.

ANNO
CHRISTI
1548.

ANNO
CHRISTI
1522.

laicorum tribuens jurisdictioni; religiones & religioforum obijctis instituta, censuras ecclesiarum flocci pendit, minimeque curandas pronuntiat. Quid plura? Sacrum ille ridet canonem missae, dies festos sanctorum pariter & reliquias tollit, preces fidelium ad eos dirigi vetat. Horas canonicas & vocales concentus, eos potissimum qui in templis alta voce effervant, sublannat. Sanctas etiam in ecclesia pie ac laudabiliter constitutas caeremonias ridet. Nec his contentus est, nisi sui virus perfidiae, in divinis quoque sacramenta eucharistiae, ordinis, confirmationis, & poenitentiae evomat. Quamvis autem omnium ferme haeresum portenta, quae inducere solet, antequam ipse nasceretur, salce ecclesiastica censura essent praecisa; ne tamen haberet, in quo gloriaretur incircumcissus Philisthus in superbia sua, exprobrareque agnibus Dei viventis non posset, aut in Deum & ecclesiam sponsam suam tam execrandas blasphemias effutire, in celeberrimo illo Constantiensi concilio repressa est Vvicleffi (& in eo, Lutheri & sequacium) tam effrenis & prius inaudita insania. Proinde dum rejecta est impiissimi haeretici Vvicleffi dementia, dum Marfilii, dum Valdensium, dum Vigilantii, dum Aerii, dum denique Manichaei; simul etiam corruit & funditus eversa est temeraria & impudens assertio eorum, qui calumnias, blasphemias, atque haereses praescriptas tuentur & imitantur. Cujusmodi sunt Lutherus, sequacesque illius, Melanchthon, Carolostadius, Lambertus, Zuinglius, Oecolampadius, & ceteri hujusce conjurationis execranda complicae: quos ideo ex nomine citavimus, ne pestiferos illorum libros quis legere audeat, ne viperis dogmatibus insiciatur. Quo sit ut non parum demiremur, quoniam pacto tam impudentes sint hodie, aut tam arrogantes Lutherani, ut damnatam Vvicleffi damnati viri doctrinam audeant disseminare, eamque probare, praedicare, scribere, aut divulgare non erubescant, quam semper ecclesia Spiritu sancto illustrata rejecit, respuerunt orthodoxi, probati doctores execrati sunt: quasi vero magis sit paucis, iisdemque temerariis, errorum satoribus credendum, quam omnibus doctoribus, sanctis martyribus, academiis, episcopis, summis pontificibus, generalibus conciliis, quo stultius dici nihil potest, aut furiosus. Nam quae major stultitia, si non insania dicenda est potius, quam quod praedamnatas tot retro saeculis haereses revocare conantur, & extinctos execrandarum blasphemiarum cineses student ex inferis denuo suscitare? At certe in vanum laborant, cum adversus Christum & ecclesiam nihil unquam feliciter attentetur. Quapropter quantumlibet tumultuentur, innumeras licet insipientium hujusmodi catervas in animarum & corporum perniciem, ad nefariam impietatem tuendam technis & fraudibus alligant: quotquot libros ad firmandam execrabilem hanc lectam conscribant, quantumvis magis & calumnias suas composito facutoque sermone satagant adumbrare; quantumvis denique in ecclesiis catholicis conspirent exitium, impii tamen eorum conatus in ventos tandem effluent & vaneferunt. Zelatur enim Christus zelo magno ecclesiam suam sponsam integritatem, quam in fidei & caritatis potissimum sinceritate consistit, nec passurus est aliquando fidem ecclesiam iniquis haereticorum conjurationibus corrumpi. Ea propter dum eam illi oppugnant,

potenti brachio virtutis sui illos repellit, ac vana eorum molimina frustratur. Et quemadmodum facile solis calorenix dissolvitur, facillius longe divina virtute impiorum consilia vix dum exorta dissipari, & cordis eorum cogitationes dispergi solent. Hoc utique in Lutheranis hodie videmus impleri, qui quamvis longe ab ecclesiis catholicis dogmatibus absint, tamen inter se admodum dissident, dum alii unum, alii aliud tenendum arbitrantur. Ex eis enim nonnulli sanctorum imagines deiciunt, alii contra erigunt: quidam humanas disciplinas, ut vesenae pietatis reprobant, quas alii, ut apprime utiles, defendunt: iteratum baptismum ab aliquibus susceptum alii omnino execrantur. De eucharistia insuper minime conveniunt. Nam eorum nonnulli, solum esse signum corporis & sanguinis Christi in eucharistia contendunt: alii vero veraciter esse Christi corpus & sanguinem certo profitentur: in hoc tamen a veritate dissidentes, quod substantiam panis & vini cum corpore Christi asserunt remanere. Eo etiam vesanis devenerunt eorum nonnulli, ut Spiritum Dei jactantes se habere, scripturas sacras luce clariores asserunt, omnibus sacris interpretibus rejectis, quibus tamen plerique alii refragantur. Sunt & alia non pauca, de quibus inter se Lutherani digladiantur. Haec autem discrepantia plane indicat, quam a veritate sint alieni. Veritas siquidem ubique sibi constat, nusquam dissidet. Non enim Spiritus Dei spiritus est dissensionis. Cum itaque in his quae ad fidem spectant, tam manifeste dissident, perspicuum est eos nullatenus in solidae veritatis radice stabiliri. Eos enim, qui ab unitate ecclesiarum dissident, relinquit Deus in manu consilii sui, ut nec sibi ipsis nec aliis haereant. Contra vero catholicorum dogmatum inconcussam veritatem demonstrat unus & idem consensus: inter quem nulla unquam poterit inveniri discordia. Unde satis exploratum est, illa a Deo proficisci, neque aliquando dissolutum iri, quantumvis ea evertere nitantur veritatis inimici. At vero Lutherana doctrina, a parte mendacii (qui dissensionis spiritus est) exorta, tandem veluti fenam exarscet: nempe usque adeo pudendos atque execrandos illa continet errores, & tam male sibi coherentes, ut facile fugienda appareat & detestanda. Et quia suapte natura talis est ejusmodi doctrina Lutheri, serpentina quadam malitia laborant, quod dolentes referimus, Lutherani orthodoxorum procerum libris eam inserere, quo eorum praetextu facillius suscipiatur. Hinc impiis tum praefationibus, tum annotationibus marginibus adjectis, tum scholiis, tum indicibus, limpidissimos illos fontes catholicam pietatis, & antiquorum doctorum libros, virulento sulfure damnati sui erroris insicere moluntur: sed non potest adversus veritatem prevalere falsitas: veritas enim super omnia vincit. Nam cum Deus veritas sit, & Deum nemo valeat superare, nec veritas certe poterit aliquando ulla haereticorum versutia supplantari. Quare non est quod editorum librorum copia gloriantur Lutherani, tam enim potest nefanda scriptorum sarrago damnatam impietatem firmare, quam stramine stipulae fundamentum domus reddere stabilis. Non enim plures faciunt hujusmodi libros orthodoxi, quam pulverem quem projecit ventus a facie terrae: habituri idem judicium,

tam

ANNO
CHRISTI
1522.

ANNO
CHRISTI
1528.

ANNO
CHRISTI
1528.

ram pro dogmatibus quam libris, quod praecedentes haereticum, quorum ita sunt scripta perpetuis tenebris sepulta, ut ne eorum vestigia quidem supersint: quapropter frustra laborant, in scribendis libris suis perfidiam, aut suam vesaniam publicis concionibus prodendo. Nec enim stabiliuntur, sed peribunt, sicut priorum, sic horum impiorum haereticorum cum suis scriptis desideria, neque contra ecclesiam Dei praevalerunt, quam gloriosa in saecula permanebit, de illis (propterea de ceteris haec haereticis) insignem relatura triumphum.

Generale decretum, continens haereseon, qui nunc pullulant; species, earum detestationem, modum iudicandi ac discernendi haereticos ac relapsos, formam & ordinem procedendi contra eosdem; eorumdem etiam acerbas penas, ac demum exhortationem ad principes potestatesque saeculares de illis profligandis & exterminandis.

Antonius misericordiae divinae, tituli sanctae Anastasiae sacrosanctae Romanae ecclesiae presbyter cardinalis, archiepiscopus Sannonensis, Galliarum & Germania primas, ac Francia cancellarius, universis praesens hoc scriptum inspecturis, salutem in eo qui est omnium vera salus.

INTER cunctas pastoralis officii sollicitudines, quibus premimur incessanter, illa fortius nos angit, ut cunctis haereticis de finibus Christianorum expulsis, suisque falsis & virulentis scriptis ac pestilentibus doctrinis penitus extirpatis: fides catholica, quae solidae semper fuit subnixae petrae, integra illibataque permaneat: ac populus Christianus, nostrae potissimum provinciae, in fidei sinceritate (quolibet obscuritatis semoto velamine) immobilis inviolatusque persistat. Sane prospicientes (quod non sine gravi displicentia referimus) inturrexisse nonnullos pseudochristos ac pseudo-prophetas, quorum dux & vexillifer est Martinus Lutherus, qui a veritate excidentes, nonnullos ac pene infinitos, etiam, si fieri possit, electos, ut est apud Matthaeum, ad errores inducunt homines: haud dubie haereticas, saltuosos, seditiosos, Luciferiana superbia ac rabie lupina erectos: ac demum quales apostolus ad Timotheum graphice describit, suisque pingit coloribus, & ad amulsum exprimit. Qui rursus, ut inquit Petrus, sectas perditas ac damnatas introducunt, libertatem promittentes, cum ipsi sint servi corruptionis, in maximam certe reipublicae Christianae perniciem & jacturam: ac tandem, nisi cito occurratur, ruinam & eversionem: utpote quos non pudet novas haereseon effingere, sed etiam satagunt ac student veteres, & jamdiu per ecclesiam sopitas, instaurare. Et inter haec, primum de sacramentis ecclesiae multa perniciose dogmatizant: affirmantes laicos & mulierculas aequae atque presbyteros posse absolvere. Et quod haecenus fuit inauditum, laicis ut sacerdotibus eucharistiae consecrationem permittunt. Inter sacerdotes & plebem nihil interesse dicunt: sed omnes sacerdotes purant quicumque sunt Christiani. In clericis, in sacris ordinibus constitutis, caelibatum non admittunt. Monachis & aliis voto obstructis li-

Matth. 24.
1. Tim. 4.
2. Pet. 2.

bertatem lasciviendi indulgent. Quibus relicto velo & abjecta cuculla, ad saeculum redeundi facultatem relaxant, & apostasiam permittunt. Romanorum pontificum decreta, decretales epistolae, etiam & canones conciliares enervare contendunt. Veteres ecclesiae ceremonias, ac receptas tot annis laudabiles consuetudines ridiculas censent. Et, ut ad impietatis cumulum addant, sacram scripturam agere ac regere non dubitant; ac relicto sensu patrum orthodoxorum vellicare, & ad suum sensum reprobam contorquere; conviciis semper & maledicentiis pleni, & non solum aceto perfusi, sed ubique veneno respersi. Articulos insuper infinitos (quos non magnopere attinet referre) disseminant, aut scandalolos, aut temerarios, aut blasphemos, aut piarum aurium offensivos. Ac tandem super extirpata pestilentique dogmatum veneno, pleraque alia tam sorda ac male olentia nauseabundi evomunt, ut quasi ex professo habeant, speciem ac decorem sanctae matris ecclesiae, non habentis maculam neque rugam, fundare, spurcare, ac contaminare. Veriti ergo, ne hoc venenicum virus in nobis credito dominico agro radices ageret, ac velut cancer cresceret in perniciem aliorum; officii nostri pastoralis esse duximus, vepres huiusmodi nocivas falce auctoritatis ecclesiae reserare, & plantulam, priusquam subolesceret, & in plures serperet, radicibus evellere. Hinc est quod in hoc nostro provinciali concilio, quod ad corrigendos excessus & extirpandas haereseon, juxta Calchedonense ac Lateranense concilia, adunatum est, ad Dei honorem, fidei orthodoxae exaltationem, ac subditorum nostrorum pacem, augmentum & tranquillitatem: duximus habito iustitiae nostrorum consensu, ac multorum divini & humani juris interpretum consilio, his tantis periculis salubriter ac celeriter providendum: Antiquos scilicet canones (quorum utique custodes & executores constituimur) aut declarantes, aut renovantes, seu ex potestate nobis concessa, interdum adjectione penas communicantes. In primis juxta sacrum Lateranense concilium, excommunicamus & anathematizamus omnem haereseon, extollentem se adversus orthodoxam & catholicam ecclesiam. Universos insuper, qui aliter quam Romana credit & praedicat ecclesia, credere & pertinaciter asserere attentant, ejusmodi concilii auctoritate velut haereticos & pertinaces, & a communione fidelium separatos declaramus. Ecclesia quippe universa errare non potest: utpote quae regitur Spiritu veritatis, secum manente in aeternum, & cum qua Christus manet usque ad consummationem saeculi. Quae etsi diversa, & nonnunquam (quod saepius neoterici haeretici objiciunt) pugnantia proposuerit decreta, nihil tamen est in tanta decretorum multitudine, quod fidei orthodoxae obvertitur. Sed ab uno eodemque spiritu edocta fuit, ut ita pro conditione temporum statueret, ut visum fuerit conducibilis: ejusdemque concilii auctoritate, credentes, receptatores, defensores, & fautores haereticorum, excommunicationi subjacere decernimus. Suspectos autem de haereseon & notatos, post unam aut alteram correptionem, decernimus ab omnibus vitandos, scientes (ut dicit apostolus) quod subverti sunt, & suo plane iudicio condemnati. Ac subinde dum intelligunt se a consortio hominum separatos, rubore plerumque suffu-

Cap. Quoniam 18. dist. 21.

Cap. Sicut olim de accus.

Cap. Excommunicamus & anathematizamus 1. in principio haereseon.

adversus 101.

Dicitur cap. Excommunicamus 1. in principio 5. Creden-

Ta. 1.

ANNO CHRISTI 1528. In his cap. Excommunicamus. 1. f. De heresi. 1. f. De heresi. 1. f. De heresi.

11. 9. 7. cap. 21. de heresi. 1. f. De heresi. 1. f. De heresi.

Relapsi quosdam excommunicamus. 1. f. De heresi. 1. f. De heresi.

Cap. Super eo. de heresi. 1. f. De heresi.

Cap. Venerabili de heresi. 1. f. De heresi.

latus, ad humilitatis gratiam & reconcilia-
tionis affectum facilius inclinentur. Damnati
de heresi, si ad unionem fidei catholicam redi-
re noluerint, maneat de foro ecclesie, & ad
agendam perpetuam penitentiam in pane do-
loris & aqua tristitia, perpetuo carceri depu-
tentur. Damnati de heresi, si iam abjurare
noluerint: si laici sunt, statim sunt iudicio
seculari relinquendi. Si clerici, presente po-
testate seculari, sunt a suis ordinibus degra-
dandi, & pronuntiandum est, ut eos secularis
iudex in suum forum recipiat. Ceterum quia
episcoporum numerus per sacros canones ad de-
gradationem requisitus non facile potest adu-
nari, concedimus, ut cum sacerdos aut alius
in sacris ordinibus constitutus fuerit pro crimi-
ne heresis degradandus, possit, accersitis ab-
batibus, aliisque prelati, solus episcopus de-
gradare. Qui in heresim semel abjuratam reci-
derint, ac velut canes ad vomitum redierint,
tamquam palmites aridos in vite non manen-
tes, foras mittendos decernimus, & seculari
iudicio sine ulla audientia relinquendos. Relap-
sos autem in heresim, juxta decretum Alexan-
dri quarti, declaramus eos, qui in iudicio
heresim abjurarunt, & post committunt in
ipsa, licet prius heresis crimen non plene
contra ipsos probatum fuisset. Insuper eos,
qui in una specie heresis commiserunt, aut
in uno fidei articulo erraverunt, & post sim-
pliciter vel generaliter heresim abjurarunt, si
extunc in aliam speciem heresis committunt,
velut relapsos in heresim decernimus judican-
dos. Præterea is, de cujus lapsu in heresim
ante abjuratorem constiterit, vel nunc con-
stat: si post illam hereticos deducat, accep-
tat, sive associet, vel dona ac munera eis
mittat, seu favorem eis impendat, qui excusa-
ri non possit, merito judicari debet relapsus:
cum illum ex approbati a se erroris consequen-
tia, non sit dubium id fecisse. Novissime, ab-
jurans in iudicio heresim, propter vehementem
presumptionem, si iterato labitur, licet
non fuisset plene probata, relapsus dicitur. Ce-
terum relapsus est resipiscentia non profuerit ad
evitacionem pœnæ temporalis, tamen cum ec-
clesia nulli claudat gremium redeunti, non sunt
ipsis relapsus, si poenituerint, & poenitentia si-
gna apparuerint, poenitentia & eucharistia sa-
cramenta deneganda. Qui de heresi deprehen-
si fuerint sola suspicione notabiles, nisi juxta
considerationem suspitionis, qualitatemque per-
sonæ, innocentiam suam congrua purgatione
monstraverint, anathematis gladio feriuntur,
& usque ad satisfactionem condignam ab omni-
bus evitentur. Hereticorum bona tamquam reo-
rum læsæ majestatis, si laici sint, fisco seculari
applicentur: si vero clerici, ecclesiis, a qui-
bus stipendia receperint. Confiscationis autem
executio non fiat per iudicem secularem, nisi
prius a iudice ecclesiastico super crimine sen-
tentia pronuntiata extiterit.

Ceterum, quia intelleximus per nonnulla lo-
ca provinciæ nostræ quosdam (qui in nulla un-
quam academia incorporati fuerint, sed in ver-
ba Lutheri jurarunt, aut Lutheri sunt nequio-
res) monopolia illicita facere, & occulta con-
venticula, nec non cum laicis sese in penetra-
libus domorum recipere, & cum idiotis ac mu-
lierculis conversari, de fide catholica disputa-
re, & non secus quam impius Montanus cum suis
Priscilla & Maximilla, simplicium animos elu-
dere & fascinare, inter hæc jaçtantes se habere

A spiritum domini: propterea, ne vitia sub specie
virtutum subintrent, præcipimus suffraganeis
nostris, ut congregationes hujusmodi occultas
& adeo perniciosas prohibeant, ac transgresso-
res pœna condigna puniant. Deus enim, qui
est lux vera, & qui illuminat omnem hominem
venientem in hunc mundum, adeo execratur
opera tenebrarum, ut apostolos in universum
mundum prædicaturos missurus præceperit eis
aperte: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lum-
ine*. Rursus etiam intelleximus, nonnullos
Martini Lutheri libellos perniciosos, jampridem
cum suo auctore a sanctissimis pontificibus Leo-
ne papa & Hadriano nec non Clemente papa mo-
derno, damnatos, a nonnullis nihilo secius, si-
more divino & pudore humano prorsus abjectis,
adhuc vulgari, legi, & circumferri. Propterea
prohibemus sub pœna excommunicationis lætæ
sententiæ, ne qui, cujuscumque conditionis
aut status exsint, prædicti Lutheri libellos,
aut qui ab eo & suis sequacibus prodisse asse-
runtur, deinceps comparent, habeant, & cir-
cumferant: aut in concionibus publicis, seu
privatis confabulationibus, laudent, approbent,
tueantur, aut evulgent. Porro cum, secundum
apostolum, alios dedit dominus apostolos, alios
doctores, alios prophetas: hinc est, quod di-
strictè juxta sacrum generale Lateranense con-
cilium prohibemus, ne passim liceat cuivis
prædicationis officium usurpare: neque ad præ-
dicandum prodeant, nisi quibus aut a jure,
aut a papa, aut episcopo loci, licentia con-
cedatur. *Quomodo enim predicabunt, nisi mit-
tantur?* Et veritas ipsa dicit in evangelio:
*Rogate dominum messis, ut mittat operarios in
messam suam*. Joannes quoque Baptista, spe-
cialis suæ missionis testimonium protulit de
scriptura, dicens: *Ego vox clamantis in deserto:
dirigite viam domini*, sicut dixit Isaias
propheta.

Ordinamus insuper, quod suffraganei no-
stri, si viderint aliqua loca esse de heresi sus-
pecta, per se aut alios idoneos quamcivis ad
illa accedant, & ab illis de vicinia exigant sa-
cramentum de prodendis hujusmodi hereticis,
D ac conventicula illicita facientibus. Quibus
etiam districte præcipimus, ut ad hæc exe-
quenda diligenter invigilent, & in negotio
hujusmodi hereticæ pravitatis, summarie &
de plano procedant. Et si in expurgando hu-
jusmodi fermento fuerint remissi aut negligentes,
intelligant se pœnas incurfuros quæ in sa-
cro generali Lateranensi concilio continentur.
Pœnas insuper reformident, contra inquisito-
res in officio delinquentes, in sacro Viennensi
concilio promulgatas. Constitutiones autem
Urbani V. Clementis V. & Bonifacii VIII.
diligenter observent suffraganei nostri. Obser-
vamus autem per viscera misericordie Dei no-
stri Christianissimum regem & principem ac do-
minum nostrum supremum, ut pro suo singu-
lari zelo miroque affectu & incredibili devo-
tione religionis Christianæ, a suis terris & do-
miniis universos hereticos confestim repellat:
exterminetque hanc tetram & diram luem hæ-
reticorum, quæ in dies magis ac magis pullu-
lat: res haud dubie inaudita, cum ab exordio
nascentis ecclesie usque ad hæc novissima tem-
pora regnum hoc Christianissimum (ut inquit
Hieronymus) hereticorum prodigiosis mon-
stris caruerit. Proinde principes orthodoxi,
si Christiano nomini consultum esse volent,
si religionis Christianæ ruinam metuant,
necess-

ANNO CHRISTI 1528.

Mar. 16.

Apul. 4.

Cap. Excommu- nicamus. 1. f. Quia 1528.

Rom. 10.

Mar. 9.

Joan. 1. 1528.

Dico cap. 5. Adicio.

Cap. Statuta, de heresi. 1. f. De heresi.

Dico cap. Excommu- nicamus. 1. f. Volu- mus.

Cap. Venerabili de heresi. 1. f. De heresi.

ANNO CHRISTI 1528.

Matth. 8.

Cap. Excom-
municatus.
1. 5. Mo-
naster. De
hæret.

neceſſe eſt in exterminandis proſtigandisque
hæreticis omnes ſuos conatus intendant, om-
nem ſuam poteſtatem exercent. Periculum
aliquin eſt, ne Petri navicula operiatur ſu-
ſibus, ac demergatur in profundum: nun-
quam enim ſic undis jaſtata eſt eccleſiæ navis,
ſic ventis validis (id eſt vanis doctrinis) im-
pulſa, ſic undique procellis agitata. Inde,
quod Chriſto in navi dormiente apud Mat-
thæum apoſtoli fecerunt iſtante naufragio,
clamemus neceſſe eſt, & dicamus: *Domine,
ſalva nos: parvus.* Noviſſime ordinamus,
quod rectores & conſules civitatum, juxta ſa-
crum generale Lateranenſe concilium, corpo-
raliter præſentent ſacramentum, quod fideliter
& efficaciter eccleſiam in hujusmodi negotio
hæreſis (cum fuerint requiſiti) juxta ſuum
officium pro viribus adjuvabunt, manusque
porrigent adjutrices. Epilcopi autem vel in-
quiſitores dum in hujusmodi negotio procedunt,
& a ſæcularibus iudicibus forſan ex-
communicatis ſubſidia poſtulant, nullam ex
participatione hujusmodi excommunicationem
incurrant. Præcipimus tandem ſingulis ſuffra-
ganeis noſtris, ut hoc noſtrum tam ſalubre,
tamque pro conditione temporum neceſſarium
ſtatutum, ſuis ſtatutis ſynodalibus adjiciant,
ac in prima eorum ſynodo faciant publicari.
Datum Pariſiis in prima ſeſſione concilii no-
ſtri facta apud fratres eremitas ſancti Augu-
ſtini, anno domini MDXXVII. die tertia
Februarii.

INDEX DECRETORUM FIDEI.

CETERUM, quia magis ſolent ſermo-
nes particulares moribus eſſe accomodi,
quam univerſales, jam ſuperest, particula-
ria quædam decreta ſuper renaſcentibus non-
nullis præſatis erroribus in medium proferre:
quibus tum per ſanctas ſcripturas, tum per
ſacra concilia, traditionem eccleſiæ, anti-
quitatis conſenſum, tum per inconcuſſum ec-
cleſiæ uſum, & certam ejuſdem auctoritatem
ejuſmodi elidantur errores. Quorum quidem
decretorum index ſubſequitur.

- I. De unitate & infallibilitate eccleſiæ.
- II. Quod eccleſia non ſit inviſibilis.
- III. De auctoritate ſacrorum conciliorum.
- IV. Quod ad eccleſiam ſpectet determinare, qui
libri ſint canonici.
- V. Aliqua eſſe firmiter credenda, qua non conti-
nentur expreſſe in ſcriptura.
- VI. De conſtitutionibus humanis.
- VII. De jejniis eccleſiaſticis.
- VIII. De calibatu ſacerdotum.
- IX. De votis, & præſertim monaſticis.
- X. Quod ſeptem ſint ſacramenta eccleſiæ.
- XI. De ſacrificio miſſæ.
- XII. De ſatiſſactione, purgatorio, & commo-
datione defunctorum.
- XIII. De veneratione ſanctorum.
- XIV. De veneratione ſacrarum imaginum.
- XV. De libero arbitrio.
- XVI. De fide & operibus.

DECRETA FIDEI.

I.

SANCTUM quidem & indiſſolubile viri
& uxoris vinculum: at vero magnum iſtud
in Chriſto & eccleſia ſacramentum, quam ille
tantopere dilexit, ut ſeipſum traderet pro ea,
quo illam ſanctificaret, mudans eam lava-
cro aquæ in verbo vitæ, & exhiberet ſibi glo-
riofam, non habentem maculam neque rugam.
Cum igitur eam ſibi in fide deſponſaverit, ab
ea proſecto per infidelitatem, aut ullum circa
mores errorem, non eſt aliquando divellenda,
nec ullo patietur Chriſtus a ſe divortio illam
ſeparari, cum qua ſe futurum ſpouſavit uſque
ad conſummationem ſæculi. Ea quippe non
modo ſponſa, ſed & domus illa Dei eſt, quæ
columna eſt & firmamentum veritatis, firmiter
edificata, bene fundata ſupra firmam petram.
In quam licet deſcendat pluvia, irruant ven-
ti, inundent flumina; everti tamen non po-
terit, neque portæ inferi prævalebunt adver-
ſus eam, aut aliquando poterunt illi, qui ex-
pugnant illam a juventute ſua. Non enim dor-
mitabit neque dormiet qui cuſtodit eam: is
nimirum, qui aſcendens in altum dedit quor-
dam quidem apoſtolos, quorſdam autem pro-
phetas, alios vero evangelistas, alios paſtores
& doctores, ad conſummationem ſanctorum,
in opus miniſterii, in ædificationem corporis
Chriſti: donec occurramus omnes in unitatem
fidei & agnitionis Filii Dei, in virum perfe-
ctum, in menſuram ætatis plenitudinis Chri-
ſti: ut jam non ſimus parvuli fluctantes, &
circumferamur omni vento doctrine, in nequi-
tia hominum, in aſtutia, ad circumventionem
erroris; ſed maneat nobiſcum in æternum Spi-
ritus veritatis; & ſanctificet nos in veritate.
Ea, inquam, tabernaculum illud Dei cum ho-
minibus, in quo habitabit cum eis, & ipſi po-
pulus ejus erunt: & ipſe Deus cum eis, erit eo-
rum Deus. Extra quam, non ſecus ac quondam
extra arcam Noe, nemo ſalvus eſſe poſſit, quin
inſurgentibus hæreſum procellis obruatur. Ea
ipſa una eſt domus, in qua agnus paſchalis man-
ducari eſt juſtus, & extra quam participatio men-
ſæ domini nequaquam poteſt haberi. Eadem
quoque unica eſt domus Rahab, qua concluſi,
evadunt exterminium urbis Jericho, neque an-
cipitem ſentiunt gladium, in exitium hoſtium
fidei & eccleſiæ exortum. Una igitur ſancta &
infallibilis eccleſia, quæ nec a caritate decidere
poteſt, nec ab orthodoxa fide deviare; cujus
auctoritatem qui in fide & moribus ſecutus non
fuerit, quaſi Deum abnegaverit, (cui gloria
in eccleſia & Chriſto Jeſu in omnes generatio-
nes) infideli deterior habeatur.

E

II.

Cum adeo explorata ſit ex ſcripturis tum uni-
tas eccleſiæ, tum ſanctitas, ut qui ſecus aſſit af-
firmare, manifeſte ſtatim impietatis convincatur,
apertiſſimum autem in hæreticos argumentum,
& quo minore negotio contundi queant, ſit ejus
auctoritas; cujus definitiones & decreta, prop-
ter ſui claritatem, non facile ſint cavillis & ter-
giverſationibus obnoxia: operiprocium ſe fa-
cturos eſſe putaverunt, ſi quam inſicari non
poſſunt, dolo tandem & verſutiis eludant. Id
quod tum demum aſſeruti fuerint, ſi pro ſen-

ANNO
CHRISTI
1528.

Marc. 18.

Mat. 20.

Mat. 23.

1. Tim. 3.

Ephes. 4.

Dum. 17.

tentia Lutheranorum invisibilis & tota spiri-
tualis, ac proinde nobis incognita credatur
ecclesia. Nam quis futurus contentio-
nis modus, ubi provocatur ad iudicem, qui nec in-
veniri, nec inventus internosci possit? *Atqui*
inquit Christus, *si te corripientem frater tuus*
non audierit, dic ecclesia. Quid autem cras-
sius, aut quid inutilius fingi possit, si prorsus
occulta sit & impervestigabilis ecclesia, cu-
jus majores natu admonet apostolus, universo
gregi, non quidem invisibili, attendere, in
quo eos Spiritus sanctus posuerat episcopos ad
regendam ecclesiam Dei? Numquid invisibilis
illa, a qua pro Petro, cum carcere teneretur,
assidua fiebat oratio, aut in qua Timotheum
conversari docet apostolus? Non igitur fide
tantum & internis charismatibus, sed confes-
sione fidei, & externa ac visibili sacramento-
rum participatione constat, semperque con-
stitit ecclesia, quæ ab ipsis incunabilis, com-
muni & præscripta unius & ejusdem fidei pro-
testatione non caruit. *Unum corpus*, inquit
Paulus, *unus Spiritus, unus dominus, una fi-
des.* Sed ne ab his invisibilibus tantum pen-
dere videretur ecclesia, unum adjecit baptisma.
Etenim in uno spiritu omnes nos in unum
corpus baptizati sumus: sive Judæi, sive gen-
tiles, sive servi, sive liberi, omnes in uno Spi-
ritu potati sumus. Quisquis igitur tergiver-
sandi studio invisibilem & incertis sedibus erran-
tem dixerit ecclesiam, non hæresim tantum di-
xisse, sed hæresum omnium puteum fodisse
judicetur.

III.

Aburdum non abs re videri possit, si tanto
studio veteri synagoga Deus adfuit, ut si quid
in lege difficile vel ambiguum occurreret, quod
citra controversiam a iudicibus & legisperitis
absolui non posset, designato, tamen coetu non
carent, cujus arbitrio res tota finiretur: ec-
clesiam autem longe synagoga potiore ita ne-
cessariis destituit auxiliis, ut prorsus non ha-
beat, cui suborta de fide questione tuto satis
inniti possit. Proinde cum certa sit & infalli-
bilis ecclesie regula, nec aliquando invisibili-
tatis prætextu tandem eludi queat: ea profe-
cto sacris generalibus conciliis auctoritas dero-
gari non potest, quæ proxime universalem re-
præsentant ecclesiam. His enim conciliis si
ea discernendi quæ ad sinceritatem fidei, &
extirpationem hæresum, ecclesie reformatio-
nem, & morum integritatem pertinent, po-
testas adimatur, nihil certum, nihil stabile
futurum est, nihil denique, quo hæreticus ab
orthodoxo possit internosci: cum ille frequen-
ter tum impendio loquacior, tum pernicacior,
pluribus (licet perpetam intellectu) scriptura-
rum testimoniis falso gloriatur. Nec erat, quo
veterum quondam hæreticorum retunderentur
insultus, nisi ecclesiastici proceres apostolorum
exemplo concilia celebrassent, quibus sancti
Spiritus auctoritatem ferocientibus illis, & re-
rum humanarum scientia tumulentibus, opponerent.
Quo fit, ut si conciliorum auctoritati, sub
hac temporum calamitate, tantillum depre-
reat, protinus velut ab inferis suscitatae sint
damnatæ hæreses, neque desurari sint qui hinc
Ario, inde Nestorio, ceterisque id genus pesti-
bus, palam subscribere non formident. Etsi au-
tem nonnihil quoque laicorum interfit, quid
credendum sit, quid agendum, id tamen ab

apostolis (quibus succedunt episcopi) legitime
observatum, ut sive mormuri Græcorum occur-
rendum foret, seu pacanda super legalibus obor-
ta seditio: non centurionem, non promiscuam
e plebe multitudinem accerferent, sed præsen-
tem sibi Spiritum sanctum affirmarent, cujus in-
stinctu quod justum esset & æquum sanciretur.
Quod si ubi duo vel tres in nomine domini
congregantur, (licet sibiipsis relictis falli pos-
sint) continuo tamen in medio eorum sit do-
minus, quanto magis, ubi summus pontifex,
ceterique primores ecclesiastici conveniunt, ut
hæresibus subinde pullulantibus occurrant, &
dominicum agrum subortis expurgent zizanias?
Sancta igitur & inviolabilis est sacrorum conci-
liorum universalium auctoritas, cui quisquis
pertinacius refragatur, hostis fidei jure optimo
censeri debet.

IV.

Magna profecto fuit, semperque futura est
scripturæ sacræ auctoritas: in qua nihil falsum,
nihil otiosum esse possit. Cum enim non hu-
mana voluntate allata sit aliquando prophetia,
sed Spiritu sancto inspirati, locuti sint sancti
Dei homines, omnis scriptura divinitus inspi-
rata, utilis est ad docendum, ad arguendum,
ad corripiendum, & ad erudiendum in justi-
tia. At nihilo minus mutilum est & prorsus
invalidum sumptum e scripturis argumentum,
si pro cujusvis arbitrio, quod adductum fuerit,
sacrum aut profanum, canonicum aut apocry-
phum habeatur, vel quod in canonem admis-
sum receptumque fuerit, indocti & instabiles
depravent ad suam ipsorum perditionem, ac
passim cerdones, ac infimæ plebis homines, in
eam quam semel imbiberint, sententiam perti-
nacious detorqueant. Nam quid promovebis,
cum si quid defenderis, negetur; ex diverso,
si quid negaveris, defendatur? & tu quidem
nihil perdes, nisi vocem in contentione: nihil
consequeris, nisi vilem de blasphemia lau-
dem. Nullus quidem tam deploratus quondam
surrexit hæreticus, qui non suum errorem
scriptura tueri conaretur: nulla tam absurda,
tam impudens hæresis, quæ non sacris utcum-
que fulciatur eloquiis, sed corruptis, & a ge-
nuino sensu depravatis. Imo vero si quis literæ
corticem tantum, suo fretus ingenio percurrat,
si penitissimos sensus cum ecclesiasticis inter-
pretibus non penetret, vix unquam confutabitur
hæreticorum versutia. Obortis igitur de fide
dissidiis, frustra sæpe scriptura consulitur, nisi
ecclesie certa & infallibilis literæ dirimat au-
thoritas, quæ canonicum librum ab apocrypho,
catholicum sensum ab hæretico, germanum ab
adulterino, discernat. Hac nempe velut inter-
nuntia, patrum & sacrorum conciliorum orga-
nis, Spiritus sanctus docet nos omnia, & sug-
gerit nobis omnia: sine quorum auspiciis, qui
scripturæ sacræ sensum habere se jactitant, non
intelligunt quæ loquuntur, neque de quibus
affirmant; sed videntes non vident, & audien-
tes non audiunt. In enumerandis itaque cano-
nicæ scripturæ libris, qui præscriptum ecclesie
usum & auctoritatem non sequitur, sacrum Car-
thaginense concilium tertium, Innocentii & Ge-
lasi decreta, & denique definitum a sanctis
patribus librorum catalogum respuit, aut in ex-
ponendis scripturis non pascit hædos suos juxta
tabernacula pastorum, sed fodit sibi cisternas
dispatas, quæ continere non valent aquas: &
spre-

ANNO
CHRISTI
1528.Tentillium,
de præscrip-
tionibus hæ-
reticorum.

ANNO
CHRISTI
1528.

apertis orthodoxorum patrum vestigiis, proprii A spiritus iudicium sequitur: is veluti schismaticus & hæresion omnium inceptor & fautor a tanta temeritate reprimatur.

V.

Dionysius
ecclesiasticus
hierarc. cap.
1.

Origenes ho-
milia 5. co-
per Num.

Cap. Eccle-
siasticum
15. distict.

Mat. 20.
Mat. 1.

Joan. 21.

1. Thes. 2.

1. Cor. 11.

Cyprianus
in sermone
de oblatione
pedum.
Callistus
col. 21. c. 13.

Mat. 17.

Ampla certe scripturæ latitudo, ingens & incomprehensibilis profunditas, perniciosum est tamen eo errore laborare, ut nihil admittendum putetur, quod non e scriptura depromptum sit: multa quippe a Christo ad posteros per manus apostolorum ore ad os & familiari colloquio transfusa sunt; quæ etsi in sacra scriptura expresse contineri non videantur, inconcussa tamen tenenda veniunt. Nam quod genua flectamus orantes ad orientem, sed & sacrosanctæ eucharistiæ percipiendæ ritus, vel eorum quæ dicuntur in baptismo verborum, gestorumque, & ordinum, atque interrogationum & responsonum, quis facile explicet rationem? Et tamen omnia hæc, operta licet & velata, portamus super humeros, atque ita implemus, ut a magno pontifice Christo aut primitivæ ecclesiæ proceribus tradita. Ad hæc, ubi quæso scriptum est illud, quod a Christo dictum commemorat apostolus: *Beatus est magis dare, quam accipere*? Quis scripto redegit ea, quæ per dies a resurrectione quadraginta dominus cum discipulis de regno Dei disseruit? atque alia id genus multa; *Quæ si scribantur per singula, nec ipsum mundum, juxta Joannem, arbitramur posse capere eos, qui scribendi sunt, libros*. A quibus non longe sunt symbolum illud apostolorum, & quod sine unctione non sit confirmationis sacramentum, & insuper benedicto missæ sacrificio aqua miscetur, aut fideles vivificæ crucis signo frontem communiant; pluraque id genus, quæ velut ex receptione quadam, & quasi per manus, ab apostolis emanarunt. Hinc Paulus non eas tantum traditiones jubet a Thessalonicensibus observari, quas per epistolam, sed etiam quas per omnem sermonem didicissent. Neque prætermittisse præcandus est cetera, quæ circa venerandum eucharistiæ sacramentum Corinthiis se se dispositurum, cum venisset, ultro spondederat. Quorum plurima licet a Christo forte non sint instituta, id tamen ratum est, quod dictante Spiritu sancto apostoli tradiderunt, veluti quod Christus ipse tradidit, & in sui commemorationem fieri præcepit. Oportet itaque nos auctoritati patrum consuetudinique majorum, usque ad tantum tempus per tantam annorum seriem protelata, etiam non percepta ratione credere, eamque ut antiquitas tradita est jugi observantia ac reverentia custodire. Quam si quis eo prætextu pertinacius rejiciat, quod non legitur in scripturis sacris, non hæreticus & schismaticus habeatur.

VII.

Si tanta erat synagogæ majestas, tanta Levitici sacerdotis auctoritas, ut qui superbiret, nolens obedire sacerdotis imperio qui eo tempore domino ministrabat, decreto iudicis moreretur, ut hac animadversione auferretur malum de Israel, cunctusque populus audiens timeret, & nullis deinceps intumesceret superbia, qua fronte in eam prorupit hæreticus audaciam, ut quidquid scriptura non expressum, a sacrosanctis conciliis & summis ecclesiæ pon-

tificibus statutum sit, ausu temerario resonet & sublannet? An non attendit verba Christi? qui, ne quispiam a præstanda Scribis & Pharisæis obedientia ob quantumvis apertam morum impuritatem avocaretur, *Omnia, inquit, quæcumque dixerint vobis, servate & facite; secundum autem opera illorum nolite facere*: & ad suos conversus, quibus regendam committebat ecclesiam, *Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit*. Atque id optimo quidem jure. Nam cum filios patribus, & subditos potestatibus sublimioribus oporteat esse morigeros, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam; nec in iis tantum quæ jure divino cauta sunt, sed quæ vel ad familiam aut ad rempublicam pertinent; profecto qui præsent ecclesiis patres sunt. *Nam si decem millia pedagorum habeatis in Christo, inquit Paulus, sed non multos patres: ego enim, ait, in Christo per evangelium vos genui*. Næc patres tantum sunt, sed & in sibi commissos potestatem accepere, sæculari non inferiorem, in ædificationem quidem, & non in destructionem. Quæ omnia cum essent præcis olim patribus persuasissima, non inveniebatur qui non ultro iusta capesseret, cum synagogæ primores jejuniis aliquod & dies festos indicerent, vel apostoli a sanguine suffocato & idolothytis abstinentum esse. Quin Paulus hominem contentiosum, legem illam de velandis mulieribus non probantem, quod ea forte non inniteretur scripturæ, ecclesiastica consuetudine refellendum censuit, quæ contentiones hujusmodi non admittit. Oportet itaque præpositis obedire, & subjacere eis, qui pervigilant, quasi rationem pro animabus nostris reddituri; qui si quid instituerint, quamvis hujus rei certum de scripturis non proferatur exemplum, eorundem tamen scripturarum etiam in hac re a nobis tenetur veritas; cum hoc facimus quod universis placuit ecclesiæ, quam ipsa scripturarum commendat auctoritas. In omnibus igitur, in quibus nihil certi definit scriptura, mos populi Dei, & instituta majorum pro lege habenda sunt: & sicut prævaricatores divinarum legum, ita contemptores ecclesiasticarum consuetudinum coercendi.

VII.

Cum in omnibus ecclesiasticis constitutionibus, utilis quædam honestas & spiritualis profectus incrementum elucescat, in indicendis tamen jejuniis insigniter emicuit, quibus nihil aptius retundendæ carnis petulantiz potuit institui, cum id genus demoniorum (ut ad spiritum dictum Christi referamus) jejuniis tantum & oratione pellatur. Nec sane quidpiam exemplo Moïsi, promovendæ mentis puritati commodius: aut demum exemplo Ninivitarum, ad impetrandam, aut iram Dei placandam, efficacius ab ecclesiasticis quondam præsidibus potuit ordinari. Quæ res apostolos impulit, ut quadragesimale jejuniis sanctificarent, quo Christi fideles, non tam Moïsem, aut Eliam, quam Christum imitati, totius anni decimam exolverent. Quæ vero a Callisto martyre in quatuor anni partes discreta sunt jejunia, quarti, quinti, septimi & decimi mensis legem referunt, ac figuram adimplent. Et velut quædam nostri temporis primitiæ sob illis quatuor anni partibus offeruntur, ea quidem observantia, ut duodenarius dierum numerus duodecim men-

ANNO
CHRISTI
1528.

Mat. 23.

Luc. 10.

1. Cor. 4.

Mat. 9.
Eod. 14.
Dicit. 9.
Joan. 1.

76. distict.

De consecra-
tione & s.
in pluribus
cap.

men-

ANNO
CHRISTI
1528.

Mar. 10.

De consec.
dist. 1. cap.
Jejunia &
placibus
alib.
Joan. 35.

menium numero respondeat, neque dissimili A religione statuta sunt cetera vigiliarum jejunia, quo puriores sacris solennitatibus accedamus. Ceterum quod ad ciborum delectum attingit, etsi jam olim exoleverit vetus illa Moisaica legis servitus, quam umbram futurorum apostolus appellat, nec jam aliquid commune dicendum sit, aut immundum: nihil tamen sanctius, nihil utilius potuit institui, quo pruriens carnis lascivia frenaretur, quam ut jejuniorum & statuta ab ecclesia abstinentiis diebus, a carni esu temperantes, cibis tantum aridioribus vesceremur. Neque profecto minor esse debet apud nos sacrosanctae matris ecclesiae auctoritas, quam apud filios Rechab morituri patris imperium: qui, ne patris edictum violarent, a vino perpetuo abstinerunt. Si quis igitur Aerianorum hujusmodi errorem, mille abhinc annis damnatum, & a Joviniano, Vigilantio, Valdensesibus, Wicleffo, Husitis, ac novissimis istis diebus a Lutero & sequacibus suscitatum, lecutus, quadragesimale jejunium, non jam terrena cogitatione initiatum, quam caelesti maiestate consecratum, & cetera ecclesiastica jejunia, vel praescriptas a patribus abstinentias non observaverit, aut non observandas duxerit, sacrorum conciliorum auctoritate, anathema sit.

VIII.

Non satis esse visum est Lutheranae factionis auctoribus, si quis in sordibus est, sordescat adhuc, nisi Luciferiana quadam malitia magnam stellarum partem secum traherent, & qui jamdudum impudicitiae frena laxassent, multo plurimos in sacrilegos incestus & nefanda prodigiosa libidinis exempla secum praecipites agerent. Ut enim qui lascivia diffuebant plures haberent sui similes, & coacervata multitudinem suam utrumque turpitudinem adumbrarent, in eam proruperunt audaciam, ut sacerdotes evangelicos nulla caelibatus lege teneri velint: sed contra totius ecclesiae ritum, & praescriptam ab ejus incunabulis consuetudinem, liberas quibuscumque post adeptum sacerdotium affirmant nuptias. Leviticis quidem sacerdotibus licita fuere conjugia, utpote qui paucis tantum diebus sua vice ministrarent, & ex ea tantum tribu jure successionis sacerdotio fungerentur. Neque voluit orientalis ecclesia suos ea severitate coeseri, ut contractis primum matrimoniis uti non liceret. At sacerdotio Christi, utpote sublimiori & excellentiori superinductas aliquando fuisse de jure nuptias, exemplo caret: & tanquam ab apostolis interdictum secundo Carthaginensi concilio prohibetur. Neque potuit quidquam illo sanctius institui, quo ministri puriores sacris accedant altaribus, & jugi pene sacramentorum administrationi reddantur aptiores: quam neminem nec ad subdiaconatum quidem admitti, qui non sese voto perpetuae castitatis adstrinxisset. Etenim si in lege veteri ii tantum sanctis panibus vescerentur qui ab uxoribus mundi forent, si procul a suis domibus habitabant, quibus sua vice sacrificandum erat, ne conjugum forte polluerentur amplexibus: si quibus orandum est, a conjugali commercio sit ad tempus abstinendum: si denique a viduis, quas suis sumptibus ecclesia quondam alendas admittebat, continentiae votum exegerit, jure quidem optimo a summis pon-

Levit. 21.
1. Paral. 24.
Ambrosius
in 1. ad Tim.
c. 1.Cap. 1. Dist.
2. c. 2. quis.

tificious & sanctis ecclesiae conciliis indictum est, ut qui sacris ultro sese ordinibus manciparent, perpetuo caelibatus vinculo necerentur. Nam, *Qui sine uxore est, sollicitus est qua domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore est, sollicitus est qua sunt mundi, quomodo placeat uxori, & diversus est.* Degravat quippe animum, & ad terrena dejicit usus matrimonii: amor liberorum avarum & sollicitum reddit. Quisquis igitur contra sacrorum conciliorum & patrum decreta, sacerdotes, diaconos aut subdiaconos lege caelibatus non teneri docuerit, aut liberas illis concesserit nuptias, inter haereticos, omni tergitivatione rejecta, numeretur.

IX.

Non absimili sane versutia veritatis inveriores declinaverunt in verba malitiae, ad excusandas excusationes in peccatis: dum vota perpetua, & in his potissimum monastica, non vanitatis tantum, sed & impietatis accusant, & abjecta pessimo quidem exemplo cuculla, ad sacrilegas se convertunt nuptias. Quod infandum apostatae genus hac maxime praetextunt ratione, quasi vota ejusmodi libertati Christianae praedictum afferant, nec satis in nostra sit potestate jugis illa perpetuae castitatis. Atque his strophis in desideria carnis pellicunt eos qui paululum effugiunt, libertatem eis promittentes, cum ipsi sint servi corruptionis. At vero nulla major libertas, quam cum repressa carnis tyrannide, corpus in obsequium Christi trahitur, nec tam concupiscentia ducimur, quam spiritu. Nempe ubi Spiritus domini, ibi libertas: neque quidquam est, quod non possimus in eo qui nos confortat: Christus quippe non patitur nos tentari supra id quod possumus, sed facit cum tentatione proventum, ut possimus sustinere. Cujus auxilio freti inventi sunt eunuchi, qui se castraverunt propter regnum caelorum. Ac proinde certa sit damnatio viduarum, quae cum luxuriarum torrent in Christo, volebant nubere, turpi certe transugio primam fidem irritam facientes, non quam baptismo, qui nuptiarum foedera non respuit; sed juxta expositionem concilii Carthaginensis, quam perpetuae castitatis professione spondissent. Ab hoc autem perpetuae castitatis voto qui Christum aliquando dehortantem facit, in eum blasphemant, & apostolo contrarius est, qui palam nec semel tantum ad perpetuae virginitatis observantiam instigasse legitur. Ceterum cum Christus aperte suadeat, ut qui vult perfectus esse abneget semetipsum, & tollat crucem suam, vadat, & vendat omnia quae habet, & det pauperibus, ad perpetuae profecto tum obedientiae, tum paupertatis vota cohortatur. Si quis igitur votum aliquod hujusmodi voverit domino, etiam si perpetuum fuerit, non faciet irritum verbum suum, sed deiparæ virginis, Annæ matris Samuelis, & Rechabitarum exemplo, omne quod promiserit implebit, neque tardabit reddere; sed quae semel de labiis suis egressa fuerint observabit, & faciet sicut promittit domino: quandoquidem ruina est homini, devotare sanctos, & post vota retractare. Quod si quis secus fecerit, aut haeretica pravitate corruptus secus facere licitum esse docuerit, is

ANNO
CHRISTI
1528.
82. dist. cap.
proposuit.
1. Cor. 7.Carth. II.
cap. 2. Ca.
thag. V. c. 3.
Toletan. I.
cap. 4.27. quest. 1.
cap. sicut
bonum.

ANNO
CHRISTI
1528.

velut juris tum divini tum naturalis infractor, A
nedum sacrosanctis conciliis injuriis condi-
gna per suos superiores animadversione plecta-
tur.

X.

Etsi nihil intentatum reliquit hæreticus, quo Christianam fidem omni parte profligaret; in abrogandis tamen sacramentis, viperso dente sacra matris ecclesie viscera crudeliter dilaniat. Et quibus aliquando spiritualibus coaluit incrementis, ea non ingrato tantum, sed & perfido per nefas ausu conatur abrumper. Nec enim satis esse visum est, si sacramentorum ecclesiasticorum numero detraxerit, dum pleraque ex eis humanum & recens inventum esse dicit, nisi tandem omnibus conferenda gratia vim negaret.

De baptismo.

Verum, ut ad singula descendamus, quam efficax sit baptismi sacramentum primum innotescat. Hoc certe est fons ille patens domui David & habitantibus Jerusalem, in ablutionem peccatoris. Hæc aqua munda, cujus effusione mundamur ab omnibus inquinamentis & spurcitiis nostris. Hoc quod nos salvos facit baptisma, quo denuo nascimur. Per hoc lavacrum regenerationis & renovatione Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per Jesum Christum salvatorem nostrum, justificati gratia ipsius, heredes sumus secundum spem vite æternæ. Hoc aquæ lavacro mundat Christus ecclesiam in verbo vite, ut eam sibi exhibeat gloriosam, non habentem maculam neque rugam: Quotquot enim baptizati sumus in Christo Jesu, Christum induimus: conspersi enim sumus cum illo per baptismum in mortem. Cum igitur ablutio peccatorum, ab inquinamentis & spurcitiis emundatio, salus, renovatio, regeneratio Spiritus sancti, ceteraque id genus, infusionem gratia palam insinuent, perspicuum evadit baptismi sacramentum sua virtute gratiam conferre.

De sacramento ordinis.

Porro sacramentum ordinis vel hinc facile colligi potest, quod etsi omnibus adeo commune sit internum illud sacerdotium, quo exhibemus corpora nostra hostiam sanctam viventem, Deo placentem, ut prisca quoque sub Mosaica lege patribus conveniret; non protinus tamen quilibet dispensator ministeriorum Dei ut architectus, ædificii spiritualis habendus est. Non continuo, si puer aut mulier baptismum susceperit, legatione pro Christo fungitur, sed divisiones ministracionum sunt: *aditque Deus quosdam quidem apostolos, quosdam prophetas, alios evangelistas, alios autem pastores & doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, ad adificationem corporis Christi.* Atque ejus gratia Titum Cretæ reliquit apostolus, ut constitueret per civitates presbyteros. Nam si totam corpus oculis, ubi auditus? Si totum auditus, ubi odoratus? Denique si omnia essent unum membrum, nec esset aliquis qui non sit sacerdotali ordine insignitus, ubi corpus? aut quid denique confusus, quid perturbatus esse queat? Quosdam itaque

Christus sacerdotes instituit, quibus sui corporis potestatem commisit: veri quidem, dum instituto sui corporis & sanguinis sacramento, *Hoc facite, inquit, in meam commemorationem.* Mystici vero, dum posteaquam in discipulos insufflasset, *Accipite, inquit, Spiritum sanctum: quorum remisistis peccata, remittantur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Quibus palam evadit in susceptione ordinis conferri gratiam. Recte igitur Timotheum Paulus admonet, ut non negligat gratiam que data est ei cum impositione manuum presbyterii, sed eam resuscitet potius. Quod si pro sui dignitate quis fecerit, duplici honore dignus habeatur.

De sacramento eucharistie.

Quis autem vivificum esse neget eucharistie sacramentum, quod tam apertis testimoniis scripturae comprobatur? Calix enim benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis domini est? Hic nempe calix ille præclarus inebrians: hoc frumentum, hoc vinum germinans virgines. *Probet itaque seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Nam qui manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini. Caro enim mea, inquit dominus, vere est cibus, & sanguis meus vere est potus: qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem in me manet & ego in illo.* Et rursus: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam.* Quibus luce clarius constat, hoc sacrosanctum eucharistie sacramentum non solum gratiam conferre, sed & alia pleraque adversus hæreticos roborari, quæ de ipso catholica tradit ecclesia: atque adeo quidem, ut post tam aperta scripturarum oracula p̄jura consarcire supervacuum foret.

De sacramento confirmationis.

Nec obscurius quidem sacramentum confirmationis Christus instituit, cum parvulis manus imponeret. Quod & ad Samaritas miserunt Petrum & Joannem, a quibus illi (licet a Philippo diacono antea baptizati) per impositionem manuum Spiritum sanctum acciperent. Quod ex actis apostolorum apud Ephesios a Paulo, & ex Dionysio, Clemente & Fabiano pontificibus, a primitiva quondam ecclesia legimus observatum. Uade & tunc impositionis manuum, nunc confirmationis appellatum est sacramentum. Baptismo quidem regeneramur ad vitam, post baptismum hoc sacramento confirmamur ad pugnam: in baptismo abluimur, post baptismum hoc sacramento roboramur: cujus conferendi potestas, episcopis a Christo concessa, donum Dei est: quod asseruit Petrus pecunia possideri non posse.

De sacramento penitentia.

Penitentia vero tam necessarium est sacramentum, quam impossibile est baptismum iterari. Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquatur pro peccatis hostia. Neque ei, qui semel tantum passus est Christus, sæpius consecrari

Clem. 1.
2ym. 6.

1. Cor. 12.

1. Cor. 12.

ANNO
CHRISTI
1528.

Luc. 22.

Jan. 21.

1. Cor. 11.

Jan. 20.

1. Cor. 11.

ANNO
CHRISTI
1528.
S. Hierony-
mos.

pellii possumus per baptismum. Cum igitur in multis offendamus omnes, neque sit qui possit dicere, Mundum est cor meum, & purus sum a peccato, necessaria est profecto secunda post naufragium tabula. In qua discussa diligenter conscientia, quidquid occurrit Dei offensivum, detestemur. Nam ad poenitentiam nos adducit benignitas Dei, secundum autem duritiam & impoenitens cor homo thesaurizat sibi iram, nisi resipiscens sciat & videat, quam malum est & amarum, reliquisse dominum, & non esse timorem ejus apud se. Contra vero, quæ secundum Deum tristitia est, poenitentiam in salutem stabilem operatur. Neque enim cor contritum & humiliatum despiciat Deus: qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum, sed commovet terram, & conturbat eam: tum sanat contritiones ejus, quia commota est. Nemo igitur tantum de fide sua presumat, nemo adeo poenitentiam novam vitam existimet, ut non recogitet annos suos in amaritudine animæ suæ.

De confessione.

Sed ut vetustissimum illud, ita verissimum: *Qui abscondit scelera sua, non dirigitur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.* Neque satis fuerit de peccatis conteri, & ea apud se Deo confiteri, nisi sacerdoti quoque sacramentali confessione detegantur. Ea quippe nec humanum nec recens inventum esse potest, quæ tot & tantis fulcitur scripturarum oraculis. Ad hanc enim, præter multas Mosaicæ legis figuras, propius manuduxisse videtur, primum ille Christi præcursor: a quo qui baptizabantur, confitebantur peccata sua. Tum Christus ipse, dum suscitatum Lazarum ab apostolis solvi jubet: & ei quem a lepra curaverat præcipit ut sese sacerdotibus ostendat. At tum demum hujuscemodi confessionem instituit & præcepit, cum postquam in apostolos insufflasset, *Accipite, inquit, Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittentur eis: & quorum retinueritis retenta sunt.* Nam quomodo remittet quæ sibi cognita non fuerint? aut quo pacto eorum iudex esse poterit, quæ prorsus ignota sint? Oportet itaque, quem antiquus ille serpens occulte momorderit, abstrusissimum quodque vulnus medico detegere, omnem indigestum & virulentum humorem (etiam stomacho mentis altius infederit) evomere: pudorem, in satisfactionis partem, de singulo quovis errato pati, ne, dum occultis peccatorum vinculis sese teneri dissimulat, horrendæ tandem sub omnium oculis æternæ damnationis laqueo constringatur. Proinde statim ab ipsis ecclesiæ nascentis incunabulis sacer iste confitendi ritus, de interioribus, nedum de exterioribus tantum, inolevit: ut tum ex Jacobo, tum ex divi Dionysii, Alexandri, Urbani, & Cypriani scriptis manifestum evadit. Recte igitur hanc exomologes legem a Christo institutam, per apostolos ad nos usque deductam, & ab universali ecclesiâ inviolabiliter observatam, a cunctis Christi fidelibus sectandam esse: & contravenientes auctoritate concilii Constantiensis & aliorum complurium damnatos declaramus.

Tom. 28.
Jan. 27.
S. Hieron. in
Ecclesiasten
S. Cyprian.
form. 5. de
lapsis.
S. Chrysol.
super Mat-
thæum
hom. 5.

Dionysius
in epistola
ad Demost.

ANNO
CHRISTI
1528.

De extrema-unctione.

Ad unctionis autem extremæ sacramentum, Christus manuduxisse primum videtur, cum apostoli oleo ungerent multos infirmos, & sanarentur. Neque enim id suo sensu, sed præceptoris instituto fecisse putandi sunt. Sed ne hic noster unguendi infirmos ritus Christi præceptum, non tamen sacramentum, esse videretur, *Si quis infirmatur* (inquit Jacobus) *in vobis, inducat presbyteros ecclesiæ: & orens super eum, ungetes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum dominus: & si in peccatis sit remittentur ei.* Quibus liquido constat, extremam unctionem non ægritudinis tantum corporalis medicamentum esse, sed etiam ceterorum sacramentorum instar, remissionem peccatorum efficaciter operari: ac proinde nec ab Jacobo quidem fuisse institutam, sed ab eo tantum, cui peculiare est, ut gratiam & gloriam conferre possit.

De sacramento matrimonii.

Postremo matrimonium esse sacramentum, abunde satis sacrosanctæ matris ecclesiæ tum usu tum auctoritate comprobatur. Hoc quippe sacramentum magnum est, in Christo quidem & ecclesiâ, quo sanctificatur vir infidelis per mulierem fidelem, & mulier infidelis per virum fidelem. Hoc honorabile conjugium, torus immaculatus, in quo non solum salvatur mulier per filiorum generationem, sed fas est unicuique vas suum possidere in sanctificatione & honore: per quod conjuges benedictionem consequuntur in filiis, nec habet in eos dæmonium potestatem, nisi ita conjugium suscipiant, ut Deum a se & a sua mente excutiant, & suæ libidini vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Qui negat itaque matrimonium esse sacramentum, aut denique septem sacramenta non admittit, inter hæreticos habeatur.

XI.

Quam vere a sapiente dictum est: *Vir, qui erraverit in via doctrinæ, in castris gigantum commorabitur.* Erravit quidem Lutherus in via doctrinæ, cum quidquid agamus peccatum esse censuit. At tum demum irruit quasi gigas, & posuit in cælum os suum, cum, ne quid nostrum Deo gratum esse fateretur, sacrosantum illud missæ sacrificium abrogari voluit, tantopere nobis necessarium, tantis scripturæ testimoniis roboratum, Nam si omnis pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis; quod tandem proprium & peculiare novæ legis sacrificium a sacerdote offerendum esse queat, nisi super benedictum istud corporis & sanguinis Christi symbolum, quod esu paschalis agni, manna, ceterisque propemodum omnibus Mosaicæ legis cæremoniis figuratum est? Neque enim lex esse potest, quæ sacerdotio careat: quod si sacerdotium habet, habet & sacrificium. Porro etsi Christus assiduus pro nobis pontifex non per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem, introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa, negari

Tom. 28.

ANNO
CHRISTI
1522.

Nov. 8.

Ios. 22.

negari tamen non potest sacerdos in in ster-
nom secundum ordinem Melchisedec: ac pro-
inde hujus exemplo sacrificium aliquod obtu-
lisse, quod exteriore panis & vini forma ve-
teri illi Melchisedech oblationi responderet.
Erat enim sacerdos Dei altissimi, quod utique
fecit in suprema cœna illa. Nam accepit panem
gratias agit, & fregit, deditque discipulis suis,
dicens: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis da-
tur: & ab evangelicis sacerdotibus jugi sem-
per observantia præcepit iterari. Hoc facite*, in-
quit, *in meam commemorationem*. Hoc enim ho-
locustum, hæc victima pro peccato, hæc ho-
stia pacifica, hoc iuge sacrificium, hæc munda
(juxta missæ nominis Hebraici rationem) oblatio,
quam in omni loco Malachias prædixit offerendam,
cum, repudiatis legis antiquæ ceremoniis, ab ortu
solis usque ad occasum magnum esset nomen domini
in gentibus. Nihil igitur in sacrificiis majus esse
potest, quam corpus & sanguis Christi, nulla potior
oblatio. Qua in re, cum universalis ecclesiæ
ritus tam aperte consentiunt Ignatius, Irenæus,
Cyprianus, Athanasius, Chrysostomus, ac reliqui
posteriores, & concilia prope innumera: ut qui
contrarium sensisse præsumpserit manifestam hære-
sim labentem incurrat.

XII.

Unum illud videmus in primis hæcenus ob-
servatum ab iis, qui propagandis hæresibus
animum intenderint, ut ea sibi dicenda pu-
tent, quæ maxime placitura videantur; quo
prurientes multitudinis aures demulceant, &
a severioribus patrum avertant institutis. Hac
ratione Mahometica quondam pestis invaluit.
Hoc aucupio Lutherus plures lilaqueat, dum
simul cum culpa semper omnem cujusvis pœnæ
temporalis reatum aboleri contendit. Purgato-
rium tollit, & quo laicos gravius in clerico-
rum odium exasperaret, sacrificia, oblationes,
& omnes id genus pro defunctis orationes,
recens esse sacerdotum commentum impudenter
asseverat. Prævidit enim versutus artifex, ni-
hil esse quod effreni plebeculæ possit esse ju-
cundius, quam si facillima prorsus in cælum
prædicetur via, si omnis acerba illius purga-
toris pœnæ decutiatur metus: si quid habeat,
quod aliquo tandem prætextu sacerdotibus im-
pingat. Ne igitur incautus forte quispiam,
vaftris hujusmodi blanditiis peltectus, errorum
scopulis illidatur, sacro approbante provincia-
li concilio, firmiter tenendum decrevimus,
culpa per poenitentiam abolita, frequenter su-
peresse temporalis pœnæ reatum, velut super-
stitites quædam peccati reliquias, quæ per di-
gnos poenitentis fructus veniant expiandæ:
adeo ut iniquitate & culpa peccati dimissa
peccator adhuc pœnæ temporali sit obnoxius.
Hinc murmuranti adversus dominum Israeliti-
cæ plebi, inde David dimissam primum adul-
terii noxam scriptura commemorat, pro qua
tamen subinde pœna temporalis irrogata est.
Superabundans quidem atque exuberans est Chri-
sti satisfactio, cujus plenitudinem assequimur,
dum sicut semel tantum mortuus est, ita se-
mel illi conspelimur per baptismum. Peccata
vero, quæ post baptismum commissa fuerunt,
poenitentia quidem expiantur, sed quæ mori-
entem hujusmodi pœnæ temporalis, aut venia-
lis tantum peccati reus repente nonnullam

intererat, de omni verbo etiam otioso ratio-
nem redditurus, nec illi pateat aditus in ca-
lestem illam Jerusalem, in quam nihil intrat
coquinatum: nec item gehennam subiaceat;
quippe qui gratia sit particeps ac pœnæ tem-
poralis tantum debitor, sit ut primum purge-
tur ex iis quæ gessit in corpore, salvus tan-
dem aliquando futurus, sic tamen quali per
ignem: de sua semper interim salute ex reman-
entibus in eo fide, spe & caritate, securus.
Neque enim ex eorum est numero, quorum
blasphemia non remittitur neque in hoc sæcu-
lo; neque in futuro, quorum superbia ascen-
dit semper: sed eorum potius, quos sub ter-
ra Deo laudem acclamantes sacer Apocalypsis
liber commemorat. Sancta igitur & salubris est
cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis
solvantur. Nec abs re ab apostolis traditum,
ut in tremendis & vivificis mysteriis agatur
commemoratio defunctorum. Sciebant enim il-
lis inde multum contingere lucrum, utilitatem
multam. Cæm igitur tam sanctam apostolo-
rum institutum, ab initio nascentis ecclesiæ ex
sacro Dionysio legamus observatum, & in Ca-
bilonenſi ac pluribus subinde conciliis promul-
gatum, quisquis Catharorum, Armeniorum,
Vviclesi, Bohemorum, Lutheri, aut Valden-
sium exemplo, hos errores cum sacro Con-
stantienti concilio non damnarit, hæreticæ pra-
vitatæ pœnas incurrat.

XIII.

Ut abyssus abyssum invocet, & in aliud sce-
lus ex alio labimur, in eam demum hæreti-
cus incidit insaniam, ut qui piis animabus,
quæ purgatorio detinentur, suffragia vivorum
adimit: vicissim quoque vivos sanctorum, qui
in cælis sunt, defraudet auxiliis: quasi vel
preces nostras non audiant, vel nostris cala-
mitatibus non tangantur: quasi divinæ cle-
mentis deroget, quod qui Christo ministrave-
rit, hoc honore dignus habeatur, ut pro ce-
teris intercedat. Sed quam sit primum horum
non modo veritati sed scripturis quoque disso-
num, facile intelligit qui beatis pervium esse
non ignorat omniforme illud divinitatis specu-
lum, in quo quidquid eorum interfit illuce-
scat. Etsi neque desint nobis angeli Gabriele
Danielis, Raphaelis Tobis haud quaquam se-
gniores, qui nobis ab exordio precum nostra-
rum assideant, ut illis mox offerant, quorum
suffragium imploramus. Nec pigrius quam olim
præveniunt principes conjuncti psallentibus, e
quorum manibus ascendat fumus aromatum de
orationibus sanctorum. Porro quod ad secun-
dam attinet, qui fieri potest ut nostris non af-
ficiantur incommodis, quorum nunquam exci-
dit caritas, quibus tantum gaudium in cælo
super uno peccatore poenitentiam agente? A-
braham, cum hic diversaretur, pro salute So-
domitarum apud dominum semel & iterum,
quinimo & scriptus, interpellavit, ut pro certo
justorum numero, qui inter eos reperiretur,
toti parceretur civitati. An nunc cum cælo glo-
riosus regnat, usque adeo refriguit ejus caritas
& imminuta est, ut immemor filiorum suorum
factus, non oret pro iis, qui in hoc procelloso
mari adhuc constituti diris jactantur mundi stu-
ctibus? Nec enim a beatorum communione
(quorum alter alterius membra sumus) possu-
mus aliquando separari, quin auctiore nobis
caritate consulant, quam cum terrena nobiscum

ANNO
CHRISTI
1522.Chrysosto-
mus.
Dionysius
eccl. hierar.
cap. 7.
De consec.
dist. 2. cap.
vltim.Sanctorum
communio-
nem in sym-
bolo.

ANNO
CHRISTI
1176.Concilio An-
gustano
c. 23. lib. 19
De concilio.
dist. 2. c. Re-
gulationibus
Suffrag.

conversations tenerentur. Hinc angelus ille Zacharias, & Jeronimus jamdudum in sinum Abraham receptus, multum orant pro populo & universa sancta civitate, & pro penitentis impietate orabit omnis sanctus in tempore opportuno. Nihil autem divinus benignitati vel omnipotentis deperit, quae summa & incomprehensibili sapientia infima quoque per intermedia moderatur & regit: neque minus unus est mediator Dei & hominum Jesus Christus, si juxta sacrum Aurelianensis concilii atque aliorum complurium institutionem, litanis ad aliquos sanctorum convertatur, Christo tamen accepta ferantur omnia: per quem omne id genus interveniendi munus ceteraque in humanum genus beneficia deriventur. Absit igitur, ut tanti sint apud aliquem hereticorum praestigia, ut cum Manichaeis, Catharis, Bohemis, & Valdensibus, beatis illis caelestis aulae proceribus (ex quibus non secus ac ex igne splendor, odor ex unguento, nostra omnium dimanat utilitas) cultum exhiberi non sinat: dicata martyribus templa subannet, dies festos inscribi, & eorum (ut ajunt) passiones palam in ecclesia legi, cachinnis insectetur. Pluris sit sacrorum conciliorum auctoritas: quibus si quis pertinacius obstiterit, hunc poenis in haereticos a jure statutis declaramus coercendum.

XIV.

Si tam candide quam curiose haereticus ea loca perlustrasset, quibus scriptura passim ab idolorum & simulacrorum culte revocat, nequaquam certe tanto strepitu Christianos ab imaginum honore deterret. Neque enim dum catholicus quispiam sanctam Christi veneratur imaginem, aliquod numen illi subesse potat, aut quasi Deum colit: sed ob recordationem Filii Dei, ut in ejus amore recalescat, cujus imaginem videre desiderat. Et nos quidem non quasi ante divinitatem, ante imaginem prosternimur: sed illum adoramus, quem per imaginem aut passum, vel in throno sedentem, recordamur. Et dum nos per ipsam picturam quasi per scripturam ad memoriam Filium Dei reducimus, animum nostrum de resurrectione laetificat, aut de passione mulcet, non majore quidem idololatriae periculo, quam cum in nomine Jesu omne genua flexitur caelestium, terrestrium, & infernorum. Quem enim vocula cursum auribus insinuat, hunc eundem fidelibus oculis imago sedulo repraesentat. Accedit & ex imaginibus alia non inferior utilitas, idoneum videlicet atque accommodum indoctae plebi rudimentum: ut cum sacratissimae virginis Maris, aut sancti cujusquam imago sese offert, ea velut archetypo ad propositae sanctitatis imitationem & veram utcumque pietatem rudi quadam introductione simplex populus animetur. Et seposita tantisper distractione dum ad unius imaginis contuitum se colligit, uno obtutu sibi plura proponit, quam diuturna librorum evolutione comprehenderet. Non abs re igitur apostoli vivificam crucem & sacras exerunt imagines: quae cum ab initio nascentis ecclesiae debita semper ab orthodoxis veneratione colerentur, nihil illis a sacrosanctis quatuor universalibus conciliis derogatum est. Quia & ab Augustino moribundis proponi jubentur, & a Gregorio Magno, tum ad Recharendum, tum ad Secundinum missis leguntur. Et insurgentibus tandem imaginum evertoribus Romani pon-

De consecr.
dist. 3. cap.
Peritum.
Et cap. Ve-
nerabiles.
Gregorius
ad Secundi-
num.Demosthenes
lib. 4.Augustinus
lib. de vib-
ratione in-
firmorum.

tifices, Constantinus, Gregorius secundus & tertius, Paulus primus, Stephanus tertius, & Hadrianus primus, tanta animi constantia resistere, ut illi septima tandem apud Nicenam synodo, concordia patrum assensu damnarentur: & Carolus ille cognomento Magnus, Francorum rex Christianissimus, Francofordicam conventu ejusdem erroris suppresserit insaniam, quam infelicissimus quidam Felix in Gallias & Germaniam invexerat. Quisquis igitur de Christi vel sanctorum imaginibus aliter senserit, is Christo & sanctis injurias cum Valdensibus perliberata haereseos labem se moverit incurrisse.

XV.

Et si nulla pene sit tam aperta catholica veritas, nullus tam manifestus sacrae scripturae locus, quem non haeretici suis cavillis & tergiversationibus eludant, nulla tamen in re tam impudenter tantaque rei Christianae jactura debacchati sunt, quam in exterminando prodigandoque libero arbitrio. Nam quid Christi fidelibus perniciosius excogitare potuit hostis ille veritatis, quam si vel a Pelagio seducti omnia sine praesidio gratis sibi tumidius arrogent, vel fatiscienti pusilloque animo cum viciose necessitati facisque committant omnia? Nihil profecto reliquum erit tum divinis legibus, tum humanis; nullus consiliis aut electioni, nullus precibus aut objurcationi, ceterisque id genus, locus: nulla denique justitia futura est, qua quibusdam poenis, quibusdam constituta sint praemia: si pro viciose & Lutheranos sententia omnia de necessitate eveniant. Prodiat hic error primum apud Gentiles, sed summo omnium consensu mox explosus est: adeo liberum esse arbitrium, velut evidenti quodam experimento cognitum, omnium mentibus sese inculcat. Cum igitur reliquerit Deus hominem in manu consilii sui, apposeritque coram eo ignem & aquam, bonum & malum, ut ad quodcumque voluerit porrigat manum suam: nec abs re beatus ille dicatur qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit: quod sub eo sit appetitus ejus, & dominetur illius; ac denique percurrenti sacrae scripturae passim obvium sit, quod liberum in utramvis partem hominis arbitrium asseveret: satis esse visum est sacro provinciali concilio libertatis hujusmodi vires & metas exponere. Neque enim liberum arbitrium asserentes, divinam excludimus propterea gratiam; quod illi falso toties imponere non verentur, atque hoc fumo credulorum oculos perstringere. Sed juxta sacrae scripturae eo extendimus, ut voluntas humana misericordiae praevientis auxilio suffulta, & interiori quodam & occulto secretioris inspirationis afflatu contacta, sese convertat in Deum, Deo appropinquet, & ad veram illam gratiam se preparat, quae tandem accepta sit ad vitam aeternam. Neque tamen tanta gratiae necessitas libero praevudicat arbitrio, cum illa semper sit in promptu, nec momentum quidem praetereat, in quo Deus non stet ad ostium, & pulset: cui si quis aperuerit januam, intrabit ad illum, & cenabit cum illo. Nec denique tale sit hujusmodi trahentis Dei auxilium, cui resisti non possit. Quoties enim dominus voluit congregare filios Jerusalem, sicut gallina congregat pullos suos sub alas, & noluerunt? Frustra certe Stephanus Judaeos duris cervicibus & incircumcisi cordis argueret, qui

ANNO
CHRISTI
1176.Concilio
Magno.

scm.

ANNO CHRISTI 1528.

ANNO CHRISTI 1528

semper Spiritui sancto resisterent. Frustra Paulus Thessalonicenses admoneret, Spiritum ne extinguerent, si divinis inspirationibus homines inevitabiliter repererentur. Trahit quidem Deus, sed in ejus odorem currimus; non vi, non unco raptamur. Prædestinat, eligit, vocat, sed eos demum adultos glorificat, qui in fide & caritate radicati per bona opera certam suam vocationem electionemque fecerint. Et licet attingat a fine usque ad finem fortiter, disponit tamen omnia suaviter. Hanc igitur hæresin, arbitrii libertatem profus aufferentem, non tam damnamus, quippe que jam olim ab ecclesia & sacrosanctis conciliis damnata sit, quam communi hominum conceptioni & apertis scripturæ testimoniis declaramus esse contrariam.

XVI.

Frequens illud est apud imprudentes, & qui non tam animi moderatione, quam impetu feruntur, ut dum ab altero vitiorum incaute defugiunt, in alterum prolabantur. Cujus rei Lutherus fidem facit, qui dum operum fiduciam nimis inflectatur, nihil tandem operibus reliquum facit, atque ita unius fidei patrocinium suscipit, ut solam agnoscat, opera rejiciat & condemnet. Verum si recte perpendatur quæ pro fide producit e scripturis testimonia, reliquas virtutes non excludunt. Quæ vero contra opera citat, ea omnia vel ad animam in operibus fiduciam vel ad legales ceremonias pertinent. Fide quidem vivimus, & sine hac impossibile est placere Deo. Si quis nihilo minus habuerit omnem fidem, ita ut montes transferat, caritatem autem non habuerit, nihil est. Fide justificamur, sed & spe salvi facti sumus. Et dimissa sunt Mariæ Magdalensæ peccata multa, quoniam dilexit multum: Si quis enim, dicit dominus, diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum venimus, & mansorem apud eum faciemus. Nunc igitur manent fides, spes, caritas, tria hæc, major autem horum est caritas, & in vivificando justificandoque potior: quandoquidem fides sine operibus mortua est. Tum demum utilis est ad salutem, cum per dilectionem operatur. At caritas non est otiosa, sed per bona opera satagit ut certam vocationem nostram electionemque faciat. Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur, dum ille reddet unicuique juxta opera sua, dum unusquisque mercedem accipiet secundum laborem suum. Quandoquidem omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum sive malum. Ubi eos, qui a sinistris erunt, non solum increpabit dominus, quia non crediderunt, sed quia operibus misericordie non vacarunt. Eos autem qui a dextris erunt, commendabit non tam a fide, quam a bonis operibus; opera enim illorum sequuntur illos. Talibus siquidem hostiis promeretur Deus, facietque tandem omnis misericordia locum unicuique juxta meritum operum suorum, non absoluta condignitate quidem (neque enim condigna sunt passiones hujus sæculi ad futuram gloriam, qua revelabitur in nobis) sed gratuita magis & liberali re promissione: qua, conventionione facta de denario diurno, conduxit operarios in vineam suam, qua, inquam, qui

Joan. 14.

1. Cor. 13.

Rom. 8.

subest tentationem, cum probatus fuerit, accipiet coronam viam, quam repromisit Deus diligentibus se, & ei qui fidem servaverit, certaverit bonum certamen, cursum consummaverit, coronam justitiam reddet in illa die justus ille iudex, qui nos, etiam servos inutilis, sua misericordia dignos facit, in partem sortis sanctorum. Non justificat igitur sola fides, sed magis caritas, nec quavis opera peccata sunt; sed extenus adultis ad salutem necessaria, ut meriti quoque rationem non respiciant.

Annotationes aliquot errorum, jam olim damnatorum, & nunc repullulantium pontis confictis.

HIS sane decretis, possent plura alia adungi, verum nimia hujusmodi decretorum multiplicatione orthodoxos lectores gravate metuentes, haudquaquam alia in præsentia censens adjicienda. Quia tamen plurimum alia sunt hæreses, quas in editis libris, aut publicis prædicationibus, aut familiaribus etiam colloquiis, minime erubescunt homines perverbi hodie promulgare, pestilentibus dogmatibus onitentes inficere populum Christianum; generali quædam definitione tales damnatae doctrinæ assertiones operiprocium est indicare, quo facilius vitentur. Explicatum nempe est, quod non alia via convenientius hæreticorum calumniæ, hæreses atque impietates caventur, quam ubi deteguntur & manifestantur. Tunc enim omnibus facile constat, quam vana sint ac futilia, imo quam stulta & impia eorum dogmata. At vero, ut commodius tales errores discernantur, certis subnectuntur indicibus modo sequenti.

1. Nusquam legitur Dei cognomen aperte tribui Christo, in apostolorum & evangelistarum literis, præterquam in duobus aut tribus locis.
2. Audemus Spiritum sanctum appellare Deum, quod veteres ausi non sunt.
3. Christus suam mortem deplorari non voluit, sed adorari: ut quæ sponte pro salute totius mundi suscipiebatur. Non enim desenda est mors innocentis.
4. A consortio ecclesiarum resecatur quisquis admittit crimen lethale.
5. Ecclesia non constat nisi ex bonis.
6. Primatus summi pontificis non est a Christo. Non recte aut pie ab ecclesia canuntur illæ orationes, Salve regina mater misericordie, Regina cæli, Ave maria stella.
7. Novissima pars capituli ultimi evangelii beati Marci ex apocrypho quopiam evangelio descripta apparet a lectore studioso.
8. Indecorum vel ridiculum videtur, quod idiotæ & mulierculæ pistacci exemplo psalmos suos & preceationem dominicam Latine murrant: cum ipsi quod sonent non intelligant.
9. Baptizati infantes, cum veniunt ad annos discretionis, sunt rebaptizandi.
10. Infantes non sunt baptizandi.
11. Baptizati parvuli postquam ad pubertatis annos pervenerint, ut in communibus fidei articulis fuerint instructi, interrogentur, ratumne habeant quod susceptores nomine illorum polliciti sunt in baptismo. Id si non approbent, fortassis expediet illos non cogi, sed suo relinqui animo, donec resipiscant:

Error forum Acto.

Error forum Maccedonia.

Error Joan. nis Pius datus in concilio Constantiensi sessione XV.

Error Bobo-morum.

Ddd noc

ANNO CHRISTI 1528.

nec ad aliam interim vocari penam, nisi ut ab A eucharistia sumenda reliquisque sacramentis arceantur. Ceterum nec a sacris nec a concionibus excludantur.

12. Fomes peccati, etiamsi nullum adsit actuale peccatum, moratur animam ab ingressu cæli.

13. Justus in omni bono opere peccat.

Omne opus bonum optime factum est veniale. Deus obligavit hominem ad impossibile, in nono & decimo præceptis prohibens non concupiscere: quod qui negat, pessime facit; & qui hoc falsum esse dicit, plusquam pessime facit.

14. Hoc est mortalius mortalissimum, non credere sese damnabili & mortali peccato esse obnoxium coram Deo.

15. Modus celebrandi missam, quo utitur ecclesia catholica, non est conveniens.

16. Missa debet dici lingua vulgari.

17. Manifestus est error, missam applicare seu offerre pro peccatis, pro satisfactionibus, pro defunctis aut quibuscumque necessitatibus suis, aut aliorum.

18. Non est dubium, universos hodie sacerdotes & monachos, cum episcopis & omnibus suis majoribus esse idololatrias: in statu periculosissimo agentes, ob missæ seu sacramenti ignorantiam, abusionem & irrationem.

19. Magna est fides, cognoscere Christum corporaliter esse, ubi sacramentaliter est. Sed C major est, cognoscere eum absolute ubique corporaliter esse.

20. Nihil conducit ad susceptionem eucharistie, se præparare per contritionem, confessionem, satisfactionem, & alia bona opera.

21. Non licet inducere homines ad penitentiam per timorem gehennæ.

22. Episcopus non potest quod non possit simplex sacerdos.

23. Ecclesia non potuit illegitimare aliquas personas, sic quod non possint contrahere matrimonium.

24. Humana instituta si observas ut humana, nihil te juvant; sin ut divina, mendacium D committis.

25. Lex evangelica, quo tutiores sint homines a perjurio, prorsus damnat omne jusjurandum; ut jam fas non sit jurare, neque per Deum, neque per cælum, neque per terram.

26. Excommunicationes non sunt: timendæ, sed optandæ.

27. Qui venialia peccata docent esse distincta a mortalibus, ad insaniam perditissime nituntur trahere hominum conscientias.

28. Opera nihil sunt coram Deo; aut omnia sunt æqualia, quantum ad meritum attinet.

29. Meritum tribuere operibus, propemodum cum eis est sentire, qui credunt nos ex operibus justificari posse, de quo errore damnantur E Judæi plurimum.

30. Illi qui habent caritatem nullis præceptis humanis sunt subjecti.

31. Habentes caritatem non tenentur jejuna- re, orare, vigilare, aut alia consimilia bona opera efficere: sed liberum est illis facere aut omittere hujusmodi bona opera pro suo beneplacito.

32. Indulgentiæ prorsus sunt abjiciendæ.

33. Foundationes obituum sunt inventiones diaboli. Ecclesiastici non debent gaudere privilegiis & immunitatibus plusquam laici.

34. Non licet ecclesiasticis habere bona im- mobilia.

35. Deus non vult pseudoapostolos & hære- tichas extinguere, sed tolerari, si forte resipi- scant, & e zizaniis vertantur in triticum. Quod si non resipiscant, serventur suo judici, cui pen- nas dabunt aliquando.

36. Decimas sunt puræ elemosinæ; & pos- sunt parochiani, propter peccata suorum præ- latorum, ad libitum suum eas auferre.

37. In ecclesia non debent esse varia vivendi genera, quæ religiones appellantur.

38. Nulli licet invitis parentibus intrare re- ligionem.

39. Si proximum voco in jus, si ei damna B procuro; quæ necessario vocationem illam præ- torialem sequuntur, si etiam tamquam ethn- icum omni sanctorum consortio & participatio- ne totius ecclesiæ eum privatum iri obtineo: quomodo non facio injuriam qui * justitiam peto? quomodo mandatum Dei non solvo, qui sanctam inter me & fratrem dilectionis necessi- tudinem violo?

Ad principes Christianos exhortatio, ut elaborent pro hæreticis exterminandis.

PLURIMOS hæcenus errores commemora- vimus: sed non illorum sufficit commemo- ratio. Opus namque est, quod Christianissimi principes suppetias ferant, zelo zelantes pro domo domini exercituum, quæ juxta aposto- lum est ecclesia. Possit hæc dubie Deus ab- que illis universam hæreticorum cohortem con- terere ac exterminare: nullius enim creaturæ suæ eget ministerio. Vult tamen pro sua beni- gnitate homines sibi cooperari: ampla quoque eos donat mercede qui ei cooperantur, in iis præsertim negotiis quæ ad fidei dignoscuntur spectare integritatem, quemadmodum multæ in- dicant historiæ. Laborant olim adversus hæ- reticos strenue Christianissimi principes Constans- tinus, Valentinianus, Theodosius, Clodoveus, Carolus Magnus, & Ludovicus pater sancti Lu- dovici: sed numquid præmio defraudati sunt? minime certe. Nam apud Deum gratiam in- venerunt, qua nihil in vita est expetibilius, & apud homines immortale sui nominis decus adepti sunt. Contra vero principes, qui hære- ticorum consuetudine abusi & eorum delinuti consortio, impiis erroribus non obstiterunt, sed impendunt subsidium, iram Dei vindicem sen- sere. Divino siquidem favore destituti, in gra- ves ærumnas prolapsi sunt, miserabilem vitam exitum sortiti. Cujus rei (ut alios taceamus) testes sunt, vel locupletissimi, Licinius a Con- stantino devictus, Julianus apostata, Valens Arianus, Philippicus, Constantinus quintus, & Leo ejus filius, sacrarum imaginum impii ever- sores. Hi profecto detestandam impietatem con- sectati digna suæ perfidiæ reportarunt stipendia. Longum esset reliquorum principum, qui a fi- dei sinceritate deficientes pestifero hæreticorum contagio infecti sunt, miseras enumerare & calamitates. Longum itidem esset eorum feli- citatem & gloriam recensere, qui fidei catho- licæ * inconcusse adhererunt, hæreticos tam- quam capitales suæ coronæ hostes ad internecionem usque deleverunt. Hæc itaque atten- dentes, pro nostri officii debito, Christianos principes instanter rogamus, & in domino exhor- tamur; si suæ salutis consulere, si suæ ditionis ju- ra illibata custodire, si in pace & tranquillitate sub-

ANNO CHRISTI 1528.

Error Catho- rorum, Val- dentium, Beguardo- rum, & Huf- garum. Error Vri- cleffi.

Error Vri- cleffi dam- natus in concilio Constanti- ensi sessione VIII.

* f. Injusti- tiam.

* Inconcusse.

Error favens Vri- cleffo. Error Bebo- morum. Error Aethi- orum & A- rouchha- rum. Error Dona- tistarum, Alctamum & Apostoli- corum.

Catharorum error & Valdenium.

Error Vri- cleffi dam- natus in concilio Constanti- ensi sessione VIII.

Error favens Joviniano.

Error Be- guardorum.

Error Vri- cleffi. Error favens Vri- cleffo.

ANNO
CHRISTI
1528.

subditas sibi nationes continere exoptant, potenti brachio fidem catholicam tueantur, ac ejus hostes viriliter satagant debellare. Id autem haud factu erit difficile, ubi antiqua Christianissimorum principum in haereticos, eorum libros & factores edicta instaurabuntur. Quae si salutarum judiciorum severitate executioni demendantur, nulla prorsus haereticorum monumenta, nulli libri, nulla scripta in suis provinciis reperiantur. Malefana item conciones cessabunt, nec non & clandestina conventicula, in quibus peregrinos cultus a Christiana pietate degenerantes inducere solent haeretici. Usque eo effrenis insuper impiorum audacia retundetur, ut jam orthodoxae fidei ac ecclesiae catholicae sacrisque ejus constitutionibus, audeat nemo contraire. Hoc profecto nostrum desiderium, haec votorum summa, haec nostri conatus gloria. Hoc est quod tota mente exposcimus, & assiduis precibus a domino efflagitamus: sperantes, dum strenue Christianissimi principes haereticos debellant, & nos piis laboribus, ne creditis nobis oves luporum moribus trucidentur, prohibentur. Et tum demum donabit nobis dominus sua pietate tantopere a fidelibus exoptatam atque expetitam pacem & tranquillitatem in hac vita: & post hujus vitae decursum consummatam felicitatem. At vero quia scimus non satis esse ad haec obtinenda fideles adhortari, nisi rebelles convenienti distractione reprimantur, salutari antidoto decrevimus huic negotio providere. Auctoritate itaque, qua fungimur, omnes in nostra provincia constitutos, qui tam impia dogmata ausu temerario asserere, docere, scribere praesumpserint, his scriptis sententia excommunicationis innodamus; nec non & eos qui illis auxilium, consilium, aut favorem quovis modo fuerint impartiti. Sub eadem quoque poena omnibus nobis subditis inhibemus, ne Lutheri libros, sive Lutherianorum quorumcumque, retinere praesument, qui ad pestilentem doctrinam promovendam conscripti sunt.

INDEX DECRETORUM D

AD MORES PERTINENTIUM.

- I. Frequentandas esse preces in ecclesiis pro tranquillo statu totius ecclesiae & regnorum orbis Christiani.
- II. Omnem exactionem indebitam pro sacramentorum aliarumque rerum divinarum administratione, esse a viris ecclesiasticis summo opere devitandam.
- III. Quod promovendi ad sacros ordines exhibeant literas testimoniales de sufficientia aetatis & honestate vitae suae.
- IV. Neminem ad sacrum subdiaconatus ordinem esse promovendum, nisi sufficientem exhibeat titulum beneficentem, vel patrimoniale.
- V. Quomodo diaecesani examinare debent petentem literas dimissorias, antequam illi ipsi concedant.
- VI. Diligentem etiam inquisitionem debere fieri a diaecesani super aetate, moribus & literatura jam promotorum ad sacerdotium.
- VII. Promotos in curia Romana ad sacros ordines non esse admittendos ad illorum executionem, nisi prius a diaecesani fuerint examinati.

Conc. General. Tom. XXXII.

- A VIII. Instruendi ad curam animarum diligenter ante examinentur a diaecesani, an sint idonei governandi illi provincia.
- IX. Ad beneficia ecclesiastica obtinenda assumantur idonei a diaecesani, qui suo erga Deum & ecclesiam vice fungantur officio.
- X. Quotidianas distributiones satis largas & sufficientes assignari debere illis, qui divino officio in ecclesiis celebrando intersunt.
- XI. Curati resideant in suis ecclesiis, nisi sint legitime excusati, & populum sibi commissum diligenter instruant documentis fidei & morum.
- XII. De his qua curati suos studiose debent admonere parochianos ad ipsorum salutem.
- B XIII. De foundationibus antiquis ecclesiarum accurate observandis, & sedulo complendis.
- XIV. In oratoriis privatis sine diaecesani facultate non esse celebrandum, neque in capellis hospitiarum, neglecta ecclesia parochiali.
- XV. Die dominica non celebrentur missae in capellis, etiam ex foundatione, nisi post completam missam parochialem.
- XVI. In ecclesiis nihil inhonestum aut indecens fieri debere, quo divinum impediatur aut minus reverenter audiat officium.
- XVII. Psalmodia mature & cum distinctione peragatur: ac musicus cantus, organorumque modulatio, ad devotionem excitans, non lascivium, in ecclesiis exhibeatur.
- C XVIII. De horis canonicis, debito, reverenter & honeste in ecclesia decantandis, distincto tempore & congruo pulsu.
- XIX. De eiusdem integritate, mature & devoto legendis a viris ecclesiasticis, sine aliquo levitatis aut irreligiositatis exemplo.
- XX. De tabula officiariorum in choro ponenda, & tempore ingressus in chorum, cum divinum celebratur officium.
- XXI. Canonici, cum primum recepti fuerint in consortium capituli, suos fractus integre recipiant, sine dilatione aut expectatione per aliquot annos.
- XXII. De regulari disciplina, in vestitu, vestitu & moribus, in monasteriis tam religiosorum quam monialium exacte observanda.
- XXIII. De honestate morum in vita & habitu a clericis servanda, sine vestium preciosorum pompa & luxu.
- XXIV. Qualis debet esse habitus clericorum, & virorum ecclesiasticorum.
- XXV. De honestate clericorum observanda in incessu, conversatione cum laicis, in evitacione chorearum, & actionis ludorum scenicarum.
- XXVI. Incontinentes sacerdotes & concubinos clericos, itidem venatores, & negotiis saecularibus deditos, graviter esse puniendos.
- E XXVII. Quid agendum, quando prioratus religiosorum aut monialium, non habent provenus sufficientes ad plarium in illis locis educationem.
- XXVIII. De numero monialium in monasteriis earum instituendo, perpetuaque ipsarum clausura vigilanter observanda.
- XXIX. De visitatione & reformatione diligentibus hospitalium, leprosariorum, & similiarum domorum, faciendae per eos, ad quos idipsum legitime spectat, & de gubernatoribus earundem domorum.
- XXX. Confratrias non esse de novo erigendas.

Ddd 2

mß

ANNO
CHRISTI
1528.

ANNO
CHRISTI
1522.

- nisi ex consensu & approbatione diocesano-
rum: antiquorum autem statuta & funda-
tiones, ut visitentur, illis exhiberi debere.
- XXXI. De excommunicationibus non concedendis,
nisi pro ardua & gravi causa: neque decer-
nendis pro injuriis verbalibus, nisi sint ad-
modum atroces, de quo officiales locorum di-
judicent.
- XXXII. Diocesani per se, aut vicarios suos,
visitent frequenter parochias, in quibus au-
diant hereticos habitare, & ad illorum ex-
terminationem atque extirpationem pro viri-
bus elaborent.
- XXXIII. Libri de fide & moribus differentes non
imprimantur amplius, nec alibi impressi ven-
dantur: sine speciali diocesano aucto-
ritate & permissione, qui eos prius visi-
tant.
- XXXIV. Libros lingua vernacula compositos, &
de fide ac moribus tractantes legi vulgo non
debere: nisi a diocesano ante visitati sint
& approbati, atque permitti ut publice le-
gantur.
- XXXV. Non esse admittendos quoscumque ad
exercendum predicationis ad populum officium,
nisi a diocesano approbati fuerint & missi.
- XXXVI. Quales esse debent verbi divini predi-
catores, & quid potissimum predicare stu-
deant, & quibus uti sermonibus.
- XXXVII. Solos illos mendicantes habere potesta-
tem absolvendi, qui ante per suos prelatos
diocesano presentati fuerint, & per eosdem
commissi.
- XXXVIII. Abbates sacramentum confirmationis
non conferant, nec calicum consecrationem
astentens: nisi diocesano ante exhibuerint
speciale (si quod habent) super hoc privile-
gium.
- XXXIX. Cum quanta reverentia gravitate & ho-
norate sacramentum matrimonii est suscipien-
dum.
- XL. Imagines sacra procedente episcopi visitatio-
ne, in ecclesiis collocentur, neque preterea
novi miraculi erigatur capella aut altare no-
vum, nisi episcopus loci de eo negotio ante
definierit.

P R Æ F A T I O.

IN nomine domini, Amen. Sequuntur consti-
tutiones editæ in sacro provinciali concilio
Senonensi, celebrato Parisiis per reverendissi-
mum in Christo patrem & dominum dominum
Antonium, miseratione divina & sanctæ sedis
apostolicæ gratia tituli sanctæ Anastasiæ sacro-
sanctæ Romanæ ecclesiæ presbyterum cardina-
lem, archiepiscopum Senonensem, Galliarum
& Germaniæ primatem, Franciæ cancellarium,
& reverendos in Christo patres episcopos, suf-
fraganeos ejusdem reverendissimi patris, vide-
licet episcopos, Carnotensem, Parisiensem, E
Meldensem, Antiodorensensem, Trecentensem, Ni-
vernensem, & Petrum de Stella, vicarium epi-
scopi Aurelianensis, per eundem reverendissi-
mum admissum, una cum clero totius prædictæ
provinciæ, legitime congregato & evocato an-
no ab incarnatione domini 1527. die tertia men-
sis Februarii, qua fuit inchoatum prædictum
concilium, & continua prosecutione deductum
usque ad nonam diem Octobris anni vicefimi
octavi supra millesimum & quingentesimum.
Qua quidem die extrema fuit manus supradi-
cto concilio imposita.

DECRETA MORUM.

I.

Paulus gentium apostolus, cum Timotheum
in primis admonuisset ut a pseudoapostolis cre-
ditam sibi plebem avocaret, qui volentes esse
legis doctores non intelligebant quæ loque-
bantur, neque de quibus affirmabant, protin-
us ad mores conversus, *Obsecro*, inquit, *pri-*
mum omnium fieri obsecrationes, orationes, po-
sulationes, gratiarum actiones pro omnibus homi-
nibus, pro regibus, & omnibus qui in sublimi-
tate constituti sunt, ut tranquillam & quietam
vitam agamus in omni pietate & castitate. Pro-
inde Paulum imitati, de suffraganeorum no-
strorum consilio & assensu in primis districte
injungimus, ut per cathedrales, collegiatas,
parochiales, & alias quascumque ipsius nostræ
provinciæ ecclesias, fiant preces tam publice
quam privatim, quibus avertatur ira Dei, &
de peccatis nostris meritam non sumat ultio-
nem. Nam si precibus locus aliquando affue-
rit, si qua olim orandi necessitas institit, ea
profecto hac nobis nostra tempestate se offerit,
qua atroces assiduosque bellorum tumultus in-
ter Christianos principes exardescere videmus:
& navis ecclesiæ pluribus schismatum undis ja-
ctata vanæ doctrinæ ventis fluctuat. Orandus
igitur benignissimus Deus, ut qui nostris ini-
quitatibus offensus hætenus in puppi dormital-
se videtur, exurgat, & dissipentur inimici ejus,
imperet mari & ventis, cessetque tempestas:
pestilentes hæreses in dies pullulantes tollat,
falsa amputet dogmata, dissidentes & exulce-
ratos principum animos conciliet: pacatisque
hæresum procellis, fatiscentem Petri navicu-
lam tuta tandem statione recipiat. Sanctissi-
mum dominum nostrum papam & statum hie-
rarchicum ecclesiæ in perfecta caritate conti-
neat: & Christianissimum regem nostrum ac
supremum dominum incolumem nobis servet,
votorumque compotem efficiat, ut commissus
illi populus Deum unicum pacis auctorem ag-
noscat, & in agendis illi gratias totus inhiat
& inardescat.

II.

Sacro hoc approbante concilio, statuimus
& ordinamus, ut omnia sincere, pure & mun-
de fiant in domo domini, sine labe labitæ
suspicionis, aut specie mali. Ad quod prælati,
ecclesiarum cathedralium & collegiatarum capi-
tula, archidiaconi, abbates, abbatissæ, & alii
quæcumque personæ ecclesiasticæ, diligentem
gerant curam & studium exercendi, admini-
strandi, & exequendi, onus eis a domino con-
cessum, (ne sanguis subditorum de manibus
eorum requiratur) non questus causa aut pecu-
niæ. Ideo statuimus, inquam, & ordinamus,
conformiter ad sacrorum conciliorum, sancto-
rumque patrum decreta, ut manus suas illiba-
tas, integras & intactas servant, juxta juris
communis dispositionem & ordinationem, ab
omni exactione abstinentes, non obstantibus
quibuscumque juramentis, statutis, & consue-
tudinibus introductis, & in futurum introdu-
cendis. Irrationabilem illam consuetudinem
judicantes, qua ad unam præbendam receptus,
suorum in dicta præbenda prædecessorum non
receptorum (a quibus jus non habet, sed a
receptoribus)

ANNO
CHRISTI
1522.Ad unam re-
ceptus præ-
bendam non
solvat plures
receptiones

ANNO
CHRISTI
1528.

confesente vel instruento) plures receptiones A
solvere compellatur. Provideant autem dicece-
sani, ne ecclesiarum parochialium rectores,
matricularii, aut alii quicumque, indebitas
exactiones pro sacramentorum, sacramenta-
liumque ac divinarum administratione faci-
ant.

III.

Et ut deinde de ministris ecclesiarum provideamus, ne circa promovendos ad sacros ordines fraus aliqua committatur, sacro hoc approbante provinciali concilio, de fratrum nostrorum suffraganeorum sententia & consensu statuemus, ut promotionis tempore, ordo qui proxime sequitur, diligenter observetur. Ut quantum attinet ad aetatem & mores, non prius promoveantur dicecesani suos ad aliquem sacrum ordinem, quam viderint literas testimoniales presbyteri parochialis, quae contineant duorum aut trium testium probatorum, non suspectorum, depositiones juramento solenni firmatas de sufficientia aetatis promovendi, & de probata & inculpata illius vita. Quo absoluto, inquirant, si promovendus habeat scientiam, a jure ad ordinem suscipiendum requisitam. Neque aliquem ad sacerdotium promoveant, nisi qui (quantum fragilitas humana patitur) sciat ea quae continentur in canone, Quae ipsius, 38. distinctione,

IV.

Porro in grave clericalis ordinis scandalum ac dedecus videmus haud paucos sacerdotes nudos ac mendicos. Prohibemus itaque, ne aliqui ad sacrum subdiaconatus ordinem assumantur, nisi sub titulo beneficii viginti librarum Parisiensium ad minus, vel patrimonii similis valoris. Super quo per vicarios nostros in nostra dicecesi, aut in dicecesi suffraganeorum nostrorum, per eisdem suffraganeos, eorumve vicarios vel officiales, fiat diligens inquisitio per testes omni exceptione majores. Si autem titulus patrimonialis ad eum pervenerit ex cessione, aut donatione alterius: similiter inquiratur, an praefatam summam possit redditus rei cessae representare. Deinde super fraude, si qua intervenerit inter cedentem & cessionarium, exigatur sacramentum cedentis ac cessionarii. Jurabit autem cedens, se donasse sine ulla fictione, aut spe in futurum recuperandi: cessionarius autem affirmabit, nullum esse inter se & cedentem pactum de restitutione rerum cessarum: sumque intentionis esse illa retinere, ac quamdiu viveret illis uti & frui. Prohibemus autem districte, ne ordinatus ad titulum patrimoniale, eundem vendat, aut alienet sine permissione episcopi ordinantis, donec beneficium aut patrimonium praetaxati valoris fuerit assecutus.

V.

Et quamvis episcopus originis, beneficii, aut domicilii, non solum ad ordines promoveri, sed etiam literas dimissorias, ad ipsos ordines concedere possit; injungimus tamen suffraganeis nostris, ut si quando literas dimissorias ad sacros ordines indulgere voluerint, ne indigni assumantur, observent ordinem qui sequitur: videlicet quod volentes impetrare literas dimissorias accedant ad dicecesanos: qui super

Concil. General. Tom. XXXII.

permittis aetate, literatura, moribus, beneficio seu patrimonio inquirant; servantque diligenter praedictas solennitates, perinde ac si in propria ordinare vellent. Ac tunc sic examinato concedantur literae dimissoriae: remittaturque ita examinatus cum literis ipsis: in quibus etiam declaratur praedicta solennitas sic observata, fiatque mentio expressa de beneficio aut patrimonio, ut episcopus, ad quem se confestet ordinandus, eum sine scrupulo promovere & ordinare possit. Quod si propter infirmitatem aut aliam causam rationabilem, is qui literas dimissorias obtinere cupit, non possit commode accedere ad suum episcopum, tunc remittatur super aetate, literatura ac moribus, ut prius, examinandus ad episcopum, cui literae dimissoriae praesentabuntur: inferaturque in illis literis dimissoriis clausula, Super quo conscientiam tuam oneramus. Proviso tamen, quod nonquam concedantur literae dimissoriae, nisi illi qui habuerit beneficium aut patrimonium praetaxati valoris.

VI.

Sed quantum attinet ad jam promotos ad sacerdotium, injungimus suffraganeis nostris, ut super illis diligentem & accuratam faciant inquisitionem. Et quos invenerint promotos ante aetatem legitimam, juxta juris dispositionem ab executione ordinum suspendant, donec ad aetatem legitimam pervenerint. Et quos vita reprehensibiles cognoverint, debite coercant. Quos intuper non esse literaturae sufficientis deprehenderit, ab executione ordinum suspendant, donec in scientia, quae ordini est requisita, ad plenum fuerint instructi.

VII.

Rursus quis nonnulli, suae ignorantiae & incapacitatis & delictorum conscii, fugientes examen suorum episcoporum, scientes se non esse ab illis promovendos, ad curiam Romanam confugiunt, etiam absque literis dimissoriis eorundem episcoporum, & in eadem curia se faciunt promoveri ad omnes sacros ordines, per quosdam asserentes se esse episcopos, & habere a Romano pontifice auctoritatem ordinandi, de quorum potestate ac commissione non apparet: sintque ordinati hujusmodi promoti extra tempora, ac interdum tribus successivis diebus: talibus dicecesani non permittant executionem suorum ordinum, nisi visis diligenter eorundem literis: constituto etiam sufficienter de potestate ordinantium, & eorum commissione eis a Romano pontifice concessa. Ad haec etiam, quod rursus examinentur de vita, scientia, aetate, ac inquiratur de beneficio seu patrimonio. Qui si in praedictis aut aliquo praemissorum inventi fuerint minus sufficientes, declarantur suspensi ab executione ordinum, modo & forma supra declaratis.

VIII.

Ceterum, quia ecclesiae Dei nihil magis officit, quam quod indigni praeficiantur curae animarum, & ad aliorum assumantur regimen, qui seiplos regere non possunt: dicecesani ergo ad parochiales ecclesias non instituant praesentatos ab ecclesiasticis laicisve patronis, nisi eos prius diligenter examinauerint: neque

Ddd 3

indi-

ANNO
CHRISTI
1528.

ANNO
CHRISTI
1522.

indignos præficiant, aut incapaces admittant. Quod si qui sint instituti vel provisi, etiam per sedem apostolicam, nihil minus diocetani eos examinent: & si minus idonei fuerint inventi, ad administrationem beneficii non admittantur, sed loco eorum per episcopos instituantur vicarii idonei, quibus congrua portio assignetur. Et tandem in beneficio administrant, donec sic instituti aut provisi literarum sufficientem affectum fuerint, aut sint ætatem legitimam adepti.

IX.

Cumque grave nimis sit & absurdum, quod quidam ecclesiarum prælati, cum possint viros idoneos ad beneficia ecclesiastica promoveri, assumere non verentur indignos, quibus nec morum honestas, nec literarum sufficientia suffragatur; carnalium sequentes affectum, non iudicium rationis, unde quanta ecclesiis damna proveniant, nemo sanæ mentis ignorat. Nos ergo volentes huic morbo mederi, præcipimus omnibus & singulis collatoribus, prætermittis indignis, idoneos assumant, qui Deo & ecclesiis gratam valeant impendere tamulatum. Fiatque juxta sacrum Lateranense concilium in provinciali concilio diligens inquisitio, ut qui post primam & secundam correctionem fuerit repertus culpabilis, a beneficiis conferendis per ipsum provinciale concilium suspendatur: instituta in eodem concilio persona provida & honesta, quæ suspensi suppleat defectum in beneficiis conferendis.

X.

Ad nos (quod acrius dolendum est) pervenit quod in multis cathedralibus & collegiatis ecclesiis hujus nostræ provincie, nullæ sunt aut usque adeo tenues quotidianæ distributiones, ut viz tertiam partem grossorum fructuum ascendant. In quibus hæcenus invaluit consuetudo, quod illarum ecclesiarum canonici absentes, per intercessionem unius duorum grossorum fructus totius anni percipiant. Ex quibus vagandi materia oritur, cultus divinus (quem augeri optamus) diminuitur, officium (propter quod beneficium ecclesiasticum datur) omittitur, quibusdam clericis admodum ignavis tenui precio conductis, cura divini officii committitur: quod unico contextu, non servatis interstitiis temporum ab ecclesia præfixis, per hujusmodi mercenarios transcurrendo & synopando celebratur, ut aliunde ex quæstu missarum vitam sibi mendicent. Nos igitur cupientes prædictis occurrere & quantum possumus adversus futura cavere, sacro approbante concilio, hujusmodi consuetudines tamquam ecclesiis nocivas, & cultui divino detrahentes, cassamus & revocamus. Hisque non obstantibus statuimus quod diocesani in suis diocesis dictarum ecclesiarum canonicos per juris remedia, etiam suarum præbendarum privationem, ad suas ecclesias revocent: dictosque grossos fructus, pro majori parte in quotidianas distributiones convertant. Et residentes & divino officio actualiter intereuntes secundum merentiam laborum plus minive capiant emolumentum: sub obtestatione divini iudicii omnibus præcipientes, ut respectu hujusmodi quotidianarum distributionum jura antiqua sacrorum

Demnatur
irrationabili
consuetudo.

A conciliorum & patrum decreta integre observent & observari faciant.

XI.

Rectores ecclesiarum (quorum singularis est electa industria) compellantur per suffraganeos nostros, quoad fieri poterit, ad personalem residentiam: neque cum illis de non residendo, nisi causa probabili intercedente, dispensentur.

Et in ecclesiis parochialibus per singulos dies dominicos presbyteri parochiales curati per se, aut vicarios eorum, clara voce & intelligibili, ac verbis maternis, annuntient decem præcepta decalogi, & articulos fidei. Et si qui fuerint presbyteri, quibus non suppetat doctrina, aut prædicandi gratia, legant & declarent prædicta die dominica unum capitulum Joannis de Gerlon, in opere suo tripertito.

XII.

Admoneant frequenter curati suos parochianos, ut inter sint missæ parochiali diebus dominicis & festis per hebdomadam occurrentibus. Et ut ad omnia illa, quæ per singulos dies dominicos in prout præcipiuntur, diligenter attendant. Quod si legitimo cessante impedimento, absque licentia sui curati, per tres dies dominicos neglexerint interesse missæ parochiali, denuntient statim promotoribus, ut pro menlura contemptus vel offensæ puniantur.

Fortentur insuper iidem curati eosdem parochianos suos, ut frequenter peccata sua confiteantur, & sacramentum eucharistiæ percipiant, præsertim in festis solemnibus, & tempore infirmitatis, aut pestis, aut ubi instat periculum mortis: seu cum mare sunt navigaturi, aut per diversa loca peregrinaturi. Quos etiam commoneant, ne peregrinentur sine litteris testimonialibus Christianitatis eorum: quas iidem curati per se aut eorum vicarios, si petantur, liberaliter tradant.

Curati diligenter advertant, si parochiani eorum, ad minus semel in anno, sanctam ecclesie communionem eucharistiæque percipiant: & communicantium nomina, si commode fieri potest, scripto redigant.

XIII.

Volumus etiam quod in singulis parochialibus ecclesiis non solum dicatur missa parochialis dominicis, sed etiam aliis per hebdomadam diebus divina officia, secundum primam foundationem ipsius ecclesie, vel illius augmentationem, celebrentur.

Et ne divinus cultus (quem omnino augeri desideramus) minuatur, fundatorumve intentio fraudetur, per diocesanos compellantur omnes & singuli rectores ecclesiarum parochialium, capellani, alique beneficiati, leprosariorum aliarumque domorum administratores, ad ostendendas exhibendasque litteras foundationis, institutionis & augmentationis beneficiorum suorum & administrationum: ut omnibus visis, de divinis officiis, juxta fundatorum intentionem, quod opportunum fuerit, ab eisdem diocesanis statuatur.

Inhi-

ANNO
CHRISTI
1522.

ANNO
CHRISTI
1528.
De capellis
non tenens
de novo eri-
gendis.

Inhibemus capellas de novo erigi, construi, A
etiam omnino duras reedificari, sine dicece-
fanorum licentia & permissione.

XIV.

Non liceat in oratoriis privatis, que in
domibus privatorum interdum habentur, mis-
sas celebrare prætextu dispensationis sedis apo-
stolicæ; nisi prius vitis ab episcopis, recogni-
tis & approbatis dictis literis dispensationis:
transgressores autem per ordinarios locorum pœ-
nâ condigna plectantur.

Sed quia in diversoriis aut hospitibus sunt
interdum capellæ, ubi viatores ac transeuntes
passim celebrari faciunt, neque curant ad ec-
clesiam parochialem, vel aliam ecclesiam acce-
dere; præcipimus suffraganeis nostris, ut inhi-
beant sub pœna suspensionis a divinis omni-
bus & singulis presbyteris sibi subditis, ne in
hujusmodi capellis deinceps celebrare atten-
tent. Quia tamen extranei sacerdotes a cele-
bratione missæ, aut transeuntes ab auditione
facile cohiberi non possent, ideo iidem suf-
fraganei nostri prohibeant sub pœna excom-
municationis vel alia pœna, magistris di-
ctorum hospitiorum, seu diversoriorum, quod
non possint deinceps in illis capellis cele-
brari.

XV.

Item ne populus distrahatur a missa paro-
chiali, & ab auditione mandatorum Dei &
ecclesiæ, prohibemus, ne in capellis ab anti-
quo etiam episcoporum auctoritate fundatis,
vel missæ celebrentur, quam illæ, que de
fundatione extiterint. Et si que sint missæ,
que ex tenore fundationis dici debeant die
dominico, non dicantur, nisi post missam pa-
rochialem.

Admonemus insuper suffraganeos nostros,
ut ex causis præmissis, & præsertim hoc tem-
pore, quo videmus multos adduci ad contem-
ptum præceptorum ecclesiæ & ministrorum ejus-
dem: non facile admittant fundationes capel-
larum, quibus ordinatur celebratio missæ do-
minico die, ea potissimum hora, qua populus
universus convenire debet ad audienda divina,
præceptaque Dei & ecclesiæ.

De altaribus
portatilibus
non facile
consecrandis.

Et ut magis ac magis tollatur occasio cele-
brandi missas in locis ac oratoriis privatis,
injungitur suffraganeis nostris, ut non sint fa-
ciles ad consecranda altaria portatilia: sed tunc
demum ad ea consecranda accedant, cum in-
tellexerint ea esse requisita pro ecclesiis aut
aliis locis, in quibus licite celebratur. Et per
suos decanos rurales aliove officarios provi-
deant, ne prædicta altaria portatilia retinean-
tur in domibus privatorum.

XVI.

Cum autem deceat domum Dei sanctitudo,
ut cujus in pace factus est locus, ejus cultus
sit cum debita veneratione pacificus: sit ita-
que juxta Gregorii decimi concilium generale
Lugdunense ad ecclesiam humilis & devotus
ingressus: sit in ea quieta conversatio, Deo
grata, insipientibus placita, que consideran-
tes non solum instruat, sed & reficiat. Ces-
sent in ecclesiis universitatum & societatum
quarumlibet concilia, conciones & publica par-

lamenta. Cessent confabulationes quælibet:
cessent vana, & multo fortius foeda & profa-
na colloquia. Cessent postremo quæcumque,
que divinum possunt perturbare officium, aut
oculos divinæ majestatis offendere: ne ubi pec-
catorum est venia postulanda, ibi peccandi
detur occasio, aut deprehendantur peccata com-
mitti. Prohibemus ideo, ne histriones aut
mimi intrent ecclesiam, ad pulsandum tympa-
no, cithara, aut alio instrumento musicali:
neque in ecclesia, aut juxta ecclesiam (uis pul-
sent instrumentis. Prohibemus insuper, ne fiat
deinceps festum satuorum aut innocentium,
neque erigatur decanatus patellæ.

ANNO
CHRISTI
1528.

Mimi non
intrent ec-
clesiam ad
pulsandum
lais instru-
mentis.

XVII.

Et cum in ecclesiis Dei psalmodia cantan-
da præcipiatur, ut fidelium devotio excitetur,
in hoc nocturnum divinumque officium, &
missarum celebritates, assidue clero ac populo
sub maturo tenore distinctaque gradatione can-
tentur, ut eadem distinctione collibeant, &
maturitate delectent. Propterea præcipimus,
ut in ecclesiis sint musici cantus distincti ac
discreti, moventes cor ad devotionem com-
punctionemque. Porro in ecclesiis prætextu mu-
sici cantus non sunt audiende: publicæ can-
tione & lascivæ. Neque enim, inquit Hiero-
nymus, in tragicæ modum guttur & fau-
ces medicamine sunt leniendæ, ne, dum blar-
da vox queritur, congrua vita negligatur.
Nam ut cantor minister Deum moribus stimu-
lat, cum populum vocibus delectat, ita lascivus
animus dum lascivioribus delectatur mo-
dis, eos sæpe audiens emollitur & haugitur.
Curent ergo sacerdotes & clerici sic suos can-
tus instituere, ut modesta honestaque psalle-
ndi gravitate, placidaque & grata modulatio-
ne, sic audientium aures deliniant, ut provo-
cent eorumque ad devotionem compunctio-
nemque; non ad lasciviam, cordisve aut ani-
mi titillationem.

Organorum usum ecclesia a patribus ad cul-
tum servitiumque divinum recepit. Nolumus
itaque quod organicis instrumentis resonet in
ecclesia impudica aut lasciva melodia, sed to-
nus omnino dulcis, qui nihil præter hymnos
divinos & cantica spiritualia repræsentet.

Organorum
usus.

XVIII.

Et ut in majoribus ecclesiis cultus Dei vivi
sanctior, juxta majorum traditiones, in me-
lius reformetur, statuimus ut in cathedralibus
ac collegiatis & conventualibus ecclesiis horis
debitis, signis congrua pullatione præmissis,
laudes divinæ per singulas horas, non cursum
ac festinanter, sed tractim cum pausa decenti,
præsertim in medio cujuslibet versiculi psalmo-
rum, debitam faciendo intersolemne & feria-
le officium differentiam, reverenter ab omni-
bus persolvantur.

Horas autem canonicas dicturi, cum tunica
talari ac superpellicis mundis, & cappis, jux-
ta temporum diversitatem, ingrediantur eccle-
sias: caputia, almutias, vel bitreta tenentes
in capite. Qui cum in choro fuerint, gravita-
tem servent, quam locus & officium exposcunt:
non cum aliis confabulantes seu colloquentes,
aut literas seu scripturas alias legentes. Et
cum psallendi gratia ibidem conveniant, muta
aut clausa labia tenere non debent: sed omnes,
præ-

De gravitate
in choro ser-
vanda.

præ-

ANNO
CHRISTI
1528.

præsertim qui majori funguntur honore, in psalmis, hymnis & canticis, Deo alacriter modulentur.

Cum dicitur Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto, omnes consurgant.

Phil. 3.

Cum nominatur illud nomen gloriosum, Jesus, in quo omne genu flectitur cælestium, terrestrium & infernorum, omnes caput inclinent.

De officio
horum, non
dicendo a
quopiam
privatim in
choro cum
illis cantan-
tur.

Nemo ibidem, cum horum in communi cantantur, legat vel dicat privatim officium. Nam non solum officium quo obnoxius est choro subtrahit, sed & alios psallentes perturbat.

Super his debite observandis, aliisque ad divini officii prosecutionem ac chori disciplinam spectantibus, decanus & capitulum, vel cui onus incumbit, diligenter invigilet, hinc inde, ne quid inordinate fiat, circumspiciens.

Horum autem transgressores, illius horum, in qua circa prædicta excesserint, vel alia majori, prout transgressionis gravitas exegerit, plebatur poena.

XIX.

Admonemus beneficiatos & alios in sacris ordinibus constitutos, qui ad horas canonicas tenentur, ut si orationes suas Deo acceptas fore cupiunt, non in gutture, vel inter dentes, seu deglutendo aut syncopando dictiones, vel colloquia aut risus intermiscendo: sed sive soli, sive associati, diurnum nocturnumque officium reverenter, verbisque distinctis peregrant: ac tali in loco, inde a devotione non retrahantur.

Quicumque in ecclesia beneficiatus, præsertim de majoribus, divinum tempore per ecclesiam vel foris circa eam deambulando, aut cum aliis colloquendo vilis fuerit, non solum illius horum, sed totius diei distributiones ipso facto amittat. Et si semel correptus non destiterit, per mensem distributionibus careat: & si pertinacia exegerit, graviore poenæ subjiciatur. Regulares, qui in conventualibus ecclesiis circa prædicta excesserint, superiorum arbitrio castigantur.

XX.

Constituatur tabula in choro, in qua quid per unumquemque ex canonicis vel aliis beneficiatis, in singulis horis per hebdomadam aut majus tempus, cantandum legendumve sit, describatur. Qui autem secundum quod ibi prescriptum fuerit facere per se vel alium neglexerit, pro qualibet hora distributiones unius diei amittat.

Qui in matutinis & vespertinis, ante Gloria Patri primi psalmi, consimiliter in aliis horis, in missa, ante finem epistolæ usque in finem, divino officio non interfuerit, (nisi forte necessitate cogente, ac petita ac obtenta licentia, discedere oporteat) pro illa hora absens censetur: salvo ecclesiarum consuetudinibus, si quæ forte circa hæc arctiores existant. Idem observetur in iis qui a principio usque ad finem in processionibus non permanserint. Pro cuius executione deputetur aliquis, onus habens notandi personas singulas, statuto tempore non convenientes, juramento adstrictus agere fideliter, & nulli parcere.

ANNO
CHRISTI
1528.

De distribu-
tionibus
que secun-
dam mem-
tam labo-
ris faciendi.
Damnatur
abusus etc.
quod in
distribu-
tionibus

Præcipimus etiam conformiter ad statutum præcedentis concilii, quod in illis ecclesiis, quibus singulis horis certæ distributiones statuta non sunt, omnino etiam de grossis fructibus, si opus sit, deputentur: ut juxta menturam laboris plus minusve quisque capiat emolumentum. Tollentes prorsus abulum illum, quo in una dumtaxat hora præsens totius diei distributiones usurpat. Et illum, quo præpositi, vel decani & alii officiales, ex hoc solo quod officiales sunt, licet actualiter pro utilitate ecclesiæ non absint, quotidianas distributiones percipiunt.

XXI.

Cum autem, secundum apostolum, is qui altari servit de altari vivere debet, statuimus ad juris dispositionem, ut omnes & singuli canonici ecclesiarum cathedralium & collegiatarum nostræ provincie, lucrentur & percipiant post eorum receptionem & admissionem in fratres, grossos fructus, & alios quoscumque suarum præbendarum, personaliter residendo & deterviendo suis beneficiis, æqualiter inter se distribuendo. Nisi ex fundatione eorundem locorum speciali & legitima, sufficienter probata, prædicti grossi fructus pro certo tempore aliis ecclesiis aut piis usibus, expresse pertineant & deputentur. Damnabilem illam consuetudinem judicantes, qua in certis ecclesiis prædicti fructus ad certum tempus, in utilitatem cedunt jam receptorum: sive qua cavetur, ut ad certum tempus sint de novo recepti, expectantes: veram corruptelam & notorium abulum, tales & similes, declarantes per hoc præsens nostrum statutum. Et quoniam dispositione juris duo canonici assistentes episcopis, seu de familia eorum existentes, similiter & alii privilegiati, debent gaudere grossis fructibus suarum præbendarum: ideo non intendimus eis præjudicare per hoc præsens statutum, sed volumus eos illibatos conservare in dictis suis privilegiis.

Dioecesani statim post dissolutum præsens concilium diligenter visitabunt brevitaria, missalia, antiphonalia, ac sanctorum legendas. Et quæ deprehenderit in illis superflua, aut non latis pro ecclesiæ dignitate convenientia, ipsi continuo tollent & resecabunt, & quæ viderint esse necessaria, adjicient.

1. Cr. 9.

Damnatur
consuetudo
in aliquibus
ecclesiis in-
valens.

De visitandi
per dioecesa-
nos brevita-
ris & missa-
libus.

XXII.

Fide dignorum relatio ad nostrum auditum perduxit, quantum in multis monasteriis sit a primæ institutionis puritate recessum, siquidem illorum cœnobitæ sic vitam monachalem & regularem rejecerunt, ut & moribus & nomine & habitu religiosi haberi & nominari vereantur. Quod si in præmissis gubernaculum disciplinæ contemnatur, hoc solum restare videmus, ut religio naufragetur. Rebus itaque in deteriora prolabantibus obviam ire volentes statuimus, ut abbates, abbatissæ, priores, priorissæ, & alii religiosorum superiores, quocumque nomine censeantur, sic sua monasteria in cultu divino, vita & moribus, vestimentis monachalibus, cibis & potibus, reforment, & suos religiosos & moniales, ad vitam regularem & monasticam, secundum institutiones suorum ordinum & alias regulares, reducant, quod in eis nihil reperiat, quod divinam majestatem & sim-

ANNO
CHRISTI
1528.

simplicium animos offendere possit. In præmissis autem, per diocesanos in suis visitationibus diligens inquisitio fiat. Et quæ repererint deformata, reforment, & omnino corrigant: quæ super prædictis facta fuerint sequenti concilio referant. Et ne notorium illum abusum, quo nonnulli regularem apostasiam incurrendo, sine habitu regulari etiam in publicum incedere non erubescunt, sub dissimulatione pertransire videamur: statuimus, quod canonici regulares de cetero super veste exteriori togam lineam, tam intra, quam extra monasterium, ferre omnino teneantur. Nisi forte super huiusmodi toga non deferenda, privilegium habeant: quod suis diocesanis exhibere infra duos menses, a die publicationis computandos, habeant: Qui viso privilegio, super alio habitu patenter distincto a vestimentis clericorum secularium, ordinabunt, ut expedire & juris esse videbitur.

De toga lineæ super vestem a canonicis regularibus ferenda.

XXIII.

Omnes clericos, maxime in sacris constitutos, admonitos esse volumus: se cum in sanctorum loco sint, necessitatem bene vivendi, non licentiam peccandi esse affectos. Idecirco eos hortamur, ut opera sanctorum exerceant, luceantque coram hominibus opera eorum, sintque vere illud sal euangelicum. In ministerio vigilantes & solliciti, plantent, evellant, dissipent: & cum summo studio ædificent quæ pietatem respiciunt.

Insuper professionem suam probent habitu, scilicet ut per decentiam habitus extrinseci intrinsecam morum honestatem ostendant. Vestitus ergo clericorum, maxime in sacris constitutorum, non sit expectoratus: sed a collo desuper undique clausus, a manicis, lateribus, & retro.

Cum elationis habeat calumniam, quidquid propter venustatem, non propter necessitatem accipitur: & ne bona ecclesiarum, quæ pauperum sunt, in fastum & corporis ornatum (qui a sacro ordine alienus esse debet) convertantur, inhibemus omnibus & singulis ecclesiasticis nostræ provincie, ne vestimentis exterioribus & sagis oblongis sericeis, in publico aut domestice utantur, sub poenis arbitrio diocesanorum imponendis. Non tamen intendimus ecclesiasticis ex sanguine regio aut ducali ortis huiusmodi vestimentorum sericeorum delationem prohibere: quos tamen hortamur ut in suis vestimentis decentiam ecclesiasticam observent.

De vestimentis sericeis non deferendis a clericis.

XXIV.

Vestes sint talares, non fronsiatae, aut partiatae, nec nimia amplitudine superfluae, nec plus æquo constrictae, in quibus clericalis ordinis honestas & modestia, non fastus jactantia, vel elationis vitium, deprehendatur. Non etiam camillas gestent (quod dicunt) fronsiatas.

Non pannosi sint clerici, aut in vestibus laceri. Neque enim affectatae sordes, aut exquisitæ delicatæ, laudem pariunt.

Non caligas partitas aut scacatas assument, neque circa genu dissutas, non lunatis seu cornutis, ac nimis fenestratis calceis utantur. Non annulos in digitis deferant: nisi forte huiusmodi sint, quibus id ad decorem suarum dignitatum permittatur.

A Ipsi quoque clerici in sacris præsertim constituti, & eorum commensales, neque comam relaxent, aut barbam nutriant: sed tonsuram, coronam, seu rasuram habeant, secundum ordinem suum honeste rasam:

Denique juxta concilium Lateranense pannis rubeis aut viridibus non utantur: ab iis denique abstineant quæ in eodem concilio continentur.

ANNO
CHRISTI
1528.

De honestate a clericis servanda in tonsura & comâ.

XXV.

In incessu quoque honestatem exhibeant, ut gravitate itineris, mentis maturitatem ostendant. Incompositio enim corporis, risus dissolutus, indecens oculorum vagatio, inæqualitatem indicant mentis.

In conversatione autem cum laicis ita se habeant, ut neque ex nimia familiaritate, aut conversatione æquali, reddatur contemptus dignitatis: neque ex nimia austeritate, fastu aut pompa, superbi aut plus æquo elati judicentur.

Neque in publico ludant pila, aut aliis ludis, maxime cum laicis. A ludo alearum, aliisque, qui a sorte pendent, abstineant: neque ludantium fautores, spectatores, aut testes existant.

Qui ludi a clericis sunt vitandi.

C Non se admisceant choreis publicis, tripudiationibus, aut saltationibus: non turpes, amatorias, aut lascivas depromant cantilenas, seu cantantibus faveant aut adsint.

Non in scenam velut histriones prodeant, non comœdias vernaculas agant: non spectaculum corporis sui faciant in publico privatove loco.

Quæ omnia cum omnibus sacerdotibus sunt indecora, & ordini clericali multum detrahentia, tum illis præcipue, quibus animarum cura est commissa.

XXVI.

Incontinentes sacerdotes, & concubinos clericos, episcopi per se vel suos officiales ad continentiam & ecclesiarum regulam remediis convenientibus revocabunt. Salutares poenas, juxta sanctorum patrum decreta, & factorum ac generalium conciliorum canones, in illos (si moniti non desistant) exequentur.

Contra clericos venatores, vel negotiis secularibus implicitos, si a venandi negotiandi-ve consuetudine moniti non desistant, ad poenam Aurelianensis concilii & alterius Lateranensis procedetur.

XXVII.

E Et cum sacrum Viennense concilium statuerit, ut monachi in suis sibi commissis administrationibus vel prioratibus non præsumant soli habitare, sed si proventus prioratuum vel administrationum huiusmodi forte non suppetant, duobus aliis vicinioribus locis, ad eorum monasteria pertinentibus, vel ipsorum monasteriorum officii, aut inter se invicem, prout erit commodius, cum consensu & consilio abbatum, per locorum ordinarios uniantur: nos illud Viennense concilii tam salubre tamque providum statutum observari præcipimus.

Ad hoc statuimus, quod moniales, cujuscumque ordinis existant, morantes in prioratibus, qui non sunt idonei ad conservandam reformatio-

ANNO
CHRISTI
1588.

tionem, & conventum custodiendum, neque ad id forte redditus eorum suppetere possunt: remittantur ad abbatiam seu monasterium, unde hujusmodi prioratus dependent. Redditi autem prædictorum prioratum applicentur abbatie, vel monasterio, ubi etiam pro mensura augmenti augeatur numerus religiosorum. Ex ordinatione autem episcopi providebitur de servitio competenti in prædicto prioratu celebrando per presbyterum sæcularem: cui de consensu religiosorum, per eundem episcopum congrua portio assignabitur.

De revoca-
tione reli-
giosorum,
in aliena
diœcesi exi-
stentium.

Et quoniam sunt aliqua monasteria sita extra provinciam nostram, a quibus dependent prioratus, infra limites provincie nostræ constituti, rogamus diœcesanos locorum, ut religiosas illorum prioratum advocent ad suas abbatias, seu monasteria: offerentes, quod nos & suffraganei nostri etiam curabimus modo conlimi ad abbatias nostrarum diœcesum revocare religiosas, existentes in prioratibus extra provinciam nostram sitis, quibus insufficientes redditus esse nobis constiterit.

XXVIII.

Item constituimus, ut in monasteriis monialium tot instituantur moniales, quot de facultatibus eorundem monasteriorum (reparationibus ecclesie, claustræ, & aliarum regularium domorum, nec non & processuum expensis deductis) commode & sine penuria sustentari possint. A quibus pro ingressu, aut receptione, nihil profus prætextu consuetudinis, aut quovis alio quæsito colore, exigatur. Si qua tamen ultra eas in hujusmodi monasteriis se recipi petat, id non interdiximus, dummodo congruam secum afferat pensionem, qua cum ceteris religiosis numerariis alatur. Non tamen in locum numerariorum succedat: sed decedentibus numerariis aliæ novæ & pauperes subrogentur.

De statu re-
gularium,
cap. Pericu-
loso, in 4.

Provideant etiam episcopi, ut illud salubre ac frugiferum decretum, incipiens, Periculoso, in eo præsertim, quod continet de clausura perpetua monialium, servetur, ac perpetuo custodiat. Nihil enim magis officit regulari monialium disciplinæ. Spirituali-que profectui, quam referatis claustris septis, portisque pro eorum nutu patentibus, frequens & licentiosa extra monasterium evagatio, & tamquam ruptis obicibus, dissoluta ac intolens ultra metas conventus eruptio. Siquidem exinde dedecorosa enascitur earum cum laicis personis tam viris quam mulieribus conversatio: & præter cetera salutis animarum detrimenta, ingens in præcipiti pendens earundem castitatis periclitatio.

XXIX.

Cum autem ea, quæ ad certum usum pium sunt largitione fidelium destinata, non debeant in alium usum converti: præcipimus, juxta concilium Viennense, xenodochia, leprosas, eleemosynarias, & alia hospitalia, quocumque nomine cœntantur, visitari & reformari per eos, ad quos id de jure statuto in locorum fundatione appositum, vel ex consuetudine præscripta, aut privilegio sedis apostolicæ spectat & pertinet. Gubernatio vero viris providis & discretis ac boni testimonii

committatur: qui instar tutorum & curatorum præstare juramenta, ac de locorum ipsorum bonis inventarium conficere, & ordinariis seu locis illis, quibus subsunt loca hujusmodi, vel deputandis ab eis, annis singulis de administratione sua teneantur reddere rationem: volentes quod hæc in provisione seu commissione, quæ fiet de eisdem hospitalibus, exprimentur.

XXX.

Cum ex multiplicatione confratrum sæpe monopolia oriri contingat, & quæ in usus pios consumenda sunt, in crapulam converti videantur: siquidem dies festos confratrum, non aliter se confratres digne celebrare putant, nisi comestationibus & ebrietatibus deserviant: sacro approbante concilio, sub pœna excommunicationis inhibemus: ne aliqui, cujuscumque status extiterint, confratrias erigere, & de novo instituere, sine episcoporum expresso consensu & approbatione, audeant. Antiquas autem, quas per episcopos institutas aut aliter approbatas fuisse constiterit, toleramus. Omnem baculorum delationem, confratribus & aliis quibuscumque, tam extra quam intra ecclesiam, nec non conventuales comestationes, maxime diebus festis illarum confratrum, & ex denariis earundem fiendas seu solvendas, sub prædictis pœnis prohibentes.

Ordinamus insuper, quod quantum ad antiquas confratrias attinet, teneantur confratres, seu procuratores, infra sex menses a die publicationis præsentium, affere diœcesanis, eorumve officialibus aut vicariis, statuta, si qua habeant: & eosdem diœcesanos instruere de modo & forma quam in eis servant; de quantitate reddituum, & in quos convertant usus; ut sic, justitia mediante, quod super his opportunum fuerit statuatur, omniaque ad sobrietatem & modestiam revocentur. Alioquin, elapsis sex mensibus, ad earum annulationem procedatur.

Eisdem confratribus & aliis delationem calicem, valorum, & capparum ecclesiasticarum, prohibemus. Injungentes de suffraganeorum nostrorum consensu, sacerdotibus & aliis per provinciam nostram constitutis, ne ipsas deinceps concomitentur, aut illis deserviant. Exnunc autem juramenta quæ solent præstare in ingressu omnino reprobamus & cassamus: prohibentes ne deinceps juramenta super observatione statutorum prædictarum confratrum, aut præstentur, aut exigantur. Et etiam, ubi confratriæ erunt permittæ, volumus quod ab invitis pro egressu nihil exigatur.

Confratrum provisores, procuratores, seu magistri, vel gagiatores ecclesiarum parochialium, teneantur præstare juramenta in initio officii suscepti, coram episcopis aut eorum officialibus, eliganturque singulis annis, mox reddituri de receptis & solutis rationem. Et pecuniæ, quæ supererunt, applicentur per eos vel in diem reparationis ecclesie, aut curam seu alimoniam pauperum, aut alios pios usus, prout episcopus arbitratus fuerit.

XXXI.

ANNO
CHRISTI
1588.De calicibus
& cappis ec-
clesiarum non
deferendis
in festo con-
fratrum
per laicos.

ANNO
CHRISTI
1588.

XXXI.

Insuper, ne quis per excommunicationem, quam pro principio mucrone ecclesia habet, a fidelium communionem ex levi causa innotetur: sacro approbante concilio prohibemus, quatenus de cetero nullas excommunicationes concedantur, nisi pro gravi causa: & ea cognita, secundum formam juris; generalesque monitiones in forma malefactorum, non decernantur pro injuriis verbalibus, nisi forte atrocioribus: quarum distinctio arbitrio officialium relinquatur. Quos nihilo minus diligenter & districte monemus, ut omnino caveant ab illarum multiplicatione, ne in vilipendium & contemptum deducantur.

XXXII.

Statuimus & precipimus, ut ad tollendas hereses, quae magis ac magis (quod dolentes referimus) pullulant, diocesani juxta sacrum generale concilium, aut per se aut archidiaconos seu alias honestas personas, bis in anno, aut saepius, si res ita postulaverit, parochiam, in qua fama fuerit haereticos habitare, circummeant: & ibi tres aut plures boni testimonii viros, vel etiam, ubi opus fuerit, totam viciniam, jurare compellant, si quos ibidem haereticos, vel aliqua occulta conventicula celebrantes, vel a communi conversatione fidelium dissidentes, sciverint: & quos sciverint episcopis, seu eorum officialibus, indicare. Qui vero ex his juramenti religionem obstinatione damnable respicientes jurare forte noluerint, hoc ipso tamquam suspecti de haeresi reputentur, & contra eos tamquam haereticorum fautores procedatur. Qui autem sic indicati fuerint, nisi se ab objecto crimine purgaverint, vel si post purificationem in pristinam lapsi fuerint perfidiam, canonice puniantur.

XXXIII.

Quia haereticorum mos est non solum sacram scripturam convellere, ac relicto vero sensu ad suam phantasiam contorquere: sed & sacros libros transferre, & in eisdem libris ac sacrorum doctorum, scholia quaedam & annotationes marginales, sed depravatas adjicere, quo eam, quam pollicentur, libertatem ob oculos obrudant simplicium, eoque fallacibus errorum involucribus quasi tenaci vilco involvant, & in errorum labyrinthum conjiciant. Inde est quod hujus sacri concilii auctoritate, ac de consensu suffraganeorum nostrorum, prohibemus, ne deinceps per provinciam nostram imprimantur libri sacri aut sanctorum doctorum, qui vel de fide aut moribus ecclesiasticis habeant tractatum, sine nostra suffraganeorumque nostrorum per suas dioceses speciali auctoritate & permissione. Contra facientes ipso facto sententiae excommunicationis subjaceant.

Et si qui sint tales libri seu in provincia seu alibi impressi, prohibemus sub eadem excommunicationis poena, praedictos libros vendi vel publicari, sine nostra (ut prius) suffraganeorumque nostrorum permissione. Adjicientes sub praedictis poenis, quod eisdem libris non adjiciantur annotationes marginales quae haereticum

A sapiant, aut scandalose sint, ac piarum aurium offensivae.

XXXIV.

Verum quia intelleximus libros nonnullos, scriptos lingua vernacula, & impios & scandalosos, per nostram provinciam enchiridii more, a quibusdam circumferri, & a laicis, pueris, ac mulieribus, interdum publice, aliquando occulte legi; qui etsi forte incertos habeant auctores, nemini tamen dubium est eos ex materia operis ab haereticis & perditionis magistris prodiisse: de fratrum & coepiscoporum nostrorum consilio & consensu precipimus sub excommunicationis poena omnibus & singulis, cujuscumque status, conditionis aut sexus, ut si quos habuerint libros, fidem aut mores concernentes, a viginti annis citra in vulgari seu Latino sermone editos, eisdem ad diocesatum suum contestim deferant: ut cum ab eo aut ejus vicariis & commissis visi fuerint sedulo & examinati diligenter, eorundem librorum vel interdicatur vel permittatur lectio. Quorum quidem librorum, seu jam impressorum, sive posthac imprimendorum, si lectio permittenda fuerit, addatur eisdem libris decretum episcopi, quo significet per se aut alios doctos & approbatos viros scriptum examinationem diligentem fecisse, ac tunc demum eorum publicationem permittere. Volumus autem hoc praesens tam utile tamque salubre statutum per singulas parochias provinciae nostrae ter aut quater in anno publicari.

XXXV.

Invidens semper humanae saluti rizaniorum sator diabolus, quod in agrum dominicam per se directe non potest, id nonnunquam per suos, quos possidet, cupiditatis igne succensos, exquisitis modis effecere conatur. Siquidem dum nonnulli praedicatores, quæstores, vel falso nonnunquam simulate religionis habitu subintrant, praedicationis officium, circumventis parochialibus presbyteris, usurpant, novas doctrinas, & saepenumero haereses, apud rudem plebeculam disseminant. Et benevolentiam vulgi captantes administratoribus tam ecclesiasticis quam saecularibus detrahunt, subditos suis majoribus rebelles & penitus inobedientes reddunt: plantae fugentes destrunt, seditiones excitant, scandala immittunt. Et dum quem venantur, quæstum fuerint assecuti, continuo recedentes, anxias suorum auditorum animas, promissæ sibi salutis spe vacuas, sed & variis expositas periculis, relinquunt errorum laqueis multiplicibus involutas. Nos ergo talibus viam, quantum cum Deo possumus, praecludere cupientes, precipimus omnibus & singulis suffraganeis nostris, ne ullos, cujuscumque status, ordinis vel conditionis existant, praedicatores, quæstores, religiosos seu saeculares, extraneos sive diocesanos, quavis occasione, seu causa, ad officium praedicationis in ecclesiis per suas dioceses constitutis, permittant, tolerant: nisi ab ipsis suffraganeis, eorumve vicariis, approbati, & ad hoc nominatim missi extiterint. Quomodo enim, secundum apostolum, *pradicabunt, nisi mittantur?* Et veritas ipsa dicit in evangelio: *Evocate dominum messis ut mittat operarios in messem suam.* Proinde suffraganei nostri

ANNO
CHRISTI
1588.

ANNO
CHRISTI
1528.

stri nullos ad prædicandum mittant, nisi viros
ætate maturos, moribus graves, & in sacris
literis sufficienter eruditos.

Eisdem etiam suffraganeos admonemus, ut
si per se aut alios probos ac delectos viros
prædicare voluerint, evangelium Christi sine-
re populo annuntient & prædicent. Imitentur
vestigia Christi, præcipientis apostolicis viris:
*Prædicato evangelium omni creatura. Et iterum:
Docete omnes gentes servare quaecumque mandavi
vobis. Cessent in sanctis illis concionibus pro-
fanatum legum minime necessarium citatio-
nes: poetarumque auctoritates supervacanas,
subtilium questionum, & plerumque futillum,
inanes allegationes. A ridiculis etiam histo-
ricisque sermonibus abtineant.*

XXXVI.

Sint prædicatores, juxta Gregorium, in ver-
bo discreti: ne vel tacenda proferant, vel di-
cenda reticeant. Prædicent rursus sacrum evan-
gelium: innitantur interpretationibus sacrorum
doctorum. Instruant populum ad observatio-
nem præceptorum Dei, ut fidem inconcussa te-
neant: atque omnibus mandatis Dei & eccle-
siae pareant, nec ab ejusdem ecclesiae decretis
& sanctionibus deviant.

Sint etiam prædicatorum sermones casti &
examinati, ad amorem Dei populum trahen-
tes, detestentur vitia concionatores verbi divi-
ni, alliciantque auditores ad amplexus virtu-
tum. Habeant præ oculis pro scopo honorem
Dei & profectum animarum, nihil ad gloriam
& ostentationem faciant, non questui sint in-
tenti, aut vindictæ appetentes.

Quod si secus fecerint, aut si populum mo-
re scurrarum vilissimorum, dum ridiculas &
aniles fabulas recitant, ad risus cachinnatio-
nesque excitaverint: aut, quod deterius est,
si prælatis ecclesiae, principibus, sacerdotibus-
que detraxerint, ac tandem populum ab obe-
dientia superiorum retraxerint; eundemque ab-
solute decimarum ac aliorum, ad quæ jure
divino & positivo sunt omnes obstricti, ab-
alienaverint: nos volumus tales tam ineptos &
perniciosos concionatores ab officio prædicatio-
nis suspendi, & a suis superioribus pro modo
& mensura excessus acriter puniri. Per præsens
samen statutum non intendimus derogare Cle-
mentinæ, Dudum.

XXXVII.

Nos præterea cupientes animarum periculis,
quantum cum Deo possumus, consulere, vo-
lumus omnes & singulos intelligere, quod illi
soli Mendicantes habent potestatem absolven-
di, qui primum per suos provinciales custo-
des, ministros, priores, guardianos, aliove
eorundem Mendicantium prælatos, electi fue-
rint tamquam sufficientes & idonei, vita pro-
bati, discreti, modesti atque periti; inde suf-
fraganeis nostris in suis diocelibus per præfa-
tos Mendicantium prælatos præsentati, qui ab
eisdem episcopis ad audiendas confessiones sint
commissi. Qui sic electi, præsentati, deputati,
seu commissi, juxta canones conciliares, &
Romanorum pontificum decreta, confessiones
sibi confiteri volentium libere audire possunt,
imponere penitentias salutes, & beneficium
absolutionis impendere. Declaramus autem non
competere Mendicantibus sic deputatis & com-

missis, in absolvendo ampliozem potestatem,
quam curatis vel parochialibus sacerdotibus est
a jure concessa: nisi forsitan eis ecclesiarum præ-
lati, uberozem in hac parte gratiam specia-
liter duxerint faciendam. Guardianos autem,
custodes, & alios fratrum Mendicantium præ-
fectos, hortamur in domino, ut in ecclesia-
rum suorum conventuum loco ad legendum
apertiore chartam præsentatorum suorum nomi-
na continentem statuunt: quatenus qui volent
Mendicantibus confiteri, videant prius si sint
de nominatorum & approbatorum numero,
alias absolutos se non fore intelligant.

XXXVIII.

Quoniam abbates nonnunquam attentant mu-
nus confirmationis conferre, idque vendicant
ex consuetudine præscripta ad se pertinere: nos
attendentes hanc impositionem manuum a Chri-
sto primum institutam, & ab apostolis rece-
ptam, solis episcopis (qui apostolorum sunt
successores) reservatam, consuetudinem hujus-
modi (quæ potius corruptela dicenda est) re-
probamus. Quod si qui sint qui contendant
sibi competere hanc facultatem ex privilegio,
volumus quod, cum primum fuerint requisiti
a suffraganeis nostris, de privilegio fidem fa-
cere teneantur. Et idem statuimus observan-
dum, quantum ad illos qui calicum consecra-
tionem attentant.

XXXIX.

Sane cum matrimonium a Deo rerum om-
nium conditore in paradiso & in statu inno-
centis institutum fuerit, litque, teste aposto-
lo, sacramentum: proinde cum magna rever-
entia ac devotione suscipiendum, utpote in
quo (sicut & in reliquis sacramentis) gratia
conferatur: prohibemus ne in sponsalibus aut
nuptiali benedictione fiant risus, cachinnatio-
nes, aut alia ridicula verba enuntientur. Quin-
imo moneantur affidati, quatenus jejuni, con-
triti, & confessi, ac cum multa reverentia ad
hoc sacramentum accedant. Illum quoque abu-
sum, qui invaluit in quibusdam partibus, ut
benedictio nuptialis & missa celebrentur sta-
tim post mediam noctem, tollimus & ampu-
tamus: statuentes, quod talia deinceps non
fiant, nisi post ortum solem ac illucescentem
diem. Siquidem exemplo pernicioso interdum
compertum est, solemnitates hujusmodi nu-
ptiales sic in latebris & occulto factas clande-
stinis matrimoniis viam aperuisse, & occasio-
nem dedisse contemnendi tam excellens sacra-
mentum, & lascivias ac spurcicias quasdam
committendi.

Sed cum ex clandestinis matrimoniis gravia
eveniant in dies scandala ac pericula, volu-
mus omnes contrahentes, consulentes, scienter
interessentes, auxiliantes, & adjuvantes
sententiæ excommunicationis ipso facto subja-
cere.

XL.

Et ut nihil sine discretionem in ecclesia Dei
fiat, expediens & rationale visum est, pro-
pter lascivas imagines & veritati scripturæ non
convenientes, si in posterum, præcedente epi-
scopi aut commissi ejus judicio & visitatione,
imagines in ecclesiis collocentur.

Ex

ANNO
CHRISTI
1528.De prohi-
bendis &
punitendis
ineptis præ-
dicationibus.Benedictio-
nem nuptia-
lem & missa-
tam solum in
die celebrari
debet.De clande-
stinis matri-
monii non
contractandis.

ANNO
CHRISTI
1528.

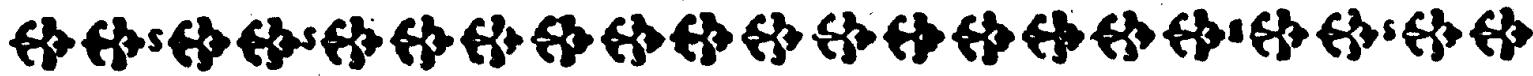
Ex multorum fida relatione didicimus, simplicem populum aliquando levi assertione miraculorum ad unum & alterum locum populariter concurrisse, candelas & alia vota obtulisse. Ut igitur credulæ simplicitati nobis commissæ plebis consulamus, & novis impudentibusque hominum mente corruptorum ad quædam occasionibus obviamur; sacro approbante provinciali concilio, districte prohibemus, ne quis posthac miraculum de novo factum prætendat; neve intra aut extra ecclesiam, titulum, capellam, aut altare prætextu novi miraculi erigat, aut populi concursum in miraculi gratiam & venerationem recipiat: nisi prius loci episcopus de negotio quid sententiam tenendumque sit causa cognita decreverit.

Concilio postrema conclusio.

Et quia parum esset jura & statuta condere, nisi essent qui ea tuerentur & executioni demandarent, idcirco volumus, statuimus, & ordinamus sub pœnis ante dictis, omnia &

A singula supra scripta, sic, ut præmittitur, in dicto sacro provinciali concilio decreta, statuta & ordinata, per omnes suffraganeos nostros in suis synodis intimari & publicari, illaque in futurum inviolabiliter observari, executionem hujusmodi pœnarum eidem nostris suffraganeis tenorem præsentium committentes. In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium præsentis literas, seu præsentis publicum instrumentum, decreta & statuta nostra in se continentes, sive continens, exinde fieri, & per notarios publicos subscriptos, dicti provincialis concilii scribas, seu gratarios, signari & publicari, sigillique nostri jussimus & fecimus appensione communiri.

B. Datum & actum Parisiis, quoad præmissorum conclusionem & definitionem, nobis in eodem concilio præsentibus in domo solite habitationis nostræ, sub anno domini millesimo quingentesimo vigesimo octavo, indictione secunda, die vero nona mensis Octobris, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Clementis divina providentia papæ septimi anno quinto.

ANNO
CHRISTI
1528ANNO
CHRISTI
1531.

** C L E M E N T I S P A P A E V I I .

ANNO
CHRISTI
1531.

Ad Christianissimum Francorum regem Franciscum primum epistola de indictione concilii generalis anno 1533. ex commentario rerum ad concilium Tridentinum spectantium.

Carissime in Christo fili noster, salutem & apostolicam benedictionem.

SUPERIORE biennio, sicut tua majestas recordari potest, cum serenissimum Cæsarem, quamquam pro sua inclita pietate omnia conatum, tamen in conventu Augustano nihil remedii ad hæresim Lutheranam in Germania tollendam, præ illorum obstinatione afferre potuisse audiremus: solumque concilii generalis remedium a nostris prædecessoribus in casu simili ulitatum, & ab ipsis Lutheranis postulatum superesse videremus; habita super hoc cum venerabilibus fratribus nostris S. Romanæ ecclesiæ cardinalibus matura deliberatione, ad ipsius concilii generalis indictionem in Italia & loco ad hoc commodiore celebrandi devenire intendentes, id tux majestati, sicut Cæsari, & ceteris principibus significandum communicandumque duximus, eamque nostris literis fuimus hortati, ut tam sancto & necessario operi pro tua pietate, & Christianissimi titulo, proque tuorum majorum perpetua consuetudine favere, causamque sanctæ fidei cum tua, si fieri possit, præsentia, aut saltem oratoribus tuis, tuique regni prælatis adjuvare & tueri, & in hoc te & illos interim præparare pro communi officio velies. Postea vero executione nostra per apparatus Turcarum primo perturbata, & deinde per eorum in Hungariam & Germaniam irruptionem profus interrupta, suspensisque propterea omnium principum Christianorum animis, toto hoc interjecto tempore de ea te silere coacti fuimus. Nunc autem ipsis hostibus Dei benignitate repulsis, cum serenissimus Cæsar nobiscum Bononiæ congressus inter cetera publice salutaria hoc quoque de indictione generali concilio nobiscum egerit. Illudque

Concl. General. Tom. XXXI.

C non solum a Lutheranis ut antea, sed a ceteris Germanis principibus & civitatibus in proximo Ratisponensi conventu flagitatum, seque omnem operam suam, cum apud nos, tum apud reges & potentatus ceteros in id pollicitum fuisse dixerit: nos sane non solum Christiana caritate, sed etiam nostri debito muneris, quod a Deo omnipotente accepimus, astricti, ne tot animas in illa hæresi periclitari, quantum a nobis præstari poterit, ulterius sinamus, nostras partes, nostrumque officium in principibus omnibus ad ipsum concilium adhortandis tunc susceptum a nobis, terrore immanissimi hostis interruptum resumere continuandum censuimus, ut sanctæ religioni tantis erroribus illic implicita succurramus, & cum veteri pietate tranquillitatem & quietem illi inclitæ nationi tam valido Christianitatis membro restituamus. Quamobrem te, fili noster in Christo carissime, qui primus ab ipso Cæsare serenissimoque fratre ejus affinitibus tuis jam in hoc unanimiter concordibus ad ejusdem concilii generalis convocationem pie consentire, illudque cum tua, si fieri poterit, præsentia, aut saltem cum oratoribus tuis, & tui regni prælatis, sicut antea tux majestati scripseramus, juvare & tueri, ac te & illos interim ad hoc præparare, & de tua super hoc voluntate, quam non nisi te dignam speramus, ad nos perhibere quamprimum velis, ut cum Cæsaris, ac tuo, & Romanorum regis, ceterorumque principum ac potentatum ad quos scribimus, & quorum neminem tua majestate accedente defecturam confidimus, unanimi voto & consensu ad indictionem ipsius concilii commodiore loco celebrandi, sicut & tunc tux serenitati scripsimus, adjutore domino devenire possimus. Quemadmodum hæc plenius & diffusius noster apud te orator tux

Ecc sere-

ANNO CHRISTI 1533.
 serenitati coram explicabit. Datum in civitate nostra Bononia sub anulo piscatoris, die 2. Januarii, anno 1533.

Responsum Francisci I. regis Francorum Christianissimi ad Clementem VII. Romanorum pontificem.

BEATISSIME pater, reddite sunt nobis tuae literae, quibus tuam mentem significas in concilio Christianorum cogendo: Deo gratias, quod tam pie tua sanctitas sit animata, ad hoc praesertim tempore, cum palam sit omnibus illud cogi, si unquam alias, esse necesse. Quod ad nos attinet, non est cur magnopere de hac re urgeri, vel tua sanctitate teste, debeamus, quum jampridem quid haberemus animi plane indicaverimus, videri scilicet operae pretium fore, ut tum rite, tum etiam de eorum quorum interest voluntate, eo loci ejusce rei gratia conveniatur, ubi omnis

rebus profanis de causa religionis tractetur, decidaturque; nemo ut postea existat, qui in fidem abroget, quae in eo conventu desolata invenientur. Hoc tam pio instituto nihil est quod pro singulari nostra in rempublicam Christianam devotione nobis nec prius possit nec antiquius videri. Beatissime pater, Deus optimus maximus sanctitatem tuam in recta sanctae ecclesiae administratione diu, praestet incolumem. Parisiis die 17. mensis Februarii 1533.

OBSERVATIO PHILIPPLABBE, S. I.

Eodem anno Christi domini MDXXXIII. celebratum fuisse Viennae Allobrogum provinciale concilium praeside Petro Palmerio Viennensi archiepiscopo accepimus necdum tamen videre illud typis excusum habemus licuit, neque apparet cum novissimis Galliae conciliis Ludovici Odespua de la Melchiniere cura ac studio anno 1645. uno simul volumine publicatis. Quod vero ad Poloniam attinet, satius esse arbitratus sum de his locum tractare, aut eruditius cupisiam Poloni industriam in rebus patriae suae accuratius emulcandis expectare.

ANNO CHRISTI 1534.

V I T A

P A U L I P A P A E I I I .

PAULUS III. ante Alexander nominatus, natione Romanus, ex nobili Farnesiorum familia genitus, optimis disciplinis Florentiae instructus, multisque egregiis animi dotibus exornatus, post res multas praeclearae gestas, juxta illud quod dicere solebat:

Confectum senio melior fortuna sequetur.

ex cardinali creatus est pontifex tertio Idus Octobris, anno Christi 1534 tempore Caroli quinti imperatoris. Initio pontificatus praeter Alexandrum Farnesium & Guidonem Ascanium nepotes suos, Benbum, Sadoletum, aliosque viginti eminentis doctrinae & singularis prudentiae viros in numerum cardinalium elegit. Henricum VIII. Angliae regem, quod legitima uxore repudiata aliam duxisset, multaque alia contra publicam ecclesiae pacem & dignitatem perpetrasset, regno regisque insignis spoliavit. In expeditionem Tunetanam Caesari duodecim triremes duce Virginio Ursino transmisit. Ut vero ardens suum de republica Christiana & Caesare bene merendi desiderium ostenderet, universae classis benedicturus, eique laeta ac fausta precaturus, Centumcellas profectus fuit. Carolum Caesarem insigni victoria obtenta in Africa revertentem, magna cum gratulatione Romae excepit, eumque ad pedum suorum oscula admisit. Eiusdem Caesaris rogatu, ad tollenda de religione dissidia, erroresque qui sensim universam Germaniam pervadebant, convellendos, concilium Mantuae anno sequente 1537. celebrandum indixit: verum certis de causis idem postea Vicentiam transtulit. Turcis Dalmatiam ferro & flamma vastantibus, solennes supplicationes indixit, quas ipse nudis pedibus obivit; missisque ad omnes principes legatis rogavit, ut consociati in capitalem & juratum Christiani nominis hostem arma arripent. Interea Petrum Laicum eccle-

Paulus quando pontifex factus. Hoc gesta Pauli papa.

siastici exercitus ducem creavit, Urbem mœnibus cinxit, initoque foedere cum Caesare & Venetis instructissimam classem contra Turcas inteliciter emisit. De Carolo & Francisco rege conciliandis diu frustra laboravit. Romam reversus nuptias inter Margaritam Austriacam, & Octavium nepotem, quem Camerini ducem jure beneficiario creaverat, celebravit: Perusinos, qui ob auctum salinarum vectigal defecerant, armis perdomuit. Caesari ad Algerianam expeditionem trajecturo apud Lucam occurrit, atque cum eo de celebrando universali concilio, aliisque reipublicae Christianae negotiis communicavit. Quod cum pontifex Tridenti celebrandum indixisset, ob pestem grassantem & ingruentia bella Bononiam transtulit. Cumque de pace & concordia inter Carolum imperatorem & Franciscum Gallorum regem saepe frustra laborasset, tandem hujus causa publicas supplicationes indixit, & quod per se non poterat, Dei auxilio adjutus, post multorum annorum saevissima bella tandem impetravit. Cumque ob causas praedictas concilium nonnihil distractum esset, veritus Caesar ne tardius quam expediret concilium religionis negotium absolveret, quibusdam negotium dedit conscribendam cujusdam formulae (quae passim dicebatur Interim, sive Interreligio) qua per Germaniam usque ad concilii definitionem uterentur: missam ad se concordiae formulam pontifex reprobavit. Societatem nominis Jesu, quae auctore Ignatio Loyola nobili Hispano instituta est, quaeque orientales populos convertit, & haeresi Lutheranam prope extirpavit, magno totius ecclesiae catholicae applausu & emolumento comprobavit & confirmavit. His omnibus rite peractis obiit 18. Idus Novembris anno domini 1549. cum sedisset annos 15. & dies 28. sepultus est in basilica sancti Petri.

ANNO CHRISTI 1534.

ANNO CHRISTI 1534.

Obitus Pauli.

CONCILIUM COLONIENSE I.

PROVINCIALE, AUCTORITATE

Hermani archiepiscopi (qui postea in hæresin lapsus est) pro reformatione clericorum, & caeremoniarum ecclesie, celebratum anno domini MDXXXVI. tempore Pauli papæ III. & Caroli V. imperatoris.

INDEX TITULORUM PRINCIPALIU, A ac capitulorum concilii provincialis Colontensis I. anno MDXXXVI. celebrati.

P A R S P R I M A .

DE MUNERE EPISCOPALI.

Officium episcopi, post verbi prædicationem, consistit potissimum in impositione manuum, & visitatione ecclesiarum.

- I. De impositione manuum, qua est ordinum ecclesiasticorum collatio, ac institutio ministrorum.
- II. Ad certum titulum ecclesie ministros canonicè diligendos ordinandosque.
- III. Manum nemini cito imponendam.
- IV. Humani affectus & venalitas in beneficiis ecclesiasticis, execrabilia.
- V. Beneficia ecclesiastica, priusquam vacent, nemini promittenda.
- VI. Dignis tantum beneficiis esse conferenda.
- VII. Idoneos tantum in prælatos eligendos.
- VIII. In eligendo, aetas, mores, literatura & sacer ordo, spectanda.
- IX. Electionem sinceram esse oportere.
- X. In confirmatione electionis, qua expendenda.
- XI. Per patronos idoneos presentari oportere.
- XII. Quid incumbat archidiacono.
- XIII. Aliquot abusus officialium inter visitandam corrigendi.
- XIV. Omnes qui de beneficiis disponunt, sui officii admonendi.
- XV. Moderatio patronos laicos respiciens.
- XVI. De officio vicariorum in pontificalibus.
- XVII. Quid episcopis potissimum curandum sit.
- XVIII. De aetate ordinandorum.
- XIX. Testimonium vite ac doctrinae per initiandos sacris, exhibendum.
- XX. De eruditione ordinandorum inquirendum.
- XXI. Videndum quo affectu ad ordines accedatur.
- XXII. Quanto temporis spatio ante majorem ordinum receptionem initiandi se presentari debeant. Item & quid initiandi tum secum allaturi sint.
- XXIII. Quale testimonium afferendum.
- XXIV. Die Mercurii proxima ante susceptionem ordinum, examinandi qui initiantur sacris.
- XXV. Neminem ab examinatione immunem esse oportere.
- XXVI. Cujus admonendi sint pridie ordinationis initiandi sacris.
- XXVII. In minoribus ordinibus conferendis, qua cura adhibenda.
- XXVIII. Ab initiandis nihil exigendum.
- XXIX. Litera dimissoria nulli temere concedenda.
- XXX. Tituli ordinandorum diligenter discutendi.
- XXXI. Peregrini clerici quomodo admittendi.

Cencil. General. Tom. XX XII.

- XXXII. Odiosa beneficiorum pluralitas in una eademque persona.
- XXXIII. Dispensationes inspicienda, ut occurrant abusibus.
- XXXIV. In resignationibus et permutationibus beneficiorum, qua cura adhibenda.
- XXXV. Præstat paucos esse bonos, quam multos inuites sacerdotes.
- XXXVI. De visitatione ultimo loco dicendum.

P A R S S E C U N D A .

- I. De officio privato ac publico, vitæque ac moribus clericorum generatim.
- II. Unde clerici appellatio derivata.
- III. Clericum suo officio intentum esse oportere.
- IV. Duplex clericorum ministerium.
- V. Biblia a clericorum manibus nunquam deponenda.
- VI. De horariis precibus in dies perlegendis, & reformandis breuiariis.
- VII. Pro cuiuslibet affectu non facile novandum quid in ecclesiastico officio.
- VIII. Quo affectu horarias preces persolvere oporteat.
- IX. Summa devotione missa sacrum celebrari oportere.
- X. Arguuntur, qui polluta mente ad altare domini accedunt.
- XI. Revidenda missalia ac breuiaria.
- XII. Qua omitti aut decurrari vel organorum vel cantorum concentu haud debeant.
- XIII. Quemadmodum missa legenda.
- XIV. Quid post elevationem eucharistia agendum.
- XV. Organorum melodia quemadmodum temperanda.
- XVI. Singulis dominicis diebus, qua ipsi peculiaris sunt, officia dicenda.
- XVII. Confessio, missa præambulata, devote recitanda.
- XVIII. Cur sacerdos in altari ministrum habeat.
- XIX. Omnis cultus divinus summa cum veneratione peragendus.
- XX. De vita ac moribus clericorum.
- XXI. Ob quam causam clerici male audiant, a puriantur.
- XXII. Præcipua causa omnis mali tres.
- XXIII. Ambitionem ac fastidium clericali officio maxime repugnare.
- XXIV. Omnis iustus clerico interdictus.
- XXV. Clerico non licere vel cauponem agere, vel tabernaculum, nisi necessitatis causa, intrare.
- XXVI. Habitus seu exterioris corporis cultus modestus, a clericis exigitur.
- XXVII. Mali exempli est, sacerdotem se vendicare in capellanum delicato lacto, aut muliercula.
- XXVIII. Suspecta mulierum cobabitatio clericis interdicta.
- XXIX. Avaritia in clero execrabilis.

Ece 2 . XXX.

ANNO
CHRISTI
1516.

- XXX. *Honesto artificio vitium quærere clerico licet.*
XXXI. *Clerici ne mercatores sint, multo minus feneratorum.*
XXXII. *Damnarentur clerici superstitiosi, scurræ, curiosi ac leviculi.*

PARS TERTIA.

- I. *De metropolitani, cathedralibus, & collegiatis ecclesiis, & in his ministrantibus.*
II. *De officio decanorum.*
III. *De officiis in ejusmodi ecclesiis ministrantium, generatim.*
IV. *De canonicorum vita & officio.*
V. *Quemadmodum preces horariae, aliaque divinae B laudes, decantanda.*
VI. *Inter sacra nihil ne cogitandum quidem, quod Dei aut ecclesiae oculos offendat.*
VII. *Decant templi summi potestas in pravaricatorum.*
VIII. *Quem oporteat esse vestium ministrantium in hisce ecclesiis.*
IX. *Decani undique advigilabunt.*
X. *Ante omnia vero, ut canonici sacris adsint.*
XI. *Vicarii, ut divinis laudibus decantandis intersint, adigendi.*
XII. *Ad personalem residentiam cogendi, quibus hac per fundationes beneficiorum est imposita.*
XIII. *Lucri tantum causa sacris adesse non oportere.*
XIV. *Capientia disciplina qualiter observanda.*
XV. *Officium decani in rebelles.*
XVI. *Contentiosi ad pacem & concordiam per decanum & capitulum revocandi.*
XVII. *Pœna adversus contentiosos pertinaces.*
XVIII. *Quo tempore capitulorum quotidianorum conventus observandi.*
XIX. *Voluntaria statutorum revidenda.*
XX. *In capitulis a juramentorum facili exaltatione temperandum.*
XXI. *Inter visitandum, de moderandis annis, qui expectantia appellantur, videntum.*
XXII. *Non oportere a canonico recens admissio pecuniam statutariam duplicatim ob antecessorem exigi.*
XXIII. *Communi necessitati ecclesie, communi contributione consulendum.*
XXIV. *Tribunalia extra templi collocanda.*
XXV. *Oportandum, ut deambulationes in hisce ecclesiis prohiberi possint.*
XXVI. *Theatrales ludos non inferendos templis.*
XXVII. *Cujusdam usus abrogatio.*
XXVIII. *Processionum collegiarum ecclesiarum, qua ad majorem fiunt, moderatio.*
XXIX. *De processionibus non abrogatis.*
XXX. *Quomodo ad anniversaria episcoporum in majori ecclesia conveniendum sit.*
XXXI. *Minora ministeria idoneis committenda, ac decenter peragenda.*

PARS QUARTA.

- I. *De parochis, ac eorum vicariis, aliisque verbi ministris.*
II. *Qui admittendi.*
III. *Orandus Deus, ut mittat operarios in messem suam.*
IV. *Unde dignoscere oporteat pseudoeclesiasticos.*

ANNO
CHRISTI
1516.

- V. *Soli auctoritate ordinario comprobati, ad verbi ministerium admittendi.*
VI. *Quod ordinarii verbi ministri sunt legitimi parochi & illorum vicarii, modo tamen biexaminati prius & admissi sint.*
VII. *Fratres mendicantes quatenus admittendi.*
VIII. *Quem modestiam fratres mendicantes in verbi predicatione servare oporteat.*
IX. *Non ferendi, qui in jurisdictiones & potestates temere ad plebem intromittuntur.*
X. *Abusus est, qui parochi suo officio interdicit.*
XI. *Fratres mendicantes his synodaliis constitutionibus erunt parentes.*
XII. *Decet quoque, ut fratres eatenus ordinaria potestate subiciantur.*
XIII. *De semel certo loco destinatis ac admissis, non temere retrahendis.*
XIV. *Qui nulla legitima auctoritate innixi, se verbi ministerio ingerunt, uti sediciosi comprimendi.*
XV. *Prohibentur omnes apostatae, monachi ignoti, ac peregrini spermatici.*
XVI. *De Terminariis, quatenus admittendi.*
XVII. *Privilegiis fratrum nihil derogatur.*
XVIII. *Monachorum ecclesia per saculare (ut vocant) presbyteros gubernanda.*

PARS QUINTA.

- I. *De vita ac moribus parochorum.*
II. *Vita us doctrina in parochis conveniat, necessarium.*
III. *Pastorem, gregis exemplum esse oportere.*
IV. *Vitanda parochi in primis avaritia.*
V. *Parochi familiam irreprehensibilem esse debere.*
VI. *Parochi luxus omnino cavendus.*
VII. *Thidicitia servanda parochi.*
VIII. *Quae fugienda parochi, & quae servanda.*

PARS SEXTA.

- I. *De disseminatione verbi.*
II. *Quid parochi meditandum.*
III. *Fidelitas in primis in parochi requiritur.*
IV. *Quis sit fidelis verbi dispensator.*
V. *Omnia scriptura ad geminam caritatem exigenda.*
VI. *Summa evangelica predicationis.*
VII. *Parochi castissima sollicitudine in predicatione verbi utendum.*
VIII. *Quemadmodum sermo temperandus.*
IX. *Quid cavendum inter concionandum.*
X. *Nihil aut fabulosum, aut suspectum afferendum.*
XI. *Loquacitas vitanda.*
XII. *Quemadmodum parochum adversus haereticos pugnare oporteat.*
XIII. *A scommati & conviciis abstinendum.*
XIV. *In contentiosis dogmatibus, quomodo docendus populus sapere.*
XV. *Qualem oporteat esse parochum in reprehendis criminibus.*
XVI. *Manifesta reprehensio utriusque potestatis, vitanda.*
XVII. *Quomodo corripendi magistratus.*
XVIII. *Admonendus populus, ut oret pro magistratibus.*
XIX. *Notantur qui secus docent.*
XX. *Summa doctrina Christiana in cachiridiam contrahenda.*

ANNO
CHRISTI
1519.

- XXXI. Enchiridion qua docebit.
XXXII. Ordo concionandi quem simpliciores sequentur.
XXXIII. Sanctorum historia quatenus attingenda.
XXXIV. Allegoria quomodo applicanda.
XXXV. Quomodo finienda concio.
XXXVI. Quid recitandum finita concione.
XXXVII. Quomodo, finita concione, populus excitandus.

P A R S S E P T I M A.

- I. De administratione sacramentorum.
II. Instruendus populus, quid agatur in cujuslibet sacramenti exhibitione.
III. Quid agatur in baptismo.
IV. Cujus sint admonendi susceptores infantis.
V. Populus docendus quid velit externa signa.
VI. Quomodo accedendum ad baptismum.
VII. Baptismus in facie ecclesia peragendus.
VIII. In confirmationis exhibitione quid docendum.
IX. Quomodo ad sacramentum confirmationis accedendum.
X. Cujus sint admonendi susceptores confirmati.
XI. De moderandis donariis, qua susceptores infantibus donant.
XII. Docendus populus de signis externis.
XIII. De sacrosancta eucharistia.
XIV. Quid docendus populus in hujus sacramenti administratione.
XV. Quibus persuasum est, utramque speciem laicum participare oportere, quomodo docendi.
XVI. De veneratione sacrosanctae eucharistiae.
XVII. Quomodo tantum miraculum in hoc sacramento fiat, populus docendus.
XVIII. Quomodo admonenda plebs, ad sumendam eucharistiam accedens.
XIX. Qui ad hoc sacramentum participandum admittendi.
XX. Quatenus alteri quam suo parochio confesus, ad eucharistiam admittendus.
XXI. Intra annum saltem semel communicandum.
XXII. Quorum admoneri populus, hoc sacramentum participaturus, maxime debeat.
XXIII. Docendus quoque, cur hoc sacramentum sub specie panis & vini institutum sit.
XXIV. Quomodo singulis dominicis diebus plebs ad audiendam missam se preparabit.
XXV. Docendus populus generatim quid agatur in missa.
XXVI. Corripiendus abusus eorum, qui ante finitam missam irreverenter discedunt.
XXVII. Docendus populus, quale sit missae sacrificium.
XXVIII. Exequiae ac missa pro defunctis, quando & cum qua admonitione celebranda.
XXIX. Qui ad exequias evocandi.
XXX. De poenitentia partibus.
XXXI. Prima poenitentia pars contritio, in siggesto semper pertractanda.
XXXII. Neminem non ad poenitentiam invitari.
XXXIII. Presbyter qui a confessionibus est, qualis esse debeat.
XXXIV. Quid confitentens docebit presbyter confessorius.
XXXV. Remedium pro ratione morbi adhibendum.
XXXVI. Nimit anxii quomodo tranquillandi.
XXXVII. Moderatio in casibus reservatis.

Conc. General. Tom. XXXII.

- XXXVIII. Publica poenitentia usus in ecclesiam revocandus.
XXXIX. Recitata confessione, quid agendum per parochum.
XL. In matrimonii sacramento quid agatur.
XLI. Quomodo monendi sunt, qui matrimonium contrahere affectant.
XLII. Matrimonium tria complecti.
XLIII. Pinus votum & in clandestine contrahentes censura.
XLIV. Conjunctio conjugum in facte ecclesia peragenda.
XLV. Peregrinos & ignotas sine legitimo testimonio non conjungendos.
XLVI. In gradibus consanguinitatis & affinitatis concilium generale observandum.
XLVII. Ludicra tollenda.
XLVIII. De sacro ordine dictum esse prius.
XLIX. Cur adhibeatur extrema unctio.
I. Quomodo impendenda unctio extrema.
II. A sepultura nemo, in communiione decedens, repellendus.
III. Quam admonitionem in sepulchris & exequiis fieri oporteat.

P A R S O C T A V A.

- I. De villu parochorum.
II. Parochis villus necessarius suppeditandus.
III. Viccuratos, quos vocant, ex preventibus ecclesia congruam sustentationem recepturas.
IV. Qui ecclesias unitas habent, vicariis perpetuis portionem congruam assignare oportere.
V. Ubi redditus non sufficiunt, quid agendum.
VI. Denarius consuetus, sed duplicatus, pendendus.
VII. Laudabilem consuetudinem Agrippina Coloniae per hac non abrogari.

P A R S N O N A.

- I. De constitutionibus ac consuetudinibus ecclesiasticis.
II. Jejunia ab ecclesia indicta reverenter observanda.
III. Irresores ecclesiasticorum jejuniorum resciluntur.
IV. Ecclesia constitutionem caritati cedere.
V. Quid in jejunio potissimum spectandum.
VI. Redarguantur qui quadagesima observationem contemnunt.
VII. Litaniae & rogationes cur institutae: & quomodo populus admonendus sit.
VIII. Processiones intra septa ecclesiarum peragenda.
IX. Admonendus populus, cur ferie institutae.
X. In feriis soli Deo vacandum.
XI. Dies dedicationis templi extra Coloniam uno die ubique celebrandus, & quomodo sit admonendus populus.
XII. Cur templa & altaria consecrentur.
XIII. Populus docendus, quid agatur & significetur in consecratione templorum & altarium.
XIV. Cur benedicantur campana.
XV. Docendus populus, ut signatis potius quam signis inhareat.
XVI. Quidquid in caeremoniis ad abusum spectat, caute ac diligenter cavendum.
XVII. Cur reconcilietur templum aut cimiterium.
XVIII. Qua pullatio reconciliationem requirat.
XIX. Quorum sumptu & expensis reconciliatio facienda.

Ecc 3

XX.

ANNO
CHRISTI
1536

- XX. humanitatem ecclesiasticam in duobus potissimum sicut esse.
XXI. Quomodo frateritates reformanda sint.

- XX. Nihil imprimendum aut vendendum, nisi revisum prius.

ANNO
CHRISTI
1536

PARS DECIMATERTIA.

PARS DECIMA.

- I. De vita ac conversatione monastica.
- II. Neminem monachismi professione timere alligandum.
- III. Admonendi parentes, ne liberos invito in monasterium detrahant.
- IV. Quo affectu monastica vita amplectenda.
- V. In monasteriis habendus, qui doceat legem domini.
- VI. Verbi pradicatorem in monasteriis esse oportere.
- VII. Monachi bona indolis ad academias mittendi.
- VIII. Moniales non esse alligandas, ut nulli quam suo, ut vocant, patri aut prapostito confiteantur.
- IX. Mutatam esse paulatim faciem monasteriorum, ac usurpatum hospitii jus simul cum accessu moderandum.
- X. Visitatio monasteriorum necessaria.
- XI. Sumptuosi monialium prapostiti abrogandi, & frugales economi constituendi.
- XII. In monasteriis monialium, victum ac mensam communem esse oportere.
- XIII. De prapostitis solitarie commorantibus.
- XIV. Visitanda domus fratrum Teutonicorum, divi Joannis Baptista, & Antonitarum.
- XV. De vita & conversatione monachorum.
- XVI. Monachorum studia atque exercitationes quales esse oporteat.
- XVII. Monachos vagos sub custodiam revocandos.
- XVIII. Literas privatas monacho aut monacha, injussu abbatis, resignare non licere.
- XIX. Canoniarum secularium mores reformandi.

PARS UNDECIMA.

- I. De hospitalibus & orphanatropiis, aliisque id genus piis locis.
- II. In hospitalibus in primis anima curanda, deinde corpus.
- III. In hospitalia qui recipiendi.
- IV. In hospitalia pauperes ejus loci, ubi constituta sunt, potissimum recipiendos, maxime contagiosis morbis implicitos.
- V. Mendicantibus validis hospitalia clausa, & mendicitatem interdiciendam esse oportere.
- VI. Magistrorum hospitalium pravi affectus damnantur.
- VII. Quam graviter peccent, qui ex pauperum victu se ditant.

PARS DUODECIMA.

- I. De scholis, typographis, ac bibliopollis.
- II. Schola inter visitandum repurganda ac instituenda.
- III. Apud singulas ecclesias habendus vir eruditus, qui clericos ejus ecclesia instituat.
- IV. Qui huic viro victum suppeditabunt.
- V. Quomodo academia instaurari, ac studia ali possit.
- VI. Pium votum ad studia sublevanda.
- VII. Doctoralem Honorem certis, quoad ejus fieri potest, renovari aequum esse.
- VIII. Quid curandum in academiis.

- I. De jurisdictione ecclesiastica contraria.
- II. Excommunicationis origo & precipuus usus.
- III. Cur passim in omnes inobedientes excommunicationis censura distingi ceperit.
- IV. Usus excommunicationis in publice criminiosos, in lucem revocandum.
- V. Quid cavendum in detrahenda excommunicationis censura.
- VI. Excommunicatos vitandos.
- VII. Non passim contra omnes delatos, per fiscales inquirendum.
- VIII. Manifeste criminiosi, pro quibus nequam ferendi.
- IX. Clerici gravissimum criminum rei, secundum canonicas sanctiones puniendi.
- X. De testamentis insinuandis, approbandis, ac exequendis.
- XI. Bona presbyteri ab intestato defuncti, in piam causam convertenda.
- XII. Partio qua archiepiscopo solvitur, minimo gravis.
- XIII. Juramentorum facilis exactio, in judiciis refraganda.
- XIV. Formula inquirendi hereticos, delineanda.

PARS DECIMAQUARTA.

- I. De visitatione ac synodis archiepiscopalibus archidiaconalibusque.
- II. Quo ordine visitatio instituenda.
- III. Qua ubique corrigere oporteat.
- IV. In primis reformandos esse decanos.
- V. Inquietos & pralatis rebelles, corripiendos.
- VI. In monasteriis quomodo abusus percipiendi.
- VII. In visitatione parochiarum quid agendum.
- VIII. Habenda concio per visitatores.
- IX. Interrogandus parochus, quo titulo ministerium gerat.
- X. De vita, moribus, & doctrina inquirendum.
- XI. De habitu, consura, ac reliquis externis videndum.
- XII. Num heresis quapiam serpat, diligenter investigandum.
- XIII. Num agantur alia, qua cum Dei & ecclesia institutis pugnent, dispiciendum.
- XIV. De puerorum institutione, & hospitalium cura querendum.
- XV. Vitia, quibus assueverint parochiani, acriter corrigenda ac refraganda.
- XVI. De officio parochi inquirendum.
- XVII. Synodus episcopalis anno bis habenda.
- XVIII. Quid agendum in synodo episcopali.
- XIX. De synodis archidiaconalibus ac ruralibus.
- XX. Officiales archidiaconorum & decanos rurales, viros graves esse oportere.
- XXI. Synodi archidiaconales antiquitatem quamdam pra se ferunt.
- XXII. Abusus in synodorum archidiaconalium ac ruralium observatione.
- XXIII. Inter visitandum abusus corrigendi.
- XXIV. Procuratorem suo officio recte fungentibus pendi, aequum esse.

PARS

ANNO
CHRISTI
1556.

PARS PRIMA.

DE MUNERE EPISCOPALI.

Episcopi
munus in
quibus con-
stitit.

Tit. 1.

Tit. 2.

EPISCOPI munus in duobus potissimum consistit. Primum, in impositione manuum, quæ est ordinum ecclesiasticorum collatio, ac institutio ministrorum, deinde in visitatione diocesanos. Utrumque beatissimus apostolus, ad Titum dilectum filium Crete episcopum scribens, complectitur: *Hujus, inquit, rei gratia reliqui te Crete, ut ea qua desunt corrigas, & constituas per civitates presbyteros; sicut & ego disposui tibi.* Alterum vero idem apostolus, cum a Mileto discessum maturaret, profecturus Hierosolymam, ac certus quod amplius haud visurus esset faciem eorum omnium per quos transivit prædicans regnum Dei, vocatis illo ad se ab Epheso ecclesie presbyteris, apostolica vehementia inculcat, cum ait: *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo. Et quoniam scio, inquit, quod intrabunt post discessionem meam lapii rapaces in vos, non parentes gregi; & ex vobis ipsi exurgent viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se, propterea vigilate.* Cui muneri ut ambo illa apostolici ordinis eximia luminaria, nimirum Petrus ac illius collega Paulus, satisfacerent, alter transivit & invisit universos, alter perambulavit Syriam & Ciliciam, confirmans ecclesias, præcipiens custodire præcepta apostolorum & seniorum: nimirum non tantum verbo, sed & exemplo episcopos commoneantes, ut qui speculatores in Dei ecclesia constituti sunt ac appellantur, provincie sibi mandatæ vigilantissime intendant. fidem, conversationem, mores, & vitam singulorum explorent examinentque, ac provideant ne alicubi quis in ea vocatione, ad quam a Deo vocatus est, torpescat.

CAPITULA.

I.

IMPOSITIO manuum est ostium, per quod intrant qui ecclesiarum gubernaculis admoventur. Proinde quia ejusmodi ostium diligenter custoditum non est, factum est, ut tanta mala quæ sentimus, agminatim in ecclesiam Dei irruerint. Hujus januæ vigilantissimi custodes fuerunt apostoli Christi, & quotquot ipsis successerunt apostolici episcopi. In primis vero divinissimus Paulus, qui dilectissimus discipulis Timotheo ac Tito ejusmodi custodiz formulam ex professo præscribit. Porro apostoli, cum esset in locum Judæ proditoris diligendus duodecimus collega, statuerunt duos ex his viris, qui cum ipsis congregati fuerunt in omni tempore, quo intravit & exivit inter eos dominus Jesus, probatissimos, electionem alterutris domino committentes. Ad hæc, cum essent deligendi primi illi ecclesie diaconi, apostoli, convocata discipulorum multitudine, dixerunt: *Considerate fratres ex vobis viros boni testimonii, plenos Spiritu sancto ac sapientia, quos constituamus super hoc opus.* Atque illi (cum placisset hic sermo) coram omni multitudine elegerunt Stephanum, virum plenum fide & Sotitu sancto, ac reliquos sex, quos statuerunt

1. Tim. 5.
Tit. 1.
Tit. 2.

Tit. 2.

Ante conspectum apostolorum: qui dein non temere, sed orantes, illis imposuerunt manus. Denique de Barnaba, post apostolos ad Antiochiam destinato, refert scriptura: *Quoniam apostoli miserunt Barnabam, quod esset vir bonus & plenus Spiritu sancto ac fide.* Quibus exemplis edocemur, quanta cura ac delectu manus impositionem fieri oporteat. Beatus apostolus inter alia Timotheum sic alloquitur: *Commenda, inquit, qua audisti a me per multos testes, fidelibus, qui & idonei erunt alios docere.* Et iterum: *Manus nemini cito imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* A qua regula cum longe lateque discessum sit, affectibus privatis sibi omnia vendicantibus, morbus obortus est plurimus, atque ita radicans, ut vix spes mendendi relicta sit. Neque tamen in mediis & exulceratissimis morbis de remedio desperandum erit, sed tanto magis de pharmaco idoneo cogitandum providendumque.

ANNO
CHRISTI
1556.
Tit. 11.

II.

Quoniam vero primitiva ecclesie facies, quod ad institutionem ministrorum attinet, paulatim immutata fuit: nimirum dotatis templis, sacerdotiisque ac certis stipendiis ministrantibus constitutis: visum subinde sanctis patribus non absque multa ratione fuit, ne quisquam sine certo titulo, qui illi victum necessarium suppeditaret, ad majores, quos & sacros ordines vocamus, ordinaretur: addita etiam non levi severitate in episcopos, qui secus facere præsumpissent. Quæ cum sic se habeant, reformationem ordini hinc fuerit necesse. Videndum itaque in primis est, ut collationes ecclesiasticorum sacerdotiorum seu beneficiorum, ut electiones, præsentationes, & institutiones clericorum ac ministrorum, maxime eorum qui curæ præficiuntur animarum, quæ scientia scientiarum merito appellanda est, rite ac canonicè fiant: utque maximi illi & terribili abusus & vitia, quæ in deligendis personis ecclesiasticis, non vulgari cum detrimento ecclesie in numero committuntur, quoad fieri potest, tollantur. Quod tunc demum futurum est, cum repulsi ac submoti indignis, digni tantum ac idonei admittentur, qui & velint & possint officium (propter quod beneficium datur) gerere & explere. Scriptum est enim: *Qui non laborat, non manducat.*

Ex concilio
Lateranensi
sub Alexan-
dro III.

III.

Quamobrem omnibus, qui præficiendi ecclesiasticis muniis ministros potestatem habent, illa (quam paulo ante retulimus) Paulina admonitio semper ob oculos versabitur: *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* Si enim ad honores mundi, sine suffragio temporis, sine merito laboris indignum est pervenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta non adjuvant; quam diligens, & quam prudens habenda est dispensatio divinorum munerum & celestium dignitatum? Certe olim excommunicatione percellerantur, qui ecclesiastica beneficia contulissent indignis.

1. Tim. 5.
5. Leo Can.
Mianon.
61. Dist. in
concilio To-
letano.

IV.

Nulla itaque consanguinitatis ratio, nulla propinquitatis contemplatio, facere debet hoc,

Hieronym.
in Numeros.

ANNO
CHRISTI
1527.

ut populi gubernatio alii quam meliori tradatur. Cessent omnes affectus humani, qui sua, non que Jese Christi sunt, querunt. Maxime vero latrociniorum ac beneficiorum venalitas execranda est, quod qui sic proficiunt, ac proficiuntur, inter ementes & vendentes columbas, quos dominus flagello de funiculis facto e templo eiecit, ac mensas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit, competentur. Si enim is dignus sacerdotio creditur, cui non actionis merita, sed premiorum copia suffragatur, restat ut nihil sibi in ecclesiasticis honoribus gravitas, nihil sibi defendat industria, sed totum auri profanus amor obtineat. Et cum fides simul & vita in sacerdotibus & ministris eligenda sit, que tandem vita, & que opera sacerdotis illius erunt, qui honores tanti sacramenti per premium convincitur obtinere?

V.

Ex concilio
Loteraniensi.

Cum olim conciliari institutione vetitum sit, ne ulla ecclesiastica ministeria seu beneficia promittantur alicui priusquam vacent, tum ne quis mortem proximi, in cuius locum & beneficium se erididerit successurum, desiderare videatur: tum quod turpe sit, divinique plenum animadversione iudicii, si locum in ecclesia Dei futura successione expectatio habeat, quam ipsi etiam seculares leges condemnare curarunt: idque vero cum nunc passim preter omnem perionarum delectum designatis etiam ex nomine beneficiis, in que stipulatores successuri sunt, pessimo exemplo fiat, tollendus abusus est: idque non aliter, quam secundum canonicam ordinationem, ne quis sollicitus sit, non tam de officio, quam de beneficio viventis.

VI.

Qui sacerdotia ecclesiastica pleno, ut ajunt, iure potestatem conferendi habent, alium factum a se manuum impositionis discussorem non expectant. Principua ergo illis habenda cura est, idque maxime in proficiendis parochis, ne apostolici precepti prevaricatores ac rei fiant. Quis enim non intelligit, quam gravi culpa se obstringit is, qui in causa est, ut cecus ceco ducatum praeferat, nimirum ambobus in foveam delabentibus? *Despiciant* (inquit Malachias propheta) *nomen domini, qui caecum, qui claudum, qui languidum animal ad immolandum offerunt; & propterea graviter a domino increpantur.* Quis vero caecum animal offert, nisi qui indoctum in docti locum ordinat? magistrum facit, qui vix discipulus esse poterat? Claudum vero, qui lucra terrena quarentem locat in dignitate, veluti pedem in diversa ponentem? Cui potest inferri illud: *Usquequo claudicatis in duas partes?* Languidum denique, qui vitiosum pro religioso habet, quique tardum & pigrum probat patientem?

VII.

Ex concilio
generali
de electione
con. Basile-
ensi. Hieron.
Epistola ad.

Sacris canonibus saluberrime constitutum est, ut omnes cathedrales ecclesiae, collegia, & conventus ad dignitates vacantes ex sua congregatione idoneos eligant prelatos. Atque eos demum sacris administrationibus dignos esse existiment, quorum omnis aetas per disciplinas ex-

eleiasticas cucurrisset. Jam ut primitiva ecclesiam censura mitigationem recipiat discretionis, in saltem aliorum cura proficiatur, cuius comparatione grae ceteri merito dicantur. Quomodo enim fieri potest, ut non vilissimus reputetur, qui est honore prestantior, nisi quoque scientia & sanctitate precellat? Atque utinam hic pensitetur, & nautis & navigio deferendis eandem imminere periclitanda necessitatem.

VIII.

Quapropter electores solliciti sint, ut talem proficiant, qui officio credendo satisfacere possit; virum aetatis legitimum, moribus gravem, literarum scientia preeditum, atque in sacris ordinibus constitutum: scientes, ipsis in re tam gravi vel dolo vel negligenter agentibus, non minorem, quam malis illis pastoribus ac prelatis, quos ipsi prefeceerunt, in districto Dei iudicio imminere poenam. Neque enim impune peccatur in Spiritum sanctum, qui in omni electione ut auctor invocatur. Neque inultum permittet Deus, si quis iurejurando, quod sub electionem prestat, frustra nomen domini usurpaverit; ut omittamus poenas canonicas, que perperam eligentes manent.

IX.

Abstergo ergo omnis simoniacae pravitas, omnis personarum respectus. Cessent potentiorum preces, que minis equiparantur, omnisque impressio: cesset ambitio, ac dominandi libido. Ad haec, procul absint omnes illicitae obligationes, que sub electionem, aut paulo post, ab eligendo vel electo, haud preter simoniacae labem, extorquentur. Et procedat de vultu Dei opus ipsius, ut scilicet qui prestantior est omnibus, qui doctior, qui sanctior, qui in omni virtute eminentior, hic eligatur.

X.

Electioe facta, nos & ceteri qui confirmationis munus impendemus, officio nostro, Deo volente, non deerimus, discussuri scilicet diligenter & formam electionis, & electi merita, priusquam nostras imponamus manus.

XI.

Patroni tum ecclesiastici, tum laici, quos hac de re diligenter admoneri curabimus, videbunt ut idoneos (quemadmodum ante diximus) archidiaconis presentent. Compertum siquidem habemus, quam hic supra modum peccetur. Sunt enim qui tantum filios ac consanguineos, seu aliter ipsis addictos, citra ulum delectum aut discrimen scientiae, morum, ac aetatis, beneficiis ecclesiasticis admovent. Sunt qui admotis nomen tantum relinquunt, censum autem atque ecclesiasticos redditus sibi ausu quodam sacrilego (nihil minus quam de ecclesiastico ministerio cogitantes) usurpant. Quae omnia cum sanctorum patrum sanctionibus damnentur, multorumque malorum in ecclesia Dei causa sint, posthac non committi, sed sublata penitus esse, suamque vim canonicis regulis constare, ex animo cupimus.

XII.

ANNO
CHRISTI
1527.

Lauren. sup.
Villmann. 1.
quod. 1. in
conc. Basile-
ensi.

Deus. 1.

Hieronim. 8.
quod. 1. c.
Licet. 6. ca.
50.

Alex. III.
Con. de in-
firmitate.

ANNO
CHRISTI
1536Cm. & cap.
Ad hoc de
offi. archi-
dia. c. 600.
de archi. inc.

XII.

Archidiaconi nostri, ad quorum curam inter alia pertinet, ut nostro nomine parochias ordinent, ac ministros ecclesiarum ipsis presentatos ac oblatos inquireant, scient sui muneris esse, negligentiam patronorum supplere. Cum enim oculi nostri sint, dispicient ne quis alioqui indignus, sub alicujus presentationis pretextu, irrogat ac admittatur. Nec contenti, quod post edita ter publicata nusquam comparcat, qui presentationem oppugnet, eorum etiam qui ipsis presentantur, & ad instituendum offeruntur, vitam, mores, & eruditionem accurate peruestigabunt: ac nisi comperti illi fuerint, muneris, cui prefici postulatur, pares; fore nefas putabunt, stulte petentibus assentiri. Neque existimabunt id temporis, quod huic examini impendent, perdi: cum nequaquam possit collocari melius, maxime quod officium eorum, hoc ipsum ut fiat, magnopere requirat.

XIII.

Et quoniam ad nos quorundam querela perlatum est, nonnullos officiales archidiaconorum nostrorum, investituræ nomine plus æquo interdum petere, quosdam etiam institutionem ipsam petentibus, vel temere negare, vel saltem in longum differre tempus, quamlibet legitima sit presentatio, & idoneus is qui presentatus est: Curæ itaque nobis erit, inter visitandum de his diligenter inquirere, & quæ vitiosa comperientur, archiepiscopali auctoritate, communicato tamen cum archidiacono nostro (ut par est) consilio, quoad ejus fieri poterit, corrigere.

XIV.

Referre etiam non parum existimamus, omnes qui de sacerdotiis seu beneficiis ecclesiasticis quamcumque disponendi potestatem habent, speciatim ac diligenter admoneri, ut hisce synodalicis canonibus per omnia obtemperent, nisi in eo ipso, in quo deliquerint, puniri velint.

XV.

Attamen quod ad patronos laicos attinet, hanc censuram eatenus moderamus, ut archidiaconi nostri presentatos ab eis, quod inidonei sunt, instituere reculent, liceat ipsis inutilium loco alios iterum intra tempus legitimum presentare, modo tamen dolus absit.

XVI.

Postquam de illorum officio diximus, qui sacerdotiis seu beneficiis rectores admovent ecclesiasticis ordinibus initiandos; restat ut de vicariis nostris in pontificalibus, qui huic muneri (in partem sollicitudinis nostræ vocati) potissimum delegati sunt, paucis dicamus. Nobis quidem uti ceteris omnibus pontificibus, in Aaronis persona locutus est Deus: *Homo paterfamilias, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedat ad ministerium eius. Si cornu fuerit, si claudus, si vel parvo, vel grandi, vel torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem in corpore, vel bernisus. Omnis enim*

Levit. 22.

A qui habuerit maculam, non accedat offerre hostias domano, nec panes Deo suo. Quid per allegoriam sermo divinus significare voluerit, maximus ille celestium rerum peruestigator Paulus in epistolis quas Timotheo ac Tito, ambobus nascentis ecclesie episcopis inscripsit, gravissime explicavit. Quum enim mandasset, ut per civitates presbyteri constituerentur, statim subiecit quales substitui vellet & oporteret. Oportet, inquit, constituendum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem, non superbum, non iracundum, non violentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum: sed hospitalem, benignum, prudentem, sobriam, justum, sanctum, continentem, amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere. Diaconos similiter pudicos, non bilinguos, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes, habentes mysterium fidei in conscientia pura. Et ut iterum nos officii nostri commonefaceret, subiecit: Et hi probentur primum, & sic ministrent, nullum crimen habentes.

ANNO
CHRISTI
1536.

Tit. 1.

Tit. 1.

XVII.

Incumbit itaque nobis, ut probemus primum eos qui ordinibus, maxime sacris, initiari desiderant. Curæ ergo erit vicariis nostris in pontificalibus, manus impositionem auspicaturis, ne hic quid delit, neve ordines sacros aliter quam secundum regulam evangelicam impartiantur. Ut adjutores in hoc examinationis munere habeant, non repugnamus, modo prima sollicitudinis partes apud eos sint, nec quæ ipsis ante omnia agenda erant, in alios penitus relegent, interim ipsi de omnibus incerti: per hæc tamen suffraganeis nostris nihil præjudicantes, quominus ipsi, quemadmodum videbitur opportunum, de hujuscemodi examine faciendo dispiciant. Ut vero summam multa complectamur, dispicient de ordinandorum ætate, vita, scientia & affectu.

XVIII.

Olim diaconus ante vigintiquinque, presbyter vero ante triginta ætatis annos non ordinabantur. In Viennensi vero concilio sub Clemente V. ordines sacri minori etiam ætati concessi sunt: nempe subdiaconatus octodecim, diaconatus viginti, presbyteratus denique vigintiquinque ætatis annos nato. Num ad antiquos canones regredi referat, futurum concilium dispiciet. Nos interim admonemus, Viennense concilium tum ex aliis canonibus, tum ex seipso interpretandum: nimirum ut ætas quidem illa sufficiat, modo tamen cetera quoque, quæ canones plus quam ætatem respiciunt, haud desinat: nempe literarum scientia, & morum gravitas.

Ex Concil.
Arelat. III.
Ex Vien.
con. conc.
Clem. Gene.
relatum.
& qual. Ex
eodem conc.
Clem. eod.
tit. Ex Leon.

XIX.

De doctrina, vita, ac moribus, suffraganeus noster testimonium præceptorum, qui ipsos in literis instituerunt docueruntque, eorum quoque, apud quos sacris initiandus potiore vitam partem tranlegit ac diversatus est, exigere non omittet. ne manifeste criminosi irrepant: idque ad certam formulam, quam delineari curabimus. Dum enim præscam ecclesiam respicimus, summo desiderio tangimur, præscos illos sanctissimi-
mos

ANNO CHRISTI 1516. Basil. Cap. 24. Hieron. in Levit.

mos mores, non tantum verbis, sed & re ipsa A
in ecclesiam, quod in nobis est, reducendi.
Illa certe vetuit, ne episcopus sine testimonio
clericorum & p[re]b[itu]m, clericos ullos instituat.
Hinc illa interrogationes solennes p[re]ambula:
Sunt justus? sunt castus? atque alii similes. Ne-
que frustra scriptum legimus, quod quamquam
dominus de constituendo Josue principe p[re]cep-
pisset, eundemque elegisset, nihilo secius ta-
men convocari synagogam voluisse.

XX.

De eruditione quoque & scientia disquiret,
ne statim a s[er]viti ad ecclesiastica munia confu-
giatur. Per prophetam dominus dixit: *Quoniam B*
tu scientiam repulisti, & ego repellam te, ne sacer-
dotio fungaris mihi. Substantia siquidem sacerdo-
tii, sunt eloquia divinitus tradita, uti Diony-
sius ille magnus apposite dixit. Quae vero in
parochis, quae in ceteris eruditio requirenda
sit, post dicemus.

XXI.

Quo denique affectu ac proposito accedant
ordinandi, videndum, accurateque investigan-
dum est, num videlicet Dei causa tantum, an
potius suae commoditatis gratia ad ordines ca-
pessendos aspirent, quatenus quae sua sunt, C
non quae Jesu Christi. Quid enim est sua que-
rere, & non quae Christi sunt, nisi cum tales non
gratis Deum diligunt, non Deum propter Deum
querunt, temporalia commoda sequentes, lucris
inhiantes, & honores ab hominibus expetentes?
Quisquis ergo talis est, non Dei filius, nec ovili
Christi idoneus custos futurus, sed mercenarius
est. Ubique Deus hominis intentionem & men-
tem spectat, quam Christus in evangelio lu-
cernam corporis atque oculum vocat. Qui si
simplex fuerit, totum corpus lucidum erit; sin
autem fuerit nequam, totum corpus tenebro-
sum erit. Quare si lumen, quod in initiando est,
tenebrae sunt, ipsa tenebrae quantae erunt?

XXII.

Ut autem hic animus vicariis nostris in ponti-
ficalibus eo exploratior sit (neque enim quali-
cumque assertioni statim tuto creditur) operae-
precium existimamus, ut qui ad factos (quos vo-
camus majores) ordines capessendos aspirant,
quatuor temporibus, ut vocant, quae tempus im-
pertitionis ejusmodi ordinum proxime p[re]ce-
dunt, vicariis nostris in pontificalibus sese re-
p[re]sentent, qui eos (quemadmodum diximus)
rogabunt, quid eos huc permoveat; an expen-
derint, quid in hac vocatione p[re]stare oporteat,
an huic vocationi se sentiant posse responderet
& an sperent se, adjutore Deo, continere posse
ac velle. Item an affectu carnis huc ducantur,
ut videlicet in otio & suaviter vivant, opesve &
honores parent. Admoneantur quoque, ut be-
ne seiplos explorent, excutiantque, ne cum ad
capiendos ordines reverti fuerint, Spiritum san-
ctum fraudent.

Eo ipso etiam tempore ordinandi testimo-
nium vitae ac conversationis secum afferent, ut
vicarii nostri in pontificalibus, cum ex respon-
sione, tum vita p[re]cedente colligere possint,
an admittendi videantur; & num referat dili-
gentius de vitae testimonio, ante appetens or-
dinationis tempus, inquirere.

XXIII.

Qui civitatem aut opidum, senatus: qui vero
pagum aut vicum incolit, iudicis ejus loci literas
sigillatas, quae gratis dabuntur, secum feret.
Quae ne cuiquam vel per invidentiam, vel alium
minus sincerum affectum denegentur prohibemus.
Alioqui asserens documentum factae requisitio-
nis & denegati testimonii, nec tamen incusa-
cus criminis vel defectus, ac idoneus per vica-
rios nostros in pontificalibus repertus, nihilo
secius admittetur. Qui vero non in opidis aut
pagis, in quibus titulum nati ac ministraturi
sunt, sed in longinqua regione moram traxe-
runt, hi canonicis satisfaciunt institutis.

XXIV.

Et ut haec omnia eo accuratius observentur,
visum nobis est ut ordinandi maxime ad sacer-
dotii gradum, quod die sabbatino ex more ec-
clesiastico fieri solet, die Mercurii proxime p[re]-
cedente, ad nostras civitates, ubi vicarii nostri
in pontificalibus ordines ipsos sacros impar-
tiant, sese conferant, quo duobus dehinc se-
quentibus diebus, videlicet Jovis & Veneris,
quos ejusmodi disquisitioni peragenda deputa-
mus, vicariis nostris, ipsisque nostra auctori-
tate in eo munere adjungendis theologis, se
representent, examinationique eorum submit-
tant.

XXV.

A qua quidem neminem excipimus; etsi ma-
gisterii titulum p[re]terat, nisi quem publicum
sit, & vitam integram egisse, & ea quae ordo
impertendus requirit, facile cassere. Quamob-
rem non solum clerici, qui saeculares appellan-
tur, sed & religiosi, cujuslibet etiam professio-
nis fuerint, hanc censuram experientur.

XXVI.

D Pridie ordinationis admonebit vicarius noster
in pontificalibus iterum omnes, quo sese qui-
que discutiat, ne officio se alliget, cui non pos-
sit satisfacere. Neve mentiatur Spiritui sancto,
aut impoenitenti corde accurrat, sed ore con-
fessus, ac spiritu contritus humiliatusque, post
perceptam sacrosanctam eucharistiam, Deo to-
tus deditus accedat.

XXVII.

Quamquam qui minores vocantur ordines,
tam exactam curam non requirant, suo tamen
modo pro gradu & excellentia ordinis, omnium
eorum quae diximus, ratio habenda est. Quid
enim indecorum magis, quam admoveri infan-
tes, qui non intelligant quid agatur, imo ne
capiant quidem, quid clerici nomen, & reli-
qua minorum ordinum vocabula significant?
Quid turpius, quam quod penitus analfabeti, Hieron. ad
ac interdum flagitiosi (qui ut legum civilium Nepocian.
censuras ac poenas eludant, sese impudentissime
ingerunt) in maximam ecclesiastici ordinis igno-
miniam, sacris initiantur? Qua de re nemo post-
hac ordinibus hisce insigniendus est, nisi quem
& vita commendat, & literarum statisque sit,
pro ratione suspiciendi ordinis, sufficientis, ac
rectae sinceraeque voluntatis. Qui enim in cle-

ANNO
CHRISTI
1526

rum allegantur, rem profitentur minime ridiculam, nempe se peculiariter in sortem domini adscitos, quibus posthac omnia terrena fordeant, ac solus dominus fors ac pars hereditatis futurus sit. Cujus quoque, priusquam ordinentur, diligenter admoneri debent.

XXVIII.

Ut autem ecclesiastici ordines summa sinceritate, omni quæstus suspicione, omnisque mali specie quam longissime submota, conferantur; nolimus ut ab initiatis quidquam, vel sigilli nomine, a vicariis nostris in pontificalibus exigatur, sed tantum scribis eorum litterarum (quæ formatæ appellantur) unus albus solvatur, Nam eos sumptus quos antehac vicarius noster in diocesi Coloniensi choraniplium causa facere consuevit, nos deinceps pendemus. Non dubitamus interim suffraganeos nostros suis vicariis in pontificalibus ita provisuros, ne quis justam querendi causam inveniat.

XXIX.

Prohibemus quoque, ne officiales nostri litteras dimissorias, quæ vulgo licentiatoria ordinandi vocantur, alicui temere concedant. Illorum enim prætextu, qui sum ruditatis & incitæ sibi consecuti sunt, nostrorum vicarium in pontificalibus disquisitionem subterfugiant, ac alio demigrant, ubi nullus canonice traditionis respectus habetur.

XXX.

Tituli quoque ordinandorum discutiantur. Plerique enim inventi sunt, qui fictis & emendicatis titulis, ad sacerdotii dignitatem evecti, eandem turpiter prostituere postea coacti sunt, vendibiles, quoadcumque dolosi spes resullerit nummi. Quorum numerum, quod nihil fere aliud quam numerus sint, imminui plurimum referret. Inter hos liquidem est, qui in plateis mendicat infelix clericus, & servili operi mancipatus, publicam deposcit elemosynam: qui eo magis a cunctis despicitur, quod miser ac delolatus, iuste putatur ad hanc ignominiam devenisse. Inter hos est, qui in divitum ac nobilium domibus scurrant aut mimum aut motionem agit, quem ab officio retrahendum, Carthaginense concilium decernit.

XXXI.

Peregrini clerici, Romæ aut alibi ordinati, priusquam de ordinatione sua rite adepti, deque vita, moribus, eruditione ac titulo fidem fecerint, ac commendatitias suorum episcoporum, suæque ordinationis litteras exhibuerint, repellantur. Quanta enim per hos, qui evagandi licentia abutuntur, scandala, animarumque pericula, & in clero & in populo frequenter eventiant, nemo est qui non videat.

XXXII.

Odiola semper apud veteres fuit plurium sacerdotiorum ambitiosa cupiditas, neque semel generalibus conciliis damnata. In Chalce-

donensi enim inter alia cautum est, clericum in duabus ecclesiis conscribi non oportere, quod difficile videatur, ut unus vicem duorum sustineat: & abiurdum, si promiscuis actibus rerum turbentur officia. Id vero in primis notandum est, ubi plures parochiæ, seu dignitates uni presbytero committuntur, quod solus per omnes ecclesias, nec officium persolvere, nec rebus earum necessariam curam impendere valeat. Quare tam eos qui de sacerdotii ejusmodi disponendi potestatem habent, quam qui ea cæca cupiditate ducti ambiunt, communitos volumus, ut suos affectus canonicis institutis submittant. Qui vero dispensatione apostolica adversus hæc se meri velint, hi viderint, ut causam dispensationis obtentæ Deo compromittent. Neque enim sublimes atque admodum literatas personas suo privilegio nudamus modo illo recte & secundum Deum utantur.

XXXIII.

Quam impudenter plerique diplomatis ac dispensationibus apud sedem apostolicam extortis, præter summi pontificis mentem (qui & vult & debet potestate sibi concessa, non ad destructionem, sed ad ædificationem uti) abutuntur, nullus est qui ignoret. Non prohibeo, inquit, quidam vir pius, dispensare, sed dissipare. Dispensatio quidem credita est, sed hic jam queritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniat. Quamquam apud illos maxima culpæ pars resideat, qui vel nulla, vel minus legitima, vel etiam ficta causa supplicatoris precibus infecta, dispensationis tectorium tandem eliciunt, quos apud Deum, qui renes & corda nostra scrutatur, omnemque hypocrisis ac fraudem execratur, securus quis dixerit? Nemo tibi, ait idem ille quem jam citavimus, de dispensatione apostolica blandiatur, cujus conscientiam divina sententia tenet alligatam. Sed quia pauci sunt, in quorum conspectu est Deus, plerique vero, qui sacra auctoritate pro sua libidine passim abutuntur, sit, ut Lugdunensis concilii, sub Gregorio decimo celebrati, non insalubre decretum adversus insolentiam ejusmodi hominum in usum revocare cogamur: quo subnixi, cunctis qui talibus diplomatis sibi blandiuntur, necessitatem imponemus litteras suas nobis exhibendi, visuris num rite impetraverint, ac recte impetratis utantur. Et ut quammaxime robustæ sint dispensationes istæ, curabimus tamen, ut menti canonis ac summi pontificis satisfiat, videlicet, ne animarum cura in his ecclesiis, personatibus, seu dignitatibus, quas sub hoc prætextu occupant, negligatur, nec beneficia ipsa debitis obsequiis defraudentur.

XXXIV.

Postremo, cum nobis haud clam sit, in resignationibus permutationibusque beneficiorum multa anticipata perjuria committi ab his, qui frequentes, subito, ac non præmeditati, aut ipsi, aut per suos procuratores (id quod ejusdem reatus ac culpæ est) jurejurando ante manus impositionem testantur, in hujusmodi resignationibus, seu permutationibus nullam simoniae labem, aut aliam illicitam intervenisse corruptelam, cum res citro longe secus habeat, per quod illi gravem in se Dei iram procul dubio provocant. Majori ergo cura diligen-

ANNO
CHRISTI
1526.
Ex Tolet.
C. libro.
10. q. 1.Ex Conc.
gener. C. de
matr. de
prebend. &
dignit.a. cr. 10.
Pern. ad
Rugen.
1. cr. 4.

Psalm. 9.

Ber. ad Ru.
part. cog.Ex Conc.
Lugd. cap.
ord. de off.
ord. lib. 6.Hieron. ad
Rull. C. dioc.
91. dist.Ex Agrib.
C. 25. de cle.
perogr. toto
cu. 67. 68. 69.
tit.

ANNO
CHRISTI
1516.

tiorique, quam antehac fieri consuevit, per-
vestigatione pravia, hæc juramenta recipi con-
venit.

XXXV.

Et ut cum D. Clemente hoc caput concluda-
mus, melius est episcopo paucos habere sacer-
dotes ac ecclesiarum ministros, qui possint digne
opus Dei exercere, quam multos inutiles, qui
onus grave ordinatori adducant.

XXXVI.

De visitatione (quæ est altera muneris nostri
episcopalis pars) hic dicendi locus non fuerit
importunus. Expedientius tamen erit, hanc
partem in ultimam harum synodaliū institutio-
num classem rejicere, quod illie tractetur
commodius, majorique cum fructu, nimirum
traditis jam atque expositis regulis, ad quas
oporteat veluti ad amissimam quendam visitatio-
nem redigere, ordiri, atque peragere.

P A R S S E C U N D A.

C A P I T U L A.

I.

QUI exacte velit cognoscere clericorum of-
ficiū & vitam, is divum Hieronymum
ad Nepotianum, ac ceteros patres non minus
eruditione quam vitæ sanctimonia claros (qui
de hac re ex professo justis voluminibus scri-
pserunt) perlegat. Sat nobis impræsentiarum
erit, carptim quædam delibare, ex quibus
clerici nostri summam deprehendant, quam
longe lateque a recta semita declinaverint,
subindeque erronei ipsi, tam periculosa digres-
sionis ammoniti, pedem in viam mandatorum
domini referant. Quod ab illis pietissimus
simul ac justissimus Deus, cum verbo hæc-
tenus adhortans parum profecerit, innumeris
plagis justissime immissis ammonens, manifesto
requirit.

II.

Neminem fugit, unde clerici appellatio de-
rivata sit, nempe a κληρ, quod sortem sonat.
Propterea enim (si divo Hieronymo cre-
dimus) clerici dicuntur, quia de sorte domini
sunt, vel quia ipse dominus sortis, id est, pars,
eorum est. Quia ergo vel ipsi pars domini sunt,
vel dominum partem habent, tales se exhibere
debent, ut & ipsi possideant dominum, & pos-
sidentur a domino, quo cum propheta confi-
denter dicant: *Dominus pars hereditatis meæ*.
Non quidem quod a sorte domini laicos seclu-
damus, (omnes enim qui Christo per baptis-
mum & fidem incorporati sumus, populus
acquisitionis ejus sumus, de quo propheta di-
xit: *Pars autem domini populus ejus, Jacob su-
niculus hereditatis ejus*) sed quod clerici pecu-
liari quadam ratione ministerio Dei & ecclesie
dedicati sint. Omnis quidem multitudo san-
ctorum erat, attamen dominus tribum Leviti-
cam suo ministerio peculiariter delegit, quam
in terra Israel præter primitias, decimas, par-
tesque immolatorum, ac reliqua quæ ipsis pec-
uliariter lex dedicavit, nihil proprium possi-
dere, nec habere partem inter fratres voluit.

Hieron. ad
Nepotian.

Psalm. 119.

Deut. 12.

A Dominus enim ipse est hereditas ejus, quam
in hoc elegit ex omnibus tribubus, ut stet &
ministret nomini ejus. Habet evangelium suam
Magdalenam, habet & Martham: & secrevit
quosdam Christum, quos dedit apostolos, quos-
dam autem prophetas, alios vero evangelistas,
alios autem pastores & doctores, ad consum-
mationem sanctorum, in opus ministerii, in
edificationem corporis Christi. Breviter a con-
dito orbe, & ab ecclesiis, quæ in Adam cœ-
pit, crepundiis, semper videntur ex hominibus
assumpti quidam constituti pro hominibus in
his quæ sunt ad Deum. Semperque visum est
genus humanum a duobus ministris Dei optime
regi, quæ sunt sacerdotalis auctoritas & regia
potestas. Quibus quamdiu inter se convenit,
bene actum est de republica Dei, cum secus,
omnia in diversum repente mutata sunt. Ponit
ob oculos sermo divinus pleraque exempla huc
spectantia, perpetuo memorabilia. Sed quid
attinet antiqua repetere cum nostri temporis
exempla non minus insignia, non in aures tan-
tum, sed in oculos ipsos influant & quæ nimis
abunde docent, quantum malorum in ecclesiam
Dei invexerit, sacra profanis misculisse.

ANNO
CHRISTI
1516.Gelaf. post.
ad Anst.
August.

III.

Omnis mali seminarium, cupiditas semper
fuit. Nam dum nemo suum peragit officium,
alienis semper intentus: nempe clericus quæ
laici, laicus quæ clerici sunt (ut deteriora bi-
lesamus) usurpat; fit ut ecclesie harmonia diu-
tius constare non possit. Obtestatur Paulus apo-
stolus Timotheum, quin potius contestatur si-
mul omnes quotquot erant Timotheo successu-
ri: *Tu, inquit, vigila, in omnibus labora, o-*
pus fac evangelista, ministerium suum imple.

IV.

Clericis, & in primis ecclesie presbyteris,
duplex ministerium divinis & humanis legibus
est injunctum. Alterum, ut in commissum sibi
populum Deum propitium habere cunctis ra-
tionibus curantur: quod non tantum sacrifi-
cis solemnibus efficitur, sed etiam precibus,
quæ a pio corde proficiuntur, teste Jacobo,
qui nos ad precandum cohortans: *Orate, in-*
quit, pro invicem, ut salvemini: Multum enim
valet deprecatio justis assidua. Omnibus quidem
dictum est: *Pecete, & accipietis;* his vero, ut
semper potant, nec pro semetipsis tantum, sed
& pro tota ecclesia Dei, ut vincat populus,
qui sub ipsis est, hostes illos invisibiles, impu-
gnantes eos qui volunt pie vivere in Christo,
ut stent sicut Moses, levatis semper interiori-
bus animi manibus in cælum, in contractione,
in conspectu domini, ad avertendum iram ejus,
ne disperdat populum suum assidue precantem:
deinde ut offerant dona ac sacrificia pro pecca-
tis, quemadmodum scriptum est: *Quoniam san-*
cti erunt Deo suo, & non polluent nomen ejus.
Jacensum enim dominus & panes Dei offerent, &
ideo sanctificabit. Alterum, ut sint religionis ma-
gistri, proindeque ut in lege domini mediton-
tur die ac nocte, ut judicia domini vera, ju-
stificata in semetipsis, desiderabilia super au-
rum & lapidem preciosum multum, dulciora
super mel & favum, totis præcordiis ample-
ctantur, exquirant, scrutenturque. Idque non
propria præsumptione aut humano sensu, sed
Spiritu sancto dictante, qui abscondit hæc e

1. Tim. 4.

Jacob. 5.

Matth. 7.

Levit. 21.

Psalm. 119.

Ex decret.
D. Clem.
Matth. 13.

sa-

ANNO
CHRISTI
1516.
Mart. 2.

sapientibus & prudentibus in oculis suis, & revelat ea parvulis. Unde scriptum est: *Labus sacerdotis custodiant scientiam, & legem exquirere ex ore ejus, quia angelus domini exercituum est.* Qui in hoc secundo munere præstant, gregi Christi pascendo admovendi sunt: de quibus suo loco dicemus.

V.

Hic satis est admonuisse omnes pariter ecclesiasticis munitis consecrator, ipsos precibus supplicationibusque publicis Deo persolvendis mancipari. Quas ut non tantum ore murmurent, sed & corde persolvant, nunquam a manibus eorum liber legis, hoc est biblia, depnatur. Nam ut quæ legunt & canunt discant intelligere, tota vita vix suffecerit: si tamen quid est in literis sacris, quod totum humanus intellectus assequi possit, aliis subinde divitiarum fonticulis ex eodem fonte semper scaturientibus.

VI.

Veteris ergo instituti, quo sancitum est, ut clerici sacris initiati, vel sacerdotes praticentes, singulis diebus perlegant horarias preces, quas canonicas appellamus, caulæ multæ, & potissimum ex quas jam commemoravimus, videri solent. Hic multo jam ex tempore, pio (ut spes est) animo desideravimus repurgari breviora. Nam cum olim a sanctissimis patribus institutum sit, ut solæ scripturæ sacræ in ecclesia recitarentur, nescimus qua incuria acciderit, ut in eorum locum successerint alia cum his neutiquam comparanda, atque interim historiarum sanctorum tam inculte ac tam negligenti judicio conscriptæ, ut nec auctoritatem habere videantur, nec gravitatem. Deo itaque auctore, deque consilio capituli nostri, ac theologorum, aliorumque piorum virorum, reformationem breviorum meditabimur.

VII.

Sunt in clero zelum quidem Dei habentes, sed non secundum scientiam, qui privatis quibusdam affectibus ducti, vel testamento, vel (ut vocant) foundationibus efficiunt, ut nova festa præter ecclesiæ auctoritatem solenniter subinde celebrentur. Quo interim sit, ut preces horariæ ac reliqua publice recepta, pro affectu cujuslibet facile noventur, id quod nobis non satis probatur. Neque enim errarunt patres, a quorum iustitiam in dicendis precibus utinam tam longe distullem non fuisset. Quod si hic singulorum affectibus indulgebatur, tandem antiquus ritus penitus evanescet.

VIII.

Non suffecerit autem, preces istas horarias utcumque præmurmurasse: sed ut conciliari constitutione cautum est, presbyter ex intimo affectu, elevataque mente in solum Deum nocturnum hoc diurnumque suæ servitutis pensum exolvat. *Maledictus enim qui facit opus domini negligenter.* Alioqui in precantes competet: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me.* Quammaxime vero orantem cavere

Concil. General. Tom. XXXII.

In Conc.
Alic.

1. Cor. 10.

Ex Conc. A-
gath. Cum
presbyter.
Ex eodem
Conc. gene-
rali. Can. Do-
ctores de ce-
lesti. missar.
3. r. 28.
1. r. 29.

A oportebit, ne alio respiciat quam ad Deum. Quod si extera gloriæ aucupandæ, aut lucri gratia, denique potius ex more quam mente orare instituat, pars ejus inter hypocritas reputabitur, de quibus dominus in euangelio pronuntiavit, quod ament in synagogis & in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus, proindeque mercedem suam receperint. Et alibi ipsis interminans: *Va, inquit, vobis Scriba & Pharisei hypocrita, qui comeditis domos viduarum, oratione longa orantes: propter hoc amplius accipietis iudicium.* Alibi quidem dominus ait, oportere semper orare, ac nunquam deficere: sed alia prorsus ratione, quam precabantur Pharisei: nempe secundum divi Pauli sententiam, qui divini numinis clementiam sibi conciliare volet orando, oculis interioribus in celum semper intentis orabit spiritu, orabit pariter & mente; psallet spiritu, psallet & mente, quemadmodum de Anna Samuelis matre legitimus, quod multiplicans preces, coram domino loquebatur in corde suo, tantumque labia illius movebantur, & vox penitus non audiebatur. *Et studit enim animam suam in conspectu domini.* Denique curandum est, ut poenitenti animo & corde contrito humiliatoque, gratiæ Deo dicantur ac psallatur. Ut enim divinus psalter ait, *Peccatori dixit Deus, Quare enarras iustitias meas?* & ea quæ sequuntur: utque oculi inter orandum ab omni vanitate avertantur.

ANNO
CHRISTI
1516.
Mart. 2.

Mart. 21.

Luc. 18.

1. Cor. 14.

1. Reg. 2.

Psalm. 49.

IX.

Jam si tanto mentis ardore quælibet preces dicendæ sunt, quanta putamus devotione sacrosanctum missæ ministerium, in quo corporis & sanguinis dominici sacramenta tractantur, conficiunturque, peragendum est? Certe graviter dolemus atque animo inhorrescimus, ubi videmus passim tantis mylteris indignos, ac conductios illos ac indigos sacerdotes, publicis etiam ac manifestis criminibus contaminatos, sese (idque irreverenter, & interdum magis lucelli ac stupis, quam Dei causa) sacris ingerere: quorum instat interitus, & perditio non dormitat. *Probet, inquit Paulus, scipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit; non dijudicans corpus domini. Atque ideo, ut scribit, inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Nam si nosipsum dijudicavimus, non utique dijudicavimus.*

X.

Tenet, nec immerito, nos sermo dominicus, qui vetat nos sanctum dare canibus, & margaritas nostras projicere ante porcos, cum quosdam levissimos sacerdotes illotis manibus pedibusque, ut in proverbio est, audacius in hæc sacratissima mylteria, quam in profana, irrumperere comperimus. Quales sunt, qui humano affectu tantum, & potius ex more, quam devotionis ardore ad altare accedunt, quorum polluta est & mens & conscientia, quos merito horrendum euangelii exemplum (quod Joannis decemotertio legimus in hæc verba: *Et postquam accepisset buccellam, introivit in eum satanas, & cetera quæ sequuntur*) ad meliorem viam fugem, altioremq; tanti mylterii contemplationem revocaret.

Mart. 7.

ANNO
CHRISTI
1536.

X I.

Peculiaris missarum argumenta, recens præter veterum institutionem inventa, etiam patribus displicuerunt, quod tantum mysterium pro affectu cujuslibet tractari non deceat. Proinde in doctras nuperius missalibus cæco quodam iudicio invecas prætermittere per nos liceret. Videbimur ergo operæpretium facturi, si missalia perinde atque breviaria pervideri curemus, ut amputatis tantum superfluis, & quæ superstitionis invecas videri possint, ea tantum, quæ dignitati ecclesiæ & præcis institutis consentanea fuerint relinquantur.

X II.

Jam & illud non recte fit in quibusdam ecclesiis, ut ob cantorum & organorum concentum omittantur, aut decurrantur ea quæ sunt præcipua. Cujus generis sunt, recitatio verborum propheticonum, aut apostolicorum, quam epistolam vocamus, symbolum, fidei, præfatio, quæ & gratiarum actio, atque precatio dominica. Quamobrem hæc tota distinctissime ac intelligibiliter, uti cetera omnia (si tamen non levis decurrandi causa subit) decantentur. Sit quoque cantus quo presbytero responderetur, æqualis, nec præcipitatus.

X I I I.

Qui legit missam, cum reverenda modestia, clare, distincte, & exerte legat omnia usque ad canonem, ut qui audiendi sacri causa adstat, quod legitur intelligat, atque ad pietatem excitetur.

X I V.

Post elevationem consecrati corporis ac sanguinis dominici, in nonnullis templis canunt antiphonas pro pace, aut contra pestilentiam & mortalitatem, cum potius tum videretur splendendum, & ab omni populo mortis dominicæ commemoratio habenda, prostratisque humi corporibus, animis in cælum erectis, gratiæ agendæ Christo redemptori, qui nos sanguine suo lavit, morteque redemit. Canticiones vero illæ contra mortalitatem seu cladem, aut pro pace, satius post finitam missam canuntur. Quæ ut ad Deum dirigantur, excerptæ ex canonica scriptura plus placuerint, quales sunt antiphonæ, Media vita; ac, Da pacem domine, & similes. Sic tamen, ut illis etiam quæ gloriosæ virgini matri dicatæ sunt, suus honos ac locus servetur.

X V.

Organorum melodia in templis sic adhibebitur, ne lasciviam magis quam devotionem excitet: neve præter hymnos divinos ac cantica spiritualia, quidquam resonet, ac representet.

X V I.

De conf. dist.
3. Sabbato
cap. 3. de
factis.

Mos inolevit non admodum improbandus, ut diebus dominicis toto ferme anno officium missæ, vel de sacrosancta Trinitate, vel de Spiritu

A sancto dicatur. Nobis satius videtur, ut quæ præca ecclesiis singulis dominicis peculiaris fecerit, observentur. Quod si illorum loco alia usurpanda erunt, videbitur, quod de resurrectione domini est, dici dominico magis convenire, quod dies illa potissimum resurrectioni dedicata sit. Neque ignoramus, non absque causa in concilio Triburicensi constitutum, ne propter missas peculiarias, missa, quam de feria vocamus, prætermittatur.

ANNO
CHRISTI
1536.

Ex Concil.
Tribur. C. 1.
de celebr.
missæ.

X V I I.

Confessio illa, missæ præambulum, devote cum ministris uno aut pluribus vicissim contentibus, ac sacerdotis absolutionem in verbo Christi, plena penitentis cordis erga Dei pietatem fiducia, recipientibus recitanda. Ad omnes enim sacro adstantes ea absolutio refertur, ut digne tantis mysteriis valeant interesse. Quamobrem dum hæc fiunt, non sit minister accendendis luminaribus aut aliis mentem avocantibus (quæ prius facta oportuit) intentus.

X V I I I.

Nec sine magna ratione in concilio Toletano constitutum fuit, ut habeat quisque canens Deo atque sacrificans, post se vicini solamini adjutorem, ubi temporis, loci, sive clerici copia suffragatur: idque propter morbos & casus diversos, qui occurrere possunt, quo is qui impleturus officia accedit, si aliquo casu turbatus, vel in terram elisus fuerit, a tergo semper habeat, qui ejus vicem & officium intrepidus exequatur. Aliis insuper canonibus cavetur, ne presbyter nisi duobus testibus presentibus celebret. Quæ decreta in quam disfluetudinem abierint, in aperto est, nimirum presbyteris frequenter celebrantibus talibus tantum adhibitis, qui vix ipsis respondere, nec quid agatur, sciant.

Ex Concil.
Tolet. C. 11.
c. Ut illud
de consec.
dist. 1.

De conf. dist.
1. Hoc quo-
que.

X I X.

In summa, cultus divinus, quem sacerdos in domo Dei exhibet, debita cum veneratione peragendus est, ut & Deo gratus sit, & incipientibus placitus; qui considerantes non solum instruat, sed & reiciat. Monet siquidem divinissimus Paulus, ut omnia nostra ordinate ac honeste fiant: ac acerrime increpat Corinthios, quod irreverenter convenirent in unum ad cœnam domini manducandam.

Ex Cons.
ord. Lugd.
sub Greg.
X.

1. Cor. 14.
1. Cor. 11.

X X.

Nunc de vita ac moribus paucis videamus. E De vita instituenda sic præcepit Paulus nedum clericis, sed omnibus Christianis: *Mortificate*, inquit, *membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ est simulacrorum servitus, propter quæ venit ira Dei in filios diffidentia. Nunc autem deponite & vos omnia, iram, indignationem, malitiam, blasphemiam de ore vestro, expulantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes novum, cum qui renovatur in agnitionem secundum imaginem ejus qui creavit illum, quæ est omnia & in omnibus Christus. Induite vero vos sicut electi Dei, sancti*

Cor. 3.

ANNO
CHRISTI
1516.

Epist. 1.

Conf. 2.

Dist. 14.

Thom. 4.

sancti & dilecti, viscera misericordia, benigni-
tatem, humilitatem, modestiam, patientiam.
Super omnia autem hac caritatem habere, quod est
vinculum perfectionis, & grati esse. Verbum
Christi habite in vobis abundanter in omni sapien-
tia, docentes & commententes vosmetipsos in psal-
mis, hymnis & canticis spiritualibus, in gra-
tia cantantes & psallentes in cordibus vestris Deo.
Omne quodcumque facitis, in verbo aut in ope-
re, omnia in nomine domini nostri Jesu Christi,
gratias agentes Deo & patri per ipsum; non ad
oculum servientes, quasi hominibus placentes,
sed in simplicitate cordis timentes Deum. Quod-
cumque facitis, ex animo operamini, sicut do-
mino, & non hominibus. Orationi instate, vi-
gilantes in ea in gratiarum actione. Sermo ve-
strer semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis
quomodo oporteat vos unumquique respondere. Om-
nis autem sermo malus ex ore vestro non proce-
dat: sed si quis bonus, ad adificationem fidei,
ut det gratiam audientibus. Et nolite contristare
Spiritus sanctum Dei. Modestia vestra nota
sit omnibus hominibus. De cetero, quacumque
sunt vera, quacumque pudica, quacumque ju-
sta, quacumque sancta, quacumque amabilia,
quacumque bona fama; si qua virtus, si qua
laus disciplina: has cogitate, & Deus pacis
erit vobiscum.

XXI.

Dist. 14.

2a. 9.

Ex. 16.

Olim clericis hæc apostolica præcepta tenen-
tibus, pax super illos erat: quomodo ergo
non tantum vinea, sed & vineæ cultores sa-
cra sunt in direptionem? Ecce, (inquit Eze-
chiel, ad Hierusalem verba faciens) hæc
fuit iniquitas Sodoma sororis tuæ, superbia,
saturitas panis, & abundantia; & otium ipsius
& filiarum ejus, & manum egeno, & pau-
peri non porrigebant, & elevata sunt, & fe-
cerunt abominationes coram me, & abstuli eas,
sicut vidisti.

XXII.

Præcipue ergo caute omnis mali sunt fastus, D
luxus, & avaritia, a quibus clerici potissimum
male audiunt.

XXIII.

Matth. 18.

Luc. 22.

Ut omnem ambitionis radicem Christus dis-
cipulorum cordibus eximeret, parvulum in
medio illorum statuit, deque primatu certa-
re prohibuit. Qui major (inquit) est in vo-
bis, fiat sicut junior: & qui præcessor est, fiat
ministrator. Nam quis major est qui recumbit,
an qui ministrat? Nonne qui recumbit? Quis
vero ignorat clericum in medio ecclesie esse
tamquam eum qui ministrat? Quare memine-
rimus potius officii nostri quam dignitatis. E
Neque enim ad dominationem vocati sumus,
sed ad opus. Non immerito Hieronymus, ut
pestem quamdam, fugiendos clericos ait, qui
a speluncis domorum paternarum abstracti, &
post in ecclesia sublimati, ac sacerdotiis di-
tati, vanæ gloriæ & superbiæ stimulis effe-
runtur.

XXIV.

Hieron. in
Mich. c. 1.

Beatus Hieronymus ecclesie præfectus, qui
luxu ac deliciis affluunt, Michæam describere
Conc. General. Tom. XXXII.

ANNO
CHRISTI
1516.

Matth. 2. 19.
2a. 25.

Ex conc. ge-
neral. de vi.
& bon. mor.
cap. 4. op-
pala.
Luc. 10.

Epist. 1.

Matth. 19.

Thom. 10.

asserit, quod ejiciendi sint de spatiosis domi-
bus, lautisque conviviiis, & multo labore
conquisitis epulis, in tenebras exteriores, ubi
erit fletus & stridor dentium. Vivere quidem
de altario sacerdoti licet, luxuriari non per-
mittitur. A crapula itaque & ebrietate, a
comotationibus illis ad haustus æquales, a lu-
xu, ab alea, ab immoderatis sumptibus & co-
mestationibus, concilium generale clericos re-
vocat universos, secutum veteris testamenti in-
stitutum, quo ministris templi vinum & licera
prohibebatur, ne ebrietate gravarentur corda
eorum, & ut sensus eorum semper vigeret &
esset tenuis. Et apostolus ait: Nolite inebria-
ri vino, in quo est luxuria, sed impleamini Spi-
ritu sancto. Et iterum: Non in comestationibus
& ebrietatibus, & que sequuntur. Atque ali-
bi Salomon: Luxuriosa res vinum, & tumultuo-
sa ebrietas: quicumque his delectatur, non erit
sapiens.

XXV.

Olim tanta honestas desiderabatur in clero,
ut ne nuptialibus quidem conviviiis ipsis inte-
resse liceret, nec immisceri spectaculis ac certibus,
ubi amatoria cantantur, aut obsceni motus
corporis choreis & saltationibus efferebantur:
ne auditus & intuitus sacris mysteriis deputatus,
turpium spectaculorum atque verborum conta-
gione pollueretur. Quid si videret ecclesia illa
præca clericos nostri temporis tabernarios, ta-
bernisque (quasi domos non haberent) noctu
diuque alligatos? quam execraretur facinus?
Posthac ergo, non solum nullus ex clero sordi-
dissimum capponem aut tabernarium egat, sed
ne ad tabernas quidem, nisi necessitatis causa
divertat: alioqui pœnæ canonicæ imminent ei,
qui ordini suo hanc ignominiosam notam iu-
tere tentaverit.

Ex conc.
Agobon.
Lodiv.
Carth. 11.

Ex conc.
Vianen.

XXVI.

Beatissimus Paulus habitus modestiam & in
mulieribus desiderat, quem vult verecundum
esse, non in tortis crinibus aut auro, aut mar-
garitis, vel veste preciosa, sed quod decet mu-
lieres, promittentes pietatem per opera bona.
Itidem apostolus Petrus eas commendat, qua-
rum non sit extrinsecus capillatura, aut cu-
cundatio auri, aut indumenti vestimentorum
cultus, sed qui absconditus est cordis homo in
incorruptibilitate quieti & modesti spiritus,
qui est in conspectu Dei locuples. Quam turpis
ergo putanda est in clericis tanto gradu subli-
mioribus, deformissima illa ac frequentissima
nostræ tempestatis habituum variatio, quam ne
inferiori quidem vasculo apostolorum principes
permittendam duxerunt? Ex veste apud homi-
nes sanctimonie opinionem aucupari prohibuit
Christus, qui in omnibus operibus nostris, E
id quod intus est, primum respicit, munda-
rique jubet: deinde, quod deorsus est, Vni-
lud horrendum Pharisæis hypocritis intermi-
nans, qui ut viderentur ab hominibus justi,
dilatabant phylacteria sua, & magnificabant
fimbrias, cum essent intus pleni rapina & im-
munditia. Interim tamen euangelium non tem-
ere vestimentum Joannis Baptistæ, quod il-
lius professioni ac menti respondebat, de pilis
camelorum contextum celebrat, ac ipse Chri-
stus vestium mollitiem ac levitatem averfatur:
Ecce, inquit, qui mollibus vestitur, in domi-
bus

1. Tim. 2.

2. Pet. 3.

Matth. 23.

Matth. 3.

Matth. 11.

ANNO
CHRISTI
1536.
Ex concil.
general. C.
de vit.
& honest.
cler.

his regum sunt. Quos omnia huc spectant, ut velimus clericos præter indictam tonsuram, vestes quoque suo ordini congruentes deferre, quemadmodum olim generali concilio statutum est. Pudet siquidem nos, cum videmus prodire clericos perinde atque sæculi milites armatos, vel qui sint ut famina compti. Itidem pannosi clerici ac vestibus laceri displicent. Neque enim affectatis sordes aut exquisitis delicis laudem pariunt.

XXVII.

Magna eorum levitas est, in magnam clerici ignominiam redundans, qui se laicis atque a deo delicatis feminis, ventris causa in capellanos, ut appellant, atque antambulones venditant. Qui enim debebant esse gregis duces, rediguntur in caudam, & sordidissimis quibusque negotiis alligantur, proh nefas!

XXVIII.

Nicuno concilio neque episcopo, neque presbytero, neque diacono, neque ulli clericorum omnium habere secum mulierem extraneam permittitur, nisi forte mater, aut soror, aut avia, vel amita, vel matertera sit. Nos si tamen hæc tempora tantam severitatem pati non videntur, saltem suspectam cohabitationem prohibemus.

XXIX.

De conc.
Mogunt.

1. Timot. 6.

Matth. 6.

Et quo in ecclesia Dei avaritia crevit, perit lex de sacerdote, & visio de propheta, quemadmodum divus Hieronymus ad Rusticum Narbonensem ait. Nec mirum, quod nemo possit servire Deo & Mammonæ: aut enim unum odio habebit, & alterum diligit: unum autem sustinebit, & alterum contemnet. Ubi est enim thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Habentes autem alimenta & quibus tegamur, quisque secundum suæ vocationis rationem, his contenti sumus.

XXX.

Ex conc.
Carthag.
Can. Cler.
vid. 97.
dist.
18.
Epi. 4.
1. Cor. 4.

Quibus non luppetit ex sacerdotio, honesto artificioso victum quærant, secuti divi Pauli exemplum: Sic tamen, ne sordidam aliquam artem, sacerdotio ignominiosam, exercent.

XXXI.

1. Timot. 2.
Ex conc.
Mogunt.
C. 1. Ne cler.
vel mon. C.
So. eod. tit.
In conc. A.
gath 7. Can.
Quom. sit
grave. de es.
cess. preslat.
27. dist. cap.
113.

Nemo militans Deo implicet se negotiis secularibus, ut ei placeat cui se probavit. Quare multa providentia olim vetitum est, ne clerici vel monachi, mercatores (tacetis fenestratores) sint lucri causa.

XXXII.

Reperiuntur qui superstitioni, divinationibusque ac sortibus dediti sunt, quos damnamus. Sunt qui scurras in convivis divitum ac potentum agunt, qui cum male fecerint, gloriantur & exultant in rebus pessimis: qui digni non sunt ut clerici appellentur. Sunt curiosi & leviculi, qui in foris, in compitis, in plateis, in vicis obambulant, vagis oculis, effreni lingua, petulante fluidoque incessu, & levitatem

A animi, impudentiamque mentis ostendunt: quos averſamur. Eos vero tantum & re & nomine clericos reputamus, qui legem Dei die nocteque meditantur, munus susceptum debite exequantur, ac vitam agunt sacerdotio dignam.

ANNO
CHRISTI
1536.

P A R S T E R T I A.

C A P I T U L A.

I.

CUM metropolitana seu cathedralis ecclesia sedes sit episcopi, principemque locum in clero obtineat, nequaquam postremum in reformatione locum obtinere debet. Nisi enim ex ecclesia pruluceat omnibus, qui in tota provincia aut diocesi constituti sunt, frustra intendimus redigere in ordinem ecclesiasticam disciplinam ceteras.

I I.

Porro cum collegiatae ecclesie secundarie sint post cathedrales, & instar illarum, (quod ad ordines ministrantium, divinumque cultum attinet) constituta, utrobique decanis curam erit, ut clericos suos ad observationem piorum rituum provocent ac reducant, ut ad agendam vitam clericis dignam perpetuo cohortentur ac impellant, ut a negotiis, a tumultibus mundanis revocent, ne magis sæculi, quam Christi milites videantur, ut comestationibus, ebrietatibus, ac omni luxu interdiciant; denique ut suo officio satisfacere compellant.

I I I.

Sunt in hæc ecclesiis diversi ministrantium gradus: nempe præpositi, decani, archidiaconi, scholastici, cantores, qui & chori episcopi, thesaurarii, qui & sacristæ seu custodes, canonici, vicarii, atque id genus alii. Interpretetur quisque vocabulum suum, & curet esse quod dicitur, secundum veterem patrum institutionem ac regulam. Atque eo loco fecerint, ut cum nostræ, tum omnium piorum expectationi magna ex parte respondisse videantur.

I V.

Ut de canonicis dicamus paucis, respondeat eorum vita titulo, respondeat nomini: sint re ipsa, ut sunt nomine, canonici, id est, regulares. Neque enim clam est, primam eorum originem monasticæ disciplinæ fuisse. Imitentur apostolos & nascentis ecclesie ministros, quorum erat cor unum & anima una, qui quotidie, ut in Actis apostolicis legimus, perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis, perseverantes in orationibus, collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem. De tali conventu psalter dicit, *Ecce quam bonum & quam jucundum, habitare fratres in unum.* Qui & compellens ac provocans ejuscemodi conventum, ait: *Ecce nunc benedicite domino, omnes servi domini; qui statis in domo domini, in atriis domus Dei nostri.* Porro ecclesie istæ

ANNO
CHRISTI
1516.

istis collegiis quosdam vetustatem spicant, A
& ecclesie primitivo institutum pro se ferunt,
quod vel forma edificiorum ostendit, que ca-
nonicos prope templum, in unum pene habita-
culum collocavit, ut procul a promiscua mul-
titudine separati, divinis pariter laudibus ju-
giter insisterent.

V.

In conc. A-
gath. C. 24.
Synodus.
cap. Debe-
nt. de cele-
br. missa.

Statia ergo ac debitis horis laudes divinas,
non cursum ac festinanter, sed tractim, non
truncate, sed integre, distincte, devote, re-
verenterque ab omnibus decantentur, persol-
vanturque. Et cum psallendi gratia convenia-
tur, ibidem, muta aut clausa labia nemo ten-
nerit: sed omnes pariter, senes cum juniori-
bus, laudent nomen domini in psalmis, hym-
nis & canticis, Deo asacriter modulantes: sic
tamen, ne boatus confundat recitationem. Ne-
mo tum, cum publice vel preces horariae, vel
missa sacrum cantando peraguntur, legat vel
dicat privatam officium: nam is id cui obno-
xius est, choro subtrahit, atque alios vel psal-
lentes perturbat, vel a psallendo retrahit.
Quom tamen aliud officium ecclesiasticum, aut
publicum alio statim rapiet, ut nisi legens pre-
ces horarias, tempestive absolvere haud possit,
hac lege teneri volumus. Quam autem a ve-
ro aberrant qui existimant se non alicujus of-
ficii in ecclesia exercendi, sed quietis & in-
ertis tantum causa canonicatus esse adeptos: per-
inde atque satis sit, paucis quibusdam clericis
admodum ignavis, tenui pretio conductis, cu-
ram divini officii committi, quod deinde ejus-
modi mercenarii, non servatis temporum in-
terstitiis, syncopando transcurrunt, interim ip-
sis canonicis tota vita torpentibus?

VI.

Longe vero abominabile est, quod quidam
tum, cum divina aguntur, inter sese de rebus
profanis tractant, musitationes, colloquia, ri-
lus & cachinnos intermiscunt. Quidam aut in
aliquem chori angulum se recipientes, de nu-
gis, ne quid gravius dicamus, commentantur:
aut foris per templum magno cum populi of-
fendiculo decambulantes, oculos pariter & au-
res ad vanitatem convertunt, atque sacra loca
foedant, positi in lapidem offensionis & pe-
tram scandali. Hac lege nullum excipimus, si-
ve claris sit natalibus prognatus, sive plebe-
jus. Quin potius, qui genere prestant, me-
minerint se illic canonicos agere, & conversari
non in aulis, sed in scholis virtutum ac eccle-
siasticam discipline.

VII.

Facimus quoque decano ecclesie nostrae po-
testatem personas ecclesiasticas ex aliis colle-
giis ecclesiis interdum magis curiositate re-
rum novarum, quam devotionis causa ad tem-
plum summum se recipientes, ac inibi, pre-
ter omne decorum, saepe etiam ecclesiastico ha-
bitu non amictas inter laicos forsum ac deor-
sum inambulantes, poena canonica, nimirum
suspensionis temporariae, aut majori etiam pro-
ratione culpe coercendi.

Concil. General. Tom. XXXII.

VIII.

De vestitu clericorum ante diximus, qui in
his tanto debet esse decentior, quo sunt altiori
loco, perindeque atque in specula quadam con-
stituti: Sit ergo chorum ingredientibus vestis
talaris, sine pilei, (qui bireta vocantur) sine
camisii, sine denique calcei pariter & caliga-
tales, in quibus non fastus, jactantia, elatio-
nis vitium, vel mentis levitas, sed clericalis
ordinis honestas & modestia deprehendantur.
Siquidem ita semper visum est majoribus nostris,
externum habitum, quid intus crepet, designa-
re: adeo ut & leges civiles injuriam matronis,
habitum meretricio stenti, illatum non vindi-
cent: ac canones clericum non alligatum con-
jugio, habitum ac tonsuram clericales deseren-
tem, post tertiam monitionem: clericum vero
conjugatum statim privilegio exuant clericali:
adeo ut sic in maleficiis deprehensi, animad-
versionem civitum magistratum non evadant.
Ne autem posthac quilibet excusationem non
factam aut pravam monitionis preterat, hac no-
stra synodali constitutione omnes (quotquot
sunt in nostris diocesis constituti) clericos,
qui habitu minus decenti utuntur, monemus,
ut intra tres menses, quorum singulos pro sin-
gulis dilationibus, tertium vero uti peremp-
torium terminum praefigimus, habitum qui cle-
ricos deceat reassumant; alioqui ipso facto,
nulla posthac alia monitione expectanda, in
centuras ac poenas constitutionum canonicarum
incursum.

ANNO
CHRISTI
1516.Agul. 20.
Honor. 13
c. ex poem
de privi. de
concl. privi-
leg.

IX.

Quo ergo hac quem diximus, repurgentur,
ac debite simul cum omnibus aliis ad divini of-
ficii prosecutionem ac chori disciplinam spe-
ctantibus observentur, decanus diligenter invi-
gilabit, hinc & hinc circumspiciens, ne quid
inordinate fiat.

X.

Cui ante omnia curae erit, ne quis canoni-
corum sacris absit, sed ut qui emolumentum
ferre volent, officium quoque suum, propter
quod beneficium datur, in ecclesia gerant. Au-
relianensi concilio cavetur, clericos, qui offi-
cio adesse contemnunt, ecclesiasticam discipli-
nam arbitrio episcopi recepturos. Sed facile
castigabitur hic lapsus, si negligentes, sub-
tractione proventuum seu distributionum mul-
tentur: Quare qui ab epistola lectione, ex-
inde toti missa, & a primo psalmo, singulis
horis canonicis integris ac minime interpella-
tum, nisi forsitan necessitate avocante, petita-
que ac obtenta licentia, non interfuerit, ju-
stum est, ut hic illius horae aut officii stipendium
in totum careat.

XI.

Qui vicarii dicuntur, in quibusdam collegiis
se in libertatem quamdam potius carnis quam
spiritus vendicare contendunt, nolentes choro,
decantandisque simul cum canonicis divinis
laudibus ac sacris esse addicti: sed hi respici-
cant, ac incipiant intelligere cur vicarii dica-
tur; superpelliceis quoque utantur. Cujus enim
vices gerent, nisi canonicis adjutores accedant?

F f f 3

Ho-

ANNO
CHRISTI
1536.

Horum nimirum vice, qui vel adversa vale-
tadine detenti, vel negotiis necessariis avoca-
ti, interesse non possunt. Cur tandem su-
perpellicio utuntur, qui christi heris se man-
cipatos non agnoscunt: In ordinem ergo disci-
plinae redigantur, suspensionisque poena,
etiam a fructibus, notam quotidianis illis
que distribuuntur, sed a grossis etiam, pro
culpa modo animadvertendum in non pa-
rentes.

XII.

Quorum fundationes personalem residentiam
requirunt, illi aut ipsi resident, aut a pro-
vinciarum perceptione suspendantur, & fructus
illi in alios pios usus convertantur, nisi qui
republica causa ex auctoritate nostra ab-
suerint.

XIII.

Utinam optanda a Deo optimo maximo
consequi possimus, ne quisquam lucri causa
divinis interesset, alioqui non accessurus sa-
cra, veluti quem nummi magis quam Dei
amor in templum trahit, quastum pietatem
esse putantem: qui, non dubium, ex nume-
ro eorum est, de quibus Isaias dixit: *Omnes
diligunt munera, sequantur retributiones.* Nec
multum is abest (uti plerisque doctissimis vi-
ris placuit) ab horrendo crimine Giezi, qui
existimavit divinum munus pecunia redimen-
dam. Quare viderint clerici nostri, ut eorum
mens & intentio tota in Deum referatur, ut
cum David confiteantur Deo in directione cor-
dis, ac in labiis suis pronuntient omnia ju-
dicia oris ejus. In via etiam testimoniorum
domini delectentur sicut in omnibus divitiis.
Optandum ut psalmus ille 118. qui toties non
sine causa in ecclesiis replicatur, ore simul &
correspondente singulis verbis mente decante-
tur; & cum eodem Psalte ex animo dicatur:
*Voluntarie sacrificabo tibi, & confitebor nomini
tuo domine, quoniam bonum est.* Non admittit
Christus, sed decernit operanti suam merce-
dem: *Dignus est enim operarius mercede sua.* Et:
Qui altario deservit, de altario & vivet. Sed
interim cogitare debet clericus, se vivere non
ut edat, sed edere ut Christo vivat, habe-
reque semper menti reconditum Christi ver-
bum: *Primum querite regnum Dei & justitiam
ejus, & hac omnia adjicientur vobis.*

XIV.

Capitula vero discipline, que vocant, mul-
to majori diligentia observentur atque hacten-
us. Id ita fiet, si non tam profana quam
res sacre in his tractentur. Si de moribus in-
quiratur, si vita expendatur singulorum: &
quod olim sancti patres fecisse dignoscuntur,
extemporali oratione interdum componeantur
fratres; & in primis ad sacras literas capellen-
das instigarentur, atque ut in his optimas ho-
ras collocarent, incitarentur, quod hic reperia-
tur fons vitæ scaturiens, ex quo qui haurit,
non sitit in æternum; hic thesaurus euange-
licus, propter quem oportet vendere univer-
sa, secundum etc, ex quo prudens ille pa-
terfamilias profert nova & vetera.

XV.

Si quos decanus rebelles cernat, si divini
cultus atque sui officii negligentiores, si rixo-
sos, si litigiosos, si persecutores, si obstato-
res, si scorta ferventes, aut alius publicis cri-
minibus irretitos, atque hi fraternam corrup-
tionem audire recusaverint, agat in his capi-
tulis quod jubet Paulus: *Peccantes coram omni-
bus argue.* Tum si respicere nolint, arceat
a sacris, prohibeat participare fructus, donec
ad meliorem viam frugem revertantur, sic ta-
men, ut hic servetur regula apostolica: *Cor-
ripite iniquos, consolamini pusillanimes, patientes
opere ad omnes;* & neque ira, neque
odium, neque rancor ullas sibi partes vendi-
cent. Nam illa prepositorum sollicitudo est
utilis, illa cautela est laudabilis, in qua to-
tum ratio agit, & furor nihil sibi vindicat.
Ira enim sæpe etiam innocentes ad crimen in-
ducit. Dum enim justo amplius irascimur, &
volumus aliena coercere peccata, graviore
committimus. Per hæc tamen nostris, ac ec-
clesiarum provinciis nostris privilegiis ac legiti-
mis consuetudinibus, & præsertim mori ac
consuetudini que in aliquibus ecclesiis est.
nempe ut cause discipline per diaconos diju-
dicentur, nihil præjudicamus: modo tamen
diaconi, ad requisitionem decani, suo offi-
cio graviter ac strenue incumbant ac satisfa-
ciant. Quod si decanus & capitulum negli-
gentes, aut eisdem criminibus irretiti fue-
rint, ad juris communis dispositionem redire
necesse erit.

XVI.

Invidia detractionisque vitium longe om-
nium pestilentissimum, in collegiis non est
novum, quod humani generis hostis inter fra-
tres serere semper conatus est, quemadmo-
dum de Abel & Cain, de Joseph & de fra-
tribus ejus legimus. Quin parum aberat ab
omnium sanctissimo illo collegio, nempe apo-
stolico, nisi pacificator Christus Jesus inter-
cessisset, ac fatuam repente ejecisset. Hinc
sæpenumero in clero rixæ, jurgia, & injuriæ
nascuntur. Hinc multæ fallæ criminationes,
zulationes, obtræctiones, & delationes
oriuntur. Et sit lingua, ordinata in laudem
Dei, inquietum malum, plena veneno mor-
tifero. Fit denique, ut in ea qua benedici-
mus Deum & Patrem, in ipsa maledicantur
homines, qui ad imaginem & similitudinem
Dei facti sunt; atque ex eodem ore procedat
benedictio & maledictio: *Non oportet,* inquit
divus Jacobus, *fratres mei, hæc ita fieri: sed
qui sapientes & disciplinati inter vos, ostendant
ex bona conversatione operationem suam in man-
suetudine sapientia.* Nam si zelum amarum
habetis, & contentiones suas in cordibus vestris,
nolite gloriari, & mandates esse adversus veri-
tatem. Non enim est ista sapientia de sursum
descendens a patre luminum, sed terrena, ani-
malis, diabolica. Ubi enim zelus & contentio
est, ibi inconstans, & omne opus pravum.
Qua autem de sursum est sapientia, primum
quidem pudica est, deinde pacifica, modesta,
suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia
& fructibus bonis, non judicans, sine simulatio-
ne. Fructus enim justitia in pace seminatur sa-
cientibus pacem. Proinde si quis putat se reli-
gio-

ANNO
CHRISTI
1536.

Ex conc.
Agath. c. 2.

1. Tim. 1.

1. Thim. 1.

Innoc. pap.
II. Greg. ad
Maur. imp.
C. III. c. 11.
7. 1.

Gen. 4.
Gen. 17.

Joan. 11.

1. Jac. 11.

1. Jo. 1.

1. Reg. 11.

Psal. 118.

Psal. 113.

1. Cor. 9.

1. Tim. 1.

Matth. 6.

Joan. 4.

Matth. 13.

ANNO 1337
CHRISTI 1336
ANNO 1336
ANNO 1336

*gestum esse, non refricans linguam suam, sed A
sedentes cor suum, hujus vana est religio. Hac
ille.*

XVII.

Ex conc.
Agath. c. 31.
Agathensi concilio constitutum est, ut qui-
cumque odio aut longinque inter se lite dis-
fenserint, & ad pacem revocari nequiverint,
primitus arguantur. Qui si inimicitias depo-
nere perniciose intentione noluerint, de ec-
clesiis cetero justissima excommunicatione pel-
lantur. Decanus ergo, ubi viderit intercedere
inter fratres dissensionis materiam, quam fra-
ternam dirimat caritatem, hujus canonis au-
thoritate utatur: ac pro pace facienda conser-
vandaque capituli sui consilium atque auxi-
lium imploret, quod invicem libenter presta-
bunt, cujuscumque odio vel amore longe pos-
posito.

XVIII.

Quotidiani capitulorum conventus, aut ma-
tutius sub summam missam, aut statim post
illam servandi sunt, ne ob illos divinum of-
ficium vel suspendatur, vel precipitetur, vel
denique ab ipsis canonicis negligatur. Debet
enim Dei causa omnibus aliis anteponi.

XIX.

Habent fere quotquot sunt cathedrales ac
collegiatæ ecclesiæ, suum volumen peculiarium
statutorum, quæ interdum pro affectu privato
cujuslibet augentur, ac crescent. Inter hæc
reperias quamplura, quæ quantum magis quam
pietatem respiciant, & ad inæqualitatem po-
tius, quam æqualitatem faciant: unde discor-
dia inter fratres (uti fieri solet) frequenter
alitur, concordia vero scinditur laceraturque.
Et quantumvis pleraque inter hæc iniqua re-
perias, adiguntur tamen omnes qui recens ad-
mittuntur, ut ad ejusmodi statutorum ob-
servationem (etiam penitus ignari quid conti-
neant illa) citra ullum delectum jurejurando
sefe alligent, cum tamen juramentum non de-
beat esse iniquitatis vinculum, nec ad igno-
rata extendi. Operæpretium itaque nobis vi-
detur, hujusmodi statutorum volumina inter
visitandum excutere, & quæ evangelicæ puri-
tati, atque fraternæ caritati, denique disci-
plinæ ecclesiasticæ minus consentanea reperta
fuerint, rescire, cavereque ne posthac ulla
nova statuta in ejusmodi ecclesiis (nisi tamen
noster accesserit) calculus edantur.

XX.

Et cum Christus tam serio jurandi facilita-
tem prohibuerit, ut nisi necessitate veritatis,
alioqui periclitandæ, cogamur, omnino non
jurare debeamus: coercenda est illa immode-
rata in capitulis juramentorum exactio, per
quam necesse est, ut multi in ancipitia perju-
ria corruant, quorum non tantum illi qui pe-
jerant, sed & qui causam perjurii temere exi-
gendo præstant, rei sint. Nam Christi verbum
est: *Sic verbum vestrum, Est, est: Non, non:*
quod amplius est, a malo est. Et in ecclesiasti-
co legitur: *Vir multum jurans replebitur ini-
quitate, & non discedat a domo ejus plaga. Si
nosipos dijudicemus, non usique judicemur.*

Cap. de si
Christus de
jurjur.
Numb. 5.
Act. 13.
1. Cor. 11.

XXI.

Num annos, qui expectantur appellantur,
moderari possimus, videbimus inter visita-
dum, quando nobis vel id maxime cum erit,
ut qui recens accesserunt canonici, aliquot
annis de consensu capitulorum suorum, bona-
rum ac potissimum sacrarum literarum studiis,
in academia aliqua publica & bene Christia-
na incumbant, utque tum sequantur illos in-
terim redditus præbendarum suarum, quotidia-
nis distributionibus tantum exceptis, aut por-
tio ejusmodi personis, juxta ecclesiarum sta-
tuta & consuetudines assignata. Multam enim
refert, viros doctos esse in ecclesia Dei, qui
velut splendor firmamenti fulgeant, & tam-
quam stellæ in perpetuas æternitates mansuri,
ad justitiam plurimos valeant erudire. Indi-
gnum ergo, studio tam frugifero intentos, ac
in vinea domini operantes, diurno denario
fraudari, modo tamen testimonium exhibeant
magistrorum, quod totos illos annos rectis o-
peram dederint disciplinis. Per hæc tamen ca-
nonis inducias, quæ se latius porrigunt, nos-
mus coartare.

ANNO
CHRISTI
1336

Honor. III.
Con. Super
Special. de
magist.

XXII.

Nec ferendus nobis diutius videtur mos ille
C irrationabilis, quo ad unam præbendam rece-
ptus, ob suos in eadem præbenda antecessores
non receptos, (a quibus jus non habet, sed
potius a conferente vel instituyente) pecuniam
statutariam sæpius exolvere compellitur. Nec
ignoramus quosdam decanos & capitula in eo
esse, ut hæc pecuniaria onera (quibus recens
recepti, contra sacrarum canonum dispositio-
nem gravantur) in dies novis quibusdam ad-
ventionibus graviora, ac tandem importa-
bilia efficiant: quod penitus improbamus.

Cap. Non
debet de
regul. jur.
in 6.

XXIII.

Quod si fabricæ aut alia necessitas ecclesiæ
D immineat, satius est, ut quod in communem
vertetur utilitatem, ex communibus redditibus
desumat, quam ut quis privatim gravetur.
Evangelicum præceptum est, in quo universa
lex consistit & prophetæ: *Quod tibi non vis
fieri, alteri ne feceris. Et quæcumque vultis ut
faciant vobis homines, hæc & vos facite illis.*
Ad hanc regulam, veluti ad Lydium quem-
dam lapidem, omnes actiones suas, cum om-
nes Christianos, tum viros ecclesiasticos redi-
gere, æquum est pariter ac necessarium.

Matt. 7

XXIV.

Cum in quibusdam nostris templis juridi-
E ctionis ecclesiasticæ officiales pro tribunali se-
deant, ad quod interdum multo cum tumultu
concurritur, delitigaturque: visum nobis est,
ut hæc tribunalia foris, intra tamen ecclesia-
rum pomeria, collocentur. Cordi liquidem
nobis est, ut quæcumque divinum officium
perturbare possunt, aut divinæ majestatis ocu-
los offendere, e templis eliminentur: ne, ubi
peccatorum est venia postulanda, ibi peccandi
detur occasio, aut deprehendantur peccata com-
mitti.

Ex conc.
Lugd. C.
Decret.
eccl. lib. 6.

XXV.

INO
STI
16.

XXV.

Atque utinam commode deambulationes etiam illas laicorum (qui ad cathedrales ac collegiatis ecclesiis sola rerum novarum curiositate ducti confluunt, ibidemque nihil minus quam de rebus sacris, quae inspectantibus illis aguntur, cogitant) submovere possemus. Grande equidem putamus piaculum, tam veneranda mysteria, quibus adsit Deus, & inter quae Christi corpus & sanguis conficitur, tam irreverenter haberi: Tacemus quod domus Dei contemnitur, de qua Christus ejecit ementes & vendentes, & non sinebat ut quis transferret vas per templum, & dicebat, docens: *Nonne scriptum est, domus mea, domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum?* Duplici cura videbitur opus: tum ut praedicatores verbi Dei ex suggestis populum ab istis deambulationibus ex scripturis deterreant, tum ut magistratus civiles huic rei corrigendae officium accommodent, cum quibus hac de re agemus.

XXVI.

Olim theatrales quoque ludi & larvarum ludibria inferebantur templis, pessimo quidem exemplo, adeo ut provisione canonica, qua hic teterrimus abusus aboleretur, opus fuerit: quem ex nostris diocesis jam, ut speramus, ejectum gaudemus.

III.
de
vita
Det.

XXVII.

In quibusdam collegiatis ecclesiis ad summum altare, non ordinarii, sed mercenarii clerici, presbytero sacra peragenti, ministrantur adiunguntur, qui tamen officio suo satisfaciunt minus, cum ab altari ad subsellia, ex quibus succinitur, a subsellis rursus ad altare multum in composita subinde discurrunt, quod fieri non oportuit, maxime in ecclesiis illis, quae ordinariis personis abundant, & quorum ministri copiosis redditibus sunt ditati. Nam omnis occasio contemptus & scandali promiscuo vulgo adimenda est.

XXVIII.

Processiones ecclesiarum collegiatarum ad summum templum, quae in diebus maxime celebribus ac festis fiunt, procul dubio institutae sunt causa conveniendi illuc ad missas episcopales, desiderioque recipiendi communionem vel benedictionem episcopalem. Jam cum isti conventus speciem quidem antiquitatis, & nihil praeterea representent, imo perniciosae evagationis materiam, crapulae occasionem diebus illis sacratissimis praestent, illas nobis ea-tenus abrogare visum est, ut collegia in civitate nostra Colonienſi, in quatuor illis summis anni festis, ac diebus celebribus sequentibus, quaeque in suis ecclesiis divinum officium statis horis reverenter solemniterque con- celebrent ac peragent: neque his diebus, nisi cum nos in summo templo nostro praesentes erimus, collegialiter accedant. Nam quantum sit devotio collegiorum quae tum accedunt, quis Dei cultus ac veneratio, satis in aperto est. Tacemus, quod interim apud ipsas collegiatis ecclesias hisce diebus, maxime insigni-

A bus, solenne officium praetermittitur, aut si quod dicitur, verius praecipitatur ac truncatur, quam celebratur.

ANNO
CHRISTI
1556

XXIX.

Reliquas autem processiones more antiquo observari volumus: jubemus tamen, ut clericus civitatis nostrae abusus qui licentius irreperunt, matura consultatione praevia, tollere pergat.

XXX.

Dum vigiliae in anniversariis episcoporum in summo nostro templo, convenientibus illuc collegiis, persolvuntur: inconcinnus, atque adeo specie ipsa non satis pius ac devotus, cantus editur. Quare nobis visum est expedientius, ut collegia singula in suis templis vigiliis haec devote absolvant, dein ecclesiam nostram majorem ad sacrum tantum accedant illic tantisper facturi moram, donec id compleatur, singulis interim animum ad Deum ac pias precationes conversuris, quemadmodum superiori articulo diximus.

XXXI.

Antiquissimis canonibus, in plerisque etiam conciliis, sancitum est, ne laici secus altare inter clericos ministrent, neve ut sacrati ministri licentiam habeant ingrediendi in sacrum, quod Graeci diaconium appellant, neve vasa dominica contingant. Praeterea, ne reliquiae sanctorum & vestimenta ecclesiastica, quae honesta esse decet, nisi tantum a sacratis ministris attrectentur: adeo ut ne sacratis quidem Deo feminis ac monachabus aut lectoribus, etiam sacra vasa vel sacratas pallas contingere, vel incensum circa altare praeferre licuerit, verum id solis diaconis permillum sit, expressim autem laicis vetitum, ne pallas, ecclesiae vela, ac altaris ornamenta abluant. Neque patres hic scripturis destituuntur. Jam vero eo ventum est, ut quatuor illi minores ordines, nempe ostiarii, exorcistae, psalmistae, ac lectores, non temere ab ecclesia instituti ac recepti, praeter nomen nihil in ecclesia retinuerint, illorumque loco tenues aliquot homines laici, qui per ecclesiae praefatos minoris compendii gratia subrogantur, illorum officiis sese ingerant, idque indecore: quippe nullo penitus clericali habitu amicti, inter quos sunt quos appellamus campanarios, quos ad minimum cereis accendendis, aliisque in choro ministrationibus intentos deceret superpelliceis indui. Ne interim praetereamus ablutionem pal-larum vestimentorumque, altarium, breviter, sacrorum custodiam talibus per custodes seu thesaurarios nostri temporis committi, quos haec contingentes antiquitas nefarii criminis simul cum surrogantibus damnasset: quare cautius posthac agendum, ne ob talem praesumptionem dominus iratus, plagam populo, quae simul innocens cum nocente involvatur, im-mittat.

Ex conc.
Mogunt. de
vita & ho-
mor. cler. C.
Non liceat.
Ex conc. A-
gob. Ca. de
lect. 2. d. d.

ANNO CHRISTI 1536.

PARS QUARTA.

CAPITULA.

I.

Titulus hic cum generalis sit, in plerosque alios scinditur. Primum enim videndum est, qui ad verbi ministerium & regimen ecclesiarum admittendi sint: deinde, de vita ac moribus eorum: post, de officio, quod in duobus potissimum situm est, disseminatione verbi, & administratione sacramentorum. Postremo, de ipsorum victu; de quibus speciatim dispiciemus. Ante omnia tamen lectorem admonitum esse volumus, hos esse locos, quos ecclesiarum jubar divus Paulus in epistolis ad Timotheum ac Titum accuratissime tractat. Nam huc illi potissimum spectant, ut sciant Timotheus ac Titus, quomodo oporteat eos in domo Dei conversari, quae est ecclesia Dei viventis, nisi quod articulus administrationis sacramentorum, & qui de victu est, alibi salus explicatur. Porro cum haec Paulinae epistolae merita aures sint, & nulli non parochis cognitu in primis necessarii: idcirco ad verbum ediscenda, memoriae mandanda, ac opere complenda erunt. Ex quibus & aliis evangelicis apostolicisque scripturis ac patrum sanctionibus, nos quaedam decerpemus, quo dilucidius fiat, in quibus haecenus magno cum reipublicae detrimento peccatum, & quid de cetero parochis ficto opus sit.

1. Tim. 5.

Joan. 10.

Matth. 9.

Matth. 6. Luc. 10.

Matth. 9. Joan. 10.

II.

Cum Christus Jesus pastor ille bonus, ac pastorum princeps, qui posuit animam suam pro ovibus suis, circumiret omnes civitates & castrum, docens in synagogis eorum, & praedicans evangelium regni, & curans omnem languorem & omnem infirmitatem, cum, inquam, is qui venit requirere & servare quod perierat, vidisset turbas, misertus est eis, quia erant vexati & saccati sicut oves non habentes pastorem, dicebatque discipulis suis: *Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.*

III.

Num, quia, putamus necdum tempestivum esse interpellare dominum messis, ut mittat operarios in messem, ac pastores, non quoslibet, sed secundum cor suum, nimirum ovibus misere dissipatis ac balantibus requirendis? Quis, nisi in media luce caecus non praesentificat nos in ea periculosissima tempora incidisse, in quibus praedictiones Christi, & apostolorum scripturae, omnino atque omni ex parte complentur? Quis enim non videt venisse, irreplisseque numerosa admodum caterva ad nos, falsos illos prophetas in vestimentis ovium, qui sint inerssecus lupi rapaces, qui non introierint per ostium in ovile ovium, sed ascenderint aliunde fures ac latrones? *Non enim venerunt, nisi ut furentur & mactent & perdant, quos videntes mercenarii, & qui non sunt pastores, venientes, fugiunt & dimittunt oves, & lupi rapiunt & dispergunt eas, Fugit enim mercenarius, quia mercenarius est, & non pertinet*

A ad eum de ovibus. Poterant direptores isti sub exuvio ovino aliquandiu delitescere, nisi Christus eos prodidisset; *Ex fructibus, inquit, eorum cognoscetis eos; quod non possit arbor bona fructus malos facere, nec arbor mala fructus bonos. Ex fructu enim suo unaquaeque arbor cognoscitur.*

ANNO CHRISTI 1536. Matth. 7.

IV.

Quos qui velit penitus agnoscere, is secunda Petri epistolae legat caput secundum, & quae ejusdem argumenti est, Judae apostoli unicam, & eas potissimum divi Pauli epistolas, quas ad Timotheum ac Titum coepiscopos suos perscripsit, in quibus illos eodem quo dominus, nomine appellat lupos rapaces, non parcentes gregi; *Ex nobis quidem suboritur, sed perverba loquentes, ut abducant discipulos post se, homines seiplos amantes, cupidos, elatos, superbos, blasphemos, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, protervos, reprobos circa fidem. A sine praeccepti, quae caritas est, de corde puro & conscientia bona, & fide non ficta, toto celo aberrantes, in vaniloquium conversos, seductores, proficientes in pejus, errantes, & in errorem mittentes, magistros prurientes auribus in fide (quod bonam conscientiam repulerint) naufragos, verbis contententes, sanis vero sermonibus, & ei quae secundum pietatem est, doctrinae, neutiquam acquiescentes, superbos, languentes circa quaestiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur invidiae, contentiones, blasphemiae, suspensiones, malaeque considationes hominum mente corruptorum, ac proinde ad nihil utiles, nisi ad subversionem audientium, quorum sermo ut cancer serpit. Numquid poterat apostolus futurorum conscius, hocce pseudoeccliaistas apertius aut dilucidius designare? quos nullus profecto Apelles tam expressim suis coloribus depingere potuisset.*

2. Tim. 2. 1. Tim. 1.

1. Tim. 3. 4.

2. Tim. 2.

V.

D Adversus hos pseudochristos & pseudoprophetas nos praemunivit Christus: *Videte, inquit, ne seducamini. Multi enim venient in nomine meo, dicentes, Ego sum Christus; & multos seducant, ut in errorem (si tamen fieri potest) inducantur etiam elabii. Nolite ergo ire post eos. Vos ergo (ut subjicit commonens) videte, ecce praedixi vobis omnia. Christi ergo praecceptum, quantum nobis ipse concedit, sequentes, quo lupos tam pestilentes ab ovilibus, ac dixereliquis nostris abigamus, visum nobis est operaepectum fore, antiquos innovare canones, quibus praecipitur, ne ulli ad verbi ministerium seu praedicationis officium, nisi missi, auctoritateque ordinaria approbati sint, admittantur. *Quomodo enim (secundum apostolum) predicabunt, nisi mittantur?**

Matth. 23.

Luc. 21.

Matth. 14.

Rom. 10.

VI.

Ordinarii ergo verbi ministri, ecclesiarum parochialium legitimi rectores ac parochi sunt, quos etiam personaliter apud eandem ecclesiam, secundum canonicas sanctiones perpetuo residere volumus nisi tamen eos magna ratio, veluti quod vel majoris publicae utilitatis causa abint, quae & nostro calculo approbata debet, vel quod soli ob parochiae amplitudi-

Cap. Licet. is etiam de elec. in 6.

ANNO
CHRISTI
1516.

rudinem gubernationi tantum non sufficiant, excusaverit. Tum enim qui per illos delegabuntur vicarii, seu vicecurati, (modo tamen hi etiam examinati, & tam quod ad vitæ integritatem, quam Christianam eruditionis puritatem & zelum attinet, idonei reperti fuerint) nostro permisso eodem officio persungentur. Qui vero deinceps in vicecuratos assumuntur, vicarii nostri in pontificalibus ac theologorum ei per nos adjungendorum: in diocesisibus vero suffraganeorum nostrorum, illorum, quibus hoc muneri committendum duxerint, censuram (num videlicet obeundo muneri apti seu idonei sint, vel minus) expectabunt.

VII.

Ex conc.
Viennens. C.
Dudum de
sepulc.

Aliquot retro sæculis in ecclesiam recepti sunt quatuor mendicantium fratrum ordines, quo parochorum in verbi ministerio cooperarii forent. Quos absit ut repellamus, si tamen intra concilii Viennensis sub Clemente V. celebrati, aliarumque canonicarum constitutionum cancellos se continuerint; nec ante accesserint, quam per ipsorum prælatos, ut viri inculpata vitæ, discreti pariter ac modesti, ac verbi divini probe gnari judicentur, atque ad hoc munus deligantur: deinde etiam vicariis nostris in pontificalibus præsentati, tales inventi fuerint ac permitti.

VIII.

Ex decret.
Pontifici.

Qui tamen cum in subsidium tantum vocati sint, ordinariis ecclesiarum rectoribus molesti esse debent, ita videlicet, ne eisdem (cum suo munere fungi ipsimet velint) præoccupent, neve quos in excolenda vinea domini juvare debent in concionibus, virulenta ac detractoria lingua carpant, uti nonnulli hujus generis solent, qui inflati ac incompoliti, populi auribus demulcendis student, suam, non Christi, gloriam ambientes; tam ignari omnis ecclesiasticæ disciplinæ, ut ignorant parochos, si forte ceciderint, suos habere judices, non ipsos fratres censores: multo minus promiscuam plebem, quam exploratum est, mutuis ecclesiasticorum virorum amarulentis detractionibus adeo non emendari, ut scandalizetur multo magis. Nec audiendi sunt isti, si servos Dei accusare se dicant, ut meliores fiant, cum potius invidiæ stimulis adulationisque, quam caritatis studio agitari convincantur; id ipsum vel propria eorum conscientia attestante, quod sciant nullum vel in sæculo, ne dicamus in eorum monasteriis, inventi, qui velit suum servum ab alio, quam a se, judicari: adeo ut si qui secus facere præsumpserit, hunc & multa sequatur indignatio, & ultiscendi cupiditas. Quin Paulum audiant dicentem: *Notite judicare invicem, sed hoc judicate magis, ne offensulum detis fratri.*

Ex decret.
Anacleti.

Ann. 14.

IX.

J. The. 1.

Multo minus ferendi sunt, qui, ut auram venentur popularem, in jurisdictiones episcopales ac ordines ecclesiasticorum pariter & civilem magistratum invehentes, temere vociferantur ad populum: non intelligentes interdum neque de quibus loquuntur, neque de quibus affirmant. Quo nihil aliud efficiunt, quam ut plebem, alioqui satis in clerum irritatam,

A irritatiorem reddant, ac pliscenti seditionum igni oleum subministrent. Jurisdictiones ac magistratus esse oportet. Quod interdum personarum, non ordinis seu magistratus, vitio peccatur, alia providentia purgandum est, non cæco plebis judicio expendendum; fraterna correptione opus erat, non accusatione, aut laceratione ex suggestis. Et ut omnia non statim ad vivum usque repurgentur, quod fieri vix potest, non gravabuntur isti oculati in se quoque descendere, ac suos erratus inspicere, quo tandem æquiores fiant, divinitque judiciis etiam quædam relinquunt. Si omnia (ut scite Anacletus ait) in hoc sæculo vindicata essent, locum divina judicia non haberent. Sed de his

ANNO
CHRISTI
1516.

Ann. 12.

Ex conc.
Anacleti.

B fati.

X.

Ex his quæ diximus, consequitur, cum morem, qui alicubi irrepit, penitus irrationabilem, ne dicamus execrabilem, abulum esse, quo legitimi ecclesiarum parochi adiguntur jurjurando affirmare, sese in suis ecclesiis fratres mendicantes ad verbi ministerium (etiam si ipsimet pro ratione suscepti ac concediti muneris eo fungi velint) perpetuo admissuros. Quid enim hoc more aliud agitur, quam ut parochi officium, quo se Christo & ecclesiæ obstringit, adimatur, ac in alium relegatur? Id vitii, ut C spes est, curabimus.

XI.

Æquum quoque censemus, ut qui ex fratribus huic muneri accingi velint, nostris vicariis in pontificalibus serio promittant, sese hisce synodalibus institutis omnino obtemperaturos, quo sermo Dei pure, sincere, ac sine offensione decurrat.

XII.

Qui ut ordinariæ nostræ potestati, quod ad ejusmodi functionem attinet, subjiciantur, & catenus monasticæ professionis regulis, obligationibusque eximantur, non decens tantum, sed & justum putamus.

XIII.

Qui vero semel præsentati & admissi fuerint, ut certo loco hoc ministerio fungantur, non debent temere seu præter nostrum assensum a suscepto munere retrahi. Nam frequentem personarum mutationem, periculosam putamus: ut interim sileamus, sæpe minus idoneum in idonei locum subrogari.

XIV.

Extra ordinarios parochos, illorumque legitimos cooperarios, nemo deinceps neque suggestitum occupet, neque conventicula vel in privatis domibus, vel vicis faciat, aut quovis tandem modo usurpet. Quod si quis secus agere præsumpserit, & inobediens perturbare ecclesiam Dei, quæ foris est, perseveraverit, hunc tamquam seditiosum corripit oportet.

Ex conc. Anacleti. cap. 5.

XV.

Quamobrem prohibemus omnes apostatas,

MO-

ANNO
CHRISTI
1536Ex cons.
Sordic. 1. &
18. Loed. 13.Ex Calc.
concl.Cap. de mo-
nach. de
presb. c. 1.
de capell.
mon.

monachos ignotos, item istos ac peregrinos spermologos, quorum neque doctrina, neque vita ulli perspecta est: critique proinde curis civilibus magistratibus ac praesidibus, ut de his inquirant diligenter: & quos nos proscripsimus, eos illi cum receptatoribus ipsorum doli mali confectis, excedere provincia compellant: Nisi quid severius culpa horum pravicatorum in ipsos statere postulaverit. Jam ut inveniantur quispiam (quod ablit) qui aliter quam legitime parochiam occupaverit, hunc abjici statim oportet, quantumvis plebs, quam corrupit, eum retinere contendat.

XVI.

Ex ordine mendicantium, qui opidatim soli commorantur, quos Terminarios appellamus, vitam interdum agere monachismo plurimum dissimilem cognovimus. Proindeque multis esse invidiosos: hos potius, cum officio praedicationis statis illis diebus perfundi essent, elemosynasque collegissent, statim ad monasteria sua regredi, ibidemque quieti operam dare, atque observare jejunia & orationes juxta ordinis sui institutum malimus, quam vitam communem, ne dicamus licentiosam, inter civium turmas ducere. Ubi tamen monasteria ab opidis aut vicis tam longe distita fuerint, ut unius diei itinere repeti non possint, nolumus Terminarios istos hac lege teneri, modo tamen viri graves & annosi, vitae quoque ex omni parte integre, ac sanae doctrinae comperti fuerint, ac id etiam visitatione potius quam constitutionibus cavebitur.

XVII.

Nolumus autem per praedicta, privilegiis, ordinibus fratrum mendicantium rite & legitime concessis, praedjudicare.

XVIII.

Eadem ratione decens est, ut monachi, qui parochiales ecclesias, cura animarum apud ipsum monasterium, non personam, relicta, incorporatas (ut vocant) monasteriis suis habent, non per religiosos, quos in monasteriis perpetuam vitam agere convenit, sed per vicarios presbyteros saeculares, modo haberi possint, ad eundem modum quem supra diximus, examinandos, admittendosque, gubernari procurent. Quibus etiam de ecclesiae proventibus tantum assignare obligati erunt, unde & jura episcopalia persolvere, & congruam sustentationem habere possint: quod ut fiat, nobis cura erit. Non tamen tam duri hic erimus, quo minus interdum viros monasticos, quos singulari vitae exemplo & doctrinae salutaris disseminatione insignes comperimus, apud ecclesias parochiales relicturi & confirmaturi simus.

P A R S Q U I N T A .

C A P I T U L A .

I.

QUAMQUAM de vita ac moribus clericorum supra dixerimus, videtur tamen hic locus postulare, ut speciatim aliquid de conversatione ac moribus parochorum dicamus,

A quod horum vita & officium divo Paulo praecipue cura fuerint, adeo ut his recte se habentibus, de reliquis non admodum magnam sollicitudinem habuisse videatur. Nec immerito: res enim ipsa declarat, ac per se saecula meminerunt, quam tranquilla, quam florens, quam fructificans, quam denique felix ecclesia fuerit, dum talibus esset parochis insignis, qui evangelicis apostolicisque institutis, sanctorumque patrum regulis adducti, non tantum vocabulo, sed & facto praestabant quod dicebantur. Contra vero, in quantos zstus, tempestates, procellas, ac pericula, ob eisdem sensim in diversum mutatos ac varicantes, ecclesiae navicula misere coniecta sit, nos sentimus. Ex quibus rursus emergere cum certo certius non possumus, nisi nos (quibus gregem suum Christus pascendum commisit) vias domini rectas, a quibus varicando excidimus, inambulare pergamus: quid tandem aliud consilii capiendum nobis, quam ut singuli, quales esse debemus, tales & simus? atque hoc insigne Christi verbum, quod hinc discedens, Petroque oculos suas committens, post tertiam demum dilectionis stipulationem, promissionemque, uti ultimum elogium, ac memoriale, fidelissime diligentissimeque inculcavit, & mente & opere teneamus, quod est, *Pasce agnos meos?* Id fecerimus, si gregem Christi post Christum unice diligamus, atque eundem tam verbi doctrina, quam operis exemplo pascamus, divinatorumque sacramentorum dispensationem tueamur defendamusque.

II.

Ubique ferme, cum de parochia sermo incidit, scriptura vitam doctrinae copulat: nimirum quod qui vitam agit doctrinae contrariam, plus exemplo destruat, quam aedificet verbo. Oportet enim & fieri sermonem, non tantum dici: alioqui competet in parochum, quod Seneca Platoni objectum fuisse refert: *Aliter loqueris, aliter vivis; & quod Christus Pharisaeis imputat: Dicunt enim, & non faciunt: Alligant autem onera gravia & importabilia, & imponunt in humeros vestros, digito autem suo nolunt ea movere.* Apponatur ergo manus ori necesse est, ne sit vox quidem vox Jacob, manus autem manus Esau. Porro vox operum fortius sonat, quam verborum. Intuendus nobis pastorum princeps est, cujus tota vita sua doctrina est, qui coepit primum facere, post docere. Siquidem potens opere & sermone, qui discipulos Joannis, de adventu Messiae rogantes, ad opera remisit, dicens: *Ite, dicite Joanni quae vidistis & audistis.* Qui denique non solum vocat oves suas nominatim, sed & vadit ante eas, Et eum tantum qui sic docuerit & fecerit, magnum in regno caelorum fore pollicetur.

III.

Quare beatissimus Paulus ecclesiae ministrum instituturus: *Exemplum, inquit, esto fidelium, in verbo, in conversatione, in caritate, in fide, in castitate.* Itidem ad Titum 2. *In omnibus te ipsum praebe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate, verbum sanum, irreprehensibile, ut is qui ex adverso est, veretur, nihil habens malum dicere de nobis.* Sal enim terrae & lux mundi, praedicator evangelii dicitur,

ANNO
CHRISTI
1536.

Joan. 11.

Matth. 23.

Genes. 27.

1. Tim. 2.

1. Th. 1.

Luc. 24.

Matth. 11.

Joan. 10.

Matth. 9.

1. Tim. 2.

Matth. 5.

ANNO
CHRISTI
1556.

1. Tim. 2.

tur, & lacerna super candelabrum posita, ut luceat omnibus qui in domo sunt, sic ut videant homines opera illius bona, & glorificent Patrem qui in oculis est. Quod si sal infatuatum fuerit, in quo salietur? ad nihilum enim valet ultra, nisi ut projiciatur foras, & conculcetur ab hominibus. Apostolus itaque hoc praeceptum commendat Timotheo, ut militet bonam militiam, habens non tantum fidem, sed & bonam conscientiam: quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt: ex quibus tum erant Hymenezus & Alexander, quos tradidit satanis, ut discant non blasphemare. Interea vero ex eodem numero omnes haeretici fuerunt.

IV.

1. Tim. 3.
Tit. 4.

Mat. 4.

Eccl. 34.

Jam quae clericis vitanda erunt, supra diximus. Ea ipsa potissimum Paulus quamlongissime a parochis esse vult, & quae illis opposita sunt, in ipsis quam maxime elucere. Primum scilicet, ut abstineant ab omni avaritia. Hospitales enim erunt, non turpis lucri cupidi, non opes, sed animas venantes, non auri, sed hominum piscatores: alioqui ex pastoribus fient mercenarii, & vertentur in lupos, audientque dominum per Ezechielem exprobrantem: *Lac comedebatis, & lanis operiebamini: quod crassum erat, occidebatis, gregem autem meum non pascebatis: quod infirmum fuit, non consolidastis, & quod agrotum erat, non sanastis; quod confractum est, non alligastis, & quod abjectum est, non reduxistis, & quod pecierat, non quasi-vivistis, sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia; & cetera quae sequuntur. Qui enim volunt divites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociva, qua mergunt homines in interitum & perditionem. Radix quippe omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes, erraverunt a fide, & inferuerunt se doloribus multis. Tu vero, o homo Dei, hac fuge: sectare vero justitiam, pietatem, fidem, caritatem, patientiam & mansuetudinem.*

V.

Interim erit domui suae bene praepositus, ut non tantum ipse, sed & sua familia irreprehensibilem vitam agat. Qui enim domui suae praesesse nescit, quomodo ecclesiae Dei diligentiam habebit? Oportet autem illum & testimonium habere ab his qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli. 1. Tim. 3.

VI.

1. Tim. 3.

Deinde procul absint parochi ab omni luxu. Sobrium enim vult parochum esse Paulus, nec multo vino deditum: ac vino potius ad necessitatem, quam ad voluptatem utentem, quemadmodum ipse Timotheo praecipit, ne aquam adhuc bibit, sed modico vino utatur, propter stomachum suum & frequentes suas infirmitates. Nesciat ergo parochi domus comellationes crapulosas, excreetur comotationes illas ad aequales haustus obligatorias. Sic procul a symbolorum (ut vocant) dationibus. Turpissimum putet, nisi causa necessitatis, intrare tabernam, quali domum non habeat ad edendum & bibendum.

Breviter, vitet omnia quae pastoralem auctoritatem aut dedecorant, aut imminuunt.

VII.

Detestetur quoque omnem libidinem. Nam oportet parochum esse pudicum; primus Timothei 3. & se praebere exemplum in castitate; primus Timothei 4. ne in eum vere dicatur: *Qui alium doces, teipsum non doces: Qui prae-dicas non furandum, furaris: Qui dicit non marchandum, marcharis: Qui in lege gloriaris, per pravariationem legis Deum inhonoras: per quod blasphematur nomen Dei inter Gentes. Quo enim vultu fornicarios caelo excludet cum Paulo, qui huic volutabro coeni ipse immerus est? An existimas (inquit ipse Paulus) o homo omnis qui judicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudicium Dei? In quo enim judicas alterum, teipsum condemnas: eadem enim agis qua judicas. Scimus quippe, quia iudicium Dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt.*

VIII.

Denique Paulus ad Timotheum: *Juvenilia, o Tim. 1. inquit, desideria fuge, sectare vero justitiam, fidem, spem, & caritatem, & pacem cum his qui invocant dominum de corde puro. Labora sicut bonus miles Christi. Nemo enim militans Deo, implicat se negotiis secularibus; & qui sequuntur. In summa, sollicite cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis. 2. Tim. 2.*

P A R S S E X T A.

C A P I T U L A.

I.

HOC ministerium sanctissimus apostolus ceteris omnibus praefert. Unde & Corinthiis scribens, ait: *Non misit me Christus baptizare, sed evangelizare: cui & ceteri apostoli adstipulantur, cum inquirunt: Non est aequum nos relinquere verbum, & ministrare mensis. Quinimo & Christus aliis anteponit: Euntes, inquit, in mundum universum, predicare evangelium omni creatura, ac docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis. Quamobrem Paulus Timotheum suum excitans, ait: Attende lectioni, attende exhortationi & doctrinae, noli negligere gratiam qua in te est, qua data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterii. Hac meditare, in his esto, ut profectus tuus manifestus sit omnibus. Attende tibi & doctrinae, infra in illis, hoc enim faciens, & teipsum salvum facies, & eos qui te audiunt.* Et iterum: *Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac evangelista, predica verbum, infra opportune, importune, ministerium tuum imple.*

II.

Meditabitur parochus quid ipsi dominus per Ezechielem cap. 33. ac 34. praeeperit, parabolaque speculatoris menti intelligenda est: *Speculatorum, inquit, dedi te domui Israel. Quod si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccina, & populus se non custodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam, ille*

qui-

ANNO
CHRISTI
1556.

Rom. 2.

1. Cor. 9.
Ephes. 5.
Galat. 3.
Rom. 2.1. Cor. 1.
Gal. 3.
Marc. 16.
Matth. 23.

1. Tim. 4.

Iudom.

ANNO
CHRISTI
1550.

Jan. 5.

Thom. 4.

Ambros.

Matth. 4.

Jan. 6.

Matth. 5.

quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem enim
tem eius de manu speculatoris requiram. Paro-
chi liquidem sunt, quibus potissimum dictum
est: Fratres, si quis ex vobis erraverit a veri-
tate, & converterit quis eum, scire debet que-
niam qui converti fecerit peccatorem ab errore via
sua, salvabit animam eius a morte. Dura est
nimis illa prophetae lamentatio: Parvuli peti-
vunt panem, & nemo dabit eis. Pasce ergo
fame morientem: si non paveris, occidisti. At
homo ex duabus partibus constat, ex carne,
scilicet, & spiritu. Duplici ergo cibo opus
est. Nam ut scriptura ait: Non in solo pane
vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de
ore Dei. Cibus exterior carnem tantum mortua-
lem reficit, & intrans per os, in ventrem va-
dit, & in secessum emittitur. Panis autem spi-
ritus, tam per verbum predicacionis, quam sa-
cramentaliter in veritate corporis & sanguinis
dominici, in viva fide comestus, vivificat, re-
ficit, ac vegetat animam; qui non perit, sed
permanet in vitam eternam: & hunc qui ede-
rit, non morietur in eternum; id quod omnes
pii sciunt ac sentiunt. *Vivus enim sermo Dei est,
& efficax, & penetrantior quovis gladio accipiti,
ac perstringens usque ad divisionem anima & spiri-
tus, compagumque & medullarum.*

III.

1. Cor. 4.
Matth. 24.

Hic jam inter hujus celestis panis dispensa-
tores queritur, ut fidelis quis inveniat: Fi-
delis, inquam, servus & prudens, quem confi-
sunt dominus super familiam suam, ut det illis
escam in tempore. Beatus ille servus, quem cum
venerit dominus eius, invenit sic facientem.
Sic servus, venit dominus servi illius in die quo
non sperat, & hora quam ignorat, & dividet
eum, partemque eius ponet cum hypocritis, ubi
erit fletus & stridor dentium.

I V.

1. Joan. 4.

Tit. 2.

1. Joan. 1.
1. Tit. 2.

1. Pet. 4.
1. Joan. 4.

Is autem fidelis est dispensator, attestante
divinissimo Joanne, cujus scopus unicus ille
Christus est, & cujus spiritus consistetur Chri-
stum in carne venisse id est, ut divus Paulus
interpretatur: Qui docet apparuisse gratiam Dei
& salvatoris nostri omnibus hominibus ad eruden-
dum nos, ut abnegantes omnem impietatem & sa-
cularia desideria, sobrie, iuste, & pio vivamus
in hoc saeculo, expectantes beatam spem, & ad-
ventum gloriae magni Dei & salvatoris nostri Jesu
Christi. Qui, inquam, docet eundem Christum
Jesum dominum nostrum hominem factum, ut
daret semetipsum pro nobis, ut nos redimeret
ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum
acceptabilem, sectatorem bonorum operum.
Quibus verbis sanctus Paulus duas in Christo
naturas, verbi scilicet & carnis, indissolubili
vinculo coherentes, & utriusque naturae ratio-
nem complectitur; verbi, quatenus erudit nos,
docens quae sit voluntas Patris, quam facienti-
bus denuntiat premium, praevaricantibus vero
penam eternam; carnis vero, quatenus datus
& immolatus est pro nobis in ara crucis agnus
immaculatus, & victima tollens peccata mun-
di, nobis relinquens exemplum, ut sequamur
vestigia eius, & eadem cogitatione armemur:
quia qui passus est in carne, deluit a peccatis,
ut jam non desideris hominum, sed voluntate
Dei, quod reliquum est in carne temporis, vi-
vamus. *Omnis autem spiritus qui solvit Jesum, ex*

Conc. General. Tom. XXXII.

Deo non est: & hic est antichristus, de quo audi-
tis, quoniam venit, & jam in mundo est.

V.

Is item fidus est minister verbi, qui omnem
scripturam ad Christianam exigit caritatem.
Caritas enim Christianismum contummat, quem-
admodum apud divum Paulum legimus: *Finis pra-
cepti est caritas de corde puro, conscientia bona, &
fide non ficta.* Et est potissimum illud indicium,
quo Christiani esse comprobamur. *In hoc (ait
Christus) cognoscet omnes quod discipuli mei estis,
si dilectionem habueritis adinvicem.* Unde beatus
Augustinus in libris de doctrina Christiana,
brevissimam methodum ad pervestigandas, in-
telligendasque scripturas demonstrare volens:
Quisquis, inquit, scripturas divinas vel quam-
libet earum partem intellexit sibi videtur, ita
ut in illo intellectu non edificet geminam ca-
ritatem Dei & proximi, is nondum intellexit,
quod legis ac scripturarum summa, finis ac ple-
nitude, sit dilectio, quae duobus mandatis com-
prehenditur, nempe, *Diliges dominum Deum tuum
ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota men-
te tua, ex tota virtute tua, & diliges proximum
tuum sicut teipsum; &, quemadmodum vultis ut
faciant vobis homines, ita & vos facite illis.* In
his duobus mandatis universa lex pendet & pro-
pheta. Quicumque ergo ad hanc amullum do-
ctrinam suam attemperat, is nunquam potest
perniciose errare.

VI.

Ezechiel vero propheta summam suae praedi-
cationis dominum enarrantem facit, hisce pene
verbis: *Vivo ego, dicit dominus: Nolo mortem
peccatoris, sed ut convertatur impius, & vivat.*
*Iustitia iusti non liberabit eum, in quacumque die
peccaverit: & impietas impii non nocebit ei, in
quacumque die conversus fuerit ab impietate sua.*
*Quare qui egerit penitentiam a peccato suo, feceritque
iudicium & iustitiam, & in mandatis vita
ambulerit, nec fecerit quidquam injustum,
vita vivet & non morietur; Quod Christus bre-
vius complexus: Penitentiam, inquit, agite:
appropinquavit enim regnum caelorum.* Sed de his
aliis locupletius, suffecerit hic utcumque indi-
casse scopus.

VII.

Quo autem sollicitius parochus provinciam,
cui admotus est, gubernare satagat, haud exi-
stimabit se alicui levi muneri, sed omnium gra-
vissimo ac difficillimo praefectum; tantae nimi-
rum difficultatis, ut verbi praedicatorum un-
dequaque absolutum, vix unum e millibus re-
perias. Non idem est ovium palatum, magna
in pastendis varietas: quod unam oviculum
nutrit, alteram macerat aut mactat. Culpaverit
aliquis avaros, prodigus hinc argumen-
tum prodigalitatibus suae colliget. Culpaverit
prodigos, avarus inde tenacitatis suae excusa-
tionem arripiet. Ea est hominum malitia, ut
nedum alia, sed & sanctissimum Dei verbum,
pro suis quisque affectibus, ac ad sua desideria
confovenda potius quam eradicanda, trahat.
Videmus, proh dolor! quemadmodum hac tem-
pestate plerique sacras literas in parabolam ac
proverbum vertant, atque ad excusandas ex-
culationes in peccatis, summa vi atque impu-
den-

G B B

ANNO
CHRISTI
1550.

1. Tim. 1.

Jan. 11.

August. de
doctrina
Christi. lib.
1. c. 30.

1. Cor. 11.
Matth. 23.

Matth. 7.

1. Cor. 10.

Matth. 4.

1. Pet. 1. 240

ANNO
CHRISTI
1536.

dentia torqueant, adulterantes verbum Dei. A
Quare parochus cautissima sollicitudine agere de-
bet, per gladium Dei secantem a dextris & si-
nistris, ut medium iter pateat ad incidendum
per viam regiam mandatorum Dei.

vitales & oppositiones falsi nominis scientia, ANNO
quam quidam promittentes, circa fidem exci- CHRISTI.
derunt. 1536.

VIII.

At temperandus sermo, quoad ejus fieri po-
test, pro auditorum captu. Alii siquidem acri
ingenio ac judicio sunt, alii hebetes animo, ac
rudi Minerva præditi: quidam attentissimi, quidam
vero desides: hi recte ac sincere instituti, illi
seducti ac decepti. Discretionem ergo maxima
opus est. Breviter, nemo erit concionator ab-
solutus, cui præter vitam exemplarem non ad-
sint omnia quæ sequuntur, nempe cognitio
scripturarum utriusque testamenti, ingenium
velox, atque versatile, eloquentia vehemens,
suadibilis & suavis: neque interim minus tem-
perata, quam copiosa prudentia rerum ac per-
sonarum docendarum, experientia multiplex,
immobilis constantia. Denique Spiritus, qui
si deerit, reliquis donis parum profecerit. Non
enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris
vestri qui loquitur in vobis. Quomodo enim ad
æternarum rerum desideria alios accendet, qui
ipse totus languet ac friget, nondum Spiritu
concepto, qui ex Deo est, quem & ipse Deus
dat bonum petentibus se? Ea quam arduum
est concionandi munus. Nec tamen propterea
diffidentia (quæ plerumque multos avertit)
deserendum. Ad euangelizandum missi sunt
parochi; vix ergo illis, si non euangelizave-
rint. Si quis autem eorum sapientia indiget,
scrutetur scripturas, & postulet a Deo, qui
dat omnibus affluenter, & non impropertat,
& dabitur ei.

IX.

Cavebit autem modis omnibus, ne lubricus
in docendo sit, huc illucque effluens. Et in
primis, ne vento doctrinarum ab ecclesia ca-
tholica non receptarum, veluti nubes sine
aqua circumferatur, sed formam habeat sa-
norum verborum ab ecclesiæ (quæ columna
veritatis est) instituto nihil discrepantium.
Tunc (inquit Paulus ad Titum) loquere qua de-
cent sanam doctrinam, verbum sanum & irre-
prehensibile.

X.

Ineptas autem & aniles fabulas devitabit,
qualia nuper erant, quæ ex nullis probatis au-
ctoribus, sed potius suspectissimis obsecrorum
hominum commentis, afferebantur exempla:
Olim vero genealogiæ interminatæ, quod ad
pietatem illa nihil fecerint. Exercebit autem
seipsum ad pietatem, quod corporalis exercita-
tio ad modicum utilis sit. Pietas autem ad
omnia utilis, promissionem habens vitæ quæ
nunc est, & securæ.

XI.

Neque minus vitabit profana & vaniloquia,
hoc est, futilem & inanem loquacitatem, qua
nonnulli ratiocinationibus humanis falsam scien-
tiæ opinionem sibi venantur. Sic enim suum
compellit Timotheum Paulus: O Timothee,
depositum serva, devitans profana verbum nu-

XII.

Paratos nos esse vult apostolus Petrus ad fa-
tistationem omni poscenti nos rationem de
ea, quæ in nobis est, spe & fide, sed cum
modestia & timore. Neque ergo doceat, ne-
que intendat his parochus, quæ quæstiones ma-
gis præstant, quam ædificationem, quæ est ex
caritate; prima Timothei 2. & iterum secun-
da Timothei 2. & 3. Paulus ait: *Stultas &
sine disciplinæ quæstiones & pugnas legis respue,
sciens quia generant lites. Servum autem domi-
ni non oportet litigare.* Proindeque ubi cum
hæreticis res est, corripiet quidem eos cum
modestia qui resistunt veritati, ne quando
Deus det illis penitentiam ad cognoscendam
veritatem & resipiscant a diaboli laqueis, a
quo tenentur captivi ad ipsius voluntatem.
Quod si non profecerit, hæreticum hominem
post unam & secundam correptionem devitet,
sciens quia subversus est qui ejusmodi est, &
delinquit, cum sit proprio judicio condemna-
tus. Nequaquam autem ad populum verbis
contendat: ad nihil enim utile est, nisi ad
subversionem audientium, memor apostolici
sermonis, quo rejiciuntur omnes qui scissuram
querunt: *Si quis enim vult contentiosus esse, 1. Cor. 11.
nos talem consuetudinem non habemus, neque
ecclesiæ Dei.*

XIII.

Inter concionandum ergo a scommatis, ma-
ledictis, ac convitiis omnino abstinendum est.
Prædicetur pure ac sincere Dei verbum, juxta
ecclesiasticam traditionem, & patrum ab ec-
clesia catholica approbatorum interpretationem.
Quæ vero in contentionem vel disceptationem
revocari possunt, penitus sileantur, quemad-
modum quoque pragmatica Augustinæ sanctio-
ne cautum est.

XIV.

In controversis autem & contentiosis obse-
ritque dogmatibus, quæ sacris voluminibus
vel universalis ecclesiæ consensu expressim deci-
sa non sunt, populus privatus (maxime cum
exomologesi se purgat, modo gravatam con-
scientiam in hoc habeat) iis docendus est sa-
pere, atque hac cautione profiteri de his se
credere, sicut credit ecclesiæ. Hoc enim tu-
tius, quam asseverare de quo dubites, aut
quod non intelligas.

XV.

Erit quoque parochus in reprehendis cri-
minibus vehemens atque acer. Constitutus est
enim, ut annuntiet populo scelera eorum, sic
tamen ut in suggesto vitia tantum reprehendat,
non personas nominatim perstringat.
*Argue, inquit Apostolus, increpa, obsecra in
omni patientia & doctrina.* Ubi persona ar-
guenda, denuntiatione evangelica utendum:
*Si peccaverit in te frater tuus, inquit Christus,
vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Quod
si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.
Quod si te non audierit, adhibe tecum adhuc
unum*

ANNO
CHRISTI
1550.
1. Cor. 5.

Marb. 16.
Jan. 8.

2. Cor. 2.

A nam aut duos, ut in ore duorum vel trium re-
fatum sit omne verbum. Quod si cui non audierit,
dic ecclesia: Quod si ecclesiam non audierit,
sit tibi sicut Ethnicus & publicanus. Sic Paulus
Corinthium respicere nolentem excommunica-
vit. Et hic iterum Christi doctrina & exem-
plum sequendum, ut benevolentia severitatem
vincat, ut paratus sit parochus dimittere pec-
canti non modo septies, sed & septuagies se-
pties. Et cum Christo paratior sit ad absolven-
dum adulteram, ad frugem melioris vite rever-
tentem, quam ad condemnandum, quemad-
modum Paulus quoque in gratiam recepit Co-
rinthium illum poenitentem.

XVI.

Rom. 13.

Luc. 3.

1. Tim. 1.

Mat. 14.
Tym. 28.
Iha. 3.
Rom. 13.

1. Tim. 3.

Vitanda quoque manifesta reprehensio utrius-
que potestatis, tam ecclesiasticæ quam civilis;
neque invchendum in ordinem aliquem, aut
aliquod ab ecclesia receptum vivendi genus.
Omnis enim potestas a Deo est, & propterea ea-
tenus honoranda, non inceslenda. Sequenda
præcursoris dominici doctrina & exemplum,
qui ne milites quidem a se repulit, aut ulla
contumelia affectit, sed magis viam recte viven-
di ostendit. Per ejuscemodi enim incautam re-
prehensionem plebs ad seditionem magis ac re-
bellionem incitatur. Hanc mormur, odium,
impatientia, contumacia, protervia, & detra-
ctionis libido comitantur: quin potius docen-
dus populus est obedire magistratibus, parere
præpositis suis, etiam dyscolis: ac interim ad-
monendus est, ut si sint magistratus interdum
vitiosi, id evenire, quod dominus regnare facit
malos & hypocritas propter peccata populi.
Omnem animam potestatibus sublimioribus sub-
ditam esse: quodque omnis potestas a Deo
sit: quod denique, qui potestati resistit, Dei
ordinationi resistat, nisi tamen potestas expres-
sim præcipiat, quod est contra mandatum Dei;
tum enim oportet plus obedire Deo, quam
hominibus.

XVII.

Mat. 6.

In corripiendis vero magistratibus, cor-
rectioni quoque fraternæ locus est, quemadmo-
dum Joannes reprehendit Herodem. Sic enim
legimus: *Dicbas enim Joannes Herodi, non po-
pulo: Non licet tibi habere uxorem fratris tui.*
Qua si nihil promovens, postulanda & exspe-
ctanda provisio prælatorum ac majorum ma-
gistratum est: qui si dissimulent, etiam con-
sultum magis ut ultio remittatur ad Deum,
quam ut tantum scandalum inde deterius sub-
sequatur.

XVIII.

1. Tim. 2.

Est autem populus frequenter in concioni-
bus, post conciones vero semper diligentissime
commonendus, ut Deum optimum maximum
pro potestatibus deprecetur. *Volo* (inquit gen-
tium magister Paulus) *ut fiant omnium primum*
obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum
actiones pro omnibus hominibus, pro regibus &
omnibus qui in sublimitate constituti sunt, ut
quietam & tranquillam vitam agamus in omni
pietate & castitate. Hoc enim bonum est &
acceptum coram salvatore nostro Deo, qui omnes
hominis vult salvos fieri, & ad agnitionem ve-
ritatis venire.

Concil. General. Tom. XXXII.

XIX.

Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis
sermonibus domini nostri Jesu Christi, & ei qua
secundum pietatem est doctrina, superbus est, ni-
hil sciens, sed languens circa questiones & pu-
gnas verborum, ex quibus oriuntur invidia, con-
tentiones, blasphemia, suspensiones mala, confusa-
tionem hominum mente corruptorum, & qui ve-
rusate privati sunt, existimantium quæsum esse
pietatem.

XX.

B Porro cum secundum evangelicam atque apo-
stolicam doctrinam, quibus decreta patrum ac
conciliorum, denique pragmatica sanctio Au-
gustana merito accedunt, in ecclesia Dei sola
canonica scriptura ac divina eloquia, secundum
ecclesiasticam interpretationem sanctorum pa-
trum ac doctorum, & recitari & prædicari de-
beant: non abs re videbitur, parochis sum-
mam bibliorum paucissimis præscribere, ne ali-
cubi, dum scripturæ metas nesciunt, impingant.

XXI.

Et cum præcipue ipsis incumbat, ut plebem
erudiant in præceptis decalogi, articulis fi-
dei, qui symbolo apostolico recensentur, ac
ecclesiæ sacramentis simul cum explicatione o-
rationis dominicæ: (Hic est enim inchoatio-
nis Christi sermo, quo jacitur fundamentum
ab operibus mortuis & fidei in Deum) idcirco
ut imperitioribus consulatur, quoddam enchi-
ridion dabimus, in quo brevissime hæc omnia
secundum sanam & ecclesiasticam doctrinam ex-
ponentur: simul & loci quidam communes
ad omnes omnium hominum ætates ac ordines,
commonitorii inserentur. Veneratio quoque
sanctorum ac reliquiarum. Denique quatenus
imaginibus ac picturis utendum, docebitur.
Nec interim quid sibi ecclesiasticæ cæremonie,
præsertim illæ piæ ac antiquissimæ velint, &
quo conducant, in eodem libello declarare
omitemus, idque succinctissime.

XXII.

Simpliciores ac minus eruditi concionatores,
festis quibusque diebus concione in nomine
sanctissimæ Trinitatis cum imprecatione gra-
tiæ Dei (nempe ut dominus suum Spiritum
verbo addere dignetur) expta, initio ambas
lectiones, quæ epistola ac evangelium missæ
ejus diei appellantur, ad verbum enarrabunt.
Deinde post imploratam divini numinis cle-
mentiam, regrediantur ad utriusque lectionis
brevem dilucidationem, locos aliquot commu-
nes ex utraque diligentes, quibus populus ad
vitæ pietatem, caritatem ve Dei ac proximi
inflammetur. Denuntiabunt quoque, quid
ecclesia Dei eo die potissimum Deum oret ac
preceetur, quod in preceationibus seu collectis,
quæ post canticum Kyrie eleison, aut Gloria
in excelsis, dicuntur, continetur: ac horta-
buntur populum, ut idem pariter interea dum
sacra aguntur, Deum oret, si non verbore-
nus, mente tamen.

ANNO
CHRISTI
1550.
1. Tim. 6.

Ex conc.
Alic.

Aug. lib. de
doctrina
Christi. lib. 4.
c. 10.

ANNO
CHRISTI
1536.

XXIII.

Sanctorum historis ne nimis diu immorentur: quia potior pars (uti jam diximus) euangelio detur & epistolarum explicandis. Quod si fabulosa videbitur historia, ne attingat quidem: si verisimilis, leviter, eaque decerpatur, quae imitanda videantur. Miracula quoque ne impudentius jactentur, nisi quae scripturis prodita, aut a non levis scriptoribus summa cum historiae fide tradita fuerint.

XXIV.

Si quas allegorias, aut sensus scripturae reconditiores, spiritualia spiritualibus conferentes, adferre velint; has ex receptis ecclesiarum doctoribus, veluti Ambrosio, Hieronymo, Augustino, Chrysostomo, ac similibus comprobatis auctoribus desument.

XXV.

Ubi ad calcem concionis devenit, brevi epilogo, quo argumentum ac capita totius concionis renarrat, utatur. Id enim ad captum ac fulciendam memoriam auditorum, plurimum fecerit.

XXVI.

Debet quoque, finita concione, decalogus ac symbolum fidei & succincte & exerte recitari. Illa quoque exomologesis ac publica peccatorum confessio, cum imploratione misericordiae Dei, pure ac distincte pronuntiari, ac moneri populus, ut eisdem verbis sacerdotem pronuntiantem subsequatur: ac deinde recenseri consolatoria imprecatio remissionis peccatorum, ut populus dejecto, contrito, humiliato animo ac toto corde, cum presbytero accingatur ad mysterium redemptionis lux (quod in altari tractatur) contemplandum, fructumque dominicae passionis, quae in altaris mysterio commemoratur representaturque, participandum.

XXVII.

Cum multum plerumque temporis parvo cum fructu teratur in recensendis singulatim defunctorum nominibus, ubi viris pro quolibet exigitur una oratio dominica, idque interdum non citra suspitionem vel quæstus vel ambitionis fiat: nobis potius videbitur, ut populus ad communem pro defunctis orationem pie ac devote dicendam accendatur, & hæc generalis intermittantur. Super qua re tamen, quod ad morem civitatis nostrae Coloniensis attinet, & cum parochis, & cum senatu latius agere non omitemus.

P A R S S E P T I M A.

C A P I T U L A.

I.

ECCLESIAE catholicae usus septem mysteria (quae sacramenta appellantur) observat, veluti septem quaedam parata remedia, per quae Deo visum est peccatis nostris mederi,

A ac nobis gratiam suae salutaris medicinam (diversa tamen ratione) infundere, quae sunt, baptismus, confirmatio, eucharistia, poenitentia, extrema unctio, ordo, & matrimonium. Quae cur a Christo & ecclesia instituta sint, & a veteribus sacramenta peculiariter appellata, deinde, quae illorum sit per gratiam Dei efficacia & virtus, nunc non est dicendi locus. Tantum admonemus in praesentia parochum, quae illum circa dispensationem singulorum observare conveniat.

II.

Quia igitur in sacramentis aliud videtur, atque aliud agitur, instruendus est populus in cujuslibet exhibitione, quid in hujusmodi religioso arcano (id enim sacramentum sonat) agatur. Cum enim in sacramentis istis per signa quaedam sensibilia infundatur insensibilis gratia congruens externis signis, excitanda est fidelium fides & devotio in Deum, ut credentes, ac divinum mysterium intelligentes, ad Dei ac salvatoris nostri Jesu Christi participandam gratiam accedant. Quod fiet, cum parochus sub administrationem cujuslibet sacramenti, sacra concione populum breviter admonuerit quid in ea re agatur.

III.

Et ut de sacro baptismo exordium capiamus, docendus est populus, quod illic aboleatur vetus homo, remisso omni peccato: atque novus exoritur, ab omni labe purgatus per fidem in Christum: quod illic qui baptizatur, lavetur lavacro regenerationis & renovationis Spiritus sancti in sanguine Christi pro nobis effuso: quod illic veterem Adam exuimus, conspuit cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitae ambulemus: quemadmodum hæc enchiridion latius edocebit.

IV.

Suceptores infantis (patrini qui dicuntur) merito admonentur, quod ipsi sint, qui ecclesiae nomine, & in ecclesiam fide Christo parvulos offerant per baptismum, ac se perpetuum pro parvulis fidejussores constituent, nomine parvuli respondentes: quem etiam postquam adoleverit, symbolum simul & orationem dominicam edocere, atque vitam Christo ac professione in baptismo facta dignam perpetuo agere, saltem ubi id necessitas possere videbitur, cohortari non omittent, proindeque malum illos deligi proventu ætatis, quam impuberis, ne videatur infans infantem offerre, ac sponsores se Deo pro alio constituere, qui quod promittit, non intelligat: ideoque multo minus, quod non intelligit, docere queat.

V.

Praeterea docebunt populum quid sit, quod catechizetur baptizandus: quid reliqua solennia, quae ecclesia adhiberi voluit, signent, videlicet: Cur insuffletur in faciem baptizandi, cur signum cruceis & in pectore & in fronte fiat, cur sal in os detur, cur aures & nares spato

atq-

ANNO
CHRISTI
1536.August. lib.
de doctrina
Christianis.

Galat. 3.

Tit. 1.

Rom. 6.

Can. Vos ante
omnia, de
consec. dist.

ANNO
CHRISTI
1556

attingantur, linianturque, cur launctio in A
pectore & scapulis fiat, & cur post baptismi
unctionem in vertice. Denique, quid signi-
ficet amictus albus, quo infans seu alius bap-
tizatus superinduitur, que omnia sunt myste-
riorum plena, quemadmodum enchiridion de-
clarabit.

VI.

1. An. 24. Cum beatissimus Apostolus in ecclesia omnia
honeste atque secundum ordinem fieri jubeat,
debetur baptismus summa mentis in Deum,
& in sacratissima que aguntur mysteria, inten-
tione & dari & accipi. Quare quidquid hinc
susceptores seu alios adstantes avocet, procul
tollendum est. Accedatur itaque deposito om-
ni fastu, humili spiritu, ac recta in Deum fi-
ducia, quemadmodum accesserunt qui Jesu par-
vulos obtulerunt, ut manus eis imponeret.
Nam hic renuntiatur satanz, & omnibus
operibus atque omnibus pompis ejus. Conve-
niaturque ante inter paternos de nomine infan-
tis, ut potius in baptismo ipso cogitetur de
lucranda anima Christo, quam de retinendo
nomine

VII.

Magna certe ratione ecclesiasticis patribus
visum est, ut baptismus in conspectu eccle-
siam in loco sacro recipiatur, nisi tamen im-
minens necessitas fieri aliud suaserit. Quamo-
brem displicet nobis quod quidam fastuosi
templum domini despicientes, ambiunt magis
suos infantes in domibus privatim baptizari.
Quod deinceps, nisi necessitas idipsum exegerit,
& cause cognitio precesserit, indulgere
nolumus.

VIII.

Idem dum sacramentum confirmationis con-
fertur, docebunt vicarii nostri in pontificali-
bus, quid agatur, nempe quod illic ambiatur
gratia Spiritus sancti, qua confirmatur tiro
adversus satanz tentationes, roboraturque, ut
quod corde credit ad justitiam, ore quoque
palam confiteatur ad salutem. Quamobrem eo
communiri solet etas tenera, que ad nequi-
tiam proclivior est, quam ad pietatem, ut
ea proclivitas minuatur, docilitasque ad pie-
tatem augeatur. Omnes fideles (inquit Urba-
nus pontifex Romanus) per manus impositio-
nem episcoporum, Spiritum sanctum post bap-
tismum accipere debent, ut pleni Christiani in-
veniantur: quia cum Spiritus sanctus infundit-
ur, cor fidele ad prudentiam & constantiam
roboratur. De Spiritu sancto accepimus, ut
efficiamur spirituales, quia animalis homo non
percipit ea que sunt Spiritus Dei. De Spiritu
sancto accepimus, ut sapiamus inter bonum
malumque discernere, justa diligere, injusta
resipere, ut malitiæ ac superbiæ repugnemus,
ut luxuriæ & diversis illecebris ac scædis indi-
gnisque cupiditatibus resistamus. De Spiritu
sancto accepimus, ut amore vitæ & gloriæ
ardore succenti, erigere a terrenis mentem ad
superna & divina valeamus. Sed de hoc ali-
bi latius.

Conc. General. Tom. XXXII.

IX.

An expediat imitari consuetudinem, qua
observatur, ut nedum adultis, sed & infan-
tibus detur confirmatio, idque prorsus, hic
non definitum: quamquam quod Aurelianensi
concilio sancitum est, nobis magis placuerit,
videlicet ut jejuni ad confirmationem veniant,
perfectæ etatis, ut moneantur confessionem
sacramentalem facere priusquam accesserint,
quo mundi donum Spiritus sancti mereantur
accipere. Cum enim hoc sacramentum non sit
necessitatis absolutæ, convenientius & utilius
dabitur, si addatur admonitiuncula. At an-
tequam infans supra septimum etatis annum
progressus fuerit, parum aut nihil horum
que aguntur intelliget, ne dicamus, me-
minerit.

X.

Quemadmodum in baptismo susceptores sunt,
ita hic qui confirmandum presentant, ac co-
ram episcopo sistunt: idque non admodum di-
verta ratione, nisi quod quidam etiam dicunt,
decens esse, ut qui nondum adversus carnis,
mundi, ac satanz tentationes roborati sunt,
per confirmatos jamdudum atque exercitatos
sensus habentes, quibus fides confirmandi co-
gnita atque explorata sit, episcopo presenten-
tur. Quamobrem quoque admonendi sunt isti
officii sui, curandumque, ut tanti sacramenti
perceptio digne ac reverenter peragatur, quem-
admodum in primitiva ecclesia observatum le-
gimus.

XI.

Quibusdam in locis, ambitionis magis
quam pietatis causa, dum utrumque tam bap-
tismi quam confirmationis sacramentum peragi-
tur, hi qui patrini dicuntur, certant, ut al-
ter alterum donatorum precio (quo suscepti
ac presentati pueri donantur) vincant. Præte-
rea itur statim, maxime post baptismum, ad
comestiones, cum tum maxime comestationi-
bus esset abstinendum. Qua de re monendus est
populus, ut que digna sunt his sacramentis,
tantum curent: cetera aut moderentur, aut pe-
nitentia tollant. Nam non offenderimus Deum
graviori, quam cum illius sanctissima mysteria
indigne tractamus.

XII.

Docebit præterea parochus populum, quid
signet chrisma, & cur ex oleo olivæ ac balsamo
conficiatur, quemadmodum docebit enchiri-
dion.

XIII.

Eucharistia, unicum illud piarum mentium
solatium ac delictum, hac deploratissima tem-
pestate, execranda insania ac abominabili
profanatione hæreticorum, de re tanta quod-
libet comminiscendum, plerisque quodam
modo in nauseam vertitur: adeo ut (quod
dolentes referimus) multi nunc sint, qui
non tantum hunc panem vitæ, qui de celo
descendit, accipere non desiderent, sed & aver-
tentur, homines solo nomine Christiani, re

Ggg 3

ipfa

ANNO
CHRISTI
1556.
Ex conc.
Aurel. Ca.
Ut jura.
de confec.
dia. 3.

Genoa.

3. 6.

ANNO
CHRISTI
1536.
Nov. 10.

ipſa vero Capernaitis ipſis deteriores, etiam quos poſt acceptam notitiam veritatis, voluntarie in Filium Dei peccantes, ac corpori dominico & ſanguini contumeliam inferentes, terribilis quædam expectatio iudicii, & ignis æmulationis (quæ conſumptura eſt ad veritatem) manet.

XIV.

Docendus eſt itaque populus Chriſtianus certiffima fide credere, quod in hoc ſacramento ſit verum corpus & verus ſanguis Chriſti Jeſu. Neque enim Veritas mentitur, quæ apud Matthæum, Marcum & Lucam, hoc ſacramentum inſtituens ac porrigens, ſimpliciſſime dixit:

Matth. 16.
Marc. 14.
Luc. 22.

Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum quod pro vobis traditur. Hic eſt ſanguis meus novi teſtamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Hoc facite in meam commemorationem. Sic docet Paulus apoſtolus: *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? Et; Panis quem frangimus, nonne participatio corporis domini eſt?* Unde conſequitur, in euchariftia totum eſſe Chriſtum, quamquam ibi ſit ſub ratione cibi & potus. Qui enim tradidit verum corpus & ſanguinem, haud dubie tradidit vivum. Quare ſi credimus in ſepulchro divinam naturam non fuiſſe ſeparatam ab exanimi corpore, quanto magis credemus eam vivo corpore non eſſe ſeparatam in ſacramento?

1. Cor. 10.

XV.

Ubi ſunt, quibus contra eccleſiæ conſuetudinem perſuaſum eſt, oportere laicos participare corpus & ſanguinem domini ſub utraque ſpecie: ibi docet parochus hos, qui gravatam habent conſcientiam, corpus & ſanguinem domini in altera tantum ſpecie perfecte conſiſtere, adeo ut laicus, qui ſub ſpecie panis communicat, non tantum corpus, ſed & ſanguinem domini non minus recipiat, quam qui capit ſub utraque ſpecie & panis & vini. Eccleſiam quoque laicis unam tantum ſpeciem dare, quod pro reverentia ipſius ſacramenti & ſalute fidelium, eccleſia (cui diſpenſatio ſacramentorum Dei commiſſa eſt) ſic viderit expedire. Nam cum nullatenus ambigendum ſit, ſub ſpecie panis non tantum carnem, nec ſub ſpecie vini ſanguinem tantum, ſed ſub qualibet ſpecie totum Chriſtum contineri: cur ſe laicus iudicio eccleſiæ, quam dominus audiri voluit, non ſubmittet? quæ non temere, ſed multis rationibus permota, decrevit ſalubrius eſſe, ut non tantum populus, ſed & ſacerdotes non ſacrificantes, Chriſtum ſub una tantum ſpecie, quam ſub duabus perciperent. Quid enim panis viniſque ſpecies aliud ſunt poſt conſecrationem, quam ſpecies ſacramentales, & accidentia ſine ſubjecto? ut non habeat laicus cur queratur ſibi alteram ſubtrahi ſpeciem, ubi totum quod ſub utraque ſpecie continetur, integre accipiat. De qua re alibi latius dicetur.

Et cont.
Conſtant.

Matth. 13.

Ambroſ. de
Inſtit. ca.
Rever. de
conſecrat.
diſt. 2.

XVI.

Et quoniam in hoc ſacramento Chriſtus continetur, cohortandus eſt populus, ut ad hæc myſteria contremiſcens, cum in celebratione miſſarum elevatur hoſtia ſalutaris, ſe reveren-

Honor. III.
Caſ. ſanc.
de celebr.
miſſarum.
Et cont.

ter inclinet, corporeque humi fuſo, mente adoret crucifixum, facturus idem, cum preſbyter deſert ad inſtrum euchariftiam, quam ob id paratam ſemper habere debet, ut quando quis infirmatus fuerit, ſtatim eum communitet, ne ſine communionem decedat. Quod faciens decenti habitu indutus, hanc ſalutarem hoſtiam palam ac honorifice ante pectus cum omni reverentia & timore ferat & referat lumine ſemper præcedente, ut ſigno populus intelligat, illic eum eſſe præſentem, qui eſt candor lucis æternæ. Hæc denique ſacroſancta hoſtia reponatur ſemper in loco ſingulari, mundo & ſignato, honorificeque collocata, devote ac fideliter conſervetur.

ANNO
CHRISTI
1536.
Magunt. c.
Preſb. de
conſ. diſt. 2.
& C. 200.

XVII.

Docendus item eſt populus, quod tantum miraculum in hoc ſacramento virtute Chriſti fiat, non ex merito ſacerdotis, quod & in ceteris ſacramentis obtinet. Nam intra ſanctam eccleſiam catholicam in myſterio corporis Chriſti, nihil a bono majus, nihil a malo minus, perficitur ſacerdote: quia non in merito conſecrantis, ſed in verbo efficitur creatoris, & in virtute Spiritus ſancti. Si enim in merito eſſet ſacerdotis, nequaquam ad Chriſtum pertineret. Nunc autem ſicut ipſe eſt qui baptizat, ita ipſe eſt qui per Spiritum ſanctum hanc ſuam efficit carnem, & tranſit vinum in ſanguinem. Sed hoc tantum intereſt, quod malus ſacerdos ſibi tantum nocet, indigne tanta myſteria tractans. Nam quod ad veritatem corporis dominici attinet, ita percipit hic, cui dicit apoſtolus: *Qui manducat indigne, iudicium ſibi manducat, ſicut is, cui dicitur: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo.*

1. Cor. 11.
Joan. 6.

XVIII.

Præterea inſtituenda plebs eſt, quomodo euchariftia ſumenda ſit. Et in primis admonenda, quam grave crimen ſit, ad tanti ſacramenti participationem indigne accedere. Nam apoſtolus ait: *Quicumque manducaverit panem hunc, & biberit calicem domini indigne, reus erit corporis & ſanguinis domini.* Et iterum hanc horrendam ſententiam congeminans: *Qui, inquit, manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini. Ideoque, uti ſubjicit, multi inter vos infirmi & imbecilles ſunt, & dormiunt multi. Quod ſi noſſos dijudicaverimus, non utique iudicaverimus.*

2. Cor. 11.

XIX.

Proinde nemo admittendus eſt, niſi ejus conſcientia parochus ſit, aut cui poteſtas ſuper hac re legitime facta eſt, per exomologelin explorata, & qui poenitenti ac contrito corde corpus domini dijudicans acceſſerit, quod jubet apoſtolus, cum ait: *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat: ne cum Juda, qui cenæ dominicæ ad iudicium interfuit, locum diabolo præbeat. Mens ergo ab omni affectu peccandi longe abſit. Nam ſi adhuc habet voluntatem peccandi, gravatur magis euchariftiæ perceptione, quam purificatur. At contra, quamvis quis peccato mordeatur, ſi tamen poeniteat, & de cetero peccandi voluntatem nullam habeat,*

Matth.
Joan. 13.

Aug. c. quæ-
ſit. de conſe-
cr. diſt. 2.

beat,

ANNO
CHRISTI
1556.

beat, confidens de domini miseratione, accedat ad eucharistiam intrepidus & securus.

A mutue dilectionis & caritatis excitanda in nobis foret, quemadmodum divus Paulus inquit: *Quoniam unus panis & unum corpus multi sumus, qui de uno pane & de uno calice participamus.* Quamobrem ab hujus convivii spirituali participatione longe absunt, qui invidia vel odii veneno infecti, aut iracundia furere repleti fuerint. Monendi itaque sunt qui communicare desiderant, ut depolita omni similitate, diligant alterutrum uti unius corporis membra, ut non sit schisma in corpore, sed in idipsum pro invicem sollicita sint membra.

ANNO
CHRISTI
1556.
1. Co. 10.

XX.

Qui alteri quam suo parcho confessus est, is si non factus confessionis suspectus habeatur, testimonium afferet se confessum esse, cujus etiam conscientiam verus ipse parochus in principalibus Christianismi articulis excutere non omittet. Ac generatim singuli parochiani rudiores, anno saltem semel, cum adibunt mensam dominicam, examinandi prius in preceptis domini, articulis fidei, oratione dominica, ac ecclesie sacramentis, maxime baptismi & eucharistie.

XXI.

Ex conc. general. Osmun. de penit. & remiss.

Et ut cohortandus est populus, quo saepe numero communicent, quemadmodum olim singulis diebus dominicis fieri consuevit: (quod quidem nunc quo minus fiat, per laicos stat, quibus non debet celestis ille cibus invitatus aut nauseantibus obtundi) ita ad minimum populus ipse in disciplina ecclesiastica retinendus est, ut saltem toto anno semel ab omnibus, qui ad discretionis annos pervenissent, confessis & contritis, eucharistia summa cum reverentia suscipiatur. Olim qui non communicarent in anno saltem ter, in pascha videlicet, pentecoste, & natali domini, inter fideles catholicos non connumerabantur; sed cum sensim omnis pene refrigerit caritas, in hoc quoque ecclesiastica disciplina coepit esse remissior.

Ex conc. Tol. 1. & 2. lib. de conf. dist. 2. Osmun. homo.

XXII.

August. in Thmore. de confect. dist. 2. Math. 26.

Omnium autem maxime instruendus est populus, ut recta fide accedat, sermoni domini firmiter credens, quo nos edocet Christus, dicens: *Hoc est corpus meum quod pro vobis traditur. Hoc facite in meam commemorationem.* Quibus verbis & veritatem sui corporis adstruit, & credentibus, digneque susipientibus, remissionem peccatorum promittit, jubens ut hoc faciamus in suam commemorationem. Porro anima que fidem habet, & ejusmodi Christi verbis credit, in memoriam Christi sacramentum edit, cum secum recogitat, quemadmodum unigenitus Filius Dei, ob perditum hominem Deo Patri reconciliandum, & delendum quod contra nos scriptum erat chirographum, de celo descenderit, semetipsum exinaniverit ac humiliaverit, factus obediens Patri usque ad mortem, mortem autem crucis. In quo maxima erga nos Dei caritas commendatur, qui unico Filio suo non percipit, sed pro omnibus nobis a peccati & salutis vinculis redimendis tradidit illum. Tales ergo fidem & affectum, Deo suggerente, preparare debet in animo suo is qui eucharistiam percipit.

1. Cor. 2.

Philip. 2.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

XXIII.

August. in serm. de dec. dic. eccl.

Neque interim negligendum, sed perpetuo inculcandum erit, hoc sacramentum corporis & sanguinis domini sub specie panis & vini institutum esse, ut preter veritatem corporis & sanguinis, que in eo continetur & recipitur, quoddam etiam exterius signum

XXIV.

B Docendus quoque populus, ut qui juxta antiquum ecclesie ritum, singulis dominicis diebus ad communicandum corpori & sanguini dominico non se preparat, missae saltem parochiali hinc, aliisque festis diebus interfuit, ut tamen inter sacrificantem & assistentes non sit, more illo antiquo, tam frequens sacramentalis communio, sit saltem sacra doctrinae, pie exhortationis, laudis & gratiarum actionis communio, ut sic quodam modo omnes spirituali communicent, cum desiderio etiam sacramentaliter communicandi. Ne vero populus ab hac missa parochiali & ab auditione verbi Dei distrahatur, placuerit nobis, ut si que sint alie missae legendae die dominico, hae inchoentur primum post verbi predicationem finitam, quemadmodum latius in visitatione secundum diversorum locorum mores ordinare studebimus.

C. Et hoc attendend. de confect. dist. 2. Ex conc. Caroli. C. 52. et de conf. dist. 1.

XXV.

D Docendus populus generatim, quid agatur in missa, & quibus partibus consistat. Constat siquidem psalmodia, quem vocamus introitum, invocatione & gloriola celebratione sanctissimae Trinitatis, que in canticis Kyrie eleison, & Gloria in excelsis Deo, peraguntur: preceatione seu collecta, recitatione verborum prophetorum aut apostolicorum, quam vocamus epistolam: sacris canticis, que vocamus gradualia, & alleluia, & que sequuntur: lectione evangelica, symboli recitatione, seu professione fidei catholice: cantico, quod non sine mysterio offertorium appellatum est, gratiarum actione, que dicta est prefatio: religiola commemoratione mortis, consecratione corporis & sanguinis dominici, que fit in canone. Rursus, preceationibus, inter quas est precatio dominica: sequitur osculum pacis symbolum Christiane caritatis, mox communio. Rursus sacrum canticum, quod commune appellatur, & precatio. Postremo loco sacerdos totum populum velut in suam tutelam recipit, Deo benedictione tradit atque commendat, ut perseveret in affectu pietatis, mutuaque caritate: quorum cum admonebitur populus, incipiet nedum credere, sed & sentire, quod in missa nihil non sit pium ac venerandum.

XXVI.

E Corripicndus vero abusus est, quod quidam post aspersam aquam, & ante missae introitum, exitum faciunt: quidam, post auditum & non intellectum evangelium, abeunt: aliique, postquam sacerdos dixit, Sursum corda,

Ex conc. A. gathen. C. miss. de consec. dist. 5. & c. 1. q.

ANNO
CHRISTI
1536

da, & Gratias agamus. Atqui tunc præcipue populi partes erant, quando submissius legente aut tacente sacerdote, quisque cum Deo loquitur. Denique alii statim post elevationem corporis & sanguinis dominici, non expectantes præcipuam missæ partem, quæ est communio. Antiquissimus ergo canon populo rememorandus est, qui sic habet: Omnes fideles qui in solennitatibus sacris ad ecclesiam conveniunt, & scripturas apostolorum & evangelium audiant. Qui autem non perseverant in oratione usque dum missa peragatur, nec sanctam communionem percipiunt, (quam nos, ut non exigimus quotidie sacramentalem, saltem spiritualem a populo requirimus) velut inquietudines ecclesiæ commoventes convenit communionem privari.

C. Quando autem de consec. dist. 1. C. Omnes fideles de consec. dist. 1.

XXVII.

Docendus item est populus, quale sit missæ sacrificium, nempe repræsentativum. Semel quidem Christus mortuus est, pro injustis: semel in manifestatione sui corporis, in diffensione membrorum omnium. Verus Deus & verus homo semel tantum in cruce pependit, offerens Patri semetipsum hostiam vivam & passibilem, immortalem, vivorum & mortuorum receptionis efficacem. Et scimus quia Christus resurgens a mortuis jam non moritur: mors illi ultra non dominabitur; & tamen quotidie immolatur in sacramentis: non quod toties Christus occidatur, sed quod illud unicum sacrificium mysticis ritibus quotidie renovetur, quotidianaque recordatione mortis domini, qua liberati sumus, in edendo & potando carnem & sanguinem, quæ pro nobis oblata sunt, hoc ipsum repræsentetur, quod olim factum est: tacitque oblatio ista sacramentalis moneri nos, tanquam videamus præsentem dominum in cruce; elicientes subinde nobis ex illo fonte inexhausto gratiam salutarem, immolamusque hostiam pro vivis & defunctis, dum pro illis Patrem per filii mortem deprecamur.

August. de Trin. & in psalm. 10. C. Semel de consec. dist. 2. & duabus sc.

1. Tim. 3. Rom. 8.

XXVIII.

Exequias ac missas, quæ pro defunctis peccatiter dicuntur, malimus in alium diem transferri, quam die dominico celebrari, nisi tamen plebs diei translatione gravaretur. In quibus etiam ad populum fiat admonitio, declareturque quibus potissimum modis Dei misericordia pro animabus ambienda sit: sic, ut interim admonentur hi, qui funebri pompæ ac missas gloriæ tantum aucupandæ causa instituunt, perdere mercedem suam. Debet quoque plebs doceri, pium esse, quemadmodum ab apostolorum temporibus ecclesia (quæ columna & firmamentum veritatis est) & docuit & observavit, pro defunctis dominum exorare, & elemosynas in sinus pauperum clargiri, atque hæc eis prodesse, qui in communionem ecclesiæ & signo pacis decesserunt, & qui cum viverent, hæc sibi ut postea possent prodesse, cooperando meruerunt.

N. Non omnia. C. Tempus 21. qu. 1. Ex praes. Aug. 6. Tim. 3.

XXIX.

Ad exequias, quæ extra civitatem nostram Coloniæ celebrantur, non evocandi monachi, nec illa cohors levium ac indignorum sacerdotum. Aut si evocentur, videndum ipsis ne lat-

ciant. Quamquam nobis magis probetur, ut qui volent, pietate ductus, multiplicari profuncto preces, is monachos in suis monasteriis, ac clericos singulos in suis templis permanere sinat, ibidemque preces ac missas peragere. Quoniam enim spectat concursus iste, interdum quam par est immodestior, quam ad captandam auram popularum? Cavenda vero summo-pere post exequias delicata convivia, crapulae ac comessationes, ne Deus placandus, magis irriteretur.

ANNO
CHRISTI
1536

XXX.

In sacramento poenitentiae explicando, ac recte ministrando, maturitate multa ac diligentia opus est. Veteres orthodoxi poenitentiae partes tres nobis tradiderunt, contritionem, confessionem, ac satisfactionem, seu fructum poenitentiae dignum. Quamquam poenitentia, quatenus sacramentum dicitur, potissimum in absolutione presbyteri consistat, qua ille ex virtute verbi & clavium sibi a Christo traditarum, peccatorem poenitentem, & misericordia Dei sperantem, a peccatis suis absolvit, de quibus paulo latius in enchiridato dicemus.

XXXI.

Prima poenitentiae pars, cum omni evangelicæ prædicationis exordium sit, nunquam non est in suggesto pertractanda. Hac enim confugitur ab ira Dei ad misericordiam, hac convertimur ab operibus mortuis ad Deum viventem, hac subducimur a peccati ac diaboli laqueis, ac concorporamur Christo. Unde a poenitentia præcursor Joannes, deinde Christus ipse, ac princeps apostolus Petrus, prædicationis evangelicæ doctrinam sunt exorti. Poenitentia autem tum recte prædicatur, cum arguuntur scelera ac flagitia per verbum Dei, & incutitur populo timor iræ, indignationisque ac justi iudicii Dei, certo certius manentis eos, qui male agunt, ac male agendo perseverant.

H. 6.

Matth. 3.

1. Tim. 3.

1. Tim. 3.

Subinde vero vino oleum miscendum est, ut ex animo vereque territis ac convertis promittatur gratia ac misericordia. Ad eum modum Paulus ad Ephesios scribens: Hoc, inquit, scitote, quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi & Dei. Nemo vos seducat inanibus verbis: propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiae. Nolite ergo effici participes eorum. Et iterum ad Galatas: Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitia, contentiones, amulantes, rixa, ira, dissensiones, secta, invidia, homicidia, ebrietates, comessationes, & hæc similia: quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui hæc agunt, regnum Dei non consequentur.

Eph. 3.

Galat. 5.

XXXII.

Jam quamquam nemo convertatur ad dominum, nisi tractus per Patrem, attamen nemo hic excusationem prætexat, quod non trahatur: quod ille semper stet ante ostium passans, nimirum per internum & externum verbum communionens, ut convertatur a via nostra pessima, & inclamans quoniam ira, indignatio, tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantur.

1. Tim. 3.

Rom. 2.

ANNO
CHRISTI
1536.
Lec. 10.
Psalm. 146.
1. Joan. 2.

tis malum, gloria autem, & honor, & pax omni A
operanti bonam. Hic concussis conscientiis com-
monstrandus est Samaritanus ille, qui infundit
vinum & oleum, qui sanat omnes contritos,
& alligat omnes contritiones eorum. Filioli
mei, inquit divinissimus Joannes, hac scribo vo-
bis, ut non peccetis. Sed & si quis peccaverit,
advocatum habemus apud Patrem, Jesum Chri-
stum. & ipse est propitiatio pro peccatis nostris:
non pro nostris autem tantum, sed & pro totius
mundi. Hac est doctrina, que docet mori mundo,
& vivere Christo.

XXXIII

De confessione, & quotuplex sit, alibi dice- B
mus. Tantum, quod ad eam, que sacerdoti
privatim fit, attinet, paucis admonebimus.
Primum magnopere necessarium judicamus, ut
sacerdos, qui a confessionibus est, sit inte-
ger, eruditus, ac silentii tenax: alioqui si ad
quædam intentus sit, si ad malum sollicitus,
si curiosior explorator sit, si pertinacibus blan-
diatur, si intricatam conscientiam extricare ne-
sciat, si denique vel ebrius, vel iracundus,
vel levis, vel secreti minime tenax, dissipandis
magis quam paucendis ovibus videbitur i-
doneus.

XXXIV.

In primis autem qui huic muneri intentus est,
docebit continentem, ne ambiguè ac perple-
xis sermonibus se remoretur, & percontando
cozatur velut explicari crimina, (quod sæpe
numero periculosum est) sed simpliciter, tam-
quam coram Deo aperiat lethalia crimina, &
que conscientiam onerant ac lædunt, quod ea
que contra conscientiam aguntur, ædificent
ad gehennam. Atque ibi maxime opus est sa-
cerdote judice, discernente inter lepram & non
lepram.

XXXV.

Quod omnibus Christianis præcepit Paulus, D
dicens: Rogamus autem vos fratres, corripite in-
quietos, consolamini pusillanimes, suscipite infi-
mos, patientes estote ad omnes: Hoc cum qui a
confessionibus est, maxime convenit observa-
re, nimirum, ut consolando erigat pusillani-
mes per immensam Dei misericordiam: prætra-
ctos autem objurget, tremendumque Dei iudi-
cium ante oculos ponat. Denique uti pruden-
tissimus medicus, pro morbi qualitate tempe-
rabit medicinam, obtuturus magis quam pro-
futurus, si putaverit uno collyrio omnium me-
dere morbis. Monendi ergo qui confitentur,
singuli secundum ordinem, statum, ac ætatem,
atque id per locos quosdam communes ex scri-
ptura depromptos, quos in numerato habere
debet parochus.

XXXVI.

Qui nimis anxii sunt in repetenda confessio-
ne vel iteranda apud alium sacerdotem, vel et-
iam in enumerandis circumstantiis, quales sunt
quidam, qui quantumvis confitendo, confiten-
tiam tamen vix tranquillare possunt, docendi
erunt, Deum, (cui omnia patent) sincerita-
tem tantum cordis a nobis requirere, nec tam
severum esse exactorem, qui conscientiam ob-

nam vel ob aliam delicti circumstantiam, im-
ter confitendum non delecta opera neglectam, im-
perpetuo turbatam esse velit. Nam quis omnes
erratus suos enumeraverit? quemadmodum Da-
vid ait: *Delicta quis intelligit? Ab oculis meis Psal. 13.*
munda me domine.

XXXVII.

In occultis delictis ex reservatione casuum
compertum habemus, nonnihil mali interdum
accidere: vel quod peccator non habeat in
promptu sacerdotem, qui illum absolvat, con-
fiteri vel differt vel contemnit, vel quod qui
minores ætate sunt vel mulieres, difficile ad-
ducantur, ut ex suis parochis non sine levi sus-
pitione ad nos seu committarios nostros prohi-
cantur. Quare, ut contumacis & veterun-
dix & famæ, vitium nobis est, hanc potesta-
tem nostram absolventi a peccatis & casibus
nostris absolutioni reservatis, (occultis tamen)
omnibus parochis per diocesium nostram consti-
tutis, rite vocatis delegare, modo tamen vica-
riorum nostrorum in pontificalibus consiliis
requirant ac adhibeant: nostris tamen suffra-
ganeis potestatem facientes. aliter in diocesi-
bus suis, uti consultus videbitur, top. hanc re
ordinandi.

XXXVIII.

In publicis vero criminibus, quemadmodum
necesse est, ita jubemus ad canones antiquos
publicæ penitentis regredi, atque adeo ad
Christi & sui discipuli Pauli institutum rever-
ti, qui ad Corinthios exemplo ostendit, quo-
modo oporteat ecclesiam, in publicè peccan-
tem animadvertere, donec ipsi publicè peni-
tentiæ satisfecerint. de quo Julius di-
cemus sub titulo de jurisdictione ecclesiastica
contentiosa.

XXXIX.

Peracta confessione, sub absolutionem sacer-
dos monebit continentem, ut quod admissum
est, detestetur, ut sic deinceps vitam insti-
tuet, ne in ullum lethale crimen posthac inci-
dat, quemadmodum Christus ad mulierem di-
xit: *Vade, & noli amplius peccare.* Utque cum
affectum habens, credat, per Dei misericor-
diam virtute sanguinis Christi per absolutionem
impartendam in verbo ejus, sibi remissum iri
peccata. Iungat etiam illi fructum dignum
penitentis facere, ac tum denique imponat
nitium, ac absolvat continentem.

XL.

Dom matrimonio jungunt parochi virum ac
mulierem, docebant matrimonium institutum
esse a Deo, confirmatum per Christum, ut
Genesios 2. & Matthæi 19 legitur. Quod
sacramentum si quis, sicut dicitur, acceperit
accedente sacerdotali precatione, confert do-
num spiritus, quo vir diligat uxorem amore
callo, sicut Christus dilexit ecclesiam: mulier
vicissim propter Christum amet reveraturque
virum suum uti dominum. Uterque liberos, si
dentur, summa cura instituant ad Christianam
pietatem. Coptiosam monendi materiam Paulus
ad Ephesios 5. subministrat.

XLI.

ANNO
CHRISTI
1526.

XLII.

6. 11.

Gen. 1.

1. Co. 7.

1. Gregorius
ad Rom. 1. p.
1. cor. 7. 10.

Cum matrimonium ante lapsum Adæ propter
paterentes liberos institutum, ac benedictio-
ne Dei firmatum sit, qua dixit ille: *Crescite &
multiplicamini. & replite terram*: peculiariter
augm. homin. *Virum autem in carne una:*
*Propter relinquet homo patrem & matrem
suam, & adheret uxori suæ: nec ratio con-
junctionis, seu benedictio post lapsum defe-
cerit, seu tantum quod sanis potuit esse of-
ficium, id ægrotis factum etiam sit remedium,
dum utriusque sexus infirmitas propendens in
ruinam turpitudinis, recte excipitur honestate
nuptiarum, quemadmodum divus Paulus ait:*
*Uuvsquisque uxorem suam habeat propter forni-
cationem, nimirum vitandam: Monendi sunt
qui matrimonium contrahere affectant, ne
altus affectus ipsos hoc rapiat, ut sit honora-
bile conjugium ac cubile impollutum. Nam si
neque ob prolem suscitandam, necue ob forni-
cationem vitandam, sed potius divitiarum aut
opum nanciscendam, aut alterius rei gratia
matrimonium contrahatur: perperam agitur,
ac graviter in sacramentum peccatur. Hic, quæ
Tobiz 6. 7. & 8. scribuntur, enarrari, proponi,
ac doceri conveniet. Ubi locus pulcherrimus est,
exemplo commouens, quemadmodum bona
uxor donum Dei sit, debitum timenti dominum,
quomodo in timore Dei * apparentibus, non
luxuriz causa, sed sola posteritatis dilectione,
in qua benedicatur nomen Dei in secula, pe-
tenda. Quo pacto conjugii conscriptione facta,
tradenda, quemadmodum etiam convivium
nuptiale cum laude & benedictione Dei agen-
dum. Denique quo modo precandus sit Deus
per conjuges, ut benedictionem suam in ipsis,
quos conjunxit, impleat. Hæc enim decet
sanctorum filios, qui non debent ita conjungi
sicut Gentes quæ ignorant Deum. Eritque hor-
rendum illud exemplum de septem Sarris viris a
demonio occisis, repetendum. His namque
(ut Raphael angelus apud Tobiam ait) qui
conjugium ita suscipiunt, ut Deum a se & tra-
mente excludant, & sine libidini ita vacent si-
cut equus & mulus, in quibus non est intelle-
ctus, demonium malum dominatur. Quamob-
rem vehementer comprobamus illum morem,
quo matrimonio iungendi, ante ecclesiasticam
conjunctionem, jejuniis se præparant, & sa-
cræ eucharistiæ sumunt.*

XLIII.

Augustinus
de Genesi ad
Rom. 1. p.
9. cap. 7. 10.
3.

Docendi itaque breviter, matrimonium tria
complecti, fidem, prolem & sacramentum. In
fide attenditur, ne præter vinculum conjugale
cum altera vel altero concubatur: in prole, ut
amanter suscipiatur, benigne nutriatur, religio-
se educetur: in sacramento autem, ne conju-
gium separetur, neve dimissus aut dimissa et-
iam proles causa alteri conjugatur.

XLIII.

In canone
Evaristi.

Optandum ut canon Evaristi pontificis con-
cilio generali renovetur, tollanturque illa clan-
destina matrimonia, quæ invitis parentibus ac
propinquis Veneris potius quam Dei causa con-
trahuntur: nam quanta ex his clandestinis ma-
trimoniis mala seboriantur in aperto est. In-
terea vero donec ecclesia de hoc prospiciat, si
non irrita, prohibita saltem sint, & pœnæ ca-
nonicæ, hoc est excommunicationi, contrahen-

ANNO
CHRISTI
1526.

A tes, & qui his ope aut consilio adfuerint, sub-
jacent: quam nec tam facile, nisi ecclesie satis-
fiat tolli admodum expedire nobis videtur.
Quantum fieri potest, cavebit parochus, ne li-
beros cum parentum auctoritate conjungat.
Quod si parentes negligentes fuerint, aut in ad-
mittendo matrimonio jam contracto rigidiores
negatores, admonabit eos ut liberos mature
ætatæ elocent, neve vinculo jam per ecclesiam in-
dissolubili pertinacius oblucentur.

XLIV.

Conjunctionem per sacerdotem cum benedi-
ctione sacerdotali ac precibus, in missarum so-
lennia, in templo secundum antiquos canones
& ecclesiasticum ritum fieri decernimus. Superbia
ac fastu tumidis, qui in privatis domiciliis ma-
lent, quam in templo, ubi ecclesia convenit,
conjugendis bene precator, copulari, qui
non iuste opposuerit illud Paulinum: *Nam ec-
clesiam Dei contemnitis? Nec sacerdos ante quo-
libet conjugio jungat, nisi edictis aut procla-
mationibus tribus publice e suggesto ad popu-
lum factis præcedentibus, ob multas ac varias
fraudes evitandas. Contra hæc haud facile,
sed tantum ubi ratio admodum necessaria hoc
ipsum fieri postulaverit, idque non nisi cause
cognita, dispensabitur.*

XLV.

Peregrini & ignoti non conjugantur, nisi
legitimis testimoniis doceant, se ubi ante ver-
sati fuerint nullis matrimoniis vinculis adstringi,
ipsisque per suum parochum licere per alium
parochum copulari.

XLVI.

Quod ad gradus consanguinitatis ac affinita-
tis attinet, qui matrimonium contrahendum ac
contractum dirimunt, decretum concilii gene-
ralis observabitur. Hic si parochi in dinumera-
tione graduum addubitarint, peritiores con-
sulent. Ubi Romanus pontifex dispensatorio di-
plomate matrimonium secus contractum, appro-
bandum jusserit, examinentur cause diligentius,
quæ dispensationem extorsissent. Quæ si com-
pertantur aliter, quam narratum est, se habere
non dubium est, dispensationem nullius robo-
ris esse.

1. Co. 11.
hæ concil.
gen. C. Nou.
debet. de
consang.
& affi.

XLVII.

Ludicra illa quæ in templis post conjunctionem
sacerdotalem fieri consueverunt, velut in pultan-
do sponso, atque alia ejusdem generis, penitus
tollantur. Nam res sancta, quam Deus ipse instituit,
benedixit, inviolabilemque decrevit, agitur.

XLVIII.

De sacro ordine, & quæ salutaris gratia hoc
sacramento conferatur, quæ denique in eodem
sacramento conferendo observari oporteat, ti-
tulo primo, qui de munere episcopali est, ab-
bunde diximus.

XLIX.

Restat extrema unctio, quæ (quoniam in mor-
te extrema lucta est) adhibetur, ut vel conva-
lescat

ANNO CHRISTI 1516.

lelcat egrotus, si Deo ita visum, vel fide bonaque spe obdormiat in domino.

ANNO CHRISTI 1516. L. 10. dum os bovi trituranti, quod utique non boum causa, sed propter nos dictum Christus in evangelio explicat: Dignus, inquiens, est operarius mercede sua; ac Paulus toto capite nono primae ad Corinthios confirmat: Quis enim militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? Neque enim magnum est, si qui spiritualis seminans, carnalia etiam metans. Quamobrem dispiciendum est, ut parochis evangelii predicatoribus, certa ac competens subministratio victus & vestitus fiat, idque ad eum modum, ne in administrandis sacramentis quidpiam exigendo, oneri sint parochianis, aut cibum vicarium discurrando emendicare cogantur, quo nihil turpius aut sordidius.

Est autem unctio impendenda cum expositione unctiois & mandati apostolici, quod sic habet: Infirmatur aliquis in vobis? inducat presbyteros ecclesie, ut orent super eum, unguentes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei. Postremo loco adhibebit parochus admonitionem preparationis ad mortem, quemadmodum enchiridion docebit.

I.

Quod ad sepulturam attinet, quis poterit negare rem longe piissimam esse, & in veteri & in nova lege accurate observatam, ut Christianorum (qui spem resurrectionis habent) corpora non pecudum more disjiciantur, sed in coemeterii sinum recondantur, quod etiam alto mysterio non caret? Ab hac ergo sepultura nemo Christianus, qui in communionem decessit ecclesie, arceatur, etsi casu mortuus fuerit. Cum enim communicabatur viventi, & mortuo communicandum est. Soli vero haeretici, excommunicati, publici latrones, & hi, qui sibi mortem criminis conscientia adacti, confiterunt, & quos in peccato lethali, nullis poenitentiae signis praecedentibus, decessisse constitit, prohibeantur.

LII.

In sepulturis autem & exequiis, mortalitatis atque huius calamitose vitae admonitio diligens fiat, atque excitandi inter alia praesentes, ut recogitent sibi eodem modo hinc excedendum esse, sese in hac terra peregrinos agere, aliam autem inquirere, ad quam semper oporteat suspirare. Nam quo pacto ad exorandam pro defunctis Dei misericordiam commoventi sint, supra diximus.

PARS OCTAVA

CAPITULA

I.

Superest ut de victu parochorum dispiciamus. Hic in primis, quod Christus docuit, & sacri canones maximo sermo praecerunt, praemittendum duximus: nempe ut sacramenta ecclesiastica gratis ministrentur, dicente domino: Gratis accepistis, gratis date. Quamobrem neque pro baptizandis, consignandisque fidelibus, neque pro collatione chrismatis, vel promotionibus graduum, neque aliis sacramentis distribuendis precia quaelibet vel praemia, nisi quod voluntarie offeratur, recipienda sunt. Neminem quoque ad questuolas exequias cogi, aut pro sepultura munus aut precium exigi volumus, secundum canonicas sanctiones custodi interim ac vespilloni de sua mercede nihil detrahentes.

II.

At cum lex divina praecipiat, non alligan-

III.

In primis igitur, qui per vicarios seu vicuratos ecclesias parochiales regendi potestatem a nobis acceperunt, iidem vicariis tantam ex proventibus ecclesie partem assignabunt, qua vitam congrue sustentare possint. Quod nos inter visitandum pro ratione locorum ac parochiarum ut fiat, ordinabimus.

IV.

Ecclesie cathedrales ac collegiatae, iidem monachi seu religiosi, qui ecclesias parochiales aut suis ecclesiis vel monasteriis unitas habent, aut regendas aliis committunt, aut praesentando committi procurant; adeo interdum omnem proventum emungunt, ut residui redditus, qui rectoribus ecclesiarum permittuntur, nimis tenues sint & exiles: quamobrem nostrae curae erit, ut tanta portio rectoribus illis assignetur, unde iura episcopalia solvere, & congruam sustentationem habere possint.

V.

Ubi vero redditus ecclesiarum non suffecerint, juris consilium sequendum putamus, nempe ut una, aut plures etiam vicariae, quae ad altaria in eiusmodi ecclesiis fundatae sunt, ipsi ecclesiae parochiali, ut vocant, incorporentur: sic tamen ut, quoad fieri potest, per parochum officium, ob quod vicariae illae fundatae sunt, minime negligatur. Porro decimas potissimum parochis, ac ecclesiae ministris deberi, non dubium est. Nunc cum illae passim a laicis magna ex parte usurpentur, neque facile ex eorum manibus divelli possint, videndum, num diligenti cohortatione, aut alia via juri consentanea, parochis, cui ecclesiae redditus ad victum non sufficiunt, hinc aliquid emendicari possit.

VI.

Postremo loco justum ac decens putamus, ut singuli parochiani denarium illum consuetum, sed duplicatum, saltem in anno quater, videlicet in festis illis majoribus, veluti in natali dominico, paschate, pentecoste, assumptioneque Virginis gloriosae, id est, singulis festis duos denarios pendant. Neque enim tantillum offerre, ulli onerosum esse aut videri potest. Quis enim tam sordidus est, qui non aequum putet, modicum quid caduci ac temporalis subministrare,

ANNO
CHRISTI
1536.
2. Co. 7.

re, a quo spiritualia ac eterna vicissim repetit? Certe omnes scire debent, eos qui in sacratio operantur, quam de sacratio sunt edere: & qui altario deservunt, cum altario participare. Nam dominus ordinavit, his qui evangelium annuntiant, de evangelio vivere. Qui se unica solutione (quam nunc albo rotato sist) liberare vult, id ipsi liberum esto. Ne vero parochus aut in contentionem aut suspicionem trahatur, potius hæc pecunia per ecclesiam economos, aut alios probate fidei viros colligatur, ac ipsi parochi numerabuntur.

VII.

Laudabilem tamen consuetudinem in civitate nostra Colonienſi erga sanctam ecclesiam, pia devotione fidelium introductam, per has nostras synodales constitutiones nolumus immutare, donec ipsis parochis intra eandem civitatem de sufficientiori victu fuerit provisum.

P A R S N O N A.

C A P I T U L A.

I.

DE constitutionibus humanis, ac ecclesiasticis consuetudinibus magna impræsentiarum in ecclesia Dei concertatio est, quam ecclesie turbatores, ut ecclesie auctoritatem everterent, ad nihilumque redigerent, invexerunt. At populus hic docendus est, sanctorum patrum regulam sequi, qui diligenter admonent, traditiones ecclesiasticas, præsertim quæ fidei non officiant, ita observandas, ut a majoribus traditæ sunt. Sunt autem illa, quæ non scripta, sed tradita custodimus, non unius generis, quemadmodum divus Augustinus tradit. Alia enim toto terrarum orbe observantur, a patribus nobis quasi per manus tradita. Quæ quidem putanda sunt vel ab ipsis apostolis, vel ex plenariis conciliis (quorum est in ecclesia saluberrima auctoritas) commendata atque statuta retineant, veluti quod passio, & resurrectio, & ascensio in caelum, adventus Spiritus sancti, & quadagesima annua solemnitate celebrantur, quod die Veneris a carnibus abstinetur, atque alia multa, quæ ab universis merito observantur. Alia vero quæ per loca terrarum, regionesque variantur, sicut est, quod alii jejulant diem Mercurii, alii non: alii quotidie communicant corpori & sanguini domini, alii certis diebus accipiunt, & si quid aliud hujuscemodi animadverti potest, totum hoc genus rerum liberas habet observationes. Quod enim neque contra fidem catholicam, neque contra bonos mores esse convincitur, indifferenter est habendum, & pro eorum, inter quos vivitur, societate servandum. Sic divus Ambrosius Augustinum docuit, de hoc altero genere interrogantem: Tu, inquit, ad quaecumque forte ecclesiam (nimirum in unitate catholicæ ecclesie permanentem) veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalum, nec quemquam tibi. Sed de his, ac quatenus ecclesiasticæ illæ constitutiones obligent, alibi latius dicemus.

August. ad
Januar. cap.
114. autem.
16. dist.

II.

Jejunia ergo ab ecclesia indicta reverenter observari volumus, admonendusque populus cur sint instituta, nempe ut corpus per intemperantiam cibi aut potus luxurians, castigetur, in servitutemque redigatur, quo animus vegetior ac liberior laudibus divinis intillat, divinæque voluntati sese attemperet. Magnum certe & generale jejunium est, abstinere ab omnibus iniquitatibus, & ab illicitis voluptatibus sæculi. Ad hoc perfectionis qui nondum pervenit, in ecclesie indictum huc vocans, haud contemnat.

ANNO
CHRISTI
1536.

August. in
Joan. ca. Je-
junium autem
magnum de
cons. dist. 1.

III.

Qui ecclesie ordinationem irrident, illicque divum Paulum opponunt, quasi iis jejniis ecclesiasticis contradicat, gravissimam utrique contumeliam (apostoli doctrinam debita opera adulterantes) inferunt. Non enim ecclesia aliquod cibi genus perpetuo interdixit, aut Judaicum ciborum delectum contra apostolicam doctrinam invenit: quinimo cum Paulo semper docuit doctrinam esse demoniorum, cibum aliquem immundum judicare & prohibere, quem Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, his qui cognoverunt veritatem, quod scilicet omnis creatura Dei bona sit, & nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Sed potius ecclesia veteris legis ac apostolicorum virorum exempla secuta jejunia quædam publica certis diebus indixit, jubens tum a carnibus abstinere, & cibis aridioribus uti: non quod carnes immundæ sint, sed ut luxui temperetur. Qua de re in Gangrensi concilio, quod non multo post apostolorum tempora observatum est, pari censura damnati sunt, tum hi qui nonnullos cibos carniū illicitos reputarunt, tum illi qui præter necessitatem corporalem superbientes, jejunia communia totius ecclesie putaverint contemnenda, perfectam in sua scientia rationem vindicantes, quos anathema esse concilium illud decrevit; atque alia multa, quæ nunc in contentionem rursus vocantur, ut succincte admodum, ita christianissime apostolico spiritu definiat.

1. dist. 2.
2. Tim. 4.

IV.

Cur vero criminentur hostes ecclesie ejus institutum, non videmus, cum ipsa nulli injiciat laqueum, quod hanc constitutionem adeo ligare non velit, ut vel caritati vel necessitati minime credere debeat. Quinimo liberum facit quolibet tempore quibuslibet vesci, modo id vel caritas vel necessitas suadeat, adhibito tamen utriusque medici, si præsto sint, aut saltem alterius, nimirum animæ, consilio.

C. concilium
de observ.
jejunii.

V.

Jam cum in jejniis ratio potius indicentis, quam abstinentia ista a carnibus spectetur, admonendus est populus, cum jejunandum erit, non minus sumptuosa & proluxa illa piscium fercula, quam carniū, vitanda, bellaria item illa, magis quam carnes inflammantia.

VI.

ANNO
CHRISTI

1536.

Orig. sup.
Levit. Nie-
ron. adversus
Montan her-
et. Ex conc.
Tolet. 8.Ambros. in
sermon. de
quadrag. 16.Ex conc.
Aurel. 1.
ca. 23.Juv. ult.
s. 17.

Mar. 11.

VI

Quadragesimæ institutio antiquissima est, a temporibus apostolorum ad nos usque deducta, cujus violatores plerisque generalibus conciliis, præsertim Toletano octavo, acerrime redarguuntur, religionique contrahe monstrantur. Atque adeo omnes quotquot sine inevitabili necessitate, seu fragilitate, evidentique languore, seu etiam impossibilitate ætatis, diebus quadragesimæ esum carniū attentare præsumerint, alienos a sancta communione decernit, quod sacris diebus abstinentiæ oblitū sint disciplinam, ac quadragesimæ dies (quæ anni totius decimæ putantur, quæ & in oblatione jejunii domino consecrantur) temerarie profanaverint. Quos vero aut ætas incurvat, aut languor extenuat, aut necessitas arctat, non ante prohibita violatio præsumant, quam a sacerdote permissam esse percipiant.

VII.

Litanias, id est, supplicationes, seu rogationes, indicto triduo jejunio ante domini ascensionem, patribus placuit celebrari: quibus omnes interesse jubentur, ut quemadmodum omnes peccaverunt, sic & omnes pro venia supplicent, omnesque ad Deum corda cum manibus elevent. Quamquam potissimum litanias istæ principio institutæ sunt, ut tum populus divina institutione admonitus, clementiam Dei exoret, quo pestes, elades, calamitates, fames, bella, & id generis adversa, quæ nobis justissimo Dei judicio ob peccata nostra instigantur, ac sub id anni tempus, nempe veris (cum bella emergere atque terræ fructus, qui tum in flore, atque teneri adhuc sunt, facile corrumpi solent) potissimum imminet, avertat & tollat. Ut autem ecclesia fiduciam erga Deum (quam orantes ac petentes habere necesse est) tum nobis adaugeat, Eliam proponit hominem nobis similem & passibilem, qui oratione oravit, ut non plueret super terram, & non pluit annos tres & menses sex: & rursus oravit, & cælum dedit pluviam, & terra dedit fructum suum. Quod si solus Elias petens exauditus est, num Christus ecclesiæ suæ preces averfabitur? Hic interim populus docendus est, quod non solum quæ animi, sed & quæ corporis & externa bona sunt, a Deo omnium auctore postulare oporteat: & redarguendi illi, (haud ita multo quam Gentes, meliores) qui vel fortunæ, vel lux industriæ, bona temporalia accepta fuerunt.

VIII.

Quod processiones per agros & campos peraguntur, rationem quidem habet, nempe quod populus oret, ut segetes ac fruges terra a domino conserventur: Verum ut alia plurima, ita & hic mos hominum malitia depravatus est, quod per occasionem talis deambulationis, quæ Deo placando erat instituta, pleraque scelera committantur. Quamobrem nobis latius videtur, ut hæc, aliæque supplicationes ac processiones, de cetero intra septa ecclesiarum religiose fiant, ac ut in templo, loco precatationibus peculiariter dedicato, oretur Deus, habeaturque tum pius rei ac temporis convenientis ad populum commonitorius sermo. Nostri tamen

Concil. General. Tom. XXXII.

A Iustitiam liberum reliquimus, ut ipsi in suis diocælibus de hac re, uti mores regionis patientur, dispiciant.

ANNO
CHRISTI
1536.

IX.

Diligenter quoque populus admonendus est, cur feris, & potissimum dies dominicus, qui a temporibus apostolorum in ecclesia Dei semper celebris fuit, institutus sint. Nempe, ut tum in unum omnes pariter conveniant ad audiendum verbum domini, ad audiendum quoque sacrum, & communicandum: Breviter, ad vacandum Deo soli, ut dies illa tantum orationibus, hymnis, psalmis, & canticis spiritualibus transigatur. Hoc enim est sanctificare sabbatum.

X.

Quamobrem cupimus hæc diebus prohiberi nundinas, claudi cauponas, vitari comellationes, ebrietates, sumptus, lites, lotus improbos, choreas plenas insanis, colloquia prava, cantilenas turpes: Breviter, omnem luxum. Nam hæc & (quæ sere semper consequuntur) blasphemias ac perjurias nomen domini profanatur, ac sabbatum (quod nos admonet, ut quiescamus peccate agere, & bene facere discamus) contaminatur.

XI.

Et cum in diebus festis, qui dedicationi ecclesiarum peculiariter dedicati sunt, plerumque indigna committantur, adeo ut videatur populus tum potissimum comellationis causa convenire: vitum nobis est, ut per diocæses nostras, uno certo die anni quo ejusmodi festum dedicationis in metropolitana nostra colitur, in reliquis quoque ecclesiis omnibus, extra civitatem nostram Coloniæ Agrippinam constitutis, observetur. Nam intra Coloniæ summo nostro templo suis honores constare debet, quod & in aliis oppidis insignioribus, ubi una ceteris ecclesiis præeminet, obtinere placuerit: videlicet ut ibi minores ecclesiæ pridie ejus diei, qui dedicationi ecclesiæ summe ejus loci consecratus est, aut die dominico proximo præcedente suas singulæ dedicationes celebrent, observetur. Docendus autem est populus, dedicatione templi significari dedicationem ecclesiæ catholicæ ac cujuslibet hominis Christiani, qua copulatur Deo. Nam ut divus Augustinus ait: Quotiescumque templi festivitatem colimus, si fideliter ac diligenter attendimus, & sancte & juste vivimus, quidquid in templis manufactis agitur, totum in nobis spirituali ædificatione consistit. Non enim est mentitus ille qui dixit: *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. Et iterum: Nescitis quia corpora vestra templum est Spiritus sancti?*

XII.

Ex vetustissima institutione & more receptum est, templa & altaria, & pleraque alia, quibus in templis ad excitandum fidelium animos, & divinum cultum expiendum utimur, consecrari, solennibusque precibus, ac benedictionibus dedicari Deo, quod in veteri quidem testamento præceptum etiam divinum habuit, quemadmodum Exodi 31. & 2. Paralipomenon 22. legimus. Ungitur præterea secundum ecclesiasticam

C. Sicut non
ali, c. missa-
rum solen-
nitas, & Eccle-
siæ, de con-
secr. dist. 2.

H h h

con-

ANNO
CHRISTI
1556.C. 1. & 6a
de sacram.
uncl.

consuetudinem, cum consecratur altare, cum A
dedicatur templum, cum benedicitur calix, idque
non solum ex mandato veteris legis, verum etiam
exemplo beati Silvestri, qui cum consecrabat al-
tare, illud chrismate perungebat. Verum unctio-
nis sacramentum, aliud quidem efficit & figu-
rat, tam in novo quam in veteri testamento. Un-
de non iudicat ecclesia, cum unctio celebrat
sacramentum, sicut aliqui mentiuntur, qui ne-
que scripturas, neque Dei novere virtutem,

XIII

Quamobrem populus docendus est, hic aliud
agere, atque aliud significari, cum consecratur
templum. Funduntur preces domino, ut hunc B
locum sibi peculiariter dedicatum esse velit, ut
diabolum & ejus potestatem inde penitus expel-
lat, ut omnes qui huc deprecantur conveniant,
ex quacumque tribulatione consolationis divine
beneficia consequantur, ut ab omnibus pariter
convenientibus, Deo laudes solvantur, divinum
verbum audiatur, ac ecclesiastica sacramenta mi-
nistrantur. Peculiariter altare consecratur, ut
illuc oblatio munda Deo offeratur, hoc est, sa-
cramentum corporis & sanguinis Christi, quod
in memoriam passionis dominice immolamus.
Quod vero præter preces, aspersio etiam at-
que unctio altarumque rerum solennia adhi-
bentur, mysterii secretioris plenum est: non quod
inanimata ista gratia divine susceptiva sint; sed C
cum hæc visibilibus fiunt, admonetur Christia-
nus, Deum omnia hæc per invisibilem virtutem
in anima operari, quæ est domus Deo dedican-
da, ubi fides fundamentum facit, spes erigit,
& caritas consummat. Signat ergo templi dedi-
catio tam fidelis animæ, quam ecclesie cum
Christo desponsationem. Ipsa enim ecclesia ca-
tholica ex multis vivis lapidibus adunata, ve-
rum Dei templum est. Quod si Dei templum
sumus, altare intus habemus. Altare quidem
nostrum, cor nostrum est. In hoc altari fit sacri-
ficium laudis. Sacrificium enim Deo, spiritus
contribulationis & cor contritum. In hoc altari
fit commemoratio corporis & sanguinis Christi.
Hinc preces ad cælum ascendunt: ad cor enim D
respicit Deus. Quamobrem nisi omnia quæ in
hujusmodi consecratione exterius aguntur, in
nobis spiritualiter impleantur, parum hinc fru-
ctus nobis accesserit. Quid enim exterior ablu-
tio vel inunctio sine interiori prodest?

XIV.

Benedicuntur quoque campanæ, ut sint tubæ
ecclesie militantis, quibus vocetur populus ad
conveniendum in templum, & audiendum ver-
bum Dei: ceteris vero ad annuntiandum mane
misericordiam Dei, & veritatem ejus per noctem;
ut per illarum sonitum fideles invitentur ad pre-
ces, & ut crescat in his devotio fidei: quamvis
etiam patres alio respexerint, videlicet ut dæmo-
nes tinnitu campanarum Christianos ad preces
concurrentium, terreatur, quin potius precibus
ipsis territi, abcedant, illisque submotis, fruges,
mentes & corpora credentium serventur, ut pro-
cul pellantur hostiles exercitus & omnes invidie
inimici, fragor grandinum, procelle turbinum,
impetus tempestatum & fulgurum temperentur,
infecta tonitrua & ventorum flamina suspendan-
tur, spiritus procellarum & aeris potestates pro-
sternantur; Breviter, ut audientes confugiant
ad sanctæ matris ecclesie gremium, ac ante san-

æ crucis vexillum, cui flexitur omne genu, ANNO
quemadmodum hæc in solenni benedictione CHRISTI
campanæ reperies. 1556.

XV.

Docendus est ergo populus ab exterioribus
istis, ut signatis potius quam signis inhæreat ac
intendat. Quod & in omnibus aliis obtinet ce-
remoniis, alioqui parum ad pietatem profuturis.
Nam qui in exterioribus istis consistit, ac non
potius illis admonetur, ut ad Deum respiciat,
confugiat, ac totam suam fiduciam in illum
collocet: huic citius externa ista in subversio-
nem, quam ædificationem erunt.

XVI.

Quamobrem quidquid in ejusmodi rebus ad
abulum & superstitionem spectat, & quo popu-
lus a Deo ad collocandum in externis istis ali-
quam fiduciam abduci possit prohibemus. Quale
inter alia est, quod sanctorum imagines cum in-
dulgentiis & impositione incertarum reliquiarum
dedicantur: quod quidam aqua, sale, cereis, ac
herbis benedictis, in medicandis pecoribus su-
perstitiosius abutuntur. Omnis quidem creatura
per verbum Dei & orationem sanctificatur, quem-
admodum divus Paulus testatur: ergo quanto
res sacratiores, tanto abusus ejus damnabilior.
C. Placuit de
consecr.
Jul. 1.
I. Tim. 4

XVII.

Reconciliatur ecclesia aut cæmeterium ob se-
minis emissionem, peccandi libidine factam. Iri-
dem ob enormem sanguinis effusionem, dedita
opera violenter & injuriose committam, ac aliis
quibusdam de causis; qui mox ex Levitici 14. &
15. suam originem trahit. Fit autem hæc recon-
ciliatio, non quod templum revera polluitur,
(ecclesia enim, cum sancta sit, coinquinari non
potest: imo ipsius loci sanctitas insaniam loci
abolet) sed cum templum locus sit, ubi deli-
ctorum venia postulatur, ubi salutaris hostia pro
peccatis immolatur, ubi Deo laudes exolvuntur,
ubi tutela refugii esse debet: fit, ut scandalum,
horror, atque abominatio turpitudinis & pec-
cati ibi commissi, propositum quoque & volun-
tas lethaliter delinquentis, in causa sint, ut lac-
cer locus reconcilietur, idque ad exemplum & ter-
rorem, ut videntes locum sacrum seu inanimatum
templum, nullo peccato obnoxium, lavari & pu-
rificari, delicti horrore concutiantur, & recogit-
ent quantum pro expiatione delictorum, & vi-
vo Dei templo sit elaborandum. Sic Christus
ementes & vendentes e templo ejecit, flagello fa-
cto de funiculis, ipsos acerrime corripens, ac
dicens: *Domus mea, domus orationis vocabitur*,
vos autem fecistis illam speluncam latronum; aliud
quidem agens, aliud vero innuens.
Math. 21.
Joan. 10.

XVIII.

Non tamen omnis pollutio hanc reconcilia-
tionem requirit, sed tantum publica vel per
rei evidentiam, vel saltem per famam. Quod
si occulta sit contaminatio, quæ etiam baptis-
mi ac penitentiae sacramenta non remorat, solennitas non exigitur, quod ratio reconci-
liationis in occultis non habeat locum.

ANNO
CHRISTI
1527

XIX.

A ecclesiam utrum ac utilitatem convertantur, aut
etiam inde aliquid parochio ad vicum decidatur. ANNO
CHRISTI
1527.

PARS DECIMA.

CAPITULA.

I.

Vita monastica non multo post apostolorum tempora coepit, quamquam multis persuasum sit, aliam tum fuisse, quam nunc est, monachismi rationem. Nemo tamen negavit, hoc vite genus ad perfectionem evangelicam maxime commodum, modo secundum sanctissimam institutionem pure immaculateque observetur. Quia vero res est quam maxime ardua, in carne vivere, & carnis stimulis nullum locum dare, diaboli que mille fraudibus (quibus praeterim solitarios aggreditur) feliciter semper resistere, idcirco in hoc vite genere nemo vel invitus intrandus, vel pellendus, vel temere suscipiendus, sed summa cura adhibita, post diligentissimam demum examinationem monachi ac monachae recipiantur. Quibus saepe inculcandum est prius Christi verbum de eunuchis, qui se castrarunt propter regnum caelorum, cum inquit: *Qui potest capere, capiat.* Proponenda Sapientis sententia, quae habet in haec verba: *Attira te ne quaeris.* &c. Rememorandum quoque diligentissime, quod Deo stulta & infidelis promissio admodum duplicat. Breviter, admonendus est omnis ad hanc vitam aspirans, ut primum se totum excutiat, ne provinciam suscipiat, cui non suffecerit, alioqui parabolae evangelicae dicerio notandus, quod coepit aedificare, & non poterit consummare. Maxima autem cautio adhibenda est in puellis, propter sexus fragilitatem, ne vel ob aetatem desit voluntas, vel metus adit, aut alius affectus minime Christianus.

II.

Certe sancti patres admodum fuerunt solliciti, ut non nisi voluntario ac spontaneo iudicio virginis propositum atque habitus susciperetur, quod coacta servitia domino ingrata esse dignoscantur: siquidem voluntarie domino sacrificandum est, & voluntaria oris sui beneplacita fieri in conspectu domini psalmographus obsecrat. Quod enim quis non eligit, nec optat: quod non optat, nec diligit: quod non diligit, facile contemnit. Unde consequitur, nullum esse bonum, nisi voluntarium: edeo ut qui alio affectu quam bonae voluntatis monachismo se alligant, magis peccent quam mereantur. Ambigi enim non potest crimen magnum admitti, ubi & propositum deseritur, & consecratio violatur. Nam si humana facta non possunt impune calcari, quis de eis manebit, qui contulerint foedera divini sacramenti? De adolescentibus viduis Paulus pronuntiavit, quod cum fuerint luxuriantiae, in Christo nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

III.

Admonendi quoque erunt parentes, ne liberos in monasterium invitos detrudant, quod illos Vix longe gravius maneat, quam Pharisaeos.

Hhh a szos,

Reconciliationem autem ejusdemmodi gratis fieri, ac tantum itineris sumptus vicariis nostris in pontificalibus suppeditari volumus. Qui quidem sumptus ex bonis delinquentis desumentur, modo tamen tanta illius facultates sint: sin secus, parochiani non gravabuntur vel tantillos sumptus itineris suppeditare, ne populus praeter culpam suam gravetur. Ne vero diutius ob talem pollutionem divinum suspendatur officium, aut ecclesiastica intermittatur sepultura, vicarius noster in pontificalibus statim ut vocatus fuerit a populo, (modo gravioribus rebus id temporis non fuerit implicitus) ultro ibit, officium suum expleturus.

XX.

Immunitas ecclesiastica, vetustissima res est, jure pariter divino ac humano introducta, quae in duobus potissimum sita est. Primum, ut clerici, illorumque possessiones & bona a vicariis & tributis, aliisque manebus laicis libera sint. Nam (ut de libertate Levitarum sileamus) non temere refert scriptura, Pharaonem totam terram Aegypti sibi tributariam fecisse, praeter terram sacerdotum & possessiones quae a rege traditae fuerant eis, quas vendere non sunt compulsi: quin potius ipsis etiam statuta cibaria ex horreis publicis praebantur, ut legimus Genesios 47. Deinde, ne rei criminis ad ecclesias confugientes, inde violenter extrahantur, exceptis publicis latronibus, qui per indultiam proximum occidunt, ac nocturnis depopulatoribus agrorum, qui itinera obsident aggressionum insidiis. Denique his, qui sub immunitatis spe in ecclesiis ac conventibus delinquant. Quod si a confugientibus ad ecclesias paria his commissa sint crimina, quae reipublice referat puniri, tantisper saltem debet saecularis potestas a manuum injectione abstinere, donec nostros consulat officiales, ne devenire necesse sit ad cessationes a divinis, & interdicta, quae vitam est antecessoribus nostris, ob violationem ejusdemmodi immunitatis, editis constitutionibus promulgatae.

XXI.

Fraternitates, quae vocantur, & in nonnullis aliquorum sanctorum in ecclesiis fiunt, speciem quidem pietatis habent, sed quales hac tempestate servantur, nempe in quibus tam clerici quam laici potissimum comestionibus & ebrietatibus vacant, interdum etiam variis conspirationibus adversus potestates intenti sunt, si non omnino sublatae, saltem correctae ac reformatae volumus omnino sublatae malimus, ac redditus seu census earumdem, vel in usus pauperum, vel parochiae, expendi nobis magis placuerit. At cum hae sodalitates forsitan praeter publicum ostendiculum, ac pauperum (qui ab eis elemosynas ex constitutione accipiunt) praedictum commode tolli non possint, videbimus inter visandum, ut saltem tollantur abusus, ut prima servetur institutio, & examinentur formulae earum & statuta, ut ratio ac calculus singularis annis per provisos, ut vocant, earumdem fraternitatum coram parochis ecclesiarum reddatur, ut super extantes fructus ac redditus, in pauperum seu

Concil. General. Tom. XXXII.

Ex conc. Lateranensi, ca. Non minus. Ex gener. adversus de immu. eccl. Ex conc. Tol. tit. III. C. de cler. servos. 12. q. 2. C. inter alia. de immunitate. rem. de immu. eccl. h. c. c. q. 1. h. quis pot. su. per. 10. d. 1.

Ex conc. Lateranensi, ca. Non minus. Ex gener. adversus de immu. eccl. h. c. c. q. 1. h. quis pot. su. per. 10. d. 1.

Matth. 19.

Eccl. 1.

Luc. 14.

C. Poella.

4. 2. q. 2. ca. Prutesca. 12. q. 2.

Psalm. 117.

Cap. 1. de regula.

1. Tom. 1.

Matth. 23.

ANNO
CHRISTI
1536.

mos, qui circumibant mare & aridam, ut facerent unum profelytum, & cum esset factus, fiebat filius gehennæ duplo magis quam ipsi.

IV.

Qui monasterium ingreditur, alio affectu quam simplici amore Dei ductus, veluti vel spem vel promissionem abbatiam consequendi habens, vel in otio vivere affectans, vel lucris temporalibus inhians, vel honores ab hominibus appetens; quisquis talis est, non Dei filius aut monachus, sed plane mercenarius est, quemadmodum superius nos de clericis etiam dixisse meminimus: cui verendum est, ut cum volet ingredi nuptias evangelicas, objiciatur illud: *Amice quomodo hic intrasti, non habens vestem nuptialem?* quodque ipso obmutescente, rex sit præceptoribus ministris, ut ligatis manibus & pedibus, ipsum in tenebras exteriores mittant, ubi erit fletus & stridor dentium.

V.

Habendus est in virorum monasteriis vi pius ac doctus, qui doceat monachos ab adolescentia meditari in lege domini die ac nocte, ad quod munus in monasteriis monialium, sanctimonialis ceteris vita & doctrina præstantior deligatur. Debet autem qui monasterio præest, summa discretionem uti, maxime erga eos, quos compererit divinis literis intentos aut contemplationi deditos, ut scilicet tales a sordidioribus officiis linat esse immunes.

VI.

In monasteriis quoque verbi prædicator erit pius quidem ac eruditus: nam nulla armatura fortior ad resistendum diabolicis insidiis ac jaculis, quam gladius ille spiritus, quod est verbum Dei, quo Christus in deserto solitarius, jejniis & orationibus vacans, & nihilo secius tentationibus expositus, retudit omnem diaboli fraudem ac nequitiam. Nihil quoque potentius illo ad deiciendos, ac vicissim consolandos animos nostros, nihil efficacius ad concitandam mentem in amorem Dei, contemptum mundi, ac omnium quæ in mundo pulera ac speciosa apparent.

VII.

Neque nobis displicuerit, ut aliquot ex monachis bonæ indolis, ad universitates publicas & bene Christianas, aliquot annos theologicis studiis operam navaturi mitterentur: illic tamen non alibi quam in monasteriis seu gymnasiis sub cura & oculis præceptorum commoraturi, ne bonis ac rectis studiis destinati, mores minime monasticos imbibant ac contrahant.

VIII.

Sint præterea in monasteriis virginum, præsertim præter abbates aut propositos, alii conscientiarum examinatores ac a confessionibus; aut saltem virginibus liberum sit, bis aut ter in anno aliis, quos elegerint, probis ac doctis viris, de suorum superiorum, ut vocant, consensu (quem hi interpellati, rationabili causa intellecta, nequaquam negabunt) conscientias suas exomologesi exponere, exoneratæque, ne scilicet adigatur monialis renitens, semper uni

homini delicta confiteri. Debet autem hi qui ejulcemodi munere in monasteriis monialium funguntur, esse homines vitæ probatissimæ, ac morum quammaxime inculpatorum, eruditi ac singularis judicii, observaturi ea quæ supra, ubi de penitentiam sacramento tractatum est, delibavimus. Cavebit in primis, criminum non confessorum rememorationem, ne virgines discant quæ prius nescierunt. Cavebit præterea, nisi res omnino exegerit, duritiam increpationis, magis intentus ad modestissime arguendum, & pietissime vicissim consolandum. Confessiones autem monialium non privatim audiet, sed in ceterarum conspectu, non tantum ut omne malum, sed & omnis mali suspicio omnino cesset.

IX.

Monasteria olim virtutum scholæ, ac pauperum hospitalia erant: nunc, proh dolor! videmus ea quæ virorum sunt e scholis virtutum, in diversoria militum ac raptorum: quæ vero mulierum sunt, in plerisque locis in suspectas de incontinentia domos, ne quid gravius dicamus, esse commutata. Quamobrem displicendum nobis est, ne tam passim a quibusvis militibus hospitii jus a monasteriis vi exigatur, & elemosinæ pauperibus deputatæ, improborum luxu devorentur, neve ad monasteria virginum accellus, toties a sacris canonibus prohibitus, pateat: Et ut qui deprehensi præter hæc fuerint ostendiculum aut occasionem illis labendi, sive intra sive extra monasteria, dedisse, dignas penas ferant.

X.

Visitacione ergo monasteriorum quammaxime opus esse intelligimus, quam & canones nobis imponunt. In hac vero oportebit omnia ad regulam ordinis monastici exigere, nihil non ad pietatem & vitæ sanctimoniam dirigere, & quidquid mali exempli aut improbæ consuetudinis irreplet, penitus tollere ac eradicare. Profecto quoque hic examinari regulas, statuta & consuetudines, tolli superstitiones.

XI.

Habent quædam monialium monasteria sumptuosos præpositos, sub quorum potestate cum omnis bonorum administratio sit, ipsi de reditibus monasticis luxuriantur; & qui monasticæ conversationis exemplum esse debuerant, ad mundi delicias revolvuntur, fastidientes interdum simitam & mella, in erim monialibus ipsis vix milio & cibario pane rugientem ventrem saturantibus. Sunt quoque virginum monasteria, ubi non est victus & mensa communis, sed mos ille (quem ad Corinthios scribens Paulus, quamvis in longe sacrationi convivio, damnavit) quotidianus, nempe quod unaquæque suum cibum præsumit ad manducandum: & alia quidem esurit, alia vero ebria est. Quos abusus tollere necessarium putamus, videlicet ut in illorum delicatolorum præpositorum locum, probi æconomi a nobis comprobandi (quorum victus sit monastico similis) surrogentur, qui etiam obligati erunt singulis annis rationem de receptis ac erogatis integram reddere.

XII.

ANNO
CHRISTI
1536.Cap. 1. de
immun. eccl.
Monast. de
vita & ho-
nori. cler.Ca. in
regul. p. 1.
Fors. de
ref. de
monast.

Hieron.

1. Cor. 11.

C. Oñis 9.
q. 1. cap.
Qui n. 17.
q. 2.

ANNO
CHRISTI
1536.

XII.

Itidem ut moniales victum ac mensam communem ubique habeant, & quæ pari sunt officio destinatae, pari etiam cibo alantur. Quod ut quamminime onerosum sit, non debent plures in monasterium moniales recipi, quam congrue poterunt in singulis monasteriis sustentari, de quo nobis prius legitimam fidem fieri conveniet.

XIII.

Displicet etiam nobis, quod quædam monasteria quoddam præpositos habent, qui in capellis solitariis commorantur, quod Lateranensi concilio vestitum est, ac cautum ut episcopus abbas, monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam compellat, ut ejuscemodi præpositos aut priores ad claustrum revocent, faciantque ecclesiis ipsis seu capellis per seculares clericos deleviri, aut saltem alios monachos ipsis adjungant.

XIV.

Visitandæ quoque in primis & reformandæ erunt domus hospitalium militum Teutonicorum, præterea ordinis divi Joannis Baptistæ, ac Antonitarum: atque initio providendum, ut in eisdem domibus cultus divinus rite ac debite peragatur, ut hospitalitas pro pauperibus fervetur, ut vita ac conversatio regularis secundum institutionem primam ac regulam, quam illi professi sunt, illic geratur, ut ab ipsis vestes ordini ac professioni dignæ ac convenientes, publice deferantur: ut comestationes, crapulae, ac omnis luxus prohibeatur: ut prædæ illæ bonorum mobilium, quæ post mortem prælatorum per primores ordinis fieri, ac in exteris regiones deferri, pessimo omnium exemplo consueverunt, amodo nequaquam fiant. Sed quidquid parsimonia defuncti prælati coactervatum ac relictum fuit, vel necessariis utilis ecclesiis, aut successorum, aut pauperum ejus regionis, ubi religiosa ista domus sita est, applicetur.

XV.

Et ut revertamur ad monachorum vitam, haud ignorare debent, concilio Chalcedonensi cautum, monachos oportere quieti operam dare, jejunia & orationes observare: in his locis, in quibus se semel Deo devoverunt, remanere: nullas ecclesiasticas seu seculares actiones tractare, nunquam sua monasteria relinquere, nisi forsitan ob ingentes necessitates id facere a suo episcopo jubeantur, ne nomen domini blasphemetur. Quare libertas illa peregrinandi seu excundi, prætextu invisendi parentes, moderanda seu penitus tollenda erit.

XVI.

Monachus & monacha amare debent scripturarum scientiam, & carnis vitia non amare. Psalterii librum de manu aut oculis nunquam deponere, semper orare, sensu vigilare, vanis cogitationibus aditum præcludere, corpore pariter & animo in Deum tendere, iram patientia vincere; Breviter nullis animi per-

*Keron. ad
Ruf. monach.
ch.*

Concil. General. Tom. XXXII.

A turbationibus (quæ si infederint, ad delictum maximum inducunt) locum date: semper aliquid operis facere, ut eos diabolus semper inveniat occupatos. Et ut nulla sint quæ manibus operari liceat, libros tamen sacros describere ipsis maxime conveniret, ut & manus operetur cibos, & lectione animæ satueretur. Porro Ægyptiorum monasteria hunc morem servasse leguntur, ut nullum monachum absque opere & labore susciperent, non tam propter victus necessaria, quam propter animæ salutem, ne perniciosis cogitationibus vagarentur, neque instar fornicantis Israel, omni transgressi divaricarent pedes suos.

XVII.

B Monachi qui pervagati fuerint, ubicumque invenientur, tamquam fugaces nostro auxilio sub custodia revocentur. Et si qui habitum abjecerint, ut eundem reassumant, cogendi.

*Ex IV. Te-
ler.*

XVIII.

C Ut monachi seu monachæ literas nullas vel destinare vel recipere audeant, absque abbatis seu abbatisse, aut ejus qui ipsorum loco monasterio præest, scientia, summa ratione olim constitutum est, sed per incuriam abolitum: id præsentis constitutione innovandum censuimus.

XIX.

Postremo, vitam, conversationem ac mores canonissarum, quæ seculares ob id appellantur, quod perpetuæ castitatis ac reliqua vota monastica non emittant, reformationi omnino ducimus necessarium. Nam vitam agunt plus nimio licentiosam, ac plerique scandalosam. Quæ ut in ordinem & ecclesiasticam quamdam disciplinam, quoad fieri potest, revocentur, nobis cum visitationem aggrediemur, curandum est.

P A R S U N D E C I M A .

C A P I T U L A .

I.

NON solum canonicis constitutionibus, sed & imperialibus ac regalibus institutis antiquitus piensissime sancitum est, ut habeantur quam fieri potest frequentia in republica xenodochia, ptochotrophia, orphanotrophia, gerontocomia, & brephotrophia, & id genus alia loca pietati consecrata, in quæ recipiantur peregrini, pauperes, invalidi senes, parentibus orbatæ atque inopes liberi, infantes expositi, furiosi, leprosi, contagiosisque ac perpetuis morbis oblixi, atque aliæ miserabiles persone: idcirco curæ nostræ imminet, ut ejuscemodi loca, ubi constituta sunt, intacta teneantur; ubi vero dissipata sunt, instaurantur, reformenturque. Denique ubi necdum constituta sunt, episcopali nostra providentia adificentur, construanturque. Pauperum enim curam nobis Christus præcipuam esse voluit, & horum toties meminit divinissimus Paulus apostolus.

*Cod. de q.
prie. & cha-
ric.*

*Matth. 25.
Marc. 14.
1. Cor. 13.*

ANNO
CHRISTI
1516.

II.

Hic ante omnia curandum nobis est, ut in domibus istis, quæ ad salutem animarum pertinent minime negligantur, sed ante omnia de sacramentorum administratione, pauperibus, debilibus & ægrotis provideatur. Ac ubi corporis infirmitas medicum postulat, ibi prius animæ, deinde corporis medicus accersatur.

III.

In ejuscemodi autem hospitalia nullæ aliæ quam eæ, quas diximus, miserabiles personæ, quæ aut morbo, aut debilitate, aut ætate impeditæ, suis manibus laborare, victumque ac vestitum sibi comparare non possunt, recipiantur: quas ad ecclesiasticam disciplinam canones pertinere, ac nostris aliorumque piorum hominum largitionibus victitare voluerunt.

IV.

In primis autem recipiantur in hæc hospitalia personæ miserabiles ejus loci, ubi hospitalia constituta sunt. Quod si recte curatum fuerit, suffecerint pene, nisi tamen fallamur, jam constituta hospitalia omnibus vere pauperibus per singula oppida ac vicos reperitis, ut a modo illis non fuerit necesse ostiatim panem emendicare, aut eos qui lepra, seu alio contagioso morbo impliciti sunt, inter homines diversari, quod lege divina ne fiat prohibitum legimus. Nec immerito, quod ex tali commixtione ac conversatione cum sanis infinita pericula subsequantur, etiam ex solo aspectu, qui intentibus horrorem solet incutere. Quod si leprosis, aliisque qui similibus morbis impliciti sunt, hospitalium, quibus addicuntur, redditus non suffecerint, satius est ut ipsorum nomine in conventu ecclesie elemosyna per aliquot viros probos ad hoc munus deputandos, colligatur ac præstetur, atque ut trunci in templis elemosynis istis colligendis aservandisque erigantur, quam ut ipsi morbo si alimonie petendæ obtentu, aut quocumque alio prætextu consortiis hominum miscerantur.

V.

Sint autem mendicantibus validis non solum hospitalia clausa, sed & publice ac ostiatim mendicare penitus interdictum. Et qui secus agere comperti fuerint, arceantur, ac legalibus nostrisque constitutionibus comprehensis pœnis subdantur. Utilius enim esurienti panis tollitur, si de cibo securus justitiam negligat, quam eidem frangitur, ut seductus injustitiæ acquiescat.

VI.

Damnamus autem abusum, quo in quibusdam locis fit, ut neglectis miseris ac inopibus, quibus hospitalia dedicata sunt, ex privato affectu magistrorum, aut magistratum, qui hospitalibus hæc præfunt, non modo validi, sed & quibus victus & vestitus suppetit, recipiantur, tantum quod illic commodius & in otio vivatur: qui certe aliter censeri non possum, quam pauperum deprædatores, raptoreque de alieno viven-

tes, ac velut ex sanguine pauperum saginati: quos divus Hieronymus gravissime increpat: Qui, inquit, ex bonis parentum & suis opibus sustentari possunt, si quod pauperum est accipiunt, sacrilegium profecto committunt, & per abusionem talium, judicium sibi manducant & bibunt.

VII.

Viderint quoque hi magistri ac hospitalium prædices, ne Judam imitentur, qui loculos (ex quibus pauperibus distribuebatur) ferebat, ac fur erat, ne sicut ille, ita & ipsi pereant. Noveriat ergo se tali muneri addictos non ut sui, sed ut pauperum curam gerant, quos neglexisse, occidisse est: quibus quid subtraxisse: sacrilegii instar est. Et quo vigilantiores in officio sint, singulis annis aut sæpius, magistratui ejus loci, præsentem parocho, rationem de omnibus reddant. Non meum est, inquit Prosper, dicere quantum peccatum est eorum, qui cibos pauperum sibi usurpant, & unde pauper victurus erat, præsumendo suscipiunt.

PARS DUODECIMA.

CAPITULA.

I.

Ecclésiæ reformatio a summis pariter & infimis a capitibus simul & parvulis ordiendæ est. Parvuli enim sunt, qui succrescentes, in majorum locum subinde decedentium, in reipublicæ tam ecclesiasticæ, quam secularis administratione succedunt, ut consequens sit, ab ipsis prave ac nequiter institutis, reipublicæ perniciem imminere. Quamobrem summo opere refert, ut pueritia, quæ leges est omnium rerum publicarum, in timore domini ac bonis disciplinis edoceatur. Id quod dominus præcepit Exodi 12. & Proverb. 6. Siquidem ea ætas nullis aliis usibus accommoda, per id tempus colligere poterit, & sibi & reipublicæ luculentum fructum. In primis autem operæ præcium nobis videtur, ut clanculata illi magistratelli, qui in conventibus vicariam docent, prohibeantur, utque gymnasia illa ac scholæ minores, in quibus pueri primis rudimentis imbuuntur, diligenter repurgentur, præfectis illis didascalis, seu præceptoribus, non tam eruditus quam sanæ doctrinæ, integritate ac inculpatæ vitæ viris, idque hæc potissimum tempestate, qua innumera pestilentes hæretes totam fere Germaniam summo cum Christianismi ac reipublicæ detrimento justo Dei judicio pervadunt, ac velut cancer serpunt: quas cum pueri semel imbiberint, difficile, imo impossibile erit, ut easdem penitus iterum eluant. Nam,

Quo semel est imbuta recens, servabit odorem Testa diu.

Holmius

II.

Quemadmodum vero didascalii pueros in classes digerens, quæ dein ipsis prælegent, tam ad eruditionem, quam ad vitam Christianam recte instituendam pertinentia, nos inter vitandam pro ratione cujuscumque scholæ trademus.

III. Olim

ANNO
CHRISTI

1546.

Cap. I. de
Quis non
nullis de
magis.

III.

Olim concilijari constitutione cautum est, ut non solum apud quamlibet cathedralem ecclesiam, sed & apud alias nimirum collegiatas, quarum sufficere poterunt facultates, constituatur magister idoneus, qui clericos earumdem ecclesiarum doceat & instituat. Apud metropolim autem theologum haberi præceptum est, qui sacerdotes ac quoscumque alios in sacris literis doceat, & in his præsertim instituat, quæ ad curam animarum pertinere dignoscuntur. Visum etiam concilio fuit, ut singulis magistris unius præbendæ proventus tantisper, quoad in docendo persisterint, assignentur. Cujus quidem saluberrimæ constitutionis vix vestigia quædam apud ejusmodi ecclesias reliqua videmus. Nam ut scholas ipsas reperias, didascalum tamen vix ullum eruditum ac pium repereris, quod nihil pene stipendii (ne dicamus unius præbendæ proventus) illi suppeditetur; quod emendatione magna indiget. Neque enim hæc res levis momenti est, a qua totius propemodum reipublicæ tum salus, tum pernicietas dependet.

IV.

Curandum itaque, ut singula collegia ludos literarios diligenter instituant, eisque de idoneis ludimagistris ac sumptibus prospiciant: ubi collegia non sunt, senatus & reipublica idem curet.

V.

Academias, seu universitates publicatas per hanc hæresion colluviem perire misere cernimus, quas instaurari maxime in votis est. Id fieri posse nobis videtur, si modus aliquis inveniatur, quo pauperibus scholasticis ex ecclesiasticis stipendiis aliquid possit decidi. Clericos enim illos convenit ecclesiasticis stipendiis sustentari, quibus parentum & propinquorum nulla bona suffragantur. Quo insuper professoribus atque his, qui in bonis literis, optimis quibusque disciplinis, ac in primis theologiz studiis multum profecissent, spes præmii fieret, nam spes alit artes.

VI.

Et quamquam hic articulus a summo pontifice potissimum pendere videatur, tamen quod in nobis est, cuperemus omnes ordinarios collatores præsertim parochialium ecclesiarum, huc induci posse, ut academiz potestatem facerent, significandi subinde ipsis viros literatos ad regendum ecclesias ejusmodi idoneos, quos ipsi collatores quibuscumque aliis non idoneis præferrent, ac parochiis, cum vacarent, præficere non differrent, modo tamen personaliter residere non detrectarent. Quod si idem apud collegiatas ecclesias (qui mensse ordinario canonicatus & præbendas conferunt) obrineri possit, non dubium id plerisque ad studia capellenda calcar fore non exiguum.

VII.

Cap. Super
specul. de
magis.

Præterea non parum huc lecerit, si Honorii tertii decretalis terretur, acempe ut canonici

A ecclesiarum diocesis nostræ Colonienfis doctes ad studia potissimum theologiz, per capitula transmittantur, percepturi toto quinquennio beneficiorum suorum fructus, non obstante aliqua contraria consuetudine vel statuto, cum denario fraudari non debeant in vinea domini operantes, de quo dictum est partim superius. Ex his enim tandem spes non vana concipi possit, aliquando futurum ut doctorum copia habeatur, quo veluti stellæ valerent plurimos ad justitiam erudire, & temporis successu ecclesiam Dei universalem in vita ac doctrina reformare.

VIII.

Neque ignoramus multa ac diligenti provisione opus esse in academiis, qua in primis curare necesse erit, ut optimi quique libri in singulis professionibus ac disciplinis per doctissimos professores statis diebus ac horis, vigilantissime prælegantur, enarrenturque. Deinde, ut scholasticis vivendi regulæ præscribantur, nempe ubi bonis disciplinis vacent, a pompis, comestationibus, ebrietatibus, aleæ ludis, dissensionibus ac rixis abstineant, ut prodigi esse desinant, ac quisque se suo modulo metiatur, ut fastum omnem ac doctrinæ supercilium deponat. Nec incipiant esse magistri, priusquam fiant discipuli. Quot enim sunt, qui magistrorum ac doctorum insignia ambiunt, ac per ambitum extorquent, etiam qui nunquam eam artem quam post magisterium profitentur; vel a limine salutant? quod quam turpe, ac indecorum sit, nemo ignorat.

Hieron.

IX.

Præterea cum per abusum artis impressorie, librorum plurimum malorum emerferit, prohibemus, ne ulli typographi aut bibliopolæ, quempiam recens editum librum aut chartam vel imprimant, vel venum exponant, vel vendant publice vel occulte, nisi hic liber revisus, & charta vel scripturam vel picturam continens, per nostros ad hoc deputatos commissarios diligenter perspecta sit prius. Quæ & typographi nomen & cognomen complectantur, atque eam civitatem, seu oppidum, in quibus excula sunt, nominatim designent. Quæ vero his caruerint, nullo pacto venum exponantur. Porro typographi, bibliopolæ, ac reliqui librorum institores ac geruli, qui huic ordinationi contraveniant, præter confiscationem librorum, pœnis etiam legalibus ac pragmaticæ constitutioni Augustanæ subjacebunt. Contra quos in territoris nostris fiscalis noster acerrime inquirere, ac ad justarum pœnarum declarationem procedere non omitteret.

E PARS DECIMATERTIA.

CAPITULA.

I.

A Nte annos non admodum multos reformationem jurisdictionis nostræ ecclesiasticæ edi curavimus, per quam ita temperata ac moderata omnia, speramus, ut nemo de ea jure queri possit.

II. Ne

ANNO
CHRISTI
1546.

ANNO
CHRISTI
1556

I.

Ne autem quispiam excommunicationis ecclesiasticæ originem ignoret, primus excommunicationis in ecclesia usus qualis fuerit, Paulus primus ad Corinthios quinto manifeste ostendit, ubi Corinthios publice cum noverca fornicantem tradit satanæ in interitum carnis, ut spiritus ejus salvus fieret in die domini nostri Jesu Christi; non tantum exemplo indicans, sed & expressim jubens, ut qui ejuscemodi sunt, e medio ecclesiæ ejiciantur. Sic, inquit, qui frater nominatur inter vos, est fornicator aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum ejuscemodi nec cibum sumere permittit. Quin ante discipulum ille ille, qui solus vere magister est Christus, ejuscemodi excommunicationis usum Matthæi 18. docuit; quem optamus in ecclesiam revocari ac frequentissimum esse, nempe ut tales publice ac enormiter peccantes, ne aliis offendiculo sint, & notati tandem resipiant, extra communionem sacramentorum ac vitæ communis ponantur, donec ad eor & ecclesiæ gremium reverti, suum reatum deplorent. Divus sane Paulus gravissime Corinthios increpat, quod incestum illum tantisper paterentur. Omnino, inquit, audistis inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, itant uxorem patris sui quis habeat. Et vos inflati estis, & non magis in illum habuistis, ut tollatur de medio vestrum, qui hoc opus fecit. Non est bona gloriatio vestra, Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Expurgate ergo vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi, & cetera quæ sequuntur. Quod si denunciationem evangelicam (qua nulla res salubrior esse potest, & quæ nobis non tantum faciendâ suaderetur, sed præcipitur) frequentarem, & apostolica præcepta modicus teneremus, rariore profectò in cætu nostro haberemus adulteros, raptores, homicidas, & id genus alios publice criminolos, propter quos blasphematur nomen nostrum inter Gentes, & scandalizantur multi inter nos infirmiores.

III.

Jamdudum vero cepit excommunicatio in omnes inobedientes distingi, quod quasi peccatum hatiolandi sit repugnare, & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere.

IV.

Utrum ergo excommunicationis, præsertim adversus publice criminosos, in lucem revocari conveniret: deinde posthac in aliis causis excommunicatio tantum in manifeste contumaces feratur.

V.

Cavebit autem in primis Juxta, ne hanc aliâve censuras ecclesiasticas, vel ex injustis, vel ex levibus causis, vel juris ordine non servato, vel ex odii fomite proferat unquam. Cum enim excommunicatio pœna sit, qua nulla major est in ecclesia, nec sit excommunicandus quis nisi pro peccato lethali, quod anathema sit æternæ mortis damnatio: nec infligenda veniat, nisi his qui aliter corrigi non possunt.

Ex conc. Meliden. & Alver. C. Nemo, & G. Nullus faceret. q. 1. Ex Conc. Lug. C. 1. de sen. excomm. in C.

A debet judex non ante excommunicare quempiam, quam cognoverit, id vel causam gravitatem, vel ejus qui extra communionem ponendus est, apertam contumaciam, præcepto justo acquiescere nolentis, exigere.

ANNO
CHRISTI
1556

VI.

Volumus autem ut hæc censura ab omnibus (juxta non tantum humano, sed & divino idiplum postulante) timeatur: utque excommunicati in familiari conversatione vitentur, & a nemine recipiantur, quemadmodum antiquissima concilia sub gravi reatus incursum idiplum heri præceperunt.

Ex conc. Arelat. Br. carca.

VII.

Procuratores nostri fiscales adversus neminem inquirant, nisi quem legitima ac frequens gravat infamia, non quidem a malevolis & maledicis, sed a providis & honestis, justitiæ zelo commotis, suborta: quam si non probaverint, condemnentur ipsi, non autem inquititi, in expensis. Neque enim speciem aliquam equitatis habet, quod ab innocentibus absolutis quidpiam expensarum nomine extorqueatur, alioqui calumnia & injusta diffamatio mercedem, quod ablit, haberent. Valeant ergo alii malevoli delatores, depeculatores famæ, ac reipublicæ pestes. Neque enim ad petitionem eorum, qui libellum infamationis porrigunt, in occulto inquitendum est super criminibus in eodem descriptis: cum inquititio fieri tantum debeat super illis, de quibus clamores aliqui præcesserint.

Cap. Cum oportet. C. Inquisitionem Tertius dubia de accusatione.

VIII.

Nolumus autem, ut concubinariis aut alii manifeste criminosis, nullo modo pro quæstu aut pecuniæ emungendæ causa serantur, toleranturque: aut ut pœnæ pecuniariæ pro criminibus passim imponantur, quod res mali exempli sit, crimen pecunia redimere, sed reformationis nostræ constitutio, quæ de officio sigilliter postrema est, servetur. Quod si interdum vel personæ delinquentes, vel delicti qualitas pœnam pecuniariam imponi postulaverit, hæc in pios tantum usus convertatur, ne magis avaritiæ quam correctionis causa exacta videatur.

IX.

Clerici in gravissimis criminibus deprehensi, juxta canonicas sanctiones puniantur. Expedi enim ut publice delinquentes, & ecclesiam Dei scandalizantes, publice quoque arguantur & puniantur. Quamobrem tales vel a nobis deprehensi, vel extra territoria nostra per magistratus capti, ac nobis juxta sanctiones canonicas traditi, dignam sui sceleris pœnam recipient. Quodsi tam grave fuerit, ut degradatione dignum sit, faciemus ipsos curiæ tradi sæculari, ne clericali privilegio gaudeant, quo se per flagitia reddiderunt indignos.

1. Tim. 3.

X.

In concilio Moguntino sancitum est, ut hereticis qui jussa testatorum non adimpleverint, ab episcopo loci illius omnis res quæ eis relicta est, interdicator, cum fructibus & emolumentis

Ex conc. Mogunt. C. Si hereticus de test.

ANNO
CHRISTI
1527.

ut, ut vota defunctorum adimpleantur. Quamobrem procuratores nostri fiscales in diocesi nostra Colonienſi advigilabunt, ut teſtamenta, maxime eccleſiaſticarum perſonarum, privilegiis eccleſiis noſtris majori ſalvis, intra anni ſpatium executioni mandentur: utque intra idem tempus executores teſtamentorum legitimum calculum reddant. Quorum etiam teſtamentorum intinuationem approbationemque intra triginta dies a morte ſacerdotis peti volumus atque obtineri, niſi rationabilis cauſa longiorem dilationem expoſcat in premiſſis. Diſpiciet autem ſigillifer noſter, ut ſi quid in quocumque ſtultum, aut jure prohibutum uſum, temere relictum ſit, in pium convertatur.

X I.

Ubi ſacerdos noſtræ diœceſis Colonienſis mortuus eſt inteſtatus, bona ipſius, præter patrimonialia, quæ heredibus cedunt, deducto ære alieno & ſuocralibus, in piam cauſam pro defuncti unitæ ſalute convertantur.

X II.

Cap. Offic.
de curia.

Ea portio quæ nobis uti archiepiſcopo ſecundum rationem bonorum, extra quæ tamen patrimonialia immobilia ſunt, deducto ære alieno, ex more & ſpeciali conventionione cum clero noſtro inite, debetur, nemini gravis eſſe poteſt, quod major epifcopo ſecundum canonicas ſanctiones portio, quam ea eſt, quæ ex remiſſione noſtra nobis ſolvitur, debeat.

X III.

Mort. 1.

Pœn. 1.

Pœn. 1.

Multiplex illa & facilis juramentorum exactio, quæ in judiciis eccleſiaſticis fit, nobis probari non poteſt. Chriſtus inter perfectionis hortamenta ponit & illud, ut in totum abſtineamus ab omni jurejurando. Quo colore ergo conſuetudo nunc paſſim jurantium in omni negotio excuſari poſſit, non videmus, niſi aut gravitate negotii, aut neceſſitate. Crebris juramentis raro deest perjurium, quod graviffime punit Deus. Quamobrem monemus cauſidicos, ne tam faciles ſint in exigendis multitudine ac aliis juramentis. Compertum enim habemus, quosdam eſſe tam male Chriſtianos, qui in re tam ſeria ludant, ac juramenta interdum exigant, quibus præſtitis credere nolint; ne dicamus quosdam eo velant prolabi, ut juſjurandum exigant, quod malint lupicari, præſtando violatum iri, quam vere reverenterque adhiberi. Quo laqueo quis pernicioſior eſſe poteſt? Admonebit igitur officialis noſter cauſidicos, atque alios juramenta exigentes, ut ea quæ judiciarii proceſſus ſolennitas neceſſario non requirit, remittant: utque memores ſint, eandem manere poenam temere exigentem, quæ manet fruſtra præſtantem juramentum.

X I V.

Cum hæreſicon ac ſchiſmaticum impreſentiarum plena ſit omnia, videbimur operæ precium facturi, ſi communicato cum inquiſitoribus apoſtolicis conſilio, formulam quamdam inquirendi juri conſentaneam, ac tantum negotium decentem minimeque capioſam præſcribamus: Quamobrem ea de re noſtris juſriſperitis mandabimus.

PARS DECIMAQUARTA.

CAPITULA.

I.

CUM fruſtra ſint in civitate leges, niſi & ſint qui eas exequantur: videm inſtitutiones canonicas inefficaces & languidas eſſe oportet, niſi ab epifcopo & reliquis (quibus ea cura demandata eſt, & quodam modo viva lex ſunt, qui & in euangelio nuncupantur ſal terræ) mancipentur effectui: idcirco viſitatione per noſtram diœceſin Colonienſem opus eſt, quam Deo auctore per noſtrum in pontificalibus vicarium, ac ipſi adjunctos viros juxta pios ac doctos, quibus plenam dabimus in his ſpiritualibus ac eccleſiaſticis rebus ordinandis poteſtatem, aggrediemur, eodemque adjuvante Deo peragemus.

I I.

Ex ſuperioribus vero liquet plus ſatis, quo ordine viſitatio inſtituenda ſit. Siquidem in primis ab eccleſiis noſtris metropolitana ac cathedrali inchoandum, dehinc ſingulæ collegiatæ ſimul cum monaſteriis & virorum & mulierum inviſendæ: poſt hæc ad parochiales eccleſias omnes, in noſtris civitatibus ac diœceſibus conſtitutas, ubi maxima cura opus erit, tranſcundum: ibi non ſolum parochi, ſed alii etiam (quotquot ibidem commorantur) ſacerdotes ac clerici advocandi. Atque interim non prætermittendæ ſcholæ & bibliothecæ, ubi illæ repertiuntur: ac poſtremo hoſpitalia pauperum diligenter perlutrandæ erunt.

I I I.

Quæ vero oporteat ubique ſiſcitari ac inveſtigare, quæ corrigere ac repurgare, quæ ſanctuere ac ordinare, ſuperiores conſtitutiones abunde docent.

I V.

Quod ad cathedrales & collegiatas eccleſias attinet, prima cura erit in reformandis eccleſiarum prælatiſ, maxime decanis. Qui ſi cæci fuerint, conſequitur neceſſario, ut hi quibus ductum præſtant, ſimul in foveam trahantur accendant. Quod enim ab illis committitur, facile ab aliis trahitur in exemplum.

V.

Et quoniam alicubi tanta eſt cleri diſſolutio, ut prælatiſ, quantumvis bonis ac eruditis, neque ſuis honor, neque auctoritas ſervetur, intendent viſitatores noſtri animum, ut inquieti corripiantur. Qui corripiti & obedire nolunt, cenſura eccleſiaſtica ſecundum culpas modum percellantur, donec reſipuerint.

V I.

In monaſteriis facile percipientur abuſus, modo regulæ ordinis relegantur, interrogenturque qui illis præſunt, num illis ſcilicet ſimul cum noſtris conſtitutionibus per omnia ſatiſſiat.

V I I.

ANNO
CHRISTI
1527.

ANNO
CHRISTI
1536.

VII.

Ubi ad parochias ibitur, debet parochus ac populo paucis ante diebus adventus visitationum significari, quo tam omnes expediti adfuerint ac publicæ salutis intendant. Denique ea sacramenta ac munera, quæ per solum episcopum administrantur, expurgati & preparati recipiant.

VIII.

Nec videbitur inutile, ut vicarius noster in pontificalibus, seu alius ex visitatoribus nostris theologus, concionam ad populum habeat, eundemque de omnibus de quibus utile videbitur, ex divinis scripturis per Dei verbum admoncat.

IX.

Interrogandus deinde parochus, num ipse principalis rector sit, aut vicarius mercenarius, an ordinaria auctoritate admittus, necne: ubi vicarius præest parochiæ, videndum quo privilegio abest parochus principalis.

K.

Deinde investigandum de vita, moribus, ac de doctrina, quo pacto verbum divinum disseminet, et sacramenta ecclesiastica administret, & num omnia calleat quæ ad officium suum spectant. Ubi vero minus fuerit instructus, erudiat maxime in his, quæ ad dispensationem ecclesiasticorum sacramentorum attinent, præsertim poenitentiarum. Subinde inquiratur, num in his deses aut negligens interdum sit: & num illi necessarius & honestus victus suppetat, seu digna stipendia exolvantur. Nam si competens victus defecerit, ad eum modum, uti supra diximus, procurandus erit, aut ad nos referendum.

XI.

Videndum deinde de eruditione, habitu, consuetudine, ac familiari conversatione: honestas familiarum exploranda; libri quoque omnes inspiciendi, qui si nothi aut suspecti erunt, aufertur ac tollendi sunt.

XII.

Insuper investigandum erit diligentissime, num in tota parochia ullus hæreticus aut schismaticus delitescat, num hæresis aliqua serpat, atque hic apponenda securis ad radicem, ut seducti per verbum Dei in viam veritatis, & ecclesiæ unitatem reducantur. Qui contumaces fuerint, e cœtu ceterorum tollantur.

XIII.

Præterea num in parochia superstitiones, sortilegia, divinationes, atque alia id generis, quibus mentes a Deo vivo per diaboli fraudes seducuntur, exercentur: num perjuria, blasphemias, adulteria, & similia crimina, ob quæ iratus Deus in nos gladium iræ suæ vibrat, publice committantur: num ecclesiastica censura contemnuntur: num sint qui parochi obedire

A flocci faciant, qui sacramenta ecclesiæ non participant: item, num festi dies & jejunia ecclesiastica rite observentur.

XIV.

Dein videndum quo pacto pueri instituantur, qui præterea sint scholis præfecti. Hospitalium quoque cura haud prætermittenda.

XV.

De vitis quibus parochiani vel maxime afuerint, inquisitio facienda, ut per visitationes verbo divino ab his populis avocetur.

XVI.

Denique expiscandum, num parochus divinum officium in ecclesia canendo, legendoque rite gerat: num sacrum baptisma, itidem sacrosanctam eucharistiam cum chrismate secure ac decenter custodiat: num vestes & reliqua ornamenta quibus in divinis officiis utimur, munde asservet: num ipse aut qui ecclesiæ provisores appellantur, templum sartumtectum curent: num sacris altaribus suis honos impendatur: num ruinis domus parochialis occurrat: num de rebus ecclesiæ alienationes faciat. Atque his similia, quæ visitatoribus nostris pro eorum circumspicione & prudentia facile occurrent, & ex constitutionibus nostris, quæ ubique pro loci ac personarum ratione commemorari debent, suppeditabuntur.

XVII.

Et quoniam visitationes istæ generales per singulas parochias absque magno sumptu singulis quibusque annis frequentari haud possunt, taluberrime sancitum est in antiquissimis canonibus, bis per singulos annos in singulis provinciis concilium fieri: Ut primum ante dies quadragesimæ habeatur, videlicet quo omnibus, si quæ sunt, similitudinibus amputatis, mundum solenne Deo munus possit offerri: Secundum vero agatur ante tempus autumnii, in quo si communi omnium consensu rationabiliter comprobato, secundum ecclesiasticam regulam, duo vel tres animositate ducti per contentionem contradicant, obtineat plurimorum sententia sacerdotum.

XVIII.

In his conciliis, anno bis, de his omnibus apud metropolitanæ, cathedralium, collegiatarum, monasteriorumque prælato, & præsertim archidiaconos, ac quos vocamus decanos rurales, qui vocati sunt in partem sollicitudinis episcopalis, per vicarium nostrum in pontificalibus, ac officialem disquisitio diligens fiat: Et quæ ex illorum judicio reformatione opus habere experientur, communi consilio emendentur.

XIX.

Denique archidiaconi, qui episcoporum oculi dicuntur, ac decani isti rurales in suis deinceps synodis, quæ sancita fuerint in provinciali seu episcopali concilio publicabunt. Et ad eundem modum, qui in visitatione præscriptus est, vitis extirpandis ac virtutibus inserendis studeant, crimi-

ANNO
CHRISTI
1536.Mean a. j.
Amloch.
cap. 20.
Cant. c. j.
Cathed. c.
19. c. Decret.
olim de ac-
cusa

ANNO
CHRISTI
1524.

minibus publicis, magis per poenitentias cano-
nicas, quam pecuniarum exactionem, puniendis
intenti.

XX.

Quod ut docte ac prudenter fiat, archidia-
conis nostris incumbit, ne ullos inidoneos offi-
ciales aut decanos rurales deligant aut admit-
tant, sed ad has functiones viros tantum assu-
mant, cum doctrina praestantes, tum vitae in-
nocentis inculpataeque, qui nullius criminis la-
be notabiles, officium suum irreprehensibiliter
exequantur.

XXI.

Can. 7. de
off. arch.

Ex vetustissima quadam inquirendorum cri-
minum formula relictum est, ut archidiaconi
anno bissextili circumeant, & peccata enormia
emendent, quae sequitur in hac verba: In con-
cilio publico ab episcopo habito primitus ju-
rare debent de villis singulis fidelissimi quique,
liberi & servi, tres vel quatuor, seu etiam plu-
res, ut rei veritas omnino inquiratur. Jura-
mentum autem illud hujuscemodi esse debet:
Quidquid in villa in qua habitat, veraciter
sciat, vel serio audierit actum contra fidem re-
ligionem & Christianitatem, episcopum aut ejus
nuntium, quantum recordari possit & scientia
subministrat, non lateat. Post juramentum ve-
ro episcopus per singula numerare debet, quae
prius juramento comprehendit, hoc est: Si vir,
super uxorem suam, aliquam clanculo corrupit:
Si cum duabus cognatis, sive mulier cum duo-
bus propinquis fornicata: Si commatrem spiri-
tualem aut filiulam suam stupro violavit: Si
qua mulier partum suum necavit, vel conce-
ptum quocumque modo excussit: Si quis co-
gnatum suum voluntate aut casu occidit, seu
morbidum fecit, & necdum ad publicam poe-
nitentiam venit: Si mulier maritum suum,
aut maritus uxorem suam iniquo consilio inte-
remat: Si quis virum aut feminam veneno, aut
aliqua alia potione occidit, & qui hoc scilicet
veneno machinatur: Si sciat divinatrices vel
augures, etiam illos qui per incredulitatem il-
las inquirant: Si sciant meretrices, quia mere-
trix appellatur, si uno contempto, cum aliis
fornicatur, licet nupta non sit: Si illos etiam
sciant, qui cum excommunicatis communio-
nem habent: Si illos sciant, qui convicti sunt
perjurium perpetrasse: Si & illos noverint, qui
loca Deo non dicata, contra fidem ecclesiasti-
cam colunt, & ad Christi ecclesias venire con-
temnunt: Illos etiam si sciant, qui indictum
jejunium negligunt. Haec omnia dum episco-
pos habet recitata, juratores per juramentum

commoneat, ceteros vero omnes nobiles & i-
gnobiles, per bannum Christianitatis constrin-
gat, ut supradictas res minime celet, ac si
in die iudicii ante tribunal domini nostri Je-
su Christi, rei occultatione praefatarum rerum
nefandam inveniantur. Hoc enim indicet &
per bannum confitetur, ut nemo per ullius
timorem aut favorem, vel etiam amicitiam,
praefata reticeat veraciter scita. Neque per o-
dium, neque per inimicitiam ullam quidquam
alicui irroget, quod veraciter non possit pro-
bare. Horum aliqua si antea in praesentia e-
piscopi allata essent, ejusque iudicio termina-
ta, postea iterata comperta fuerint, veluti in
initio referantur, & episcopali decreto consti-
tuantur.

B

XXII.

Praescripta quidem formula, quam antiqui-
tatis causa retulimus, successu temporis in ab-
usum, quod negare non possumus, deducta est,
quod non fidelissimi quique, sed leves dela-
tores, non qui veraciter sciant, aut serio au-
diverint, idque a probatis, neque uno tan-
tum, sed pluribus, hisque fide dignis, mini-
meque malevolis; sed frequentius abique omni
delectu vel leves, ac futiles, vel invidi ac ra-
paces calumniatores, delationi comperiantur
adsciti. Quodque pro manifestis criminibus non
canonicae poenitentiae, sed pecuniariae potissi-
mum multae a delinquentibus fuerint exactae,
permissis interim delinquentibus, haud praeter
grave populi offendiculum, in publica scelorum
infamia perseverare.

C

XXIII.

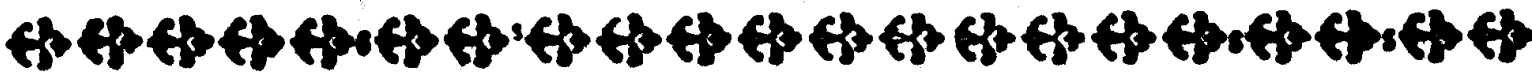
Quae omnia magna correctione indigent,
quam, volente ac adjuvante Deo, inter vili-
tandum adhibebimus, nimirum curaturi, ut
viris exploratae virtutis tantum hoc officii de-
legetur.

Ex conc.
Lateran.
In conc.
general.
can. cum
apostolic.
c. Procura-
tiones de
censibus.

XXIV.

His autem qui synodo praeficiendi sunt, sum-
ptus necessarios (quam procuracionem canones
vocant) per parochianos suppeditari, justum
atque equum est.

Cetera, quae praesentis concilii decretis com-
prehensa non sunt, (sunt autem pleraque,
non minorem quam ea quae correximus, ca-
stigationem postulantia) ea secundum sacro-
rum canonum censuram, partim in visitatio-
ne, partim in futuris synodis, episcopalibus,
Deo dante emendare diligenter aditemur.

ANNO
CHRISTI
1548.ANNO
CHRISTI
1548.

CONCILIUM AUGUSTANUM AD REFORMATIONEM CLERI, AUCTORITATE

Octonis cardinalis, & episcopi Augustani, celebratum anno domini
MDXLVIII. tempore Pauli Papæ III.

• Licet in
fidei sententia
non sit syno-
dos diocesana
non vulgare,
hanc tamen,
non sicut in
quodam a-
lio, hic in-
venio, quod
in editioni-
bus hinc
& regis oc-
currat.

ACTA ET STATUTA SYNODI
*diocesana Augustensis, reverendissimo in Christo
patre & illustrissimo principe & domino domino
Ottono sanctæ Romanæ ecclesiæ tituli sanctæ Bal-
binæ presbytero cardinale & episcopo Augustano
presidente, ad diem duodecimum Novembris
anni MDXLVIII. convocata, & continuo triduo
celebrata.*

REVERENDISSIMUS in Christo pater & illustrissimus princeps & dominus dominus Otto sanctæ Romanæ ecclesiæ tituli sanctæ Balbinæ presbyter cardinalis, & episcopus Augustanus, memor communis ecclesiasticorum sacri Romani imperii statuum consensus, invictissimo & potentissimo principi & domino domino Carolo V. Romanorum imperatori maximo, in proximis comitiis Augustanis de reformandis cleri & populi moribus, deformitatibusque ecclesiarum tollendis, præstiti: etiam calamitatum superiorum reliquiis sanandis apprimè distractus, summo tamen studio atque labore admissus est, ut & Cæsareæ majestati, cui hanc synodorum congregandarum facultatem, Germanorum ecclesiæ, veluti olim Constantino imperatori totus fere orbis, acceptam ferunt, satisfaceret, & quod muneris sui esset, pro viribus adimpleret.

Kalendis igitur Octobris postquam Albogiviam subalpinam ecclesiæ suæ ditionem proximo biennio misere afflictam, præsentia sua consolari, consilio, liberalitate, jureque dicundo juvare, atque paterna sane cura & pietate lustrare cœpisset, e fuella oppido epistolas citatorias ad abbates, præpositos, decanosque tam collegiales, quam rurales diocesis suæ misit.

Quibus, ut in paucis conferantur, sanctorum patrum decretis & Basileensis concilii auctoritate, in memoriam revocata, sacrique Romani imperii electorum principum & statuum ecclesiasticorum, de convocandis synodis consensione commemorata imperat, eosque in domino hortatur, ut ad diem duodecimum Novembris in oppido Dilinga synodi initio finique adesse velint: in primisque dent operam singuli, ut citationes hujusmodi in capitulis suis ad hoc convocatis publicentur, ipsaque capitula seu collegia abbatibus, præpositis, decanis, aut aliis horum loco comparituris instrumento publico, cujus formulæ singulis citationibus additæ fuerunt, potestatem faciant, ut eorum etiam atque nomine synodi hujus statuta, quatenus ea ad quosque pertinerent, approbare, atque ipsos observaturos, proferri legitime possint. Missa præterea fuerunt citatis omnibus exempla formulæ Cæsareæ reformationis, mandatamque omnibus, ut eam diligenter expenderent: atque si quid ex temporum, locorum, aut personarum occasione, usu vel necessitate, addendum moderandumve ipsi judicassent, ad synodum refer-

rent: & cum suis, tum collegiorum aut capitulorum suorum sententias inter consultantium explicarent.

Ad tempus igitur præscriptum advenere abbates, præpositi, decani & camerarii quamplurimi, quorum multi veluti ex captivitate respirantes, præclaram animi magnitudinem ad domum domini edificandam afferre videbantur. Qui remanserunt, partim privilegiis pontificum ab ordinarii jurisdictione exemptos se esse asseruerunt: partim profani magistratus imperio retenti sunt: nonnullos libertatis amor, conscientiaque perturbatæ a se religionis, obedientiaque subtraxit.

B ACTA PRIMÆ DIEI SYNODI.

Hora autem septima antemeridiana diei Novembris duodecimæ, reverendissimus dominus cardinalis, reverendi domini, Marcus Avunculus episcopus Nazianzenus, & reliqui abbates jus pontificiorum ornamentorum habentes, cum baculis pastoralibus, mitris, & reliquo habitu pontificali: ceteri vero præpositi, canonici, decani, presbyteri & clerici, suis quique vestimentis ecclesiasticis insignes, in ecclesiâ Dilingensi parochiali frequentes convenerunt. Unde sacra de sancto Spiritu a reverendissimo cardinale summa omnium devotione peracta, ordine cuncti binique ad arcem Dilingensem processerunt, idque ea de causa, quod ecclesiâ parochialis reitantiæ gerendæ minime idonea, tantæque multitudinis capax non esset.

In arce vero aula superior amplissima est, in cujus capite altare intra cancellos decentissime ornatum extitit; pro cancellis, reverendissimi cardinalis subsellium, Nazianzeni episcopi & aliquot ecclesiæ suæ cathedralis ad hoc deputatorum canonicorum sedibus utrimque clausum. Ad utrumque aulæ latus, qua in longitudinem patet, triplex scamnorum ordo: in ima vero aula, transversa fuere scamna multa, omniaque stragulis operata, atque inter se ita disposita, ut ambitus transitusque liber undequaque esset.

Porro cum ex dignioribus suum quisque locum occupasset, ceteri in reliquis sedibus assidissent, aut in spatiis intermediis constitissent, synodales orationes, sacre laudes atque preces omnes, ex libri pontificalis præscripto ordine inceptæ atque absolutæ fuerunt.

Deinde reverendissimus dominus Martinus de Olave, theologus Hispanus, & Cæsareæ majestatis sacellanus, orationem habuit ad synodum de horum temporum statu, de officio pastorum & cleri, moribusque omnium in melius reformandis, atque disciplina ecclesiastica restitueda, tanta eruditione & eloquentia exultam, ut universæ synodo fuerit & ornamento & admirationi.

Ea finita reverendissimus cardinalis causas synodi

ANNO
CHRISTI
1568.

nodi hujus convocandis paucis explicavit, summaque & dignitate & gravitate universos ad rem presentem in recessus animi interiores revocandam, synodique totius negotium equis animis, ab omnique deteriore affectu semotis, tractandam cohortatus est: atque postremo seipsum quoque obtulit synodi judicio emendandum, rogavitque omnes ex animo, ut in vita moribusque suis corrigendis monitores esse velint, iis se & libenti & grato animo obtemperaturum.

His dictis, Joannes Albertus Vvidmantetter ordinis S. Jacobi Lusitani frater militaris, jurisconsultus & dominationis suae reverendissimus cancellarius, nonnulla, quae ad presentem actionem pertinere videbantur, praefatus, Caesarem majestatis formulam in comitiis Augustensibus, ut dictum supra fuit, propositam, clara voce continuave lectione recitavit.

Absoluta ejus lectione, quoniam dies a meridie ad horam primam inclinabat, jussi sunt a reverendissimo cardinale omnes, dimissis ornamentis & habitibus, ad coenaculum, quod aule synodali substructum est, eademque amplitudine patens, divertere, quo eos ad recreanda prandio corpora cum benedictione dimisit.

Hora pomeridiana tertia convenerunt in eadem aula omnes, ubi reverendissimi cardinalis jussu cancellarius synodum allocutus est in hanc fere sententiam: Procul dubio intellexisse eos, memoriaque recenti adhuc retinere, in cujus nomine congregati sint, quid in sacris solennibus a Deo optimo maximo communibus votis postularint: quid non modo pastori & episcopo suo, sed & gregi sibi commisso quisque debeat: quanta doctrinae & vitae ad patrum regulas conformandae necessitas omnes fere ordines ecclesiasticos urgeat: quam habeant promptam episcopi sui voluntatem ad prospiciendum sibi & gregi: & demum, quod praecipuum tamen in hoc toto negotio est, quanta pietate, diligentia & fervore Caesarea majestas veluti navis republicae discordiarum tempestatibus jactatae prudentissimus gubernator incolumitati omnium provisum cupiat: cujus rei singulare e multis exemplum sit, quod reformationis ecclesiasticae formulam antiquorum patrum rationi disciplinaeque maxime consentaneam proposuerit, quam ecclesiastici status in synodis celebrandis eorum normam decretorum sequerentur. Eam igitur formulam, tamquam summam totius consultationis, dominationem suam reverendissimam, quod factum hodie ante prandium sit, publicandam omnibus censuisse.

Quoniam vero dominationi suae reverendissimae dubium non sit, quin pro suo quisque officio, ut jussus fuerat, formulae hujus capita singula apud suos diligenter tractaret, atque de iis quae in hac consultatione offerri oporteat, deliberaret: supervacuum sane videri, ut singulorum sententiae de singulis capitibus Caesareae formulae prius exquirantur, quam statutorum inde excerptorum ratio ineatur. Ut igitur compendio majore negotium hoc expediretur, dominationem suam reverendissimam formulam totam reformationis, paucis obmissis, quorum deliberatio & cognitio pertinere ad superiores visa est, insertisque ex prioribus statutis nonnullis aliis, in decretorum, seu statutorum synodali speciem contraxisse, eumque ordinem, qui cum in pontificio jure, tum in aliis Augustanae ecclesiae synodalibus statutis servari consuevit, secutum fuisse.

Quibus dictis, cancellarius statuta tenore
Concil. General. Tom. XXXII.

A continuo ad finem usque, ut sequuntur praelegit.

ANNO
CHRISTI
1568.

TITULI STATUTORUM.

- I. De summa trinitate & fide catholica.
- II. De constitutionibus.
- III. De electione episcopi Augustensis.
- IV. De renuntiatione.
- V. De qualitate ordinandorum.
- VI. De clericis peregrinis.
- VII. De officio archidiaconi.
- VIII. De parochis sive presbyteris curatis.
- IX. De officio decani & canonicorum.
- X. De vita & honestate clericorum.
- XI. De pluralitate beneficiorum.
- XII. De statu monachorum, monialium & canonicorum.
- XIII. De officio concionatoris, & divini verbi predicatione.
- XIV. De cultu divino.
- XV. De administratione sacramentorum.
- XVI. De baptismo.
- XVII. De confirmatione.
- XVIII. De celebratione missarum, & sacramento eucharistiae.
- XIX. De poenitentia & remissione, cap. Omnis utriusque sexus, lingua Latina & vulgari, & alia quadam lingua Germanica quadragesimarii jejunii tempore vulgo a parochis publicanda inseruntur.
- XX. De extrema unctione.
- XXI. De matrimonio.
- XXII. Ne pro sacramentis aut sacramentalibus quidquam exigatur.
- XXIII. De consecratione, benedictione, & ceremoniis ecclesiasticis.
- XXIV. De feriis & festis sanctorum.
- XXV. Ut oratio dominica, angelica saluatio, & symbolum apostolorum ab omnibus aequaliter dicantur.
- XXVI. De magistris & scholis instituendis.
- XXVII. De hospitalibus pauperum, infirmorum, & peregrinorum.
- XXVIII. De majoritate & obedientia & disciplinae populi.
- XXIX. De visitatione.
- XXX. De sententia excommunicationis, suspensionis, & interdicti.
- XXXI. De precibus pro summo pontifice Romanorum imperatore, & rege ac principibus catholicis, aliisque ad Deum fundendis.
- XXXII. De penis.
- XXXIII. De synodis.

STATUTA.

SYNODI DIOECESANAE AUGUSTENSIS
XII. XIII. & XIV. Novemb. anno MDXLVIII.
Ortone cardinale & episcopo Augustano presidente, Diligenter celebratae.

I.

CUM tota creationis universi ratio, atque redemptionis nostrae fundamentum, in summa individuaeque Trinitatis recta indubitataque fide consistat, & a redemptore nostro Jesu Christo per suos apostolos, eorumque successores una fides catholica in universum orbem, cujus primatus Romanae sedis ex divi petri apostoli praerogativa jure tribuitur, derivata sit: Statuimus, atque omnibus praelatis universo clero &

I i i

popu-

ANNO
CHRISTI
1542.

populo nostro diocesis mandamus, ut in sancta A
fide catholica, quam divina clementia & sanctis-
simorum hominum predicatione secundum prae-
dictam sanctae sedis puram & incorruptam tradi-
tionem majores nostri ab initio acceperunt,
constantes firmique permaneant, eandem cre-
dant, observent, ac doceant; atque pastores o-
ves, agnosque sui curae commissos, in eadem
fide orthodoxa pro cuiusque capta erudiant,
tammoque studio confirmant.

II.

Sacrorum canonum & conciliorum decreta &
tam provinciales Moguntinae sedis, quam a no-
stris praedecessoribus nobisque editas synoda-
les constitutiones in universum, praecipue vero
eas, de quibus specialis mentio in sequentibus
nostris statutis non habebitur, firmiter observari
praecipimus, transgressores secundum canones
iplos praedictasque constitutiones, puniri decer-
nentes.

Invicissimi etiam Christianissimi impera-
toris Caroli quinti, cui maximi cognomentum
merito tribuimus, constitutionem de interreli-
gione in comitiis Augustanis hoc anno editam
in ea parte, qua ad status catholicos pertinet, ac-
ceptamus, nostraeque diocesis subditis innovari
decernimus, scilicet ut ecclesiae catholicae insti-
tutiones haecenus ab eis summa cum laude ob-
servatas, deinceps religiose observent teneant-
que constant: ne se ab eis ullo modo avelli pa-
tiantur, aut omnino quidquam immutent: ce-
teros vero, qui novationes induxerunt, una cum
clementissimo imperatore, valde hoc ab eis ac se-
rio requirente, in domino hortamur, ut & ad
ecclesiam catholicam accedentes, in observatio-
ne constitutionum & caeremoniarum ecclesiae ca-
tholicae per omnia nobiscum convenient, & se
hisce nostris saluberrimis & catholicis statutis
conformant.

Quin & formulam reformationis ab eadem
Caesarea maiestate ecclesiasticis statutis in iisdem
comitiis propositam, quam nos in his nostris sy-
nodalibus statutis sequi profiteamur, omnibus no-
strae diocesis ecclesiasticis personis crebro legen-
dam, versandamque proponimus.

Constitutiones quoque & ordinationes a re-
verendissimo domino Laurentio Campegio san-
ctae Romanae ecclesiae cardinale, & sedis apo-
stolicae per Germaniam legato, Ratisbonae anno
MDXXIII. editas & publicatas, tamquam sa-
lutaris, & capituli nostri consilio & assensu ac-
ceptamus, easque ab omnibus praelatis, pres-
byteris & clericis nobis subiectis volumus ob-
servari.

Statuimus praeterea, ut praesens libellus syno-
dalium constitutionum nostrarum in ecclesia
nostra cathedrali, aliisque collegiatis, & mona-
steriis, quamprimum typis excusus fuerit, ha-
beat, & in choro, ut cuilibet accessus ad eum
pateat, servetur. Decani quoque rurales, came-
rarii, plebani, capellani, ceterique presbyteri
nostrae diocesis privatim eum sibi comparent,
frequenterque legant, ut quisque tam repentinis
quam indictis visitationibus de his, quae ad se
pertinent, rationem reddere possit. Volumus
etiam ut abbates & praepositi, convocatis om-
nibus monachis & canonicis & regularibus, nec
non decani collegiarum ecclesiarum canonicis,
decani vero rurales in capitulo suis confratribus
acceratis, eadem statuta bis in anno ad verbum
praerlegant, aut praerlegi curent. Si quis vero huic

nostro mandato non obtemperaverit, a nobis
sua vicario nostro canonice punietur.

III.

Approbante cathedralis ecclesiae nostrae vene-
rabili capitulo statuimus & ordinamus, ut posthac
ad episcopatum ecclesiae Augustensis nullus nisi
presbyteratus ordine insignis, aut qui se gradus,
quos nondum habet omnes, statutis ordinatio-
num temporibus, nulla interdicta mora, aut
tergiversatione, adepturum promiserit, eligatur
aut assumatur.

IV.

Ad ecclesiasticas dignitates, animarum curas,
aliaque beneficia ad nostram dispositionem seu
approbationem pertinentia, nullus posthac coad-
jutor vel resignatarius, nisi examinationis testi-
monio subnixus fuerit a nobis aut vicario nostro
in spiritualibus admitteatur. Si qui vero per surre-
ptionem ejusmodi dignitatum, curarum aut be-
neficiorum coadjutores sive resignatarii successores
in illis sine examinatione praescripta extite-
rint, amovebuntur.

V.

Ut catholica doctrina atque disciplina ecclesia-
stica melius conservetur, statuimus atque ordina-
mus, ut ordinandi, super haeresibus hoc tem-
pore jactatis, quid de illis, & contra, quid de
Romana catholica & apostolica ecclesia sentiant,
diligenti examinatione explorentur. Deinde, ut
nullus ordinetur, nisi qui publicum a primario
sacerdote vel magistratu patriae suae aut ejus loci,
ubi majorem vitae suae partem exegerit, de vita
ejus & moribus probatis, testimonium literis
consignatum attulerit; qua in re primarii sacer-
dotis seu magistratus & tertium conscientiam
oneramus.

Ad haec, ut ordinandi scientia explendis sal-
tem ecclesiae ministeriis sufficiens, non titulis,
sed diligenti constet examinatione.

Eandem quoque rationem in his, qui ad prae-
laturas admittendi, & ad ecclesias parochiales
provehendi sunt, volumus haberi: atque ad pa-
rochiales ecclesias quemquam, nisi populum do-
cere & velit & sciat nolumus admitti.

Postremo neminem ad praelaturas aut eccle-
sias parochiales sive per electionem, sive per in-
feriores collatores aut patronos designatus fue-
rit, prius investiri, aut ad ecclesiae munera sub-
eunda admitti debere, quam examini satisfecerit,
& vocationi suae satisfacturum se pro vi-
ribus pollicitus fuerit, statuimus atque manda-
mus.

Etatem etiam ordinandorum, secundum lau-
dabilem ecclesiae nostrae morem, haecenus intro-
ductum & servatum, deinceps quoque observari
praecipimus.

Pro examinatione vero nullam ab his, qui a
nobis deputati ad hoc fuerint, pecuniam exigi
debere praecipimus: quod & haecenus in eccle-
siae nostrae factum fuisse compertum habemus.
Quod autem ad nostrum episcopale officium at-
tinet, profiteamur nos pro gratia, quam altissi-
mus nobis largiri dignatus fuerit, munus no-
strum rite recteque tam per nos, quam per vi-
carios & cooperarios nostros executuros. Vo-
lumusque posthac ordinandorum examini pas-
chali pentecostesque tempore Augustae, reliquis

VICO

ANNO
CHRISTI
1542.

ANNO
CHRISTI
1548.

vero anni temporibus consuetis in oppido nostro
Dilinga celebrando, ipsi coram adesse & præse-
se, ne & in hac parte nobis quidquam deside-
retur.

V I.

Ignotos atque vagos sacerdotes & monachos,
abique prælatorum suorum testimoniis seu for-
matis, multoque minus suspectos de fide aut fla-
gitiosos sacerdotes vel monachos seu fratres fu-
gitivos, ad concionandi sacraque peragendi offi-
cium nusquam in nostra diocesi admitti, nec pe-
grinos & ignotos presbyteros in consortio alio-
rum presbyterorum tolerari, vel ad missarum sa-
crificium, nisi sui ordinarii, e cujus diocesi pro-
xime discessit, literas de eorum ordinibus & ho-
nestate docentes ostenderit, & a nobis vel no-
stro in spiritualibus vicario admittendas habue-
riat, admitti debere præcipimus.

V I I.

Quos Græci chorepiscopos, hoc est, certarum
regiuncularum in qualibet diocesi speculatores,
alii archidiaconos, alii archipresbyteros vocant,
in nostra ecclesia cathedrali, quo ad certum di-
strictum mœniis Augustanæ civitatis adjacentem
archidiaconi, in reliqua vero diocesi decano-
rum ruralium nomine censentur.

His igitur hoc statuto mandamus, ut hæc
nostra placita atque synodalia decreta curæ suæ
parochis publicent & exequantur, ut capitula
sua ruralia, sicut hætenus consuetum fuit, con-
grent & servent: ad futuras synodos citati
veniant; diligenter quoque invigilent, ut pa-
rochi subditos suos doceant, corrigant, & velu-
ti pastores fideles in via catholica doctrinæ du-
cant, ne irregularitate contracta ministrent,
neve in foro conscientiarum in dubiis consulant,
nisi peritiores prius super his adhibuerint in con-
siliis: ad hæc, ut ab extorsionibus & exactio-
nibus illicitis & insolitis abstinant, & liber-
tatem ecclesiasticam, quantum in eis est, tuean-
tur. Hos etiam senis quibusque mentibus di-
strictus, seu regiuncule suæ ecclesias suas visi-
tare, & de omnibus rebus tam spiritualibus
quam temporalibus sibi concurrentibus curam
habere præcipiant, & si quid emendare non po-
terunt, ad synodum pro tempore, aut si mora
periculum habuerit, ad nos, ut opportune pro-
videre de omnibus possimus, referre jubemus.
Si quos intrusos ad parochias aut alia benefi-
cia ecclesiastica in suis districtibus esse decani
intellerint, aut suspectas de surreptione ab-
solutions dispensatione vel ostentari, aut cir-
cumferri a quibuscumque cognoverint; eos mo-
neant primum, ne sibi beneficia, sacramentorum-
que administrationem usurpent, neve gregem
Christi huiusmodi dispensationum vel absolutio-
num prætextu decipiant. Si qui vero parere mo-
nitis noluerint, hi nobis a decanis, quos fidei
juramento nobis præstitit super hoc admonem-
us, sine mora indicentur.

Decanis quoque ruralibus injungimus, ne in
templis, sacellis, aut oratoriis suarum regiun-
cularum, & picturas aut imagines quascumque
depingi, sculpi aut fieri, nobis aut vicario no-
stro inconsultis, patiantur, ut in his veteris
ecclesiæ decorum, sacrarum historiarum veritas
& imaginum honestas, maturiore deliberatione
circa ea præcedente, conservetur. Idem decer-
nimus in ceteris diocelis nostræ partibus diligen-
ter observandum.

Concil. General. Tom. XXXII.

lisdem decanis ruralibus præcipimus, ut in
inquirendis hæreticorum libris, aut de hæresi
schismateve suspectis, nullam diligentiam præ-
termittant. Contrahant etiam, undecumque in
suis regiunculis possunt, ejusmodi libros omnes,
& in primis formulas administrationis sacramen-
torum, quas adversarii ordinationes ecclesiasti-
cas vocant, eosque libros ad nos quamprimum
transmittant, & in concionibus suis, sacramen-
torumque administratione, catholicos doctores
& Romanæ ecclesiæ manualia sequantur, ceteri-
que ejusdem rei pro officii sui cura monito-
res anctoresque existant.

V I I I.

Parochi de fide & religione nostra populum
sibi commissum doceant, atque instruant, sacra-
menta administrent, eorum mysticam gratiam
exponant, publicis peccatis irretitos canonicè,
occultis vero delictis occulte arguant, & ad
pœnitentiam adducant. Incorrigibiles nobis aut
nostro in spiritualibus vicario indicent, ut vel
publica satisfactione curentur, vel communione
catholica arceantur: parvulos quoque & rudes
quotque parochiæ suæ doceant certis tempori-
bus symbolum fidei, dominicam præcationem,
salutationem angelicam, & decalogi præcepta:
aut ea diebus dominicis e suggestu diserte pro-
nuntient, ut revera duplici honore digni ha-
beantur.

Cum nihil magis officiat ecclesiæ Dei, quam
quod ad regimen animarum indigni assumuntur,
statuimus & districte præcipiendo mandamus,
ut a vicario nostro in spiritualibus generali,
aliisque prælatis viri graves, docti, & ad cu-
ram animarum habendam idonei deligantur,
diligensque & anniversaria de eorum vita &
moribus inquisitio habeatur.

Et quoniam non raro accidit, ut presbyteri
& clerici beneficia ecclesiastica curata absque in-
stitutione seu commissione vel nostra vel vicari-
arii nostri de facto occupent, atque nulla ligandi
vel absolvendi potestate præditi, populum
Dei decipiant: volumus & mandamus, ut qui-
libet decanus, vel camerarius in capitulo pro-
ximo sui decanatus, literas huiusmodi commis-
sionum sibi petat exhiberi, nobisque aut vica-
rio nostro, si qui nullas habuerint, intra men-
sis spatium significet. Idemque de beneficiis non
curatis, ad eaque intrusis, intelligi volumus
atque mandamus.

Parochi seu presbyteri curati omnes, libros
apud ecclesias suas habeant quatuor: Primum,
in quo baptizatorum: Secundum, in quo statu-
to ab ecclesia tempore confitentium & commu-
nicantium: Tertium, in quo eorum, qui ma-
trimonia in facie ecclesiæ contraxerunt: & quar-
tum, in quo mortuorum & ecclesiasticæ sepul-
turæ traditorum nomina & cognomina cum an-
notatione diei & anni describantur. Hæc enim
diligentia cum ad multa utilis, tum vero ad
hoc præcipue, ut pastoribus ovium suarum ra-
tio melius constet.

Capellani & primissarii rectoribus aut pleba-
nis suis debitam reverentiam exhibeant, ac om-
nia debita officia, sive in foundationibus expressa
sint, sive ex consuetudine introducta, suis locis
temporibusque exequantur in juribus parochia-
libus, nisi foundationum suarum tenore speciali-
ter & expresse fuerint privilegiati, ipsis minime
adversentur, vel inobedientes existant, sed in
executione curæ & divinis officiis cantando &

Iii 2 legem-

ANNO
CHRISTI
1548.a Forti, pre-
micerit. H.

ANNO
CHRISTI
1548.

legendo fideliter assistant. Quod si aliter fecerint, canonicam nostram vindictam minime evadent.

Meminerint porro presbyteri omnes, & in primis hi quibus animarum cura incumbit, ut eorum que ad officii sui essentiam pertinent, notitiam habeant certam & indubitam, veluti sunt absolutionis, aliorumque sacramentorum collationis forme substantiales.

Quoniam autem interesse plurimum constat, qua ratione pueri & rudes catechizentur, parochis nostrae diocesis catechismum sive libros de institutione Christiani hominis reverendi patris domini Petri de Soto ex praedicatorio ordine, theologi Hispani, & Caesarum majestatis confessoris doctissimi & religiosissimi viri, legendos docendosque commendamus: alios vero de haeresi, aut schismate suspectos ex usu eorum tolli praecipimus.

IX.

Decanus collegii sui clericos & familiam in officio quemque suo contineat, exemplo alios praecedat, vitae morumque honestatem in habitu & disciplina, debitumque in divinarum officiorum perfolutione & ceremoniis exigit: ebrios, aleatores, percussores, scortatores, & officii sui immemores corripit, sacris abigat, & pro jure sibi competenti mulctet.

Scholastici ecclesiae nostrae dignitate aut titulo eminens, juventutem ecclesiae ministeriis destinatam, doctrina, pietate, & morum honestate imbuat: aut per idoneos & probos pedagogos institui curet, atque ordinandorum examini de morum nostrae ecclesiae unaque nobiscum diligenter intendat.

Canonici decano suo obediant, divinis omnibus interfint, qua decet modestia, gravitate & pietate. Eleemosynas pauperibus distribuunt, populum bonis exemplis edificent; divinarum tempore deambulare nec ipsis in templo liceat, neque alii cuiquam permittatur. Turpe enim est in eo loco quacumque de causa morosam agere, & ambulationes instituire, ubi & gestu corporis & a simo in sacrorum mysteriorum tractationem defixos intentosque esse oporteat.

Studiosis quoque aliquibus, bonamque de se spem praebentibus decanus & collegium provideant, ut justo studiorum suorum tempore justisque sumptibus in academiis & catholicis universitatibus sustententur: qui post tempus eis concessum redeunt, de diligentia, probitate, pietateque testimonium ejus universitatis publicum secum asserre teneantur.

Ceterum horas canonicas, residentes canonici tam cathedralis nostrae, quam collegiatarum ecclesiarum, decenti modulatione, pro ecclesiae nostrae cathedralis & collegiatarum more perfolvant, & hanc curam ad conductitios tantum succentores minime rejiciant.

Canonici etiam juniores theologum, qui in singulis collegiis frequentioribus haberi debet, lectionem suae professioni & institutioni congruentem, certis horis, quemadmodum & vicarii aliaque collegiorum membra facere tenentur, praesentem audiant, itaque & animos divinis studiis excolant, & ab otio removeantur.

X.

Clerus nostrae diocesis in habitu, coronae tonsura, & incessu decorum servet, superiore velle

ANNO
CHRISTI
1548.

atari indutus, atque pietate magis venerabilis, quam aut famulorum multitudine, aut vano armorum terrore contemptibilis incedat. Mens quoque utatur frugali, & ab ebrietate, ludis a jure prohibitis, atque omni ludicra levitate abstineat, luxum omnem fugiat, mercaturae & cauponario exercitio, avaritiae sordibus, sortilegiis, divinationibus, venationibus clamosis, omnibusque profanis negotiis, & a quibus cura sacerdotalis merito adhorret, prorsus alienus existat.

Hospitia quoque publica, tabernas aut cenopolia computandi causa non ingrediatur. Qui lecus fecerit, florenos quatuor dependet, quorum dimidiam partem fabricae templi nostri cathedralis, reliquum delatori impartiemur. Poenam festus dies graviolem efficiet.

Instituta quoque ecclesiastica de jeuniis & abstinencia carni, feriis, atque hujusmodi, ab universo nostrae diocesis clero religiose ac pie observari atque sub debito obedientiae sanctae ecclesiae catholicae praestanda, populo indici debere sub censuris & poenis gravissimis, mandamus.

Praeterea cum aequum in primis sit, eos mundos esse, qui vasa domini portant, & in sacratio operantur, volumus atque juxta sanctiones canonicas decernimus, ut sacerdotes professionis suae memores, caste continenterque vivant, atque a nefario concubinato abstineant.

Sacerdos, diaconus, & subdiaconus fornicationis, adulterii aut familiaritatis suspectus convictus, remota protinus concubina, ab officio suspendatur, & beneficii fructibus ad certum tempus pro scandali gravitate privetur: Item convictus, suspensione & privatione fructuum gravius plectatur. Incurrigibilis demum factus, beneficium amittat. Concubinae autem clericorum excommunicentur. Ceteris vero clericis infra subdiaconatum constitutis, & ecclesiastico beneficio praeditis, eadem privationis fructuum poena infligatur; & a ministerio, si quod in ecclesia habuerint, repellantur. Et cum his omnibus nullas feminas, nisi aut sanguinis necessitudine junctas, aut annorum quadragenario numero majores, aut saltem suspitione carentes in illa vicinia, easque verecundas, sobrias & publico testimonio castas liceat cohabitare.

Clerici nostrae diocesis domos fundosque dotales beneficiorum collapsos instaurent, quantum necessitas postulaverit, reparataque in debita structura conservent, & negligentes per decanos rurales ac alios, ad quos de jure vel consuetudine spectat, eorum proventuum domibus fundisque applicandorum subtractione mulcentur.

XI.

Quicumque vel cupiditate, vel quovis etiam honesto colore impellente, plura beneficia ecclesiastica obtinent, hoc nostro mandato jubentur, sicuti distincte praecipiendo mandamus, ut retento quod ex illis maluerint unico beneficio, cetera intra annum resignent, aut nobis vel deputatis ad hoc nostris, dispensationum suarum privilegia hujusmodi ostendant. Quod nisi debita obedientia praestiterint, sciant se ex nostra diligentia in recta & vera ecclesiasticorum beneficiorum dispensatione adhibenda, inobedientiae aut cupiditatis suae poenas legitimas suscepturos.

Si qui vero posthac sedis apostolicae dispensatione

ANNO
CHRISTI
1540.ANNO
CHRISTI
1540.

tionem plura beneficia obtinuerint, compertumque a nobis fuerit, eidem sedi (quæ in literis, concessionibus, privilegiisque suis rationes causasque honestas & necessarias, prout suggestum ei fuerit, sequi consuevit) illud ab impetrantibus fuisse, hi sciant nos sanctissimo domino nostro melius informato dispensationum hujusmodi revocationem procuraturos. Unde statuimus & ordinamus, ut in posterum nullus, cujuscumque gradus, aut dignitatis fuerit, ad alterius aut plurium beneficiorum possessionem admittatur, nisi nobis tamquam ordinario loci, dispensationis ejusmodi literas, pro sedis apostolicæ dignitate conservanda inspiciendas, prius exhibeat, Bonifacii IX. & Leonis X. maximorum pontificum constitutionibus semper salvis. Et si dispensatione dignus videbitur, nihilo minus statuimus, ut tales aut alii quicumque ecclesiarum rectores & beneficiati, vicariis suis tantam ex fructibus portionem relinquunt, quanta ad hospitalitatem servandam, ad jura episcopalia & archidiaconalia persolvenda, aliaque onera ferenda sufficiat; alioquin a suis beneficiis, reservato tamen unicuique patrono aut collatori jure suo, decernimus amovendos.

Hortamur etiam in domino eos, qui plura beneficia curata ex dispensatione apostolica jam obtinent, ut uno quod maluerint, retento, cetera intra annum sine ulla pensione idoneis presbyteris resignent, & Christiano hoc officio pietateque sua severitatem & coactionem synodali, provincialium, aut generalium statutorum aut decretorum antevertant.

Monasteria porro & collegia, aut si qui alii incorporatas cum decimis & censibus ecclesias, quas retineri velint, habuerint, idoneos sacerdotes eis præficiant: quibus de victu, vestitu honesto & competentia justa prospici decernimus: alioquin aut per privationem incorporationis legitimam, aut honestam ex ecclesiæ illius decimis & viribus assignationem, aut ineptorum sacerdotum remotionem, ejusmodi ecclesiarum commoditati provisuri.

Prælati monasteriorum, collegia, aut alii unitas ecclesias habentes, vicarios hujusmodi aut sacerdotes constituent, nisi prius per nos aut nostrum vicarium, ut idonei, fuerint admissi. Religiosos vero, beneficiorum hujusmodi curæ a suis prælati præfectos, non obstante eorum qualicumque exemptione, volumus nobis tamquam ordinario esse subiectos.

XII.

Monasteria cujuscumque ordinis, secundum regulas quas professi sunt, reformari, ipsosque monachos in obedientia & religione sui ordinis contineri, capitulum disciplinæ frequenter servari, vitia illis quotidie subnascentia severiter corrigi, cultum divinum reverenter & debite servari, concubinos, adulteros, ebrios, criminosos, infames, suspectos de hæresi aliusve criminibus, poenis debitis castigari, habitum & tonsuram diligenter servari, ædificia & bibliothecas studiose curari, prædia, census & jura conservari præcipimus: repugnantes, aut reformationis impatientes, severa coercionem debitisque mediis castigaturi.

Intermissa sacrarum literarum atque ea etiam, per quæ ad sacras literas pervenitur, studia, apud opulenta monasteria intra sex mensium spacium restaurentur. Ubi vero pauci sunt monachi, iidemque egentes, unus atque alter ad aliud

Conc. General. Tom. XXXII.

ejusdem, aut si commodum videbitur, diverti ordinis monasterium, ubi scholæ restituta sunt, mittantur, ubi & in sacris literis, & in religionis observantia institui & proficere, atque ad prædicationem divini verbi idonei reddi possint.

A rerum profanarum exercitio monachi abstinere, atque intra monasterii septa, nisi concionum aut sacrarum peragendorum gratia a suis prælati dimittantur, seu ad aliud monasterium destinentur, vel a nobis tamquam ordinario ad curam animarum secundum canonum permissionem evocentur, se se continent. Tempore vero eis a divinis lectionibus vacuo, semper pii & honesti aliquid agant.

Monachi a solitaria vita nomen adepti, familia superflua, equorum fastu & pompæ multitudine ne se ingerant, aut sibi otiosis, vanisque sumptibus frequentiam in solitudine procurant, sed frugaliter in humilitate vivant: & quæ necessitati supersunt pauperibus, studioforumque educationi, ecclesiæ sumentem uberrimam facturi, erogent atque dispensent.

Monasteria excelsa aut deserta, quantum fieri poterit, restaurentur.

Moniales ab egressu monasteriorum suorum, virorumque conspectu continent: eorumque monasteria viri non ingrediantur, nisi id postulet inevitabilis necessitas. Oeconomum ad res suas foris procurandas deligant honestum, fidum, frugalem, qui eis & vilitati ternis mensibus rationem reddat negotiorum suorum. Inutilem, gravem, infidum amoveant, aliumque surrogandum proferent.

Canonice continentie studium nulla voti solemnitate obstrictum sectantes, commune habeant dormitorium, habitu modesto, mundo & castitatis indice utantur. Magna quoque instituti sui commoda ex mensæ communione perciperent, si contra inveteratum apud eas morem adduci ad hoc possent: quod ut faciant, eas in domino hortamur. Sicubi libertiore vita detrimentum famæ patiantur, reformari eadem curabimus.

XIII.

Concionandi officium soli vocati, & ab ordinaria ecclesiastica potestate admissi, sustineant.

Pastores, quibus animarum cura incumbit, vicarios sacerdotes, si ipsi iusta ex causa munus hoc explere nequeant, admittere possunt: notos tamen, & prælatorum suorum testimoniis subnixos.

Concionator, seu doctor divini verbi, evangelium & sacras scripturas non suo, sed orthodoxorum & sanctorum patrum sensu & interpretatione tractet ac doceat. Homilias sanctorum patrum, & martyrum passiones, a fide dignis tamen scriptoribus proditas, post evangelia statim diebus poterit recitare.

In concione nihil profani, fabulosi, suspective proferatur, sed sint conciones sanorum verborum & sanæ doctrinæ. Concionator se ad captum auditorum demittat: nunc catechistam agat, nunc interpretem scripturarum, nunc vitiorum reprehensorem, nunc doctorem mysteriorum, omniaque, ad lucrum Christo afferendum, omnibus fiat: & a quæstionibus perplexis & difficilibus, omni eruditionis ostentatione rejecta, abstinere, caveatque ne se unquam ad convivia injuriasque, quibus ecclesia cum populi offendiculo dehonestatur, delabi contingat.

Iii 3

Iidem

ANNO
CHRISTI
1548.ANNO
CHRISTI
1548.

Iidem clericum & magistratum aut abientes quovis, suo quosque judici relinquendos, perverso & multis hactenus ulitato iudicii genere, apud populum non accusent, non deferant, non calumnientur: linguisque suis pro seditionum flagellis non utantur: sed sit oratio eorum modesta, sobria, gravis, & verbi divini nervis compacta, qua potentes sint exhortari in sana doctrina, & eos qui contradicunt, arguere.

Misericordiam, bonitatem & caritatem Dei opportuno tempore predicent & extollant, ita tamen, ut iustitiae ejus in benefactorum praemiis largiendis, malefactorumque poenis infligendis non obliviscantur, ut dubitantes & anxii, spe & amore divino inflammentur, vel a peccatis deterriti respiciant.

Eleemosynas, satisfactiones, & opera pietatis inducant, ne populus ab eis seductus credat, opinione quadam sua tutum se esse, etiam si hujusmodi opera, quibus Christiani tunc pariter laudandi sunt, non faciat, cum tamen Deus sicuti de pseudopropheta apud Ezechielum dicitur sit: *Et complebo indignationem meam in pariete, & in his qui liniunt eum absque temperamento.*

Adversus grassantium haereseon tempestatem; populum praemoneant saepe & confirmant. Catechismum, & decalogi praeccepta crebro relegant & explicent, in primisque dent operam, ut perniciosissimus error, qui multorum animos occupat hoc tempore, eradicetur, quo verbum domini limitibus adeo angustis quidam includunt, ut ab eis nihil nisi atramento in sacris bibliis exaratum, pro verbo domini habeatur, cum verbum domini initio nullis libris, sed apostolorum cordibus impressum inveniretur: quod postea non scriptura tantum, sed magna ex parte ecclesiae & fidelium animis sermone communicaverunt, & sacrae literae testentur, legem evangelicam ipsissimum domini verbum, in tabulis cordium carnalibus, Spiritu Dei vivi scribendum fuisse. Hortetur praeterea populum, ut verbum Dei attente audiat, ab haeresibus abhorreat, missae officio libenter intersit, frequenti confessione se expurget, mundo corde & avido salutarem Christi corporis cibum excipiat, sacramentis & eorum mysteriis secundum ecclesiae traditionem religiose utatur, & diebus festis, sanctis tantum vacet operibus: memineritque concionator, ut corpus suum in servitutem redigat, ne quos sermone ad pietatem adducere conatur, ipse in servitute ventris & peccati obsolescens, deterreat, aut illis opprobrio fiat.

XIV.

Divinus cultus observetur, peragaturque his modis & ritibus, qui per manus sanctorum patrum nobis traditus, & per majores nostros in sacrificio altaris, officiis defunctorum, canonicis, caeterisque divinis laudibus atque ceremoniis observatus fuit.

XV.

In administratione, usuque sacramentorum, ut confusio & schismata in ecclesia Dei vitentur: & apostolicis traditionibus, sacrisque canonibus & legibus reverentia debita habeatur, ceremoniarum, orationum, rituumque receptam uniformitatem, parochos nostros in omnibus sequi volumus atque jubemus.

Volumus etiam populum, quid in cujusque

A sacramenti collatione agatur, in concionibus & sacramentorum administratione frequenter doceri.

Lingua Latina, cui veluti divino instrumentum in ipsa crucis ara sacris usibus dedicata, ecclesia occidentalis religionem Christianam fert acceptam, in sacramentorum administratione, aliisque ecclesiasticis officiis per totam nostram dioecesin retineatur, & exclusa revocetur. Quae vero Germanica lingua secundum antiquas legendas pronuntiari consueverunt, mutare fas non sit, sed & ipsa quoque conserventur.

XVI.

B Solemnes ceremoniae & orationes circa baptismum hactenus in ecclesia catholica usitatae, & in agendis ecclesiae nostrae descriptae, nisi necessitas illud cogat, non omittantur. Quorum significationes populo saepius exponi mandamus ut professionis suae, qua Christo initiatus est, admoventur.

Suscipientes quoque seu sponsores parvulorum, aetatis provectae sint, atque in fide probe catechizati & instructi, quo non ore tantum, sed & mente & serio ad interrogata respondere, suum munus intelligere, & parvulos, ubi adoleverint, & res postularit, in fide orthodoxa instituire possint: aetate vero aut fide nondum provectos, ad tantum munus admitti non debere, & ipsa ratio suadet & nos praecipiendo decernimus.

XVII.

Parochi suo tempore de confirmationis origine, mysterio & chrismatis arcano subditos sibi doceant, eosque, ad ejus desiderium accendant: ut nobis, quod ex officio nostri debiti crebro facere institimus, aut si qua iusta causa impediti fuerimus, suffraganeo nostro, dioecesim nostram ad confirmandos baptizatos circumventibus, prompti paratique sint ad hujus sacramenti susceptionem, faciliusque, quam ipso administrationis tempore dicentur agenturve, percipiant.

XVIII.

Canon missae submissa voce, excepta dominica oratione, pacis exoptatione, Dei invocatione, & postrema populi salutatione, quemadmodum hactenus a catholicis factum est, summaque religione, ut mysteriis tremendis sua conferatur auctoritas, pronuntietur.

Reliquae vero missae, quae catechumenorum dicitur, partes debita religione & voce alta intelligibilique legantur, adsitque semper legenti minister, qui ecclesiae nomine respondeat sacrificanti.

E Evangelia vel epistolae dominicis & festis diebus in parochialibus ecclesiis populo, sive ante sacrum, sive sub eo, sive etiam a prandio, quod tempus epistolae declarationi non incommodum videretur, lingua Germanica exponantur: eoque tempore nulla missa, ne populum ab auscultatione distrahi contingat, celebretur. Ut nimia festinatio in missae lectione aut celebratione religiosas aures oculosque offendit, ita incondita prolixitas fastidium potius generat, quam devotionem. Quapropter sacerdotibus nostrae dioecesis devotam mediocritatem & toto sacrificii actionis tempore decorum quid ex corporis

ANNO
CHRISTI
1548.

poris gesta, vestium sacrarum munda compo-
sitione, ipsoque vultu doceat, commenda-
mus.

Organa ad populi aures nullum alium soni-
tum, aut numerum deferant, quam qui religio-
sus ac pius ab omnibus habeatur. Melodiarum la-
scivæ aut alio pertinentes, procul abint: profani
etiam rhythmus ecclesiasticis sonis, aut verba sen-
tentiarum ecclesiasticarum profanis numeris aut rebus
ludibrii causa non accommodentur. Nam cum
aut melodiarum aut orationes sententiarum sacrarum
in profanam consuetudinem abeunt, fieri non
potest, quin ad suum usum in ecclesiis deprom-
ptis animos audientium memoria illius ludibrii
aut scommatis pungant, atque avocent a devo-
tione:

Sub elevatione sacræ hostiæ, antiphonæ ad
hoc sacrificium tantum pertinentes cantentur:
quamquam melius & veteri ecclesiæ convenien-
tius esset, præsentiam dominici corporis in altis-
simo silentio prostratos contemplari. Si quæ au-
tem aliarum antiphonarum ex consuetudine aut funda-
tione cantari solitæ fuerint, ex peracto sacro
cantentur.

Concordiæ & pacis symbolum, veluti ima-
guncula crucifixi ab ore sacerdotis pacem popu-
lo imprecantis, secundum cujusque ecclesiæ ri-
tum hæcenus servatum, aut commodiorem in-
stitutionem, ad astantes in missis solemniori-
bus deferatur.

Ignotos sacerdotes & qui publicis crimini-
bus infames sunt, aut solum quæstum sectan-
tur a celebratione hujus sacri repelli jube-
mus.

Hostia vitalis pro infirmorum viatico in loco
mundo & honorato, accenso ad eum perpetuo
lumine, servetur.

Eadem si in solemnibus festivitibus aut ma-
gnis supplicationibus circumfertur (quod nisi ex
catholico instituto, aut gravi causa præsentibus
devotis cultoribus, fieri non debet) quicquid ve-
ram devotionem non excitat, ludique omnes
profani removeantur.

Sed & quando ad infirmos deferretur, lumen
præferri, & campanella fidelibus signum dari
præcepimus. Caveat tamen presbyter, aut ad
infirmum pauciores duabus particulis non defe-
rat, ne populus in redeuntibus manibus inane va-
sculum adoret, sin autem contigerit forte, ut
reverti ad templum sine eucharistiæ sacramento
cogatur, lumen præferri aut signum dari pro-
hibeat.

XIX.

Non sine magna animi nostri molestia intel-
leximus, nonnullos nostræ diocesis laicos salu-
tis suæ adeo immemores esse, ut nec constitu-
to ab ecclesia catholica tempore consistantur,
neque ad sacratissimæ eucharistiæ assumptionem
nulla ratione se præparent, aut ab ea penitus
abstineant. Quocirca in virtute tantæ obedi-
entiæ, & sub præta alias super hoc constituta,
universis & singulis parochis, aut eorum vica-
riis præcipimus, ut quadragesimæ jejunii sin-
gulis dominicis diebus, capitulum, quod inci-
pit, Omnis utriusque sexus; subditis suis pu-
blice in ecclesiis, & contra inobedientes ad
pœnas præta tenentem constitutionis jam dictæ
procedant.

Tenor ac verba capituli, Omnis utriusque.

ANNO
CHRISTI
1548.

Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad
annos discretionis pervenerit, omnia sua solus
peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur
proprio sacerdoti: & injunctam sibi peniten-
tiam propriis viribus studeat adimplere, susci-
piens reverenter ad minus in pascha eucharis-
tiam sacramentum, nisi forte de proprii sacerdo-
tis consilio ob aliquam rationabilem causam ad
tempus ab hujusmodi perceptione duxerit absti-
nendum: alioquin & vivens ab ingressu ecclesiæ
arceatur, & moriens Christiana careat sepulta-
ra. Unde hoc salutare statutum frequenter in

ecclesiis publicetur, ne quisquam ignorantia
cæcitate velamen excusationis assumat. Si quis
autem alieno sacerdoti iusta de causa peccata sua
confiteri voluerit, licentiam prius postulet &
obtinere a proprio sacerdote, cum aliter ipse il-
lum non possit absolvere vel ligare. Sacerdos au-
tem sit discretus & castus, ut more periti me-
dici superinfundat vinum & oleum vulneribus
sanciat, diligenter inquirens de peccatorum
circumstantiis & peccatis: quibus prudenter
intelligat quale debeat ei præbere consilium,
& cujusmodi remedium adhibere, diversis ex-
perimentis utendo ad salvandum ægrotum. Ca-
veat autem omnino, ne verbo aut signo aut
alio quovis modo aliquatenus prodatur peccato-
rem: sed si prudentiori consilio indignetur, il-
lud absque ulla expressione personæ caute re-
quirat: quoniam si peccatum in penitentiali ju-
dicio sibi detectum præsumperit revelare, non
solum a sacerdotali officio deponendum decer-
nimus, verum etiam ad agendum perpetuam
penitentiam in arctum monasterium detur-
dendum.

Sequuntur casus aliquos, in quibus sacramentum
eucharistiæ personis ejusmodi criminibus gravat-
is non ministrari, aut saltem ad tempus differri
debet: qui & ipsi una cum capitulo, Omnis utriusque
sexus vulgari lingua suo tempore sunt
publicandi.

Cum ex laudabili catholice ecclesiæ con-
suetudine singulis annis vobis dilectissi-
mi in Christo, denunciari soleat, cuiusmodi sacra-
menti perceptione interdictum sit, reverendis-
simus in Christo pater & princeps dominus
dominus Otto sanctæ Romanæ ecclesiæ car-
dinalis & Episcopus Augustanus in cunctis
sue diocesis parochiis denunciationem sub
hac, quæ subditur, forma & ratione fieri man-
davit.

Primo, quando hoc præstantissimum sacra-
mentum hominum e religione Christianorum
unio est & conjunctio cum Deo cuncti infide-
les, qui ab ecclesiæ communionem & societate
disjuncti sunt, ut sunt Judæi, Ethnici, hære-
tici, & quotquot hæreses manent, tuerentur,
eisque opem ferunt, ab ejus perceptione ascen-
di sunt.

Arceantur etiam, qui papalis vel episco-
pali excommunicationis sententia constricti pu-
blice denunciati sunt: siquidem illi ab ecclesiæ
communionem excluduntur, donec absolutionis
beneficium consequantur.

Item ubi canticone & electione ecclesiastica com-
muniter interdictum est, ut sit tempore interdicti,
donec ejusmodi perdurat interdictum, non licet
sanis

ANNO
CHRISTI
1549.

sanis hoc percipere sacramentum: attamen agrotis ad extrema tendentibus id ministrare permittitur.

Item cum unusquislibet in sua parochia veneranda debeat accipere sacramenta, illis qui aliter sunt parochis, non licet in alienis ecclesiis hoc percipere sacramentum, dum absque sui pastoris permisso atque ex illius contemptu alii in locis id sumere volunt. Et sacerdos, si ea de re certus fuerit, ejusmodi alienae parochiae subditis sacramentum non porriget.

Item quando praecisum hoc sacramentum sana mente & ex vera devotione sumendum est, ejus perceptione pueris infra annos discretionis interdictum est: sicut & illis qui mente capti sunt & ratione destituti, ut sunt amentes & insani, siue id naturaliter, siue ex demonum obsessione patiantur: nisi forte quandoque mentis compos reddantur. Tum enim quamdiu ratione sua probe utuntur, sacramentum hoc eis ministrari potest.

Item ex eisdem jam dictis causis etiam illis hoc venerabile sacramentum praebendum non est, qui perpetua stomachi cruditate laborant: siquidem dum is perseverat morbus aut agra affectio, sacramenti hujus sumptione eis interdictum est. Si quis etiam venerandum hoc sacramentum absque ulla ratione vel devotione, aut secus quam institutum est, exerat, aut indigne, puta vel ad incantationem aut superstitionem, eo uti velit, ei sacerdos, dum id resciscit, nequaquam ea ratione ministrare debet, sed populum Christianum sibi subditum instruat ac informare, uti pro catholicae ecclesiae constitutione ad id sumendum praeparare se debeat.

Item ne hoc praecellens sacramentum aliqua afficiatur injuria & contemptu, ex sanctorum patrum decreto & institutione etiam infames omnes ab ejus perceptione prohibendi sunt, ejusmodi sunt praestigatores, incantatores, publice rei & scurræ, & qui ludis vacant jure pontificio prohibitis, itidemque scorta ac leones, & qui Judæis serviunt, aut eorum alunt proles, vel alia illicita cum eis commercia habent, & si qui alii ejus generis sunt: ii, inquam, omnes ab altaris sacramento removendi sunt, donec vita sua improba penitus abdicata, irrogatam sibi poenitentiae multam persolverint.

Item semina virilem habitum malo animo gestantes, quo perverfam suam expleant voluntatem, a venerando hoc sacramento arcende sunt, donec id mali penitus correxerint, & satisfecerint.

Item quotquot se segregant, ad haereses deficiunt, & peregrina quaedam sectantur instituta ab ecclesia minime approbata, ut sunt qui in latebris clandestino conveniunt, & singularem aut etiam rejectam atque damnatam colunt fidem: Illi etiam qui ejusmodi haereses palam praeseferunt & exercent, ne qui ad fores templorum consistunt, ferreis sua sponte circulis devincti, aut sine poenitentiae injunctioe sese flagellis cedunt.

Item qui sectam pauperum de Lugduno colunt, in plateis panem propter Deum sibi dari alta voce precantes, tamquam perfecti sint. Hos omnes singuli parochi tribus dominicis publice e suggestu, ut ab his abstineant, & ceteris Christianis sese conforment, admonebunt. Quod si obtemperare nolint, ex sua ecclesia & parochia eos expellent, nec sacrosan-

ctum eis ministrabunt sacramentum. Ita enim habent statuta synodalia provinciae Moguntinae.

Item quicumque superstitioni dediti sunt, ut certis quibusdam ac singularibus nec approbatis utendis benedictionibus, aut rejecti diebus, aut incantationibus demonum, aut futura praedicendo ex libris magicis, aut aliis, vel quippiam ejusmodi sectando, quod sit Christianae fidei, aut praecipis & constitutionibus ecclesiae adversum: iis omnibus negandum est hoc venerabile sacramentum, nisi pro sui confessoris consilio ejusmodi superstitionibus profus renuntiarint, & pro admissis poenitentiae multam susceperint.

Item cum unus quislibet Christianus ad idem sacratissimum sacramentum percipiendum per veram contritionem & peccatorum suorum puram confessionem sese praeparare obstrictus sit, illis omnibus ejus sumptione interdictum est, qui absque contritione & confessione in suis manent peccatis: & speciatim illis, qui secundum sanctae ecclesiae praecipuum singulis annis semel non confitentur. Tales enim ab ecclesia ejiciendi sunt, & in extremis, si sic decedant, Christiana sepultura eis neganda est.

Item cum confessio integra & indivisa esse debeat, & cum proposito deinceps peccata non admittendi; eam ob rem quicumque in publicis ac notoriis degunt sceleribus, ut sunt manifesti adulteri & adulteræ, aut qui alias in lupanaribus simul victitant, & publici feneratorum, & qui alios ad eadem inducunt, & id genus alii, ad hujus venerandi sacramenti communionem admittendi non sunt, donec se ipsa & factis testatum reddant, se suis omnino valefecisse criminibus, & poenitentiae satisfactionem recepisse.

Item quando legitimo juncti matrimonio simul degere sunt obligati, si qui ex illis absque superioris ecclesiastici seu spiritualis judicis sui permisso ipsi se disjunxerint siue divortium fecerint, quamdiu absque juridica separatione vel confessione se junctim vixerint, non ministrandum, sed negandum est eis dominicum sacramentum.

Item iis annumerandi sunt, qui alearum lusu suo perpetuo vacant: quibus non est porrigendum venerabile sacramentum, donec inde abstinant.

Item qui ebrietati & crapulae ac comestationibus perpetuo dediti sunt & inhaerent, & maxime qui festos dies aut noctes in tabernis exiunt, illis post factam confessionem venerabilis hujus sacramenti sumptione per triginta dies est interdicendum, uti ab his vitiis sese emendent. Quod si facere nolint, juxta canonum decreta etiam morte mulctandi sunt.

Item qui aliena detinent bona invitis illis, quorum ea sunt, possuntque restituere, iis negandum hoc dignissimum sacramentum est, donec restituerint.

Item qui sacras perfringunt aedes, & despoliant, & qui sanctorum ac Dei templis damna inferunt, ab hoc debent excludi sacramento, donec relictis hisce sacrilegiis, Deo dicatis locis satisfecerint atque restituerint.

Item quotquot proximis suis intra eorum terminos, siue illi sint agrorum, siue pratorum, siue hortorum, siue arearum, injustam inferunt vel invadendo, vel inarando, vel aedificia extruendo, si festis id agant diebus, hujus eis

ANNO
CHRISTI
1549.1. P. III.
1549.b. Legit. in
morte.

ANNO
CHRISTI
1548.

venerabilis sacramenti perceptione interdictum est, donec ab his cessent injuriis, & latis satisfecerint.

Item subditi, qui propriis dominis suis ob accepta verbera, aut castigationem, vel alias fidem & obedientiam prestare nolunt, sacramenti hujus sumptione interdictum est, donec se morigeros praebeant, & agant poenitentiam.

Item quicumque iniqua mensura vel pondere emunt aut vendunt, triginta diebus jubentur abstinere a sacra communione, posteaquam ex canonum praescripto irrogatam sibi poenitentiam multam susceperint.

Item quotquot justas non solvunt decimas, parochi sui tribus vicibus admonere debent, ut eas jure persolvant. Quod si admoniti facere recusabunt, neganda est eis sacra communio, donec satisfaciant, & multam sibi imponi patientur.

Item quibus alicujus testamenti negotia bona fide exequenda commissa sunt, si ultra annum rem differant, auctoritate episcopi ad executionem compellentur; poteruntque ob ejusmodi negligentiam, si justa & rationabilis causa desit, sacra communione prohiberi.

Item quando singulis quisque e religione Christiana sanctis ecclesiarum praecipuis obtemperare tenetur, puta, ut jejuset, festa celebret, confiteatur peccata sua, sacras invitat edes, & alias sanctarum ecclesiarum consuetudines colat & observet, quicumque animo obstinato iis sese opposuerint, eaque contemptui habuerint, a dignissimi sacramenti perceptione excludentur, donec redeant ad obedientiam, & pro suis peccatis multam sibi irrogari ferant: idque illi maxime, qui spretis templis consecratis, absque praesulis sui permisso in aliis locis plebem orationis causa congregent. Qui enim id agunt, excommunicationis sententia ligati sunt, nec licet eis dominicum percipere sacramentum.

Item qui sacerdotem e suggestu concionantem impediunt, atque in ejus contemptum ex sacris sedibus abcedunt, a sacra communione arcendi sunt, donec sese emendent, & agant poenitentiam.

Item quotquot ex ecclesiastici decreti sive praecipui contemptu, dominicis aut aliis festivis diebus sacrum missae auscultare nolunt, nec in ipso missae officio perseverant, donec sacerdos ultimam benedictionem impertiatur, pro judicio confessoris sui a communione prohibeantur, donec agant poenitentiam.

Item quicumque dominicis & aliis festivis diebus rebus venalibus, quae ad necessarium corporis victum non requiruntur, mercimonia exercent, synodalibus statutis a venerabilis sacramenti sumptione prohibentur, donec ab his penitus abstineant.

Item qui clanculum sese jungunt matrimonio, iis sacra communio neganda est, donec secundum ecclesiae constitutionem publice se denuntiare faciant.

Item qui dominicam orationem & symbolum apostolorum ex desidia aut contemptu discere nolunt, poterunt a suo confessore sacra communione prohiberi, donec ea addiscant.

Item quicumque omnipotentem Deum, aut sacratissimam Dei genitricem, vel alios sanctos palam blasphemant, aut eis maledicunt, vel per eorum nomina vel membra indigne ac impie jurant, & imprecantur seu maledicunt,

ab ecclesiam ingressu & sacra communione excludendi sunt, donec publicam egerint poenitentiam.

Item quotquot sacerdotalem dignitatem, & sacerdotes ipsos publice debonestant aut conviciantur, iis similiter ecclesiam aditu & sacra communione interdictum est, donec poenitentiam egerint.

Item qui animo deliberato homicidium perpetrant, & qui erga proximum inimicitias, aut invidentiam ulcisci meditantem animo gerunt, aut qui proximos inique opprimunt, aut eorum existimationi & honori falso derogant, si omnes ad venerabilis sacramenti perceptionem non sunt admittendi, donec vel pacem conciliando, vel aliena damna restituendo satisfaciant, & irrogatam poenitentiam multam persolverint.

Item pater & mater qui proles suas a mortis periculis non custodiunt, sive id scientes fecerint, sive ex incuria ac negligentia, aut forte in somnis, poterunt ad tempus a confessore suo praestantissimi sacramenti sumptione prohiberi, donec poenitentiam expleverint.

Item cum sacris canonibus sub excommunicationis poenis cautum sit, ne quisquam cujuscumque status sit, adversus ecclesiasticarum personarum, templorum aut monasteriorum ecclesiasticam libertatem sancire quippiam vel statuere auserit, eam ob rem quicumque tale aliquid praecipunt aut statuunt contra ecclesiasticam libertatem, aut ejusmodi decreta manent ac tuerentur, & secundum ea judicant, aut talibus mandatis utuntur, & personas bonaeque ecclesiasticae exactionibus aut aliis modis gravant, iis omnibus sacra est communione interdictum, donec hujusmodi mandata & constitutiones abrogent, ab iniquo proposito cessent, & inde absolvantur.

Item quando sacri canones verant, ne quis manifestam usuram non esse restituendam, aut quod per usuram quaesitum est, non esse reddendum, sententiam ferat: si quis autem id agat excommunicationi subjaceat; quicumque talem ferunt sententiam, iis hujus est perceptione sacramenti interdictum, donec inde absolvantur, & poenitentiae multa eis irrogetur. Potest denique unusquislibet confessor, cui curae sunt animae sibi consentium, pro peccatorum magnitudine & gravitate eisdem sibi consentibus seu filiis confessionis suae ex causa quae sibi iusta videbitur, ad tempus sacra communione interdicere, eique tales consentes morem gerere debent: nisi a superiori ecclesiastica potestate aliud impetraverint. Quod si peccatum occultum sit, & talis quispiam ad altare accedens, venerabile sacramentum sibi porrigi publice petat, non id illi sacerdos negare debet: quamquam hoc ipso quod contra sui confessoris prohibitionem accedit, peccatum admittit.

Catholicis ecclesiae pietissimae matris lenitas, de rigore poenarum canonicarum, de quibus omnes canones poenitentiales extant, tantum remissit, populisque sibi ex ea clementia permisit tantum, ut difficile sit eas leges hoc tempore in usum ecclesiasticum revocare. Nam cum Christianorum licentia in peccando crevisset, saepeque anni poenitentiales ex iis canonibus in numerum ingentem poenitentisque vitam etiam longissimam excedentem conficerent, aut senio moribique gravati satisfacere nequirent: factum deinceps fuit, ut illae poenae ex clementissimae matris ecclesiae indulgentia & thesauri meritorum Christi & martyrum dispensatione, in elec-

ANNO
CHRISTI
1548.

ANNO
CHRISTI
1548.

molynas, orationes, factorum locorum visita-
tiones, aliave Christiani hominis exercitia com-
mutarentur, Quoniam igitur & poenarum usus
exolevit, & indulgentiarum hujusmodi haereticorum
culpa plerisque contemptui fuit, parochis
nostrae dioecesis injungimus atque mandamus,
ut confidentes harum poenarum saltem admo-
neant, judiciumque veteris ecclesiae circa eas
explicent, & pestilentem illam opinionem, qua
persuasum plerique habent, hominem peccati
actualis poenam divinae justitiae non debere, ex
animis confidentium evellant, atque poenitentia-
lium canonum severitatem, pro recepta poste-
rioris aetatis consuetudine, orationibus, elemo-
synis, jejniis, aliisque id genus pietatis operi-
bus, pro satisfactione poenarum injunctis miti-
gent, prudentique judicio pro lepra qualitate,
poenitentisque viribus, facultate & affectibus ex-
pensis, simul & medicinam animae ulceribus adhi-
beant, & poenas delinquentibus infligant. In
peccatorum sacramentali inquisitione caveant,
ne inconsulta diligentia, puellorum animas scan-
dalizentur.

Decernimus etiam, ut confessores probatam
aliquam confessionis summam legant, qualis est
beati Antonini, Caymi Mediolanensis, aut Tho-
mae cardinalis Cajetani, ex eaque criminum dif-
ferentias, magnitudines, causasque optime dis-
cant, ut salutarem medicinam facere suo tem-
pore possint.

Præterea ne ecclesiarum rectores videantur pec-
cuniam magis, quam animarum saluti studere,
statuimus & ordinamus, ut deinceps quilibet
confessor idoneus laicos contritos & confessos ab
omnibus peccatis occultis, quantumcumque gra-
vibus & enormibus, nobis tamquam ordinario
ante reservatis, absolvere possit: homicidiis, hæ-
reticis, & excommunicatis, quos ad nos vel po-
nitentiarium nostrum remitti volumus, dumtaxat
exceptis. Quod ad clericos attinet, in hac
parte nihil esse volumus innovatum.

Mandamus denique, ut a confidentibus pro
confessionis auscultatione, aut absolutione nihil
exigatur.

Postremo presbyteris nostrae dioecesis omnibus
præcipimus, ne posthac eos qui se monasteriis
aliisve locis in casibus sedi apostolicæ aut nobis
tamquam ordinario specialiter reservatis, aut
ad contentiosi fori indagacionem pertinentibus,
absolutos esse prætendunt, tamquam rite abso-
lutos admittant, aut tolerant: sed eos ad nos
vel poenitentiarium nostrum remittant, ut no-
bis aut officialibus nostris de canonicis eorum
absolutionibus fidem faciant legitimam, super-
que præmissis expeditionem salubrem recipiant,
& quod vel justitia suaserit, vel rationis ordo
dictaverit, exequantur, donec hi qui se absol-
vendi potestatem hujusmodi habere asseruerunt,
privilegia sua nobis congruo ritoque loco exhi-
buerint, eaque a nobis fuerint examinata. Qua
tamen in re mendicantium ordinum fratribus,
eorumque facultatibus, ipsis a summis pontifi-
cibus concessis, nolumus præjudicari: Quin ipsi,
tam ut jure pontificio cautum est, quam ut no-
bis prædecessoribusque nostris eis concessum fuit
atque conceditur, Christi fidelium confessiones
audire, & eos in casibus sibi, ut præfertur,
concessis, in foro poenitentiali absolvere, po-
nitentiasque salutaris injungere valeant & pos-
sint, quemadmodum ecclesiarum rectoribus no-
strae dioecesis concedere consuevimus.

X X.

Unctionis extremæ sacramentum cum litanis
& orationibus a majoribus acceptis, totaque eccle-
sia servatis, fidelibus impartiendum jubemus.

Sacerdos infirmum consoletur, a curis & desi-
deriis præsentis vitæ ad spem æternæ salutis eri-
gat: diabolum & terribilia ejus alto animo
contemnere, Christi que misericordiam sperare
jubeat, atque ita confirmatum cum benedictio-
ne Christo commendet.

A reditu quoque comitantem multitudinem
infirmi humanæ admoneat, atque ad pre-
ces pro infirmo in calce terreni agonis lucente
suscipendas hortetur.

X X I.

Sacerdotem nuptias alibi quam in ecclesia,
quæ proprius est sacramentorum locus, admit-
tere, conjugere, aut benedicere prohibemus.

Vetamus etiam a sacerdotibus eos conjugi,
de quibus edictis, aut proclamationibus, ut mi-
nimum tribus, iisque tribus diebus festis sibi
succedentibus, propositis, aut in concione pu-
blice factis, non constiterit eorum conjunctio-
nem nulla legitima canonicave causa impediri,
aut eos a parentibus, tutoribus, vel cognatis
ad hanc copulam non cogi, sed liberum ad eam
consentum asserre.

Jungendos matrimonio admoneri quoque a sa-
cerdotibus volumus, ut parentum & amicorum
consilia potius quam privata desideria sequantur,
exemploque Tobie, jejniis & orationibus sese
præparent, atque commendent gratiæ Dei. Do-
ceeri etiam eos præcipimus matrimonia, etsi quo
ad personas contrahentium legitima rataque sint,
tamen nisi religione & fide eorum sanctificen-
tur, Deo grata non esse, sacramentalique gra-
tia, donec vitium suum emendaverint, ecclesiis-
que legibus subdantur, destitui.

X X I I.

Pro reconciliatione poenitentium, aut alicu-
jus sacramenti vel sacramentalium quorumcum-
que administratione, sacerdos de pecunia aut re
qualibet sibi danda minime paciscatur: sed ea-
dem pro temporis, loci, personarumve necessi-
tate, secundum ritum ecclesie, sine mora ad-
ministrat. Verum quia ratione jureque distante,
socii passionum ad consolationum societatem me-
rito admittuntur: permittimus tandem etiam
judicis officio implorato, exigi, quod in hujus-
modi ex consuetudine debetur: ad cujus obser-
vationem laicos hortamur, & quantum de jure
est, adstringi volumus atque compelli.

X X I I I.

Prælati nostrae dioecesis, virgines, ecclesias,
altaria, cæmeteria consecrari, sacra loca quo-
cumque modo execrata reconciliari, vasa velle-
que sacras, aquam, sal, palmarum ramos, fru-
tices, herbas, cereos, agnum paschalem, fru-
ctus novos, & quæ sunt talia, quæ de jure, vel
consuetudine ante hanc catholicæ religionis per-
turbationem consecrari aut benedici consueve-
runt, suo quæque tempore & loco suisque riti-
bus & orationibus per totam nostram dioecesin
benedici jubemus. Si quid vero locorum aut re-
rum non consecratum, aut execratum fortasse
fue-

ANNO
CHRISTI
1548.

ANNO
CHRISTI
1548.

fuert, quod consecrari aut reconciliari debuisset, nobis intra proximum mensis spatium indicari ab his quorum hanc cura esse debet precipimus, ut nostro episcopali muneri in hac etiam parte satisfacere possimus.

Parochi, & quibus in nostra diocesi verbi Dei predicatio incumbit, populum doceant, loca, vestes & vasa usibus profanis exempta, & sacramentorum Christi ministerio mancipata, ideo consecrari & benedici, ut sciamus non nisi sacris & divinis rebus vacandum, gratia Dei illic cunctis numine divino presente. Præterea res alias humanis usibus necessarias in nomine Christi per orationem ministri & verbum Dei benedici, ut nobis divina beneficentia contra adversarias potestates, incantationes, magias, fraudes, & machinationes inimici pertinaciter nos oppugnantis prosint, & virtutem concipiant.

Ceremonias vero majoribus nostris, hominibus religiosissimis usitatas, quod ad varios pietatis usus valeant, & exercitia quedam sint, quibus mens exteriarum scilicet rerum sensu & significatione, ad divinum cultum ipsumque Deum attrahitur, in ecclesiis nostræ diocesis retinendas, & ubi abrogatæ fuerint, revocandas esse statuimus atque ordinamus.

Et quemadmodum a parochis concionatoribus nostris de ceremoniarum significationibus populum doceri volumus, veluti cereos ad laudem & gloriam ejus qui lucem inaccessibilem inhabitat, & omnem hominem in hunc mundum venientem illuminat, accendi: Thura incensa significare orationes & desideria nostra cum odore bonorum operum ad Deum ascendere oportere: Processiones lætas, nostram de Christi triumpho & gloria exultationem: Lugubres, nostrum in hac lacrymarum valle exilium indicare, & illis Deo gratias agi his veniam peccatorum, & pro vindicta misericordiam implorari: ira eundem populum sedulo moneri jubemus, ne ceremonias religiosissime institutas, in abulum vertant aut superstitionem, sed ipsis ad pietatem exercendam utantur, atque ut processiones sint graves, ordinatæ, honestæ, Christiana religione dignæ, atque a vanis sæcularibus studiis procul alienæ.

Cum autem Deo optimo maximo creatori & redemptori suo honorem, timorem & reverentiam homo tamquam creatura debeat, multosque videamus ea in re damnata ignavia desides esse, omnibus ecclesiasticis personis nostræ diocesis districtè præcipiendo mandamus, ut posthac summa pietate Deum ubique & honorant & timeant, præcipue vero in templis humiliter reverentur & venerentur. Et cum in nomine domini nostri Jesu Christi omne genu cælestium, terrestrium, & infernorum flectendum sit: volumus ut omnes, quotiescumque in sacris concionibus aut missis nomine sanguinis vel corporis Christi aut Dei genitricis Mariæ virginis fiat mentio, aut quando canticum, Gloria in excelsis, aut, Gloria tibi domine, ante evangelii initium, aut nativitate Christi ex virgine & incarnatio in symbolo, aut gratiarum actio in præfatione, aut hujusmodi alia in divinis officiis canuntur, vel commemorantur, detecto capite genibusque flexis ante altare, vel ut locus tempusque postulaverit, Deo reverentiam exhibeant debitam, & populum ad ejus rei imitationem verbis factisque commoneant atque hortentur.

Th. p. 2.

XXIV.

ANNO
CHRISTI
1548.

De diebus festis feriandis nihil innovare volentes, præcipimus ut festivitates Christi, ac beatæ Mariæ virginis, aliorumque sanctorum, juxta constitutionem & ordinationem per quondam felicis memoris Christophorum episcopum Augustensem prædecessorem nostrum desuper factas & divulgatas, quorum tenor subinleritur, deinceps celebres habeantur.

Christophorus Dei gratia episcopus Augustensis dilectis nobis in Christo decano & camerario capituli in N. salutem in domino.

Licet superioribus annis constitutiones in particulari conventu Ratisbonæ habito per sedis apostolicæ legatum factas, per totam diocesin nostram publicari fecerimus: ad aures tamen nostras pervenit, quod hæc constitutiones, & præsertim quoad observantiam dierum festivitatum ab aliquibus vestris capitularibus plebanis inæqualiter observentur. Ex quo multi emergunt errores, in divini cultus contemptum, & scandalum plurimorum. Unde nos, sicuti nostro incumbit officio, hujusmodi erroribus in futurum obviare cupientes, festa in diocesi nostra celebranda hic inseri fecimus: videlicet statuitur, ordinamus, & volumus, ut de cetero dominica dies, quæ in gloriam dominicæ resurrectionis, ad nos usque a primitiva ecclesia maxime celebris semper habita est, dies quoque nativitate Christi, sancti Stephani, & Innocentium, circumcisionis, epiphaniæ, paschæ cum feria secunda & tertia dumtaxat, ascensionis, Georgii, pentecostes cum feria secunda & tertia tantum, corporis Christi, quatuor festa beatæ Mariæ virginis, nempe purificationis, annuntiationis, assumptionis & nativitate, natalitia apostolorum, Joannis Baptistæ, Magdalenz, Laurentii, dedicationis, Michaelis, omnium sanctorum, Martini, Nicolai, Catharinæ, Hulderichi atque Afræ patronorum nostrorum, sicuti hæcenus observati fuerunt, celebres quoque & festi habeantur. Mandantes insuper vobis, ut festa jam specificata observetis, & a parochianis vestris observari faciatis: in ceteris autem festivitibus, quacumque ratione vel institutis vel receptis, cuique liberum permittatis. Datum in castro nostro Dilingensi, anno a nativitate domini 1539.

XXV.

Cum post innumeras novationes nostra tempestate in fidei orthodoxæ articulis, moribus & ritibus a perversis hominibus introductas, nihil intentatum relinqueretur, quo populi aures a novatoribus captæ detinerentur: eo tandem ventum est, ut oratio dominica, angelica saluatio, apostolorum symbolum, & decalogi præcepta, quæ majores nostri in Germanicam linguam religiosissime conversa nobis tradiderunt, ab istis inverterentur: illaque reverendissima religio, verborum majestas, tenor atque numeri, in animos hominum una cum materno lacte instillati, e media ecclesia tollerentur: adeoque ut qui nova interpretatione usi sunt, intelligerent se a vetere devotione esse dimotos. Nam ut unico exemplo ostendamus, sequens nostrum statutum ratione non carere, ab istis novis interpretibus factum est, ut quod antea in oratione dominica dictum fuit, Pater noster qui es in cælis: ab istis dicatur, Noster pater in

CZ-

ANNO
CHRISTI
1349.

culis: jamque sive data opera, sive casu aliquo A hostili id acciderit, essentis verbum sedem suam in divina paternitatis invocatione admiserit. Ut igitur antiqua verborum religio atque in ea devotio passim conservetur, plebanis ecclesiarum parochialium in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipiendo mandamus, ut singulis diebus dominicis, finita concione, orationem dominicam, angelicam salutationem, symbolum apostolorum, & decalogi præcepta, distinctè ac tractatim ita prælegant, ut populus legentem repetitione subsequi, ea dilcere, & memoris mandare possit.

XXVI.

In primis statuimus & ordinamus, ut nullus nostræ Augustensis ditionis aut diocesis, cuiuscumque ætatis, status, ordinis aut gradus fuerit, ad scholas & gymnasia de schismate aut hæresi suspecta, nuperque natis de religione perverfis opinionibus contaminata, discendi docendive causa audeat proficisci. Nam qui contra fecerit, is sciat se nobis pœnas debitas daturum.

Quod vero ad nos attinet, academiis incorruptis & in catholica doctrina vitæque perseverantibus potestatem facimus, nobis viros literatos ad regendum ecclesias idoneos significandi: quorum in collatione beneficiorum parochialiumque ecclesiarum, apud quos residere voluerint nostræ diocesis, honestissimam rationem nos habituros, eosque, si digoi ea re videbuntur, etiam apud sanctissimum dominum nostrum Paulum tertium pontificem maximum, cujus optimam mentem ad hoc inclinare cognovimus, summo studio atque diligentia promoturos pollicemur.

Concillii quoque Lateranensis decretum amplexi, præcipimus, ut quæcumque aut qualiacumque canonicorum collegia, scholas pro cuiusque collegii magnitudine, sicubi aut delitæ sunt, aut novis opinionibus infectæ, erigant & restituant.

His præficiantur magistri & pædagogi incorruptæ vitæ, a quibus tam pietatis Christianæ prima principia, quam rudimenta literarum juvenis hauriat, eaque in classes, si ætatis ætate ingeniorum ratio id postulare videatur, dividatur.

Quibus etiam nihil, quod eorum innocentiam vel in religione, vel in moribus lædere possit, prælegi mandamus.

In reliquis vero opidis ubi collegia non sunt, scholas, quarum magistri boni, honesti & docti sint, instaurari, aut conservari jubemus.

Apud singula frequentioraque canonicorum collegia singuli theologi honestis stipendiis conducti habeantur: qui certis diebus & horis interpretentur biblia, ac de re theologica juniores canonicos, vicarios, & alia collegii membra doceant: ubi eorum quisque ad lectionem suam professioni & instituto congruentem comparere teneatur.

Doctores unius præbendæ proventus, donec in docendo perseverent, assignentur: qui, si non suffecerit, ratio aliqua ineatur, ut ei quantum sit laus suppedietur.

XXVII.

Hospitalia nostræ diocesis conservari, redditus ad ea destinatos in nullos alios usus converti, atque sicubi alienati, aut in privatos usus con-

ANNO
CHRISTI
1349.

versi fuerint, revocari jubemus: Sin apud collegia, monasteria, aut sacras alioquin ædes, hospitalium redditus cum ceteris redditibus aut bonis confusi fuerint, & hodie ignorentur: curabimus nihilo minus, ex collegii, monasterii, aut sacre illius ædis æratio aut proventibus, pauperum & infirmorum necessitati provideri.

Viduis, orphanis, & qui ad quærendum victum sibi non sufficiunt, ex eo loco, ubi hospitalia constituta sunt, oriundi in ea recipiantur: peregrinis autem hospitalia pro refectioe tantum, non autem in fraudem indignarum pauperum pro inhabitatione patere concedimus.

Hospitalium, quorum fundatores sibi provisionem ac dispensationem retinuerunt, administratores, saltem semel in anno prævioribus rationem reddant, quorum omnium curam & inspectionem præcipuam, nobis divino aspirante numine, pro ordinaria nostra auctoritate sumemus.

XXVIII.

Principes, comites, barones, nobiles, civitatesque Augustensis, atque aliorum opidorum & municipiorum nostræ diocesis magistratus & præfectos hortamur in domino, atque in virtute ecclesiasticæ obedientiæ requirimus, eisque munere, quod Deo auctore gerimus, confisi, mandamus, ut invocati nobis nostrisque vicariis in exequendis hujus sanctæ synodi decretis auxilio sint: Jurisdictionem, libertatem, ac immunitatem ecclesiasticam, imperatorum legibus, & sacris canonibus, episcopis & clero tributam ac firmatam tueantur, nobisque conservent: ad hæc etiam, ne ecclesiis, quas tuitionis, protectionis, aut advocacionis jure teneri deberent, contra fidei datæ sacramentum, gravia & iniqua onera imponant, ne ipsos tandem Cæsareæ majestatis præcepto aut amoveri contingat, aut limitibus præscriptis, quid alteri alteris invicem debeant, includi. Cæsaris enim justum in re tam justa prævenire honorificentis est, quam cum ad exequendum invitum compelli.

Cum populus præter obedientiam, quam principibus & civili magistratui debet, ad eam quoque quam nobis & aliis ecclesiasticis ordinibus debet, redigendus sit, universos & singulos nostræ diocesis laicos in domino hortamur, eisque præcipimus, ut clerum nostrum, parochos, aliosque ordines ecclesiasticos venerent: eorum facta non temere judicent, adversus presbyteros suos præfractè non contendant, sed morigeros se præbeant atque obsequentes. Ad Christum enim, cujus legatione funguntur, eorum tam honor, quam contemptus, pertinere credendus est.

Conveniat quoque diebus dominicis & festis ad divina, quæ in ecclesiis catholicis celebrantur: concionem sub silentio audiat, memoriam commendet, & concionatorem vel auscultantes strepitu aut deambulatione non perturbet. In missa audienda ad finem usque donec benedictionem sacerdotalem acceperit, perseveret: & qui peccati vinculo retinentur ligati, absque absolutionis & veræ emendationis proposito, ab eucharistiæ sacrosanctæ perceptione abstineant: palam vero criminosos, & qui peccati certissimam occasionem dimittere nolunt, sive sacerdotes sint, sive laici, omnino a communione volumus abarceri.

Patres & matres familias liberos & familiam

ANNO
CHRISTI
1548.

secundum audita in concione domi instruant, ti- A
morem Dei, symbolum apostolicum, orationem
dominicam, salutationem angelicam, præcepta
decalogi, & quidquid pertinet ad bonos mores
& virtutem in eis educandam, doceant: præci-
pue vero eos a blasphemis, juramentis & exe-
crationibus, cum domestica disciplina, tum in
divina prædicatione deterreant. Cetera, quæ
hic brevitatis causa omittimus, ut a piis con-
cionatoribus acceperint, ita doctrina & usu do-
mestico tractent, atque sicuti Christianos ho-
mines decet, exercent.

Ceremonias quoque Christianæ pietatis & in-
stituta ecclesiastica de jeuniis & abstinencia car-
nium, de feriis, de processionibus & id genus
ritibus, a populo nobis commisso sub debito B
obedientiæ sanctæ ecclesiæ catholicæ, religiose,
ac sancte observari mandamus.

Sanctionem patrum Christianus populus de
confessione & eucharistiæ communionem, paschali
tempore, sub pœnis in canone contentis observet.

Libros contagiosos, de falsa religione susce-
ptos, & impiis jocis refertos, imagines præterea
& picturas obscenas, vel ad ludibrium religio-
nis catholicæ, aut ad certorum hominum infamiam
expressas populum nostræ diocesis legere
aut habere, atque de sacrosancta fide, præcipue
inter pocula, atque convivia, temere disceptare
non liceat. Legat autem libros sacros, sanctos
patres, vitas sanctorum, præclarorum & for-
tium virorum historias & imagines tales spe- C
ctet, quibus ad pietatem, virtutem, religionis
& reipublicæ amorem accendatur.

Ebrietatem atque infames comperationes fu-
giat, quibus & corporis & animi vires enervantur.

Tabernæ & cenopolia diebus festis ante sa-
crum in ecclesia peractum, infirmis & peregrinis
exceptis, non pateant.

Novorum & ab ecclesia non receptorum dog-
matum auctores, prædicatores, aut jactatores,
sacrilegos, perjuros, blasphemos, usurarios,
adulteros, ebrios, aliisque publicis criminibus
obnoxios, ferri in ecclesia nostraque diocesi
prohibemus: in quos etiam censuris & pœnis D
ecclesiasticis summa severitate animadverti de-
bere statuimus & ordinamus.

XXIX.

Ut porro sciant abbates, præpositi, decani,
& clerus nostræ diocesis, nos hæc statuta syno-
dalia ex sacræ Cæsareæ majestatis formula, sa-
crisque canonibus, & patrum antecessorumque
nostrorum decretis & statutis, non ad ostenta-
tionem, sed ad indubitam reformationem ip-
sorum, nostrique gregis, pro ipsorum tempo-
rum usu atque necessitate collegisse, posthac ter-
tio quoque anno, quotannis, aut quoties res
postulaverit, diocelin nostram totam visitatio-
nis gratia vel ipsi circumibimus, aut per suffra-
ganeum nostrum qui baptizatos etiam confirma-
tionis sacramento signet, mandabimus visitari.

Visitationis autem normam, si quid in ecclesiæ
nostræ formulis desiderabitur, suffraganeo aut
vicario nostro, quorum alteri vel utrique in occu-
pationibus nostris visitandi munus delegabimus,
præscribemus: eamque decanis quoque diocelis
nostræ ruralibus in suis visitationibus sequen-
dam, quatenus pertinere ad eos videbitur, pro-
ponemus: operamque dabimus indetentam, ut
in hac quoque parte eorum, quæ hoc quidem
tempore effici possunt, nihil desideretur.

Concil. General. Tom. XXXII.

XXX.

Excommunicationis, suspensionis, & inter-
dicti nostri sententias, a nullo, cujuscumque
status, gradus & conditionis fuerit, negligi,
contemni, aut quoad publicationem & execu-
tionem earum impediri debere, statuimus, at-
que sub pœnis & censuris ecclesiasticis qui-
buscumque impediendis irrogandis, districte
præcipimus.

Officiali quoque nostro injungimus, ne di-
vinam hanc censuram, qua nulla est major in
ecclesia, leviter aut propter exiguas parvique
momenti causas proferat: sed ut ad sanitatem
magis, quam ad interitum contumacium ac
rebellium animorum respiciat.

Excommunicatos & denunciatos, ab omni-
bus vitari, & a nemine in consortium recipi
decernimus, eosque ante penitentiam emenda-
tionisque suspensionem atque satisfactionem
tam ecclesiæ quam injuriam passo faciendam,
ad sacramenta communionemque fidelium ad-
mitti atque absolvi prohibemus.

Nisi populari concursu credes clericalis sit,
persona tantum clericalis homicidii rea, non
autem locus delicti, interdicendus erit: adque
ea de causa, ne per hanc occasionem populus
in dies negligentior fiat, neve a sceleratis ho-
minibus otium a divinis, patrato crimine,
dataque opera procurari possit.

XXXI.

Universis sacerdotibus & omnibus nostris sub-
ditis, tam religiosis quam secularibus injungi-
mus & mandamus, ut pro sanctissimo domino
nostro Paulo papa III. ac invictissimo impera-
tore nostro Carolo quinto, cujus immortalis be-
neficio hanc pacem quietemque publicam de-
bemus: pro serenissimo principe Ferdinando
Romanorum rege, ac aliis principibus catho-
licis, in missis, orationibus & concionibus suis
devotissime precentur: populumque ut idem fa-
ciat, hortentur; ut orthodoxam fidem, sedili-
que apostolicæ, a qua fidei Christianæ incu-
nabula traximus, auctoritatem, ut hætenus fa-
ctum ab eis fuit, ad gloriam omnipotentis Dei
tueantur: & si qui alii forte callidis adversarii
nostri artibus in errores prolapsi addictive sint,
pro his una cum populo atque in sacris orant,
ut in tempore resipiscant, atque ad pristinam
ecclesiæ catholicæ unitatem & obedientiam una
cum populis sibi subiectis revertantur.

XXXII.

Cum porro sine coercitione jurisdictio nulla
sit, & absque pœnis non modo leges vilescant,
verum etiam quælibet civilis societas in dete-
rius facile abeat atque dissolvatur, ne frustra
huic sancto muneri operam impendisse videamur,
statuimus atque ordinamus, ut pœnæ
canonicæ tam in corpore juris clauis, quam
provincialibus synodalibusve statutis alias edi-
tis annexæ, transgressoribus horum statutorum,
sicuti specialis pœna expressa non sit, infliga-
tur, nobis aut vicario seu officiali nostro, ea-
rum electionem, moderationem aut aliam quam-
libet arbitrariam pœnam, earum loco, pro
personarum, locorum, aut transgressionis qua-
litate exigendam, reservantes.

K k k

XXXIII.

ANNO
CHRISTI
1548.

ANNO
CHRISTI
1548.

XXXIII.

Cum synodorum celebrandarum ratio in tanta rerum ecclesiasticarum perturbatione plerisque ignota sit, volumus subditis nostrae dioecesis omnibus nostram in hac re mentem, & quid quisque in ea facere aut ex ea sperare possit vel debeat, explicare.

Synodos igitur nostras dioecesanarum anniversarias, & quoties necessitas ecclesiam nostram postulerit, esse & habere volumus atque decernimus.

Qui ex nostra dioecesi in synodalem consessum recipiantur, singuli iurijurandi nobis praestiti admoniti, aut si videbitur, jurati ecclesiarum suarum, praetorum, atque etiam officialium nostrorum & populi detrimenta, defectus, vitia gravia, aut saecularium quorumcumque, sive praesentium, sive absentium tyrannidem in ecclesiis, populum, viduas vel orphanos saevientem proferant in medium, a synodo sine ullo respectu corrigenda.

Appellationes quoque eorum, qui ad nostram synodum provocarunt, absentiumque gravamina aut desideria per epistolas aut libellos supplices explicata audientur.

Laicis etiam suas querelas, modo res aut causas ecclesiasticas concernant, aut ad iudicium synodi pertineant, in scriptis proponendi potestas fiet: quibus procuratores & advocatos synodales ex nostris consiliariis laicis deputabimus, aut ipsos, si digni vel ad causas suas exponendas apti sint, intromitti mandabimus.

Et quicumque divini amoris zelo ducti, crimina, disciplinam & quietem ecclesiasticam perturbantia denuntiari voluerint, vel publice vel privatim audientur: ad quam denuntiationem seu evangelicam, & ex caritatis visceribus proficiscentem, universos & singulos per amorem quo reipublicae Christianae quisque infixus esse debet, exhortamur.

Invidia quoque odia & capitales inimicitias, ex quibus nostrae dioecesis tranquillitas perturbari aut scandala oriri possent summo studio summoque moderamine aequitatis, extingui, deponi, atque ad amicitiam, aut saltem ad compositionem & pacem traduci aditemur.

Quoniam vero multi sunt, qui aliorum vitia & defectus, aut potentiorum injurias, oppressiones seu tyrannidem, coram tota synodo proponere non audeant: deputabimus tres aut plures ex synodo commissarios auditores, apud quos universi & singuli tam clerici, quam laici, quae volunt, tuto deponere possint. Sciantque omnia sub silentio regenda esse.

Et ne quis existimet nosmet aut nostros officiales ex eorum numero, quorum vita, mores & actiones corrigi debeant, exemptos esse vellet, a tota synodo testes synodales qui nostrae nostrorumque officialium reformationi intendunt, deputari mandabimus: nam etsi multa nobis deesse cognoscimus, multa tamen nos fugere non ignoramus.

Neque Synodum aut ejus deputatos dimittemus, donec de omnibus causis, omniumque gravaminibus sufficienter fuerit informata.

Vitiis & querelis auditis, adhibito theologorum jurisperitorum consilio, ea atque alia incommoda, admonitione, correctione, executione, epistolis, statutisque synodalibus pro viribus nostris Dei omnipotentis auxilio innixis, apud omnes emendari & tolli curabimus: & alia omnia

A ad rem sacram, divina officia & laudes pertinentia, ex libri pontificalis praescripto peragemus.

Quod autem ad apocrypha, inepta, parumque sincera, quae temporum vitio in brevitaria irreplerunt, emendanda: earundemque precum & psalmorum frequentes repetitiones, innumera suffragia & novas collectas, sequentias, praefationes, & id genus fastidium afferentes, & officiis divinis missaeque sacrificio parum congruentes, tollendas mutandasque attinet: ad haec etiam, ut sub sacro solenni coram eodem populo missae speciales non legantur: ut excommunicationis sententiae ob criminales tantum causas, easque valde graves & lethales ferantur: ut apostolice vel coadjutores facti, vel alias provisi examinentur: ut beneficiorum pluralitas refrenetur, ut beneficia tenuiora unione crescant, atque ad pauciores numerum redigantur: ut exempti, ordinariorum reformationi, visitationi, & correctioni subiaceant: ut academiae seu doctorum & studiosorum hominum universitates, quarum in dioecesi nostra nullam habemus, reformentur, eisque privilegia sua & immunitates conserventur: & si qua sunt alia, quae in Caesaris majestatis formula delibata sunt, & in hisce statutis nostris vel praetermissimus, vel exhortando potius quam statuendo inseruimus, ad synodum provincialem, & si in ea super his statui nihil queat, ad oecumenicum concilium, sanctissimique domini nostri deliberationem duximus rejicienda. Ostenditur autem nobis ex reverendissimi & illustrissimi principis & domini Sebastiani electoris & archiepiscopi Moguntini metropolitani, domini & amici nostri carissimi, pietate, eruditione, industria, ingenio, animique magnitudine spes optima fore, ut in proxima synodo provinciali de his aliisque nostrae religionis negotiis rebusque omnibus ratio incatur certissima, qua amplissima illius metropolis provincia orthodoxae fidei, ipsique Christo tota restituatur.

Finita sub irruentem jam noctem statutorum lectione, reverendissimus cardinalis cancellario mandavit, ut synodum his fere verbis alloqueretur: Quomodo reformationis formulae hodie publicatae statutorum ratio conveniat, ex lectione hac perspectum plane omnibus esse: restare illud solum, ut universa synodus de his omnibus suffragia ferat: ut igitur cogitandi deliberandique de singulis spatium habeant ad synodum vocati, sequenti die primum, quae decembris Novembris futura erat, post rem sacram peractam, de his omnibus incunda suffragia esse. itaque reverendissimus cardinalis eos ad cenam in cenaculo ad hoc instructo sumendam cum sua benedictione dimisit.

ACTA SECUNDÆ DIEI SYNODI.

ALTERA die hujus sanctissimae tractationis convenerunt omnes constituto tempore, & missa per reverendum dominum Philippum a Rechberg de Hohenrechberg decanum ecclesiae Augustensis de sancta Trinitate solenni canticorum ritu celebrata, moxque reliquis ex libri pontificalis praescripto peractis, reverendissimus cardinalis, laicis antea per dominationis sum reverendissimum fiscalem exire jussis, synodum obrestatus est ferventi sermone, ut meminisse velit, se non privato cujusquam mortalis, aut quemquam suo, sed universos Christi, per quem creati & redempti essemus, nomine convenisse, Christi hanc causam esse, de qua nunc fit deliberan-

ANNO
CHRISTI
1548.

ANNO
CHRISTI
1548.

berandum: afferent igitur hodie animos ab omni perturbatione, cupiditate, pertinacia, immunditia, & socordia expurgatos: consulere atque in medium de his, quæ disciplinam ecclesiasticam in ecclesia Dei excitare, restituere, & conservare queant. Quod ad se privatim attineret, daturum operam, ut Deo duce, episcopi munere, quantum in se esset, rite recteque fungeretur: & quamquam imbecillitatem defectusque suos plerisque in seipso agnosceret, tamen non dubitare se, quin multa sint, quæ latere ipsum possint. Quapropter postulare se ab universa synodo, ut ex prælatorum, canonicorum, & decanorum ruralium triplici ordine, singulos, binos, ternos aut plures, si ita videretur, eligerent, qui ceu testes synodales, de his, quæ emendanda in se essent, inquirerent: seque synodi nomine admonerent, paratum enim se esse, promptumque & ad audiendum tranquillo animo singula, & ad obtemperandum monitis salutaribus sanctæ hujus synodi in Spiritu sancto congregatæ. His in hanc fere sententiam, majore tamen sermone affluentia, dictis, summum aliquamdiu silentium fuit. Quod cum a nemine rumpeteretur, dominatio sua reverendissima advocatis a se consiliariis, constituit suffragiorum scrutinium inchoandum esse. Quo consilio per cancellarium publicato, fiscalis & schedula nominatum ordineque singulos ad mandata procuratoria aut syndicatoria afferenda compellavit: singuli itaque depositis apud reverendum dominum Jacobum Henrichmannum Augustensis ecclesiæ canonicum & vicarium, atque notarios ad hoc deputatos, mandatorum instrumentis, super statutis, synodalibus approbandis sententias dixerunt. Quorum primus reverendus dominus Marcus Avunculus episcopus Nazianzenus, & suffraganeus Augustensis brevi candidaque oratione statuta synodalia approbavit, seque observationi eorum, quatenus ad se pertinerent, adstant: hunc secuti sunt reliqui prælati, abbates, præpositi & decani tam collegiorum, quam regniuncularum ruralium: nemoque in tanta multitudine extitit, qui voce sua statuta hæc saluberrima non collaudaret, atque se una cum his, quorum nomine huic synodo interesset, illis pro viribus parturum, aliisque ut idem facerent, auctorem futurum non profiteretur.

Tanta igitur consensione omnium, votisque concordibus animadvertis, reverendissimus cardinalis Deo optimo maximo, cujus Spiritu afflante hæc gerebatur, gratias egit: & accito ad se cancellario mandavit, ut synodo, quæ a prandio agenda essent, indicaret, nempe dominationem suam reverendissimam negotium dedisse reverendissimis dominis episcopo Nazianzeno, Philippo a Rechberg, & decano, Jacobo Henrichmanno vicario & cancellario suo, ut horis pomeridianis causas, gravamina & defectus tam ecclesiasticorum quam laicorum ad synodi cognitionem pertinentes, audiant, expediant, aut, si res ita postulet, ad dominationem suam reverendissimam, vel synodum ipsam referant decidenda: Cupere præterea dominationem suam reverendissimam, omnique petere a synodo, ut tres pluresve deputet, qui de officialium, aliorumque ecclesiasticæ functionis & fori ministrorum suorum negligentia aliisque gravaminibus inde fortasse ad se manantibus inquirant, atque ad dominationem suam reverendissimam sine ulla reformidatione deponant, ut diligentia ejusdem curaque debita, si quid incommodi fuerit, emendetur.

Council General. Tom. XXXII.

A His dictis, reverendissimus cardinalis synodum, ad corpora in conaculo interiore, licet toto hoc synodi tempore impensis ejusdem factum fuit, prandio curanda, de more dimisit.

A prandio auditores causarum synodallium negotio sibi dato satisfecerunt, causasque scripto vel voce propositas aut expediverunt, aut si quæ majore indagazione opus habere visæ sunt, in aliud tempus, dum veritas inquiri, aut pars altera audiri potuerit, rejecerunt.

ACTA TERTIÆ DIEI SYNODI.

POSTREMA die synodi, quæ fuit Novembris decimaquarta, hora sub lucerna celebravit officium missæ de beata Maria virgine solenne & habitu pontificali reverendus dominus Gaspar, abbas monasterii Orthoburgis. Et sacris, tum synodalibus in libro pontificali præscriptis, citè summaque totius cleri & populi devotione peractis, cancellarius, quæ a reverendissimo cardinale fuerat iussus, in eam, quæ sequitur, sententiam synodo exposuit: dominationem suam reverendissimam videlicet, intellecta totius synodi in approbandis statutis ad Cæsarem majestatis formulam conditis, hesternaque die prælectis, summa concordia, reliquum esse censere, ut ea pro rogatis publicatisque habeantur: idcirco eandem paterno benignoque effectu omnes admonere, meminisse ut velint, se consensu hoc synodali ad ea observanda, perpetuæque vitæ, morum, atque officii integritate custodienda, Deo omnium bonorum consiliorum auctori & humanarum actionum inspectori, ipsiusque ecclesiæ Christi ejusque antistitibus obstrictos esse. Cavendum igitur omnibus, ne a legibus ipsis auctorum suorum culpa coarguantur.

Post hæc reverendissimus cardinalis synodum denuo admonuit, ab eaque urgendo petiit, ut monitores ex se deligerent, qui dominationem suam reverendissimam de his, quæ se fortasse circa officii sui suorumque ministrorum negligentem aut improvidam curam seu administrationem lateant, admonerent: daturum enim se operam, ut seipsum suosque ad rectam episcopalis officii regulam pro viribus emendet. His dictis, synodus communicatis inter se omnium ordinum consiliis, per reverendum dominum episcopum Nazianzenum respondit, se amplius in dominatione sua reverendissima nil desiderare, quam ut pro conscientie suæ modo, statutis hinc synodalibus una cum suis insistat, atque veluti lex animata, in ecclesiæ suæ cardine eminentis, cetera membra in officio continat.

Hoc responso, reverendissimus cardinalis tamquam restituendæ apud suos catholice pietatis ingenti spe excitatus, synodo gratias egit, Deumque omnipotentem suppliciter rogavit, ut sibi in explendis exequendisque hujus synodi constitutionibus divino tuo numine assistere digneretur.

Postremo, præsentibus atque comparentibus in hac synodo tanquam obedientie filijs, gratias a cancellario actæ sunt, benignitatis dominationis suæ reverendissimæ plenæ, addita etiam clementissima obtestatione, dominationi suæ reverendissimæ gratias accidere nihil posse, quam si ad eum veluti ad patrem & pastorem in rebus suis dubijs adversisque confugiant: auxilio enim, consilio, studio, cura, benevolentiaque sua se eis pro viribus semper adfuturum.

Cum igitur synodus, peractis fere jam omnibus, dimittenda esset, prodit in medium fisci

Kkk 2

pro-

ANNO
CHRISTI
1548.

ANNO
CHRISTI
1548

promotor, atque citatorum non comparentium contumaciam accusavit, petitque eos contumaces atque in consistorio episcopali ea de causa processum decerni atque committi: cuius petitioni reverendissima dominatio sua annuit, precepit contra contumaces juris ordine servato procedi. Citati fuerunt etiam omnes ad synodum proximam, quae indicta fuit ad Kaleod. Sept. anni 1549. in opido Dilinga celebranda.

His omnibus magna omnium attentione absolutis, admissi sunt laici, hymnoque, Te Deum laudamus, cantato reverendissimus cardinalis solemniter benedictionem recessuros est prosecutus.

REVERENDI D. MARTINI DE OLAVE B
theologi Hispani, & Caesaris atque catholice majestatis sacellani, oratio habita in synodo Augustana.

Attendite vobis & universo gregi, in quo vos possit Spiritus sanctus episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisivistis sanguine suo.

D Icturus hodie apud vos, praecleari ecclesiam Dei praesides ac pastores, de insigni illo studio ac pietate, quam quisque vestrum pro suo officio ad hujus sanctissimae synodi celebrationem afferre debet: vereor ego non parum, ne temere ac valde inconsulte fecisse videar, si rem ingenitae meae viribus longe majorem suscipere, & in hac tam celebri corona homo peregrinus de re cum primis ardua & minime populari, loqui audeam. Quamquam autem mandatum illustrissimi principis & excellentis reipublicae Christianae cardinalis, quo ad hoc munus suscipiendum impulsus sum, satis magnam amentem apud vos habere non dubitem, ut me possit ab omni temeritatis suspitione vindicare. Praesertim cum tantum apud me semper eximia ejus dignitas & sapientia valuerit, ut ego nec benevolentiam ipsius erga me ignorare, nec voluntatem negligere, nec auctoritatem non revereri absque nefario scelere possem: verum animi meo penitus non satisfacio, cum simul de eorum rebus quae mihi ad dicendum proponuntur, sanctitate & majestate, simul de summa mea indignitate & vehementi spiritus mei remissione ac indevotione altius cogito. Doleo equidem plurimum me tam sanctae functioni parem morum integritatem, paremque spiritus acrimoniam & ardorem minime afferre. Nam de facultate dicendi, quae sentio, quam in me sit exigua ac pene nulla, non ita sum sollicitus. Nec enim causam agendam suscepi, quae per suavitibus humanae sapientiae verbis indigeat, quin ipso Spiritu Dei, ipso inquam Dei Spiritu orationem nostram instructam & ornatam esse oporteret, ut commovere illa vestros animos posset, & ad hoc synodale munus sancte & religiose gerendum, incendere & inflammare. In quo munere non arbitror ignorare vos, quantum momenti situm sit ad ea mala magna ex parte sananda, quibus tam misere afflicti sumus. Verum ne quidquam nobis ex eo brevissimo tempore, quod mihi ad dicendum concessum est, in praefatione aut mei officii purgatione depercat, aggrediar ad rem, illud ante omnia vos omnes, viri Christiani, etiam atque etiam obsecrans & obestans, ut quo me nunc plurimis difficultatibus circumseptum esse videtis, quoque melius agnoscentis, quantum mihi hodie Dei presidio & gratia sit opus, eo ardentiori-

1. Cor. 2.

bus votis mecum juxta illi supplicetis, ut orationem mihi insperet, quae sit digna ea expectatione, quam fortasse dominus reverendissimus concepit, cum hanc mihi provinciam demandavit, digna ipsius vestrisque auribus, digna hujus confessoris celebritate & amplitudine, digna denique gravitate & sanctimonia earum rerum, de quibus dicturi sumus. Concedat ut Spiritus sanctus animo meo nunc illabatur, quo possit cor meum in hujus sanctae synodi conspectu verbum eructare bonum, verbum ignitum, verbum salutis & edificationis. Ejusmodi enim verba sunt, quae sanctum & spiritalem conventum decent: Quid enim paleis ad triticum, dicit dominus? nonne verba mea quasi ignis? Hoc autem ita commodissime efficiemus, si omnes supplices & venerabundi sacratissimam virginem Mariam deprecemur, ut nobis Filium ipsa suum, eundemque servatorem nostrum advocare & conciliare dignetur, salutationem illi angelicam obferentes. Ave Maria.

Attendite vobis & universo gregi, in quo vos possit Spiritus sanctus episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisivistis sanguine suo Act. 20.

H Aec sunt verba, viri Christiani, magni illius apostoli qui vas electionis a Christo dictus est, quibus omnes illi ecclesiae praesides ac rectores, quos hoc loco episcopos, id est, praepositos appellat, ad gubernandum instituit, haec Pauli doctrina, est divinitus inspirata, qua si imbuti essent omnes dominici gregis pastores, tuto & diu eum pascere possent, gratum Deo obsequium praestantes, sibi vero ac suis ovibus aeternam felicitatem & salutem concilians. Ac mihi quidem ejusmodi verba esse videntur, quae omnes magni ecclesiae pontifices in suis aulais & magnificis tapetis, reliqui etiam pastores in humilibus stragulis inserta & inserta habere deberent, ut semper eis aliquid ante oculos versaretur, quod sui officii ipsos admoneret. Persatum rex, ut literis proditum est, unum habebat cubiculum, cui hoc muneris mandatum erat, ut diluculo ingressus illi diceret: Surge rex, & ea cura negotia, quae te curare voluit Mesosmados: ac multo magis conveniret, hunc divinum apostoli sermonem omnibus ecclesiae pastoribus quotidie inculcari, non te, inquam, a regibus, non a magistratibus, non a senatu, non a plebe gregi dominico fuisse praefectos, sed ab ipso Spiritu sancto, ut semper meminerint, ei, a quo acceperunt, muneris rationem esse reddendam. Ac gregem quidem non quemvis illi esse commissum, sed eum, cujus salus tam cara sit maximo universae naturae principi, ac optimo omnium creatori & parenti Deo, ut Filium ipse suum unigenitum tradere non dubitaverit, qui pro eo sanguinem suum funderet, ac mortem cum primis ignominiosam oppeteret. Operum precium est autem, ut causam etiam illam consideremus, qua adductus apostolus fuit, ut tam diligenter curam gregis pastoribus commendaret. Addit ergo ille: Ego scio quoniam intrabunt lupi rapaces in vos, non parcentes gregi: & ex vobis ipsis exurgent viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se, propter quod vigilate. Mihi igitur, viri Christiani, ad eam admonitionem, quam a principio proposui, diligentius inspicienti, & hanc ejus causam ac rationem altiori etiam animi cogitatione perpenderit, visum est, nihil a me in hunc conventum afferri nunc potuisse, quod

ANNO
CHRISTI
1548.

Thom. 44.

Jerem. 23.

Act. 9.

Act. 20.

s. f. Hierof.
madon.

Act. 20.

ANNO
CHRISTI
1548.

ANNO
CHRISTI
1548.

quod vel muneri meo, vel huic hodiernam celebrati magis conveniret. Video etenim non absque summa quidem animi lætitia, veluti celestem quendam exercitum fortissimorum fidei propugnatorum & optimorum ecclesiarum Christi pastorum, in hunc locum hodie convenisse, ut de bello instruendo adversus satanam & ejus fautores, ac de gravissimo periculo depellendo, quod suis oviumque omnium suarum cervicibus imminet, consultant ac deliberent. In quo exercitu te Deus, optime pontifex, veluti principem & imperatorem esse voluit: reliquos clarissimos & honestissimos viros qui hic adsunt, tibi tamquam assessores & duces ac tribunos exercitus attribuit, ut eorum tu consilio & viribus utaris. Terribilem certe quidem exercitum & formidolosum adversariis: siquidem illis armis instructus accedat, quibus cum munitum esse debere, divus Paulus his verbis explicat:

1. Cor. 10.

2. Tim. 1.

Arma militia nostra non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, confilia destruentes, & omnem altitudinem extolentem se adversus scientiam Dei, & in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi. Quorum armorum quanta sit vis & efficacia, idem apostolus Timotheo discipulo suo indicat: Omnis, inquit, in scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

Igitur ut etiam ego aliqua saltem ex parte pro exigua mea facultate, & pro officii mihi impositi ratione, vos contra communes hostes adjuvem, tractabo nunc paucis quæ ad admonitionem ex divo Paulo a principio allatam, & ad ipsius causam atque rationem in primis pertinere existimo. Ac prius quidem dicam de presenti reipublicæ Christianæ statu & conditione, deque magnitudine periculorum, in quibus omnes hodie vertamur, id quod causæ jam dictæ respondet. Deinde quid nos hoc tempore potissimum facere oporteat, Dei gratia & ope adjutus, juxta Pauli exhortationem explicabo. Quibus de rebus dum breviter dissero, & brevius fortasse quam veritas & magnitudo hujus causæ postulent, peto a vobis, viri Christiani, ut me pro vestra religione & pietate libenter & studiose audire velitis.

Phil. 118.

Nullum unquam tempus extitit, cum non gravissimis satanæ bellis Dei ecclesia infestaretur, cum veterum temporum monumentis, tum presentium experientia didicimus: quin & illas scripturæ voces: *Sape expugnaverunt me a juventute mea, sape expugnaverunt me a juventute mea*, ecclesie multi esse arbitrantur. Etenim ut omnia alia tempora silentio tacitus præmittam, quæ evangelii gratiam antecesserunt, in quibus non puto ignorare vos, quam varie & crudeliter plerique justis & fideles Dei servi a satana & ejus ministris exerciti & vexati fuerint: in ipso certe ecclesie Christianæ nascentis exordio animadvertere potestis, quot machinas capitalis ille generis humani hostis contra Christi apostolos & alios sanctos Dei homines, qui eorum vitam & mores secuti sunt, admoverit: quot vires nocendi excogitaverit, quot principes & tyrannos potentissimos impulerit, ut innocentes & inermes aperte & hostiliter insequerentur: quot item hypocritas excitaverit, qui ovium vestibus induti, occulte & insidiosè lupos rapaces agerent, & miserarum multorum animas devorarent. Verum cum multa

Concil. General. Tom. XXXII

A atque innumerabilia maximarum persecutionum genera extiterint, quibus ille Dei ecclesiam læcessere atque exagitare nunquam intermisit, tamen hoc affirmo, ex omnibus eam longe gravissimam & perniciosissimam quovis tempore habitam esse, qua fidem invadere & convellere niteretur. Atqui hanc etiam non arbitror nescire vos, tunc esse periculosissimam, cum res per eos ministros geritur, qui nos nostris armis, id est testimoniis scripturarum, & magnifica ac populari Dei & Christi commendatione aggrediuntur & oppugnant. Sed ego propterea persecutionem illam quæ contra fidem intenditur, reliquis omnibus anteponendam censeo, non quod alia peccata infidelitate deteriora inveniri posse non existimem, sed quoniam crimina illa, quæ contra solam caritatem admittuntur, & divinum fidei lumen in mentibus nostris non extinguunt, etsi invisos illi admodum sæpe nos reddant, non ita procul tamen ab eo nos semovent, ut non vel unico gemitu reconciliari illi & conjungi possimus. At fidem si quis semel amittat, is nec facile eam recuperare potest: quoniam tuo se ipse judicio condemnavit, ut divi Pauli ratione utar, & reliquis adminiculis sapientius ad perniciem, quam ad salutem suam abuti solet. Nam qui absque fide est, eo longius a Deo adducitur, quo sibi justior & sanctior esse videtur. Itaque ut in Christiano ædificio erigendo a fide exordiri necessum est, quod non nisi in ea fundamenta jaci & poni possint, ita in amolendo hoc ædificio, quod extremo loco concutitur, fides est: quam donec convulsam videat, nihil propemodum perfecisse se diabolus existimat: intelligit nimirum, reliqua omnia quæ destruxerit, per eam facile & nullo negotio posse instaurari, verum hac una everfa, velut parva omnino victoria triumphat & conquiescit. Hanc ob rem perpetuo hoc ille suis satellitibus inculcat: *Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea*, id est, convellite omnia religionis præsidia, nec cessate quoad fidem, quæ altissimum & firmissimum ipsius fundamentum est, ab imis radicibus extirpetis. Non latuit hanc veteres illos sanctissimos patres, qui quamquam aliis etiam in persecutionibus graviter & strenue adversus satanam decertarent, cum bellum ille tamen fidei inferebat, ita animis omnes commovebantur, ut non sibi satisfacerent, nisi universas ecclesie vires colligerent, & tamquam communi classico evocati, omnes una ad resistendum occurrerent. Alia vitia ut depellerent, nemo de sua statione discedebat: hæreticis ut propularent, domos & provincias suas celeriter, & ignotas ac longissime sepositas regiones cum maximo etiamnum viræ discrimine adire nihil dubitabant. Per multa hujus rei exempla notoria sunt omnibus, quam ut a me huc adduci conveniat. Quis enim non legit, quam frequentes olim & quam vehementi studio & ardore incitati permulti ex episcopis & aliis ecclesie pastoribus, ex omnibus totius orbis terrarum finibus, & contra unum Arium, vel unum Macedonium, vel unum Photium, vel unum denique ex quamplurimis aliis hæresiarchis, sedibus suis relictis, convenerint? Quod si præcis illis temporibus, cum non ita ubique Christi fides explicata & confirmata erat, unius terror totum Christianismum usque adeo commovebat & concitabat, quo tandem animo nos nunc esse par est, viri Christiani, qui non errore, sed ipsa, ut ita dicam, hæresion colluvione appetimur & exercemur, nec alienis armis, ut quondam, id est phi-

ru. 1.

Phil. 118.

Photium.

ANNO
CHRISTI
1542.

Josephorum & Ethnicorum testimonii, sed nostris ipsis, Christi nimirum, prophetarum & apostolorum verbis, contortis illis quidem & adulteratis, at illorum tamen verbis invadimur & oppugnamur? Non nobis, inquam, ut olim, de uno vel altero fidei articulo contentio est, sed de tota propemodum religionis summa dissidemus. Nam eo hæreticorum hujus temporis doctrina & labor spectant, ut nobis sacramenta salutis eripiant, ut totum ordinem ecclesie conturbent, ut universas sanctissimas ejus ceremonias exterminent, ut veterum, sapientissimorum, & sanctissimorum doctorum disciplinam & doctrinam conculcent, ut omnem omnium temporum auctoritatem convellant, ut ad immoderatam quandam vivendi libertatem & licentiam homines inducant, Dei timore omnino sublato.

Rom. 11.

An non merito cum propheta nunc exclamabimus: *Quantum malignatus est inimicus in sancto, incenderunt sanctuarium Dei, polluerunt tabernaculum ejus? nisi forte levius est, ades sacras in equorum ac ferarum, religiosi viris ejectis, stabula convertisse, quam igni illas incendisse: aut quali non polluisse tabernaculum Dei illi videri debeant, qui claustra pudoris laxantes, & impurissimas ac sacrilegas nuptias inducentes, mortales omnes votorum sanctimonia & nexu liberauat. Omiseram, & in brevi tam celestem & tam variam in ecclesia Dei commutationem! O luctuosam religionis conversionem! O excellentem olim & omni laude ac commendatione celebratam Germaniam, quam negligenter cavisti, ne in te lupi rapaces, quos tantopere reformidandos esse Paulus admonuerat, ingrederentur! Quam multi viri per-versa loquentes ex te his temporibus prodierunt, & quam innumerabiles illi discipuli sefellerunt, ac post se abduxerunt! Equidem non possumus non ex animo dolere omnes, qui te, quam non ita pridem ut tutissimam arcem fidei, ut eximium pietatis domicilium, ut unicum religionis firmamentum suspiciebamus, nunc tamquam scapham sine remige sevilissima hæreleon tempestate jactari videmus. Utinam vero non extrema hæc tua sit discessio, utinam non in sinem repulsa sis, accelerius opinione hominum, domino infideli parere cogaris, quemadmodum & nunc illa olim inclita Græcia parer. Non enim dubito, quin tuam infidelitatem severius adhuc vindicaturus sit Deus, nisi brevi resipiscas.*

ad. 10.

Sed unde, quæso, tanta adversus Christianos satanæ potestas? unde tanta in nos vis hostibus addita? unde, nisi ex sceleribus nostris, quæ alia super alia adjicere nunquam cessamus? quibus utique ita in nos Dei iram inflammavimus, ut verendum sit, ne non solum satanam, sed etiam ipsum Deum, ipsum inquam Deum conservatorem nostrum, cujus solo præsidio uti possumus, hostem & inimicum habeamus, ac cum Jeremia lugere cogamur: *Factus est dominus velut inimicus, præcipitavit Israel, præcipitavit manibus ejus, dissipavit munitiones ejus. Tetendit arcum suum quasi inimicus, firmavit dexteram suam quasi hostis, & occidit omne quod palerum erat visum in tabernaculo filie Sion.*

Troy. 1.

Verum quid nos agimus, o Christi sacerdotes? vos enim nunc omnes appello, ut de remedio eo, de quo extremo loco me acturum promisi, consuletemus. Quid nos, inquam, nunc in tanto discrimine positi agimus? quibus de rebus, tot tantisque periculis circumsepti, cogitemus? Imo vero quid nos nunc agere, & quæ potissimum consilia capere oportet? Nam quid agamus, ai-

Amio plusquam satis, prohi dolor! perspicuum est omnibus. Otiamur & stertimus omnes; magni jura & parvi ad rem nostram attentissimi sumus. Omnes Dei patientia & longanimitate abutimur. Omnes toto animo & studio omni in eam curam incumbimus, ut cupiditatibus & desideriis nostris satisfaciamus. Omnes in res inanes & fallaces universas nostras cogitationes abjicimus. In medio gravissimi belli omnium, quæ ullo unquam tempore in ecclesia Dei gesta sint, constituti, nihil de periculo cogitamus, imo ne bellum quidem ullum esse existimamus, si de nostris opibus nihil discedat, & reliquas voluptates sectari liceat. Tot tantaque mala & tam gravem reipublicæ Christianæ persecutionem pacem ducimus, nec satanæ incursiones, nec Dei flagella sentimus. Nam quotusquisque, obsecro, ex nobis his flagellis atque hac tam severa Dei correctione communitus, factus melior esse videtur? Nimium profecto & vere in nos illud Jeremix congruit: *Dominus, percussisti eos, & non doluerunt: attrivisti eos, & renuerunt accipere disciplinam: induraverunt facies suas supra petram, noluerunt reverti.*

ANNO
CHRISTI
1542.

B

C

D

E

Attendite igitur diligenter, o vos exercitus Dei duces ac principes; quantam ruinam hoc tempore catholica religio minetur, perspicitis. Quam innumerabiles miserorum hominum animæ perierint, & quot nunc quotidie tententur, ex quibus partim victæ succumbunt, partim nutant ac vacillant, non ignoratis. Hoc utique tempus illud est, cum Deus a vobis exigit, ut sanguinem & vitam pro suis ovibus offeratis. Quod si mortem vestram nihil nunc profuturam existimatis, nec ego sane auctor vobis esse velim, ut eam temere & absque fructu suscipiatis: cupio tamen vehementer ut omnes intelligatis, cujusmodi suspiriis & desideriis pectora vestra nunc plena esse debeant. Meminisse certe perpetuo vos convenit eorum Pauli verborum, quæ a principio attulimus, vos ab Spiritu sancto gregi dominico fuisse præpositos: vestræ curæ eas oves esse commissas, quas suo sanguine Christus acquisivit. De illis igitur adeo nunc sollicitos vos esse oportet, ut parati sitis fortunas omnes vestras & vitam, si interlit, pro earum salute ac libertate libenter impendere. Quæ cura, si pro eo ac debet, defixa in animis vestris infidelet, admittere haud dubie nullam illi consolationem aut remissionem possent, donec ovium vestrarum saluti recte prospectum esse videretis. *Quis scandalizatur, & ego non uror? quis infirmatur, & ego non infirmor? dicebat magnus ille animarum auctor Paulus.*

2. Co. 11.

Ad hunc modum si vos omnes nunc ad hanc sanctam synodum compositi accedatis, non equidem dubito quin Deus optima & salutaria consilia sit inspiraturus.

Non est necesse in discrimen vestrum nunc offerre vitam, esto: ac necessum est certe, vitam nos omnes emendare, ut Dei iram vehementer in nos concitatam leniamus: necessum est diu & multum nos orare, ut ejus misericordiam conciliemus: multa etiam alia præter tuum sanguinem necessaria sunt, quæ si tu nunc præstare recusas, quemadmodum tandem vitam te, si interlit, traditurum credemus?

In ea sane tempora, auditores, incidimus, ut veri fideles non distingui & intermolci ab infidelibus non facile possint. Nunc demum verissime evangelicum illud impletur in nobis: *Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit.* Tepidus existere nemo nunc potest.

Matth. 12.

Fri-

ANNO
CHRISTI
1544.

Frigidum te aut calidum esse necesse est: aut enim pro Christo, pro fide, pro religione, pro animarum salute stare in acie debes, aut Christo renuntiare, & illi cum satana tanquam hostis & inimicus bellum inferre. Non licet medium his temporibus tenere viam. Non fert hoc tam ingens & flagrans hæresicon incendium fidelem quempiam dissimulare, multo autem minus vos ecclesie Dei pastores.

A vobis nunc magnus ille gubernator & pastor animarum Christus, vitæ reformationem & orationis assiduitatem in primis exigit. His vos potissimum armis & hæreticis ad calumniandum aditum intercludere, & simplicem populum in officio continere, & dispersas oves ad dominicum ovile revocare potestis. *Nemini* (inquit divus Paulus, nos alloquens) *demus ullam offensionem, sed exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros.*

Non estis nescii, quemadmodum nos hæretici apud populum perpetuo traducant, nos scortatores, nos ambitiosos, nos averos, nos ignaros & rudes esse, nos otio semper, luxui & ventri servire, idemtidem vociferantur. Superbe quidem illi & insolenter, negare non possum, cum seipsi quotidie omnium flagitiorum dedecore & turpitudine polluant & contaminent, ac aliis omnibus magnam vitiorum omnium impunitatem polliceri non cessent. Superbe itaque illi, sed utinam non nimium sæpe vere: nam si vera potius hoc loco, quam plausiblem dicenda sint, negare certe non possumus, quin maximam ad nos accusandos occasionem sæpe dederimus. Nosea tela suggestimus, quibus acrius & vehementius, quam ullis aliis, exagitamur. Dicam etiam amplius, nos, nos inquam, adversum Christum arma dedimus, nos eorum aciem instruximus: propter nos catholicæ religionis nomen inter ipsos blasphematur, propter nos utique, qui cum bonus odor Christi omnibus esse deberemus, ingens fœtor effecti sumus: propter nos qui magna ex parte extra ecclesiam flagitiosissime vivimus, in ecclesia autem tantæ oris & cordis impuritate sacra mysteria attentamus, tam irreverenter ad sanctissima Christi sacramenta accedimus: tam nulla adhibita devotione, neque modestia, evangelica verba, hymnos & psalmos pronuntiamus, atque alia ecclesiastica munera obimus, ut multorum infirmorum mentes & voluntates a Dei cultu & veneratione frequenter alienemus. Ita fit, ut quibus nos armis in primis uti debeamus, ea omnia in diaboli arma adversus nos converterimus. Etenim orationibus nostris & sacrificiis tantum abest ut iram Dei nos incensam relinquamus, ut vehementius eam quotidie commoveamus & inflammemus: Ut ego quidem non dubitem, hanc tantam calamitatem, quantam hodie universa respublica Christiana patitur, propter nostra præcipue peccata esse illi illatam, ac quadrare in nos verissime, quod apud Jeremiam scriptum legimus: *Propter peccata prophetarum & iniquitates sacerdotum completis dominus furorẽ suum.*

Apud Ezechielem autem Deus, ubi sacerdotum peccata his commemorat verbis: *Sacerdotes ejus contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuarium meum: inter sacrum & profanum non habuerunt distantiam; inter pollutum & mundum non intellexerunt. Sed post hanc criminationem volens dominus ostendere, quam veluti invitatus ad puniendus nos trahatur, & quam vehementer cupiat nostris precibus & vitæ nostræ reforma-*

tione flecti atque placari: contra vero, quantum nostra omnium pertinacia & oblatione offendatur & irritetur, subjicit: *Quæsi virum qui interponeret seipsum, & hæret oppositum coram me pro terra, & non inveni: & effudi super eos indignationem meam, & in igne ira mea consumpsi eos: viam eorum in caput eorum reddidi.*

Tameam igitur, viri Christiani, ne gravio-rem adhuc indignationem Deus in nos effundat, nisi celeriter resipiscamus. At ne tandem iræsum nos igne consumat, ad ipsum toto animo & studio omni convertamur. Fallacia bona & brevi interitura libenter aliis relinquamus: nos certe religionem & pietatem colentes, solida illa & vera atque æterna bona consecuemur, & veterem morum disciplinam, quoad ejus fieri poterit, in nobisipsum instaurare conemur.

Hujus autem tam divini boni consequendi hæc una ratio inveniri potest, si omnem ambitionem & avaritiam cum iniquissima beneficiorum pluralitate, omnem item impudentiam, omnem luxum & ebrietatem exterminemus: si execrabilem & abominandum concubinatum funditus convellamus: si sacris ministeriis puritatem & sanctitatem, reverentiam item ac devotionem restituamus: si orationi, jejuniis, & elemosynis multum & ex animo nos dedamus: si studia pietatis & veræ sapientie escolamus, erigentes & aperientes scholas multas, atque in hunc usum in primis pium, & in his temporibus maxime necessarium, de nostris opibus libenter impertientes: Ad extremum si non honestos & speciosos canones condidisse contenti sumus, sed eos re ipsa atque opere diligenter præstare & implere studeamus.

At me quidem, viri Christiani, optima spes tenet, fore ut brevi in hac provincia religionem in integrum restitutam videamus. Nam præter voluntatem quam in Christianissimo & potentissimo Cæsare solidam ad hanc rem & expressam esse cognoscimus, maxime illam quidem & nunquam intermorituris laudibus & præconiis commemorandam, in multis certe Germanis ecclesiasticis præsidibus, ac in vobis præsertim, optimi antistites, tam ardens hujus rei desiderium & tam incredibilem voluntatem, studiorum & sententiarum consensionem esse perspicio, ut lenisse magna ex parte Deus iram suam, & oculos clementiores ad nos adjecisse videatur.

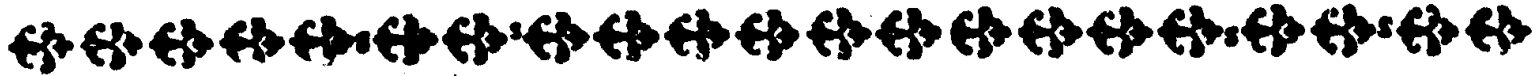
Nam de immortali & prope divina tua diligentia, clarissime cardinalis, non patieris te præsentem & auscultante, me plura dicere: alioqui non commissem, ut tam rarum, tam insolitum, tam excellens virtutis genus silentio tacitus præterissem. Gratias age Deo, quod te unum ex paucissimis esse voluit, qui primi depellendi omnem hæresim ex Germania auctores extitisti: primi contra fidei & religionis hostes arma cepisti: primi pro ipsius ecclesie fortunas omnes vestras, vitamque in apertissimum discrimen & periculum obtulisti. Gratias age Deo, quod nunc etiam tam acres tibi admoveat stimulos ad hanc sanctam ecclesiasticæ disciplinæ & vitæ reformationem, vere & ex ipsius sententia procurandam, & modis omnibus promovendam, ut oculi, sensus omnes, & cogitationes tuas, in hanc unam rem dumtaxat, pro eo ac debent, intentæ esse videantur: ut primus esse velis, qui reliquis omnibus, quibus honore gradus & dignitate præcellis, maximum etiam & illustrissimum in te ipso reformationis præbeas exemplar: ut collegium literarum vel solis

ANNO
CHRISTI
1544.

tuis impensis erigere constitueris, ne studia A pietatis & Christianae doctrinae, quibus solitudo & exilium in hac provincia inditum his temporibus esse videtur, penitus dilabantur. Haec nimirum vera tua gloria est, optime pontifex; huic (ut magnus ille orator agebat) tu inservias, huic te ostentis oportet, quae vigeat memoria saeculorum omnium, quam posteritas alet, quam ipsa semper intuebitur aeternitas.

Nec vero, viri Christiani, quod tam angustum & sperum res nostrorum temporum sint, ut illis minime occurrere posse videamur, propterea debilitari aut frangi nos decet. Non enim nostris viribus haec consicienda sunt, nec illis nos

ulla ex parte nitri debemus. Hoc utique opus solius Dei & nullius praeceps esse potest. Quare nos ad ipsius sanctissimum numen, tamquam ad tutissimam arcem, summa cum fiducia confugiemus. ab eo certissimam opem expectemus, qui nullius speem fallere potest: ipsiusque solo subsidio confidentes, & reliqua omnia adjuncta inania existimantes, audacter cum propheta exclavemus: *Dominus illuminatio nostra & salus nostra: quem timebimus? Dominus protector vitae nostrae: a quo trepidabimus?* Nec dubitemus quia exauditor sit nos maximus ille conservator & parens salutis nostrae, cujus summum in saecula saeculorum & in omnem aeternitatem durat imperium. Amen. Dixi.

CONCILIUM TREVERENSE I.

Auctoritate Joannis Treverensis archiepiscopi pro reformanda disciplina fidei & morum celebratum anno MDXLVIII. tempore Pauli papae III.

ACTA ET DECRETA SYNODI

Dioeceseos Treverensis Praesidentis reverendissimo in Christo patre & amplissimo principe ac domino domino Joanne archiepiscopo Treverensi sacri Romani imperii per Galliam & regnum Arelatense archicancellario, ac principe electore, &c. celebratae vigesimaquinta Novembris, anno MDXLVIII.

MANDATUM CONVOCATIONIS.

Joannes Dei gratia sancta Treverensis ecclesia archiepiscopus, sacri Romani imperii per Galliam & regnum Arelatense archicancellarius ac princeps elector, universis & singulis cathedralis nostrae, & collegiarum parochialiumque ecclesiarum, abbatibus, prioribus, praepositis, decanis, cum ruralibus divinarum-rectoribus, curatis ac non curatis, aliisque ecclesiasticis personis, civitatis & dioecesis nostrae Treverensis quibuscumque conjunctim aut singularim, qui nostro synodo episcopali, de jure aut consuetudine interesse consueverunt & tenentur, salutem in domino sempiternam.

NEMINEM vestrum latere volumus, quod clementissimus & invictissimus princeps & dominus noster Carolus quintus Romanorum imperator semper Augustus, publicae pacis & tranquillitatis vindex, comitiis hisce superioribus Augustis celebratis, omnem animi consiliique rationem in id contulerit, ut pro admirabili sua prudentia simul & suscepto caelitus ecclesiam tuendi catholicam officio rebus jam in extremum periculum adductis, ac religioni prope universae improborum licentia oblitteratae, opem ferret, eamque quoquo modo posset, divina aspirante gratia, in tutum tranquillitatis portum, de mediis procellarum, turbinumque fluctibus reduceret. Itaque hac tam justa ac necessaria ratione commotus, nimirum quo celerioribus consiliis rebus lapsis succurreret, idoneaque magis via subvenire posset, tantamque ac tam persistentem haereticarum contentionum inundationem reprimeret, revocata redditaque incluta Germanicae nationi pristina avitaeque luce & pace, a catholicis imperii membris, praeter alia de religionis forma, a sua maiestate discrete declarata, clementer monendo postulavit, ne quid

B ab observatis haecenus in universali Dei ecclesia ritibus, sanctisque observationibus quisquam digrederetur: imo, ut cum nosipos in primis inculpatos, circa religionis normam exhiberemus, tum etiam nostrae fidei commissos, in divina disciplina ita moderaremur, ut omni diligentia cautum accurateque provisum videretur, ne alicunde insolens quid aut alienum a vetustis ecclesiae catholicae ritibus irrepere, aut intromitti pateremur, sed immobiles potius, tamquam ad scopulum tabula aliqua naufragio ejeti, ita ad relictam a majoribus religionem, usque ad generalis concilii definitionem, adhereremus. Quod quidem fieri posse illius maiestatis existimavit, si ecclesiarum mores, vitaeque ratio ad meliorem sanctioremque formam revocarentur. Huic igitur tam pie monenti, perinde atque divino oraculo onines catholici, imperiique principes, ac status, ut par erat, libenter paruerunt, & pro se quisque simul atque ad suos rediisset, curaturum recepit. Et ne foret cuiquam necessarium, qualisnam esset reformandi processus, modusque assumendus, longum cogitando tempus impendere, sacra illius maiestas sibi haudquaquam grave duxit formam nobis proponere, ad amissam consentaneam scripturis, & caelitus inspiratis canonibus, quam de sacrorum voluminum penu, piorum literatissimorumque hominum industria, deprompsit, qua quidem admoniti singuli, quid apud suos factum opus esset, ad restaurandam ecclesiae integritatem, non difficulter neque obscure perspicerent. Hanc igitur nos protinus, ut a comitiis vobis redditi sumus, convocato clero nostro, superioris nostrae dioecesis Treverensis, in cathedrali ecclesia: inferioris vero, in Constantina arce, reformationis formulam, juxta Caesaris mandatum publicari & praefigi omnibus vobis curavimus, ac nunc de integro etiam a vobis exigimus,

ANNO
CHRISTI
1548.

mus, monentes & obsecrantes, aut etiam virtute sanctæ obedienciæ, & auctoritate nostra precipientes, ne quisquam vestrum a declarata Cæsareæ majestatis formula, institutionibusque ecclesiasticis & a majoribus nostris conservatis disciplinæ, vel in cathedrali, aut secundariis parochialibusque ecclesiis, monasteriis, sacellis, oratoriis, aut ullis locis religioni dicatis, discedat, aut alienum aliquid insolitumve agat, vel obstrepere præsumat, sed ea omnia qualia sunt, summo studio & animo complectatur, observet, & constanter re ipsa & opere proficiatur.

Deinde quoque eadem auctoritate requirimus, ut ad synodum nostram episcopalem, in qua executionis edictum concludetur, die constituto, in ecclesia nostra metropolitana, ceteris postpositis rebus omnibus, propensis animis conveniatis, quo possimus in commune consulere ac dispicere ea omnia, quæ extirpandis erroribus erunt necessaria, & ad rectam divinorum officiorum administrationem conducibilia. Inquiruntur præterea, quod etiam communis salus maximopere postulat, quid ad morum ornamenta, splendoremque conferat, quid vitam emendet, ac nos denique extra malevalorum reprehensionem ponat. Quas quidem commoditates ac officiorum certissima adjumenta suppeditabit, cum recti cupidus in synodum allatus animus, tum ipsa norma & observatio veterum canonum divinorumque scriptorum, quæ sacro Spiritu afluat, quasi indice viam ostendent. Ac ne quis dicat sibi de hujus nostræ synodi, deque reformationis intimatione certi nihil contulisse, talique prætextu effugere se speret: ideo in omnem ecclesiæ nostræ regionem & agrum tot reformationis exempla spargi curavimus, ut omnibus vobis a maximo ad minimum sufficere credamus. Quamobrem ad unum omnes ratione officii nostri appellamus, & paternæ caritate adhortamur, obsecramus & monemus, ut cum hanc religionis disciplinam divinitus Cæsari inspiratam nactus sitis, operam detis, nervosque omnes huc intendatis, ut illi per vos respondeatur, ejusque tamquam fideles ministri in omnibus & singulis articulis curam summam habuisse videamini. Neque impunitum erit ea quæ hic jubentur, non præstare, aut ad illius præscriptum non explere in totum quidquid jam diu sævientibus dissensionum tempestatibus a catholica ecclesia alienum, sanctoque gregi noxium, atque huic reformationi contrarium fuerit inventum. Si vero quisquam obtemperare noluerit aut obliterit, quo minus hæc reformatio in opus producat, ejus in futura synodo indicia faciatis: ut aut nostra in talem auctoritas juxta canonum censuram animadvertat, aut ad Cæsaream majestatem, uti injunctum est omnibus, de hujusmodi pertinacia relatio fiat. Quamobrem unumquemque magno ac securo animo ad promulgandam reformationis doctrinam procedere jubemus, quia certis modo luculentæ veritatis scopus a Cæsare erectus est. Ad cuius conspectum, nulla vi aut potestate territi, una cum illis, quorum curam geritis, conniti debetis. Et hoc modo ad constitutum diem in synodo idonei comparcatis: in qua sane nos una cum vobis, juxta promulgationem harum literarum ad reformationis executionem erimus intenti, digna videlicet excessibus istis, qui contra reformationem commissi sunt, & contumacibus remedia adhibitori. Porro in fidem & testimonium præmittitur, præsentem nostras literas

A sigillo nostro subimpresso fecimus communiri. Datum ex opido nostro Witlich, die trigesima Octobris anno 1548.

Cum itaque dies venisset, qui a reverendissimo patre ac domino domino Joanne archiepiscopo Treverensi principe electore indictus erat ad celebrandam synodum, comparuerunt nobiles & reverendi patres ac domini archidiaconi, abbates, præpositi, prælati, archipresbyteri, decani, ceterique vocati, qui omnes simul in basilicam majorem Treverensem processerunt, & invocato ante omnia Spiritus sancti auxilio, & officio divino peracto, vicarius reverendissimi in pontificalibus, Nicolaus episcopus Arotensis toti ordini ecclesiastico presenti solenniter benedixit, & ad Deum preces direxit: quibus transactis, in medium chori progressus, præsentem in synodo pia & erudita oratione hortatus est, ut omnem operam suam in ecclesiæ Treverensis reformationem salutarem conferre dignentur.

Post hæc doctor Pelargus prodiit, qui in eandem sententiam reverendos patres in synodo congregatos copiosa oratione cohortatus est.

Oratio domini Pelargi doctoris theologi in synodo Treverensi habita.

CÆGRE quidem, sed tamen passus sum in hoc tam celebri patrum consensu dicendi provinciam mihi mandari, quod publicam auctoritatem (quæ eam necessitatem imposuit) detrectare integrum non fuerit, etiam si rerum hæc oratione tractandarum, magnitudo & difficultas propemodum deterreat ab officio. Proinde cum hanc tam ancipitem provinciam, & gratificandi studio, & recusandi pudore susceptam, ulterius deprecari non liceat, & tamen vestræ expectationi respondere nequeam, (non enim qualicumque, sed gravis equidem pro gravitate rei exigitur oratio) precium operæ meæ facturum existimo, si liberandæ fidei meæ, seranimum illum Spiritum cælis devocavero, qui mentes nostras luminis sui radiis coruscet, orationi vim & energiam suppeditet: denique in amorem eorum, ad quæ vos in hoc synodali consensu cohortaturus sum, corda vestra excitet, extimulet, rapiat, accendat, inflammet, & incallescere faciat: quod ut facere dignetur, vos quoque flagrantibus votis ab ipso contendere convenit.

Porro non stat sententia, hac oratione operam sumere colligendis, celebrandisque virtutum vestrarum laudibus, quod & dignitatibus, & meritis vestris forte conveniat. Certæ causæ, inquam, tota fere hac nostra oratio incumbit: magis exhortatio congruit, tametsi permulta sunt, fateor, quæ gratulationem sane & laudem merentur, cur hoc unum commemorasse satis habeo, quod in hoc odiosissimo tumultu, ac formidanda renovatione, varie tentati & pulsati nulla ratione aut persuasione passi estis in deditionem hostium, proditorumque ecclesiæ & fidei vos redigi, sed in castris Christi, firmi, immoti, invicti, & ipsi constitistis, & fidei vestræ concreditos, etiam eos qui forte vacillantes, ac propemodum persuasi, jam defecturi videbantur in apostasiam & hæresin, in fide & officio continuistis. Quod si laude dignum est, desertoribus ac profugis in totum abstinuistis, nullamque nunquam cum ipsis habuisse consuetudinem si virtus est, & vitam illorum & dogmata odistis ex animo; quibus vos laudibus ferendos esse sentiam, qui

ANNO
CHRISTI
1548.

ANNO
CHRISTI
1340.

non modo non ad hæreticorum castra defeceritis, verum etiam pro defendenda ecclesie dignitate, & fortunarum & capitis quoque periculum fortiter neglexeritis, dum scilicet superioribus aliquot annis juratus hostis per Trevericos agros grassatus, & religionem labefactare, & fidem etiam vestram expugnare, nefandis ausibus sibi sumpsit? Verum enimvero, cum ego vestram hanc in fide constantiam, obfirmatam pertinaciam, ac singularem animi fortitudinem vobis congratulor, laudo quidem vos, sed in transitu, & tamquam aliud agens, hoc nimirum, ut magis magisque vos incitem & cohorter ad istiusmodi virtutum studia, haud ignarus ejus sententiam, quam externus sapientis auctor quidam extulit, virtutem laudatam crescere, gloriamque immensum calcar habere. Magni igitur hac constantis virtute este, viri patres ac domini, & ad quod Paulus quoque cohortatur, *vigilate, ac stete in fide, quam gratia Dei affectus estis*, per quam & salutem vos consecuturos esse speratis, neque ab ea ulla hæreticorum persuasione divelli vos patiamini. Hoc enim pacto perpetuam & nunquam intermorituram nominis vestri memoriam comparabilis: imo vero partam jam comparatamque, tam insigni præclaroque facipere, etiam atque etiam confirmabitur.

s. o. 16.

Est vero aliud, viri patres ac domini, quod in vobis deliderem, quod unum moneo, hortor, oro, obsecro, omni denique studio a vobis contendo ac flagito: Quamobrem peto ut pro humanitate vestra, & admonentem & obtestantem me æquis benignisque animis audiat. Rem namque justam, honestam, & reipublicæ quam maxime profuturam, oratum vos huc venio: nisi forte non sit justum & utile, instaurare bonarum sacrarumque literarum studia, aut non ex honesto publicam ecclesie lustrare disciplinam, aut forte est aliud Christianæ reipublicæ magis necessarium & utile. Quod si æquum & bonum me postulare jam intelligitis, impetrem obsecro. Ideo enim ea de re, etiam atque etiam admonendos atque obtestandos vos esse duxi, quod hunc unum coactæ synodi scopum ac finem esse videam, ni fallar, ut & obliterata diu res literaria restitueretur, ac repurgeretur disciplina status ecclesiastici: quod ut fiat, luculenta necessitas vos monet urgetque!

Ut enim neglectis agris filix noxiumque id genus germen innascitur, ita neglectis scholis, ingenii inquam & animi cultura, immane dictu, quanta, quamque venenata errorum, hærescon, scandalorum, offensionumque zizania lusque deque in agro dominico suppullulent, non sine incredibili ecclesie malo & incommodo. Quantis enim bone Jesu tenebris, quam horrenda caligine obruta & obducta videmus propemodum omnia? Quis non deploret studiorum puritatem, a multis jam inde annis nedum neglectam, etiam contaminatam, labefactatam, condensatisque tenebris obombratam? Artes, philosophiam, divinasque literas non satis pro dignitate tractatas, quæ rectius tractatæ multum profecto attulissent luminis, plus religiosæ, minimeque fucate pietatis? Quid dissimulamus? quin, quod omnium verissimum fatemur? an non collatis ac prope extinctis scholis, magnum vulnus Christiana accepit reipublica? Quid ita, inquis? dicam in genere, siquidem libera est synodus: In scholis docentur bonæ literæ & artes, quas Græci *liberales* vocant, nos liberales. Literarum studia ad philosophiam, tum naturalem, tum moralem,

viam sternunt. Porro ut rerum naturæ cognitio viam munit ad professionem medicam, ita morum disciplinæ non parum adminiculatur & theologis, & jurisprudentiis: ex qua nimirum jus, sive sacrum, sive profanum, ortum esse existimant. Quis jam non videt, quantum fructus ex scholarum seminariis ad rempublicam rediit, sive ad bonam corporum habitudinem, constitutionemque instaurandam, alendam, & confirmandam, sive respublicas recte & ordine gerendas & administrandas, sive ad vitam pie ac religiose instituendam & componendam? Contra neglectis literarum & philosophiæ studiis, qualis, amabo, possit esse doctrina in templis? quid sani iudicii? quid opis apud medicos? quid consilii aut patrocinii apud eos qui juris profitentur peritiam? Verum esse quod dico, res ipsa clamat, & rerum eventus confirmat. Nusquam fere non desiderantur artium, honoratiorumque facultatum professores. In republica quidem experti medici, prudentes iurisperiti: in cathedra & publico suggestu, eximii & candide docti theologis: in templis, pastores, in scholis, probe instructi & eruditi præceptores. Unde quæso? neglectæ sunt scholæ, a quibus complures annos exularent cum liberalia studia, tum vero sanctissima illa, amplissimaque divinarum literarum disciplina: recepta est in scholas, & aliquamdiu obtinuit spinosa, senticosa, frigida, jejuna, ac nimis quam infelix illa tum philosophiæ tum theologiæ tractatio, eis nimirum in utramvis autem dormientibus, altumque stertentibus, quorum advigilare aut inspicere intererat. Animadversum est tandem, Romanorum imperatori domino nostro clementissimo nescio quibus suggerentibus, cum studiorum antiquæ religionis neglectum, principem causam esse quamobrem tot hodie malis premitur, angitur, & affligitur ecclesia ab hæreticis: nec surdo narrata est fabula, simul enim ut rescivit rem ita habere, simul nervos omnes intendit, strenuamque navavit operam, ut postliminio ad nos redeant honesta & literarum & pietatis studia. Certe non poterat melioribus consiliis ac rationibus succursum esse afflictis ac pene deploratis rebus ecclesie, quam instauracione publicorum studiorum, & reformatione collapsi status ecclesiastici. Atque utinam ego sincerum, ardentem, rectique ac pietatis amantem illius animum tam digne possim vobis oratione commendare, quam nunquam satis pro dignitate potest celebrari. Felicibus illius cæpris agendum, viri patres ac domini, favete omnes, non utroque modo, quod ajunt, pollice, sed toto quoque apertoque pectore. Sed ad rem. Hoc fateamur omnes oportet, nulla re æque opus esse ecclesie, in has quas videmus angustias contractæ, ac liberaliori eruditione, qua suffragante, supplicisque ferente, facile & libertatem suam & priorem dignitatis ac gloriæ splendorem amplitudinemque vindicaverit. Quæ causa, si non est & alta, vel sola hortari & excitare nos debet, ut summa animorum contentione, liberalia expetamus & revocemus literarum studia: quod utinam ea res omnes ex æquo haberet sollicitos. Vereor enim, ut ea cura tanto minus tangat aliquos, quanto magis student rebus & a literis & a religione alienis; venationibus, inquam, aucupis, alex, ventri denique ac Veneri, ut nil aliud dicam. Hi hoc durius objurgandi sunt, quod cum plerique ipsi impendio indocti ac barbari sunt, culpandæ denique ignorantis tenebris

ANNO
CHRISTI
1340.

bris

ANNO
CHRISTI
1342.ANNO
CHRISTI
1342.

bris infuscati, oppressa, extincta, ac deleta cupiunt etiam sacrarum literarum studia, sperantes hac ratione, suam quoque incertam facilius latere posse, satis esse rati, si nomen ac dignitatem suam tueantur otiosis titulis. Habetis priorem orationis partem.

Venio nunc ad religionis ac disciplinae ecclesiasticae repurgationem: quam vero cupiam veram, sinceram, minimeque superstitiosam religionis formam & imaginem, non jam literis in tabulis aut membranis deformatam circumferri, verum cordibus vestris inscriptam, impressam, pietatisque operibus expressam, exhiberi spectandam ceteris, ex qua alii viva virtutum simulacra expriment; ad quam item vitam suam exigant, quamque imitentur. Quemadmodum enim permagni refert, recte seculve discipulos praeceptor doceat, ita plurimum interest, bene an male vivat, qui vitae aliorum fingendae ac formandae suscepit provinciam. Ita enim sive natura, sive moribus comparatum est, ut non tam facile verba ejus, cui se totum quis credit, quam facta emulari contendat. Quo fit, ut si ii qui praesunt, perperam agant, fiant ipsi subditi quam simillimi, ut nihil hoc Gregoriano verbo verius sit, quo ait: Gregem consequenter ferri in praecipis, si per praerupta vitiorum gradiatur pastor. Quale autem est, obsecro, si ii, quorum refert, errantes & delinquentes corrigere, objurgare, coercere, atque omnino continere in officio, sint ipsi omnium corruptissimi moribus? Qua etiam fronte, qua libertate alios reprehendent, si iidem aut gravioribus forte vitiis sunt ipsi obnoxii? Quique secum ipse reputet, quanto pudore sui nominis delinquant subditi, dum ad ipsius exemplum alius ludat aleam, alius ebrietati ac crapulae est deditus, alius foedis voluptatibus dat operam, alii alia pro sua quisque libidine designant. Meminerit proinde quisque vocationis suae, & hoc esse studeat quod dicitur, quodque audit: Posuit vos Deus in ecclesia, alios episcopos, alios doctores, alios evangelistas seu praedicatorum, alios pastores & dispensatores mysterii verbi, dispensatores multiformis gratiae Dei. Magnifici tituli, & quos blande compellati, facile agnoscitis. Atque utinam vere agnoscatis omnes. Hi enim non tam dignitatis quam officii vestri vos admonent, si sapitis. An vero susque deque habetis, sedere ad ecclesiarum gubernacula, regere ac pascere gregem Christi, quem tanti ipse fecit, ut ei redimendo sanguinem & sudaverit & fuderit, si non etiam sanguine ferverit? Quod si magni haec vobis sunt, quin, amabo, probe, ut convenit, respondere curetis vocationum vestrarum titulis? Hem Pelarge, dicit aliquis, extra chorum saltas. Minime gentium, cohortator sum, non objurgator: siquidem rogo, hortor, moneo, idque amanter, quisque ut suo fungatur munere, & clavum rectum, quod dicitur, teneat. Quod si me inhortantem aegre forte auditis, Petrum quaeso audite etiam obsecrantem, & amplissimis praemiis invitantem, ut commissum gregem exemplo etiam, nedum verbo pascatis. Recito verba pontificis: *Presbyteros vos ipse quoque presbyter, obsecro: pascite qui in vobis est, gregem Christi, curam illius habentes non coacti, sed volentes: non turpis lucri gratia, sed propenso animo: neque cum dominum exercentes adversus clerum, sed sic ut sitis exemplaria legis: cum appaverit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem aeterna gloria coronam.* Cer-

a) Formae
ecclesiae.

1. Tit. 5.

te vel hinc colliquefcit, non satis esse commo-
modo pastori ad populum e suggestu agere, nisi & vita seu conversatione studeat aliorum animis certam morum formam imprimere: idque non necessitate, aut religione officii, neque quibus gratia, sed paterno sinceroque affectu.

Porro, ut Petrus ecclesiarum praesides, typos seu formas factos esse dicit gregis dominici, ita eosdem ipse servator salem terrae esse dicit, lucemque mundi, opinor, ut non uno tantum nomine de officio suo illos commonefaciat.

Verum cum hoc non solum apostolis dictum sit, sed omnibus quorum interest iusto clave designatas gubernare ecclesias: vestris quoque curae ac laboris erit, sana doctrina, falsa ac mordaci reprehensione, honesta etiam vitae exemplis, luxos animos, velut sale perficere, urere, & restringere, ne in vitiorum putredinem disfluant, perpetuosque vermes spargant. Sic item ignorantiam errorumque tenebris offusas infuscatasque hominum illustrare mentes, ut & ipsi eadem luce potiantur in Dei gloriam. Inde enim salvator postquam dixit, non esse ex more hominum, ut accensam lucernam subtus modium ponant, sed super candelabrum, ut luceat omnibus in domo existentibus, continenter subjunxit: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videntes opera vestra bona, glorificent Patrem vestrum caelestem.*

Si his qui in Christianismo vix tertias tenent, apostolus praecipit, ut vita, conversatione ac moribus, seu luminaria in edito posita luceant in medio nationis pravae ac perversae, si quem forte e tenebris in lucem vindicent: quid non his qui primas tenent in ecclesiis, faciendum est, in veritatis lucem revocandis, errantibus? Haec enim qui sedulo praestant & candide, magnum profecto merentur operae precium: nam & Daniel vaticinatur eos qui & docti ipsi fuerint, & alios ad justitiam sinxerint, seu splendorem firmamenti, & quasi stellas perpetuum aeternumque fuluros. Et ipse servator cum vere magnum vocatum iri ait in regno caelorum, qui iustitiae praeccepta & ipsa fecerit, & alios edocuerit. Contra, cum minimum fore in regno, qui vel unum & minimis etiam mandatis solverit, aut solvendum esse docuerit. Nihil vero minus convenit, quam vel sal fatuum fieri ac delipere, vel lucem tenebrosam esse. Quorum hoc quidem tum denique fit, cum ii, quorum est sapientiam in alios transfundere, & quasi de suo lumine lumen in aliorum mentibus accendere, perniciose & ipsi errant, & alios in errorem adducunt. Illud autem tunc fit, cum ii quorum refert sermone gratia saluto, probataeque vitae exemplo aliorum condire mores, luxosque solidare animos, aut non solide docent, sed stulti ipsi cum sint, fatua, ut Isaias ait, loquantur, aut non ita ut loquantur, vivunt: quo fit, ut doctrina illorum desipiat, adeoque conculcetur, despiciatur, rejiciaturque ab hominibus, ut hic quoque locum habeat Gregorianum illud: Cujus vita despicitur, restat ut ejus praedicatio contemnatur. Prius illud doctorum ac pastorum genus Jeremias subinde traxit, in prophetis mendacia loquentibus, quibus nihil vanius esse possit aut tenebrosius. Posterius vero ipse servator in Pharisaeis notat, aut mandata hominum docentibus, aut alios, ut ad praescriptum Mosae legis viverent, urgentibus, cum diversum ipsi facerent. Qua quidem re quid, amabo, cogitari potest.

Matth. 5.

Matth. 22.

Dan. 12.

Matth. 1.

Matth. 23.

Jerem. 23.

ANNO
CHRISTI
1548.
Memb. 23.

possit stultius? Dicunt, inquit, & non faciunt, imponunt baines hominum onera gravia, & per-
terni difficilia, qua tamen ipsa se dignitate quidem
vel movere volunt. His non melioris nota sunt,
qui has nostra quoque estate aliud foris do-
cent, aliud ipsi domi agunt.

Halm. 49.

Prædicant Christum in deserto jejunantem,
vivunt Epicurum splendide in hortis conan-
tem: alii jejunia commendant, ipsi Baccha-
nalia vivunt. Tales apostolus graphice suis
coloribus alibi exprimit atque objurgat du-
rius; ut sciens interim ac prudens præteream
objurgatricem illam exostulationem, qua in
psalmis cuidam dicitur: *Quare tu enarras justi-
tias meas, & assumis testamentum meum per os
tuum?* Sed his valere jussis, ad figuram ora-
tionis redeam: & quantum possum, vos om-
nes, venerandi patres ac domini, hortor, mo-
neo, rogo, & obtestor: Agedum favete re-
ctioribus studiis: eaque postliminio redeuntia
obviiis, quod ajunt, ulnis excipite; juvate,
huc instaurandis totum adjicite animum,
Huc studium, curam, cogitationes, consilia,
operam, conatum, auctoritatem omnem, de-
nique & fortunas vestras, quantum res fert,
conterte.

Quod si quid forte & in religionis studio ne-
glectum est, curet pro se quisque emendatio-
nis vitæ usura sarcire, aut anteacti temporis ne-
gligentiam compensare. Facietis autem omni-
no, nisi forte si quis est, qui nullam vel com-
munis reipublicæ Christianæ, vel dignitatis ec-
clesiasticæ, vel propriæ salutis rationem haben-
dam esse putet: quod mihi quidem de vobis
dicere religio sit.

Attamen cogitet quisque in eadem, quod
dicitur, navi nos omnes esse, commune esse
periculum: nondum enim prohi dii immorta-
les! ex tantis malis emerimus. Jactatur adhuc
fluctibus ventisque concutitur Petri navicula:
quare sedulo advigilandum. Cum primis vero
orandus est Christus, ut ventos ipse incre-
pet, procellis imperet, hanc rerum tempesta-
tem in tranquillitatem vertat, ac fluctuantem
naviculam in portum vindicet: Ecclesiam ho-
nestis literarum, tum vero religionis studiis,
præcipuis utique vitæ ornamentis, exornet,
foveat, alat, conservet, ac tueatur ad laudem
& gloriam nominis sui sancti, & in læcula be-
nedicti, Amen.

Postquam igitur doctor Pelargus orandi finem
fecisset, celebri atque decenti processione, ex
majoris ecclesiæ choro, ad vicinum adeoque
contiguum beatæ virginis templum itum est:
in quo cum ordine patres confedisent, reve-
rendissimus Treverensis dominus sequenti ver-
borum forma per eundem suum vicarium om-
nes compellat jussit.

Summaria tractandarum rerum propositio.

TAMETSI, reverendi, generosi, nobiles,
alique patres venerabiles in Christo carissi-
mi, reverendissimus dominus noster, ob vestrum
omnium conspectum, atque parendi alacritate-
tem, qui ut membra capiti morigera, ad præsen-
tem synodum libenter quoque adestis, pluri-
mum sibi gratuletur: tamen quia corporum re-
præsentatione tantum, atque personarum intui-
tu, animorum abdita haudquaquam patebant,
idecirco in primis ad hujus negotii tractationem
quæ modo in manibus est, plurimum referre exi-
stimavit sua paternitas, si pia atque libera, cla-

A raque confessione fateamini, utrum vos non mo-
do æquo animo latenti sitis illius reverendissi-
mam paternitatem vestris moribus, si quos ve-
stra parum dignos vocatione forte perspexerit,
juxta reformationis normam, ac pium ejus in
vos omnes affectum consulere volentem: verum
etiam eum animum mentemque huc intuleritis,
ut persuasum vobis sit, hanc causam, de qua
impræsentiarum agitur, ex æquo omnibus esse
communem: liquidem omnes deliquimus, cul-
pamque admisimus, cur paulo ante acta estate im-
mensam malorum colluviam in nostras omnium
cervices vidimus constillasse, quam Dei benigni-
tas alio derivabit, reddita nobis ampla tranquil-
lius vivendi respiratione. Quamobrem si omnes
affecti estis, ut quidem esse debetis, ut cum reve-
rendissima illius paternitate, erecto in religio-
nem animo, sive collatis, ut ajunt, signis, seu
privata quisque vi atque virtute, juxta officium
sibi commissum, in primis contra hæreticos atque
pravas illorum doctrinas, vobis bellum suscipien-
dum esse putetis. Deinde si de propriis moribus
turpitudinem, si sunt infecti, tollendam, si ru-
ptam ecclesiæ unionem relarciendam, integram-
que tutandam vobis existimabitis, si denique om-
nium rerum agendarum ordinem instruendi sub-
ditos vestram rationem habendam statuendam-
que, tum ex reformationis forma, tum ex prædi-
ctis synodi decretis, firmiter indubitanterque
animum induxistis, idque alta voce prædicave-
ritis, jam opportunum reverendissima illius pa-
ternitas judicat, ad reliqua quæ ex usu erunt
præsentis synodo, transire, eaque quam poterit
maximo cum fructu absolvere.

His auditis, hilari & læto vultu patres res-
ponderunt, sibi nihil esse prius aut magis in
votis, quam ista omnia quæ in reformatione
continentur, tum ea quæ per synodum omnium
suffragiis forent decernenda, verbo & opere
exequi, atque, si vel vitæ periculum obset,
etiam præstare.

Postquam autem hanc patrum ceterorumque
expectatam juxta & piam repositionem reveren-
dissimus gratiose accepisset, collaudari primum
per vicarium suum, deinde gratias patribus agi
& ceteris omnibus jussit, eo quod & prompte de-
nuntiationi paruisent, & res serias, sanctas ac
salutares, non ut bona mortalium pars per igno-
rantiam rejicerent, sed obviiis ulnis ac toto pe-
ctore in univertum reciperent atque complecte-
rentur.

Adjecit etiam suffraganeus, non sine divina
benignitate factum esse credi oportere, quod post
tot præclarissimarum regionum concussionem,
post tantas templorum ædiumque insignium, at-
que monasteriorum ruinas, quibus civitatum pro-
vinciarumque ornamenta & decus continentur,
post tot religionis miserandas strages, Treveren-
sis ecclesia bonorum præcibus & sanctimonia, pa-
trum cura, pastorum excubiis, veterem & ab apo-
stolis pene traditam formam ad hæc usque tem-
pora inviolabiliter retinisset. Quam rem acce-
ptam ferre hortabatur divinæ misericordiæ, quæ
in maxima prophetarum inopia, cum unustan-
tum superesse videretur, sibi septem millia vito-
rum cultorum reservaverat, qui genua ad idolum
Baal non flexerant. Itaque postquam Dei favo-
rem, gratiam, atque clementiam jugiter implo-
randam admonisset, atque jam omnia quæ ad
decretorum rogationem, patrumque suffragia
colligenda pertinerent, contulisset, placuit reve-
rendissimo, ut iterum a prandio conveniretur,
atque a patribus decreta de publicis criminibus
rele-

ANNO
CHRISTI
1548.

ANNO
CHRISTI
1346.

relegerentur, lectaque ac diligenti cura examina-
ta, postero die ad universum Synodi consessum
referrentur, ac patrum attestacione recepta in sy-
nodo, ab illius paternitatis suffraganeo in metro-
politane ecclesie choro publicarentur, & postre-
mum hujus synodi actis insererentur. Quod qui-
dem juxta archiepiscopi nostri sententiam factum
est. Hic reverendissimus dominus attendens,
quod a capite, ut eo facilius ad membra deve-
niatur, omnis emendatio vitæ sit inchoanda,
se humiliter submittit reformationi, oratione
ut sequitur:

Cum animo reputaret, non satis esse recte vi-
vendi formam aliis præscribere, nisi ille ipse qui
leges diceret, sui ipsius parem vel majorem etiam
rationem habuisse videretur: & quia omni vitio
carere angelicum magis quam humanum arbitra-
batur, & alios quoque in alienis peccatis vel ocu-
latiores esse vel severiores judices, tum nos etiam
indulgentia, qua nostra extenuamus, plerumque
impediri: ideo reverendissima ejus gratia haud-
quaquam committendum sibi putat, ne, dum
aliorum moribus opportuna consulisset, ipse si-
bi in propriis tollendis erroribus videretur de-
suisse. Quare unumquemque qui huic celebri ty-
nodo aliquid consilio & prudentia attulerant,
per fraternam caritatem obsecrare statuit, imo
& nunc obtestatur, ut libertate in se monendi
utatur, & candide vitium, si quod fortassis hu-
mano errore ad archiepiscopatus fastigium ab
ipsius gratia sit allatum, ut majorum consuetu-
dine traditum, in apertum proferant, quo sa-
lutari subindicacione resecetur, aut opportuna
ratione retezatur. Nam eo prorsus affectu suam
paternitatem ad publicam synodum descendisse
non dubitent, ut nihilo segnius propriæ sa-
lutis, cujus cura maximopere ageretur, quam
illorum qui noxiis erroribus bonorum oculos
perstringerent, rationem consiliumque esset ha-
biturus. Ita demum fieri posse ratus, ut capite
repurgato, membra facilius ad sanitatem re-
staurantur; deinde quoque universi, probi exem-
plo præsidis excitati, seipsos excuterent, &
quod a Cæsaribus, imo ipsorum veterum toties
reculis reformationibus disfidens, peregrinum
atque absonum in se quisque deprehendisset,
non expectata ulterius executionis medela, ipsam
turpitudinem abominatus, aut divino denique
judicio permotus, cupide repudiaret. Quam-
obrem si quid per incuriam aut locordiam fuis-
set omittum, si quid publicæ utilitatis, privati
commodi gratia occultatum, si quid illicitis
exactionibus a subditis, qui propria vita sunt il-
lius gratiæ cariores, esset extortum si pupil-
li, viduæ & innocentes, ab officialibus utriusque
conditionis per vim oppressi: postremum, si pro
justitiis tyrannis dominaretur, id quidquid es-
set, quod ad suam quidem paternitatem spe-
ctare videretur, candide, ut precata est, a pa-
tribus admonita ejus gratia, quam posset ma-
xime, & cito & diligenter emendare velle pro-
mittit: potissimum, cum non dubitet, se eo
nomine apud Deum, cujus vicarius est, gra-
tiam inire, & reipublicæ suæ commodis cum
pace tranquillitateque consulere posse

Responsio patrum.

Huic tam pie petitioni, a synodi statibus, &
in primis a reverendis abbatibus, deinde a me-
ropolitane Treverensis ecclesie dominis cano-
nicis responsum est, nihil se reperire posse, quod
reverendissimam gratiam suam dedeceret, aut in

Conc. Gen. Tom. XXII.

A administranda publica re, tamquam grave &
damnosum offenderet: sed hortari omnes, ut
eum quem ipse statim gubernacionis cursum
portu instituisset, ad ultimam usque metam in-
desessus teneret: spem maximam patribus inve-
ctam esse, sub tanta præsidis bonitate, omnibus
beate vivendi summam occasionem firmamque
propositam esse: collegiæ autem & secundariæ
ecclesie, quia gravari se contributionum inæqua-
litate, quæ ad subsidia impositæ dudum fuerunt,
sentirent, humiliter supplicaverunt, ut utriusque
status censu valde inæquali considerato, pro col-
legiorum tenuitate atque ubertate censerentur,
& reverendissima illius paternitas eorundem
collegiorum, ac reliqui cleri ecclesiasticam li-
bertatem, ut cœpisset, tueri dignaretur. Hoc
equidem se, quoad fieri posset, curaturam per
dominum suffraganeum illius gratia benigne
promisit.

Submissio suffraganei

Ubi autem reverendissimus dominus patrum
de se sententiam cognovisset, reverendus domi-
nus suffraganeus. Quæ, inquit, pontificalis
maneris sunt, ipsum reverendissimum dominum
Treverensem propriis humeris subire quidem
æquum esset, nec dignitate inferioribus san-
ctum officium committere: verum quia distra-
hant non pauca, atque subinde recenter emer-
gentia hinc inde archiepiscopatus negotia, ju-
stissima de causa ad me tamquam fidelem suf-
fraganeum ejusmodi ecclesie ministeria pro suæ
voluntatis judicio traduxit. Et quoniam sancta
munia sub tribus insignibus virtute præsulibus
continuavi, a me nunc porro administranda, ideo
non sine pudore aliter agere licet, quam officii
mei ratio deposcit, ut videlicet sanctum & in-
culpatum in omnibus me præstem, virtutumque
exemplar aliquod tactus, cæteris ecclesiasticis
vitis pietatis facem accendam. Idcirco obvixe
vos, patres reverendos oro, ut vestro reveren-
dissimum dominum nostrum indicio, benigne de
omnibus, quæ officio nostro dedecori esse queant,
admoneat, quo deinde me paternitatis illius
reformatione correcto, provincia mea omnibus
utilis ac salutaris esse queat

Ad hæc tum patres uno ore responderunt,
suffraganeum sub prioribus memoria dignis præ-
sulibus officio liberaliter functum fuisse, nihil-
que aliud accusatione dignum reperiri, quam
quod conferendis ordinibus in jure statutas in-
sinationes, vel prorogando, vel anteverten-
do turbasset: sed extemplo illius rei veraces,
cur ita necessitate compulsus fecisset, causas cum
adduxisset, patres in omnibus purgatum ha-
buere.

Ac deinde statim reverendissimus dominus per
suum suffraganeum, reverendos dominos abba-
tes, aliosque professione dignitateque exi-
mios, simili examinatione percurrendos innuit.

ANNO
CHRISTI
1348.

EDICTA SYNODI

DIOECESANÆ TREVERENSIS
presidente reverendissimo in Christo
patre & amplissimo principe, &c.

P R Æ F A T I O.

Joannes Dei gratia archiepiscopus Treverensis sacri Romani imperii per Galliam & regnum Arrelatense archicancellarius ac Princeps elector, universis & singulis quorumcumque monasteriorum, cathedralis nostra, & collegiarum parochialiumque ecclesiarum, abbatibus, prioribus, praepositis, decanis, etiam ruralibus divinarum rectoribus, curatis, & non curatis, aliisque ecclesiasticis personis, civitatis & diocesis nostra Treverensis, salutem in domino.

Cum olim Christum in carne ambularem, & verbum Dei seminantem se veritatem appellasse non ignoremus, certo persuadendum nobis omnibus erit, per ipsissimam illam veritatem nos falli minime posse, cum ejus presentia nos quotquot in hoc cœtu sacro ad evangelizandum bona & exterminandum mala comperit, Spiritus sui chrismate illuminatura sit. Ait namque: *Ubi duo vel tres in nomine meo congregati sunt, in medio eorum sum*, Huic ideo veritati, tanquam sacre anchoræ innixi, non modo sæculo nostro, licet turbulentissimo, sed & posteritati consulere volentes, quædam pudenda atque scanda, neque ullo modo ferenda in clero flagitia, ut est concubinitus, scortatio, & similia: de quibus ordine inquiretur, synodico hoc decreto insectari, castigare, denique extirpare, secundum invecas olim canonicas sanctiones, severe stituimus, mandamus, atque per presentes decernimus. Deinde refractarios atque pertinaces, presentes, seu futuros, canonum censuris & reformationis pœna, synodi auctoritate freti, juxta delictorum genera, magnitudinem, atque scorditatem, coercendos atque puniendos demandamus. Ita enim legum & canonum severitatem veriti, admissorum poenitentia peracta, Deum timere & amare, & ab iniquitate sese avertentes, honesta vivendi exempla esse consuescent. Ceterum quando ingluvies, vini que intemperantia, non paucos obnoxios habet atque delectat, quo vitio cum omnes, tum clericali ordine initiati, Deum graviter offendunt, ideo nobis & sanctæ synodo visum est, huic turpitudini ante omnia, utpote multorum malorum fonti, medelam adhibere.

De clericorum tumultibus.

I.

Porro ebrietas, ut palam est, insignium flagitiorum incitatrix ac scaturigo, quæ in comestationibus & conventiculis dominatur, ecclesiasticum gradum summa cum turpitudine passim infamavit. Quod perpendens reverendissimus dominus noster, quam tetrum & abominabile sit, cum in profanis, tum in sacerdotibus vitium, quamque periculosum, rixis nimirum, cædibus atque vulneribus scatens, quod confessionum arcana sæpe effudit, judicium, mentemque pervertit, in quacumque denique libidines, pecudis instar ratione privatum impellit atque exagi-

Atat: ideo huic scorditati deditos ecclesiarum ministros, reverendissima illius paternitas una cum presenti synodo, ab officiis, curis, & ecclesie muneribus removendos decernit. Quid enim inhonestius, quam vino assidue madidos ejusmodi belluonæ animarum curæ præesse, de quibus Propheta dicit: *Va sacerdoti, & propheta praebriestate erranti, & nunquam judicium aspicienti*. Formidabilem namque in eos statuit pœnam evangelica tuba, nisi Joële propheta monente steterint atque ululaverint, ex inopinato dividendi a sobriis, ut cum hypocritis exitii æternæque damnationis partem sortiantur. Quare ad sobrietatem, cum omnes tum præcipue ecclesie servos, qui luminaria mundi & sal terræ sunt, una cum Paulo reverendissima illius paternitas inhortatur, utque tumultum, in qua luxur est, devitent, obnixè precatur. Ceterum qui turpiter illi vitio indulgent immorgeri, ab officiis & beneficiis, ut dictum est, ecclesiastica censura, & synodi auctoritate primum suspendit; deinde si etiam impudenter detestandæ consuetudini, & dictu pariter ac visu scordissimæ, ulterius inhæserint, omnibus honorum gradibus exutos, ad quadrupedum sortem, quæ natura prona atque ventri obedientia finxit, majoribus suppliciis affectos, statuit abjiciendos.

De eorundem concubinitu.

I I.

Huic vero alia succedit, & pene gravior offensionis macula, illicitus sacerdotum & diaconorum concubinitus: qui quantum jam inde ab initio apud omnes fidei catholicæ cultores, consecratis hominibus peperit invidiam atque conciverit odii, vix dici potest. Audemus tamen ingenue fateri nullam aliam labem ebrietas & concubinitu vulgi oculos acerbius offendisse, majoremque caulam dedisse scordiendi ac murmurandi contra ecclesie status. At etiam illud negari non potest, quod præter evidentia sacrarum litterarum testimonia, præter canonum ubique castimoniam initiatis inculcantium decreta, etiam ipsa ratio quodam modo loquitur, ecclesiasticum hominem, qui divinis legibus sese & animarum saluti obstrinxit, castitatem servari oportere. Quomodo enim alias, juxta Pauli admonitionem, præstari possemus, ut ad hæreamus domino absque ulla distractione? Cum enim corpus nostrum templum sit habitantis in nobis Spiritus sancti, quem habemus a Deo, & nostri negamur esse juris, qua ratione fieri potest, ut sine Dei injuria in alterius redigamur potestatem. Siquidem etiam maritus proprii corporis jus non habet, sed uxor. Quid igitur juris nunc Spiritum sanctum in ecclesie servis habere dicemus, qui corpus suum, scorti per illecebrosam concubinitum fecerint membrum? Hæc nimirum sollicitè pensulantes, visum fuit nobis ac toti synodo, non obstante priori contra concubinitarios mandato a nobis emisso, de integro admonere, ac illos per Christum rogare, ut qui hætenus castitatis vota non violaverunt, studeant ad ultimum ulque terminum vitæ, incomparabile bonum ne amittant: memores, quod aguum immaculatum quocumque ierit, comitabuntur.

Ceterum quicumque carnis imperio, quo nihil potest hujusmodi accidere indignius, vinci se passus sunt, conspurcatisque per exolam Deo impudi-

ANNO
CHRISTI
1348.

Isa. 58.

Joel. 1. & 2.
Matth. 24.

Matth. 5.

Ephes. 5.

1. Cor. 7.

Apoc. 14.

ANNO
CHRISTI
1349.

pueritiam membris, in contumeliam sacrorum
mysteriorum abuti non verentur, illis nimirum
abactis ejusmodi incontinentis latrinit, pie con-
solimus (quoniam Deus benignus & misericors
est) ut secundum hujus sanctissimæ synodi de-
cretum, se ad integritatem totos conver-
tant, poeniteant, culpam deprecantur, erro-
ris sui veniam apud Deum & homines consecra-
rent.

Diplomatarii pena.

III.

Quando tamen hæc pestis, ut verisimile est,
quosdam adeo pervasit, ac ita in totum labefe-
cit, ut perquam exigua spes sit a fornicationis
maculis, vel diuturnitate temporis, vel reveren-
dissimi gratia, tamquam mitiori medicina elui
posse: in illos igitur primum divini iudicis me-
tu, deinde synodi hujus censura, ejus paternitas
decernit, ut simul atque hujusmodi in libidinis
cæno volutari deprehendantur, illico mandati
contra concubinos editi vigore, omnibus ec-
clesiæ bonis spolientur: scorta vero, aut de im-
pura consuetudine, illorum nomine suspectæ,
longissime ab irretitorum misereque captorum
sedibus, synodi virtute firmaque reverendissimi
auctoritate, pellantur.

De concubinis ad parentes redire volentibus.

IV.

Si qua vero abjectarum, si res ita fert, in eadem
parochia, in qua ministro altaris agglutinata fuit,
hereditariam domum habeat, ea ne ob decreti vi-
gorem privata animam despondeat, & ad despe-
rationem adigatur, reverendissimus noster una
cum synodi auctoritate permittit, ut ad suos
parentes commigret, & de priore conversatio-
ne poeniteat, omnemque antea vitæ infamiam,
constanti pudicitia in postremum serva-
ta abstergat.

De relabentibus.

V.

Porro si qui aut ea qua dictum est causa reman-
entes, aut extra parochiam relegatas, concubina-
rii evidentibus indiciis & fide dignis testimoniis
clam seu palam revisisse, adesseque convicti fue-
rint, illos communi nostra & synodi sententia,
ipso facto, ab officiis & beneficiis cecidisse, &
iisdem privatos esse decernimus. Prævaricati-
ces vero, ut canes ad vomitum reversas, dignis
censuris extra hereditarias sedes exterminandas
edocimus.

De sortilegis sacerdotibus, & laicis.

VI.

Qui vero auguria & sortes tractant sive sacri
sive profani, aut divinationibus & incantamen-
tis vacant, quibus sane studiis Dei cultus dese-
ritur, & ad Dæmonum fallaciumque spirituum
præstigia confugitur, illos quotquot officiales
attenta investigatione deprehenderit, canonico
anathemate, nisi a damnatis divinitus erroribus
ad legitimum Dei cultum illico admoniti ani-
mam atque mentem revocaverint, non modo
Cox. Gen. Tom. XXXII.

A non ferendos reverendissimus una & synodi se-
natus declarat, sed per officiales in vincula quo-
que conjiciendos decernit, quousque dæmonum,
magistrorum videlicet suorum, susurris ac illu-
sionibus liberentur.

De apostatis.

VII.

Verum ut nullum facinus turpe, sine cacoda-
monum instinctu admittitur, ita etiam religiola
professio illius inspiratione, in omnibus pene præ-
vinciis, a quibusdam votorum sanctorum obli-
tis, nulla de causa est violata. Isti quidem pro
nihilò duxerunt, postquam ad dominicum aratrum
manum apposuissent, non respicere tantum, sed
& turpiter damnare, insectari, & quibus pos-
sent convitiis proscindere omnem quam professi
sunt aliquandiu antea vitæ rationem. Cum
igitur tales, qui spretis votis, projectis cucullis
ac religiola in totum deserta vita, ad sæculum
sele retulerunt, passim etiam in Treverensi
diocesi vagari, ac libidinum nexibus ad ec-
clesiæ offendiculum involuti reperiantur, reve-
rendissimus dominus cum congregatis patribus,
nefas esse putavit, nisi præsentis synodi decre-
to, utriusque sexus apostatas, ad propria mona-
stera, habita singulorum iusta ratione, aggre-
gerentur.

Contra apostatarum patronos.

VIII.

Verum enimvero nonnullam quibusdam ex
illis, præbuit fortasse ad desertionem occasio-
nem, refugii quorundam patrocinium, quo qua-
si testi, ecclesiasticam se censuram evitare posse
confiderent. Ideo reverendissima gratia sua, hu-
jus synodi suffragiis adjuncta, sub censuris huic ne-
gotio idoneis, ac suo tempore specificandis, om-
nibus Treverensi diocesi subjectis, cujuscum-
que status & præeminentis extiterint, mandat
ac præcipit, ne posthac tales apostatas recipere,
fovere, tueri, aut animarum curis præficere, ul-
lamve in ecclesia provinciam illis committere præ-
sumant. Quin etiam potius, ne se alienis præva-
ricantium lorbibus coinquent, illos admoni-
tos esse de paterno affectu desiderant, ut hæc-
tenus contra ecclesiæ decreta desensos, ita pro vi-
ribus ad professionem repetitionem, reditumque
adhortentur: ad quem reverendissima ejus gra-
tia propensus, & auxilium, & opem, & restitu-
tionem benignam, prævia poenitentia, miseri-
corditer promittit.

*De iis, qui contra votum solennis præstitum
conubio sese alligaverunt.*

IX.

Postremo, quia pontificum & occidentalis
ecclesiæ ordinatione jam olim divinitus consti-
tutum est, ut rite consecrati utriusque sexus ho-
mines, quo corpore & animo jugiter Deo infer-
virent, non tantum in solis conventiculis casti-
moniam colerent, sed etiam si forte de suscepta
solemniter professione, aut errore seducti, vel in-
temperantia incitati defecissent, nequaquam con-
trahendi matrimonii jus haberent: atque adeo
communis id apud omnes consuetudine receptum
fuit, & canonicis & civilibus legibus de vana
LII 2 & in-

ANNO
CHRISTI
1350.

ANNO
CHRISTI
1342.

& incestuoso talium conjugio satis superque est proditum. Nam proli quoque, siquam sustulerunt tales legibus successione esse interdictum tenentis. Ad tollendum igitur ejusmodi vitium matrimonium suo ac parentum decreto, reverendissimus dominus noster decernit, ac stricte mandat, ut quocumque loco in diocesi sua, aut sub quacumque ecclesiastica vel profana ditione monachi, moniales, aut aliis sacris ordinibus initiati, nuptiali scedere copulati delitescant, ab officialibus prehensi, suis impensis, sibi velut ordinario presententur, ut ex his pro delicti qualitate alii castigati, alii monasticis disciplinis emendati, exemplo sint posteritati, ut ab enormi scelere caveant. Porro respicientes, & ad ecclesiam matrem redire vitro volentes, quatenus ad reipublice Christianae utilitatem spectare cognoverit, placabili & propenso animo, ut oves perditas & filios prodigos, reverendissima illius gratia recipiendos pollicetur.

Ordinum explorationes.

X.

Fuerunt autem examinationum capita, quae vere evangelicos fructus producant. Quisitum enim est, num essent fastu turgidi quidam? num superbia inflati? aut libidinum illecebris inescati; (qua scabie monastici plerique ad bonorum virorum nauseam usque sunt infecti) qui diaboli imperio magis quam Christo parent? Deinde, an temperantiam, humilitatem, patientiam, ceteraque virtutum monasticarum arma, contra vitiorum impetum, ut milites Christi decet, parata haberent? & an ut alii idem conarentur, sedulo predicarent? Et si quid forte turbulentum, odiosumve inter confratres subortum, num etiam ut sopiretur, tamquam pacis boni amatores, collaborassent? Ad haec, an, quippe monastici viri, praecipuam navarent operam, ne cultu tantum foris, atque composito ad pietatem corpore, id quod major pars satis esse ad pietatem indicat, sed intus in pectore virtutum thesaurum, & religionis veram imaginem circumferrent? Deinde, an horis decantandis, orationibus fundendis, atque jejuniis stato tempore strenue vacarent? Num hospitales essent? num peregrinorum, pauperum & pupillorum curam subirent, propriis, honestisque ad hoc comparatis aedificiis, tum competentis suppellectile adjuncta? Quod inter extrema quidem monasticae vitae opera minime ponitur: quoniam in hoc tot tamque ampli redditus sunt piorum hominum liberaliter congesti. An postremo ea omnia, quae sanctimoniam commendarent, graviter singulis suis fungendo probe, tamquam coram Deo, officiis persequerentur? nam ea est Dei voluntas,

Ad hunc autem modum, monastici ordinis patres compellati sunt, quo quid religionis disciplina, verusque Dei cultus exigeret, in memoriam proluxius revocare, & manum juxta synodi praesentis decretum, operi adhibere possent.

Tandem, ne quid praeteriretur, quod ad celeberrimi synodi absolutam rationem pertineret, gratia reverendissimi, metropolitanus Treverensis ecclesiae, ceterorumque collegiorum, cum superioris, tum inferioris diocesis, egregios nobilesque praepositos, decanos, archidiaconos, aliosque praelatos, quorum omnium cura & exemplis publica salus continetur, benigniter atque

A gratiose rogavit, & ut ipsi qui incertum essent in domo Dei, ita sese compararent, ut virtutum veros & aeternos radios subditorum oculis inferre possent: nam dubium nulli esse, si quorum id maxime interesset, tum ob generis splendorem, tum propter ecclesiasticae dignitatis eminentiam, sese tales praestarent, quales haberi & esse cuperent; fore, ut inferiores hominum ordines, bonorum exemplis commoniti, ad virtutis pietatisque studium ardentioribus animis raperentur. Quare ante omnia bonis operibus, beneficentia, sobrietate, modestia in sermone, conversatione, atque mutua caritate, divites atque locupletes fieri studeant, bonaque studia promoveant. Ex nimirum divitiis immortalitatis gloriam merentur, quando cetera quidem res, omnes occupationes atque studia, nihil quidemquam solidae beatitudinis merentur. Sed haec reverendissima illius gratia ad morum qualemcumque institutionem satis esse putavit. Quod vero ad graviora incommoda evellenda maxime perrequiritur, illud ordine quo sequitur propositum fuit.

In primis reverendissimus dominus noster a singulis certiorum se fieri postulavit de haereticis usipiam in tota sua diocesi palam aut absente verlanctibus, vel in monasteriis sive collegiis, aut agrorum vicis delitescantibus. Deinde audire quoque a singulis indicio facto postulat, si aliquam inveniantur, qui catholicam religionem, C ejusque sacros ritus oppugnant. Tum eadem obediendi religione, paternitati suae pastores insigniter illiteratos nominatim patefaciant, & illos qui ecclesiae doctrinam adulterant, aut sacramenta perperam administrant, aut vitam pecuniam bonis odiosam ducant, manifestent: suppressis minime praelatorum cujuscumque ordinis nominibus, qui aliqua hujusmodi nota fuerint conspersi.

In summa, quia ecclesiam Dei gravem maculam rugamque habere non oportet, quam episcopi vigilantia tollere possent: ideo usurarios, simoniacos, aleatores, percussores, violentos, injuriatores, ac contumeliosos, calumniatores, ad haec ecclesiae census denegantes, aut aeditum D perniciosum agentes, calamitatem egentium floccipientes, quive peregrinos de monasteriorum xenodochiorumque limine arcent, aut quoquo modo ecclesiasticam libertatem corrodunt & opprimunt, necnon alia, cujuscumque sint classis, dedecora admittunt, eos omnes reverendissimus sibi indicari nominatimque petit, quo cujuscumque defectui idoneo auxilio posthac mederi possit.

Archipresbyteri vero, qui & decani rurales appellantur, cum ad synodi concessum admissi sint, etiam & cum pastorum, & suipsorum officii rationem reddere reverendissimo domino nostro jubentur: quandoquidem ad eos pertinet, publicata subditorum delicta corrigere, animarum curam consulere, omnes pura verbi Dei doctrina pascere, miseros atque calamitosos consolando suscitare, ecclesiae in omnibus bene praestare, denique ipsos sana vivendi exempla verbo & opere exhibere: quod qui faciunt, eos duplici honore dignos apostolus judicat. Nam E turpissimum Ethnicus esse censet, committere, quod doces alios non esse committendum. De iis igitur, tum etiam de aliis sacerdote dignis curis, respondere suae reverendissimae gratiae debent, quo cognoscat illorum in administrandis officiis integritatem. Eo sane nomine bonis ac lubenter parituris gratiam & laudem refecti:

ANNO
CHRISTI
1342.

a. Thoms. s.

ANNO
CHRISTI
1349.

referti : malos vero & reprobos , cujuscum-
que conditionis fuerint , ignominia & poena
posthac ecclesiasticum censuram vigore affici im-
perabit .

Porro autem universis ordinibus , eo quo
propositum est modo adrogata responsurus , re-
verendus dominus Treverensis ipse praesedit , ac
coram duobus notariis responsa accipientibus ,
omnium & singulorum quaestiones , accusatio-
nes , examinationes & dubia , magna diligentia
& labore multo auscultavit , atque inquisivit
nihilque praeferendum putavit , quod ad sub-
ditorum obedientiam , communem vitae emen-
dationem , & Dei honorem , & ecclesiarum
ulnas spectare censeret . Itaque triduo molestis-
sima omni inquisitione jam absumpto , atque
patribus ceterisque statibus , qui ex ordine
fuerant , exploratis , cum omnes & singuli om-
nia sancta , pia , honesta ac laudabilia promit-
terent , atque ad communem patriam tranquilli-
tatem , quam Dei & ejus filii Jesu Christi puro
cultu , & vivendi integritate facile paratur ,
concordibus votis conspirassent , seque una jam
voce Caesaris majestatis reformationi submi-
sissent : tandem ad reverendissimum dominum
tamquam ad unicum publicae felicitatis patro-
num , omnes ora vultusque verterunt . Preci-
bantur autem ut opem ferret , damna tempo-
rum perturbationibus incussa , & ecclesiastica
privilegia , partim per vim potentiorum misere
vexata , partim defensionis inopia etiam erepta ,
resarciat , atque in integrum sua amplitudine re-
stituat . Etenim proditum esse sacris literis , ne-
que id reverendissimam gratiam ejus ignorare ,
neminem suis militare facultatibus , & prae-
ceptum esse , ut qui servirent altari , etiam de al-
tari viverent : quod quidem peraugustum fa-
ctum foret , si ecclesia libertas , si proventuum
integritas conservetur incolumis . Postremo & il-
lud patres orabant , ut illius reverendissima pru-
dentia praecipuam curam expenderet , ut officia-
rios passim proficeret orthodoxae fidei tenaces :
nam illis vitiatas , apostatarum perniciose dogma-
ta , illorum dissimulatione gliscere . Postquam
haec patres & pio & sincero animo locuti essent ,
reverendissima ejus gratia , prout debuit , om-
nium in religionem affectus unice comprobavit .
Deinde petitiones , quantum per aetatem lice-
ret , ac divina gratia aspiraret , sibi in primis
& semper curam futuras promisit : neque dubita-
rent , quin reipublicae sum felicitati , cujus salu-
tem divinitus commendatam sibi esse sciret , ita
prospiceret , ut omnia illi adversantia impedi-
menta , incommoda atque offendicula , prout
notariorum summa cura & fide , accedente om-
nium concessione , excepta essent , severioribus
executionum telis , a reverendissima sua gratia
consoffa , excisa , penitusque sublata aliquando
cognoscerent .

M A N D A T U M

C O N T R A C O N C U B I N A R I O S .

Joannes Dei gratia sanctae Treveris ecclesiae ar-
chiepiscopus , sacri Romani imperii per Galliam
& regnum Arvensis archicancellarius ac prin-
ceps elector , universis & singulis cathedralis
nostrae , & collegiarum parochialiumque ecclesia-
rum , abbatibus , prioribus , praepositis , decan-
is , tum ruralibus , tum divinarum rectoribus ,
curatis , & non curatis , aliisque ecclesiasticis
personis , civitatis & diocesis nostrae Treverensis ,
Canc. Gen. Tom. XXXII.

A quibuscumque conjunctim , aut seorsim , qui
synodo nostra episcopali , de jure aut consuetudi-
ne interesse consueverunt & tenentur , salutem
in domino sempiternam .

ANNO
CHRISTI
1348.

Pectus habemus , exactis jam aliquot
diebus omnium oculis reformandae vici-
formae ecclesiasticae viris a Caesarea majestate
commendatam , atque a nobis publicatam , pe-
nitens perspectam esse . Neque quemquam e vo-
bis existere arbitramur , quem ista tam saluta-
ria , non elucidis tantum ecclesiae navis , sed atro-
cibus etiam atque perniciosis in religione conta-
gionum ulceribus repurgandis , pharmaca diutius
latere possint . Et cum non pauca , neque eadem
contemnenda animorum vicia , atque morum pe-
stes , in ecclesiastico corpore grassari cernantur ,
quae properam atque citam sanationem depo-
scent , idcirco auxiliatricem manum diutius dif-
ferre non licet , sed quod laedit canonico ense ex-
scindendum est , ne pars sincera trahatur . Qua-
re cum animum advertimus , & causam quaerimus ,
cur plerique ecclesiarum ministri , & verbi
Dei dispensatores , ceterique de altari viven-
tes hac nostra tempestate non modo contemnan-
tur a plebe , verum etiam in odio jam diu
ante fuerint , nullam aliam evidentiore
rationem reperire potuimus , quam vitam eu-
randem , a consubiali indulgentia nihil di-
stantem . Quae sane culpa , ut in primis divina-
rum rerum tractationi plurimum officit , ita
etiam ecclesiam Dei , illiusque servis contem-
ptum odiumque haud mediocre parit . Quod
quidem vitium ubi cognovimus in nostra dio-
cesi passim temporum licentia , officialium-
que incuria , ut rixitiam agrorum neglectu
succrevisse , falcem sacrorum canonum , con-
stitutionemque veterum patrum , tum ipsius
quoque Caesaris reformationem , ac synodi
nostraeque auctoritatis censuram , ne post-
hac amplius crescat , adhibendam esse cen-
sumus : atque illud quidem hoc eodem mandato
factum esse volumus , quamquam deinceps se-
pius facturi sumus , praesertim cum intelligen-
dum , nihil neque dedocere hominem divinis re-
bus militantem , quam ea quae carnis sunt se-
ctari . Quare etiam nunc vobis edicimus , quot-
quot hanc , tum ecclesiam , tum vobis ipsis igno-
miniosam notam contraxistis , qui quidem sa-
cris initiati estis , mandamus , atque prae-
cipimus , nullo ecclesiastici ordinis gradu aut statu
excepto , ut infra novem dies vos ab omni con-
cubitu , imo concubinato , atque incontinen-
tiae suspitione omnino abdicetis , procul de do-
mibus ac parochiis vestris ejusmodi offendiculi
sexa , visis his praesentibus literis , exterminantes ;
neque posthac unquam deprehendamini cum sus-
pectis , aut parum continentibus , aut aetate petul-
cis commercium habere . Erunt autem ii novem
dies , in singulas triades peremptoria atque cano-
ca admonitione vobis indulti , quo sit movendi
extrudendique spatium . Quod si quisquam ve-
strum , vel quicumque illi sit , interea loci a se
non segregaverit probrosam consecratis ejusmo-
di consuetudinem , sed pertinaciter tamquam
ad sacrum pergant adhaerere , illi se sciant ab
officio pariter & beneficio , secundum dictam re-
formationis tenorem , suspensionis sententia ,
quam hinc in literis in illos scriimus , submo-
vendos : feminam autem , hujusmodi concubi-
natus infamia conspurcatis , nisi domibus cesserint ,
& constricta suspectaque libidinum diver-

ANNO
CHRISTI
1348.

locia fuerint, sed deprehensis fuerint iisdem A
in locis, ubi incontinentis ludum exercue-
runt, a collegiorum, locorumque illorum de-
canis auctoritate nostra excommunicentur, ac
publice pronuntientur. Ad hæc iisdem præla-
tis ac decanis severe etiam mandamus, ut ad
proxime a nobis indictam synodum, rebelles,
pervicacesque, ac nostro huic mandato morem
gerere ultra novem dies procrastinantes, no-
bis nominatim proferant, quo possimus, juxta
canonicas sanctiones, aut beneficiorum priva-
tione, aut alio genere pœnæ, aut juxta refor-
mationis imperialis regulam, ad integriorem,
Deo vulgoque minus odiosam, vitam, obtti-
natos adigere, ut nimirum offensionum causa
a domo Dei quamlongissime facessant. In fidem B
præmissorum præsentibus literas sigilli nostri im-
pressione communiri iussimus. Datum ex oppi-
do nostro Witlich, die trigesimo mensis Octo-
bris, anno millesimo quingentesimo quadrage-
simo octavo.

Executionis commissio.

Verum quia consultationum edictorumque
finem, executione, qua tamquam falce flagi-
torum atque incommodorum noxia leges am-
putatur, metimur: ideo reverendissima ejus
gratia, hac synodo feliciter completa, quod
ad reipublici usum, & religionis celerem re-
stitutionem plurimum valet, maturare ani-
mum induxit. Quo igitur illius succellus ad
opus statim accomodatus, boni eventus speci-
men, sanctiorisque imaginem vite præberet,
postulavit idoneos juxta & graves de illorum
qui convenerant, numero viros commissarios
sibi dari, qui religionis offendicula, pacisque
impedimenta, & alias dissensionum acerbita-
tes, juxta decreta ac synodi placita, vigili
atque stricta cura omnium nomine persequan-
tur. Hanc reverendissimi postulationem, tum
aliarum rerum corrigendarum commissionem,
reverendi patres, ne plus operæ sumendum ef-
set, & jam redeundi ad suos expectationem
diutius fallerent, ad amplitudinis ejus arbi-
trium atque prudentiam cum humili submissio-
ne transtulerunt.

De libertatis ecclesiastica violatoribus.

Et cum sint, qui potentia freti, ecclesie
jura invadunt, aut ipsius cleri privilegia per-
turbant, bonaque, conficta & falsa juris spe-
cie occupant, quorum nefaria studia, oppres-
sorum impotentia & formidine, una cum no-
minibus reticentur: ut hanc ergo tam sacrile-
gam violentiam, qua hoc genus luporum gra-
satur, reverendissimi principis gratia, acerbis
animadversione reprimat, singularem commis-
sarium ad istiusmodi hominum inquisitionem
decernat: cui sine metu inter visitandum op-
primentium nomina designabuntur, atque ita
demum a sua amplitudine cogniti, ecclesie
censuris, canonico & Cæsaris decreto damna-

ti atque puniti, a sacrilego aucupio repulsi
conquiescant.

Præterea, quando Cæsarem majestatis refor-
matio liberam in ecclesiasticos excessus accusa-
tionem laicis, & vicissim in illorum crimina
in synodali confessa clero permittit: ideo il-
lius reverendissimæ gratiæ visum est, quod ad
eum articulum attinet, in sequenti synodo pro-
vinciali, una cum patribus pro rei exigentia
tractare: ubi etiam tum de sacramentorum
constanti administratione, deque similibus ec-
clesiæ utilitatibus, juxta Cæsarem reformatio-
nis præscriptum, si non majori, saltem pari
diligentia, per Dei adjutorium habebitur ra-
tio.

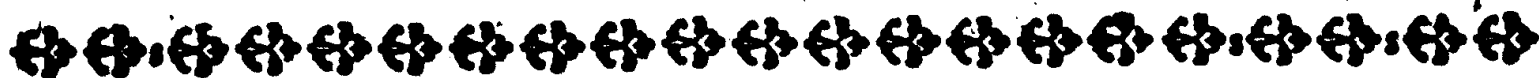
Rebus igitur ad hunc modum, Spiritu Dei
duce, per decem dies gestis & pertractatis,
synodi patres, una cum reverendissimo domi-
no Treverensi, observata gravibus viris digna
modestia, a templo matri Virgini sacro, ad
majoris ecclesie chorum ordine processerunt,
ibique actis per suffraganeum omnibus gratiis,
synodum provincialem ad diem Lunæ, post
dominica Milericordia domini, proxime ven-
turum, reverendissimo jubente suffraganeus in-
dixit.

Recitatum quoque est eodem loco & clara
voce, postquam a patribus esset receptum, sy-
nodi decretum, in calce hic adjectum: quo au-
dito, sacra synodus est soluta.

Decretum.

Quandoquidem, honorabiles viri patres, &
fratres dilectissimi non ignoratis, quibus de cau-
sis per aliquot dies hic ad vos continue descen-
derit reverendissimus Treverensis dominus, &
quo studio quantaque pietate in hac celeberrima
synodo vobiscum, Spiritu sancto cooperante,
de rebus ad animarum salutem & commu-
nem pacem necessariis, sedulo tractavit: itaque
& velle consilio, atque omnium qui hæcenus
interfuerunt favore, jam sua reverendissima gra-
tia, eo deductam esse exhaustorum in hoc con-
fessu laborum rationem putat, ut nihil dubitari
possit, quin ad restauranda religionis mœnia,
ad sincerum Dei cultum erigendum, ad effugan-
da obscœna hæreseon monstra, pulcherrima fir-
maque fundamenta jacta sint. Quæ quidem mul-
to feliciter in proxime indicta synodo perficien-
tur, & ad emendationem Treverensis diocesis
perducentur: quod fiet, si pro se quisque hu-
jus sanctæ synodi decreta, & Cæsarem majesta-
tis edicta, opere & vita præstiterit. Id enim
reverendissimus Treverensis dominus archiepil-
copus, hicque sanctus patrum senatus, com-
muni auctoritate omnibus faciendum, juxta
præsentis decreti vigorem & pœnarum edicto
expressarum censuram statuit. In nomine sanctæ
& individue Trinitatis, Patris & Filii & Spi-
ritus sancti. Amen.

Actum in publico synodi concilio Treveri,
anno domini MDXLVIII. mense & die ut supra.

ANNO
CHRISTI
1549.

CONCILIUM COLONIENSE II.

ANNO
CHRISTI
1549.

Auctoritate Adolphi Archiepiscopi Coloniensis pro reformanda ecclesia
indictum anno MDXLIX. tempore Pauli papæ III.

DECRETA CONCILII PROVINCIALIS COLONIENSIS,

sub reverendissimo in Christo patre & domino Adolpho, sanctæ Coloniensis ec-
clesiæ archiepiscopo, sacri Romani imperii per Italiam archicancellario,
principe electore, Westphaliæ & Angariæ duce, legatoque nato,
celebrati in quadragesima anni MDXLIX.

*Carolus quintus, divina fovente clementia Roma-
norum imperator semper Augustus, ac rex
Germaniæ, Hispaniarum, utriusque Sicilia,
Hierusalem, Hungaria, Dalmatia, Croatia,
&c. archidux Austria, dux Burgundia, Bra-
bantia, &c. comes Habsburgia, Flandria, Ti-
rolis, &c. universis & singulis principibus ec-
clesiasticis & secularibus, archiepiscopis, epis-
copis, prelatibus, ducibus, marchionibus, comi-
tibus, baronibus, nobilibus, militibus, mili-
taribus prefectis, potestatibus, vicodominis,
castellanis, magistratibus, consulibus, judici-
bus, officialibus, advocatis, procuratoribus,
civibus, communitatibus, & omnibus aliis
nobis & imperii sacri & ditionum nostrarum
hereditariarum in provincia archiepiscopatus Co-
loniensi comprehensarum, subditis, & in ec-
clesiasticis rebus ejusdem provincia episcoporum,
& prelatorum jurisdictioni subiectis, cujuscum-
que preeminencia, dignitatis, status, gradus,
ordinis & conditionis existant, gratiam nostram
& omne bonum.*

VENERABILES & illustres electores, prin-
cipes & consanguinei nostri carissimi, go-
nerosi nobiles, honorabiles, devoti & fideles
dilecti, cum venerabilis Adolphus archiepisco-
pus Coloniensis, sacri Romani imperii per Ita-
liam archicancellarius, princeps elector, &
consanguineus noster carissimus, & ejus com-
prehensarum episcopi, in executionem formulæ
reformationis, in nuperrimis comitiis apud ci-
vitatem nostram imperialem Augustam Vindel-
licorum habitis, eidem archiepiscopo & aliis
episcopis, & statibus ecclesiasticis per nos pro-
positis, & ab ipsis probatis, & quantum in eis
esset, receptis, ut monitis nostris ea de causa
factis parerent, & eidem reformationi commo-
dius vis præstarentur, per quas ad meliorem
vivendi rationem transitus fieret, in concilio
provinciali apud Coloniæ Agrippinam habito,
canones quosdam synodales, tum ad efficacem
& in dies surgentem, ac permanentem reforma-
tionis executionem, tum ad mores pravos ex-
tirpandos: potissimum vero manifestos abusus
in clero & populo coercendos, & seductores,
qui corrupendis simplicibus hominibus stu-
dent, egregie propulsandos ediderint, & no-
bis obtulerint, auctoritate nostra, quatenus ex-
pedire videretur, muniendos, & in executio-
nem mittendos. Nos vero eosdem canones pri-
mariis nostris consiliariis, & aliis rerum theo-
logicarum peritis, ad id specialiter per nos de-
putatis, propositos, & per eos diligenter re-

visos & examinatos, eorumque relatione nobis
facta, cum illos prædictæ formulæ reformatio-
nis conformes invenissemus: Proinde ipsos ca-
nones synodales, ratos & gratos habentes, &
quo ad opus est, & per nos fieri potest ac de-
bet, approbantes, & decreto nostro corroboran-
tes, imperiali auctoritate nostra, & qua
alias fungimur, vobis omnibus & singulis, le-
gitime & sub pena gravis indignationis nostræ,
& aliis penæ nostræ arbitrio imponendis, hu-
jus edicti nostri vigore præcipimus & manda-
mus, ut ea omnia provincialis hujus concilii
Coloniensis decreta, in omnibus suis punctis,
clausulis, articulis, sententiis, & verborum
expressionibus eo modo, quo illa quemlibet
vestrum concernunt, rite, sancte, inviolabili-
ter, citra ullam fraudem & tergiversationem
observetis, impleatis, & exequamini. Vosque,
principes & magistratus civiles, in refrenandis
& coercendis juxta eadem decreta rebellibus,
perversis & refractariis, sive illi ecclesiastici,
sive laici sint, ecclesiarum episcopis & prela-
tis, ubi ab illis requisiti fueritis, omnem le-
gitimum favorem, auxilium, opem præbeat, &
per ministros & officarios vestros atque
alios, in quos vobis imperium competit, præ-
beri jubeatis & curetis. At nullus omnino ve-
strum, cujuscumque præminentie, dignitatis,
gradus, ordinis & conditionis sit, aut quo-
cumque munere aut jurisdictione fungatur, me-
moratos episcopos & prelatos in eorum mune-
re, jurisdictione, officio, secundum canones &
leges, ad ipsorum functionem pertinentes,
quovis modo impediatur aut turbetur, neque id
ab aliis fieri jubeatur, nec permittatur. Præterea
quicumque vestrum ecclesiarum, monasterio-
rum, & aliorum locorum advocati, prefecti
& protectores fuerint, ac prelatos, ecclesias
& loca pia eorumque bona in fidem, tutelam,
& protectionem suam, sive commissione divi-
norum principum, & prædecessorum nostrorum
in sacro imperio, sive nostra, aut alio quovis
jure receperint, eadem præfectura, tutela, seu
protectione neutiquam abutantur, neque ipsos
prelatos, ecclesias, monasteria & loca pia,
contra formam & naturam protectionis usur-
pent, opprimant, gravent. Quin potius il-
los & illa in suis privilegiis, jurisdictionibus,
& rebus conservent & tueantur, & tam illi
quam vos alii omnes supradicti, contra præ-
missa facere seu attentare, neque præsumatis,
neque ab aliis fieri aut attentari sinatis, quo-
vis quovis colore seu pretextu: quatenus pen-
nas supradictas, & alias in formula memora-

ANNO
CHRISTI
1549.

re reformationis a nobis preposita, & decretis provincialis synodi Colonienſis contentas, præter eas quas alioqui canones, & leges in violatores personarum & rerum ecclesiasticarum decernunt, malueritis evitare. Hæc est enim nostra sententia & seria voluntas. Datum in oppido Bruxellensi, ducatus nostri Brabantie, impressione sigilli nostri, quarto Nonas Julii, anno a nativitate domini supra sesquimillesimum quadragesimo nono, regnorum nostrorum, imperii vigesimo nono, & aliorum omnium trigesimo quarto.

CAROLUS.

*Ad mandatum Casarea & catholica
majestatis proprium.*

Vid. Anton. Peren.

Obernburger subscripti.

*ADOLPHUS DEI GRATIA, SANCTÆ
Colonienſis ecclesia archiepiscopus, sacri Romani
imperii per Italiam archicancellarius, princeps
elector Westphalia, & Hungaria dux, lega-
tusque natus, &c. Universis ad quos legatio-
ne pro domino fungimur, gratia, & pax a
Deo, qui dives est in misericordia, & pro-
pe adest omnibus invocantibus eum in veritate.*

Qui postquam nos, licet indignos, sanctæ Colonienſis ecclesiæ ac provincie, procellola tempestate graviter jactatus atque afflictus gubernaculis admovit, huc continuo animum omneque studium nostrum sua inspiratione convertit, quo diuocin illam ab hærese inandatione, quæ pravorum hominum studiis jam plus nimio invalueraat, repurgare, schismataque, quibus misere, atque adeo, ut in ea jam actum de fide catholica potuerit videri, discerpebatur, tollere, & oves nobis creditas in unum ovile Christo colligere, pro virili admitteremur. Eaque de causa in primis lupos, pro boni pastoris officio, ab ovili dominico abigere, & omnis mali originem, concionatores sectarios, perniciosos illos hominum seductores, ditione nostra protinus, quamquam non sine difficultate, ejicere satagemus, substitutis catholicis & incorruptis verbi Dei concionatoribus in eorum locum. Quæ ratione plurimum quidem profecimus. Etenim progressum hujus canceri hoc impetu sumus remorati, & catholicis aperimus fenestram rursus respirandi. Non tamen hæc scopis purgamentis illis sufficiebant penitus everrendis: jam enim hæreseos malum altius, quam est ejus natura, fixerat radices, quam ut potuerit una falce semel demeti: ac hærebat in mentibus ac penetralibus hominum, unde neque vi extrahi, neque persuasione suffodi, aut sensim ratione tamquam cauterio pungi atque curari se pateretur.

Durabant quoque abusus & mores corrupti, quibus ecclesiastici ordinis pars maxima dedra, infirmis erat offendiculo, & ut male de religione laici sentirent, causa: ut vere quadraret in eos quod in evangelio dominus adicit: *Non vobis legissetis, qui cæcis clavem scientiæ, & ipsi non intrastis, & eos, qui intrant, prohibetis.*

Plurimum autem nobis erat fiducia in con-

cilio Tridentino, quod feliciter inchoatum, ac sessionibus aliquot habitis, celebre jam factum, accessu omnium imperii ordinum, qui se reverenter ei summiserant, potentissimum ac saluberrimum fore credebatur, cujus progressu sperabamus nunciis opem & vires justas, quæ erroribus illis & vitis radicibus extirpandis sufficerent, ejusque auctoritate, quæ apud omnes maxima est, substatum iri, non in nostra modo diocesi & provincia, verum etiam toto orbe Christiano, quidquid uspiam irrepsit malorum, & ecclesiam Christi pristinum suum auctorem, concordia atque unitate redintegrata, recuperaturam.

B Quæ spes cum inexpectata contentione inter patres de transferenda concilii sede suscitata, nobis pene eriperetur, atque in longum tempus extraheretur, non sine meo graviorum perturbationum in republica Christiana, ea omnibus nobis, hoc est, ecclesiastici ordinis statibus, confestatis, atque in metu constitutis, adfuit ejus, qui conatibus religiosis & piis nunquam deest, Dei, a quo est omne bonum, consolatio. Enimvero misericordiarum pater Deus, qui super dedit fortissimo, invictissimo, felicissimoque religionis orthodoxæ propugnatori Carolo imperatori nostro de cælo victoriam, ut hostium validissimorum vires & consilia, non tam viribus, quam consiliis melioribus frangeret, & imperto suo, non multo fuso sanguine, cogeret parere: cuique, quod mirandum magis est, dedit victoria parte modeste ac clementer uti, ut rebelles filios castigasse potius, more boni patris, quam bello petivisse videatur: ejus nunc animum impulit, ut ad catholicæ fidei, paternarumque traditionum restitutionem omnia consilia, omniaque studia sua converteret. Hinc, quod vix quilibet mortalium sperasset futurum, egit cum eis, ut protestatione, fœderibusque & contentionibus positis, duobus tantum articulis ad concilii definitionem rejectis, doctrinam catholicam, traditiones & ceremonias, concionatorum bona parte, unde pendere solebant, reclamante, receperint. Quos cum Deo & ecclesiæ, quantum in se erit imperator piissimus lucrificisset, atque in plenioris unionis ac concordie spem adduxisset: necesse erat, ut firmioris illius ac solidæ spei offendicula quoque tollerentur.

Quamobrem animum appulit & ad cleri corruptos mores reformandos, quo benefactis suis obmutescere faceret, ut apostolus Petrus ait, imprudentium hominum ignorantiam, & qui carpere clerum tamquam malefactores solebant, conspectis bonis eorum operibus glorificent Deum in die visitationis. Deditque negotium quibusdam theologis piis, eruditis, & Deum timentibus, qui formulam quampiam, ad quam reformatio cleri videretur instituenda, juxta sacre scripturæ normam, antiquos patrum canones, & rectæ rationis judicium, conciperent. Hanc Cæsar acceptam tradidit universis ecclesiastici ordinis statibus diligenter expendendam, qui annotarent, dicerentque quid qua ratione repudiandum sibi putarent, quidque recipiendum. Multis igitur consultationibus ac deliberationibus privatim & communiter habitis, quibusdam in formula expensis, aliis mutatis vel additis, tandem communi consensu eam probaverunt, Cæsaremque majestati, ut se reformarent, instanti, polliciti sunt, se ipsas, suosque subditos ad illam velle componere ac reformare, salva summi pontificis auctoritate, quæ ut eis in articulo

ANNO
CHRISTI
1549.Victoria
Caroli V.
in Hungaria
1549.

1. Tom. 9.

ANNO
CHRISTI
1549.

ticulis quibusdam accederet, necessarium arbi-
trabantur: id quod in præfatione, quam Cæ-
sarea majestas fomulus huic præfixit, clarius est
videre.

Nox itaque considerantes nostri muneris etiam
alias esse, ut vigilemus super gregem nostrum, ut
infirmum consolidemus, ægrotum sanemus, con-
fractum alligemus abjectum reducamus, & per-
ditas oves queramus, nisi velimus æternæ ma-
ledictionis illud, *Ps.*, quod apud Ezechielem
dominus pastoribus malis & negligentibus
comminatur, certissimo iudicio incurrere, tam
præclaram rerum bene & sancte agendarum
occasionem, nequaquam duximus negligendam.

Proinde ad diocesim & provinciam nostram
reverti, primo omnium indicimus clero nostro
synodum diocesanam, quam & ad eum mo-
dum, quem reformationis formula præscribit,
propitio Deo celebravimus, in qua publicatam
& ab universis imperii statibus ecclesiasticis com-
probata, receptamque reformationem, clero
nostro injunximus servandam. Transmisimus
quoque eam ad reverendos comprovinciales epi-
scopos, nostros suffraganeos & fratres, similiter
in eorum diocesis publicandam, & clero in-
jungendam: quod ipsos sedulo curasse, ex ge-
stis & statutis synodorum, quas ipsi quoque
celebrarunt, nobis oblati, & legatorum eor-
um fida relatione cognovimus.

Verum negotium istud majus erat, quam ut
pateretur se unico impulsu moveri, & morbus
inveteratus levi medicamini non cedit: unde
hac ratione vix quidquam aliud promotum est,
quam ut sciret quisque, quod alioqui nemo
ignorabat, quomodo sibi vivendum esset pie
ac canonicè. Contigit enim fere mortalibus,
quod poeta quidam ait: Video meliora, pro-
boque; Deteriora sequor. Unde est illa apo-
stoli Pauli confessio de lege mentis & membro-
rum. Etenim cum legi Dei condelectemur se-
cundum interiorem hominem, & eam bonam
ac sanctam esse confiteamur, est tamen in nobis
torpor quidam membrorum, spiritui ac men-
ti repugnans, ut non perficiamus quæ volu-
mus.

Proinde non erat nobis hic quiescendum,
quasi jam satisfecerimus: sed ulterius de modo
erat cogitandum, quo ad efficacem reformatio-
nis executionem possemus pertingere. Siquidem
inutilis est, quantumvis bona, ecclesiastici or-
dinis instituta reformatio, quam nemo exequatur:
quemadmodum & lex bona, contra quam
liceat cuilibet impune peccare, jacet inutilis.
Multi sunt antiquorum patrum canones salu-
berissimi; ac quæ est illorum utilitas, quos pauci
norunt, pauciores servant? Quamobrem vestigiis
majorum nostrorum insistentes, qui in re-
bus magnis cogere solebant comprovincialium
episcoporum conventus, reverendis comprovinci-
alibus episcopis, confratribus nostris, tumque
clero nostro, indicimus concilium provinciale
in quo de rebus ad efficacem & durabilem refor-
mationis executionem constituendam pertinen-
tibus ac necessariis, communibus consiliis tracta-
retur ac statueretur. Qui cum ipsi ad constitutum
undecimum Martii diem, concilii locum,
ob adversam valetudinem, adire non potuissent,
misere summæ auctoritatis in clero suo, &
præstantis eruditionis legatos, qui eorum loco
& nomine concilio interessent, & de rebus tra-
ctandis nobiscum agerent, tractarent, ac con-
sulerent in commune.

Multis itaque deliberationibus ac consulta-
tionibus cum capitulo nostro & legatis illis, ac
clero nostro, a jam dicta undecima Martii die,
ad sextam usque Aprilis, quotidie habitis, tan-
dem apparuit, propterea quod rigor antiquo-
rum canonum statim revocari in usum absque
motu graviore hac tempestate non possit, ad me-
dia quædam, sacris tamen canonibus consenta-
nea, quibus clerus & populus ad pleniorum re-
formationem sensim perduceretur, esse confu-
gendum: visaque nobis sunt plurimum momen-
ti ad durabilem & efficacem reformationis exe-
cutionem comparandam allatura media lex:
nempe:

1. Institutionem studiorum, potissimum sa-
crorum.
2. Examen ordinandorum, ad ministeria vel
prælaturas instituendorum.
3. Officiorum seu munerum susceptorum ser-
villam perfunctionem.
4. Visitationem archiepiscopalem, episcopalem,
archidiaconalem, & eorum quibus hoc in-
cumbit.
5. Synodorum frequentem celebrationem.
6. Jurisdictionis ecclesiasticæ jam propemodum
collapsæ, & abusu depravatæ, restitutio-
nem.

De medio primo.

Primum quidem institutionem studiorum,
quoad ea quæ reformatio & ecclesiæ necessitas
exigit, nemo præstitit melius, quam scriptura-
rum litterarum, canonum & munerum ecclesia-
sticorum peritus. Sive enim regere ecclesias, &
docere populum, sive hæreticos convincere, &
scripturarum aperire mysteria, sive sacramenta
conficere, eaque administrare, sive examinare ex
ordine ecclesiæ ministros, sive visitare dioceses,
aut synodos celebrare, vel judicia ecclesiastica
exercere oporteat, scientia opus est: alioqui, ut
inquit in evangelio Christus: *Si cæcus cæco ducatur
præter, ambo in foveam cadent.* Quo etiam
modo lialias indoctos ecclesiæ prælatos, cæcos
& mutos appellat. *Speculatores ejus,* inquit, *cæci,
nescientes universi, canes muti, non valentes
larrare.* Non valentes, inquit, etiam si cupiant,
larrare, hoc est, officia sua exequi, & subdit:
*Videntes vana, dormientes, & amantes somnia
sua: Canes impudentissimi nesciunt saturitatem,
ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam: propter
ea omnes in viam suam declinaverunt, unus-
quisque ad avaritiam suam, a summo usque ad
novissimum, dicentes: Venite, sumamus vinum,
& impleamur ebrietate: & erit sicut hodie, sic &
cras, & multo amplius.* Quibus verbis propheta
significat, non postremam vitiorum in po-
pulo Dei causam esse ignorantiam pastorum.

Etiam magna religionis orthodoxæ jactura
Christianæque reipublicæ irrecuperabili fraude,
experti per hanc tot hæreseon & seditionum
tempestatem lumen, quantam ecclesiæ Christi
perniciem afferat prælatorum & cleri ignoran-
tia, quibus scripturas divinas negligentibus,
sutores, textores, calcearii, & id genus opi-
fices, nemine prohibente, quilibet impune pro
evangelio docentes, irrepsere, & mira audacia
etiam munera ecclesiastica invadere: unde ter-
rifica hæreseon monstra suppalliarunt, &
sacra profanis, superis infera miscuerunt &
confuderunt.

Nec hoc modo, quin etiam studiorum sacro-
rum neglectus in causa est, cur tam innumere,
eodem-

ANNO
CHRISTI
1549.

Quo &
quarto sy-
nodus in
provincia-
lis tempe-
celebrata
& oblatum
fuerit.

Martii 11.

Ibidem.

Ibidem.

ANNO
CHRISTI
1364.

ordemque locupletes ecclesiam per Germaniam ministris idoneis ac possessoribus careant, etiam nunc cum restituantur; neque enim desunt bene mereri de ecclesiis cupientes, sed potentes desunt & idonei, nempe literarum periti, qui ecclesiasticis muneribus perfungi queant, earumque hoc nomine possidere bona. Neque enim ad ecclesiarum munera & bona prosiliunt catholici, sicut haeretici, aut bonorum ecclesiasticorum occupatores sacrilegi.

Percipitur autem scientia, ad ecclesiam aedificationem necessaria, in scholis potissimum theologorum, quas constat esse propria quaedam seminaria ministrorum & pralatorum ecclesiae. Quibus florentibus, floret ecclesia doctoribus & ministris neglectis & contemptis, ecclesia quoque ministris idoneis destituitur. Neque enim ut olim in die pentecostes repentinus Spiritus sancti afflatu, aut velut fungicalore solis exciti, procedunt nobis passim theologi subito, sed exercitiis longis, ejusdem tamen Spiritus unctione, formantur in scholis.

Quibus rationibus (cum stabilem reformationis executionem meditaremur) permoti, nostrarum esse partium putavimus, ut scholas theologicas apud universitates, collegia & monasteria magna cura, cum primis concilii hujus auctoritate, instauraremus: nec has modo, verum etiam ludos triviales & paedagogia, unde non parum malorum per hanc tempestatem in ecclesiam defluxit, repurgaremus. Quapropter habita cum capitulo nostro, & reverendorum comprovincialium episcoporum legatis, ac synodali-
bus hujus concilii patribus, matura deliberatione, consentientibus & adstipulantibus eis omnibus, de studiorum instauracione statuimus & ordinavimus in modum sequentem.

QUOD AD INSTITUENDAM
juventutem non sint admittendi, nisi de fide, moribus, & institutione sua prius examinati.

I.

PERCEPIMUS sectarios quosdam concionatores, a nuperrimis comitiis, cathedris, quas invaserant, deturbatos, incertisque sedibus vagantes nunc magistris inhiare scholarum, & operam suam instituendae juventuti passim venditare, ut quibus non datur amplius grassari publice, & venena sua e cathedra spargere, teneret ea juventuti instillant, quo cuniculis talibus ecclesiam Christi suffodiant, quippe quod e juventute, qui olim regant ecclesias, & gubernacioni admoveantur rerum publicarum, videntur fore potissimum illi, qui nunc dant operam literis. Quibus corruptis durabit hoc malum multo tempore, atque in multos transfundetur, ut verendum sit, ne si admittantur qualescumque in ludis literariis praecceptores, gravem inde atque indelebilem accipiat respublica Christiana corruptionem. Idcirco nos, quibus non minor adhibenda est cura, ne instituant illi male juventutem in trivii, quam ne populum e suggestis corrumpan, communi omnium consensu statuimus & ordinavimus, neminem praecceptioni trivialium studiorum admittendum esse, nisi qui sit de fide & religione sua, de vita item & moribus, probe examinatus, & constiterit, ubinam gentium & apud quos sit ipse institutus. Neque enim parvi retulerit, a catholico an a schismatico sit institutus, qui juventutem do-

ctorus est. Pertinebit autem examen praecipue ad ordinarium, qui ordinet per dioecesis viros idoneos, quibus hoc negotii committat. Nec abs re fuerit, si examinentur quoque in civitatibus a praelatis & rectoribus ecclesiarum, qui scholae praesunt: rursus autem a pastoribus & decanis ruralibus idoneis & eruditis. Visitatores vero de facto examine inquirent: & si contra hanc formam sint aliqui admissi, rejiciantur, praecipimusque & mandamus magistratibus, aedilibus & provisoribus, qui scholas suis impensis exerunt, ne propterea examen hujusmodi quovis modo impediant, alioqui censura ecclesiastica & aliis remediis opportunis coercendis.

Qua artes in trivii, & quid in gymnasiis studiorum seu universitatibus doceri debeat.

II.

Passim ludimagistri ingenia juventutis, quae primis literarum rudimentis & artibus minoribus expolienda susceperant, depravant, praepostera docendi ratione quidlibet, ad eruditionis suae ostentationem, quibuslibet promittentes: & cum encyclopaediam quaedam omnium disciplinarum, velut in summa comprehensam invenissim pollicentur, non absque aliorum professorum elevatione, nihil tradunt absolutum atque perfectum. Qua re ingenia eorum imponunt, qui tali accepto praegusto, continuo se abunde omnia tenere confidunt, studiaque graviora fastidiunt, & nunquam perveniunt ad frugem maturam: ex quibus officinis procedunt nobis imperiti medici, hominum temerarii interemptores, & jurisperiti omnia perturbantes, novarumque religionum auctores gloriosi theologastri, qui magna stoliditate non verentur velut e tripode Apollinis, de dogmatibus ecclesiasticis & religionis veritate pronuntiare atque statuere, cum solidi nihil fere de eis sint affecti. Interest autem ecclesiae, quomodo sacerdos, quem populus velut ducem sequitur, & a cujus ore, ut in Malachia dicitur, legem Dei requirit, sit institutus. Siquidem quantum ex ecclesiarum rectoribus, bene ac gradatim divinis literis imbutis, boni, tantum a non recte institutis mali solet ecclesiae plerumque evenire. Quemadmodum & in republica de medicis & jurisperitis res habet. Ea de causa trivii modum esse dandum censuimus, intra quem se contineant: statuimusque, ut in trivialibus non nisi grammatica, poetica, rhetorica, dialectica, arithmetica, & quae hujus generis sunt triviales & liberales artes: Dominicis vero & festis diebus, literalis evangeliorum & epistolarum, hymnorum, psalmorum, parabolarum Salomonis, & ejusmodi sacrorum librorum expositio, pro aetate illius & ingenii capta tradatur. Quamquam dialectice etiam requirit usum disputandi, quali exercentur studiosi in gymnasiis, sine quo ars ipsa otiosa est. Poterunt & linguarum rudimenta in trivialibus doceri. Ceterum exacta atque absoluta artium & linguarum cognitio ratioque & reliqua philosophia, physica item & ars medica, jurisprudentia, & theologia seu scriptura sacra, non nisi in probatis academiciis, & catholicis universalium studiorum scholis expectentur, doceantur, ac tradantur: nisi quod theologia etiam in monasteriis opulentioribus & collegiis canonicorum juxta reformationis formulam debeat doceri.

Quas

ANNO
CHRISTI
1364.

Malact. 2.

ANNO
CHRISTI
1549.*Quos auctores juventuti prælegere, & quos
vitare oporteat.*

III.

Interest quoque reipublicæ Christianæ, quales auctores juventuti, impietatis juxta ac pietatis capaci, prælegantur, ut rectissime reformationis formula monuerit, ne libri obsceni, suspecti, aut contagiosi, eorum qui perfidiam suam virus, religionisque & pietatis odium teneram juventuti suis scriptis instillant, sed tantum casti, pii, & religioni orthodoxæ consentientes auctores prælegantur: quod judicium cum non sit penes omnes, statuimus nullum auctorem in trivialibus ludis prælegendum, qui non sit a decano artium vicinæ & catholicæ universitatis examinatus, & ad prælegendum juventuti admissus. Aut si procul distent ludi ab universitatibus catholicis, examen & admissio pertinebit ad vicinæ civitatis præstantis eruditionis prælatum, aut alium aliquem doctum virum, cui episcopus illius dioceseos hoc munus delegaverit. Quod vero bonis & receptis auctoribus repudiatis, quidam gloriæ aucupandæ studio, nova quotidie grammatica comminiscuntur, & adolescentium ingenia suis figmentis confunduntur; omnino prohibendum & vetandum censemus. Maxime vero omnium sub anathemate interdiciamus & prohibemus lectionem eorum librorum in trivis qui ad seducendam in pravas opiniones juventutem, aliud agentem & querentem scripti videntur. Quales sunt quorundam grammaticæ, dialecticæ & rhetoricæ institutiones, in quibus exempla fere e pravis adversariorum dogmatis petuntur, quo juvenis incauta hæresum & lectionum dogmata simul cum artibus imbibere. Quales item quedam familiarium colloquiorum formulae, in odium monastici instituti, & ceremoniarum ecclesiasticarum contemptum, compositæ atque effictæ, quarum præcipua vis est, animos juvenum corrumpere, & jam a teneris eos ab hujusmodi pietatis exercitiis, ac vitæ monasticæ institutis alienare. Dabimus idcirco viros aliquot pios & doctos, qui ferant judicium suum de auctoribus, quos juventuti potissimum prælegere conveniat, eosque comprovincialibus episcopis significabimus, quo in instituenda recte juventute eadem per universam provinciam servetur.

*Qui libri parochis & concionatoribus sint
vitandi & fugiendi.*

IV.

Compertum nobis est simplices & indoctos parochos, quibus non est datum pura ab impuris discernere, obvios quoque de negotiis religionis tractantes libros emere, & eos potissimum, qui speciosis titulis venduntur, quales sunt conciones adversariorum, & commentarii eorum in sacras scripturas. Quamvis autem quidam eorum speciem pietatis alicubi præ se ferre videantur, habent tamen, quotquot sunt latens sub melle venenum, unde incauti & se coartaminant ipsos, & auditores quoque. Idcirco paterna sollicitudine pro grege nostro solliciti, ne pabulum mortis pro vitæ pabulo ei porrigatur, præcipimus omnibus fidelibus,

A quorum animæ cura nostræ a Deo commissæ sunt, potissimum verbi Dei tractatoribus, sub anathemate, quod alias incurrant, ut sibi caveant, non modo ab his qui ex officina venerunt Lutheri, Boceri, Calvini, Oecolampadii, Bullingeri, Francisci Lamperti, & Philippi Melancthonis, quos constat omnia sua scripta ad decipiendum & seducendum homines a vera fide edidisse: fugiant etiam Corynaum, Capitonem, Brentium, Pomeranum, Pellicanum, Musculum, Sarcerium, & Christophorum Hegendorphinum, Osiandrum, Spangenbergium, Oldendorpium; Hermannum Bonnum, Hedionem, & ejus in ecclesiasticam historiam pestilentissima supplementa, chronicon Sebastiani Franck, & quicquid ejus est farios, donec pleniori catalogo libros contagiosos per hanc tempestatem editos eis indicaverimus.

De studiosis canonicis mittendis ad studia universitatum sumptibus collegiorum

V.

Ne quod in formula reformationis juxta sanctorum patrum decreta salubriter institutum est vitio vel collegiorum vel adolescentium canonicorum evanescat, decernimus & statuimus, ut dent collegia uni, duobus, vel tribus, ut multus vel exiguus fuerit personarum numerus in collegio, bonæ spei ac studiosis adolescentibus, non minus quam triennii tempus, quo possint in studio potissimum theologico versari: in quo si laudis aliquid obtineant, tempus eis prorogetur, atque interim percipiant integros præbendæ sum fructus, quotidianis distributionibus exceptis, aut saltem quantum ad victum & libros necessarios sufficiat: nisi de competenti subsidio sit olim per capitula studiosis provisum: dum tamen certis testimoniis singulis annis ad collegia mittendis constet, nec perveris moribus eos deditos, nec studia vana, quæ ad ecclesiæ edificationem non conferant, sectari: committendum enim non est, ut cultui divino dedicata stipendia, in hujusmodi canonicos dyscolos erogentur. Debent tamen curare, ut ipsis absentibus, alii eorum in divinis suppleant vices.

*De cautione quam dare debeant mittendi ad
universitates.*

VI.

Cum formula reformationis exigat, ut juniores in gymnasiis alantur impensis collegiorum, ad hoc, quo collegia claris & doctis viris ornentur; ut huic menti satisfiat, & collegia non fraudentur expectatione sua, statimus, & communi consensu decernimus, ut canonici, nondum in majoribus ordinibus constituti, poscentes hoc nomine aut fructus integros, aut decreta subsidia, a collegiis, quæ pro more habent, ut de fructibus participant etiam in minoribus constituti ordinibus, prius dent cautionem sufficientem, se non velle ordinem & institutum ecclesiasticum deserere, aut si mutato proposito forsitan relinquant, tum se velle & debere fructus perceptaque subsidia collegio illi integraliter solvere ac restituere.

ANNO
CHRISTI
1549.*Annotatio-
num ali-
quot ex ho-
diebus sedu-
toribus ca-
talogus.*

ANNO
CHRISTI
1367*Collegia in universitate aliqua sita, quo
suis studiosis mittere debent.*

VII.

Ceterum in locis ubi universitas catholica est, juxta primariam institutionem reformata & probata, non videtur causa digna esse, collegia magnis sumptibus gravandi, & mittendi studiosos foras ad universitatem exteram. Proinde statuimus, ut tales dent operam litteris bonis in ipsa universitate ubi ad mores & studia ipsorum potest haberi respectus; nisi decanus & collegium causam habeant, cur censeant eos ad exteram universitatem mittendos. Quod si qui fugientes disciplinam, velint omnino non ad eam, quam eis a suo decano & capitulo designatur, sed ad aliam, quam ipsimet videbitur, universitatem proficisci, non tenebitur collegium illis dare subsidium decretum. Ne vero canonici, vicarii & chorifocii cleri nostri Colonienfis vigiliis defunctorum, quas mane hora septima persolvere consueverunt, a frequentatione lectionum principuarum impediatur, volumus, ut posthac vigiliis tempore pomeridiano ad horam circiter secundam incipiantur, ut ante preces vespertinas compleantur.

*Qui gaudere possint universitatum pri-
vilegiis.*

VIII.

Ad prohibendum gravem abusum, quo se quidam ad universitates, non studii, sed privilegiorum gratia, conferunt, statuimus & mandamus, sicut ante nos in synodo Leodiensi statutum est, ut nulli, nisi ad studia literarum idonei, & illarum precipue gratia, se ad universitatem conferentes, in membra seu supposita, atque ad usum privilegiorum hujusmodi universitati recipiantur, aut suorum beneficiorum fructibus eo pretextu gaudeant: nec recepti ipsi privilegiis & beneficiorum fructibus uti sinantur, nisi quamdiu causa studii permanerint, & spes sit, quod ex studio suo fructum uberiores in ecclesia Dei sint parituri. Qui vero desidiosi & otiosi comperti fuerint, ab eorumdem privilegiorum usu & fructuum perceptione repellantur.

De theologo qui doceat, in collegiis atendo.

IX.

Quo vero & reliqui sive canonici sive vicarii, capellani, sive chorifocii, cantores quoque, seu chorales collegiorum, qui extra universitates, aut in universitatibus, procul a scholis sita sunt, habeant etiam occasionem in sacris discendi & proficiendi; decernimus & statuimus, ut ejusmodi collegia singula, aut si vicina sint invicem duo aut plura, simul alant theologum aliquem docentem, vel binos, qui hanc operam inter se partiantur, concessione fructuum unius prebende, auctoritate apostolica in hunc usum supprimende: aut si illa non sufficiat, unione beneficiorum vel vicariarum, quae nullam vel non adeo necessariam functionem requirunt, judicio visitatorum episcopaliurn discernenda & constituenda: sic tamen, ut fructus prebende vel stipendii dividantur secundum numerum lectio-

Anum: ut quando non legit, detrahatur illi etiam de fructibus portio destinata. Quod si inter ipsos met fratres inveniat, qui hoc docendi munus velit & possit obire, huic par est, ut distributiones quotidianas, praeter justum stipendium, a choro absentis pridie quam legat, & eo die quo legit, concedantur.

*De instaurandis lectionibus theologicis in uni-
versitate Colonienfi.*

X.

Ut Caesarem majestatis voluntatis sanctissimae de reformandis universitatibus, juxta modum in formula praescriptum, satisfiat, & ratio sit, quare collegia in Colonia non teneantur suos canonicos mittere ad exteram universitates, & eis absentibus, aut integros prebendas seu fructus, aut quantum in victum & libros sufficiat, suppeditare, danda est collegiis illis opera, ut lectiones, potissimum sacrae theologiae, in ipsa universitate vigeant, & canonici illi, qui habent prebendas, sibi ex indulto apostolico cum onere legendi collatas, suo muneri juxta tenorem bullae summi Pontificis, unde prebendas illas conferendi auctoritas manavit, satisfaciant. Quam ob rem monemus & hortamur eos, qui de prebendis gratia prima gaudent, ut aut legant ipsi in sua facultate, aut si legitimo impedimento teneantur, conducant alios idoneos magistrorum, qui vices eorum in docendo suppleant. Qui si monitionibus nostris paternis auscultare noluerint, cum nostra (ad quos pertinet bonum publicum promoveri) inter sit, lectiones apostolice sedis beneficio universitati debitas persolveri, censuimus totius concilii nomine requirendos universitatis rectorem & provisores, ut munere suo persurgantur, & eos quibus de prebendis seu beneficiis providerunt, requirant ad legendum & satisfaciendum oneri prebende annexo, & juxta apostolici privilegii tenorem, contra non parentes procedant: alioqui negligentiam eorum deferendam ad summum pontificem, & petendam provisionem, qua huic casui provideatur.

*DE ALTERO MEDIO, AD
consequendam reformationis executionem
necessario, quod est examen
ordinandum.*

I.

Deinde visum nobis fuit, ad stabilem & duraturam ecclesiastici ordinis reformationem comparandam, necessarium esse, ut initiandi sacris ordinibus rite examinentur. Hi vero, qui ad praelaturas & regimen animarum assumuntur, novo, eidemque rigidiori examini submittantur, propterea quod mortales omnes sequi suum genus quotidie experiamur, & asinum manere asinum, etiamsi exuviis leonis induatur: atque ita evenire, ut cum vitulis dediti homines assumuntur ad dignitates & praelaturas, vertant dignitates & curas non quo oportet, sed vel ad avaritiam implendam, vel in ventrem saginandum, aut ad fastum & pompam: quidam etiam ut in luxu & deliciis vivant. Quibus profecto rebus sit, ut plane in diversum abeant officia & munera divini jussionis, nec ferre ulla sit animarum & rerum ecclesiasticarum cura vera, sed imagines tantum & apparatus: nec seria bene instituta reformatio-

ANNO
CHRISTI
1368

ANNO
CHRISTI
1369ANNO
CHRISTI
1370

mationis excoctio, sed major in dies morum & doctrinam corruptela. Quamobrem in primis statuimus, & ordinamus, ne quis ad sacrorum ordinem perceptionem admittatur, nisi diligenter examinatus de fide quam tenet, de affectu quo ducatur ad petendos ordines, de scientia quam sufficiat ad ordinis, quem petit, ministeria explenda, de moribus ordinem decentibus, & aetate legitima.

Ad quos pertineat examen.

II.

Quoniam vero difficile erat, ubi sunt magnum ecclesiam & multi ordinati, episcopos, ad quos examinatio proprie pertinet, hoc negotii per se obire, olim ea cura in quibusdam diocesis in scholasticos cathedralium ecclesiarum, in aliis vero in prelatos alios relegata est, quibus jam examinandi jus est quaesitum, & majora quam ceteris canonicis stipendia ab ecclesia decreta: verum quales nunc sunt plerique scholastici, & illi penes quos est examinandi potestas, jura quidem sua tuerentur, nec tamen docent juventutem, nec examinant officiumque & curas alias aliis, non multo melioribus, examinatoribus interdum delegant: quo fit, ut alio in alium hanc curam transferente, aut nulle, aut perfunctorie & admodum frigide fiant ordinandorum examinationes. Quem defectum supplere cupientes, & examen ad sua principia, hoc est, ad episcopos revocare, quibus ex lege divina incumbit, nemini cito manus imponere, matura deliberatione praehabita, declaramus, episcopos non debere hujuscemodi examinationibus (quando non ignorant eas perfunctorie factas) statim acquiescere, & inquisitionis specie, quam ex reliquiis antiqui moris retinent, in altari cum rogant utrum sint digni, justi & sancti, putare se satisfecisse, atque ita inutiles & indignos homines nonnumquam etiam sceleratos, ab aliis forte (quos ea cura non admodum tangit) dignos judicatos, sacris illis ordinibus contra conscientiam propriam insignire. Eaque de causa requirimus provinciam nostram episcopos in domino, ut vel ipsimet huic suo muneri satisfaciant, vel curam illam imponant viris piis, doctis & de ecclesiae profectu sollicitis, quorum diligentia sit eis explorata, nisi certissimo experimento cognoverint Scholasticum, vel eum ad quem hoc pertinet, diligentiam talem, cui merito fidant, adhibuisse.

De licentia ad suscipiendos ordines extra diocesim.

III.

Statuimus, ut nemini posthac (ubi digna & justa causa non est) dentur licentia ordines extra suam diocesim recipiendi, nisi prius sit juxta modum praescriptum, in sua diocesi examinatus. Ad hoc enim comperimus quosdam licentia petere, ut examen subterfugiant

De proclamatione ante majores ordines facienda.

IV.

Quoniam non oportet sacros ordines quasi furtim surripere, statuimus & ordinamus, ut

Conc. Gen. Tom. XXXII.

quemadmodum in suscipiendi matrimonio tria proclamatione populo denuntiantur, ita majoribus ordinibus iniciandi tria proclamatione denuntientur in ecclesia parochia, quam inhabitant, ad percipienda impedimenta, si qua sunt, quae debeat parochus episcopo aut officialibus ejus significare; ubi tamen proclamatio talis commode fieri potest, nec verisimilis sit metus, ne malevoli homines clericos innocuos a majorum ordinum susceptione deterreant.

De tempore quando debeant ordinandi dare poenitentiam suam, & examinari.

V.

Mandamus, ut volentes ad subdiaconatus vel diaconatus ordinem promoveri, praesententur, & dent intitulatoribus nomina sua feria quarta praecedente, ac eodem & sequenti die examinentur, hora quam eis constituent examinatores. Promovendi vero ad sacerdotii gradum, dent nomina sua feria quinta ante diem ordinationis: quibus similiter statuetur hora, cum simul ob multitudinem examinari non possint. Afferant vero promovendi omnes secum testimonia non modo suorum parochorum, verum etiam praeporum aut proborum virorum, apud quos majorem vitae partem transegerunt, per examinatores discutienda, unde possit episcopo, utrum irreprehensibiles sint constare.

De examine instituendorum ad dignitates, curas animarum, aut alia officia.

VI.

Porro quo plus negotiorum incumbit eis, qui ad praelaturas, dignitates & curas animarum vocantur, hoc magis interest ecclesiae & Christi fidelium, ut tales singulari examine, majorique diligentia, quam reliqui explorentur, utrum sufficiant ad praestanda munera illa ad quae vocantur. Praecipue vero episcoporum interest, quales habeant in excolendo agro dominico cooperarios. Hinc statuimus & ordinamus, ut nemo electus confirmetur, nemoque praesentatus ad dignitatem, vel animarum curam instituat, priusquam sit a suo episcopo aut archidiacono episcopi, aut hac in parte vicario, aliisve sacrarum literarum, canonum, & traditionum ecclesiasticarum peritis viris, quos episcopus aut archidiaconus ad hoc designabit, examinatus & comprobatus idoneus, possitque & velit muneri, ad quod vocatus est, pro virili satisfacere, & formulam reformationis qua parte eum concernit exequi. Quod si quis archidiaconorum, vel jus instituendi habentium, contra hanc constitutionem praesumpserit aliquem non ita examinatum investire, ipse quidem pro judicio episcopi, per certum tempus ab officii sui executione, & fructuum perceptione, suspendetur: institutus vero eoque, donec episcopo comprobabitur qualificatus & idoneus. Neque tamen per examen episcopale derogatum volumus juri examinandi, si quod alii prelati habent.

De examine eorum qui per resignationes aut permutationes ad beneficia contendunt.

VII.

Ad haec statuimus & ordinamus, ut in permutatione

M m m tatio-

ANNO
CHRISTI
1372

tationibus & resignationibus beneficiorum, eadem cura adhibeatur examinandi eum, in cuius favorem permutatio vel resignatio concepta est. Et præsertim diligens fiat inquisitio, etiam per diversa iuramenta, num permutatio sit ad contegendum simonis vitium fraudulenter excogitata ac simulata: quod si vel examinis tempore, vel in posterum compertum fiat: permutationem illicitam & jure non probatam intercessisse, uterque permutantium pro simoniaca fraude puniatur.

De formulis ad examinationem aptis.

VIII.

Quoniam diversi ordines, officiorumque & dignitatum gradus diversi, alias, atque alias requirunt in hominibus conditiones, & ratio præterea habenda est eorum religiosorum, qui perpetuo delitescere quærent in suis monasteriis, & ad nullas animarum curas evocari, sed tantum cupiunt chori officii in suis monasteriis adhiberi, sacrificiumque pro ecclesia in missis offerre, & monasticæ vitæ indulgere, visum fuit præsentis concilio expedire, ut extarent formulæ, ad quas examinarentur ordinandi, secundum diversos suscipiendorum ordinum gradus, & instituendi & confirmandi secundum conditiones munerum & officiorum quibus adsciscuntur. Petentibus suffraganeorum nostrorum com-provincialium episcoporum legatis, negotiorum tales formulas congerendi dabimus eruditissimosque viros, qui non modo in literis sint exercitati, verum etiam cognitionem ecclesiasticorum officiorum teneant, & conscribant in genere, quod communicetur eis omnibus pro locorum & ecclesiarum diversitate, in species aptas deducendum.

De institutis pleno jure a praelatis & aliis ecclesiasticis.

IX.

Cum honorum omnium testimonio magnus & perniciosus sit abusus, quod archiepiscopi, episcopi, præpositi, abbates, prælati, & quibus in clero est potestas conferendi beneficia ecclesiastica pleno jure, conferunt ecclesias parochiales absolute & simpliciter quibuslibet, interdum indignis & ineptis, hominibus inexploratis, nullo præcedente examine: & quod intolerabilius est, nonnunquam spuris, nothis, pueris, aut servis indignis, censuimus hanc rem totius concilii nomine ad summum pontificem deferendam petendamque sedis illius provisionem & declarationem, irritantem tales collationes, quas vocant pleno jure, nisi præcedat examen episcopale, seu eorum, quos episcopi ad hoc dabunt, & ut potestatem faciat episcopis, ut quos non constaret a sua sanctitate, vel alias rite examinatos, non teneantur, quavis licet auctoritate nitentes, ad possessiones prælaturarum vel sacerdotiorum curam animarum habentium admittere, nisi examine diligenter excussos atque probatos. Similiter, ne quemquam in ordine, ab alio quam suo proprio antistite, surreptitè & nullo prævio examine, suscepto, teneantur ad ecclesiasticas functiones admittere, sed ab ordinis suscepti executione suspendere, donec exhibitis suis promotionis literis per examen debitum, & juxta

A reformationis formulam factum, fuerit repletus idoneus.

De secularibus usurpantibus sibi perceptorum pleno jure conferendi beneficia.

X.

De secularibus vero, habentibus jus præsentandi aliquem ad beneficium ecclesiasticum, sive curatum, sive a cura liberum, qui contra regulas canonicas annuntur pleno jure conferre, absque institutione canonica, aut præsentatum via facti intrudere, decernimus cum toto concilio tales conatus irritos ac nullos esse: & si qui tale quiddam facere tentaverint, hos ipsos facto jure præsentandi pro illa vice privatos esse; illum vero, qui beneficium tali titulo recipit, aut se ei intromittit, nihil per hoc juris acquirere, & procul ab illius occupatione removeri debere, & per ordinarium in ejus locum subrogari alium: quin & jura decernunt utrumque, & intrudentem, & recipientem, anathemate feriendum esse.

DE OFFICIORUM PERFUNCTIONE, modo tertio, ad comparandam executionem reformationis necessario.

I.

C NON prodest ad ecclesie edificationem, prælatos & pastores, curam animarum habentes, fuisse diligenter examinatos, probatos, & legitima manuum impositione institutos, atque admissos, nisi præstent etiam officium, ad quod sunt vocati, & cujus gratia stipendia ab ecclesia percipiunt; idcirco pro consequenda reformationis executione, curandum esse censuimus, ut ecclesiarum prælati & pastores suo munere strenue perfungantur. Quod nisi fiat, jacent omnia que reformatio exigit.

Quibus possint archidiaconi munus suum committere.

II.

Jam quod passim tam indoctos & inutiles sacerdotes videmus ecclesiarum regimini præfectos, unde & mores boni corrumpuntur, & omnis disciplina populi labascit, quodque tam turpiter in concubinato, perpetua ebrietate, & aliis infamibus vitiis, unde & populus scandalizatur, quidam vivunt: episcoporum negligentis, & archidiaconi illis, qui questum avarum ex officiorum seu munerum suorum locatione faciunt, & malunt homines de salute æterna periclitari, quam se lucro turpi ac temporali non ditari, acceptum ferendum esse fatentur omnes, quibus dolet animas hominum, quos sanguine suo Christus mercatus est, non pluris estimari, & cleri infamia populum scandalizari. Cui accusationi & justis querelis mederi cupientes, sancimus & statuimus, ut episcopi, archidiaconi, & omnes, qui functionem munerum suorum per se, seu per ministros aut commissarios seu collectores, solent obire, vices suas non committant hominibus levibus, vitiolis, aut conjugatis, sed tantum ecclesiasticis, gravibus, & probatis opinionis viris.

Nos

ANNO
CHRISTI
1372De jure per-
tractatus, c.
Præsentia.

ANNO
CHRISTI
1549.

*Non liceat prelati officio suo pro pecunia posse
alium committere.*

III.

Similiter ad tollendum gravem & scandalosum abusum, quo quidam pecuniis oblati comparant sibi a prelati commissiones & officia, non salutem animarum, sed pecuniam uberiores ex officiis querentes, statimus & mandamus, ne quis prelati, cujuscumque sit dignitatis, suam jurisdictionem & munera ulli commissario seu collectori, licet ecclesiastico, plus offerenti, pro pecunia, aut pro certo annuo censu, committat vel vendat, sub pena excommunicationis, quam emens seu pecuniam paciscens ipso facto incurrat; vendens vero, præter penas canonicas, amittat etiam actionem, pecuniam pactam exigendi: decernentes contractum hujusmodi illicitum, a jure damnatum, ac nullum esse, & haberi debere.

Quod non liceat relinquere peccata pro pecuniis impunita.

IV.

Magno populi Christiani scandalo quidam, ad quos pertinet vitiorum correctio, relinquunt peccata ob pecunias & munera impunita, non perpendentes pudendum esse crimen, crimina non coercere; nec quidquam esse, quod atrocius episcopos & prelatos coram Deo accuset, quam hujus rei neglectus. Idcirco deliberatione cum concilio habita, mandamus & sancimus, ne episcopi, archidiaconi, vel alii jurisdictionem habentes, aut eorum officiales, seu commissarii, vitiorum correctiones dissimulent, permittentes cuiquam pecuniam munere vel necessitudinis cujuscumque gratia in eis hære: sed delicta præterita castigent, penitentia salutari pro delicti gravitate imposita: nec penitentiam loco pecuniam emungant, nisi ubi permittunt jura aut canones: seu ubi pro transgressione mandati vel inhibitionis certa multa (cujus habuerit transgressor cognitionem, & tamen contempserit) decreta sit. Verum multa ex permissione jurium aut canonum proveniens, secundum illorum præscriptum convertatur. Ceterum ubi ejusmodi castigationibus non proficitur, & tanta sit delicti gravitas, poterit etiam censuris & penis canonicis castigari; nimirum suspensionis ab officio, excommunicationis, & privationis beneficiorum ecclesiasticorum.

Ut muneri suo collegiorum præpositi satisfaciant.

V.

Querela est collegiorum, præpositos quosdam, ad quos præstito juramento pertinet jura & statuta ecclesiarum tueri, atque defendere, nihil agere minus, sed percipere tantum amplios fructus; ceterum ecclesias, quarum causa illos percipiunt, relinquere indefensas: immemores jurisjurandi, & ejus quod beneficium propter officium datur. Hinc decernimus & statimus, ut si istiusmodi præpositi a suis collegiis, ad bonorum, privilegiorum, jurium & statutorum defensionem, expensis capitulorum,

Conc. General. Tom. XXXII.

A necessitatis tempore, vel imminente discrimine, requisiti, memori suo satisfacere neglexerint, & inde collegium seu ecclesia illa damnum accipiat, penam incidant, pro damni accepti magnitudine & præpositi negligentia, ab episcopo seu superioribus taxandam & moderandam.

Quod non liceat decanis a suis collegiis abesse.

VI.

Videmus decanis absentibus, vel officio suo segniter perfurgentibus, levissimorum quorumque canonicorum & vicariorum insolentiam prevalere fere adversus meliores, pietatem & zelum bonorum haberi ludibrio, officia negligi divina, neque rite neque ab omnibus persolveri; tantum precipitari, vitæ & morum honestatem periclitari, disciplinam profus nullam esse; breviter, licere pravis quibusque quidquid libeat. Præcipimus idcirco & mandamus, ut decani apud suas ecclesias personaliter resideant, & officio suo per seiplos strenue perfungantur, excessusque subditorum, quoties opus erit, castigent, sub pena privationis fructuum decanatum, pro rata temporis, quo absque causa rationabili moniti non resederint, fabricæ, aut pauperibus applicandorum, ubi alias non est pena digna contra non residentes decreta, nisi forte necessitatis causa contigerit eos abesse: quo casu, capitulari alicui, qui suscepti officii rationem reddere possit, quemque inferiores reverentur, vices suas committant, nisi talem absentis vicarium peculiaria collegiorum statuta designent.

Quod abbatissa nobilium virginum, quas canonissas appellant, debeant apud sua collegia residere.

VII.

Idem statimus de abbatissis collegiorum nobilium virginum canonissarum, quas tanto magis oportet collegiis suis adesse, & perpetuo residere, quanto virgines illæ majore custodia sunt dignæ. Quibus præterea mandamus, ut diligenter observent, nam omnes in dormitorio communi nocte decumbant, & in habitu ipsas decente incedant, ac horas canonicas rite persolvant, ceteraque, quæ reformationis Cæsareæ formula, & probatæ earum constitutiones exigunt, diligenter observent, sub pena suspensionis a perceptione fructuum, in fabricam ecclesiæ applicandorum, donec parent.

Illas vero abbatissas, quæ duobus collegiis contra decreta sanctorum patrum præpositæ sunt, & duorum in se recipiunt curam, cum vix viri regendo sufficiant, censendas decernimus juxta decretum, de restringenda pluralitate beneficiorum, inferius paulo subjectum. Atque ut canonissæ secundum formulam aliquam, ipsorum statuti convenientem, possint in vitæ & morum honestate reformari, conscribi quædam in eam rem iustissimæ, quæ visitatoribus nostris trademus exequenda. Communicabimus quoque ea reverendis confratribus nostris comprovincialibus episcopis, quæ & ipsi in suis diocæsis, secundum locorum & personarum rationem, (quantum fieri potest) reformationis unitatem ac conformitatem introducant.

M m m 2. U

De penis c.
licet de of.
fr. ordi. c.
Insuperabil.
li. f. Pœv.
deant.
De font. in
comm. lib. 2.
c. Venet. f.
Denique.

ANNO
CHRISTI
1549.

Ut abbas a monasterio suis non distent. A

VIII.

Mandamus quoque & precipimus, ut abbates quorumlibet monasteriorum; non nisi intra monasteriorum septa, cum fratribus habitent, nec moram longam extra ea trahant.

De restringenda plurimorum beneficiorum curam animarum habentium coactione.

IX.

Cupientes ex animo, quantum in nobis est, prohibere ac tollere odiosum illud & insatiabile (quod & patrum canones detestantur) studium coacervandi multa beneficia, curam animarum habentia, unde populus fidelis graviter scandalizatur, & optimorum quorumque animi a clero alienantur, spoliantur ecclesiam debitis ministeriis, cessatio inducitur cultus divini: fundatores, quorum sacrosancta & inviolabilis debebat haberi suprema voluntas, spe & expectatione sua fraudantur: meliores, quibus beneficium aliquod ecclesiam certis debetur, quique ministrare in eo cupiant & possint, non absque injuria & offensione Dei excluduntur, & ad studia profana impelluntur, ubi ecclesiam poterant esse ornamento: donec Cæsarea majestas provisionem meliorem adversus licentiam hanc a summo pontifice impetret: id quod ab ecclesiasticis imperii statibus rogatus, se recepit a sanctitate ejus eniti atque efflagitare velle, statuimus, & communi maturaque deliberatione cum concilio præhabita, quod justissimum est, & ad ecclesiam ædificationem pertinet, sancimus ut beneficiatus quisque, si beneficia habet a curis libera, aut unum curatum, aliud simplex, satisfaciat officio cujus gratia beneficium accipit, secundum fundatorum intentionem, sacros canones, & patrum decreta: & ab ecclesia ubi beneficium negligit non participet. Etenim divini juris est, ut qui servit altari de altari vivit: nec bono jure is qui non servit altari vivit de altari; sicut stipendium non debetur nisi militanti. Si vero curatum habet beneficium, apud ecclesiam, ubi beneficium habet, resideat, & officio satisfaciat, alioqui nihil percepturus: pertinebitque ad episcopum, seu eos quibus hoc juris competit, ut de præbendis seu beneficii fructibus ad ecclesiam illius utilitatem disponant: nisi beneficiatus ille ecclesiam Dei utilius aliquod servitium interim impendat. Quod si quis juxta caput, De multa, De præbenda, qualificatus jam impetravit a sede apostolica facultatem plura quam unum beneficium retinendi, mandamus, ut hanc episcopo suo, aut ejus visitatoribus secundum dispositionem cap. Ordinarii, de offic. ordin. in 6. præsentet atque exhibeat. Quæ si appareat sufficiens, curet episcopus ut beneficia debitis obsequiis non fraudentur. Alioquin beneficiatus uno, quod maluerit, retento, reliqua libere resignet, aut dimittat viris idoneis, personaliter residere volentibus, absque præjudicio tamen presentantium, eligentium, & collatorum conferenda. Si vero dispensatum sit cum indigno, summo illud pontifici curet episcopus significare, ut digniori de beneficio illo provideatur per eos, quibus alias competit jus eligendi, conferendi, vel presentandi.

1. or. 9.

De competentia jura redditus ecclesiarum seu perpetuis seu temporalibus assignanda.

X.

Ubi collegia vel monasteria, vel habentes dignitates, habent ecclesias parochiales incorporatas, cum decimis, juribus & censibus, quas committere soleant pastoribus, vel perpetuis vicariis, cum assignatione portionis fructuum regendas, si portio talis sit accisa, nec sufficiat, ut honeste ac decenter ex ea vivatur, hec causa sit cur animi negligantur, aut deseratur officium, vel ad curas sordidas pastor ille pro victu comparando, adigatur, mandamus & decernimus, ut justa portio secundum reformationem ei de decimis collegii vel monasterii bonis assignetur, sive per episcopum loci, sive per ejus visitatores. Similiter ubi temporales rectores ad regendas ecclesias conducuntur, decernimus, ut illis justum & dignum stipendium detur, pro locorum & personarum conditione ab episcopo moderandum, quod decentem eis & honestum victum atque vestitum suppeditet.

De prob.
cap. Rati-
penda &
cap. Expe-
sisti.
Et cap. 7. co-
dem tit. in 6.

Ne cogantur ecclesiarum rectores opera servilia subire.

XI.

Omnino autem vetamus, ne ulla collegia, monasteria, vel habentes dignitates, locent ecclesiarum suarum regimen cum agris, vineis, silvis, pratis, & juribus, rectori plus offerenti sub annua pensione: tales enim coloni verius quam pastores servilibus & sordidis negotiis se dedere, & majorem temporalium, quam spiritualium bonorum sollicitudinem habere, dignamque animarum curam negligere solent. Possunt tamen colonis secularibus ecclesiarum prædia sub annuo censu locari, emolumenta que pro utilitate ecclesiarum commutari vel vendi: quin etiam non vetamus, quin collegia & monasteria possint ecclesiam rectori bonorum ad ipsam ecclesiam pertinentium administrationem plenam committere, pro moderato censu, quem de prædiis pendat: sic tamen, ut ei supersit honestus & sufficiens victus ac vestitus: nec ad supremum censum adigatur, ut solent licitantes a plus offerentibus, pro quo corradendo cogatur se sordidis & servilibus operibus mancipare, ac rusticus fieri, ut vix aut ægre ei supersit unde nuditatem suam vestiat, & vitam miseram sustentet: quales multos magno ecclesiastici ordinis dedecore in pagis videmus sacerdotes.

De vicariorum, seu capellanorum, in ecclesiis collegiatis officiis.

XII.

Ad postremum statuimus & ordinamus, ut ecclesiarum collegiatarum vicarii, quos aliqui vocant capellanos aut chorifocios, nomini suo respondeant: nec tempore divinorum, aliis psallentibus, ipsi extra chorum spatientur, desideant, confabulentur, aut aliud quid agant in ecclesia, in populi scandalum; sed canonicis in perfolvendis horis canonicis & divinis sint adjumento; & onera specialia, ad quæ vel ex fundatione, vel antiqua consuetudine, aut ecclesiarum statutis obligantur, devote & diligenter perfolvant, sub

ANNO
CHRISTI
1349

sub pœna suspensionis, non a distributionibus tantummodo quotidianis, verum etiam a vicariarum suarum fructibus, donec negligentiam juxta decani & capituli judicium emendent.

DE QUARTO MEDIO REFORMATIONE
di ecclesiam per visitationem.

I.

Non alias sane melius, quam in visitatione, deprehenduntur, corriguntur & eradicantur errores & vitia, quæ visitatoribus dormientibus seminantur, crescunt, & locorum robur acquirunt. Sic in evangelio dicitur: *Cum dormiret homines venit inimicus homo, & super seminavit zizania*, morum nimirum & doctrinæ corruptelam. Dormiunt prelati, qui non visitant: soli vigilant, & servant custodias noctis super gregem suum, qui mala quæ metuuntur visitatione præcidunt. Et quoniam semper oportet eos in sibi commissas oves habere oculos intentos, speculatores appellantur: *Speculatores*, inquit propheta, *dedit te domini israel*. Nec aliud est episcopus etiam ex nomine, quam speculator. Hinc etiam apostolus: *Attendite vobis & universo gregi, in quo posuit vos Spiritus sanctus episcopos*. Et *universo*, inquit, *gregi*, quod visitationem requirit, ut episcopus nemini desit. Quale exemplum dedit ipse de se apostolus, non semper prædicans, sed visitans etiam suos, quos ad Christum converterat, ut exploraret utrum servarent doctrinas & traditiones apostolorum & seniorum. Sic habito concilio Hierosolymitano, in quo apostoli & seniores statuerant, quoniam pacto lex vetus sepeliri deberet, ait ad Barnabam Paulus: *Revertentes visitemus fratres per universas civitates, quomodo se habeant*. Qualium visitationum frequens mentio est in Actis apostolorum. Capite vigesimo commemorat episcopis Asiaticis labores suos, ac tandem contestatur eos in hæc verba: *Quapropter contestor vos hodierna die, quod mundus sum & sanguis omnium: non enim subterfagi quo minus annuntiarem vobis omne consilium Dei*. Quæ sane contestatione pronuntiat reos sanguinis omnium pereuntium animarum episcopos illos qui oves suas non requirunt. Visitatione igitur opus est, cum archidiaconali, tum episcopali, atque archiepiscopali, & eorum quibus hoc munus iocumbit, ad extirpandos errores ac vitia & mores bonos plantandos, eosque in usu & vigore suo retinendos. Hactenus autem (quod negare non possumus) alto somno dormierunt episcopi, de archidiaconorum visitatione securi, qui speciem quamdam visitationis retinuerunt, sed deformem, & pravorum officialium seu visitatorum quæstu vitiosam ac reprehensibilem. Nunquam profecto, quod nunc sero querimus, tot hæreses, & sectæ, moresque corrupti, eo usque invaluissent, nec jaceret adeo disciplina ecclesiastica neglecta, si recte visitatum ab episcopis & archidiaconis, & iis quibus hoc munus iocumbit, fuisset. Quapropter archidiaconis quidem totius concilii auctoritate mandamus & precipimus, ut, abusu correcto, visitationem instituant ad formulam reformationis, nec quemquam finant in vitis, pecunie vel munerum causa, hæreses, juxta superiores nostras constitutiones, sub pœna quam episcopi vel superiores dignam judicaverint. Episcopos autem requirimus, ut frequentius per hoc triennium visitent suas dioceses, cum ad ex-

Concil. General. Tom. XXXII.

tinguendas hæresum & schismatum reliquias, tum vero ut archidiaconales & interiores visitatores observent, atque in ordinem redigant. Nam nisi hoc fiat, verendum est inferiores visitatores suum morem retenturos.

De notario in visitatione adhibendo.

II.

Statuimus ad hæc, ut visitatoribus adhibeatur notarius, qui sit sacerdos, aut saltem clericus non conjugatus.

De visitatione exemptorum, & non exemptorum.

III.

Cautum est in reformationis formula, ut a visitatione episcopali nulla ecclesia esset libera seu exempta; propterea, ut opinamur, quod exempti multi ab institutis suis late deflexerunt, & populum graviter irreligiosa vitæ conversatione & moribus corruptis scandalizent: induceretur autem ecclesiam turpis facies, plurimæque in populo scandala nascerentur, si visitatis ac reformatis non exemptis, exempti, quos oportebat esse potius reformatos, hæreant perpetuo in eodem luto. Verum cum in hoc negotio decisset episcopis summi pontificis auctoritas, Cæsarea majestas recepit se velle cum summo pontifice agere, ut operi huic tam sancto sanctitas ejus se accommodaret. Quod ipsum utrum jam factum sit, necne, nondum ad nos pervenit. Idcirco statuimus interea, donec de hoc reddamur certiores, ut episcopus quisque visitet omnes sibi subjectos non exemptos, licet sint per archidiaconos aut alios prelatos visitati. Exemptis vero, ne quid in se patiantur episcopi desiderari eorum, quæ Cæsarea majestas serio requirit, suum visitandi studium atque operam offerant, hoc periculoso præsertim tempore. Et nihilo minus præsentis concilio statuente, requirimus, & a reverendis coepiscopis nostris suffraganeis in eorum diocesisbus requirendos censemus, omnes exemptorum prelatos & visitatores, ut munus suum strenue exequantur, reformentque subditos suos, juxta reformationis Cæsareæ (quam sibi comparare quisque teneatur) formulam, & Cæsarem majestatis mentem. Quæ in se si fuerint negligentes, & non cum effectu reformationem exequantur, tum episcoporum erit, ut negligentiam hanc aut summo pontifici, aut Cæsarem majestati, significant, quo prospiciatur eis de remedio opportuno.

De visitatione hospitalium etiam exemptorum.

IV.

Cum reipublicæ, sed præcipue episcoporum intersit, ut visitentur ac restituantur hospitalia, quippe quod episcopi sint & esse debeant patres pauperum & infirmorum, nec ferendum eis sit, ut elemosynæ debite eis subtrahantur, statuimus hospitalia omnia esse diligenter & magna cura visitanda, impetrandumque ordinariis a summo pontifice, Cæsarem majestatis intercessione, privilegium visitandi & reformandi etiam exemptorum hospitalia, salvo tamen in aliis exemptionis jure.

Mmm 3 De

ANNO
CHRISTI
1349

ANNO
CHRISTI
1340.De auctoritate, qua oportet visitatores episcopales
prædixisse esse.

V.

Erit quoque visitatoribus episcopalibus opus flagello evangelico, & ecclesiastica coercendi potestate, ut vendentes & ecentes, scorta, nequitias, imposturas, omnemque turpitudinem ex ecclesia ejicere valeant. Proinde decernimus, ut episcopi & prelati, mittentes aliquos, ubi ipsi fuerint negotiis aliis occupati, suos visitatores, instruant eos, etiam auctoritate ac potestate sufficienti, rebelles ac criminosos per censuras ecclesiasticas coercendi, & vitia, ut magna vel parva fuerint, castigandi.

De formulis inquirendi in visitationibus.

VI.

Quamquam nulla certa inquirendi regula ob rerum omnium instabilitatem, & diversos casus, qui subinde accidunt, visitatoribus potest præscribi, expedit tamen extare formulas, ad quas pro diversa locorum, ordinum, & ecclesiarum conditione, aliter atque aliter inquisitionem suam illi instituant, & quibus submonitio loco uti possint. Quæ si non inveniantur editæ, quo visitatores hoc onere levemus, dabimus piis & eruditis aliquot viris negotiorum, tales formulas, etiam suffraganeis nostris episcopis communicandas, colligendi ac scribendi.

De sumptuum & procuratorum in visitatione
exigendorum moderatione.

VII.

Semper mansit extra controversiam, eus qui visitantur debere suis visitatoribus sumptus omnes, dicente apostolo: *Quis plantat vineam, & de fructibus ejus non edis? Quis pascit gregem, & de lacte ejus non manducas?* Si nos spiritualia vobis seminavimus, magnum est, si carnalia vestra metamus? Sed quoniam frigescente caritate, populus non ut olim benigne & liberaliter succurrit ecclesiarum necessitatibus, & gravibus insuper exactionibus ecclesiarum per hanc tempestatem atteruntur: ne visitatio superveniens fiat onus importabile, & offensionem demus, ut apostolus loquitur, evangelio; requirimus reverendos comprovinciales episcopos nostros suffraganeos, ut quando non per se, sed per commissarios visitabunt, non sinant visitandos supremis electionum ac procuratorum juribus gravari, neque enim debent filii thesaurizare parentibus, sed parentes filiis: præcipimusque & mandamus universis & singulis nobis inferioribus visitatoribus, ne superfluum famulitium in comitatum assument, & victualium sumptu mediocri pro sua decantia sint contenti. De parochiis vero, ubi tenues sunt redditus, & paucus est populus, ordinamus, ut visitandi vocentur ad vicinum aliquem illius decanatus, seu regionculæ locum, & moderatum tantummodo subsidium conferant in sumptus communes. Ceterum si pauperis cujuscumque parochiæ necessitas requirat visitationem personalem, cum hac visitatores agant benigne, & ad exemplum apo-

stoli Pauli, qui malebat manuum labore vitam sibi & suis querere, quam quem gravare, ecclesiæ pauperi de suo, quod a locupletiori ecclesia habent, serviant.

ANNO
CHRISTI
1340.DE SYNODORUM CELEBRATIONE,
medio quinto ad reformationem ex-
quendam necessario.

I.

MAGNO status ecclesiastici, imo reipublicæ Christianæ, detrimento, sero quærimur synodos vel intermissas, vel non recte hæcenus fuisse celebratas. Quarum necessitas hinc intelligitur, quod ubi deficit visitatio, ubi officiorum non est cura, ubi examen & studia bona jacere neglecta, solæ restant synodi seu concilia in nomine Christi congregata, idonea non tantum ad bonorum morum plantationem, & extirpationem malorum, verumetiam ad mediocriorem seu viarum, quibus ad istas pertingimus, restitutionem, cum primis valentia. Si quidem in synodis redintegratur unitas, studeatur corpori in sua integritate conservando, ubi ea, quæ in visitatione non clabatur exequi, executionem studiis communibus assequuntur; ubi de capite & membris, de fide & pietate, de religione & cultu divino, de moribus, de disciplina, de obedientia, de judiciis & rebus omnibus, ad bene Christianeque vivendum commodis vel necessariis, tractatur atque statuitur: ut verissime in reformationis formula dicatur: Salus ecclesiæ, terror hostium ejus, & fidei catholicæ stabilimentum sunt synodi: quas etiam rectissime corporis ecclesiæ nervos dixerimus. Neglectis enim synodis, non aliter ecclesiasticus ordo diffluit, quam si corpus humanum nervis solvatur. Idcirco statuimus, ut synodus diocesana quotannis bis, pro veteri quidem more, sed juxta reformationis formulam religiosius & meliori cum fructu celebretur. Suffecerit tamen in diocesi Leodiensi, propter ejus latitudinem & multitudinem prælatorum, semel quotannis recte & studio ferventi celebrare. Synodum vero provincialem volumus, juxta Basiliensis concilii decretum singulo quoque triennio cogi debere.

De sumptibus quas in synodis faciunt decani
collegiorum & parochiarum.

II.

Decani collegiorum accedentes synodam, pro suis collegiis in religionis officio & dignitate sua conservandis, & decani rurales pro suis regionculæ parochiis, Deo utique militant: *nemo vero, ut apostolus ait, militat nunquam stipendiis suis*: propterea decernimus & statuimus, ut pro numero dierum, quibus concilium durat, conferant decanis suis collegia & parochi subsidia, in sumptus, quos necessario facere debent, absque omni tergiversatione. Quæ in re tam justa, si qui rationis & æquitatis obliti, reddiderint se difficiles, visitatorum nostrorum erit hos tales non modo compellere ad id quod jure divino debent persolvendum, verum etiam poenas ab eis pro iniquitatis modo exigere.

De

ANNO
CHRISTI
1382

De novis constitutionibus in synodis edendis.

III.

Statuimus quoque, ut in synodis communibus consiliis decernatur, de tollendis abusibus & moribus corruptis, quos contigerit ad synodi iudicium referri, disciplina ecclesiastica castigandis. Et si opus sit, canones veteres renoventur, aut novi in novis casibus juxta sacram scripturam, patrum sanctiones, & rectam rationis iudicium condantur: id quod modo nos quoque ex his quae ad synodum relata sunt facere decrevimus.

DE MEDIO SEXTO AD
reformationis executionem necessario.

I.

SEXTUM medium, ad exequendam reformationem efficacius, est iurisdictio ecclesiastica, qua tanquam supremo refugio compelluntur qui sponte non ducuntur ad vitam emendationem. Hanc Christus ecclesiae in Petro, pro ecclesia consentienti ipsum esse Filium Dei, promissit, quando dixit: *Tibi dabo claves regni caelorum: quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in caelis: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in caelis.* Quam promissionem non ad unum Petrum pertinere, sed in omnes apostolos transmissam, alio loco insinuat, ubi dicit: *Amen dico vobis: Quodcumque ligaveritis super terram, erit ligatum & in caelo: & quodcumque solveritis super terram, erit solutum & in caelo.* Ecclesiam igitur sunt claves istae ligandi atque solvendi datae, quas non ab hominibus, sed a Christo accepit, ut absque divina auctoritatis contemptu non possint. Quapropter Christus praecipit, ut eum qui ecclesiam jus dicentem non audierit, pro ethnico habeamus & publicano. Tanta est ecclesiasticae iurisdictio vis & potestas. Hac coercentur obstinati in sceleribus, perveraces, rebelles, flagitiosi, & contumaces. Hac usus est beatus apostolus Paulus, quando Corinthium novercae suae stupratorem tradidit satanae: *Ego, inquit, absens corpore, praesens autem spiritu, iam iudicavi ut praesens, eum qui sic operatus est in nomine domini vestri Jesu Christi congregatis vobis & meo spiritu, cum virtute domini Jesu, tradere huiusmodi hominem satanae in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die domini Jesu Christi.* Hac item usus est adversus Hymenaeum & Alexandrum, qui operum conscientiam, quam fidei recte congrueret, repellentes, circa fidem naufragaverunt, quos tradidit satanae, ut discerent non blasphemare. Et increpat beatus apostolus Corinthios apud iudices infideles & ethnicos iudicio contententes: *An nescitis, inquit, quoniam sancti de hoc mundo iudicabunt? & si in vobis iudicabitur mundus, indigni estis qui de minimis iudicetis? Nescitis quoniam angelos iudicabimus? quanto magis saecularis? Et per ironiam subdit: Saecularia igitur iudicia si habueritis, contemptibiles, scilicet qui sunt in ecclesia, illos constituite ad iudicandum. Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum, sed frater cum fratre iudicio contendit, & hoc apud infideles? Quibus permoti rationibus, decrevimus cum praesenti synodo*

Matth. 16.

Matth. 12.

1. Cor. 6.

A iudicia ecclesiastica in primis reformanda esse.

Et quidem in hanc rem antecessores nostri sanctae Coloniensis ecclesiae archiepiscopi, Theodoricus & Robertus quondam statuerunt, post quos antecessor noster Hermannus anno vigesimo nono copiosam nostrae curiae reformationem edidit, quam in provinciali concilio, anno trigesimo sexto, communi omnium consensu publicata atque recepta est. Verum cum prohibente hominum malitia, non sit reformatio illa per hanc tempestatem sortita per omnia executionem, decrevimus hanc primum in dioecesi nostra diligenter exequi, & omnes curiae nostrae officarios iurejurando adstringere ad eius observantiam. Requirimus quoque & monemus reverendos confratres nostros suffraganeos episcopos, ut & ipsi secundum hoc exemplar, prout melius videbitur congruere saluti & tranquillitati subditorum, suas quoque curias reforment, & executionem reformatae iurisdictio- nis, episcopali sua auctoritate inferioribus omnibus ad eundem modum, hoc est per iurandum, imponant.

De impedimentis executionem mandatorum & sententiarum iudicium ecclesiasticorum.

II.

Ecclesiasticus iudex officio suo nequit per-
C fungi, ubi magistratus & saeculares homines contumacibus, flagitiosis & rebellibus patrocinium ferunt adversus ecclesiastica iudicia, vel ea impediunt. Idcirco mandamus omnibus magistratibus, praefectis, iudicibus saecularibus, & quibuscumque ecclesiae filiis, ne quis ad iudicium ecclesiasticum vocatis, adversus Dei ordinationem, unde est ista potestas, & sacros canones, patrocinetur, aut quovis modo impediat mandatorum & sententiarum ecclesiasticorum iudicium executionem, sub poena excommunicationis; qua, nisi admoniti resipiscant, sint plectendi. Piissimum quoque imperatorem nostrum, & principes saeculares, quorum ditiones in provinciam nostram excurrunt, vel intra ejus ambitum continentur, duximus totius concilii nomine, tanquam iustis patrocinatores invocandos, ut ditionum illarum satrapis, praefectis, iudicibus, magistratibus, suisque vicariis mandare ac praecipere velint, ne ecclesiastico iudici brachium saeculare petenti illud denegent, aut cujuscumque exceptionis per reos propositae occasione differant, etiam si nullitatem exceptio concernat, quemadmodum iure communi cautum est.

Ne iudices saeculares de matrimonialibus & aliis spiritualibus causis iudicent.

III.

E Cum matrimonii sacramentum ut sacramenta reliqua in thesauris ecclesiae numeretur, nec sit civilis quidam contractus, ut olim putarunt ethnici, ad solius ecclesiae iudicium, praesertim ubi questio juris versatur, ejus discussio pertinet. Idcirco statuimus cum praesenti concilio, & sub excommunicationis poena prohibemus, ne magistratus aut iudices saeculares, in matrimonialibus aut aliis spiritualibus quibuscumque causis, ad cognitionem solius ecclesiastici iudicis spectantibus, inter suos subditos aut alienos iudicent, nec dispensandi aut transigendi potestatem in ma-

tri-

ANNO
CHRISTI
1382

trimonio ac gradibus prohibitis sibi usurpent, sed ejuscemodi causas omnes ad iudicium ecclesiastici cognitionem & definitionem remittant.

Abus suis neque in mobilibus, neque in immobilibus succedere posse aut debere.

CENSURÆ ET DECRETA LATA
pro abusu & vitiorum ad synodi iudicium
perlatorum emendatione.

Ne quis recipiat aut fovet monachos & sanctimonialis, sui insipienti desertores, ac fugitivos apostatas, sub excommunicationis pena.

I.

NULLA re magis per hanc tempestatem scadata est ecclesie Christi facies, quam profugorum monachorum & sanctimonialium perfidia atque flagitiis: quorum ut erat vitæ institutum arctum prius & sanctum, ita, eo abjecto, absque omni freno ad quævis flagitiorum genera provoluti sunt: his enim auctoribus nati sunt hæreses, sacrilegia, incestuosa concubia, & sacrorum omnium profanatio. Nee ab aliis magis quam iis, quos isti seduxerunt, sunt hæc mala defensa atque promota. Ideo magna severitate opus est, ut flagitiosissimum hoc genus hominum reprimatur, atque ab ecclesia fidelium, videlicet ne plures eorum contagione inficiantur & pereant, submoveatur. Proinde quod nuper in diocesana synodo nostra decreveramus nunc renovamus, & ejus innixi auctoritati qui dixit: *Quidquid ligaveris super terram, erit ligatum & in calis*: Sancimus unanimi totius concilii consensu, iudicio ac sententia, ac præcipimus, ne quis cujuscumque status vel conditionis fuerit, posthac monachos vel monachas fugitivos, & extra superiorum suorum obedientiam vagantes, quos noverit veridica aliorum relatione, aut superiorum testimonio, vel alio quovis modo esse tales, recipere, fovere, aut ad sacramenta vel ecclesiastica ministeria admittere ausit, sub excommunicationis, quam ipso facto incurrat, pena; qua & sacri canones feriunt qui hujuscemodi fugitivis apostatis atque excommunicatis communicant.

Mm. 16.

De monachis, sanctimonialibus, & sacerdotibus conjugatis.

II.

Perlatum ad concilium est, apostatas illos varia vitæ genera sectari: quosdam enim sæculare institutum in omnibus assumpsisse, & pudicitia, quam Deo consecraverant, prostituta, monachos sanctimonialibus, duplicato incestu, sub conjugii prætextu adherere: quo vitio & sacerdotes, ac majorum ordinum quidam clerici, contra sacros canones se contaminarunt: quosdam vero viduis & feminis sæcularibus se copulasse. In quo gradu & sanctimonialis quidam Deo sub velamine dicatæ se viris conjugii nomine prostituerunt: quas nuptias omnes, quia priorem fidem irritam fecerunt, Deo abominabiles atque execrabiles, uti nuper in synodo nostra diocesana declaravimus, ita nunc quoque totius concilii approbatione ac iudicio declaramus & pronuntiamus illicitas, profanas, sacrilegas, atque incestuosas esse, & nusquam tolerandas, & anathemati eos omnes, qui ita contraxerunt, esse innoxos: prolesque inde susceptas, illegitimas esse, nec aliter quam spurios & nothos habendas: ac proinde hereditario nomine parenti-

De concubinariis monachis vel sacerdotibus.

III.

In tertio genere versantur monachi apostata, qui ministeriis ecclesiasticis perfunguntur, & scortis seu concubinis adherent. Quorum quidam religionis sui habitum penitus abjecerunt, quidam non integrum, sed partem ejus ob metum retinuerunt. De quibus statuímus, ut severiori ordinis disciplinæ pro tanti scandali expurgatione submittantur, & carnis suæ petulantiam penitentia afflictione mortificent. De sacerdotibus vero & clericis beneficiatis, quibus concubina vel femina de incontinentia suspecta, seu cum quibus ipsi antehac de fornicatione diffamati fuerunt, manifeste cohabitant, ut nuper in synodo diocesana, ita nunc quoque totius concilii consensu & approbatione decernimus & pronuntiamus, eos qui tales feminas apud se detinent, sententiam suspensionis ab officio & beneficio incurrisse: mandamusque & præcipimus, ut juxta novissimam declarationem eas tam procul e vicinia submoveant, ut commercii non detur facilis occasio, & suspiciones omnes vitentur: ipsas vero feminas, si posthac in domibus vel vicinia permanserint, censemus excommunicationis censura precludendas. Volumus quoque & jubemus, ut ecclesiarum prælati sententiam memoratam contra concubinariis notorios, & de concubinato suspectos, diligenter exequantur: alioqui nostrarum partium erit eorum negligentiam supplere, & penas dignas pro ea exigere. Quod si qui libidinis furis correpti instar equi & mulli, quibus non est intellectus, suspensionis pena non emendentur, aut his nostris mandatis facto contrario docuerint se non velle parere, contra hos tales ad ulteriorem beneficiorum privationem, aliasque duriores penas decrevimus & censuimus esse procedendum.

De monachis qui extra obedientiam degentes divina tractant, & populo sacramenta administrant.

IV.

In genere quarto versantur monachi profugi, qui extra obedientiam suam & ordinis sui observantiam, alii in habitu, alii habitu cum religione rejecto degentes, regimini se intromittunt ecclesiarum; sacramenta conficiunt, & populo administrant, cum sint ipsi excommunicati, & sacramentorum omnium expertes; confessiones audiunt, cum absolvendi non habeant potestatem, multis modis & populo imponentes, & seipso censuris gravioribus illaqueantes, nonnunquam etiam dogmata falsa disseminantes: quos cum animadvertimus esse propria quædam instrumenta, quibus ecclesiastica disciplina subvertatur, & pietatis obtenta specie, tam sibi quam populo perniciem afferre; mandamus & præcipimus sub anathematis vinculo, ne quis tales ecclesiarum regimini aut sacramentorum administrationi admoveat.

De

ANNO
CHRISTI
1349.*De sanctimonialibus religionis suae habitum
subinde mutancibus.*

V.

His sanctimoniales sunt sanctimoniales quaedam, religionem bene & sancte institutam professae, quas accepimus religionis suae habitum subinde deponere, & vestes saeculares religionis tudio sibi aptare, non absque gravi fidelium scandalo, & status sui ignominia: quippe quod sicut mulier impudica cum veste pudorem, ita sanctimonialis religionem cum veste deponit. Quam indignitatem prohibere volentes, precipimus ne qua religiosa virgo sub excommunicationis poena habitum alium, quam suae religioni convenientem, sibi induat, aut alia videri velit sponsa Deo consecrata, quam ea, quam se esse profiteatur.

*De requirendis omnis generis apostatis, ut
resipiscant, & ut ad insuetam suam
revertantur.*

VI.

Jam licet apostatarum, & eorum qui missa ad aratrum manu retrospexerunt ad saeculum, & se ineptos reddiderunt regno Dei, alius alio gravius impegit; & quidam humanitate propter errorem communem, & eorum, qui cum prohibere hunc cursum potuissent, officium neglexerunt, conniventiam; alii severa ultione ob malevolentiam & impietatem digni videantur; in hoc tamen sunt omnes pares, quod religionis suae vota illa solemniter, quibus se Deo pro ceteris mortalibus manciparunt, timore Dei & aeterna animae salute postpositis, perfide solverunt. Quae profecto magna est impietas. Enimvero propheta Baruch deos gentium falsos a Deo vero hoc veluti signo proprio discernit, quod falsi illi votum quo se quis obligaverit, nec tamen reddiderit, non requirant: Deus autem verus requirit. Unde perspicuum est, securos illos votifragos apostatas, qui sibi persuadent Deum vota non requirere, habere sibi persuasum Deum esse falsum, quales sunt dii gentium: quod vel cogitasse horrendum idololatriae scelus est. Petrus quoque in Actis apostolorum testatur eos, qui communem vitae societatem, qualis olim inter apostolos erat, & nunc apud religiosos conservari debet, semel receptam deserunt, tentare Spiritum sanctum, & mentiri non hominibus, sed Deo: ideo duximus eos omnes salutis, de qua periclitantur, graviter admonendos, & uno nomine requirendos, quibus & praesentis synodi auctoritate invocato Christi nomine, quam sceleratis suis factis abnegarunt, mandamus & precipimus, ut relictis falsis conjugibus & concubinis, si quibus adherent, postpositisque negotiis, quibus se implicaverunt, habitum religionis suae resument, & ad suum quique monasterium revertantur, ubi poenitentiam salutarem ad divinam ultionem avertendam, veniamque erratorum impetrandam, humiliter agant.

*De abjuranda haeresi, & communionem
schismatica vitanda.*

VII.

Similiter requirimus, & paterno effectu mo-

A nemus monachos & sanctimoniales apostatas, sacerdotes, sui ordinis & disciplinae desertores, clericos & laicos, eosque omnes qui communionem schismatica, aut pravorum dogmatum contagione, per hanc tempestatem se ab unitate ecclesiae catholicae, extra quam non est salus, separarunt, ut haeresi schismateque omni abjurato, absolutionem & reconciliationem a sede apostolica, vel eis quibus hoc muneris delegatum est, petant, studeantque deinceps in unitate communionis & fidei cum ecclesia sancta catholica permanere. Propter eos vero provincias nostras incolas, qui sibi arbitrantur utriusque speciei communionem a Caesarea maiestate permissam, operaprecium duximus de hoc iterum

B ferre nostrum iudicium. Proinde Caesarem maiestatis declaratione maturo iudicio lecta atque expensa, quod in superata synodo nostra fecimus, nunc totius concilii sententia declaramus, omnibus provinciis nostris fidelibus, nihil tale in religiosissimi catholicissimi imperatoris declaratione, qua suam mentem exposuit, inveniri, quin potius contrarium: siquidem expressis & disertis verbis a catholicis imperii statibus, & eorum subditis, serio valde exigit, ne quid in sacramentorum administratione praeter ecclesiae catholicae consuetudinem immutent, aut immutari in suis ditionibus ullo pacto permittant. Cui Caesarem maiestatis plane catholicis & Christianis ordinationi decrevimus, nos tamquam archiepiscopus & princeps elector per Dei gratiam catholicus, cum reverendis confratribus nostris comprovincialibus episcopis & principibus, eadem gratia divina concedente, similiter catholicis, fideliter & obedienter per omnia obtemperare: id quod & alioqui pro nostra erga sanctam ecclesiam devotione, studio pacis & unitatis, quae divino illo sacramento significatur, conservandae, eramus facturi. Praecipimus ideo, & auctoritate praesentis synodi in nomine domini nostri Jesu Christi convocatae, mandamus omnibus provinciis nostrae incolis, qui Christiano nomine censentur, ut corporis & sanguinis Christi veritatem sub una sacramenti specie percipisse contenti, vinculum pacis cum gratiarum actione servent.

*Ut sacerdotes ab haereticis revertentes non statim
involent ministeriis ecclesiarum.*

VIII.

Caveant autem sacerdotes, sive religiosi, sive saeculares, ab haereticis vel schismaticis ad ecclesiam revertentes, se ministeriis divinis statim ingerere, & sacrificare, aut sacramenta populo administrare, etiam maxime id non more haereticorum, aut schismaticorum, sed secundum ecclesiae catholicae ritum facere velint, priusquam sint absoluti, ecclesiae reconciliati, & officii ac ministerii sui, irregularitate sublata, restituti: ne damnationem graviolem incurrant, propter irregularitatis impedimentum, quo tenentur per sacros canones illaqueari.

*Venia spe proposita, errantes omnes ad ecclesiam
catholicam revocandos.*

IX.

Ne vero poenarum severitate proposita reverti ad ecclesiam ab haeresi cupientes avertamus, & retro pellamus, & non potius etiam duos & ob-

ANNO
CHRISTI
1349.

ANNO
CHRISTI
1388ANNO
CHRISTI
1388

obtinatos venis blandimentis emolliamus, at-
que ad pudorem & resipiscenciam invitamus,
et omnibus, cuiuscumque sint status, gradus
aut conditionis, ad mentem cum filio prodigo
redcuntibus, resipiscencibus, atque ad eccle-
siam, Patris sui domum, unde auferant, ab
haeresim & schismatum lenociniis cupientibus
reverti, ecclesiam valvas, quantum in nobis est,
aperimus, & facilem ignoscenciam pollicemur:
requiramusque reverendos confratres nostros sus-
fraganeos episcopos, ut animo volentes, boni
pastoris officium esse, non imperare cum aucto-
ritate & potentia, sed infirmas oves consolida-
re, egrotas sanare, contractas alligare, per-
ditas per desertum quaerere, atque in humeris re-
portare: patris item boni officium esse, prodigo
filio a longe revertenti venis propositione
occurrere: studeant etiam ipsi errantes ad resi-
piscenciam & ecclesiam revocare. Omnibus vero
prelatis, abbatibus, prioribus, guardianis, &
monasteriorum utriusque sexus superioribus man-
damus, ut poenitentia ductos suos subditos &
ultra revertentes, veniamque petentes, & emen-
dationem pollicentes, paterne recipiant ad poe-
nitenciam tolerabilem: quam, emendatione
eorum perspecta, sensim minuunt, ut sanent,
non interimant suas oves. Quod si forte ca-
sus sit, ut in monasterium & locum proprium
absque scandalo recipi poenitentes nequeant,
curent eos in alio ejusdem ordinis monasterio,
secundum juris canonici dispositionem, recipi.
Nec eos tantum qui intra dioeceseos nostras po-
nasteria continentur, cogi volumus, ut huic
muneri suo satisfaciant, sed omnes ubique lo-
corum per totam provinciam. Proinde requiri-
mus & monemus reverendos confratres nostros
suffraganeos comprovinciales episcopos, ut ad
eundem modum ipsi suarum dioeceseon prela-
tos requirant, & cogant resipiscencas ac ul-
tro redeunces; benigne ad modum praedictum
recipere.

*De refractariis & in errore persistentibus
vi cogendis.*

X.

Quod si qui apostatae, & ordinis sui deser-
tores, fascino diabolico & vitiorum amore
excitati atque illaqueati, non patientur se
invitari ad vitae emendationem, aut ad eccle-
siam sinum benigne adduci, eos decernimus,
post spretam benevolentiam nostram paternam,
vi cogendos, per Dei ministros illos qui gla-
dium tenent ad vindictam malorum, & lau-
dem bonorum; ut intrare vel inviti compel-
lantur qui sponte reverti volebant. Idcirco con-
cilii totius nomine, per auctoritatem domini
nostri Jesu Christi, qui nos vocavit, & cujus
causam agimus, requirimus Christianos princi-
pes, magistratos saeculares, & quotquot pote-
statem coercendi malos habent omnes, ut suo
ministerio ad laudem Dei & ecclesiam, cujus sunt
filii, salutem perfungentes, obstinatos apostata-
tas, monachos & sanctimoniales, in suis sor-
dibus & rebellionem haerentes, seductores quoque
fidelis populi, eis indicatos, potenti manu ca-
pianz, tradantque suis superioribus aut mona-
steriis, poenitentiae severiori, salutaris tamen,
submittendos.

*De apostatis, qui sub praetextu dispensationum
apostolicarum vota religionisque sua
infirmitate deserunt.*

XI.

Apostatae quidam extra monasteria sua degunt,
superioribus rebelles, & ad rebellionem alios
solicitanes; tanto nocentiores in ecclesia, quan-
to hostis domesticus externo perniciosior est:
qui nequitiam suam velant dispensationum apo-
stolicarum praetextu, quas plerumque vel in cu-
ria, vel a poenitentiaris, aut legatis & nuntiis
apostolicis, surreptitiae, vel allegatione causa-
rum falsarum, impetrant. Et si causis juri in-
iuris bullis obtentis interferantur, tales tamen
petant sibi dari, atque impetrant eorum exa-
minatores & iudices, summo pontifici, lega-
tis, nuntiis & dispensatoribus ignotos, qui ne-
que causas allegatas examinent, nec partibus
legitime vocatis de eorum veritate inquirent:
sed simpliciter eorum libidini patrocinentur, aut
si dantur iudices incorrupti & probitatis aman-
tes, iis bullas suas non exhibent cognoscen-
das, & nihilo minus secum dispensatum esse
jactant, ut utique dispensationibus obtentis,
haud aliter quam si causas illas legitime veri-
ficasset, unde non infrequenter plus malorum
& scandalorum quam a notoriis apostatis acci-
pitur: nostrum vero non est, sustinere in eccle-
sia tantam imposturam tamque licentiosam vo-
torum violationem. Proinde statuimus & ordi-
namus, ut qui dispensationes tales obtinuerunt,
in habitu & obedientia sua religionis, quam
professi sunt, coram nobis aut reverendis com-
provincialibus nostris coepiscopis compareant,
atque ita dispensationes suas exhibeant exami-
nandas, & vocatis eorum superioribus, ac quo-
rum intererit discutiendas: aut si jam habitum
temere, & absque praevia bullarum examinatione,
deposuerunt, eum reassumant, & consue-
que in monasterio ac sub obedientia se continent,
donec dispensationibus nobis ad examinandum
oblatis inveniantur non etiam summum ponti-
ficem & ejus legatos, vel alios dispensatores fe-
sellisse, aut sinistre aliquid impetrasse. Quod si
dispensationibus obtentis, aliter atque jam sta-
tutum est, voluerint uti, eos pro notoriis apostata-
tis habendos, vitandos, a magistratu capiendos,
& superioribus cum rebus omnibus quas ha-
bent, expensis tamen monasteriorum traden-
dos, ad eundem omnino modum, quo de apo-
statis jam decretum & statutum est, totius con-
cilii sententia decernimus & approbamus.

*Ut qui habeant administrationem bonorum ec-
clesiasticorum, vel officia, reddant
rationem.*

XII.

Accepimus in quibusdam collegiis thesauri-
arios, fabricas praefectos, & alios rerum admini-
stratores, vel officia spiritalia habentes, raro
aut nunquam dare administrationum suarum ra-
tionem, non sine suspitione infidelitatis, cui per-
magna datur occasio, unde res ecclesiarum dif-
fluunt, & quae a majoribus ad ornatum ecclesia-
rum magnis studiis congesta sunt, negligentia &
fraude posteritatis turpiter dilabuntur: idcirco
statuimus & ordinamus, ut collegiorum & mona-
steriorum officarii, quibus cura administran-
do-

ANNO
CHRISTI
1390.

corum & dispensandorum bonorum ecclesiasticorum committitur, iurejurando promittant, se velle ea fideliter conservare, tractare & administrare, ac quotiescumque petuntur, dare rationem & ea quae rationes consecrari debent. Diem autem certum computandi decanus & capitulum eis praefigant, sub poena suspensionis ab officio & emolumentorum perceptione. Ad haec ordinamus, ne facile, ubi sunt idoneae personae, uni plura quam unum officia committantur, nisi sint natura connexa, aut personarum paucorum, & valeat unius industria tanta, ut pluribus sufficere possit. Statuimus quoque, ut juxta constitutionem felicis memoris Vrigboldi archiepiscopi, antecessoris nostri, laici provisores parochialium ecclesiarum, qui pro conservatione edificiorum, luminarium, & comparatione ornamentorum, instituantur, nihil ordinent vel disponant absque consilio sui plebani: cui bis in anno teneantur reddere rationem, ut si quid inordinate egerint pro utilitate ecclesiarum, prout secundum Deum & conscientias suas videbitur expedire, corrigatur atque reformetur.

Ut campanarii seu custodes religiose officia sua exequantur.

XIII.

Delatum quoque ad synodum est, campanarios, seu custodes quosdam, quos alii matricularios vocant, tam parochialium quam collegiarum ecclesiarum, qui pallas, mappas, vestes sacras, sordide & irreverentes servant, peraguntque ministeria sua prolixis barbis horridi, ac nulla religionis veste a plebeis discreti: statuimus igitur, ne liceat campanariis seu matriculariis nutrire barbam, aut in veste laica in ecclesiis circumcurritate, sed ministeria sua in superpelliceis exhibeant, linteaque ecclesiarum & sacrarum, ut munda sint, diligenter asservent. De eorum vero lotionem quam pertinent ad usum sacrorum, illos admoncant sedulo quibus haec cura incumbit; qui talium abluitionem fieri procurant per eos quibus hoc per canones licet, sub poena suspensionis ab officio & emolumentis, donec pareant.

De benedictione fontis, & parvulis tempore paschali baptizandis.

XIV.

Inolevit gravis abusus in collegiis quibusdam, qui tempore paschalis officii aquam omnibus baptismi ceremoniis benedicunt; quam postea effundunt: statuimus propterea, ut nullum fontem seu aquam collegia posthac consecrent, cujus nullus est usus, sed ceremoniis & benedictionibus utantur apud illum fontem parochiae suae quem intra collegii septa, aut in proxima vicinia habeant. Et ut orationes & ceremonias solennes, quae tempore paschali & pentecostes baptismis adhibentur, habeant res eis respondentes. Statuimus ut pastores & concionatores adhortentur populum, ut parvulos natos, instante festo paschae, servent baptizandos in vigiliam paschae, & natos, festo pentecostes instante, ad festum pentecostes usque servent; si tamen nullum imminet vitae periculum.

Ubi & quibus locis debeant parvuli baptizari.

XV.

Detestanda est non minus laicorum superbia, quam pastorum eis obsequentium adulatio, qui, contempta ecclesia, populos suos volunt in suis domibus baptizari, & eo baptismi aquam deferri. Quam abasum prorsus rescindere volentes, statuimus neminem alibi quam in ecclesia, quocumque loco natus sit, debere baptizari, exceptis regum filiis, &c. quibus valeat secundum concilium Vienneense deferri. Pastores vero, qui seculum faciunt, ab officio suspendimus, donec absolutionem a nobis obtineant. Similiter multos abusus & levitates, quos passim apud dignissimum illud sacramentum admittuntur, amputare cupientes, prohibemus parvulos tempore pomeridiano baptizari, sed quando jejuni & sobrii sunt homines, & ad res tantas attenti. Si vero pauca sint in civitate aliqua baptisteria, & multi baptizandi, poterunt residui, qui apud sacrum matutinale baptizari commode non poterant, tempore pomeridiano baptizari. Et si adsit digna populi frequentia, pastor eos de baptismi mysteriis doceat; praesertim ut cogitent quanta sit Dei misericordia peccata abluentis, & nos in suos filios adoptantis. Praeterea vetamus, ethnicorum more, ab hoc sacramento magna convivia instruere, epulari, & ebrietate, ut passim homines parum Christiani faciunt, omnia miscere.

Quod non liceat religiosis suscipere in fontibus baptizatos, aut nuptiis interesse.

XVI.

Quamvis religiosi omnibus interdictum sacris canonibus sit, ne parvulos in baptismis suscipiant, aut nuptiarum convivii intersint, passim tamen hi canones negliguntur, & religiosi ad parvulorum susceptionem, & nuptias invitantur, unde suspecta plerumque nascitur & alitur familiaritas, & aculei nonnunquam in pectoribus relinquuntur, qui ut forte ubi arcta est cognatio, vel senectus emortua, desint, tamen nocet exemplum junioribus propositum. Idcirco abbatibus, prioribus, & religiosis quibuscumque, susceptionem parvulorum in baptismis, & nuptiarum convivia plane interdiximus, quantum necessitudine vel parvulis vel desponsatis jungantur. Contrarium facientes pro transgressione & scandalo dato severa poenitentia decernimus castigandos.

Comedias quatenus liceat in monasteriis ludere.

XVII.

Percepimus comediarum actores quosdam, scena & theatri non contentos, transire etiam ad monasteria monialium, ubi gestibus profanis, amatorii & saecularibus commoveant virginibus voluptatem. Quae spectacula, etiam si de rebus sacris & piis exhiberentur, parum tamen boni, mali vero plurimum relinquere in sanctimonialium mentibus possunt, gestus externos spectantibus & mirantibus, ceterum verba non intelligentibus. Ideo vetamus, & prohibemus posthac vel comedias admitti in virginum monasteria, vel virgines comedias spectare.

ANNO
CHRISTI
1390.

XVIII.

Animadvertentes populum rudem & simplicem. religionis antiquæ & veræ ignarum, actiones prope nullas in missa sacrificio, præter hostiæ sacrosanctæ oblationem, observare: & hinc abusum natum in civitatibus, ubi multæ celebrantur missæ, ut ab altari ad altare discurrant, nulli sacrificio plene intenti: in opidis vero & pagis cœmeteria circumambulent, & de rebus nonnunquam profanis tractent, donec detur ad hostiæ elevationem signum; qua vel e longinquo conspecta ac salutata, putant se hominis Christiani officio abunde perfunctos: e salute fore populi fidelis existimavimus, si hoc vitium gladio spiritus excinderetur. Idcirco pastoribus & verbi divini concionatoribus omnibus injungimus ac mandamus, ut ubi irreligiosus hic abusus irrepit, frequenter doceant populum de tremendis atque adorandis missæ mysteriis, juxta sanctorum patrum doctrinam, & ea quæ in declaratione Cæsaris majestatis de missa traduntur: & quod Christianorum sit integro sacro auscultare, quo participes fiant confessionis quam sacerdos pro tota plebe facit, & omnium orationum, & benedictionis qua eos dimittit.

Et si quidem peccat ea in re tota, ut alicubi sit, rustica communitas, censemus præfectum loci requirendum, ut abusum talem coercere ac prohibeat. Qui si forte hoc facere recuset, prohibebimus omnibus pastoribus, vicariis, & animarum curatoribus quibuscumque, ne quis eum absolvat, aut ad sacramentorum perceptionem admittat, nisi certa fide polliceatur, se velle regulis istis ecclesiasticis obtemperare. Si vero paucorum istud vitium est, & moniti non emendent, cera vel rebus aliis ad ecclesiæ ornatum, vel pauperum subventionem pertinentibus, pro arbitrio pastoris & ædilium mulcentur.

Et ne cui desint pietatis sub missa exercitia, dabimus piis quibusdam & eruditis viris negotium conferendi divino huic officio congruentes meditationes & orationes, pro populi simplicis captu, quas vel ipsimet legentes intra se revolvant, vel e parochi frequenti institutione addiscant.

*Quando & ubi conveniat simul plures
missas dicere.*

XIX.

Mentem sequentes formulæ, ad quam reformatio instituenda erat, ordinamus ut in ecclesiis parochialibus ad quas potissimum confluere solet populus in unum collectus, & in minoribus collegiis ac monasteriis, sacerdotes, quibus dicendæ sunt missæ speciales, eas finiant ante solennis missæ evangelium, aut ad summum ante actionem, aut ab ejus communione facta incipiant, ne populus in diversa distrahatur. Ubi vero amplæ sunt monasteriorum vel collegiorum ecclesiæ, sic in oratoria distinctæ, ut in locis diversis diversus accipiatur populus, nec possint uni missæ commode omnes esse intenti, poterunt singulis populorum turmis singulæ missæ celebrari, quibus unusquisque populus sit intentus: sub concione autem nulli sacerdotum liceat in ecclesia illa missam celebrare.

A

XX.

Varia fuerunt olim in lege veteri sacrificia & oblationes, Christi perfectum sacrificium præfigurantes, quas unica Christus hostia in crucis ara consummavit, semetipsum pro nobis offerens. Hæc est hostia sempiterna, quam eandem in missa sacerdos eorum omnium nomine, qui Christum pro se oblatum cupiunt, offert ac sistit ante Patrem. Fuerunt & alie primitiarum, decimarum, & liberalium votorum oblationes, quibus in ecclesia, præter sacrificia spiritualia, maculationis vitiorum, gratiarum actionis, laudis & servitutis quæ divinæ majestati debetur; successerunt etiam rerum temporalium ad usum ministerii necessariorum oblationes, quas olim in primitiva ecclesia magnis studiis offerebant in missa, quo suffragiis ejuscemodi sacerdotes & ecclesiæ ministros sustentarent. Unde adeo locupletatæ sunt initio ecclesiarum res etiam persecutionis tempore, tanta copia, ut post sacerdotum & ministrorum alimenta, partiti sint eas etiam in alimenta viduarum, orphanorum & pauperum; in vestes item & vasa ministerii, ornatum & fabricam ecclesiarum: de quibus extant adhuc antiqui patrum canones; extant quoque orationes, quas Secretas appellamus, sub offertorio missæ, quibus oblationes populi Deo commendantur. Qui mos offerendi semper fuit in populo fideli retentus ad novissimam usque ista sæcula. Verum res tam altæ originis, & ratione tam sancta subnixæ, jam tota prope abire cœpit in deluetudinem, hominibus piis causam & originem offerendi ad altare ignorantibus, & impiis cupiditate sacerdotum usum illum introductum calumniose asserentibus. Quamobrem divini verbi concionatoribus, illis præsertim qui de oblationibus populi non participant, ad cupiditatis speciem tollendam, præcipimus, ut populo veritatem rei istius & utilitatem exponant; hortenturque omnes sequi majorum studia, ut vel exigui manusculi oblatione suam pro rebus a Deo acceptis ostendant gratitudinem, quo etiam preces illæ in eos conquadrent: inculcentque eis, quod Deus non tam ad dona, quam ad voluntatem & mentem piorum, respiciat: quamquam locupletes & divites convenit esse liberaliores, quo gratitudinis signum de se amplioris præbeant, & testentur se a Deo ad Dei honorem & cultum habere quiddam habent.

De oblationibus pro defunctis & exequiis pompis prohibendis.

XXI.

E Cum mortuus sit Christus pro vivis & defunctis, offertur etiam in missa non tantum pro vivis, verum etiam pro defunctis. Quod rudes & Sadducæis crassiores homines ignorantes neque orant, neque sacrificium expetunt, aut exequias, aut iusta pro parentibus, liberis, cognatis & amicis persolvunt: non aliter sane, quam si cum corporibus simul & animæ extinguerentur. Mandamus idcirco, ut verbi divini concionatores, populum hac de re diligenter ac pie informet & doceant, ne animæ amicorum in Christo defunctorum suffragiis orationum & oblationis Christi fraudentur. Qui modus semper fuit retenti-

ANNO
CHRISTI
1540
a. MDC. 107

tenus in ecclesia, atque etiam ante Christum apud Judaeos celebris. Neque enim ex unico Machabei factis concluditur, sanctum esse pro defunctis orare & sacrificium offerre, ut a peccatis solvantur, sed quoniam ita pii & de vera fide instructi Judaei, absque hesitatione credebant: verum non probamus, propterea pompas & sumptuosos apparatus supra hominis conditionem, qui valent ad sustentationem potius opum, quam ut defuncto suffragentur. Improbamus vero comestiones & ebrietates, quibus post equas quidam indulgent, quasi mortuorum amicorum memoriam vino abluere velint, ubi potius eadem via sibi loquendum esse cogitare debeant.

De processibus, in quibus sacra habitus cum imaginibus sanctorum circumferuntur.

XXII.

Nihil prope tam sanctum est, quod secularium hominum vanitas non trahat in abusum: ecclesia de thesauro corporis Christi exultans, circumfert longis processibus extra sacras aedes hostiam illam salutarem, videlicet simul representans itineris Christi historiam, qui dum quaereret salutem nostram, in medio populi versatus est, & universam Judaeam circumambulavit, docens, & egrotos sanans, discipulis comitantibus: quamobrem & sanctorum reliquias, & imagines eorum qui vestigia ejus secuti sunt, simul circumferimus, significantes illos nunc cum ipso regnare & triumphare in caelis. Quis memoria debet piis esse jucunda & laeta. Verum hac secularis stultorum hominum vanitas irrepit, & adhibetur etiam ludii profani & scurriles magno strepitu, ac quasi ad bellum procedendum esset tympana pulsantur, & otiosa spectacula eduntur, rebus istis non congruentia, quibus populus delectatus, a rebus quae processione aguntur avocatur. Mandamus ideo, ut juxta Caesarem majestatis reformationem, quicquid non valet ad devotionem excitandam a processibus removeatur: sed sint processiones compositae, graves & modestae, absint risus, joci, & confabulationes, & orent homines, aut suaviter corde & voce modulentur: nec beatae virginis, aut alterius cujuslibet sancti, plures, quam imago una uniuscujusque circumferatur, ne videamur magnas & parvas, cultas & incultas statuas inspicere, & non sursum mente in caelum subducta rem significatam potius cogitare. At ubi populus vanus noluerit abusum hunc corrigere, & insolentiam prohibere, mandamus & praecipimus sacerdotibus & clero, ne talibus processibus intersint, ubi iram Dei, non vero misericordiam, in nos provocamus.

De stationibus & supplicationibus.

XXIII.

Quantum in processibus festivis peccat turba populi, tantum in stationibus & supplicationibus solet clerus peccare, & populum devotum nudis interdum plantis & capitibus incedentem sua insolentia, confabulationibus, cachinnis, incompositis moribus, & discursibus, scandalizare. Praecipimus ideo, ut in omnibus cujuscumque generis processibus clerus exemplis bonis populum edificet, & aut oret aut cantet cum gravitate per plateas incedens: nec dilabatur ad

Consil. General. Tom. XXXII.

jectacula, nec in ecclesiis, dum sacrum in stationibus peragitur, deambulant, aut confabulantur, sed choro omnes intersint, habeantque singuli decani & seniores ad juniores respectum, puniantque transgressores poenis quas decanus injunget.

Ut distributionum non sint participes qui officio integris non intersunt.

XXIV.

Non minori populi scandalo clerici quidam, quando sunt pingues distributiones, chorum ad breve tantummodo tempus, quo sui presentiam testentur, ingrediuntur, nec officium totum persolvunt: sed continuo egressi chorum, aut obambulant in ecclesia, vel ejus immunitate, aut ad aliam, in qua simul beneficium habent, ceteri transitu se proripiunt, ut similiter testentur se fuisse praesentes, quo duarum ecclesiarum distributiones pro eodem officio integras percipiant, cum in nulla ecclesia officium integrum persolverint, manifesto indicio, se pecunia, non Christo, aut ecclesiam servare, ut ter peccent; primum cupiditate, deinde cultus divini negligentia, tertio exemplo pravo, quo populum scandalizant, ut transgressionem canonum praetereamus. Etenim in concilio Chalcedonensi statuerunt patres, ne quis clericus in duabus ecclesiis inscriberetur aut ministraret, nec communicaret prioris ecclesiae rebus, qui ad secundam transfret. Quamobrem statuis, ut illi soli, qui horis divinis aut defunctorum exequiis, seu memoriis a principio ad finem usque intersunt, idque in habitu qualem temporis & personae conditio requirit, distributiones percipiant, nisi justa causa sit, quare ante officium finitum discedant, aut tardius ipsum accedant. Nolumus tamen hac constitutione privilegio praetorum derogatum.

De processibus ruralibus.

XXV.

Decanis ruralibus committimus, ut rura, ubi major est abusus, per suas regionulas pastores adhortentur, ut ad praedictum modum suas processiones instituant, nec vagi & incompositi per agros discurrant, & praesertim Rogationum tempore, quando Deum pro misericordia & frugum conservatione imploramus; transgressores pastores aut ipsi in synodis suis corrigant, aut visitatoribus nostris indicent.

Ut pastores rurales decanis suis obediant.

XXVI.

Quod praecipit apostolus, ut fideles omnes praepositis suis, quorum est vigilare pro animabus eorum ad reddendam Deo rationem, obediant atque subjaceant, intelligant pastores rurales, non ad laicam modo turbam, sed etiam ad se pertinere, qui debent decanis suis in licitis & honestis omnibus reverenter auscultare & parere: & aequum est ut obedientiam quam ab inferioribus suis tamquam Christi vicarii exigunt, superioribus exhibeant. Praecipimus ob id, ut visitatores de obedientia, quam mavult Deus quam sacrificium, potissimum inquirant, nec sinant inobedientiam impunitam.

N n

Ns

¶ Petrus dicit
et alios peccatores
missionem
missionem,
quorum peccata
omnes sunt.
quando peccata
omnes sunt
peccata
missionem
missionem, & ad
omnes convertuntur, ad
missionem
missionem
Christi, qui
de summo
cilio egreditur
in mundum
per orbem
terram
gloriam
Filio, juxta illud,
quod in prophetia
specie ipse
de se in
Evangelio
ait: Nemo
venit in mundum
sed ut
omnes salvemur
per se
per se

ANNO
CHRISTI
1540

ANNO
CHRISTI
1395.

Ne magistratus seculares decanis & pastoribus in officiorum suorum executione sint impedimento.

XXVII.

Accepimus magistratus seculares quosdam, & principum præfectos, munera ecclesiastica invadere, ac tyrannidem in Christi sacerdotibus & clerum exercere, cogere pastores ut præter ecclesiam catholicam consuetudinem subditos sub duplici specie communicent, & ceremonias pie institutas abrogent: quos schismaticos, atque cum Cote, Dathan & Abiron, quos terra deglutivit, æternam maledictionis obnoxios esse, & sacra scriptura discimus. Alios quosdam accepimus impedire, decanos rurales, quominus possint officia & jurisdictionem suam exercere, synodos libere celebrare, & excessus corrigere, sed iudicium hoc vendicare sibi, qui & ipsi intelligant se excommunicationem a pre & canonibus laram incurere. Quos & excommunicatos totius concilii auctoritate, ubi præmoniti non abstinerint, pronuntiamus & declaramus. Volumus quoque ut visitatores tales, ecclesiasticæ disciplinæ ac libertatis violatores atque oppressores, ad nos pro ulteriori eorum persecutione perferant: quos, si nostram ditionis fuerint, pro malis meritis plectemus: sin alterius, eorum principibus aut Cæsareæ majestati plebendos denuntiabimus.

Ne magistratus seculares onerent domos religiosorum & eorum personas servitiis secularibus.

XXVIII.

Pervenit ad sacrum concilium, præfectos quosdam in religiosarum sororum domos irruisse, & fractis per vim foribus occupasse, atque in granaria sua convertisse earum officinas: quin etiam religiosas ipsas sorores magna servitute opprimere, compellere frequentes monasteriis suis egredi in arcem, ubi eas domesticis suis servitiis gravent. Quam indignitatem sacri canones gravissimis censuris damnant, nec dissimulare absque magno reatu nos possumus. Proinde hos tales, ubi res ita aguntur, cum toto concilio pronuntiamus anathema violatæ immunitatis ecclesiasticæ incurrisse: committimusque visitatoribus nostris, ut de facti enormitate inquirant, quo de remedio ulteriori possimus cogitare.

Ne coloni ecclesiarum servitiis indebitis graventur.

XXIX.

Ad hæc præcipimus & mandamus universis magistratibus, & præfectis fidelibus, ne contra juris dispositionem, ecclesiarum colonos servitiis & impositionibus gravent, sed juxta Cæsareæ majestatis reformationem, sacros canones, & imperatorum leges, libertatem, privilegia & immunitates ecclesiasticas conservent eis illibatas: si anathema & animæ damnationem velint evitare.

Ne iudices seculares clerum judicialibus impetris ultra equitatem gravent.

XXX.

Perlatum est in concilium, seculares quosdam iudices pravo & nusquam gentium audito exemplo, ab annis paucis introducto, exigere a clero, si quando clericus, vel religiosus ratione bonorum ecclesiasticorum, vel aliis de causis, laicum in suo foro convenit, impensas duplicatas; ut ubi laici actores vel rei dant simplum, clerici & religiosi (si velint justitiam sibi administrari) duplum solvere cogantur. Quod profecto iniquum est gravamen, & tam rationi rectæ quam legibus imperatorum, & sacris canonibus, gravamina & clero depellentibus adversum. Proinde statuimus & ordinamus, ne liceat ullis iudicibus vel scabinis, quicumque illi sint, clericos & religiosos impensis majoribus quam laicos gravare, aut ad dupli solutionem eos quocumque prætextu cogere, ubi in causa simili dat laicus simplum, sub censuris contra eos qui exactionibus & oneribus clerum gravant, decretis.

Ne clandestina conjugia contrahantur & solerentur.

XXXI.

Sæpius experti, quanta mala ex clandestinis conjugis oriuntur, qualia sunt perjurya, supra virginum, adulteria, homicidia, parentum & amicorum offensiones, exheredationes; ut prætereamus ea quæ Cæsareæ majestatis reformatio pie & Christiane commemorat, decrevimus, & statuimus ut clandestine contrahentibus tantisper sacramenta negentur, donec ab excommunicatione a iudice competente absolvantur, atque ita in facie ecclesie sacramenti solemnitas celebrent. Idem statuimus de incolis & advenis illis, de quibus suspicio est, eos in facie ecclesie non esse conjunctos: qui aut matrimonii solemnes ritus in ecclesia celebrent, aut alibi id se fecisse idoneis testimoniis probent. Dum vero hujus gratia ad ecclesiam convenitur, & qui junguntur, benedictioni sacerdotali se submitunt, absit omnis levitas & jocus secularis, sed cum Dei timore cogitent quale sit vinculum quo colligantur, & quod Deus sit qui eos jungat, ut discant in Christo nubere, cujus gratia & dono torus immaculatus datur & conservatur.

Quod matrimonium debeat precedere trina proclamatio, & nemo nisi a pastore, ad quem hoc pertinet, conjugi.

XXXII.

Fit sæpe, ut dum pastor alter alterius ovile invadens copulat virum & feminam sibi non subditos, absque episcopi licentia, ut unus fiat duarum maritus, & contra una multorum uxor. Ideo sub pœnis & censuris canonicis statuimus & ordinamus, ut nemo parochus vel presbyter ausit sibi non subditos copulare, nisi sit alter alterutrius parochus proprius, & pastoris alterius dimissorias literas acceperit, nec nisi in utriusque parochia trina proclamationis tribus diebus festis a se invicem distantibus ad populi frequentiam præcesserint.

Quod

ANNO
CHRISTI
1396.

ANNO
CHRISTI
1398.

*Quod non debeant sponsus & sponsa conjugi, nisi
in ecclesia & tempore ab ecclesia non
interdicto.*

XXXIII.

*Tom. I. lib. 2.
ad unum
unde in
cliam ad
narrandam
facultatem
ejus conju-
gii, quod
ecclesia con-
cilio, confir-
matione,
& obliga-
tione aucto-
ritate, poterit
interdicere.*

Superbiam eorum qui ecclesiam Dei contem-
nunt, reprimere volentes, mandamus & præ-
cipimus universis parochis & presbyteris, ne
quis alibi, quam in ecclesia publice post mis-
sam audiam jungendos matrimonio copulet:
nec alio tempore, quam jura permittant, sub
pena suspensionis ab officio, quam sacerdotes
mandatum hoc prætergredientes incurrant: nec
volumus per officiales nostros cum quovis, nisi
ex causis gravissimis, & urgente magna neces-
sitate, dispensari.

De communione & confessione sacramentali.

XXXIV.

Perlatum est in concilium, multos reperiri
atheos homines, qui sacram communionem ab
annis aliquot a suo paroco non perciperint,
quos verisimile est vel non communicasse vel ali-
bi clandestinum apud schismaticos communicare.
Quosdam etiam adire sacram synaxim, de qui-
bus non constat, utrum sint confessi peccata
sua, absoluti, an secus. Statuimus ideo, ut
quicumque Christiano nomine volunt censeri,
semel ut minimum in anno accipiant a suo pa-
rocho sacram communionem, secundum catho-
licam ecclesiam ritum, sub una tantum specie. Et
vel eidem prius confiteantur, vel si de eorum
confessione probabilis est dubitatio, testimonium
asserant, quod alibi sint confessi & absoluti.
Alioqui viventes ab ingressu ecclesie arceantur,
& mortui, ecclesiastica careant sepultura.

*Ne fratres: quatuor ordinum audiendis confessioni-
bus se intromittant, nisi sint presentati.*

XXXV.

Exploratum habemus quosdam e fratribus
quatuor ordinum Mendicantium juvenes, im-
peritos & inexpertos sacerdotes, fiducia privi-
legiorum suorum audire passim confessiones,
& quolibet passim absque judicio & discre-
tione casum, quam nullam noverunt, absolvere.
Cui periculo obviare volentes præcipimus, ne
quis fratrum ordinum Mendicantium confes-
siones audire præsumat, nisi legitime & secundum
formam juris, nobis vel comprovincialibus epi-
scopis presentatus, & de his que ad officium
illud pertinent probe informatus sit, & judica-
tus idoneus. Quod si priores & guardiani non
compuerint suos fratres ad ordinationis hujus
observantiam, & dissimulaverint, tales nove-
rint se ab omni ministerio ecclesiarum nostra-
rum cum suis fratribus submovendos. Ne vero
habeant quod de presentatione querantur, has
gratis, salva scribarum moderata mercede, eis
impartiemur.

De penitentiariis episcopalibus.

XXXVI.

Insuper ut conscientis scrupulis consulat

Can. General. Tom. XXXII.

A tur, ac facilius pateat omnibus ad veniam &
absolutionem peccatorum aditus, ordinamus
nostros in hac diocesi penitentiarios, qui fa-
cultatem habeant sibi confessos ab omnibus ca-
sibus nobis de jure vel per statuta synodalia re-
servatis in foro conscientie absolvendi.

In primis reverendum Cyrenensem episco-
pum nostrum in pontificalibus vicarium, de-
inde metropolitanam ecclesiam nostram presbyteros
canonicos theologos, omnes quoque intraneos
& extraneos collegiorum, & ruralium parochiarum
decanos, & quatuor primarum parochialium
ecclesiarum in Colonia pastores: scilicet Mar-
tini, Columbæ, Laurentii, & Albani: prio-
res quoque quatuor ordinum Mendicantium,
& præterea ex ordine Prædicatorum fratrum
Georgium de Tremonia, & ex ordine Minorita-
rum fratrem Vvinandum ab Effrem, licentiatum
theologiam, ex ordine Carmelitarum fratrem
Vvilicium a Blathem, ex ordine Augusti-
nensium, fratrem Henricum a Vyverd: præter-
ea addimus in majori nostra ecclesia venerabi-
lem licentiatum theologiam Joannem Lunen,
Joannem Lamb, decretorum doctorem, Joan-
nem ab Heinsberg, theologiam licentiatum, &
Gotfridum Ditmarum ab Hagen.

De confessoribus sanctimonialium.

XXXVII.

Volentes consulere infirmitati sanctimonia-
lium, quas nonnunquam pudor vel metus reti-
nent a confessione libera, quando ad unum tan-
tum patrem vel confessorem eis familiariter no-
tum alligantur, unde fit ut sæpe non integre,
sed vix unquam libere conscientiam suam exo-
nerent, & tamen ad sacrosanctam communio-
nem statutis temporibus cum aliis accedant, ele-
menter indulgemus, & concedimus, ut sancti-
monialibus bis aut ter in anno fiat potestas,
alii quam suo presbytero confitendi, ab ordi-
nario loci deputando, nisi proprius eorum visi-
tator, aut commissarius, huic rei prius provi-
derit.

De contemptibus sacram unctioem.

XXXVIII.

Relatum nobis in concilio est, impios quos-
dam homines infirmitatis suæ tempore unctio-
nem sacram respicisse ac contempnisse: quam-
obrem statuimus, ut si quis sacramentum illud
nobis ab apostolo Jacobo tantopere commenda-
tum contempserit, ecclesiastica careat sepultura.

Est quoque in observatione dierum festorum
multa varietas, de qua in proxima synodo nostra
diocesana statuemus. Ea vero que hic consti-
tuta sunt, judicio sanctæ sedis apostolicæ, &
æcumenici concilii, ut omnia nostra, reveren-
ter submittimus: nec per ea sacris canonibus,
traditionibus ecclesiasticis, aut reliquis majorum
nostrorum provincialibus & diocesanis synoda-
libus constitutionibus, volumus derogatum. Po-
testatemque præmissa omnia, & singula inter-
pretandi & declarandi, quoties opus fuerit, &
visum erit expedire, nobis reservamus. In cujus
rei fidem & testimonium sigillum nostrum præ-
sentibus est appensum. Datum in metropolita-
na ecclesia nostra Coloniensi, sexto Aprilis,
anno domini MDXLIX.

ANNO
CHRISTI
1398.

CONCILIUM MOGUNTINUM

Auctore Sebastiano Archiepiscopo in causa fidei & morum congregatum
anno domini MDXLIX. tempore Pauli pape III.

CONSTITUTIONES CONCILII

Provincialis Moguntini, sub reverendissimo in Christo patre & amplissimo
principe & domino domino Sebastiano archiepiscopo Moguntino, sacri
Romani imperii per Germaniam archicancellario, & principe ele-
ctore, &c. sexto Maii, anno domini millesimo quingente-
simo quadagesimonono celebrati.

INDEX CAPITULORUM CONCILII A
provincialis Moguntinensis, eorum que ad
doctrinam fidei pertinent.

- I. De sancta Trinitate & fide catholica.
- II. De creatione & conservatione mundi.
- III. De hominis creatione.
- IV. De lapsu hominis.
- V. De peccato originali.
- VI. De redemptione per Christum.
- VII. De justificatione.
- VIII. De caritate & bonis operibus, & merito eorum.
- IX. Observationem mandatorum Dei vere Christianis esse possibilem.
- X. De vera libertate Christiana.
- XI. De sacramentis in genere.
- XII. Modus doctrinae circa baptismum.
- XIII. De baptismo parvulorum.
- XIV. Baptismum, adhibitis ritibus secundum veterem ecclesiae morem, administrari debere.
- XV. Unctiones, in baptizatis parvulis omittas, expleri debere.
- XVI. Baptismum ante meridiem administrari debere.
- XVII. Modus doctrinae circa sacramentum confirmationis.
- XVIII. De unctione chrismatis in confirmatione.
- XIX. De cognitionibus spiritualibus, ex his duobus potissimum sacramentis baptismi & confirmationis provenientibus.
- XX. Modus doctrinae circa sacramentum penitentiae.
- XXI. De contritione.
- XXII. De confessione.
- XXIII. De satisfactione.
- XXIV. De absolutioe.
- XXV. De iis qui confessionibus audiendis praefici debent.
- XXVI. De reservatione casuum relaxanda.
- XXVII. Ne religiosi laicos communicent sine consensu parochorum.
- XXVIII. Sine testimonio factae confessionis nemo ad sacra eucharistia percipiendum admittatur.
- XXIX. De confessionibus non revelanda.
- XXX. De satisfactionibus.
- XXXI. Modus doctrinae circa sacramentum eucharistiae.
- XXXII. De communione unius speciei.
- XXXIII. Ut a jejuniis & confectis sacrosancta eucharistia sumatur.
- XXXIV. Modus doctrinae circa sacramentum extremae unctionis.
- XXXV. Modus doctrinae circa sacramentum ordinis.

- XXXVI. Modus doctrinae circa sacramentum matrimonii.
- XXXVII. Monendos liberos, ne insciis parentibus contrahant.
- XXXVIII. De matrimonii solemnitate.
- XXXIX. De benedictione salis, aquae, & aliarum rerum, quae per exorcismos & orationes, ad usum fidelium preparantur.
- XL. De coronationibus.
- XLI. De imaginibus.
- XLII. De abusu imaginum prohibendo.
- XLIII. De reliquiis sanctorum.
- XLIV. De peregrinationibus ad reliquias sanctorum.
- XLV. De invocatione & veneratione sanctorum.
- XLVI. De orationibus pro defunctis, & de purgatorio.
- XLVII. De jejniis & delictis ciborum.

INDEX EORUM QUAE PERTINENT
AD MORES.

- XLVIII. De constitutionibus ecclesiae.
- XLIX. Ne ignoti & inexplorati ad praedicationis manus admittantur.
- L. Observandi parochi & concionatores, quomodo quisque doceat.
- LI. Videndum quibus libris parochi & concionatores passim utantur.
- LII. Plebs, ut concionibus & divinis intersit, per magistratus adigenda.
- LIII. De bonis canonicis.
- LIV. Qua ad tremenda missae mysteria.
- LV. Presbyteri cum irreverentia missas celebrantes correndi.
- LVI. De praemittenda sacerdotum confessione ante sacrificium missae.
- LVII. Missae sub concione aut solenni sacro, non celebrantur.
- LVIII. Concionatores plebem verum missae usum diligenter edocent.
- LIX. Missae quo gestu & qua devotione audienda.
- LX. In primiciis omittenda commutationes.
- LXI. Sanctorum solemnitates dominicis cedant.
- LXII. De sacris libris recognoscendis & reparandis.
- LXIII. De examine praetorum.
- LXIV. De his qui plura beneficia curata obtinent.
- LXV. De generalibus studiis instaurandis & conservandis: & de adolescentibus ad studia publice alendis.
- LXVI. De clericis secularibus & regularibus ad studia obligandis: & de studiis apud monasteria instaurandis & conservandis.
- LXVII. De theologia apud ecclesias collegiatas professoribus.

LXVIII.

ANNO
CHRISTI
1540.

LXVIII. De patronis & collationis beneficiorum.

LXIX. De admissione ad beneficia ecclesiastica, & eorum resignatione.

LXX. De iusto distributione proventuum ecclesiasticorum.

LXXI. Ut prepositi, decani, scholastici, custodes, & cantores, apud ecclesias suas resideant.

LXXII. De modo deferendi quotidianas distributiones.

LXXIII. Otiosas deambulationes in ecclesiis inter divinas prohibendas.

LXXIV. De benefactis & decantis clericali.

LXXV. De decimis & offertoriis persolvendis.

LXXVI. De foro competenti, & immunitate ecclesiastica.

LXXVII. Quibus episcopi aut archidiaconi suas vi-

ces committere debeant.

LXXVIII. De regularibus.

LXXIX. De claustris monasteriorum virginum.

LXXX. Pastores & alii ecclesiis suis, quibus per se non praesunt, idoneos & perpetuos vicarios praeficiant.

LXXXI. De promovendis ad sacros ordines.

LXXXII. De ordinandorum testimonio.

LXXXIII. Qui in baptismo unctioes sacri olei & chrismatis, iuxta vetustissimum ecclesiam morem, non susceperunt, ad ordines sacros ante rationem unctioem suppletionem non admittantur.

LXXXIV. De iis qui ordinantur extra suas dioceses.

LXXXV. De honore prelatorum.

LXXXVI. Ne domicellares canonici ante merita virtutis & doctrinae ad capitula assumantur.

LXXXVII. De juramentorum exactione restringenda.

LXXXVIII. Pecunias ex statutis beneficiorum, aut aliunde codentes, in ecclesiarum utilitatem impendi debere.

LXXXIX. De rebus ecclesiarum diligenter curandis.

XC. De procuratore seu fabricis ecclesiarum parochialium.

XCI. De simonia.

XCII. Ut parochi sacramenta gratis administrant.

XCIII. De competentiis parochorum.

XCIV. De clericis peregrinis.

XCV. De sacellanis nobilibus.

XCVI. De magistris scholarum.

XCVII. De testamentis & ultimis voluntatibus.

XCVIII. Mercatus diebus dominicis & festis prohibendi.

XCIX. De libris per typographiam publicandis.

C. De poena clerici percussoris, aut rixosi contra alium clericum.

CI. De poena forniciorum.

CII. De clericis concubinariis.

CIII. De excommunicatione.

CIV. De vitandis excommunicatis.

P R A E F A T I O.

Sebastianus Dei gratia sanctae sedis Moguntinae archiepiscopus, sacri Romani imperii per Germaniam archicancellarius, & princeps elector, &c. universo clero & populo per diocesim nostram Moguntinam, salutem in domino sempiternam.

POSTEAQUAM grave illud pastoralis muneris onus humeris nostris, domino sic disponente, incubisset, sane nunquam quasi in dignitatis & honorum fastigio sublimati, latari potuimus, sed quasi in quadam specula positi, ingentem & anxiam sollicitudinem animo concepimus, & quasi importabile onus humeris susti-

Concil. General. Tom. XXXII.

mentes, ad omnem suscepti muneris recordationem frequenter ingemimus. Non enim ignorabamus depositum, quod tradente & commendante Christo suscepimus, quanta in illa observando cura, sollicitudine & labore desudare nos oporteat: quanta poena nos maneat, & quam terribilis nos domini sententia expectet, si quidquam de thesauro illo, quem Christus, velut sedulus & prudens negotiator pretio sanguinis sui comparandam duxit, nostra forte incuria perire contigerit.

Accedebat ad cumulum sollicitudinis nostrae, & timoris nostri pondus in immensum augebat, quod functionem nostram pastorem in eam videbamus tempestatem incidisse, qua tot sectae, schismata, & omnes praeceptorum temporum haereses, velut conspiratione facta agminatim in ecclesiam irruerant, & dispersum Christi gregem immanes lupi ad interitum rapiebant: & qua universa vitiorum corruptela & gravissimorum scelerum lues, ovile Christi quasi contagione perferpens oviculas Christi sanguine redemptas crudelem in modum depalcebatur.

Atque hac temporum iniquitate nobis nequam desidia patrocinium, aut negligentiam excusationem, praebere existimabamus; sed curam & sollicitudinem nostram potius augeri: ut quanto gravioribus malis laborantem ecclesiam conspiceremus, tanto attentiore animo & studio vigilantiore, in eam, quam dominus nobis impulerat, pastoralis officii functionem incumbere-mus, & gregi nobis credito custodiam simul & disciplinam sedulo adhiberemus: custodiam quidem, ut ex commotione nostra, cavere noxia, & salutaria appetere, peccata refugere, & virtutes sectari, plebs nobis commissa sedulo ad-disceret. Disciplinam vero, ut qui spiritus salutaribus monitis, aut torpentes negligentia, aut malitia incitati, delinquerent, per nos a vitiis suis ecclesiastica censurae severitate coerce-rentur. Siquidem meminimus, hanc utram-que curam a domino ovilis sui custodibus sub gravi comminatione injungi: custodiam quidem, cum ait: *Si speculator viderit gladium venturum, & non insounerit buccinas: & populus se non custodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam; ille quidem in iniquitate sua capus est; sanguinem autem eius de manu speculatoris requiramus.* Severitatem vero disciplinam dominus a pastoribus exigens: *Non querat, inquit, fieri iudex, nisi valeat virtute irrumperet iniquitates:* nimirum innuens gravi culpa alligari eum, qui vitia subditorum, quae pro potestate sibi tradita compefcendo emendare debet, dissimulando nutrit & auget. Et alibi dominus pastorem negligentiam severissimis minis increpans: *Ego ego ipse, inquit, super pastores, gregem meum de manu eorum requiram.*

His nos domini commotionibus incitati, jam inde ab initio ordinationis nostrae propensa voluntate ad debitam commissam nobis functionis executionem omnem animi & consilii vim convertebamus; sed pios conatus nostros inquietudo temporis illius impediabat, dum tumultibus & bellis serverent omnia, ac plane apparet, saeculum nostrum jam nec vitia sua ferre posse, nec remedia pati velle. Et jam nihil aliud, quam gravem ecclesiarum ruinam, & de proximo imminentem religionis nostrae interitum, oculis providebamus, nisi Deus pro immensa sua misericordia miseratus ecclesiam suam, tot malis gravissime afflictam, & sub tantarum calamitatum onere jamjam ruituram, invictissimi & potentissi-

Non 3 mi

ANNO
CHRISTI
1540.

ANNO
CHRISTI
1549

mi principis Caroli quinti, piensissimi & vere catholici imperatoris, armis tenisset, & a casa preservatam, pia ejusdem imperatoris solitudine ad pristinum securitatis recuperanda spem erexit.

Cum igitur singulari Dei gratia & misericordia, & Christianissimi ac potentissimi imperatoris beneficio, hac quies ecclesiis reddita esset, ut jam de rebus religionis consilia tuto capere liceret; nos tamen opportunitatem, quam nobis divinitus concedi diu desideraverimus, nequaquam negligendam rati, omnes animi & consilii conatus ad ecclesiarum nobis subjectarum disciplinam rite constituendam, & ad plebis commissam salutem promovendam, adeoque ad totius pastoralis munus nostri functionem pro virili exequendam, applicuimus. Et veterem ecclesiarum consuetudinem insequentes, quam apostoli nobis reliquerunt, & sancti patres quasi per manus traditam sedulo retinuerunt, ut quoties in fide Christiana dubie questiones orirentur, aut alioqui ancipiti malo ecclesia periclitaretur, mox synodum convocarent, & dubias questiones ex scripturis sanctis, juxta communem sanctorum patrum consensum, & receptam ecclesiarum auctoritatem, dirimerent, & suborientibus difficultatibus & periculis, collato inter se consilio, matura & salutaria remedia adhiberent: nos quoque, post celebratam a nobis synodum diocesanam, presentibus malis etiam amplioris consilii remedia credentes querenda, juxta sacrorum canonum sanctiones provinciale concilium duximus congregandum. Itaque comprovinciales nostros amicos carissimos, & dilectos in Christo reverendos coepiscopos, ad diem sextum Maii in civitatem nostram Moguntiam evocavimus, e quibus cum reverendus in Christo & amicus noster sincere dilectus Mauricius episcopus Eistetensis, vir insigni eruditione praeeditus, & promovendae religionis zelo mirifice flagrans, per seipsum; plerique vero alii per idoneos nuntios pietate, doctrina, providentia, & consilii magnitudine praestantes viros, prompte comparuissent; omnium qui convenerant, voluntates ad ecclesiarum tot malis afflictarum, & tantis cleri & populi vitiis deturpatas, auxilium & emendationem valde pronas deprehendimus. Qua animorum alacri pietate, & pia alacritate exhilarati, invocato Dei auxilio, sine ampliore mora sancto & necessario negotio manus admovimus, & quantum is nos adjuvare dignatus est, cujus causam agebamus, in commune cepimus consulere, quam ratione populos nobis commissos in officio continere, noxia quaeque ab eis avertere, & salutaria eis providere, ac ecclesias nostras in pace & puritate regere possimus, donec generale concilium his tantis malis aptiora remedia provideret, & omnium abusu plenior emendationem, ac Deo propitio calamitatum & dissidiorum finem inveniret. Tandem cum dies aliquot continuis deliberationibus absumpserimus, quaecumque ad Dei gloriam illustrandam, ad ecclesiasticam disciplinam emendationem, & ad salutem commissi nobis gregis promovendam, apta & salutaria nobis visa sunt, in constitutiones divinas legi, orthodoxorum patrum sententias, & sacrorum canonum sanctionibus, ac rectae rationis iudicio consentaneas, congestimus, & eas ut ab omnibus per civitates & dioeceses nostras observentur, communi consensu publicandas decrevimus. Dedimus autem operam iis nostris constitutionibus, ut solitudinis

& pastoralis nostrae cura utramque partem complecteremur, & gregi nobis commisso custodiam simul & disciplinam praestarem: omnem curam adhibentes, quatenus in ecclesiis nostris simul salutarem Christi doctrinam, in qua vita & salus Christiani gregis consistit, a pravis opinionibus immunem & puram conservare, & disciplinam ecclesiasticam magna ex parte collapsam erigere, & sic Christo principi pastorum, oves, quas suo sanguine redimendas sibi existimavit, in illo die incolumes sistere valeamus: nequaquam immemores, ut ingentis meriti sibi comparant fructum, qui super gregem domini diligentem custodia excubantes, ad justitiam erudiunt, & ad salutem promovent multos; sic aeterni supplicii se reos constituere, qui ad pastoralis officii functionem admoti, sua negligentia interire sinunt animas, pro quibus sanguinem suum impendere, & acerbissimam mortem tolerare sustinuit Christus Filius Dei.

Nos igitur juxta apostolici ammonitionem, attendere volentes universo gregi, in quo nos Spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo, memores nos aliquando coram justo iudice pro animabus commissis nobis plebis rationem reddituros esse, in primis sollicita cura duximus providendum, ut in ecclesiis per universam nostram provinciam & dioeceses constitutis, sana & sincera, tum etiam una, consentiens & concors sacrosanctae fidei nostrae doctrina tradatur: quatenus populi curae nostrae commissi, sicut uno baptismo in spem vivam regenerati unum colunt Deum, unamque fidem profitentur, & unam omnes ambiunt unius Patris in caelo hereditatem, sic ad eandem una & concordi doctrina erudiantur.

Proinde universos & singulos pastores, parochos, concionatores, & curatos, per civitates & dioeceses nostras constitutos in domino exhortamur, eisque districte praecipiendo injungimus, ut tum universam Christianam doctrinam, juxta receptum sanctorum patrum & orthodoxarum ac catholicarum ecclesiarum sensum (vitae noxiis novitatibus, & suspectis opinionibus penitus omissis) plebibus commissis fideli cura tradant: tum vero eos praecipue, qui hisce temporibus in controversiam trahuntur, sacrosanctae religionis nostrae articulos in eam quae sequitur sententiam explicent.

CAPITULA AD FIDEM

pertinentia.

I.

Principio, ut super benedictam Trinitatis fidei simplici populo non anxie nimis & scrupulosa, sed plana & simplici oratione, juxta scripturas sacras, & trium symbolorum apostolici, Niceni, & Athanasii traditionem, exponant; & eos unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate credere & confiteri edoceant: unum eundemque Deum in essentia, & in personis trinum, Patrem & Filium & Spiritum sanctum.

II.

Hunc Deum conditorem, conservatorem, & gubernatorem esse rerum omnium, in penis & vindictis justum simul & misericordem, in donis liberalem, omnis quidem boni, sed nequaquam mali culpam, auctorem: siquidem nos peccata nulla

ANNO
CHRISTI
1549

ANNO
CHRISTI
1549

nulla impulsu necessitate, sed malitia & vitio nostro, perpetrantes.

III.

Incer cetera bonitatis & potentis sui opera, Deum ab initio hominem ad imaginem & similitudinem suam condidisse, corporis & animi viribus reatum, ornatum iustitia & gratia; intus in anima pravus moribus vacuum, in corpore infirmitatis omnis & omnium arumnarum expertem, & a moriendi necessitate immunem, in voluntate ad bona malaque appetenda ex pari liberum.

IV.

Qui cum mandatum Dei conditoris sui prava-ricatus esset, sanctitatem, gratiam, & iustitiam, in qua erat constitutus, iustissimo Dei iudicio amisit: ita Dei ac damnationi obnoxius, & in corpore simul & anima factus deterior, ut jam in corpore famem: sitim, & innumeras alias miseras & infirmitates, in anima concupiscentiam ad mala prolicentem, multasque noxias & molestas arumnas, ac tandem utriusque, videlicet corporis & animi, mortem sustineret.

V.

Hoc primorum hominum peccatum, propagatione in omnes homines transire, ac secum poenam suam trahere, ut sint natura omnes homines ira Dei, mortis & damnationis rei, & in peccatum proci: qui per libertatem arbitrii sui, quam exigua, & infirma in iis residet, nondum ad ius gratia Dei, ea quae sunt Spiritus, & ad salutem conferunt, non agnoscere, nedum appetere queant.

VI.

Ab hoc originalis peccati morbo, homines sola Dei misericordia per redemptionem, quae est in Christo Iesu, liberati; qui infirmitates & languores nostros in se suscipiens, & peccata nostra in cruce perferens in corpore suo, Patri nos reconciliavit, ut satisfactionem pro delictis nostris, quam in nostris meritis non invenimus, de Christi sanguine & meritis eius assumamus: cui dum per baptismum inserimur, per Spiritum sanctum mundamur, & omnem reatum, quem nascendo vel propriis peccando contraximus, renascendo eximus, & ab omni proflus peccato liberamur, & per Spiritum sanctum sanctificamur, & innovamur secundum Internum hominem, viresque contra relictas concupiscentias impetus accipimus, ut iam non regnet peccatum in mortali nostro corpore: nec ad culpam nobis, sed ad meriti occasionem, si per gratiam Dei graviter pugnauerimus, concupiscentia in nobis sit relicta.

VII.

Atque hac ratione justificari homines, cum qui immundi & natura ira filii, & damnationis rei sunt, per Christi meritum peccatorum suorum remissione impetrata, renovantur spiritu Dei per Christum secundum Internum hominem: ut iam justificati gratia ipsius, & reconciliati Deo, & ab aeterna damnationis reatu

A absoluti, haeredes sint secundum spem vitam aeternam.

Talis autem justificationis initium ex Dei gratia provenire, quae ante omne meritum, dum adhuc inimici & peccatores sunt, excitati & ad ius, & eidem gratia sic excitanti & adjuvanti consentientes & cooperantes, ad justificationem disponuntur.

Hanc vero praevenientem gratiam, cum per alia media, tum potissimum in praedicatione verbi, ad conversionem hominis operari, dum homo peccatorum suorum admonitus, & a Deo iusto iudice constituta peccatis supplicia metuens, mox excitatus & ad ius Dei gratia, a timore peccati, ad Dei misericordiam cogitatione deflectit & cum alia omnia in scripturis revelata, tum hoc principue fide firma capit, Deum peccatoribus propter Christum misereri velle: qua subnixus fiducia spem concipit & timorem animo eiecit, ac Deum, quem ad miserendum proclivem, sibi que jam propitium credit, diligere, & peccata, quae ipsum a Deo separabant, odisse incipit, jamque Deo per baptismum uniri, si nondum est in Christo regeneratus: aut si post acceptam justificationis gratiam in peccata relapsus est, per poenitentiam Deo reconciliari desiderat, ei que per vitam novitatem placere, & per mandatorum ipsius observationem perpetuo adherere velle proponit. Sicque is, qui tunc primo fidei Christianae initiandus venit, regenerationis lavacro suscepto, aut saltem votis expetito, dum suscipiendi facultas non suppetit: ille vero, qui post acceptam justificationis gratiam per peccatum rursus excidit, per poenitentiam remedia justificationem accipit; quae cum peccatorum remissione etiam sanctificationem, & interni hominis innovationem confert, quatenus per meritum passionis Christi, quod iam credenti communicatur, cum venia peccatorum, homo etiam Dei gratiam, & per Spiritum sanctum una cum fide, simul caritatem in corde diffusam ac spem accipit. Hisque Dei donis in ipso permanentibus, non iam solum reputatur aut nominatur, sed vere existit iustus: non tamen sua propria, aut suis meritis comparata, sed ex gratia Dei per Christum donata & communicata iustitia.

Itaque hominem justificari gratis per fidem quia nullis praecedentibus meritis justificatio acquiritur, sed ex Dei gratia per Christum donatur his quibus in eum credentibus mortis ejus & fusi pro peccatoribus sanguinis meritum applicatur.

VIII.

Caritatem vero, sine qua nemo iustus esse potest, iam tum, cum in justificatione hominis accedit, operibus bonis gravidam esse, nec otiosam manere in vere iustificatis: quin oblata occasione, & facultate permessa, promat de se opus bonum, & quotidiana faciat iustitiae incrementa, secundum scripturam: *Qui iustus est, justificatur adhuc.* Ea vero, quae iustificati iam, membra sua exhibentes arma iustitiae in sanctificationem, fide per dilectionem operante, fecerint opera: tum quia Deus bene operantibus, & in ipso sperantibus, mercedem misericorditer promittit: tum etiam quia eiusmodi justificatorum opera, gratia Dei effectus sunt, & movente & adjuvante Spiritu sancto fiunt: vere bona, & Deo gratia, ac remuneratione vitae aeternae digna esse.

Non enim secundum humanas vires estimanda sunt justificatorum opera, sed secundum eam gratiam, quam in ipsos influit Christus, ex qua deinde

ANNO
CHRISTI
1549

ANNO
CHRISTI
1549.

o. Ant. G. C. I.

deinde bona ipsorum opera promanant. Et secundum eam dignitatem, quam de Spiritu Sancto, velut omnis boni operis motore & operatore, sumunt. Sic enim extenuanda vires humane, ut non simul & gratia Dei vilis reputeretur, sic in bono opere faciendo deprimenda est facultas hominis, ut interim cogitemus Spiritus sancti motum & in nobis efficacem, & apud Deum acceptum ac preciosum esse.

IX.

Ex eadem causa demonstrandum est, mandatorum Dei observationem renatis ac justificatis esse possibilem, non secundum naturam infirmitatem, quam habent cum aliis hominibus communem: sed secundum gratiam Christi, qua imbuti sunt, & secundum opem Spiritus sancti, quem renati ac justificati acceperunt: ut jam divinum præceptorum observatio renatis tanto sit possibilior, quanto majorem gratiam, eodem semper opitulante Spiritu, vel semel acceptam retinent, vel amissam novo subinde munere recuperant.

X.

Eam vero libertatem suam (quam lex Spiritus, quæ est ipsa caritas, diffusa in cordibus nostris, nobis offert) Christiani intelligant, non ut impleant ea quæ in mandatis Dei exiguntur, sed quatenus ad ea adimplenda, non ut alii homines poenarum metu & imperio legis compellantur, sed ea jam non inviti, imo vero volentes faciant: ita ut obedientia ipsorum secundum animi promptitudinem, & in recte factis lætitiâ, vere libertas: secundum præcepti adimpletionem, plena & pia servitus existimetur. Alioqui cupiditatibus frena laxare, & carnis curam secundum ejus desideria facere: non Christi libertas, sed perniciofa diaboli servitus reputanda est.

XI.

Doceant etiam pastores nostri, septem esse ecclesie sacramenta divinitus instituta, per quæ velut apta remedia atque instrumenta, & peccatis nostris mederi, & suæ gratiæ munera nobis impartiri Deus voluerit; eaque non esse ritus simplices, quod quidam impie confingunt, sed sacrosancta signacula, & efficacia signa, quæ rite ea suscipientes gratiam eis conferendo sanctificent: gratiam vero sacramentorum, non ex ipsa externarum rerum virtute, nec ex merito ministrum, sed ex internæ & divini operationis virtute, estimandam esse.

XII.

Et ut populus virtutem ac fructum uniuscujusque sacramenti plane intelligat, concordia doctrina erudiri populos nobis commissos volumus, ut credant baptismi virtute omne prorsus peccatum tam originale quam actuale remitti, nec quidquam in rite baptizato relinqui, quod ab ingressu regni cælestis remorari eum queat. Concupiscentiam enim, quæ post baptismum in nobis ad agonem, non ad culpam, relinquitur, jam non esse peccatum vera ratione peccati; sed peccatum ob id appellari, quod per peccatum facta, & ex peccato relicta sit, & ad peccatum amplius inclinet.

XIII.

Datum etiam parvulis in fide ecclesie baptismum, ad abolendum originale peccatum, & ad salutem consequendam efficacem esse. Eumque semel rite, etiam a parvulo susceptum, aut ab hæretico vel infideli in forma ecclesie cum recta intentione datum, sine injuria Christi (in cujus mortis similitudinem, semel pro nobis redimendis tolerat, traditur) sine grandi piaculo amplius iterari nec posse, nec debere: ne invocatio sanctissimi nominis Dei, in qua semel ablutio data est, per iterationem, quasi vana accusetur: & mors domini, in cujus similitudinem semel baptizatur, repetitio baptismi, quasi inefficax arguatur.

XIV.

Parochis vero & aliis ecclesiarum ministris per nostras ditiones constitatis, sedulo injungimus & sub gravi poena, prævaricantibus sine remissione indulgenda, comminamur, ne aliter, quam adhibitis exorcismis & exsufflationibus, unctionibus etiam & ceteris ritibus, per catholicam ecclesiam ab antiquo observari solitis, & in aqua non profana, sed solempni benedictione, & sacri thrismatum unctione, sanctificata, extra casum necessitatis, baptismum administrare præsumant.

XV.

Cum autem circa sacrum baptismum non raro evigilare soleat, ut mysticæ illæ unctiones, jam inde ab initio religionis Christianæ per universam ecclesiam adhiberi solitæ, vel ex necessitate propter metum imminentis mortis infantium, vel etiam ex contemptu, omittantur, nos parochis nostris hanc curam serio injungimus, eisque districte præcipiendo mandamus, ut de pueris sic baptizatis diligenter inquirentes, si compererint alioqui debitam verborum formam observatam, baptismum quidem sic traditum approbent: eos vero, qui dum baptizarentur, unctiones non receperunt, serio exhortentur, & sedulo inducere tentent, ut consuetas unctiones cum oleo sancto, in pectore & scapulis, & in vertice cum chrismate, (adjunctis solitis precationibus, quæ in agendis habentur) aliosque ritus omisos, in seipsis per catholicum sacerdotem, juxta vetustissimum ecclesie morem, caute & pie suppleri curent. Quod si deprehenderint, in tali baptismi nec formam debitam esse observatam, his qui sic baptizati frustra putabantur totum baptismum secundum ecclesie ritum tradant.

De consec.
dist. 4. cap.
ab Antiquo.

XVI.

Et ut tanto mysterio debita omnino reverentia exhibeatur, parochos & ecclesiarum ministros serio monemus, ut mane intra officia divina, aut mox post ea peracta, (non autem tempore pomeridiano post epulas & prandia, nisi necessitas aut periculum infantium accelerare baptismum exsolcat) cum multa sobrietate & accurata devotione baptismum administrent. Comestiones vero & parum sobria convivia, quæ quibusdam in locis post baptismum fiunt, per civiles magistratus inhiberi, aut saltem ad moderationem Christianis dignam reduci volumus.

XVII. Sa-

ANNO
CHRISTI
1549.

ANNO
CHRISTI
1409.Jan. 14. 15.
26.
28. 8. 19.

XVII.

Sacramentum confirmationis ex institutione Christi, & apostolorum praxi, ecclesis relictum esse, in quo, juxta domini promissionem, Spiritum sanctum, quo in baptismo ad peccati emundationem signati sumus, cum novo gratias munere accipimus: videlicet, ut virtute ejus contra Satanas tentationes muniamur: ut gratia ejus, ad melius capienda fidei mysteria, illuminemur, ad confessionem Christi fiduciam, & contra vitia robor accipiamus. Quam omnia Christus dominus per Spiritum sanctum, quem missurus erat, fidelibus conferenda discrete promisit. Ea vero, ut erant a Christo promissa, ipis apostolis in die pentecostes exhibita, & ab eisdem per manus impositionem in alios transfundi cepta, Actus ipsorum satis testantur. Unde ecclesia catholica Spiritum sanctum per manus episcoporum fidelibus tradendi normam accepit.

XVIII.

14. 8. 19.

Diligenter etiam populum instruant, cur hoc sacramentum, ab initio sola manuum impositione exhibitum, mox sub ipsis temporibus apostolorum ex eorumdem traditione, adhibita chrismatis unctione, ceperit conferri. Nam cum in initio Spiritus sanctus, ad evidentiorum recentis adhuc fidei commendationem, signo visibili influeret confirmatis, externa unctione, qua illam internam designaret, tunc non erat opus. Postea vero adulta ecclesia, & stabilita fide, cum signa externa apparere cessaverunt, nec jam amplius Spiritus sanctus visibiliter descenderet, mox in locum visibilis signi unctio chrismatis adhiberi cepit, qua his qui confirmarentur internam & spiritalem unctionem repraesentaret, ut quid intus agatur per gratiam, foris aliquo visibili signo innotescat, & verbi fidem externi elementi similitudo confirmet.

XIX.

Ex concilio
Moguntino
domini Petri.
De confirmatione.
cap. 4. c. 9.
Non plures.

Non raro ex impedimentis cognationum spiritualium, difficultates & periculosa solent evenire: ad quos cohibenda decernimus, ne cuiquam, sive ex sacro fonte levando, sive ad sacram confirmationem tenendo, plures quam unum patrinum, liceat adhibere.

XX.

Poenitentiam, velut secundam post naufragium tabulam, cujus presidio, in peccatorum voragine relapsi, denuo perniciem effugimus, & gratiam reconciliationis & remissionis peccatorum recipimus: pastores nostri in ecclesiis sedulo urgeant, & admoneant fideles, his partibus integram & utilem poenitentiam absolvi contributione, confessione, & satisfactione.

XXI.

Neque enim remitti peccatum, cujus eum qui admisit, non poeniteat.

XXII.

Mans. 18.
Joan. 20.

Et cum ad sananda hominum peccata Christus duplicem ministris ecclesie suae potestatem reli-

quit, ut remittant aut retineant, solvant aut ligent: quatenus id remedium sanandis peccatis apponendum nobis dominus tradidit, ceteros confessionem, cum enumeratione peccatorum faciendam, nobis commendasse; ut ex recognitione peccatorum, is, qui discernendi potestatem accepit, sciat, utram commissi muneris partem debeat exercere.

XXIII.

Satisfactionem vero ab his qui deliquerunt doceant prestandam. Non illam quidem, qua culpa peccati & aeterna poena diluitur, (haec enim satisfactio ex sola Christi propitiatione donatur) sed illa a nobis prestanda est, qua poena temporalis, qua post culpas remissionem nonnunquam remanet, aut elemosynis aliisque pietatis operibus redimitur, aut jejniis & aliis satisfactionibus (qua tamen ipsa etiam ex merito passionis Christi efficaciam sumunt) avertitur.

XXIV.

Sacerdotes vero qui confessionibus audiendis dant operam, absolutionis formam non intricent pluribus membris, aut conditionibus apposis, sed planis & simplicibus verbis depromant: Ego absolvo te a peccatis tuis in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Non tamen prohibemus, ut idoneo loco, seu ante absolutionem, seu post eam, orationes, pro petenda delictorum venia, adjungant.

XXV.

Episcopus, qui curam animarum susceperunt, hac praesertim tempestate, qua variis & perniciosis opinionibus simplicium animi miserandum in modum depravantur; summo studio eritendum est, ut audiendis confessionibus, qua ad formandas conscientias opportune serviunt, sacerdotes viri integri & periti praeficiantur. Unde omnes superiores fratrum Mendicantium (qui in hac parte parochis in adiutorium accedant) inducendos censemus, & serio monemus, ut fratres suos, quos ad audiendas confessiones admittere destinaverint, prius commissariis nostris exhibeant: qui eos aut per examen, aut fide digno suorum superiorum testimonio dijudicent num idonei sint, quibus ovium Christi salus tuto committi queat.

Ex synodo
Moguntina
sub cardinali
Nicolaus
Theodorus
archiepiscopus,
anno
1451.

XXVI.

Ne autem propter casus reservatos a salstari confessionis remedio homines retrahantur, dum vel in promptu sacerdotem non inveniunt qui eos absolvere possit; vel etiam fame suae & sumptui timent, si longius pro absolutione consequenda ablegentur: nos pudori simul & sumptibus subditorum nostrorum consulere volentes, praesenti decreto ordinamus & constituimus, ut deinceps omnes parochi, per provinciam nostram rite ordinati & vocati, omnesque fratres Mendicantes, per suos superiores, ut praemittitur, praesentati, & per commissarios nostros approbati, potestatem habeant vice & nomine nostro absolvendi laicos contritos & confessos a quibuscumque peccatis occultis, quantumvis gravibus & enormibus, quae alioqui auctoritati nostrae ordinariae reservari debebant; exceptis dumtaxat homicidiis, haereticis & excommunicatis,

ANNO
CHRISTI
1409.

ANNO
CHRISTI
1449.

catas, ad nos vel commissarios nostros mittendis.

XXVII.

In concilio
Piscariensi.

Nalli tamen religioso (etiāsi ad confessiones audiendas, ut praeiicitur, admissus fuerit) licere volumus, cuiquam laico sacrosanctae eucharistiae communionem, sine speciali consensu parochi, ad cuius curam ille pertinet, porrigere. Quemadmodum & parochis omnibus serio inhihemus, ne quemquam alienum parochianum, sine consensu sui parochi extra necessitatem sive ad confessionem, sive ad ullius sacramenti perceptionem recipiant: si tamen subditus rationabilem causam allegans, alii sacerdoti confessionem faciendi consensum a suo parochi petiverit, talem ei consensum volumus non denegari.

XXVIII.

Et ne contempto confessionis remedio homines sacrosanctam eucharistiam percepturi, periculum sibi, quod apostolus indignis & inexplicatis graviter comminatur, accerant: parochis nostris injungimus, ne posthac quemquam parochianum, qui non suo parochi confessionem fecerit, (saltem ubi non factae confessionis suspicio subsit, sine testimonio ejus, cui confessionem fecit, ad sacrosanctam eucharistiam admittere praesumant.

XXIX.

In concilio
Piscariensi.

Magnam etiam cautionem adhibere debent confessorii sacerdotes, ne de inuitatis criminibus, praesertim a junioribus inquirendo, inexpertis, novae cupiditatis, aut criminis ante non tentati, occasionem objiciant. Caveant etiam, ne contentis peccatum sermone, vel ligno, vel aliqua ulla ratione prodant. Sed si consilio super aliqua re, in confessione sibi manifestata indigerint, rem ipsam sine ulla auctoris mentione ad peritorem referant. Quod si sacerdos alicujus crimen per confessionem sibi compertum vel a aperto indicio, aut saltem conditionis, aut loci, aut vicinis, aut cujuscumque circumstantiae significatione, revelaverit, a beneficio ecclesiastico remotus, ad arctum monasterium ad agenda poenitentiam pertrudatur. Nec etiam sacerdos confessorius a quoquam sibi contente de peccatis alterius expresse nomine ullo modo inquirere praesumat.

XXX.

Sacerdotes etiam confessorios monemus, eis, que praecipiendo injungimus ne in usura, furto, rapina, aut fraude, absolutionem contenti impertiantur; nisi ea, quae injuste abstulit, quatenus ejus facultates permittunt, se restitutum promiserit. In aliis levioribus delictis, satisfactiones, juxta qualitatem culpae, aut contentis possibilitatem, moderentur.

Eosdem hortamur, ut juxta delictorum qualitatem satisfactionis modum temperent, & avaris oleemosynas, incontinentibus jejunia, pro satisfactione imponant; quo semper contentium vitia contrariis virtutibus compensentur.

XXXI.

De veritate corporis & sanguinis dominici in

eucharistia plebem ex verbis domini instruant, ut credant post consecrationem sub speciebus panis & vini veram corporis & sanguinis domini substantiam contineri: nec jam dividi Christum, aut sanguinem ejus a carne separari unquam posse, quoniam amplius non moritur, ideoque sub alterutra specie Christum integrum contineri, & sub una specie tantum a fidelibus quantum sub utraque sumi.

XXXII.

Cum autem nemo fidem dubiet, virtutem sacrosanctae eucharistiae, non ex speciebus pendere, sed ex vivifica Christi carne & sanguine provenire: jam ne hoc quidem quisquam fidelis dubitare debet, illum sub una specie communicandi morem, ad salutem sumentium aequè utilem & efficacem esse, quam alterum sub utraque: cum constet non minus accipi in una specie: & cum quoque communicandi morem in una specie, jam inde ab initio praxis Christi & apostolorum in ecclesiam introduxerit. Unicuique autem fidelium, ex his duobus communicandi modis, cum merito tenendum esse, quem ecclesia, propter causas rationabiles, pro temporum ratione elegerit, & populo tradidit observandum.

XXXIII.

Parochis etiam & ministris ecclesiarum serio inhihemus, ne cui extra casum infirmitatis aut necessitatis, sacrosanctam eucharistiam, nisi jejuno & confesso, porrigere praesumant.

XXXIV.

Sacram unctionem doceant pastores nostri, ad infirmorum, & eorum qui ad vitae exitum vergunt, praesidium a pio domino traditam esse, quam ejus jussu primi apostoli exercuerunt. Quae dum per orationem fidei infirmis adhibetur, per divinae virtutis operationem, contra corporis infirmitates & terrores conscientiae, alleviationem & hilaritatem rite sumentibus praebet: leviora peccata tollit, & graviorum restantes reliquias expurgat, juxta apostoli testimonium, & receptam consentientis ecclesiae doctrinam.

XXXV.

In collatione ordinum, quae cum impositione manuum velut visibili signo traditur, doceant rite ordinatis gratiam divinitus conferri, qua ad ecclesiastica munera rite & utiliter exercenda apti & idonei efficiantur, & qua rata sint & efficacia, quae a rite ordinatis in ecclesia, juxta Christi & ecclesiae institutionem, generantur. Hanc vero gratiam esse ordinis & muneris, non hominum aut personarum, nec ad cujusquam privatam, sed ad communem totius ecclesiae utilitatem accommodari. Ideoque in rite ordinatis, sive boni sive mali sint, efficacem esse. Atque ita inter dispares ministros domini nostri dona semper aequalia, semper bona & sancta permanere.

XXXVI.

De hoc sacramento doceant pastores nostri, matrimonium ab initio ad officium institutum, tandem ex Dei benignitate infirmis hominibus ad

ANNO
CHRISTI
1449.De penitentiis
& remissionibus.
Cap. Omnis.De penitentiis
& remissionibus.
Concilio
Piscariensi.

Jan. 5.

ANNO
CHRISTI
1549.

1. Oct. 7.

ad remedium cessasse; ut jam hæc maris & femine commixtio, quæ alioqui, propter turpem concupiscentiæ motum, peccato ex se non careret; propter gratiam sacramenti, conjugibus ad peccatum non imputetur, sed sit honorabile in omnibus connubium, & torus immaculatus. Esse autem conjunctionem maris & femine, duorum tantum; nec alicujus tertiæ consortium, nec duorum a se invicem separationem, nisi per alterius mortem, ullo modo admittentem. Quod si ob fornicationem (quæ sola illis separandi causa a domino permittitur) conjuges invicem dimiserint, manere debere inuuptos, aut dimisso conjugii reconciliari, & neutri eorum, donec vixerit prior conjux, ad secunda transeundi matrimonia potestatem esse.

Matrimonia etiam sine consensu parentum legitime inita non debere rescindi.

Hanc conjunctionem ex libero consensu contrahentium per verba de presenti expressa stabiliri, nec a parentibus (si forte eorum voluntas non accesserit) rescindi posse.

XXXVII.

Volumus tamen liberos sedulo admoneri, ut divini præcepti memores, velint in parentum esse potestate, nec illis insciis aut invitis inire matrimonia, ac quidquam rei seriæ inchoare presumant.

XXXVIII.

Et ut matrimonio suus honos conservetur, conjunctiones conjugum volumus in conspectu ecclesiæ, adhibita celebritate consueta, confirmari: ne per occultas copulationes, sub prætextu conjugii illicitæ libidines grassentur: Et ut pericula, quæ ex clandestinis copulationibus suboriri possunt, excludantur: nomina contrahentium, ante conjunctionem, tribus diebus festivis, non immediate se invicem sequentibus, sed per aliquot dierum intervalla a se distantibus, in ecclesia coram multitudine, proponi debent: ut si qui impedimentum matrimonii inter eos noverint, id ante nuptiarum diem parochi revelent. Nec contra hujusmodi denuntiationem, nisi ex ardua & necessaria causa, dispensari debet. Quod si qui tempore hujus denuntiationis præsentem fuerint, & impedimentum reticuerint, post conjunctionem in conspectu ecclesiæ celebratam, amplius ad ejus matrimonii accusationem, aut ad testimonium contra ipsum, admitti non debent. Caveant etiam parochi & curati nostri ne peregrinos & ignotos ad matrimonia jungenda admittant, nisi libertatis suæ testimonia ex his locis attulerint, ubi prius vixerunt. Levitates vero, quas in pulsando sponso (& si quæ sunt similes) abusus in ipsam usque ecclesiam invexit, omittantur: saltationes lascivæ, & comestiones parum sobriæ, si in totum tolli nequeant, saltem ad moderationem Christianis dignam reducantur; ut sic hilaritas nuptialis, pietate & modestia condita, oculis Dei, qui matrimonii auctor & copulator est, commendetur. Parochis seu curatis, per universam provinciam nostram constitutis, injungimus; si sub cura sua habuerint subditum, qui mulierem, cui matrimonio jungi per impedimenta canonica non potest, tamen uxoris loco publice foveat, ut ad dimittendam eam ipsum serio inhortentur: aut, si matrimonium eorum dubium sit, num de jure subsistat, eosdem infra duos

Ex concilio
Fritzlar. de
spons. &
matrim.

A proximos menses ad nos aut officiales nostros pro declaratione accipienda venire jubeant: quod si sic moniti abinvicem non discesserint, aut declarationem, ut præmittitur, non petiverint, aut nostris vel officialium nostrorum decisionem & sententiam non acquieverint, ab ecclesiasticis sacramentis protinus arceantur, & nisi ante mortem peccatum suum emendaverint, aut saltem id confessi fuerint, aut seripsum super eo animi dolorem ostenderit: ecclesiastica etiam sepultura priventur.

XXXIX.

B Veterem morem in ecclesia sequimur, dum salem, aquam, & ceteras quasdam res, in usum fidelium, per orationes in verbo Dei præparamus. Quem morem nemo reprehendet, qui secum reputaverit, ecclesiam inter cetera salutis & utilitatis suæ, cum augenda, tum conservanda præsidia, etiam exorcizandi potestatem, contra insidias dæmonum, aliasque noxias pestes avertendas, accepisse. Quam potestatem dum per res externas ad utilitatem fidelium exercet ecclesia, nimirum in eo sanctorum imitatur exempla, qui ad eliciendos quosdam effectus, divino jussu res corporales adhibuisse leguntur. Quem morem in ecclesiis nostris precipimus conservandum, dummodo populum pastores sedulo doceant, effectus, qui inde petuntur, non ipsarum rerum efficaciam, sed divinæ virtutis operationi, per fortissimi nominis divini invocationem, tribuendos esse: & caverint, ne rebus talibus ad impias superstitiones abuti quicquam præsumat.

XL.

Similiter & reliquas ceremonias, quæ aut in cultu divino ornatum augent, aut mentes hominum ad pias & utiles cogitationes excitare possunt, diligenter retinendas censemus, præsertim eas, quas ex multa antiquitate profectas, & per universam ecclesiam observatas, quasi per manus traditas accepimus. Quales sunt, quæ in administratione sacramentorum adhiberi consueverunt: quibus annueramus, ut templa (velut orationum & divini cultus & sacramentorum officinæ) per loca idonea, habeantur; ad quorum ornatum (simul etiam velut divini cultus, & promovendæ pietatis apta instrumenta) in iis signa crucis, aliasque imagines, vexilla, vestes sacras, altaria, & vasa sacra conservari & usurpari volumus.

XLI.

E Imaginum autem usum, velut pro erudienda plebe, & omnium animis excitandis utilem, in ecclesiis nostris retineri serio mandamus: dummodo pastores nostri populum accurate moneant, imagines non ad id proponi, ut adoremus aut colamus eas, sed ut quid adorare aut colere, aut quantum rerum utiliter meminisse debeamus, per imagines recordemur. Procaces vero imagines, & nimio artis lenocinio, ad mundanæ potius vanitatis speciem, quam ad pietatis commotionem, effigiatas, in templis proponi, omnino vetamus, tam lascivam artis ostentationem frugi & severo Patrifamilias intra privatas ædes gravem, templis prorsus intolerabilem censentes.

XLII.

ANNO
CHRISTI
1549.

ANNO
CHRISTO
1449

XLII.

Cum utilis & legitimus imaginum usus intra suo limites contineri merito debeat, ut simplex populus non ipsas imagines adorare, aut fiduciam in eis ullam ponere; sed quem adorare, quosve honorare, & unde omnia bona sperare debeant, per imagines discant recordari. Nos prave superstitioni viam praecludere volentes, omnibus locorum ordinariis injungimus, ut si forte in territorijs suis ad imaginem aliquam concursus fieri, & homines ad ipsius imaginis figuram respectum habere, & quasi quamdam divinitatis opinionem illi tribuere, animadvertant, ipsam imaginem (adhibitis prius in consilio theologis, & Christianorum antiquitatum scientissimis juxta ac piatissimis viris) pro eius qualitate, aut tollant aut mutent, & aliam, a prima notabili quantitate differentem reponeant, ne rudis populus, in intellectu suo depreffus, & ideo per media corporalia ad divina erigendus, spem suam contra ecclesiam intentionem, in corporali, & quidem certa imagine, privata phantasia atque inhaesione collocet: quasi in illa sit quaedam necessitas, ut per eam, & non aliter, inducatur Deus & sancti id facere quod petuntur. Verum haec omnia, uti dictum est, de theologorum & sapientissimorum virorum sententia, ut sit salubri ordinariorum providentia a pernicioso Mololatrie scelere populi praeservetur simplicitas.

XLIII.

Reliquias etiam sanctorum, velut divinae gratiae olim-receptacula, & verissima Christi membra, & pura Spiritus sancti domicilia, monemus in ecclesijs nostris vel ob id proponendas, & religiosa pietate venerandas, ut per eas fideles communiti, discant virtutem & fidem sanctorum imitari. Et alicubi in iis sanguinolentas notas, & pro fide Christi tolerati martyrii vestigia cernentes, admoneantur spem fidei nostrae non esse inanem, pro qua omnia dira pati sancti martyres in animum sibi induxerunt. Quorum exemplo ipsi etiam ad adversitatum omnium tolerantiam animentur.

XLIV.

Peregrinationes etiam ad certas sanctorum reliquias, aut ad templa memorijs eorum dedicata, vel ob id Christiano populo censemus permittendas, ut ex ipsorum locorum admonitione, homines ad imitandam sanctorum fidem, pietatem & constantiam, vehementiore affectu incitentur, & ut majori devotione se meritis sanctorum sociari, & precibus eorum adjuvari possint: dummodo sedulo caveant pastores nostri, ne usquam incertis reliquijs, aut novae sine ecclesiae auctoritate, aut ne ullae etiam ad quatuor proponantur, & ne concursus superstitiosi ad statuas, profanis potissimum locis sitas, aut privata auctoritate erectas fiant.

XLV.

Doctrinam magno totius ecclesiae consensu jam iude ab initio receptam, & quasi per manus traditam, retineri in ecclesijs nostris omnino volumus; sanctos videlicet, qui in fide Christi nos praecesserunt, & viam hujus cursum beato sine

A clausurat, veluti ojas corporis, quo Christo conjugimur, nobilissima membra, a nobis merito honorari, non tamen eo, qui uni Deo debetur, cultu; sed eo societatis & dilectionis cultu, quo in hac vita sancti homines a nobis rite coli possunt. Illos tamen tanto devotius, quanto securius post incerta omnia sperata, quando etiam fidentiore laude pendimus jam in vita felicitate victores, quam in ista adhuc usque pugnantes. Quorum etiam meritis affectari, & orationibus adjuvari, rite petimus, qui uno Spiritu nobiscum colligati, velut ejusdem corporis membra, utique hac nobis lege caritatis obligantur, qua pro invicem membra sollicitudinem gerere, & pro invicem orare jubentur, ut salutem consequantur: quod eo magis sanctos in alia vita pro nobis facere confidimus, quo illis post infirmam carnis depositionem & ferventior caritas, & de se securis, ad promovendam aliorum salutem, promptior facultas accessit.

XLVI.

Ex eadem lege caritatis, qua nobiscum adhuc cohaerent, qui in fide & communione Christi ex hac vita migraverunt, tenendum est, defunctos vivorum pietate & orationibus adjuvari saltem eos qui cum viverent, ut eis haec prodesse possent meruerunt; qui non ita boni ex hac vita discesserunt, ut iis non indigeant; nec ita mali, ut eis haec prodesse non queant.

C Est autem consentiens ecclesiae doctrina multarum scripturarum collatione, & evidenti ratione firmata, talem esse quendam medium decedentium statum, qui non mox, ut carnem hanc exuerint, aut aeternis cruciatibus tradantur, aut ad beata illa sanctorum consortia admittantur: in quos, moderata & mixta clementiae severitate, vindicat ad tempus is qui & misericordiae suae, & tormentorum modum & mensuram novit. Alioqui, cum ex iis qui peccaverunt, & per penitentiam sanantur, alii in hac vita multas adversitates, alii aut parvas aut nullas experiantur: & cum multi ex hac vita migrent, a lethalibus quidem criminibus immunes; levioribus tamen alius alio magis implicatus; quorum tamen nemo, sive ob plura, sive pauciora haec delicta quotidiana, damnationem aeternam sustinebit: non facile modus inveniri possit; quomodo Deus (qui est in omnibus & erga omnes justissimus) non injustus videretur, si non post hanc vitam, per temporales, & non aeternas poenas, omnium compensatio expectaretur.

XLVII.

E Plebem Christianam pastores nostri (sumpta ex divinis literis commotione) ad perpetuam vitam sobrietatem sedulo cohortentur, ut cibi potulque moderatione carnis lasciviam comprimant, ad exercitia pietatis, mentem liberius intendere queant. Eos vero, quos necessitas nulla excusat, etiam ad statuta ecclesiae jejunia observanda inducant: ipsumque jejunium divini esse praecipit doceant. Tempora vero jejunandi, prout salubritati corporum & animarum expedire videbatur, ab ecclesia ordinata, & totius Christiani orbis consensu recepta, & jam inde ab apostolorum temporibus observata sunt: quos qui extra necessitatem non observaverint, velut ecclesiasticae disciplinae violatores, & consuetudinum ecclesiae temerarii contemptores, severitate poenarum coerceri debent.

Huis

ANNO
CHRISTO
1449
Augustinus
de civitate
dei, lib. 20,
cap. 11.

August. in
civitate
cap. 109.

Sicilo pro
paragorio.

ANNO
CHRISTI
1548.

Hanc jejuniorum observationi iungendus est A
ciborum defectus, itidem consensus totius eccle-
siae ad nostra usque tempora retentus: monen-
dique sunt fideles, ut diebus jejuniorum, simi-
liter sextis feriis, & sabbatis, a carnium & alio-
rum ciborum esu, quos ecclesiae consuetudo per
eos dies hucusque vitare perseveraverit, extra
legitimam necessitatis exultationem, sibi tempe-
rent, non quidem ab iis velut immundis absti-
nentes, sed edomandi corporis causa, propter
animam, ab irrationabilibus motibus amplius
humiliandam. Non tamen existiment Christiani,
sola carnis abstinentia se Deo gratos esse
posse, cum meminerint, primos homines, qui
carnem nondum gustaverant, ob vitam nequi-
tiam, diluvii immissione deletos: sed cum ab-
stinentia carnis, etiam ceterorum ciborum mo-
derationem, & perpetuam totius vitae sobri-
tatem conjungant.

CAPITULA AD MORES

PERTINENTIA.

XLVIII.

DE constitutionibus ecclesiae, quae ad disci-
plinam ecclesiae continendam, ad bonum
& decentem ordinem in ecclesia tuendum & con-
servandum, & ad pietatem publice ac privatim
promovendam, introductae sunt, pastores ple-
bem sibi commissam probe & diligenter instruant,
ut discant, eas ab ordinata potestate conditas,
velut Dei ordinationes reverenter agnoscere, &
gratanter eisdem obedire: sive hae constitutio-
nes serventur ex consuetudine, quam Paulus vio-
lari non vult; *Si quis vult contentiosus esse*, in-
quit, *nos talem consuetudinem non habemus, ne-
que ecclesia Dei*: sive tradantur scriptis canoni-
bus, quales apostoli Spiritui sancto tribuere non
verentur: *Visum est*, inquit, *Spiritui sancto*,
& *nobis*. Itaque plebs Christiana ecclesiae con-
stitutiones, nequaquam ut traditiones hominum
(quales erant Phariseorum, ad subversionem
divinae legis adinventae, quibus Deus frustra
colitur) aspernentur: sed ut ad pietatem colendam
& continendam in officio plebem utiles
libenter amplectantur, nec eas existiment sine
grandi piaculo violari posse; considerantes, etsi
hoc in praeceptis divinis non continetur, quod
tales majorum nostrorum constitutiones jubent,
tamen, ut majoribus obediamus, (saltem in iis
quae legi divinae non adversantur) deserti juris
divini est. Unde & per occasionem talium con-
stitutionum transgressiones grandis peccati reos
faciunt temerarios violatores: maxime, dum ex
contemptu, aut cum scandalo caritatem violant,
quorum utrumque per se peccatum mortale ope-
ratur. Alioquin ecclesiae constitutiones suas cari-
tati & necessitati libenter submittit.

Hanc doctrinam, quae in superioribus com-
pendio traditur, adjecta institutione ad Chri-
stianam pietatem, diffusius explanari curabi-
mus. In qua omnia, quae ad sacrae religionis
nostrae fundamenta pertinent, & Christianis
omnibus cognitu admodum necessaria sunt, co-
piosius explicabuntur: quam a parochis & pa-
storibus nostris diligenter legi, & ex ea populos
sibi commissos in iis quae sunt fidei sedulo eru-
diri volumus.

Concil. General. Tom. XXXII.

XLIX.

Et quo minus in posterum salutaris Christi do-
ctrinae sinceritas, perversis dogmatibus, aut no-
xiis opinionibus & haeresibus depravetur, decer-
nimus, definimus, & praecipimus, ut homines
vagi & ignoti, qui testimonia episcoporum suo-
rum, tam ejus a quo recesserint, quam illius, ad
cujus diocesim diverterint, non habeant, a mi-
nisterio verbi seu praedicationis officio, in pro-
vincia nostra prohibeantur: & soli admittantur
hi, qui ad id munus rite vocati, & ordinaria
auctoritate examinati fuerint & approbati.

Fratres tamen Mendicantes, quorum plerique
pietate & doctrina satis instructi, in asserenda ca-
tholica doctrinae veritate, his temporibus utilem
sane operam praestant (saltem ubi tales noti
sunt, & probitatis, doctrinae, & modestiae suae
testimonium a suis superioribus habent) a con-
cionandi munere excludere non intendimus.
Quos tamen ipsos etiam pristquam concionandi
munus in provincia, aut diocesis nostris, si-
bi usurpent, nobis aut vicariis nostris praesenta-
ri, & per eos vel examine praevio, vel sufficien-
ti & fide digno suorum superiorum testimonio,
tamquam ad id munus idoneos approbati vo-
lumus.

L.

Et ut pestilentes doctrinae, & perniciosi erro-
rum magistri, ex ecclesiis protinus ejiciantur, Ex eodem synodo.
mandamus & injungimus visitoribus nostris,
archipresbyteris, seu decanis ruralibus, & testi-
bus synodalibus, nunc existentibus, aut in po-
sterum futuris, ut dioceses crebro & sedulo lu-
strantes, si quos compererint ecclesiae ministros,
in exponendis scripturis sacris, & administrandis
sacramentis, ab orthodoxorum patrum commu-
ni consensu, & recepta ecclesiae consuetudine &
auctoritate deflecentes; tales ordinario loci, aut
ejus fiscali, pro excessuum qualitate aut corri-
piendos, aut e ministerio ecclesiae prorsus abji-
ciendos, denuntient.

Idem, si quos per dioceses viros, doctrina
& pietate excellentes, & ad ministeria ecclesiae
idoneos, cognoverint, loci ordinario in locum
abjectorum sufficiendos, aut alioqui destitutis
ecclesiis praeficiendos, commendent.

Commisimus autem vicariis seu officialibus no-
stris, eisque in hoc viros pios & peritos adhi-
buimus, ut archipresbyteris & testibus synodali-
bus, tales querelas ad religionem pertinentes
deferentibus, consilio & auxilio sint.

LI.

Libros autem parochorum & concionatorum Ex eodem synodo.
visitatores inspiciant, & ab eis diligenti inqui-
sitione cognoscant, quosnam potissimum aucto-
res legant, & in concionibus imitentur. Conta-
giosos autem & de haeresi suspectos libros ab eis
auferant: & ad lectionem veterum orthodoxo-
rum, aut etiam recentiorum qui suspecti non
sint, eos exhortentur.

LII.

Et ne parochi ac concionatores sedulitatis & la-
boris sui fructum amittant, si plebs sacra eorum &
conciones audire refugiat: praefectis nostris per
loca ditioribus nostris subjecta injungemus, ut Ex eodem synodo.

O O O

tem-

ANNO
CHRISTI1548.
Ex diocesi
na synodo
Moguntina
celebrata
anno 1548.

ANNO
CHRISTI
1549.

tempore concionum & divinorum officiorum A
otiolam turbam e tabernis, e foro & plateis
abigant, & concionibus & divinis officiis inte-
resse, nisi legitimis causis impeditos, debitis
penis compellant.

LIII.

Ex eodem
synodo.

Et ut ab hac retinenda in verbo Dei puritatis
cura, propinquo gradu ad divinorum officiorum
celebrationem rite constituendam, & debita cum
veneratione peragendam, transeamus; clericos,
quibus ea cura incumbit, sedulo commonen-
dos, & per praelatos digne mandamus ani-
madversione compellendos, ut non vocis tantum
modulatione, sed devotione cordis, debitum
suis servitutis pensum absolvant, & ad divina
officia peragenda corpore pariter & mente se
componant, quo simul & Deo cultum gratum
exhibere, & populo consideranti devotionem
augere valeant.

Nemo in choro, aliis psallentibus, seorsum
legere aliquid, aut suas horas canonicas ora-
re, aut fabulari, aut aliis levitatibus intende-
re permittatur: negligentes vero legere horas
canonicas, si deprehensi fuerint, per praelatos
subtractione portionis fructuum, in elemosy-
nas pauperum, aut alios pios usus converten-
das, puniantur.

LIV.

Ex eodem
synodo.

Circa sacrosanctam missam officium, quo immen-
sum redemptionis humanae beneficium, & sum-
mum illud ac tremendum Christianae religionis
mysterium recolitur, volentes omnia providere,
quae populi animos ad amorem & veneratio-
nem tanti mysterii inducere valeant, in primis
sancimus & praecipimus, ne quis sacerdos, solus
ad celebrandam missam accedere praesumat; sed
ad minimum uno aut altero, quasi teste adhi-
bito, qui quod publico nomine agitur, ratum
habeant, & ad publicas orationes ecclesiae no-
mine respondeant.

LV.

Presbyter vero, qui vespertinam compotatio-
nem usque ad intempestam noctem produxerit,
& mane adhuc hesternam crapulam eructans ce-
lebrare praesumpserit, aut qui hoc sacro myste-
rio ad superstitiones abuti ausus fuerit, praelati
sui arbitrio severe puniatur.

Similiter & hi, qui talem vitae turpitudi-
nem, levitatem aut negligentiam, ad celebra-
tionem missarum attulerint, ut & plebis ani-
mos offendant, & ab hoc sacro abhorretere fa-
ciant, praelatorum suorum auctoritate coer-
ceantur.

LVI.

Juv. 48.

Et cum secundum sacram scripturarum maledi-
ctus sit qui opus Dei agit negligenter: nemo au-
tem neque negligenter opus Dei in ecclesia agere
videatur, quam qui propriam salutis prodigus im-
pura conscientia, & illotis, ut dicitur, mani-
bus, tremendo altaris sacrificio assistit, contra id
quod propheta ait: *Quid est, quod dilectus meus
facit in domo mea scelera multa? Numquid carnes
sancta conferens a te malitias tuas?* Et aposto-
lus: *Prober, inquit, se homo, & sic de pane illo
edat, & de calice bibat.* Cumque non minimam

Juv. 21.

Co. 10.

ANNO
CHRISTI
1549.

malorum hujus tempestatis partem huic malo ac-
ceptam feramus, quod tam impure, non dijudi-
cando corpus domini, sacrosancta hae mysteria
tractantur: nos animarum salutis cupidi, statui-
mus & ordinamus, ne aliter liceat cuiquam mis-
sam celebrare, quam praemissa sacramentali con-
fessione & absolutione emendato, iis quae hujus
sacrificii devotio requirit antea persolutis. In-
jungimus praeterea & districte praecipiendo man-
damus decanis, aliisque praelatis, ut diligenter
super hoc excubias agant; & si quos ita delin-
quentes deprehenderit, condigna animadver-
sione plectant. Super quo etiam conscientias eo-
rum duximus onerandas.

LVII.

Et cum apostolus jubeat omnia honeste & se-
cundum ordinem fieri in ecclesia, citraque tumultum,
statuimus & ordinamus, ne deinceps con-
cionis tempore, aut sub solenni missa, aliae specta-
les missae celebrentur; sed aut concionem & solen-
ne sacrum praecedant, aut in aliud tempus differan-
tur, ne populus in diversa distractus nulli sacro
aut concioni satis intendat. Quam rem, pro op-
portunitate cujusvis loci & temporis praelatorum
discretionem relinquimus curandam.

LVIII.

C Concionatoribus autem & parochis nostris sim-
plicem plebem committimus, & praecipimus di-
ligenter erudiendam, ut usum mysterii hujus in-
telligant, ac omnem mentis vim atque sensum
tam salutari actioni intendant, & voto id agant,
quod sacerdos agit ministerio, ut scilicet dis-
cant, & ipsi suam totiusque Christiani orbis salu-
tem, tant salutaris & gratum hostium interven-
tione, & Christi Jesu meritis, Deo Patri com-
mendare. Praeterea sacram eucharistiam cum ce-
lebrante, si non ore, saltem fide & desiderio
cordis, ad percipiendum spiritalem ejus fructum,
crebro sumere.

LIX.

D Sedulo commonendus est populus fidelis, ele-
rici etiam per praelatos debita animadversione in-
ducendi, ut in celebratione missarum, adversus
tantum mysterium, quantum quisque per valetu-
dinem potest, etiam corporis gestu reverentiam
quamdam adhibeant: videlicet, ut dum in Col-
lectis pro communi orbis Christiani incolumita-
te ad Deum preces funduntur, ipsi quoque, tam-
quam hujus sacrae communionis cives, suas pre-
ces cum oratione publica conjungant, & vultu
ad altare verso, aperto & demisso capite stan-
tes, gestum orantibus convenientem praese-
rant. Pari religione ad nomen salvatoris nostri
Jesu Christi, similiter ad evangelium, Magnifi-
cat, Benedictus, Nunc dimittis, Gloria in ex-
cellis, Gloria Patri, ceteraque id genus divi-
norum officiorum partes, sic genuum flexione,
apertione capitis, ac totius corporis gestu se com-
ponant, ut ad ea quae ibi aguntur animum in-
tendere videantur.

E

Jam statim ab inceptione canonis non se-
deant; sed ad tremendi mysterii pertractatio-
nem intenti, vultu itidem ad altare converso,
corporibus humi demissis, & mente in caelum
elevata, sub silentio, redemptionis humanae
beneficium & Christi passionem secum meditan-
tes, salutis nostrae auctori de impenso san-
gui-

gui-

ANNO
CHRISTI
1549.

guis, & tolerata pro nobis morte, debitam gratiarum actionem exhibeant. Ceterum ad summationem sacrosanctae eucharistiae, corporis humilitate & incitatione animi se componentes, si non esse cum celebrante de corporis & sanguinis dominici sacrificio communicent, saltem fructum ejus spiritalem sibi applicari intimis animi votis exoptent.

LX.

Dum vero a novitiis sacerdotibus hujus sacri primitivae celebrantur, serio mandamus choreas & omnino saeculares pompas omittendas, & convivia non permittenda, nisi inter paucos amicos, & ea sobria tamen, & quae sine luxu in timore domini incantur.

LXI.

Sed & sanctorum celebritates, in diem dominicam incidentes, censemus submovendas, & in feriam aliquam precedentem vel sequentem transferendas, quo sanctorum omnium domino sua conservetur solennitas: exceptis beatae Mariae, apostolorum, & aliis summis festivitibus. Nec tamen legem imponimus his qui peculiaribus singularum dominicarum officia, propter cantorum paucitatem observare non valentes, officia de Trinitate, de Spiritu sancto, aut, quod decentissimum erat, de resurrectione domini, diebus dominicis servaverint.

Et quo Dei gloria in observatione divini cultus magis illustretur, & fidelium devotio minus impediat, diebus dominicis & festivitibus celebrioribus, mactationes, tripudia, saltationes, quas damant concilium Toletanum, & profana spectacula, decernimus non permittenda: simul etiam ludicra quaedam a pietate aliena, & theatris quam templis aptiora, censemus in ecclesiis non admittenda.

LXII.

Cum etiam libros missales, antiphonarios, agendas, & breviaria, per viros doctos & pios inspici & repurgari res postulet, hanc operam necessarium cum primis, & ecclesiis utilem, a singulis comprovincialibus censemus praestandam, per viros idoneos ad hoc adhibitos: qui sententiam super emendatione librorum, primo ad ordinarium, & mox ad metropolitanum referant, ut collatis consiliis, sana &, quoad fieri potest, concors divinarum officiorum celebratio, in omnibus provinciis ecclesiis recipiatur, & conservetur.

LXIII.

Cum his, qui ad praelaturas ecclesiarum provehantur, & in dignitatibus velut excelso loco ponuntur, ab inferioribus honorem & obedientiam exhiberi debere omnes ecclesiasticas constitutiones jubeant, utique tali eos virtute doctrinae, prudentia, praeditos esse convenit, ut honorem hunc mereri videantur, & ceteri, ipsorum comparatione, gregem se merito dici reverenter agnoscant. Nos igitur ad honores & dignitates ecclesiarum, submotis minus idoneis, dignis modo & idoneis viam aperire volentes, constituimus & ordinamus, ut hi, qui ad praelaturas (quae sub nostram aut aliorum praelatorum nobis subditorum dispositionem cadunt) assumendi sunt,

Conc. General. Tom. XXXII.

ANNO
CHRISTI
1549.

A previo examine, de doctrina, de moribus, deque omnibus iis disciplinis, quae ad regimen, cui destinantur, necessariae sunt, accurate explorentur ab iis qui jus investendi & confirmandi habent. Qui nisi digni reperti fuerint, confirmationem recipere non debent: sed iis abjectis, alii in eorum locum magis apti & digni substituantur.

LXIV.

Res ipsa loquitur, plura beneficia, potissimum quibus animarum cura submissa est, non sine gravi ecclesiarum damno, ab uno obtineri, cum unus in pluribus ecclesiis rite officia persolvere, aut rebus earum necessariam curam impendere nequeat. Nos igitur, juxta reformationis commotionem, contra hanc ecclesiarum calamitatem velut salubre remedium, illud Lugdunensis concilii decretum oppositum, singulos ejusmodi curatorum beneficiorum detentores monemus, & districte eis praecipiendo injungimus, ut intra trimestre tempus, post hujus synodi provincialis exitum, nobis aut comprovincialibus nostris, locorum ordinariis dispensationes, quarum praetextu ejusmodi beneficia obtinent, exhibeant. Quod si fecerint, talia beneficia quasi eo ipso illicite obtineri convincantur, post trimestre tempus elapsum, per eos, ad quos collatio eorum pertinet, aliis personis idoneis conferri debent. Quod si dispensatio alicujus legitima & sufficiens videbitur, is beneficia sine molestia retinebit: nihilo minus tamen providebit per idoneorum vicariorum deputationem, & congrua portione fructuum assignationem, ne cura animarum in his ecclesiis negligatur, nec ipsa beneficia debitis officiis fraudentur: alioquin negligentia ejus, per ordinariam de fructibus beneficii suppleri, & ipse insuper subtractione certa portione reliquorum fructuum, pro arbitrio ordinarii, puniri debet. Sin dispensationes invalidae, aut non satis legitime visa fuerint, si is, qui earum praetextu plura beneficia curata obtinuit, uno retento, cetera libere resignare recusaverit, causa illius ad sedem apostolicam referatur, ejusdemque judicium expectetur, quem sui beneficii modum esse velit. Quod si quis in diversis diocesis ejusmodi beneficia curata obtineat, a quolibet ordinario ad talem exhibitionem compelli debet. Et si legitima dispensatione munitus non fuerit, ultimo quod accepit beneficio retento, cetera resignet: cum juxta juris communis dispositionem, per subsequentis beneficii curati acceptionem, quod prius obtinebat, ipso jure vacare dignoscatur.

LXV.

Prudentes homines facile prospiciunt, & boni ac pii jamdiu queruntur, interitum studiorum, quae in hac misera perturbatione rerum, saltem in locis catholicis, prope modum in universum perierunt: in primis ecclesiasticis status extirpationem, adeoque sacrosanctae religionis, ac totius reipublicae Christianae ruinam secuturam esse. Cum enim successio eorum, qui utramque rempublicam administrare debent, ex juventute dependeat, si illa aut pravis aut nullis doctrinis imbuatur, spes nulla esse potest, aut in ecclesiis puritatem religionis, aut in externa politia pristinam tranquillitatem, unquam nobis reddi posse. Itaque quanto quisque desiderio sacrosanctam religionem nostram post se superstitem relin-

Ooo 2

relin-

ANNO
CHRISTI
1549.

relinqui, ac porro salvam conservari expetit, quanto desiderio communis patrie incolumitatem, & vivam restitutam videre, & ad posteros transmittere satagit, tanto conatu ad instaurationem studiorum incumbere debet. Præsertim vero homines ecclesiastici, quibus etiam hujus vite bene ac beate transigendæ omnis facultas, ab incolumitate religionis (quæ sine studiorum auxilio nequaquam durare potest) dependet, ad studiorum conservationem, veluti ad unicum status sui conservandi, & retinendæ dignitatis præsidium, omnes vires suas certatim conferre debent. Hinc comprovinciales nostros in domino exhortamur, & serio commoneamus, eis que pro auctoritate nostra metropolitana injungimus, ut omni cura, ope & industria, ubique per universam provinciam nostram, studia præcipue generalia instaurare, promovere, & conservare satagant, & hanc religioni ac publicæ tranquillitati perniciosam necessitatem parentibus juventutis adimant: qui alioqui sanctæ religioni nostræ bene affecti, tamen ex neglectu studiorum in locis catholicis, compelluntur filios suos ad alias universitates & scholas ablegare, ubi una cum literis noxias de religione opiniones hauriunt, quibus infecti & perversi domum redeuntes, ipsos plerumque parentes ac totam sæpe viciniam pestilentibus opinionibus imbuunt, & sinceritatem fidei Christianæ in eis corrumpunt. Ad quam perniciem avertendam, omnes boni, quos ulla pietatis ratio & sacræ religionis nostræ amor tangit, & in primis proceres ecclesiastici, omni conatu incumbere debent, quatenus in hac re salutem civium, & sanctæ religionis profectui, & publicæ tranquillitati consulatur.

Nec minorem curam & sollicitudinem, comprovinciales nostri circa scholas, per suas dioceses in civitatibus & pagis constitutas, impendere debent, ut passim instaurentur & conserventur, & eisdem idonei & catholicæ veritatis amantes, & de hæresi non suspecti, præficiantur pedagogi.

Et ne desint, qui ad messem spiritalem, velut idonei operarii, mitti rite queant, comprovinciales nostros similiter, per honorem Dei & domini nostri Jesu Christi, & sacrosanctæ religionis nostræ conservandæ & promovendæ amorem, exhortamur, quatenus curare velint, ut aliquot adolescentes felicioris ingenii, & melioris spei (quibus alioqui ad studiorum suorum sustentationem a parentibus & propinquis facultates non suppetunt) publicis ecclesiarum & monasteriorum sumptibus in studiis alantur: qui ad theologiam studium operam suam applicant: in qua si operæ precium fecerint, deinde ecclesiis & parochiis per dioceses præficiantur. Quos in ecclesiarum ministerio servituros, maxime convenit earumdem sumptibus sustentari.

LXVI.

Et quo magis ecclesiis idoneis ministris abundant, decernimus, ut capitula quorumlibet ecclesiarum, in provincia Moguntina constitutarum, ex clericis sæcularibus beneficiatis, juxta cujusque collegii facultates & personarum numerum adolescentes aliquot bonæ spei & docilis ingenii, ad privilegiatas universitates, pro studio potissimum theologico (cujus usus cum primis est ecclesiis necessarius) mittant. Et iis ad quinquennium fructus beneficii omnes, exceptis quotidianis distributionibus, concedant. Si tamen coeptis studiis graviter incubuerint,

A & de profectu eorum fructus speretur, (negligentes enim & pravis moribus deditos ecclesiarum patrimonii non existimamus alendos) ubi fructus præbendæ non suffecerint, de communi ecclesiarum censu, pro cognitione prælatorum pars adjiciatur. Eos vero, qui sic mittuntur, capitulis suis sufficientem cautionem præstare volumus, sese in ordine clericali permanenturos esse. Quod si mutato proposito ab ordine ecclesiastico relinuerint, & ad matrimonia seu negotia sæcularia se transtulerint, ad restitutionem omnium fructuum aut sumptuum ecclesiasticorum, quos sic perceperint, eos teneri & omnino compelli volumus.

B De clericis vero regularibus, dispositionem reformationis & juris communis volumus observari: ut monasteria opulentiora, intermissa studia, in primis vero theologica, apud se instaurent. Quæ vero minus opulenta sunt, & pauciores habent monachos, aliquot tamen juvenes felicioris ingenii, ad ejusdem ordinis & provincie monasterium, in quo studia vigeant, ablegant. Ubi vero prælati, sive sæculares, sive regulares, in ea re negligentes fuerint, per ordinarium debent ad hoc debitis pœnis compelli.

LXVII.

C Collegiis ecclesiarum, juxta reformationis præscriptum, injungimus, ut doctores, qui theologiam profiteantur, pro cujusque ecclesie facultate & conditione conducant; contra negligentes sic acturi, ne quid vel in publicis vel privatis hisce studiis constituendis, ad pietatis incrementa passim promovenda, quantum in nobis fuerit, desideretur.

LXVIII.

D Res est perniciosi exempli, & quæ gravem sæpe ecclesiis calamitatem affert, quod patroni, tum ecclesiastici, tam laici, propinquitate junctos, aut aliis meritis & officiis sibi conciliatos, sine omni ætatis aut eruditionis respectu, idoneis præteritis, ad beneficia ecclesiastica admovent. Alii de censibus beneficiorum partem sibi retinent, aut etiam in totum fructus beneficiorum intercipiunt, his, quibus ea ad speciem infamis cupiditatis suæ obvelandæ conferunt, inanem modo titulum relinquentes: quos præsentis constitutione provinciali in domino hortamur, & peremptorie monemus, ut a pernicioso hoc conatu sibi temperent: alioqui severitate pœnarum rigide censemus coercendos, ac talis beneficii collatione vel præsentatione saltem pro hac vice, aut pro gravitate excessus, per omnem vitam suam privandos; ita tamen ut collatio talis beneficii heredibus aut successoribus eorum integre restituatur, & libere permittatur. Quo vero perniciosam temeritatem patronorum a curatis beneficiis salubri consilio præclusimus, districte præcipimus, ne quis prælatus, seu officialis ejus, ad quem munus investiendi pertinet, ad beneficium, cui animarum cura annexa est, quemquam investire præsumat, nisi qui annum ætatis suæ vigesimum quintum attigerit: & qui in ceteris idoneus, etiam ordines, quos cura ecclesie, cui præfici vult, requirit, aut habeat, aut infra tempus a jure statutum se suscepturum, sub amissione beneficii, ad quod investiendus est, promiserit: & qui censum istius ecclesie, ad suam

ANNO
CHRISTI
1549.De præben-
dis cap.
grave ni-
mis.
• aliam.Ex concilio
Moguntino.
De institu-
tione, cap.
si is, ad
quem, in
fimo.

suam

ANNO
CHRISTI
1540.

suam sustentationem sufficientem esse, eumque sibi a patrone integrum relinqui, docerit. Alioqui investituram talem inanem & irritam, & salutaris hujus inhibitionis temerarium transgressorem, ipso facto ab officio suspendendum, & arbitrio ordinarii sui puniendum decernimus. Eum vero, qui presentationem seu provisionem alicujus beneficii, sive curati, sive non curati, a patrone receperit, cum tali pactione, ut patronus de proventibus beneficii portionem reservet, ad tale beneficium prohibemus investiri: aut si post investituram talem pactiorem fecisse deprehensus fuerit, beneficio decernimus privandum, & eidem beneficio alium idoneum praeficiendum.

LXIX.

Petrus archiepiscopus
Montani-
ensis.

Universis archipresbyteris, aut aliis commissariis nostris, serio inhibemus, ne quem ad alicujus beneficii possessionem vel ad regimen, aut ad officiaturam alicujus ecclesiae, admittant, nisi qui investituram seu provisionem & institutionem suam canonicam, literis eorumdem sigillatis ostenderit. Beneficium vero, quod quis legitime tenuit, non aliter quam in manus nostras, aut vicarii seu officialis nostri, sive alterius collatoris superioris, ad hoc potestatem habentis, resignare aut dimittere praesumat. Quod si quis sine nostra aut superioris, ad id potestatem habentis, auctoritate aut consensu beneficium aliquod dimiserit, ad beneficium sic dimissum nemo alius in favorem dimittentis investiri aut institui; sed beneficium illud, pro arbitrio ordinarii, sive specialis, sive generalis, alteri idoneo tradi debet: nisi nos, vel officiales nostri, aut superior, resignationem factam ex rationabili causa confirmaverimus.

LXX.

Perniciosus abusus est, cum pudendo cleri dedecore, & animarum periculo, gravique ecclesiarum detrimento conjunctus, quod in ecclesiis quibusdam cathedralibus & collegiatis, potissima proventuum portio canonicis etiam apud ecclesias non residentibus, nec quidquam utilis aut necessarii ministerii exequentibus, distribuitur; vicariis, qui diurna & nocturna fatigatione omnes ecclesiae functiones sustinent, vix tenui censu, & qui ad vitam misere sustentandam vix sufficiat, relicto. Hinc capitula & canonicos ecclesiarum in domino exhortamur, ut aequitatis & rationis olim Deo reddendae memores, ad functiones ecclesiarum suis necessarias his qui eas gerunt de fructibus ecclesiarum sufficientem & honestum victum deputent; ne causam praebent, de ecclesiarum proventibus necessario aliter disponendi.

LXXI.

Cum constet, harum dignitatum officia majores nostros ideo in ecclesiis instituisse, ut essent, qui disciplinam ecclesiasticam, tamquam inspectores & moderatores, conservarent; jam vero videamus ea ab iis occupari, qui dignitatum titulos tantum gerunt, & emolumentis gaudent, & tamen ab ecclesiis suis absunt, nihil minus quam appellationibus suis respondentes. Quare statuimus, ut posthac omnes, qui vel praepositorum, vel decanorum, vel scholastico-

Conc. General. Tom. XXXII.

rum, vel custodum, vel cantorum dignitatibus (quatenus haec ad nostram aut comprovincialium nostrorum dispositionem pertinent) jam praesulgent, aut porro orandi erunt, praesentes suis ecclesiis utilem & nomine dignam operam praestent: non absentes fructus tantum auferant: neque liceat cuiquam absenti ullam harum dignitatum gerere, sed quisque tali titulo insignitus, sine ecclesiis non absens, neque conducta aliorum opera, sed residendo praesens ipse interserviat.

LXXII.

Cum apostolus victu, adeoque ipsa vita, indignos judicet homines otiosos, qui pacem non labore suo partum, cum gravamine aliorum edunt, quanto graviore indignatione divina eos subjacere putandum est, qui caelus ecclesiarum, sanctorum martyrum patrimonia, & donaria plebis, ad divini ministerii sustentationem collata otiose absumunt, pro iis debita ipsis ecclesiis obsequia rependere non curantes? Nos igitur periculo animarum obviare, & necessitati ecclesiarum consulere volentes, praesenti statuto decernimus & ordinamus, ne posthac in metropolitana, cathedralibus, collegiatis, aut quibuscumque aliis nostris, & nobis subjectis ecclesiis, per universam provinciam constitutis, quotidianis distributiones, ad brevissima quaedam momenta, puta ad lectionem epistolae, seu unius psalmi, aut responsorii: sed integris ac totis officiis & horis assignentur, & iis modo tribuantur, qui officiis divinis, de quibus haec emolumenta dantur, ab initio ad finem interfuerint. Hi vero qui excursus & recursus suos ita partiri consueverunt, ut de laboribus minimum, de emolumentis autem plurimum perciperent, in posterum, nisi integris officiis & horis interesse studeant, illius officii aut horae fructu in totum mulcentur, quibuscumque irrationabilibus aut pravis consuetudinibus (quae potius corruptelas censendae sunt) non obstantibus. Si qui tamen infirmitate aut legitima causa impediuntur, apud praesulum aut alium, cui de ecclesiae consuetudine competit, se excusent, & veniam absentiae suae impetrent; canonicos vero, per actus capitulares ab ingressu chori, quamdiu capitulis intersent, & non diutius, excusari volumus. In qua re decanos ecclesiarum, aut quibus ea cura pro tempore incumbit, monemus, eidem praecipientes, ne extra necessitatem capitula indicant in eam horam qua divina officia peraguntur: cum possint aut maturius, aut serius capitula haberi, ut ipsi etiam praesuli & canonici divinis officiis commo- dius interesse queant. Quos utique, supra chori officia, quae ipsis incumbunt cum vicariis communia, actuum capitularium labor gravare non debet: cum supra communes distributiones, de praebendis suis ampliore etiam emolumento potiantur.

Simili modo distributiones, quae de processio- nibus percipiuntur, his modo dari volumus, qui eidem ab initio ad finem praesentes interesse perseveraverint.

Et ne beneficia per ecclesias debitis obsequiis fraudentur, omnibus beneficiorum possessoribus, sub amissione beneficiorum, injungimus, ut ordines, quos eorum beneficia requirunt, si nondum habent, proximis temporibus a jure statutis recipiant: ad quod etiam canonicos ecclesiarum, pro suo quemque ordine teneri volumus, ut obsequium, quod quisque pro officii sui exi-

000 3 gen-

ANNO
CHRISTI
1540.

ANNO
CHRISTI
1549.

gentia ecclesiarum debet, cum res postulat, per se A
præstare queat.

LXXIII.

Eos vero, qui interim, domo divina peraguntur, in ecclesia, in qua beneficiati sunt, aut foris circa eam otiosi inambulant, & aliis plallentibus & Deo ferventibus, ipsi inanibus, nonnunquam etiam turpibus, confabulationibus tempus terunt, amplius ferendos non censemus: quos illius non solum horæ, sed totius diei emolumento decernimus privandos: seculares vero per magistratus civiles debita animadversione a tali sacrorum contemptu coercendos.

LXXIV.

Hinc hortamur atque monemus omnes & singulos clericos, ut vitam vitam, quam professio eorum exigit, & Christus requirit, inquirens: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in caelis est: & cum vestitu honesto incedant.* Quapropter singulari cura intendat quilibet prælatus, ne ii, quibus præest, torques aureos publice in ecclesia, aut vestes varii coloris, velut virgatas & fimbriatas, aut discissas, deferant: sed longis atque talaribus utantur. Nulla arma induant, nisi irincrascentes, barbamque non nutriant, coronam & confuram deferentes; tum summopere curantes: ne quem laicorum indecentia vestitus offendant, ut sacris canonibus cautum est.

Insuper tabernas publicas evitent, nisi eos peregrini proficiscentes ingredi oporteat, & tam inibi quam domi & alibi a crapula, ebrietatibus, omnique ludio a jure prohibito, blasphemis, rixis, & aliis quibuscumque excessibus & offensionibus, penitus abstineant, choreas speculaculæque & convivia publica vitent, ne obluxum petulantiamque eorum nomen ecclesiasticum male audiat.

Cumque secundum apostolum, nemo militans Deo sese negotiis secularibus implicare debeat: nemini clerico liceat domi suæ tabernam computandique locum aperire laicis: quoniam non raro sequi solent ebrietatem rixæ, cardes, & multa hoc genus sceleræ, quæ sacerdotalem polluant dignitatem: negotiationibus quoque mercimoniisque more mercatorum abstineant.

LXXV.

Cum autem, domino testante, mercenarius dignus sit mercede sua, statuimus & decernimus, ut decimæ, quæ jure debentur divino, tam majores, quam minores, sine fraude aut diminutione solvantur, etiam personales, in quibus eas solvendi consuetudo est.

Simili modo debent etiam quatuor offertoria, & cetera jura parochialia integre solvi.

LXXVI.

Præterea, cum omnibus palam sit, super ecclesiarum atque eorum, qui in sortem domini delecti, pro magistratuum, imo totius reipublicæ salute, apud Deum quotidie interpellant, libertate & immunitate, non tam pontificio, quam etiam civili jure, cautum atque provolum; comperimus tamen infelici ac rerum per-

turbatione ecclesiarum quarundam bona, imo ipsas Deo dicatas ecclesias, in profanos usus cessisse; clericos ad munia civilia, etiam sordida, interdum coactos, quæstiones contra ipsos, eorumque & ecclesiarum bona; similiter super causis matrimonialibus, & aliis etiam mere ecclesiasticis, coram secularibus statibus intentari ac definiiri. Proinde adhortamur omnes & singulos in domino, ut si non divini iudicii respectu, vel eorum saltem quæ legibus sancita sunt, memores, ab injusta hac ecclesiasticæ libertatis imminutione atque oppressione abstant; ecclesias, sacerdotes, atque res ipsorum, suæ restituant atque permittant immunitati & libertati. Quorundam igitur vim injustam inhibere, & personis ecclesiasticis suam libertatem vel in hoc asserere volentes, statuimus ut actor clerico coram seculari iudicio actionem intendens, eo ipso omni causa cadat, nec amplius ad ejus causæ querelam, etiam coram ecclesiastico iudice, admittatur. Judicem vero secularem, qui causam clerici, etiam eo consentiente, aut aliam quamcumque causam, ad ecclesiasticum iudicium pertinentem, quales sunt matrimoniales & similes, iudicandam sibi desumpserit, excommunicationis pœnam ipso facto incurrere decernimus.

Similiter iudex ecclesiasticus causas, quas laici adinvicem habent, iudicandas sibi non assumat; nisi tales causæ sint quæ ad forum ecclesiasticum de jure vel consuetudine pertinere noscantur.

LXXVII.

Caveant autem episcopi & archidiaconi, dum ipsi officiis suis præesse non possunt, ne vices suas hominibus dubiæ famæ, aut ab ordine ecclesiastico prorsus alienis, committant; sed in suum locum, quoties suis muneribus per se non præsumunt, viros bonos, graves, peritos, prudentes, & in primis ecclesiasticos substituant. Nec unquam crimina subditorum per se, aut suos substitutos, multa pecuniaria punire præsumant, sed aliis debitis, & a jure constitutis pœnis, coercant.

LXXVIII.

Quoniam insolentia quorundam, qui a religionibus, semel professione solemnè receptis, temere resiliunt, his nostris calamitosissimis temporibus, disciplinam ecclesiæ, adeoque totam religionem, non parum perturbavit, nos huic calamitati, ex monasticæ disciplinæ neglectu proveniente, pro viribus occurrere volentes, prælatos monasteriorum per caritatem, quæ est in Christo Jesu, hortamur, & serio requirimus, ut curæ sibi traditæ diligentius incumbentes, personas regulares sibi subjectas, ad monasticæ disciplinæ, & regularum suarum observantiam, sollicitius inducant, aut refractarios etiam debitis pœnis compellant: alioqui cessationem & negligentiam prælatorum, nos juxta canonum sanctiones, supplebimus. Cum vero personæ quædam regulares jugum jamdudum excusserint, & desertis monasteriis, & spreta suorum prælatorum obedientia, in sæculo versentur, nos hujusmodi regulares, contra regulam divagantes, volentes ad sua monasteria reducere, ne alii ex prohibita illorum communionem periculis involvantur, superiores eorum monemus, ut ejusmodi vagos monachos diligenter inquirent, & ad sua

Ex conc. Af.
chef. domini
Genardi.

ANNO
CHRISTI
1549.

monasteria eos retrahere quoquo modo procurant. Similiter & omnibus personis ecclesiasticis nobis subjectis mandamus, ut omnes regulares, cujuscumque sint conditionis aut ordinis, in suis ditricibus commorantes, diligenter moneant, & requirant, ut infra mensis spatium, post ejusmodi requisitionem, ad sua monasteria redeant, & obedientiam superiorum suorum subdantur: aut dispensationes suas, quarum pretextu obedientiam praelatorum suorum reliquerunt, intra idem tempus nobis aut officialibus nostris examinandas exhibeant. Hujusmodi vero monitioni non parentes, & in rebellionem & inobedientiam sua perseverantes, sine mora nobis aut officialibus nostris denuntient, quos nos per ecclesiasticam censuram poenas, & omni severa animadversione, quantum nos justitia permiserit, ad suas regulas redigere, & sub praelatorum suorum obedientiam retrudere, non omitemus.

Cum vero aliquoties contingat, ut personae aliquae regulares, aut graviorum excessuum conscientia, aut etiam ex animi levitate, monasteria sua deserant, deinde poenitentia ductae, redire ad sua monasteria volentes, a superioribus quibusdam nimis rigidis, aut poenarum asperitate absterreantur, ut prorsus non recipiantur, nos a quantacumque perversitate resipiscendi, gremium misericordiae non esse claudendum considerantes, ne hujusmodi repulsi etiam amplius delinquendi occasio praebatur, praesenti statuto cavemus & ordinamus, ut monasteriorum abbates & praelati, abbatissae, praepositi, priores & magistratus, cujuscumque ordinis nobis subjecti, regulares personas in apostatiam ex quacumque causa lapsas, & cum humilitate redire volentes, juxta cujuscumque ordinis disciplinam sive regulam & consuetudinem observatam benigne accipiant: nec eis pro excessibus graviores poenas, quam quae in sacris canonibus & regulis ordinum expressae sunt, imponant: ita tamen, ut propter excessus suos nec victus nec vestitus necessarius eis subtrahatur. Praelatos vero, & quoscumque monasteriorum magistratus, huic constitutioni nostrae contravenientes, sententiae suspensionis a divinis, simul etiam ab administratione tam spiritualium quam temporalium, (quam in contrafacientes, praesenti canonica monitione praemissa, serimus in his scriptis) volumus subjacere.

Et cum hoc tempore passim ecclesiae idoneorum ministrorum penuria nimis periculose laborent, praelatos regulares summopere exhortamur, & serio monemus, si qui fratres eorum potestati subjecti, per ordinarios locorum ad regimen ecclesiarum parochialium, aut ad minus praedicationis adhibiti sint, aut tales ad eandem operam in posterum evocari contingat, ut promovendae pietatis & conservandae sanctae religionis nostrae intuitu, ordinariis locorum in tanta necessitate deesse non velint. Religiosos tamen, de consensu suorum praelatorum sic evocatos, nihilo minus sub eorumdem obedientia, qui eos corrigere & revocare valeant, volumus permanere.

LXXIX.

Vide concilium
Prizla-
nense domini
Sifidi.

Virginum monialium, velut imbecillioris sexus, continentiam & munire praesidiis & adjuvare opportunis auxiliis volentes, praesenti statuto inhibemus, ne sanctimonialia, cujuscumque ordinis, quas votum sub perpetua clausura manendi adstringit, quacumque de causa, (nisi

A sola inevitabili necessitate compulsis, aut tali morbo infectis, unde ex contagione aliis periculum immineret) consortium sororum suarum relinquere, aut extra monasterium prodire, ullo modo praesumant. Vicissim vero, quo minus animi Deo dicatarum virginum pravis cupiditatibus distraherentur, aut a salutaribus meditationibus distraherentur, omnibus personis, sive ecclesiasticis & regularibus, sive laicis praesertim viris, serio interdiciamus, ne in ipsa monasteria quarumcumque monialium seu clausuras, nisi ex necessaria causa, cum honesto comitatu, & de manifesto consensu superioris, ad quem pertinet, introire audeant. Alioqui huic nostrae prohibitioni temere contravenientes, si ecclesiastici sint, suspensionis ab officio & beneficio; si saeculares, excommunicationis poena percillantur.

LXXX.

Pastoribus etiam, & iis qui curata beneficia obtinent, injungimus, ut ecclesiis, in quibus per consensum dioecesei instituti sunt, nec tamen eidem per se praesunt, vicarios idoneos & canonicè institutos praeficiant, eisque pro sufficienti victu portionem congruam de proventibus ecclesiae assignent; nec sic a se institutos vicarios ab eadem vicaria amoveant, nisi ipsi jam actu sacerdotes ecclesias suas per seipos regere velint, aut aliquam rationabilem amotionis causam contra vicarium eorundem dioecesei, aut ejus officiali, probaverint.

LXXXI.

De his qui ad sacros ordines promoveri volunt ordinamus & decernimus, ut nemo ad quacumque ordinem majorem recipiendum admitatur, nisi qui paulo ante confessus fuerit idoneo sacerdoti, qui vitae conditionem in ordinando sedulo scrutatus, eum instruxerit, utrum expediat eum ordinari; an potius, propter irregularitatis aut legitimi alicujus impedimenti sequelam, abstinere, donec tale impedimentum a se removerit. Nec quisquam ordinandus recipiatur, nisi ad certum titulum ecclesiastici beneficii, quod sit perpetuum, a quo non possit ad inordinatum alicujus placitum amoveri, aut cui de proprio patrimonio sufficienter sit provisum.

LXXXII.

Et ne ecclesiarum ministeria quibusvis, (quae res haecenus multis malis causam praebuit) sed dignis modo & idoneis, permittantur, sancimus, eos, qui ad suscipiendos ordines assumi expetunt, episcopi simul & plebis judicio comprobandos, hoc modo, ut episcopus doctrinam examinet, plebs quoque de moribus testimonium praebet. Morum itaque & vitae testimonium ordinandi, idque in literis sigillatis afferant, acceptum a praelatis ecclesiasticis seu parochis, atque etiam a senato, seu judicio ejus loci, in quo majorem vitae partem exegerint. Quod testimonium illis gratis concedi volumus. Ex longinquo vero venientes, si in provincia Moguntina ordinari expetiverint, ad canonicarum sanctionum observantiam adigantur.

LXXXIII.

Hac calamitosa tempestate, qua sacrorum profanorumque omnium periculosa confusione la-

ANNO
CHRISTI
1549.Ex concilio
Prizla-
nense domini
Sifidi.Ex concilio
domini Ge-
randi.

ANNO
CHRISTI
1449ANNO
CHRISTI
1449.

boramus, plerumque evenire solet, ut in sacri A
baptismatis administratione, unctiones sacri
olei, in pectore & scapulis, & chrismatis in verti-
ce infantium, jam inde a temporibus apostolorum
per universam ecclesiam religiosa pietate adhibe-
ri solitis, quorundam temerario ausu omittan-
tur. De qua re circa eos, qui ordinibus sacris ini-
tiari volunt, diligentem inquisitionem per nostros
in pontificalibus vicariis, aut alios, qui ordi-
nandorum examinibus præsunt, præcipimus fa-
ciendam. Eos vero qui tales unctiones, dum
baptizarentur, non receperint, nisi eas (una cum
orationibus, quæ in Agendis ad tales unctiones
adhibendæ inveniuntur) in se per catholicum sa-
cerdotem pie supplere curaverint, ab ordinibus
propterea mandamus repellendos.

LXXXIV.

Evenire solet, ut aliqui eruditionis & vitæ non
satis probatæ, aut alioqui censuris ecclesiasticis
obnoxii, conscientiam eorum, quibus noti sunt,
subterfugientes, ad remotiores dioceses se con-
ferant, & ordines ab ignotis episcopis, qua pos-
sunt fraude extorqueant: aut saltem eos se conse-
cutos, comminiscentes, in iis ministrare præsu-
mant. Quorum temeritatem reprimere volentes,
commissariis nostris serio inhibemus, ne in po-
sterum alicui litteras dimissorias ad aliam dioce-
sim, sine magna & necessaria causa, quam bene
exploratam habere debent, concedant. Qui vero C
in aliena diocesi ordines susceperint, ad mini-
sterium seu executionem ordinum, quos se ha-
bere asseverant, non admittantur; nisi prius vi-
cariis, seu commissariis nostris, de susceptis or-
dinibus legitimo documento fidem fecerint, &
ab eisdem, quod admitti debeant, testimonium
patentibus litteris obtinuerint: alioqui tales per
archiepiscopos nostros ab omni ecclesiæ officio
semoveant, aut, si iis non paruerint, nobis de-
nunciari debeant.

LXXXV.

In consilio
Archiepiscopi
domini Co-
radii.

Ad confusionem & debonestamentum ecclesia-
stici ordinis facit, sicubi honorum discrimina D
tolluntur, nec suis cuique honores habentur. Unde
ordinamus & decernimus, ut inferioris dignita-
tis clericus seu vicarius, sive canonicus, prælato
suo reverentiam, sive in assurgendo, sive in aliis
prærogativis, juxta consuetudinem illius ecclesiæ
debitam subtrahens, fructuum præbendæ subtra-
ctione ad tempus, pro excessu qualitate, punia-
tur. Quod si similitate aut animi arrogantia pro-
cessus in tali contemptu prælati sui perseverave-
rit, a reliquis confratribus velut inobediens, &
juramenti sui parum memor, a consortio eccle-
siæ & omni fructuum perceptione amoveatur:
non nisi de ipsius episcopi consensu ad eandem
rursus admittendus, ut dilcat potestatem supra
se positam, velut Dei ordinationem, agnoscere E
& venerari.

LXXXVI.

Hactenus in ecclesiis cathedralibus & collegia-
tis (saltem in ea parte, qua majores nostri, non
sine magna ratione, juniores canonicos, quos
domicellares vocant, non statim ut beneficia ac-
ceperint, ad capitula admitti, sed ad tempus sub
jugo prælatorum detineri voluerunt) satis negli-
genter advigilatum esse, non sine ecclesiarum per-
niciis, sentimus; dum hi, quibus ea cura incum-

bit, ad studia & mores domicellarium parum at-
tendentes; si modo domicellares certum tempus
in beneficii possessione exegissent, aut pecuniam
pro emancipatione constitutam numerassent, si-
ne ampliori delectu quosvis ad capitula admile-
runt; etiam eos, quos nec vitæ honestate nec do-
ctrina satis idoneos, aut ecclesiis utiles futuros
norint. Unde fit, ut interdum ecclesiæ minus
utili canonicorum turba onerata, nec in spiri-
tualibus nec in temporalibus debitis obsequiis
admittuntur. Quarum indemnitati consulere
volentes, prælatorum, capitulorum, & aliorum,
quorum interest, conscientias duximus oneran-
das, hisque districte præcipiendo injungimus, ut
in posterum, non secundum præsentiam consue-
tudinem (quam in hac parte, ut ecclesiis pernicio-
sa, irrationabilis, aut potius corruptela censenda
est) quoslibet sed secundum conscientiam ido-
neos tantum & dignos, ad capitula, præsertim
metropolitica & cathedralia admittant. Prævis
vero moribus deditos & ignavos tantisper a capi-
tulari dignitate & emolumento arceant, donec
emendatione vitæ locum huic mereri videbun-
tur: aut si contra omnem emendationem præfra-
cti & incorrigibiles se exhibere perseveraverint,
ad dimissionem beneficiorum remediis juris, tam-
quam inhabiles & insufficientes ac minus ido-
neos, prorsus cogant. Qua constitutione nostra,
& ipsi prælati & capitula, ut officio suo dili-
gentius invigilent; & juventuri ecclesiasticis, ut
vitæ ingenuique cultum accuratius studio capes-
sant, occasionem præstari arbitramur.

LXXXVII.

Cum scriptura admonet, virum crebro juran-
tem iniquitate oppleri, ac plagis multis obno-
xium fieri; jurationem namque multa comitari
pericula, quæ non tam pejerantem, quam eum,
qui perjurio causam, cum debet & potest, non
subtrahit, involvunt. Nos igitur crebram illam ju-
ramentorum exactionem in capitulis, si non ut
injustam, certe ut periculofam, censemus coar-
ctandam. Injusta vero & illicita juramenta, per
que nonnunquam via debita correctionis præ-
cluditur, & prælati a promovenda ecclesiarum
suarum disciplina & utilitate impediuntur, om-
nino tolli debent. Et nos cum hac sancta synodo
talia omnia damnantes, locorum ordinariis &
prælati capitulorum, ad ejusmodi correctionem
per præsentem facultatem impertientes, districte
eis præcipiendo injungimus, ut ecclesiarum sta-
tuta diligenti cura revideant, & juramenta non
necessaria, a sede apostolica non confirmata,
in primis vero injusta & perniciofa, non obstan-
tibus quibuscumque consuetudinibus, (cum ini-
quitate longinquitas temporis patrocinari non
debeat) corrigant, cassent & tollant. Quod si
facere inferiores prælati & ordinarii ultra sex
menses post publicationem hujus constitutionis
distulerint, nos ad primam opportunitatem, aut
saltem in futura provinciali synodo, negligenti-
am illorum supplebimus, ipsosque cessatores
debitis insuper penis afficiemus.

LXXXVIII.

Multas ecclesias in bonis temporalibus ingen-
tia detrimenta sustinere, ac domos earum aut col-
lapsas aut ruinis proximas videmus, ex prava
consuetudine seu potius corruptela, qua canoni-
ci quidam pecunias ex possessionibus novorum
canonicorum, aut optione domorum receptas,
non

ANNO
CHRISTI
1434.

noq in utilitatem ecclesiarum, sed in proprios A
usus convertunt. Quod nos ultra fieri omni-
no prohibemus; talesque pecunias necessitati-
bus ecclesiarum, aut domorum reparationi &
conservationi, impendi volumus. Si quos huic
constitutioni nostrae rebelles deprehenderit, &
privacione omnium fructuum, quos ab ea ec-
clesia percipere deberent, per semestre tempus
plectemus, fructusque eis sic ademptos, in
ecclesiarum utilitatem impendi curabimus. Sicubi
vero in ecclesiis aliunde sumptus, ad conserva-
tionem templorum, aditiorum & domorum,
ad ecclesias aut earum personas pertinentium,
& in alios necessarios usus suppetunt, ratio-
nabiles consuetudines, super huiusmodi pecu-
niis disponendis hactenus observatas, hac prae-
senti constitutione adstringi aut abrogari non
volumus.

LXXXIX.

Ex concilio
Fuldeni.

Ne ex incuria aut negligentia, sicut consue-
vit, damna ecclesiis accidant, capitulis metro-
politanae, cathedralium & collegiatarum, alia-
rumque ecclesiarum rectoribus & curatoribus man-
dato injungimus, ut singulis annis, semel ad mi-
nimum, omnes ecclesiarum res & ornatus inspi-
ciant, & in indice singula diligenter conscri-
bant, quo, si quid inde perierit, facilius depre-
hendi & sarciri, & ratio ab his, quibus ea cura
commissa est, exposci & reddi queat. Eadem di-
ligentia volumus & praecipimus, ut omnium ec-
clesiarum praedia & redditus, tum communes,
tum etiam ad singulas dignitates seu beneficia
pertinentes, in libro ad id deputato exactissime
conscribantur. Literae vero originales censuum,
tam communium, quam ad singula beneficia per-
tinentium, non apud singulos possessores relin-
qui; sed in publica & bene munita custodia,
copiis earumdem auscultatis apud possessores re-
tentis, asservari debent. Unde, si occasio exe-
gerit, depromi, & singulis personis sub cautio-
ne redhibitionis permitti poterunt.

XC.

Ex concilio
Aldobrandi.

Ut ecclesiae per provinciam nostram constitu-
tae, a damnis, quae nonnunquam ex infida pro-
curatione accipiunt, in posterum vindicentur,
decernimus & ordinamus, ne posthac solis laicis;
sed cum aliquot laicis ejusque ecclesiae rectori
seu plebano, velut principali, officium fabricae
seu procuratio ecclesiae committatur; ita tamen
ne ipsi ecclesiarum rectores, seu plebani, officio
exactionis censuum, proventuum, sive reddituum,
seu procurationis labore graventur. Tales etiam
ecclesiarum procuratores, de pecuniis seu pro-
ventibus ecclesiarum nihil in suum privatum usum
convertant: sed omnia in ecclesiae utilitatem im-
pendant, & de omnibus acceptis & expensis de-
bito tempore, ad minimum semel in anno co-
ram ipso plebano seu rectore ecclesiae, & aliis
ad hoc deputatis, rationem conscribant.

Volumus etiam ad singulas ecclesiarum cistas,
in quibus literae censuum, seu pecuniae, & pre-
ciosiores ecclesiarum res, asservantur, diversas
seras, & ad minimum duas fieri, & ex clavibus
semper unam apud parochum seu rectorem eccle-
siae relinqui & custodiri: sic ut tales cistae non
ab uno aliquo procuratore, nec unquam absen-
te parochi aut rectore ecclesiae, possint aut de-
beant aperiri. Huic vero nostrae constitutioni in
ecclesiarum fraudem non parentes, ipsi plebani

nobis aut vicariis nostris denuntient, debita mo-
nitione praevia excommunicandos.

XCI.

Ut ab institutione ad ecclesiastica beneficia B
omnem ambitionem, omnemque simoniam pra-
vitatem praecidamus, praesenti statuto ordina-
mus & decernimus, ut quicumque vel mune-
ribus vel pollicitationibus, seu quibuscumque
pactionibus, unius vel plurium sibi favorem con-
ciliaverit, ut per eos ad beneficium seu digni-
tatem qualemcumque (quatenus ad nostram dis-
positionem pertinent) promoveatur, eo ipso ex-
communicationis sententiam incurrat, & redda-
tur inhabilis, ne amplius ad tale beneficium seu
dignitatem eligi aut assumi possit. Quod si ele-
ctus & assumptus postea fuerit deprehensus, ta-
les donationes, promissiones, seu pactiones fe-
cisse, beneficio sic occupato privari, & de di-
gnitate omnino deponi debet. Simili modo, qui-
cumque pensiones non legitime assignatas aut de-
derint, aut receperint, aut aliqui illicitis mo-
dis beneficia aut dignitates occupaverint, pro
excessum qualitate puniri, & talibus beneficiis
aut dignitatibus privari debent. Quae ut arctius
observentur, nullus in posterum clericus ad ali-
quod beneficium seu dignitatem admitti debet,
nisi prius juraverit, quod in ejus adeptione nul-
lam commiserit simoniam, aut illicitam fecerit
pactionem.

XCII.

Execrabilis quorundam sacerdotum avaritia C
usque ad sacramentorum ipsorum contemptum
& injuriam nonnunquam irrumpt, dum sine nu-
merato precio conferre sacramenta detrectant.
Quorum pravam cupiditatem, sacris etiam con-
ciliis invisam & damnatam, comprimere volen-
tes, omnibus nobis subjectis parochis seu eccle-
siarum ministris serio prohibemus, ne quid de
sacramentorum administratione a quoquam, velut
debitum, aut exigant, aut recipiant quod con-
suetudo rationabilis, laudabiliter introducta, &
hactenus observata, non permittit: sed ultra id
etiam oblatum, quasi non debitum modeste re-
cusent. Quod si aliquis subditus ultro aliquid
dare voluerit, non obstantibus quia quod libera
voluntate & ex caritate offertur recipere valeant.
Archidiaconis etiam nostris, sive eorum officia-
libus, injungimus, ut in synodis seu capitulis
super huiusmodi exactione sedulo inquirent, &
huic nostrae constitutioni non parentes severis
penis, usque ad suspensionem ab officio & be-
neficio, compescant.

XCIII.

Cum dominus ipse pronuntiet mercenarium D
sua mercede dignum, & apostolus clamat, altari
servientem de altari vivere debere, universos ec-
clesiarum metropolitanarum cathedralium & colle-
giatarum praelatos, canonicos & capitula, om-
nes etiam regulares praelatos & conventus, qui-
cumque ecclesias parochiales suis ecclesiis seu mo-
nasteriis unitas & incorporatas habent, in domi-
no exhortamur; & districte eis praecipiendo in-
jungimus, ut intra trimestre tempus, post huius
constitutionis nostrae publicationem, ecclesiarum
sibi incorporatarum rectoribus talem fru-
ctuum portionem ordinent, qua pro loci condi-
tione honeste sustentari, ac insuper episcopalia &
archi-

ANNO
CHRISTI
1434.Ex concilio
Aldobrandi.De institu-
tione ex con-
cilio Fuldeni.Ex concilio
Aldobrandi.

s. Co. 9.

ANNO
CHRISTI
1440.

archidiaconalia jura solvere, hospitalitatem exercere, & alia necessaria onera sustinere queant. Quod si fecerint, nos illorum injustam negligentiam, ipsis ecclesiis & animarum saluti nimis periculosa, amplius sufferre non volentes, apud omnes ecclesias parochiales jurisdictionibus nostris subditas, talem justis & sufficientibus vicibus deputationem de decimis, proventus, vel bonis collegiorum aut monasteriorum aut prelaturarum, per nos aut officiales nostros secundum juris communis & sacrorum conciliorum dispositionem ordinare, seposita ampliore mora, omnino aggrediemur.

XCIV.

Clerici aliunde advenientes, nec in iis ordinibus quos jactant, ministrare permittantur, nec ad superiores ordines promoveantur; nisi fide digno testimonio docuerint se eos ordines, quos habere se asseverant, rite & legitime suscepisse. Peregrini autem sacerdotes ad missarum celebrationem non admittantur, nec ultra mensem in aliquo presbyterorum consortio soveantur, nisi testimoniales literas super vita, moribus & recessu ab eo episcopo, a quo discesserunt; similiter admissionis testimonium ejus episcopi, ad cujus diocesim se contulerunt, ostendant.

XCV.

Vide constitutum
Fritzlaricenses de
tunc 1440.

Sacallani vero nobilium in sacellis castrorum missas celebrare, aut alia sacramenta conferre, aut etiam predicare non presumant, nisi super eo auctoritatem & consensum ordinariorum obtinuerint, & prius manualementem promissionem episcopo, seu loci illius archipresbytero, fecerint, se in obedientia diocesis mansuros, & ad synodos & capitula venturos, & mandatis ecclesiasticis secundum justitiam, & quatenus eos attingunt, parituros esse. Salvis etiam juribus parochiarum, ad quas talia castra nobilium pertinere noscuntur.

XCVI.

Hoc in primis totius reipublice Christianae utilitas exposcit, ut erudienda juventuti passim magistri, eruditione, honestate vitae, & fidei sinceritate commendabiles, praesententur, quod in administratione utriusque reipublicae & ecclesiasticae & secularis successio a pueris dependeat. Qui si perveris & pravis hominibus erudiendi tradantur, a quibus recentis eorum animi (qui malorum ac bonorum, ut quidque primum hauserint, eque tenaces sunt) pravis & impiis opinionibus imbuantur, spes non est, sacrosanctam religionem nostram in integrum restitui, aut a pravis doctrinis repurgari, aut pristinam felicitatem & tranquillitatem in Germaniam nostram reduci unquam posse. Proinde siue prelati & capitulis, siue communitatibus, aut locorum praefectis, ad quos ea cura pertinet, serio injungimus, ut in posterum scholis sibi commissis didacticos praefecturi, eosdem ad vicarios nostros in spiritualibus, seu locorum commissarios, ablegent, qui eruditionem, mores, & fidei sinceritatem in eis accurato examine explorent, eoque quid in scholis tam ad eruditionem, quam ad mores juventutis encolendos, conducibile potissimum praesentent, pro cujusque loci ratione, diligenter admoneant, sine quorum testimonio (quod scripto his, quos dignos judica-

verint, exhibeant) quemquam alicui scholam praefici omnino prohibemur.

XCVII.

Quamvis jam olim multis conciliis provincialibus, velut Fritzlaricensi domini Gerardi, & aliorum archiepiscoporum Moguntinensium, super testamentorum ordinatione cautum sit, quibus omnino suum robur manere volumus; videmus tamen hac temporum licentia pleraque morientium voluntates incassum recidere, defunctorumque substantiam contra ipsorum legitimam voluntatem interverti, a testamentariis praesertim, & quibus pro officio competeat ratum servare defuncti arbitrium: statuimus, ut qui deinceps nominati fuerint testamentarii, quamprimum & ante omnia ipsius defuncti hereditatem siue substantiam coram notario & testibus fide dignis conscribant, & in inventarium fideliter redigant; omnimodamque morientis voluntatem, arbitrium & ordinationem, intra debitum tempus executioni demandent & exequantur, de quo ordinario aut ipsius commissario rationem faciant. Quod si quis infideliter agens hujus nostrae constitutionis transgressor repertus fuerit, pro ordinarii arbitrio, aut alias condigna poena, pro excessu qualitate, plectatur.

XCVIII.

Magnus abusus est, cum ad rerum temporalium & mox periturarum conquirenda lucra, sex diebus homines intendant, ad regnum caelorum, ejusque justitiam inquirendam, septimum diem destinatum, ne cum quidem a profanis negotiis liberam execranda hominum avaritia relinquat. Cui nos improbus hominum cupiditati modum ponere volentes, serio prohibemus, ne in posterum in locis nostrae provinciae subjectis diebus dominicis, aut praecipuis ecclesiarum festivitatibus, mercatus (nisi forte earum rerum, quae ad usum quotidiani victus necessariae sunt) exercentur, aut ne subditi nostri ulli operi servili, quod sine evidenti detrimento dilationem sustinere potest, manu admoveant; sed dies dominicos & festivos spiritualibus lucris conquirendis, & saluti animarum procurandis, adeoque pietatis & divini cultus exercitiis, impendant. Quam nostram constitutionem, nisi magistratus locorum, quorum ea potestas est, sub gravibus poenis ita observari curaverint, ipsos magistratus, debita admonitione praevia, sententiam excommunicationis incidere, & ubi ad nostras temporales jurisdictiones pertinent, insuper aliis poenis, pro nostro arbitrio, puniri volumus.

XCIX.

Multis constitutionibus imperialibus cautum est, ne quis librum aliquem sine certo auctoris & loci, ubi excusus sit, nomine, aut qui per commissarios, qui per loca huic rei curandae destinati sunt, comprobatus non sit, vel excudat, vel excusum vendat. Quam ordinationem renovantes, inhibemus ne quis tales libros in nostris ditionibus vendere, aut emere, aut donare, aut occulte quovis modo aliis obtrudere, aut omnino apud se retinere audeat: officialibus nostris, tam ecclesiasticis quam secularibus, injungentes, ut in eam rem acri diligentia invigilent. Et si quos librorum vel excutores, vel venditores, aut detentores, huic ordinationi non parentes de-

pro.

ANNO
CHRISTI
1440.

ANNO
CHRISTI
1549

prehenderit, supra librorum confiscationem, A
etiam poenis in multis recessibus imperialibus
constitutis, sine remissione aliciant.

C.

Pacem, tranquillitati ac honestati clerico-
rum consulere volentes, discernendum duximus,
ut quicumque clericus alium clericum probris,
maledictis aut conviciis inceserit, sub duorum
aut trium testimonio, ab omni proventuum ec-
clesiasticorum perceptione per unum mensem
suspendatur. Quod si manus alteri clerico violentas,
citra tamen vulnus, attulerit, iam dictam
poenam sustineat duplicem. Si vulnus infixerit,
ultra poenam excommunicationis, quam ipso facto incidit,
ac quatuor menses tali fructuum
privazione mulctetur. Si membrum aliquod mu-
tilaverit, aut inutile reddiderit, omni beneficio
ecclesiastico sit ipso facto privatus. Nihilominus
etiam in omnibus iis casibus, juxta diocesa-
ni arbitrium, laeso satisfacere cogatur, & pro-
delicti gravitate a diocesano, si videbitur, et-
iam gravius puniatur. Illud superioribus com-
minationibus duximus addendum, si linguae pe-
tulantiam aut violentas manus in presulum in-
torserit, in tribus prioribus casibus supra me-
moratis ubique poenae duplicatione gravandum
esse; salvo tamen jure quod vim vi repellere
permittit. Similiter clericos, si aut jurgis, aut
armis contra laicos contenderint, per presulos
suos, pro excessuum gravitate, irremissibili poe-
na decernimus ac mandamus plectendos.

CL.

Ex concilio
Primaliensi.

Sortilegia, quae ad injuriam sacrae religionis
nostrae detestando malorum demonum commer-
cio exercentur, omnibus Christianis prohibenda;
in clericis vero omni poenarum acerbitate coer-
cenda censemus: proinde clericum sortilegum
protinus ab omni functione ecclesiastica & ordi-
ne removendum, & excommunicationis senten-
tia censemus alligandum: a qua, nisi in articulo
mortis, a nemine, quam a suo diocesano, aut
a summo pontifice, seu legato ejus ad id pote-
statem habente, absolvi debet. Et si incorrigi-
bilis esse perixerit, ad monasterium arctum,
pro agenda poenitentia, detradatur, aut pro-
lus abjiciatur. Laici vero ab hac arte execrabili
publicationem honorum suorum, aut perverbia
eorum exigente, perpetua captivitate, aut gra-
viori etiam animadversione, coerceri debent.

CII.

Ministris ecclesiarum, qui sacris functionibus
operam suam addiderunt, nihil aequo convenit,
quam vitae castimonia: intolerabileque videtur,
quod contra conciliorum sanctorumque patrum
auctoritatem passim concubinis adhaereant. Quis
enim in ministrorum Dei collegio patitur talem,
quem Paulus hominum consortio indignum ju-
dicet, cum quo etiam ne cibum quidem sumen-
dum putavit? Quia ergo clerici quidam synodo-
rum cujusque diocesis episcopalius specialiter
desuper habitatum decretis, de dimittendis con-
cubinis, agris paruerunt: ne in hujusmodi scan-
dalo & sordibus volutari diutius permittantur,
quibuscumque locorum ordinariis iungimus &
serio committimus, ut secundum canonum pre-
cepta, & praecipue Basileensis concilii definitio-
nem, concubinos hujusmodi corrigant atque

emendant, easque mulieres, quae citra scanda-
lum atque offendiculum retineri non possunt,
extra viciniam, ne commercii facultas aut sus-
picio remaneat, amoveri procurent. Quae in re,
cum saepe compertum sit, facilius ab initio ma-
lis resisti, quam semel in ea demersum rursus
erigi atque emergere, omnino praesulis inten-
dendum praecipimus, ne patiantur juniores cle-
ricos perniciose cohabitatione irretiri; a qua
deinde extricari facile non queant: ecclesiasticis
etiam magistratibus, juxta praesuli concilii de-
cretum, ne ullo sub pacto, compositione, aut
spe cujuscumque questus, tales quovis modo to-
lerent, aut dissimulent, penitus interdicientes;
& si opus sit, ut brachium seculare in hanc
rem implorent, injungentes.

CIII.

Excommunicationem, qua nulla poena major
esse potest, caute ab officialibus nostris, & non
nisi ex inevitabili necessitate, & propter mani-
festam contumaciam, in quemquam intentari
volumus, ideoque officialibus nostris, & praesulis
omnibus, qui alioqui excommunicandi pote-
statem habent, mandamus, ne sententiam ex-
communicationis, nisi competenti admonitione
praemissa, & in praesentia fide dignorum homi-
num, (ut, si necesse sit, testimonio eorum com-
probata queat) promulgare praesumant. Qui
aliter excommunicationem in quemquam pro-
mulgaverit, & admonitus errorem suum non
revocaverit, per mensem ab ingressu ecclesiae sit
exclusus, & sic a se excommunicato omnes ex-
pensas, quas talis excommunicationis occasione
necessario fecit, restituere cogatur.

CIV.

Et ut timoratis conscientis subveniamus, &
scandala excludamus, generalis synodi Basileen-
sis constitutionem volumus observari, quae de-
cernit, quod nemo deinceps a communione ali-
cujus, in sacramentorum administratione vel re-
ceptione, aut in aliis quibuscumque divinis, vel
extra, praetextu cujuscumque sententiae, aut cen-
surae ecclesiasticae, aut suspensionis vel prohibi-
tionis vel homine vel ab jure generaliter promul-
gatae occasione, teneatur abstinere, vel aliquem
vitare, aut ecclesiasticum interdictum observare;
nisi sententia, prohibitio, suspensio, vel cen-
sura ecclesiastica hujusmodi, fuerit vel contra
personam, collegium, universitatem, ecclesiam,
aut locum certum aut certam, a iudice publica
vel denunciata specialiter & expresse; aut si ali-
quem ita notorie excommunicationis sententiam
constiterit incidisse, quod nulla possit tergiver-
satione celari, aut aliquo juris suffragio excusari.
Nam a communione illius abstinere vult juxta ca-
nonicas sanctiones: per hoc tamen hujusmodi
excommunicatos, suspensos & interdictos seu
prohibitos non intendit in aliquo relevare, nec
eis quomodolibet suffragari. Cum humana fragi-
litas in omnibus actionibus, & praesertim in
illis quae pietatis sunt, si ope divina non adjuvetur &
dirigatur, sine fructu defudet, praesentis constitu-
tionis duximus ordinandum, ut in posterum per
omnes totius provinciae ecclesias, quoties in illis
multitudo fidelium convenerit, sicut praecationes
ad Deum, pro Spiritu sancti gratia, ad saluta-
rem harum constitutionum provincialium obser-
vantiam, impetranda. Similiter pro summi pon-
tificis, imperatoris ac regis Romanorum incolu-
mi-

26. q. 5. cap.
Non oportet
ret. cap. Si
quis episcopus.Dist. De ma-
lefic. & ma-
thei Nullus.
l. Nemo. l.
Culpa.

1. cor. 5.

ANNO
CHRISTI
1549.Ex concilio
Primaliensi.Ex concilio
Basileensi.

1439

PAULUS
III.

CONCILIUM TREVERENSE II.

CAROLUS V.
1540.

1440

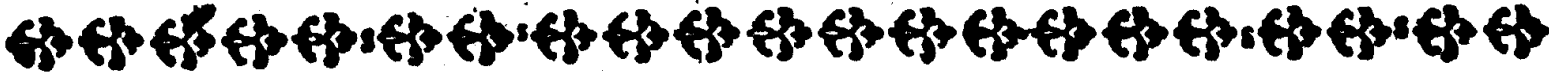
ANNO
CHRISTI
1540.

mitate & felici gubernatione, & pro omnibus qui ad utriusque regiminis gubernacula in orbe Christiano p. sident, ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. In ipsa vero sacri missæ celebratione alternis diebus pro peccatis & pro pace, sive in ipso sacro collectam pro suffragio, sive post illud antiphonam cum collecta pro implorenda Dei misericordia, devote recitari aut cantari volumus. Quam rem discretioni prelatorum pro loci & temporis conditione committimus curandam.

Quo vero supradicta omnia & singula accuratius cura observentur, & ad excusationem ignorantis nullus locus relinquatur, ordinamus & precipimus, ut presentium constitutionum liber apud metropolitanam, cathedralis, & collegiatis ecclesias in choro aut capitulis, similiter apud parochiales ecclesias ido-

neo loco, fabrica sumptu comparatus, habeatur, ad quem omnibus quorum interest pateat accessus.

Postremo cum his presentibus nostris constitutionibus, omnes etiam generalium conciliorum constitutiones & decreta, similiter omnia & singula alia statuta provincialia in conciliis provincialibus, sub nostris predecessoribus celebratis edita, quorum in his nostris constitutionibus etiam nullam mentionem fecimus, in suo vigore permanere volumus, & ab omnibus nobis subjectis, qua quemque parte attingunt, pro confirmatis & authenticis agnosci, haberi & observari districte precipiendo mandamus; sacrosanctæ Romanæ catholicæ & apostolicæ ecclesiæ iudicio, cujus auctoritatem omnibus salvam conservari volumus, hæc omnia cum debita obedientia submittere.

ANNO
CHRISTI
1540.

CONCILIUM TREVERENSE II.

AUCTORITATE JOANNIS ARCHIEPISCOPI

Treverensis indictum in causa fidei & morum anno domini MDXLIX.
tempore Pauli papæ III.

Decreta Concilii Provincialis Treverensis, presidente reverendissimo in Christo patre ac domino domino Joanne archiepiscopo Treverensi, sacri Romani imperii per Galliam & regnum Arelatense archicancellario, principe electore, &c. celebrati anno Jesu Christi MDXLIX.

Joannes Dei gratia sancta Treverensis ecclesia archiepiscopus, sacri Romani imperii per Galliam regnumque Arelatense archicancellarius, & princeps elector, ad perpetuam rei memoriam.

REM omnino non novam aggredimur, neque per viam insolitam ambulamus: verum orthodoxorum patrum & predecessorum nostrorum vestigiis tritam ingredimur; sincero corde semper affectantes, ut universum clerum & gregem nobis commissum usquequaque lustremus & contemplemur, atque salubris studii vigilantia in hoc sedulo incumbamus, ut eam more boni pastoris, (quantum nobis ex alto conceditur) pura & sana evangelicæ veritatis doctrina pascamus & reficiamus, ut cum universalis & tremendi iudicii tempus ingruerit, & pastor ille pastorum gloriosus in maiestate sua apparuerit, ad cuius laudem hanc nostram functionem obire cupimus, de muneris impositi administratione eum lucro & ex voto respondere valeamus. Hac igitur occasione provocatos nos, & diligens cura & paterna sollicitudo extimulat, ut circa nostrorum subditorum statum & vitam probe instituentiam indefesso studio ac labore advigilemus: ut que ex hac animi nostri promptitudine, ipsius piarum rerum cultus in dies magis ac magis crescat pariter & placeat, ipsorum onera & gravamina, pro huius temporis iniquitate, inter manus in morem hydræ eascentis, imminuantur, cessent, firmantur, tollantur, atque tranquillitatis & pacis optatus portus, velut in alto navigantibus aperiantur; id quod tum demum recte consequi credimus, cum sinistris eventibus viam precludimus, vitiorum & malorum materiam resecamus & nota dissidentes, ad optima queque promovenda animam applicamus.

C Quapropter horum nostrorum statutorum editione, tum antiquorum renovatione & explanatione, tum poenarum comminatione impios & orthodoxæ ecclesiæ hostes ab infelici suo proposito deterreamus & depellamus: ut in quibus virtutis zelus & ardor ad emendationem nihil proficit, eos saltem honestæ disciplinæ severitas atque poenæ rigor retrahat & coerceat. Sane quondam felicitis recordationis Balduinus archiepiscopus Treverensis, & alii predecessores nostri, pro subditorum utilitate, pro libertate ecclesiæ & ministrorum ejus, quamplurima statuta synodalia & provincialia, non minus utilia quam necessaria ediderunt, promulgarunt, publicarunt, & poenarum adjectionibus, prout opportunum visum fuerat, provide & consulte vallarunt. Quæ nos omnia de consilio & consensu capituli ecclesiæ nostræ metropolitanæ Treverensis, & nuntiorum seu procuratorum aliorum, reverendi domini Nicolai episcopi Verdunensis, & nuntiorum seu procuratorum reverendissimi domini Joannis cardinalis de Lotharingia administratoris Metensis, & reverendi domini Tonsani episcopi Tullensis, suffraganeorum nostrorum, in presenti concilio provinciali congregatorum, quatenus per infra statuenda expresse non fuerint revocata & cassata, approbamus & innovamus, atque in suo robore permanere volumus, & eadem antiqua statuta provincialia, atque ea nova, quæ nos in presenti concilio pro temporum ac rerum necessitate statuimus & ordinamus, ut per totam nostram provinciam Treverensem firmiter & inviolabiliter, prout statuatur, publicentur, teneantur, & observentur, firmiter decernimus.

De

ANNO
CHRISTI
1442.

De fide orthodoxa catholica & apostolica ecclesia
fideliter & firmiter tenenda.

ANNO
CHRISTI
1442.

I.

Quando vera in Jesum Christum fides fundamentum est & petra illa, de qua salvator noster dixit, super eam edificandam esse ecclesiam suam, adversus quam inferorum portus nunquam prevaluerunt essent, (prevalerent autem, si ecclesia errare perniciose posset, aut docere noxia) fatetur oportet ecclesiam in fide & veritate radicatum & fundatum errare non posse. Nam & in confesso est, testantibus nimirum sanctis ecclesiam patribus, ac re ipsa clamante, Christi apostolos Petrum & Paulum Dei sanctum evangelium, in sanguine quoque ipsorum signatum, Romanam ecclesiam reliquisse, atque in illius fidem ecclesias omnes, quae ubique sunt fideles in toto orbe terrarum, religiose conspiciunt, atque societate sacramenti consideratas & conjunctas esse. Itaque cum ad nos per episcoporum successione perpetuo continuata ea fides pervenerit, non dubitamus hanc unam eandemque esse, atque adeo veram fidem, quam ab Apostolis ipsi in veritate est tradita, & usque nunc religiose semper custodita, & in catholica ecclesia semper conservata. Nihil proinde aliud credendum, tenendum, aut docendum est, nisi quod sancta Romana tenet & docet ecclesia, omnium confessionum ecclesiarum mater & magistra. Nam vero, qui a fide catholica & Romana ecclesia recedit, necesse est a veritate & capite deficere. Hortamur itaque & in domino obtestamur omnes, & singulos clericos & laicos, nobis metropolitico jure subiectos, ut tenaciter & indivulsa adherent, non solum his quae in divinatorum eloquiorum canone expressa sunt, verum etiam his quae ecclesia sancta catholica habet, & quae omnium orthodoxorum consensu probata & recepta sunt: neque ulla ratione aut persuasione a veritate fidei, ecclesiae & evangelii quod acceperunt, & in quo stant & salvantur omnes gentes, avelli se patiantur, sed in eo quod haecenus pie & recte docti sunt & crediderunt permanent.

De predicatoribus verbi, quos missos esse oportet.

II.

Hoc habet apostolica ecclesia, ut nullas nisi missas predicet: sic Christus non nisi missas predicavit, ipso apud Isaiam testante: Spiritus domini super me, eo quod unxit me; ad evangelizandum pauperibus misit me. Neque item ipse praecurior, de quo scriptum est; Fuit homo missus a Deo; sed nec apostoli hoc fecerunt, nisi mandato a Christo accepto: Et, Ecce ego mitto vos. Proinde nos evangelicis & apostolicis regulis innitentes, statuimus, & precipimus, ne quisquam posthac, etiam quancumque religionem professus, publice predicare presumat, nisi ab episcopo ordinario, vel ejus vicario, admittus fuerit. Et si quis etiam religiosus apostolicis sedis privilegio nitatur, tenebitur nobis, aut vicariis nostris, de hoc fidei legitimam facere. Laicis vero profus interdiciamus, ne predicandi officium usurpent, aut occulta conventicula faciant, & sacerdotum simplicitatem eludant. Et si forte necessitas posuerit, ut la-

Conc. Gen. Tom. XXXII.

Act. 6.

Joan. 1.

Matth. 10.

A credos tanquam inutilis & indignus a cura gregis debeat removeri, servato ordine juris, de hoc agendum est apud episcopum, ad cujus officium tam debetatio quam institutio sacerdotum pertinere dignoscitur. Omnes vero & singulos, aliter quam praescriptum est publice vel privatim predicationis officium usurpare presumentes, praesentis statuti vigore excommunicationis vinculo innodamus, & excommunicatos declarari publice mandamus: & nisi resipuerint, alias competentis poena a nobis aut nostris infragantibus, vel locorum ordinariis, plerendum sunt.

Non quivis admittendi sunt, etiam si presentati fuerint.

III.

Quando non parum refert, quis qualiter sit, cui alios instruendi & docendi potestas tradita est, probandi primum & explorandi sunt futuri concionatores, a quibus & quomodo instructi sint, ne peregrinis sors & hetericis doctrinis imbuti, non satis perspecti recipiantur in ovile Christi, ad gravem dominici gregis perniciem. Attamen non tam eloquentiores quam sapientiores, neque tam argutiores quam meliores eligendi sunt, modo gregi sana doctrina pascendo non sint prorsus idonei. Imo tanto magis aliquoties cavendus est is qui eloquentia pollet, quanto plus ob eloquentiam, dum recte dicere & docere exultatur, nocere & fallere potest.

Vicatus & admittus quid pro concione docere debeat.

IV.

Missi & admitti verbi predicatorum in hoc toti incumbant, ut verbum veritatis recte & bona fide tractent, tanquam dispensatores multiformis gratiae Dei, omnia his quae a parte evangelii aliena sunt, vel supervacanea, vel parum edificantia: sed nec opinabilia ac dabilia pro certis & receptis asseverare audeant. Ab Apocryphis abstineant, & quae ecclesia occultanda esse decrevit, de suggesto non promulgant: Comicas, aniles, & interim obsoletas fabulas, & quae risum moveant citius quam lacrymas propter peccata, populi auribus non ingerant. Et omnia odii, invidiae, insectationis, questus, ambitionis, & consimilibus nequam affectibus, sincere & pacifice evangelium pacis annuntient, mutuis convitiis se non proiciant, nec alius alium pro concione impugnet. Sed si quis alterum haesum, vel perniciosum errorem, aut aliud quidpiam, quod plurimum aurium sit offensivum, dixisse deprehenderit, episcopo, aut illius vicario, aut inquisitori apostolico, vel officiali loci, ordine etiam servato evangelico, significet. Et cum catholicas traditiones tanquam arctissima quaedam Christianae religionis & pacis vincula conservare & custodire omnes ex quo debeat, neque dubitemus traditiones & consuetudines universales, praesertim eas, quae per orbem tota frequentat ecclesia, ab apostolis in ecclesiam suam transfusas, vel a generalium sacrorum conciliorum auctoritate profectas, nos eas simili religione, quae quae scriptura praescribit auctoritas, ut observentur decet omnino mandamus. Quae vero per loca vel regiones

Ppp

nes

ANNO
CHRISTI
1549.

nes nostras diocesis vel provincie variantur, eas quisque observet ad edificationem motum & fidei. Ac ne quisquam temere contra eas de suggesto rogationem facere presumat, mandamus episcopis provincie nostrae, & officialibus nostris, ut si qui ritibus ecclesie antiquandis vel novandis privata auctoritate studere comperti fuerint, in eos severiter animadvertant. Quare qui pasceodi gregis dominici curam susceperunt, ea potissimum doceant, quae ad tranquillitatem & piam concordiam facere, & ad captum raris, populi accommodata esse cognoverint. Cujusmodi est simplex explanatio symboli decem preceptorum, sacramentorum & ceremoniarum ecclesie, orationis dominice; item cohortatio ad poenitentiam, in qua Christi servatoris commemorant beneficia, ac poenas nunquam finendas, quae in malo obstinatis paratae sunt, ob oculos ponant: sed ne misericordiam desperent, rursus luberent ac solentur. Cessantes ac torpentes excitent; animo dejectos in spem erigant; voluptuariis, resque mundi admirantibus, vite brevitate, & aeternis ignis cruciatus, subinde ingerant: ut saltem futuris malis territi peccare desistant, atque ad meliorem frugem se recipiant: nec non populo omnino persuadeant, non quamlibet fidem qua in Deum creditur, sed eam demum salutiferam fore, qua apostolo teste, *per dilectionem operatur*: sic ad bona opera sedulo hortentur, & praesertim ad opera misericordiae: patres ac matresfamilias, ut proles ad familiam Christiane educant, graviter & continue commonefaciant, atque ut adulti consueta & ordinaria jejunia, quadragesimae videlicet, & quatuor temporum, & vigiliarum, infringere non presumant; plebem admoneant, & ut frequenter, vel ad minus in quadragesima, in initio ejus, vel ante medium, ad confessionem veniant: & si non saepe, saltem in paschate corpus domini recipiant, si velint inter catholicos reputari. Sanctorum religiosam mentionem subinde faciant, animosque Christi fidelium illorum exemplis incitent, confirmet, & intercessione consolentur. Doceant quoque veras sanctorum reliquias reverenter habendas. Contenti sint evangelia & lectiones, quibus in dominicis & festis diebus ecclesia utitur, interpretari populo, & ex his sermonem & doctrinam ad edificationem populi formare.

De cultu divino diligenter & religiose exequendo, deque disciplina chori observanda.

V.

Deus etiam Spiritus sit, non tamen internis tantum affectibus fidei, spei & caritatis, verum etiam externis actibus colendus & adorandus est, ut cor & caro exultent in Deum vivum. Est enim externus cultus signum ac manifestatio quaedam cultus interni: qualis est laus communis, & orationes publicae, quae per ecclesiae ministros ex persona totius populi fidelis Deo offeruntur, quo alii quoque (quatenus per ipsorum occupationes licet) ad laudes Dei & gratiarum actiones excitentur. Neque enim ecclesiasticis melodiam sua deest energia, id quod Augustinus testatur, referens, Ambrosium Mediolani cantum instituisse ecclesiasticum, secundum morem ecclesiarum orientalium, cumque cultum celebrari coepit magno studio fratrum, hymnos & psalmos canentium: quem etiam ceterum ecclesiam imitatus fuit. Sed & ipse Augustinus

Lib. 8. cap. 7.

quantum ecclesiasticis fuerit canticis affectus, his verbis testatur: *Quantum flevi, domine, in hymnis & canticis tuis, suave sonantis ecclesiae vocibus acriter commotus? Voces illae influebant auribus meis, & eliquabatur veritas in cor meum, & ex ea aestuabat affectus pietatis, & currebant lacrymae, & mihi bene erat cum illis. Et rursus: Cum reminiscor, inquit, lacrymas, quas in primordio fidei meae fudi ad canticum ecclesiae, & nunc quoque commoveor, non casto, sed rebus quae cantantur, cum liquida voce & convenientissima modulatione magnam hujus instituti utilitatem rursus agnosco, magisque adducor consuetudinem approbare in ecclesia, ut per oblectamenta aurium infirmior animus in affectum pietatis assurgat. Haec cum ita se habeant, hortamur omnes & singulos clericos, ut omnes pariter convenienti modulatione, consona denique voce, debitum Deo cultum, nocturnum & diurnum devote & religiose exhibeant & exequantur, eo modo, his ritibus & ceremoniis quibus hactenus usa est ecclesia, & a sanctis patribus est traditus, atque a majoribus nostris observatus.*

De horis canonicis.

VI.

Omnes, qui horis canonicis persolvendis deputati sunt, dent operam, ut collectis animis, quoad fieri potest, debitum pensum absolvant: nec ita se habeant, ut dum voce psallunt quidvis potius quam Deum animo cogitare videantur, semper caventes, ne propheticum illud audiant: *Labii quidem me honorant, cor autem circum longe est a me.* Quid autem est, voce quidem psallere, mente autem domum aut forum circumire, nisi homines fallere & Deum irridere? Grave admodum est quod scriptura dicit: *Maledictus qui facit opus Dei negligenter.* Statuimus proinde ut laudes divinum per singulas horas non cursim ac festinanter, sed tractim servatis intervallis decentibus, ratione dierum festorum, a profestis intermedis secerendorum, habitis reverenter & alacriter absolvantur, nequaquam sublato in alterum clamore, ne vel insanire, vel animi lascivia gestire videantur potius, quam fervore spiritus exultare, semper versiculum decantatissimum animo volventes.

Nec clamans, sed amans cantat in aure Dei: Audit enim ille vocem cordis, sine qua sonum oris contemnit. Quare videndum est, ut qui spiritu psallunt, & mente psallant.

Caveant item qui aliis occupati negotiis, extra chorum horas privatim legunt, ne somnolente aut truncata verbis, aut intra fauces compresso spiritu preces demurmurarent, vel, ut Ethicus quidam ait, rabiosa silentia rodere videantur, sed articulate, distincte, dilerte, & cum attentione integre omnia pronuntient.

Ne qua item occasione in diversa rapti desint officio suo, distinctius prohibemus, ne deambulando horas dicant, sed in locum aliquem orationi aptum tantisper concedant, ne mentis evagatio, quae ex tumultuaria deambulatione nasci solet, fructum orationis intercipiat.

Nullus item, dum canonicas preces in templo publice cantantur aut leguntur, audeat privatim ibidem aliquid legere, ac ne horas quidem canonicas absolvere, sed concinat, ac una cum fratribus Deum honorificet. Contrarium qui fecerit tamquam absens habeatur.

De his

ANNO
CHRISTI
1549.
Ibidem capite 6.

ANNO
CHRISTI
1549.*De his qui, dum sacra fiunt, per templa vagantur,
profana miscentes colloquia.*

VII.

Quicumque tempore, quo divina peraguntur, spatium in ecclesia, vel circa eam deambulare, simul & otiosis fabulis vacare, comperti fuerint, tamquam absentes pro die illo habeantur. Et si semel admoniti non desisterint, sed pertinaces fuerint, graviores subeant poenam arbitrio praelatorum, aut eorum vices gerentium, infligendam. Quos & ipsos hortamur, imo eis districte injungimus, praesertim in metropolitana ecclesia nostra Treverensi, & in cathedralibus suffraganeorum nostrorum, tamquam insignioribus & frequentioribus ecclesiis, ut nulla ratione patiantur divina officia quorumcumque colloquiorum, confabulationum, deambulationum, aut canum, avium, morionum, & similibus strepitu, garritu & latratu, sive a laicis perturbari, aut irreverentia affici. Sed nec ipsi praelati, quorum maxime interest removere scandala, atque ea quae verbis impetrant facto & exemplo confirmare, in iis se culpabiles reddant, neque in correctione subditorum suorum negligentes se exhibeant, & quod nullus in peccatis excusationi locus relinquatur, praesentis decreti tenore in irritum revocamus & annihilamus omnia statuta, ordinationes consuetudines & privilegia exemptionum quibuscumque ecclesiis, militiis, hospitalibus, locis & monasteriis quorumcumque ordinum, quacumque auctoritate & qualitercumque concessa, quae reformationi praedictorum abusu, & correctioni perverforum morum adversantur, aut in mora sunt, ut contra personas & loca praedictarum ecclesiarum, ordinum, domorum, militiarum, hospitalium, monasteriorum, sine omni exceptione ad correctionem seu emendationem procedi non possit aut valeat. Cujus executio in casu negligentiae a capitulis ad praelatos, & praelatorum negligentia intercedente, ad officiales, vel vicarios locorum, aut eorum superiores devolvatur.

Quo tempore quisque in choro esse debeat.

VIII.

Majorum nostrorum vestigia sequentes, & auctoritati sacrorum generalium conciliorum innitentes, ut cuncta in domo Dei ordine fiant, volumus, ut in metropolitana nostra Treverensi, & in omnibus cathedralibus & collegiatis ecclesiis civitatis, dioecesis & provinciae nostrae Treverensis, habeantur duae tabulae, quarum una habeatur aut ponatur in aut circa chorum; in qua disciplina observanda descripta sit: ex cuius tenore satis liqueat, quando & qualiter quis horis canonicis interesse debeat. Ad cuius disciplinae observantiam, praelati cunctos sibi subditos rigore commoneant & compellant. Et si alicubi haec non fuerit erecta aut deperdita, eam rursus erigi & describi jubemus. Secunda vero tabula locabitur & ponetur in sacratio, aut alio loco convenienti: in qua quid ab unoquoque canonico, vel alio beneficiato legendum cantandumque sit singulis diebus & horis per hebdomadam, scribatur: hic negligentiam committens pro modo delicti corrigatur. Nolumus autem, ut collegia canonicas preces in templis persolvere aut sacra facere, vindemiae aut

Conc. Gen. Tom. XXXII.

A aliorum negotiorum & secularium occupationum praetextu omittant, non obstante quacumque consuetudine: sed ita rapiantur onera, ut dum alii temporalia procurent, alii orationibus & publicis precibus vacent. Et si alicubi hoc fieri non potest, saltem hebdomadarius pro tempore, praesentibus aliis quotidie, durante vacationibus vindemiae libus canonicas horas in choro saltem legendo persolvere curabit. Ita tamen, ut dominicis diebus, & apostolorum festis Tertis, Sextis, Vesperis & Completorium cantentur, & summum sacrum fiat. Statuimus insuper & ordinamus, ut deinceps capitula, actus & tractatus capitulares, tantum profectis seu ferialibus diebus teneantur. Sed nec in iis, sub missa, vespere aut completorio indicantur, aut teneantur. Quinimo, ut omnes missae intersint districte mandamus. In aliis vero, si subiturgens necessitas, aut evidens ecclesiae utilitas postulet ut capitulum teneatur, decanus indicabit dilationem seu moram capituli & actuum capitularium non carere periculo, & propterea sub praedictis horis tractandum & agendum esse. Et si in his secus actum fuerit, tam indicens quam interessentes scidentia & praesentis pro illa vice carebunt, quinimo omnino uti absentes his horis reputabuntur.

De missae officio rite peragendo.

IX.

Hortamur, ut sacrosanctam illam actionem, in qua sacrificium precii nostri, corpus scilicet & sanguis Christi veraciter offertur pro vivis & defunctis, summa religione & devotione sacerdotes peragant; ac quoties datur sedulo frequentent & celebrent eo modo, & his ceremoniis, seu ritibus observatis, quos haec Romana & occidentalis servavit & hodie servat ecclesia.

Dum sacerdos sacrum facturus in sacratio cum ministris induitur, nemo inibi confabulari presumat, unde vel ipsius, vel ministrorum devotio interturbetur. Egreddenti sacratio ad altare, vel revertenti post sacrum omnes assurgant; similiter & ministris, dum sacris induti, lecto evangelio, epistola aut homilia, praeter-eunt.

Dum sacerdos sacrum facturus confessionem ex more praemittit, ministri nequaquam dent operam accendendis luminariis, aut aliis rebus mentem avocantibus; sed adsint sacerdoti confessionem persequentes, & pro se invicem ecclesiae nomine orantes.

Veterem canonem instaurantes, prohibemus, ne quis sacerdos missarum solemnium publica celebrare praesumat, nisi ad minus duobus praesentibus. Quod si in privata missa commode fieri non potest, ad minus adsit unus, qui respondentis locum suppleat; sed ita, ne sit proles illegitima, quam omnino, patre celebrante, altari adstare prohibemus, multo magis concubinam, si quam habuit.

Et jejunus quilibet celebret, & velato capite altari assistere, aut ita illud accedere nullus omnino praesumat. Quae & diaconos & subdiaconos observare mandamus: si quis temere contrarium facere praesumpserit, excommunicationis vinculo innodetur.

In missa publica & summa praefatio & oratio dominica non debent privatim dici aut abrumpi. Ita & symbolum, epistola, & evangelium,

P p p

ANNO
CHRISTI
1549.
P. III.

ANNO
CHRISTI
1540.ANNO
CHRISTI
1540.

lium, integre, distincte, & clare cantari debent. Neque ferendum est, ut chorus verba sacerdotis vel subdiaconi, mox in ipso lectionis vestibulo interruptens, suspicietur graduale, tractum, vel Alleluja, quasi scilicet hoc satis, si adstantes sciant cujus sit lectio aut epistola.

Dum evangelium cantatur in summo sacro, expedit dare signum per campanam, ut eriscentes in vicino laici ad elevationem dominici corporis & sanguinis invitentur.

In elevatione corporis & sanguinis Christi, & post, usque dum cantatur Agnus Dei, sileant organa. Nulla cantetur antiphona, neque pro pace, neque adversus pestem, aut mortalitatem, sed silenter pro se quisque, aut flexis genibus, aut prostratis humi corporibus, passionis ac mortis Christi commemorationem faciat, ac redemptori gratias agat, pro beneficiis per mortem ipsius largissime acquisitis.

Statuimus insuper, imo antiquorum patrum statuta innovamus, ut sub summo sacro nulli sacerdotum liceat eodem in templo sacram rem facere, sed privatas missas ante obvolvant, ut omnibus ad publicum sacrum convenire sit integrum, & chorus plenus & collectior plenior ac purior Deo cultum exhibeat.

Et si optare potius quam sperare liceat, adesse quotidie aliquos, qui eucharistiam accipiant; volumus tamen, ut sacerdotes ad frequentationem hujus mysterii, & sacram communionem laicos adhortentur; nec tamen ideo sacerdotes a quotidiano sacro desistere oportet, quod desint qui cum sacerdote sacra faciente mens dominice quotidie sacramentaliter communicent.

Ordinamus praeterea, ut per singulas dioeceses nostrae provinciae missarum officia decantentur & legantur, prout in missali ordinatio uniuscujusque dioecesis ordinatum est. Et si qua dioecesis proprio ordine missalis caruerit, ad modum nostrae Treverensis ecclesiae missali utatur: neque alicui publice aut privatim alienis missalibus uti licebit. Idem & de breviariis observari volumus.

De moderandis feriis.

X.

Numerum festorum crevisse admodum videmus, sed calentem fidelium devotionem frigidescere: eoque ventum esse, ut bona pars hominum omnia festa negligat, idque impune, nec sine ecclesiae dedecore. Pauperes, qui non habent unde alant uxorem & familiam, clamant omnem fere cessationem damnosam sibi esse. Operis precium proinde nobis visum est festorum numerum contrahere, quo & effrenis coerceantur, & aliquid detur necessitati pauperum. Itaque haec festa omnino celebria esse volumus, & pro pastoralis nostri officii solemniter celebranda mandamus & praecipimus, dies dominicos omnes, festum nativitatis Christi, Stephani, Joannis, & omnium apostolorum, circumcisionis, epiphaniae, & purificationis, annuntiationis, assumptionis, nativitatis virginis Mariae, paschae cum duobus sequentibus, ascensionis, pentecostes cum duobus sequentibus, corporis Christi, Joannis Baptistae, Magdalene, Laurentii, Crucis, Michaelis, omnium sanctorum, Martini, Catharinae, Andree, Nicolai, Thomae. Et in civitate nostra Treverensi haec festa patronorum, Maximini, Simeonis, Visitationis, Helenae, Paulini, translationis Materni, & Eucharistiae. Et in singulis civita-

tibus, opidis, & parochiis, dedicationis festa, & patrocinia celebrari mandamus. Ceterum dies Innocentium, cinerum, pascheves, cenae dominicae, sabbati magni, Marci, tres Rogationum, commemorationis animarum, & omnes reliquos dies stationum, quos ecclesia nostra Treverensis in diebus aliorum patronorum, vel pro specialibus rogationibus ab antiquo introductis, in civitate nostra Treverensi vel ejus suburbio observatis, usque in meridiem ferari volumus, ita ut factis sacro, cuique ad labores aut negotia sua redire liceat. Simili ratione in cathedralibus & dioecibus suffraganeorum nostrorum, quibus tamen arbitrium suum in hoc relinquimus, & in aliis locis & parochiis dioecesis nostrae observanda. Et si quis, sive clericus, sive laicus, in praenominatis celeberrimis festis, aut in aliis ante meridiem operis mercenariae publice vel privatim, aut computationibus, choreis, ludis, aut id genus lasciviae & levitatis temere & contumaciter sese dederit aut immiscuerit, ab officialibus nostris arbitraria pro modo delicti, etiam brachii saecularis auxilio (si opus erit) invocato, puniri mandamus. Cetera vero festa, quaecumque ratione instituta sunt vel recepta, in foro libera facimus. In choro vero & ecclesia eadem festa, prout ab antiquo observata sunt, devote celebrentur: ita tamen, ut historiae & lectiones parum probatae omittantur. Et cum potissimum haec de causa indicta sint feriae, ut festos dies in Dei laudibus, & gratiarum actione, ac audiendo verbo Dei, populus transigat, curent nostrarum dioecesis & provinciae, civitatum, oppidorum, & locorum magistratus ac rectores, ut populus praenominatis diebus festis verbum Dei devote audiant, & divina frequentent. Neque tempore divinatorum, & praesertim hora, qua coactionatores verba faciunt ad populum, patiantur cives vacantes otiosis fabulis in foro stantes.

De religiosis, monachis & monialibus.

X I.

Religiosos varii nominis & regulae, simul & pia loca, sancta Romana ecclesia benigno favore semper protecta, specialibus gratiis, privilegiis, immunitatibus, & exemptionibus decoravit: ea omnia nos per nostram dioecesim & provinciam nostram Treverensem nullatenus imminuere, sed magis illibata conservare, & quatenus aliorum jure salvo possumus, augere & extendere in votis habemus & intendimus; sed ita, ne sub ovina pelle gregem dominicam truculentia lupi rapacis invadat, & sub pietatis imagine vitiis haereticarum pravitate obrepit, & sub praetextu conversationis evangelicae spiritus malignus illudat. Cujus rei gratia (praeter singulorum ordinum ab ecclesia receptorum regulares institutiones, quas tamquam salutaris ab omnibus & singulis, prout illos respective concernunt, observari mandamus) varii canones editi sunt, a quibus [quod dolenter referimus] si non ab omnibus neque in omnibus, a plerisque tamen & multis declinatur: non solum in propriae salutis discrimen, sed & in religionis opprobrium, & plurimorum fidelium scandalum, sed & in illius, cui suam integritatem spontanea voluntate devoverunt, gravem offensam. Quapropter quae in his ab ecclesia & praedecessoribus nostris sancte & canonice statuta sunt, ut involubiliter ab omnibus observentur, serio mandamus & praecipimus.

Et

ANNO
CHRISTI
1449

Et inter ceteros abusus reformandos erunt prelati, abbates, priores, guardiani, simul & monasteriorum visitatores, & alii quocumque titulo nominentur, ne aliquis ante decimum quintum annum, ad probationis annum admittatur.

Item ne quis anno probationis non completo ad professionem recipiatur.

Item receptis sic preceptores idonei deputentur, qui eos in regulari observantia, & divinis officiis non minus quam in literis, & e converso, instituant & forment.

Ad sacros ordines suscipiendos non nisi erant & scientia sufficientes presentent.

Item idonei ad iussum superioris sui, ex culatione legitima cessante, se faciant promovendi.

Quoque gratis singuli ad professionem recipiantur, nullo accepto precio, nec aliqua facta conventionione: & ne hinc sub paupertatis pretextu pallientur districte inhibentur.

Non patiantur abbates, priores, abbatiales, aut priorales, et suorum monasteriorum monachi aut moniales, honestatis habentis & monachali modestia laxatis, impudenter se secularibus negotiis involvant, aut extra monasteriorum septa deambulant, vagentur, & dilcurrant: & si qua inevitabilis necessitas intercedat, quod tunc nullus egrediatur, nisi honesta subit causa.

Et tunc non nisi de expressa licentia superioris, & cum habitu decenti & honesto socio.

Ceteris rationibus de vestitu, cibo, peculio, officio, capitulis, visitoribus, & correctione monachorum promulgatis, in suo robore permanentibus, volumus, ut omnes abbates & priores, tales diligenter observare procurant, quod istidem districte precipiendo injungimus.

Moniales vero, quarum sexus fragilior est, nulla ratione vel causa, nisi tanta & talis sit, quod omnino notorie excuset, monasteria sua egredi facultatem habeant; sed & tunc, non nisi cum honesto & decenti habitu, & associato, egrediantur, idque de expressa licentia episcopi, abbatis, visitoris, aut ab eis potestatem habentis; quam patri confessori pro tempore existentis concedi prohibemus.

Nulli proinde inhoneste personarum, nec etiam honestarum, nisi rationabilis & manifesta causa subit, actunc speciali licentia illius, ad quem spectat concessio, petita & obtenta, accessus vel ingressus ad moniales pateat. Et quoniam de clausura in regularibus ordinibus constitutionibus mandantur, omnino & illibate teneantur & observentur: ut sic a publicis & mundanis conspectibus separatim servire Deo liberius valeant, & sublata lasciviendi opportunitate, corda & corpora sua in omni sanctimoniam diligentius custodire possint.

Prohibemus insuper districte, ne moniales ordinem aliquem professi, confessorem habeant alium, quam ejusdem ordinis & regule.

Religiosi omnium ordinum, ut sinistra suspitionis etiam tollatur occasio, quascumque mulieres, & religiosas, & servientes Deo, in ambitum, seu peritiam monasterii recipere, aut introducere nullatenus presumant.

Religiosi convivia secularium non frequentent, sed nec facile illos ad convivia invitent,

Conc. General. Tom. XXXII.

A nisi necessitas & honestas ad superiorum distamen id fendant.

Religiosi moniam non nimium lentam, aut sumptuosam, neque delictis ad luxum exquisitis redundantem, habeant: quoniam a benedictione aspiciant, sacra lectionis passim fervere, hymnos & graduum actiones abolvere convenit. Interim a longo accubitu, conversationibus sordis, comperandi studio, a crapula & ebrietate omnino abstinent.

Religiosi, ut omnibus bono exemplo, nullis vero, quantum in ipsis erit, offendiculo sint, honesto pudore suorum more, non modis byrrhis, aut pileis, sed capitis cucullo testis in publico incedant. Et nullatenus ad balnea pomifera, aut alia loca publica intrent; sed nec ad nuptias aut nuptiarum convivia vadant; neque pueros de sacro baptismatis fonte per se vel suffragas personas suscipere presumant.

Insuper statuimus, imo antiquorum patrum canones renovando mandamus, quod nullus monachorum pro lucro terreno, de monasterio suo extra, nefandissimo ausu aut secularibus negotiis sese immiscere presumat. Itaque religiosos a curibus monasteriorum suorum ad monasteria revocari, & curas per fideles laicos, seu prebendarios administrari jubemus.

Insuper mendicantium ordinum prelati omnino provideant, ne posthac terminarii elemosynarum partem quovis modo sibi vendicent, sed eas colligentes cum honestate morum, Dei habito timore, omni scandalo semoto, integram ad conventum & in commune conferre & presentare, ad evitandam proprietatis notam, studeant.

De monasteriis non molestandis.

XII.

Licet ex injuncti nobis pastoralis officii debito super cunctum gregem nobis commissum mentis nostre aciem dirigere teneamur, vigilantius tamen & cautius agendum ducimus in iis, ubi subditorum nostrorum majora incommoda & pericula vertuntur. Sane uti ex plurimorum querela didicimus, multibarones, prefecti, officiales, aut alii nobiles & ignobiles, in transigentibus, aut componendis suis, vel aliorum controversiis & dissidiis, vel simili pretextu, se secum equis & jumentis in monasteria, vel eorum curtes, aut possessiones conferunt, & hospitio recipi volunt, ut necdum luxus, dissolvenda religionis & monasticæ disciplinæ, ac turbandorum divinorum inibi in animarum discrimen, & Dei offensam occasio nascatur, verumetiam, ut experientia docti comperimus, nisi provisionis nostre auxilio succurramus, periculum sit, ne monasteria tandem funditus exhausta depauperentur & collabantur. Nos itaque hujusmodi malo ac innumeris præterea & diversis tribulationibus & injuriis, quibus sub præfato pretextu religiosi saepe afficiuntur, medelam competentem, quam possumus, exhibere volentes, mandamus omnibus prefectis & officialibus nostris, ac aliis quibuscumque baronibus, nobilibus & ignobilibus, ut nunc & posthac talia jam prædicta tentare & facere nullo modo presumant, neque sub colore memorato, aut simili, monasteria, aut eorum curtes, infestare aut molestare delinceps attentent.

Ppp 3

Man-

ANNO
CHRISTI
1450

Mandamus insuper districte omnibus & singulis abbatibus, prioribus & religiosis, ne deinceps tales etiam proprio suo consensu recipiant vel admittant. Et si per aliquem prelatum, aut alium quempiam permissum, concessum, vel actum fuerit, animadversione condigna ita cum illo agemus, ut ceteri ab exemplo discant obedire. Et si contra premissa violententer quispiam sese ingererit, aut indebitas injurias aut molestias monasteriis, aut eorundem personis intulerit, in eundem presentis statuti vigore excommunicationis sententiam ferimus. Atque volumus quod prelati & religiosi eundem nobis, aut officialibus nostris, publice significare & deferre nominatim teneantur. Nos vero, aut officiales nostri, extra contra eundem ordine juris servato, usque ad condignam violentiam injuriam, & damno- rum satisfactionem procedemus, & per officiales nostros procedi mandamus: salvis nihilo minus & in suo robore duraturis omnibus aliis apostolicis, imperialibus, ac predecessorum nostrorum constitutionibus & ordinationibus, per quas ecclesiis & personis ecclesiasticis in suis libertatibus prospectum est & provisum: quas etiam innovamus, & per nostram civitatem, diocesim, & provinciam Treverensem, inviolabiliter observari mandamus; jure etiam & preeminentia patronorum & fundatorum semper salvis & illibatis.

Præterea inhibemus hac nostra synodali constitutione, ne quis aliquam religionem professus ecclesiarum parochialium gubernacula & curam suscipiat, nisi de nostra vel ordinariorum admissione, subsistente causa legitima, & superiorum suorum voluntate & licentia obtenta: ita tamen, quod per superiores suos revocari possint, ac revocati humiliter obedire teneantur. Et si qui hactenus aliter admissi sunt, vel assumpti, volumus & jubemus, per officiales nostros, in civitate & diocesi nostra Treverensi, ac per suffraganeos nostros, eorundemque vicarios, per totam provinciam Treverensem ad superiores illorum remitti, ut dignas deat temeritatis sue pœnas.

Ecclesias vero monasteriis unitas, seu incorporatas, si non tanta intercapedine distant, quin religiosi earundem curam habituri in communis vite regulari observantia & obedientia degere possint, per hujusmodi religiosos provideri & regi, modo idonei sint, permittimus. Si vero vicarios alios, sive in proprio, sive in distantibus parochiis, perpetuos vel amobiles pro arbitrio constituere velint, hæc non præsumant, nisi per nos, nostros suffraganeos, aut officiales nostros & vicarios, tamquam habiles & idonei reperti & admissi fuerint.

Volumus insuper, quod religiosi ad curam animarum sic admissi, per omnia se parochialibus sacerdotibus, juxta has nostras & predecessorum nostrorum synodales constitutiones & ordinationes, nec non universalis ecclesie & apostolicæ sedis canones in verbi divini explanatione, evangelii prædicatione, divinorum celebratione, sacramentorum administratione, per omnia conforment, & nihil novitatis introducere præsumant.

Mendicantium vero ordinum fratres in verbi Dei propositione & prædicatione, in audiendis confessionibus Christi fidelium, in sepulturis & funeralibus & aliis hujusmodi, se per omnia conforment constitutionibus & ordinationibus apostolicis desuper editis: quas in posterum inviola-

biliter observari mandamus, sublata penitus potestate, ceteris religiosis quorumcumque ordinum non mendicantium, ad curam animarum, ut præmittitur, non admittis nec receptis, ne iis se ingerant, quod eisdem districte præcipiendo mandamus: salvis tamen regulis constitutionibus omnium eorundem ordinum.

De casibus vero nobis reservatis, hoc statuimus, ne quis eorum decisionem sibi arroget, nisi a nobis specialiter sibi commissum fuerit. Nos tamen hoc negotium dabimus expertis, eruditis & probatis aliquot presbyteris: prout etiam in similibus casibus suffraganei nostri aliquos per suas dioceses designare poterunt, quibus hoc committant.

In casibus vero non reservatis nullus parochianum alterius parochie absolvere præsumat, nisi de licentia ordinariorum loci, vel ex permissione proprii parochialis sacerdotis, idque non nisi in casibus in constitutione Balduini felicis recordationis predecessoris nostri expressis. Et religiosi etiam mendicantium ordinum fratres, non obstante quocumque privilegio, in civitate, diocesi & provincia nostra Treverensi præmissa observare debent & tenebuntur. Immo priores, & guardiani, non debent deputare fratres suorum ordinum, ad confessiones audiendas, nisi peritos & prudentes, qui etiam a nobis & ordinariis locorum, & non aliis, (quibus per scripta superiorum nominari & presentari tenentur) admittendi sunt.

Et cum omnes Christi fideles ex constitutione ecclesie semel in anno teneantur proprio sacerdoti confiteri, si quis hoc neglexerit, & in paschate sacramentum eucharistiam accipere reculerit, (nisi forte de licentia & consilio confessoris abstineat) sic decedens careat ecclesiastica sepultura, & vivus ab ingressu ecclesie arceatur. Proinde in virtute sanctæ obedientie præcipimus ecclesiarum rectoribus, vicariis & capellanis, curam gerentibus animarum, ut omnes hujusmodi rebelles & inobedientes, nobis aut locorum episcopis, & ordinariis, per scripta nominatim indicant, ut vel canonicè puniantur, vel pudore suffusi resipiscant. Quamobrem etiam districte prohibemus omnium ordinum religiosis, curam animarum non habentibus, ne alicui sacramentum eucharistiam porrigere præsumant, nisi de expressa permissione & scientia pastoris.

De decanis Christianitatis.

XIII.

Volumus, ut omnes decani archidiaconatus tituli sancti Lubentii in *die Kirchen*, se conforment archipresbytero in *Wetzlar*, & illius statuti & juribus, in casibus qui singularibus statutis decisi non sunt.

Ceterum in omnibus aliis archipresbyteratibus, & sedium Christianitatis decanatus nostræ diocesis, volumus, & mandamus, quod omnium & singularum ecclesiarum parochialium curati, intra annum a die acceptæ possessionis, per se vel procuratorem legitimum, presentem juramentum decano: quo præstito, in fragmentum recipiatur, & salvis juribus capituli consuetis, decanus nunc & posthac a sic recepto habeat pro se unum aureum Rhenensem. Et tenebitur quilibet in capitulis generalibus & annualibus, & similiter, quando necessitate occurrerit

ANNO
CHRISTI
1453.ANNO
CHRISTI
1454.

te decanus capitulum indicit, sub penis con-
suetis comparere, & quotam expensarum &
sumptuum a decano factorum persolvere. Nec
non deinceps, quocumque pastore plebano dece-
dente, nostro nomine marcam nobis debitam
iple decanus lublevabit, & sigillifero nostro fi-
deliter tradet.

Et pro se & juribus suis a quolibet sic dece-
dente ipse decanus habebit tres florenos Rhe-
nenses in auro, non obstantibus quibuscumque
aliis statutis & consuetudinibus; quæ & quas
presentium tenore cassamus, irritamus & revo-
camus: atque precipimus quod deinceps contra
premissa nullas hant pactiones, statuta, aut or-
dinationes, nisi de nostra aut archidiaconorum
loci expressa admissione & licentia.

Et quo premissa in plenarium effectum de-
ducantur ut cupimus, volumus, & presen-
tium tenore statuimus, si quis elapso anno
in fratrem capituli, ut premittitur, se reci-
pi non curaverit, tunc in penam ejus, pro-
pter contumaciam, fructus anni illius, qui
nostrum annum consequitur, sequestrantur.
Et nisi intra eundem annum paruerit, extunc
tales fructus confiscabuntur; nobis pro me-
dia parte, reliqua medietate inter archidiacon-
um loci & decanum dividenda. Et sic deinceps
singulis annis fiat, donec & quousque
paruerit.

Præterea singuli capellani, aut vicecurati, non
residendum pastorum, tenebantur singulis an-
nalibus capitulis comparere, & ostendere de-
cano commissionem regendi: alias eisdem pre-
sentis statuti vigore excommunicationis senten-
tia teneri volumus, mandantes decanis loco-
rum, ut mox tales nobis, aut archidiaconis
nostris denuntient declarandos.

Atque ipsi capellani, seu vicecurati, nunc
& in posterum de fructibus aut arrenda nul-
latenus respondeant ante finem anni, nisi re-
tenta marca & media marca premissis. Alio-
quin ipsi de his respondere, & de suo solvere
tenebuntur. Quod etiam tempore capitulorum
observandum generaliter, & cuilibet specia-
liter, tempore admissionis injungi volumus &
mandamus.

Insuper statuimus & ordinamus, quod deinceps,
decedentibus prelatiis monasteriorum, si-
ve collegiarum ecclesiarum, quibus quacun-
que auctoritate ecclesie parochiales unitæ aut
incorporatæ sunt, ita tamen & taliter, quod
non per fixos vicarios, sed dumtaxat ad nutum
amobiles capellanos gubernentur & regantur,
quod extunc morte prelatorum intercedente,
nobis marca argenti, aliis vero archidiaconis,
sedium Christianitatis decanis & capitulis, infra
annum jura * aliis prescripta persolvantur. In-
super precipientes, ut ipsi capellani, ut premit-
tuntur amobiles, non nisi idonei admittantur, &
admissi ad comparationem & omnia capitularia
onera teneantur & compellantur, sub modis &
formis prescriptis.

De competentia pastorum.

XIV.

Cum multorum querela pulsante intellexerimus,
varios esse, qui vel ob inopiam parochias
suas deserere & mutare, aut contra canonam
sanctionem secularibus negotiis sese implicare,
aut pro sacramentis ecclesiasticis immoderate
exactionem facere presumunt, aut in dedecus

A clericali ordinis victum quasi mendicare cogun-
tar, dignum esse & equum arbitramur, ut qui
altari servant de altari & vivant. Neque ablo-
nem reputamus, ut ea que ex antiqua consuetu-
dine locorum pastoribus & curatis solvi & pro-
stari eisdem solita sunt, etsi modica sint, beni-
gne persolvantur: eoque minus sub hoc pretextu
sacramentorum venditionem consententur isti,
qui omnia sinistra in ordinis clericali confusio-
nem interpretantur: atque ut omnium in hoc
uniformis observantia in nostra diocesi consti-
tatur, maturo consilio statuimus & ordinamus,
ut deinceps in nostra civitate & diocesi Treve-
rensi, curatis pro licentiatario seu dimissorio li-
teris, duodecim albos rotatos, pro educendis
seu benedicendis puerperis, duodecim denarios,
pro eo tempore, quo sacrosanctum eucharistiam
sacramentum ad infirmos deferitur, quatuor de-
narios; * extremæ vero unctionis sacramentum, * fo. ob
duodecim denarios, pro offertorio quatuor fe-
stivitatem, pro qualibet unum denarium exige-
re liceat.

Ultra tamen nullus curatus exigere presumat,
datum tamen aut oblatum liberaliter recipere
potest.

Pariformiter, pro baptismi aut penitentiam
sacramentis nihil exigat; liberaliter oblatum
recipere potest.

In nuptiis vero celebrandis sacerdos juxta con-
suetudinem loci cibariis missis a nuptis debet
contentus esse, nihil ultra exigendo. Si vero co-
pulati pro his pecuniam largiri vellent, nume-
rum octo alborum excedere non debent.

In funeralibus vero, aut exequiis defunctorum,
aut tertio, septimo, & tricesimo, expensis &
duobus albis, aut deficientibus expensis, ultra
tres albos sacerdotes exigere non presumant:
sed liberaliter oblata recipere possunt.

In pecoribus vero pascendis & custodiendis: &
quæ sunt domus dotis ecclesie, curtis & ædifi-
ciorum reparationis, decanatus statuta obser-
ventur: & iis deficientibus, ad statuta diocesa-
na, olim per felicitis recordationis Balduinum
predecessorem nostrum edita & condita, recur-
sus haberi debet.

D Insuper, si super competentia quæstio emer-
serit, cum certa regula dari non possit, coram
ordinario loci proponetur & deducetur, ac sum-
marie, simpliciter & de plano per officiales no-
stros procedi; & sententiam ferri mandamus: &
si diffinitum aut cognitum fuerit, quod compe-
tentia danda sit, extunc nos aut commissarii no-
stri, quos specialiter ad hoc deputabimus, primo
recursum habebunt ad decimam parochiam, si-
ve cum clerici siue laici habeant: atque hac deficien-
te, ad plerumque parochialium uniones seu an-
nexiones, prout commodius fieri potuerit, & ul-
timo si nec sic provideri potest ordinaria auctori-
tate parochianos ad debitam parochi sustentationem
compellere oportebit.

De scholis.

XV.

Magna & præcipua cura habenda est, ut ju-
ventus nostræ civitatis, diocesis ac provincie
Treverensis, a primo ætatis flore, non minus
Christianæ pietatis institutis & incorruptis mo-
ribus imbuatur, quam rudimentis literarum in-
contaminatis recte instituat. Quapropter præ-
cipimus, ut juxta patrum antiquorum decreta,
singula collegia scholas instaurare, vel erectas
con-

ANNO
CHRISTI
1550.

conservare debeant, & prelati ecclesiarum, ac alii, quibus id numeris ex officio incumbit, solent providere, ut pedagogi & magistri idonei sint & probi, atque vitæ omnino inculpæ: qui ea prelegant, quæ puerorum seu adolescentum ætati conveniant: dummodo non sint obscenæ, suspectæ aut contagiosæ. Similiter hæc observanda sunt in scholis parochialibus episcoporum & aliorum locorum diocesis & provinciarum nostrarum Treverensium, in quibus carent parochiales sacerdotes, si in præmissis defectus aut negligentia laborant, quod ordinariis locorum denuntient: quibus injungimus, ut diligenter circumspiciant, ne quid in iis quæ ad veram eruditionem, aut ad pietatem & cultum Dei attinet, negligatur. Præterea, quæ collegia doctis & bonis viris oriantur & illustrentur, prelati ecclesiarum & capitula, canonicos suos, id petentes, tribus annis expectantiarum finitis, (quorum primus nobis, secundus presentiarum augmento, tertius ecclesiarum fabricis debetur, non obstantibus aliis expectantiarum, aut primis residentis annis, ex statutis vel consuetudinibus debitis, quæ & quas ad effectum presentem studiorum obtinendum, revocamus & cassamus, sed quæ tamen ad alios, ad studia non destinatos, illibata esse volumus) si in sacris majoribus ordinibus fuerint, & studiis apti extiterint, ad universitates catholicas, arbitrio capituli, nec non sufficienti tempore eis determinato, ac præbenda debita eidem assignata, salvo tamen & deducto consueto onere, mittere debent. Ipsis vero in minoribus ordinibus existentibus, de præbenda, quæ eis deducto onere, si residerent, deberetur in absentia respondere tenebantur: data tamen prius sufficienti cautione, de perceptis simpliciter ecclesiis restituendis, si finitis annis pro studio concessis, mox tunc intra proximum annum sacris majoribus ordinibus initiari, & apud eandem ecclesiam residere distulerint: non obstantibus quibuscumque statutis vel consuetudinibus ecclesiarum, quibus auctoritate nostra de consensu hujus synodi nostræ provincialis, quatenus præmissis contraria fuerint, presentium tenore derogamus, & pro ista parte tollimus, cassamus, annullamus,

Ut nemo clericos vel ecclesiasticas personas ad iudicium seculare trahere præsumat.

XVI.

Magnum ab usum, & canonibus & imperialibus legibus contrarium, omnino tollere & abolere affectantes, vetera statuta provincialia prædecessorum nostrorum innovamus & districtè præcipiendo mandamus, quod nullus ecclesiasticam personam trahere ad iudicium seculare præsumat.

Et si huius actor hoc fecerit, a jure suo cadat, & iudicium non teneat, & iudex extunc omni potestate iudicandi sit privatus.

Clericus vero actor alium clericum trahens ultra præmissa, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat.

Clericus vero reus sub simili pena, præter alias penas juris, in iudicium laicale non consentiat.

Et quicumque iudex secularis directè vel indirectè, per se vel alium, clericum coram se litigare aut respondere compellit, aut cautionem vel sibi iuramentum exigit, aut impedimen-

tum & molestiam inferat aut præstat, quo minus ecclesiasticus personam, in foro ecclesiastico libere agere & defendere possit, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat, a qua non debet absolvi, nisi prius omni damno & interesse, ut vocamus, restituito, prout latius in prioribus statutis prædecessorum nostrorum ordinatum reperitur. At sub similibus penis iudex secularis clericos reos non compellat, sed & eis agentibus in foro seculari iudicium denegare non præsumat.

De immunitate ecclesiarum.

XVII.

Præterea statuis, quod nullus a personis ecclesiasticis, seu eorum bonis, contra libertatem ecclesiasticam pedagia, telonia, angarias, parangarias, collectas, aut exactiones, extorquere aut imponere præsumat, quinimo ad abstineendum, ab his & similibus, & ad restituendum, si quis aliquid extorserit, canonica monitione præmissa, per ordinarios locorum, juxta ecclesiasticam censuram, cogatur.

Ne quis aliqua ratione contra libertatem ecclesie facere præsumat.

XVIII.

Vetera statuta prædecessorum nostrorum innovando & extendendo, presentem nostram ordinationem cassamus & irritamus omnia statuta & consuetudines, quæ & quas civitates, communitates & loca, prelati, potestates, rectores & consules, & quæcumque alie personæ, contra libertatem ecclesie edere vel servare præsumplerint, & si aliqui secundum statuta vel consuetudines memoratas judicaverint, iudicium vigore careat, & ipsi iudicantes vel exequentes, ipso facto inhabiles sint ad omnem legitimum actum in ecclesia: salvo nihilo minus aliis penis contra tales in concilio generali promulgatis.

De vita & honestate clericorum.

XIX.

Et si sacre Cæsareæ maiestatis Augustanæ reformationem nobis & aliis archiepiscopis, episcopis, & ecclesiarum prelati, ad deliberandum traditam, & eam quasi sacris canonibus consonam & convenientem, sine omni fanda sedis apostolicæ prejudicio probatam receperimus, & in nostra diocesi Treverensi solenniter publicari & exequi, quantum in nobis fuit, curaverimus, atque nonnulla statuta morum correctionem concernentia, in nostra episcopali synodo edi & publicari mandaverimus: in quibus abundè & sufficienter contra simoniacos, concubinos, fortilegos, ebriosos, usurarios, & alios criminosos provisum existit; nos tamen nunc auctoritate metropolitana, ea omnia innovando, hortamur & monemus omnes & singulos nostræ civitatis, diocesis & provinciarum prelatos & subditos, quatenus quælibet concernit, ut Dei timore & reverentia habitis, omni pravo affectu semoto, cum sacre Cæsareæ reformationis intuitu, tum nostra metropolitana auctoritate, ex sacrorum canonum & generalium conciliorum præscripto,

1457

MENSE
MAY.

CONCILIUM TREVERENSE II

CAROLUS V.
1548

1458

ANNO
CHRISTI
1548

secundum sedis apostolicæ auctoritate semper sal-
va, in omnibus his sese irreprehensibiles & in-
culpabiles reddant & exhibent. Alioquin pro-
latuum negligentiam subditorum vero excessus
opportuno jure remediis in quantum possumus
supplebimus & corrigemus.

*Ut quilibet habeat copiam statutorum
provincialium.*

XX.

Ne quisquam affectata ignorantia se valeat
excusare, precipimus & mandamus, quod per
civitatem, diocesim & provinciam nostram
Treverensem, horum nostrorum statutorum le-
gitima fiat publicatio, & quod omnium & sin-
gularum monasteriorum, collegiorum prelati
& rectores, nec non Christianitatis decani &

A piebani locorum, copiam statutorum & alio-
rum predecessorum nostrorum & penitentiam
statutorum semper & continue penes se ha-
beant & teneant, & in his statuta & ordina-
ta, in quantum quolibet concernunt; invia-
labiliter observent. Alioquin negligentes, seu
contractum facientes, in his scriptis excommu-
nicamus, prout alias penas supra commina-
tas: reservando tamen nobis & successoribus
nostris archiepiscopo Treverensibus metropoli-
tani potestatem super promissis omnibus &
singulis addendi, minuendi, corrigendi, ex-
tendendi, interpretandi, & declarandi, quo-
ties opus fuerit, & visum erit expedire. In
cujus rei fidem sigillum nostrum presentibus est
apposuitum.

Datum in metropolitana nostra ecclesia Tre-
verensi die decimotercio Maii, anno millesimo
quingentesimo quadragesimonono.

ANNO
CHRISTI
1548

FINIS TOMI TRIGESIMI SECUNDI.